22. Mert életnek ígéi azoknak, kik megnyerhetik azokat, és azok közzül kinekkinek egész testének egésségessek. *'Solt.* 19: 8.

IV. 23. Minden örizésnek felette megőrizzed a' te szívedet: mert abból származnak ki az életnek tselekedeti.

24. Vesd el töled a' szájnak gonoszságát, és az ajakaknak álnokságokat meszsze vessed te töled.

25. A' te szemeid az igazra nézzenek, és a' te szemöldökid igazakat nézzenek te elötted.

26. Megvisgáljad a' te lábaidnak ösvényit, hogy minden te útaid állhatatosok legyenek:

27. Ne hajolj jobbra vagy balra, fordítsd el a' te lábadat a' gonosztól. 5. *Mós.* 5: 34.

V. RÉSZ.

E' Részben is először az igaz böltsességnek szerelmére, és követésére indít. Azután a' gonosz tisztátalan aszszonynak barátságától tilt meg. Harmadszor, hogy a' mi gazdagságunkkal jól éljünk, Utólszor, hogy minden ember az ő saját feleségének szerelmében gyönyörködjék.

Szerelmes fiam! az én böltsességemre figyelmezzél, az én értelmemre hajtsad a' te füledet.

2. Hogy megtartsad a' jó tanátsokat: és a' tudományt a' te ajakaid megőrizzék.

3. Jóllehet ollyan az idegen aszszonynak ajaka mint a' tsepegő lépes méz, és lágyabb az olajnál az ő nyelve. *R.* 2: 16. *és* 7: 5.

4. Mindazáltal annak vége keserű mint az üröm, éles mint a' két élű tör.

5. Az ő lábai a' halálra mennek, az ő lépési a' koporsóra valók. *R.* 7: 27.

6. Az ő életének útát ne kövessed; mert azok változók, hogy eszedbe nem veheted.

7. Mostan azért fiaim hallgassatok engemét, és ne távozzatok el az én számnak beszéditől.

8. Távol légyen attól a' te útad, és ne közelgess az ő házának ajtajához:

9. Hogy ne adjad a' te ékességedet másoknak, és a' te esztendeidet a' kegyetlennek. *R.* 6: 34. 35.

10. Hogy ne teljenek be a' kivűlvalók a' te marháiddal; és a' te munkáid ne maradjanak idegennek házában.

11. És végezetre nyögj mikor megemésztetik a' te húsod, és a' te tested:

12. És azt mondjad: miképen gyűlöltem a' tudományt, és a' fenyítéket megútálta az én szívem?

13. És nem hallgattam az én tanítóimnak beszédit, és az én tanítóimhoz nem hajtottam az én fülemet?

14. Kevés híja volt, hogy minden gonoszságba nem merültem a' gyülekezetnek és a' seregnek közepette.

II. 15. Igyál vizet a' te kútadból és a' te forrásodnak közepiből a' folyásokat. *R.* 9: 17.

16. Kifolylyanak a' te forrásid, az útszákon legyenek a' te vizeidnek folyási.

17. De legyenek azok tsak tiéid, (a) és nem a' kivűlvaló idegeneké veled.

(a) Az az, tégedet egyedül esmérjenek attyoknak, s te viszont őket fiaidnak. Melly dolog nem lehet a' paráznáktól született magzatokban.

18. Lészen a' te forrásod áldott; és örvendezz a' te iffjúságod' feleségének.

19. Légyen teneked a' te feleséged mint a' szerelmes nőstén szarvas, és a' kedves vadketske: az ő emlői megelégitsenek tégedet minden időben, az ő szerelmében gyönyörködjél szüntelen.

20. És miért bujdosnál fiam az idegen után, és ölelnéd mejjét az idegennek;

21. Holott az Úrnak szeme előtt legyenek mindennek az ő útai; és kinekkinek ösvényit eszébe veszi? (b) *Jób.* 34: 21. *R.* 15: 3. *Jer.* 16: 17. *és* 32: 19.

(b) Avagy, megfontolja, fontba veti.

22. Az ő álnoksági fogják meg azt, azt, *mondom,* az istententelent; és az ő bűnének köteleivel kötöztetik meg:

23. Ő meghal tudomány nélkül; és az ő bolondságának sokasága miatt tévelyeg.

VI. RÉSZ.

E' Részben először Salamon tanítja azt, a' ki másért kezes lett. Azután inti dolog tételre a' rest embert, és feddi az álnok embert. Utólszor ismét az Isten' törvényének szerelmére és annak követésére int, hogy annak tanításából megoltalmazhassa az ember magát a' gonosz aszszonynak társaságától.

Szerelmes fiam! ha kezes lettél a' te felebarátodért; és kezedet adván kötelezted magadat másért:

2. A' te szájadnak beszédivel kötelezted meg magadat, megfogattattál a' te szájadnak beszédivel.

3. Azért azt miveld immár szerelmes fiam, hogy kimentsed magadat, minekutánna a' te felebarátodnak kezében jutottál; alázd meg magad', és erősítsed (a) a' te felebarátodat.

(a) Az az, hajtsd arra kéréseddel a' te költsön adó felebarátodat, hogy jó és erős reménysége legyen az adósságnak megtétele felől: tsak egy kevés ideig békességes várakozásban legyen.

4. Még álmot se engedj a' te szemeidnek, se szunnyadást a' te szemöldöködnek.

5. Szabadítsd ki magadat, mint a' vadketske a' *vadásznak* kezéből, és mint a' madár a' madárásznak kezéből.

II. 6. Eredj el a' hangyához óh te rest! nézd meg az ő útait és légy bölts.

7. Holott ő neki nintsen vezére, igazgatója, vagy ura.

8. Még is nyárban gyűjti az ő ételét, aratáskor hordja öszve az ő eledelét.

9. Óh te rest! meddig fekszel? mikor kelsz-fel a' te álmodból?

10. Egy kitsinyt alunnom kell, egy keveset szunnyadnom kell, egy kevéssé kezeimet öszve kell tennem az aluvásra. *R.* 24: 33. 34.

11. Azonközben eljő, mint a' gyors útonjáró a' te szegénységed, és a' te szűkölködésed mint a' paizsos férjfiú.

III. 12. A' ravasz ember, a' hamis férjfiú álnok szájjal jár:

13. Hunyorgat az ő szemeivel; lábaival szóll, és újjaival tanít:

14. Mindenféle álnokság vagyon az ő szívében; gonoszt forral minden időben; háborúságot indít.

15. Annakokáért hirtelen eljő az ő nyomorúsága; gyorsan úgy megrontatik, hogy meg nem orvosoltathatik.

IV. 16. E' hat dolgot gyűlöli az Úr, sőt hét dolog útálatos az ő lelkének:

17. A' kevély szemek, a' hazug nyelv, és az ártatlan vérontó kezek: *R.* 21: 4. *és* 30: 13.

18. A' szív, melly forral álnok gondolatokat; a' gonoszra sietséggel futó lábak:

19. A' hazugságszerző hamis bizonyság; végezetre a' ki szerez háborúságokat az atyafiak között.

V. 20. Őrizd meg fiam, a' te atyádnak parantsolatját; és a' te anyádnak tanítását el ne hagyjad: *R.* 1: 8.

21. Kösd azokat a' te szívedre szüntelen: és függeszszed azokat a' te nyakadra. *R.* 3: 3.

22. Valahová menéndesz, az vezérel tégedet; mikor aluszol, megőriz tégedet; mikor felserkenéndesz, a' beszéllget te veled;

23. (Mert szövétnek a' parantsolat, és a' tudomány világosság; és az életnek úta a' tanító feddések.)

VI. 24. Hogy a' gonosz aszszonytól téged' megőrizzenek; az idegen aszszony' nyelvének hízelkedésétől.

25. Ne kívánjad az ő szépségét a' te szívedben, és meg ne tsaljon tégedet az ő szemöldökivel.

26. Mert a' parázna aszszony miatt *jut az ember* egy darab kenyérre: még a' férjfiú mellé adatott aszszony is a' drága életét (b) vadászsza.

(b) Tudniillik annak életét, a' kit a' tisztátalanságra késztet és tsalogat.

27. Avagy vehetne-é valaki tüzet az ő kebelébe, hogy az ő ruhái meg nem égnének?

28. Avagy járhatna é valaki az eleven szénen és az ő lábai meg nem égnének?

29. Így vagyon, valaki egyesül az ő felebarátjának feleségével: nem marad büntetetlen, valaki illeténdi azt.

30. Nem útáltatik meg a' lopó, a' ki lop az ő lelke' kívánságának betöltésére, mikor éhezik.

31. De ha rajta kapattatik, hét annyit adjon: vagy az ő házának minden marháját adja (c) érette.

(c) Tudniillik, ha olly szegény lejénd, hogy a' Móses' törvénye szerént öt, négy, avagy hét annyit érette nem adhat, vegyék el mindenét a' mije vagyon.

32. A' ki pedig paráznává teszi az aszszonyt, nintsen esze; a' ki magát elakarja veszteni, az tselekedje ezt.

33. Vereséget és gyalázatot nyér, és az ő gyalázatja el nem töröltetik.

34. Mert a' férjfiú az ő feleségéhez való indúlatjának haragjából felgerjed; azért nem kedvez a' boszszúállásnak napján. *R.* 5: 9. *R.* 27: 4.

35. Nem gondol semmi váltsággal; nem nyugszik meg rajta, még ha sok ajándékokat adnál is neki.

VII. RÉSZ.

E' Részben is int az Isten' törvényének, böltsességének követésére, hogy az idegen tisztátalan aszszonynak szerelmétől megoltalmazhassa az ember magát az Isten' törvényének dorgálása által.

Szrelmes fiam! tartsd meg az én beszédemet, és az én parantsolatimat rejtsd el te nálad:

2. Az én parantsolatimat tartsd meg, és élsz; és az én törvényemet mint a' te szemeidnek fényét. *R.* 4: 4. 3. *Mós.* 18: 5.

3. Kösd azokat a' te újjaidra; írd fel azokat a' te szívednek táblájára:

4. Mond ezt a' böltsességnek: én néném vagy te; és az eszességet rokonodnak hívjad:

II. 5. Hogy megőrizzen téged' a' kivülvaló aszszonytól; és az ő beszédivel hízelkedő idegentől. *R.* 2: 16.

6. Mert az én házamnak ablakán, és az ablak fiáról nézvén.

7. Láték a' bolondok között, eszembe vők a' fiak között egy bolond iffjat:

8. Ki által menvén az útszán annak szegeletinél, a' tisztátalan *személynek* házához menő úton mégyen vala.

9. Estve későn a' napnak estvéjén, setét éjjel, és homályos éjjel.

10. Holott ímé egy aszszony eleibe méne annak, paráznának ékességében, álnok az ő elméjében.

11. (Melly tsátsogó, és vakmerő, (a) kinek házában nem maradhatnak meg az ő lábai.

(a) Az az, engedetlen Istennek, a' természet' törvényének, ki nem gondol semmit a' tisztességgel.

12. Néha künn, néha az útszákon; avagy majd minden szegeletnél leselkedik.)

13. És megragadván azt, megtsókolá ötet, és szemtelenségre vetvén önnön magát, monda neki:

14. Háláadó áldozatnak húsai vagynak én nálam, ma adtam meg az én fogadásomat:

15. Annakokáért jövék ki te elődbe, szorgalmatosan keresvén a' te ortzádat, és találék te reád.

16. Paplanokkal megvetettem nyoszolyámat, melly ékes külömb külömb féle szép rakásokkal, és Égyiptomi szőnyegekkel.

17. Jó illatot tsináltam az én ágyas házamban, mirhából, áloesből, és fahéjból.

18. No foglaljuk magunkat bővségesen mind viradtig a' szerelemben, mi magunkat vidámítsuk meg szerelemhez való dolgokkal.

19. Mert nintsen az én férjem az ő házában, elment meszsze útra:

20. Egy erszény pénzt vőn kezéhez; bizonyos napra jő meg az ő házához.

21. Elhiteté ötet az ő mesterségének sokaságával, az ő ajakinak hízelkedésével meggyőzé ötet.

22. Követé azt hirtelenséggel, mint az ökör a' megnyúzásra mégyen, és miképen, mikor a' békót a' bolondoknak tanításokra lábokra vetik;

23. Míg nem által járja a' nyil az ő (b) szívét, miképen siet a' madár a' törre, nem tudván azt az ő élete ellen lenni. *R.* 1: 17.

(b) Avagy, májját, mint a' 'Sidóban vagyon.

24. Annakokáért mostan, szerelmes fiaim, halgassatok engemet, és figyelmezzetek az én számnak beszédire.

25. Ne hajoljon annak útaira a' te elméd, és ne tévelyegj annak ösvényin.

26. Mert sok megsebesített embereket elejtett, és sokan vagynak, a' kik attól megölettettenek.

27. A' koporsóra való útak, az ő házához menő útak, mellyek szállanak a' halálnak belső rejtek helyeire. *R.* 5: 5.

VIII. RÉSZ.

Salamon ez ideig szóllott a' teremtett böltseségről, melly az embereknek elméjekben vagyon, és Istennek ajándéka. Immár az Istennek örök és teremtetlen böltseségéről szóll, és annak bizonyságával erősíti a' külső böltseségnek tanítását, melly minden embereket hozzá híván, az ő hatalmas örökké való állatjából és tselekedetiből bizonyítván, az embereket az ő szerelmére indítja.

Avagy a' böltseség nem kiált-é, és az értelem nem botsátja-é ki az ő szavát, *R.* 1: 20: 21.

2. A' magas helyeknek tetejin, az úton, nagy sok ösvényeknek helyén megállván.

3. A' kapuk mellett, a' városnak bemenetelin, az ajtóknak bemenetelin énekel, *mondván:*

4. Tinektek, óh emberek! kiáltok: és az én szóm az embereknek fiaihoz vagyon.

5. Értsétek meg bolondok az eszességet, és ti balgatagok vegyétek eszetekbe.

6. Halljátok meg, mert jeles dolgokat szóllok, és az én szájamnak megnyitása igazſágos dolgokat *beszéll.*

7. Mert igazſágot szóll az én szájam: és az én ajakimnak útálatosság a' hamis dolog.

8. Igazak az én számnak minden beszédi, semmi nintsen ezekben hamis, vagy elfordúlt dolog.

9. Mind azok egyenessek az értelmesnek: és igazak azoknak, kik megnyerhetik a' tudományt.

10. Vegyétek az én tudományomat, és nem a' pénzt: és a' tudományt inkább, hogy nem mint a' válaſztott aranyat.

11. Mert jobb a' böltsesség a' drága köveknél: és semmi gyönyörűségek ehez egyenlők nem lehetnek. *Jób.* 28: 15. *'Solt.* 19: 11. *R.* 3: 14. 15. 16: 16.

12. Én vagyok a' böltseség, lakozom az eszességgel: és a' tudomány a' nagy serénységgel mindenkor nálam jelen vagyon.

13. Az Úrnak félelme, a' gonosznak gyűlölése: a' kevélységet és felfúvalkodást, és a' gonosznak útát, végezetre a' veszedelmes szájat gyűlölöm.

14. Enyim a' tanáts, és valami vagyon, én eszességem, én erőm.

15. Én általam uralkodnak a' királyok: és az uralkodók végeznek igazſágot.

16. Én általam viselnek a' fejedelmek fejedelemséget, a' tisztességesek, és a' földnek minden bírái.

17. Én az engem szeretőket szeretem, és a' kik engemet szorgalmatosan keresnek, megtalálnak engemet. 2. *Krón.* 15: 4. 15.

18. A' gazdagság és a' tisztesség én nálam vagynak; a' megmaradandó jó, és az igazſág. *R.* 3: 16.

19. Jobb az én gyümöltsöm a' drága megtisztíttatott aranynál; és az én hasznom a' válaſztott ezüstnél.

20. Az igazſágnak útán vezetlek; és az itéletnek közép ösvényén:

21. Ki azt tselekeszem, hogy bírják az engem szeretők azt a' mi vagyon: végezetre az ő kintseket megszaporítom.

II. 22. (a) Az Úr bír vala engemet az ő útának kezdetiben; az ő munkái előtt, minden időknek előtte.

(a) Az Isten böltseségének, az az, az atya Isten' fiának személyének valósága, a' teremtésnek előtte örök időkben volt, és örök időkben az atyától született, a' mint szent János is mondja, hogy kezdetben volt az íge, és az által teremtettek mindenek: tehát a' Fiú nem teremtett állat.

23. Örök időknek előtte felkenettettem; a' kezdetnek előtte, a' földnek lételének előtte. *Ján.* 1: 1.

24. Még mikor semmi mélységek nem volnának, születtettem vala; még mikor semmi források vízzel tellyesek nem volnának.

25. Még mikor nem lett volna, hogy a' magas hegyek fekünnének a' földön, a' halmoknak előtte lettem.

26. Még nem tsinálta vala a' földet, avagy a' mezőket, sőt a' kezdetet, (b) e' világnak porát.

(b) Az az, nem vala és nem kezdetett vala e' világ, sem e' világnak pora vagy földe nem vala, mellyből mindenek teremtettek vala.

27. Mikor ő készíti vala az egeket, ott valék, mikoron felvetné a' mélységnek színén a' határt.

28. Mikor megerősíttené a' felső egeket ott fenn, mikoron megerössítené a' mélységnek forrásit. 1. *Mós.* 7: 11.

29. Mikor felvetné a' tengernek határit, és a' vizeknek, hogy által ne hágnák az ő szájának parantsolatját, mikoron elrendelné e' földnek fundamentomát. *Jób.* 38: 10. 11. *'Solt.* 33: 7. *és* 89: 10. *és* 104: 9. *'Solt.* 78: 69. *és* 89: 12. *R.* 3: 19.

30. Holott annakokáért ő nála neveltettem, és légyek ő neki minden napi gyönyörűsége, örvendezvén ő előtte minden időben: *Ján.* 5: 17.

31. És örvendeztetvén (c) e' világban a' földet, és az én gyönyörűségimmel az embereknek fiaikat.

(c) Az az, megáldván minden teremtett állatokat.

III. 32. Mostan azért fiaim, hallgassatok engemet; mert boldogok, kik az én útaimat megtartják. *'Solt.* 119: 1. 2. *és* 28: 1. *Luk.* 11: 28.

33. Hallgassátok a' tudományt, és böltselkedjetek, és ti magatokat el ne vonjátok.

34. Boldog ember, ki hallgat engemet, szorgalmatossan állván az én ajtóm előtt minden napon, az én ajtőmnak küszöbeit őrizvén.

35. Mert a' ki megnyerhet engemet, nyer életet, mellybe juttat az Úrnak jóakaratja.

36. De a' ki vétkezik én ellenem, erőszakot tselekeszik az ő lelkén; minden valaki engemet gyűlöl, szereti a' halált.

IX. RÉSZ.

Salamon e' Részben az Isten' böltseségének tselekedetit, tudományát, és hasznát egybeveti a' bolondságnak tselekedetivel, tudományával, és hasznával.

A' fő böltseség megépítette az ő házát, annak hét oszlopit kivágván.

2. Megölte az élő marháit, töltötte (a) az ő borát, még az ő asztalát is elkészítette:

(a) Avagy, megelegyítette; mert akkor szokás vala, hogy a' töltés közben a' bort vízzel megelegyítsék, hogy ekképen annak erejét megenyhítenék.

3. És elbotsátván az ő leányit, hívogat a' házak' tetejin, és a' városnak magas helyein

4. Mondván: valaki tudatlan, térjen ide; és valaki értelem nélkül vagyon.

5. Jövetek el, éljetek az én étkemmel, és igyatok a' borban, mellyet (b) töltöttem.

(b) Elegyítettem.

6. Hagyjátok el a' bolondokat, és éljetek; járván az eszességnek útán.

II. 7. A' ki tanítja a' tsúfolót, nyer magának gyalázatot: és a' ki feddi a' latrot, szidalom tér ő reá.

8. Ne fedd meg a' tsúfolót, hogy ne gyűlöljön tégedet: fedd meg a' böltset, és szeret tégedet.

9. Adj a' böltsnek *tanátsot*, hogy böltselkedjék feljebb; tanítsd az igazat, hogy öregbítse a' tudományt;

III. 10. A' böltseségnek kezdete, az Úrnak félelme, és a' szenteknek tudománya, (b) eszesség. *Jób.* 28: 28. *'Solt.* 111: 10. *R.* 1: 7.

(b) Az az, a' szentekkel való társalkodás.

IV. 11. Mert én általam sokasúlnak meg a' te napjaid, és meghoszszabbúlnak teneked életednek esztendei. *R.* 8: 35. 10: 27.

12. Ha bölts vagy, bölts vagy te magadnak, ha pedig tsúfoló lész, te magad veszed hasznát.

V. 13. A' balgatag aszszony fetsegő, bolond, és semmit nem tud. *R.* 7: 11.

14. Mert ül az ő házának ajtajánál a' székben, a' városnak magas helyein.

15. Hogy (d) hozzá hívja az útonjárókat, még a' kik egyenesen mennének is az ő útokon; *mondván:*

(d) Avagy, hozzá tsalja.

16. Valaki bolond térjen ide, és valaki esztelen.

17. Jóllehet a' lopott vizek édessek, és a' titkon való étel gyönyörüséges. *R.* 5: 15. *R.* 20: 17.

18. De nem tudja az *úton menő ember*, hogy ott élet nélkül valók vagynak; és a' mélységes pokolba esnek, a' kik attól hívattattanak. *R.* 2: 18.

X. RÉSZ.

E' Részben először Salamon int minden embert az igazán való gazdagúlásra, megmondván annak kárvallását, a' ki hamissan gazdagodik meg. Annakutánna ajánlja az igazságot, tökélletességet, az atyafiúi szeretetet, böltséget, az igaz kereskedést, megmondván mind ezeknek hasznokat. Más felöl kárhoztatja, és szidalmazza a' hamisságot, gyülölséget, bolondságot, és minden istentelenséget, fenyegetvén az ollyan bünben élöket az Istennek haragjával.

Salamon' bölts mondási.

A' bölts fiú örvendezteti az ő attyát; a' bolond fiú pedig szomorúságára vagyon az ő annyának. *R.* 15: 20.

2. Nem használnak a' hamisággal gyüjtött kintsek, de az igazság megszabadít a' halálból. *Jób.* 20: 15.

3. Az Úr nem hagyja éhezni az igaznak lelkét, az istenteleneknek pedig gazdagságokat elveszti. *'Solt.* 37: 15. 16. *R.* 11: 4.

4. Szegény lészen, a' ki tselekeszik álnok kézzel; a' gyors munkásoknak pedig kezek meggazdagítja öket. *R.* 12: 24.

5. Gyüjt nyárban az értelmes fiú: álomban merült be az aratásnak idején a' megszégyenítő fiú. *R.* 6: 8. 30: 25.

6. Áldások vagynak az igaznak fején; de az istenteleneknek szájokat erőszaktétel fedi be.

7. Az igaznak emlékezete áldott, a' hamissaknak nevek pedig megrothadt.

8. A' bölts, elméjében veszi a' parantsolatot; a' bolond pedig az ő maga ajakival veszti el magát.

9. A' ki jár tökélletességben, jár bátorsággal; a' ki pedig elfordítja az ő útát, egyebeknek tanúságokra lészen. (a)

(a) Az az, példa lészen egyebeknek, az ollyannak veszedelme.

10. A' ki szemmel hunyorgat, bántást szerez, és a' ki bolond ajakival, megbüntettetik. *R.* 6: 13.

11. Életnek kútfeje az igaznak szája, az istenteleneknek pedig szájok álnokságot fedeznek el. *R.* 13: 14.

12. A' gyülölség szerez versengést; minden vétkeket pedig elfedez a' szeretet. (b) 1. *Kor.* 13: 4. 1. *Pet.* 4: 8.

(b) Mikor azt mondja, hogy a' szeretet minden vétket elfedez, nem azt mondja, hogy a' szeretet érdemli a' mi büneinknek Isten előtt való elfedeztetéseket, hanem, hogy az atyafiúi szeretet elfedezi az emberek előtt a' vétket: mert a' kiben vagyon szeretet, az ő felebarátjának esetét nem tzégérezi meg.

13. Az eszesnek beszédében vagyon jelen való böltseség; miképen veszsző a' bolondnak (c) hátán. *R.* 19: 29. *és* 20: 30. *és* 26: 3.

(c) Bolondnak mondja azt, a' ki mindent ok nélkül, és vakmeröképen kimond.

14. A' böltsek elrejtik a' tudományt: a' bolondnak szájához pedig közel vagyon a' romlás.

15. A' gazdagnak marhája ollyan, mint az ő megerössíttetett városa; nyomorúságokra vagyon a' megfogyatkoztaknak az ő szegénységek. *R.* 18: 11.

16. A' mit munkájával szerez az igaz, szerzi életére; az istentelennek pedig gazdagsága bünre vagyon. *R.* 15: 6.

17. A' böltsességnek megőrizőinek útok életre vagyon; a' fenyítéket elhagyóknak pedig útok tévelygést hoz. *R.* 12: 1.

18. A' ki elfedezi a' gyülölséget, álnok ajakú az; és a' ki szóll gyalázatot, bolond az.

19. A' sok beszédben fogyatkozás vagyon; de megtartóztatja az ő ajakit az értelmes.

20. Mint a' tiszta választott ezüst, az igaznak nyelve; a' hamisnak szíve pedig betsületlen. *R.* 11: 18.

21. Az igaznak ajakai sokakat legeltetnek; a' bolondok pedig az ő esztelenségekben halnak meg.

22. Az Úrnak áldása gazdagít meg, és azzal semmi bántást nem szerez *az Úr.*

23. Miképen játék a' bolondnak bünt tselekedni: azonképen az eszes férjfiú böltsen tselekeszik.

24. A' mitől retteg az istentelen, az esik ő rajta; a' mit pedig kívánnak az igazak, megadja *Isten.*

25. Mint a' forgó szél elmúlik, úgy nem áll meg az istentelen; az igaznak pedig örökké való fundamentoma lészen. *R.* 1: 27.

26. Minemü az etzet a' fogaknak, és a' füst a' szemeknek; ollyan a' rest azoknak, a' kik azt elküldötték.

27. Az Úrnak félelme hoszszabítja meg a' napokat; az istenteleneknek pedig esztendejek megrövidülnek. *R.* 9: 11. *Préd.* 7: 17.

28. Az igazaknak reménységek öröm, az istenteleneknek pedig várakozások elvész. *Jób.* 8: 13. 14. *és* 11: 20. *'Solt.* 112: 10.

29. Erősségére vagyon minden tökélletesnek az Úrnak úta: romlásokra pedig a' hamisság' tselekedőinek. *R.* 13: 6.

30. Az igaz soha meg nem mozdúl: az istentelenek pedig nem lakják a' földet. *'Solt.* 112: 6. *R.* 2: 2.

31. Az igaznak szája bövségesen szóll böltséget: de a' lator nyelv kimettszetik.

32. Az igaznak ajaki tudják azt a' mi kedves; de az istenteleneknek szájok szóll gonoszságot.

XI. RÉSZ.

Salamon tanúságot ád az igaz mértékről, alázatosságról, mértékletességről, tökélletességről, az igazságról, böltseségről, adakozásról, és a' jótéteményről, háznak birodalmáról, és az Isten' ostorainak hasznokról.

AZ álnok fontok útálatosok az Úrnál; az igaz mérték pedig kedves ő neki. 3. *Mós.* 19: 35. 36. 5. *Más.* 25: 13. *&c.* *R.* 16: 11. *és* 20: 10. 23.

2. A' kevélységen esik gyalázat: az alázatosoknál pedig vagyon a' böltseség. *R.* 16: 18. *és* 18: 3. *R.* 15: 33. *és* 8: 12.

3. Az igazaknak tökélletességek vezeti öket, de a' hitetleneknek gonoszságok elpusztítja öket. *R.* 13: 6. *Jób.* 36: 1. *'Solt.* 49: 7. *és* 52: 7. 8. 9.

4. Nem használ a' marha a' haragnak idején: az igazság pedig kiragad a' halálból. *R.* 10: 2.

5. A' tökélletesnek igazsága igazgatja az ő útát; de az ő istentelenségében elesik az istentelen.

6. Az igazaknak igazságok megszabadítja öket, de az ő gonoszságokért a' hitetlenek mefogattatnak. *Ezék.* 7: 19. *Sofon.* 1: 18. *R.* 5: 22.

7. Mikoron meghal az istentelen ember, el-

vész az ő reménysége; a' kegyetlenek' reménységek is elvész.

8. Az igaz a' nyomorúságból megszabadúl, az istentelen ő helyette beesik abba.

9. Szájával a' képmutató megrontja felebarátját, de az igazak a' tudomány által megszabadúlnak.

10. Mikor az igazaknak jól vagyon dolgok, örül a' város; és mikor a' hamissak elvesznek, vígadás vagyon.

11. Az igazaknak boldogságokkal magasztaltatik a' város: az istenteleneknek pedig szájokkal megromol.

12. Megútálja felebarátját a' bolond, az eszes férjfiú pedig veszteg hallgat.

13. A' szó hordozó megjelenti a' titkot: de a' hív lelkű ember elfedez mindent magában.

14. A' hol nintsenek eszes tanátsok, elvész a' nép; a' megmaradás pedig vagyon a' tanátsosnak sokságában. *R.* 14: 22.

15. Tellyességgel megrontatik a' ki kezes lészen idegenért: a' ki pedig eltávoztatja a' kezességet, bátorságos. *R.* 6: 1. *és* 17: 18.

16. A' kedves aszszony megtartja a' tisztességet, miképen a' hatalmasok megtartják a' gazdagságot.

17. Jól tészen ő magával a' másnak adakozó férjfiú, megháborítja pedig az ő testét a' kegyetlen.

18. Az istentelen tselekeszik álnok tselekedetet; az igazság szerzőnek pedig jutalma valóságos.

19. A' ki erősen ragaszkodik az igazsághoz, vét az életre, (a) a' ki követi pedig a' gonoszt, az ő hálálára vét.

(a) Az az, az igazságnak jutalma az élet, miképen a' hamisságnak a' halál. Mind a' kettőt a' magvetés' példájában adja elő.

20. Utálatosok az Úrnak az álnok szívű emberek: kedvesek pedig ő nála, kik az ő útokban tökélletesek.

21. Minden erejével is nem nyerhet mentséget a' gonosz, az igazaknak pedig maradékok megszabadúlnak.

22. Mint a' disznó orrábban az arany peretz, ollyan a' szép aszszony, a' kinek nintsen okossága.

23. Az igazaknak kívánságok tsak a' jó; de az istenteleneknek várása harag.

24. Vagyon olly, ki adakozik, mindazáltal annál inkább gazdagodik, és vagyon olly, ki megtartóztatja magát az adakozástól, de ugyan szűkölködik.

25. A' mással jól tévő ember megkövéredik; és a' ki bővségesen (b) adakozik, ugyan az feljebben osztogathat.

(a) Avagy, és a' ki öntöz, ötet is öntözik.

26. A' ki búzáját beszorítja, átkozzák a' népek: *Istennek* áldása lészen pedig a' kiadónak fején.

27. A' ki szorgalmatoson javára igyekezik másnak, szerzi másnak hozzája való jóakaratját; a' ki pedig másnak gonoszt keres, ő rajta esik. *Solt.* 7: 17. *és* 9: 16. *és* 10: 2. *és* 57: 7.

28. A' ki bízik az ő gazdagságában, elvész; de mint a' zöldellő fa az igazak kivirágoznak. *Solt.* 1: 3. *és* 92: 13.

29. A' ki megháborítja az ő házát, annak öröksége szél lészen; és a' bolond szolgája lészen a' bölts elméjűnek.

30. Az igaznak gyümöltse az élet' fájának gyümöltse; a' ki egyebeket tanít, bölts az.

31. Ímé az igaz e' földön megsanyargattatik, mennyivel inkább az istentelen és a' bűnös. 1. *Pét.* 4: 17, 18.

32. A' ki szereti a' dorgálást, szereti a' tudományt: a' ki pedig gyűlöli a' fenyítéket, oktalan. *R.* 10: 17.

XII. RÉSZ.

A' jóknak és gonoszoknak jutalmokat, az aszszonyoknak állapotjokat, a' gondolatoknak és beszédeknek hasznaikat az irgalmasságnak, serénységnek, igazságnak, alázatosságnak, igazmondásnak, tökélletességnek, és ezekkel ellenkező gonoszságoknak végeket mondja meg, és a' bölts igaz embereknek állapotjokat megírván életet ígér azoknak.

A' jó *ember* jó kedvet nyér az Úrtól: de a' gonoszságot forraló embert elkárhoztatja.

2. Nem erősül meg az ember az istentelenséggel, az igazaknak pedig gyökerek ki nem mozdúl.

3. A' gyors aszszony koronája az ő férjének, de mint az ő tetemiben való rothadás *ollyan az*, a' ki megszégyeníti az ő férjét.

4. Az igazaknak gondolatjok igazak; az istenteleneknek pedig tanátsok tsalárdok.

5. Az istenteleneknek beszédek leselkednek a' vér után; az igazaknak pedig szájok megszabadítja azokat. *R.* 11: 9.

6. Elvesztik magokat az istentelenek, elannyira, hogy ne légyenek; az igazaknak pedig házoknépe nyomos lészen.

7. Az értelme szerént dítsértetik a' férjfiú: de az elfordúlt elméjű útálatos lészen.

8. Jobb a' ki esméri magát alávalónak, és szolgája vagyon, annál, a' ki felmagasztalja magát, azonközben tsak kenyere sintsen. *R.* 13: 7.

9. Az igaz az ő barmának eledelére gondot visel: az istenteleneknek pedig könyörületességek ollyan mint a' kegyetlennek *könyörületességi*. 5. *Mós.* 20: 4.

10. A' ki míveli az ő földét, megelégszik eledellel; a' ki pedig követ híjábavalókat, bolond. *R.* 12: 11. *és* 28: 19.

11. Kívánja az istentelen a' gonoszoknak segítségeket, de az igazaknak gyökerek meggyümöltsözik.

12. Az ajakaknak hazugságok alatt gonosz tör vagyon, de kimenekedik a' nyomorúságból az igaz. *R.* 16: 14. *R.* 18: 7.

13. Az ő szájának gyümöltséből megelégszik a' jó férjfiú, az ő tselekedetinek fizetését veszi az ember önnön magának. (a) *R.* 13: 2. *és* 18: 20.

(a) Vagy, és megfizeti neki Isten az ő tselekedetinek jutalmát.

14. A' bolondnak úta jónak láttatik az ő szeme előtt; de a' ki tanáttsal él, bölts az. *R.* 18: 1.

15. A' bolondnak haragja azon napon megesmértetik, elfedezi pedig a' szidalmat az eszes ember.

16. Igazat szóll, a' ki megjelenti a' mi igaz, a' hamis bizonyság pedig szóll álnokságot. *R.* 14: 5.

17. Vagyon olly, ki beszéll hasonlókat az általverő fegyverhez: de a' böltseknek nyelvek orvosság. *R.* 16: 27. *R.* 10: 20.

18. Az igazmondó ajak megerősödik mind örökké: a' hazug nyelv pedig egy szempillantásig vagyon.

19. Álnokság vagyon a' gonoszt gondolóknak szívekben, a' békességnek tanátsosiban pedig vígasság.

20. Nem vettetik az igaz semmi bántásba, az istentelenek pedig tellyesek lésznek nyavalyával.

21. Útálatosok az Úrnak a' tsalárd ajakak: a' kik pedig tselekesznek hívségesen, kedvesek ő nála.

22. Az eszes ember fedezi a' tudományt, a' bolondoknak pedig elméjek kiált bolondságot. *R.* 13: 16. *és* 15: 2.

23. A' gyorsaknak kezek uralkodik, az álnok pedig (b) lészen adó fizető. *R.* 10: 4.

(b) Vagy, a' rest ember.

24. A' férjfiúnak elméjében való szorgalmatos gyötrelem (c) megalázza azt, a' jó dolog pedig megvídámítja azt.

(c) Vagy, a' férjfiúnak szívében váló keserűség.

25. Fellyebb való az ő felebarátjánál az igaz, de az istenteleneknek útok elhiteti azokat.

26. Nem süti meg az álnok a' mit vadászásával fogott (d), a' serény embernek pedig marhája betsületes. *R.* 3: 16. *és* 8: 18.

(d) Azt akarja mondani, hogy a' hamisággal gyűjtött marhával nem sok ideig élhet az ember.

27. Az igazságnak útában vagyon élet, és az ő ösvényinek úta halhatatlan.

XIII. RÉSZ.

Az engedelmeseknek, jóknak, mértékleteseknek, szorgalmatosoknak, igazmondóknak, tökélleteseknek, ígéreteket tészen. A' gazdagságnak mind hasznát, mind kárát, és annak keresésének módját megmondja. A' reménységnek, böltseségnek, igazmondásnak, és szófogadásnak hasznát írja meg, és a' jóknak, kik az ő gazdagságokat, gyermekeket, életeket jól rendelik, jókat ígér, a' gonoszokat fenyégeti.

A' bölts fiú enged az attya' intésének; de a' tsúfoló semmi dorgálásnak helyt nem ád.

2. A' férjfiú az ő szájának gyümöltséből eszik jót; de a' hitetleneknek lelkek erőszakot *eszik.* *R.* 12: 14. *R.* 18: 20.

3. A' ki megőrzi az ő száját, megtartja önnön magát, a' ki vakmerőképen felnyitja száját, romlása lészen annak.

4. Kívánsággal felindúl a' restnek lelke, de semmi nem lészen neki, a' gyorsaknak pedig életek megkövéredik.

5. A' hamis dolgot gyűlöli az igaz, az istentelen pedig magát gyűlölségessé teszi, és megszégyeníti.

6. Az igazság megőrizi azt, a' ki útában tökélletes, az istentelenség pedig elveszti a' bűnöst. *R.* 10: 29. *és* 11: 3, 5, 6.

7. Vagyon olly, a' ki hányja gazdagságát, holott semmije nintsen, viszontag a' ki tetteti magát szegénynek, holott sok marhája légyen.

8. Az ember' életének váltsága az ő gazdagsága: de a' szegény nem hallja a' dorgálást. (a)

(a) Az az, mint a' gazdagságnak vagyon haszna, úgy a' szegénységnek is, mert a' szegény ember nem lát annyi boszszút mint a' gazdag.

9. Az igazaknak világosságok fénylő lészen, de az istenteleneknek szövétnekek megaluszik. *R.* 4: 18.

10. Tsak kevélységből szerez a' férjfiú háborúságot, de a' tanátsosoknál vagyon böltseség.

11. A' híjábavalóságból keresett (b) marha megkissebbül: a' ki pedig kezével gyűjti, megöregbíti azt. *R.* 10: 2. *R.* 20: 21.

(b) Az az; a' hazugsággal, kóborlással.

12. A' reménység, melly halogat, betegsége a' szívnek; de a' betöltetett kívánság ollyan mint az életnek fája:

13. Az igének megútálója megrontatik; a' ki pedig féli a' parantsolatot, az megajándékoztatik békességgel.

14. A' böltsnek tudománya életnek hútfeje, a' halál' töreinek eltávoztatására. *R.* 10: 11. 14: 27.

15. A' jó értelem ád kedvességet, a' hitetleneknek pedig útok igen kemény.

16. Minden eszes tselekszik böltseséggel, a' bolond pedig kijelenti az ő bolondságát. *R.* 12: 23. 15: 2.

17. Az istentelen követ büntetésben esik; a' hívséges követ pedig, orvosság.

18. (c) Szegénység és gyalázat lészen azon, ki a' tudománytól magát elvonsza: a' ki pedig megfogadja a' dorgálást, tiszteltetik.

(c) Az az, valaki a' dorgálást beveszi, a' mit kíván megnyeri, és abban gyönyörködik, de a' ki szót nem fogad, és a' gonosztól el nem távozik, a' szégyenségben szakad nyaka.

19. A' megnyert kívánság gyönyörűséges lészen ennek lelkének, de útálatosság a' bolondoknak eltávozni a' gonosztól.

20. A' ki jár a' böltsekkel, böltsebb lészen: a' ki pedig magát társúl adja a' bolondokhoz, megromol.

21. A' bűnösöket követi a' gonosz, az igazaknak pedig fizettetik jó.

22. A' jó ember örökséget hágy unokáinak; és a' bűnösnek marhái eltétettetnek az igaznak. *Jób.* 27: 17.

23. Bőv étele vagyon a' szegénynek szántásából vetéséből; de vagyon olly, ki megemészti magát tunyasággal. *R.* 18: 19.

24. A' ki megtartóztatja az ő veszszejét, gyűlöli az ő fiát: a' ki pedig szereti azt, idején böltseségre tanítja azt. *R.* 23: 13. *és* 22: 15.

25. Az igaz eszik az ő kívánságának megelégedéséig: az istenteleneknek pedig hasok szűkölködik. *Solt.* 37: 3.

XIV. RÉSZ.

Az aszszonynak tisztit, az igazságnak, mértékletességnek, szorgalmatosságnak, böltseségnek, emberekkel való nyájaskodásnak, életnek böltsen való rendelésének réguláit írja meg. A' személy válogatást kárhoztatja, a' munkát, böltseséget, igazmondást, az Isteni félelmet ajánlja. A' városnak ékességéről, a' polgároknak egymáshoz való emberségekről, és az igazságról is szóll.

A' bölts aszszony építi az ő házát, a' bolond pedig önnön kezével elrontja azt.

2. A' ki jár igazán, féli az Urat: a' ki pedig engedetlen az ő útaiban, megútálja őtet. *Jób.* 12: 4.

3. A' bolondnak szájában vagyon kevélységnek páltzája (a), a' böltseknek pedig ajakok megtartják őket.

(a) A' kevélységnek páltzája vagy veszszeje a' bolond' szájában, nem egyébb hanem az ő nyelve.

4. Mikor nintsenek ökrök, tiszta a' jászol, a' gabonának pedig bővsége az ökörnek erejéből vagyon. *R.* 12: 11. 10: 19.

5. A' hívséges tanú nem hazud, kibotsát pedig hazugságot szájából a' hamis tanú. *R.* 12: 17. 2. *Mós.* 13: 1.

6. A' tsúfoló keresi a' böltseséget, és nem találja meg; a' tudományt pedig az eszesnek könnyű *megtalálni.*

7. Menj el a' bolond férjfiúnak szeme elöl, és a' kit tudsz nem ékesítettnek lenni tudománynak beszédivel.

8. Az eszesnek böltsesége vagyon az ő útának megtudásában; a' bolondoknak pedig bolondságok az álnokságra.

9. A' bolondok szép beszédekkel mentegetik a' vétket; de az igazak között kedvesség vagyon.

10. Az embernek szíve tudja az ő keserűségét, és az ő örömében az idegen nem részes.

11. Az istenteleneknek házok elvész: az igazaknak pedig sátorok megvirágzik.

12. Vagyon olly út, melly *láttatik* igaznak lenni az emberek előtt, mellynek vége a' halálra menö útaknak *végek*. *R.* 16: 25.

13. A' nevetés között is a' szíve fáj az embernek: és végezetre az öröm fordúl szomorúságra.

14. Az ő útaival elégszik meg az elméjében elfordúlt ember, eltávozik pedig ennek társaságától az igaz férjfiú. *R.* 1: 31.

15. A' bolond hiszen minden dolognak, az eszes pedig az ő járására vígyáz.

16. A' bölts félvén eltávozik a' gonosztól, a' bolond pedig neki dühödt, és bizakodó.

17. A' hirtelen haragú szerez bolondságot, és a' ki boszszú állásról gondolkodik, gyülölséges.

18. Bírják az esztelenek a' bolondságot, az eszesek pedig megkoronáztatnak tudománnyal.

19. Meghajtják magokat a' gonoszok a' jók előtt, és a' hamissak az igazaknak kapuiknál.

20. Még az ő felebarátjánál is útálatos a' szegény, a' gazdagnak pedig sok baráti vagynak. *R.* 19: 7. *R.* 19: 4.

21. A' ki megútálja az ő felebarátját, vétkezik; a' ki pedig a' szegényekkel kegyelmességet tselekszik, óh melly boldog az. *R.* 19: 17.

22. Nemde nem tévelyegnek-é a' kik gonoszt szereznek? kegyelmesség pedig és igazság a' jót gondolóknak. *Luk.* 6: 38.

23. Minden munkában haszon vagyon, de tsak az ajakaknak haszontalan beszédeik szükségre vagynak.

24. A' böltseknek ékességek az ő gazdagságok, a' tudatlanoknak pedig bolondságok tsak bolondság.

25. Megszabadítja az embernek életét az igaz mondó bizonyság, hazugságokat szóll pedig az álnok.

26. Az Úrnak félelmében vagyon erös bizodalom, ki az ő fiainak szokott lenni oltalmúl.

27. Az Úrnak félelme az életnek kútfeje, a' halálnak törének eltávoztatására. *R.* 10: 11. *és* 13: 14.

28. A' népnek sokaságában vagyon a' királynak ékessége: de a' népnek kevéssége miatt, lesz az uralkodónak veszedelme.

29. A' haragra késedelmes bővölködik értelemmel: a' ki pedig elméjében hirtelenkedő bolondságot szerez.

30. A' testnek élete a' tiszta szív, a' tsontoknak pedig rothadása az irígység.

31. A' ki elnyomja a' szegényt, gyalázattal illeti annak teremtőjét: ezt pedig tiszteli, a' ki könyörül a' szükölködön. *R.* 17: 5.

32. Az ő nyavalyájában ejti magát az istenteleu, az igaznak pedig halálában is reménysége vagyon.

33. Az eszesnek elméjében nyugszik a' böltseség: a' melly bolondság pedig a' tudatlanokban vagyon, magát *hamar* megesmérteti. *R.* 12: 23. *és* 13: 16.

34. Az igazság felmagasztalja a' nemzetséget, gyalázatjokra vagyon pedig a' népeknek a' bün.

35. A' királynak jóakaratja vagyon az eszes szolgához; ő neki pedig haragja az őtet megszégyenítőhöz.

XV. RÉSZ.

Az emberek között való beszédről és annak hasznáról és káráról szóll. Az Istennek a' jók és gonoszok felöl való ítéletit, a' bolondok' tanításoknak haszontalanságát, a' haragnak, restségnek, bolondságnak, kevélységnek, fösvénységnek, és Isten 's ember ellen való vakmerőségnek, engedetlenségnek kárát mondja meg, és viszontag minemü jó követi azokat, a' kik külömben viselik magokat.

AZ engedelmes felelet elfordítja a' haragnak felgerjedését; a' megbántó beszéd pedig támaszt haragot.

2. A' böltseknek nyelvek beszéll jó tudományt: a' tudatlanoknak pedig szájok böffent bolondságot. *R.* 12: 23. *és* 13: 16.

3. Minden helyeken vagynak az Úrnak szemei, nézvén a' jókat és gonoszokat. *Jób.* 34: 21. *R.* 5: 21. *Jer.* 16: 17. *és* 32: 19.

4. A' nyelvnek épsége életnek fája: abból való gonoszság pedig a' léleknek gyötrelme. *R.* 12: 18. *és* 13: 14.

5. Bolond, a' ki megútálja az ő attyának tanítását; a' ki pedig megbetsüli a' dorgálást, igen eszes.

6. Az igaznak házában vagyon nagy kints; az istentelennek pedig gazdagsága megháboríttatik. *R.* 10: 16.

7. A' böltseknek ajakok hintegetnek tudományt: de a' bolondoknak elméjek távol vagyon a' jótól.

8. Az istenteleneknek áldozatjok gyülölséges az Úrnak: az igazaknak pedig könyörgések kedves ő neki. *R.* 21: 27. *Ésa.* 1: 11. *Jer.* 6: 20. *Amos.* 5: 21.

9. Útálatos az Úrnál az istentelenek' útjok; azt pedig, a' ki követi az igazságot, szereti.

10. A' dorgálás gonosznak tetszik annak, a' ki útát elhagyja: a' ki gyülöli a' fenyítéket, meghal.

11. (a) A' koporsó és veszedelem az Úr előtt vagynak; mennyivel inkább az embereknek szívek? *R.* 27: 20. *Jób.* 26: 6.

(a) Az az, mindenek nyilván vagynak ő. előtte.

12. Nem szereti a' tsúfoló, a' ki ötet megfeddi; és a' böltsekhez nem mégyen.

13. A' vídám elme megvídámítja az ortzát: a' szívnek bánatja miatt a' lélek megszomorodik. *R.* 17: 22.

14. Az eszesnek elméje keresi a' tudományt: a' tudatlanoknak szájok pedig legeltetik bolondsággal.

15. Minden napjai a' szegénynek nyomorúságosok: a' vídám elméjünek pedig szünetlen lakodalma vagyon.

16. Jobb a' kevés az Úrnak félelmével, hogy nem mint temérdek kints a' hol háborúság vagyon. *'Solt.* 37: 16. *R.* 16: 8.

17. Jobb a' paréjnak étele a' hol szeretet vagyon, hogy nem mint a' hizlalt ökörnek *eledele*, a' hol vagyon gyülölség. *R.* 17: 1.

18. A' haragos férjfiú szerez háborúságot, a' a' hoszszú tűrő pedig leszállítja a' háborgást. *R.* 29: 21.

19. A' restnek úta ollyan mint a' tövisses sövény; az igazaknak pedig útok egyenes.

20. A' bölts fiú örvendezteti az ő attyát: a' bolond ember pedig megútálja az ő annyát. *R.* 10: 1.

21. A' bolondság örömére vagyon az esztelennek; de az értelmes férjfiú igazán jár. *R.* 10: 23.

22. Tanáts nélkül a' végezések falban romolnak; de a' tanátsosoknak sokságában megerősíttetnek. *R.* 11: 14.

23. Öröm vagyon az ember' szájának beszédéből, és az idejekorán mondott beszéd óh melly igen jó!

24. Az életnek úta oda felviszi az értelmest, hogy eltávozzék a' pokoltól, melly alá vagyon.

25. A' kevélyeknek házokat kiszaggatja az Úr, megerősíti pedig az özvegynek határát. *R.* 2: 21, 22. *és* 12: 7. *és* 14: 11.

26. Útálatosok az Úrnak a' gonosznak gondolati, a' tisztáknak pedig beszédek, gyönyörűséges beszédek. *R.* 6: 18.

27. Megháborítja az ő házát, a' ki követi a' telhetetlenséget: a' ki pedig gyűlöli az ajándékokat, él.

28. Az igaznak elméje meggondolja mit szóllyon; az istenteleneknek pedig szájok ugyan kitölti a' gonoszokat.

29. Meszsze vagyon az Úr az istentelenektől: az igazaknak pedig könyörgéseket meghallgatja. *'Solt.* 10: 17. *és* 34: 16. *és* 145: 18, 19.

30. Miképen a' szemnek világa megvídámítja a' szívet, akképen a' jó hír név megkövéríti a' tsontokat. *R.* 25: 25.

31. A' melly fül hallgatja az életnek dorgálását, a' böltsek között lakozik.

32. A' ki elvonsza önnön magát a' tanítástól, megútálja az ő lelkét: a' ki pedig hallgatja a' feddést, bírja az az ő lelkét. (b)

(b) Az az, bölts.

33. Az Úrnak félelme a' böltsességnek tudománnya, és a' tisztességnek előtte jár az alázatosság. *R.* 18: 12.

XVI. RÉSZ.

Az Istennek kiváltképen való gondviseléséről szóll. Az istenfélőknek az Isten' kegyelmét, a' kevélyeknek pedig haragját hirdeti. A' királyokat is inti az igazságra. A' böltsességnek és igazságnak hasznait mondja meg. A' vén embernek megbetsülését ajánlja, sok egyébb jóságos dolgokkal egybe. Utólszor azt mondja meg, hogy e' világon mindenek Isten' akaratja szerént lésznek.

AZ embernél vagyon az elmének gondolatja, de az Úrtól vagyon a' nyelvnek beszéde. *R.* 19: 21. *és* 20: 24. *Jer.* 10: 23.

2. Jóllehet minden ő útaiban tisztának láttassék az ember az ő szemei előtt, de a' lelket visgálja az Úr. *R.* 21: 2. *R.* 24: 12.

3. Bízzad az Úrra a' te dolgaidat, és a' te gondolatid megerősíttetnek *'Solt.* 37: 5. *és* 57: 23. *Mát.* 6: 25: *Luc.* 12: 22. 1. *Pet.* 5: 7.

4. Mindeneket tselekedett az Úr ő magáért, (a) az istentelent is a' büntetésnek napjára. *Róm.* 9: 22, 23. *és* 11: 36. *Jób.* 21: 30.

(a) Nem szóll a' teremtésről, hanem az Istennek gondviseléséről, és minden állatoknak igazgatásáról, mellyel mindeneket, a' gonoszoknak akaratjokat is úgy igazgatja, hogy mindenek az ő ditsőségére légyenek.

5. Útálatos az Úrnak minden, a' ki elméjében felfúvalkodott: minden erejével is nem nyerheti, hogy meg ne büntettessék. *R.* 6: 17. *és* 8: 13.

6. A' könyörületességgel és igazsággal eltörölletik a' bűn (b) annakokáért az Úrnak félelméért távozzál el a' gonosztól.

(b) Nem az Isten előtt, hanem az emberek előtt mondja, hogy a' bűn eltöröltetik, mint Dán. 4: 27.

7. Mikor jóakarattal vagyon az Úr valakinek útához, még az ő ellenségit is jóakarókká teszi ahoz.

8. Jobb a' kevés, igazsággal; hogy nem mint nagy gazdagság, hamissággal. *'Solt.* 37: 16. *R.* 15: 16.

9. Az embernek elméje gondolja meg az ő útát, de az Úr igazgatja annak járását. *R.* 19: 21.

10. Isteni jövendölés vagyon a' király' ajakiban; és az ítéletben nem szóll hamisságot az ő szája.

11. (c) Az Istené az ítéletnek minden mértéke és serpenyője, és az ő tselekedete minden zsáknak mérő kövei. 1. *Mós.* 25: 13. *R.* 11: 1. 20: 10. 23.

(c) Az az, mindenek, a' mellyek az igazságnak megmaradására találtattak az emberektől, az Istentől vagynak.

12. Útálatos légyen a' királyoknak istentelenséget tselekedni: mert igazsággal erősíttetik meg a' királyi szék.

13. Kedvesek légyenek a' királyoknál az igaz beszédek, és az igazmondót szeresse *a' király.*

14. A' királynak felgerjedt haragja ollyan mint a' halál' követe; de a' bölts férjfiú leszállítja azt.

15. A' királynak vídám ortzájában élet vagyon, kinek jóakaratja ollyan, mint a' tavaszi esőnek sürű köde. *R.* 19: 12. *és* 20: 2.

16. Szerzeni böltsességet, óh mennyivel jobb az aranynál: és szerzeni eszességet, kívánatosbb az ezüstnél. *Jób.* 28: 15. *'Solt.* 19: 11. *és* 119: 27. *R.* 3: 14, 15. *és* 8: 11, 19.

17. Az igazaknak erősségek eltávozni a' gonosztól, megtartja ő magát, a' ki megőrizi az ő útát.

18. A' megromlásnak előtte kevélység vagyon és az esetnek előtte felfúvalkodott lélek. *R.* 11: 2. 17: 19.

19. Jobb alázatos lélekkel lenni a' szelídekkel, hogy nem mint fosztott marhát osztani a' kevélyekkel.

20. A' ki jól meggondol minden dolgot, jót nyér; és a' ki bízik az Úrban, óh melly boldog az! *'Solt.* 2: 12. *és* 34: 9. *és* 125: 1. *Ésa.* 30: 18. *Jer.* 17: 7.

21. A' kí elméjében bölts, hívattatik értelmesnek; a' beszédnek pedig ékessége neveli a' tudományt.

22. Életnek kútfeje az értelem a' ki bírja azt: de a' bolondoknak tudományok bolondság. *R.* 13: 14.

23. A' böltsnek elméje értelmesen igazgatja az ő száját, és beszéde által öregbíti a' tudományt.

24. Mint a' lépesméz ollyanok a' gyönyörűséges beszédek, édesek a' léleknek, és meggyógyítói a' tetemeknek.

25. Vagyon olly út, melly láttatik igaznak az embernek szeme előtt, mellynek vége a' halálnak úta. *R.* 14: 12.

26. A' munkálkodó ember, magának munkálódik, mert az ő szája kénszeríti ötet.

27. Az álnok ember ás gonoszt, kinek ajakiban vagyon úgy mint égő tűz. *R.* 12: 18.

28. A' gonosz ember versengést szerez, és a' susárló (d) ember a' fejedelmek közt hasonlást szerez. *R.* 15: 18. 26: 21. *és* 29: 22.

(d) Avagy alattomban rágalmazó, mást gyalázó.

29. Az álnok ember elhiteti az ő felebarátját, hogy vigye ötet hamis úton.

30. A' ki hunyorgat szemeivel mikoron gondol gonosz dolgokat, és ajakit öszve szorítván elvégezi a' gonoszságot. *R.* 6: 13, 14.

31. Igen szép ékes korona a' vénség, melly az igazságnak útában találtatik. *R.* 20: 29.

32. Jobb a' hoszszú tűrő az erősnél; és a' ki uralkodik az ő indúlatján annál, a' ki várost vészen meg.

33. A' kebelbe vettetik a' sors, de annak igazgatása az Úrtól vagyon.

XVII. RÉSZ.

Azt mondja, hogy a' békesség jobb a' háborúságnál. A' szegényeknek megútálását kárhoztatja. A' vén embereknek ékességeket, a' bolondnak bolondságát, a' háláadatlannak büntetését írja meg.

Jobb a' száraz falat, a' mellyel vagyon tsendesség; hogy nem mint megnyúzott barmokkal tellyes ház, mellyekkel vagyon háborúság. *R.* 15: 17.

2. Az értelmes szolga uralkodik a' szégyenítő fiún, és az atyafiak között az örökségnek részét veszi.

3. Mint az olvasztó mester tégelye az ezüstöt, és a' kementze az aranyat, úgy az Úr megpróbálja a' szíveket. *R.* 27: 21. *Jer.* 17: 10.

4. A' gonosztévő hallgat az álnok beszédekre, a' tsalárd hallgat a' gonosz nyelvre.

5. A' ki megtsúfolja a' szegényt, gyalázattal illeti annak teremtőjét; a' ki gyönyörködik *másnak* nyomorúságában, büntetetlen nem lészen. *R.* 14: 31.

6. A' véneknek ékességek az unokák, és a' fiaknak ékességek az ő attyok.

7. Jeles beszéd nem illeti a' bolondot; annál inkább a' hazug ajakak a' fejedelmet.

8. Mint a' drága kő, ollyan az ajándék annak kívánójának szeme előtt, valamit akar, abban kedve telik. (a)

(a) Vagy így, valamelly felé fordúl, tudniillik az ajándék, jó szerentsés lészen: az az; valahova akarja hajtani az embereknek elméjeket, oda hajtja.

9. A' ki elfedezi másnak vétkét keresi a' szeretetet: a' ki pedig szemre hánnya azt, elszakasztja egymástól a' barátságosokat is. *R.* 10: 12.

10. Foganatosbb a' dorgálás az eszesnél, feljebb, hogy nem mint ha megvernéd a' bolondot százszor. *R.* 19: 25.

11. Tsak ellenkezést keres a' gonosz, végezetre kegyetlen követ botsáttatik ő ellene.

12. Találjon kölykeitől megfosztatott medve a' férjfiúra *inkább*, hogy nem a' bolond az ő bolondságában.

13. A' ki fizet gonoszt a' jóért, nem távozik el a' büntetés annak házától. 5. *Mós.* 32: 35. *R.* 20: 22.

14. Az álló vizet szakasztja el, a' ki feje a' háborúságnak; azért minekelőtte kihatna a' *háborúság*, elhagyd a' versengést. *R.* 20: 3.

15. A' ki megigazítja a' bűnöst, és kárhoztatja az igazat, útálatos az Úrnak egyaránt mind a' kettő. *R.* 24: 24. *Ésa.* 5: 23.

16. Miért vagyon valami gazdagság a' bolondnak kezében, holott a' böltseségnek bírására nintsen ő neki elméje?

17. Minden időben szeret, a' ki *igaz* atyafiú; és az atyafiú a' nyomorúságban tetszik meg.

18. A' bolond ember kezét adja, fogadván kezességet barátja előtt. *R.* 6: 1. *és* 11: 15.

19. Szereti a' gonoszt, a' ki szereti a' háborgást, mint a' ki magassan építi kapuját, romlást keres. *R.* 16: 18.

20. A' gonosz szívű ember nem nyerhet jót, és a' ki az ő nyelvével gonosz, esik nyomorúságba.

21. A' ki szül bolondot, *szüli* ő magának bánatra, és nem örvendez a' bolondnak attya.

22. A' vídám elme jó orvosságot tsinál, a' szomorú lélek pedig megszárasztja a' tsontokat. *R.* 15: 13.

23. A' kebelből kivett ajándékot az istentelen elveszi, az igaz törvény' útának elfordítására.

24. Az eszesnek ortzájából kitetszik a' böltseség; a' bolond pedig szemeit széljel forgatja a' földnek külső részéig. *Préd.* 2: 14. *és* 8: 1.

25. Búsúlására vagyon az ő attyának a' bolond fiú, és az ő szülőjének keserűségére. *R.* 10: 1. *és* 15: 20. 19: 13.

26. Még megbirságolni is az igazat nem jó; sem a' fejedelmeknek *valakit* megverni az igaz tselekedetért,

27. Megtartóztatja beszédét a' tudós ember, és drága lelkű az értelmes férjfiú.

28. Még a' bolond is mikor hallgat, böltsnek ítéltetik, a' ki ajakit megtartóztatja, eszesnek.

XVIII. RÉSZ.

Megírattatik e' Részben a' bolondságnak és böltsességnek haszna, az ítéletben való igazság és böltsesség, a' süsárlóknak és resteknek kárvallások. Az Istenben való bizodalomnak haszna. A' gazdagságban való bizodalomnak és vakmerőségnek gyümöltse. A' békeséges szenvedésnek, böltsességnek, az embernek nyelvének mértékletességének, és a' jó aszszonynak haszna, és a' barátságnak szükséges volta.

Az ő kívánsága szerént kérdezkedik az ágyas ember, mindenekben beegyelíti magát. *R.* 12: 15.

2. Nem gyönyörködik a' bolond az értelemben, hanem az ő szívének kinyilatkozásában.

3. Mikor eljő az istentelen, eljő a' megútálás is, és a' szidalommal a' gyalázat. *R.* 11: 2.

4. Mint a' mély vizek a' jeles embernek szájából származott ígék, mint a' kibuzgó patak a' böltsességnek kútfeje. *R.* 20: 5.

5. A' gonosznak személyét betsülleni nem jó, hogy elfordítsad az igazat az ítéletben. 3. *Mós.* 19: 15. 1. *Mós.* 1: 7. *és* 16: 16. *R.* 24: 23.

6. A' bolondnak beszédi szereznek versengést, és az ő szája verésre ingerel.

7. A' bolondnak szája neki romlásra vagyon, és az ő beszédi az ő életének töre. *R.* 10: 14. *és* 13: 3. *R.* 12: 13.

8. A' süsárlónak beszédi hasonlók a' megverettek beszédihez: és azok az embernek szívét általhatják. *R.* 26: 22.

9. A' ki lágyan viseli magát az ő dolgában, hasonló a' tékozló atyafiúhoz.

10. Erős torony az Úrnak neve, ahoz folyamodik az igaz, és bátorságos lészen. *'Solt.* 18: 2. *és* 27: 1. *és* 9: 2.

11. A' gazdagnak marhája ollyan, mint az ő erős városa, és mint a' magas kőfal az ő gongolatja szerént. *R.* 10: 15.

12. A' megromlásnak előtte felfúvalkodik az embernek elméje, előtte jár pedig a' tisztességnek az alázatosság. *R.* 11: 2. *és* 16: 18. *R.* 15: 33.

13. A' ki felel valamit míg meg nem hallja, az bolondság ő neki és gyalázat.

14. A' férjfiúnak lelke táplálja az ő erőtlenségét, a' megtörődött szívet pedig ki emeli fel?

15. Az eszesnek elméje bírja a' tudományt, és a' böltseknek füle keresi az értelmet.

16. Az embernek ajándéka szabad útat szerez, és a' tiszteleteseknek ortzájok eleibe viszi ötet.

17. Igaznak láttatik, a' ki első a' törvényben, míg nem eljő az ő felebarátja, és megvizsgálja azt. *R.* 25: 8.

18. A' versengéseket megszünteti a' sors vetés, és az erősek között békességet szerez.

19. A' felingerlettetett atyafiú erősbb a' kerített városnál, és ezeknek versengési mint a' vár' kapujának zárja.

20. Minden az ő szájának hasznával elégíti meg az ő hasát, az ő beszédének jövedelmével elégszik meg minden. *R.* 12: 14. *és* 13: 2.

21. Mind a' halál, mind az élet az ember' nyelvének hatalmában vagyon, a' miképen kiki szeret azzal élni, (a) eszi annak gyümöltsét. *R.* 21: 23.

(a) Az az, minden ember, a' mint az ő nyelvét viseli, úgy veszi annak hasznát.

22. Megnyeri a' jót, a' ki talál feleséget; és vett jóakaratot az Úrtól. *R.* 19: 14. *R.* 8: 35.

23. Alázatos könyörgéssel szóll a' szegény, a' gazdag pedig szóll kevélyen.

24. A' melly embernek baráti vagynak, barátſágoson kell magát viselni: mert vagyon olly barát, a' ki közelebb való az atyafiúnál. *R.* 17: 17.

XIX. RÉSZ.

E' Részben Salamon dítséri a' tökélletességet, kárhoztatja a' hamis tanút. A' jámbor házastársat Isten' ajándékának mondja lenni. Int az alamizsnálkodásra, és az irgalmasságnak tsetselekedetére, a' magzatoknak böltsességgel való tanításokra. Ajánlja az Isteni félelmet

Jobb a' tökéletesen járó szegény, a' gonosz nyelvű gazdagnál, a' ki bolond.

2. A' léleknek tudománya nélkül semmi nintsen jó, és a' ki minden dolgában siet, tévelyeg.

3. Az embernek bolondsága elfordítja az ő útát, még is az Úr ellen haragszik az ő szíve. (a) *Jak.* 1: 13. 14. 15.

(a) Az az, noha a' bolond maga oka szerentsétlenségének, de nem magára, hanem Istenre hárítja annak okát, 's az ellen zúgolódik.

4. A' gazdagság szerez sok barátokat; a' szegény pedig az ő barátjától elválasztatik. *R.* 14: 20.

5. A' hamisságnak bizonysága (b) büntetetlen nem lészen, és a' hazugságoknak találója meg nem szabadíthatja magát. *R.* 19: 19. *R.* 21: 28.

(b) Vagy, a' hazug, hamistanú.

6. Sokan könyörögnek a' tisztességes embernek, és minden *ember* barátja az adakozónak.

7. A' szegényt minden attyafiai gyűlölik; még a' ki barátja volna is ő neki, távol vagyon ő töle, ha sok beszéddel esedezik is, meg nem hallgatják. *R.* 14: 20.

8. A' kinek *bölts* szíve vagyon, szereti az ő életét; és megőrizi az értelmet, hogy jól légyen dolga.

9. A' hamisságoknak bizonysága nem lészen büntetetlen, és a' hazugságoknak gondolója elvész.

10. Nem illik a' bolondhoz a' gyönyörködés, sokkal inkább nem illik a' szolgának uralkodni a' fejedelmeken. *R.* 30: 22:

11. Az embernek értelme hoszszútűrővé teszi őtet, és ékességére vagyon neki elhallgatni a' vétkeket.

12. Mint a' gyermekded oroszlánnak ordítása, ollyan a' királynak haragja; mint a' harmat pedig a' fűvön, az ő jóakaratja. *R.* 20: 2. *R.* 16: 15.

13. Keserűségének oka az ő attyának a' bolond fiú, és mint a' szüntelen való tsepegés és aszszonynak zsémbelődése. *R.* 10: 1. *és* 15: 20. *ét* 17: 25. *R.* 27: 15.

14. A' ház és a' marha atyától való örökség; az Úrtól vagyon pedig az eszes, értelmes feleség.

15. A' restſég álomba ejt, és az álnok lélek megéhezik. *R.* 20: 13. 15.

16. A' ki megtartja a' parantsolatot, megtartja ő magát; a' ki megútálja az ő útait, megbüntettetvén meghal. *R.* 3: 21. 22. *Luk.* 11: 28.

17. Költsön ád az Úrnak, a' ki kegyelmesen ád a' szegénynek: és a' jó tételeményt megfizeti neki.

18. Sanyargasd meg a' te fiadat, míg reménység vagyon *az ő megjobbúlása felől*, és az ő veszedelmére ne hajoljon a' te elméd. *R.* 13: 24. *R.* 23: 13. *Éfés.* 6: 4.

19. A' ki a' haragban felettébb kemény, kárt vall: hogy ha elengeded is a' te fiadnak vétkét egyszer, ismét azután megbüntessed.

20. Engedj a' tanátsnak, és vedd jó néven az oktatást: hogy böltselkedhessél végezetre.

21. Sok gondolatok vagynak mindennek elméjében, de tsak az Úrnak tanátsa áll meg. *R.* 16: 9. *Jób.* 23: 13. *'Solt.* 33: 10. 11. 5. 3. *Ésa.* 46: 10.

22. A' mit leginkább kell embernek kívánni, az irgalmasság az; és jobb a' szegény a' hazug férjfiúnál.

23. (b) Az Úrnak félelme életre viszen; és megelégedvén él az Isten' ajándékával, gonoszszal sem illettetik.

(b) Az Úrnak félelmének három hasznát mondja, első az élet. Második, mert Istentől megelégíttetik minden jókkal. Utólsó, a' veszedelemtől megszabadúl.

24. Elrejti a' rest az ő kezét kebelében (c), még a' szájához sem viszi azt. *R.* 26: 15.

(c) Az az, szereti a' rest a' henyélést,

25. Ha megvered a' tsúfolót, az ostoba okos lészen; és ha megdorgálod az eszest megérti *a' tudományt*. *R.* 21: 11. *R.* 17: 10.

26. Elpusztítja attyát marhájából, és elidegeníti annyát a' megszégyenítő, és gyalázattal illető fiú.

27. Szűnjél meg fiam hallgatni az ollyan tanítást, melly téged' arra viszen, hogy a' böltsességnek ígéjétől elszakadj.

28. Az álnok bizonyság tsúfolja az ítéletet; és az istenteleneknek szájok elnyeli a' hamisságot.

29. Efféle tsúfolóknak készíttettenek a' büntetések, és a' vereség a' bolondoknak hátoknak.

XX. RÉSZ.

Kárhoztatja a' részegséget, a' haragnak felingerlését, és a' restséget, int a' versengésnek elhagyására, viszontag vádolja a' képmutatókat, és a' kik hamis mértékekkel élnek, a' hamis gazdagokat, és a' kik attyokat annyokat szidalmazzák. Végezetre megmondja, hogy a' királynak székit az igazság és irgalmasság tartja.

A' bor tsúfolóvá tészen, és a' részegítő ital háborgóvá: és valaki megtsalatik azzal, nem lészen bölts.

2. Mint a' gyermekded oroszlánnak ordítása, ollyan a' királynak rettentése; a' ki azt haragra

ingerli, vétkezik az ő maga élete ellen. *R.* 16: 14. *és* 19: 12.

3. Tisztességes embernek felhagyni a' versengést: valaki pedig bolond, magát belé egyelíti. *R.* 17: 14.

4. A' ki a' hideg miatt rest *lévén* nem szánt, kóldúl aratáskor, de semmit nem talál.

5. Mint a' mély vizek, ollyan a' férjfiúnak elméjében a' tanáts; mindazonáltal a' bölts ember kimeríti azt. *R.* 18: 4.

6. Az embereknek nagyobb részek hirdeti kiki az ő jóvoltát; a' ki pedig mindenben igaz mondó volna, ki találhat ollyant?

7. Ha az igaz szüntelen jár az ő tökélletességében, boldogok lesznek az ő fiai ő utánna.

8. A' király, ha az ő ítélő székében ül, tsak tekíntetivel is minden gonoszt elszélleszt.

9. Ki mondhatná azt: tiszta az én szívem, tiszta vagyok az én bűnömtől? *Kir.* 8: 46. *'Solt.* 51: 7. *Préd.* 2: 21. 1. *Ján.* 1: 8.

10. A' külömböző font és külömböző mérték, útálatosok az Úrnál egyaránt mind a' kettő. 5. *Mós.* 25: 16. *R.* 11: 1.

11. Az ő tselekedetiből esmértesse meg magát még a' gyermek is, ha tiszta-é, és ha igaz-é az ő tselekedeti.

12. A' halló fület, és a' látó szemet, az Úr teremtette egyaránt mind a' kettőt. 2. *Mós.* 4: 11. *'Solt.* 94: 9.

13. Ne szeressed az álmot, hogy ne légy szegény: nyisdfel a' te szemedet, és elégítsd meg magadat kenyérrel. *R.* 19: 15.

14. Igen hitván *a' marha*, azt mondja a' vevő; de mikor elmenénd vele, akkor ditsekedik.

15. Az arany és a' kárbunkulusoknak soksága igen drága: de felette igen drága eszköz az ékesen szóllásnak tudománya.

16. Vedd el annak ruháját, a' ki kivűl valóért kezes lett, és a' ki idegenért kezes lett, vedd el zálogát. *R.* 27: 13.

17. (a) Gyönyörűséges embernek *elöször* az álnoksággal keresett kenyér, de annakutánna betelik az ő szája következkékkel. *R.* 9: 17.

(a) Értelme ez, hogy noha elöször az álnoksággal és hamissággal keresett marha jónak láttatik, mindazáltal végezetre ártalmas lészen mintha a' kenyérben kövek volnának.

18. A' gondolatok tanátskozással erössek, azért bölts tanátsokkal indíts hadat. *R.* 15: 22.

19. A' ki megjelenti a' titkot, és a' rágalmazóval, és a' ki az ő beszédivel elhitet, azzal ne barátkozzál. *R.* 16: 13.

20. A' ki az ő attyát vagy az ő annyát megátkozza, annak megoltatik szövétneke a' setétségnek homályosságában. 2. *Mos.* 21: 17. 3. *Mós.* 20: 9. *Mát.* 15: 4.

21. A' melly jószág elöször hirtelen gyűjtetik, annak a' vége meg nem áldatik. *R.* 13: 1. *R.* 28: 20.

22. Ne mondjad: boszszút állok rajtad; várjad az Urat, és megszabadít tégedet. 3. *Mós.* 19: 18.

23. Útálatosok az Úr előtt a' külömböző mértékek, és az álnok fontok nem jó dolgok.

24. (b) Az Úrtól vagynak az embernek járási: az ember pedig mit ért annak az ő útában? *'Solt.* 37: 23. *R.* 16: 19.

(b) Az az, jóllehet az Isten vezérli az embernek útait, mindazáltal az Istennek dolgait az ember meg nem foghatja.

25. Halálnak töre embernek megenni az Istennek szenteltetett részt, és azután fogadást tenni ő neki.

26. (c) Megszaggatja a' gonoszoknak *társaságokat* a' bölts király, és fordít ő reájok kereket.

(c) Vagy megszórja a' bölts király a' gonoszokat; az az, miképen a' gabonától a' polyva elválasztatik, minekutánna a' konkoly megtapodtatik: így a' bölts király elszakasztja a' jókat a' gonoszoktól, a' gonoszokat a' jóktól.

27. Az embernek lelke az Úr' szövétneke, melly vizsgállja a' szívnek minden rejtekit.

28. A' kegyelmesség és az igazság megörzik a' királyt, és megerösíti irgalmasság által az ő székét.

29. Az iffjaknak ékességekre vagyon az ő erejek, és a' véneknek díszessége az ő megöszülések, *R.* 16: 31.

30. A' kékek és sebek távoztatják el a' gonoszt, és az embernek belső részeiben való tsapások. *R.* 10: 13.

XXI. RÉSZ.

Megírja Salamon e' Részben, hogy Isten igazgatja a' fejedelemnek szívét, hogy Istennek előtte kedvesbb az igazságnak szeretete az áldozatnál. Hogy a' hamissággal gyűjtött kintsek elveszendők, hogy a' kegyetlenek könyörgését Isten meg nem hallgatja, és azoknak áldozatjok nem kedves Isten előtt.

Mint a' vizeknek folyási, *úgy* a' királynak szíve az Úr' kezében vagyon, valahová akarja, oda hajtja azt.

2. Az embernek minden úta igaznak láttatik az ő szemei előtt, de a' szíveket rostálja az Úr. *R.* 16: 2.

3. Az igazságnak és igaz törvénynek gyakorlását inkább szereti az Úr az áldozatnál.

4. A' szemnek pedig fellátása, és az elménck kevélysége, és az istenteleneknek szántások, (a) bűn.

(a) Az istenteleneknek szántásokon nem egyebet ért, hanem azoknak igyekezeteket, szándékokat és tselekedeteket.

5. A' szorgalmatosnak gondolati tsak bövségre vagynak: a' hirtelenkedőnek pedig mindene, tsak a' szükségre. *R.* 10: 4. *és* 13: 4.

6. A' hamisságnak nyelvével gyűjtött kintsek, elveszett hijábavalóság, a' kik azt keresik, keresnek halált. *R.* 10: 2. 4. *és* 13: 11.

7. Az istenteleneknek ragadományok elveszti őket, mert nem akarnak igaz ítéletet tselekedni.

8. Elfordúlt és idegen az istentelennek útja; tiszta pedig *annak útja*, kinek az ő tselekedete igaz.

9. Jobb lakni a' háznak zugolyájában, hogy nem mint a' háborgó aszszonnyal egy háznak társaságában lenni. *R.* 19: 13. *és* 25: 24. *és* 27: 15.

10. Az istentelennek elméje kíván gonoszt, és az ő szeme előtt nem kedves az ő felebarátja.

11. Mikor megbüntettetik a' tsúfoló, böltsebb lészen a' tudatlan: és mikor oktatják a' böltset, eszében veszi a' tudományt. *R.* 19: 25.

12. Értelmet vészen az igaz az istentelen' házának büntetéséből; mert *az Isten* elfordítja a' gonoszokat nekik veszedelmekre.

13. A' ki bedugja fülét a' szegénynek kiáltására; ő is kiált, de meg nem hallgattatik.

14. A' titkon adatott ajándék elfordítja a' haragot; és a' kebelben való ajándék, a' haragnak kemény búsúlását.

15. Vígasságára vagyon az igaznak tselekedni igazat; bánatjokra a' hamisságnak tselekedőinek.

16. Az ember, ki eltévelyedik az értelemnek útáról, az életnélkül valók' gyülekezetekben marad.

17. Szükölködő ember lészen, valaki (b) szereti a' gyönyörködést: a' ki szereti a' bort és olajt, nem lészen gazdag.

(b) Tudniillik a' testi gyönyönyörűséget.

18. (c) Az igazért adatik büntetésre az istentelen, és az igazak helyett a' hitetlen. *R.* 11: 8.

(c) Az az, megmenekedik a' veszedelemből az igaz, és a' helyett az istentelen hamis, büntetésre adatik.

19. Jobb lakozni a' pusztának földén, hogy nem mint a' feddődő és haragos aszszonyal. *R.* 25: 24. *és* 27: 15.

20. Kívánatos kints és kenet vagyon a' böltsnek házában, a' bolond ember pedig eltékozolja azt.

21. A' ki követi az igazságot és adakozást, nyér életet, igazságot és tisztességet.

22. A' hatalmasoknak városába bemégyen a' bölts, (d) és lerontja azoknak bizodalmoknak erejét. *R.* 24: 3.

(d) Mintha azt mondaná, hogy a' böltsesség hatalmasbb a' külső erőnél.

23. A' ki őrzi az ő száját, és az ő nyelvét, megtartja a' nyomorúságtól az ő *életét*. *R.* 18: 21.

24. Kevély versenyes, és tsúfoló annak neve, ki haragjában kevélységet tselekeszik.

25. A' restnek kívánsága megemészti őtet: mert az ő kezei semmit nem akarnak tselekedni.

26. A' rest egész napestig kívánságtól gyötretik: az igaz pedig másnak ád, és nem tartóztatja meg az ő kezét. *'Solt.* 37: 26.

27. Az istentelennek áldozatja útálatos: mennyivel inkább, mikor gonosz indulattal áldozza azt. *R.* 25: 8. *Ésa.* 1: 13. *Jer.* 6: 20. *Amos.* 5: 21.

28. A' hazug bizonyság elvész; a' ki pedig *füleivel* hallott dolgot mond, mindenkor szóll. *R.* 19: 5. 9.

29. Megkeményíti az istentelen ember az ő ortzáját, az igaz pedig jól rendeli minden ő útát.

30. Semmi böltsesség nintsen, semmi értelem, és semmi tanáts, az Úr ellen.

31. A' ló elkészíttetik az ütközetnek napjára: de az Úré a' megtartás. (d) *'Solt.* 33: 17.

(d) Az az, nem az embernek, vagy lónak erejében vagyon a' megmaradás, hanem Isten' ajándéka.

XXII. RÉSZ.

Ajánlja Salamon e' Részben a' jó hírt nevet, az Isteni félelmet, az irgalmasságnak tselekedetit, a' böltseséget, az Istenben való bizodalmat, kárhoztatja a' restséget, a' szegényeken való kegyetlenséget, és a' ki vakmeröképen való kezességbe kötelezi magát.

Kívánatosbb a' jó hír név nagy gazdagságoknál; ezüstnél és aranynál jobb a' kedvesség. *Préd.* 7: 1.

2. A' gazdag és szegény öszve találkoznak, mind a' kettőt pedig az Úr szerzi. *R.* 29: 13.

3. Az eszes megértvén a' gonoszt, elrejti magát, a' bolondok pedig beléesvén nyomorgattatnak. *R.* 27: 12.

4. Az alázatosságnak és az Úr' félelmének vége, tisztesség, élet, gazdagság.

5. Tövissek, és török vagynak a' gonosznak útában, a' ki betsülli az ő lelkét, távol jár azoktól.

6. Tanítsd a' gyermeket is az ő útának módja szerént, még mikor megvénheszik is el nem távozik attól. (a)

(a) Tudniillik, a' te tanításodtól, a' mit te tőled tanúlt.

7. A' gazdag a' szegényeken uralkodik, és szolgája lészen, a' ki költsön vészen a' költsön adó embernek.

8. A' ki vét álnokságot, arat nyomorúságot, és az ő haragjának veszszeje végre megtöretik. *Jób.* 4: 8. *Hós.* 10: 13.

9. Az irgalmas szemű ember megáldatik, midőn adakozik az ő kenyeréből a' szegénynek. 2. *Krón.* 9: 6.

10. Vesd ki házadból a' tsúfolót, és együtt kimégyen a' háborgás is, és megszűnik a' patvarkodás, és a' szidalmazás.

11. A' ki szereti a' szívnek tisztaságát, és a' kinek beszédében vagyon kedvesség, annak barátja a' király. *'Solt.* 101: 6.

12. Az Úrnak szemei megőrzik a' tudományt, a' hitetlennek pedig beszédit felforgatja.

13. A' rest azt mondja: oroszlán vagyon ottkin, az útszáknak közepette megölettetném. *R.* 20: 4. 26: 13.

14. Mint a' mély verem ollyan az idegen aszszonyoknak szájok, a' kit útál az Úr oda esik. *R.* 2: 16. *és* 5: 3. *és* 7: 7. 23. 27.

15. A' gyermek' szívéhez köttetett a' bolondság, de a' tanításnak veszszeje meszsze elűzi ő tőle azt. *R.* 13: 24. *és* 19: 18. 23: 14. *és* 29: 15. 17.

16. A' ki elnyomja a' szegényt, hogy szaporítsa az ő marháját, és a' ki ád a' gazdagnak, végezetre szükölködésre jut. *R.* 14: 31. *és* 17: 5.

17. Hajtsd meg a' te füleidet, és hallgasd a' böltseknek beszédeket, és a' te elmédet figyelmeztesd az én tudományomra.

18. Mert gyönyörűséges lészen ha megtartod azokat a' te szívedben, és ha lésznek egyszersmind a' te ajakidban is.

19. És ha lészen az Úrban a' te bizodalmad, és a' mit tudtodra adok ma teneked, te is megtselekedénded.

20. Nemde nem írtam-é teneked drága szép tanúságokat, mellyek helyheztettenek tanátsokban és tudományokban;

21. Tudtodra adván teneked az igazságnak beszédinek bizonyos voltát, hogy megfelelj igazságnak beszédivel azoknak, kik te hozzád küldettenek?

22. Ne kóborljad el a' szegényt, ennekokáért, mert szegény; se meg ne rontsd a' szegényt a' kapuban. *Zak.* 7: 10.

23. Mert az Úr forgatja azoknak ügyeket, és azok' lelkeknek ragadozóit elragadja.

24. Ne tarts barátságot a' haragossal, és a' dühösködővel ne menj szembe.

25. Hogy ne tanúljad az ő útait, és keress tört tennen magadnak.

26. (b) Ne légy azok közzül való, kik kezeket egybe tsapják, és az adósságért való kezesek közzül. *R.* 6: 1. *és* 11: 15.

(b) Az az, ne adjad magadat vakmeröképen azok közzé, a' kik másért kezesek lésznek, és másért magokat kötélbe ejtik kéz fogás által.

27. Ha nem lészen teneked miből megadnod, elvészi a' te ágyadat is alólad.

28. Ne bontsd el a' régi határt, mellyet tsináltanak a' te eleid. 5. *Mós.* 19: 14. *és* 27: 17. *R.* 23: 10.

29. Láttál-é az ő dolgában szorgalmatos embert? királyok előtt kezd állani, nem marad meg az alávalók között.

XXIII. RÉSZ.

Megtanít, mimódon kell embernek magát viselni fejedelem asztalánál. Tiltja a' telhetetlenséget,

az irigy asztalánál való ételt, és a' bolonddal való nyájaskodást, a' tobzódást, részegséget, paráznákkal való barátságot. Ajánlja a' böltsességet, és a' szülékhez való engedelmességet.

MIKORON leüléndesz enni az uralkodóval, igen meggondold mi van előtted.

2. Mert kést vernél a' te torkodba (a) ha mértékletlen lennél.

(a) Kést vérnél torkodba, az az, te magad szereznél magadnak veszedelmet a' te mértékletlenségeddel.

3. Ne kívánjad az ő tsemegéit, mert ezek hazug étkek.

4. Ne fáraszd magad' ebben, hogy meggazdagúlj, ez illyen testi eszességedtől szünjél meg.

5. Avagy a' te szemeidet veted-é azokra, holott azok semmik, és ollyan szárnyok vagyon mint a' saskeselyűnek, hamar elrepűlnek?

6. Ne egyél az írigy szeműnek étkében, és ne kívánjad az ő lágy étkeit.

7. Mert a' mint betsül tégedet az ő szívében, ollyan ő: egyél és igyál, azt mondja teneked, de azért nem jó akarattal vagyon te hozzád.

8. A' te falatodat, a' mellyet megejéndel, még azt is kiokádod; és a' te ékes beszédidet tsak hijába elveszted.

9. A' bolondnak hallására ne szóllj, mert megútál tégedet a' te beszédednek böltsességével. *Mat.* 7: 6.

10. Ne mozdítsd meg a' régi határt és az árváknak mezejében ne kapj. *R.* 22: 28.

11. Mert azoknak megszabadítójok erős, az forgatja ezeknek ügyeket te ellened. *R.* 22: 23.

12. Adjad a' te elmédet a' böltsességre, és a' te füleidet a' bölts beszédekre.

13. Ne vond el a' gyermektől a' sanyargatást, mikoron megverénded ötet veszszővel, meg nem hal. *R.* 13: 24. *és* 19: 18. *és* 22: 15. 29: 15. 17.

14. Te veszszővel verd meg ötet, és az ő életét a' veszedelemből kiragadod.

15. Szerelmes fiam! ha böltselkedik a' te elméd; örvendez az én lelkem, még én is *örvendezek.*

16. És vígadoznak az én veséim, a' te ajakidnak igaz mondásán.

17. Ne boszszonkodjék a' te szíved a' bűnösökre, hanem az istenfélőket *kövessed* egész napon. *'Solt.* 37: 1. *és* 73: 4. 24: 1.

18. Mert mivelhogy ennek bizonyos jutalma vagyon, nyilván a' te várakozásod meg nem tsalatkozik. *R.* 24: 14.

19. Hallgass te, szerelmes fiam, engemet, hogy légy bölts, és járj ez úton szíved szerént.

20. Ne légy azok közzűl való, kik bortúl megrészegesznek, a' tobzódók közzűl, és a' kik hússal hasokat megterhelik. *Rom.* 13: 13. *Ésa.* 5. 18.

21. Mert a' részeges és tobzódó szegény lészen, és szakadozott ruhákban öltöztet az aluszékonyság.

22. Hallgasd a' te atyádat, a' ki nemzett tégedet, és meg ne útáljad, mikoron megvénhedik a' te anyádat. *R.* 1: 8.

23. Szerezz magadnak igazságot, és el ne adjad a' böltsességnek, tudománynak, és eszességnek valóságát.

24. Igen örül az igaznak attya, és a' böltsnek szülője annak vígadoz. *R.* 10: 1. *és* 15: 20.

25. Vígadjon a' te atyád és a' te anyád, és örvendezzen a' te szülöd.

26. Adjad, szerelmes fiam, a' te szívedet énnekem, és a' te szemeid az én útaimat szorgalmatoson megőrizzék.

27. Mert mély verem a' tisztátalan aszszony, és szoros kút az idegen aszszony. *R.* 22: 14.

28. És a' mint a' tolvajló leselkedik, és az embereknek hitetlenit megfogja.

29. Kinek jaj? kinek-óhajtás? kinek háborgás? kinek bűnnélkül való sebek? kinek szemeknek veressége?

30. A' bornál múlatóknak, a' kik mennek a' jó bor' kortsmájának keresésére.

31. (b) Ne nézzed a' bort mikor veres, mikoron mutatja a' pohárban az ő színét, és mikoron a' pohárban peseg.

(b) Az az, ne tsalattassál meg a' bornak szép piros színétől.

32. Végezetre mint a' kígyó megmar, és mint a' mérges kígyó megtsíp.

33. A' te szemeid nézik az idegen aszszonyt, és a' te szíved gondol gonoszságot.

34. És lészesz ollyan mint a' ki fekszik a' tenger' közepiben, és a' ki fekszik az árbotz fának tetején.

35. Mikoron vernének engemet, *azt mondod,* nekem nem fájt, mikoron taszigáltanak nem érzettem, mihelyt felkelek, elmégyek, ismét megkeresem azt. (c)

(c) Tudniillik, a' bort, vagy kortsmát.

XXIV. RÉSZ.

Tanít Salamon e' Részben a' gonoszoknak társaságoknak eltávoztatására, a' böltseségnek keresésére, könyörületességre, Istennek, és a' fejedelemnek tiszteletire, boszszúállásnak eltávoztatására, utólszor a' rest embernek állapotját írja meg.

NE irígykedjél a' gonosz tévőkre, se ne kívánj azokkal lenni. *'Solt.* 37: 1. *R* 23: 17.

2. Mert pusztítást gondol azoknak szívek; és hamisságot szóllnak azoknak ajakaik. *'Solt.* 10: 7.

3. A' böltseség által épitetik a' ház, és az értelemmel megerősíttetik.

4. És a' tudománnyal a' háznak belső részei megtelnek, minden drága és gyönyörűséges marhával.

5. A' bölts férjfiú erős, és a' tudós embert megerősíti a' jóság. *R.* 21: 22. *Préd.* 9: 16.

6. Mert az eszes tanátsokkal viselhetsz a' te hasznodra hadat: és megmaradást találsz a' jó tanátsosoknak soksága által. *R.* 11: 14. *és* 15: 22. *és* 20: 18.

7. *Igen* magassak a' bolondnak a' böltseségek, a' kapuban nem nyitja meg az ő száját. *R.* 14: 6.

8. A' ki gondolkodik gonoszt tselekedni, azt felette igen gonosznak hívják.

9. A' balgatag dolognak gondolása bűn, és a' rágalmazó, az emberek közt útálatos.

10. Ha resten viseled magadat, a' nyomorúságnak idején a' te erősséged erőtlen lészen.

11. Szabadítsd meg azokat, a' kik a' halálra elragadtattak *ok nélkül,* és a' kik a' halálra vitetnek, 's ne szünjél meg. *'Solt.* 82: 4.

12. Ha azt mondanád: ímé nem tudtuk azt, nemde a' ki vizsgálja a' szíveket ő nem érti-é? és a' ki őrzi a' te lelkedet, ő nem tudja-é? és nem fizet-é kinek kinek az ő tselekedeti szerént? *R.* 16: 2. *és* 21: 2. *Jób.* 34: 11. *'Solt.* 62: 13. *Jer.* 32: 19. *Róm.* 2: 6. *Fil.* 22: 12.

13. Egyél, szerelmes fiam, mézet, mert jó: és lépes mézet, melly édes a' te ínyednek.

14. Ekképen a' böltseségnek tudása édes lészen a' te lelkednek, ha azt megtalálándod, és lészen neked jutalmad, és a' te reménységed el nem vész. *'Solt.* 19: 10. *és* 119: 103. *R.* 23: 18.

15. Ne leselkedjél, óh istentelen az igaznak háza ellen, ne pusztítsd el az ő ágyasházát.

16. Mert jóllehet hétszer elessék is az igaz, (a) ugyan felkél azért, az istentelenek pedig tsak egy nyavalyával is elvesznek. *'Solt.* 37 : 24.

(a) Jóllehet közönségesképen a' bűnbe való esetről magyarázzák ezt, de nem annyira szóll arról, mint a' nyomorúságba való esésről.

17. Mikoron elesik a' te ellenséged, ne örülj, és mikor megütközik, ne fúvalkodjék fel a' te szíved: *R.* 17 : 5. *Jób.* 31 : 27.

18. Hogy meg ne lássa az Úr, és gonosz légyen az ő szemei előtt, és elfordítsa arról az ő haragját te reád.

19. Ne gerjedj fel haraggal a' gonosztévőknek elömentekért, ne irígykedjél az istentelenekre. *R.* 23 : 17. *és* 24 : 1.

20. Mert az istenteleneknek nem lészen maradékok, és az istenteleneknek szövétnekek megoltatik. *R.* 13 : 9.

21. Féljed az Urat, szerelmes fiam, és a' királyt: az álhatatlanokhoz ne egyelítsed magadat.

22. Mert hirtelenséggel feltámadnak azoknak nyomorúságaik, és e' két rendbelieknek büntetéseket ki tudja?

23. Ezek a' böltsekhez is illenek, (b) személyt válogatni az ítéletben nem jó. 2. *Mós.* 23 : 2. 8. 3. *Mós.* 19 : 15. 5. *Mós.* 16 : 19. *R.* 18 : 5. 28 : 21. *Ján.* 7 : 24. *Jak.* 2 : 1.

(b) Az az, félik az Istent, és tisztelik a' királyt a' böltsek is. Vagy pedig mint egy titulusa e' mondás a' következendőknek, mintha azt mondaná: a' mellyek ezután következnek, azok a' bölts emberekhez illendő dolgok, és bölts mondások.

24. A' ki mondja az istentelennek, igaz vagy, ezt megátkozzák a' népek, megútálják a' nemzetségek. *R.* 17 : 15. *Ésa.* 5 : 13.

25. A' kik pedig megfeddik *a' bűnöst*, azoknak gyönyörűségekre lészen, és minden jónak áldása száll reájok.

26. Ajakait tsókolgatják annak, a' ki felel igaz beszédeket.

27. Szerezd el kivül a' te dolgodat, és készítsd el a' te meződben: annakutánna építsd a' te házadat is.

28. Ne légy bizonyság vakmerőképen a' te felebarátod ellen, avagy bolondúl ne tselekedjél a' te ajakiddal.

29. Ne mondjad azt: a' miképen tselekedett én velem, úgy tselekeszem ő vele: megfizetek az embernek az ő tselekedete szerént. *Sám.* 12 : 19.

30. A' rest embernek mezejénél elmenék, és az esztelennek szőlleje mellett.

31. Ímé pedig, felnőttenek vala mindenütt benne a' tövissek, és annak a' színét tsanálok' fedezték vala be, és az ő kő gyepűje elromlott vala.

32. Mellyet látván én, *gondolkodám*, és arra nézvén tanúságot vevék abból, *hogy a' restek így szóllnak:*

33. Egy kitsinyt alunnom kell, egy keveset szunnyadnom kell, egy kevessé kezemet öszve kell tennem az aluvásra. *R.* 6 : 11. *és* 20 : 13.

34. Azon közbe eljő, mint a' könyű útonjáró, a' te szegénységed, és a' te szükséged, mint a' paizsos ember.

XXV. RÉSZ.

Salamon e' Részben megmondja, hogy noha az Isten' tisztességére vagyon eltitkolni azokat, mellyeket ő eltitkolt, mindazáltal a' királynak tisztességes, minden dolgokról tudakozni. Inti a' királyt a' gonosz tévő embereknek megbüntetésére. Megtíltja a' kérkedséget, versengést, titkoknak megjelentését, a' hamis tanúságot. Utólszor szép hasonlatosság által inti arra, hogy jól tegyünk, és minden segítséggel légyünk azokhoz, a' kik minket gyülölnek.

MÉG e' *következendő* példabeszédek is a' Salamonéi, mellyeket öszveszedegettek Ezékiásnak a' Júda' királlyának emberi.

2. Istennek tisztességére vagyon a' dolgot eltitkolni, *mellyet meg nem jelentett*; a' királyoknak pedig tisztességes megvizsgálni a' dolgot. *Róm.* 11 : 33. 34.

3. Miképen az égnek magasságát, a' földnek mélységét, azonképen a' királyoknak szíveket nem tudhatja az ember.

4. Miképen ha az ezüstből kitisztítják a' salakot, abból szép edény lészen;

5. Ekképen ha elviszik a' bűnöst a' király elől, megerőssíttetik igazsággal az ő széke. *R.* 20 : 8.

6. Ne magasztald magadat a' király előtt, és a' tiszteleteseknek hellyekben ne állj.

7. Mert jobb ha mondják teneked, jer ide fel, hogy nem mint levettetni teneked a' tisztességes előtt: mellyet látnak a' te szemeid. *Luk.* 14 : 10.

8. Ne indúlj fel a' versengésre hirtelen, hogy valami illetlen dolgot ne tselekedjél a' versengés után, mikor gyalázattal illet tégedet a' te felebarátod. *R.* 18 : 17.

9. A' te ügyedet végezd el felebarátoddal, de másnak titkát meg ne jelentsd.

10. Hogy ne gyalázzon, tégedet a' ki hallja, és a' te gyalázatod el ne távoztassék.

11. Mint az arany alma az ezüst rostélyokban, ollyan az alkalmatosan mondott íge.

12. Mint az arany kösöntyű, és a' szép aranyból való ékesség, ollyan a' bölts dorgáló a' szófogadó fülnél.

13. Mint a' havas hideg az aratásnak idején, ollyan a' hív követ, kik őtet elbotsátják; mert az ő uroknak lelkeket megvídámítja. *R.* 13 : 17.

14. Mint a' ködök és a' szél, mellyekben nintsen eső, ollyan a' férjfiú, ki kérkedik hamis ajándékkal.

15. A' türés után megengeszteltethetik a' fejedelem, és a' lágy beszéd megtöri a' tsontot. *R.* 15 : 1. *és* 16 : 14.

16. Ha mézet találsz, egyél a' mennyi kell teneked, hogy ha felette sokat ejéndel, ki ne okádjad azt.

17. Szorgalmatosan megtartóztasd a' te lábodat a' te felebarátodnak házától: hogy ha te veled betelljesedik, (a) meg ne gyülöljön.

(a) Az az, ha felette gyakorlod a' te felebarátodnak házát, megelégedvén te veled, végre megútál.

18. Pöröly, fegyver, és éles nyíl az ollyan ember, a' ki hamis bizonyságot szóll felebarátja ellen. *R.* 12 : 18. *'Solt.* 64 : 4. 5. *és* 120 : 4.

19. Mint a' romlott fog, és a' kimenyült láb, ollyan a' hitetlennek bizodalma a' nyomorúságnak idején.

20. Mint a' ki levonsza *valaki'* ruháját a' hidegnek idején, avagy a' ki *önt* etzetet a' salétromra; ollyan a' ki éneket mond a' bánatos szívű ember előtt.

21. Ha éhezik, a' ki tégedʼ gyülöl, adj enni ő neki, és ha szomjúhozik, adj neki vizet. *Róm.* 12 : 20.

22. Mert úgy mint eleven szenet raksz az ő fejére, (b) és az Úr megfizeti teneked.

(b) Az eleven szénen érti az emberʼ szívében való égető indúlatokat: vagy a' penitentziában való bánatot,

natot, annak szívében a' ki bánnya, hogy annak ellensége volt, a' ki neki jóval vagyon: ez illyen indulat orvossága a' kevélységnek.

23. Mint az északi szél eltisztítja az esőt, azonképen a' haragos ábrázat megenyhíti a' rágalmazónak nyelvét.

24. Jobb lakni a' háznak szegeletiben, hogy nem mint a' háborgó aszszonnyal, egy háznak társaságában. *R.* 19: 15. *és* 21: 9. 19. 27: 15.

25. Mint a' hideg víz a' megfáradt embernek, ollyan a' meszsze földről való hír hallás.

26. Mint a' megháboríttatott forrás, avagy megvesztett kútfő, ollyan az igaz, ki a' gonosztól megháboríttatik.

27. Igen sok mézet enni nem jó, azonképen az ő maga tisztességét vizsgálni, nem tisztességes.

28. Mint a' megromlott, és kerítés nélkül való város, ollyan az, a' kinek nintsen birodalma az ő lelkén. *R.* 16: 32.

XXVI. RÉSZ.

Szóll Salamon a' bolondnak állapotjáról, feddi a' rest embereket, és a' kik más ember' dolgába egyelítik magokat, a' tsalárdokat, susárlókat, háborúságszerzőket, fondorlókat, haragra ingerlőket, és a' kik másoknak romlásokra igyekeznek.

Miképen a' hó a' nyárhoz, és az eső az aratáshoz; azonképen nem illik a' bolondhoz a' tisztesség.

2. Miképen a' madár elmégyen, és a' fetske elrepül; azonképen az ok nélkül való átok nem száll az emberre.

3. Miképen ostort vesznek a' lóhoz, féket a' szamárhoz, azonképen veszszőt a' bolondnak hátához. *'Solt.* 32: 9. 10. *R.* 10: 13.

4. Ne felelj a' bolondnak az ő bolondsága szerént, hogy ne légy te is ő hozzá hasonlatos. (a)

(a) Nem ellenkezik e' két sententzia egymással. Mert elöször azt mondja, hogy nagy okkal, és móddal szólljon az ember a' bolondal, hogy valamimódon a' bolondhoz hasonlatos ne légyen. A' másik sententziában azt mondja, hogy mikor módja vagyon, úgy feleljen az ember a' bolondnak, hogy megesmérje az ő bolondságát.

5. Felelj a' bolondnak az ő bolondsága szerént, hogy ne légyen bölts az ő szemei előtt.

6. A' ki bolond által izen valamit, mintha lábait vagdalná el annak, és boszszúságot szenved.

7. Mint a' sántának lábai egyenetlenek, azonképen a' példabeszéd a' bolond' szájában.

8. Mint a' ki követ tsinál a' számszerijben: úgy *tselekeszik*, a' ki a' bolondnak tisztességet teszen.

9. Mint a' részeg ember' kezében akadott tövis: ollyan az eszes mondás a' bolondoknak szájokban.

10. A' hatalmas mindeneket bánattal illet; midőn a' bolondoknak és a' törvényteleneknek osztogatja a' jutalmat.

11. Mint az eb megtér az ő okádására, úgy a' bolond megkettőzteti az ő bolondságát. 2. *Pet.* 2: 22.

12. Láttál-é olly embert, ki az ő szemei előtt bölts volt volna? a' bolondról jobb reménységed légyen, hogy nem mint arról. *R.* 29: 20.

13. Azt mondja a' rest: fene oroszlán vagyon ott kinn az úton, oroszlán vagyon az útszákon. *R.* 22: 13.

14. Mint az ajtó forog az ő sarkában, úgy a' rest az ő ágyában. *R.* 10: 11. *és* 20: 13.

15. Elrejti a' rest az ő kezét ruhája ujjában, restelli azt tsak szájához is vinni. *R.* 19: 24.

16. Böltsebbnek láttatik a' rest az ő maga szemei előtt, hogy nem mint hét bölts, kik az okosságra intenék őtet.

17. Az ebnek fülét ragadja, (c) a' ki elmenvén, megharagszik a' dolgon, melly őtet nem illeti.

(c) Az az, miképen hogy nyavalyát keres magának az, ki az ebnek füleit megfogja, szinte úgy jár, a' ki más ember' dolgában megharagszik.

18. Minemű a' balgatag, a' ki tüzet, nyilakat, és halálos szerszámokat botsát ki:

19. Ollyan, valaki megtsalja az ő felebarátját; és *azt* mondja: tsak tréfálok vala.

20. Miképen a' fák mikor megfogyatkoznak *a' tüzön*, megaluszik a' tűz, úgy mikor nintsen súsarló, megszűnik a' háborgás. *R.* 22: 10.

21. Mint az eleven szén *alkalmas* a' holt szénnek, és a' fa a' tűznek gerjesztésére, ollyan a' háborúság szerző ember a' patvarkodásnak felgyújtására. *R.* 15: 18. 29: 22.

22. A' fondorlónak beszédi hasonlatosok a' vereségekhez, mellyek gyakorta elhatnak az embernek belső részeire. *R.* 18: 8.

23. Minemű a' salakos ezüst, mellyet valami edényre borítottak: ollyanok a' haragra ingerlő ajakak, és a' gonosz szív.

24. Az ő beszédivel másnak tetteti magát a' gyűlölő, holott az ő szívében gondol álnokságot.

25. Mikoron kedvesen szóll, ne bízzál ő hozzá, mert hét iszonyatosságok vagynak az ő elméjében.

26. Elfedeztetik a' gyűlölség álnoksággal, de kijelentetik az ő gonoszsága a' gyülekezetben.

27. A' ki vermet ás *másnak*, abba bele esik, és a' ki hengergeti a' követ, önnön magára fordúl. *'Solt.* 7: 16. *és* 9: 16. *és* 10: 2. *és* 57: 7. *Préd.* 10: 8.

28. Az álnok nyelvű *ember* gyűlöli a' megromlott embert, (d) és a' hízelkedő száj nagy romlást szerez.

(d) Vagy, a' kit meg akar rontani.

XXVII. RÉSZ.

Kárhoztatja Salamon a' kevélységből való kérkedséget, megírja a' bolondoknak haragjokat, az irígységnek, gyűlölségnek és tökelletlenségnek állapotját. Int a' mi barátinknak, és atyánk' barátinak megbetsüllésekre, a' böltseségre, okosságra; kárhoztatja a' vakmerő kezességet, szemtől szembe való dítséretet, és a' versengő aszszonyt. Utólszor megtanít, mi módon kelljen az embernek élni az ő barmainak hasznokkal.

Ne ditsekedjél a' holnapi napról, mert nem tudod mit hoz a' *mái* nap *te reád. Jak.* 4: 13. 14.

2. Dítsérjen tégedet kivül való ember, és nem a' te szájad: idegenek, és nem a' te ajakid.

3. Nehézség vagyon a' kőben, és tereh a' fövényben, de a' bolondnak haragja nehezebb mind a' kettőnél.

4. A' búsúlásban kegyetlenség vagyon, és a' haragban áradás: de ki állhatna meg az irígység előtt.

5. Jobb a' nyilván való dorgálás a' titkos szeretetnél.

6. Hűségesek a' barátságos embertől vett sebek, de a' gyűlölőnek tsókjai tsalárdok.

7. A' megelégedett ember még a' lépes mézet is tapodja: de az éh embernek minden keserű édes.

8. Mint a' madarka, melly eltéveszti az ő fészkét, ollyan az ember, ki eltéved az ő helyétől.

9. Miképen a' kenet, és jó illat megvídámítja az elmét: úgy *az ember* barátjának édessége a' lelkes tanáts által inkább megvídámítja, hogy nem mint az ő tulajdon tanátsa.

10. A' te barátodat, és atyádnak barátját el ne hagyjad, és a' te atyádfiának házában be ne menj (a) a' te nyomorúságodnak idején: jobb a' közel való szomszéd a' meszsze való atyafiúnál. *R.* 17: 17. *és* 18: 24.

(a) Nem azt mondja, hogy az ember megútállja és megvesse az ő felebarátját, és ne éljen a' nyomorúságnak idején annak segítségével, hanem hogy a' veszedelemben a' közel való barátjához inkább folyamodjék, hogy nem mint a' távol való attyafiához.

11. Böltselkedjél fiam, és vídámítsd meg az én elmémet: hogy megfelelhessek annak, a' ki énnekem valamit szemeimre vetne.

12. Az eszes meglátván a' *következendő* nyavalyát, elrejti ő magát, az esztelenek bele esvén, megbüntettetnek. *R.* 22: 3.

13. Vedd el annak ruháját, a' ki kezes lett kivűl valóért, és az idegen aszszonyért való kezest zálogold meg. *R.* 20: 16.

14. És a' ki áldja az ő barátját felszóval reggel, jó idején felkelvén; átkozás gyanánt vagyon annak. (b)

(b) Azt akarja mondani, hogy a' ki szer felett dítséri a' maga felebarátját, azt gyalázni, a' ki nagy, hoszszú köszöntésekkel tiszteli, átkozni láttatik.

15. A' sebes zápor eső idején való szünetlen tsepegés, és a' morgó aszszony, egyaránt vagynak. *R.* 19: 13. *és* 21: 9. *és* 25: 24.

16. Valaki elakarja azt titkolni, a' szelet rejti el, (c) avagy miképen az ő jobbjának keneti kitetszik, úgy az is kimutatja magát.

(c) A' szelet rejti el, az az, valaki ez illyen gonosz aszssonynak gonosz hírét elakarja titkolni, szinte ollyan, mintha a' szelet akarná megfogni, vagy a' jó illatot eltitkolni.

17. Miképen egyik vassal a' másikat élesíti az ember, aképen az embert élesíti az ő barátjának artzulatja.

18. Mint a' ki örzi a' figét, eszik annak gyümöltsében: úgy a' ki vígyáz az ő urára, tiszteltetik.

19. Mint a' vizekben, egyik ortza a' másikat megmutatja, úgy egyik embernek elméje a' másikat.

20. Mint a' koporsó és veszedelem meg nem elégesznek, úgy az embernek szemei meg nem elégesznek. *Préd.* 1: 8.

21. Miképen az ezüst a' tégelyben, és az arany a' kementzében próbáltatik meg, úgy az ember az ötet dítsérőnek szájában. *R.* 17: 3.

22. De ha megtörnéd a' bolondot mozsárban, a' mozsár törővel megtört gabona között is, nem távoznék el ő tőle az ő bolondsága.

23. Szorgalmatosan megesmerjed a' te jelenvaló barmaidat, gondot viselj a' te nyájjaidra.

24. Mert avagy örökkévaló-é a' gazdagság, (d) és a' korona lészen-é minden nemzetségről nemzetségre?

(d) Az az, elveszendő a' jószág, marha, azért szorgalmatos gondot viselj arra.

25. Mihelyt kinő a' széna fű, és megtetszett a' gyenge fű, ottan beszedetnek a' hegyről a' füvek.

26. A' te juhaid legyenek a' te ruházatodra valók, és a' mezőnek árra a' ketske bakok: (e) 1. *Timot.* 6: 7. 8.

(e) Az az, megszaporítsad a' te jószágodat, a' te juhaidnak hasznából.

27. És lészen elég ketske téj a' te ételedre, házadnépének ételére, és a' te szolgáló leányidnak életekre.

XXVIII. RÉSZ.

A' gonosz, és jó lelki esméretnek gyümöltsét írja meg, int a' bűnnek és Isten' haragjának esméretire, és a' penitentziára; kárhoztatja a' hazug és kegyetlen fejedelmet, az ártatlan vérnek ontását, a' személy válogatást.

Minden istentelen fut, ha senki nem üldözi is: az igazak pedig hasonlatosok a' gyermekded bizakodó oroszlánhoz. 3. *Mós.* 26: 36. 5. *Mós.* 28: 28. *Ésa.* 57: 21.

2. A' tartománynak bűnéért sokak annak fejedelmi: de az eszes és tudós ember által terjed a' birodalom.

3. Szegény emberből *támadott*, a' ki nyomorgatja a' szegényeket, hasonló a' pusztító esőhöz, melly semmi életet nem hágy.

4. A' kik elhagyják a' törvényt, dítsérik a' latrokat, de a' kik megtartják a' törvényt, hartzolnak azokkal.

5. A' gonoszságban élő emberek nem veszik eszekben az igazat: a' kik pedig keresik az Urat, mindeneket eszekben vesznek.

6. Jobb a' szegény, a' ki jár tökélletesen; hogy nem mint az istentelen, és útában elfordúlt gazdag. *R.* 19: 1.

7. A' ki megőrzi a' törvényt, eszes fiú az, a' ki pedig társalkodik a' tobzódókkal, gyalázattal illeti az ő attyát. *R.* 29: 3.

8. A' ki öregbíti az ő marháját uzsorával, gyűjt annak, a' ki bőven adakozik a' szegényeknek.

9. Valaki elfordítja az ő fülét a' törvénynek hallásától, annak könyörgése is útálatos.

10. A' ki elhiteti az igazakat gonosz útra, az ő vermében ő maga beesik; a' tökélletesek pedig bírják a' jót. *R.* 26: 22.

11. Böltsnek láttatik az ő szemei előtt a' gazdag ember, de a' szegény eszes megvizsgálja ötet.

12. Mikoron örvendeznek az igazak, nagy ékesség az, mikor pedig az istentelenek feltámadnak, elrejtetik az ember. *R.* 11: 10. 11.

13. A' ki elfedezi az ő vétkeit, jól nem lészen dolga, a' ki pedig megvallja és elhagyja, irgalmasságot nyer. *Solt.* 23: 5. *Ján.* 1: 9. 10.

14. Boldog ember, a' ki igen retteg szüntelen, (a) a' ki pedig megkeményíti az ő elméjét, büntetésbe esik:

(a) Nem inti az embert Salamon az Isten' kegyelmessége felől való kételkedésre, a' mint némellyek magyarázzák, hanem dítséri az ollyan embert, a' ki megesmervén az ő bűnét, és az Istennek bűn ellen való haragjától megrettenvén, bűnét megvallja, azt elhagyja, és abból kitér, és megemlékezvén az ő erőtlenségéről és gyarlóságáról, magáról alázatosan szóll.

15. Mint az ordító oroszlán, és az éhező medve, ollyan a' szegény népen uralkodó istentelen.

16. Az értelem nélkül való fejedelem, nagy nyomorgató; a' ki pedig gyűlöli a' telhetetlenséget, meghoszszabbítja napjait.

17. A' ki hatalmasúl ártatlan vért ont, *mind* a' sírig fut, (b) de senki nem táplálja ötet.

(b) Az az, mind a' halálig fut, menti magát, de soha meg nem menekedhetik, és senki neki segítségül nem lészen.

18. A' ki jár tökélletesen, megtartatik: a' ki pedig gonosz útakon jár, valamellyikben megakad.

19. A' ki szántja az ő földét, megelégedik étellel; a' ki pedig követi a' rest *embereket*, megelégedik szegénységgel. *R.* 12: 11. *és* 4: 4.

20. A' hűséges férjfiú bővölködik áldásokkal; de a' ki hirtelen akar gazdagúlni, büntetetlen nem lészen. *R.* 13: 11. *és* 20: 21. *és* 21: 5.

21. Személyt válogatni nem jó, mert egy falat kenyérért elszakadna az illyen ember *az igaztól*

22. Siet a' marha keresésre a' gonosz szemű-

zsobrák ember, de nem tudja a' reá jövő szükséget. *R.* 18 : 5. *és* 24 : 23.

23. A' ki megfeddi az engedetlen embert, inkább kegyelmet nyer, hogy nem mint a' ki nyelvével hízelkedik.

24. A' ki eltékozolja az ő attyának és annyának marháját, és azt mondja: nem vétek; társa az öldöklő embernek.

25. A' ki bizakodik az ő elméjében, háborúságot szerez; a' ki pedig bízik az Úrban, megkövéredik. *R.* 11 : 2. *és* 13 : 10.

26. A' ki bízik ő magában, bolond: a' ki pedig jár böltsen, ez megszabadítja magát.

27. A' ki ád a' szegénynek, nem lészen ő neki szüksége; a' ki pedig elrejti az ő szemét *a' szegénytől*, megsokasúlnak ő rajta az átkok. 5. *Mós.* 15 : 7. 8. *R.* 19 : 17. *és* 22 : 9.

28. Mikor felemeltetnek az istentelenek, elrejti magát az ember; de mikor azok elvesznek, megsokasodnak az igazak.

XXIX. RÉSZ.

Megírja Salamon a' vakmerő kemény embereknek romlásokat, a' közönséges és kiváltképen való birodalomnak gyümöltseit. A' hízelkedésnek, ítéletben való gorombaságnak, bolondságnak, emberteleníségnek, hamis dologra való hajlandóságnak gyümöltseit, viszontag a' tökélleteségnek, a' közönséges és kiváltképen való dorgálásnak, a' felettébb való engedelmességnek, haragnak, kevélységnek következéseit.

A' melly ember a' gyakorta való feddésre megkeményíti az ő nyakát, hirtelenséggel megtöretik, úgy, hogy meg nem gyógyúlhat.

2. Mikoron uralkodnak az igazak, örül a' nép, mikor pedig uralkodik a' gonosz, sóhajt a' nép. *R.* 11 : 10. *és* 26 : 28.

3. A' böltseség szerető ember, megvídámítja az ő attyát; a' ki pedig adja magát a' paráznákhoz, elveszti marháját. *R.* 10 : 1. *és* 15 : 20. *R.* 28 : 7. *Luk.* 15 : 13.

4. A' király ítélettel erössíti meg a' tartományt; a' melly ember pedig ajándékot vészen, elrontja azt.

5. A' férjfiú, ki hízelkedik az ő barátjának, hálót vet annak lábai ellen.

6. A' gonosz emberre gonosz tör következik; az igaz ember pedig énekel és vígad.

7. Megérti az igaz a' szegénynek ügyét; az istentelen pedig nem gondol reá, hogy megértse.

8. A' tsúfoló férjfiak felgyújtják a' várost; de a' böltsek elfordítják a' haragot.

9. Az eszes ember' a' ki vetekedik a' bolonddal, akár megháborodjék, 's akár nevessen, mindazáltal nintsen (a) nyúgodalom.

(a) Az az, attól a' bolondtól nintsen nyúgodalma, a' kivel vetekedik, mert a' bolondnak mindenkor vagyon valami fogása.

10. A' vérszopó emberek gyűlölik az igaz embert; az igazak pedig oltalmazzák annak életét.

11. Az ő egész indúlatját előmútatja a' bolond; de a' bölts végre megnyomja azt. *R.* 14 : 33.

12. A' melly uralkodó a' hamisságnak beszédire hallgat, annak minden szolgai latrok.

13. A' szegény, és az uzsorás öszvetalálkoznak, mind a' kettőnek pedig szemeit az Úr világosítja meg. *R.* 22 : 2.

14. A' melly király hívségesen ítéli a' szegényeket, annak széke mind örökké megmarad. *R.* 20 : 28. *és* 25 : 5.

15. A' veszszö és dorgálás böltseséget ád, de a' magának botsáttatott gyermek, megszégyeníti az ő annyát. *R.* 10 : 1. *és* 17 : 21. 25.

16. Mikoron nevekednek az istentelenek, nevekedik a' vétek: az igazak pedig azoknak eseteket megérik. *'Solt.* 37 : 36. *és* 58 : 11. *és* 91 : 8.

17. Sanyargasd meg a' te fiadat, és nyúgodalmat hoz teneked; szerez gyönyörüséget is a' te életednek. *R.* 13 : 24. *és* 22 : 15. *és* 23 : 13. 14.

18. Mikoron nintsen a' *mennyei* látásnak *tudománya*, a' nép elszakad Istentől: a' ki pedig megtartja a' törvényt, óh melly igen boldog az.

19. Tsak beszéddel nem tanúl meg a' szolga, ha tudja is mit kellene tselekedni, nem felel meg.

20. Láttál-é dolgaiban és beszédében hirtelenkedő embert? a' bolond felől több reménység vagyon, hogy nem afelől. *R.* 26 : 18.

21. A' ki lágyan neveli gyermekségétől fogva az ő szolgáját; végezetre ollyan akar lenni mint a' fiú.

22. A' haragos háborgást szerez; és a' dühösködőben sok vétek esik. *R.* 15 : 18. *és* 20 : 21.

23. Az embernek kevélysége megalázza ötet; a' lelkében pedig megaláztattat táplálja a' tisztesség. *Jób.* 22 : 29. *R.* 15 : 33. *és* 18 : 12. *Mát.* 23 : 12. *Luk.* 14 : 11.

24. A' ki osztozik a' lopókkal, gyűlöli az ő magát; és ha szidalmazzák is nem meri senkinek mondani, 3. *Mós.* 5 : 1.

25. Az emberektől való félelem botránkozást szerez: a' ki pedig bízik az Úrban, méltóságba helyheztetik.

26. Sokan kívánják a' fejedelemnek ortzáját: de az Úrtól vagyon (a) kinek kinek ítéleti. *R.* 19 : 6.

(a) Az az, jó a' bíró eleibe menni, de mindeneknek előtte az Istent megkeresni, ki mindeneknek dolgaikat igazgatja.

27. Iszonyodnak az igazak a' hamis embertől; és iszonyodik az istentelen is az igaznak útától.

XXX. RÉSZ.

Megvallja Águr, hogy az emberek az ő elméjeknek élességével az Isteni dolgokat meg nem foghatják. Annakokáért az Istenre igazít, ki az ő böltsességét az ő igéjében megjelenti. Azután kéri Istent, hogy neki se gazdagságot, se szegénységet ne adjon. Utólszor szóll, a' négy telhetetlen állatokról, négy elrejtet dolgokról, négy elszenvedhetetlen állatokról, és négy apró okos állatokról.

Águrnak a' Jake' fiának beszédi: Prófétzia, mellyet mondott a' férjfiú, *Águr*, az Itielnek, az Itielnek, *mondom*, és Ukálnak.

2. Minden embereknél gorombább vagyok én, és nintsen emberi értelem bennem:

3. És nem tanultam a' böltsességet, avagy a' szenteknek tudományokat nem tudom.

4. Kitsoda ment fel az égbe, hogy onnan leszállott volna? kitsoda kaptsolta a' szelet az ő markába? kitsoda köthetné a' vizeket az ő köntösébe? ki erősítette meg a' földnek minden határit? kitsoda ennek neve? avagy kitsoda ennek fiának neve? ha tudod.

5. Az Istennek tellyes beszéde igen tiszta, és paizs az ahoz folyamodóknak. *'Solt.* 12 : 7. *és* 18 : 31. *és* 119 : 140.

6. Ne tégy az ő beszédéhez, hogy meg ne büntessen tégedet, és hazug ne légy. 5. *Mós.* 4 : 2. *és* 12 : 32.

II. 7. Kettőt kérek te tőled: ne tartsd meg én tőlem, minekelőtte meghalok.

8. A' hijábavalóságot és a' hazugságot messze távoztasd én tőlem: szegénységet ava

gazdagságot ne adj énnekem, táplálj engemet hozzám illendő eledellel:

9. Hogy megelégedvén meg ne tagadjalak, és azt ne mondjam: kitsoda az Úr? se pedig megszegényedvén ne lopjak, végezetre gonoszúl éljek az én Istenemnek nevével. *5. Mós.* 32: 15.

III. 10. Ne vádold a' szolgát az ő uránál; hogy meg ne átkozzon tégedet, és bűnösnek találtassál.

IV. 11. Vagyon olly nemzetség, melly még az ő attyát is megátkozza, és az ő annyát is nem áldja.

12. Vagyon nemzet, melly az ő maga szemei előtt tiszta, még ha az ő rútságából ki nem tisztíttatott is.

13. Vagyon kevély szemű nemzetség; és kinek szemöldöki igen fellátnak. *R.* 6: 17.

14. Vagyon nemzetség, mellynek fogai fegyverek, és mellynek záp fogai kések; hogy a' szegényeket e' földön megemészszék, és az emberek közzűl a' szükölködőket. *R.* 12: 18. *és* 25: 18. *Solt.* 55: 22. *és* 57: 5. *és* 59: 8. *és* 64: 4.

V. 15. A' nadálynak két leányi vagynak, hozd el hozd el, hárman vagynak, kik meg nem elégesznek: sőt négyen, kik nem mondanak eleget.

16. A' koporsó, és a' berekesztetett méh, a' föld meg nem elégszik vízzel, és a' tűz nem mondja elég.

VI. 17. A' ki megtsúfolja attyát, avagy megútálja annyának tanítását, szemeit kivájják a' völgynek hollói, avagy megeszik őtet a' keselyű' fiai.

VII. 18. E' hármak eltitkoltattak én tőlem; sőt ím e' négy dolgot nem tudom.

19. A' keselyűnek útát az égben: a' kígyóknak útát a' kősziklán, a' hajónak nyomát a' mély tengerben, és a' férjfiúnak útát a' szűz leánnyal.

20. Illyen a' paráználkodó aszszonynak útja; ki eszik, és megtörli száját, 's azt mondja: nem tselekedtem semmi gonoszt.

VIII. 21. Három dolog alatt indúl meg a' föld: sőtt négy alatt, mellyeket el nem viselhet.

22. A' szolga alatt, mikor uralkodik; és a' bolond alatt, mikor megelégszik kenyérrel.

23. A' gonosz mord kedvű aszszony alatt, mikor férjhez mégyen, végezetre a' szolgáló alatt, mikor örököse lészen az ő aszszonyának.

IX. 24. E' négy ápró állati vagynak a' földnek, mellyek böltsebbek a' böltseknél.

25. A' hangyák, erőtlen népek: mellyek keresik nyárban az ő ételeket: *R.* 6: 8. *és* 10: 5.

26. A' hegyen való egerek, erőtlen közlég: mindazáltal kősziklán tsinálják az ő házokat:

27. Királlyok nintsen a' sáskáknak, mindazáltal mennek mindnyájan szép renddel.

28. A' pók, melly az ő lábaival munkálkodik, és vagyon a' királyok' palotáiban.

X. 29. Három állat vagyon, melly szépen jár, sőt négy állatok, mellyek jól járnak:

30. A' régi erős oroszlán a' vadak között; melly el nem fut senkitől való féltében.

31. A' hartzra felékesíttetett ló, avagy ketskebak: és a' király, a' kinek senki nem mér ellene támadni. *Jób.* 39: 22.

XI. 32. Ha bolond voltál magadban való felfúvalkodásodban; avagy gonosz gondolatodban, kezedet szájadra vessed. *Jób.* 21: 5.

XII. 33. Miképen a' ki a' tejet köpülli vajat tsinál, és a' ki keményen fújja ki a' maga orrát, vért hoz ki; úgy a' ki haragját meg nem tarthatja, háborúságot szerez.

XXXI. RÉSZ.

Inti a' királyt, hogy magát megoltalmazza az aszszonyoktól, a' részegségtől, és az igazságnak szeretője légyen, végezetre a' jó aszszonyt dítséri, és annak tulajdonságit írja meg.

LÉMUEL (a) király' beszédi, és prófétziája, mellyekre tanította vala őtet az ő annya.

(a) Amint némellyek mondják ez a' Lémuel ugyan Salamon volt, melly névvel neveztetett Betsabétól kitsiny korában: annyit tészen mint a' ki erős Istené.

2. Mit szólljak, szerelmes fiam? mitsodát méhemtől szakadt fiam? mitsodát én fogadásimnak szerelmes gyermeke?

3. Ne adjad az aszszonyoknak a' te erődet, és a' te útaidat a' királyoknak eltörlésekre. *5. Mós.* 17: 17.

4. Távól légyen a' királyoktól, óh Lémuel, távol légyen, *mondom*, a' királyoktól a' bornak itala; és az uralkodóktól a' megrészegítő pohárnak kívánsága.

5. Hogy mikor-ijándik el ne felejtkezzék az Isten' parantsolatjáról, és el ne fordítsa valamelly nyomorúltaknak igazságokat.

6. Adjátok a' részegítő italt (b) az elveszendőknek, és a' bort a' keseredett szívű embereknek.

(b) Nem a' halálra szententziáztattakról, hanem a' szegénységnek sullyós terhétől elnyomattattakról, kell ezeket érteni.

7. Igyék, hogy felejtkezzék el az ő szegénységéről; és az ő nyavalyájáról ne emlékezzék meg többé.

8. Nyisd meg a' te szádat a' mellett, a' ki néma az ő dolgában, és a' kik adattatnak veszedelemre.

9. Nyisd meg a' te szádat, ítélj igazán; forgasd ügyét a' szegénynek és a' szűkölködőnek. *3. Mós.* 19: 15. *5. Mós.* 1: 16.

II. 10. Gyors serény aszszonyt kitsoda találhat? mert ennek árra sokkal feljűl haladja a' Kárbunkulusokat.

11. Bízik ahoz az ő urának szíve, és annak marhája el nem fogy.

12. Jóval illeti őtet, és nem gonoszszal; az ő életének minden napjaiban.

13. Keres gyapjat avagy lent, és megkészíti azokat az ő akaratja szerént.

14. Hasonló a' kereskedő hajókhoz, nagy messzűl behozza az ő eledelét.

15. És felkelvén még éjjel, eledelt ád az ő házának, és (c) szabott munkát az ő leányinak.

(c) Avagy; szabott ételt.

16. Gondolkodik mezőn való örökségről, és megveszi azt; az ő kezeinek munkájokból szőlőt plántál.

17. Ő maga is az ő derekát megövedzi, és megerősíti az ő karjait.

18. Látja, hogy hasznos az ő munkálkodása, meg nem aluszik éjjel is az ő világa.

19. Az ő kezeit veti a' fonó kerékre, és az ő kezeivel fogja az orsót.

20. Az ő markát megnyitja a' szegénynek, és az ő kezeit kiterjeszti a' szűkölködőnek.

21. Nem félti az ő házanépét (d) a' hidegtől; mert az ő egész házanépe felruháztatott béllett ruhákkal.

(d) Avagy, a' hótól.

22. Szőnyegeket tsinál magának; bíbor és bársony az ő öltözete.

23. Esmérik az ő férjét a' kapukban, mikor ül a' tartománynak véneivel.

24. Gyoltsot szö és eladja, és öveket, mellyeket ád a' kereskedőknek.

25. Erő és ékesség az ő ruhája: és nem fél a' következendő időktől.

26. Az ő száját böltsen nyitja meg, és kegyességnek tudománya vagyon az ő nyelvén.

27. Szorgalmatossan vígyáz az ő házanépe' dolgára, és a' restségnek étkét nem eszi.

28. Felkelvén az ő fiai boldognak mondják ötet: az ő férje hasonlatosképen dítséri ötet,

29. Mondván: sok aszszonyok munkálkodtak serénységgel; te pedig meghaladod mind azokat.

30. Tsalárd az emberek előtt való kedvesség, és híjábavaló a' szépség; a' melly aszszony féli az Urat, ez dítséretet szerez ő magának.

31. Adjatok ennek az ő keze' munkájának gyümöltséből; és dítsérjék ötet a' kapukban az ő tselekedeti.

Salamon' Példabeszédinek végek.

A'
PRÉDIKÁTOR SALAMON.
AZ EGÉSZ KÖNYVNEK SUMMÁJA.

Közönséges értelem, hogy e' könyvet Salamon írta szintén vénségének idején, mellyben mind e' világ előtt bizonyságot akart tenni a' maga megtéréséről: mert ebben azt mutatja meg, hogy e' világon a' minemü dolgokban boldogságokat szokták helyheztetni az emberek, azokban semmi állandóság nintsen: mellyet azért mond, hogy az embereket felinditsa a' mennyei jóknak keresésekre; nevezi pedig magát Prédikátornak, mivelhogy mind az egész könyvben foglalatos a' tanitásban mint egy Prédikátor.

I. RÉSZ.

Megmutatja Salamon az ember' minden igyekezetinek és fáradságának híjábavalóságát, mivelhogy mind az emberek természet szerént híjábavalóság alávettettek, mind pedig a' dolgok, a' mellyek felől tudakoznak: ezen dolgot a' maga példájával bizonyítja Salamon.

A' Prédikátornak, Dávid' fiának a' Jérusálembeli királynak beszédi.

2. Híjábavalóságnak híjábavalósági, azt mondja a' Prédikátor; híjábavalóságnak híjábavalósági ezek; mindenek híjábavalóság.

3. (a) Mitsoda haszna vagyon az embernek minden ő munkájában, mellyel munkálkodik a' Nap alatt?

(a) Értelme ez: akármint fáraszsza magát az ember szorgalmatossággal, de annak kevés haszna vagyon. *Matt.* 6.

II. 4. (b) Egyik nemzetség elmégyen, és a' másik eljő, jóllehet a' föld mind örökké megmarad.

(b) Okát mondja, miért nintsen haszna az ember' szorgalmatos fáradságának; mert jóllehet a' föld megmarad, a' nap ha elmégyen ismét megjö, a' folyó vizek is ha a' tengerbe mennek is ismét viszsza jönek, de az ember elmúlandó és többé e' világra nem jö a' halál után.

5. És a' nap feltámadván, minekutánna elnyúgodt; a' nap ismét az ő helyére siet, ahol ő feltámadjon:

6. Dél felé mégyen a' szél, és kerül északra, szüntelenül kerengvén; és ismét az ő kerengő forgásira viszsza tér a' szél.

7. Minden folyóvizek mennek a' tengerbe, mindazáltal a' tenger mégis meg nem telik, akár mitsoda helyre siessenek a' folyóvizek, ugyan azon helyre viszsza mennek gyorsasággal.

8. (c) Minden dolgok fáradoznak, annyira, hogy senki azt ki nem mondhatja. Nem elégszik meg a' szem látással, sem be nem telik a' fül hallással. *Péld.* 27: 20.

(c) Hierónimus így fordítja: minden dolgok felette igen nehezek, második okát mondja azért Salamon az ő felső mondásának. Értelme pedig ez: azért mindenek híjábavalók, és azért haszontalan az embernek fáradsága, mert mindenek nehezek, és változandók, annyira, hogy ember ki nem mondhatja: és az ember nem győzi nézni és hallani azoknak változandóságokat, ezt bizonyítja a' 9. versben.

9. A' mi volt, ugyan azon a' mi azután is lészen; és a' mi lett, ugyan azon a' mi ennekutánna is lészen; és semmi nintsen új dolog a' Nap alatt.

10. Vagyon-é valami a' miről mondhatnád, nézhetsz-é ezt, új ez? melly immár sok száz esztendővel volt, melly volt mi előttünk.

11. Nintsen emlékezet az előbbiekről; és azonképen az utólsó dolgokról is, mellyek jövendők, nem lészen ezekről emlékezet azoknál, kik ez után lésznek. *R.* 2: 16.

12. (d) Én Prédikátor, mikoron volnék királya Izráelnek Jérusálemben;

(d) A' maga példájával bizonyítja Salamon, hogy e' világon semmi dologban nintsen tökélletes állandóság, hanem tsak híjábavalóság.

13. Adván az én elmémet mind azoknak visgállásokra, és böltsen való tudakozásokra, (e) mellyek lésznek az ég alatt, (ezt a' gonosz híjábavaló foglalatosságot adta Isten az emberek' fiainak, hogy foglalják magokat abban).

(e) Azt mondja, hogy először azoknak meggondolásokra adta magát, mellyek e' világon lésznek vagy természet szerént, vagy az ellen.

14. Láttam minden dolgokat, mellyek lésznek a' nap alatt, és ímé mind ezek tsak híjábavalóság, és a' léleknek gyötrelme.

15. (f) Az egyenetlen meg nem egyenesíttethetik, és a' fogyatkozás meg nem számláltathatik.

(f) Az az, e' világon. Értelme pedig ez: én úgy mint király és bölts ember, mindeneket akartam megkísérteni, és mindeneknek végekre menni mind azoknak, *mondom*, hogy akartam végekre menni,

mellyek természet szerént, és a' természetnek folyása ellen vagynak, és lésznek; de láttam, hogy tsak fárasztják mind ezek az embert, mert a' romlás a' természetben meg nem orvosoltathatik, a' romlás pedig sok.

16. (g) Szólltam én az én elmémmel, mondván: ímé, én nagygyá lettem, és nyertem böltseséget mind azoknak felette, a' kik fők voltanak én előttem Jérusálemben, és az én elmém kóstolt sok böltseséget és tudományt. 1. *Kir.* 4: 29.

(g) Az az minekutánna megkísértém, hogy híjábavalóság vagyon a' természet szerént való dolgoknak, vagy a' kivűlvaló dolgoknak vizsgálásokban, adám magamat a' böltsességnek tanúlására, melly az ember életét oktatja.

17. Adtam annakfelette az én elmémet a' böltseségnek tudására, és minden esztelenségnek és bolondságnak megtudására; de megesmerém ezt is lenni a' léleknek gyötrelmének.

II. RÉSZ.

Megmutatja e' Részben elöszzzör e' világon való vígasságoknak híjábavalóságokat, mind azokon való örömmel egyben, mellyet az ember nagy munkával és fáradsággal épít. Másodszor a' böltseségnek híjábavalóságáról szóll, mivelhogy mind a' böltsnek mind a' bolondnak egy vége vagyon. Utólszor az embernek erőtlenségét az ő jószágával való élésében, vagy másnak való hagyásában mutatja meg, holott mindenek az Isten' akaratjától függenek.

ANNAKUTÁNNA mivelhogy a' böltseségnek sokaságában sok búsúlás vagyon, és valaki öregbíti a' böltseséget, öregbíti a' gyötrelmet:

2. (a) Mondék én az én szívemben: megpróbállak téged' a' vígan való lakásban, hogy meglássam, mitsoda jó vagyon abban: de ímé az is híjábavalóság.

(a) Miképen a' felső Részben azt mondá, hogy semmi haszna nintsen, és tsak lelki gyötrelem akármint fáraszsza magát az ember minden dolgoknak megtudásokban: azonképen e' Részben megmondja, hogy semmi haszna nintsen azoknak, mellyekben az ember külsőképen az ő testét gyönyörködteti.

3. A' nevetésről azt mondom: bolondhoz illik az: a' vígasságról pedig: mit használ az?

II. 4. (b) Elvégezém az én szívemben, hogy magamat adnám bor italra, még mikor a' böltseséget követném, és elővenném ezt a' bolondságot, még nem meg látám, hogy ha az embereknek fiainak ez volna jó, mellyet kellene tselekedniek az ő tellyes életeknek rendiben.

(b) Értelme ez: minekutánna látnám, hogy minden dologban híjábavalóság vagyon, adám magam' bor italra, az az, testi gyönyörűségre mikor még el nem szakadtam volna Istentől, hogy megkísérteném ha az volna-é jobb, vagy a' böltsesség.

5. Felette igen nagy dolgokat tselekedtem, építék magamnak házakat, ülteték magamnak szőlőket:

6. Tsinálék magamnak kerteket, és almás kerteket; mellyekben ülteték minden féle termő gyümöltsöző fákat:

7. Tsinálék magamnak halastókat, hogy azokból öntözném a' gyümölts termő fáknak erdejét:

8. Szerzék szolgákat és szolgálókat, házamnál nevekedett szolgáim is voltanak énnekem; öreg és apró barmoknak nyájjaival is többel bírtam mind azoknál, kik voltanak én előttem Jérusálemben:

9. Gyűjték magamnak ezüstöt és aranyat, királyok' és tartományok' drága kintsét szerzém magamnak; éneklő férjfiakat, és aszszonyokat, és az emberek' fiainak gyönyörűségit, mindenféle vígasság tévő szerszámokat: 1. *Kir.* 10: 27. 1. *Kir.* 9: 28. *és* 10: 14: 21. 22.

10. És nagygyá levék, és megnevekedém minden királyoknak felette, kik én előttem voltak Jérusálemben; az én böltseségem is helyén volt. (c)

(c) Az az, nem távoztam vala még el az igaz Isteni tisztelettől.

11. Valamit kívánnak vala az én szemeim, meg nem fogtam azoktól azokat; megsem tartóztattam az én szívemet semmi vígasságtól, hanem az én szívem örvendezett minden én munkámmal gyűjtött jókban, mivelhogy e' volt az én részem minden én munkáimból.

III. 12. Tekinték minden én dolgaimra, mellyeket tselekedtenek vala az én kezeim, és az én munkámra, mellyet szorgalmatossággal szerzettem vala; ímé pedig ezek mind híjábavalóság, és a' léleknek gyötrelme, elannyira, hogy nintsen semmi haszna a' nap alatt.

13. (d) Annakokáért fordítám magamat én, hogy megkísérteném a' böltsességet, és minden bolondságot és esztelenséget, (mert vallyon 's kitsoda volna olly ember, ki a' királyt követhetné azoknak megtudásokban, mellyeket egyebek tselekedtek.) (e)

(d) Azt mondja, hogy mikor látná, hogy e' világi testi gyönyörűségben nintsen semmi állandóság, adta magát e' világi böltsességnek és bolondságnak megtudására.

(e) Mintha azt mondaná: nem oknélkül bizonyítom az én példámmal, hogy mindenek híjábavalók, mert én mindent úgy meg kísértettem és mindennek úgy mentem végére, hogy senki azt nem mivelheti.

14. Noha látám én hasznosbbnak lenni a' böltsességet a' bolondságnál, miképen hasznosbb a' világosság a' setétségnél (f)

(f) Értelme ez, noha külömböz a' böltseség a' bolondságtól, és a' bölts a' bolondtól: mindazáltal a' böltseség is híjába való.

15. A' böltset lenni ollyannak mint a' kinek szemei vagynak az ő fejében, a' bolondot pedig a' setétben járni: de megesmerém én, hogy ugyan azon egy vége lészen mind ezeknek. *R.* 9: 2.

16. Annakokáért mondék én az én elmémben: a' bolondnak állapotja szerént lészen az én állapotom is, annakokáért miért böltselkedném én is feljebb? és mondám az én elmémben ezt is híjábavalóságnak lenni.

17. Mert nem lészen emlékezete sem a' böltsnek, sem a' bolondnak mind örökké; mert a' mellyek immár vagynak, azok a' következendő időkben mind elfelejtetnek; és miképen meghal a' bölts, azonképen meghal a' bolond is. *R.* 1: 11. *'Solt.* 49: 11.

18. Annakokáért gyűlöltem (g) az életet; mert gonosznak láttaték énnekem a' dolog, a' melly lészen a' nap alatt: mert mind ez tsak híjábavalóság, és a' léleknek gyötrelme.

(g) Vagy, meggyűlölöm.

19. Gyűlöltem én minden munkámat is, mellyet én munkálkodom a' nap alatt: mivelhogy elhagyom azt olly embernek, ki én utánnam fog lenni. (h)

(h) Mivelhogy elkellene azt hagynom. Itt is pedig a' világnak híjábavalóságát bizonyítja ezzel, hogy nem élhet azzal úgy a' mint akarná, és nem hagyhatja annak, a' kinek és mineműnek akarná.

20. És ki tudja ha bölts lészen-é avagy bolond, a' ki uralkodándik minden én munkámon, a' mellyeket tselekedéndek is, a' mellyet böl-

tsen szerzéndek a' napnak alatta? ez is hijábavalóság.

21. Annakokáért én elfordítám magamat, megfogván a' reménységtől az én elmémet minden munkám felöl, mellyel munkálódtam a' nap alatt.

22. Mert vagyon olly ember, kinek munkája elvégeztetett böltsességgel, tudománnyal, és igazsággal: olly embernek adja pedig azt örökségül, a' ki abban semmit nem munkálódott: ez is hijábavalóság, és nagy gonosz.

23. Mert mitsoda marad meg (i) annak az embernek minden ő munkájából, és elméjének nyughatatlan fáradozásából, mellyel ő munkálkodott a' nap alatt?

(a) Az az, mi hasznát veszi az ő fáradságos munkájának, ha azok bolondra vagy pedig idegenre maradnak.

IV. 24. Holott annak minden napjaiban voltanak bánatok és búsúlás az ő foglalatosságiban: még éjjel is nem nyúgodt az ő elméje: ez is hijábavalóság.

25. Nintsen tsak ez a' jó is az embernek hatalmában, hogy egyék, igyék, (k) és ezt tselekedje, hogy az ő elméje lakozzék gyönyörűséggel az ő munkája által való jókból: ezt is láttám én az Istennek kezétől lenni.

(k) A' felsö dolgokból ezt hozza ki Salamon, hogy az embernek nintsen arra való ereje, hogy az övéből kedve szerént éljen, hanem Isten miveli azt, mellyet maga példájával bizonyít és az Isten' tselekedetivel, ki az embereknek ád böltsességet az ő jó kedve szerént a' gazdagságnak betakarítására, és annak jó móddal való elrendelésére, az istentelennel begyüjteti a' gazdagságot, hogy adja annak, a' kinek akarja.

26. (Mert kitsoda ehetik? és ki siethet erre inkább én nálamnál?)

27. Mert az embernek, a' ki jónak láttatik az ő szeme előtt, ád Isten böltsességet, és tudományt és örömet: a' bűnösnek pedig ád foglalatosságot az egybegyüjtésre, és az egybehordásra, hogy adja annak, a' ki jónak tetszik ő előtte. Az is hijábavalóság, és az elmének gyötrelme.

III. RÉSZ.

Az időknek viszontagságából, nagy változásából bizonyítja Salamon e' világon minden dolgoknak hijábavalóságokat, és hogy azoknak az ember semmi hasznokat nem veszi, mellyet, hogy jobban megbizonyítson, az Istennek gondviselését hozza elő, ki mindent ád mindeneknek, és mindeneket rendel, és igazgat, kinek akaratja ellen a' mi javainkkal nem élhetünk, kinek gondviselése állandó. Azután tér ismét a' hijábavalóságoknak, és a' testnek azokban való ítéletének megírására.

MINDEN dolognak ideje vagyon, és ideje vagyon az ég alatt minden akaratnak:

2 (a) Ideje vagyon a' születésnek, és ideje a' meghalásnak; ideje vagyon az ültetésnek, ideje annak kiszaggatásának a' mi ültettetett.

(a) Világosbb volna, ha így fordítanák: az ember hol születik, hol meghal, néha ültet, néha ismét szaggat, néha öl, néha gyógyít. Mert minden dolgoknak hijábavalóságát bizonyítja azoknak változandóságokból.

3. Ideje vagyon a' megölésnek, és a' meggyógyításnak; ideje vagyon a' rontásnak és az épitésnek:

4. Ideje vagyon a' sírásnak, és a' nevetésnek; ideje vagyon a' jajgatásnak, ideje vagyon a' szökésnek:

5. Ideje vagyon a' könek elhányásának, és a' köveknek egybegyüjtéseknek: ideje vagyon az ölelgetésnek, és ideje az ölelgetéstől való eltávozásnak:

6. Ideje vagyon a' keresésnek, ideje a' vesztésnek; ideje a' megtartásnak, és az elvetésnek:

7. Ideje vagyon a' szaggatásnak, és az egybevarrásnak; ideje vagyon a' hallgatásnak, és ideje a' szóllásnak:

8. Ideje vagyon a' szeretésnek, és ideje a' gyűlölésnek; ideje a' hadakozásnak, és ideje a' békességnek.

9. Mitsoda haszna vagyon a' munkásnak abban a' miben ő munkálkodik? *R.* 2: 22.

10. Láttam ezt lenni foglalatosságnak, mellyet adott Isten az emberek' fiainak, hogy foglalnák magokat abban.

11. Hogy az Isten mindeneket széppé tsinál az ő idejében; e' világot is úgy az ő szívekbe tette, hogy senki az Isten' munkáját, mellyet ő mivelt ki nem találja kezdettől fogva mind végig. *Róm.* 11: 33. 34.

II. 12. Megesmértem, hogy nintsen az ő hatalmokban a' jó, hanem, hogy örvendezzen kiki, és hogy jót tselekedjék az ő életében.

13. Söt inkább, hogy minden ember eszik és iszik, és él az ő keze' munkájából, az mind Istennek ajándéka. *R.* 2: 24.

14. Tudom, hogy valamit Isten tselekeszik az lészen örökké, ahoz semmi nem adattathatik, és abból semmi el nem vétettethetik és az Isten ezt miveli e' végre, hogy az emberek az ő ortzáját rettegjék.

15. A' mi volt, most is vagyon; és a' mi következik, immár megvolt; és az Isten forgatja az egymás után következő dolgokat. *R.* 1: 9. 10. *és* 2: 12.

III. 16. (b) Láttam annakfelette e' világon, hogy az ítéletnek helyén hamisság, és az igazságnak helyén latorság volt.

(b) Itt ismét tér Salamon a' hijábavalóságoknak megírásokra. Ez ideig pedig az ő maga példájából bizonyította e' világi dolgoknak hijábavalóságokat; de már ollyan példákból bizonyítja, mellyeket másban látott.

17. És mondék én magamban: az igazat és hamissat megítéli az Isten, mert jóllehet minden ember' akaratjának ideje vagyon; (c) de a' ki mind e' dolgokat igazgatja, az is jelen vagyon.

(c) Az az, vagyon az istenteleneknek idejek, mellyben az ő akaratjok és kívánságok szerént tselekedjenek.

IV. 18. Így szóllék (d) azért magamban, emberi okosság szerént, minekutánna azokat megesmértette volna én velem az Isten, és látnám, hogy ezek az oktalan állathoz hasonlók. (e)

(d) Vagy, így szólltam vala pedig elöször az országokról.

(e) Eszedbe vegyed, hogy ezeket Salamon nem az Isten' lelke által mondja, hanem a' testnek ítéletiből.

19. Az emberek' fiaiknak végek hasonlatos az oktalan állatnak végéhez, és egyenlő végek vagyon azoknak; a' mint meghal egyik, úgy meghal a' másik is, és egy lehellet vagyon mind azokban: és annakokáért az embernek nagyobb méltósága nintsen az oktalan állatoknál, mert mind ezek hijábavalóság.

20. Ezeknek mindenike ugyan azon egy helyre mégyen, mindenik porból való, és mindenik porrá lészen. 1. *Mós.* 3: 19. *Zsolt.* 104: 29. *és* 146: 4. *R.* 12: 9.

21. Kitsoda tudhatja meg az embernek lelkét, a' melly felfelé mégyen? és az oktalan állatnak lelkét, melly alálelé mégyen a' földre?

22. Annakokáért nekem láttatik vala, hogy semmi nem volna jobb, mint hogy az ember örvendezne az ő dolgaiban, mivelhogy tsak az volna az ő része e' *világban.* Mert kihozhatja ötet arra, hogy lássa azt, mi lészen ő utánna?

IV. RÉSZ.

Minekutánna a' testnek e' világi nyomorúságokban való ítéletiről szóllott volna; annakutánna e' világon való dolgoknak híjábavalóságokat bizonyítja, a' resteknek, telhetetlen embereknek, gonoszságban megkeményedett királyoknak, és a' községnek álhatatlanságának példájából.

(†) VISZONTAG mikor én látnám azokat, kik a' Nap alatt nyomorgattatnak, és ímé azoknak könyhullatások, a' kiknek semmi vígasztalójok nintsen, vagy a' szabadúlásra való erejek, és a' kik minden vígasztalótól megfosztattak:

(†) E' négy elsö verset némellyek a' felsö Részhez ragasztják; mert oda valók.

2. Dítsérem vala én elöször a' megholtakat, a' kik már megholtak vala az élöknek felette, a' kik még élnének.

3. De azután jobbnak láttatik vala mind kettönél, a' ki még eddig nem volt, 's a' ki nem látta a' gonoszt, melly lészen a' Nap alatt.

II. 4. Mert látom vala (a) én, hogy minden dolgaiért, és minden igazságos tselekedetiért, az emberre irigykedik az ő felebarátja, annakokáért ez is híjábavalóság, és lélek fájdalom.

(a) Az az, látom vala, hogyha az ember kedve szerént él is, vagy jót tselekeszik is, irigye vagyon.

III. 5. (b) A' bolond egybekaptsolja az ő kezét, és megemészti az ő testét.

(b) A' bolond és rest embereknek példájokból bizonyítja e' világi dolgoknak híjábavalóságokat.

6. Jobb úgymond, egy teli marok nyúgodalommal, hogy nem mint mind a' két maroknak tellyessége nagy munkával és lelki fájdalommal. *Példa.* 15: 17. *és* 17: 1.

IV. 7. Ismét fordúlék, és láték más híjábavalóságot a' nap alatt.

8. (c) Vagyon olly ember, kinek nints mássa, kinek sem fia, sem attyafia nintsen, mindazáltal nintsen vége az ő fáradságának, és az ő szeme meg nem elégszik gazdagsággal, *hogy azt mondaná:* vallyon kinek munkálkodom én, hogy az én lelkemet minden jótól megfosztom? ez is híjábavalóság és gonosz foglalatosság.

(c) A' fösvény zsobrák embernek példájából bizonyítja e' világi dolgoknak híjábavalóságát.

9. (d) Sokkal jobban vagyon dolga a' kettönek, hogy nem az egynek; mert azoknak jó jutalmok vagyon az ő munkájokból:

(d) A' telhetetlen magoknakvaló zsobrák emberek ellen azt mutatja meg Salamon, hogy sokkal jobb a' barátságos élet a' magánakvaló életnél, mellyet szép példákkal bizonyít.

10. Mert ha elesnek is, az egyik felemeli az ő társát. Jaj pedig az egyedül valónak; ha elesik, nintsen másik ki felemelje ötet.

11. Hogyha együtt feküsznek is ketten megmelegesznek; az egyedülvaló pedig mimódon melegedhetik meg?

12. Ha másnál erösebb lészen is valaki ketten ellene állhatnak annak, és a' hármas kötél nem hamar szakad el.

V. 13. Jobb a' szükölködö de bölts gyermek a' vén és balgatag királynál, a' ki nem szenvedi el az intést.

14. Mert amaz a' fogságból is uralkodásra mégyen; holott ez az ő uralkodásában is szegénységben születtessék. (e)

(e) A' szegénységen érti Salamon a' bolondságot is.

VI. 15. Elnéztem, hogy minden élö *emberek*, kik a' Nap alatt járnak, adták magokat a' második gyermekhez, a' ki amannak helyette uralkodandó vala:

16 És hogy semmi népnek nintsen vége, (f) és hogy még az utánnok valók is semmi elöttök járóknak nem örvendeznek: ez is nagy híjábavalóság és lélek gyötrelem.

(f) Az az, látom, hogy a' község nem elégedik meg az ő állapotjával és hogy a' bölts fejedelmet is nem kedvelték, mivelhogy a' község nem tsak most, hanem mindenkor állhatatlan volt és lészen, nem tsuda azért, ha a' bolond király az ő méltóságától megfosztatik.

V. RÉSZ.

Megtanít Salamon e' Részben e' világon való híjábavalóságoknak kívánságoktól mimódon oltalmazhatja meg magát ember, tudniillik Istení félelemmel, könyörgéssel, Isten' gondviseléséről való gondolkodással. Azután szóll a' föld' gyümöltse' bírásának híjábavalóságáról, és mint kelljen azokkal élni, megtanít.

ÖRIZD meg mind a' te két lábaidat, mikoron mégy az Istennek házához, hogy hajlandó légy a' hallgatásra inkább, (a) hogy nem mint a' bolondoknak módjok szerént való áldozatra, mert ezek nem tudják, hogy gonoszt tselekesznek.

(a) Az az, légy az Isten' törvényének hallgatására inkább figyelmetes, hogy nem az áldozatokra; nem úgy mint a' hitetlenek, kik tsak az áldozatokban foglalatosok, mellyek Istennek nem kedvesek hit nélkül.

2. Ne gyorsalkodjál a' te száddal, és a' te elméd ne siessen valamit szóllni Isten elött: mert az Isten mennyekben vagyon, te pedig e' földön; azért a' te beszédid kevesek legyenek. *Mát.* 6: 7.

3. Mert miképen, hogy álom jö a' sok foglalatosságból, azonképen a' sok beszédekből bolond beszéd. *Péld.* 10: 19. *R.* 30: 14.

4. Mikoron Istennek fogadást tészsz, ne halogassad annak megadását: mert nem gyönyörködik a' bolondokban; a' mit azért fogadsz, megtellyesíttsed.

5. Jobb, hogy ne fogadj, hogy nem mint fogadj, és ne tellyesítsd be. *Péld.* 20: 25.

6. Ne engedjed a' te szádnak, hogy bünre kötelezzen tégedet: és ne mondjad amaz angyal elött, hogy vétségből lett, hogy az Isten a' te beszéded miatt fel ne háborodjék, és el ne vészesse a' te kezednek munkáját.

7. Mert mint a' sok álomban híjábavalóságok vagynak, azonképen a' sok beszédben: hanem az Istent féljed.

8. Ha a' szegénynek nyomorítását, és a' törvénynek 's az igazságnak elfordítását látándod a' tartományban, ne tsudálkozzál ez akaraton (*); mert a' magasságos, ki a' magasnál fellyebb való, látja azt, sőt a' magasságos mind ezeknek felette vagyon. *Ésa.* 10: 2.

(*) Érti a' gonosz emberek' akaratjokat.

9. (b) A' földnek termése mindeneknek hasznos; a' királynak is használ a' jól mivelt mezönek gyümöltse.

(b) Itt ismét tér Salamon e' világon való dolgoknak híjábavalóságokra. Értelme pedig ez: a' földnek termési hasznosok és szükségesek, annyira, hogy a' király

a' király is nem lehet azok nélkül. A' pénz is jó, noha azzal nem telik be, hanem él vele: de ha mind a' földnek gyümöltse mind a' pénz megnevekedik is, mi haszna vagyon?

11. 10. A' ki szereti a' pénzt, nem telik be a' pénzel; és a' ki szereti a' sokságot, nem elégszik meg a' jövedelemmel; ez is híjábavalóság.

11. Mikor megszaporodik ez illyen jó, megszaporodnak annak megemésztői is; mi haszna vagyon azért annak urának azokban, hanem hogy tsak reá néz szemével?

12. Édes az álom a' szolgának, akár sokat akár keveset egyék; a' gazdagnak pedig gazdagsága nem hágy neki alunni.

13. Vagyon gonosz nyavalya, mellyet láttam a' nap alatt; tudniillik mikor a' gazdagság az ő urának veszedelmére vagyon;

14. Vagy mikor a' gazdagság elvész gonosz dologban való foglalatosság miatt, (c) annyira, hogy az ő fiának, a' kit szült, semmije ne légyen.

(c) Vagy, a' nehéz szorgalmatosságban is; az az, noha nagy szorgalmatossággal igyekezzék megtartani marháját, jószágát.

15. A' mint kijött az ő annyának méhéből, mezítelen mégyen ismét el, a' mint jött vala; és semmit nem viszen el az ő marhájában, mellyet kezében elvinne. *Jób.* 1: 21. 1. *Tim.* 6: 7.

16. Annakokáért ez is gonosz nyavalya, hogy a' mint jött, akképen mégyen el; mi haszna vagyon neki abban, hogy a' szélnek munkálkodott?

17. És hogy az ő tellyes életében a' setétben ett, haraggal, keserűséggel, és nagy búsúlással?

III. 18. Ez azért a' jó, mellyet én láttam, hogy szép dolog, (d) enni és innya, és élni az ő munkájával keresett jóval, mellyel fárasztotta magát az ő tellyes életének napjain az ég alatt, mellyeket adott neki az Isten, mert tsak ez az ő része. *R.* 2: 24. *és* 3: 13.

(d) A' testnek okoskodása szerént szóll.

19. És hogy a' kinek adott Isten gazdagságot, és jószágot, és a' kinek megengedte, hogy egyék abból, és az ő részét elvegye, és örvendezzen az ő munkájának; ez az Istennek ajándéka.

20. Hogy ha nem sokat adott az Isten, mindazáltal emlékezzék meg az ő életének rendiben arról, hogy az ő szívének örömét az Isten kedveli. (e)

(e) Az az, hogyha az ő kevesével megelégedvén azzal mértékletesen az ő testének táplálására él, és az Istent dítséri.

VI. RÉSZ.

Megmutatja Salamon e' világi jóknak híjábavalóságokat abból, hogy azok nem mindenkor ugyan azon egy embernél maradnak, hanem ide, tova oszolnak, és hogy sem magokat a' gazdagságokat, sem az ő uraikat a' híjábavalóságtól meg nem menthetik, és senkit jobbá nem tesznek.

Vagyon egy gonosz, mellyet láttam a' Nap alatt, és az emberek közt gyakorta vagyon:

2. Mikor valakinek az Isten ád gazdagságot, jószágot, tisztességet, és semmi nélkül nem szűkölködik, valamiben gyönyörködhetnék; és az Isten nem engedi annak, hogy éljen azzal, hanem idegen él azzal: ez nagy híjábavalóság és gonosz nyavalya. *R.* 5: 19.

3. Bátor szüljön valaki száz gyermekeket, és sok esztendeig éljen, jóllehet az ő esztendeinek napjai sokak; mindazáltal ha azzal a' jóval meg nem elégszik, és nem lészen temetése, azt mondom, hogy jobb annál az idétlen gyermek. *R.* 4: 3.

4. Mert híjábavalóságban jött, setétségben jár, és setétséggel fedeztetik be annak az ő neve.

5. (a) Ímez a' Napot is nem látta, és *semmit* nem tud: tűrhetőbb ennek állapotja, hogy nem amannak.

(a) Tudniillik, az idétlen gyermek.

6. Hogy ha két ezer esztendőt élne is, és a' jóval nem él, avagy nem ugyan azon egy helyre mennek-é mind ezek? (b)

(b) Tudniillik, mind a' ki két ezer esztendőt élt, mind az idétlen.

7. Az embernek minden munkája az ő szájáért vagyon, még sem telik be a' kívánság. (c)

(c) Az az, abból megtetszik minden dolgoknak híjábavalóságok, mert azok nem tsak változandók, hanem ha az ember mind e' világot bírná is nem elégszik meg.

8. Mert mivel külömböz a' bölts a' bolondtól, és a' gazdag a' szegénytől, míg az élők között járnak.

9. Jobb, *mondhatnád*, a' mit ember szemmel lát, (d) hogy nem mint az ő kívánságának követése: ez is híjábavalóság és a' léleknek keserűsége.

(d) Az az, jobb a' vagyon a' nintsennél.

10. Valamint vagyon, (e) immár rajta vagyon *az emberen az emberi* nevezet, és bizonyos dolog, hogy ő ember; nem is vetekedhetik azzal a' ki hatalmasbb ő nálánál. *Jób.* 4: 17. *és* 9: 2. 3. *és* 14: 1. *és* 25: *és* 34: 23.

(e) Az az, bátor így légyen, hogy jobb a' gazdagság a' szegénységnél, de azért az ember ugyan ember, és híjábavalóság alávettetett, más az, hogy a' jószág is ollyan mulandó, annakfelette ki tudja mi következhetik a' gazdagra.

11. Ha a' jószág sok, a' híjábavalóság is sok; és mi haszna vagyon az embernek abban?

12. Mert kitsoda tudhatja, mi légyen embernek jó ez életben, az ő nyomorúlt életének napjain, mellyeken mint egy árnyékon általmégyen? kitsoda az, a' ki megmondhatná az embernek e' világon a' mi következik ő reája. *R.* 5: 18. *Solt.* 144: 4. *R.* 8: 7.

VII. RÉSZ.

E' világi jóknál a' jó hírt nevet, a' jó hírnél a' halált jobbnak mondja. Annakokáért az embereket a' böltsességre, Isteni félelemre, és az Istennek igazgatásához való engedelemre, és a' szeretetre inti. Megmutatja a' böltsességnek mind tsekélységét, mind híjábavalóságát.

Jobb (a) *embernek* a' jó hír a' drága kenetnél; és a' halálnak napja jobb az ő születésének napjánál. *Pséld.* 22: 1.

(a) Értelme ez: a' jó hír drága, de abban is nintsen állandóság az embereknek tökélletlenségekért, de a' halál jobb a' hírnél, és a' világi jóknál.

2. (b) Jobb a' siralmas házhoz menni, hogy nem mint a' lakodalomnak házához; mivelhogy minden embernek vége vagyon, és az élő ember megemlékezik arról.

(b) Hogy a' halál jobb légyen a' jó hírnél, ezzel bizonyítja, mert a' halottak minket tanítanak halandó voltunkra, mellyről gyakran gondolkodni nagy böltsesség.

3. Jobb a' szomorúság a' nevetésnél; mert az ortzának szomorúsága által jobbá lészen az embernek lelke. 2. *Kor.* 7: 10: 11.

4. A' bölts embereknek elméjek a' siralmas házban vagyon: a' bolondoknak pedig elméjek a' vígasságnak házában.

5. Sokkal jobb a' bölts embereknek dorgálá-

sát hallani, hogy sem mint a' ki hallja a' bolondoknak énekléseket.

6. Mert ollyan a' bolondnak nevetése, mint a' tövisnek ropogása a' fazék alatt; (c) ez is híjábavalóság. *'Solt.* 58: 10.

(c) Az az, állhatatlan a' nevetés, és kevés ideig tart mint a' tövisnek lángja.

7. Mert a' nyomorgatás megbolondítja a' böltseket, és az ajándék elrontja a' szívet. *5. Mós.* 16: 19.

8. Jobb akármi dolognak a' vége annak kezdetinél: jobb a' türő, hogy nem a' kevély szívű. *Péld.* 16: 32.

9. Ne légy hirtelen a' haragra, mert a' harag a' bolondok' kebelében nyúgoszik.

10. (d) Ne mondjad ezt: mitsoda az oka, hogy a' régi napok jobbak voltak ezeknél? mert nem böltseségből kérdezkedel erről.

(d) Mintha mondaná, mivelhogy e' világon mindenek állhatatlanok, és a' böltsek is ide tova hányatnak különböző indulatok által, azért ők is inkább kívánják a' halált, hogy nem az életet, 's a' t. és ezzel bizonyítja másodszor, hogy a' halál jobb e' világi jóknál: e' világi dolgoknak híjábavalóságokat bizonyítja a' böltseségből, mellynek általa enged ember az Isteni gondviselésnek, annak titkait nem feszegeti, más embernek is beszédit nem visgálja; azt mondja pedig, hogy mikor ezekben láttatott böltselkedni, eszébe vette, hogy távol volt a' böltseségtől.

11. Jó a' böltseség az örökséggel, és elömenetekre vagyon az *embereknek*, kik a' napot látják.

12. (e) Mert a' böltseségnek és a' gazdagságnak árnyéka alatt nyugszik *az ember;* de a' böltseség betsületesbb, melly életet ád az ő urainak. *Péld.* 13: 8.

(e) Az az, némellyek a' böltsességnek, némellyek a' gazdagságnak árnyéka alatt nyúgosznak.

13. Tekintsd meg az Istennek tselekedetit, mert kitsoda állathatja helyére azt, a' mit ő elfordít? *P.* 1: 15.

14. A' jó szerentsének idején élj a' jóval; a' gonosz szerentsének pedig idejére vigyázz; mert ezt az Isten amannak ellenébe helyheztette, annyira, hogy az ember semmit abban eszébe nem vehet, a' mi reá következik.

15. Mind ezeket láttam az én híjábavalóságomnak napjain, hogy vagyon olly igaz, ki az ő igazságában elvész, és vagyon olly gonosz, ki az ő életének napjait meghoszszabítja (f) az ő gonoszságában.

(f) Az az, sok ideig él a' gonoszságban.

16. Ne légy felettébb igaz, (g) és felettébb ne böltselkedjél; miért keresnél magadnak veszedelmet? *Róm.* 11: 33. *és* 12: 3.

(g) Értelme ez e' mondásnak; hogy nem kell a' mi igazságunkkal és böltsességünkkel felettébb ditsekednünk.

17. Ne légy felettébb gonosz, és ne légy balgatag; miért halnál meg a' te időd előtt?

18. Jobb hogy ezt megfogjad, sőt inkább a' te kezedet ettől meg ne vonjad; hogy a' ki az Istent tiszteli: mind ezektől megszabadúl. (h)

(h) Vagy, mind ezekből kimégyen, vagy szabados ezektől, tudnillik a' híjábavaló gondolatoktól, holott int az Isteni tiszteletre.

19. E' böltsesség megerössíti a' böltset inkább, hogy nem mint tíz hatalmasok, kik azon egy városban vagynak.

20. Jóllehet nintsen egy igaz ember is e' földön, ki jót tselekednék, és nem vétkeznék. *1. Kir.* 8: 46. *2. Krón.* 6: 36. *Péld.* 20: 9. *1. Ján.* 1: 8.

21. Ne figyelmezzél minden beszédre, mellyet mondanak, még a' te szolgád' beszédére is ne figyelmezzél, ha neked gonoszt mond.

22. Mert gyakorta a' te lelked vádol tégedet, hogy te is gonoszt mondottál egyebeknek.

23. Mind ezeket megpróbáltam az én böltsességem által. Mikor azt gondolnám, bölts vagyok, én tőlem a' böltsesség akkor távol vala.

24. Mert a' mi felette igen meszsze vagyon, és felette mélységes, kitsoda tudhatja meg azt? *Róm.* 11: 33. 34.

25. Fordítám én magamat, és az én szívemet a' böltsességnek tudására, megkísértésére és keresésére; az okoskodásnak is megtanúlására; azonképen hogy megtudnám a' bolondságnak gonoszságát, és a' tévelygésnek balgatagságát.

26. És találtam én egy dolgot, melly keservesbb a' halálnál, tudniillik az ollyan aszszonyt, kinek az ő szíve ollyan mint a' tőr és a' veresége, az ő kezei pedig ollyanok mint a' kötelek: a' ki Istennek előtte kedves, megszabadúl attól, a' bűnös pedig megfogattatik attól. *Péld.* 5: 3. *és* 6: 24. *és* 7: 6.

27. Láshatsza, ezt megtaláltam (azt mondja a' Prédikátor) mikor gyakorta nagy szorgalmatossággal keresném az okoskodást:

28. De minél inkább keresi az én lelkem, annál inkább nem találom meg. Ezer közzül egy embernek megtalálom, de az aszszonynak gonoszságát, melly mind azokkal megjegyeztetett, meg nem tudhatom.

29. Lássad ezt a' mit találtam, hogy tudniillik az Isten teremtette az embert igazságban, ők pedig kerestek híjábavaló okoskodásokat. *1. Mós.* 1: 27.

VIII. RÉSZ.

Megmondja először, a' fejedelemnek minemű külső engedelemmel tartoznak az emberek, és a' polgári külső igazgatásnak híjábavalóságát mondja és bizonyítja meg azoknak kegyetlenségekből, a' kik igazgatók, kiket fenyeget halállal és ítélettel, a' jókat pedig vigasztalja. Utólszor a' testnek ez illyen dolgokban való ítéletit mondja meg.

KITSODA hasonlatos a' böltshöz? vagy ahoz, a' ki valami dolognak magyarázatját tudja? az embernek böltsessége megvilágosítja az ő ortzáját annyira, hogy annak ábrázatjának erőssége megkettőztetik. (a) *Péld.* 16: 15. *és* 17: 24. 28.

(a) Némellyek ez első verset a' felső Részhez ragasztják.

2. (b) Én mondom, hogy a' királynak parantsolatját meg kell őrizni; de az Istennek eskűvésének módja szerént. *Péld.* 24: 21.

(b) E' világi dolgoknak híjábavalóságokat a' fejedelmeknek példájokból bizonyítja. Értelme pedig beszédének ez: a' fejedelemnek engedni kell Isten szerént, az az: úgy, hogy az Istennek adott hitről megemlékezzünk, vagy azért, mert neki megesküttünk. És a' fejedelem ellen nem kell vétkezni, hogy az ő haragját és büntetését eltávoztathassa az ember, ki noha haragját elhalasztja, de mikor ideje vagyon, boszszút áll, és az ő haragjától nehéz embernek megoltalmazni magát. De ebben is nagy híjábavalóság vagyon, mert gyakorta a' fejedelem kárával uralkodik.

3. Ne menj haraggal el az ő ortzája elől, ne maradj meg a' gonosz dologban: mert valamit akar *a' király* megtselekeszi.

4. (c) Valahol a' király' szava vagyon, ott uralkodás vagyon; és kitsoda merné neki ezt mondani: mit mivelsz?

(c) Így is fordíthatod: a' királynak beszéde szerént vagyon az ő hatalma. Vagy így: valahol vagyon a' király' beszéde, ott vagyon a' hatalom, vagy az uralkodás.

5. A' ki megtartja a' király' parantsolatját, nem érez gonosz dolgot: mert a' böltsnek elméje tudja mind az időt, mind pedig minden dolognak módját. *Róm.* 13: 3.

6. Mert minden akaratnak *megtselekedésének* vagyon ideje és módja: de az embernek nyavalyája sok ő rajta. (d)

(d) Ha móddal nem szólgál az ember a' fejedelemnek, ki tudja mi esik rajta.

7. Mert nem tudja azt, a' mi következik, mert ki mondja meg neki, mikor lészen valami? *R.* 6: 12.

8. (e) Egy ember sem uralkodhatik a' maga lelkén, hogy megtartsa az ő lelkét; és semmi hatalmasság nem fog a' halálnak napján; és az ütközetben semmi a' nyíl; és a' tusakodás nem szabaditja meg azt, a' ki azzal él.

(e) A' király ellen való tusakodókról, és az ellen való törekedésről, vagy a' halál ellen való törekedésről szóll, mintha azt mondaná: nem mentheted meg magadat a' haláltól a' fejedelem ellen.

II. 9. Mind e' dologban láttam, mikor gondolkodnám minden dologról, melly a' nap alatt lészen, hogy vagyon olly idő, mellyben uralkodik az ember az emberen ő maga kárával.

10. Mert láttam, hogy a' kegyetlenek eltemettettek minekutánna megholtak, és minekutánna a' szent helyből kimentek, elfelejtettek abban a' városban, a' mellyben úgy tselekedtek. Ez is híjábavalóság.

11. Mivelhogy hamar sententzia nem mondatik ellenek, melly az ő gonoszságoknak büntetésére volna, azért tele az embereknek szíve azokban a' gonosznak tselekedésére.

12. Ha meghoszszabbítaná is Isten életét a' bűnösnek a' ki százszor is vétkezik; mindazáltal tudom én, hogy az Istenfélőknek lészen jól dolgok, a' kik az ő ortzáját félik:

13. És a' hitetlennek nem lészen jól dolga, és nem hoszszabbítja meg az ő életét, de ollyan lészen mint az árnyék; mert rettegi az Istennek ortzáját. *Zsolt.* 144: 4.

14. Vagyon e' földön illyen híjábavalóság is, mert vagynak olly igazak, kiknek dolgok lészen a' gonoszoknak tselekedetek szerént, és vagynak gonoszok, kiknek dolgok lészen az igazaknak tselekedetek szerént; és mondám, hogy ez is nagy híjábavalóság.

III. 15. Annakokáért dítsérem (f) vala én a' vígasságot, és hogy nintsen embernek jobb e' világon, hanem hogy egyék igyék és vígadjon, mivelhogy az ő életének napjaiban, mellyeket ád neki Isten e' világon, az ő fáradságának haszna tsak ez volna. *R.* 2: 24.

(f) Tudniillik, a' testnek okossága szerént.

IX. RÉSZ.

Minekutánna megmutatta volna a' felső Részben e' világi dolgoknak híjábavalóságokat, a' fejedelmeknek példájokban: immár e' Részben ugyan azont megmutatja az ollyan dolgokban, mellyek az Istennek gondviseléséből vagynak, mellyek az embernek okosságának felette vagynak, azt mondja azért e' Részben, hogy nintsen az embernek hatalmában, hogy magának személye felől, tselekedetinek és tanátsának előmenetele felől végezzen, mellyből ez jő ki, hogy mindenek híjábavalóság alá vettettek.

ANNAKOKÁÉRT adám az (a) én szívemet a' böltsességnek megtudására, és hogy meglátnék minden dolgot, melly e' földön lészen, ha sem éjjel sem nappal a' szem álmot nem lát is. (b)

(a) Értelme a' négy elsö versnek ez: minekutánna adtam volna magamat az ollyan dolgoknak meggondolásokra, mellyek az ember' erejének felette vagynak, jóllehet vőm eszembe, hogy az Isten' dolgai megfoghatatlanok: mindazáltal látám, hogy mind ezek, (a' mellyekről ide alá szóll) szinte úgy esnek az igazakon, böltseken, és azoknak tselekedeteken, mint akármelly köz embereken. Mellyet nem azért mond, hogy az Istennek gondviselését tagadná, mert semmi nem eshetik az embereknek sem személyeken sem tselekedeteken, melly meg nem mutatja az Isten' gondviselését, és hogy nintsen semmi erejek az embereknek az ő magok személyeknek és tselekedeteknek igazgatásokra. Továbba a' felső Részben szólla a' fejedelmeknek tselekedetekről; itt pedig szóll az Isten' dolgairól, mellyek az emberi okosságnak felette vagynak.

(b) Az az: adám magamat az ollyan dolgoknak megtudásokra, mellyeknek megtudásokban és fogásokban ez emberek nyughatatlanok.

2. És eszembe vőm az Istennek minden dolgai felől, hogy az ember nem mehet végére e' világon való dolognak; a' mellyért munkálkodik az ember, hogy annak végére menjen, és nem mehet végére; sőt inkább ha azt mondja is a' bölts ember, hogy azon vagyon, hogy végére menjen, mindazáltal nem mehet végére.

3. Mindazáltal látom vala az én elmémben, hogy mind ez, jóllehet mind ez bizonyságot tészen arról, hogy mind az igazak és böltsek, és azoknak minden tselekedetek Isten' kezében vagynak; és hogy sem a' szeretetet, sem a' gyülölséget senki nem tudhatja azok által, a' mellyek ő előtte vagynak. *R.* 2: 14.

4. (c) Látom vala, *mondom*, hogy ez, mind ezeken esik szinte úgy mint egyebeken, és hogy azon szerentséje vagyon az igaznak és gonosznak, jónak vagy tisztának és tisztátalannak, mind annak a' ki áldozik, mind a' ki nem áldozik; úgy a' jónak mint a' bűnösnek, az esküvőnek úgy, mint a' ki betsűlli az esküvést.

(c) Eszedbe vegyed, hogy ezeket mind a' 13. versig, mondja Salamon a' testnek okosságából és ítéletiből, és az Epikúreusok' képében, kiknek hasok istenek, és a' kik tagadják az Isteni gondviselést. Mindenütt így tselekeszik pedig ez írásában: elő zör, a' Szent Lélek' értelmét mondja meg, azután a' testnek ítéletit.

5. És hogy mind az ég alatt való dolgokban e' gonosz vagyon, hogy mindeneknek egyenlő szerentséjek vagyon; és hogy az embereknek fiaik, kiknek szívek tellyes gonoszsággal, és kiknek elméjekben minden bolondság vagyon a' míg élnek, hasonlatosképen a' több halottak közzé mennek. 1. *Mós.* 6: 6. *és* 8: 21.

II. 6. Mert akármellyiket válaszszad, tsak e' világon (d) vagyon reménysége; sőt inkább az élő ebnek is jobban vagyon dolga, hogy nem a' megholt oroszlánnak.

(d) Az az, akár az igazat, akár a' hamissat válaszd, akár a' jót akár a' gonoszt, azoknak tsak e' világon vagyon reménységek, jobb pedig az élet, akármelly alávaló légyen a' halálnál, mellyet mond Salamon a' testnek ítéletiből.

7. Mert az élők tudják, hogy meghalnak: de a' halottak semmit nem tudnak, és azoknak semmi jutalmok nintsen; mivelhogy azoknak emlékezetek elfelejtetett.

8. Mind szerelmek, mind gyülölségek mind pedig irigységek ímmár azoknak elveszett; és többé semmi részek nintsen semmi dologban, melly lészen a' Nap alatt.

III. 9. No azért egyed vígassággal a' te kenyeredet, és igyad vídámsággal a' te borodat; a'

míglen kedvesek Istennek a' te tselekedetid. *R.* 2: 24. *és* 3: 15. *és* 5: 18, 19. *és* 8: 14.

10. A' te ruháid mindenkor légyenek fejérek, és az olaj a' te fejedről el ne fogyatkozzék.

11. Élj a' te feleségeddel, a' kit szeretsz, a' te híjábavaló életednek minden napjaiban, a' melly feleséget Isten adott neked e' világon a' te híjábavalóságodnak napjaiban; ez a' te részed a' te életedben, és a' te munkádban, mellyel e' világon munkálódol.

12. Valamit akarsz tselekedni a' te kívánságod szerént, azt tselekedjed; mert semmi tselekedet, okoskodás, tudomány és böltseség nintsen a' koporsóban a' hová menendő vagy.

IV. 13. Fordítván magamat (e) látám, hogy e' világon nem a' könnyű embereké a' futás, és nem az erőseké a' viadal, nem a' böltseké a' kenyér, nem az okosoké a' gazdagság, és nem a' tudósoké a' kedvesség; hanem idő szerént és (f) történetből lésznek mind ezek. *Péld.* 21: 31. *R.* 3: 1, 2.

(e) Azt mutatja itt meg, hogy nintsen az ember' erejében az ő maga dolgának elővitele, mellyet az ember a' történetnek tulajdonít.

(f) Eszedbe vegyed, hogy itt Salamon szóll a' testnek ítéleti szerént.

14. És hogy az ember nem tudja az ő idejét, mint a' halak, mellyek megfogattatnak a' gonosz hálóban, és mint a' madarak, mellyek megfogattatnak a' tőrben, azonképen megfogattatnak az emberek a' gonosznak idején, mikor az környülvészi őket nagy hirtelenséggel.

V. 15. Ezt a' böltseséget is láttam e' világon, és én előttem nagy volt.

16. (g) Tudniillik, hogy a' város kitsiny volt, és abban kevés emberek, és eljött az ellen hatalmas király, és azt környülvette, és az ellen nagy erősségeket épített.

(g) Az emberek' tanátsoknak előmente nints az ember' erejében, mellyet szép példabeszéddel ékesít és bizonyít. Ez pedig az erősség: a' böltseknek tanátsok, mellyek hasznosok az emberi társaságnak megmaradására keveseknél betsületesek; a' balgatagoknak pedig tanátsok szidalmas. Nintsen tehát az ember' hatalmában az ő tanátsának elömenetele.

17. És találtatott abban egy szegény ember, ki bölts volt, és az ő böltseségével a' várost megszabadította, és senki meg nem emlékezett arról a' szegényről. *Péld.* 21: 22.

18. Akkor én azt mondám: jobb a' böltseség az erősségnél; jóllehet a' szegénynek bölsége útálatos, és az ő beszédit nem hallgatják meg. *Péld.* 21: 22. *és* 24: 5.

19. És az alázatos böltsnek beszédit kell inkább hallgatni, hogy nem mint a' bolondokkal uralkodónak kiáltását.

20. És hogy jobb a' böltsesség a' hadakozó szerszámoknál: és hogy egy tévelygő sok jót veszt el.

VI. 21. Miképen a' megholt legyek a' Patikáriusnak kenetit megbüdösítik: azonképen az ollyan embert, ki a' böltseségért és a' ditsőségért betsületes, meggyalázza egy kitsiny balgatagság.

22. (h) A' bölts embernek szíve az ő jobb kezénél vagyon; és a' bolondnak az ő bal kezénél.

(h) Értelme tsak ez, hogy a' bölts ember mindent okossággal és maga gondolva tselekeszik, de a' bolond mindent maga gondolatlanúl, bolondúl.

23. Mert a' bolond mikor az úton jár is, az ő szíve balgatag, és mindennek hirdeti, hogy ő bolond.

X. RÉSZ.

Megtanít Salamon, mimódon viseljék magokat az emberek a' hatalmasokhoz, azután megmondja minemű dolgok következnek mind a' jó mind a' gonosz fejedelemnek birodalmából. Utolszor int, hogy a' fejedelmek felől az ember tisztességesen szólljon.

MIKOR a' fejedelemnek haragja felgerjed te ellened, a' te helyedet el ne hagyjad, mert a' szelídség sok bűnöket letsendesít. (a)

(a) Tudniillik, a' fejedelmekben, a' szolgákban is.

2. Vagyon egy gonosz, mellyet láttam e' világon, a' melly tévelygésből származik a' fejedelemtől.

3. Hogy a' bolondnak nagy méltósága volt, a' böltsességgel gazdagok pedig alatson helyen ültenek. (b)

(b) Második oka miért kelljen a' fejedelemmel szelíden tselekedni; mert a' böltsek gyakorta anélkül is gyalázatban vagynak.

4. Láttam, hogy a' szolgák lovakon ültek, a' fejedelmek pedig gyalog mentek a' földön mint a' szolgák.

II. 5. (c) A' ki vermet tsinál, abba beesik; és a' ki a' gyepűt elhányja, megmarattatik a' kígyótól. *Sólt.* 7: 16. *és* 9: 16. *és* 10: 2. *és* 17: 7. *Péld.* 26: 27. *és* 28: 10.

(c) Harmadik oka; mert a' ki szereti vagy keresi á' veszedelmet, abban elvész: holott négy hasonlatossággal magyarázza meg az engedetlenség' kárát.

III. 6. A' ki a' köveket helyéből kihányja, fáradságot szenved azok miatt; a' ki hasogatja a' fát, veszedelemben forog a' miatt:

7. (d) Ha a' vas megtompúl és annak az éli meg nem köszörültetik, hanem erejét késértgeti; de a' böltseség minden dolognak igazgatására nagy elömenetel.

(d) Az az, ha az ember gorombáúl tselekszik, és nem él böltsességgel, hanem erejét kísértgeti.

8. Ha megharap a' kígyó, melly meg nem varásoltatott (e): semmi haszna nintsen a' varásló beszédeknek.

(e) Varásoltatott kígyónak szokták azt mondani, mellynek mérge elvétetett varáslás által, a' millyen tévelygő gondolattal voltak a' régi egyűgyű emberek, a' kiknek értelmek szerént beszél Salamon. Értelme pedig ez, miképen meg nem orvosolhatják az ollyan kígyónak marását, a' mellynek mérgét el nem vették, azonképen orvosolhatatlan az ollyan gonosz, melly a' bolondságból származik.

IV. 9. (f) A' bölts ember' szájának beszédi kedvesek, a' bolond pedig az ő maga ajakaival elveszti magát.

(f) Negyedik oka miért kell a' fejedelemmel szelíden tselekedni; mert az ember ollyan módon kedvet talál.

10. Az ő szája' beszédinek kezdete bolondság; és az ő szája' beszédinek vége is balgatagság.

11. (g) A' bolond szaporítja a' szót, *és ezt mondja:* nem tudja az ember mi következik, és a' mi utánna lészen, kitsoda mondja meg azt neki? *R.* 5: 3, 7. *Péld.* 10: 19. *R.* 6: 12. *és* 8: 6.

(g) Némellyek így fordítják: akármint szaporítsa a' szót a' bolond; mindazáltal nem tudja az ember mi az, a' mit mond, vagy azután mi következik, kitsoda mondaná meg neki? az az, sem elejét sem végét nem tudja beszédének.

12. (h) A' bolondoknak munkájok elfárasztja őket; úgymint kik a' városba is nem tudnak menni.

(h) Az az, noha sok dologgal fárasztják magokat, mindazáltal semmit nem tudnak, tsak a' városba menő útat is nem tudják, mellyet a' gyermekek is tudnak.

V. 13. Jaj teneked ország, mikor a' te királyod gyermek (i) és a' te fejedelmid reggel esznek.

(i) A' gyermek királyon ért nem olly királyt, a' ki idövel gyermek, hanem a' ki böltsességgel, okossággal gyermek, az az, tudatlan, az Isten' törvényének és akaratjának nem tudója, nem követöje, az ország' 's a' maga rendelésinek nem betsülöje, nem gyakorlója. A' reggeli ételen is nem egyebet ért, hanem ételben italban való tobzódást, mértékletlenséget, mellyet pedig még ollyan idöben tselekesznek, melly idöt az Isten' tisztességére és az ország' hasznára tartozó tanátskozásokban és elmélkedésekben kellene tölteniek. *R.* 4: 13. *Ésa.* 3: 4.

14. Boldog vagy te ország, mikor a' te királyod jeles embereknek fia, és mikor a' te fejedelmid alkalmas idöben esznek a' testnek erejéért, és nem az italért.

VI. 15. A' restség miatt elhanyatlik a' ház; (k) és a' kezeknek dologtalansága miatt tsepegö a' ház.

(k) Mint ha azt mondaná: azonképen megromol az emberi társaság a' fejedelemnek gondviseletlensége miatt.

16. Mikor vígasságnak okáért lakodalmat szereznek, és a' bor megvídámítja az élöket, és a' pénz megfelel mindennek, hogy mind ezek megléggyenek.

VII. 17. Még a' te gondolatodban is a' királynak gonoszt ne mondj, és a' te házadnak titkos részében is gonoszt a' gazdagnak ne mondj, mert az égi madár is (l) elviszi a' szót, és a' szárnyas állat is bevádolná a' te beszédedet.

(l) Az az, sok fülök vagyon a' fejedelmeknek, és meghallják, a' mit felölök mondanak.

XI. RÉSZ.

Salamon inti az embert alamisnálkodásra az Isten' ígéretiben való bizodalommal. Az Istennek tsudálatos dolgairól szóll, és tsudálatos igazságáról, mellynek hogy engedjünk int. Utolszor azokat, kik e' világi jókban gyönyörködnek inti, hogy a' halálról és e' világon minden dolgoknak híjábavalóságokról megemlékezzenek.

VESSED a' te kenyeredet a' víz mellett; (a) mert sok napok múlva megtalálod azt.

(a) A' kenyéren érti a' gabonát, a' te gabonádat vessed a' víz mellett, az az, 'siros helyen.

2. Adj részt hétnek avagy nyoltznak is, (b) mert nem tudod mitsoda veszedelem következik a' földre.

(b) Int e' versben alamisnálkodásra, mint 'Solt. 112: bizonyos számot nevez pedig bizonytalanért, mintha mondaná: a' te jószágodból, marhádból, mellyel az Úr Isten megáldott, sokaknak alamisnálkodjál.

3. Mikor a' fellegek megtelnek, esöt adnak e' földre, (c) és ha leeséndik a' fa délre, vagy északra, a' melly helyre leesik, ott marad.

(c) E' hasonlatosság által is alamisnálkodásra int, mikor a' fellegek megtelnek, esöt adnak; azonképen a' gazdag ember osztogasson az ö gazdagságából, jóllehet ígéret is lehet ez: az Isten megáldja a' mi veteményinket esövel, hogy nyerességgel vegyük azt be, így a' mit a' szegénynek adunk nyereséggel fizeti meg az Isten. A' másik hasonlatosságot így magyarázzák: a' halálban vagy jobb kézre, vagy bal kézre esel, ott maradsz, és a' jótéteménynek minden alkalmatosságától megfosztatol: de jobb lészen, ha így fordítjuk: a' te magod valamelly felé esik ott marad, és onnét minden kétség nélkül nyereséggel veszed viszsza.

4. (d) A' ki a' szelet nézi nem vét az, és a' ki a' fellegre néz, nem arat.

(d) Az az: miképen a' szántövetö ember nem nézi sem a' szelet sem a' felleget, azonképen a' jótételben ne gondolj semmit azzal, a' mi megtartóztathatna.

5. Miképen hogy nem tudod a' szélnek útát, és mimódon gyarapodnak a' tsontok az aszszonyméhében: azonképen nem tudod az Istennek dolgát, mimódon tselekedjék mindeneket. *Ján.* 3: 8. *'Solt.* 139: 15, 16.

6. (e) Reggel vessed el a' te magodat, és estve is ne restelkedjél, mert nem tudod mellyik jobb, ez-é avagy amaz? avagy ha mind a' kettö jó lészen? 2. *Kor.* 9: 6.

(e) Az az, mindenkor jól tégy mással míg élsz.

II. 7. Jóllehet édes a' világosság, és jó a' mi szemeinkkel néznünk a' napot:

8. De ha sok esztendeig él is az ember, és mind azokban örvendez is: mindazáltal megemlékezzék a' setétségnek napjairól, (f) hogy sokak azok, és valami vagyon mind híjábavalóság. *Jób.* 10: 21.

(f) Érti a' halált.

XII. RÉSZ.

Salamon a' magában bizakodó embert szóllítván, az Istennek, a' vénségnek és a' halálnak meggondolására inti. És akarván elvégezni a' könyvet, erösíti mégis a' felsö tudományt, hogy e' világon nintsen egyébb híjábavalóságnál: ezeknek meggondolásokból int Isteni félelemre, az Istennek eljöveteliről, és e' világnak megítéléséről vett erösséggel.

(a) ÖRVENDEZZ iffjú a' te iffjúságodban, és vídámítson meg tégedet a' te szíved a' te iffjúságodnak idejében, és járj a' te szívednek útaiban, és a' te szemeidnek látásiban: de megtudjad, hogy mind ezekért az Isten tégedet ítéletre vonszon.

(a) E' két verset némellyek a' felsö Részhez ragasztják, de nem helyesen.

2. Vesd el a' (b) haragot a' te szívedböl, és vesd el a' gonoszt a' te testedtöl: mert a' gyermekség és az iffjúság híjábavalóság.

(b) A' haragon érti a' gonoszságot, mellyért az Isten' haragja következik az emberre.

3. És emlékezzél meg a' te teremtödről a' te iffjúságodnak idejében, míg a' nehézségnek napjai eljönek, és míg eljönek az esztendök, mellyekről azt mondjad: nem szeretem ezeket. (c)

(c) A' vénséget írja meg azokból, mellyek a' vénségnek tulajdonsági.

4. A' míg a' nap megsetétedik, a' világosság, és a' hold és a' tsillagok; és míg a' sürü felhök elérkeznek az esö után. (d)

(d) Az az, míg annyira megsetétednek a' te szemeid, hogy a' nap, hold, tsillagok homályosoknak láttassanak; és míg a' könyhullatások után a' te szemeid meghomályosodnak, mert a' vén embereknek szemeik gyakran könyveznek.

5. A' melly idöben megmozdúlnak a' háznak amaz örizöi, és nem bírják magokat az erösek, és megállanak az ételnek örlöi, és meghomályosodnak az ablakon kinézök. (e)

(e) Az az, a' melly idöben a' te kezeid lábaid reszketni kezdenek, és a' te fogaid, szemeid nem kezdnek szolgálni.

6. És az ajtók kivül bezárlatnak, (f) a' malom' zúgásának megállásáért, és mikor felserken tsak a' madárkának szavára is, és mikor megszünnek az éneklö leányok. 2. *Sám.* 19: 35.

(f) Az az, mikor a' te ajakid, a' te szád, orrod, füleid bezároltatnak, hogy azoknak semmi hasznokat ne vehessed; mivelhogy nem ehetel és nem emészthetsz; és mikor arra az időre jutsz, hogy tsak a' madarka szavára is felserkenj, és nem szólhatsz, sem pedig az éneklésben nem gyönyörködöl.

7. (g) Mikor minden halmotskától félnek, és az úton való botlástól, és mikor a' mondolafa megvirágzik, mikor az ő kívánsága megfogyatkozik; és mikor az ember az ő életének utólsó idejére jut, és mikor kerülnek az útszán a' sírók.

(g) Az az, mikoron az emberek minden kitsinyben megbotlanak, hajok, szakállok megfehéredik, és minden kitsiny tereh sullyos lészen, minden kívánságtól megfosztatnak, fél lábok a' koporsóban lészen, és siratják őket az ő attyokfiai, barátjaik.

8. (g) Minekelőtte megrövidűlne az ezüst kötél, és megromolna az arany palatzkotska, és a' veder eltörnék a' forrásnál, és megtörnék a' kerék a' kútnál.

(g) Az az, míg meg nem görbűlsz (mert az ezüst kötélen érti az ember' háta' gerézdinek velejének kötelét, melly mikoron megrövidül, az ember' háta is meggörbül) és míg a' te fejed' velejének, szívednek, az ereknek, és inaknak természet szerént való erejek meg nem fogyatkoznak. Mert az embernek feje mint egy arany palatzk: a' májja, és azután a' szíve úgy mint források, az erek pedig, a' mellyekben a' vér futkos, mint egy veder lántzos kerekével egyben.

9. És minekelőtte a' por földdé légyen a' mint az előtt volt, a' lélek pedig megtérjen az Istenhez, a' ki adta volt azt. 1. *Mós.* 2: 7. 1. *Mós.* 3: 19. *'Solt.* 146: 4. *R.* 3: 20. *'Solt.* 146: 4. 1. *Mós.* 2: 7.

II. 10. (h) Hijábavalóságnak hijábavalósága, azt mondjaa'Prédikátor, mind ezek hijábavalóság.

(h) Berekeszti Salamon az ő beszédit; holott két dolgot mond: első, hogy a' mint megmondotta, ez ideig mindenek elmúlandók. Második, hogy az Istent félje az ember, mivelhogy tsak abban vagyon az állandóság.

11. Annakokáért mivelhogy a' Prédikátor bölts volt, és a' népet tudományra tanította, és tudakozván írt sok bölts beszédeket.

12. És igyekezett a' Prédikátor megtudni sok kívánságos beszédeket, igaz írást, és igaz beszédeket:

13. Mert a' böltseknek beszédek hasonlatos a' fúlánkhoz, és a' juhkosárnál a' földbe erősen levert szegekhez, mellyekre tanított egy pásztor. *'Solt.* 23: 1. *Ésa.* 40: 11. *Ezék.* 34: 23. *Joán.* 10: 11. *'Sid.* 13: 20. 1. *Pét.* 2: 25.

14. Mind ezekből, *mondom* fiam, intessél meg; a' sok könyvek' írásának nem volna vége, és a' sok könyvnek olvasása fáradságra volna a testnek.

15. A' dolognak summája ez: mind ezeket hallván az Istent féljed, az ő parantsolatit megtartsad, mert ez az embernek fő dolga.

16. Mert minden tselekedetet az Isten ítéletre előhoz, minden titkos dologgal, akár jó akár gonosz légyen az.

A' Prédikátori könyvnek vége.

ÉNEKEKNEK ÉNEKE.

SUMMÁJA AZ EGÉSZ KÖNYVNEK.

E' könyvben Salamon király, a' Faraó király' leányával való házasságának példája alatt megírja az Anyaszentegyháznak a' Jésus Kristussal való szent egyesülését, mellyet szerzett, tart, és nevel az ő örökké való szerelme az Anyaszentegyházhoz, mind addig, míg nem a' Kristus az ő másik eljövetelével azt a' házasságot tökélletessé teszi, az egész Anyaszentegyháznak testét egybe szerkesztetvén, hogy az Isten legyen mindenekben minden. 'Solt. 55. Ésa. 54. Hós. 1. Ezék. 15. 2. Kór. 11. Jel. 19: és 21. 1. Kór. 15.

I. RÉSZ.

Az Anyaszentegyház, melly a' Kristusnak jegyese Éfés. 5. az ő vőlegényének a' Kristusnak szerelmével felindíttatván, kívánja annak tsókolgatását, az ő nevét és jó illatját magasztalván, Megvallja az ő méltatlanságát, de más felől nem tagadja szépségét is, és hívja hozzája a' vőlegényt, kit a' vőlegény tanítván, megékesít szép ígéretekkel. Azután egymásnak örűlnek, és egymás' szepségét hirdetik. Az egész könyvetske azért a' vőlegénynek, (ki a' Kristus) és a' mennyaszszonynak, (ki az Anyaszentegyház) beszéllgetéseikből áll.

ÉNEKEKNEK éneke, melly Salamoné.

2. Tsókoljon meg engemet az ő szájának tsókjaival: mert jobbak a' te szerelmeid a' bornál. *R.* 4: 10.

3. A' te drága kenetidnek jó illatjáért, ollyan a' te neved mint a' kiöntetett kenet, azért szeretnek tégedet a' szűzek.

4. Vonj engemet, és te utánnad futunk: mikor be viszen engemet a' király az ő ágyasházába, örvendezünk és vígadunk te benned, előszámláljuk a' te szerelmidet, mellyek jobbak a' bornál, az igazak szeretnek tégedet.

II. 5. Fekete vagyok, de kívánatos, óh Jérusálemnek leányi; vagyok mint a' Kédár' hajléki, és a' Salamon' kárpítjai.

6. Ne nézzétek, hogy én fekete színű vagyok, hogy a' nap sütött engemet; hogy az én atyámnak fiai én ellenem meg haragudván, idegen szőllőknek őrizőjévé tettek engemet, hogy az én magam szőlőjét nem őriztem.

III. 7. Mond meg énnekem te, kit az én lelkem szeret, hol legelteted és nyúgotod a' *nyájat* délben: mert miért vonnám fel sátoromat a' te társaidnak juhainál?

8. Mivelhogy nem tudod, óh aszszonyok között legszebb: jőj ki a' nyájnak nyomdoki után, és őrizzed a' te ketskéidet a' pásztoroknak sátorok környűl.

9. A' Faraó szekerében való lovakhoz hasonlítlak tégedet, szerelmes mátkám.

10. Szépek a' te ortzáid, úgymint drága köveknek rendivel, és a' te nyakad *ékes* arany lántzokkal.

11. Arany ékességet tsinálunk teneked, ezüstből tsinált gyöngyökkel.

12. Mikor a' király én mellettem űl, az én spikinárdom jó illatot ád.

13. Ollyan az én mátkám énnekem mint egy kötés mirha az én emlőim között.

14. Mint az Engedi szőlőjében a' tziprus, ollyan énnekem az én mátkám.

15. Ímé szép vagy én mátkám, ímé szép vagy; a' te szemeid ollyanok mint a' galambnak szemei. *R.* 5: 11. *és* 4: 1.

16. Ímé te is szép vagy én szerelmesem, gyönyörűséges vagy, a' mi nyoszolyánk zöldellő.

17. A' mi házainknak gerendái tzédrus fából valók, és a' mi mulató helyeink jegenye fából.

II. RÉSZ.

A' völegény és a' menyaszszony az ő szépségekről tesznek vallást, és a' menyaszszony minden ő javait a' völegénynek köszöni, annak tulajdonitja, és a' völegénynek ő hozzá való szerelméről, viszontag az ő szerelméről a' völegényhez bizonyságot tészen. Azután szóll a' völegénynek ő hozzá való jöveteléről, az ő hivataláról, és az ígéretekről, mellyeket tett neki, ditsekedik a' völegénynek jelen voltában, és jelenvoltát kívánja mind az utólsó eljöveteléig.

ÉN Sáronnak rózsája vagyok, és gyöngy virág.

2. Mint a' liliom a' tövisek között, ollyan az en jegyesem a' leányok között.

II. 3. Mint az alma fa az erdőnek fái között, ollyan az én szerelmesem az iffjak között: az ő árnyékában felette igen kívánok ülni, mert az ő gyümöltse édes az én ínyemnek.

4. Bevitt engemet a' lakodalomnak helyére, és zászló helyett vagyon ő nála az én hozzám való szerelme.

5. Erősítsetek engemet borral, és *jó illatú* almákkal tápláljatok, mert beteg vagyok a' szeretet miatt. *R.* 5: 7.

6. Az ő balkeze az én fejem alatt vagyon, és az ő jobb kezével megölel engemet. *R.* 8: 3.

7. Kénszerítelek titeket Jérusálemnek leányi a' vad ketskékre és a' mezőnek szarvasira, fel ne költsétek és fel ne serkentsétek az én szerelmemet, a' míglen akarja. *R.* 3: 5. *és* 8: 4.

8. Az én szerelmesemnek szavát hallom, ímé ő, imhol jő szökdétselvén ím e' hegyeken, ugrálván ím' e' halmokon.

9. Hasonlatos az én szerelmesem az őzhöz, vagy a' szarvasoknak fiaikhoz, ímé ő áll a' mi falunkon túl, néz az ablakról, és mutogatja magát a' rostélyról.

10. És szóllván az én szerelmesem énnekem monda: kelj fel én jegyesem, én szépem, és jöszte.

11. Mert ímé a' tél elmúlt; az eső elmúlt, és elment.

12. Szép virágok láttatnak a' földön; az énekléstnek ideje eljött, és a' gerlitzének szava hallattatik a' mi földünkön.

13. A' fige fa megérlelte az ő első gyümöltsét, és a' virágzó szőlők jó illatot adnak, kelj fel én szerelmesem, én szépem, és jöj hozzám.

14. Én galambom, ki lakozol ím' e' kőszikjának hasadékiban, és a' magas köszálnak hajlékában, mutasd meg nekem a' te ortzádat, hadd halljam a' te szódat: mert a' te szód édes, és a' te tekinteted ékes.

15. Fogjátok meg minekünk a' rókákat; a' róka fiakat, kik a' szőlőt elpusztítják, mert a' mi szőleink zsendülnek.

16. Az én szerelmesem enyim, én is övé vagyok; ki a' liliomok között legeltetik. *R.* 5: 18. *és* 7: 10.

17. Míglen megjelenik ama' nap, és az árnyékok elmúlnak, térj meg, és hasonló légy én szerelmesem az őzhöz, vagy a' szarvasoknak fiaikhoz, mellyek lakoznak a' Beternek hegyén. *R.* 4: 6.

III. RÉSZ.

Az Anyaszentegyház jelenti az ő völegényéhez való szerelmének napról napra való nevekedését, mellynek általa ő hozzája ragaszkodjék. Azután mivelhogy bizonyos a' völegénynek hozzája való szerelmében, megmondja, hogy neki sokkal jobb nem tartóztatni a' völegényt itt, hanem ő utánna, menni minekutánna a' mennyei ágyasházba felmégyen.

AZ én ágyasházamban éjjel keresvén azt, a' kit szeret az én lelkem, keresvén ötet, mikor meg nem találtam volna, *mondék:*

2. Immár felkelek és eljárom a' várost, a' szorossakon és az útszákon keresém azt, a' kit szeret az én lelkem; de keresvén ötet, nem találám meg ötet.

II. 3. Megtalálván engemet a' város őrizők, kik a' várost kerűlik vala, mondék nekiek: láttátok-é azt, a' kit az én lelkem szeret?

4. Alig mentem vala el azoktól, mikor megtalálám azt, a' kit az én lelkem szeret; megragadám ötet, és el nem botsátám míg nem bevinném ötet az én anyámnak házába, és az én szülémnek ágyasházába.

5. Kénszerítelek titeket Jérusálemnek leányi a' vadketskékre és a' mezőnek szarvasaira, fel ne költsétek és fel ne serkentsétek az én szerelmemet, valamig ő akarja. *R.* 2: 7. 8. 4.

6. Kitsoda az, a' ki feljő a' pusztából; mint a' füstnek oszlopa; mirhával és temjénnel meglévén terhelve, a' Patikáriusnak minden jó illatú porából? *R.* 8: 5.

III. 7. Ímé ez a' Salamonnak ágya, mellynek környüle vagynak az Izráelnek erössei közzül hatvan erős férjfiak.

8. Mindnyájan fegyver fogók, a' hadakozásban böltsek; kinekkinek az ő oldalán fegyvere, az éjtszakának félelme ellen.

9. A' háló ágy, mellyet tsinált magának Salamon király a' Libánus hégynek fáiból;

10. Mellynek oszlopait ezüstből tsinálta, az ágyát aranyból, leplét bársonyból, mellynek belső része úgymint megpádimentomoztatott szeretettel a' Jérusálemnek leányitól.

11. Jöjjetek ki, és nézzétek Sionnak leányi Salamon királyt; a' koronában, mellyet szerzett ő neki az ő annya az ő mátkájának eljegyzésének napjára, és az ő szívének vígasságának napjára.

IV. RÉSZ.

A' Kristus az Anyaszentegyháznak szépségét dítséri, és annak szerelmétől úgymint elragadtatván, dítséri beszédinek gyönyörüséges voltát, ékességét, tökélletességét, és az ő gyümöltseit: Azért az Anyaszentegyház megesmervén, hogy neki minden javai a' Kristustól származtak, ötet dítséri, és kéri, hogy ő vele légyen és vele jól tégyen, mellyre a' Kristus rész szerént hajol.

ÍMÉ szép vagy szerelmes jegyesem, ímé szép vagy, a' te szemeid ollyanok mint a' galambok' szemei, a' te hajadnak fonatékja között. A' te hajad hasonlatos a ketskéknek gyapjához, mellyeket megnyírtenek a' Giliád' hegyén. *R.* 1: 15. *R.* 5: 11. *R.* 6: 2.

2. A' te fogaid hasonlatosok a' szépen megnyirt juhoknak seregekhez, mellyek a' feredőből

feljőnek; mellyek mind kettősöket ellenek, és nintsen egy is azok között meddő:

3. Mint a' veres tzérna a' te ajakaid ollyanok, és a' te beszéded ékes; mint a' pomagránátnak darabja ollyan a' te két vakszemed a' te hajadnak fonatékja között.

4. Hasonló a' Dávid' tornyához a' te nyakad, melly építtetett fegyveres háznak, mellyben ezer paizsok függesztettek fel, az erős vitézeknek paizsaik.

5. A' te két mejjed hasonló a' vad ketskének kettős fiához, mellyek a' liliomok között legeltetnek. *R.* 7: 3.

6. Míg eljő ama' nap, és elmúlnak az árnyékok, elmégyek a' mirhának hegyére, és a' temjénnek halmára. *R.* 2: 17.

7. Mindenestől szép vagy te én mátkám, és semmi szeplő nintsen te benned. *Éfez.* 5: 27.

II. 8. Én velem a' Libánusról, óh én jegyesem, én velem a' Libánusról eljőj; és nézz az Amanának tetejéről, a' Senirnek és a' Hermonnak tetejéről, az oroszlánoknak barlangjokból, a' párdutzoknak hegyekről.

9. Megsebesítetted az én szívemet, én húgom, szerelmes jegyesem, megsebesítéd az én szívemet a' te szemeidnek egy tekintésével, és a' te nyakadon való egy arany lántzal.

10. Mellyigen szépek a' te szerelmeid, húgom én jegyesem, melly igen jók a' te szerelmid, jobbak a' bornál, és a' te kenetednek illatja drágább minden fűszerszámoknál. *R.* 1: 2.

11. Szín méztsepeg a' te ajakidról, óh én jegyesem, méz és téj vagyon a' te nyelved alatt, és a' te ruháidnak illatja mint a' Libánusnak illatja.

12. Ollyan vagy mint a' berekesztetett kert, én húgom szerelmes jegyesem, mint a' befoglaltatott forrás, és bepetsételtetett kútfő.

13. A' te tsemetéid pomagránátnak tsemetéi, úgymint almás kertnek *tsemetéi*, édes gyümöltsökkel, tziprusok spikinárdokkal.

14. Spikinárd és sáfrány, jó illatú nád és faféj, minden féle temjén termő fákkal, mirha és áloes, minden drága fűszerszámokkal.

III. 15. Óh kerteknek forrása, élő vizeknek kútfeje, mellyek folynak a' Libánusról.

16. Serkenj fel északi szél, és jöj el déli szél, fújj az én kertemre, hogy follyanak annak drága illatú fűszerszámi, jöjjön el az én szerelmesem az ő kertébe, és egye annak gyönyörűséges gyümöltsét.

V. RÉSZ.

Az Anyaszentegyház Kristusnak ő tőle való eltávozását az ő büneinek tulajdonítván beszélli, hogy megbántotta a' völegényt, és hogy méltán büntettetik, a' hívek' segítségeket kéri, hogy egyenlő igyekezettel megjelentsék az ő szerelmét a' völegényhez, megírja a' völegényt, a' helyet a' hová ment, és magát a' hitben erősíti.

Bemenvén az én kertembe én húgom, én jegyesem, leszedem az én mirhámat az én drága fűszerszámimmal egybe, eszem az én lépes mézemet az én mézemmel, iszom az én boromat az én tejemmel, egyetek barátim, igyatok és részegedjetek meg szerelmesim.

2. Én elaluttam vala, jóllehet lelkemben vígyázok vala, és ímé az én szerelmesemnek szava, ki zörget vala: nyisd meg nekem szerelmes húgom, én jegyesem és galambom, én tökéletesem, mert az én fejem megrakodott harmattal, és az én hajam az éjtszakának harmatjával.

3. *Felelék én:* levetettem ruhámat, hogyhogy öltözhetném fel? megmostam az én lábaimat, mimódon keverném azokat a' porba?

4. Az én szerelmesem az ő kezét benyújtá az ajtónak hasadékján, és az én belső részeim megindúlának én bennem.

5. Felkelék azért, hogy az én szerelmesemnek megnyitnám, és az én kezeimről mirha tsepeg vala, és az én újjaimról választott drága mirha, melly az ajtónak zárját elfolyta vala.

6. Megnyitám én az ajtót az én szerelmesemnek, de az én szerelmesem elmenvén elvonta vala magát, az én lelkem megindúlt vala az ő véle való beszédem miatt; keresém ötet, és nem találám meg ötet; kiáltám ötet, de nem felele nekem. *R.* 3: 1. 2.

7. Reám találának az őrizők, kik a' várost kerülik, megverének engemet, megsebesítének engemet; elvevék az én fedelemet én tőlem a' kőfalnak őrizői. *R.* 3: 3.

II. 8. Kénszerítelek titeket Jérusálemnek leányi, ha megtaláljátok az én szerelmesemet, mit mondotok neki? ezt; hogy én a' szerelemnek miatta beteg vagyok. *R.* 2: 7. *és* 3: 5. 2: 5.

9. Mitsoda vagyon a' te szerelmesedben egyébb szerelmesnek felette, óh aszszonyoknak szépe? mitsoda vagyon a' te szerelmesedben egyébb szerelmesnek felette, hogy minket illyen igen kénszerítesz?

10. Az én szerelmesem fejér és piros, tíz ezernél is szebb.

11. Az ő feje mint a' választott drága megtisztíttatott arany; fodor haja és fekete mint a' hollónak.

12. Az ő szemei mint a' víz folyás mellett való galamboknak szemei, mellyek téjben mosattattak meg, és szép tellyessen helyheztettek. *R.* 1: 15. *és* 4: 1.

13. Az ő ortzái hasonlatosok a' drága fűvek' táblájához, a' felnevekedett szép plántákhoz, az ő ajaki a' liliomhoz *hasonlók*, mellyekről drága olaj foly.

14. Az ő kezeiben vagynak arany gyűrők, mellyekben foglaltattak Hiatzintus színű drága kövek; az ő hasa ollyan mint a' Safirussal megrakott Elefánt tetemnek fejérsége.

15. Az ő szárai ollyanok mint az arany fundamentomon álló márvány kőből tsinált oszlopok: az ő tekinteti mint a' Libánusnak magassága, tettetes mint a' tzédrus fa.

16. Az ő ínye édességes, mindenestől fogva kívánatos. Ez az én szerelmesem, és az én barátom, óh Jérusálemnek leányi.

17. Hová ment a' te szerelmesed óh aszszonyoknak szépe? hová fordúlt a' te szerelmesed, hogy keressük ötet te veled együtt?

18. Az én szerelmesem elment az ő kertébe, a' drága füveknek táblái közzé, hogy lakozzék a' kertekben, és liliomokat szedjen.

19. Én az én szerelmesemé vagyok, és az én szerelmesem enyim, a' ki liliomok között legeltetik. *R.* 2: 16. 7: 10.

VI. RÉSZ.

A' Kristus az ő Anyaszentegyházának lelki szépségét magasztalja, és a' menyekező felől való kívánságát jelenti meg, mellyet bizonyít először hívatalával, az ő jegyesének adott jóknak magasztalásával, és az ő jelen való voltának, és hozzája való jótéteményének ígéretivel mind a' menyekezőnek napjáig.

1. Szép

Szép vagy, én mátkám, mint a' Tirsa *város;* ékes vagy mint Jérusálem, rettenetes vagy mint a' zászlós táborok.

2. Nézz én reám a' te szemeiddel ellenembe, hogy azok engemet megvídámítsanak: a' te hajad ollyan mint a' ketskék' seregének gyapja, mellyeket megnyírtenek a' Gileád' hegyén. *R.* 4: 1.

3. A' te fogaid hasonlatosok a' juhok' nyájjához, mellyek feljönek a' vízből, mellyek kettősöket ellenek, és meddő azok között nintsen.

4. Mint a' pomagranátnak darabja a' te két vak szemed a' te befont hajaid között.

5. Ha hatvan királyné aszszony volna is, és nyoltzvan ágyas, és sok számtalan leányzók is:

6. Az én egyetlen egy galambomat, az én szépemet, ki az ő annyának egyetlen egye, és az ő annyának szerelmese; mihelyt a' leányok meglátják, boldognak mondják ötet, a' királyné aszszonyok, és ágyasok dítsérik ötet, *mondván:*

7. Kitsoda amaz, a' ki úgy láttatik mint egy hajnal, szép mint a' hold; tiszta mint a' nap, rettenetes mint a' sok zászlós tábor?

II. 8. A' diós kertbe mentem vala, hogy a' völgynek szép zöldellő füveit látnám, és megnézném ha virágoznék a' szőlő, és ha a' pomagránát fák termenének.

9. Nem néztem vala még mind azokat meg, az én elmém ültete engemet az én engedelmes népemnek szekerébe.

10. Térj meg, térj meg, óh Sulamitból való: térj meg, térj meg, hogy nézzünk tégedet. Mit néztek a' Sulamitban? úgy mint két tábornak rendelt seregit.

VII. RÉSZ.

E' Rész is a' felsőhöz való, mert ebben is magasztalja a' Kristus az ő jegyesének, tudniillik az Anyaszentegyháznak lelki szépségét: az Anyaszentegyház piszontag hallván a' Kristusnak hozzája való szerelmét, magát mindenestől fogva neki adja.

Óh melly szépek a' te lábaid e' sarukban, óh te fejedelemnek leánya! a' te tomporodnak kerületi ollyanok mint a' mester ember' kezétől tsináltatott kösöntyűk.

2. A' te köldököd mint a' szép kerekded tésze, melly soha nem szűkölködik nedvesség nélkül; a' te hasad mint a' liliomokkal megkerítettett gabona asztag.

3. A' te két mejjed ollyan, mint a' vadketskének kettős fiai. *R.* 4: 5.

4. A' te nyakad ollyan mint az Elefánt tetemből tsinált torony; a' te szemeid mint az Esbonbeli halas tók, a' sok népű kapunál; a' te orrod hasonlatos a' Libánus' tornyához, melly néz Damascus felé.

5. A' mi a' te fejedre tétetett, hasonló a' Kármelhez, és a' te hajadnak fonatékja ollyan mint a' szederjes bársony: a' király is mint egy megköttetik a' folyosókon. (a)

(a) Az az, nintsen olly király, a' ki betelhetnék a' te szépségeddel, és nintsen olly király, ki meg nem állana, mintha megkötöznék, hogy a' te szépségedet nézhetné.

6. Melly igen szép vagy és melly ékes, óh én gyönyörűséges szerelmem!

7. A' te magasságod hasonlatos a' pálmafához, és a' te mejjeid a' szőlő gerézdekhez.

8. Azt mondám; felhágok a' pálmafára, megfogom az ő ágait, és lésznek a' te mejjeid mint a' szőlőnek gerézdei, és a' te orrodnak illatja mint az almának.

9. És a' te (b) ínyed mint a' jó illatú bor, melly gyönyörűségesen és egyenesen mozog, mellynek miatta az aluvóknak ajakok is szóllnak.

(b) A' te ínyed, az az, a' te szájad, melly gyönyörűségesen es szép egyenesen mozog, hasonló a' borhoz, mellytől az aluvók' ajaki is szóllnak.

10. Én az én szerelmesemé vagyok, és engemet kíván ő. *R.* 2: 16. *és* 6: 3.

11. No, én szerelmesem, menjünk ki a' mezőre, mulassunk a' falukban.

12. Felkelvén, menjünk a' szőlőkbe, lássuk meg ha virágzik-é a' szőlő, és ha kimutatta-é magát a' szőlő szem, ha virágoznak-é a' pomagranátok; ott közlöm az én szerelmimet te veled.

13. A' Mandragórák virágoznak, és a' mi ajtónk előtt vagynak minden féle drágalátos gyümöltsök, ó és új gyümöltsök, mellyeket én szerelmesem teneked megtartottam.

VIII. RÉSZ.

Az Anyaszentegyház a' Kristussal való egyesülését kívánja, kéri a' Kristust, hogy ötet az ő szívében hordozza, és bizonyossá teszi ötet az ő hozzá való buzgóságos nagy szerelméről. Az Anyaszzntegyház tanátskozik a' Kristussal a' pogány népeknek hívatalokról, a' Kristus ajánlja magát az Anyaszentegyháznak kiterjesztésére, mellyen való nagy örömét jelenti az ó törvényben való Anyaszentegyház. Megjelenti a' Kristus az ő Anyaszentegyházához való szerelmét, és inti azt az ő tiszteletire, végezetre kéri az Anyaszentegyház a' Kristusnak segítségét.

Vajha lennél nekem én atyámfia, hogy szopnád az én anyámnak tejét; hogy tégedet kivűl találván megtsókolnálak, én is nem útáltatnám meg.

2. Elvinnélek és bevinnélek tégedet az én anyámnak házába, ki engemet tanít: adnék neked drága fűvel megtsinált bort, és pomagranátnak levét.

3. Az ő bal keze lészen az én fejem alatt, és jobb kezével megölel engemet. *R.* 2: 6.

4. Kényszerítlek titeket Jérusálemnek leányi, mondjátok meg, miért költenétek és miért serkentenétek fel az én szerelmesemet, a' míg nem akarja; *R.* 2: 7. *és* 3: 5.

5. Kitsoda ez a' ki feljő a' pusztából, ki az ő szerelmeséhez támaszkodott? az almafa alatt költöttelek fel tégedet, ott fogadott téged a' te anyád, ott fogadott a' ki tégedet szült. *R.* 3: 6.

6. Tégy engemet mint egy petsétet a' te szívedre, és mint egy bélyeget a' te karodon, mert erős a' szeretet mint a' halál, kemény mint a' koporsó a' buzgó szerelem, annak szenei tüzesek, és az Úrtól felgyújtatott láng.

7. Sok vizek el nem olthatnák e' szeretetet, a' folyóvizek is nem boríthatnák azt el; ha az ember minden házabeli marháját adná is e' szeretetért, még is megvetnék azt.

8. Kitsiny húgunk vagyon minekünk, kinek nintsen még mejje, mit tselekedjünk a' mi húgunk felől az napon, mellyen arról szót tésznek.

9. Mikor kőfalt kelletik építtenünk, építsünk azon ezüstből palotát: ha pedig ajtót tsinálunk, tsináljuk azt tzédrus deszkákból.

10. Mikor én ollyan lészek mint a' kőfal, és a' mejjeim mint a' tornyok, akkor ő előtte békességet nyerek.

11. Szőleje volt Salamonnak kövér helyen, adja az ő szőlejét a' pásztoroknak, kiki azok közzül annak gyümöltséért hoz ezer ezüst siklust.

12. Az én szőlőmre, melly én reám néz, nekem gondom lészen, ezer siklusok Salamon tijeid legyenek, a' két száz siklusok annak gyümöltsének őrizőijé.

13. Óh te, kilakozol a' kertekben, a' te társaidnak, kik a' te szódra figyelmeznek, hirdess engemet.

14. Jőj hozzám én szerelmesem, és légy hasonlatos a' vad ketskéhez, vagy a' szarvasnak fiához, a' drága füveknek hegyein.

Énekeknek Énekének vége.

A' PRÓFÉTÁK

MIND; TUDNIILLIK:

ÉSAIÁS. JEREMIÁS. EZÉKIEL. DÁNIEL. HÓSEÁS. JÓEL. ÁMÓS. ABDIÁS. JÓNÁS. MIKEÁS. NAHUM. HABAKUK. SOFÓNIÁS. HAGGEUS. ZAKARIÁS. MALAKIÁS.

ÉSAIÁS.

Az egész Könyvnek summája.

Ésaiás Próféta könyvében a' Prófétiának minden féle nemei vagynak, mellyek az Isten' törvényének hasznát megmutatják: tudniillik tanitások, intések, feddések, és vigasztalások, mellyeket akart az Isten' lelke megiratni a' Próféta által, az Istennek minden időbeli Anyaszentegyházának épülésére. Mellyeket mindenestől két részre oszthatunk. Némellyek a' törvényre való Próféták, némellyek az új Testamentomra tartozó jövendölések Az ó törvényre valók három részbe vagynak; első rendbeliek tsak a' 'Sidó országra néznek mind a' 13. Részig Más rendbeliek a' 'Sidók' ellenségire, és az Izráelitákra is néznek mind a' 29. Részig. Harmad rendbeliek a' Júda országának a' Babilóniabeliek által való jövendő romlásokra néznek, holott a' Kristus' országáról is sok jövendölések vagynak mind a' 40. Részig. Az Evangyéliomi Próféták pedig egyképen a' Babilóniából való szabadúlásra néznek, melly a' lelki fogságból való szabadúlást példázta. Azután a' Próféta az Isten' ígéretinek valóságos betellyesedésekre menvén az Anyaszentegyházat tanitja az Isten' választásáról, ingyen való szövetségéről, a' Kristus' szenvedéséről, ditsőségéről, az Evangyéliom' predikállásáról, a' pogány népek' elhivattatásokról, az Istennek jótéteményinek az ő népével való közlésekről az Isten' ditsőségére, az ő népének örök idvességére; mellyekben befoglaltatnak 26. Részek.

I. RÉSZ.

Panaszolkodik az Isten az ég előtt és a' föld előtt, az ő népének gonoszságáról, és annyira való megromlásáról a' bűnben, hogy sem a' jótétemények, mellyekkel ő tőle meglátogattatott, sem az ostorozások, mellyekkel megostoroztatott, nem mozdíthatják őket az Istenhez való megtérésre. Azután megveti az Isten mind azokat, a' mellyekben a' 'Sidók bizodalmokat helyheztették. És megtanítja őket mit tselekedjenek, ha igaz penitentziát akarnak tartani, mellyre őket indítja ígéretek és fenyegetések által. Végezetre álmélkodik az Isten azon, hogy a' Jérusálem' népe olly gonoszszá lett, holott az előtt jó volt, és fenyegeti azokat ostorozással, melly által a' hívek megtisztúljanak, a' gonoszok elveszszenek.

ÉSAIÁSNAK Ámos' fiának látása, mellyet látott Júda és Jérusálem felől, a' Júda Királlyainak, Úziásnak, Jótámnak, Acháznak, és Ezékiásnak idejekben.

II. 2. Halljátok meg egek, és vegyed füleidbe föld; mert az Úr szóll: fiakat nevelék, és azokat nagy méltóságra emelém, ők pedig én tőlem elszakadának. 5. *Mós.* 32: 1.

3. (a) Az ökör esmeri az ő urát, és a' szamár az ő urának jászlát: az Izráel pedig nem esméri az ő Urát, és az én népem nem veszi eszébe *magát.*

(a) Jegyezd meg, hogy az Izráelen néha a' szent írásban tsak a' tíz nemzetség értetik, mellyek Samáriához hallgattak holott királlyok vala, mellyet nevez az írás Jákobnak is, Éfraimnak, Jósefnek. Néha pedig mind az egész tizenkét nemzetséget érti az Izráelnek nevén, mint itt. *Jer.* 2: 30.

4. Óh bűnös nemzetség, hamissággal megterheltetett nép, gonosz mag, nemtelen hitván fiak: elhagyták az Urat, felboszszontották az Izráelnek szentét, hátra tértenek *az Istentől.*

5. Mi az oka, hogy minél inkább ostorozlak, annál inkább nevelitek a' bűnt? ímé minden fejet elfogott a' betegség, és minden szívet az erőtlenség.

6. (b) Talpától fogva tetejéig nintsen e' testben épség; hanem mindenestől seb, dagadás, eves kelevény; mellyeket sem gyógyítottak, sem kötöztek, olajjal is nem lágyítottak.

(b) A' megromlott emberi testnek hasonlatossága által mutatja meg, hogy annyira megverte az Izráelt, hogy semmi épség nintsen benne.

7. A' ti országtok pusztaságra jutott, várositok tűzzel megégettettek, a' ti földeteket szemetek' láttára idegenek emésztették meg, és úgy pusztíttatott el, a' mint szoktak a' messzünnen való idegenek pusztaságot tenni. *R. 5: 5. 5. Mós.* 28: 51. 52.

8. És maradott a' Sion' leánya, mint a' megszedett szőlőben való kunnyó, és mint az ugorkás helyen való hajlék, úgy mint a' megszállott város.

(c) Avagy, dinnyés kertben.

9. Ha a' seregeknek Ura valami keveset meg nem hagyott volna bennünk, úgy jártunk volna

mint a' Sodomabeliek: és lettünk volna hasonlatosok a' Gomorához. *R.* 17: 6. *és* 24: 6. *és* 30: 17. *Sir.* 3: 22. *Róm.* 9: 29. 1. *Mós.* 19: 24. *R.* 15: 19.

III. 10. Halljátok az Úrnak beszédét Sodomának fejedelmi, és te Gomorának népe vegyed füleidbe a' mi Istenünknek tanítását.

11. Mit tészek én a' ti sok áldozatotokkal? azt mondja az Úr. A' kosoknak egészen megégetett áldozatjokkal, és meghizlalt barmoknak kövérivel tellyes vagyok, és a' tulkoknak, bárányoknak, bakoknak vérekben nem gyönyörködöm. *Péld.* 15: 8. *és* 21: 7. *R.* 66: 3. *Jer.* 6: 20. *Amós.* 5: 22.

12. Mikor eljöttök, hogy én előttem megmutassátok magatokat; kitsoda kívánta azt ti tőletek, hogy az én tornátzimat nyomdoknátok?

13. Ne áldozzatok ezután nekem híjábavaló áldozattal; a' jó illat tétel útálatos én előttem. Az új holdnak, és a' szombatnak innepét, egyébb nagy innepeknek gyülekezetivel egyben, el nem szenvedhetem, mivelhogy azok híjábavaló gyülekezetek.

14. A' ti új holdotoknak innepét, és a' ti tőletek rendelt innepeket gyülöli az én lelkem, énnekem terhemre vagynak, és elfáradtam azoknak viselése alatt.

15. Annakokáért mikor a' ti kezeiteket kiterjeszténditek, az én szemeimet elrejtem ti előttetek; mikor ugyan sok szóval imádkoztok is, meg nem hallgatlak, mert a' ti kezeitek rakvák vérrel. (c) *Péld.* 1: 28. *Jer.* 14: 12. *Mik.* 3: 4. *R.* 59: 3.

(c) A' véren ért minden gonoszságot, de kiváltképen kegyetlenséget, öldöklést, nyúzást, fosztást, hamisságot.

16. (d) Mosódjatok meg, tisztúljatok meg, vigyétek el az én szemeim elől a' ti tselekedeteteknek gonoszságát; szűnjetek meg a' gonoszságnak tselekedetitől. 1. *Pet.* 3: 11.

(d) Inti őket igaz penitentziára, mellyet kettőben helyheztet, a' bűntől való eltávozásban, és a' jónak követésében. A' melly jó tselekedeteket pedig itt elöszámlál, azok által a' többit is érti, mellyeket Isten kíván a' törvényben.

17. Tanúljatok jót tselekedni: igyekezzetek az igazságra, szabadítsátok meg a' nyomorúltat, óltalmazzátok a' törvényben az árvát, és az özvegynek ügyét felvegyétek.

18. (e) De jöjjetek elő, és pereljünk, azt mondja az Úr: ha a' ti bűneitek ollyanok lejéndnek mint a' veres festék, fejérek lésznek mint a' hó; és ha pirossak lejéndnek mint a' piros festék, ollyanok lésznek mint a' fejér gyapjú.

(e) Az az, mivelhogy meg nem akartok térni; minekelőtte mint bíró hozzátok nyúlnék, beszéllgessünk ketten e' dologról. 3. *Mós.* 26. 5. *Mós.* 28.

19. Ha engedelemmel hallgatándotok engemet, e' földnek javaival éltek.

20. Hogy ha pedig nem akartok engem' hallgatni, és ellenem jártok, fegyver emészt meg benneteket; mert az Úr' szája mondotta azt.

IV. 21. Mimódon lett paráznává a' hív város? elébb tellyes vala ítélettel, igazság lakozik vala abban; most pedig gyilkosokkal rakva.

22. A' te ezüstöd salakkal rakva: (f) és a' te tiszta borod megegyelítetett vízzel.

(f) Az ötvösöktől és kortsmárosoktól vett hasonlatosság által mutatja meg, hogy igen elváltoztak az előbbi állapotból. Mintha azt mondaná; miképen az ötvösök néha a' tiszta ezüstöt aranyat megegyelítik, a' kortsmárosok is a' bort vízzel megvesztik, annyira, hogy mind az arany mind a' bor elváltozik, azonképen te mindenestől elváltoztál. Salaknak hívják az ötvösök az ezüstnek seprejét vagy aljját.

23. A' te fejedelmid vakmerők, és orvoknak társai, mindnyájan szeretik az ajándékot, és a' fizetésre néznek: az árvának nem ítélnek, és az özvegynek ügyét nem botsátják eleikbe. *Jer.* 5: 28. *Zak.* 7: 10.

24. Annakokáért azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek erős *Istene*: jó (g) vígasztalást vészek az én ellenségimnek büntetésekből, és boszszút állok az én ellenségimen.

(g) Emberi mód szerént szóll az Isten, miképen, úgymond örül az ember mikor ellenségén boszszút állhat, azonképen én.

25. Mert az én kezemet te ellened fordítom, és eltisztítom mindenestől a' te salakodat, és elvészem minden te ónodat. (h)

(h) A' nyomorúság és háborúság által az Isten kikoholja az emberből a' bűnt. És sem az Anyaszentegyháznak, sem a' külső polgári társaságnak állapotja helyére nem áll addig, míg a' gonoszok az emberi társaságokból ki nem gyomláltatnak Istentől.

26. És ollyan bírákat adok minemük elöször voltak, és tanátsosokat, mint eleinten: azután hívattatol igaz és hű városnak.

27. A' Sion, *Istennek* ítéleti által szabadúl meg, és az ő hazájokban megtértek az ő igazsága által.

28. A' bűnösök pedig és a' gonoszok elvesznek egyenlőképen, és a' kik az Urtól elhajlottanak megemésztetnek. *Jób.* 31: 3. *'Solt.* 1: 6. *és* 5: 6. *és* 73: 27. *és* 92: 10. *és* 104: 35.

29. Mert megszégyeníttettek a' berkektől, a' mellyeket magatoknak kívántatok, és megszégyeníttettek a' kertektől, a' mellyeket választottatok.

30. Mikor hasonlatosok lésztek az elhullott levelű tserfához, és a' víz nélkül való kerthez.

31. És az erős ollyan lészen mint a' tsepű, és annak tsinálója mint a' szikra; mind a' kettő felgerjed, hogy megégjen, és nem lészen senki, a' ki azt megolthatná.

II. RÉSZ.

Mivelhogy látá a' Próféta, hogy a' megkeményedett 'Sidó nép sem a' jótéteménnyel, sem az ostorozással el nem vonattathatik a' gonoszságtól: annakokáért azokat a' pogány népeknek példájokkal indítja fel. Mert prófetál arról, hogy jövendőben az Isten a' pogányokat hívja az ő esméretire, hogy neki szolgáljanak. Inti azért őket, hogy kövessék a' pogány népeknek példájokat. De a' Próféta kesergi a' 'Sidóknak állapotjokat, mert azt mondja, hogy tsak híjába szóll nekiek, mivelhogy Isten elhagyta őket, és eltávozott ő tőlök, holott sok gonoszságokat számlálja elő, melyekért Isten elhagyta őket, nevezet szerént pedig a' bálvány imádást, és fenyegeti őket azokért, fenyegeti a' bálványokat is.

ÉSAIÁSNAK Ámos' fiának beszéde, mellyet látott Júda és Jérusálem felől.

2. Lészen az utolsó időkben, hogy mineku-tánna az Úr' házának hegye minden hegyeknek felette helyheztetik, és magassabb lészen minden halmoknál; minden pogány népek arra gyűljenek (a) *Mik.* 4: 1.

(a) Hasonlítja az Anyaszentegyházat a' hegyen építtetett városhoz, melly minden felől megláttatik, melly e' világnak minden szegeletit az ő világosságával betöltse; mintha azt mondaná: mivelhogy a' felső intésemmel nem gondoltatok, tudtokra légyen, hogy a' Messiásnak eljövetelekor, mikor az Évangyéliomnak prédikállása által az Anyaszentegyház tetzetes lészen mint a' magas hegyen é-

píttetett város, akkor a' pogányok is az Isten' házának tagjai lésznek, és azok szolgálnak neki, ha ti nem akartok szolgálni.

3. És sok népek elmenjenek ezt mondván: jertek el menjünk fel az Úrnak hegyére, a' Jákób' Istenének házába, hogy megtanítson minket az ő útaira, és járjunk az ő útaiban: mert (b) Sionból kimégyen a' törvény, és az Úrnak beszéde Jérusálemből.

(b) E' szententziában a' módját mondja meg, mimódon lészen tetztzetes az Anyaszentegyház mint a' hegyen építtetett város: így tudniillik, mert az Istennek törvénye és beszéde lészen abban, melly azt tetztzetessé teszi. Másodszor, annák mondja okát, a' mit monda az előtt, hogy tudniillik a' pogányok felmennek az Isten' házának hegyére. Azt mondja azért, hogy ez így lészen, mert noha az előtt Sion és Jérusálem volt az Isten' törvényének és beszédének helye, de nem köteleztetik akkor az Isten' beszéde bizonyos helyhez, hanem onnat kifoly e' világnak minden szegeletire, *Mát.* 28. *Ezék.* 47. Tehát az Évangyéliom nem újj tudomány.

4. Ki a' pogányok között ítéletet tészen, és sok népeket megfedd, hogy az ő szablyájokból kapákat, és az (c) ő dárdájokból sarlókat tsináljanak: és egyik nemzetség a' másik nemzetség ellen fegyvert ne vonjon, se pedig többé hadakozást ne tanúljanak.

(c) Értelme ez: az Isten mint bíró egybe békélteti az Évangyéliom által a' 'Sidókat és a' pogányokat, hogy egy Istenek legyen, egy Kristusok, egy hitek, egy keresztségek, *Éfés.* 4. és egymást szeressék, békeségesek legyenek.

5. Jákób' háza! nosza járjunk az Úrnak világosságában.

II. 6. (d) De elhagytad *Uram* a' te népedet, a' Jákób' házát, mert a Napkelet felől való tartományoknak gonosz erköltsökkel betöltek, és igaz ollyan szemfényvesztők, varáslók, mint a' Filisteusok, és az idegeneknek fiaiban gyönyörködnek:

(d) Okát mondja, miért hívja Isten a' pogányokat, tudniillik, mert az ő gonoszságokért elakarja az ő népét Isten vetni, egyetemben fenyegetés is ez, ha meg nem keresik az Urat.

7. (e) És betölt az ő földök ezüsttel és aranyal, és számtalan sok kintsekkel: betölt az ő földök lovagokkal, és sok hadakozó szekerekkel.

(e) Az az, bíznak nem Istenben, hanem gazdagságokban és erejekben.

8. Betölt az ő földjök bálványokkal is, az ő kezek tsinálmányának hajolnak meg, mellyet az ő kezeknek újjai tsináltak. *Jer.* 2: 28.

9. (f) És mind a' szegény ember, mind a' fő ember meghajtja, és megalázza magát *a' bálvány előtt*, azért ne kedvezz nekiek.

(f) Az az. Mindnyájan bálvány imádók.

III. 10. (g) Eredj be a' köszíklának hasadékjába, és rejtezzél el a' földbe az Istennek félelme előtt, és az ő nagyságának ditsőssége előtt.

(g) Fenyegetés, mintha azt mondaná: szaladj el ha lehet, de nem lehet.

11. A' kevély szemű ember megaláztatik, és az embereknek magasságok lenyomattatik; és tsak az Úr magasztaltatik fel az napon. *Ít.* 5: 15.

12. Mert a' seregek' Urának boszsúálló napja jő el minden kevély és magasságos ellen, és minden felemelkedett ellen, hogy megaláztassék.

13. (h) És a' Libánus hegynek minden magas felemelkedett tzédrus fái ellen, és a' Básánnak tölgyfái ellen.

(h) Mind ezeken érti a' fejedelmeket, urakat, és gazdagokat.

14. Minden magas hegyek ellen, és minden felnevekedett halmok ellen.

15. Minden magas torony ellen, és minden erős kőfal ellen.

16. És a' nagy tengernek hajói ellen, és minden gyönyörűséges képek ellen.

17. Akkor lenyomattatik a' magas ember, és az embereknek nagyságok megaláztatik, és tsak egyedül az Úr magasztaltatik fel azon a' napon.

18. A' bálványoknak is minden nagyságok elváltozik.

19. Mikor *a' bálvány imádók* a' köszikláknak és a' földnek hasadékiba rejteznek az Úr' félelmének előtte, és az ő nagyságának ditsőssége előtt, mikor felkél, hogy a' földet megbüntesse. *Hós.* 10. 8. *Luk.* 13: 30. *Jel.* 6: 16. *és* 9: 6.

20. Akkor az ember elveti az ő ezüst és arany bálványit, mellyeket magoknak tsináltak volt, hogy azok előtt meghajolnának, a' vakandokoknak és denevéreknek.

21. Bemenvén a' köszikláknak és a' nagy kőszálaknak hasadékiba és lyukaiba az Úrnak félelme előtt, és az ő nagyságának ditsőssége előtt, mikor felkelend, hogy megverje a' földet.

III. RÉSZ.

Mivelhogy a' 'Sidók a' Prófétának fenyegetése ellen biztathatták volna magokat emberi erővel, és az ő országoknak jól rendeltetett állapotjával; ennekokáért a' Próféta annak is eleit veszi, és inti őket, hogy emberben ne bízzanak, mert elveszi az Isten mind azokat, a' kikhez bízhatnának, hogy az ő országoknak nyomorúlt állapotja légyen, és fejedelmet ne találhassanak, ki megorvosolná az ő romlásokat, mellynek oka, azt mondja, hogy a' kösségnek bűnben való megkeményedése, és a' fejedelmeknek kegyetlenségek, mellyekért fenyegeti őket; végezetre az aszszonyokat is fenyegeti.

SZŰNJETEK meg az emberben való bizodalomtól, kinek lehellete orrában vagyon: mert mitsoda betsülete vagyon ő nekie?

2. Mert ímé az Úr a' seregeknek Ura, elveszi Jérusálemből és Júdából a' támaszt, és a' táplálót, és a' kenyérnek páltzáját, és a' víznek páltzáját. 3. *Mós.* 26: 26.

3. A' hatalmast, a' hadakozót, a' bírót, a' Prófétát, a' jövendő dolgoknak meglátóját, és a' vén embert.

4. Az Ötvenedes hadnagyot, a' betsületest, a' tanátsost, a' tudós mester embert, és az ékessen szóllókat.

5. És adok nekiek gyermek fejedelmeket (a) és gyermekek uralkodnak ő rajtok. *Préd.* 10: 16.

(a) Gyermek fejedelmeknek mondatnak nem tsak azok, kik idő szerént gyermekek; hanem a' kik okossággal, értelemmel és böltsességgel gyermekek.

6. És illyen módon, a' kösség között egygyik a' másikat megnyomorítja, és kiki az ő felebarátját: a' gyermek a' vén emberen, és az elvetett alávaló a' tiszteletes emberen hatalmaskodik.

7. Ha valaki az ő attya' nemzetségéből való rokonát megragadja, ezt mondván: teneked öltözeted vagyon, légy mi vezérünk, hogy a' te gondviselésed által a' mi romlásunkból felépüljünk:

8. Megesküszik az napon, ezt mondván: nem orvosolhatlak meg titeket, házamban is nintsen kenyér és öltözet, ne tegyetek engemet a' népnek fejedelmévé.

II. 9. Mivelhogy Jérusálem elromlott, és a' Júda elesett: mert az ő nyelvek és az ő tsele-

kedetek az Úrnak ellene vagynak, hogy az ő ditsősséges szemeit felingerlenék.

10. Az ő ortzájoknak megkeményítése tészen ő ellenek bizonyságot, mert az ő bünökkel mint a' Sodomabeliek szemtelenül kérkesznek, nem hogy eltitkolnák: jaj az ő lelkeknek, mert azok szereznek nekiek nyavalyát. 1. *Mós.* 13: 13. *és* 18: 21. *és* 19: 5.

11. Mondjátok ezt az igaznak, hogy jól lészen dolga, mert az ő tselekedeteknek gyümöltsével élnek.

12. Jaj a' latornak az ő veszedelmére; mert az ő kezeinek tselekedeti szerént fizetnek ő neki.

13. Az én népemnek nyomorgatói mindenik gyermek, és aszszonyok uralkodnak rajtok (b) én népem! a' kik téged' vezérlenek, azok tsalnak meg, és a' te útaidat, a' mellyen kellene járnod, elfedezik te tőled. *R.* 10: 16.

(b) Aszszonyoknak mondja a' puha fejedelmeket.

14. Az Úr előállott a' törvénykezésre, és áll, hogy a' népeket megítélje.

15. Az Úr eljött ítéletre az ő népének vénei és fejedelmi ellen: mert ti elkóborlottátok e' szőlőt, és a' ti házatok tellyes a' szegénytől elprédáltatott marhával.

16. Vallyon mi dolog, hogy az én népemet rontjátok, és a' szegényeknek ortzáját öszve töritek, azt mondja az Úr, a' seregeknek Ura?

III. 17. Annak felette azt mondja az Úr: mivelhogy a' Sionnak leányi felfúvalkodtanak, és felemelt nyakkal járnak, és szemekkel pillognak; ide's tova poroszkálván járnak, és az ő lábokkal nagy zengést bongást szereznek.

18. Azért az Úr megkopaszítja a' Sion' leányinak tetejeket, és az Úr az ő szemérmeket megmezíteleníti.

19. Az napon elvészi az Úr az ő lábokon való zengő ékességeket, a' retzés fökötőket, és a' kösöntyűket.

20. A' jó illatra való függőket, arany lántzokat, és a' fátyolokat:

21. A' szép süvegeket, szép tsizmákat, szoros ruhákat, mejjre való ékességeket, és a' fülön függőket.

22. Az arany gyűrűket, és az orrokon függő ékességet.

23. Az inneplő ruhákat, palástokat, fedeleket, és a' gombos töket.

24. Tükröket, vékony gyoltsokat, keszkenőket, ketzeléket.

25. És lészen a' drága illat helyében büdösség, és a' drága pártaöv helyében szakadozott és elterjedett ruha, és a' szép fodor haj helyében kopaszfág, és a' szoros ruha helyében szoros zsák, és a' szép gyengeség' helyében a' napnak sütése.

26. A' te férjfiaid fegyver miatt hullanak el, és az erősek a' hartzon vesznek.

27. Bánkódnak pedig és sírnak a' *Jérusálem'* kapui: és elpusztíttatván (c) a' földön ül.

(c) Avagy, megüresíttetvén a' lakosoktól.

28. Akkor az időben hét aszszonyok megragadnak egy férjfiat, és azt mondják: a' mi kenyerünket eszszük, és mi magunk ruházzuk magunkat, tsak hogy a' te nevedről neveztessünk, és vedd el mi rólunk a' mi nagy (d) gyalázatunkat.

(d) Vévén minket magadnak feleségül adj minekünk magzatokat, hogy ne legyünk gyalázatosok; mert az Izráel' népe között nagy gyalázatnak tartatott a' magtalanság.

IV. RÉSZ.

Vigasztalja a' Próféta a' híveket, hogy kétségbe ne essenek, a' jövendő Messiással, és azt mondja, hogy a' Messiás lészen a' választattaknak ditsőségekre, és tisztességekre, mert az ő vérével megmossa azokat, hogy szentek legyenek, és nyomorúságokban, háborúságokban oltalmazójok lészen.

ABBAN az időben az Úrnak tsemetéje ditsőséges és tisztességes lészen; és a' földnek gyümöltse nagyságos és ékességes az Izráel' maradékának.

2. Mert a' ki Sionban és Jérusálemben megmarad, szentnek mondatik; minden, valaki Jérusálemben az élők közzé beíratott.

3. Mikor az Úr elmosándja a' Sion' leányinak undokságokat, és a' Jérusálemnek vérét kimosándja ő belőlök, az ítéletnek és megemésztésnek lelke által.

4. És teremt az Úr Sion' hegyének minden hajlékán, és az ő gyülekezetin nappal felhőt és ködöt, és lángozó tűznek fényességét éjtszaka; mert a' *híveknek* tellyes ditsőségén lészen az Úrnak oltalma. 2. *Mós.* 13: 21.

5. Melly oltalomnak hajléka árnyék lészen nappal a hévség ellen; és oltalom 's rejtek hely a' szélvész és esső ellen.

V. RÉSZ.

Ésaiás éneket tsinál az Isten' szőlejéről, az az, az Istennek választott népéről, mellyben először megjelenti az Istennek az ő népéhez való kegyelmességét, mert azt mondja, hogy azt mivelte az ő népével a' mit szokott a' jó szőlős gazda az ő szőlőjével mivelni; másodszor, panaszolkodik az Isten' népének háládatlan gonoszságáról, hogy termett Istennek vad szőlőt az az, sok gonoszságot tselekedett: és az Isten' népének sok bünét rendel mint egy táblán megírja; utólszor fenyegeti őket Isten' haragjával.

ÉNEKET éneklek az én szerelmesemnek (a) szőlőjéről. Az én szerelmesemnek szőleje vagyon felette kövér helyen. *Jer.* 2: 21. *Mát.* 21: 33. *Mark.* 12: 1. *Luk.* 20: 9.

(a) A' szőlőn érti az Izráel' nemzetségét, és abban az Anyaszentegyházat.

2. Mellyet gyepűvel környűl vett, kövektől megtisztított, beültetett drága szőlőkkel, és épített abban tornyot, és készített abban sajtót; de mikor várná, hogy neki *édes* szőlőt teremne, vad szőlőt terme.

3. Mostan azért Jérusálemnek lakosi, és Júdának férjfiai, tegyetek én köztem és az én szőlőm között ítéletet.

4. Mit kellett volna egyebet tselekednem az én szőlőmmel, a' mit nem tselekedtem volna ő vele? mitsoda tehát az oka, hogy mikor várnám, hogy nekem *édes* szőlőt teremne, vad szőlőt termett?

5. Annakokáért megmondom én tinektek; mit tselekeszem én az én szőlőmmel; elvonszom az ő kerítését, hogy elpusztítassék, elrontom az ő gyepűjét, hogy eltapodtassék.

6. És parlaggá teszem azt, nem metszetik meg, nem kapáltatik; de a' tövis 's a' gaz felnövi: annakfelette meghagyom a' fellegeknek, hogy esőt ne adjanak reája.

7. A' seregeknek Urának pedig szőleje az Izráel' háza, és az ő gyönyörűséges ültetése a' Júdának férjfiai: várá pedig az Úr, *hogy tsele-*

kedjenek ítéletet, (b) de ímé nyomorgatás; igazságot *vára*, de ímé óhajtás vala.

(b) Az ítéleten és igazságon mind azt érti, a' mit Isten kíván az ő törvényében. Vagy az igazságnak oltalmazását, és a' gonoszságnak büntetését.

II. 8. (c) Jaj azoknak, a' kik házokhoz házat ragasztanak, és mezőt mezejekhez: mind addig, hogy semmi hely ne maradjon, hogy tsak ti magatok lakjatok e' földön. *Mik.* 2: 2.

(c) A' telhetetlenséget feddi, mellyből szokott támadni a' sok álnokság, tsalárdság, ragadozás, kegyetlenség.

9. Az én hallásomra a' seregeknek Ura *megeskütt*, hogy a' sok szép házakat ha el nem pusztítja (d) annyira, hogy senki ne légyen azoknak lakója.

(d) Mintha azt mondaná: bátor igaz Isten ne legyek, avagy ne éljek, ha azt nem mivelem.

10. És tíz hold szőlő egy bath bort ereszt (e) és egy korus vetés, egy éfa magot ád.

(e) Báth mértéknek neme, melly úgy mint egy tsebret tészen. Korus, ez is mérték, mint egy köből, éfa mint egy véka.

11. Jaj azoknak, a' kik jó reggel felkelnek, hogy részegeskedjenek, és mulatnak a' bor mellett mind estvéig, hogy a' bor felgerjesszze őket. *Példi.* 23: 29, 30. *Amos.* 6: 6.

12. Kiknek lakodalmokban vagyon hegedű, lant, dob, síp, és bor: az Úrnak pedig dolgát nem tekintik meg (f) és az ő kezének tselekedetit nem gondolják meg.

(f) Az Úrnak dolgán érti a' mit Isten velek tselekedett, vagy büntette őket, vagy jól tett velek, hogy azokból megtérésre indúlnának.

13. Ennekokáért vitetik az én népem fogságra, mivelhogy tudomány nélkül való: és ő közöttök a' tiszteletes emberek felette igen nagy éhségét szenvednek, és a' sokaság szomjúság miatt eped meg. *Amos.* 6: 7.

14. Azért a' koporsó is igen kiterjesztette az ő hasát (g) és az ő torkát felette igen feltátotta; hogy az én népemnek mind tiszteletesi, mind közönséges sokasága abba leszáljanak, és a' kik a' földön gyönyörűséggel éltek.

(g) Azt jelenti ezzel, hogy felette igen nagy veszedelem lészen a' népben, annyira, hogy nagy koporsónak és veremnek kell annak lenni, a' melly befoghassa a' megholtakat; mellyet a' Próféta mond a' népnek rettentésére.

15. És illyen módon nyomattatik a' közönséges ember, és a' tiszteletes ember lenyomattatik, és a' nagyoknak szemek megaláztatnak.

16. És felmagasztaltatik a' seregeknek Ura az ő ítéletiért, és az erős szent Isten szentnek esmértetik az igazságért.

17. És a' bárányok legeltetnek mint az előtt szokta volt Isten őket legeltetni, és a' fogságból haza jött szegények a' gazdagoktól elhagyatott jókból táplálják magokat.

18. Jaj azoknak, a' kik a' hamisságot ugyan hozzájok vonszák a' híjábavalóságnak köteleivel (h), a' bűnt pedig temérdek kötelekkel.

(h) Azok mondatnak kötélen vonni hozzájok a' bűnt, kik a' bűnnek alkalmatosságát nem távoztatják el, hanem azzal élnek, hogy elessenek, annak példáját mondja a' 19. versben.

20. Jaj azoknak, kik a' gonoszt jónak mondják, a' jót gonosznak: a' kik a' setétséget világossággá, a' világosságot setétséggé változtatják; a' keserűt édesnek, az édest keserűnek mondják.

21. Jaj azoknak, a' kik magoknak böltseknek láttatnak lenni, és ő magok előtt eszesek.

22. Jaj a' nagy bor ihatóknak, és a' kik se rények a' részegítésre való bornak töltésére.

23. És a' kik a' latrot ajándékért megjámborítják, és az igazaknak igazságokat elfordítják ő tőlök. *Peld.* 17: 15.

III. 24. Annakokáért miképen megemészti a' pozdorját a' láng, és a' polyva semmivé lészen a' láng előtt; azonképen ezeknek gyökerek megrothad, és ezeknek virágok mint a' por elmúlik: mert a' seregek' Urának törvényét megútálták, és az Izráelnek szent *Istenének* beszédét megkáromlották. *R.* 9: 18.

25. Annakokáért gerjedett fel az Úrnak haragja az ő népe ellen, és felhúzván az ő kezét, megverte azt, annyira, hogy a' hegyek megrendűlnének, és az ő holt testek elvettetvén az útszákon hevernének: mind ezekkel is pedig az ő haragja el nem múlt, hanem még is felhúzva vagyon az ő keze. *R.* 9: 11. 16. 21. *és* 10: 4.

26. Mert a' távol való pogány népek között zászlót emel, és süvöltéssel int a' föld' határán lakozóknak, hogy eljőjjenek, és nagy hamarsággal sietve eljőnek. *R.* 7: 18.

27. Nem lészen egy is közülök elfáradott, sem pedig a' fáradság miatt tántorgó nem szunnyad, sem aluszik, az ő derekának is öve meg nem öldik, sem pedig saruinak kötele.

28. Az ő nyilok élesek, és kézívek felvetve; az ő lovoknak körmök mint a' kova, és az ő szekereknek kerekei mint a' forgó szél.

29. Nekiek ordítások ollyan mint az oroszlán ordítása, és ordítanak mint az oroszlán kölykök, dühösködnek és kapják a' prédát, és békességgel elviszi azt, senki el nem veszi tőle.

30. És az időben nagy zúgással dühösködik ő ellenek a' mint szokott zúgással dühösködni a' tenger: és akármint nézzék a' földet, de nem látnak egyebet setétségnél, az az, nyomorúságnál, *annyira*, *hogy* a' nap láttatik meghomályosodni az égen.

VI. RÉSZ.

Hogy a' Próféta méltóságot szerezzen magának és az ő hivatalának, azt mondja, hogy látta az Istent nagy méltóságos királyi székben ülni, kit az angyalok vettek volt környül és dítsértenek; másodszor, azt mondja, hogy mikor az Istent az ő nagy ditsőségében látta volna, megesmervén az ő gyarlóságát, magát méltatlannak ítélte arra, hogy ollyan hatalmas felségnek követségét hordozza; harmadszor, megírja, hogy Istentől őtet megtisztítván elküldötte, hogy a' 'Sidókat tanítása által megvakítsa, hogy vakok legyenek míg tsak tized része marad a' népnek, és míg a' fogságból haza jönek.

A' melly esztendőben meghala Uziás király, akkor látám az Urat ülni nagy magas és felemeltetett székben, és az ő perémi betöltik vala a' templomot. *Ján.* 12: 39, 40. 41.

2. És Serafim angyalok állanak vala a' szék környül; mindeniknek hat szárnya vala, mellyeknek ketteivel ortzájokat fedezik vala be, ketteivel lábokat fedezik vala be, és ketteivel repülnek vala.

3. És egyik a' másikat indítván, azt mondják vala: Szent, szent, szent a' seregeknek Ura, tellyes mind a' széles föld az ő ditsősségével. *Jel.* 4: 8.

4. És az angyaloknak kiáltásoktól megrendűlének az ajtónak küszöbei, és a' ház betelék füstel.

5. Azért mondék én: jaj nekem elkell veszнem, mert megfertéztetett ajakú vagyok, és fertelmes ajakú nép között lakom: és ama' királyt, a' seregeknek Urát látták az én szemeim.

6. De egy a' Sérafim angyalok közzül én hozzám repülvén, kinek kezében eleven szén vala, mellyet fogóval vett vala az oltárról.

7. Az én számat illeté azzal, mondván: Ímé ez illeti a' te ajakidat, elvétetik azért immár a' te hamisságod, és a' te bünöd eltisztíttatik.

II. 8. Annakutánna hallám az Úrnak szavát, ki azt mondja vala: kit küldjek el? és kitsoda mégyen el nekünk? és én mondék: imhol vagyok én, küldj el engemet. 1. *Mós.* 1: 16.

9. Akkor monda: eredj el, és mond ezt e' népnek: hallván halljatok, és ne értsetek, látván lássatok, és ne tudjatok. *Mát.* 15: 14. *Mark.* 4: 12. *Luk.* 8: 10. *Ján.* 12: 40. *Tsel.* 28: 26. *Róm.* 11: 8.

10. Miveld azt, hogy e' népnek szíve kövéredjék meg, fülei duggattassanak be, szemeket is fedezd be: ne lássanak szemekkel, fülökkel ne halljanak, szívekkel ne értsenek, hogy megtérvén meg ne gyógyúljanak. *Jer.* 5: 21.

11. És mikor mondanám; meddig lészen Uram ez? monda: míg a' városok pusztán állanak lakosok nélkül, és a' házak emberek nélkül, a' föld is mindenestől fogva puszta lészen.

12. És az Úr az embert nagy meszsze elvetvén, nagy pusztaság lészen e' földön.

13. És míglen a' népnek tsak tized része marad, és míglen megtérnek *Babilóniából.* Mert elhullanak, mint a' hársfának és tserfának levelei elhullanak, mellyekben a' leveleknek elhullása után is a' nyerseség bennek vagyon: azonképen a' Népnek tizedében lészen az elevenség, a' szent mag.

VII. RÉSZ.

A' Próféta vigasztalja Ákház királyt, mikor a' Síriának és Izráelnek királyainak ellene való felindúlásoktól igen megrémült volna, és jövendőt mond azoknak veszedelmekről. Annak bizonyságára szabadságot ád a' királynak, hogy az Istentől valami jelt kérjen: a' király megveti a' jelt. Megfeddi azért a' Próféta, és jelül adja a' Messiásnak szeplőtelen szüztől való születését. Azután jövendőt mond a' két királyoknak romlásokról, mellynek jelét mutatja az ő maga fiában. Utólszor jövendőt mond a' Júda országának megbüntetéséről is.

ÉS lön a' Júda királlyának Ákháznak, ki Jótám' fia, ki Uzziás' fia, idejében, eljöve Rétzin a' Síriának királlya, és a' Remáliának fia Péka, Izráelnek királlya, Jérusálem alá, hogy megostromlaná azt, de nem veheté meg. 2. *Kir.* 16: 5.

2. És megmondák a' Dávid' házának illyen módon: Síria egyé lett Éfraimmal; és megindúla az ő szíve, és annak népének szíve, miképen megindúlnak az erdőnek fái a' szél miatt.

3. Annakokáért monda az Úr Ésaiásnak: eredj eleibe Ákháznak, te és a' te fiad a' Searjásub, a' felső halastónak tsatornájának végéhez, a' ruhafestők' mezejének útára. 2. *Kir.* 18: 17.

4. És mond ezt neki: meglásd, hogy tsendességbe légy, ne félj, és a' te szíved meg ne lágyúljon a' két füstölgő üszög darab előtt (a) a' Rétzin királynak a' Síriabeliekkel való felgerjedett haragja előtt, és a' Remália' fiának haragja előtt.

(a) Füstölgő üszög daraboknak nevezi a' két királyt, kik Jérusálem ellen mentek vala, mivelhogy az ő igyekezeteket és szándékokat véghez nem vihetnék. mintha azt mondaná: ne félj tőlök, mert akármint igyekezzenek, de semmit nem árthatnak.

5. Mivelhogy gonosz tanátsot tartott te ellened a' Síriabeli király, és az Éfraim a' Remália fiával, ezt mondván:

6. Menjünk a' Júda országa ellen, hogy fáraszszuk azt; és megosztván azt kaptsoljuk hozzánk, vagy tegyük királlyá közöttök a' Tabéel' fiát.

7. Azt mondja az Úr a' Jehova: nem lészen az, és nem mégyen véghez.

8. (b) Mert Síriának feje Damaskus, és Damaskusnak feje Rétzin: az Éfraim' nemzetsége pedig hatvanöt esztendőnek forgásában annyira megromol, hogy nem lészen nép.

(b) Az az, a' Síriabeli királynak Damaskussal, az Éfraim' királlyának Samariával megkell elégedniek, Jérusálemhez semmi közök nem lészen. Nem lészen Jérusálem vagy Síriának, vagy Éfraim' városinak feje.

9. Mind az Éfraimnak fő városával Samariával, és Samariának fejével a' Remália' fiával egyben: avagy nem hiszitek-é? mivelhogy bátorságot nem vesztek.

II. 10. Annakokáért szólla ismét az Úr Ákháznak, mondván:

11. Kérj jelt magadnak a' te Uradtól Istenedtől; vagy a' földön vagy a' magas mennyben akarod.

12. És mikor Ákház azt mondaná: nem kérek, és nem késértem az Urat:

13. Monda *a' Próféta:* halld meg Dávidnak háza: avagy nem elégesztek-é meg azzal, hogy az embereknek boszszúságokra vagytok, hanem annakfelette az én Istenemet is boszontjátok.

14. Annakokáért ád az Úr tinéktek jelt: Ímé egy szeplőtelen szűz fogad az ő méhébe, és szül fiat, és nevezi (c) azt Emmánuelnek.

(c) Tudniillik az Isten, vagy az ő Annya. Az Isten a' Próféta által tett kegyelmes ígéretit a' Júda országának megmaradása felől megerősíti a' Messiás felől való ígérettel: mivelhogy az Istennek minden ígéreti erössek a' Kristusban. 2. *Kór.* 1. Ki nélkül az Istennek kegyelmességét megsem gondolhatjuk.

15. Vajat és mézet eszik e' gyermek minekelőtte tudná a' jót választani, és a' gonoszt megvetni: (d)

(d) A' 15. *és* 16. verset. Némellyek az Immánuelről magyarázzák. Mintha azt mondaná a' Próféta: bizonyára ember lészen az Immánuel; némellyek pedig a' Próféta gyermekéről magyarázzák, mellyet a' Próféta az Isten' parantsolatjából a' király eleibe kiviszen. v. 3. Mintha azt mondaná: Jólehet ez én gyermekem is nyomorúságot szenved, mindazáltal vajat és mézet eszik, hogy megtudja választani a' jót a' gonosztól: az az, nem fosztatik meg a' királyoktól az ő táplálására való eledeltől, hanem felnevekedik emberkorra, sőt inkább azt mondom, hogy minekelőtte felnevekednék az én gyermekem, annakelőtte mind a' két király elvész.

16. Mert minekelőtte e' gyermek megtudná vetni a' gonoszt, és a' jót választani, elhagyattatik az a' föld, mellyet te gyűlölsz, az ő két királlyaitól.

III. 17. Az Úr pedig hoz te ellened, a' te néped ellen, és a' te atyádnak háza ellen olly időket, minemüek nem voltanak az időtől fogva, mikor elszakadott Éfraim Júdától, az Assíriabeli király által.

18. Mert az napon süvölt az Úr az Égyiptom folyóvize mellett való legyeknek (e), és az Assíria országa darásinak. *R.* 5: 26.

(e) Legyeknek nevezi az Égyiptombelieket az ő prahaságokért és undokságokért: az Assíriabelieket pe-

dig darásoknak nevezi az ő kegyetlenségekért. Mert miképen ártalmasbb és kegyetlenebb a' darás a' légynél, azonképen az Assíriabeliek az Egyiptombelieknél.

19. Hogy eljővén letelepedjenek, a' puszta helyeknek völgyeiben, kősziklákna hasadékiban, minden tövissek között, és minden jó gyümölts termő fák között.

20. Az időben elberetválja az Úr a' bérlett borotvával, a' vízentúl való Assíriabeli király által, a' főnek (f)és a' lábnak szörit, annakfelette a' szakált is megemészti.

(f) Főnek és lábnak nevezi a' felső, és alsó renden valókat.

21. És lészen az napon, hogy a' ki tart egy fejős tehenet, és két juhot; (g)

(g) Jelenti ezzel az embereknek kevés voltokat, hogy a' kinek egy tehene lészen, annak 'sírjával minden szükségét feléri.

22. Lészen mondék, hogy a' téjnek bővsége miatt vajat egyék: mert vajat és mézet ehetik, valaki megmaradánd e' földön.

23. Ez is lészen az időben, hogy a' melly helyen vagynak ezer szőlő tők, mellyek ezer siklust értenek volna, azt a' helyet a' tövis és gaz vegye fel.

24. Nyilakkal és kézível menjen oda az ember, mivelhogy a' tövis és gaz vette fel az egész földet.

25. Azokat a' hegyeket pedig, mellyeket kapálni kellett volna, *de nem kapálták*, a' tövis és gaz nem veszi fel, hanem barmoknak való hely lészen, és hogy a' juhok azt tapodván azon legeltessenek.

VIII. RÉSZ.

A' Próféta nyilván való jelenségnek tudniillik az ő fia nevének általa megmondja a' Síria és Izráel' országinak romlásokat: de hogy Ákház és az ő népe el ne hidjék magokat, megfenyegeti őket is az Assíriabeli királlyal, mivelhogy az Istennek ígéretihez nem támaszkodnak, és az ő királyokat a' kösség megvetette, holott mindazáltal azt mondja, hogy nem mégyen mindenestől véghez az Assíriabeliek' tanátsok. Azután inti Isten a' Prófétát, hogy a' népnek bűneiben ne légyen részes, és azoknak három nagy bűnöket mondja meg, pártolkodásokat, magok megkeményítését Isten ellen, és ördöggel való tzimborálásokat, mellyekért ismét fenyegeti őket.

ÉS monda nekem az Úr: végy magadnak egy nagy levelet, és írd arra közönséges betükkel, siess a' dúlásra, siess a' prédára.

2. Annakokáért vők mellém hív tanúbizonyságokat, az Úriás papot és Zakariást Jebereki-ás' fiát.

3. Mert mikor bementem volna a' Próféta asszonyhoz, fogadott vala és szült vala fiat, és monda az Úr énnekem: nevezed ennek nevét: siess a' dúlásra, siess a' prédára.

4. Mert minekelőtte e' gyermek ezt tudná mondani: édes Atyám, édes Anyám, elviszi a' Damaskusnak gazdagságát, és Samariának prédáját az Assíriabeli királynak szolgája.

II. 5. Ismét szólla nekem az Úr, mondván:

6. Mivelhogy megútálta e' nép a' Siloe patakjának (a) lassan folyó vizét, és a' Rétzinnek és Remália fiának birodalmát kívánják.

(a) A' Siloének lassan folyóvizén érti a' Júdának alázatos és erőtlen királlyát, mintha azt mondaná: megútáltátok a' Júdának alázatos erőtlen királlyát.

7. Annakokáért ímé az Úr azt míveli, hogy ezek ellen jöjjön amaz erős és széles folyóvíz, az Assíriának királlya, és minden ő hatalma, melly minden ő folyásinak és partjainak feletto folyván,

8. Az egész Júdát elfollya, és megáradván általmégyen rajta, és mind torkig ér, és annak elterjesztett szárnyai ellepik a' te földednek szélességét óh Immánuel. (b)

(b) Immánuel' földének nevezi a' Júda' földét vígasztalásnak okáért, mintha azt mondaná: noha a' Júda' országa igen megrontatik az Assíriabeli királytól, mindazáltal a' Messiás eljő a' Júda' nemzetségéből, és teneked Messiás lakásod és birodalmad lészen Júdában.

III. 9. Társalkodjatok egybe népek, de megrontattok: vegyétek füleitekbe, kik meszsze földön laktok: készüljetek, de megrontattok: készüljetek, de megrontattok.

10. Tanátskozzatok, de haszontalan lészen: szólljatok, beszélljetek, de nem mégyen végh-ez; mert az Isten vagyon mi velünk.

IV. 11. (c) Mert így szólla nekem az Úr kezemet fogván mikoron tanítana engemet, hogy e' népnek útán ne járnék, ezt mondván:

(c) Értelme ez: az Isten nekem azt mondá, hogy a' kösséget ne kövessem, és a' királyt meg ne vessük noha ollyan lassú mint a' 'Sidók' patakja, és ellene pártot ne üssünk, hanem Istenre vessük a' mi szemeinket.

12. Ingyen se említsétek ti a' pártolkodást, miképen e' nép minden dologban örül a' pártolkodásnak: és ne féljetek ezeknek félelmek szerént; ingyen se mondjátok, hogy rettegni kelljen.

13. A' seregeknek Urát szenteljétek, ő tőle féljetek, és őtet rettegjétek.

14. És ő is szenteléstekre lészen tinektek: az Izráelnek pedig két házának ütközetnek és botránkozásnak köve gyanánt lészen, (d) a' Jérusálemnek lakosinak pedig tör és háló gyanánt. *R.* 28: 16. *Luk.* 2: 23. *Róm.* 9: 33. 1. *Pét.* 2: 7.

(d) Innét erős bizonyságunk vagyon a' Kristusnak örök Istensége felől, mert a' kit itt Ésaiás Jehovának és seregek' Istenének nevez, azt az Evangyélisták, és szent Pál Kristusnak mondják, és ezeket a' Kristusról magyarázzák. *Mát.* 21: 42. 44. *Luk.* 20: 18.

15. Mellyben sokan megütköznek, és elesvén megromolnak, és meghálóltatván, megfogattatnak.

V. 16. (e) Kösd be ezt a' tanúbizonyságtételt; és petsételd be a' törvényt az én tanítványim között.

(e) Értelme ez: Isten szóll a' Prófétának; és inti őtet, hogy az ő tisztiben hátra ne álljon, hanem abban szorgalmatos légyen; mert noha sokan legyenek, kik az ő tanításának nem engednek, mindazáltal vagynak ollyak, kiknél kedves az ő tanítása. Ezt hallván a' Próféta azt mondja, hogy noha Isten a' népnek nagy részét megvetette, mindazáltal ő meg nem botránkozik, hanem várja az Urat, békeséges lészen, és tisztiben eljár. Sőt azt mondja, hogyha senki nem volna is, ki az Isten mellett felállana, mindazáltal ő az ő tanítványival, kiket az Isten neki adott, és szent lelkével megvilágosított felál.

17. Annakokáért várom én az Urat, ki elrejtette az ő ortzáját a' Jákób' házától; és várom őtet.

18. Imhol vagyok én, és az én tanítványim, kiket adott énnekem az Úr jelül és tsudául Izráelben: a' Sion' hegyén lakozó seregeknek urától *vagyon ez: 'Sid.* 2: 13.

VI. 19. (f) Hogyha pedig azt mondják tinektek: tudakozzatok a' nézőktől, és a' jövendőmondóktól, kik suttogva szóllnak; *ezt mondjátok:* avagy nem az ő Istenétől kérd-é minden nemzetség

nemzetség tanátsot? *avagy* az élők felöl a' holtaktól kell-é tudakozni? *R.* 19: 4. 5. *Mós.* 18: 11.

(f) Inti a' híveket, kiket ő tanítványinak neveze, hogy az igaz Isten mellől semmiképen el ne álljanak, és ne hajoljanak idegen istenek mellé akármint szorgalmaztassanak.

20. A' törvényre és annak tanítására hallgassatok: valaki nem szólland annak beszéde szerént, nem lészen annak világossága. *'Sid.* 2: 13.

21. Annakokáért e' földet általjárja a' megnyomorodott és éhezett *Izráelita*, és mikor az éhségnek miatta búsul, átkozza az ő királlyát és az ő Istenét, mikor oda felnéz. *R.* 5: 13.

22. Ha a' földre néz is: ímé a' nyomorúság, homályosság, setétség és keserűség vette környül őtet.

IX. RÉSZ.

Vigasztalja a' Próféta e' Részben a' híveket a' következendő háborúságok ellen, hogy valami módon azokba kétségbe ne esnének. Ezzel vigasztalja pedig, hogy az ő nyomorúságok nem lészen ollyan mint az Izráel országbelieké, kiket Salmanassár örökkévaló rabságra vitt vala. Másodszor, vigasztalja az Istennek jóvoltával, hogy a' régen ígért Messiást elbotsátaná, ki az ő népének örökké állandó békeséget adna. Annakutánna ismét az Izráelnek nemzetségét kemény fenyegetéssel fenyegeti.

Mindazáltal nem lészen, a' (a) nyomorúság szerént, melly ő rajta esék akkor, mikor elöször tsak könnyen illeté az ellenség a' Zebulonnak és Neftalinak földét; sem úgy mint utólszor, mikor megnehezíték a' néppel tellyes Galileát a' tengernek útán Jordánon túl:

(a) Tudniillik, a' Júda' országának nyomorúsága. 2. *Kir.* 14: *és* 17.

2. A' nép, melly setétségben jár, lát nagy világosságot; és a' kik a' halál' árnyékának tartományában ülnek, azoknak világosság támad. *Mát.* 4: 15. *Éfés.* 5: 14.

3. Mikor ezt a' népet megsokasítod vala is, mindazáltal állandó örömet nekiek nem adsz vala, hanem akképen örültenek te elötted mint az aratók az aratásnak idején, mikor örültek az ellenségnek prédáját osztván.

4. Mikor az ő terhes (b) igáját, és az ő hátának veszszejét, és az ötet nyomorgatónak páltzáját megrontottad, mint a' Midiánitáknak napján. *Bír.* 7: 22. *R.* 10: 26.

(b) Az az; mikor a' te népedet valami jóval megáldottad is, állandó örömet nekik nem adtál, és ha örömök volt is, ahoz nagy fáradsággal és vérrel jutottak, mint az aratók nagy munkával jutnak a' gabonához aratáskor.

5. Mikor mind az egész tábor, és az egymásra támadott sokaság, és minden vérben fertéztetett öltözet, nagy hirtelen úgymint megégett, és lett a' tűznek eledele.

6. De minekünk egy (c) gyermek született, és fiú adatott minekünk, kinek vállán lészen fejedelemség, kinek nevét nevezi tsudálatosnak, tanátsosnak, erös Istennek, örökkévalóság' attyának, békeség' fejedelmének.

(c) A' Kristusról való jövendölés ez, nem Ézékiásról, mint a' 'Sidók magyarázzák.

7. Annak fejedelemségének és békességének nem lészen vége, a' Dávid' székiben és az ő országában ül, hogy megerösítse azt ítéletben, és igazságban ez időtől fogva mind örökké; a' seregek' Urának buzgó szerelme miveli ezt. *Luk.* 1: 32: 33. 2. *Kir.* 19: 31. *R.* 37: 52.

II. 8. (d) Az ő beszédét küldötte az Úr Jákóbnak, és betellyesedik az Izráelen.

(d) Prófétál itt Ésaiás az Izráel' országa ellen, mellyet Jákóbnak, Éfraimnak is nevez, mert ez három mind egyet tészen.

9. Hogy venné eszébe magát a' nép Éfraim', és Samariának lakosa, kik azt mondják az ő kevélységekben és felfúvalkodságokban.

10. A' téglából tsinált alkotmányok elromlottak, de faragott kövekből építünk: a' figefák kivagdaltattak, de tzédrusfákat ültetünk helyekbe.

11. De minekutánna az Úr a' Rétzin királyon diadalmat ád az ő ellenséginek, azután az Izráelnek ellenségit egybe egyelíti.

12. A' Síriabelieket napkeletről, a' Filistéusokat napnyúgotról, hogy feltátott torokkal elnyeljék az Izráelt: mind ezekkel is pedig az ő haragja nem múlik el, hanem az ő karját felhúzva tartja: *R.* 5: 25. *és* 10: 4.

13. Mivelhogy e' nép nem tért meg az ötet megverő Istenéhez, és a' seregeknek Urát nem keresték meg:

14. És kivágja az Úr Izráelből a' főt és a' farkat, (e) az ágat és a' nádat egy napon:

(e) A' fön, a' farkon, ágon és nádon, érti a' Próféta mind a' felsö mind az alsó renden valókat, az az, királyt, fejedelmeket, urakat, és a' köznépet, a' hamis Prófétákkal egyetemben, mint ö maga a' Próféta megmagyarázza a' következendö versben.

15. (A' vén és tiszteletes az a' fö: a' Próféta pedig, a' ki hazugságot szóll, az a' fark.)

16. Mivelhogy e' népnek vezéri hitetök voltak; és a' kik azoktól vezéreltettek, azokat elvesztették. *R.* 3: 12.

17. Annakokáért az ő ifjainak nem kedvez az Úr, és az ő árváin és özvegyin nem könyörül, mert mindnyájan képmutatók és gonosztévök, és mindeneknek szájok gonoszságot szóll, mind ezekkel is nem múlik el az ő haragja: hanem még is felhúzva vagyon az ő karja. *R.* 10: 6. *R.* 24: 8.

18. Mert a' gonoszság felgerjed mint a' tűz, melly a' tövisset és a' tserét megemészti, és meggyújtja a' sürü erdönek fáit, annyira, hogy felmenjen annak pora a' füstben.

19. Annakokáért a' seregek' Urának haragja miatt a' földnek népe meghomályosodik, és e' nép lészen a' tűznek úgymint eledele, senki az ő attyafián nem könyörül.

20. Mert kabdos jobb kézre, de ugyan megéhezik, eszik bal kézre, de ugyan nem elégszik meg, mindnyájan az ő karjoknak húsát eszik. (f)

(f) Rettenetes büntetéssel fenyegeti Isten az Izráelitákat, tudniillik, hogy miképen az ember kívánja, az ételt italt, azonképen ök nagy dühösséggel igyekezhek egymásnak romlására.

21. Manassé *megemészti* Éfraimot, Éfraim Manassét, és mind ketten ezek a' Júda ellen lésznek. Mind ezekkel is nem múlik el az ő haragja, hanem még is felhúzva lészen az ő karja.

X. RÉSZ.

Elöször e' Részben fenyegeti a' Próféta a' hamis törvénytévöket. Másodszor. jövendöt mond az Assíriabeli királynak veszedelméről, mivelhogy nem az Istennek akaratja szerént, hanem az ő maga kívánsága szerént tselekednék a' pogány király a' népnek büntetésében, és hogy Isten ellen szarvat emelvén, mindeneket az ő erejének tulajdonítana. Harmadszor, megmondja az Assíriabeli király' veszedelmének hasznát, melly e' lészen, hogy a' nép Istenhez térjen. Utolszor, megírja a' Próféta az Assíriabeli királynak Júda országára való jövetelinek útát.

JAJ a' hamis decrétum' szerzőknek, és a' kik írnak emberek' nyomorítására való hamis szententziákat.

2. Hogy a' szegényeknek ítéleteket elfordítsák, és az én népem' szegényinek igazságokat elragadják, hogy az özvegyek legyenek ő prédájok, és az árvákban 'sákmányt vessenek. *Préd.* 5:8.

3. Vallyon 's mit miveltek a' meglátogatásnak és a' meszszünnen reátok jövő pusztításnak napján? kihez folyamodnátok segítségért? és vallyon hol tennétek le a' ti gazdagságtokat, mellyben ditsekedtek.

4. Az én segítségem nélkül a' megkötöztetteknél nyomorúltabb volna, és a' megölettetteknél alábbvalók lennének: mind ezekkel is nem múlnék el az ő haragja, hanem még is az ő keze felhúzva volna. *R.* 5: 25. *és* 9: 12.

II. 5. Jaj az Assíriabeli királynak az én haragom' veszszejének; jóllehet az én búsúlásomnak páltzája vagyon az ő kezekben.

6. És noha a' képmutató nép ellen küldöm ötet, és a' melly nép ellen megharagudtam, az ellen parantsolok neki, hogy prédáljon és 'sákmányt tegyen azokban, és hogy azt eltapodja mint az útszán való sárt. *R.* 9: 17. *R.* 5: 25.

7. Mert ő nem akképen álítja, és az ő szíve nem úgy gondolja, hanem hogy az ő akaratja szerént veszessen, és mindenestől fogva kigyomláljon sok népeket.

8. Mert azt mondja: avagy az én fő szolgáim nem ollyanok-é mint egy egy királyok? 2. *Kir.* 18: 24. 33. *és* 29. 10. *R.* 13: 2.

9. Avagy nem *megvettem-é* Kálnó *városát* mint Kárkemist? avagy nem *úgy meggyőztem-é* Kámatot mint Árpádot? avagy Samariát nem úgy *megvettem-é* mint Damaskust?

10. Mivelhogy az én kezemnek erejével vettem meg azoknak a' bálványoknak országait; mellyeknek bálványi jobbak voltak a' Jérusálembelieknek, és a' Samariabelieknek isteneknél.

11. Avagy nem tselekedhetem-é úgy a' Jérusálembeliekkel és az ő bálványokkal, mimódon tselekedtem Samariával és az ő bálványival?

12. De jövendőben minekutánna elvégezéndi az Úr minden dolgát, a' Sionnak és Jérusálemnek hegyén; meglátogatom az Assíriabeli királynak nagy akaró szívének gyümöltsét, (a) és az ő szemeinek felemelését és ditsösségét.

(a) Az az, kevélységét, és én ellenem való felfúvalkodását.

13. Mivelhogy azt mondotta: az én kezemnek ereje által miveltem ezeket, és az én böltsességem által, mivelhogy okossággal felékesítettem, azért vettem el sok népeknek határit, azoknak kintseikben sákmányt vetettem, és mint hatalmas a' lakosokat megaláztam.

14. És az én hatalmasságom mint egy fészket úgy találta sok nemzetségek' gazdagságát, és miképen elszedik az elhagyatott madár tojásokat, azonképen az egész földnek népét én eltakartam, és nem volt senki, ki szárnyát mozdította volna, vagy száját megnyitotta volna, vagy tsak mottzant volna is.

15. Avagy ditsekedik-é a' fejsze az ellen, a' ki azzal vág? avagy a' fürész felemeli-é magát az ellen, a' ki azzal fürészel? a' veszszőt mikor forgatják, avagy felemeli-é magát azok ellen, a' kik azt forgatják? mikor a' páltzát felemelik, avagy nem fa-é az?

16. Annakokáért az Úr, a' seregeknek Ura, botsát az ő kövérire ösztövérséget, és az ő ditsösségének helyén tűznek égéséhez hasonló égés ég. *R.* 14: 25.

17. Mert az Izráelnek világossága lészen tűz' helyén, és annak szente lészen láng helyett, melly meggyújtja és megemészti az ő tövisseit, és tsereit egy napon. *R.* 24: 6.

18. És az ő erdejének és mezejének ékességét lelkétől fogva testéig megemészti; és lészen akképen, mint mikor a' zászlótartónak szíve elolvad.

19. Azután az ő erdejének fáji kevesek lesznek, (b) annyira, hogy egy kis gyermek felírhatná azoknak *számokat*. *R.* 33.

(b) Az az, kevés lészen az ő népe.

III. 20. És lészen az időben, hogy többé az Izráelnek maradéka, és a' ki megmarad a' Jákób' nemzetségéből, nem támaszkodik az ötet nyomorgatókhoz, hanem az Úrhoz, az Izráelnek megszentelő Istenéhez támaszkodjék valóba.

21. A' kevés maradék megtér, a' Jákób' nemzetének maradékja az erős Istenhez.

22. Mert ha a' te néped az Izráel' szám szerént annyi lejéndne is, mint a' tengernek fövénye, még is tsak a' maradékja (c) tér meg *annak az Istenhez*, ki az ő igazsága által az ő öröktől fogva való elmetszett akaratját mindenestől kiárasztja:

(c) Bizonyítja a' Próféta az ő mondását: megtér Istenhez a' Jákób' népének maradéka, a' maradékát mondom, mert noha számlálhatatlanok, mindazáltal az Isten az ő örök végezésének igazsága szerént nagy részét a' népnek elveszti, kinek akaratjának senki ellene nem állhat mint a' víznek.

23. Mert öröktől fogva elrendeltetett véget tselekeszik az Úr, a' seregeknek Ura, mind az egész földön.

IV. 24. Annakokáért azt mondja az Úr a' seregeknek Ura: ne félj én népem, Sionnak lakosa, az Assíriabeli királytól, (d) az ő veszszejével megver tégedet, de az ő páltzáját felemeli te éretted, mint szinte Égyiptomban. *R.* 28: 22. *Róm.* 9: 27. 2. *Mós.* 14.

(d) Az az, megostoroz, de megoltalmaz és megszabadít mint Égyiptomban.

25. Mert még tsak egy kevés idő vagyon, és minekutánna haragom rólad elmúlik, az én haragomat rájok kiontom, hogy megemésztessenek.

26. Mert a' seregeknek Ura támaszt ez ellen ostort, mint a' Midiánitáknak levágatásoknak idején a' Hóreb' kősziklájánál; és a' tenger mellett felemelt páltzához *hasonló páltzát*, és elveszti ezeket mint az Égyiptombelieket. *Bír.* 7: 25. *R.* 9: 4.

27. És az időben elvétetik az ő terhe a' te válladról, és az ő igája a' te nyakadról: sőt mindenestől elrontatik az iga, az olajjal *megkent királyért*.

28. Ájárba jő, Migronon által mégyen; Mikmásnál rakja el az ő hadakozó terhes szerszámit.

29. Általmennek a' réven, Gebába térnek szállásra; Ráma megrémül, Saulnak Gibea városa elfut.

30. Gallimnak népe, emeld fel a' te szódat, hogy hallják meg mind Lais városig, és hallja meg a' nyavalyás Anatót.

31. A' Madména megindúl, Gébimnek lakosi egybegyűlnek.

32. Nób nevű városba mégyen a' nap fenn lévén, hogy ott megáljon: az ő kezét felemeli a' Sion' hegye ellen, és a' Jérusálemnek halma ellen.

33. És ímé akkor az Úr, a' seregeknek Ura, kivagdalja az ágakat nagy erővel, annyira, hogy

a' magasságosok kivágattatnak; és a' felmagasztaltattak megaláztatnak.

34. És az erdőnek sűrű ágait levágja vassal; és a' Libánusnak magas fáji a' hatalmasnak keze által elesnek.

XI. RÉSZ.

Jövendöt mond é' Részben a' Próféta a' Messiásnak Jesse' gyökeréből való származásáról, és eljöveteléről, hogy illyen módon az Isten' fenyegetésétől megrémült 'Sidókat megvígasztalná, holott a' Messiás' országa' lakosinak természeteket szép hasonlatosság alatt írja meg. Azután a' Messiásnak az Évangyéliom által való felmagasztalásáról, a' pogány népeknek, és a' 'Sidóknak is az Évangyéliom által való hivatalokról jövendöt mond.

És a' Jessének törsökéből (a) egy veszszö szál származik, és az ő gyökeréből egy virág szál nevekedik. *Tsel.* 13: 23.

(a) A' Jesse' gyökeréből származott fiatalon, és virág szálon érti a' Jésus Kristust, ki a' Dávid' nemzetségéből és ágyékából származott, embersége szerént. *Róm.* 9. A' Dávid király' birodalma immár akkor mindenestől elromlott vala.

2. (b) Kinn az Úrnak lelke megnyúgoszik, böltsességnek és értelemnek lelke, tanátsnak és hatalomnak lelke, tudománynak és Isteni félelemnek lelke. *R.* 9: 6.

(b) Megírja a' Próféta az Istennek lelkének bövséges, és minden mérték nélkül való ajándékit a' Kristus Jésusban, mellynek általa bölts, értelmes, tanátsos, hatalmas, tudós, istenfélö, igaz ítélö, és a' híveknek lelkekben hatalmassan tselekedö lenne az íge által.

3. Kinek az ő illatozása egygyütt lészen az Isteni félelemmel (c) nem a' szemnek látása szerént ítél pedig, és nem a' fülnek hallása szerént dorgál meg.

(c) Az az, nem tsak a' külsö és szemben tünö tselekedeteket visgálja és vonsza ítéletre, hanem a' szívnek titkos rejtekit is; kit semmiképen a' hipókriták meg nem tsalhatnak.

4. Hanem igazságban ítéli meg a' szegényeket, és igazság szerént dorgállja a' földnek alázatosit: (d) a' földet megveri az ő szájának veszszejével, és az ő ajakainak lelkével megöli a' hitetlent. *Jób.* 4: 9. 2. *Thess.* 2: 8.

(d) Az ö szájának lelkén érti az ö hatalmas szavát.

5. És az ő derekának övedzője az állhatatosság.

6. És lakozik a' farkas a' báránnyal (e) és a' párdutz a' ketske fiúval: a' borjú és az oroszlán kölyök és a' kövér barom együtt lésznek, és egy kis gyermek örizi azokat. *R.* 65: 25.

(e) Az az, minden hatalmasok, kegyetlenek, kártévök a' Kristusnak hatalma által az Anyaszentegyháznak társaságába hivattatnak, és a' hívekkel olly békességessen és olly szeretettel laknak, mintha egyek volnának, egy hitnek és szeretetnek általa egybeköttetvén.

7. A' fejös tehén és a' medve együtt legeltetnek, és azoknak fiok együtt feküsznek, és az oroszlán mint az ökör szalmát eszik.

8. És a' tsetsszopó gyermek az áspiskígyónak lyukában gyönyörködik, és a' tsetstől elválasztatott gyermek a' basiliskusnak lyukában nyújtja az ő kezét.

9. Nem ártanak, és senkit el nem vesztenek az én egész szent hegyemen, mert tellyes lészen e' föld az Úrnak tudományával, a' víz beborította a' tengernek üregségét. *R.* 65: 24.

11. 10. (f) És lészen az időben, hogy ahoz, a' ki a' Jesse' gyökeréből sok népeknek zászlójok lészen, a' pogány népek is gyüljenek, és az ő nyúgalma dítsösséges légyen. (g) *Róm.* 15: 12.

(f) Szóll a' pogány népeknek hívataljokról, kiket mond a' Próféta, hogy az Isten egybegyüjt az égalól minden nemzetségek közzül az Evangyéliomnak prédikállása által, hogy egy zászlóra tudniillik a' Kristusra nézzenek, és egyenlö akarattal rontsák az ördög' országát.

(g) Az Isten' nyúgalmán érti az Anyaszentegyházat, mellyben Isten lakik. *'Solt.* 132.

11. És lészen az időben, hogy az Úr másodszor (h) vesse az ő kezét az ő népe' maradékának megkeresésére; a' melly tudniillik megmaradott Assíriától, Égyiptomtól, Partiától, Szeretsen országtól, és az Élamitáktól, Káldeától, Hámáttól, és a' tengernek szigetitöl.

(h) Tudniillik mint elöször, mikor öket Égyiptomból megszabadítá.

12. És a' pogányok között zászlót emelvén egybegyüjtse az elszéledett Izráelitákat, és a' Júdának ide'stova szakadozott tagjait egybe keresse a' földnek négy szegeletiről.

13. És az Éfraimnak irigységét elvévén, és a' Júdának ellenségit elvesztvén; az Éfraim ne irigykedjék Júdára, és Júda is ne tselekedjék úgy mint ellenség az Éfraim ellen:

14. Hanem *egyenlö akaratból* rájok rohanjanak napnyúgot felé a' Filisteusokra, és a' napkeleti népekben együtt vessenek zsákmányt, az Édomitákra és Moábitákra támadjanak, és az Ammoniták engedjenek nekiek.

15. És az Úr megszárasztja az Égyiptom' tengerének kebelét is, és az ő kezét felemeli a' folyóvíz ellen is erös szél által: és a' nagy folyóvizet hét részre szakasztja, és azt miveli, hogy sarus lábbal menjen által azokon *az ő népe.*

16. És lészen úta az ő népe' maradékának, melly megmaradott az Assíriabeliektől; amint volt az Izráelnek, mikor kijött Égyiptomnak földéből. 2. *Mós.* 14: 29.

XII. RÉSZ.

Minekutánna a' Próféta jövendöt mondott volna az Assíriabeli királynak veszedelméről, a' Messiásnak eljöveteléről, a' pogány népeknek hívatalokról, és a' maradék 'Sidóknak megfordításokról; itt immár arról való beszédét hálaadással rekeszti be.

Annakokáért azt mondod az időben: hálákat adok neked Uram, mert megharagudtál volt én reám, de elfordúlt a' te haragod, és megvígasztaltál engemet.

2. Ímé az erös Isten én szabadítóm, bízom és nem félek: mert nekem erösségem és énekem az Úr Isten, ki énnekem szabadítóm volt. 2. *Mós.* 15: 2. *'Solt.* 118: 14.

3. És merítetek vizeket nagy örömmel a' szabadítónak kútfejéből. (a)

(a) A' szabadító kútfején érti vagy az Évangyéliomnak tudományát, vagy a' Jésus Kristust ö magát, kiben vagynak az Istennek tudományának és böltseségének kintsei, Kolos. 2. És kiben hitnek általa az Istennek minden javait mieinké teszszük.

4. És azt mondjátok akkor: adjatok hálát az Úrnak, magasztaljátok az ő nevét, hirdessétek minden népek között az ő tselekedetit, mondjátok, hogy nagy az ő neve.

5. Mondjatok éneket az Istennek, mert nagy dolgokat tselekedett; adjátok tudtára ezt mind az egész földnek. 1. *Krón.* 16: 8. *'Solt.* 105: 1.

6. Emeld fel a' te szódat, és énekelj Sionnak lakosa: mert nagy te közted az Izráelnek szent *Istene.*

XIII. RÉSZ.

E' Részben a' Próféta jövendöt mond a' Babilóniai birodalomnak romlásáról, a' híveknek vígasztalásokért. Először pedig a' Médiabelieket a' Próféta felindítja, és hadra kénszeríti Babilónia ellen: másodszor, megírja a' Babilóniabelieknek nyomorúságokat, mellyeket kellene szenvedniek, és az ő romlások után mitsoda következik ő reájok.

Babilónia ellen való terhes jövendő mondás, mellyet látott Ésaiás az Ámós' fia.

2. Emeljetek zászlót a' magas hegyen, szólljatok felemelt szóval nekiek, hogy menjenek be a' Babilóniai fejedelmeknek kapuin. *R.* 10: 8.

3. Én parantsoltam az én (a) megszenteltetteimnek, és az én erössimet hívtam, az én haragomnak véghez vitelére, kik az én ditsőségemnek örülnek.

(a) Az az, felindítom a' Médusokat és Persákat, kiket külön választottam arra a' szent dologra, tudniillik az istentelen és kegyetlen Babilóniaiaknak eltörlésekre.

II. 4. Sok népeknek szavokhoz hasonló sokaságnak szava hallattatik a' hegyeken, sok országokból öszvegyűlt pogány népeknek szavok hallattatik; a' seregeknek Ura mustrálja a' hadra való sereget.

5. Eljönek meszsze földről, az egeknek utólsó részéről; az Úr és az ő haragjának eszközei, a' *Babilóniabeliek'* egész földöknek elrontására.

6. Ordítsatok, mert közel vagyon az Úrnak napja, mellyen a' mindenhatótól a' pusztítás elkövetkezik. *R.* 61: 1, 2. *Jóel.* 1: 15.

7. Annakokáért minden kezek megerötlenülnek; és az embereknek szívek elolvad.

8. És megrémülnek, nagy kínok és fájdalmak környékezik meg öket, fájdalmat szenvednek mint a' gyermek szülő aszszonyok, kiki az ő felebarátján álmélkodik, mivelhogy az ő ortzájok mint a' láng megpirúltak.

9. Ímé az Úrnak napja eljő kegyetlen búsúlással és felgerjedett haraggal, hogy e' földet elpusztítsa, és annak bűnösit elveszesse.

10. Mert az egek' tsillaginak, és a' bokros tsillagoknak világosságok nem fénylik, a' feltámadott nap homályos lészen, a' holdnak is világa nem mutatja az ő világosságát. *Ezék.* 32: 6, 7. *Jóel.* 2: 31. *és* 3: 15. *Matt.* 24: 29. *Márk.* 13: 24. *Luk.* 21: 25.

11. És megbüntetem a' földnek gonoszságát, és a' gonoszoknak hamisságokat; és azt mivelem, hogy a' kevélyeknek kevélységek megszünjék, és a' kegyetleneknek kevélységeket megalázom.

12. Az mivelem, hogy drágább légyen az ember *az ellenség előtt* a' tiszta aranynál; és a' férjfiú az Ofirból hozott jeles aranynál.

13. (b) Annakokáért az egeket megindítom, és a' föld is az ő helyéből megindúl, a' seregek' Urának búsúlása miatt, a' melly napon felgerjed az ő haragja.

(b) Az az, azt mivelem, hogy az ellenség ne kapjon az aranyon hanem az emberen. Avagy, annyira elfogyatom és megemésztetem fegyverrel a' Babilóniaiakat, hogy kevés voltok miatt, kedvesebb lészen az ember az aranynál.

14. És ollyanok lésznek *a' Babilóniabeliek* mint a' futó őz, és mint a' pásztor nélkül való juh: kiki (c) az ő népe közzé mégyen, és kiki az ő földébe szalad.

(c) Érti azokat a' vitézeket, kiket a' Babilóniabeliek a' magok' oltalmokra és segítségekre fogadtak és tartottak.

15. Valaki ott találtatik általveretik, és minden mellette való fegyver miatt elhull.

16. És az ő kis gyermeki az ő szemek előtt a' földhöz verettetnek; azoknak házaik elsákmányoltatnak, és az ő feleségeik megszeplősítetnek. *'Solt.* 137: 9.

17. Ímé én feltámasztom ezek ellen a' Médusokat, kik előtt az ezüstnek semmi betsületi nem lészen, és az aranyban nem gyönyörködnek.

18. Hanem az ő kézivekkel a' gyermekeket által lövöldözik, és az aszszony' méhének gyümöltsén nem könyörülnek, és a' kis gyermekeknek nem kedveznek.

18. És a' Babilon, melly sok országoknak ékességek, a' Káldeusoknak pedig szépségek és ditsekedések volt, hasonlatosképen elpusztúl, mint Isten Sodomát és Gomorát elpusztította. 1. *Mós.* 19: 25. *R.* 1: 9. *Jer.* 50: 4.

20. Nem ülik meg azt soha, (d) és soha semmi időben nem lakják, nem vonszák ott fel sátorokat az Árábiabeliek, és a' pásztorok ott nem legeltetik *az ő barmokat.*

(d) Azt akarja mondani, hogy soha nem lészen olyan nagy hatalmas, gazdag és méltóságos város, mint annakelőtte volt.

21. Hanem laknak ott vadak, és annak házait ártalmas állatok töltik be: lakoznak ott baglyok, és vad emberek szökdösnek ott.

22. És rettenetes állatok kiáltanak az ő elpusztíttatott palotájokban, és az ő gyönyörűséges házokban a' sárkányok; közel vagyon pedig az ő *romlásának* ideje, és az ő napjai meszszére nem haladnak. *Jób.* 30: 29. *Mik.* 1: 8.

XIV. RÉSZ.

Megmondja a' Próféta e' Részben először az okát, miért akarja Isten a' Babilóniai birodalmat elrontani, tudniillik, hogy az ő népe megszabadúljon; másodszor ismét a' Babilóniai birodalomnak romlásáról prófétál, és a' 'Sidóknak ír gyalázatos ének' formáját, mellyel tsúfolják a' Babilóniai kevély és kegyetlen királyt az ő romlásának napjain, holott ismét az Istennek a' Babilóniabeliek ellen való kemény ítéletiről szóll; hogy tudniillik tisztességes temetéstől megfosztatnak, és maradékok is kigyomláltatik, hogy soha meg ne gyarapodjanak; utólszor a' Filisteusok' birodalmoknak romlásáról prófétál, kik ollyan ellenségi valának a' 'Sidóknak mint a' Babilóniabeliek.

Mert könyörül az Úr Jákóbon, és az Izráelitákat ismét választja; hogy azokat az ő földökbe viszsza vigye; és jövevények adják magokat ő hozzájok, és ragaszkodnak a' Jákób' házához.

2. Mert a' népeket hozzájok kaptsolják, és azokat az ő lakóhelyekbe viszik; és azokat bírni fogják az Izráeliták az Úrnak földén, hogy azok nekiek szolgák és szolgálók légyenek; és a' kiknek ők foglyaik voltak, azok lésznek az ő foglyaik, és uralkodnak azokon, a' kik öket nyomorgatták.

II. 3. És lészen, hogy a' melly napon az Úr teneked nyúgodalmat adánd a' te fáradtságodtól, nyomorúságodtól, és ama' kemény szolgálatodtól, mellyel szolgáltattak téged: 5. *Mós.* 28: 48

4. Akkor illyen tsúfoló köz beszédet szóllasz a' Babilóniai királyról, és ezt mondod: mimódon romla el a' sartzoltató? és mint vesze el az aranynak kívánója?

5. Eltörte az Úr a' gonoszoknak páltzájokat, és az uralkodóknak veszszejeket.

6. Ki a' népeket az ő haragjában sanyargatja vala, annak tsapása el nem vétetik; ki a' pogány népeken nagy dühösséggel uralkodik vala, üldözést szenved; és azt meg nem tilthatja.

7. Nyúgoszik és tsendes az egész föld, és nagy örömmel éneket mondanak.

8. (a) Söt a' jegenye fák is örvendeznek te rajtad, és a' Libánus erdőnek czédrusi, *ezt mondván:* miolta te elvesztél, senki nem jött mi reánk, ki minket kivagdalna.

(a) Azt mondja, hogy mind az érzékenység nélkül való állatok, és a' halottak is tsúfolni fogják a' Babilóniai kevély királynak romlását.

9. A' koporsók is a' föld alatt megindúltak te éretted, hogy teneked elődbe menjenek; feltámasztják teneked a' halottakat, a' földnek fejedelmit, a' pogányoknak minden királyit felköltik az ő királyi székekből. 2. *Mós.* 31: 13.

10. Kik mindnyájan téged megszóllítván ezt mondják: te is erőtlenné lettél-é mint mi? mi hozzánk hasonlatos lettél-é?

11. A' te kevélységed a' koporsóra jutott, mind a' te vígasság tévő szerszámiddal egyetemben: a' te ágyad féreg lészen, lepled is féreg lészen.

12. Mimódon estél alá az égből te Luczifer, hajnalnak fia? a' földhöz verettél te, ki sok nemzetségeket erőtelenné tettél vala?

13. Te pedig azt mondod vala a' te szívedben: a' mennybe mégyek fel, az erös Istennek tsillaginak felette helyheztetem az én királyi székemet: és ülök a' gyülekezet' hegyének észak felöl való oldalára. (b) *'Solt.* 48: 3.

(b) A' Sion' hegyét érti a' gyülekezetnek hegyén, mivelhogy ott vala a' templomban, mellybe szoktak vala gyülni a' 'Sidók.

14. A' magas felhöknek felibe hágok, és hasonló lészek a' magasságos *Istenhez.*

15. De a' koporsóba vettetel, a' veremnek oldalára.

16. A' kik téged látnak, reád függesztik szemeiket, reád figyelmeznek, ezt mondván: ez-é ama' férjfiú, a' ki az egész földet háborgatja vala, és a' ki minden országokat megront vala?

17. Ki a' földnek kerekségét ollyanná tette, minemű a' puszta, és annak városit elrontja vala; ki az ő foglyainak nem nyitotta meg a' tömlötzöt, hogy hazájokba megtérnének?

18. A' pogány királyok valamennyin vagynak, tisztességesen feküsznek az ő koporsójokban.

19. (c) Te pedig kivettettél a' te koporsódból, mint valami útálatos tsemete, mint a' megöletett embereknek ruhájok, kik fegyverrel veretettek által; mellyek a' veremnek köveihez vettetnek, mint a' megtapodtatott holt test.

(c) Megmondja a' Próféta minemű kemény ítéleti lészen Istennek a' megromlott Babilóniabeli királyokon, hogy tudniillik a' tisztességes temetéstől megfosztatnak, és hogy az ő maradékok is levágatnak, hogy soha fel ne gyarapodjanak.

20. Nem temettetel együvé azokkal, mert a' te földedet elvesztetted, a' te népedet megölted; a' gonoszoknak magvok nem lészen soha emlékezetben. *Jób.* 18: 19. *'Solt.* 21: 11. *és* 37: 28. *és* 109: 13.

21. Készítsetek öldöklést az ő fiainak is, az ő attyoknak gonoszságáért; hogy fel ne gyarapodjanak, és ne bírják e' földet örökségül, és ne töltsék be a' földet erös városokkal. 2. *Mós.* 20: 5. *Mát.* 23: 15.

22. És felkelek ő ellenek, azt mondja a' seregeknek Ura; és elvesztem Babilonnak nevét is, a' maradékokat a' fiakkal és unokákkal egyben, azt mondja az Úr.

23. És adom azt örökségül bírni a' sül disznóknak, és tészem azt álló tóknak helyévé; és megseprem azt pusztító seprővel, azt mondja a' seregeknek Ura.

24. Söt megeskütt a' seregeknek Ura, ezt mondván: ha úgy nem lészen amint gondoltam, és ha úgy nem mégyen véghez, amint én elvégeztem (d).

(d) Azt mondja a' Próféta, hogy minden változás nélkül, az Istennek tanátsa és végezése a' kevély és kegyetlen Babilóniai királyoknak romlásokról véghez mégyen: mintha azt mondaná: bátor ne higyetek nekem azután, avagy, nem lészek igazmondó Isten, ha úgy nem lészen: de azt a' Próféta nem mondja ki; hanem félben szakasztja, hogy megtanítson minket arra, hogy az esküvéssel mértékletesen éljünk.

25. Hogy megrontsam az Assíriabeli királyt az én földemen, és megtapodjam ötet az én hegyeimen; hogy annak igája elvétessék az én népemről, és annak terhétől megmenekedjék ezeknek vállok. *R.* 10: 16.

26. Ez a' tanáts, melly végeztetett az egész föld felöl, és ez ama' felhúzott kéz mind e' pogányok ellen.

27. Mert a' segeknek Ura végezte, és kitsoda tészi azt erőtlenné? és az ő felemelt kezét kitsoda fordíthatja el? *Krón.* 20: 6. *Jób.* 9: 12. *Péld.* 21: 30. *Dán.* 4: 32.

28. A' melly esztendőben megholt Ákház király, akkor volt e' terhes jövendömondás.

29. (e) Ne örvendezz te Filisteusoknak egész országa, hogy annak veszszeje megromlott, a' ki tégedet vér vala: mert a' kígyónak magvából Basiliskus származik, (f) és annak magva lészen tüzes szárnyas sárkány.

(e) A' Filisteusok' birodalmának romlásáról való Próféția, kik szinte ollyan ellenségi voltak a' 'Sidóknak, mint a' Babilóniabeliek.

(f) Az az, Uziás királynak nemzetségéből, ki titeket megmart vala, támad Basiliskus, tudniillik, Ézékiás, ki sokkal inkább megmarta vala őket.

30. Azután legeltetnek a' szegényeknek első szülöttei, és a' szükölködők bátorsággal nyúgosznak, minekutánna éhséggel megöléndem a' te gyökeredet, és a' te maradékidat megöléndi. *R.* 5: 17.

31. Ordíts kapu, kiálts város, elromlottál te Filistea mindenestől fogva: mert észak felöl jö füst, és senki a' hadba menésre rendeltetett napon otthon el nem marad.

32. És mit felelnek akkor a' pogány népeknek követi? ezt, hogy az Úr fundálta a' Siont; hogy az ő népének szegényi ahoz folyamodjanak. *'Solt.* 87: 1, 5. *és* 102: 17.

XV. RÉSZ.

Jövendöt mond a' Próféta a' Moábitáknak nagy veszedelmekről, és keserü sírásokról és jajgatásokról: mert noha a' Moábiták is az Ábrahám' véréből valók valának: mindazáltal az Izráelitáknak ellenségi valának, és az igaz Isteni tisztelettől elszakadván, a' Kámotz bálványt imádják vala. 1. *Kir.* 11.

A' Moábiták felöl való terhes prófétálás. Egy éjjel elpusztúl a' Moábitáknak Hár

nevű városok, és kivágattatik. A' Moábitáknak Kir nevű városok is egy éjjel elpusztíttatik és kivágattatik.

2. Felmégyen *a' Moáb* Bajithba és Dibonba, és Bamóthba nagy sírással; Nebo és Medeba városon jajgatnak a' Moábiták, mindeneknek fejeken kopaszság lészen, és szakállokat elnyírik. *Jer.* 48: 37, 38. *Ezék.* 7: 18.

3. Az ő útszáin gyász ruhába öltözvén járnak; az ő házoknak felső részein és az útszákon kiki jajgat, és keservesen sír.

4. Akkor felkiált Hesbon és Élále város, annyira, hogy az ő kiáltások meghallattassék mind Jahás városig. Annakokáért a' Moábnak erős vitézi is kiáltanak, és az ő szíve megfélemlik. (a)

(a) Vagy, megkeseredik.

5. Az én szívem kiáltja a' Moábitákat, és annak vég várait, mind Zoár városig, mint egy három esztendős tinó: mert a' Luhitnak hágóján nagy sírással mennek fel, és a' Horonaimnak útán; az ő romlásokat keserűséggel jajgatják. *Jer.* 48: 5, 34.

6. Mert a' Nimra városbelieknek vizek elfogy, annakokáért elszárad a' pásit, elfogy a' fű, és semmi zölldellő nem lészen.

7. Annakokáért kiki az ő gazdagságát, és az ő jószágát, marháját, a' füzfáknak patakja mellé hordja.

8. Mert a' kiáltás elkerüli mind a' Moáb' tartományának határát, és mind Eglaimig és Beer-Elimig hallattatik az ő jajgatása.

9. Mert a' Dimonnak vizei betelnek vérrel; mikor én megnevelem a' Dimonnak vizeit *a' Moábitáknak* vérekkel; a' kik pedig a' Moábiták közzül elszaladnak, botsátok azokra oroszlánt, azonképen a' földnek maradékira. 2. *Kir.* 17: 25.

XVI. RÉSZ.

A' Próféta megmondja e' Résznek kezdetiben, hogy híjában igyekeznek a' Moábiták az Istent áldozatokkal engesztelni, mivelhogy meg nem tértek akkor, mikor a' penitentziának ideje volt. Másodszor ismét fenyegeti őket veszedelemmel, az Izráelitákhoz való embertelenségekért, kegyetlenségekért, és kevélységekért. Hogy pedig az ő jövendő mondásának nagyobb meltósága légyen, bizonyos idejét is megmondja romlásoknak és veszedelmes állapotjoknak.

Küldjetek bárányt, a' (a) földnek Urának *engesztelésére*, a' pusztának köszikláját a' Sion' leányának hegyére.

(a) Mintha azt mondaná: elmúlt a' penitentziának és az Istennek áldozatok által való megengesztelésének ideje, azért híjába küldötök immár Jérusálembe áldozatra való bárányokat.

2. Mert mint a' fészekből kiűzetett bújdosó madár, ollyanok lésznek a' Moábnak leányi, mikor az Arnon' vizén által kelnek.

3. (b) Tartsatok tanátsot, tegyetek ítéletet, szerezz ollyan árnyékot délbe, a' minemű vagyon éjjel, és rejtsd el azokat, kik hazájokból kiűzettek, és a' ki elszaladott azok közzül, ne adjad kézbe.

(b) A' Moábiták' veszedelmeknek egyik oka e' volt, hogy a' nyomorúságnak idején embertelenek és kegyetlenek voltak az Izráelitákhoz.

4. Lakozzanak te nálad *békességgel* az én népemnek futottai: Moáb! te légy oltalom nekik a' rabló ellen, mert vége lészen a' nyomorgatónak, elfogy a' kóborló, és elvesznek e' földről a' pusztítók.

5. (c) Mert megerősíttetik az Isten' kegyelméből az ő széki, mellyben üljön igazsággal a' Dávidnak sátorában, ki ítélő bíró, ítéletnek követője, és az igazságra sietős lészen. *Dán.* 7: 14, 27. *Mik.* 4: 7. *Luk.* 1: 33.

(c) Az az, megmarad a' Júdának birodalma, noha ti azt állítjátok, hogy elvész.

6. (d) Hallottuk a' Moábnak kevélységét, hogy felette igen felfúvalkodott: de az ő kevélysége, felfúvalkodása és haragja szerént való tehetsége nintsen.

(d) Második oka a' Moáb' romlásának, a' kevélység.

7. Annakokáért egyik Moábita a' másik Moábitát jajgatja, sőt mindnyájan jajgatni fognak, a' Kir Hareset nevű városnak fundamentomin, mivelhogy azok megrontattak.

8. Sőt a' Hesbon városnak szőleji is elpusztíttattak, (e) a' Sibma városnak is szőleje; a' pogányoknak fejedelmi eltapodtatták annak drága szőlő veszszejit, mellyek mind Józer városig voltak, sőt mind a' pusztáig elterjesztettek volt, annak drága ültetési eltapodtatak, mellyek a' a' tengert is meghaladják vala.

(e) Hesbon és Simba nevezetesek voltak a' jó szőlő hegyért, azt mondja azért, hogy az ő drága szőlő hegyek elpusztíttatik.

9. Annakokáért az én sírásomban siratom a' Józer várost, és a' Sibmának szőlő tőkéit; megnedvesítelek tégedet Hesbon és Élále város az én könyhullatásommal: mert a' te nyári gyümöltsöd és aratásod felől való víg éneklésed elesett.

10. És a' te meződnek hasznán való vígasságod és örömed megszűnt: a' szőlők' hasznának is nem örültök és nem énekeltek: a' bor nyomó nem nyom bort a' válúkban, a' szüreten való örömnek véget vetettem. *Jer.* 48: 33.

11. Annakokáért az én szívem a' Moábnak veszedelmén zeng mint a' hegedű, és az én belső részeim a' Kir Háres városon.

12. És lészen ez, hogy mikor megtetszik hogy a' Moáb híjába fárasztotta magát az ő templomában, mégyen más szentségesbb helyre imádkozásnak okáért; de semmit nem használ azzal is.

13. Ez a' beszéd, mellyet szóllott vala az Úr Moáb felől, még régen:

14. Mostan pedig szóll az Úr, ezt mondván: három esztendőben, mellyek ollyanok lésznek mint a' béresnek esztendei, (f) meggyaláztatik a' Moábnak ditsősége, mind az ő sokaságával egyetemben, és annak maradékja kevés és erőtlen lészen. *R.* 21: 16.

(f) Béresnek esztendeinek mondatnak az ollyan esztendők, mellyekhez nem szabad többet adni, sem azokból elvenni. Mert a' béres nem munkálódik tovább a' végezett napnál, a' gazda is nem hágy el abban semmit: azt akarja azért mondani, hogy a' három esztendőnek híja nem lészen, tovább sem múlik a' Moáb' romlása.

XVII. RÉSZ.

Jövendőt mond a' Próféta Damaskus városnak és mind az egész Síria országának, és a' tíz nemzetségnek veszedelméről, mivelhogy a' tíz nemzetség öszveadta vala magát a' Síriabelikkel. Mondja pedig ezeknek veszedelmeknek okának lenni azt, hogy az ő igaz Istenek mellől elhajolván, bálványokat imádnak és tisztelnek vala: de azt mondja, hogy a' nyomorúság ál-

tal megtisztíttatnak, hogy a' bálványok mellől az igaz Isten mellé álljanak.

DAMASKUS város felől való terhes Prófétálás (a) Ímé a' Damaskus város elpusztíttatik, hogy város ne legyen, és lészen romlásnak halma.

(a) Damaskus, Síriának fő városa vala. Az Aroer nem egyébb hanem a' Jordánon túl való mező föld. Az Éfraimon érti a' tíz nemzetséget, mellyeket Izráelitáknak, vagy Jákóbnak is neveznek a' Próféták. Ezek elszakadtak vala Júdától és Jérusálemtől, és Samariában emeltek vala királyt. Az igaz Isteni tisztelettől is elszakadván Dánban és Béthelben borjú képet imádnak vala, mellyeket Salmanassár Assíriának királlya örökké való fogságra vitt 2. *Kir.* 17.

2. Az Aroernek városi elhagyattatnak; barmoknak *legeltetésekre* valók lésznek, hogy ott deleljenek, és senki nem lészen, ki azokat onnét elrettentené.

3. Az Éfraimnak is erőssége megszűnik, és Damaskusnak is birodalma mind az egész Síriával egyben úgy jár mint az Izráelitáknak ditsőssége, azt mondja a' seregeknek Ura.

4. És lészen abban az időben, *mellyben* a' Jákóbnak ditsőssége megvékonyodik, és az ő húsának kövérsége megösztövéredik.

5. Igaz úgy lészen, *mondom*, mint mikor az arató a' veteményt öszveszedi, és a' gabona fejeket kezével learatja: és úgy lészen, mint mikor valaki az elhagyott gabona fejeket felszedi a' Refaim' völgyében. *R.* 27: 12.

6. Hagyattatik ő bennek tsak kevés számú, mint mikor az olajfát megverik, két vagy három gyümölts marad a' magas ágnak tetején, négy vagy öt mag az ő kiterjedett ágain, azt mondja az Izráelnek Ura Istene. *R.* 1: 9.

7. Akkor az időben tekint az ember az ő teremtőjére, (b) és az ő szemei néznek az Izráelnek szentére. *R.* 24: 6. 13. *és* 30: 18.

(b) A' nyomorgatásnak haszna ez, mert az ember a' nyomorúságnak idején a' bálványozást elhagyván az igaz Istenhez tér.

8. És nem tekint az oltárokra, az ő kezének alkotmányára, és a' mit az ő kezének újjai tsináltanak arra nem tekint, sem a' berkekre, sem a' képekre.

9. Az napon az ő erős városi, hasonlatosok lésznek az elhagyatott veszszőkhöz vagy ágakhoz, miképen azokat elhagyták vala az Izráel' fiai előtt, és puszták lésznek.

10. Mert elfelejtkeztél a' te megszabadító Istenedről, és nem emlékeztél meg a' te erős kőszikládról: annakokáért akármint ültess drága plántákat, és idegen országból hozott szőlő veszszőkkel ültessed szőlődet:

11. És akármint szorgalmatoskodjál affelől, hogy a' melly napon plántálod, azon napon felnevekedjék; és ha magot veténdesz, hogy megvirágozzék, de a' melly napon azzal élned kellene, nem veheted gyümöltsét, és kétségbe eső bánatod lészen rajta.

12. (c) Jaj a' sok népnek sokaságának, kik úgy zúgnak mint a' tenger szokott zúgni, és a' háborgó nemzetségeknek, kik akképen dühösködnek, mint szoktak a' nagy erős vizek dühösködni.

(c) Fenyegeti az Assíriabeli királyt veszedelemmel, miképen az megesék Sénakérib királyon. 2. *Kir.* 19. Kinek táborában egy éjjel száz nyoltzvanöt ezer ember vesze el, erről a' sokaságról szóll a' Próféta.

13. Zúgnak a' sok népek, miképen a' sok vizek: de megdorgálja azt *az Úr* és meszsze elfut, és elragadtatik mint a' hegyeknek pora a' szél előtt, vagy mint a' pozdorja a' forgó szél előtt. *Jób.* 21: 18. *'Solt.* 1: 4: *és* 35: 5.

14. Estve megréműlnek, és minekelőtte megvirrad, nem lésznek. Ez azoknak részek, a' kik minket kóborlanak, és azoknak jutalmok, a' kik minket rabolnak.

XVIII. RÉSZ.

Jóllehet nem mondja meg nevezet szerént a' Próféta, mitsoda nemzetség ellen szóll, mindazáltal ez nyilván való dolog, hogy az Égyiptomhoz és Szeretsen országhoz közel voltak. Némellyek azt mondják, hogy a' Trogloditákról szóll; némellyek pedig, hogy a' tenger mellett való Szeretsen országról; akárkik voltak, de ez bizonyos dolog, hogy a' tengeren nagy kereskedések volt. Lehetséges, hogy az Assíriabeliekhez adták volt magokat a' 'Sidók ellen, és azoknak országokat kívánták. Vagy a' 'Sidókat beszéddel tartották az Assíriabeliek ellen: ezeket fenyegeti a' Próféta veszedelemmel, és azt mondja, hogy noha Isten őket ideig szerentsésekké tette, mindazáltal könnyű neki azt elfordítani.

JAJ a' vitorlák' árnyékának földének, (a) melly a' Szeretsen országnak folyóvizén túl vagyon.

(a) Vitorlák' árnyék' földének mondja azt a' földet, a' melly ellen szóll, mivelhogy a' hajókon való sok vitorlákkal nagy árnyékot szereznek vala.

2. Kik a' tengeren küldenek követeket gyékényből tsinált hajókon a' vizeknek színén, *ezt mondván:* menjetek el követek nagy hamarsággal, az elszaggattatott és raboltatott nemzetséghez, a' néphez, melly rettenetes volt miólta kezdett lenni, 's azután is: a' nemzetséghez, melly lassan lassan eltapodtatott, mellynek földét mint a' folyóvizek elborították.

3. (b) Föld' kerekségének minden lakosi, meglátjátok mikor a' hegyeken zászlómat felemelem, és mikor az én kürtömet megfúvallom, meghalljátok.

(b) Azt mondja az Isten, hogy az ő népének oltalmára zászlót emel. De először a' pogányokat ideig elő botsátja a' jó szerentsében, hogy mikor szinte elhinnék magokat, akkor elveszesse azokat nagy hirtelen, mint a' szőlő veszszőt néha kiszokták vágni mind gyümöltsöstől, hogy abból az Istennek hatalmassága és e' világról való gondviselése megesmértessék. EZ is lehet az értelme: az én népemnek szabadítását elhalasztom ideig; de azután lészek nekiek mint az eső szárasztó meleg, és a' harmat a' hévségben. Mert az ellenséget elvesztem.

4. Mert azt mondá az Úr énnekem: én nyúgoszom és nézek az én helyemben: *és ollyan lészek e' népnek* mint az eső szárasztó meleg, és a' harmatozó felhő az aratásnak hévségében.

5. Mert miképen szüret előtt, mikor immár a' szőlőnek jövése megerősödött, és a' virágából az ő gyümöltsei kitisztúltak elvagdalja annak veszszeit *a' szőlő gazda*, és jövését elmetéli és elhánnya:

6. Azonképen *ezek* hagyattatnak a' hegyen lakozó madaraknak, és a' földi vadaknak, hogy a' madarak azokon nyaraljanak, és a' földnek vadai azokon teleljenek.

7. Akkor az időben viszen ajándékot a' seregek' Urának, az elszaggattatott, raboltatott nép, a' nép, melly rettenetes volt miolta kezdett lenni, azután is; a' nemzetség, melly lassan lassan eltapodtatott, mellynek földét a' folyóvizek elpusztították: a' seregek' Ura' nevének helyére, a' Sionnak hegyére.

XIX. RÉSZ.

Fenyegeti a' Próféta e' Részben az Égyiptombelieket nagy veszedelmekkel, tudniillik ő magok között való hasonlással, és egymásra való támadással, kegyetlen fejedelmekkel, rettenetes nagy szárazsággal, bolond, balgatag tanátsosokkal, mivelhogy felette nagy bálványimádók, gazdagságokban, országoknak erősségében bízók valának, és az Isten' népének gyakorta nagy ártalommal valának. Utólszor jövendöt mond a' Próféta az Égyiptombelieknek megtérésekről, és azoknak az Izráélitákkal való társalkodásokról, a' hitben és az Isteni tiszteletben.

ÉGYIPTOM felöl való terhes Prófétzia (a), Ímé az Isten könnyű sürű felhöre ülvén, bemégyen Égyiptomba, és megháborodnak az ő ortzája előtt az Égyiptomnak bálványi, és az Égyiptombelieknek szívek elhervad ő bennek.

(a) Az az, nagy hirtelenséggel és véletlen megyen be Isten Égyiptomba a' büntetésre. Rettenetességét és félelmes voltát bemenetelinek a' sürü felhönek mivoltával öregbíti: mert mivel Égyiptomba, soha esö nem szokott lenni, a' felhök is igen szokatlanok.

2. És az Égyiptombelieket az Égyiptombeliekkel egybevesztem; hogy hadakozzék kiki az ő felebarátja ellen, és kiki az ő barátja ellen, a' város város ellen; az ország ország ellen.

3. És minekutánna ő bennek az ő lelkek (b) elfogyatkozándik, és az ő tanátsoknak eszét vesztem az ő bálványoktól, szemfényvesztöktől, ördöngösöktől, és jövendö mondójoktól kérdenek tanátsot.

(b) Az az; az ő értelmek, megmaradások, és jövendö állapotjok felöl való okoskodások.

4. És az Égyiptombelieket kegyetlen urak' birodalma alá rekesztem; és kegyetlen király uralkodik rajtok, azt mondja a' seregeknek Úra Istene.

5. Elfogyatkoznak a' tengernek vizei, és a' *Nílus* folyóvíz elszárad és elapad.

6. A' folyóvizek eltávoznak, és a' töltések között folyó patakok elszáradnak és elapadnak, a' nád és a' sáás megszáradnak.

7. A' folyás mellett, és a' folyóvíznek partyán való pásit, a' folyás mellet való minden vetemény megszárad, elfogyatkozik, és nem lészen többé:

8. És keseregnek a' halászok, és sírnak mind azok, a' kik a' patakokban horoggal szoktak halászni, és megerötelenülnek azok is, a' kik a' vizeknek színén vetik meg az ő hálójokat.

9. És megszégyenülnek azok a' mesterek is, kik lenből és selyemből drága marhákat tsináltak, és a' kik hálókat kötöttek.

10. És az ő hálói elvesznek, és a' kik haltartókat, és halastókat tsináltak, megszégyenülnek.

11. Bizony bolondok a' Soán *városnak* fejedelmi, a' Faraó' böltseinek és tanátsosinak tanátsok bolondság lészen: mimódon mondjátok a' Faraó királynak: bölts embernek fia vagyok, régi királyoknak fia vagyok.

12. Hol vagynak most a' te böltseid? mondják meg teneked és adják tudtodra mit végezett a' seregeknek ura Égyiptom felöl.

13. A' Soánnak fejedelmi megbolondúltak, a' Nóf városnak fejedelmi tévelygettek, Égyiptomot tévelygöbe hozták az ő nemzetségeknek szegelet kövei (c)

(c) Szegelet köveknek nevezi a' fejedelmeket és tanátsosokat, kiken úgy áll az ország' dolga, mint a' szegelet köveken az alkotmány.

14. Mert az Isten részegítette meg öket elfordúlt elmével, és tévelygöbe hozták Égyiptomot; minden dolgában, miképen tántorog a' részeg ember az ő okádása felett.

15. És nem lészen Égyiptomban semmi dolog, mellyet tselekednék a' fő vagy a' fark, az ág vagy a' nád.

16. Az napon ollyan lészen az Égyiptom mint az aszszonyok, retteg és fél a' seregek' Ura' kezének felemelésétöl, mellyet ő felemel ő ellene.

17. És a' Júda' nemzetségének földe félelmére lészen Égyiptomnak, valaki arról emlékezik ő előttök, retteg attól, a' seregek' Urának tanátsáért, mellyet ő végezett az ellen. *R.* 21: 4.

II. 18. (d) Az időben lesznek Égyiptomban öt városok, mellyek a' Kananeusoknak nyelveken szóllnak, és esküsznek a' seregeknek Urára: és mindenik város elpusztíttatott *városnak* neveztetik.

(d) Az Égyiptombelieknek és az Assíriabelieknek az Évangyéliom által való hívatalokról, az Istennek igaz esméretire nyilvánvaló bizonyság. Hogy pedig öt várost nevez, bizonyos számot mond bizontalan számért az írásnak módja szerént.

19. Az napon lészen az Istennek oltára Égyiptom' földének közepette, és az ő határán is lészen az Úrnak jegyül emeltetett oszlopa.

20. És lészen jegyül, és bizonyságúl a seregeknek Urától az Égyiptomnak földében: mert kiáltanak az Úrhoz a' nyomorgatók miatt, és botsát nekik szabadítót, és fejedelmet, ki öket megszabadítsa.

21. És megesmértetik az Úr az Égyiptombeliektöl, és megesmérik az Urat az Égyiptombeliek az napon: és tisztelik *ötet* áldozattal és ajándékkal, és fogadást tésznek az Úrnak, és megadják.

22. Ha megveri az Úr Égyiptomot, megvervén ismét meggyógyítja: és mikor megtérendenek az Úrhoz, megkegyelmez ő nekiek, és meggyógyítja öket.

23. (e) Az napon nagy járt út lészen Égyiptomból Assíriába: és bemennek az Assíriabeliek Égyiptomba, és az Égyiptombeliek Assíriába, és barátságosok lésznek az Égyiptombeliek az Asíriabeliekkel.

(e) Az az, barátságosok lesznek egymással az Assíriabeliek, Égyiptombeliek, Izráeliták.

24. Az időben az Izráelitáknak nemzetsége az Égyiptombeliekhez és Assíriabeliekhez (f) harmadik lészen, és a' földön lészen (g) áldás.

(f) Az az; akkor az Izráel' népe e' két nemzetséghez, úgymint harmadik, adja magát, az atyafiúi szeretetben és Isteni tiszteletben megegyezvén.

(g) Az az; az Isten' Anyaszentegyházának tsendes és boldog állapotja lészen.

25. Kiket megáld a' seregeknek Istene, ezt mondván: áldott az én népem az Égyiptombeli nép, és az Assíribeliek az én kezemnek munkáji, és az én örökségem az Izráel.

XX. RÉSZ.

Prófétál Ésaiás e' Részben Égyiptomnak és Szeretsen országnak romlásáról, melly dolgot erősít külsö bizonyos jellel is, hogy a' Sidók ne bízzanak emberi erőbe, hanem tsak az Istenbe.

A' melly esztendöben bement Tartan Azotus *városba*, mikor ötet Sargon Assíriának királlya elküldötte volna; melly *esztendöben* vívá Azotot, és azt megvévé.

2. Akkor az időben szólla az Isten Ésaiás által Ámós' fia által, ezt mondván; eredj el, és old el a' te derekadról a' fekete gyász ruhát, és a' te

te lábadról vond le a' te sarudat: és akképen tselekedék, mezítelenen és saru nélkül járván.

3. És monda az Isten: miképen, hogy mezítelenen és saru nélkül jár az én szolgám Ésaiás, három esztendeig való jegyül és jelenségül Égyiptom és Szeretsen ország ellen:

4. Azonképen viszi el fogva az Assíriabeli király Égyiptomnak sokaságát, és a' Szeretsen országnak fogságra való népét, gyermekeket és vén embereket, mezítelenen és saru nélkül, kiknek alfelek is mezítelen lészen az Égyiptombelieknek gyalázatjokra.

II. 5. És megrettenvén megszégyenülnek; *tudniillik* az Izráeliták a Szeretsenek miatt, kiktől segítséget vártak, és az Égyiptombeliek miatt, kikben ditsekedtek.

6. És e' tartománynak lakosa ezt mondja az időben: ímé mint járt a' kitől mi segítséget várunk vala, a' hová folyamodtunk segítségnek okáért, hogy az Assíriabeli királytól megszabadúlnánk: mi tehát mimódon maradhatnánk meg?

XXI. RÉSZ.

A' Próféta jövendöt mond e' Részben három ország' romlásáról. A' Babilóniabelieknek, Dumeusoknak, és Arabiabelieknek országokról, hogy megtudhatnák a' 'Sidók, hogy e' világon semmi hatalmas birodalmakban nintsen állandóság, hanem tsak a' Messiás országában. Másodszor, hogy megtudnák azt is, hogy e' világ nem történet szerént, hanem az Istennek gondviselése által birattatik. Utólszor, hogy az Isten az ö népének ellenségit nem hagyja soha büntetés nélkül, ha e' világon valami kevés ideig jó elömenetelek vagyon is.

A' Puszta tengerről (a) való terhes prófétzia. Miképen a' Délről támadott szélveszek, úgy jö a' puszta felöl, a' rettenetes földről (b)

(a) Puszta tengernek nevezi Babilóniát a' nagy puszta fövény tengerért, melly vagyon Babilóniánál 'Sidó ország felöl.

(b) Tudniillik Médiából jö veszedelem.

2. Mert kemény látás jelentetett énnekem, mondván: a' hitetlenen ismét hitetlen lészen, a' pusztítón pusztító. Eredj el Elám (c) száld meg te Madai *Babilóniát* minden ö fohászkodását megszüntetem.

(c) Elámon érti Tzírus királyt, mind a' Persiabeliekkel egyetemben. Madain érti a' Média országbeli Dáriust mind a' több Médiabeliekkel egyben, kik Babilóniát megvették vala.

3. Ennekokáért az én derekam erötlenséggel megkörnyékeztetett, nagy fájdalmak fogtak engemet, úgy mint szülö aszszonynak fájdalmi: gyötrödöm e' dolognak hallása miatt, és megháborodom annak látása miatt. *R.* 13: 6.

4. Az én szívem reszket, és az iszonyúság elrettent engemet; a' kívánatos éjtszakát is énnekem félelmessé teszi. *R.* 19: 17.

5. Vessetek asztalt, vígyázzon a' vígyázó; egyél, igyál: keljetek fel fejedelmek, (d) kennyétek meg a' paizst.

(d) Ezt azért mondja; mert akkor a' hartzra menök megszokták vala kenni az ö paizsokat, hogy sík és símaságok miatt a' nyilak azokba könnyen ne akadnának.

6. Mert ezt mondá nekem az Úr: eredj el, állas fel örállót, és a' mit lát, mondja meg.

7. Mikor annakokáért látott volna szekereket, feles lovagokat, szamároknak és tevéknek szekereit, és nagy figyelmetességgel vigyázna azokra:

8. Kiálta mint az oroszlán. Uram! az én örálló helyemben állok szüntelen nap estig, és egész éjtszakákon szorgalmatos vagyok az én vigyázásomban. *Habak.* 2: 1.

9. És ímé imhol bejövének embereknek szekerei, és két rendbeli lovagok (e) és szólla *az örálló*, mondván: elesett elesett Babilon, és minden ö faragott istenit a' földre rontotta *az ellenség*. *R.* 25: 2. *Jer.* 51: 8. *Jel.* 14: 8. 18: 2.

(e) Érti a' Tzírust, és Dáriust.

10. Óh én tséplésem (f), és én szérömnek fia! a' mit hallottam a' seregeknek Urától, az Izráelnek Istenétöl, azt jelentettem meg néktek.

(f) Azt jelenti Isten, hogy ö általa romol meg Babilónia.

II. 11. (g) Duma ellen való terhes Prófétálás. Seirből kiált én hozzám: vigyázó! mit *mondasz* az éjtszakáról? vigyázó! mit *mondasz* az éjtszakáról?

(g) E' Prófétzia vagyon az Izsmáel' maradékinak romlásokról, mert Duma Izsmáel' fia volt, 1. *Mós.* 25. Vagy a' mint némellyek mondják az Iduméusok ellen. Értelme pedig ez a' két versnek; az Iduméusok engemet Prófétát vagy vigyázót nevetvén és tsúfolván, azt kérdik, mit mondok az ö veszedelmekről? Én pedig azt mondom, hogy eljött vala nekik a' reggel, az az, Isten sok jót tett vala velek: de mivelhogy nem jól éltek az Isten' jótéteményivel, eljö az éjtszaka is, a' veszedelem. Mellyböl ha kérdik mimódon szabadúlhatnak ki? azt mondom, hogy nem külömben hanem az Istenhez való igaz megtérés által.

12. Monda a' vígyázó: eljött a' reggel, azután az éjtszaka is eljö: ha kérdeni akarjátok, kérdjétek; térjetek meg, jertek el.

III. 13. Arabia ellen való terhes jövendö mondás. A' sürü erdökön háltok Arabiában, a' Dédánimnak ösvényin.

14. Eleikbe menvén, vigyenek vizeket a' szomjúhozónak: a' Téma földének lakosi vigyenek kenyeret a' bujdosónak.

15. Mert az ellenségnek fegyvere elött futottak el; a' mezítelen éles szablya elött, a' meghúzott kézív elött, és a' veszedelmes hartz elött.

16. Mert azt mondá énnekem az Úr: Egy esztendö elmúlván, melly hasonlatos lészen a' béresnek esztendejéhez, Arabiának minden ditsösége elvész. *R.* 16: 4.

17. És az Arabiabelieknek erös fiainak kézívböl lövöldözö számok megkevesedik: mert az Úr az Izráelnek Istene szóllott.

XXII. RÉSZ.

Jövendöt mond a' Próféta Jérusálemnek megszállásáról és romlásáról, és a' Jérusálembelieknek nagy félelmekről és rettegésekről, kiknek nyomorúlt állapotjokat kesergi a' Próféta, és feddi öket, hogy a' veszedelemnek idején külsö erösséghez folyamnának, és nem Istenhez az igaz penitentzia által. Azután fenyegeti Sobnát, ki az Isteni tiszteletnek helyére állatásának nagy ellensége vala. Sénakéribnak is szót adott vala, az Eliakimot is kivetette vala hízelkedésével az udvarbíróságból: és azt mondja a' Próféta, hogy az Isten meszsze elveti ötet a' tiszt mellöl, és adja ismét Éliákimnak.

A' látásnak völgye (a) ellen való jövendö mondás. Mitsoda lelt mostan tégedet, hogy mindenestöl a' te házadnak tetejére mentél fel?

(a) Látás' völgyének nevezi Jérusálemet, mivelhogy tellyes volt Prófétákkal, kiket látóknak hívtak: völgynek mondja, mivelhogy környüle sok hegyek voltak. *'Solt.* 125.

2. Holott ez előtt nagy zengéssel, tsattogással tellyes és víg város voltál: és a' te megölettetteid nem fegyverrel ölettettek meg, sem pedig nem a' hartzon hullottak el:

3. Hogy a' te hadnagyid mindnyájan elszaladtanak a kézív előtt, megkötöztettek, és mindenek, valakik te benned találtattak, egyetemben megkötöztettek, azok is, a' kik meszszünnen futottak volt oda?

4. Annakokáért, *mondom*, hadjatok békét énnekem, hogy kesergessem magamat sírással; ne erőltessetek engemet, hogy megvígasztaljatok az én népem' leányának romlása felől. *Jer.* 4: 19. *és* 9: 1.

5. Mert nyomorgatásnak, rontásnak és szorongatásnak napja ez, az Úrtól a' seregeknek Urától a' látásnak völgyében, a' kőfalnak romlásának, és a' hegyek között való kiáltásnak napja.

6. Az Elámíták (c) felvészik az ő tegzeket, embereknek szekereivel és lovagokkal egybe, és a' Kir elöveszi az ő paizsát,

(c) Az Elémítákon a' Persiabelieket érti, a' Kiren pedig a'Tzirénebelieket, vagy a'Média országbelieket.

7. És a' te választott drága völgyeid betelnek szekerekkel; és a' lovagok a' kapu eleibe szállnak táborba.

8. És minekutánna elvészi a' Júdának minden erősségét, jóllehet tekinteſz akkor a' Libánus' erdejéből épitetett fegyveres tárházra:

9. És megtekintitek, hogy a' Dávid' városának falain sok repedések vagynak, és az alsó halastónak vizeit megszaporitjátok.

10. És a' Jérusálemnek házait megszámlálván, némelly házakat elrontotok a' kőfalnak építésére.

11. Annakfelette árkot tsináltok a' két kőfal között a' régi halastónak vizeinek: de nem tekintetek annak fundálójára, és annak formálójára nem néztek jó idején.

12. Mert mikor a' seregeknek Ura és Istene hívna titeket akkor az időben sírásra, jajgatásra, magatoknak megkopaszitására, és gyász ruhában való öltözetre.

13. Ímé öröm és vígasság vala, ökröknek levágások, juhoknak megölések, hús étel, bor ital, *kik ezt mondják vala:* együnk, és igyunk, mert holnap meghalunk. *R.* 56: 12. 1. *Kór.* 15: 32.

14. És ez a' seregek' Istenének füleibe ment. Bátor ha megbotsáttatik nektek e' hamisság (d) míg meghaltok: azt mondja az Úr a' seregeknek Ura.

(d) Mintha azt mondaná: bátor ne legyek igaz Isten; avagy, bátor ne éljek, ha megbotsáttatik.

II. 15. Eztmondá az Úr a' seregeknek Ura: eredj el, menjbe e' kintstartóhoz Sobnához, ki a' király' házának gondviselője, *és ezt mondjad nekie.*

16. Mitsodád vagyon teneked itt? kitsoda teneked itt *nemzetſéged*, hogy te koporsót vágattál magadnak, mint a' ki magas helyen építteti koporsóját, vagy a' ki kősziklából vágat magának hajlékot?

17. Ímé az Úr elköltöztet tégedet, nagy nevezetes költözéssel, és megruházván megruház tégedet *gyalázattal.*

18. Hempelygetvén elhempelyget tégedet mint egy tekét meszsze földre: ott halsz meg, és ott *szűnnek meg* a' te ditsősségednek folyási, te, ki a' te Urad' házának gyalázatja vagy.

19. Kivetlek tégedet a' te állapotodból, és a' te helyedből kiűzlek tégedet.

20. És lészen az napon, szóllítom az én szolgámat Éliákimot, a' Hilkiás' fiát.

21. És felöltöztetvén ötet a' te öltözetedbe, öveddel megerősítvén ötet, a' te uraságodat az ő kezébe adom; hogy attyok gyanánt légyen a' Jérusálem' lakosinak, és a' Júda' házának.

22. És az ő vállára vetem a' Dávid' házának kultsát, és mikor ő *valamit* megnyit, senki benem zárja: és mikor bezár *valamit*, senki azt meg nem nyitja. (e) *R.* 9: 6. *Jób.* 12: 14. *Jel.* 3: 7.

(e) Az az, valamit ő elvégez és rendel, állandó lészen, senki ellene nem mér szóllni.

23. És mint egy szeget beütöm ötet erős helyre, és lészen tisztességére a' királyi széknek, és az ő attya' házának.

24. És ő reá függesztik az ő attya' házának minden ditsősségét a' fiak és az unokák, tsak a' legkissebb házi eszköz is, mind az ivó poharakat, mind a' vígasság tévő szerszámokat.

25. Az napon, azt mondja a' seregeknek Ura: elvettetik e' szeg, (f) melly erős helyre üttetett vala, és elvágattatván leesik, és a' reá rakattatott tereh is leesik; mert az Úr mondotta.

(f) Tudniillik a' Sobna.

XXIII. RÉSZ.

Tírus Fenítziának városa volt, melly nem a' szárazon volt, hanem a' nagy tengeren építetett vala, a' parton belől hétszáz lépéssel, mellyben tsak áros emberek, kereskedők és kalmárok laktanak. Ezt a' várost fenyegeti a' Próféta e' Részben veszedelemmel, mivelhogy a' városnak erősségével, és sok gazdagságokkal igen elhitték vala magokat, és azt állítják vala, hogy soha senki nekik nem árthatna. Azt is megmondja a' Próféta, hogy hetven esztendeig áll pusztán a' város, azután ismét megépül. Végezetre, hogy az Istennek igaz esméretére jutnak, és gazdagsagokkal jól élnek.

TÍRUS *város* ellen való terhes jövendömondás. Jajgassatok Tarsisnak hajói, mert elrontatott *Tírus*, annyira, hogy egy ház is ne légyen benne, és semmi menetel ne légyen oda Kittim földéből (a); minekutánna e' romlás nekik tudtokra lészen.

(a) A' Kittim' földén főképen érti Görög országot.

2. Hallgassatok, ti szigetekben lakozók, te 'Sídonnak kalmárja, kik a' tengeren által evezte-tek, kik tégedet betöltenek vala.

3. (b) A' Nílus mellett termett vetemény a' sok vizekben vagyon, és az ő élése a' folyóvíznek aratása, és volt sok nemzetségnek váltó helye.

(b) Azért mondja, hogy Tírusnak veteménye a' vizekben vagyon, és élését a' folyóvízen aratják, mert Égyiptomból vízen visznek vala oda minden élést.

4. Szégyenljed meg magadat te 'Sídon' városa, mert azt mondja a' tenger, a' tengernek erősége, mondván: nem voltam nehézkes, nem szültem, nem neveltem iffjakat, és nem tartottam fel szüzeket. (c)

(c) Az az, ha Tírus város, melly a' tengerrel bírt, illyen nyomorúlt állapotra jutott, mintha soha nem szült volna, az az, városok ő belőle nem épültek volna, holott a' hatalmas Kártágó és több városok épültek abból: te 'Sídon sokkal inkább elromolhatsz.

5. Mint az Égyiptom felől való hír rettegést szerzett: úgy rettennek meg a' Tírus' romlását hallván.

6. Menjetek által a' nagy tengeren, jajgassátok szigetnek lakosi.

7. Ez-é a' ti örvendező várostok, melly sok időtől fogva kérkeszik az ő régiségével? de az ő lábai viszik őket meszsze földre bújdosni.

II. 8. Kitsoda végezte ezt ama' koronás Tírus felől, kinek az ő kereskedői fejedelmek, és az ő kalmári e' földnek tiszteletesi?

9. A' seregeknek Ura végezte ezt, hogy megyalázná a' ditsekedőknek kevélységeket, és hogy gyalázatosokká tenné azokat, kik e' földön tiszteletesek.

10. Szaladj ki a' te földedből mint a' folyóvíz, a' Társisnak leányához, nem lészen többé erőssége.

11. Az Isten az ő kezét kiterjesztette a' tenger ellen, megrettentette az országokat: az Isten adott parantsolatot a' Kanaán felöl, hogy elvesztené az ő erősségeit.

12. Ezt mondván: nem örülsz többé te megszeplősíttetett szűz, 'Sídonnak leánya (d) kelj fel, menj el Kittimbe, de ott is nem lészen nyúgodalmad teneked.

(d) 'Sídon' leányának mondja Tírust, mert 'Sídonból épült vala. Továbbá mondja megszeplősíttetett szűznek, mert még az ellenség meg nem vévé, ollyan volt mint a' szeplő nélkül való szűz: de minekutánna megvévék, ollyan lőn mint a' megrontatott szűz, és azt mondja, hogy ha a' Káldeusok az Assíriai birodalmat meghódoltathatták, már a' két birodalom, tudniillik a' Káldeusoké és az Assíriabelieké, könnyen megronthatja Tírust.

13. Ímé a' Káldeusok' földe, nem volt először kiváltképen való nép, az Assur fundálta azt a' pusztának lakosiból; építének várakat, és emelének palotákat, elronták azt *az Assur birodalmát.*

14. Jajgassatok Társisnak hajói, mert elpusztíttatott a' ti erősségtek.

III. 15. És lészen az időben, minekutánna a' Tírus város hetven esztendeig feledékenységben lészen, egy király' *életének* ideje szerént: a' hetven esztendő elmúlván, a' tisztátalan személynek szokása szerént énekel.

16. Végy hegedűt *kezedbe*, kerüljed a' várost te elfelejtetett tisztátalan parázna: énekelj erősen, hoszszan énekelj, hogy megemlékezzenek te rólad.

17. (e) És a' hetven esztendőnek utánna, meglátogatja az Úr Tírust, és az ismét az ő kereskedesére tér, és paráználkodik e' földnek minden országival, mellyek vagynak a' földnek színén.

(e) Hetven esztendő múlván, a' Tírus megépül, és az előbbi állapotját megnyeri, ismét megrontatik. Végezetre az Évangyéliomot veszi. *Tsel.* 21. És az ő marhájokkal jól élnek. Vedd eszedbe pedig, hogy a' Tírus városbeli kereskedő áros embereket hasonlítja a' parázna aszszonyokhoz, kik ha elhagyattatnak, sok féle mesterséggel, hízelkedéssel tsalják hozzájok az ő szeretőjöket. Mintha azt mondaná a' Próféta: a' Tírus városbeliek úgy hitegetik édesgető beszédekkel, árújokat dítsérvén, hozzájok az embereket, mint a' parázna aszszonyok a' férjfiakat.

18. Végezetre az ő kereskedése és árúja az Úrnak szenteltetett lészen, és nem rejtik el, sem el nem titkolják: hanem az ő kereskedések azoké lészen, a' kik az Isten előtt lakoznak, (f) hogy eleget egyenek, és jól megruháztassanak.

(f) A' Papok és Léviták íratnak itt le, és hasonlatosság szerént a' keresztyének, 's elsőben is az Évangyéliomnak hirdetői értetnek.

XXIV. RÉSZ.

Nem szóll a' Próféta e' Részben valamelly bizonyos nemzetség ellen, mint ez előtt való Részben, hanem mind azokat a' sok országok és nemzetségek ellen való fenyegetéseket egy summába foglalja, és e' világnak eleibe adja mint egy táblában, noha pedig nagy veszedelmét mondja az Anyaszentegyháznak, mindazáltal azt állítja, hogy mint a' megrázott gyümöltsfán marad valami kevés gyümölts, azonképen marad az Istennek népe, melly őtet dítsérje. Inti azért a' híveket az Istennek dítséretire, és panaszolkodik azoknak restségekről. Annakokáért ismét a' fenyegetésre tér, de végezetre jövendöt mond az Isten' népének szabadúlásáról, a' Kristus' országának világosságáról, és a' híveknek Isteni szolgálatjokról.

Ímé az Úr megüresíti a' földet, és megpusztítja azt; és elfordítván annak színét elszéleszti annak lakóit is.

2. És egy lészen állapotja a' községnek és (a) a' Papnak; a' szolgának, és az ő urának; a' szolgáló leánynak, és az ő aszszonyának; a' vevőnek és az adónak; a' költsön adónak, és a' költsön vevőnek; a' ki uzsorára vészen, és a' ki uzsorára ád. *Hós.* 4: 9. *Ezék.* 7: 12. 13.

(a) Avagy, a' fő rendnek.

3. Mindenestől megüresíttetik a' föld, és elpusztíttatik: mert az Úr szóllotta e' beszédeket.

4. Sír, megromol a' föld, megerőtelenül, elromol a' földnek kereksége: megerőtelenülnek a' föld' népének nagyai.

5. A' föld megfertéztetett az ő lakosi miatt, mert megszegték a' törvényeket, elváltoztatták *az Istennek* rendelését, és az ő örökké megállandó szövetségét felbontották.

6. Annakokáért az átok megemészti a' földet, és elpusztíttatnak, kik azon lakoznak: azért égnek meg a' földnek lakosi, és kevés emberek maradnak. *R.* 1: 9. *és* 17: 6.

7. Sír a' must, ellankad a' szőlőtő, és fohászkodnak a' víg szívű emberek.

8. Megszűnik a' dobolásnak vígassága, a' vígadóknak zajgások megszűnik a' hegedűlésnek vígassága is megszűnik. *Jer.* 7: 34. *és* 16: 9. *és* 25: 10. *Ezék.* 26: 13. *Hós.* 2: 11.

9. Nem iszszák a' bort énekléssel; keserű lészen a' részegítő ital azoknak, a' kik azt iszszák. *R.* 1[illegible]: 10.

10. Az álnokságnak városa elrontatik, minden ház bezáratik, hogy senki be ne mehessen. *R.* 30: 14.

11. Panaszolkodás lészen az útszákon a' bor felől; minden vígasság meghomályosodik, elköltözik a' földnek öröme.

12. Marad a' városban tsak pusztaság, és a' kapu pusztaságnak miatta leromol.

13. Minekutánna így lészen a' földön e' népek között *az Istennek ítéleti;* lésznek mint a' megrázott olajfának gyümöltse, és mint a' szürettől megmaradott szőlő gerézdek. *R.* 17: 6. 30: 17.

14. Azok felemelvén az ő szavokat, énekelnek; és az Úrnak nagyságáért fel szóval szóllanak mind a' tengertől fogva.

15. Annakokáért a' völgyekben dítsérjétek az Urat; és a' tenger' szigetiben az Úrnak az Izráel' Istenének nevét.

16. A' földnek utolsó részétől éneklést hallottunk, hogy az igazaknak dítsősség *adatott.* És mondék: megösztövéredtem, megösztövéredtem, jaj nekem! a' hitetlenek hitetlenül tselekesznek, és hitetlenséggel hitetlenül tselekesznek.

17. A' rettegés, a' verem, a' háló jönek te reád, földnek lakosa.

18. Mert lészen, hogy a' ki a' félelem miatt fut, essék a' verembe, és a' ki a' veremből megszabadúl, a' törben fogattassék meg; mert az

égnek tsatornái megnyittatnak, és a' földnek fundamentomi megrendűlnek. *Jer.* 48: 44. 1. *Mós.* 7: 1.

19. Mindenestől megromol a' föld, mindenestől megpusztúl a' föld, mindenestől meghanyatlik a' föld.

20. Megtántorodik mindenestől a' föld mint a' részeg, eltávozik helyéről mint a' sátor; és minekutánna reá nehezedik az ő gonoszsága, úgy esik el, hogy többé fel nem kel.

21. És ez is lészen az időben: meglátogatja az Úr minden magasságosnak seregét, mind a' magasságossal egyben; és e' földnek minden királyit, az ő földökkel egyben:

22. És egybegyűjtetnek megkötöztetvén a' verembe, és berekesztetnek a' tömlötzbe: és sok napok után meglátogattatnak.

23. És megszégyenűl a' hold, megpirúl a' nap, mikor uralkodik a' seregeknek Ura a' Sionnak hegyén és Jérusálemben, és az ő vénei előtt ditsősségessen. *R.* 13: 10. 30: 26. *Ezék.* 32: 7. *Jóel.* 2: 31. *és* 3: 15.

XXV. RÉSZ.

Hálaadásnak formáját ír a' Próféta e' Részben, mellyel a' hívek hálákat adjanak Istennek, az ő igaz ítéletinek megjelentéséért ennyi sok hatalmas erős népen; az az, hogy a' gonosz, kegyetlen, istentelen hamissakat megbüntette, megrontotta, vagy megzabolázta, és hogy a' híveknek a' sok veszedelemben oltalmazójok volt. Másodszor, jövendöt mond az Évangyéliom' tudományának világos hirdetéséről, mellynek általa elvétetnek az emberek' elméjeknek borítékjaik, az az, homályosságok. Egyetemben a' Krístusnak személyéről, természetiről, jótéteményiről, a' bűnnek, halálnak, ördögnek, és a' külső ellenségeknek is romlásokról.

URAM! én Istenem vagy te, felmagasztallak tégedet, a' te nevedet hirdetem, mert tsuda dolgot tselekedtél; a' te régtől fogva való tanátsid, hűség és igazság.

2. Mert a' városból rakás *követ* tettél, az erős városból romlást; *azt tselekedted*, hogy az ideigeneknek palotájok többé ne légyen város, és soha meg ne épűljön. *R.* 21: 9. *és* 23: 13. *Jel.* 14: 8. *és* 18: 2.

3. Annakokáért az erős népek ditsőítenek tégedet, a' rettenetes pogányoknak városok fél tégedet.

4. Mert voltál erősség az erőtelennek, *erősség* a' szűkölködőnek az ő nyomorúságában. oltalom a' szélvész ellen, árnyék a' hévség ellen, mikor a' kegyetleneknek indúlatjok hasonlatos volna a' kőfalt rontó árvízhez.

5. Mint a' nagy hévséget a' szárazságnak idején, te letsendesíted az ideigeneknek háborgásokat, mint a' hévséget, *mondom*, a' sűrű feleggel, akképen a' kegyetleneknek kegyetlenségét megzabolázod.

II. 6. (a) És a' seregeknek Ura szerez minden népeknek e' hegyen lakodalmat kövér állatokból, megtisztúlt borból, lakodalmat meghizlalt állatokból, és seprejétől megtisztúlt borból:

(a) E' lakodolom nem egyébb, hanem az Évangyéliomban az Istennek és a' Jésus Krístusnak hozzánk való jóvoltának és jótéteményének hirdetése.

7. És elveszi e' hegyen a' borítéknak ábrázatját, melly minden népeket beborított; és a' fedelet, mellyel minden népek befedeztettek.

8. Elnyeli a' halált mind örökké, és eltörli az Úr Isten a' könyhullatást minden ortzákról, és az ő népének gyalázatját elveszi mind az egész földön, mert az Úr szóllott. 1. *Kor.* 15: 54. *Jel.* 7: 17. *és* 21: 4.

9. És ezt mondja *a' nép* akkor: ímé ez a' mi Istenünk, vártuk ötet, és meg tartott minket, ez az Úr, a' kit vártunk; örűljünk és örvendezzünk az ő szabadításában.

10. Mert nyugszik az Úrnak keze e' hegyen, és megtsépeltetik Moáb az ő helyében, mint a' polyva megtsépeltetik a' ganéjozásra.

11. És kiterjeszti az ő kezeit ő köztök, miképen az úszó ember kiterjeszti az ő kezeit az úszásra; és megalázza az ő kevélységét az ő kezeinek erősségével.

12. És a' te magas kőfalaidnak erősségét lerontja, megalázza, és leveti azt a' földre, a' földnek poráig.

XXVI. RÉSZ.

Mivelhogy sok hatalmas nemzetségeknek romlásokról jövendöt mondott vala a' Próféta, hogy a' választattak kétségbe ne essenek, látván az Anyaszentegyháznak is nagy veszedelmét, vígasztalja azokat és bíztatja az Istennek erős oltalmával, a' megszabadítással, az Istennek azokhoz való állandó jóakaratjával, a' kik ő benne bíznak, az istentelen hatalmasoknak megrontásokkal, és hogy az Isten móddal és mértékkel tselekeszik a' híveknek büntetésekben. Megírja a' híveknek természeteket is, hogy a' nyomorúságban Istenre nézzenek és az igazságot megtanúlják, nem úgy mint a' hitetlenek, kik megkeményednek Istenek ellen, hogy nem történetnek, hanem Istennek tulajdonítsák a' vereséget; mivel hiszik az istentelen gonoszoknak veszedelmeket, nyomorúságokban Istenhez kiáltanak, hogy hit által nevekednek a' háborúságban, mint a' fűvek a' harmattal. Végre inti az Isten népét, hogy békességes légyen, míg az Úrnak haragja elmúlik.

AZ napon éneklik ez éneket Júdának tartományában: (a) erős városunk vagyon minekünk: az ő szabadítását adta kőfal és bástya gyanánt *az Isten*. *R.* 17: 10.

(a) Értelme ez: erős az Anyaszentegyház az Istennek oltalmával.

2. Nyissátok fel a' kapukat, hogy menjen be az igaz nép, az igazságnak megörizője.

3. Elvégezett gondolat, hogy megtartsad a' békeséget azoknak, kik te benned bíznak.

4. Bízzatok az Úrban mind örökké, mert az Úrban vagyon az örökké maradandó erősség.

5. Mert a' magasságban lakozókat megalázza, a' magas várost leveti, a' földhöz veri azt, és letaszítja a' földnek poráig.

6. Hogy megtapodja azt a' láb, a' szegénynek lábai, a' szűkölködőknek talpaik.

7. (b) Az igaznak ösvénye egyenes, és az igaznak útát igaz mértékkel mérsékled.

(b) Noha kegyetlennek látszik az Isten, mikor ostoroz, mindazáltal igazak az ő dolgai, és mi azért kétségbe nem esünk.

8. Még a' te ítéletidnek útában is, Uram, tégedet várunk; a' te nevedet, és a' te emlékezetedet kívánja a' mi lelkünk.

9. Az én szívemben kívánlak tégedet éjtszaka is az én lelkemmel, melly én bennem vagyon, tégedet kereslek reggel. Mert mikor a' te ítéletid vagynak e' földön, az igazságot megtanúlják a' földnek lakosi.

10. (c) Ha kegyelmességet tselekeszik is a' gonoszszal, ugyan nem tanúlja meg az igazsá-

got: az igazaknak földökön hamisságot tselekeszik, és nem gondolja meg az Úrnak méltóságát.

(c) A' hitetleneknek semmit nem használnak a' nyomorúságok, mert ugyan nem tanúlják meg az igazságot, és a' szentek ellen való gyülölséget nem hagyják el.

11. Uram! mikor a' te kezed felmagasztaltatik, nem veszik eszekben *a' gonoszok.* Meglátják *végre* az ő szégyenekkel a' te népedhez való buzgó szerelmedet: sőt a' tűz is megemészti a' te ellenségidet.

12. Te adsz Uram minekünk békességet: mert minden mi dolgainkat te tselekedted.

13. Uram! mi Istenünk, parantsolnak vala minekünk urak te kivűled is: de tsak te általad vagyon, hogy a' te nevedről megemlékezünk.

14. Ezek meghalván, fel nem élednek, és élet nélkül lévén, fel nem kelnek: mert meglátogatván, elvesztéd őket, és minden ő emlékezeteket eltörléd.

15. Kegyelmessen tselekedél e' néppel Uram, és kegyelmessen tselekedvén e' néppel megditsőíttetél; *a' néppel mondom*, mellyet meszsze földre elvetettél vala.

16. Uram! az ő nyomorúságokban meglátogattak tégedet, alázatosan könyörögtek teneked, mikor a' te ostorod rajtok volna.

17. Mint a' nehézkes aszszony, mikor elközelget a' szülésnek ideje, fájdalmat szenved, kiált az ő fájdalmiban; úgy voltunk te elötted Uram.

18. Nehézkesek voltunk, fájdalmat szenvedtünk, mintha szelet szültünk volna; mert szabadúlása a' földnek nem lőn, és a' földnek kegyetlen lakosi nem hullanak el.

19. Megelevenednek a' te halottaid, az én tetemeim is feltámadnak, *mert te ezt mondod:* serkenjetek fel és énekeljetek, kik lakoztok a' porban; és a' te harmatod ollyan, mint a' füveknek harmatjok, minekutánna az istentelen kegyetleneket a' földhöz vered.

II. 20. Eredj el azért én népem, menj be a' te ágyas házadba, és zárd be a' te ajtódat te utánnad; rejtsd el magadat egy kevessé, egy szempillantásig, míg az én haragom elmúlik.

21. Mert ímé az Úr kijő az ő helyéből, hogy megbüntesse e' föld' lakosinak álnokságokat; és megjelenti a' föld az ő véreit, (d) és az ő megöletteit többé el nem fedezi. *Mik.* 1: 3.

(d) Tudniillik a' melly véreket bevett, az az, rövid nap Isten boszszút áll az ő híveinek vérekért.

XXVII. RÉSZ.

E' Rész is a' felsőhöz való: mert ebben is vígasztalja a' Próféta a' híveket, sok erősséggel, tudniillik, hogy az ő ellenségeket elveszti, hogy az Isten az ő híveit szüntelen őrzi, hogy nem haragból ostorozza őket mint a' hitetleneket, hogy meggyökerezik jövendőben Jákób, hogy különben ostorozza az ő népét, különben az ő népének ellenségét, hogy mérték szerént ostorozza az ő népét, és jó végre, tudniillik, hogy a' bün azokban romoljon. Másodszor ismét prófétál a' népnek fogságba való viteléről, Jérusálemnek romlásáról, de más felől vígasztalásnak okáért prófétál szabadúlásokról és egybegyüjtésekről, melly lett külsőképen Tzírus által, lélekben a' Kristus által.

AZ napon meglátogatja az Úr az ő kemény szú és erős fegyverével, a' kegyetlen hoszgyót, szándom; és megöli a' tengerben való nagy sárkányt.

II. 2. Az napon a' veres ború szőlőről, (a) éneket mondotok. *R.* 5: 1. *Jer.* 2: 21. *Mát.* 21: 33. *Márk.* 12: 1. *Luk.* 20: 9.

(a) Érti az Istennek kedves és drága seregét a' veres ború szőlőn, mert a' szent írásban a' bor a' veres színről dítsértetik. 1. *Mós.* 49. *Péld.* 23: 31.

3. Én Jehova megőrizem azt, minden szempillantásban öntözöm azt; hogy valaki meg ne látogassa azt, éjjel és nappal megőrizem azt.

4. (b) Nintsen nekem haragom: de ha a' tövissel és a' galagonyával indít valaki viadalra, ezt azokkal együtt meggyújtom.

(b) Értelme ez: noha megostorozom az enyimeket, mindazáltal nem haragszom rájok: az engedetleneket pedig elvesztem. Avagy; nintsen nekem megengesztelhetetlen haragom, de ha valaki az ő szántszándékos büneivel (mert a' bűnt érti a' tövisen) felindít, azt tűz módjára megemésztem.

5. Avagy megfogja-é valaki az en erőmet, hogy én velem békességet szerezzen, és velem megbékéljék? *R.* 65: 7.

6. Eljő az idő mikor a' Jákób meggyökerezik, megvirágozik, és gyümöltsöt teremt az Izráel, és betöltik e' földet gyümöltsel.

7. Avagy a' mint megverte az Úr az ő *népének* megverőjét, úgy verte-é *Jakóbot?* vagy a' mint megölettettek az ő népe' ellenséginek megölettettei, úgy öletett-é meg?

8. (c) Mérték szerént ítéled a' Jákóbnak tsemetéit: még akkor is, mikor a' kemény szárasztó napkeleti széllel rájok fú. *Jer.* 30: 11: *és* 46: 28.

(c) Az Isten kitsiny mértékkel veri az övéit. 1. *Kor.* 10.

9. (d) Annakokáért illyen módon megtisztíttatik a' Jákóbnak hamissága, és ez lészen minden haszna *az ő rabságának*, hogy elvegye az ő bűnét, mikor ollyanná tejéndi az ő oltárának köveit, mint a' mésznek megrontatott kövei, és mikor helyén nem maradnak a' berkek és a' szabad ég alatt való bálványok:

(d) A' nyomorúságok által kitisztíttatik a' hívekből a' bűn.

III. 10. Mindazáltal az ő erős városa magán való lészen; mint egy elhagyattatott akol, és mint egy kietlen lakos nélkül való puszta? ott legeltetik a' borjú, és ott delel, és megemészti annak ágait.

11. Minekutánna megszárad az ő ága, megromolnak az ő *ágatskái*, és az aszszonyok eljővén, megégetik azt: mert értelem nélkül való nép ez, annakokáért nem könyörül rajta, a' ki azt tsinálta; és a' ki azt formálta semmit nem kedvez neki.

12. (e) És lészen az időben, hogy az Úr tséplést tégyen az *Eufrates* folyóvíznek folyásától fogva mind az Égyiptomnak folyóvizéig, hogy egybegyűjtessetek ti Izráel' fiai. *R.* 17: 5.

(e) A' hívek a' hitetlenekkel együtt vagynak, de mint a' tséplés és szórás által elválasztatik a' polyva a' gabonától, azonképen a' hívek egybegyűjtetnek, és elválasztatnak a' hitetlenektől, az Evangyéliom által. *Mát.* 3.

IV. 13. És lészen az napon, hogy minekutánna megfúvalják a' nagy kürtöt, eljőjjenek, a' kik elvesztek vala az Assíriának földén, és a' kik Égyiptom' földébe üzettettek vala, hogy meghajtsák magokat az Úrnak a' szent hegyen Jérusálemben.

XXVIII. RÉSZ.

Fenyegeti e' Részben a' Próféta az Éfraim' országát, az ő országoknak gazdagságában való bizakodásért, a' testi bátorságért, kevélységért és részegségért. Más felől vígasztalja a' Júda' nem-

zetjégét. Jóllehet ezeknek is bünöket szemekre hányja, hogy minden rendek, de főképen a' Papok és hamis Próféták annyira bemerültek a' részegségbe, hogy minden asztalok rakvák legyenek okádással, és alkalmatlanok legyenek mindenestől fogva a' Papok a' tanításra. Tudatlanságokat és elméjeknek gorombaságát ezzel bizonyítja; mert mint egy gyermekeket, úgy kellene öket is tanítani, és semmi derék dolgot nem foghatnának meg. Másodszor, mert az Isten az ő szófogadatlanságokért, úgy mint idegen nyelven szóllna nekik. Annakokáért azzal fenyegeti öket, hogy örökké gyermekek lésznek a' mennyei tudományban. Az Isten a' káromlókat is fenyegeti, és a' hívek' vígasztaltatásokért a' Messiásról jövendöt mond, ki a' híveknek élet, a' hitetleneknek halál. És minekutánna az Isten a' tsúfolóknak külső büntetésekről is szóll, inti öket, hogy megszünjenek a' tsúfolástól. Végezetre, hogy valaki a' Próféta' fenyetését híjábavalónak ne állítsa, azt mondja, hogy az Isten renddel és móddal tselekeszik, mint a' szántóvető ember.

JAJ a' kevélység' koronájának, (a) az Éfraim' részeginek, és az ő ditsősséges ékességének elhulló virágának, a' kövér völgy' fejedelminek, kik a' bornak miatta tántorganak.

(a) Érti az Izráelnek kevély országát.

2. Ímé egy erős hatalmas (b) jő az Úrtól, hasonlatos a' sürü köesőhöz, és a' veszedelmes forgószélhez, a' kiáradott erős vizeknek áradásokhoz, ki mindeneket a' földhöz ver tsak egy (c) kezével.

(b) Érti az Assíriai Salmanassár királyt.

(c) Az az, könnyen és kevés viadallal megveszi Samariát, az Izráel' királyainak fő városokat.

3. Lábbal tapodtatnak meg, a' kevélységnek koronája, és az Éfraimnak részegesi.

4. És úgy lészen dolga az ő ditsősséges ékességének elhulló virágának, melly vagyon a' kövér völgynek tetején, mint az idején megért gyümöltsnek, az őszi gyümölts előtt, mellyet mihelyt valaki meglát, midőn még kezében tartja, elnyeli.

II. 5. Az napon a' seregeknek Urá lészen ékes koronája, és királyi ékessége az ő maradék népének.

6. És lészen ítéletnek lelke annak, a' ki az ítélő székben ül, és erősség azoknak, kik az ellenséget mind az ő kapujokik vágják.

7. De ezek is a' bornak, és a' részegítő italnak miatta tévelygettek, mind a' Pap, mind a' Próféta tévelygettek a' részegítő ital miatt, borba merültek, tévelygettek a' részegségben, tévelygettek a' látásban, megütköztek az ítéletben.

8. Mert minden asztalok annyira megtöltek okádással és undoksággal, hogy semmi üres helly nintsen azoktól.

9. Kitsodát taníthatna (d) *ezután a' Próféta* tudományra? és kivel értethetné meg azt, a' mit hallott? azokkal-é a' kiket a' téjtől elszakasztottak, és a' tsetstől elválasztottak?

(d) Az az, annakokáért alkalmatlanok a' tanításra, mert tudatlanok mint a' gyermekek, kiket nehezen tanítnak kevesenként.

10. Mert egy parantsolat után másra, más után harmadra, egyik tanítás után másra, más után harmadra, egyszer is kevéssé, mászszor is kevéssé *kell ötet tanítani.*

11. (e) Mivelhogy idegen szóval és idegen nyelvel szóllott az Úr e' népnek.

(e) Nagy büntetés az, midőn valamelly népnek idegen nyelven adatik elől az 'Isten' akaratja, olly nyelven, mellyet nem ért. *R.* 33: 19. 1. *Kor.* 14: 21.

12. (f) Mert megmondotta nekik, ez a' nyúgalom: a' megfáradtat nyúgossátok meg, ez a' nyúgalom, és nem akarák hallani.

(f) Az az: megmondották a' Próféták, mimódon maradhatnának meg, de engedetlenek voltak.

13. (g) Lészen azért az Úrnak beszéde nekik, egyik parantsolat után másik, másik után harmadik, egyik tanítás után másik, másik után harmadik, egyszer is kevés, mászszor is kevés: annakokáért elmennek és hátra esnek, megromolnak és hálóba keríttetvén, megfogattatnak.

(g) Az az, mind örökké gyermekek lesznek a' mennyei tudományban, és azért nem lehet, hogy ne tévelyegjenek.

14. Annakokáért halljátok az Úrnak beszédét ti tsúfolók: és ti, kik a' Jérusálemnek népén uralkodtok.

15. Mivelhogy azt mondjátok: (h) a' halállal frigyet tettünk, a' koporsóval kötést kötöttünk, az eláradott ostor mikor általmégyen, mi hozzánk nem érkezik: mivelhogy a' hazugságot választottuk oltalmúl magunknak, és a' hazugság alatt rejtezünk el.

(h) Tsúfoló fiaknak mondja azokat, kik az Istennek fenyegetésit nevetik vala, és azt állítják vala, hogy az Istennek ítéleti előtt elvonhatják magokat.

16. Annakokáért azt mondja az Úr Isten: (i) ímé én vetek Sionba követ, próba követ, drágalátos szegelet *követ*, erős fundamentom' *követ*, a' ki hiszen nem siet az. *Zsolt.* 118: 22. *Mát.* 21: 42. *Tsel.* 4: 11. 1. *Pét.* 2: 6. 7. 8. *Róm.* 9: 33. *és* 10: 11.

(i) A' Kristusról való jövendőmondás.

17. (k) És az ítéletet régulára vonszom, és az igazságot mértékre: és a' köesső elsepri a hazugságban való reménységet, és az árvízek elborítják a' ti oltalmatokat. 2. *Kir.* 21: 13.

(k) Az az, Kristus' idejében a' tökélletes igazságra, és ítéletre e' világot megtanítom, hogy az ő vélekedések semmivé légyen.

18. Akkor eltöröltetik a' halállal való szövetségtek, és a' koporsóval való frigyetek nem marad meg, és az eláradott ostor mikor általmégyen, eltapod titeket.

19. Mihelyt általmenénd elragad titeket, általmégyen pedig nappal és éjjel minden napon, annyira, hogy tsak a' félelem is megertesse az *Istennek* hallott beszédét.

20. (l) Mert rövidebb lészen az ágy, hogy nem mint abban elnyújtózhatnék valaki: és kissebb lészen a' lepel, hogy nem mint azzal belepelhetné magát.

(l) Az az, minden felől annyira megszoríttattok, hogy nem tudtok hova lenni, és a' nyúgalomnak helye lészen nektek gyötrelemnek helye.

21. Mert miképen a' Pérazim' hegyén felkel az Úr, és mint a' Gibeonnak völgyében megharagszik, hogy az ő dolgát tegye, az ő idegen dolgát, hogy az ő tselekedetit tselekedje, az ő idegen tselekedetit. (m) 2. *Sám.* 5: 20. 1. *Krón.* 14: 13. *Jós.* 10: 10. 2. *Sám.* 5: 25. 1. *Krón.* 14: 16.

(m) Az Istennek saját dolga a' kegyelmesség és jótétemény, idegen dolga az ostorozás, mellyre ötet a' mi büneink kénszerítik.

22. Mostan azért hagyjátok el a' tsúfolást, hogy meg ne keményíttessenek a' ti köteleitek: mert elvégezett megemésztést hallottam az Úrtól, a' seregeknek Urától mind az egész föld ellen.

23. Vegyétek füleitekbe, és halljátok meg az

én szómat; figyelmezzetek reá, és halljátok meg az én beszédemet.

24. (n) Avagy mind egész nap szánt-é a' szántó ember, hogy vessen? avagy barázdolja-é és boronálja-é az ő földét egész nap?

(n) E' hasonlatossággal a' Próféta azt jelenti, hogy Isten az ő népének büntetésében rendel és móddal tselekeszik mint a' szántóvető ember. Mintha azt mondaná: miképen hogy a' szántásnak, vetésnek, aratásnak ideje vagyon, és mindenféle veteménynek tséplésének külömb módja: azonképen az Isten' ítéletinek és minden rendnek büntetésének ideje és módja vagyon.

25. Nemde nem akkor veti-é el a' ledneket, avagy nem akkor hinti-é a' köményt; avagy az ő jó gabonáját és árpáját, vagy tönkölyét az ő mezejében nem akkor veti-é el, minekutánna a' megszántott földnek színét megegyenesíti?

26. Azután öszveköti azt a' szerént, a' mint őtet az ő Istene tanítja.

27. Mert nem tséppel tsépeltetik ki a' lednek, a' kömény is nem szekérnek kerekével tapodtatik ki: hanem páltzával verik ki a' ledneket, és veszszővel a' köményt.

28. A' búzát pedig tsépelik, de nem mind örökké tsépelik azt: és noha az ő tséplő szekerének kerekeivel tapodtatja, mindazáltal az ő lovaival öszve nem rontja azt.

29. Ez is a' seregeknek Urától származott, ki tsudálatos az ő tanátsában, és nagyságos az ő valóságában. *Jer.* 32: 19.

XXIX. RÉSZ.

E' Részben a' Próféta fenyegeti Jérusálemnek városát mind templomával és mind oltárával egyben, mellyekben nagy reménységeket vetették vala az Assíriabeliek ellen, kiknek kegyetlenségeket is megírja. Másodszor arról panaszolkodik, hogy noha sokat szóll nekiek az ő romlások felől, mindazáltal soha azt el nem hihetik, és az Isten' beszédinek értelme ő tőlök elrejtetett. Azt mondja pedig, hogy annak oka nem egyébb, hanem a' képmutatás, és az ő tőlök gondolt hamis tiszteletek. Fenyegeti azért a' képmutatókat nagy veszedelemmel, holott végezetre azt is megmondja, az Istennek a' hitetleneken való ostora mit használjon a' híveknek.

JAJ az Árielnek, (a) az Árielnek *mondom:* a' városnak, mellyben lakozott Dávid: esztendőről esztendőre ölettessenek innep napokon az *áldozatra való* bárányok.

(a) Áriel annyit tészen: mint Istennek oroszlánja: annak nevezi a' nagy oltárt, a' mellyen áldoznak vala, mivelhogy sok barmot emészt vala meg mint egy oroszlán: de érti a' templomot is, és mind az egész várost, mellynek veszedelméről prófétál.

2. Mindazáltal megszorítom az Árielt, és lészen keserűség és szomorúság, és ollyan lészen a' *város* mint az Áriel. (b)

(b) Az az: mint az áldozatnak idején sok megöletett barom fekszik az oltár környül, azonképen Jérusálem környül feküsznek a' megöletett emberek.

3. Mert köröskörnyül táborral környül veszlek tégedet, és megkörnyékezlek tégedet fából tsinált tornyokkal, és erősségeket állatok te ellened, *Jer.* 6: 3. *Ézek.* 17: 17.

4. Annyira, hogy megaláztatván a' földről szólli, és a' porból lészen a' te súgva való szód: mint az ördöngös jövendölőké ollyan lészen a' földről a' te szód, és mintha a' porból suttogna a' te beszéded. *R.* 8: 19.

5. Mert ollyan lészen mint az apró por, a' te idegen ellenségednek sokasága, és az erőszaktévőknek sokasága mint a' polyva, melly elragadtatik a' széltől: és ez lészen hirtelen és hamar. *Jób.* 21: 18. *'Solt.* 1: 4. *és* 35: 5. *R.* 17: 13. *R.* 30: 13.

6. A' seregeknek urától látogattatik meg mennydörgéssel, földindúlással, és nagy zúgással, forgó és háborgó szélvészszel, és megemésztő tűznek lángjával.

7. (c) És ollyan lészen mint az éjjeli látásnak álma a' pogányoknak sokaságok, mellyek hadakoznak az Áriel ellen: és mindenek, kik az ellen vitézkednek, erősségeket tsinálnak az ellen, és megszorítják azt:

(c) Azt akarja jelenteni, hogy olly nagy dühösséggel lesznek az Assíriabeliek a' 'Sidók ellen, hogy semmi vérontással, öldökléssel, ragadománnyal nem elégesznek meg, hanem nekik úgy tetszik minden tselekedetek és kegyetlenségek mint egy álom.

8. És ollyan lészen *mondom*, mint a' melly éhező ember álmodozik *és álmában* eszik, és mikor felserken, üres a' hasa: avagy miképen álmodozik a' szomjúhozó, ki *álmában* iszik, felserken, és ímé ugyan szomjú, és kívánja az italt: úgy lészen mind azoknak a' pogányoknak sokaságok, mellyek vitézkednek a' Sion' hegye ellen.

II. 9. (d) Mulassatok és gondolkodjatok *erről:* megvakultanak, és megvakítanak *egyebeket is;* megrészegednek, de nem a' bortól; tántorognak, de nem a' részegítő italtól.

(d) Azt mondja a' Próféta: akár mennyit gondolkodjanak arról a' 'Sidók a' mit nekiek mond az Isten beszédéből az ő veszedelmek felől, mindazáltal az ő szentségek felől való vélekedések annyira megvakította őket, hogy ugyan nem hihetik a' reájok következendő veszedelmet: hasonlítja azért őket a' részegekhez; és azokhoz, kik a' bepetsételtetett írást nem olvashatják, vagy ugyan nem tudják olvasni, melly dolog az Istennek nagy ostora.

10. Mert beborított az Úr titeket álomnak lelkével, és bezárlotta a' ti szemeiteket a' Prófétákkal egyben; a' ti bölts fejedelmiteknek *szemeit is* befedezte. *Róm.* 11: 8.

11. Annakokáért mind ezeknek látása hasonlatos nektek a' bepetsételtetett levélnek beszédihez, mellyet ha adnak az írás túdónak, és ha azt mondják: olvasdel ezt; azt mondja: nem olvashatom, mert bepetsételtetett.

12. Ha pedig adják a' levelet annak, a' ki nem tud írást, és ezt mondják neki: olvasd el ezt; azt feleli; nem tudok írást.

13. Mert ezt mondá az Úr: mivelhogy e' nép én hozzám közelget szájával, és az ő ajakokkal tisztelnek engemet, az ő szívek pedig távol vagyon én tőlem; és a' melly tisztelettel tisztelnek engemet, emberek' parantsolatjából tanúlták azt:

14. Annakokáért ímé én tsuda dolgokat tselekeszem e' néppel, tsuda dolgokat *mondom* és az ő böltseinek böltsességek elvész, és az ő értelmesinek értelmek elrejti magát. *Jer.* 40: 7. *Ábdiás.* 8. *Mát.* 11: 25. 1. *Kór.* 1: 19.

15. Jaj azoknak, kik az Istentől mélységesen elrejtik az ő tanátsokat, és az ő tselekedeteik setétségben vagynak, és azt mondják: kitsoda lát minket? és kitsoda vészen minket eszében?

16. A' mit elmétekben forgattok bizony ollyan lészen mint a' fazékjártónak sárja: avagy mondja-é a' tsinálmány az ő tsinálójáról, nem tsinált engemet; és az alkotmány az ő alkotójáról, nem tudja mit alkot? *R.* 45: 9.

17. Nemde nem tsak egy kitsiny idő vagyon-é

és a' Libánus hegy Kármellé változik, és a' Kármel ollyannak tartatik mint az erdő?

(e) Az az; nagy változás lészen e' földön, a' Libánus és Kármel elpusztúlnak.

18. (f) És meghallják az napon a' siketek a' könyvnek beszédit; és a' homályosságból 's a' setétségből a' vakoknak szemek látnak.

(f) Az Isten' ostorának haszna, az ő ígéjéhez való engedelem, öröm, vígasság, hálaadás, a' híveknek megtartásokért, a' kegyetleneknek veszedelmekért.

19. És a' szelídek az Úrban örülnek: és az emberek között a' szükölködők vígadnak az Izráelnek szentében.

20. Mivelhogy semmivé lett a' kegyetlen, és megemésztetett a' tsúfoló, és kivágattattak a' kik szorgalmatosok voltak a' hamisságban:

21. (g) És a' kik bűnössé teszik vala az embert a' beszédért; és hálót vetnek vala annak, a' ki őket a' kapuban megfeddi vala: és az igazat elfordítják vala hamisséggal.

(g) Az az; a' kik a' Prófétát fenyegetik, és halálra kergetik vala az igaz mondásért.

22. Annakokáért azt mondja az Úr a' Jákób' házának, a' ki megszabadította Ábrahámot: nem szégyenül meg immár a' Jákób, és immár nem hervad meg az ő ortzája.

23. Hanem inkább mikor látja az ő fiait, az én kezemnek munkáját ő közte, hogy az én nevemet szentelik: a' Jákóbnak szentét *ők is* megszentelik, és az Izráelnek szent Istenét félik.

24. És a' kik lélekben tévelygenek vala, megtudják az értelmet, és a' kik zúgolódnak vala, megtanúlják a' törvényt.

XXX. RÉSZ.

Mivelhogy a' 'Sidók az Assíriabeli királytól való félelmekben, az Istenre nem néznek és az ő segítségét nem kérik vala, hanem emberi erőben bízván Égyiptomból vártak segítséget, azért a' Próféta feddi őket, és inti, hogy ne küldjenek Égyiptomba segítségért, melly nekiek nem használ, a' követeket is, kik sok szamárokon és tevéken hordják vala a' kintset Égyiptomba, fenyegeti a' Próféta. És hadja Isten a' Prófétának, hogy a' 'Sidóknak engedetlenségeket örök emlékezetre beírja. Annakutánna okát mondja a' Próféta miért nem siet az Isten az ő népének veszedelmére, holott azoknak kik az Isten' segítségét várják szép ígéreteket tészen, és megmondja minemű jó tselekedetekkel jelentik ki azok az ő igaz megtéréseket, kiknek külső jókat is ígér. Utólszor megírja az Istennek megbúsúlt haragját a' Sénakérib ellen.

JAJ az engedetlen fiaknak, azt mondja az Úr, kik tanátsot (a) tartanak én nálam nélkül, és oltalmat keresnek magoknak az én lelkem nélkül, hogy a' bűnhöz bűnt adjanak.

(a) Tudniillik, hogy a' maga oltalmára szövetséget és frigyet vessen az Égyiptomi királlyal, Nabukodonozor ellen a' Babilóniai király ellen. Lásd *Ezék.* 17: 15. *Jer.* 37.

2. Kik Égyiptomba törekednek menni, holott az én számtól tanátsot nem kérdettek; hogy a' Faraó erejével erősítsék meg magokat, és az Égyiptom' árnyéka alá vonják magokat.

3. Mert lészen nektek a' Faraó ereje szégyentekre, és az Égyiptom' árnyékában való reménységtek gyalázatotokra.

4. Mivelhogy voltak az ő fejedelmi (b) Zoán városban, és az ő követi Hánes városig mentek.

(b) Érti a' Júda országának fejedelmit, kik Égyiptomba mentek volt.

5. Mindnyájan megszégyenülnek a' nép miatt, melly nekiek nem használ, sem segítségre, sem valami haszonra: hanem szégyenekre és gyalázatjokra *lészen:*

6. (c) A' Déli oktalan állatok ellen való terhes jövendölés: a' nyomorúságnak és szorongattatásnak földében, a' honnan kijönek az ifjú és öreg oroszlán, vipera kígyó és tüzes repülő kígyó; a' szamaraknak hátokon viszik az ő jószágokat, és a' tevéknek púpjokon az ő kintseket, ollyan népet, melly nem használ nekiek.

(c) 'Sidó országból Égyiptomba igen veszedelmes út vala az oroszlánok és sárkányok miatt, a' követeket azért azokkal fenyegeti a' Próféta. A' Déli oktalan állatokon pedig érti a' tevéket és szamarakat, mellyeken a' kintset hordják vala 'Sidóságból Égyiptomba.

7. Mert az Égyiptombeliek híjában és haszontalanúl fognak segíteni, erre nézve az ő erejek nem egyébb hanem, hogy vesztég üljenek: azért kiáltottam.

II. 8. Mostan annakokáért eredj el, és írd táblára ezt ő nálok, és írd be könyvbe is azt, hogy légyen a' következendő időben, és mind örökkön és örökké bizonyságúl.

9. Mert engedetlen nép *ez*, hazug fiak: olly fiak, kik nem akarják hallani az Úrnak törvényét.

10. Kik azt mondják a' látóknak: ne lássatok; és a' nézőknek: ne lássatok nekünk igazakat, hanem szólljatok minekünk hízelkedő beszédeket lássatok tsúfolásokat.

11. Távozzatok el az útról, térjetek el az ösvényről; szüntessétek meg a' mi ortzáinkról az Izráelnek Szentét.

12. Annakokáért azt mondja az Izráelnek Szente: mivelhogy megútáljátok e' beszédet, és bíztok álnokságban és hamisságban, és ahoz támaszkodtok:

13. (d) Azért lészen néktek e' hamisság hasonlatos a' ledűlendő *kőfalnak* hasadásához, vagy a' magas kidűlyedett kőfalhoz; mellynek leomlása hirtelen egy szempillantásban lészen.

(d) Az az, az emberben való bizodalmotok szinte ollyan erőtelen mint a' megrepedezett kőfal.

14. Söt ennek romlása hasonlatos lészen a' fazékjártó edényének romlásához, melly minden kíméllésnélkül eltörettetik, annyira, hogy annak öszveromlott darabjai között nem találtatik olly tserép, mellyben szenet vihetnének a' tűzhelyről, vagy vizet meritenének a' kútból.

15. Mert így szóll az Úr, az Izráelnek szente: nyúgodalomban és tsendességben maradhattok meg, tsendességben és reménységben lészen a' ti erősségtek; és nem akarjátok:

16. Hanem azt mondjátok: semmiképen nem akarjuk, hanem lóra ülvén futunk: azért futtok: és gyors állatokon nyargalunk; azért gyorsabbak lésznek azok, a' kik titeket kergetnek.

17. Ezer ember *futamodik el* egynek megriasztása előtt; és ötnek riasztása előtt *mindnyájan* elfutamodtok: míg nem úgy maradtok mint a' hajónak árbotzfája a' hegynek tetején, (e) és hasonlatosok lésztek a' halmon való zászlóhoz.

(e) Az az, mint az egyesfa a' hegynek tetején, melly úgy áll, mint egy árbon fa.

III. 18. (f) És annakokáért vár titeket az Úr, hogy könyörüljön ti rajtatok, és annakokáért magasztalja fel magát, hogy megkegyelmezzen nektek, mert ítéletnek Istene az Úr: boldogok mind azok, a' kik várják őtet: *Solt.* 2: 12. *és* 34: 9. *Péld.* 16: 20. *Jer.* 17: 7.

(f) Okát mondja a' Próféta miért nem siet az Isten a' büntetésre ollyan módon, mint az ember siet a' bűnre; mert az Isten kegyelmes, és ítéletnek Istene.

Istene. Azt is megmondja pedig, hogy noha az Isten láttatik alunni, de felkél az ő népének segítségére.

19. Mert a' nép Sionban lakozik és Jérusálemben: azután nem sírsz, könyörülvén könyörül te rajtad, a' te kiáltásodnak szavára: mihelyt hallándja azt, megfelel teneked.

20. És jóllehet keserűségnek kenyerét adja teneked, és nyomorúságnak vizét: de nem távozik el többé egy is a' te tanítóid közzül, és a' te szemeid látják a' te tanítóidat.

21. (g) És a' te füleid hallják a' te utánnad kiáltónak szavát, ki ezt mondja: ez amaz út, ezen járjátok, mikor vagy jobb kézre vagy bal kézre elhajoltok.

(g) Azt ígéri Isten nekiek, hogy a' kik az ő népe között választattak, azokat megtéríti az ő ígéjének hirdetése által, és megírja az igaz penitentziát az ő gyümöltséről; holott tsak a' bálványoknak elhányásokrol szóll, de az alatt egyébb gyümöltsét is érti a' penitentziának; ígér pedig a' penitenzia tartóknak sok külső jókat.

22. És megfertéztetitek az ezüstből tsinált bálványoknak szépségeket, és aranyból öntött bálványoknak öltözeteket: és eltávoztatod azokat mint a' havi *aszszonynak* tisztátalanságát, és azt mondod annak: eredj dolgodra innét.

23. És ád akkor az Úr esőt a' te magodra, mellyel a' te földedet bevetetted, annyira, hogy a' kenyér, a' földnek termése bővséges és kövér légyen: akkor a' te barmaid is széles mezőn legeltetnek.

24. A' te ökreid is, és szamáridnak vemhéi, mellyek a' földet szántják, tiszta abrakot esznek, mellyek megszórattattak szóró lapáttal és rostával.

25. És lésznek minden magas hegyen, és minden magas halmon patakok, vizeknek folyási; a' nagy öldöklésnek napján (h) mikor leesnek a' tornyok.

(h) Érti a' Sénakérib' hadának levágatásának napját.

26. És a' holdnak világossága lészen ollyan mint a' napnak világossága, a' napnak pedig világossága hétszer nagyobb lészen, mint hét napnak világossága; melly napon az Úr beköti az ő népének romlását, és annak sebének általütését meggyógyítja.

IV. 27. Ímé az Úrnak neve jő nagy meszszünnen, kinek ortzája ég, és az ő terhe nehéz; kinek ajakai betöltek haraggal, és az ő nyelve mint a' megemésztő tűz.

28. És az ő lehellése mint a' megáradott patak, melly torkig ér: hogy a' pogányokat megrostálja, míg nem semmivé lésznek, (i) és ollyan mint az ide'stova hordozó zabola a' pogányok' szájokban.

(i) Vagy így, és azt miveli, hogy a' népek tévelyegjenek, zabolát vetvén az ő szájokba.

29. És énekeltek akképen, mint az éjszaka, mellyen az innepnek szentelésére készültök, és a' ti szíveteknek öröme lészen, mint annak a' ki síppal mégyen, hogy elmenjen az Úrnak hegyére, és az Izráelnek kősziklájához:

30. És az Isten megzendíti az ő szavának hatalmasságát, és az ő karjának alászállását megmutatja az ő megbúsúlt haragjában, megemésztő tűznek lángjában, pusztítással, áradással, és köesővel.

31. Mert az Isten' beszédének általa megrontatik az Assíriabeli király, ki *egyebeket* veszszővel vert.

32. És valahová mégyen, a' veszsző ugyan hozzá ragasztatott lészen, mellyet az Úr vét ő reá dobokkal és hegedűkkel: és az ő kezének felemelésével hadakozik ő ellene.

33. Mert megkészíttetett eleitől fogva a' Tófet, (k) a' királynak is megkészíttetett, mélységesen és szélesen tsinálta *az Úr* azt: mellynek égése tűz, és sok fa, az Úrnak fúvallása gyújtjameg azt, mint egy kénkőnek patakjával.

(k) Tófet, Jérusálem mellet egy szép völgy volt, mellyet Hinnon völgyének is hívtak, holott az Istennek parantsolatja ellen, az ő magzatjokat a' Sidók a' Molok bálvány istennek áldozzák vala, melly kiformáltatott rézből üregen, mellybe az ő gyermekeket betették, és tűzzel megégettek, kiknek, hogy jajgatásokat és sikoltásokat ne hallanák erősen doboltak, honnét nevezték Tófetnek, mert tóf dobot tészen; ugyan azon hely neveztetett a' kínokért Gehennának is. Azért a' Tófet' és a' Gehenna mind egy helyet jegyez. Hogy pedig az embereket az Isten' lelke a' Tófet' völgyében való tselekedetektől elrettentené, a' poklot nevezi Tófetnek és Gehennának. Mikor annakokáért azt mondja itt Ésaiás, hogy a' Tófet megkészíttetett, azt jelenti, hogy a' pokol megkészíttetett, mellyet mond mélységesnek, szélesnek, és tűzzel égőnek, hogy megjelentse azt, hogy soha senki onnét ki nem jöhet, Luk. 16: és hogy sokan mennek oda, holott retteneteképen gyötrettetnek. Az írás emlékezik a' Tófetről 2. *Kir.* 23. *Jer.* 14.

XXXI. RÉSZ.

E' Részben fenyegeti Isten a' Próféta által a' Sidókat az emberi erőben való bizodalomért, és hogy nyomorúságokban Istentől nem várták az segítséget. Fenyegetésének és intésének három okát mondja: először, mert az Isten' kezét senki meg nem foghatja, hogy meg ne büntesse a' bűnösöket, mikor megakarja büntetni. Másodszor, mert az Égyiptombeliek, tsak emberek: Harmadszor, mert Isten az ő népét megoltalmazhatja, mint az oroszlán az ő prédáját. Végezetre inti a' népet penitentziára, mellynek gyümöltsét megmondja, és ígéretet tészen.

JAJ azoknak, kik Égyiptomba mennek segítségért, és támaszkodnak a' lovakhoz: (a) és reménységeket vetik a' szekerekben, mivelhogy sokak; és a' lovagokban, mivelhogy felette igen erősek: és nem tekíntenek az Izráelnek szent *Istenére*, és az Urat nem keresik meg.

(a) Az Égyiptombeliek sok és nagy lovag hadat állíthattak ki, azért mondja, hogy jaj azoknak, a' kik a' lovakhoz támaszkodnak, és a' szekerekben vetik az ő reménységeket, mert hadakozó szekereket is sokat tartottak.

2. (b) De ő is bölts, és hoz veszedelmet és az ő beszédit nem változtatja el: hanem ellene támad a' gonoszoknak házok ellen, és azok ellen, kik segítségül vagynak a' hamisságnak tselekedőinek.

(b) Mintha mondaná: bátor böltsek legyenek az Égyiptombeliek és hatalmasok, de az Isten is bölts, hatalmas, ki a' gonoszokat, és a' kik a' gonoszokat segéllik, megbünteti.

3. Az Égyiptombeliek pedig emberek és nem Isten; és az ő lovok hús, és nem lélek: azért ha az Úr kiterjeszti az ő kezét, elromol a' segítő és a' megsegíttetett elesik, és egyenlőképen mind ezek elvesznek.

II. 4. Mert ezt mondá énnekem az Úr: mint az ordító oroszlán, és a' gyermekded oroszlán az ő prédája mellett, mikor a' pásztorok seregel gyűlnek ő ellene, azoknak szavoktól meg nem retten, és az ő sokaságok előtt meg nem alázza magát: azonképen leszáll a' seregeknek Ura, hogy hadakozzék a' Sion' hegyéért, és az ő halmáért.

5. Mint a' repesö madarak; azonképen oltalmazza a' seregeknek Ura Jérusálemet: oltalmazván megszabadítja, és környüle járván megtartja.

6. Térjetek meg *ahoz*, kit a' ti hitetlenségtekkel felingerlettetek ti Izráel' fiai.

7. Mert az napon minden ember elveti az ö ezüst bálványit, és az ö arany bálványit: mellyeket tsináltak nektek a' ti kezeitek bünre. *R.* 2: 20.

8. És elesik akkor az Assíriai had nem ember' fegyvere miatt, és nem ember' fegyvere emészti meg azt, és a' fegyvertöl való féltében elszalad, és az ö erösseinek szívek elolvadnak.

9. És a' félelemnek miatta az ö várához folyamodik, és megrémülnek az ö fejedelmi a' zászlótól: azt mondja az Úr, kinek tüze vagyon Sionban, és kementzéje Jérusálemben. (c)

(c) Az az, Isten mondja, a' kit Jérusálemben áldozatokkal tisztelnek.

XXXII. RÉSZ.

Jövendöt mond a' Próféta Ézékiás királynak birodalmáról, holott elöször megmondja minemü lészen a' király, minemük az utánna való fejedelmek, és hogy minden rendetlen dolgokat, mind külsö renden, mind a' mi néz az Isteni tiszteletre, helyre állat a' király: másodszor inti a' népet, hogy az Ézékiás' országának vagy birodalmának elötte, a' reájok következendö veszedelemnek eleit vegyék a' penitentziával. Utólszor megmondja a' hasznokat, mellyeket a' hívek vesznek az Ézékiás birodalmából.

Imé a' király uralkodik igazságban, és a' fejedelmek elöl járnak az ítélet tételben. (a)

(a) A' fejedelmeknek igazságot és ítéletet tselekedniek nem egyébb, hanem Isten' törvénye szerént tselekedni, az ártatlanokat oltalmazni, a' gonoszokat büntetni.

2. És lészen az a' férjfiú oltalom a' szél ellen, és a' zápor esö ellen megmaradásnak rejteke: mint a' víznek folyási a' száraz helyen, és mint a' nagy köszálnak árnyéka a' szomjúhozó földön.

3. (b) És meg nem homályosodnak a' látóknak szemeik, és a hallóknak füleik figyelmeznek.

(b) Azt akarja jelenteni a' Próféta, hogy Ézékiás király minden rendetlen dolgokat eltöröl és minden dolgokba jó módot és rendet szab.

4. A' bolond is megérti a' tudományt, és a' selypeknek nyelvek is siet ékesen szóllni.

5. És többé a' bolond nem neveztetik bö kezünek; és a' fösvény nem mondatik adakozónak.

6. Mert a' bolond boszszúságot szóll, a' kinek szíve tselekeszik hamisságot: ki képmutatás szerént tselekeszik és szóll Isten ellen tévelygést, az éhezö embernek lelkét megüresíti, és a' szomjúhozónak italát elfogyatja.

7. (c) A' fösvény embernek gonosz eszközei vagynak, ki gonosz tanátsot tart, hogy az alázatosokat elveszesse hamis beszédekkel; mikor a' szegény ember igazságot mondana is;

(c) A' fösvény ember nem tsak ö maga gonosz, hanem minden eszközei, és minden tselekedeti gogoszok mint a' felsö versben is mondá.

8. Az adakozó pedig tanátskozik az adakozásról, és az adakozásban elömégyen.

II. 9. (d) Ti gazdag aszszonyok, keljetek fel, halljátok meg az én beszédemet: ti nagy bátorságban élö leányok, vegyétek füleitekbe az én beszédemet.

(d) A' nagy bátorságban élö városokat és falukat érti az aszszonyokon és leányzókon.

10. Nagy sok esztendökben megháborodtok ti bátorságban élök, mert elfogyatkozik a' szüret, és takarás nem lészen.

11. Rettenjetek meg ti gazdag *aszszonyok*, mozdúljatok meg ti bátorságban élök, vessétek le ruháitokat és mezítelenítsétek meg magatokat, és övedzétek be a' ti derekaitokat gyász ruhával.

12. Sírnak a' tsetsért (e); a' gyönyörüséges mezökért, és a' termö szölö tövekért.

(e) A' Próféta tsetsnek nevezi a' mezöket és szölöket, mellyekröl élnek a' népek, miképen a' kis gyermek az ö annyának tsetsiböl él; mint a' Próféta maga magyarázza ezen versben.

13. Az én népemnek földén tövis és tsipke nevekedik, minden örömnek házaiban, és minden örvendezö városban.

14. Mert a' paloták elhagyattatnak, a' városnak sokasága elpusztíttatik, a' tornyok és bástyák barlangok lésznek mind örökké (f) a' vad szamaraknak örömökre, és a' nyájjaknak legeltetésekre:

(f) A' 'Sidók örökké való idönek mondják a' hosszú idöt.

III. 15. Míglen kiontatik mi reánk a' lélek onnét feljül; hogy légyen a' puszta ollyan mint a' Kármel, és a' Kármel ollyannak ítéltessék mint az erdö.

16. És lakozzék a' pusztában ítélet, és igazság üljön a' termö mezön. *R.* 29: 17.

17. Akkor az igazságnak tselekedete lészen békesség, az igazságnak tselekedete, *mondom*, lészen tsendesség és bátorság mind örökké.

18. Mert lakozik az én népem békességnek hajlékában, és bátorságos sátorokban, és tsendes nyúgalmakban.

19. És mikor a' köesö leszáll, az erdöre mégyen, és a' város megöröködik a' völgyben.

20. (g) Boldogok vagytok ti, kik a' vizek mellett vetettetek; és kik a' ti ökrötöknek és szamaratoknak lábait oda botsáttátok.

XXXIII. RÉSZ.

A' Próféta e' Részben jövendöt mond a' Sénakérib királynak, és annak képében az Anyaszentegyháznak ellenségeinek veszedelmekröl, hogy megesmértessék az Isten lenni igaznak és hatalmasnak. Azután szóll a' népnek nyomorúlt állapotjáról, holott biztatja öket az Isten' segítségének közel való voltával, és az ellenségek' szándékjoknak híjábavaló voltával. Utólszor azt mondja a' Próféta, hogy noha a' kép mutatók a' nyomorúságnak idején az Istent vádolják, mindazáltal a' hívekhez akkor is megmutatja jóakaratját.

Jaj teneked, ki kóborlasz (a) holott te mástól nem kóborlattattál; ki más ellen hamissan tselekeszel, holott teveled hamissan nem tselekedtek. Mikor megszünöl fosztani, te is megfosztatol, mikor a' hamis tselekedetnek véget veténdesz, te veled is hamissan tselekesznek.

(a) A' kóborlón érti Sénakérib királyt.

2. Uram! könyörülj rajtunk, te benned bíztunk: légy ezeknek oltalmazójok minden napon, és mi szabadítónk a' szorongatásnak idején.

3. A' zendülésnek szavától elfutnak a' népek, és a' te ditsösséged elött a' pogányok eloszlatnak.

4. És a' ti kóborló marhátok egybegyüjtetik, mint mikor a' tserebogarakat egybegyüjtik, a' ragadozónak ollyan nagy gyorsaságával, minemü gyorsaságok vagyon a' sáskáknak.

5. Felmagasztaltatik (b) az Úr, ki lakozik a' magasságban; betölti a' Siont ítélettel és igazsággal.

(b) Mondatik Isten felmagasztaltatni, ítéletet és igazságot tselekedni, mikor az ő népét megszabadítja, ellenségét elveszti.

6. (c) És a' te idôdnek állandósága, erôssége és boldogsága lészen a' böltsesség és tudomány. Az Úrnak félelme lészen az ő kintse.

(c) Értelme ez: a' te állandó maradásod, erôsséged, boldogságod és kintsed lészen a' tudomány, az Isten felöl való böltsesség és az Isteni félelem.

7. (d) Ímé az erôssek kiáltanak ottkinn, és a' békességnek követi nagy keservesen sírnak.

(d) Prófétál a' Sénakérib' követeiröl és az Ézékiás' követeiröl: lásd meg. *R.* 36: 37.

8. Elpusztúltanak az útak, megszûnt az útonjáró: felbontotta a' szövetséget, (e) megútálta a' városokat, semminek állította az embert.

(e) Tudniillik Sénakérib.

9. Sírt, meghervadott a' föld, megszégyenült, a' Libánus is kivágattatott, ollyan lett a' Sáron mint a' puszta elpusztíttatott a' Básán és a' Kármel.

10. Majd felkelek, azt mondja az Úr: majd felmagasztaltatom, majd felmagasztalom magamat.

11. Fogadtok polyvát és szültök pozdorját: (f) a' ti lelketek mint a' tûz megemészt titeket.

(f) A' Sénakérib' hadát neveti, értelme ez: minden gondolatotok híjábavaló lészen, mert nem megyen véghez.

12. És ollyanok lésznek a' népek mint a' meggyûjtatott mész kementze, mint a' levágatott tövissek tûzzel égettetnek meg.

13. (g) Halljátok meg távolvalók, mit tselekedtem én; és értsétek meg szomszédok az én hatalmasságomat.

(g) Értelme ez mind ezeknek a' verseknek; noha az istentelenek és a' képmutatók azt mondják, hogy soha immár Istentöl nem kellene egyebet várni, hanem hogy megemészsze az ő népét mint a' tûz megemészti a' pozdorját, mindazáltal a' ki megtér Istenhez, és az ő parantsolatja szerént él, annak Isten minden jóval vagyon. Azért szép ígéreteket tészen az Isten az ő népének.

II. 14. Megrettentek vala a' bünösök Sionban, a' hitetleneket környülvette vala a' félelem, *és ezt mondják:* kitsoda maradhatna mi közzülünk a' megemésztő tûzzel? kitsoda lakhatnék mi közzülünk az örökkévaló lángal?

15. A' ki igazságban jár, igazat szóll; a' ki megútálja a' tsalárdságból való nyereséget, a' ki az ő kezét megoltalmazza ajándék vételtöl, a' ki bedugja az ő füleit, hogy ne halljon gyilkosságot, és az ő szemeit befogja, hogy ne lásson gonoszt. *'Solt.* 15: 2. *és* 24: 3.

16. Ez illyen ember magasságban lakozik, és ennek oltalma a' kösziklákuak bástyája: az ő kenyere megadatik, és az ő vizei állandók.

III. 17. A' te szemeid a' királyt az ő ékességében látják, és látnak meszsze való földet. (h)

(h) Az az, megszélesednek a' te határid.

18. A' te szíved gondolkodik *az elébbi* félelemröl, hol vagyon az íródeák? a' ravás pénznek beszedője? hol a' tornyoknak számlálója? 1. *Kor.* 1: 20.

19. Kegyetlen népet nem látsz, olly népet is nem látsz, mellynek nyelvén nem értenél, idegen nyelvü népet, és mellyet meg nem érthetnél.

20. Tekénthetsz-é a' mi gyülekezetünknek városát a' Siont, a' te szemeid lássák Jérusálemet a' nyúgalomnak hajlékát, és olly sátort, melly az ő helyéből ki nem mozdíttatik, mellynek szegei soha örökké el nem vitetnek, mellynek kötelei soha el nem szakadoznak.

21. Hanem ott minekünk az erôs Úr lészen folyóvizek gyanánt, és széles patakok gyanánt: mellyen által nem mégyen a' hajósoknak hajójok, sem pedig az öreg terhes hajó azon által nem mégyen.

22. Mert az Úr minekünk bíránk, az Úr a' mi törvény adónk, az Úr a' mi királyunk, ő tart meg minket.

23. Megtágúltak a' te köteleid: nem tartják erôsen az ő árbotz fájokat, és nem teríthetik ki a' vitorlákat; akkor sok ragadomány osztatik el, és a' sánták is kapják a' prédát.

24. És nem mondja ezt a' lakos: beteg vagyok; mert a' melly nép abban lakozik, megszabadúl az ő bûneitöl.

XXXIV. RÉSZ.

Miképen a' felsö Részben fenyegeté Sénakéribet; azonképen e' Részben fenyegeti mind a' pogány népeket, kik az Isten' házának ellenségi voltak, nevezet szerént pedig fenyegeti az Édomitakat és Botzra várost.

JÖJJETEK elö pogány népek és halljátok; és nemzetségek vegyétek eszetekbe: hallja meg a' föld, és annak minden tellyessége, e' földnek kereksége, és annak minden termési. *'Solt.* 49: 2. *R.* 1: 2.

2. Mert az Úrnak buzgó haragja vagyon minden pogány népek ellen, és búsúlása azoknak minden sokaságok ellen: veszedelemre rendelte azokat, és adja azokat halálra.

3. Azoknak megölettettei elvettetnek, és azoknak holt testeknek bûzi felmégyen, és a' hegyek megolvadnak azoknak vérek miatt.

4. Az egeknek minden serege megeped, és egybehajtatnak az egek mint a' hártya; és azoknak minden seregek lehull, miképen lehull a' szölönek levele, és miképen az éretlen *füge* lehull a' figefáról. *Jel.* 6: 14. *Jel.* 6: 13.

5. Mert megrészegíttetett az égben (a) az én fegyverem: ímé az Édomitákra leszáll ítéletre, és a' népre, mellyet veszedelemre rendeltem. *R.* 63: 1.

(a) Az az, elvégeztem mennyben, hogy az én fegyveremet megrészegítsem az ellenségnek vérével.

6. Az Úrnak fegyvere megtellyesedik vérrel, meghízik kövérséggel, a' bárányoknak és a' bakoknak vérekkel, (b) kosok' veséinek kövérével: mikor az Úrnak áldozatja lészen Botzrában, és nagy öldöklés az Édomitáknak földökön.

(b) A' bárányokon a' községet: a' bakokon, kosokon, a' fejedelmeket érti.

7. Lejönek az Unikornisok is ő velek, és a' tulkok az erös *bikákkal*, annyira, hogy megrészegedjék az ő földök vérrel, és az ő porok meghízzék kövérséggel. *Jel.* 19: 22.

8. Mikor az Úrnak boszszúállásának napja, és a' büntetésnek esztendeje lészen a' Sionért. *R.* 63: 4.

9. Annakokáért az ő patakjai változnak fenyöviaszszá, és az ő pora kénkövé: és lészen az ő földe égö fenyöviasz gyanánt.

10. Éjjel és nappal el nem oltatik, mind örökké felmégyen az ő füsti: nemzetségröl nemzetségre pusztán marad, soha örökké senki azon által nem mégyen.

11. Hanem örökség szerént bírja azt a' publikán madár és a' bagoly, az esztrag és holló lakja azt, és a' pusztaságnak líneáját, és a' híjábavalóságnak mértéksinorját terjeszti ki arra. (c) *Sofon.* 2: 14.

(c) Az az, azt mivéli az Isten, hogy valaki azt megakarja épiteni, híjába munkálodjék, és annak megépítésének minden alkalmatosságát elveszti.

12. (d) Annak fő embereit a' királyságra hívják, de senki nem lészen ott *arra való:* és mind az ő fejedelmi semmik lésznek.

(d) Némellyek így fordítják: az ő fő embereit ország nélkül vagy birodalom nélkül valóknak hívják.

13. És az ő palotáiban tövisseknek soksága nevekedik, tsalán és bogátskóró nevekedik az ő erősségeiben, és lészen a' sárkányoknak hajléka, és a' bagoly fiaknak tornátza.

14. És elől találják az erdei vadak a' mezei vadakat, és a' vad ember kiált az ő társának: ott nyúgoszik a' boszorkány, és ott talál nyúgalmas helyet.

15. Ott rak fészket a' bagoly, ott tojik, és ott költi ki, minekutánna melegette az ő tojásit annak árnyékában; oda gyűlnek a' saskeselyűk, egyik a' másikkal.

16. Keressétek meg az Úrnak könyvében és olvassátok meg: ezeknek egy híja nem lészen, ezek közzül egyik sem fosztatik meg az ő társától, mert az én szám parantsolta ezeket, és ő gyűjti az ő lelkével azokat oda a' helyre.

17. És ő vetette elő nekik a' sorsot, és az ő keze osztotta el azt nekik mértékkel: mind örökké bírják azt, nemzetségről nemzetségre laknak abban.

XXXV. RÉSZ.

E' Részben vígasztalja Ésaiás az Istennek Anyaszentegyházát a' Messiásnak eljövetelével, és azokkal a' jótéteményekkel, mellyeket az ő eljövetelével hoz az ő benne hívőknek.

ÖRVENDEZNEK a' puszta és az út nélkül való helyek; örül a' puszta, és virágozni fog mint a' rósa.

2. Virágozván virágzik, és nagy örömmel örül, és örvendez: a' Libánusnak ditsőssége adatik neki, a' Kármelnek és Sáronnak ékessége: meglátják azok az Úrnak ditsőségét, és a' mi Istenünknek ékességét.

II. 3. (a) Erősítsétek meg a' ti ellankadott kezeiteket: és erőtelen térdeiteket erősítsétek meg. *'Sid.* 12: 12.

(a) Így is fordíthatjuk: erősítsétek az erőtlen kezeket; mert némellyek úgy magyarázzák, mintha az Isten szóllna itt a' tanítóknak.

4. Mondjátok azoknak, kiknek szívek félelmes: légyetek erősek, ne féljetek, ímé a' ti Istenetek eljő boszszúállással, az Istennek fizetésével: ő maga eljő és megszabadít titeket.

III. 5. Akkor a' vakoknak szemeik megnyílnak, és a' siketeknek füleik megnyittatnak. *Mát.* 9: 27. *és* 11: 5. *és* 12: 22. *és* 15: 30. *és* 20: 30. *és* 21: 14. *Ján.* 9: 6. 7. *Mát.* 11: 5. *Mark* 7: 31.

6. Akkor ugrándozik a' sánta mint a' szarvas, és a' némának nyelve énekel: mert a' pusztában vizek fakadnak, és patakok a' kietlenben. *Mát.* 11: 5. *és* 15: 30. *és* 21: 14. *Ján.* 5: 8. 9. *Tsel.* 5: 2. *és* 8: 7. *és* 14: 8. *Mát.* 9: 32. *és* 12: 22. *és* 15: 30. *Ján.* 7: 38: 39.

7. A' száraz hely tóvá lészen, és a' szomjúhozó föld vizeknek forrásivá; a' sárkányoknak lakóhelyekben és azoknak barlangjokban nád és káka terem.

8. Lészen ott ösvény és út, és szentségnek útának neveztetik: tisztátalan nem mégyen azon által, (b) és azoknak útokat járják, hogy a' bolond is el ne tévelyedjék azon.

(b) Némellyek így fordítják ezt: tisztátalan nem mégyen azon által, hanem lészen az út ezeké, tudniillik a' kiknek szemek, nyelvek, fülök meggyógyíttatnak és megnyittatnak a' Messiástól.

9. Nem lészen ott oroszlán, és semmi kegyetlen vad nem jár azon, és nem találtatik azon: hanem járnak azon tsak a' megváltattak.

10. Mert az Úrtól megváltattak megtérnek, és nagy énekléssel Sionba mennek, és örökké való öröm lészen az ő fejeken, öröm és vígasság veszi őket környül, és eltávozik tőlök a' keserűség és nyögés. *R.* 51: 11.

XXXVI. RÉSZ.

Sénakérib király a' Rabsaké által, kit Jérusálembe küldött vala, szidalommal és káromlással illeti az élő Istent a' 'Sidóknak hallásokra.

ÉS lőn Ézékiás királynak tizennegyedik esztendejében, feljöve a' Sénakérib király Júdának minden erős városira, és megvévé azokat. 2. *Kir.* 18: 13. *&c.*

2. És elküldé az Assíriának királlya Rabsakét Lákisból Jérusálembe Ezékiás királyhoz nagy sereggel, ki megálla a' felső halastónak folyásánál, a' ruha festők' mezejeknek útánál.

3. És kiméne ő hozzája Éliákim, Hilkiás' fia, ki vala a' háznép előtt való, és Sebna, ki íródeák vala, és Jóák' Asáf fia, ki Sekretárius vala.

4. Kiknek monda Rabsaké: mondjátok meg kérlek Ezékiásnak; ezt mondja az Assíriának nagy királlya: mitsoda bizodalom ez, a' mellyhez bízol?

5. Mondhatnám, (de ha mondom is tsak hijábavaló beszéd) hogy *teneked* eszesség és erősséged vagyon a' hadakozáshoz, kihez bízol, hogy én ellenem pártot ütöttél?

6. Ímé bízol te ím' ez megromlott nád páltzához az Égyiptomi királyhoz, mellyhez a' ki támaszkodik, bemégyen az ő kezébe, és megsérti azt: ollyan Fáraó, az Égyiptombeli király, mind azokhoz, a' kik ő hozzá támaszkodnak. *Ézék.* 29: 6. 7.

7. Hogyha azt mondándod nekem: a' mi Urunkban Istenünkben bízunk; avagy nem az-é az, a' kinek kápolnáit és oltárit elrontotta Ézékiás, ezt mondván Júdának és Jérusálemnek: ez oltár előtt hajoljatok meg?

8. És mostan adj zálogot kérlek az én Uramnak az Assíriabeli királynak: és adok teneked két ezer lovat, hogyha adhatsz embereket, kik azokra üljenek.

9. Mimódon maradhatnál azért meg az én uramnak legkissebb szolgái közzül egyik előtt? de bizodalmad vagyon az Égyiptombeli királyhoz, a' hadakozó szekerekért és lovagokért.

10. De mostan avagy az Isten' híre nélkül jöttem-é én e' tartományra, hogy azt elpusztítsam? az Úr mondotta nekem: eredj e' tartományra, és pusztítsd el azt.

II. 11. És monda Éliákim, Sobna, és Jóák Rabsakénak: kérünk téged' szóllj minekünk te szolgáidnak Síriai nyelven, mert értünk azon a' nyelven, ne szóllj minekünk 'Sidóúl e' nép' hallására, melly a' kőfalon vagyon.

12. És monda Rabsaké: avagy a' te uradhoz vagy te hozzád küldött-é engemet az én uram, hogy ezeket szóllanám? avagy nem ez emberekhez-é, kik a' kőfalon ülnek; hogy az ő ganéjokat egyék, és vizelleteket igyák ti veletek együtt.

13. Azért megállván Rabsaké, kiálta nagy fel szóval 'Sidóúl, és monda: halljátok ama nagy királynak, az Assíriabeli királynak beszédét.

14. Ezt mondja a' király: meg ne tsaljon titeket Ézékiás, mert meg nem szabadíthat titeket.

15. És el ne hitessen titeket Ézékiás, hogy

bízzatok az Istenben, ezt mondván: bizonyossan megszabadít minket az Úr: nem adattatik e' város az Assíriabeli király' kezébe.

16. Ne engedjetek Ézékiásnak, mert ezt mondja az Assíriának királlya: szerzõdjetek meg én velem ajándékkal, és jõjjetek ki én hozzám, és egye mindentek az õ szõlejének gyümöltsét, az õ figefájának gyümöltsét; és kiki igya az õ kútának vizét:

17. Míglen eljövén, felveszlek titeket, hogy vigyelek titeket a' ti földetekhez hasonló földre, gabona és bor termõ földre, szõlõvel és kenyérrel gazdag földre.

18. Meg ne tsaljon titeket Ézékiás ezt mondván: az Úr megszabadít minket. Avagy megszabadították-é a' pogányoknak isteneik kiki az õ földét az Assíriabeli király' kezébõl?

19. Hol vagynak Hámátnak és Arfádnak isteni? hol vagynak Sefarvaimnak isteni? avagy Samariát is megmentették-é az én kezemböl?

20. Kitsoda mind ezeknek a' tartományoknak isteni közzül, a' ki megszabadította volna az õ földét az én kezemböl, hogy az Úr megszabadítaná Jérusálemet az én kezemböl?

III. 21. Hallgatának pedig, és nem felelének neki semmit: mert a' király' parantsolatja vala, ki meghagyta vala, hogy semmit ne felelnének.

22. Elméne azért Éliákim a' Hilkiás' fia, ki a' király' házában tiszttartó vala, és a' Sobna, ki íródeák vala, és Jóák, Asáfnak fia, ki Sekretárius vala, Ézékiáshoz meghasogatott ruhákban; és megmondák neki a' Rabsaké' beszédit.

XXXVII. RÉSZ.

Ézékiás követeket küld Ésaiás Prófétához a' Sénakéribnek káromlása és vádolása felõl. Ígér az Isten a' Próféta által szabadúlást, könyörög Ézékiás Istennek, meghallgatja az Isten, és angyala által levágatja a' Sénakérib' hadát, õ magát is megölik az õ fiai.

ÉS mikor hallotta volna Ézékiás ezeket, meghasogatá az õ ruháit, és gyász ruhába öltözvén, beméne az Úr' házába.

2. És elküldé Éliákimot az õ házának gondviselõjét, a' Sobna íródeákot, és a' papoknak véneit gyász ruhába öltöztetvén, Ésaiás Prófétához, Ámós' fiához.

3. Kik mondának õ neki: ezt mondja Ézékiás: szorongattatásnak, dorgálásnak, és káromlásnak napja e' nap, mert jutottak a' fiak szinte a' szülésre, és nintsen szülésre való erõ (a).

(a) Az az, nagy és utolsó nyomorúságra 's veszedelemre jutottak, és a' megszabadúlásra nintsen erejek.

4. Vajha hallaná a' te Urad Istened a' Rabsakénak beszédit, kit elküldött az õ ura az Assíriai király, hogy az élõ Istent szidalommal illetné, és ollyan beszédekkel szidalmazná, mellyeket hallott a' te Urad Istened, annakokáért te könyörögj a' népnek maradékáért (b) melly még ugyan vagyon.

(b) Ezt azért mondja, mert a' tíz nemzetség már Assíriába vitetett, és Júdának sok erõs városi azon Assíriusoktól már megvétettek vala.

5. Elmenének azért az Ézékiás király' szolgái Ésaiáshoz.

6. És monda nekiek Ésaiás: ezt mondjátok a' ti uratoknak: ezt mondja az Úr: ne félj a' beszédektõl, mellyeket hallottál, mellyekkel káromlottak engemet az Assíriabeli király' szolgái.

7. Ímé én adok õ beléje olly lelket, hogy hírt hallván megtérjen az õ földébe: annakutánna elhullatom õtet fegyverrel az õ földében.

II. 8. Megtérvén pedig Rabsaké, találá az Assíriabeli királyt Libna város alatt, hogy azt vítatná: mert meghallotta vala, hogy Lákis alól elment volna.

9. Mikor hallott volna pedig a' Tirháka felõl, ki Szeretsen orszag' királya vala, illyen hírt: eljött hogy hadakozzék te ellened; ezt, *mondom*, meghallván, követeket külde Ézékiáshoz, ezt mondván:

10. Ezt mondjátok Ézékiásnak a' Júda' királlyának, mondván: meg ne tsaljon tégedet a' te Istened, a' kiben te bízol, ezt mondván: nem adattatik Jérusálem az Assíriabeli király' kezébe.

11. Ímé te hallottad mit miveltek az Assíriabeli királyok minden egyébb tartományokkal, elvesztvén mindenestõl azoknak lakosit: te pedig megmenekedhetnél-é?

12. Avagy megszabadították-é azokat a' pogányoknak isteneik, mellyeket az én eleim elvesztettenek? Gósánt, Hárántt, Résefet, és az Édennek fiait, kik voltak Telassárban?

13. Hol vagyon Hámátnak királlya, és Arfádnak királlya? és Sefarváim városnak, Hénának és Hivának királlya?

III. 14. És mikor elvette volna Ézékiás a' levelet a' követektõl, és elolvasta volna azt, felmenvén az Úrnak házában, kiterjeszté azt Ézékiás az Úr elõtt.

15. És könyörge Ézékiás az Úrnak, ezt mondván:

16. Seregeknek Ura! Izráelnek Istene! ki ülsz a' Kérubimokon, te vagy egyedül minden országoknak Istene, te teremtetted a' mennyet és a' földet. 2. *Kir.* 19: 15.

17. Hajtsd le Uram a' te füledet, és hallgasd meg, nyisd meg Uram a' te szemeidet és lásd meg: hallgasd meg, *mondom* a' Sénakéribnak minden beszédit, ki elküldött, hogy gyalázattal illetné az élõ Istent.

18. Úgy vagyon Uram, hogy az Assíriának királlyai elpusztították mind azokat a' pogányokat, és azoknak tartományokat:

19. És azoknak isteneket megégették, mert nem istenek valának, hanem emberek' kezeknek tsinálmányi, kõ és fa, azért vesztették el azokat.

20. Mostan azért Uram, mi Istenünk! szabadíts meg minket az õ kezébõl, hogy e' földnek minden országai esmérjék meg, hogy tsak egyedül te vagy az Úr.

IV. 21. Akkor külde Ésaiás az Ámós' fia Ézékiáshoz, ezt mondván: ezt mondja az Izráelnek Ura Istene: mivelhogy könyörgöttél nekem az Assíriabeli Sénakérib király ellen:

22. Ez a' beszéd, mellyet szóllott az Úr õ felõle: megútál (e) tégedet, megtsúfol tégedet Sionnak szûz leánya; te utánnad hajtogatja fejét Jérusálemnek leánya.

(e) Sénakéribet mondja, hogy megneveti és tsúfolja a' Sion' leánya; jóllehet így is magyarázhatni, noha Sénakérib megútál téged Sion' leánya.

23. Kit szidalmaztál és káromlottál? és ki ellen emelted fel a' te szódat? kétség nélkül felemelted a' te szemeidet az Izráelnek szente ellen.

24. A' te szolgáid által gyalázattal illetted az Urat, mikor azt mondanád: az én szekereimnek sokságával én felmentem a' hegyeknek magasságokra, a' Libánusnak oldalára, és kivágom annak magas tzédrus fáit, válogatott jegenye fáit: és bemegyek annak végének magasságára is, erdeire és mezeire.

25. Én kútakat ások, és azoknak vizeket iszom: mert az én lábaimnak talpával, (d)

minden megszállott helyeknek folyásit megszáraztom.

26. Avagy nem értetted-é, hogy régtől fogva alkottam én azt, és hogy régi időtől fogva formáltam? mostan immár elpusztítanám-é azt, rakás romlásokká tenném-é mint egyébb erős városokat?

27. Mert azoknak lakosinak kezek megtsonkíttatott, megrettentek és meggyaláztattak: ollyanokká lettek mint a' mezőnek füve, mint a' zöld fű, a' ház' tetején nevekedett virág, melly minekelőtte megérnék, elszárad.

28. A' te lakásodat, jöveteledet, meneteledet én jól tudom, a' te ellenem való dühösségedet is.

29. Mivelhogy te dühösködöl én ellenem, és a' te háborgásod feljött az én füleimbe, annakokáért horgot vetek a' te orrodba, és az én zabolámat a' te szádba, és viszsza viszlek azúton, a' mellyen jöttél.

30. Ez légyen pedig teneked ennek a' jele: ez esztendőben egyed azokat, a' mellyek szabadon teremnek *vetés nélkül*, a' más esztendőben is, a' melly szabadon terem: a' harmadik esztendőben vessetek és arassatok, plántáljatok szőlőket, és egyétek azoknak gyümöltseiket.

31. Mert a' Júda' házának maradéka, a' melly még ugyan vagyon, ismét meggyökerezik mélyen oda alá; és gyümöltsöt terem ide fel.

32. Mert Jérusálemből kimennek a' maradékok; és a' kik megmaradtak, a' Sion' hegyéről: a' seregek' Urának buzgó szerelme miveli ezt. 2. *Kir.* 9: 13. *R.* 9: 6.

33. Annakokáért azt mondja az Úr az Assíriabeli királyról: nem jő be e' városba, és nyilat sem lő ide be, és paizsal nem veszi azt elől, és töltést nem hány az ellen.

34. A' melly úton jött, azon úton megtér: e' városba pedig nem jő, azt mondja az Úr.

35. És megoltalmazom e' várost, hogy megtartsam azt, én érettem, és az én szolgámért Dávidért. 2. *Kir.* 20: 6. *R.* 9: 6.

V. 36. Annakokáért kijövén az Úrnak angyala, levága az Assíriabeliek' táborában, száz nyoltzvanöt ezer embert: és mikor felköltek volna reggel, ímé mindnyájan halva feküsznek vala. 2. *Kir.* 19: 35.

37. Akkor elméne és megtére Sénakérib az Assíriabeli király, és lakozék Ninivében.

38. És történék, mikor imádkoznék a' Nisróknak az ő istenének házában, Adramélek és Saréser az ő fiai által verék őtet fegyverrel, ők pedig elszaladának Arméniának földébe. És uralkodék ő helyébe az ő fia Esárhaddon.

XXXVIII. RÉSZ.

Ésaiás inti Ézékiást, hogy testamentomot tenne, mert meghalna; könyörög Ézékiás Istennek, meghallgattatik, és az ő élete meghoszszabbíttatik tizenöt esztendővel, mellynek Isten bizonyságát is adja. Hálaadásában éneket mond az Úr Istennek.

AZ napokban (a) halálos betegségbe esék Ézékiás: és hozzá menvén Ésaiás Próféta az Ámós' fia monda neki: ezt mondja az Úr: adj parantsolatokat (b) házadnépének, mert meghalsz (c) és nem élsz. 2. *Kir.* 20: 1. 2. *Krón.* 32: 24.

(a) Tudniillik minekutánna Sénakéribtől megszabadúltanak volna, mint a' felső Részből megtetszik.

(b) Az az; rendeld el a' te házadat, avagy, tégy testamentomot.

(c) Istennek ez az izenete nem általjában való volt; hanem hával való, ha tudnillik Ézékiás buzgó és áhítatos könyörgésével az Úr Istent meg nem engesztelné, és egésségét 's életének hoszszabúlását meg nem nyerné; a' nyavalyának nagy volta miatt megkellett volna nekie halni, láss hasonló példákat 1. *Mós.* 20: 3. *Jon.* 3: 4.

2. Annakokáért Ézékiás artzal a' falhoz forfordúlván, könyörge az Úrnak.

II. 3. És monda: (d) Kérlek Uram! emlékezzél meg arról, hogy én jártam te előtted igazságban, és tökélletes szívvel: és hogy azt miveltem a' mi te előtted jó volt; és síra Ézékiás felette nagy sírással.

(d) Szabados a' keresztyén embernek az ő életének meghoszszabításáért igaz és istenes okokra nézve könyörgeni, Ézékiás király' példájával.

III. 4. Akkor szólla az Úr Ésaiásnak, mondván:

5. Eredj el és mond meg Ézékiásnak: ezt mondja az Úr Dávidnak a' te atyádnak Úra Istene: meghallottam a' te imádságodat, láttam a' te siralmidat, ímé én meghoszszabbítom (e) a' te életedet tizenöt esztendővel.

(e) Nem azt a' határt, véget és tzélt hoszszabbítja meg Isten, mellyet egyszer az ő örökkévaló tanátsában elrendelt Ézékiás felől; mert az elváltozhatatlan: hanem azokat az esztendőket, mellyeket már akkorig élt vala, hoszszabította meg 15. esztendőkkel. Nem ellenkezik azért ez a' Jób' írásával, mikor a' 14-dik Résznek 5 dik versében azt mondja: határt vetettél az embernek, mellyet által nem hág: Mert Jób az Istennek megmásolhatatlan dekretomáról szóll; Ésaiás pedig hával való parantsolatról és fenyegetésről.

6. Az Assíriabeli király kezéből is megszabadítalak tégedet és e' várost, és megoltalmazom e' várost.

7. És ez légyen teneked jeled az Úrtól, hogy megtellyesíti ezt, a' mit mondott.

8. Ímé én viszsza hozom ama grádusoknak árnyékát, melly jár az Akháztól jegyeztetett grádusokon, a' nappal egyetemben viszsza tíz grádussal; és viszsza téré a' nap tíz grádussal azon grádusokon, mellyeken alámént vala.

IV. 9. Ézékiásnak Júda' királlyának írása, mikor megbetegült volna, és betegségéből meggyógyult volna.

10. Én azt mondom vala az én életem' idejének megröviditésekor: a' koporsónak kapuira kell mennem, az én esztendeimnek több részétől megfosztatom.

11. Ezt is mondom vala: (f) nem látom az Urat, az Urat az élőknek földökben, és nem látom többé az embert e' világnak lakói között.

(f) Két okokra nézve kérheti a' keresztyén ember Ézékiás' példájával e' világi életét: elöször, hogy az Istent inkább inkább megesmérje az ő ígéjéből, 's a' szerént tisztelje; másodszor, hogy felebarátját szemlélvén vele minden alkalmatossággal jól tegyen.

12. Az én életem én tőlem elvétetik, és eltávozik én tőlem mint a' pásztoroknak hajlékjok: az én életemet elszakasztottam mint a' takáts elszakasztja *a' fonalat*, betegséggel vág ki engemet *az Isten*, reggeltől fogva estvéig megemésztesz engemet.

13. Gondolom vala reggel, hogy mint az oroszlán akképen megrontja *Isten* minden tetemeimet, reggeltől fogva éjtszakáig, hogy megölsz te engemet.

14. Mint a' daru és a' fetske akképen tsivogok vala; nyögök vala mint a' galamb: az én szemeim felemelkednek vala a' magasságba: Uram! erőszakot szenvedek, adj nyúgodalmat énnekem.

15. Mit mondjak? szólla nekem, és megtellyesíté a' mit monda: az én életemnek minden idejében keserűségben (g) járok.

(g) Vagy alázatosságban.

16. Uram! mind azoknak is, a' kik az én életemnek esztendei után élnek, tudtokra lészen az én lelkemnek élete, hogy engemet meggyógyítottál és megelevenítettél.

17. Ímé a' békességnek idején keserűséges keserűség esék rajtam, de a' te hozzám való szerelmedből megszabadítád az én életemet a' koporsóból: mert hátad megé vetéd minden én bűneimet.

18. Mert nem a' koporsó tészen rólad vallást, és nem a' halál dítsér téged': és nem várják, a' kik a' koporsóba szállanak, a' te igazságodat.

19. Az élő, az élő dítsér tégedet, mint én mostan: az atya a' fiaknak hirdeti a' te igazságodat.

20. Az Úr jelen vagyon az én megtartásomra; azért az én énekeimet énekeljük az én életemnek minden napjaiban az Úrnak házában.

V. 21. Megmondotta vala pedig Ésaiás; vegyenek egy (h) tsomó figét, és flastromot tsinálván kössék a' sebre, és meggyógyul.

(h) Mikor buzgó könyörgésével az Úr Istent a' beteg megtalálta, illik, sőt szükséges szabados eszközökkel is élni.

22. Ézékiás pedig ezt mondotta vala: mitsoda jele vagyon annak, hogy én felmégyek az Úr' házába?

XXXIX RÉSZ.

Ézékiás király megmutatja a' Babilóniabeli követeknek az ő kintsét, melly dologért megfeddi ötet Ésaiás, és jövendöt mond a' Babilóniabeli fogságról.

AZ időben Merodák Baladán, a' Baladán' fia, a' Babilóniai király, külde levelet és ajándékot Ézékiásnak, mert hallotta vala, hogy beteg volt és meggyógyult volna. 2. *Kir.* 20.

2. Örvendeze pedig azoknak jöveteleken Ézékiás, és megmutatá nekik az ő egész tárházát, ezüstét, aranyát, fűszerszámit, drága kenetit, és minden edényinek házát, és valami találtathatik vala az ő tárházaiban: semmi nem volt olly, mellyet meg nem mutatott volna nekik Ézékiás az ő házában, és minden birodalmában.

3. Annakokáért bemenvén Ésaiás Próféta Ézékiás királyhoz; monda neki: Mit szóllának ez emberek? és honnét jöttenek te hozzád? kinek monda Ézékiás: meszsze földről jöttek én hozzám, Babilóniából.

4. Monda ismét: mit látának a' te házadban? és monda Ézékiás: valami az én házamban vagyon látták, és semmi nintsen tárházaimban mellyet meg nem mutattam volna nekiek.

5. És monda Ésaiás Ézékiásnak: hallgasd meg a' seregek' Urának szavát:

6. Ímé napok jönek, mellyekben elvitetik valami a' te házadban vagyon, és valamit eltettenek a' te eleid mind e' mái napig Babilóniába: semmit nem hagynak meg, azt mondja az Úr.

6. A' te fiaid közzül is, kik te töled származnak, a' kiket te nemzesz, elvisznek, hogy legyenek ház őrző szolgák a' Babilóniabeli király' palotájában.

8. És monda Ézékiás Ésaiásnak: jó az Úrnak beszéde' mellyet szóllál. Azután monda: tsak légyen békesség és állandóság az én életemben.

XL. RÉSZ.

Mivelhogy mind annak előtte, mind a' felső Részben szólla Ésaiás a' Babilóniabeli fogságról, annakokáért, hogy kétségbe ne essenek, vígasztalja e' Részben a' 'Sidókat a' fogságból való megszabadúlással, mellyet sok erősséggel bizonyít, de kiváltképen az Istennek nagy hatalmasságát és méltóságát támasztja eleikbe, hogy megmutassa nekik, hogy Isten előtt nintsen semmi lehetetlen dolog. Feddi azokat utólszor, kik az Istennek jóvolta eránt kétségbe estek.

VÍGASZTALJÁTOK, (a) vígasztaljátok az én népemet, azt mondja a' ti Istentek.

(a) Inti Isten a' Prófétákat, hogy az ő megkeseredett népét vígasztalják, az ő fogsága' idejének eltelésével, holott az ő bűnökről eléggé meglakoltak.

2. Szólljatok a' Jérusálemnek kedve szerént, és hirdessétek ő neki, hogy betölt az ő vitézkedése; mert megbotsáttatott az ő gonoszsága: hogy kétképen való jutalmat is elvett az Úr' kezéből az ő bűneiért. *R.* 61: 7.

3. (b) Kiáltó szó a' pusztában: tisztítsátok az Úrnak útát, egyengessétek meg a' pusztában a' mi Istenünknek útát. *Mát.* 3: 3. *Mark.* 1: 3. *Luk.* 3: 4. *Ján.* 1: 23.

(b) Az Isten' beszédével felindíttatván a' Próféta azt mondja a' fogságból való megszabadúlásnak bizonyos voltáért, mintha szózatott hallana, hogy a' fogságból haza jövő népnek az útát tsinálják, melly mondás az új Testamentomban keresztelő Jánosról magyaráztatik.

4. Minden völgy felmagasztaltatik, és minden hegy és halom megaláztatik: és az egyenetlen út egyenessé lészen, és a' magas helyek szép tér földdé lésznek.

5. Hogy az Úrnak ditsősége megjelenjék, és minden test egyenlőképen meglássa, hogy az Úrnak szája szóllott.

6. (c) A' szó ezt mondja vala: kiálts, és mondék: mit kiáltsak? hogy minden test ollyan mint a' fű, és annak szépsége mint a' mezei virág. *Jób.* 14: 2. *'Solt.* 102: 12. *és* 103: 15. *Jak.* 1: 10. 1. *Pet.* 2: 24.

(c) A' szabadúlás felől való prófétálást bizonyítja a' Próféta az Isten' beszédének állandóságából. E' világon nintsen semmiben állandóság: de az Isten' beszéde állandó.

7. Megszárad a' fű, leesik a' virág mikor az Úrnak szele fúvall arra. Bizony ollyan a' nép mint a' fű.

8. Megszárad a' fű, a' virág elhull: de a' mi Istenünknek beszéde megmarad mind örökké. *Ján.* 12: 34. 1. *Pet.* 1: 25.

9. (d) Magas hegyre menj fel te öröm mondó Sion, emeld fel a' te szódat te öröm mondó Jérusálem, emeld fel, ne félj, mondjad a' Júdának városinak: imhol jő a' ti Istentek.

(d) Mivelhogy Jérusálemre néz vala főképen a' szabadúlásnak jótéteménye, azért inti a' Jérusálembelieket, hogy hirdessék mindennek az Isten' jótéteményét, és megtanítja mit mondjanak.

10. Ímé az Úr Isten eljő az erős ellen, és az ő karja uralkodik azon. Ímé az ő jutalma ő vele vagyon, és az ő tselekedete ő előtte. *R.* 62: 11.

11. Mint a' pásztor, úgy legelteti az ő nyáját: az ő karjával egybegyűjti a' bárányokat, és az ő ölében hordozza azokat, az ellőket nagy gyengén hordozza. *Ézék.* 34: 23. *Ján.* 10: 11. *R.* 49: 10.

II. 12. Kitsoda mérte meg marokkal a' vizeket, és araszszal kitsoda mérte meg az egeket, vagy kitsoda foglalhatja három ujja közzé e' föld

nek porát? és kitsoda mérte meg fontal a' hegyeket, és serpenyőben a' halmokat?

13. Kitsoda mérte meg (e) az Úrnak lelkét, vagy ki adott neki tanátsot, vagy tanította ötet? *Róm.* 11: 34. 1. *Kor.* 2: 16.

(e) Vagy tanította; szöll pedig a' Próféta itt az Istennek böltsességéről, mint a' felső versben az ő hatalmasságáról.

14. Kitől kérdett tanátsot, és ki tanította ötet? kitsoda igazgatta ötet az ítéletnek útában, hogy ötet tanítaná böltsességre, és megmutatná neki az okosságnak útát?

15. Ímé a' pogányok mint a' vedernek tsepje, és mint a' mérő serpenyőnek apró pora, ollyanoknak ítéltetnek: Ímé a' szigeteket mint egy kis port meszsze elvethetné.

16. A' Libánus erdő nem volna neki elég tűznek, és azon való vadak nem elegek volnának neki áldozatra.

17. Minden népek ő előtte ollyanok mint a' semmi: a' semminél és a' híjábavalóságnál alábbvalók ő hozzá képest. *Dán.* 4: 32.

18. Mihez hasonlítjátok tehát az Istent? és mitsoda hasonlatosságot hasonlítotok ő hozzá? *Tsel.* 17: 20.

19. A' mester ember tsinálja a' bálványt, és az ötvös aranyozza meg azt, és ő tsinál annak ezüst lántzot.

20. A' ki olly szegény, hogy nintsen mivel ajándékozza a' bálványt, olly fát választ, melly meg ne rothadjon: tudós mestert keres a' bálvány tsinálásához, melly meg ne mozdíttathassék helyéből.

21. Avagy nem tudjátok-é? vagy nem hallottátok-é? avagy nem mondották-e nektek eleitől fogva? avagy nem értettétek-é meg a' földnek fundamentomitól fogva?

22. Azt a' ki ül a' földnek kerekségén, kinek előtte a' földnek lakosi mint a' sáskák, ki az egeket kiterjesztette mint egy sátort, és felvonta azokat mint egy lakásra való hajlékot. *'Solt.* 104: 2.

23. Ki a' fejedelmeket semmivé teszi, és e' földnek bíráit úgy mint híjábavalósággá teszi. *Jób.* 12: 21. *'Solt.* 107: 40.

24. Mintha nem plántáltattak volna, és nem ültettek volna, az ő törsökök meg nem gyökerezett volna a' földben: mert ha reájok fúvall, megszáradnak, és a' forgószél mint a' pozdorját elragadja őket.

25. Mihez hasonlíttanátok azért engemet, hogy hasonló volnék ahoz? azt mondja a' szent *Isten.*

III. 26. Emeljétek fel a' magasságba a' ti szemeiteket, és lássátok meg kitsoda teremtette azokat, a' ki előhozza azoknak seregeket szám szerént: mindeniket nevén szóllítja, az ő nagy hatalmassága és erősége miatt, tsak egy híjok is nintsen azoknak. *'Solt.* 147: 4.

27. (f) Miért mondod Jákób, és miért szólsz Izráel? eltitkoltatott, *úgymond*, az én útam az Úrtól, és az én ügyem elmúlt az én Istenem elől?

(f) Azok ellen szóll az utólsó öt versben, kik a' testnek okosságából azt mondják vala, hogy Isten ő rólok elfelejtkezett.

28. Avagy nem tudod-é? avagy nem hallottad-é, hogy az örökké való Úr Isten, ki teremtette a' földnek határit, nem fárad és nem lankad meg? és az ő böltsességének nem mehet senki végére. *Solt.* 145: 5.

29. A' megfáradottnak erőt ád: és a' kinek nintsen ereje annak erejét megsokasítja.

30. Meglankadnak és megfáradnak a' gyermekek, és az iffjak elesvén elesnek:

31. De a' kik az Úrban bíznak, azoknak erejek megújul, és szárnyokkal magasságra repűlnek mint a' saskeselyűk: futnak és nem fáradnak el, járnak és nem lankadnak meg.

XLI. RÉSZ.

E' Részben is mint a' felsőben vígasztalja a' népet: de mivelhogy restek valának a' hitben, hogy őket inkább felébreszsze, azt mondja, hogy ha a' pogányok előtt perlene is velek, őket meggyőzné, és az ő hatalmassága és jóvolta megesmértetnék. Előlhozza azért az Ábrahámmal tett jótéteményit, hogy azokból bátorságot vegyenek és erőséget a' hitben. Azután nyilván valo ígéretekkel vígasztalja őket. És hogy meg ne botránkozzanak a' bálványimádóknak e' világon való jó szerentséjekben, a' bálványokat mellyeket a' pogányok tisztelnek, vala neveti, és megmutatja, hogy nem istenek.

HALLGASSATOK (a) tsendességgel engemet szigetben lakozók, és a' népek vegyenek erőt: jőjjenek elő, akkor szólljanak, mind ketten egyenlőképen álljunk perbe.

(a) Értelme e' versnek sok lehet; Első: ha a' pogányok előtt perlek is én népem veletek, meggyőzlek titeket. Másodszor e' vers lehet felelet a' következendőkkel egybe a' pogányok' beszédekre, kik azt mondják vala, hogy Isten nem szabadíthatja ki az ő kezekből az ő népét. Harmadik; érthetjük úgy is, mintha Isten törvénybe idézné a' pogányokat a' bálvány imádásért. Utólsó, hogy Isten bizonyítaná az ő hatalmát a' pogányokkal.

2. Kitsoda indította vala fel az igazat (b) nap keletről? kiszóllítván ötet, hogy az ő nyomát kövesse, az ő birodalmába adá a' pogányokat, a' királyokat meghódoltatá, hogy adná azokat mint a' port az ő fegyvere alá, és mint az elragadtatott pozdorját az ő kézíve alá.

(b) Érti Ábrahámot; lásd meg, 1. *Mós.* 14.

3. Kergette azokat, ő pedig békeségben megmaradott, az úton, mellyen ő nem járt vala. (c)

(c) Az az; kergette azokat Damaskusig, holott ő az előtt nem volt.

4. Kitsoda mivelte és tselekedte azt? kitsoda hívja eleitől fogva a' nemzetségeket? (d) én Úr vagyok első, és az utolsókkal is ugyan én vagyok. (e) *R.* 43: 10. *és* 44: 6. *és* 48: 12. *Jel.* 1: 17. *és* 22. 13.

(d) Az az, kitsoda parantsol a' sok nemzetségeknek: vagy; kitsoda rendeli a' nemzetségeket: vagy; kitsoda parantsol a' sok népeknek.

(e) E' mondásban nem annyira az ő istenségének örök állatját, mint az ő hatalmasságát bizonyítja, mintha azt mondaná, hogy mindent ő tselekeszik, azért némellyek így fordítják: én Úr tseleszem minden elsőt és minden utólsó dolgot.

5. (f) Láták a' szigetben lakozók és megrettenének: a' földnek utólsó határin elálmélkodának, egymáshoz közelgetnek és egybegyűlnek. (g)

(f) Értelme ez: az én hatalmasságomat láttá, tudták, még is bálványt tsináltak, és attól kértek segítséget.

(g) Az az, jóllehet látták az én hatalmasságomat, mellyet tselekedtem Ábrahám által, még is a' bálvány imádásról tanátskoztak.

6. Kiki az ő felebarátjának segítséggel vagyon, és az ő attyafiának azt mondja; légy erős.

7. (h) Az átsmester indítja az ötvöst, ki az ő pőrölyével az ülőn a' pléhet megsímítja, és azt mondja; jó ez a' hasadékra, és megerősíti azt vas szegekkel, hogy meg ne mozdúljon.

(h) Nem egyebet akar a' Próféta e' versben jelenteni, hanem a' bálvány imádóknak balgatagságokat, és a' bálványoknak tsinálásában való serénységeket,

ket, hogy mikor bálványt akarnak tsinálni, egyik a' másikat inti: az átsmester, ötvös, kovács, míg nem megtsinálják és felállatják a' bálványt.

II. 8. (i) De te Izráel! én szolgám; te Jákób! kit én választottam; Ábrahámnak én barátomnak magva. 5. *Mós.* 7: 6. *és* 10: 15. *és* 14: 2. *Solt.* 135: 4. *R.* 43: 1. *és* 44: 1. 2. *Krón.* 20: 7. *Jak.* 2: 23.

(i) Inti a' népet, hogy megmaradjon állhatatoson az Isteni bizodalomban, és nekik szép ígéreteket tészen, az ő megtartásokról és ellenségeknek megrontásáról.

9. Te, kit én a' földnek utólsó részéről hoztalak, és azoknak birodalmok alól kihívtalak: ezt mondván teneked: én szolgám vagy, téged' választottalak, és meg nem útállak téged'.

10. Ne félj, mert én te veled vagyok; meg ne rettenj, mert én vagyok a' te Istened: ki téged' megerősítelek, annakfelette megsegítelek, és az én igazſágomnak jobb karjával támogatlak tégedet.

11. Ímé megszégyenülnek és meggyaláztatnak, valakik te ellened felgerjednek: ollyanok lésznek mint a' semmi, és elvesznek a' te ellenségid. 2. *Mós.* 23: 22. *R.* 60: 12. *Zak.* 12: 3.

12. Keresed őket, és nem találod meg: a' kik te veled versengenek, lésznek ollyanok mint a' semmi: mint a' semmik, *mondom*, a' kik tégedet háborgatnak.

13. Mert én vagyok a' te Urad Istened, ki a' te jobb kezedet fogom, és azt mondom teneked; ne félj, én megsegítlek tégedet.

14. Ne félj te kis férgetske Jákób, Izráelnek férjfiai, én segítſégül lészek teneked, azt mondja az Úr, és a' te megváltód, az Izráelnek szent *Istene.*

15. Ímé én tészlek tégedet ollyanná mint az új fogú berena, és a' két élű tör: megtapodod (k) a' hegyeket, és megrontod a' halmokat is, ollyanokká teszed mint a' pozdorja. *R.* 17: 13. *és* 29: 5.

(k) Vagy, megtsépeled; a' hegyeken pedig érti a' hatalmas ellenségeket.

16. Megszórod őket és a' szél elviszi azokat, és a' forgószél elhányja őket: te pedig örülsz az Úrban, és ditsekedel az Izráelnek szent *Istenében.*

17. (l) A' szükölködők és a' szegények keresnek vizeket, és nem találnak, az ő nyelvek szomjúság miatt megszárad: én Úr meghallgatom őket, én Izráelnek Istene nem hagyom el őket. *Mat.* 5: 3. *Mát.* 5: 6.

(l) Érti a' híveket. E' tizenhetedik verstől fogva pedig a' 21. versig azok ellen szóll, kik a' testnek okosságából úgy ítélik vala, hogy lehetetlen dolog volna a' népnek a' nagy kietlen víznélkül való száraz pusztán általjöni és Babilóniából megszabadúlni: azt mondja azért a' Próféta, hogy az Isten nem kötöztetett a' külső eszközökhöz, hogy tsak akkor segíthetne meg, mikor az eszközök jelen vagynak; hanem mikor nintsenek, inkább akkor szokott megsegíteni, és a' természetnek folyása ellen való dolgot is tselekedni. Azért mondja, hogy a' hegyek' tetején is folyóvizeket; és a' száraz mezőkön forrásokat támaszt, és a' hévség ellen szép fákat nevel.

18. A' magas hegyeken folyóvizeket támasztok, és a' völgyeknek közepiben forrásokat: a' pusztát vizeknek tavává teszem, és az elhagyattatott földet vizeknek folyásivá. *R.* 35: 7. 44: 3. *Solt.* 107: 35.

19. A' pusztában tzédrus fát nevelek, választott tzédrust, mirtust és fenyőfát: a' pusztában jegenyefát nevelek, szilfát, és szép árnyékú fákat:

20. Hogy meglássák, megesmérjék, és eszekbe vegyék, és mindnyájan megértsék, hogy az Úrnak keze mivelte ezt, és az Izráelnek szent *Istene* teremtette ezt.

III. 21. (m) Hozzátok elő a' ti ügyeteket, azt mondja az Úr, hozzátokelő minden erősségeteket, azt mondja a' Jákóbnak királlya.

(m) A' bálványozókat szóllítja a' Próféta.

22. Előjöjjenek és megjelentsék minekünk, a' mellyek történnek: a' mellyek legelőször lesznek (n) mondjátok meg; és hozzátok hajlunk, és megtudjuk azoknak végeket: avagy a' mellyek következnek, mondjátok meg nekünk.

(n) Vagy a' mellyek elöször, vagy régen lettenek. Itt pedig elöször ezzel kárhoztatja a' bálványozókat, hogy jövendő dolgokat nem tudnak.

23. Mondjátok meg ezután minemű dolgok lésznek, (o) hogy esmérjük meg, hogy ti istenek vagytok: avagy tselekedjetek jól vagy gonoszúl az emberekkel, hogy azt látván álmélkodjunk azon mindnyájan.

(o) Vagy mondjátok meg jeleit a' következendőknek, de azokat sem mondhatjátok meg.

24. Ímé ti semmiből vagytok, és a' ti alkotmánytok is semmiből vagyon. Útálatos az ember, a' ki titeket választ.

25. (p) Én támasztok észak felől ki eljöjjön, és nap támadatról, ki az én nevemet segítſégül hívja: ki eljövén megtapodja a' fejedelmeket mint a' sárt, és mint a' fazékjártó az agyagot.

(p) Ezt a' Tzírusról magyarázzák, némellyek a' Kristusról. Itt pedig az Isten' hatalmát ellenébe veti a' bálványok' erőtlenségeknek.

26. (q) Kitsoda mondotta meg ezt eleitől fogva, hogy megtudnánk? vagy régtől fogva, hogy ezt mondanánk: igaz; de senki nintsen, ki megmondotta valna, a' kinek szava hallatott volna, és senki nintsen, ki a' ti beszédeteket hallaná.

(q) Értelme ez: a' pogányok' bálványi nem mondhatnak jövendőt. Én pedig régtől fogva mondom a' Sionnak, hogy a' fogságból az ő lakosi vagy fiai megszabadúlnak. Avagy: én olly Isten vagyok, ki nem tsak megmondottam a' jövendőket, hanem azt is mondottam: imhol vagynak; az az, betellyesítettem mondásomat. Azt is megmondja, mi módon tanítja a' híveket a' jövendő dolgokra, tudniillik, Próféták által.

IV. 27. Én vagyok, a' ki eleitől fogva mondom Sionnak: imhol, imhol jelen vagynak, és a' Jérusálembelieknek adok öröm mondót.

28. Mert ha tekíntem, egy is nintsen, (r) ezek között is nintsen tsak egy is, ki tanátsot tudna adni: vagy mikor kérdem őket, hogy valamit felelhetnének.

(r) Tudniillik a' bálványok között.

29. Ímé mind ezek tsak híjábavalóságok, semmi az ő tselekedetek, szél és híjábavalóság az ő öntött bálványok.

XLII. RÉSZ.

Ennekelőtte mivelhogy sok ígéreteket tőn a' Próféta Isten' képében a' népnek, már a' Kristusról szóll, mert Istennek minden ígéreti erősek a' Kristusban, más az, hogy a' Babilóniabeli fogságból való szabadúlás a' Kristusban való tellyes szabadúlást példázta. Annakutánna inti a' népet hálaadásra, és ismét szép ígéreteket tészen a' Próféta, mellyek a' Kristusban töltek be. Utólszor feddi a' népet, hogy Istennek ennyi sok jótéteményit nem veszik eszekbe.

ÍMÉ az én szolgám, (a) kihez én támaszkodom, én választottam: kit az én lelkem kedvell, az én lelkemet adom ő beléje, a' pogány népeknek ítéletet szóll. *R.* 49: 3. *Mát.* 12: 18. *Mat.* 3: 17. *és* 17: 5.

(a) A' Kristus, ki megalázta magát szolgai formában, *Fil.* 2.

2. Nem kiált, (b) nem emeli fel magát, és nem hallják az ő szavát az útszán.

(b) Az az, alázatosságban bírja az ő országát.

3. A' megrepedezett nádat meg nem rontja, és a' füstölgő gyertya belet (c) nem oltja meg; igazságban szolgáltat ítéletet.

(c) Vagy füstölgő szöszt.

4. Nem fárad el, és nem unja el, míg nem e' földön ítéletet tészen; és az ő törvényét a' szigetben lakozó pogányok nagy örömmel veszik.

5. Ezt mondja a' hatalmas Úr Isten, a' mennyeknek teremtője, és ki azokat kiszélesíti, ki a' földet és abból való állatokat elterjeszti: ki ád lelket a' földön lakozó népnek, és lehelletet azoknak, a' kik azon járnak.

6. Én Úr hívtalak tégedet igazságban, és a' te kezedet fogván megőrizlek tégedet; és tészlek tégedet a' népnek szövetségévé (d) és a' pogány népeknek világosságává. *R.* 49: 6. *Luk.* 2: 32. *Tsel.* 13: 47.

(d) Vagy, közbenjáróvá, hogy az Istent a' néphez és a' népet Istenhez megengeszteljed. Itt pedig szóll a' Próféta a' Kristusnak tisztiről.

7. Hogy a' vakoknak szemeket megnyissad, és ki hozzad a' foglyot a' tömlötzből, és a' fogházból a' setétségben ülőket. *R.* 49: 9. *és* 61: 1. *Luk.* 4: 18. *'Sid.* 2: 14, 15.

8. Én vagyok az Úr, ez az én nevem: és az én ditsőségemet másnak nem adom, sem az én tisztességemet a' bálványoknak. *R.* 48: 11.

9. A' régi dolgok ímé eljöttenek, és én új dolgokat jövendölök: minekelőtte meglennének én megmondom nektek.

II. 10. Énekeljetek az Úrnak új éneket, az ő dítséretit énekeljék a' földnek határán, kik a' tengeren jártok, és a' tengerben való állatok, szigetek és annak lakói.

11. Emeljék fel szavokat a' puszta, és annak városi, a' faluk, mellyekben lakoznak a' Szeretsenek: énekeljenek a' kősziklákna lakosi, a' hegyeknek tetejéről kiáltsanak.

12. Adjanak ditsősséget az Úrnak (e) és az ő dítséretit a' szigetekben hirdessék.

(e) Ditsőséget adni Istennek nem egyébb, hanem az ő nevét, az az, irgalmasságát, hatalmát, igazságát, böltsességét hirdetni.

13. Az Úr mint egy erős kijő, és mint egy hadakozó férjfiú felserkenvén búsultában kiált, örül, és az ő ellenségin erőt vészen.

14. *Ezt mondván:* régtől fogva hallgattam, siket voltam, magamat megtartóztattam: mint a' gyermek szülő kiáltok, pusztítok, és mindeneket megemésztek.

15. Elpusztítom a' hegyeket és halmokat, és azoknak minden füvöket megszáraztom: a' folyóvizeket szigetekké tészem, és a' tókat megszáraztom.

16. Hogy vezérljem a' vakokat az úton, mellyet nem tudnak vala, és viseljem az ösvényeken, mellyeket nem tudnak vala: a' setétséget világosságra változtassam ő előttök, és az egyenetlen földet egyenessé: ezeket tselekeszem velek, és el nem hagyom őket. *R.* 40: 3, 4.

17. Hátra fordúlnak, és megszégyenülnek, a' kik bíznak a' bálványban; és a' kik mondják az öntött bálványnak: ti vagytok a' mi istenink. *'Solt.* 97: 7. *R.* 1: 29. 44: 11. *és* 45: 16.

III. 18. Óh siketek! halljátok, és óh vakok! lássátok.

19. Kitsoda vak, hanem tsak az én szolgám? és kitsoda ollyan siket mint az én követem, kit elbotsátok? kitsoda ollyan vak mint a' békességgel megajándékoztatott, ollyan vak, *mondom,* mint az Úr' szolgája?

20. Sok dolgokat láttál, de nem vetted eszedbe: füleid nyitva vagynak, de nem hallasz. *Róm.* 2: 21.

21. Az Úr gyönyörködik vala ő benne az ő igazságáért: az ő törvényével méltóságossá és betsületessé tette vala őtet.

22. De e' nép elragadoztatott, eltapodtatott, megkötözvén az iffjakat tömlötzbe vetik: elraboltatnak, és nem lészen, kimegszabadítsa őket, és nem lészen, ki azt mondja: botsásd el őket.

23. Kitsoda veszi ezt ti közületek füleibe? kitsoda figyelmez erre, hogy ezután eszébe vegyé magát?

24. Kitsoda adta ragadományra Jákóbot, és Izráelt a' kóborlóknak? avagy nem az Úr-é, a' kinek vétkeztünk? mert nem akartak az ő útaiban járni; és nem engedtek az ő törvényének.

25. Annakokáért kiontotta ő reá az ő búsulásának haragját, és a' hadnak erejét: meggyújtotta őket mind környül, és nem vette eszébe; felgerjedett ő ellene, és nem veszi eszébe.

XLIII. RÉSZ.

Sok szép ígéreteket tészen e' Részben Isten a' Próféta által az ő népének, hogy őket megőrizi, megoltalmazza, és a' Babilóniabeli fogságból is megszabadítja, melly dologgal ismét az Isten a' pogányoknak isteni ellen bizonyítja az ő igaz Istenségét és hatalmasságát. Azt monjda azután, hogy tsak kegyelmességéből miveli e' jókat ő velek, hogy az ő neve dítsértessék, holott a' népnek szemére hánja az ő képmutatásokat, és hogy nem úgy tisztelik őtet a' mint kellene, holott az ő bűnöket is tsak ő botsássa meg minden igasságoknak érdeme nélkül.

MOSTAN pedig ezt mondja az Úr a' te teremtőd, óh Jákób! és a' te formálód, óh Izráel! ne félj, mert megváltottalak tégedet, a' te neveden hívtalak tégedet, enyim vagy te.

2. Mikor a' vízen által menéndesz, veled lészek, és a' vizek el nem borítnak téged': mikor a' tűzön járándasz, meg nem égsz, és a' láng meg nem persel tégedet. *'Solt.* 66: 12.

3. Mert én vagyok a' te Urad Istened, az Izráelnek szente, te megtartód; adtam a' te váltságodba Égyiptomot, (a) Szeretsen országot és Sébát te éretted.

(a) Az az, Égyiptomot és a' több országokat elvesztettem, hogy te azok helyett megmaradnál.

4. Miolta az én szemeim előtt kedves kezdettél lenni, azólta tiszteletes voltál, mert én szerettelek tégedet: az embereket éretted adom, és a' népeket a' te életedért..

5. Ne félj, mert én te veled vagyok; napkeletről meghozom a' te magodat, és napnyúgotról is egybegyűjtlek tégedet. *R.* 44: 1. *Jer.* 30. 10. *és* 46: 27.

6. Azt mondom az északnak: add meg; és a' délnek: ne tartsd meg; hozd meg az én fiaimat meszszünnét, és az én leányimat a' földnek utólsó határiból.

7. Mindent valaki az én nevemről neveztetik, kit az én ditsősségemre teremtettem, a' kit formáltam, és tsináltam.

8. Hozd elő a' vak népet, mellynek *immár* szemei vagynak, és a' siketeket, kiknek fülei vagynak.

II. 9. Minden népek és minden nemzetségek gyűljenekegybe; azok közzül kitsoda mondana

még? vagy az elébbi dolgokat mondják meg minekünk; adjanak bizonyságot magok felöl, hogy legyenek igazak; hogy hallják és ezt mondják: igazság ez. *R.* 41: 21.

10. Ti vagytok az én bizonyságim, azt mondja az Úr, és az én szolgám, kit én választottam, hogy megtudjátok és hidjetek nekem, és megértsétek, hogy én vagyok tsak, és hogy én előttem nem formáltatott semmi az Istentől, és én utánnam is semmi nem lészen. *R.* 41: 4. 44: 8.

11. Én, én vagyok az Úr, és nálamnál több szabadító nintsen. *R.* 45: 21. *Hós.* 13: 4.

12. Én mondom meg, én tartalak meg, én jelentek meg mindeneket, és nem valamelly idegen isten ti köztetek; ti is nekem bizonyságim vagytok, azt mondja az Úr, hogy én vagyok az Isten.

13. Még minekelőtte a' Nap volna is, én vagyok, és senki az én kezemből ki nem vészen *valamit*, mikor én valamit tselekeszem, kitsoda fordítja azt el? *Jób.* 9: 12. *R.* 14: 27.

III. 14. Ezt mondja az Úr a' ti megváltótok, az Izráelnek szente: ti érettetek elküldök Babilóniába, és minden erősséget elrontok, a' Káldeusokat is az ő híres hajójokkal.

15. Én Úr vagyok, a' ti szent Istentek, az Izráelnek teremtője, ti királyotok.

16. Ezt mondja az Úr, ki a' tengeren útat tsinál, és az erős vizeken ösvényt. 2. *Mós.* 14. *Jós.* 3.

17. Ki elhozza a' szekereket, lovagokat, nagy sokaságot és erőt: mellyek mind egyszer elesnek, úgy, hogy fel ne keljenek, meghalnak, mint a' gyertyabél eloltatnak.

18. Ne emlékezzetek meg az elébiekről, és a' régiekről ne gondolkodjatok. *R.* 65: 17.

19. (b) Ímé én új dolgot tselekeszem, ezennel meglészen, avagy nem értitek-é azt meg? a' pusztában útat szerzek, és a' kietlenben folyóvizeket. *Jel.* 21: 5.

(b) Ezt némellyek a' Kristusról és az Évangyéliomnak prédikálásáról magyarázzák: de a' Babilóniai fogságból való szabadúlásról szóll, és hogy a' kietlen pusztán minden kegyetlen állatoknak ártalmok nélkül általhozza őket.

20. Megtisztel engemet a' mezőnek kegyetlen vada, a' sárkányok és a' baglyok, mineknutánna a' pusztában vizet szerzek, a' kietlenben folyóvizeket, hogy az én népemnek, az én választottamnak innya adnék.

21. A' nép, mellyet magamnak formáltam, az én dítséretemet hirdetik. *Luk.* 1: 74, 75.

IV. 22. Mert te Jákób nem hívsz engemet segítségül, söt inkább megfáradtál én bennem Izráel.

23. Nem nekem áldozol a' te égő áldozatodnak barmával, és a' te áldozatiddal nem tiszteltsz engemet: holott nem terhellek téged' *felettébb*, hogy nekem szolgálnál minhával, és nem fárasztalak téged' jó illat tétellel.

24. Nem vettél nekem pénzen jó illatú állatot, és a' te áldozatodnak kövérivel nem részegítettél meg engemet: söt inkább szolgálattal terhelsz engemet a' te bűneidért, fárasztasz engemet a' te hamisságiddal. (c)

(c) Az az; nem hogy nekem szolgálnál, de inkább bántásomra vagy sok bűneiddel.

25. (d) Én, én vagyok, ki eltörlöm a' te álnokságidat én magamért, és a' te bűneidről meg nem emlékezem. *Ezék.* 36: 22.

(d) Értelme ez: noha sok bűnökkel megbántottatok, mindazáltal ne féljetek, megszabadítlak Babilóniából; mert megbotsátom a' ti bűnötöket kegyelmességemből, mert sem te benned, sem atyáidban semmi igazság nintsen.

26. Juttasd eszembe nekem, pereljünk ketten, beszéld meg *igazságodat*, hogy igaznak találtassál.

27. A' te atyád vétkezett elöször, és a' te írás magyarázóid hajlottanak el én tőlem.

28. Annakokáért fertelmeseknek ítélém a' szentségnek fejedelmit; és a' Jákóbot veszedelemre rendelém és az Izráelt gyalázatra.

XLIV. RÉSZ.

E' Részben is Isten az ő népét szép ígéretekkel vígasztalja, mellyekben kötelezi magát az ő Anyaszentegyházának oltalmazására, és minden jókkal való meggazdagítására, mellyekkel viszontag Isten a' bálványok ellen az ő igaz Istenségét támasztja, és a' bálványokat neveti a' Próféta által, megírván az embereknek a' bálvány tsinálásban való bolond szorgalmatosságokat. Inti az Izráelt az igaz Isteni esméretben való megmaradásra, hálaadásra, holott Isten sokat szóll az ő hatalmáról.

(a) ÉS mostan Jákób én szolgám hallgasdmeg, és Izráel, kit én választottam. *R.* 41: 8. *és* 43: 5. *Jer.* 30: 10. *és* 46: 27.

(a) Ezeket némellyek a' felső Részhez ragasztják: méltán is mert a' bűnnek botsánatja után a' szent lélek' ajándékát és a' Kristusban való megújulást ígéri.

2. Ezt mondja az Úr a' te teremtőd, és a' ki tégedet formált a' te anyád' méhétől fogva, és segél téged': ne félj én szolgám Jákób, én szerelmesem, kit én választottam.

3. Mert vizeket töltök ki a' szomjúhozóra, és folyóvizeket a' szárazra: (b) kitöltöm az én lelkemet a' te magodra, és az én áldásomat a' te tsemetéidre. *R.* 35: 7. *Joel.* 2: 28. *Ján.* 7: 38. *Tsel.* 2: 18.

(b) Szomjúhozó és száraz földhöz hasonlítja a' nyomorúlt Anyaszentegyházat; azt mondja azért, hogy melly könnyű Istennek a' száraz földet megnedvesíteni, ollyan könnyű az Anyaszentegyházat minden féle áldásival megáldani, mert azt érti a' vizeknek kitöltéseken.

4. És virágoznak, mint a' füvek között *a' virágok*, és mint a' fűzfák a' vizeknek folyási mellett.

5. Egyik azt mondja: én az Úré vagyok, a' másik neveztetik Jákób' nevéről: némelly az ő maga kezével írja ezt: én az Úré vagyok; és az Izráel' nevéről nevezi magát.

II. 6. Ezt mondja az Úr, az Izráel' királlya, és az ő megváltója a' seregeknek Ura: én vagyok az első, és én az utólsó, és én nálamnál több Isten nintsen. *R.* 41: 4. 48: 12. *Jel.* 1: 8, 17. *és* 22: 13.

7. Ha valaki én hozzám hasonlatos, hívja elő és mondja meg azt, és rendelje el azt énnekem, az időtől fogva, hogy e' világnak népét rendeltem (c) és a' mellyek hamar lésznek, vagy, a' mellyek jövendőben lésznek, mondják meg nekiek.

(c) Vagy, hogy az örökkévaló népet rendeltem; érti pedig az Anyaszentegyházat.

8. Ne féljetek és ne réttegjetek, avagy nem mondottam-é meg, és nem adtam-é tudtodra ezeket az időtől fogva? és ti is bizonyságim vagytok nekem; avagy, vagyon-é Isten én kívülöttem? bizonyára nintsen több erőség, egyet sem esmerek. *R.* 45: 5. 5. *Mós.* 4: 35, 39. *és* 32: 39. 1. *Sám.* 2: 2.

9. A' bálványoknak tsinálói mindnyájan híjábavalók, és az ő szerelmes *bálványok* nekiek nem használhatnak: és azokról ő magok bizonyságok, hogy nem látnak, és semmit nem tudnak, annakokáért megszégyenülnek. *'Solt.* 115: 4.

10. A' ki azért Istent tsinál, vagy bálványt önt, semmi haszonra nem tsinálja azt.

11. Ímé mind annak az ő társai megszégyenülnek, és azoknak mestereik inkább egyébb embereknél: akármint gyűljenek egybe mindnyájan, és áljanak meg: de megfélemlenek, és mind együtt megszégyenülnek. *'Solt.* 97: 7. *R.* 1: 29. *és* 42: 17. *R.* 45: 16.

12. A' kováts mester az ő fogóját fogván, munkálódik a' szénben, az ő pörölyivel formálja a' fejszét: munkálódik a' körül az ő karjának minden erejével, annyira megéhezik, hogy semmi ereje nintsen, vizet sem iszik, annyira, hogy elfogyatkozzék.

13. Az áts mester a' mérő tzérnát neki vonsza, elintézi azt az ő festett sinórjával, szegesen szabja azt, avagy tzirkalommal elformálja, mind addig míg nem emberi formára és emberi ábrázatra formálja, hogy üljön *a' bálvány* az ő házában.

14. Tzédrusfát vág magának, tölgy és tserfát hoz: válogat az erdőnek fáiban: fenyőfát plántál, mellyet az eső felnevel.

15. Azokból az ember tüzet gerjeszt, mert azoknak egy részét veszi, hogy megmelegedjék: a' kementzét is befűti azokkal, hogy kenyeret süssön; annakfelette Istent tsinál és azt imádja; bálványt tsinál, és az előtt artzal leborúl.

16. A' felét megégeti, a' felénél húst eszik, petsenyét süt, és megelégedik: azután megmelegíti magát, és azt mondja: bezzeg jól járék, megmelegedém, a' tűznél voltam:

17. Annak a' maradékából Istent farag, az az, bálványt magának: meghajol az előtt és imádja, könyörög neki és azt mondja: szabadíts meg engemet, mert én Istenem vagy.

18. Nem tudnak semmit, sem értenek; mert a' bálvány bekente az ő szemeket, hogy ne lássanak, és az ő szíveket, hogy ne értsenek.

19. És nem veszi eszébe, nintsen annyi tudománya vagy értelme, hogy azt mondaná: ennek felét megégettem, és annak szenénél kenyeret sütöttem, petsenyét sütöttem, és megettem: a' maradékából pedig útálatosságot kell-é tsinálnom? és a' fának törsöke előtt esném-é térdre?

20. Híjábavaló dologgal legelteti magát, az ő megtsalatkozott szíve elhajtja őtet, és nem szabadítja meg az ő lelkét, sem ezt nem mondja: avagy nem hamisság vagyon-é az én jobb kezemben?

III. 21. Emlékezzél meg ezekről Jákób és Izráel, mert én szolgám vagy te: én formáltalak tégedet, én szolgám vagy te Izráel, el ne felejtkezzél én rólam.

22. Eltörlöttem a' te álnokságidat mint a' felleget, és mint a' felhőt a' te bűneidet: térj én hozzám mert én váltottalak meg tégedet.

23. Örüljetek egek, mert az Úr mivelte *ezeket*, örvendezzetek földnek alsó részei; hegyek énekeljetek, az erdők és azoknak minden fái: mert megváltotta az Úr Jákóbot, és az Izráelben megditsőíttetik.

24. Ezt mondja az Úr a' te megváltód, és a' ki téged' anyád' méhétől fogva formált: én *vagyok* az Úr, ki mindeneket tselekeszem, az egeket egyedül kiterjesztem, és a' földet elszélesítem az én erőmmel: *Jób.* 9: 8. *'Solt.* 104: 2. *R.* 40: 22. *és* 42: 5.

25. (d) Én *vagyok az*, a' ki a' hazugoknak jegyeit híjábavalókká teszi, és a' jövendölőket megbolondítja: a' böltseket megszégyeníti, és azoknak böltsességeket megbolondítja:

(d) Vagy így: ki a' jövendő mondóknak jegyeket elfordítom, a' böltseket megbolondítom. Ezt pedig azért mondja, mert a' Babiloniabeliek nem tsak erővel, hanem böltsességgel is, és a' tsillagok' visgálásokkal 's azokból való jövendölésekkel kevélykedtek.

26. (e) Ki az ő szolgájának beszédét megtellyesíti, és az ő követinek tanátsokat véghez viszi: ki azt mondja Jérusálemnek: te benned jövendőre laknak; és a' Júdának városiról: megépíttettek és az ő pusztáit felállatom.

(e) Érti a' szolgán és a' követeken magát, a' több Prófétákkal egybe.

27. Ki azt mondja a' mélységnek: száradj meg, és a' te folyóvizeidet megszáraztom.

28. Ki Tzírusnak azt mondja: én pásztorom, és minden akaratomat véghez viszi; a' Jérusálemnek (f) ezt mondván: megépíttetel; és a templomnak: megfundáltatol. 2. *Krón.* 36: 22. *Esa.* 1: 1. *R.* 45: 15.

(f) Vagy így, hogy a' Jérusálembelieknek megmondja: épüljetek meg, és a' templom felől, hogy megépíttessék.

XLV. RÉSZ.

Szóll Isten e' Részben Tzírus királyról, ki által kell vala meglenni a' 'Sidó népnek Babilóniából való szabadúlásának, és azt mondja az Isten, hogy Tzírusnak ád minden birodalmat és gazdagságot, mellyből ismét bizonyítja az ő igaz Istenségét. Azután a' Babilóniabeliek ellen szóll, kik azt állítják vala, hogy az Isten az ő kezekből meg nem szabadíthatja az Izráelt, holott ismét szóll az Isten az ő hatalmasságáról, Tzírusról, a' 'Sidó népnek szabadúlásáról és meggazdagúlásáról. Utólszor inti az Izráelt az ő benne való bizodalomra.

Ezt mondja az Úr az ő megkent (a) királyáról Tzírusról, kinek jobb kezét fogom, (b) hogy ő előtte meghódoltassam a' népeket, hogy a' királyoknak derekokat megerőtlenítsem; hogy ő előtte megnyissam a' kapukat, hogy a' kapuk be ne zároltassanak:

(a) Megkent királynak mondja Tzírust; mivelhogy Istentől választatott és hívattatott vala.

(b) Az az, kinek én mellette lészek és igazgatom.

2. Én te előtted megyek, az egyetleneket (c) megegyenesítem: az értz kapukat megrontom, és a' vas zárokat eltöröm. *'Solt.* 107: 16.

(c) Az az, minden nehézséget én elveszek, hogy a' hatalmas országokat meghódoltasd könnyen.

3. És neked adom az elrejtett kintseket, és titkos helyre tétetett gazdagságokat: hogy megtudjad, hogy én vagyok az Úr, ki tégedet nevezlek, Izráelnek Istene.

4. Az én szolgámért a' Jákóbért, és az én választott Izráelemért neveztelek tégedet nevedről: elneveztelek tégedet, jóllehet te nem esmersz engemet.

5. Én vagyok az Úr, és nintsen nálamnál több: én nálamnál több Isten nintsen; felövedzlek tégedet, jóllehet engemet nem esmersz. 5. *Mós.* 4: 35. 39. *és* 32: 39. *R.* 44: 8.

6. Hogy megtudják napkelettől fogva, és napnyúgottól fogva, hogy nintsen több én nálamnál: én vagyok az Úr, és nintsen több én nálamnál.

7. Ki a' világosságot formáltam, a' setétséget teremtettem, békességet szerzek, gonoszt (d)

teremtek, én vagyok az Úr, ki mind ezeket tselekeszem. *Ámós.* 3: 6.

(d) A' gonoszon ért háborúságot, veszedelmet, nyomorúságot. *Ámós.* 3.

8. (e) Egek! harmatozzatok onnét feljül, és az egek tsepegjék az igazságot, nyissa meg magát a' föld, és származzanak onnét a' szabadítás és igazság: teremje azokat mind együtt, én Úr teremtettem azt.

(e) Nem könyörgés ez, mint némellyek állítják, hanem az Isten a' földnek, mennynek szóll, hogy az ő népének szabadúlását meg ne bántsák, hanem inkább elővigyék.

II. 9. (f) Jaj annak, a' ki az ő teremtője ellen támad, és a' tserépnek, melly a' több tserepekhez hasonló. Avagy mondja-é a' sár az ő tsinálójának; mit tsinálsz, holott e' dologhoz semmi kezeid nintsenek? *Jerém.* 18: 6. *Róm.* 9: 20.

(f) A' Babilóniabeliek ellen mondja ezt, kik azt állítják vala, hogy Isten ellen a' 'Sidókat megtartják a' fogságban, azt mondja pedig, hogy szinte ollyan a' Babilóniabeliek' gondolatjok, mintha a' sár a' fazekas ellen támadna, és azt mondaná, hogy neki nintsen semmi hatalma valami dolognak megtselekedésére. Vagy, mintha a' magzat az ő szülői ellen támadna.

10. Jaj, a' ki attyának azt mondja: mit nemzesz? és az ő annyának: mit szülsz?

III. 11. Ezt mondja az Úr, az Izráelnek szente, és az ő teremtője: a' jövendőket kérdjétek meg én tőlem, és az én fiaimtól, és kezeimnek tselekedetitől tiltsatok meg engemet. (g)

(g) Mintha azt mondaná: nem foghatjátok meg az én kezeimet, hogy azokat ne tselekedjem, mert az én hatalmam nagy.

12. Én teremtettem a' földet, az embert is azon én teremtettem; az én kezeimmel terjesztettem ki az egeket, és én parantsolok azoknak minden seregeinek. *'Solt.* 104: 2. *R.* 40: 22. *és* 42: 15. *és* 44: 24.

13. Én támasztom fel őtet igazságban, és minden útait én igazgatom: ő építi meg az én városomat, és az én foglyaimat elbotsátja jutalom nélkül és ajándék nélkül, azt mondja a' seregeknek Ura. 2. *Krón.* 36: 22. *Ester.* 1: 1. *R.* 44 28.

14. Ezt mondja az Úr: (h), Égyiptomnak marhája, a' Szeretseneknek és a' nagy Sabéusoknak kereskedések te reád fordúlnak és tieid lesznek, tégedet követnek, békókban járnak: és magokat te elötted meghajtják, és teneked esedeznek; mert tsak te közötted vagyon az Isten, nintsen több ő nálánál, sohol *mondom* nintsen több Isten ő nálánál.

(g) Ezt azért mondja, mert a' templom és a' város, a' Tzírus' és az után való királyok' parantsolatjokból, a' szomszéd országoknak adajokból építtettek: de szóll a' pogány népek' hívatalokról is, és hogy mind ezeket e' végre miveli az Isten, hogy a' Krístus' országát felépítse.

IV. 15. Bizony te vagy az Isten, ki magadat (i) elszoktad rejteni: Izráelnek megtartó Istene vagy.

(i) Az az, ki láthatatlan Isten vagy, és a' te titkos akaratodat elszoktad rejteni.

16. Megszégyenűlnek, es meggyaláztatnak mindnyájan ezek; nagy gyalázattal mentenek el mindnyájan a' bálványoknak faragói. *R.* 44; 11.

17. Az Izráel megszabadúl az Úrban örökkévaló szabadúlással: nem szégyenültök meg, és nem lésztek gyalázatosok soha örökké.

18. Mert azt mondja az Úr, ki az egeket teremtette; az az Isten, a' ki a' földet formálta és alkótta, ő annak megerösítője, ki nem hijába teremtette azt, hanem hogy laknának azon, azért formálta: én vagyok az Úr, és nintsen több én nálamnál. *R.* 5: *és* 14.

19. (k) Nem titkon szólltam, nem a' föld' setétségének helyén, nem mondottam a' Jákób' magvának: keressetek engemet hijában: én vagyok az Úr, ki igazságot szóllok, és megjelentem, a' mellyek igazak. 5. *Mós.* 30: 11:

(k) Mivelhogy az emberi okosság meg nem foghatja az Istent, annakokáért az Isten igazítja az ő népét az ő szent ígéjére, mellyben azt mondja, hogy nem hijába szóllott az ő népének, noha segítségét elhalasztja, mert azt mondja, hogy a' mit ígért, az bizonyos dolog.

V. 20. Gyűljetek egybe és jöjjetek elő, jöjjetek ide, kik a' pogány népek közzül megszabadúltatok, semmit nem tudnak, a' kik hordozzák az ő faragott bálványoknak fáját, és olly Istent imádnak, ki meg nem tarthat. *R.* 44: 18. 19.

21. Mondjátok meg, hozzátok elő, tartsatok együtt tanátsot. Kitsoda mondotta meg ezt a' régi időtől fogva, és eleitől fogva kitsoda jelentette meg? avagy nem én-é Ur? és nintsen én nálamnál több Isten, igaz Isten, és megtartó nintsen több én nálamnál.

22. Én reám nézzetek, hogy megtartassatok földnek minden határi: mert én *vagyok az Isten*, és nintsen több én nálamnál.

23. Én magamra megesküttem, kiment az én számból az igazságnak beszéde, és meg nem változik: minden térd nekem hajol meg, és minden nyelv én reám eskűszik. *Róm.* 14: 11. *Fil:* 2. 10.

24. Tsak az Úrban vagyon (azt mondják én felőlem) minden igazság és erő: ő hozzája mennek: de megszégyenűlnek mind azok, a' kik haragusznak ő ellene. *R.* 41: 11.

25. Az Úrban igazíttatnak meg, és ditsekedik az Izráelnek egész magva.

XLVI. RÉSZ.

Jövendőt mond a' Próféta a' Babilóniabeliek' bálványaiknak romlásokról. Az Izráel' népét hívja Isten az ő igaz esméretire, mivelhogy tsak ő nekiek oltalmazójok: feddi itt is a' bálványozókat, nevetvén a' bálványoknak tsinálásokat, kiknek ellenébe veti az Isten magát, megbizonyítván Istenségének igazságát az ő tselekedetiből.

ELESETT (a) Bél, elromlott Nébo, az ő bálványok az oktalan barmokra rakattattak, mellyek titeket hordoznak: azoknak terhekre lesztek, sullyosok lesztek annyira, hogy elfáradjanak.

(a) Az az, elesik, mert a' prófétziának nagyobb bizonyságáért úgy szóll a' következendő dolgokról, mintha meglettek volna, érti pedig Bélen a' Babilóniabelieknek bálványokat.

2. Elestek, megromlottak egyenlőképen: és nem oltalmazhatták meg magokat, hogy terhekre ne lennének, és az ő lelkek fogságra vitetett.

II. 3. Hallgassatok engemet Jákóbnak háza, és Izráelnek minden maradéki; kik hordoztattok a' ti anyátok' méhétől fogva, kik viseltettek a' ti születéstektől fogva.

4. Mind vénségtekig ugyan tsak én, és mindaddig, míg megöszültök én hordozlak: én teremtettelek, én hordozlak, én visellek, és megszabadítlak.

5. (b) Mihez hasonlíttotok engemet, és mihez tesztek egyenlővé, hogy én ahoz legyek hasonlatos? *R.* 40: 18. 25.

(b) Kárhoztatja a' 'Sidókat a' bálványoknak tsinálásokért, és imádásokért, vagy arra inti őket, hogy megoltalmazzák magokat a' Babilóniabeliek' bálványozásoktól.

6. Kik aranyat vésztek elő a' ti erszényitekből, és az ezüstöt megméritek serpenyőben: megszerszödtök az ötvössel, hogy abból Istent tsináljon, melly előtt meghajoljatok, és mellyet imádjatok.

7. Hordozzák azt, az ő vállokon viselik azt, azután helyheztetik azt az ő helyére, holott áll, az ő helyéből el nem mégyen: ha valaki kiált is ő nekie, nem hallgatja meg, az ő nyomorúságából nem szabadítja meg azt.

8. Emlékezzetek meg erről, és legyetek erősek; emlékezzetek meg erről ti bűnösök.

9. Emlékezzetek meg az elébbiekről, mellyek eleitől fogva lettenek; mert én vagyok az Isten, és nintsen több Isten én nálamnál, és nintsen senki én hozzám hasonlatos. *R.* 45: 5. 14. 18. 21. 22.

10. Ki eleitől fogva megmondom *mindennek* végét, és eleitől fogva azokat, mellyek még nem lettek: ki valamit megmondok, és az én tanátsom megáll, és minden én akaratomat véghez viszem. *'Solt.* 33: 11. *Péld.* 19: 21. *és* 21: 30. *'Sid.* 6: 7.

11. Ki elhívom napkeletről a' madarat, (c) és nagy meszsze földről az én tanátsomnak megtselekedőjét: szólltam és elhozom ezt, én rendeltem, és véghez viszem.

(c) Tzírus királyt hasonlítja a' madárhoz.

12. Hallgassatok engemet ti kemény szívűek, kik az igazságtól távol vagytok.

13. Elhozom az én igazságomat, nem meszsze vagyon; és az én szabadításom nem késik: mert szerzek Sionban szabadúlást, és Izráelben lészen az én dissősségem.

XLVII. RÉSZ.

Fenyegeti a' Próféta Babilóniát veszedelemmel a' kevélységért, és az Isten' népe ellen való kegyetlenségért, és azt mondja, hogy soha semmiképen a' veszedelemtől meg nem oltalmazhatja magát.

Szállj le és űlj (a) a' porban, te szűz Babilónnak leánya; űlj a' földön, nintsen immár királyi széke a' Káldeabeliek' leányának: mert nem lészen többé, hogy tégedet gyengének és kedvére tartottnak hívjanak. *R.* 26: 5.

(a) Az az, leszállasz és leűlsz a' porba te Babilon.

2. Fogjad az örlöt, és örölj lisztet; (b) a' te hajadat botsásd meg, mezítelenítsd meg a' te lábaidat, és a' te száraidat, eredj által a' folyóvizeken.

(b) Tudniillik, mint a' rab.

3. Megjelentetik a' te mezítelenséged, megláttatik a' te rútságod: boszszút állok, és nem ll ember én ellenem. (c)

(c) Némellyek így: nem megyek ellened mint ember, hanem mint az oroszlán.

4. *Ezt mondja* a' mi megváltónk, seregeknek Ura az ő neve, az Izráelnek szente:

5. Űlj le, hallgass, menj be a' setétbe Káldeusok' leánya: mert nem hívattatol többé országok' aszszonyának.

II. 6. Felgerjedtem vala az én népem ellen, az én örökségemet megfertéztettem vala, és adtam vala őket a' te kezedbe; nem tselekedtél velek irgalmasságot, a' vén emberen a' te igádat igen megnehezítetted.

7. És azt mondottad: mind örökké Úr aszszony leszek; ez ideig soha nem gondolkodtál erről, és meg nem emlékeztél annak végéről. *Jel.* 18: 7.

8. Mostan azért halld meg ezt te kedvére tartott, ki nagy bátorsággal űlsz, ki azt mondod a' te szívedben: én vagyok, és nintsen több énnálamnál; nem űlök özvegységben, és az árvaságot soha meg nem kóstolom.

9. De mind e' kettő te reád következik nagy hamar, egy időben az árvaság és özvegység: tellyeségessen te reád következnek, a' te szemfényvesztésidnek és varáslásidnak sokságáért. (d) *R.* 51: 19.

(d) Vagy, a' te jövendőmondóidnak és ördöngösidnek sokságokban, az az, noha azok sokan vagynak ti köztetek, de titeket meg nem mentenek.

10. Mert a' te gonoszságodban bíztál, és azt mondottad: senki nem lát engemet: a' te böltsességed és tudományod tsalt meg (e) téged; és ezt mondottad a' te szívedben: én vagyok, és nintsen több én nálamnál.

(e) Az az, elhajtott, eltsábított, eltérített a' jó útról, és az igazságos tselekedetekről.

11. Annakokáért jő te reád veszedelem, mellynek kezdetit nem tudod; és következik te reád romlás, mellyet el nem távoztathatsz; és jő te reád nagy hirtelenséggel pusztúlás, mellyet meg nem tudhatsz.

12. (f) Állj elő mostan a' te varáslóiddal, és a' te szemfényvesztésednek sokságával, mellyekben munkálkodtál gyermekségedtől fogva: ha valamit használhatnál, ha valami módon megmaradhatnál.

(f) Neveti és tsúfolja a' Babilóniabelieket az ő varáslásokért.

13. Fárasztottad magadat a' te tanátsidnak sokságában: álljanak elő immár és tartsanak meg tégedet az égbe nézők (g), kik a' tsillagokat nézik, és minden hónapokra számot tartanak; és oltalmazzanak meg tégedet a' reád következendöktől.

(g) Az emberi társaságnak állapotját, az az, jó vagy gonosz szerentséjét, a' tsillagoknak szemlélésekből jövendölni bolondság: mellyet az Isten' lelke e' helyen tsúfol.

14. Ímé ollyanok lésznek mint a' pozdorja, a' tűz emészti meg azokat, nem mentik meg életeket a' tűztől: nem marad meg a' szenekben is, melly megmelegítené (h) sem a' tűzben, melly előtt űlnének.

(h) Az az, mint a' pozdorjának nem marad a' szenében is, szinte úgy azokban semmi nem marad.

15. Így járs te azokkal, a' kikkel fárasztottad magadat: a' te gyermekségedtől fogva veled együtt elbújdosnak kiki e' világnak egyik része felé, senki nem lészen ki tégedet megotalmazna.

XLVIII. RÉSZ.

Feddi e' Részben az Isten a' Próféta által a' képmutató Izráelitákat, hogy noha nekiek mind régen elmúlt dolgokat, mind következendőket megmondott, mellyekben semmit nem tudtak, mindazaltal mégis nem nyitották meg füleiket azoknak hallásokra. Azután azt mondja, hogy a' mit velek mivel, tsak irgalmasságából mivéli. Inti őket penitentziára, holott szóll az ő hatalmáról, kegyelmességéről, és ígéretet is tészen a' Babilóniából való megszabadúlásról.

Halljátok ezt Jákóbnak háza, kik nevezik magokat az Izráelnek nevéről, és a' Júdának forrásából (a) származtanak: kik az Úrnak nevére esküsznek, és az Izráel' Istenét emlegetik, de nem híven 's nem igazán. *Jer.* 4: 9.

(a) Hasonlatosság szerént forrásnak mondja a' nemzésnek kútfejét és eredetit.

2. Jóllehet a' szent városról nevezik magokat,

és az Izráelnek Istenéhez támaszkodnak, kinek neve seregeknek Ura.

3. (b) A' melly régi dolgokat eleitől fogva megjelentettem, és az én számból származtanak, és meghallattattam másokkal, azokat hamar véghez vittem 's meglettenek.

(b) Értelme ez: jóllehet tudtam a' te gonoszságodat, mindazáltal kegyelmességemből a' minemű jókról ígéretet tettem, hogy azokkal meglátogatnálak jövendőbe, azokat betellyesítettem.

4. Mert tudtam, hogy kemény vagy, és a' te nyakad vas inakból áll, és a' te homlokod olyan mint az értz:

5. Annakokáért megmondottam teneked eleitől fogva, és minekelőtte reád következnék tudtodra adtam, hogy ezt ne mondhatnád: az én bálványom mivelte ezeket, az én faragott vagy öntött bálványom parantsolta ezeket.

6. Hallottad vala, lássad mind ezt: ti pedig avagy nem tésztek-é erről bizonyságot? Immár mostan új és elrejtett dolgokat mondok teneked, mellyeket nem tudsz vala.

7. Mellyek mostan rendeltetnek nem régtől fogva, és mellyeket ennekelőtte nem hallottál, hogy azt ne mondanád: ímé tudtam én azokat;

8. Mellyekben semmit nem hallottál, sem nem tudtál, a' te füledbe is attól fogva nem mentek; (c) jóllehet tudtam, hogy te mindenestől hitetlenül tselekeszel, és hogy a' méhtől fogva rugoldozónak hívattattál.

(c) Itt kezdi el Ésaiás a' népnek szabadúlásáról való prófétziát.

9. Mindazáltal az én nevemért elhalasztom az én búsúlásomat, és az én tisztességemért megmértéklem ellened való haragomat, hogy tégedet ki ne vágjalak. *R.* 48: 21, 25.

10. (d) Ímé megtisztítalak tégedet, de nem úgy mint az ezüstöt, megtisztítlak tégedet a' nyomorúságnak kementzéjében.

(d) Az az, ha neked minden bűneidet kitisztítanám mint az ezüstöt szokták tisztítani, elvesznél, nem mivelem azért azt, hanem valamennyivel tisztábbá tészlek, hogy nem most vagy.

11. Én magamért, én magamért mivelem; mert mimódon engedném, hogy *az én nevem* megfertéztessék? az én ditsősségemet is másnak nem adom. *R.* 42: 8.

II. 12. Hallgass engemet Jákób, és Izráel, ki én tőlem hívattattál; én vagyok, én vagyok az első, és én vagyok az utolsó. *R.* 42: 8. *R.* 41: 4. 44: 6. *Jel.* 1: 17. *és* 22: 13.

13. A' földet az én kezem fundálta, és az én jobb kezem mérte meg araszszal az egeket, ha én szóllítom azokat, azonnal jelen vagynak. *R.* 40: 12.

14. Gyűljetek egybe mindnyájan és halljátok meg kitsoda mondotta meg azok közzűl ezeket? az Úr szerette ötet, (e) minden akaratját elvégezi Babilónián, és az ő karja lészen a' Káldéusok ellen.

(e) Tzírus királyt érti.

15. Én, én szólltam, és én hívtam ötet; elhozom ötet, és az ő úta jó szerentsés lészen.

III. 16. Jőjjetek én hozzám, halljátok meg ezt: nem szólltam eleitől fogva titkon; az időtől fogva, hogy e' dolog lett, ott voltam, mert engemet az Úr Isten küldött el, és az ő lelke.

17. Ezt mondja az Úr, a' te megváltód, az Izráelnek szente: (f) én vagyok a' te Urad Istened, ki tégedet tanítalak hasznoson, és vezérellek az úton, mellyen jársz.

(f) Értelme ez: én tanítalak Izráel téged' a' Próféták által és én vezérellek, annyira, hogy ha az én beszédemet az ő szájokból hallgattad volna, engedtél volna, a' jótétemények soha meg nem szűntek volna mint a' folyóvíz.

18. Vajha figyelmeztél volna az én parantsolatimra; ollyan volt volna a' te békeséged mint a' folyóvíz, és a' te igazságod mint a' tengernek habjai:

19. A' te magod is ollyan volt volna mint a' tengernek fövenye, és a' te méhednek gyümöltsei mint annak követskéi: nem vágattatnék ki, és nem veszne el az ő neve az én ortzám elől.

IV. 20. Menjetek ki Babilóniából, (g) fussatok ki Káldeából, nagy kiáltó szóval hirdessétek és mondjátok ezt, hirdessétek a' földnek utolsó határáig, és mondjátok: megszabadította az Úr az ő szolgáját Jákóbot. 2. *Mós.* 19: 4, 5, 6.

(g) Szóllítja a' rabságban való 'Sidókat, hogy kisiessenek Babilóniából, jóllehet még el nem vitettek vala.

21. Nem szomjúhoztak, mikor a' pusztán átalvitte őket: a' kősziklából vizet adott nekiek; meghasította a' kősziklát, és a' vizek jöttek abból. 2. *Mós.* 17: 6. 4. *Mós.* 20: 11.

22. Nintsen semmi békeségek az istenteleneknek, azt mondja az Úr. *R.* 57: 28.

XLIX. RÉSZ.

Minekutánna a' Babilóniabeli fogságból való szabadúlásról sok ígéreteket tett volna a' Próféta által Isten, e' Részben a' Kristusról szóll, mivelhogy az Istennek minden ígéreti erőssek a' Kristusban. Szóll pedig először Kristus az ő hivatalárol, holott minekutánna panaszolkodik a' 'Sidóknak engedetlenségekről, elküldetik a' pogányokhoz. Azután szóll az ő sok jótéteményiről, mellyekkel vagyon az Anyaszentegyházhoz, nevezet szerént pedig a' pogány népeknek hivatalokról.

HALLJÁTOK meg beszédemet szigetek, és vegyétek eszetekben távol való népek. Az Úr az én anyámnak méhétől fogva hívott engemet, az én anyámnak méhében mikor volnék, megemlékezett az én nevemről. (a)

(a) Az az, miképen öröktől fogva hívott, azonképen az én anyám' méhében rendele engem' e' tisztre. *'Sid.* 5.

2. És ollyanná tette az én nyelvemet mint az éles szablya, az ő kezének árnyékával fedezett be engemet: és ollyanná tett mint a' fényes nyil', az ő tegzében rejtett el engemet. *R.* 51: 16.

3. És monda nekem: én szolgám vagy te Izráel, (b) te benned ditsekedem. *R.* 42: 1. *R.* 51: 16.

(b) Izráelnek nevezi a' Kristust mint szent Pál az Anyaszentegyházat Kristusnak. 1. *Kor.* 12. Jollehet így is fordítják, én szolgám vagy; az Izráel az, a' ki felől te általad ditsekedem.

4. Én pedig mondék: híjába munkálkodtam, híjába költöttem el az én erőmet: mindazáltal az én ítéletem az Úr előtt vagyon, és az én munkám az én Istenemnél (c).

(c) Vagy az én tisztem, az az, noha híjába fáradtam az Izráeliták között, mindazáltal tisztemben eljárok és Istenre nézek, kinek az én szolgálatom kedves, és munkámat megfizeti.

5. Mostan is pedig azt mondja az Úr, a' ki engemet magának szolgájának formált az én anyámnak méhétől fogva, hogy Jákóbot ő hozzá megtérítsem; hogy ha pedig az Izráel ő hozzá nem mégyen is, mindazáltal az Úrnak szemei

előtt ditsőséges lészek, és az én Istenem lészen én erősségem. *Mát.* 23: 37.

6. Ezt is mondá: kitsiny dolog ez, hogy nekem szolgám légy, a' Jákób' nemzetségeinek megépítésére, és az Izráel' pusztaságának helyere állatására: azért a' pogány népeknek is világosságúl adtalak tégedet, hogy légy én idvezítőm a' földnek utolsó határáig *R.* 42: 6. *Tsel.* 13: 47.

7. Ezt mondja az Úr az Izráelnek megváltója, és az ő megszentelője, annak, a' kit megútálnak mindenek, *kit* megútál a' nép, az Urak' szolgájának: a' királyok meglátnak *tégedet*, és felkelnek a' fejedelmek, és tisztelnek az Úrért, ki igaz, és az Izráelnek szent Istenéért, a' ki választott téged. *R.* 53: 3. *R.* 42: 7.

8. Ezt mondja az Úr: kellemetes időben (d) meghallgattalak tégedet, és a' szabadításnak napján segítséggel voltam neked, és megtartalak tégedet szövetségül a' népnek, hogy a' földet megépítsed, és hogy örökségül bírjad az elpusztúlt örökségeket. 2. *Kór.* 6: 2.

(d) Vagy meghallgatlak, segítséggel lészek; szóll pedig e' két versben a' Kristusnak tisztéről.

9. Hogy ezt mondjad a' foglyoknak: eredjetek ki, és azoknak, kik a' setétségben vagynak: mutassátok ki magatokat: az útakon legeltetnek, (e) és minden magas helyeken lészen az ő legelő helyek. *R.* 42: 7.

(e) Az az, mindenütt bővölködnek az Istennek áldásival; szóll pedig itt az Anyaszentegyháznak lelki' javáról.

10. Nem éheznek, nem szomjúhoznak, a' hévség nem árt nekiek vagy a' Nap: mert a' ki rajtok könyörül, az igazgatja őket, és a' vizeknek forrásira viszi őket. *Jel.* 7: 16.

11. (f) Az én hegyeimet is mind útakká teszem, és az én ösvényim magassak lésznek.

(f) Azt jelenti, hogy senki meg nem bántja az ő népének Babilóniából való megjövését.

12. Ímé némellyek meszsze földről jönek, némellyek északról, némellyek napnyúgotról, némellyek a' Sin' földéről.

13. Énekeljetek egek, örvendezz föld, és hegyek kiáltsatok: mert megvígasztalta az Úr az ő népét, és az ő szegényin könyörült.

II. 14. Hogy ha ezt mondja Sion: elhagyott engemet az Úr, és az Úr elfelejtkezett én rólam.

15. Vallyon elfelejtkezhetik-é az anya az ő kisdedjéről, úgy hogy ne könyörüljön az ő méhének fián? ha az elfelejtkezhetne is, de én nem felejtkezem el te rólad. *'Solt.* 27: 10.

16. Ímé az én kezeimre felírtalak tégedet: a' te kőfalaid szüntelen én előttem forognak.

17. Te hozzád sietnek a' te fiaid: (g) a' te rontóid és a' te pusztítóid meszsze távoznak te tőled.

(g) Az anyaszentegyháznak épüléséről szóll; melly a' pogányokból épülne meg. Azért itt is a' pogányok' hívataláról bizonyság vagyon.

18. Emeld fel köröskörnyúl a' te szemeidet és lássad, mind ezek egybegyülvén te hozzád jöttenek: élek én, azt mondja az Úr, hogy mind azokkal úgy mint ékességgel felöltöztetel, és azokat nyakad környúl kötöd, mint a' menyasszony az arany lántzot. *R.* 60: 4.

19. Mert a' te romlásid és a' te pusztaságid, és a' te elpusztíttatott földed majdan szorosabb lészen, hogy nem mint a' lakosokat befoghatná, és a' te rontóid meszsze eltávoznak te tőled.

20. Még a' te árvaságodnak fiai (h) a' te füled' hallására azt kezdik mondani: szoros énnekem e' hely, menj el innét, hogy itt lakhassam.

(h) Az az, a' pogányok, kik születnek neked minekutánna a' 'Sidóktól megfosztatol, mert a' 'Sidók' helyében hívá Isten a' pogányokat.

21. És azt gondolod a' te szívedben: kitsoda szülte nekem ezeket, holott én megfosztatott özvegy voltam? Fogoly és ide's tova bújdosó voltam, és ezeket kitsoda nevelte fel? Ímé én egyedül maradtam volt, és ezek honnét vagynak?

22. Ezt mondja az Úr Isten: ímé felemelem az én kezemet a' pogányokhoz, és a' népek között felemelem az én zászlómat, és elhozzák a' te fiaidat ölökben, és a' te leányid az ő vállokon hordoztatnak. *R.* 60: 4. *és* 66: 12.

23. És a' királyok lésznek te táplálóid, és a' királyné aszszonyok te dajkáid: hanyathomlok leesnek te előtted a' földre, és a' te lábaidnak porát nyalják (i): és megtudod, hogy én vagyok az Úr, és hogy nem szégyenülnek meg, a' kik várnak engemet. *Solt.* 72: 9.

(i) Az az, te előtted a' földre leborúlnak tisztességnek okáért.

III. 24. (k) Avagy elvétethetik-é az erőstől a' préda? Vallyon az igaznak foglyai megszabadúlhatnak-é? *Mát.* 12: 29.

(k) Ez az istenteleneknek szavok, kik a' híveket ő prédájoknak, és igaz foglyaiknak állítják lenni, és azt gondolják, hogy senki azokat az ő kezekből meg nem szabadíthatja.

25. De az Úr ezt mondja: sőt inkább az erőstől elvétetik az ő foglyainak serege, és a' kegyetlen kezéből a' préda kivétetik: mert a' kik tégedet háborgattak, én azokat megháborítom, és a' te fiaidat én megtartom:

26. És ezt mivelem, hogy a' te nyomorgatóid az ő magok' húsokat megegyék, és mint az édes borral, az ő vérekkel megrészegedjenek, hogy megtudja minden test, hogy én Úr vagyok, a' te megtartód, és te megváltód, a' Jákóbnak erős *Istene. Jel.* 14: 20. *és* 16: 6.

L. RÉSZ.

Mivelhogy a' pogány népeknek hívataloкról, és az Izráel' népének megvettetéséről szóll a' Próféta a' felső Részben, annakokáért, hogy valaki az Istent ne vádolhatná, e' Részben azt mondja meg először, hogy nem ő benne vagyon a' 'Sidók' megvettetésének oka, hanem ő magokban. Annakutánna, hogy a' Próféta szája által való ígéreteknek méltósága légyen, szóll az ő hívataláról, hogy őtet az Isten hívta, ő szóllt nekie és az ő tiszti mellett sokat szenvedett, vereségeket, szidalmat, mellyekben mind azt mondja, hogy az Istenre nézett. Utólszor inti a' híveket, hogy az ő tudományának engedjenek.

Ezt mondja az Úr: (a) hol vagyon a' ti anyátoknak megvettetéséről való bizonyság levél, mellyel bizonyságot tettem volna, hogy őtet megvetettem? Avagy kitsodák azok, a' kiknek én eladtalak volna titeket? Ímé a' ti hamisságtokért adattattatok el, és a' ti anyátok az ő gonoszságiért vettetett meg.

(a) Értelme ez: vagy én hagytalak el, vagy ti engemet: ha én hagytalak el, mondjátok meg, kinek adtalak, és az elhagyásról való levelet hozzátok elő: de nem mondhatjátok meg kinek adtalak, sem levelet nem adhattok arról: tehát ti hagytatok el engemet. Ha pedig elhagytatok, vagy azért hagytatok el, hogy nintsen hatalmam, vagy hogy jól

jól nem akarok veletek tenni és tisztemben el nem járok: de ezekben nem vádolhattok: tehát oknélkül hagytatok el, a' ti bűneitekért, melly megtetszik abból, mert mikor hívlak nem jöttök hozzám.

2. Mi az oka, hogy mikor hozzátok mégyek, senki jelen nintsen? Mikor szóllítlak, senki nem felel? Avagy megrövidűlt-é az én kezem, hogy meg nem szabadíthat? avagy nintsen-é én bennem szabadításra való erő? Imé az én dorgálásommal megszáraztom a' tengert, a' folyó vizeket pusztává tészem, annyira, hogy megveszszenek azokban a' halak, mivelhogy nintsen víz, és szomjúval meghaljanak. 4. *Mós.* 11: 23. *R.* 59: 1. *'Solt.* 18: 16. *és* 104: 7. 2. *Mós.* 14: 21. *Jós.* 3: 16.

3. Az egeket setétséggel beborítom, és ollyanná tészem azoknak befedezőjét minemű a' gyász ruha.

II. 4. (b) Az Úr Isten adott énnekem bölts nyelvet, hogy alkalmatos időben tudjam az ígét hirdetni a' megfáradottnak: felserkent, minden reggel felserkenti az én fülemet, hogy hallgassam őtet mint tanító mestert. *Mát.* 11: 28.

(b) Bizonyságot tészen Ésaiás az ő tisztiben való hívséges szorgalmatosságáról, mellyekben néz a' Kristusra is.

5. Az Úr Isten nyitotta meg nekem az én fülemet, és én nem voltam neki engedetlen, hátra nem fordúltam *ő tőle. Ján.* 14: 31. *'Sid.* 10: 5. *Fil.* 2: 8.

6. Az én testemet adtam a' verőknek, és az én ortzámat a' szaggatóknak: az én ortzámat el nem rejtettem a' gyalázatok előtt, és a' pökdösés előtt. *Mát.* 26: 67. *és* 27: 26.

7. (c) Az Úr Isten pedig nekem segítségem, azért nem szégyenűltem meg, annakokáért ollyanná tettem az én ortzámat, mint az erős kő, mert tudom, hogy meg nem szégyenűlök.

(c) Bíztatja és bátorítja magát tisztében az Istennek segítségével, és szinte úgy szóll mint az Apostol. *Róm.* 8.

8. Közel vagyon, a' ki engemet megigazít; kitsoda perelhetne én velem? álljanak elő mind egyetemben: kitsoda lészen nekem peresem? jöjjön én hozzám. *Róm.* 8: 32, 33.

9. Ímé az Úr Isten az én segítségem, kitsoda kárhoztatna engemet? Ímé ők mindnyájan mint a' ruha megavúlnak, a' moly emészti meg őket

III. 10. Kitsoda közzűletek, a' ki féli az Urat, hallgatván az ő szolgáinak szavokat? A' ki setétségben járt, és nintsen neki világossága; bízzék az Úrnak nevében, és támaszkodjek az ő Istenéhez.

11. (d) Ímé ti mindnyájan tüzet gerjesztetek, szikrákkal megkörnyékeztettetek: járjatok a' ti tüzeteknek világosságánál, és a' szikráknál, mellyeket ti gerjesztettetek. Az én kezemből vagyon ez ti rajtatok, és nagy fájdalomban fogtok fekünni. *Jób.* 9: 49.

(d) Az az, ti idegen tudományt és tiszteletet követtek, elhagyván az Isten' ígéjének világosságát. Ám járjatok azért a' ti találmányitoknak világában, mivelhogy Isten titeket megvakított: de el kell vesznetek.

LI. RÉSZ.

Inti Ésaiás a' népet Istenben való bizodalomra és békességes türésre az Ábrahám' példájával. Azután inti őket penitentziára a' pogány népeknek példájokkal, Isten' jótéteményinek örökkévaló állandóságával, és egyetembe vígasztalja őket az ő ellenségeknek romlásokkal. Az Úrnak hatalmas erejével, és az ő nyomorúságoknak elváltozásával.

HALLGASSATOK engemet, kik követitek az igazságot, kik az Urat keresitek: tekíntsetek a' kősziklára, a' mellyből kivágattattatok, (a) és megnyilatkoztatott kútfőre, a' honnét kihozattattatok.

(a) Érti Ábrahámot Sárával egyben, mintha azt mondaná: ti kétségesek vagytok az én hatalmamban, de godoljátok meg honnét és kitől származtatok, Ábrahámtól és Sárától, kik igen vén emberek voltak, úgyannyira, hogy nem különben származott ő tőlök Isák, mint mikor nagy erővel vágják a' követ a' kőbányából, ha azért azt megmivelhettem csak beszéddel, Babilóniából is megszabadíthatlak.

2. Tekíntsetek Ábrahámra a' ti atyátokra, és Sárára, ki titeket szűlt: mert egyedűl hívtam őtet, és megáldám őtet, 's megsokasítám.

3. Mert megvígasztalja az Úr a' Siont, megvígasztalja minden ő pusztaságit, és ollyanná tészi az ő pusztáját mint az Éden' kertét, és annak pusztáját, mint az Úrnak kertét: öröm és vígasság találtatik abban, hálaádás és dítséretnek szava.

4. (b) Hallgass én hozzám én népem, és én nemzetségem, a' te füled figyelmezzen én hozzám, mert a' törvény én tőlem kimégyen, és az én ítéletemet a' pogány népeknek világosításokra megnyúgotom.

(b) A' pogány népeknek példájokkal hívja a' népet penitentziára, érti pedig a' törvényen és az ítéleten az Evangyéliomot, mint *R.* 2. *Mik.* 4.

5. Közel vagyon az én igazságom: kijő az én szabadításom, és az én karjaim a' pogány népeket megítélik: a' szigetekben lakozók engemet várnak, és az én karomban vetik reménységeket. *R.* 60: 9.

6. (c) Emeljétek fel ennybe a' ti szemeiteket, és nézzetek a' földre ide alá: mert az egek mint a' füst elfogynak, és a' föld mint a' ruha megavúl, annak lakosi is hasonlatosképen meghalnak: az én szabadításom pedig mind örökké lészen, és az én igazságom el nem romol. *'Solt.* 102: 27. *R.* 34: 4. *Mát.* 24: 35.

(c) Az Isten' jótéteményinek örökkévaló állandóságával indítja a' népet Istenhez való térésre.

7. (d) Hallgassatok engemet, kik tudjátok az igazságot, kiknek szívekben vagyon az én törvényem ne féljetek az embereknek gyalázatjoktól, és azoknak szidalmokért kétségbe ne essetek. *'Solt.* 37: 31. *'Solt.* 118: 6. *R.* 12. *Mát.* 10: 28.

(d) Az Évangyéliom mellett való háborúságtól nem kell megrettenni.

8. Mert mint a' ruhát, megeszi őket a' moly, és mint a' gyapjat megemészti őket a' féreg: az én igazságom pedig mind örökké lészen, és az én szabadításom nemzetségről nemzetségre. *R.* 50: 9.

9. (e) Kelj fel, kelj fel, öltözd fel az erőt Úrnak karja, serkeny fel mint régi időkben, és a' régen elmúlt napokban. Avagy nem te vagy-é *az erő*, melly elvesztette Égyiptomot? és fájdalommal megemésztette a' sárkányt? *'Solt.* 74: 13, 14. *Ézék.* 29: 3.

(e) Az Úrnak hatalmas erejével vígasztalja a' népet, de azt mint egy könyörgés' formájában írja meg.

10. Nem te vagy-é *az erő*, melly a' tengert megszáraztotta, és a' mélységes örvényeknek vizeit? melly a' mélységes tengert úttá tette, hogy a' megszabadúltak általmennének. 2. *Mós.* 14: 21. *R.* 43: 16.

11. És az Úrtól megváltattak haza jönének, és Sionba mennének nagy dítsérettel, és örökké

való öröm lenne az ő fejeken: örömet és vígasságot találjanak, a' bánat és nyögés eltávozzék tőlök. *R.* 35: 10.

17. (f) Én vagyok, én vagyok a' te megvígasztalód, kitsoda vagy te, hogy félsz a' halandó embertől, és az embernek fiától, ki ollyan lészen mint a' fű? *'Solt.* 118: 6. *R.* 7. *R.* 40: 6. 1. *Pét.* 1: 24.

(f) Feddi az Isten a' népet, hogy neki nem hisznek, és az ő hatalmát nem betsülik meg.

13. És elfelejtkeztél a' te teremtő uradról, ki az egeket kiterjesztette és e' földet fundálta: és szüntelen mindennap félsz a' te nyomorgatódtól, ki azon igyekezik, hogy elveszessen, de hol vagyon a' nyomorgatónak haragja? *Jób.* 9: 8. *'Solt.* 104: 20. *R.* 40: 2. *és* 42: 5. *és* 44: 20.

14. (g) *Söt inkább* siet a' fogoly, hogy megszabadúljon, és ne haljon meg a' tömlötzben, és hogy el ne fogyjon az ő kenyere.

(g) Az az, noha eluntátok a' fogságot és a' nyomorúságot, mindazáltal majd eljő a' fogságtokból való szabadúlástoknak ideje:

15. Én vagyok a' te Urad Istened, ki a' tengert ketté választom, mellynek habjai zúgnak, seregeknek Ura annak az ő neve. *Jób.* 26: 12. *Jer.* 31: 35.

16. Kiadtam az én beszédemet a' te szádba, az én kezemnek árnyékával oltalmaztalak tégedet, hogy plántáljam az egeket, és fundáljam a' földet, és azt mondom a' Sionnak: én népem vagy te. *R.* 49: 2. 3.

17. (h) Serkenj fel, serkenj fel, kelj fel Jérusálemnek városa, ki megittad az Úr' kezéből az ő haragjának poharát, a' keserűségnek poharának seprejét ittad meg, és ugyan kiszoptad azt. *R.* 52: 1.

(h) A' híveknek nyomorúságok sok: de az Isten megszabadítja őket azokból, és haragját fordítja az ő ellenségire.

18. (i) Az ő fiai közzül, kiket szült vala, senki nem vezérli vala őtet, és senki nem fogja vala az ő kezét az ő fiai közzül, kiket felnevelt vala.

(i) Az az: nintsen senki, ki az én népemet szánná, hogy megitta az én haragomnak poharát, hanem tsak én szánom.

19. E' két nyomorúság esett rajtad, kitsoda szánna tégedet? pusztaság és romlás, éhség és fegyver: kitsoda vígasztalna meg tégedet? *R.* 47: 9.

20. A' te fiaid megrettenvén, feküttenek az útszáknak fejeiknél, mint a' hálóba esett erdei vad, kik tellyesek voltak az Úrnak haragjával, és a' te Istenednek feddésével.

21. Annakokáért hallgasd meg ezt, te szegény és megrészegíttetett, de nem borral.

22. Ezt mondja a' te Úrad, az Úr, és a' te Istened, az ő népének gondviselője: ímé elvettem a' te kezedből a' keserűségnek poharát, az én haragom' poharának seprejét; nem iszod többé azt meg:

23. Hanem adom a' te nyomorgatóidnak kezekbe, kik azt mondották a' te lelkednek: hajolj le elöttünk, hogy menjünk által te rajtad: kik elött a' te testedet ollyanná teszed vala mint a' föld, és mint az út a' járóknak.

LII. RÉSZ.

Vígasztalja Ésaiás által Isten az ő népét a' Babilóniabeli fogságból való megszabadúlással, és azt mondja, hogyha Égyiptomból megszabadította, Babilóniából inkább megszabadítja, melly ígéretnek hogy inkább higyenek, szóll a' Próféta a' tudománynak méltóságáról. Inti őket hálaadásra, és hogy Babilóniából ki siessenek jönni. Utólszor kezd szóllani a' Kristusról.

Serkenj fel, serkenj fel, öltözd fel a' te erősségedet Sion! (a) öltözzél fel a' te ékességednek ruháiba Jérusálem, szent város, mert nem mégyen többé rajtad által a' környülmetéletlen és a' tisztátalan. *R.* 51: 17.

(a) Az az, végy bátorságot, és levetvén a' gyász ruhát, öltözzél vígasághoz való ruhába.

2. Tisztítsd ki magadat a' porból, kelj fel, ülj fel Jérusálem, szabadítsd ki magadat a' te nyakadon való kötelekből, Sionnak fogoly leánya.

3. Mert ezt mondja az Úr: ingyen adattattatok el, (b) és pénz nélkül szabadíttattok meg.

(b) Az az, semmi fizetést nem vettem senkitől, és senkinek nem vagyok köteles, hogy titeket megtarthatna a' rabságban.

4. Mert azt mondja az Úr Isten: Égyiptomba ment vala régen az én népem, hogy ott bújdosnék; (c) az Assíriabeli király is ok nélkül megnyomorítá őtet. 1. *Mós.* 46: 6.

(c) Némellyek így fordítják: Égyiptomba ment vala régen az én népem, hogy ott bujdosnék: de az Assíriabeliek ok nélkül nyomorgatják; mintha azt mondaná: az Égyiptombelieknek volt valami igazságok az én népemhez, mert Jákób ő maga mentoda, de az Assíriabelieknek nintsen.

5. És mostan mi hasznom vagyon nekem abban, azt mondja az Úr: hogy az én népem elvitetett ok nélkül, és az ő rajta uralkodók jajgattatják őtet, azt mondja az Úr, és az én nevem szüntelen minden napon boszszontatik? *Ezék.* 6: 20. 23. *Róm.* 2: 24.

6. Annakokáért megesmeri az én népem az én nevemet az napon, hogy én magam, a' ki szóllok vala, ímé jelen vagyok.

II. 7. Óh melly szépek ez hegyeken az Évangyeliom' hirdetőinek lábai, a' ki békességet hirdet, szabadúlást prédikál, ki azt mondja a' Sionnak: uralkodik a' te Istened. *Nah.* 1: 15. *Róm.* 10: 15.

8. (d) A' te őr állóidnak szavok *hallattatik*, felemelik az ő szavokat, egyetemben kiáltanak, mert az ő tulajdon szemekkel meglátják, mikor viszsza hozza az Úr Siont.

(d) Az az, nem lészen titkon, hanem nyilván a' szabadúlás, annyira, hogy nyilván kiáltsák azt az őrállók.

9. Énekeljetek, örvendezzetek mindnyájan Jérusálemnek pusztasági; mert megvígasztalta az Úr az ő népét, és megváltotta Jérusálemet.

10. Feltűrte az Úr az ő szent karját a' pogány népeknek szemek előtt; hogy e' földnek minden határi lássák a' mi Istenünknek szabadítását. *'Solt.* 92: 8. *Luk.* 3: 6.

11. Menjetek el, menjetek el, fussatok ki onnét, és semmi tisztátalant ne illessetek: menjetek ki ő közzülök, tisztítsátok meg magatokat, kik hordozzátok az Úrnak edényit. 2. *Kor.* 6: 17. *Jel.* 18: 4.

12. Mert nem sietséggel mentek ki, és nem futva mentek, mert előttetek mégyen az Úr, és az Izráelnek Istene gyüjt titeket öszve.

III. 13. (e) Ímé jó szerentsés lészen az én szolgám, felmagasztaltatik, felemeltetik, és igen ditsőséges lészen.

(e) A' 13. verstől fogva mind az egész következendő Részben szóll Ésaiás a' Kristusról, kiben az Anyaszentegyháznak derekasan meg kellene épülni. Azt mondja pedig, hogy a' Kristusnak vége ditsőséges lészen, de először tsudálatos alázatos állapotja lészen, és azután prédikáltatik mind e' világon, annyira, hogy rajta tsudálkozzanak, mivelhogy ő felőle véletlen dolgot hallanak.

14. Miképen hogy álmélkodtanak sokan te rajtad, mivelhogy az ő ábrázatja rútabb volt, hogy nem mint valamelly emberé, és az ő formája, hogy nem mint az embereknek fiaiké. *R.* 53: 3.

15. Azonképen sok népeket meghint, a' királyok az ő szájokat ő előtte befogják: mert a' mit nekiek nem beszéllettek volt, azt meglátják, és a' mit nem hallottak volt, megértik. *Róm.* 15: 21.

LIII. RÉSZ.

Hogy a' 'Sidók meg ne botránkoznának a' Messiásban, szóll Ésaiás e' Részben az ő kínszenvedéséről és haláláról, az az, hogy a' Kristus szenvedne és meghalna a' mi bűneinkért, de feltámadna és megmenekednék a' haláltól, hogy mi ő benne hitnek általa idvezülnénk, és az örök életnek boldogságát vennénk.

Kitsoda hiszen a' mi prédikállásunknak? és az Úrnak karja kinek jelenik meg? *Ján.* 12: 38. *Róm.* 10: 16.

2. Mindazáltal felnevekedik ő előtte mint egy veszszö szál, és mint egy gyökér a' szomjúhozó földből. Nem vala (a) neki formája és ékessége, nézénk ő reá, és nem vala kívánatos ábrázatja.

(a) Vagy, nintsen.

3. Minden emberek között útálatos és megvettetett, fájdalmakkal tellyes, beteges, és ollyan vala mint a' ki előtt ember elrejti ortzáját, és semminek állítottuk ötet. *R.* 49: 7. *és* 52: 14. *Mark.* 9: 12.

III. 4. De a' mi betegséginket ő viselte, és a' mi fájdalminkat ő hordozta: jóllehet mi azt állítottuk, hogy megostoroztatott és megveretetett 's megnyomorittatott Istentöl: *Mát.* 8: 18.

5. De ő megsebesíttetett a' mi álnokságinkért, megrontatott a' mi bűneinkért: a' mi békességünknek veresége vagyon ő rajta, és az ő sebeivel gyógyultunk meg. *Róm.* 4: 25. 1. *Kor.* 15: 3. 1. *Pét.* 2: 24.

6. Mi mindnyájan mint a' juhok eltévelyedtünk, kiki az ő útára eredtünk: és az Úr mindnyájan a' mi álnokságinkat ő reá vetette.

7. A' mi bűnünk' büntetését szenvedte és kínoztatott, mindazáltal nem nyitotta meg az ő száját: mint a' bárány a' mészárszékre vitetett, és mint a' juh az ötet nyirök előtt megnémúlt, és nem nyitotta fel az ő száját. *Mát.* 26: 63. *és* 27: 12. *Márk.* 14: 61. *és* 15: 5. *Tsel.* 8: 32.

8. (b) A' fogságtól és az ítélettől megszabadúlt: és az ő nemzetségét kitsoda beszélhetné meg? mivelhogy kivágattatott az élőknek földökből: az én népemnek bűneiért volt ő rajtá a' vereség.

(b) Szóll a' Messiásnak feltámadásáról, noha meghal, mindazáltal feltámad, és soha azután meg nem hal, annyira, hogy az ő idejét senki meg nem beszéllheti.

9. És rendelé az istentelenekkel együtt az ő koporsóját, és a' gazdaggal az ő halálát: jóllehet nem tselekedett hamisságot, és álnokság nem találtatott az ő szájában. 1. *Pét.* 2: 22. 1. *Ján.* 3: 5.

10. (c) Mindazáltal az Úr akarta ötet megrontani és betegség alá vetni: hogy minekutánna veténdi az ő lelkét áldozatul a' bűnért, meglássa a' magot (d), meghoszszabbítsa napjait; és az Úrnak akaratja az ő keze által jó szerentsés lészen.

(c) Az az, akarta az Isten, hogy az istentelen gonosz emberektöl öletnék meg, noha ő ártatlan volna. Az istentelenen és gazdagon mind egyet ért, mert gyakorta a' gazdagság istentelenné teszi az embert.

(d) A' magon érti az Isten' fiait, kik az ígének magva által születtetnek.

11. Az ő lelke' fáradságának meglátja *hasznát*, és megelégedik; és az ő esméretivel az én igaz szolgám sokakat megigazít: mert azoknak álnokságokat ő hordozza. 1. *Pét.* 3: 18.

12. (e) Annakokáért ő neki részt osztok a' nagyokkal, és a' hatalmasokkal osztja meg a' sákmányt: mivelhogy az ő életét halálra adta, és a' bűnösök közzé számláltatott, és ő sokaknak bűnöket hordozta, és a' bűnösökért imádkozott. *Márk.* 15: 28. *Luk.* 22: 37. *és* 23: 34.

(e) Ugyan azont mondja a' mit szent Pál Fil. 2. Megalázá magát, azért az Isten felmagasztalá ötet.

LIV. RÉSZ.

E' Részben Ésaiás vígasztalja az Isten' népét, az ő Anyaszentegyházának a' pogány népekből való megépülésével, az Istennek hatalmával, irgalmasságával, kegyelmességével: az Anyaszentegyháznak drága épitésével, az Isteni esméretben való tudománnyal, a' nyomorúságoknak elvételével, az ellenségnek erötlenségével.

Énekelj meddö, (a) ki nem szülsz vala, örülj és örvendezz, ki nem szülsz vala: mert többen vagynak az özvegynek fiai, hogy nem mint annak, a' kinek férje vagyon, azt mondja az Úr. *Gal.* 4: 27.

(a) Meddönek nevezi az Anyaszentegyházat, mellynek szaporodását a' fogságért senki nem reménylette.

2. Szélesítsd ki a' te sátorodnak helyét, és a' te sátoridnak kárpitjait terjeszszék ki, ne tiltsad azt meg: hoszszabbítsd meg a' te köteleidet, és erösítsd meg a' te szegeidet.

3. Mert mind jobb mind bal kézre megszaporodol; és a' te magod a' pogányokat is örökség szerént bírja, és lakoznak a' puszta városban.

II. 4. Ne félj, mert nem szégyenülsz meg, meg sem pirúlsz, mert meg nem gyaláztatol, söt inkább a' te ifjúságodnak szemérméről elfelejtkezel (b), és a' te özvegységednek gyalázatjáról többé meg nem emlékezel.

(b) Az ifjúságnak szemérmén érti a' nyomorúságokat, és keserves gyalázatokat, mellyeket az Anyaszentegyház szenvedett az ő nevekedésének idején; özvegységnek idejének nevezi azt, mikor Istentöl elhagyattatottnak láttatik vala lenni.

5. Mert a' te férjed, a' te teremtöd, seregeknek Ura annak neve: és a' te megváltód, az Izráelnek szente, az egész földnek Istenének hivattatik. *Luk.* 1: 32.

6. Mert úgy mint elhagyatott és keserves lelkü aszszonyt hívott tégedet az Úr, és úgy mint megvettetett ifjú aszszonyt, azt mondja a' te Istened.

7. Egy szempillantásig hagytalak el tégedet, de az én nagy irgalmasságimban egybe gyüjtelek tégedet.

8. Egy kis búsúlásomban elrejtettem vala az én ortzámat te töled egy szempillantásig; de az én örökké való irgalmasságomban könyörültem te rajtad, azt mondja a' te megváltó Urad.

9. Mert szinte úgy vagyon ez nekem mint a' Nóénak özönvize, kinek megesküttem, hogy a' Nóé' özönvize többé e' földön által nem menne: azonképen megesküszöm, hogy többé te reád nem haragszom, és tégedet meg nem feddlek. 1. *Mós.* 9: 11.

10. Mert a' hegyek megindúlnak, és a' halmok megrendűlnek, az én irgalmásságom pedig te töled el nem távozik, és az én békessegem-

nek szövetsége meg nem tántorodik, azt mondja a' te könyörülő Urad.

III. 11. (c) Óh szegény, szélvésztől hányattatott, vígasztalástól megfosztatott: ímé én a' te köveidet kárbunkulus köre rakom, és Safirus köveken fundállak tégedet.

(c) Az Anyaszentegyháznak ditsösségét írja meg külső hasonlatosságok által.

12. És a' te ablakidat drága kövekből tsinálom, és a' te kapuidat kárbunkulus kövekből, és minden te határidat kívánatos kövekből.

IV. 13. És minden te fiaid lésznek az Úrtól taníttattak: és a' te fiaidnak békességek bövséges lészen. *Ján.* 6: 45.

V. 14. Igazságban megerösíttetel: távol lészesz a' nyomorúságtól, mert nem félsz áttól, és a' rettegéstől, mert nem közelget te hozzád.

15. Ímé minden kétség nélkül gyülekezik te ellened *nép*, de én hírem nélkül: valaki te ellened gyülekezik te közötted, elesik az.

16. Ímé én teremtettem a' kovátsot, ki fúvással a' szenet megéleszti, és ki az ő szerszámát valami állatnak tsinálására elöhozza: azonképen én teremtettem a' pusztítót a' vesztésre.

17. Semmi szerszámnak nem lészen elömenetele, valamelly te ellened készíttetik: és minden nyelvet valamelly te ellened perbe támad, kárhoztatsz. Ez az Úr' szolgáinak örökségek, kiknek igazságok én tölem vagyon, (d) azt mondja az Úr.

(d) Az az: kiket én oltalmazok.

LV RÉSZ.

A' Próféta által az Isten a' pogány népeket hívja az ő benne való bizodalomra és az igaz penitentziára, és inti öket, hogy az Évangyéliomnak tudományát bevegyék, hogy pedig azokat inkább felindíthassa, szép ígéreteket tészen nekiek.

ÓH minden szomjúhozók! (a) jöjjetek el a' vizekre, és a' kiknek nintsen pénzek jöjjetek el, vegyetek és egyetek; jöjjetek *mondom*, és vegyetek pénz nélkül, és árr nélkül bort és tejet. *Ján.* 7: 37.

(a) Az az, valaki esméri az ő bünös voltát, és szomjúhozza az Isten' kegyelmét, az folyamodjék Istenhez.

2. Miért költötök pénzt a' haszontalan eledelre, (b) és miért fáradtok azért a' mi meg nem elégíthet? halgassatok engemet valóba, hogy jót ehessetek, és gyönyörködtesse a' ti lelketek magát e' kövérséggel.

(b) Okát mondja intésének; mert ez ideig híjábavaló dolgokban kerestetek segítséget.

3. (c) Hajtsátok le a' ti füleiteket, és jöjjetek én hozzám, hallgassatok *engemet*, hogy éljen a' ti lelketek, és szerzek ti veletek örökkévaló szövetséget: a' Dávidnak ígért állandó irgalmasságimat. *Tsel.* 13: 34.

(c) Ismét inti öket és intésének okát adja; ti veletek szövetséget teszek kegyelmességemből, mint Dáviddal.

III. 4. (d) Ímé a' nemzetségeknek bizonyságúl adtam ötet, vezérül és parantsolóúl. *Jel* 1: 4.

(d) Megmondja a' Próféta miért emlékezik Dávidról, tudniillik azért, mert a' Messiás felöl való ígéretek ő nála tétettek vala le, jóllehet, magyarázhatjuk, e' szententziát ő magának a' Messiásnak személyéröl, mellyre itt a' Próféta igazgatja a' pogányokat.

5. (e) Ímé a' melly népet nem esmersz vala, azt hívod: és a' melly nép tégedet nem esmert, te hozzád siet, a' te Urad Istenedért, és az Izráelnek szentéért: ki tégedet megditsöít.

(e) A' Kristus nem tsak a' 'Sidóknak hanem a' pogányoknak is fejek lészen.

III. 6. Keressétek az Urat, míg megtaláltathatik, hívjátok ötet segítségül, míg közel vagyon.

7. Hagyja el a' gonosz *ember* az ő útát, és az álnok férjfiú az ő gondolatit: és térjen az Úrhoz és könyörül rajta, és a' mi Istenünkhöz, mert ő megsokasítja a' bün' botsánatot.

IV. 8. Mert nem ollyanok az én gondolatim, mint a' ti gondolatitok, sem az én útaim nem ollyanok mint a' ti útaitok, azt mondja az Úr.

9. Mert melly igen távol az ég a' földtöl, olly igen távol vagynak az én útaim a' ti útaitoktól, és az én gondolatim a' ti gondolatitoktól.

10. (f) Mert, miképen leszáll az eső és hó az égből, és oda viszsza nem tér, hanem megrészegíti a' földet, és azt mivcli, hogy a' föld teremjen, és a' magvetönek magot adjon, és kenyeret az éhezönek.

(f) Istennek kegyelme felöl, mellyet ígér az ő beszédében, nem kell kételkedni, mert azoknak hasznokat megérezzük: ha a' mi hitetlenségünkel azoknak ellenek nem állunk.

11. Úgy lészen az én beszédem, melly az én számból kimégyen, nem tér én hozzám üressen, hanem megtselekeszi a' mit akarok, és szerentsés lészen azoknál, a' kikhez küldöm.

12. Mert nagy örömmel jöttök ki, és nagy békességgel vezéreltettek, a' hegyek és halmok dítséretet énekelnek ti elöttetek, és a' mezönek minden fái kézzel tapsolnak. *R.* 35: 11. 1. *Krón.* 16: 33.

13. A' kis veszszö szál' helyében nevekedik jegenyefa, a' bogátskóró helyében Mirtus: és lészen az Úrnak nevére, és örökké való jegyül, melly el nem töröltetik.

LVI. RÉSZ.

E' Részben int a' Próféta ítéletnek, igazságnak tselekedetire, és az Isten' szombatjának megtartasára, az az, Isten' törvényének és parantsolatinak tselekedetire, azokat pedig mondja boldogoknak, kik azt tselekeszik, és megmutatja, az a' boldogság miben áljon. Annakutánna fenyegeti a' Részneк végében a' pásztoroknak tudatlanságokat, restségeket, telhetetlenségeket.

EZT mondja az Úr: örizzétek meg az ítéletet, és tselekedjetek igazságot: mert közel vagyon az én szabadításom, hogy eljöjjön, és az én igazságom, hogy megjelenjék.

2. Boldog ember, a' ki ezt tselekeszi, és az embernek fia, a' ki ahoz ragaszkodik: és a' ki megörizi a' szombatot, hogy azt meg ne fertéztesse, és a' ki megörizi az ő kezét, hogy semmi gonoszt ne tselekedjék.

3. És ne mondja az idegen, (a) a' ki az Istenhez adja magát, így szóllván: elszakasztott az Úr engemet az ő népétöl: a' herélt ember is ne mondja: ímé én megszáradott fa vagyok.

(a) Idegeneknek és herélteknek nevezi azokat, kik az Istennek törvénye szerént méltatlanoknak ítéltetnek vala arra, hogy az Isten' népe közzé számláltassanak, azt ígéri az ollyanoknak, hogy attól ne féljenek, mert beszámláltatnak az Isten' házába.

4. Mert ezt mondja az Úr a' herélt emberekröl: a' kik megtartják az én szombatimat, és azt választják a' miben én gyönyörködöm, és az én szövetségemhez ragaszkodnak:

5. Adok azoknak az én házamban, és az én köfalaimon belöl helyet, és jobb nevet, hogy nem mint a' fiaknak (b) és leányoknak nevek: örökkévaló nevet adok nekiek, melly soha el nem vész.

(b) Vagy, hogy nem mint az én fiaimnak, tudniillik, kik tsak nével én fiaim.

6. Az idegeneket is pedig, a' kik ragaszkodnak az Úrhoz, hogy neki szolgáljanak, és az Úrnak nevét szeressék, hogy neki szolgái legyenek; és mindent valaki megőrizi a' szombatot, hogy azt meg ne fertéztesse, és a' kik ragaszkodnak az én szövetségemhez:

7. Az én szent hegyemre viszem azokat, és megvídámítom azokat az én imádságomnak házában; azoknak egészen égő áldozatjok és véres áldozatjok kedves lészen az én oltáromon: mert az én házam minden népek' imádságok' házának hívattatik. *R.* 2: 2. *Mát.* 21: 13. *Mark.* 11: 17. *Luk.* 9: 46.

8. Ezt mondja az Úr Isten, ki az elszéledezett Izráelitákat egybegyűjti: még többeket is gyűjtök ő hozzá, és az ő egybegyűjtötteihez.

II. 9. Mezőnek minden vadai, jöjjetek el, hogy meg (c) emészszétek *ezeket*: és erdőnek minden vadai.

(c) Minekutánna a' népet ígéretekkel vígasztalta volna, jövendöt mond nagy romlásokról, hogy magokat el ne hidjék, hanem penitentziára indíttassanak; a' veszedelemnek okát helyhezteti a' hamis tanítókban.

10. Az ő őrállói vakok, valamennyin vagynak semmit nem tudnak, mindnyájan ollyanok mint a' néma ebek, mellyek alkalmatlanok az ugatásra, szunnyadozók, veszteg feküvők, szeretik a' szunnyadást.

11. És e' nagy telhetetlen ebek nem tudnak megelégedni: és ők ollyan pásztorok, a' kik értelem nélkül valók, nem tudnak tanítani: mindnyájan az ő magok' útát követik, kiki mind csak telhetetlenséget követ az ő tartományában. *R.* 53: 6. *Jer.* 6: 13. *és* 8: 10.

12. Jertek el, *azt mondják*, vegyünk bort, részegedjünk meg borral, holnap is úgy lakjunk mint ma, vagy sokkal jobban.

LVII. RÉSZ.

Mint a' felső Részben panaszolkodék a' Próféta a' pásztoroknak tudatlanságokról, és egyébb sok vétkekről: azonképen e' Részben panaszolkodik a' népnek gorombaságáról, hogy nem tudja meggondolni, mi légyen az oka mikor Isten a' híveket kiszedi e' világból. Azután közönségesképen kárhoztatja a' hitetleneket, és szemekre hánja a' bálvány imádást, és az emberi erőben való bizodalmat, melly bünöknek jutalmát is megmondja. Viszontag az Istenben bízóknak is megmondja jutalmokat.

AZ igaz elvész, (a) és nintsen senki, ki észébe venné; az irgalmasság tévő emberek elszedetnek, és senki meg nem gondolja, hogy a' következendő veszedelem előtt vétetik el az igaz. *'Solt.* 12: 2. *Mik.* 7: 2.

(a) A' felső Részben a' veszedelemnek okát a' hamis tanítókban helyhezte tte. Itt a' másik okát mondja, tudniillik az igazakról való gondviseletlenséget.

2. Eljő a' békesség, (b) nyúgosznak az ő ágyas házokban, a' ki járánd ő előtte. (c)

(b) Az az, minekutánna meghalnak a' hívek, élnek békességben.

(c) Tudniillik, Isten előtt, az az, a' ki jár igazságban.

3. Ti pedig jöjjetek ide szemfényvesztőnek fiai; paráznának magva, melly paráználkodol.

4. (d) Kitsoda ellen gyönyörködtetitek magatokat, ki ellen tátottátok fel a' ti szátokat, és vetettétek ki a' ti nyelveteket? avagy nem engedetlen fiak vagytok-é ti, és hazug magvaik azoknak?

(d) Avagy, kitsodát tsúfoltatok meg. Itt pedig közönségesképen mind a' 'Sidóknak szemekre veti az ő attyoknak régi gonoszságokat.

5. Kik bujálkodtok a' bálványokkal minden zöld fa alatt; kik a' ti gyermekiteket megölitek a' patakokban, a' magas kősziklák alatt. 2. *Kir.* 16: 4.

6. (e) A' völgynek szép síma köveiben vagyon a' te gyönyörűséged, és azok a' te örökséged: sőt azoknak is áldoztál itali áldozattal, és minhával. Avagy vehetnék-é ezekből vígasztalást?

(e) Az az, most is nem szüntök meg, hanem a' ti atyáitoknak gonoszságokat, és bálvány imádásokat követitek mindenütt.

7. A' magas és tettetes hegyen helyheztetted a' te ágyadat; oda is felmentél áldozatot tenni.

8. Az ajtónak belső részére is és a' te küszöbödre a' te bálványozásodnak jelenségét helyheztetted: és én tőlem eltávozván, magadat megmezítelenítetted, (f) a' te ágyadat megszélesítetted, szövetséget vetettél azokkal, szeretted azoknak ágyasházokat minden helyen, valamellyet láttál.

(f) Az az sok bálvány istenekhez adtad magadat.

9. (g) És elmentél a' királyhoz olajjal, és megsokasítottad a' te keneteidet: elküldötted a' te követidet meszsze földre, és megaláztad magadat mind a' koporsóig.

(g) Az emberi erőben való bizodalmat kárhoztatja.

10. A' te sok útaiddal fárasztottad magadat, még is nem mondottad: (h) haszontalan az én fáradságom; segítséget találtál magadnak, azért nem fáradtál el.

(h) Vagy: kétséges az én dolgom, vagy elhagyattattam.

11. (i) És kitől rettegtél, és féltél, hogy hazudtál, és én rólam meg nem emlékeztél, 's meg sem gondoltál? avagy nem annakokáért nem félsz-é engemet, hogy én hallgattam mind eleitől fogva? (k)

(i) A' képmutatók ellen szóll e' versben, mintha azt mondaná: jóllehet ti kérkedtek az Isteni félelemmel, de tsak híjába, engem' nem féltek nem tiszteltek, hanem inkább hazudtok nekem, mert az én igémtől elhajlottatok.

(k) Az az, azért nem félsz te engemet, mert eleitől fogva kedvedre tartottalak, és sok büneidet hallgattam el. *'Solt.* 50: 21.

12. Én megjelentem a' te igazságodat, (l) és a' te tselekedetidet, mellyek teneked nem használnak.

(l) Tsúfságnak okáért tulajdonít nekiek igazságot. Mintha azt mondaná: megmondom minemű jámbor vagy és mit használ neked a' te jámborságod.

II. 13. Mikoron kiáltándasz, szabadítsának meg tégedet a' te öszvegyűlt társaid: de azokat a' szél mind elviszi, a' híjábavalóság elraadja: (m) a' ki pedig én bennem veti reménységét, örökségül bírja e' földet, és bírja az én szent hegyemet. *'Solt.* 32: 9.

(m) Az Isten félőknek jutalmokat mondja meg.

14. És ezt mondja: (n) töltsétek, töltsétek, egyengessétek az útat: szedjétek fel az én népemnek útáról a' botránkozásokat. *R.* 40: 3. 62: 10.

(n) Ezt mondja tudniillik az Isten: töltsetek, 's a't. Az az, valami az Anyaszentegyháznak épületire való mind azt miveli, a' mi ártalmára való eltávoztatja.

15. Mert ezt mondja a' magasságos és ditsőséges, ki örökké valóságban lakozik, kinek ne-

ve szent: én magasságban és szent helyen lakom, és a' töredelmes alázatos szívű emberrel is, hogy megelevenítsem az alázatosoknak lelkeket, és megélleszszem a' töredelmeseknek szíveket. *R.* 33: 5.

16. Mert nem mind örökké perlek, és nem mind örökké haragszom; mivelhogy az én ortzám előtt a' lélek kétségbe esnék, és a' lelkek, mellyeket én teremtettem *kétségbe esnének.* '*Solt.* 103. '*Sid.* 12: 9.

17. A' telhetetlenségnek hamisságáért haragudtam meg, és megvertem ötet, elrejtvén az én ortzámat, és megharagudtam; ö pedig elfordúlván az ö szívének gondolatja szerént jár vala.

18. Az ö útait látom, mindazáltal meggyógyítom ötet, hordozom ötet, megvígasztalom ötet, és a' kik ö közöttök sírnak.

19. Én teremtem az ajakaknak gyümöltsét; (o) békesség, békesség a' távol valóknak, és a' közel valóknak, azt mondja az Úr, és meggyógyítom ötet.

(o) Az az, ez ideig a' Próféták mind veszedelemről szólltak, de az ö nyelveket megváltoztatom, és azt mivelem, hogy békességről szólljanak a' híveknek.

III. 20. A' hitetlenek pedig ollyanok lésznek mint a' megháborodott tenger, melly nem nyughatik: és annak vizei minden rútságot és sárt hánynak ki.

21. Nintsen békességek, azt mondja az én Istenem, a' hitetleneknek. *R.* 48: 22.

LVIII. RÉSZ.

Inti Isten a' Prófétát, hogy az ö tiszti szerént a' népnek gonoszságát kiáltsa, noha az ö nevével kérkesznek. Az az, inti, hogy a' képmutatókat fedje. Mivelhogy pedig az ö böjtjöket hányják vala, megmondja a' Próféta, miért nem kedvelli Isten az ö böjtjöket. Azt is megmondja minemű böjt kedves Isten előtt, és azoknak, a' kik úgy böjtölnek ígéreteket tészen.

KIÁLTS tellyes torokkal, meg ne szűnjél, mint a' trombita emeld fel a' te szódat, és mond meg az én népemnek az ö bűnöket, és a' Jákób' házának az ö hamisságokat.

2. (a) Akármint keressenek mindennap engemet, és az én útaimat akarják tudni: mintha olly nép volna, melly igazságot tselekedett volna, és az ö Istenének ítéletit hátra nem hagyta volna: tudakoznak én tőlem az igazságnak törvényéről, az Istenhez való közelítésben gyönyörködnek.

(a) Az az, jóllehet az én nevemmel kérkednek, de fedd meg őket, mert bűnösök.

3. Mi az oka, *azt kérditek*, hogy mikor böjtölünk nem tekíntesz reánk? mikor a' mi lelkünket gyötörjük, nem veszed eszedbe? Ímé a' ti böjtölésteknek napján azt mivelitek, a' mi nektek tetszik, hogy a' ti marhátokat kiszedjétek. (b)

(b) Mellyeket tudniillik másnak, a' szükölködőnek adtatok költsön; így is fordítják: midőn minden ti munkátokat megkívánjátok, tudniillik szolgáitoktól, és szolgálóitoktól. Azt akarja mondani, hogy sem adósság szedést, vevést, sartzoltatást, sem egyébb rabotás munkát böjt napokon ne tegyenek, hanem belső töredelmességeket külső tselekedettel is nyilván valóvá tegyék, noha amaz az elsö és fő.

4. Ímé perlődésnek és versengésnek okáért böjtöltök, és hogy verjetek *valakit* kegyetlenül ökéllel: nem böjtöltök, (a' mint most az idő vagyon,) hogy a' magasságba felemelnétek a' ti szótokat. (c)

(c) Az az, nem azért böjtöltök, hogy magatokat gyötrenétek, és sírnátok, a' mi végre Isten szerzette a' böjtöt 3. *Mós.* 16: 23.

5. Avagy illyen-é a' böjt, mellyet én választottam, hogy nap estig az ember gyötörje az ö lelkét, és mint a' káka lehajtsa az ö fejét, vagy hogy zsákot és hamvat terítsen maga alá? ezt nevezed-é böjtnek, és az Úr' jóakaratjának napjának? *Zak.* 7: 5.

II. 6. Avagy inkább nem ez-é a' böjt, mellyet én választottam, hogy a' gonoszságnak kötelеit eloldjad, és megoldjad a' terhes igákat, és szabadon botsássad a' megromlottakat, és hogy minden igát elszaggassatok?

7. Avagy nem ez-é, hogy az éhezőnek megszegd a' te kenyeredet, és a' szegény bujdosókat bevigyed a' te házadba? mikor mezítelent látsz megruházzad, és a' te tested előtt el ne rejtsed magadat? (d) *Ézék.* 18: 8.

(d) Mintha azt mondaná: ez volna az igaz böjt.

8. Akkor feltámad mint a' hajnal a' te (e) világosságod, és a' te egésséged mindjárást kivirágzik, és a' te igazságod te előtted mégyen, és az Úrnak ditsőssége fedez be tégedet. *R.* 52: 12.

(e) A' világosságon minden jó szerentsét ért és jó állapotot, mint az egésségen az igazságon értigaz lelki esméretet. Értelme pedig ez: a' te igazságod nyilván lészen mind Isten előtt, mind emberek előtt. Vagy érti az Istennek gondviselését. Az Úr' ditsőségén is, vagy az igazságot, vagy az ö gondviselését érti.

9. Akkor könyörgesz, és az Úr meghallgat tégedet; kiáltasz, 's azt mondja: imhol vagyok; hogy ha a' terhet elveténditek ti közzületek (f) és megszűnöl a' te kezeidet botsátani gonoszra, és álnokságot szóllani.

(f) A' terhen érti mind azt az embertelenséget, és a' szegényekhez való kegyetlenséget, mellyről szólla oda fel.

10. És ha az éhezőnek a' te lelkedet kiadándod, és a' megéhezett embert megelégíténded: feltámad a' setétségben a' te világosságod, és a' te homályosságod ollyan lészen mint a' dél. (g)

(g) Az az, te békességes lészesz akármelly háborúságban.

11. És az Úr lészen teneked mindenkor vezéred, és megelégíti a' nagy szárazban is a' te lelkedet, (h) a' te tsontjaidat meghizlalja: és ollyan lészsz mint a' nedves kert, és a' vizeknek folyása, mellynek vizei el nem fogynak.

(h) A' ki a' szükölködőt táplálja, Isten is nem hagyja azt éhel meghalni a' szükségnek idején '*Solt.* 41: 2, 3, 4.

12. És lésznek ti közzületek ollyak, kik megépítik a' sok időtől fogva való pusztákat, a' sok nemzetségtől fogva való fundamentomokat felrakod: és neveztetel romlásnak építőjének, és útaknak megújítójoknak, hogy az emberek ott lakozzanak. *R.* 61: 4.

13. Ha megtartóztatod a' te lábodat szombat napon, hogy azt ne miveljed a' miben gyönyörködöl az én szent napomon, és a' szombatot gyönyörűségesnek tartándod, hogy szenteltessék az Úr, és annak tisztességet tejéndesz, úgy hogy nem tselekeszed a' te dolgaidat, és nem tselekeszel 's nem szóllsz olly beszédet, mellyben gyönyörködnél.

14. Akkor tégedet, ki az Úrban gyönyörködöl, a' magas földre (i) viszlek, és azt mivelem, hogy Jákóbnak a' te atyádnak örökségével élj, mert az Úrnak szája mondotta. 5. *Mós.* 32: 13.

(i) A' magas földön érti 'Sidó országot, melly magas volt a' hegyek miatt.

LIX. RÉSZ.

Megmondja a' Próféta, hogy az Izráelitáknak sok bünök oka, hogy az Isten őket meg nem

szabadítja, mellyeket a' Próféta minekutánna sok szóval elöszámlált volna, mindazáltal azt ígéri, hogy Isten a' Kristusban az ö nevéért az ö ellenségeket megrontja, az Anyaszentegyházat megszabadítja, és azt ígéjével és szent Lelkével igazgatja.

Imé az Úrnak keze nem rövidült meg, (a) hogy meg ne szabadíthatna: és még nem nehezült meg az ö füle, hogy meg ne hallgathatna: 4. *Mós.* 11: 23. *R.* 50: 2.

(a) A' felsö Részben szép ígéreteket tön, azt mondja azért immár, hogy nem Isten az oka, hogy azok ö rajtok meg nem teljesednek; hanem az ö bünök.

2. De a' ti hamisságitok tettek külömbséget ti köztetek és a' ti Istentek között, és a' ti büneitek miatt rejtezett el az ö ortzája ti elöttetek, hogy meg ne hallgatna.

3. Mert a' ti kezeitek megfertéztettek vérrel, és a' ti újjaitok hamisággal: a' ti ajakitok szóllnak hazugságot, a' ti nyelvetek hamisságot szóll. *R.* 1: 15.

4. Nintsen senki, ki az igazság mellett szóllana, senki nintsen, ki az igazságért perlene: haszontalan dologban bíznak, hijábavalóságot szóllnak, boszszúság tételről gondolkodnak; és hamisságot tselekesznek. *Jób.* 15: 32. *'Solt.* 7: 15.

5. (b) Áspiskígyónak tojásit költik ki, és pókhálót szönek: valaki annak tojásiból eszik meghal, a' kire reá fettsen is, mintha a' vipera marná meg.

(b) Az az, gondolatjok ártalmas minekutánna azt megtselekeszik, és minden tselekedetek haszontalan, és a' ki velek társalkodik megtapasztalja melly ártalmasok.

6. A' póknak hálójából nem lészen ruha, senki a' pókoknak munkájokkal be nem fedezi magát: azoknak tselekedetek hamisságnak tselekedeti, és álnokságnak tselekedete vagyon az ö kezekbe. *Jób.* 9: 14. 15.

7. Az ö lábokkal gonoszra futnak, és sietnek, hogy ártatlan vért ontsanak; az ö gondolatjok hamis gondolatok; pusztítás és romlás vagyon az ö útokban. *Péld.* 1: 15, 16. *Róm.* 3: 15.

8. A' békességnek útát nem tudják, és semmi igazság nintsen az ö útokban: az ö magok' útát elfordították: valaki azon jár nem tudhatja a' békességet.

II. 9. (c) Annakokáért meszsze eltávozott mi tölünk az ítélet, és az igazság nem vészen környül: várjuk a' világosságot, és ímé setétség vagyon: a' fényességet is *várjuk*, és ímé nagy homályosságban járunk.

(c) Az ítéleten az ellenségen való boszszúállást, a' büntetést érti; az igazságon a' hivek' szabadúlásokat, a' világosságon a' békességet és jó elömenetelt.

10. (d) Tapogatunk mint a' vakok a' falt, mint a' kiknek szemek nintsen akképen tapogatunk: megütközünk délben is mint estve, kietlen helyeken vagyunk mint a' halottak. (e) 5. *Mós.* 28: 29. *Jób.* 12: 25.

(d) Az az; megtsalatkozunk minden tanátsunkban, nem tudjuk mit kell tselekedni.

(e) Az az, puszta a' mi földünk, és pusztában lakunk.

11. Kiáltunk mindnyájan mint a' medvék, és felette igen nyögünk mint a' galambok vártuk az ítéletet, és nintsen, a' szabadúlást is, és eltávozott tölünk. *R.* 38: 14.

12. Mert megsokasodtak a' mi gonoszságink te elötted, és a' mi büneink bizonyságot tettek mi ellenünk: mert a' mi hamisságink mi velünk vagynak, és a' mi hamisságinkat esmérjük:

13. Hamissan tselekedtünk és hazudtunk az Úrnak, és hátra állottunk a' mi Istenünktöl: szólltunk patvart és *Istentöl való* elszakadást, gondoltunk és szólltunk szívünkből hazug beszédeket.

14. Annakokáért eltávozott tölünk az ítélet, és az igazság meszsze állott: mert az igazság elesett az útszán, (f) és az igazság lábra nem kaphat.

(f) Az az, közönséges helyeken is nem szóllunk és nem tselekeszünk igazságot.

15. Elfogyott az igazság, és a' ki a' gonoszságtól eltávozott, azt bolondnak tartják: mellyet láta az Úr, és nem tettszék nekie, hogy semmi igazság nem volna.

III. 16. Látá, *mondom*, hogy egy *igaz* ember is nem volna, és tsudálkozék rajta, hogy senki nem volna közbenjáró (g) annakokáért az ö karjával szabadítá meg azt, és az ö igazságával erösité meg. *R.* 63: 5.

(g) Az az, hogy senki nem volna, kinek könyörgene, vagy a' ki megorvoslaná a' népnek nyomorult állapotját.

17. És felöltözé az igazságot mint egy páncélt, és a' szabadításnak sisakját az ö fejébe: felöltözé a' boszszúállást mint egy ruhát, és búsúlással környül vevé magát, mint egy palásttal. *Éfés.* 6: 17. 1. *Tess.* 5: 8.

18. Hogy megfizessen, és boszszút álljon az ö ellenségin haraggal, annakfelette ellenségines, és a' szigetekben lakozóknak hasonló (h) fizetéssel *megfizessen.*

(h) Tudniillik, a' mint az ö népének azok fizettek.

19. És rettegik napnyúgottól fogva az Úrnak nevét, és naptámadattól fogva az ö ditsösségét: mert az ellenség eljö mint a' folyóvíz, és az Úrnak szele elkergeti azt. *Jel.* 12: 15.

20. És eljö Sionnak a' megváltó, és azoknak, kik megtérnek az ö hamisságokból a' Jákób' nemzetsége közzül, azt mondja az Úr. *Róm.* 11: 26. *R.* 10: 21, 22.

21. És én ö velek illyen szövetséget szerzek, azt mondja az Úr: Az én lelkem, melly te benned vagyon, és az én beszédim, mellyeket adtam a' te szádba, el nem távoznak a' te szádtól, és a' te magodnak szájától, sem a' te magod' magvának szájától, azt mondja az Úr, mostantól fogva soha örökké.

LX. RÉSZ.

A' Próféta inti az Anyaszentegyházat, hogy az Évangyéliomnak világosságát elterjeszsze mind e' világra. Azután megmutatja az Anyaszentegyház, melly igen megszaporodjék a' pogányokból. Utólszor magyarázza az idvességről, örök életről és ditsösségről való ígéreteket, melly jókat Isten ád az Anyaszentegyháznak a' Kristus által.

Kelj fel, világoskodjál, (a) mert eljött a' te világosságod, és az Úrnak ditsössége te rajtad feltámadott.

(a) Az az, terjeszszed az Évangyéliom' világát, mellyel te megvilágosíttattál.

2. (b) Mert ímé a' setétség beborította a' földet, és a' homályosság a' népeket: te rajtad pedig feltámad az Úr, és az ö ditsössége te rajtad megláttatik.

(b) Az az, annakokáért terjeszszed az Évangyéliomot, mert a' pogányok setétségben vagynak.

3. És járnak a' pogányok a' te világosságodban, és a' királyok a' teneked támadott fényességben. *Jel.* 21: 24.

4. (c) Emeld fel köröskörnyûl a' te szemeidet, és lásd meg. Mind ezek egybegyültenek, hogy te hozzád jöjjenek; a' te fiaid nagy messze földröl eljönek, és a' te leányid te mellетted neveltetnek fel. *R.* 49: 18.

(c) Az Évangyéliom' prédikállásának hirtelen nagy haszna lészen, mert a' pogányok engednek annak.

5. (d) Akkor meglátod, és világos lészesz, elálmélkodik, de kiterjed a' te szíved: mivelhogy te hozzád fordúlt a' tengernek sokasága, és te hozzád gyülekezett a' pogányoknak erejek.

(d) Meglátod tudniillik a' te fiaidnak sokaságát, és fényes lészesz, elöször elálmélkodol a' te fiaidnak sokaságán, de azután örülsz.

6. (e) A' tevéknek sokasága elborít tégedet, Midiának és Éfának *tevéinek* fiai: mindnyájan Sébából eljönek; aranyat és temjént hoznak, és az Úrnak dítséretit hirdetik. *R.* 61: 6.

(e) Azt jelenti, hogy a' távol való pogányok mind az ö jószágokkal marhájokkal, egybe Istennek szentelik magokat.

7. A' Kédárnak minden juhai te hozzád gyûlnek, a' Nebajótnak kossai szolgálnak teneked: a' kik az én oltáromhoz járulnak kedvesek lésznek, és az én ditsösségemnek házát megditsöítem.

8. Kitsodák ezek, a' kik úgy repûlnek mint a' felleg, és mint a' galambok *szoktak repûlni* az ö ablakokra?

9. (f) Mert a' szigetben lakozók engemet várnak, és a' Társisnak hajói elöször: hogy elhozzák a' te fiaidat meszsze földröl, az ö ezüstjöket és aranyokat velek egyben: a' te Uradnak Istenednek nevének (g) és az Izráelnek szentének, mert megditsöített tégedet. *R.* 51: 15. *'Solt.* 72: 10. *Gal.* 4: 26.

(f) Az az, tsak én tölem várnak a' szigetekben lakozók, mihelyt én parantsolok azonnal elöhozzák a' te fiaidat.

(g) Az az, hogy az Istennek nevét dítsérjék, ki tégedet ditsösségessé tett.

10. És megépítik az idegenek (h) a' te köfalaidat, és azoknak királyok szolgálnak teneked. Mert haragomban megvertelek vala, de jóvoltomból könyörûltem rajtad. *R.* 49: 23.

(h) Elöször az Apostolok, azután a' pogányok közzûl választott tanítványok építik az Isten' házát.

11. És nyitva lésznek a' te kapuid szüntelen, éjjel és nappal be nem zároltatnak; (i) hogy bevigyék te hozzád a' pogányoknak sokságát, azoknak királyok is bevitettessenek. *Jel.* 21: 25.

(i) Az Istennek Anyaszentegyházába mindenkor szabad bemenetel vagyon.

12. Mert a' nemzetség és az ország, a' melly teneked nem szolgáland, elvész, és azok a' nemzetségek mindenestöl elpusztíttatnak.

13. (k) A' Libánusnak ékessége te hozzád mégyen, a' jegenyefa, a' puszpáng, és a' fenyöfa mind egyetemben, az én szent templomomnak megékesítésére, hogy az én lábaimnak helyét (l) megékesítsem. *R.* 41: 19.

(k) Az az, mindenek az ö rendek, hívatalok és tisztek szerént szolgálnak neked.

(l) A' templomot mondja ö lábainak helyének, mivelhogy ott lakozott, *'Solt.* 132.

14. És a' kik tégedet nyomorgattanak, azoknak fiaik te hozzád mennek, magokat megalázván, és leborúlnak a' te lábodnál, a' kik tégedet megútálnak vala; és neveznek tégedet Úr' városának, és a' Siont a' szent Istenének. *R.* 45: 14. *Jel.* 3: 9.

15. A' helyében, hogy te elhagyattattál volt, és gyülölséges voltál, és hogy nem volt senki, ki te általad menne: örökkévaló szépséget adok teneked, és nemzetségröl nemzetségre való örömet. *R.* 49: 14. *és* 45: 1, 6, 7.

16. És szopod a' pogány népeknek tejeket, (m) és a' királyoknak tsetseket szopod, akkor megtudod, hogy én vagyok a' te megtartó Urad, és a' te megváltód, a' Jákóbnak erös *Istene.* *R.* 49: 23. *R.* 43: 3. 1. *Mós.* 49: 24. *'Solt.* 132: 2. 5.

(m) Az az, minden segítséggel, és szolgálattal lésznek teneked, és emberséggel hozzád a' királyok.

17. (n) Az értz helyében aranyat hozok, a' vas helyében ezüstöt, és a' fákért értzet, és a' kövekért vasat, és békességnek fejedelmit adok neked, (o) és igaz adószedöket.

(n) Az az, a' második templom' ékessége drágább lészen az elsö templom' ékességénél. Érti az Anyaszentegyháznak lelki ékességét.

(o) Vagy fejedelmûl adom a' békességet, és adó szedöûl az igazságot.

18. (p) Nem hallattatik többé a' te földeden ragadozás, pusztítás és rontás a' te határidban; és a' szabadúlást hívod te köfalaidnak, és kapuidnak a' dítséretet.

(p) Az az, nem pusztítom el többé ollyan módon az én gyülekezetemet, és a' te köfalidon szabadság, és kapuidban Isteni dítséretnek, nem ellenségnek szava hallatik.

19. (q) Nem lészen többé neked a' nap nappali világosságod, és a' holdnak fénye nem világosít meg tégedet: hanem az Úr lészen neked örökkévaló világosságod, és a' te Istened *lészen* te ditsöséged. *Jel.* 21: 22. *és* 22. 5.

(q) Az az, állandó lészen a' te boldogságod és világosságod, nem ollyan mint a' napnak változó világa, mert az Úr lészen a' te lelki világosságod.

20. A' te napod nem mégyen többé alá, és a' te holdod nem fogyatkozik el, mert az Úr lészen neked örökkévaló világosságod, és a' te keserüségednek napjainak vége szakad.

21. A' te néped mind igaz lészen, mind örökké örökségûl bírja e' földet: és azoknak palántájoknak tsemetéje az én kezemnek gyümöltse lészen, hogy én ditsöíttessem. (r) *Mát.* 15: 13. *R.* 29: 23. *és* 45: 11.

(r) Vagy: hogy az én palántáimnak tsemetéje, az én kezemnek munkájával ditsekedjék.

22. És a' kitsiny ezerré szaporodik, és a' kevés erös nemzetségre. Én Úr az ö idejében nagy hamarsággal megmivelem ezt. *R.* 54: 3.

LXI. RÉSZ.

Ésaiás a' Kristus' képében szóll az Istentöl vett szent léleknek bövséges ajándékiról, és az ö hívataláról. Azután szóll az Istennek az ö Anyaszentegyházával való kegyelmes jótéteményeiröl; hogy tudniillik mindenek szolgálnának a' híveknek, azok viszontag Istennek, és hogy a' gyalázat' helyébe ditsösséggel megékesíttetnének. Utólszor az Anyaszentegyház' képében örömét jelenti a' Próféta.

(a) AZ Úr Istennek lelke vagyon én rajtam, azért kent meg engemet az Úr, elkülдött engemet, hogy a' szegényeknek Évangyéliomot hirdessek, hogy bekötözném a' töredelmes szívüeket, hogy a' foglyoknak szabadúlást hirdetnék, és a' megkötöztetteknek a' tömlötznek megnyílását. *R.* 42: 7. *és* 49: 9.

(a) A' Kristus mind ezeket magáról magyarázza, mint megtetszik Lukáts 4: v. 17. és ezen Ésaiásból. *R.* 11: 2.

2. Hogy

2. Hogy az Úrnak jó kedvének esztendejét hirdetném, és a' mi Istenünknek boszszúállásának napját; hogy a' siralmasokat megvígasztalnám:

3. Hogy a' kik Sionban sírnak, azokat megvígasztalnám, hogy a' hamu helyébe (b) azokat felékesíteném, örömnek kenetét adván a' bánat' helyében, dítséretnek palástját a' keserves lélek' helyében, hogy neveztessenek igazság' fáinak, és az Úr' plántáinak az én ditsősségemre. *Mát.* 5: 4. *R.* 60: 21.

(b) Az az, hogy megvígasztalná őket, kik keserűségekben hamuba ültenek.

II. (c) És megépítik a' régi idötöl fogva való pusztákat, a' régi pusztaságot felépítik, és a' puszta városokat megújítják, mellyek sok nemzetségtöl fogva elpusztúltanak volt. *R.* 58: 12.

(c) Az az, megépítik az Anyaszentegyházat.

5. (d) És felkelvén az idegenek legeltetik a' ti barmaitokat, és az idegenek lésznek ti szántóitok és vintzelléritek.

(d) Az az, segítségül lésznek tinektek az Isten' házának építésében.

6. Ti pedig az Úr' papjainak neveztettek, (e) a' mi Istenünk' szolgáinak hívattattok: a' pogányoknak gazdagságit eszitek, (f) és azoknak ditsősségekkel magasztaltattok fel. *R.* 60: 6.

(e) A' hívek neveztetnek papoknak. 1. *Pét.* 2.

(f) Az az, mindenek a' Kristus' hatalmában lésznek, ö utánna a' hívek' hatalmokban.

7. A' ti gyalázatotokért két annyi jutalmat vesztek, és a' szidalom' helyében örvendeznek az ö örökségekben, mert az ö földökben két részt bírnak és örökkévaló örömök lészen. *R.* 40: 2.

(g) Az az, bírják a' pogányoknak örökségeket, és azokban örvendeznek.

8. Mert én Úr szeretem az ítélétet, (h) gyülölöm a' ragadományt (i) az áldozatban; és rendelem (k) az ö tselekedeteket igazságban, és örökkévaló szövetséget szerzek ő velek. *R.* 55: 3.

(h) Érti az ítéleten azt a' mi igaz, és Isten' törvénye szerént való.

(i) Ért a' ragadományon minden hamis és tettetes Isteni tiszteletet.

(k) Némellyek így fordítják: megfizetek nekik az ö tselekedetek szerént: de értelme ez: én az én lelkem által úgy igazgatom az ö életeknek állapotját, hogy az állhatatos légyen, vagy, megújítom az ö lelkeket, hogy nekem szolgáljanak igazságban.

9. (l) És esmeretes lészen az ö magvok a' pogányok között, és az ö tsemetéjek a' népek között: valakik látják öket, megesmérik öket, hogy az Úrtól áldatott magok. *R.* 44: 3.

(l) Ez akkor tölt be és most is akkor telik, mikor a' pogányok' hitnek általa az Ábrahám' magvával egy hitnek általa a' Kristusba oltatnak.

10. (m) Nagy örömmel örülök az Úrban, örvendez az én lelkem az én Istenemben: mert idvességnek ruhájával öltöztetett fel engemet, igazságnak palástjával vett engem környül, mint egy völegényt megékesített engemet ékességgel, és mint egy menyaszszonyt, ki magát megékesítette az ö ékességével.

(m) Az Anyaszentegyház örvendez a' Kristusnak.

11. Mert mint a' föld megtermi az ö tsemetéjét, és mint a' kert megtermi az ö veteményit: azonképen az Úr virágoztatja jövendöben az igazságot és a' dítséretet mind a' pogány népek között. *R.* 45: 8.

LXII. RÉSZ.

A' Próféta jelenti elöször az Anyaszentegyházért való szorgalmatosságát. Azután szóll ismét az Anyaszentegyháznak ékességéről, igazságáról, életéről és ditsösségéről. Útólszor parantsolja Isten az ö házában való örállóknak, hogy ezeket a' jókat nagy szargalmatossággal hirdessék mind a' külső jókkal egyben, mellyeket vennének az Isten' jóvoltából.

A' Sion' kedvéért nem hallgatok, és Jérusálem' kedvéért nem nyúgoszom, míg nem eljö az ö igazsága mint a' fényesség, és az ö szabadúlása mint a' lámpás, a' melly ég.

2. És meglátják a' pogányok a' te igazságodat, és minden királyok a' te ditsösségedet, és új nevet adnak te neked, mellyet az Úr' szája nevez. *R.* 65: 15.

3. És lészesz ditsösségnek koronája az Úrnak kezében, és mint királyi korona a' te Istenednek kezében.

4. Nem neveztetel többé elhagyattatottnak, és a' te földed nem neveztetik többé pusztának: hanem neveztetel te illyen módon: én gyönyörüségem vagyon abban, és a' te földed férjnek adattatottnak (a), mert az Úr gyönyörködni fog te benned és a' te földed férjnek adattatik. *R.* 44: 1, 6. *es* 60: 15. *Hós.* 1: 10. 1. *Pét.* 2: 10.

(a) Az az, nem lészen elhagyattatott, hanem lakják azt.

5. Mert miképen feleségül veszi magának az ifjú a' leányzót, azonképen úgy mint feleségül vesznek tégedet a' te fiaid, és mint a' menyaszszonynak örül a' völegény azonképen örül teneked a' te Istened.

6. A' te kőfalaidra óh Jérusálem! (b) örizöket állatok, kik éjjel és nappal nem hallgatnak, ti kik az Úrról megemlékeztek ne hallgassatok. (c)

(b) Az örizők a' pásztorok és doktorok.

(c) Az örállókat inti az Isten, hogy meg ne szünjenek a' tanítástól.

7. És addig meg ne szünjetek tőle míg nem megújítja, és míg nem dítséretessé tészi Jérusálemet e' földön.

8. (d) Megeskütt az Úr az ö jobb kezére, és az ö erösségének karjára; nem adom többé a' te gabonádat eleségül a' te ellenségidnek, és az idegenek nem iszszák a' te borodat, mellyért te munkálódtál.

(d) Békeséget és nyúgodalmat ígér az ö népének, hogy jószágokkal élhessenek és azoktól meg ne fosztassanak.

9. Hanem a' kik betakarják azt, azok eszik meg, és dítsérik az Urat: és a' kik betakarják a' bort, azok iszszák meg az én szentségemnek tornátziban.

10. (e) Menjetek által, menjetek által a' kapukon, tsináljatok útat a' népnek, töltsétek meg, töltsétek meg az útat, hányjátok ki a' köveket, emeljetek zászlót a' pogány népekhez. *R.* 40: 3. *és* 57: 14. *R.* 11: 12.

(e) A' Babilóniából való szabadúlásról szóll, azután a' Kristus által való lelki szabadúlásról.

11. Ímé az Úr hirdetteti mind a' földnek határáig, mondjátok meg a' Sion' leányának: ímé eljött a' te szabadítód, ímé az ö jutalma ö vele vagyon, (f) és az ö tselekedetinek ereje ö elötte. *Zak.* 9: 9. *Mát.* 21: 5. *Jób.* 12: 15. *R.* 40: 10.

(f) Mivelhogy a' Próféta a' Messiást szabadítónak mondá, annakokáért, hogy a' híveknek szívekben nagyobb bizodalmat, és a' Messiáshoz való szerelmet indítson, azt mondja, hogy az ö jutalma, mellyel megfizet mindeneknek, ö vele vagyon, és hatalma is vagyon, hogy mindeneket tselekedjék.

12. És nevezik őket szent népnek, az Úrtól megváltattaknak: te pedig neveztetel megkerestetettnek, és nem elhagyattatott városnak.

LXIII. RÉSZ.

Az Istennek az ő ellenségin való boszszúállását jelenti a' Próféta. Azután emlékezik az Istennek Izráel' népével tett kegyelmességéről. A' népnek háláadatlanságáról, és viszontag az Istennek velek való jótéteményeiről. Utólszor könyörög a' Próféta Istennek, hogy az ő népével tegyen jól kegyelmességéből.

KITSODA (a) ez, a' ki jő Édomból, és veres ruhákban Botzrából? ki az ő ruháiban ékes, ki az ő erejének nagyságában jár? Én vagyok, ki igazságot szóllok, és elégséges vagyok a' megtartásra. *R.* 34: 6.

(a) Az Isten' népe' ellenséginek büntetésekről szóll. Úgy írja pedig le az Istent, mintha az ellenségnek vérébe keveredett volna.

2. Mi az oka, hogy veres a' te ruhád, és a' te ruhád ollyan mint a' bornyomónak ruhája? *Jel.* 19: 13.

3. Egyedűl nyomtam a' sajtót, és a' népek közzül senki nem volt én velem; mert megtapodom (b) őket az én búsúlásomban, megtapodom *mondom* őket az én haragomban, és azoknak vérek hintetik az én ruháimra, és minden én ruháimat bekeverem. *Jel.* 14: 18, 20. *és* 19: 15.

(b) Vagy tapodtam.

4. Mert boszszúállásnak (c) napja vagyon az én szívemben, és az én megváltottimnak esztendejek eljött.

(c) Az az, csak az én erőm, hatalmasságom, és búsúlásom segéllett.

5. És tekinték de nem vala segítő; és tsudálkozám, hogy nem vala támogató: és az én karom szabadúlást szerze énnekem, és az én búsúlásom támaszúl lőn énnekem. *R.* 34: 8. *R.* 59: 16.

6. És megtapodom a' népeket az én haragomban, és megrészegítem őket az én búsúlásomban, és földhöz verem az ő erősségeket. *'Solt.* 60: 5. *R.* 24: 20. *és* 49: 26. *és* 51: 21.

7. (d) Az Úrnak kegyelmességéről emlékezem, és dítsérem az Urat mind azokért, mellyeket mi velünk tselekedett az Úr, és az Izráellel tett sok jótéteményiért, mellyeket tselekedett ő velek az ő irgalmassága szerént, és az ő kegyelmességének soksága szerént.

(d) Könyörög Ésaiás az Anyaszentegyház' képében, mind a' 66. részig; először pedig az Istennek régi kegyelmességéről emlékezik, hogy őtet felindítsa az ő előbbi kegyelmességére.

8. Mert ezt mondotta: bizony én népem ez, olly fiak, kik én velem álnokúl nem tselekednek: annakokáért lett ő megtartójok.

9. (e) Minden ő háborúságokban ő is velek együtt háborgattatott; az ő ortzájának angyala megszabadította őket, hozzájok való szerelméből és kegyelmességéből megszabadította őket, hordozta és viselte őket minden időben. *5. Mós.* 7: 7, 8. *2. Mós.* 19: 4. *5. Mós.* 1: 31. *és* 32: 11.

(e) Némellyek így olvassák: az ő keserűségekben nem kesergette őket, mintha azt mondaná: az ő nyomorúságokat nem nevelte, hanem inkább módot keresett az ő megszabadításokban. Isten' ortzájának angyalának nevezi az angyalt, mivelhogy az angyalok szüntelen előtte állanak, és az ő akaratja szerént tselekesznek; noha némellyek ezt a' Kristusról magyarázzák.

10. Ők pedig engedetlenek voltanak, és megharagították az Istennek szent lelkét, (f) annakokáért lett ő nekik ellenségek, és hadakozott ő ellenek. *2. Mós.* 15: 24. *4. Mós.* 14: 11. *'Solt.* 78: 57. *és* 95: 9. *Éfés.* 4: 30.

(f) A' szent Léleknek személyéről való bizonyság.

11. De megemlékezék a' régi időkről, Mósesről és az ő népéről, *ezt mondván:* (g) hol vagyon a' ki ezeket kikozta a' tengerből az ő népének pásztorával egyben? Hol vagyon a' ki ő beléje adta az ő szent lelkét? *2. Mós.* 14: 30. *'Solt.* 77: 21.

(g) Az Isten ő magával tanátskozik itt, mintha azt mondaná: ha ez előtt nem hagytam az én népemet, ez után is nem hagyom.

12. Ki vezérli vala *a' népet* Móses' jobb kezeáltal, az ő ditsősséges karjával? ki a' vizeket ő előttök ketté választotta, hogy magának örökkévaló nevet szerzene? *2. Mós.* 14: 27. *Jós.* 3: 15, 16.

13. Ki viselte ezeket a' mélységes örvényekben, hogy meg ne ütköznének, mint a' ló a' sík mezőn. *2. Mós.* 15: 5. *'Solt.* 105: 37.

14. Mint a' barom, melly a' völgyre megyen alá, úgy viselte őket az Úrnak lelke: így vezérletted a' te népeded; hogy magadnak ditsőséges nevet szereznél.

15. Tekínts alá az égből, és nézz alá a' te szentségednek és ditsőségednek hajlékából, hol vagyon a' te buzgó szerelmed és hatalmasságod, a' te irgalmasságodnak és kegyelmességednek soksága, megtartódzott-é én tőlem? *5. Mós.* 26: 15.

(h) Megmondja itt, mit kíván az Istentől, és kérésének okait adja.

16. Mert te mi atyánk vagy, ha Ábrahám nem tud is, és az Izráel nem esmer is: mindazáltal Uram te mi atyánk vagy, és mi megszabadítónk, öröktől fogva vagyon a' te neved.

17. Miért engednél minket, Uram, a' te útaidról eltévelyednünk? a' mi szívünket miért keményítetted meg a' te félelmedtől? térj meg a' te szolgáidért, kik a' te örökségednek nemzetségiből valók.

18. Kevés *ideig* bírta örökségül a' te szentségednek népe *a' földet:* a' mi ellenségink megtapodták a' te szent hajlékodat. *'Solt.* 74: 7.

19. Ollyanokká lettünk, mineműk valánk mikor rajtunk nem uralkodnál, és mikor a' te nevedről nem neveztetnénk.

LXIV. RÉSZ.

E' Részben is az Ésaiás mint szinte a' felsőben könyörög nagy buzgósággal Istennek, hogy az ő jelen való voltát mutassa meg az ő népének, mint régenten mikor nekiek a' Sinai hegyén magát megjelenté. Azután a' népnek képében vallást teszen a' bűnről, és az ő nyomorúságokról, és könyörög viszontag, hogy tselekedjék velek kegyelmesen.

VAJHA megszakasztanád (a) az egeket, és leszállanál, a' hegyek a' te ortzád előtt olvadnának el.

(a) Vagy, hasítanád két felé. A' 'Sidók e' verset, a' felső Résznek utolsó verséhez ragasztják.

2. (b) Miképen mikor a' sebes tűznek lángja miatt mindenek megolvadnának, és a' tűz a' vizet forralná, hogy a' te ellenségidnek a' te nevedet megjelentenéd, és a' pogányok te tőled rettegnének.

(b) Értelme ez: vajha a' te ortzád előtt a' hegyek olvadnának el, az az, mutatnád meg a' te Isteni nagy

hatalmasságodat a' te jelen voltoddal, miképen régen a' Sinai hegyre alá szállván a' te nagy hatalmasságodat megmutatád, mikor a' tüz, láng és füst a' hegyet beborította volna, és a' tüz a' vizet el nem emésztené, hanem tsak forralná, hogy buzgana mint a' tüznél forró fazék, sem pedig a' víz a' tüzet el nem oltaná.

3. Mikor rettenetes dolgokat tselekednél, mellyeket nem vártunk volna: leszállottál, és a' te ortzád előtt a' hegyek elolvadtanak.

4. Világ' teremtésétől fogva nem hallották, és fülökbe nem ment; (c) szem nem látott *más Istent* te kivüled, ki így tselekednék azzal, a' ki őtet várja. 1. *Kor.* 2: 9. *'Solt.* 31: 20.

(c) Némellyek így olvassák: szem nem látta Isten, te kivüled, a' mellyeket készítettél azoknak, kik tégedet várnak.

5. (d) Eleibe mentél az örülőnek és az igazság tselekedőnek, a' kik a' te útaidban megemlékeznek vala te rólad: ímé pedig megharagudtál mivelhogy vétkeztünk, ha szüntelen a' te útaidban maradtunk volna, megtartattunk volna.

(d) Az az, minden kegyelmességgel voltál a' mi régi atyáinkhoz.

6. (e) De mi mindnyájan ollyanok voltunk mint a' tisztátalan, és mint a' megfertéztetett ruha minden mi igazságink, és elhullunk mi mindnyájan mint a' fának levele, és a' mi álnokságink elhordanak minket mint a' szél. *'Solt.* 90: 5, 6.

(e) Bünről való vallástétel; ha a' te parantsolatidban megmaradtunk volna, jól lett volna dolgunk: de azoktól meszsze eltávoztunk.

7. És senki nintsen, ki a' te nevedet segítségül hívná, és a' ki felindúlna, hogy téged magához kaptsolna: (f) mikor a' te ortzádat elrejted mi tőlünk, és a' mi álnokságinkban minket megemésztesz. *R.* 37: 5.

(f) Vagy így, mert a' te ortzádat elrejtetted mi tőlünk.

8. Mostan annakokáért Uram, mi atyánk vagy, mi pedig sár vagyunk, te mi teremtőnk vagy, és mi mindnyájan a' te kezednek munkája vagyunk.

9. Ne haragudjál Uram felettébb, és soha meg ne emlékezzél a' mi álnokságinkról: ímé lássad, kérünk, mi mindnyájan te néped vagyunk. *'Solt.* 79: 8.

10. A' te szentségednek városi ollyanok mint a' puszta, a' Sion pusztává tétetett, Jerusálem mint a' kietlen.

11. A' mi szentségünknek és ékességünknek háza, (g) mellyben a' mi atyáink tégedet dítsértenek, tüzzel megégettetett, és minden kívánatos marhánk elpusztúlt. *Kir.* 25: 9. *'Solt.* 74: 7.

(g) A' templomot érti.

12. Avagy megtartóztatod-é magadat mind ezekért (h) Uram, avagy hallgatsz-é? és minket felettébb nyomorgatnál-é?

(h) Tudniillik a' mi rajtunk esett nagy boszszúdért, vagy a' mi sok büneinkért.

LXV. RÉSZ.

E' Részben felel Isten a' Prófétának, és elöször azt mondja, hogy a' pogány népekből szerez magának Anyaszentegyházat. Azután panaszolkodik az ő népének engedetlenségéről, és sok egyébb gonoszságáról, kiket fenyeget büntetéssel, és a' maradék híveknek megtartásokról ígéretet tészen. Azután ismét az istenteleneknek veszedelmek felöl szententziát mond, és a' híveket vígasztalja szent ígéretekkel.

AZOKNAK (a) jelentettem meg magamat, a' kik én felőlem nem tudakoztak, azoktól találtattam meg, a' kik engemet nem kerestenek, ezt mondottam: imhol vagyok én, imhol vagyok én a' népnek, melly az én nevemről nem neveztetik vala. *Róm.* 10: 20. *Róm.* 9: 24, 25, 26, *Éfés.* 2: 12.

(a) Az az, én magamat megjelentem a' pogányoknak, és azokat hívom az én esméretemre.

II. 2. (b) Kiterjesztettem az én kezeimet minden napon e' versenyes néphez, kik járnak nem jó úton, követvén az ő gondolatjokat: *Péld.* 1: 24.

(b) Okait mondja, miért akarta hívni a' pogányokat; mert az ő népe szófogadatlan.

3. A' néphez, kik ingerlenek engemet szemtől szembe szüntelen, mivelhogy áldoznak kertekben, és jó illatokat szereznek téglákból tsinált oltárokon. *R.* 1: 29.

4. (c) Kik a' koporsóknál ülnek, és a' kietlen helyeken hálnak: kik a' disznó húst megeszik, és fertelmes húsnak darabjai az ő fazékokban.

(c) Az az, tanátsot kérdenek a' holtaktól.

5. Kik azt mondják: maradj otthon, (d) ne jöj én hozzám; mert szentebb vagyok náladnál: ezek ellen vagyon füst az én orromban, és szüntelen égő tüz. (e)

(d) Az az, a' kik a' dorgálást, feddést, intést nem veszik fel.

(e) Némellyek így olvassák: ezek ollyanok mint a' füst az én haragomban: az az, ezek gerjesztenek engemet haragrá.

6. Ímé ez felírattatott én előttem: el nem hallgatom, hanem megfizetem ezt, megfizetem *mondom* az ő kebelekbe.

7. Mind a' ti álnokságtokat, mind a' ti atyáitoknak álnokságokat, azt mondja az Úr: kik a' hegyeken tettek jó illatokat, és a' halmokon illettek engemet gyalázattal, annakokáért viszsza mérem az ő előbbi tselekedeteknek jutalmát az ő kebelekbe. *R.* 57: 11.

III. 8. Ezt mondja az Úr: (f) miképen mikor szőlő szemet találnak a' gerezden, azt mondja az ember: ne veszesd el; mert Isten' áldása vagyon azon: azonképen tselekeszem az én szolgáimért, nem vesztem el mind ezeket.

(f) Azt feleli Isten a' Prófétának, hogy a' népnek maradékját megtartja, és azokat minden jókkal megáldja.

9. És a' Jákóbból megtartok magot, és a' Júdából, ki az én hegyeimnek örököse légyen: és bírják ez örökséget az én választottaim, és az én szolgáim laknak ott.

10. És a' Sáron' tartománya lészen a' barmoknak aklok, és az Ákor' völgye az ökröknek feküvő helyek, az én népemért, a' kik tudniillik engemet megkereséndenek.

IV. 11. (g) Ti pedig, kik az Urat elhagytátok, és az én szent hegyemről elfelejtkeztetek, kik az égnek sereginek asztalt szereztek, és a' tsillagoknak itali áldozatot töltötök: *Jer.* 7: 18.

(g) Az istentelen és engedetlen 'Sidókat elveszti Isten, miképen hogy a' híveket megtartja, mint ez előtt mondá.

12. Titeket kétség nélkül szablya alá számlállak, és ti mindnyájan meghajtjátok magatokat a' megölettetésre; mivelhogy hívtalak és nem feleltetek nekem, szólltam és nem hallottátok, és gonoszt tselekedtetek én előttem, és a' mit nem szerettem azt választottátok. *Péld.* 1: 23. *R.* 50: 2. *Jer.* 7: 13. *R.* 66: 4.

13. Annakokáért ezt mondja az Úr Isten: ímé az én szolgáim esznek, de ti éheztek; ímé az én szolgáim isznak, és ti szomjúhoztok; ímé az én szolgáim vígadnak, és ti megszégyenültök:

14. Ímé az én szolgáim vígadnak az ő szíveknek gyönyörűségében, de ti kiáltotok a' ti szíveteknek fájdalma miatt; és a' ti lelketeknek keserűsége miatt jajgattok.

15. És hagygyátok a' ti neveteket átokra az én választottimnak; és megöl tégedet az Úr Isten; és az ő szolgáit más névvel nevezi.

16. Hogy a' ki magát áldja e' földön, áldja magát az igaz Istenben; és a' ki esküszik e' földön, esküdjék az igaz Istenre; mert elfelejtettek az előbbi nyomorúságok, és az én szemeim elől elrejtettek.

V. 17. Mert ímé én teremtek új egeket és új földet, (h) és az előbbiek ingyen sem említtetnek, *és az embereknek* eszekbe sem jutnak. *R.* 66: 22. 2. *Pét.* 3: 13. *Jel.* 21: 1. *R.* 34: 18.

(h) Az az, mindeneket megújítok; melly dolog betölt a' Kristusban.

18. Hanem örüljetek és vígadjatok azoknak mind örökkön örökké, mellyeket én teremtek: mert ímé én megújítom Jérusálemet vígassággal, és annak népét örömmel.

19. És vígadok (i) Jérusálemben, és örvendek az én népemben: és nem hallattatik többé abban siralomnak vagy kiáltásnak szava. *Jel.* 21: 4.

(i) Vagy gyönyörködöm.

20. (k) Nem lészen többé ott kitsiny gyermek idővel, sem vén ember, ki az ő idejét ki nem töltötte volna: mert a' gyermek száz esztendős korában hal meg, a' bűnös pedig ha száz esztendős lészen is, megátkoztatik.

(k) Azt akarja ezzel jelenteni, hogy a' Messiásnak országában mind gyermekek mind vén emberek megért időre jutnak, hogy mindenkor életeknek virágában legyenek, ezt érti mikor azt mondja, hogy a' gyermek úgy hal meg mint a' száz esztendős. Viszontag, hogy a' kik nem tagjai a' Kristusnak, hakoros emberek is, de Isten előtt elvetett tagok.

21. És házakat építvén azokban laknak: és szőlőket plántálnak, 's annak gyümöltsében esznek.

22. Nem építenek hogy más lakjék abban: nem plántálnak, hogy más egye annak gyümöltsét; mert az élőfának napjainak száma szerént (l) lésznek az én népemnek napjai, és az ő kezeknek munkájával sok ideig élnek az én választottim.

(l) Az az, hoszszú ideig élnek.

23. Nem munkálódnak híjába, és nem nemzenek veszedelemre, mert az Úrnak áldottainak magvai lésznek, és az ő gyermekek ő velek egyben.

24. És minekelőtte kiáltanának, én meghallgatom: még mikor szóllnának, én meghallom. *'Solt.* 32: 5.

25. A' farkas és a' bárány együtt legeltetnek, és az oroszlán mint az ökör szalmát eszik, és a' kígyónak kenyere lészen a' por. Senkit nem bántanak, és senkinek nem ártanak az én szentségemnek egész hegyén, azt mondja az Úr. *R.* 11: 6, 7. *R.* 11: 9.

LXVI. RÉSZ.

Az Isten a' képmutatóknak szentségeket megvetvén, azt mondja, hogy az alázatos szívű emberekben lakozik. Annakutánna az Anyaszentegyházat a' képmutatóknak kevélységek ellen bátorítván, ígéri annak megszaporítását. A' 'Sidókat és pogányokat inti örömre. Ígéri, hogy a' hitetleneket elveszti, a' pogányokat az Anyaszentegyháznak és az ő tiszteletinek társaságára hívja, és hogy az ő ellenségin diadalmat veszen, azokat megrontván.

Ezt mondja az Úr: (a) az ég énnekem ülő székem, és a' föld az én lábaimnak sámolya: hol vagyon a' ház, mellyet építenétek nekem, és hol vagyon az én nyúgalmamnak helye? 1. *Kir.* 8: 27. 2. *Krón.* 2: 6. *és* 6: 8. *Tsel.* 7: 49. *és* 17: 24.

(a) Értelme ez: nem kötöztettem én a' ti templomotokhoz, sem az áldozatokhoz, mert mind azokat én rendeltem: hanem a' menyországban lakom, mindazáltal az alázatos lélekben is lakozom.

2. Mert mind ezeket az én kezem tsinálta, és az által kezdettek lenni mind ezek, azt mondja az Úr: hanem arra tekintek, a' ki szegény és töredelmes szívű, és a' ki az én beszédimet rettegi.

3. (b) A' ki ökörrel áldozik nekem, mintha embert ölne, a' ki juhval áldozik mintha ebet ölne; a' ki minhával áldozik mintha disznó vérrel áldoznék: a' ki temjént hoz elömbe, mintha a' bálványt ajándékozná meg, ezeket választották ezek az ő útokban, és az ő útálatosságokat szerette az ő lelkek.

(b) Megveti Isten a' képmutatóknak áldozatjokat, mellyek igaz hit nélkül, és penitentzia nélkül valók valának.

4. (c) Én is választom azért az ő megtsúfolásokat, és rájok hozom a' mitől félnek: mivelhogy hívtam, és senki nem felelt nekem; szóltam, és nem hallották; és gonoszt tselekedtek én előttem, és azt választották a' mit nem szerettem. 5. *Mós.* 28: 28. *Péld.* 1: 24. *R.* 50: 2. *és* 65: 12. *Jer.* 7: 13. *R.* 65: 12.

(c) Vagy én is válogatok (a' büntetésben) az ő bűnökért.

II. 5. Halljátok az Úrnak beszédét, kik az ő beszédére rettegtek: ezt mondották a' ti atyátokfiai, a' kik titeket gyülölnek, a' kik titeket megvetettek az én nevemért: (d) tiszteltessék az Úr; de mikor megjelenik a' ti örömetekre, ezek megszégyenülnek. *R.* 5: 19.

(d) Vagy ditsőíttessék, az az, a' ti atyátokfiai ezt mondják tinektek, a' kik az Isten' házában képmutatók: az Isten mutassa meg az ő ditsőségét, az ő hatalmát, a' mellyel ti kérkesztek, és illyen módon késértik az Istent; de mikor az ő ígéreti szerént megmutatja magát, nektek az örömötökre lészen: de ök megszégyenülnek, és mivelhogy a' Prófétáknak békességes szavokat nem akarták hallani, annakokáért akaratjok ellen hallanak veszedelem felől való szót, amint a' 6-dik versben mondja. Azután szóll a' 7-dik verstől fogva az Anyaszentegyháznak tsudálatos hirtelenséggel való szaporodásáról; mintha azt mondaná: miképen az aszszony a' szülésnek ideje előtt néha szül és szaporít; azonképen az Anyaszentegyház tsudálatosképen megszaporodik.

6. Háborúságnak szava hallatik a' városból, szó hallatik a' templomból, az Úrnak szava, ki megfizet az ő ellenséginek.

7. Minekelőtte a' szülésnek ideje eljőne, szült; és minekelőtte eljőne a' fájdalom ő reá, szült fiat.

8. Kitsoda hallott valaha hasonlatos dolgot? és kitsoda látott hasonlatos dolgot? Avagy a' föld szül-é egy nap? avagy születtetik-é egyszer 'smind egy nemzetség? hogy a' Sion szülni akart, és egyszer 'smind szülte az ő fiait.

9. Avagy én, ki az aszszonyokat szülőkké tészem, nem szülnék-é? azt mondja az Úr: avagy én, ki azt mivelem, hogy szüljenek, megtiltatom-é? azt mondja a' te Istened.

10. Örvendezzetek Jérusálemmel, és örvendezzetek abban mindnyájan, kik szeretitek azt: örvendezzetek ő vele nagy örömmel, kik azt siratjátok vala.

11. Hogy szopjatok, és megelégedjetek az ő vígasztalásinak tejével, hogy tejét vegyétek, és gyönyörködjetek az ő ditsőségének fényességében.

12. Mert azt mondja az Úr: ímé én kiárasztom ő reá a' békeséget mint egy folyóvizet, és mint egy kiáradott patakot a' pogány népeknek ditsőségeket, mellyet szoptok: (e) azoknak vállokon hordoztattok, térdeken és gyönyörűségesen neveltettek. *R.* 49: 22. *és* 60: 4.

(e) Értelme ez, hogy a' pogányok nagy segítséggel lésznek az Anyaszentegyház' tagjainak.

13. Mint a' *férjfiat*, kit az ő annya vígasztal, akképen vigasztallak én meg titeket, és Jérusálemben vígasztalást vesztek.

14. Meglátjátok és örül a' ti szívetek, és a' ti tetemitek mint a' fű megvirágoznak; és megesmértetik az Úrnak keze az ő szolgáihoz, és haragja az ő ellenségi ellen.

15. Mert ímé az Úr eljő tűzben, és mint a' forgószél az ő kerekei: hogy megmutassa haragját búsúlással, és büntetését sebesen égő lánggal.

16. Mert az Úr tűzzel ítél meg, és az ő fegyverével minden testet, és sokan lésznek az Úrtól megölettettek.

17. A' kik magokat szenteknek mondják, és a' kik magokat mossák (f) a'kertekben, valamelly fa mellett a' kertnek közepin; a' kik a' disznó húst eszik, és egyébb útálatos állatnak, mint az egérnek *húsát*, egyenlőképen megemésztetnek, azt mondja az Úr.

(f) A' 'Sidóknak a' gyakor mosódás szokások vala, és azt is Isteni tiszteletnek állítják vala, holott belől mosdatlanok valának.

18. Mert én az ő tselekedeteket és gondolatjokat *tudom*, eljött az idő, hogy minden népeket és nyelveket egybegyűjtsek: és eljönek s meglátják az én ditsőségemet.

19. És megyjegyezem őket, (g) és a' megszabadúltak közzül elküldök *némellyeket* Társisba, a' Pul' és Lúd' nemzetségéhez, kik ívet vonsznak, Tubálhoz és a' Jáván' nemzetségéhez, és a' meszsze való szigetbeliekhez, kik nem hallották az én nevemet, nem látták az én ditsősségemet: és hirdetik az én ditsősségemet a' pogányok között (h). *R.* 60: 9. *Jer.* 46: 9.

(g) Megmondja módját mimódon gyűjti egybe a' pogányokat, és azokból mimódon szaporítja meg az ő elfogyatkozott anyaszentegyházát, mert tudnillik elküldi az ő szolgáit azokhoz az ő szent ígéjével.

(h) Értelme ez: Az Évangyéliomnak prédikálása által, a' szent Sakramentomok által, az Apostolok egybegyűjtik a' választottakat mind a' 'Sidók mind a' pogányok közzül, hogy légyenek az Isten' házának lakosi.

20. És elhozzák mint a' ti atyátokfiait a' pogány népek közzül ajándékon az Úrnak, lovakon, szekereken, lectikákban, öszvéreken, kotsikon, az én szent hegyemre Jérusálembe, azt mondja az Úr: miképen viszik az Izráeliták az áldozatra való állatokat tiszta edényben, az Úr' házába.

21. És azok közzül választok papokat és Lévitákat, azt mondja az Úr. 2. *Mós.* 19: 6. *R.* 61: 6. *Róm.* 15: 16. *Jel.* 1: 6. 1. *Pét.* 2: 9.

22. (i) Mert miképen amaz új egek és az új föld, mellyet én teremtek, megállanak én előttem, azt mondja az Úr: azonképen megáll a' ti magvatok és a' ti nevetek. *R.* 65: 17. 2. *Pét.* 3: 13. *Jel.* 21: 1.

(i) Az az, nem lehet, hogy elmaradjanak és elveszszenek a' választattak.

23. (k) És minden hónapról hónapra, és szombatról szombatra, eljő minden test, hogy magát én előttem meghajtsa, azt mondja az Úr.

(k) Az az; szüntelen tisztel engemet az Anyaszentegyház.

24. És kimenvén meglátják azoknak holt testeket, kik én ellenem vétkeztenek: mert az ő férgek meg nem hal (l) és az ő tüzök meg nem aluszik; és minden ember előtt gyalázatosok lésznek. *Jel.* 19: 18, 21. *Márk.* 9: 44.

(l) Az az, mind örökké gyötretnek.

Ésaiás' könyvének vége.

JEREMIÁS.

Jeremiás Próféta feddi felette igen, a' Próféták' tisztek szerént, az ő idejében való gonoszságot, és hirdeti az Istennek rettenetes ítéletet es büntetését; melly azután nem sok idővel betellyesedek. Más felől a' híveket a' Messiás felől való ígéretekkel, és az ő ellenségeknek veszedelmekkel vígasztalja. Végezetre históriákat is, vagy lett dolgokat ír a' 'Sidók felől, az ő jövendő mondásának bizonyságáért. Prófetált pedig Jeremiás Júdeában és Égyiptomban a' 'Sidóknak 34. eszentendeig.

I. RÉSZ.

Jeremiás e' Részben megjelenti az ő nemzetségét, Prófétálásának idejét, hivatalát, maga mentését. Ismét újonnan való hivatalát, Isten' parantsolatjával, ígéretekkel, és a' prófétáláshoz való jelekkel. Végezetre a' 'Sidók' veszedelmek felől való prófétálásának summáját, és tisztiben való megerösíttetését a' 'Sidók ellen megírja.

JEREMIÁSNAK Hilkiás' (a) fiának beszédi; melly Hilkiás az Anatót városban lakó Papok közzül vala, a' Bénjámin' földében.

(a) Ez a' Hilkiás nem ama' fő Pap, kiről vagyon emlékezet 2. *Kir.* 22: 8. mert az Jérusálemben lakott; e' pedig Anatót nevű városban.

2. Kihez beszéde lőn az Úrnak, a' Jósiás' királyságának, ki a' Júda' királyának Ammonnak fia vala, tizenharmadik esztendejében.

3. És szólla Joákim' idejében is, ki Jósiásnak a' Júda' királyának fia vala, mind a' Zedékiásnak, Jósiás Júda' királya' fiának, egész tizenegyedik esztendejéig, mind a' Jérusálemnek rabságra való elviteléig, melly lett az ötödik hónapban.

4. És lőn az Úrnak beszéde én hozzám, mondván:

5. Minekelőtte a' te 'anyádnak méhében formálnálak, esmertelek tégedet: és minekelőtte születtetnél, megszenteltelek tégedet: Prófé-

tának rendeltelek tégedet a' pogányok között.
(a) *Gal.* 1 : 15.

(b) Az az, a' 'Sidók között, kik a' pogányokhoz hasonlók az ő életekre nézve. Vagy, Prófétává tettelek a' pogányok ellen, tudniillik a' Babilóniabeliek és Egyiptombeliek ellen, mert azok ellen is prófétál.

6. És mondék: ah ah Uram Isten! ímé nem tudok szóllni, mert gyermek vagyok. 2. *Mós.* 3: 4.

7. És monda az Úr énnekem: ne mond, gyermek vagyok; hanem valamire küldelek tégedet, elmenj, és valamiket parantsolok teneked, azokat megmondjad.

8. Ne félj tőlök; mert veled vagyok én, hogy megoltalmazzalak tégedet, azt mondja az Úr. *Ezék.* 3 : 9. 5. *Mós.* 31 : 6. 8. *Jós.* 1 : 5.

9. És kinyújtá az Úr az ő kezét, és megilleté az én számat, és monda nekem: ímé adom az én ígémet a' te szádba. *Ésa.* 6 : 7. *R.* 5 : 14.

10. Lássad, én ma tégedet Prófétává teszlek a' pogányokon, és országokon, hogy gyomlálj, ronts, veszess, törj, épits, és plántálj. *R.* 18 : 7. 2. *Krón.* 10 : 4. 5.

11. Annakfelette szólla az Úr énnekem, mondván: mit látsz te Jeremiás? 's mondék: mondola veszszőt látok.

12. És monda nekem az Úr: jól láttad, mert melly hamar a' mondola megvirágzik, (c) olly igen vigyázok az én ígémre, hogy megtselekedjem azt.

(c) Avagy, mert én sietek az én beszédemmel, hogy megtselekedjem azt.

13. És lőn az Úrnak beszéde én hozzám másodszor, mondván: mit látsz? felelék: forró fazékat látok, mellynek szája észak felől vagyon.

14. És monda nekem az Úr: észak felől jő a' veszedelem a' földnek minden lakosira. *R.* 4 : 6.

15. Mert ímé én az észak felől való országoknak minden nemzetségit öszvegyűjtöm, azt mondja az Úr, hogy eljővén, kiki mind letegye az ő székit Jérusálemnek kapui előtt, és körüskörnyűl minden kerítési ellen, és Júdának minden városi ellen. *R.* 5 : 15. *és* 6 : 22. *és* 10 : 22. *R.* 52 : 4 : 5.

16. És megjelentem az én ítéletemet ezek ellen az ő sok gonoszságokért: mert elhagytanak engemet, és az idegen isteneknek áldoztanak, és az ő tulajdon kezek' munkáját imádták.

17. Te azért övedzd meg a' te derekadat (d) és felkelvén mond meg nekiek azokat, mellyeket én teneked parantsolok, ne félj tőlök, hogy tégedet ő előttök el ne veszesselek.

(d) Az az, készülj hozzá a' te prófétai tisztedhez.

18. Mert ímé én ma tettelek tégedet erős várossá, (e) és vas oszloppá, és értz bástyává mind az egész földön, a' Júda' királyi ellen, az ő Fejedelmi ellen, az ő Papjai ellen, és a' föld' népe ellen. *R.* 6 : 27. *és* 15 : 20.

(e) Az az, megerősítetlek tégedet e' hivatalban, hogy erössen megálhass ő ellenek.

19. Kik viaskodnak te ellened, de meg nem győznek tégedet: mert te veled vagyok én, azt mondja az Úr, hogy megszabadítsalak tégedet.

II. RÉSZ.

E' Részben elő számlálja a' Próféta az Istennek a' 'Sidókhoz való sok jótéteményeit, feddi a' Papokat és Prófétákat, kik az Istent megvetették vala; a' 'Sidókat, kik az ő bünöket nem esmerik vala, megbizonyítja bünösöknek lenni, annakokáért fenyegeti őket veszedelemmel.

ÉS szólla az Úr énnekem, mondván:

2. Menj el, és kiálts Jérusálemnek füleiben, mondván: azt mondja az Úr: emlékezem a' kegyelemről, mellyel voltam hozzád (a) ifjúságodban, és minemű szeretettel voltam, mikor téged' magamnak jegyzenélek, mikor engemet követnél a' pusztában, a' földön, mellyet be nem vetettek.

(a) Az az, mikor kihoztalak Égyiptomból, és magamnak jegyzettelek szövetséges népül a' Sinai hegyen kiadatott törvényem által.

3. És hogy az Izráel az Úrnak szenteltetett nép volt, az ő gabonájának zsengéje (b) valakik megeszik vala őtet, vétkeznek vala, nyomorúság következik vala reájok, azt mondja az Úr.

(b) Az az, miképen minden állatnak első sengéje, az Úré volt, azonképen az Izráel az Istennek minden népek közzül választott sengéje volt: és miképen hogy valaki az Istennek szenteltetett sengét megette, bünös volt, azonképen valaki az Izráelt háborgatta, bünös volt és megbüntettetett. Mire példák az Égyiptombeliek, Amalékiták, Sihon, Og, a' Midiániták, a' Kananéusok, és egyebek, lássad ezekről a' Móses' négy utolsó könyveit.

4. Halljátok meg az Úrnak szavát Jákóbnak háza, és Izráel' házának minden tselédi.

5. Így szóll az Úr: mitsoda álnokságot találtanak a' ti atyáitok én bennem, hogy elidegenedtek én tőlem, és a' hazugság után jártanak, és hijábavalókká lettenek?

6. Annyira, hogy tsak azt sem mondották: hol vagyon az Úr, a' ki kihozott minket Égyiptomnak földéből, és a' ki által vitt minket a pusztán, a' kietlen és járatlan, vizetlen és halálos földön, mellyet ember nem járt, és azt ember nem lakta?

7. És beiktattalak titeket a' bő földbe, hogy annak gyümöltsivel és javaival élnétek; és bemenvén, megfertéztetétek az én földemet, és az én örökségemet útálatossá tevétek.

8. A' Papok nem mondották: hol vagyon az Úr? és a' kik a' törvényt forgatják, nem esmerének meg engemet: és a' pásztorok hitetlenül elszakadának én tőlem; és a' Próféták a' Bál által prófétálának, és azok után járának, a' kik nem használhatának. *Róm.* 2 : 20.

9. Annakokáért perlődök veletek, (c) és a' ti fiaitoknak fiaival, azt mondja az Úr.

(c) Tudniillik mint az előtt a' Próféták által; az az, hirtelen el nem vesztelek, hanem megkésértem ha jót tehetek bennetek.

10. Menjetek által a' Kittim' (d) szigetire, és lássátok meg, és Kédárban is küldjetek el, és szorgalmatosan vegyétek eszetekbe, és lássátok meg, hogyha ehez hasonlatos dolgok lettenek.

(d) Kittim, görög ország, Kédár a' napkeleti nép.

11. Hogyha egyébb nemzetség elváltoztatta-é az ő istenét, noha azok nem istenek? az én népem pedig elváltoztatta az ő ditsősségét (e) bálványra. *'Solt.* 106 : 20.

(e) Az Istent érti az Izráelitáknak ditsősségeken.

12. Egek! tsudálkozzatok ezen, és rettenjetek meg, erősképen száradjatok meg, (f) azt mondja az Úr. 5. *Mós.* 32 : 1. *Ésa.* 1 : 2.

(f) Az Istennek haragjának bizonyságára botsássatok nagy esőket, annyira, hogy elfogyjon a' nedvesség az egekből.

13. Mert két gonoszságot tselekedett az én népem: elhagytak engem élő vizeknek kútfejét, és magoknak kútakat ástanak, beomlott kútakat, mellyekben nintsen víz.

14. Nemde rab-é az Izráel? avagy házi szolga-é? mi az oka tehát, hogy préda lett?

15. És hogy ő ellene ordítottanak az oroszlánok, és kibotsátták az ő szavokat, és elpusztították az ő földöket, az ő városi megégettettenek, és nintsen benne lakozó? *Ésa.* 5: 29. *R.* 4: 7. *R.* 4: 7.

16. A' Nóf és a' Dafne' (g) fiai betörik fejedet.

(g) Nóf és Dafné Égyiptom' városi, érti azért az Égyiptombelieket, a' kik öket fogják háborgatni délről.

17. Vallyon nem te magad szezetted-é ezt magadnak, mivelhogy a' te Uradat Istenedet elhagyád, mikor téged viselne az ő útán? (h)

(h) A' mellyen tudniillik parantsolta hogy járnál.

18. (i) Mostan is mi dolgod vagyon az Égyiptomnak útával? hogy a' Nílusnak vizét iszod? és mi dolgod vagyon az Assúrnak útával, hogy az *Eufrátesnek* folyóvizét iszod? *Ésa.* 31: 1.

(i) Az az, mi az oka, hogy elhagyván engemet, emberekben vetettétek bizodalmatokat, az Égyiptombeliekben és az Assíriabeliekben.

19. A' te magad gonoszságod tanítson meg tégedet, (k) és a' te Istentől való elszakadásod dorgáljon meg tégedet: vedd eszedben és lásd meg, melly gonosz és keserű légyen, hogy elhagytad a' te Uradat Istenedet, és hogy nem félsz engemet: azt mondja a' seregeknek Ura Istene. *Ésa.* 3: 9. *Hós.* 5: 5.

(k) Az az, a' te gonoszságodnak gyümöltséből és hasznából tanúlj és vedd eszedbe magadat.

20. Jóllehet régen megrontottam a' te igádat, és a' te köteleidet elszaggattam: és te azt mondottad: nem szolgálok én *idegen istennek*, mindazáltal mind a' magas halmokon, és minden leveles fa alatt bújdosol vala paráználkodván. *Ésa.* 57: 5. 7. *R.* 3: 6.

21. Én pedig plántáltalak vala tégedet, úgymint választott szőlőt, és mindenestől igaz és hív magot: mimódon változtál azért idegen szőlőveszszővé? 2. *Mós.* 15: 17. *'Solt.* 44: 3. *és* 80: 4. *Ésa.* 5: 2.

22. (l) Mert ha magadat salétrommal megmosnád is, és szappannal fejérítenéd is magadat, mindazáltal jegyeztetve vagyon a' te álnokságod én előttem, azt mondja az Úr Isten. *Jób.* 9: 30. 31.

(l) Az az, akármint titkoljad a' te undokságodat, de nyilván vagyon, és engemet meg nem tsalhatsz.

23. Mimódon mondhatnád: nem undokítottam meg magamat, és a' Bál után nem jártam? lásd meg a' te útaidat a' völgyben, (m) gondold meg mit tselekedtél, te ki ollyan vagy, mint a' gyors nőstén teve, melly az ő útaiban széljel folyat. *R.* 7: 31.

(m) A' mellyben áldoztál, mint a' Hinnon' völgyében.

24. (n) És ollyan mint a' pusztához szokott nőstén vad szamár, melly az ő kívánsága szerént szívja fel a' szelet, mellyet az ő alkalmatosságától kitsoda fordíthatna el? mindnyájan, kik azt keresik, nem fárasztják magokat; az ő hónapjában megtalálják azt. (o)

(n) Az Izráelitáknak a' lelki paráználkodásban, az az, bálvány imádásban való bújálkodásokról szóll, mikor öket a' futosó nőstén tevéhez és szamárhoz hasonlítja.

(o) Az az, mikor meghasasodik: vagy, megtalálják a' vérnek folyásán.

25. (p) Ha valaki azt mondja: ne mezítelenítsd meg a' te lábodat, és torkodat oltalmazd meg a' szomjúságtól: te azt feleled: kétségbe esném, nem mivelem, nem; mert az idegen isteneket szeretem, és azokat követem.

(p) Az az, ha valaki intene tégedet hogy ne paráználkodnál, nem fogadod.

26. (q) Miképen megszégyeníttetik a' lopó, mikoron a' lopásban találtatik: azonképen megszégyeníttetik az Izráelnek háza, az ő Királyi, és az ő Fejedelmi, és Papjai, és Prófétai.

(q) Az az, semmit nem használnak a' bálványok a' te megmaradásodra.

27. Kik azt mondják a' fának: te vagy az én atyám, és a' kőnek: te szültél engemet; mert háttal fordúltak én hozzám nem ortzájokkal; az ő nyomorúságoknak idején pedig azt mondják: kelj fel és szabadíts meg minket.

28. De hol vagynak a' te istenid, mellyeket te magadnak tsináltál? keljenek fel, ha megszabadíthatnak a' te nyomorúságidból: mert a' te városidnak száma szerént voltanak a' te istenid, óh Júda. *Ésa.* 2: 8. *R.* 11: 13.

29. Miért perletek ti én velem? mindnyájan, ti (r) elszakadtatok én tőlem, azt mondja az Úr.

(r) Az az, miért panaszolkodtok a' ti nyomorúságtoknak idején.

30. Híjába ostoroztam a' ti fiaitokat, az intést nem vették; a' ti szablyáitok megemésztették a' ti Prófétáitokat, mint a' pusztító oroszlán. *Mát.* 23: 29.

31. Óh nemzetség! vegyétek eszetekbe az Úrnak szavát: ollyan voltam-é én az Izráelnek mint a' puszta? (s) avagy ollyan voltam-é mint a' setétség' földe? hát miért mondotta az én népem: Urak vagyunk immár, többé te hozzád nem mégyünk?

(s) Az az, nem adtam-é én semmit és nem voltam-é semmi jóval az Izráelhez, mint a' pusztában semmi jó nintsen.

32. Vallyon 's a' leány elfelejtkezik-é az ő ékességéről? avagy a' jegybeli leány az ő arany lántzairól? az én népem pedig számtalanszor elfelejtkezett én rólam. *Ir.* 3: 21.

33. (t) Miért mondod jónak lenni a' te útaidat, holott te a' te szeretőid után jársz? annakokáért még a' gonoszokat is megtanítottad a' te útaidra.

(t) Az az, ne igazítsd magadat: mert nem hogy te igaz volnál, de annak felette a' latrokat is megerősítetted az ő gonoszságokban.

34. Annakfelette a' te ruháidnak szélén is találtatott a' szegényeknek és az ártatlanoknak vérek, kiket nem az ásásban találtál, hanem mind ezekért. (u)

(u) Az az, nem lopásban kaptad öket, hogy megölhetted volna törvény szerént, 2. Mós. 22. hanem mind azokért ölted meg azokat, a' mellyekért megfeddelek titeket.

35. Te pedig még is azt mondod: tiszta vagyok; bizonyára az ő haragja én rólam elfordúlt. Ímé én törvénykezem te veled, mivelhogy azt mondod: nem vétkeztem.

36. (x) Mit futkossz illy igen, gyakorta változtatván a' te útaidat? Égyiptom miatt is megszégyenülsz, mint az Assúr miatt megszégyenültél. *Ésa.* 31: 1.

(x) Az emberi erőben való bizodalmat kárhoztatja, hogy néha Égyiptomhoz néha Assíriához folyamodtak.

37. (y) Még az *Égyiptombeli királytól is* elszakadsz, a' te kezeidet fejedre kótsolván. Mert az Úr útálja a' te bizodalmidat, hogy azokban szerentsés ne légy.

(y) Az az, megbánod és megsiratod az Égyiptommal való tzimborálásodat.

III. RÉSZ.

Az Isten e' Részben a' Próféta által az ő népét, mellyet a' bálványokkal való paráználkodásért

megvetett vala, inti penitentziára, és bizonyos formát ír eleikbe, mellyben Isten előtt az ő bűnökről vallást tegyenek, és annak botsánatját kérjék.

Ezt mondván: (a) ha a' férjfiú elhagyja az ő feleségét, és az elhagyván *az ő férjét* más férjfiúhoz mégyen: vallyon az előbbi férje veszi-é többé azt hozzá? avagy nem fertéztetnék-é meg az a' föld? te pedig sok társaiddal paráználkodtál, mindazáltal térj én hozzám; azt mondja az Úr.

(a) Ez első vers a' felsőtől függ, és attól nem kellett volna elszakasztani. Az Isten, úgy mond, útálja a' te bizodalmidat, ezt mondván: a' férjfiú nem fogadja hozzája az ő feleségét, ha ő tőle elszakad: de én hozzám fogadlak noha elszakadtál.

2. Emeld fel szemeidet a' hegyekre, és lásd meg, hol nem paráználkodtál? ő nekik leültél az útakon, (b) mint az Arábiabeli tolvaj a' pusztában, és megundokítottad a' földet a' te paráznaságiddal és gonoszságiddal.

(b) Az az, mint az Arábiabeli tolvaj elállja az útat és várja az embert, azonképen vártad te a' te szeretőidet, hogy azokkal paráználkodjál. Paráznaságnak nevezi pedig a' bálványimádást; mert miképen hogy a' melly aszszony az ő urának adott hitét meg nem tartván, ha más férjfiúval közösül paráznává teszi magát testben: azonképen a' ki az Istennek adott hitit meg nem tartván, bálványokat imád, paráznává tészi magát lélekben.

3. És jóllehet nem adattatnék eső, és nem volna tavaszi eső, mindazáltal a' te ortzád a' parázna aszszonynak ortzájához hasonló volt, és nem akartad esmerni a' szemérmet.

4. (c) Vallyon avagy tsak mostan nem kiáltod-é ezt énnekem: én atyám! az én ifjúságomnak te vagy vezére!

(c) Az az, avagy tsak mostan nem térsz-é meg én hozzám?

5. (d) Vallyon mind örökké haragszik-é? mind végiglen megtartják a' haragot? ímé mondod, és tselekeszed a' gonoszságokat, a' mint te tőled lehet.

(d) Az az, ha megtérsz, az Isten is megfordítja haragját.

6. És monda az Úr énnekem Jósiás király' idejében: láttad-é mit tselekedett az én tőlem elfordúlt Izráel? elment ő minden ő magas hegyeire, és minden zöld fa alá, és ott paráználkodott.

7. És mondék, minekutánna ezeket tselekedte volna: térj meg hozzám, és nem téré; és látá ezt az ő paráználkodó húga, a' Júda.

8. Annakokáért tetszik nekem, hogy mind azokért az okokért, tudniillik, hogy az én tőlem elszakadott Izráel paráználkodott, elhagynám ötet, és elválásról való levelet adnék neki: mindazáltal nem félt az ő hitetlen húga a' Júda; hanem elment, és paráználkodott ő is.

9. Ez az ő híres paráznaságával megfertézteté a' földet, mert paráználkodék a' kővel és a' fával.

10. (e) Mindazáltal mind ezek után is nem téré meg én hozzám az ő hitetlen húga a' Júda tiszta szíve szerént: hanem képmutatással, azt mondja az Úr.

(e) Az az, noha látá az Izráel' paráználkodása' büntetésének példáját.

11. Azért monda énnekem az Úr: inkább igazítja magát a' viszszálkodó Izráel, hogy sem mint a' hitetlen Júda. (f)

(f) Az az, igazabb az Izráel, hogy nem a' Júda.

12. (g) Menj el, és kiáltsad e' szókat északra, és azt mondjad: térj meg viszszavonó Izráel, azt mondja az Úr, és elveszem az én haragomat ti 'rólatok: mert kegyelmes vagyok, azt mondja az Úr, nem tartok haragot mind örökké. *'Solt.* 86: 15. *és* 103: 8. 9.

(g) Az Izráelitákat, kik észak felé laknak vala Médiában, és Assíriában, a' megmaradott Júdeabeliekkel egyben, inti penitentziára.

13. Tsak hogy esmérd meg a' te hamisságodat, hogy a' te Urad Istened ellen vétkeztél, minden útakat eljárván az idegenekhez adtad magadat, minden zöld fa alatt, és az én szómat nem fogadtad, azt mondja az Úr.

14. Térjetek meg szófogadatlan fiak, azt mondja az Úr: mert én ti férjetek vagyok, és hozzám veszlek titeket, (h) egyet egy városból, kettőt egy nemzetségből, és beiktatlak titeket Sionba.

(h) Az az, a' kegyelemből való választás szerént megtartom az én népemnek maradékát mind Júdából mind Izráelből, és azokat az én Anyaszentegyházamba beviszem, a' pogányok közzül is sokakat az én népemmel együtt megtartok.

15. És az én szívem szerént való pásztorokat adok tinektek, és legeltetnek titeket tudománnyal, és értelemmel. *R.* 23: 4.

16. És minekutánna megsokasúltok, és megszaporodándotok a' földön a' napokban, azt mondja az Úr, többé nem mondják: ez az Úr' frigyének ládája, (i) meg sem gondolják; szívekbe sem ötlik; meg sem látogatják, és nem lészen többé.

(i) Az az, nem kérkesznek többé a' külső tzeremóniákkal, hanem az igaz imádók imádják az Istent lélekben és valóságban, a' minemű imádókat az atya kedvell. *Ján.* 4.

17. Az időben Jérusálemet hívják az Úr' királyi székinek, és minden nemzetségek oda gyűlnek az Úrnak nevében, ki lakozik Jérusálemben, és nem követik többé az ő szíveknek megáltalkodtságát.

18. A' napokban a' Júdának háza az Izráelnek házával eljönek egyetemben észak felől a' földre, mellyet én örökségül adtam a' ti atyáitoknak.

19. Mert én illyen módon szóllék: (k) miképen számláljalak titeket a' fiak közzé, és mi módon adjam neked a' gyönyörűséges földet, a' pogányok' seregének kívánságos örökségét? és azt végezém, azt mondjad nekem: én atyám! és tőlem el ne szakadj.

(k) A' felső igéreteknek adja okát. Azért teszek jól veletek, mert örök időben gondolkodtam arról, mi módon számláljalak titeket az én fiaim közzé: és azt végeztem, hogy a' ki én bennem bízik, nekem könyörög és szolgál szent élettel, én fiam légyen az.

20. Bizony miképen hitetlenül tselekeszik az aszszony az ő férjével, mikoron ötet elhagyja: azonképen hitetlenül tselekedék én velem az Izráelnek háza, azt mondja az Úr.

21. (l) A' ti szótok hallattassék a' magas helyeken, az Izráelitáknak sírások és könyörgések: mert elfordították az ő útokat, elfelejtkeztenek az ő Urokról Istenekről. *R.* 2: 32.

(l) Inti a' Próféta a' népet az ő bűnéről való penitentzia tartásra, és annak minden emberek előtt való megsiratására.

22. Térjetek meg szófogadatlan fiak, meggyógyítom a' ti engedetlenségteket. Hallattassék *mondom* e' szó: (m) ímé mi járulunk te hozzád, mert te vagy a' mi Urunk Istenünk.

(m) Az Izráelitáknak, az ő bűnökről való vallásteleknek formáját adja eleikbe a' Próféta.

23. Bizony megtsalattattunk a' halmoktól, (n) és a' hegyeknek sokaságitól; bizony az Izráelnek megmaradása az Úrban a' mi Istenünkben vagyon. *'Solt.* 121: 1.

(n) Az az, a' bálványoktól, mellyeket a' hegyekben imádtunk, tiszteltünk.

24. Mert

24. Mert e' gyalázat (o) emésztette meg a' mi atyáinknak munkájokat gyermekségünktől fogva; az ő juhokat, barmokat, fiokat, és leányokat.

(o) A' bálványt mondja és a' bálványimádást gyalázatnak és szégyennek.

25. Hevertünk a' mi szégyenvallásunkban, és a' mi gyalázatunk befedezett minket; mert a' mi Urunkkal Istenünkkel hitetlenül tselekedtünk mi és a' mi atyáink gyermekségünktől fogva mind a' mai napig, és nem engedtünk a' mi Urunk' Istenünk' szavának.

IV. RÉSZ.

Ígér az Isten e' Részben a' megtérő Jérusálembelieknek botsánatot: az engedetleneket pedig és a' kik penitentziát nem akarnak tartani, fenyegeti veszedelemmel, kiket mindazáltal int penitentziára. Siratja a' Próféta a' népnek veszedelmét.

HA megtéréndesz Izráel, azt mondja az Úr: én hozzám térj; mert ha én elölem elveted a' te útálatosságidat, és ha nem bújdosol:

2. És ha így esküszöl: (a) él az Úr, tökélletességben, ítéletben és igazságban; áldják ő benne magokat (b) minden nemzetségek, és ő benne ditsekednek. *Ésa.* 48: 1. 1. *Mós.* 22: 18.

(a) Az az, ha igazán és jó módjával esküszöl. Az esküvésen pedig érti mind az első táblán való Isteni tiszteleteket.

(b) Az az, a' pogányok kívánni fogják, hogy ők te hozzád hasonlatosok legyenek, és mikor valakit akarnak dítsérni, azt mondják, hogy te hozzád hasonlatos.

3. Mert azt mondja az Úr: a' Júda' férjfiainak és a' Jérusálembelieknek: szántsatok magatoknak (c) új ugarat, és ne vessetek a' tövisekben.

(c) Az új szántástól, azután a' környül metéléstől, vett hasolatosság által int penitentziára, hasonlítja a' 'Sidókat parlaghoz, mellyet régen nem szántottak, mellyet a' tövis befogott a' megtérést pedig a' megtisztított ugarhoz. Mintha azt mondaná: tisztítsátok meg szíveiteket penitentzia által, és azt tegyétek alkalmatossá az ígének bevételére.

4. Metéljétek környül magatokat az Úrnak, és vessétek el a' ti szíveteknek böreit (d) Júdának férjfiai, és Jérusálemnek lakozói, hogy az én haragom felgerjedvén annyira ne égjen, hogy senki el ne olthassa a' ti tselekedeteknek gonoszságáért. 5. *Mós.* 10: 16. *és* 30: 6.

(d) Érti ezen az embernek szívében való tisztátalanságát.

5. (e) Hirdessétek Júdában, és Jérusálemnek jelentsétek meg, és mondjátok: trombitáljatok a' földön, kiáltsatok, gyüljetek egybe és mondjátok: gyülljetek öszve és menjünk be az erős városokba.

(e) A' következendő veszedelmeknek megjövendölésével inti őket penitentziára.

6. (f) Emeljetek zászlót Sionban: gyüljetek öszve, ne álljatok; mert én veszedelmet hozok észak felől és nagy romlást. *R.* 1: 14. 25. *R.* 6: 26.

(f) Az az, készüljetek hadhoz.

7. (g) Kivetette magát az oroszlán az ő barlangjából, és a' nemzetségeknek rablója elindúlt, kijött helyéből, hogy elpusztítsa a' te földedet, és a' te városid elpusztíttassanak, hogy senki azokban ne lakozzék. *Ésa.* 5: 29. *R.* 2: 15. 5: 6. *R.* 2: 15.

(g) Úgy szóll a' Próféta mintha már az ellenség Júdeában rablana; hogy az ő beszédinek igazságát megjelentse.

8. (h) Ezokáért öltözzteek 'sákba, sírjatok és jajgassatok: mert az Úrnak felbúsúlt haragja nem távozott el rólunk. *R.* 6: 26. *R.* 6: 26.

(h) A' penitentziára indít: mellyet a' 'sákba való öltözeten ír meg, nem hogy abban állana a' penitentzia, hanem hogy annak néminemű jele. Ért pedig a' 'sákon akármelly alázatos ruhát.

9. (i) Mert az napon, azt mondja az Úr: elvész a' királynak és a' fejedelmeknek bátorságok, és elálmélkodnak a' Papok, és a' Próféták tsudálkoznak.

(i) Az Úrnak felbúsult haragját ezzel bizonyítja, mert a' királynak, fejedelmeknek elméjek elvész; a' papoknak, prófétáknak eszek vész, úgy annyira, hogy azt kezdik mondani, a' híveknek nagy lelki fájdalmokra, hogy Isten megtsalta az ő népét.

10. És akkor mondék: ah Istenem Uram! bizony azt fogják mondani: igen megtsaltad e' népet, és Jérusálemet, ezt mondván: békességtek lészen tinektek, holott a' fegyver elhatott mind lelkünkig.

11. (k) Az időben azt mondják e' népnek és Jérusálemnek: Ímé nagy száraztó szél jő a' pusztának magas hegyein, az én népem' leányának útán, nem szórásra, sem pedig tisztításra.

(k) Az az; mikor a' hamis Prófétáknak beszédek és jövendelések ellen az ellenség eljövénd, akkor az Isten' beszédének igazságáért azt fogják mondani: Imhol jő az ellenség a' mint az igaz Próféták mondották, nem úgy mint a' hamis Próféták.

12. Ezeknél hatalmasbb szél jő el énnekem (l) akkor én is ítéletet mondok nekiek.

(l) Az az, olly ellenség jő el énnekem; az az: az én akaratomnak véghez vitelére, melly az én népemnek fejedelminél erősbb lészen. Mostan nem fogadják az intést, de akkor én is megbüntetem őket.

13. Ímé mint a' felhő úgy jő, és mint a' szélvész az ő szekere, az ő lovai gyorsabbak a' saskeselyűknél; jaj nekünk mert elvesztünk.

14. (m) Jérusálem! tisztítsd meg szívedet a' gonoszságtól, hogy megtartassál, meddig maradnak te benned a' te gonosz gondolatid? *Ésa.* 1: 16.

(m) Inti ismét a' népet penitentziára ez okkal: mert minden felöl az ellenség ostromlja az országot.

15. Mert a' hír mondó hirdeti *az ellenségnek jövetelit* Dán felöl: és hirdeti a' veszedelmet Éfraimnak hegyén is.

16. Mondjátok meg e' népnek, hirdessétek meg a' Jérusálembelieknek: meszsze földről eljönek az őrizők, (n) és kiáltanak Júdának városi ellen.

(n) Az őrizőkön érti az ellenséget, kik mint a' vadászok őrizik a' hálót, hogy a' vad el ne szaladjon: akképen őrizik a' megszállott várost, hogy senki el ne szabadúljon.

17. Mint a' mezőnek őrizői úgy lésznek a' város környül: mert én ellenem pártot ütött, azt mondja az Úr:

18. A' te útad, (o) és a' te tselekedetid szerzették ezt teneked: ez a' te gonoszságod, hogy keserű *az ellenség*, és hogy a' te (p) szívedre is elhatott.

(o) Útnak nevezi a' 'Sidók' életeknek rendit és módját, melly szólás az írásban gyakorta vagyon.

(p) Az az, mivelhogy a' te bűnöd nagy, a' büntetés is nagy.

19. (q) Óh én belső részeim! fájnak az én szívemnek falai, gyötrődik az én szívem én bennem; nem hallgathatok: mert a' trombita szót hallottad óh én lelkem! és a' hadnak kiáltását. *Esa.* 22: 4. *R.* 9: 1.

(q) A' Prófétának beszédi ezek, ki a' népnek bizonyos következendő romlását látván, szívének azon való fájdalmáról bizonyságot tészen. Nevezi pedig falaknak a' szívnek hártyáját hasonlatosság szerént, mert az takarja be és veszi környül a' szívet mint valami kőfal.

20. És hogy egyik veszedelem a' másikat követi, mert az egész föld elpusztíttatik, hirtelenséggel elpusztíttatnak az én sátorim, (r) és az én felvont kárpitim.

(r) A' sátorokon és a' kárpitokon érti a' szép házakat.

21. (s) Vallyon 's meddig látom a' zászlót? és hallom a' trombita szót?

(s) Az az, vallyon mikor lészen vége a' sok hadnak és háborúságnak?

22. (t) Míg bolond lészen az én népem, míg nem engem' megesmérnek, míg balgatag fiak, és értelem nélkül valók; míg böltsek lésznek a' gonoszra, a' jó tselekedetre pedig balgatagok.

(t) Megfelel a' Próféta a' kérdésre, és megmondja, míglen nem lészen vége a' hadnak.

23. (u) Ha tekíntem a' földet, ímé híjábavaló és puszta; ha tekíntem az egeket, semmi világosságok nintsen azoknak.

(u) Az az, a' népnek bűne miatt, és a' sok nyomorúság miatt, mellyek a' bűnnek büntetési, mind a' föld mind az ég útálatos és ékesség nélkül való.

24. Ha tekíntem a' hegyeket, ímé reszketnek; és minden halmok ingadoznak.

25. Ha tekíntem, ímé egy ember is nintsen; és minden égi madarak elmentek.

26. Ha tekíntem, ímé a' 'síros tartomány olyan mint a' puszta, és neki minden városi eltörettettek, az Úrnak és az ő haragjának miatta.

27. Mert azt mondja az Úr: elpusztíttatik az egész föld, mindazáltal nem lészen (x) akkor vége. *R.* 5: 10.

(x) Az az, minekutánna elpusztítom a' földet, nem lészen vége az én haragomnak, hanem a' földet a' pusztaságban sok ideig tartom, tudniillik 70. esztendeig.

28. Annakfelette sír a' föld, oda fel meghomályosodik az ég; mert én mondottam, én gondoltam, és meg nem bánom, és azt el nem változtatom.

29. A' lovagoknak és a' kézíveseknek kiáltások előtt elfutnak a' városbeliek, elrejteznek a' sűrű erdőkben, felmennek a' köszíklákba; minden város elpusztíttatik, és senki sem lakozik azokban.

30. Te pedig elpusztulandó tartománynak népe, mit tselekeszel? ki mostan öltözöl Skárlátban, és ékesíted magadat aranyos kösöntyűkkel, és a' te ortzáidat megfested festékkel, híjában ékesíted magadat, (y) mert a' te szeretőid útálnak tégedet, a' te életedet keresik.

(y) Hasonlítja a' Próféta az Izráelitákat a' tisztátalan aszszonyokhoz, kik magokat felékesítik, hogy az ő szeretőjöket megtsalják. Mert az Izráeliták szinte úgy hízelkednek vala a' Babilóniabelieknek: de azt mondja a' Próféta, hogy híjába hízelkednek azoknak.

31. Mert úgymint egy szülő aszszony' szavát hallom, úgymint az ő első szülöttét szülőnek kiáltását, *úgy hallom* a' Sion' leányának szavát; ki nagy óhajtással öszveveri az ő kezeit, mondván: jaj már énnekem, mert elfogyatkozott az én lelkem a' megölők miatt. (z) *Ésa.* 42: 14.

(z) Vagy az öldöklők miatt, kik a' népet ölik.

V. RÉSZ.

Azt mondja Jeremiás e' Részben, hogy sohol 'Sidó országban tsak egy igaz és Istenfélő ember sem találtatik, sem a' fejedelmek, sem a' község rendekben, kiért az Isten megkegyelmezne nekiek. Azért sok bűnöket elöszámlálván megmutatja, hogy méltán büntettetnek az idegen ellenséggel, kiknek kegyetlenségeket is megírja.

JÁRJÁTOK el Jérusálemnek útszáit, és lássátok meg, vegyétek eszetekbe, és tudakozzátok meg az ő útszáin; hogy ha találtok-é egy embert, és ha vagyon olly, ki igaz ítéletet tégyen, és a' ki igazságot szeressen; és megkegyelmezek neki.

2. És ha így esküsznek is: (a) él az Úr; úgy is hamissan esküsznek.

(a) Az esküvésen az Isteni tiszteletet érti. Annyit tészen azért mint ha azt mondaná: ha mondják is, hogy engem' tisztelnek, de hazudnak.

3. Uram a' te szemeid avagy nem a' tökéletességre néznek-é? megverted őket, de nem bánkódtak: megemésztetted őket, de a' dorgálást nem akarják felvenni: az ő ortzájok keményebbek voltanak a' köszíklánál, nem akartak megtérni. *Ésa.* 1: 5. *és* 9: 13. *R.* 2: 30.

4. Én azért azt mondom vala: bizonyára nyavalyások ezek, és bolondok; mert nem tudják az Úrnak útát, az ő Isteneknek ítéletét.

5. Elmégyek a' fő emberekhez, és szóllok nekik, mert ők tudják az Úrnak útát, az ő Isteneknek ítéletét: de azok is eltörték a' jármot, elszaggatták a' köteleket. (b)

(b) A' jármon és a' köteleken érti az Isten' törvényét, melly az embert tartóztatja és megzabolázza.

6. Aannakokáért megszaggatja őket az oroszlán az erdőből: és a' pusztában lakozó farkas elpusztítja őket, az ő városok ellen vígyáz a' párdutz: valaki kijő ő közzülök elszaggatja; mert eláradott az ő bűnök, és elsokasodtanak az ő pártolkodások. *R.* 4: 7.

7. Miért kegyelmeznék meg teneked? a' te fiaid elhagytanak engemet, és esküsznek azokra, kik nem istenek: mihelyt megelégítem őket, azonnal paráználkodnak, és nagy sereggel a' paráznák házokba gyűlnek.

8. Mint a' kövér lovak, mellyek reggel eleget esznek, ollyanok voltak, kiki mind az ő felebarátja feleségére nyerít. *Ezék.* 22: 11.

9. Avagy nem látogatnám-é meg ezért őket? azt mondja az Úr: avagy efféle nemzetséget, minemű ez, nem bünteti-é meg az én lelkem? *R.* 9: 9.

10. Menjetek fel az ő kerítésire, és rontsátok el, mindazáltal mindenestől fogva semmivé ne tegyétek: (c) törjétek el a' kerítéseknek magasságit, mert ezek nem az Úréi. *R.* 4: 27.

(c) Ezt azért mondja, mert noha Jérusálem mindenestől elrontatot, de a' népe nem veszett el mindenestől. Vagy azért mondja, hogy mindenestől el ne végezzék az Isten' boszszúállását, mert azután is büntette őket.

11. Mert vétkezvén vétkezett én ellenem az Izráelnek háza, és a' Júdának háza, azt mondja az Úr. *R.* 3: 20.

12. Megtagadják az Urat, és azt mondják, nintsen, és nem következik mi reánk a' veszedelem, sem fegyvert, sem pedig éhséget nem látunk. *Ésa.* 28: 15.

13. És a' Próféták széllé lésznek, (d) és ő bennek semmi igaz beszéd nintsen, úgy lészen nekik dolgok, *a' mint mi felőlünk prófétálnak.*

(d) Az az, semmivé lészen, füstbe mégyen a' Próféták' beszédek, és a' minemű veszedelemről nekünk szóllnak, ollyanba esnek ők magok.

14. Azért azt mondja a' seregeknek Ura Istene: mivelhogy ezt mondottátok; ímé én ollyanná tészem az én beszédemet a' te szádban, minemű a' tűz, és e' népet ollyanná mint a' fákat, és megemészti az őket. *R.* 1: 9.

15. Ím én meszsűnnen nemzetséget hozok tireátok, óh Izráelnek háza! azt mondja az Úr: kegyetlen nemzetséget, régi nemzetséget, a'

kinek nyelvén nem értesz, meg sem érted mit szóll. *5. Mós.* 28: 49. *R.* 1: 15. *R.* 6: 22.

16. Mellynek az ő tegze mint a' megnyilt koporsó, (e) mindnyájan erősek lésznek.

(e) Az az, sokakat elveszt az ő tegzében való nyilakkal.

17. És megemészti a' te aratásodat, és a' te kenyeredet, mellyet a' te fiaid és leányid ettenek volna meg; megeszi juhaidat és ökreidet, megeszi a' te szőlődet és figédet, szegénységre juttatja a' te erős városidat fegyverrel, mellyekben bízol vala. *Lév.* 26: 16. *R.* 28: 31, 35.

18. De az napokban is, azt mondja az Úr: ugyan nem végezem el *az én haragomat.* (f)

(f) Az az, noha felette igen megverlek, mindazáltal ne gondoljátok, hogy immár megmenekedtetek: mert sokakat a' Babilóniai kemény rabságra vitetek közzületek, melly az halálnál keservessebb lészen.

19. És mikor azt kérdénditek: miért mivelte a' mi Urunk Istenünk mi velünk mind ezeket? te azt mondjad nekik: miképen elhagytatok engemet, és idegen isteneknek szolgáltatok a' ti földetekben, azonképen szolgáljatok idegeneknek a' nem ti földötökön. *R.* 16: 10.

20. Kiáltsátok ezt a' Jákób' házában, és hirdessétek a' Júdában, mondván:

21. Halljátok meg most ezt, óh bolond és balgatag nép, kiknek szemek vagyon, 's nem látnak, kiknek fülök vagyon, 's nem hallanak. *Ésa.* 6: 9.

22. Nem féltek-é engemet, azt mondja az Úr? az én ortzám előtt nem reszkettek-é? ki rendeltem a' fövenyt a' tenger' határának, örök rendelés szerént, mellyet által nem hág; és jóllehet megindúlnak az ő habjai, de feljül nem haladják; és noha megháborodnak, de azon által nem mennek. *Jób.* 38: 10, 11. *'Solt.* 33: 7. *és* 104: 9.

23. De e' népnek szíve elhajlott és viszszavonó; a' mint elhajlottak ugyan úgy mennek elő.

24. És nem mondják az ő szívekben: féljük immár a' mi Urunkat Istenünket, ki ád idején és későn való esőt az ő idejében; (g) és az aratás' törvényének heteit megőrzi nekünk. *5. Mós.* 11: 14.

(g) Az az, ki ád mind tavaszszal, nyárba, és őszszel esőt a' veteményekre.

25. A' ti álnokságtok fordították el ezeket, és a' ti gonoszságtok tíltja meg ezt a' jót ti tőletek.

26. Mert találtatnak az én népem között istentelenek, mert kétfelé fülelnek mint a' madarászók; és tört hánynak, mellyben az embereket megfogják.

27. Mint a' kalitka, hogy madarakkal teli, úgy az ő házok rakvák álnoksággal (h) annakokáért nagyá lettenek és gazdagokká. *R.* 32: 15.

(h) Az az, álnoksággal és hamissággal gyűjtött marhával.

28. Megkövéredtenek, fényessek, az istentelennek is meghaladták gonosz tselekedetit: igaz ítélettel nem ítéltek, az árvának igaz ítéletet nem tettenek, mindazáltal még is szerencsések; a' szegényeknek is igazságot nem szolgáltattak. *Ésa.* 1: 23. *Zak.* 7: 10.

29. Avagy ezekért nem látogatnám-é meg, azt mondja az Úr? a' nemzetséget, melly illyen, nem büntetné-é meg az én lelkem? *R.* 9: 9.

30. Tsudálatos és rettenetes dolog lett e' földön.

31. A' Próféták hamissan prófétálnak, és a' Papok' ajándékokat vésznek, az én népemnek pedig tetszenek ezek. Vallyon 's mit mivelnétek végezetre? (i) *R.* 14: 18. *és* 23: 25, 26. *Ezék.* 13: 6.

(i) Az az, ha az én büntetésemmel meg nem zabolláztatnátok, igen elmerülnétek a' bűnben.

VI. RÉSZ.

Tsúfolással inti a' Próféta a' 'Sidókat, hogy a Kaldéusok ellen zászlót emelvén eleikbe kimenjenek, elöszámlálja bűnöket, mellyekért veszedelem alá vettetnének; tudnillik, a' kegyetlenséget, Isten' ígéjének megútálását. Inti őket a' régi szent atyák' életeknek követésére. Megveti a' képmutatóknak áldozatjokat. Jövendöt mond a' Babilóniabelieknek jövetelekről. Inti Isten a' Prófétát, ki panaszolkodik a' néppel való dajkálkodásának haszontalanságáról.

BÉNJÁMINNAK fiai fussatok ki Jérusálemből, és Tekuában fujjatok trombitát, és Bethakeremben emeljetek tűz jelt: mert nagy veszedelem, és nagy gyötrelem láttatik *jőni* észak felől. *R.* 1: 14.

2. A' szép és kedvén tartott aszszonyhoz hasonlatossá tettem vala a' Sion' leányát.

3. O hozzá jőnek a' pásztorok (a) az ő nyájokkal, hogy ő ellene felvonják az ő sátorokat köröskörnyül, hogy kiki mind az ő helyét megemészsze.

(a) Érti a' pásztorokon a' Babilóniai királyt, és fejedelmeket, kik Jérusálemet megszállották vala a' Próféta' jövendő mondása után sok idővel; a' nyájakon pedig érti azoknak seregeket.

4. (b) Készítsetek ellene hadat, keljetek fel, és menjünk hartzra délben: jaj minekünk, mert elhanyatlott a' nap, és meghoszszabbultak az estvéli árnyékok.

(b) Ezek a' Babilóniabeli királynak és a' fejedelmeknek beszédi, mellyekkel inti a' vitézeket a' Jérusálem ellen való hadakozásra.

5. Keljetek fel, és menjünk fel éjtszaka, és rontsuk le az ő palotáit.

6. Mert azt mondja a' seregeknek Ura: vágjatok fákat, és Jérusálem ellen tsináljatok töltéseket: ez a' meglátogatandó város, mellyben egyébb nintsen nyomorgatásnál.

7. Mint a' forrásban felbuzog a' víz, úgy kiforrja az ő gonoszságát: boszszúság tétel és pusztítás hallattatik benne, én előttem szüntelen betegség és vereség.

8. Vedd eszedbe magadat Jérusálem, hogy valamiképen ne távozzék el az én lelkem tőled, hogy ne tegyelek puszta földé, mellyben ember nem lakozik.

9. Azt mondja a' seregeknek Ura: megszedvén megszedik, mint a' szőlőt az Izráelnek maradékát; (c) kik azt mondják: fordítsd a' te kezedet mint a' szőlő szedő a' szőlő kosárra. *Ésa.* 24: 13.

(c) Az az; miképen a' szőlőszedés után a' szőllőt megmezgerlik, és megkeresik a' mi rajta maradott: azonképen a' Káldéusok megmezgerlik a' 'Sidókat. Először elvészik a' fő embereket, azután a' népnek alját, és azt mondják egymásnak a' vitézek: no lássatok hozzá, és a' kiket kaphattok az Izráeliták közzül vigyétek el.

10. Kinek szólljak, és kit kérjek, hogy halljják? ímé környülmetéletlen az ő fülök, és nem hallhatnak: ímé az Úrnak szava nálok gyalázatban vagyon, nem gyönyörködnek abban. *R.* 7: 26.

11. Azért az Úrnak haragjával tellyes vagyok, (d) elfáradtam, magamat tartóztatván, kiöntöm azért azt a' kitsiny gyermekekre az útszákon, és egyetemben az iffjaknak gyülekezetekre:

sőt még a' férjfiú is az ő feleségével, és a' koros ember a' tellyes idejüvel együtt fogságba esnek.

(d) Az az, Prófétálásra való beszédekkel tellyes vagyok; mellyek az Úrnak buzgó haragjáról bizonyságot tésznek.

12. És az ő házok idegenekre maradnak, mezejek és feleségek hasonlatosképen; mikor kinyújtom az én kezemet a' földnek lakozóira, azt mondja az Úr. *5. Mós.* 28: 30.

13. Mert kitsinytől fogva nagyig mindnyájan a' telhetetlenségnek adták magokat; a' Prófétától fogva a' Papig, mindnyájan hamisságot tselekesznek. *Ésa.* 56: 11.

14. És gyógyítják vala az én népem' leányának romlását hazugsággal, mondván: békeség, békeség; de ugyan nem lön békeség. *R.* 8: 11. *Ezék.* 13: 10.

15. Vallyon szégyenlik-é, hogy útálatosságot tselekedtenek? bizony nem szégyenlették, és nem tudták mitsoda a' szégyen. Annakokáért elhullnak a' megölettettek között, az ő meglátogatásoknak idején elesnek, azt mondja az Úr:

16. Így szóll az Úr: (e) álljatok az útakon; és lássátok meg, és tudakozzatok a' régi ösvényekről, mellyik légyen az igaz út; és azon járjatok, hogy a' ti lelketeknek találjatok nyúgodalmat: és azt felelték: nem megyünk. *Mát.* 11: 29.

(e) A' Próféta arra inti őket, hogy a' régi szent atyák' életeknek módját tekintsék meg, és az ő életeket ahoz szabják: mert, a' mint megmondottuk, az írásban; az úton és ösvényen, az ember' életének módja vagy rendi értetik.

17. Annakfelette rendeltem ő közöttök őrállókat, ezt mondván: vigyázzatok a' trombita szóra; azt felelék: nem vigyázunk.

18. Azért halljátok meg pogányok; és vedd eszedben, óh gyülekezet! mi lesz ő ellenek.

19. Halld meg, óh föld! ímé én hozok e' népre veszedelmet, az ő gondolatjoknak gyümöltsét, (f) mert az én beszédemre nem hallgattanak, és az én törvényemet megútálták.

(f) A' gondolatnak gyümöltsén érti a' büntetést, melly mindenkor következik a' bün után.

20. (g) Miért hoztok énnekem Sebából tömjént, és jó illatú állatot meszsze földről? a' ti egészen megégő áldozatitok nem kedvesek, sem a' ti véres áldozatitok nem gyönyörűségesek én előttem. *Ésa.* 1: 11. *és* 66: 3. *Ámós.* 5: 21. *Mik.* 6: 6.

(g) Megveti Isten a' Próféta által a' 'Sidóknak képmutató tzeremóniájokat, mellyekkel kevélykednek vala igaz hit nélkül és penitentzia nélkül.

21. Azért azt mondja az Úr: ímé én szerzek e' népnek romlást: mellyben megütköznek az atyák és a' fiak egyenlőképen, a' szomszéd az ő barátjával, és elvesznek.

22. Így szóll az Úr: ímé nép jő el az északi földről, és nagy nemzetség indúl fel a' föld' oldalairól.

23. Kiknek kezekben kézív és paizs lészen, kegyetlenek lésznek, és semmi irgalmasság bennek nem lészen: az ő szavok mint a' tengernek zúgása, és lovagok lésznek, mind egyik viadalhoz készültek te ellened, Sionnak leánya.

24. Kiknek tsak híreknek hallására a' mi kezünknek minden ereje elszakadott, a' szorongatás környülfogott minket, és a' fájdalom, mint a' gyermekszülő aszszonyt. *R.* 4: 31.

25. Ki ne menjetek a' mezőre, és útra ne indúljatok: mert az ellenségnek fegyvere, és a' félelem minden felől környülvett.

26. Óh én népemnek leánya, öltözzél 'sákba, (h) és heverj a' porban: sírj keservesen mintha egyetlen egy fiadat siratnád, mert hamarsággal eljő a' pusztító mi ellenünk. *R.* 4: 8.

(h) A' 'sákon ért akármi elvetett hitván alázatos ruhát, mellynek felöltözése a' penitentziának némineműu külső jele.

27. (i) Őrálló toronyban helyheztettelek én téged' az én népem között, és nagy erőségben: hogy megtudjad és megkémléljed az ő útokat. *R.* 1: 18.

(i) A' Prófétának szóll Isten, és meginti őtet az ő tisztiről.

28. Mindnyájan felette igen vakmerők, kik álnokúl járnak, (k) atzél és vas természetűek: mindnyájan rontók. *Ezék.* 22: 18.

(k) Az az, vakmerők, engedetlenek.

29. (l) A' tűztől megégettetett a' fúvó, megemésztetett az ón; az *olvasztó mester* híjába munkálkodik, mert az ő gonoszságok meg nem tisztíttathatik.

(l) E' hasonlatosságban az olvasztó mester az Isten; a' megtisztítandó ezüst a' 'Sidók, a' fúvó Jeremiás, az ón a' tisztításra való eszközök: miképen azért a' mesterember néha híjába munkálkodik az ezüstnek megtisztításában, a' fúvó is el ég, az ón is megemésztetik: azonképen az Isten híjában munkálkodott a' Próféta által a' 'Sidóknak megtisztításokban.

30. Megvettetett ezüstnek hívjátok őket: mert az Úr megvetette őket. *Ésa.* 1: 22.

VII. RÉSZ.

Inti Isten a' népet a' Próféta által az igaz penitentziára, kiknek szép ígéretet is tészen. Azután inti őket, hogy elhagyják a' képmutatást, 'a' templomban és annak külső tiszteletiben való bizodalmokat, és fenyegeti őket mind a' templommal egyben, holott megtíltja Isten a' Próféták, hogy ne imádkozzék a' népért, mivelhogy bálvány imádók. Megveti Isten az ő áldozatjokat is, és ismét fenyegeti őket.

EZ a' beszéd, melly lön Jeremiáshoz az Úrtól, mondván:

2. Állj az Úr' házának ajtajában, és kiáltsad ott e' beszédet, és mondjad: halljátok az Úrnak szavát, egész Júda, kik bementek ez ajtókon, hogy imádjátok az Urat.

3. Így szóll a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: jobbítsátok meg a' ti útaitokat és tselekedeteteket, és ti veletek lakozom ez helyen. *R.* 26: 13.

4. (a) Ne bízzatok hazugságban, ezt mondván: az Úrnak temploma, az Úrnak temploma, az Úrnak temploma.

(a) Az az, ne hidjetek a' hamis próféták' beszédeknek, kik azt mondják, hogy soha el nem veszti Isten e' népet a' nagy ditsősséges templomért.

5. Hanem inkább valóba jobbítsátok meg a' ti útaitokat, és a' ti tselekedeteteket, és igaz ítéletet tegyetek az emberek között. *R.* 5: 28.

6. A' jövevényt, árvát és az özvegyet meg ne nyomorgassátok, és az ártatlan vért ki ne ontsátok ez helyen: és idegen istenek után ne járjatok a' ti magatok' veszedelmére: *Ésa.* 10: 1, 2. *R.* 6: 7. *Ésa.* 59: 7.

7. És azt mivelem, hogy *békességgel* lakozzatok ez helyen, a' földön, mellyet adtam a' ti atyáitoknak mind örökké. (b)

(b) A' 'Sidók a' hozzú időt örökkévaló időnek szokták hívni.

8. Ímé ti hisztek a' hazug beszédnek, mellynek semmi haszna nintsen.

9. (c) Vallyon mikor loptok is, vagy öltök, és paráználkodtok, és hamissan esküsztök, és

áldoztok a' Bálnak, és idegen istenek után jártok, kiket nem esmértek;

(c) Az az, mitsoda vakmerőségből meritek ezt mondani, hogy nem árt nektek semmi nyomorúság, hogy bátorságosok vagytok, és nem féltek, mivelhogy meg tart titeket Isten, kit a' templomban tiszteltek, holott innét elmenvén ugyan ollyan jámborok vagytok mint az előtt.

10. Akkor is eljöttök-é, és állotok-é én előttem e' házban, melly neveztetik az én nevemről, és azt mondjátok: megszabadúlunk, hogy azután ugyan ezen útálatos dolgokat tselekedjétek?

11. Vallyon latroknak barlangjává lett-é e' ház ti előttetek, melly az én nevemről neveztetik? azért én is elgondoltam, *mit tselekedjem*, azt mondja az Úr. *Mát.* 21: 13. *Mark.* 11: 17. *Luk.* 19: 46.

12. Mert menjetek el az én helyemre, melly vala Sílóban, holott először lakozott az én nevem: és lássátok meg mit tselekedtem azzal, az én népemnek Izráelnek gonoszságáért.

13. Annakokáért mivelhogy mind e' dolgokat tselekeszitek, azt mondja az Úr: és mikor szóllok tinektek reggel felkelvén, nem halljátok, és mikor kiáltok, nem feleltek. *Péld.* 1: 24. *Ésa.* 56: 12. *és* 66: 4.

14. Annakokáért úgy tselekeszem ez házzal, melly az én nevemről neveztetik, és a' mellyben ti bíztok; és ez hellyel, mellyet adtam nektek és a' ti atyáitoknak; miképen a' Sílóval tselekedtem. 1. *Sám.* 14: 10. *'Solt.* 78: 60. *és* 132: 6.

15. És elvetlek az én ortzám elől, miképen elvetettem mind a' ti atyátokfiait, mind az Éfraim' magvát.

II. 16. És te ne imádkozzál e' népért (d) és ne kiálts ő érettek, se ne könyörögj, és közben se járj, mert én téged' meg nem hallgatlak. *R.* 12: 14. *és* 14: 11. 2. *Mós.* 32: 10.

(d) Az az, elvégeztem, hogy így tselekeszem Júdával, mellyet senki kérésére meg nem máslok.

17. Nem látod-é te, ők mit tselekesznek a' Júda' városiban, és Jérusálemnek útszáin?

18. (e) A' fiak fát szednek, az atyák szenet gyújtnak, az aszszonyok dagasztanak: hogy az égnek királyné aszszonyának béleseket tsináljanak, és áldozzanak itali áldozatokkal az idegen isteneknek, hogy engemet haragra indítsanak. *R.* 44: 19. *Ésa.* 65: 11. *R.* 19: 13.

(e) Az az, mindnyájan kitsinytől fogva nagyig a' bálvány imádásban foglalatosok.

19. Avagy én ellenem vagyon-é, hogy ezek engemet ingerlenek? azt mondja az Úr, vagy inkább nem ő ellenek vagyon-é, ő magoknak gyalázatjokra? *Ésa.* 65: 13.

20. Azért így szóll az Úr Isten: ímé az én haragom és búsúlásom kiöntetik e' hely ellen, az emberekre, és az oktalan állatokra, a' mezőknek fáira, és a' földnek gyümöltsire: felgerjed és meg nem oltatik.

21. Azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: a' ti egészen megégetendő áldozotokat tegyétek a' háláadó áldozathoz, (f) és egyétek meg azoknak a' húsát. *Ésa.* 1: 11. *R.* 6: 10. *Ámós.* 5: 21.

(f) Az az, akármint sokasítsátok a' ti áldozatitokat, nem kell nekem, tiétek legyen.

III. 22. (g) Mert nem szólltam a' ti atyáitokkal, és nem parantsoltam nekik az napon, mellyen kihoztam őket Égyiptomnak földéből, az égő és egyébb áldozatok felől:

(g) Az az, nem kívántam tsak az áldozatot ő magán, hanem másra néztem az áldozatokban, és titeket is azok által másra akartalak indítani, tudniillik a' Messiásban való bizodalomra, és a' ti magatoknak megáldozására, a' bűnnek megöldöklésére és szent életre, melly ti bennetek nintsen. Nem kell azért a' puszta áldozat.

23. De e' szót parantsoltam nekik mondván: engedjetek az én szómnak, és én tinektek Istentek lészek, és ti énnekem népeim: és járjatok mind azon az úton, mellyet parantsolok nektek, hgy jól légyen dolgotok. 5. *Mós.* 6: 3. 2. *Mós.* 19: 5. 3. *Mós.* 26: 12.

24. De nem engedtek, és nem hajtották hozzám az ő fülöket: hanem jártanak az ő tanátsokban, és az ő gonosz szíveknek keménységében, és hátra másztanak, nem elömentenek. *R.* 3: 17. *R.* 2: 27.

25. Az naptól fogva, mellyen kijöttenek a' ti Atyáitok Égyiptomnak földéből ez napig, küldöttem ti hozzátok mind az én szolgáimat a' Prófétákat mindennap reggel felkelvén és küldvén. (h) 2. *Krón.* 36: 15.

(h) Az az, igen szorgalmatos voltam abban, hogy nektek mindenkor Prófétákat küldenék.

26. De nem hallgattanak engem', és nem hajtották hozzám az ő fülöket: hanem megkeményítették az ő nyakokat, és gonoszbbúl tselekedtek, hogy sem mint az ő attyaik. *R.* 16: 12.

27. És mikor megmondod nekiek mind e' beszédeket, ugyan nem hallgatnak tégedet: és mikor kiáltasz is nekiek, meg nem felelnek teneked.

28. Annakokáért mond ezt nekiek: ez a' nép, melly nem engedett az ő Urának Istenének szavának, sem a' tanítást fel nem vették: elveszett az igazság, és kiszaggattatott az ő szájokból. (i)

(i) Az az, soha nem szóllnak az igazságról és az Isteni szolgálatról.

IV. 29. (k) Beretváld el hajadat, és vesdel, és nagy jajgatással jajgass a' hegyeken: mert útálja az Úr, és elhagyja a' nemzetséget, a' mellyre haragszik. *Jób.* 1: 20.

(k) A' Próféta' hajának elnyírésén jelenti az Isten 'Sidó országnak nagy keserves állapotját, mert a' 'Sidók az ő keserűségekben hajokat elnyírik vala.

30. Mert én előttem a' Júdának fiai gonoszt tselekedtenek, azt mondja az Úr: az ő útálatosságokat helyheztették a' házban, melly az én nevemről neveztetik, hogy azt megfertéztetnék.

31. És emeltenek oltárokat Tófetben, melly vagyon a' Hinnon' fiának völgyében, hogy megégetnék az ő fiokat és leányokat tűzzel, mellyet nem parantsoltam, sem szívemben nem gondoltam. (l) 2. *Kir.* 23: 10. *R.* 2: 23. 19: 5.

(l) Lásd a' mi megjegyeztetett *Ésa.* 30: 33.

32. Azért ímé eljőnek a' napok, azt mondja az Úr, és többé nem neveztetik az a' hely Tófetnek, és Hinnon' fiának völgyének, hanem megöletésnek völgyének: mert noha temetkeznek Tófetben, mindazáltal nem lészen elég hely a' temetésre.

33. Hanem e' népnek testek lészen az égi madaraknak és e' föld' vadainak étkek, és nem lészen ki elűzze azokat. 5. *Mós.* 28: 26. *R.* 34: 20.

34. És azt mivelem, hogy megszűnjék Júda' városiban és Jérusálemnek útszáin az örömnek és a' vígasságnak szava, a' völegény' és a' menyaszszony' öröme: mert elpusztúl a' föld. *Ésa.* 24: 7. *R.* 16: 9. *és* 25: 10. *Ezék.* 26: 13. *Hóseás.* 2: 11. *R.* 6: 8.

VIII. RÉSZ.

A Királyoknak, fejedelmeknek, papoknak és Próféták tetemeknek kihányatásáról, és a' maradék népnek nyomorúságáról prófétál Jeremiás, panaszolkodik az ő engedetlenségekről. Inti őket penitentziára, az ő sok bűnöket szemekre hányja, és fenyegeti őket következendő veszedelemmel.

AZ időben, azt mondja az Úr: kihányják a' Júda' királlyainak tsontjaikat, (a) az ő fejedelminek, papjainak, Prófétáinak, és a' Jérusálemben lakozóknak tsontjaikat az ő koporsóikból.

(a) Az eltemettetett holt testeknek és azoknak tetemeiknek kihányattatásokat a' földből: a' mint azoknak el nem takaríttatásokat az Istennek kemény ostori közzé számlálja mind itt 's mind másutt az írás.

2. És kiterítik azokat a' napra és a' holdra, és az égnek minden seregi előtt, mellyeket szerettek, és a' mellyeknek szolgáltanak, és a' mellyek után jártanak, és a' mellyeket kerestenek, és a' mellyeknek térdet fejet hajtottanak: nem szedetnek öszve, és el nem temettetnek, ganéjjá változnak a' föld' színén. *R.* 7: 18. 19: 13.

3. És inkább választják a' halált, hogy sem az életet, a' kik megmaradnak e' gonosz nemzetségből, minden helyeken a' hol megmaradnak, a' hová kiűzöm őket: azt mondja a' seregeknek Ura.

4. Annakfelette ezt mondjad nekiek: így szóll az Úr: (b) avagy úgy estenek-é el *a' 'Sidók*, hogy fel nem kelhetnek? ha megtérnének, avagy nem térne-é hozzájok *az Isten?*

(b) Az az, akármelly nagy legyen a' 'Sidóknak romlások, de ha megtérnének, az Isten ő hozzájok fordúlna.

5. Miért fordúlt el e' nép, és a' Jérusálemnek népe vakmerő elfordúlással? a' tsalárdságnak adták magokat, nem akarnak megtérni.

6. Reá vígyáztam és meghallottam, nem igazat szóllnak, senki nintsen ki az ő gonoszságát megbánja, ezt mondván: mit tselekedtem? kiki mind az ő útára indúlt, miképen a' ló, hogy sietve mégyen a' hartzra.

7. Még az eszterag is az égben megesméri az ő idejét: és a' gerlitze, és a' fetske, 's a' daru tudják megjöveteleknek idejét: az én népem pedig nem esméri az Úrnak ítéletit. *R.* 5: 4. 5.

8. Mint mondjátok, böltsek vagyunk, (c) és az Úrnak törvénye nálunk vagyon; bizony ímé híjában tsinálta az ő pennáját az író, híjábanvalók az írástudók. *R.* 5: 31.

(c) Megfeddi a' Próféta a' 'Sidóknak kevély titulusokat, hogy böltseknek és írástudóknak mondják magokat, holott az Isten' törvényének ellenségi.

9. Vallyon szégyenlik-é a' böltsek, megrettentenek, és megfogattattanak-é? ímé megvetették az Úrnak szavát, mitsoda böltsseség volna tehát ő bennek? *R.* 6: 15.

10. Azért az ő feleségeket idegeneknek adom, és az ő mezejeket más örökösöknek; mert kitsinytől fogva nagyig a' fösvénységnek adták magokat, a' Prófétától fogva a' Papig, mindnyájan hazugok. *R.* 6: 12. *Ésa.* 36: 11. *R.* 6: 13.

11. És gyógyítják vala az én népem leányának sebét hazugsággal, mondván: békeség, békeség, és nem vala békeség.

12. Vallyon 's szégyenlették-é meg magokat, hogy útálatosságot tselekedtenek? még a' szégyenben is nem szégyenlették meg magokat, és a' szégyent nem esmérték: annakokáért elesnek az elestek között, az ő meglátogatásoknak idején elhullanak, azt mondja az Úr.

13. Elvesztvén elvesztem őket, azt mondja az Úr: nintsen szőlő e' szőlőtön, sem fige e' figefán, a' levele is elhullott, és a' miket nekiek adtam, elvétetnek tőlök. *Ésa.* 5: 1. *Márk.* 11: 13. *Mát.* 21: 19.

14. Mit ülünk? gyűljetek öszve, és menjünkbe a' kerített városokba, és ott hallgassunk: mert bizony az Úr Isten hallgatásra juttatott minket, és mérges vizet adott innunk: mert vétkeztünk az Úr ellen. *R.* 4: 5. *R.* 9: 15. *és* 23: 15.

15. Várjuk a' békességet, és ímé semmi jó nintsen: várjuk a' meggyógyulásnak idejét, és ímé félelem vagyon. *R.* 14: 19.

16. Dántól fogva hallattatott az ellenség' lovainak nyerítések, az ő erős lovainak nagy nyerítési miatt megretten az egész föld: mert eljőnek és megemesztik a' földet, és annak minden gazdagságát, a' várost és annak lakóit. *R.* 4: 15.

17. Mert ímé küldök ti reátok mérges Basiliskus kígyókat, (d) kik ellen semmi varáslás nem használ, és megmarnak titeket, azt mondja az Úr. *'Solt.* 18: 5, 6.

(d) A' Káldeusokat hasonlítja a' Basiliskusokhoz az ő kegyetlenségekért.

18. Midőn vígasztalni akarnám magamat a' bánat ellen, az én szívem énbennem ellankad.

19. (e) Ímé az én népem' leányának kiáltása, a' meszsze földről jövő ellenségnek félelme miatt, ki ezt mondja: nintsen-é az Úr Sionban? nintsen-é abban az ő királlya? miért ingerlettek ők haragra engemet az ő faragott képeikkel, és híjábavalóidegen isteneikkel?

(e) Értelme ez: az én népem kiált a' félelemben, és azt kérdik, ha vagyon-é Isten közöttök: de én eltávozom közzülök, mert bálvány imádók.

20. Elmúlt az aratás és a' nyár, (f) és mi meg nem szabadúltunk.

(f) Az az, sok ideje, hogy a' szabadúlást várjuk, de még is nem szabadúltunk meg.

21. Az én népem' leányának romlása miatt megromlottam, megszomorodtam, az álmélkodás környül fogott engemet. 1. *Mós.* 37: 25. *R.* 46: 11.

22. Nintsen-é Balsam olaj Gileádban? nintsen-é ott orvos? miért nem gyógyíttatott meg az én népem' leánya? 1. *Mós.* 37: 25. *R.* 46: 11.

IX. RÉSZ.

Siratja a' Próféta a' népnek veszedelmét, és előszámlálván sok bűnöket, veszedelmekről jövendőt mond. Annakutánna az emberben való bizodalomtól elvonván őket, arra inti, hogy az Istenben légyen minden bizodalmok és ditsekedések.

ÓH ha valaki az én fejemet vizekké változtathatná, és az én szemeimet könyhullatásoknak kútfejévé? hogy éjjel nappal siratnám az én népem' leányának megölettetteit. *Ésa.* 22: 4. *R.* 4: 19.

2. Óh ha valaki helyheztetne engem' a' pusztában az útonjáróknak vendégfogadó házokban! hogy elhagynám az én népemet, és tőlök eltávoznám: mert mindnyájan paráznák, és hitetleneknek gyülekezete. *R.* 5: 7, 8.

3. És felvetik mint egy kézívet az ő hazug nyelveket, és nem erősítik meg magokat e' földön az igazságban: hanem egyik gonoszságból a' másikba mennek, és engem' nem esmérnek, azt mondja az Úr. *Esa.* 59: 4. 13, 15. *R.* 6: 7.

4. Minden az ő barátjától magát megoltalmazza, és minden atyátokfiának ne hidjetek:

mert minden atyafi megtsalván megtsal, és minden barátod tsalárdul jár. *Mik.* 7: 5, 6. *R.* 6: 28.

5. És kiki mind az ő barátját megtsalja, és igazat nem szóllanak: mert az ő nyelveket szoktatták a' hazugságnak szóllására, a' gonoszság' tselekedetiben elfáradtanak.

6. Lakòzol te az álnokságnak közepette: az álnokság miatt nem akarának engem' megesmérni, azt mondja az Úr.

7. Azért azt mondja a' seregeknek Ura: Ímé én megolvasztván őket megpróbáltam őket: de mit tselekedjem az én népem' leányával? (a)

(a) Az az, mivelhogy látom, hogy minden munkám hijábavaló, mit kell ezután tselekednem.

8. Megsebesítő nyil az ő nyelvek, álnokságot szóll; kiki az ő barátjának békességessen szóll szájával, szívében pedig lest hány. *'Solt.* 120: 4. *Péld.* 30: 14. *'Solt.* 12: 3. *és* 28: 3.

9. Avagy mind ezekért nem látogatom-é meg őket, azt mondja az Úr? vallyon efféle nemzetségen, minemű ez, nem áll-é boszszút az én lelkem? *R.* 5: 9. 29.

10. (b) A' hegyekért felemelem a' siralmat és a' jajgatást, és a' pusztákért a' sírást: mert elpusztulnak, annyira, hogy senki nem lészen ki általmenjen, és a' barmoknak szavokat nem hallják: mert mind az égi madarak, mind az oktalan állatok elköltöznek és elmennek.

(b) A' hegyeken érti a' 'Sidó országot, melly hegyes föld vala; a' pusztákon érti a' hegyek között volt mezőket.

11. És Jérusálemet rakásra rontom, és sárkányoknak lakó helyivé teszem; és a' Júdának városit elpusztítom, annyira, hogy senki nem lakhatja. *R.* 10: 22.

12. (c) Kitsoda olly bölts, a' ki ezt érthesse? és kinek nyilatkozott meg az Úrnak szája, hogy megmondhassa miért veszett el a' föld, és miért hagyatott el mint a' puszta, hogy senki nintsen, ki általmenjen rajta?

(c) Mintha azt mondaná: senki nintsen; szóll azért Jeremiás a' Prófétáknak kevés voltokról, kiknek Isten megjelentené a' következendő romlást, és veszedelmet.

13. És monda az Úr: mert elhagyták az én törvényemet, mellyet elejekbe adtam, és nem hallgatták az én szómat és a' szerént nem jártanak.

14. Hanem jártanak az ő szíveknek gondolatja után, és a' bálványok után, mellyre tanítottták őket az ő attyaik.

15. Annakokáért azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: Ímé én (d) e' népnek enni adok, tudniillik keserű ürmöt; és innya adok, mérges vizet. *R.* 8: 14. 23: 15.

(d) Ezt azért mondja mert mind külső 's mind belső keserűséggel megvolt egyelitve az ő ételek és italok.

16. És eloszlatom őket a' pogányok közzé, kiket sem ők, sem az ő attyaik nem esmértenek, és ő utánnok fegyvert botsátok, míglen megemésztem őket. 3. *Mós.* 26: 33.

17. Így szóll a' seregeknek Ura: figyelmezzetek reá, és hívjátok el a' síró aszszonyokat, hadd jöjjenek el, és a' bölts aszszonyokhoz is (e) küldjetek el, hadd jöjjenek el.

(e) Az az, kik a' sírásban böltsek.

18. És siessenek és sirassanak minket, és a' mi szemeink is hullassanak könyveket, és a' mi szemünk héjai közzül foljanak alá vizek.

19. Mert Sionból illyen nagy sírásnak szava hallattatik: miképen raboltatánk el, és mimódon szégyeníteténk meg felette igen? mert elhagytuk a' földet, mert a' mi lakó helyeink kiűztenek minket.

20. Söt inkább halljátok meg aszszonyok az Úrnak szavát, és hallják meg a' ti füleitek az ő szájának beszédét: és tanítsátok meg a' ti leányitokat a' sírásra, (f) és minden aszszony az ő barátját a' jajgatásra.

(f) Az az, hogy ha nem hozhattok meszsze földről síró aszszonyokat, ti magatok tanúljátok meg és egymást tanítsátok meg a' sírásnak formájára, mellyel magatokat sirassátok.

21. Mert feljött a' halál a' mi ablakunkra, bejött a' mi palotáinkba, hogy elveszesse a' kitsiny gyermekeket az útakról, és az iffjakat az útszákból.

22. Szóllj, azt mondja az Úr; és hevernek az embereknek holt testeik, mint a' ganéj a' mezön, és mint a' kévék az arató után, és nintsen, a' ki öszve gyűjtse azokat. *R.* 7: 33.

II. 23. (g) Azt mondja az Úr: ne ditsekedjék a' bölts az ő böltsességében; és az erős az ő erősségében; se ne ditsekedjék a' gazdag az ő gazdagságában: 1. *Kór.* 1: 31. 2. *Kór.* 10: 17.

(g) A' Próféta elvonván a' 'Sidókat a' külső dolgokban való bizodalomtól, az Istenben való bizodalomra intí.

24. Hanem ebben ditsekedjék a' ki ditsekedik, hogy esmérjen és tudjon engemet, hogy én vagyok az Úr, ki tselekedem irgalmasságot, ítéletet és igazságot e' földön: mert ezt akarom, azt mondja az Úr.

III. 25. Ímé eljönek a' napok, azt mondja az Úr, és meglátogatom a' környülmetélkedettet, a' környülmetélkedetlennel egyben.

26. Égyiptomot és Júdát, Édomot, Ammonnak fiait, és Moábot, és mindeneket, kik lakoznak e' világnak külső szegeletiben, kik lakoznak a' pusztában: mert minden nemzetek környülmeteletlenek; az Izráelnek is minden háza környülmetéletlen szívűek. *Róm.* 2: 28, 29.

X. RÉSZ.

Inti Jeremiás a' 'Sidókat, hogy a' pogányoknak útokat ne kövessék, és az igaz Istent egybevetvén a' pogányoknak istenekkel, ezeknek hijábavalóságokat, és az igaz Istennek valóságát megmutatja. Fenyegeti a' népet veszedelemmel. Azután a' népnek képében megmondja a' Próféta, hogy nintsen annyi erejek, hogy eltávoztathassák a' veszedelmet, könyörög azért Istennek, hogy kegyelmessen tselekedjék velek.

HALLJÁTOK meg a' szót, mellyet az Úr szóll tinektek, Izráelnek háza.

2. Így szóll az Úr: ne tanúljátok meg a' pogányoknak útát (a) és az égen való jelektől ne féljetek: mert a' pogányok félnek azoktól.

(a) A' pogányoknak útokon érti azoknak bálvány imádásokhoz való rendtartásokat és tzeremóniájokat.

3. (b) Mert a' pogányoknak minden szerzetek hijábavalóság: mert fát vágnak az erdön, az átsmester kezével meggyalulja. *Esa.* 44: 14.

(b) Vedd eszedbe, melly sok okait számlálja, miért nem kell tisztelni a' bálványokat. 1. Mert *úgymond* emberi találmányok. 2. Hijábavalók. 3. Fából valók. 4. Ember tsinálja fejszével, gyalúval. 5. Ember ékesíti meg, és megszegezi, hogy el ne essék. 6. Haszontalanok mint a' néma fák, és nem szóllnak, nem segíthetnek, sem árthatnak.

4. Ezüstel és arannyal megékesíti azt, szegekkel és pöröllyel megszegezik, hogy le ne essék. *Esa.* 41: 7.

5. Mint az egyenes pálmafa, ollyanok, és nem szóllnak: és hordoztatván hordoztatnak,

mert nem járhatnak; azért ne féljetek tőlök, mert sem jót sem gonoszt nem tselekedhetnek. *'Solt.* 115: 5. *Esa.* 46: 1, 7. *Esa.* 41: 23.

6. Nintsen hasonlatos te hozzád Uram senki; nagy vagy, és nagy a' te neved a' te hatalmasságodért. *'Solt.* 86: 9, 10.

7. Ki ne féljen tégedet, ki a' pogányoknak is királyok vagy? Mert tiéd a' birodalom, mert a' pogányoknak minden böltseik között, és azoknak minden országaik között, nintsen hozzád hasonló. *Jel.* 15: 4.

8. Mind egyig bolondok és bolondúl tselekesznek, és hijábavalóságra tanít a' fa. *Esa.* 41: 29. *Habak.* 2: 18. *Zak.* 10: 2.

9. Ellapíttatott ezüstöt hoznak Társisból, és aranyat Ofirból, a' mester embernek tsinálmánya, és olvasztó mester' kezének munkája: kék és szederjes öltözetek vagyon nekiek, mellyek mind a' böltseknek kezek' munkája.

10. (c) Az Úr az igaz Isten, az élő Isten, és örökkévaló király: az ő haragja előtt reszket a' föld, és a' pogányok nem szenvedhetik az ő haragját.

(c) Az igaz Istent ellene teszi Jeremiás a' pogányoknak isteneiknek, hogy megesmértessék az igaz Istennek valósága, és a' pogányok' bálványaiknak hijábavalóságok.

11. (Azt mondjátok nekik: (d) az istenek, kik az eget és a' földet nem tsinálták, elveszszenek a' földről és ez egek alól).

(d) Arra inti a' Próféta a' 'Sidókat e' versben, hogy nem tsak ne imádják a' bálványokat, hanem meg is fedjék a' pogányokat.

12. A' ki teremtette a' földet az ő erejével, ki rendelte e' világnak kerekségét az ő böltseségével, és az ő böltseségével kiterjesztette az egeket; 1. *Mós.* 1: 6. *R.* 51: 15. *'Solt.* 134: 3. *és* 135: 6.

13. Ki egy szavával bövséges vizet szerez az égben, minekutánna a' ködöket felviszi a' földnek határából, villámást esővel egyetemben tsinál, és kihozza a' szelet az ő rejtek helyeiből.

14. Minden ember bolondabb, hogy nem mint eszébe vehetné, hogy a' bálványtsináló mester a' bálvánnyal őtet megszégyeníti: mert az ő öntése hazugság, és nintsen ő bennek lélek. *R.* 51: 17, 18.

15. Hijábavalók, és nevetségre való munka, az ő meglátogatásoknak idején elvesznek.

16. A' Jákób' része nem illyen mint ezek; mert ő mindeneknek teremtője, és az Izráel az ő örökségének veszszeje, (e) seregeknek Ura az ő neve.

(e) Isten' örökség' veszszejének mondja az Izráelt, külső dologtól vett hasonlatosság szerént, mivelhogy az örökséget veszszővel szokták vala osztani, mintha azt mondaná, hogy veszszővel nyertt öröksége.

II. 17. Gyűjtsd öszve a' földről a' te árváidat, ki lakol kerített városban.

18. Mert azt mondja az Úr: ímé ez úttal úgymint paritjából hajitom el e' földnek lakosit, és megverem őket, hogy megtalálják *a' mit keresztenek, és így szólljanak:*

19. Jaj nekem az én romlásom miatt, az én vereségem tellyes fájdalommal: és én ezt fogom mondani: bizony az én vereségem igen nagy, és mimódon szenvedhetem el?

20. Az én sátorom elhányattatott, és minden köteleim elszakadoztak, az én fiaim elszakadoztak én tőlem, és egy is nintsen bennek, senki nintsen, a' ki kiterjeszsze többé az én sátoromat, és felvonnya az én kárpitimat.

21. Mert oktalan állatokhoz hasonlókká lettek a' pásztorok, és az Urat meg nem kérdették: azért nem lésznek szerentsések, és minden legeltető helyek elpusztíttatott.

22. A' hír ímé eljött, és nagy támadás vagyon észak felől, hogy elpusztítsák Júdának városit, és tegyék sárkányok' lakóhelyévé. *R.* 1: 15. *és* 5: 15. *R.* 9: 11.

23. (f) Tudom Uram, hogy az embernek útja nintsen az ő tulajdon hatalmában, sem az útonjárónak, hogy az ő maga lépését igazgassa. *Péld.* 16: 1. *és* 20: 24.

(f) Értelme ez a' három utolsó versnek: Értjük Uram a' mi büntetésünk felől való akaratodat, minekünk nintsen annyi erőnk, hogy a' te kezedből kivehessük magunkat. A' pogányok az ő erejekben bíznak, mi nem bízunk magunkban. Mivelhogy pedig büntetni akarsz felveszszük a' mi érdemünk szerént a' büntetést, tsak megemlékezzél a' te irgalmasságodról, és ha ki akarod ontani búsúlásodat a' pogányokra ontsad.

24. Ostorozz meg Uram engem: de ítéletben (g) ne haragodban, hogy engemet el ne ronts. *'Solt.* 6: 1. *és* 38: 1.

(g) 'Sidó szóllásnak neme, az az, móddal mértékletesen és engedelmesen; nem amint a' bünnek nagy volta érdemlené.

25. Fordítsad haragodat a' pogányokra, kik nem esmértenek tégedet, és az országokra, kik segítségre nem hívják a' te nevedet: mert megették a' Jákóbot, megették *mondom*, és megemésztették őtet és az ő sátorát elpusztították. *'Solt.* 79: 6. *R.* 8: 16. *R.* 9: 16.

XI. RÉSZ.

A' Próféta által eszekbe jutatja Isten a' 'Sidóknak a' szövetséget, mellyet régen az ő attyokkal tett volt; és panaszolkodik arról, hogy megrontották azt, fenyegeti annakokáért őket büntetéssel, nevezet szerént pedig fenyegeti az Anatót városbelieket.

EZ a' beszéd, melly lőn az Úrtól Jeremiáshoz, mondván:

2. Halljátok meg e' szövetségnek ígéjét, és mondjátok meg a' Júda' férjfiainak, és a' Jérusálem' lakosinak.

3. Ezt mondjátok azért nekiek: azt mondja az Úr, az Izráelnek Istene: átkozott az ember, ki nem hallja e' frigynek beszédit. 5. *Mós.* 27: 26. *Gal.* 3: 10.

4. Mellyet parantsoltam a' ti atyáitoknak az napon, mellyen kihoztam őket Égyiptomnak földéből; a' vaskementzéből, (a) mondván: halljátok meg az én szómat és tselekedjétek mind azokat, mellyeket én nektek parantsolok, és lésztek én népem, és én is ti Istentek lészek. 5. *Mós.* 4: 20. 3. *Mós.* 26: 3, 12.

(a) Vaskementzének nevezi az Égyiptombeli fogságot a' keménységre és kegyetlenségre nézve, mert melly kemény a' vas olly kemény vala az inség vagy szolgálat rajtok, és mint a' kementze mindent megfőz és megemészt, azonképen az Égyiptombeli fogság őket nyomorgatja és megemészti vala.

5. Hogy megtellyesítsem az esküvést, mellyel megesküttem a' ti atyáitoknak, hogy nekiek adom a' téjjel és mézzel folyó földet, ez nap szerént. (b) És felelék, és mondék: úgy légyen Uram. 5. *Mós.* 7: 12.

(b) Ez nap szerént; az az, amint most látjátok, hogy nektek adtam a' földet, és az én ígéretimet megtellyesítettem.

6. És monda az Úr nekem: kiáltsd e' szókat a' Júdának városiban, és Jérusálemnek útfzáin, mondván: halljátok e' frigynek beszédit, és tselekedjétek azokat.

7. Mert

7. Mert tanúbizonyságokat tettem a' ti atyáitoknak az napon, mellyen felhoztam őket Égyiptomnak földéből mind ez napig, reggel felkelvén, (c) és bizonyságot tévén, és mondván: halljátok meg az én szómat. *R.* 7: 3, 25.

(c) Az az, nagy gyakorta és nagy szorgalmatossággal.

8. És nem hallák, sem fülöket ahoz nem hajták, hanem mindenek az ő szíveknek gonoszsága után jártanak: azért reájok botsáttam e' frigynek minden ígéjét, mellyet parantsoltam, hogy tselekednének, és nem tselekedték. *R.* 7: 26. *R.* 3: 17. *és* 7: 24. *és* 9: 14.

II. 9. Monda azért az Úr énnekem: hasonlás találtatott a' Júda' férjfiai között, és a' Jérusálem' lakosi között.

10. Megtértenek az ő elejeknek gonoszságokra, kik nem engedtek az én beszédimnek: hanem inkább jártanak az idegen istenek után, hogy nekik szolgálnának, megszegték az Izráel' és a' Júda' háza az én frigyemet, mellyet tettem vala az ő attyokkal.

11. Azért azt mondja az Úr: ímé én ostort hozok reájok, mellyből ki nem mehetnek, és kiáltanak én hozzám, és meg nem hallgatom őket. *Péld.* 1: 28. *Esa.* 1: 15. *R.* 14: 12. *Ezék.* 8: 18. *Mik.* 3: 8.

12. És elmennek a' Júda' városi, és a' Jérusálem' lakosi, és kiáltanak az ő istenekhez, kiknek tömjéneztenek, és oltalmazván meg nem oltalmazzák őket az ő nyomorúságoknak idején.

13. Mert a' te városidnak számok szerént voltanak a' te Istenid óh Júda! és a' Jérusálem' útfzáinak számok szerént raktatok gyalázatra való oltárokat, oltárokat, *mondom*, mellyeken tömjéneztetek a' Bálnak. *R.* 2: 28.

14. (d) Te azért ne könyörögj e' népért, és ne emeld fel szódat, vagy könyörgésedet ő érettek: mert én meg nem hallgatom az időben, mellyben kiáltanak én hozzám az ő nyomorúságokban. *R.* 7: 16. *R.* 14: 11.

(d) A' Prófétának szóll az Isten.

15. Mitsoda közi vagyon az én szerelmesemnek ez után az én házamhoz, holott ő tselekedjék sokakkal egyetemben istentelenséget? és a' szent húsoknak áldozásit elhagytad, (e) és örvendesz a' gonosz tselekedetben. *Esa.* 1: 11.

(e) Az az, nem áldozol nekem úgy amint kellene: de Hieronímus így fordítja: avagy elveszik-é az áldozatnak szent húsai a' te gonoszságidat, mellyekben te ditsekedel?

16. Szép gyümöltsű és formájú zöld olajfának nevezte az Úr a' te nevedet: de a' szélvésznek szavára annak leveleit tűzzel megyújtja; minekutánna annak ágait lerontják.

17. Mert a' seregeknek Ura, ki téged' plántált; rendelt te ellened veszedelmet: az Izráel' és Júda' házainak gonoszságokért, mellyet tselekedtenek ő magok között, hogy engemet haragra ingereljenek, áldozván a' Bálnak. *R.* 2: 21.

III. 18. Az Úr jelentette pedig meg énnekem, hogy én megtudhatnám: és te jelentetted meg az ő tselekedeteket is énnekem.

19. Én pedig mint a' bárány ollyan valék, (f) és mint az ökör, melly a' mészár székre vitetik, hogy megölettessék: és eszembe nem vettem az ő gondolatjokat én ellenem, mondván: veszessük el a' fát az ő gyümöltsével, és gyomláljuk ki az élök' földéből, és az ő neve többé emlékezetben ne légyen.

(f) Az az, veszessük el éhséggel, rekeszszük valami tömlötzbe, holott a' fát is egye meg ha megéhezik, vessünk fát az ő étkébe, az az, valami mérges fát daraboljunk az ő ételébe, hogy haljon meg, mert itt panaszolkodik a' 'Sidóknak és kiváltképen az ő hazájabelieknek ő ellene való álnok tanátskozásokról.

20. De óh seregeknek Ura! igaz bíró, ki a' veséket és a' szívet megpróbálod, lássam meg a' te büntetésedet ő rajtok, mellyel megbünteted őket: mert teneked jelentettem meg az én ügyemet. 1. *Sám.* 16: 7. 1. *Krón.* 28: 9. *Solt.* 7: 10. *R.* 17: 10. *és* 20: 12. *Jel.* 2: 23.

21. Azért azt mondja az Úr az Anatótbeli emberekről, kik keresik a' te lelkedet, és azt mondják: ne prófétálj az Úrnak nevében, és a' mi kezünk miatt meg nem halsz.

22. Azért azt mondom, hogy a' seregeknek Ura azt mondja: ím' meglátogatom őket: az ő ifjai fegyver miatt halnak meg, az ő ifjaik és leányaik éhséggel halnak meg.

23. És senki ő közzülök meg nem marad, mikor ostort hozok az Anatótbeli emberekre, az ő meglátogatásoknak esztendejében.

XII. RÉSZ.

A' Próféta álmélkodik azon, hogy az istenteleneknek e' világon nagy jó előmenetelek vagyon, melly dolognak megmondja az okát. Azután panaszolkodik az Anatót' városbeliekről, és mind az Isten' népének gonoszságokról, a' pásztoroknak gondviseletlenségekről, kiket fenyeget Isten' haragjával, de végezetre vígasztalja őket.

IGAZ vagy Úram, mikor perlek is veled, mindazáltal hadd szólljak te veled a' te ítéletedről: Mitsoda az oka, hogy illyen boldogságos a' hitetleneknek útok, és békeségben vagynak mindnyáján az istentelenek. *Jób.* 21: 7. *Habak.* 1: 3.

2. Hogy elplántálod, és meggyökereznek, nevekednek, gyümöltsöznek, kiknek szájokban forgasz, (a) de távol vagy az ő veséjektől. *Esa.* 29: 13.

(a) Az az, képmutatók, kik tégedet tsak szájokban, de nem szívekben hordoznak: mert a' szívet és annak indulatit érti a' veséken.

3. (b) De te Uram esmérsz engemet, láttál engemet, megpróbáltad az én szívemet te hozzád: húzd elő őket a' nyakazásra mint a' juhokat, és rendeljed el őket a' megölésnek napjára. *Solt.* 17: 3. *és* 139: 1.

(b) Itt a' Próféta megfelel a' maga kérdésére, és azt mondja, hogy a' hívek a' nyomorúságok által megesmértetnek, megpróbáltatnak, holott az istentelenek a' jó szerentsének idején hizlaltatnak mint a' barmok, a' mészárszékre: a' hívek' állapotját pedig az ő maga személlyében magyarázza meg a' Próféta.

4. (c) Meddig sírna a' föld? és a' mezőnek füve meddig száradna? A' benne valóknak gonoszságokért, miért fogyatkoznának el minden oktalan állatok és madarak? mert azt mondották: nem látja Isten a' mi végünket.

(c) Az az, megérdemlik a' veszedelmet, hogy a' földnek kénszeríttessék hordozni az ő gonoszságoknak és istentelenségeknek terhét.

5. (d) Mikor a' gyalogokkal futsz, megfárasztanak tégedet, mimódon futnál azért a' lovagosokkal? és a' békeségnek földén is, a' mellyhez te bízol vala, *megfárasztnak téged*, mit tselekednél tehát a' Jordán' vizének áradásában?

(d) Második okát mondja meg, miért érdemlik a' veszedelmet, mert Isten ellen támadtak mindnyájan, mind az Anatótbeliek, a' honnét való te vagy, mind a' Jérusálembeliek. Ha pedig az Anatótbeliek reád támadtak, kiktől jót kell vala várnod, val-

lyon mit kell a' Jérusálembeliektől várnod? Ha az Anatótbeliek megfárasztottak, kik ollyanok mint a' gyalogok, a' Jérusálembeliek mimódon nem fárasztanának el, kik hasonlók a' lovagokhoz; azt mondja azért, hogy a' 'Sidók ollyanok Isten ellen mint a' táborra szállott lovag gyalog.

6. Mert bizony még a' te atyádfiai is, és a' te atyádnak háza, ők is hamissan tselekedtek veled: ők is kiáltottak utánnad nagy fel szóval, ne higyj nekiek, ha te veled szintén szépen beszélgetnek is.

7. Elhagyom az én házamat, elhagyom az én örökségemet, adom azt, a' kit az én lelkem szeret vala, az ellenségnek kezébe.

8. Az én örökségem ollyan volt én hozzám, mint az erdőben való sívó oroszlán, azért gyülölöm ötet.

9. Ollyan-é az én örökségem énnekem mint a' körmös ragadozó madár? avagy nem állanak-é a' madarak köröskörnyül ő ellene? és azt mondják: jertek el, gyüljetek öszve ti mindnyájan erdei vadak, jertek el nyeljük be ötet.

10. A' sok pásztorok vesztették el az én szőlőmet, azok tapodták el az én örökségemet: az én szerelmes örökségemet tellyességgel elpusztították.

11. Elpusztították azt, és immár most elpusztíttatván én ellenem panaszolkodik: elpusztíttatik mind az egész föld, mert senki nintsen, ki eszébe venné magát. (e)

(e) Vagy senki nintsen, ki a' Próféták' beszédeket meghallaná.

12. Minden magas hegyekre a' pusztában eljönek a' pusztítók, mert az Úrnak fegyvere emészti meg *öket*, a' földnek egyik határától fogva a' más határáig: senkinek nem lészen békessége.

13. Ha búzát vetnek, tövisset aratnak: ha nagy fáradsággal munkálódnak, semmi elömentek nem lészen: megszégyenültek a' ti veteményiteknek gyümöltsökért, az Úrnak haragja miatt. 3. *Mós.* 26: 16, *5. Mós.* 28: 38.

III. 14. Ezt mondja az Úr mind az én gonosz szomszédim felől, kik illetik az én örökségemet, mellyet örökségül adtam volt az én népemnek az Izráelnek: ímé én kigyomlálom őket az ő földökből, és a' Júda' házát kiszaggatom ő közzülök. *5. Mós.* 30: 3. *R.* 32: 37.

15. És lészen, minekutánna kiszaggatom őket, megtérek, és könyörülök rajtok, és viszsza hozom őket, mindent az ő örökségébe, és mindent az ő földébe.

16. Lészen annakfelette, ha valóba megtanúlják az én népemnek útait, és az én nevemre esküsznek, illyen módon; él az Úr, miképen tanították volt az én népemet megeskünni a' Bálra; felépíttetnek az én népem között.

17. Ha pedig nem hallgatnak engemet, kigyomlálván kigyomlálom azt a' népet, és elvesztem, azt mondja az Úr.

XIII. RÉSZ.

Jelenti Isten e' Részben az ő népéhez való jótéteményét, azoknak háláadatlanságokat, és büntetéseket. Azután mindeneket, mind királyt, királyné asszonyt, és a' községet a' penitentziára int, hogy az Istennek haragját elölvehessék. Végezetre az ő bünökről és vakmerőségekről bizonyságot tevén, az ő veszedelmekről prófétál.

Ezt mondá az Úr énnekem: menj el és végy magadnak len övet, (a) és övedzed be magadat azzal: de a' vízbe be ne vigyed azt.

(a) Példáztatik az öv által az Izráel' népe, mellyet Isten magához kaptsolt vala, és oltalmazta minden veszedelemtől.

2. És vévék magamnak övet, az Úrnak szava szerént, és beövedzém magamat.

3. És másodszor szólla az Úr énnekem mondván:

4. (b) Vegyed az övet, mellyet szerzettél, mellyet reád övedzettél, és kelj fel, menj el az Eufráteshez, és rejtsd el azt ott a' kösziklának hasadékjában.

(b) E' hasonlatosság által azt árnyékozta Isten a' 'Sidóknak, hogy haszontalan lészen nekik az Eufrátesnél lakozó Babilóniabeliek' segítségek, a' mellyhez bíznak, sőtt inkább azok miatt kell elveszniek és meggyaláztatniok.

5. És elmenék, és elrejtém azt az Eufrátesnél; amint az Úr énnekem parantsolta vala.

6. És lön sok napok után; monda az Úr énnekem: kelj fel, és menj el az Eufráteshez, és vedd fel onnat az övet, melly felöl parantsoltam vala neked, hogy ott elrejtenéd.

7. És elmenék az Eufráteshez: és kiásám, és elvöm helyéből az övet holott elrejtettem vala; és ímé az öv megrothadott vala, semmire kellő vala.

8. Szólla ismét az Úr nekem, mondván:

9. Ezt mondja az Úr: illyenképen megrothasztom a' Júdának és az Izráelnek nagy kevélységét.

10. E' gonosz népnek *mondom*, melly nem akarja az én beszédimet hallgatni, járnak az ő szíveknek gonoszságában, és járnak az idegen istenek után, hogy nekik szolgáljanak és őket imádják: és lésznek ollyanok mint ez öv, melly semmire kellő. *R.* 9: 14.

11. Mert miképen a' férjfiú hozzá övedzi az övet: azonképen magamhoz kaptsoltam vala az Izráel' egész házát, és Júda' egész házát, azt mondja az Úr; hogy lenne nekem én népem az én nevemre, és tisztességemre, és dítséretemre, (c) és nem hallgatának engemet.

(c) Az az, hogy e' nép az én nevemet megesmérné és magasztalná.

II. 12. E' szót mond azért nekiek: azt mondja az Izráelnek Ura Istene: minden tömlőt borral kell megtölteni: és azt mondják neked: avagy nem tudjuk-é, hogy minden tömlőt borral kell megtölteni?

13. Akkoron azt mondjad nekiek: azt mondja az Úr: ímé én betöltöm e' földnek minden lakosit, és a' királyokat, kik Dávid helyett ülnek az ő királyi székiben, és a' Papokat, a' Prófétákat, és a' Jérusálemnek minden lakosit, részegséggel. (d)

(d) Az az, botsátok ő reájok nagy nyomorúságot mellyben eszek, okosságok elvész, mint a' részeg embernek, hogy ne tudják mit kelljen mivelniek.

14. És öszveverem őket egyiket a' másikhoz, az atyákat és a' fiakat egyetemben, azt mondja az Úr: nem kedvezek, és nem botsátok meg, és nem lészek irgalmas, hogy el ne veszteném. *R.* 9: 16.

15. Halljátok meg, és vegyétek eszetekbe, ne fúvalkodjatok fel, mert az Úr szóllott.

16. (e) Adjatok a' ti Uratoknak Istenteknek dítséretet, minekelőtte elhozza a' setétséget, és minekelőtte megüssétek a' ti lábaitokat a' setét hegyekben: mert holott ti vártatok világosságot, azt halálos árnyékká változtatta és setétséggé. *Esa.* 59: 9. *'Solt.* 24: 20.

(e) Inti őket az alázatosságra, Istenben való bizodalomra, penitentziára, hogy eltávoztathassák az Isten' ítéletit.

17. Hogyha ezt nem hallgatjátok, a' rejtek helyekben sír az én lelkem a' ti kevélységtekért: és sírván sír, és az én szemem könyvez, mivelhogy az Úrnak nyájja rabságra vitetik. *Sír.* 1: 2. 16.

18. Mond meg a' királynak, és a' királyné aszszonynak: alázzátok meg magatokat, és heverjetek a' földön: mert kiesik fejetekből a' ti ditsösségteknek koronája.

19. A' városok, mellyek Délre vagynak, bezároltatnak, annyira, hogy senki meg ne nyithassa: elvitetik az egész Júda, bizonyára mindenestől fogva rabságra vitetik.

20. Emeljétek fel szemeiteket, és lássátok azokat, kik jönek Észak felöl: hol vagyon a' sokaság, ki teneked adattatott vala, a' te ékességednek juhai? (f)

(f) A' királynak és a' fejedelemnek ékessége a' kösség.

21. Mit mondasz, mikor meglátogat tégedet? mert te tanítád meg öket, hogy uralkodnának a' te fejeden: (g) a' fájdalmak avagy nem környékeznek-é meg tégedet, mint a' gyermek szülő aszszonyt. *R.* 6. 24.

(g) Ezt vagy Ákházról mondja, ki Káldeából segítséget kére. 2. *Kir.* 16: vagy Ezékiásról, ki megmutogatta vala az ö kintsét azoknak. 2. *Kir.* 20.

22. Hogyha mondándod a' te szívedben: miért következnének én reám e' nyavalyák? a' te hamisságodnak sokságáért felfedeztetnek a' te perémes ruháid, és a' te lábaid lésznek mezítelenekké. *R.* 5: 19. *R.* 16: 10. *Ésa.* 47: 3.

23. Ha elváltoztathatja a' Szeretsen az ö bőrét, és a' párdutz az ö tarkaságát: ti is jót tselekedhettek, holott a' gonosz tselekedetet megszoktátok.

24. Azért elhányom öket, mint a' könnyű pozdorját: (h) a' puszta felöl való szél által.

(h) A' Káldéusokat hasonlítja a' szélhez, az ö népét a' pozdorjához.

25. (i) Ez a' te sorsod, és a' te mértékednek része én tölem, azt mondja az Úr, ki elfelejtkeztél én rólam, és hittél a' hazugságnak. *R.* 2: 32. *és* 3: 21.

(i) Az az, így fizetek teneked a' te érdemed szerént.

26. Én is felfedezem a' te perémes ruháidat ortzád elött, hogy kiláttassék a' te gyalázatod. *Ésa.* 3: 17. *Ésa.* 47: 3.

27. A' te paráznaságidat, és a' te paráznaságodnak undokságát a' hegyeken, a' mezön láttam a' te útálatosságidat. Jaj neked Jérusálem: vallyon lészesz-é valaha tiszta? vallyon mennyi idö után? (k) még is meddig? *R.* 2: 20. *és* 5: 8.

(k) Az az, vallyon megtérsz-é valaha és mennyi időre térnél meg? holott már az Isten sok ideig várt, tsak hijába várna ezután is, mivelhogy vakmerö vagy.

XIV. RÉSZ.

Fenyegeti az Isten a' Júda' országát nagy éhséggel. Könyörög a' Próféta a' népért Istennek. Az Isten megfelel, hogy tudniillik az ö dekrétomát el nem változtatja, és mikor Jeremiás a' hamis Prófétákra vetné a' bünt, fenyegeti mind a' Prófétákat mind a' népet. Könyörög ismét Jeremiás a' népért.

EZ az Úrnak szava, melly lön Jeremiáshoz a' szárazság felöl: (a)

(a) Vagy az egeknek megtartóztatása felöl.

2. Sírni fog Júda, és az ö kapui elromolnak, meggyaláztatik a' földig, és a' Jérusálemnek kiáltása felmégyen. (b)

(b) Az eredeti nyelvben úgy szóll ezekről, mint elmúlt dolgokról, a' prófétziának bizonyos voltáért, de mi világosságnak okáért jövendö időről magyaráztuk.

3. És az ö fejedelmek elküldik a' kitsinyeket is a' vízre, és elmenvén a' kútakhoz, nem találnak vizeket: viszsza térnek üres korsókkal, szégyent vallanak és meggyaláztatván befedik az ö fejeket.

4. A' földnek szárazságáért; mert nem esett a' földre esö: szégyent vallanak a' szántó emberek, és befedezik fejeket.

5. Söt még a' szarvas is megellik a' mezön, és elhagyja fiait, mert nem lészen fü.

6. És a' vad szamarak is felállanak a' köszriklákra, és beszívják a' szelet mint a' sárkányok: megfogyatkoznak az ö szemeik, mert nem lészen füvök. *R.* 2: 24. *R.* 12: 4.

II. 7. Óh Uram! (c) mivelhogy a' mi gonoszságink tanúbizonyságot tésznek mi ellenünk, tselekedjél a' te nevedért: mert a' mi álnokságink eláradtanak, te ellened vétkeztünk.

(c) Könyörgés' formáját ír a' Próféta a' 'Sidóknak, mellyben vagyon a' bünnek megvallása, és kérés.

8. Óh Izráelnek reménysége, megtartója a' nyomorúságnak idején! miért volnál úgy mint jövevény e' földön? (d) és mint az útonjáró, ki betér az éjjeli nyúgovásra?

(d) Az az, te Isten fogadtad, hogy mind örökké laknál e' néppel, miért hagynál el azért minket?

9. Miért lennél ollyan mint a' megfáradott férjfiú, és mint a' hatalmas, ki meg nem tarthat? de te mi közöttünk vagy Uram, és a' te nevedről neveztetünk mi, ne hagyj el minket.

III. 10. Azt mondja e' népnek az Úr: miképen szerették a' bújdosást, és az ö lábokat meg nem tartóztatták: azonképen az Úr sem szerette öket, most emlékezik az ö álnokságokról, és meglátogatja az ö bünöket.

11. És szólla nekem az Úr: ne könyörögj e' népért, hogy jól tselekedjem vele. *R.* 7: 16. *és* 11: 14. 2. *Mós.* 32: 10.

12. Mikoron böjtölnek, én az ö kiáltásokat meg nem hallgatom, és mikoron nekem áldozatokat tésznek, én nálam kedves nem lészen: mert fegyverrel, éhséggel, és döghalállal megemésztem öket. *Péld.* 1: 28. *Esa.* 1: 15. *R.* 11: 11. *Ezék.* 8: 18. *Mik.* 3: 4. *R.* 6: 20. *és* 7: 21. 22. *R.* 9: 16.

IV. 13. És mondék: ah ah Uram Isten! ímé a' Próféták mondják nekik: fegyvert nem láttok, éhség sem lészen rajtatok; hanem állhatatos békességet adok nektek itt ez helyen.

14. És monda az Úr nekem: hazugságot prófétálnak a' Próféták az én nevemben: nem küldtem öket, és nem parantsoltam nekik, sem velek nem beszéllettem: hazug látást és jövendölést, hijábavaló dolgot, és az ö szíveknek tsalárdságát jövendölik tinektek. *R.* 23: 21. *és* 27: 15. *és* 29: 8, 9.

15. Azért azt mondja az Úr a' Próféták felöl, kik prófétálnak az én nevemben, és én nem küldöttem öket, és azt mondják: fegyver és éhség nem lészen e' földön: azok a' Próféták fegyver és éhség miatt emésztetnek meg.

16. A' nép pedig, mellynek ök prófétáltanak elvettetik Jérusálemnek útszáin az éhség és a' fegyver miatt, senki nem lészen, ki eltemetné öket: öket *mondom*, az ö feleségeket, az ö gyermekeket, és az ö leányokat: és ö reájok öntöm az ö gonoszságokat. (e)

(e) Az az, az ö gonoszságoknak méltó hüntetését.

V. 17. Mondjad azért nekik ez ígét: hullassanak könyvet az én szemeim éjjel és nappal, és meg ne szünjenek: mert a' szüz, az én népem-

nek leánya nagy romlással megtörettetett, igen kemény tsapással. *R.* 13: 17. *Sir.* 1: 16. *és* 2: 18.

18. Ha kimegyek a' mezőre, ímé ott feküsznek a' fegyver miatt megölettettek: ha bemegyek a' városba, ímé ott vagynak az éhség miatt megepedtek: sőt a' Próféta és a' Pap is ollyan földre mennek, mellyet nem esmernek. (f) *R.* 5: 31. *és* 6: 13. *és* 8: 10.

(f) Az az, mind a' Próféták, Papok elkerülik e' földet, és úgy keresnek magoknak segítséget, de nem tudnak, vagy nintsen értelem bennek, az az, nem veszik eszekbe, hogy haszontalan a' külső emberi segítség, és tsak Istennél vagyon a' segedelem.

19. Vallyon valóban megvetetted-é a' Júdát? a' Siont útálja-é a' te lelked? miért vertél meg minket, és semmi orvosságunk nintsen? vártuk a' békességet és semmi békesség nem volt: és a' gyógyúlásnak idejét, és ímé félelem. *R.* 8: 15.

20. Esmérjük Uram, a' mi vétkeinket, a' mi atyáinknak álnokságokat, és hogy vétkeztünk teneked. *'Solt.* 106: 6. *Dán.* 9: 8.

21. Ne vess meg minket a' te nevedért, ne vesd meg a' te ditsőségednek székit: (g) emlékezzél meg, ne tedd hijábavalóvá a' te mi velünk tett frigyedet.

(g) Isten' ditsősége' székinek nevezi az Izráel' népét, mivelhogy azok között lakozott; vagy, érti a' templomot.

22. Vagynak-é a' pogányok' hijábavaló isteni közzül, kik esőt adhatnak? és adnak-é az égből esőt? avagy nem te vagy-é a' mi Urunk Istenünk? te benned biztunk, mert te tselekedted mind ezeket. *'Solt* 135: 7. *és* 147: 8. *Ésa.* 30: 23. *R.* 5: 24. *és* 10: 13.

XV. RÉSZ.

A' Prófétának a' felső Részben való könyörgésére megfelel az Isten, és azt mondja, hogy semmiképen meg nem kegyelmez a' népnek, mivelhogy igen bűnösök. Siratja a' Próféta az ő nyomorúlt állapotját, kinek az Isten ígéri az ő állapotjának megjobbítását, holott ismet fenyegeti a' népet. Emlékezik a' Próféta az ő ártatlanságáról, kit az Isten vígasztal, és az ő tisztiben újonnan megerősít.

ÉS monda az Úr énnekem: ha én előttem állanának Móses és Sámuel is, az én szívem nem hajlana e' néphez: küld ki az én ortzám elől, és menjenek ki. *Ezék.* 14: 14. 2. *Mós.* 32: 14. 1. *Sám.* 7: 9.

2. Ha pedig azt mondják teneked: hová menjünk ki? azt mondjad nekik: így szóll az Úr: a' ki halálra való, halálra: és a' ki fegyverre, fegyverre: és a' ki éhségre, éhségre: és a' ki fogságra, fogságra. *Zak.* 11: 9.

3. És elejekbe vetek nekik négy félét, azt mondja az Úr: fegyvert a' megölésre, és ebeket a' megszaggatásra, és égi madarat, és e' földi bestiát a' megevésre, és az elvesztésre. 3. *Mós.* 26: 16. *R.* 7: 33.

4. Bújdosókká tészem őket e' földnek minden országiban Manasséért, Ézékiásnak Júda' királlyának fiáért, azokért, mellyeket Jérusálemben tselekedett. 5. *Mós.* 28: 25. 2. *Kir.* 21: 11.

5. Mert ki könyörül te rajtad Jérusálem? és ki vígasztal meg tégedet? és ki mozdúl ki tsak helyéből is a' ki tudakoznék a' te állapotod felől? *Ésa.* 57: 19.

6. Te hagytál el engemet, azt mondja az Úr, az előbbi vétekre tértél: azért kinyújtom az én kezemet te reád, és elvesztelek tégedet: elfáradtam a' megbánással. (a) *R.* 5: 7.

(a) Az az, mind untalan megbánván megváltoztatván, és elhalasztván a' büntetést, mellyel gyakorta megfenyegettelek.

7. És megszórom szóró lapáttal őket a' földnek minden kapuiban (b) árvává teszem, elvesztem az én népemet; mivelhogy az ő útaikról meg nem tértenek. *R.* 4: 11.

(b) Az az, a' földnek minden határiban.

8. Meghaladták sokasággal az ő özvegyi a' tengernek fövenyét: hozok nekiek az ifjaknak gyülekezeti ellen pusztítót délben; és botsátok ő rájok hirtelenséggel való eszeveszést és félelmet.

9. Elfogyatkozik a' hét gyermek szülő aszszony, (c) a' fájdalom miatt elfogyatkozott az ő lelke: az ő világa elmúlik, mikor még nappal volna. (d) Megszégyenül és elpirúl, és az ő maradékokat a' fegyverre vetem az ő ellenségek előtt, azt mondja az Úr. *Amós.* 8: 9.

(c) Az az, megnyomorodik a' jó szaporító aszszony; Bizonyos számot mond bizonytalanért; az az, ki sok gyermeket szül.

(d) Szóll a' Júda' nemzetségéről: hogy mikor jó állapotról gondolkodnának, akkor a' nyomorúság környül veszi. *Jób.* 3: 1.

II. 10. Jaj nekem, én anyám, hogy szültél engemet viszszavonásnak és az egész földön való perpatvarnak férjfiát: nem adtam költsönt, ők is nem adtak nekem (e) költsönt: még is minden szidalmaz engemet.

(e) Az az, nem volt nekem semmi társalkodásom és semmi nyájasságom ő velek: nem adtam semmi okot és alkalmatosságot a' háborúságra, hanem tsak az én tisztemben és hívatalomban jártam el, holott a' Próféta panaszolkodik az ő nyomorúlt állapotjáról.

11. És monda az Úr: (f) ha a' te időd' hátra való részének jól nem lészen: ha meg nem engesztelem teneked az ellenséget a' háborúságnak idején.

(f) Az az, ha ezt nem mivelem, bátor igaz Isten ne legyek; e' versben megfelel Isten a' Próféta' kívánságára, és azt mondja, hogy noha most nem az ő kedve szerént vagyon dolga, mindazáltal végre jól lészen. Akkor pedig jóllehet sokat kellene szenvednod, mindazáltal én az ellenséget te hozzád megengesztelem.

12. Vallyon eltöri-é a' közönséges vas az északi vasat és értzet? (g) *R.* 6: 28.

(g) Az az, ők te ellened vas természetűek lésznek, de én a' te oltalmazásodra erőssebb lészek.

III. 13. A' te kintsedet és gazdagságodat a' prédára vetem pénz nélkül: (h) minden te határidban.

(h) Az az, úgy, hogy meg nem válthatod. Vagy, pénz nélkül, az az, nem valami jutalomért, hanem a' te bűneidért.

14. És vitetlek tégedet a' te ellenségidhez, a' földre, mellyet nem láttál: mert az én búsúlásomnak égő tüze ti ellenetek felgerjedett. 5. *Mós.* 32: 22.

IV. 15. Te tudod Uram, (i) emlékezzél meg rólam, és látogass meg engemet, és ments meg engemet az én üldözőimtől, a' te haragodnak halasztásában (k) ne végy ki engemet, tudjad, hogy te éretted szenvedem a' gyalázatot. *R.* 11: 20.

(i) Tudniillik, mit szenvedek az én ellenségimtől.

(k) Az az, mivelhogy tudom, hogy a' te néped ellen való haragodat halasztod: ne végy ki azért e' világból, míglen látándom a' boszszúállást.

16. Mikor a' te beszéded jelen volt, helyet adtam annak, (l) és a' te beszéded az én szívemnek örömére és vígasságára volt: mert a' te nevedről neveztetem, óh seregeknek Ura Istene! *Ézék.* 3: 3. *Jel.* 10: 9.

(l) A' 'Sidó nyelvben így vagyon: a' te beszédid megtaláltattak, és megettem azokat.

17. Nem ültem a' tsúfolóknak gyülekezetekben, és nem örvendeztem a' te kezedért, tsak egyedül ültem, (m) mert boszszonkodással betöltöttél engemet. *'Solt.* 1: 1.

(m) Az az, mivelhogy te reád és az én tisztemre néztem, hogy Prófétává tettél engemet, tsak egyedül ültem, az az, megvontam magamat mindentől, és tsak az én tisztemben jártam, mivelhogy szerelmem volt hozzád.

18. Miért lészen az én fájdalmam örökkévaló? és az én verettetésem gyógyúlhatatlan? miért lennél énnekem mint a' hazug és mint az állhatatlan vizek? (n) *R.* 30: 15. *Jób.* 6: 15.

(n) Az az, ha engemet te elhagynál, holott örökké felfogadtad a' te házadnak gondját, hasonló lennél a' patakhoz vagy forráshoz, mellyből kifogy hamar a' víz.

V. 19. Annakokáért azt mondja az Úr: ha megtéréndesz, (o) én is megtérítlek tégedet, és én előttem állasz; és ha elválasztod a' jót a' hitvántól, leszsz mint az én szám: térjenek meg ők te hozzád, (p) de te ne térj ő hozzájok.

(o) Az az, ha magadat a' sok gonoszok közzé nem adod, hanem azoktól elszakasztod magad, megerősítlek tégedet, hogy nekem szolgálhass.

(p) Az az, ő dolgok az, hogy megtérjenek, te ne térj hozzájok, az az, ne hízelkedjél nekiek.

20. És adlak tégedet e' népnek erős bástyáúl: és viaskodnak te ellened, de nem győzhetnek meg: mert én te veled vagyok, hogy megtartsalak, és megszabadítsalak tégedet, azt mondja az Úr. *R.* 1: 18.

21. És megszabadítlak tégedet a' hitetleneknek markokból, és megváltalak az erősseknek kezekből.

XVI. RÉSZ.

Az Isten a' Prófétának megtiltja, hogy megházasodjék és magzatokat szaporítson, mivelhogy az országna nagy veszedelem következnek: megtiltja azt is, hogy siralmas, vagy örvendetes házba menjen. Azután a' népnek bűnöket mondja meg, és ő reájok sententziát mond.

ÉS lőn az Úrnak beszéde én hozzám, mondván:

2. Ne végy magadnak feleséget és ne legyenek teneked fiaid és leányid itt ez helyen.

3. Mert azt mondja az Úr a' fiak és a' leányok felől, kik ez helyen születtetnek, és az anyák felől, kik szülik azokat, és az atyák felől, a' kik nemzették azokat itt e' földön:

4. Keserves halállal halnak meg, nem siratatnak, és el nem temettetnek, ganéjjá lésznek e' földnek színén: fegyver és éhség miatt emésztetnek meg, és lészen az ő testek az égi madaraknak és a' föld' vadainak étkek. *R.* 15: 2. *R.* 14: 16. *R.* 25: 33. *R.* 9: 22. *R.* 7: 35. 34: 20.

5. Mert azt mondja az Úr: (a) ne menj a' siralmas házhoz, ne menj sírni, se pedig fel ne indíttassál ő érettek: mert az én békességemet e' néptől elvettem, azt mondja az Úr, az én irgalmasságomat és kegyelmességemet.

(a) Azt jelenti ezzel az Isten, hogy nem lésznek méltók arra, hogy sirattassanak, és tiszteltessenek azzal, a' mivel a' halottakat szokták tisztelni.

6. És meghalnak mind a' nagyok 's mind a' kitsinyek e' földön, nem temetik el őket, sem siratják őket, és nem metélik magokat, (b) sem magokat meg nem kopaszítják. 3. *Mós.* 19: 28. 5. *Mós.* 14: 1.

(b) A' mint a' pogányoktól tanúlták vala a' 'Sidók.

7. És kezeket nem verik öszve, hogy őket vígasztalnák a' megholt felől, és nem itatják őket vígasztalásnak poharával; (c) az ő attyok és annyok felől.

(c) Az eredeti nyelvben így vagyon: és nem adnak nekik vígasztaló pohárt.

8. A' lakodalom házba is be ne menj, hogy leülj velek az ételre és italra.

9. Mert azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ímé én megszüntetem innen e' helytől a' ti szemetek előtt a' ti időtökben a' vígasságnak és az örömnek szavát, a' vőlegénynek és a' menyaszszonynak szavát. *Ésa.* 24: 7. 8. *R.* 7: 34. *R.* 25: 10. *Ézék.* 26: 15.

II. 10. És lészen mikor megmondod e' népnek mind e' szókat, és azt mondják neked: miért mondotta az Úr mi felölünk mind ezt a' nagy gonoszt? és mitsoda a' mi álnokságunk? és mellyik a' mi bűnünk, mellyel vétkeztünk a' mi Urunk Istenünk ellen? *R.* 5: 19.

11. Akkoron mond ezt nekik: azért hogy elhagytanak a' ti atyáitok engemet, azt mondja az Úr, és idegen istenek után mentenek, és nekiek szolgáltanak, és imádták őket, és elhagytanak engemet, és az én törvényemet meg nem őrizték.

12. És ti gonoszabbúl tselekedtetek, hogy sem mint a' ti atyáitok: és ímé ti elindúltatok mindnyájan a' ti gonosz szíveteknek keménysége után, úgy annyira, hogy engemet nem hallgatnátok. *R.* 7: 26. *R.* 9: 14. *és* 13: 10. *R.* 11: 10. *és* 13: 10.

13. Azért kiűzlek titeket e' földről a' földre, mellyet ti nem láttatok, sem a' ti atyáitok és ott szolgáltok az idegen isteneknek nappal és éjjel; mert meg nem kegyelmezek tinektek. 5. *Mós.* 4: 27. *és* 28: 64. 65.

III. 14. Azért imé eljönek a' napok, azt mondja az Úr, és többé nem mondják: él az Úr, ki kihozta az Izráelnek fiait Égyiptomnak földéből. *R.* 23: 7. 8.

15. Hanem ezt mondják: él az Úr, ki kihozta az Izráelnek fiait az Északnak földéből, és egyébb földekből, mellyekre számkivetette vala őket; minekutánna viszszahozom őket az ő földökbe, mellyet adtam az ő attyoknak.

IV. 16. Ímé én küldök a' sok halászokhoz, azt mondja az Úr: és meghalásztatnak, és annakutánna elküldök a' sok vadászokhoz, és kivadászszák őket minden hegyből, és minden halomból, és a' kőszikláknak hasadékjokból.

17. Mert az én szemeim vagynak minden ő útokon, nem rejteztenek el az én ortzám elől, és nem fedeztettenek el az ő álnokságaik az én szemem elől. *Jób.* 34: 21. *Péld.* 5: 21. *R.* 32: 19.

18. És először megfizetek az ő álnokságokért és vétkekért kétképen: (d) mert megundokították az én földemet az ő útálatosságoknak testével, (e) és az én örökségemet betöltötték az ő fertelmességekkel. *R.* 3: 2. *Ézék.* 43: 7.

(d) Tudniillik minekelőtte az én ígéretemet a' szabadításról betellyesíteném.

(e) Érti az emberi testeknek áldozatit, és a' fertelmességen a' bálványokat.

V. 19. (f) Az Úr az én erősségem, és az én bástyám, és az én oltalmam az én nyomorúságomnak napján: te hozzád jönek a' népek a' földnek határiból, és azt mondják: bizony hazugságot bírtanak a' mi atyáink, híjábavalóságot, és semmi haszon nem volt bennek.

(f) Az Istenre tér a' Próféta, és az Istennek ígéretit magyarázza a' 'Sidóknak megszabadításokról, és a' pogányoknak hívatalokról, kikből kellene az Isten' házának megépülni.

20. Vallyon tsinálhat-é magának az ember isteneket? bizony azok nem istenek.

VI. 21. Azért ímé én megmutatom nekik ez úttal, *azt mondom*, hogy megmutatom nekik az én kezemet, és az én erősségemet: és megesmerik, hogy Úr az én nevem.

XVII. RÉSZ.

A' népnek kemény, engedetlen, és vakmerő szívéről szóll a' Próféta elöször. Azután kárhoztatja az emberben való bizodalmat, és az Istenben bízókat boldogoknak mondja; kárhoztatja viszontag az ember' szívének tsalárdságát. Könyörög a' Próféta az ő ellenségi ellen. Utólszor inti a' népet a' szombatnak megszentelésére, mellyért nekiek minden jót ígér.

A' Júdának vétke felíratott vas pennával és hegyes gyémántal, (a) felíratott az ő szíveknek táblájára, és a' ti oltáritoknak szarvaira. *Jób.* 19: 24. *Péld.* 3: 3. *és* 7: 3. *R.* 11: 13.

(a) E' mondással ezt akarja jelenteni a' Próféta, hogy a' bün az ő szívekhez annyira hozzá ragadott, és annyira megkeményedtek abban, hogy reménység nem lehet a' jobbúlás felöl.

2. Mivelhogy megemlékeznek az ő fiaik az ő oltárokról, és az ő berkekről, mellyek a' zöld fáknál vagynak, és a' magas hegyekben. *R.* 2: 20.

3. Óh én hegyem! a' mezöben a' te javaidat és minden kintseidet prédára adom; és a' te magas hegyeidet a' bünért minden te határidban. *R.* 15: 13.

4. És megfosztatol a' te örökségedtöl, mellyet teneked adtam, és szolgáltatom te veled a' te ellenségidet a' földön, mellyet nem esmersz: mert meggyújtottátok a' tüzet az én haragomban, melly mind örökké ég. *5. Mós.* 28: 68. *R.* 16: 13. *R.* 15: 14.

II. 5. Azt mondja az Úr: átkozott a' férjfiú, ki bízik emberekben, és erősségét helyhezteti a' testben, és az ő szíve eltávozott az Úrtól.

6. És ollyan lészen mint a' hangafa a' pusztában, és nem látja mikor eljö a' jó, (b) hanem lakozik a' pusztában való szárazságokban a' sovány földben, holott nem lakoznak.

(b) A' jón érti az égi harmatot; mintha azt mondaná: nintsen része az esöben, ha vagyon is haszontalan,

7. Boldog férjfiú, ki bízik az Úrban, és kinek az Úr az ő bizodalma. *'Solt.* 2: 12. *és* 34: 9. *Péld.* 16: 20. *Ésa.* 30: 18.

8. Mert hasonlatos lészen a' vizek mellett plántáltatott fához, és melly a' folyóvíz mellett meggyökerezik, és ingyen sem érzi mikoron eljö a' hévség, és lészen az ő levele zöld, és a' száraz esztendötöl nem fél, sem a' gyümöltsözéstöl meg nem szünik. *'Solt.* 1: 3.

III. 9. (c) Tsalárd a' szív minden dolgok felett, és gonosz, ki tudhatja meg azt?

(c) E' versben a' Próféta megfelel a' Sidóknak, kik azt mondhatták volna: mi jámborok vagyunk, és Istenben bízunk. Azt mondja azért, hogy álnok az ember' szíve, és az ember nem láthatja, megtsalhatja az ember az embert: de az Isten ö maga megakarja hányni vetni az embernek szívét.

10. Én vagyok az Úr, ki megrostálom a' szívet, megpróbálom a' veséket, hogy megfizessek kinek kinek mind az ő útai szerént, és az ő tselekedetinek gyümöltse szerént. *Sám.* 16: 7. *'Solt.* 7: 10.

11. Mint a' fogoly madár, melly sokat tojik, de mind ki nem költi: azonképen a' ki gazdagságot gyüjt, és nem igazán, az ő napjainak közepiben elhagyja azt, és az ő halálának utólsó órájában bolond lészen.

IV. 12. (d) A' magasságosnak ditsöséges széke eleitöl fogva volt, a' mi szentségünknek helye.

(d) Arról szóll a' Próféta, minemü ditsösséggel látogatta Isten a' 'Sidó népet, hogy tudniillik ö közzülök volt az ö ditsöséges széke, mellyet azért mond, hogy abból inkább megtessék az ö háláadatlanságok.

13. Óh Uram! Izráelnek reménysége, mindenek, kik elszakadnak te töled szégyenüljenek meg: és kik én tölem elszakadnak, a' földön írattatnak be; (e) mert elhagyták az Urat, az élö vizeknek kútfejét. *'Solt.* 73: 25. *Ésa.* 1: 28. *R.* 2: 13.

(e) A' híveknek nevek a' mennyben írattattak meg, *Luk.* 10. A' hitetleneké tsak e' földön.

V. 14. Gyógyíts meg Uram engem, és meggyógyulok, tarts meg engemet, és megtartatom, mert az én dítséretem te vagy. (f)

(f) Az az, te felöled ditsekedem az emberek elött.

15. Ímé ök mondják nekem: hol vagyon az Úrnak szava? jöjjön el most. *Ésa.* 5: 19.

16. (g) Én pedig nem útáltam meg a' te utánnad való pásztorságot: és a' háborúságnak napját nem kívántam, te tudod: a' mi az én számból kijött, te elötted volt. *R.* 1: 4.

(g) Az az, te választottál engemet Prófétává, én engedtem, nem kívánom az én népemnek romlását, de mivelhogy te igaz Isten vagy, tudom, hogy el nem szenveded az ö gonoszságokat.

17. Ne légy énnekem félelmemre: te vagy nekem reménységem a' háborúságnak napján. *R.* 16: 19.

18. Megszégyenittessenek, kik kergetnek engemet, és én ne szégyenüljek meg, féljenek ök, én pedig ne féljek: hozd reájok a' háborúságnak napját, és két féle nyomorúsággal rontsd meg öket. *'Solt.* 35: 4. *és* 40: 15. *R.* 15: 15.

VI. 19. (h) Azt mondotta nekem az Úr: menj el és állj meg e' népnek fiainak kapuikban, mellyen bemennek és kijönek a' Júdának királyi, és Jérusálemnek minden kapuiban.

(h) A' Szombatnak megtartására int szép ígéretekkel, és egyetemben kemény fenyegetésekkel.

20. És mond meg nekik: halljátok meg az Úrnak szavát, Júdának királyi, és egész Júda, és Jérusálemnek minden lakosi, kik bementek ez ajtókon.

21. Azt mondja az Úr: örizzétek meg a' ti lelketeket, és szombat napon semmi terhet ne hordjatok, sem a' Jérusálem' kapuin be ne vigyetek. *Neh.* 13: 19.

22. Se pedig a' ti házatokból terhet ki ne vigyetek szombat napon, semmi munkát ne tselekedjetek: hanem szenteljétek meg a' szombat napot, miképen a' ti atyáitoknak megparantsoltam. 2. *Mós.* 20: 8. *és* 23: 12. *és* 31: 13. *Ézék.* 20: 12.

23. De ök nem hallák meg, sem fülökkel arra nem figyelmezének: hanem megkeményíték nyakokat, hogy ne hallanák, és a' tanítást ne vennék. *R.* 11: 10. *és* 13: 10. *és* 16: 12.

24. Mert ha valóba hallgattok engemet, azt mondja az Úr, és nem viszitek be a' terhet a' városnak kapuin, hanem megszentelitek a' szombatnak napját, és semminemü dolgot akkoron nem tselekedéndetek.

25. Bemennek a' városnak kapuin akkoron a' királyok és a' fejedelmek, kik ülnek a' Dávidnak székiben, és járnak szekereken és lovakon, mind ö magok mind a' fö népek a' Júdának férjfiai, és Jérusálemnek lakosi: és a' városban lakoznak mind örökké. *R.* 22: 4.

26. És eljönek a' Júdának városiból, és Jérusálemnek környékiből, és Benjáminnak földé-

ből, és a' mező földről, és a' hegyes földről, és dél-felől, hozván egészen égetendő áldozatokat: minhát és tömjént, és hozván hálaadó áldozatokat az Úrnak házába.

27. Ha pedig nem engedtek énnekem, hogy megszentelnétek a' szombatnak napját, és ne hordanátok terhet, se teréhvel be ne mennétek a' Jérusálem' kapuin a' szombatnak napján: tüzet gerjesztek az ő kapuiban, melly megemészti Jérusálemnek kapuit, és meg nem oltatthatik.

XVIII. RÉSZ.

Az Isten szép hasonlatosság által megjelenti, hogy neki hatalma vagyon a' 'Sidókon, és hogy ha penitentziát tartanak, megtartja és oltalmazza őket, ha pedig penitentziát nem tartanak, megbünteti őket, holott bünöket is elöszámlálja. Végezetre Isten előtt panaszolkodik az ő ellene való álnok tanátsokról, és kéri Isten' segítségét az ő oltalmára, és ellenséginek veszedelmekre.

EZ a' beszéd, melly lőn az Úrtól Jeremiáshoz, mondván:

2. Kelj fel és menj be a' fazekasnak házába, és ott megmondom neked az én beszédemet.

3. Azért bemenék a' fazekasnak házába, és ímé fazekat tsinál vala az ő kerekén.

4. És elromla az edény a' fazekasnak kezében, mellyet sárból tsinál vala; és fordulván tsinála abból más edényt, a' mint jobbnak tetszék a' fazekasnak, hogy tselekednék.

5. És szólla az Úr nekem, mondván:

6. Vallyon mint e' fazekas, nem tselekedhetem-é úgy ti veletek, óh Izráelnek háza! azt mondja az Úr: ímé mint a' sár a' fazekasnak kezében, úgy vagytok ti az én kezemben, óh Izráel' háza. *Esa.* 45: 9. *Róm.* 9: 10. *Esa.* 64: 8.

7. A' melly hirtelen szóllok a' nép ellen, és az ország ellen, hogy kigyomlálom, megrontom, és elvesztem azt. *R.* 1: 10.

8. Ha megtér a' nép, a' melly ellen szóllottam, az ő gonoszságából, én is megtérek a' gonosztól, mellyet elvégeztem vala, hogy ő vele tselekedném. 1. *Mós.* 6: 6.

9. Viszontag ha szóllok a' nép felől és az ország felől, hogy megépítem, és megplántálom *azt.*

10. Ha gonoszt tselekeszik én előttem, és nem hallgatja az én szómat, megbánom (a) a' jót, mellyel végeztem vala, hogy vele jól tselekedjem.

(a) Vagy, elváltoztatom emberi mód szerént szólván; mert ha az emberek dolgokat elváltoztatják, jele, hogy az ő szándékokat magbánták.

11. Mostan azért szóllj a' Júda' férjfiainak és a' Jérusálemben lakozóknak, mondván: azt mondja az Úr: ímé én készítek ti ellenetek gonoszt, és gondolok ti ellenetek gondolatot: térjetek meg mostan, kiki mind az ő gonosz útáról, és a' ti útaitokat fordítsátok meg, és a' ti tselekedeteteket. 2. *Kir.* 17: 13. *R.* 7: 3. 25: 5. *és* 35: 15.

12. És azt mondották: nintsen szándékunk a' megtérésre, (b) hanem a' mi gondolatink után megyünk, és mindnyájan a' mi gonosz szívünknek gondolatját tselekeszszük. *R.* 2: 25.

(b) Így is fordíthatod: nintsen immár reménységünk.

13. Azért azt mondja az Úr: kérdjétek meg mostan a' népeket, ki hallott hasonlatost ehez? undokságot tselekedett az Izráelnek leánya. *R.* 2: 10.

14. (c) Vallyon elhagyja-é valaki a' mező' kősziklájának vizét, és azt, melly a' Libánus havasáról származik?

(c) Itt e' versben két szép hasonlatosság által kárhoztatja az Izráel' bolondságát: az ember mikor a' Libánusról folyóvízben közel ihatik, nem mégyen azért meszsze. Vagy a' melly hideg vizet a' mezőről bevisznek a' városba, mikor az ember abban ihatik, nem keresi azt másutt: de, *úgymond:* az Izráel engemet élővíznek kútfejét elhagyott, és a' mit nálam találhat meg, másnál keresi azt.

15. Mert elfelejtkezett én rólam az én népem, híjában tesznek áldozatot, holott megbotránkoztatták őket az ő útokban, a' régi útokban, hogy járnának az ösvényeken, tudniillik a' járatlan úton. *R.* 2: 32. 3: 21. 13: 25. *és* 17: 13. *R.* 6: 16.

16. Hogy az ő földöket elpusztítsam, és nevetségessé tegyem örökké; hogy valaki általmégyen rajta, elálmélkodjék és fejét tsóválja. *R.* 12: 11. 19: 8. *és* 49: 13. *és* 50: 13.

17. Mint a' napkeleti széllel elvesztem őket az ellenség előtt: hátamat, nem ortzámat mutatom nekik a' veszedelemnek napján. *Esa.* 27: 8. *és* 29: 6. *R.* 4: 11, 12, 13. *R.* 13: 14. 24.

II. 18. És mondának: jertek el, és gondoljunk Jeremiás ellen gondolatokat; mert a' paptól el nem vész a' törvény, és a' tanáts a' bölcstől, sem az ige a' Prófétától: (d) jertek el, és verjük meg őtet nyelvvel, se ne hallgassunk az ő szavára. *Mal.* 2: 7. *R.* 9: 8.

(d) Az az: dugjuk be az ő száját egyszóval. Továbbá kétképen magyarázhatjuk ezt, hogy azt mondják: a' paptól el nem vész, Először, Jeremiást veszessük el, mert jóllehet ő Papi nemből való Próféta és bölcs ember, mindazáltal ha ezt elvesztjük is, nem leszünk Pap nélkül, ki az Isten' törvényét magyarázza, sem Próféta nélkül. Másodszor: ne hallgassuk Jeremiást, dugjuk be egyszóval száját. A' mi Papjaink és Prófétáink lehetetlen dolog, hogy tévelygenének, kik a' törvényben tudósok.

19. Figyelmezzél Uram én reám, és az én peresimnek szavokat halld meg.

20. Avagy a' jóért gonoszszal kell-é fizetni, hogy árkot ástanak az én lelkemnek? emlékezzél meg, hogy én te előtted állottam, hogy ő érettek jót szóllanék, hogy ő rólok a' te haragodat elfordítanám.

21. (e) Annakokáért az ő fiokat vesd az éhségre, és hányd őket fegyverre: és legyenek az ő aszszonynépei özvegyek és árvák, és azoknak férjek halálos halállal veretessenek meg, az ő iffjai fegyver miatt veszszenek el a' hartzon. *'Solt.* 109: 10.

(e) Noha Isten' lelke által mondotta ezeket a' Próféta, mindazáltal minekünk nem kell követnünk, mert ez, kiváltképenvaló és ó Testamentomi példa. Más az, hogy úgy volt ő benne ez az Isten' ditsőségéért való buzgóság, hogy azt testi indúlattal meg nem fertéztette, melly nem adatott mindennek. Annakfelette, a' 'Sidók mindenestől meg keményedett és megvakúlt emberek voltak, mellyet Isten a' Próféta által, kiakart jelenteni. Mivelhogy azért mi bennünk ollyan ajándék nem volt mint Jeremiásban, mi a' Kristus' mondásához tartsuk magunkat: imádkozzatok ellenségtekért is; mert ha valakinek gonoszt kívánunk, azt vetik szemünkre: nem tudjátok mitsoda indúlatból szólltok.

22. Hallattassék a' kiáltás az ő házokból, mikoron nagy hirtelen rájok hozod a' sereget; mert vermet ástanak, hogy megfogjanak engemet, és tört vetettenek az én lábamnak.

23. Te pedig Uram tudod minden ő tanátsokat az én halálomra én ellenem; ne kegyelmezz meg az ő álnokságoknak, és az ő bünöket el ne töröld a' te szemeid elől: elhulljanak te előtted, a' te haragodnak idején tselekedjél ő ellenek.

XIX. RÉSZ.

Az Isten a' Próféta által az egész Júda' országának romlását és veszedelmét jelenti meg, a' fazékjártó edényének elrontása és törése által.

AZT mondja az Úr: menj el, és végy magadnak a' fazekastól egy sárból tsinált korsót, és vedd melléd a' népnek véneit, és a' Papoknak véneit.

2. És menj ki a' Hinnon' fiának völgyéhez, melly vagyon a' Napkeleti kapu felől, és nagy szóval kiáltsad a' szókat, mellyeket én neked mondok.

3. És ezt mondjad: halljátok meg az Úrnak beszédét Júdának királlyai, és Jérusálemnek lakosi; így szóll a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ímé nyomorúságot hozok ez helyre, úgy annyira, hogy valaki meghallándja azt, megtsendülnek az ő fülei belé. 1. *Sám.* 3: 11. 2 *Kir.* 21: 12.

4. Azért, mert elhagytanak engemet, és elidegenítették ez helyet, és áldozatot tettenek benne az idegen isteneknek, kiket sem ők nem esmertek, sem az ő attyaik, sem a' Júdának királlyai, és betöltötték ez helyet ártatlan vérrel. *Esa.* 65: 11. *R.* 2: 13. 17: 19. *és* 5: 7. 19. *és* 15: 6. *és* 17: 13.

5. És emelének oltárokat a' Bálnák, hogy az ő gyermekeket a' tűzben megégetnék, és áldoznának a' Bálnak: mellyet nem parantsoltam, sem felőle nem szóltam, söt még eszemben is nem jutott.

6. Azért ímé eljönek a' napok, azt mondja az Úr, és ez hely nem hívattatik többé Tófetnek, és a' Hinnon' fiának völgyének, hanem megölésnek völgyének. *R.* 7: 32.

7. És (a) híjábanvalóvá teszem Júdának, és Jérusálemnek tanátsát ez helyen (b) és levágatom őket fegyverrel az ő ellenségi előtt, és az ő lelkek' keresőinek kezek által; és az ő holt testeket az égi madarakkal étetem meg, és a' földnek fene vadaival. *R.* 15: 3. *és* 16: 4.

(a) Az eredeti nyelvben megüresítés vagyon: hasonlatosság szerént való szóllás. Láttatik ahoz az edényhez intézni beszédét, mellyről az elsö versben emlékezett.

(b) Az az, Jérusálemben.

8. És a' várost tsudának teszem, és minden megsüvölti, valaki által mégyen rajta álmélkodik és süvölt minden ő tsapásin. *R.* 18: 16. 49: 13. *és* 50: 13.

9. És megétetem velek az ő fiaiknak és leányaiknak húsokat, és kiki mind az ő barátjának húsát megeszi a' megszállásban és a' szorúlásban, mellyel megszorongatják őket az ő ellenségik, és a' kik keresik az ő lelkeket. 3. *Mós.* 26: 29. 5. *Mós.* 28: 53. *Sír.* 4: 10.

10. Azután törd el a' korsót szemek' láttára azoknak, kik te veled elmennek.

11. És mond ezeket nekik: azt mondja a' seregeknek Ura: így megrontom e' népet és e' várost, mint megrontja az ember a' fazekastól tsinált edényt, mellyet többé meg nem építhetnek: és a' Tófetben temettetnek el, mert más hely nem lészen a' temetségre. *R.* 7: 32.

12. Úgy tselekeszem, még is azt mondom e' hellyel, és az ő lakozóival, azt mondja az Úr, hogy tegyem e' várost ollyanná mint a' Tófet.

13. És lésznek Jérusálemnek házai, és Júdának királlyainak házai, mint a' Tófetnek helye undokok; mind a' házakért, mellyeknek tetején áldoztanak az égnek minden seregének, és áldozatot tettenek az idegen isteneknek. *R.* 7: 18.

II. 14. Azután haza jövén Jeremiás Tófetből, a' hová küldötte vala őtet az Úr, hogy Prófétálna, megállapodék az Úr' házának tornátzában, és szólla az egész községnek:

15. Azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ímé elhozom e' város ellen, és mind az ő több városi ellen, mind azt a' gonoszt, mellyről szóllottam ő ellene: mert megkeményítették az ő nyakokat, hogy ne hallanák az én beszédimet. *R.* 7: 25. *és* 17: 23.

XX. RÉSZ.

Passur Jeremiást megveri, és megfogván őtet a' tömlötzbe veti; másod napon Jeremiás jövendöt mond Passurnak, és minden ő háza' népének gyalázatos fogságáról. Azután a' Próféta elő hozván az ő hivatalát, panaszolkodik nyomorúságiról, és kéri az Isten' segítséget az ő ellenségi ellen, és lelkében bizodalmat vévén, az Istennek hálákat ád az ő szabadításáért, és ellenségeinek rontatásokért.

ÉS hallá Passur Pap, az Immer' fia, (ő pedig fejedelem vala az Úrnak házában,) mikor Jeremiás prófétálván e' szókat mondaná;

2. És megtsapdosá Passur Jeremiás Prófétát, és veté őtet a' tömlötzbe, melly vala a' Benjáminnak felső kapujában, melly az Úr' házának ellenében vala.

3. És lőn más nap, hogy kivenné Passur Jeremiást a' tömlötzből. És monda neki Jeremiás: nem Passurnak (a) hívta az Úr a' te nevedet, hanem (b) Mágor Missábibnak.

(a) Passur az az, mindenekben félelmes és sárgaságot szerző.

(b) Mágor Missábib, az az, mindenfelől félelmes.

4. Mert azt mondja az Úr: ímé én adok te beléd félelmet, te beléd és a' te barátidba, kik elhullanak az ő ellenségeiknek fegyverek miatt, a' te szemeid' láttokra; és az egész Júdát adom a' Babilóniai király' kezébe, és elviszi őket Babilóniába, és fegyverrel levágatja őket.

5. És annakfelette e' városnak minden erősségét, munkáját, ditsösségét; és a' Júda' királlyainak minden kintseit adom az ő ellenségeinek kezeibe, és sákmányra hányják azokat, elragadozzák, és Babilóniába viszik. *R.* 15: 13. *és* 17: 3.

6. Te pedig Passur, és a' te tseléded a' rabságra vitettek: Babilóniába mégy, és ott halsz meg, és ott temettetel el, te és a' te barátid, kiknek hamissan prófétáltál.

II. 7. Meggyöztél, Uram, *beszédeddel* engem' (c), és meggyözettettem, erössebb voltál nálamnál, és feljül haladtál engemet: szüntelen tsúfolnak engemet, az egész Júda tsúfol engemet.

(c) Panaszolkodik a' Próféta Isten előtt, hogy a' prófétálásra felindította, és immár ennyi sok nyomorúságot, háborúságot kell szenvedni: holott az előtt azt mondotta vala neki, hogy semmit ne féljen 1. Rész. Némellyek így fordítják: elhitettél engemet.

8. Mert mioltától fogva szóllni kezdettem, kiáltok az ellenem való boszszúságról, és az én romlásomról kiáltok: mert az Úrnak szava énnekem mindenkor gyalázatomra és tsúfolásomra vagyon. (d) *Esa.* 57: 4.

(d) Az az, az időtül fogva, hogy a' te beszéded nekem gyalázatomra volt, mind tsak panaszommal bántottalak tégedet. Így is fordíthatod: a' mitől fogva szóllni kezdettem, mivelhogy az ő hamisságokat és a' pusztulást kiáltottam, a' te beszéded énnekem gyalázatomra volt:

9. Azért

9. Azért mondék: soha többé arról meg nem emlékezem, sem az ő nevébe nem szóllok: de az én szívemben az Úrnak ígéje ollyan volt, mint az én tsontaimban rekesztett égő tűz, és azt hordozván elfáradék, és nem hordozhatám.

10. Jóllehet halljam sokaknak rágalmazásokat, és az ő minden felől való fenyegetéseket, azoknak is, a' kik így szóllnak: mondjátok meg, mit szólljunk: (e) minden én barátim az én tántorodásomra figyelmeznek, mondván: talám megbotránkozik, és megfoghatjuk ötet, és boszszút állhatunk rajta.

(e) A' hamis prófétákat érti, kik a' községnek kívánsága szerént szóllnak.

11. De az Úr én velem *vagyon* úgy mint erős Óriás; azért az én kergetőim elesnek, és nem érnek én velem, igen megszégyenülnek, mert nem jól lészen dolgok, örökké való gyalázat lészen rajtok, mellyről nem felejtkeznek. *R.* 1: 8. 19. *és* 15: 20. *R.* 17: 18. *R.* 23: 40.

12. Azért óh seregeknek Ura! ki megpróbálod az igazat, ki látod a' veséket, és a szívet, lássam a' te boszszúállásodat ő rajtok mert neked jelentettem meg az én ügyemet. *R.* 11: 20. *és* 12: 3. *R.* 15: 15. *és* 18: 18.

13. Énekeljetek az Úrnak, dítsérjétek az Urat: mert a' szegénynek lelkét megszabadította a' gonoszoknak kezéből: ki ezt mondá:

14. Átkozott légyen az a' nap, mellyen születtettem volt; az a' nap, mellyen az én anyám szült engemet, ne légyen áldott. *R.* 15: 9.

15. Átkozott az ember, ki hírré tette az én atyámnak, mondván: születtetett neked férjfiú magzatod; és megörvendeztette ötet. *Jób.* 3: 3.

16. És légyen az ember ollyan mint a' városok, mellyeket elvesztett az Úr, és meg nem bánta: annakfelette halljon reggel kiáltást, és zenebonát délben (f) 1. *Mós.* 19.

(f) Az az, soha ne legyen annak az embernek nyúgodalma se reggel se délbe.

17. Miért hogy meg nem ölt engemet az én anyámnak méhében? és az én anyám nekem koporsóm lett volna, és méhében soha senkit nem fogadott volna.

18. Miért jöttem ki az én anyámnak méhéből, hogy látnám a' nyomorúságot és a' bánatot, és hogy az én életemnek napjai gyalázatban végeztetnének el. *Jób.* 3: 20.

XXI. RÉSZ.

Sédékiás király tanátsot kérd Jeremiás prófétától, minekutánna Nabukodonozor megszállotta volna Jérusálemet, ki a' királynak megizeni, a' városnak, és a' benne valóknak nagy veszedelmeket. Annakokáért inti a' népet, hogy életekről viseljenek gondot, hódoljanak meg az ellenségnek. A' király' házanépét inti penitentziára.

EZ a' beszéd, melly lön az Úrtól Jeremiáshoz; mikor küldé ő hozzá Sédékiás király Passurt a' Melkiás' fiát, és Sofoniást a' Maasiás' Pap' fiát, mondván:

2. Kérd meg most mi érettünk az Urat, mert Nabukodonozor a' Babilóniának királlya viaskodik mi ellenünk: hogy ha tselekeszik-é mi velünk az ő tsudái szerént, és elhágy-é minket Nabukodonozor?

3. És monda nekik Jeremiás: azt mondjátok Sédékiásnak:

4. Így szóll az Úr az Izráelnek Istene: ímé én megtartóztatom minden hadi szerszámotokat, mellyek a' ti kezeitekben vagynak, mellyekkel ti viaskodtok a' Babilóniai király ellen, és a' Káldeusok ellen, kik onnan kivül megszállottanak titeket, és beiktatom öket a' városnak közepibe.

5. És én vívok ti ellenetek, kinyújtott kézzel, és erős karral, és búsulással, és nagy felindulással.

6. És megverem e' városnak lakosit, mind embert, 's mind oktalan állatot; nagy döghalállal halnak meg.

7. És annakutánna azt mondja az Úr: adom Sédékiást a' Júda' királlyát, és az ő szolgáit, és a' népet, és a' kik megmaradnak a' városban a' döghaláltól, a' fegyvertől, és az éhségtől, Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak kezébe, és az ő ellenséginek kezekbe, és azoknak kezekbe, kik keresik az ő lelkeket, és megöli öket fegyvernek élivel: nem kedvez nekik, nem enged, és nem könyörül rajtok.

II. 8. E' népnek pedig ezt mondjad: azt mondja az Úr: Ímé én előtökben adom nektek az életnek és a' halálnak útát.

9. A' ki e' városban marad, fegyver, éhség, és döghalál miatt kell meghalni, a' ki pedig kimegyen belőle; és a' Káldeusokhoz hajol, kik megszállottanak titeket, az él, és az ő élete ragadomány gyanánt lészen ő neki. *R.* 38: 2.

10. Mert én, ortzámat fordítottam e' városnak veszedelmére, nem megszabadúlására; azt mondja az Úr; a' Babilóniai király' kezébe adattatik, és tűzzel égeti meg.

III. 11. És a' Júda' királlyának házának mondmeg: halljátok meg az Úrnak szavát.

12. Óh Dávid' háza, azt mondja az Úr: hamarsággal tegyetek igaz ítéletet, a' nyomorultat mentsétek meg a' nyomorgatónak kezéből: hogy az én haragom mint a' tűz ki ne menjen, és felgerjedjen, és ne legyen, ki megolthassa, az ő tselekedeteknek gonoszságáért. *R.* 22: 3.

13. Ímé én reád megyek Jérusálem, ki lakol a' mezőn való köszíklának völgyében, (a) azt mondja az Úr: kik azt mondjátok: kitsoda jő mi ellenünk? és ki jő be a' mi házainkba?

(a) Érti a' Sion' várát, mellynek mellette völgyek és mezők valának.

14. És meglátogatlak (b) a' ti tselekedeteteknek gyümöltse szerént, azt mondja az Úr, és tüzet gyújtok az ő erdejében, és köröskörnyül mindeneket megemészt. *R.* 17: 27.

(b) E' fenyegetésnek betellyesedését lássad. 1. *Krón.* 36: 19. és alább az 52-dik résznek 13-dik versében.

XXII. RÉSZ.

A' Próféta Isten' parantsolatjából inti a' királyt, a' fejedelmeket, és a' községet megtérésre ígéretek és fenyegetések által: azután minden rendnek gonoszságát meggondolván, nevezet szerént a' királyoknak, Joakáznak, Joákimnak és Jekóniásnak mondja meg az ő nyomorúságokat.

AZT mondja az Úr: menj alá a' Júda' királlyának házába, és ott mond meg e' szót.

2. Ezt mondjad: halld meg az Úrnak szavát Júdának királlya, ki ülsz a' Dávid' királyi székiben, te és a' te néped, kik bejártok e' kapukon.

3. Azt mondja az Úr: tegyetek ítéletet, és igazságot, (a) és mentsétek meg a' nyomorúltat a' nyomorgatónak kezéből, a' jövevényt, árvát, és az özvegyet ne nyomorgassátok, és erőszakot rajtok ne tegyetek, és az ártatlan vért ez helyen ki ne ontsátok. *R.* 21: 12. *R.* 7: 6.

(a) Ítéletet és igazságot tselekedni a' királynak, nem egyébb, hanem az igazakat, nyomorultakat, ártatlanokat oltalmazni, a' gonoszokat pedig megbüntetni, Néha pedig az írásban ítéletet tselekedni nem egyébb hanem Isten' törvénye szerént tselekedni.

4. Mert ha tselekedvén tselekeszitek e' dolgot, bemennek e' háznak kapuin, a' Dávidnak magvából való királyok, kik ülnek az ő székiben, szekereken és lovakon ülvén, mind ő, 's mind az ő szolgái, 's mind pedig az ő népe. *R.* 17: 25.

5. Ha nem fogadjátok e' szókat, én magamra megesküttem, azt mondja az Úr, hogy ez ház elpusztúl.

6. Mert azt mondja az Úr a' Júda' királlyának háza felöl: ollyan voltál te én elöttem mint Gileád, (b) és voltál a' Libánusnak feje, de ha el nem pusztítlak, mint a' városokat, mellyekben nem lakoznak. (c)

(b) Az az, híres neves voltál, és néppel tellyes, mint a' Gileád sok szépséggel gazdagsággal megékesítettelek vala, mint a' Libánust tzédrus fákkal.

(c) Mintha mondaná, bátor igaz Isten ne legyek, ha el nem pusztítalak. De ezt nem mondja ki az Isten, hogy megtanítson minket arra, hogy az esküvéssel mértékletessen éljünk.

7. És felkészítem te ellened a' rablókat, mindeniket az ő fegyverével, és kivágják a' te válogatott tzédrusidat, és a' szénre teszik. *R.* 15: 6.

8. És által mennek e' városon sok népek, és azt mondják egymásnak: miért mivelte az Úr ezt e' nagy várossal? 5. *Mós.* 19: 24. 1. *Kir.* 9: 8.

9. És ezt mondják: mert elhagyták az ő Uroknak Isteneknek frigyét, és térdet fejet hajtottanak az idegen isteneknek, és nekik szolgáltanak.

II. 10. Ne sirassátok a' halottat, és ne bánkódjatok rajta, hanem sírván sirassátok a' ki a' rabságra vitetik, mert többé viszsza nem jö, és az ő születésének földét nem látja.

11. Mert azt mondja az Úr Sallum felöl, Jósiásnak a' Júda' királlyának fia felöl, ki uralkodik Jósiásnak az ő attyának helyette, mikor kimégyen e' helyből; viszsza nem tér többé.

12. Hanem a' hová a' rabságra elvitettetik, ott hal meg: és e' földet többé nem látja.

III. 13. Jaj annak, a' ki házat épít hamissan magának, és felházakat álnokúl, és az ő felebarátjával ingyen szolgáltat, és munkájának bérit neki meg nem adja. 3. *Mós.* 19: 13. 5. *Mós.* 24: 14, 15. *Hab.* 2: 9.

14. A' ki ezt mondja: nagy házat építek magamnak, és széles vatsoráló helyet, és nagy ablakokat tsinál rajta, és tzédrus fából tsinált deszkákkal bélli meg, és megfesti miniummal.

15. (d) Uralkodol-é azért, hogy tzédrussal keríted meg magadat? a' te atyád nem ett-é és nem ivott-é! mikor igazságot és ítéletet tselekednék, akkor jól volt neki dolga.

(d) Az az: nem ez tészen tégedet királlyá, hogy tzédrus fákból tsinált házban lakol; hanem ha igazságot és ítéletet tselekeszel, és a' te atyádat követed, ki királyi módra lakott, de azonközben igazságot tselekedett, és jól volt dolga.

16. Igaz törvényt tett a' szegénynek és a' szükölködönek, és akkor jól volt dolga: nem ez-é az én igaz esméretem, azt mondja az Úr?

17. De a' te szemeid, és a' te szíved tsak a' fösvénységre vagynak, és az ártatlan vérnek kiontására, és a' ragadományra, és a' nyomorgatásra, hogy ezeket tselekedjed.

18. Azért azt mondja az Úr Joákim felöl, Jósiásnak a' Júda' királlyának fia felöl: nem siratják ötet, *mondván*: jaj atyámfia; vagy, jaj húgom! nem siratják ötet; jaj Uram, jaj az ő ditsőségének. *R.* 16: 4. 5, 6.

19. Szamárnak temetségével temettetik el; kivonattatik és elvettetik a' Jérusálem' kapuin kivül. *R.* 15: 3. *R.* 36: 30.

20. Menj fel a' Libánus' hegyére (e) és kiálts, és a' Básán' hegyében emeld fel szódat, és kiálts minden felé, mert elromlottanak mind a' te szeretöid.

(e) Az az, haszontalan lészen akár az Assíriabelieknek, akár az Égyiptombelieknek esedezzél.

21. Szólltam teneked még mikor békességben volnál, de azt mondottad: nem hallgatlak: ifjúságodtól fogva ez a' te útad, hogy az én szómat nem hallgattad. *R.* 5: 23. *és* 7: 23, 24, 25, 26, 27, 28. *és* 11: 7, 8, 10. *és* 13: 10, 11. *és* 16: 12. *és* 17: 23. *és* 18: 12, *és* 19: 15.

22. Minden te pásztoridat megemészti a' szél, és a' te szeretöid a' rabságra mennek; akkor szégyent vallasz, és megpirúlsz mind a' te gonoszságodért.

23. Te, ki lakozol a' Libánusban (f), fészket vertél a' tzédrus fákon: mitsoda lészen a' te vígasságod, mikoron eljönek a' te fájdalmid, mint a' gyermek szülö aszszonynak fájdalmi?

(f) Az az, lakozol gyönyörüségesen a' Libánuson termett tzédrus fákból tsinált házban.

IV. 24. Élek én, azt mondja az Úr: hogy ha Jekóniás, Joákimnak a' Júda' királlyának fia ollyan volna is mint az én jobb kezemben való gyürü, mindazáltal onnan én téged' kivonnálak.

25. És adlak tégedet a' te lelked keresöinek kezekbe, és azoknak kezekbe, kiknek tekintetitöl félsz, és a' Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak kezébe, és a' Káldéusoknak kezekbe.

26. És elvitetlek tégedet, és a' te anyádat, ki szült tégedet, az idegen földre, mellyben nem születtettetek, és ott meghaltok.

27. És a' földre viszsza nem jönek, mellyre az ö lelkek kívánkoznék.

28. (g) Avagy útálatos, és elromlott edény-é e' férjfiú, Jekóniás? avagy olly edény-é, kiben semmi gyönyörüség nintsen? miért vettettenek el ö és az ö magva, és a' földre hányattattanak, mellyet ök nem tudtanak?

(g) A' népnek beszédi ezek, kik azt mondhatták volna, hogy nem veszti Isten és nem törli el a' Jekóniás királyt.

29. Föld! föld! föld! halld meg az Úrnak szavát.

30. Azt mondja az Úr: írjátok fel, hogy e' férjfiú árva lészen, kinek semmi jó elömenetele nem lészen az ő idejében: mert senkinek, ki az ő magvából a' Dávid' székiben ül, jó állapotja nem lészen, és többé Júda' országában nem uralkodik.

XXIII. RÉSZ.

Fenyegeti e' Részben, közönségesképen a' pásztorokat, az az, a' fejedelmeket, holott azonközben vígasztalja a' népet az Anyaszentegyháznak következendö épületivel. Végezétre a' hamis próféták feddi, kik a' népet látásoknak színe alatt megtsalják vala, egyetemben a' népet is feddi, mivelhogy az igaz próféták tsúfolják vala, és mind a' két rendbelieket veszedelemmel fenyegeti.

JAJ a' pásztoroknak, kik elvesztik és elszaggatják az én mezömnek juhait, azt mondja az Úr. *Ézék.* 34: 2.

2. Azért azt mondja az Úr, az Izráelnek Istene, a' pásztoroknak, kik legeltetik az én népemet: ti kergettétek el az én juhaimat, és

elszéllesztétek őket, és meg nem látogattátok őket; ímé én meglátogatom ti rajtatok a' ti gonosz tselekedeteteknek gonoszságát; azt mondja az Úr.

3. Én pedig öszve gyűjtöm az én juhaimnak maradékát minden földekről, mellyekre üzéndem őket, és viszsza hozom őket az ő aklokba, és szaporodnak, és megsokasodnak.

4. És rendelek ő melléjek pásztorokat, kik legeltessék őket; és többé nem félnek, és nem rettegnek, sem meg nem fogyatkoznak, azt mondja az Úr. *Ézék.* 34: 11, 12.

5. Ímé eljönek a' napok, azt mondja az Úr, és feltámasztom a' Dávidnak igaz magvát, és uralkodik a' király, és szerentsésen tselekeszik, ítéletet és igazságot tselekeszik e' földön. *R.* 33: 14, 15. *Ésa.* 4: 2. *és* 40: 11. *Dán.* 9: 24. *Ján.* 1: 45.

6. Annak idejében megszabadúl Júda, és az Izráel tsendességben lakozik: és ez az ő neve, mellyel nevezik ötet, az Úr a' mi igazságunk. 5. *Mós.* 33: 28.

7. Azért ímé elközelgetnek a' napok, azt mondja az Úr, mellyekben nem mondják többé: él az Úr, ki kihozta az Izráel' fiait Égyiptomnak földéből; *R.* 16: 14.

8. Hanem inkább: él az Úr, ki kihozta, és elhozta az Izráel' házának magvát az Északi földről, és minden földekről, mellyekre kiüztem vala őket: és lakoznak az ő földökben.

II. 9. A' Prófétákért megkeseredett az én szívem én bennem, minden én tsontjaim megmozdúltanak, ollyan vagyok mint a' részeg ember, kit a' bor meghatott, az Úrért, és az ő szent ígéjéért. (a)

(a) Az az, az Istenhez és az ő ígéjéhez való buzgó szerelmem, és azért való boszszú állásnak kívánsága miatt.

10. Mert a' föld betölt paráznákkal, mert a' hamis esküvésért a' föld elpusztíttatott, a' puszta tának mezeje elszáradott, és az ő futások a' gonoszra vagyon, és az ő hatalmasságok hamis volt. *R.* 5: 7. *és* 9: 1.

11. Mert mind Próféta, mint Pap színmutatók voltanak, még az én házamban is megtaláltam az ő gonoszságokat, azt mondja az Úr. *R.* 5: 2. *R.* 5: 31. *és* 6: 13. *és* 8: 10. *és* 14: 18.

12. Azért az ő útok lészen ollyan mint az igen sík útak, a' setétben megbotránkoznak, és elesnek: mert háborúságot hozok ő reájok, az ő meglátogatásoknak esztendejét, azt mondja az Úr. *R.* 13: 16.

13. A' Samariabeli Prófétákban is láttam bolondságot; a' Bál' nevében prófétáltanak, és elcsalták az én népemet az Izráelt.

14. És a' Jerusálembeli Prófétákban is láttam rútságot: paráználkodnak, és hazugsággal járnak; és a' gonoszoknak pártjokat fogják, úgy annyira, hogy senki meg nem tér az ő gonoszságából: úgy tartom őket mint Sodomát, és a' benne lakozókat mint Gomorát. *Ésa.* 1: 9.

15. Azért azt mondja a' seregeknek Ura azoknak a' Prófétáknak: ímé én adok enniek ürmöt, és inniok mérget nekik: mert a' Jerusálembeli Prófétáktól ment ki a' gonoszság minden földre. *R.* 9: 15. *R.* 8: 14. *és* 9: 15.

III. 16. Azt mondja a' seregeknek Ura: ne hallgassátok azoknak a' Prófétáknak szavokat, kik prófétálnak tinektek: megbolondítanak titeket, az ő szíveknek látását szólják, nem az Úrnak szájából.

17. Szüntelen azt mondják azoknak, kik megútálnak engemet: azt mondta az Úr: békességtek lészen tinektek; és mindeneknek, kik járnak az ő szíveknek keménységében azt mondották: nem jő ti reátok a' veszedelem. *R.* 6: 14. *és* 8: 11. *Ézék.* 13: 10. *Zak.* 10: 2.

18. Mert ki állott az Úrnak tanátsában? és látta 's hallotta az ő ígéjét? ki figyelmezett az ő ígéjére, és meghallotta?

19. Ímhol az Úrnak szélvesze nagy haraggal kijő, és a' következendő szélvész a' hitetleneknek fejekre esik. *R.* 30: 23, 24.

20. Nem szűnik meg az Úrnak haragja mind addig is, míg meg nem tselekeszi, és míg az ő szívének gondolatját be nem tellyesíti, az utólsó napokban értitek meg e' dolognak értelmét.

21. Nem küldöttem azokat a' Prófétákat, és ők futnak vala: nem szóllottam nekik, és ők prófétálnak vala. *R.* 14: 13. 14.

22. Ha az én tanátsomat fogadták volna, bizonyára megtanították volna az én népemet az én ígémre, és megtérítették volna őket az ő gonosz útairól, és az ő tselekedeteknek gonoszságáról.

23. Nemde nem közel való Isten vagyok-é én? azt mondja az Úr, és nem meszsze való? (b)

(b) Az az, mivelhogy én ti hozzátok igen közel vagyok, nem távol vagyok, mindeneket jól látok.

24. Vallyon elrejtezhetik-é valaki a' rejtekhelyekben, hogy én ne lássam ötet? azt mondja az Úr; én vallyon nem töltöm-é be a' mennyet és a' földet? azt mondja az Úr. *'Solt.* 126: 7. *Ámós.* 9: 2, 3.

25. Hallottam, hogy mondják a' Préféták, kik prófétálnak az én nevemben hazugságot, mondván: álmot láttam, álmot láttam.

26. Meddig lészen a' hamis Prófétáknak szívekben ez, kik az ő szíveknek tsalárdságát prófétálják?

27. Kik elakarják az én népemmel felejtetni az én nevemet az ő álmokkal, mellyeket minden az ő társának beszéll, miképen az ő attyaik elfejtkeztek az én nevemről a' Bálért. *Bir.* 3: 7. *és* 8: 33.

28. A' melly Prófétánál álom vagyon, beszélljen álmot, a' kinél pedig az én ígém vagyon, beszéllje az én ígémet igazán: mitsoda hasonlatosság vagyon a' polyva és a' búza között? azt mondja az Úr.

29. Nem ollyan-é az én ígém mint a' tűz, azt mondja az Úr, és a' pöröly, melly megrontja a' kősziklát?

30. Annakokáért ímé én a' Prófétákra térek, azt mondja az Úr, kik az én beszédimet ellopják, kiki mind az ő barátjától. 5. *Mós.* 18: 20. *R.* 14: 14, 15.

31. Ímé én a' Prófétákra térek, azt mondja az Úr, kik felemelik nyelveket, és azt mondják: monda *az Úr.*

32. Ímé én a' Prófétákra támadok, kik hazug álmokat prófétálnak, azt mondja az Úr, és beszéllik azokat, és megtsalják az én népemet az ő hazugságokkal, és hízelkedésekkel: én pedig nem botsáttám őket, sem parantsoltam nekik, és használván nem használtanak e' népnek: azt mondja az Úr. *Sofon.* 3: 4.

IV. 33. (c) Mikoron pedig megkérd tégedet e' nép, avagy Próféta, avagy Pap, mondván: mitsoda az Úrnak terhe? akkor feleld azt nekik, mitsoda az Úrnak terhe? ez tudniillik: elhagylak titeket, azt mondja az Úr.

(c) Azok ellen szóll, a' kik tsúfságból kérdik vala a' Prófétáktól, mi volna az Úr' terhe.

34. Mert a' melly Próféta, avagy Pap, avagy község, azt mondándja: ez az Úrnak terhe (d), meglátogatom azt az embert, és az ő házát.

(d) Az az, valaki tsúfsággal szóll a' Prófétáknak prófétziájok felöl.

35. (e) Kiki mind azt mondja az ő barátjának és az ö attyafiának: mit felelt az Úr? és mit szólla az Úr?

(e) Megmondja, mimódon szólljanak és tudakozzanak a' Prófétáktól.

36. És az Úrnak terhét ne emlegessétek többé, mert mindennek terhes lészen az ő szava, ha elfordítjátok az élő Istennek, a' seregek' Úrának, a' mi Istenünknek beszédit.

37. Azt mondjad a' Prófétának: mit felele neked az Úr? és mit szólla neked az Úr?

38. Hogyha ezt mondjátok: ez az Úrnak terhe, azt mondja az Úr: mivelhogy ezt mondottátok: ez az Úrnak terhe, jóllehet küldék ti hozzátok, kik ezt mondanák: ne mondjátok: ez az Úrnak terhe.

39. Annakokáért elfelejtkezvén elfelejtkezem ti rólatok, és kigyomlállak titeket: és a' várost, mellyet tinektek, és a' ti atyáitoknak adtam, elvetem az én ortzám elöl.

40. És örökkévaló szégyent gyalázatot hozok ti reátok; melly el nem felejtetik. *R.* 22: 11.

XXIV. RÉSZ.

Isten mind példákban, mind pedig nyilván való beszéddel jelenti az Anyaszentegyháznak következendő épülését, és a' királynak 's a' népnek jövendő rabságra való vitelekről prófétál.

Látást mutata nekem az Úr: és ímé két kosár fige tétetett vala le az Úrnak temploma előtt, minekutánna Nabukodonozor a' Babilóniai király, Jekóniást, Joákimnak a' Júda' királlyának fiát elvivé, és a' Júdának főfő népeit, és az átsmestereket, és a' kovátsokat, Jérusálemből; és elvitte volna őket Babilóniába. 2. *Kir.* 24: 15. 2. *Krón.* 36: 10.

2. Az egyik kosárban igen (a) jó figék valának, mineműk az idején érő figék: és a' másikban igen rosz figék valának, mellyeket meg sem ehetnének, azért, hogy roszszak volnának.

(a) A' jó figéken értetik a' népnek a' Babilóniai fogságból való megszabadíttatások; ismét az Istennek a' megszabadúltakhoz mutatott és mutatandó lelki és testi jótéteménye és kegyelme: ellenben a' hitván figéken értetik Sédékiásnak, az ő fejedelminek, és a' nép' maradékának számkivetése, gyalázatja, és végső romlása.

3. És monda az Úr énnekem: mit látsz te Jeremia? És mondék: figéket, igen jó figéket, és igen roszszakat, mellyeket az ő roszságok miatt megsem ehetnek.

II. 4. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

5. Azt mondja az Úr, az Izráelnek Istene: mint e' figéket látom hogy jók; azonképen megesmerem a' Júdának foglyait, kiket ez helyről a' Káldeusoknak földökbe vitettem, nekiek javokra.

6. És vetem az én szememet ő reájok, hogy jól tegyek velek, és e' földre viszszahozzám őket, holott megépítem őket, és el nem rontom, és elplántálom őket, és ki nem szaggatom. *R.* 16: 15.

7. És szívet adok nekiek, hogy megesmérjenek, hogy én vagyok az Úr, és ők én népem lésznek, és én nekik Istenek lészek: mert megtérnek én hozzám tellyes ő szívekből. 5. *Mós.* 30: 6. *R.* 32: 39. *Ézék.* 11: 19. *és* 36: 26, 27. *R.* 30: 22. *és* 31: 33. *és* 32: 38.

8. És mineműk a' rosz figék, mellyeket meg nem ehetnek a' keserűség miatt: azt mondja az Úr, ollyanná tészem Sédékiást a' Júda' királyát, és az ő maradékát, és az ő fejedelmit, és Jérusálemnek maradékát, kik megmaradtanak e' földön, és azokat, kik lakoznak Égyiptom' földében. *R.* 29: 17.

9. És vetem őket a' háborúságra, nekik veszedelmekre, e' földnek minden országiban: gyalázatra és példára, tsúf beszédre és szidalomra, minden helyeken a' hová kiűzöm őket. 5. *Mós.* 28: 37. *R.* 15: 4.

10. És ő reájok fegyvert botsátok, éhséget és döghalált, mind addig míg elfogynak a' földről, mellyet nekik adtam, és az ő attyaiknak.

XXV. RÉSZ.

A' Próféta bizonyságot tészen a' király és község felöl, hogy engedetlenek voltak az Isten' parantsolatihoz, annakokáért jövendöt mond a' hetven esztendeig való fogságról; azután minden pogányok, és a' Babilóniabeliek ellen is jövendöt mond, és azoknak veszedelmeket és romlásokat megmondja.

Ez a' beszéd, melly lőn Jeremiáshoz az egész Júda' népe felöl, Joákimnak negyedik esztendejében, ki Jósiásnak a' Júda' királyának fia vala, (melly első esztendeje Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak).

2. Melly beszédet szóllá Jeremiás Próféta mind az egész Júda' népének, és mind a' Jérusálemben lakozóknak, mondván:

3. Jósiásnak tizenhárom esztendejétől fogva, ki Ammonnak a' Júda' királyának fia vala, e' napig (ez huszonharmadik esztendeje), szólla az énnekem; és megmondtam nektek, reggel felkelvén, szólltam és meg nem hallgattátok.

4. És elküldte az Úr ti hozzátok mind az ő szolgáit a' Prófétákat, reggel felkelvén, és elküldvén: és meg nem hallottátok, és a' ti füleiteket le nem függesztettétek a' meghallásra. *R.* 7: 13, 25. *és* 11: 7. *R.* 11: 7, 8, 10. *és* 13: 10, 11. *és* 16: 12. *és* 17: 23. *és* 18: 12. *és* 19: 15. *és* 22: 21.

5. Kik ezt mondanák: térjetek meg mindnyájan a' ti gonosz útaitokról, és a' ti gonosz tselekedetetekből: és lakozzatok a' földön, mellyet az Úr adott nektek, és a' ti atyáitoknak mind örökkön örökké. 1. *Kir.* 17: 13. *R.* 18: 11. *R.* 35: 15. *Jon.* 3: 8.

6. És ne járjatok idegen istenek után, hogy nekik szolgálnátok, és térdet fejet hajtanátok nekik: ne gerjeszszetek fel engem a' ti kezetek' munkájával, és gonoszt veletek nem tselekeszem.

7. És nem engedtetek nekem, azt mondja az Úr, hanem fel akartok engem gerjeszteni a' ti kezeitek' munkájával, a' ti veszedelmetekre.

8. Azért azt mondja a' seregeknek Ura: mivelhogy nem engedtetek az én beszédimnek:

9. Ímé én elküldöm, és felveszem az Északnak minden nemzetségit, azt mondja az Úr, és Nabukodonozort a' Babilóniai királyt az én szolgámat, és behozom őket e' földre, és az ő lakozóira, és mind e' környül való nemzetségekre, és elvesztem őket, és tsudává tészem őket, és süvöltéssé, és örökkévaló pusztasággá. *R.* 19: 8.

10. És elvészem tőlök az örömet, és a' vígasságot, a' vőlegénynek és a' menyaszszonynak

szavát, a' malmóknak zörgéseket és a' szövétneknek világosságát. *Esa.* 24: 7. *R.* 7: 34. *és* 16: 9. *Ezék.* 26: 13.

11, És mind az egész föld elpusztúl, és tsudává lészen: és e' nemzetségek szolgálnak a' Babilóniai királynak hetven esztendeig.

II. 12. És lészen, mikoron betellyesednek a' hetven esztendők, meglátogatom (a) a' Babilóniai királyon, és az ő népén, azt mondja az Úr, az ő álnokságokat, és a' Káldeai földön, és örökkévaló pusztaságra vetem ötet. 2. *Krón.* 36: 22. *Esd.* 1: 1. *R.* 29: 10. *Dán.* 9: 2.

(a) Az az, megbüntetem a' Babilóniai királyt, 's mind az ő népét az ő gonoszságokért.

13. És betöltöm az én beszédimet azon a' földön mellyeket szólltam felőle, valami meg vagyon írattatva e' könyvben, mellyet prófétált Jeremiás minden nemzetségek felől.

14. Mert sok nemzetségek és nagy királyok szolgáltatják magokat ő velek; de én is megfizetek nekik az ő munkájok szerént, és az ő kezeknek tselekedete szerént. *R.* 27: 7.

III. 15. Mert azt mondotta az Izráelnek Ura Istene énnekem: vedd el az én kezemből e' harag' borának poharát (b), és köszönd azt minden nemzetségekre, mellyekhez én téged küldlek. *R.* 13: 12.

(b) Az Úr' borának pohara nem egyébb, hanem az Úr' haragja: annak elköszönése nem egyébb, hanem a' Prófétának jövendö mondása azoknak veszedelmek felöl, a' kiket nevez.

16. Hogy igyanak, részegüljenek meg, és bolondoskodjanak a' fegyver miatt, mellyet én ő közikbe botsátok.

17. És az Úr' kezéből elvévém a' pohárt, és köszöném minden nemzetségekre, mellyekhez külde engem az Úr.

18. Jérusálemre, és a' Júda' városira, és az ő királyira, és az ő fejedelmire, hogy elpusztítanám öket, tsudává tenném, süvöltésre és átokra méltóknak, amint vagyon e' mái napon.

19. Faraóra az Égyiptomnak királyára, az ő szolgáira, és az ő fejedelmire, és mind az ő községére:

20. És minden elelegyedett népre, és az Úz' földének minden királyira, és a' Filisteusok' minden királyira, és Askalonra, Gázára, Akkaronra, és Asdotnak maradékira.

21. Idumeára, Moábra, és az Ammonnak fiaira. *R.* 49: 7 *R.* 48. *R.* 49.

22. És Tírusnak minden királyira, és Sídonnak minden királyira, és a' szigeteknek minden királyaikra, kik túl vagynak a' tengeren. *R.* 47. *R.* 49: 23.

23. És Dédánra, és Témára: és Búzra, és mind azokra, kik e' világnak utolsó határin lakoznak. *R.* 49: 28. *R.* 9: 26.

24. És Arabiának minden királyira, és Arabiának elegy népének minden királyira, kik lakoznak a' pusztában. *R.* 49: 31.

25. És Zimrinek minden királyira, és Élámnak minden királyira, és a' Médusoknak minden királyaikra. *R.* 49: 34.

26. Északnak minden királyira, mind a' közel valókra, és mind a' távol valókra, egyről a' másikra: és a' földnek minden országira, mellyek e' földnek színén vagynak. és a' Sésáknak királya (c) iszik ezek után.

(c) Sésáknak királya, az az, az inneplö Babilóniának királya.

27. Azért mond ezt nekik: azt mondja a' seregeknek Ura Istene, az Izráelnek Istene: igyatok és részegüljetek meg, okádjatok, és hulljatok el, és fel ne keljetek a' fegyver elött, mellyet ti közitekbe küldök.

28. És lészen, ha a' te kezedből nem akarják a' pohárt elvenni, hogy igyanak belöle, azt mond nekiek: Így szóll a' seregeknek Ura: kétség nélkül meg kell innotok.

29. Mert ímé a' városra, melly az én nevemről neveztetett, el kezdem hozni a' háborúságot, tipedig büntetetlen maradtok-é? nem maradtok: mert fegyvert hozok a' földnek lakozóira, azt mondja a' seregeknek Ura. 1. *Pet.* 4: 17.

IV. 30. Te pedig nekik prófétáld meg mind e' szókat, és mond azt nekik: az Úr a' magasságból szóll, (d) és az ő szent lakó helyéből kiált, nagy kiáltással kiált az ő házára, minemű a' bornyomóknak kiáltások ollyan szóval kiált a' földnek minden lakozói ellen. *Joel.* 3: 16. *Ámós.* 1: 2.

(d) Az az, mint az oroszlán mikor prédát lát, nagy ordítással, és haraggal mégyen a' prédára, úgy az Isten az ő népe ellen.

31. Meghallattatik a' kiáltás a' földnek végére, mert törvénye vagyon az Úrnak a' pogányokkal, ő minden testnek ítélő bírája, a' hitetleneket veti a' fegyverre, azt mondja az Úr.

32. Így szóll a' seregeknek Ura: ímé az a' nyomorúság eljö egyik nemzetségről a' másikra, és nagy szélvész támad a' földnek határiból.

33. És levágattatnak az Úrtól (e) az napon egyik föld' végétől fogva a' másik végéig: nem sirattatnak, és egyben nem hordattatnak, és el nem temettetnek, ollyanok lésznek e' földnek színén mint a' ganéj. *R.* 16: 4.

(e) Az az, a' kik az Istennek a' bün ellen való rettenetes ítéletiből származott parantsolatjából megölettettek, azok mondattatnak itt az Úrtól, avagy az Úrnak megölettetteinek.

34. Jajgassatok pásztorok, és kiáltsatok, és heverjetek a' porban községnek nagyjai: mert betöltenek a' te megöletésednek napjai, a' ti elszélledésteknek napjai, és elhullotok noha drága edények vagytok. *R.* 4: 8. *és* 6: 26. *Esa.* 65: 12. *R.* 12: 13. *R.* 3: 16. *és* 13: 14, 24. *és* 18: 17.

35. És nem tudnak hová futni a' pásztorok, és a' községnek nagyjai nem tudnak hová szaladni.

36. A' pásztorok' kiáltásoknak szava hallattatik, és a' község' nagyjainak jajgatások; mert elpusztította az Úr az ő legeltető helyeket. *R.* 12: 11.

37. És elpusztíttatnak a' békességes legeltető helyek, az Úrnak haragja miatt:

38. Melly gerjedez haraggal, mint a' gyermekded oroszlán, melly elhagyja az ő barlangját: mert elpusztíttatott az ő földök a' nyomorgatónak keze miatt, és az ő búsúlásának haragja miatt.

XXVI. RÉSZ.

Jeremiás int mindeneket penitentziára, és az engedetlenek ellen hirdeti az Istennek ítéletit, annakokáért megfogják ötet és vádolják a' papok és hamis Próféták, de az Istennek kiváltképen való gondviseléséből megoltalmaztatik.

A' Joákim' uralkodásának elein, ki Jósiásnak a' Júda' királyának fia vala, lön e' beszéd az Úrtól, mondván:

2. Azt mondja az Úr: állj az Úr' házának tornátzában, és mond meg Júdának minden városinak, kik eljönek, hogy imádkozzanak az Úr-

nak házában, mind ez ígéket, mellyeket parantsoltam teneked, hogy szólljad nekiek; és az ígét el ne lopjad.

3. Ha szót fogadnak, és kiki mind megtér az ő gonosz útáról, én is megtérek a' gonosztól, mellyet gondolok, hogy reájok elhozzak, az ő tselekedeteknek gonoszságáért. *R.* 18: 8.

4. Azt mondom mégis, hogy mond meg nekiek: így szóll az Úr: ha nem fogadjátok szómat, hogy az én törvényemben járnátok, mellyet nektek elötökbe adtam:

5. És hogy engednétek a' Prófétáknak az én szolgáimnak beszédinek; kiket elbotsátok reggel felkelvén, és elküldvén, és nem engedtetek nekiek: *R.* 7: 13, 25. *és* 11: 7. *és* 25: 3.

6. Bizonyára tészem e' házat ollyanná mint Siló, és e' várost megátkozza e' földnek minden nemzetsége. 2. *Sám.* 4: 12. *R.* 7: 12, 14. *'Solt.* 78: 60.

II. 7. Meghallák pedig a' Papok, és a' Próféták, és az egész község, hogy Jeremiás ez ígéket szóllná az Úrnak házában.

8. És lön, mikor Jeremiás elvégezné a' beszédeket, mellyeket az Úr parantsolt vala, hogy megmondaná mind az egész községnek, megragadák ötet a' Próféták, a' Papok és a' község, mondván: meg kell halálnak halálával halnod.

9. Mert prófétáltál az Úrnak nevével, mondván: mint Siló ollyan lészen e' ház, és e' város: elpusztíttatik, úgyannyira, hogy még lakozó sem lészen rajta? és öszvegyüle mind a' község Jeremiás ellen az Úrnak házában.

10. Meghallák pedig a' Júdának Fejedelmi ezeket, és felmenének a' király' házából az Úrnak házába, és leűlének az Úrnak új (a) kapujának ajtajában.

(a) Mellyet épített volt Jótám király. 2. *Krón.* 27: 3.

11. És szóllának a' Papok, és a' Próféták a' fejedelmeknek, és az egész községnek, mondván: halálra méltó ez ember, mert jövendölt e' város ellen, amint tulajdon füleitekkel hallottátok.

III. 12. És szólla Jeremiás mind a' fejedelmeknek, és mind az egész községnek: az Úr küldött el engemet, hogy megprófétálnám e' ház ellen és e' város ellen mind e' szókat, mellyeket hallottatok.

13. Mostan azért megjobbítsátok a' ti útaitokat és igyekezeteteket; és fogadjátok az Úrnak a' ti Istenteknek szavát, és az Úr megbánja a' nyomorúságot, mellyel fenyeget titeket. *R.* 7: 3.

14. Én pedig ímé kezetekben vagyok, és tselekedjetek én velem amint jónak és igaznak tetszik tinektek.

15. Mindazáltal elhidjétek, hogyha megöltök engemet, ártatlan vér száll ti reátok, és e' városra, és az ő lakozóira: mert bizony az Úr küldött el engemet ti hozzátok, hogy a' ti füleitek' hallására megmondanám e' szókat.

IV. 16. És mondának a' fejedelmek, és mind az egész község a' Papoknak, és a' Prófétáknak: nem méltó ez ember halálra; mert az Úrnak a' mi Istenünknek nevében szóllott minekünk.

17. És felkelének a' földnek vénei közzül némelly férjfiak, és szóllának mind az egész községnek mondván:

18. A' Morástbeli Mikeás prófétált Ézékiásnak a' Júda' királyának idejében, és szóllott az egész Júda' népének, mondván: azt mondja a' seregeknek Ura: a' Siont mint a' szántó földet megszántják, és Jérusálem rakásokban lészen, és a' templomnak hegyét erdö növi be. *Mik.* 1: 1. *és* 3: 12.

19. Megölte-é azért ötet Ézékiás a' Júda' királya, és az egész Júda' népe? nem félte-é az Urat? nem könyörgött-é neki, és meg nem tartóztatta-é az Úr magát a' gonosztól, mellyel fenyegette öket? és mi nagy gonoszt tselekeszünk a' mi lelkünk ellen.

20. (a) Volt annakfelette egy ember, ki az Úrnak nevében prófétált, Úriás, Sémajának fia, Kirját-Jeárimból való, és prófétált e' város ellen, és e' föld ellen, mind a' Jeremiás' beszéde szerént.

(a) Némellyek a' magyarázók közzül azt mondják, hogy a' Jeremiás' jóakarói mondották ezt, mintha azt mondanák; egy Prófétát megölt vala Joákim király, de azt is nem jól mivelte volt. Némellyek azt mondják, hogy Jeremiás' ellenségi mondották: mintha azt mondanák: úgy vagyon, hogy Ezékiás nem ölte meg Mikeást, de Joákim megölte Úriást.

21. És meghallá Joákim király, és mind az utánna való urak, és minden főfő emberi az ő beszédit, és akará a' király ötet megölni, és megérté Úriás, és elfuta, és méne Égyiptomba:

22. És Joákim király embereket külde Égyiptomba, Elnatánt az Ákbor' fiát, és egyébb férjfiakat vele egyetemben Égyiptomba.

23. És kihozák Úriást Égyiptomból, és Joákim királynak eleibe vivék, ki megöleté fegyverrel, és az ő megholt testét vetteté a' községnek temető helyébe.

24. De az Ahikámnak a' Sáfán' fiának keze lön a' Jeremiással, hogy ne adnák ötet a' község' kezébe halálra.

XXVII. RÉSZ.

Isten a' Próféta által jelenti Nabukodonozornak birodalmát, és minden népeken való uralkodását, és a' népnek tanátsot ád. Azután a' királyt is inti, hogy meghódoljon a' Babilóniabeli királynak, es a' hamis Prófétáktól megoltalmazza magát; azonképen minden rendet int a' Babilóniabeli királyhoz való engedelemre, ígéretek és fenyegetések által.

A' Joákim' királyságának kezdetiben, ki Jósiásnak a' Júda' királyának fia vala, lön e' beszéd az Úrtól Jeremiáshoz, mondván:

2. Így szóll az Úr énnekem: tsinálj magadnak köteleket, és jármot, és vedd azokat a' te nyakadba. *R.* 28: 10.

3. És küld azokat az Édomnak királyához, és Moábnak királyához és a' Tírusnak királyához, és a' Sídonnak királyához követek által, kik eljönek Jérusálembe Sédékiáshoz a' Júda' királyához.

4. És parantsold meg nekiek, hogy az ő uroknak megmondják: azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ezt mondjátok a' ti uraitoknak:

5. Én teremtettem a' földet, az embert, a' barmot, melly a' földnek színén vagyon, az én nagy erőmmel, és az én kinyújtott karommal: és adtam azt annak, a' ki kedves volt az én szemem előtt. *Dán.* 4: 14, 22.

6. És most én adtam mind e' tartományokat kezébe Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak az én szolgámnak, sőtt még a' mezei állatokat is neki adtam, hogy neki szolgáljanak. *R.* 25: 9.

7. És szolgálnak neki minden nemzetségek, és az ő fiának, és az ő unokájának: mind addig míg az ő földöknek (a) ideje el nem jö, és az önnön maga ideje; és szolgálnak neki sok nemzetségek, és nagy királyok.

(a) Idöt és határt rendelt Isten az ö titkos tanátsában a' birodalmaknak; akár eleit avagy kezdetit nézzed azoknak, akár végét és kimenetelit: ismét akár keresztyén, akár pedig pogány hatalmasságok által bírattassanak és igazgattassanak azok.

8. És lészen, hogy a' nemzetség és az ország, mellyek neki nem szolgálnak, tudniillik Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak; és a' ki nem teszi nyakát a' Babilóniai királynak jármába: fegyverrel, éhséggel, és döghalállal megbüntetem azt a' nemzetséget, azt mondja az Úr, míglen megemésztem öket az ö keze által.

9. Ti azért ne hallgassátok a' ti Prófétáitokat, és a' ti jövendö mondóitokat, és a' ti álom magyarázóitokat, és a' ti varásloitokat, kik azt mondják nektek, így szóllván: nem szolgáltok a' Babilóniai királynak.

10. Mert hazugságot prófétálnak tinektek, hogy meszsze vigyenek titeket a' ti földetekből, és kihajtsalak titeket, és elveszszetek.

11. Azt a' nemzetséget pedig, melly az ö nyakát adja a' Babilóniai királynak jármába, és szolgál neki, az ö földében hagyom azt, azt mondja az Úr, és míveli azt, és lakozik benne.

II. 12. Sőt Sédékiásnak a' Júda' királlyának is e' beszédek szerént szóllottam, mondván: adjátok a' ti nyakaitokat a' Babilóniai királynak jármába, és szolgáljatok ö neki, és az ö népének, és éltek.

13. (b) Miért halsz meg, te és a' néped fegyver, éhség, és döghalál miatt, a' miképen szóllott az Úr a' népnek, melly nem akar szolgálni a' Babilóniai királynak.

(b) A' vakmerőség erősen megtiltatik; mivelhogy jobb idegen királynak szolgálni mint sem fegyverrel, éhséggel, vagy döghalállal elveszni mint a' Próféta által az Úrnak lelke e' Részben, 's egyébütt is erősíti.

14. És ne fogadjátok a' Prófétáknak szavokat, kik ezt mondják tinektek: ne szolgáljatok a' Babilóniai királynak: mert hazugságot prófétálnak tinektek. *R.* 14: 14. *és* 23: 21. 29: 8.

15. Mert nem küldöttem öket, azt mondja az Úr, és ök az én nevembem hazugságot prófétálnak: hogy innen titeket kiűzzelek, és elveszszetek ti, és a' próféták, kik jövendölnek tinektek.

16. A' Papoknak is és ez egész községnek szóllottam, mondván: azt mondja az Úr: ne fogadjátok a' ti Prófétáitoknak szavokat, kik prófétálnak tinektek, mondván: ímé az Úr' házának edényi viszsza hozattatnak Babilóniából mindjárt: mert hazugságot prófétálnak tinektek. *R.* 28: 3.

17. Azért ne hallgassátok öket, szolgáljatok a' Babilóniai királynak, és éltek: miért pusztíttatik el e' város?

18. Hogyha ök Próféták, és nálok az Úrnak ígéje vagyon, imádkozzanak mostan a' seregek' Urának, hogy az edények, mellyek mostan az Úrnak templomában vagynak, és a' Júda' királlyának házában, és Jérusálemben, ne vitessenek el Babilóniába.

19. Mert azt mondja a' seregeknek Ura a' kő lábak felöl, és a' tenger felöl, és az oszlopok felöl, és az edényeknek maradéka felöl, mellyek még e' városban maradtanak,

20. Mellyeket Nabukodonozor a' Babilóniai király el nem vitt, mikoron fogságba vinné Jekóniást Joákimnak a' Júda' királlyának fiát Jérusálemből Babilóniába, és Júdának és Jérusálemnek minden főfö népeit. 2. *Kir.* 24: 14. 15.

21. Még is azt mondom: hogy a' seregeknek Ura azt mondja, az Izráelnek Istene, az edények felöl, mellyek megmaradtanak az Úrnak házában, és a' Júda' királlyának házában, és Jérusálemben:

22. Babilóniába elvitetnek, és ott lésznek mind az napig, mellyen meglátogatom öket, azt mondja az Úr: annakutánna felhozom öket, és viszsza hozom öket e' helyre. 2. *Kir.* 25: 13. 2. *Krón.* 36: 18. 2. *Krón.* 36: 22. *R.* 29: 10.

XXVIII. RÉSZ.

Hananiás Próféta ellene támad Jeremiásnak, de megfeddi azt Jeremiás mikor a' 'Sidóknak minden jót ígérne, a' Káldéusokat pedig veszedelemmel fenyegetné, kinek mindazáltal enged Jeremiás mind addig, míglen az Istentöl elküldetvén az ö jövendölését megerössíti, és Hananiásnak halálát megprófétálja, melly meg is tellyesedik.

LÖN abban az esztendöben (a) Sédékiásnak a' Júda' királlya' királlyságának kezdetiben, a' negyedik esztendöben, az ötödik hónapban, szólla énnekem Hananiás az Azur' fia, a' Próféta, ki Gibeonból való vala, az Úrnak házában a' Papoknak és az egész népnek szemek elött, mondván:

(a) Tudniillik a' melly esztendöben Jeremiás Próféta intette mind a' papokat 's mind a' népet, hogy a' Babilóniai királynak minden engedelemmel szolgáljanak, mint ez elött való Résznek 16-dik és következendö verseiből kitetszik.

2. Azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene, mondván: eltörtem a' Babilóniai királynak jármát.

3. Minekutánna két esztendök elmúlnak, én viszszahozom ez helyre az Úr' házának minden edényit, mellyeket Nabukodonozor a' Babilóniai király elvitt innét, és bevitt Babilóniába. *R.* 27: 16.

4. És Jekóniást, Joákimnak a' Júda' királlyának fiát, és mind a' rabokat, kik Júdából elvitettenek Babilóniába, én viszsza hozom ide öket, azt mondja az Úr: mert eltöröm a' Babilóniai királynak jármát.

II. 5. Akkor szóllván Jeremiás Prófétának, a' Papoknak és az egész községnek szeme elött, kik állanak vala az Úrnak házában:

6. És monda Jeremiás Próféta: úgy légyen, úgy tselekedjék az Úr: töltse be az Úr a' te beszédidet, mellyekkel prófétálád, hogy viszszahozattatnak az Úr' házának edényi, es a' rabságban való nép, Babilóniából ez helyre.

7. Mindazáltal halld meg e' beszédet mostan, mellyet én teneked szóllok és az egész községnek.

8. A' Próféták, kik én elöttem és te elötted eleitöl fogva voltak, prófétáltanak nagy földek ellen, és nagy országok ellen, a' had felöl, és a' háborúság felöl, és a' döghalál felöl.

9. A' melly Próféta jövendölt a' békeség felöl, mikoron betellyesedik a' Prófétának beszéde, akkor megesmértetik a' Próféta, hogyha az Úr küldötte azt bizonnyal. 5. *Mós.* 18: 22.

III. 10. És elvévé Hananiás Próféta a' jármot a' Jeremiás Próféta' nyakából, és eltöré azt.

11. És szólla Hananiás mind az egész nép elött, mondván: ezt mondja az Úr: illyen módon töröm el Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak jármát két esztendö betelvén minden nemzetségeknek nyakokról: és elméne Jeremiás Próféta az ö útára.

IV. 12. És lön az Úr' beszéde Jeremiáshoz, minekutánna eltöré Hananiás Próféta' nyakáról a' jármot, mondván:

13. Menj el és szóllj Hananiásnak, mondván: ezeket mondja az Úr: a' fa jármot eltörted: de tsinálj te magadnak a' helyében vas jármot.

14. Mert ezt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: vas jármot vetettem mind e' nemzetségeknek nyakokba, hogy szolgáljanak Nabukodonozornak, a' Babilóniai királynak; és szolgálnak neki; sőt annakfelette a' mezei állatokat is neki adtam. *R.* 27: 6.

15. És monda Jeremiás Próféta Hananiás Prófétának: halld meg Hananiás, nem küldött téged' az Úr, és te hazugsággal bíztatod e' népet.

16. Azért így szóll az Úr: ímé én kiküldelek tégedet e' földnek színéről: ez esztendőben meghalsz, (b) mert pártolást szóllottál az Úr ellen. 5. *Mós.* 13: 5. *R.* 29: 32.

(b) Vagy, az Úrtól való elszakadást adád tanátsul a' népnek.

17. Azért meghala Hananiás Próféta ugyan azon esztendőben, a' hetedik hónapban.

XXIX. RÉSZ.

Jeremiás a' Babilóniabeli fogságban való 'Sidókat levél által megtanítja mihez tartsák magokat a' rabságban, és bizonyosokká teszi őket a' szabadúlásnak idejéről. Szóll azoknak következendő nyomorúságokról, kik a hamis tanítóktól megtsalattatván, nem mentek volt a' fogságba Jekóniással. Fenyegeti azért a' hamis Prófétákat és azoknak veszedelmekről jövendöt mond.

E' szók voltanak a' levélben, mellyet Jeremiás Próféta külde Jérusálemből a' rabságban való véneknek maradékinak, és a' Papoknak, és a' Prófétáknak, és az egész községnek, mellyet fogva vitt vala el Nabukodonozor Jérusálemből Babilóniába.

2. Minekutánna kijöve Jekóniás király és a' királyné aszszony is, a' főfő népek, Júdának és Jérusálemnek fejedelmi, és az átsmester, és a' kováts Jérusálemből. 2. *Kir.* 24: 12. 's a' t.

3. Elasának a' Sáfán' fiának, és Gamariának a' Hilkiás' fiának kezek által: kiket küldött Sédékiás a' Júda' királlya Nabukodonozorhoz a' Babilóniai királyhoz Babilóniába, mondván:

4. Ezt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene, mind a' raboknak, kiket Jérusálemből Babilóniába vitettem:

5. Építsetek házakat és lakjatok benne: kerteket plántáljatok, és azoknak gyümöltsivel éljetek.

6. Vegyetek magatoknak feleségeket és szüljetek fiakat és leányokat: és a' ti fiaitokat is házasítsátok meg, és a' ti leányitokat adjátok férjnek, és szüljenek fiakat és leányokat: és szaporodjatok meg ott, és meg ne kevesedjetek.

7. És a' városnak békességét keressétek, mellybe titeket rabságra küldöttelek: és könyörögjetek érette az Úrnak, mert annak békességében lészen a' ti békességtek.

8. Mert azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ne hitessenek el titeket a' ti Prófétáitok, kik vagynak ti közöttetek, és a' ti jövendő mondóitok: és ne figyelmezzetek a' ti álmaitokra, mellyeket álmodoztok: *R.* 14: 14. *és* 23: 21. *és* 27: 15.

9. Mert hamissan prófétálnak tinektek az én nevemben; nem küldtem őket, azt mondja az Úr.

10. Mert azt mondja az Úr: mihelyt betellyesednek Babilóniában a' hetven esztendők, meglátogatlak titeket, és ti rajtatok betöltöm az én (a) jó szómat, hogy viszszahozzalak titeket ez helyre.

(a) Avagy, örvendetes szómat.

11. Mert én tudom az én gondolatimat, mellyeket én ti felőletek gondolok, azt mondja az Úr: békességnek gondolati, és nem háborúságnak, hogy tinektek adjak kívánatos véget.

12. Akkoron segítségre hívtok engemet, és elmentek és imádtok engemet; és titeket meghallgatlak. *Dán.* 9: 3.

13. És kerestek engemet, és megtaláltok: mert kerestek engemet tellyes szívetekből.

14. És megtaláltatom ti tőletek, azt mondja az Úr, és meghozlak a' rabságból és öszvegyűjtlek titeket minden nemzetségekből, és minden helyekből, a' hová kiűztelek titeket, azt mondja az Úr: és viszszahozlak titeket a' helyre, a' honnan szám kivetettelek titeket:

15. Mert azt mondottátok: (b) támasztott minekünk az Úr Prófétákat Babilóniában.

(b) Némellyek így olvassák: minekutánna megvaljátok, hogy az Isten tinektek Prófétákat támasztott volt, kik megmondották, hogy Babilóniába kell mennetek: az az, minekutánna megesméritek a' Próféták' mondásoknak igazságát.

16. Azért azt mondja az Úr a' királynak, ki úl Dávidnak székiben, és az egész népnek, ki lakozik e' városban, tudniillik a' ti atyátokfiainak, a' kik ti veletek a' fogságra ki nem mentenek.

17. Azt mondom, hogy azt mondja a' seregeknek Ura: ímé én küldök ő reájok fegyvert, éhséget és döghalált: és tészem őket ollyanokká mint a' megveszett figék, mellyeket a' keserűség miatt meg nem ehetnek. *R.* 24: 8. 10.

18. És üldözöm őket fegyverrel, éhséggel, és döghalállal, és a' földnek minden országinak gyötrelmére (c) adlak titeket; átkozására, és tsudájára, és megsüvöltésére, és minden nemzetségeknek szidalmokra, a' kik köziben kivettem őket.

(c) Az az, hogy minden nemzetség gyötörje, és az ő romlásokon tsudálkozzanak mindenek.

19. Azért mert nem fogadták az én beszédimet, azt mondja az Úr, mellyeket én ő nekiek izentem az én szolgáim által a' Próféták által, reggel felkelvén és elküldvén: és nem fogadtátok, azt mondja az Úr.

II. 20. Ti azért halljátok meg az Úrnak szavát minden rabok, kiket Jérusálemből Babilóniába vitettem.

21. Azt mondja a' seregek' Ura, az Izráelnek Istene, Akábnak a' Kolája' fiának, és Sédékiásnak a' Mahasiás' fiának, kik prófétálnak nektek az én nevemben hamissan: ímé én adom őket Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak kezébe, és szemetek' láttára megöli őket:

22. És azoktól átkot vesznek fel a' Júdából való rabok, kik Babilóniában vagynak, mondván: téged' az Úr tégyen ollyanná mint a' Sédékiást és Akábot, kiket megégete tűzzel a' Babilóniai király:

23. Mert gonoszságot tselekedtenek az Izráelben, és paráználkodtanak az ő felebarátjoknak feleségivel, és az én nevemben hazugságot szóllának, mellyet nem parantsoltam nekik: én pedig tudom azt, és bizonyság vagyok, azt mondja az Úr.

III. 24. És Semája Nehelámitesnek is, (d) mond meg:

(d) A' Semája írt volt Babilóniából Jérusálembe a' fő papnak, hogy Jeremiást megbüntetné.

25. Azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene, mondván: mivelhogy levelet küldöttél az én nevemmel mind a' községhez, melly Jérusálemben vagyon, és a' Sofóniás Paphoz a' Mahasiásnak fiához, és mind a' Papokhoz, mondván:

26. Az Úr tett tégedet Pappá Jojadás Pap' helyében, hogy fejedelmek legyetek az Úrnak házában

házában minden bolond férjfiún, és Prófétán, hogy vessed ezt a' tömlötzbe és a' kalodába; *R.* 20: 1: 2. 3.

27. Azért, miért nem dorgáltad meg az Anatót városbeli Jeremiást, ki tinektek prófétál?

28. Mert mi hozzánk küldött Babilóniába, ezt mondván: hoszszú a' számkivetésnek ideje, építsetek házakat, és lakjatok benne: plántáljatok kerteket, és éljetek azoknak gyümöltsivel.

29. És elolvasá Sófóniás' Pap e' levelet Jeremiás Prófétának hallására.

30. És lön az Úrnak beszéde Jeremiáshoz, mondván:

31. Küld el (e) mind az egész rabokhoz, mondván: ezt mondja az Úr a' Semája Nehelámites felöl: mivelhogy prófétált tinektek Semája, holott én nem küldöttem ötet, és hazugsággal bíztatott titeket. *R.* 28: 15.

(e) Tudniillik a' levelet, a' mint az elsö versböl kitetszik.

32. Azért azt mondja az Úr: ímé én meglátogatom Semája Nehelámitest, és az ö magvát; nem lészen neki embere, ki lakozzék e' nép között, sem nem látja a' jót, (f) mellyet én az én népemmel tselekeszem, azt mondja az Úr: mert az Úr ellen való szót szóllott. *R.* 28: 16.

(f) A' jón érti az ö viszszabotsáttatásokat a' Babilóniai fogságból.

XXX. RÉSZ.

Parantsolja az Isten Jeremiásnak, hogy megírná az Anyaszentegyháznak épülése felöl való ígéreteket. Annakokáért elöször szóll a' Júda országának következendö nyomorúságáról. Azután szóll az Istennek a' háborúságokban való jelen létéröl, és az ö népének megszabadításáról, ellenséginek megrontatásokról.

EZ a' szó, melly lön az Úrtól Jeremiáshoz, mondván:

2. Így szóll az Úr, a' seregeknek Istene, mondván: írd meg magadnak mind a' szókat, mellyeket neked mondottam egy könyvben.

3. Mert ímé eljönek a' napok, azt mondja az Úr, és viszszahozom az én rabságban való népemet, az Izráelt, és a' Júdát, azt mondja az Úr: és viszszahozom öket a' földre, mellyet az ö attyaiknak adtam, és bírják azt.

4. Ezek pedig a' szók, mellyeket az Úr Izráel és Júda felöl szóllott.

5. Mert azt mondotta az Úr: félelemnek szavát hallottuk, (a) rettenésnek és nem békességnek.

(a) Itt a' Jérusálembelieknek szavok hozattatik be, a' városnak a' Babilóniaiak által való elrontatásának idején.

6. Kérdjétek meg mostan és lássátok ha szül a' férjfiú: mi az oka hogy látom, hogy mind a' férjfiak az ö kezeket az ágyékokra vetették mint egy gyermek szülö aszszony és az ö ortzájok mind meghervadott? *R.* 4: 31. *és* 6: 24.

7. Jaj mert nagy az a' nap (b) úgy annyira, hogy ne légyen hozzá hasonlatos: és noha a' háborúságnak ideje vagyon a' Jákóbon, mindazáltal abból megszabadúl. *Joel.* 2: 11. *Sóf.* 1: 15.

8. És lészen az napon, azt mondja a' seregeknek Ura: öszve töröm az ö igáját a' te nyakadból, és a' te köteleidet (b) elszaggatom, és többé az idegenek ö velek nem szolgáltatják magokat:

(b) Az az; elveszem a' Babilóniai királynak uralkodását te rólad.

9. De szolgálnak az Úrnak az ö Isteneknek, és Dávidnak az ö királyoknak, kit neki feltámasztok.

10. Te azért ne félj, óh én szolgám Jákób! azt mondja az Úr, se ne rettegj Izráel, mert imhol vagyok én, ki megszabadítlak tégedet meszsze földröl, és a' te magodat az ö rabságoknak földéböl: és viszszatér Jákób és megnyúgoszik, és tsendes lészen, és senki meg nem ijeszti ötet. *Esa.* 41: 13. *és* 43: 5. *és* 44: 1. *R.* 46: 28.

11. Mert én te veled vagyok, azt mondja az Úr, hogy megtartsalak tégedet, mert véget vetek minden (c) nemzetségekben, kik közzé kiszélhettelek tégedet: mindazáltal te benned véget nem vetek, hanem megostorozlak tégedet ítéletben, de azért tellyességgel nem vesztelek el tégedet. *R.* 4: 27. *és* 5: 1, 18. *R.* 10: 24. *Esa.* 27: 8.

(c) Igen szép külömbsége írattatik meg ebben a' 11dik versben a' hívek és hitetlenek nyomorgatásoknak; mert ezeknek utólsó veszedelmekre és romlásokra szolgál a' nyomorúság, amazoknak pedig megtartatásokra és idvességekre.

12. Mert azt mondja az Úr: veszedelmes a' te romlásod, veszedelmes a' te vereséged. *R.* 5: 18.

13. Senki nintsen, ki megítélné a' te ügyedet, hogy bekötné sebedet; orvosság és gyógyító ír nem használ teneked.

14. Minden te (d) szeretöid elfelejtkeztenek te rólad, és téged' nem keresnek, mert megvertelek tégedet kegyetlen ostorozással, a' te bűneidnek sokaságáért, és hogy eláradtanak a' te bűneid. *R.* 22: 20.

(d) Tudniillik az Égyiptombeliek és Assíriaiak, kiknek segítségeket kívántad.

15. Miért kiáltasz a' te romlásodért? azért-é, hogy nehéz a' te fájdalmad? mert a' te gonoszságodnak sokaságáért, és a' te bűneidnek eláradásáért tselekedtem ezeket te veled. *R.* 15: 18.

16. Azért mindenek kik benyelnek tégedet, elnyeletteknek, és minden te ellenségid, valamennyin vagynak, mindnyájan rabságra mennek: és a' te kóborlóid kóborlásra vettetnek, és mindenek, kik tégedet elprédálnak, elprédáltatnak. *R.* 10: 25. 2. *Mós.* 23: 22. *Esa.* 41: 11.

17. Mert gyógyúlást hozok te reád, és meggyógyítlak a' te fájdalmidból, azt mondja az Úr: mert számkivetettnek hívtanak tégedet, *mondván:* a' Sion ez; nintsen ki tudakozzék ö felöle.

18. Azt mondja az Úr: ímé én viszszahozom a' Jákób' hajlékainak foglyait, és az ö sátorin könyörülök, és a' város felépíttetik az ö magas helyén, és a' paloták az ö helyeken maradnak.

19. És kijö belöle hálaádás és öröm, és megsokasítom öket, és meg nem kevesednek, azt mondom, hogy megsokasítom öket, meg sem kevesednek.

20. És lésznek az ö fiai mint elein; és az ö serege az én ortzám elött megerösíttetik: és meglátogatom mind azokat, kik megnyomorították ötet.

21. És támad ö belöle erös Hadnagy, és az ö uralkodója ö belöle jö ki, és ötet hozzám hívom, hogy hozzám közelgessen: mert kitsoda az, a' ki szívét arra hajtaná, hogy hozzám jöne? azt mondja az Úr:

22. Ti lesztek énnekem népem, és én is ti Istentek lészek. *R.* 24: 7. 31: 33. *és* 32: 38.

23. Ímé mint a' szélvész az Úrnak haragja kijött, és a' jelen való szélvész a' hitetleneknek fejeken marad. *R.* 23: 19, 20. *és* 25: 32.

24. Meg nem tér az Úrnak haragja míg végre nem viszi, és míg az ö szívének gondolatit még nem erösíti: az utólsó napokban értitek-meg e' dolgot.

XXXI. RÉSZ.

Az Isten' országának 'Sidókból és pogányokból való jövendö megépüléséről szép ígéreteket tészen Isten a' Próféta által. Továbbá azt mondja meg, hogy noha az Anyaszentegyház e' világon nyomorúságok által, és az ő magok erötlenségek által háborgattatik, mindazáltal az Isten kegyelmes Istene lészen az Anyaszentegyháznak, és ö vele új szövetséget szerez.

AZ időben monda az Úr: Istene lészek Izráel' minden nemzetségének, és ök lésznek énnekem népem.

2. Azt mondja az Úr: kegyelmet talált a' nép a' pusztában, (a) kik a' fegyvertöl megmenekedtek vala; *az Isten ő elötte jára*, hogy megnyúgotná az Izráelt.

(a) Az az, mikor Égyiptomból az én népemet kihoznám, a' kik megmaradának a' Faraó' fegyverétöl, azoknak megkegyelmezek.

3. (b) Sok időtöl fogva (azt mondja a' nép) megjelent énnekem az Úr; söt inkább az Úr azt mondja: örökké való szeretettel szerettelek tégedet, azért vontalak tégedet hozzám az én irgalmasságommal.

(b) Avagy így: sok ideje, hogy az Isten nekem megjelenik vala.

4. Még felépítlek tégedet, és felépíttetel Izráelnek leánya; még megékesíttetel, dobokkal és játszódóknak seregével mégy ki. *R.* 30: 19.

5. Még szölöket plántálsz Samariának hegyein: plántálnak a' plántálók, és élnek gyümöltsével. *Ésa.* 65: 21.

6. Mert lészen olly nap, mellyben kiáltnak a' pásztorok az Éfraimnak hegyén: keljetek fel és menjünk fel Sionba a' mi Urunkhoz Istenünkhöz.

7. Mert azt mondja az Úr: énekeljetek Jákóbnak vígassággal, és nagy felszóval szólljatok a' pogányok elött: hirdessétek, dítsérjétek, és mondjátok: tartsd meg Uram a' te népedet az Izráelnek maradékát.

8. (c) Ímé én viszszahozom öket az Északnak földéből, és öszvegyüjtöm a' földnek határiból: ö közöttök lészen vak, és sánta, és terhes aszszony, és egyetemben gyermekszülö aszszony, nagy roppant sereg jö viszsza ide. *R.* 3: 18.

(c) Azt jelenti, hogy senkit nem hágy el az ö népe közzül.

9. Siralommal jönek, és kegyelemmel hozom viszsza öket, hordozom öket a' vizeknek folyási mellett igaz úton; holott el nem esnek: mert az Izráelnek attya lészek, és az Éfraim énnekem elsö szülöttem. 2. *Mós.* 4: 22.

10. Halljátok meg az Úrnak szavát pogányok, és hirdessétek a' meszsze való szigeteknek; és mondjátok ezt: a' ki eloszlattatta az Izráelt, azon gyüjti ötet öszve, és megörzi ötet mint a' pásztor az ö nyáját.

11. Mert az Úr megváltotta Jákóbot, megváltotta ötet a' hatalmasnak kezéből, ki hatalmasbb ö nálánál. (d) *Esa.* 40: 10. *és* 49: 24, 25.

(d) Vagy megszabadította Izráelt a' hatalmasnak kezéből, ki hatalmasbb az Izráelnél.

12. És eljönek és énekelnek a' Sionnak magas hegyén, (e) és futnak az Úrnak jóvoltához, búzával, borral, olajjal, és a' juhoknak és a' barmoknak nyájjával, és lészen az ö lelkek mint a' megöntözött kert, és többé nem bánkódnak. *Esa.* 61: 10.

(e) Az az, hálákat adnak nekem a' hívek e' szabadúlásért és tisztelnek engemet.

13. Akkor vígadoz a' leányzó a' seregben, az iffjak és a' vének egyenlöképen: és az ö siralmokat örömre fordítom, és megvígasztalom öket, és megvídámítom az ö bánatjokból.

14. És a' Papoknak lelkeket megelégítem kövérséggel; és az én népem betellyesedik az én jótéteményimmel, azt mondja az Úr:

15. (f) Azt mondja az Úr: szó hallattatott a' magas hegyen, sírás és keserves jajgatás: Rákhel siratván az ö fiait, nem akara megvígasztaltatni az ö fiai felöl, mert nintsenek.

(f) Azt mondja az Isten, hogy noha a' Sátán dühösködik még a' szentek ellen is. *Mát.* 2. 18. És lesznek nyomorúságok, annyira, hogy az Anyaszentegyház sirassa az ö megölettetett fiait, mindazáltal az Anyaszentegyháznak fiai szünetlen szaporodnak mind a' 'Sidókból, mind a' pogányokból.

16. Azt mondja az Úr: tartsd meg magad a' sírástól, és a' te szemeidet a' könyhullatástól, mert a' te tselekedetednek jutalma lészen, azt mondja az Úr: és az ö ellenségének földéből viszszajönek.

17. És végezetre jó reménységed lészen, azt mondja az Úr; és a' te fiaid viszsza jönek az ö tartományokba.

18. (g) Hallván hallottam, hogy mikoron az Éfraim sírna, ezt mondotta: megverél engemet, és megverettettem, mint a' tulok, melly a' jármot nem szokta, térits meg engemet, és megtérek: mert te vagy az én Uram Istenem.

(g) Értelme ez: noha erötlenség és gyarlóság lészen az én népemben, mellyröl ö magok vallást tesznek, mindazáltal ugyan szerelmes, kedves, és saját népem nekem az Izráel; mellyen érti az Anyaszentegyházat. Továbbá a' 15-dik verstöl fogva a' 20-dik versig így is magyarázhatod: Rákhel noha siratja az ö fiait, az az, noha keservesen siratják a' 'Sidó aszszonyok az ö rab magzatjokat, mindazáltal megvígasztalom öket; mert az Éfraim is megsiratja az ö bünét és meg tér.

19. Mert minekutánna megtérítettél engemet, megbántam, és minekutánna megesmértem magamat, vertem az én tzombomat, megszégyenültem és elpirúltam, mert viseltem az én iffjuságomnak gyalázatját

20. Avagy nem kedves fiam-é nekem az Éfraim? avagy nem kedvére tartott gyermek-é? mindazáltal miolta szóllottam ö felöle, megemlékezem ö róla, azért az én belsö tagjaim megindúltanak ö rajta, könyörúlvén könyörülök rajta, azt mondja az Úr.

21. Rendelj magadnak jegyeket, és rakj köveket öszve jelül, vígyázz az ösvényre, az útra, mellyen jártál; jöj viszsza Izráelnek leánya, jöj viszsza a' te városidba.

22. (h) Meddig bújdosol? óh szófogadatlan leány! mert az Úr új dolgot tselekedett e' földön, az aszszony környúl veszi a' férjfiat. (i)

(h) Inti Isten az ö népét, hogy minden félelem nélkül bátorsággal hajoljon ö hozzá.

(i) Az Anyaszentegyházat hasonlítja Isten az özvegy aszszonyhoz. Azt mondja azért: te én hozzám nem hajlasz, mint az özvegy aszszony férjet keres magának, azonképen az én Anyaszentegyházamnak népet keresek, mellyböl megszaporodjék. Így fordíthatjuk azért szebben: az aszszony férjfiat keres.

23. Azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: még e' szót mondják a' Júdának földében, és az ö városiban, mikoron viszszahozom öket a' rabságból: megáldjon tégedet az Úr, óh igazságnak háza! óh szentségnek hegye.

24. És lakoznak Júdában, és neki minden városiban a' szántó emberek, és a' barom tartó emberek.

25. Mert megöntözöm a' szomjú lelket, és minden szomorú lelket betöltök.

26. Ezen felserkenek, és nézélek, és az én álmom édes vala énnekem.

27. Ímé eljönek a' napok, azt mondja az Úr, és bevetem az Izráelnek házát és a' Júdának házát emberek' magvával, (k) és barmok' magvával.

(k) Az az, megszaporítom és meggazdagítom az én népemet, melly elfogyott vala.

28. És lészen, miképen szorgalmatos voltam, hogy őket kigyomláljam, elrontsam, megtörjem, elveszessem, és meg storozzam: azonképen vigyázok arra, hogy őket megépítsem, és beplántáljam, azt mondja az Úr.

29. Azokban a' napokban többé nem mondják: az atyák ették meg az egrest, és a' fiaknak fogok vásott meg belé. (l) *Ézék.* 18: 2.

(l) Az az, valóba megmutatom az én igazságomat a' káromlók, és az én igazságomat vádolók ellen.

30. Sőt inkább kiki mind az ő gonoszságáért hal meg: minden embernek, ki megeszi az egrest, tulajdon fogva vásik meg belé.

31. (m) Ímé eljönek a' napok, azt mondja az Úr: és új szövetséget szerzek az Izráel' házával, és a' Júda' házával. *'Sid.* 8: 8.

(m) Az Isten ezzel hátorítja az ő népét és hívja hozzája, mert ő velek új frigyet köt, mellyet a' Jésus Kristusban erősít meg, melly kötésnek summáját is megmondja. Azért itt megírattatik az ó és új Testamentomnak külömbsége.

32. Nem a' szövetség szerént, mellyet vettem az ő attyaikkal az napon, mellyen nekiek kezeket fogtam, hogy kihoznám őket Égyiptomnak földéből; mert ők megrontották az én szövetségemet; noha én férjek voltam ő nekik, azt mondja az Úr.

33. Hanem ez a' szövetség, mellyet vetek az Izráelnek házával, e' napok után, azt mondja az Úr: adom az én törvényemet ő beléjek, és az ő szívekbe írom be azt: és én leszek Istenek, és ők énnekem lesznek népem. *R.* 24: 7. *és* 30: 22.

34. Többé senki nem tanítja az ő felebarátját, és az ő attyafiát, mondván: esmerjétek meg az Urat: mert mindnyájan megesmérnek engemet, kitsinytől foga nagyig, azt mondja az Úr; mert megkegyelmezek az ő álnokságoknak, és az ő bűnökről többé meg nem emlékezem. *Esa.* 54: 13. *Ján.* 6: 45. *R.* 33: 8. *Mik.* 7: 18. *Tsel.* 10: 43.

35. (n) Azt mondja az Úr, ki a' Napot adta a' nappalnak világosságúl, és a' holdnak járásit, és a' tsillagokat adta világosságúl az éjtszakának, ki elszakasztja a' tengert, és annak habjai zúgnak, seregeknek Ura az ő neve. 1. *Mós.* 1: 16. *Esa.* 51: 15.

(n) Az ő ígéretinek erősségéről, és álhatatosságáról szóll.

36. Ha felbomolhatnak e' rendelések az én orczám előtt, azt mondja az Úr, az Izráelnek is magva megszűnhetik, hogy soha én előttem nép ne légyen.

37. Azt mondja az Úr: ha oda fel az egeket megmérhetik, és itt alatt végére mehetnek a' földnek fundamentominak: én is megútálom az Izráelnek egész magvát, mind azokért, mellyeket tselekedtenek, azt mondja az Úr:

38. (o) Ímé a' napok eljönek, azt mondja az Úr: és építtetik e' város az Úrnak, a' Hanániel' tornyától fogva, mind a' szegeletnek kapujáig.

(o) A' mit ez előtt szólla az Isten az ő Anyaszentegyházának megszaporításáról, azon dolgot árnyékozza Isten e' versekben.

39. És killyebb mégyen még a' mérő kötél a' kapunál, mind a' Gáreb' hegyeig, és megkerüli Goatát.

40. És a' holt testeknek egész völgyét, és a' hamunak helyét, és mind az egész mezőt a' Kedronnak patakjáig: mind a' lovak' kapujának szegeletéig, melly napkeletre vagyon; az Úrnak szenteltetik, ki nem gyomláltatik, sem el nem törettetik soha többé.

XXXII. RÉSZ.

A' Próféta Istennek hagyásából mezőt vészen pénzen, kinek ígéretet tészen, hogy még jövendőben az ő maradéki bírnák azt. Mikor látná Jeremiás, hogy az ellenség a' várost ostromlaná panaszolkodik Isten előtt a' mezőnek vétele felől. Az Isten megmondja Jeremiásnak, hogy a' büntetés és a' városnak romlása megleszen, de jövendőben az ő népét megszabadítja.

EZ a' szó, melly lőn az Úrtól Jeremiáshoz, Sédékiásnak a' Júda' királlyának tizedik esztendejében: ez a' Nabukodonozornak tizennyóltzadik esztendeje.

2. És akkoron a' Babilóniai királynak serege megszállotta vala Jérusálemet, és Jeremiás Próféta a' tömlötznek pitvarában berekesztetett vala, melly a' Júda' királlyának házában vala.

3. Mert Sédékiás a' Júda' királlya rekesztette vala be őtet, mondván: miért prófétálsz te, ezt mondván: azt mondja az Úr: Ímé én e' várost adom a' Babilóniai királynak kezébe, és megveszi azt.

4. És Sédékiás a' Júda' királlya meg nem menekedik a' Káldéusoknak kezekből, hanem adván adattatik a' Babilóniai királynak kezébe, és ennek szája szóll amannak szájával, és ennek szemei látják amannak szemeit. *R.* 34: 3.

5. És Babilóniába viszi Sédékiást, és ott lészen mind, addig a' míg meg nem (a) látogatom őtet, azt mondja az Úr: mivelhogy hadakoztok a' Káldeusok ellen, nem jól lészen dolgotok.

(a) Meglátogatom ôtet; tudniillik az én kegyelmességemmel; úgy, hogy békességben elaludjék, és tisztességes temetése legyen; lásd alább a' 34-dik versnek 4. és 5-dik verseit.

6. És monda Jeremiás: az Úrnak beszéde lőn én hozzám, ezt mondván:

7. Ímé Hanaméel Sallumnak a' te öregbik bátyádnak fia te hozzád mégyen, mondván: vedd meg magadnak az én (b) mezőmet, melly Anatótban vagyon: mert te reád néz vér szerént, hogy megvegyed.

(b) Itt a' mezőn ne szántó földet érts, hanem barom tartásra való mezőt; oka: mert a' Léviták, kik közzül való vala Jeremiás is. Rész 1. v. 1. és az ő vér szerént való attyafiai is, kikről itt vagyon emlékezet, nem szántnak vetnek vala, mivelhogy a' dézmákból vala az ő tápláltatások, 4. *Mós.* 18: 21.

8. Eljöve azért én hozzám Hanaméel az én öregbik bátyámnak fia, az Úrnak beszéde szerént, a' tömlötznek tornátzához, és monda nekem: vedd meg kérlek az én mezőmet, melly Anatótban Benjáminnak földében vagyon, mert törvény szerént is te volnál örökös benne, és te reád néz törvény szerént is, hogy megvegyed: akkoron vőm eszemben, hogy az Úrnak szava volna.

9. Azért megvőm a' mezőt a' Hanaméeltől az én öregbik bátyámnak fiától, melly vala Anatótban, megadám azért neki a' pénzt, tudniillik tizenhét ezüst siklusokat.

10. És beírám levélbe, és (c) bepetsétlém, és tanúbizonyságot is tétetek felőle minekutánna a' pénzt megfizettem volna.

(c) Szabados tehát, sôt igen illendô és szükséges a' megvett marhát és örökséget írással és petsétes levelekkel, a' Jeremiás' jó példája szerént, megerôsíteni. Így érts minden egyébbféle szabados szövetségekrôl és szerzôdésekrôl.

11. Kezemben vôm ezeknekutánna a' megvétel felôl való levelet, melly megvala petséltetve a' parantsolatnak, és a' törvénynek szokása szerént, a' felett a' fejedelemnek közönséges levelét is.

12. És e' vétel felôl való levelet adám Báruknak a' Néria' fiának, ki Mahasiásnak fia vala, a' Hanaméelnek az én öregbik bátyámnak fiának szemei elôtt, és a' bizonyságok' szemeik elôtt, kik bevalának írattatva a' vétel felôl való levélben: és mind a' 'Sidóknak szemek elôtt, kik ûlnek vala a' tömlötznek tornátzában.

13. És parantsoltam Báruknak azoknak szemek elôtt, mondván:

14. Azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: vedd fel e' levelet, e' vételnek levelét; mind a' bepetsételtettet, 's mind a' közönséges levelet, és tedd azokat sárból tsinált edénybe, hogy sok ideig megálljanak.

15. Mert azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: még házakat vesznek, és mezôket, és szôlôket e' földön.

II. 16. És könyörgék az Úrnak, minekutánna adám a' vétel felôl való levelet Báruknak a' Néria' fiának, mondván:

17. Ah ah Uram Istenem! ímé te teremtetted a' mennyet és a' földet a' te nagy hatalmaddal, és a' te kiterjesztett karoddal: semmi nintsen te tôled elrejtetve.

18. Ki irgalmasságot tselekeszel ezeriglen, és az atyáknak álnokságokat az ô fiaiknak kebelekben kiöntöd ô utánnok, te vagy a' nagy Isten, hatalmas; kinek seregeknek Ura az ô neve. 2. *Mós.* 34: 7.

19. Nagy tanátsú és nagy tselekedetû: mert a' te szemeid nyitva vagynak az emberek' fiaiknak minden útaikra, hogy kinekkinek mind megfizess az ô útok szerént, és az ô tselekedeteknek gyümöltsök szerént. *Esa.* 28: 29. *Jób.* 34: 21. *Peld.* 5: 21. *R.* 16: 17. *R.* 17: 10.

20. Ki jeleket és tsudákat tettél Égyiptomnak földében mind e' napiglan, és az Izráelben, és az emberekben, és szerzettél magadnak nevet ez napon.

21. És kihoztad a' te népedet az Izráelt Égyiptomnak földéből jelekkel és tsudákkal, és hatalmas kézzel, és kinyújtott karral, és nagy rettegésben: 2. *Mós.* 6: 6. 2. *Sám.* 7: 23. 1. *Krón.* 17: 21.

22. És adtad nekiek e' földet, melly felôl megesküttél az ô attyaiknak, hogy adnál nekik téjjel és mézzel folyó földet.

23. És bementenek, és örökségûl magoknak vették azt: mindazáltal nem engedtenek a' te szódnak, és a' te törvényedben nem jártanak, a' mellyeket nekik parantsoltál, hogy mit tselekednének, nem tselekedték: annakokáért mind e' gonoszt reájok borítottad.

24. Ímé kosokkal jöttenek a' városnak megvételére; és a' város adattatik a' Káldeusoknak kezekbe, kik azt ostromolják fegyverrel, éhséggel, és döghalállal. És valamit szólltál nekik, betellyesedett, és ímé te látod.

25. Te pedig azt mondod Uram Isten nekem: végy magadnak mezôt pénzen, és tanúbizonyságid legyenek felôle, és mindazáltal ímé a' város a' Káldéusoknak kezekbe adattatik.

III. 26. És lôn az Úrnak beszéde Jeremiáshoz, mondván:

27. Ímé én Ura Istene vagyok minden testnek: vallyon eltitkoltathatik-é valami én tôlem? 4. *Mós.* 16: 22.

28. Azért azt mondja az Úr: ímé én adom a' várost a' Káldéusok' kezekbe, és Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak kezébe.

29. És bemennek a' Káldéusok, a' kik ostromlják a' várost és e' várost, meggyújtják tûzzel, és megégetik azt, és a' házakat, mellyeknek tetejeken füstöt tsináltanak a' Bálnak, és áldozatokat tettenek az idegen isteneknek, hogy engemet haragra ingerlenének. *R.* 21: 10.

30. Mert bizonyára az Izráelnek, és a' Júdának fiai (d) iffjúságoktól fogva tsak gonoszt tselekedtek az én szemeim elôtt: mert az Izráelnek fiai bizonyára haragra gerjesztettek engemet az ô kezeknek tselekedetivel (e), azt mondja az Úr.

(d) Az az, az idôtôl fogva, hogy ô velek szövetséget vetettem a' Sinai pusztában, mellyel saját népemmé tettem és köteleztem ôket.

(e) Az az, az ô bálványaikkal, mellyeket magok formáltanak.

31. És haragomnak 's búsúlásomnak gerjesztôje volt e' város, mi idôtûl fogva épitették azt, mind ez ideig, hogy eltörleném azt az én színem elôl.

32. Az Izráel' fiainak és a' Júda' fiainak minden gonoszságokért, mellyeket tselekedtenek, hogy engemet felháborítanának; ô magok, az ô királyok az ô fejedelmi, az ô urai, az ô Papjai, és az ô Prófétái, és a' Júdának vitézi, és Jérusálemnek lakosi.

33. És én hozzám háttal fordúltanak nem arczal: és mikoron ôket tanítanám reggel felkelvén és tanítván, nem hallák, hogy bevennék a' tanítást. *R.* 2: 27. *és* 7: 24. *R.* 7: 13, 25. *és* 25: 3. *és* 26: 5. *és* 29: 19.

34. És az ô útálatosságokat helyheztették a' házban, melly neveztetett az én nevemrôl, hogy megfertéztetnék azt. *R.* 23: 11. *és* 7: 30, 31. 2. *Kir.* 21: 3, 4.

35. És emeltenek a' Bálnak magos oltárokat, mellyek vagynak a' Hinnon' fiának völgyében, hogy áldoznák az ô fiaikat, és az ô leányaikat a' Moloknak: mellyet nekik nem parantsoltam, sem meg nem gondoltam, hogy ez útálatosságot tselekednék, hogy a' Júdát vétkeztetnék. *R.* 19: 5.

36. (f) Mostan azért azt mondja az Izráelnek Ura Istene e' városnak, melly felôl ti mondjátok: adattatott a' Babilóniai királynak kezében, fegyver, éhség, és döghalál miatt:

(f) A' fenyegetés után vígasztalást ád a' híveknek, hogy azok kétségbe ne essenek. Ez pedig minden Prófétának szokása, mert Isten egy felôl ha megsebesít más felôl meggyógyít.

37. Ímé én öszvegyûjtöm ôket minden földekrôl, a' mellyekre kivetettem ôket haragomban, és felgerjedésemben, és nagy boszszonkodásomban: és viszsza hozom ôket e' helyre, és lakni hagyom ôket nagy bátorságban. *R.* 23: 3. *és* 29: 14. *és* 31: 10.

38. És énnekem népem lésznek, és én ô nekik Istenek lészek. *R.* 24: 7. *és* 30: 22. *és* 31: 33.

39. És adok nekiek (g) egy szívet és egy útat, hogy mindenkoron engemet féljenek: hogy jól légyen dolgok, és az ô fiaiknak ô utánnok.

(g) Nagy ajándéka Istennek az igaz keresztyéni vallásban való szent egyesség.

40. És örökké való frigyet vetek ő velek, tudniillik, hogy el nem távozom az ő velek való jó tételeménytől, és az ő szívekben adom az én félelmemet, hogy el ne távozzanak én tőlem.

41. És ő benne örvendezek, jót tselekedvén velek, és elplántálván őket e' földben, nagy erősen tellyes szívemmel, és tellyes lelkemmel.

42. Mert azt mondja az Úr: miképen hoztam e' népre mind e' nagy háborúságot; azonképen én hozok ő reájok minden jót, mellyet én ő felőlök mondok.

43. És örökségül bírattatik a' mező e' földön, melly felől ti azt mondjátok: elhagyattatott mind embertől 's mind baromtól, adattatott a' Káldéusoknak kezekbe.

44. Mezőket pénzen vesznek, beírván levélbe, és bepetsételvén, és tanúbizonyságot tétetvén felőle; a' Benjáminnak földében, és Jérusálemnek kerületiben, és Júdának városiban, és a' hegyen való városokban, és a' mezőn való városokban, és dél felől való városokban: mert viszszahozom őket a' rabságból, azt mondja az Úr.

XXXIII. RÉSZ.

Minekutánna az Anyaszentegyházat e' Résznek első tzikkelyében indította volna Isten bátorságra, azután szép ígéreteket tészen annak szabadításáról, megújíttatásáról békességgel és örök állandósággal való felékesítéséről a' Kristusban, az ő dítsőségére. Ígéretit az Isten megerősíti, és az embereknek ellenkező értelmeket meghamisítja, a' napnak, holdnak természetekkel.

ÉS lőn az Úrnak beszéde Jeremiáshoz másodszor (ő pedig még fogva vala a' tömlötznek tornátzában,) mondván: *R.* 32: 3.

2. Ezt mondja az Úr, a' ki tsinálja azt; az Úr, a' ki formálja azt, hogy megerősítené azt, Úr az ő neve:

3. Kiálts én hozzám és megfelelek teneked: és nagy dolgokat mondok teneked, és elrejtetteket, mellyeket nem tudsz.

4. Mert azt mondja az Úr, az Izráelnek Istene, e' városnak házai felől, és a' Júda' királlyainak házai felől, mellyek elrontattak kosokkal és fegyverrel. (a)

(a) Az az, mellyek elrontatnak; szóll pedig a' Próféta úgy, mint elmúlt dolgokról, az ő jövendő mondásának bizonyos voltáért.

5. Mivelhogy az ő benne lakozók elmentenek, hogy vívnának a' Káldéusokkal, hogy betöltenék a' házakat holt testekkel, kiket az én haragomban és boszszúállásomban megöltem: és mivelhogy elrejtettem az én ortzámat e' várostól az ő sok gonoszságokért:

6. Ímé én gondot viselek Jérusálemnek egésségére és orvosságára, és meggyógyítom őket, és megmutatom nekik az állandó békességnek sokaságát. *R.* 10: 17.

7. És meghozom Júdát és Izráelt a' rabságból, és felépítem őket mint annakelőtte. *R.* 32: 44. *R.* 24: 5. *és* 31: 4.

8. És megtisztítom őket minden ő álnokságokból, mellyel vétkeztenek én ellenem, és megkegyelmezek minden ő álnokságoknak, mellyel vétkeztenek én ellenem és mellyel gonoszúl tselekedtenek én ellenem. *R.* 31: 34.

9. És lészen nekem híremre nevemre, örömemre, tisztességemre és dítséretemre, e' földnek minden nemzetségeinél, kik hallják az én jótételeményimet, mellyeket én ő velek tselekeszem: és félnek és megrettennek a' jótételemének és a' békeségért, mellyet én ő velek tselekeszem.

10. Azt mondja az Úr: még jövendőben hallatik e' helyen, (melly felől ti azt mondjátok: elhagyattatott emberektől és mind baromtól,) a' Júdának városiban, és Jérusálemnek útszáiban, mellyek elpusztíttattanak, és ember nélkül, és lakó nélkül, és oktalan állat nélkül vagynak,

11. Hallattatik minden öröm és vígasság, a' vőlegénynek és a' menyaszszonynak szava, és azoknak szavok, kik azt mondják: dítsérjétek a' seregeknek Urát, mert jó az Úr, mert örökkévaló az ő kegyelme: azoknak szavok, kik áldozatot hoznak az Úrnak házába, mert meghozom őket a' rabságból, mint annakelőtte, azt mondja az Úr. *R.* 7: 34.

12. Azt mondja a' seregeknek Ura: még e' puszta helyen, melly emberektől, oktalan állatoktól megfosztatott, és minden ő városiban pásztoroknak hajlékok lészen, kik az ő juhokat letelepítik. (b)

(b) Az az, noha mostan e' föld puszta és mindenestől fogva megrontatik a' Júdának nemzetsége, mindazáltal még jövendőben Isten az ő népét megszabadítja és ád nekiek jó pásztorokat, kik a' népet megszámlálják, az az őrizik, oltalmazzák. *R.* 23.

13. A' hegyen való városokban, és a' mezőn való városokban, és a' Délfelől való városokban, és a' Benjáminnak földében, és Jérusálemnek kerületiben, és Júdának városiban, még a' juhok által mennek a' számlálónak keze által, azt mondja az Úr.

II. 14. Ímé eljönek a' napok, azt mondja az Úr, és megerősítem az én jó beszédemet, mellyet szólltam az Izráelnek és a' Júda' házának. *R.* 29: 10.

15. A' napokban és az időben meggyümöltsöztetem Dávidnak az igazságnak magvát, és ítéletet tészen és igazságot a' földön. *R.* 23: 5.

16. A' napokban megszabadúl Júda, és Jérusálem bátorságban lakozik, és ez az ő neve, mellyel hívattatik ő, az Úr a' mi igazságunk.

17. Mert azt mondja az Úr, nem vágattatik ki Dávidnak a' férjfiú (c) kiűljön az Izráel' házának székiben.

(c) Az az, nem fogyatkozik el Dávidnak királyi magva. Mellyet a' Messiásról, és az ő örökkévaló királyságáról kell magyaráznunk, mert a' Dávidnak ágyékából való testi király elfogyott.

18. És a' Lévita Papok közzűl is a' férjfiú ki nem vágattatik én előlem, a' ki áldozzék egészen megégő áldozatot, a' ki füstöljön minhát, és a' ki áldozatot tsináljon mind örökké.

19. És lőn az Úrnak beszéde Jeremiáshoz, mondván:

20. Azt mondja az Úr: hogy ha felbontjátok az én szövetségemet, melly vagyon a' nappal és éjtszakával: (d) úgy hogy se nap se éjtszaka ne légyen az ő idejében:

(d) Az az, miképen, hogy a' nappal és az éjtszakával való szövetségem soha el nem bomol, hogy nap és éjtszaka ne legyen; azonképen a' Dáviddal való szövetségem soha fel nem bomol.

21. Az én szolgámmal a' Dáviddal való frigyem is felbomol, úgy hogy ne légyen neki fia ki uralkodjék az ő székiben: és a' Lévita Papokkal az én szolgáimmal.

22. Miképen az égnek serege és a' tengernek fövénye meg nem számláltathatik: azonképen az én szolgámnak a' Dávidnak magvát, és a' Lévitákat, kik énnekem szolgálnak, megsokasítom.

23. És ismét lőn az Úrnak beszéde Jeremiáshoz, mondván:

24. Nem hallottad-é mit szólla e' nép? mondván: a' két nemzetséget, mellyet az Úr választott vala elveté, és az én népemet megútálta, úgy hogy többé, az ő ítéletek szerént, ne légyen nemzetség.

25. Azt mondja az Úr: hogyha szövetségem nem lészen a' nappal, és az éjtszakával, és ha az égnek és a' földnek törvényeket én nem rendeltem:

26. A' Jákóbnak is és az én szolgámnak a' Dávidnak magvát elvetem, úgy hogy az ő magvából senkit fel ne vegyek, ki uralkodjék az Ábrahámnak, Izsáknak, és a' Jákóbnak magván: mert viszsza hozom öket a' rabságból, és megkegyelmezek nekiek. *R.* 31: 20.

XXXIV. RÉSZ.

Jeremiás az Istennek hagyásából megmondja Sédékiás királynak veszedelmét. Annakutánna mikor a' 'Sidók a' szolgáknak szabadságok felöl való végezést elváltoztatták volna, mivelhogy Nabukodonozor elszállott vala a' város alól, feddi öket a' Próféta felette igen, és megmondja nekiek, hogy megbünteti Isten öket, és a' Babilóniabeli király' kezébe adja öket rabságra.

EZ a' beszéd, melly lön az Úrtól Jeremiáshoz, (mikoron a' Nabukodonozor a' Babilóniai király, és neki minden serege, és e' földnek minden országi, mellyek az ő hatalmas kezei alatt valának, és minden népek vínák Jerusálemet, és minden városokat), mondván:

2. Azt mondja az Úr, az Izráelnek Istene, menj el és mond meg Sédékiásnak a' Júda' királyának, *azt mondom*, hogy mond meg neki; azt mondja az Úr: ímé én adom e' várost a' Babilóniai király' kezébe, és azt felgyújtja tüzzel. *R.* 21: 10. *és* 32: 9.

3. És te az ő kezéből el nem szalatsz; hanem megfognak, és kezébe adnak, és a' te szemeid meglátják a' Babilóniai királynak szemeit, és az ő szája (a) a' te szájaddal szóll, és Babilóniába bemégy. *R.* 32: 4.

(a) Az az, Szententziát mond te ellened és a' te fiaid ellen; tudniillik, hogy a' te fiaid megölettetnek szemed' látára, és magadnak szemeid kitolatnak; lásd ennek megvalósítását, alább. *R.* 52: 9, 10, 11.

4. Mindazáltal halld meg az Úrnak szavát, Sédékia, Júdának királya! azt mondja az Úr te felöled: fegyver miatt meg nem halsz:

5. Békeségben halsz meg, és a te atyáidnak az elöbbi királyoknak temetö helyeknek megfüstölése szerént, kik te elötted voltanak, füstölik meg jó illattal a' te temetö helyedet: és jaj Uram, így siratnak tégedet, mert én szólltam e' szót, azt mondja az Úr.

6. És megmondá Jeremiás Próféta Sédékiásnak a' Júda' királyának mind e' szókat Jerusálemben.

7. A' Babilóniai királynak pedig serege vija vala Jerusálemet, és Júdának minden városit, mellyek megmaradtanak vala, tudniillik Lákist, és Azekát: mert a' Júda' városi közzül csak ezek maradtanak vala hátra a' megvételtöl, mellyek erös városok valának.

II. 8. Ez a' beszéd, melly lön az Úrtól Jeremiáshoz, minekutánna Sédékiás király frigyet vete a' Jerusálembeli néppel, és szabadságot kiáltata ő közöttök. 2. *Mós.* 21: 2.

9. Hogy tudniillik kiki mind szabadon botsátaná szolgáját, szolgáló leányát, 'Sidó férjfiat és 'Sidó leányt; hogy senki ne szolgáltatna velek, tudniillik 'Sidó attyafiával.

10. És meghallák mind az urak és mind a' község, kik e' szövetséget szerzették vala, hogy kiki mind elbotsátaná az ő szolgáját és szolgáló leányát szabadon, hogy senki azokkal ne szolgáltatna mint szolgákkal többé, *azt mondom*, hogy meghallák, és elbotsáták.

11. Annakutánna pedig tanátsokat elváltoztaták és viszszahozák a' szolgákat és a' szolgáló leányokat, kiket szabadságban elbotsátottak vala, és öket szolgákká és szolgálókká tevék.

12. És lön az Úrnak szava Jeremiáshoz az Úrtól, mondván:

13. Azt mondja az Úr, az Izráelnek Istene: én vetettem frigyet a' ti atyáitokkal az napon, mellyen kihoztam öket Égyiptomnak földéből a' szolgálatnak házából, mondván:

14. Mikoron a' hét esztendök betellyesednek, kiki mind elbotsássa az ő 'Sidó attyafiát, ki neked adattatott vala, minekutánna hat esztendeig szolgált tégedet, szabadon botsássad ötet: de nem hallgatának a' ti atyáitok engemet, és az ő fülöket le nem hajták. 2. *Mós.* 21: 2. 5. *Mós.* 15: 12.

15. És ma meg tértetek vala és igazat tselekedtetek vala én elöttem, hogy kiki mind az ő attyafiának szabadságot kiáltata, és én elöttem frigyet vetettetek vala a' házban, melly az én nevemröl neveztetett:

16. De hátra tértetek, és megrútítottátok az én nevemet, és kiki mind az ő szolgáját viszszahozta, és az ő szolgáló leányát, kiket akaratjok szerént szabadosokká tettetek vala, és ígában vetettétek öket, hogy tinektek szolgáitok és szolgálóitok, lennének.

17. Azért azt mondja az Úr: ti nem engedtetek nekem, hogy kiki mind ő attyafiának szabadságot kiáltana, és az ő felebarátjának: ímé én hirdetek nektek szabadságot, azt mondja az Úr, a' fegyverre, és a' döghalálra, és az éhségre, és adlak titeket a' földnek minden országinak felindúlásra (b). 5. *Mós.* 28: 64.

(b) Az az, azt mivelem, hogy a' Föld megindúljon ellenetek.

18. És adom a' férjfiakat, kik megszegték az én frigyemet, az az, kik meg nem erösítették az én frigyemnek ígéit, (c) mellyet vetettenek vala én elöttem tulokkal, mellyet két részre vágának, és általmenének az ő részei között: (d)

(c) Az az, a' kik meg nem állák a' szövetséget, mellyet külsö tzeremóniával és erös esküvéssel szerzettek vala.

(d) A' frigynek avagy szövetségnek régi módja ez volt: az oktalan állatot ketté vágták, és a' között mentek el, a' kik a' szövetséget szerzették. 1. *Mós.* 15: 17.

19. *Tudniillik* a' Júdának fejedelmit, és Jerusálemnek föfö népeit, a' papokat, és a' földnek minden népét, kik általmentenek a' tulokoknak részei között.

20. Azt mondom, hogy adom öket az ő ellenségeknek kezekbe, és az ő lelkeknek keresöinek kezekbe: és az ő holt testek az égi madaraknak és e' földnek vadainak étkek lészen. *R.* 7: 33. *és* 16: 4. *és* 14: 7.

21. Sédékiást is a' Júda' királyát, az ő utánna való urakat adom az ő ellenségeknek kezébe, és a' Babilóniai király' seregének kezébe, jóllehet elmentenek ti töletek. (e)

(e) Ezt azért mondja, mert mikor megh allotta volna Nabukodonozor, hogy az Egyiptombeli király jöne segítségére Jerusálemnek, elszállott vala a' város alól. A' 'Sidók azt látván megváltoztatták vala a' szolgáknak elbotsátások felöl való végezést, mellyet a' városnak szállásakor végeztek vala. Azért fenyegeti öket a' Próféta, mint ollyan állhatatlan

hipókritákat, kik a' szorúláskor Istennek fogadásokat tésznek; de abból megszabadúlván viszszavonszák és megszegik.

22. Ímé parantsolok, azt mondja az Úr, és viszszahozom őket e' városra és víják azt, és megveszik, és tűzzel felgyújtják: és elpusztítom a' Júdának városit, úgyannyira, hogy senki benne nem lakik.

XXXV. RÉSZ.

Az Isten a' Rékábitáknak példájokat hozván elő, kik az ő attyoknak parantsolatjokhoz tartották magokat, és azt soha meg nem rontották; a' Sidókat feddi, és az ő engedetlenségeket szemekre hányja, mellyért őket minden veszedelemmel fenyegeti, a' Rékábitáknak pedig minden jót ígér.

Szólla az Úr Jeremiásnak, Joákimnak, Jósiásnak a' Júda' király' fiának idejében, mondván:

2. Menj el a' Rékábitáknak házokhoz, és szóllj velek, és vidd be őket az Úrnak házába, (a) a' kamaráknak egyikébe; és adj nekik bort inniok.

(a) A' kamarákon értetnek azok a' belső házak, mellyekben a' szent edények, öltözetek, és egyébb féle eszközök állanak vala, mellyekkel a' Papok éltenek az Isteni tiszteletnek végbevitelében.

3. És mellém vőm Jázóniát a' Jeremiás' fiát, ki Habasániának fia vala, és az ő rokonságit, és minden ő fiait; és a' Rékábitáknak minden házok' népét.

4. És bevivém őket az Úrnak házába, a' Hanán' fiának kamarájába, ki Igdaliásnak az Isten' emberének fia vala, melly a' fejedelmek' kamarája mellett vala, melly Mahasiásnak a' Sallum' fiának kamaráján fellyül vala, ki az Isten' háza' ajtajának őrizője vala.

5. Azért a' Rékábiták eleibe tevék tellyes tsészéket borral, és poharakat, és mondék nekik: igyatok bort.

6. És felelének: nem iszunk bort, mert Jónadáb, Rékábnak fia, a' mi atyánk parantsolta nekünk, mondván: ne igyatok bort ti, sem a' ti fiaitok soha.

7. Se házat ne tsináljatok, se szántsatok, se kapáljatok, se szőlőt ne plántáljatok: hanem sátorokban lakjatok tellyes életetekben, hogy sok ideig éljetek e' földnek színén, mellyben ti (b) jövevények vagytok.

(b) Ezek a' Kíniták, avagy a' Kíneus' nemzetségéből valók voltanak, kik Hamattól származtanak, mint erről olvashatz. 1. *Krón.* 2: 55.

8. Azért engedtünk Jónadábnak, a' Rékáb' fiának, a' mi atyánknak szavának mindenekben, mellyeket nekünk parantsolt: hogy tellyes életünkben bort ne innánk, mi, a' mi feleségeink, a' mi fiaink, és a' mi leányink.

9. Se házakat ne építenénk, hogy benne laknánk; se szőlőnk, se mezőnk, se vetésünk ne lenne nekünk.

10. Hanem lakoznánk sátorokban: és engedtünk, és a' szerént tselekedtünk, mint nekünk Jónadáb a' mi atyánk megparantsolta vala.

11. Lőn pedig, mikoron feljőne Nabukodonozor a' Babilóniai király a' földre, akkoron azt mondánk: jertek el, menjünkbe Jérusálembe a' Káldeabeli sereg előtt, és az Assíriabeli sereg előtt: és lakoztunk Jérusálemben.

II. 12. És lőn az Úrnak beszéde Jeremiáshoz, mondván:

13. Így szóll a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: Menj el, mond meg a' Júda' férjfiainak, és Jérusálem' lakosinak: nem veszitek-é fel az intést, hogy engednétek az én beszédimnek? azt mondja az Úr.

14. Erősek a' Jónadábnak a' Rékáb' fiának beszédi, mellyeket parantsolt az ő fiainak, hogy bort ne innának: és mind ez ideig sem ittanak bort, mert engedtek az ő attyoknak parantsolatjának: én pedig szólltam tinektek reggel felkelvén, és szóllván, és nem engedtetek énnekem. *R.* 11: 7. *és* 25: 3. *és* 26: 5. *és* 29: 19. *és* 32: 33.

15. És küldtem hozzátok mind az én szolgáimat a' Prófétákat, reggel felkelvén, és küldvén, és ezt mondván: kérlek kiki mind térjen meg az ő gonosz útáról, és jól tselekedjetek, az idegen istenek után ne járjatok, hogy nekik szolgáljatok: és lakoztok a' földön, mellyet adtam nektek, és a' ti atyáitoknak: és a' ti fületeket le nem hajtátok, és nem engedtetek nekem. *R.* 18: 11. *és* 25: 5. *Jon.* 3: 9.

16. Mivelhogy erősen tartják a' Rékáb' fiának Jónadábnak fiai az ő attyoknak parantsolatját, mellyet parantsolt vala nekik; e' nép pedig nem engede nekem:

17. Azért azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene; ímé én hozok Júdára és Jérusálemnek lakozóira minden gonoszt, mellyről szólltam nekik: azért, mert szólltam nekik, de nem fogadták, kiáltottam nekik, és nem feleltek.

18. A' Rékábiták' házának pedig monda Jeremiás: azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene; mivelhogy engedtetek Jónadábnak a' ti atyátoknak parantsolatjának, és megőriztétek minden ő parantsolatit, és úgy tselekedtetek mint meghagyta volt nektek:

19. Azért azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: nem vágattatik ki a' Jónadábnak a' Rékáb' fiának maradéka, ki én előttem álljon mindenkoron.

XXXVI. RÉSZ.

Jeremiás Istennek hagyásából megíratja Bárúkkal az ő prófétálásinak summáját egy könyvbe, és azt a' község előtt elolvastatja: mellyet mikor a' fejedelmek megértettek volna előhívatják Bárúkot, a' könyvet ismét elolvastatják. A' királynak megmondják, előhozatja a' könyvet, mellyből minekutánna olvastak volna valami keveset, a' könyvet megégeti, Jeremiást és Bárúkot parantsolja, hogy megfogják, de Istentől megtartatnak, és ismét megírják a' próféziákat.

És Joákimnak a' Jósiásnak Júda' király' fiának negyedik esztendejében, szólla az Úr Jeremiásnak, mondván:

2. Vedd kezedbe a' könyvet, és írd belé a' szókat, mellyeket én szólltam teneked az Izráel és a' Júda ellen (a), és minden nemzetségek ellen, az naptól fogva, mellyen szólltam teneked, Jósiás' idejétől fogva, mind e' napig. *Ésa.* 8: 1. *R.* 30: 2.

(a) Az az, mellyeket megíratott az ő reájok következendő veszedelmek és romlások felől; tudniillik, ha idején hamisságokat el nem hagynák, bűnöket meg nem siratnák, Istenekhez nem fordúlnának.

3. Ha meghallaná a' Júdának háza mind azokat a' gonoszokat, mellyeket gondolok, hogy vele tselekedjem, hogy kiki mind az ő gonosz útáról megtérjen, és kegyelmes legyek az ő álnokságoknak és bűnöknek.

4. És hívá Jeremiás Bárúkot a' Nériás' fiát, és megírá Bárúk Jeremiás' szájából mind a' szókat, mellyeket az Úr szóllott vala nekie, a' könyvnek türetiben.

5. És parantsola Jeremiás Bárúknak, mondván: én: (b) fogoly vagyok, nem mehetek be az Úrnak házába.

(b) Vagy, megtiltattam: tudniillik, vagy az Isten' parantsolatja, vagy a' tzeremóniás törvények által.

6. Azért te menj be, és a' könyvből, mellyet az én számból írtál, olvasd el az Úrnak szavát a' községnek hallattára az Úrnak házában a' böjtnek napján: és az egész Júdának hallattára, kik felgyülnek az ö városokból, olvasd el nekiek.

7. Ha valahogy ök könyörögnek az Úrnak, és kiki mind megtér az ö útáról: mert nagy az Úrnak haragja, és nagy az ö felháborodása, mellyről szóllt az Úr e' nép ellen.

8. Tselekedék pedig Bárúk a' Nériás' fia mind a' szerént, mint neki Jeremiás Próféta megparantsolta vala, elolvasván a' könyvből az Úrnak szavát, az Úrnak házában.

9. És lön Joákimnak, Jósiásnak a' Júda' királya' fiának ötödik esztendejében, a' kilentzedik hónapban, böjtöt hirdetének az Úr előtt az egész népnek, kik valának Jérusálemben, és az egész népnek, melly Júda' városiból feljö vala Jérusálembe.

10. És elolvasá Bárúk a' könyvből a' Jeremiás' beszédit az Úrnak házában: Gamariásnak az írás túdó Sáfán' fiának kamarájában, a' felsö (c) tornátzban, az Úrnak új háza' kapujának ajtajában, az egész népnek hallattára.

(c) Ezt a' felsö tornátzot; másutt az írás papok' tornátzának mondja, mint 2. *Krón.* 4: 9.

II. 11. És hallá Mikeás Gamariás' fia, ki Sáfán' fia vala, az Úrnak minden beszédit a' könyvből:

12. És leméne a' királynak házába a' Kantzelláriusnak kamarájába: és ímé ott ülnek vala mind az urak, Élisáma ki írástúdó vala, és Dalaja a' Sémája' fia, és Elnatán az Akbor' fia, és Gamariás Sáfán' fia, és Sédékiás Hanániás' fia, és mind a' több föfö népek.

13. És megbeszélé (d) nekik Mikeás mind a' szókat, mellyeket hallott vala a' könyvből, hogy olvasná Bárúk mind a' község' hallattára.

(d) Mi okon tselekedte légyen ezt Mikeás; azért-é, hogy Bárúknak és Jeremiásnak ezzel ártson? avagy pedig azért, hogy e' dolognak megbeszéllésével a' megíratott veszedelmek ellen valami orvosságot szerezzen, nem bizonyos.

14. Azért elküldék az Urak Bárúkhoz Jehudit, ki Nétániás' fia, ki Selemiás' fia, ki Kusi' fia, mondván: a' könyvet, mellyből olvastál a' nép' hallattára, vedd kezedbe és jövel: és kezébe vevé Bárúk a' Nériás' fia a' könyvet, és elméne hozzájok.

15. És mondának neki: ülj le, és olvasd el a' könyvet a' mi fülünk' hallattára is: és elolvasá Bárúk fülök' hallattára.

16. És lön mikor hallanák mind a' szókat, kiki mind az ö felebarátjára tekinte, és megfélemlének, és mondának Bárúknak: bizony megmondjuk mind e' szókat a' királynak.

17. Mondának pedig Bárúknak: mond meg nekünk mimódon írtad mind e' szókat az ö szájából.

18. És monda nekik Bárúk: szájával mondta nekem mind e' szókat, és én téntával beírtam a' könyvbe.

19. És mondának az urak Bárúknak: menj el, és rejtezzél el te és Jeremiás, és senki ne tudja hol vagytok.

20. És elmenének a' királyhoz, a' Tornátzba (és a' könyvet letevék az írástúdó Élisámának kamarájában), és megmondák a' király' hallattára mind e' szókat.

III. 21. És elbotsátá a' király Jehudit, hogy kezébe venné e' könyvet; azért elhozá azt az írástúdó Élisámának kamarájából, és elolvasá azt Jéhudi a' király' hallattára, és minden föfö népeknek hallattokra, kik a' király előtt állnak vala.

22. A' király pedig ül vala a' téli házban, a' kilentzedik (e) hónapban, és a' tüz ég vala előtte.

(e) Ez a' kilentzedik hónap rész szerént Szent András' havában, rész szerént Karátson' havában esett, Mert a' szent esztendö, mellynek 9-dik hónapjáról itt vagyon emlékezet, Mártziusnak 12-dik napján kezdettetett el a' 'Sidóknak rendtartások szerént.

23. És lön mikoron Jéhudi három avagy négy levelet elolvasott volna benne, a' deáknak késivel elmetélé azt, és a' tüzbe hajtá, melly a' tüzhelyen vala: míg az egész könyv meg nem égne a' tüzben, melly a' tüzhelyen vala.

24. Nem félének, sem ruhájokat nem szaggaták meg a' király, és minden ö szolgái, kik hallják vala mind e' szókat.

25. Sött még Élnatán is és Dalája és Gamariás kérék a' királyt, hogy a' könyvet meg ne égetné, és nem fogadá szavokat.

26. Hanem meghagyá a' király Jeraméelnek a' Hamelek' fiának, és Sérajának Ázriel' fiának, és Sélemiának az Abdéel fiának, hogy megfognák a' Bárúk íródeákot és Jeremiás Prófétát: de az Úr elrejté öket.

IV. 27. Szólla pedig az Úr Jeremiásnak minekutánna a' király megégette vala a' könyvet, és a' beszédeket, mellyeket Bárúk Jeremiásnak szájából írt vala, mondván:

28. Térj viszsza, és végy más könyvet és írd belé mind az elébbi szókat, mellyek valának az elébbi könyvben, mellyet Joákim a' Júda' királya megégetett.

29. És Joákimnak a' Júda' királyának (f) mond meg: azt mondja az Úr: te égetted meg e' könyvet, mondván: miért írtál illyen dolgokat a' könyvben? kétségnélkül eljö a' Babilóniai király, és elveszti e' földet, és elveszti belöle az embert, és minden állatot.

(f) Mivel az Ur Isten elrejtette volt Jeremiást v. 26. hogy meg ne ölettethetné Joákim király; nem élö nyelvvel és beszéddel, hanem írás által mondotta ezt a' királynak; mellyet az elébbi könyvben lévö íráshoz ragasztott.

30. Azért azt mondja az Úr Joákim felöl a' Júda' királya felöl: nem lészen neki helyébe való, a' ki a' Dávid' királyi székibe üljön, és az ö holt teste elvettetik nappal a' hévre, és a' dérre éjtszaka. *R.* 22: 19.

31. És megbüntetem ötet, és az ö magvát, és az ö szolgáit az ö álnokságokért: és reájok hozom és a' Jérusálembeli lakosokra, és a' Júdának férjfiaira mind azt a' gonoszt, mellyet szóllottam ö felölök, és nem fogadták.

32. Azért akkor Jeremiás más könyvet vön kezébe, és adá Bárúknak az írástúdó Nériás fiának, és megírá abba Jeremiás' szájából mind a' szókat, mellyek valának a' könyvben, mellyet Joákim Júda' királya megégetett vala a' tüzben: és annakfelette többet írának bele, mellyek hasonlók valának az elöbbiekhez.

XXXVII. RÉSZ.

XXXVII. RÉSZ.

Mikor Nabukodonozor' serege elszállott volna Jérusálem alól, küld Sédékiás Jeremiáshoz, hogy Istennek könyörögjön; megmondja a' Próféta, hogy viszszatér Nabukodonozor király' hada, és megvészi Jérusálemet. Megfogják Jeremiást, a' tömlötzbe vetik, a' király elöviteti ötet, és ő töle minekutánna tudakozott volna, nem vetteti a' tömlötzbe, hanem annak felső részébe a' fogházba.

URALKODOTT pedig Sédékiás király a' Jósiás' fia, Jekóniás helyett, ki Joákimnak fia vala, kit Nabukodonozor a' Babilóniai király Júdának földében királlyá tett vala. 2. *Krón.* 36: 10. 2. *Kir.* 24: 27.

2. És nem hallgatá sem ő, sem az ő szolgái, sem a' föld' népe az Úrnak szavát, mellyet szóllott vala Jeremiás Próféta által.

3. És elküldé Sédékiás király Júkált Selémiás' fiát, és Sofóniást Mahásiás Pap' fiát Jeremiás Prófétához, mondván: kérlek könyörögj mi érettünk a' mi Urunknak Istenünknek.

4. Jeremiás pedig be és kimégyen vala a' nép között, mert még a' tömlötzbe be nem vetették vala ötet.

5. Faraó' serege pedig kijött vala Égyiptomból; És a' Káldeusok meghallván, kik megszállották vala Jerusálemet, e' hirt ő felölök, elhagyák Jérusálemet *R.* 34: 21.

6. És lön az Úrnak beszéde Jeremiás Prófétához, mondván:

7. Azt mondja az Úr, az Izráelnek Istene: ezt mondjátok a' Júda' királyának, a' ki elküldött titeket én hozzám, hogy megkérdenétek engemet: ímé Faraónak serege a' ki kijött a' ti segítségtekre, viszszamégyen Égyiptomnak földébe.

8. És viszsza térnek a' Káldeusok, ostromolják e' várost, és megveszik azt, és megégetik tűzzel.

9. Az mondja az Úr: ne tsaljátok meg a' ti lelketeket, mondván: általán fogva elmennek mi rólunk a' Káldeusok; mert nem mennek el.

10. Mert ha az egész Káldeusoknak seregét megveritek is, kik ostromlanak titeket, és maradnak ő közzülök tsak a' megsebesültek, még is minden felkél az ő sátorából, és megégetik tűzzel e' várost.

11. 11. És lön, minekutánna a' Káldeusoknak serege elmenne Jérusálem alól, Faraónak serege miatt:

12. Kiméne Jeremiás Jérusálemből, hogy menne a' Bénjáminnak földébe, hogy elvonná magát a' községtől: mert a' község között vala.

13. Mikoron pedig a' (a) Bénjáminnak kapujában volna, és ott volna a' Hadnagy, kinek neve vala Jériás Selémiásnak fia, ez a' Selémiás Hanániásnak fia vala; megfogá Jeremiás Prófétát, és monda: a' Káldeusokhoz szököl te.

(a) Bénjámin' kapujának ezért mondatott, mert a' Bénjámin' földe felé azon kell vala kimenni, melly föld Jeremiásnak hazája volt.

14. És monda Jeremiás: hamis az; mert nem szököm a' Káldeusokhoz, és nem hallá meg az ő beszédét, és megfogá Jériás Jeremiást, és vivé ötet az urakhoz.

15. És megharagvának az urak Jeremiásra, és megvereték ötet, és veték ötet a' fogházba az írástúdó Jónatánnak házába: mert azt a' házat rendelték vala fogháznak.

III. 16. És mikoron Jeremiás bement volna a' tömlötzbe, és a' helyre a' holott a' foglyok valának és Jeremiás ott sok napig volt volna:

17. Végre elbotsátá Sédékiás király, és elöhozatá ötet: és megkérdezé ötet a' király az ő házánál titkon, és monda: az Úrnak szava-é ez? Akkoron monda Jeremiás: azé: annakfelette monda neki: a' Babilóniai király' kezébe adattatol.

18. És monda Jeremiás Sédékiás királynak: mit vétettem én te ellened, és a' te szolgáid ellen? és a' község ellen, hogy bevettettél engem' a' fogházba?

19. És hol vagynak a' ti Prófétáitok, kik prófétáltanak tinektek, mondván: nem jö el a' Babilóniai király ti ellenetek, és e' föld ellen.

20. Mostan azért hallgass meg kérlek Uram király, jusson elődben kérlek az én könyörgésem: ne küldj engemet viszsza az írástúdó Jónatánnak házába, és ott ne haljak meg.

21. És parantsolá Sédékiás király, és veték Jeremiást a' tömlötznek tornátzába, és adának ő neki minden napon egyegy darab kenyeret a' sütőknek útszájából, míglen elfogyna a' kenyér a' városban: és marada Jeremiás a' tömlötznek tornátzában. *R.* 32: 2.

XXXVIII. RÉSZ.

Jeremiást 'ismét tömlötzbe vetteţik az urak, honnét egy jámbor istenfélö fö ember által megszabadíttatik, kitöl a' király ismét tanátsot kérd, kinek ugyan azon elébbi beszéde szerént felel, és tartatik a' Próféta fogságban a' tömlötznek tornátzában mind a' városnak megvételéig.

HALLÁ pedig Sefatiás, Matánnak fia; és Gedeliás, Passurnak fia; és Júkal, Selémiásnak fia; és Passur, Malkiásnak fia, a' szókat, mellyeket szóllott vala Jeremiás az egész községnek, mondván:

2. Azt mondja az Úr: a' ki megmarad e' városban, meghal fegyver, éhség, és döghalál miatt: a' ki pedig kimégyen a' Káldeusokhoz (a) él; és lészen neki az ő élete ragadomány gyanánt, és él.

(a) Az az, még nem ölettetik a' Káldeusoktól, hanem életben megtartatik.

3. Azt mondja az Úr: ímé a' Babilóniai királynak seregének kezébe adattatik e' város, és megvészik azt.

4. És mondának az urak a' királynak: kérünk haljon meg ez ember: mert ekképen megerőteleníti a' vitézeknek kezeket, kik megmaradtanak e' városban, és az egész községnek kezeket, hogy efféle szókat szóll: mert ez ember nem a' községnek megmaradására igyekezik, hanem veszedelmére.

5. És monda Sédékiás király: ám a' ti kezetekben vagyon, mert a' király semmit ti ellenetek nem tehet.

6. Azért elvivék Jeremiást, és veték ötet Melkiásnak a' Hammélek' fiának vermébe, melly vala a' tömlötznek tornátzában, és lebotsáták Jeremiást köteleken, a' veremben pedig nem víz vala hanem sár, és belesüllyede Jeremiás a' sárba.

II. 7. Melly dolgot mikoron hallott volna Ébedmélek Szeretsen, ki Hofmester vala, (ő pedig vala a' király' palotájában) hogy Jeremiást a' verembe vetették volna: a' király pedig akkoron Bénjáminnak kapujában ül vala.

8. Kiméne azért Ebedmélek a' király' palotájából, és szólla a' királynak, mondván:

9. Uram király, gonoszúl tselekedtenek ez emberek mindenekben, mellyeket Jeremiás Prófétával tselekedtek kit a' verembe vetettek:

mert meghal ott éhel, mert ez után semmi kenyér nem lészen ez egész városban.

10. Azért parantsola a' király Ébedmélek Szeretsennek, mondván: végy kezedhez harmintz vitézt, és vedd fel Jeremiás Prófétát a' veremből, minekelőtte meghalna.

11. Vön azért Ébedmélek harmintz vitézt kezéhez, és beméne a' királynak házába, tudniillik oda a' helyre, melly vala a' kintstartó ház alatt: és hoza onnét régi megrothadott, és megszakadozott posztókat, és alábotsátá azokat Jeremiásnak köteleken a' verembe.

12. És monda Ébedmélek Szeretsen Jeremiásnak: tedd e' régi megszakadozott és elrothadott posztókat hólnod alá, a' kötél alá; és Jeremiás azt tselekedé.

13. Kivonák azért Jeremiást köteleken, és kihozák ötet a' veremből, és lakozék Jeremiás a' tömlötznek tornátzában.

III. 14. Elkülde pedig Sédékiás király és hozzá hívatá Jeremiás Prófétát a' harmadig ajtóig, melly vala az Úrnak házában, és monda a' király Jeremiásnak: tégedet valamire kérdelek, semmi tagadást benne ne tégy.

15. Monda pedig Jeremiás Sédékiásnak, ha megmondom neked, avagy megölvén nem ölsz-é meg? és ha tanátsot adok, nem engedsz énnekem.

16. És (b) megesküvék Sédékiás király Jeremiásnak titkon, mondván: él az Úr, ki teremtette nekünk e' lelket, ha megöllek, és ha adlak azoknak a' férjfiaknak kezekbe, kik keresik a' te lelkedet. *Ésa.* 57: 16.

(b) Mikor felebarátunknak java, vagy egyébb nagy szükség kívánja szabados az esküvés.

17. Akkor monda Jeremiás Sédékiásnak: azt mondja az Úr, a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ha kimégy a' Babilóniai királynak főfő népeihez, élsz, és e' város meg nem égettetik tűzzel: hanem élsz te, és a' te házad' népe:

18. Ha pedig ki nem mégy a' Babilóniai királynak főfő népeihez, adattatik e' város a' Káldeusoknak kezekbe, és megégetik azt, el sem szaladsz kezekből.

19. Monda Sédékiás Jeremiásnak: félek a' 'Sidóktól, kik a' Káldeusokhoz hajlottanak, hogy engem kezekbe adnak, és megtsúfolnak engemet:

20. És monda Jeremiás: nem adnak: kérlek halld meg az Úrnak szavát, mellyet neked mondok, és jól lészen dolgod, és él a' te lelked.

21. Ha pedig te ki nem akarsz menni, ez a' szó, mellyet nekem megjelentett az Úr:

22. (c) Ímé minden aszszony népek, kik megmaradtanak vala a' Júda' királyának házában, kivitetnek a' Babilóniai királynak főfő népeihez, és azok azt mondják, hogy megtsaltak tégedet, és erőt vettek te rajtad a' te békeségednek emberei, és azért akadtak meg a' te lábaid a' sárban, és viszsza fordúltanak.

(c) Az az, kivitetnek az aszszony népek a' pogány király' eleibe, kik téged nem vádolnak, hanem inkább mentenek, de nem használ.

23. És a' te feleségidet, és a' te gyermekidet kiviszik a' Káldeusoknak: te sem menekedel meg kezekből, hanem a' Babilóniai király' kezével megfogattatol, és e' várost megégeti tűzzel. *R.* 21: 10. *és* 32: 29. *és* 34: 2, 22.

IV. 24. Monda pedig Sédékiás Jeremiásnak: senkinek ne mond e' szókat, és meg nem halsz.

25. Hogy ha meghallják az Urak, hogy beszéllettem veled, és eljönek hozzád, és azt mondják teneked: mond meg nekünk mit beszéllél a' királynak, ne tagadd meg tőlünk, és meg nem ölünk tégedet, és mit monda neked a' király:

26. Azt mond nekik: könyörgék a' királynak, hogy engem viszsza ne vitetne a' Jónatánnak házába, hogy ott meg ne halnék.

27. Mindnyájan azért az urak elmenének Jeremiáshoz, és megkérdék ötet, és azonképen felele nekik mint a' király megparantsolta vala, és halgatással elmenének töle, mert nem hallották vala a' beszédet.

28. És lakék Jeremiás a' tömlötznek tornátzában, míg megvévék Jérusálemet: holott vala mikor megvévék Jérusálemet.

XXXIX RÉSZ.

Megveszi Nabukodonozor Jérusálemet, és parantsolatot ád Nebuzárdánnak, hogy Jeremiás Prófétával jól tégyen, és ötet megszabadítsa. Ébedméleknek is Isten szabadúlást, és minden jót ígér, mivelhogy Jeremiással jól tett, és ötet a' fogságból megmentette.

SÉDÉKIÁSNAK a' Júda' királyának kilentzedik esztendejében, a' tizedik hónapban: eljöve Nabukodonozor a' Babilóniai király, és minden seregi Jérusálemre, és megszállák azt. 2. *Kir.* 25: 7. *R.* 52: 4.

2. Sédékiásnak tizenegy esztendejében, a' negyedik hónapban, kilentzedik napján a' hónapnak, ledűle a' városnak kőfala.

3. És bemenének a' Babilóniai királynak minden hadnagyi, és leűlének a' közép kapuban: Nérgál, (a) Sarézer, Samegár, Nebó Sársekim, Rapsáris, Nérgál Sarézer, Rabmág, és a' több hadnagyi a' Babilóniai királynak.

(a) Némellyek így fordítják: Nérgál Sarézer, ki kintstartó vala; Sárzekim, ki udvari hadnagy vala, Nérgál Sarézer, ki tábor mester vala.

4. És lön, mikor látta volna őket Sédékiás a' Júda' királya, és minden vitézlő férjfiak, elfutának, és kimenének éjjel a' városból a' király' kertének útán, az ajtón, melly vala két kőfal között, és kiméne a' pusztának útán.

5. És űzék őket a' Babilóniai seregek, és megfogák Sédékiást Jérikónak pusztájában, elhozák ötet, és vivék Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak, Ribla városába, melly vagyon Hamát' földében: és ő reá szententziát monda.

6. És megölé a' Babilóniai király Sédékiásnak fiait Riblában szeme láttára, és Júdának minden nemesseit megölé a' Babilóniai király.

7. A' Sédékiásnak pedig szemeit kitolatá, és vasban vereté, hogy elvinné ötet Babilóniába.

8. A' király' házát pedig, és a' községnek házait felgyújták a' Káldeusok tűzzel; és Jérusálemnek kőfalait elronták.

9. A' népnek maradékát pedig, kik a' városban megmaradtak vala, és az elszakadókat, kik ő hozzá állottak vala, és a' megmaradott népnek maradékát elvivé fogva Nabuzárdán a' vitézek' fő hadnagya Babilóniába.

10. És a' községnek szegényit, kiknek semmiek nem vala, meghagyá Nabuzárdán fő hadnagy Júdának földében, és ada nekiek szőlőket, és mezőket az napon.

II. 11. Megparantsolá pedig Nabukodonozor a' Babilóniai király Jeremiás felől Nabuzárdán Hadnagynak, ezt mondván:

12. Vedd hozzád ötet, és (b) gondot viselj róla, és semmi gonoszt neki ne tselekedjél: hanem a' mit akar azt tselekedd vele.

(b) Avagy, a' te szemeidet vessed ő reá.

13. És elküldé Nabuzárdán Hadnagy, és Nebusásban, Rabsaris, és Neregál Sarézer, Rabmag, és a' Babilóniai királynak több Hadnagyi.

14. *Azt mondom*, hogy elküldének, és elhozák Jeremiást a' tömlötznek tornátzából: és bízák ötet Gedáliásra, az Ahikámnak Sáfán' fiának fiára, hogy házba vinné ötet, és laknék a' község között.

III. 15. Az Úr pedig monda Jeremiásnak, mikor még a' tömlötznek tornátzában volna rekesztve; mondván:

16. Menj el, és mond meg Ebedmélek Szeretsennek: azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ímé én betöltöm az én beszédimet e' városnak veszedelmére, és nem szabadúlására, és az napon szemeid előtt lésznek.

17. És a' napon megszabadítlak tégedet, azt mondja az Úr, és az embereknek kezekbe nem adattatol, a' kiktől félsz te. (c)

(c) Tudniillik Sédékiásnak és a' több fejedelmeknek, kik téged' halálra keresnek én érettem, hogy engemet elszabadítál.

18. Kétség nélkül megszabadítlak tégedet, fegyver miatt el nem esel, és a' te (d) lelked préda gyanánt lészen; mert reménységed én bennem volt, azt mondja az Úr.

(d) Avagy, a' te életed.

XL. RÉSZ.

Jeremiás noha elvitetik Ráma városig a' több rabokkal egyben, mindazáltal onnét megszabadúl. A' fejedelmek és mind az egész község, kik elfutottak vala Gedáliáshoz, viszsza térnek, megmondják neki az Ismáelnek ő ellene való gonosz szándékát, mellyet nem hiszen Gedáliás.

EZ a' szó, (a) melly lőn az Úrtól Jeremiáshoz, minekutánna Nabuzárdán a' fő Hadnagy elbotsátá ötet Rámából, mikoron elvitte volna ötet: (b) és ő lántzokkal vala megkötöztetve a' Jérusálembeli és Júdabeli sok foglyok között, kik Babilóniába vitetnek vala.

(a) Ez a' prófétzia alább a' 42-dik Résznek 7-dik és következő verseiben számláltatik elő. E' következő ígékben pedig mind az említett 7-dik versig annak a' prófétziának alkalmatossága íratik meg, tudniillik, hogy Gedáliának megölettetése után a' 'Sidóságnak maradéka Égyiptomba akart menni, melly szándékjokat Jeremiás e' prófétziában nem javalván, arról elinti.

(b) Jeremiás a' több rabokkal egyben vitetik Rámáig, honnét azután elbotsáttatik.

2. És a' fő Hadnagy elvivé Jeremiást, és monda neki: a' te Urad Istened rendelte ezt a' büntetést ez hely ellen.

3. És elhozta, és úgy tselekedett az Úr a' mint megmondotta vala: mert vétkeztetek az Úrnak, és nem hallgattátok az ő szavát, azért tellyesedett be ti rajtatok e' dolog.

4. Mostan azért ímé én tégedet ma megszabadítlak a' lántzról, melly a' te kezeiden vagyon: ha tetszik neked a' Babilóniába való jövés, jere: és énnekem gondom lészen te reád: ha pedig nem tetszik teneked, hogy Babilóniába eljőjj én velem, maradj meg. Ímé ez egész föld előtted vagyon, a' mellyiket választod, és a' mellyik jobbnak tetszik, hogy oda mennél, oda menj. (c)

(c) Értelme ez: azt mondja Nabuzárdán Jeremiásnak: ha el nem akarsz jőni Babilóniába, menj haza. Azután mellesleg azt mondja, mert úgy mond, még Jeremiás haza nem ment vala, hanem a' rabok között vala.

5. Mivelhogy még meg nem tért vala Jeremiás, azért menj viszsza Gedáliáshoz az Ahikámnak a' Sáfán' fiának fiához, kit a' Babilóniai király tiszttartóvá tett Júda' városiban, és lakjál vele a' község között: avagy a' mellyik hely inkább tetszik a' menésre, oda menj: és ada a' fő Hadnagy neki étket és ajándékokat, és elbotsátá ötet.

6. És méne Jeremiás Gedáliáshoz az Ahikám' fiához Mispába: és lakék ő vele a' község között, a' kik megmaradtak vala a' földön.

II. 7. És mikoron hallották volna a' seregeknek fő Hadnagyi, a' kik valának a' mezőn, ő magok és az ő alattok való férjfiak, hogy a' Babilóniai király Gedáliást az Ahikám' fiát tette volna tiszttartóvá a' földön: és hogy reá bízta volna a' férjfiakat, és az aszszonyokat, és a' kitsinyded gyermekeket, és a' földnek szegényit, kik Babilóniába nem vitettek vala.

8. Elmenének Gedáliáshoz Mispába: Ismáel Natániának fia, és Jóhanán, és Jónatán Káreának fiai, és Serája Tanhumetnek fia, és a' Netofátbeli Éfainak fiai, és Jazaniás Maakátnak fia, ők és az ő emberi.

9. És megesküvék nekik Gedáliás Ahikámnak, Sáfán' fiának fia, és azoknak emberinek, mondván: ne féljetek a' Káldeusoknak szolgálatjoktól: hanem lakozzatok e' földön, és szolgáljatok a' Babilóniai királynak: és jól lészen dolgotok.

10. És én ímé lakozom Mispában, hogy a' Káldeusok előtt (d) álljak, kik jönek mi hozzánk: ti pedig szűrjetek bort, olajt, és szerezzetek a' ti edényetekbe, és szedjetek gyümöltsöt, és lakjatok a' városokban, mellyeket elfoglaltatok.

(d) Avagy, a' Káldeusoknak szolgálljak;

11. Sőt minden 'Sidók, kik a' Moábitáknál valának, és az Ammonnak fiainál, és az Idúmeusoknál, és mindenek, kik külön külön tartományokban elszélhettenek vala, meghallák, hogy a' Babilóniai király Júdából meghagyott volna valami maradékot, és hogy Gedáliást Ahikámnak Sáfán' fiának fiát tette volna előttök tiszttartóvá.

12. Azért haza jövének mindnyájan a' 'Sidók mindenünnen a' hová futottak vala: és jövének Júda' földébe Gedáliáshoz Mispába: és bort szűrének, és sok gyümöltsöt szedének.

III. 13. És Jóhanán Kareának fia, és a' seregeknek minden Hadnagyi, kik a' mezőn valának, elmenének Gedáliáshoz Mispába.

14. És mondának neki: nem tudod-é, hogy a' Bál is az Ammonitáknak királlya elküldötte Ismáelt a' Natániának fiát, hogy téged' megöljön? de nem hívé Gedáliás Ahikámnak fia azoknak beszédeket.

15. Jóhanán pedig Káreának fia szólla Gedáliásnak titkon Mispában, mondván: majd elmegyek, és megölöm Ismáelt Netániának fiát, úgy, hogy senki ne tudja: miért akar megölni tégedet, és mindnyájan a' 'Sidók eloszolnak, a' kik te hozzád gyültenek vala, és Júdának maradéka is elvész?

16. És monda Gedáliás, Ahikámnak fia, Jóhanának Káreának fiának: ne tselekedd e' dolgot, mert hamissat szóllasz Ismáel ellen.

XLI. RÉSZ.

Ismáel az Ammoniták' királlyának szolgája megöli Gedáliást, kit Nabukodonozor tiszttartóvá tett 'Sidó országban, és Gedáliással egybe sok fő népeket. A' népnek maradékát mikor rabságra vinné, eleibe mégyen Jóhanán, és azokat

megszabadítja attól, kiket elviszen bátorságos helyre.

ÉS lön hetedik (a) hónapban, eljöve Ismáel a' Netániának Elisamának fiának fia, ki királyi nemből való vala, és a' királynak főfő népei, tudniillik tíz férjfiak vele, Gedáliáshoz Ahikámnak fiához Mispába, és ott evének együtt kenyeret Mispában.

(a) A' hetedik hónapon akár értsed Gedáliásnak ama' fejedelmekkel tett beszélgetése után való időt, mellyről lön emlékezet a' 40-dik Részben; akár értsed az Ismáelnek a' Gedáliás' élete után való leselkedésének 's annak kinyilatkozásának idejét; megáll mindenik.

2. És felkele Ismáel Netániának fia, és a' tíz férjfiak, kik vele valának, és megölék Gedáliást Ahikámnak a' Sáfán' fiának fiát fegyverrel: és megölé azt, kit a' Babilóniai király tisztartóvá tett vala azon a' földön;

3. És a' Sidókat, kik Gedáliással valának Mispában: és a' Káldeusokat, kik ott találtatának, *tudniillik* a' vitézlő embereket megölé Ismáel.

II. 4. Más nap pedig minekutánna megölé Gedáliást, még mikor senki nem tudná:

5. Férjfiak jövének Síkemből, Silóból és Samariából, tudniillik nyoltzvanan, kiknek a' szakállok elberetváltatott vala, és szakadozott ruhában valának, és (b) véres ortzával: vala pedig kezekben áldozatra való ajándék és tömjén, hogy azt vinnék az Úrnak házába.

(b) Ezt azért mondja; mert késekkel és egyébb hegyes eszközökkel megsebesítették vala magokat az ő keserűségeknek megbizonyítására, de ez a' pogányoktól vett szokás volt; melly meg is vala tiltva az Isten' népe között. 3. *Mós.* 19: 27. 28. *és* 21: 5. 5. *Mós.* 14: 1.

6. És kiméne Ismáel Netániának fia elejekben azoknak Mispából, járván és sírván: és lön mikoron elejekben ment volna, monda nekiek, jertek el Gedáliáshoz az Ahikám' fiához.

7. És lön mikoron bementek volna a' városba, megölé őket Ismáel a' Netánia' fia, és hányá azokat az árokba, ő és a' férjfiak, kik ő vele valának.

8. Tíz emberek találtatának pedig ő közzülök, kik mondának Ismáelnek: ne ölj meg minket, mert kintsünk (c) vagyon minekünk a mezőn, tudniillik búza és árpa, olaj és méz: és megtartóztatá magát, és nem ölé meg őket az ő attyokfiai között.

(c) Azt akarják mondani: hogy azt a' kintset neked adjuk életünknek váltságában.

9. Az árok pedig, mellybe Ismáel hányá az embereknek holt testeket, kiket megöle Gedáliással, az az, mellyet Asa király tsinált vala Básáért az Izráel' királlyáért: ez árkot Ismáel a' Netánia' fia megtölté holt testekkel.

III. 10. És fogva vivé el Ismáel a' községnek maradékát, melly vala Mispában: tudniillik a' király' leányit, és a' községet, melly hagyattatott vala Mispában; mellyet Nabuzárdán fő Hadnagy Gedáliásra Ahikámnak fiára bízott vala: mellé vévé azért Ismáel a' Netánia' fia őket, és elméne, hogy az Ammon' fiaihoz menne. *R.* 43: 6.

11. És meghallák Jóhanán a' Kárea' fia, és a' seregeknek minden Hadnagyi, kik ő vele valának a' veszedelmet, mellyet Ismáel a' Netánia' fia tselekedett vala.

12. És felvévék mind az embereket, (d) és elmenének, hogy megvínának Ismáellel a' Netánia' fiával: és elérék őtet a' nagy vizeknél, mellyek vagynak Gibeonnál.

(d) Tudniillik, a' fegyvert forgó avagy vitézlő népet.

13. És lön, mikoron látta volna a' község, melly Ismáellel vala, Jóhanánt a' Kárea' fiát, és a' seregeknek minden Hadnagyit, kik vele valának, örülének.

14. És viszsza téré mind az egész község, mellyet Ismáel elvitt vala Mispából, és viszszatérének, és elmenének Jóhanánnal Káreának fiával.

15. Ismáel pedig a' Netánia' fia tsak nyoltzad magával szalada el Jóhanán előtt, és az Ammon' fiaihoz méne.

IV. 16. És felvévé Jóhanán a' Kárea' fia, és a' seregeknek minden Hadnagyi, kik ő vele valának a' községnek maradékát, mellyet viszszahoztanak vala Ismáeltől a' Netánia' fiától, Mispából: minekutánna megölé Gedáliást az Ahikám' fiát, és elvivén erős férjfiakat, vitézeket, és aszszony népeket, és gyermekeket, és Hofmestereket, kiket viszszahozott vala Gibeonból:

17. Elmenének és megtelepedének Gérut Kimhámnál, melly vala Bethlehemhez közel, hogy elmenvén, bemennének Égyiptomba: 2. *Sám.* 19: 38.

18. A' Káldeusokért: mert félnek vala tőlök: mert Ismáel a' Netánia' fia megölte vala Gedáliást az Ahikám' fiát, kit a' Babilóniai király fejedelmé tett vala azon a' földön.

XLII. RÉSZ.

Jeremiástól tanátsot kérd a' népnek maradéka, megmondja nekiek, hogy ne menjenek Égyiptomba, hanem az ő földökben maradjanak, és ígér nekik Isten' szavával minden jót, mellyet mikor nem fogadtak volna, hanem Égyiptomba akarnának menni, fenyegeti őket a' Próféta minden veszedelemmel.

ELŐJÖVÉNEK pedig a' seregeknek minden Hadnagyi, és Jóhanán a' Kárea' fia, és Jazánias Hosania' fia, és az egész község, kitsinytől fogva nagyig:

2. És mondának Jeremiás Prófétának: kérünk, hallgasd meg kérésünket, és könyörögj érettünk az Úrnak, a' te Istenednek, mind e' maradékért: mert kevesen maradtunk meg a' sokaságból, mint a' te szemeid jól látnak minket.

3. És mondja meg a' te Urad Istened, az útat, mellyen járjunk, és a' dolgot, mellyet tselekedjünk.

4. És monda nekik Jeremiás Próféta: meghallottam, (a) ímé én könyörgök a' ti Uratoknak Istenteknek a' ti beszédetek szerént, valamit pedig felel az Úr tinektek, megmondom tinektek; semmit tőletek el nem titkolok.

(a) Tudniillik, a' ti kérésteket.

5. Ők pedig mondának Jeremiásnak: légyen az Úr mi köztünk tökélletes, és igaz tanúbizonyság, ha a' szerént nem tselekedünk, a' mint tégedet mi hozzánk elbotsát az Úr.

6. Vagy jó, vagy gonosz; a' mi Urunk Istenünk' szavának engedünk, mellyért mi tégedet ő hozzá küldünk: hogy jól légyen dolgunk, mikoron engedünk a' mi Istenünk' szavának. *R.* 7: 23.

II. 7. Lön pedig, tized nap után szólla az Úr Jeremiásnak.

8. És hívá Jóhanánt a' Kárea' fiát, és a' seregeknek minden hadnagyit, kik vele valának, és az egész községet kitsinytől fogva nagyig.

9. És monda nekik: azt mondja az Izráelnek Ura Istene, a' kihez küldöttetek engemet, hogy megjelenteném a' ti könyörgésteket ő előtte:

10. Ha lakoztok e' földön, felépítlek titeket, és el nem rontlak, és elplántállak titeket, és

ki nem gyomlállak: mert megbántam (b) a' mit tselekedtem veletek. *R.* 14:6. *és* 31:4. *és* 33:7.

(b) Az áz, többé ollyan nagy büntetéssel nem büntetlek meg ezután titeket; emberi mód szerént szóll itt az Úr Isten (mint egyébütt is sok helyen) mert az okos és szemérmes ember is, a' melly dolgot egyszer megszán bán, mászszor annak tselekedetitől magát igen megszokta tartóztatni.

11. Ne féljetek a' Babilóniai királytól, kitől most féltek, ne féljetek tőle, azt mondja az Úr: mert veletek vagyok, hogy megtartsalak titeket, és hogy megszabadítsalak az ő kezéből.

12. És tselekeszem véletek irgalmasságot, hogy megkegyelmezzen nektek, és lakni hagyjon titeket a' ti földetekben.

13. Hogyha ezt mondjátok: nem lakunk e' földön, nem engedvén a' ti Uratoknak Istentek-nek szavának:

14. Mondván: semmiképen nem akarunk, hanem Égyiptomnak földébe megyünk be, holott nem látunk hartzot, és a' trombita szót nem halljuk, és a' kenyérnek éhségét nem látjuk, és ott lakozunk:

15. Mostan azért halljátok meg az Úr' szavát Júdának maradéki, azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ha ti tsak fordítjátok is ortzátokat, hogy bemenjetek Égyiptomba, és bementek, hogy ott bújdossatok:

16. Lészen, hogy a' fegyver, mellytől ti féltek, az légyen rajtatok Égyiptomnak földében: és az éhség, mellytől rettegtek, környülvészen titeket Égyiptomban, és ott haltok meg.

17. Mert az lészen, hogy minden férjfiak, kik fordítják ortzájokat, hogy bemenjenek Égyiptomba, hogy ott bújdossanak, meghalnak, fegyver, éhség, és dög halál miatt: és meg nem marad bennek, és meg nem szabadúl a' veszedelemtől, mellyet hozok én reájok.

18. Mert azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: miképen kiöntetett az én haragom és búsúlásom a' Jérusálemnek lakosira, azonképen kiöntetik ti reátok az én haragom, ha bementek Égyiptomba, és lésztek átok, tsuda, szidalom, gyalázat; és többé ez helyet nem látjátok. *R.* 7:20. *Ésa.* 65:15. *R.* 18:16. *és* 19:8. *és* 25:9. *és* 29:18. *R.* 24:9. *és* 25:18. *és* 26:6. *és* 29:18. *R.* 24:9. *és* 29:18.

19. Szóllott az Úr ti ellenetek, óh Júdának maradéki, ne menjetek Égyiptomba: bizonnyal tudjátok, mert bizonyságot tészek ma ellenetek.

20. Mivelhogy megtsaltatok *engemet* a' ti szívetekben: mert ti küldöttetek engemet az Úrhóz a' ti Istentekhez, mondván: könyörögj az Úrnak a' mi Istenünknek, és a' mint szólland a' mi Urunk Istenünk, úgy mond meg nekünk; és aképen tselekeszünk.

21. Mikor pedig mondom nektek ma, nem engedtek a' ti Uratok Istentek' szavának, és mind azoknak, mellyekért küldött engemet ti hozzátok.

22. Mostan azért tudván tudjátok, hogy fegyverrel, és éhséggel, és dög halállal haltok meg az helyen, a' hová kívánkoztok menni, hogy ott laknátok. (c)

(c) Avagy, hogy ott laknátok mint jövevények és bújdosók.

XLIII. RÉSZ.

Jeremiásnak intésével nem gondolván Jóhanán, elviszi a' népnek maradékát Égyiptomba mind Jeremiással egyben, holott a' Próféta jövendöt mond Égyiptomnak veszedelméről.

ÉS lőn minekutánna Jeremiás elvégezte volna szóllni a' községhez az ő Urának Istenének minden szavait, mellyekért küldötte vala az ő Urok Istenek ötet hozzájok, mind azokat a' szókat (a) mondom:

(a) Tudniillik, a' melly szókat avagy ígéket előszámlála a' 42-dik Részben, a' tizedik és következő versekben.

2. Akkoron monda Azáriás Hosája' fia, és Jóhanán a' Kárea' fia, és minden kevély férjfiak, mondván Jeremiásnak: hazugságot szóllasz te, nem küldött tégedet a' mi Urunk Istenünk, hogy azt mondjad: ne menjetek be Égyiptomba, hogy ott bújdosnátok.

3. Hanem Bárúk, a' Nériás' fia izgat tégedet mi ellenünk, hogy minket adjon a' Káldeusok' kezekbe, hogy megölessen minket, avagy Babilóniába vitessen.

4. És nem engede Jóhanán a' Kárea' fia, sem a' hadaknak hadnagyi, sem az egész község az Úr' szavának, hogy a' Júda' földében maradnának

5. Hanem elvivé Jóhanán a' Kárea' fia, és a' seregeknek minden Hadnagyi Júdának maradékát, kik viszszajöttenek vala minden nemzetségek közzűl, a' hová kiüzettettenek vala, hogy lakoznának Júdának földében.

6. Tudniillik elvivé a' férjfiakat, és aszszonyokat, és gyermekeket, és a' királynak leányit, és minden (b) lelkeket, mellyeket Nabuzárdan fő Hadnagy hagyott vala Gedáliással Ahikámnak a' Sáfán' fiának fiával, és Jeremiás Prófétát, és Bárúkot a' Nériás' fiát.

(b) Az az, minden embereket, mert a' lelket gyakran a' 'Sidók az egész emberért vészik.

7. És elmenének Égyiptomnak földébe, mert nem engedének az Úr' szavának, és elmenének mind Tafnesig.

II. 8. És lőn az Úrnak beszéde Jeremiáshoz Tafnesben, mondván:

9. Végy a' te kezedbe nagy köveket, és rejtsd el azokat a' sárban a' tégla égető kementzében, melly vagyon a' Fáraó' házának kapujában Tafnesben, minden 'Sidóknak szemek' láttára.

10. És mond ezt nekiek: azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ímé én elküldök és felveszem Nabukodonozort a' Babilóniai királyt az én szolgámat, és tészem az ő székit e' kövekre, mellyeket elrejtettem; és az ő sátorát felvonsza e' köveken. *R.* 25:9. *és* 27:6.

11. És eljő, és megveri Égyiptomnak földét: a' ki halálra való, halálra mégyen; és a' ki rabságra, rabságra; és a' ki fegyverre, fegyverre. *R.* 15:2. *Zak.* 1:9.

12. És tüzet gyújtok az Égyiptom' Isteninek házaikban, és megégeti azokat, és fogva elviszi öket; és felöltözi Égyiptomnak földét, (c) miképen a' pásztor reá veszi az ő ruháját, és békességgel kimégyen onnan.

(c) Az az, Égyiptomnak minden gazdagságát.

13. És elrontja Betsemes' isteninek minden faragott képeit, melly Égyiptomnak földében vagyon; és az Égyiptomnak isteninek házait tüzzel megégeti.

XLIV. RESZ.

Inti Jeremiás az Égyiptomban való 'Sidókat az előbbi veszedelemnek példájából, hogy megszünjenek a' bálványimádástól, fenyegeti pedig öket ha meg nem szünnek. A' 'Sidók megvetvén a' Prófétának intését, akarnak az ő bálvány imádásokban megmaradni, kiket a' Próféta megfenyeget, és az Égyiptombeli királynak is veszedelméről jövendöt mond.

EZ a szó, melly lőn Jeremiáshoz, mind a''Sidók felől, kik lakoznak vala Égyiptomnak földében, kik lakoznak vala Migdólban, és Tafnesben, és Memfisben, és Pátrósnak földében, mondván:

2. Azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ti láttátok a' nyomorúságot, mellyet hoztam volt Jérusálemre, és Júdának minden városira, és ímé mostan elpusztúltanak, és most senki nem lakozik bennek:

3. A' gonoszságért, mellyet tselekedtek, hogy engem felingerlenének, mikor elmentek, hogy áldozatot tennének, és szolgálnának az idegen isteneknek, kiket ők nem esmérnek vala, sem ti, sem a' ti atyáitok.

4. És elküldöttem ti hozzátok, az én szolgáimat a' Prófétákat, reggel felkelvén és elküldvén, és ezt mondván: kérlek ne tselekedjétek ez útálatos dolgot, mellyet útálok.

5. És nem engedtek, sem az ő fülöket hozzám nem hajtották, hogy kitérnének az ő gonoszságokból, és az idegen isteneknek ne áldoznának.

6. És kiöntetett az én haragom, és az én boszszúállásom, és felgerjedett Júdának városiban, Jérusálemnek útszáin, és pusztán vagynak mind ez napig. *R.* 7: 20. *és* 42: 18.

7. Mostan azért azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: mire tselekeszitek e' nagy gonoszságot a' ti lelketek ellen, hogy kifogyaszszátok közzülletek a' férjfiat és az aszszonyt, a' gyermeket és a' tsetsemőt Júda közzül, hogy tinektek tsak maradékotokat is ne hagyjátok;

8. Hogy megharagítsatok engemet, a' ti kezeteknek (a) tselekedetivel, áldozván az idegen isteneknek áldozattal Égyiptomnak földében, mellyre ti jöttetek, hogy ott lakozzatok: hogy veszedelmet szerezzetek magatoknak; és hogy átokban és gyalázatban legyetek e' földnek minden nemzetségénél?

(a) Érti a' bálványokat, mellyeket magok tsináltanak.

9. Vallyon elfelejtkeztetek-é a' ti atyáitoknak gonoszságaikról, és a' Júda' királyinak gonoszságokról, és az ő feleséginek gonoszságiról, és a' ti gonoszságtokról, és a' ti feleségiteknek gonoszságiról, mellyeket tselekedtenek Júdának földén, és Jérusálemnek útszáin?

10. Nem alázták meg magokat mind e' mái napig is, és nem féltek, sem az én törvényemben nem jártak, sem az én parantsolatimban, mellyeket adtam előtökbe, és a' ti atyáitok' eleikbe.

11. Azért azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ímé én vetem az én ortzámat ti reátok gonosz végre, hogy az egész Júdát elveszessem. *R.* 21: 10. *Amós.* 9: 4.

12. És felvészem Júdának maradékát, kik fordították ortzájokat, hogy bemennének Égyiptomnak földébe, hogy ott laknának: és megemésztetnek mindnyájan Égyiptomnak földében, elesnek fegyver miatt, megemésztetnek éhség miatt, kitsinytől fogva nagyig, fegyver és éhség miatt halnak meg: és lésznek átok, tsuda, szidalom, és gyalázat. *R.* 9: 16. *és* 14: 12. *és* 16: 4. *R.* 42: 15. 16. 17. 22.

13. És meglátogatom azokat, kik lakoznak Égyiptomnak földében, miképen meglátogattam a' Jérusálembelieket fegyverrel, éhséggel, és dög halállal.

14. És senki nem szabadúl meg a' Júdának maradéki között, a' kik jöttenek ide bújdosni, tudniillik Égyiptomnak földébe, hogy megtérnének Júdának földébe, mellyre ők felemelik az ő lelkeket, hogy viszszatérjenek, és ott lakozzanak; mert viszsza nem mennek, hanem a' kik elszaladnak.

II. 15. És felelének Jeremiásnak minden férjfiak, kik tudják vala, hogy az ő feleségek az idegen isteneknek áldoznának, és minden aszszonyok, kik fenn állnak vala, a' nagy gyülekezet, és az egész község, kik lakoznak vala Égyiptomnak földében, Pátrósban, mondván:

16. A' szót, mellyet szólltál minekünk az Úrnak nevében, nem akarjuk töled hallani:

17. Hanem azt tselekeszszük a' mi kiszármazott a' mi szánkból, hogy áldozatot tegyünk az égnek királyné aszszonyának, és neki itali áldozattal áldozzunk, miképen tselekedtünk mi, és a' mi atyáink, és a' mi királyink, és a' mi hadnagyink Júdának városiban, és Jérusálemnek útszáin, és beteltünk kenyerekkel, és gyönyörűségben voltunk, és semmi gonoszt nem láttunk.

18. Mitől fogva pedig az égen való állatoknak nem kezdénk áldozni, minden nélkül szükölködünk, fegyver és dög halál miatt megemésztettünk.

19. Mikoron pedig mi az égen való állatoknak áldoztunk, vallyon a' mi férjeink híre nélkül tsináltunk-é nekik béleseket, hogy azokat tisztelnénk, és neki itali áldozatot tennénk. *R.* 7: 18.

III. 20. Szólla azért Jeremiás az egész községnek, a' férjfiaknak és aszszonyoknak, és az egész községnek, kik e' szót felelték vala neki, mondván:

21. (b) Avagy a' jó illatról, mellyet tettetek Júdának városiban és Jérusálemnek útszáin, ti és a' ti atyáitok, a' ti királyitok, és a' ti hadnagyitok, és a' földnek népe; arról emlékezett-é meg az Úr, és az jutott-é neki eszébe?

(b) Értelme ez: az Isten nem azért adott nektek jót a' bálványozásnak idején, hogy azt jóvá hagyta volna, hanem kegyelmességéből mivelte, várván titeket: de mivelhogy meg nem akartatok térni, tovább nem akart szenvedni, és titeket büntetés nélkül hagyni. Azért az Istennek kegyelmességével nem jól mivelitek, hogy a' ti gonoszságtokat palástoljátok.

22. Nem szenvedhette-é tovább az Úr a' ti gonosz tselekedeteteket, az útálatosságokért, mellyeket tselekedtetek; és elpusztúlt a' ti földetek, lett tsuda és átok, úgy annyira, hogy senki ne légyen, ki lakja mind ez napig:

23. Azért, mert illatozást tettetek, és vétkeztetek az Úrnak, és nem engedtetek az Úr szavának, és az ő törvényében, és az ő rendelésében, és az ő tanúbizonyságiban nem jártatok: azért következett ti reátok e' nyavalya, miképen ma megtetszik.

24. Monda annak felette Jeremiás az egész községnek, és minden aszszonyoknak: halljátok meg az Úrnak szavát Júdának minden nemzetsége, kik vagytok Égyiptomnak földében.

25. Azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene, mondván: ti és a' ti feleségitek szólltatok a' ti szájatokkal, és betöltöttétek a' ti kezeitekkel, mondván: megtselekeszszük a' mi fogadásinkat, mellyeket fogadtunk, hogy az égen való állatoknak áldozatokat tegyünk, megerősítettétek a' ti fogadástokat, és megtselekedtétek a' ti fogadástokat.

26. Azért halljátok meg az Úrnak szavát Júdának minden nemzetsége, kik lakoztok Égyiptomnak földében: (d) ímé az én nagy nevemre megesküttem, azt mondja az Úr: ha többé neveztetik az én nevem egy 'Sidó férjfiúnak is szája által, mondván: él az Úr Isten Égyiptomnak minden földében. *R.* 31: 26.

(d) Esküvésnek formája: mintha azt mondaná: bizony soha nem engedem, hogy a' 'Sidó nevezze az én nevemet.

27. Ímé én vigyázok reájok gonosz végre, és nem jó végre: és megemésztetnek Júdának minden férjfiai, kik vagynak Égyiptomnak földében, fegyver és éhség miatt, míg nem mind elfogynak.

28. És kik a' fegyvertől megszabadúlnak, Égyiptomnak földéből viszszatérnek Júdának földébe, szám szerént kevesen: és Júdának minden maradéki megtudják, kik bementek Égyiptomnak földébe, hogy ott laknának, mellyik szó tellyesedik be, az enyim-é vagy az övék.

29. És ez lészen nektek a' jel, azt mondja az Úr, mert meglátogatlak titeket ez helyen, hogy megtudjátok, hogy áliván megállanak az én beszédim, a' ti reátok következendő veszedelem felől.

30. Azt mondja az Úr: ímé én adom a' Fáraó Ofrát, az Égyiptomnak királlyát az ő ellenségének kezébe, és az ő lelkének keresőinek kezébe: miképen adtam Sédékiást a' Júda' királlyát, Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak az ő ellenségének kezébe, és az ő lelkének keresőjének.

XLV. RÉSZ.

Bárúk megértvén Jeremiás' könyvéből az Isten' fenyegetésit, szorgalmatoskodik a' nép felől, kinek az Isten azt mondja, hogy a' mit elvégezett megmiveli. de az ő életét megtartja.

EZ a' szó, mellyet Jeremiás Próféta szólla Bárúknak, a' Nériás' fiának, mikoron könyvbe írná e' szókat Jeremiás' szájából, Jóákimnak, Jósiás' fiának a' Júda' királlyának negyedik esztendejében, mondván:

2. Azt mondja az Úr, az Izráelnek Istene, te felőled, Bárúk;

3. Azt mondottad: jaj nekem mostan, mert az Úr egyik bánatomra más bánatot adott: elfáradtam az én fohászkodásomban, és nyúgodalmat nem találok.

4. Ezt mond neki: azt mondja az Úr: ímé a' kiket én felépítettem, elrontom; és a' kiket plántáltam, kiszaggatom, tudniillik ez egész földet.

5. És te kivánsz-é magadnak (a) nagyokat? ne kivánj: mert ímé én elhozom a' nyomorúságot minden testre, azt mondja az Úr: és a' te lelkedet adom neked, úgymint ragadományúl, (b) minden helyeken valahová mégy.

(a) Nagyokat, az az, tsendes bátorságos és boldog megmaradást?

(b) Az az, miképen a' mit ember kiragad a' veszedelemből, az a' ragadomány nyereség, és megmarad; azonképen a' te életedet megszabadítván, adom neked úgy mint ragadományúl.

XLVI. RÉSZ.

Megjövendöli Jeremiás, hogy az Eufrátesnél megverettetnek az Égyiptombeliek. Azután megmondja, hogy Égyiptom Nabukodonozortól elfoglaltatik, és elpusztíttatik, és e' dologgal vígasztalja az Isten' népét.

EZ az Úrnak szava, melly lőn Jeremiás Prófétához, minden pogányok ellen.

2. Az Égyiptom ellen, a' Faraó Nékónak, az Égyiptomi királynak serege ellen; melly vala az Eufrátes folyóvize mellett Kárkémisben: mellyet megvere Nabukodonozor a' Babilóniai király, Jóákimnak, a' Jósias' fiának, Júda' királlyának negyedik esztendejében:

3. Készítsétek a' paist, és a' fegyver derekat, és menjetek a' hartzra. (a)

(a) Tudniillik Nabukodonozorral a' Babilóniai királlyal.

4. Fogjátok a' lovakat, és üljetek fel lovasok; és legyetek a' ti sisaktokban, tisztítsátok a' ti kopjáitokat, vegyétek reátok a' páncélokat.

5. Miért látom, hogy ők megrettentek, elfutottak? az ő vitézi megverettettenek, és elfutottak, 's viszsza sem tekíntettek, azt mondja az Úr:

6. Ne fusson (b) a' könnyű, és az erős el ne szaladjon, észak felől az Eufrátes' vizénél győzettettek meg és elhullottak.

(b) Az az, ne igyekezzék azon még a' könnyű és gyors futó is, hogy elszaladjon; mert haszontalan lészen igyekezete.

7. Kitsoda ez, ki mint a' folyóvíz úgy nevekedik; mint a' folyóvíz, mellynek vizei megindúlnak?

8. Égyiptom, mint a' folyóvíz úgy nevekedik, és mint a' megháborodott víz az ő folyóvizek, mert azt mondotta: felmegyek, és ellepem a' földet, elvesztem a' várost és a' benne lakozókat.

9. Jöjjetek fel lovak, és zörögjetek szekerek; jöjjenek ki az erőssek, tudniillik a' Szeretsenek, és a' Líbiabeliek, kik paisosok, és a' Lídiabeliek, kik kézívesek. *Ésa.* 66: 19.

10. Az a' nap pedig a' seregeknek Urának büntetésének napja, az ő ellenségin való boszszúállásának napja: és a' fegyver megemészt, és megelégeszik, és az ő vérekkel megrészegül: mert áldozatja vagyon az Úrnak, a' seregek' Urának, az északnak földében Eufrátes' vize mellett.

11. Menj fel Gileádba, és végy magadnak Balsamot, Égyiptomnak szűz leánya, híjában sokasítod az orvosságokat: semmi gyógyúlásod nem lészen neked. *R.* 8: 22.

12. Hallották a' pogányok a' te gyalázatodat, és a' te kiáltásoddal betölt a' föld, mert az erős megütközött az erősben; és mind a' kettő egyszer'smind elesett.

II. 13. Ez a' szó, mellyet az Úr szóllott Jeremiás Prófétának, Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak eljövetele felől, Égyiptom' földének megverésére.

14. Hirdessétek meg Égyiptomban, és hirdessétek Migdolban; mondjátok meg Memfisben és Tafnesben: mondjátok meg: állj meg és készítsd fel magadat, mert a' fegyver megemészti azokat, mellyek te környüled vagynak.

15. Miért verettetett meg a' te erőssed? nem állhatott meg, mert az Úr ijesztette el ötet.

16. Megsokasította a' hullókat, kiki mind az ő társára hullott; és azt mondották: kelj fel és menjünk a' mi nemzetségünkhöz, és a' mi születésünknek földére, a' gyözedelmesnek fegyvere előtt.

17. És azt kiáltják akkor: a' Fáraó, Égyiptomnak királlya, ki háborgó; elhaladta a' rendelt időt.

18. (c) Élek én (azt mondja a' király, kinek seregeknek Ura az ő neve,) mert mint a' Tábor áll a' hegyek között, és mint a' Kármel a' tenger között, úgy eljő.

(c) Az az, minden kétség nélkül eljő az ellenség, és e' prófétzia fel nem bomol, hanem megáll mint a' Tábor és Kármel hegyek.

19. Készíts magadnak elköltözésre való edényeket Égyiptomnak lakozó leánya, mert Memfis elpusztúl, úgy annyira, hogy még tsak lakozó sem lészen benne. *Ésa.* 13: 20. *és* 47: 8.

20. Mint szép üsző tinó, ollyan Égyiptom; a' nyomorúság észak felől eljövén eljő.

21. Még az ő fogadott vitézi is ollyanok ő közöttök mint a' hizlalt üszők: de ők is hátat

fordítottanak, egyenlőképen elfutottak, (d) meg sem állottak; mert a' háborúságnak napja jött ő reájok, az ő meglátogatásoknak ideje.

(d) Következendő dolgokról úgy szóll, mint elmúltról, a' jövendő mondásnak bizonyos voltáért.

22. Az ő szava mint kígyónak (e) szava: mert nagy sereggel jönek, és szekertzékkel jönek el mint a' favágók.

(e) Az az, mint a' kígyók susognak, akképen az Égyiptombeliek nem mernek nyilván szóllni.

23. Kivágják az ő erdejét, azt mondja az Úr: mert az ő számok, *a' Káldeusoknak*, meg nem számláltathatik; mert többek lésznek, hogy sem mint a' sáskák, és számok nekik nem lészen.

24. Megszégyenítttetett az Égyiptomnak leánya, adattatik az északi népnek kezébe.

25. Azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ímé én meglátogatom az (f) Alexándriabeli sokaságot, és Faraót, és Égyiptomot, és az ő istenit, és az ő királyit, és Faraót, és azokat, kik bíznak ő benne.

(f) E' város a' 'Sidó nyelvben neveztetik Nónak.

26. És adom őket az ő lelkek' keresőinek kezekbe, és a' Nabukodonozor királynak kezébe, és az ő szolgáinak kezekbe: azután (g) lakoznak abban mint annakelőtte, azt mondja az Úr:

(g) Tudniillik 40. esztendő mulva. *Ezék.* 29: 11.

III. 27. És te ne félj óh én szolgám Jákób! és ne rettegj Izráel: mert ímé én megszabadítlak tégedet meszsze földről, és a' te magodat az ő rabságoknak földéről, és viszsza jö Jákób és megnyúgoszik, és békességben lészen, és senki nem lészen ki megijeszsze. *Ésa.* 41: 13. *és* 43: 5. *és* 44: 1.

28. Ezt mondom, hogy ne félj, óh én szolgám Jákób! azt mondja az Úr, mert én te veled vagyok: mert elfogyatom mind a' nemzetségeket, kik közzé kivetettelek tégedet: téged' pedig el nem fogyatlak, hanem megverlek tégedet ítéletben, és nem hagylak büntetés nélkül tellyességgel (h) *R.* 30: 11. *Ésa.* 27: 8.

(h) Az az, mértékletessen, avagy kevéssé; az az, nem büntetlek ugyan a' te érdemed szerént, de tellyességgel büntetetlen sem hagylak.

XLVII. RÉSZ.

A' Próféta jövendöt mond a' Filisteusoknak, a' Tírus, Sídon városbelieknek, és mind a' tenger mellett való Síriának veszedelméről.

EZ a' szó, melly az Úrtól lőn Jeremiás Prófétához a' Filisteusok ellen; minekelőtte megrontaná Faraó Gázát.

2. Azt mondja az Úr: ímé feljönek északról a' (a) vizek, és lésznek ollyanok mint a' kiáradott patak, és kiáradnak a' földre, és az ő tellyes voltára; *az az*, a' városra és az ő lakosira, és kiáltanak az emberek, és a' földnek minden lakosa ordít. (b)

(a) Az az, a' Káldeusok.

(b) Az az, a' Sírókhoz, és a' gyászolókhoz hasonló kiáltást tesznek.

3. A' lovak' láboknak zörgése miatt, az ő szekereinek zörgések miatt, az ő kerekeinek zúgások miatt: nem tekintettek az atyák a' fiakra az ő kezeknek letsüggése miatt. *R.* 4: 13. *és* 6: 23. *Ésa.* 5: 28.

4. A' következendő napért, mellyen elpusztítja mind a' Filisteusokat, Tírust és Sídont, és minden megmaradott segítséget: mert az Úr elrontja a' Filisteusokat, a' Kaftór' szigetének maradékit. *R.* 25: 22.

5. Eljött a' kopaszság Gázára, Askalon elpusztíttatott, és az ő völgyöknek maradéki: vallyon 's meddig szaggatod magadat? (c) *R.* 25: 20. 5. *Mós.* 14: 1.

(c) Tudniillik a' te keserűséged miatt avagy: a' te keserűségednek jelenségére.

6. Óh Úrnak fegyvere! meddig nem nyugszol meg? rejtsd el magadat a' hüvelybe, nyúgodjál meg és hallgass.

6. Miképen nyughatik meg? holott az Úr parantsolt neki; hogy Askalonra, és a' tengernek partjára menjen, mert oda rendelte azt.

XLVIII. RÉSZ.

A' Próféta jövendöt mond a' Moábitáknak a' Káldéusok által való veszedelmekről, az ő bálványimádásokért, kevélységekért, Isten ellen való káromlásokért, és az ő népén tett boszszúságért. Végezetre vígasztalja őket.

A' Moábiták ellen azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: jaj Nébónak, mert elpusztíttatott, megszégyenítttetett, megvétetett Kirjátaim; megszégyenült Misgab, és elrémült. *R.* 25: 21. *és* 27: 3.

2. Többé nem kérkedik Moáb Hesbon ellen: gondoltanak ő ellene gonoszt: jertek el és veszessük el őtet, ne légyen nemzetség: te is Madmen eltöretel, te utánnad fegyver következik.

3. Nagy kiáltás hallattatik Horonaimból, a' pusztaság és a' nagy gyötrelem felől.

4. Elnyomorodott Moáb: az ő kisdedinek szavokat meghallották.

5. Mert Luhitnak hágójára a' siralom (a) szünetlen felmégyen: mert a' Horonaimnak lejtőjén az ellenségek meghallották e' veszedelmes kiáltást: *Ésa.* 15: 5.

(a) Az az, a' Síró Moábiták felmennek.

6. Fussatok, mentsétek meg lelketeket, és lesztek mint a' hangafa a' pusztában. *R.* 17: 6.

7. Mivelhogy a' te bizodalmad volt a' te javaidban, és a' te kintseidben, teis megfogattatol, és Kámós (b) mégyen a' fogságra, az ő Papjai és az ő fejedelmi egyenlőképen. *R.* 49: 3.

(b) Kámós a' Moábiták' bálványa. volt.

8. És elmégyen a' pusztító minden városra, egy város is meg nem menekedik, és elvész a' völgy, és a' mező, a' miképen szóllott az Úr.

9. (c) Adjatok szárnyat Moábnak, mert elrepűlvén elrepül; és az ő városi elpusztúlnak, úgy annyira, hogy senki nem lakik azokban.

(c) Moábot tsúfolja a' Próféta.

10. Átkozott, ki az Úrnak dolgát tsalárdúl tselekeszi: és átkozott, ki az ő fegyverét megfogja a' vértől.

11. Tsendességben volt Moáb gyermekségétől fogva, és megnyúgott ő az ő seprejében, és egy edényből másba nem öntötték (d) és rabságra nem ment: azért megmaradt az ő ízi ő benne, és az ő szaga el nem változott. *Sóf.* 1: 12.

(d) Az az, mint a' bor mikor egy hordóból másba nem öntetik, az ő ízit megtartja; így a' Moábiták mivelhogy mindenkor hazájokban laktak, gazdagok.

12. Azért ímé eljönek a' napok, azt mondja az Úr, és botsátok ő reá rablókat, a' kik elrabolják őtet, és az ő edényit megüresíttsék, és az ő palatzkjait öszve törjék.

13. Megszégyenül Moáb a' Kámós miatt; mint megszégyenült az Izráelnek háza Béthel miatt az ő bizodalmában.

14. Mi

14. Mi módon mondjátok, erősek vagyunk; és erős férjfiak a' hadakozásra? 1. *Kir.* 12: 29.

15. Elpusztíttatott Moáb, és az ő városit elpusztította (e) és az ő válogatott iffjai mentenek a' megölésre, azt mondja a' király, seregeknek Ura az ő neve.

(e) Tudniillik az Isten.

16. Közel vagyon Moábnak veszedelme, ihol jő; és igen siet az ő veszedelme.

17. Bánkódjatok Moábon, kik környüle vagytok, és mindnyájan, kik tudjátok az ő nevét, mondjátok: miképen tört el az erősnek páltzája, a' szépségnek veszszeje?

18. Szálj le a' dítsösségből, és űlj a' szomjúságban (f) Dibonnak lakozó leánya: mert a' Moábnak rontója feljött reád, elrontja a' te erőségidet.

(f) Vagy a' szomjúhozó száraz földön.

19. Állj meg az úton, és nézz ide'stova Aroernek lakozó leánya, kérd meg (g) a' futott embert, és azt az aszszonyt, a' ki elszaladott, mond azt: mint lett a' dolog?

(g) Az az, az elszaladott Moábitákat.

20. Megszégyenűlt Moáb, mert megromlott: ordítsatok és kiáltsatok, hirdessétek Arnonban, hogy elpusztíttatott Moáb: *Ésa.* 16: 7.

21. És az ítélet jött a' mezö földről, Hólonra, Jására és Mefátra.

22. És Dibonra, és Nébóra, és Diblátáimnak házára:

23. És Kirjataimra, és Betgámulra, és Betmeonra:

24. És Kiriotra, és Botzrára, és Moáb' földének minden meszsze és közel való városira.

25. Eltöretett Moábnak szarva; (h) és az ő karja megrontatott, azt mondja az Úr.

(h) A' Moábnak szarván és karján, az ő hatalma és ereje értetik.

26. Részegítsétek meg (i) őtet, mert az Úr ellen feltátotta az ő száját, és Moáb heverjen az ő okádásában, és legyen tsúfság.

(i) Tudniillik az Úr' haragjának poharával.

27. Vallyon nem tsúfod volt-é neked Izráel, avagy a' lopók között (k) találtátok-é? mert valamikor szóllottál felőle, mindenkor kevélyen szóllottál.

(k) Azt akarja mondani, hogy a' miképen a' lopót minden felé gyalázattal szokták illetni, ha a' lopáson kapják; azonképen rút gyalázattal illettetett Moábtól az Istennek népe.

28. Hagyjátok el a' városokat, és lakjatok a' kősziklákban Moábnak lakosi: és legyetek mint a' galamb, melly az oduban rak fészket.

29. Hallottuk a' Moábnak kevélységét, felette igen kevély: az ő felfúvalkodását, és kevélységét, és kérkedését, és az ő szívének felmagasztalását. *Ésa.* 16: 6.

30. Én tudom, azt mondja az Úr, az ő haragját: de abban nintsen igazság; az ő hazugsági nem viszik azt végbe.

31. Azért a' Moábért jajgatok, és az egész Moábért kiáltok: a' Kirhéres' férjfiaiért nyög *az én lelkem.*

32. Jahézernek siratása felett siratlak téged' Sibmának szőleje, a' te fiatalid általmentenek a' tengeren, mind a' Jahézernek tengeréig eljutottanak; a' te nyári gyümöltseidre és a' te szüretedre reá rohant a' kóborló.

33. És elvétettetik az öröm és a' vígasság a' te termett mezödről, és a' Moábnak földéről; és a' sajtóból megfogyatkoztatom a' bort, nem nyomja nagy ének szóval a' nyomó *a' bort*; nem énekel. *Ésa.* 16: 10.

34. A' Hesbon' kiáltása miatt Éleálig és Jásáig kibotsátották az ő szavokat, és Soártól fogva Horonáimig kiált Moáb, ki ollyan mint a' harmad fű üszö, mert a' Nimrimnak vizei (l) elapadnak. *Ésa.* 15: 5, 6.

(l) A' Nimrimnak vizein érti a' nagy bőséget.

35. És elfogyatom Moábból, azt mondja az Úr, ki áldozatot tenne a' magas hegyen, és füstöt tsinálna az ő Istenének.

36. Azért az én szívem Moábért mint egy síp zeng; és az én szívem a' Kirhéresbeli férjfiakért mint a' síp zeng: mivelhogy a' kintsek elvesztenek mellyeket gyűjtött volt.

37. Mert minden fő megkopaszúlt, és minden szakáll elnyíretett: minden kézen metélések vagynak, és minden ember' derekán 'sák. *Ésa.* 15: 2, 3. *és Ézék.* 7: 18. *R.* 47: 5.

38. Moábnak minden házain, és ő neki minden útszáin siralom: mert megtörtem Moábot mint az edényt, mellyben nintsen gyönyörüség, azt mondja az Úr.

39. Jajgatunk, *ezt mondván*, miképen töretett el? mi módon fordúlt háttal Moáb? megszégyenűlt Moáb, és tsúffá lett, és rettentésekre mind azoknak, kik környüle vagynak.

40. Mert azt mondja az Úr: Ímé mint a' Saskeselyű elrepül az ellenség, és az ő szárnyait kiterjeszti Moábra. *R.* 4: 13.

41. Megvétettek a' városok és az ő erőségi: és a' Moább' férjfiainak szívek ollyan volt az napon, mint a' gyötrelemben való aszszonynak szíve. *R.* 22: 23.

42. És elveszett Moáb, úgy annyira, hogy nép se légyen, mert az Úr ellen felemelte száját.

43. Félelem, és átok, és tör jö te ellened, óh Moábnak lakosa, azt mondja az Úr. *Ésa.* 24: 17, 18.

44. A' ki elfut a' félelem előtt, a' verembe esik, és a' ki kijö a' veremből, a' törben megfogattatik: mert hozom ő reá tudniillik Moábra, az ő meglátogattásának esztendejét, azt mondja az Úr.

45. A' Hesbon' árnyékában állottanak a' hatalom előtt a' futók: de tűz jött ki Hesbonból, és láng Sihonnak közepiből, és benyeli Moábnak szegeletit és határát, és a' háborgó fiaknak tetejét. 4. *Mós.* 21: 28.

46. Jaj teneked Moáb, elveszett Kámosnak népe: mert a' te fiaid a' fogságra elvitettenek, és a' te leányid.

47. És Moábot viszsza hozom a' rabságból sok idő után, (m) azt mondja az Úr. Eddig vagyon a' Moáb' ítéleti.

(m) Vagy: és a' Moábnak rabjait megszabadítom.

XLIX. RÉSZ.

Prófétál Jeremiás az Ammonitáknak, Edomitáknak, Síriabelieknek, Arabiabelieknek, Nabukodonozor által való pusztúlásokról, és egyetemben a' Persiabelieknek veszedelmekről.

AZ Ammonnak fiai felöl, azt mondja az Úr: (a) nintsenek-é Izráelnek fiai? nintsen-é örököse neki? miért bírja örökségül az ő királyjok a' Gád' örökségét, és az ő népe lakozik az ő városiban? *Am.* 1: 13.

(a) Ammon ellen való prófétálás. Értelme pedig ez: az Izráelnek nintsenek-é maradéki, hogy a' Gád' nemzetségének örökségét magadnak foglaltad, minekutánna az ellenség őket elvitte rabságra? avagy a' Júda nem örököse-é az ő földének, hogy őtet abban háborgatád?

2. Azért ímé eljönek a' napok, azt mondja az Úr, és meghallattatom Rabbában az Ammon' fiainak hartzoknak kiáltását, és lészen elpusztíttatott rakás, és az ő leányi tűzzel megégettetnek, és Izráel kezdi bírni azokat, kik most ötet bírják, azt mondja az Úr. *Am.* 1: 14.

3. Ordíts Hesbon, mert elpusztíttatott Ai: kiáltsatok Rabbának leányi, öltözzetek 'sákban, sírjatok és futkossatok a' szorossakon: mert az ő királlyok elvitetett fogságra, az ő papjai, és a' fő népek egyetemben vele. *Ésa.* 32: 12, *R.* 4: 8. *és* 6: 26. *R.* 48: 7.

4. Mit tselekedel a' te völgyeidben? (b) elmúlt a' te völgyed, engedetlen leány: ki bízik az ő kintsében, ki azt mondja: kitsoda jő én reám? *R.* 48: 7. *R.* 41: 13.

(b) Ezt azért mondja, mert az Ammoniták' földe hegyes völgyes föld volt. Azt jelenti azért, hogy abban ne bízzanak, mert megtsalatkoznak.

5. Ímé én hozok te reád félelmet, azt mondja az Úr, a' seregeknek Istene, minden te környüled való helyekből, és kiűzettek azok előtt, és nem lészen, ki öszvegyűjtse az elszélhetteket.

6. És ezeknekutánna viszszahozom a' fogságból az Ammon' fiait, azt mondja az Úr. *R.* 48: 47.

III. 7. (c) Azt mondja a' seregeknek Ura Édom ellen: vagyon-é böltsesség Témánban? elveszett-é a' tanáts az értelmesektől? híjába valóvá lett-é az ő böltsességek? *Abd.* 8.

(c) Édom ellen: hogy pedig azt mondja a' nyoltzadik versben: megtértek, álnok tanátsot tartottak, 's a' t. a' Próféta neveti őket, mintha azt mondaná: ti azt állítjátok, hogy mind örökké otthon laktok, de megtsalatkoztok.

8. Fussatok el, (megtértek, ravasz tanátsot tartottak, hogy otthon lakjanak) Dédánnak lakosi: mert Ésaunak veszedelmét hozom ő reá, az ő meglátogatásának idején. *R.* 25: 23.

9. (d) Ha a' szőlőszedők jöttenek volna te reád, nem hagytanak volna-é gerézdeket? ha lopók jöttenek volna éjtszaka, avagy nem tsak azt vesztették volna-é el, mellyel megérték volna ők? *Abd.* 5.

(d) Értelme ez: a' szőlőszedők elhagynak a' szőlőben, a' lopók is a' marhában, de én semmit nem hagyok a' ti marhátokban.

10. Mert én mezítelenítem meg Ésaut, az ő titkait én jelentem ki, és ő magát el nem rejtheti: az ő magva elpusztíttatott, és az ő attyafiai és szomszédi, és nintsen *ki azt mondja:*

11. Hagyd el a' te árváidat, én eltartom; és a' te özvegyid én bennem vessék reménységeket.

12. Mert azt mondja az Úr: ímé a' kiknek nem kell vala meginniok a' pohárt, (e) megiszszák; te pedig szabados lennél-é? nem lész szabados, mert kétség nélkül megiszod.

(e) Az az, mivelhogy az Úr haragjának poharát megitták náladnál jobbak, neked is meg kell innod.

13. Mert én magamra megesküttem, azt mondja az Úr, hogy elpusztúl, és gyalázatban, pusztaságban, és átokban lészen Botzra: és neki minden városi örökké való pusztaságban lesznek.

14. Szót hallottam az Úrtól, és elküldettetett a' követ a' pogányokhoz, ki azt mondja: gyűljetek öszve és jöjjetek el ő reá, és keljetek fel a' hartzra. *Abd.* 1.

15. Mert ímé a' pogányok között meggyalázlak tégedet, és az emberek között útálatossá tettelek.

16. Megtsalt tégedet a' te félelmed (f) és a' te szívednek kevélysége, ki lakozol a' kősziklákban hasadékiban, ki elfoglaltad a' hegyeknek tetejeket: ha ollyan magas helyen raknád is a' te fészkedet mint a' Saskeselyű, elvonnálak onnat is tégedet, azt mondja az Úr. *R.* 48: 29. *Abd.* 4.

(f) A' te félelmed, az az, a' te rettenetes iszonyú hegyes földedben való bizodalmad. Vagy, a' te félelmed tsalt meg; az az, ez, hogy ez előtt egyebek féltek te tőled.

17. És elpusztúl Édom: valaki által mégyen rajta, elálmélkodik, és süvölt minden ő tsapásin. *R.* 50: 13.

18. Sodomának és Gomorának és a' szomszéd városoknak elsüllyedések szerént, azt mondja az Úr: egy ember sem lakik ott, és benne embernek fia nem lakozik. 1. *Mós.* 19: 25. *R.* 50: 40.

19. Ímé mint az oroszlán felemelte magát a' Jordánnak magassága felett, (g) az erős Istennek lakóhelye ellen: de hamarsággal kiűzöm ötet ez országból, és a' ki választott, azt teszem azon fejedelemmé. Mert kitsoda hozzám hasonló? és ki rendel énnekem időt? és kitsoda az a' pásztor, a' ki én ellenem megállhatna? *Jób* 41: 1. *R.* 50: 44, 45.

(g) Az az, feljebb emeli magát, vagy kiljebb terjeszti, hogy nem a' Jordán' vize; vagy, felemelte magát, és hatalmat vett a' 'Sidókon.

20. Annakokáért halljátok meg az Úrnak tanátsát, mellyet tartott Édom ellen, és az ő gondolatit, mellyeket gondolt Témánnak lakosi ellen: ha a' népnek kitsinyi nem vetik le őket, (h) ha az ő lakóhelyeket nyakokban nem vonszák.

(h) Az az, nem kell nagy erő ezeknek romlásokra. Esküvésnek módja: mintha azt mondaná: bátor igaz Isten ne legyek ha így nem lészen.

21. Az ő romlásoknak szava előtt megrendűlt a' föld: az ő kiáltások meghallatott a' veres tengeren.

22. Ímé mint a' saskeselyű feljő az ellenség, és repül, és az ő szárnyait elterjeszti Botzrán: és az Édom' vitézinek szívek lészen az napon mint a' fájdalmas aszszonynak szíve. *R.* 48: 40. *R.* 48: 41.

II. 23. Damaskus ellen: megszégyenűlt Émat és Árfád; mert gonosz hírt hallottanak, és elolvadtanak, mint az, a' ki a' tengeren vagyon, a' félelem miatt nem nyughatik. *Ésa.* 17: 1.

24. Megerőtlenűlt Damaskus, a' futáshoz készült, és reszketés vette ötet környül, nyomorúság és fájdalmak környékezték meg mint a' szülő aszszonyt. *R.* 4: 31. *és* 6: 24. *és* 30: 6.

25. Miért nem maradott ki a' veszedelemből a' dítséretes város, az én örömömnek városa?

26. Azért elhullanak az erős férjfiak az ő útszájokon, és minden vitézlő férjfiak levágattatnak az napon, azt mondja a' seregeknek Ura.

27. És tüzet gyújtok Damaskusnak kőfalán, és Benhadádnak palotáit megemészti. *Am.* 1: 4.

IV. 28. Kédárnak és Hásornak országi felől, mellyeket megvert Nabukodonozor a' Babilóniai király, azt mondja az Úr: keljetek fel és menjetek fel Kédárra, és a' Napkeletnek fiait veszessétek el.

29. Az ő sátorit és az ő nyilait elviszik; és az ő kárpitit, és minden edényit, és tevéit magoknak elhajtják: és kiáltanak, és köröskörnyül félelem lészen rajtok.

30. Fussatok el, menjetek meszsze (ravasz tanátsot tartottak hogy otthon lakjanak) Hásornak lakosi, azt mondja az Úr: mert tanátsot tartott ti ellenetek Nabukodonozor a' Babilóniai király, és ellenetek gondolatot gondolt.

31. Keljetek fel, menjetek a' bátorságos nemzetſég közzé, tudniillik azok közzé, kik békességben laknak, azt mondja az Úr, kiknek sem kapujok, sem zárjok nintsen, tsak ök magok laknak.

32. És az ő tevéi elhajtatnak, és az ő sok barmai prédák lésznek, és elszélhetem öket minden (i) szélre, minden szegeletre: és minden határi felöl hozok reá veszedelmet, azt mondja az Úr. *R.* 9: 26. *és* 26: 23.

(i) Az az, a' világnak minden részeire.

33. És Hásor lészen Sárkányoknak lakó helyek, örökkévaló pusztaság: senki ott nem lakik, és embernek fia nem lakja azt. *R.* 9: 1. *és* 10: 22.

V. 34. Ez az Úrnak beszéde, melly lön Jeremiás Prófétához Élám ellen, Sédekiásnak, a' Júda' királlya' országlásának elein, hogy megmondaná:

35. Azt mondja a' seregeknek Ura: ímé én eltöröm az Élámnak kézívét, mellyben helyhezetik az ő reménységeket.

36. És hozok Élám ellen négy szeleket, az égnek négy határiból: és elszélhetem öket mind ezekre a' helyekre, és nem lészen nemzetſég, mellyhez nem futnak az Élámnak futotti.

37. És megijesztem Élámot az ő ellenségi előtt, és az ő lelkének keresői előtt: és hozok ő reájok nyomorúságot, tudniillik az én haragomat, azt mondja az Úr, és utánnok botsátok fegyvert, mind addig míg meg nem emésztem öket. *R.* 9: 16. *és* 14: 12.

38. És leteszem az én székemet Élámban: és onnat elvesztem a' királyt, és a' fő urakat, azt mondja az Úr.

39. És végezetre meghozom Élámot a' fogságból, azt mondja az Úr. *R.* 48: 47.

L. RÉSZ.

Prófétál Jeremiás Babilóniának romlásáról, és az Isten' népének a' Babilóniabeli fogságból való megszabadúlásáról. Okait is elöszámlálja a' Babilóniának romlásának.

EZ a' szó, mellyet szóll az Úr Babilon felöl, és a' Káldeusoknak földök felöl, Jeremiás Próféta' keze által:

2. Hirdessétek a' pogányok között, és mondjátok meg, emeljetek zászlót: mondjátok meg, *azt mondom*, és el ne titkoljátok, mondjátok ezt: megvétetett Babilon, megszégyenült Bél, (a) elromlott Méródák, megszégyenültenek az ő faragott képei, és az ő bálványi elromlottanak. *Ésa.* 46: 1.

(a) Bél és Méródák a' Babilóniaiaknak legnevezetesebb bálványi voltanak.

3. Mert nép jö fel (b) ő ellene Északról, ki elpusztítja az ő földét, és nem lészen, ki lakozzék benne; embertöl fogva az oktalan állatig; elköltöznek, és elmennek.

(b) Tudniillik a' Médusok és Persák.

4. Az napokban és az időben, azt mondja az Úr: eljönek (c) az Izráelnek és a' Júdának fiai egyetemben, menvén és sírván mennek, és az ő Urokat Isteneket megkeresik.

(c) Tudniillik Jérusálembe.

5. A' (d) Sionnak útát megkérdik, Sion felé fordítják az ő ortzájokat, jövetek el és adjátok magatokat az Úrnak örökké való szövetſéggel, melly soha feledékenységben nem lészen.

(d) Az az, a' Jérusálemről értekeznek; tudniillik melly úton mehetnének jobb móddal Jérusálem felé.

6. Mint az elveszett juhok, ollyanok voltak az én népem: az ő pásztori eltévesztették öket, a' hegyekben bujdostatták öket; a' hegyekről a' halmokra mentenek, elfelejtkeztek az ő fekvésekről.

7. Mindenek, a' kik ő reájok találkoztak, megemésztették öket, és az ő ellenségi azt mondották: nem vétkezünk, mert vétettek az Úr ellen az igazſágnak (e) aklában, azok, kiknek attyaiknak reménységek volt az Úr.

(e) Júdeát, 's nevezet szerént Jérusálemet mondja igazſágnak aklának; mert ott jelentette és szolgáltatta ki az Úr Isten az ő igazſágos és szentſéges akaratját, innen is mondatik vala szent városnak, *Mát.* 4: 5. *és* 27: 53. és Isten' lakóhelyének, 1. *Kir.* 8: 1. 2. *Krón.* 6: 2. *és* 7: 6. Noha aztán vérnek városává lett vala, a' sok ártatlan vérnek kiontásáért, *Ézék.* 22: 2, 3. *és* 24: 6. 9. *Mát.* 23: 37. *Luk.* 13: 33, 34.

8. Fussatok ki Babilóniából, és Káldeából jöjjetek ki; és legyetek mint a' ketske bakok a' nyáj előtt. *Ésa.* 48: 20. *R.* 51: 5. *és* 52: 11. *Jel.* 18: 4.

9. Mert ímé én feltámasztom, és felhozom Babilonra nagy nemzetſégeknek gyülekezetét Északnak földéről, és ő ellene hadat rendelnek, és azután megvétettetik: és az ő nyilai ollyanok mint az erös öldöklö vitézé, mellyek közzül hijában egy is viszsza nem tér.

10. És Káldea lészen prédára: valakik elprédálják azt, betelnek vele, azt mondja az Úr.

11. Mivelhogy örültetek, és örvendeztetek, mikoron eldúlnátok az én örökségemet: és sokan voltatok mint a' fűvön való üszög, és nyerítettetek mint az erös lovak.

12. Azért megszégyenült a' ti anyátok, és a' ti szülötök felette igen elpirúlt: ímé minden nemzetſégeknek sepreje lészen, az ő földök puszta, száraz, és elhagyattatott lészen. *R.* 49: 17.

13. Az Úr' haragja miatt nem lakják azt, hanem mindenestöl puszta lészen: valaki általmégyen Babilonon, álmélkodik, és megsüvölti, minden ő tsapásiért.

14. Készítsétek a' hadat köröskörnyül Babilon ellen, valakik a' kézívet elveszitek, löjjetek reá, ne kíméljétek a' nyilat, mert az Úr ellen vétkezett.

15. Kiáltsatok reá köröskörnyül: kezét adta, (f) lehullottak az ő fundamentomi, leromlottanak az ő kőfalai, mert az Úr' büntetése ez, büntessétek meg ötet, a' mint tselekedett, úgy tselekedjetek vele. *Solt.* 137: 7, 8.

(f) Az az, engedett az ellenségnek Babilon, mivelhogy annak ellene nem álhatott.

16. Vágjátok le Babilonban a' magvetöt, és a' ki kezében fogja a' sarlót az aratásnak idején: a' megölö fegyver előtt kiki mind az ő népéhez szalad, és kiki mind az ő földe felé fut.

17. Mint az elszélhett juh az Izráel, az oroszlánok elkergették ötet, elöször benyelte ötet az Assíriabeli király: és végezetre Nabukodonozor a' Babilóniai király megtörte az ő tsontjait.

18. Azért azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: ímé én meglátogatom a' Babilóniai királyt, és az ő földét, miképen meglátogatám az Assíriabeli királyt.

19. És viszsza viszem Izráelt az ő lakóhelyére, és legeltetik a' Kármel' hegyében, és Básánban, és Éfraim' hegyében, és Gileádban megelégszik az ő lelke.

20. A' napokban, és az időben, azt mondja az Úr: kerestetik az Izráelnek álnoksága, és nem lészen: Júdának gonoszſági, és nem találÍ-

tatnak: mert kegyelmes leszek azoknak, kiket meghagyándok.

21. A' háborgatóknak földökre menj fel, és a' (g) meglátogatásnak lakóit veszesd el: öljed és veszessed öket, azt mondja az Úr, a' szerént tselekedjél, mint megparantsoltam neked.

(g) A' Káldeusokat nevezi meglátogatásnak fiainak, mivelhogy azok által látogatja vala, az az, büntteti vala Isten az ô népét: vagy azért, mert azokat megakarja vala büntetni.

22. Hadnak szava hallattatik a' földön, és nagy romlás.

23. Miképen veszett és romlott el mind az egész földnek pörölyje? miképen pusztúlt el Babilon a' pogányok között?

24. Törbe (h) ejtettelek tégedet, és megvétettél Babilon, te pedig nem tudtad: megtaláltattál, és megfogattattál, mert az Úrral feddettél.

(h) Vagy tört vetettem teneked és megfogatol.

25. Felnyitotta az Úr az ô kintsét, és elôhozta az ô haragjának edényit: mert e' tselekedet az Úré, a' seregeknek Uráé, a' Káldeának földében.

26. Jertek reá minden felöl, nyissátok fel az ô rejtek helyeit: tapodjátok ôtet, mint a' kévét, és veszessétek el ôtet, hogy maradéka ne legyen.

27. Öljétek meg neki minden tulkait, (i) jöjjenek alá a' megölésre: jaj nekik mert eljött az ô napjok, az ô meglátogatásoknak ideje.

(i) Az tulkokon érti az erôseket.

28. (k) A' futóknak és a' Babilónia földéből elszabadúltaknak szavok; hogy megmondják Sionban az Úrnak a' mi Istenünknek boszszúállását, és az ô templomáért való boszszúállását.

(k) Az az, nem maradnak egyebek hanem tsak a' kik hírt mondjanak Jérusálemben, hogy az Istennek hatalma dítsértessék.

29. Gyûjtsétek öszve Babilon ellen a' hatalmasokat mindnyájan, kik felvetitek a' kézívet: köröskörnyûl járjatok tábort ô ellene, hogy senki el ne szaladhasson: fizessetek meg neki az ô tselekedeti szerént, a' mint tselekedett úgy tselekedjetek vele; mert az Úr ellen kevélykedett, az Izráelnek szente (l) ellen.

(l) Izráel' szentének azért mondja az Isten, mert tsak az Izráel' népe tiszteli vala ezt az egyedûl való szent Istent.

30. Azért elhullanak az ô iffjai az ô útszájokon, és neki minden vitézi elvesznek az napon, azt mondja az Úr. *R.* 49: 26.

31. Ímé én te reád megyek, azt mondja a' seregeknek Ura Istene, oh kevély, mert eljött a' te napod, a' te meglátogatásodnak napja.

32. És megütközik a' kevély, és elesik, és senki nem lészen, ki ôtet felköltse: és meggyújtom a' tüzet az ô városiban, melly megemészsze azokat, kik környûle vagynak.

33. Azt mondja a' seregeknek Ura: megnyomoríttattak volt az Izráel' fiai, és a' Júdának fiai egyetemben: és mindnyájan, kik rabokat fogtanak, rabságban tartják, nem akarják elbotsátani ôket.

34. De az ô megváltójok erôs, seregeknek Ura az ô neve, felveszi (m) az ô pereket, hogy megnyúgossa a' földet és a' Babilonnak lakosit megháborítsa.

(m) Avagy, perelvén perel ô érettek.

35. Fegyver lészen a' Káldeusokon azt mondja az Úr, és Babilonnak lakosin, és az ô fejedelmin, és az ô böltsein:

36. Fegyver lészen az ô (n) varáslójokon, és megbolondúlnak: fegyver lészen az ô vitézin, és elijednek:

(n) Avagy, hazugokon; itt pedig a' hazugokon és varáslókon érti kiváltképen az Astrologusokat, kik híjábavaló hazugságokat jövendölnek a' tsillagokból.

37. Fegyver lészen az ô lovokon, és az ô szekereken, és a' községnek sokaságán, melly vagyon ô benne, és lésznek hasonlatosok az aszszonyokhoz: fegyver lészen az ô kintseken, és megfosztatnak.

38. (o) Szárazság lészen az ô vizeken, és elszáradnak: mert bálványoknak földe, és a' faragott képekben ditsekednek.

(o) Ezt így értsed, hogy Tzírus az Eufrates' folyóvizét, melly Babilónián által foly vala, árkolásokkal elvette a' város mellôl; avagy tsak annyira megkitsinyítette, hogy az ô vitézinek mindenütt szabados általmenetelek lehetne.

39. Azért lakoznak ott a' vad bestiák a' baglyokkal; annakfelette lakoznak benne Strutzmadárnak fiai; és soha többé azt nem lakják, *azt mondom*, hogy nem lakják soha örökkön örökké.

40. Miképen Isten elsüllyeszté Sodomát és Gomorát, és a' szomszéd városokat, azt mondja az Úr, *így* nem lakozik ott egy ember is, és embernek fia nem lakja azt. 1. *Mós.* 19: 25. *R.* 49: 18.

41. Ímé eljö északról a' nép és a' nagy nemzetség, és sok királyok támadnak a' földnek határiból:

42. Ivet és paist vesznek kezekben, kegyetlenek lesznek, és semmi irgalmasság bennek nem lészen: az ô szavok mint a' tengernek zúgása, és lovagokon lésznek; készek lesznek a' viadalra te ellened Babilonnak leánya mindnyájan. *R.* 6: 23.

43. Hallotta a' Babilóniai király az ô híreket, és az ô kezei eltsüggedtek a' félelem miatt: a' nyomorúság vette ôtet környûl, a' fájdalom, mint a' gyermekszülô aszszonyt. *R.* 49: 24.

44. Ímé mint az oroszlán felemelte magát a' Jordán' vizének magassága felett az erôsnek lakóhelye ellen: de hamar kiüzöm ôtet e' földrôl, és a' ki elválasztatott arra, azt teszem azon fejedelemmé: mert kitsoda hasonlatos én hozzám? és ki szab nekem törvényt? és kitsoda a' pásztor, a' ki én ellenem álljon? *Jób.* 41: 1. *R.* 49: 19.

45. Azért halljátok meg az Úrnak tanátsát, mellyet tartott Babilon ellen, és az ô gondolatit, mellyeket gondolt Káldea földének lakosi ellen; ha le nem vonszák ôket a' népnek kitsinyi, (p) ha az ô házokat nyakokra nem rontják. *R.* 49: 20.

(p) Mintha azt mondaná: bátor igaz Isten ne legyek.

46. A' megvett Babilóniának kiáltása miatt megindúlt a föld, és az ô kiáltása hallattatott a' pogányok között. *R.* 49: 21.

LI. RÉSZ.

Mint az felsö Részben, azonképen ebben is Babilónnak romlásáról és veszedelméről szóll, és annak veszedelmének okairól. Annakutánna adja a' Babilon ellen való próféziát Sarajásnak, hogy azt Babilonba vigye, és a' rabok elött azt elolvasván, azután az Eufrátesbe vesse.

AZT mondja az Úr: ímé én támasztok Babilon ellen, és azok ellen, kik az én ellenségimnek közepette (a) lakoznak, rontó szelet. *R.* 4: 11.

(a) Érti a' Babilóniabelieket, kik a' pogányoknak közepette lakoznak vala.

2. És küldök Babilon ellen szórókat, kik ötet megszórják, és az ő földét megüresítik: mert lésznek ő ellene minden felől a' nyomorúságnak napján. *R.* 15: 7.

3. A' kézívesnek, és a' ki felöltözik pántzéljában *azt mondom*, ne kedvezzetek az ő iffjainak, öljétek meg mind az ő seregét:

4. És elesnek a' megölettettek a' Káldeusok' földökben, és az általökleltettek az ő útszájokon. *R.* 49: 26.

5. Mert nem hagyattatott özvegyen Izráel és Júda az ő Istenétől, a' seregeknek Urától: noha az ő földök rakva vétekkel az Izráelnek szentjéért.

6. Fussatok ki Babilonból, és kiki mind tartsa meg az ő lelkét: ne veszszetek el az ő gonoszságában, mert az Úrnak meglátogatásának ideje ez, megfizet neki. *R.* 50: 8. *Jel.* 18: 4. *R.* 50: 15, 16.

7. Mint az aranyos pohár ollyan Babilon az Úrnak kezében, megrészegíti ez egész földet: a' pogányok isznak az ő borából, azért megbolondúlnak a' pogányok.

8. Hamar elesett Babilon, és elromlott; ordítsatok rajta, kössétek be Balsammal az ő fájdalmát, ne talám meggyógyúl. *Esa.* 21: 9. *Jel.* 14: 8. *és* 18: 2. *R.* 8: 22.

9. Gyógyítottuk Babilont, és meg nem gyógyúlt: hadjátok el ötét, és mindnyájan menjünk a' mi földünkbe, mert az égig hatott az ő ítélete, és felemelkedett a' felhőkig. *R.* 46: 11.

10. Kihozta az Úr a' mi igazságunkat, jertekel és beszéljük meg Sionban a' mi Urunknak Istenünknek dolgát.

11. Készítsétek a' nyilakat (b) és a' paizsokat keressétek öszve: felindítja az Úr a' Médiabeli királynak lelkét; mert Babilon ellen vagyon az ő gondolatja, hogy elveszesse azt: mert az Úrnak boszszúállása ez, az ő templomáért való boszszúállása. *R.* 46: 4. *R.* 50: 28.

(b) Tsúfolja itt az Istennek Lelke a' Babilóniaiakat az ő népén tett kegyetlenkedésekért; 's azt akarja jelenteni, hogy híjába köszörúlnek fegyvert a' Médusok és Persák ellen.

12. Babilonnak kőfalain emeljétek fel a' zászlót, erősítsétek meg az őrizőket, szerezzetek vigyázókat, rendeljétek el a' leseket: mert az Úr meg is gondolta, meg is tselekeszi azokat, mellyeket szóllott Babilonnak lakosi ellen.

13. Óh ki lakozol nagy sok vizek mellett, ki felette gazdag vagy! eljött a' te véged, és a' te nyomorúságodnak mértéke.

14. Megeskütt a' seregeknek Ura az ő lelkére: ha be nem töltlek (c) téged' emberekkel mint tserebogarakkal, és énekelnek te felőled diadalmas éneket. *Ámós.* 6: 8.

(c) Mintha azt mondaná: bátor Isten ne legyek.

15. A' ki teremtette a' földet az ő erejével, ki megerősítette a' földnek kerekségét az ő böltseségével, és az ő értelmével kiterjesztette az egeket. 1. *Mós.* 1: 6. *R.* 10: 12. *Jób.* 9: 8. *Zsolt.* 104: 2. *Esa.* 40: 22. *és* 44: 24. *és* 51: 13. *R.* 10: 12.

16. Ki egy szavával az égben szerez vizeknek sokaságát, minekutánna felviszi a' felhőket a' földnek határiból, villámást esővel egyetemben szerez, kihozza a' szelet az ő kintses helyekből.

17. Minden ember megbolondúlt az ő böltsége miatt, minden (d) ötvös megszégyenült az ő töle öntött bálvány miatt: mert hazugság az ő öntése, és bennek lélek nintsen.

(d) Avagy minden bálvány öntő.

18. Híjábavaló dolgok és nevetségre valók: az ő meglátogatásoknak idején elvesznek.

19. Nem ollyan, mint azok, a' Jákóbnak öröksége: mert mindeneknek teremtőjök ő, és az ő örökségének páltzája; (e) seregeknek Ura az ő neve. *R.* 10: 16.

(e) Az az, ő uralkodik az ő örökségén az Izráelen.

20. Pőrölyöm vagy te nekem, hadi eszközim (f), hogy te általad megrontanék sok nemzetségeket, és te általad elveszteném az országokat. *R.* 50: 25.

(f) Azt mondja Isten, hogy neki a' földnek büntetésében a' Babilóniai király tsak eszköze volt.

21. És te általad megrontanám a' lovat és a' rajta ülőt: hogy te általad öszverontanám a' szekeret és a' benne ülőt.

22. És öszvetörném te általad a' férjfiat és az aszszonyt: hogy megrontanám te általad a' vénet, és a' gyermeket, hogy megrontanám te általad, az iffjat és a' szűzet.

23. Öszvetörném te általad a' pásztort és az ő nyáját, és megrontanám te általad a' szántó embert, és az ő iga barmát; és megrontanám te általad a' hadnagyokat, és a' fő Urakat.

24. És megfizetem Babilonnak, és Káldeának minden lakosinak, mind azokat az ő gonoszságokat, mellyeket tselekedtek Sionban, a' ti szemetek' láttára, azt mondja az Úr.

25. Ímé én te reád fordúlok veszedelemnek (g) hegye, azt mondja az Úr, ki minden földet elvesztettél: és te reád kinyújtom az én kezemet, és alávetlek tégedet a' köszíklákról, és megégettetett rakássá teszlek tégedet.

(g) Hegynek mondja Babilóniát, mind az ő magas hegyekhez hasonló épületire, mind nagy hatalmára nézve.

26. És te tőled nem visznek követ a' szegeletre, és a' fundamentomra, mert örökkévaló pusztaságban lészsz, azt mondja az Úr.

27. Emeljetek zászlót a' földön, fúvaljatok trombitát a' pogányok között, készítsétek ő ellene a' pogányokat, gyűjtsétek öszve ő ellene az (h) Ararátnak, Minninek és Askenáznak országát: válaszszatok ő ellene hadnagyot, hozzátok ki a' lovakat mint a' rettenetes tserebogarakat.

(h) Érti mind a' két Arméniát, a' nagyobbikat és kissebbiket Pontus és Bithinia országot.

28. Készítsétek ő ellene a' pogányokat, tudniillik Mediának királyit, az ő hadnagyit: és minden ő főfő urait; és az ő birodalmának minden földét.

29. És megrendül a' föld és fájdalomban lészen, mert az Úrnak minden gondolatja álhatatos lészen Babilon ellen, hogy Babilonnak földét elpusztítsa, úgy annyira, hogy senki ne légyen benne lakozó.

30. Babilonnak vitézi megszűntek a' viadaltól, tsak a' kerítésekben ültek, elfogyatkozott az ő erőségek, hasonlatossá lettek az aszszonyokhoz felgyújtották az ő lakóhelyeket, eltörtek az ő zárjai. *R.* 50: 37.

31. A' pósta a' póstának eleiben fut, és a' hírmondó a' hírmondónak, hogy megmondja a' Babilóniai királynak, hogy megvétetett az ő városa onnan kivül.

32. És a' révhelyek elfoglaltattak, és az álló tók tűzzel megégettettek: (i) és a' vitézek elrettentenek.

(i) Az az, úgy megszáradtak a' tók Babilónia környül, mint mikor a' tűz megemészti a' fát.

33. Mert azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráelnek Istene: Babilonnak (k) leánya ollyan mint a' szérő, jelen vagyon az ő megnyomtatásának ideje, még egy kitsiny idő vagyon ide hátra, és eljő az ő aratása.

(k) Leánynak mondja az ő ékességére nézve: mert a' leányi ékességhez hasonló vala az ő szépsége.

34. Benyelt engemet és elrontott Nabukodonozor a' Babilóniai király, üres edénnyé tett engemet, be nyelt engemet mint a' sárkány, betöltötte a' hasát az én gyönyörűségimmel, és kivetett engemet.

35. Az én rajtam és az én testemen esett hatalom Babilonra térjen, azt mondja a' Sionnak lakosa: és az én vérem a' Káldeának lakosi ellen, azt mondja Jérusálem. *'Solt.* 137: 7, 8.

36. Azért azt mondja az Úr: ímé én megítélem a' te ügyedet, és boszszút állok éretted, és megszáraztom az ő tengerét, és az ő forrását kiapasztom. *R.* 50: 38.

37. És Babilon lészen egymásra romlott kőrakás, sárkányoknak lakóhelyek, tsuda és süvöltés, lakó nélkül való.

38. Ordítanak mint az oroszlánok, ordítanak mint az oroszlánoknak kölkeik.

39. (l) Az ő kedveknek idején teszek nekik lakodalmakat, és megrészegítem őket, hogy vígadjanak; és örökkévaló álmot aludjanak, és fel ne serkenjenek, azt mondja az Úr.

(l) Néz a' próféta a' Boldisár király' lakodalmára, mellyet meg ír Dániel Rész 5. melly lakodalom alatt megvevék Babilóniát.

40. Előhozom őket mint a' bárányokat a' megmetszésre: mint a' kosokat a' bakokkal egyetemben.

41. Miképen vétetett meg Sésák (m) és elfoglaltatott az egész földnek dítséreti? mimódon pusztíttatott el Babilon minden nemzetségek között? *R.* 25: 26. *Ésa.* 13: 19.

(m) Érti Babilóniát.

42. Eljött Babilonra a' tenger; az ő habjai miatt elboríttatott.

43. Az ő városi elpusztulnak, száraz föld lészen, és elpusztúlt, mellyen senki nem lakik, sem az embernek fia által nem mégyen rajta.

44. Meglátogatom ő magát is Bélt (n) Babilonban, és kivonszom szájából a' mit benyelt; és többé nem futnak reá a' nemzetségek, Babilonnak kőfala is leromol.

(n) Bél, Babilóniának bálvány Istene volt.

45. Jőjjetek ki belőle óh én népem! kiki mind szabadítsa meg lelkét az Úrnak haragjától:

46. És meglássátok, hogy el ne olvadjon a' ti szívetek, és ne féljetek a' hírtől, (o) melly hallattatik e' földön: mikor első esztendőben eljő a' hír, és a' második esztendőben is ugyan azon hír, és mikor lészen a' földön dúlás, és az uralkodó eljő az uralkodóra.

(o) Érti a' Tzírus királynak Babilónia ellen való készületinek hírét.

47. Azért ímé eljőnek a' napok, és meglátogatom Babilonnak öntött képeit, és az ő egész földe megszégyenül, mind az ő megölettetti elhullanak ő közepette.

48. És vígadoznak Babilon ellen az egek, és a' föld, és mind a' benne valók; mert észak felől eljőnek az ő pusztítói, azt mondja az Úr.

49. Miképen Babilon *oka volt*, hogy az Izráelnek megölettetti elhullanának: azonképen Babilonban elhullanak az egész földnek megölettetti.

50. (p) Menjetek el, kik megszabadúltatok a' fegyvertől, ne álljatok, emlékezzetek meg távol földön az Úrról, és jusson eszetekbe Jérusálem.

(p) Inti a' Próféta a' 'Sidó népet, hogy hallván az ő ellenséginek romlásokat, kisiessen Káldeából, mert noha most megszégyenült mindazáltal az ő ellenségi is megszégyenülnek,

51. Megszégyeníttettünk, mert hallottuk a' gyalázatot, elborította a' mi ortzáinkat a' kissebbség, hogy az idegenek jöttenek az Úr' házának szent hajlékiba.

52. Azért ímé eljőnek a' napok, azt mondja az Úr, és meglátogatom az ő öntetett képeit, és az ő egész földén kiált a' sebes.

53. Ha Babilon felmegyen az égbe, és ha megerősíti az ő erőségének magasságát: mindazáltal ő ellene elmennek én tőlem a' pusztítók, azt mondja az Úr.

54. Kiáltás hallattatik Babilonból, és a' Káldeusoknak földökből nagy romlás.

55. Mert elpusztítja az Úr Babilont, elveszti belőle a' nagy szót, jóllehet zúgnak az ő habjai, mint a' sok vizeknek úgy hallattatik az ő szavoknak zúgása.

56. Mert eljött ő ellene, Babilon ellen a' pusztító: és megfogattattak és rabbá estek az ő vitézi, eltörött az ő kézívek: mert az Isten, a' megfizetésnek Ura, bizonnyal megfizet.

57. És megrészegítem az ő főfő urait, és az ő böltseit, és az ő Hadnagyit, és az ő Tiszttartóit, és az ő vitézit; és örökké alusznak, és fel nem serkennek, azt mondja a' király, kinek neve seregeknek Ura.

58. Azt mondja a' seregeknek Ura: a' Babilonnak széles kőfala bizonnyal eltörettetik, és az ő magas kapui tűzzel megégettetnek: és a' népek híjába munkálkodnak, és a' pogányok *munkálódnak* a' tűznek, és híjába fáradnak. (q)

(q) Az az, valamit építenek a' Babilóniaiak, híjában építik, mert a' tűz megemészti.

59. Ez a' szó, mellyet Jeremiás Próféta parantsola Sérajának a' Mériа' fiának, ki Maásiás' fia volt; mikoron Babilonba menne Sédékiástól a' Júda' királlyától, királyságának negyedik esztendejében, Serája pedig vala Menukának (r) fejedelme.

(r) A' Menuka Júdának és Dánnak határában való tartomány volt.

60. És megírá Jeremiás mind azt a' gonoszt, melly következendő vala Babilonra egy könyvben, tudniillik mindezeket a' szókat, mellyek megírattattanak Babilon ellen.

61. És monda Jeremiás Sérájának; mikoron jutsz Babilonba, és látándod, és elolvasándod mind e' szókat;

62. Azt mondjad: Uram! te szóllottál ez hely ellen, hogy elvesztenéd azt, úgy annyira, hogy benne lakozó ne lenne, az embertől fogva a' baromig, hanem örökkévaló pusztaságban lészen. (s)

(s) A' Sidóknál a' hoszszú idő örökkévalónak mondatik. Mikor pedig azt mondja, hogy soha Babilóniát nem lakják, érti, hogy soha ollyan hatalmas, fényes, néppel tellyes nem lészen mint az előtt.

63. És lészen mikor e' könyvnek olvasását elvégezed, köss reá egy követ és hajtsd be az Eufrátesnek közepibe:

64. És mond azt: így süljed el Babilon, és meg nem menekedik a' nyomorúságtól, mellyet én reá hozok, akármint fáradjanak. Eddig vagynak a' Jeremiás' beszédi. (t)

(t) Tudniillik Babilonnak elpusztítatása felől; vagy, eddig prófétált Jeremiás Babilonnak romlásáról.

LII. RÉSZ.

Megírja Jeremiás a' Sédékiás királynak fogságát, hogy az Isten' mondásinak és fenyegetésinek igazságát megmutatná. A' templom megfosztatik minden gazdagságtól. A' maradék nép elvitetik Babilóniába. Jékóniás királyt a' tömlötzből kivéteti Évilmerodák, és ötet minden királyoknak felette tiszteli, kik ő nála fogva valának.

Huszonegy esztendős vala Sédékiás, mikor uralkodni kezde; és tizenegy esztendeig uralkodék Jérusálemben: az ő annyának pedig neve vala Hamutal, Libnából való, Jeremiás leánya. 2. *Kir.* 14: 18. *és* 2. *Krón.* 36: 11.

2. És gonoszt tselekedék az Úr előtt, mint Joákim tselekedett vala.

3. Mert az Úrnak haragjáért, melly vala Jérusálem és Júda ellen, míglen elvetné őket az ő színe elől; Sédékiás engedetlen lön a' Babilóniai királynak.

4. Lön pedig az ő királyságának kilentzedik esztendejében, a' tizedik hónapban, tizedik napján a' hónapnak, eljöve Nabukodonozor a' Babilóniai király, és az ő derék serege Jérusálemre, és tábort járának ellene, és minden felől sántzot vetének fel ellene. 2. *Kir.* 25: 1. *R.* 39: 1.

5. És a' város megszállásban lön, Sédékiásnak tizenegyedik esztendejéig.

6. A' negyedik hónapban, kilentzedik napján a' hónapnak, nagy éhség támada a' városban, úgy annyira, hogy a' föld' népének kenyere nem volna.

7. És megvételték a' város, és a' vitézlő népek mind elfutának, és éjtszaka kimenének a' városból a' kapunak útán a' két kőfalak között, melly vala a' király' kerténél, (a' Káldeusok pedig valának a' város mellett köröskörnyül,) és elmenének az úton, melly viszen a' pusztába.

8. Megűzé pedig a' Káldeusoknak serege a' királyt, és megfogák Sédékiást Jérikónak pusztájában, mert minden serege elfuta mellőle.

9. Megfogák azért a' királyt, és vivék ötet a' Babilóniai királyhoz Riblatában, melly vagyon Émátnak földében; ki törvényt láttata reá. (a)

(a) Vagy ő reá szententziát monda, mint oda fel fordíttottuk.

10. És fejeket véteté a' Babilóniai király Sédékiás' fiainak az ő szemei előtt: és annakfelette Júdának minden főfő urainak fejeket véteté Riblatában.

11. Sédékiás királynak pedig szemeit kitolatá: és lántzra vetteté, és viteté ötet a' Babilóniai király Babilonba, és veté ötet a' tömlötzbe mind halálának napjáig.

II. 12. Az ötödik hónapban pedig, a' hónapnak tizedik napján, (ez tizenkilentzedik esztendeje vala Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak,) eljöve Nabuzárdán, a' vitézek' hadnagya, ki (b) áll vala a' Babilóniai király előtt, Jérusálembe.

(b) Az az, szolgál vala a' királynak

13. És felgyújtá az Úrnak házát, és a' királynak házát, és Jérusálemnek minden házait, és a' nagy rendeknek házokat tűzzel megégeté.

14. És Jérusálemnek minden kőfalait körösköryül leronták a' Káldeusoknak seregi, kik valának a' hadnagyal.

15. A' községnek pedig szegényiből, és a' több nép közzül, kik a' városban megmaradtak vala: és az elpártoltak közzül, kik elpártoltak a' Babilóniai királyhoz, és a' népnek maradékát, fogságra vivé Nabuzárdán, a' fő hadnagy.

16. Mindazáltal a' népnek szegényi közzül meghagyá Nabuzárdán hadnagy a' szőlőmíveseket, és a' szántó embereket.

17. És az értz oszlopokat, a' mellyek valának az Úrnak házában, és a' kőlábakat, és az értz tengert, melly vala az Úrnak házában, eltörék a' Káldeusok, és azoknak minden értzeket elvivék Babilonba. *R.* 27: 19.

18. A' vas fazekakat is, és a' sepröket, és az éneklő szerszámokat, és a' medentzéket, és kalánokat, és minden értz eszközöket, a' mellyekkel szolgálnak vala, elvivék.

19. És a' vedreket, és a' temjénezőket, és a' medentzéket, és a' fazekakat, és a' gyertyatartókat, és a' mosárokat, és a' poharakat, mind arany mind ezüst edényeket elvün a' hadnagy.

20. Két oszlopot, egy értz tengert, és tizenkét értz ökröket, mellyek valának a' tenger' feneke alatt, mellyeket tsinált vala Salamon király az Úrnak házában, nem vala mértéke (c) mind ezeknek az értz edényeknek.

(c) Az az, az ő nagysága és bővsége miatt meg nem mérettethetett, mennyit nyomott légyen.

21. És az oszlopoknak egyikének tizennyoltz sing vala a' magassága, és tizenkét sing sinór éri vala által köröskörnyül ezt: mellynek temérdeksége vala négy újjnyi és belől üreg vala. 1. *Kir.* 7: 15. 2. *Kir.* 25: 17. 2. *Krón.* 3: 15.

22 A' koronás pártázatja pedig, a' melly vala ezen feljül, értz vala; egyik pártázatnak magassága öt sing vala; és a' háló és a' pomagránátok a' pártázaton köröskörnyül értzek valának: és hasonlatosok valának a' második oszlophoz, és a' pomagránátok is.

23. Volt pedig a' pomagránát kilentzven hat, (d) mindenfelől: mindenestől a' pomagránát száz a' hálón feljül köröskörnyül.

(d) Az oszlopnak tetejének négy szegeletin négy gombok voltak, azokkal egybe volt száz mindenestől.

24. Elvivé a' hadnagy Seráját is a' fő papot, és Sefániát a' második papot, és az ajtónak három őrjzőit.

25. És a' városból elvün egy fő embert, ki hadnagyá tétetett vala a' vitézlő renden, és hetet a' férjfiak közzül, kik állanak vala a' király előtt, kik találtatának a' városban: és a' kintstartót, a' hadnak gondviselőjét, ki a' föld' népét felveszi vala a' hadra: és hatvan férjfiakat a' föld' népe közzül, kik találtatának a' városban.

26. *Azt mondom*, hogy elvivé ezeket Nabuzárdán fő hadnagy, és elvivé őket a' Babilóniai királyhoz Riblatába.

27. És megölletteté őket a' Babilóniai király, megölletteté *mondom* őket Riblatában Émátnak földében, és el vitették Júda az ő földéből.

III. 28. Ez a' nép, mellyet elvitetett Nabukodonozor; a' hetedik esztendőben, három ezer és huszonhárom 'Sidókat.

29. Tizennyoltzadik esztendejében Nabukodonozornak, elvitete Jérusálemből nyoltz száz és harmintzkét lelkeket.

30. Huszonharmadik esztendejében Nabukodonozornak, elvitete Nabuzárdán a' fő hadnagy, hétszáz negyvenöt 'Sidókat; mindenestől voltanak négy ezeren és hatszázan.

IV. 31. Lön pedig Jóákinnak a' Júda' királlya fogságának harmintzhetedik esztendejében, tizenkettödik hónapban, a' hónapnak huszonötödik napján; felemelé Evilmerodák a' Babilóniai király, a' melly esztendöben uralkodni kezde, Joákinnak a' Júda királlyának fejét, és kivévé ötet a' tömlötzből. 2. *Kir.* 25: 27.

32. És szólla vele szép szóval, és helyhezteté az ö királyi székit a' királyoknak székek felett, kik vele valának Babilonban.

33. És elváltoztatá a' tömlötzben való ruháit, és eszik vala kenyeret vele életének minden napjaiban.

34. És táplálására való eledel adattatik vala neki szüntelen a' Babilóniai királytól, minden napra halála napjáig, életének minden napjaiban.

Jeremiás könyvének vége.

JEREMIÁS' SIRALMI.

Jeremiás e' könyvetskében siratja az egész 'Sidó országnak, és kiváltképen az Isten' Anyaszentegyházának nagy romlását. Vallást tészen mind a' közönséges, mind a' különös bünökről: int mindent az Istenhez való megtérésre, az igaz hitre, és könyörgesre. Az Isten' haragját engeszteli és az ö kegyelmét keri az ö népével tett szövetség szerént.

I. RÉSZ.

Panaszolkodik Jeremiás keservesen az Anyaszentegyház' képében az ö nagy romlásokról, és nyomorúságokról, mellyeket tulajdonít az ö sok bünöknek, mellyeknek botsánatjokat keri mind a' szabadúlással egyben. Azután panaszolkodik a' pogányoknak kegyetlenségek felöl, és keri Isent, hogy azokat büntesse meg.

MIKÉPEN ül pusztán tsak ö maga a' város, melly bövölködik vala sok néppel: úgy mint özvegygyé lön a' pogány népeknek aszszonya: a' tartományoknak fejedelme lön adófizetövé.

2. *Mimódon* sír felette igen éjtszaka, és az ö könyhullatási az ö ortzáján lefolynak: nintsen senki minden ö baráti közzül, ki megvígasztalná ötet: minden ö baráti megútálák ötet, és lönek neki ellenségi.

3. Számkivetésre méne Júda a' nagy nyomorúságnak és a' nagy szolgálatnak miatta: és ö lakozván a' pogányok között nem találá nyúgodalmat: a' kik ötet kergetik vala, elérék a' szoros útakon.

4. Sionnak útai mint sírnak, hogy nintsenek, kik felmennének az innep napra: neki minden kapui elpusztultanak, minden papjai sírnak, az ö szüzei szomorúak, és ö maga vagyon nagy keserüségben.

5. Az ö ellenségi fövé lettenek, (a) az ö ellenségi szerentséssen tselekedtek: mert az Úr verte meg ötet, az ö bünének sokaságáért: az ö kitsinyded gyermeki a' rabságra menének az ellenség elött. 5. *Mós.* 28: 13.

(a) Avagy uralkodtanak rajtok.

6. És eltávozék a' Sion' leányától minden ö ékessége, lettek az ö fejedelmi ollyanokká mint a' szarvasok, mellyek nem találnak eledelt, és elfutának minden erö nélkül az ö ellenségek elött. (b)

(b) Az az, nem volt annyi erejek, hogy az ellenséggel szembe mertek volna szállni, hanem elfutottak.

7. Megemlékezék Jérusálem az ö nyomorúságának, és az ö keserüségének napjain minden gyönyörüségiről, mellyek voltanak eleitöl fogva: mikoron esnék a' nép az ö ellenségének kezébe, és nem volna semmi segedelme: látá az ellenség ötet, és tsúfolá az ö *gyönyörüségének* (c) megszünését.

(c) Avagy szombatinak, az az, az ö szombati tzeremóniás Isteni tiszteleteknek megszünését.

8. Vétkezék felette igen Jérusálem, annakokáért tsúfoltaték meg: (d) mindnyájan, a' kik tisztelik vala ötet, megútálák ötet, mert láták az ö rútságát: ö pedig sírván fohászkodott, mivelhogy hátra vettetett.

(d) Vagy, azért viteték a' rabságra, azért lön nyughatatlan. Némellyek így olvassak: vétkezett Jérusálem, azért úgy mint tisztátalan elvettetett; az az, mivelhogy az ö lelki férje ellen vétett, elvetette ötet, úgy mint tisztátalant, a' tzeremóniai törvény szerént. 3. *Mós.* 12.

9. Az ö rútsága vagyon az ö ruhájának peremjén: nem emlékezett meg az ö utólsó idejéröl, leszálla (e) tsudálatosképen, nem volt neki vígasztalója: tekintsd meg Uram az én nyomorúságomat, mert az ellenség én rajtam eröt vett.

(e) Vagy, levetteték az ö nagy ditsöségéből.

10. Az ellenség az ö kezét kinyújtotta minden kívánatos javaira: mert látta a' pogányokat bemenni az ö szent helyébe, kik felöl megparantsoltad vala, hogy be ne menjenek a te gyülekezetedbe. 5. *Mós.* 23: 3.

11. Minden ö népe fohászkodik, kenyeret keresvén, adták az ö kívánatos javokat kenyérért, hogy megújítanák (f) lelkeket: lásd meg Uram és tekintsd meg, hogy lettem útálatossá.

(f) Vagy, elevenítenék.

12. Ne légyen nektek nehéz mindnyájan, kik által mentek az úton: tekintsétek meg és lássátok, ha vagyon-é ollyan bánat mint az enyim, mert keserüséggel illetett engemet az Úr az ö haragjának napján.

13. A' magasságból tüzet botsátott az én tsontaimra, és uralkodott azokon: hálót vetett az én lábaimnak, elvetett engemet, pusztává tett engemet, és szünetlen bánkodom.

14. (g) Egybeköttetett az én álnokságimnak igája az ö kezével, egybefonattattak és bevettetek az én nyakamba; erötelenné tette az én erömet: adott engemet az Úr azoknak kezekbe, kiktöl meg nem szabadúlhatok.

(g) Az az, miképen a' kötelek egybefonatnak, azonképen az én büneimet egybefonta, egybeköttötte az Isten, és azokat e' büntetéssel egybe az én nyakamba vetette.

15. Megtapodta az Úr mind az én erös vitézimet én közöttem: gyülést tett én ellenem, hogy az én iffjaimat megrontaná, sajtót nyomott az Úr a' Júda' leányinak. (h)

(h) Az az, rabságra adta Isten a' Sion' leányát, hogy mint a' szölö megnyomattatik a' sajtóban, azonképen ö nyomattassék.

16. Ezekért

16. Ezekért sírok, az én szememből, az én szememből, *mondom*, alámégyen a' víz: mert meszsze távozott tőlem a' vígasztaló, ki megvígasztalná az én lelkemet: az én fiaim elvesztenek, mert hatalmat vett az ellenség. *Jer.* 13: 17.

17. Kiterjesztette Sion az ő kezeit, nintsen neki vígasztalója: az Úr parantsolt Jákób ellen, hogy az ő ellenségi környül vennék ötet: lett Jérusálem ő közöttök útálatos.

18. Igaz az Úr, mert az ő szája ellen rúgódoztam: halljátok meg kérlek minden népek, és lássátok meg az én bánatomat; az én szűzeim és az én iffjaim a' rabságra mentek.

19. Kiáltottam az én barátimat, de ők megtsalának engemet; az én papjaim és az én véneim a' városban holtanak meg, ételt keresvén magoknak, hogy megelevenítenék az ő lelkeket.

II. 20. Tekínts meg Uram, mert gyötrelemben vagyok, az én belső részeim elepedtek, elfordúlt az én szívem én bennem; mert te ellened rúgódoztam, ottkinn a' fegyver pusztít, otthonn vagyon halál.

21. Hallották, hogy fohászkodom, de nintsen nekem vígasztalóm; minden ellenségim hallván az én nyomorúságimat örültenek rajta, hogy te ezt tselekedéd: elhozod a' napot reájok, mellyet te rendeltél, és ollyanok lésznek mint én vagyok.

22. Minden ő gonoszságok menjenek elődbe, és tselekedjél velek, miképen tselekedtél én velem az én gonoszságimért: mert sok az én fohászkodásom, és az én szívem szomorú.

II. RÉSZ.

Siratja Jeremiás a' községnek, az országnak, és az Isteni tiszteletnek romlását, és dolgoknak méltatlanságáról panaszolkodik. Végezetre tanítja a' 'Sidókat mimódon vegyék eleit az Isten' haragjának, és mimódon találják meg az Istennek irgalmasságát.

MIKÉPEN homályosította meg haragjában az Úr Sionnak leányát? alábajtá a' földre Izráelnek ékességét, és meg nem emlékezett haragjának idején az ő lábai alatt való székről.

2. Elvesztette az Úr minden kímélés nélkül Jákóbnak minden hajlékit: letöreté haragjában a' Júda' leányának minden erősségit, azt földre hányatván, megrútítá az országot, és az ő fejedelmit.

3. Letöré haragjában Izráelnek minden szarvát, hátra vonván karját az ellenségtől (a); és gerjesztett Jákób ellen úgymint köröskörnyül megemésztő lángnak tüzét.

(a) Tudniillik, hogy az ellenségnek ellene ne állana.

4. Megvoná kézivét mint az ellenség, megerősíté az ő jobb karját mint az ellenség, és mindent, valami szép vala, megöle a' Sion' leányának sátorában, kiönté, mint a' tüzet, az ő boszszúállását.

5. Volt az Úr ollyan, mint az ellenség, elvesztette az Izráelt, elvesztette minden ő palotáit, elhányatta minden erősségit: és megsokasította Júdának leányában a' sírást és a' jajgatást.

6. És elhányta mint a' kertet az ő sátorát, elvesztette az ő gyülekezetét, elfelejtkezett az Úr a' Sionban való gyülekezetről, és a' szombatról, és megútálta haragjában a' királyt, és a' papokat. *'Solt.* 80: 13. *és* 89: 41. *Esa.* 5: 5.

7. Megútálá az Úr az ő oltárát, megveté az ő szent helyét, az ellenség' kezébe adá az ő palotáinak kőfalait: kiáltást tön az Úrnak házában az ellenség, mint az innep napon. (b)

(b) Az az, amint szoktak vala az innepen kiáltani az Izráeliták.

8. Gondolá az Úr, hogy elvesztené a' Sion' leányának kőfalát, kiterjeszté a' mérő kötelet: (c) az elvesztéstől meg nem voná kezét, és elpusztítá a' bástyát és a' kőfalt, egyetemben ezek elpusztíttattak.

(c) Hogy tudniillik elrontassék, és a' földdel egyenessé tétessék. 2. *Kir.* 21. *Ésa.* 24.

9. A' földre letörettetének az ő kapui, elveszté, eltöré annak zárjait, az ő királya és fejedelmi a' pogányok között vagynak (d) törvény nélkül; és a' Prófétáknak nintsen az Úrtól jelentetett látások.

(d) Az az, megfosztattak az Isten' törvényétől, és annak tanításától. A' pogányoknak törvényekkel bírattatnak.

10. A' földre leűltenek, hallgatnak a' Sion' leányának vénei: port hánytak a' fejekre, 'sákokban öltöztek, fejeket a' földre botsáták a' Jérusálemnek leányi.

11. Megfogyatkoztak szemeim a' siralom miatt; megháborodtanak az én belső részeim, az én májam a' földre kiöntetett (e) az én népem' leányának gyötrelme miatt; holott elfogyatkozott a' kis gyermek, és a' tsetsszopó a' városnak útszáin:

(e) Az az, nintsen az én májamban vér, mintha a' földre kiomlott volna.

12. Azt mondották az ő annyoknak: hol vagyon a' kenyér, és a' bor? mikor tudniillik elfogyatkoztak volna, mint a' sebesek, a' városnak útszáin; mikor az ő lelkek kimúlnék az ő annyoknak ölökben.

13. Mitsoda bizonyságot hozzak neked elődbe? mitsoda példát mutathatnék teneked Jérusálemnek leánya? mit hasonlítsak hozzád, hogy megvígasztaljalak tégedet Sionnak szűz leánya? mert nagy mint a' tenger a' te nyomorúságod, ki gyógyít meg tégedet?

14. A' te Prófétáid láttak teneked hazugságokat, és bolondságot, és ki nem jelentették a' te álnokságidat, hogy megtérítettek volna tégedet a' fogságból, *azt mondom*, hogy híjábavaló prófétziákat láttak teneked, és számkivetéseket. (f) *Jer.* 2: 8. *és* 5: 31. *és* 14: 14. *és* 23: 16.

(f) Az az, ollyakat mondottak neked, mellyek okai voltak a' te számkivetésednek.

15. Az ő kezeket egybetsapták a' te veszedelmeden, a' kik általmentenek az úton, süvöltöttek, és fejeket tsóválták a' Jérusálemnek leányin, *mondván:* ez-é a' város, melly felől azt mondották: bezzeg szép, az egész földnek öröme. *'Solt.* 48: 3. *és* 50: 2.

16. Megnyitották te rajtad szájokat minden ellenségid, és süvöltöttek, és tsikorgatták fogokat, ezt mondván: veszessük el, bizonyára ez a' nap, a' mellyet vártunk; megleltük, láttuk.

17. Megtselekedte az Úr, a' miket meggondolt, megtellyesítette szavát, mellyet eleitől fogva megparantsolt vala: elrontotta, nem kedvezett, és megvídámította te rajtad az ellenséget, felemelte szarvát a' te elllenségidnek. *3. Mós.* 26: 17. *5. Mós.* 28: 15.

II. 18. (g) Kiáltott az ő szívek az Úrhoz: óh Sion' leányának kőfala, éjjel és nappal foljanak a' te könyhullatásid, mint a' folyóvíz: meg ne szünjél, meg ne nyúgodjék a' te szemednek fénye. *Jer.* 14: 17. *R.* 1: 16.

(g) Mások így fordítják: kiáltott az ő szívek az Úr ellen: mintha azt mondaná a' Próféta: mivelhogy a' pogányok Isten ellen nagy káromlásokat szólltak, azért óh Sion! panaszolkodjál az Isten előtt könyörgésedben.

19. Kelj fel, kiálts éjjel első álomkor, öntsd ki mint a' vizet a' te szívedet az Úr előtt: emeld fel kezeidet hozzá a' te kitsinydedidnek lelkekért, kik elfogyatkoznak az éhség miatt, minden útszák' fejein, *mondván:*

20. Lásd meg Uram, és tekintsd meg, kivel tselekedtél így: avagy illik-é, hogy megegyék az aszszonyok az ő méheknek gyümöltsét, tudniillik az ő egy singni gyermekeket? avagy illik-é megölettetni az Úrnak szent helyén a' Papnak és a' Prófétának?

21. Az útszákon a' földön hevertenek a' gyermek és a' vén ember: az én szüzeim és az én ifjaim fegyver miatt elhullottanak: megöltél a' te haragodnak napján, megöltél és nem kedveztél.

22. Egybehívtad mint az innep napra az én félelmimet minden felöl; és senki meg nem szabadúlt az Úr' haragjának napján: a' kiket feltartottam, és neveltem, az ellenség emésztette meg azokat.

III. RÉSZ.

Panaszolkodik az Anyaszentegyház' képében, mind a' külső, mind pedig a' belső és lelki nyomorúságokról, háborúságokról, és fájdalmakról, mindazáltal azt mondja, hogy kétségbe nem esik, hanem meggondolván az Istennek jóvoltát, békességgel szenvedi a' nyomorúságokat. Utolszor megvallván az ő bűneit, és a' nyomorúságokról panaszolkodván, szabadúlásért és ellenségeinek romlásokért könyörög.

ÉN vagyok a' sanyarúság látott ember, az ő haragjának veszszeje miatt.

2. Engem vitt a' setétségre, és nem a' világosságra.

3. Bizonyára reám fordúlt, kezét reám fordította mind napestig. *'Solt.* 77: 11.

4. Megszáraztotta az én testemet, és az én bőrömet, öszverontotta az én tsontjaimat.

5. Én ellenem erősséget épített, és környül vett engemet méreggel és nyomorúsággal.

6. A' setétben fektetett engemet, mint a' kik régen megholtanak.

7. Megrekesztett engemet, és ki nem szaladhatok: nehéz békókat vetett az én lábaimra.

8. Ha kiáltok is, bedugta füleit az én imádságomra.

9. Faragott kövel rekesztette be az én útaimat, az én ösvényimet elfordította.

10. Ő mint az ólálkodó medve volt én utánnam, mint a' rejtekben való oroszlán.

11. Az én útaimat elfordította, és darabokra vagdalt engemet; elpusztított engemet.

12. Megvonta kézívét, és az ő nyilának tzéljává tett engemet.

13. Az én veséimben lőtte be az ő nyilait.

14. Az én népemnek tsúfja voltam, és énekjek napestig. *Jób.* 17: 6.

15. Betöltött engemet keserűséggel, megrészegített engemet méreggel.

16. A' kőbe kitörte az én fogaimat, a' porba nyomott engemet.

17. És eltávozott az én lelkem a' békeségtől (a), elfelejtkeztem a' jóról.

(a) Az az, Lelkemnek is nintsen semmi nyúgodalma, minden reménységtől megfosztattam, mellynek az oka a' sok nyomorúságok, mellyek mikor eszembe jutnak, lehetetlen dolog, hogy lelkem meg ne aláztassék. Noha pedig a' kétségbe esésnek késérteti is környülvett; mindazáltal nem esem mindenestől kétségbe.

18. Azért azt mondottam: elveszett az én erősségem, és az én reménységem az Úrtól:

19. Megemlékezvén az én nyomorúságimról és az én siralmimról, a' méregről és a' keserűségről:

20. Mert megemlékezik *a' nyomorúságokról*, és megaláztatik bennem az én lelkem;

II. 21. Erről (b) megemlékezem, azért reménységem lészen.

(b) Erről, tudniillik, a' mit azután mond, hogy az ő irgalmassága mindenestől el nem fogyott.

22. Az Úrnak kegyelmessége, hogy tellyességgel meg nem emésztettünk: mert nem fogyatkoztak el az ő irgalmassági.

23. (c) Minden reggel megújúlnak az ő irgalmassági; nagy a' te igazságod.

(c) Az Úr irgalmas, kegyelmes szabadító, azért nem esem kétségbe, hanem türök. És megmondja a' békeséges türésnek hasznait, tulajdonságit és tselekedetit.

24. Én örökségem az Úr, azt mondja az én lelkem: azért várom ötet. *'Solt.* 16: 5. és 73: 26. *Jer.* 10: 16.

25. Jó az Úr azoknak, kik várják ötet, a' léleknek, a' ki keresi ötet.

26. Jó várni és tsendességben lenni, az Úrnak szabadításáig.

27. Jó a' férjfiúnak mikor iffjúságában viseli az igát:

28. Ő magának űl, és hallgat, mert hordozza *az igát nyakában.*

29. (d) Tészi az ő száját a' porba, *ezt mondván:* talám vagyon még reménység.

(d) Vagy helyhezteti az ő száját a' porba, az az, megalázza magát, a' földre artzal leborúl, alázatoson szóll maga felöl, nem zúgolódik Isten ellen.

30. Fordíttya ortzáját az ötet verőnek, betelik gyalázattal.

31. Mert mind örökké el nem hágy az Úr:

32. Mert ha bánattal illet, ismét kegyelmes lészen, az ő kegyelmességének gazdagsága szerént.

33. Mert nem szíve szerént vér, sem bánattal nem illeti az embernek fiát.

34. (e) Hogy megrontsa lábaival a' földnek minden foglyait.

(e) E' három vers a' 34, 35, 36. együvé való, és mint egy verset úgy kell olvasni.

35. Hogy elfordíttassék az embernek ítélete a' hatalmas előtt.

36. Hogy elfordíttassék az ember az ő törvényében; ezt az Úr nem javalja.

37. Kitsoda' hagyásából vagyon valami, ha az Úr nem parantsolta? (f) *'Solt.* 33: 9.

(f) Mindenek Isten' akaratjából vagynak, tehát nem esem kétségbe és nem zúgolódom, mert bűnök szerént szenvedünk: sőt inkább térjünk meg az Istenhez és tegyünk vallást bűneinkről. Azért a' Próféta szép vallást tészen a' bűnről és a' büntetésnek méltó voltáról. Végezetre könyörög Istennek a' szabadúlásért, és ellenséginek veszedelmekért.

38. Avagy nem a' felséges Istennek szájából jő-é ki mind jó és gonosz? *Ámós.* 3: 6.

III. 39. Miért panaszolkodik az élő ember? és a' férjfiú az ő bűnének büntetése felöl?

40. Tudakozzunk inkább a' mi útaink felöl, és keressük meg; és térjünk meg az Úrhoz.

41. Emeljük fel szíveinket kezeinkkel egyetemben az égbe az Istenhez, *mondván:*

42. Mi vétkeztünk és engedetlenek voltunk; azért nem kedveztél te.

43. Ellenünk támasztottad haragodat, és üldöztél minket; megöltél, és nem kedveztél.

44. Felhöt vetettél elődbe, hogy által ne menjen a' mi imádságunk.

45. Polyvává és elvetett állatokká tettél minket minden népek között. 1. *Kor.* 4: 13. *R.* 2: 16.

46. Megnyitották mi ellenünk szájokat minden mi ellenségink.

47. A' rettegés, és a' tör volt mi rajtunk, a' pusztítás és a' rontás. *Ésa.* 24: 17.

48. Folyóvizek mentenek alá az én szememből, az én népem' leányának nyomorúságáért.

49. Az én szemem nem szűnik meg a' sírástól, úgyannyira hogy semmi nyúgodalma nintsen.

50. Míg reánk nem tekint az Úr az égből.

51. Az én szemem bánatba ejté az én lelkemet, az én városomnak minden leányiért.

52. Vadászván vadásztak engemet mint a' madarat, az én ellenségim méltatlanúl.

53. Beszorították az én életemet a' tömlötzbe, és reám követ hánytanak.

54. A' vizek feljül áradtak az én fejem felett, és azt mondottam: kivágattattam.

55. Segítségre hívtam (g) a' te nevedet óh Uram! az alsó tömlötzből:

(g) Vagy, segítségre hívom a' te nevedet.

56. Hallottad az én szómat, a' te füledet ne rejtsd el az én kiáltásom előtt, és az én könyörgésem előtt.

57. Hozzám közelgettél az napon, mellyen segítségre hívtalak tégedet; azt mondottad: ne félj.

58. Megítélted Uram! az én lelkemnek ítéletit, megszabadítottad az én életemet.

59. Láttad óh Uram! az én nyomorúságomat, ítéld meg az én ügyemet.

60. Láttad nekik minden boszszúállásokat; minden én ellenem való gondolatjokat.

61. Hallottad az ő szidalmokat Uram; minden én ellenem való gondolatjokat:

62. Az én reám támadóknak nyelveket, és az ő én ellenem való mindennapi gondolatjokat.

63. Leüléseket, és felkeléseket lásd meg; én vagyok énekek nekiek.

64. Fizess meg nekik Uram, az ő kezek' munkája szerént.

65. Adj nekik szívek' fájdalmát, és a' te átkodat vesd rájok.

66. Kergesd őket haragodban, és veszesd el őket az ég alól Uram.

IV. RÉSZ.

E' Részben is Jeremiás sok szóval panaszolkodik az Anyaszentegyháznak nyomorúságiról; és azt mondja, hogy mind azok Istennek a' bűn ellen való ítéletiből lettek. Utólszor jövendőt mond a' híveknek szabadulásokról és a' hitetlen ellenségnek romlásáról.

MIKÉPEN homályosodott meg az arany, elváltoztatott a' szép arany; elhányattattanak a' szentséges helynek kövei minden útszáknak (a) kezdetire.

(a) Avagy: fejeire, mint az eredeti nyelvben vagyon; hasonlatosság szerént való szóllás.

2. Sionnak drága fiai, kik tiszta aranyban valának felöltöztetve, miképen hasonlíttatának a' sárból tsinált edényhez, mellyet a' fazekas tsinált.

3. Még a' sárkányok is kivetik emlőjöket, szoptatják az ő kölyköket: az en népem' leánya pedig kegyetlen mint a' pusztában való Strutz madarak.

4. A' szopó gyermekeknek nyelvek az ínyekhez ragada a' szomjúság miatt; a' kitsinydedek kenyeret kérének, és nem találtaték, ki adna nekik. *R.* 1: 11.

5. Kik gyönyörűséges étkeket esznek vala, meghalának az útszákon: kik veres bársonyban neveltetnek vala fel, ölelgeték a' ganéjokat. (b)

(b) Az az, a' nagy szükségnek miatta a' ganéjban keresnek vala kenyeret.

6. Nagyobb lőn azért az én népem' leányának vétke (c), hogy sem mint Sodomának bűne, melly egy szempillantásban elvesze, és a' veszedelemnek helyei benne nem maradának. *Mós.* 19: 25.

(c) Avagy büntetése, az az, Jérusálemet lassan lassan veszté el Isten, és külömb külömb veszedelemnek helye volt benne: nem úgy veszett mint Sodoma egy szempillantásban.

7. Az ő Nazíreusi (d) fejérbbek valának a' hónál; fejérbbek a' tejnél; veresebbek valának a' testek, hogy sem mint a' drága kövek: ollyanok valának mint a' szépen kimettszetett Safir kő:

(d) Nazíreusoknak mondattak elöször azok, a' kik Istennek szentelik vala magokat: az az, a' közönséges életnek nemétől magokat elszakasztván, szorosabb életet követnek vala, úgymint, kik minden részegítő italtól magokat megfogták, hajokat megnevelték. Másodszor azok, a' kik tisztességgel és méltósággal megkülömböztetnek vála egyebektől; így Jósef mondatik elválasztatottnak az ő báttyaitól, 1. *Mós.* 49: 26. Az utolsó jegyzést értsed itt.

8. De mostan feketébbek a' koromnál, és meg nem esmértettek az útszákon: az ő börök az ő tsontjokhoz ragadott, elszáradt mint a' fa.

9. Jobban volt dolgok azoknak, a' kik fegyverrel ölettek meg az éhel megholtaknál; és a' kik megemésztettek seb miatt, hogy nem mint a' kik megfosztattak a' földnek gyümöltsétől.

10. Az irgalmas anyáknak kezek megfőzték az ő gyermekeket: kik voltanak nekik étkek az én népem' leányának nyomorúságában.

11. Betöltötte az Úr az ő haragját, és az ő boszszúállását kiöntötte, és meggyújtotta a' tüzet Sionban, ki megemésztette annak minden fundamentomit.

12. Nem hiszik vala a' földnek királyi, és e' föld' kerekségének lakosi; hogy az ellenség bejöne Jérusálemnek kapuin.

13. Az ő Prófétáinak vétkek miatt, és az ő Papjainak álnokságokért; kik annak közepin kiöntötték az igazaknak véreket. *Jer.* 5: 31. *és* 23: 21.

14. Tántorgottak mint a' vakok az útszákon, vérben megfertéztettek (e); mert nem lehetséges, hogy vért ne illetnének az ő ruhájokkal.

(e) Az az, miképen a' vak semmi külömbséget nem tud tenni a' tiszta és tisztátalan között, hanem minden válogatás nélkül jár és magát a' tisztátalanságtól meg nem oltalmazhatja, azonképen Jérusálem olly tellyes tisztátalansággal, hogy soha senki magát meg nem oltalmazhatja a' fertelmességtől.

15. (f) Távozzatok el, a' tisztátalanok azt kiáltották nekiek: távozzatok el, távozzatok el, ne illessétek. Azért elrepültek, és bújdostak: azt mondották a' pogányok között: nem térnek többé viszsza, hogy ott lakoznának.

(f) Az elsö szententziát bizonyítja, hogy mindenek megfertéztettek. Értelme pedig ez: annyira megfertéztetett a' város, hogy mihelyt ember kimégyen házából mintha poklosokkal rakva volna, az Isten-

nek törvénye szerént a' tisztátalanoknak kiáltásokat hallja. Mivelhogy azért a' tisztátalanoknak a' föld el nem szenvedhette az ő fertelmességeket, kiüzettek a' földről, kik azt mondják, hogy nintsen reménységek a' szabadúlásról.

16. Az Úrnak haragja oszlatta el őket, többé nem tekínt reájok: mivelhogy a' papokat nem tisztelték, a' véneken nem könyörültek.

17. Még mikoron békeségben volnánk megfogyatkozának a' mi szemeink a' híjábavaló segítségnek várása miatt: a' mi várásunkban, mellyel vártunk nemzetséget, melly meg nem szabadíthat.

18. Vadászták a' mi járásinkat, hogy ne járnánk a' mi útszáinkon: elközelgetett a' mi végünk, betöltenek a' mi napjaink, bizony eljött a' mi végünk.

19. A' mi kergetőink gyorsabbak voltanak az égen repülő saskeselyűknél: a' hegyeken kergettek minket, a' pusztában lesèlkedtek utánnunk.

20. A' mi életünk, *tudniillik*, az Úrnak megkent királya megfogattaték az ő törökben: ki felől azt mondottuk, hogy az ő árnyékában élünk a' pogányok között.

21. Örülj és vígadozz Édomnak leánya, ki lakozol Úznak földében: mert még te rajtad is általmégyen a' pohár, megrészegülsz, és okádol. (g) '*Solt.* 137: 7.

(g) Avagy, megmezíteleníted magadat, az az, mostan Édom örülsz a' 'Sidók' romlásokon, de te is megkóstolod az Úrnak haragját jövendőben.

22. Minekutánna megemésztetik a' te álnokságod, Sionnak leánya, nem hágy tégedet a' számkivetésben: de meglátogatja a' te álnokságodat Édomnak leánya, megjelenti a' te bűneidet.

V. RÉSZ.

Az Anyaszentegyház panaszolkodván Isten előtt az ő nyomorúságiról, vallást tészen bűneiről, és keservesen siratja mind a' bűnt mind a' nyomorúságot, és a' romlást. Engeszteli az Isten' haragját, és kéri az ő irgalmasságát.

EMLÉKEZZÉL meg Uram! arról, a' mi esett mi rajtunk: tekínts reánk, és lásd meg a' mi gyalázatunkat.

2. A' mi örökségünk szállott a' kivül valókra, a' mi házaink az idegenekre.

3. Árvák voltunk atya nélkül, a' mi anyáink ollyanok, mint az özvegyek.

4. A' mi vizünket árron ittuk, a' mi fáinkat pénzen vettük.

5. A' mi nyakunkon uralkodók miatt háborúságot szenvedtünk: fáradoztunk, és nem volt nyúgodalmunk.

6. Kinyújtottuk kezeinket az Égyiptombeliekneк (a): és az Assíriabelieknek, hogy kenyeret adnának.

(a) Az az, szolgáltunk az Égyiptombelieknek, és az Assíriabelieknek.

7. A' mi atyáink vétkeztenek, és nintsenek: mi pedig az ő álnokságokat hordozzuk.

8. A' szolgák uralkodtak mi rajtunk, nem volt, ki minket kezekből megszabadítana.

9. Életünknek veszedelmével hozzuk vala be kenyerünket; a' pusztában való fegyver miatt (b).

(b) Az az, a' pusztában utánnunk leselkedő latroknak fegyverek miatt; kik életünknek elfogyására igyekeztek, midőn Égyiptomból gabonát hoznánk; Lásd a' hatodik verset.

10. A' mi böreink mint a' kementze megfeketedtek a' nagy éhség miatt. '*Solt.* 119: 83.

11. Sionban az aszszonyokat nyomorgatták, és a' szűzeket Júdának városiban.

12. A' fejedelmek azoknak kezektől felakasztattak, a' véneknek ortzájokat nem betsülték. *R.* 4: 16.

13. A' felserdült iffjakat a' malomba fogták; és a' gyermekek a' rakás fának terhe alatt elestek.

14. A' vének megszűntek a' kapuból, és az iffjak az ő énekléseктől.

15. Megszűnt a' mi szívünknek öröme, siralomra fordúlt a' mi örömünk.

16. Elesett a' mi fejünknek koronája: jaj most nekünk, mert vétkeztünk.

17. Azért szomorú volt a' mi szívünk; ezekért meghomályosodott a' mi szemünk.

18. A' Sionnak hegyéért, mivelhogy elpusztúlt úgyannyira, hogy rokák lakják azt.

II. 19. Te Uram örökké megmaradsz, a' te ülő széked örökké állandó. '*Solt.* 9: 8. *és* 29: 10. *és* 102: 13. *és* 145: 13.

20. Miért felejtkezel el örökké mi rólunk? Elhagysz-é minket sok ideig?

21. Téríts meg Uram minket te hozzád, és megtérünk: építsd fel a' mi napjainkat; mint vala a' régi időkben. *Jer.* 31: 28.

22. De mindenestől megvetettél minket, felette igen megharagudtál mi reánk.

Jeremiás' siralmának vége.

ÉZÉKIEL.

Ézékiel Próféta az ő Könyvében, először a' 'Sidóknak gonoszságokat és istentelenségeket feddi meg, és az Istennek rájok következendő büntetését írja meg, mind a' 25-dik Részig. Azután a' 'Sidó ország környül való pogányoknak a' Nabukodonozor által következendő veszedelmekről szóll, mind a' 33-dik Részig. És a' rabságra vitetteket keményen megdorgálván, a' penitentziára és a' következendő megszabadúlásnak reménységére inti. És mivelhogy a' népnek megszabadúlása két féle lejendő vala, egyik a' Babilóniából, másik a' Krístus által való szabadúlás. Azért minekutánna az elsőről szóllt volna a' Próféta, azt mondja azután, hogy mindazáltal az Anyaszentegyháznak nyomorúsága meg nem szünik. És a' könyvet elvégezi az Anyaszentegyháznak tellyes szabadúlása felől való tudományon, melly nekünk a' Krístusban adatott, és az Evangyéliomban jelentetett meg.

I. RÉSZ.

Megírattatik e' Részben, mikor, és hol prófétált légyen Ézékiel. Azután a' négy állatokról, a' kerekekről, és az Isten' székiről való látás vagyon.

ÉS lőn a' harmintzadik esztendőben, a' negyedik *hóban*, a' hónak ötödik *napján*: mikoron én volnék azok között, kik fogságra vi-

tettek vala, a' Kébár folyóvíz mellett megnyilatkozának az egek, és láték Isteni látásokat:

2. Ötödik *napján azért* a' hónak, (ez ötödik esztendeje Joákin király' fogságba vitelének)

3. Lön az Úr' beszéde Ézékielhez Búzi' fiához, ki a' Káldeabeliek' földében Pap vala, a' Kébár folyóvíz mellett: és lön ott ő rajta az Úr' keze. (a)

(a) Az az, ereje, avagy az Úr' lelke, a' prófétziának lelke; lásd alább *R.* 3: 12. 14. az az, ott kezdett prófétálni az Úr' lelke által.

4. És látám, és ímé forgószél jő vala Északról, és nagy felhő tűzzel elegy, mellynek környüle nagy fényesség vala: és közepette mint egy tüzes színnek ábrázatja, a' tűznek *mondom*, közepette.

5. És annak közepiből *tetszék ki* négy lelkes állatoknak hasonlatosságok, és ez vala az ő ábrázatjok: emberi kép vala rajtok.

6. És mindeniknek négy ortzája vala, és négy szárnya mindeniknek.

7. És az ő lábok egyenes láb, és lábok' talpa mint a' borjú lábnak talpa; és szikráznak vala mint a' megsímított atzélnak színe.

8. Továbbá ember kezek *valának* az ő szárnyok alatt négy rész felöl: és ortzájok és szárnyok vala, mind a' négy részek felöl.

9. Egyik állat a' másikkal szárnyokkal egymás mellé valának szerkeztetve: nem fordúlnak vala meg mikor járnak vala, mindenik artzal eleibe mégyen vala.

10. Az ő ortzájoknak hasonlatossága vala emberi ortza; és oroszlán ortza mind a' négynek jobbja felöl; (b) és ökör ortza mind a' négynek balja felöl; és saskeselyű ortza mind a' négynek.

(b) Az az, az ökör és saskeselyű ortza egymás mellett valának balkéz felöl, mint ismét jobbkéz felöl az ember és oroszlán ortza.

11. És az ő ortzájok ezek: az ő szárnyok pedig kiterjesztve feljül; mindeniknek két szárnyok összve ér vala, mindenik *a' másikkal:* a' kettei pedig fedezi vala az ő testeket.

12. És mindenik *állat* artzal eleiben egyenesen mégyen vala: valahová a' (c) lelek indítja vala, hogy mennének, *oda* mennek vala: meg nem fordúlnak vala, mikor járnának.

(c) A' lelken némellyek értik az Isten' lelke indítását, némellyek a' szelet, némellyek pedig az ő akaratjokat a' hová akarnak vala menni.

13. És a' lelkes állatoknak az ő tekinteteknek hasonlatossága, mint a' tüzes és égő üszögé, mint az *égő* fáklyák' tekinteti, kik ide 'stova járnak vala a' lelkes állatok között: és e' tűznek fényessége vala, és e' tűzből villámás mégyen vala ki.

14. A' lelkes állatok pedig (d) futnak és megtérnek vala, mint egy villámás.

(d) Az az, jönek mennek, ide'stova futnak vala.

II. 15. És mikor láttam volna a' lelkes állatokat: ímé egy kerék vala a' földön az állatok mellett, mind az ő négy ortzájok felöl.

16. A' kerekeknek tekinteti, és azoknak tsinálmánya, mint a' Társis, (e) és mind a' négynek ugyan azon egy színe vala: azoknak látások, (f) és azok' tsinálmánya mintha egy kerékben *más* kerék volna.

(e) Drága kő, melly tengeri színt mutat.

(f) Az az, ha az ember látja.

17. Mikor mennek vala, négy oldalra (g) mennek vala: meg nem fordúlnak vala, mikor járnak vala.

(g) Az az, négy felé.

18. És kerék talpok vala, és azoknak magassága rettenetes vala: és azok' talpainak háta rakva vala szemekkel köröskörül mind a' négynek.

19. És mikor járnak vala az állatok, járnak vala a' kerekek is azok mellett: és mikor felemelkednek vala az állatok a' földről, felemelkednek vala a' kerekek is.

20. Valahová a' lélek (h) mégyen vala, oda mennek vala: valahová *mondom*, a' lélek mégyen vala: és a' kerekek felemelkednek vala ellenekben; mert élő (i) lélek vala a' kerekekben.

(h) Vagy indítja vala.

(i) Vagy, életnek lelke.

21. Mikor mennek vala az állatok, mennek vala a' kerekek is; és mikor állanak vala, ezek is állanak vala: és mikor felemelkednek vala a' földről, felemelkednek vala a' kerekek is ellenekben: mert élő lélek vala a' kerekekben.

III. 22. És mindenik állatnak feje felett az égnek hasonlatossága vala, úgymint egy rettenetes *fényes* kristály színe, kiterjedvén feljül fejek felett:

23. És az ég alatt azoknak szárnyok egyenesek valának, (g) mindenik egyik a' másikkal öszveérvén: és mindeniknek kétkét szárnya vala, mellyekkel befedik vala az ő testeket.

(g) Az az, egyenesen állanak vala fel.

24. És hallám az ő szárnyok' zúgását, mint sok vizeknek zúgását, és mint a' mindenhatónak szavát, mikor járnak vala; szóllásoknak szavát mint valami *nagy* tábornak szavát: mikor állanak vala, leeresztik vala az ő szárnyokat.

25. És lön szózat az égből, melly vala az ő fejek felett, mikor azok állanak vala, és leeresztik vala az ő szárnyokat.

26. És az ég felett, melly vala az ő fejek felett, széknek hasonlatossága vala, ollyatén mint a' Safir kő, és a' széknek hasonlatossága felett, ábrázat, úgymint embere, *ki ül* vala a' felett feljül.

27. És láték úgymint tüzes színnek ábrázatját, mint egy tűznek tekinteti, abban köröskörül derekától fogva oda fel, és hasonlóképen derekától fogva oda alá láték mint tűznek színét, és abban fényesség vala köröskörül.

28. Mint a' minemű a' szivárvány, melly szokott lenni a' felhőben esős időben, úgy vala a' fényesség köröskörül: ez vala az Úr' ditsősége hasonlatosságának látása: és látám, és esém az én ortzámra, és *egy* szóllónak szavát hallám. *Dán.* 10: 9.

II. RÉSZ.

Az Isten Ézékielt prófétálni küldi az Izráel' népéhez, ötet megbátorítván, és hozzá készítvén a' követséghez.

ÉS monda énnekem: embernek fia, állj a' te lábaidra; és szóllok te veled.

2. És lelek jöve én belém, (a) minekutánna szólla nekem: és állata engem' az én lábaimra, és hallám, hogy szólla énnekem:

(a) Az az, megbátorodám, ki úgymint elholtam vala a' látásból.

3. És monda nekem: (b) embernek fia, elküldelek én téged' az Izráel' fiaihoz, a' pártos nemzetekhez, kik pártot ütöttenek én ellenem: kik mint az ő attyok vétkeztenek én ellenem mind e' mai napig.

(b) Ember' fiának nevezi Isten mindenütt Ézékielt, mellyben nem kell semmi titkot keresni; hanem kell tudni, hogy ez Káldeai szóllás formája, a' kik e' helyett: én, te, ő, ezt szokták mondani: Embernek fia. Illyen értelemben mondja a' Kristus is magát Embernek fiának.

4. A' kemény ortzájú fiakhoz, és kemény szívűekhez küldlek tégedet: és ezt mondjad ő nekiek: így szóll az Úr Isten:

5. Vagy hallják vagy nem hallják, mivelhogy pártos ház, (c) de még is tudják meg, hogy Próféta volt ő köztök. (d)

(c) Az az, engedetlen nemzetség.

(d) Az az, annakokáért küldelek tégedet ő hozzájok, hogy magokat ne menthessék.

6. Te azért embernek fia, ne félj ő tőlök, és az ő beszédektől ne rettegj: mivelhogy pártosok és tövissek te ellened, (e) és Skorpiókkal lakol te: az ő beszédektől ne félj, és az ő ortzájoktól ne rettegj: mert engedetlen ház.

(e) A' 'Sidó íge mind kettőt jegyzi, mind tövisset mind skorpiót: és a' 'Sidók a' skorpión értik ama' keményebb tövisset. Lásd 2. *Kir.* 12: 14. A' tövisseken pedig és skorpiókon érti itt az írás a' gonosz és szófogadatlan népet, ki másnak bántására és ártására igyekezik, mint a' tövis hogy megsért ha kezeddel nyúlsz hozzá, avagy lábaddal reá hágsz.

7. És szólljad az én beszédimet, vagy hallják, vagy nem, mert engedetlenek.

8. Te pedig embernek fia, halld meg mikor teneked szóllok: ne légy engedetlen, mint ez az engedetlen ház: nyisd meg szádat, és edd meg a' mit adok neked. *Jel.* 10: 9.

9. És látám, és ímé egy kéz nyújtaték én hozzám, és abban öszvehajtatott könyv vala. (f)

(f) Érti ezen a' prófétziának ajándékát, mellyet adandó vala az Isten Ézékielnek, hogy azt elvenné és abban eljárna, mellyről azt mondá, hogy megegye, az az, megtartsa azt, eszébe vegye és abban eljárjon.

10. És azt kiterjeszté előttem, és ímé be vala írva elől és hátúl, és abban valának írva sírások, és nyögések, és jaj szók. (g)

(g) Mert prófétál itt a' városnak, 's a' templomnak pusztúlásáról, és a' népnek számkivetéséről.

III. RÉSZ.

Isten az ő ígéjét szájába adván, és a' bátorságnak lelkét neki ajándékozván, elküldi a' Prófétát az Izráel' népéhez a' fogságba. Azután jelentetik meg a' pásztornak büntetése, a' ki a' népet vétkéről nem feddi. A' mezőn megjelenik neki az Isten' ditsőssége.

ÉS monda énnekem: embernek fia, a' mi előtted vagyon, edd meg: edd meg ezt a' könyvet, (a) és mennj el, szóllj az Izráel' házának.

(a) Ez öszvehajtott levélből tsinált könyv ábrázat alatt adja Isten az ő lelkét a' Prófétának, Hasonló dolgot olvasunk. *Ésa.* 6: 6. 7.

2. Felnyitám azért az én számat, és megéteté velem a' könyvet.

3. És monda énnekem: embernek fia, vegyed a' te hasadba, (b) és a' te belső részeidet töltsd meg e' könyvel, mellyet adok neked: és megevém azt, és lőn az én számban mint az édes méz. *Jel.* 10: 9.

(b) Megtartsd, ki ne vesd; az az, e' prófétzia' ajándékát megtartsd.

4. És monda énnekem: embernek fia, eredj menj be az Izráel' házához, és szóllj az én szómmal nekik.

5. Mert nem valami mély beszédű, (c) és nehéz nyelvű néphez küldettetel, (d) *hanem* az Izráel' házához.

(c) Az az, nem valami nagy bölts és tudós néphez.

(d) Az az, ki idegen nehéz nyelven szóllana: az az, nem olly néphez küldelek, mellynek beszédét nem értenéd, és melly a' te beszédedet nem értené.

6. Nem sok népekhez, mellyek mély beszédűek és nehéz nyelvűek, kiknek nem érthetnéd beszédeket: bizonyára ha azokhoz küldtelek volna tégedet, azok is meghallgattak volna tégedet.

7. De az Izráel' háza nem akar téged' hallgatni, mivelhogy nem akarnak engem' hallgatni: mert az egész Izráel' háza erős homlokú, és kemény szívű.

8. Ímé adtam teneked erős ortzát (e) az ő ortzájok ellen, és erős homlokot az ő homlokok ellen.

(e) Az az, bátor szívet az ő vakmerőségek ellen.

9. A' te homlokodat ollyaténná tettem mint az Adamás, erőssebbé a' tűz kőnél: ne félj azért tőlök, és meg ne rettenj az ő tekintetektől, mert vakmerő ház.

II. 10. És monda nekem: embernek fia, minden beszédimet, mellyeket szóllok teneked, vedd a' te szívedbe, és halld meg füleiddel.

11. És eredj el, menj be a' foglyok közzé, a' te néped' fiaihoz, és szóllj nekik, és mondjad nekik: így szóll az Úr Isten: vagy hallják, vagy nem hallják.

12. És felvön engem' a' lélek, és hallék utánnam nagy rezzenésnek szavát, *mondván:* áldott az Úrnak ditsősége az ő helyéről. (f)

(f) Ki az ő templomától nem sok idő múlva eltávozik: prófétál homályossan a' Jérusálem temploma' elpusztúlásáról: mert abban a' templomban mutatta ki Isten az ő ditsősségét, ott adott feleleteket, ott hallgatta meg az ő híveinek könyörgéseket.

13. És az állatok szárnyaik' szavokat, mellyek egymást értik vala, és a' kerekek' tsikorgásokat ellenekben: (g) és nagy indúlásnak szavát.

(g) Mert prófétál itt a' városnak, 's a' templomnak pusztulásáról, és a' népnek számkivetéséről.

14. És a' lélek felvön engem', és elragada engemet, és elmenék elkeseredvén az én lelkem' haragjában; és az Úrnak erős keze lőn én rajtam.

15. Menék azért a' Tél-Ábib tartományba vitt foglyokhoz, kik laknak vala Kébár folyóvíz mellett, és leűlék, ők is ott űlvén, űlék *azért* ott hét nap álmélkodván ő közöttök.

III. 16. És lőn hét nap múlva az Úr' szava én hozzám, mondván:

17. Embernek fia, őr állóúl adtalak én tégedet Izráel' házának: halld meg azért az én számból az én beszédemet, és intsd meg őket az én nevemben. *R.* 33: 7.

18. Ha én mondándom a' hitetlennek: meghalván meghalsz: és őtet meg nem inted, és nem szóllasz neki, hogy a' hitetlen az ő útától eltávozzék, hogy éljen: az a' hitetlen meghal az ő álnokságában, de az ő vérét a' te kezedből kívánom meg.

19. Ha pedig meginted a' hitetlent, és meg nem térénd az ő hitetlenségéből, és az ő istentelen útából; az, az ő álnokságában hal meg, de te a' lelkedet megmentetted.

20. És ha elfordúl az igaz az ő igazságától, és álnokságot tselekeszik; és (h) botránkozást vetek eleibe, és ő meghal: mert meg nem intetted őtet, az ő bűnében hal meg; és emlékezetbe nem jőnek az ő igazsági, mellyeket tselekedett, és az ő vérét a' te kezedből kívánom meg. *R.* 18: 24.

(h) Az az, az én igaz ítéletemből, mikor azt mivelem, hogy az én népemnek büne artzal fordúljon ő reá, azzal mint ostorral büntettessék, és abban elveszszen.

21. Hogyha meginted az igazat, hogy az igaz ne vétkezzék, és nem vétkezéndik: élvén él,

mivelhogy megintetted, és te a' te lelkedet megmentetted.

IV. 22. Lön pedig akkor az Úrnak (i) keze én rajtam; és monda énnekem: kelj fel, menj ki a' mezöre, és ott szóllok veled.

(i) Az Úrnak kezén az Úrnak erejét érti.

23. Felkelék azért, és kimenék a' mezöre: és ímé ott az Úrnak ditsössége áll vala, melly hasonló vala ahoz a' ditsösséghez, mellyet láttam vala a' Kébár folyóvíz mellett; és esém az én ortzámra.

24. Akkor az én lelkem megjövé, és állata engemet az én lábaimra, és szóllíta engemet, és monda nekem: menj be, és zárd be magadat a' te házadba. (k)

(k) Az az, nintsen mostan ideje, hogy szóllj, mert nem hallgatnak meg, sôt inkább megháborgatnának: hallgass azért most, és légy néma, mikor ideje lészen a' szóllásnak, megnyitom a' te szádat.

25. Te pedig embernek fia; ímé köteleket vetnek reád, és azokkal megkötöznek téged', (l) hogy ki ne menj közikbe.

(l) Az az, mivelhogy most tégedet meg nem hallgatnak, ollyan lészesz, mintha megkötöztek volna.

26. A' te nyelvedet ragasztom a' te ínyedhez, és néma lészesz, és ne légy nekik megfeddö ferjfi: mert pártütö ház.

27. Mikor pedig szóllok te veled, megnyitom a' te szádat, és mondjad nekik: ezt mondja az Úr Isten: a' ki hallja, hallja meg: és a' ki nem akarja, ne hallja, mert pártütö ház.

IV. RÉSZ.

E' Részben prófétál Jérusálem városa' megszállásáról. És a' nagy éhségről a' fogságban.

ÉS te embernek fia, végy magadnak egy (a) téglát, és tedd azt elödbe; és írd le arra Jérusálem' városát.

(a) Avagy tégla formára tsináltatott négyszegü táblát.

2. És írj az ellen megszállást, (b) és épits ellene sántzot, és tölts ö ellene *föld* töltést: és szerezz ellene tábort, és vess ellene köröskörül kosokat. (c) 2. *Kir.* 25: 1.

(b) Az az, úgy írjad Jérusálemet, mintha megszállották volna.

(c) Az az, faltörö szerszámokat.

3. És végy magadnak *egy* vas serpenyöt, és állasd fel azt vas kösfal gyanánt te közted és a' város között: és erösítsd meg ortzádat ö ellene, (d) és mintha megszállották volna, hogy te megszállottad: jegy ez az Izráel' házának. (e)

(d) Az az, száld meg, és ostromold meg, tellyességgel elromolnak kerítési.

(e) Hogy tudniillik a' Jérusálem' városa a' templommal együtt elrontatik.

4. És te feküdj a' te bal oldaladra, és vesd arra az Izráel' házának álnokságát: a' napoknak számok szerént, mennyin hálsz azon, viseljed azoknak álnokságokat. 4. *Mós.* 14: 34.

5. Én pedig adom teneked az ö álnokságoknak esztendeit napok' számában, három száz kilentzven napot; és viseled az Izráel' házának álnokságát. (f)

(f) Az az, ennyi ideig, 300. Esztendeig tart az ö álnoksága, a' minthogy be is tellyesedék Jeróboámtól fogva az Izráel' nemzetségének veszedelméig.

6. És ezek kitelvén, feküdj jobb oldaladra másodszor, és viseld a' Júda' házának álnokságát: negyven napig, (g) egy napot egy esztendöért adok neked.

(g) Az az, mindenik napot egy egy esztendöért tudván a' Jósiásnak 18 esztendejétöl fogva a' veszedelemig.

7. És Jérusálem' megszállására erösítsd meg a' te ortzádat, és karod feltürve légyen, (h) és prófétálj ö ellene.

(h) Vagy, kinyújtva.

8. És ímé (i) köteleket vetettem reád, és meg nem fordíthatod magadat egyik oldaladról a' másikra; (k) míg betöltöd a' te megszállásodnak napjait.

(i) Az az, megkötöztetlek.

(k) Az az, míg be nem tellyesedik a' te prófétziád Jérusálem' szállásáról.

9. És te végy magadnak búzát, és árpát és babot, és lentsét, és kölest, és ledneket, és tedd ezeket egy edénybe, és ezekböl tsinálj magadnak kenyeret, az napok' száma szerént, míg fekszel a' te oldaladon: *tudniillik* három száz kilentzven napig egyed azt. (l)

(l) Az az, minden napon egyet egyet egyél meg azokban a' kenyerekben.

10. A' te ételed pedig, mellyel élsz *lészen* mérték szerént, húsz Siklus nyomó egy napra, idöről idöre egyed azt. (m)

(m) Az az, napjában egyet.

11. És a' vizet mértékkel igyad, egy Hinnek (n) hatod részét, idöről idöre igyad *azt*.

(n) Mérték neve volt a' 'Sidóknál, mint nálunk az itze avagy pint.

12. És mint hamu alatt sütött pogátsát, úgy egyed azt, és szemek' láttára emberi ganéjnál süssed azt. (o)

(o) Mellyel jelenti a' fának szük és dr.ga voltát, a' minemü szük szokott lenni a' fa, a' megszállott várakban és városokban.

13. És monda az Úr: így eszik az Izráel' fiai az ö tisztátalan kenyereket a' pogány nemzetek között, a' mellyek közzé öket kiüzöm.

14. És mondék: ah ah Úram Isten! ímé az én lelkem soha meg nem fertéztetett: és döggel holtat, és *vadtól* megszaggattattat nem ettem ifjúságomtól fogva ez ideig, és az én számon be nem ment tisztátalan állat' húsa.

15. És monda nekem: ímé tehén ganéjt (p) adtam teneked az emberi ganéj helyében, és süsd a' te kenyeredet annál. (q)

(p) Vagy engedtem.

(q) Az az, annak hamuja alatt süsd meg.

16. És monda énnekem: embernek fia, ímé én eltöröm a' kenyérnek botját (r) Jérusálemben, és eszik kenyereket mértékkel és rettegéssel; és vizeket mértékkel és elájúlással iszszák. 3. *Mós.* 26: 28. *Ésa.* 3: 1. *R.* 5: 16. *és* 14.

(r) Az az, elvesztem minden éltetö és tápláló erejét; e' szóllásnak módja gyakorta vagyon a' szent írásban. Lásd meg *Ésa.* 4.

17. Hogy kenyér nélkül és víz nélkül megfogyatkozván, elálmélkodjanak mindnyájan, és megrothadjanak az ö hamisságokban.

V. RÉSZ.

Az elberetvált hajnak példája: melly példázza a' népnek veszedelmét. Az Isten' haragjának oka az ö népe ellen. Az elberetvált hajnak példáját megmagyarázza.

ÉS te embernek fia, végy magadnak egy éles kést, *tudniillik* borbély beretvát végy magadnak, és vond el azt a' te fejeden és szakálladon: (a) és végy magadnak egy mértéket: és oszd két felé azokat. (b)

(a) Az az, beretváld el azzal a' te hajadat, szakálladat.

(b) Az elberetvált szört: a' beretva jedzi az Isten' elvégezett akaratját a' büntetésröl, a' ször pedig a' Jérusálem' lakóit.

2. Harmad részét tűzzel égesd meg a' város' közepén, a' megszállás' napjai betellyesedések szerént: (c) azután vedd a' harmad részét, és vagdald apróra fegyverrel minden felől; és harmad részét hintsd el a' szélre: és a' fegyvert kivonszom utánnok.

(c) Az az, minekutánna betellyesedik a' szállásnak ideje.

3. És végy innét (d) egy kevesét, és kösd azokat a' te ruhádnak perémire:

(d) A' te hajad' és szakállad' szőriből.

4. És ezek közzül ismét végy, és vesd a' tűz' közepire, és égesd meg azokat tűzzel; abból mégyen tűz az Izráel' egész házára.

5. Így szólla az Úr, az Isten: ez a' Jérusálem, és a' pogány nemzetek' közibe vetettem őtet, és a' körülötte való földeket.

6. És változtatta az én ítéletemet hitetlenségre inkább a' pogányoknál; és az én rendelésimet azoknál a' nemzeteknél, mellyek ő körülötte vagynak: mert az én ítéletimet megútálták, és az én rendelésimben nem jártanak.

7. Ez okáért így szóllott az Úr Isten: (e) mivelhogy a' ti *álnokságtoknak* sokasága feljebb vagyon a' pogányoknál, kik körülötted vagynak; az én rendelésimben nem jártatok, és az én ítéletimet nem tselekedtétek: sőt a' pogányok' törvényi szerént is, kik körülöttetek vagynak nem tselekedtetek. (f)

(e) Így is fordíthatod: mivelhogy megsokasítottalak titeket, inkább, hogy nem a' pogányokat, kik 's a' t.

(f) Az az, csak annyi igazság sintsen bennetek, mint a' pogányokban az igazság tételben.

8. Ez okáért így szóllott az Úr Isten: ímé én megyek reád, én tselekeszem te közepetted ítéleteket a' pogányok' szemek' láttokra.

9. És tselekeszem rajtad a' mit nem tselekedtem, és hasonló dolgot nem tselekeszem többé: minden te útálatosságidért.

10. Mert az atyák megeszik fiokat te közepetted, és a' fiak megeszik az ő attyokat: és tselekeszem te rajtad ítéleteket, és a' te maradékidat elhányom minden szélre. 3. *Mós.* 26:29. 5. *Mós.* 28:53. 2. *Kir.* 4:29. *Jer.* 19:9. *Sir.* 2:20.

11. Ez okáért, élek én, azt mondja az Úr Isten: ha meg nem tselekeszem, (g) miért hogy az én szent helyemet megfertéztetted minden útálatosságiddal, és minden undokságiddal, (h) én is azért elrontlak, és az én szemem nem kedvez, és nem könyörűlök *rajtad.* *R.* 7:4. 14.

(g) Mintha azt mondaná: bátor igaz mondó ne legyek.

(h) Érti a' bálványokat, mellyeket a' 'Sidó nyelven így szokott az írás nevezni, mert semmi útálatosbb Isten előtt nintsen.

12. Harmad részed dög halál miatt vész el, és éhség miatt emésztetik meg te közepetted: és harmad részed fegyver miatt hull el te körűlötted; és harmad részét minden szélre elhintem, és fegyvert vonszok utánnok. *Jer.* 32:36.

13. És megszűnik az én búsulásom, és leszállítom az én felgerjedett haragomat ő ellenek, és vígasztalást veszek, (i) és megértik, hogy én Úr szóllottam az én buzgóságomban, mikor boszszonkodásomat betöltöm ő rajtok. *Ésa.* 1:24.

(i) Az az, minekutánna boszszúmat rajtok kitöltöm, elmúlik haragom, és rajtok boszszút állván, ugyan megvígasztaltatott.

14. És adlak tégedet pusztaságra, és gyalázatra a' pogányok között, kik körülötted vagynak; mindeneknek szemek' láttokra, kik elmennek melletted.

15. És lészesz gyalázat, és megútálás, példa, és álmélkodás a' pogányoknak, kik körűlötted vagynak: mikor ellened ítéletet tészek búsultomban és haragomban, és haragos feddésimben: én Úr szóllottam *ezeket.* 5. *Mós.* 28:37.

16. Mikor botsátom az éhségnek gonosz és veszedelmes nyilait ő ellenek, mellyeket botsátok, hogy elveszesselek titeket, és mikor éhséget botsátván ti reátok, elrontom ti köztetek a' kenyér' botját. (k) 3. *Mós.* 26:26. *R.* 4:16. *R.* 14:13.

(k) Az az, mikor elvészem a' kenyérnek erejét.

17. És mikor botsátok reátok éhséget, és gonosz fene vadakat, mellyek magzat nélkül hagynak tégedet: és dög halál, és vérontás mégyen által te rajtad, és fegyvert hozok te reád: én Úr szóllottam *ezeket.* 3. *Mós.* 26:22.

VI. RÉSZ.

Prófétál a' népnek büntetéséről a' bálványozásért. A' nép maradékának penitentzia tartásáról, és megszabadúlásáról, a' vakmeröknek veszedelmekről.

ÉS lőn az Úrnak szava én hozzám, mondván: 2. Embernek fia, vessed (a) a' te ortzádat az Izráel' hegyeire, és prófétálj ő ellenek.

(a) Avagy, fordítsad.

3. És mondjad: Izráel' hegyei, halljátok meg az Úr Isten' beszédét: ezt mondja az Úr Isten a' hegyeknek és halmoknak, a' patakoknak és völgyeknek: ímé én hozok reátok fegyvert, és elvesztem a' te magasságidat. (b)

(b) Avagy, magas oltáridat. Érti a' hegyeken és egyébbütt építtetett magas és tettetes oltárokat, kápolnákat a' bálványoknak tiszteletekre.

4. És elpusztúlnak a' te oltárid, és elrontatnak a' ti bálványitok; (c) és levágatom a' ti sebesseiteket a' ti bálványitok előtt.

(c) A' 'Sidó íge jegyzi a' nap' tiszteletire szentelteteti faragott képeket.

5. És vetem az Izráel' fiai holt testeket az ő bálványok' eleibe; és ide 's tova hányom a' ti tsontjaitokat a' ti oltáritok körül.

6. Minden lakó helyeitekben a' városok pusztán maradnak, és a' magasságok (d) elpusztíttatnak: úgy, hogy elpusztúlva és elhagyva lésznek a' ti oltáritok, és elrontatnak és eltöröltetnek a' ti bálványitok, és kivágatnak a' ti képeitek, és eltöröltetnek a' ti munkáitok. (e)

(d) Az az, magas oltárok a' magas hegyeken.

(e) Az az, a' ti kezetekkel tsinált bálványok.

7. És elhull a' megöletett te közötted: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

8. És meghagyok valamenyit bennetek, hogy legyenek közzületek, kik megmenekedjenek a fegyvertől, a' pogányok között, mikor elosztattattok a' tartományokra.

9. És megemlékeznek én rólam, kik közzületek megmenekednek a' pogányok között, a' kik között fogságban lésznek: mivelhogy megbántattam az ő parázna szívek miatt, melly tőlem elszakadott: és az ő parázna szemek miatt, paráználkodván az ő bálványok után: és ugyan útálják magokat, (f) a' gonoszságokért, mellyeket tselekedtenek minden ő útálatosságokban. (g)

(f) Tudniillik a' bálványok előtt.

(g) Így nevezi az írás a' bálványokat és azok' tiszteletit.

10. És megesmerik, hogy én vagyok az Úr, hogy nem híjában mondottam, hogy megtselekeszem ő rajtok ezt a' veszedelmet.

11. Így szóll az Úr Isten: üsd öszve kezedet, (h) és tapodj lábaddal, és mond ezt: jaj, az Izráel

Izráel' háza gonoszságának minden útálatosságiért; mert fegyver miatt, éhség és dög halál miatt hullanak el. *R.* 21 : 17.

(h) Bánatnak és álmélkodásnak jegye. Minthogy mikor valamin bánattal elálmélkodik ember, kezével térdét megszokta ütni, avagy kezét öszve tsapni, és lábával a' földet toppantván ütni.

12. A' ki meszsze lészen, dög halál miatt vész el; a' ki közel lészen fegyver miatt esik el: és a' ki ezektől (i) meghagyatik, környülvétetik, és éhség miatt hal meg; és betöltöm az én boszszúmat ő rajtok.

(i) Tudniillik dög haláltól és fegyvertől.

13. És megtudjátok, hogy én vagyok az Úr: mikor az ő megölettei az ő bálványok között lésznek, az ő oltárok körül minden magas halmokon, minden hegyeknek tetein, és minden zöld fa alatt, és minden sürü ágas tserfa alatt, a' helyen, a' hol gyönyörüséges illatot tettenek minden ő bálványoknak.

14. Kinyújtom azért az én kezemet ő ellenek, (k) és tészem a' földet pusztává, és kietlenné a' pusztától fogva mind Diblátig, minden ő lakóhelyekben, és megtudják, hogy én vagyok az Úr. (l)

(k) Az az, megbüntetem őket, boszszút állok rajtok.

(l) Az az, valóságos Isten mind természetemben, mind beszédemben és fenyegetésemben, hogy még élek, és a' mit megmondok, valóságossá is tészem, betellyesítem azt. Mert az Isten a' 'Sidó nyelvben Jehovának mondatik a' valóságtól: melly nevezetnek okai: 1. Mert ő a' valóságos Isten, kinek valósága nem mástól vagyon, hanem ő magától, és ő magában vagyon minden időknek előtte, kezdet és vég nélkül. 2. A' teremtett állatokra nézve, mert ő, a' ki azoknak valóságot adott, a' ki őket teremtette. 3. Mert az ő beszédét mind fenyegetésiben, mind pedig ígéretiben valóságossá tészi, és betellyesíti, mert mindenható erejü. Erre nézve mondja azért itt is ennyiszer a' Próféta által az Isten, hogy megesmérteti magát ő velek igaz Jehovának lenni; tudniillik a' fenyegetésnek betellyesítésében.

VII. RÉSZ.

Az egész Izráel' földének jövendö utolsó vége hirtelen lészen: ennek okai: semmi segítségek nem lészen, hogy az ellenségnek és Isten' haragjának ellene állhassanak.

ÉS lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván: 2. Te embernek fia, így szóll az Úr Isten az Izráel' földének: vég vagyon, eljött e' földnek négy szegeletinek végek.

3. Immár közel vagyon a' te véged, és botsátom az én haragomat reád, és megítéllek tégedet (a) a' te útaid szerént: és vetem reád minden te útálatosságidat.

(a) Az az, megbüntetlek.

4. És nem kedvez az én szemem teneked, sem meg nem szánlak: hanem a' te útaidat vetem reád, (b) és a' te útálatosságid te közepetted lésznek: és megtudjátok, hogy én Úr vagyok. *R.* 5: 11.

(b) Az az, megbüntetlek tégedet, a' te érdemed szerént igazán.

5. Így szóll az Úr Isten: ímé egyik veszedelem a' másikat éri.

6. Eljött a' vég! eljött a' vég! (c) felserkent te ellened, ímé eljött.

(c) Az az, feltámadott, elkezdetett a' büntetés.

7. Eljött a' reggeli sententzia teneked, (d) te ki a' földön lakozol; eljött az idő: közel vagyon a' zengésnek ideje: és nem hegyeknek zengések lészen. (e)

(d) Az az, te reád az Istentől idején kiadatott sententzia.

(e) Az az, nem ollyan zengés lészen, a' minemü szokott lenni az emberek' szavok után a' hegyekben, hanem valóságos.

8. Most rövid időn kiöntöm az én haragomat te reád, és betöltöm az én búsulásomat te rajtad, és megítéllek tégedet a' te útaid szerént; és vetem reád minden te útálatosságidat.

9. És nem kedvez az én szemem, sem meg nem szánlak; hanem fizetek neked a' te útaid szerént, és a' te útálatosságid te rajtad lésznek: (f) és megtudod, hogy én Úr vagyok, a' ki verlek téged'.

(f) Az az, a' te gonoszságodnak méltó büntetési.

10. Imhol az a' nap, ímé eljött, (g) kijött a' reggeli sententzia, megvirágzott (h) a' veszsző, megzöldellett a' kevélység. (i)

(g) Az az, kiadatott.

(h) Avagy bot, avagy ostor, mellyet tudniillik reátok botsátok immár reátok következik.

(i) Némellyek így fordítják: E' nemzetség mineku-tánna virágzott, kevélységet termett: de ez az igaz a' mint mi fordítottuk. Azt akarja pedig mondani, hogy a' hatalmas Nabukodonozor immár kezéhez vette a' birodalmat, a' melly által Isten őket megakarja rontani.

11. A' hamisság (k) felnevekedett hitetlenségnek páltzájává, (l) senki nem marad meg közzülök, semmi nem marad meg gazdagságokban, sem az ő magvokban; és nem lészen sírás ő rajtok. (m)

(k) Az az, az erőszak a' szegényeken.

(l) Az az, az a' hamis erőszak oka a' páltzának, az ostornak, mellyel Isten a' hitetleneket veri, bünteti.

(m) Az az, nem marad tsak a' ki sirassa is őket: avagy, a' nagy nyomorúság miatt ingyen sem tudnak sírni, az élők nem sírnak az ő halotjokon.

12. Eljött az idő, jelen vagyon a' nap: a' ki veszen, (n) ne örüljön *annak*, és a' ki ád, ne szomorkodjék *rajta:* mert harag *jött* minden ő sokaságára. (o) *Ésa.* 24: 2.

(n) Az az, drága és szép jószágokat, örökségeket szerez.

(o) Az az, a' föld' népére.

13. Mert az adó az eladott jószágra meg nem tér, (p) még ha életben lészen is az ő lelke: mert a' látás minden ő sokasága felől meg nem (q) tér: és senki az ő álnoksága miatt az ő életét meg nem erősítheti. (r)

(p) Az az, ha élnének is; néz itt a' Próféta a' nyúgodalom' esztendőre, mellyről törvényt ád ki az Isten 3. *Mós.* 25. hogy minden ötvenedik esztendőre viszszatérhessen az ember az ő eladott jószágához: azt mondja azért itt a' Próféta, hogy nem lészen többé helye annak a' törvénynek, ha szinte élnének is akkor: mert mindnyájan fogságra vitetnek.

(q) Az az, ez a' prófétzia hijába nem esik, hanem be kell tellyesedni.

(r) Az az, az Isten' büntetése ellen meg nem oltalmazhatja.

14. Ambátor fújjátok a' trombitát, és készítsetek elő mindent, (s) de nintsen, a' ki menjen a' hartzra: mert az én haragom vagyon minden ő népén.

(s) Tudniillik valami kell a' viadalhoz.

15. Fegyver kivül, dög halál és éhség belől: a' ki a' mezőn *lészen*, fegyver miatt hal meg, és a' ki a' városban, éhség és döghalál emészti meg.

16. És *a' mi kevesen* elszaladnak közzülök, lésznek a' hegyeken, mint a' völgyekben bújdosó galambok: mindnyájan óhajtván kiki az ő álnokságáért. *Jer.* 6: 24.

17. Minden kezek elerőtlenülnek: (t) és minden térdek elolvadnak mint a' víz. (u)

(t) Az az, semmi hartzra való erő nem lészen bennek.

(u) Az az, kezekkel haszontalanok lésznek a' hartzra, lábok elolvad, az az, ellankadnak, hogy el ne szaladhassanak.

18. És öltöznek 'sákba, és a' rettegés fogja el őket: és minden ortzán szégyen 's minden fejeken kopaszság. *Ésa.* 15: 2. 3. *Jer.* 48: 37.

19. Az ő ezüstjöket az útszákra vetik ki, és az ő aranyokat elhányják; az ő ezüstjök és aranyok meg nem szabadíthatja őket az Úr' búsulásának napján: az ő lelkeket (x) meg nem elégíthetik, és hasokat be nem tölthetik: mert e' romlás az ő álnokságokért lészen. *Péld.* 11: 4. *Sof.* 1: 18.

(x) Az az, az ő ételre való kívánságokat, avagy éhségeket.

20. És az ő ékességeknek szépségét kevélységre fordították: (y) és az ő útálatosságoknak és bálványoknak képeket tsináltak abból: ez okáért vetettem azt el.

(y) Az az, gazdagságokkal gonoszúl éltek, és azokból bálványokat tsináltak, vagy: az ő templomokkal, melly nekik ékességek volt, elhitték magokat, és azokban bálványokat emeltek.

21. És adom azt idegeneknek kezekbe elragadozásra, és a' földnek hitetlen lakóinak 'sákmányra: és megfertéztetik azt.

22. És elfordítom az én ortzámat ő tőlök, és megfertéztetik az én szent helyemet, és bemennek abba a' rontók, és megfertéztetik azt.

23. (z) Tsinálj lántzot, mert a' föld rakva (a) véreknek ítéletivel, és a' város rakva nyomorgatással.

(z) Tudniillik nagyobb jegyül, hogy bizonyos jegye légyen annak, hogy megváltozhatatlanképen fogságra vitetnek a' Káldeusoktól, megkötöztetvén nagy hoszszú lántzokkal.

(a) Az az, halálos büntetésre méltó gonoszságokkal.

24. És hozok felette gonosz pogányokat, és bírják örökségül az ő házaikat: és azt tselekeszem, hogy megszűnjék a' hatalmasoknak kevélységek, és megfertéztetnek azoknak templomik.

25. A' kivágás (b) eljött: békességet keresnek, (c) és nem lészen.

(b) Az az, a' veszedelem.

(c) Az az, keresik kedvét az ellenségnek, hogy frigyet nyerhessenek tőle, de híjába.

26. Egy romlás a' másikra jö, és egy hír után más támad, (d) és látást keresnek a' Prófétától; (e) és a' törvény elvész a' Paptól, és a' tanáts a' vénektől.

(d) Az az, sok féle hírek az ellenség felől.

(e) Látást keresnek, az az, jövendölést kérnek, tudakoznak, mit kelljen tselekedni, mint maradhassanak: futnak a' Prófétákhoz és Papokhoz, hogy az Isten' törvényéről tudakozzanak: és a' vénekhez, hogy tanátsokkal éljenek, a' kiket az előtt nem akartak hallgatni. De elvész a' törvény a' Paptól, és a' tanáts a' vénektől, az az, semmi tanátsot nem tudnak adni a' Papok' és vének'.

27. A' király szomorkodik, a' fejedelem pusztaságba öltözik, (f) és a' föld' népének kezei elháborodnak: az ő útok szerént (g) tselekeszem vélek, és az ő útok szerént ítélem meg őket: és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

(f) Az az, pusztuláshoz illendő ruhába öltözik.

(g) Az az, érdemek szerént.

VIII. RÉSZ.

Az Isten hasonlatosságban jelenik meg a' Prófétának. Az Isten' lelkétől Jérusálembe vitetik. Megmutatja ott neki Isten az Izráel' népe' sok bálványozásit, főképen pedig a' papokét.

ÉS lőn a' hatodik esztendőben, a' hatodik hónapban, a' hónak ötödik napján; én ülök vala az én házamban, és a' Júda' vénei ülnek vala én előttem, és eséc én reám ott az Úr Istennek keze. (a)

(a) Az az, az Isten' lelke, a' prófétziának lelke.

2. És látám, és ímé mint egy tűz' ábrázatjának hasonlatossága (b) az ő derekától fogva, és alá tűz vala: derekától fogva pedig és oda fel úgymint fényességnek tekínteti, mint egy tüzes fényességnek látása.

(b) Az az, mint egy tüzes ember' képe.

3. És nyújta ollyat, mint egy kéz, és foga engemet a' fejem' üstökénél fogva; és felemele engem' a' lélek az ég és a' föld között, és vőn engemet Jérusálembe Isteni látásokban, (c) a' templom' tornátza' belső kapujának ajtajához, melly északra néz vala: a' hol vala helye a' boszszúságnak bálványának, ki boszszúságra ingerli vala. (d) *Dán.* 5: 5.

(c) Az az, nem testemben, hanem lelkemben.

(d) Tudniillik az Istent; az az, a' hol helyheztették vala a' Bál bálványt, melly az Istent haragra indította, mivelhogy az ő templomában az ő ditsőségének házában vala, kit ő az ő igaz tiszteletire, nem bálványok' tiszteletekre építtetett vala.

4. És ímé ott vala az Izráel' Istenének ditsősége, a' látás szerént, mellyet láttam vala a' mezőben. *R.* 3: 23.

5. És monda nekem: embernek fia, emeld fel most a' te szemeidet észak felé: felemelém azért szemeimet észak felé, és ímé északra az oltár' kapuja mellett vala az a' boszszúságnak bálványa, (e) mikor a' kapun bemennének.

(e) Avagy, boszszúállásra ingerlő bálvány.

6. És monda nekem: embernek fia, nem látod-é mit tselekesznek ezek, a' nagy útálatosságokat, mellyeket tselekesznek itt az Izráel' háza, hogy meszsze eltávozzam az én templomomtól? de még is fordúlj, és látsz nagyobb útálatosságokat. (f)

(f) Így nevezi az írás a' bálványokat és azok' tiszteleteket; mert semmi nints Isten előtt útálatosbb a' bálványoknál.

7. És vőn engemet a' tornátz' ajtajához; és látám, és ímé egy lyuk vala a' falban.

8. És monda énnekem: embernek fia, lyukazd által a' falt: és által lyukasztám a' falt, és ímé egy ajtó lőn;

9. És monda nekem: menj be, és lásd meg a' gonosz útálatosságokat, mellyeket ezek ott tselekesznek.

10. Bemenék azért, és tekíntém: és ímé minden útálatos tsúszó mászó, és oktalan állatoknak képe, és az Izráel' házának minden bálványi felírva valának a' falon köröskörűl.

11. És hetven férjfiak az Izráel' háza' vénei közzül állnak vala előttök; és Jaazániás is a' Sáfán' fia áll vala ő köztök: és mindeniknek kezében vala az ő temjénezője, és a' füstnek sűrű köde mégyen vala fel.

12. És monda énnekem: látád-é embernek fia, az Izráel' házának vénei miket tselekesznek a' setétben, kiki az ő képekkel beíratott ágyasházokban? mert azt mondják: nem lát minket az Ur, elhagyta az Úr a' földet.

13. És monda énnekem: még is fordúlj, és látsz nagyobb útálatosságokat, mellyeket ezek tselekesznek.

14. És vőn engem' az Úr' háza kapujának ajtajához, melly vagyon északra: és ímé ott aszszonyok ülnek vala siratván Tammúzt. (g)

(g) Tammúz, bálvány' neve, mellyről a' böltseknek nem egy értelmek vagyon. Némellyek azt írják, hogy olly bálvány volt, kinek szemét ónnal öntötték meg, megolvasztották tüzet alá rakván, és úgy tetszett, mintha a' bálvány sírt volna: némellyek azt mondják, hogy az Egyiptombelieknek bálványok volt, mellyet neveztek Osirisnek, neveztek Ammuznak is.

15. És monda énnekem: látod-é embernek fia? még is fordúlj, és látsz nagyobb útálatosságokat ezeknél.

16. Bevitt engem' azért az Úr' házának belsö tornátzába, és ímé az Úr' templomának ajtaja mellett, a' tornátz és az oltár között vala, úgymint huszonöt férjfi, kik háttal fordúltak vala az Úr' templomára, és ortzájok vala napkeletre, és magokat meghajtván imátkoznak vala Napkeletfelé.

17. És monda énnekem: látád-é embernek fia? avagy kitsiny-é Júda' házának, hogy tselekészi ez útálatosságokat, mellyeket itt tselekesznek? mivelhogy betöltötték a' földet álnoksággal, és erre tértenek, hogy felingerljenek engemet: és ímé botsátanak büdösséget az ö orrokba.

II. 18. És én is búsúlásomban tselekeszem *velek*, nem kedvez az én szemem *nekik*, és nem könyörülök *rajtok*, és kiáltanak az én füleimbe nagy szóval, és meg nem hallgatom öket. *R.* 5: 11. *és* 7: 4. *Ésa.* 1: 15. *Jer.* 11: 11.

IX. RÉSZ.

A' város' pusztúlásáról, és a' benne lakóknak veszedelmekről. Megjegyzeti homlokon az Isten, a' kiket megakar tartani. A' kiknek jegyek nintsen megöletnek. Panaszolkodik a' Próféta a' nép' veszedelméről. Ennek okát adja az Isten.

ÉS kiálta az én füleimbe (a) nagy szóval, mondván: elközelgettenek a' városnak meglátogatási (b), és mindenik kezében elvesztésre való fegyver vagyon.

(a) Az az, az én hallattomra.

(b) Az az, a' kik által az Isten meglátogatja, és bünteti Jérusálemet, a' látogatásra avagy büntetésre rendeltetett; nép, Nabukodonozor' vitézi. Némellyek így fordítják: jöjjetek el a' városnak fejedelmi, és mindennek légyen kezében az ö öldöklö fegyvere; mintha Isten szóllítaná a' Nabukodonozor' szolgáit, hogy legyenek készek Jérusálemnek rontására.

2. És ímé hat férjfi jö vala a' felsö kapu' (c) útáról, melly néz Északra, és mindenik kezében vala az ö rontásra való szerszáma, és egy férjfi vala közöttök gyoltsban öltözve, és író szerszám vala az ö oldalán: kik bemenvén állának az értz oltár mellé.

(c) Erröl szóll, mert azt akarja megjelenteni, honnét kezd az ellenség jöni megszállani a' várost.

3. És az Izráel' Istenének ditsösége elméne a' Kérubtól, (d) a' mellyen vala, a' templom' küszöbéhez: és hívá a' férjfiat, ki gyoltsban vala öltözve, a' kinek oldalán az író szerszám vala.

(d) A' Kérubimok között mondatik lakni az Isten, mivelhogy onnét szóll vala a' papoknak l. *Sám.* 4. Azt mondja azért a' Próféta, hogy az Úr' ditsösége elment a' Kérubimok közzül a' templom' ajtajáig; mellyel azt jelenti, hogy az Isten nem hagyta el a' 'Sidókat egy úttal mindenestöl fogva, hanem lassanlassan távozott el tölök, hogy illyen módon öket indítaná penitentziára.

4. És monda az Úr ö neki: menj által a' város' közepin, Jérusálem' közepén és írj jegyet a' férjfiaknak homlokokon, kik nyögnek és kiáltanak mind ezekért az útálatosságokért, mellyeket tselekesznek annak közepette. *Jel.* 7: 3.

5. És a' többinek monda az én hallásomra: menjetek által a' városon ö utánna, és vágjátok, ne kedvezzen a' ti szemetek, és ne könyörüljön.

6. Véneket, iffjakat, és szüzeket, kitsinyeket és aszszonyokat öljetek meg mind egy lábig: de azokra a' férjfiakra, a' kiken a' jegy lészen, ne menjetek: és az én templomomtól kezdjétek el. És elkezdék a' vén férjfiakról, a' kik a' templomnál valának. (e)

(e) Az az, a' templom mellett való Papi házaknál, mellyek a' templomhoz ragasztva körül kivül valának.

7. És monda nekik: fertéztessétek meg a' házat, (f) és töltsétek meg a' tornátzokat megölettekkel, menjetek ki; kimenének azért, és vágák *a' népet* a' városban.

(f) Az az, a' templomot.

II. És lön mikor levágták volna öket, én maradék meg; és artzal leborúlék, és kiálték, és mondék: ah ah Uram Isten! avagy elveszted-é Izráelnek minden maradékit, kiöntvén a' te búsúlásodat Jérusálemre?

9. És monda énnekem: az Izráel' és Júda' házának álnoksága felette nagy, és a' föld megtölt vérekkel, és a' város rakva elfordúlt *ítélettel* (g), mert azt mondták: elhagyta az Úr a' földet, és az Úr nem látja.

10. És én is, nem kedvez az én szemem, és nem könyörülök, az ö útokat fizetem viszsza az ö fejekre. (h) *R.* 5: 11. *és* 8: 18.

(h) Az az, büntetem öket az ö érdemek szerént.

11. És ímé a' férjfi, a' ki gyoltsba öltözött, a' kinek oldalán író szerszám volt, felele *illyen* beszéddel, mondván: megtselekedtem, a' szerént a' mint parantsoltál énnekem.

X. RÉSZ.

A' férjfiról, a' ki eleven szenet vészen ki a' kerekek és Kérubimok közzül, melly jegyzi Jérusálem' városának tüz miatt való megemésztését. A' kerekeknek, az állatoknak, és a' Kérubimoknak látásokat hozza elö.

ÉS látám; és ímé az ég felett, melly vala a' Kérubimok' fejek felett, mint egy Sáfir kö, és úgymint egy széknek hasonlatossága tetszik vala ö felettek.

2. És monda ama' férjfinak, ki gyoltsba öltözött vala: monda azert: menj be a' kerekek közzé, mellyek *vagynak* a' Kérubimok alatt, és töltsd meg a' te kezeidet eleven szénnel, melly a' Kérubimok között vagyon, és hintsd el (a) a' városra: és beméne szemem' láttára.

(a) Tudniillik Jérusálemre, a' mint a' 9-dik résznek 8-dik verséböl megtetszik: jelenti pedig ezzel azt a' rettenetes veszedelmet, mellyet a' városra botsátandó vala, az éhség, fegyver, és döghalál által.

3. A' Kérubimok pedig állanak vala a' templomnak jobb felöl való része felöl, mikor az a' férjfi bemenne: és a' köd beteli vala a' belsö tornátzot.

4. És eltávozék az Úrnak ditsösége a' Kérubtól a' ház' küszöbéhez: és megtelék a' ház köddel, és a' tornátz betelék az Úr' ditsöségének fényességével.

5. És Kérubimok szárnyaiknak tsattogások is hallik vala mind a' külsö tornátzig, úgymint a' mindenható Istennek szava, mikor szóll.

6. És lön mikor parantsolt volna ama' gyoltsba öltözött férjfinak, mondván: végy tüzet a' kerekek közzül és a' Kérubimok közzül: beméne és álla a' kerekek közzé.

7. És az egyik Kérub a' Kérubimok közzül nyújtá kezét a' tüzhöz, melly vala a' Kérubimok között, és vön (b) és tevé a' gyoltsba öltözöttnek markába: ki elvevé, és kiméne.

(b) Tudniillik eleven szenet.

8. És látszék a' Kérubimokon emberi kéznek hasonlatossága az ö szányok alatt.

9. És látám, és ímé négy kerék a' Kérubimok mellett, egyik kerék vala az egyik Kérub mellett, és a' másik kerék a' másik Kérub mellett: a' kerekeknek pedig tekíntetek ollyan vala mint a' Társis kőnek színe.

10. És azoknak a' négy kerekeknek ábrázatjok egy vala, mintha egy kerék a' másik *kerék*' közepin volna.

11. Mikor mentek, mind a' négy oldalokra mentek: meg nem fordúltak mikor jártak: hanem arra a' helyre, mellyre fordúlt az első *Kérub* azután mentek: és viszsza nem fordúlnak vala, mikor mennek vala.

12. És minden testek és hátok, és kezek és szárnyok; és a' kerekek is rakvák voltak szemekkel, mind a' négy keréknek kerületin.

13. A' kerekeket pedig nevezé (c) kerekségnek, az én hallásomra.

(c) Tudniillik egy a' Kérubimok közzűl, avagy az Úr.

14. És mindenik *Kérubnak* négy ortzája volt: az első ortza Kérub ortza; és a' második ortza ember ortza; és a' harmadik, oroszlán ortza; és a' negyedik, saskeselyű ortza.

15. És felemelkedének a' Kérubimok: ez a' lelkesállat, mellyet láttam vala a' Kébár' folyóvize mellett.

16. És mikor járnak vala a' Kérubimok, járnak vala a' kerekek is ő mellettek: mikor pedig felemelik vala a' Kérubimok az ő szárnyokat, hogy felemelkednének a' földtűl, nem térnek vala viszsza a' kerekek is ő mellőlök.

17. Mikor állának *a' Kérubimok*, állának a' kerekek is: és mikor azok felemelkedének, felemelkedének ezek is ő velek: mert életnek lelke volt ő bennek. (d)

(d) Az az, egy lélek és egy akarat vala a' kerekekben a' Kérubimokkal.

18. És kiméne az Úr' ditsősége a' templomnak küszöbétől (e) és álla a' Kérubimok' felibe.

(e) Ennekelőtte azt mondá, hogy az Úr' ditsőssége a' Kérubimoktól az ajtóig ment: itt már azt mondja, hogy a' melly Kérubimokat ő látott, azokhoz ment az Isten' ditsőssége, hogy ezzel azt jelentené meg, hogy az Isten' ditsőssége lassan lassan távozott el a' templomtúl.

19. És felemelvén azok a' Kérubimok az ő szárnyokat, felemelkedének a' földről szemem' láttára: mikor kimennének ők, a' kerekek is valának ellenekben velek: és megálla az Úr' házának Napkeleti kapujának bemeneteliben, és az Izráel' Istenének ditsősége feljűl ő rajtok.

20. Ez az állat, mellyet láttam az Izráel' Istene alatt a' Kébár' folyóvize mellett: és megesmerém, hogy Kérubimok volnának.

21. Négy ortzája vala mindeniknek, és négy szárnya mindeniknek: és emberi kéznek hasonlatossága az ő szárnyok alatt.

22. Ortzájoknak pedig hasonlatossága, mint azoknak az ortzáknak, mellyeket láték a' Kébár folyóvíz mellett, mind tekíntetek mind ő magok; mindenik artzal mégyen vala elől.

XI. RÉSZ.

Kik hitették légyen el a' Jérusálembeli népet: ezeknek büntetésekről prófétál. A' foglyok viszszahozását ígéri az Isten. Viszsza vitetik Káldeába a' Próféta az Izráel' fogságába, az Isten' lelkétől.

ÉS felemele engemet a' lélek, és bevitt engem' az Úr' házának első kapujára, melly néz Napkeletre: és ímé a' kapu' ajtajában huszonöt férjfi: kik között látám Jaazániát Azzúr' fiát, és Pelátiát Benája' fiát, a' népnek fejedelmit.

2. És monda énnekem: embernek fia, ezek a' férjfiak azok, a' kik gondolnak álnokságot, és gonosz tanátsot tartanak ebben a' városban.

3. Mert azt mondják: nem kell közel házakat építeni, mert a' város fazék lenne: mi pedig ama' hús. (a)

(a) Az az, ezek olly vakmerő engedetlen és erejekben bízó emberek, hogy a' penitentziáról nem gondolkodnak, hanem arról tanátskoznak, hogy a' kerítéshez közel házakat ne rakjanak, hogy azok miatt meg ne égjenek mint a' fazékban a' hús megfő, ha azokat meggyújtja az ellenség.

4. Ezokáért prófétálj ő ellenek: prófétálj embernek fia.

5. Esék azért én reám az Úr' lelke, és monda énnekem, mondjad: így szóll az Úr: így szóllottatok Izráel' háza: és a' ti szívetekbe a mi felmégyen (b) jól tudom én.

(b) Az az, gondolatotokban a' mi vagyon.

7. Ezokáért így szóll az Úr Isten: a' kiket ti megöltetek, kiket e' város' közepire vetettetek, ezek a' hús, (c) a' város pedig fazék: és titeket kiviszlek ő belőle.

(c) Az az, úgy vagyon, hogy e' város ollyan mint egy fazék, és a' kiket ti megöltetek, azok ollyanok mint a' forró fazékban a' hús, de mivelhogy azok sokan vagynak, titeket azokkal egy fazékba nem szorítlak, hanem nektek nagyobb fazekat készítettem.

8. Fegyvertől féltetek, és fegyvert hozok ti reátok; monda az Úr Isten.

9. És kihozlak titeket belőle, és adlak titeket idegeneknek kezekbe; és teszek ti ellenetek ítéleteket.

10. Fegyver miatt hullotok el, az Izráel' határában ítéllek meg titeket: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

11. Ez nem lészen tinektek mint fazék (d) sem ti nem lésztek ő közepette mint hús: Izráel' határában ítéllek meg titeket.

(d) Tudniillik Jérusálem' városa. Az az, nem maradtok meg Jérusálemben, a' mint magatokat biztatjátok, hanem fogságra vitettek.

12. És megértitek, hogy én vagyok az Úr, mert az én végzésimben nem jártatok, és az én ítéletimet nem tselekedtétek, hanem a' pogányoknak ítéletek szerént tselekedtetek, kik ti körülöttetek vagynak.

13. És lőn mikor prófétálnék, Pelátia Benája' fia meghala, és esém az én ortzámra, és kiálték nagy felszóval, és mondék: ah ah, Úram Isten! avagy elfogyatod-é az Izráel' maradékit?

14. És lőn az Úrnak szava én hozzám, mondván:

15. Embernek fia, (e) te atyádfiai, te atyádfiai, te rokonid, és egész Izráel' háza, mind azok, a' kiknek a' Jérusálem' lakói mondották: távol legyetek az Úrtól; minekünk adatott ez a' föld örökségül.

(e) Az az, ezzel boszszontották a' te atyádfiait, kik Jeremiás' tanátsából fogságra mentek, hogy azok oda legyenek ők nem mennek fogságba, mert Isten nekik adta e' földet.

16. Ennekokáért mondjad: így szóll az Úr Isten: noha távol vetettem ki őket a' pogányok közzé, és eloszlattam őket e' földekre; (f) de azért lészek ő nekik kitsiny templomúl a' földeken, (g) mellyekre mentenek.

(f) Az az, sok tartományokra.

(g) Az az, ott is a' a' fogságban jelen lészek velek, és lélekben tisztelnek engem', noha a' Jérusálembeli templomba az Isteni tiszteletekre fel nem mehetnek: voltak azért ott is az Istennek hívei mint

Ézékiel, Dániel, és ezekkel többen. Nem fogyatom azért el őket tellyességgel a' mint te félsz; Pelátzia halálából vígasztalja azért a' Prófétát, hogy az Isten viszszahozza a' fogságból az ő népét.

17. Ennekokáért mondjad: ezt mondja az Úr Isten: egybegyűjtelek titeket a' népek közzűl, és együvéhozlak titeket a' földekről, a' mellyekre eloszlottatok, és adom nektek Izráel' földét.

18. És bemennek oda, és elhánják minden ő benne való fertelmességit és útálatosságit arról a' földről.

19. És adok nekik egy szívet, és új szívet adok ő beléjek, és kivészem a' kő szívet az ő testekből, és adok nekik hús szívet: *Jer.* 32: 39. *E.* 36: 26.

20. Hogy az én végezésimben járjanak, és az én ítéletimet megőrizzék, és tselekedjék azokat: és legyenek énnekem népem, és én legyek nekik Istenek.

21. Azok pedig, kiknek szívek az ő fertelmességek és útálatosságok után jár (h) útokat az ő fejekre vetem (i) azt mondja az Úr Isten.

(h) Az az, a' kik a' bálványokat követik, engemet hátra vetvén.

(i) Az az, megbüntetem őket.

III. 22. Felemelék azért a' Kérubimok az ő szárnyokat, és a' kerekek ő ellenekben, és az Izráel' Istenének ditsősége vala fellyűl ő felettek.

23. (k) És eltávozék az Isten' ditsőssége a' város' közepiről; és álla a' hegyre, melly a' városnak Napkelet felöl való részén vagyon.

(k) Az Isten' ditsősége a' városból a' hegyre mégyen; az az, az olajfa hegyére.

24. És a' lélek felvett engemet és viszsza vitt engemet Káldea' földére a' fogságba valókhoz, látásban Isten' lelke által: és eltávozék én tőlem az a' látás, mellyet láték.

25. És megbeszéllém a' fogságban valóknak az Úrnak minden beszédit, mellyeket énnekem megjelentett vala.

XII. RÉSZ.

A' fogságba menők' készületeknek példabeszéde. Mellyet magyaráz Isten a' Sédékiás király' fogságáról. A' nagy éhségről és szomjúságról Jérusálem' népén. A' megmondott büntetéseknek hirtelen eljövetelekről

ÉS lőn az Úrnak szava én hozzám, mondván:

2. Embernek fia, engedetlen ház közepett lakol: kiknek szemek vagyon a' látásra, és nem látnak, fülök vagyon a' hallásra, és nem hallanak: mert engedetlen ház ez.

3. És te embernek fia készítsd elő a' te útra való szerszámidat (a) és menj el nappal szemek előtt: menj el a' te helyedről más helyre szemek' láttára, talám valamiképen meglátják: mert engedetlen ház ez.

(a) Érti mind azt, a' mi nélkül nem lehetnek, a' kikmeszsze útra indulnak, bujdosnak: minthogy kezekbe botot vesznek, fejekbe úti süveget, tarisznyát hátokra, mellyben kenyeret és egymást szoktak hordozni az úton. Ezekhez hasonlítja a' 'Sidó népet, kiknek a' Babilóniai fogságba való menésekről prófétál.

4. És vidd ki a' te portékáidat, úgy mint útra való szerszámokat, nappal szemek' láttára: te pedig menj ki estve szemek' láttára, mint a' kik másuvá akarnak menni.

5. Szemek' láttára lyukaszd által a' falt, és vidd ki az által.

6. Szemek' láttára válladon hord ki, setétben vidd ki, ortzádat fedd be, és a' földet ne nézd (b) mert tsudául adtalak tégedet Izráel' házának.

(b) Úgymint szégyenleted miatt.

7. Így tselekedém azért, a' mint parantsolva vala nekem: az én portékáimat előhozám nappal, mint a' kik másuvá hordozkodnak, és estve általlyukasztám kezemmel a' falt: setétben hozám elő, vállamon hordám ki, szemek' láttára.

8. És lőn az Úr' beszéde én hozzám reggel, mondván:

9. Embernek fia: nemde mondák-é teneked az Izráel' háza, ez az engedetlen ház; mit tselekeszel?

10. Mondjad ő nekik: ezt mondja az Úr Isten: ez a' prófétzia a' Jérusálembeli fejedelemről vagyon, és az Izráelnek egész házáról, melly ő köztök vagyon.

11. Mondjad *nekik:* én ti (c) tsudátok vagyok a' mint tselekedtem, így lészen nekik *dolgok*: elköltöznek, és fogságra mennek.

(c) Az az, ti jeletek vagyok a' büntetésről, melly rövid nap reátok következik.

12. És a' fejedelem, ki ő köztök vagyon, vállán hordozza *ruháit* a' setétben, és kimégyen: a' falt általlyukasztják, hogy kivigyék ötet azon: az ő ortzáját befedi, hogy szemével a' földet ne lássa.

13. És kiterjesztem az én hálómat ő ellene, és megfogatik az én varsámban: és viszem ötet Babilonba a' Káldeusok' földökre, de mindazáltal azt nem látja, és ott meghal. (d)

(d) Ezt azért mondja, mert Nabukodonozor Sédékiásnak szemeit kitolatja, és úgy viszi Babilonba, 2. *Kir.* 25: 7.

14. És mindeneket, kik ő körülötte vagynak az ő segítségére, és minden seregit eloszlatom minden szélre (e) és kivonszom a' fegyvert ő utánnok.

(e) Az az, e' világnak minden részeire.

15. És megtudják, hogy én vagyok az Úr, mikor eloszlatom őket a' pogányok közzé, és elhintem őket a' földön.

16. És hagyok meg ő közzülök kevés férjfiakat a' fegyvertől, az éhségtől, a' döghaláltól: hogy megbeszéljék minden ő útálatosságokat a' pogányok között, a' kik közzé mennek: és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

II. 17. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

18. Embernek fia, a' te kenyeredet rettegéssel egyed, és a' te vizedet reszketéssel és félelemmel igyad.

19. És szólj a' föld' népének: ezt mondja az Úr Isten Jérusálem felöl, az Izráel' földe felöl: az ő kenyereket félelemmel eszik, és az ő vizeket pusztaságban iszszák: hogy megpusztíttassék az ő földe az ő tellyes voltától, (f) mind azoknak álnokságokért, kik benne lakoznak.

(f) Az az, minden javaitól mellyekkel most rakva: és minden gazdagságitól.

20. És a' lakott városok elpusztúlnak, és a' föld elhagyattatik: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

III. 21. És lőn én hozzám az Úrnak beszéde, mondván:

22. Embernek fia: mitsoda közbeszédetek vagyon tinektek az Izráel' földében, mondván: nagy meszsze haladnak az idők, és elvész minden látás? (g)

(g) A' látás gyakorta prófétziát jegyez az írásban; ezzel bíztatják vala azért magokat a' Próféták' fenyegetések ellen: no idő múlik még addig, nem most lészen az.

23. Ezokáért mond meg nekik: azt mondja az Úr Isten: megtselekeszem, hogy megszűnjék ez a' köz beszéd, és többé nem mondják ezt

a' köz beszédet Izráelben: hanem mondjad nekik: elközelgettenek azok a' napok, és minden látásnak dolga. (h)

(h) Az az, minden prófétziának valóságos betellyesedése, valamit láttanak és prófétáltanak a' próféták.

24. Mert nem lészen többé semmi látás (i) híjábavaló: és nem lészen hízelkedő jövendölé-Izráel' házában.

(i) Az az, Prófétzia.

25. Mert én Úr szólok: a' melly szót szóllok, meglészen: nem halasztatik tovább, hanem a' ti időtökben, engedetlen ház, szóllok és megtselekeszem azt, azt mondja az Úr Isten.

26. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

27. Embernek fia: ímé az Izráel' háza azt mondja: a' látás, mellyet ez lát nagy sok időkre való, és hoszszú időkre prófétál.

28. Ennekokáért mondjad nekik: így szóll az Úr Isten: nem halad tovább semmi én beszédem: az én beszédem, mellyet szóllok, meglészen, azt mondja az Úr Isten.

XIII. RÉSZ.

Szóll az Úr a' hamis prófétákról: és a' hazug hamis prófétáló aszszonyokról.

ÉS lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

2. Embernek fia, prófétálj az Izráel' Prófétái ellen, kik prófétálnak: és mondjad, a' kik prófétálnak az ő szívekből: (a) halljátok meg az Úr' beszédét.

(a) Az az, az ő szívek' gondolatit Isten' küldése nélkül prédikálják.

3. Így szóll az Úr Isten: jaj a' balgatag Prófétáknak, kik járnak az ő gondolatjok után, holott semmit nem láttanak. (b)

(b) Az az, semmi prófétai látást avagy jelenést Istentől nem vettek, mellyet kelljen prédikálni, hanem tsak az ő agyoktól gondolták a' mit prédikáltak.

4. Mint a' pusztabeli rókák, a' te Prófétáid, óh Izráel! *ollyanokká* lettek.

5. Nem hágtatok fel a' törésekre, (c) sem sövényt nem tsináltatok az Izráel' háza körül, hogy megállanátok a' hartzon, az Úr' haragjának napján.

(c) Az az, nem tselekedtetek úgy mint a' vitézlő népek, kik a' megrontatott kőfalra állanak az ellenség ellen.

6. Hívságot láttanak, és hazugságnak jövendölését, kik mondnak: monda az Úr: és az Úr nem küldötte őket, és reménységet adnak *a' népnek*, hogy megerősítik a' beszédet. (d)

(d) Az az, bíztatják és elaltátják az Izráel' népét, hogy betellyesedik prófétziájok.

7. Avagy nem híjábavaló látást láttatok-é, és hazug jövendölést szóllottatok-é? *és még is* azt mondjátok: szólla az Úr, holott én nem, szóllottam.

8. Ennekokáért így szóll az Úr Isten: miért, hogy hívságot szóllottatok, és láttatok hazugságot, ezokáért ímé én ti ellenetek *lészek*, azt mondja az Ur Isten.

9. És lészen az én kezem a' próféták ellen, kik hívságot látnak és hazugságot jövendölnek: az én népemnek gyülekezetekben nem lésznek, és az Izráel' házának beírásában nem írattatnak és az Izráel' földére be nem mennek: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr Isten.

10. Ezokáért, ezokáért *mondom*, hogy elláttatták az én népemet, mondván: békeség, és nem vala békeség, és egyik épít vala falt, és ímé azok mázolják (e) vala azt semmire kellő sárral.

(e) A' több hamis próféták hasonlíttatnak a' haszontalan építőkhöz.

11. Mondjad azoknak, kik hitván sárral mázolnak, elesik *a' fal:* nagy bő zápor eső lészen, és adok köves esőt, mellyek elrontják azt, és a' forgószél elhasogatja. (f)

(f) Az az, elrepedez a' fal a' szél miatt.

12. És ímé midőn elesik a' fal, avagy nem mondják-é tinektek: hol vagyon a' mázolás mellyel mázoltatok?

13. Ennokokáért így szóll az Úr Isten: és kibotsátom a' forgószelet az én haragomban, és bővséges zápor eső lészen az én búsúlásomban, és köesők az elrontásra. (g)

(g) Ez a' fal, melly hitván sárból építtetett Jérusálem, mellyet a' hamis próféták építének, bíztatnak, erősítenek hitván sárral, az az, hamis prófétziákkal, és reménységekkel a' megmaradás felől: a' zápor és köeső pedig, mellyel e' hitván falat elrontja az Isten, a' Nabukodonozor, és annak számtalan sok népe, serege, mint a' sűrű záporeső, melly elfogja az egész Izráel' földét.

14. És elrontom azt a' falt, mellyet mázoltatok hitván sárral, és a' földig rontom azt: és az ő fundamentoma felhányatik, és leromol és elvesztek annak közepette: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

15. És betöltöm az én búsúlásomat a' falon, és a' kik azt hitván sárral mázolják, és mondom tinektek: nintsen a' fal, és nintsenek, kik azt mázolták.

16. *Tudniillik* az Izráel' Prófétái, kik prófétálnak Jérusálemnek, és látnak ő neki békességnek látását (h) és nintsen békesség, monda az Úr Isten.

(h) Az az, jót és kedvek szerént valót prófétálnak.

II. 17. És te embernek fia, fordítsd a' te orczádat a' te néped' leányira, kik prófétálnak az ő szívekből: és prófétálj ő ellenek.

18. És mondjad: így szóll az Úr Isten: jaj azoknak, a' kik vánkosokat varrnak mindennek karjának holna alá: (i) és a' kik tsinálnak egybeszorító szerszámokat, akármikorbelieknek fejekre, hogy vadászszák a' lelkeket. Nemde az én népemnek lelkeket vadászszátok-é, hogy a' ti lelketeket elevenen megtartsátok?

(i) A' jövendölő aszszonyoknak. Néz pedig a' prófétáló aszszonyoknak szokásokra, kik az állandó békességnek bizonyságára, valami vánkosokat tsináltak és süvegeket, mellyeket sinórral szorítottak meg, mellyekkel a' népnek hízelkedvén, őket megtsalták, tsak hogy magokat táplálhassák.

19. És gyalázattal illettek engemet az én népem között egynehány marok árpáért, (k) és darab kenyérért: hogy a' lelkeket megöljétek: kik meg nem halnak, és elevenen megtartsátok a' lelkeket, kik nem élnek: (l) hazudván az én népemnek, melly *örömest* hallgatja a' hazugságot.

(k) Az az, akármi kitsiny jutalomért, adományért: lásd efféle hamis prófétákról, *Mik.* 3: 5.

(l) Az az, hogy prófétálástokban, életet ígérjetek az elveszendőknek, és az élendőket halállal fenyegessétek.

20. Ennekokáért így szóll az Úr Isten: ímé én a' ti vánkositokra *botsátom haragomat*, mellyekkel ott vadásztok lelkeket, hogy kirepüljenek, (m) és elszaggatom azokat *a' vánkosokat* a' ti karotok alol, és elbotsátom a' lelkeket, hogy elrepüljenek, kiket ti vadásztok.

(m) Hogy kirepüljenek, az az, kiszaladjanak, mint a' madár a' törből, a' ti hálótokból én általam, vagy azt mivelem, hogy a' ti vánkostok ne használjon, hanem rabságra menjenek, a' kiket ti eltsaltatok.

21. És elszaggatom a' ti kaptsaitokat, és megszabadítom az én népemet a' ti kezetekből, és nem lésznek tovább a' ti kezetekben vadászásra: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

22. Mivelhogy szomorúsággal illettétek az igaznak szívét hazugsággal, és én azt szomorúsággal nem illetem, és megvastagítottátok a' hitetlennek kezeit; hogy meg ne térjen az ő gonosz útától, hogy életében megtartsam.

23. Ezokáért hívságot nem láttok, és jövendőt nem jövendöltök többé: és kimentem az én népemet a' ti kezetekből: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

XIV. RÉSZ.

Az Isten a' bünért a' néptől az ő ígéjét megvonsza. Az ő ígéjének megútálóit az Isten néha a' hamis Próféták által eláltatja. Az igazak a' hitetleneket meg nem szabadítják a' büntetéstől az ő igazságokkal, hanem tsak ő magokat.

ÉS jövének én hozzám férjfiak az Izráel' vénei közzül, és leűlének én előttem.

2. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

3. Embernek fia, ezek a' férjfiak bálványokat emeltek fel az ő szívekben, és az ő álnokságoknak botránkozását vetették ő eleikbe: avagy gondolod-é inkább ha ezek én tőlem tanátsot kérdenek.

4. Ennekokáért szólly ő nekik, és mondjad nekik: ezt mondja az Úr Isten: valaki az Izráel' házából az ő bálványit az ő szívébe beveszi, és az ő álnokságának botránkozását veti eleibe, és mégyen a' prófétához: én Úr felelek meg annak, a' ki jő, az ő bálványoknak sokasága felől. (a)

(a) Az az, nem egyébbről teszek feleletet, hanem az ő bálványok felől.

5. Hogy megfogjam Izráel' házát az ő szívében, (b) hogy elszakadtanak én tőlem mindnyájan ők az ő bálványok miatt.

(b) Az az, hogy lelk-k' esméretiben meggyőzzem őket a' bálványozásról.

6. Ezokáért mondjad Izráel' házának: ezt mondja az Úr Isten: térjetek meg, és forduljatok el a' ti bálványotoktól, és minden útálatosságtoktól fordítsátok el a' ti ortzátokat.

7. Ha valaki az Izráel' házából, és a' jövevények közzül, kik Izráelben vagynak, elvonsza magát, hogy én utánnam ne jöjjön, és szívébe beveszi az ő bálványit, és az ő álnokságának botránkozását eleibe veti, és menénd a' Prófétához, hogy tanátsot kérdjen ő általa én tőlem, én Úr felelek meg ő neki én értem.

8. És ellene vetem az én ortzámat ennek a' férjfiúnak, és vetem őtet jegyűl és közbeszédül, és kivesztem őtet az én népem közzül, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr. *5. Mós.* 28: 27. *R.* 5: 15.

9. És a' Prófétát mikor eláltatják (c) és valamit mondánd (d) én Úr általatom el azt a' Prófétát, és kinyújtom az én kezemet ő reá, és kitörlöm őtet Izráelből az én népem közzül. *R.* 13: 1. *R.* 13: 9.

(c) Tudniillik a' kik tőlök kérdést kérdenek, valami adománnyal.

(d) Az az, kedvek szerént felel afféle bálványozóknak,

10. És viselik az ő álnokságoknak büntetését a' mint vagyon a' kérdőnek álnoksága, úgy *lészen* a' Prófétának is büntetése.

11. Hogy ne tévelyegjenek többé az Izráel' háza, nem követvén engemet, és magokat meg ne fertéztessék többé minden ő elszakadásokkal: hanem legyenek énnekem népem, és én legyek ő nekik Istenek: azt mondja az Úr Isten.

II. 12. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

13. Embernek fia, mikor a' föld vétkezik én ellenem, gonoszságot tselekedvén, kinyújtván az én kezemet az ellen, eltöröm ő neki a' kenyérnek botját, (e) és botsátok ő reá éhséget, és kivágom ő róla az embereket és barmokat. *3. Mós.* 26: 26. *R.* 4: 16. *és* 5: 16.

(e) Az az, elvészem a' kenyérnek és minden ételnek éltető, tápláló erejét, melly tartja, támogatja a' mi életünket, nem külömben mint a' páltza avagy bot, a' ki ahoz támaszkodik.

14. Ha ama' három férjfiú lészen is a' földön, Nóé, Dániel, és Jób, ők az ő igazságokkal megszabadítják az ő lelkeket, az Úr Isten mondja.

15. Ha gonosz fene vadakat botsátok által a' földre, és pusztává teszik a' földet; az pusztán marad, hogy senki által nem mégyen rajta a' fene vadak miatt.

16 És ez a' három férjfiú lészen a' földön, (f) élek én, az Úr Isten' mondása, hogy sem fiokat, sem leányokat meg nem szabadítják: hanem tsak ő magokat szabadítják meg: a' föld pedig pusztaság lészen:

(f) Az az, abban a' tartományban.

17. Avagy ha fegyvert hozok a' földre, és mondándom: fegyver menj által a' földön, és levágatom arról az embereket és barmokat:

18. És ama' három férjfi lészen e' földön: élek én, az Úr Isten' mondása, meg nem szabadítják az ő fiokat és leányokat: hanem tsak ő magokat szabadítják meg.

19. Avagy ha döghalált botsátok a' földre, és kiöntöm az én haragomat ő reá vérontásra, hogy kivágjam ő róla az embereket, és barmokat.

20. És ha Nóé, Dániel, és Jób lészen is e' földön, élek én, az Úr Isten' mondása, ha fiokat, ha leányokat megszabadítják: hanem tsak ők az ő igazságokkal szabadítják meg az ő életeket.

21. Mert így szóll az Úr Isten: még hogy ha az én négy veszedelmes ítéletimet, a' fegyvert, és az éhséget, és a' gonosz fene vadakat, és döghalált botsátom is Jérusálemre, hogy kivágjam belőle az embereket és barmokat.

22. Ha megmaradnak is valami kevesen ő bennek, kik elvitetnek a' fogságba, fiak és leányok, ímé azok is kimennek ti hozzátok (g), és meglátjátok az ő útokat (h) és tselekedeteket, és vígasztalást vesztek a' veszedelmekből, mellyeket hozok Jérusálemre, mind azokból, mellyeket ő reá hozok.

(g) Ugyan azon Babilóniai fogságba, mellyben ti mostan vagytok, kiknek vígasztalásokra mondja ezt is.

(h) Az az, meglátjátok, hogy azokat is megbüntetem.

23. És vígasztalástokra lésznek tinektek, mikor látándjátok az ő útokat (i) és tselekedeteket: és megtudjátok, hogy nem ok nélkül tselekedtem mindeneket, a' miket tselekedtem ő rajta: az Úr Isten' mondása.

(i) Az az, mikor látjátok az ő érdemek szerént való büntetéseket.

XV. RÉSZ.

Miképen a' szölötöke' haszontalan fája tüzbe vettetik. Így kell Jérusálemnek tüz miatt megemésztetni.

ÉS lön az Úr' beszéde én hozzám, mondván:
2. Embernek fia, mitsoda a' szölötöke' (a) fája egyébb fához képest? *avagy* a' szölö veszsző az erdöben való fákhoz képest?

(a) Azt akarja az Isten' lelke e' hasonlatosságban elönkbe adni, hogy amint a' szölö' fája a' mennyiben fa, nem jobb egyébb fáknál, sött alább való; mert haszontalan; és semmi épületre nem alkalmatos; hanem tsak tüz gerjeszteni való; így a' Jérusálembeliek az ö természetekben egyébb népeknél nem valának semmivel is jobbak, mégis az Úr Isten saját népévé választván a' Kanaán' földébe mint valami szölöveszszöt elplántálta; a' holott édes és jó ízü gyümöltsöt kell vala nekik teremniek, de vad szölöt termének. Lásd 5. *Mós.* 2: 7. *Solt.* 80: 9. *Ésa.* 5: 1.

3. Avagy vésznek-é abból fát, hogy valamit tsináljanak belöle? avagy tsinálnak-é belöle faszeget, hogy valami edényt tegyenek reá?
4. Ímé a' tüznek adatik megemésztésre: ha a' két végét megemészti a' tüz, és közepi megpergelödik; vallyon használ-é valami dologra?
5. Ímé míg ép vala, semmi dologra nem vala jó, mennél inkább ahol a' tüz megemésztette, é smegégett, mit tsinálhatni belöle?
6. Ennekokáért így szóll az Úr Isten: amint vagyon a' szölötöke' fája az erdön való fák között, mellyet adtam a' tüznek megemésztésre: így adtam a' Jérusálem' lakozóit.
7. Mert vetem az én ortzámat ö ellenek: egy tüzböl kimenek, és más tüz emészti meg öket: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor ö ellenek vetem az én ortzámat. (b)

(b) Az az, mikor ö reájok támadok.

8. És adom a' földet pusztaságra: mivelhogy elhajtottanak gonoszságokkal; az Úr Isten' mondása.

XVI. RÉSZ.

Minekutánna Jérusálem' útálatos vétkeit elöszámtálja, az elött az Istennek vele tett jótéteményit veti eleibe. Háládatlanságát feddi Jérusálemnek a' bálványokkal való paráznaságért. Ez okért kemény büntetéssel fenyegeti öket. Sodoma' és Samaria' vétkeit egybeveti Jérusálem' vétkeivel: és Jérusálemnél azokat igazabbaknak mondja, Sodoma' vétkei; Sodomának, az Ammonitáknak és Moábitáknak megtéréseköl.

ÉS lön az Úr' szava én hozzám, mondván:
2. Embernek fia, add tudtára Jérusálemnek az ö útálatosságit.
3. És mondjad: így szóll az Úr Isten Jérusálemnek: a' te lakásod és nemzetséged Kanaán' földéröl való: (a) a' te atyád Emorréusok közzül való, és a' te anyád a' Hittéusok féle.

(a) Mintha azt mondaná: óh Jérusálem: ollyan vagy te mint a' ki tiszta merö sült pogány szüléktöl származott, kikben semmi Isteni esméret és félelem nintsen, kiváltatok amaz Ábrahám' maradéki közzül, és Kananéusokká váltatok tellyességgel.

4. A' te születésed pedig *illyen:* a' melly napon születtél, el nem mettszetett a' te köldököd, és vízzel meg nem mosták, hogy tisztalenne tested; sem sóval meg nem sóztanak, sem be nem póláltanak.
5. Semmi szem meg nem szánt tégedet, hogy ezekbe valamit te veled tselekedett volna, könyörülvén rajtad: hanem elvettettél volt a' mezön megútáltatván, (b) a' melly nap születtél.

(b) Avagy, a' te útálatosságidért, avagy útálatosságidban.

6. És elmúlám te mellöled, és látálak tégedet eltapodva a' te véredben: és mondék neked: a' te véredben élj; és ismét mondám teneked: a' te véredben élj. (c)

(c) Az az, ígéretemnek erejével éltettelek tégedet.

7. Nagy sok ezerekre szaporítottalak én tégedet, mint a' mezei füvet: és megszaporodál, és felnevekedél, és jutál nagy szépségre, emlöid megnevekedének, és szöröd kinött vala: te pedig mezítelen és befedezetlen valál.
8. És mellöled megyek vala, és látálak téged, és ímé a' te idöd házasságra való vala: és kiterítém az én ruhámat te reád, és befedezém a' te mezítelenségedet, és megesküvém teneked: és frigyet veték te veled, azt mondja az Úr Isten, és löl enyimmé.
9. És megmosálak (d) téged vízzel, elmosám a' te véredet rólad, és megkenélek téged *drága* olájjal.

(d) A' mosáson értetik a' bün' botsánat, melly az Új Testamentomban szerte széljel ez által a' hasonlatosság által adatik elönkben: Mint a' megkenésen is a' Szent Lélek által való újjá szülés jegyeztetik: mellyet az írás sok helyen igen világosan e' hasonlatosságban fejez ki, mint *Solt.* 45: 8. *Sid.* 1: 9.

10. És megruházálak tégedet külömb külömb színü ruhákkal, és karmasin sarut adék lábodra, bíbor övvel övedzélek meg téged, és selyemmel fedélek be tégedet.
11. Efelett felékesítélek téged szép ékességgel; és adtam (e) karra való ékességeket a' te kezeidre, arany lántzot a' te nyakadra.

(e) Avagy, arany peretzeket.

12. És adtam függöt a' te homlokodra, és fülre való ékességet a' te füleidre, és ditsöségnek koronáját a' te fejedbe.
13. Felékesítéd azért magadat arannyal és ezüsttel, és a' te ruhád bíbor, selyem, és külön külön szín vala: 'semlyét, és mézet, és olajt ettél, és megszépülél felette igen, és ország' birodalmára jutál.
14. És kiméne a' te híred neved a' pogányok közzé a' te szépségedért: mert tökélletes vala az, az én ékességemért, mellyet helyheztettem te reád, azt mondja az Úr Isten.
II. 15. De elbízád magad a' te szépségedben, és a' te híred nevedért (f) paráznává löl: és kiöntéd a' te paráznaságidat mindenre, a' ki azon általmenne, ahoz vala a' te kívánságod.

(f) A' lelki paráznaságot értsed, mellyel az Izráel' népe részszerént a' bálvány imádás által, részszerént a' pogányokkal tett frigyek és öszveelegyedések által az Istent haragra és boszszúállásra ingerlette.

16. És vevél a' te ruháidból, és tsinálál magas oltárokat magadnak külömb külömbféle színnel, és azokkal paráználkodál: nem következnek hasonló paráznaságok, és nem lészen ollyan nép, melly illyen dolgokat tselekednék.
17. És vevéd te ékességednek szerszámit az én aranyamból és ezüstömböl, mellyeket teneked adtam vala, és tsinálál magadnak férjfiú képeket, és azokkal paráználkodál.
18. És elövevéd a' te külömb külömbféle színü ruháidat, és befedezéd azokat, és az én olajomat, és drága illatomat vetéd elejekben.
19. Az én kenyeremet is, mellyet adtam vala teneked; 'semlyét, és olajt, és mézet, mellyekkel tartottalak téged', ö elejekben rakád, hogy lenne kedves illat; azt mondja az Úr Isten.
20. Efelett

20. Efelett vevéd a' te fiaidat és leányidat, kiket énnekem szültél vala, és megáldozád őket, hogy megemésztetnének: avagy kitsiny-é ez a' te paráznaságid közzül?

21. És megáldozád az én fiaimat, (g) és adád őket, hogy azok tűz által áldoztatnának meg. *Ésa.* 57: 5.

(g) Az az, az elsö szülötteket, kiket az Isten ö magának hagyott vala szenteltetni. 2. *Mós.* 13: 2.

22. És minden útálatosságidban és paráznaságidban meg nem emlékeztél a' te kitsinységednek idejéről, mikor mezítelen és befedezetlen valál, és eltapodva a' te véredben.

23. És lőn minden te gonoszságod után: (jaj jaj teneked, azt mondja az Úr Isten.)

24. Építél magadnak bordély házat, és tsinálál magadnak magas oltárt minden útszákon.

25. És minden kereszt útaknál felépítéd a' te magas oltárodat, és útálatossá tevéd a' te szépségedet, és térdedet két felé vetéd minden úton járónak, és felette igen paráználkodál.

26. Paráználkodál az Egyiptombeliekkel, (h) a' te szomszédiddal, nagy testüekkel, és megszaporitád paráznaságodat, hogy engemet haragra ingerlenél.

(f) Az az, az Egyiptombeliek' bálványit tiszteled: lőn ez Ezékiás király' idejében, *Ésa.* 30: 31. osztán Jójakim' és Sédékiás' idejében, 2. *Kir.* 24: *és* 25:

27. Ennekokáért ímé kinyújtám az én kezemet te ellened, és megkissebbítém a' te rendelt eledeledet, és adálak téged azoknak kívánságokra, kik téged gyülölnek, a' Filistéusok' leányinak, kik átalják a' te éktelen útadat.

28. És ez után paráználkodál az Assíriabeliekkel, mivelhogy meg nem elégedél: paráználkodál ö velek, de így is meg nem elégedhetél.

29. És megsokasítád a' te paráznaságodat a' Kanaán' földén a' Káldeusokkal: de még sem elégedél meg ezzel is.

30. Melly erötelen a' te szíved, azt mondja az Úr Isten: hogy mind ezeket tselekedted a' magabíró parázna aszszonynak tselekedetit.

31. Mivelhogy építed a' te magas helyeidet minden útnak fején, és magas oltárodat feltsinálтad minden útzákon: és nem voltál mint egyébb kurva, megútálván a' bért. (i)

(i) Értelme ez: mint egyébb tisztátalan személyek ha mit ígérnek szeretöi, keveslik, vonogatják magokat, hogy inkább többet vehessenek rajtok: nem ollyan vagy te, hanem te fizetsz inkább, te járs utánnok a' te szeretöidnek: amint következik.

32. *Mint* a' parázna aszszony, a' ki férje helyében idegeneket botsát hozzá.

33. *Mert* minden kurvának bért adnak: te pedig adtad a' te ajándékidat minden te szeretöidnek, és ajándékoztad őket, hogy bemennének te hozzád minden felöl a' te paráznaságidért.

34. És te közted külömbség vagyon és a' több aszszonyok között, a' te paráznaságidban: *mert* utánnad nem jártak paráználkodásért, hanem te adtál bért, és más teneked bért nem adott, külömben tselekedtél azért ebben egyebeknél.

III. 35. Annakokáért te kurva, halld meg az Úr' beszédét.

36. Így szóll az Úr Isten: mivelhogy kiöntve vagyon a' te rútságod, és kinyilatkozva vagyon a' te mezítelenséged a' te paráznaságidban a' te szeretöiddel: és a' te útálatos bálványid miatt, és a' te fiaidnak vérek miatt, kiket adtál ö nekik:

37. Ennekokáért ímé én együvé gyüjtöm minden te szeretöidet, kikkel gyönyörüségesen éltél, (k) és mindeneket, kiket szerettél, mind azokkal, a' kiket gyülölsz vala: és midön egybegyüjtöm őket te ellened mindenfelöl, és megmutatom a' te mezítelenségedet ö nekik, hogy lássák minden te mezítelenségedet.

(k) Az az, kikkel áldozál a' bálványoknak.

38. És megítéllek téged ollyan ítélettel mint szokták a' paráznákat és a' vérontókat ítélni (l): és véredet kiontatom haraggal és buzgó indulattal.

(l) Az az, ollyan büntetéssel büntetlek mint a' paráznákat és gyilkosokat büntetni szokták.

39. És adlak téged azoknak kezekbe, és elrontják a' te bordélyodat, és eltörik a' te magas székeidet (m), és levonszák rólad a' te ruháidat, és elveszik a' te szép ekességidet: és mezítelen és ruhátalan hagynak tégedet.

(m) Avagy, magas oltáridat.

40. És gyülést tésznek te ellened, és megköveznek téged; és általvernek téged az ö fegyverekkel. (n)

(n) Az az, nagy hadat támasztanak ellened.

41. És megégetik a' te házaidat tüzzel, és ítéleteket tésznek te ellened sok aszszonyok' szemek' láttára: és azt tselekeszem, hogy megszünjél a' paráznaságtól, és többé bért nem adsz *a' te szeretöidnek.* 2. *Kir.* 25: 9. *Jer.* 52: 13.

42. És így nyúgotom meg az én haragomat te rajtad, és eltávozik az én búsúlásom te töled: és megnyugszom, és többé nem haragszom.

43. Mivelhogy meg nem emlékeztél a' te iffjúságodnak idejéről, hanem ingerlettél haragra engemet mind ezekben: és ímé én is a' te útadat fejedre fordítottam, azt mondja az Úr Isten, hogy ne tselekedjed a' te minden gondolatidat a' te útálatosságidban. *R.* 9: 10. *és* 11: 21.

44. Ímé valaki példabeszéddel *örömest* él, példabeszéddel kezd rólad szóllani, mondván: a' minemü az annya, ollyan a' leánya is.

45. Anyád' leánya vagy te, a' ki megútálta az ö férjét és fiait: és ötséidnek nénnyek vagy, a' kik megútálák az ö férjeket és fiakat: a' ti anyátok Hittéusok féle, és a' ti atyátok Emorreusok féle.

46. A' te néném Samaria, ki az ö leányival egyben bal kezed felöl vagyon; és a' te ötséd, ki lakozik jobb kezed felöl, Sodoma, az ö leányival egyben. (o)

(o) Samariának és Sodomának leányin érti, az ezekhez, úgymint fö városokhoz tartozó apró városokat és falukat.

47. És azoknak útokban nem jártál, és azoknak útálatosságok szerént nem tselekedtél: mintha kitsiny dolog volt volna az, (p) hanem megvesztél inkább azoknál minden te útaidban.

(p) Az az, kitsiny dolognak avagy semminek vélted ha tsak úgy vétkeztél mint Samaria és Sodoma tartományostúl, hanem meghaladtad azokat a' gonoszságban.

48. Élek én, azt mondja az Úr Isten: ha így tselekedett Sodoma a' te ötséd és annak leányi, amint te tselekedtél, te és a' te leányid. (q)

(q) Jérusálemröl szóll a' hozzá tartozó falukkal, városokkal együtt.

49. Ímé ez volt álnoksága Sodomának a' te ötsédnek, a' kevélység, a' kenyérnek elégsége, és hivalkodásnak bövsége volt ö neki, és az ö leányinak: és a' szükölködönek és a' szegénynek kezét nem fogta: (r)

(r) Az az, nem támogatta, nem segítette azokat.

50. De felfúvalkodának, és tselekedének útálatosságot én előttem, és elvetém őket, mikor megláttam volna. (s)

(s) Tudniillik az ő gonoszságokat: néz arra 1. *Mós.* 18: 21. *és* 19: 24. Alámegyek most, Isten mondja Ábrahámnak, Sodomáról és Gomoráról, és meglátom, ha az ő kiáltása szerént, melly felhatott én hozzám tselekedtenek-é?

51. Továbbá, Samaria felényire nem vétkezett mint te: és megsokasítottad a' te útálatosságidat azok felett, és minden te útálatosságiddal, mellyeket tselekedtél, náladnál igazabbakká tetted a' te nénédet és ötsédet. (t)

(t) Az az, Samariát és Sodomát: az az, ha együvé vetnek téged Jérusálem azokkal, igazabbaknak találtatnak azok te náladnál, felényi gonoszságot nem tettek, mint te.

52. Te is azért viseld a' te gyalázatodat, a' ki ítéled vala a' te nénédet és ötsédet (u) a' te bűneidért, mellyekért útálatosbban vétkeztél azoknál, igazbbak valának te náladnál, te *mondom* szégyenülj meg és viseld a' te gyalázatodat, mivelhogy a' te néneidet (x) és ötséidet igazbbaknak mutatod lenni.

(u) Az az, ki neveted vala Samariát, mikor a' fogságra vitetnék.

(x) Az az, Samariát, Sodomát, kik náladnál igazabbak voltak.

53. Ha megtérítem azért azoknak fogságokat, *az az*, Sodomának és az ő leányinak fogságát, Samariának és az ő leányinak fogságát: a' te foglyaidnak is fogságát ő velek együtt *megszabadítom.*

54. Hogy viseljed a' te gyalázatodat, és megszégyenülj mind azokért, a' miket tselekedtél: mikor azoknak vigasztalásokra lészesz.

55. És ha a' te ötséd és nénéd, Sodoma, és az ő leányi viszszatérnek az ő régi állapotjokra; és Samaria és az ő leányi megtérnek az ő régi állapotjokra: te is és a' te leányid megtértek a' ti régi állapototokra. (y)

(y) Mintha ezt mondaná: ha azokat megtérítem és viszszahozom a' fogságból, titeket is viszsza hozlak: de azokat soha viszsza nem hozom: szintén úgy azért titeket sem hozlak, akármint bíztassanak hazugságokkal a' hamis Próféták titeket. Hanem a' ti maradéktokat hozom haza.

56. És a' te ötsédnek Sodomának híre nem volt a' te szádban, (z) a' te kevélységidnek idején:

(z) Az az, a' te kevély és boldog állapotodban megnem emlékeztél Sodomáról és annak veszedelméről, hogy arról gyakorta beszéllettél volna, és megrettentél volna a' gonoszságtól.

57. Minekelőtte kijelennék a' te gonoszságod, mint mikor gyalázatban volnál a' Síriabeliek és Filisteusoknak leányinál, kik ő körülötte vagynak, kik tégedet minden felől megútálnak. (a)

(a) Az az, meg nem emlékezel a' nyomorúságról, mellyben voltál a' Síriabeliek és Filisteusok miatt.

58. A' te gonoszságodat, és útálatosságidat viseled, azt mondja az Úr Isten.

59. Mert azt mondja az Úr Isten: úgy tselekeszem te veled, mint te tselekedtél; ki megútáltad az esküvést (b), hogy a' frigyet felbontanád. *Jer.* 2: 20.

(b) Az az, a' hitet, mellyel feleségül énnekem megesküvél: oda fel, v. 8.

60. (c) De mindazáltal én megemlékezem az én fogadásomról, mellyet tettem te veled a' te gyermekségednek idején: és örökkévaló frigyet vetek veled.

(c) Ígéretet tészen az ő maradékoknak megtartatásokról, és hogy azokkal szövetséget tészen az Evangyéliomnak új szövetsége szerént, és szent lelkével azokat megszenteli, hogy megesmérjék bűnöket, mind a' pogányokkal egybe, kiket Isten megtérít.

61. És megemlékezel a' te útaidról, és megszégyenled magad, mikor hozzád veszed a' te néneidet és ötséidet; és adom azokat teneked leányúl; de nem a' te frigyedből. (d) *Gal.* 4: 26.

(d) Az az, nem a' törvénynek szövetsége szerént, mellyet megszegtél, hanem az Évangyéliomnak új frigye szerént, a' Kristus' érdeme által. Mondja pedig, hogy az ő útairól megemlékezik, mikor az ő nénnyeit húgait hozzá fogadja, az az, mikor mind az Izráelből mind a' pogányokból a' választattak egyé lésznek Mondja a' pogányokat az Izráel' leányinak, mert az Évangyéliom Sionból ment ki, melly által a' pogányok meghódoltattak a' Kristus' birodalma alá.

62. És megerősítem az én frigyemet te veled: és megesmered, hogy én vagyok az Úr.

63. Hogy megemlékezzél, és megpirúlj; és meg ne nyissad a' te szádat szégyenletedben; mikor megkegyelmezek neked mindenekben valamiket tselekedtél, azt mondja az Úr Isten.

XVII. RÉSZ.

A' két Saskeselyűnek példája: melly jegyzi Sédékiás királynak elhajlását az Égyiptombeli királyhoz, megszegvén hiti ellen azt a' frigyet mellyet tett vala Nabukodonozor királlyal: melly hitszegése lön veszedelmének is oka. Próféția Zorobábelről Jekóniás' unokájáról, annak uralkodásáról Jérusálemben.

ÉS lőn én hozzám az Úr' beszéde, mondván:

2. Embernek fia, vess mesét és adj példabeszédet Izráel' háza' eleiben.

3. És mondjad: így szóll az Úr Isten: egy nagy szárnyú nagy saskeselyű, mellynek hoszszú szárnyai valának, ki rakva vala tollakkal, mellyekben külömb külömbféle színek valának: jöve a' Libánusra, és egy tzédrus fának tetejét elszedé. (a)

(a) Nabukodonozor a' Babilóniai király ez: amint magyarázza. v. 12. Ez jöve Júda' országára, kit ama' jeles Libánus' hegyéhez hasonlít, és erdejéhez. A' tzédrusfa' ágainak teteje, a' Júda' ország' fejedelmi. v. 12.

4. Az ő gyenge ágainak tetejét elszaggatta; és vivé azt a' kalmároknak földére, és az árosoknak városokban tévé le azt. (b)

(b) A' kalmárok' földére; az az, Babilóniába.

5. És vitt annak a' földnek magvából (c) és elveté azt a' termékeny földbe, vivé azt sok víz mellé, mint a' füzet úgy veté azt el.

(c) Nabukodonozor vitt a' Júda' földének magvából, az az, a' királyi magból; érti Sédékiást. Kit elvete az ő földében: mert Nabukodonozor Júda' országában helyére állatá, és királlyá tevé, holott gyümöltsöt is teremhetett volna: maga és országa hasznával békével maradhatott volna, ha Nabukodonozortól el nem hasonlott volna. Felnevekedék azért az ő földén, és szőlőtővé lőn, melly magában alatson a' több fákhoz képest, az az, nem ollyan nagy méltóságra emelteték mint az előtt a' Júda király' méltósága: de más saskeselyűhöz ragaszkodék, az az, az Égyiptombeli királyhoz álla, megszegvén az ő hitét, mellyet adott vala a' Babilóniai királynak, hogy az ellen öntözné őtet folyásival, az az, hogy a' Nílus mellé segítséget adna: és hadat botsátana Égyiptomból, mellyel oltalmazná magát Nabukodonozor ellen, melly hit és frigy törés lőn Sédékiás' veszedelmének és fogságának oka az egész országgal együtt.

6. És kijöve, és kiágazott szőlőtővé lőn, alatson magasságra nevekedvén, úgy, hogy a' szó-

lőveszszők ő reá *a' saskeselyűre* néznének, és annak gyökeri az alatt volnának: és szőlőtővé lőn, és veszszőket terme, és ágatskákat botsáta ki.

7. És vala más nagy saskeselyű; melly is nagy szárnyú vala, és tollakkal bővölködik vala: és ímé ez a' szőlőtő az ő gyökerével ragaszkodék ahoz, és az ő veszszeit kinyújtá ő hozzá, hogy öntözné őtet az ő ültetésének barázdáiból.

8. Ez jó földben sok vizek mellett plántáltatott vala: hogy ágakat nevelhetne, és gyümöltsöt teremhetne, és lehetne jeles szőlőtő. (d)

(d) Az az, jól lett volna dolga a' királynak, ha el nem szakadott volna Babilontól.

9. Mondjad *azért*, így szóll az Úr Isten: (e) vallyon javára lészen-é ez? vallyon az ő gyökereit nem szaggatja-é ki, és az ő gyümöltsét nem vágja-é ki *az a' saskeselyű:* és nem szárasztja-é meg? Minden ő jövésének ágait elszárasztja; nemde nem erős karral, és sok néppel szaggatja-é ki azt, mind gyökerestől?

(e) Az az, nem lészen ez javára, hanem veszedelmére Sédékiásnak.

10. És ímé elplántáltatott, avagy jól lészen-é dolga? (f) avagy ha a' napkeleti szél illeti őtet nem elszárad-é? és az ő termésének veszszeivel nem megszárad-é?

(f) Vagy így, és noha elplántáltatott, de vallyon jól lészen-é dolga?

11. És lőn az Úr' szava én hozzám, mondván:

12. Mondjad most az engedetlen háznak: avagy nem értitek-é, mit jegyezzenek ezek? Mondjad; ímé eljött a' Babilóniai király Jérusálembe, és felvévé az ő királyát és fejedelmit, és elvivé őket magához Babilonba.

13. És vön a' királyi magból, és frigyet vete ő vele; és megesküté őtet (g) és a' földnek erősseit elvivé.

(g) Tudniillik Sédékiást.

14. Hogy az ország alázatosságban tartaná magát, hogy fel ne fúvalkodnék; és hogy az ő fogadását megtartaná, hogy abban megállana.

15. De elszakada ő töle, botsátván követeket Égyiptomba, hogy adna ő neki lovakat és sok népet. Vallyon 's javára esik-é ez? vallyon megszabadítja-é magát, a' ki ezeket tselekeszi, a' ki megszegte a' frigyet megmenekedik-é?

16. Élek én, azt mondja az Úr Isten (h): hogy annak a' királynak lakóhelyében, a' ki őtet királlyá tette, a' kinek esküvését megútálta, és a' kivel tett frigyét felbontatta, azzal együtt hal meg Babilóniának közepette.

(h) Mintha azt mondaná: így 's így légyen, igaz mondó ne légyek, ne éljek én Isen, ha ugyan azon királynak Nabukodonozornak udvarában meg nem kell halni, a' kit hitivel megtsalt.

17. És Faraó is az ő nagy hadával és sok népével nem lesz ő mellette a hartzon, töltést tsinálván és bástyákat építvén (i), hogy sok lelkeket kivágjanak. *Jer.* 37: 7. *R.* 4: 2. 2. *Kir.* 25: 1. *Esa.* 29: 3. *R.* 4: 2.

(i) Jérusálem környül.

18. Megútálta az esküvést, hogy megtörné a' fogadást, mellyet tett vala kezét beadván, és mind ezeket tselekedte, *ezokáért* meg nem szabadúl. *Jer.* 50: 5.

19. Annakokáért így szóll az Úr Isten: élek én, ha fejére nem fordítom az én esküvésemet, mellyet megútált (k) és az én frigyemet, mellyet megszegett:

(k) Mellyet tett az én nevemben, mellyel az én nevemre esküt meg.

20. És kiterítem ő ellene az én hálómat, és bele akad az én varsámba: és vitetem őtet Babilonba, és ott ő vele törvénykezem az ő gonoszságáért, mellyel én ellenem járt. *R.* 12: 13. *R.* 32: 3. *R.* 16: 40. *R.* 5: 10. *és* 12: 14.

21. És minden ő elfutotti, minden ő seregivel fegyver miatt hullanak el: és a' kik megmaradnak, minden szélre (l) elhányatnak: és megtudjátok, hogy én Úr szóllottam.

(l) Az az, e' földnek minden szegeletire.

II. 22. Így szóll az Úr Isten: és vészek én ama' magas tzédrus fának tetejéből (m) és eltészem: az ő felső gyenge ágai közzül gyenge ágat szegek le; és én elplántálom a' magas és felemelt hegyen. (n)

(m) Az az, a' királyi nemzetnek maradékiból, mellyből volt Zorobábel.

(n) Az az, az Anyaszentegyházban, *Jós.* 2: 1, 2.

23. Az Izráel' magas hegyén plántálom őtet, és ágait felneveli, és gyümöltsöt terem: és nagy tzédrus fává nevekedik: és laknak ő alatta mindenféle szárnyas madarak, az ő ágainak árnyéka alatt laknak.

24. És minden mezei fák megesmerik, hogy én vagyok Úr, a' ki a' magas fát alatsonná tészem, és az alatson fát magassá tészem: én száraztom meg a' zöldellő fát, és az aszszú fát zöldé tészem: én Úr szóllottam és megtselekeszem.

XVIII. RÉSZ.

Mindennek az ő bűnének terhét kell viselni; a' penitentzia tartónak idvességet ígér. Az igazat, a' ki az igaz útról eltér, halállal fenyegeti, a' megtérőkhöz kegyelmes az Isten.

ÉS lőn én hozzám az Úr' szava, mondván:

2. Mi dolog, hogy ezt a' közbeszédet szoktátok mondani Izráel' földéről, mondván: az atyák ették meg az (a) egrest, és a' fiaknak fogok vásik meg bele? (b) *Jer.* 31: 29.

(a) Vagy, vad szőlőt.

(b) Az az, ezzel mentitek magatokat, hogy nem a' ti gonoszságtokért büntet az Isten, hanem a' ti eleiteknek, atyáitoknak gonoszságokért.

3. Élek én, azt mondja az Úr Isten, ha többé helye lészen köztetek ennek e' közbeszédnek Izráelben.

4. Ímé minden lélek enyim: úgy az atyának lelke mint a' fiúnak lelke enyim: a' melly lélek vétkezik, annak kell meghalni.

5. És a' férjfiú, ha igaz lészen, és ítéletet és igazságot tselekeszik:

6. Ha a' hegyeken nem ett (c), és az ő szemeit fel nem emelte az Izráel' házának bálványira: és az ő felebarátja' feleségét meg nem fertéztette, és feleségéhez havi betegségében közel nem járúlt. *Ésa.* 57: 7. *és* 65: 7.

(c) Tudniillik a' bálványozókkal a' bálványok' tiszteteletire szereztetett áldozatokból: lásd meg *Solt.* 106: 28. *és* 1. *Krón.* 8: *és* 10.

7. És senkit meg nem nyomorított: az adósnak a' zálogot megadta: a' másét erővel el nem vette: az éhezőnek kenyerét adta, és a' mezítelenre ruhát adott: 3. *Mós.* 18: 19. 2. *Mós.* 22: 21. 3. *Mós.* 19: 13. *és* 25: 14. 5. *Mós.* 24: 12. 2. *Mós.* 22: 26.

8. A' ki usorára nem ád, és többet nem vészen: megvonsza az ő kezét az álnokságtól: igaz ítéletet tészen egymás között: 5. *Mós.* 15: 7. *Ésa.* 58: 7. *Mát.* 25: 35. 2. *Mós.* 22: 25. 3. *Mós.* 25: 35, 36.

9. Az én parantsolatimban jár, és az én ítéletimet megörzi, hogy igazságot tselekedjék: ez az igaz élvén él: azt mondja az Úr Isten.

10. És ha vérontó lator fiat szüléndˌ és e' gonoszságoknak valamellyikét tselekeszi:

11. És mind azokat nem tselekeszi (d), hanem a' hegyeken eszik, és az ő felebarátjának feleségét megfertézteti.

(d) Tudniillik, azokat a' jó tselekedeteket, mellyekről fellyebb emlékezék.

12. A' szükölködőt és a' szegényt megnyomorítja, a' másét erővel elveszi, és a' zálogot viszsza nem adja; és a' bálványokra emeli az ő szemeit, útálatosságot tselekedvén.

13. Usorára ád, és többet vészen: vallyon él-é ez? nem él: mind ezeket az útálatosságokat tselekedte, meghalván meghal; az ő vére ő rajta lészen. (e)

(e) Az az, ő maga lészen oka az ő halálának.

14. Hogy ha fiat szüléndˌ és látja az, az ő attyának minden vétkeit, mellyeket tselekeszik, látja, *mondom*, és nem tselekeszik a' szerént;

15. A' hegyeken nem eszik, és az ő szemeit fel nem emeli az Izráel' ház a' bálványira, az ő felebarátjának feleségét meg nem fertézteti:

16. És senkit meg nem nyomorít, a' zálogot meg nem tartja, és a' másét erővel el nem veszi: az ő kenyerét az éhezőnek adja, és a' mezítelent ruhával befedezi.

17. A' szegénytől meg nem vonsza az ő kezét (f), usorát és többet nem vészen, az én ítéletemet tselekeszi, az én parantsolatimban járándˌ ez meg nem hal az ő attya' álnokságáért, *hanem* élvén él.

(f) Az az, megtartóztatja, nem bántja, nem nyomorgatja.

18. Az ő attya *pedig* miért, hogy nyomorgatást tett, az ő attyafiáját erővel elvette, és a' mi nem jó azt tselekedte az ő népe között: ezokáért ímé meghal az ő maga álnokságáért.

19. *Ti pedig azt* mondjátok (g): hogy nem viselné a' fiú az ő attya' álnokságát? Mikor a' fiú ítéletet és igazságot tselekeszik, minden én parantsolatimat megtartja, és tselekeszi azokat élvén él. 5. *Mós.* 24: 16. 2. *Kir.* 14: 6. 2. *Krón.* 25: 4.

(g) Mintha azt mondanák az Izráel' fiai: ha mi elég példák vagyunk, kik a' mi atyáinknak vétkekért büntettetünk, hogy állhat az meg, hogy a' fiú az ő attya' álnokságát nem viseli; de már megfelel erre nekik az Isten.

20. A' melly lélek (h) vétkezik, annak kell meghalni: a' fiú nem viseli az attyának álnokságát, sem az atya nem viseli a' fiúnak álnokságát: az igaznak igazsága ő magán lészen (i), és a' hitetlenen az ő hitetlensége.

(h) A' lelken nem érti az ember' lelkét, melly halhatatlan magában, hanem gyakorta az írás a' lelken érti az egész embert, ki testből lélekből áll, lásd meg 1. *Mós.* 14: 21. mintha azt mondaná: a' melly ember, avagy, valaki vétkezik, annak kell meghalni.

(i) Az az, az ő igazságának jutalma.

21. A' hitetlen pedig ha megtérénd minden ő bűneiből, mellyeket tselekedett, és megtartándja minden én parantsolatimat, és ítéletet és igazságot tselekeszik, élvén él, meg nem hal.

22. Semmi gonoszságiról, mellyeket tselekedett emlékezet nem lészen, az ő igazságáért, mellyet tselekedett, él.

23. Avagy kívánom-é én, hogy a' hitetlen meghaljon? azt mondja az Úr Isten: és nem *inkább*, hogy megtérjen az ő útaitól, és éljen? *R.* 33: 11.

24. Ha pedig elhajol az igaz az ő igazságától, és tselekeszik álnokságot minden útálatosságok szerént, mellyeket tselekeszik a' hitetlen, nemde él-é? Semmi ő igazsági, mellyeket tselekedett emlékezetben nem lésznek: *de* az ő gonoszságáért, mellyet tselekedett, és az ő vétkéért, mellyet tett, azokért meg kell halni.

25. És ezt mondjátok mégis: nem igaz az Úrnak úta (k); halljátok meg mostan Izráel' háza: avagy nem igaz-é az én útam? avagy inkább nem a' ti útaitok-é nem igazak? *R.* 33: 20.

(k) Az az, nem igazán tselekeszik, a' mi büntetésünkben.

26. Mikor az igaz az ő igazságáról eltér, és álnokságot tselekeszik, meghal azokért: az ő álnokságáért hal meg, mellyet tselekedett.

27. És mikor a' hitetlen az ő hitetlenségéből megtér, mellyet tselekedett, és ítéletet tselekeszik és igazságot; az, az ő lelkét megtartja életben.

28. Mert eszében vette magát, és megtért minden útálatosságiból, mellyeket tselekedett; élvén él, meg nem hal.

29. És monda az Izráel' háza: nem igaz az Úr' úta: avagy nem igazak-é az én útaim, Izráel' háza? avagy inkább nem a' ti útaitok nem igazak-é?

II. 30. Ennekokáért mindeniteket az ő útai szerént ítélem meg; Izráel' háza! azt mondja az Úr Isten: Térjetek meg, és fordúljatok el minden ti álnokságtoktól, és tinektek az álnokság nem lészen romlástokra. *Mát.* 3: 3.

31. Vessétek el tőletek minden álnokságokat, mellyekkel vétkeztetek; és szerezzetek magatoknak új szívet és új lelket: és miért halnátok meg Izráel' háza? *Jer.* 37: 39. *R.* 11: 19. *R.* 36: 26.

32. Mert nem gyönyörködöm annak halálában a' ki meghal: azt mondja az Úr Isten: térjetek meg azért, és éljetek. *R.* 33: 11.

XIX. RÉSZ.

Az oroszlán kölykökön és az oroszlánon példázza Joákház' és Joákim' fogságát.

TE pedig tégy sírást az Izráel' fejedelmin:

2. És mond ezt: mitsoda vala a' te anyád? Nőstén oroszlán (a), ki fekszik az oroszlánok között, és neveli az ő kölykeit.

(a) A' Nőstény oroszlán Júda' nemzetsége és országa.

3. És felnevele egyet az ő kölykei közzűl: és vastag oroszlánná lőn (b), és megtanúlá a' ragadományt hordani, az embereket megenni.

(b) Az elsô vastag oroszlán kölyök, ama' hitetlen kegyetlen Joákház király, kit Faraó fogva viszen Égyiptomba.

4. És meghallák *ezt* ő felőle a' pogány népek kiknek hálójokban megfogaték, vivék őtet lántzokkal Égyiptom' földébe. 2. *Kir.* 23: 33. *Jer.* 22: 1.

5. Mikor azért látná *a' te anyád*, hogy sok ideig várta volna, és hogy oda veszett az ő reménysége: vőn egyet az ő kölykei közzűl, kit vastag oroszlánná tőn. (c)

(c) A' másik Joákim: kinek hitetlenségéről, sok áratatlan vérontásáról lásd: 2. *Kir.* 24: 3, 4. Kit Isten a' Babilóniai király' Nabukodonozor' insége alá vete, és attól elszakadván sok féle pogány elenlenségeket támaszta rá, amint ugyan ott emlékezik a' szent írás.

6. És ez jár vala szüntelen az oroszlánok között, (d) és magabíró oroszlánná lőn, és eltanúlá a' ragadományt hordani, és embereket enni.

(d) Mert Joákim hol az Égyiptomnak királyával, hol a' Babilóniai királyal tartott frigyet: és azonközben dühösködött mind az ő népén, a' Prófétákon: mind a' szomszéd nemzetségeken.

7. És gonoszúl éle azoknak özvegyivel (e), és elrontá az ő palótájokat, és városokat elpusztítá, és pusztán marada a' föld, és minden benne való, az ő ordításának szava miatt.

(e) Tudniillik, a' kiket megölt és elvesztett. Vagy, az özvegyeken érti a' puszta falukat és városokat.

8. És reá készülének (f) a' pogány népek köröskörnyül a' tartományokból, és kiteríték reá az ő hálójokat, kiknek hálójokban megfogaték.

(f) Avagy felkiáltanak ellene.

9. És veték ötet tömlötzre meglántzolván, és vivék ötet a' Babilóniai királynak, hogy vinnék ötet a' (g) kerítésekbe, hogy többé ne hallattatnék az ő szava az Izráel' hegyein.

(g) Az az, Babilóniába, melly város erős volt kerítésekkel.

10. (h) A' te nyúgodalmadban a' te anyád ollyatén vala mint a' vizek mellett plántáltatott szőlőtő, gyümöltsel és veszszővel bővölködik vala a' sok vizektől.

(h) Júda országának elébbi boldog állapotjáról szóll.

11. És valának ő neki erős veszszei az uralkodóknak páltzáival (i) egyben, és nagy vala az ő magassága a' közöttök elfutott sürü ágak között: (k) és az ő magasságával kitetszék az ő veszszeinek sokaságával.

(i) Az az, az urakkal és fejedelmekkel egyben erős királlyai.

(k) Az az, egyébb országoknál és birodalmaknál tettetesebb vala.

12. De kiszaggattaték *az Isten'* haragja által, és a' földre vetteték, és a' napkeleti szél szárasztá az ő gyümöltsét: letöretének és elszáradának, és az ő erős veszszeit a' tüz emészté meg.

13. (l) Mostan pedig a' pusztában plántáltatott, a' száraz és szomjú földön.

(l) Az az, fogságra vitetett.

14. És tüz menvén ki, az ő ágainak veszszejekből, (m) az ő gyümöltsét megemészté, úgy annyira, hogy nem marada ő benne erős veszszö, és páltza az uralkodásra. (n) Ez a' siralom, és lészen siralomra. (o)

(m) Az az, legerősbb fájából.

(n) A' veszszőn, a' mellyből tüz mene ki, érti Joákim királyt, ki ő maga elveszté magát az országgal együtt, hitit és frigyét felbontván, mellyet tett vala a' Babilóniai királlyal. 2. *Kir.* 24: 3. Attól fogva azért királyi nemből nem támadott, ki magát bírhatta volna a' királyi méltóságban, lássad *Jer.* 22: 24. 30.

(o) Az az, ez a' Júda királlyáról való prófétzia, így tellyesedik be, mellyből nagy siralom lészen.

XX. RÉSZ.

Az Isten nem akar feleletet adni a' kérdezkedőknek: a' háláadatlanságért, mellyet itt szemekre vét. Ígéri a' népnek megtérését a' fogságból. Az erdő' meggyújtásán példázza Jérusálem' veszedelmét, mellyben jók és gonoszok valának, mint az erdőben nyers és megászott fák.

ÉS lőn hetedik esztendőben, az ötödik hóban, a' hónak tizedik napján, jövének valami férjfiak az Izráel' vénei közzül, hogy tanátsot kérdenének az Úrtól; és leűlének én előttem. *R.* 14: 3.

2. És lőn én hozzám az Úr' beszéde, mondván:

3. Embernek fia, szóllj az Izráel' véneinek, és mondjad ő nekik: így szóll az Úr Isten: avagy én hozzám jőtök-é tanáts kérdeni? élek én, ha kérdéstekre megfelelek tinektek; azt mondja az Úr Isten.

4. Ezeknek ügyöket forgatnád-é? avagy ügyöket vennéd-é fel inkább embernek fia? sőt add tudtokra az ő attyaiknak útálatosságokat. *R.* 22. 2. *és* 23: 36.

5. És mondjad nekik: ezt mondja az Úr Isten: azon a' napon, mellyen választám Izráelt, és felemelém az én kezemet Jákob' háza magváért, és megesmértetém magamat ő velek Égyiptom' földén; felemelém az én kezemet nekik, (a) mondván: én vagyok az Úr a' ti Istenetek. 2. *Mós.* 3: 8. *és* 23: 31.

(a) Az az, kezem' felemelve megesküttem a' Jákób' maradékinak.

6. Azon azért a' napon felemelém az én kezemet nekik, hogy kihoznám őket Égyiptom' földéről a' földre, mellyet megnéztem vala nekik, melly téjjel és mézzel folyó, kívánatosbb minden tartományoknál.

7. És mondék nekik: minden az ő szemei útálatosságit (b) elvesse, és az Égyiptombeli bálványokkal meg ne fertéztessétek magatokat: én vagyok a' ti Uratok Istenetek.

(b) Az az, a' bálványokat, mellyeket tisztelnek vala.

8. De pártot ütének én ellenem, és nem akarának énnekem engedni, és senki az ő szemek' útálatosságit el nem veték, és az Égyiptombeli bálványokat el nem hagyák: végezém azért, hogy kiönteném az én haragomat ő reájok, hogy betölteném az én haragomat ő rajtok Égyiptom' földe' közepette.

9. De tselekedtem az én nevemért, (c) hogy ne gyaláztatnék a' pogányok' szemek előtt, a' kik között valának: mert megesmértettem vala magamat ő velek (d) az ő szemek előtt, hogy kihoznám őket Égyiptom' földéről.

(c) Tudniillik, hogy fogadásomnak állanék.

(d) Az Izráel' fiaival a' pogányok' láttokra.

10. Kihozám azért őket Égyiptom' földéből; és hozám a' pusztába.

11. És adám ő nekik az én rendelésimet, és az én ítéletemet kijelentém nekik, mellyeket ha az ember tselekedéndik, él azok által. 3. *Mós.* 18: 5. *Róm.* 10: 5. *Gal.* 3: 12.

12. És e' fellett adám nekik az én szombatimat, hogy lennének jel én köztem és ő köztök: hogy tudnák, hogy én vagyok az Úr, ki őket megszentelem. 2. *Mós.* 20: 8. *és* 31: 13. *és* 35: 2.

13. De pártot üte én ellenem az Izráel' háza a' pusztában, az én rendelésimben nem járának; és az én ítéletimet megútálták: mellyeket ha az ember tselekeszik, él azok által: és az én szombatimat megfertéztették felette igen. És mondám, hogy kiontanám az én haragomat ő reájok a' pusztában, hogy elveszteném őket. 2 *Mós.* 16: 28.

14. De tselekedtem az én nevemért, hogy ne gyaláztatnék a' pogányok előtt, kiknek szemek' láttokra kihoztam vala őket:

15. És én is felemelém nekik az én kezemet a' pusztában; hogy be nem viszem őket a' földre, mellyet adtam, melly téjjel és mézzel folyó, és kívánatosbb minden tartományoknál:

16. Mivelhogy az én ítéletimet megútálták, és az én parantsolatimban nem jártanak, és az én szombatimat megfertéztették; mert az ő szívek az ő bálványok után jár vala.

17. Mindazáltal kedvezett az én szemem ő nekik, hogy őket el ne veszteném: és véget nem vettem ő bennek a' pusztában. (e)

(e) Az az, mind egyig el nem vesztettem őket a' mint érdemlették volna.

II. 18. És mondék az ő fiainak a' pusztában: a' ti atyáitoknak rendelésiben ne járjatok, (f) és azoknak ítéleteket meg ne tartsátok, és azoknak bálványokkal magatokat meg ne fertéztessétek.

(f) Azok szerént ne éljetek.

19. Én vagyok az Úr, a' ti Istenetek: az én rendelésimben járjatok, és az én ítéletimet tartsátok meg, és azokat tselekedjétek.

20. És az én szombatimat megszenteljétek, és legyenek jegyűl én köztem és ti köztetek, hogy tudjátok, hogy én vagyok a' ti Uratok Istenetek.

21. De a' fiak is pártot ütének én ellenem, az én rendelésimben nem jártak, és az én ítéletimet meg nem tartották, hogy megtselekednék azokat: mellyeket ha tselekedéndik az ember, él azok által; az én szombatimat megfertéztették: és mondék, (g) hogy kiöntöm búsulásomat ő reájok, hogy kitöltöm haragomat rajtok a' pusztában.

(g) Tudniillik, magamban, az az, gondolám.

22. De megvonám az én kezemet, és tselekedém az én nevemért; hogy ne gyaláztatnék a' pogányok előtt, kiknek szemek' láttokra kihozám őket.

23. Én is azért felemelém az én kezemet reájok a' pusztában, hogy ide 's tova oszlatom őket a' pogányok közzé, és elhintem őket tartományokra:

24. Mivelhogy az én ítéletimet nem tselekednék, az én rendelésimet megvetnék: és szombatimat megfertéztetnék, és hogy az ő attyaik' bálványaik után volna az ő szemek.

25. Én is azért adék nekik nem jó parantsolatokat, (h) és ítéleteket, mellyek által ne élnének.

(h) Érti a' nem jó parantsolatokon a' megszámlálhatatlan tzeremóniákat, mellyeket Sz. Péter elviselhetetlen jármoknak nevez *Tsel.* 15: 10. Nem jó, az az, nem hasznos parantsolatok voltak ezek a' 'Sidóknak; mert a' mellett, hogyha valaki ezeket megtselekedte is nem élhetett, az az, boldog nem lehetett ezek által; e' mellett, *mondom*, ezek a' parantsolatok a' 'Sidóknak olly terhesek voltak, hogy ezek őket szolgákká és rabokká tették.

26. És fertelmességre vetém őket az ő ajándékokkal, (i) mivelhogy minden első szülöttet megégetnek vala, (k) hogy elpusztíttatnám őket, hogy megesmernék, hogy én vagyok az Úr. *R.* 16: 21.

(i) Az az, áldozatjokkal.

(k) Mint a' pogányok régen a' Molok Istennek az ő első magzatjokkal áldoznak vala, őket tűzre vetvén.

III: 27. Ennekokáért szóllj az Izráel' házának, embernek fia, és mondjad nekik: így szóll az Úr Isten: még ebben is gyalázattal illettek engemet a' ti atyáitok, mikor elszakadván, vétkezének én ellenem.

28. Hogy mikoron bevittem volna őket a' földre, mellyen emelém fel az én kezemet, (l) hogy azt ő nekik adnám: megtekintének minden magas halmot, és minden sűrű ágú fát, és ott áldozzák vala az ő áldozatjokat, és ott tészik vala az ő haragra ingerlő áldozatjokat, és ott tészik vala az ő jó illatú áldozatjokat, és ott áldozzák vala az ő itali áldozatjokat.

(l) Az az, kezem' felemelve megesküttem vala.

29. És mondék ő nekik: mitsoda ez a' magasság a' hova ti gyülekeztek? de még is Bámának (m) neveztetik mind e' mái napig.

(m) A' magasságon érti az írás a' nagy magas oltárokat; mellyeket a' bálványoknak tiszteletire építettek, mellyekhez gráditson mentek fel; avagy, hogy magos helyeken, hegyeken, halmokon építették: mellyet az Isten megtiltott vala, hogy egyébbütt ne áldozzanak, hanem a' melly helyet ő az ő tiszteletire választ, melly a' Jérusálembeli templom volt.

IV. 30. Ennekokáért mondjad az Izráel' házának: így szóll az Úr Isten: nemde a' ti atyáitok' módjokra fertéztetitek-é magatokat, és az ő útálatosságok szerént paráználkodtok-é?

31. És mikor ajándékot visztek fel, hogy a' ti fiaitokat megégessétek, megfertéztetitek magatokat minden ti bálványitokban mind e' mái napig: és én a' ti tanáts kérdéstekre megfelelnék-é, óh Izráel' háza? élek én, azt mondja az Úr Isten, ha megfelelek tinektek. (n)

(n) Az az, semmiképen nem tselekeszem, hogy megfelelnék.

32. És a' mit elmétekben gondoltok, semmiképen nem lészen: hogy azt mondjátok: lészünk ollyatének mint a' pogányok, (o) mint e' tartományok' nemzetségi, szolgálván a' fának és a' kőnek.

(o) Az az, ollyan szerentséssen lészen minden dolgunk, mint a' pogányoknak, ha velek együtt az ő fa és kő bálványokat tiszteljük, a' mint az Izráel' népe szóll Jeremiásnak. *Rész* 44: 15, 16, 17.

V. 33. Élek én, azt mondja az Úr Isten: ha erős kézzel, és kinyújtott karral, és kiontott búsúlt haraggal nem uralkodom rajtatok.

34. És kiviszlek titeket a' népek közzűl, és egybegyűjtelek benneteket a' földekről, mellyekre eloszlattatok, erős kézzel, és kinyújtott karral, és kiontott búsult haraggal.

35. És viszlek titeket a' népek' pusztájokra, (p) a' hol szemtől szembe törvénykezem veletek.

(p) Az az, hordozlak titeket a' pogányok között, sok külömb külömb helyeken.

36. A' mint törvénykeztem a' ti atyáitokkal Égyiptom' földe' pusztájában; így törvénykezem veletek, azt mondja az Úr Isten.

37. És által viszlek titeket a' veszszö alá, (q) és hozlak titeket a' frigynek kötelére.

(q) Az az, az én birtokom alá hajtalak benneteket: vagy, az egész Izráelt meghányom vetem mint a' pásztor a' juhokat, hogy a' jókat az én szövetségembe foglaljam, és az én aklomba vigyem, a' gonoszokat elvessem.

38. És kiválasztom közzűletek a' pártosokat, és a' kik én ellenem járnak, az ő lakó helyekből kihozom őket: és az Izráel' földére senki közzülök nem mégyen; hogy megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

VI. 39. És ti Izráel' háza, azt mondja az Úr Isten: mindenitek járjon az ő bálványi után, (r) és szolgáljatok *azoknak*, minekutánna nem engedtek énnekem: és az én szent nevemet többé meg ne fertéztessétek a' ti ajándékitokkal és bálványitokkal.

(r) Mintha azt mondaná: inkább akarom, hogy nyilvánvaló bálványozók legyetek, hogy nem mint két lábra sántikáljatok, és így az én nevem gyalázta sék ti általatok: a' mint illyés Próféta is szóll az Izráel' népének. 1. *Kir.* 18: 21.

40. Mert az én szent hegyemen, és az Izráelnek magas hegyén, azt mondja az Úr Isten: ott szolgál énnekem Izráelnek egész háza, egészen azon a' földön: ott lészen kedves akaratom hozzájok, és ott kívánom meg a' ti áldozatitokat, és a' ti ajándékitoknak első sengéjét minden ti áldozatotokban:

41. A' ti jó illatú áldozatotokért kedves akaratom lészen hozzátok, mikor kihozlak titeket a' népek közzűl, és egybegyűjtelek titeket a' földekről, mellyekre kioszlattattatok: és megszenteltetem ti bennetek a' pogányok' szemeik előtt. (s)

(s) Az az, a' pogányok dítsérnek engem' a' ti megszabadulástokért.

42. És megtudjátok, hogy én vagyok az Úr: mikor beviszlek titeket az Izráel' földére, arra a' földre, mellyért felemeltem az én kezemet, hogy adom azt a' ti atyáitoknak.

43. És ott megemlékeztek a' ti útaitokról, és minden tselekedetetekről, mellyekkel megfertéztettétek magatokat: és méltóknak ítélitek magatokat, (t) kik kivágattassatok minden gonoszságtokért, mellyeket tselekedtetek. *R.* 6: 9.

(t) Ti magatokban, avagy ti magatok' ortzája és tekínteti előtt.

44. És megtudjátok, hogy én vagyok az Úr: mikor tselekeszem veletek az én nevemért, nem a' ti gonosz útaitok szerént, és a' ti megveszett tselekedetetek szerént, Izráel' háza, azt mondja az Úr Isten:

VII. 45. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

46. Embernek fia, vesd a' te ortzádat délre, és tsepegj (u) dél felé; és prófétálj a' déli mező erdeje ellen. (x)

(u) Az az, szóllj, mert a' szóllás hasonlatos az esőhöz: így vétetik gyakorta az írásban. *Amós.* 7: 16.

(x) Érti Júda' országát, melly Káldeához képest, a' hol Ézékiel volt, dél felé volt.

47. És mondjad a' dél' erdejének: halld meg az Úr' beszédét; azt mondja az Úr Isten: ímé én tüzet gyújtok te benned, és megemészt te benned minden nyers fát, (y) és minden aszú fát, meg nem aluszik egyik láng a' más után: és megégnek a' miatt minden ortzák déltől fogván északig.

(y) Az az, jókat, gonoszokat, és egyik nyavalya a' másikat éri, hogy megszégyenüljenek, mintha ortzájok égne.

48. És meglátja minden test, hogy én Úr gyújtottam meg azt, és meg nem oltatik.

49. És mondék: ah ah Úram Isten; ezek azt mondják nekem: nemde ez *tsak* példabeszéddel szóll-é? (z)

(z) Ezzel kezdik magokat menteni, hogy nem értik beszédemet, homályos beszéddel szóllok nekik, nem nyilván prófétálok.

XXI. RÉSZ.

Fegyverrel fenyegeti Jérusálemet. A' Babilóniai király hadával felkészülvén, gondolkodik, ha elöször Jérusálemre, avagy az Ammonitákra menjen-é? és Isten az ő jövendölőit úgy igazgatja, hogy Jérusálemre menjen. Sédékiás király' meggyaláztatásáról. Az Ammoniták' romlásokról.

ÉS lőn az Úrnak beszéde én hozzám, mondván:

2. Embernek fia, vesd a' te ortzádat Jérusálemre, és tsepegj (a) a' szent helyekre; (b) és prófétálj az Izráel' földe ellen.

(a) Az az, szóllj, avagy, prófétálj a' mint következik.

(b) Érti Jérusálem' templomát, melly három Részből állott.

3. És mondjad az Izráel' földének: ezt mondja az Úr: ímé én te reád *mégyek*, és kivonszom az én kardomat az ő hüvelyéből, (c) és kivágom belőled az igazat, és a' hitetlent.

(c) Ez a' kard, a' Káldeabeli fegyveres sereg.

4. Mivelhogy pedig kivágom belőled az igazat és a' hitetlent: ezokért kimégyen az én fegyverem az ő hüvelyéből minden testre délről északig.

5. És megérti minden test, hogy én Úr vontam ki az én fegyveremet az ő hüvelyéből, meg nem tér többé. (d)

(d) Tudniillik, míg az én akaratom véghez nem mégyen.

6. És te embernek fia fohászkodjál fel; mintha derekadban fájdalmat szenvednél, és keserűséggel tégy fohászkodást szemek' láttára.

7. És lészen, mikor mondják teneked: miért nyögsz te? mondjad: a' hírért: (e) mert jő *immár*, és elolvad minden (f) szív, és minden kezek elerőtlenednek, és minden lélek szomorúságba esik, és minden térdek vízzel folynak; (g) ímé eljő, és meglészen, azt mondja az Úr Isten. *Jer.* 49: 23. *R.* 7: 17. *Jer.* 6: 24. *R.* 4: 17. *R.* 7: 17.

(e) Az ellenség felől való hírért, a' ki útban vagyon.

(f) Minden szívnek bátorsága.

(g) Az az, verítékkel, avagy félelem, és rettegés miatt, avagy rettegnek, mint az ingadozó víz, avagy féltekben a' vizelletet meg nem tarthatják.

II. 8. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

9. Embernek fia, prófétálj, és mondjad: ezt mondja az Úr Isten: mondjad: a' fegyver, a' fegyver megélesíttetett, és meg is tisztíttatott.

10. Hogy áldozatokat öljön, megélesíttetett; hogy fényes légyen, megtisztíttatott: avagy örüljünk-é? holott az én fiam' veszszeje ez, melly minden fát megútál. (h)

(h) Az az, olly éles fegyver, hogy minden fán által mégyen.

11. És adta (i) azt megtisztításra, hogy kézbe fogják: megélesíttetett és megtisztíttatott, hogy adja azt a' megölőnek (k) kezébe.

(i) Tudniillik, az Isten.

(k) Tudniillik, Nabukodonozornak.

12. Kiálts, és ordíts embernek fia; mert ez az én népemen lészen, és Izráelnek minden fejedelmin: ettől a' fegyvertől való rettegések lésznek az én népemen: ezekért üsd meg a' tzombodat. (l) *R.* 7: 27. *R.* 6: 11.

(l) Melly jegyel bánatodat jelentsed: minthogy hirtelen bánatjokban az emberek, mikor elálmélkodnak, szokták kezekkel tzombjokat ütni.

13. Mivelhogy próba ez, mit használ az? (m) avagy a' szablya, melly senkinek nem kedvez, nem volna-é veszszö? azt mondja az Úr Isten. *Ésa.* 1: 5. *Jer.* 6: 28.

(m) Az az, mivelhogy tsak nyomorúsággal próbálom az én népemet, semmit nem használok, avagy nem kell-é azért immár a' veszszö helyett szablyával élnem?

14. Te azért embernek fia prófétálj, és kezeidet üsd egybe, mert a' fegyver három ízbe tér meg, (n) a' megölettetteknek fegyvere, a' megölettetett fejedelmeknek fegyvere, melly az ő titkos házokat is eljárja.

(n) Ezt azért mondja az Isten, mert három ízben pusztíttatott Jérusálem, lásd meg *Jer.* 40: 52. 2. *Kir.* 25:

15. Mert hogy *minden* szív elolvadjon, (o) és sokak elhulljanak az ő kapujokban, vetettem *reájok* fegyver' rettegését: ah, fényes élű ez, és készíttetett az öldöklésre.

(o) Az az, megrettenjen, erőtlen légyen minden bátorság nélkül.

16. (p) Eredj el, tarts jobb kézre, vesd magad' balra, a' hová tekínteted vagyon rendeltetvén.

(p) A' fegyvernek szóll az Isten, mintha azt mondaná: járd el az egész Júdeát, és semmi te előtted meg ne menekedjék.

17. És én is az én kezemet egybetsapom, és megnyúgotom az én haragomat: én Úr szóllottam. (q)

(q) Az az, azt mivelem, hogy az én haragom megtellyesedjék, és rajtok megnyúgodjék.

III. 18. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

19. És te embernek fia, rendelj magadnak két útat, a' mellyen jöjjön a' Babilóniai király' fegyvere: egy földről jöjjön ki mind a' kettő: (r) és válaszd el egyiket, a' két út fejénél, a' városra való útat válaszd.

(r) Az az, mind két út.

20. Egyik útat rendeld, hogy jöjjön a' fegyver Rabbatra, az Ammon' fiai *városokra;* és a' másikat, hogy Júdára és Jérusálemnek kerített városára.

21. Mert a' Babilóniái király két felé ágazott úton áll meg, a' kettős útnak fején, hogy *ott* jövendőt láttasson; nyilainak vasát megfényesítette, (s) megkérdette a' bálvány képeket, megnézte a' májját.

(s) A' pogányoknak szokásaikra néz a' Próféta, kik minekelőtte valamelly nagy dologhoz kezdettek, igyekezték megtudni előre azoknak szerentsés vagy szerentsétlen kimeneteleket. Egy volt az, hogy nyilat lőttek fel a' levegőbe; második, hogy a' bálványokat megkérdezték, a' mellyek által azoknak tsalárd papjaik szóllottak; harmadik az, hogy barmot öltek és annak belső részeit megvisgálták, ha épek és helyekenn voltak-é azok.

22. Az ő jövendölése jobb kéz felé Jérusálemre szolgált; hogy rendeljen hadnagyokat, kik szájokat megnyissák az öldöklésre, (t) hogy felemeljék szavokat nagy kiáltással, hogy faltörő kosokat rendeljenek a' kapukra, hogy töltéseket tsináljanak, és sántzot építsenek. *R.* 4: 2. *R.* 4: 2. *és* 17: 17.

(t) Az az, kik nagy torokkal intsék, bátorítsák népet az ellenség' ölésére.

23. És lészen ő nekik mintha ki hamissat jövendölne ő előttök, mivelhogy esküvést tettenek ő nekik, (u) és ez *a' jövendőmondás* eszekbe juttatja *a' Káldeusoknak* az álnokságot (x), melly miatt megvétetik. (y)

(u) Az az, a' 'Sidók nem hiszik, hogy a' Káldeusok reájok mennek, mivelhogy frigyet vetettek vala a' Káldeusokkal: mellyet osztán Sédékiás király megszege. Némellyek magyarázzák a' Káldeusokról: hogy nem hittenek az ő jövendöléseknek, melly Jérusálemre mutatott, mivelhogy a' Jérusálembeliek nekik megesküttek vala.

(x) A' Sédékiás hamis hitit, mellyel Nabukodonozor királyt megtsalá.

(y) Melly hamis hit miatt, hogy Sédékiás az Isten' nevére hamissan esküt meg, megvészi Jérusálemet az ellenség.

24. Ennekokáért ezt mondja az Úr Isten: mivelhogy (z) eszembe jutott a' ti gonoszságtok, és minden' láttára vagynak a' ti vétkeitek minden tselekedetekben: mivelhogy eszembe jutottatok, kézbe akadtok.

(z) Avagy, eszembe juttattátok a' ti álnokságtokat.

25. Te pedig (a) hamis és hitetlen, óh Izráelnek fejedelme, kinek napja és ideje eljött, hogy vége legyen álnokságodnak:

(a) Érti Sédékiást, ki megszegé hitit, mellyet Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak adott vala.

26. Ezt mondja az Úr Isten: elvészem a' királyi süveget (b) és elvészem a' koronát *fejedről*, ez nem lészen ez: az alázatost felemelem, és a' kevélyt megalázom.

(b) Némellyek papi süvegnek fordítják, de minden kétségnélkül jövendőt mond a' királyi birodalomnak romlásáról, és hogy többé a' korona, melly Sédékiás' fejében vala nem lenne, az az, megszünnék a' birodalom, mellynek utánna lenne a' Messiás' országa.

27. Elfordítom, elfordítom, elfordítom azt (c), és ez nem lészen többé mind addig, míg nem eljő az, a' kié az ítélet, (d) és adom annak.

(c) Tudniillik az országot.

(d) A' Jésus Kristus' országáról való prófétzia. Mintha azt mondaná: elvétetik az ország mind addig, míg amaz igaz király eljő, kinek örökkévaló birodalom adatik. Némellyek értik ezt Nabukodonozorról, kinek az ítélet adaték, az az, kit Isten botsáta Júda' megbüntetésére, és kinek kezébe adá Júda' országát, királlyával Sédékiással együtt.

IV. 28. És te embernek fia prófétálj, és mondjad: ezt mondja az Úr Isten az Ammon' fiairól, és azoknak gyalázatjokról, mondjad azért: a fegyver, a' fegyver kivonatott öldöklésre, megtisztíttatott, hogy megemészszen fényességével.

29. *Azonközben* míg teneked hívságot látnak, és teneked hazugságot jövendölnek: hogy adjanak téged' a' fegyverre a' megöletett hitetlenek nyakokkal egyben, kiknek eljött napjok, (e) az álnokság' végének idején.

(e) Az az, mellyen vége lészen az ő álnokságoknak.

30. *Nemde* viszsza viszem-é *a' fegyvert* az ő hüvelyébe? a' helyen, mellyen teremtettél, a' te lakó földedben ítéllek meg tégedet.

31. És kiontom te reád az én haragomat, az én búsúlásomnak tüzét felfútatom te reád: és adlak tégedet goromba férjfiaknak kezekbe, (f) kik fő mesterek lésznek a' pusztításra.

(f) Az az, ostoba vakmerő pogány nemzet' kezében, kikben semmi Isteni félelem és emberség nintsen.

32. Tűz miatt emésztetel meg; a' te véred lészen a' földön (g), emlékezetben nem jösz (h), mert én Úr szóllottam.

(g) Az az, kiontatik a' földre, az emészti meg.

(h) Az az, soha senki meg nem emlékezik rólad, hogy boszszúkat álljon érted.

XXII. RÉSZ.

A' Jérusálembelieknek kegyetlenségekről, és sokféle nevezetes vétkekről.

ÉS lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván: 2. És te embernek fia, megítéled-é? (a) megítéled-é ez ártatlan vérontó várost: és megjelented-é neki az ő útálatosságit? *R.* 10: 41. 23: 36.

(a) Avagy pártját fognád-é e' vérontó városnak sőt inkább mond meg nekik az ő hamisságokat.

3. Mondjad azért: ezt mondja az Úr Isten: óh te város! ki ő közepette a' vért kiontja: hogy eljőjjön az ő ideje: és a' ki bálványokat tsinált ő maga ellen, hogy magát megfertéztetné. 2. *Kir.* 21: 16.

4. A' te vérontásoddal, mellyet kiontottál vétkeztél: és a' te bálványiddal, mellyeket tsináltál, megfertéztetted magadat, és közelebb hoztad a' te napodat, és jutottál a' te esztendeidig (b) ezokáért adtalak téged' gyalázatúl a' pogányoknak, és megtsúfolásul minden földeknek. *R.* 20: 30, 31. *R.* 5: 14.

(b) Mellyekben tudniillik, fogságra kell vitetned.

5. Kik közel vagynak, és kik távol vagynak tőled, nevetnek téged', ki útálatos nevű lészesz, kinn sok féle romlás lészen.

6. Ímé az Izráel' fejedelmi, kiki mind az ő ereje szerént azon volt te benned, hogy vért ontana ki.

7. Attyokat és annyokat megútálták te benned, a' jövevényen hatalmat tselekedtek te közepetted, az árvát és özvegyet megnyomorították te benned.

8. A' mi nekem szenteltetett, megútáltad, és az én szombatimat megfertéztetted.

9. Tsalárd férjfiak voltak te benned, hogy vért ontanának: és a' hegyeken ettek te benned (c), útálatosságokat

(c), útálatosságokat tselekedtek te közepetted: *R.* 18: 6. 11.

(c) Az az, bálványozók voltak, kik a' hegyeken áldoztak, és ott azzal laktak, a' mit a' bálványoknak áldoztak.

10. Az attyoknak rútságát felfosztották (d) te benned: a' havi betegség miatt való tisztátalan aszszonyt megnyomorították te benned. 3. *Mós.* 18: 8. 3. *Mós.* 18: 19.

(d) Az az, az attyoknak feleségével éktelenül éltek.

11. És kiki az ő felebarátjának feleségével útálatosságot tselekedett: kiki az ő menyét megfertéztette éktelenül: és kiki az ő húgát, az ő attya leányát megszeplősítette te benned. *Jer.* 5: 8. 3. *Mós.* 18: 20. 3. *Mós.* 18: 15. 3. *Mós.* 18: 9.

12. Ajándékokat vettenek el te benned a' vérontásra: usorát és (e) felit vettél fel, és megtsaltad a' te felebarátidat megrontván őket: és elfelejtkeztél én rólam, azt mondja az Úr Isten.

(e) Felpénzt.

13. És ímé egybetsapám az én kezemet a' te telhetetlenségeden, mellyet tselekedtél; és a' te vérontásodon, melly volt te közepetted. *R.* 21: 17.

14. Avagy megállhat-é a' te szíved? avagy a' te kezeid erősek lehetnek-é azokban a' napokban, mikor *ezeket* tselekeszem veled (f)? én Úr szóllottam, és meg is tselekeszem. *R.* 17: 24.

(f) Az az, megállhatjátok-é inkább a' büntetéseket, mellyek következnek reátok.

15. És eloszlatlak titeket a' pogányok közzé, és elhintelek tégedet a' földekre, és véget vetek a' te tisztátalanságodnak, melly benned vagyon. *R.* 12: 17. *H.* 12: 15.

16. És lészesz te magadnak hagyatott örökség (g) a' pogányok' szemek' láttára: és megtudod, hogy én vagyok az Úr.

(g) Az az, eddig én örökségem voltál és gondodat viseltem, de ezután enyim nem lésze z, hanem te magadnak hagylak, megvonván minden gondviselésemet töled: avagy a' 'Sidó íge más jegyzése szerént; és útálatos lészesz magadban.

II. 17. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

18. Embernek fia, az Izráel' házabeliek ollyaténokká lettek nekem, mint a' salak (h), mindnyájan ők ollyak mint az értz, és a' fejér ón, és a' vas, és a' fekete ón a' kementzében: ollyakká lettek mint az ezüst salak.

(h) A' salak jegyzi a' kohban megolvasztatott aranynak, ezüstnek, értznek, vasnak, vagy valami efélének alljáț, seprejét, mellyet kiszoktak a' szemétre vetni; *Esa.* 1: 22.

19. Ennekokáért így szóll az Úr Isten; mivelhogy ollyaténokká lettetek mindnyájan ti, mint a' salak: ímé én egybegyűjtelek benneteket Jérusálem' közepire.

20. A' mint egybe szokták gyűjteni az ezüstöt és az értzet, és a' vasat, és a' fekete ónat, és a' fejér ónat a' koh kementze közepiben, hogy abban felfújják a' tüzet az olvasztásra: így gyűjtelek öszve az én búsúlásomban és haragomban, és vetlek a' kohba és egybeolvasztalak titeket.

21. Egybegyűjtelek azért titeket, és felfúvom az én búsúlásomnak tüzét ti reátok: és egybeolvadtok ő közepette. (i)

(i) Tudniillik Jérusálemben.

22. A' mint egybeolvad az ezüst a' kohban, így olvadtok egyben ő benne: és megtudjátok, hogy én Úr öntöttem ki az én haragomat ti reátok.

III. 23. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

24. Embernek fia, mondjad ő neki: te föld nem tiszta vagy, sem esővel meg nem öntöztetél a' búsúlásnak idején.

25. Pártosok az ő Prófétái ő közepette (k) mint az ordító oroszlán, ki a' ragadományt elragadja, benyelték a' lelkeket (l) gazdagságot és minden drága szépséget hozzájok vettenek: az ő özegyit megsokasították ő benne. *Mát.* 23: 14.

(k) Szóll a' hamis prófétákról, kik pártot ütöttek az igaz Próféták ellen.

(l) Az az, elvesztették hazugságokkal, és sok özvegyet szerzettek.

26. Az ő Papjai az én törvényemet ellopták (m) és a' mi nekem szenteltetett, megfertéztették: és külömbséget nem tettek a' között, a' mi szent és a' mi köz; és válogatást nem tettek a' tisztátalan és a' tiszta között: és az én szombatimtól elrejtették az ő szemeket, és megútáltattam ő köztök. 3. *Mós.* 10: 10.

(m) Tudniillik, a' községtől, az az, tisztek szerént nem tanították a' népet az Isten' törvényére.

27. Az ő fejedelmi ő közepette mint a' ragadozó farkasok, készek a' vérontásra, a' lelkeket elveszteni, a' telhetetlenséget, és nyereséget áhítatoson követni. *Mik.* 3: 11. *Sóf.* 3: 3.

28. Az ő Prófétái mázolnak (n) vala nekik erőtelen sárral, hívságos látásokat tévén, és nekik hazugságot jövendölvén: mondván: így szóll az Úr Isten, holott az Úr nem szóllott *R.* 21: 34.

(n) Lásd meg odafel, 13: 10, 11, 12, 13.

29. A' föld' népe egymást hamissan nyomorgatták, ragadozást tettenek: és a' szükölködőt, és a' szegényt megnyomorították, és a' jövevényt törvénytelen nyomorgatták.

30. És keresék közüllök valakit, ki a' sövényt megépítené, és állana a' törésen én elömbe (o) a' földért, hogy el ne pusztítanám azt; de senkit nem találék. *'Solt.* 106: 23.

(o) Az az, ha ki az én haragomat könyörgésével engesztelné Jérusálem' és Júda' országa ellen.

31. Ennekokáért kiontom ő reájok az én haragomat, és megemésztem őket az én haragomnak tüzével: az ő útokat adom az ő fejekre (p) azt mondja az Úr Isten. *R.* 9: 10. *és* 11: 21. *és* 16: 4.

(p) Az ő gonosz életeknek jutalmát értelmek szerént megfizetem.

XXIII. RÉSZ.

Áhola és Áholiba két parázna aszszonyok' nevek alatt panaszolkodik az Isten Samaria és Jérusálem' lelki paráznaságáról, az az, bálványozásáról. Egybevetvén, szemtelenebbnek mondja Jérusálemnek, hogy nem Samariának paráználkodását. Prófétál Jérusálem' elpusztulásáról. Mind a' két parázna aszszonynak fertelmességét, és azoknak veszedelmeket veti elő.

ÉS lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván: 2. Embernek fia, két aszszony vala, kik egy anyától valának. (a)

(a) Érti a' Júda' és Izráel' országát, kik egy atyától anyától valók, és egy népek voltak Roboámig.

3. Ezek Égyiptomban paráználkodának (b); az ő iffjúságokban adák magokat paráznaságra, ott szorongatták az ő emlőjöket, és ott rontották meg az ő szűzességeknek emlőit. *R.* 20: 8.

(b) Érti a' lelki paráznaságot az az, a' bálványozást, az Égyiptombeli bálványoknak tiszteleteket.

4. Továbbá azoknak nevek: Áhola a' nagyobbik, és annak húga, Áholiba: és ezek enyimekké lettek vala, és szülének fiakat és leányokat: ezeknek nevek, Samaria Áhola (c) és Jérusálem Áholiba.

(c) Áhola, az az, ő maga sátora, ennek nevezi Samariát mivelhogy elszakadván az Isten' sátorától, a' borjú képnek ő magok emelének sátort. Áholiba, az az, én sátorom ő közte, ennek nevezi Jérusálemet mivelhogy ott vala az Isten' temploma.

5. És paráználkodék Áhola én alattam (d) és felgerjede az ő szeretőihez a' közel való Síriabeliekhez. (e)

(d) Az az, mikor magamnak jedzettem volna.

(e) Nem közel volt Samariához Assíria, mondja azért közelvalóknak, mivelhogy erkölcsel közelvalók, az az, hasonlatosok voltak.

6. Kik viola színű selyem ruhában öltözének vala, fejedelmek és fő tisztartók, kívánatos iffjak valának mindnyájan, lovagok, kik lovakon hordoztatják magokat:

7. Annakokáért paráználkodék ő velek, az Assíriabeli minden válogatott iffjakkal; és mindenekkel, a' kiket megszerete, minden ő bálványokkal megfertézteté magát.

8. De az ő paráznaságit is, mellyeket vett volt az Égyiptombeliektől, el nem hagyta: mert ő vele háltanak az ő iffjúságában, és ők tapogatták az ő szűzességének emlőit, és kiöntötték az ő paráznaságokat ő reá.

9. Ennekokáért adtam őtet az ő szeretőinek kezekbe: az Assur' fiainak (f) kezekbe, kiket megszeretett vala. 2. *Kir.* 17: *és* 18:

(f) Az az, az Assíriabelieknek.

10. Azok mutaták ki az ő mezítelenségét; fiait és leányit elvivék, és ő magát fegyverrel ölék meg, és lőn hírek az aszszonyoknak, és tőnek ítéleteket ő benne. (g)

(g) Az az, megbünteté Isten őket az Assíriabeliek által.

11. És látá az ő húga Áholiba: és meghaladá tisztátalan szeretettel őtet (h) és az ő paráznaságival az ő nénnyének paráználkodásit.

(h) Tudniillik Samariát.

12. Az Assur' fiait megszerette, a' fejedelmeket, a' közel (i) való hadnagyokat, kik mindenféle szépségben öltöznek, kik lovagok, lovakon hordoztatják magokat, mindnyájan kellemetes iffjak. 2. *Kir.* 16: 7.

(i) Közelvalóknak mondja vagy azért, hogy erkölcsel voltak közelvalók, a' mint megmondánk; vagy azért, hogy a' szomszéd Síriát elfoglalták vala, 2. *Kir.* 15: 19.

13. És látám, hogy megfertéztetett; egy úton indultak mind ketten.

14. És az megbővité az ő paráznaságit: mert hogy látá a' megírott férjfiakat a' falon, a' Káldeusoknak képeket kijegyezve miniummal:

15. És hogy pártaövek vagynak derékokon, és festett patyolatok az ő fejeken mindeniknek tekínteti mint fejedelmeké; és hasonlók a' Babilóniai fiakhoz, kiknek születéseknek földe Káldea.

16. Ezeket megszereté szemeivel megtekíntvén *őket:* és botsáta követeket ő hozzájok a' Káldeusok' földökre.

17. És bemenének ő hozzá a' Babilóniai fiak a' szeretetnek ágyas házába, és megfertézteték őtet az ő paráznaságokkal: és ez is magát azokkal megfertézteté, és elméne az ő lelke azoktól. (k)

(k) Az az, végtére megűtálák az Assíriabelieket.

18. És kijelenének az ő paráználkodási, és kinyilatkozék az ő rútsága: ezokáért eltávozék az én lelkem ő tőle (l) miként az ő nénnyétől az én lelkem eltávozott vala.

(l) Az az, elszakada minden jó kedvem tőle, és akaratom; az Isten szóll és panaszolkodik itt.

19. És megsokasítá az ő paráználkodásit, megemlékezvén az ő iffjúságának idejéről, mellyben paráználkodott vala Égyiptom' földében.

20. És megszereté az ő szeretőit; kiknek testek *ollyan mint* a' szamarak' testek, és az ő folyások *mint* a' lovak' folyása. (m)

(m) Érti a' bálvány imádásban való bújálkodást, mellyet a' pogányokban követtek a' Júda' országabeliek.

21. És megemlékezél a' te iffjúságodnak útálátosságáról, mikor tapogatták Égyiptomban a' te emlőidet hogy megrontanák a' te iffjúságodnak emlőit.

II. 22. Ennekokáért Áholiba, így szóll az Úr Isten': ímé én feltámasztom a' te szeretőidet te ellened, azokat a' kiktől elszakadott a te lelked, és te reád hozom őket minden felől:

23. A' Babilóniai fiakat, és minden Káldeabelieket, tisztartókat, fejedelmeket, és hadviselőket, és minden Assíriabelieket ő velek: kívánatos iffjakat, hadviselőket és fejedemeket, kik mind jeles vitézek és nevezetessek, és lovagok *lésznek* mindnyájan.

24. És jönek te reád kotsikkal, szekerekkel és kerékkel, és népeknek sokaságával, környülvésznek téged' minden felől dárdákkal, paizsal, és sisakkal, és adok nekik hatalmat az ítéletre, és megítélnek téged' az ő ítéletek szerént. (n)

(n) Az az, megbüntetnek az ő kedvek szerént.

25. És vetem az én megbúsult haragomat te ellened, és tselekesznek te veled búsulással, a' te orrodat, füleidet elmetélik (o), és a' te népednek allja fegyver miatt hull el: fiaitokat és leányitokat elviszik *fogságra*, és a' te megmaradott részed tűz miatt emésztetik meg.

(o) A' mint szokták a' parázna aszszonyt megbüntetni mivelhogy te is nagy lelki paráznaságnak, a' bálványozásnak adtad volt magadat.

26. És megfosztanak téged' a' te ruháidtól, és elveszik a' te ékességidet. *R.* 16: 39.

27. És véget vetek a' te útálatosságodnak, és paráznaságodnak *mellyet hoztál* Égyiptom' földéből: és szemeidet reájok fel nem emeled, és többé Égyiptomról meg nem emlékezel.

28. Mert így szóll az Úr Isten: ímé én eladlak téged' azok' kezekbe, a' kiket gyűlölsz, a' kiktől elszakadt a' te lelked.

29. És gyűlölséggel tselekesznek te veled, és minden te munkádat elveszik, és mezítelen és ruhátlan hagynak téged', és nyilván lészen a' te paráznaságidnak rútsága, és a' te útálatosságod, és a' te paráználkodásid. *R.* 16: 39.

30. Tselekeszem ezeket veled, mivelhogy paráználkodtál a' pogányok után, mivelhogy megfertéztetted magad azoknak bálványokkal.

31. A' te nénéd után jártál, és adom az ő poharát a' te kezedbe. (p)

(p) Az az, úgy büntetlek tégedet mint Samariát.

32. Így szóll az Úr Isten: a' te nénéd' poharát megiszod, melly mély és széles; hogy megnevettessél és tsúfoltassál, nagy széles a' pohár.

33. Részegséggel és bánattal megtelsz: *az az,* pusztaságnak és elpusztulásnak poharával, a' te nénédnek Samariának poharával.

34. Megkell innod azt, és felhajtod, *és az ő*

tserepit elrontod (q), és szaggatod a' te emlöidet: mert én szóllottam, azt mondja az Úr Isten.

(q) Tudniillik a' nagy keserüség miatt.

35. Ennekokáért ezt mondja az Úr Isten: mivelhogy elfelejtkeztél én rólam, és vetettél engem' hátad megé; te is hordozd a' te útálatosságodat és paráznaságidat. (r) *Jer.* 2: 32. *és* 3: 21. *és* 13: 25. *és* 18: 15. *R.* 22: 12.

(r) Az az, büntetését a' te bálvány imádásodnak.

III. 36, És monda az Úr énnekem: embernek fia, avagy nem ítéled-é meg Aholát és Aholibát, hogy hirdessed nekik az ő útálatosságokat? *R.* 20: 4. *és* 22: 2.

37. Mert paráználkodtak, és vér vagyon az ő kezekben: és az ő bálványokkal paráználkodtak: és effelett fiokat is, kiket szültenek vala énnekem, általvitték a' tüzön ő nekik (s) megemésztésre.

(s) Az az, megáldoztak a' bálványoknak, tüzzel azokat megégetvén.

38. Sőt ezt is tselekedték velem: megfertéztették az én szent helyemet azon a' napon, és az én szombatimat megundokították. *R.* 22: 8.

39. És mikor megáldozták az ő fiaikat az ő bálványoknak, be mennek vala az én szent helyembe azon a' napon (t), hogy megfertéztetnék azt: és ímé így tselekedtek az én házamban. *R.* 16: 21. 2. *Kir.* 21: 4.

(t) Tudniillik, a' melly napon áldoztak a' bálványoknak.

40. Sőt még annakfelette, hogy elküldöttek a' meszszünnen jövő emberekhez, kik a' követek' szavára mindjárást eljönek, kiknek kedvekért megmosódál, kenettel megkenéd ortzádat, és felékesítéd magadat ékességgel.

41. És ülél ékes ágyra, és asztal készítteték az ágy előtt, és tevéd arra az én meggyújtott tömjénemet (u) és az én olajomat: *Péld.* 7: 17.

(u) Az az, drága jó illatokkal megékesítéd a' te ágyadat, és asztalodat.

42. És lön annál *az asztalnál* örvendező sokságnak szava, és hogy megsokasíttatnának a' férfiak, hozatának Sababeliek is a' pusztából, kik adának karra való ékességeket az ő kezekre, és ékes koronát az ő fejekre. (x)

(x) Vagy így, kik az ő kezeket arany peretzekkel, és fejeket koronával megékesíték. Mellyel nem egyebet jelent; hanem hogy Ahola és Aholiba nem elégedtek meg azzal, hogy az Assíriabeliekkel és Égyiptombeliekkel paráználkodtak, hanem a' Sabeusokkal is paráználkodtak.

43. És mondék annak a' ki elaggott immár az ő paráznaságiban: immár elfogynak az ő paráználkodási: de ő nem akara megtérni.

44. És bemenének ő hozzá, mint valaki menne a' parázna aszszonyhoz, úgy mentek be Aholához és Aholibához, ez útálatos aszszonyokhoz.

45. És az igaz férjfiak megítélik őket paráznáknak és vérontóknak ítéletivel (y) mert paráznák és vér vagyon az ő kezekben, *R.* 16: 38.

(y) Az az, ugyan azon büntetés alá ítélik, a' melyre méltók a' paráznák és gyilkosok, az az, halálra: a' kiben valami igazságnak értelme vagyon: szóll pedig a' Babilóniabeliekről, kik az Isten igaz ítéletinek és büntetésinek, kiszolgáltatói valának.

46. Mert így szóll az Úr Isten: hozok ő reájok gyülekezetet, és adom őket megindúlásra (z) és ragadományra:

(z) Az az, fogságba vitelre, avagy gyötrelemre.

47. És a' gyülekezet megkövezi őket, és kivágják őket az ő fegyverekkel: az ő fiokat és leányokat megölik, és az ő házokat tüzzel égetik meg. *R.* 16: 38, 40. *R.* 16: 41.

48. És megszüntetem az útálatosságot a' földről (a) és tanúlnak minden aszszonyok (b) és nem kezdenek tselekedni a' ti útálatosságtok szerént.

(a) Avagy, kitörlöm, hogy vége legyen.

(b) Az az, több egyébb szomszéd nemzetségek is tanúlhatnak rólatok.

49. Adják azért a' ti útálatosságtokat ti reátok (c) és a' ti bálványitoknak vétkeit viselitek: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr Isten.

(c) Az az, megbüntetnek titeket a' ti gonoszságtoknak érdeme szerént.

XXIV. RÉSZ.

A' felforrott fazékon példázza Jérusálem' megégését. Az Ézékiel' megholt felesége' példája: kit megmagyaráz a' Próféta.

ÉS lön az Úr' beszéde én hozzám, a' kilentzedik esztendőben, a' tizedik hóban, ugyan azon hónak tizedik napján, mondván:

2. Embernek fia, írd meg magadnak ennek a' napnak nevét, *mert* ezen a' napon közelgetett a' Babilóniai király Jérusálemhez. (a)

(a) Az az, e' napon kezdte megszállani Jérusálemet. Káldeában vagyon Ézékiel Próféta, a' mi Júda' országában esett, ugyan azon nap arról szóll távól lévén azoknak, a' kik vele együtt ott a' fogságban valának, hogy megesmértessék igaz Prófétának lenni.

3. És vess példabeszédet az engedetlen ház ellen, és mondjad nekik: ezt mondja az Úr Isten: tégy fazekat (b), tégy fazekat *a' tűzhöz*, és tölts vizet belé.

(b) A' példa beszédnek magyarázatja ez: a' fazék Jérusálem: a' bele öntött víz, hoszszú szállása a' városnak: mint hogy sok ideig mégyen párája a' víznek a' tűznél, a' tűz a' Káldeusok' serege, és a' mellett sok külömb külömb féle nyomorúság a' megszállásban, a' sok darab hús, a' Sidóknak sokasága, kik akkor a' megszállott városban voltanak, a' velöskontzok, a' fő méltóságbeli emberek. A' jó kövér választott juhok a' népnek gazdagi, a' mint majd magyarázatja következik.

4. Gyűjts belé való darabokat, minden jó darabot, lapotzkáját, és tzímerét, és töltsd meg válogatott velös kontzokkal.

5. Végy választott juhokat is, és gyűjtsd meg a' tsontokat is a' *fazék* alatt: forrald azt erösen, főzzétek el a' tsontokat is ő benne.

6. Ennekokáért így szóll az Úr Isten: jaj a' vérontó városnak, a' fazéknak, mellynek tajtéka benne vagyon (c) és belőle a' tajték ki nem ment: darabonként, darabonként szedd ki belőle, ne essék sors reá. (d)

(c) A' tajték a' Jérusálembeliek' nyilván való gonoszságai, minthogy a' tajték a' lévnek alja és fenn lábbad: mint a' bálványozás, vérontás, és egyébb vétkek, mellyek a' fazékban Jérusálemben maradtak, mert belőle ki nem tisztúlt, ki nem tért.

(d) Az az, a' Jérusálemben valóknak holt testek minden válogatás nélkül kihányatnak a' város körül való árkokba.

7. Mert az ő vérontása ő közepette volt, a' magas tiszta kőre öntötte azt: nem öntötte azt földre (e), hogy porral befedné.

(e) Az az, a' Prófétáknak és az igazaknak ártatlan véreket nyilván mindenek' láttokra kiöntötte nagy bátorsággal, nem titkolván gonoszságit.

8. Hogy felindítaná a' haragot a' boszszúállásra: *én is azért* vetettem az ő vérét a' magos kőre, hogy be ne fedeztessék.

9. Ennekokáért így szóll az Úr Isten: jaj a' vérontó városnak, én is nagy tüzet rakok. (f)

(f) Az az, tüzet támasztok Jérusálemben, mellyben a' nagy főzés miatt, az az a' hoszszú megszállás miatt mind azok semmivé lésznek, a' kik benne lésznek; mind a' város hamuvá lészen.

10. Bővön rakom reá a' fákat, meggyújtom a' tüzet, a' húst tellyességgel elfőzöm, ízi szerszámát megadom, és tsontjai elégnek.

11. És tészem *a' fazekat* üressen az ő tüzére, hogy elhevüljön, és megégjen az ő feneke, és egyben olvadjon ő benne az ő undoksága, megemésztessék az ő tajtékja. (g)

(g) Az az, hogy meghaljanak és elveszszenek az ő gonoszságokban, és undokságokban.

12. Hazugságokkal fárasztotta magát, és belőle ki nem ment az ő sok tajtékja, *ezokáért* tűz miatt emésztetik meg az ő tajtékja.

13. A' te tisztátalanságodban *vagy még is*, *az az*, a' te vétkedben: és mivelhogy tisztogattalak tégedet (h) és meg nem tisztúltál a' te tisztátalanságodból, többé meg nem tisztúlsz, míg meg nem nyúgotom az én haragomat te rajtad.

(h) Tudniillik, intvén az én prófétáim által, hogy kitisztúlnál a' te gonoszságidból.

14. Én Úr szóllottam: eljött *az idő* és megtselekeszem, hátra nem állok *benne*, és nem kedvezek, és meg nem bánom: a' te útaid és tselekedetid szerént ítélnek meg tégedet, azt mondja az Úr Isten. *R.* 5: 14. *R.* 23: 24

II. 15. És lön az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

16. Embernek fia, ímé én elvészem töled tsapással a' te szemeidnek kívánságát, (i) ne sirasd *ötet* se ne jajgasd, se könyved ne menjen rajta.

(i) Az az, a' te szerelmes feleségedet, a' mint nyilvábban megtetszik alább, v. 18. elvészem hirtelen halállal.

17. Fohászkodván vesztegséggel légy, és halottakon való sírást ne tégy, (k) a' te főre való ékességedet kösd fel magadra, és saruidat vedd lábaidba, és felső ajakadat be ne fedezd, és férjfiaknak kenyereket ne egyed.

(k) Tsak azt akarja mondani, hogy feleségét ne gyászolja és a' mint akkor szokták vala a' gyászolók, az ő bajuszát be ne fedje és barátitól küldött eleséget vígasztalásnak okáért meg ne egyék.

18. Szóllék azért reggel a' népnek, és estvére meghala az én feleségem: és reggel úgy tselekedém, a' mint megvala hagyva énnekem.

19. És monda nekem a' nép: avagy nem jelented-é meg minekünk, mit jegyezzenek ezek minekünk, a' mit te tselekeszel?

20. És mondék ő nekik: az Úr' beszéde volt én hozzám, mondván:

21. Mond meg az Izráel' házának: ezt mondja az Úr Isten: ímé én megfertéztetem az én szent helyemet (l), a' ti erősségteknek kevélységét, a' ti szemeiteknek kívánságát, és a' ti lelketeknek kedvezését, a' ti fiaitok és leányitok, kiket el kell hagynotok, fegyver miatt hullanak el.

(l) Az az, megengedem fertéztetni a' templomot, a' várost, az országot, fejedelemséget és mindent valami nálatok kedves és valamihez bíztok.

22. És tselekesztek a' mint én tselekedtem felső ajakatokat be nem fedezitek, és embereknek kenyereket nem eszitek.

23. És a' ti főre való ékességitek nem lésznek a' ti fejeteken, és saruitok a' ti lábaitokban: nem jajgattok, sem nem sírtok, hanem elszáradtok a' ti álnokságitok miatt, és nyögve fohászkodtok egymásra. *R.* 4: 17.

24. És lészen tinektek Ézékiel jegyül: mind azok szerént a' miket tselekedett, ti is úgy kezdetek tselekedni: mikor ez eljő, akkoron tudjátok meg, hogy én vagyok az Úr Isten. *R.* 12: 6.

25. És te embernek fia, nemde az időben mikor elveszem tölök az ő erősségeket, az ő ditsősségeknek örömét, az ő szemeknek kívánságát, az lelkeknek gyönyörűségét, az ő fiokat és leányokat:

26. Az időben *azért* avagy nem jő-é te hozzád a' ki elszalad, hogy teneked hírt mondjon?

27. Az időben megnyittatik a' te szád azzal, a' ki elszaladott, és szóllasz, és többé meg nem némúlsz (m); és lészesz ő nekik tsudául, és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

(m) Az az, a' hírmondó mikor megkezdi beszélleni a' városnak tsudálatos és iszonyú romlását, akkor nagy bátorsággal szóllhatsz a' népnek, ez engedetlen és vakmerő népnek, hogy ímé mind ezeket megmondottam vala, még az előtt tinektek, de nem hivétek az én beszédimnek.

XXV. RÉSZ.

E' Részben prófétál elöször az Ammoniták ellen, kik Jérusálem' romlásán örültenek. Azután Moáb és Seír ellen. Az Idumeabeliek ellen, és a' Filisteusok ellen.

ÉS lön az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

2. Embernek fia vesd a' te ortzádat az Ammon' fiaira, és prófétálj ő ellenek. *Jer.* 49: 1.

3. És mondjad az Ammon' fiainak: halljátok meg az Úr Isten' beszédit; így szóll az Úr Isten: mivelhogy (a) hahát mondál te az én szent helyemen, hogy megfertéztetett, és az Izráel' földén, hogy elpusztíttatott, és Júda' házán, hogy fogságra mentek:

(a) Az az, Hahotát ütöttél, örültél.

4. Ezokáért adlak én tégedet a' napkeleti fiaknak (b) örökségül, és helyheztetik az ő palotájokat te benned, és az ő lakóhelyeket vetik te benned: ők eszik a' te földed' gyümöltsét, és iszszák a' te tejedet.

(b) Az az, a' Persia és Médiabelieknek.

5. És adom Rabbát (c) istállóúl a' tevéknek és Ammon' tartományát feküvő helyül a' barmoknak, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

(c) Az Ammon nemzetnek fő városát.

6. Mert így szóll az Úr Isten: mivelhogy kezeddel tapsoltál, és láboddal toppantottál, és örülsz lélekből minden te pusztításodról Izráel' földén:

7. Ennekokáért ímé én kinyújtottam az én kezemet te reád, és adlak téged' ragadományul a' pogány népeknek, és kiváglak téged' a' népek közzül, és elvesztlek téged' a' földekről, és eltöröllek téged', és megtudod, hogy én vagyok az Úr.

II. 8. Ezt mondja az Úr Isten: mivelhogy Moáb és Seír azt mondta: ímé Júda' háza is ollyan mint minden pogány népeké: (d)

(d) Az az, úgy elhagyatott Istentől, semmit nem külömböz a' több népektől, akármint kérkedjék istenével.

9. Ezokáért ímé én megnyitom Moáb' oldalát, (e) a' városokról *elkezdvén*, azokról tudniillik az ő városokról, mellyek vagynak az ő legvégső részén: *az az*, a' kívánatos földet, Bethjesimot, Baálmeont, és Kirjátáimot: *Jos.* 12: 3.

(e) Az az, legerősebb részeit, mellyeken az ellenség bemehessen.

10. A' napkeleti fiakat *hívom* az Ammon' fiai ellen, és adom ötet örökségül, úgy hogy emlékezetben se legyenek az Ammon' fiai a' pogányok között. *R.* 21 : 37.

11. Moáb' nemzetin is ítéleteket tészek, és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

III. 12. Így szóll az Úr Isten: mivelhogy Édom boszszúállást tselekedett, boszszúját megállván Júda' házán, és vétkezvén vétkeztenek, és boszszújokat megállották ő rajtok.

13. Ezokáért így szóll az Úr Isten: kinyújtom az én kezemet Édomra, és kivágom ő belőle az embereket, és a' barmokat, és vetem ötet pusztaságra Téman *városától* fogva, és Dedanig fegyver miatt hullanak el.

14. És boszszúmat megállom Édomon az én népemnek Izráelnek keze által (f) és tselekesznek Édomon az én búsúlásom szerént, és az én haragom szerént, és megesmérik az én boszszúállásomat, azt mondja az Úr Isten.

(f) Az az, azon ellenség által, melly által az Izráelt megbüntettem.

IV. 15. Így szóll az Úr Isten: mivelhogy a Filisteusok boszszúból tselekedtek *Izráellel*, és boszszújokat megállották lélekből való pusztítással, hogy elvesztenék örök gyülölséggel:

16. Ezokáért ezt mondja az Úr Isten: ímé én kinyújtom az én kezemet a' Filisteusokra, és kivágom a' Kereteusokat (g), és elvesztem a' tenger' partján *lakóknak* maradékaikat.

(g) Palestínában avagy a' Filisteusok' földében fő nemzetség vala ez a' tenger felöl.

17. És tselekeszem ő rajtok nagy boszszúállásokat, haragból való sanyargatásokkal, és megesmerik, hogy én vagyok az Úr, mikor boszszúmat megállom ő rajtok.

XXVI. RÉSZ.

Prófétál Tírus' elpusztúlása felöl: mivelhogy tsúfolták Jérusálem' romlását: a' sok féle kereskedők' álmélkodások Tírus' romlásán.

ÉS lőn a' tizenegyedik esztendőben, annak a' (a) hónak első napján, lőn az Úrnak beszéde én hozzám, mondván:

(a) Az ötödik hónapot érti, Június ez mi nálunk.

2. Embernek fia, mivelhogy ezt mondá Tírus Jérusálemről: ha ha, eltöretett a' népeknek kapujok, én reám fordúlt *az ő kereskedése*, megtelek *drága árúkkal*, *mert* elpusztúlt:

3. Ezokáért így szóll az Úr Isten: ímé én Tírus te reád *megyek;* és viszek fel te reád sok pogány nemzeteket, miként a' tenger felemelkedik az ő habjaival.

4. És elhánják Tírusnak kőfalait, és az ő tornyait elrontják, és levonszom az ő porát ő róla, és tészem ötet kösziklává. (b)

(b) Az az, tsak úgy marad, mint egy kopár kőszikla magának, minden épület és földi termés nélkül, a' földet és épületeit a' tengerbe aláhányatom.

5. A' tengerben való varsáknak megvetésekre való hely lészen (c) mert én szóllottam, azt mondja az Úr Isten: és lészen ragadománynyá a' pogányoknak.

(c) Az az, halászok' helyévé tészem Tírust.

6. És az ő leányi, kik a' földön vagynak (d) fegyverrel ölettetnek meg: és megesmerik, hogy én vagyok az Úr.

(d) A' Tírus' leányin érti, az ahoz tartozó városokat, falukat, és abban lakozókat, mert az országban, tartományban a' fő város ollyan a' hozzá hallgató több városokhoz falukhoz mint az anya az ő leányihoz képest.

7. Mert így szólla az Úr Isten: ímé én elhozom Tírus ellen Nabukodonozort a' Babilóniai királyt, északról, a' királyoknak királlyát: lovakkal és szekerekkel, és lovagokkal, és nagy gyülekezettel és néppel.

8. A' te leányidat, (e) kik vagynak a' te földeden, fegyverrel öli meg: és te ellened sántzot vét, és föld töltést rak, és emel te ellened paist. (f)

(e) Az az, a' te hozzád tartozó városidat faluidat, az az, az abban lakozókat; mint odafel vers. 6.

(f) Az az, viszen reád paisos sereget.

9. És lövő szerszámokat készit te ellened, és a' te tornyaidat lerontja az ő törő szerszámival.

10. Az ő lovainak soksága miatt belep tégedet azoknak pora: a' lovagoknak, és kerekeknek, és szekereknek tsattogások miatt megindulnak a' te kőfalaid, mikor bemégyen a' te kapuidon, úgymint elromlott városnak bemenetelin.

11. Az ő lovainak körmeivel tapodja minden te útszáidat: a' te népedet fegyverrel öli meg, és a' te erősségednek felállatott köveit a' földre veti le. *Ésa.* 5: 28. *Jer.* 47: 3.

12. És prédára hányják a' te gazdagságidat, és elragadozzák a' te árúidat, és lerontják a' te kőfalaidat, és a' te kívánatos házaidat elrontják, és a' te köveidet, és fádat, és porodat a' víz' közepire hányják. (g)

(g) Az az, kőből fából és földből tsinált alkotmányidat.

13. És megszűntetem a' te éneklésidnek sokságát, és a' te hegedűidnek zengése többé nem hallatik. *Ésa.* 24: 8. *Jer.* 7: 34. *és* 16.

14. És teszlek téged' síma kösziklává, varsáknak vető helye lészesz; és többé meg nem építtetel: mert én Úr szóllottam, (h) azt mondja az Úr Isten.

(h) Tudniillik, illyen nagy ditsőséggel és hatalommal, mert jóllehet megépítették minekutánna azt elrontá Nagy Sándor mint megtetszik a' Krittus' fenyegetéséből is. *Mát.* 11. *Tsel.* 12. de azután szárazon építtetett volt nem vízen.

II. 15. Így szóll az Úr Isten Tírusnak: avagy a' te romlásodnak zuhanása miatt, mikor a' te sebesseid kiáltanak, mikor a' te benned valók öltön ölettetnek, avagy akkor nem indulnak-é meg a' szigetek?

16. És leszállanak az ő drága székekből a' tengeren való fejedelmek (i) és elvetik az ő felső ruhájokat, és az ő külömbkülömb színű ruhájokat levetik, eliszonyodnak, a' földön űlnek, és rettegnek minden szempillantásra, és elálmélkodnak te rajtad.

(i) Avagy a' tenger mellett való fejedelmek.

17. És siralmas éneket tesznek felszóval rajtad, és mondnak teneked: mimódon veszél el, ki a' tengerek között lakol vala, illyen híres neves város? melly a' tengeren erőss vala, ő és az ő lakozói, kik félelmekre valának mind azoknak, kik a' tenger mellett lakoznak. *Jel.* 18: 9.

18. Mostan megfélemlenek a' szigetek a' te romlásodnak idején, és megrettennek a' tengerben való szigetek a' te kimenésed miatt. (k)

(k) Az az, számkivetésre való meneteled miatt.

19. Mert azt mondja az Úr Isten: mikoron tészlek téged' elpusztúlt várossá, mint a' melly városokat nem laknak, és mikor felhozándom te reád a' nagy mélységet, és beborítnak téged' sok vizek.

20. És levonszlak téged' azokkal, kik a' koporsóba leszállanak a' régen megholt néphez, és helyheztetlek téged' a' földnek alsó részébe

(l) mint sok időktől fogva való pusztaságokba, azokkal, kik a' koporsóba leszállanak, úgyhogy többé senki ne lakjék rajtad, és minekutánna megmutatom az én ditsőségemet az élőknek földén. (m)

(l) Az az, a' koporsóban, a' földnek gyomrában.

(m) Az az, minekutánna megszabadítom az én népemet, hogy megjelentsem hatalmasságomat.

21. Megemésztlek téged', (n) és nem lészesz: és kerosnek téged', és többé örökké meg nem találtatol, azt mondja az Úr Isten.

(n) Vagy, nagy félelemre adlak tégedet, hogy tudniillik rettentő példa légy mindeneknek.

XXVII. RÉSZ.

A' Próféta' sírása Tírus' romlásán, és elpusztúlásán. A' Tírusnak sok gazdag és külömbkülömbféle kereskedését írja meg. Tírus' hirtelen való romlása.

ÉS lőn az Úrnak beszéde én hozzám, mondván: 2. Te pedig embernek fia, tégy sírást Tíruson:

3. És mondjad Tírusnak, melly lakik a' tenger' révhelyein, sok népek között kereskedik nagy sok szigetekre: így szóll az Úr Isten: Tírus, te mondtad: én tökélletes szépségben vagyok.

4. Hogy a' tengernek közepette vagynak a' te határid, (a) a' te építőid, hogy tökélletessé tették a' te ékességedet.

(a) Az az, ezzel kérkedel, hogy tengerrel, erős kőfalakkal, tornyokkal vétettél környül.

5. A' Senír' hegyéről való jávor fából építették teneked minden hajóidat, Libánusból hoztak tzédrus fákat, hogy teneked árbotzfát tsinálnának.

6. Básánbeli tserfákból tsinálták a' te evezőidet, az evező ülő helyeket, Kittim' szigetiből való Elefánt tetemből tsinálták az Assíriabeliek. *Ésa.* 2: 13.

7. Égyiptombeli külömbkülömbféle színű selyemből volt a' te kiterjesztett vitorlád: Elísa szigetiből való sárga és szederjes színű selyemből volt a' te hajódnak borítékja.

8. Sídonba és Árvádba lakozók voltak teneked evezőid: a' te böltseid, te Tírus, kik te benned vagynak, azok voltak a' te kórmányosid.

9. Gébálbeli vének, és abban való böltsek építették meg te benned a' te hasadékidat: minden tengeren való hajók, és azoknak evezői valának te benned a' te kereskedésednek üzésében.

10. Persiabeli és Lídiabeli és Afrikabeli *férjfiak* valának a' te seregedben jeles hadakozó férjfiak: paisokat és sisakjokat felfüggesztették te benned: ezek szerzették *neked* a' te ékességedet.

11. Az Árvád' fiai a' te seregeddel valának a' te kőfalaidon köröskörül, és Gamadéusok valának (b) a' te tornyaidban: az ő paizsokat felfüggesztették a' te kőfalaidon köröskörül: ezek tették tökélletessé a' te szépségedet.

(b) Gamadim vagyon a' Sidóban, melly néven némellyek a' Kappadótziabelieket értik, némellyek pedig Pigmeusoknak, az az, apró, törpe embereknek fordítják.

12. Társis volt a' te kereskedő társad, az ő sok gazdagsága miatt: arannyal, vassal, fejér és fekete ónnal kereskedet a' te sokadalmidban.

13. Jónia, Túbal és Mések, ezek voltak a' te közösid: rab embereket és értz edényeket árultak a' te sokadalmidban.

14. (c) Togárma házából lovakat és lovagokat és öszvéreket árultak a' te vásárodon.

(c) Az az, Frígia tartományából: most a' Sidók Török országot Togormának nevezik.

15. A' Dédán' fiai voltak a' te kereskedőid, sok szigetekkel volt a' te kereskedésed: Elefánt tetemből való szarvakat, és pávákat adnak vala teneked ajándékban.

16. Síria is közösöd volt teneked a' te szép marháidnak sokasága miatt: Smaragdal, bársonnyal, és külömbkülömbféle színű ruhákkal, és bíborral, és korálissal, és drága kövekkel, mellyeket árultak a' te sokadalmidban.

17. Júda' is és Izráel' földe közösid voltak teneked: Minnit' és Pannág' földéből való gabonából és mézből és olajból, és terjékből, (d) mellyeket árultak a' te sokadalmadban.

(d) Avagy balsamom drága kenetből.

18. Damaskus is közösöd volt teneked a' te drága míveidnek soksága miatt, és a' te sok gazdagságid miatt; Helbonbeli borban és fejér gyapjúban.

19. Dán pedig és Görög ország hordanak a' te sokadalmadra tiszta vasat, Kásia és Kalamus volt a' te sokadalmadon.

20. Dédan volt a' te közösöd drága posztókban szekerekre. (e)

(e) Az az, szekerek' ékességekre.

21. Arabia és Kédárnak minden fejedelmi ... *tak* a' te kereskedő társaid, juhokkal, kosokkal, bakokkal kereskedtél ő velek.

22. Sába és Rahémabeli árosok voltak a' te közösid, minden féle drága illatú állatokban, és minden drága kőben és aranyban te veled kereskedtek.

23. Hárán, és Kanné és Éden, Sébabeli kereskedők: Assíria és Kilmád a' te kereskedő társad.

24. Ezek a' te közösid minden féle árúkban: sárga és külömbkülömb féle színű ruhákban, kötelekkel egybekötöztetett drága ruháknak szekrényiben, és arany lántzokban, a' te sokadalmadban.

25. A' Társis' fő hajói voltak a' te kereskedésedben: és megtelél, és felette igen meggazdagúlál a' tengerek között.

II. 26. Mély vizekre vittek téged' a' te evezőid (f), a' napkeleti szél megronta téged' a' tenger' közepette. *R.* 17: 10.

(f) Hasonlítja Tírust a' hajóhoz, melly a' mély tengerre mégyen és a' széltől elrontatik.

27: A' te gazdazdagságid, és sokadalmid, kereskedésed, evezőid, és kórmányosid: a' te hasadékidnak megépítői: és kereskedisedben való társaid, és minden hadakozó férjfiak, kik te benned valának, és minden te benned való sokaság, beesnek a' tengernek közepire a' te romlásodnak idején. *Jel.* 18: 9.

28. A' te hajósidnak kiáltásokra megrettennek a' hostátok. (g) *R.* 26: 10. 15.

(g) Érti a' Tírus környülvaló városokat, mellyek mint egy hostátjai valának.

III. 29. És kiszállanak az ő hajójokból az evezők, a' hajósok és hajós mesterek a' tengeren, a' földre szállanak.

30. És az ő szavokat mindenek' hallattára felemelik te reád, és keservesen kiáltanak; és fejekre port hintenek, és hamuban hevernek.

31. És fejeket megnyírik te éretted, és zsákba öltöznek, és keserves sírást tesznek te rajtad nagy lelki keserűségben.

32. És siralmas éneket tesznek te rajtad az ő sírásokban, és *így* siratnak téged': melly *város* volt ollyan mint Tírus? így kivágattatott a' tenger' közepette.

33. Mikor kimennek vala a' te árúid a' tengerekből, sok népeket megelégítesz vala: a' te gazdagságodnak sokaságával és kereskedésiddel a' földön való királyokat meggazdagítottad.

34. A' melly időben elrontatol a' tengereken a' vizeknek mélységiben: a' te árúd, és minden benned való sokaság elvesznek.

35. A' szigetekben való minden lakozók elálmélkodtanak te rajtad: és azoknak királyi megrettentenek, és megháborodtanak ábrázatjokban. (h)

(h) Az az, megrettennek, ábrázatjokban megváltoznak.

36. A' népek között való kereskedők süvöltöltek te rajtad, rettentés lettél, (i) és többé örökké nem lészesz. *R.* 26: 21.

(i) Az az, rettentésre való példa.

XXVIII. RÉSZ.

Az Úr' szava Tirus' királlya ellen az ő nagy kevélységéért. A' Próféta' sírása ő rajta prófétál 'Sidon ellen. Igéri az Isten Izráel fiainak egybegyűjtéseket.

ÉS lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

2. Embernek fia, mondjad a' Tirus' fejedelmének: ezt mondja az Úr Isten: mivelhogy felfúvalkodott a' te szíved, és azt mondtad: (a) Isten vagyok én: az Isten' székiben ültem a' tenger' közepette, (b) holott te ember vagy és nem Isten, és a' te szívedben Istennek állítottad magadat. *Ésa.* 31: 13.

(a) Tudniillik, szívedben, az az, gondoltad.

(b) Az az, minthogy az égben az Istennek nem ártható senki, hozzá senki nem térhet, és azokért bátorságos lakó helye vagyon: szinte így én is a' tengernek közepette senkitől nem félek.

3. Ímé böltsebb vagy Dánielnél, (c) semmi elrejtetett dolog nintsen, melly te tőled elrejtetett volna:

(c) Az az, azt állítod, hogy böltsebb vagy Dánielnél.

4. A' te böltsességeddel és értelmeddel gyűjtötted magadnak a' gazdagságot, (d) és ezüstöt, aranyat gyűjtöttél kintsednek:

(d) Az az, mind ezeket te a' te eszednek tulajdonítod.

5. A' te böltsességednek nagy voltával, és kereskedéseddel sokasítottad meg a' te gazdagságidat: és felfúvalkodott a' te szíved a' te gazdagságod miatt.

6. Ezokáért így szóll az Úr Isten: mivelhogy szívedben ollyannak állítottad magadat, mintha Isten volnál:

7. Ennekokáért ímé én hozok te reád idegeneket, a' pogányok között való erős hadakozókat; és fegyvereket kivonszák a' te böltsességednek szépsége ellen, és a' te szépségedet megfertéztetik. *Jer.* 6: 23. *R.* 30: 11.

8. A' veremben vetnek téged', és meghalsz azoknak halálokkal, kik a' tengernek közepette megölettetnek.

9. Avagy mondván, mondod-é *akkor*: Isten vagyok, az előtt, a' ki téged' megöl? holott ember vagy és nem Isten, annak kezében, a' ki téged' megöl.

10. Környülmetéletleneknek (e) halálokkal halsz meg, idegenek' kezek által: mert én szóltam, azt mondja az Úr Isten.

(e) Az az, hitetleneknek, pogányoknak, kikben semmi irgalmasság nintsen.

II. 11. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

12. Embernek fia, tégy felszóval való sírást Tirus' királlyán, és mond ő neki: így szóll az Úr Isten: te petsétled be a' summát: (f) tellyes lévén böltsességgel, és tökélletes ékességgel.

(f) A' számot: az az, neked vagyon hatalmad minden kalmáron, és az árúnak eladásában vevésében, behozásában, és megtiltásában.

13. Az Isten' kertje' gyönyörűségében voltál, (g) minden drága kövekkel környúlvétettél vala mint egy sövénnyel: Sárdiussal, Topáziussal, és Jáspissal, Krisólitussal, Onixal, és Berilussal, Safirral, Kárbunkulussal, és Smaragdal, és arannyal; (h) a' te dobjaidnak és sípjaidnak szerszáma te benned, attól a' naptól fogva készíttettenek, még mikor teremtettél. (i)

(g) Hasonlítja a' Tírus' gyönyörűségit és gazdagságit az Isten' paraditsoma gyönyörűségéhez, holott semmi jónak fogyatkozása nintsen.

(h) Az az, a' Tírusbeliek olly nagy gazdagságban voltak: hogy a' királyok és fő urak drága kövekkel tündöklő palotákban laktak, avagy, hogy aranyban foglalt drága köveket viseltek ruhájokon.

(i) Az az, a' te gazdagságid és gyönyörűséged ugyan veled születtenek.

14. Te vagy a' felkenetett Kérub (k) miólta tégedet előállattalak: az Isten' szent hegyén voltál: a' tüzes drága kövek között jártál.

(k) Az az, miólta téged' királlyá tettelek, ollyan vagy mint a' paraditsom' kapujára állatott Kérub angyal, mindenek féltek és rettegtek tőled, Istennek állítod vala magadat.

15. Tökélletes valál a' te útaidban attól a' naptól fogva, mellyen teremtettél; míglen álnokság találtaték te benned.

16. A' te kereskedésednek bővsége miatt betöltötték a' te belső részeidet ragadománnyal, és vétkeztél: ezokáért levetlek téged' az Isten' hegyéről, és elvesztlek téged' te oltalmazó Kérub, a' tüzes drága kövek közzűl. (l)

(l) Az az, a' te drága palotáidat, az az, te vagy azoknak elpusztúlásoknak oka.

17. Felemelkedett a' te szíved a' te szépséged miatt: elvesztetted a' te böltsességedet a' te fényességedben, a' földre vetlek *azért* téged', a' királyok' eleiben vetlek téged', hogy lássanak téged'.

18. A' te álnokságidnak soksága miatt, és a' te hamis kereskedésed miatt megfertéztetted a' te szent helyedet, és támasztok tüzet te benned, melly téged' megemészt, és hamuvá tészlek téged' a' földön mindenek' láttokra, kik te reád néznek.

19. Mindnyájan a' kik esmertek téged' a' népek között: elálmélkodnak rajtad: rettegésekre voltál *nékik*, és nem lészesz te is örökké.

III. 20. És lőn én hozzám az Úr' szava, mondván:

21. Embernek fia, vesd a' te ortzádat 'Sídon ellen, és prófétálj ő ellene.

22. És mondjad: így szóll az Úr Isten: ímé én te reád *mégyek* 'Sídon: és megditsőíttetem te benned: és megtudják, hogy én vagyok az Úr, mikor ítéleteket tészek ő benne, és ő benne megmutatom magamat szentnek lenni:

23. És botsátok ő reá dög halált, és vérontást az ő útszáira, és elhullanak a' megsebhettek ő benne, fegyverrel *jönek* ő ellene minden felől: és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

24. És nem lészen többé Izráel' házának megsértő tövis, (m) és fájdalom szerző tövis mindenek közzűl, kik ő körúlöttök valának, kik őket megútálták: és megtudják, hogy én vagyok az Úr Isten.

(a) Az az, sem Tírus sem Sídon nem háborgatja többé az én népemet, sem egyébb pogányok.

IV. 25. Így szóll az Úr Isten: mikor egybegyűjtöm az Izráel' házát a' népek közzűl, kik

közzé eloszlattanak, és magamat megszentelem ő bennek a' pogányok' szemek' láttára: laknak az ő földökön, mellyet én adtam az én szolgámnak Jákóbnak.

26. És laknak azon bátorsággal, és házakat építenek: és szőlőket plántálnak, laknak bátorsággal, mikor tészek ítéleteket mindeneken, kik őket háborgatják ő körülöttök, (n) és megesmerik, hogy én vagyok Úr az ő Istenek. *Jer.* 31: 5.

(n) Az az, mikor igaz ítéletem szerént az ő ellenségit büntetni kezdem.

XXIX. RÉSZ.

Prófétál Fáraó király ellen. Égyiptom ország' elpusztulásáról, és az Égyiptombelieknek ide 's tova való eloszlásokról a' pogány népek közzé. De negyven esztendő múlva ígéri az Isten Égyiptomnak elébbi ép állapotjának helyére való állását. Az Isten jutalmúl Nabukodonozornak ígéri Égyiptomot, hogy szolgált neki Tírus' ostromlásában, és elpusztításában.

TIZEDIK esztendőben (a) *annak* tizedik havában a' hónak tizenkettődik napján, lőn az Úrnak szava én hozzám, mondván:

(a) Tudniillik, Sédékiás' fogságának.

2. Embernek fia! vessed a' te ortzádat Fáraó ellen, az Égyiptombeli király ellen, és prófétálj ő ellene, és egész Égyitom ellen.

3. Szóllj és mondjad: így szóll az Úr Isten; imé én te reád *mégyek* Fáraó, Égyiptom' királlya, te nagy Tzet hal, ki fekszel az ő folyóvizeinek közepette: (b) ki azt mondta: enyim a' folyóvíz, és én teremtettem magamnak. *'Solt.* 74: 13. 14. *Ésa.* 27: 1. *és* 51: 9.

(b) Érti a' Nílus' vizét, és annak sok felé való folyásit, mellyekkel egész Égyiptomot elszokta fogni.

4. Vetek én horgokat a' te szádba, és tselekeszem, hogy a' te folyóvizeiden való halak beragaszkodjanak a' te héjaidban: és kivonszlak tégedʼ a' te folyóvizeidnek közepiből, és a' te folyóvizeidnek minden halai ragaszkodnak a' te héjaidhoz.

5. És hagylak tégedʼ a' pusztában, (c) tégedet, és minden te folyásidban való halakat, a' mezőn színire esel; és egybe nem szedetel, és nem gyűjtetel: hogy légy ételül a' földi vadaknak és az égi madaraknak.

(c) Az az, puszta és víz nélkül való helyen, a' féle helyen pedig szárazon víz kívül a' hal nem élhet; ezzel azért prófétál Isten az Égyiptombelieknek fogságokról, hogy mint a' hal, kivonattatnak országokból és fogságra vitetnek mind királyokkal öszve.

6. És megtudják mindnyájan az Égyiptomban lakozók, hogy én vagyok az Úr: mivelhogy (d) nád páltzául voltanak az Izráelʼ házának. 2. *Kir.* 18: 21. *Ésa.* 36: 6.

(d) Az az, erőtlen segítségül.

7. Mikor tartanak tégedʼ kézen fogva, megtöretel, és megsérted nekik minden vállokat: (e) és mikor te hozzád támaszkodnak, megromlasz, és egyenessen állatod az ő derekokat.

(e) Az az, te ollyan vagy, hogyha te hozzád bízik valaki, megtsalatkozik, mint a' ki a' nádszálhoz támaszkodik, mellyet a' ki eszébe vészen, nem támaszkodik többé hozzád.

8. Annakokáért így szóll az Úr Isten: ímé én hozok te ellened fegyvert, és kivágom te belőled az embert és a' barmot.

9. És lészen Égyiptom' földe álmélkodásra és pusztaságra: és megtudják, hogy én vagyok az Úr, mivelhogy azt mondta: enyim a' folyóvíz, és én szerzettem őtet.

10. Ennekokáért ímé én *mégyek* te ellened, és a' te folyóvizeid ellen, és tészem Égyiptom' földét pusztává, hogy légyen pusztaságra és álmélkodásra Siene tornyától fogva, mind Szeretsen ország' határáig.

11. Nem mégyen azon által emberʼ lába, sem barom' lába ő rajta által nem mégyen; és rajta nem laknak negyven esztendeig.

12. És adom Égyiptom' földét pusztaságra; az elpusztúlt földek között: és az ő városi lésznek az elpusztúlt városok között pusztaságra negyven esztendeig; és eloszlatom Égyiptomot a' pogányok közzé, és elhányom őket *minden* földekre.

II. 13. Mert így szóll az Úr Isten: a' negyven esztendőnek végén egybegyűjtöm Égyiptomot a' népek közzül, kik között lésznek eloszlatva:

14. És viszsza viszem Égyiptom' fogságát, (f) viszszaviszem őket Patrós' földére, az ő lakó földökre, és lésznek ott kitsiny országgá.

(f) Az az, megszabadítom a' rabságra vitetett sokaságot.

15. A' több országokhoz képest kitsiny lészen, és többé fel nem emelkedik a' pogány népek felett; mert megkissebbítem őket, hogy ne uralkodjanak a' pogányokon.

16. És nem lészen többé bizodalmára az Izráelʼ házának, melly megemlékeztetne engemet az ő álnokságokról, ha ezek azok után mennének: (g) és megtudják, hogy én vagyok az Úr Isten. *Sir.* 4: 17.

(g) Az az, hogy többé az Égyiptombeliek az Izráelitákat el ne hitessék, hogy ő hozzájok támaszkodjanak mint az előtt.

III. 17. És lön a' huszonhetedik esztendőben, az első hóban, a' hónak első napján, lőn az Úr beszéde én hozzám, mondván:

18. Embernek fia, Nabukodonozor a' Babilóniai király nagy szolgálattal fárasztotta az ő seregét Tírus ellen: minden fő elkopaszúlt, (h) és minden vállnak szőre elment: és jutalma nem volt ő neki, sem az ő Tírusbeli seregének, azért a' szolgálatért, mellyet szolgált *nekem* ő ellene.

(h) Tudniillik, a' nagy munka miatt, fáradság miatt fejek' haja ugyan elhullott, és vállok megtörött a' nagy tereh viselés miatt.

19. Ennekokáért így szóll az Úr Isten: ímé én adom Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak Égyiptom' földét: és elviszi az ő sokaságát, és elragadozza az ő ragadományit, és elprédálja az ő prédáját, és lészen jutalmúl az ő seregének.

20. Az ő munkájáért, mellyel szolgált énnekem ő ellene, adtam ő neki Égyiptom' földét, mert én ellenem tselekedtek; azt mondja az Úr Isten.

IV. 21. Azon a' napon az Izráelʼ házának felnevelem az ő szarvát, és teneked szádat megnyitom ő köztök. (i) És megtudják, hogy én vagyok az Úr.

(i) Az az, bátorságot adok a' szóllásra.

XXX. RÉSZ.

Siralmas prófétzia Égyiptomnak, és az ő fő városinak romlásokról.

ÉS lön az Úrʼ beszéde én hozzám, mondván:

2. Embernek fia, prófétálj, és mond ezt: így szóll az Úr Isten: ordítsatok *mondván:* jaj annak a' napnak!

3. Mert közel vagyon a' nap, közel vagyon az Úrnak napja: setétes nap, pogányoknak ideje lészen. (a)

(a) Mellyen tudniillik megbüntettetnek a' pogányok.

4. És

4. És fegyver jö Égyiptomra, és lészen félelem Szeretsen országban, (b) mikor seb miatt elhullanak Égyiptomban: és felveszik az ő sokaságát, és elrontatnak az ő fundamentomi:

(b) Melly határos Égyiptommal.

5. Szeretsen országbeliek és Líbiabeliek, és Lídiabeliek, és minden község, és Kúb ország', (c) és a' frigy földének fiai, (d) ö velek együtt fegyver miatt hullanak el.

(c) Érti a' belsö Líbia országot.

(d) Az az, valakik Égyiptommal frigyesek.

6. Így szóll az Úr: elesnek, a' kik Égyiptomot támogatják, és az ő erösségének kevélysége leszáll: Siene tornyától fogva fegyver miatt hullanak el ö benne, azt mondja az Úr Isten.

7. És elpusztíttatnak az elpusztúlt földek között: és az ő városi lésznek az elpusztúlt városoknak számok között.

8. És megtudják, hogy én vagyok az Úr; mikor botsátok tüzet Égyiptomra, és megrontatnak minden ő segítöi.

9. Azon a' napon kimennek az én követim én elölem hajókban, a' nagy bátorságban lakozó Szeretsen országnak rettentésére, és lészen félelem ő bennek mint Égyiptomnak napján, (f) mert ímé eljö.

(f) Az az, mint mikor Égyiptomot elvesztem, mert eljött tudniillik az ö büntetésének ideje

10. Ezt mondja az Úr Isten: és tselekeszem, hogy megszünjék Égyiptomnak sokasága Nabukodonozornak a' Babilóniai királynak keze által.

11. Ö, és az ő népe ö vele együtt, a' pogányoknak erössei elhozatnak a' földnek elveszésére: és az ő fegyvereket kivonszák Égyiptomra, és a' földet betöltik megölettekkel. *Ez.* 28: 7.

12. És a' folyóvizeket megszáraztom, és eladom a' földet gonoszoknak kezekbe: és elpusztítom a' földet, és valami benne vagyon, idegeneknek kezek által: én Úr szóllottam.

13. Így szóll az Úr Isten: és elvesztem a' képeket, és tselekeszem, hogy megszünjenek a' bálványok Nófból: (g) és fejedem Égyiptom' földéről többé nem lészen, és botsátok félelmet Égyiptom' földére.

(g) Ez fö városa Égyiptomnak, melly Memfisnek neveztetik, most Alkairnak hívják.

14. És elpusztítom Pátrós, és botsátok tüzet Zoánra, és tészek ítéleteket Nó *városában.*

15. És kiöntöm az én haragomat Sínra, Égyiptom' erösségére: és kivágom a' sokaságot Nóból. (h)

(h) Az az, Aleksándriából, mert a' melly várost akkor hívtak Nónak, azután nevezték Aleksándriának.

16. És botsátok tüzet Égyiptomra, nagy bánatban lészen Sin, és Nó ide 's tova szaggattatik; és Nófnak naponként való háborúsági lésznek.

17. Áven' ifjai és Fibésetbeliek fegyver miatt hullanak el, és azok is fogságra mennek.

18. És Tafnesben megsetétedik a' nap, (i) mikor elrontom ott Égyiptom' igáját, és megszünik ő benne az ő erösségében való kevélysége: elfogja ötet a' köd, és az ő leányi fogságba mennek.

(i) A' napnak homályosságán ért az írás minden féle nyomorúságot, nevezetesen a' Fejedelmeknek és fö Rendeknek veszedelmeket.

19. És tészek ítéleteket Égyiptomban; és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

II. 20. Lön továbbá, tizenegyedik esztendöben, (k) az elsö hóban, a' hónak hetedik napján, lön az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

(k) Tudniillik, Sédékiás' birodalmának, mikor Jóákim fogva volna.

21. Embernek fia, Fáraónak az Égyiptombeli királynak karját letörtem: és ímé be nem kötötték, hogy megorvoslanák, hogy ruhával betekernék, hogy megerössítenék, hogy fegyvert foghasson *kezébe.*

22. Ennekokáért így szóll az Úr Isten: ímé mégyek Fáraóra Égyiptom' királlyára, és elrontom az ő karjait, erösségét, és immár megtöretett, és elejtetem vele kezéből a' fegyvert.

23. És eloszlatom Égyiptomot a' pogányok közzé: és elhányom öket *minden* földekre.

24. És megerösítem a' Babilóniai királynak karjait, és adom az én fegyveremet ő kezében: és elrontom az ő karjait, és kiált ő előtte mint a' ki halálra sebesíttetett meg.

25. Megerösítem azért a' Babilóniai király' karjait, és leesnek a' Fáraó király' karjai: és megtudják, hogy én vagyok az Úr, mikor adom az én fegyveremet a' Babilóniai király' kezébe, és ő kivonsza azt Égyiptom' földe ellen.

26. És eloszlatom Égyiptomot, a' pogányok közzé, és elhányom öket *minden* földekre: és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

XXXI. RÉSZ.

Egybeveti Fáraónak boldogságát, az Assíriabeliek' boldogságokkal. És prófétál azoknak hasonló következendö veszedelmekről.

ÉS lön a' tizenegyedik esztendöben, a' harmadik hóban, a' hónak elsö napján, lön az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

2. Embernek fia: szóllj az Égyiptombeli királynak Faraónak, és az ő sok népének: kihez vagy hasonló a' te nagyságodban?

3. (a) Ímé Assur ollyan vala mint a' tzédrus fa a' Libánus' erdején, mellynek szép ágai vagynak, és sürü ágaival árnyékot tészen, és nagy magas: és az ő teteje a' sürü ágak között vala. *Dán.* 4: 10.

(a) Az Assíriabeli királyokat hasonlítja a' magas fához, mellynek árnyékában a' vadak, az ágain a' madarak nyúgosznak, mert a' jó fejedelemnek ollyannak kell lenni.

4. A' vizek nevelték fel ötet, a' mélység tette magassá ötet: az ő folyási körül járják az ő gyökerét, és kibotsátotta az ő folyásit minden mezei fákra.

5. Ennekokáért felméne az ő magassága minden mezei fák felett: és megsokasúlának az ő ágai, és nagy hoszszan kinevekedének az ö ágai, a' sok vizekért, mellyeket az a' mélység kibotsát vala.

6. Az ő ágain tsinálnak vala fészket minden égi madarak, és az ő ágai alatt fiaznak vala minden mezei vadak: és az ő árnyékában lakoztanak minden nagy nemzetségek. *Dán.* 4: 12.

7. Annakokáért széppé lett magasságával, és hoszszan kiterjedt ágaival, mert az ő gyökere sok vizek mellett volt.

8. (b) A' tzédrus fák ötet el nem rejtették az Isten' kertében, a' fenyöfák nem voltak hasonlók az ő ágaihoz, és a' gesztenye fák nem voltak mint az ö ágai: semmi fa nem volt az Isten' kertében hozzá hasonló az ő szépségében. 1. *Mós.* 2: 8.

(b) Az az, az egész világon nem volt az Assíriabeliéknél hatalmasbb nemzetség az időben.

9. Széppé tettem ötet az ő sok ágaival, és irígykedtek reá minden gyönyörüséges fák, mellyek vagynak az Isten' kertében.

10. Ennekokáért így szóll az Úr Isten: mivelhogy magassággal felemelkedtél, és tetejét fel-

botsátá a' sûrû ágak közzé, és felemelkedett az ô szíve az ô magasságában:

11. Akkor adtam ôtet erôs nemzet' kezébe, az mindent eltselekeszik ô rajta, az ô hitetlenségéért kiûztem ôtet.

12. És kivágják ôtet az idegenek, a' pogányok' erôssei, és elhagyják ôtet: a' hegyeken, és minden völgyekben elhullanak az ô ágai minden föld' folyási mellett: és leszállanak (c) az ô árnyékából minden föld' népe, és elhagyják ôtet. *R.* 28: 7. *és* 30: 11.

(c) Vagy: eltávoznak.

13. Az ô eldûlt tökéjén laknak minden égi madarak, és az ô ágain lésznek minden mezei vadak.

14. Annakokáért fel ne emelkedjenek magosságokkal a' víz mellett való fák, és a' sûrû ágak között fel ne menjenek, és ne áljanak azok felett mind a' kik vizet isznak (d) mert mindnyájan halálra adattanak a' föld alá, az emberek' fiai közzé, a' kik a' koporsóba alá mentek.

(d) Vagy: és el ne higyjék magokat az ô magosságokkal, a' melly fák vizet isznak, az az, el ne higyjék magokat az hatalmasok, mert jövendôre megromolnak.

15. Így szóll az Úr Isten: azon a' napon, mellyen pokolba alá méne, (e) siralomra hozám, és gyász ruhába öltöztetém a' mélységet, és az ô folyásit megtartóztatám, és a' sok vizek megtiltatának, és a' Libánust is szomorúságra indítám ô érette, 's minden mezei fák elszomorodának *ô érette.* (f)

(e) Tudniillik az Assíriabeli király, kit példáz ama' nagy magas sûrû ágú nagy víz mellett való szép fa.

(f) Tsak azt akarja jelenteni, hogy az Assíriabeliek romlásán minden állatok bánkódni fognak.

16. Az ô leesésének rendûlése miatt felindítám a' pogányokat, mikor ôtet levetném pokolra azokkal, kik a' koporsóba alá szállanak, és vígasztalást vônek a' földön minden alsó rendbeli gyönyörûséges választott fák, és a' Libánus' hegyének szépsége mindnyájan, kik a' vizet iszszák. (g) *Ésa* 14: 9.

(g) Az az, örvendeztek azon az alább való fejedelmek, hogy illyen hatalmas fejedelem társok lett a' veszedelemben.

17. Azok is vele együtt alászállottak pokolra azokhoz, kik fegyver miatt megölettek: (h) és az ô karja, kik az ô árnyéka alatt nyúgosznak vala a' pogányok között.

(h) Az az, nem tsak ô maga romol meg, hanem mind azok is, a' kiket ô az ô hatalmasságával meghódoltatott, és a' kik a' pogány népek közzûl az ô árnyékában nyúgodtak, kiket nevez király' karjának.

18. Kihez lettél *azért* hasonlóvá a' ditsôségben és méltóságban a' gyönyörûséges fák közzött? (i) levettetel a' gyönyörûséges fákkal az alsó földre, a' környülmetéletlenek között fekszel azokkal együtt, kik fegyver miatt ölettek meg: ez Fáraó, és minden ô soksága; azt mondja az Úr Isten.

(i) Az az, miképen hogy hasonló voltál Fáraó az Assíriabeli királyhoz méltósággal, azonképen a' veszedelemben is hasonló lész ô hozzá.

XXXII. RÉSZ.

A' Próféta' sírása Fáraón Égyiptomnak királlyán, és az ô pokolra szállásán: Égyiptomnak elpusztítása a' Babilóniai király által. Azokról, a' kik Fáraóval pokolra szállanak.

ÉS lôn a' tizenkettôdik esztendôben, a' tizenkettôdik hóban, a' hónak elsô napján, lôn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

2. Embernek fia, tégy sírást nagy fel szóval Fáraón az Égyiptombeli királyon, és mondjad ô neki: hasonlóvá lettél te az oroszlán kölyökhöz a' pogányok között: és valál mint a' tzethal a' tenger' vizeiben, ki a' folyóvizeken kijövén, megháborítod a' vizeket lábaiddal, és megzavarod azoknak folyásit. *R.* 29: 3.

3. Így szóll az Úr Isten: megvetem te elleded az én hálómat, sok népeket egybegyûjtvén: és kivonsznak téged' az én varsámban. *R.* 12: 13. *és* 17: 20.

4. És hagylak téged' a' földön, (a) a' mezôre vetlek ki téged': és minden égi madarakat te reád szállítok, és te belôled megelégítem minden földnek vadait.

(a) Az az, a' szárazon.

5. És vetem a' te testedet a' hegyekre, és betöltöm a' völgyeket a' te *dögödnek* magas rakásával.

6. És megöntözöm a' te úszó vizedet a' te véreddel mind a' hegyig: és az árkok megtelnek te belôled. (b)

(b) Az az, a' te véreddel.

7. És mikor eloltalak téged', beborítom az egeket; és azokon való tsillagokat besetétítem; a' napot köddel befogom; és a' hold az ô világosságát nem adja. *Ésa.* 13: 10. *Joel.* 2: 31.

8. Az égen való minden világosító világosságokat megsetétítek te rajtad: és adok setétséget a' te földedre: azt mondja az Úr Isten.

9. (c) És haragra indítom sok népeknek szíveket: mikor reád hozom a' te romlásodat a' pogányok között, a' földeken mellyeket te nem esmersz.

(c) Az az, sokan megrettennek és elálmélkodnak, mikor hallják a' több pogány népek között a' mi rajtad esik: a' mint majd nyilvábban következik.

10. És ezt tselekeszem, hogy elálmélkodjanak sok népek te rajtad, és azoknak királlyok elrettenjenek nagy réműléssel te miattad, mikor az én fényes fegyveremet kivonszom ô elôttök: és elrettennek minden szempillantásként mindenek az ô lelkekben, a' te romlásodnak napján.

11. Mert megmondta az Úr Isten, hogy a' Babilóniai király' fegyvere jô te reád.

12. Az erôsseknek fegyverével elhullatom a' te sokaságodat, a' pogányoknak erôssei lésznek mind: és elpusztítják Égyiptom' kevélységét, és elvész minden ô sokasága. *R.* 31: 12. *R.* 31: 2. 18.

13. Elvesztem minden ô barmait a' sok vizek mellôl: és többé azokat meg nem zavarítja embernek lába, és barmoknak körmeik fel nem zavarítják.

14. Akkor méllyé tészem azoknak vizeket, és azoknak folyásit folyatom mint az olajt, (d) azt mondja az Úr Isten.

(d) Az az, mivelhogy ember és barom miatt megfogyatkozik a' föld, tiszták lésznek a' vizek és mélyek: mélyen folynak és tisztán mint az olaj tsendes folyással a' Nílus' vizei, mert mezôkre árkokkal el nem oszlatják ide'stova a' Nílus' folyásit a' mint szoktak vala tselekedni.

15. Mikor *tudniillik* adom Égyiptomot pusztaságra, és megfosztatik a' föld az ô benne valóktól: mikor megverem mind a' benne lakozókat: és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

16. Ez a' sírás, mellyel siratják ôtet, a' pogányok' leányi (e) siratják ôtet: Égyiptomot és minden ô sokaságát siratják, azt mondja az Úr Isten.

(e) Az az, a' pogány városok, avagy pogány asszonyok.

II. 17. És lôn a' tizenkettôdik esztendôben, a' hónak tizenötödik napján, lôn *mondom* az Úr szava én hozzám, mondván:

18. Embernek fia, sírj Égyiptom' sokaságán, és vesd alá ötet: vessed ötet, és a' fő pogányoknak leányit a' föld alá azokkal, kik a' koporsóba mennek.

19. Kinél vagy *azért* szebb (f)? meny alá és fekügyj a' környülmetéletlenekkel.

(f) Az az, noha állítottad magadat egyebeknél szebbnek, de reá kell az árokra menned, mint a' több pogányok reá mentek.

20. Elesnek (g) azok között, kik fegyver miatt ölettek meg: fegyverre adatott, vonjátok le azért ötet és minden sokaságát.

(g) Az Égyiptombeliek.

21. Szólljanak ő vele az erős hatalmasok a' koporsóból, és az ő segítőivel: kik alászállottak és elaluttak a' környülmetéletlenekkel, kik fegyverrel ölettek meg.

22. Ott vagyon az Assíriabeli *fejedelem*, és minden ő serege: a' körül lésznek ennek koporsói (h), azok mindnyájan megölettek, és fegyver miatt elhullottanak.

(h) Az az, Faraónak: az az, szinte úgy lészen ennek is veszedelme.

23. A' kinek koporsója vagyon *immár* a' *mély* sírnak oldalaiban, és az ő sokasága az ő koporsója körül: mindnyájan ők megölettek, és fegyver miatt hullottak el, kik az élőknek földén rettentésre voltak.

24. Ott *vagyon* Élám és minden ő sokasága az ő koporsója körül; mindnyájan ők megölettvén fegyver miatt hullottak el: kik környülmetéletlenek lévén alászállottak a' föld alatt valókhoz: kik rettentést tettek az élöknek földén (i); és viselték az ő gyalázatjokat azokkal, kik a' sírban alászállanak.

(i) Az az, kegyetlenkedtek az élőkön éltekben.

25. A' megöletteknek közepette vetettek ő neki ágyat, minden ő népével ő körülötte annak koporsói: mindnyájan azok környülmetéletlenek, fegyverrel ölettek; mert az ő rettenetes voltok kihatott az élöknek földére: és viselik az ő gyalázatjokat azokkal, kik alászállanak a' sírba, a' megölettek közibe vettettek.

26. Ott *vagyon* Mések és Túbál, és minden ő sokasága: ő körülötte annak koporsói: mindnyájan környülmetéletlenek, fegyverrel ölettek: mert félelmet szerzettek az élöknek földén.

27. És nem feküsznek az erőssekkel, kik elestek a' környülmetéletlenek közzül: kik alászállottak pokolra (k) az ő hadi szerszámokkal, és tették az ő fegyvereket az ő fejek alá; hanem az ő álnokságok az ő tsontjokon (l): mert erősseknek rettentésekre voltak az élöknek földén.

(k) Az az, megholtak és eltemettettek.

(l) Az az, nem feküsznek azokkal, a' kik természet szerént való halállal múltak ki e' világból, és kit úgymint vitézek fegyverekben temettenek el, hanem azokkal, kiknek testek fegyver miatt megöletvén, a' fenevadaktól szaggattatott el, és tsontjaik ide 's tova hányattattak.

28. Te pedig a' környülmetéletlenek között rontatol meg, és fekszel azokkal, kik fegyver miatt ölettek meg.

29. Ott *vagyon* Édom és az ő királyi, és minden ő fejedelmi, kik vettettek az ő erősségekkel azokhoz, kik fegyver miatt ölettek meg: ők a' környülmetéletlenekkel feküsznek, és azokkal a' sírban szállanak alá.

30. Ott *vagynak* az északi minden fejedelmek, és minden Sídonbeliek; a' kik alámentek (m) a' megölettekkel, az ő rettenetes voltokkal az erősségekben megszégyeníttetvén: és feküsznek, környülmetéletlenek lévén azokkal, kik fegyver miatt ölettek meg, és viselték az ő gyalázatjokat azokkal, kik alászállanak a' koporsóba.

(m) Tudniillik: a' koporsóban.

31. Azokat meglátja Faraó (n), és vígasztalást vészen az ő egész sokaságán: a' kik fegyver miatt megölettek, Faraó, és minden ő serege, azt mondja az Úr Isten.

(n) Mind ezekkel nem egyebet akar mondani a' Próféta, hanem hogy Faraó mint azok a' kegyetlenek, elvész.

32. Mert botsáttam az én rettentésemet (o) az élőknek földére: és fekszik a' környülmetéletlenek között azokkal, kik fegyver miatt ölettek meg, Faraó és minden ő sokasága: azt mondja az Úr Isten.

(o) Vagy, minekutánna az én fejedelmemet az élők' földére botsátom; az az, minekutánna megrettentem az embereket: a' következendő dolgokról azért úgy szóll, mint a' meglett dolgokról. Botsáttam, az az, botsátom.

XXXIII. RÉSZ.

Az őrálló példájával inti mind a' Prófétákat az ő tisztekről, mind a' népet, hogy a' Próféták' intéseknek engedelmesek légyenek. Az Isten irgalmas a' megtérőkhöz. Az igaznak előbbi igazsági nem használnak, ha a' bűnre adja magát; így a' megtérő hitetlennek nem ártanak az ő előbbi álnoksági. Megviszik a' Prófétának, Jérusálemet, hogy megvette az ellenség. Innet nagyobb bátorsággal prófétál a' nép ellen.

ÉS lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván: 2. Embernek fia, szóllj a' te néped' fiainak, és mondjad ő nekik: mikor hozándok fegyvert a' földre, és a' föld' népe választ egy férjfiat ő közzülök, és ötet őrállóvá tészik ő magoknak.

3. És az meglátja jöni a' fegyvert a' földre, és a' trombitát megfúvalja, és *azzal* meginti a' népet.

4. Valaki hallándja a' trombita szót, és magára gondot nem visel, és a' fegyver eljő, és elveszti ötet: az ő vére az ő fején lészen. (a)

(a) Az az, ő maga lészen az ő halálának oka, és az ő maga veszedelmét nem másnak, hanem ő magának tulajdoníthatja.

5. *Mert* a' trombita szót hallotta, és magára gondot nem viselt: az ő vére ő magán lészen: a' ki pedig ő magára gondot visel, az ő lelkét megmentette.

6. Az őrálló pedig ha látja a' fegyvert jöni, és a' trombitát meg nem fújja, és a' nép magára gondot nem visel, és eljő a' fegyver, és elveszt közzülök valamelly lelket, az az ember az ő maga álnokságáért ragadtatott el, de az ő vérét annak az őrállónak kezéből kívánom meg.

7. Te azért embernekfia, őrállóúl adtalak én téged Izráel' házában, hogy mikor hallod az én számból az én beszédemet, megintsed őket én tőlem. (b) *R.* 3: 2.

(b) Az az, az én szómmal.

8. Ha mondándom a' hitetlennek: te hitetlen, meghalván meghalsz; és nem szóllándasz, hogy magát a' hitetlen megőrizze az ő útától: az a' hitetlen az ő álnokságáért hal meg, de az ő vérét a' te kezedből kívánom meg.

9. Hogyha *pedig* te meginted a' hitetlent az ő útáról, hogy abból kitérjen, és ki nem tér az ő útáról, az, az ő álnokságáért meghal; és a' te lelkedet megmentetted.

10. Te azért embernek fia, mondjad az Izráel' házának: így szóllotok ti, mondván: a' mi álnokságink és a' mi bűneink vagynak mi rajtunk, és azokért kell elvesznünk: mimódon élhetünk azért? *R.* 24: 25.

11. Mondjad ő nekik: élek én, azt mondja az Úr Isten: nem akarom a' hitetlen' halálát, hanem hogy a' hitetlen kitérjen az ő útáról, és éljen. Térjetek meg, térjetek meg *azért* a' ti gonosz útaitokról, és miért halnátok meg Izráel' háza? 2. *Sám.* 14: 14. *R.* 18: 23, 32.

12. Te azért, embernek fia, mondjad a' te néped' fiainak: az igaznak igazsága (c) meg nem menti ötet az nap, mellyen vétkezéndik, és a' hitetlennek hitetlensége el nem veszti ötet az nap, mellyen kitérénd az ő hitetlenségéből: és az igaz nem élhet az ő *igazságáért* az nap, mellyen vétkezéndik. *R.* 18: 24.

(c) Nitsen e' két vers a' választott szenteknek az igaz hitben való végig megmaradások ellen; mert itt az Isten' Lelke nem a' hitnek igazságáról szóll, hanem a' külső igaz tselekedetekről, mint a' zálognak megadásáról, a' ragadománynak viszszaadásáról, 's a' t. mellyekről a' 15-dik versben vagyon emlékezet; ezeket pedig a' megvettetett hipókriták is megtselekedhetik, és a' külső büntetést ezzel elkerülhetik, ellenben ezeknek nem tselekedői Istentől keményen megbüntettetnek.

13. Mikor azért mondom az igaznak: élvén él: és bízván az ő igazságához álnokságot tselekeszik, semmi ő igazsága emlékezetben nem jö: hanem az ő álnokságáért, mellyet tselekedett, meghal.

14. Ismét ha mondándom a' hitetlennek: meghalván meghalsz: és elfordúl az ő vétkétől, és ítéletet és igazságot tselekeszik.

15. A' zálogot megadja a' hitetlen, a' mit *erővel* elvett megadja, az életnek parantsolatiban jár, hogy álnokságot ne tselekedjék, élvén él, és meg nem hal.

16. Semmi ő büne, mellyet tselekedett, elő nem számláltatik neki (d): ítéletet és igazságot tselekedett, élvén él.

(d) Az az, semmi bűneiről meg nem emlékezem.

II. 17. És mondának a' te néped' fiai: nem igaz az Úrnak úta: holott az ő útok nem igaz. *Ez.* 18: 25, 29.

18. Mikor az igaz elfordúl az ő igazságától, és álnokságot tselekeszik, meghal azért.

19. És mikor a' hitetlen elfordúl az ő hitetlenségétől, és ítéletet és igazságot tselekeszik, él azért.

20. És *mégis* azt mondjátok; nem igaz az Úrnak úta: mindeniteket az ő úta szerént ítélem meg, Izráel' háza.

III. 21. Lőn továbbá a' mi fogságunknak tizenkettődik esztendejében, a' tizedik hóban, annak a' hónak ötödik napján, jöve én hozzám egy ember, ki Jérusálemből elszaladott vala, mondván: megvévék a' várost. 2. *Kir.* 25.

22. És az Úrnak keze (e) lőn én rajtam estve, minekelőtte az eljöne, a' ki elszaladott vala: és megnyitá az én számat minekelőtte reggel hozzám jöne, megnyittaték azért az én szám, és többé meg nem szűném a' szóllástól. *R.* 24: 26, 27.

(e) Az Úrnak kezén érti az Isten' lelkét, és ennek prófétziai ajándékát.

23. Lőn továbbá az Úrnak beszéde én hozzám mondván:

24. Embernek fia, ezek, kik az elpusztíttatott helyeket lakják Izráel' földén, így szóllnak, mondván (f): egyedül volt Ábrahám, és bírta e' földet: mi pedig sokan vagyunk: és minékünk adatott a' föld, hogy bírjuk.

(f) Azok ellen, kik a' Babilóniai fogságtól földökben megmaradtak vala, és magokat bíztatják azzal, hogy ők a' földet bírhatják: holott Isten a' Próféták által megmondotta vala, hogy a' földnek hetven esztendeig kell pusztán állani.

25. Ez okáért mondjad nekik: ezt mondja az Úr Isten: ti vérrel éltek; és a' ti szemeiteket emelitek a' bálványokra, és vért ontotok ki: és e' földet örökségül bírnátok-é? 1. *Mós.* 9: 4. 3. *Mós.* 3: 17.

26. A' ti fegyvertekben állottatok (g), útálatosságot tselekedtetek, és mindenitek az ő felebarátjának feleségét megfertéztette, és *mégis* e' földet bírnátok-é?

(g) Az az, bíztatok inkább a' ti fegyvertekben, hogy nem mint az Istenben.

27. Így szóll ő nekik: így szóll az Úr Isten: élek én, hogy a' kik a' pusztákban vagynak, fegyver miatt hullanak el: és a' ki a' mezőn, a' vadaknak adom, hogy megegyék ötet: és a' kik kerítésekben és barlangokban, döghalállal halnak meg.

28. És adom a' földet pusztaságra és elhagyásra, és megszűnik az ő erősségének kevélysége: és elpusztúlnak az Izráel' hegyei, úgy, hogy nem lészen senki, ki azokon általmenjen.

29. És megtudják, hogy én vagyok az Úr, mikor pusztává és elhagyottá tészem a' földet, minden ő útálatosságokért, mellyeket tselekedtek.

IV. 30. És te embernek fia, a' te néped' fiai rágalmaznak téged a' falak mellett, és házaknak ajtajiban; és egyik a' másikkal szóll, kiki az ő attyafiával, mondván: jertek kérlek, és halljátok meg, mitsoda beszéd légyen, a' melly az Úrtól kijő.

31. És te hozzád jönek a' népnek szokása szerént, és űl te előtted az én népem, és hallják a' te beszédidet: de nem tselekeszik azokat: mert tsúfolást tésznek az ő szájokkal, az ő telhetetlenségek után jár az ő szívek. *R.* 14: 1. *és* 20: 1.

32. És ímé te ő nekik ollyan vagy mint egy tsúfoló ének, melly szépen esik, és gyönyörűséges nótája vagyon: mert hallják a' te beszédidet, és azokat nem tselekeszik.

33. De mikoron eljő az (h), *mert* ímé eljő, *akkor* tudják meg, hogy Próféta volt ő köztök.

(h) Az az, mikor betellyesednek az ő veszedelmek felől való prófétálások.

XXXIV. RÉSZ.

A' pásztorok ellen, kik a' Kristus' nyájját elhagyván az ő hasznokat keresik: ígéri az Isten, hogy az ő juhait meglátogatja és egybegyűjti. Ígér az Isten egy igaz pásztort a' Kristust és azzal békeséget.

ÉS lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván: 2. Embernek fia, prófétálj az Izráel' pásztori (a) ellen, prófétálj, és mond meg azoknak a' pásztoroknak: így szóll az Úr Isten: jaj az Izráel' pásztorinak, kik ő magokat legeltetik: avagy nem a' pásztorok' tisztek-é, hogy a' juhokat legeltessék? *Jer.* 23: 1.

(a) Érti mind a' külső igazgatóit a' népnek, úgymint a' királyokat, fejedelmeket, és egyébb tisztben lévőket, mind pedig a' belsőket, tudniillik a' papokat; hasonlítja pedig a' jó és vigyázó pásztorokhoz, kik az ő nyájok mellett sokat szenvednek.

3. A' kövérit megeszitek, és a' gyapjával ruházzátok magatokat, a' melly meghizott azt ölitek: a' juhokat pedig nem legeltetitek.

4. Az erőtlent nem erősítitek, és a' beteget nem gyógyítjátok, és a' megtörettet nem kötözgetitek, és az elestet viszsza nem hozzátok, és az elvesztet meg nem keresitek: hanem keményen és kegyetlenül uralkodtok ő rajtok. 1. *Pét.* 5: 3.

5. És eloszlottak ide 's tova *az én juhaim*, mert pásztor nélkül vagynak, és elhagyattak megételre minden mezei (b) vadnak, és ide 's tova elszélhettek.

(b) Nyomorúlt sorsa vagyon a' népnek, mellynek igazgatói és gondviselői nem pásztorok, hanem a' béreseknél is alább valók; az az, kiknek semmi gondjok nintsen a' népnek javára, és megmaradására.

6. Eltévelyedtenek az én juhaim minden hegyeken, és minden magas halmon; és minden földnek színén eloszlottak az én juhaim: és nem volt, a' ki elökérné, sem a' ki felkeresné.

7. Annakokáért ti pásztorok halljátok meg az Úr' beszédét.

8. Élek én, azt mondja az Ur Isten: ha meg nem keresem ezt a' ti kezetekből, miveihogy az én nyájam ragadományra hagyatott, és megételre minden mezei vadnak pásztor nélkül: és nem keresték az én pásztorim az én juhaimat, hanem legeltették a' pásztorok ő magokat, és az én juhaimat nem legeltették.

9. Ennekokáért ti pásztorok halljátok meg az Úr' beszédét:

10. Így szóll az Úr Isten: ímé én megyek azokra a' pásztorokra, és megkívánom az én juhaimat az ő kezekből, és elhagyatom velek, hogy az én juhaimat ne legeltessék, és nem legeltetik többé a' pásztorok ő magokat: és kiragadom az én juhaimat az ő szájokból, és nem lésznek ő nekik ételül.

11. Mert azt mondja az Úr Isten: ímé én magam elökeresem az én juhaimat, és megkeresem őket.

12. Miképen a' pásztor keresi az ő nyáját, a' melly nap az ő eloszlott juhai között vagyon, így keresem meg az én juhaimat, és kiszabadítom őket minden helyekről a' hová elszélhedtek volt, a' ködnek (c) és homálynak napján.

(c) Az az, a' nyomorúságnak és szorongatásnak idején; érti pedig az ő népének Káldeából való szabadúlásokat.

13. És kihozom őket a' népek közzül, és egybegyűjtöm a' földekről őket, és beviszem őket az ő földökbe, és legeltetem őket Izráel' hegyein, a' folyóvizek mellett, és a' földnek minden lakóhelyein. *R.* 28: 5.

14. A' jó fűvön legeltetem őket, és Izráelnek magas hegyein lészen az ő aklok: ott feküsznek a' jó akolban, és szép kövér fűvel legeltetnek az Izráel' hegyein.

15. És legeltetem az én juhaimat, és én nyúgotom meg őket, azt mondja az Úr Isten.

16. Az elveszettet megkeresem, és az eltévedettet viszszahozom, és a' megsérültet bekötözöm, és a' beteget megerősítem: a' kövért pedig és az erősset elvesztem (d), és legeltetem azokat ítéletben.

(d) Az az, a' ki erejében bízik, és felrúgó lészen: mert a' kosokon, bakokon és hatalmasokon értetnek a' gazdagok; a' juhokon és apró barmokon pedig a' népnek szegényi és gyámoltalani.

17. Ti pedig én juhaim, így szóll az Úr Isten: ímé én ítéletet tészek a' juhok és a' juhok között, a' kosok és a' bakok között.

18. Avagy kitsiny dolog-é ez tinektek, hogy jó fűvön legeltettek, hogy még a' ti legeltetéstekre való fűnek maradékát is lábaitokkal eltapodjátok? és hogy a' tiszta vizet iszszátok, hogy még a' maradékát is lábaitokkal felzavarjátok?

19. És az én juhaim a' ti lábaitoknak tapodását eszik, és a' ti lábaitoknak felzavarását iszszák.

20. Annakokáért azt mondja az Úr Isten ő nekik: ímé én, én tészek ítéletet a' kövér és az ösztövér juhok között.

21. Mivelhogy mind oldallal és vállal taszítjátok, és szarvaitokkal elökleldezitek az erőtlenít, míglen kiűzvén ide 's tova oszlatjátok őket.

22. Annakokáért megtartom az én juhaimat, és nem hagyatnak többé ragadományra, és ítéletet tészek a' juh és a' juh között.

23. És támasztok ő nekik egy pásztort (e), és legelteti őket, az én szolgámat Dávidot: ő legelteti őket, és ő lészen nekik pásztorok. *Ésa.* 40: 11. *Ján.* 10: 11. *Ésa.* 42: 1. *és* 43: 3, 5, 6. *és* 50: 10. *és* 52: 13. *és* 53: 11. *Jer.* 30: 9.

(e) Egy pásztort, a' Kristust ígéri az Isten az ő népének, *Ésa.* 40: 11. *Dán.* 9: 25. *Ján.* 10: 11.

24. Én pedig Úr, lészek ő nekiek Istenek, és az én szolgám Dávid fejedelem ő köztök: én Úr szóllottam. *Ésa.* 55: 4.

25. És vetek ő velek békeségnek frigyét, és azt tseleszem, hogy megszűnjenek a' gonosz vadak a' földről, és laknak a' pusztában bátorságosan, és az erdőkön feküsznek.

26. És vetek ő reájok, és kik az én halmom körül vagynak, áldást és esőt adok alkalmatos idejekor, áldott esők lesznek.

27. És a' mezei termőfa megadja az ő gyümöltsét, és a' föld megadja az ő gyümöltsét, és lésznek az ő földökön bátorsággal: és megtudják, hogy én vagyok Úr, mikor elrontom az ő igájok' köteleit, és kimentem őket azoknak kezekből, kik őket szolgáltatják.

28. És nem lésznek többé prédául a' pogányoknak, és a' földnek vadai meg nem eszik őket: és bátorsággal laknak, és nem lészen, ki felijeszsze *őket.*

29. És támasztok nekik egy nevezetes (f) plántát: és többé meg nem emésztetnek éhség miatt a' földön, és többé nem viselik a' pogányok' gyalázatjokat.

(f) A' plántán érti a' Kristust, vagy az Anyaszentegyházat.

30. És megesmérik, hogy én Úr ő Istenek velek vagyok: és ők én népem; Izráel' háza, azt mondja az Úr Isten:

31. Ti pedig én juhaim, az én legeltetésemnek juhai, emberek vagytok (g): én vagyok a' ti Istenetek, azt mondja az Úr Isten. *Ján.* 10: 11.

(g) Vagy így, ti emberek én juhaim és én nyájam lésztek, holott vedd eszedbe, hogy közönségesképen embereket mond és nem tsak Izráelitákat, mert a' Kristus minden hívő embereknek pásztorok.

XXXV. RÉSZ.

A' Seir hegynek, mellyen laknak vala az Idumeusok, romlásáról és pusztúlásáról prófétál e' Részben a' Próféta, mivelhogy azok az Isten' népének nyomorgatói valának.

ÉS lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

2. Embernek fia, vesd a' te ortzádat Seir' hegyére, és prófétálj ő ellene.

3. És mondjad ő neki; azt mondja az Úr Isten: ímé én te reád *megyek* Seir' hegye: és

kinyújtom az én kezemet te ellened, és vetlek téged elpusztúlásra és pusztaságra.

4. A' te városidat pusztaságra vetem, és te pusztúlás leszesz: és megtudod, hogy én vagyok az Úr.

5. Mivelhogy örökkévaló gyűlölséget tartottál és kiontottad *véreket* az Izráel' fiainak éles fegyverrel, az ő veszedelmeknek idején, mikor a' hamisságnak vége lön. (a) *R.* 25: 15.

(b) Az az, mikor Isten az ő hamisságokat tovább nem szenvedhetné.

6. Ennekokáért élek én, azt mondja az Úr Isten, hogy vérhez készítelek téged, és vér követ téged: mert a' vért nem gyűlölted (b), azért vérontás követ tégedet.

(b) Az az, ha a' vérontást el nem hagyod. Vagy így: mivelhogy gyűlölöd a' vért, az az, a' te vér szerént való atyádfiait az Izráelitákat.

7. És vetem a' Seir' hegyét pusztaságra, és elpusztúlásra: és elvesztem ő belőle mind az általmenőt, mind pedig a' viszszatérőt.

8. És betöltöm az ő hegyeit azokkal, kik közzűlök megölettettek, és a' te halmaidat, és völgyeidet, és víz folyásidat azokkal, kik fegyverrel megölettetvén elhullanak.

9. Örök pusztaságra adlak tégedet, és a' te városid az előbbi állapotra nem állanak: és megesméritek, hogy én vagyok az Úr.

10. Mivelhogy azt mondottad: e' két nemzetség (c), és e' két föld miénk lészen, és örökségül bírjuk őket; noha az Úr jelen volna ott: *Solt.* 83: 4, 13.

(c) Tudniillik, Júda és Izráel, kik egy birodalom alatt valának, de Salamon' halála után ketté szakadának.

11. Ennekokáért élek én, azt mondja az Úr Isten: a' te haragod szerént tselekeszem, és a' te gyűlölséged szerént, mellyet tselekedtél, mivelhogy gyűlölted őket (d) és megesmértetem ő bennek, mikor megítéllek téged.

(d) Az az, miképen te haragudtál az Izráelre, és őket háborgattad, azonképen én tégedet.

12. És megtudod, hogy én Úr hallottam minden te szidalmidat, mellyeket mondottál Izráel' hegyei ellen, mondván: elpusztúltak, nekünk adattak ételül. (e)

(e) Az az, hogy elnyeljük és semmivé tegyük őket.

13. És nagyokat tselekedtetek én ellenem a' ti szátokkal, és sok kevély szót tettetek én ellenem; én hallottam.

14. Így szóll az Úr Isten: (f) így örül az egész föld a' pusztaságon, mellyet tselekeszem rajtad.

(f) Az az, miképen hogy ti én ellenem és az én népem ellen kevélyen szólltatok, és nyomorúságokon örültetek, azonképen örülnek egyebek a' ti romlástokon.

15. Amint te örültél az Izráel' háza örökségén, mivelhogy elpusztúlt, így tselekeszem te veled: elpusztíttatik Seir' hegye, és mind egészen Édom: és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

XXXVI. RÉSZ.

Ígéri Izráel' megszabadúlását a' pogányok közzűl. Okai az ő sanyargatásoknak; az ő velek tett jókat ne az ő érdemeknek, hanem Isten' irgalmasságának tulajdonítsák. Isten az, a' ki a' mi szívünket megújítja, és indítja, hogy az ő parantsolatiban járhassunk.

ÉS te embernek fia, prófétálj Izráel' hegyei felöl; és mondjad: Izráel' hegyei halljátok meg az Úr' beszédét. *R.* 6: 2.

2. Így szóll az Úr Isten: mivelhogy ezt mondá az ellenség ti felőletek: ha ha! (a) még e' világnak magassági is mieinké lettek örökségül: *R.* 35: 10.

(a) Az az, mivelhogy a' ti nyomorúságtokon katzagtak az Idumeusok, és azt mondották, hogy a' Júda' országának hegyes földe is övék lésznek.

3. Ennekokáért mondj jövendőt, és mondjad: azt mondja az Úr Isten: mivelhogy elpusztítának és megemésztének titeket minden felől, hogy legyetek örökségek a' pogányok' maradékinak (b), és sok népeknek ajakokra keltetek, és minden népek előtt gyalázatosokká lettetek.

(b) Érti azokat, kik a' Babilóniai király' rablásától megmaradtak a' pogányok közzűl a' szomszédságban; mivelhogy, úgy mond, mindenütt ti felőletek szóllnak, és titeket rágalmaznak.

4. Ennekokáért Izráel' hegyei, halljátok meg az Úr Isten' beszédét: így szóll az Úr Isten a' hegyeknek, és a' halmoknak, víz folyások' helyeinek, és völgyeknek, és elhagyott pusztáknak, és elhagyott városoknak, mellyek hagyattak volt ragadományra és megtsúfolásra a' pogányok' maradékinak, kik köröskörnyűl vagynak:

5. Ennekokáért azt mondja az Úr Isten: (c) ha az én búsúlásomnak tüzében nem szóllottam a' pogányok' maradéki ellen, és egész Édom ellen: kik magoknak akarták foglalni az én földemet örökségül tellyes szíveknek örömével, és elméjeknek kívánságával, hogy kivetnék őtet ragadományra.

(c) Az az, ha felgerjedett haraggal és búsúlásomban nem szólltam: de a' beszédet félben szakasztja, mint a' búsúlt emberek szoktak tselekedni, mintha azt mondaná: bátor igaz mondó ne legyek.

6. Ennekokáért mondj jövendőt Izráel' földére, és mondjad a' hegyeknek, és halmoknak, a' vízfolyások' helyeinek, és a' völgyeknek, azt mondja az Úr Isten: ímé az én búsúlásomban, és felháborodott voltomban szóllottam, mivelhogy a' pogányok' gyalázatjokat szenvedtétek. *R.* 34: 29.

7. Ennekokáért ezt mondja az Úr Isten: én felemeltem az én kezemet (d), ha a' pogányok, kik körűlöttetek vagynak, az ő gyalázatjokat nem viselik:

(d) Az az, kezem felemelve megesküttem, hogy a' pogányok hordozzák az ő gyalázatjokat.

8. Ti pedig Izráel' hegyei, nektek a' ti ágaitok megnevekednek, és gyümöltsöt hoztok az én népemnek az Izráelnek: mert közel vagynak, és eljőnek *ezek az idők.*

9. Mert ímé én ti hozzátok *megyek*, és hozzátok fordúlok: és megmívelnek és bevetnek *titeket.*

10. És megsokasítom ti rajtatok az embereket, az egész Izráel' házát egészen: és a' városokat lakni kezdik, és a' pusztákat megépítik.

11. És megsokasítom ti rajtatok az embereket, és a' barmokat, és megsokasúlnak, és elnevekednek: és helyheztetlek benneteket a' ti régi lakó helyetekre, és több jóval lészek nektek, hogy nem az előtt, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

12. És viszek embereket te (e) reád, az én népemet az Izráelt: és téged bírnak, és lészesz nekik örökségül, és többé árvaságba nem hagyod őket.

(e) Némellyek így fordíttyák: és viszek ti hozzátok embereket az én népemmel az Izráellel.

13. Így szóll az Úr Isten: mivelhogy mondják tinektek: embereknek megemesztője vagy te, és árvaságra juttattad a' te nemzetedet:

14. Ennekokáért az embereket többé meg nem emészted, és a' te nemzetedet árvaságra többé nem juttatod, azt mondja az Úr Isten.

15. És nem engedem, hogy többé halljad a' pogányok' gyalázatjokat, és többé nem viseled a' népeknek szidalmokat és többé árvákká nem teszed a' te nemzetidet, azt mondja az Úr Isten.

II. 16. És lőn az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

17. Embernek fia, az Izráel' háza mikor az ő földökön laktak, megfertéztették azt életekkel és tselekedetekkel, az ő erköltsök ollyatén volt én előttem, mint amaz havi betegségben való aszszonynak tisztátalansága.

18. És kiöntém az én haragomat ő reájok, a' vérért, mellyet kiontottak a' földre, és mivelhogy az ő bálványokkal megfertéztették azt.

19. És eloszlatám őket a' pogányok közzé, és elhányatának a' tartományokra: az ő erköltsök és tselekedetek szerént ítéltem meg őket.

20. És bemenvén a' pogányokhoz, a' kikhez mentek, megfertéztették az én szent nevemet: mikor mondanák nekik (f) az Úr' népe ezek, és az ő földéről jöttenek ki. *Ésa.* 25: 5. *Róm.* 2: 24.

(f) Az az, megfertéztetett az én nevem ti érettetek, mert azt mondották tsúfságban ti felőletek: az Úr' népe ez.

21. És kedveztem az én szent nevemnek, (g) mellyet megfertéztetett az Izráel' háza a' pogányok között, a' kik közzé kimentenek.

(g) Az az, megszántam, megtekíntettem az én nevemet.

22. Ennekokáért mondjad az Izráel' házának: azt mondja az Úr Isten: nem ti érettetek tselekeszem Izráel' háza: hanem az én szent nevemért, mellyet ti megfertéztettetek a' pogányok között, a' kik közzé mentetek.

23. És megszentelem az én nagy nevemet, (h) mellyet megfertéztetett a' pogányok között, mellyet ti megfertéztettetek ő közöttök: és megtudják a' pogányok, hogy én vagyok az Úr: azt mondja az Úr Isten, mikor megszenteltetem ti bennetek az ő szemek' láttára.

(h) Az az, megfertéztetett vala, és meggyaláztatott vala az én nevem, és hatalmasságom ti miattatok a' pogányok között, de megmutatom az én nevemnek szentségét, és az én hatalmasságomat, mikor a' pogányokat elvesztem, és titeket megszabadítlak.

24. És felvészlek titeket a' pogányok közzül, és egybegyűjtelek titeket minden földekről, és behozlak titeket a' ti földetekre.

25. (i) És hintek ti reátok tiszta vizet; és megtisztultok minden ti undokságtokból, és minden ti bálványitokból megtisztítlak titeket.

(i) Testi és külső jóknak ígéretiről tér az Isten a' lelki és mennyei jóknak ígéretire a' Kristus Jésus' vérében való megtisztúlásoknak és a' szent lélek által való megszenteltetéseknek ígéretire.

26. És adok tinektek új szívet, és új lelket adok ti belétek: és elvészem a' kőszívet a' ti testetekből, és adok tinektek hús szívet. *Jer.* 33: 39. *R.* 11: 19.

27. És az én lelkemet adom ti belétek: és azt tselekeszem, hogy az én parantsolatimban járjatok, és az én ítéletimet megőrizzétek, és megtselekedjétek azokat. *R.* 11: 19.

28. És laktok azon a' földön, mellyet adtam a' ti atyáitoknak, és lésztek énnekem népem, és én lészek tinektek Istenetek.

29. És megtartalak titeket minden ti álnokságtoktól; és elő hívom a' gabonát (k) és megbővítem azt, és nem adok reátok éhséget.

(k) Így szóll, mert Istennek tsak egy szavára mindenek meglesznek, és parantsolatjára engedelmesek minden teremtett állatok.

30. Effelett megszaporítom a' termő fáknak gyümöltseiket, és a' mezei terméseket: hogy többé ne viseljétek az éhségnek gyalázatját a' pogányok között.

31. És megemlékeztek a' ti gonosz útaitokról, és tselekedetetekről, mellyek nem jók: és méltóknak ítélitek ti magatokat, kik (l) kivágassatok ti magatok előtt a' ti álnokságtokért, és a' ti útálatosságtokért.

(l) Az az, a' ti magatok ítéleti szerént megesméritek, hogy méltók vagytok a' veszedelemre, vagy méltók voltatok.

32. Nem ti érettetek tselekeszem én, azt mondja az Úr Isten: tudtotokra légyen tinektek, szégyenüljetek és pirúljatok meg a' ti álnokságtokért, Izráel' háza.

33. Azt mondja az Úr Isten: az időben mikor titeket megtisztítlak minden álnokságtokból, ezt tselekeszem, hogy lakják a' városokat, és a' puszták megépíttetnek.

34. És az elpusztúlt földet ismét mívelni kezdik, azért, hogy elpusztúlt volt minden úton járónak szeme láttára.

35. És mondanak: ez az elpusztíttatott föld ollyanná lett mint az Éden' kertje (n) és az elhagyatott és pusztíttatott és elrontatott városokat lakják, úgy mint megerősített városokat. *R.* 26: 13.

(n) Az az, mint egy Paraditsom.

36. És megtudják a' pogányok, kik ti körülöttetek meghagyattattanak, hogy én Úr építettem meg az elromlott *helyeket*, és én plántáltam be az elpusztult *helyeket*, én Úr szóllottam, és megtselekeszem. *R.* 17: 24. *és* 22: 14. 37: 14.

37. Így szóll az Úr Isten: még ebben is kegyelmes lészek az Izráel' házának, hogy ezt tselekedjem ő velek; megszaporítom őket emberekkel mint juhokkal.

38. Mint az áldozatra szenteltetett (n) juhok, mint Jérusálemben a' fő innepekre való juhok: így lésznek az elhagyatott városok, tellyesek emberek' nyájjaival; és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

(n) Avagy rendeltetett. Értelme pedig ez: melly nagy bővséggel szoktak lenni a' Juhok Jérusálemben az innepeken, olly bővséggel lésznek az emberek.

XXXVII. RÉSZ.

A' mint az előbb ígére Isten, annak bizonyos voltát erősíti a' testnek feltámadásával; vagy mint a' mellyről való rendelése az Istennek megváltozhatatlan igazság. Ígéri viszszatéréseket Izráelnek, az ő földökre; a' két egymástól elszakadt országnak, az az Izráelnek és Júdának egyéléről prófétál: mellyben példáztatik a' pogány népeknek megtérések a' Kristushoz. A' Kristus egy és örökké való pásztora és királlya az ő népének.

LŐN én rajtam az Úrnak keze, és kivitt engemet az Úr' lelke által, és helyheztete engemet a' mező közepette, melly tsontokkal rakva vala.

2. És által vitt engem' azok mellett köröskörnyül: és ímé felette sok *tsont* vala a' mező színén, és igen megszáradtak vala.

3. És monda énnekem: embernek fia, avagy élnek-é ezek a' tetemek? és mondék: Uram Isten, te tudod.

4. És monda énnekem: prófétálj e' tetemek felöl, és mondjad ö nekik: ti megszáradt tetemek, halljátok meg az Úr' beszédét.

5. Így szóll az Úr Isten ezeknek a' tetemeknek: ímé én botsátok ti belétek lelket, és éltek.

6. És adok ti reátok inakat, és hust adok reátok, és bőrrel beborítlak titeket: és adok ti belétek lelket, és éltek: és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

7. Prófétálék azért, a' mint meg vala parantsolva énnekem: és mikor prófétálnék lön zúgás; és ímé indúlás (a) és egybe menének a' tetemek, mindenik tetem az ő teteméhez.

(a) Az az, földindúlás; avagy tetemeknek indúlások és tsattogások.

8. És látám, és ímé inak valának ö rajtok, és hús nevekedett vala *rajtok*, és feljül a' bör beborította vala öket: de lélek nem vala ö bennek.

9. Monda továbbá énnekem: prófétálj a' léleknek, prófétálj embernek fia, és mondjad a' léleknek: ezt mondja az Úr Isten: a' négy szelek felöl (b) jöjj elö te lélek, és lehellj ezekbe a' megölettekbe, hogy éljenek.

(b) Az az, e' világnak négy szegeleti felöl.

10. Prófétálék azért a' mint hagyta vala énnekem, és lélek méne ö beléjek, és megéledének, és lábokra állának: felette igen nagy sereg.

11. És monda énnekem: embernek fia, mind ezek a' tetemek Izráelnek háza, (c) ímé azt mondják: elszáradtak a' mi tsontjaink (d) és elveszett a' mi reménységünk (e) és kivágattunk mi magunkban.

(c) Az az, jegyezi Izráel' népét, melly a' fogságra adatott.

(d) Az az minden erönk elfogyatkozott.

(e) Hogy tudniillik valaha viszsza menjünk hazánkba, kivágattatunk mi magunkban, az az, a' mi ítéletünk szerént.

12. Annakokáért prófétálj, és mondjad ö nekik: így szóll az Úr Isten: ímé én megnyitom a' ti koporsóitokat, és kihozlak titeket a' ti koporsóitokból én népem, és viszlek Izráel' földére.

13. És megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor megnyitándom a' ti koporsóitokat, és kihozlak titeket a' ti koporsóitokból, én népem.

14. És adom az én lelkemet ti belétek, és éltek, és megnyúgotlak titeket a' ti földeteken: és megtudjátok, hogy én Úr szóllottam, és megtselekeszem, azt mondja az Úr.

II. 15. És lön az Úr' beszéde én hozzám, mondván:

16. És te embernek fia, végy magadnak egy fát, és írd ezt reá: Júdáé és Izráel' fiaié az ö társaié (f) és ismét végy egy fát, és írd ezt reá: Jó'sefé, Éfraim' fája, és az egész Izráel' házáé az ö társaié.

(f) Az az, Júdáé, és Lévi, Benjámin nemzetségié, Jó'sefé az az, az Izráel' országáé, vagy nemzetségéé: mert Salamon' halála után két felé szakadtak vala.

17. És vesd együvé azokat, egyiket a' másik mellé, hogy legyenek teneked egy fává, és lésznek egy fává a' te kezeidben.

18. És ha mondják teneked a' te néped' fiai, mondván: avagy nem jelented-é meg nekünk; ezekkel mit akarsz jelenteni?

19. Szóllj ö nekik: azt mondja az Úr Isten: ímé én felveszem Jó'sef' fáját, melly Éfraim' kezében vagyon, és az ö társait az Izráel' nemzetségét, és teszem azokat (g) ö mellé a' Júda' fája mellé, és egy fává teszem öket, és egyé lésznek az én kezemben. (h)

(g) Tudniillik az Izráel' nemzetségét.

(h) Prófétál Júda' és Izráel' országa egyé létéről: hogy e' két elszakadt ország ismét egyé lészen a' Messiás alatt nem a' Móses' törvénye által, hanem a' Krístusban való hit által. És mivelhogy a' tíz nemzetség a' fogságban marada a' pogányok között, és elszakada az Isten' népétől, és igaz tiszteletitől, és kevesen jöttek meg közzülök Izráel' földére, a' Babilóniai fogság után: ezokért értheti az Éfraimon a' pogányokat, kik a' Krístusban való hit által egy néppé lettek az igaz Júda' nemzetével, *Gal.* 3. Nintsen 'Sidó, sem Görög, 's a' t. mert ti mindnyájan egygyek vagytok a' Jésus Krístusban.

20. Legyenek pedig a' fák, a' mellyeken írsz, a' te kezedben az ö szemek' láttára.

21. És szóllj ö nekik: ezt mondja az Úr Isten: ímé én felveszem az Izráel' fiait a' pogányok közzül, a' kik közzé mentek: és egybegyüjtelek titeket minden felöl, és viszem öket az ö földökre.

22. És egy néppé teszem öket azon a' földön, az Izráelnek hegyein: és egy király lészen ö nekik királyok, és nem lésznek többé két népek, és többé nem oszolnak két országra. *Ján.* 10: 16.

23. És többé meg nem fertéztetik magokat az ö bálványokkal, és az ö útálatosságokkal, és minden álnokságokkal: és kiszabadítom öket minden ö lakó helyekből, a' mellyekben vétkeztenek, és megtisztítom öket, és lésznek nekem én népem, és én lészek ö nekik Istenek.

24. (i) És az én szolgám Dávid lészen ö nekik királlyok: és egy pásztorok lészen mindnyájan ö nekik, és az én ítéletimben járnak, és az én parantsolatimat megörzik, és megtselekeszik. *Ésa.* 40: 11. *Jer.* 30: 9. *R.* 34: 23.

(i) A' Krístus, ki Dávidnak fia test szerént az ö keresztyén népének, egy és örökké való királlya és pásztora. *Ján.* 10: 11.

25. És laknak a' földön, mellyet adtam az én szolgámnak Jákóbnak, mellyen laktak a' ti atyáitok; azon laknak *mondom* ök is, és azoknak fiaik, és azoknak fiaiknak fiaik mind örökké: és Dávid az én szolgám lészen fejedelmek ö nekik örökké.

26. És vetek velek békességnek frigyét, örökké való frigyem lészen ö velek: és helyheztem öket *az én földembe*, és megsokasítom öket, és helyheztetem az én szent templomomat ö közöttök mind örökké. *'Solt.* 89: 4. *R.* 34: 25. 2. *Kór.* 6: 16.

27. És lészen az én lakó helyem ö köztök, és lészek ö nekik Istenek, és ök énnekem népem. *R.* 11: 20. *és* 14: 11.

28. És megtudják a' pogányok, hogy én Úr szentelem meg Izráelt, mikor lészen az én szent templomom ö köztök mind örökké.

XXXVIII. RÉSZ.

Prófétál Gógról és Mágógról, kik nagy hadikészülettel mennek az ígéretnek földére. Ezeknek gonosz szándékjokról, és veszedelmekről.

ÉS lön az Úr' beszéde én hozzám, mondván: 2. Embernek fia, fordítsd ortzádat Góg ellen, a' Magóg' földe ellen, Mések' és Tubál' fejedelme és feje ellen; és prófétálj ö ellene. *Jel.* 20: 8.

3. És mondjad: ezt mondja az Úr Isten: ímé én te reád *megyek* Góg, Mések, és Tubál' fejedelme és feje.

4. És

4. És megrontlak téged', és vetek horgot a' te szájadba, és kivonszlak téged' és minden te seregedet, lovakat és lovagokat, kik felöltöztek minden féle fegyverekben, nagy sokaságot, kik paizsosok és kopjások, és mindnyájan fegyver viselők lésznek. *K.* 29: 4. 39: 2.

5. Persiabeliek, Szeretsén országbeliek, Líbiabeliek lésznek ő velek, kik mindnyájan paizsal és sisakkal lésznek.

6. Gómer, és minden ő seregi: Togorma' háza, melly északfelé lakik, és minden ő seregi; sok népek te veled.

7. Készítsd hozzá magad' és készítsd elő magadnak minden te sokaságodat, kik te hozzád gyültenek, és légy nekik őrizőül.

8. Sok idők múlva meglátogattatol (a) az utólsó esztendőkben a' fegyver miatt megromlott földre jösz, ki sok népek közzül gyüjtetett egybe, és az Izráel' hegyeire, kik szüntelen való pusztulásban voltak: kik megszabadúlván a' pogány népek közzül, bátorságban laktanak.

(a) Az az, megbüntettetel: meglátogatni az írásban gyakorta büntetésért vétetik, a' mint a' törvényben az elsö táblán való második parantsolatban mondja az Isten, hogy meglátogatja, az az, megbünteti az atyáknak álnokságokat harmad és negyed iziglen.

9. És reá mégy; úgy mégy mint egy szélvész, és leszsz mint a' felleg, hogy a' földet beborítsad; te, és minden te seregid, és a' sok nép, melly te veled lészen.

10. Így szóll az Úr Isten: és lészen abban az időben, tanátsokat forgatsz a' te szívedben, és gondolsz gonosz gondolatot.

11. És ezt mondod: felmégyek a' falukból álló földre (b), mégyek azokra, kik nyúgodalomban vagynak, és bátorságban laknak; kik mindnyájan köfal nélkül laknak, zárjok és kapujok nintsen ő nekik.

(b) Az az, mellyen tsak faluk vagynak, semmi erös és kerített városok nintsenek.

12. Hogy dúlást fosztást tehess, és prédálhass; és hogy viszsza téríthessed a' te kezedet a' pusztaságokra, mellyeket lakni kezdtek vala, és a' népre, melly a' pogányok közzül gyüjtetett egybe, melly barom tartásnak és jószágoknak gondjaviselésére adta vala magát, lakván a' földnek közepette.

13. Séba és Dédán, és a' Társisbeli kereskedők, és minden ő oroszláni (c), ezt mondják teneked: avagy azért jösz-é, hogy dúlást, fosztást tégy? avagy azért gyüjtötted-é egyben a' te sok népedet, hogy kóborolj, hogy ezüstöt és aranyat vígy, hogy barmokat és marhákat vígy, és nagy dúlást fosztást tégy?

(c) Érti az oroszlánokon a' hatalmasokat, az urakat az országban; minthogy az oroszlán erövel egyéb állatokat meghalad.

14. Annakokáért prófétálj embernek fia, és mond ezt Gógnak: így szóll az Úr Isten: avagy abban az időben, mikor az én népem az Izráel bátorságban kezd lakni, nem tudnád-é meg? (d)

(d) Avagy nem látnád-é meg tudniillik az én ítéletimet és büntetésemet, mellyel megbüntetem a' kegyetleneket.

15. És eljösz a' te helyedről észak felöl, te, és sok népek te veled: lovagok lésznek mindnyájan, nagy gyülés és nagy sereg.

16. És felmégy az én népem ellen, az Izráel ellen, mint a' felleg, hogy ellepjed a' földet: az utólsó időkben lészesz (e) és hozlak tégedet az én földemre, hogy a' pogányok megesmerjenek engem', mikor megszenteltetem (f) te benned azoknak szemek előtt, te Góg.

(e) Az az, te Góg lészen a' te támadásod és birodalmad az utólsó időkben.

(f) Az az, Szent és hatalmas Istennek esmertetem lenni.

17. Így szóll az Úr Isten: avagy te vagy-é az, a' kiről szóllottam a' régi időkben, az én szolgáim által az Izráel' Prófétái által, a' kik prófétáltak azokban az időkben *ez előtt sok* esztendőkkel, hogy tégedet ő reájok hoználak?

II. 18. És lészen abban az időben, mikor Góg eljö Izráel' földe ellen, azt mondja az Úr Isten: felmégyen az én haragom az én búsulásomban.

19. És felháborodott voltomban, az én haragomnak tüzében szóllottam *ezt:* ha azon a' napon nagy indúlás nem lészen Izráel' földén. (g)

(g) Mintha azt mondaná: bátor igaz Isten ne legyek.

20. És rettegnek az én színemtől a' tengerbeli halak, és az égi madarak, és a' mezei vadak, és minden tsúszó mászó állatok, kik mozognak a' földön, és minden emberek, kik vagynak a' földnek színén: és felfordulnak a' hegyek, és elromolnak a' magas kösziklák, és minden köfal a' földre romol.

21. És előhívom ő ellene minden én hegyeimen a' fegyvert, azt mondja az Úr Isten: és mindennek fegyvere az ő attyafia ellen lészen. (h)

(h) Az az, egymásra támasztom öket.

22. És törvénykezem ő vele döghalállal és vérrel; és bövséges zápor esöt, és köeső' köveit, tüzet és kénköves esöt botsátok ő reá, és az ő seregire, és a' sok népekre, kik ő vele lésznek.

23. És felmagasztaltatom és megszenteltetem (i), és megesmertetem sok pogányoknak szemek előtt: és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

(i) Az az, megmutatom, hogy nagy, hatalmas és szent vagyok.

XXXIX RÉSZ.

Szóll még is Góg' és Mágóg' rontásáról: melly példázza az Antikristus' veszedelmét és esetit: lásd meg Jel. 10: v. 7. Gógnak és az ő seregének temetése. Az égi madaraktól és fene vadaktól étetik meg mind népestől. Miért pusztíttatott légyen el Izráel' háza. Ígéri Izráelnek viszsza hozását a' rabságból.

ÉS te embernek fia, prófétálj Góg ellen, és mondjad: így szóll az Úr Isten: ímé én te reád *megyek* Góg, Mések és Túbál' fejedelme és feje.

2. És megrontlak téged', és hatod (a) részt hagyok meg te benned, és felhozlak téged' észak felöl és hozlak téged' Izráel' hegyeire.

(a) Némellyek így fordítják: és hat szegü horoggal kivonszlak tégedet; és hogy a' légyen ez ígéknek értelmek, megtetszik a' 38-dik résznek 4-dik verséből, a' holott ehez hasonló szóllásnak neme vagyon: megrontlak téged', és vetek horgot a' te szádba.

3. És kiütöm a' te kézivedet a' te bal kezedből, és a' te nyilaidat a te jobb kezedből leütöm.

4. Izráel' hegyein esel el, te, és minden te seregid, és a' népek, kik te veled lésznek: a' madarak' seregének, és minden szárnyas állatnak, és a' mezei vadaknak adtalak téged', hogy megegyenek.

5. A' mezö' színén esel el: mert én szóllottam, azt mondja az Úr Isten.

6. És botsátok tüzet Mágógra, és azokra, a' kik a' szigetekben laknak bátorságban: és megtudják, hogy én vagyok az Úr.

7. És az én szent nevemet megesmertetem Izráelnek az én népemnek közötte, és többé nem hagyom megfertéztetni az én szent nevemet: és megtudják a' pogányok, hogy én vagyok szent Úr Izráelben.

8. És ímé eljött és meglett (b), azt mondja az Úr Isten, ez az idő, a' mellyről szóllottam.

(b) Az az, olly bizonyos, hogy ez meglészen, mint a' mi meglett immár.

9. És kimennek Izráel' városinak lakóik, és meggyújtják, és megégetik fegyvereket, paizsokat, kézíveket és nyilokat, és kézbeli botokat, és dárdákat: és hét esztendeig tesznek tüzet azokkal.

10. És fát nem hordanak a' mezőről, sem az erdőkről nem tüzelnek, mert a' fegyverekből tüzelnek, és az ő fosztójokat megfosztják, és az ő prédálójokat megprédálják, azt mondja az Úr Isten.

11. És lészen abban az időben, adok Gógnak temető helyett ott Izráelben, abban a' völgyben, a' mellyben járnak a' napkeleti tengerre: és bedugják (c) orrokat, a' kik azon által mennek, és ott temetik Gógot és minden ő sokaságát, és nevezik Góg' sokasága völgyének.

(c) Az az, a' holt testek, mellyek ott hevernek azt fogják szerzeni, hogy a' kik azon elmennek bedugják orrokat azoknak büdösségek miatt.

12. És eltemetik őket az Izráel' háza: hogy a' földet megtisztítsák; hét hónapig.

13. Eltemetik, *mondom*, őket a' földnek minden népe: és nevezetes lészen nekik a' nap, a' mellyen megditsőíttetem, azt mondja az Úr Isten.

14. És választanak embereket, a' kik szüntelen a' földet általjárják, tudniillik temetőket, kik járják a' földet, és temessék, kik a' föld' színén hagyattak, hogy megtisztítsák a' földet; hét hónap mulva elvégezik a' testek' keresését.

15. És általjárják a' kik a' földet nézelik, és ha ki ember tetemet lát, a' mellett jelt tészen, míg azt eltemessék a' temetők a' Góg' sokasága völgyében.

16. És a' városnak is neve Hámona (d) *leszen*, és megtisztítják a' földet.

(d) Némellyek nagy szorgalmatossággal tudakoznak rajta, hol légyen Amona nevű város? de az hijábavalóság, mert az Amona annyit tészen mint sokasági, mintha azt mondaná, hogy a' sok népeknek levágatásokért az a' hely neveztetik Amonának, az az, sokaságnak.

17. És te embernek fia, így szóll az Úr Isten: mondjad a' madaraknak és minden szárnyas állatnak, és minden mezei vadaknak: gyűljetek egybe, és jöjjetek el: gyűljetekegybe az én áldozatomra, mellyet én szerzek tinektek, a' nagy áldozatra, Izráel' hegyeire; hogy egyetek húst és vért igyatok.

18. Az erősseknek húsokat eszitek, és a' földnek fejedelminek vérét iszszátok: kosoknak, bárányoknak, bakoknak és ökröknek, kik mind Basan' *tartományában* híztanak meg.

19. És esztek kövérséget mind addig, míg megelégesztek, és isztok vért, míg megrészegedtek az én áldozatomból, mellyet készítettem tinektek.

20. És megelégesztek az én asztalomnál lovakkal, és lovagokkal, erőss és hadakozó férjfiakkal, azt mondja az Úr Isten.

21. És megmutatom az én ditsőségemet a' pogányok között: és meglátják mind azok a' pogányok az én ítéletemet, mellyet tselekedtem, az én kezemet, mellyet vetettem ő reájok.

22. És megtudja Izráel' háza, hogy én vagyok Úr az ő Istenek, attól a' naptól fogván és azután.

23. Megtudják a' pogányok is, hogy az ő álnokságokért vitettek fogságra Izráel' háza, mivelhogy vétkeztek én ellenem, és elrejtettem az én ortzámat ő tőlök: és adtam őket az ő ellenséginek kezekbe, és mindnyájan fegyver miatt elhullottanak.

24. Az ő tisztátalanságok és vétkek szerént tselekedtem ő velek, és elrejtettem az én ortzámat ő tőlök.

II. 25. Ennekokáért így szóll az Úr Isten: most térítem meg Jákób' fogságát, és megkegyelmezek egész Izráel' házának, és felindúlok magamban az én szent nevemért.

26. Minekutánna viselik az ő gyalázatjokat, és minden ő vétkeket, mellyel vétkeztenek én ellenem: mikor laknának az ő földökön bátorságban, és nem volna, a' ki *őket* megrettentené:

27. Mikor viszsza hozom őket a' népek közzül, és egybegyűjtöm őket az ő ellenségeknek földökről, és (e) megszenteltetem ő bennek, sok pogányoknak szemek előtt.

(e) Az az, midőn az én szentségemet és ditsőségemet megmutatom mind az ő sanyargattatásokban, mind pedig megszabadíttatásokban.

28. És megtudják, hogy én vagyok az ő Urok Istenek, mikor viszem őket a' pogányok közzé; és egybegyűjtöm őket az ő földökre, és többé senkit ott nem hagyok ő közülök.

29. És többé el nem rejtem az én ortzámat ő tőlök, minekutánna kiönténdem az én lelkemet Izráel' házára, azt mondja az Úr Isten.

XL. RÉSZ.

Megjelenti Isten a' templomnak jövendő időben való megépítését, mellynek általa példáztatik az Anyaszentegyháznak a' Krístus Jésus által való megépítése. Mellyet mivelhogy nem értenek a' Zsidók, várják mind ez óráig is. A' templomnak harmadik megépülését. Először pedig a' templomnak közönséges kerítését írja meg a' 17. v. Azután a' legkülső tornátzot a' 28. versig; harmadszor a' közép tornátzot az 44. versig, a' legbelsőt a' 48. versig.

Huszonötödik esztendejében (a) a' mi fogságunknak, annak az esztendőnek kezdetiben, a' hónak tizedik napján, tizennégy esztendőben minekutánna a' város megvétetek: azon a' napon lőn az Úr' keze én rajtam, és vitt oda *Jérusálembe* engemet.

(a) Az az, Jekóniás' fogságának huszonötödik esztendejében.

2. Isteni látásokban vitt engem' Izráel' földére; és le tett engem' egy igen magas hegyen, (b) mellyen vala mint egy épittetett város dél felől.

(b) A' Siont érti.

3. Vőn *azért* engem' oda, és ímé *vala ott* egy férjfiú, kinek tekínteti mint egy értznek tekínteti (c) és lenből tsinált sinór vala az ő kezében, és egy mérő páltza (d) és áll vala a' kapuban.

(c) Hasonló a' tiszta fényes villámló értzhez, vagy megfényesíttetett atzélhoz.

(d) Vagy mérő nád szál.

4. És szólla énnekem az a' férjfiú, *mondván*: Embernek fia, lásd a' te szemeiddel, és halljad füleiddel, és figyelmetes szívvel légy mindenekre, valamiket mutatok neked: mert ho-

zattál ide, hogy megmutatnám teneked *azokat:* hirdess mindeneket, a' miket látsz, Izráel' házának.

5. És ímé kőfal vala a' házon kivűl köröskörnyűl: és a' mérő páltza annak a' férjfiúnak kezében hat singni vala, mindenik sing hoszszabb vala a' köz singnél egy tenyérrel: és méré annak az épületnek (e) szélességét egy *ollyan* páltzányira, és magasságát is egy páltzányira.

(e) Az az, a' legkülsö kö kerítésnek, mellynek mind temérdeksége mind magassága egy volt.

6. És méne a' kapuhoz, melly néz vala napkeletre, és felméne annak gráditsin (f) és megméré a' kapu' küszöbét, egyiket egy páltza mérték szélességre, a' másikat is egy páltza mérték szélességre.

(f) Ezt azért mondja, mert a' templom a' hegynek tetején építtetett vala.

7. (g) És a' kamarákat egy páltzányi hoszszaságra, és egy páltzányi szélességre: és a' kamarák' közit öt singni szélességre; és a' kapu' küszöbét a' kapu' tornátza mellet belől, egy páltznyira.

(g) Ezek a' kamarák a' kőfal mellett voltanak.

8. És mikor mérte volna a' kapu' belső tornátzát egy páltzányira:

9. Méré annak a' kapunak tornátzát is nyoltz singre, és annak küszöbit két singre, tudniillik a' kapunak belső tornátzát.

10. És a' napkeleti kapunak mind egy felől 's mind más felől három három kamarája vala, egy mértéke mind a' háromnak: és egy mértéke a' küszöbnek is, mind egy felől 's mind más felől.

11. És méré a' kapu' ajtajának szélességét tíz singre, és annak a' kapunak hoszszaságát tizenhárom singre.

12. És a' kamarák előtt való tágasságot egy singnire egy felől, más felől is egy singnire: a' kamara pedig hat singnire vala, mind egy felől, mind más felől.

13. Méré azért a' kaput a' kamara héjazatjától a' másik kapunak héjazatjáig huszonöt singni szélességre; egyik ajtó a' másikkal ellenben vala.

14. És készíte oldal küszöböket hatvan singnieket és mindenik tornátz küszöbének, és a' kapunak *ugyan azon vala mértéke* köröskörnyűl.

15. És a' kapunak bemenetelétől fogva a' belső kapu' tornátzáig ötven singni *tágasság vala.*

16. És szoros ablaki valának a' kamaráknak, és azoknak belső küszöbeiknek is belől a' kapuk környűl ekképen a' tornátzokban is: és ezek az ablakok köröskörnyűl belől valának, és mindenik oldalköre pálma fának formája faragtatott vala.

II. 17. És vitt engemet a' külső tornátzba, és ímé kamarák valának *ott*, és köröskörnyűl abban a' tornátzban pádimentom építtetett vala: harmintz kamara vala azon a' pádimentomon.

18. És az a' pádimentom a' kapuk mellet vala, azoknak a' kapuknak hoszszasága ellenében; tudniillik az alsó pádimentom.

19. És megméré a' szélességét, az alsó kapunak küszöbétől fogva, a' belső tornátznak küszöbéig kivül, melly tészen száz singet napkeletre és északra.

20. És a' kapunak is, melly néz észak felé a' külső tornátzra, megméré hoszszaságát és szélességét.

21. És annak kamarái, három egy felől, más felől is három, és annak *a' kapunak* küszöbi, és tornátzi, egy mértéken valának az első kapuval: ötven singre hoszszasága, és szélessége huszonöt singre.

22. Ablaki pedig és tornátzi, és pálmafa' faragási annak a' kapunak mértéke szerént valának, melly néz napkeletre: és hét gráditson mennek vala reá: és tornátzi a' gráditsok előtt valának.

23. És a' belső tornátznak kapuja vala az északi és napkeleti kapu ellenében: és méré egyik kaputól a' másik kapuig száz singet.

24. És vitt engem' a' déli útra, holott vala a' dél felé való kapu, és megméré az ő küszöbit, és annak tornátzit ugyan ezen mértékek szerént.

25. Ablaki és tornátzi köröskörnyűl hasonlók amaz ablakokhoz, hoszszasága ötven sing, és szélessége huszonöt sing.

26. És az ő felmeneteli hét grádits, és tornátzi azok előtt; és pálma faragási valának, egyik egy felől, a' másik más felől az ő küszöbén.

27. És kapu vala a' belső tornátzban dél felé: és méré egyik kaputól a' másik kapuig a' déli út felől száz singet.

III. 28. És bevitt engemet a' déli kapunak belső tornátzába; és megméré azt a' déli kaput e' mértékek szerént.

29. És annak kamarái és küszöbi és tornátzi valának e' mértékek szerént; és ablakok valának rajta, és az ő tornátzin köröskörnyűl: ötven sing vala hoszszasága, és szélessége huszonöt sing.

30. Tornátzok valának köröskörnyűl, mellyeknek szélességek huszonöt sing, és hoszszaságok ötven sing vala.

31. És tornátzi valának a' külső pitvar felé, és pálma faragási az ő küszöbén; és az ő felmeneteli nyoltz grádits.

32. Vitt továbbá engem' a' belső tornátzba napkelet felől; és megméré azt a' kaput e' mértékek szerént.

33. Mind kamaráit, mind küszöbit, mint tornátzit e' mértékek szerént: és ablaki valának annak, és az ő tornátzinak köröskörnyűl: hoszszasága vala ötven sing, és szélessége huszonöt sing.

34. És tornátzi valának a' külső pitvar ellenében, és pálma faragások az ő küszöbin, mind egy mind más felől: és az ő felmeneteli nyoltz grádits.

35. Vitt engem' az északi kapura is, és megméré azt is ugyan ezen mértékekre.

36. Az ő kamarái, küszöbi és tornátzi, és ablaki valának köröskörnyűl: hoszszasága vala ötven sing, és szélessége huszonöt sing.

37. És küszöbi a' külső pitvar' ellenében, és pálma faragások mindenik küszöbén, mind egy felől mind pedig más felől; és az ő felmeneteli nyóltz grádits.

38. És egy kamara vala, és annak ajtaja a' kapuk' küszöbinél: ott mossák vala az egészen égő áldozatokat.

39. A' kapunak pedig tornátzában két asztal vala egy felől, és más felől is kettő vala: hogy azokon áldoznának egészen égő áldozattal, és bűnért való áldozattal, és vétekért való áldozattal.

40. És oldalra kivűl, a' hol felmennek az északi kapu' ajtajára, két asztal vala: és a' másik oldalra is, melly a' kapu' tornátzában vala, két asztal.

41. Négy asztal egy felől, és más felől is négy asztal, ennek a' kapunak oldala mellett: és ezen a' nyoltz asztalon vágják vala az áldozatot.

42. És az égő áldozatra való négy asztal faragott kőből vala: másfél sing hoszszasága, és másfél sing szélessége, és magassága egy sing: ezekre teszik vala a' szerszámokat, mellyekkel az égő áldozatot és egyébb áldozatot szoktak vala megáldozni.

43. És behajlott szegek valának egy tenyérnyiek készíttetve belől köröskörnyűl, és az asztalokon az áldozat' húsa áll vala.

44. És a' belső kapun kivűl valának a' Kántorok' kamaráik a' belső pitvarban: melly vala az északi kapu' oldalára: mellyek néznek vala délre: egyik a' napkeleti kapu' oldala mellett, melly északra néz vala.

45. És szólla énnekem: ezek a' kamarák, mellyek délre néznek a' papoké, a' kik a' házhoz való szolgálatban foglalatosok.

46. A' kamarák pedig, mellyek néznek északra, a' papoké, a' kik az oltárhoz való szolgálatban foglalatosok: ezek a' Sádok' fiai, kik járulnak az Úrhoz a' Lévi' fiai közzűl, hogy szolgáljanak ő neki.

47. És megméré a' tornátzot, hoszszasága száz sing, szélessége is száz sing, négy szegre, és az oltárt is megméré, a' melly vala a' ház előtt.

V. 48. (a) És vitt engem' a' ház' tornátzába, és a' tornátznak küszöbét megméré, egyfelől is öt singre, más felől is ötre: a' kapu' szélessége pedig egy felől is három sing, más felől is három sing.

(a) Némellyek ezen a' versen kezdik el a' 41. részt: kétségnélkűl itt kell kezdeni, mert már a' templomnak negyedik tornátzát írja le.

49. A' tornátznak hoszszasága vala húsz sing, és a' szélessége tizenegy sing; és gráditsok valának, mellyeken felmennek vala arra: és oszlopok valának a' küszöbök mellett, egyik egy felől, a' másik más felől.

XLI. RÉSZ.

Az új templomnak, és ahoz való épületeknek elrendelése.

ÉS bevitt engem' a' templomba, és a' küszöböket megméré, hat sing vala egy felől, és más felől is hat sing, mint a' tornátz' szélessége.

2. A' kapu' szélessége pedig tíz sing vala: és a' kapu' oldalai egyfelől öt sing, másfelől is öt sing: megméré hoszszaságát is negyven singnire, és szélességét húsz singnire.

3. És beméne belől, és megméré a' kapu' küszöbét két singnire, és a' kaput hat singnire, és az ajtó' szélességét hét singnire.

4. Megméré hoszszaságát is húsz singnire, és és szélességét húsz singnire, a' templom előtt; és monda énnekem: ez a' szentségeknek szentsége. (a)

(a) Az az, igen szentséges hely; a' templomnak belső része.

5. És megméré a' ház' falát hat singnire, a' kamara' szélességét is négy singnire, a' ház körűl minden felől.

6. És e' kamarák, egyik kamara a' másikon: hármasok valának harmintz renddel: és a' kamaráknak gerendái mind köröskörnyűl a' ház' falát érik vala, hogy a' kőfalhoz ragadnának: de a' kőfalba nem ragadnak vala.

7. Mert a' kőfal odafel a' kamarákért megszélesíttetik vala, mellyek a' házat odafel köröskörnyűl megkerűlik vala: annakokáért odafel a' házaknak tágasbb helyek vala: és illyen módon az alsó háznak szélessége megnevekedik vala oda fel a' másik rend kamarában.

8. És látám a' háznak magasságát köröskörnyűl: a' kamarák' fundamentominak pedig tellyességgel egy páltzányi, *az az*, hat singni magassága vala.

9. A' kamara falának szélessége pedig kivűl öt singni vala: és a' kamarák' házának üressen hagyatott közi is, melly belől vala:

10. A' kamarák között pedig húsz singni szélesség vala a' ház környűl, köröskörnyűl.

11. És a' kamarák' ajtaji az üressen hagyott helymellett valának: egyik ajtó északra, és a' másik ajtó délre: szélessége pedig az üressen hagyott helynek öt singni vala köröskörnyűl.

12. Az épület pedig, melly vala a' közkőfal előtt napnyúgot felé, hetven singni hoszszú vala: az épület' falának szélessége pedig öt singni vala köröskörnyűl; és hoszszasága kilentzven singni vala.

13. És megméré a' háznak hoszszát, száz singre; tudniillik a' köz kőfalt, az épületet és annak falait, száz singre:

14. A' háznak első részének, és a' napkelet felől való falnak szélességét is, száz singre.

15. Megméré továbbá annak az épületnek hoszszaságát, melly vala a' köz kőfal előtt, és melly vala az úton: és a' kamarákat mind egy felől mind más felől száz singnire; a' belső templomot is, és a' tornátznak pitvarit.

16. A' küszöböket és szoros ablakokat, és a' kamarákat köröskörnyűl három felé a' küszöb ellenében, melly deszkákkal vala megbéllelve köröskörnyűl; és a' földtől fogva az ablakokig, és az ablakok is béllettek valának.

17. Mind az ajtónak belső részéig a' belső házig, és kivűl és az egész falt köröskörnyűl belől és kivűl, mértékre vévé.

18. És *a' fal* Kérubim és pálmafa képekkel vala tsinálva; és egy pálma fa vala két Kérub között, és a' Kérubnak két ortzája vala.

19. És ember ortza néz vala a' pálmafára egy felől, és oroszlán ábrázat néz vala a' másik pálmafára másfelől; és az egész házon így vala köröskörnyűl.

20. A' földtől fogva mind az ajtófélig, Kérubimok és pálmafák valának kifaragva; és így a' templom' falán is.

21. A' templom' oldal' küszöbe négy szegű vala, és a' templom' legbelső szentséges helyének küszöbinek is ugyan azon egy formája vala.

22. És a' fa oltárnak magassága három sing, és hoszszasága két sing: és az ő szegeleti és hoszszasága, és oldalai fából valának tsinálva: és monda énnekem: ez az asztal, a' melly áll az Úr előtt.

23. És kettős ajtaja vala a' templomnak és a' szent helynek.

24. És kettős egybejáró ajtó tábla mindenik kapu' ajtaján: két ajtó tábla egyik ajtón, és kettő ismét a' másikon.

25. És valának tsinálva a' templom' ajtajin Kérubim és pálmafa képei, mint a' falakon: és egy fa gerenda is vala kivűl a' tornátz előtt.

26. És szoros ablakok, és pálma fák mind egy és mind más felől a' tornátz oldalain: és a' ház' oldalain, és a' gerendákon.

XLII. RÉSZ.

A' kints tartó kamaráknak és egyébb szent dolgoknak szükséges helyeinek megépítésekről.

ÉS kivitt engem' a' külső tornátzba az északi úton, és vitt engem' a' kamarához, melly vala a' köz kőfal' ellenében, és az épület ellenében észak felé.

2. Száz singni hoszszasága vala az északi ajtó felé, és ötven singni vala szélessége.

3. Annak az húsz *singnek* ellenében, melly vala a' belső tornátzban, és annak a' pádimentomnak ellenében, melly vala a' külső tornátzban, kamarák valának egymás ellenében, három rendben.

4. És a' kamarák előtt tíz singni széles mulató hely vala oda be, egy singni út és azoknak nyilása északra vala.

5. A' felső kamarák pedig szorossabbak valának *a' többinél:* mert a' mulató helyek inkább megszorították vala azokat, hogy nem az alsó és középső kamarákat.

6. Mivelhogy három rendbe valának, és nem vala ezeknek oszlopok, mint a' tornátzoknak: ezokért szorossabbak valának az alsóknál és a' középsőknél a' földtől.

7. És a' kőfal, melly kivül vala a' kamarák' ellenekben, a' külső tornátz' úta felé, a' kamarák' ellenekben, ötven singni hoszszú vala.

8. Mert a' kamarák' hoszszaságok, mellyek a' külső tornátzban valának, ötven singni vala, és ímé a' templom előtt száz singni hoszsza vala a' kamaráknak.

9. A' kamarák alatt pedig vala bejáró út, napkelet felől, mikor valaki bemenne azokba a' külső tornátzból.

10. A' napkelet felől való kőfalnak szélességében, a' köz kőfal előtt, és az épület előtt kamarák valának.

11. És azok előtt való út, hasonlatos vala a' kamarák' útához, mellyek északra valának: mind hoszszaságok, mind szélességek egyaránt vala, és mind kijárások azoknak módjok szerént, és ajtajok szerént valának.

12. És a' dél felől való kamarák' ajtai mellett vala egy ajtó, annak az útnak kezdetin: melly az ékessen rakott kőfal' ellenében vala, ha ki a' napkeleti úton mégyen be.

II. 13. És monda énnekem: az északi és déli kamarák, mellyek vagynak a' köz kőfal előtt, szent kamarák: a' mellyekben a' papok, kik közel járnak az Úrhoz, eszik az igen szentséges áldozatokat: ott rakják le az igen szentséges áldozatokat, és az eledeli áldozatokat, és a' bűnért és vétekért való áldozatokat; mert szent az a' hely.

14. Mikor bemennek oda a' papok, ki ne jőjjenek onnét a' szent helyről a' külső tornátzba, hanem ott *a' kamarában* vessék le az ő ruhájikat, mellyekben szolgáltak, mert szentek: és más ruhában öltözzenek, és *úgy* menjenek a' helyre a' hol a' nép vagyon.

III. 15. Végrevivé azért tellyességgel a' belső háznak mérésit, és kivitt engem' a' napkelet felől való kapu' útán, és megméré azt is köröskörnyül.

16. A' napkeleti oldalt méré öt száz páltzányi hoszszaságra a' mérő páltzával köröskörnyül.

17. Megméré az északi oldalt is, öt száz páltzányira a' mérő páltzával köröskörnyül.

18. A' déli oldalt is öt száz páltzányira méré a' mérő páltzával.

19. Kerüle a' napnyúgoti oldalra is, és méré azt is öt száz páltzányira mérő páltzával.

20. Négy szegre méré azt, kőfala vala körös-

környül, hoszszasága öt száz páltzányi, és szélessége ötszáz páltzányi, hogy választást tenne a' szent és a' szentségtelen között.

XLIII. RÉSZ.

Látja az Isten' ditsősségét a' templomban, a' mellytől az előtt eltávozott vala. Az Izráel' népének bálványozásit számlálja elő: melly miatt emésztettek meg. Inti őket a' penitentziára. Az Isten' házának és az oltárnak formáját írja meg. Az áldozat tételnek módja.

ÉS vitt engem' a' kapura, arra a' kapura, melly néz vala a' napkeleti útra.

2. És ímé az Izráel' Istenének ditsőssége jő vala napkelet felől: és az ő zúgása mint egy nagy víznek zúgása, és a' föld világos vala az ő ditsősségétől. *R.* 1: 24.

3. És a' látás, mellyet láték, ollyatén vala mint az a' látás, mellyet láték, mikor mennek a' várost elveszteni: (a) és a' látások hasonlók valának a' látáshoz, mellyet láttam vala a' Kébár' folyóvize mellett; (b) és artzal leborúlék. *R.* 1: 4. *és* 8: 4.

(a) Az az, mikor mennék prófétálni a' város' az az Jérusálem' veszedelméről. Lássad oda fel, 9: 1. 's a' t.

(b) Oda fel, 1: 1.

4. És az Úr' ditsőssége beméne a' házba, annak a' kapunak útán, melly néz napkeletre.

5. És felemele engem' a' lélek, és bevitt engem' a' belső tornátzba: és ímé az Úr' ditsőssége betölté a' házat.

6. És hallám, hogy *egy* szóll vala énnekem a' házból: és egy férjfiú áll vala én mellettem.

7. És monda énnekem: embernek fia, ímé az én székemnek helye, és az én lábam' talpainak helye, a' hol én lakom az Izráel' fiai között örökké: és többé meg nem fertézteti Izráel' háza az én szent nevemet; ők és az ő királyi, az ő paráznaságokkal, (c) és az ő királyoknak holt testekkel, és azoknak magas kápolnájokkal. (d) *Jer.* 16: 18.

(c) Érti a' lelki paráznaságot, az az, a' bálványozást.

(d) A' királyoknak temetésekre szoktak vala kápolnát rakni az Isten' temploma mellett, a' mint olvassuk Amonról és Manassesről, hogy a' templom mellett való kertekben temetkeztek, holott hamis Isteni tiszteletekkel éltek, melly dolgokkal az Istent megbántották. Ez az, a' miről szóll a' Próféta.

8. Ahol az ő *alsó* küszöböket az én küszöböm mellé vetették, és az ő oldalküszöböket az én oldalküszöböm mellé: egy fal vala tsak én köztem, és ő köztök: és megfertéztették az én szent nevemet az ő útálatosságokkal, mellyeket tseleked. tek; ez okért elvesztem őket az én haragomban.

9. Mostan azért távoztassák el az ő paráznaságokat, és az ő királyok' holt testeket én tőlem: (e) és ő köztök lakozom mind örökké.

(e) Jegyezd meg a' holt test temetéséről a' templomokban. A' szent helyek régen holt testek illetésekkel megfertéztettek: lásd meg ide alá, 44: 25.

10. Te embernek fia, hirdessed Izráel' házának ezt e' házat, és pirúljanak meg az ő álnokságokért, és mérjék meg ezt *a' templom*' példáját.

11. Hogyha megpirúlnak mindeneközül, a' miket tselekedtenek, a' ház' formáját, és annak rendelésit, és kijárásit, és bemenésit, és minden formáit, és minden jegyzésit, és minden írott képeit, és minden törvényit jelentsd meg nekik: és szemek előtt írd meg, és tartsák meg annak egész formáját, és minden jegyzésit, és a' szerént tselekedjenek.

II. 12. Ez a' háznak törvénye: az hegy' tetején lészen, minden határa köröskörnyül tökélle-

tesképen való szentſéges lészen, ímé ez annak a' háznak törvénye.

III. 13. Az oltárnak pedig mértéke ez, sing szerént, e' sing pedig *tészen* egy köz singet és egy tenyért; középben *magassága az oltárnak* egy singni, és egy singni szélessége: pártázatja pedig a' szélin köröskörnyül egy araszny; ez magassága az oltárnak.

14. Az oltárnak a' földön aló fundamentomától fogva az alsó pártázatig két sing, a' pártázatnak szélessége egy sing: az alsó pártázattól fogva a' felsöig négy sing, melly pártázatnak széle egy sing.

15. Az oltár pedig négy singni vala: és az oltár üregségéből oda fel, négy szarú mégyen vala fel.

16. Továbbá az oltárnak tizenkét sing vala hoszszasága: négy szegü vala négy oldalára.

17. Annak pedig a' pártázatja tizennégy sing a' hoszszaságára, tizennégy a' szélességére, a' négy szegeletin. Melly pártázat mellett vala más övedzés, köröskörül fél singni; és a' fundamentoma vala egy singni köröskörnyül: és az ő gráditsi napkeletre valának.

IV. 18. És monda énnekem: embernek fia; ezt mondja az Úr Isten: ezek az oltárhoz való rendtartások, a' melly nap felépittetik, hogy azon égő áldozattal áldozzanak, és vért hintsenek reá.

19. És a' Lévi nemzetſégéből való fő Papoknak, kik Sádok' magvából valók, kik járnak én hozzám, azt mondja az Úr Isten, hogy szolgáljanak énnekem; adj egy gyermekded borjút, bünért való áldozatra.

20. És végy annak véréből, és hintsd meg az oltárnak négy szarvát: és az oltárnak felső pártázatjának négy szegeletit, és *annak* szélit köröskörnyül, és tisztítsd és szenteld meg azt.

21. És vegyed a' tulkot, melly a' bünért vitetett az áldozatra, és égesd meg a' háznak rendelt helyén, a' szent hely kivül.

22. Másod nap pedig vígy áldozatúl egy bakot épet, a' bünért: és tisztítsák meg *azzal is* az oltárt, a' mint a' tulokkal tisztították.

23. Mikor elvégezed az *oltár'* megtisztítását, vígy áldozatúl egy gyermekded tinót épet, és egy kost épet a' nyájból.

24. És áldozzál velek az Úr előtt, és a' papok hintsenek sót reájok, és vigyék égő áldozatúl őket az Úrnak.

25. Heted napig minden nap egy egy bakkal áldozzanak a' bünért, azonképen áldozzanak gyermekded borjúval, és kossal éppel a' nyájból.

26. Hét napon szenteljék és tisztítsák meg az oltárt, és szenteljék meg az ő kezeket.

27. És mikor ezek a' napok betelnek, nyoltzad napon és azután áldozzák a' papok ez oltáron a' ti égő áldozatitokat, és a' ti háláadó áldozatitokat: és kegyelmes lészek ti hozzátok, azt mondja az Úr Isten.

XLIV. RESZ.

A' templomnak, mellyik kapuja álljon betéve: meghagyja az Isten, hogy a' Próféta a' népnek vétkeit szemére hányja. Kikre kelljen a' templomhoz való szolgálatot bízni: kikre ne kelljen bízni. A' papok közzül kiknek légyen szabad bemenni a' templomnak belső Részébe: és ezeknek mi légyen tisztek.

ÉS viszsza vitt engem' a' külső Szent helynek kapuja' útára, melly néz napkeletre; és bezárva vala:

2. És monda énnekem az Úr: ez a' kapu bezárva lészen, meg nem nyilik, és senki rajta be nem mégyen: mert az Úr az Izráel' Istene ment be rajta; és bezárva légyen.

3. A' fejedelemnek szabad lészen: a' fejedelem benne ülhet, hogy kenyeret egyék az Úr előtt: annak a' kapunak tornátza útán menjen be, és annak útán menjen ki.

II. 4. És bevitt engem' az északi kapu' útán a' ház' eleibe: és látám, és ímé az Úr' háza be telék az Úr' ditsösségével; és artzal leborúlék.

5. És monda nekem az Úr: embernek fia, vedd eszedben, és tekintsd meg szemeiddel, és halld meg füleiddel, valamiket én szóllok te veled, az Úr' házának minden rendelésiről, és minden törvényiről, és légy figyelmetes szívvel a' háznak bemenésére, és a' szent helynek minden kimenetelire.

6. És mondjad az engedetlen Izráel' házának: elég légyen immár tinektek a' ti minden útálatosságtok, Izráel' háza.

7. Hogy idegeneket vittetek be, kik mind szívekben mind testekben környülmetéletlenek voltak: hogy lennének az én szent helyemen, hogy az én házamat megfertéztetnék: mikor az áldozatra felvittétek az én kenyeremet, a' kövérséget és a' vért, és felbontottátok az én frigyemet minden ti útálatosságtokkal.

8. És meg nem tartottátok az én szent tiszteletimnek rendelését: hanem szerzettetek magatoknak, (a) kik megtartanák az én rendelésemet az én szent helyemen.

(a) Az az, a' ti magatok akaratja szerént, nem az én parantsolatom szerént rendeltetek papokat az én templomomban magatoknak.

9. Így szóll az Úr Isten: senki idegen, a' ki szívében és testében környül metéletlen, be ne menjen az én szent helyemre: minden idegenek közzül *mondom*, kik az Izráel' fiai között vagynak.

III. 10. Söt még azok a' Léviták is, kik messze eltávoztanak én tőlem, mikor az Izráel' eltévelyedék, a' kik eltévelyedtek volt az ő bálványok után; az ő álnokságokat viseljék.

11. És lésznek az én szent helyemben szolgák, rendeltetvén a' ház' kapui őrizetire, és a' házban való szolgálatra: ők öljék a' népnek az égő áldozatot: és egyébb áldozatot, és ők ő előttök álljanak, hogy szolgáljanak nekik.

12. Mivelhogy szolgáltak nekik az ő bálványok előtt, és voltak az Izráel' házának botránkozására, az álnokságra: ezokért felemeltem az én kezemet ő reájok, ezt mondja az Úr Isten: és az ő álnokságokat viselik.

13. És közel én hozzám ne járjanak, hogy én előttem papi tisztet viseljenek, és hogy minden én szentſégimhez járjanak, mellyek igen szentek: hanem az ő gyalázatjokat viseljék, és útálatosságokat, mellyeket tselekedtek.

14. (b) És tészem őket őrizőkké az én házam' őrizésére, annak minden szolgálatjára, és mindenre, valamit abban kell tselekedni.

(b) Az az, mivelhogy a' Léviták bálványoknak szolgáltak, fő papi tisztet ne viselhessenek az oltár környül és az áldozat tételekben, hanem alább valóló tisztekben szolgáljanak, kapunállók és őrzők legyenek, és az áldozatra vitetett állatokat nyúzzák.

IV. 15. A' Lévi' nemzetſégiből való papok legyenek a' Sádok' fiai, a' kik az én szent helyemnek rendtartását megtartották, mikor az Izráel' fiai eltévelyedtek volt én tőlem, ők járjanak én előttem, hogy szolgáljanak énnekem; és álljá-

nak én elöttem, hogy áldozzanak énnekem köverséggel és vérrel, azt mondja az Úr Isten.

16. Ők járjanak be az én szent helyembe, és ők menjenek az én asztalomhoz, hogy szolgáljanak nekem; és az én rendelésemet megőrizzék.

17. És mikor a' belső tornátz' kapuin beakarnak menni, len ruhában öltözzenek, és gyapjú ne légyen rajtok, mikor szolgálnak a' belső tornátz' kapuiban és belöl. 2. *Mós.* 28.

18. Len süveg légyen az ő fejekben, és len alsó ing légyen az ő derekokon: ne övedzék magokat a' veriték' (c) helyén.

(c) Az az, az embernek verítékes helyén, a' hol inkább szokott verítékezni mint az övedzés alól, avagy holna alatt: hanem az emberi deréknak legközepin.

19. Mikor pedig kimennek a' külsö tornátzba, a' külsö tornátzba a' néphez, vessék le az ő ruhájokat a' mellyekben szolgáltak, és tegyék be azokat a' szent helynek kamaráiba; és öltözzenek más ruhákban, és meg ne szenteljék a' népet az ő ruhájokkal. (d)

(d) Ezt azért mondja, mert az ó testamentomban a' papoknak az Isteni szólgálatban kiváltképen való ruhájok és öltözetjek volt, mellyekkel nem szabad volt élni a' község között, melly külömbség most eltöröltetett. *Kol.* 2.

20. És fejeket meg ne beretválják, se hosszú üstököt ne neveljenek, hanem megnyírvén, megnyírjék az ő fejeket.

21. És senki a' papok közzül bort ne igyék, mikor a' belső tornátzba bemennek. 3. *Mós.* 10.

22. És özvegyet avagy férjétől megvetettet feleségül magoknak ne vegyenek: hanem szüzeket az Izráel' háza' magvából: avagy olly özvegyet vegyenek, ki paptól maradott meg. 3. *Mós.* 21: 7. 13.

23. És az én népemet tanítsák, hogy tudják megválasztani a' szentet a' nem szentöl, (e) és a' tisztátalant a' tisztától, megtanítsák, hogy megtudják választani.

(e) Attól a' mi köz, és nem szenteltetett Isteni tiszteletre.

24. És a' perben ők álljanak elő ítélni, az én ítéletem szerént ítéljék meg: és az én törvényimet és végezésimet megtartsák minden én innepimben, és az én szombatimat megszenteljék. 5. *Mós.* 17.

25. A' megholt emberhez pedig be ne menjen a' pap, hogy magát megfertéztesse: hanem attyán, és annyán, és fián, és leányán, attyafián és húgán, kinek még férje nem volt, magokat megfertéztethetik. (f)

(f) Az az, azoknak holt testekhez elmehet, és illetheti azoknak holt testeket a' pap.

26. Mikor pedig megtisztúlánd, számláljanak neki hét napot. (g)

(g) Az az, tisztátalan lészen a' pap a' holt testnek illetéséért hét napon, azután tiszta lészen. Némellyek így: a' hét nap után ismét hét napot számláljanak.

27. És a' melly nap bemégyen a' szent helyre a' belső tornátzba, hogy szolgáljon a' szent helyen, vigyen áldozatot fel az ő bűneiért, azt mondja az Úr Isten.

28. És lészen a' papság ő nekik örökségül, én vagyok az ő örökségek: és jószágot ne adjatok bírni ő nekik Izráelben, én vagyok az ő jószágok. 3. *Mós.* 6: 7.

29. És az ő élések lészen az eledeli áldozat: és a' bűnért és vétekért való áldozat, és valami Istennek szenteltetik Izráelben, az övék lészen.

30. És minden elöl érő gyümöltsnek zsengéi, és minden valami ti töletek áldozatra vitetik, a' papoké lészen: és az új gabonából sütött kenyereknek elsö sengéit adjátok a' papnak, hogy áldást adjak a' te házadra. 4. *Mós.* 18: 20 5. *Mós.* 18: 3. 2. *Mós.* 13: 2. *és* 22: 29. 30. 4. *Mós.* 18: 12. 20.

31. Semmi döggel holtat, és elszaggattat, madarat, vagy barmot, a' papok ne egyenek. 3. *Mós.* 22: 8.

XLV. RÉSZ.

Az egész ígéret' földéből négy részt szakasztat ki az Isten: az egyik részt a' papoknak és a' templomnak. A' másik részt a' Lévitáknak. Harmadikat a' város' számára. A' negyediket a' fejedelem' számára. Inti az Izráel' fejedelmit. A' font és a' mérték igaz légyen. Az elsö zsengéknek felvitelekről és egyébb áldozatokról. A' fö innepekről. A' Husvétnak, Pünköstnek és sátoros innepeknek meginneplésekről, avagy szentelésekről. Továbbá vedd eszedbe, hogy itt mindenestöl fogva külömbözö rendet ír meg a' Próféta attól, mellyet Móses rendelt vala mind az Isteni szolgálatban, mind a' külsö polgári rendben; hogy ezzel megjelentené; elöször, hogy a' Mósestöl rendeltetett tzeremoniáknak vége lészen; másodszor, hogy a' Jésus Kristusban megújúltak mindenek.

MIKOR pedig a' földet nyillal kezditek elosztani örökségül, válaszszatok ki ajándéki áldozatúl az Úrnak, melly légyen szent, (a) a' földből: hoszszasága *légyen* huszonöt ezer sing, és szélessége tíz ezer; szent lészen minden ő határáig köröskörnyül.

(a) Az az, Istennek szenteltetett.

2. Ebből légyen a' szent helyért négy szegü tágasság, melly öt száz *singet tészen* minden felé: és ötven singni pusztája lészen köröskörnyül.

3. Ebből azért a' mérésből, mellynek hoszszasága huszonöt ezer sing, és szélessége tíz ezer: abból mérj *helyet;* és abban lészen szent hely, és a' szenteknek szente. (b)

(b) Az az, melly minden helyeknél legszentebb.

4. És a' szent *rész* a' földből a' Papoké lészen, a' szent helyen a' kik szolgálnak, a' kik szolgálni mennek az Úr' eleibe, és övék lészen az, hogy házakat építsenek, és a' szent helyet. (c)

(c) Az az, ezen építessék a' templom, a' Papok' házaikkal egyben.

5. És *e' kivül szakaszszatok* huszonöt ezer *sing földet* hoszszában, és tíz ezert széltében, és az a' Lévitáké lészen, a' házhoz való szolgáké, hogy bírják azt, és építtsenek rajta magoknak húsz kamarát.

6. A' városnak is adjatok örökséget, mellynek szélessége légyen öt ezer sing, és hoszszasága huszonöt ezer, a' ki választatott szent helynek földe ellenében, melly az egész Izráel' házáé lészen.

7. A' fejedelemé pedig (d) mind két' felöl *lészen* a' kiválasztott szent *rész* mellett, és a' város' számára kimért jószág mellett, a' kiválasztott szent hely, és a' város' számára való jószág elött; a' napnyúgoti szegelettöl fogva, mind napnyúgotig, és a' napkeleti szegelettül fogva napkeletig: és hoszszasága *lészen* mindenik rész szerént napnyúgoti határtól fogva napkeleti határig.

(d) Az a' rész, mellyet a' fejedelem' számára adtok és kimértek.

8. Azon a' földön lészen ő neki jószága Izráelben: és többé ne sanyargassák az én fejedelmim az én népemet, hanem a' *több* földet adják Izráelnek, az ő nemzetségek szerént.

II. 9. Azt mondja az Úr Isten: légyen elég immár tinektek ti Izráel' fejedelmi, a' törvénytelenséget és ragadozást távoztassátok el, ítéletet és igazságot tselekedjetek: vegyétek el a' ti satztzoltatástokat az én népemről, azt mondja az Úr Isten. 3. *Mós.* 19: 3. 35.

10. Igaz mértéktek légyen, és igaz éfa, és igaz bát. 2. *Mós.* 20: 13.

11. Az éfa (e) és a' bát egy mértékűek legyenek, hogy a' hómérnek tized része férjen belé a' bátban, a' hómérnek tized része az éfában is: a' hómérhez kell mind a' kettőt igazítani.

(e) Ezek mértékek' neve, mellyekkel éltek régen a' Sidók, mint mi nálunk a' köböl, negyed, avagy véka. A' mint egyébütt is tészen az írás emlékezetet azokról. Az Éfa és a' Bát egyaránt való mértékek voltak, tsak hogy az Éfával szárazat mértek, mint búzát, tavaszt és egyébb félét; a' Báttal pedig hígat, mint bort, olajt.

12. A' siklusban húsz fillér légyen: húsz siklus, huszonöt siklus, és tizenöt siklus, ez légyen tinektek a' gira. 3. *Mós.* 27: 25. 4. *Mós.* 3: 47.

III. 13. A' szabad akaratból felemelt áldozat, mellyet felvisztek ez *légyen:* az Éfának hatod részét egy Hómér búzából, és egy hómér árpából hatod részét az Éfának.

14. Az olajból való rendelt áldozat pedig (a' Bát pedig olaj mérték) a' Bátnak tized részét *adjátok* egy Kórusból: tíz Bát egy Hómér, mert tíz Bát *tészen* egy Hómért.

15. És két száz juhból egy bárányt az Izráel' kövér *juhaiból*, az eledeli áldozatra, és az égő áldozatra, és a' hálaadó áldozatra, az ő megtisztúlásokra, azt mondja az Úr Isten.

16. A' földnek minden népe köteles légyen erre az áldozatra; a' fejedelemért (f) Izráelben.

(f) Vagy a' fejedelemmel egyben.

17. A' fejedelem' tiszti lészen pedig, hogy adjon egészen égő áldozatokat, és eledeli áldozatokat, és itali áldozatokat az innepeken, az új holdok' első napján, és a' szombatokon, és az Izráel' házának minden fő innepin: ő tégyen áldozatot a' bűnért, és eledeli áldozatot, és égő áldozatot, és hálaadó áldozatokat; hogy Izráel' házát megtisztítsa.

18. Ezt mondja az Úr Isten: az első *hóban, első napján* a' hónak, végy egy gyermekded borjút, épet, és tisztítsd meg a' szent helyet.

19. És végyen a' pap a' bűnért tett áldozatnak véréből, és hintse a' háznak oldalküszöbére, és az oltár' széli' négy szegeletire, és a' belső tornátz kapuja' oldalküszöbére.

20. Így tselekedjél a' hónak hetedik napján is, mindenért valaki tudatlanságból vétkezik és megtsalatkozik: és megtisztítsd az *Isten'* házát.

21. Az első hóban, a' hónak tizennegyedik napján lészen tinektek Husvéttek, az innep hét napig *tartson*, kovásztalan kenyeret egyetek.

22. És a' fejedelem azon a' napon áldozzék ő magáért, és az egész föld' népéért egy tulokkal bűnért való áldozatot.

23. És az innepnek hét napján tégyen égő áldozatot az Úrnak, hét tulokkal, és hét kossal, épekkel, minden napon, azokon a' hét napokon: és bűnért való áldozatot egy bakkal minden nap.

24. És eledeli áldozattal, *minden* tulok mellé egy Éfával, és egy Éfával áldozzék *minden* kos mellé, és egy hin olajjal *minden* Éfa mellé.

25. A' hetedik *hóban* a' hónak tizenötödik napján, az innepen, hasonlóképen tselekedjék hét napon, mind a' bűnért való, mind az égő áldozatban, az eledeli áldozatban, és az olajjal való áldozatban. 4. *Mós.* 29: 12.

XLVI. RÉSZ.

A' szombatnak, és a' hold újságnak áldozatiról. A' fejedelem' áldozatjáról. Melly kapukon kelljen bemenni a' templomba, és kimenni. A' fejedelemnek szabad akaratja szerént való áldozatjáról. Kiknek adhasson a' fejedelem jószágából örökséget ajándékon, kinek ne. A' Papok' konyháiról, a' hol az áldozatokat főzték, sütötték.

AZT mondja az Úr Isten: a' belső tornátz' kapuja, melly néz Napkeletre, betéve légyen, a' dologtévő hat napokon: és szombat napon nyittassék meg, és az új hold' napján.

2. És a' fejedelem annak a' kapunak tornátza útán menjen be onnét kivül, és álljon annak a' kapunak oldalküszöbi mellett, és áldozzák meg a' Papok az ő égő áldozatját, és hálaadó áldozatit: és meghajtván magát, imádkozzék annak a' kapunak küszöbénél, és menjen ki: az a' kapu pedig be ne tétessék estvéig.

3. És magát meghajtván, imádkozzék a' föld' népe annak a' kapunak ajtajánál szombat napokon, és az új holdnak napján az Úr előtt.

4. Az égő áldozat pedig, mellyet a' fejedelem felvigyen az Úrnak, ez légyen: szombat napon hat ép bárányt, és egy ép kost.

5. És eledeli áldozatra egy éfát a' kos mellé: és a' bárányokkal is eledeli áldozatra az ő kezének ajándékát, és az éfa mellé egy hin olajt.

6. Az új holdnak napján pedig egy ép ökör borjú, és hat bárány, és egy kos, *ezek mind* épek legyenek.

7. És a' borjú mellé egy éfát tégyen, és egy éfát a' kos mellé is eledeli áldozatra: a' bárányok mellé pedig, a' mi kezétől lehet: (a) és az éfa mellé egy hin olajt.

(a) Az az, a' mint értéke és szabad akarattya lészen.

8. És mikor bemégyen a' fejedelem, a' tornátz' kapuján menjen be, és azon úton menjen ki.

9. Mikor pedig a' föld' népe bemégyen az Úr' eleibe, az innepeken, a' ki az északi kapun mégyen be, hogy meghajtván magát imádkozzék, a' déli kapun menjen ki: a' ki pedig a déli kapun mégyen be, az északi kapun menjen ki: ne térjen arra a' kapu' útára, a' mellyen bement, hanem annak ellenében valón menjen ki.

10. A' fejedelem pedig, mikor bemennek, ő köztök menjen be; és mikor kimennek, együtt menjen ki velek.

11. És az innepeken, és a' jeles napokon az eledeli áldozat ez lészen: minden tulok mellé egy éfa, és minden kos mellé egy éfa; és a' bárányok mellé, a' mi az ő kezétől lehet, és az éfa mellé egy hin olajt.

12. Továbbá, mikor a' fejedelem szabad akaratból tészen égő áldozatot, vagy hálaadó áldozatot az Úrnak; nyissa meg (b) azt a' kaput, a' melly napkeletre néz, és tégyen égő és hálaadó áldozatokat, mint szombat napon szokott tenni, és azután mikor kimégyen, a' kaput tégye be kimenése után.

(b) Avagy, nyissák meg neki tudniillik az ajtónállók, kiknek hivatallyok és tisztek vala az ajtónak megnyitása, betétele.

13. És egy esztendős ép báránnyal áldozzál égő áldozatot, minden nap az Úrnak; minden reggel áldozzad azt:

14. És eledeli áldozatot áldozzál azzal minden reggel, melly légyen az éfának hatod része; és

sze; és egy hin olajnak harmad része, melly légyen a' semlye liszt' elegyítésére: melly örökké való rendelés lészen szüntelenül az Úrnak.

15. Áldozzanak azért báránnyal, és eledeli áldozattal; és olajjal minden reggel; szünteleh égő áldozattal.

II. 16. Azt mondja az Úr Isten: ha a' fejedelem ajándékon ád valamit az ő fiai közzül valamelyiknek az ő örökségéből, az, az ő fiaié légyen: és annak urasága örökségül övék lészen.

17. De hogyha szolgai közzül valamelyiknek ajándékot ád az ő örökségéből, *csak* a' szabadság esztendejéig lészen övé, (c) és térjen viszsza a' fejedelemre *az örökség*: de annak öröksége az ő fiaié, és azoké lészen.

(c) Érti, az ötvenedik esztendőt, mellyről szóll az írás 3. *Mós.* 25: 10. és ugyan ott *R.* 27: 24.

18. És a' fejedelem el ne vegye a' népnek örökségét, hogy kivesse őket az ő jószágokból; hanem az ő saját jószágából hagyjon örökséget az ő fiainak: hogy az én népem közzül senki el ne kénszerittessék bújdosni az ő jószágától.

III. 19. És bevitt engemet azon a' bemenésen, melly vala a' *napkeleti* kapu mellett oldalaslag, a' papok' szent kamaráiba, mellyek északra néznek vala: és ímé vala ott egy hely oldalaslag napnyúgotra.

20. És monda énnekem: ez a' hely, holott a' papok főzék a' vétekért és a' bűnért való áldozatokat, és a' hol főzék az eledeli áldozatot, hogy ne kelljen kivinni a' külső tornátzba a' népnek megszentelésére.

21. És kivitt engemet a' külső tornátzba, és elhordoza engem' annak a' tornátznak négy szegeletin, és ímé minden szegeletben *egy* tornátz vala.

22. A' tornátznak négy szegeletin valának tornátzok egymást érvén, negyven singni hoszszak, és harmintz singni szélessek: egy mértékek valaazoknak mind a' négy szegen való *tornátzoknak*.

23. És fal vala azok körül, mind a' négy körül, és a' falak alatt konyhák valának tsinálva köröskörül.

24. És monda énnekem: ez a' főző ház, holott főzzék a' templom' szolgái a' népnek áldozatját.

XLVII. RÉSZ.

Lát a' templomból kifolyó vizeket. Az Izráel' földe' elosztását végezi el: mellyet elkezdett vala oda fel Rész 45. *Melly valamenyire külömböz attól, mellyet megír Móses.* 4. *Mós.* 34.

ÉS viszsza téríte engem' a' ház' ajtajához, és ímé víz forr vala ki a' ház' küszöbe alól napkelet felé: mert a' ház napkelet felé vala: és a' víz foly vala a' ház' jobb felől való oldala alól az oltárnak észak felől való része felé.

2. És kivitt engem' az északi kapu' útán, és viszsza vitt engem' a' kapu' kivül való úton arra az útra, melly napkeletre néz: és ímé a' víz jobb felől való oldalból forr vala ki.

3. Mikor kimenne az a' férjfi napkelet felé, mérő sinor vala az ő kezében; és ezer singet méré, és által vitt engem' a' vízen, a' víz pedig bokáig ér vala.

4. És méré ismét ezer singet, és által vitt a' vízen, a' víz pedig térdig ér vala: méré ismét ezert, és által vitt engem' a' vízen, a' melly ér vala veséig. (a)

(a) Avagy, ágyékig, tzombig.

5. És méré ismét ezert, és lőn olly mély folyás, hogy által nem mehetnék rajta: mert a' víz felemelkedett vala, (b) úgy, hogy a' vizet úszni kellene, mellyet meg nem lábalhatni.

(b) Az az, megnevekedett vala, meggyűlt vala, megáradott vala.

6. És monda nekem: látád-é embernek fia? (c) és kivitt engem', és viszszavitt engem' a' víz' partjára.

(c) Tudniillik, hogy a' kitsiny forrásból melly nagy víz nevekedék, úgy annyira, hogy te által nem mehettél volna rajta, ha én téged' által nem vittelek volna.

7. És mikor viszszatértem volna, ímé a' víz' partján nagy sok fák valának mind két felöl: *Jel.* 22: 2.

8. És monda nekem: ez a' víz az elsö Galileára mégyen ki, és a' lapátzra mégyen alá; és a' tengerbe mégyen be; és midőn a' tengerbe fakad, meggyógyúlnak a' vizek. (d)

(d) Az az, megjavúlnak, édessé és egésségessé válnak annak a' tengernek vizei: mellyek egyébként nem egésségessek, úgy, hogy semmi állat azokban élő nem lehetne; sőt még az általrepülő madarak is meghalnak vala: a' honnan holt tengernek is neveztetik vala.

9. És lészen, (e) hogy minden élő lélek, a' ki mozog, valahová ez a' folyás mégyen, él, és halaknak nagy bővsége lészen; mivelhogy ezek a' vizek mentek oda, és megjavúlnak, és él minden *állat* valahova ez a' víz mégyen.

(e) Ezeken az egésséges vizeken értik sokan az Évangyéliom' tudományát, melly Jérusálemből foly és származott ki ez egész világra az Apostolok által.

10. És lészen, hogy a' halászok e' mellett állanak, (f) Engeditől fogva mind Eneglaimig teríti ki a' hálokat: mindennemű halak nagy bővséggel lésznek benne, mint a' nagy tenger' halai. (g)

(f) E' folyóvíz mellett forognak.

(g) Az Isten minden személy válogatás nélkül hív mindeneket az idvességre.

11. (h) Az ő sáros helyei és tói meg nem javúlnak, sóson hagyattatnak.

(h) Vagy, az ő sáros és tavas helyeit mondom, hogy megjavúlnak, mellyek elöször nem jók, sósok valának.

12. És a' folyóvíz mellett és annak partján mind két felöl, minden enni való gyümöltsfák nevekednek fel: mellyeknek levelei el nem hullanak, és el nem fogy az ő gyümöltsök, minden hóban új új gyümöltsöt teremnek; mert az ő vizek a' szent helyből folynak ki; és az ő gyümöltsök eledelre valók, és levelek orvosságra valók. *Jel.* 22: 2.

13. És monda az Úr Isten: ez a' határ a' melly szerént örökségül oszszátok el a' földet az Izráel' tizenkét nemzetségeinek: Jósefé két rész lészen: (i)

(i) Tudniillik, egyik Manasse', másik Efráim' részére, 1. *Mós.* 48: 22.

14. És örökségül vegyétek azt, egyitek mint a' mástok; melly földön felemeltem az én kezemet, (k) hogy a' ti atyáitoknak adom, és tinektek örökségül esik ez a' föld. 1. *Mós.* 12: 7. *és* 17: 8. *és* 26: 3. *és* 28: 33.

(k) Az az, megesküttem.

15. Ez pedig a' föld' határa; északra, a' nagy tengertől mikor mennek a' Hetlon' útán Sédádra.

16. Hámát, Beróta, Sibráim; melly Damaskus' határa és Hámát' határa között vagyon, Háser-Hatikon, melly Havrán' határában vagyon.

II. 17. És légyen a' határ a' (l) Hásár-Énon' tengerétől fogva a' Damaskus' határa, és északra való határ a' Hámát' határa, és ez az északi határ.

(l) Hasár-Énon, városnak neve, melly 'Sidó országnak, 's Damaskusnak határa volt észak felöl.

18. És a' napkeleti részt Hávrán és Damaskus között, és Gileád között, és Izráel' földe' közepitől Jordántól, a' napkeleti tenger' határától mérjétek; ez a' napkeleti határ.

19. A' déli részt pedig északra Támártól fogva a' háborgás' vizéig Kádesben; a' pataktól fogva a' nagy tengerig: és ez az észak felé való déli határ.

20. A' napnyúgoti határ pedig a' nagy tenger légyen, ettől az határtól addig a' helyig, melly Hámát' úta' ellenében vagyon: ez a' napnyúgoti határ.

21. Oszszátok el azért ezt a' földet magatoknak az Izráel' nemzetségi között.

22. És oszszátok el azt örökségül ti magatoknak és a' jövevényeknek, kik lakoznak ti köztetek, kik magzatokat nemzettenek ti köztetek; és úgy tartsátok öket mint lakosokat az Izráel' fiai között, együtt lészen örökségek ti veletek, az Izráel' nemzetségi között.

23. És ez légyen, hogy a' melly nemzetségben lészen a' jövevény, ott adjátok ki az ô örökségét, azt mondja az Úr Isten.

XLVIII. RÉSZ.

A' hét nemzetségnek kiosztott része. Elöhozza ismét a' Papoknak, a' Lévitáknak, a' városnak, és a' fejedelemnek kiszakasztott jószágokat. A' több nemzetségeknek kiosztott részek. A' város' kapuiról.

ÉS ezek a' nemzetségeknek nevek: az északi határtól fogva Heton' úta határa felé mikor mennek Hámátra, Hásárra, Énánra, melly határos Damaskussal észak felé, Hámát' határa felé, (mert ezek határi ô neki napkeletről napnyúgotig) Dán' *nemzetségéé* egy *rész*.

2. Dán' határa mellett napkeleti határtól fogva napnyúgoti határig, Áser' *része* egy.

3. És Áser' határa mellett, napkeleti határtól fogva napnyúgoti határig, Naftali' *része* egy.

4. A' Naftali' határa mellett, napkeleti határtól fogva napnyúgoti határig, Manassé' *része* egy.

5. És Manassé' határa mellett, napkeleti határtól fogva nagnyúgoti határig, Éfraim' *része* egy.

6. És Éfraim' határa mellett, napkeleti határtól fogva napnyúgoti határig, Rúben' *része* egy.

7. És Rúben' határa mellett napkeleti határtól fogva napnyúgoti határig, Júda' *része* egy.

II. 8. És Júda' határa mellett, napkeleti határtól fogva, napnyúgoti határig légyen a' kiszakasztott rész, mellyet külön válaszszatok, mellynek szélessége huszonöt ezer mérő *páltzányi* légyen, hoszszasága pedig mint egyik egyik rész, napkeleti határtól fogva napnyúgoti határig: és a' szent hely közepette légyen.

9. Ez a' kiválasztott rész, mellyet az Úrnak választotok ki, huszonöt ezer *pátzányi* hoszszú, és tiz ezer *páltzányi* széles légyen.

10. És ezeké lészen az a' kiválasztatott szent rész, *tudniillik* a' papoké, északra huszonöt ezer *páltzányi* hoszszaság, és napnyúgotra tíz ezernyi szélesség, és délre huszonöt ezernyi hoszszaság: és közepette az Úrnak szent helye légyen.

11. A' papoké *légyen ez a' rész*, kik megszenteltettek a' Sádok' fiai közzül, a' kik megtartották az én rendelésimet, kik nem tévelygettek mikor az Izráel' fiai eltévelyedtek volna, miképen eltévelyedtek volt a' Léviták.

12. És Övék lészen az a' kiszakasztott rész a' földnek kiválasztott részéből, felette igen szentséges a' Léviták' határa mellett.

13. A' Lévitáknak pedig *részek* a' papok' határa mellett, hoszszasága huszonöt ezer, és szélessége tíz ezer: az egész hoszszasága huszonöt ezer, és szélessége tíz ezer.

14. És semmit abból el ne adjanak, se el ne tseréljék, se a' földnek zsengéjét el ne idegenítsék, mert az Úrnak szenteltetett.

15. Továbbá, az öt ezer *páltzányi*, a' melly a' szélességben megmarad (a) a' huszonöt ezerből, *melly hely* nem szent, a' városé légyen lakásra, és város alatt való tágasságra; és abban közép aránt légyen a' város.

(a) Mert az Isten' tiszteletire kiszakasztott résznek szélessége huszonöt ezer sing vala, ebben tíz ezer a' papoké lön, tíz ezer a' Lévitáké: marad azért meg öt ezer, mellyet a' város' szükségére és épületire hágy, melly helyet szenteletlennek nevez, nem szentnek, avagy, közönségesnek, a' papok' részére nézve, melly Istennek tiszteletire szenteltetett vala.

16. És ezek annak mérési: északi határa négy ezer öt száz *páltzányi*, és a' Déli határ négy ezer öt száz: a' napkeleti határ is négy ezer öt száz, és a' napnyúgoti határ is négy ezer öt száz *légyen*.

17. A' város alatt való tágasság észak felé két száz ötven *páltzányi* légyen, és délre is két száz ötven, napkeletre is két száz ötven, napnyúgotra is két száz ötven.

18. A' mi pedig megmarad a' hoszszaságban a' kiválasztott szent rész' ellenében, tíz ezer *páltzányi* napkeletre, és tíz ezer napnyúgotra, a' kiválasztott szent rész' ellenében légyen: annak pedig haszna azoknak táplálásokra légyen, kik a' városnak szolgálnak. (b)

(b) Vagy, miveljék azt, tudniillik a' földet.

19. És Izráelnek minden nemzetségiből legyenek, a' kik szolgáljanak a' városnak.

20. Az egész huszonöt ezer singni részt, melly huszonöt ezer singnire négy szegre lészen, adjátok szent ajándékúl a' városhoz tartozó részszel egyben.

21. A' mi pedig *ettől* megmarad, a' fejedelemé lészen mind két felöl a' ki választott szent rész mellett, és a' városhoz való jószág mellett: a' huszonöt ezer *páltzányi* kiválasztott rész' ellenében a' napkeleti határig, e' részeknek ellenekben a' fejedelemé légyen, és kiválasztott szent rész lészen az, és a' szent helynek háza ô közepette.

22. És a' Léviták' jószágoktól, és a' városhoz való jószágtól fogva, a' fejedelem' része között: a' mi lészen Júda' határa és Bénjámin' határa között, a' fejedelemé légyen.

23. Továbbá a' mi néz a' több nemzetségekre, napkeleti határtól napnyúgoti határig, Bénjámin' *része* egy:

24. És Bénjámin' határa mellett, napkeleti határtól napnyúgoti határig Simeon' *része* egy:

25. És Simeon' határa mellett, napkeleti határtól napnyúgoti határig, Issakhár' *része* egy:

26. És Issakhár' határa mellett, napkeleti határtól napnyúgoti határig, Zebulon' *része* egy:

27. És Zebulon' határa mellett, napkeleti határtól napnyúgoti határig, Gád' *része* egy:

28. Gád' határa mellett, a' déli határra délfelé lészen a' határ Támártól fogva a' versengésnek vizéig Kádesben a' patakig, melly a' nagy tengerbe *foly*.

29. Ez a' föld, a' mellyet Izráel' nemzetségi között örökségül sorsal eloszszatok, és ezek azoknak részei, azt mondja az Úr Isten.

III. 30. És ezek lésznek a' város' kijárási; észak felől *való oldala a' városnak* négy ezer öt száz *páltzányi* mérték szerént.

31. És a' város' kapui Izráel' nemzetségeinek nevei szerént neveztessenek: három kapu észak felől; Rúben' kapuja egy, Júda' kapuja egy, Lévi' kapuja egy.

32. És a' napkelet felől *való oldala a' városnak* négy ezer öt száz *páltzányi*, és három kapu; Jósef' kapuja egy, Bénjámin' kapuja egy, Dán' kapuja egy.

33. Dél felé is, négy ezer öt száz *páltzányi*, mérték szerént: és kapujok három; Gád' kapuja egy, Áser' kapuja egy, Naftali' kapuja egy.

34. Köröskörnyűl tizennyoltz ezer *páltzányi légyen a' város:* és a' város' neve attól a' naptól (c) fogva *lészen* AZ ÚR *lakozik* OTT.

(c) Tudniillik a' melly nap a' város felépíttetett és lakni kezdetett.

Ézékiel' prófétziájának vége.

DÁNIEL.

Dániel nem 'Sidó országban, hanem Babilonban írta a' fogságnak helyén ezt a' könyvét, mint Ézékiel is, mellyben a' maga állapotjáról társaival egybe, és főképen ez világon való négy birodalmakról, Rész 2. és 7. A' fogságban való Anyaszentegyháznak nyomorúságáról, és az Istennek az ő Egyháza felől való gondviseléséről, Rész 3. és 6. A' kegyetlen Babilóniai fejedelmeknek büntetésekről, Rész 4. és 5. A' Dárius' és Nagy Sándor' birodalmáról, és ennek halála után való királyoknak veszekedésekről, Rész 8. és 11. Az ő könyörgésének megballgattatásáról, a' népnek megszabadúlása felől. A' Krístus' halálárol, ditsőségéről, feltámadásáról, örök életéről, világosan beszéll. Rész 9. és 12.

I. RÉSZ.

Joákim Júda' királya fogságra vitetik Babilóniába, Nabukodonozor a' rab gyermekek közzül válogattat: azokat írásban, tudományban, és Káldeusok' nyelveknek tanúlásában hagyja taníttatni, kik jövendőre a' király előtt forogjanak, kik közzül volt Dániel az ő három társaival egybe. Dániel nem akarja magát a' pogány fejedelem' ételével, italával megfertéztetni. Az Isten Dánielt társaival egybe nagy böltsességgel szereti.

JOÁKIMNAK a' Júda' királya' birodalmának harmadik esztendejében jöve Nabukodonozor a' Babilóniai király Jérusálemre, és megszállá azt. 2. *Kir.* 24: 2. 2. *Krón.* 36: 6.

2. És adá az Úr az ő kezébe Joákimot Júda' királyát, és az Isten' házának edényinek *valami* részét: és vivé azokat Sineár' földére az ő (a) Istenének házába: és az edényeket bevivé az ő Istenének kintses házába: 1. *Mós.* 10: 10. *és* 11: 2.

(a) Tudniillik: a' Bél nevű bálványának házába, *Ésa.* 46: 1.

3. És a' király parantsolá Áspenáznak a' komornyikok' fejedelmének: hogy az Izráel' fiai közzül bevinne, mind a' királyi magból, mind a' fejedelmek közzül *Babilóniába*

4. Olly gyermekeket, kikben semmi makula ne lenne, hanem kik szépek volnának tekintetre, és tudósok minden böltsességben, és értői a' tudományoknak, és ékesen kimondói az ő értelmeknek, és a' kikben erő lenne, hogy (b) állhatnának a' király' palotájában; és a' kiket taníttana írásra és a' Káldeusok' nyelvekre:

(b) Az az, szolgálhatnának a' királynak; mert az állás gyakor helyen szolgálatot jegyez az írásban, 5. *Mós.* 10: 8. *és Kir.* 10: 8. 's a' t.

5. És rendele ő nekik a' király mindennapi élést az ő királyi ételéből, és az ő bor italából: és hogy őket tartsa három esztendeig, és azután állanának a' király előtt.

6. Továbbá valának ezek között a' Júda' fiai közzül, Dániel, Anániás, Misáel, és Azariás.

7. Kiknek a' komornyikok' fejedelme neveket ada: és Dánielt, Boldisárnak; Anániást, Sidráknak; Misáelt, Misáknak; és Azariást, Ábednégónak nevezé.

II. 8. És Dániel eltökéllé az ő szívében, hogy magát meg ne (c) fertéztetné a' király' ételével, és az ő borával, és kéré a' komornyikok' fejedelmét, hogy magát meg ne fertéztetné.

(c) Élvén olyan eledellel, mellyet Isten az ó Testamentombeli hívektől megtiltott vala.

9. Továbbá, tette vala az Isten Dánielt kedvessé a' komornyikok' fejedelme előtt, hogy ő hozzá (d) kegyelemmel és irgalmassággal lenne.

(d) Kedvezvén ő neki, és engedvén kívánságának.

10. És monda a' komornyikok' fejedelme Dánielnek: félem az én uramat a' királyt, a' ki az ételt és az italt rendelte tinektek: ki hogy ha látándja a' ti ortzátokat, hogy hitvánbb a' gyermekekénél, a' kik *most* hasonlók ti hozzátok, halálos szententziát hoznátok az én fejemre a' királytól.

11. És monda Dániel Malasárnak, a' kire a' komornyikok' fejedelme bízta vala Dánielt, Anániást, Misáelt, és Azariást.

12. Kísértsd meg kérlek a' te szolgáidat tíz napig, és adjanak minekünk (e) borsó eleséget, hogy azt együk, és vizet, mellyet igyanak.

(e) Vagy: lentse, bab, borsó eledelt;

13. És láttassanak meg te előtted a' mi ábrázatink, és a' gyermekeknek ábrázatjok, a' kik élnek a' király' ételével, és amint teneked tetszik tselekedjél úgy a' te szolgáiddal.

14. És engede nekik ebben a' dologban, és megkísérté őket tíz nap.

15. És tíz nap múlva, láttaték az ő ábrázatjok szebbnek, és testekben kövérbbeknek azoknál a' gyermekeknél, a' kik élnek vala a' király' ételével.

16. És ezokért Malasár az ő ételek' részét elvészi vala, és az ő italokra való rendelt bort, és ád vala nekik borsó eleséget.

17. És azoknak a' négy gyermekeknek ada az Isten tudományt és értelmet minden írásban és böltsességben: Dánielnek pedig, hogy értője lenne minden látásnak és álmoknak.

III. 18. Továbbá a' napok elmúlván, mellyekben hagyta vala a' király, hogy eleibe vinnék öket, eleibe vivé öket a' komornyikok' fejedelme Nabukodonozornak.

19. És szólla velek a' király; és nem találtaték mind azok közzül is ollyan, mint Dániel, Anániás, Misáel, és Azariás, és udvarlanak vala a' király előtt:

20. És minden bölts és értelmes beszédben, mellyről tölök a' király tudakozék, találá öket tízszerte feljebb minden természet és égi dolgokban való tudóknál, kik az ő egész országában valának.

21. És lőn Dániel *abban az udvari szolgálatban* Czírus királynak első esztendejéig.

II. RÉSZ.

Nabukodonozor álmot lát, országában a' böltseket behívatja, kik mivelhogy az álmot meg nem mondhatják és meg nem magyarázhatják, megöleti öket. Dániel időt kér, Isten megjelenti neki az álmot, és a' király előtt megmagyarázza, és ezekért Dánielt társaival egybe a' király nagy méltóságra emeli.

TOVÁBBÁ másod' esztendejében birodalmának láta Nabukodonozor álmokat: és megrettene az ő lelke, és az álom elmúlék tőle.

2. És hagyá a' király, hogy hívnának természet tudó böltseket, ég forgás tudókat, varáslokat, és Káldeusokat; hogy a' királynak megjelentenék az ő álmait: és bemenének és állának a' király eleibe:

3. És monda a' király ő nekik: álmot láttam, és megrettene az én lelkem, hogy meg nem emlékezhetem az álomról.

4. És mondának a' Káldeusok a' királynak Síriai nyelven: király mind örökké élj: mond meg az álmot a' te szolgáidnak, és annak magyarázatját megjentjük.

5. Felele a' király, és monda a' Káldeusoknak: az a' dolog fejemből kiment: de ha meg nem mondjátok énnekem az álmot, és annak magyarázatját, kontzról kontzra hányattattok, és a' ti házaitok perváta székké lésznek. *R.* 3: 29.

6. Ha pedig az álmot, és annak értelmét megmondjátok, ajándékot, jutalmat, tisztességet nagyot vésztek én tőlem, ez okáért az álmot, és annak magyarázatját mondjátok meg énnekem.

7. Felelének másodszor, és mondának: a' király mondja meg az álmot az ő szolgáinak, és annak magyarázatját megmondjuk:

8. Felele a' király és monda: bizonnyal tudom, hogy tsak időt halasztotok; mivelhogy látjátok, hogy elmémből kiment a' dolog.

9. De ha az álmot meg nem jelentitek énnekem, egy (a) szententzia vagyon felőletek mivelhogy hamis és tétovázó beszéddel akartok engemet tartani, míg idő múljék, ez okáért az álmot megmondjátok énnekem, hogy tudjam, hogy magyarázatját is meg mondhatjátok.

(a) Érti azt a' szententziát, mellyet az ötödik versben mondott ellenek: 's azt jelenti ebben a' versben, hogy az egyszer kimondott szententziát viszsza nem vonsza, meg nem másolja.

10. Felelének a' Káldeusok a' király előtt, és mondának: nintsen ember e' földön, ki a' király' dolgát megjelenthesse, ez okáért senki, sem király, sem fejedelem, sem fő tiszttartó nem kívánt valamelly böltstől, ég forgáshoz tudóktól, és Káldeustól illyen dolgot.

11. Mert az a' dolog, mellyről a' király tudakozik, igen nehéz; és nintsen más a' ki azt megmondhassa a' királynak, hanem az istenek, kiknek lakások nintsen a' (b) testel.

(b) Az az, a' testből álló emberekkel: és mivelhogy ő velek nintsen lakások, az emberek azoktól tanátsot nem kérdhetnek. De ez pogány vélekedés; mert a' hívek e' földön való életekben is mindennemű ügyökben az ő Istenektől szoktak tanátsot kérdeni, hogy ígéjében kijelentett akaratja szerént rendelhessék az ő életeket.

12. Annakokáért a' király haragjában és búsúlásában meghagyá, hogy megöletnének mind a' Babilóniai böltsek.

13. És a' parantsolat kiméne: és a' böltseket ölik vala, és keresik vala Dánielt is és az ő társait, hogy megölettetnének.

II. 14. Akkor Dániel tanátskozék e' dolog felől Áriókkal, a' király' vitézinek Kapitányokkal: a' ki kiment vala ölni a' Babilóniai böltseket.

15. És monda Árióknak annak a' király' tisztartójának: mi okért siet a' király ezzel a' parantsolattal? Akkor a' dolgot megjelenti Áriók Dánielnek.

16. És Dániel beméne, és kéré a' királyt, hogy adna időt ő neki, és a' magyarázatot megvinné a' királynak.

17. Akkor Dániel házához méne: és Anániásnak, Misáelnek, és Azariásnak, az ő társainak, e' dolgot megjelenté:

18. És hogy irgalmasságát kérnék a' mennyeknek Istenének, erről a' titkos dologról: hogy el ne vesznének Dániel és az ő társai, a' több Babilóniai böltsekkel együtt.

19. Akkor Dánielnek éjjeli látásban ez a' titok megjelenteték: és ez okáért Dániel áldá a' mennyei Istent.

III. 20. Felele Dániel, és monda: áldott légyen az Úrnak neve örökkön és örökké: övé a' böltsesség és az erő.

21. És ő, a' ki megváltoztatja az időket, és az időknek részeit: leveti a' királyokat, és szerez királyokat: ád böltsességet a' böltseknek, és értelmet a' tudósoknak.

22. Ő jelenti meg a' mély és elrejtett dolgokat; érti a' mi a' setétségben vagyon, és világosság lakozik ő vele.

23. Tégedet vallak én atyáimnak Istene, és dítsérlek tégedet, hogy böltsességet és erőt adtál énnekem, és mostan megjelentetted énnekem a' mit kértünk te tőled, mert a' király' álmát megjelentetted minekünk.

24. Annakokáért beméne Dániel Áriókhoz, a' kit rendelt vala a' király, hogy elvesztené a' Babilóniai böltseket; elméne, és így szólla ő neki: a' Babilóniai böltseket ne veszesd el, vígy engemet a' király eleibe, és a' magyarázatot megjelentem a' királynak.

25. Akkor Áriók hamarsággal bevivé Dánielt a' király eleibe, és így szólla neki: találtam férjfiat a' Júda' nemzet foglyai között, a' ki a' magyarázatot megjelenti a' királynak.

26. Felele a' király, és monda Dánielnek, kinek neve vala Boldisár: vagyon-é tehetséged hogy megjelenthessed énnekem az álmot, mellyet láttam, és annak magyarázatját?

27. Felele Dániel a' királynak, és monda: a' titkot, mellyről a' király tudakozik, a' böltsek, égi forgás tudók, természet tudók, jövendölők, meg nem jelenthetik a' királynak.

28. De vagyon Isten menyben, a' ki a' titkokat megjelenti, és tudtára adja Nabukodonozor királynak, mi lészen jövendőre az (c) utólsó

napokban. A' te álmod, és a' te fejed' látása a' te ágyadban, ez:

(c) Némellyek így fordítják, mi lészen következendő időben.

29. Teneked király a' te gondolatid a' te ágyadban elmédbe felhatának (d), hogy értheted, mi következnék ez után, és a' ki megjelenti a' titkokat, megjelentette teneked a' mi következendő.

(d) Az az, te király gondolkodol vala a' te ágyadban arról, te utánnad mitsoda idők lennének.

30. Énnekem pedig, nem a' böltsességért, (e) melly én bennem volna minden élő emberek felett, jelentetett meg ez a' titok; hanem, hogy a' magyarázatot tudtára adjam a' királynak, és a' te szívednek gondolatit megértenéd.

(e) Az az, nem azért jelentetett meg nekem az álom, hogy én mindennél böltsebb volnék; hanem az Isten akarta neked én általam azt megjelenteni.

31. Te, óh király, látád: és ímé egy nagy állókép, nagy és tettetes kép áll vala előtted; és az ő ábrázatja rettenetes vala.

32. Ennek az állóképnek feje jeles aranyból vala, az ő mejje és az ő karjai ezüstből, (f) az hasa és az ő oldalai értzből.

(f) Némellyek így fordítják: a' hasa és az ő tomporai.

33. Az ő szárai vasból, lábai (g) egy részént vasból, és egy részént tserépből.

(g) A' lábán érti a' lábának fejét bokájától fogva mind a' talpával egyben.

34. Nézed vala, míg egy kő lehasada kéz nélkül: és eltörte az állóképet az ő vas és tserép lábairól, és apróra rontá őket.

35. Akkor együtt elromla a' vas, tserép, értz, ezüst, és arany, és lőnek mint a' polyva a' nyári szérűn, mellyet a' szél felvészen, és semmi helyét nem találni: az a' kő pedig, a' melly eltöté az állóképet, nagy hegygyé lőn, és betölté az egész földet.

36. Ez az álom: és magyarázatját is megmondjuk a' király előtt. (h)

(h) Nabukodonozor' álmának magyarázatja. 1. Első birodalom e' világon az Assíriai birodalom, mellyben fő volt a' nagy Nabukodonozor, ezt példázza az arany fő.

37. Te király, királyoknak királlya vagy: mert a' mennyei Isten, országot, hatalmat, erőt, és ditsősséget adott teneked.

38. És valahol lakoznak emberek' fiai, mezei oktalan állatok, és égi madarak, adta azokat a' te kezedbe, és urrá tett mind ezeken: te vagy az az arany fő.

39. És te utánnad támad más birodalom (i), kissebb a' tiédnél; és harmadik birodalom értz, melly ez egész földön uralkodik. (k)

(i) 2. Második birodalom a' Persiai birodalom, mellyben fő volt Czírus, Dárius.

(k) 3. Harmadik birodalom a' Nagy Sándor' birodalma.

40. (l) És a' negyedik birodalom lészen erős mint a' vas: mert miként hogy a' vas eltör és elront mindeneket; és miként a' pöröly, azonképen e' birodalom mindent eltör és egybe ront.

(l) 4. Negyedik a' Római birodalom.

41. Hogy pedig láttad lábait és újjait fél részént tserépből, és fél részént vasból, (m) a' birodalom két felé oszol: és valami vas erősség lészen ő benne, a' miatt láttad, hogy a' vas elegy a' tseréppel.

(m) A' negyedik birodalom két részre oszlott, az egyik vas, a' másik sár vagy tserép, és ezek semmiképen egybe nem férnek.

42. És hogy a' lába újjai részszerént vas, részszerént tserép: lészen az a' birodalom részszerént erős, és részszerént lészen romlandó.

43. Hogy pedig láttad a' vasat elegyűlve a' földi tseréppel, *jegyzi*, *hogy* öszveelegyűlnek emberi mag által (n): de egymással nem egyesűlhetnek, minthogy a' vas nem egyesűl a' tseréppel.

(n) Az emberi magon ért házasság által való egyességet, de azt mondja, hogy az által állandóképen egybe nem férhetnek, minthogy a' vas és tserép egyé nem lehet.

44. (o) Továbbá; azoknak a' királyoknak idejekben támaszt a' menyei Isten birodalmat, melly örökké meg nem romol, és ez a' birodalom más népnek nem hagyatik: *melly* elrontja és eltöri mind ezeket a' birodalmakat, az pedig állandó lészen örökké. *R.* 4: 3, 34. *és* 6: 27. *és* 7: 14, 27. *Mik.* 4: 7. *Luk.* 1: 33.

(o) Mind a' négy birodalomnak utánna lészen a' Jésus Kristusnak örökké állandó birodalma.

45. Amint láttad, hogy a' hegyről kéz nélkül leszakatt kő elrontá a' vasat, értzet, tserepet, ezüstöt, és aranyat: a' nagy Isten jelentette meg a' királynak azt a' mi ez után következendő: és igaz az álom, és bizonyos annak magyarázatja.

IV. 46. Akkor Nabukodonozor király artzal leborúla, és Dánielnek maga meghajtásával tisztességet tőn: és hagyá, hogy áldozattal és jó illattal áldozzanak neki.

47. Azután felele a' király Dánielnek, és monda: bizonnyal a' ti Istenetek, ő az isteneknek Istene, és a' királyoknak Ura, és megjelentője a' titkoknak, hogy megjelenthetted ezt a' titkot.

48. Akkor a' király Dánielt felmagasztalá, és sok és nagy ajándékokat ada neki; és fő tisztartóvá tévé az egész Babilónia tartományán, és tiszttartók' fejedelmévé Babilóniában való minden böltseken. *R.* 4: 9.

49. És Dániel kére a' királytól, és választá fejedelmül Sidrákot, Misákot és Abednégót, a' Babilóniai tartománynak gondviselésére: Dániel pedig vala a' király' ajtajánál. (p)

(p) Avagy, kapujában, a' hol a' vének' törvényszéket szoktak vala űlni.

III. RÉSZ.

Nabukodonozor aranyból öntött bálványt emeltet fel, mellyet parantsol, hogy mindnyájan imádjanak, de Dániel és a' három társai nem akarják imádni, kik ez okáért az égő kementzébe vettetnek a' király parantsolatjából. De az Isten őket a' tűzben megtartja, és a' tűzben ének szóval dítsérik az Istent, melly dologból a' király az Istent megesmérvén, róla vallást tészen.

NABUKODONOZOR király tsináltata (a) egy arany állóképet: mellynek magassága vala hatvan sing, szélessége hat; és helyhezteté azt a' Dúra' mezején Babilónia' tartományában.

(a) Jóllehet nintsen arról emlékezet, mi végre és honnét indíttatott volt e' bálványnak felemelésére Nabukodonozor király, mindazáltal amint megtetszik a' hatodik Részből, mikor látnák a' fő népek, hogy a' 'Sidók illyen nagy mélróságra emeltettek a' királytól, lehet éges, hogy ő ellenek való irígységből indíttották az urak a' királyt erre, hogy azokat elveszthetnék.

2. És Nabukodonozor király elkülde egybe gyűjteni a' fejedelmeket, hadnagyokat, tiszttartókat, törvény kiszolgáltatókat, kintstartókat, tanátsokat, tömlöztartókat, és a' tartományoknak minden fejedelmit, hogy jönének az állók-

képnek megszentelésére, mellyet felemelt vala Nabukodonozor király.

3. Akkor egybegyűlének a' fejedelmek, hadnagyok, tiszttartók, törvény kiszolgáltatók, kintstartók, tanátsok, tömlötztartók, és a' tartományoknak minden fejedelmi, a' kép' megszentelésére, mellyet felállatott vala Nabukodonozor király: és állanak vala a' kép előtt, mellyet falállatott vala Nabukodonozor király.

4. És a' poroszló kiált vala nagy felszóval: tinektek parantsolják, népeknek nemzetségeknek, és minden nyelveken *valóknak.*

5. Mihelyt halljátok a' kürtnek, sípnak, hegedűnek, hárfának, tzimbalomnak, éneklésnek, és minden vígasság tevő szerszámoknak szavát: leessetek, és imádjátok az arany állóképet, mellyet felemeltetett Nabukodonozor király.

6. És valaki térdre nem esik, és nem imádándja, azon órában bevettetik az égő tüzes kementzébe.

7. Annakokáért mihelyt hallák minden népek a' kürtnek szavát, sípnak, hegedűnek, hárfának tzimbalomnak, és minden vígasság tévő szerszámnak, térdre esének minden népek, nemzetségek, és minden nyelveken valók: és imádák az arany állóképet, mellyet felemeltetett vala Nabukodonozor király.

II. 8. Ezokáért mindjárt elmenének a' Káldeabeli férjfiak, és vádolást tőnek a' 'Sidók (b) ellen.

(b) Az az, a' Dánielnek három társai ellen mint a' 12-dik versből kitetszik.

9. Szóllának azért és mondának Nabukodonozor királynak: király! örökké élj.

10. Te király parantsolatot adtál ki, hogy minden ember mikor hallándja a' kürtnek, sípnak, hegedűnek, hárfának, tzimbalomnak, és éneklésnek, és minden vígasság tévő szerszámnak szavát, térdre essék; és imádja az arany állóképet.

11. A' ki pedig térdre nem esik, és *nem* imádándja, bevettessék a' tüzes kementzébe.

12. Vagynak 'Sidó férjfiak, kiket rendeltél a' Babilóniai tartománynak gondviselésére, Sidrák, Misák, és Abednégó: ezek a' férjfiak nem gondolnak (c) veled király: a' te istenidet nem tisztelik, az arany állóképet, mellyet felemeltél, nem imádják.

(c) Az az, nem gondolnak a' te rendeléseddel, végezéseddel, mellyet az imádandó arany kép felöl kiadtál.

13. Akkoron Nabukodonozor nagy haraggal és búsúlással hagyá, hogy előhoznák Sidrákot, Misákot, és Abednégót: és mindjárt elővivék őket a' király eleibe.

14. Szólla Nabukodonozor, és monda nekik: igaz-é Sidrák, Misák, és Abednégó, hogy az én istenimet nem tisztelitek, és az arany állóképet, a' mellyet felemeltem, nem imádjátok?

15. Mostan azért készek vagytok-é, hogy mihellyt halljátok a' kürtnek, sípnak, hegedűnek, hárfának, tzimbalomnak, és éneklésnek, és minden vígasság tévő szerszámnak szavát, hogy térdre estek, és imádjátok az állóképet, mellyet tsináltam? hogy ha nem imádándjátok, mindjárt bevettettek az égő tüzes kementzébe, és kitsoda az az Isten, ki titeket kivegyen az én kezemből?

16. Felelének Sidrák, Misák, és Abednégó, és mondának Nabukodonozor királynak: nem szükség minekünk erről a' dologról megfelelnünk neked.

17. Ímé a' mi Istenünk, a' kit tisztelünk, hatalmas kiszabadítani minket az égő tüzes kementzéből, és a' te kezedből király kivészen.

18. Ha ki nem *vészen is*, tudtodra légyen király, hogy a' te istenidet mi nem imádjuk, és az arany állóképet, mellyet felemeltél, nem tiszteljük. (d)

(d) Az igazi Isteni tiszteletben és szolgálatban való tökélletességnek, 's az Isten' nevéről való vallás tételnek példája.

19. Akkoron Nabukodonozor eltelék haraggal, és az ő ortzájának színe elváltozék, Sidrák, Misák, és Abednégó ellen: azért szólla, és hagyá, hogy begyújtanák a' kementzét hétszerte inkább mint szokták vala begyújtani:

20. És erős férjfiaknak, kik az ő seregében valának, hagyá, hogy megkötöznék Sidrákot, Misákot, és Abednégót, hogy vetnék az égő tüzes kementzébe.

21. Akkoron ezek a' férjfiak megkötöztetének, mentéjekben, felső ruhájokban, patyolatjokban, és *egyébb* öltözetjekben, és veték őket az égő tüzes kementzébe.

22. Ezokáért, mivelhogy a' király' parantsolatja sietteti vala őket, és kementzét igen befűttette vala; azokat a' férjfiakat, a' kik Sidrákot, Misákot és Abednégót kivitték vala, megölé a' tűznek lángja.

23. És ez a' három férjfi, Sidrák, Misák, és Abednégó, esének az égő tüzes kementze közepibe kötözve.

III. 24. Akkor Nabukodonozor király elálmélkodék, és hamarsággal felkele, szólla és monda az ő szolgáinak: nemde három férjfiat veténk-é a' tűzbe megkötözve? felelének és mondának a' királynak: úgy vagyon király.

25. Felele és monda: ímé látok négy férjfiat mególdva járni a' tűz'közepett: és semmi sérelem nints ő bennek; és a' negyediknek ábrázatja hasonló (e) az Istennek fiához.

(e) Nem az Istennek fiát értette Nabukodonozor, ki mint pogány, a' Messiás Jésusról semmit nem tudott: azért angyal értetik itt, mint a' 28-dik versből is nyilván kitetszik.

26. Akkor járula Nabukodonozor király az égő tüzes kementze szájához, és monda: Sidrák, Misák, és Abednégó, a' nagy Istennek szolgái, jertek ki és jöjjetek ide. Akkor kijövének Sidrák, Misák, és Abednégó a' tűznek közepiből.

27. Egybegyűlének azért a' fejedelmek, tisztartók, és hadnagyok, és a' király' tanátsosi, hogy néznék ezeket a' férjfiakat, hogy a' tűznek semmi hatalma nem lett az ő testeken, és hogy még hajok' szála sem égett meg, és az ő ruhájok meg nem változtanak, és a' tűznek szaga által nem járta őket.

28. Szólla Nabukodonozor, és monda: áldott ezeknek Istenek Sidrák, Misák, és Abednégó' *Istene,* ki elbotsátá az ő angyalát, és kiszabadította az ő szolgáit, kik ő benne bíztanak, és a' király' beszédét megváltoztatták, és adták az ő testeket veszedelemre, hogy ne tisztelnének se imádnánnak semmi Istent az ő Istenek kivül.

29. (f) Én tőlem vagyon azért adva a' parantsolat; hogy minden nép, nemzetség és nyelv, a' ki káromlást mond, Sidrák, Misák, és Abednégó Istene ellen, kontzra hányattassék, és annak háza perváta székké tétessék: mert nintsen más Isten, ki megszabadíthasson, mint ez. *H.* 2: 5. *Ésa.* 6: 11.

(f) Vagy így. Én azért parantsolom.

30. Akkor a' király nagyra emelé Sidrákot, Misákot, és Abednégót, Babilónia tartományában.

31. (g) Nabukodonozor király, minden népeknek, nemzeteknek, és nyelveknek, kik lakoznak az egész földön: bőséges békesség tinektek.

(g) Némellyek itt kezdik el a' negyedik részt.

32. A' jegyeket és tsudákat, mellyeket tselekedett én velem az Isten, illendő dolognak tetszek énnekem megbeszéllenem.

33. Az ő jegyei melly nagyok, és az ő tsudái melly erősek! az ő országa örökkévaló, és az ő uralkodása nemzetségről nemzetségre. *R.* 2: 44.

IV. RÉSZ.

Más álmot lát Nabukodonozor király, Dániel megmagyarázza, hogy a' birodalom elvétetik tőle: az oktalan állatokkal leszen lakása hét esztendeig, és végezetre megadatik neki a' birodalom, megesmervén az Istent, és annak hatalmát, a' kevélyeknek megszégyenítésekben. Tanátsot ád Dániel a' királynak. Reá telik a' királyra az álom. Az Istent és az ő hatalmát megesmérvén, mind az emberi okosságot, mind ez előbbi állapotot Isten neki megadja.

ÉN Nabukodonozor nyúgodalomban valék az én házamban, és gazdag az én palotámban:

2. Álmot láték, és megrettente engemet, és a' gondolatok az én ágyamban, és az én fejemnek látási megháborítának engemet.

3. És adék ki parantsolatot, hogy behoznák előmbe Babilóniának minden böltseit, kik az álomnak magyarázatját megjelentenék énnekem.

4. Akkor bejövének *én hozzám*, születésből jövendölők, böltsek, természet tudók, és jövendő mondók: és az álmot megbeszéllém előttök: de a' magyarázatját meg nem jelentheték énnekem.

5. Míglen végezetre behozák én hozzám Dánielt, kinek neve Boldisár, az én Istenemnek neve szerént, és a' kiben a' szent isteneknek lelkek vagyon, és az álmot ő előtte megmondám:

6. Boldisár a' jövendölő böltseknek feje, tudom, hogy a' szent isteneknek lelkek vagyon te benned, és semmi titok el nem rejtetett te előtted: az én álmomnak látásit mellyet láttam, és annak magyarázatját mond meg énnekem. *R.* 1: 48. 5: 4.

7. Az én fejemnek látási pedig az én ágyamban *ezek:* látom vala, és ímé egy fa a' föld közepette, és annak magassága nagy vala. *Ézék.* 31: 3.

8. (a) Nagy vala a' fa és erős, és annak magassága az égig ér vala, és annak ellátása ez egész földnek külső határáig.

(a) Jó fejedelemnek tisztit vagy természetit jelenti e' látás, mert ollyannak kell lenni a' jó fejedelemnek, minemű a' nagy magas fa, mellynek ágain a' madarak fészket gyüjtnek, az árnyékában a' vadak nyúgosznak.

9. Az ő ágai szépek, és gyümöltse sok, és eledelek minden állatoknak vala rajta: alatta árnyékot tart vala a' mezei vadaknak, és az ő ágain laknak vala az égi madarak, és abból él vala minden test.

10. Látom vala az én fejem' látásiban az én ágyamban, és ímé a' szent vigyázó (b) az égből leszálla.

(b) Szent vígyázónak nevezi a' szent angyalt, mert az angyalok vigyáznak az Isten' akaratjának megtételére, és a' híveknek oltalmazásokra. *'Sid.* 1.

11. Kiálta erősen, és így szólla: vágjátok le a' fát, és vagdaljátok el annak ágait, rázzátok le az ő leveleit, és hánjátok ide'stova az ő gyümöltseit: menjenek el a' vadak ő alóla, és a' madarak az ő ágairól.

12. De az ő tőkéjét gyökerestől a' földben meghagyjátok; és a' vas és értz kötélben légyen a' mezei füvön, égi harmattal öntöztessék, és oktalan állattal légyen része a' földnek füvén:

13. Az emberi szív ő benne megváltoztassék, és baromnak szíve adassék ő neki, és hét idő múljék el ő rajta.

14. (c) A' vígyázók' végzésekből vagyon ez: és a' szenteknek beszédekben ez a' kívánság: hogy megesmérjék az élők, hogy a' felséges *Isten* uralkodjék az embereknek birodalmokon, és a' kinek akarja *annak* adja azt, és az emberek között az alább valót emeli fel arra.

(c) Azt mondja az angyal: nem tsak egyedül én akaratom ez a' Nabukodonozor felől, hanem mind a' mennyei szent angyalok javallották ezt az Isten' dekrétumát, e' földön is az emberek ugyan azt akarják, kik egy akarattal könyörgöttek a' király ellen.

16. Ez álmot láttam én Nabukodonozor király: és te Boldisár annak magyarázatját mondmeg, mert az én országomnak minden böltsei magyarázatját meg nem jelenthették énnekem: te pedig megmivelheted, mert a' szent isteneknek lelke vagyon te benned.

II. 16. Akkor Dániel, kinek neve vala Boldisár, elájúla, úgymint egy óráig, és az ő gondolati megháborítják ötet. Felele a' király és monda: Boldisár! az álom és annak magyarázatja meg ne rettentsenek tégedet. Felele Boldisár: én Uram, az álom légyen a' te gonosz akaróidnak, és annak magyarázatja a' te ellenségidnek.

17. A' fa, a' mellyet láttál, melly nagy és erős vala, és annak a' magassága az égig ér vala, és annak ellátása minden földre.

18. És az ő ágai szépek, és az ő gyümötse sok, és arról élése mindeneknek: az alatt laknak vala a' mezei vadak, és az ő ágain laknak vala az égi madarak.

19. Te vagy király, a' ki nagyá és erőssé lettél, és a' te nagyságod felnevekedék, és az égig méne, és a' te hatalmad a' föld' végéig.

20. Hogy pedig látá a' király a' vigyázót és a' szentet leszállani az égből, és mondani: vágjátok le a' fát, és hánjátok ide'stova, de tőkéjét gyökerestől a' földben hagyjátok, és vas és értz kötelben a' mezei füvön légyen, és égi harmattal hintessék, és a mezei oktalan állatokkal légyen része, míg hét idő múlik el rajta.

21. Ez magyarázatja, király, és a' felségesnek végzése, melly néz az én uramra a' királyra.

22. Mert tégedet kiűznek az emberek közzül, és a' mezei oktalan állatokkal lészen a' te lakásod, és a' fű lészen teneked eledeled, mint az ökröknek, és égi harmattal öntöznek tégedet, és hét idő múlik el rajtad (d), míg megértsed, hogy a' felséges uralkodik az emberek' birodalmokon, és adja azt, a' kinek akarja.

(d) Az az, hét esztendő múlik el míg a' barmokkal lészen lakásod.

23. Hogy pedig mondák, hogy a' tőkéjét gyökerestől meghadják a' fának; a te országod teneked megmarad, míg megesméred, hogy az Úrei az egek.

24. Annakokáért király, az én tanátsom tessék teneked, és a te vétkeidet igazsággal váltsd fel, (e) és a' te hamisságidat szegényekhez va-

ló irgalmasságoddal: ímé lészen orvossága a' te vétkednek.

(g) Nem szóll a' bűnnek Isten előtt való felváltásáról, mert Isten előtt nem válthatjuk fel a' bűnt semmi külső igazsággal és alamisnálkodással, hanem a' bűnnek emberek előtt való felváltásáról, mintha azt mondaná: ez ideig sok gonoszságot és kegyetlenséget tselekedtél, immár térj meg, és a' kikkel gonoszúl tselekedtél, azokkal tégy jól.

III. 25. Mind ezek reá telének Nabukodonozor királyra.

26. Tizenkét hó elmúlván a' Babilóniai király palotában sétál vala.

27. Szólla a' király és monda: nemde nem ezé ama' nagy Babilon, mellyet én építettem ország' házának, az én hatalmasságomnak ereje által, és az én ékességemnek ditsősségére?

28. Még e' szó a' király' szájában vala, és az égből szózat jöve le: teneked mondják Nabukodonozor király, a' birodalom elment te tőled.

29. És az emberek közzül kivetnek, és a' mezei barmokkal lészen a' te lakásod: és füvel legeltetnek mint az ökröket, és hét idők múlnak el te rajtad: míg megesméred, hogy a' felséges *Isten* uralkodik az emberek' birodalmokon és annak adja azt, a' kinek akarja.

30. Ugyan azon órában a' beszéd betelék Nabukodonozoron, és az emberek közzül kivetteték, (f) és mint az ökör füvet eszik vala, égi harmattal öntöztetik vala az ő teste, míg az ő szőri mint a' saskeselyűé nevekedék, és az ő körmei mint a' madaraké.

(f) Innét megtetszik, hogy Nabukodonozor nem változott el baromi ábrázatra mint némellyek gondolják, hanem mondatik barommá változottnak lenni, mert az ő okosságától, és az emberi társaságától megfosztatván, a' mezei vadak között lakott, holott körmei, haja, szakálla és minden szőre úgy nőttek meg, hogy oktalan vadnak állíttatnék.

IV. 31. És azoknak a' napoknak utánna én Nabukodonozor az én szemeimet az égbe emelém, és az én értelmem megjöve énnekem: és a' felséges *Istent* áldám, és az örökké élőt ditsőítém: mert az ő hatalma örökkévaló hatalom, és az ő országa nemzetről nemzetre.

32. És a' földnek minden lakozói ollyannak betsültetnek mint a' semmi, és az ő akaratja szerént tselekeszik az égnek seregében, és a' földön lakozók között, és nintsen, ki az ő kezét megtartóztassa, és mondja ő neki: mit tselekeszel?

33. Ugyan azon időben az én értelmem megtére én hozzám; és az én országomnak ditsősségére *térék*, az én ékességem és méltóságom megtére hozzám: és az én tanátsosim megkeresének engemet, és az én országomban megerősíttetém, és nagyobb méltóság adaték énnekem.

34. Mostan *azért*, én Nabukodonozor dítsérem, magasztalom, és ditsőítem a' mennyei királyt, mert minden ő tselekedeti igazság, és az ő útai ítélet: és azokat, a' kik járnak kevélységben, megalázhatja.

V. RÉSZ.

Boldisár király nagy lakadalmat tétet, mellyben előhozatja az Isten' templomának edényit nagy kevélységgel, lát egy írókezet a' falon. Mellyet a' Babilóniai böltsek nem érthetnek, Dániel elolvassa és megmagyarázza azt, hogy tudniillik a' birodalom a' királytól elvétetik. Ugyan azon éjtszaka megölik Boldisár királyt, és a' birodalom elvétetik a' Káldeusoktól, és adattatik Tzírusnak és Dáriusnak.

Boldisár király szerze nagy lakodalmat az ő ezer fő népeinek, és az ezer *fejedelmek* előtt bort ivék. (a)

(a) Az az, jól lakék: az ezer fejedelmeken pedig sok fejedelmeket ért.

2. És Boldisár hagyá a' bor ital között, hogy előhoznák az arany és ezüst edényeket, mellyeket elvitt vala Nabukodonozor az ő attya a' templomból, melly vala Jérusálemben: és hogy innának azokból a' király és az ő fő népei, az ő feleségei és az ő ágyasi.

3. Akkor előhozák az arany edényeket, mellyeket elvittenek vala az Isten' házának templomából, melly vala Jérusálemben, és ivának azokból, a' király, az ő fő népei, feleségei, és ágyasi.

4. Ivának *azért* bort; és dítsérék az aranyból, ezüstből, értzből, vasból, fából, és kőből *tsinált* isteneket.

II. 5. Ugyan azon órában kijövének emberi kéznek újjai, és írnak vala a' gyertyatartó ellenében a' király' palotájának falán; és a' király nézi vala azt a' kéz tenyért, a' melly ír vala.

6. Akkor a' király' ábrázatja megváltozék, és az ő gondolati megháborították őtet, és derekában való ereje elszakada, és térdei egybe verődnek vala.

7. Kiálta *azért* a' király erősen, hogy bevinnének ő hozzá természet tudókat, Káldeusokat, és jövendölőket: és szólla a' király, és monda a' Babilóniai böltseknek: valaki elolvassa ezt az írást, és annak magyarázatját megjelenti énnekem, bársonyban öltözik az, és arany láncz lészen az ő nyakában, és harmadik *lészen a' ki* parantsol az országban.

8. Akkor bemenének a' királynak minden böltsei, és el nem olvashaták az írást, és az ő magyarázatját meg nem mondhaták a' királynak.

9. Akkor Boldisár király igen megrettene, és az ő ábrázatja megváltozék ő benne, és az ő fő népei is megháborodának.

III. 10. A' királyné aszszony ezért a' dologért, melly esék a' királyon, és az ő fő népein, beméne a' lakodalom' házába: és szólla a' királyné, és monda: király! örökké élj; ne rettentsenek téged' a' te gondolatid, és a' te ábrázatod meg ne változzék.

11. Vagyon egy férjfiú a' te országodban, kiben a' szent isteneknek lelkek vagyon, és a' te atyádnak idejében értelem, tudomány és böltseség mint az isteneknek böltsessége találtatott ő bene, kit Nabukodonozor király a' te atyád, a' természet tudóknak, ég forgásához tudóknak, Káldeusoknak, és jövendölőknek fejedelmévé tön, a' te atyád *mondom*, király. *R.* 2: 48.

12. Mivelhogy Dánielben, kit a' király Boldisárnak nevezett vala, nagyobb lélek és tudomány, és értelem találtatott vala, álmoknak magyarázatjok, titkoknak megjelentések és nehéz dolgoknak megfejtések: mostan azért hívattassék Dániel, és magyarázatját megjelenti.

IV. 13. Akkor Dániel viteték a' király eleibe: és szólla a' király, és monda Dánielnek: te vagy-é ama' Dániel, ki vagy a' Júda' nemzet fogságából való férjfiak közzül, kiket ide hozott a' király az én atyám Júda' országából?

14. És hallottam felőled, hogy a' szent isteneknek lelkek vagyon te benned, és értelem, és tudomány, és böltsesség bővebben találtatott te benned.

15. És mostan hozatának én előmbe böltsek, és ég forgás tudók, kik ez írást olvasnák, és annak

annak magyarázatját megjelentenék énnekem, és e' beszédnek magyarázatját meg nem jelenthették.

16. És én hallottam te felőled, hogy magyarázatokat magyarázhatsz, és kötéseket megfejthetsz: most azért ha elolvashatod ez írást, és annak magyarázatját megjelentheted énnekem, bársonyban öltözöl, és arany lántz lészen a' te nyakadban, és harmad *lészesz, ki* uralkodol az országban.

17. Akkor felele Dániel, és monda a' király előtt: a' te ajándékid tiéid legyenek, és adományidat másnak adjad: de mindazáltal az írást elolvasom a' királynak, és annak magyarázatját megjelentem neki.

18. Te király, a' felséges Isten birodalmat és nagy betsületet, ditsősséget, és méltóságot ada Nabukodonozornak, a' te atyádnak:

(a) Az az, a' te nagy atyádnak; mert édes attya Boldisárnak Evilmerodák vala, a' Nabukodonozor' fia.

19. És azért a' nagy hatalomért, mellyet ada ő neki, minden népek, nemzetek, és nyelvek rettegtenek és féltenek az ő ortzájától: a' kit akar meg öl vala, és a' kit akar életben megtartja vala; és a' kit akar felemel vala, és a' kit akar megalázza vala.

20. De mikor szíve felfúvalkodott volna, és az ő lelke megkeményedett volna a' kevélységre; levetteték az ő országának székiből, és ditsőségét elvévék ő tőle.

21. És az emberek' fiai közzűl kivetteték, és az ő szívét ollyanná tevé *az Isten*, mint a' barmoké (b) és a' vad szamarakkal lőn az ő lakása, és fűvel étették őtet, mint az ökröket, és égi harmattal öntöztetett az ő teste: míg megesmeré, hogy a' felséges Isten uralkodik az emberek' országokban, és azt a' kit akar helyheztéti arra. *R.* 4: 22.

(b) Az az, okosságától megfosztá.

22. És te ő fia Boldisár meg nem aláztad a' te szívedet, noha mind ezt *jól tudtad.*

23. És a' mennyei Úr ellen felemelkedél, és az ő házának edényit előhoztad te elődbe: és te, és a' te fő népeid, és a' te feleségeid, és a' te ágyasid, bort ittatok abból: és az ezüstből és aranyból, értzből, vasból, fából és kőből tsinált isteneket dítséred, kik nem látnak, sem hallanak: és az Istent, a' kinek kezében vagyon a' te lelked, és minden te útaid nem tisztelted. *Solt.* 115: 4. *és* 135: 15.

24. Aannakokáért az ő színe elől küldetett e' kéz tenyér, a' melly ezt az írást feljegyzette.

25. És ez az írás, melly jegyzettetett; MENE, MENE TEKEL UFARSIN!

26. Ez magyarázatjok a' beszédeknek: MENE, megszámlálta az Isten a' te országodat, és azt betöltötte. (c)

(c) Az az, véghez vitte, végett vetett a' te birodalmadnak.

27. TEKEL, megmérettél a' fontban, és híjával találtattál. (d)

(d) Az az, méltatlannak talált Isten a' birodalomra.

28. PERES, eloszlatott a' te országod, és adatott a' Média és Persiabelieknek.

29. Akkor meghagyá Boldisár, és öltözteték Dánielt bársonyba, és arany lántzot tevének nyakába, és megkiálták előtte, hogy harmadik ő, a' ki parantsolna az országban.

30. Ugyan azon éjtszaka megöleték Boldisár a' Káldeusok' királlyok. (e) *Esa.* 21: 4. *és* 47: 11. *Jer.* 25: 12. 26.

(e) A' maga két tiszttartójától Cobriától és Gadatától, magános boszszúállástól viseltetvén.

31. És a' Médiabeli Dárius vévé hozzá az országot, mikor hatvankét esztendős volna.

VI. RÉSZ.

Dárius az ő országában Dánielt a' fő tiszttartók' fejedelmekké teszi. Irígységből tanátsot tartanak a' fő tiszttartók Dániel ellen, es a' királynak beadják, hogy a' király' dekrétuma ellen imádkozva találták. Az oroszlánok közzé vettetik a' verembe. Az Isten az oroszlánok között megoltalmazza. A' Dániel' árulóit a' király az oroszlánok közzé hányatja feleségestől gyermekestől, és azoktól elszaggattatnak. Dárius parantsolja, hogy a' Dániel' Istenét féljék és ditsérjék mindenek.

TETSZÉK Dáriusnak, hogy rendelne az országon száz húsz fejedelmet, kik lennének az egész országon.

2. És azok felett három fejedelmet, kik közzűl Dániel egyik *vala*, kiknek azok a' fejedelmek számot adnának, hogy a' királynak semmi bántása ne lenne.

3. Akkor Dániel feljebb halladja vala a' fejedelmeket és a' tiszttartókat; mivelhogy bővebb lélek vala ő benne, és a' király gondolkodik vala *róla*, hogy őtet rendelné az egész országon.

4. Akkor a' fejedelmek és tiszttartók keresnek vala alkalmatosságot Dániel ellen az (a) ország felől: és semmi alkalmatosságot avagy vétket nem találhatának, mert igaz vala, és semmi fogyatkozás és vétek nem találtaték ő benne.

(a) Az az, hogy Dánielt tiszti felől vádolhatnák.

5. Akkor azok a' férjfiak mondának: nem találhatunk ebben a' Dánielben semmi okot, hanemha *valamit* találunk ő ellene az ő Istenének törvényében.

6. Akkor a' fejedelmek és tiszttartók egybegyűlének a' királynál, és így szóllának ő neki: Dárius király, örökké élj.

7. Tanátsot tartottanak az országnak minden fejedelmi, hadnagyok, tanátsosok, tiszttartók, hogy király végezést végezz, és megerősítsd a' fogadást, hogy valaki kér kérőt valamely Istentől, vagy embertől, harmintz napig, hanem tsak te tőled király, vettessék az oroszlánoknak barlangjokba.

8. Most *azért*, király, erősítsd meg e' parantsolatot, és írd írásban, hogy meg ne változtassék, a' Média és Persiabeliek' törvények szerént, melly el nem múlik.

9. Annakokáért Dárius király bepetsétlé az írást és a' parantsolatot.

10. Dániel pedig, hogy megérté, hogy megpetsételtetett volna az írás, beméne az ő házába, ablaki pedig nyitva valának az ő vatsoráló házának Jérusálem felé, és háromszor napjában térdre esvén lehajtja vala magát, és könyörög, és vallást tészen vala az ő Istene előtt, miként tselekedett az előtt. 1. *Kir.* 8: 48. *Psal.* 55: 18.

11. Akkor azok a' férjfiak egybegyűlének, és találák Dánielt, hogy könyörögne, és esedeznék az ő Istene előtt.

12. Akkor elmenének, és mondának a' király előtt a' király' kiadott parantsolatja felől: nemde a' parantsolatot megírád-é, hogy valaki kérénd valamelly Istentől, vagy embertől harmintz napig, hanem tsak te tőled, király, vettetnék az oroszlánok' barlangjába? felele a' király, és monda: igaz a' szó, a' Média és Per-

siabelieknek törvények szerént, melly el nem múlhatik.

13. Akkor felelének és mondának a' király előtt: Dániel, ki a' 'Sidó nemzet' fogságabeliek közzül való, nem gondolt veled, király, sem a' parantsolattal, mellyet írtál; hanem háromszor könyörög napjában.

14. Akkor a' király mikor hallotta volna e' szót, igen megszomorodék magában: és tellyes szívből azon vala Dániel felől, hogy őtet megszabadítaná, és napnyúgotig törekedik vala *rajta*, hogy ötet megmenthetné.

15. De azok a' férjfiak egybeütek ő magokat a' királynál, és mondának a' királynak: tudjad, király, hogy ez a' Média és Persiabeliek' törvények, hogy semmi parantsolat avagy végezés, mellyet a' király végez, meg ne változtassék.

16. Akkor a' király szólla, és előhozák Dánielt, és veték az oroszlánok' vermekbe: felele a' király és monda Dánielnek: a' te Istened, kit te tisztelsz szüntelen, az tégedet szabadítson meg. (b)

(b) Avagy, megszabadít.

17. És hozának egy követ, és veték a' verem' szájára, és megpetsétlé a' király az ő gyűrőjével, és az ő fejedelminek petsétivel, hogy meg ne változtatnék az akarat Dániel felől. (c)

(c) Az az, hogy a' király megváltoztatván az ő akaratját, ki ne szabadítaná Dánielt.

18. Akkor méne a' király az ő palotájába, és vatsora nélkül méne nyúgodni, és vígasság tévő szerszámok eleibe nem vitetének, és az álom tőle elméne.

III. 19. Akkor a' király jó reggel felkele mikor megvilágosodnék, és gyorsasággal az oroszlánok' vermekhez méne.

20. És mikor közelgetett volna a' veremhez, Dánielt szomorú szóval kiáltá, és szóllván a' király, monda Dánielnek: Dániel! élő Istennek szolgája, a' te Istened, a' kinek szolgálsz szüntelen, megtarthatott-é tégedet az oroszlánoktól?

21. Akkor Dániel a' királlyal szólla: király! örökké élj.

22. Az én Istenem elbotsátá az ő angyalát, és bezárlá az oroszlánoknak száját, és nem árthattanak énnekem: mert ő előtte igazság találtatott én bennem, és te előtted is király semmi gonoszságot nem tselekedtem.

23. Akkor a' király felette igen örűle ő rajta, és Dánielt kihozatá a' veremből: és kivévék ötet a' veremből, és semmi sérelem nem találtaték ő rajta; mert hitt vala az ő Istenében.

24. (d) És parantsola a' király, és előhozák azokat a' férjfiakat, kik Dánielt vádolták vala, és az oroszlánok' vermekbe vettetének mind ők, mind azoknak fiaik és feleségeik: és még a' verem' fenekére nem jutottanak vala, hogy az oroszlánok ő rajtok hatalmat vőnek, és minden ő tsontjokat öszveronták.

(d) A' ki másnak vermet tsinál veszedelemre, gyakorta annak nyaka szakad abba.

IV. 25. Akkor Dárius király íra minden népeknek, nemzeteknek, és nyelveknek, kik lakoznak vala az egész földön: a' ti békeségtek bővséges légyen.

26. Én tőlem adattatott az a' végezés, hogy az én országomnak minden birodalmában féljék és rettegjék a' Dániel' Istenét: mert ő az élő Isten és örökké megmaradandó; és az ő országa meg nem romol, és az ő uralkodása mind végig. *R.* 2: 44. *és* 4: 3. *R.* 7: 14. 27. *Luk.* 1: 33.

27. A' ki kiment és megszabadít, és jegyeket és tsudákat tselekeszik mennyen és e' földön, a' ki kimentette Dánielt az oroszlánok' (e) hatalmokból.

(e) Káldeai nyelven, az oroszlánok' kezéből.

28. És Dánielnek jó (f) szerentséssen lön dolga Dárius' országában, és a' Persiabeli Tzírusnak országában. (g) *R.* 1: 22.

(f) Vagy, boldogúl.
(g) Vagy, birodalmában.

VII. RÉSZ.

Dániel álmot lát négy oktalan fene állatokról, mellyeket az Angyal magyaráz e' világnak négy birodalmáról, az Antikristusról, annak hatalmáról, és birodalmának nevekedéséről és romlásáról. A' Kristusnak örökkévaló országáról.

BOLDISÁRNAK a' Babilóniai királynak első esztendejében Dániel álmot láta, és az ő fejének látási lőnek az ő ágyában: akkor az álmot megírá, és beszédinek kezdetiben monda.

2. Szólla Dániel, és monda: látom vala az én látásomban éjtszaka, és ímé négy égi szél tusakodik vala a' nagy tengeren.

3. És négy nagy állat jő vala fel a' tengerből, mellyek külömböznek vala egymástól.

4. Az első mint egy oroszlán, és saskeselyű szárnyai valának; nézem vala míg szárnyait kiszaggaták, és felvéteték a' földtől, és mint egy ember lábára álla: és emberi szív adaték neki.

5. És ímé a' második állat hasonlatos a' medvéhez, és felkele egy oldalára, (a) és három oldal tetem vala szájában fogai között; és így szóllanak vala neki: kelj fel, egyél sok húst.

(a) Némellyek így fordítják: és úgymond egy fejedelemséget emele, az az, nem szenvedheté el a' több bestiáknak uraságokat, hanem azokat az ő birodalma alá hajtá. A' három oldal tetemen pedig érti a' Babilóniai, Médiai, és Persiai birodalmat, mert mind ebből állott a' birodalom, mellyet Persiai birodalomnak neveztek. Jóllehet némellyek e' világnak három részét értik, hogy tudniillik azokat mind háborgatta.

6. Ezután láték *látást*, és ímé más *állat* mint egy Párdutz, és négy madár' szárnyai valának az ő hátán: és négy feje az állatnak, és hatalom adaték ő neki.

7. Ezután látám éjtszakai látásomban: és ímé a' negyedik állat rettenetes és iszonyú, és igen erős vala: mellynek nagy vas fogai valának, eszik és rág vala, és a' mi megmarada, lábaival eltapodja vala: és külömböző vala mind azoktól az állatoktól, mellyek ő előtte valának, és tíz szarva vala annak.

8. Figyelmetes valék a' szarvakra; és ímé más kis szaru nevekedék ki a' többi között, és három az előbbi szarvak közzül kiromla a' kis szaru előtt: szemek mint ember' szemek valának ebben a' szaruban, és száj, melly szóll vala nagyokat.

9. (b) Nézem vala, míg székeket hozának elő, (c) és a' (d) régi idejű leűle: az ő ruhája fejér mint a' hó, és az ő fejének haja tiszta mint a' gyapjú: az ő széki tüzes láng, kerekei égő tűz.

(b) Az az, gondolkodom vala a' negyedik fene vadról.
(c) Némellyek ezt így fordítják: míg nem, úgymond, a' királyi székek elvetettének, az az, végek lőn azoknak.
(d) A' régi idejű az örökkévaló Isten.

10. Tűz folyás foly vala és jő vala ki az ő színe elől: ezerszer való ezeren udvarlának vala ő neki, és tíz ezerszer való száz ezeren állának vala előtte: ítéletnek űle; és könyvek nyittatának meg. *Jel.* 20: 12. *Jel.* 5: 11.

11. (e) Figyelmetes valék akkor a' kemény beszédek' szavára, mellyeket a' kis szaru szóll vala: nézem vala azért míg megöleték az az állat, és az ő teste elvesze, és ő vetteték a' tüzre.

(e) Mikor azt mondja, hogy könyvek hozattak elő, az ítéletnek formáját írja le, mert akkor mindenek nyilván lésznek, mintha könyvből számláltatnának elő, mint az ítéletben szokott lenni.

12. A' több állatokról is elvéteték az ő hatalmok: és az életre hoszszú idő adatott vala nekik (f) ideig és ideig.

(f) Az az, bizonyos időt szabott az Isten a' birodalomnak, és vége lészen, noha hoszszú időnek tetszik; ezt a' hívek' vígasztalásokra mondja.

13. Látom vala éjtszakai látásban, és ímé az égi felhőben mint *egy* embernek fia jő vala, (g) és méne a' régi idejűhöz, és eleibe vívék ötet. *Ezék.* 1: 26. *Jel.* 1: 13. *és* 14: 14.

(g) Némellyek magyarázzák ezt a' Kristusnak testben való jövéséről, menybe menéséről, az Atya' jobbján való üléséről, örökkévaló uralkodásáról. *Fil.* 2: az atyával való egyenlőségéről. Némellyek pedig az ítéletre való jövéséről.

14. És ada neki hatalmat, és ditsősséget, és országot, és minden népek, nemzetek, és nyelvek ő neki szolgálnak: az ő hatalma örökkévaló hatalom, a' melly el nem vétetik, és az ő országa meg nem romol. *R.* 2: 44. *Luk.* 1: 33.

II. 15. Elfogyatkozék az én lelkem, énnekem Dánielnek az én testemben, (h) és az én fejem' látási megháborítának engemet.

(h) Az az, elmémben megfogyatkozám a' nagy háborodás és félelem miatt.

16. Menék egyhez azok közzül, kik fenn állanak vala, és kérék igaz *értelmet* ez egész dolog felől: és az megmondá énnekem, és e' dolgoknak magyarázatját megjelenté énnekem.

17. (i) Ezek a' négy nagy fene vad állatok négy királyok, kik támadnak e' földön.

(i) A' négy királyon négy birodalmat ért, mellyről oda fel is szóllánk, az Assíriai, Persiai, Görög, és Római birodalmat.

18. (k) És a' magasságoknak szentei elvészik az országot, és bírják az országot örökké, és örökkön örökké.

(k) Némellyek így fordítják: melly négy királyok elvészik ez országot, a' magasságok' szenteinek országát, kik bírják az országot mind örökké.

19. Akkor kívánék igaz értelmet venni a' negyedik vad állat felől, melly külömböző vala mind a' többitől; felette rettenetes: mellynek vas fogai és értz körmei valának, észik és apróra ront vala *mindent*, és a' maradékot lábaival tapodja vala.

20. A' tíz szarvak felől is, mellyek az ő fején valának; a' másik felől is, melly alól nevekedék fel, és elötte három esék el az elébbiek közzül; és ennek a' szarunak szemei valának, és szája, melly nagyokat szóll vala, és tekinteti nagyobb vala a' többinél.

21. Látom vala, és az a' szaru hadakozik vala a' szentek ellen, és győzedelmet vészen vala rajtok;

22. Míg eljöve a' régi idejű, és ítélet adaték a' magasságok' szenteinek, (l) és az idő eljöve, és az országot elvévék a' szentek.

(l) Vagy a' felséges Isten' szenteinek, a' magasságoknak szentein pedig érti, az örök életre való híveket.

23. Így szólla *az angyal:* a' negyedik állat, negyedik ország lészen e' földön, melly nagyobb lészen minden országoknál, és megészi az egész földet, és eltapodja, és elrontja.

24. És a' tíz szarvak *jegyzik*, hogy ebből az országból tíz király támad; és más is ezek után, és ez nagyobb lészen az elébbieknél, és három királyt aláz meg.

25. És szókat szóll a' felséges *Isten* ellen, és a' magasságoknak szenteit megrontja, és véli, hogy megváltoztathatja az időket és a' törvényt; és adatnak *a' szentek* az ő kezébe ideig, időkig, és az időnek feléig. *R.* 11: 31. *R.* 12: 7.

26. És ítélet lészen; és az ő hatalmát elvészik, hogy elveszessék és elrontsák mindenestől.

27. És ország, és hatalom, és országnak nagysága adatik az egész ég alatt a' felséges Istennek szentei népének; az ő országa örök ország, és minden hatalmok ő neki szolgálnak és engednek.

28. Eddig vége e' beszédnek; engemet *pedig* Dánielt az én gondolatim igen megrettentének, és az én ábrázatom megváltozék én bennem, és e' beszédet megtartám az én szívemben.

VIII. RÉSZ.

Dániel látásban látja egy kosnak és baknak viaskodását, mellyet az angyal magyaráz a' Persiai király', és a' Görögök' királlya között való hadakozásról, és ennek hatalmáról, ki Nagy Sándor volt, és ennek birodalmának négy fejedelemségre való oszlásáról; ezek között a' kegyetlen Antiókus Epifánesről, ki fő ellensége volt az Isten' népének.

Boldisár királynak harmadik esztendejében látás jelenék énnekem, énnekem Dánielnek, azután a' melly jelent vala nekem (a) először.

(a) Tudniillik Boldisár királynak első esztendejében, *R.* 7: 1.

2. És látám látásban, és lőn mikor látnám valék Súsán városában, melly vagyon Élám' (b) tartományában, látám *mondom* látásban, és ímé valék az Ulai folyóvíz mellett.

(b) Élám, az az, Persia.

3. És felemelém az én szemeimet, és látám; és ímé egy kos áll vala a' folyóvíz mellett, és két szarva vala, (c) és azok a' szarvak nagyok valának, és egyik a' másiknál magassabb, és a' magassabb nevekedik vala utólszor.

(c) A' kosnak két szarva a' Médiai és Persiai birodalmat példázta, mert a' kos a' Persiai királyt Dáriust példázta. Mondja pedig, hogy utólszor nevekedett a' magassabb szaru, mert Dárius elöször bírta Médiát, azután Persiát, melly nagyobb volt a' másiknál.

4. Látám azt a' kost, hogy az ő szarvaival öklel napnyúgotra, és északra, és délre; és semmi állatok meg nem állhatnak vala ő előtte, és nem vala ki megszabadítana *valakit* az ő kezéből, és tselekedék az ő akaratja szerént, és nagyá lőn.

5. És én valék figyelmetes, és ímé egy ketskebak jő vala napnyúgotról ez egész földnek színére, és nem illeti vala a' földet; és annak a' baknak vala egy tettetes szarva az ő szemei között.

6. És méne a' koshoz, a' mellynek két szarva vala, mellyet láttam vala, hogy áll a' folyóvíz mellett; és futamék arra nagy erős haraggal.

7. (d) És látám, hogy a' koshoz közelget vala, és felemelkedék a' bak ő ellene, és megöklelé a' kost, és két szarvát elrontá; és nem vala erő a' kosban, hogy megálhatna előtte: és leüté azt a' földre, és megtapodá; és nem vala, a' ki megmentené attól a' kost.

(d) Ez példázza Nagy Sándor királyt, kinek senki nem állhata ellene, ki a' Dárius királyt megrontá, kinek birodalmának két szarva vala Média, Persia.

8. A' ketskebak azért nagyá lőn, és mikor erejében volna, eltörék az a' nagy szaru, és az helyében négy nagy tettetes szaru nevekedék fel, (e) az égnek négy széle felé.

(e) Példáztatik ezzel a' Sándor' halála után való négy birodalom, úgymint a' Matzedóniai, Ásiai, Síriai, és Egyiptomi: e' világnak négy részére; a' Matzedóniai napnyúgotra, az Ásiai északra, a' Síriai napkeletre, az Egyiptomi pedig délre.

9. És azoknak egyikéből nevekedék ki egy kis szaru, (f) és nagyon felnevekedék délre, napkeletre, és a' kívánatos földre. *Ézék.* 20: 6.

(f) A' kitsiny szaru Antiókus Epifánes. A' kívánatos földön pedig érti a' Júdának földét; neveztetik pedig kívánatos földnek a' nagy bővségért, mellyre nézve téjjel és mézzel folyó földnek is neveztetik. Vagy a' 'Sidók' kívánságokra nézve, kik minden kétség nélkül nagy kívánsággal kívánkoztak az ő hazájokba, kik közzül Dániel is volt. Magyarázzák némellyek ditsősségnek földének is, mivelhogy azt választotta vala Isten, hogy ott tiszteltetnék.

10. És felnevekedék mind az égi seregig, (g) és a' földre leejte az *égi seregből sokakat*, és a' tsillagokból, és azokat megtapodá.

(g) Az égi seregen érti az Isten' népét, és abban a' híveket, kik ellen Antiókus Epifánes dühösködött, mint a' Makkabéusok' históriai bizonyítják. A' tsillagokon érti az Isten' népe' között való fő embereket, fejedelmeket, papokat, szent életű híveket, 's a' t.

11. És a' seregek' fejedelméig (h) emelkedék, és ő töle elvéteték a' szüntelen áldozat, és elhányattaték az ő szent hajlékának helye.

(h) A' seregeknek fejedelmén az Istent érti, kit Antiókus Epifánes nagy káromlással káromla, és az Istentől rendeltetett tzeremóniákat, és az áldozatokat, mellyekkel szüntelen szoktak vala áldozni, elveszté, és az Istennek szent templomát megrontá, abban bálványt emelvén fel.

12. (i) És a' sereg adaték kézbe a' szünetlen való áldozatért, a' vétekért: és veti az igazságot a' földre, és megtselekeszi *ezeket*, és jó szerentsés elömenetele lészen.

(i) Az az, adattatik az áldozatban való álnokságért az Isten' népe az ellenség' kezébe, ki az Isten' törvényét, és az ő igaz tiszteletit megrontja.

13. (k) És hallék egy szentet, hogy szólla, mert szólla egy a' szentek közzül egy tsudálatosnak; meddig lészen a' szüntelen való áldozat' elvételének látása, és a' pusztító gonoszság, (l) hogy mind a' szent helyet, mind a' sereget elpusztítsa?

(k) Az az, meddig lészen az áldozatnak szünete, a' templomnak és a' népnek romlása?

(l) Az az, két ezer három száz napig lészen, melly nap reggelből és estvéből áll, az az, egy éjből és napból, melly tészen hat esztendőt három hónapot és egynehány napot, melly betellyesedék, mert ez idő betelvén, Júdás Makkabéus a' templomot megtisztítá: és a' bálványt a' templomból kivetvén, az Isten' tiszteletit helyre állatá. Lásd oda alá *R.* 12: 7. a' mit e' 2300. napokról írtunk.

14. És monda nekem: két ezer és három száz estvéig és reggelig, és *azután* megtisztíttatik a' szent hely.

II. 15. És lőn, hogy mikor én Dániel látnám e' látást, és keresném értelmét; ímé álla én elömbe *egy* hasonló a' férjfiúhoz.

16. És hallék emberi szót az Úlai folyóvíz' közepin, ki kiálta és monda: Gábriel! tanítsd meg ezt a' látásra. *R.* 9: 21.

17. És jöve oda a' holott állok vala, és mikor jöne, megrettenék, és leborúlék ortzámra, és monda énnekem: értsd meg embernek fia, mert vég időre lészen e' látás. (m)

(m) Mikor azt mondja, hogy vég időre lészen e' látás, azt sokképen magyarázzák: némellyek így: vég időre, az az, utolsó vagy meszsze időre, nem most lészen a' betellyesedés: némellyek így, mikor úgymond vége lészen a' Babilóniabeli fogságnak.

18. És mikor szóllana én velem, úgymint álomtól elfogatván esém ortzámra a' földre, és megillete engemet, és lábomra állata.

19. És monda: ímé én megtanítlak tégedet, mi lészen a' haragnak végén, (n) mert vég idő felé lészen.

(n) Az az, az Isten' boszszúállásának vége felé.

20. Az a' kos, mellyet látál hogy két szarva vagyon, a' Médiának és Persiának királyit példázza;

21. És a' ketskebak a' Görög országnak királlyát; és a' nagy szaru, melly vala az ő szemei között, az első (o) királyt.

(o) Tudniillik Nagy Sándort.

22. És hogy a' szaru eltörék, és négy álla helyében; négy birodalom támad abból a' nemzetből, de nem annak erőssége szerént. (p)

(p) Az az, nem lészen ollyan erős mint az első király' birodalma.

23. És azoknak birodalmoknak végén, mikor elfogyattatnak a' gonoszok, támad egy kemény ortzájú király, (q) és meséknek értője.

(q) Értelme ez: minekutánna Isten az ő ítélete, és a' bün ellen való haragja szerént elveszti és megbünteti az istentelen 'Sidókat, annakutánna támad egy király. Némellyek így magyarázzák; minekutánna a' Seleukus' nemzetségéből való királyok meghalnak, támad egy szemtelen, kegyetlen, álnok ravasz király: érti pedig Antiókus Epifánest, kinél a' 'Sidóknak nagyobb ellenségek nem volt, kinek kegyetlensége tartott, a' mint oda fel a' Prófétának jelenteték, két ezer és három száz napig, az az, hat esztendeig, három hónapig és tizennyoltz vagy tizenhat napig, v. 14.

24. És annak ereje nagy lészen, noha nem az ő ereje által (r) és tsudálatosképen pusztít, és elömenetele lészen, és megtselekeszi *akaratját*, és elveszt erősseket, és a' szenteknek seregét.

(r) Az az, nem vitézségével, hanem álnokságával viszi elő dolgát.

25. És az ő értelme által jó szerentsés lészen az álnokság az ő kezében, és az ő szívében felfúvalkodik, és a' békességben elveszt sokakat, (s) söt a' fejedelmeknek fejedelme ellen is feltámad, és kéz nélkül rontatik meg.

(s) Az az, tsalárdsággal és álnoksággal győz meg sokakat, kiket elveszt, mikor senki töle nem félne. Az Istennek is ellene támad, de elvész nem emberi kéz miatt, hanem Isten' keze miatt nagy hirtelenséggel 2. *Makkab.* 9.

26. És az estvéről és reggelről való látás, melly megmondatott, igazság; (t) és te petsételd be e' látást, mert sok napokra való.

(t) Az az, a' mint az angyal megmondá oda fel v. 14., hogy két ezer és háromszáz estvéig és napig tart e' romlás, az úgy lészen, ezt a' látást és e' dolgot nálad titkon tartsad: mert sok idő múlva tellyesedik be, azokáért most el vagyon rejtve, nem értik most, de akkor megértik.

27. És én Dániel elájúlék és elbetegülék *egynehány* napig, és felkelék, és a' király' dolgát tettem, és álmélkodtam ezen a' látáson, és nem vala a' ki értené.

IX. RÉSZ.

Dániel könyörög az Istennek, hogy tellyesítse be ígéretit, az ő népének megszabadítása felől a'

Babilóniai fogságból. Meghallgatja Isten az ő könyörgését: megmagyarázza az angyal a' hetven hetekről való látást, mellyben prófétál a' Kristus' eljöveteliről, az ő szenvedéséről, és a' 'Sidó népnek megvettetéséről.

DÁRIUSNAK az Assvérus' fiának első esztendejében, ki a' Médiabeliek' nemzetségéből vala, ki királlyá tétetett vala a' Káldeusok' országán.

2. Birodalmának azért első esztendejében, én Dániel megértém a' könyvekből az esztendőknek számát, (a) mellyről az Úr szóllott vala Jeremiás prófétának, hogy hetven esztendőt töltene be Jérusálem' pusztúlásiban.

(a) Az az, megértém a' Jeremiás' könyvéből *R.* 29. hogy a' fogságnak, és Jérusálem' pusztaságának 70. esztendeig kellene tartani. Továbbá ez a' Dárius az volt, kit Dárius Médusnak neveznek, neveztetett Tziaksaresnek is, ez a' Tzírusnak ipa volt.

3. És emelém az én ortzámat az Úr Istenhez, hogy keresném őtet imádsággal és könyörgéssel, böjtöléssel és 'sákban való öltözéssel, és hamuval.

4. Imádkozám azért az én Uramnak Istenemnek, és vallást tevék és mondék: kérlek Úr Isten, nagy és rettenetes, ki megtartod a' fogadást és az irgálmasságot azokhoz, a' kik téged' szeretnek, és megőrzik a' te parantsolatidat. *Neh.* 1: 5. 5. *Mós.* 7: 9.

5. Vétkeztünk és álnokságot tselekedtünk, hitetlenül tselekedtünk, és elszakadtunk te tőled: és eltávoztunk a' te parantsolatidtól és ítéletidtől. *'Solt.* 106: 6.

6. És nem voltunk engedelmesek a' te szolgáidnak a' Prófétáknak, kik szólltak a' te nevedben a' mi királyinknak, fejedelminknek, atyáinknak, és az egész föld' népének.

7. Teneked Uram igazság, és minekünk ortzánk' pirúlása, a' mint ma megtetszik; Júda' férjfiainak, Jérusálemnek lakosinak, és egész Izráelnek közel és távol valóknak minden földökön, mellyekre kivetetted őket a' gonoszságért, mellyel vétkeztenek ellened.

8. Óh Uram, minekünk ortzánk' pirúlása, a' mi királyinknak, fejedelminknek, atyáinknak, mert vétkeztünk teneked.

9. A' mi Urunké Istenünké az irgalmasság, és a' botsánat, mert ő tőle elszakadtunk.

10. És nem engedtünk a' mi Urunk Istenünk' szavának, hogy járnánk az ő törvényiben, mellyeket adott elénkbe az ő szolgai a' Próféták által.

11. És az egész Izráel általhágta a' te törvényedet, és elhajlottanak, hogy ne engednének a' te szódnak: ennekokáért reánk omlott az átok és az esküvés, melly meg vagyon írva Mósesnek az Isten' szolgájának törvényében; mert vétkeztünk ő neki. 3. *Mós.* 26: 14. 5. *Mós.* 28: 15. *és* 29: 20. *és* 30: 17. 18. *és* 31: 17. *és* 32: 19.

12. És valóba megbizonyította az ő beszédét, mellyet szóllott vala mi ellenünk, és a' mi bíráink ellen, a' kik minket ítéltenek, hozván mi reánk nagy veszedelmet, melly nem volt az egész ég alatt, mint a' mi lett Jérusálemen.

13. A' mint meg vagyon írva a' Móses' törvényében, mindenestől a' veszedelem reánk jöve: és a' mi Urunknak Istenünknek színe előtt nem esedeztünk, hogy megtérnénk a' mi álnokságinkból, és figyelmeznénk a' te igazságodra. 3. *Mós.* 26: 14. 5. *Mós.* 28: 15. *Sir.* 2: 17.

14. És siete az Úr a' veszedelemmel, és azt reánk hozá, mert igaz a' mi Urunk Istenünk minden ő tselekedetiben, mellyeket tselekedett, mert nem engedtünk az ő szavának.

15. És mostan mi Urunk Istenünk, ki kihoztad a' te népedet Égyiptom' földéből hatalmas kézzel, és szerzettél magadnak nevet, mint mostan is jól látni; vétkeztünk, hitetlenül tselekedtünk.

16. Uram, a' te minden igazságod szerént távozzék el, kérlek, a' te haragod és búsúlásod a' te városodtól Jérusálemtől, a' te szentséges hegyedtől: mert a' mi bűneinkért, és a' mi atyáinknak hamisságokért Jérusálem és a' te néped gyalázatra vagyon mindeneknek mi környülünk.

17. És mostan hallgasd meg, mi Istenünk, a' te szolgádnak könyörgését és az ő imádságát, és világosítsd meg a' te ortzádat a' te szent helyeden, melly elpusztíttatott, az Úrért.

18. Hajtsd én Istenem a' te fűleidet, és hallgass meg, nyisd meg a' te szemeidet, és tekíntsd meg a' mi pusztúlásinkat, és a' várost, melly a' te nevedről neveztetik: mert nem a' mi igazságunknak bizodalmában vetjük elődbe a' mi könyörgésinket, hanem a' te nagy irgalmasságodban való bizodalomban.

19. Uram hallgass meg, Uram légy kegyelmes, Uram légy figyelmetes és tselekedd meg, ne késedelmezzél, te magadért, én Istenem: mert a' te nevedről neveztetik a' te városod és a' te néped.

II. 20. És még szóllok vala, és imádkozom vala, és vallást tészek vala az én bűnömről, és az én népemnek az Izráelnek bűnéről: és leborúlva terjesztem vala az én könyörgésemet az én Uram Istenem eleibe, az én Istenemnek szent hegyéért.

21. Én még szóllok vala az én imádságomban, és ama' férjfiú Gábriel, kit láttam vala látásban először, hogy nagy sebességgel repül, megillete engemet az estvéli áldozatkor. *R.* 8: 16.

22. És megtaníta, és szólla nekem, és monda: Dániel, most jöttem ki, hogy megtanítsalak téged' az értelemre. (b)

(b) Az az, hogy értésedre adjam a' titkos dolgokat, mellyeket érteni akarsz.

23. A' te könyörgésidnek kezdetiben, (c) kiméne a' beszéd, és én jöttem, hogy megjelentsem: mert te kedves vagy *Istennél*, értsd meg azért a' beszédet, és értsd meg ezt a' látást.

(c) Az az, mihelyt imádkozni kezdettél, parantsolt azonnal nekem az Isten, hogy eljönék, és teneked megjelenteném a' jövendő dolgokat, mellyeket Isten elvégezett és rendelt volt a' te könyörgésed előtt.

24. Hetven hetek végeztettek a' te néped felől, és a' te városod felől, hogy vége szakadjon a' gonoszságnak, és bepetsételtessék a' bűn, és hogy kitisztíttassék a' hamisság, és az örök igazság meghozattassék; és bepetsételtessék a' látás, és a' prófétzia, és felkenettessék a' szenteknek szente.

25. Tudjad azért és eszedbe vegyed; hogy a' népnek szabadúlása és Jérusálemnek megépítése felől való beszédnek kimenésétől fogva a' Kristus fejedelemig hét hetek (d) és hatvankét hetek vagynak; és haza vitetik a' nép, és megépíttetik ismét az útsza és a' kerítés, *és lészen ez* időknek szorosságában.

(d) Így is fordítják: azután lésznek hatvankét hetek minekutánna megépítetik az útsza és az árok.

26. És hatvankét hét után kivágattatik a' Messiás, és *a' halál* neki semmit nem *árt*. És a' várost és a' szent templomot elpusztítja a' következendő fejedelem' népe, annyira, hogy az ő

vége légyen *néminemű* vízözönnel, és mind a' hadnak végéig tellyességgel való pusztúlás.

27. És megerösíti sokaknak a' szövetséget egy héten; és fél héten véget vet a' véres áldozatnak, és az áldozatra való ajándéknak, és az útálatosságoknak elterjedése miatt lészen pusztúlás és mindenestől fogva való és eltökéllett pusztúlás száll a' népre (h). *Mát.* 24: 25. *Mark.* 13: 14. *Luk.* 21: 20.

(h) A' 24. 25. 26. 27. verseknek magyarázatjok: hetven hetek végeztetnek a' te, 's a' t.

Mivelhogy e' négy versekben nagy homályosság vagyon, szükség azokat megmagyaráznunk. Könyörge Dániel Babilóniában Istennek a' népnek a' fogságból való szabadúlásáért, és Jérusálemnek megépítéséért, minekutánna megértette volna Jeremiás Prófétának írásából, hogy az Isten hetven esztendöt vetett volna az ö fogságoknak; azért e' négy versekben feiel Dánielnek az angyal által az ö könyörgésére. Azt mondja azért az angyal Dánielnek a' 24. versben. A' te néped felöl, és a' te városod felöl, és hogy vége szakadjon a' gonoszságnak, hetven hetek rendeltettek Istentöl.

A' népet és a' várost Dánielének mondja, nem, mintha Isten azokat megvetette volna, amint némellyek magyarázzák, hanem azért, mert Dániel felette igen szorgalmatos vala azoknak állapotjokról Mint ha azt mondaná: a' melly népért és városért te illyen szorgalmatossággal törekedel, annak a' népnek szabadúlásának, és a' városnak megépítésének az Isten rendelt hetven heteket. Nem tsak annak pedig hanem a' Messiásnak is elbotsátásának rendelte ez idöt; mert Isten nem tsak a' népnek szabadúlása, és a' városnak épülése felöl hallgatott meg tégedet, hanem a' Messiásnak elbotsátása felöl is; az az: nem tsak megszabadítja a' népet a' Babilóniabeli fogságból, és nem tsak megépíti Jérusálemet, hanem a' megígért Messiást is elbotsátja, ki a' népet a' lelki fogságbol megszabadítsa, és lelki várost építsen Istennek, a' népet megszabadítsa a' büntöl, az elvesztett igazságot helyre állassa, hogy a' látásoknak és jövendöléseknek végek légyen, és a' szenteknek szente a' Messiás, a' Prófétai, Papi, és Királyi méltóságra felkenettessék.

Mivelhogy pedig azt mondja, hogy Isten mind ezeknek hetven heteket rendelt, meg kell látnunk mennyi idöt tészen az. Azért a' szent írásban két féle hetek vagynak. Elsö rendbeli hetek napi szám szerént való hetek, mellyek hét napokból állanak, mint 5. *Mós.* 6: 9. mikor azt mondja Móses, hogy a' Húsvét után a' Pünkösd innepéig hét hetet számláljanak. Másod' rendbeli hetek, esztendö szám szerént való hetek, mellyek hét hét esztendöböl állanak mint 3. *Mós.* 25: 8. Holott meghagyja Isten Mósesnek, hogy hét esztendei heteket számláljon, mellyek hét hét esztendöt foglaljanak be. Az angyal azért nem napoknak, hanem esztendöknek hetiröl szóll, mellyek mindenestöl 490 esztendöt tésznek, mert hetvenszer hét 490. Azért azt mondja az angyal, hogy a' népnek hazamenetelinek a' városnak, a' templomnak megépülésének, és a' Messiás' elbotsátásának, halálának, feltámadásának 490 esztendöt rendelt Isten. Mintha azt mondaná: a' rabság és az Isten' haragja 70 esztendeig volt, de Isten az ö kegyelmességét hétszer kijjebb terjeszti, tudniillik hétszer hetven esztendeig.

A' huszonötödik versben megtanítja az angyal Dánielt, ez 490 esztendöket honnét kelljen számlálni. Azt mondja azért: a' népnek szabadúlása, és Jérusálemnek megépítése felöl való beszédnek kimenetelitöl fogva. Itt a' beszédnek kimenetelin érti a' Czírus király' parantsolatjának kihirdetését: mert minekutánna Czírus megvette volna Babilóniát, és a' Persákra szállott volna a' Káldeusoknak és Assíriabelieknek birodalmok, megkiáltatja, és írásban mindenütt birodalmában elhirdetteti Czírus, hogy a' 'Sidóknak szabad légyen hazamenni Jérusálembe és megépíteni az Isten' templomát, mint meg vagyon írva 2. *Krón.* 36. *Esd.* 1. annakokáért noha egyebek másutt kezdik e' 490 esztedöket számlálni: de minden kétség nélkül kell kezdeni a' Czírus' birodalmának elsö esztendejétöl, mikor parantsolatot ád a' népnek hazamenetele felöl. De azt vegyed eszedbe, hogy az angyal a' hetven heteket három részre osztja: hét hetekre, hatvanhét hetekre, és egy hétre; mert azt mondja: a' népnek hazameneteli, és a' városnak megépítése felöl való beszédnek kimenetelitöl fogva a' Messiásig hét hetek 's a' t.

A' hét hetek pedig tésznek 49 esztendöt, mert amint mondánk, minden hét befoglal hét esztendöt, hétszer hét pedig negyvenkilentzet tészen. Ennyi idö vagyon a' fogságból való szabadúlástól fogva a' templom' építésének végéig: mert a' fundamentomát három esztendeig vetették meg, elvégezték a' rakását negyvenhat esztendeig, mint a' 'Sidók is mondják negyvenhat esztendeig építtetett e' templom, *Ján.* 2. Másodszor azt mondja, hatvan hetek vagynak a' Kristus fejedelemig, és a' nép haza mégyen, megépíttetik az útsza, a' kerítés, tészen pedig a' hatvankét hét 434 esztendöt; ez idö alatt épült meg a' város, annak útzai és kerítése, a' Messiás is ez idö alatt jött el, az az, a' szabadúlástól fogva 483. esztendönek forgásában, mert noha ennekelötte született vala, mindazáltal ez idökorban keresztelkedék meg Keresztelö Jánostól, és megjelenté magát e' világnak mikor harmintz esztendös vala, *Luk.* 3. Azt is mondja, hogy idönek szorosságában épül a' város, az az, nyomorúságos idöben, sok háborúsággal, mint arról bizonyságot tésznek az Esdrás, Nehémiás, és a' Makabeusok' könyveik.

A' 26. versben a' Kristusnak haláláról és feltámadásáról nyilván szóll az angyal; mert azt mondja, hogy 62 hét múlva a' Messiás megölettetik, és neki nem árt a' halál, holott azt vegyed eszedbe, hogy a' 62 héthez kell számlálni azt a' hetet is, mellyröl ez elött szólla. Azért megölettetik a' Kristus 69 hetek után, minekutánna a' Babilóniabeli fogságból megszabadúlnak. Melly dolognak a' következendö versben bizonyos esztendejét mondja: mert azt mondja, hogy hét hetek és hatvankét hetek után egy héten sokaknak megerösíti a' szövetséget, és hogy mégis nyilvábban szólljon, azt mondja, hogy fél hétben véget vet az áldozatoknak, tudniillik az ö halálának áldozatja által, holott szóll az angyal a' Kristus' keresztsége után való esztendökröl, mert az ö keresztsége után, minekutánna tanított volna, fél hétig, az az, negyedfél esztendeig, az után meghala, és az ö áldozatjának és vére' hullásának általa az Istennek velünk való szövetségét megerösíté és megpetsétlé. Holott viszontag azt vegyed eszedbe, hogy a' hétnek fele, az az, negyedfél esztendö nem tölt be. De az angyal nevez hetven heteket, úgymint kerek számot, hogy a' hívek arról inkább megemlékezzenek, hanem ha magyarázod azt az Apostolok' tanításoknak idejére: de az nem negyedfél esztendöt tett.

Mind ezek után, hogy a' 'Sidók el ne higyék magokat, hanem gondolkodjanak a' penitentziáról, jövendöt mond ö nekiek, és a' városnak utólsó veszedelméröl és romlásáról: mert azt mondja: a' várost és a' templomot elpusztítja a' jövendö fejedelemnek népe, mellyen érti Títus Tsászárt, ki öket mindenestöl elrontja és elpusztítja, mint az özönvíz vagy árvíz mindent elpusztít, hogy pedig magoknak ne hízelkedjenek, és az utólsó veszedelemböl szabadúlást ne reményljenek, azt mondja, hogy Istentöl elvégeztetett pusztúlás száll reájok, és a' hadnak vége örökkévaló pusztúlás lészen, e' szörnyü pusztúlásnak pedig az okát azt mondja, hogy nem egyébb lészen, hanem az útálatosságoknak elterjedése, mellyen érti a' bünnek elárádását. De azt jól eszedbe vegyed, hogy a' Jérusálem' pusztúlásának esztendeit, nem kell számlálni a' hetven hetek közzé, mert azok a' Kristus' halálában elteltek, azután a' pusztúlás lett negyvenkét esztendövel.

X. RÉSZ.

Megjelenik Dánielnek egy férjfiú gyolts ruhában, ki prófétál a' Persiára következendö hadakról.

CZÍRUS királynak harmadik esztendejében, ki Persiának királya vala, szó jelenteték Dánielnek, ki neveztetik vala Boldisárnak: és annak a' szónak és a' rendelt nagy idönek igazsága, és a' szónak értelme *adatek* neki azon látásban.

2. Azokon a' napokon adám magamat sírásnak, három hétnek napjain:

3. Kívánatos állatoknak étkét nem ettem, hús és bor be nem ment az én számon, sem kenettel nem kentem magamat, míg be nem teltenek a' három heteknek napjai.

II. 4. És az elsö hónak huszonnegyedik napján valék én a' nagy Hiddékel nevü folyóvíz partján. 1. *Mós.* 2: 14.

5. És mikor szemeimet felemeltem volna, látám, és ímé egy férjfiú vala ott gyolts ruhában

öltözve, és dereka fel vala övedzve drága szép arannyal. *Jel.* 1: 13, 14, 15.

6. És az ő teste mint a' Tharsis *drága kő*, és az ő ortzája mint a' villámásnak ábrázatja, és az ő szemei mint az égő szövétnekek, és az ő karjai és kezei mint a' tüzes értznek ábrázatja, és az ő beszédének szava, mint a' sokaságnak szava.

7. És én Dániel látám egyedül ezt a' látást, és a' férjfiak, kik én velem valának, nem látták ezt a' látást: hanem nagy rettenés szálla reájok, és elfutának, hogy magokat elrejtenék.

8. És én magam hagyatám egyedül, és látám ezt a' nagy látást és semmi erő nem marada én bennem, és az én színem megváltozék, annyira, hogy erőm elveszne. *R.* 7: 22.

9. És hallám az ő beszédének szavát, és mikor hallanám az ő beszédének szavát, úgymint, álom miatt ortzámra borúlék, és ortzám a' földön vala.

III. 10. És ímé egy kéz illete engemet, és felállata engemet térdeimre, és az én kezeimnek tenyerére. *R.* 8: 18.

11. És monda énnekem: Dániel! kedves férjfiú *Istennél*, értsd meg a' beszédeket, mellyeket teneked szóllok, és állj a' te lábaidra: mert most botsáttattam te hozzád: és mikor e' szót szólland én velem, felállék reszketvén. *R.* 9: 23.

12. És monda énnekem: ne félj Dániel; mert az első naptól fogva, mellyen felindúla a' te szíved, hogy megértsed a' látást, és magadat sanyargassad a' te Istened előtt, meghallgattattak a' te beszédid, és én jöttem a' te beszédidért.

13. De a' Persák' országának fejedelme álla én előmbe huszonegy napig, és ime a' Mihály *angyal* egy a' fő fejedelmek közzül jöve, hogy nekem segítségül lenne; és maradék ott a' Persiai királyoknál.

14. És jöttem, hogy teneked tudtodra adjam, a' mi következik a' te népedre az utólsó időkben: mert a' látás azokra a' napokra *szolgál*.

15. És mikor szóllana én velem e' beszédek szerént, vetém ortzámat a' földre, és megnémúlék.

16. És ímé egy, ki hasonló vala az emberek' fiai hasonlatosságához, illeté az én ajakimat: és megnyitám az én számat, és szóllék, és mondék annak a' ki áll vala én előttem: Uram! a' látásban reám fordúlának minden fájdalmim, annyira, hogy semmi erőm ne lenne.

17. És mimódon szóllhat ezzel az én Uramnal az én Uramnak szolgája, holott attól fogva nem álla bennem erő, és lélekzet nem marada én bennem?

18. És ismét illete engemet mint egy embernek hasonlatossága, és megerősíte engemet.

19. És monda: ne félj, te kedves férjfiú, békeség teneked, erős légy és bátorítsd meg magadat: és mikor szóllana velem, megbátorítám magamat és mondék: szólljon az én Uram, mert megbátorítál engem.

20. És monda: tudod-é miért jöttem hozzád? (a) Mert mostan térek meg, hogy hartzoljak a' Persiai fejedelem ellen; és ha kimégyek, ímé a' Görög ország' fejedelme jő elő.

(a) Az az: elmegyek, hogy mint az előtt hartzoltam a' Persiai király mellett, azonképen ez után ő ellene hartzoljak Sándor mellett.

21. De megbeszéllem teneked a' mi meg vagyon jegyezve az igazságnak írásában. Mert senki nintsen, a' ki magát erőssen tartaná ezekben én velem (b), hanem tsak Mihály *angyal* a' ti fejedelmetek.

(b) Az az, senki nem oltalmazza az Anyaszentegyházat, hanem tsak a' Messiás. Továbbá azt eszedbe vegyed, hogy a' mit röviden monda az angyal a' Sándor' birodalmáról, ugyan azonról bővebben szóll a' következendő Részben.

XI. RÉSZ.

Jövendőt mond az Angyal a' Persiai királyról, Görög országról, Égyiptom országról, annak frigyéről és hadakozásáról a' Síriai országgal. A' 'Sidókról, kik az Égyiptom' királyához futnak, és azoknak veszedelmekről. Az Égyiptom' és Síria' királyainak sok hadakozásiról. Az Antiokhus' kevélységéről.

ÉS én a' Médiabeli Dáriusnak első esztendejében, állék, hogy ötet megerősítsem, és neki segítséggel légyek.

II. 2. (a) És mostan igazságot jelentek teneked; ímé még három király támad Persiában, és a' negyedik elgazdagúl nagy gazdagsággal mindenik felett: és mikor megerősödik az ő gazdagságában, feltámaszt mindeneket Görög ország ellen.

(a) Szóll az angyal a' Persiai királyokról, Czírusról, Kámbísesről, Dariusról és Kszerkszesről.

III. 3. És támad egy erős király, és uralkodik nagy uralkodással, és tselekeszik mindent az ő akaratja szerént.

4. És minekutánna (b) megállapodik, megrontatik az ő országa, és eloszol az égnek négy széleire: de nem száll az ő maradékira, és nem az ő uralkodása szerént *uralkodnak*, mellyel uralkodott: mert kiszaggattatik az ő birodalma, és egyebeknek adatik ezek kivül. (c)

(b) Az az, minekutánna e' világ' birodalmát magának veszi és lészen egyedül való Úr.

(c) Az az, nem száll a' Sándor' birodalma az ő fiaira, hanem az ő szolgáira, e' világnak négy szegeleti szerént, kiknek birodalmok nem lészen hasonló a' Sándor' birodalmához: mert Antiokhus' attya Seleukus Síriát foglalá el, melly 'Sidó országra nézve északra vagyon. Antigonus, kissebb Ásiát napkeletre, Kassánder Matzedóniát napnyúgotra, Ptolomeus Lágus' fia Égyiptomot délre.

5. És megerősödik a' déli király, és az ő fejedelmi közzül más is *megerősödik*; és ez hatalmat vészen azon, és uralkodik; nagy uralkodás lészen az ő uralkodása. (d)

(d) Az az, hatalmas lészen az Égyiptombeli király, a' Síriabeli király is, és ez hatalmasbb lészen az Égyiptombeli királynál.

6. (e) És egynehány esztendő elmúlván egyben barátkoznak; és a' déli király' leánya mégyen az északi királyhoz, hogy őket egybe békéltesse: de nem lészen annak arra való karja, ereje, sem pedig a' király meg nem marad az ő erejében; hanem kézbe adatik az aszszony mind azokkal, a' kik azt elhozták volt, mind az ő attya, és a' kik az időben azt bátorították.

(e) Ezt azért mondja az angyal, mert Ptolomeus Filadelfus az ő leányát Bernitzét adá Antiokhus Theósnak, mellyért az előbbi feleségét Laoditzét megveté, de ugyan nem maradhata meg közöttök a' barátság, és Bernitze' békeséget nem szerezhete: sőt inkább Antiokhus Theós megvetvén Bernitzét, a' Laoditzét hozzá fogadá, melly dologért Ptolomeus Evergetes Síriára haddal mégyen, de ugyan a' Seleukus Kallinikus miatt elvész Bernitze minden hozzá tartozókkal egybe, melly Kallinikus' mostoha fia volt Bernitzének.

7. És támad annak a' *király' leánya* gyökerének tsemetéje közzül egy, az ő királyi rendi-

ben, ki elmenvén hadat viszen az északi király erősségei ellen, és azokat elfoglalja.

8. Ez annak felette azoknak isteneket is, fejedelmekkel, és azoknak gyönyörüséges arany és ezüst edényekkel egybe fogságba viszi Égyiptomba, és az több esztendeig uralkodik az északi királynál.

9. És a' déli király az ő országába mégyen, és viszsza tér az ő földébe.

10. (f) De annak fiai hadat szereznek, és minekutánna sokaságot és sok seregeket gyüjtenek; eljö nagy gyakorta, és mint az árvíz, azonképen kiterjed az ő népe, és általmégyen; és megtérvén hadakozik mind az ő erősségéig.

(f) Az az, Seleukus Kallinikusnak fiai, Seleukus Tzerannius és Antiokhus Magnus nagy hadat szereznek Ptolomeus Evergetes ellen az Égyiptombeli király ellen, hogy a' Síriában hagyatott népét Evergetesnek kiüzzék, és az ő országokat viszsza vegyék, és minekutánna Seleukus Tzerannius abban a' hadban elvész, elmégyen Antiokhus Magnus, és nagy haddal elfoglalja Síriát és Júdeát, azután országát megszabadítván mégyen Égyiptomra és azt eldúlja mind a' Rafa nevü erősségig.

11. És felháborodik a' déli király, és kimégyen, és megütközik az északi királlyal; és állat nagy sokaságot, és adatik az a' sokaság az ő kezébe.

12. És az a' sokaság felemelkedik, és felfúvalkodik annak szíve: és sok ezereket elveszt, mindazáltal erejében meg nem marad.

13. Mert az északi király megtérvén állat nagyobb sokaságot, hogy nem az előtt: és egynehány esztendő múlván elmégyen nagy sereggel és nagy gazdagsággal.

14. És azokban az időkben sokan állanak a' Déli király ellen: és a' pusztító fiak (g) a' te néped közzül felfúvalkodnak, hogy megerősítsék a' látást, és elvesznek.

(g) A' pusztító fiakon érti a' pártos és viszsza vívó 'Sidó nemzetséget, kik között abban az időben nagy pártolkodások voltak; mondja azért, hogy a' 'Sidók állanak az Égyiptombeli király mellé, de elvesznek és megöletetnek Antiokhussal minekutánna ő Égyiptomot megveszi, és e' látás a' dolog felöl megtellyesedik.

15. Mert eljö az északnak királlya, és töltést tölt, és megvészi az erős várost, és az Égyiptom' királlyának karjai meg nem állhatnak, sem az ő válogatott népe, és semmi ereje nem lészen az ő ellensége ellen való megmaradásra.

16. És minekutánna tselekeszik az ő ellensége az ő kedve szerént, holott senki nem lészen ő ellene álló: állani fog a' kívánatos földön is, (h) mellyet az ő erejével megemészt.

(h) Kívánatos földnek nevezi 'Sidó országot, azt mondja azért, hogy minekutánna Antiokhus boszszút áll Égyiptomon, 'Sidó országra mégyen és azonn is boszszúját állja.

(i) 17. Azután ismét elvégezi, hogy bemenjen az ő országának minden erejével, békességnek színe alatt, és valamit (k) tselekeszik: és az ő (l) leányát adja feleségül a' királynak, azt beszédekkel eláltatván, de az nem áll meg abban, és az ő attyának akaratja szerént nem tselekeszik.

(i) Az az, minekutánna Antiokhus elpusztítja Judeát, igyekezik azután ismét bemenni Egyiptomba, de mivelhogy ollyan szerentséje nem lészen mint elöször, álnoksággal igyekezik tselekedni; leányát adja az Égyiptombeli királynak, és elvégezi leányával, hogy megölje a' királyt, de nem tselekeszik az attyának kívánsága és akaratja szerént.

(k) Az az, valami részt elvészen Égyiptomban, de nem lészen mindenestől szerentsés.

(l) Kleopátrát, kit azután Antiokhus Magnus adott Epifánesnek.

18. (m) És fordítja ortzáját a' szigetekre, és sok szigeteket megvészen: és annak gyalázatos tselekedetit megenyhíti egy hadnagy, viszsza adván annak a' gyalázatot, minden ő gyalázatja nélkül.

(m) Az az, Antiokhus mégyen a' Római birodalomban való szigetekre, mellyek közzül noha sokakat megvészen mindazáltal végre megverettetik egy Római hadnagytól Scípió Afrikánustól, ki úgy adja viszsza Antiokhusnak a' gyalázatot, melly látatik vala lenni Scípión, hogy semmi gyalázat nem maradna Scipión.

19. (n) És fordítja ortzáját az ő maga országának erősségeire; és megbotránkozván elesik, és nem találtatik.

(n) Az az, megverettetvén Scípiótól, hazájába mégyen, és az ő erősségeiben lakik, és akarván megfosztani a' Bélus' templomát az ő gazdagságától, a' kösségtől ölettetik meg.

20. (o) És áll ennek helyébe egy, ki az ő birodalmában az adó szedőt általjártatja királyi ékességben: ki rövid napon megrontatik, nem haraggal, sem viadallal.

(o) Érti Antiokhus Sótert, ki kegyetlen sartzoltató vala, ki Jerusálemből is elakarja vala a' templom' kintsét hozatni 2. *Makkab.* 4. ki nem viadalban veszett el, hanem Heliodórustól méreggel vesztetett el.

21. És áll annak helyébe egy útálatos, és nem adják ő neki az ország' koronáját fejébe: hanem tsalárdsággal mégyen be, és hízelkedéssel jut az országhoz. (p)

(p) Ezt mondja az angyal Antiokhus Epifánesről. Mondja pedig, hogy álnoksággal jut az országhoz, mert Seleukust az ő attyafiát megöli, annak kissebbik fiát leveti a' méltóságból, a' nagyobbiknak Demetriusnak hízelkedik, és azt álnoksággal veszi környül, akképen a' községet is, mintha ő nem király volna, hanem az árváknak gondviselése mellett úgymint királyképe.

22. És a' karok árvízzel fogattatnak el az ő ortzája előtt, és megtöretnek; (q) a' szövetségnek fejedelme is.

(q) Ezeket némellyek magyarázzák mind a' huszonötödik versig, az Antiokhus Epifánesnek Síria országnak elfoglalásában való álnok mesterségéről, a' karokon érti az országbeli fejedelmeket és hadnagyokat, kik az országnak oltalmazásában szinte ollyanok mint a' testnek oltalmazásában az embernek karjai. Az árvízen pedig ért népeknek sokságát, és azoknak hirtelenséggel való rohanásokat valamelly földre. A' szövetségnek fejedelmén érti Ptolomeus Filometort, ki Epifánessel frigyet akar vala szerzeni. Azt mondja azért, hogy az Egyiptombeli fejedelmek nagy hirtelen környülvétetnek az Epifánes hadától, és megrontatnak mind az urak, mind pedig a' király.

23. (r) És békességnek színe alatt, tsalárdúl tselekeszik azzal; és elmenvén győzedelmet vészen kevés néppel.

(r) Ezt azért mondja az angyal, mert Antiokhus Epifánes úgy mégyen be Egyiptomba mintha Ptoloméus Filometornak tútora akarna lenni, mivelhogy az Epifánes' attya egy volt Filometor' annyával Kleopátrával, és hogy inkább ne kételkedjenek, hozzája kevés magával mégyen be, és úgy foglalja el az országot.

24. Nagy tsendességgel foglalja el az országnak gazdag részét; és azt tselekeszi, mellyet nem tselekedtek sem az ő attyai, sem az ő ősei: zsákmánt, prédát, gazdagságot oszt az ő vitézinek, és gondolkodik az erősségeknek megvétele felöl, de azt ideiglen.

25. És felindítja az ő erejét és szívét a' déli király ellen nagy sereggel; és a' déli király is ingereltetik hadra nagy sereggel és igen erőssel: de meg

de meg nem állhat, mert gondoltak ő ellene *gonosz* gondolatokat.

26. (s) És a' kik az ő kenyerét eszik megrontják ötet, és az ő seregét elnyomja mint egy árvíz; és sokan seb miatt elhullanak.

(s) Az az, mivelhogy Ptoloméus Filometort az ő maga szolgái elárúlják; annakokáért erőt vészen Antiokhus Ptoloméus Filometoron.

27. (t) És ennek a' két királynak szíve egymás ellen való gonoszra lészen, és egy asztalnál hazugságot szóllanak *egymásnak;* és az ő tanátsok véghez nem mégyen, mert annak vége más időre halasztatik.

(t) Az az, e' két király, Antiokhus Epifánes és Ptolomeus Filometor egymásnak veszedelmére igyekeznek, de azt elfedezik barátságnak színe alatt, és egymásnak nem árthatnak, az Istentől arra rendeltetett időnek előtte.

28. (u) Azért megtér az ő földébe nagy gazdagsággal, és az ő elméjében gondolkodik a' szent szövetség ellen; mellyet mikor megtselekeszik, megtér az ő földébe.

(u) Az az, Égyiptomból való megtértében mégyen Jérusálembe, és minekutánna minden dühösségét véghez viszi, azután Síriába haza mégyen. 1. *Makkab.* 1: 21. 2. *Makkab.* 15: 11.

29. (x) Bizonyos időben ismét mégyen délre, de nem lészen ollyan szerentsés mint először, vagy mint másodszor.

(x) Az az, ismét harmadszor is Égyiptomra mégyen, de szerentséje ollyan nem lészen minemű volt először vagy másodszor.

30. (y) És jönek ő reája Olasz országi hajók, honnét nagy bánatja lészen, és viszontag haragszik a' szent szövetség ellen; és véghez viszi akaratját, és viszszatérvén egyet ért azokkal, kik elhagyják a' szent frigyet.

(y) Ezt azért mondja, mert mikor Antiokhus Alekszándriát víná, a' Római követeknek szavokra elkelletek szándékát hagyni, honnét megtérvén Jérusálemre ismét nagy dühösséggel mégyen, kinek melléje állanak sok pártolkodó 'Sidók, kiváltképen Jáson és Menelaus, kik a' papi fejedelemségen vínak vala.

31. (z) És a' karok ő melléje állanak; és megfertéztetik az erős Istennek szent helyét, és elvesztik a' szüntelen áldozatot, és felteszik a' pusztító útálatosságot. *R.* 12: 11.

(z) Az az, sokan a' 'Sidó fejedelmek közzül állának Antiokhus mellé, kik a' templomot megfertéztetik, és az Isteni tiszteletet megrontják, a' Jupiter' képét a' templomban felállatván, hogy azt imádják tiszteljék, melly annál is nagyobb pusztúlásnak oka lészen. Lásd meg 1. *Makkab.* 1: *és* 2.

32. Hogy a' kik hitetlenül tselekesznek az Isten' szövetsége ellen, azokat megfertéztesse hízelkedésekkel: és a' kik az Isteni esméretben megmaradnának, azokat megfognák, miképen hogy meg is tselekeszik.

33. És a' népnek értelmesi sokakat oktatnak; és elesnek sokan fegyver és tűz miatt, fogság és rablás miatt *sok* ideig. *R.* 12: 10.

34. (j) És minekutánna elhullanak, megsegíttetnek kitsiny segítséggel; és adják magokat hozzájok sokan szép beszédekkel.

(j) Ezt azért mondja, mert Isten Antiokhus ellen a' papi nemzetből támasztja fel Mattetiás' fiát Júdás Makkabéust, kinek maradéki azután is sok ideig a' népnek oltalmazói voltak, és nagy dolgokat tselekedtenek.

35. És az értelmesek közzül elhullanak; hogy megpróbáltassanak magokban, megtisztíttassanak és megfejéríttessenek a' végezett ideig, mert még az elrendelt idő tovább lészen.

36. És tselekeszik az ő akaratja szerént a' király, és felemelkedik, és felmagasztalja magát minden Isten felett, és az Isteneknek Iste, ne ellen tsudákat szóll: és szerentsés lészen, míg végére mégyen a' harag, (a) mert végezés lett *affelől.* 2. *Thes.* 2: 4. *R.* 7: 25.

(a) Az az, mind addig míg az Isten az ő boszszúálló haragját megmutatja Antiokhuson.

37. Az ő eleinek istenivel is nem gondol, sem az aszszonyoknak kívánságára nem figyelmez, és semmi istennel nem gondol, hanem mindeneknek felette magasztalja magát.

38. És tiszteli a' Maózim (b) Istent az ő székiben, az Istent is, kit nem esmértenek az ő attyai, tiszteli arannyal, ezüstel, drága kövekkel, és kívánatos állatokkal.

(b) Maózin, az az, erősségeknek Istene, mellyet azért nevez így az angyal, mert Antiokhus annak tulajdonította az ő erejét, az az, fejedelemségét.

39. (c) És tselekeszi *mind ezeket* az erősségeknek kerítésiben az idegen Istennel, a' kit megesmérénd; és megsokasítja annak ditsőségét, és azokat sokakon urakká teszi, és a' földet elosztja jutalom gyanánt.

(c) Ez verset némellyek így olvassák: és a' nagy erejü Istennek erősségeit idegen istenre bízván; a' kiket esmérénd azokat megajándékozza, az az, bízza Júdeát a' Jupiter' gondviselésére, kinek képét Jérusálemben felemeli; és a' kiket akar felmagasztalni azokat felmagasztalja.

40. És végezetre megütközik ő vele a' déli király: és mint a' forgó szél úgy mégyen reája az északi király, szekerekkel, lovagokkal, és sok hajókkal; és bemégyen a' földekre, és mint egy árvíz elszéled és által mégyen *az országon.*

41. És mégyen a' kívánatos földre (d) és sok városok megromolnak, és ezek megszabadúlnak az ő kezéből, Édom és Moáb, és az Ammon' fiainak fejedelmi.

(d) Érti Sidó országot, megtetszik pedig a' 28. 31. *és* 41. versből, hogy Epifánes háromszor dúlta el Jérusálemet.

42. És veti az ő kezeit a' földekre; és Égyiptom' földe nem menekedik meg ő tőle.

43. És uralkodik arany és ezüst kintsein, és minden drágalátos javain Égyiptomnak: a' Líbiabeliek és a' Szeretsenek késérik az ő járásiban. (e)

(e) Mások így fordítják: és a' Líbiabeliek és Szeretsen országbeliek követik az ő nyomdokát.

44. És hírek rettentik el őtet napkeletről és és északról: és kijő nagy haraggal, hogy elveszessen és megöljön sokakat.

45. (f) És fundálja az ő palotáinak sátorit a' tengerek között a' kívánatos szent hegyen: és mégyen annak tetejére, és nem lészen neki segítője.

(f) Némellyek így olvassák: és mikor jutánd az ő határába, érti pedig az Elimais várost, melly az ő birodalmának határa vala: holott a' község reá támada, ét mindenektől elhagyattatik. Lásd meg 1 *Mak.* 2. *Mak.*

XII. RÉSZ.

Prófétál az Angyal az halottak' feltámadásokról. E' próféziának homályosságáról szóll azután.

ÉS az időben, mivelhogy a' Mihály *Angyal* (a) ama' nagy fejedelem uralkodik, ki a' te népedért áll: mikor lejénd a' nyomorúságnak ideje, mellyhez hasonló nem volt attól fogva, hogy a' nép kezdett lenni mind ez ideig: akkor *mondom*, az időben a' te néped megszabadul, valaki írva találtatik ama' könyvben.

(a) E' Mihály angyal nem egyéb, hanem a' Jésus Kristus, ki a' 'Sidóknak ennyi sok nyomorúságok után, mellyekről szólla a' felső részben, az emberi

testben megjelentvén magát, az ô híveinek örök szabadságokat elkezdé, mellyet véghez viszen az utólsó napon.

2. És sokan azok közzûl, kik alasznak a' földnek porában, felserkennek: némellyek az örök életre, némellyek pedig gyalázatra és örökkévaló útálatosságra. *Mát.* 25: 45. *Ján.* 5: 29.

3. És a' böltsek fénylenek mint az égnek fényessége, és a' kik sokakat az igazságra visznek, miként a' tsillagok örökkön és örökké. *Mát.* 13: 43.

4. És te Dániel zárd be e' beszédeket, és petsételd be végsô ideig: tudakoznak errôl sokan, és az értelem bövebben lészen. (b)

(b) Az az, a' Kristusnak eljövetele után böltsebbek lésznek az emberek a' mennyei titkoknak értésekben, ezokáért akkor errôl bövebben tudakoznak.

II. 5. És tekinték én Dániel, és ímé más két Angyal áll vala; egyik a' folyóvíznek partján innét, a' másik túl a' folyóvíznek partján.

6. És egyik monda a' férjfiúnak, a' ki gyolts ruhába öltözött vala, a' ki a' folyóvíz felett vala: mikor lészen vége e' tsuda dolgoknak? *R.* 10: 5.

7. És hallám, hogy a' férjfiú, a' ki gyoltsba öltözött vala, a' ki a' folyóvíz felett vala: ki felemelte vala az ô jobbkezét és balkezét az ég felé, megesküvék az örökké élô *Istenre*, hogy (c) ideig, idôkig, és az idônek féléig, és minekutánna elvégezik a' szent nép erejének rontását, mind ezek elvégeztetnek. *Jel.* 10: 5. *R.* 7: 25.

(c) Az angyal esküvéssel erôsíti; hogy valamit mondott a' szent népnek az Antiokhus Epifánes miatt való háborgatásáról és rontásáról, azok mind betellyesednek. Továbbá nem tsak azt mondja, hogy betellyesednek, hanem idôt is bizonyost láttatik annak vetni, mert azt mondja, ideig, idôkig, és az idônek féléig vagy valami részéig. Ez elôtt is a' 7-dik részben azt mondá az angyal Antiokhusról, r. 7: v. 25. Adattatnak úgymond, a' szentek az ô kezébe ideig, idôkig, és azoknak féléig. Mellyet a' böltsek sokképen magyaráznak. Némellyek így, hogy valami bizonyos ideig adattatnak a' szentek a' kegyetlen kezébe, melly idôt tsak az Isten tud, hogy bizonyos idôt nevezzen bizonytalan idôért. Némellyek az idôn, idôkön értenek innepeknek ideit, az Isten' törvényét, és az ô tiszteletit, mintha azt mondaná az angyal, hogy az Antiokhus' kegyetlensége annyira mégyen, hogy igyekezzék elveszteni és változtatni az innepeket, az Isten' törvényét és tiszteletit. De nem szükség ez illyen idegen magyarázat, mert a' Makkabeusokról írott könyv, és a' szent Jánosnak mennyei látásáról való könyve erre megtanít. Azt mondja a' história, 1. *Makk.* 1: 57. A' Gisleu havának tizenötödik napján, (melly mi nálunk karátson havának mondatik) száz negyvenötödik esztendôben, feltétetik az oltárra a' pusztulásnak útálatossága. Ismét azt mondja 1. *Makk.* 4: 52. Mikor reggel felkeltek volna a' Gisleu havának huszonötödik napján, száz negyven nyoltz esztendôben, áldozának az oltáron, honnét megtetszik, hogy az Antiokhusnak Isten ellen való káromlása, és a' pusztulásnak útálatossága, három esztendeig és egynehány napig, közel negyedfél esztendeig állott. A' szent János' látásában r. 12. Az aszszony (úgymond) elfuta a' pusztába, holott vagyon Istentôl készíttetett helye, hogy ott tápláljják ôtet, ezer kétszáz hatvan napig. Ismét r. 13. Adattaték (úgymond) a' bestiának káromlásra való szája, és adattaték neki hatalom, hogy negyvenkét hónapig uralkodnék. Ismét monda. r. 12. És adattatának az aszszonynak szárnyak, hogy a' sárkány elôtt elrepülne a' pusztába, hogy ott tápláltatnék ideig, idôkig, és az idônek féléig. Azért immár kétség nélkül való dolog, hogy Dánielnél az idô, idôk, és az idônek darabja, tészen 42. hónapot, vagy 1260. napot; az az közel negyedfél esztendôt. Ennyi ideig mondja, hogy lészen az Antiokhus' káromlása. Azt mondja azért Dániel, hogy az angyal esküvéssel mondotta, hogy mind ezek meglésznek, idônek idôknek, és idônek darabjának utánna, vagy ez idô alatt, és azután megrontja Isten az ô népe rontójának erejét.

De itt egy nagy nehézség támad elônkbe: mert r. 8. azt mondá az angyal, hogy 2300. napig lészen a' pusztító útálatosság, és a' szüntelen való áldozatnak elvétele. Melly napok tesznek, mint megmondottuk. 6. esztendôt 3. hónapot és egynehány napot. Mellyre külömben nem felelhetünk, hanemha azt mondjuk, hogy Antiokhus eleitôl fogva való kegyetlensége a' Sidók ellen, mind végig ennyi ideig tartott. Ez pedig az felelet: mert mondja a' história, hogy 143. esztendôben ment be elôször nagy kegyetlenséggel Antiokhus Jérusálembe, 1. *Makk.* 1: v. 21. Megszünt pedig az ô kegyetlensége 148-dik esztendôben, 1. *Makk.* 4: 52.

8. És én hallám és nem értém, és mondék: Uram! mitsoda lészen ezeknek vége?

9. És monda: menj el Dániel, mert bevagynak zárva és petsételve e' beszédek utólsó ideig.

10. Megtisztíttatnak, megfejéríttetnek, és megfrisseltetnek sokan (d) és a' hitetlenek hitetlenûl tselekesznek, és a' hitetlenek semmit nem értenek, de az értelmesek értenek. *R.* 11: 25.

(d) Az az, megpróbáltatnak mint az ezüst a' tûzben.

11. És az idôtûl fogva, mellyen elvétetik a' szüntelen áldozat, és feltétetik a' pusztításnak útálatossága, lészen ezer kétszáz és kilentzven nap. (e)

(e) Ez is megbizonyítja a' mi magyarázatunkat az idôrôl idôkrôl, és az idônek feléről. Mert az 1290. nap, mindenestûl negyedfél esztendôt tészen.

12. Boldog, a' ki várja, és éri az ezer háromszáz és harmintzöt napot: (f)

(f) Az az, a' templomnak megtisztítása után 45. nappal sokkal jobb dolga lészen a' népnek, mert az idô alatt a' nép mindenestôl megmenekedik a' kegyetlen Antiokhustól.

13. És te Dániel menj el a' te határodig; és elnyúgoszol, és állasz a' te állapotodra a' napoknak végén. (g)

(g) Az az, menj el a' te életednek utólsó határáig, mellyet Isten neked rendelt; azután te meghalsz, de ismét feltámadsz a' te állapotodra. Némellyek így fordítják: menj el a' te határodig, nyúgodjál az az, és maradj meg végig a' te állapotodban; élegedjél meg most e' látással.

HÓSEÁS PRÓFÉTA.

Mivelhogy az Izráel' országában Jéroboámnak birodalmában, az igaz Isteni tisztelet igen megbomlott, és az egész ország' népe Istentôl elszakadott: feddi Hóseás az Izráel' népét, a' nyilván való bûnökért; és kiváltképen a' bálványimádást, és az idegen Isteneknek tiszteletit kárhoztatja, és mivel lelki paráznasággal, az az, bálványimádással, az igaz Istentôl elszakadtanak, Istennek az büntetésével erôssen fenyegeti ôket.

I. RÉSZ.

Egy parázna aszszonynak példája által, mellyet lelki látásban a' Próféttával Isten elvétet, példázza Isten az Izráel' népének, mint hitesének ô tôle való elszakadását, és a' bálványokhoz való állását. És a' parázna aszszony' gyermekiről.

nek születéseken példázza, hogy ők mindnyájan paráznaságból származott fiak, nem Izráeliták, hanem Jezréeliták, kiken Isten nem akarna könyörülni, hanem őket elakarná vetni, megtartván a' híveket.

AZ Úrnak szava, mellyet szóllott Hóseásnak a' Beéri fiának, Uziásnak, Aházának, Ézékiásnak, Júda királyinak idejekben: és Jéroboámnak a' Jóás' fiának az Izráel' királlyának idejében.

II. 2. Először így szólla az Úr Hóseás által: monda az Úr Hóseásnak: menj el, végy feleségül magadnak egy nyilván való paráznát, (a) és *nevelj* fiakat a' parázna aszszonytól: mert paráználkodván paráználkodott e' földnek népe, hogy ne kövesse az Urat.

(a) Vagy így: végy melléd parázna feleséget és paráznaságból való fiakat. Nem kell azt állítanunk, hogy ezek valóba lettek volna; mert Isten a' tisztaságnak szeretője, az ő szolgáját mi módon gyalázta volna meg a' parázna feleséggel, ha ő neki azután semmi méltósága nem lett volna a' tanításban: azért minden kétség nélkül ezek látásban lettek, minemüek a' Próféták' írásiban sokak vagynak. Ezzel pedig a' Próféta, mindjárást az ő tanításának kezdetiben kemény beszéddel szóllván a' népnek, mivelhogy az ő gonoszságok gyógyíthatatlan vala, az Isten' népét vádolja lelki paráznasággal, az az, bálványimádással, mert valamint a' melly aszszony az ő urának adott hitit ha megrontja, és máshoz adja magát, azzal magát testi paráznává tészi: így a' ki az Istennek adott hitit megrontván, idegen istenekhez adja magát, lelki paráznává lészen, mintha azt mondaná: ha nem tudjátok minemük vagytok, az én példámban lássátok meg, ki az Isten' parantsolatjából látásban, parázna feleséget vettem, mellyel azt jelenti, hogy paráznák lélekben, azomban sokan ezt valósággal megesett dolognak tartják.

3. Elméne azért *Hóseás*, és vevé magának feleségül Gómert, a' Diblaim' leányát, és teréhbe esék, és szüle neki fiat.

4. És monda az Úr neki: nevezd az ő nevét Jezreelnek, (b) mert egy kevés idő múlva megbüntetem Jéhunak háza' népét a' Jezreelben tett vérontásért, és megszüntetem az Izráel' házának birodalmát. 2. *Kir.* 15: 8.

(b) Az első gyermeket nevezi Isten' parantsolatjából Jezreelnek, melly név által az ő kevélységeket kárhoztatja, mintha azt mondaná: ti nevezitek magatokat Izráelitáknak: melly név bizony szép volna, ha annak megfelelnétek, de mivelhogy meg nem feleltek, nem Izráeliták, hanem Jezréeliták vagytok. Jezréel pedig egy város volt, a' királynak lakóhelye, mint Samária, mellyben felette sok ártatlan verontás esett: holott Jéhu király Ákhábnak minden nemzetségét eltörlötte vala. 2. *Kir.* 10. azt mondja azért: Jezréeliták nem Izráeliták vagytok: azt állítjátok-é pedig, hogy én elfelejtkeztem a' Jéhu' által kiontott vérről, nem felejtkeztem el: mert noha én parantsoltam azt Jéhunak: mindazáltal nem az én parantsolatomra nézve mivelte azt, hanem tsak a' prédára nézve: azért megbüntetem. Rövideden mondván, az első gyermeknek neve alatt jelenti Isten, hogy képmutatók, és nem azok a' minek neveztetnek.

5. (c) És akkor lészen, hogy az Izráel' országának ívét eltöröm Jezréelnek völgyében.

(c) Az emberi erőben való bizodalomnak vészi eleit; mintha azt mondaná: tudom, hogy az Izráel' országának erejében bíztok, de én az Izráel' ívét megrontom, holott az íven ért mindent, valamiben bízhattak volna.

6. (d) Ismét teréhben esék *Gómer*, és leányt szüle *Hóseásnak*, és monda az *Úr* neki: nevezd az ő nevét (e) Lo-Ruchamának; mert többé nem mivelem, hogy megkegyelmezzek Izráel' házának, hanem elvesztvén, elvesztem őtet.

(d) Lo-Ruchama, az az, kegyelem nélkül való.

(e) Minekutánna a' Próféta megjelentette volna az ő parázna feleségének, és attól származott gyermekeknek példája által, hogy az Izráel parázna és paráznaságból valók. Immár a' másik gyermeknek neve alatt azt bizonyítja, hogy Isten meg nem kegyelmez nekiek, hanem az ő paráznaságokért rabságra adja őket, a' mint a' históriák bizonyítják, hogy Salmanassár király' fogságába adta ôket minden kegyelem nélkül, 2. *Kir.* 17. minekutánna a' Tiglatpiléser által is megraboltatta volna őket, 1. *Krón.* 5: 26.

7. (f) De a' Júda' házának megkegyelmezek, és megtartom őket az ő Urokban Istenekben; és nem ívjekkel, sem fegyverekkel tartom meg, sem ütközetekkel, sem lovakkal, sem lovagokkal.

(f) Mintha azt mondaná: jóllehet ti a' Síriabeliekkel egyben akartátok veszteni a' Júda' nemzetségét, mindazáltal megtartom azt.

8. És elválasztá Lo-Ruchamát a' tsetstől, és ismét teréhben esék, és szüle fiat.

9. (g) És monda *az Úr*: nevezd az ő nevét (h) Lo-Amminak; mert ti nem én népem vagytok, én sem lészek ti Istenetek.

(g) Lo-Ammi, az az, nem én népem.

(h) A' harmadik gyermeknek születésén és nevén példázza a' Próféta, hogy az Isten az Izráel' népét elveti, hogy nekie ne légyen ő népe, az az, hogy mindenestől fogva elveti, és örök rabságra viteti, a' mint azt megmivelte a' Salmanassár által, 2. *Kir.* 17.

III. 10. (i) Mindazáltal az Izráel' fiainak száma ollyan lészen mint a' tengernek fövénye, melly meg nem mérettethetik, meg sem számláltathatik: és meg lészen ez, hogy az helyen a' hol ezt mondották ő nekik: nem én népem vagytok ti, ott mondják ezt nekiek: az élő Istennek népei vagytok ti. *Róm.* 9: 25. 26.

(i) E' versben meglágyítja Isten a' felső versben való fenyegetést, mert azt mondja, hogy jóllehet az Izráel' népét mindenestől igen megveri, mindazáltal az Istennek kegyelméből való választattakat megtartja, melly meglett a' Krístusnak eljövetelében, mellyet a' Próféta jelent a' 11. versben. Mikor úgymond, a' Júda' nemzetsége és az Izráeliták egybegyűlvén e' földről, feljönek Jérusálembe, és mikor egy fejedelmek lészen: az az, mikor az Anyaszentegyháznak tagjai lésznek az egy fő alatt a' Jésus Krístus alatt, és az Istent egy szívvel lélekkel tisztelik.

11. (k) És összvegyűlnek Júda' és Izráel' országának fiai egyenlőképen, és egy fejedelemhez hallgatnak, feljönek az ő bújdosásoknak földéről; mert nagy lészen Jezréelnek napja.

(k) A' Krístus alatt való egyesüléssel vígasztalja; nagynak mondja pedig az Jezréelnek napját, mivelhogy az Úrnak boszszúállása az Izráelen nagy vala. Másodszor érthetjük így is, hogy a' szabadúlásra nézve mondja nagynak.

12. (l) Mondjátok meg a' ti atyáitok 'fiainak hogy immár én népeim ők, és a' ti húgaitoknak, hogy kedvemben vagynak énnekem.

(l) Minekutánna Isten ígéretet tőn arról, hogy az ő népe közzül megtartja a' választattakat. Immár ez versben arra inti őket, hogy ezt az Istennek kegyelmességét egymásnak hirdessék, és így az Isten' kegyelmében gyarapodjanak.

II. RÉSZ.

Hogy Istennel ne perelhessenek keménységéért, szemekre hánnya bálványozásokat, és attyaik' idejektől fogva való elszakadásokat az Istentől; azért jelenti, hogy a' mit szenvednek, méltán szenvedik, útat is mutat nekik, a' következő veszedelmeket miképen távoztathassák el.

PERELJETEK a' ti anyátokkal, pereljetek; mert nem én feleségem ő, én sem vagyok férje ő neki: vesse el azért az ő kurvaságát az

ö ortzájáról, és az ő paráznaságát az ő mejjéről: (a)

(a) Ezt azért mondja a' Próféta, mert miképen hogy a' tisztátalan aszszonyok nem hogy szégyenlenék a' paráznaságot, de inkább ortzájokat és mejjeket ékesítik, hogy a' férjfiakat hozzájok tsalhassák; azonképen a' bálványimádók, nem hogy a' bálványimádást szégyenlenék, de inkább annak tzégért emelnek.

2. (b) Hogy megfosztván mezítelen ne hagyjam őtet, és ne tegyem ollyanná minemű volt az ő születésének napján; pusztaságra ne juttassam, és száraz földé ne tegyem őtet, és szomjúval meg ne öljem.

(b) Az az, hogy az én kegyelmemtől meg ne foszszam, és az ő előbbi szegény állapotjokra ne juttassam.

3. Az ő fiain sem könyörülök, mert paráznaságból való fiak.

4. (c) Mert paráználkodott az ő annyok, szidalomba bemerült, a' ki őket e' világra szülte: mert azt mondotta: elmégyek az én szeretőim után, kik énnekem megadják az én kenyeremet, vizemet, gyapjamat, lenemet, olajomat, és az én italomat.

(c) Bizonyítja az ő népének paráznaságát, mert lelki paráznaság a' jókat Isten kivül mástól várni embernek.

5. (d) Annakokáért ímé én tövissel berekesztem az ő útát, és sövényt fonok eleibe, hogy az ő ösvényét ne találja meg:

(d) E' versben azt jelenti Isten, hogy az ő népének gonoszsága kénszeríti őtet arra, hogy keménységbe tartsa őket, mint a' férjfiú az ő engedetlen feleségét.

6. És az ő szeretői után járván azokat ne érje el, és keresvén ne találja meg, azután azt mondja; elmégyek az én első férjemhez, mert nekem akkor volt jobban dolgom, mikor nála voltam, hogy nem mint mostan.

7. Mert ő eszében nem veszi, hogy én adom a' búzát, a' bort, az olajt; és én szaporítom meg az ezüstöt ő neki, ő pedig a' Bálra költötte az aranyat.

8. Annakokáért reá térek, és elvészem tőle az én búzámat az ő idejében, és mustomat divatjában: és kiragadom kezéből az én gyapjamat és az én lenemét, mellyel az ő mezítelenségeket fedezték:

9. Hogy kinyilatkoztassam az ő gonoszságát, az ő szeretőinek szemek előtt, és senki az én kezemből azt ki nem ragadja.

10. És megszüntetem minden örömét, inneplését, új holdnak innepét, szombatját, és minden ö innep napját.

11. Elpusztítom szőlejét és figefáját, mellyek felől azt mondta: Béremben jutottak ezek énnekem, mellyet az én szeretőim adtak énnekem: és erdővé tészem azokat, és a' mezei vad megeszi. *Solt.* 80: 14. *Ésa.* 5: 5.

12. (e) És reá emlékeztetem őtet a' Bál tiszteletnek napjaira, a' mikor áldozott, és mikor fülön függőjével, arany lántzával magát felékesítette, és elment az ő szeretői után, és én rólam elfelejtkezett, azt mondja az Úr.

(e) Avagy: megbüntetem ő benne a' Bálnak napjait.

II. 13. (f) Annakokáért ímé én hozzám hajtom őtet, mikor a' pusztába viszem őtet, és szóllok neki szép szóval:

(f) Azt mondja itt az Isten, hogy minekutánna az ő népét sok ideig, sok nyomorúsággal gyötri, azután megkegyelmez nekik.

14. És megadom neki az ő szőlejét, mikor onnat a' fogságból meghozom, és Ákor' völgyét megmutatom, hogy jó reménység támadjon benne; és háláadásnak énekét énekli ott mint ifjúságának idejében, és mint akkor mikor Égyiptomnak földéből feljöve. *Jós.* 7: 2. *Mós.* 15: 1. 's a' t.

15. (g) És meg lészen ez, azt mondja az Úr, hogy akkor ezt mondod énnekem: én férjem vagy; és nem mondod többé ezt énnekem: én Bálom vagy.

(g) Az igaz penitentziának haszna az igaz Istennek tiszteleti.

16. És elvesztem a' Báloknak neveket szájából, és nem emlékezik meg többé azoknak nevekről:

17. (h) És frigyet szerzek ő nekik azon a' napon a' mezei vadakkal, és az égi madarakkal, és a' földi tsúszó mászó állatokkal: az ívet, a' fegyvert, és a' hadakozást elvesztem e' földről, és megnyúgotom őket nagy bátorsággal: *Jób.* 2: 23.

(h) E' versben azt jelenti, hogy a' nép mindenestől fogva boldog lészen minekutánna megbékéll az Istennel, a' honnét megtetszik, hogy minden gonosz innét vagyon, hogy az emberek az Istent és az ő haragját felingerlik: ha azért az Isten ellenségünk, szükség, hogy minden állat ellenségünk légyen.

18. És újjonnan eljegyzelek magamnak házas társúl mind örökké: és eljegyzelek tégedet magamnak igazsággal és ítélettel, kegyelemből és irgalmasságomból.

19. És eljegyzelek tégedet magamnak hittel, és megesmered az Urat.

20. És lészen azon a' napon, hogy meghallgatom, azt mondja az Úr: meghallgatom az egeket, ők is meghallgatják a' földet;

21. A' föld is meghallgatja a' búzát, a' mustot, az olajt, és ők is meghallgatják az Izráelt. (i)

(i) Az az, jóllehet a' ti bűneitekért meglátogattalak benneteket szárazsággal és szükséggel, mindazáltal ne féljetek, mert én zárlottam be az egeket, és én nem engedtem, hogy essö szálljon e' földre, mert nem történetből, hanem az én akaratomból vagyon az essö, és a' száraz idö; de mivelhogy immár haragomat elvettem rólatok, és titeket magamnak újjonnan eljegyeztelek, az egeket meghallgatom, az az, meglágyítom, hogy esöt adjanak, a' földnek meglágyítására és az embereknek táplálásokra.

22. És bevetem én magamnak őtet a' földbe, (k) és megkegyelmezek annak, a' ki kegyelem nélkül vala, és ezt mondom annak, a' ki én népem nem vala: én népem vagy te: és ő azt mondja: te vagy az én Istenem. *R.* 1: 10. *Róm.* 9: 26. 1. *Pét.* 2: 10.

(k) Az az, megszaporítom a' népet, hogy a' földnek legyenek sok lakosi, melly annak előtte puszta vala.

III. RÉSZ.

Bíztatja Isten a' számkivetésben is az ő népét jövendő szabadítással, hogy még is könnyebben türhessék a' nyavalyát.

MONDA az Úr énnekem: menj el még is, szeress olly aszszonyt, kit a' férje szeretett, de azért parázna, az Urnak Izráel' fiaihoz való szereteti szerént, kik még is az idegen Istenekhez vágyakoznak, és szeretik a' palatzkbort. (a) 2. *Mós.* 42: 6. 4. *Mós.* 25: 2:

(a) Az az, nem tsak bálványimádók vagytok, hanem a' testi gyönyörűséget is igen szeretitek: mert azt érti azon mikor azt mondja, hogy a' bort igen szeretik.

2. (b) És megszerzém azt magamnak tizenöt ezüst pénzen, és másfél véka árpán:

(b) Miképen elébb is megmondtuk, nem kell gondolnunk, hogy ezek valóba lettek volna, hanem látásban: mikor azért Isten azt hagyja a' Prófétának látásban, hogy olly aszszonyt vegyen, kit a' férje szeretett, de azért ugyan parázna, azzal pél-

dázza azt, hogy noha ő az Izráelt szerette, de az Izráel ugyan nem elégedett meg az egy igaz Istennel. Mikor pedig azt mondja, hogy az ő felesége sok ideig özvegyen ül, férjhez nem mégyen, ő is pedig özvegyen ül, jelenti azzal az Izráelnek sok ideig való rabságát, kiket mindazáltal el nem hagyna és el nem vetne. A' 3-dik verset pedig így fordíthatod; ülj veszteg sok ideig ne paráználkodjál, férjhez se menj, én is özvegylek te éretted, nem veszek más feleséget.

3. És mondék neki: sok ideig ülsz te özvegyen én számomra, 's nem paráználkodol, más férjhez sem mégy; és én hozzám veszlek ismét tégedet.

4. Mert az Izráel' fiai sok ideig ülnek király nélkül, 's fejedelem nélkül, áldozat nélkül, oltár nélkül, papi öltözet nélkül, és képek nélkül.

II. 5. Annakutánna megtérnek az Izráel' fiai, és megkeresik az ő Urokat Isteneket, és Dávidot az ő királlyokat, és félelemmel járulnak az Úrhoz, és az ő jóvoltához az utolsó időkben.

IV. RÉSZ.

Feddi Isten az Izráelt a' sok bünért, embertelenségért, és istentelenségért, és fenyegeti őket veszedelemmel, mellynek okát veti a' papokra, prófétákra, kiket a' néppel egyben fenyeget. Azután inti a' Júda' nemzetségét, hogy ne kövesse az Izráelnek gonoszságát.

Halljátok meg az Úrnak beszédét, ti Izráel' fiai: mert az Úrnak peri vagyon e' földnek lakóival azért, hogy nintsen ő bennek semmi igaz beszéd, semmi irgalmasság, és az Istennek semmi esmérete nintsen e' földi emberekben.

2. (a) A' hamis esküvés, a' hazugság, a' gyilkosság, az ország, és a' paráznaság eláradtanak; és egyik vér a' másikat éri.

(a) A' fő népek' bünét feddi, mint *Ésa.* 2. A' véren pedig nem egyebet ért, hanem akárminemü iszonyú gonoszságot, kiváltképen a' gyilkosságot.

3. Annakokáért sírni fog e' föld, és minden lakói ellankadnak, a' mezei vadakkal, égi madarakkal; söt a' tenger' halaival egyetemben elvesznek.

4. (b) Még is bátor senki ne fedje 's ne oktassa az embert: mert a' te néped, *a' mellyhez én téged' küldlek*, hasonlatos azokhoz, kik az ő papjokkal szembe szöknek.

(b) Az az, noha ennyi sok gonoszság vagyon e' földön, mindazáltal nem hogy megtérnének, de inkább annyira megkeményedtek, hogy az intést is nem szenvedik.

5. De elkell fényes nappal veszned, elvész a' Próféta is éjjel veled egyetemben; kivágom a' te anyádat is. (c)

(c) Az Anyán érti az egész országot, vagy a' hívek gyülekezetit.

6. *Elvész az én népem*, mivelhogy tudomány nélkül való: (d) mivelhogy te, *pap*, megvetetted a' tudományt, én is megvetlek tégedet, hogy papom ne légy énnekem; és mivelhogy a' te Istenednek törvényéről elfelejtkeztél, én is elfelejtkezem a' te fiaidról.

(d) Fordítja a' Próféta beszédét a' Papokra, és fenyegeti őket az Isten' törvényének meg nem őrizéséért.

7. Mennél több jóval voltam hozzájok, annál inkább ellenem jártanak; de én az ő ditsőségeket gyalázatra fordítom.

8. Az én népemnek bünéért való áldozatjával élnek, (e) és azoknak bünökre nagy szorgalmatossággal vigyáznak.

(e) Az az, mivelhogy az én népemnek bünéért való áldozatjából élnek, és azzal híznak a' papok; azért igen vigyáznak az én népemnek bünére. Jóllehet így is fordíthatod: az én népem az ő maga gonoszságát könyebbíti; az az, mivelhogy a' papok az ő bünökért áldoznak, azért a' bünt semminek állítják. *Ésa.* 24: 2.

9. Annakokáért a' mint jár miattam a' nép, úgy jár a' pap; és megbüntetem őtet az ő gonosz útaiért, és megfizetek neki munkáiért.

10. Mert esznek, de meg nem elégesznek; paráználkodnak, de nem szaporodnak (f) mert elszakadtak az Úrtól, hogy ő neki ne szolgáljanak.

(f) Az az, jóllehet törvény ellén is igyekeznek szaporodni, de én nem engedem hogy szaporodjanak.

11. A' paráznaság, a' bor, és a' must elvette eszeket. (g)

(g) Az az, annyira belé merültek a' részegségbe és paráznaságba, hogy semmi intés nem fog rajtok.

12. Az én népem az ő fa istenitől kérd tanátsot, (h) hogy az ő páltzája feleljen neki; mert a' paráznaságoknak lelke megtsalta őtet, hogy paráználkodjanak, elfordúlván Istentől. *R.* 5: 4.

(h) Az az, ollyan az én népem mint a' vak, melly az ő páltzájától kérd tanátsot. A' paráznaságnak lelkén érti a' bálványozásra való buzgóságot.

13. A' hegyek' tetején áldoznak, és halmokon gyújtnak áldozó füstöt tserfa, nyárfa, és hársfa alatt, mert jó annak árnyéka: annakokáért a' ti leányitok kurvákká lésznek, és a' ti menyeitek paráznákká. *Ésa.* 57: 7. *Ézék.* 20: 28. *Ésa.* 1: 29.

14. És nem büntetem-é meg a' ti leányitokat hogy kurválkodtak? és a' ti menyeiteket, hogy paráználkodtak? mert ők az ő paráznájokhoz adják magokat, (i) és a' kurvákkal áldoznak, és az értelem nélkül való nép elvész.

(i) Vagy, a' paráznákkal egybe elszakasztják magokat én tőlem.

II. 15. (k) Ha te paráználkodol is Izráel, tsak immár a' Júda' országa ne szakadna el én tőlem: ne menjetek Gilgálba, ne menjetek fel áldozni Béthávenbe, és ne esküdjetek ott, *mondván:* él az Úr.

(k) Inti a' Júdabelieket, hogy ne társalkodjanak a' bálványimádó Izráelitákkal. A' melly várost pedig először neveznek vala Béthelnek, az az, Isten' házának, azt nevezi a' Próféta Béthavennek, az az, álnokság' házának, mivelhogy ott emeltetett vala Jéroboám' borjú képet, hogy azt imádnák.

16. Mert mint a' déltzeg üsző ollyan déltzeg az Izráel' népe; de ezennel tágas földön őrizi őtet az Úr, mint a' gyenge bárányt.

17. A' bálványokhoz ragaszkodott Éfraim, hagyj békét neki. (l)

(l) Tudniillik te Júda, a' 15-dik versnek öszvevetéséből.

18. Megdöglött az ő borok; paráználkodván paráználkodtanak; szerették mondani az ő fő népei az ő gyalázatjokra: hozzatok *ajándékot.*

10. De a' hirtelen való veszedelemnek szele szárnya alá vészi (m) e' népet; és megszégyenülnek az ő áldozati miatt. (n)

(m) Ezt tselekedte az Isten rész szerént az Assíriai király Tiglatpiléser által, egészen pedig Salmanassár által.

(n) Tudniillik, mellyekkel a' bálványoknak áldoztanak.

V. RÉSZ.

Mind az egész népet feddi, de főképen a' Papokat, és a' főfő népeket, kik minden gonoszságnak okai valának.

Halljátok meg ezt ti papok, vegyétek eszetekben ti Izráel' népei, hallgassátok meg királynak udvara' népe; mert ti veletek

vagyon peri az Úrnak, kik ollyanná lettetek a' köz népnek, mint e' Mizpán (a) a' madaraknak megvettetett tőr, és a' Táboron a' vadaknak kiterittetett háló.

(a) Hegyeknek nevei Mitzpa és a' Tábor. *Jós.* 11: 3. *Bír.* 4: 6.

2. Kik az öldöklésre álnok tanátsot tartottának, jóllehet én dolgom, hogy mindeneket megbüntessek.

3. Esmerem az Éfraimot, és az Izráel nem rejtetett el én előttem, mert te Éfraim paráználkodtál, megfertéztetett az Izráel.

4. Nem igyekeznek azon, hogy az ő Istenekhez térjenek, mert a' paráználkodásra való nagy buzgó lélek vagyon bennek, és az Urat nem esmerik. *R.* 4: 12.

5. De elég tanú lészen Izráel ellen az ő kevélysége: az Izráel azért és Éfraim az ő álnokságokért elvesznek, a' Júda országa is ő velek elvész. *R.* 7: 10.

6. (b) A' juhokkal és barmokkal mennek az Urat keresni, de nem találják, mert elrejtezett előttök.

(b) Az az, igyekeznek Istent megengesztelni barmoknak áldozatival, de nem lehet; az idegen fiakon pedig az 7-dik versben érti a' bálványimádókat.

7. Hitetlenül tselekedtek az Úr ellen, mert idegen fiakat nemzettek: most immár bizonyos veszedelem megemészti őket, az ő örökségekkel egyetemben. *Neh.* 13: 23.

8. Kürtöljetek szaruval Gibeában, kürtöljetek Rámában; trombitáljatok Bethavenben is, azután hogy te benned óh Benjámin, kürtöltenek. (c)

(c) Némellyek így fordítják: azután kürtöljön a' ki te utánnad lakik óh Benjámin, az az, kürtöljön a' Júda is.

9. Az Éfraim elpusztúl a' büntetésnek idején; az Izráelnek nemzetségi között eléggé tanítottam az igazságot.

10. Felbontották a' Júdának fejedelmi az Isten' törvényének határát, de kiontom reájok mint a' vízözönt az én nagy búsulásomat.

11. Prédára költ az Éfraim, törvény szerént romol meg; mert szabad akaratja szerént járt emberek' parantsolatjok után.

12. (d) De én megemésztő moly gyanánt lészek Éfraimnak, és Júda' házának szuhféreg gyanánt.

(d) Az az, miképen hogy a' moly a' ruhát, és a' szuhféreg a' fát lassan lassan emészti meg, úgy én az Izráelt lassan lassan emésztem meg.

13. És látá Éfraim az ő nyavalyáját, Júda is látá az ő sebét, és Assíriába ment az Éfraim, a' Járeb királyhoz küldött: de ő nem gyógyíthatott meg titeket, és nyavalyátokból titeket meg nem orvosolhatott.

14. Mert én az Éfraim ellen ollyan lészek mint az oroszlán, és a' Júda' háza ellen mint az oroszlán kölyök: én magam, én magam megszaggatom és elmegyek; elviszem, és senki kezemből ki nem ragadhatja. *R.* 2: 19.

15. Elmenvén, viszszatérek az én helyemre, (e) mind addig míg nem megesmerik magokat, hogy vétkeztenek, és míg nem megkeresik az én orczámat; mikor a' nyavalya rajtok lészen megkeresnek engemet, *mondván:*

(e) Az az, megvonszom magamat, és az én segítségemet ő tőlök, hogy megnyomorodván megkeressenek engemet.

VI. RÉSZ.

Prófétál a' népnek, a' sanyarúság alatt Istenhez való megtéréséről, és panaszolkodik sok féle gonoszságáról.

JERTEK el, (a) térjünk viszsza az Úrhoz, mert ő szaggatott meg, és ő gyógyít meg minket: megvert, és beköti a' mi sebeinket:

(a) Indítják egymást az Istenhez való megtérésre, az Istennek irgalmasságából és jóvoltából vett erősségekkel.

2. Megelevenít minket két nap múlva; harmad napon feltámaszt minket, és élünk az ő ortzája előtt.

3. Megesmérjük jóvoltát, és eljutunk az Úr' kegyelmének esméretire, hozzánk készült az ő kijövetele mint a' hajnal, (b) és eljő mi hozzánk mint az eső, mint a' tavasz időbeli eső, a' földnek alkalmas idejebeli esője.

(b) Az Isten' kijövetelén érti az Isten' kegyelmességének megjelenését, mellyet hasonlít a' hajnalhoz és a' kedves esőhöz.

4. Mit tselekedjem te veled Éfraim? mit tselekedjem te veled Júda? mert a' ti jámborságtok ollyan mint a' reggeli harmat, (c) és mint a' köd, melly reggel felkél.

(c) Az az, ideig való a' ti jámborságtok, képmutatók vagytok.

5. (d) Azokáért megvertem az én Prófétáim által, megöltem őket az én számnak beszédivel; és a' te ítéletid *ollyanok voltak* mint a' feljövő napnak világossága.

(d) Az az, mivelhogy képmutatók voltak, készeríttettem kemény dorgálásokkal élni, és világosson igazgattam beszéddel a' ti életeteket.

6. Mert irgalmasságot kívánok én, nem áldozatot; és az Istennek esmérete inkább tetszik énnekem az égő áldozatnál. *Mát.* 9: 13. *és* 12: 7.

7. De ők mint *megromlott* emberek megszegték az én szövetségemet, (e) és abban hitetlenül tselekedtenek én velem.

(e) Vagy, úgy mint embernek szövetségét megtörték az én szövetségemet.

8. A' Gileád álnokság' tselekedőinek városa, és vérontásba bemerült.

9. És mint a' tolvajok lesik az embereket, (f) azonképen a' papi társaság egyenlő tanátsal az úton embert ölnek; mert az ő szándékokat tellyesítik meg.

(f) Érti ezen a' papoknak kegyetlenségeket, nem hogy a' papok nyilván való tolvajok volnának.

10. Nagy gonoszságot látok Izráel' házában; ott vagyon az Éfraimnak paráználkodása, megfertéztetett az Izráel.

11. De te is Júda tsemetéket plántálsz magadnak, holott én gondolkodom az én népem' fogságának megváltoztatásáról. (g)

(g) Az az, Te is Júda szerzesz magadnak veszedelmes plántálást, vagy aratást; az az, tégedet választottalak vala magamnak, de te is bálványimádásra hajlasz, hogy tégedet is megbüntessenek, noha arról gondolkodom vala, hogy tégedet megtartsalak.

VII. RÉSZ.

Még is a' népnek ő töle való elszakadásán panaszolkodik.

MIKOR az Izráel' népét orvoslanám, akkor tetszék ki Éfraimnak álnoksága, és Samariának gonoszsága: mert tsalárdúl tselekesznek, mint a' lopó, mint a' tolvaj egymást rontják.

(a) Az Izráel' gonoszságának fundamentomát mondja meg. Értelme pedig ez: mint a' beteg ember ő maga veszti magát engedetlenségével, szinte úgy az én népem; mert mennél inkább igyekezem őket megorvosolni, annál inkább megkeményítik magokat a' gonoszságban.

2. És nem gondolták az ő szívekben, hogy minden ő gonoszságokat látom: mostan környül-

vették öket az ő gonosz tselekedeteik, az én ortzám előtt vagynak.

3. Az ő gonoszſágokkal vídámítják meg a' királyt, és az ő hazugságokkal a' fő népeket.

4. (b) Mindnyájan paráználkodnak, hasonlatosok a' sütőnek begyújtott kementzéjéhez; ki tsak akkor szűnik meg a' vigyázástól, mikor a' megdagasztott tészta megkél.

(b) Az Izráelitáknak a' lelki vagy testi paráználkodásra való buzgó indulatjokat hasonlítja a' kementzéhez, mellyet a' sütő mind addig gerjeszt, míg a' tészta megkél.

5. A' királyt öröme napján a' fő népek tömlő borokkal megbetegítették; ő is a' tsúfokhoz tette magát.

6. Mert az ő szíveket az álnoksághoz úgy hozzá készítették alattomban mint a' sütő kementzét, melly egész éjtszaka ég, míg a' sütő aluszik, mint a' lángozó tűz.

7. Mindnyájan hevek a' gonoszſágban, mint a' hét sütő kementze, és megemésztik az ő bírájokat: minden ő királyok elhullanak, de még is egy sem kiált én hozzám ő közzülök.

8. Az Éfraim a' pogány nép közzé elegyítette magát; az Éfraim ollyan mint a' *tűz előtt* meg nem fordíttatott pogátsa (c) *Solt.* 106: 35.

(c) Az az, ollyan az én népem mint a' pogátsa, mellyet ha meg nem fordítnak, egy felől megég, másfelől sületlen marad.

9. Megették az idegen népek az ő erejét, és ő nem veszi eszébe; meg is őszült (d) még sem veszi eszébe magát.

(d) Tudniillik, a' sok nyavalyában, nyomosúságban képmutató.

10. És Izráelnek az ő kevélysége jóllehet bizonyságot tészen ő ellene; de még is nem térnek az ő Urokhoz Istenekhez, és nem keresik őtet mind ebben *a' rongálásban is.* *R.* 5: 5.

11. És ollyan az Éfraim mint a' bolond galamb, balgatag: Égyiptomra kiáltnak, és Assíriába mennek. (e)

(e) Az az, Égyiptomból és Assíriából várnak segítséget.

12. De valahová mennek megvetem nekik az én hálómat, és mint az égi madarat levonszom őket: megkötözöm őket, mint meghallották az ő gyülekezetekben. (f)

(f) Tudniillik, a' Prófétáktól.

13. Jaj ő nekik, mert eltávoztanak én tőlem, azért elpusztíttatnak, mert hitetlenül tselekedtenek én ellenem: én váltottam meg őket, és ők hazugságot szólltanak én ellenem.

14. (g) És nem kiáltottanak én hozzám szívek szerént, mikor az ő ágyasházokban jajgattak: a' búzáért, borért egybegyültek, de én tőlem elszakadtak.

(g) Megmondja mit ért a' felső versben a' hazugságon, tudniillik, hogy nem kiáltnak szívek szerént Istenhez, hanem tsak ordítnak: ha pedig a' szükség kénszeríti őket, akkor egybegyűlnek, de akkor is bizonyságot tésznek arról, hogy Istentől elszakadtak.

15. (h) És én bekötöztem az ő karjokat, és megerősítettem, és ők gonoszt gondoltak én ellenem.

(h) Az az, noha én sok jót tettem velek, mindazáltal ők háláadatlanok voltak.

16. Megtérnek de nem az Istenhez, ollyanok mint a' tsalárd kézív (i) de fegyverrel hullanak el az ő fő népei az ő nyelveknek kevélysége miatt: ez az ő megtsúfoltatások Égyiptomnak földében. *Solt.* 78: 57.

(i) Hasonlítja a' képmutatókat a' tsalárd kézívhez: mert miképen az megtsalja az embert néha, néha meg is sérti és hátra rúgja magát; azonképen a' képmutatók akármint mutogassák magokat, de tsalárdok és hátra állanak.

VIII. RÉSZ.

Az Izráel' népét hirtelen való veszedelemmel fenyegeti, melly nép magát Isten' házának állítja vala, de életével nem bizonyítja vala.

VEGYED szádba a' kürtöt *Hósea, és mondjad:* mint a' saskeselyű ollyan sebessen jő a' veszedelem az Úrnak házára; mert megszegték az én frigyemet, és az én törvényem ellen hitetlenül tselekedtenek. *Mós.* 27: 49. *R.* 6: 7.

2. Kiált én hozzám az Izráel' népe: én Istenem, *úgymond*, esmerünk tégedet.

3. De meszsze távozott Izráel a' jótól, az ellenség azért kergeti őtet.

4. Királyt emeltenek ők, de nem én tanátsomból; fejedelemséget szerzettenek, 's én nem tudtam; (a) az ő ezüstökből és az ő aranyokból bálványt tsináltanak, azokáért elvesznek.

(a) Az az, jóvá nem hagytam.

5. Elhágy tégedet a' te borjú képed, óh Samaria! mikor az én haragom felgerjed ő ellenek: vallyon 's meddig nem igyekeznek az ártatlanságra?

6. Mert ez is *a' borjú* Izráelben támadott, mester ember tsinálta azt, 's nem Isten ő: mert darabonként romol Samariának borjúja.

7. Bizony tsak szelet vetnek a' földbe (b) 's forgó szelet aratnak: nem indúl az szárba, nem lészen abból a' gabonából liszt; és ha szinte teremne is, az idegenek emésztik meg azt.

(b) Az az, minemű a' vetés ollyan az aratás, minemű a' tselekedet, ollyan a' jutalma, a' bálványok híjábavalók, nem veszik azoknak hasznokat.

8. Benyeli az Izráelt az ellenség: majd immár a' pogányok között ollyanok lésznek mint az elvettetett edény.

9. Mert ők az Assíriai *királyhoz* mentenek fel, mint az egyedül való vadszamárhoz: az Éfraim bérrel fogadott szeretőket magának.

10. Noha megbérlették a' pogányokat, mindazáltal egybegyűjtöm azokat *ő ellenek:* és a' királynak és fejedelmeknek terhe miatt keseregnek egy kevéssé. (c) 2. *Kir.* 17: 3.

(c) Értelme kettő lehet; első: jóllehet a' pogányokat megbérlették segítségre, de nem használ az nekik, mert azokat ellenek támasztom, kiket hogy a' királlyok megengeszteljen fizetést vét rájok, és az által keseregnek: második: noha én tőlem elszakadván emberi segítséghez folyamnak, mindazáltal nem hagyom őket, és azt mivelem, hogy kevéssé bánkódjanak.

11. Mivelhogy az Éfraim megsokasította az oltárokat bün tételre; annakokáért veszedelmére lésznek ő neki az ő oltári.

12. Eleibe írtam az én drága törvényimet, de ők idegen dolgoknak állították.

13. (d) Az én égő áldozatomnak áldozatjában áldoznak nekem hússal, és megeszik: de nem veszi jó néven az Úr; immár megemlékezik álnokságokról, meglátogatja az ő gonoszságokat, hogy ők Egyiptomhoz folyamnak. *R.* 9: 3.

(d) Az az, jóllehet áldoznak nekem, és vígadoznak mikor az áldozatoknak húsát eszik, de az nekem nem kell. *Ésa.* 1.

14. És elfelejtkezett az Izráel az ő teremtőjéről, és oltárokat épített; és a' Júda erős városokat szaporított: én pedig tüzet botsátok ki

az ő városira, melly megemészti az ő palotáit. *Solt.* 100: 3. *Ésa.* 51: 13. *és* 54.

IX. RÉSZ.

Haragszik Isten a' népnek vakmerő szófogadatlanságáért, és külömbkülömb féle ostorával fenyegeti őket.

NE (a) örülj Izráel a' te békeségednek mint egyébb népek, mert paráználkodásoddal elszakadtál a' te Istenedtől; szeretted a' parázna bérit minden búza szérűiden. (b)

(a) Az az, jóllehet most békességben vagy, de annak ne örülj, mert nem lészen állandó e' békesség.

(b) Az az, a' te gabonádat idegen Istentől vártad, és azokért a' bálványoknak adtál hálákat, melly nem egyébb hanem lelki paráznaság, holott okát mondja miért ne örüljön a' békességnek.

2. De a' szérű és a' sajtó nem tartja el őket, és a' must megtsalja őket. (c)

(c) Az az, mivelhogy a' bálványoktól várják a' gabonát és bort, elveszem én azokat tőlök.

3. Nem laknak az Úrnak földén, hanem ismét Égyiptomba tér az Éfraim, és Assíriában tisztátalant esznek. (d)

(d) Tudniillik, mellyet Isten megtíltott a' törvényben.

4. (e) Nem áldoznak az Úrnak borral, és nem lésznek kedvesek *az ő itali áldozatjaik* ő neki; az ő áldozatjok ollyan mint a' síróknak kenyerek, a' kik abban esznek is megfertéztetnek: mert az ő kenyerek az ő lelkekért nem mégyen be az Úr' házába.

(e) Az az, tudom, hogy azzal mentitek magatokat, hogy Égyiptomban is áldoztatok Istennek. De nem lészen kedves, mint a' síróknak áldozatjok, kiknek áldozatjok nem mégyen az Úr' házába, az az, nem kedves neki: mondja pedig, hogy az ő lelkekért való áldozat nem kell, nem hogy az áldozat idvezített volna valakit, hanem azért mert azok példázzák vala az igaz bűn törlő és megigazító áldozatot.

5. Mit tselekesztek az esztendőnként való innepen; az *Úrnak innepe* napján?

6. Mert ímé a' pusztaság miatt elbújdosnak, Égyiptom rekeszti be őket, Memfis temeti el őket: kintsekkel épített gyönyörűséges örökségeket a' tsalán veszi fel, és tövis fogja fel az ő (f) sátorokat.

(f) Az az, a' földet, a' hol az ő sátorok felvalának vonva.

7. Elérkeztének az ő meglátogatásoknak napjai, eljutottak a' fizetésnek napjai, megesmeri akkor az Izráel' népe, hogy bolond volt Prófétája, balgatag és híjábavaló volt az ő álnokságának sokaságáért, és Istennek ő ellene való gyűlölségéért.

8. Az Éfraimnak őrállója, *tudniillik* a' Próféta, madarásznak törévé lett minden ő útaiban, útálatos állat ő az ő Istenének házában.

9. Mélyen bemerültenek a' gonoszságba, megromlottanak életekben miképen a' Gibeabeliek, megemlékezik *Isten* az ő álnokságokról, meglátogatja az ő gonoszságokat. *Bir.* 18: 16.

10. Olly kedves volt én nálam az Izráel mint a' pusztában talált szőlő, és mint a' figefának első gyümöltse az ő első termésében, ollyan kedvesen fogadtam az ő attyokat: de ők a' Balpeor bálványhoz bementenek (g) és nagy szégyenséggel tőlem elszakadtanak, az ő útálatosságok volt az ő kedvek szerént. 4. *Mós.* 25: 3.

(g) Az ő attyaiknak régi bálványozásokat veti szemekre 4. *Mós.* 25. Mikor pedig azt mondja, hogy az ő útálatosságok az ő kedvek szerént vagyon, azt akarja mondani, hogy az ő bálványozásokat nevelték a' mint akarták.

11. Éfraimnak az ő ditsössége elrepül mint a' madár, még születésétől, 's méhében hordozásától, és méhébe való fogadásától fogva.

12. Mert még ha fiakat neveléndnek is, kiszaggatom őket, hogy emberkort ne érjenek (h) bizony jaj is lészen nekik mikor eltávozom ő tőlök.

(h) Nem vesztette el Isten az Izráelt mindjárást születésében, a' mint mondja v. 11. hanem azt akarja azzal jelenteni, hogy apránként rontja őket, egyszer is, mászor is, ha meg nem térnek.

13. Az Éfraim a' mint én láttam, ollyan mint a' Tírus városban hajlék alatt kedvére plántáltatott fa, de mindazáltal az Éfraim kihozza az ő fiait a' veszedelemre.

14. Adj valamit nekik Uram! De mit kérjek, hogy adj nekik? adj gyermekvesztő méhet nekik, és téj nélkül való kebeleket. (i) *Luk.* 23: 29.

(i) Mintha azt mondaná: azt kívánom Uram tőled, hogy ne szaporodjanak inkább, hogy nem ennyi sok nyomorúságot lássanak.

15. Minden ő gonoszságok Gilgálban vagyon, mert ott gyűlöltem meg őket az ő gonosz tselekedetekért, kivetem házamból őket; nem szeretem többé őket, mert minden ő fejedelmi elhagytanak *engemet.* *R.* 4: 15. 12, 12. *R.* 9: 15. *Ésa.* 1: 23.

16. Megverettetett az Éfraim, megaszott az ő gyökere, nem teremnek gyümöltsöt: még ha nemzenének is, az ő méheknek szerelmes magzatit megölöm.

17. Elveti az Isten tőle őket, mert nem sogadták az ő szavát; és bújdosókká lésznek a' pogányok között.

X. RÉSZ.

Panaszolkodik az Úr Isten a' népre, és közel való veszedelemmel fenyegi őket, hogy ő hozzá nem térnek.

MINT a' megszedett (a) szőllő ollyan az Izráel, gyümöltsöt terem magának; az ő gyümöltsének sokasága szerént megsokasította az oltárokat, bővön költött az oltárokra, az ő földének bővsége szerént tsináltatta a' tzifra bálvány képeket. *R.* 8: 11.

(a) Értelme ez: miképpen a' szőlő megfosztatik gyümöltsétől, azonképen az Izráel megfosztatott, és nem terem semmit Istennek, hanem magának, és az ő lelki paráznaságának táplálására.

2. Elhasonlott az Istentől az ő szívek, majdan reájok rakodik bűnök: ő maga *az Isten* eltrontja az ő oltárokat, és eltöri az ő bálványokat.

3. (b) Mert ezennel *ő magok* kezdik mondani: nintsen nekünk királyunk; mert nem féltük az Urat; és a' király mi jót tehet mi velünk? *R.* 3: 4.

(b) Az az, jóllehet bíznak királyokhoz, de azt mivelem, hogy megesmérjék; és ő magok azt mondják, hogy úgy vagynak mintha királyok sem volna, és hogy semmi jót velek nem tehet. Némelyek a' népnek gonoszságáról magyarázzák, ti, úgymond, a' bűnben annyira megkeményedtetek, hogy majd azt fogjátok mondani, hogy semmit nem gondoltok a' királlyal, Istent nem félitek s' nem kell a' király.

4. Szóval tartották az Istent, hamissan esküdtenek, megszegték a' szövetséget; az ő jámborságok ollyan mint a' földnek barázdájában termett üröm.

5. (c) Bethavennek üszői miatt megrémülnek Samariának lakói: mert megsiratja azt az ő né-

pe, és

pe, és az ő papjai, kik annak örülnek, mivelhogy annak ditsőssége eltávozik ő tőle.

(c) A' bünnek büntetéséről szóll e' versben. Azt mondja pedig, hogy a' borjú képnek imádásáért, melly Béthelben vagyon megrettennek, és azt megsiratja a' nép, a' papok, kik a' bálványnak örültek, mivelhogy annak minden tiszteleti elvész.

6. És az is (d) Assíriába vitetik Járeb királynak ajándékon: szégyent vall az Éfraim, és megszégyenül az Izráel az ő tanátsa miatt.

(d) Tudniillik a' bálvány; azt mondja pedig, hogy megyszégyenül Izráel az ő tanátsa miatt, tudniillik, hogy a' bálványt tisztelte.

7. Kivágattatott Samariának királlya, mint a' víz színén való tajték.

8. Elvesznek Avennek bálványi, *tudniillik* az Izráelnek gonoszsága: tövis és bogátskóró nevekedik az ő oltárinak helyeken: és azt kezdik mondani a' hegyeknek: borítsatok el minket: és a' halmoknak: omoljatok mi reánk. *Esa.* 2: 19. *Luk.* 23: 30. *Jel.* 6: 16. *és.* 9: 6.

9. (e) Gibeának napjától fogva vétkeztél Izráel; abban maradtanak meg, nem fogott rajtok a' Gibeabeli veszedelem, melly lett az ő álnokságoknak fiain. *R.* 9: 9.

(e) Okát mondja a' nagy büntetésnek, tudniillik, hogy régen kezdettek Isten ellen vétkezni és attól fogva meg nem szüntek.

10. Kívánságom tartja, hogy megrongáljam őket; népek gyülekeznek ő ellenek, még ha két barázdában beszorítkoznának is. (f)

(f) Az az, noha az én népem, melly két részre szakadott, igen egybebarátkozott, és bíznak az ő hatalmokban, mindazáltal az ellenség megrontja őket. Némellyek így fordítják: népek gyülekeznek megkötözvén őket az ő lakó helyekben.

11. (g) Ollyan az Éfraim mint a' nyomtatásra szoktatott üsző, a' melly szereti a' nyomtatást; de én is az ő kövér nyakán általmentem: lovágolni indítottam Éfraimot, a' Júda pedig szánt, és Jákób magának boronál:

(g) Értelme ez: Éfraimot én kedvére tartottam és könnyen kényén neveltem, miképen a' gabonának nyomtatására taníttatott üszőt, mellyen nem szántanak, mivelhogy a' szántás nagy munka: de mivelhogy elhitték vala magokat, nyakokra állok, és lovágolni meszsze botsátom őket. A' Júda pedig noha szánt és boronál; az az, nyomorúság alatt lészen, mindazáltal megmarad. 2. *Kir.* 7.

12. (h) Vessetek magatoknak igazságra, hogy kegyelemnek mértékét arassatok, szántást (i) szántsatok magatoknak, mert ideje megkeresnetek az Urat, míg hozzátok jöjjön, és igazságnak esőjét adja tinektek. *Jer.* 4: 34.

(h) Inti őket penitentziára, mintha azt mondaná: tselekedjetek igazságot, és arattok kegyelmességet, az az, haszna az igazságnak lészen az Isten' kegyelmessége.

(i) Megmagyarázza mit ért a' szántáson vetésen, tudniillik, Istenhez való térést, és az Istennek megkeresését; hogy pedig azt mondja: míglen hozzátok jö, és igazságnak esőjét adja, értelme ez: míglen eljö és az igazságra megtanít, vagy míglen megszabadít.

13. (k) Istentelenséget szántottatok, és álnokságot arattatok, hazugságnak gyümöltsét ettétek: mert a' te útadban bíztál, a' te erős népednek sokaságában.

(k) Az az, nem hogy te azt mivelted volna a' mit én akartam, de inkább mindenestől ellenkeztél velem.

14. (l) És azokáért zendülés támad a' te néped között; és minden erősséged elpusztíttatik, miképen elpusztítá Salmán a' Beth-Arbelt a' hartznak napján: az anya a' fiakkal egyben a' földhöz veretik. 2. *Kir.* 18: 10.

(l) Fenyegeti őket ő magok között való háborúsággal és pártolkodással.

15. (m) Így tselekeszik ti veletek Béthel a' ti nagy gonoszságtokért; egy hajnalban hirtelen elvész az Izráel' királlya.

(m) Az az, a' Béthelben való bálvány imádás lészen oka a' ti veszedelmeteknek. Azt mondja pedig, hogy egy hajnalban lészen, az az, nagy hirtelen, a' királynak veszedelme.

XI. RÉSZ.

Itt is panaszolkodik az Úr Isten a' népnek hálaadatlanságáról, hogy noha igen kitsinységitől fogva gondját viselte és tanította, de soha szót nem fogadtak; azért fenyegeti is őket.

Mikor még gyermek vala az Izráel, kedvellém ötet: és Égyiptomból kihívám az én fiamat. *Mát.* 2: 15.

2. Hívák őket; de ők más felé menének elölök, Bahalimnak áldozának, és a' bálványoknak áldozának jó illattal.

3. Én igazgattam az Éfraim' lábának járását, ölemben hordoztam az Éfraimot; de nem esmerték meg, hogy meggyógyítottam őket.

4. (a) Embereknek kötelével vontam őket hozzám, szeretetnek köteleivel, és voltam nekik ollyan mint a' kik a' jármot a' baromnak nyakában megkönnyebbítik; és ételt adtam eleikbe.

(a) Az az, kegyelmessen tselekedtem velek.

5. (b) Nem tér viszsza Égyiptomnak földébe, de az Assíriai király lészen az ő urok; azért, hogy nem akartak megtérni.

(b) Fenyegetés; nem adom őket az Égyiptombeli király' kezébe, honnét egyszer megszabadítottam, hanem az Assíriai király' kezébe.

6. És fegyver száll az ő városira, és megemészti az ő zárit, és megemészti őket az ő tanátskozásokért. (c)

(c) Tudniillik, hogy bálványt imádnának Isten ellen.

7. (d) Az én népem megáltalkodott az én tőlem való elszakadásban; nagy felszóval hívják *őket*, de senki nem indúl meg rajta.

(d) Okát mondja a' veszedelemnek: tudniillik, hogy megkeményedtek a' bünben, és a' Prófétáknak intésekre nem veszik eszekbe magokat.

8. (e) Miképen tselekedjem te veled Éfraim? miképen adjalak kézbe tégedet Izráel? miképen tselekedjem veled? úgy tselekedjem veled mint Sodomával? úgy tegyek-é veled mint Seboimmal? megesett én bennem az én szívem, és egyetemben megszántam igyekezetemet. *Mós.* 19: 24.

(e) Istennek emberi mód szerént való tanátskozása azok felől, a' kik a' Próféták' intésekre megtértek vala.

9. Nem tselekeszem az én haragomnak búsúlása szerént, nem térek Éfraimnak elvesztésére: mert Isten vagyok én, 's nem ember, (f) szent te közöttd (g) és nem mégyek be *haraggal* a' városba.

(f) Az az, nem vagyok engesztelhetetlen mint az emberek, ígéretemben is a' választottaknak megtartások felől erős vagyok.

(g) Az az, noha bünös vagy, mindazáltal én megszentellek, büneidet eltörlöm, mellyek az én kegyelmességemet hozzájok késlelték.

II. 10. (h) Az Úr után járnak, és ordít mint az oroszlán; mikor ő ordít, akkor rettegnek a' napnyúgotnak lakói.

(h) Ígéri, hogy hazájokba hozza Isten őket, és minden ellenség ellen megoltalmazza, sőt azokat megrémíti. Mintha azt mondaná: noha ideig Isten el-

hagyja az ő népét, mindazáltal, megszabadítja őket, nekik vezérek lészen, azok követik ötet, és rettenetes lészen az ellenségnek, hogy a' népnek haza jövetelét meg ne bánthassák, földökben is tőlök békeségessen lakhassanak.

11. Rettegnek mint a' veréb az Égyiptombeliek, és mint a' galamb az Assíriabeliek: és lakosokká tészem őket az ő házokban, azt mondja az Úr.

12. Környűl vett engemet az Éfraim hazugsággal, és az Izráelnek háza tsalárdsággal; a' Júda pedig még uralkodik az Istennel, és a' szentekkel még a' hívségben megmaradott.

XII. RÉSZ.

Feddi még is Isten a' népet az ő sok hamis és híjábavaló reménységéért, és ismét veszedelemmel fenyegeti őket.

SZÉLLEL tápláltatik Éfraim (a) és a' napkeleti száraztó szelet követi: naponként a' hazugságot és a' pusztaságot sokasítja: frigyet szerez az Assíriabeli fejedelemmel, és olajt küld Égyiptomba.

(a) Érti a' szélen a' híjábavaló reménységet, és az emberi erőben helyheztetett bizodalmat, hogy Égyiptomhoz és Assíriához bíznak vala.

II. 2. Peri vagyon az Úrnak Júdával, (b) hogy meglátogassa ostorával a' Jákób' házát az ő útai szerént, az ő tselekedeti szerént fizet meg neki.

(b) Júdán kezdi el a' fenyegetést, hogy Izráel békességet ne várjon.

III. 3. (c) Az annya' méhében megragadá Jákób az ő báttyának talpát: és az ő erejével küzdék az Istenel. 1. *Mós.* 25: 26. 1. *Mós.* 32: 24.

(c) Mintha azt mondaná: a' ti atyátok Jákób mindent megkísértett, mind az annya' méhében, mind azután, hogy az Isten' kegyelmét és az áldást elvehetné. Ha azért Jákób' magvai vagytok, térjetek meg, hogy az áldást elvehessétek.

4. És küzdék az Angyallal, 's meggyőzé, síra és könyörge neki; Béthelben találá meg *Isten* ötet, és ott szólla ő vele. 1. *Mós.* 35: 9, 10.

5. És az Úr a' seregeknek Istene, Úr az ő neve. 2. *Mós.* 3: 14.

6. (d) Te is térj meg a' te Istenedhez; őrizd meg az irgalmasságot, és az ítéletet, és mindenkor a' te Istenedben vessed reménységedet.

(d) A' Jákóbnak példájából inti az Izráelt penitentziára.

IV. 7. (e) Khanaán nemzet ez, kezében vagyon a' hamis mérték: szereti a' ragadozást.

(e) Megmondja, melly igen meszsze esett a' nép az ő eleitől.

8. És ezt mondja Éfraim: meggazdagúltam, gazdagságot szerzettem magamnak, semmi keresetemben nem találnak énnekem álnokságot, mert nagy bűn volna az.

V. 9. Holott én vagyok a' te Urad Istened Égyiptomnak földétől fogva: *de* sátorokban lakóvá tészlek *ismét* tégedet, mint ama' gyülekezetnek napján.

10. És szóllottam nektek a' Próféták által, 's én magam sok látásokat jelentettem nekik; és a' Próféták által példázó dolgokat mutogattam.

VI. 11. (f) Vallyon 's vagyon-é Gileádban hamisság? bizony hazugság vagyon, Gilgálban ökrökkel áldoztanak, oltárok is olly igen sok, mint a' szántó földnek barázdáin a' rakások. *R.* 4: 15. *és* 9: 15.

(f) Neveti Isten őket, kik vélik vala, hogy Istennek szolgálnának, holott két helyen bálványoznak vala; Gileádban Gilgálban, mintha azt mondaná: akármint mentsétek magatokat, de Gileád vagy Gilgál bizonyítja a' ti gonoszságtokat.

VII. 12. És Síriának földére bújdosott Jákób, 's ott szolgált Izráel az ő feleségéért, és juhot őrzött feleségéért. *Mós.* 28: 5. *és* 32: 21. *Men.* 29: 20, 28.

13. És az ő Prófétája által felhozta az Úr Izráelt Égyiptomból, és a' Próféta által szabadította meg.

VIII. 14. Ingerlette Éfraim az Istent az ő magas bálványozó helyein: de meglakol az ő istentelenségéről, és megadja neki az ő gyalázatját az ő Úra.

XIII. RÉSZ.

Még is panaszolkodik az Úr Isten a' népnek tőle való elszakadásáról, jelentvén mi volt 's mivé lett, és fenyegeti őket veszedelmekkel.

MIKOR (a) az Éfraim szóll vala, mindenek rettegnek vala tőle; felvette magát az Izráel' népe között; de mihelyt vétkezék a' Bál Istennel, meghala.

(a) Az az, elsőször az Éfraim bírja vala magát, de a' bálványimádással elveszté magát, és a' halothoz lett hasonlatos.

2. (b) Még mostan is többítik bűnöket, és képeket öntenek magoknak az ő ezüstjökből az ő értelmek szerént, mellyek bálványok és mester embereknek művök: mellyekről ők magok mondják, hogy a' melly emberek áldoznak, tsókolgassák a' borjúkat. *R.* 8: 6.

(b) Három dologban vádolja őket; elsőször, hogy bűnöket nevelik: másodszor, hogy borjú képeket öntöttek: harmadszor, hogy az áldozo embereket arra kénszerítik, hogy a' borjú képeket tsókolgassák, az az, tiszteljék.

3. Annakokáért ollyanná lésznek mint a' reggeli köd, mint a' reggel felkelő hó harmat, melly elenyészik, és mint a' polyva, mellyet a' szél elhajt a' szérűről, és mint a' füst, melly a' kürtőről kimégyen és eloszol.

4. És én vagyok a' te Urad Istened Égyiptomnak földétől fogva; és én nálamnál több Istent nem esmertél, mert nintsen több szabadító én nálamnál. *Ésa.* 43: 11. *R.* 12: 10.

5. Én esmertelek *'s én viseltem gondodat* a' pusztában a' *vizetlen és* száraz földön.

6. Bő földre hozám 's megelégedének, megtelének, 's elhívék magokat: azért elfelejtkezének én rólam. 5. *Mós.* 32: 15. *R.* 10: 14.

7. De én mint az oroszlán ollyan lészek rajtok, mint a' leopárd leselkedem útokban utánnok.

8. Eleikbe futok mint a' medve, mellynek kölykét elvették, megszaggatom szíveket, beleket; benyelem őket, mint az oroszlán, a' mezei fene vad elszaggatja őket.

9. Te magad vesztetted el magadat Izráel; mert én bennem segítséged vagyon. 1. *Sám.* 8: 5. *és* 15: 23. *és* 16: 1.

10. Én vagyok *mind örökké*, de hol vagyon a' te királyod, hogy megoltalmazna tégedet minden te városidban? és hol vagynak a' te bíráid, a' kik felől ezt mondottad: adj királyt és fejedelmeket énnekem?

11. (c) Adék teneked királyt haragomban, és elvettem te tőled az én búsulásomban.

(c) Az az, mimódon oltalmazna meg téged' én ellenem a' te királyod, ha én adám azt, és én elvesszem mikor akarom?

12. Petsét alatt vagyon Éfraimnak álnoksága elrejtetett az ő bűne. (d)

(d) Az az, el nem felejtem a' te bűneidet, megbüntetlek, noha nem hirtelen.

13. *De* gyermek szülőnek fájdalma száll ő reája: bolond fiú ő; mert születésének idején meg nem fuladna. (e)

(e) Az az, miképen a' kis gyermek mikor születik, ha az ő annyának méhéből siet kijöni, megmenekedik a' veszedelemtől, szinte úgy ha sietne a' bűnből kitérni, az Izráel el nem veszne.

14. A' koporsónak hatalmától megmentem őket, az haláltól megszabadítom őket; (f) halál, te veszedelmed lészek én; koporsó, romlásod lészek én teneked, elrejtetett a' változás az én szemeim előtt. 1. *Kór.* 15: 55.

(f) Az az, nem lehetne olly veszedelem, mellytől meg nem szabadítanám, mind pokoltól, haláltól, és jótétemet soha meg nem bánnám. Némellyek így: de már el nem változtatom, tudniillik, az elvesztésről való végezésemet. Némellyek így: a' vígasztalás elrejtetett tőlem, az az, nem vígasztalom meg őket, mert nem akarnak megtérni.

15. Jóllehet ő nevekedik az ő attyafiai között; de eljő a' napkeleti száraztó szél, az Úr' szele, melly a' pusztából feljő, és megszárasztja az ő erét, és megszárad az ő kútfeje; elragadozza ő minden drága marhájának kintsét.

XIV. RÉSZ.

Hirdeti a' népnek közel való veszedelmét, azután a' választattakat penitentziára inti.

Elpusztíttatik Samaria, mert pártott ütött az ő Istene ellen; fegyver miatt hullanak el, oszlopokhoz verik az ő apró gyermekeiket, és az ő terhes aszszonyaik ketté vágattatnak. *R.* 10: 14.

2. Térj meg Izráel a' te Uradhoz Istenedhez; mert elromlottál a' te álnokságodban. *R.* 12: 7.

3. Vigyetek beszédet Istenhez veletek, 's térjetek az Úrhoz: mondjátok ezt neki: minden álnokságinkat vedd el mi rólunk, és légy kegyelmes mi hozzánk, és áldozunk teneked a' mi ajakinknak áldozó tulkaival. (a) *Sid.* 13: 15.

(a) Az az, hálákat adunk teneked.

4. Az Assíriai fejedelem nem oltalmaz ezután minket, (b) nem ülünk lóra, és nem mondjuk ezután a' mi kezünk' munkáinak: mi Istenünk vagytok ti: mert az árva te nálad talál kegyelmet.

(b) Az az, nem megyünk sehová idegen segítséget kérni és nem bízunk erőnkben.

II. 5. Meggyógyítottam az én tőlem való elszakadásokat, ingyen való nagy kedvembe vészem őket; mert elfordúlt az én búsúlásom ő róla.

6. Lészek Izráelnek mint a' harmat, virágzik ő mint a' líliom, gyökeret vér mint a' Libánus' *hegyén való élő fa.*

7. Kiterjednek az ő ágai, és az ő ékessége ollyan lészen mint az olajfának ékessége: és az ő szaga mint a' Libánus hegyének szaga. *Jer.* 11: 16. *Ézék.* 31: 3, 7, 8, 9.

8. Megújulnak az ő árnyékának lakói, és megelevenednek, nevekednek mint a' földbe vetett búza mag, és tsemetéznek mint a' szőlőtő: és az ő szaga ollyan lészen, mint a' Libánus' hegyén termett bornak szaga.

9. Ezt kezdi Éfraim mondani: mit tészek én többé a' bálványokkal? én megtekintettem és meghallgattam őtet, lészek én ő neki mint a' zöldellő jegenyefa, én nálam lelted a' te gyümöltsödet. (c)

(c) Az az, énnekem köszönjed valami jót valaha vettél.

III. 10. Kitsoda a' bölts, hogy megértse ezeket? kitsoda az értelmes, hogy eszébe vegye ezeket? mert igazak az Úrnak útai, az igazak járnak azokon, az istentelenek pedig megbotlanak azokban.

JÓEL PRÓFÉTA.

Először, feddi a' népnek keménységét, hogy noha az Istentől illyen keményen megverettetett, még is nem erzi az ő nyavalyáit, hanem azokban inkább megkeményíti magát. Másodszor, mivel a' nép az Isten' büntetésére inkább megkemenyedett vala, hogy nem mint megalázta volna magát, nagyobb veszedelmekkel fenyegeti őket. Harmadszor, inti őket penitentziára. Negyedszer, ígereteket tészen, mert jövendőt mond a' Kristus' országáról, és megmutatja, hogy noha illyen nagy romlásra jutottak, mindazáltal Isten el nem felejtkezett az atyákkal tett szövetségéről.

I. RÉSZ.

Feddi a' népnek keménységét, hogy az Isten' büntetésével semmit nem gondol, és inti a' papokat, hogy az ő tisztek szerént böjtöt hirdessenek.

Az Úrnak szava, melly lőn Jóelhez a' Pétuel' fiához:

2. Vének, halljátok meg ezt, és e' földnek minden lakói hallgassátok meg; vallyon volt-é valaha illyen dolog a' ti időtökben, és a' ti atyáitoknak idejekben?

3. Beszélljétek meg ezt a' ti fiaitoknak, és a' ti fiaitok az ő fiaiknak, és azoknak fiaik az ő maradékaiknak.

4. A' mi megmaradott a' hernyótól, megevé a' sáska; és a' mi megmaradott a' sáskától, megevé a' tserebogár; a' mi a' tserebogártól megmaradott, elsüté a' ragya.

5. Serkenjetek fel részegesek és sírjatok, és ordítsatok mindyájan ti bor ivók a' mustért, mert elvétetett a' ti szátoktól.

6. Bizonyára erős nép jöve fel az én földemre, mellynek száma nintsen, az ő fogai ollyanok mint az oroszlánnak fogai, és azoknak zápjai ollyanok mint az oroszlánnak *zápjai.*

7. Pusztává tevé az én szőlőmet, és az én figefámat meghámtá: megmezítelenítvén megmezíteleníté, és széllyel hányá, meghervadának az ő ágai.

8. Keseregj, mint a' gyász ruhában járó menyaszszony kesergi az ő ifjú urát.

9. Elkölt az Úr' házából a' kenyérrel és borral való áldozat, keseregnek a' papok, az Úrnak szolgái.

10. Elpusztíttatott a' mező, keseregnek a' földnek lakói, mert elveszett a' búza, elszáradott a' must, megízetlenült az olaj.

11. Szégyenüljetek meg szántó emberek, ordítsatok ti szőlőmívesek a' búzáért és az árpáért, mert elveszett a' mezőnek gabonája.

12. Kiszáradott a' szőlőtő, elveszett a' figés kert, a' pomagránát is, a' pálma fa is, az al-

mafa, a' mezőnek minden élő fái kiasztanak, bizony kiszáradott az öröm az embereknek fiai közzűl. *Jer.* 48: 33.

II. 13. Öltözzetek 'sákban és sírjatok ti papok, jajgassatok ti, kik az oltárhoz szolgáltok, jövetek el, halljátok gyász ruhában, kik az én Istenemnek szolgái vagytok: mert a' ti Istenteknek házából elveszett a' kenyérrel és borral való áldozat.

14. Hirdessetek böjtöt, hívjátok öszve a' népet, gyűjtsétek egybe a' véneket, és a' földnek minden lakóit a' ti Uratoknak Istenteknek házába, és kiáltsatok az Úrhoz, *ezt mondván: R.* 2: 15.

III. 15. Jaj nekünk ez nap; mert közel vagyon az Úrnak napja; és úgy jő mint a' pusztító a' mindenható Istentől. *Ésa.* 13: 6.

16. Avagy nem szemetek' láttára veszett-é el az élés? vallyon 's nem a' ti szemetek' láttára veszett é ki az Isten' házából az öröm és a' vígasság.

17. Elrodhattanak az elvetett magok a' baráz-dák alatt, elpusztúltanak a' gabonás házak, elromlottanak a' tsűrök; mert kiaszott a' búza a' földből.

18. Miképen fohászkodik az oktalan állat! miképen bögnek az ökrök, mert nintsen életek! még a' juhoknak nyájja is elveszett.

19. Te hozzád kiáltok Uram, mert az aszálynak tüze megemésztette a' pusztabeli füvet, és a' hévség elégette a' mezőnek minden fáit.

20. Még a' mezei vadak is te hozzád kiáltanak; mert elszáradtanak a' folyóvizeknek völgyei, és megemésztette a' hévség a' pusztabeli szép zöld füvet.

II. RÉSZ.

Ugyan azon veszedelmekről emlékezik a' Próféta, a' mellyekről az első Részben emlékezett vala, és inti a' népet szent gyülésekre, böjtölésekre, és igaz penitentziára, kiknek ígér külső testi jókat, és azokkal egyben lelki jókat is.

KÜRTÖLJETEK (a) Sionban és kiáltsatok az én szent hegyemen, megrémüljetek e' földnek minden lakói, mert eljött az Úrnak napja, mert közel vagyon.

(a) Az az, hirdessétek mind az egész országban, hogy Jérusálemben gyülés lészen. Avagy, kürtöljetek, tudniillik, ti Léviták, hogy a' nép öszvegyüljön a' templomba, az imádságnak helyére.

2. A' setétségnek és a' homálynak napja, a' ködnek és homályosságnak napja, mint a' hajnal ollyan hirtelen kiterül a' hegyekre: nagy és rettenetes nép, mellyhez világ' kezdetitől fogva hasonló nem volt, 's többé sem lészen nemzetségről nemzetségre.

3. (b) Megemésztő tűz lészen ő előtte, és ő utánna égető láng: Júdának földe ollyan ő előtte mint *a' gyönyörűséges* paraditsom' kerte, de ő utánna pusztúlásnak pusztája lészen, 's ugyan nem menekedhetik ő meg.

(b) Rettenetes ellenséggel fenyegeti a' népet, mellyet némellyek az Assíriabeliekről, némellyek a' sáskákról magyaráznak.

4. Az ő tekinteti ollyan lészen mint a' lovaknak tekintetek; és futosnak mint a' lovagok:

5. A' hegyeknek tetejeken olly zörgéssel ugrándoznak, mint a' szekereknek zörgések, és mint a' pozdorja emésztő lángnak tsattogása; mint az ütközetre készült erős nép.

6. Minden népek elrémülnek az ő tekintetektől minden ortzák elfeketednek tőlök való féltekben.

7. Mint az hatalmasok széljel futosnak, mint az ütközetre való férjfiak kőfalra felhágnak; és kiki mind szabadon jár az ő útán, nem tartóznak meg útokban:

8. Senki társát nem szorongatja, kiki mind szabadon jár az ő útában; a' fegyver közzé mennek, még sem esik seb rajtok.

9. A' városon szabadon járnak, a' kerítésen futosnak, házakat meghágnak, ablakokon bemennek mint a' lopó.

10. Reszket a' föld ő előtte, megindúlnak az egek: a' Nap és a' Hold elfeketednek, és a' tsillagok megvonszák az ő fényeket. *Ésa.* 13: 10. *Ézék.* 32: 7.

11. És az Úr szóll az ő serege előtt, mert felette igen nagy az ő tábora, mert erős a' ki megtselekeszi az ő beszédét: mert nagy az Úrnak napja, és igen rettenetes, 's ki állhatja meg azt? *Jer.* 30: 5. *Ámós.* 5: 18. *Sof.* 1: 15.

II. 12. És még szinte mostan is, ezt mondja az Úr: térjetek meg én hozzám tellyes ti szívetek szerént, böjtöléssel, sírással, és kesergéssel. *Jer.* 4: 1.

13. És szaggassátok meg szíveteket, nem ruhátokat, és térjetek a' ti Uratokhoz Istentekhez; mert kegyelmes és irgalmas, késedelmes a' haragra, és nagy az ő kegyelmessége, megtartózik a' büntetéstől. 2. *Mós.* 34: 6. *'Solt.* 86: 5.

14. Ki tudja, talám hozzátok tér *az Isten*, és megbánja szándékát; és áldását hagyja utánna rajtatok, meghagyja a' kenyérrel és borral való áldozatot a' ti Uratoknak Istenteknek. *Jón.* 3: 9.

15. Kürtöljetek Sionban; szenteljetek böjtöt, hirdessetek gyülést. *R.* 1: 14.

16. Gyűjtsétek öszve a' népet, hirdessetek gyülést, vegyétek mellétek a' véneket; vegyétek közzétek az aprótskákat, és a' tsetsszopókat: és jőjjön ki a' vőlegény az ő belső házából, és a' menyaszszony az ágyas házából.

17. A' *templomnak* tornátza között, és az oltár között sírjanak a' papok az Úrnak szolgái, 's ezt mondják: légy kegyelmes Uram a' te népedhez, és ne botsássad szidalomra a' te örökségedet, hogy a' pogányok ő rajtok uralkodjanak, hogy ne mondják a' népek: hol vagyon az ő Istenek? *'Solt.* 42: 11. *és* 79: 10. *és* 115: 2.

III. 18. És nagy buzgó szeretettel hozzá fogadja az Úr az ő földét; 's megkegyelmez az ő népének:

19. És választ tészen neki az Úr, 's ezt mondja az ő népének: ím én adok tinektek búzát, mustot, és olajt, 's megelégedtek vele: és nem adlak többé titeket a' pogányoknak szidalmokra.

20. És az északi népet meszsze űzöm tőletek, a' napkeleti tengerre fordítom artzal, és az utolját az utolsó tengerre: felmégyen az ő doha, felmégyen az ő büzi, mert elhitte magát, hogy minden tehető légyen.

21. Ne félj föld, hanem örülj 's vígadj; mert az Úr nagy készülettel készült a' te segítségedre.

22. Ne féljetek mezei vadak, mert megzöldűl a' pusztának mezeje, mert a' fa gyümöltsét termi, a' fige és a' szőlő kihozza az ő gazdagságát.

23. Ti is Sionnak fiai örvendezzetek és vígadjatok a' ti Uratokban Istentekben; mert alkal-

matos időben esöt ád tinektek, és zápor esöt szállít le tinektek, és esöt az elsö hónapban.

24. És megrakodnak a' tsürök búzával, tsikorognak a' sajtók borral és olajjal.

25. És más esztendöket adok azoknak helyekben, a' mellyekben a' sáska, a' tserebogár, és a' hernyó az életet megették; az én nagy seregem, mellyet reátok küldtem vala. *R.* 1: 4.

26. És szüntelen esztek 's megelégesztek, és dítséritek a' ti Uratoknak Istenteknek nevét: mert tsudaképen tselekedett veletek; és nem marad az én népem szégyenben örökké:

27. És megtudjátok, hogy az Izráel' népe közt vagyok én: én vagyok a' ti Uratok Istentek, nintsen több én nálamnál: és meg nem pirúl az én népem örökké.

28. És ezután lészen; hogy kiöntöm az én lelkemet minden testre, és prófétálnak a' ti fiaitok és leányitok: és a' ti véneitek álmokat álmodnak, és a' ti iffjaitok' látásokat látnak. *Ésa.* 44: 3. *Tsel.* 2: 17.

29. Sött még az én szolgáimra és szolgáló leányimra is kiöntöm az én lelkemet azokban a' napokban.

30. És tsudákat tészek az égen és a' földön, (c) vért, tüzet, és köd oszlopokat.

(c) A' szent írás a' napnak, holdnak és tsillagoknak homályosságán mindenkor következendö nyomorúságot és háborúságot jelent, mert a' veszedelemnek idején az embernek úgy tetszik, hogy azok is nem fénylenek.

31. A' nap setétséggé válik, és a' hold vérré, minekelötte eljö az Úrnak nagy és rettenetes napja. *R.* 3: 15.

32. És akkor valaki az Úrnak nevét segítségre hívja, megszabadúl: mert a' Sionnak hegyén és Jérusálemben lészen a' szabadúlás, mint megígérte az Úr, az az, a' maradékokban, a' kiket az Úr hívott. *R.* 10: 13.

III. RÉSZ.

E' Részben nyilvábban szóll az ö népének megszabadításáról, és az ö ellenségeknek romlásokról; mellynek hasznát is megmondja a' Próféta, azután azt mondja, hogy minekutánna Isten az ö népét helyére állatja, megáldja, hogy semmi fogyatkozások ne légyen.

MERT ímé azokban a' napokban, és abban az idöben; a' mellyben Júdának és Jérusálemnek fogságát megfordítom;

2. Akkor egybegyüjtök minden pogányokat, és viszem a' Jósafát' völgyére; (a) és ott perlek ö velek az én népemért; és az én örökségemért az Izráelért, mert a' pogányok között azt elszéllesztették, és megosztoztak az én földemmel:

(a) A' Jósafát' völgyéröl sok gondolatban voltak, hogy mind e' világnak oda kelljen gyülni az ítéletre, de az ollyan gondolat nem egyébb hanem híjábavaló álom: noha pedig fordíthatnánk így: hogy az Isten a' pogány népeket az ö ítéletinek völgyébe gyüjti: mert Jósafát annyit tészen mint Isten' ítéletinek völgye. De kétség nélkül az Istennek hatalmas diadalmáról szóll, mellyet vett vala a' pogányokon Jósafát által egy mezöben Jérusálemhez nem meszsze. Azt mondja azért, hogy noha minden pogány népek' ellenségi az ö népének; és öket rontani, veszteni akarják, mindazáltal mint régen a' Jósafát' völgyében megrontotta vala a' sok pogányokat. 2. *Krón.* 20. azonképen most is nem hagyja az ö népét, hanem az ö népe mellett zászlót emel a' pogányok ellen.

3. És nyilat vontanak az én népemre (b); és a' gyermeket paráznáért adták, és leányokat boron adtak el, hogy innának.

(b) Nagy két gyalázatja az Isten' népének, hogy oltsón adják, és tisztátalan személlyeken tserélik berélik.

4. Sött mi közöm volt énnekem te veled Tírus és Sídon, és 'Sidóságnak minden határos szomszédi? vallyon érdemlettem-é ezt, a' mivel fizettél énnekem? és ha ezzel fizettek énnekem, nagy hirtelen a' ti fejetekre fordítom amint érdemlettétek.

5. Mert az én ezüstömet, és aranyomat elvittétek, és az én drága marhámat a' ti templomtokba vittétek:

6. És Júdának 's Jérusálemnek fiait a' Görögöknek pénzen eladtátok, hogy meszsze vetnétek öket az ö határoktól.

7. De ímé felköltöm öket a' helyböl a' hová pénzen adtátok: és megfizetek nektek a' ti érdemetek szerént.

8. És adom a' ti fiaitokat, és a' ti leányitokat a' Júda' fiainak kezekbe, és ök eladják azokat pénzen a' Sabeusoknak, meszsze való népnek; mert az Úr mondotta.

9. Hirdessétek meg ezt a' népek között, hirdessetek hadat; támaszszátok fel a' hatalmasokat; eljönek, felkelnek mindnyájan a' hadakozó férjfiak;

10. Rontsátok el a' ti szántó vasatokat, tsináljatok fegyvereket belöle, és kaszátokból tsináljatok dárdákat; az erötlen ezt mondja; de erös vagyok én.

11. Gyüljetek öszve és jöjjetek el minden népek, gyüljetek fel minden felöl, ott vágja le az Úr a' te erös ellenségedet.

12. Serkenjenek fel és jöjjenek fel a' népek Jósafát' völgyébe: mert ott ülök, hogy megítéljek és megbüntessek minden népeket, kik köröskörnyül vagynak.

13. Vessetek sarlót a' gabonába, mert megért a' gabona: jöjjetek el, szálljatok le, mert rakva a' sajtó, teli vagynak a' nyomó szerszámok, megsokasúltanak az ö gonoszságaik.

14. Sok népek a' tséplésnek völgyében lésznek: mert közel vagyon az Úrnak napja, a' tséplésnek völgyében.

15. A' nap és hold meghomályosodnak, és a' tsillagok megvonszák fényeket. *R.* 2: 31.

16. És az Úr Sionból nagy szóval szóll, és Jérusálemböl szózatot tészen, 's megréműlnek az egek és a' föld; és az Úr lészen az ö népének reménysége, és az Izráel' fiainak erösségek. *Jer.* 25: 30. *Ámós.* 1: 2.

17. És megtudjátok, hogy én vagyok a' ti Uratok Istentek: ki lakom a' Sionon, az én szentségemnek hegyén; és lészen Jérusálem szentséggé, és az idegenek többé által nem mennek rajta. *'Solt.* 132. *Jel.* 21: 27.

18. És azon a' napon a' hegyek musttal tsepegnek, és a' halmok téjjel folynak, és Júdának minden folyási vizekkel bövölködnek, és kútfö származik az Úr' házából, és megöntözi Sittim' völgyét. *Ámós.* 9: 13.

19. De Égyiptom pusztává lészen, és Édom' földe kietlen pusztaságra jut a' Júda' fiain tett eröszakért, mert ártatlan vért ontottak az ö földökben.

20. És a' Júda örökké megmarad; és Jérusálem nemzetségről nemzetségre.

21. (d) És kitisztítom vérekből, mellyből ki nem tisztítottam vala: és az Úr Sionban lakik.

(d) Értelme ez: én ez ideig az én népemnek tisztátalanságát el nem tisztítottam nyomorúságok által, annakokáért az ö tisztátalanságokban ugyan elrodhattak, azért megtisztítom öket, hogy tiszták légyenek.

ÁMÓS PRÓFÉTA.

Ámós Próféta Izráel' országában prédikállott, ki először prófétál az Isten' Anyaszentegyháza' ellenségének büntetesekről: azután prófetál a' Júda' es Izráel' országabeliek ellen, és őket fenyegeti Isten' haragjával a' hálványimádásert, a' nagy testi bátorságért. Azután berekeszti írását Evangyeliomi igeretekkel.

I. RÉSZ.

A' Próféta a' maga nevét, és tanításának idejét felvetvén; és tanításának, hogy Istentől értett tudománnyal jö, méltóságot szerezvén, fenyegeti Isten haragjával a' Síriabelieket, Filisteusokat, Tírusbelieket, Édomitákat, Ammonitákat az Isten' népén tett boszszúságáért.

Ámósnak beszédi, ki a' Tékuai pásztorok közzül való vala: mellyeket látott Izráel felöl, Úziásnak a' Júda' királyának idejében, és Jéroboámnak, Jóásnak az Izráel' királya' fiának idejében, két esztendővel a' földindúlás előtt. *Zak.* 14: 5.

2. És monda: az Úr Sionból kiált, és Jerusálemből tészen szózatot, 's elvesznek a' pásztoroknak legeltető helyeik (a), és megszárad a' Kármel' teteje. *Jer.* 25: 30. *Jóel.* 3: 16.

(a) Vagy legeltető füves mezejek.

3. II. Így szóll az Úr: Damaskusnak három és négy gonoszságáról meg nem kegyelmezek (b), mert a' Galaad várost vas tsépekkel tsépleték meg.

(b) Damaskusnak három és négy gonoszságán, annak számtalan sok gonoszságát érti; mert bizonyos számot mond bizonytalanért; mintha azt mondaná: mivelhogy sok gonoszságot tselekedtek, és az Izráelnek sok boszszút tettek, nem kedvezek nekik.

4. És tüzet botsátok Hasáel király' házára, és megemészti a' Bénhadád királynak palotáját.

5. És elrontom Damaskusnak erősségét, és kivesztem Áven' mezejének lakóit, és a' fejedelmet Édennek házából, és Síriának népe Kir városba vitetik, azt mondja az Úr. *Ésa.* 17: 1. *Jer.* 49: 23. 2. *Kir.* 16: 9.

III. 6. Így szóll az Úr: Gáza városnak három és négy gonoszságáról meg nem kegyelmezek; mert tellyességgel rabságra adták *az én népemet*, hogy öket az Édomiták' kezekbe adnák. 2. *Krón.* 28: 18.

7. És tüzet botsátok Gáza városnak kőfalára, melly megemészti az ő palotáit:

8. És kivesztem Azótusból a' lakost és Askalonból a' fejedelmet: és térítem az én kezemet Ekronra, és a' Filisteusoknak maradékok elvesznek, ezt mondja az Úr Isten.

IV. 9. Így szóll az Úr: a' Tírusnak három és négy gonoszságáról meg nem kegyelmezek: mert tellyességgel Édomnak fogságába ejtették *az én népemet*, és nem emlékeztenek meg az atyafiak' szövetségekről. (b)

(b) Az az, nem emlékeztek meg arról, hogy Dávid és Hírám a' Tírusnak királya, úgymint atyafiak voltak. Vagy: nem emlékeztek meg arról, hogy Jákób és Ésau egyek voltak, kiktől származtak az Izráeliták és az Edomiták.

10. És tüzet botsátok Tírusnak kőfalára, melly megemészti az ő palotáit.

V. 11. Így szóll az Úr: Édomnak három és négy gonoszságáról meg nem kegyelmezek: mert fegyverrel háborgatta az ő attyafiait, és nem volt irgalmassággal (c) hozzá, mind örökké ragadozó volt az ő haragja, és örökké haragot tartott reá.

(c) A' 'Sidó nyelvben így vagyon: és megrontotta az ő irgalmasságit; az az: nem volt benne semmi irgalmasság az ő attyafiához.

12. És tüzet botsátok Témánra, melly megemészti Botzrának palotáit.

VI. 13. Így szóll az Úr: három és négy gonoszságáról, az Ammon' fiainak kegyelmes nem lészek: mert a' terhes aszszonyokat ketté vágták (d) Gileádban; hogy az ő határokat terjesztenék: *Hós.* 13: 16.

(d) Némelyek így fordítják: ketté vágták a' hegyeket.

14. És tüzet gerjesztek Rabba' városának kőfalán, melly megemészti az ő palotáit, nagy harsogással a' hartznak napján, és háborgással a' szélvésznek idején.

15. És fogságba vitetik az ő királya, ő maga és vele együtt a' főfő népek is, azt mondja az Úr.

II. RÉSZ.

Fenyegeti Isten a' Próféta által először a' Moábitákat, azután Júdának és Izráelnek népét, kikre hálaadatlanságokról panaszolkodik.

VII. Ezt mondja az Úr: három és négy gonoszságáért Moábhoz nem fordúlok: mert ő égette meg Édom' királyának tetemeit mint a' meszet. 2. *Kir.* 25: 17.

2. És tüzet vetek Moábra, melly megemészti Kerjótnak palotáit: és háborúnak zörgésében, kürtnek zengésében hal meg.

3. Kivágom ő belőle a' bírót; és minden fő népeit vele egyetemben megölöm, ezt mondja az Úr:

VIII. 4. Így szóll az Úr: három és négy gonoszságáról a' Júdának meg nem kegyelmezek: mert megvetették az Úrnak törvényét, és az ő szerzésit nem örzötték, és tévelygésbe vitték őket az ő hazugságok, mellyeket az ő attyaik követtek.

5. És tüzet vetek Júdába, melly megemészti Jérusálemnek palotáit.

IX. 6. Így szóll az Úr: Izráelnek három és négy gonoszságáért hozzá nem fordúlok: mert pénzen eladták az igazat, és a' nyomorúltat egy öltő sarun.

7. (a) Sietnek e' földön a' szegényeknek fejekre, a' nyomorúltaknak igazságokat elforditják, a' fiú az attyával egy leánnyal vétkezik, hogy az én szent nevemet megfertéztessék.

(a) Némellyek így fordítják: kik a' szegényeknek fejeket megrontják inkább a' földnek poránál. Mások így: kik a' szegényeknek fejekre igyekeznek, hogy azokat a' földnek porába levessék.

8. És a' zálogba vetett ruhákon hajtják meg magokat minden oltároknál; és a' megesett embereknek birságokból az ő isteneknek házában bort ittanak.

9. Jóllehet én szaggattam ki az Emorreust az ő ortzájok elől, kinek magassága ollyan vala mint a' tzédrusfáknak magasságok, és a' ki olly

erős vala mint a' tserfa; és elvesztettem feljül az ő gyümöltsét, és alól az ő tövét. 4. *Mós.* 21: 24. 5. *Mós.* 2: 31. *Jós.* 24: 8.

10. És én hoztalak ki Égyiptomnak földéből titeket; és negyven esztendeig hordoztalak a' pusztában, hogy az Emorreus' földét örökségül bírnátok. 2. *Mós.* 12: 51.

11. És Prófétákat támasztottam a' ti fiaitok közzül, és a' ti iffjaitok közzül Nazíreusokat: vallyon 's nem úgy vagyon-é, Izráel' fiai, ezt mondja az Úr?

12. És ti bort adtatok inniok a' Nazíreusoknak; és a' Prófétákat megtiltottátok, mondván: ne prófétáljatok. *R.* 7: 12.

13. (b) Ímé én megnyomom ezt a' ti helyeteket, miképen *valamit* szokott megnyomni a' kévékkel megterheltetett szekér.

(b) Mások így fordítják: ímé én megszorítlak titeket a' ti helyetekben, miképen megszoríttatik a' kévékkel tellyes szekér. Némellyek így: ímé én tsikorgok ti alattatok, mint a' szénával megrakott szekér.

14. Elkél a' futás a' gyors embertől; és az erősnek ereje semmit nem fog, és a' magabíró ember meg nem szabadítja magát.

15. És a' kézíves helyén meg nem maradhat, és a' gyors gyalog futásával meg nem szabadúl, a' lovag sem szaladhat el.

16. A' jó szívű az erössek között, mezítelen szalad azon a' napon, azt mondja az Úr.

III. RÉSZ.

Fenyegeti Isten a' Próféta által az ő népét az engedetlenségért, de mivelhogy gyanakodhatnék a' nép, hogy nem Isten' akaratjából fenyegeti őket, annakokáért a' Próféta az Istenre igazíttja őket.

HALLJÁTOK meg a' szót, mellyet az Úr szólt ti ellenetek, Izráel' fiai: mind az egész tseléd ellen, mellyet Égyiptomnak földéből felhoztam, ezt mondván:

2. Tsak titeket választottalak magamnak e' földnek minden nemzetségi közzül: annakokáért megbüntetlek titeket minden álnokságtokért.

3. Vallyon 's járnak-é ketten együtt, ha ő közöttök egyesek nem lésznek?

4. Vallyon ordít-é az erdőben az oroszlán, ha ragadományt nem talál? vallyon az oroszlán' kölyök ordít-é az ő barlangjából, mikor semmit nem kaphat?

5. Vallyon a' madár esik-é a' földre a' madarász nélkül? avagy felszedi-é *a' madarász* a' tört a' földről, míg valamit nem fogott?

6. Vallyon mikor a' városban zeng a' kürt, nem réműl-é meg a' nép? avagy lészen-é olyan gonosz a' városban, mellyet az Úr nem szerzene? *Ésa.* 45: 7.

7. Mert semmit nem tselekeszik az Úr Isten addig, míg meg nem jelenti az ő titkát az ő szolgáinak a' Prófétáknak.

8. Az oroszlán ordítván, ki nem félne? az Úr Isten szóllván, ki nem prófétálna?

9. Tegyetek hírt Ásdód' palotáiban, és Égyiptom' földének palotáiban, és mondjátok ezt: gyüljetek öszve a' Samariának hegyein, és nézzétek meg ő közöttök a' sok inséget, és a' nyomorúltaknak nyomorúságokat ő közöttök.

10. Mert nem tudnak jót tselekedni, azt mondja az Úr: ragadományból kintset gyűjtnek, és palotájokat kóborlott marhával megrakják.

11. Annakokáért azt mondja az Úr Isten: az ellenség eljő, és e' földet környülveszi; leveti minden erödet, és elrontatnak a' te palotáid.

12. Ezt mondja az Úr: miképen a' pásztor az oroszlánnak szájából a' juhnak tsak két szárát ragadja ki, avagy a' fülének külső részét: ezenképen ragadtatnak ki az Izráel' fiaiban a' veszedelemből, kik Samariában ülnek az ágy' oldalán, és Damaskusban az ágy' lábán.

13. Halljátok meg és tegyetek tudományt Jákób' házában, ezt mondja az Úr Isten, a' seregeknek Úra.

14. Mert a' melly nap megbüntetem Izráelt az ő gonoszságáért; meglátogatom Bételnek oltárit is, és letöretnek az oltárnak szarvai, és a' földre leromolnak.

15. És elrontom a' téli házat a' nyári házzal egyben; és az elefánt tetemmel megékesítetett házak elvesznek, és elfogynak a' nagy házak, azt mondja az Úr.

IV RÉSZ.

E' Részben feddi Isten a' fejedelmeket a' szegény nyomorúltakon való törvénytelenségért, hamisságért, és kegyetlenségért, és fenyegeti őket veszedelemmel, mellyből meg nem szabadúlhatnak az ő bálványok és hamis isteni tiszteletek által. Azután megmutatja, hogy noha sokképen és sokszor intettek Istentől a' penitentziára, mindazáltal annyira megkeményedtek, hogy semmiképen nem akartak megtérni, annakokaert inti ismét őket fenyegetéssel a' megtérésre.

HALLJÁTOK meg ezt a' beszédet ti Básánnak ünői, kik Samariának hegyén vagytok, kik nyomorgatjátok a' szegényeket, kik rongáljátok a' szükölködőket, kik az ő uroknak ezt mondjátok: hozd elő 's igyunk. (a)

(a) Hozd elő igyunk: az az, nektek és ti ellenetek szóllok, kik a' szegényeken uralkodókat azok ellen ingerlitek, és a' szegényeknek marhájoknak ragadományából lakodalmat tsináltok, és abból hizlaljátok magatokat.

2. Megeskütt ezen az Úr Isten az ő szentségére, hogy imé napok következnek reátok; mellyekben elviszen titeket az ellenség horgokkal, és a' ti maradéktokat halászó horoggal.

3. És mindentek a' törésen szalad ki egymás után, és a' ti palotáitokból elhányjátok a' ti marhátokat, ezt mondja az Úr.

4. (b) Menjetek Béthelbe és vétkezzetek, Gilgálban neveljétek a' ti gonoszságtokat; hozzátok fel bátor reggel a' ti áldozatotokat, és három esztendőnként adjátok be a' ti dézmátokat. *Hós.* 12: 11. 5. *Mós.* 14: 28.

(b) Tsúfolja híjábavaló bizodalmokkal őket, mintha azt mondaná: akármint fáraszszátok magatokat a' sok áldozattal, de nekem nem kell, és ti magatokat annál inkább terhelitek bünnel.

5. És áldozzatok kovászos kenyérrel háláadó áldozatokat, és hirdessetek szabad akarat szerént való áldozatokat, kiáltsatok: mivelhogy így tetszik kedveteknek, Izráel' fiai, ezt mondja az Úr Isten. 3. *Mós.* 7: 3.

6. Én is fogatoknak tisztaságával vertelek meg titeket minden ti várostokban, az az, kenyérnek szükségével minden ti helyeitekben, de még is nem térétek meg én hozzám, azt mondja Úr.

7. Annakfelette megtartóztattam ti tőletek az esőt az aratásnak előtte három hónappal, és esőt adtam egy városra, más városra pedig nem adtam: a' földnek egyik része esővel megöntözte-

tett, és a' melly föld nem engedte, (c) hogy eső szálljon reája, megszáradott:

(c) Az az, a' melly tartomány az ő bűneivel megtartóztatta az egeket.

8. És mennek vala két vagy három város' népei egy városhoz, hogy vizet innának, de nem elégíttetnek vala meg; még is nem térétek én hozzám, azt mondja az Úr.

9. Megvertelek titeket szárazsággal, és ragyával, a' ti sok féle kerteiteket, szőleiteket, figés kerteiteket, és a' ti olajfás kerteiteket megemésztette a' hernyó; de mégis nem tértetek én hozzám, azt mondja az Úr. *Jóel.* 1: 4. *és* 2: 25.

10. Döghalált botsátottam reátok mint régen Égyiptom' földére, fegyverrel levágattam a' ti iffjaitokat, lovaitokat fogságra vitettem; és azt miveltem, hogy a' ti tábortoknak doha a' ti orrotokban felhatna; de mégis nem tértetek meg én hozzám, azt mondja az Úr.

11. Megemészték ti közzűletek sokakat, a' mint megemészté Isten Sodomát és Gomorát; annyira, hogy hasonlatosok lennétek a' tűzből kiragadott üszöghöz; de mégis nem térétek én hozzám, azt mondja az Úr. 1. *Mós.* 19: 24.

II. 12. Annakokáért ekképen tselekeszem veled, óh Izráel: mivelhogy ekképen tselekeszem veled, készülj a' te Istenednek eleibe, óh Izráel.

13. Mert ímé a' ki a' hegyeket formálta, és a' ki a' szelet teremtette, és ki megjelenti az embernek az ő gondolatját, ki a' hajnalt setétséggé változtatja, és e' földnek hatalmasságit megrontja, seregeknek Ura Istene annak az ő neve. *Nah.* 1: 3.

V. RÉSZ.

Siratja a' Próféta az Izráel' romlását, és szemekre hányván bálványimádásokat és egyébb gonoszságokat, inti őket az igaz penitentziára, fenyegetvén őket veszedelemmel, ha meg nem térnek. És megveti mind azokat, mellyekben az ő bizodalmokat helyheztetik vala.

HALLJÁTOK meg e' siralmas beszédet, mellyet szóllok ti ellenetek, óh Izráel' háza:

2. Elesik, és nem maradhat meg az Izráelnek szűze, (a) elhagyattatik az ő földén, és senki nem emeli fel ôtet.

(a) Vagy a' szűz Izráel; mondja pedig szűznek, mert mind az idáig épen voltak, és meg nem romlottak vala.

3. Mert ezt mondja az Úr Isten: a' melly városból ezeren kelnek vala ki, százan maradnak abban; és a' mellyben százan kelnek vala ki, tízen maradnak az Izráel' házának.

4. Mert azt mondja az Úr az Izráel' házának: keressetek engemet és éltek.

5. És ne keressétek Bételt, Gilgálba se menjetek, Bersebába se menjetek által: mert Gilgál minden kétség nélkül fogságra mégyen, és Bétel semmivé lészen.

6. Keressétek az Urat és éltek: hogy meg ne emészsze mint a' tűz a' Jósef' házát, és megemészsze Bételt olthatatlan tűzzel.

7. Kik az ítéletet *keserű* ürömre változtatják, és az igazságot a' földön hagyják heverni. *R.* 6: 12.

8. *Azt mondom, hogy keressétek*, ki a' Fiastyúkot és a' Kaszahúgyát teremtette, ki világosságra változtatja a' temérdek setétséget, és a' napot éjtszakával befedezi: ki a' tengernek vizeit *az égre* felvonsza, és kitölti azokat a' földnek színére, kinek neve Úr. *Jób.* 9: 9. *és* 38: 31. *R.* 9: 6.

9. Ki megerősíti a' pusztítót az erős ellen, hogy a' pusztító az erősségbe bemenjen.

10. Gyűlölik azt a' ki a' kapuban *a' törvénytévőket* megfeddette, és útálták az igaz mondót.

11. Annakokáért mivelhogy fárasztjátok a' szegényt, és az ő rakás gabonájától megfosztjátok ôtet: faragott kőből építettetek házakat, de nem lakoztok azokban: gyönyörűséges szőlőket ültettetek, de nem isztok azoknak borokban. *Sofon.* 1: 13.

12. Mert tudom a' ti sok hamisságtokat, és a' ti erős bűneiteket: az igazat nyomorgatják, a' bűnösöktől váltságot vesznek, és a' szükölködőknek igazságokat a' kapuban elfordítják:

13. Annakokáért az eszes ember hallgat akkor, mivelhogy az idő gonosz.

14. Keressétek a' jót, és nem a' gonoszt, hogy éljetek: és ekképen veletek lészen a' seregeknek Ura Istene, a' mint mondjátok.

15. Gyűlöljétek a' gonoszt, és szeressétek a' jót, és szolgáltassatok a' kapuban igaz ítéletet; talám megkegyelmez a' seregeknek Ura Istene a' Jósef' maradékinak. *'Solt.* 34: 15. *és* 97: 10. *Róm.* 12: 9.

16. Annakokáért ezt mondja a' seregeknek Ura Istene: minden útszákon lészen jajgatás, és minden útszákon ezt mondják: jaj jaj: és jajgatásra indítják a' szántóvető embert is, mind azokkal egyetemben, kik a' jajgatásban mesterek.

17. Minden szőlleidben is jajgatás lészen; mikor te közötted általmégyek, azt mondja az Úr.

18. Jaj azoknak, kik kívánják az Úrnak napját! mit használ nektek az *Úrnak napja?* holott setétségnek, és nem világosságnak napja az. *Esa.* 5: 19. *Jer.* 30: 7. *Jóel.* 2: 2. *Sofon.* 1: 15.

19. Miképen ha valaki elszalad az oroszlán előtt, és medve találkozik reája: avagy ha valakit, ki az ő házába bement, és kezével a' falhoz támaszkodott, a' kigyó megmar.

20. Avagy nem setétségnek napja-é az Úrnak napja, és nem világosságnak? és nem homályos nap-é, mellyben semmi világosság nintsen?

21. Gyűlöltem, megvetettem a' ti innep napotokat: és nem szagolom azokon való jó illatotokat. *Ésa.* 1: 11. *Jer.* 6: 20.

22. Hogyha egészen égő áldozatokkal és minhákkal áldoztok is, nem kedvellem: és a' ti kövér hálaadásra való áldozatotokra nem tekintek.

23. Vedd el én előlem a' te sok éneklésidet, a' te hegedűidnek éneklését nem hallgatom meg.

24. Hanem follyon mint a' víz az ítélet, és az igazság mint a' sebes patak.

25. Vallyon énnekem áldoztatok-é, és énnekem hoztatok-é előmbe minhát a' pusztába negyven esztendeig, Izráel' háza? *Tsel.* 7: 42.

26. Söt inkább a' ti Mólok bálványtoknak sátorát hordoztátok, és a' Kionnak (b) képeit a' ti képeiteket, a' ti Istenteknek tsillagát, mellyet tsináltatok magatoknak.

(b) A' Kion az Ammoniták' határában való városnak neve volt; azt mondja azért a' Próféta, hogy annak a'' városnak bálványát tisztelték. És hogy a' tsillagok közzül is valamellyet Isten gyanánt tiszteltek, mellyet valamelly bálvánnyal kiábrázoltak.

27. Annakokáért a' Damaskusbelieknél tovább vitetlek titeket, azt mondja a' kinek seregeknek Ura az ő neve.

VI. RÉSZ.

Feddi Isten Sionnak és Samariának testi bátorságban élő népét: és esküvéssel mondja az Isten, hogy

ten, hogy a' mit Izráelnek büntetése felöl gondolt, véghez viszi.

JAJ azoknak, (a) kik Sionban nagy bátorságban élnek, és a' kik a' Samariának hegyén elbizakodtak; melly hegyek neveztetnek az ő népeknek fejeinek, mellyekhez szoktanak gyülni az Izráel' házának *lakosi*. *Luk.* 6: 24. 2. *Mós.* 19: 5.

(a) Azért mondja ezt, mert azokon a' hegyeken vala a' két országnak széke a' hova szoktak vala gyülni. Némellyek így fordítják: melly hegyek nevezetesek voltak a' pogányok' idejében, mellyeket elfoglalt az Izráel.

2. (b) Menjetek Kálne *városba*, és nézzétek meg; és menjetek onnét a' nagy Hámátba, azután menjetek a' Filisteusoknak Gád nevü városokba: avagy jobbak-é azok ez országoknál? avagy szélesbb-é azoknak határok a' ti határotoknál?

(b) Értelme ez: az Istentöl olly sok és nagy jótéteményeket vettetek, hogy hasonlókat semmi nemzetség nem vett.

3. *Jaj* kik a' veszedelemnek napját meszsze vetitek, kik az erőszaktételnek széket emeltek. *R.* 5: 18. *Ézék.* 12: 27.

4. Kik elefánt tetemből tsinált nyoszolyában alusztok, és elnyújtóztok a' ti ágyaitokban: kik válogatott bárányokkal laktok, és meghizlalt borjúkkal.

5. Kik hegedü szó mellett énekeltek, és vígasság tévő szerszámokat gondoltok, mint Dávid: *Ésa.* 5: 12.

6. Kik a' bort nagy poharakból iszszátok, és drága olajjal kenitek magatokat: és nem szánjátok a' Jósef' romlását. *Ésa.* 5: 11. *Ésa.* 5: 12.

7. Annakokáért ezennel elölvitettek ti a' népek között a' fogságra, és elközelget az ágyban nyújtózóknak jajgatások.

8. Megeskütt az Úr Isten az ő életére, azt mondja a' seregeknek Ura Istene: útálom én Jákób' kevélységét, gyülölöm az ő palotáit: annakokáért kézbe adom a' várost, minden gazdagságával.

9. És ha tíz emberek maradnának is egy házba, meghalnak.

10. És mikoron valakit az ő barátja felvészen, avagy a' temető, hogy kivigye annak temetit a' házból: ha annak azt mondándja annak a' háznak szomszédja: vagyon-é még valaki több te nálad? és azt feleli az: nintsen; akkor azt mondja: hallgass, mert ezek az Úrnak nevét nem említették. (c) *R.* 5: 13.

(c) Az az, gonoszok, istentelenek voltanak, annakokáért az ő fenyegetésének igazságát rajtok megtellyesítette.

11. Mert ímé az Úr parantsol, és megveri a' nagy házat romlásokkal; és a' kitsiny házat hasadozásokkal.

12. Vallyon futhatnak-é a' lovak (d) a' kősziklán? vagy felszánthatja-é azt valaki ökrökön? mert az ítéletet elváltoztattátok méreggé, és az igazságnak gyümöltsét ürömmé. *R.* 5: 7.

(d) Az az, miképen a' kősziklán nem futhatnak és nem szánthatnak, azonképen lehetetlen dolog, hogy megmaradhassatok.

13. Kik örültök hijábavaló dolgokon, és ezt mondjátok: avagy nem a' mi erönkkel szerzettünk-é illyen nagy (e) birodalmakat?

(e) A' 'Sidóban vagyon; szarvakat.

14. De ímé én támasztok ti ellenetek, óh Izráel' háza, azt mondja a' seregeknek Ura Istene, olly nemzetséget, melly megnyomorít titeket, Hámátnak útától fogva, mind a' mezőségnek patakáig. (f)

(f) Az az, egyik határtól fogva a' másik határig; mert észak felöl való határa Hámát vala, 4. *Mós.* 34. dél felöl való határa pedig Sikor' pataka, *Jós.* 13.

VII. RÉSZ.

Az Isten e' Részben a' Prófétának látás által jelenti az Izráelnek sáska és tüz miatt való romlását, mellyet a' Próféta az ő könyörgésével elfordít. Azután jelenti az Izráelnek ketség nélkül való veszedelmét. Elleneáll Amásia Amósnak, de az ő hivatala mellett tökélletesen megáll, és jövendöt mond Amásiának mind a' néppel egyben való veszedelmérül.

ILLYEN látást mutata énnekem az Úr Isten; hogy ímé ő formálna sáskákat, mikor a' fü kezdene nevekedni: tudniillik mikor a' derék kaszálás után a' fü megnevekedett volna.

2. És mikor a' sáska megette volna a' földnek füvét, mondék akkor: Uram Isten, kérlek légy kegyelmes e' népnek, mert mi módon maradhatna meg a' Jákób? mivelhogy kitsiny.

3. És megbáná az Úr az ő szándékát, és monda az Úr: nem lészen ez.

4. Illyen látást is mutata énnekem az Úr Isten; hogy ímé tüzzel készülne az Úr Isten a' büntetésre: melly minekutánna megemésztett volna nagy mélységet, megemészte néminemü részt is. (a)

(a) A' mélységen értik némellyek Síriát, a' néminemü részen pedig az Izráel' földének valami részét.

5. És mikor ezt mondanám: Uram Isten, szünjél meg kérlek, kitsoda maradhat meg a' Jákób' népe közzül? mert igen kitsiny.

6. Megbáná az Úr szándékát, és monda az Úr Isten: ez is nem lészen.

7. Illyen látást is mutata az Úr énnekem; hogy ímé az Úr áll vala egy líneára rakatott kőfalon; kinek kezében vala egy línea.

8. És mikor énnekem mondaná az Úr: mit látsz Ámos? mondék: egy lineát látok; monda az Úr: (b) ímé én líneára való egyengetést szerzek az én népem között az Izráel között, nem mivelem többé, hogy ötet elkerüljem.

(b) Az az, miképen a' kőfalban való fogyatkozást a' líneára szokták megjobbítani, azonképen én ezeket líneára vonszom, az az, mivelhogy kegyelmességemmel gonoszúl élnek, nem irgalmasságom, hanem igazságom szerént tselekeszem velek.

9. Mert elpusztíttatnak az Isáknak magas házai, és az Izráel' templomi pusztákká tétetnek, minekutánna fegyverrel támadok a' Jéroboám' háza ellen.

II. 10. Akkor külde Amásia a' Bétel' papja Jéroboámhoz az Izráel' királlyához, azt mondván: pártot ütött te ellened Ámós az Izráel' házának közepette, nem szenvedheti el e' föld minden ő beszédit.

11. Mert így szóll Ámós: fegyver miatt hal meg Jéroboám, az Izráel pedig rabságra vitetik el az ő földéből.

12. Azután megparantsolá Amásia Ámósnak, te Próféta, eredj el, füss el a' Júda' földére; és ott egyél kenyeret, 's ott prófétálj:

13. Bételbe pedig többé ne prófétálj; mert a' királynak szent temploma ez, és az országnak háza.

14. És felele Ámós és monda Amásiának: nem valék én Próféta, sem Próféta' fia nem valék, hanem barom pásztor valék, és vadfigével élek vala:

15. És elhíva engemet az Úr a' barom mel-

löl, és megparantsolá énnekem az Úr; eredj el, prófétálj az én népemnek az Izráelnek.

16. Mostan azért halld meg az Úrnak beszédét: te azt mondod: ne prófétálj az Izráel ellen, és ne szóllj az Isák' háza ellen.

17. Annakokáért azt mondja az Úr: a' te feleséged e' városban paráználkodik, a' te fiaid, leányid fegyver miatt hullanak el, és a' te földed kötéllel osztattatik el: te pedig meghalsz a' megfertéztetett földön, minekutánna az Izráel rabságra vitetik az ő földéből.

VIII. RÉSZ.

Az Isten e' Részben megjelenti látásban az Izráelitáknak veszedelmeket, és az ő embertelenségeket, és egyébb gonosz bűnöket szemekre hányván megmondja, hogy azokért keserűséges jajgatás következik reájok, mellyekben az Isten' ígéjének vígasztalásától is megfosztatnak

Ilyen látást mutata nekem az Úr Isten; hogy volna én elöttem egy kosár megért nyári gyümölts.

2. És monda nekem: mit látsz Ámós? mondék én: egy kosár nyári gyümöltsöt, 's monda az Úr énnekem: eljött a' vége az én népemnek az Izráelnek, nem mivelem többé, hogy elkerűljem ötet.

3. És jajgatásra fordúlnak a' templombeli énekléseк azon a' napon, azt mondja az Úr Isten: minden helyeken sok holt testek tsendességgel kezdnek heverni.

4. Halljátok ezt ti, kik a' szegényeket benyelitek, és e' földnek szűkölködőit rontjátok.

5. Kik ezt mondjátok: tsak múlnék el az új holdnak innepe, hogy árúlhatnánk gabonánkat; és a' szombat, hogy nyithatnánk fel búza vermeinket, kitsinyíthetnénk meg a' vékát, öregbíthetnénk az árrát, és hamis mértéket szerezhetnénk; *Hós.* 12: 8.

6. Hogy a' szegényeket pénzen miéinké tehessük, és a' szűkölködőket egy öltő szarun; és a' gabona otsúját pénzen eladhassuk. *R.* 2: 3.

7. Megeskütt az Úr Jákóknak (a) ditsősségére; *bátor* ha soha elfelejtkezem ezeknek minden ő gonoszságokról. (b)

(a) Az az, önnön magára; mert a' Jákóbnak ditsősége az Isten vala, mind az ő népével kiváltképen való jelenlétére, 's mind sok jótéteményire nézve.

(b) Mintha azt mondaná: bátor ne éljek, ha elfelejtkezem. Avagy: ne legyek Isten, ha boszszút nem állok.

8. Avagy nem zendűlne-é meg ezen a' föld, és nem sírna-é annak minden lakosa? mert elborítja a' veszedelem mint egy folyóvíz az egész földet, mellyel elboríttassék mint az Égyiptomnak folyóvizével?

9. Sőt inkább azon a' napon, azt mondja az Úr Isten: azt mivelem, hogy a' nap elnyúgodjék délben; és besetétítem a' földet fényes nappal:

10. És siralomra fordítom a' ti innep napotokat, és minden énekléseket keserűségre, gyász ruhát adok mindennek derekára, és mindennek fejére kopaszságot: és juttatom Izráelt olly keserűségre, minemű szokott lenni az egyetlen egy szülöttön, hogy annak vége légyen úgy mint keserűséges nap.

11. Ímé napok jönek, azt mondja az Úr Isten, mellyeken botsátok éhséget e' földre; nem kenyérnek éhségét, sem vizeknek szomjúságát, hanem az Úr' beszéde' hallgatásának éhségét és szomjúságát.

12. És bújdosnak egyik tengertöl fogva másik tengerig, és északtól fogva napkeletig futosnak az Úr' beszédének kereséséért, és nem találják.

13. Azon a' napon elepednek a' szép szűzek, és az iffjak a' szomjúság miatt.

14. Kik esküsznek (c) a' Samariának bűnére, és ezt mondják: él a' te Istened, ki Dánban vagyon, és él a' Berseba' útának *Istene;* elhullanak *az illyenek*, és soha többször fel nem kelnek. *R.* 5: 2.

(c) Az az, a' kik esküsznek a' bálványokra, mellyeket a' Samariabeli királyok szerzettek, és a' mellyeket most is tisztelnek, hogy a' népnek bűnét inkább neveljék.

IX. RÉSZ.

A' templom' ajtaja' romlásának látása alatt példázza a' Próféta az egész templomnak és a' Sidó nemzetségnek romlását, és az Istennek büntető ítéletit, mellyet semmiképen el nem távoztathatnának, mivelhogy az Isten hatalmas, ők pedig bűnösök. Utólszor, prófétál az Izráelnek a' pogányokkal egyben való megépüléséről a' Kristus' országában.

Látám az Urat állani az oltáron, ki ezt mondja vala: üsd meg a' *templom'* ajtajának felső részét, hogy megrendűljenek az ajtónak oldalai, és az ajtónak oldalait felső részétöl fogva mind az alsóig rontsd le: a' mi pedig azok megett vagyon (a) fegyverrel vágatom le, nem szalad el ő közzülök a' ki el akarna futni, meg sem menekedik az, a' ki meg akarna menekedni.

(a) Az az, a' Júda' és Izráel' országabelieket, kik a' templomnak árnyékában nyúgosznak, az az, a' templomhoz és abban való tzeremóniákhoz bíznak, *Jer.* 7. elvesztem.

2. Ha a' földnek gyomrába ásnák is be magokat, az én kezem onnan is kihozza őket; ha az égbe hágnának is fel, onnan is levonszom őket. *'Solt.* 139: 3.

3. Ha a' Kármel' tetején rejteznének is el, onnét is elökeresvén kivonnám őket: ha az én szemeim elött a' tenger' fenekében rejteznének is, parantsolok ott is a' kígyónak, és megmarja őket.

4. És ha az ő ellenségek elött őket fogságra viszik is, ott is parantsolok a' fegyvernek, és megöli őket: mert ellenek fordítom az én szemeimet veszedelmekre és nem javokra. *Jer.* 44: 11.

5. Mert mikor a' seregeknek Ura Istene megveri a' földet, megrendül, és sírnak mind azok, valakik azon laknak: és beborítja az egész földet mint egy folyóvíz, *a' veszedelem*, és elborúl a' föld mint az Égyiptomnak földe a' Nilussal *elboríttatik.* *R.* 8: 8.

6. Azt *az Urat mondom*, a' ki ott fenn mennyekben építette az ő lakóhelyét, és az ő seregét e' földön helyheztette: ki a' tengernek vizeit szólítja, és kitölti azokat a' földnek színére, Úr az ő neve. *R.* 5: 8. *'Solt.* 104: 3.

7. Avagy nem hasonlók vagytok-é én elöttem a' Szeretseneknek fiaihoz óh Izráel' fiai? azt mondja az Úr: avagy nem én hoztam-é ki Izráelt az Égyiptom' földéből, mint a' Filisteusokat Kaftorból, és a' Síriabelieket Kirból?

8. Ímé az Úr' Istennek szemei vagynak a' bűnös ország ellen, hogy elveszesse azt e' földnek színéről: mindazáltal mindenestől fogva el nem törlöm a' Jákób' házát, azt mondja az Úr.

9. Mert ímé én parantsolok, és meghányom vetem a' pogány népek között az Izráel' házát; miképen meghányattatik a' gabona a' rostában, úgy, hogy tsak egy követske is ne essék a' földre.

10. Fegyver miá halnak meg az én népemnek minden bűnösi, kik azt mondják: nem ér el minket, és nem lészen e' veszedelem.

II. 11. Az időben felemelem a' Dávidnak leesett sátorát: és megépítem annak repedezésit, és felemelem annak romlásit, és megépítem azt mint volt régen. *Tsel.* 15: 16.

12. Hogy bírhassák az Édomnak maradékát, és minden népeket, kik az én nevemről neveztetnek, azt mondja az Úr, a' ki ezeket tselekeszi.

13. Ímé napok jönek, azt mondja az Úr, és a' szántó ember az aratóval, és a' bornyomó azzal, a' ki magot viszen vetni egybe találkozik: és a' hegyek mustal tsepegnek, és minden halmok megolvadnak. *Jóel.* 3: 18.

14. És haza hozom a' fogságból az én népemet az Izráelt, kik megépítik az elpusztúlt városokat, hogy azokban lakozzanak, és szőlőket plántálnak, hogy azoknak borát igyák, kerteket tsinálnak, hogy azoknak gyümöltsöket egyék.

15. És elplántálom őket az ő földökben: és többé ki nem szaggattatnak az ő földökből, mellyet nekiek adándok; azt mondja a' te Urad Istened.

ABDIÁS.

A' Próféta' jövendöt mond az Édomitáknak következendő veszedelmekről, az ő kevélységeket, szövetségeket, és böltsességeket tsúfolja, és az Anyaszentegyházon tett boszszút szemekre hányván, inti őket, hogy ezután ne igyekezzenek ártani. Utólszor, a' vakmerő ellenségnek veszedelmét megmondván, melly reájok az Anyaszentegyházért következik, az ő örökségeknek szabadúlását, terjedését, és megmaradását jövendöli a' Kristus' országában.

ABDIÁSNAK látása így szóll az Úr Isten az Édomitákról: hírt hallottunk az Úrtól; és hogy a' pogányokhoz követ botsáttatott ki, *ki ezt mondja:* keljetek fel, hogy támadjunk ő ellene haddal. *Jer.* 49: 14.

2. Ímé, kitsinnyé tészlek tégedet a' pogány népek között: és felette igen útálatos lészesz.

3. A' te szívednek kevélysége tsalt meg tégedet, ki lakozol erős kösziklák között, a' te magas lakóhelyedben: ezt mondván a' te szívedben: kitsoda vonna le engemet a' földre?

4. De ha felemelkednél is az égbe mint a' saskeselyű, és ha a' tsillagok között helyheztetnéd is a' te fészkedet, onnét is levetnélek, azt mondja az Úr. *Jer.* 49: 16.

5. Avagy lopók mentenek-é te reád? avagy éjtszakai tolvajok-é? mi módon vágattattál azért ki? avagy nem annyit loptak volna-é a' mennyi nekik elég volt volna? ha szőlőszedők mentek volna te reád, avagy nem hagytak volna-é egynehány gerézdeket? *Jer.* 49: 9.

6. Mi módon kerestettek meg Ésau' nemzetségének minden kintsei, melly igen felkerestetnek minden ő rejtek helyei?

7. Határodból is kiűznek tégedet a' te frigyesid, megtsalnak tégedet, erőt vesznek rajtad azok, a' kikkel most békességes vagy: a' kik eszik kenyeredet, azok ásnak vermet alád, annyira, hogy ember alig foghatja meg. (a)

(a) Némellyek így fordítják: nintsen böltsesség ő benne, tudniillik az Édomitákban, az az, elvesztem az ő böltsességeket, mint a' következendő versben mondja.

8. Avagy nem vesztem-é ki azon a' napon a' böltseket Edomból, azt mondja az Úr, és az eszességet az Ésau' hegyéről? *Esa.* 29: 14. *Jer.* 49: 7.

9. És megréműlnek a' te erős vitézid (b) óh Témán! mert kivágattatik minden az Ésau' hegyéről, a' nagy öldöklés miatt. *Amós.* 2: 11, 13.

(b) Téman Ésau' fia volt; érti azért ezen az Édomitákat.

10. A' te atyádfia ellen a' Jákób ellen való erőszak tételért száll te reád szidalom; és kivágattatol mind örökké. 1. *Mós.* 27: 41. *Ezék.* 35: 5. *Amós.* 1: 11.

11. Mert az napon ő vele ellenkezél, a' melly napon az idegenek azoknak jószágokat elviszik vala, (c) és mikor az idegenek bemenvén az ő kapuin, Jérusálemre nyilat vetnek vala, te is azok közzül egyik valál. *Zsolt.* 107: 7.

(c) Vagy, mikor azoknak sok seregek a' népeket fogva viszik vala. Némellyek így fordítják: mikor a' pogányok őket rabságra viszik vala, te ellenkezel vala velek.

12. Azért ne nézzed örömmel a' te atyádfia' veszedelmének napját, az ő számkivetésének napját: és ne örülj Júdának fiain az ő veszedelmeknek napján, és ne nevessed őtet az ő szorongattatásának napján.

13. Ne menj be az én népemnek kapuján az ő veszedelmének napján: és ne nézzed te is az ő nyavalyáját romlásának idején: és ne nyúlj az ő jószágához az ő veszedelmének idején.

14. És ne álj eleikbe, hogy elveszessed azokat, a' kik elszaladnának: és az ő maradékit ne add kézbe háborúságoknak idején.

15. Mert közel vagyon az Úrnak napja mind e' népek ellen: a' miképen tselekedéndel mással, úgy tselekesznek te veled is, a' te fejedre tér a' mivel másnak fizettél. *Ezék.* 35: 15.

16. (d) Mert mivelhogy ti ittatok az én szent hegyemen, azonképen isznak szüntelen minden pogány népek: isznak, *mondom*, és felhörpölgetik *az Úr' poharát*, és ollyanok lésznek mintha nem voltak volna.

(d) A' hívekre fordítja beszédét a' próféta; ti az Isten' haragját hordozzátok, a' pogányoknak is azért hordozniok kell.

II. 17. (e) A' Sion' hegyén pedig lészen szabadúlás, és lészen szentség; és örökségül bírja a' Jákób' háza az ő örökség szerént való jószágát.

(e) Noha Isten nyomorúság alá veti a' Siont, mindazáltal azt megtartja, és megszabadítja, és a' mint a' tűz és láng megemészt mindeneket, azonképen az Izráelért Isten megemészti a' pogányokat.

18. És lészen a' Jákób' háza úgy mint a' tűz, és a' Jósef' háza úgy mint láng, és az Ésau' háza úgy mint pozdorja, és megégetik 's megemésztik őket; és nem marad senki az Ésau' házából, mert az Úr szóllott.

19. És örökség szerént bírják az Ésau' hegyének dél felől való részét, és a' Filistéusoknak mező földöket; és bírják örökség szerént az Éfraimnak és Samariának mezeit; és a' Benjámin Gileádot bírja.

20. És az Izráelitáknak számkivetésre vitetett sokságok, a' mi volt a' Kananeusoké mind Sárfátig, és a' Jérusálemnek számkivetettei, a' mi az ő birodalmoknak határa volt, azt bírják örökség szerént a' dél felől való városokkal egyben.

21. És mikor felmenéndenek a' szabadítók a' Sion' hegyére, hogy megítéljék az Esau' hegyét, akkor lészen az Úrnak országa.

JÓNÁS.

A' Jónás Próféta könyve mindenestől história, mellyben megbeszéltetik Jónásnak két rendbeli hivatala, a' melly előtt el akart futni, mígnem az Isten őtet kergetvén a' halálba ejti, honnét tsudaképen ismét viszsza hozza, hogy az ő engedetlen elmejét megenyhítené, és engedelmességre hajtaná: a' másik, a' mellynek engedvén Jónás, a' Ninivébelieknél prédikáll, és őket penitentziára hozza, kiknek megmaradásokat, és az Isten' irgalmasságának velek való közlését bánván, az Istentől megintetik mind az ő hamisságáról, mind az Isten' kegyelmének igazságáról.

I. RÉSZ.

Jónást Isten küldi prófétálni Ninivébe, ki mikor Isten előtt elakarna futni, szalad a' tengerre, holott Isten ellene támad a' tenger' habjai által. A' hajós mesterek nyilat vetnek ő magok között, a' nyil esik Jónásra, kit a' tengerbe vetnek, és a' tenger megtsendesedik.

ÉS lőn az Úrnak beszéde Jónáshoz az Amitai' fiához mondván:

2. Kelj fel, menj el Ninivébe a' nagy városba, és kiálts az ellen; mert az ő gonoszságok én elömbe felhatott. 1. *Mos.* 10: 11. 12. *R.* 3: 3.

3. Felkele pedig Jónás hogy futna Társisba az Úr' színe előtt: Annakokáért Jáfó (a) városba menvén, és ott hajót találván, melly Társisba menne, megadá a' hajó bért, és beszálla abba, hogy ő velek elmenne Társisba az Úr' színe előtt.

(a) Ezt a' várost nevezték annakutánna Joppénak. Társison pedig érti a' Tzilítziát.

4. És az Úr támaszta nagy szelet a' tengeren, és lőn felette igen nagy szélvész a' tengeren annyira, hogy azt állítanák, hogy a' hajó elromlana.

5. És megréműlvén, a' hajósok kezdének kiáltani kiki mind az ő Istenéhez; és a' hajóban való terhet hányják vala a' tengerbe, hogy a' hajót megkönnyebbítenék: Jónás pedig a' hajónak egyik oldalába leszállott vala, és veszteg feküvén aluszik vala.

6. És hozzá menvén a' kormányos mester, monda neki: mi lelt téged' te nagy alható? kelj-fel, kiálts a' te Istenedhez, talám megkegyelmez minékünk az Isten, hogy el ne veszszünk.

7. És mondának egymásnak; jer vessünk sorsot, hogy tudhassuk meg, mi okért szállott e' veszedelem mi reánk: és sorsot vetének, a' sors pedig esék Jónásra.

8. És mondának neki: beszéld meg most minekünk, miért szállott reánk ez a' veszedelem? mitsoda rendbeli ember vagy, 's honnat jősz? mitsoda a' te házád? mitsoda nemzet vagy?

9. És monda nekik: 'Sídó vagyok, és a' menynyeknek Urát Istenét tisztelem én, a' ki a' tengert és a' szárazt teremtette.

10. Megrettenének azért azok a' férjfiak felette igen, és mondának neki: miért mivelted ezt? mert tudják vala azok a' férjfiak, hogy az Úr' színe előtt futna, mert megjelentette vala nekik.

11. És mondának neki: mit tselekedjünk te veled, hogy a' tenger megszűnjék mi tőlünk? mert a' tenger inkább háborodik vala.

12. Kiknek monda: fogjatok engemet, és vessetek a' tengerbe; és megszűnik a' tenger ti tőletek; mert tudom, hogy én érettem támadott e' nagy háború ti reátok.

13. És igyekeznek vala azok az emberek azon, hogy a' szárazra viszsza hoznák a' hajót; de nem lehet vala, mert a' tenger' habjai inkább inkább nevekednek vala ellenek.

14. Kiáltának azért az Úrhoz, mondván: Kérünk, Uram, ne veszszünk el ez embernek lelkéért, (b) és ne büntess minket ennek ártatlan véréért, mert te, Uram, a' mint akarod úgy tselekeszel.

(b) Az az, mivelhogy mi ellenünk semmit nem vétkezett, de te tőled a' sors által az ő nyelve vallása szerént ez halálra ítéltetett.

15. És fogván Jónást, veték a' tengerbe; és megszűnék a' tenger az ő háborgásától.

16. Annakokáért azok az emberek nagy félelemmel félék az Urat, és áldozatot tőnek, fogadásokat is fogadtanak az Úrnak.

II. RÉSZ.

Jónást elnyeli egy nagy Tzethal, mellynek gyomrában könyörögvén, az ő nyavalyáit Isten' eleibe támasztja, és szabadúlást ker. Meghallgatja Isten Jónást, parantsol a' Tzethalnak, melly őtet a' szárazra kiveti.

KÉSZÍTETT vala pedig az Úr egy nagy halat, hogy benyelné Jónást: és lőn Jónás a' halnak gyomrában három nappal és három éjjel. *Mát.* 11: 40. *és* 16: 4. *Luk.* 11: 30.

2. És könyörge Jónás az ő Urának Istenének, a' halnak gyomrából.

3. És monda: kiálték az én keserűségemben az én Uramhoz, 's meghallgata engemet: a' kopsónak torkából kiálték, 's meghallgatá az én szómat.

4. Mert vetettél vala engemet a' mélységbe, a' tengernek örvényébe, a' víz környűl vett vala engemet; a' te hánykódó vizeid, és a' te habjaid én rajtam által mennek vala. *'Solt.* 42: 8.

5. Annyira, hogy én azt mondanám; elvettettem a' te szemeid elől; mindazáltal meg nem szűnöm nézni a' te szent templomodra.

6. Környűlvettenek vala engemet a' vizek mind lelkemig, a' mélység környűl vett vala engemet, fű tekeredett vala az én fejemre.

7. A' hegyeknek alsó részeibe szállottam vala, a' föld bezároltatott vala az ő zárjaival én környűlem mind örökké: (a) mindazáltal megszabadítád az én életemet a' rothadástól, óh én Uram Istenem.

(a) A' földnek zárjain érti a' nagy hegyeket, vagy a' nagy kősziklákat, mellyek úgymint bezárják a' tengert, hogy partja ne légyen.

8. Mikor az én lelkem elfogyatkozott volna, megemlékeztem az Úrról, és beméne imádságom te hozzád a' te szent templomodba.

9. A' kik híjába való hazugságok után indúlnak, minden boldogságtól elrekesztik magokat:

10. Én pedig hálaadó szóval áldozom tene-

ked, és a' mit fogadtam, megadom teneked. Az Úré a' szabadítás. *'Solt.* 50: 14. 23. *és* 116: 7. *Hós.* 14: 2. *Sid.* 13: 15. *'Solt.* 3: 9.

11. És parantsola az Úr a' halnak; és kiveté Jónást a' szárazra.

III. RÉSZ.

Szóllítja ismét az Isten Jónást, és őtet elküldi a' Ninivébeliekhez, kik a' Jónás' predikállására megtérnek, és Istentől kegyelmet nyernek.

Szólla az Úr másodszor Jónásnak, és monda:

2. Kelj fel, menj el Ninivébe ama' nagy városba; és predikálj abban a' mit én teneked parantsolok.

3. És felkelvén Jónás méne Ninivébe az Úrnak parantsolatja szerént, Ninivé pedig felette igen nagy város vala, mellynek (a) kerületi három napi járó föld vala.

(a) Ninivé városnak kerületi négy száz futamatnyi föld volt, mellynek környüle volt nagy kő kerítés, és ezer öt száz tornyok, a'mint Herodotus és Diodorus beszéllik.

4. És mikor bement volna a' városba egy napi járó földön, és kiáltott volna, mondván: még negyven nap vagyon, azután Ninivé elsüllyed.

5. Hívének a' Ninivebeliek az Istennek, és böjtöt hirdetvén, kitsinytől fogva nagyig gyász ruhába öltözének. *Mát.* 12: 41. *Luk.* 11: 32.

6. És minekutánna e' beszéd a' Ninivébeli királynak fülébe jutott volna, felkelvén az ő királyi székiből, leveté az ő királyi ruháját: és gyász ruhába öltözvén, üle a' hamuba.

7. És parantsolá, hogy megkiáltanák és megh[illegible]irdetnek Ninivében, a' királynak és az ő fő népeinek akaratjokból, mondván: se az emberek, se a' barmok, ökrök és juhok semmit meg ne kóstoljanak, ne legeltessenek, és vizet ne igyanak:

8. Hanem öltözzenek gyász ruhába az emberek a' barmokkal egyben, és kiáltsanak az Istenhez szüntelen: és térjen meg minden ember az ő gonosz útáról, és az ő hamisságáról, melly az ő kezében vagyon.

9. Ki tudja? talám megtér, és megbánja Isten azt a' gonoszt; hogy elfordúlván az ő haragjának búsúlósától el ne veszszünk.

10. Annakokáért mikor látta volna Isten az ő tselekedeteket, hogy tudniillik megtértek volna az ő gonosz útokról, megbáná Isten a' gonoszt, mellyel őket megfenyegette vala, és nem veszté el ő[illegible]

[illegible]Z.

Bánkódik a' [illegible]ogy a' Ninivé ellen való próféta[illegible]edett be, de az Istentől megfeddetik, és példában megmutattatik néki, hogy az ő haragja méltatlan volna, és az Isten méltán könyörült volna a' Ninivébelieken.

Semmiképen nem tetszék pedig ez Jónásnak; és megharagvék.

2. Könyörge azért az Úrnak, és monda: kérlek Uram, avagy nem az vala-é az én mondásom, még mikor volnék az én földemben? azért futottam vala Társisba; mert tudom vala, hogy te kegyelmes és irgalmas Isten vagy, nagy türhető, nagy irgalmasságú, és a' gonosznak megbánója vagy. 2. *Mos.* 34: 6. *'Sólt.* 86: 5. *Jóel.* 2: 13.

3. Mostan azért, Uram vedd el kérlek az én lelkemet én tőlem; mert jobb énnekem meghalnom, hogy nem élnem. 1. *Kir.* 19: 4.

4. Monda pedig az Úr: avagy méltán gerjedet-é fel a' te haragod?

5. Mert kimenvén Jónás a' városból, ül vala a' város ellenében napkelet felől; holott tsinált vala magának hajlékot, hogy az alatt üljne árnyékban, mind addig, míg meglátná mint lenne a' városnak dolga.

6. Mert készített vala az Úr Isten egy tököt (a) hogy felmenne az a' Jónás' *hajlékára*, hogy árnyékot tartana az ő fejének, és megoltalmazná a' hévségnek bántásától; és örüle Jónás a' töknek felette igen.

(a) Némellyek borostyánnak; némellyek tsuda fának nevezik, mellyet a' Deákok Ricinusnak mondanak.

7. Azután szerze az Isten egy férget másod napon reggel hajnalban; melly a' töknek *a' tövét* megrágá és megasza.

8. És lőn napkeletkor, hogy az Isten szárasztó szelet támasztana, és a' napnak hévsége megsütné a' Jónás' fejét, annyira, hogy elbádjadna; és kívánna magának halált, ezt mondván: jobb nekem holtom hogy nem éltem.

9. És monda az Úr Jónásnak: vallyon méltán haragszol-é azért a' tökért? és monda: méltán tselekeszem, hogy haragszom mind halálig. (a)

(b) Az az, annyira, hogy kívánnyam inkább holtomat, hogy nem éltemet.

10. Kinek monda az Úr: te szánod e' tököt, mellyért nem munkálkodtál, és a' mellyet nem neveltél; melly egy éjjel felnevekedett, és más éjjel ismét elhervadott.

11. És én ne szánnám Ninivét a' nagy várost, mellyben több vagyon tizenkétszer tíz ezer (b) embernél, kik nem tudnak külömbséget tenni az ő jobb és bal kezek között, *mellyben* barom is sok *vagyon.*

(c) Az az, több vagyon e' városban száz húsz ezer apró gyermeknél.

MIKÉÁS.

Mikéás az ő egész könyvében feddi először a' Júda és Izrél országban valóknak istentelenségeket, bálványimádásokat, háládatlanságokat, és az Istennek reájok következendő büntetésével fenyegeti őket. Másodszor, a' híveket vigasztalja a' Messiás felől való ígéretekkel, az Evángéliomnak prédikáltatásával, és az Anyaszentegyházra következendő jókkal.

I. RÉSZ.

Megmondja a' Próféta az ő nevét, hazáját, és prófétálásának idejét. Annakutánna fenyegeti az Izráel' és Júda országát a' bűnért, nevezet szerént pedig a' bálványmádásért, Istennek büntetésével, mellytől semmiképen meg nem menekedhetnének.

Az Úrnak beszéde, melly lőn a' Móréset városból való Mikéáshoz, Jótámnak, Ak-

háznak és Ézékiásnak Júda kilállyainak idejekben; mellyet látott Samaria és Jérusálem felöl.

2. Halljátok meg minden népek, vegyed eszedbe föld, és annak tellyessége: mert az Úr Isten lészen bizonyság (a) ti ellenetek, az Úr *mondom* az ő szentséges templomából. *Mós.* 32: 1. *Esa.* 1:

(a) Vagy mi közöttünk.

3. Mert ímé az Úr kijő az ő helyéből, és alászállván, megtapodja a' földnek magasságit. *Esa.* 26: 21. *Sólt.* 115: 3. 5. *Mós.* 32: 13. *és* 33: 29.

4. És elolvadnak a' hegyek ő alatta, és a' völgyek elszakadoznak, mint a' viasz a' tűz előtt, és mint a' vizek, mellyek meredekről szakadnak alá: *Solt.* 97: 5. *Ámós.* 9: 5.

5. A' Jákóbnak gonoszságáért lészen mind ez, és az Izráel' házának bűneiért. Vallyon honnét vagyon a' Jákóbnak gonoszsága? avagy nem Samariától-é? és honnét vagyon Júdának bálványozása? avagy nem Jérusálemtől-é?

6. Annakokáért ollyanná tészem Samariát mint a' mezőben való rakás kő, és mint a' szőlő plántálni való föld; és elszéllesztem a' völgyben az ő köveit, és még fundamentomit is kimutatom.

7. És minden ő faragott bálványi elrontatnak, és minden ő ajándéki tűzzel megégettetnek, és minden bálványit elpusztítom: mert paráznaságnak jutalmából gyüjtötte ezeket, annakokáért ismét paráznaságnak jutalmára fordíttatnak. (b)

(b) A' Próféta az egész szent írásnak szóllásának módja szerént a' bálványokat és azoknak imádójokat paráznáknak mondja, a' bálvány imádást paráznaságnak, a' bálványokra függesztetett ajándékokat pedig hasonlítja az ajándékokhoz, mellyeket a' parázna férjfiú ád az ő szeretőjének. Azzal fenyegeti azért a' Próféta az Izráel' népét, hogy a' bálványokra függesztetett ajándékok a' bálványimádóktól viszontag más rendbeli bálványozóktól, tudniillik az Assíriabeliektől, és a' Káldéusoktól az ő bálványokra függesztetnek.

8. Ennekokáért kesergek én és jajgatok, ruhátalan és mezítelen járok; sírok mint a' sárkányok, és jajgatok mint a' strutz madárnak fiai. *Jób.* 30: 29.

II. 9. Mivelhogy keservesek az ő tsapási: és mivelhogy elérkezett a' veszedelem szinte Júdáig, elhatott az én népemnek szinte kapujáig, szinte Jérusálemig.

10. Gát' városának tudtára ne adjátok, ne sírjatok: az Ofra, házáért ülj a' porba. (c) 2. *Sám.* 1: 20. *Jer.* 6: 26.

(c) Ofra, városa Benjámin' nemzetségében vala, érti azon az egész Benjámin' nemzetségét. Mikor pedig azt mondja: a' Gát' városának tudtára ne adjátok; Ertelme ez: mivelhogy a' Filistéusok a' ti nyomorúságtokon igen örülnek, ingyen se jelentsétek a' ti keserűségteket.

11. (d) Költözzél el te is Safir' városának lakosa, ki gyalázatoson megmezíteleníttettél, nem mentki a' Saanan városnak lakója a' Bet Ezel' lakosinak siralmokra: elvészi az ellenség a' ti gazdagságtokat, a' ti földeteken való mulatásért. *Esa.* 47: 3.

(d) A' versben homályosság vagyon: de a' Safirnak városán nem annyira ért egy bizonyos várost, mint a' Júda' országának legszebb részét: mert az egész Júdát a' versben két részre osztja, tudniillik legszebb, drágább, és alábbvaló részre. Azt mondja azért a' versnek első részében, hogy a' Júdának legszebb része el vész. Az alább való részről azt mondja, hogy nem mennek ki a' sovány földön lakozók, hanem az ő földökben keseregnek, Júdának szebb részének veszedelmén, a' honnét az ő életeket táplálták.

12. (e) Mert a' Márótnak lakosa bánatban esett az ő javainak elveszések miatt, mivelhogy az Úrtól veszedelem szállott Jérusálemnek kapujára. *Ámós.* 3: 6.

(e) Némellyek így fordítják: bizony bánkódni fog a' Márótnak lakosa.

13. A' te szekeredbe fogj gyors lovakat Lákisnak lakója; ki a' bűnnek kezdője voltál (f) a' Sion' leányával egyben: mert te benned találtattanak az Izráelnek gonoszsági.

(f) Avagy, ki okot adtál a' Sion' leányának bűnére, és kiben ugyan azon bűnök találtattanak mint az Izráel' országában.

14. (g) Annakokáért adj bátor ajándékokat a' Gáthoz tartozó Moreset várossal egyben: az Akzib városnak házai megtsalják az Izráelnek királyit.

(g) Az az, Akármintj ajándékozzátok a' ti szomszéd ellenségiteket, hogy veletek békeségesek legyenek, de az semmit nem használ. Hogy pedig a' Judának királlyai az erős Akzib városhoz folyamodnak, megtsalatkoznak.

15. Jövendőben örököst (h) hozok én teneked óh Maresának lakója; ki mind Adullám városig, és az Izráelnek ditsőségéig elérkezik.

(h) Az örökösön érti a' pogány ellenséget, az Izráelnek ditsősségén Jérusálemet.

16. Kopaszítsd meg te magadat, és nyírd el a' te hajadat, a' te gyönyörűségben élő fiaidért; terjeszd ki kopaszságodat, mint a' saskeselyű (i) mert rabságra vitetnek *a' te népeid. Esa.* 22: 12.

(i) Ezt azért mondja, mert a' saskeselyű az ő vénségében annyira elhánnya az ő tollait, hogy mindenestől kopasz.

II. RÉSZ.

Fenyegeti e' Részben a' Próféta közönségesen a' népet, az álnokságért, hamisságért, kegyetlenségért, ragadozásért, a' hamis Prófétákért, az útonjáróknak, özvegyeknek, árváknak nyomorgatásokért, és jövendő mond az ő veszedelmekről.

JAJ azoknak, kik hamisságot gondolnak, és kik gonoszra szándékoznak az ő ágyasházokban; hogy mihelyt megvirrad azonnal megtselekedjék azt, mivelhogy arra hatalmok vagyon.

2. És azoknak, a' kik ha megszerették a' más ember' mezejét, azt azonnal elragadják, avagy házát, és azt elveszik: és nyomorgatják az embert az ő házánépével egyben, az embert és az ő örökségét. *Esa.* 5: 8.

3. Annakokáért azt mondja az Úr: ímé én gondolok e' házné[illegible]t; mellyből ki nem vonhatjátok [illegible] és nem jártok kevélyen, mi[illegible] veszedelmes lészen. *Ámós.* 5: [illegible]

4. Az napon példá[illegible]dben költ titeket a' *síró*, és keservesen sirat titeket, ezt mondván: Mindenestől fogva elpusztúltunk, az én népemnek egyik részét elköltöztette *az Isten:* mi módon foszt meg minket, és a' mi örökségünktől is elidegenítvén, mi módon osztja el azt?

5. Annakokáért nem lészen ezután ki az Úrnak seregében az örökséget sorsal elosztaná. 5. *Mós.* 32: 8, 9.

6. *Mert azt mondjátok a' Prófétáknak:* ne prófétáljatok, de ugyan prófétálnak azért: nem prófétálnak ezeknek, és nem esik ő rajtok gyalázat.

7. Óh te ki Jákob' házának mondatol, avagy megszoríttatott-é az Urnak lelke? avagy ezek-é

az ő tselekedeti, *mellyeket ti tselekesztek?* avagy nem használnak-é az én beszédim annál, a' ki igazán jár?

8. De a' melly nép az előtt én népem vala, mint ellenségre én reám támadott, ha kinek ruhája vagyon, (a) azt azoktól, a' kik bátorsággal járnak az úton elvonszátok, mintha harzról tértek volna meg.

(a) Némellyek így fordítják: az úton járóknak ékes ruhájokat elvonszátok.

9. Az én népemnek özvegyit kiűzitek az ő kedves házokból; és az ő kitsinydedektől elvészitek az én ajándékimat szüntelen.

10. Keljetek fel azért és menjetek el, mert ez a' föld nem nyúgodalmatok nektek; az ő tisztátalanságáért elveszt titeket, *még pedig utólsó* veszedelemmel.

11. Ha valamelly hazug tsalárd hazud tinektek, ezt mondván: (b) Prófétálok tinektek a' borért avagy részegítő italért, az kedves Próféta a' népnek.

(b) Némellyek így fordítják: ha tinektek hízelkednék és szóllanék a' borrul, vagy a' részegítő italról, kedves próféta volnék.

12. Mindenestől fogva egybegyűjtelek tégedet Jákób: az Izráelnek maradékát egybetakarítom, egybegyűjtöm azt mint a' Botzránák juhait; mint a' sereg juhot az akolba, és zengnek a' városok az embereknek soksága miatt.

13. Eljő a' rontó az ő szemek' láttára, kik rontanak általmenvén a' kapun, a' mellyen kimennek: és az ő királlyok ő előttök fogságra mégyen, és az Úr lészen az ő fejek felett *boszszúállásra.* (c)

(c) Vagy, és az Úr lészen az ő seregekben fejedelem, tudniillik, hogy az ellenséget igazgassa.

III. RÉSZ.

E' Részben a' fejedelmeknek kegyetlenségek ellen, és a' hamis prófétáknak hamisságok ellen fedődzik, kiknek bűnökért megmondja, hogy a' Sionnak elkell veszni.

ÉS mondék: halljátok meg kérlek Jákóbnak fejedelmi, és Izráel' házának vezéri: avagy nem ti tisztetek-é tudni az ítéletet?

2. De ők azok, a' kik gyülölik a' jót, és szeretik a' gonoszt; kik ezeknek böröket rólok levonszák, és az ő húsokat az ő tsontjokról.

3. És a' kik megeszik az én népemnek húsát, és az ő böröket levonszák ő rólok, az ő tsontjokat is megrontják, mint a' fazékban és vasfazékban való húst.

4. Akkor kiáltanak az Úrhoz, és nem hallgatja meg őket: hanem elrejti az ő ortzáját ő tőlök akkor, miképen, hogy gonoszúl tselekedtenek az ő dolgokban.

II. 5. Így szóll az Úr a' Próféták ellen, kik az én népemet megtsalják; kik mikor eleget esznek békességet hirdetnek, és az ellen, a' ki valamit nem vét szájokba, hadat hirdetnek: *R.* 2: 11.

6. Annakokáért éjtszaka száll ti reátok a' látásért, és setétség a' jövendő mondásért: és a' nap elenyészik e' prófétáknak, és megsetétedik a' nap ő nekiek. *Jer.* 15: 9. *Ámós.* 8: 9. *Jóel.* 2: 10.

7. És megszégyenűlnek a' látók, és megpirúlnak a' jövendőmondók, és bedugják mindnyájan az ő szájokat, mivelhogy nem lészen Istentől semmi feleletek.

8. Én pedig betellyesedtem az Úr' Lelkének erejével, ítélettel és hatalommal; hogy hirdessem Jákóbnak az ő gonoszságát, és Izráelnek az ő bűnét.

III. 9. Halljátok meg ezt kérlek Jákób' házának fejedelmi, és Izráel' házának vezéri, kik gyülölitek az ítéletet, és minden igazságot elfordítotok. *Ámós.* 5: 7. *és* 6: 12.

10. Az is *hallja meg*, a' ki építi a' Siont vérrel, és Jérusálemet hamisággal. *Ézék.* 22: 27. *Sofon.* 3: 3.

11. Kiknek fejedelmi ajándékért ítélnek, és kiknek papjai jutalomért tanítanak, és kiknek prófétái pénzért jövendölnek; azonközben az Úrhoz támaszkodnak, ezt mondván: avagy nem mi köztünk vagyon-é az Úr? nem következik mi reánk veszedelem.

12. Annakokáért ti miattatok a' Sion megszántatik mint a' szántó föld; és Jérusálem rakás kövé lészen, és az Isten' házának hegye erdős hegygyé. *Jer.* 26: 18.

IV. RÉSZ.

E' Részben a' híveknek vígasztalásokért jövendöt mond a' Próféta az Isten Anyaszentegyházának nagy méltóságáról, és annak az ígének hirdetése által való gyarapodásáról. Másodszor, vígasztalja őket a' Babilóniabeli fogságból való szabadúlással, és az ellenségnek ő ellenek való tanátskozásoknak híjábavalóságával.

DE az utólsó időkben, minekutánna az Úr' házának hegye minden hegyeknek felette helyheztetik, és minden halmoknak felette magasztaltatik, és ahoz sok népek gyűlnek. *Ésa.* 2: 2.

2. És sok pogány népek mennek, és ezt mondják: jertek el, menjünk fel az Úr' hegyére, és a' Jákób' Istenének házához, és megtanít minket az ő útaira, és járjunk az ő ösvényin; mert Sionból mégyen ki a' törvény, és az Úrnak beszéde Jérusálemből.

3. És sok népek között ítéletet tészen *az Isten*, és sok nemzetségeket megfedd nagy meszsze földig; és az ő fegyverekből kapákat tsinálnak, és az ő dárdájokból sarlókat; és egyik nép a' másik ellen fegyvert nem vonszon, és többé hadakozást nem tanúlnak;

4. És kiki mind békességgel nyúgoszik az ő szőlleje alatt, és az ő figefája alatt, és senki még nem rettenti őket: mert a' seregek' Urának szája szóllott. 1. *Kir.* 4: 25.

5. Mert minden féle népek az ő isteneknek nevében járnak: mi pedig a' mi Urunknak Istenünknek nevében járunk mind örökkön örökké.

6. Az időben, azt mondja az Úr: hozzám fogadom a' sántát, és egybegyűjtöm azt, a' ki elszélledett, és azt a' kit nyavalyákkal meglátogattam vala: 5. *Mós.* 30: 3, 4, 5.

7. És számlálom (a) a' sántát az én maradék népem közzé, és a' kit meszsze elvetettem vala, erős néppé teszem; és uralkodik az Úr ő rajtok a' Sion' hegyén, mostantól fogva mind örökké. *Sofon.* 3: 10. *Dán.* 7: 14. *Luk.* 1: 33.

(a) Hasonlítja a' választott 'Sidóknak gyülekezetit a' sánta aszszonyhoz a' nyomorúságokért, mellyeket szenvedendő vala.

8. És te gyülekezetnek tornya, Sion' leányának vára, eljő te hozzád; és elérkezik az elébbi uraság, a' Jérusálem' leányának birodalma.

II. 9. Mostan miért kiáltasz nagy kiáltással? avagy nints-é egy király is ti közöttetek? és a' te jó tanáts adód elveszett-é? mivelhogy bánatnak eresztetted magadat mint a' gyermek szülő.

10. Bánkódjál és fohászkodjál Sion' leánya,

mint a' gyermekszülő; mert kimégy városodból, és a mezőn lakozol, és vitetel szinte Babilóniáig, honnét megszabadúlsz, onnét megszabadít tégedet az Úr a' te ellenségidnek kezekből.

11. Mert jóllehet eddig is sok pogány népek gyűltenek te ellened, kik ezt mondják: immár elkárhoztatott, és szemeinkel meglátjuk a' Sionnak veszedelmét:

12. De ők nem tudják az Úrnak gondolatit, és nem értik az ő tanátsát; hogy ő öszvegyűjti azokat mint a' kévét a' szérűre. *Jer.* 51: 33.

13. Keljfel és tsépeld *ellenségidet* Sionnak leánya; mert a' te szarvadat vassá tészem, és a' te körmeidet atzéllá, hogy megronts sok népeket: és az ő gazdagságokat az Úrnak szenteled, és az ő marhájokat az egész földnek Urának.

V. RÉSZ.

E' Részben szóll először a' Próféta az Anyaszentegyháznak nyomorúságáról. Azután a' híveknek vígasztalásokért szóll a' Messiásnak eljöveteléről, az Anyaszentegyháznak megmaradásáról, oltalmazásáról, és annak ellenséginek romlásokról. Utólszor, megmondja az Anyaszentegyház' szabadúlásának módját, melly ez, ha megfosztatik minden külső erőtől, emberi segítségtől, bálványoktól, és azoknak tiszteletitől.

MOSTAN sereggel gyűlj egybe, te sok seregnek népe, ki mi ellenünk a' mi városunknak megszállásáról gondolkodol: és verjék veszszővel artzul az Izráelnek bíráját. (a)

(a) Némellyek e' verset Jérusálemről magyarázzák, és illyen módon fordítják: majdan egybegyűjtetel, vagy egybeszorittatol te gyülekezetnek leánya, mert az ellenség környülvészen minket, és veszszővel verik artzul az Izráelnek bíráját. De mi magyarázzuk az Assíriabeliekről és Babilóniabeliekről: tudniillik, hogy Jérusálemnek megszállásáról tanátskoznak, és hogy az Izráelnek fejedelmit minden gyalázatos boszszúsággal illessék. Mindazáltal akármellyiket választod, az értelem ugyan azon egy lészen, tudniillik, hogy minekelőtte a' Messiás eljőne az Isten népének nyomorúsága lészen.

II. 2. De te Efratának Betleheme, jóllehet kitsiny város vagy a' Júdának fő városi között, mindazáltal te belőled származik énnekem, a' ki Izráelben uralkodó lészen; kinek kijöveteli eleitől fogva, és örök időktől fogva vagynak. *Mát.* 2: 6. *Ján.* 7: 42.

3. (b) Annakokáért jóllehet elhagyja őket a' míg a' szülő szül: mindazáltal az ő attyafiainak maradéki megtérnek az Izráel' fiaihoz.

(b) E' versben is mint az elsőben jövendőt mond a' Próféta az Anyaszentegyháznak nyomorúságáról, és ugyan ezen versben vígasztalja a' híveket, hogy az ő nyomorúságok ideig való lészen, és örömnek kezdete, mint az aszszonynak fájdalommal való szülése.

4. És állandó lészen és legelteti *az ő népét*, az Úrnak erejével, az ő Urának Istenének nagyságos nevével: és bátorságosan élnek, mert felmagasztaltatik a' földnek határáig.

5. Mert ő lészen a' mi békességünk; és minekutánna az Assíriabeli fejedelem a' mi földünkre jövénd, és minekutánna a' mi palotáinkat megtapodja, állatunk ő ellene hét pásztorokat (c) és nyoltz fejedelmeket az emberek közzül:

(c) Bizonyos számot mond bizonytalanért: mintha azt mondaná: annyi pásztort és fejedelmet állatunk az ellenség ellen, a' mennyi kell.

6. Kik az Assíriának földét elvesztik fegyverrel, és a' Nimródnak lakó földét (d) az ő fegyverekkel: és megszabadít az Assíriabeliektől, minekutánna jövéndenek a' mi földünkre, és megtapodják a' mi határinkat.

(d) Érti Babilóniát.

7. És a' Jákóbnak maradéka a' pogány népek között, és minden nemzetségek között ollyan lészen, mint a' mennyei harmat, és mint a' fűvön való gyenge harmatok; melly (e) nem vár vala embertől, és nem bízik vala az emberek' fiaiban.

(e) Érti a' Jákóbnak maradékát, mellyről azt mondja, hogy nem várt embertől, és nem bízott emberekben; az az, mindenektől elhagyatott volt.

8. És a' Jákóbnak maradéka a' pogány népek között, és minden nemzetségek között ollyan lészen, mint az oroszlán az erdei vadak között, és mint az oroszlán kölyök a' juhoknak nyájja között; melly ha általmégyen azokon, és megszaggatándja, és elragadánja, senki ki nem veheti szájából.

9. És a' te kezed erőt vészen a' te ellenségiden, és minden te ellenségid kivágattatnak.

10. (f) Mert az napon, azt mondja az Úr: elvesztem a' te lovaidat te közzüled, és elvesztem a' te hadakozó szekereidet:

(f) Megmondja minemű móddal akarja őket megtartani, tudniillik így, hogy először megfosztassanak mind azoktól a' mellyekben bíztak, hogy az Úr' kegyelmének helye légyen. Azt mondja azért, hogy először megfosztja őket a' lovaktól, az erős városoktól, jövendő mondóktól, bálványoktól.

11. És elrontom a' te földednek városit, és minden te erősségidet letöröm.

12. És kivesztem közzüled a' jövendő mondókat, és szemfényvesztőid nem lésznek teneked.

13. És elvesztem a' te faragott képeidet, és a' te bálványidat te közzüled, és nem tiszteled többé a' te kezeidnek tsinálmányit.

14. És elvesztem a' te berkeidet te közzüled, hogy elveszessem a' te ellenségidet.

15. És haragomban 's búsúlásomban boszszút állok a' pogány népeken; kik énnekem nem engedtenek.

VI. RÉSZ.

Az Isten e' Részben perelvén az ő népével, szemekre hánnya a' minemű jótéteménnyel volt ő hozzájok eleitől fogva, és megvetvén a' képmutató hamis isteni tiszteleteket, megtanítja őket, mi módon tiszteljék őtet. Azután panaszolkodik az ő igéjéhez való engedetlenségekről, és fenyegeti őket az ő hamisságokért, álnokságokért, és bálványimádásokért.

HALLJÁTOK meg kérlek a' mit mond az Úr: kelj fel, perelj e' hegyekkel, és ezhalmok hallják meg a' te szódat. *Ésa.* 1: 2.

2. Halljátok meg hegyek az Úrnak törvénykezését, és e' földnek erős fundamentomi: mert az Úrnak törvénykezése vagyon az ő népével, és az Izráellel perel.

3. Én népem, mit vétettem te ellened? és miben voltam teneked ártalmadra? tégy tudományt én ellenem.

4. Mikoron Égyiptomnak földéből kihozván, a' rabságnak házából tégedet megszabadítottalak volna, és te előtted botsáttam volna Mósest, Áront, és Máriát. 2. *Mós.* 12: 51. *és* 14: 30.

5. Én népem, emlékezzél meg kérlek, mit gondolt vala te ellened Bálák a' Moábiták' királlya, és mit felelt ő nekie Bálám a' Beor' fia, és minemű dolgok lettenek Sittimtől fogva mind Gilgálig, hogy megtudjad az Úrnak jótéteményit. 4. *Mós.* 22: 5. *és* 23: 7. 4. *Mós.* 25: *Jósu.* 3.

II. 6. Mivel menjek eleibe az Úrnak? mi módon alázzam meg magamat a' felséges Isten előtt? avagy egészen égő áldozatokkal menjek-é eleibe? avagy esztendős borjúkkal-é?

7. Vallyon kedvét találnám-é az Úrnak ezer kosokkal? tíz ezer olajforrásból költ olajjal? vallyon adjam-é első szülöttemet bűnömnek váltságáért, és az én méhemnek gyümöltsét az én lelkem' gonoszságának váltságáért?

8. Ember! megmondotta teneked *az Isten* mi légyen a' jó: és mit kíván az Úr te tőled egyebet, hanem hogy igazságot tselekedjél, szeressed az irgalmasságot, és hogy megalázzad magadat, és a' te Isteneddel járj? 5. *Mós.* 10: 12.

III. 9. (a) Az Úrnak szava a' városban kiált: de tsak az értelmes látja a' te nevedet; halljátok meg azért a' veszszőt, és kitsoda fenyegessen titeket azzal.

(a) Panaszolkodik, hogy noha nyilván hallatik a' Prófétáknak szavok, mindazáltal kevés haszna vagyon, hanem tsak az értelmeseknél; az az, a' választottaknál vagyon haszna.

10. Vallyon vagynak-é még az istentelen ember' házában hamisággal gyűjtöt kintsek? és *vagyon-é* megkitsinyített útálatos véka?

11. Vallyon jóvá hagyom-é a' hamis mértéket, és a' tsalárd fontot? *Hóse.* 12: 8. *Ámós.* 12: 5.

12. Mert a' gazdagok ő köztök megtöltötznek ragadománnyal, és az ő lakói hazugságot szólltak; és az ő nyelvek az ő szájokban tsalárd.

13. Én is azért megvervén tégedet megkeserítelek; és elvetlek tégedet a' te bűneidért.

14. Eszel te, de meg nem elégeszel; és a' te romlásod ti köztetek lészen: örized magadat, de nem oltalmazhatod; (b) és a' kiket megoltalmazándasz, én fegyver alá adom. *Hóse.* 4: 10.

(b) E' versnek utólsó részét sokképen magyarázzák. Némellyek így: a' te feleséged fogad az ő méhében, de nem szül élő magzatot, hanem azt elveszti; ha szül is élőt, én azt fegyver alá adom. Némellyek így: rejtegeted marhádat, de nem oltalmazhatod meg, a' mit pedig megoltalmasz, azt is prédára adom. Némellyek így: te atya igyekezed megtartani a' te fiaidat, de nem tarthatod. Utólszor így is magyarázzák: a' város sokakat befogad, de nem oltalmazhatja meg.

14. Elveted a' földbe magodat, de fel nem aratod; megsajtolod az olajt, de nem kened magadat azzal; mustot nyomsz, de bort nem iszol. 5. *Mós.* 28: 38. *Hag.* 1: 6.

16. Mert még is az Omri király' parantsolatját tartjátok (c) és az Akháb' házának minden dolgát követitek; és azoknak tanátsokon jártok: hogy kivágjalak tégedet, és a' te (d) lakóidat tsúfságra juttassam, és hordozzátok az én népemnek szidalmát. 1. *Kir.* 16: 25, 26. 1. *Kir.* 16: 30.

(c) Az az, bálványimádók, és vérszopók vagytok, minemű volt Omri és Akháb.

(d) Avagy, süvöltésre.

VII. RÉSZ.

Panaszolkodik Isten először az igazaknak kevés voltokról, és a' népnek életekben való nagy romlásokról, mellyben a' Próféta azt mondja, hogy magát az emberektől elvonván, Istenhez tsatolja magát. Másodszor, vallást tészen arról az egész gyülekezet' képében, hogy az Isten' haragját a' bűnért méltán hordozza, de ugyan ott magát vígasztalja következendő szabadúlással. Utólszor, könyörög a' népnek képében, kit az Isten vígasztal jövendő jótétteménnyel, kinek nagy irgalmasságáról a' Próféta vallást tészen.

JAJ énnekem; mert úgy maradék mint a' nyári takarodás után a' tarló, és a' szedés után a' megszedett szőlő! egy enni való gerézd sem maradott; elein érő gyümöltsöt kíván vala az én lelkem.

2. Elveszett e' földről a' jótevő, egy igaz is nints az emberek között: mindnyájan vér után ólálkodnak, kiki hálóval vadászsza az ő attyafiát. *'Solt.* 12: 2.

3. Hogy véghez vigyék a' gonoszságot, a' melly kezek között vagyon, a' fejedelem *adományt* kíván, a' bíró fizetésért *ítél*: és a' ki fő ember, ő maga beszélli az ő lelkének kedves gonoszságát, és azt megerősítik. *R.* 3: 11. *R.* 2: 1.

4. A' ki legjobb közöttök, ollyan mint a' tövis, a' ki legigazbb közöttök, ollyan mint a' tövis bokor: a' te őrállóidnak napjok, és a' te meglátogatásodnak napja eljött, akkor szégyenűlnek ők meg.

5. Ne hidjetek barátotoknak, ne bízzatok tanátsadótokhoz: annak, a' kit kebeledbe tartasz, ne jelentsed meg titkodat.

6. Mert a' fiú boszszúval illeti az ő attyát; a' leány annya ellen támad; a' meny az ő napára, és embernek az ő házanépe ellensége. *Ézék.* 22: 7. *Mát.* 10: 21, 35, 36. *Luk.* 12: 53.

II. 7. Én pedig az Úrra nézek, várom az én szabadításomnak Istenét, és meghallgat engemet az én Istenem.

8. Ne örűlj az én nyavalyámon én ellenségem; mert noha elestem, de felkelek; mikor a' setétségben üléndek is, az Úr lészen nekem világosságom.

9. Az Úr' haragját hordozom, mert vétkeztem ő ellene, mind addig, míg nem meglátja az én peremet, és igaz törvényt tészen énnekem, kiviszen engemet a' világosságra, hogy meglássam az ő igazságát. *Jer.* 50: 35.

10. És meglátván az én ellenségem ezt, megszégyenlje magát, ki ezt mondotta én felőlem; hol vagyon a' te Urad Istened? az én szemeim meglátják, hogy az én ellenségem majd eltapodtatik mint az útszán való sár. *'Solt.* 79: 10. *és* 115: 2. *Jóel.* 2: 17.

III. 11. A' melly nap megépíti *az Úr* a' te megromlott gyepűidet, az napon meszsze terjed parantsolatja. *Ámós.* 9: 11.

12. Az napon te hozzád eljönek Assíriából, és az erős városokból, és minden erősségből mind az *Eufrátes* folyóvíztől fogva, és az egyik tengertől fogva a' másik tengerig, egyik hegytől fogva a' másik hegyig.

13. Elpusztíttatik e' föld az ő lakói miatt; az ő tselekedeteknek gyümöltse miatt. *Jer.* 21: 14.

14. Legeltessed a' te népedet, *Uram*, a' te veszsződdel, a' te örökségednek seregét, melly tsak ő maga lakozik az erdőben, és a' mezőnek közepette: legeltessenek a' Básánnak mezején, és a' Gileádon, mint a' régi időkben. *R.* 5: 4.

15. Mint az Égyiptom' földéből való kijövetelednek idején, azonképen megmutatom neki az én tsudálatos dolgaimat. *Jóel.* 2: 26, 30.

16. Meglátván ezt a' pogányok megszégyenűlnek azoknak minden erejek miatt, az ő kezeket szájokra teszik, és az ő fülök megsiketűlnek.

17. A' port nyalják, mint a' kígyók, mint a' földi férgek, féltekben megréműlnek, a' mi Urunk Istenünk előtt félnek, és rettegnek te tőled. *'Solt.* 72: 9. *Ésa.* 49: 23.

18. Kitsoda ollyan Isten mint te vagy? ki elvészed a' mi álnokságinkat, és a' te örökséged

maradékának gonoszságát elhallgatod; nem mind örökké tartja meg az ő haragját, mert gyönyörködik az irgalmasságban. 2. *Mós.* 34: 6, 7.

19. Hozzánk térvén könyörûl rajtunk, eltapodja a' mi álnokságinkat: és a' tengernek mélységébe veti minden bûneinket.

20. Nyilván megmutatod Jákóbnak tett fogadásodat, és Ábrahámnak ígért irgalmasságodat; mellyet esküvéssel fogadtál vala a' mi atyáinknak még a' régi idökben.

Mikéás' könyvének vége.

N A H U M.

E' könyvetskében jövendöt mond Nahum Próféta a' Ninivé veszedelméről, és az Assiriai birodalomnak romlásáról: azt pedig miveli az Isten' népének vigasztalására, és kiváltképen a' tíz nemzetségnek: mellyek az Assiriaiaktól sokképen sanyargattattak, és végre azok miatt országok is elpusztúlt volt.

I. RÉSZ.

E' Részben elöször az Istennek természetiről sokat szóll, hogy az ö prófétálásának nagyobb méltósága légyen. Azután jövendöt mond Ninivének és az Assíriai birodalomnak, királlyával való megromlásáról, és a' híveknek vigasztalásokért az Anyaszentegyháznak szabadúlásáról is jövendöt mond.

NINIVÉ ellen való terhes prófétzia: az Elkos *városbeli* Nahum' látásának könyve.

2. Nem szenvedhetője Isten a' boszszúnak, és boszszúálló az Úr, boszszúálló *mondom* az Úr, és buzgó haragú, boszszút áll az Úr az ö ellenségin, és megtartja haragját az ö ellenségi ellen. 2. *Mos.* 20: 5.

3. Az Úr nagy türhető, és nagy hatalmú, ki a' bûnt büntetés nélkûl semmiképen nem hagyja: az Úrnak úta nagy szélvészben és forgószélben vagyon, és a' felhök az ö lábainak pora. 2. *Mós.* 34: 7.

4. Ki a' tengert megfeddi és megszárasztja azt, és minden folyóvizeket megszáraszt, a' Básán és a' Kármel megerötlenül, és a' Libánusnak virága meghervad. *Ésa.* 50: 2.

5. A' hegyek megrendûlnek ö elötte, és a' halmok megszakadoznak; a' föld ég az ö színe elött, a' föld' kereksége is, és mind azok, kik azon laknak. *Solt.* 97: 5. *Ámós.* 9: 5. *Mik.* 1, 4.

6. Az ö haragja elött ki állhat meg? és kitsoda állhatja meg az ö haragjának búsulását? az ö búsulása kiomol mint a' tûz, a' kösziklák is megrepedeznek ö elötte.

7. Jó az Úr, és a' szorongatásnak napján erösség: és nem hagyja azokat, a' kik ö benne bíznak. *Jóel.* 3: 16.

8. És nagy hirtelenséggel mint egy árvízzel általmenvén végét éri annak a' földnek: és az ö ellenségit setétséggel veri meg.

9. Mit gondoltok az Úr ellen? megemészt ö titeket; nem lészen kétszer veszedelmetek. (a)

(a) Mintha azt mondaná: egyszer Isten annyira elront benneteket. hogy kétszer nem kell abban munkálódni ö neki; szóll pedig itt a' Próféta az Assíriabeliek ellen, kiket hasonlít a' tövisekhez az ártalomra nézve, és megrészegültekhez, hogy jelentse, melly könnyen meggyözettethetnek.

10. Mert a' szövevényes tövisekhez, és az italokkal megrészegültekhez *elérkezik az Úrnak boszszúállása*, megemésztetnek mint a' száraz pozdorja tellyességgel. *Mik.* 7: 4.

11. Te belöled származott az, a' ki az Úr ellen gonosz tanátsot tartott; az álnok tanátsadó.

12. Így szóll az Úr: ha békességben vagynak is, akármelly sokan legyenek is, elvesznek, és általmégyen *az Úr rajtok:* jóllehet megostoroztalak tégedet *én népem*, de többé nem ostorozlak.

13. Mert most már elvészem az ö igáját te rólad; és a' te köteleidet elszaggatom.

14. És azt végezte az Úr te felöled (b), hogy ezután emlékezeted is elveszszen: a' te istenidnek templomából kivesztem a' faragott és öntött bálványt: ott helyheztetem a' te koporsódat, mert megútáltattál.

(b) Tudniillik, Ninivének királlya.

(c) 15. Ímé a' hegyeken vagynak a' hírmondóknak, és a' békesség hirdetöknek lábaik: szenteljed Júda a' te innepidet, add meg a' te háláadó fogadásidat; mert nem mégyen többé által rajtad az istentelen, ki mindenestöl fogva kivágattatik. *Ésa.* 52: 7. *Róm.* 10: 15.

(c) Jelenti az Assíriabelieknek veszedelmeknek és a' Júda' szabadúlásának rövid napját, és Júdát inti háláadásra.

II. RÉSZ.

E' Részben is nyilván való veszedelemmel fenyegeti a' Ninivébelieket, és az ellenségnek tudtúllik a' Káldeusoknak készületeket és kegyetlenségeket megírja.

ELJÖTT a' pusztító szemed' láttára, örizzed a' te erösségedet, nézzed az útat, erösítsd meg derekadat, keményítsd meg erödet.

2. Mert elvette az Úr a' Jákóbnak kevélységét (a) mint az Izráel' kevélységét; mert a' pusztítók eléggé pusztították, és az ö tsemetéjeket kivágták. *Ésa.* 10: 12.

(a) Vagy így: megfordítja az Úr Jákóbnak ditsösségét mint az Izráel' ditsösségét. De úgy igazbb, a' mint fordítottuk, mintha azt mondaná: mivelhogy az Úr eléggé megenyhítette a' Jákóbnak kevélységét, mint az Izráelnek: immár könyörûl rajtok, és ellenségeket elveszti.

3. Az ö erös vitézinek paizsok megveresíttetett, az ö hadakozó férjfiai veres ruhákba öltöztek, mint a' tüzes fáklyák az ö szekerei az ö készületeknek napján; és a' jegenyefából tsinált dárdák rengnek kezekben.

4. Az útszákon bolondoskodnak, a' szekerekben ülök egymásba ütköznek az útszákon; az ö tekintetek mint a' fénylö lámpások, futkosnak mint a' villámás.

5. Megemlékezik *a' Ninivé' királlya* az ö erös vitéziről, útokban megtsökkennek; sietnek az ö kőfalának oltalmazására, készítenek oltalmat.

6. A' folyóvizek felöl való kapuk pedig megnyittatnak; és (b) a' templom megromol.

(b) Tudniillik a' Bél bálvány' temploma.

7. És a' nagy bátorságban nyúgovó királyné aszszony számkivetésre vitetik; és az ö szolgáló leányi késérik ötet, keseregvén az ö szívekben mint a' nyögö galambok.

8. Jóllehet Ninivé ollyan volt mint a' bö vizü halastó régtöl fogva, mindazáltal elfutnak, és

ékármint mondják nekiek, álljatok, álljatok, de senki ő közzülök hátra nem tekint.

9. Ragadozzátok el az ő ezüstit, ragadozzátok el az ő arannyát, és az ő véghetetlen gazdagságit, az ő ditsősége vagyon drága házi eszközökben. (c)

(c) Vagy; az ő házi marhája drágább minden marhánál.

10. Megüresül, megüresül *Ninive*, és megmezítelenül; megolvad az ő szíve, egybeverettetnek térdei, reszket minden dereka, mindeneknek ortzájok megfeketedtek. *Ésa.* 13: 7, 8.

11. (d) Hol vagyon az oroszlánoknak hajlékok, és az oroszlán kölykök' éléseknek helye? a' hová mégyen vala az oroszlán, és a' nöstén oroszlán, és az oroszlán kölykök, és nem vala, ki megrettentené.

(d) Tsúfolja az Assíriabelieket, kik azt állítják vala, hogy soha semmi ellenség nekik nem árthat, és ollyan bátorságosok válának, mint az oroszlánok az ő barlangjokban.

12. Az oroszlán ragadoz vala a' mennyi elég volna az ő kölykeinek, és az ő nöstén oroszlánjinak vadakat fojt vala, és megtölti vala barlangjait ragadománnyal, és az ő rejtek helyeit prédával.

13. Ímé én te ellened mégyek, azt mondja a' seregeknek Ura, hogy megégetvén füstbe botsássam a' te szekereidet, és a' te oroszlán kölykeidet a' szablya emészsze meg: és végét vetem e' földön a' te prédálásodnak, és nem hallatik többé a' te követidnek szava.

III. RÉSZ.

E' Részben is a' Próféta az Assíriai birodalomnak és a' Ninivé városnak romlásáról prófétál, és annak romlásának okait mondja meg.

Aj a' vérszopó városnak; melly rakva hazugsággal és ragadománnyal, mellyből szakadatlan a' préda. *Ézék.* 24: 9. *Habak.* 2: 12.

2. Ostornak tsattogása, kerekek' forgásoknak zörgése, nyerítő lovaknak és forgó szekereknek zengések hallattatik abban.

3. A' loyag felemeli az ő tündöklő szablyáját, és az ő villogó dárdáját: megölettetteknek, és megholt testeknek sokasága lészen; és nem lészen vége a' holt testeknek, annyira, hogy a' holt testekben megbotlanak.

4. (a) A' kedves parázna paráznaságának sokaságáért, ki a' hitetésre mester volt; és a' pogányokat eladja az ő paráznaságival, és sok nemzetségeket az ő bűbájosságival.

(a) Érti Ninivének paráznaságán, és bűvösbájosságán a' kegyetlenséget, hamisságot, és álnokságot, mellyel az idegeneket, meghódoltatván rabokká tették. Némellyek értik az Assíriabelieknek paráználkodásokon az ő bálványimádásokat.

5. Ímé én lészek ellenséged, azt mondja a' seregeknek Ura, és a' te ortzádra fordítom fel a' te ruhádnak alját, és megmutatom a' pogányoknak a' te mezítelenségedet, és az országoknak a' te rútságodat. *Ésa.* 47: 3. *Ézék.* 16: 37. *Jer.* 13: 23, 26.

6. És minden rútságot reád hányok, és gyalázattal illetlek tégedet, és ollyanná tészlek tégedet mint (b) a' ganéj.

(b) Így is fordítják: tégedet egyebeknek tükörül vagy például adlak; hogy te benned mint valami tiszta tükörben szemléljék az én ítéletimet.

7. És minden valaki látánd tégedet, távol áll tőled, és ezt mondja: elpusztúlt Ninivé, kitsoda bánkódik rajta? hol keressek teneked vígasztalókat?

8. Avagy jobb vagy-é te a' sok népű (c) Alekszándriánál, melly a' folyóvíz között fekszik vala? mellynek környüle a' tenger, mellynek árokja a' tenger, és a' tenger az ő kőfala? *Jer.* 46: 25. *Ézék.* 30: 14, 15, 16.

(c) E' várost hívták régen Nónak. Értelme pedig ez: ha Isten nem kedvezett Alekszándriának, neked is nem kedvez. És valamihez bízhattak volna, azt mondja, hogy mind azok haszontalanok lésznek.

9. Szeretsen ország annak erőssége és Égyiptom, és számtalan sok népek: Áfrika és Líbia neki segítsége.

10. De még az is számkivetésre és fogságra jutott: még az apró gyermekek is abban a' falhoz verettettek minden útszákon: és az ő fejedelmire sorsot vetettek, és az ő nagy urai vasba verettettek.

11. Te is azért megrészegedel, és lappangóvá leszesz: te is a' te ellenséged ellen segítséget kérsz. *Jer.* 25: 27.

12. Minden te erősségeid ollyanok lésznek mint a' megérett figék; mellyeket ha megmozdítnak, az embernek szájába esnek.

13. Ímé a' te néped te benned ollyanok mint az aszszonynépek: a' te kapuid megnyittatnak a' te ellenségidnek; a' tűz emészti meg annak zárjait. *Jer.* 50: 37. *és* 51: 30. *R.* 2: 6.

14. Szerezz magadnak a' szálláshoz való vizet, újítsd meg a' te erősségidet: nyomjad a' sárt, keverd a' meszet, erősítsd meg a' tégla égető kementzét.

15. De ugyan ott megemészt tégedet a' tűz, elfogyat tégedet a' szablya, megemészt tégedet *az ellenség* mint a' tserebogár: szaporodjál bátor mint a' tserebogár, szaporodjál mint a' sáska.

16. Megsokasítottad a' te kereskedő kalmáridat mint az égnek tsillagit; de mint a' tserebogár reá rohant és elrepült.

17. A' te fejedelmid mint a' sáska, és a' te hadnagyid mint a' sáskáknak sokaságok, mellyek a' hideg időben a' gyepükben laknak, de mihelyt a' nap feltámad, elmennek, és helyeket meg sem esmerik, a' hol voltanak.

18. A' te tanátsosid, Assíriának kjrállya, szunnyadni fognak, a' te erős vitézid elrestülnek; a' te néped eloszol a' hegyeken, és nem lészen senki, a' ki öszvegyűjtse őket.

19. A' te romlásodnak sebe be nem gyógyúl, rakva fájdalommal a' te nyavalyád: minden valaki híredet hallja, tapsol rajtad, mert kire nem hatott volna a' te gonoszságod? *Mik.* 1: 9.

HABAKUK.

Habakuk Próféta e' könyvetskében panaszolkodik elöször a' 'Sidóknak istentelen életeken, osztán jövendőt mond arról, hogy az ő gonoszjágok melly kemenyen büntettessék meg a' Káldeusok által. Harmadszor, kesereg a' Káldeusoknak kegyetlenségeken, mellyet mind jókon, gonoszokon egyaránt tselekesznek. Negyedszer, megjövendöli a' Káldeusoknak veszedelmeket. Ötödször és utólszor, könyörgést es imádságot ád a' nep eleibe, mellyel eljen a' Babilóniai fogságban.

I. RÉSZ.

Panaszolkodik a' Próféta a' 'Sidóknak gonoszságokról és hitetlenségekről; kinek az Isten felel, hogy a' Káldeusok által megbüntetné a' 'Sidókat: mellyet hallván a' Próféta annál is inkább panaszolkodik a' Káldeusoknak istentelenségekről, méltatlannak állítván lenni, hogy a' 'Sidók a' Káldeusok által büntettetnének meg.

EZ a' terhes prófétzia, mellyet látott Habakuk Próféta.

2. Mennyi ideje vagyon Uram, hogy kiáltok, és nem hallgatsz meg? untatlak tégedet az emberek között való törvénytelen hatalomért, és nem szabadítasz meg?

3. Miért hagyod néznem a' hamisságot? és miért nézeted velem a' nyomorgatást? a' ragadozás és a' hatalom miért vagyon előttem? és miért vagyon előttem, a' ki pert és versengést támaszt?

4. Annakokáért nintsen betsületi az Isten' törvényinek, és soha az igazság elő nem mehet: mert az istentelen környülveszi az igazat, annakokáért lészen a' hamis ítélet *Jób.* 21: 7. *Jer.* 12: 1.

II. 5. Tekintsetek a' pogányokra, és nézzétek meg, és tsudálkozással tsudálkozzatok: mert olly dolgot tselekeszem a' ti időtökben, mellyet ha beszéllenek, nem hiszitek. *Tsel.* 13: 41.

6. Mert ímé én feltámasztom a' Káldeusokat, a' kegyetlen és vakmerő nemzetséget, melly eljárja a' ti földeteknek szélességét, hogy elfoglalja a' nem ő hajlékait.

7. Rettenetes és iszonyú nemzetség ez; ő magától származik az ő ítéleti, és az ő felfúvalkodtsága.

8. Kiknek lovaik gyorsabbak a' párdutznál, és kegyetlenbek az estve járó farkasoknál: kiknek lovagjok sok, és az ő lovagjok meszszünnen jönek, gyorsan repűlnek, mint a' dögre sietö saskeselyű.

9. Az egész sokaság a' ragadományért jö; az ő ábrázatjok hasonlatos a' napkeleti szárasztó szélhez, és sok számtalan rabot gyüjt mint a' fövenyet.

10. És e' nép a' királyokat neveti, és a' fejedelmek ő neki tsúfságok; minden erősséget megnevet, töltést tsinál az ellen és megvészi azt.

11. (a) Akkor elváltozik az ő szíve, és meghaladván a' tzélt gonoszúl tselekeszik; és az ő erejét az ő bálvány isteninek tulajdonítja.

(a) Az az, elhiszi magát hatalmasságában a' Babilóniai király, és tulajdonítja magának, vagy a' bálványoknak az ő bizodalmát, lásd meg Dánielben.

II. 12. (b) Avagy nem öröktül fogva való vagy-é te? az Úr én Istenem, én szentem, nem veszünk el: Uram! az ítéletre rendelted ötet, és te én erősségem, a' mi dorgálásunkra választottad ötet.

(b) Ezek ismét a' Próféta' beszédi. Értelme pedig ez: Uram, jóllehet a' mi nyomorúságunk sok, mindazáltal mivelhogy te benned bízunk mint mi Istenünkben, hiszszük, hogy nem veszünk el, de mivelhogy a' te szemeid a' gonoszságra nem néz hetnek, miért engeded, hogy a' pogányok uralkodjanak a' szenteken, és azokat fogdossák, nyomorgassák, mint a' ki halakat fog az ő hálójával.

13. Tisztábbak a' te szemeid, hogy nem mint a' gonoszságra nézhetnél, és a' nyomorgatást nem nézheted: miért tekintesz tehát a' hitetlenekre? és elhallgatod mikor az istentelen elnyeli a' nálánál igazbat?

14. Ollyanná tészed az embereket mint a' tenger' halait, és a' tsúszómászó férget, mellynek nintsen vezére.

15. Mindenestől az ő horgával kivonsza azokat, begyűjti az ő gyalomjába, és betakarítja az ő hálójába: annakokáért örül és tapsol.

16. Annakokáért áldozik az ő gyalomjának, (c) és jó illatot tészen az ő hálójának; mert ezek által vagyon az ő kövér része, és az ő jó lakása.

(c) Az az, Isteni tisztességet tulajdonít magának, és az eszközöknek, mellyek neki szolgáltak.

17. (d) Vallyon azért kiterjeszti-é az ő gyalmát, és szorgalmatos lészen-é a' népeknek öldöklésében, hogy semmit ne kedvezzen?

(d) Az az, miért, és meddig engeded, Uram, hogy az Assíriai király kiterjeszsze mi ellenünk az ő hálóját? és mivelhogy ők ollyanok mi ellenünk mint a' vadászok, és halászok, meddig engeded, hogy rajtunk kegyetlenkedjenek?

II. RÉSZ.

E' Részben megfelel Isten a' Prófétának, és nyilván megtanítja ötet, hogy a' Káldeusok viszszavéghez az Istennek ítéletit: de végezetre kevélységekért, telhetetlenségekért, kegyetlenségekért, és bálvány imádásokért megbüntetné öket: és megmondja, hogy ez alatt a' hívek hitnek általa tsendességben élnek.

MIKOR az én állóhelyemben állanék, és állanék az erősségben, és nagy szorgalmatoson vigyáznék annak meglátására, a mit szólna énnekem *az Úr*, és mit kellene felelnem az én dorgálásom után. (a) *Ésa.* 21: 8.

(a) Tudniillik, mellyel megdorgáltam vala a' népet. vagy: mit kellene felelnem az engem' kérdőknek, vagy engem' feddőknek? vagy, mit kellene felelnem, az én vetélkedésem felől, tudniillik mellyről szólla, r. 1.

2. (b) Felele énnekem az Úr, mondván: írd meg e'látást nyilvánvaló betükkel e' táblákra, hogy az olvasó szabadon olvashassa azt. *Ésa.* 30: 8.

(b) Felel Isten a' prófétának panaszolkodással való könyörgésére, mellyet tett vala a' felső Részben. Summája pedig ez: úgy vagyon Habakuk, hogy a' Káldeusok az én népem ellen ollyanok mint a' vadászok és halászok, de én elvesztem a' Káldeusokat; mivel pedig a' Babilóniabeli fejedelemnek romlását valami kevés ideig elhalasztom, és affelől való látásnak igazsága jövendőben tetszik meg, azért írd meg azt, hogy olvassák és róla el ne fejtkezzenek, és ha az ő ítéletek szerént késéndik az ő ellenségeken való boszszúállásom, békességesek legyenek, és az ígéretekben való hitnek általa táplálják magokat, mert jóllehet a' hitetlen ember felfúvalkodik Isten ellen, mindazáltal az igaz ember a' hit által él.

3. Mert a' látás bizonyos időre halasztatott, és végtére szóll, és meg nem tsal: ha késéndik, várjad azt, mert kétség nélkül eljő, és nem késik. *'Sid.* 10: 37.

4. Ímé a' kinek lelke nem igaz ő benne, felfúvalkodik: az igaz pedig az ő hiti által él. *Ján.* 3: 36. *Rom.* 1: 7. *Gal.* 3: 11. *'Sid.* 10: 38.

5. Annakokáért mivelhogy borba merült a' kevély maga hitt ember, a' ki nem nyughatik egy helyben, és eltátja az ő torkát mint a' koporsó, és hasonló a' halálhoz, és nem elégszik meg, és minden népeket hozzája hajt, és minden nemzetségeket hozzája gyűjt. *R.* 1: 9.

6. Avagy nem költik é ötet mindnyájan e' népek példa beszédben? és nem szóllnak-é ő róla példabeszéddel? ezt mondván: jaj annak, a' ki gazdagítja magát a' máséból, vallyon meddig tart az? és annak is jaj, a' ki sürü sárt gyüjt az ő maga fejére.

7. Avagy nem támadnak-é hirtelen kik tégedet mardossanak? és nem ébrednek-é fel, a' kik tégedet megháborítsanak, hogy ők tégedet eltapodjanak?

8. Mivelhogy te megfosztottál sok nemzetséget, megfosztnak tégedet a' népnek maradéki, az embereknek ártatlan vérekért, és a' föld népén tett kegyetlenségedért, városokon és az ő lakóin tett hatalmasságodért.

9. Jaj annak, a' ki gonoszul a' másét kívánja az ő házának öregbítéséért, hogy magas fészket rakhasson magának, hogy megszabadulhasson a' veszedelemtől. *Jer.* 22: 13.

10. A' te házadnak gyalázatjára tartottál tanátsot, mikor sok népeket vesztettél volt, és vétkeztél a' te magad lelke ellen.

11. Mert a' kövek a' kőfalakból te ellened kiáltnak, és a' fa építésekből a' gerendák te ellened bizonyságot tésznek:

12. Jaj annak, a' ki várost épít vérrel, és a' ki várost készit álnoksággal. *Ezek.* 24: 9. *Nah.* 3: 1.

13. Avagy ímé a' seregeknek Urától nem jő-é boszszúállás? annakokáért a' népek tűzre építenek, és hijába munkálkodnak a' nemzetségek.

14. Mert az Úr ditsősségének esméretivel bételik a' föld, miképen a' vizek a' tengernek mélységét béboritják.

15. Jaj annak, a' ki megitatja az ő felebarátját, és ki reája erősödöl, hogy megrészegítsed ötet, hogy az ő szemérmét láthassad.

16. Gyalázattal megrakodol a' ditsősség' helyében: iszol te is, és megmezíteleníttetel: mert te reád fordúl az Úr jobb kezének pohara, és gyalázatos okádás esik a' te ditsősségedre.

17. Mert a' Libánuson tett hatalmad, és annak vadainak elprédálása, melly azokat elrettentette, az veszt el tégedet; az emberekének vérek, kiontásáért, és a' földön, a' városon, és annak lakóin tett hatalmadért. (d)

(d) A' Libánuson tett hatalmon érti, az Izráel' népe ellen való kegyetlenséget.

18. Mit használ teneked a' faragott kép, hogy annak faragója kifaragja azt, vagy az öntött kép, melly hazugságra tanít, mivelhogy bízik annak faragója az ő tsinálmányában, hogy néma bálványokat tsináljon? *Jer.* 28: 11. *és* 16: 19. *Jer.* 10: 8, 14. *Zak.* 10: 2.

19. Jaj a' ki a' fának azt mondja: serkenj fel, és a' néma kőnek: ébredj fel: avagy tanithat-é az? ímé béboríttatott arannyal és ezüstel, de semmi lélek nintsen ő benne.

20. Az Úr pedig az ő szentséges templomában vagyon, rettegje azért ötet mind az egész föld.

III. RÉSZ.

A' Próféta az Isten' népének következendő romlása felöl való jövendő mondáson megrettenvén, könyörög Istennek e' Részben, hogy az ő haragjában irgalmasságáról megemlekezzék: és vigasztalja magát az Isten hatalmas dolgainak példáival, mellyeket tselekedék az ő népével az Égyiptomból való szabadulásnak idején.

HABAKUK Próféta könyörgése a' tudatlanságnak bűnéért. (a)

(a) Az az, Mellyben könyörgött Istennek, hogy az ő népének bolondságból és vakmerőségből való bűneit megbotsássa. Némellyek így fordítják: Habakuk' könyörgése, külömb külömb vígasság tévő szerszámokban. Továbbá, a' mint mondja a' második versben, az ő esztendejének közepette elevenítsdmeg a' te munkádot; azt mások így fordítják: azon közben, tudniillik a' rabságnak idején, ne hagyjad a' te népedet. Isten' munkájának nevezi a' népet a' teremtésre és választásra nézve, az az, hogy azokat magának választotta vala.

2. Uram, hallám a' te fenyegető beszédedet, és megrettenék: Uram a' te munkádat az ő esztendejének közepette elevenítsdmeg, az ő esztendejének közepette *mondom* jelentsd meg *irgalmasságodat*, haragodban irgalmasságodról emlékezzél meg.

3. (b) Az Isten a' Témán' hegyéről kimutatá magát, és a' szent Isten a' Párán' hegyéről, Sélah. Befogá az egeket az ő ditsőssége, az ő ditsősségével rakva a' föld. *5. Mós.* 33: 2.

(b) Hogy a' Próféta bizonyságot tégyen Istennek az ő népe felöl való gondviseléséről, elő hozza minemű ditsőséggel, és hatalmassággal jelentette volt régen ki magát a' 'Sinai hegyen, és az ő hatalmasságának minemű jeleit mutatta a' pogány Kananéusoknak megrontásokban, kik láttatnak vala örökösöknek lenni a' földön.

4. És az ő fényessége ollyan volt mint a' napnak világossága: és ő mellette az ő szarvai, és abban rejtetett el az ő erőssége.

5. Az ő ortzája előtt döghalál jár vala, és az ő lábai előtt tüzes kelések járnak vala.

6. Felálla az Isten és elosztá a' földet: reájok tekíntett, és elolvasztotta a' pogányokat: megfélemlettek *a' kikéi valának* az örökké való hegyek, megaláztattak *a' kikéi valának* az örökkévaló halmok, örökké valók (c) az ő útai.

(c) Avagy öröktől fogva valók.

7. Láttam a' Kúsán' sátorinak (d) romlásokat, a' Midián' földének kárpitjai reszkettenek.

(d) Avagy, semmivélétét.

8. (e) Avagy a' folyóvízek ellen gerjedett vala-é fel a' te haragod Uram? avagy a' folyóvizek ellen volt-é a' te boszszonkodásod? avagy a' tenger ellen búsultál vala-é, mikor ülnél a' te lovaidon, és a' te szabadító szekereiden?

(e) Az az, Mikor a' tengert és a' Jordánt két felé választád, nem azokra való haragodból miveléd azt, hanem a' te népedhez való szerelmedből, mikor ő előttök járnál.

9. A' vizek folyásinak helye megjelentetett a' te kézíved által, a' 'Sidó nemzetségnek tett esküvésid és beszédid szerént, Selah: és a' földnek folyóvizeit ketté választád. *Ésa.* 63: 12.

10. Látának tégedet és megrémülének a' hegyek, (f) a' vizeknek soksága elméne, a' ten-

gernek mélysége szót ada neked, és az ő kezeit felemelé.

(f) Az az, a' hegyek, útat adtak a' te népednek, a' tenger és a' Jordán megszáradtanak a' te néped előtt.

11. A' nap és hold megállának az ő helyekben: a' napnak világánál a' te nyilaid leszállottanak, és annak fényességénél a' te villogó kopjáid. (g) *Jós.* 10: 12. *Jós.* 10: 11.

(g) Érti az Istennek nyilain és kopjáin a' menyütő köveket, kő esőket, mellyekkel Isten a' Jósué ellenségit elrettentette vala.

12. Haragodban megtapodád a' földet, búsultodban megtsépléd a' pogányokat.

13. Kitámadál a' te népednek szabadítására, a' te népednek szabadítására *mondom* a' te Kristusoddal (h) megrontád a' főt az hitetlennek házában, (i) és megmutatád a' fundamentomot mind a' nyakáig. (k) Selah.

(h) Az az, Elvesztéd az istentelen Faraót és az Égyiptom országát, mind a' fejedelmekkel és kösséggel egyetemben. A' Kristuson pedig a' 'Sidóknak magyarázatjok szerent is, érti a' közben járó Jésus Kristust.

(i) A' fön ért akármelly fejedelmet, miképen tudjuk hogy Isten az ő népéért régen nagy fejedelmeket megrontott. Némellyek értik Faraót, és az ő első szülöttét, kit az Angyal levágott vala, 2. *Mós.* 12:

(k) Az az, elveszted az ellenséget gyökerestől, gyökerétől fogva mind tetéig.

14. Az ő seregének fejét által verted az önnön fegyverével: mint a' forgó szél úgy támadtak vala az én veszedelmemre: és örvendeznek vala, mint a' kik titkon a' szegénynek rontására feltámadnak.

15. (l) A' te lovaiddal tapodtattad a' tengert, a' mélységes vizeknek rakását.

(l) Az az, te vitted által a' te népedet a' tengeren, mintha nagy sereggel mennél előttök, és a' tengert te választád két felé.

16. Hallám, (m) és megrettene az én szívem, a' te szódra ajakim is reszketének: az én tsontaimra is rothadás szálla, és magamban meghánborodám: mindazáltal nyúgoszom a' nyomorúságnak napján, mikoron az ellenség sereggel jö fel e' nép ellen, hogy azt elrabolja.

(m) Hallám, tudniillik a' te fenyegető beszédidet a' népnek büntetése felöl.

17. Mert a' figefa nem virágzik, és semmi gyümölts nem lészen a' szölökben, megtsal az olajfa, és a' mezök élést nem teremnek, kivész a'juh az akolból, nem lészen ökör az istálóban.

18. Én pedig az Úrban örvendezek, és vígadok az én megszabadító Istenemben.

19. Az Úr Isten az én erösségem, ki az én lábaimat ollyanokká tészi mint a' nöstén szarvasoknak lábok, és magas hellyeken jártat engemet. Akkor is (n) háláadó dítséretet éneklek vígaság tévő szerszámokban. 2. *Sám.* 22: 34. *Sólt.* 18: 34.

(n) Tudniillik, mikor a' te népedet a' fogságból megszabadítod.

SOFÓNIÁS.

E' könyvetskében meghirdeti Sofóniás Próféta a' Jérusálembélieknek, és az egész Júda nemzetségének, melly keményen bünteti meg Isten őket a' Kaldeusok által az ő bálványozásokert és hamisságokért: osztan inti őket penitentziára. E' mellett jövendőt mond egynehány idegen népek ellen: harmadszor, panaszolkodik jobbulatlanságokon. Negyedszer, inti a' híveket békeséges türésre, és vígasztalja őket Evangéliomi igeretekkel.

I. RÉSZ.

E' Részben fenyegeti Isten, a' 'Sidókat veszedelemmel a' bálvány imádásért, ragadozásért, kegyetlenségért és tsalárdságért.

AZ Úrnak beszéde, melly lőn Sofóniáshoz, a' Kúsi fiához, ki Godoliás' fia, ki Amariás' fia, ki Hiskiás' fia vala: Jósiásnak, Ámon' fiának Júda királlyának idejében.

2. El-vesztek mindeneket e' földnek színéről, azt mondja az Úr.

3. Elvesztem az embert és a' barmot, elvesztem az égi madarakat, és a' tengernek halait, a' hitetleneknek romlások lészen: és elvesztem az embert a' földnek színéről, azt mondja az Úr. *Hós.* 4: 3.

4. És kinyújtom az én kezemet a' Júda ellen, és Jérusálemnek minden lakói ellen; és kivesztem ez hellyből a' Bál' maradékit, és az ő tisztelőinek neveket mind a' papokkal egyben:

5. Azok ellen is, kik az egeknek tsillagit imádják magas helyeken; és a' kik tisztelik az Urat, és esküsznek ő reá, és az ő királlyokra. (a)

(a) Ezt azért mondja a' Próféta, mert az esküvésben nem akar Isten egybeszerkeztetni a' bálványokkal vagy emberekkel.

6. Azok ellen is, a' kik hátra állottanak, hogy ne kövessék az Urat; és a' kik nem keresik az Urat, és nem tudakoznak ő felöle. *Ésa.* 1: 4. *és* 59: 13. *Jer.* 15: 6.

7. Halgass az Úr Istennek ortzája előtt, mert közel vagyon az Úrnak napja; mert elkészítette az Úr az áldozatot, elrendelte az ő hívatalos vendégit.

8. És az Úr' áldozatjának napján meglátogatom a' fejedelmeket, és a' király' fiait, és mind azokat, kik idegen öltözetben öltöztenek:

9. És meglátogatom mind azt is, a' ki tomból a' más ember' házának küszöbén (b) az napon, és a' kik megtöltik az ő uroknak házokat, erővel és tsalárdsággal gyüjtött gazdagsággal.

(b) Érti azt, a' ki a' más ember' házát erővel elfoglalja.

10. És lészen az napon, azt mondja az Úr, kiáltás a' hal kaputól fogva, és jajgatás a' városnak másik részétől fogva, és nagy romlás a' halmok felöl.

11. Jajgassatok ti város' közepin lakozók: mert elveszett a' kalmároknak sokságok elvesztek mind a' kik pénzel gazdagok valának.

12. És lészen az időben, felkeresem Jérusálemet szövétnekkel, és meglátogatom azokat, kik az ő ganéjokban megkeményedtenek, kik azt mondják az ő szívekben: sem jót sem gonoszt nem tselekeszik az Úr. *Jer.* 48: 11.

13. És az ő gazdagságok prédára kél, és az ő házok elpusztúl: házakat építenek, és nem laknak azokban; szőlőket plántálnak, és nem

isznak azoknak borokban. 5. *Mós.* 28: 30, 39. *Amós.* 5: 11.

14. Közel vagyon az Úrnak nagy napja, közel vagyon, *mondom*, és igen siet: az Úr' napjának szava keserves, kiált azon a' napon az erős férfiú:

15. Haragnak napja az a' nap, szorongatásnak és nyomorúságnak napja, háborúságnak és nagy pusztulásnak napja, setétségnek és homályosságnak napja: ködnek és felhőnek napja *Jer.* 30: 7. *Jóel.* 2: 11. *Ámos.* 5: 18. *Jóel.* 2: 1. 2.

16. Trombitáknak és kiáltásoknak napjok; minden erős város ellen, és minden magas tornyok ellen.

17. És megszorongatom az embereket, és járnak mint a' vakok, mert az Úr ellen vétkeztenek: és kiomol az ő vérek mint a' por, és az ő testek lészen mint a' ganéj.

18. Sem ezüstjök, sem aranyok nem szabadíthatja meg őket az Úr' haragjának napján: mert az ő búsulásának tüze emészti meg az egész földet, és hirtelenséggel való véget vet e' földnek minden lakosiban. *Péld.* 11: 4. *Ezek.* 7: 19 *R.* 3: 8.

II. RÉSZ.

A' Próféta e' Részben minden népeket int penitentziára mind híveket mind hitetleneket, és jövendőt mond a' Filistéusoknak, Moábitáknak, Ammonitáknak, Szeretseneknek, és az Assíriabelieknek romlásokról, a' Sidóknak pedig szabadúlásokról.

Vegyétek eszetekbe magatokat, vegyétek eszetekbe, te meggyűlölt nemzetség.

2. Minekelőtte a' dekrétom szerént felvirradna, (a) mellyen ollyanok lésztek mint a' polyva, a' nap, melly semmivé lészen, minekelőtte reátok következzék az Úr' haragjának búsulása, minekelőtte reátok következzék az Úr' haragjának napja.

(a) Vagy minekelőte terithbe esne az Isten' végezése.

3. Keressétek az Urat e' földnek minden alázatosi, kik az ő ítéletit tselekedtétek: keressétek az igaſzágot, keressétek az alázatosságot, talám megoltalmaztattok ti az Úr' búsulásának napján.

II. 4. Mert puszta lészen Gáza, elpusztíttatik Askalon is, Azótust nap világnál rabságra viszik, és Ekron elrontatik.

5. Jaj a' tenger mellett lakozóknak, a' Kereteusoknak: az Úrnak (b) beszéde vagyon ti ellenetek Kanaán, Filisteusoknak földe, mert elpusztítalak tégedet, annyira, hogy lakos ne légyen rajtad.

(b) Az az, a' nyomorúság és veszedelem, melly az Úrnak beszéde által megjövendöltetett a' nép ellen.

6. És lészen a' tenger mellett való tartomány pásztorok' aklának hajléka, és barmoknak istállójok.

7. És lészen a' tenger mellett való tártomány a' Júda háza maradékának nyúgalmas helye, ott legeltetnek, az Askalon' házaiban nyúgosznak estve; mert meglátogatja őket az ő Urok Istenek, és megszabadítja a' fogságból őket.

8. Hallottam a' Moábnak szidalmazását, és az Ammon' fiainak boszszúságtételeket, mellyekkel gyalázták az én népemet, és felfúvalkodtanak az ő határokban.

9. Annakokáért élek én, azt mondja a' seregeknek Ura, az Izráel' Istene, hogy a' Moáb ollyan lészen mint a' Sodoma, és az Ammon' fiai mint a' Gomora, tsalán termő föld, sovány és puszta lészen mind örökké: az én népemnek maradéki prédálják el őket, és az én nemzetségemnek maradéka bírja őket.

10. Ez esik ő rajtok az ő kevélységekért, mellyel szidalmazták és boszszontották a' seregek' Urának népét.

11. Rettenetes lészen az Úr ő ellenek, mert megemészti az ő földöknek minden istenit: és tiszteli ötet kiki mind az ő helyében, és a' pogányoknak minden szigetinek *lakosi*.

(c) Az ő helyében, az az, mind e' széles világon, minden nemzetségek között az Istent dítsérik és tisztelik.

12. Ti is Szeretsenek az én fegyveremmel ölettettek meg.

13. És felemeli az ő kezét észak ellen, és elveszti Assíriát, és elpusztítja Ninivét, és ollyanná tészi mint egy puszta kietlent.

14. És annak közepette fekszik barmoknak nyája, és minden pogány népek között való fene vadak; az ökörbika, a' bagoly, hálnak az ő ajtajában, annak ablakában azoknak szavok hallattatik, kapujában pusztaság lészen, mert elpusztította az ellenség a' Tzédrus fából tsinált épületeket. *Ésa.* 34: 11.

15. Ez ama' kevély város, melly bátorságban nyugszik vala, melly ezt mondja vala az ő szívében: én vagyok, és én nálamnál több nintsen: mimódon pusztult el, és lett a' vadaknak lakóhelyek: valaki azon által megyen, süvölt, és kezeit hajtogatja. (d) *Ésa.* 47: 8.

(d) Az az, tsudálkozik romlásán, kezeit egybeveri és mutogatja a' romlást.

III. RÉSZ.

E' Részben a' Próféta feddi Jerusálemet, annak fejedelmit, Prófétáit és papjait, bizonyos bünökért, és kiváltképen hogy a' szomszéd pogány népeknek büntetésekből nem esmerték meg magokat. Azután szóll a' pogány népeknek hívatalokról, az Anyaszentegyháznak épületiről, a' bünnek botsánatjáról, a' megszentelésről, és a' Kristus által való örök ditsősségről.

Jaj a' megfertéztetettnek, és a' megundokíttatottnak, a' kóborló városnak.

2. Nem figyelmezett az Úr' szavára, nem fogadta a' fenyítéket, nem bízott az Úrban, az ő Istenéhez nem közelített. *Jer.* 5: 3. *és* 7: 28.

3. Az ő fejedelmek ő közöttök ollyanok mint az ordító oroszlánok, az ő bírái mint az estvére, megéhezett farkasok, nem halasztják reggelre hogy a' tsontokat megrontsák. *Ézék.* 22: 27. *Mik.* 3: 11.

4. Az ő Prófétái álhatatlanok és bűnös férjfiak: az ő papjai megfertéztették a' szent helyet, megrontották a' törvényt. *Jer.* 23: 11. *Hos.* 9: 7. *Ézek.* 22: 26.

5. A' ti köztetek lakozó igaz Úr nem tselekeszik hamisságot, (a) reggel, jó reggel nap fényre hozza az ő ítéletit, nem fárad el, mindazáltal nem tudja a' szemérmet e' hamis nép.

(a) Az az, jóllehet Isten ti közöttetek lakozik, a' mint mondjátok, de elnem távozott az ő természetitől, hogy a' hamisságot szeretné, sőt inkább az ő ítéletinek, és a' bünnek büntetésének sok példáit mutatta, de mégis nem tudtok megtérni.

6. Elpusztítottam a' pogányokat, elpusztíttatott azoknak erősségek, elvesztettem azoknak falujokat, hogy azokon senki által ne menjen: elpusztíttatott azoknak városok, annyira, hogy egy ember sem maradott, és nintsen lakos.

7. Ezt mondám: Bizony félni kezdesz engemet, felveszed a' fenyítéket: és nem vész el

az ő lakó helye, jóllehet immár meglátogattam ötet: mindazáltal jóreggel felkelvén, az ő tselekedeteket megvesztegették.

8. (b) Annakokáért várjatok engemet mind az napig, azt mondja az Úr, mellyen felkelek a' prédálásra, mert az én végezésem ez, hogy egybegyűjtsem a' pogányokat, hogy egybegyűjtsem az országokat, hogy kiöntsem azokra az én boszszonkodásomat, az én haragomnak tellyes búsulását: mert az én haragomnak tüze miatt emésztetik meg az egész föld. *R.* 1: 18.

(b) Az az, mivelhogy semmit nem fog rajtatok az intés, tanítás, feddés; azért úgy mint ellenség reátok támadok, egybegyűjtök minden népeket, hogy azokat megbüntessem, azokkal egyben titeket is megbüntesselek.

II. 9. (c) Mindazáltal akkor elváltoztatom a' népeknek ajakokat hogy tiszta légyen; hogy mindenek segítségül hívják az Úrnak nevét, hogy szolgáljanak neki egyenlő akarattal.

(c) Értelme ez: minekutánna a' földet illyen módon megtisztítom, az én Anyaszentegyházam nem vész el, sőt inkább az én nevemnek esmérete meszsze való népek közzé kiterjed, és engem tisztelnek, nekem szolgálnak, az én nevemet segítségül hívják egy akarattal. Ezt pedig mondja a' hívek' vígasztalásokra, kik azt gondolhatták volna, hogy ha 'Sidó ország elvész, az Isteni tisztelet is nem lészen.

10. A' Szeretsen országnak folyóvizén túl lakozók könyörögnek énnekem; és az én eloszlott népemnek leányi ajándékot hoznak énnekem.

11. (d) Az napon nem szégyenülsz meg a' te tselekedetidért, a' mellyekkel vétkeztél én ellenem: mert akkor elvészem közzüled azokat a' kik kérkednek a' te kevélységeddel; és többé nem kevélykedel az én szentséges hegyemen.

(d) Minemű légyen az Anyaszentegyház azt írjameg, tudniillik, szent, és az ő bűneiből megtisztíttatott; azért mondja: nem szégyenülsz meg a' te bűneidért, tudniillik, mert azok megbotsáttatnak. Továbbá az újonnan való születésnek jótéteményéről is emlékezik. Én úgymond, a' kevélységet elvészem te belőled, azokat is elvesztem, kik tégedet kevélységre indítottak.

12. És marasztok én te közted megnyomorodott szegény népet: és bíznak az Úrnak nevében.

13. Az Izráelnek maradéki nem tselekesznek hamisságot, és nem szóllnak hazugságot, és nem találtatik az ő szájokban álnok nyelv: mert ők legeltetnek *Istentől*, és nyúgosznak, és nem lészen senki, ki őket elrettentse.

14. Örülj Sion' leánya, örvendezz Izráel'; örülj és tellyes szívvel örvendezz Jerusálemnek leánya. *Ésa.* 12: 6. *és* 54: 1.

15. Letette az Úr a' te ítéletidet, elfordította ellenségidet: az Úr te közötted vagyon, nem látsz többé veszedelmet.

16. Az napon ezt mondják Jérusálemnek; ne félj Sion, ne botsásd le a' te kezeidet.

17. A' te közötted lakozó erős Urad Istened megtart, nagy örömmel örvendez te rajtad: a' te szerelmedben gyönyörködik, nagy örömmel vígad teneked.

18. A' kik te közzüled ideig megnyomorodtanak, azokat egybegyűjtöm, és a' kik gyalázatot szenvedtenek

19. Ímé én elvesztem minden te nyomorgatóidat akkor az időben; és megtartom a' sántát, (e) és haza hozom a' számkivetettet, és őket dítséretesekké és tiszteletesekké tészem az ő gyalázatjoknak földén. *Mik.* 4: 7.

(e) A' megnyomorodott Anyaszentegyházat hasonlíttya a' sántához és számkivetethez. Lásd a' sántákról *Mik.* 4: 6.

20. Az időben haza hozlak titeket, a' melly időben egybegyűjtlek titeket: mert nevezetesekké és dítséretesekké teszlek titeket e' földnek minden népei között, mikor a' ti számkivetéstekből megszabadítlak titeket a' ti szemetek' láttára, azt mondja az Úr.

HAGGEUS.

Haggeus Próféta inti a' Jerusálemi fő embereket a' néppel egyetemben a' Babilóniaiaktól régen elrontatott templomnak megépitésére, a' melyre először szabadságot engedett Tzirus, annakutánna Dárius Nóthus. És vigasztalja őket a' templomnak szegény láttatja ellen az elébbihez képest, és megjövendöli, hogy e' templom ditsőssegesb, lészen az elsőnél, mivelhogy a' Kristus önnön maga fog abban prédikállani.

I. RÉSZ.

Feddi Haggeus a' 'Sidókat, hogy az ő tulajdon házokat építenék, és az Isten' háza pusztán állana, és megmondja nekik, minemű károk következnek az Isten' háza építésének halasztásából. Azért Zorobábel és Jósua a' kösséggel egyetemben felindíttatván Istentől, az építést elkezdik.

DÁRIUS király' második esztendejének hatodik hónapjában, a' hónapnak első napján szólla az Úr Haggeus Próféta által Zorobábelnek a' Seáltiel' fiának, Júda fejedelmének, és Jósuának Jehosadák' fiának a' fő papnak, ezt mondván:

2. Így szóll a' seregeknek Ura, mondván: e' nép azt mondja: nem jött még el az idő az Úr háza építésének ideje.

3. Szólla azért az Úr Haggeus Próféta által, mondván:

4. Eljött-é tinektek időtök, hogy lakjatok a' ti szép házaitokban, hogy ez a' ház pusztánn áll?

5. Mostan azért ezt mondja a' seregeknek Ura: gondoljátokmeg jól a' ti útaitokat.

6. Sokat vettek, de keveset hoztokbé abban: esztek, és nem elégesztek meg; isztok, és nem részegedtek meg; ruhákba öltöztök, de nem melegesztek meg: és a' ki munkájának jutalmát vészi bé, mintha megszakadott zsákba töltené azt. (a) *Mós.* 28: 38. *Mik.* 6: 14, 15.

(a) Jelenti e' szóllással, hogy minden munkájok és fáradságok haszonnélkül lészen, mert annak az árra erszényekből is kivész. Értelme pedig az 5. és 6. verseknek ez: ti azt mondjátok, hogy nem jött még el az Isten' háza épületinek ideje, de ha eszetekbe vennétek magatokat, azért nintsen semmiben előmeneteletek, mert az Isten' házát nem építitek.

7. Ezt mondja a' seregeknek Ura: Gondoljátok meg jól a' ti útaitokat.

8. Menjetek fel a' hegyre, és hozzatok onnat fákat, és építsétek meg a' házat, és kedves lészen nekem az, és ditsőittetem abban, azt mondja az Úr.

9. Sokat

9. Sokat vártatok be, de ímé kevés takarodott be, bevittétek azt a' ti házaitokba, de én kifúvom azt: mi okért? azt mondja a' seregeknek Ura; Az én házamért, melly pusztán áll, ti pedig siettek kiki mind az ő házának épitésére.

10. Ennekokáért záratott be az ég ti ellenetek, hogy ne adna tinektek harmatot; a' föld is bezáratott, hogy tinektek gyümöltsöt ne teremne. *5. Mós.* 28: 23.

11. És szárazságot hívtam e' földre, és a' hegyekre, a' gabonára, és a' borra, az olajra, és valamit a' föld terem: az emberekre és a' barmokra, és az embernek minden kézi munkájára. *5. Mós.* 20: 22. *Jóel.* 1: 10. *Ámós.* 1: 2. *Ámós.* 4: 17, 19.

II. 12. Meghallá pedig Zorobábel a' Seátiel' fia, és Jósua Jósadák' fia a' nagy pap, és a' népnek egész maradéka az ő Urának Istenének szavát, és Haggeus Próféta' beszédit, amint elbotsátta vala ötet az ő Urok Istenek, és megfélemlék a' nép az Úrtól.

13. Szólla azért Haggeus, az Úrnak követe, az Úrnak követségében a' népnek, mondván: én ti veletek vagyok, azt mondja az Úr.

14. És felindítá az Úr Zorobábelnek, Seáltiel' fiának a' Júda' fejedelmének lelkét, és Jósuának Jósadák' fiának a' fő papnak lelkét és az egész nép' maradékának lelkét és bemenének és munkálkodának a' seregeknek Urának, az ő Isteneknek házában.

15. Hatodik hónapnak huszonnegyedik napján, Dárius királynak második esztendejében.

II. RÉSZ.

Jövendöli a' Próféta, hogy a' második templomnak ditsösége nagyobb lészen az első templom' volt ditsöségénél, a' Messiás' eljöveteliért. Az után megmondja az Isten' büntetésének okait, tudniillik, hogy fertelmesek voltak minden dolgokban. Utólszor, ígér nekik Isten áldást, ha épitik a' templomot, miképen hogy az előtt annak elhalasztásáért szerentsétlenek voltak.

Hetedik hónapnak huszonegyedik napján szólla az Úr Haggeus Próféta által, mondván:

2. Mond meg most Zorobábelnek Seáltiel' fiának, a' Júda' fejedelmének, és a' Jósuának Jósadák' fiának a' fő papnak, és a' nép' maradékának, ezt mondván:

3. Kitsoda az ti közzületek, a' ki látta ezt a' házat az ő első ditsöségében, és a' mellyet most láttok? avagy nem ollyannak tetszik-é tinektek ahoz képest mintha semmi volna?

4. Mostan mindazáltal erősítsd meg magadat Zorobábel, azt mondja az Úr; és te is erősítsd meg magadat Jósua, Jósadák' fia, ki fő pap vagy, és erősek légyetek ti e' földnek népei, azt mondja az Úr, és munkálkodjatok, mert én veletek vagyok, azt mondja a' seregeknek Ura.

5. A' beszéd szerént, mellyel fogadást tettem nektek, mikor kijöttetek Égyiptomból, és az én lelkem megmarad ti bennetek; ne féljetek.

6. Mert ezt mondja a' seregeknek Ura: (a) még egy kevés idő vagyon, és én megindítom az eget, a' földet, a' tengert és a' szárazt: *Sid.* 12: 26.

(a) Az az, inkább mivelné az Istent, hogy ez egész világnak ábrázatját elváltoztatná, hogy nem mint ígéretit meg nem tellyesíttené, és az ő népének tellyes váltságát el nem hozná.

7. És megindítok minden népeket, és eljő a' minden pogány népeknek kívánságok (b) és betöltöm e' templomot ditsöséggel, azt mondja a' seregeknek Ura.

(b) A' Kristusnak eljöveteliről való prófétzia, kit pogány népek' kívánságoknak nevez. Jóllehet így is fordítják: meg indítom a' pogányokat, hogy azok közzül a' választottak eljőjjenek.

8. (c) Enyim az ezüst, enyim az arany, azt mondja a' seregeknek Ura.

(c) Az az, volna hatalmam arra, hogy arannyal ezüsttel megékesítteném a' templomot, de más lészen ennek ékessége, tudniillik az Úrnak ditsösége, a' Messiás, ki e' templomban tanít és tsudákat tészen.

9. Nagyobb lészen e' háznak ditsösége, hogy nem az elsőnek, azt mondja a' seregeknek Ura; és ezen az helyen adok békeséget, azt mondja a' seregeknek Ura.

II. 10. Kilentzedik hónapnak huszonnegyedik napján, Dáriusnak második esztendejében, szólla az Úr Haggeus Próféta által, ezt mondván;

11. Ezt mondja a' seregeknek Ura: kérd meg a' papokat a' törvény felől, ezt mondván:

12. Ha valaki szentelt húst viénd az ő köntösének aljában, és az ő köntösének szélével illeténd kenyeret, főzeléket, bort, olajt, és valami eleséget, vallyon megszenteltetik-é az? és felelének a' papok, 's mondának: nem.

(d) Értelme ez: miképen a' megszentelt hús, semmi állatot meg nem szentel ha illeti is azt: de a' ki lélekben fertelmes, mindent megfertéztet: azonképen ti akármint áldozzatok nekem, azok nem kedvesek, és azok az áldozatok titeket meg nem szentelnek, sőtt inkább mivelhogy lélekben fertelmesek vagytok, azokat is megfertéztetik.

13. És monda Haggeus: ha valaki illeténdi ezeket a' ki lélekben megfertéztetett, avagy megfertéztetik-é? és felelvén a' papok mondának: megfertéztetik.

14. És felelvén Haggeus, monda: azonképen e' nemzetség, és e' nép én előttem, azt mondja az Úr, és akképen minden ő kezek' munkája, és valamit ők nekem felhoznak, megfertéztetett lészen.

15. (e) És mostan gondoljátok meg, kérlek, a' ti szívetekben ez naptól fogva a' napokat, mellyek elmúltanak, mikor még egy követ sem tettek volt más köre az Úr' templomában.

(e) Értelme ez, mind az 21. versig: ha meggondoljátok a' ti állapototokat, a' templom' építése előtt nem volt semmi jó elömeneteltek: minekutánna pedig kezdettétek épiteni, jól vagyon dolgotok, azért meg ne szűnjetek az építéstől.

16. Annakelőtte ha elment az ember az asztaghoz, mellyből húsz véka búzát várt, tsak tízet talált; és mikor a' sajtóhoz ment, hogy ötven veder bort merítene, húszat talált.

17. Megvertelek titeket szárazsággal, ragyával, és köesővel minden ti kezetek' munkájában, de ti mégis nem térétek én hozzám, azt mondja az Úr. *Ámós.* 4: 9. *R.* 1: 11.

18. Gondoljátok meg kérlek a' ti szívetekben ez napságtól fogva a' napokat, mellyek elmúltak, a' kilentzedik hónapnak huszonnegyedik napjától fogva, az naptól fogva, mellyen az Úr' temploma fundáltatott, gondoljátok meg a' ti szívetekben.

19. Avagy betakarodott-é a' mag a' ti tsűrötökbe? Sőtt sem a' szőlő, sem a' fige, és pomagránát, sem az olajfa nem termett; de ez naptól fogva megáldlak titeket.

20. És szólla az Úr másodszor Haggeusnak, a' hónak huszonnegyedik napján, mondván:

21. Mond meg Zorobábelnek a' Júda' fejedelmének: én meindítom az egeket és a' földet.

22. (f) És elfordítom az országoknak királyi székeit, és a' pogány országoknak erejeket elvesztem, a' hadakozó szekeret és abban ülőket, és lehullanak a' lovak és azokon ülők, kiki az ő attyafiának fegyvere miatt.

(f) Azt akarja jelenteni, hogy semmi hatalmasság meg nem tartóztatja őtet, hogy az Anyaszentegyházzal jól ne tegyen, és azt meg ne építtse.

23. Az napon, azt mondja a' seregeknek Ura, felvészlek tégedet Zorobábel, Seáltielnek fia, én szolgám, azt mondja az Úr, és ollyanná tészlek mint egy petsétes gyűrű, mivelhogy választottalak tégedet, azt mondja a' seregeknek Ura.

ZAKARIÁS.

A' Babilóniából való szabadúlás után, emlékezteti a' Próféta a' 'Sidókat arról, miért sanyargatta volt meg Isten az ő attyokat ollyan keservesen. Azután inti őket, hogy jó reménységben légyenek igaz szabadúlások felől, csak hogy szivek szerént Istenhez térjenek. Végre feddi őket gonoszságokért, mivelhogy még az előbbi vétkekből sok vala bennek.

I. RÉSZ.

Elöször inti a' Próféta e' Részben a' 'Sidókat, hogy megtérjenek Istenhez, és az ő attyaiknak gonoszságokat ne kövessék. Másodszor, vígasztalja a' fogságból haza jött 'Sidókat az Isten' Fiának (kit a' Mirtusfák között álló angyal példáz) közöttök való létével, az angyaloknak melletek való vígyázásokkal, az Isten' Fiának érettek való törekedésével, az Istennek kegyelmes gondviselésével, hozzájok való jóakaratjával, az ő ellenségeknek romlásokkal, mellyeket a' Próféta három látásokban példáz.

DÁRIUS király' második esztendejének nyolczadik hónapján, szólla az Úr Zakariásnak Barakiás' fiának, ki Iddó Próféta' fia vala, ezt mondván:

2. Megharagudt volt az Úr a' ti atyáitokra nagy haraggal.

3. Ezt mondjad azért nekik: ezt mondja a' seregeknek Ura: térjetek én hozzám, azt mondja a' seregeknek Ura, és ti hozzátok térek, azt mondja a' seregeknek Ura.

4. Ne légyetek ollyanok mint a' ti atyáitok, mert ez előtt való Próféták kiáltottak nekiek, mondván: ezt mondja a' seregeknek Ura: térjetek meg kérlek a' ti gonosz útaitokról, és a' ti gonosz tselekedetetekből: de nem fogadtak szót, és nem figyelmeztek én hozzám, azt mondja az Úr. *Ésa.* 31: 6. *Jer.* 3: 12. *és* 18: 11. *Ézék.* 18: 30. *Hós.* 14: 1.

5. (a) Hol vagynak a' ti atyáitok? és a' Próféták? mind örökké élnek-é?

(a) Az ötödik és hatodik vers együvé való, mellyeknek értelmek ez: úgy vagyon, hogy a' ti atyáitok meghaltak, a' Próféták is meghaltanak, de az én beszédim meg nem haltanak, azért méltó dolog, hogy a' ti atyáitoknak példájokból, és a' régi Prófétáknak intésekből tanúljatok.

6. De az én beszédim és az én végezésim, mellyeket az én szolgáimnak a' Prófétáknak megparantsoltam, vallyon nem tellyesedtek-é be a' ti atyáitokon? mert megtérvén azt mondották: amint elgondolta vala a' seregeknek Ura, hogy mi velünk tselekedjék, a' mi útaink és tselekedetink szerént, úgy tselekedett mi velünk. *Sir.* 1: 18.

II. 7. A' tizenegyedik hónapnak (mellyet Sebátnak neveznek) huszonnegyedik napján, Dáriusnak második esztendejében, szólla az Úr Zakariásnak a' Barakiás' fiának, ki Iddó Próféta' fia vala, ezt mondván:

8. Látám éjtszaka, és ímé egy férjfiú ül vala veres lovon, és áll vala Mirtusfák között, mellyek valának mély helyen: és az ő háta megett valának veres lovak, tarkák és fejérek.

9. És mondék: mit akarnak ezek Uram? Felele nekem amaz angyal, a' ki engemet megszóllíta; én megmondom teneked mit akarjanak mind ezek.

10. Akkor felelvén ama' férjfiú, a' ki áll vala a' Mirtusfák között, monda: Ezek azok, a' kiket az Úr küldött, hogy bejárják e' földet.

11. És felelvén az Úr' angyalának, ki a' Mirtusfák között áll vala, mondának: eljártuk a' földet, és ímé az egész föld nyugszik, és nagy bátorságban vagyon.

12. Akkor szóllván az Úr' angyala, monda: óh seregeknek Ura! meddig nem könyörülsz te Jérusálemen, és a' Júdának városin, mellyek ellen haragudtál, immár hetven esztendőtől fogva?

13. Felele pedig a' seregeknek Ura az angyalnak, a' ki én velem szóll vala jó beszédeket, és vígasztaló szókat:

14. Annakokáért megparantsolá nekem az angyal, a' ki velem szóll vala: kiálts, ezt mondván: ezt mondja a' seregeknek Ura: szeretem én Jérusálemet és Siont nagy buzgóságos szeretettel. *R.* 8: 2.

15. (b) De nagy haraggal haragszom e' bátorságban élő népek ellen: mert én egy kevéssé haragudtam vala *az én népemre*, ők pedig kegyetlenül tselekedtek *velek*.

(b) Az az, haragszom a' pogányokra, kiknek kezekbe adtam vala az én népemet: mert ők kegyetlenebbek voltak az én népem ellen, hogy nem mint kellett volna.

16. Annakokáért azt mondja az Úr: megtértem Jérusálemhez kegyelmesen, az én házam megépíttetik abban, azt mondja a' seregeknek Ura, és kinyújtatik a' mérő línea ő rajta.

17. Mégis kiálts, ezt mondván: ezt mondja a' seregeknek Ura: még az én városim felette bővölködni fognak sok jókkal, minekutánna az Úr Siont megvígasztalja, és Jérusálemet hozzája veszi.

18. És felemelvén az én szemeimet, láték négy szarvakat.

19. És mikor kérdeném az angyaltól, a' ki én velem szóll vala: mitsodák ezek? monda nekem: ezek a' szarvak, mellyek elhányták Izráelt, Júdát és Jérusálemet.

20. Azután mutata énnekem az Úr négy kovátsokat.

21. És mikor kérdeném; mit akarnak ezek tselekedni? felelvén monda: ezek a' szarvak mellyek elhányták Júdát, annyira, hogy senki fejét fel nem emelhetné: e' kovátsok pedig eljöttek, hogy azokat elrettentsék, hogy a' pogányoknak szarvokat lerontsák, mellyek szarvat emeltek vala Júda' földe ellen, hogy azt elrontanák.

II. RÉSZ.

E' Részben vigasztalja a' Próféta a' 'Sidókat Jérusálemnek megépülésével, az Anyaszentegyháznak szaporodásával, az Istennek kegyelmes gondviselésével, a' foglyoknak szabadulásokkal, a' Messiásnak eljövetelivel, és a' pogány népeknek megtérésekkel.

Felemelvén ismét az én szemeimet, láték egy férjfiat, kinek kezében vala egy mérő kötél.

2. És mondék: hová mégy? és felele nekem: hogy megmérjem Jérusálemet, és meglássam mind szélit, hoszszát.

II. 3. És ímé amaz angyal, a' ki én velem szóll vala, kijöve, és más angyal is kijöve annak eleibe.

4. És monda annak: fuss el, és szóllj e' gyermeknek (a), mondván: Jérusálemet kerítés nélkül kezdik lakni, az ő benne való embereknek és barmoknak sokságok miatt.

(a) Érti Zakariást: mikor pedig azt mondja, hogy Jérusálemet kerítés nélkül lakják, azt jelenti, hogy az Anyaszentegyháznak lakosi olly sokan lesznek, hogy kerítésben nem férnek.

5. Én pedig, azt mondja az Úr: lészek ő neki tűzfal köröskörnyül, és ditsőségére lészek neki ő közepette.

6. (b) No, no fussatok ki északnak földéből, azt mondja az Úr, mivelhogy az égnek négy széle felé elhánytalak titeket, azt mondja az Úr: *Ésa.* 48: 20.

(b) Inti a' Babilóniában maradott népet, hogy siessenek kijöni onnét, és az Anyaszentegyháznak tagjai közzé számlálni magokat.

7. Óh Sion! szabadítsd ki te is magadat, ki lakozol a' Babilon' leányánál.

8. Mert ezt mondja a' seregeknek Ura: a' ditsőség után (c) elküldött engemet a' pogányokhoz, kik titeket megfosztottanak; mert a' ki titeket bánt, az ő szeme' fényét bántja: 5. *Mós.* 32: 10. *'Solt.* 17: 8.

(c) A' mit a' Próféta e' versnek kezdetiben mond: a' ditsőség után, úgymond, elküld Isten; azt sokképen magyarázzák: némellyek így, hogy minekutánna a' 'Sidóknak ditsőségek megszűnik, az Isten a' pogány népekhez küld követeket. Némellyek így: mivelhogy a' pogányok ez ideig elég ditsőségben voltanak, annakokáért az Isten ez után követeket küld hozzájok az ő veszedelmek felől. De mind ezeknél igazabb magyarázat ez, hogy minekutánna Isten nagy ditsőséggel kihozta a' 'Sidókat Babilóniából, már őket nem hagyja, és a' pogányokat megenyhíti, hogy nekik ne ártsanak.

9. Mert ímé én felemelem az én kezemet ő ellenek, és lésznek az ő szolgájoknak prédájik: és megtudjátok, hogy a' seregeknek Ura botsátott engemet.

10. (d) Örülj és örvendezz Sion' leánya; mert ímé én eljövök és lakozom te közötted, azt mondja az Úr. *Ésa.* 12: 6. *és* 54: 1. 3. *Mós.* 26: 12. *Ézék.* 37: 27. 2. *Kor.* 6: 16.

(d) Vigasztalja az Anyaszentegyházat Istennek közöttök való lakásával. Vagy a' Kristusnak megjelentésével. Másodszor az Anyaszentegyháznak a' pogányokból való megszaporodásáról, mellyről szólla a' 9. versben is, hogy a' pogányok a' 'Sidók' rabjai és prédái lésznek.

11. És sok pogány népek adják az napon magokat az Úrhoz, és lésznek én népem, és lakozom te közötted; és akkor megtudod, hogy a' seregeknek Ura küldött engemet te hozzád.

12. És örökségül bírja az Úr Júdát az ő örökségét a' szent földön, és ismét magához veszi Jérusálemet.

13. (e) Hallgasson minden test az Úr' színe előtt, mert felkél *végre* az ő szentséges lakó helyéből.

(e) Az az, alázza meg magát minden ő előtte, és senki ellene ne szólljon, mert boszszúálló az Úr.

III. RÉSZ.

Vigasztalja Isten e' Részben a' 'Sidókat, hogy miképen a' népet, a' várost, a' templomot, azonképen a' fő papságot is helyére állatja, és hogy jövendőben a' Dávidnak elfogyatkozott nemzetségéből az örökkévaló papot is, az az, a' Messiást elbotsátja, kinek jótéteményiről az angyal szóll.

Azután mutatá nekem *az angyal* Jósuát a fő papot, hogy állana az Úrnak angyala előtt, kinek a' Sátán áll vala jobb keze felől, hogy ellenkeznék ő vele.

2. És monda az Úr a' Sátánnak: dorgáljon meg tégedet Sátán az Úr, dorgáljon meg, *mondom*, tégedet az Úr, ki Jérusálemet magának választotta: avagy nem ollyan-é ez, mint a' tűzből kiragadott üszög? (a) *Júdás.* 9. *v.*

(a) Érti Jósuát a' fő papot, kit Isten tsudálatosképen szabadított vala ki a' fogságból. Mikor pedig ezt mondja: dorgáljon meg téged az Úr, értelme ez: te Sátán az Isten a' te hatalmadat vegye el, ártalomra való szándékokat enyhítse meg, hogy ne árthass Jósua papnak.

3. Jósua öltöztetett vala szennyes ruhákban, és áll vala az angyal előtt.

4. És szólla *az angyal*, és monda azoknak, kik előtte állanak vala, mondván: vegyétek le ő róla a' szennyes ruhákat; és monda nekie: ímé elvettem a' te álnokságodat, és új ruhákban öltöztetlek tégedet.

5. És monda: Tegyenek az ő fejébe tiszta pap süveget: tőnek annakokáért az ő fejébe tiszta pap süveget, és felöltözteték ötet ruhákban, az Úrnak angyala pedig ott áll vala.

II. 6. És esküvéssel fogadá az Úrnak angyala Jósuának, ezt mondván:

7. Ezt mondja a' seregeknek Ura: ha az én útaimban járándasz, és ha az én parantsolatimat megőrizénded, te is ítélője lészesz az én házamnak, és őrizője lészesz az én tornátzimnak, sőtt megtselekeszem, hogy ez én előttem állók között járj.

8. Hald meg most Jósua fő pap, te és a' te barátid, kik te előtted ülnek, mert ezek tsudálatos *férjfiak:* ímé én előhozom az én szolgámat a' tsemetét. (b) *Ésa.* 11: 1. *Jer.* 23: 5. *és* 33: 15. *R.* 6: 12. *Luk.* 1: 78.

(b) Igéri e' versben Isten Jósua papnak, a' papságnak megépítését a' Messiásban a' Kristus Jesusban, kit nevez Isten ő szolgájának és tsemetének, mivelhogy a' Dávidnak úgymint megholt és elszáradott nemzetiségéből kell vala származni, mint a' tsemete szokott kinevekedni a' föld alatt való törsökből. Nevezi pedig a' Jósua szolga társait tsudálatosoknak, vagy e' világ' tsudáinak, mivelhogy e' világ előtt útálatosok valának, mint Ésa. 8. az Ésaiás' tanítványi neveztetnek világ' tsudáinak.

9. Mert ímé egy kő lészen, (c) mellyet én helyheztetek Jósua pap előtt, és ez egy kőnek hét szemei lésznek: és én faragom annak az ő faragásit, azt mondja a' seregeknek Ura, és elveszem e' földnek álnokságát egy napon.

(c) A' kit a' Próféta a' felsõ versben tsemetének monda, ugyan azont mondja itt könek, mint másut is sok helyen a' Kristus neveztetik könek, *Esa.* 8. *Solt.* 118. *Mát.* 21. Mikor pedig azt mondja, hogy hét szemei, az az, sok szemei lésznek a' Messiásnak: jelenti azzal az õ tökélletes gondviselését. Utólszor, mikor azt mondja: hogy annak faragásit õ faragja, jelenti azzal, hogy õ ékesíti fel a' Kristust minden mennyei ajándékokkal. *Ján.* 3.

10. Az napon, azt mondja a' seregeknek Ura, kiki mind hívja az õ felebarátját a' szõlõtõ alá és a' figefa alá. (d) *Ján.* 3. *Mik.* 4: 4.

(d) Az az, lakoztok békességben, tsendességben, minden félelem nélkül.

IV. RÉSZ.

Vigasztalja Isten e' Részben a' 'Sidókat azzal, hogy Isten az õ Anyaszentegyházát soha el nem hagyja, hanem azt õrizi és oltalmazza, nem külsõ emberi erõvel, hanem kiváltképen való Isteni hatalmával, és hogy az õ szent Lelkével minden fogyatkozás nélkül táplálja.

ÉS megtére az angyal a' ki én velem szóll vala, és felkölte engemet, mint *valami* férjfiat, a' kit álmából felköltenek.

2. És monda énnekem: mit látsz? és mondék: ímé egy merõ arany gyertyatartót látok, mellynek a' tetején vagyon az õ tányérja, és azon hét szövétnekek, és hét töltsérek a' hét szövétnekeken, mellyek vagynak a' gyertyatartó' tetején.

3. És két olajfák valának mellette, egyik jobbkéz felõl a' gyertyatartónak, a' másik balkéz felõl.

4. És felelék az angyalnak a' ki én velem szóll vala, mondván: mitsodák ezek Uram?

5. És felelvén az angyal a' ki én velem szóll vala, monda énnekem: avagy nem tudod-é mit akarnak ezek? kinek mondék: nem tudom, Uram.

6. És felelvén szólla énnekem, mondván: ez az Úrnak beszéde a' Zorobábelhez, mondván: nem erõvel, nem hatalommal, hanem az én szent Lelkem által, azt mondja a' seregeknek Ura: (a)

(a) Az az, miképen e' szövétnekek nem embertõl tápláltatnak olajjal, hanem Istentõl, azonképen az én Anyaszentegyházamat, melly az aranygyertyatartón példáztatik, nem emberi erõvel és hatalommal hanem az én Isteni hatalmammal õrizem, és szent lelkemmel táplálom.

7. Mitsoda vagy te nagy hegy (b) Zorobábel ellen? eloszlatol és tér földé lészesz, és feltészi *Zorobábel* a' felsõ követ a' népnek nagy háláadó kiáltásával: hálá légyen, hálá légyen *Istennek.*

(b) Nagy hegynek nevezi a' Zorobábel' ellenségit.

8. És szólla nekem az Úr, mondván:

9. A' Zorobábel' kezei fundálták e' házat, és az õ kezei végezik el, és megesmered, hogy a' seregeknek Ura küldött engemet ti hozzátok.

10. Mert a' kik ez építésnek kitsiny kezdetit megútálták vala, örvendezni fognak, és meglátják a' Zorobábel' kezében a' mérõ líneát; ezek (c) az Úrnak hét szemei, mellyek bekerülik az egész földet. *Hag.* 2: 3.

(c) Az az, E' dolog nem egyébb által hanem az Istennek tökélletes gondviselésébõl, és az által lészen, melly által e' világot bírja. Vagy: ezek tudniillik, a' hét szövétnekek nem egyebet, hanem az Urnak hét szemeit, az az, tökélletes gondviselését példázzák.

II. 11. És szóllván mondék nekie: mit példáznak ím e' két olajfák a' gyertyatartó mellett, jobbkéz felõl és balkéz felõl?

12. És másodszor is szóllván mondék neki: mit példáz ím e' két olaj folyás, mellyek vagynak a' két arany töltsér között, mellyekbõl arany színû olaj foly ki?

13. És szólla énnekem mondván: avagy nem tudod-é mit példáznak ezek? és mondék: nem tudom, Uram.

14. Annakokáért monda: ezek a' két olaj források, mellyek az egész földnek Uránál vagynak. (d)

(d) Az az, ez olajfák példázzák az Isten' lelkének bõséges ajándékát, mellyet minden idõben szüntelen ád az õ Anyaszentegyházának a' Kristus által.

V. RÉSZ.

E' Részben a' Próféta elõször azt jelenti, hogy Isten az õ népét igen megsanyargatta volt az õ érdeme szerént. Annakutánna azzal vígasztalja, hogy Isten már ezután az õ büntetõ haragját a' Káldéusokra fordítja.

AZUTÁN ismét felemelvén az én szemeimet, látám, és ímé egy könyv repûl vala *az égen.*

2. És mikor azt mondaná énnekem: mit látsz? mondék: látok repülõ könyvet, mellynek hossza húsz sing, és széle tíz sing.

3. (a) És monda nekem: ez az átok, melly ez egész föld' színére kimegyen; mert valaki oroz e' nemzetségben, mint másban, megbüntettetik: és valaki hamissan esküszik e' nemzetségben, mint másban, megbüntettetik.

(a) Az az, ennek a' könyvnek írásában vagyon a' 'Sidók ellen való szententia, kik noha szenteknek mutatják magokat, mindazáltal lopók és hamis hitüek, az az, vétkeztek mind a' két tábla ellen. Némellyek így fordítják: minden lopó (a' mint e' könyvnek egyik Részében meg vagyon írva,) megbüntettetik, és minden hamissan esküvõ (a' mint meg vagyon írva e' könyvnek másik Részében,) megbüntettetik.

4. És kibotsátom azt az átkot, azt mondja a' seregeknek Ura, és bemegyen a' lopónak házába, és annak házába, a' ki hamissan esküszik az én nevemre: és megmarad annak házában, és megemészti azt, és annak fáit és köveit.

II. 5. És eljövén az angyal a' ki én velem szóll vala, monda nekem: emeld fel a' te szemeidet, és lásd meg mitsoda ez a' mi elõjõ.

6. És mikor kérdeném: mitsoda ez? monda: a' mi elõjõ mérték az, (b) és monda: ez az õ szemek az egész földön.

(b) Az az, ez azt példázza, hogy Isten az istenteleneknek minden gonoszságokat, mintha egy tsomóba volnának, jól látja, és azoknak mérték szerént megfizet, az az, a' mint érdemlették, noha ollyanok, mintha az égen repülnének, az az, úgy tetszik az embereknek, hogy Isten nem zabolázza meg õket, és azt állítják, hogy Isten nem tudja, nem látja õket.

7. (c) És ímé egy darab szélesen kivert ón forog *vala az égen* és egy aszszony ûl vala a' mértéknek közepiben. (d)

(e) Az ón, melly természet szerént nehéz példázza az Istennek a' 'Sidók ellen való nehéz és sulyos ítéletit.

(d) Az aszszony példázza a' 'Sidó nemzetséget, a' kiket tudniillik, Isten az õ ítéleti alá rekesztett vala, mint az angyal mondja a' 8. versben, ez úgymond az istentelenség, az az, példázza az aszszony a' 'Sidókat, kik az Isten' ítéletire tartatnak.

8. (e) És monda: ez az istentelenség: és veté azt a' mértéknek közepire, és azzal a' mértéknek száját befedezé.

(e) Az az, befedezé az edényt azonnal, mellyben vala az aszszony, mellyel jelenti, hogy a' 'Sidók úgymint tömlötzbe rekesztetvén tartatnak a' büntetésre.

9. (f) És felemelvén az én szemeimet, látám, és ímé két aszszonyok jövének elő, és azoknak szárnyokban szél vala, és szárnyok olyan vala mint az eszterágnak; és felemelék a' mértéket az ég és a' föld között.

(f) E' látással jelenti a' Próféta, hogy az Isten elveszi már az ostort a' 'Sidókról, és ennekutánna a' Káldeusokat ostorozza, kik az ő népének ellenségi voltak. Vagy, a' mint némellyek magyarázzák, ezt példázza, hogy minekutánna a' 'Sidó nép az ő bűneiről meggyőzettetik, az Isten' ítéleti alá rekesztetik, és hasonló büntetéssel büntettetnek azokhoz, kik a' Babilóniai fogságban akartak inkább maradni, hogy nem mint 'Sidó országba megtérni.

10. És mondék az angyalnak a' ki én velem szóll vala: hová viszik ezek a' mértéket?

11. És felele nekem: hogy házat építsenek annak a' Sineár' földében, és letétetik és megerősíttetik ott az ő fundamentomán. (g)

(g) Az az, ott Babilóniában, holott már meggyökereztek vala.

VI. RÉSZ.

E' Részben jelenti a' Próféta Istennek az angyalok által való gondviselését a' 'Sidók felől, mind a' kik vagynak, mind a' kik onnét kijöttek. Azután szóll a' Messiásnak királyi és papi méltóságáról, melly dolog a' Jósuának kettős koronával való megkoronázása által példáztatik.

ÉS (a) fordúlván felemelém az én szemeimet, és látám, hogy ímé négy szekerek jönek vala ki két hegy közzül, és azok a' hegyek értz hegyek valának.

(a) Némellyek a' négy szekéren értik az angyali seregeket, kik Istennek parantsolatja szerént e' világnak minden részében az Istennek akaratját tselekeszik. Az értz hegyeken az Istennek hatalmas tanátsát, mellyből lésznek e' világon mindenek. A' lovakon az angyaloknak gyorsaságokat Azért a' Próféta azt jelenti, hogy Istennek vagynak szolgai, minden ő dolgainak és tanátsainak elvégezésekre.

2. Az első szekérben veres lovak valának, a' második szekérben fekete lovak:

3. A' harmadik szekérben fejér lovak, és a' negyedik szekérben tarka lovak, erőssek.

4. És szóllván mondék az angyalnak, a' ki én velem szóll vala: mitsodák ezek, Uram?

5. És felelvén az angyal, monda nekem: ezek az egeknek négy szelei, (b) mellyek kijönek a' helyekből a' hol állnak vala, az egész földnek Úra előtt.

(b) Az az, az Istennek angyali, kik az égnek négy részéről az Isten eleibe álván, az ő parantsolatjának megszerzésére kimennek.

6. (c) A' melly szekérben a' fekete lovak vagynak, mennek az észak' földére, a' fejér lovak azok után mennek, és a' tarka lovak délre mennek.

(c) Az az, az angyaloknak egyik részek Babilóniába mégyen, hogy a' 'Sidókra viseljen gondot, kik még ott vagynak. Az egyik része mégyen Júdeába, hogy az haza jött 'Sidókról viseljen gondot.

7. (d) A' veresek kijövének, es kívánák hogy eljárnák e' földet; és monda *Isten:* menjetek el, járjátok el a' földet, és eljárák a' földet.

(d) Az Istennek az angyalok által való gondviselését írja a' Júda' országáról, melly szolgálatot az angyalok ő magok kívánnak.

8. És előhíván engemet szólla én velem, mondván: láthatsza, a' kik kimenének az észak' földére, az én haragomat megtsendesíték az észak' földén. (e)

(e) Az az, mivelhogy az angyalok sokakat indítottak penitentziára Babilóniában, és az Isteni tiszteletre, azért azt mivelték, hogy a' 'Sidóktól, kik még a' fogságban vagynak, az én kegyelmességemet meg ne vonnám.

II. 9. És szólla az Úr énnekem, mondván:

10. Végy a' számkivetésből haza jöttektől, tudniillik Heldaitól, Tóbiástól, Jédajától, és menj el te azon napon, menj el, *mondom*, a' Sófóniás' fiának Jósiásnak házához, kik Babilóniából szabadúltak.

11. Végy, *mondom ezektől* ezüstöt és aranyat, és tsinálj koronákat, és tegyed a' Jósadák' fiának Jósuának, a' fő papnak fejére.

12. És szóllj neki, ezt mondván: ezt mondja a' seregeknek Ura: (f) ímé egy férjfiú támad, kinek neve tsemete, és az ő helyéből felnevekedik, (g) és az Úrnak templomát megépíti. *R.* 3: 8.

(f) A' Messiásról való jövendő mondás, mintha azt mondaná: te példázod a' férjfiat.

(g) Az az, felnevekedik az ő tulajdon nemzetségéből.

13. És ő építi meg (h) az Úr' templomát, és ő ditsősséges lészen, és ülvén uralkodik az ő székiben, és pap is lészen az ő székiben, és békességnek tanátsa lészen e' kettő között. (i)

(h) Tudniillik, tanításával.

(i) Az az, nagy egyesség lészen, a' királyság és papság között. Vagy: békesség szerző lészen mind a' pogányok mint a' 'Sidók között.

14. És legyenek a' koronák Hélemnek, Tóbiásnak, és Jedajásnak a' Sefániás' fiának emlékezetül az Úr' templomában.

15. És a' meszszül valók eljőnek, és építenek az Úr' templomában, és megtudjátok, hogy a' seregeknek Ura küldött engemet ti hozzátok: és meg lészen ez, ha valóban hallgatjátok a' ti Uratoknak Istenteknek szavát.

VII. RÉSZ.

Megfelel e' Részben a' Próféta a' kösségnek kérdésére, hogyha sírjon és böjtöljön-é mint az előtt? azt mondja pedig, hogy haszontalan a' böjtölés és sírás az igaz penitentzia nélkül.

ÉS (a) Dárius királynak negyedik esztendejében a' kilentzedik hónak, melly Tzisleunek neveztetik, negyedik napján, lőn az Úr' szava Zakariáshoz.

(a) E' kérdést kérdi a' papoktól és prófétáktól a' fogságból haza jött nép. Mert mivelhogy a' templom elpusztíttatott vala Nabukodonozortól, az ötödik hónapban, azt rendelték vala a' 'Sidók, hogy azt a' hónapot, böjtöléssel mulatnák el. Azért minekutánna megépül a' templom, kérdék ha még is böjtöljenek-é? lásd meg a' templom' pusztúlásának idejét. 2. *Kir.* 25: *Jer.* 21.

2. Minekutánna a' nép küldötte volna az Isten' templomához Sarézert és Regemméleket, több társaival egyben, az Úr' ortzájának engesztelésére.

3. És hogy megmondanák a' papoknak, kik a' seregek' Urának házában valának, és a' prófétáknak, illyen szókkal: avagy sírjak-é még is minden ötöd hónapban, és böjtöljek-é a' mint tselekedtem ennyi esztendőtől fogvá?

4. És szólla a' seregeknek Ura énnekem, ezt mondván:

5. Mond meg e' földnek minden népének, és a' papoknak, mondván: (b) mikor böjtöltetek és sírtatok az ötödik és hetedik hónapban, és ez hetven esztendőkben, avagy énnekem böjtöltetek-é?

(b) Értelme ez: ez böjtöket Isten nektek nem parantsolta; azért ha esztek is, Istennek az nem hasz-

nál, ha nem esztek is, semmi kárt abban is nem vall; hanem tinektek erre kellett volna föképen gondot viselnetek, hogy vagy esztek, vagy nem, de az Isten' törvénye szerént élnétek, miképen a' régi próféták is tanítottak.

6. És mikor ettetek, ittatok, vallyon nem magatokért ettetek ittatok-é?

7. Avagy nem ezek voltanak-é a' beszédek, mellyeket szóllott az Úr az elébbi Próféták által, mikor még Jérusálem tsendes és gazdag volna, és az ő környülevaló városok' dél felöl való része, és a' mezőségnek tartománya nyúgalomban volna.

II. 8. És lőn az Úr' szava Zakariáshoz, mondván:

9. (c) Ezt mondja a' seregeknek Ura: igaz ítéletet tegyetek, irgalmasságot és könyörületességet tselekedjék kiki mind az ő felebarátjával.

(c) Megmondja miben áll az igaz böjtölés, mellyről Isten a' régi próféták által is szóllott, tudniillik bűnnek öldöklésében, a' bűntől való eltávozásban, és a' szent életnek követésében.

10. Az özvegyet és árvát, jövevényt és szegényt meg ne nyomorítsátok, és senki az ő szívében felebarátja ellen gonoszt ne gondoljon. 2. *Mós.* 22 : 21. *Esa.* 1 : 23. *Jer.* 6: 28. *Jer.* 7 : 6.

11. És nem akarák hallgatni, és háttal fordúlának *Istenhez*, és fülöket bedugák, hogy ne hallanák. *R.* 1 : 4.

12. És Adamás kővé tévék az ő szíveket, hogy ne hallanák a' beszédeket, mellyeket a' seregeknek Ura Istene az ő lelke által küldött vala, az ő elébbi Prófétái által: és lőn felette igen nagy harag reájok a' seregeknek Urától.

13. Annakokáért miképen, hogy én kiáltottam és nem hallák meg: azonképen kiáltottak és nem hallgattam meg, azt mondja a' seregeknek Ura: *Péld.* 1: 28. *Esa.* 1: 15. *Jer.* 11 : 11. *és* 14 : 2.

14. Hanem mint egy forgószéllel elszéllesztettem őket minden pogány népek közzé, mellyeket nem esmertek, és a' föld elpusztúlt ő utánnok, annyira, hogy senki azon által ne menne: és a' kívánatos földet pusztává tevék.

VIII. RÉSZ.

E' Részben Isten vigasztalja és bátorítja az ő népét hozzája való jó akaratjával, ellenségekre való haragjával, Jérusálemnek megépülésével, földi veteményeknek termésével. Azután inti őket penitentziára. Utólszor, a' pogány népeknek hívataljokról szóll.

ÉS szólla a' seregeknek Ura, ezt mondván:

2. Ezt mondja a' seregeknek Ura: nagy búsúlással megbúsultam Sionért, (a) és felette nagy haraggal megharaguttam érette. *R.* 1 : 14.

(a) A' Babilóniabeliek ellen gerjedett fel az Isten' haragjának tüze a' Sionon, az az, a' Jérusálemen tett gyalázatért, mert kegyetlenebbül bántanak annak lakosival mint illik vala.

3. Ezt mondja a' seregeknek Ura: megtértem Sionhoz, és lakozom Jérusálemnek közepette: és neveztetik Jérusálem igazságnak városának, és a' seregek' Urának hegye szent hegynek.

4. Így szóll a' seregeknek Ura: még lakoznak a' vén férjfiak és aszszonyok Jérusálemnek útszáin, és a' férjfiúnak páltza lészen kezében az ő vénsége miatt.

5. És a' városnak útszái tellyesek lésznek férjfi és leány gyermekekkel, kik az ő útszáin játszódnak.

6. Ezt mondja a' seregeknek Ura: ha ez tsuda lészen a' maradék népnek szemei előtt az napokban, vallyon az én szemeim előtt is tsuda lészen-é? azt mondja a' seregeknek Ura.

7. Így szóll a' seregeknek Ura: ímé én megszabadítom az én népemet napkelet és napnyúgot felől.

8. És meghozom őket, és lakoznak Jérusálemben, és lésznek én népem, és én lészek nekiek Istenek tökélletességgel és igazsággal.

II. 9. Ezt mondja a' seregeknek Ura: erősödjenek meg a' ti kezeitek nektek, kik halljátok mostan e' beszédeket a' Prófétáknak szájokból, kik szólltak nektek a' seregek' Ura házának fundálásától fogva, hogy a' templom megépíttetnék.

10. (b) Mert ez napoknak előtte sem az ember sem a' barom' fáradságának nem volt semmi jutalma, és sem a' menőnek sem a' jövőnek semmi békessége nem volt a' szorongattatás miatt, és az embereket egymásra támasztottam, kitkit az ő felebarátjára. *Hag.* 1 : 6.

(b) Az az, mivelhogy nem az Úrért munkálodtok vala a' templomnak építésében, annakokáért a' mit a' próféták által ígértem, nem tellyesítettem be, hanem gyötrettettek éhségtől és ellenségtől.

11. De mostan nem úgy tselekeszem mint az előtt való napokon, az én népemnek maradékával, azt mondja a' seregeknek Ura.

12. Mert a' vetéstek békességes lészen, a' szőlő az ő gyümöltsét megtermi, a' föld is megadja az ő gyümöltsét, az egek harmatot adnak, és mind ezeket örökségül adom az én népem maradékának.

13. És miképen átok alatt voltatok a' pogány népek között, Júdának és Izráelnek háza, azonképen megtartalak titeket, és áldottak lesztek; ne féljetek, bátorítsátok meg magatokat.

14. Mert ezt mondja a' seregeknek Ura: miképen elgondoltam vala, hogy veszedelmet hozzak reátok, mikor a' ti atyáitok engemet haragra ingerlettek volna, azt mondja a' seregeknek Úra: és meg nem bántam:

15. Azonképen megtérvén elgondoltam, hogy Jérusálemmel jól tegyek és Júdával: ne féljetek.

III. 16. Ezek a' dolgok, mellyeket tseleked-jetek: szólljon kiki igazságot az ő felebarátjával, igazságnak és békességnek törvényét szóllyatok a' ti kapuitokban: *Éfés.* 4 : 21.

17. És senki az ő felebarátja ellen az ő szívében gonoszt ne gondoljon, és a' hazug esküvést ne szeressétek, mert ezek, a' mellyeket én gyűlölök, azt mondja az Úr. *R.* 7 : 10. *R.* 5 : 3. 4.

18. És szólla a' seregeknek Ura énnekem, mondván:

19. Ezt mondja a' seregeknek Ura: a' negyedik, (c) az ötödik, (d) a' hetedik, (e) és tizedik (f) hónapnak böjti, Júda' házának örömére fordúl, vígasságára, és örvendetes innepmére: azért szeressétek az igazságot és a' békességet.

(c) Tudniillik, mellyben a' várost megvették. *Jer.* 52.
(d) Tudniillik, mellyben a' templom elrontatott.
(e) Tudniillik, mellyen megölték Godóliást, kit tisztartónak hagyott vala 'Sidó országban Nabukodonozor.
(f) Tudniillik, mellyben kezdették a' várost víni.

20. Így szóll a' seregeknek Ura: még lészen olly idő, mikor eljönek a' népek, és nagy városoknak lakói.

21. (g) És egyik városnak lakosi a' másikhoz mennek, ezt mondván: menjünk el az Úr' orczájának engesztelésére, és a' seregek' Urának keresésére; én is elmegyek.

(g) A' pogány népeknek hívatalokról való próféczia.

22. És eljönek sok népek, és hatalmas nemzetségek Jérusálembe a' seregek' Urának keresésére, és az Úr' ortzájának engesztelésére.

23. Ezt mondja a' seregeknek Ura: a' napokban lészen, hogy tíz emberek minden nyelven való pogányok közzül, megragadják a' 'Sidók' köntösének perémit, ezt mondván: elmégyünk veletek, mert hallottuk, hogy Isten vagyon ti veletek.

IX. RÉSZ.

A' híveknek vígasztaltatásokért fenyegeti Isten az ő népének ellenségit, ő nekik pedig ígér oltalmat a' Messiásban, kinek eljöveteléről nyilván való szóval prófétál Zakariás.

AZ Úr' fenyegető beszédének sulyossága Kadrák ellen, (a) és Damaskuson lészen a' fenyítéknek nyúgalma: mert az embereknek, és az Izráelnek minden nemzetségének szemei az Úrhoz fordúlnak. *R.* 4: 10. *és* 5: 6.

(a) Érti Síriának országát.

2. Még Hámát város is azon határban lészen, (b) Tirus és Sídon is, jóllehet igen okos. *Ezék.* 28: 3.

(b) Az az, ollyan büntetéssel bünteti Isten Hámát várost is.

3. És erősséget épített magának Tírus, és gyüjtött ezüstöt mint a' port, és aranyat mint az útszán való sárt. *Ezék.* 28: 4.

4. Ímé az Úr szegénnyé teszi ötet, és az ő tengeren való hatalmát megrontja, és tűz emészti meg ötet.

5. Meglátja ezt Askalon, és megretten, Gáza is, és bánkódni kezd, Ekron is, mivelhogy megszégyenült az ő reménységében, és kivész a' király Gázából, és Askalon nem lakatik.

6. És laknak Ázótusban idegenek, és elveszetem a' Filisteusoknak kevélységeket.

7. (c) És elvészem az ő szájokból az ártatlan vért, és kivonszom az ő fogok közzül az útálatos ragadományokat, és a' megmaradott *Sidó* nép a' mi Istenünké lészen, és ollyan lészen mint Júdában egy fejedelem, és Ekron úgy jár mint a' Jebuséus.

(c) Értelme ez: nem engedem tovább, hogy a' Filisteusok vért ontsanak és kóborjanak. Az én népemnek pedig maradéka nekem kedves lészen, és mindenik mint egy fejedelem. Az Ekronbelieket pedig kiüzöm e' földről mint a' Jebuséust.

8. És tábort járok az én házam környül az ellenség ellen, az általmenő és megtérő ellenség ellen, és nem mégyen többé rajtok által a' kóborló, mert most megtekintettem *azt* az én szemeimmel.

II. 9. Örülj erősen Sion' leánya, örvendezz Jérusálem' leánya. Ímé a' te királyod eljő teneked, igaz és szabadító ő, szegény és szamár háton ülő, és a' nöstén szamár vemhén. *Ésa.* 62: 11. *Mát.* 21: 5. *Ján.* 12: 15.

10. (d) És kivesztem a' szekereket Éfraimból, és a' lovat Jérusálemből, a' hadakozásra való kézivet is kivesztem; és szóll békességet a' pogányoknak: és az ő birodalma egyik tengertől fogva a' másik tengerig, és az *Eufrátes* folyóvíztől fogva a' földnek utólsó határáig. *'Solt.* 72: 8.

(d) Az az, azt mivelem, hogy az én Anyaszentegyházamban minden háborúság leszáljon, és békesség légyen, megbékéltetvén magammal a' pogányokat a' Kristus' vére által, *Éféz.* 2: 15, 16.

11. (e) Te is *óh Sion' leánya* a' te veledvaló szövetségemnek vére által megszabadítottam a' te foglyaidat a' kútból, mellyben víz nem vala. *Ésa.* 6: 1.

(e) Értelme ez: ne kételkedjél azokban a' jókban mellyeket nektek ígérek. Mert mivelhogy én ti veletek szövetséget tettem, az én szent fiam által, mellynek bizonysági az áldozatok és azoknak vére, én azért megszabadítom a' te foglyaidat a' veremből. Mivelhogy pedig a' szabadítás bizonyos vala, azért a' következendőről úgy szóll mint elmúltról. A' vermen érti a' lelki fogságot.

12. (f) Térjetek az erősséghez ti reménységnek foglyai; ma is mondom nektek, hogy kettős jótéteménnyel megajándékozlak tégedet.

(f) Inti őket, hogy az ő erősségekhez térjenek, mellyen érti 'Sidó országot, Jérusálemet, a' templomot: erősségnek mondja pedig azt, mert azt lakó helyül választotta vala magának, *'Solt.* 132. és azt ígérte, hogy nekik oltalmazójok lészen. Reménységnek foglyainak mondja azokat, kik fogságban rabságban valának, de reménységek volt a' szabadúlásról.

III. 13. (g) Mert a' Júdát magamnak mint egy kézivet felvetettem, és Éfraimot megraktam, és felindítottam a' te fiaidat Sion, a' te fiaid ellen óh Jáván, és ollyanná tettelek tégedet mint az erősnek fegyvere.

(g) Az az, jóllehet Júda teneked sok ellenséged vagyon, és nintsen erőd arra, hogy ellene állhass azoknak, mindazáltal én ollyanná tészlek tégedet mint a' kézivet, és mint egy tegzet, és fegyvert az az, azt mivelem, hogy én általam minden ellenségiden erőt végy. Ugyan azont mondja mind a' résznek végéig. A' tizenötödik versben azt mondja, hogy az Úr oltalmazza őket, hogy egyenek minekutánna a' parittyának köveit meghódoltatják, mellynek értelme tsak ez: minekntánna meghódoltatják a' parittyás ellenséget. Az ételen italon, bor miatt való zajgáson, pohárnak vagy tsészének megtelésén, érti az Isten minden javainak bővölködését. Azont érti mikor azt mondja, hogy megteljenek mint az oltár' szegeleti, mellyek sok vért emésztenek vala meg.

14. És megtetszik, hogy az Úr velek vagyon, és kimégyen kezéből a' nyíl mint a' villámás; és az Úr Isten kürtöt fúval, és déli forgószelekkel jő elő.

15. A' seregeknek Ura megoltalmazza őket, hogy *békességgel* egyenek, minekutánna meghódoltattyák a' parittyának köveit, és igyanak és zajogjanak a' bortól, megteljenek mint a' tészék, és mint az oltárnak szegeleti.

16. És megoltalmazza őket az ő Urok Istenek az napon, mint az ő népének nyáját: és mint a' koronába tétetett drága kövek felemeltetnek az ő földén.

IV. 17. Mert melly nagy az ő jótéteménye? és melly nagy az ő szépsége? a' gabona az ifjakat, és a' bor a' leányokat megvídámítja.

X. RÉSZ.

Feddi elöször a' népet, hogy nem várják Istentől, és nem kérik ő töle a' mit kész volna adni, hanem inkább idegen bálványokhoz sietnek. Azután vígasztalja őket az Istennek gondviselésével.

KÉRJETEK az Úrtól esőt alkalmatos időben, és az Úr felhőt szerez, és zápor esőt ád nekiek, és kinekkinek füvet az ő mezejében.

2. Mert a' bálványok hazugságot szólltanak, és a' jövendölők hamisságot láttak, és hazug álmokat szóllottak, híjába vígasztaltak: azért mikor rabságra mennének, mint a' juhok, bizonyságot tőnek arról, hogy nem volt pásztorok. *Jer.* 10: 8. *Habak.* 2: 18. *Nah.* 3: 1.

II. 3. A' pásztorok ellen felgerjedett az én haragom, meglátogatom a' bakokat: mert meglátogatja a' seregeknek Ura az ő nyáját a' Júdá' házát, és ollyanokká teszi őket mint az ütközetre felékesíttetett lovat.

4. (a) Ő közzülök támad szegelet, ő közzülök támad szeg, és hadakozásra való kézív, és támad ő közzülök rovó is.

(a) Azt akarja jelenteni ez hasonlatosságok által, hogy valami az ő országoknak külsö erösségére való, abban meg nem fogyatkoznak.

5. És lésznek hasonlók az erössekhez, kik a hartzon a' sárba tapodják ellenségeket, és hartzolnak; mert az Úr vagyon ő velek, és megszégyenülnek a' kik *ő ellenek* lóra ülnek.

6. És megerösítem a' Júda' házát, és a' Jósef' házát megtartom, és haza hozom öket: mert könyörültem rajtok; és ollyanok lésznek, mintha meg sem vetettem volna öket; mert én vagyok az ő Urok Istenek, és meghallgatom öket. *R.* 9: 15.

7. És Éfraim ollyan lészen mint az hatalmas, és örül az ő szívek, mint kik a' bortól örülnek, és az ő fiaik meglátják és örülnek, örvend az ő szívek az Úrban.

8. Süvöltök én ő nekiek, és egybegyüjtöm öket (b) mert megszabadítom öket, és megsokasúlnak mint az elött megsokasúltak vala.

(b) Tudniillik, a' kik ez ideig haza nem jöttek Babilóniából.

9. (c) És elszélesztem öket a' népek között, és a' meszszevaló helyekben megemlékeznek én rólam; és élvén az ő fiaikkal egyben én hozzám térnek.

(c) Ugyan azont mondja a' mit a' felsö versnek végében, tudniillik hogy megszaporítja öket, annyira, hogy a' pogányok között is elterjedjenek.

10. És haza hozom öket Égyiptom' földéből, és Assiriából öszvegyüjtöm öket (d) és a' Gileád' és a' Libánus' földére hozom öket, és *helyet* sem találnak nekiek. *R.* 2: 4.

(d) Az az, valahol lésznek a' maradék 'Sidók, én egybegyüjtöm azokat.

11. (e) És a' tengeren általmégyen az ostor, és megtsendesíti a' tenger' habjait, és minden folyóvizeknek mélységek megszárad, és megtöretik Assiriának kevélysége, és Égyiptomnak ereje eltávozik.

(e) Az az, miképen régen a' tengert kétfelé választá Isten, hogy az ő népét általhozná, azonképen most is semmi ötet meg nem tartóztatja, hogy népét meg ne szabadítaná; mert elveszi Assiriának és Egyiptomnak minden hatalmát.

12. És megerösítem öket az Úrban, és az ő nevében járnak, azt mondja az Úr.

XI. RÉSZ.

E' Részben a' Próféta jövendöt mond a' Júda' országának a' Rómaiak által való romlásáról, és abban a' fö rendeknek veszedelmekről, mivelhogy Isten sok és nagy jótéteményekkel volt ő hozzájok, és szépen bírta azokat, kikhez a' külsö pásztorok semmi jóval nem voltak. De az ő jótéteményit meg nem tudták betsülni. Utólszor, azzal fenyegeti, hogy hitván pásztorokra bízza öket.

NYISD meg a' te kapuidat (a) Libánus, hogy a' tüz emészsze meg a' te tzédrusfáidat.

(a) Értelme e' három versnek ez: hogy noha a' 'Sidók a' Libánus hegynek erösségéhez igen bíznak, mindazáltal minekutánna az Isten boszszúállásának napja eljö a' Lihánusnak kapui megnyílnak, az az, eljö azon az ellenség, és a' Júda' országában minden rendek, urak, fejedelmek, gondviselök, gazdagok szegények megbüntettetnek. Mert a' tzédrusfákon, a' tölgyfákon, a' pásztorokon, oroszlánokon a' fö népeket: a' jegenyefákon, a' pásztoroknak erösségeken a' községet érti.

2. Ordíts te jegenyefa, mert leesett a' Tzédrus, mert a' fö népek elhullottak: ordítsatok Básán' tölgyfái, mert levágattatott az erös erdö.

3. A' pásztorok' ordításoknak szava hallattatik, mert elkölt az ő erösségek: az oroszlánok' ordításának szava hallattatik, mert elpusztíttatott a' Jordán' kevélysége.

II. 4. Így szóll az én Uram Istenem: legeltessed a' megöletésrevaló juhokat.

5. Mellyeket az ő rajtok uralkodók megölnek, és *azt állítják, hogy* nem vétkeznek, és a' kik öket eladják pénzen, azt mondják: áldott az Úr, hogy meggazdagodtam; és a' kik azokat legeltetik semmit nekik nem kedveznek.

6. Mert nem tselekeszem többé kegyelmesen e' földnek lakosival, azt mondja az Úr: hanem ímé én adok mindent az ő felebarátja' kezébe, és az ő királlya' kezébe: és megrontják az ő földöket, és nem szabadítom meg öket azoknak kezekből.

7. Azért én felvöm gondviselését a' megöletésrevaló juhoknak, tudniillik a' népnek szegényinek, és választék magamnak két pásztori páltzát, egyiket nevezém szépségnek, a' másikat egyességnek, és úgy legeltettem öket.

8. És egy hónapban három pásztort vágtam ki, és megkeseredék az én lelkem azok miatt, mivelhogy az ő lelkek megútála engemet.

9. (b) És mondék: nem örizlek én titeket, a' ki halálravaló haljon meg; és a' kinek kikell vágattatni vágattassék ki, és a' kik megmaradnak, egye meg kiki az ő társának húsát. *Jer.* 15: 2.

(b) Ez öt versben fenyegeti a' Próféta Kristus' képében az ő népét, a' nagy háláadatlanságért, és az ő jó gondviselésének és pásztorságának betsületlenségéért, hogy harmintz pénzre betsülték ötet, az az, hogy mindenestöl bötstelen volt ő elöttök, és azt mondja, hogy többé nem pásztorkodik nekik. Továbbá mikor azt mondja, hogy elvessék, és a' fazekasnak adják, azzal tsak azt akarja jelenteni, hogy akármelly aláváló míves ember is nem elégednék meg azzal a' bérrel. Mondja pedig, hogy a' templomba vesse el, hogy minden ember lássa, és kiváltképen lássák a' papok az Isten nevének gyalázatját.

10. És kezembe vöm az én páltzámat a' szépséget, és eltörém azt, hogy semmivé tenném a' szövetséget, mellyet szerzettem vala mind e' népekkel.

11. És semmivé lön az napon; és illyen módon eszekbe vevék annak a' nyájnak szegényi, a' kik engemet tisztelnek vala, hogy az Úr' szava volna ez.

12. És mondék nekiek: ha jónak tetszik nektek, adjátok meg az én szolgálatomnak jutalmát; hogy ha nem tetszik, hadjatok békét neki: és harmintz ezüst pénzt adának bérembe. *Mát.* 26: 15.

13. És monda az Úr énnekem: vesd a' fazekasra e' nagy bért, a' mellyre engemet betsülnek: és vöm a' harmintz ezüst pénzt, és vetém a' templomba, hogy azt a' fazekasnak adnák. *Mát.* 27: 2.

14. És eltörém az én másik páltzámat is, az egyességet, hogy megoszlassam az atyafiúságot Júda és Izráel között.

III. 15. És monda az Úr énnekem: végy (c) immár egy bolond pásztornak való táskát nyakadba.

(c) Azzal fenyegeti a' 'Sidó népet, hogy bolond pásztorokkal veri meg öket, mivelhogy a' jó pásztorokat nem tudták megbetsülni.

16. Mert ímé én szerzek pásztort e' földön, ki a' nyájból kiszakadtakat meg nem keresi, a' gyengét

gyengét ölébe nem veszi, a' megromlottat meg nem gyógyítja, a' melly békével vagyon azt nem őrzi, a' kövérinek húsát eszi, és azoknak körmöket megrontja.

17. Jaj a' haszontalan pásztornak, ki elhadja a' nyáját, fegyver következik annak karjára, és jobb szemére; az ő karja megszáradván megszárad, és az ő jobb szeme megvakulván megvakul. *Jer.* 23: 1. *Ézék.* 34: 2. *Joh.* 10: 12.

XII. RÉSZ.

Ígéri az Anyaszentegyháznak oltalmazását az ő ellensége ellen. Azután ígéri Isten az ő belső kegyelmét is, tudniillik a' szent Lelket, mellynek tanítása által megesmerjék bűnöket, Istenhez térjenek, megsiratván erősen az ő bűnöket, és el ne veszszenek, hanem bűnöknek botsánatját vegyék.

AZ Úrnak terhes beszéde Izráel ellen. Ezt mondja az Úr, ki az egeket kiterjesztette, és a' földet fundálta, és ki az emberben a' lelket formálta:

2. Ímé én Jérusálemet részegítő pohárrá tészem minden környülevaló népeknek; mind annak a' ki Júdának, mind annak a' ki Jérusálemnek ellensége lészen. (a)

(a) Azt akarja mondani a' Próféta, hogy a' Jérusálem' ellenséginek veszedelmes lészen az ő tanátsok ő magok ellen, nem külömben mintha mérget innának valami pohárból.

3. És az napon tészem Jérusálemet nehéz kövé minden népeknek, mellyel valakik magokat megterhelik megszakadván megszakadnak; jólehet ő ellene gyűlnek a' földnek minden nemzetségi.

4. Azon a' napon, azt mondja az Úr: megrémítek minden lovat, és megbolondítok minden lovagot; és szemeimet vetem Júdára, és minden népeknek lovaikat megverem vaksággal:

5. És ezt mondják Júdának fejedelmi az ő szívekben: Jérusálem' lakosi erősek legyenek, a' seregeknek Urában az ő Istenekben.

6. Azon az napon Júdának fejedelmit fáknak megemésztő tüzévé tészem, és ollyanokká mint az égő üszög a' kévék között, kik mind jobb mind bal kézre megemésztenek minden népeket köröskörnyül és megmarad Jérusálem még az ő helyén Jérusálemben.

7. És megoltalmazza az Úr Júdának sátorit elsőben; annakokáért nem tselekedhetik a' Dávid' házának ékessége, és a' Jérusálem' lakosának ékessége a' Júda ellen. (b)

(b) Az az, ollyan lészen ékessége a' Dávid' házának és Jérusálemnek, minemű az egész Júdának.

8. Azon a' napon oltalma lészen az Úr Jérusálem' lakosának, és ő közöttök a' legalábbvaló hasonlatos lészen az napon Dávidhoz, és a' Dávid' háza mint az istenek, és mint az Úrnak angyala az ő ortzájok előtt.

9. És azon a' napon kész lészek elveszteni minden nemzetségeket, valamellyek Jérusálem ellen jőnek.

II. 10. (c) És kiöntöm Dávid' házára és Jérusálem' lakosira a' kegyelemnek és könyörületességnek lelkét, és én reám tekíntenek, kit álltalvertenek, és sírnak azon mint szokták siratni az egyetlenegyszülöttet, és keseregnek ő rajta, a' mint szoktak keseregni az első szülöttön. *Ézék.* 39: 29. *Jóel.* 2: 28. *Ján.* 19: 34, 37. *Jel.* 1: 7. *Ámós.* 8: 10.

(c) E' versben Zakariás szóll az Istennek nem tsak külső segítségéről, hanem belső kegyelmeségéről kiváltképen, tudniillik, hogy az ő szent lelkét adja nekik, mellynek tanításából megesmérhessék, hogy az Isten nekik kegyelmes jó akaró Istenek. Ha pedig így fordítjuk: kiöntöm ő reájok a' kegyelemnek és kesergésnek lelkét, a' mint némellyek fordítják, értelme ez lészen: jóllehet az én népem ez ideig az ő gonoszságában és nyomorúságában igen megkeményedett volt, mindazáltal adom az én lelkemet nekik, hogy az ő bűnökön és nyomorúlt állapotjokon keseregjenek, és én előttem sírjanak; és ez az értelem minden értelmeknél jobb, mint a' következendők megmutatják: noha engem' boszszúsággal illettek, mindazáltal én reám tekíntenek. Némellyek így is fordítják: kiöntöm a' kegyelemnek és könyörgésnek lelkét.

11. Azon a' napon nagy siralom lészen Jérusálemben, minemű volt Hadádrimmonban, a' Megiddon' mezején. *Tsel.* 4: 37. 2. *Krón.* 35: 22.

12. És sír a' föld' népe, minden tselédek külön; a' Dávid' háza népe külön, és az ő feleségek külön, a' Náthán' házanépe külön, és az ő feleségek külön:

13. A' Lévi' házanépe külön, és az ő feleségek külön, a' Simeon' házanépe külön, és az ő feleségek külön.

14. Minden maradék tselédek, minden háznépek külön, és az ő feleségek külön.

XIII. RÉSZ.

Vígasztalja a' népet bűnöknek elmosásával, a' bálványoknak és hamis prófétáknak közzülökvaló kivesztésével. Más felől jövendöt mond az Anyaszentegyháznak nyomorúságáról.

AZON a' napon kútfő fakad Dávid' házának, és Jérusálem' lákosinak, az ő bűnökből való tisztúlásokra és megmosódásokra.

2. És lészen azon a' napon, azt mondja a' seregeknek Ura: kivesztem a' bálványoknak neveket e' földről, és soha többé emlékezetben nem lésznek: sőt még az ő *hamis* prófétájokat is, és a' tisztátalan lelket kiszaggatom e' földről. *Ézék.* 30: 13.

3. És lészen, hogy mikor valaki prófétál, azt mondja annak az ő attya és az ő annya, a' kik azt szülték: nem élsz, mert hazugságot szóltál az Úr' nevében, és általverik azt az ő attya és az ő annya, a' kik azt szülték, mivelhogy prófétált.

4. És azon a' napon megszégyenűlnek a' próféták az ő látások miatt, mikor prófétálnak; és nem öltöznek többé szőrös ruhába, hogy hazudjanak.

5. Hanem ezt kezdi mondani: nem vagyok én Próféta; szántövető ember vagyok, mert az emberek gyermekségemtől fogva barom pásztorságra tanítottak.

6. (a) És ha valaki kérdi tőle: mitsoda kékek ezek a' kezeden? azt feleli: az én barátim' házokban verének meg engemet.

(a) Az az: ha meg nem ölik is a' hamis prófétát, de az ő baráti még is el nem szenvedik, hanem megdorgálják és megverik azt.

II. 7. (b) Fegyver, serkenj fel az én pásztorom ellen, és a' férjfiú ellen, ki nekem társam, azt mondja a' seregeknek Ura: verd meg a' pásztort, és eloszolnak a' juhok, és fordítom az én kezemet az én kitsinyimre. *Mát.* 26: 31. *Márk.* 14: 27.

(b) Mivelhogy azt mondá a' Próféta, hogy a' hamis próféták megöletnek, hogy valaki azt ne állítaná, hogy a' Jésus Kristus hamis próféta volna, mivelhogy ollyan rettenetes halállal kellene megölettetni azt mondja a' próféta, hogy Istennek rendeléséből lészen halála neki. Jóllehet ezt másképen is magyarázhatjuk. Mert mivelhogy az Isten' Anyaszentegyházának következendő jó állapotjáról szólla, hogy azt ne állítsák, hogy semmi háborúságok nem lészen, arról prófétál Zakariás, hogy

az Anyaszentegyháznak és abban a' tanítóknnk háborúságok lészen. A' versnek utólsó részében az övéinek ígér oltalmat.

III. 8. (c) És lészen az egész földön, azt mondja az Úr: a' földnek két részei kivágattatnak 's meghalnak, és a' harmadik megmarad azon.

(c) Jelenti az egész 'Sidó nemzetség' nagy részének romlását és veszedelmét, mellyben mindazáltal Isten az ő híveit megtartja, noha azokat is a' nyomorúságnak tüze által megpróbálja, mellynek hasznát is megmondja.

9. És általviszem a' harmad részt a' tűzön, és megkoholom azokat mint megkoholják az ezüstöt; és megpróbálom őket mint az aranyat, és segítségül hívják az én nevemet, és én megfelelek nekik, és ezt mondom: én népem ez; ők pedig azt mondják: az Úr az én Istenem. 1. *Pét.* 1: 6, 7.

XIV. RÉSZ.

Jövendőt mond Zakariás az Anyaszentegyháznak következendő háborúsága felől. De más felől vígasztalja azt az Isten' gondviselésével, és az ellensegnek megbüntetésekkel. Prófétál a' pogány népeknek hívatalok felől is.

Íme eljő az Úrnak napja; és a' te marhádat felosztják te benned.

2. Mert minden népeket felgyűjtök Jérusálem ellen ütközetre, és megveszik a' várost, és a' házakat elkóborolják, az aszszonyokat megfertéztetik, a' város' népének fele számkivetésre mégyen, és a' népnek maradéka nem vész ki a' városból.

II. 3. És kitámad az Úr, és hadakozik a' népek ellen, mint ama' napon (a) hartzolt a' hartznak napján.

(a) Az az; mint annak előtte mindenkor.

4. (b) És állanak az ő lábai azon a' napon az olaj hegynek tetején, melly Jérusálemnek ellenében vagyon napkelet felől, és az olaj hegy középben ketté válik napkeletre és napnyúgotra, és lészen igen nagy völgy: és fele a' hegynek észak felé, fele dél felé szakad.

(b) Tsak azt jelenti ezzel, hogy Isten' hatalma, és az ő népe felől való gondviselése olly nyilvánvaló lészen, mintha az olajfáról nézné Isten az ő népének nyomorúságát, az ellenségnek kegyetlenségét, és ott állana strását ő mellettek. Mikor pedig azt mondja, hogy a' hegy ketté szakad, tsak azt jelenti, hogy noha mint egy völgyben volt volna ez ideig Jérusálem, mellyet emberek nem láthatnának, mindazáltal ennekutánna tettetes lészen. Az ötödik versben azt mondja, hogy az Úrnak jelen volta rettenetes lészen mindeneknek, mert szükség, hogy minden test megaláztassék Isten előtt.

5. És a' ketté szakadott hegynek völgyébe futtok, mert a' hegyeknek völgye Azalig nyúll, és úgy futtok mint futottatok a' földindúlás előtt Úziásnak Júda' királlyának idejében: és eljő az én Uram Istenem, és mind a' szent *angyalok* ő vele. *Ámós.* 1: 1.

6. És nem lészen azon a' napon tiszta és állandó világosság. (c)

(c) Vagy így: nem lészen világos nap, hanem homályos.

7. És lészen egy nap, mellyet tud az Isten, mellyen sem éjtszaka sem nap nem lészen; (d) és lészen estve felé világosság. *Jel.* 21: 25. *Esa.* 60: 20. *Jel.* 21: 23.

(d) Az az, a' sok nyomorúságok miatt a' nap és éjtszaka között nem tudtok külömbséget tenni. Mindazáltal estve világosság lészen; az az, végre jó vége lészen a' nyomorúságoknak.

8. (e) És lészen az napon, hogy élő vizek jőjjenek ki Jérusálemből, mellyeknek fele a' napkeleti tengerre, és fele az utólsó tengerre szakad, és télben nyárban folynak. *Ezék.* 47: 1. *Jóel.* 3: 18.

(e) A' 8. és 9. versben azt mondja, hogy jóllehet az Anyaszentegyház háborúság alatt lészen, mindazáltal az Évangyéliomnak tudománya mind e' világon prédikáltatik, mellynek általa megesmértetik az Isten, és megromol minden hamis isteni tisztelet és bábonaság, hogy esmértessék igaz Istennek lenni az egy Isten.

9. És az Úr lészen királlya mind az egész földnek, azon a' napon egy Úr lészen, és neve is egy lészen.

10. (f) És az egész föld változik úgymint tér földdé, Gebától fogva Rimmonig, Jérusálemnek dél felölvaló részében; és felmagasztaltatik, és azon ő helyén lakják a' Benjámin' kapujától fogva az első kapunak helyéig, a' szegelet' kapujáig, és a' Hananéel' tornyától fogva a' király sajtójáig.

(f) Tsak azt akarja jelenteni, hogy az Istennek Anyaszentegyháza tettetes, ékes, széles lészen, és el nem vész soha, hanem megmarad.

11. És laknak abban, és többé el nem vész; de Jérusálemet bátorsággal lakják.

III. 12. És ez lészen a' tsapás, mellyel megvér az Úr minden népeket, a' mellyek Jérusálem ellen hadakozándnak; megsenyved azoknak húsok még mikor lábokon állanak, és az ő szemeik kijárnak az ő helyekből, és az ő nyelvek megrothad szájokban.

13. (g) És lészen azon a' napon, hogy az Úr nagy háborút indítson ő közöttök; és kiki mind megragadja az ő társának kezét és felhúzza kezét az ő felebarátjának keze ellen.

(g) Értelme ez, hogy az ellenség ő maga is rontja magát meghasonlván egymás közt.

14. Sőt a' Júda is hadakozik Jérusálem ellen, és felgyűl minden népeknek seregek körösknyül; aranyok, ezüstök, és drága ruhájok nagy bővséggel lészen. (h)

(h) Az az, gazdagok lésznek, nem kívánnak egyebet vérontásnál. Némellyek így fordítják: minden népeknek gazdagságát egybegyűjti, aranyát ezüstét.

15. És a' lónak, öszvérnek, tevének, szamárnak, és minden barmoknak veszedelme, mellyek a' táborban lésznek, ollyan lészen mint az emberek' veszedelmek.

IV. 16. És lészen, hogy valaki megmarad mind a' népek közzül, mellyek Jérusálem ellen jönek, esztendőről esztendőre felmenjen a' királynak, a' seregek' Urának tiszteletire; és a' sátoros innepnek megszentelésére. *Esa.* 66: 23.

17. És lészen, hogy valaki fel nem mégyen e' földnek népe közzül Jérusálembe, hogy a' seregek' Urának Istenének könyörögjön, nem lészen azokra eső.

18. (i) Ha az Égyiptombelieknek is házoknépe fel nem menénd és el nem jövénd, ő reájok is nem lészen *eső* és lészen ő rajtok az a' büntetés, mellyel az Úr megbünteti mind a' pogány népeket, mellyek fel nem jönek a' sátoros innepeknek megszentelésekre.

(i) Égyiptomban nem esik eső, hanem a' Nílus folyóvíznek áradása nedvesíti és 'sírosítja meg a' földet, mikor azért azt mondja, hogy Égyiptomban is nem lészen eső, azt jelenti, hogy közöttök nagy szükség lenne, és megfosztatnának azoktól, a' mivel életeket táplálják.

19. És lészen Égyiptomnak, és minden népeknek büntetések, mellyek fel nem jönek a' sátoros innepnek megszentelésére

V. 20. (k) Azon a' napon még a' lovak fékénn is ez írás lészen: az Úrnak szenteltetett: és

lésznek a' vas fazékak az Úr' házában, mint az oltár előtt való medentzék.

(k) Azt akarja, tsak mondani e' versben, hogy mindenek elváltoztatják az ő természeteket, hogy Isten' tiszteletire szenteltessenek.

21. És minden vas fazék Jérusálemben és Júdában a' seregek' Urának szenteltetik, és eljönek mindenek, a' kik áldozni akarnak, és elővesznek azokban, és főznek benne, és nem lészen többé Kananéus (l) a' seregek' Urának házában azon a' napon. *Ésa.* 35: 8. *Jóel.* 3: 1, 7. *Jel.* 21: 27, *és* 22: 15.

(l) Az az, tiszta lészen az Anyaszentegyház; megtisztíttatik minden undokságtól.

MALAKIÁS.

Mivelhogy az Istennek népe, minekutánna a' hetven esztendeig való Babilóniai fogságból haza jövén, a' templomot és a' várost megépítették volna, az ő előbbi gonosz életekben semmi változást nem tettek, és tsak hijába ostoroztattak vala meg a' nagy fogsággal. Azért Isten a' Próféta által panaszolkodik az ő háládatlanságokról, és az ő sok gonoszságokat előszámlálván, mind a' papoknak gonoszságokkal egyben, kiknek az Isteni tiszteletre kevés gondjok vala, es az ő gonosz példájokkal a' községet is megbotránkoztatják vala: inti őket a' penitentziára, mind ígéretekkel, mind fenyegetesekkel.

I. RÉSZ.

Először Isten a' Próféta által szemekre hányja az ő népének, a' minemű jótéteménnyel volt ő hozzájok. Azután panaszolkodik az ő háládatlanságokról, hogy nem tisztelik őtet úgy, a' mint kellene.

AZ Úr' beszédének terhes prófétziája Izráel ellen, Malakiás által.

2. Szerettelek titeket, azt mondja az Úr: és azt kérditek: miben mutattad hozzánk való szerelmedet? avagy nem attyafia vala-é Ésau Jákobnak? azt mondja áz Úr: Jákobot pedig szerettem; *Rom.* 9. 13.

3. Ésaut pedig gyűlöltem, és az ő lakó hegyeit pusztává tettem, és az ő örökségét sárkányoknak barlangjokká.

4. Ha azt mondándja Édom: elfogyatkoztunk, de térjünk meg és építsük meg a' mi pusztáinkat; azt mondja a' seregeknek Ura: ők építenek, de én elrontom: és hívják őket istentelenségnek határának, és olly népnek, mellyre az Úrnak örökkévaló haragja vagyon:

5. Mellyet a' ti szemeitek meglátnak, és ti magatok azt fogjátok mondani: felmagasztaltatott az Úr az Izráelnek határában.

II. 6. A' fiú tiszteli az ő attyát, és a' szolga az ő Urát; ha én atyátok vagyok, hol az én tisztességem? és ha én Úr vagyok, hol az én félelmem? ezt mondja a' seregeknek Ura tinektek ti papok, kik az én nevemet megútáljátok, és azt mondjátok: miben útáltuk meg a' te nevedet?

7. Kik az én oltáromra megfertéztetett kenyeret hoztok fel, még is azt mondjátok: miben fertéztettünk meg tégedet? ebben, mikor azt mondjátok, hogy az Úrnak asztala útálatos.

8. Ha vak *állatot* hoztok az áldozatra, nem gonosz-é az? és ha sántát, vagy bénnát hoztok, nem gonosz-é? vigyed azt a' te külső fejedelmednek, lássad ha jó neven veszi tőled, vagy ha jó szemmel lát tégedet, azt mondja a' seregeknek Ura.

9. Mostan annakokáért könyörögjetek az Istennek, hogy könyörüljön rajtunk; mivelhogy ti ezt miveltétek, vallyon reá tekint-é valamellyitekre, azt mondja a' seregeknek Urá.

10. Kitsoda az ti közzületek, a' ki ingyen bézárlaná a' *templom*' ajtait? avagy az én oltáromon ingyen áldoztok-é? nem kedvellek titeket, azt mondja a' seregeknek Ura, és az áldozatot a' ti keztekből nem kedvellem: *Ésa.* 1: 11. *Jer.* 6: 20. *Ámos.* 5: 21.

11. Mert napkelettől fogva napnyúgotig nagy az én nevem a' pogányok között, és minden hellyen jó illatú füstel áldoznak nekem és tiszta ajándékkal: mert nagy az én nevem a' pogányok között, azt mondja a' seregeknek Ura.

12. Ti pedig megfertéztetitek azt, mikor azt mondjátok: az Úrnak asztala megfertéztetett, és annak jövedelme útálatos eledel.

13. És azt mondjátok: ímé mint fáradánk, holott elfúhatjátok azt, azt mondja a' seregeknek Ura. Annakfelette vadaktól megszaggattat, sántát, és betegest hoztatok nekem, és áldoztatok minhával; avagy kedves-é ez a' ti kezetekből? azt mondja az Úr;

14. Átkozott pedig az ollyan álnok ember, kinek mikor az ő juhai között hím bárány vagyon, és fogadást tészen, áldozik hitván báránnyal az Úrnak: mert nagy király vagyok én, azt mondja a' seregeknek Ura, és rettenetes az én nevem a' pogányok között.

II. RÉSZ.

Feddi a' Próféta a' papokat, hogy az ő tisztekben nem igazán járnak el, és a' régi Áron paptól igen eltávoztak, és ő rájok nézve a' nép is gonosz; feddi továbbá arról is, hogy meg nem elégedvén egy feleséggel, az Isten' törvénye ellen többet vennének.

MOSTAN azért ti reátok *néz óh* papok, e' parantsolat. (a)

(a) Tudniillik, az Istени tisztelet felől.

2. Ha nem engedéndetek, és ha szívetek szerént nem adtok ditsősséget az Úr' nevének, azt mondja a' seregeknek Ura: átkot botsátok ti reátok, és a' ti áldástokat megátkozom: sőt meg is átkoztam azokat, mivelhogy szívetek szerént nem figyelmeztek én hozzám. *3. Mós.* 26: 14. *5. Mós.* 28: 15.

3. Ímé én megvesztegetem a' ti vetni való magotokat, és ganéjjal bekenem a' ti ortzáitokat, a' ti áldozatotoknak ganéjjával; és mindenestől fogva ganéjjal bekevertek lésztek.

4. (b) Mert tudjátok, hogy én adtam nektek e' parantsolatot, hogy nekem kötésem légyen a' Lévi nemzetségével, azt mondja a' seregeknek Ura.

(b) Az az, ennekokáért büntetlek meg, mert ti jól tudjátok a' törvényt és tudjátok, hogy nekem kö-

tésem volt a' Lévi nemzetſégével az én tiszteletem felől.

5. És hogy nekem kötésem volt azzal, életnek és békességnek kötése; és adtam neki az én félelmem felől való törvényt, és félt engemet, és én előttem megalázta magát.

6. Az igazſágnak törvénye volt az ő szájában, és álnokság nem találtatott az ő ajakiban; békeségben és egyenességben járt én velem, és sokakat megtérített az álnokságból.

7. (c) Bizonyára a' papnak ajakai őrzik a' tudományt, és ő tőle kérdenek törvényt; mert a' seregek' Urának követe.

(c) Az az, tisztek ez a' papoknak, hogy a' községet tanítsák a' törvénynek igaz értelmére.

8. De ti elhajlottatok arról az útról sokakat megbotránkoztattatok a' törvényben, felbontottátok a' Lévivel való kötésemet, azt mondja a' seregeknek Urá.

9. De én is szidalmatosokká tettelek titeket, és útálatosokká az egész nép előtt; miképen hogy nem tartottátok meg az én útaimat; hanem felemeltétek ortzátokat a' törvény ellen.

II. 10. (d) Vallyon 's nem mindnyájan egy atyánk vagyon-é minekünk? avagy nem ugyan azon egy Isten teremtett-é minket? miért tsaljameg tehát kiki az ő felebarátját, a' mi atyáinknak kötéseket megfertéztetvén?

(d) Azoknak beszédek, kik magokat mentik, hogy idegen feleségeket vettek: hiszem, úgymond egy atyánk volt egy Istentől teremtettünk, egy természetünk, tehát sem Istennek, sem embernek ezzel boszszút nem tettünk, hogy idegen feleséget vettünk.

11. Hitetlenül tselekedett Júda, és utálatosság lett Izráelben és Jérusálemben: mivelhogy megfertéztette Júda az Úrnak szentséges helyét, hogy szerette és feleségül vette magának az idegen isten' leányát.

12. Elveszti az Úr az illyen embert, a' ki ezt tselekeszi, mind a' ki indítója mind a' ki tselekedője a' Jákob' sátorából és a' ki áldozatot viszen fel a' seregek' Urának. (e)

(e) Az az, nem tsak a' községet bünteti meg az Isten, hanem a' papokat is, kik az Istennek áldozni szoktak.

13. (f) Ezt is tselekeszitek másodszor, hogy könyhullatással, sírással, kesergéssel, betöltitek az Úr' oltárát; annyira, hogy többé ne tekintsek az áldozatra, és ne vegyem el kezetekből a' jóakaratot.

(f) Az az, Ezzel is az Istent megbántottátok, hogy a' ti előbbi feleségeteket elhagyván, az Isten' oltára előtt azok sírva panaszolkodnak.

14. És azt mondjátok: vallyon miért? azért, mert az Úr tett tanúbizonyságot te közötted, és a' te iffjúságodnak felesége között, mellyet te megtsaltál, holott ő társad, és te hozzád szövetséggel szerkeztetett feleséged légyen.

15. (g) Mert nem egyé tette-é *a' férjfiat és aszszonyt*, holott minden lelkes állatok ő hatalmában volnának? miért pedig egyé? hogy azok által szaporodnék az Isten' magva. Annakokáért oltalmazzátok meg lelketeket, és a' ti iffjúságtoknak felesége ellen ne vétkezzetek.

(g) Az az, noha az Isten minden lelkeknek attya, különben is tselekedhetett volna, de nem tselekedett, hanem azt akarta, hogy ketten legyenek egy testé vérré.

16. Gyülölöm az elbotsátást, azt mondja az Izráelnek Ura Istene: de fedezi az ő kegyetlenségét úgymint palástal, azt mondja a' seregeknek Ura: azért őrizzétek meg lelketeket, hogy tsalárdúl ne tselekedjetek

III. 17. Elfárasztottátok az Urat a' ti beszédetekkel; és azt kérditek: Mivel fárasztottuk el ötet? ezzel, hogy azt mondjátok: valaki gonoszt tselekeszik, kedves az Úr előtt, és ő azokban gyönyörködik; vagy hol vagyon az ítélő Isten?

III. RÉSZ.

Az istenteleneknek a' felső Részben való zúgolódások ellen ígéri Isten hogy elbotsátja Keresztelő Jánost és a' Messiást, ki a' híveket megtisztítja, a' hitetleneket megbünteti. Azután inti őket pehitentziára, és szemekre hányja az ő bünöket. Az istenfélőknek minden jót ígér.

Imé én elküldöm az én angyalomat, és megtisztítja az útat én előttem; és mindjárást eljő az ő templomába az Úr, a' kit ti kerestek, és a' szövetſégnek követe, a' kit kívántok, ímé eljő; azt mondja a' seregeknek Ura. *Mát.* 11: 10. *Márk.* 1: 2. *Luk.* 1: 76. *és* 7: 27.

2. És kitsoda szenvedheti el az ő eljövetelinek napját? és kitsoda maradhat meg az ő megjelenésekor? mert ő ollyan mint a' tisztító tűz, és mint a' ruha festőknek fejérítő füvök.

3. Miképen ül az ezüstnek olvasztója és tisztítója, úgy megtisztítja a' Lévi fiait, és megfrisseli őket, mint az aranyat és mint az ezüstöt, és az Úrnak áldoznak igazsággal.

4. És kedves lészen az Urnak a' Júdának és Jérusálemnek áldozatja, mint a' régi napokban, és a' régi esztendőkben.

II. 5. És hozzátok közelítek az ítéletre, és hirtelen tanú lészek a' szemfényvesztők ellen, a' paráznák, és hamissan esküvők ellen, és a' kik a' munkásnak bérit megtartják, az özvegyet, árvát, idegent nyomorgatják, és a' kik nem félnek engemet, azt mondja a' seregeknek Ura. 3. *Mos.* 19: 13. 5. *Mos.* 24: 14.

6. (a) Mert én Jehova meg nem változom; azért ti Jákob' fiai még is nem emésztettetek meg. *Zsolt.* 38: 10. *Példa.* 19: 21. *Ésa.* 14: 26. *és* 25: 1. *és* 46: 10.

(a) Az az, noha ti engemet abban vádoltok, hogy megváltoztam irgalmasságomban, de nem változtam, melly megtetszik innét, mert a' ti büneitekért meg nem emésztettelek titeket.

III. 7. A' ti atyáitoknak idejektől fogva eltávoztatok az én parantsolatimtúl, és meg nem őriztétek azokat. Térjetek én hozzám, én is ti hozzátok térek, azt mondja a' seregeknek Ura. És mondátok: miben térjünk te hozzád? *Zak.* 1: 3.

8. Avagy megfosztja-é ember az Istent, mivelhogy ti engemet megfosztotok? és azt mondjátok: miben fosztottunk meg tégedet? a' dézmákban és az áldozatokban.

9. Átokkal megátkoztattatok mivelhogy ti engemet egész nemzetſégül megfosztottatok.

10. Hozzátok be az egész dézmát az én tárházamba, és légyen élés az én házamban, és próbáljatok meg ezen engemet, azt mondja a' seregeknek Ura; Ha meg nem nyitom tinektek az egeknek tsatornáit, és ha áldást nem botsátok reátok, annyira, hogy helyét ne találhassátok: 1. *Mós.* 7: 1.

11. És megdorgálom ti érettetek a' kártévőt, és nem veszti el a' ti földeteknek gyümöltsét, és nem lészen a' szőlőtő meddő tinektek mezőtökben azt mondja a' seregeknek Ura.

12. És boldogoknak mondanak titeket minden népek, mert lésztek drága földnek lakói, azt mondja a' seregeknek Ura.

IV. 13. Elhatalmaztak én ellenem a' ti beszédetek, azt mondja az Úr, és azt mondjátok: miben szóllottunk te ellened? *Jób.* 21: 14.

14. Ezt mondottátok: hijában szolgálunk Istennek, mi haszna vagyon, hogy az ő törvényét őriztük, és hogy alázatoson viseltük magunkat a' seregeknek Ura előtt.

15. Sőt inkább boldogoknak mondják a' kevélyeket, nevekednek a' kik hamisságot tselekesznek, és a' kik kísértik az Istent, megszabadúlnak. *'Solt.* 95: 9.

16. Akkor a' kik az Urat félik szünetlenül szóllanak kiki az ő felebarátjának, és reá figyelmeze az Úr és meghallá, és írattaték emlékezetnek könyve ő előtte azokért, a' kik az Urat félik, és az ő nevét megbetsülik.

17. És lésznek énnekem azon a' napon, melyen ígéretemet megtellyesítem, kiváltképen való népemmé, azt mondja a' seregeknek Ura, és kedvezek nekiek, miképen ember kedvez az ő fiának, a' ki hozzá engedelmes. 2. *Mós.* 19: 5. *'Solt.* 135: 4.

18. Akkor megtérvén meglátjátok mitsoda külömbség légyen az igaz és istentelen között, a' között, a' ki szolgál Istennek, és a' ki nem szolgál nekie.

IV. RÉSZ.

Szóll e' Részben a' Messiás' eljövetelinek napjáról, melly a' hívek és hitetlenek között külömbséget tész, mint a' felső Részben mondá. Szóll Keresztelő Jánosról is. De minekelőtte eljőne Keresztelő János és a' Messiás, inti őket, hogy megemlékezzenek Mósesről.

MERT ímé eljő az a' nap mint az égő kemence, és megemésztetnek minden kevélyek; és minden álnokságnak tselekedői mint a' pozdorja, és megégeti őket az a' jövendő nap, azt mondja a' seregeknek Ura, annyira, hogy sem gyökerek sem ágok ne maradjon.

II. 2. És feltámad tinektek, kik az én nevemet félitek az igazságnak napja; és egésség lészen az ő szárnyai alatt; és előmentek 's megszaporodtok mint a' meghizlalt tulok: *Luk.* 2: 78.

3. És lábotok alá tapodjátok az istenteleneket; mert ollyanok lésznek a' ti lábaitoknak talpai alatt, mint a' hamú, a' napon, mellyen ezeket megtellyesítem, azt mondja a' seregeknek Ura.

III. 4. Megemlékezzetek Mósesnek az én szolgámnak törvényéről; mellyet ő általa a' Hóreb' (a) hegyén az egész Izráel' népének adtam, tudniillik az én végezésimet, és ítéletimet. 2. *Mós.* 20: 3.

(a) Hóreb' és Sinai egy hegy, tsak hogy annak a' hegynek napkelet felöl való részét hívták Hórebnek, a' napnyúgot felöl való részét Sinainak.

IV. 5. Ímé én elbotsátom tinektek Illyés (b) Prófétát, minekelőtte eljő az Úrnak nagy és (c) rettenetes napja: *Mát.* 11: 14. *Luk.* 1: 17. *Márk.* 9: 11. *R.* 3: 2.

(b) Az az, Keresztelő Jánost; mint magyaráztatik *Mát.* 11: 14. mert az Illyés' lelkével és erejével vala felruháztatva, *Luk.* 1: 17. melly lelki erővel a' meghanyatlott Isteni tiszteletet felállatta János, mint régen Illyés tselekedett.

(c) Vagy; betsületes.

6. És az atyáknak szíveket a' fiakhoz hajtja, és a' fiaknak szíveket az atyákhoz, hogy eljövén el ne veszessem e' földet örök veszedelemmel.

Az ó Testamentomi Szentírás' könyveinek vége.

Az ó Testamentombeli Szentírás' könyvei, a' mint egymás után rendre következnek:

Móses öt könyvet írt, elsőt a' Világ' teremtéséről, másodikat az Izráel' népe kijövéséről
Harmadik Lévi nemzetét és tiszteit felteszi, negyedik a' 'Sidó népet fejenként számba veszi.
Az ötödikben megvagyon az egész törvény' mássa, Jósué, a' Bírák' könyve és Rut aszszony' írása.
Két Sámuel', két Királyok', kétKrónikák táblájok, Esdrás, Néhémiás, Ester aszszony historiájok.
Jób, a' száz ötven 'Soltárok a' példabeszédekkel, prédikátor, az énekek, Próféták illy rendekkel.
Esdrás, Jeremiás, Ézékiel, Dániel, Hóseás Jóel és Ámós, Abdiás egy részivel.
Jónás, Mikeás és Nahum, Hábakuk, Sofóniás, Haggeus Zakariással, utolsó Malakiás.

DEBRECENI EGYETEMI KONYVTAR
4067 | 1951 gyarapodasi naplószáma

A' MI URUNK

JÉSUS KRISTUSNAK

ÚJ

TESTAMENTOMA,

MELLYBEN BEFOGLALTATNAK

AZ

ÉVANGYÉLISTÁK' KÖNYVEIK, AZ APOSTOLOK'
TSELEKEDETEIK ÉS LEVELEIK, A' SZENT JÁNOS'
LÁTÁSÁVAL EGYBEN.

Mát. 17: 5.

Ez az én szerelmes fiam, kiben megnyúgodtam, ötet hallgassátok.

Koloss. 3: 16.

A' Kristus' beszéde lakozzék ti bennetek bővséggel, minden böltsességgel.

A' Nagy Váradon 1660. esztendöben kijött Bibliának szoros követésével.

P E S T E N,

Nyomtattatott TRATTNER MÁTYÁS' betüivel és költségével.

1 8 0 5.

SUMMÁJOK
A'
NÉGY ÉVANGYÉLISTÁK' ÍRÁSAIKNAK.

A' NÉGY ÉVANGYÉLISTÁK MEGÍRJÁK A' JÉSUS KRISTUSRÓL, E' VILÁGnak Idvezítöjéről való históriát: tudniillik nemzetſégét, fogantatását, születését, beszédit, tselekedetit, szenvedését, halálát, eltemettetését, feltámadását, és mennybe menetelét. Melly dolgokat egyik bövebben, másik rövidebben, vagy egyik egyiket, másik másikat beszélli meg. Úgy mindazáltal, hogy ha szinte a' szókban nem is, de a' dolgokban annyira megegyeznek egymással, hogy a' szókban lévö külömbség az általok leíratott dolgokat hitelessekké teszi. Melly dolog mindeniknek elöszámlálását bizonyosbbá és hihetöbbé teszi.

SZENT MÁTÉ' ÍRÁSA
SZERÉNT VALÓ
ÉVANGYÉLIOM.

Évangyéliom Görög szó, Magyarúl tesz örvendetes izenetet. Ezen a' szón a' szent Írásban értetik az Isten' kegyelmének, bününk' botsánatjának, és az örök életnek a' Kristusban lett kijelentése és birdetése. Itt pedig az Évangyéliom teszi a' Kristus' életének históri ját; tudniillik mint lett emberré, mit szenvedett, mit tselekedett, és mit tanitott; kivaltképen, mint öletett meg a' mi büneinkért, és mint támadott fel megigazulásunkért. Szent Máté ki volt, lásd meg e' könyvnek 9. részében a' 9. versben és 10. részében a' 3. versben.

I. RÉSZ.

A' Kristus' nemzetſégének elöszámlálása: fogantatásának és születésének históriája.

Jésus (a) Kristusnak, Dávid' és Ábrahám' fiának nemzetség könyve. *Luk.* 3: 24.

(a) Vagy így: Jésus Kristusnak, Dávid' fiának, Ábrahám' fiának nemzetség levele; hol néz szent Máté az Ábrahámnak és Dávidnak lett ígéretekre, kiknek nemzetségekből származott a' Kristus embersége szerént, 1. *Mós.* 12: 2. 2. *Sám.* 7: 18.

2. Ábrahám nemzette Isákot. Isák nemzette Jákóbot. Jákób nemzette Júdát és az ö attyafiait. 1. *Mós.* 21: 2. 1. *Mós.* 25: 25. 1. *Mós.* 29: 35. 38: 27. 1. *Krón.* 2: 5.

3. Júda nemzette Fárest és Zárát Támártól. Fáres nemzette Esromot. Esrom nemzette Árámot. 1. *Mós.* 38: 27. 1. *Krón.* 2: 5.

4. Árám nemzette Áminádábot. Áminádáb nemzette Naássont. Naásson nemzette Sálmont.

5. Sálmon nemzette Boázt Ráhábtól. Boáz nemzete Óbedet Rúttól. Óbed nemzette Jessét. *Rút.* 4: 18.

6. Jesse nemzette Dávid királyt. Dávid király nemzette Salamont, attól a' ki Úriás' felesége volt. 1. *Sám.* 16: 1. *és* 17: 12. 2. *Sám.* 12: 14.

7. Salamon nemzette Róboámot. Róboám nemzette Ábiát. Ábia nemzette Ását. 1. *Kir.* 11: 43. 1. *Krón.* 3: 10.

8. Ása nemzette Jósafátot. Jósafát nemzette Jórámot. Jórám nemzette Hóziást.

9. Hóziás nemzette Jóathámot. Jóathám nemzette Ákházt. Ákház nemzette Ézékiást.

10. Ézékiás nemzette Manassest. Manasses nemzette Ámont. Ámon nemzette Jósiást. 2. *Kir.* 20: 21. *és* 21: 18.

11. Jósiás nemzette Jákimot. Jákim nemzette Jekóniást és az ö attyafiait, a' Babilóniába való vitelkor. 2. *Kir.* 23: 34. 2. *Krón.* 36: 4. 2. *Kir.* 24: 6. 1. *Krón.* 3: 17, 18.

12. A' Babilóniába való vitel után pedig Jekóniás nemzette Saláthielt. Saláthiel nemzette Zorobábelt. *Esdr.* 3: 2. 2. *Krón.* 3: 17, 18, 19.

13. Zorobábel nemzette Ábiúdot. Ábiúd nemzette Éliákimot. Éliákim nemzette Ázort.

14. Ázor nemzette Sádokot. Sádok nemzette Ákimot. Ákim nemzette Éliúdot.

15. Éliúd nemzette Éleázárt. Éleázár nemzette Mattánt, Mattán nemzette Jákóbot.

16. Jákób nemzette Jósefet, a' Mária' férjét, kitöl születék a' Jésus, a' ki mondatik Kristusnak.

17. Annakokáért az egész nemzetségek, Ábrahámtól fogva Dávidig, tizennégy nemzetségek: és Dávidtól fogva a' Babilóniai fogságra való vitelkorig, tizennégy nemzetségek: és a' Babilóniai fogságra való viteltől fogva a' Kristusig, tizennégy nemzetségek.

II. 18. A' Jésus Kristusnak születése pedig így volt: mikoron az ő annya Mária eljegyeztetett volna Józefnek, minekelőtte ők egybekelnének (b) találtaték méhében viselősnek a' szent Lélektől. *Luk.* 1: 27, 35.

(b) Vagy; minekelőtte haza vinnék és együtt laknának, az az, a' lakodalom előtt.

19. Józef pedig az ő férje, mivelhogy igaz ember vala, és nem akarván őtet gyalázni, akará őtet titkon elbotsátani. 5. *Mós.* 24: 1.

20. Mikor pedig ezeket magában elgondolta volna, ímé az Úrnak angyala álomban megjelenék neki és monda: Józef Dávidnak fia; ne félj hozzád venni Máriát a' te feleségedet, mert a' mi ő benne fogantatott a' szent lélektől vagyon.

21. Szül pedig fiat, és nevezed az ő nevét Jésusnak; mert ő szabadítja meg r. 1: 21 a' maga népét annak bűneitől. *Luk.* 1: 31. *Tsel.* 4: 12.

22. Mind ez pedig lett, hogy beteljesednék, a' mit az Úr mondott a' Próféta által, mondván:

23. Ímé a' szűz méhében fogad, és szül fiat, és nevezed az ő nevét Emmánuelnek, melly, ha megmagyarázod, azt tészi: velünk Isten. *Ésa.* 7: 14.

24. Felserkenvén pedig Józef az álomból, tselekedék amint neki az Úr' angyala parantsolta vala, és hozzá vevé az ő feleségét.

25. És nem esmeré (c) őtet, míglen szülé amaz ő első szülött fiát (d): és nevezé az ő nevét Jésusnak.

(c) Nem helyesen állatta innét Helvidius, hogy Józef a' Kristus' születése után esmerte volna szűz Máriát, mert ez ígétske: míglen; nem hozza azt szükségesképen mindenkor magával, mint megtetszik, 2. *Sám* 6: 23.

(d) Az első szülöttön nem az értetik, a' ki után más is születik, hanem a' szent írás szerént, a' ki az annya' méhét megnyitja, akár születtessenek többen akár ne ő utánna.

II. RÉSZ.

A' Kristus imádtatik a' napkeleti böltsektől. Égyiptomba vitetik, Hérodestől kerestetik, hogy a' Betlehemi gyermekek között megölettessék. Galileába meghozatik Égyiptomból Názáretbe.

MIKOR pedig született volna Jésus Júdának Betlehemében, Héródes király' idejében; ímé napkelet felől böltsek jövének Jérusálembe. *Luk.* 2: 4.

2. Ezt mondván: hol vagyon a' 'Sidóknak királyok, a' ki született? mert láttuk az ő tsillagát napkeleten, és jöttünk, hogy imádjuk őtet. (a)

(a) Vagy, tiszteletet tegyünk neki.

3. Ezeket pedig hallván Héródes király, megháborodék, és egész Jérusálem ő vele.

4. És egybe gyűjtvén mind a' Papi fejedelmeket, és a' közlégnek írástudóit, tudakozék ő tőlök, hol születtetnék a' Kristus.

5. Azok pedig mondának neki: Júdának Betlehemében: mert így íratott meg a' Próféta által.

6. Te is Betlehem Júda' földe, semmiképen nem vagy (b) legkissebb a' Júda' vezéri között, mert te belőled jő ki a' vezér, a' ki legelteti az én népemet az Izráelt. *Mih.* 5: 2. *Ján.* 7: 42.

(b) Mikeás kitsinynek mondja Betlehemet, az ő külső állapotjára nézve: szent Máté pedig azt mondja: nem vagy kissebb, tudniillik, mert az Istennek szent fia abból származik test szerént; nem ellenkeznek tehát ezek.

7. Akkor Héródes titkon hívatván a' böltseket szorgalmatosan tudakozék tőlök, mitsoda időben jelent volna meg nekiek a' tsillag.

8. És mikoron elbotsátaná őket Betlehembe, monda nekiek: elmenvén oda, szorgalmatoson értekezzetek a' gyermek felől: minekutánna pedig megtaláljátok, izenjétek meg nnekem, hogy én is elmenjek, és imádjam őtet. (c)

(c) Vagy; tiszteletet tegyek ő neki.

9. Azok pedig a' király' *beszédit* meghallván, elmenének; és ímé a' tsillag, mellyet láttak vala napkeleten, előttök megyen vala, míglen juta és megálla fenn, a' hol vala a' gyermek.

10. És látván a' tsillagot, örülének igen nagy örömmel.

11. És bemenvén a' házba, megtalálák a' gyermeket Máriával az ő annyával, és leborúlván, imádák őtet: és az ő kintseiket megnyitván, adának neki ajándékokat, aranyat, temjént, és mirhát.

12. És az Istentől megintetvén álom által, hogy viszsza ne térnének Héródeshez, más úton menének az ő tartományokba.

II. 13. Minekutánna pedig megtértenek volna, ímé az Úrnak angyala megjelenék álomba Józefnek és monda: kelj fel, vegyed a' gyermeket és az ő annyát, és fuss Égyiptomba, és légy ott a' míg én mondándom teneked. Mert következik, hogy Héródes keresse a' gyermeket, hogy elveszesse őtet.

14. Ő pedig felkelvén, vevé a' gyermeket és az ő annyát éjjel, és méne Égyiptomba.

15. És lőn ott Héródes' haláláig: hogy beteljesednék a' mit az Úr szóllott a' Próféta által, mondván: Égyiptomból hívtam ki az én fiamat. *Hós.* 11: 1.

III. 16. Akkor Héródes látván, hogy megtsúfoltatott a' böltsektől, igen megbúsúla; és elküldvén megöleté mind a' gyermekeket, kik valának Betlehemben, és annak minden határiban, két esztendősöket, és annál kissebbeket, az idő szerént, mellyet kérdett vala a' böltsektől.

17. Akkor tellyesedék be a' mit az Úr mondott Jeremiás Próféta által, mondván:

18. Kiáltás hallatott Rámában, kesergés, sírás, és nagy jajgatás. Rákhel siratván fiait nem akart vígasztaltatni, mivelhogy nintsenek. *Jer.* 31: 13.

IV. 19. Mikor pedig meghalt volna Héródes, ímé az Úrnak angyala álomban megjelenék Józefnek Égyiptomban.

20. Mondván: kelj fel, vegyed a' gyermeket, és az ő annyát, és menj az Izráel' földébe; mert meghaltanak a' kik a' gyermek' lelkét keresik vala.

21. Ő pedig felkelvén, vevé a' gyermeket, és az ő annyát, és méne az Izráel' földébe.

22. Mikor pedig hallotta volna, hogy Júdeában Árkélaus uralkodnék az ő attya helyett, fél le oda menni; hanem megintetvén Istentől álom által, Galilea' részébe méne.

23. És mikor oda ment volna, lakozék a' városban, melly Názáretnek hívattatik: hogy beteljesednék a' mi a' Prófétáktól mondatott: Názáretbelinek hívattatik. *Ésa.* 11: 1. *és* 60: 21. *Zak.* 6: 12.

III. RÉSZ.

Keresztelő János prédikáll és keresztel, a' Kristus tőle megkereszteltetik, az Atya Istentől és a' Sz. lélektől bizonyság adatik.

AZOKBAN a' napokban pedig elöjöve keresztelö János, prédikálván Júda' pusztájában. *Márk.* 1: 4. *Luk.* 3: 3.

2. És mondván: térjetek meg, mert elközelgetett a' mennyeknek (a) országa.

(a) A' mennyeknek országán érti a' Keresztyén Anyaszentegyházat, és az Evangyéliomnak predikállását, melly által a' Kristus az ö lelki országát gyakorolja a' hívekben, és öket a' mennyországra készíti.

3. Mert ez amaz, kiröl szóllott Ésaiás Próféta, mondván: kiáltónak szava a' pusztában: készítsétek az Úrnak útát, és egyengessétek az ö ösvényit. *Esa.* 40: 3. *Már.* 1: 3. *Luk.* 3: 4. *Ján.* 1: 23.

4. Jánosnak pedig ruhája vala teve szörböl, és szíj öve az ö dereka környül, elesége pedig vala sáska és erdei méz. *Márk.* 1: 6.

5. Akkor kiméne ö hozzá Jérusálem és egész Júdea, és a' Jordánnak egész környéke.

6. És megkereszteltetnek vala ö töle a' Jordánban, vallást tévén az ö bünökröl. (b) *Márk.* 1: 5.

(b) Az az, minekutánna megesmérték volna az ö bünöket, és vallást tettek volna arról, hogy bünösök.

7. Mikor pedig látta volna, hogy a' Fariséusok és Saddútzeusok közzül sokan jönnének az ö keresztségére, monda nekik: viperáknak fajzati, kitsoda mutatta meg tinektek, hogy elfutnátok a' következendö harag elött. *Luk.* 3: 7. *R.* 23: 33.

8. Teremjetek azért illendö gyümöltsöt a' megtéréshez.

9. (c) És ne állítsátok, hogy azt kellene mondani magatokban: atyánk Ábrahám: mert mondom tinektek, hogy az Isten e' kövekböl támaszthat fiakat Ábrahámnak. *Ján.* 8: 39. *Tsel.* 13: 26.

(c) Az atyáknak hitek nem használ a' hitetlen fiaknak.

10. Immár pedig a' fejsze a' fáknak gyökerekre vettetett: minden fa azért, valamelly jó gyümöltsöt nem terem, kivágattatik, és a' tüzre vettetik. *R.* 7: 19. *Ján.* 15: 6.

11. Én ugyan titeket keresztellek vízzel megtérésre: a' pedig, a' ki én utánnam jö én nálam erössebb, kinek nem vagyok méltó, hogy saruját hordozzam, ö titeket keresztel szent lélekkel és tüzzel. *Márk.* 1: 7. *Luk.* 3: 16. *Ján.* 1: 26. *Tsel.* 1: 5. *és* 2: 2. *és* 11: 16. *és* 19: 4.

12. Kinek szórólapát vagyon kezében, és megtisztítja az ö szérüjét, és öszve gyüjti az ö gabonáját a' tsürben, a' polyvát pedig megégeti olthatatlan tüzzel. *Luk.* 3: 17.

II. 13. Akkor elöjöve Jésus Galileából a' Jordán mellé Jánoshoz, hogy megkereszteltetnék ö töle. *Márk.* 1: 9. *Luk.* 3: 21.

14. János pedig tiltja vala ötet, mondván: énnekem szükség te töled megkereszteltetnem, és te jösz én hozzám.

15. Felelvén pedig Jésus monda neki: hagyj békét most; mert így illik minekünk minden igazságot betöltenünk: és békét hagya neki. (d)

(d) A' Kristus megkeresztelkedik, hogy az ö testében a' mi keresztségünket megszentelné.

16. Megkereszteltetvén pedig Jésus, azonnal kijöve a' vízböl, és ímé, megnyilatkozának az égek ö neki, és látá az Istennek lelkét leszállani, mint egy galambot, és ö reá jöni. *Ján.* 1: 32. *Solt.* 2: 7. *Esa.* 42: 1.

17. (e) És ímé az égböl szózat *adaték*, mondván: ez az én szerelmes fiam, a' kiben énnekem (f) kedvem tölt. *R.* 12: 18. *és* 17: 5. *Luk.* 9: 35. 2. *Pét.* 1: 17. *Koloss.* 1: 13.

(e) Az Istenségben három külömbözö személyek vagynak.

(f) Vagy: a' kiben megnyúgodtam.

IV. RÉSZ.

A' Kristus az ördögtöl kísértetik: Kapernaumban lakik, és prédikálni kezd: négy tanítványt választ, prédikál, betegeket gyógyít.

AKKOR Jésus viteték a' pusztába a' lélektöl, hogy megkísértetnék az ördögtöl. *Márk.* 1: 12. *Luk.* 4: 1.

2. És mikoron böjtölt volna negyven napot és negyven éjjet, azután megéhezék.

3. És mikor hozzá ment volna a' kísértö, monda: ha Istennek fia vagy, mondjad, hogy ezek a' kövek legyenek kenyerekké.

4. Ö pedig felelvén, monda: meg vagyon írva: nem tsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, melly az Isten' szájából származik. (a) 5. *Mós.* 8: 3.

(a) Az az, nem tsak a' kenyér vagy a' mi szokott eledelünk alkalmatos arra, hogy éhségünket elüzzük és tápláltassunk; hanem mind az, valamit rendel parantsol Isten, hogy azzal éljünk, mint megmutatta Isten az Izráeliták' számokra rendelt mannában.

5. Akkor általvivé ötet az ördög a' szent városba, és állatá a' templom tetejére.

6. És monda neki: ha Istennek fia vagy, botsásd alá magadat; mert meg vagyon írva: hogy az ö angyalinak parantsol te felöled, és kezekben hordoznak tégedet, hogy valamikor meg ne üssed a' köben a' te lábadat. *Solt.* 91: 11.

7. Monda neki Jésus: ismét meg vagyon írva: ne kísértsed a' te Uradat Istenedet. 5. *Mós.* 6: 16.

8. Ismét felvivé ötet az ördög egy igen magas hegyre, és megmutatá neki e' világnak minden országait, és azoknak ditsösségeket. (b)

(b) Vagy: szépségét.

9. És monda neki: mind ezeket teneked adom, ha leborúlván (c) imádándasz engemet.

(c) Vagy: tiszteléndesz.

10. És monda neki Jésus: eredj el Sátán, mert meg vagyon írva: a' te Uradat Istenedet imádjad, és tsak neki szolgálj. 5. *Mós.* 6: 15. *és* 10: 20.

11. Akkor elhagyá ötet az ördög, és ímé az angyalok járúlának, és szolgálnak vala neki.

II. 12. Mikor pedig meghallotta volna Jésus, hogy János a' tömlötzbe vettetett volna, megtére Galileába. *Márk.* 1: 14. *Luk.* 4: 14. *Ján.* 4: 43.

13. És elhagyván Názáretet, elméne és lakozék a' tenger' mellyéki Kapernaumban, Zabulonnak és Neftalimnak határiban. *Luk.* 4: 16. *és* 30.

14. Hogy beteljesednék, a' mit Ésaiás mondott, így szóllván:

15. Zebulonnak földe, és Neftalimnak földe, a' tengernek útán, a' Jordánon túl, a' pogányok' Galileája. *Ésa.* 9: 2.

16. A' setétségben lévö nép láta nagy világosságot; és a' halál' tartományában és árnyékában lévöknek világosság támada.

17. Attól fogva kezde Jésus prédikállani, és mondani: térjetek meg, mert elközelített a' mennyeknek országa. *Márk* 1: 15.

III. 18. Járván pedig Jésus Galileának tengere mellett, láta két atyafiakat, Simont, ki mondatik Péternek, és Andrást, annak attyafiát, kik az ö hálójokat vetik vala a' tengerbe, mert halászok valának. *Márk.* 1: 16. *Luk.* 5: 2.

19. És monda nekiek: kövessetek engemet, és tészlek titeket embereknek halászivá.

20. Azok pedig azonnal elhagyván a' hálókat követék ötet.

21. És onnat elébb menvén, láta más két atyafiakat, Jákabot a' Zebedeus' *fiát*, és Jánost az

ő attyafiát, a' hajóban Zebedéussal az ő attyokkal, kik az ő hálójokat kötözgetik vala, és hívá őket.

22. Amazok pedig azonnal elhagyván a' hálót és az ő attyokat, követék ötet.

IV. 23. És körüljárá Jésus az egész Galileát, tanítván a' (d) gyülekezetekben, és prédikálván az Isten' országának Évangyéliomát, és gyógyítván minden betegséget és erőtlenséget a' nép között.

(d) Vagy, Sinagógákban: de ez Görög szó, és tulajdonképen gyülekezetet tészen, noha azért a' helyért és házért is vétetik néhol, a' hol a' keresztyének az Apostolok' idejekben öszvegyülekeztek az Isteni tiszteletnek végben vitelére, mint *Luk.* 7: 5.

24. És kiméne az ő híre egész Síriára, és hozzának ő hozzá minden roszszúl lévőket, külömb külömb betegségekben és gyötrelmekben tartattakat, ördöngösöket, kórságosokat, gutaütötteket; és meggyógyítá őket.

25. És követé ötet sok sereg Galileából, és a' tiz városokból, Jérusálemből, Júdeából, és a' Jordánon túl való *tartományokból.*

V. RÉSZ.

Kik boldogok; az Apostolok savai és, világossága e' világnak; a' hegyen építtetett város. Kristus betölti a' törvényt, és a' parantsolatoknak igaz értelmeket megmagyarázza.

MIKOR pedig látta volna a' seregeket, felméne a' hegyre, és mikor leült volna, hozzá menének az ő tanítványi.

2. És száját megnyitván, tanítja vala őket, mondván:

3. Boldogok, (a) a' kik szegények lélekben: mert övék a' mennyeknek országa. *'Solt.* 37: 11. *Luk.* 6; 20.

(a) Az embernek boldogsága nem e' világban, sem e' világi dolgokban, hanem mennyben és a' mennyei dolgokban helyheztetett.

4. Boldogok, a' kik sírnak: mert ők megvígasztaltatnak. *Luk.* 6: 21. *Esa.* 61: 2. 3.

5. Boldogok az alázatosok: mert ők örökség szerént bírják a' földet. *'Solt.* 37: 11. *Ésa.* 55: 1.

6. Boldogok, a' kik éhezik, és szomjúhozzák az igazságot: mert ők megelégíttetnek. *Ésa.* 65: 13.

7. Boldogok az irgalmasok: mert ők irgalmasságot nyernek.

8. Boldogok, a' kik tiszták szívekben: mert ők az Istent meglátják. *'Solt.* 15: 2. *és* 24: 4. *'Sid.* 22: 14.

9. Boldogok a' békesség szerzők: mert ők Isten' fiainak mondatnak.

10. Boldogok, a' kik üldöztetnek az igazságért: mert övék a' mennyeknek országa. 2. *Kor.* 4: 10. 2. *Tim.* 2: 12.

11. Boldogok lésztek, mikor titeket szidalmaznak és üldöznek, és minden gonoszt mondanak ti ellenetek, hazudván én érettem. 1. *Pét.* 3: 14. *és* 4: 14.

12. Örüljetek és örvendezzetek, mert a' ti jutalmatok bővséges mennyekben: mert ekképen üldözték a' Prófétákat is, kik ti előttetek voltanak. *Luk.* 6: 23.

II. 13. (b) Ti vagytok e' földnek savai: hogy ha a' só megízetlenül, mivel sózáttatik? nem jó azután semmire, hanem hogy kivettessék és megtapodtassék mindenektől. *Mark.* 9: 50. *Luk.* 14: 34.

(b) A' tanítóknak mind tanításaik, mind példáik által kell az embereket oltalmazni a' veszetségtől, mint a' só oltalmazza a' húst a' rothadástól; és valamint a' só jó ízűvé teszi a' húst, úgy a' tanítóknak meg kell szentelni másokat.

14. Ti vagytok e' világnak világossága: nem rejtethetik el a' hegyen helyheztetett város.

15. A' gyertyát is nem azért gyújtják meg, hogy véka alá tegyék, hanem a' gyertyatartóba, és fénylik mindeneknek, kik a' házban vagynak. *Márk.* 4: 21. *Luk.* 8: 16. *és* 11: 33.

16. Úgy fényljék a' ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a' ti jó tselekedeteteket, és ditsőítsék a' ti atyátokat, ki a' mennyekben vagyon. 1. *Pét.* 3: 12.

17. (c) Ne véljétek, hogy jöttem a' törvénynek, és a' Prófétáknak eltörlésekre: nem jöttem, hogy eltöröljem, hanem hogy betöltsem.

(c) A' Kristus nem azért jött, hogy az idvességnek vagy az igazságnak dolgában, más új útat mutatna, és a' törvényt eltörlené, hanem hogy betöltené, megszabadítván attól, és annak átkaitól, megmagyarázván azt, megmutatván a' törvényhez való engedelemnek módját, és szent lélek által felindítván a' törvényhez való engedelemre.

18. Mert bizonnyal mondom nektek, hogy míg az ég és a' föld elmúlik, egy jóta, vagy pontotska el nem múlik a' törvényben, míg nem mindenek meglesznek. *Luk.* 16: 17. *Jak.* 2: 10.

19. Valaki azért a' parantsolatoknak legkissebbiket is megszegéndi, és úgy tanítándja az embereket, legkissebbnek hívattatik a' mennyeknek országában: valaki pedig tselekedéndi és tanítándja, az nagynak hívattatik a' mennyeknek országában.

20. (d) Mert mondom tinektek; hogyha nem bővölködéndik a' ti igazságtok feljebb az írástudókénál, és a' Fariseusokénál, semmiképen be nem mehettek a' mennyeknek országába.

(d) Az Isten' törvénye tellyes engedelmet kíván.

IV. 21. Hallottátok, hogy megmondatott a' régieknek: ne ölj; mert valaki ölénd, méltó az ítéletre. 2. *Mós.* 20: 13. 5. *Mós.* 5: 17.

22. (e) Én pedig mondom nektek, hogy valaki haragszik atyafiára ok nélkül, méltó az ítéletre; valaki pedig azt mondándja az ő attyafiának: ráka, méltó a' gyülekezetre; valaki ismét az mondándja: bolond, méltó a' Gehennának tüzére.

(e) Mikor így szóll: én pedig azt mondom; nem azt akarja jelenteni, mintha ellenkezőt akarna azzal parantsolni, a' mit Isten parantsolt; hanem annyit tesz, mintha ezt mondaná: én pedig ezt a' törvényt így magyarázom.

23. Azért ha felviszed a' te ajándékodat az oltárra, és ott megemlékezel arról, hogy a' te atyádfiának vagyon valami *nehézsége* te ellened;

24. Hadd ott a' te ajándékodat az oltár előtt, és menj el: először békéljél meg a' te atyádfiával, és akkor előjövén vidd fel a' te ajándékodat.

25. (f) Légy jó akarója a' te ellenkeződnek hamar, míg az úton vagy ő vele, hogy a' te ellenkeződ valami módon téged' a' bíró' kezébe ne adjon, és a' bíró adjon a' poroszló' kezébe, és a' tömlötzbe vettessél. *Luk.* 12: 28. *Efés.* 4: 26.

(f) Vagy, békélj meg a' te ellenségeddel.

26. Bizonnyal mondom neked: hogy ki nem mégy onnét, míg nem megfizetsz az utolsó fillérig.

27. Hallottátok, hogy megmondatott a' régieknek: ne paráználkodjál. 2. *Mós.* 20: 14. 5. *Mós.* 5: 18. *Jób.* 31: 1. *P.* 18: 8. *Márk.* 9: 34.

28. Én pedig mondom nektek, hogy valaki aszszonyt tekint, hogy ötet *gonoszúl* kívánja, már paráználkodott azzal az ő szívében.

29. (g) Hogyha a' te jobb szemed azt miveli, hogy megbotránkozzál, vájd ki azt, és vesd el tőled: mert jobb teneked, hogy egy a' te

tagaid közzül elveszszen, mint a' te egész tested vettessék a' gehennára. *R.* 18:8. [*Márk.* 9: 47.

(g) A' mi alkalmatosságot ád a' gonoszra, megváljunk attól kárunkal is.

30. És ha a' te jobb kezed megbotránkoztat tégedet, vágd el, és vesd el tőled: mert jobb teneked, hogy egy elveszszen a' te tagaid közzül, mint a' te egész tested vettessék a' gehennára.

31. Megmondatott pedig *ez is:* valaki elhagyándja az ô feleségét, adjon neki elválásról való bizonyság levelet. 5. *Mós.* 24: 1.

32. De én azt mondom nektek, hogy a' ki elbotsátándja feleségét paráznaságnak okán kívül, paráznává teszi azt; és a' ki elbotsátottat vészen, paráználkodik. *R.* 19: 7. *Márk.* 10: 4. 11. *Luk.* 16: 18. 1. *Kor.* 7: 10.

33. (h) Ismét hallottátok, hogy megmondatott a' régieknek: hamissan ne esküdjél, hanem add meg az Úrnak a' te esküvésedet. 2. *Mós.* 20: 7. 3. *Mós.* 19: 12. 5. *Mós.* 5: 11.

(h) Az esküvésre való parantsolatnak magyarázatja, a' Farisénsok' és írástudók' értelmek ellen, kik az esküvésben való új formákat mentik vala.

34. Én pedig mondom nektek, hogy semmiképen ne esküdjetek, sem az égre, mert az Istennek királyi széke. *Jak.* 5: 12.

35. Sem a' földre, mert az ô lábainak számolya: sem Jérusálemre, mert városa a' nagy királynak:

36. Sem a' te fejedre ne esküdjél, mert egy haj szálat fejéret vagy feketét nem tsinálhatsz.

37. Légyen pedig a' ti beszédetek úgy? úgy nem? nem: valami pedig ezeknek felettekvaló, a' gonosztól vagyon.

38. Hallottátok, hogy megmondatott, szemet szemért, és fogat fogért: 2. *Mós.* 21: 24. 3. *Mós.* 24: 20. 5. *Mós.* 19: 21.

39. Én pedig mondom tinektek, hogy a' gonosznak ne álljatok ellene *gonoszszal*, hanem valaki a' te jobb ortzádat üténdi, fordítsad neki a' másikat is. *Luk.* 6: 29. *Róm.* 12: 17. 1. *Kor.* 6: 7. 1. *Tess.* 5: 15. 1. *Pét.* 3: 9. *Péld.* 24: 29.

40. És a' ki akar te veled törvénykezni, és elakarja venni a' te alsó ruhádat, engedd neki felsô ruhádat is.

41. És ha valaki téged' egy mértföldre kénszerít menni, menj el vele kettőre.

42. A' ki te tőled kér, adj neki: és a' ki akar költsön venni te tőled, meg ne vessed. 5. *Mós.* 15: 8. 10. *Luk.* 6: 35.

43. Hallottátok, hogy megmondatott: szeressed felebarátodat, és gyülöljed ellenségedet. 3. *Mós.* 19: 18.

44. Én pedig mondom nektek: szeressétek a' ti ellenségteket, áldjátok a' kik titeket átkoznak, jól tegyetek azokkal, a' kik titeket gyülölnek, és imádkozzatok azokért, a' kik háborgatnak és üldöznek titeket. *Luk.* 6: 27. *Róm.* 12: 20. *Luk.* 23: 34. *Tsel.* 7: 60. 1. *Kor.* 4: 13. 1. *Pét.* 2: 23.

45. (i) Hogy legyetek a' ti atyátoknak fiai, ki a' mennyekben vagyon, ki az ô napját feltámasztja a' gonoszokra és jókra, és esöt ád az igazakra és a' hamissakra.

(i) A' minemű az Isten, ollyanoknak kell az ô fiainak lenni, és e' világnak fiaitól meg kell magokat különböztetni.

46. Mert ha azokat szeretitek, a' kik titeket szeretnek, mitsoda jutalmatok lészen? nemde a' fukarok is nem azt mivelik-é? *Luk.* 6: 32.

47. És ha tsak a' ti atyátokfiait köszöntitek, mit tselekesztek *egyebeknél* többet? nemde a' fukarok is nem azt mivelik-é?

48. (k) Legyetek azért ti tökélletesek, mint a' ti atyátok, ki a' mennyekben vagyon tökélletes.

(k) Érti a' tökélletességen az irgalmasságot, mint világosan megtetszik, *Luk.* 6: 36.

VI. RÉSZ.

Alamisna, könyörgés, böjtölés; megbotsátás, epekedő szorgalmatosságnak távoztatása, és Istenben való bizodalom taníttatik.

ESZETEKBEN (a) vegyétek, hogy a' ti alamisnátokat ne adjátok emberek előtt, hogy láttassatok azoktól: egyébbként jutalmatok nem lészen a' ti atyátoknál, ki a' mennyekben vagyon.

(a) Az alamisnát haszontalanná tészi a' kevélység, a' ditsőségnek kívánása.

2. Mikor azért alamisnát adsz, ne sípoltass előtted, mint a' képmutatók tselekesznek a' gyülekezetekben, és az útszákon, hogy az emberektől dítsértessenek; bizonnyal mondom nektek, elveszik jutalmokat. *Róm.* 12: 8.

3. Mikor pedig te alamisnát adsz, ne tudja a' te bal kezed, mit tselekeszik a' te jobb kezed.

4. Hogy a' te alamisnád titkon légyen; a' te atyád pedig, a' ki te reád néz titkon, megfizeti neked nyilván.

II. 5. (b) És mikor imádkozol, ne légy ollyan mint a' képmutatók, kit szeretnek imádkozni fenn állva a' gyülekezetekben, és az útszáknak szegeletin, hogy az emberektől láttassanak: bizonnyal mondom nektek, hogy elveszik jutalmokat.

(b) Az imádkozást haszontalanná teszi a' kevélység és a' haszontalan sok szószaporítás, melly megesik, ha ugyan azon könyörgést egyúttal újra meg újra elkezdjük 's elmondjuk.

6. Te pedig mikor imádkozol, menj be a' te rejtekházadba, és ajtód bezárva imádjad a' te atyádat, ki rejtekben vagyon: és a' te atyád, a' ki reád néz titkon, megadja neked nyilván.

7. Mikor pedig imádkoztok ne legyetek sok beszédűek, mint a' pogányok, mert azt állítják, hogy a' sok beszéd által hallgattatnak meg.

8. Ne legyetek azért ő hozzájok hasonlatosok: mert tudja a' ti atyátok mi nélkül szükölködjetek, minekelőtte kérnétek ô tőle.

9. Ti azért így imádkozzatok: mi atyánk, ki a' mennyekben vagy, szenteltessék meg a' te neved: *Luk.* 11: 2.

10. Jöjjön el a' te országod: légyen meg a' te akaratod miképen mennyben úgy a' földön is.

11. A' mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.

12. És botsásd meg a' mi vétkeinket, miképen mi is megbotsátunk a' mi ellenünk vétetteknek.

13. És ne vígy minket kísértetbe; de szabadíts meg minket a' gonosztól. Mert tied az ország, a' hatalom, és a' ditsőség mind örökké, Amen. *R.* 13: 19.

14 Mert ha megbotsátjátok az embereknek vétkeket, megbotsátja nektek is a' ti mennyei atyátok. *Márk.* 11: 25. *R.* 18: 35.

15. Ha pedig meg nem botsátjátok az embereknek vétkeket, a' ti mennyei atyátok is nem botsátja meg a' ti vétketeket.

III. 16. Mikor pedig böjtöltök, ne legyetek feketített ortzával, mint a' képmutatók, kik megfeketítik ortzájokat, hogy láttassanak az emberektől böjtölni. Bizonnyal mondom nektek, elveszik jutalmokat.

17. Te pedig mikor böjtölsz, megkenjed a' te fejedet, és a' te ortzádat megmossad.

18. Hogy ne láttassál az emberektől böjtölni, hanem a' te *mennyei* atyádtól, ki titkon va-

gyon, és a' te atyád, ki látja titkon, megfizet neked nyilván.

IV. 19. Ne gyűjtsetek kintseket a' földön, hol a' moly és a' rosda megemészti, és hol a' lopók kiássák, és ellopják. *Luk.* 12: 33. 1. *Tim.* 6: 19.

20. Hanem gyűjtsetek magatoknak kintseket mennyben, hol sem a' moly sem a' rosda meg nem emészti, és a' hol a' lopók ki nem ássák, sem el nem lopják.

21. Mert a' hol vagyon a' ti kintsetek, ott lészen a' ti szívetek is.

V. 22. (c) A' testnek lámpása a' szem. Azért ha a' te szemed tiszta lejénd, a' te egész tested világos lészen.

(c) A' természetbe oltott világosságot nem kell megfojtani.

23. Hogyha a' te szemed gonosz lejénd, a' te egész tested sötétes lészen: hogyha azért a' világosság, melly te benned vagyon, sötétség; melly nagy *lészen* a' sötétség?

VI. 24. Senki nem szolgálhat két Úrnak, mert vagy egyiket gyűlöli, és a' másikat szereti: vagy az egyikhez ragaszkodik, és a' másikat megveti: nem szolgálhattok az Istennek, és a' mammonnak. *Luk.* 16: 13.

25. Annakokáért *mondom nektek* ne legyetek szorgalmatosok a' ti lelketekről, mit egyetek, vagy mit igyatok, sem a' ti testetekről, miben öltözzetek. Nemde nem nagyobb-é a' lélek, hogy nem az eledel, és a' test, hogy nem az öltözet? *Zsolt.* 37: 5. *és* 55: 23. *Luk.* 12: 12. *Fil.* 4: 6. 1. *Tim.* 6: 8. 1. *Pét.* 5: 7.

26. (d) Tekintsetek az égi madarakra; mert azok nem vetnek, sem aratnak, sem a' tsűrbe nem takarnak, és a' ti mennyei atyátok eltáplálja azokat: nemde nem feljebb valók vagytok-é ti azoknál?

(d) Az Istennek gondviselésének meggondolása, megzabolázza a' felettébb való szorgalmatosságot.

27. Kitsoda pedig az közzűletek, a' ki szorgalmatossan gondolkodván, adhat egy singnyit az ő testének állásához?

28. Az öltözetről is mit szorgalmatoskodtok? vegyétek eszetekben a' mezei líliomok miképen nevekednek; nem munkálkodnak, sem nem fonnak.

29. Mondom pedig tinektek, hogy Salamon is minden ditsősségében nem öltözött úgy, mint egy ezek közzűl.

30. Hogyha pedig a' mezőnek fűvét, melly ma vagyon, és holnap a' kementzébe vettetik, az Isten ekképen ruházza, nemde nem sokkal inkább titeket, óh kitsiny hitűek?

31. Ne legyetek azért szorgalmatosok, mondván: mit együnk, vagy mit igyunk, vagy mivel ruházkodjunk?

32. (Mert mind ezeket a' pogányok keresik) mert tudja a' ti mennyei atyátok, hogy szűkölködtök mind ezek nélkűl.

33. Hanem keressétek elősször az Istennek országát, és annak igazságát, és mind azok megadattatnak nektek.

34. Ne legyetek azért szorgalmatosok a' holnapról, mert a' holnapi nap szorgalmatos lészen dolgairól: elég a' napnak az ő (e) sanyarúsága.

(e) Vagy, kínja, gyötrődése.

VII. RÉSZ.

Hogy az ember mást ne ítéljen: a' mi szent, azt ebeknek ne adja: szüntelen könyörögjön: summája a' törvénynek. Szoros és széles kapu, hamis próféták, a' kősziklán és fövényen épített ház.

NE (a) ítéljetek, hogy ne ítéltessetek. *Luk.* 6: 37. *Róm.* 2: 1. 1. *Kor.* 4: 3.

(a) Meg kell a' mi felebarátunkat feddenünk, de nem vakmerőképen, 's szeretetlenül, sem hogy mi szentebbeknek állítsuk magunkat, sem pedig nem gyűlölségből.

2. Mert a' minemű ítélettel ítéltek, ti is megítéltettek: és a' minemű mértékkel mértek, viszszamérettetik nektek. *Márk.* 4: 24. *Luk.* 6: 38.

3. Miért nézed pedig a' szálkát a' te atyádfia' szemében, a' gerendát pedig, melly a' te szemedben vagyon, nem veszed eszedbe? *Luk.* 6: 41.

4. Avagy mi módon mondod a' te atyádfiának: hadd vessem ki a' szálkát a' te szemedből, és ímé a' gerenda a' te szemedben?

5. Képmutató! vesd ki elősször a' gerendát a' te szemedből, és akkor vigyázz arra, hogy a' szálkát kivessed a' te atyádfia' szeméből.

II. 6. (b) Ne adjátok a' mi szent az ebeknek, se ne hányjátok a' disznók eleikbe a' ti gyöngyötöket; hogy azokat valaha megtapodják az ő lábokkal, és fordúlván megszaggassanak titeket.

(b) Az Évangyéliom' vakmerő ellenséginek nem kell azt prédikálni.

III. 7. Kérjetek, és adatik tinektek; keressétek, és megtaláljátok: zörgessetek és megnyittatik tinektek. *R.* 21: 22. *Márk.* 11: 24. *Luk.* 11: 9. *Ján.* 14: 13. *és* 16: 24. *Jak.* 1: 6.

8. Mert minden kérő elveszi; és a' kereső megtalálja, és a' zörgetőnek megnyittatik.

9. Kitsoda ti közzűletek az ember, ki, ha az ő fia ő töle kérénd kenyeret, adjon ő neki követ?

10. És ha halat kérénd, vallyon kígyót ád-é neki?

11. Ha azért ti, gonoszok lévén, a' ti fiaitoknak tudtok jó ajándékokat adni, mennyivel inkább a' ti atyátok, ki a' mennyekben vagyon, ád jókat azoknak, a' kik ő töle kérik?

IV. 12. (e) Valamellyeket akartok azért hogy tselekedjenek az emberek ti veletek, úgy tselekedjetek ti is azokkal; mert az a' törvény, és a' Próféták. *Luk.* 6: 31.

(c) A' második táblán való parantsolatoknak summája.

V. 13. (d) Menjetek be a' szoros kapun: mert szélés kapu az, és tágas út, melly viszen a' veszedelemre, és sokan vagynak, kik azon bemennek. *Luk.* 13: 24.

(d) Az életnek példáját, nem a' sokaságtól kell vennünk; mert a' sokaság gyakran tévelyeg.

14. Mert szoros a' kapu, és keskeny az út, melly viszen az életre, és kevesen vagynak, a' kik azt megtalálják.

VI. 15. (e) Őrizzétek pedig magatokat a' hamis Prófétáktól, kik ti hozzátok jőnek juhok' ruháikban, de belől ragadozó farkasok.

(e) A' hamis tanítókat elkell távoztatnunk, kiknek jelek, a' hamis tudomány és a' gonosz élet.

16. Az ő gyümöltsökről esmeritek meg őket; vallyon szednek-é a' tövisről szőlőt, vagy a' bojtorjánról figét? *Luk.* 6: 43, 44.

17. Ekképen minden jó fa jó gyümöltsöket terem: a' megveszett fa pedig rosz gyümöltsöket terem.

18. Nem teremhet a' jó fa rosz gyümöltsöket; sem a' megveszett fa jó gyümöltsöket.

19. Valamelly fa nem terem jó gyümöltsöt, kivágattatik, és a' tűzre vettetik. *R.* 3: 10.

20. Ezokáért az ő gyümöltsökről, esmeritek meg őket.

VII. 21. Nem minden, a' ki mondja nekem: Uram! Uram! megyen be a' mennyeknek or-

országába, hanem a' ki tselekeszi az én Atyámnak akaratját, ki a' mennyekben vagyon. *Róm.* 2: 13. *Jak.* 1: 22.

22. Sokan mondják nekem azon a' napon: Uram! Uram! nem a' te nevedben prófétáltunk-é, és nem a' te nevedben űztünk-é ördögöket, és a' te nevedben sok erőket nem tselekedtünk-é?

23. Akkoron pedig vallást teszek nekik: soha nem esmertelek titeket; távozzatok el én tőlem álnokságnak tselekedői. *Luk.* 13: 26. *Solt.* 6: 9.

VIII. 24. Valaki azért hallja én tőlem ezeket az én beszédimet, és azokat megtselekeszi, hasonlítom azt az okos férjfiúhoz, ki az ő házát építette kősziklán: *Luk.* 6: 47.

25. Mert lejött a' zápor, eljöttek a' folyóvizek, és fújtak a' szelek, és megütköztek abba a' házba, és le nem romlott, mert fundáltatott vala kősziklán.

26. És valaki hallja ezeket az én beszédimet, és azokat nem tselekeszi, hasonlatos lészen a' bolond férjfiúhoz, a' ki az ő házát építette a' fövenyen.

27. Mert lejött a' zápor, eljöttek a' folyóvizek, és fújtak a' szelek, megütköztek a' házba, és leromlott, és lőn az ő romlása nagy.

IX. 28. És mikor elvégezte volna Jésus ezeket e' beszédeket, álmélkodik vala a' sokaság az ő tudományán. *Márk.* 1: 22. *Luk.* 4: 32.

29. Mert tanítja vala őket nagy (f) méltósággal, és nem úgy mint az írástudók.

(f) Vagy: méltósága és hatalma lévén reá. Avagy: nagy hatalommal és lelki erővel, nem ollyan halavánvon, mint az írástudók és Farizéusok.

VIII. RÉSZ.

Egy Bélpoklos meggyógyíttatik, az ő hite, pogányok' hívatalok, a' 'Sidók' megvettetések, Péter' napa meggyógyíttatik, egy írástudó a' Krisztust akarja követni, tengeri háború tsendessíttetik, a' kiűzött ördögök mennek a' disznókba.

Mikoron pedig leszállott volna a' hegyről, követé őtet nagy sokaság.

2. És ímé egy bélpoklos eljővén, imádá őtet, mondván: Uram! ha akarod, megtisztíthatsz engemet. *Márk.* 1: 40. *Luk.* 5: 12.

3. És kinyújtván kezét illeté (a) őtet Jésus, mondván: akarom, tisztúlj meg. És mindjárást megtisztúla az ő poklossága.

(a) Kristus illeti a' tisztátalan embert, hogy bizonyságot tégyen arról, hogy a' bűnöst nem útálja.

4. Akkor monda neki Jésus: meglásd, senkinek ne mondjad; hanem menj el, mutasd meg magad' a' papnak, és vidd fel azt az ajándékot, mellyet parantsolt Móses, bizonyságúl ő nekiek. 3. *Mós.* 14: 4.

II. 5. Bemenvén pedig Jésus Kapernaumba, hozzá méne a' százados (b) kérvén őtet; *Luk.* 7: 1.

(b) A' százados' példájával bizonyítja a' Kristus, hogy a' pogányokat Isten nem útálja.

6. És mondván: Uram! az én szolgám othon leesvén fekszik gutaütésben, felette igen gyötrődvén.

7. Akkor monda neki Jésus: én elmegyek, és meggyógyítom őtet:

8. És felelvén a' Százados, monda: Uram! nem vagyok méltó, hogy az én házam' fedelemalá bejőjj, hanem tsak egy szóval mondjad, és meggyógyúl az én szolgám.

9. Mert én is hatalmasság alatt lévő ember vagyok, és vagynak én alattam vitézek: és mondom egyiknek: menj el, és elmégyen; és a' másiknak: jöszte, és eljő; és az én szolgámnak: ezt miveld, 's azt miveli.

10. *Ezeket* pedig mikor hallotta volna Jésus, eltsudálkozék, és monda az *ötet* követőknek: bizonnyal mondom nektek, még Izráelben is nem találtam illyen nagy hitet.

11. (c) Mondom pedig nektek, hogy sokan eljönek napkeletről, és napnyúgotról, és letelepednek Ábrahámmal, és Izsákkal, és Jákóbbal, a' mennyeknek országában.

(c) A' pogányok' hívataláról, és a' 'Sidók' megvetésekről való jövendölés.

12. Ez országnak pedig fiai kivettetnek a' külső setétségre; ott lészen sírás és fogaknak tsikorgatások. *R.* 13: 42. *és* 22: 13. *és* 24: 51. *és* 25: 30. *Luk.* 13: 28.

13. És monda Jésus a' Századosnak: menj el, és a' mint hittél légyen neked; és meggyógyula az ő szolgája azon órában.

III. 14. És mikor ment volna Jésus a' Péter' házába, látá az ő napát az ágyban fekünni, és hideglelésben lenni. *Márk.* 1: 29. *Luk.* 4: 38.

15. És illeté az ő kezét, és elhagyá őtet a' hideg, és felkele, és szolgála nekik.

16. Mikor pedig estve lett volna, hozának ő hozzá sok ördöngösöket, és tsak beszédével kiűzi vala a' *tisztátalan* lelkeket, és minden betegeket meggyógyíta. *Márk.* 1: 32. *Luk.* 4: 40.

17. Hogy betellyesednék a' mi mondatott Ésaiás Próféta által: ő a' mi erőtlenségünket felvette, és a' mi betegségünket ő hordozta. *Esa.* 53: 4. 1. *Pét.* 2: 24.

IV. 18. Mikoron pedig látta volna Jésus a' sokaságot ő környüle, meghagyá *a' hallgatóknak*, hogy a' *Tiberis' tengerének* tulsó partjára mennének.

19. És mikor járúlt volna egy írástudó, monda neki: Mester, én követlek tégedet valahová mégy. *Luk* 9: 57.

20. (d) És monda nekie Jésus: a' rókáknak barlangjok vagyon, és az égi madaraknak fészkek: de az ember' fiának nintsen hol fejét lehajtsa.

(d) Szóll a' maga nagy szegénységéről; de a' mellyről nem panaszolkodik, hanem azt akarja jelenteni, hogy a' ki az ő tanítvánnya akar lenni, meg-kell annak magát határozni minden nyomorúságra, 's szegénységre 's a' t.

V. 21. Más pedig az ő tanítványi közzül monda neki: Uram! engedd meg nekem, hogy először elmenjek, és eltemessem az én atyámat.

22. A' Jésus pedig monda neki: (e) kövess engemet, hadd temessék el a' halottak az ő halotjokat.

(e) Az Isteni szolgálat nagyobb e' világi embereknek és atyáknak szolgálatjoknál.

VI. 23. És mikoron bement volna ő a' hajóba, követék őtet az ő tanítványi. *Márk.* 4: 35. *Luk.* 8: 22.

24. (f) És ímé nagy szélvész lőn a' tengeren *el annyira*, hogy a' hajó elboríttatnék a' habóktól; ő pedig alúszik vala.

(f) A' Kristus noha láttatik az övéit elhagyni a' háborúságban, de végezetre megtsendesíti a' háborúságot, és az övéit kiszabadítja.

25. És hozzá járulván a' tanítványok, felkölték őtet, mondván: Uram! tarts meg minket, mert elveszünk.

26. És monda nekik: mit féltek óh kitsiny hitűek? és felkelvén megfeddé a' szeleket, és a' tengert; és lőn nagy tsendesség.

27. Az emberek pedig tsudálkozának, mond-

ván: kitsoda ez, hogy mind a' szelek és a' tenger engednek neki?

VII. 28. És mikor jutott volna a' tulsó *partra* a' Gergesénusok' tartományokba, menének ő eleibe két ördöngösök, a' koporsókból kijövén, felette igen kegyetlenek: el annyira, hogy senki nem mehetne által azon az úton. *Márk.* 5: 16. *Luk.* 8: 26.

29. És ímé kiáltnak vala, mondván: mitsoda közünk *vagyon* nekünk teveled Jésus, Istennek Fia? jöttél-é ide, hogy minket gyötrenél idő előtt?

30. Vala pedig távol ő tőlök sok disznóknak nyájjok, melly ott eszik vala.

31. Az ördögök pedig kérik vala őtet, mondván: ha kiűzöl minket, engedjed nekünk, hogy menjünk a' disznóknak nyájjokba.

32. És monda nekik: menjetek el. Azok pedig kimenvén bemenének a' disznóknak nyájjokba, és ímé a' disznóknak egész nyájjok a' meredekről a' tengerbe rohana, és a' vízbe hala.

33. A' pásztorok pedig elfutának, és a' városba bemenvén, elhirdetének mindeneket, és az ördöngösökkel mit tselekedett volna.

34. És ímé mind az egész város kiméne a' Jésus eleibe; és látván őtet, kérék, hogy kimenne az ő határokból.

IX. RÉSZ.

A' gutaütött meggyógyíttatik, Máté hivatik, menti a' Kristus magát és tanítványit a' János' tanítványi ellen a' böjtölés felől. Egy asszonyt meggyógyít vérfolyásból, egy megholt leányt feltámaszt, két vakot gyógyít meg: ördögöt üz: prédikál széljel, és betegeket gyógyít: szánja a' népet, hogy nem volna igaz tanítója.

ÉS bemenvén a' hajóba, általeveze *a' tengeren*, és méne az ő városába.

2. És ímé hozának ő eleibe egy gutaütött ágyban feküvőt. És mikor látta volna Jésus az ő hiteket, monda a' gutaütöttnek: bízzál fiam, megbotsáttattak neked a' te bűneid. (a) *Márk.* 2: 3. *Luk.* 5: 18.

(a) Minden nyavalyának oka a' bűn, mellyet a' Kristus botsát meg.

3. És ímé az írástudók közzül némellyek mondának ő magokban: ez káromkodik.

4. És mikor látta volna Jésus az ő gondolatjokat, monda: mire gondoltok gonoszt a' ti szíveitekben?

5. Mert mellyik könnyebb? ezt mondani-é: megbotsáttatnak neked a' te bűneid; vagy mondani: kelj fel, és járj?

6. Hogy pedig megtudjátok, hogy hatalma vagyon az ember' fiának a' földön megbotsátani a' bűnöket: (akkor monda a' gutaütöttnek,) kelj fel, vedd fel a' te ágyadat, és menj a' te házadhoz.

7. Akkor az felkele, és méne az ő házához.

8. A' sokaság pedig mikor ezt látta volna, elálmélkodék, és ditsőíté az Istent, a' ki illyen hatalmat adott az embereknek.

II. 9. És mikor Jésus onnét elmenne, láta egy embert ülni a' vámon, ki Máténak mondatik vala, és monda neki: kövess engemet, és az felkelvén követé őtet. *Márk.* 2: 14. *Luk.* 5: 27.

10. És mikoron ő letelepedett volna a' házban, ímé sok fukarok, és bűnösök eljövén, letelepedének a' Jésussal, és az ő tanítványival.

11. És mikor ezt látták volna a' Fariseusok, mondának az ő tanítványinak: miért, hogy a' fukarokkal és a' bűnösökkel eszik a' ti Mestertek?

12. Jésus pedig mikor ezt hallotta volna, monda nekik: a' kik egésségesek nem szűkölködnek orvos nélkül, hanem a' betegek.

13. Elmenvén tanúljátok meg mi légyen: irgalmasságot akarok, és nem áldozatot; mert nem jöttem hívni az igazakat, hanem a' bűnösöket a' megtérésre. *Hós.* 6: 6. *R.* 12: 7. 1. *Tim.* 1: 15.

III. 14. Akkor menének ő hozzá a' János' tanítványi, mondván: miért, hogy mi és a' Fariseusok sokat böjtölünk, a' te tanítványid pedig nem böjtölnek? *Márk.* 2: 18. *Luk.* 5: 33: 35.

15. És monda nekik Jésus: vallyon sírhatnak é a' vőlegénynek fiai, míg velek vagyon a' vőlegény? eljőnek pedig a' napok mikor elvétetik ő tőlök a' vőlegény; és akkor böjtölnek.

16. (b) Senki pedig nem vét új posztó foltot az ó ruhára: mert annak az ő toldalékja elszakaszt abból a' ruhából, és nagyobb szakadás lészen.

(b) Nem illik, hogy az Ó Testamentomi megavult tzeremóniák a' Keresztyén Anyaszentegyház' tudományával öszve zavartassanak; mert ebből nagy szakadás lenne.

17. Sem nem töltnek új bort ó tömlőkbe, egyébként megszakadoznak a' tömlők, és a' bor kiomol, a' tömlők is elvesznek: hanem az új bort, új tömlőkbe töltik, és mind a' kettő megtartatik.

IV. 18. Mikor ő ezeket mondaná nekik, ímé a' *Sinagógának* fejedelme, előjövén imádá őtet, mondván: az én leányom most holt meg, de jövel, és tedd reá a' te kezeidet, és él. *Márk.* 5: 22. *Luk.* 8: 41.

19. És felkelvén Jésus, követé őtet, és az ő tanítványi.

20. (És ímé egy asszony, ki tizenkét esztendőtől fogva vérnek folyását szenvedi vala, hátul járulván illeté az ő ruhájának peremét.

21. Mert mondja vala magában: ha tsak ruháját illeténdem is, meggyógyulok.

22. Jésus pedig megfordúlván, és ő reá tekíntvén, monda: bízzál leányom, a' te hited tartott meg tégedet: és meggyógyula az asszony az órától fogva.

V. 23. És mikor jutott volna Jésus a' *Sinagóga'* fejedelmének házához, és látta volna a' síposokat, és a' tolongó sokaságot.

24. Monda nekik: menjetek el innét, mert nem holt meg a' leányzó, hanem aluszik. És tsúfolják vala őtet.

25. És mikor kiűzetett volna a' sereg, bemenvén, fogá az ő kezét, és felkele a' leányzó.

26. És kiméne ez a' hír abba az egész tartományba.

VI. 27. És mikor elméne onnét Jésus, követék őtet két vakok, kiáltván, és mondván: könyörűlj rajtunk Dávidnak fia.

28. Mikor pedig a' házba ment volna, hozzá menének a' két vakok, és monda nekik Jésus: hiszitek-é, hogy én ezt megtselekedhetem? és mondának neki: úgy Uram.

29. Akkor illeté az ő szemeket, mondván: a' ti hitetek szerént légyen nektek.

30. És megnyittatának az ő szemeik, és keményen megfenyegeté őket Jésus mondván: meglássátok, *hogy* senki meg ne tudja.

31. De azok kimenvén elterjesztették az ő hírét, abban az egész tartományban.

VII. 32. Mikor pedig azok elmentek volna, ímé hozának neki egy ördöngös néma embert. *Luk.* 11: 14.

33. És az ördögöt kiűzvén megszóllala a' néma: és tsudálkozik vala a' sokaság, mondván: soha nem jelent illyetén *dolog* Izráélben.

34. A'

34. A' Fariseusok pedig mondának: az ördögök' fejedelmek által üzi ki az ördögöket. *R.* 12: 24. *Márk* 3: 22. *Luk.* 11: 17.

VIII. 35. És körüljárja vala Jésus mind a' városokat, és a' falukat, tanítván az ő gyülekezetekben, és hirdetvén *az Isten'* országának Evangyéliomát, és gyógyítván minden betegséget, és minden erőtlenséget a' nép között. *Márk.* 6: 6. *Luk.* 13: 21.

IX. 36. (c) Mikor pedig látta volna a' sokaságot, könyörületességre indíttaték ő hozzájok, mert valának elosztlattak és elszéledtek, mint a' pásztor nélkül való juhok. *Márk.* 6: 34.

(c) A' Kristus nem hagyja az ő népét, mikor tanítók nintsenek is.

37. Akkor monda az ő tanítványinak; az aratás ugyan sok, de a' munkások kevesek. *Luk.* 10: 2. *Ján.* 4: 35.

38. (d) Kérjétek azért az aratásnak Urát; hogy botsássa ki a' munkásokat az ő aratására.

(d) A' tanítók' munkájok, kik dolgoznak az Isten' szántóföldében az Anyaszentegyházban.

X. RÉSZ.

A Kristus' tanítványinak nevek, kiket kibotsát tsudatételekre való erővél, és bizonyos parantsolatokkal, meginti őket az üldözők felől, és őket vígasztalja azok ellen.

ÉS előhíván az ő tizenkét tanítványit, ada nekiek hatalmat a' tisztátalan lelkeken, hogy kiűznék azokat, és gyógyítanának minden betegséget és erőtlenséget. *Márk.* 3: 13. *Luk.* 9: 1.

2. (a) A' tizenkét Apostoloknak pedig nevek ezek: elsö Simon, ki mondatik Péternek, András az ő attyafia: Jakab Zebedeus' fia, és János az ő attyafia.

(a) A' tizenkét Apostoloknak nevek.

3. Filep, és Bertalan: Tamás, és Máté a' fukar: Jakab Álfeus' fia, Lebbeus ki Taddéusnak hívattatik.

4. Simon a' Kananeabeli, Júdás Iskáriótes, ki őtet el is árulá.

5. E' tizenkettőt elküldé Jésus, és megparantsolá nekik, mondván: a' pogányok' útjokra ne menjetek, és a' Samaritánusok' városaikba is be ne menjetek.

6. Hanem menjetek inkább az Izráel' házának elveszett juhaihoz. *R.* 15: 24. *Tsel.* 13: 46.

7. Elmenvén pedig prédikáljatok, mondván: elközelített a' mennyeknek országa. *Luk.* 10: 9: 11.

8. Betegeket gyógyítsatok, poklosokat tisztítsatok, halottakat támaszszatok, ördögöket kiűzzetek: ingyen vettétek, ingyen adjátok. *Luk.* 10: 9.

9. (b) Ne szerezzetek aranyat, se ezüstöt, se rezet a' ti erszényetekbe. *Márk.* 6: 8. *Luk.* 9: 3. *és* 22: 35.

(b) Az Évangyéliom' prédikállóinak elkell távoztatniok mindent valami őket megkéslelné tisztekben.

10. Se táskát az útra, se két ruhát, se sarut, se páltzát, mert méltó a' munkás az ő eledelére. 1. *Kór.* 9: 7. 1. *Tim.* 5: 18.

11. A' melly városba pedig, vagy faluba bemenéndetek, megtudakozzátok, ki legyen abban méltó: és ott maradjatok, miglen kimentek. *Luk.* 10: 5.

12. Bemenvén pedig a' házba, köszöntsétek azt, mondván: békesség ennek a' háznak.

13. (c) És ha a' ház méltó lejénd, száljon a' ti békeségtek arra: ha pedig méltó nem lejénd, a' ti békeségtek ti reátok viszszatérjen.

(c) Jól lészen dolgok azoknak, kik az Évangyéliomot beveszik, de a' kik be nem veszik elvesznek.

14. És valaki titeket be nem fogadánd, sem pedig a' ti beszéditeket nem hallgatándja, kimenvén abból a' házból, vagy abból a' városból, verjétek le a' ti lábaitoknak porát. *Márk.* 6: 11. *Luk.* 9: 5. *Tsel.* 13: 51. *és* 18: 6.

15. Bizonnyal mondom nektek, szenvedhetőbb lészen dolga Sodoma és Gomora földének, az ítélet' napján, mint annak a' városnak.

16. Ímé én elküldelek titeket mint juhokat a' farkasok közibe: legyetek azért okosok mint a' kígyók, és egyűgyűek mint a' galambok. *Luk.* 10: 3.

17. Megójjátok pedig magatokat az emberektől, mert titeket adnak törvény székekre, és az ő gyülekezetekben titeket megostoroznak. *R.* 24: 9.

18. Sőt tisztviselők, és királyok eleibe vitettek én érettem, ő nekiek és a' pogányoknak bizonyságul.

19. De mikor *kezekbe* adnak titeket, ne legyetek szorgalmatosok mint avagy mit szólljatok: mert adatik tinektek abban az órában mit szólljatok. *Márk.* 13: 11. *Luk.* 12: 11. *és* 21: 14.

20. Mert nem ti vagytok, a' kik szóllotok, hanem a' ti Atyátoknak Lelke az, a' ki szóll ti bennetek.

21. Az atyafi pedig attyafiát halálra adja, és az atya a' fiát, és támadnak a' fiak szüléjekre, és megölik őkét. *Luk.* 21: 16.

22. És lésztek gyülölségesek mindeneknél, az én nevemért, a' ki pedig megmarad végiglen az tartatik meg. *Márk.* 13: 13. *Luk.* 21: 17.

23. Mikor pedig üldöznek titeket im e' városban, fussatok a' másikba: bizony mondom nektek, hogy el nem járjátok az Izráelnek városit, míg el nem jö az embernek Fia.

24. Nem feljebb való a' tanítvány a' tanítónál, sem a' szolga az ő uránál. *Luk.* 6: 40. *Ján.* 13: 16. *és* 15. 20. *R.* 8: 34. 14: 24.

25. Elég a' tanítványnak, hogy *ollyan* légyen mint az ő mestere, és a' szolga mint az ő ura; ha a' ház' gazdáját Belsebubnak hívták, menyivel inkább az ő házanépét.

26. Azért ne féljetek azoktól; mert semmi nintsen eltitkoltatva, a' minek ki nem kell jelentetni; és elrejtetett, mellynek meg nem kell tudatni. *Márk.* 4: 22. *Luk.* 8: 17. *és* 12: 2.

27. A' mit tinektek mondok a' setétben, mondjátok a' világosságon, és a' mit fületekben *titkon* hallotok, a' házakról prédikáljátok.

28. És ne féljetek azoktól, kik megölik a' testet, a' lelket pedig meg nem ölhetik: hanem féljetek inkább attól, a' kik a' lelket és a' testet elveszthetí a' Gyehennába.

29. Nemde két verebet nem egyfilléren adnak-é? és egy azok közzül sem esik a' földre a' ti Atyátok nélkül.

30. Nektek pedig fejeteknek haja szálai is mind megszámláltatva vagynak. 1. *Kir* 14: 45. *Luk.* 21: 11. *Tsel.* 27: 34.

31. Ne féljetek azért: ti sok verebeknél feljebb valók vagytok.

32. (d) Valaki azért vallást tészen én rólam az emberek előtt, vallást tészek én is arról az én Atyám előtt, ki a' mennyekben vagyon. *Márk.* 8: 38. *Luk.* 9: 26. *és* 12: 8. 2. *Tim.* 2: 12.

(d) A' Kristus' nevéről való vallás tétel szükséges.

33. Valaki megtagadánd engemet az emberek előtt, megtagadom én is azt az én Atyám előtt, ki a' mennyekben vagyon.

34. (e) Ne véljétek, hogy jöttem volna békességet botsátani a' földre: nem jöttem békességet botsátani, hanem fegyvert. *Luk.* 18: 51.

(e) Az Évangyéliomot az emberek közt való háborúság követi.

35. Mert jöttem azt tselekedni, hogy viszszát vonjon a' fiú az ő attya ellen, és a' leányzó az ő annya ellen, és a' meny az ő napa ellen.

36. És ellenségi *lésznek* az embernek az önnön tselédi. *Mik.* 7: 6.

37. (f) A' ki szereti attyát avagy annyát inkább, hogy nem engemet, nem méltó én hozzám: és a' ki szereti fiát vagy leányát inkább, hogy nem engemet, nem méltó én hozzám. *Luk.* 17: 26.

(f) Mindenekfelett kell az Istent szeretni, és neki szolgálni.

38. És a' ki fel nem veszi az ő keresztit, és nem követ engemet hátul, nem méltó én hozzám. *R.* 16: 24. *Márk.* 8: 34. *Luk.* 9: 23: *és* 14: 27.

39. A' ki megtalálja az ő lelkét elveszti azt: és a' ki elveszti lelkét én érettem, megtalálja azt. *R.* 16: 25. *Márk.* 8: 35. *Luk.* 9: 24. *és* 17: 33. *Ján.* 12: 25.

40. (g) A' ki titeket befogad, engem' fogad be, és a' ki engem' befogad, azt fogadja be, a' ki botsátott engemet. *Luk.* 10: 16. *Ján* 13. 20.

(g) Az Isten' szolgáival tett jó tételnek jutalma el nem vész.

41. A' ki befogadja a' Prófétát Próféta nevében, a' Próféta' jutalmát veszi: és a' ki az igazat befogadja igaznak nevében, az igaznak jutalmát veszi.

42. És a' ki italt ád egyiknek e' kitsinyek közzül, tsak egy pohár hideg vizet tanítványnak nevében, bizony mondom nektek, el nem veszti jutalmát. *Márk.* 9: 41.

XI. RÉSZ.

A' Kristus prédikáll Galilea' városiban: megfelel a' János' tanítványinak. Tanítja a' népet Keresztelő János' tisztiről. Panaszolkodik gonoszságokról, hogy mind ötet 's mind Jánost megvetnék, és káromlanák. Szemére veti egynehány Galileai városnak jobbúlatlanságát. Vígasztalja magát azoknak hitetlenségek ellen. Hozzá hívja a' megtéröket.

ÉS lön mikor elvégezte volna Jésus az ő tizenkét tanítványinak való parantsolását, elméne onnét, hogy tanítana és prédikállana az ő városiban.

II. 2. János pedig, mikor hallotta volna a' fogságban a' Kristus' tselekedetit, elküldvén kettőt az ő tanítványi közzül. *Luk.* 7: 18.

3. Monda neki: te vagy-é az, a' ki eljövendő vala, avagy mást várjunk?

4. És felelvén Jésus monda nekik; menjetek el, mondjátok meg Jánosnak, a' mellyeket hallotok és láttok.

5. A' vakok látnak, a' sánták járnak, a' poklosok megtisztúlnak, a' siketek hallanak, a' halottak feltámadnak, és a' szegényeknek az Évangyéliom (a) prédikáltatik. *Ésa.* 35: 5.

(a) Az az, örvendetes izenetet hallanak bűnök' botsánatja, és az örök életnek a' Kristus által való elvétele felől.

6. És boldog, a' ki meg nem botránkozik én bennem.

III. 7. Azok pedig elmenvén, kezde Jésus szóllani a' sokaságnak János felől; mi látni mentetek ki a' pusztába? a' széltől ingadtatott nádat-é?

8. De mi látni mentetek ki? lágy ruhában öltözött embert-é? ímé a' kik lágy ruhákat viselnek, a' királyok' házaikban vagynak.

9. De mi látni mentetek ki? Prófétát-é? bizony mondom nektek, fellyebb valót *láttatok* Prófétánál.

10. Mert ez, a' kiről megíratott: ímé én elküldöm az én követemet a' te ortzád előtt, ki elkészíti a' te útadat te előtted. *Malak.* 3: 1. *Márk.* 1: 12.

11. (b) Bizonnyal mondom nektek, hogy nem támadott aszszonyoktól születettek közzül nagyobb Keresztelő Jánosnál; de a' ki legkissebb mennyeknek országában, nagyobb ő nálánál.

(b) Nagyok a' próféták, nagyobb azoknál Keresztelő János, de Kristus annál nagyobb.

12. (c) A' Keresztelő János' napjaitól fogva pedig mind ez ideig, a' mennyeknek országa erőszakot szenved, és az erőszaktévők ragadják el azt. *Luk.* 16: 16.

(c) Az Évangyéliomnak tudományát ezzel kommendálja a' Kristus, hogy azt sokan nagy buzgósággal veszik.

13. (d) Mert mind a' Próféták, és törvény, Jánosig prófétáltanak.

(d) Mintha azt mondaná: nem illik, hogy az emberek restelkedjenek, mert az Úr jelen vagyon a' ki felől régen jövendő mondások voltak.

14. És ha beakarjátok venni, ő amaz Illyés, a' ki eljövendő vala. *Malak.* 4: 5.

15. A' kinek fülei vagynak a' hallásra, hallja meg.

IV. 16. De mihez hasonlítsam e' nemzetséget? hasonlatos a' gyermekekhez, kik a' piatzon űlnek, és kiáltnak az ő társoknak. *Luk.* 7. 31.

17. És mondanak: sípoltunk tinektek, és nem tántzoltatok, siralmat mondottunk nektek, és nem sírtatok.

18. Mert eljött János, sem évén, sem iván, és azt mondják: ördög vagyon benne.

19. Eljött az embernek Fia, évén és iván, és azt mondják: ímé a' nagy ehető és bor ivó, fukaroknak, és bűnösöknek barátjok. (e) de megigazíttatott a' böltsesség az ő fiaitól.

(e) Az az, vették és veszik az Évangyéliomot a' választattak, mellyet egyebek megvetnek.

V. 20. (f) Akkor kezdé szemekre hányni a' városoknak, mellyekben az ő *Isteni ereje által* legtöbb tsudák lettek, hogy meg nem tértek. *Luk.* 10: 13.

(f) A' kevélyek megvetik az Évangyéliomot, magok nagy veszedelmekkel, melly Évangyéliom a' kitsinyeknek idvességekre vagyon.

21. Jaj neked Korazin, jaj neked Betsaida: mert ha Tírusban és Sídonban lettek volna az erők, mellyek te benned lettek, régen zsákban és hamuban *ülvén*, megtértek volna.

22. De *mondom* nektek: Tírusnak, és Sídonnak, szenvedhetőbb lészen *dolga* az ítélet' napján, mint nektek.

23. És te Kapernaum, ki égig felmagasztaltattál, a' pokolig lenyomattatol: mert ha Sodomában lettek volna az erők, mellyek te benned lettek, megmaradtak volna e' mái napig.

24. Sőt mondom nektek, Sodomának könnyebben lészen *dolga* az ítélet' napján mint neked *R.* 10: 15.

VI. 25. Abban az időben szóllván Jésus, monda: (g) vallást tészek neked Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy elrejtetted ezeket a' böltsektől és értelmesektől, és megjelentetted azokat a' tsetsemöknek. *Luk.* 10: 21.

(g) Vagy: hálákat adok teneked.

26. Úgy Atyám, mert ekképen tetszett teneked.

27. Mindenek nekem adattak az én Atyámtól: és senki nem esmeri a' Fiút, hanem az Atya: az Atyát sem esmeri senki, hanem a' Fiú, és a' kinek a' Fiú akarja megjelenteni. *R.* 28: 18. *Ján.* 3: 35. *Ján.* 1: 18. *és* 6: 64.

VII. 28. Jőjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyúgotlak titeket.

29. Vegyétek fel az én igámat ti reátok, és tanúljatok én tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű, és találtok nyúgodalmat a' ti lelketeknek. *Jer.* 6: 16.

30. Mert az én igám (h) gyönyörűséges, és az én terhem könnyű. 1. *Ján.* 5: 3.

(h) Vagy; édes; mert az Istennek választotti, örömest és jó kedvel tselekeszik az Úr' parantsolatit; mivel azok édesebbek nekik a' lépes méznél. *Solt.* 19.

XII. RÉSZ.

A' tanítványok búza fejet szaggatnak. A' Kristus Ura a' szombatnak, száradott kéz meg gyógyíttatik; a' Kristus tíltja, hogy ne mondják meg, ki légyen ő, Ésaiás' bizonysága. Egy ördöngös meggyógyíttatik, Farizéusok' káromlások, jó és rothadt fa, Jónás' példája, Niniviták, Sébai királyné; kik a' mi igaz szüléink.

ABBAN az időben mégyen vala Jésus szombaton a' vetések között: az ő tanítványi pedig megéhezének, és kezdék szaggatni a' búza fejeket és enni. *Márk.* 2: 23. *Luk.* 6: 1. 5. *Mós.* 23: 25.

2. A' Farizéusok pedig látván *ezt*, mondának neki: ímé a' te tanítványid *azt* tselekeszik, a' mit nem szabad tselekedni szombaton.

3. Ő pedig monda nekik: nem olvastátok-é mit tselekedett Dávid, mikor megéhezett volna ő, és a' kik ő vele valának. 1. *Sám.* 21: 6.

4. Miképen ment be az Isten' házába, és *az Isten' asztalára* (a) feltétetett kenyereket ette, mellyeket nem vala szabad neki enni, sem azoknak, a' kik ő vele valának, hanem tsak a' papoknak. 3. *Mós.* 24: 9.

(a) A' feltétetett kenyereken értetnek azok a' 12 kenyerek, mellyek az Izráel' 12 nemzetségének száma szerént, mindenkor az Úr' ortzája előtt az az a' frigy láda előtt (melly az Úr' jelenlétének jegye és bizonysága volt) állának. Mellyel az Isten az ő Anyaszentegyház áravaló vígyázását példázta és ábrázolta, az ő Testamentombelieknek.

5. Vagy nem olvastátok-é a' törvényben, hogy szombat napokon a' papok a' templomban a' szombatot megtörik, és nem vétkeznek. 3. *Mós.* 8: 31. *és* 24: 9. 4. *Mós.* 28: 9.

6. Mondom pedig nektek, hogy a' templomnál nagyobb vagyon itt.

7. Hogyha pedig tudnátok, mi légyen: irgalmasságot akarok és nem áldozatot, nem kárhoztattátok volna ez ártatlanokat *Hós.* 6: 6. *R.* 9: 15.

8. Mert Ura a' szombatnak is az embernek Fia. *Márk.* 2: 28.

II. 9. És kimenvén onnét, méne az ő sinagójokba. *Márk.* 3: 1. *Luk.* 6: 6.

10. És ímé vala ott egy megszáradott kezű ember; és megkérdék őtet, mondván: szabad-é szombaton gyógyítani? hogy vádolnák őtet.

11. Ő pedig monda nekiek: kitsoda az ti közzületek, kinek légyen egy juha, és ha az szombaton verembe eséndik, nem fogja-é és nem vonja-é ki azt?

12. Mennyivel feljebb való pedig az ember a' juhnál? Szabad azért szombaton jól tselekedni.

13. Akkor monda az embernek: nyújtsd ki a' te kezedet. És kinyújtá, és ollyan éppé lőn mint a' másik.

III. 14. A' Farizéusok pedig kimenvén tanátsot tartának ő ellene, hogy ötet elvesztenék.

15. Jésus pedig *ezt* megtudván, elméne onnét, és követé ötet nagy sokaság, és mindeneket meggyógyíta.

16. És megfenyegeté őket, hogy ötet ki ne jelentenék.

17. Hogy beteljesednék, a' mi mondatott Ésaiás Próféta által, mondván:

18. Ímé az én szolgám, a' kit választottam az én szerelmesem, kiben megnyugszik az én lelkem: adom az én lelkemet ő belé, és a' pogányoknak ítéletet hirdet. (b) *Esa.* 42: 1. *R.* 3: 17. *R.* 17: 5.

(b) Az az, uralkodik az Évangyéliom által őket megtérítvén a' bálvány imádásból.

19. Nem verseng, nem kiált, és nem hallja senki az útszákon az ő szavát.

20. A' megtöredezett nádat nem rontja el, és a' füstölgő gyertyabelet meg nem oltja, míg ítéletet nem tészen diadalommal.

21. És az ő nevében a' pogányok reménylenek.

IV. 22. Akkor hozaték ő eleibe egy ördöngös vak és néma: és meggyógyítá azt, annyira, hogy a' ki vak és néma vala, szóllana és látna. *Luk.* 11: 14.

23. És elálmélkodék az egész sokaság, és ezt mondja vala: nemde nem ez-é Dávidnak ama' Fia?

24. A' Farizéusok *ezt* hallván, mondának: ez nem űzi ki az ördögöket, hanem a' Belzebub az ördögök' fejedelmek által. *R.* 9: 34. *Márk.* 3: 22. *Luk.* 13: 15.

V. 25. Tudván pedig Jésus az ő gondolatjokat, monda nekik: minden ország, melly ő magában meghasonlik, elpusztíttatik: és minden város vagy ház, melly meghasonlik ő magában, meg nem áll.

26. És ha az ördög az ördögöt kiűzi, ő magokban hasonlottak meg: miképen áll meg tehát az ő országa?

27. És ha én a' Belzebub által űzök ördögöket, a' ti fiaitok ki által űznek? azért ők lésznek a' ti ítélőitek.

28. Ha pedig az Isten' lelke által űzök ördögöket, tehát elközelített ti hozzátok az Istennek országa.

29. Avagy miképen mehet be valaki a' hatalmasnak házába, és mimódon vethet sákmányt marhájában, hanem ha először a' hatalmast megkötözi, és akkor az ő házát elprédálja.

30. A' ki nints én velem, én ellenem vagyon: és a' ki nem gyűjt én velem, tékozol.

31. Annakokáért mondom nektek, hogy minden bűn és káromlás megbotsáttatik az embereknek: a' *Szent* Lélek ellen való káromlás pedig meg nem botsáttatik az embereknek. *Márk.* 3: 28. *Luk.* 12: 10. 2. *Ján.* 5: 16.

32. És valaki szólland az embernek Fia ellen, megbotsáttatik neki: valaki pedig szólland a' *Szent* Lélek ellen, meg nem botsáttatik neki, sem e' világon, sem a' következendőkben.

33. Vagy légyetek jó fák, és teremjetek jó gyümöltsöt, vagy légyetek rothadt fák és teremjetek hitván gyümöltsöt; mert a' gyümöltsről esmertetik meg a' fa. *R.* 7: 18.

34. Viperáknak fajzati, miképen szóllhattok jókat, holott gonoszok légyetek? mert a' szívnek bővségéből szóll a' száj.

35. A' jó ember a' szívnek jó kintséből hoz elő jókat: és a' gonosz ember a' gonosz kintsből hoz elő gonoszokat. *Luk.* 6: 45.

36. De mondom nektek, hogy minden hívalkodó beszédről, mellyet szóllándanak az emberek, számot adnak arról az ítélet' napján.

37. Mert a' te beszédedből igazíttatol meg, és a' te beszédedből kárhoztatol.

VI. 38. Akkor felelének némellyek neki az Írástudók és a' Farizeusok közzül, mondván: Mester, akarunk te tőled jelt látni. *R.* 16: 4. *Luk.* 11: 29. 1. *Kor.* 1: 22.

39. Ő pedig felelvén, monda nekik: e' gonosz és parázna nemzetség jelt kíván, de nem adatik neki jel, hanem a' Jónás Prófétának ama' jele.

40. Mert miképen Jónás volt a' halnak gyomrában három napokon és három éjtszakákon, akképen az embernek Fia lészen a' földnek gyomrában három napokon és három éjtszakákon. *Jón.* 2: 1.

41. A' Ninivebeliek feltámadnak az ítélet' napján ezzel a' nemzetséggel, és kárhoztatják azt, hogy ők megtértek a' Jónás' prédikállására; és ímé, nagyobb *vagyon* itt Jónásnál. *Luk.* 11: 32. *Ján.* 3; 5. 1. *Kir.* 10: 1. 2. *Krón.* 2: 1. *Luk.* 11: 31.

42. A' Délnek királynéja feltámad az ítéletben ezzel a' nemzetséggel, és kárhoztatja azt: hogy eljött a' földnek határiból, hogy hallgatná Salamonnak böltsességét; és ímé nagyobb *vagyon* itt Salamonnál.

43. (c) Mikoron pedig a' tisztátalan lélek kimenénd az emberből, jár száraz helyeken, keresvén nyúgodalmat; és nem talál. *Luk.* 11: 24.

(c) Rettenetes fenyegetés az Isten' beszédének megútálói ellen, mellyben megmondja az ördögnek az hitetlenekben való erejét.

44. Akkoron mond: megtérek az én házamba a' honnét kijöttem. És mikor eljő, találja azt üressen, megseperve és felékesítve.

45. Akkor elmégyen és vészen magával hét más lelkeket, gonoszbbakat magánál; és bemenvén laknak ott, és lészen az embernek utolsó állapotja gonoszbb az elsőnél; így lészen *dolga* e' nemzetségnek is. *'Sid.* 6: 4. *és* 10: 16. 2. *Pét.* 2: 20.

VII. 46. Mikor pedig még szóllna a' sokaságnak, ímé az ő annya, és az ő attyafiai állanak vala kivül, akarván ő vele szóllani. *Márk.* 3: 31. *Luk.* 8: 20.

47. És monda egy ő neki: ímé a' te anyád és a' te atyádfiai ottkinn állanak, akarván te veled szóllani.

48. Ő pedig felelvén, monda annak, a' ki neki ezt mondotta vala: kitsoda az én anyám, és kitsodák az én atyámfiai?

49. (d) És kinyújtván az ő kezét az ő tanítványira, monda: ímé az én anyám, és az én atyámfiai.

(d) Nintsen senki nekünk közelebb való atyánkfia; mint a' ki mivelünk egy hitet vall.

50. Mert valaki tselekeszi az én atyámnak akaratját ki a' mennyekben vagyon, az az én atyámfia, és néném, húgom, és anyám.

XIII. RÉSZ.

A' Kristus a' tenger mellett, a' magvetőnek, a' vetett magnak, mustár magnak, kovásznak, elrejtett kintsnek, kereskedő embernek, és a' tengerbe vetett gyalomnak példáiban tanít a' mennyországról.

AZON a' napon pedig kimenvén Jésus a' házból, leüle a' tenger mellett.

2. És gyüle ő hozzá nagy sokaság, elannyira, hogy a' hajóba kénszeríttetnék menni és ott ülni. A' sokaság pedig a' parton áll vala. *Márk.* 4: 1. *Luk.* 8: 5.

3. És szólla nekik sokat példabeszédek által, mondván: (a) ímé egy magvető kiméne vetni.

(a) Az Évangyéliom' rothadatlan magva' hintésének nem egyaránt való elömenetele vagyon az emberekben, mivelhogy vagy be nem vészik azt, vagy nem engedik azt felnevekedni.

4. És a' vetés közben némelly esék az út félre, és eljövének a' madarak, és megevék azt.

5. Némelly esék a' köves *hellyre*, a' hol nem vala sok föld, és hamar kikele, mert nem vala mély földe.

6. A' nap pedig felkelvén, elsüle, és mivelhogy nem vala gyökere, kiszárada.

7. Némelly pedig esék a' tövis közzé, és a' tövisek felnevekedvén, elfojták azt.

8. Némelly pedig esék a' jó földbe, és hoza gyümöltsöt, némelly száz annyit, némelly hatvan annyit, némelly harmintz annyit.

9. A' kinek vagyon füle a' hallásra, hallja.

10. És hozzá járúlván a' tanítványok, mondának neki: miért szóllasz példabeszéd által nekik?

11. (b) Ő pedig felelvén, monda: mert tinektek adatott tudnotok a' mennyeknek országának titkait, azoknak pedig nem adatott.

(b) Az értelemnek és hitnek ajándéka tsak a' választattaké, egyebek az Istennek igaz ítéleti szerént megvakíttatnak.

12. Mert a' kinek vagyon, adatik annak, és bővölködik: a' kinek pedig nintsen, a' mije vagyon is elvétetik tőle. *R.* 15: 29. *Márk.* 4: 25. *Luk.* 8: 18. *és* 19: 26.

13. Azért szóllok példabeszéd által nekiek, mert látván nem látnak, és hallván nem hallanak, sem nem értenek.

14. Azért betelik ő bennek Ésaiás' jövendölése, ki azt mondja: hallván hallotok, és nem értetek, és nézvén néztek, és nem láttok. *Esa.* 6: 9. *Márk.* 4: 12. *Luk.* 8: 10. *Ján.* 12: 40. *Tsel.* 28: 26. *Róm.* 11: 8.

15. Mert megkövéredett e' népnek szíve, és fülökkel nehezen hallottanak, és az ő szemeket behunyták, hogy valaha ne lássanak szemekkel, és fülökkel ne halljanak, és szívekkel ne értsenek, és meg térjenek, és meggyógyítsam őket.

16. A' ti szemeitek pedig boldogok, hogy látnak, és a' ti füleitek, hogy hallanak.

17. (c) Mert bizony mondom nektek, hogy sok Próféták és igazak kívánták látni, a' mellyeket láttok, és nem látták, és hallani, a' mellyeket hallotok, és nem hallották. *Luk.* 10: 23. *Ján.* 20: 29. 1. *Pét.* 1: 8.

(c) Az Anyaszentegyháznak állapotja jobb most, hogy nem az ó testamentombelieké.

18. Ti azért halljátok meg a' magvetőnek példabeszédét. *Márk.* 4: 15. *Luk.* 8: 11.

19. Mikor valaki hallja az ígét *a' mennyeknek* országa felől, és nem érti, eljő ama' gonosz, és elragadja, a' mi annak szívébe vettetett vala; ez az, a' kibe az út mellé esett a' mag.

20. A' ki pedig a' kövesre vetette a' magot, ez az, a' ki az ígét hallja, és azt mindjárt örömmel veszi.

21. De nintsen gyökere ő magában, hanem ideig való: és nyomorúság vagy üldözés támadván az ígéért, azonnal megbotránkozik.

22. A' ki pedig a' tövisek közzé vetette a' magot, ez az, a' ki az ígét hallja, de e' világnak szorgalmatossága, és a' gazdagságnak tsalárdsága megfojtja az ígét, és gyümöltstelenné lészen.

23. A' ki pedig a' jó földbe vetette a' magot, ez az, a' ki hallja az ígét és érti, és gyümöltsöt hoz: és terem némelly száz annyit, némelly hatvan annyit, némelly harmintz annyit.

24. (d) Más példabeszédet ada eleikbe nekiek, mondván: hasonlatos a' mennyeknek országa az emberhez, ki az ő mezejében jó magot vet.

(d) Soha nem lészen az Istennek háza a' tudományban és erköltsben való botránkozás nélkül, mind a' napig, mellyen elválasztatnak a' jóktól a' gonoszok.

25. És mikor az emberek alunnának eljöve az ő ellensége, és vete konykolyt a' gabona közzé, és elméne.

26. Mikor pedig felnevekedett volna a' gabona (e), és gyümöltsöt termett volna, megtetszék a' konkoly is.

(e) Vagy; a' fű.

27. Járúlván pedig a' tselédes gazdának szolgái, mondának neki: Uram! avagy nem jó magot vetettél vala-é a' te mezödbe? honnét vagyon tehát a' konkoly?

28. És monda nekik: valamelly ellenségem mivelte ezt. A' szolgák pedig mondának neki: akarod-é azért, hogy elmenjünk és kiszedjük azt?

29. Ő pedig monda: ne, hogy kiszedvén a' konkolyt, azzal együtt ki ne szaggassátok a' búzát is.

30. Hagyjátok együtt nevekedni mind kettőt az aratásig: és az aratásnak idején megmondom az aratóknak: szedjétek öszve elöször a' konkolyt, és kössétek azt kévébe, hogy megégettessék: a' gabonát pedig gyüjtsétek az én tsürömbe.

31. (f) Más példabeszédet ada eleikbe, mondván: hasonlatos a' mennyeknek országa a' mustármaghoz, mellyet vévén az ember vetett az ő mezejébe. *Márk.* 4: 30. *Luk.* 13: 18.

(f) Az Isten' országának kezdeti kitsiny, hogy annak nevekedéséből az ő hatalma inkább megtessék.

32. Melly jóllehet kissebb minden magoknál; mikor pedig felnevekedik, legnagyobb a' füvek között, és lészen fává; úgyannyira, hogy eljöjjenek az égi madarak, és fészket rakjanak az ő ágain.

33. Más példabeszédet szólla nekik: hasonlatos a' mennyeknek országa a' kovászhoz, mellyet vévén az aszszony elegyelít három mértze lisztben, míg meg nem savanyíttatik egészen. *Luk.* 13: 20.

34. Mind ezeket szóllá Jésus példabeszédek által a' sokaságnak, és példabeszédek nélkül semmit nem szólla nekik. *Márk.* 4: 33.

35. Hogy betelnék a' mit a' Próféta szóllott, mondván: megnyitom példabeszédek által az én szájamat, és kihirdetem a' mik elrejtettek a' világ' fundamentominak felvetésektől fogva. *Solt.* 78: 2.

36. Akkor elbotsátván a' sokaságot méne a' házba Jésus, és hozzája menének az ő tanítványi, mondván: magyarázd meg nekünk ama' mező' konkolyinak példabeszédét.

37. Ő pedig felelvén, monda nekik: a' ki veti a' jó magot, az embernek Fia.

38. A' mezö pedig a' világ, a' jó mag, a' mennyországnak fiai, a' konkoly pedig ama' gonosznak fiai.

39. Az ellenség pedig, a' ki a' konkolyt vetette az ördög; az aratás, e' világ' vége; az aratók pedig az angyalok. *Joel.* 3: 13. *Jel.* 14: 15.

40. Miképen azért a' konkoly egybegyüjtetik, és tüzzel megégettetik, akképen lészen e' világnak végén.

41. Az embernek Fia elküldi az ő angyalit, kik kiszednek az ő országából minden botránkozásokat, és azokat, kik tselekesznek álnokságot.

42. És vetik azokat az égő kementzébe; ott lészen sírás és fogaknak tsikorgatások. *R.* 8: 12. *R.* 22: 13. *és* 24: 51. *és* 25: 30.

43. Akkor az igazak fénylenek mint a' nap, az ő Attyoknak országában. A' kinek vagyon füle a' hallásra, hallja meg. *Dán.* 12: 3.

44. (g) Ismét, hasonlatos a' mennyeknek országa a' mezöben elrejtetett kintshez: mellyet találván az ember elrejti, és azon való örömében elmégyen, és mindenét a' mije vagyon eladván, megveszi a' mezöt.

(g) Az Isten' országának gazdagsága nagy; de annak különben részesi nem lehetünk, hanem ha mindeneket eladunk érette.

45. Ismét, hasonlatos a' mennyeknek országa a' kereskedő emberhez, a' ki keres szép drága köveket.

46. Ki minekutánna találánd valami drága követ, elmégyen, és mindenét a' mije vala eladván, megveszi azt.

47. (h) Ismét, hasonlatos a' mennyeknek országa a' tengerbe vetett varsához, melly mindenféle halakat egybegyüjt:

(h) Sokan vagynak az Anyaszentegyházban, kik nem az Anyaszentegyház' tagjai, kik az utólsó napon kihányatnak.

48. Mellyet, minekutánna megtölt, *a' halászok* a' partra kivontanak, és leülvén kiszedték a' mellyek jók valának, az ő edényekbe; a' roszszakat pedig kivül hányták.

49. Úgy lészen e' világnak végezetiben; eljönek az angyalok, és kiválasztják a' gonoszokat az igazak közzül:

50. És azokat vetik az égő kementzébe, ott lészen sírás és fogaknak tsikorgatások.

51. Monda nekik Jésus: értettétek-é mind ezeket? Mondának neki: úgy Uram.

52. (i) Ő pedig monda nekik: annakokáért minden Irástudó taníttatott lévén a' mennyeknek országában, hasonlatos a' tselédes gazdához, a' ki az ő élésházából hoz elő ót és újjat.

(i) Hasonlítja a' Kristus a' tanítókat a' jó gazda emberhez, ki nem tsak ő maga felől szorgalmatos, hanem egyebeknek szükségekre való élése is vagyon, azért a' tanítóknak is gazdagoknak kell lenni tudománnyal, hogy azt mikorkell, elövegyék mint egy tárházból.

53. És mikor elvégezte volna Jésus e' példabeszédeket, elébb méne onnét.

54. És mikor ment volna az ő hazájába, tanítja vala öket az ő gyülekezetekben, úgyannyira, hogy álmélkodnának, és *ezt* mondanák: honnét vagyon ebben ez a' böltsesség, és az erök? *Márk.* 6: 1. *Luk.* 4: 16.

55. (k) Avagy nem ez-é amaz áts' fia? nemde, nem az ő annya mondatik-é Máriának? és az ő

attyafiai, Jakab, és Jóses, és Simon, és Júdás? *Ján.* 6: 42.

(k) Az emberek néha szabad akaratjok szerént okot keresnek a' botránkozásra, hogy ne engedjenek Istennek.

56. És az ő nénnyei húgai, nemde nem mindnyájan nálunk vagynak-é? Honnét vagynak ennek azért mind ezek?

57. És megbotránkoznak vala ő benne. Jésus pedig monda nekik: a' Próféta nem bötstelen, hanem tsak maga hazájában, és az ő házában. *Márk.* 6: 4. *Luk.* 4: 24. *Ján.* 4: 44.

58. És nem tön ott sok erőket (l) az ő hihetetlenségekért.

(l) Az az, Isteni erő által való tsudákat.

XIV. RÉSZ.

K. Jánosnak feje vétetik: a' Kristus öt ezer embert elégít meg öt kenyérrel: ő és Péter járnak a' tengeren: sok betegek gyógyíttatnak meg Gennezaret' földén.

Abban az időben, Héródes Tetrárka hallá Jésusnak hírét. *Márk.* 6: 14. *Luk.* 9: 7.

2. És monda az ő szolgáinak: ez ama' Keresztelő János, ő támadott fel a' halálból, és annakokáért tselekesznek ő benne az erők.

3. Mert Héródes megfogta vala Jánost, és megkötöztetvén ötet, vetette vala a' tömlötzbe, Héródiásért, az ő attyafiának Filepnek feleségéért. *Márk.* 6: 17. *Luk.* 3: 19.

4. Mert azt mondja vala neki János: nem szabad teneked azt bírnod.

5. És mikor ötet megakarná ölni, fél vala a' sokaságtól; mivelhogy ötet úgy tartják vala mint egy Prófétát. *R.* 21: 26.

6. Mikor pedig a' Heródes' születésének napját tisztelnék, tántzola Héródiás' leánya ő közöttök; és tetszék Héródesnek.

7. Honnét esküvéssel fogadá neki, hogy megadná valamit kérne.

8. A' pedig az ő annya' tanátsából monda: add nekem, úgy mond, ide a' tálban a' Keresztelő János' fejét.

9. És megszomorodék a' király, de az esküvésért, és a' letelepedettekért, parantsolá megadatni.

10. És elküldvén *a' hóhért*, fejét vévé Jánosnak a' tömlötzben.

11. És előhozattaték az ő feje a' tálban, és adaték a' leánynak, és az vivé az ő annyának.

12. És elöjövén az ő tanítványi, elvivék az ő testét, és eltemeték azt: és elmenvén, hírré tevék Jésusnak.

II. 13. Mikoron pedig ezt hallotta volna Jésus, elméne onnét hajón puszta helyre magán, és mikoron meghallotta volna a' sokaság, gyalog követék ötet a' városokból. *Márk.* 6: 31. *Luk.* 7: 10.

14. És kimenvén Jésus látá a' sokaságot, és könyörületességre indíttaték ő hozzájok, és azoknak betegeket meggyógyítá.

15. És mikor estve felé volna, hozzá menének az ő tanítványi; és mondának: puszta a' hely, és az idő immár elmúlt, botsásd el a' sokaságot, hogy menjenek el a' falukba, és vegyenek magoknak eleséget. *Márk.* 6: 35. *Luk.* 9: 12. *Ján.* 6: 5.

16. (b) Jésus pedig monda nekiek: nem szükség, hogy elmenjenek, adjatok nekik ti enniek.

(b) A' Kristus megelégítvén nagy sokaságot öt kenyérrel és két halatskával, bizonyságot tészen arról, hogy semmi fogyatkozások nem lészen azoknak, kik mindeneket hátra hagyván, Isten' országát keresik.

17. Azok pedig mondának neki: nintsen itt több, hanem öt kenyerek, és két halak.

18. Ő pedig monda: hozzátok nekem azokat ide.

19. És mikor megparantsolta volna, hogy a' sereg letelepednék a' fűvön, vévén az öt kenyereket, és a' két halakat, az égre feltekintvén, megáldá: és mikor megszegte volna, adá a' tanítványoknak a' kenyereket, a' tanítványok pedig a' sokaságnak.

20. És evének mindnyájan, és megelégedének, és felszedének a' megmaradott töredékekből, tizenkét tele kosarakat. (c)

(c) Nem kell eltékozlanunk azt a' mi megmarad a' mi életünktől, hanem mászszori szükségre meg kell tartani.

21. A' kik pedig ettek vala, valának úgy mint öt ezer férjfiak, aszszonyokon és gyermekeken kívül.

III. 22. És mindjárást kénszeríté Jésus az ő tanítványit bemenni a' hajóba, hogy elől elmennének a' tulsó partra, míg ő elbotsátaná a' sokaságot.

23. Mikor azért elbotsátta volna a' sokaságot, elméne a' hegyre magán imádkozni, és mikor késő volna is, tsak ő maga vala. *Márk.* 6: 46. *Jób.* 6: 16.

24. A' hajó pedig már a' tenger' közepiben vala, hányattatván a' haboktól, mert a' szél ellenkező volt.

25. Negyedik (e) részén pedig az éjtszakának, méne ő hozzájok Jésus, járván a' tengeren.

(e) A' hajnalt avagy viratta felé való időt jegyzi, mert a' régiek négy részekre vagy vigyázásokra, osztották az éjtszakát, mellyek szerént lésznek vala az őrállások és virrasztások.

26. És látván ötet a' tanítványok a' tengeren járni, megháborodának, mondván: ez *valami* tettetett tsuda látás, és a' félelem miatt kiáltának.

27. De mindjárást szólla nekik Jésus, mondván: bízzatok, én vagyok, ne féljetek.

28. Felelvén pedig neki Péter, monda: Uram, ha te vagy, parantsoljad nekem, hogy hozzád menjek a' vizeken.

29. Ő pedig monda: jövel. És kiszálván a' hajóból Péter, jára a' vizeken, hogy menne a' Jésushoz.

30. Látván pedig a' kemény szelet, megfélemlék: és mikor elkezdett volna merülni, kiálta, mondván: Uram, tarts meg engemet.

31. És mindjárt Jésus kinyújtván kezét megfogá ötet, és monda neki: óh kitsiny hitű, miért kételkedtél?

32. És mikor bementek volna a' hajóba, megszűnék a' szél.

33. A' kik pedig a' hajóba valának, eljövén, imádák ötet, mondván: bizony Isten' fia vagy.

IV. 34. És által evezvén, menének a' Gennezáret' földére. *Márk.* 6: 53.

35. És mikor megesmerték volna ötet a' helynek lakosi, elküldének az egész tartományba, és vivének ő hozzá minden betegeket.

36. És kérik vala ötet, hogy tsak az ő ruhájának peremjét illetnék, és valamennyin illeték, meggyógyúlának.

XV. RÉSZ.

Az emberi tudomány megvettetik: a' Farizéusok' botránkozások honnan legyen: mitsoda tisztátalanítja meg az embert: a' Kananeabeli aszszony' leánya meggyógyíttatik és több betegek is: tsuda tétel a' hét kenyérrel.

Akkor járúlának Jésushoz valami Jérusálembeli Írástudók és Farizéusok, mondván: *Márk.* 7: 1.

2. Miért hogy a' te tanítványid általhágják a' véneknek hagyományokat? mert nem mossák meg az ő kezeket mikor enni akarnak.

3. (a) Ő pedig felelvén monda nekiek: miért hogy ti is által hágjátok az Istennek parantsolatját a' ti hagyományitokért.

(a) Nem menti itt Kristus az Apostolokat, hanem tsak azt mondja meg, melly méltatlan haraguisznak az emberek parantsolatjaiknak megrontásokért, holott az Isten' parantsolatinak megtartásokra semmi gondjok nintsen.

4. Mert Isten parantsolta, mondván: tisztelje d a' te atyádat és anyádat: és a' ki gonoszt mond attyának vagy annyának, halállal haljon meg. 2. *Mós.* 20: 12. 5. *Mós.* 5: 15. *Efés.* 6: 1. 2. *Mós.* 21: 17. 3. *Mós.* 20: 9. *Péld.* 20: 20.

5. (b) Ti pedig azt mondjátok: valaki az ő attyának vagy annyának azt mondándja: az ajándék, melly én tőlem lészen, neked használatos, ha semmire nem tiszteli is az ő attyát vagy az ő annyát, bűn nélkül való *lészen.*

(b) A' mi az Istennek volt szenteltetve, azt más végre fordítani nem szabad volt. Ebből a' Farizéusok azt hozták ki, hogy noha a' szüléket tisztelni, az az, segíteni kell az Isten' parantsolatja szerént: mindazáltal ha az atya és anya a' maga fijától valamelly segedelmet kért, és a' fiú azt mondta neki: a' mivel én téged' segíthetnélek, az az Istennek vagyon szenteltetve, az a' fiú nem vétkezik bátor nem tiszteli, az az, nem segíti attyát és annyát. Igy igyekezték a' Farizéusok megerőtleníteni az Isten' törvénnyét a' magok helytelen, hamis rendeléseik által.

6. És erőtlenné tettétek az Istennek parantsolatját a' ti hagyományitok által.

7. Képmutatók, jól jövendölt ti felőletek Ésaiás Próféta, mondván:

8. E' nép szájával közelget én hozzám, és ajakkal tisztel engemet; az ő szíve pedig távol vagyon én tőlem. *Ésa.* 29: 31.

9. Híjába tisztelnek pedig engemet, tanítván olly tudományokat, *mellyek* embereknek parantsolatjaik.

10. És a' sokaságot előhíván, monda nekiek: halljátok és értsétek meg. *Márk.* 7: 18.

11. Nem a' fertézteti meg az embert, a' mi bemegyen a' szájba; hanem a' mi kijő a' szájból, a' fertézteti meg az embert.

12. Akkor járúlván az ő tanítványi, mondának neki: tudod-é hogy a' Farizéusok, hallván ezt a' beszédet, megbotránkoztak? *Ján.* 15: 8.

13. Ő pedig felelvén monda: minden plántálás, mellyet nem plántált az én mennyei atyám, gyökerestől kiszaggattatik. *Luk.* 6: 39.

14. Hadjatok békét ő nekik: a' vakoknak vak vezéri; ha pedig a' vak vakot vezet, mind ketten a' verembe esnek.

15. Felelvén pedig Péter, monda neki: magyarázd meg nekünk azt a' példabeszédet.

16. Jésus pedig monda: még ti is értelem nélkül vagytok-é?

17. Még sem értitek-é, hogy minden a' mi bemegyen a' szájon, a' hasba mégyen, és onnét az árnyék székbe vettetik.

18. A' mellyek pedig kimennek a' szájból, a' szívből jönek ki, és azok fertéztetik meg az embert.

19. Mert a' szívből jönek ki a' gonosz gondolatok, gyilkosságok, paráznaságok, tisztálanságok, lopások, hamis tanúbizonyságok, káromlások:

1. *Mós.* 6: 5. *és* 8: 21.

20. Ezek á' mellyek megfertéztetik az embert: mosdatlan kezekkel enni pedig, nem fertézteti meg az embert.

II. 21. És kimenvén onnét Jésus, elméne Tírusnak és Sídonnak tartományába. *Márk.* 7: 24.

22 És ímé, egy Kananeabeli aszszony, azokból a' határokból kijövén, kiálta, mondván: könyörűlj rajtam Uram! Dávidnak fia; az én leányom gonoszúl gyötrettetik az ördögtől.

23. (c) Ő pedig nem felele neki egy szót is, akkor járúlván az ő tanítványi kérik vala őtet, mondván: botsásd el őtet, mert kiált mi utánnunk.

(c) A' Kristus néha a' mi könyörgésünket el hallgatja, és annak megadását, a' mit kérünk, elhalasztja, de az ő ditsősségéért és a' mi hasznunkért.

24. Ő pedig felelvén, monda: nem botsáttattam, hanem az Izráel' házának elveszett juhaihoz. *R.* 10: 6. *Tsel.* 13: 46.

25. A' pedig eljövén, imádá őtet, és monda: Uram, légy segítséggel énnekem.

26. Ő pedig felelvén, monda: nem jó a' fiaknak kenyereket elvenni, és vetni az ebeknek.

27. (d) Az pedig monda: úgy *vagyon* Uram, mert a' kölykök a' morsalékokkal élnek, mellyek hullanak az ő uroknak asztaláról.

(d) Az aszszony a' Kristus' beszédét erössíti, mintha azt mondaná: úgy vagyon Uram, a' mint mondod, nem jó a' fiaktól elvenni a' kenyeret, és az ebeknek vetni: mert elég a' kölyköknek ha a' morsalékokban ehetnek, a' morsalékot kérem azért.

28. Akkor felelvén Jésus, monda: óh aszszony, nagy a' te hited; légyen a' mint akarod. És meggyógyúla az ő leánya az órától fogva.

III. 29. És elmenvén onnét Jésus, méne Galileának tengere mellé, és mikor a' hegyre felment volna, ott leűle. *Márk.* 7: 38.

30. Akkor méne ő hozzá nagy sokaság, vívén magokkal sántákat, vakokat, némákat, tsonkákat, (c) és sok egyébbféle betegeket, és a' Jésus' lábaihoz helyhezteték azokat, és meggyógyítá őket.

(e) Vagy, erőtelen tagú embereket, mert sohol nem olvassuk, hogy tsonka embernek kezet adott volna, noha az is neki nem volt volna nehéz.

31. Úgy annyira, hogy a' sokaság álmélkodnék, látván, hogy a' némák szóllnak, a' tsonkák megépűlnek, a' sánták járnak, a' vakok látnak; és ditsőíték az Izráelnek Istenét.

IV. 32. Jésus pedig híván az ő tanítványit, monda nekik: könyörületességre indíttatom a' sokasághoz, mert már harmad napja, hogy nálam vagynak, és nintsen mit egyenek; és nem akarom őket éhen elbotsátani, hogy az úton meg ne fogyatkozzanak. *Márk.* 8: 2.

33. És mondának neki az ő tanítványi: honnét *vegyünk* a' pusztában annyi kenyereket, hogy megelégítsünk ennyi sokaságot?

34. Monda azért nekiek Jésus: hány kenyeretek vagyon? azok pedig mondának: hét, és kevés halatskánk.

35. Akkor parantsolá, hogy a' sokaság letelepednék a' földön.

36. És vévén a' hét kenyereket és a' halakat, és mikoron hálákat adott volna, megszegé, és adá az ő tanítványinak; a' tanítványok pedig a' sokaságnak.

37. És evének mindnyájan, és megelégedének, és felszedvén a' megmaradott tördelékeket, megtöltének hét kosarakat.

38. Valának pedig a' kik evének négy ezer férjfiak, aszszonyokon és gyermekeken kívül.

39. És elbotsátván a' sokaságot, beméne a' hajóba, és méne Magdalának határiba. *R.* 28: 1.

XVI. RÉSZ.

A' Farizéusok jelt kívánnak, kiknek kovászoktól kell őrizkedni: ki légyen a' Kristus: a' hit és annak vallása Istentől vagyon: Apostolok' tisztek: Kristus' halálát jövendöli: Péter Sátánnak mondatik: a' Kristust kell követni.

ÉS mikoron hozzája mentek volna a' Farizéusok és Saddútzeusok, késértvén kérék ötet, hogy az égből jelt mutatna nekik. *R.* 12: 38. *Márk.* 8: 11. *Luk.* 12: 54.

2. Ő pedig felelvén, monda nekiek: mikor estve vagyon, azt mondjátok: tiszta idő lészen, mert az ég veresellik.

3. És reggel: ma háborús idő *lészen*, mert a' szomorú ég veresellik. Képmutatók, az égnek ábrázatját megtudjátok ítélni, az időknek pedig jeleit nem tudhatjátok?

4. Gonosz és parázna nemzetség jelt kíván: de jel neki nem adatik, hanem a' Jónás' Prófétának jele. És őket elhagyván, elméne. *R.* 12: 39. *Jón.* 2: 1.

II. 5. És mikor az ő tanítványi elmentenek volna a' tulsó partra, elfelejtettek vala kenyereket vinni magokkal. *Márk.* 8: 14. *Luk.* 12: 1.

6. Jésus pedig monda nekik: (a) meglássátok, hogy megoltalmazzátok magatokat a' Farizéusoknak és Saddútzeusoknak kovászoktól.

(a) A' hamis tanítókat és a' hamis tudományt el kell távoztatni.

7. Ők pedig vetekednek vala magok közt, mondván: mert kenyereket nem vettünk magunkal.

8. Jésus pedig ezt mikor megértette volna, monda nekik: mit háborgotok magatok közt, kitsiny hitűek, hogy kenyeret nem vettetek?

9. Még is nem értitek-é, és nem emlékeztek-é meg amaz öt kenyerekről, és *megelégített* öt ezerekről; és hány kosarakat töltöttetek meg? *R.* 14: 17. *Ján.* 6: 9.

10. Sem pedig a' hét kenyerekről, és *megelégített* négy ezerekről; és hány kosarakat töltöttetek meg? *R.* 15: 34.

11. Miképen nem értitek, hogy nem kenyérről mondottam nektek, hogy megoltalmazzátok magatokat a' Farizéusoknak és Saddútzeusoknak kovászszoktól?

12. Akkor érték, hogy nem mondotta volna, hogy a' kenyérnek kovászszától oltalmaznák magokat; hanem a' Farizéusoknak és Saddútzeusoknak tudományoktól.

III. 13. Mikor pedig ment volna Jésus Tzesáreának részeire, melly Filep *királyról nevezteték*, megkérdé az ő tanítványit, mondván: engemet embernek fiát, kinek mondanak lenni az emberek? *Márk.* 8: 27. *Luk.* 9: 18.

14. Azok pedig mondának: némellyek Keresztelő Jánosnak, némellyek Illyésnek, némellyek pedig Jeremiásnak, vagy egynek a' Próféták közzül.

15. És monda nekik: ti pedig kinek mondotok engemet lenni?

16. Felelvén pedig Simon Péter, monda: te vagy ama' Kristus az élő Istennek fia. *Ján.* 6: 69.

17. Akkor felelvén Jésus, monda neki: boldog vagy Simon Jónának fia: mert a' test és a' vér *ezeket* nem jelentette neked, hanem az én atyám, (b) ki a' mennyekben vagyon.

(b) Az igaz hit nem a' természettől, hanem a' kegyelemből vagyon.

18. Én is mondom neked; (c) te vagy Péter, és ezen a' köszálon épitem az én Anyaszentegyházamat; és a' pokolnak kapui nem vehetnek azon erőt. *Ján.* 1: 42.

(c) A' Kristus és Szent Péternek ez a' Kristusról tett vallástétele ollyan kőszikla, mellyen épült és áll a' Keresztyén Anyaszentegyház és annak tudományja.

19. (d) És neked adom a' mennyeknek országának kultsát, és valamit megköténdesz a' földön, megkötve lészen mennyekben is: és valamit megoldándasz a' földön, megoldatva lészen a' mennyekben is. *R.* 18: 18. *Ján.* 20: 22.

(d) Az egyházi szolgálatnak és az Isten' ígéjének hirdetésének méltósága mennyei.

20. Akkor megparantsolá az ő tanítványinak, hogy ne mondanák senkinek, hogy ő volna ama Jésus Kristus.

IV. 21. Az időtől fogva kezdé Jésus megjelenteni az ő tanítványinak, hogy neki Jérusálembe el kellene menni, és sokakat szenvedni a' vénektől, és a' papi fejedelmektől, és az Írástudóktól, és megöletni, de harmad napon feltámadni. *Márk.* 8: 31. *Luk.* 9: 22.

22. És Péter megfogván ötet, kezdé dorgálni, mondván: kedvezz magadnak Uram, semmiképen nem lészen neked ez.

23. Ő pedig fordúlván monda Péternek: távozzál el én tőlem Sátán, botránkozás vagy nekem: mert nem vagy bölts az Isteni dolgokban, hanem az emberi dolgokban.

V. 24. Akkor monda Jésus az ő tanítványinak: ha ki akar én utánnam jőni, tagadja meg magát, vegye fel az ő keresztét, és kövessen engemet. *R.* 10: 38. *Márk.* 8: 34. *Luk.* 9: 23. *és* 14: 27.

25. Mert valaki akarándja az ő életét megtartani, elveszti azt: valaki pedig elveszti az ő életét én érettem, megtalálja azt. *R.* 10: 39. *Márk.* 8: 35. *Luk.* 9: 24. *és* 17: 33. *Ján.* 12: 25.

26. Mert mit használ valakinek ha mind e világot megnyeri is, ha az ő lelke megbüntetetik? vagy mitsoda váltságot adhat valaki az ő lelkéért? *Márk.* 8: 36. *Luk.* 9: 25.

27. Mert az embernek fia eljő az ő atyának ditsőségében az ő angyalival: és akkor megfizet kinek kinek az ő tselekedete szerént. *Jób.* 34: 11. *'Solt.* 62: 13. *Róm.* 2: 6.

28. (e) Bizony mondom nektek, vagynak némellyek azok közzül kik itt állanak, kik addig halált nem kóstolnak, míg nem meglátándják az embernek fiát jőni az ő országában. *Márk.* 9: 1. *Luk.* 9: 27.

(e) Az Isten' országának eljövetelin érti a' mennyei ditsőségnek megjelentését, mellyet az ő feltámadása után kezde el.

XVII. RÉSZ.

A' Kristus' fényes ditsősége a' hegyen: ötet kell hallgatni: János az Illyés: egy kórságos meggyógyittatik: az Apostolok' hihetetlenségek: Kristus jövendöt mond szenvedéséről és feltámadásáról: megadja az adó drakmát.

AZUTÁN hatod nappal melléje vévé Jésus Pétert, Jakabot, és Jánost az ő atyafiát: és felvivé őket magán egy magas hegyre. *Márk.* 9: 2. *Luk.* 9: 28.

2. És elváltozék ő előttök: és fénylik vala az ő ortzája mint a' nap, és az ő ruhái fejérek valának mint a' világosság.

3. És ímé láták Mósest és Illyést beszélleni ő vele.

4. Felelvén pedig Péter monda Jésusnak: Uram, jó minekünk itt lennünk! ha akarod tsináljunk itt

náljunk itt három hajlékokat, neked egyet, Mósesnek egyet, és Illyésnek egyet.

5. És mikor ezeket mondaná *Péter*, ímé fényes köd környül vevé őket: és ímé a' ködből szó adaték, mondván: ez az én szerelmes Fiam, kiben én (a) megnyúgodtam: őtet halgassátok. *R.* 3: 18. 2. *Pét.* 1: 17. *Ésa.* 42: 1.

(a) Vagy, kiben megengeszteltettem.

6. És mikor ezt hallották volna a' tanítványok, arczal leesének, és igen megfélemlének.

7. Akkor Jésus járulván illeté őket, és monda: keljetek fel, és ne féljetek.

8. Felemelvén pedig az ő szemeket, senkit nem látának, hanem Jésust egyedül.

9. És mikoron lejöttek volna a' hegyről, megparantsolá nekiek Jésus, mondván: senkinek ne mondjátok e' látást, míg nem az embernek Fia az halálból feltámad.

10. Akkor megkérdék őtet az ő tanítványi, mondván: mit mondanak tehát az Írástudók, hogy szükség először eljönni Illyésnek? *Malak.* 4: 7. *R.* 11: 14. *Márk.* 9: 11.

11. Jésus pedig felelvén monda nekik: Illyés jő elugyan először, és helyre állat mindeneket.

12. De mondom nektek, hogy Illyés már eljött; kit nem esmerének, hanem azt mivelék ő vele a' mit akarának: ezenképen kövekezik, hogy az embernek Fia is szenvedjen ő tőlök.

13. Akkor érték meg a' tanítványok, hogy Keresztelő Jánosról mondotta volna *ezeket* nekik.

II. 14. És mikor mentek volna a' sokaság közé, méne ő hozzája egy ember, térdre esvén ő előtte. *Márk.* 9: 24. *Luk.* 9: 38.

15. És mondván: Uram, könyörűlj az én fiamon, mert az én fiam kórságos, és gonoszul gyötretik, mert gyakorta esik a' tűzbe, gyakorta a' vízbe.

16. És vittem őtet a' te tanítványidnak, és nem gyógyíthatták meg őtet.

17. Felelvén pedig Jésus, monda: óh hihetetlen és elfordult nemzetség; vallyon meddig lészek veletek? és vallyon meddig szenvedlek titeket? hozzátok ide nekem őtet.

18. És megdorgálá azt Jésus, és kiméne belőle az ördög, és meggyógyula a' gyermek az órától fogva.

19. Akkor a' tanítványok Jésushoz menvén, mondának neki: miért hogy mi azt ki nem űzhettük?

20. Jésus pedig monda nekiek: a' ti hihetetlenségtekért. (b) Mert bizony mondom nektek; hogy ha annyi hitetek lejénd mint a' mustár mag, és azt mondjátok ennek a' hegynek, menj által innét amoda, és által mégyen, és semmi lehetetlen nem lészen nektek. *Márk.* 11: 23. *Luk.* 17: 5.

(b) Azt akarja a' Kristus jelenteni, hogy hit által ollyan dolgokat is megtselekedhetünk, mellyek eránt másoknak reménységek nem lehet.

21. Ez illyen *ördögnek* neme pedig ki nem mégyen, hanem könyörgés és böjtölés által.

III. 22. És mikor Galileában volnának monda nekiek Jésus: az embernek Fia jövendőben adattatik az embereknek kezekbe. *R.* 20: 17. *Márk.* 9: 31. *Luk.* 9: 44. 2. *Mós.* 30.

23. És megölik őtet; de harmad napon feltámad. És igen megszomorodának.

IV. 24. Mikoron pedig jutottak volna Kapernaumba, a' kik a' két drakmát veszik vala menének Péterhez, és mondának: a' ti Mestertek nem adja-é meg a' két drakmát? (c)

(c) Az Isten parantsolta volt, hogy minden ember az egyházi szolgálatnak megmaradására adjon fél siklust, melly tett húsz pénzt, mert a' templom siklusa tett negyven pénzt, azt a' fél siklust mondják két drakmának, melyből megtetszik, hogy az a' drakma tíz pénzt tett. Mivel pedig azt mondja az írás itt, hogy egy státert adott a' Kristus magáért és Péterért, abból megtetszik, hogy a' státer négy drakmát tett, az az, negyven pénzt, ezt adta Kristus az adóba.

25. És monda *Péter*: igen is; és mikor bément volna a' házba, megelőzé őtet Jésus, mondván: mi tetszik neked Simon? a' földi királyok, kiktől szoktak venni vámot vagy adót? az ő fiaiktól-é, avagy az idegenektől?

26. Monda neki Péter: az idegenektől. Monda neki Jésus: Tehát a' fiak szabadosok.

27. De hogy őket meg ne botránkoztassuk, menj el a' tenger mellé, vesd be a' horgot, és a' melly hal először reá akad vond ki, és az ő száját felnyitván, találsz abban egy státert, és azt kivévén add nekik én érettem és te éretted.

XVIII. RÉSZ.

Kitsoda nagyobb a' mennyeknek országában: a' botránkozásról: Miért jött a' Kristus: Atyafiának megintése: bűnöknek megbotsátások. A' szám kérő királyról.

ABBAN az órában menének a' tanítványok Jésushoz, mondván: kitsoda vallyon (a) nagyobb a' mennyeknek országában? *Márk.* 9: 14. *Luk.* 9: 46.

(a) Tudniillik, mi közzűlünk.

2. És mikor egy gyermeket előhítvott volna Jésus, állatá azt ő közikbe.

3. (b) És monda: bizony mondom nektek, ha meg nem tértek, és ollyanok nem lésztek mint a' kis gyermekek, semmiképen nem mentek be a' mennyeknek országába. *R.* 19: 14. 1. *Kor.* 14: 20.

(b) Az alázatosság által mehet az ember nagyra.

4. Valaki azért megalázándja magát, mint ez a' kis gyermek, az a' legnagyobb a' mennyeknek országában.

5. (c) És valaki befogadánd egy illyen gyermeket az én nevemben, engemet fogad be:

(c) Vagy, a' ki illyen gyermekekkel jól tészen.

6. (d) Valaki pedig megbotránkoztat egyet e' kitsinyek közzűl, kik én bennem hisznek, jobb volna, hogy egy malom követ kötnének nyakára, és a' tenger' méllységébe vettetnék. *Márk.* 9: 42. *Luk.* 17: 1.

(d) A' hívek között a' ki legkissebb, arról is nagy gondunknak kell lenni.

7. (e) Jaj e' világnak a' botránkozások miatt: mert szükség, hogy legyenek botránkozások: de jaj annak az embernek, a' ki által a' botránkozás lészen. *R.* 26. 24. *Tsel.* 2: 23. *és* 4: 28, 29.

(e) A' botránkozásoktól magunkat nem oltalmazhattyuk, de mindazáltal annak minden alkalmatosságát el kell távoztatni.

8. Hogy ha pedig a' te kezed, vagy a' te lábad megbotránkoztat téged, vágd el azokat, és vesd el tőled; jobb teneked az életre bemenned sántán avagy tsonkán, hogy nem mint két kezed avagy két lábod lévén, az örökké való tűzre vettetned. *R.* 5: 30. *Márk.* 9: 43.

9. És ha a' te szemed megbotránkoztat tégedet, vájd ki azt, és vesd el te tőled; jobb teneked egy szemmel bemenned az életre, hogy nem két szemmel vettetned a' gyehennának tűzére.

10. (f) Meglássátok, hogy valamellyet e' kitsinyek közzül meg ne útáljatok: mert mondom nektek, hogy ezeknek angyali mennyekben mindenkor látják az én Atyámnak ortzáját, ki a' mennyekben vagyon. 'Solt. 34: 2.

(f) Minél valaki erôtlenebb annál nagyobb gondunknak kell arra lenni.

11. Mert az embernek Fia azért jött, hogy megtartsa a' mi elveszett vala. *Luk.* 19: 10.

12. Mi tetszik nektek? ha valamelly embernek száz juha vagyon, és egy elvesznd azok közzül, nemde nem elmegyen-é a' hegyekre, és nem megkeresi-é az elveszett juhot, elhagyván a' kilentzven kilentzet? *Luk.* 15: 4.

13. Hogy ha pedig megtalálándja azt, bizony mondom nektek, hogy inkább örül azon, hogy nem a' kilentzven kilentzen, mellyek el nem vesztek.

14. Ekképen nem akarja a' ti Atyátok, ki a' mennyekben vagyon, hogy elveszszen egy e' kitsinyek közzül.

15. Ha pedig vétkezéndik te ellened a' te felebarátod, menj el dorgáld meg ôtet te közötted és ô maga között, ha szódat fogadja, megnyerted a' te felebarátodat. 3. *Mós.* 19: 17. *Luk.* 17: 3. *Jak.* 5: 19.

16. Ha pedig szódat nem fogadja végy melléd egy vagy két embert, hogy két vagy három bizonyságoknak szájokban álljon meg minden beszéd. 5. *Mós.* 19: 5. *Ján.* 8: 17. 2. *Kor.* 13: 1. 'Sid. 10: 28.

17. Hogyha azoknak is nem fogadándja szavokat, mond meg a' gyülekezetnek: hogy ha a' gyülekezetnek is nem fogadja szavát, légyen te elôtted ollyan mint valamely pogány, vagy fukar. 1. *Kor.* 5: 9. 2. *Tess.* 3: 14.

18. Bizony mondom nektek, valakiket megkötözéndetek a' földön, a' menybenn is megkötttetve lésznek; és valakiket megoldozándotok a' földön, megoldatva lésznek a' mennyekben is. *R.* 16: 19. *Jób.* 20: 23.

19. Ismét mondom nektek, ha kettô ti közzületek egy akaraton lészen a' földön, valamit kéréndnek megadatik nekik az én Atyámtól, ki a' mennyekben vagyon.

20. Mert valahol ketten avagy hárman egybe gyûlnek az én nevemben, ott vagyok ô közöttök.

21. Akkor hozzá menvén Péter, monda: Uram, megbotsássak-é az én felebarátomnak valamennyiszer én ellenem vétkezik? megbotsássak-é hétszer? *Luk.* 17: 4.

22. Monda neki Jésus: nem mondom neked *hogy* hétszer, hanem hetvenszer való hétszer. (g)

(g) Az az, valamenyiszer vétkezik és megengesztel.

23. Annakokáért hasonlatos a' mennyeknek országa a' királyi emberhez, a' ki az ô szolgaival számot akara vetni.

24. És mikor számot kezde vetni, hozának ô eleibe egy szolgát, ki adós vala tíz ezer tálentommal. (h)

(h) A' tálentom, a' 'Sidóknál 60 fontot nyomott. De közönséges értelem szerént, tészen 600 korona aranyat.

25. És mikoron az meg nem fizethetne, parantsolá az ô ura, hogy ôtet eladnák, és az ô feleségét, és gyermekit, és mindenét a' mije vala; és megfizettetni.

26. Leborúlván azért a' szolga, könyörög vala neki, mondván: Uram, múljék el ellenem való haragod, és mindeneket megfizetek neked.

27. Könyörûlvén azért az Úr az ô szolgáján, elbotsátá ôtet, és megengedé neki az adósságot.

28. Kimenvén pedig az a' szolga, találá egyet az ô szolga társai közzül, ki neki adós vala száz pénzel: és megragadván azt, fojtogatja vala, ezt mondván: Fizesd meg a' mivel tartozol.

29. Leborúlván azért az ô szolga társa ô elôtte, könyörög vala neki, mondván: muljék el ellenem való haragod, és mindeneket megfizetek teneked.

30. Amaz pedig nem akará; hanem elmenvén veté azt a' tömlötzbe, míg nem megadná az adósságot.

31. Mikoron pedig látták volna annak az ô szolga társai ezeket, igen megszomorodának: és elmenvén, mindeneket megjelenténck az ô uroknak, a' mellyek lettek vala.

32. Akkor elôhívatván azt az ô Ura, monda neki: gonosz szolga, minden adósságodat megengedém neked, mivelhogy könyörgenél nekem:

33. Nem kellett volna-é neked is könyörûlnöd a' te szolga társadon, miképen én is könyörûltem te rajtad?

34. És megharagudván az ô Ura, adá ôtet a' Hóhérok' kezébe, míg nem mind megadná azt a' mivel tartoznék neki.

35. Ezenképen tselekeszik az én mennyei Atyám is ti veletek, ha meg nem botsátja kiki mind az ô felebarátjának ellene való vétkét szíve szerént. *R.* 6: 14. *Márk.* 11: 16.

XIX. RÉSZ.

A' Kristus megfelel a' Farizeusoknak a' házassági elválásról való kérdésre: tanítja a' tanítványokat a' házasságnak szükséges voltáról: megáld egynehány gyermekeket: feleleti egy ifjúnak az örök életről való kérdésre: inti tanítványit a' gazdagságnak veszedelmes voltáról: ígéretet tészen azoknak, kik ô érte elhagynak mindeneket, mellyek nekik kedvesek e' világon.

ÉS mikor elvégezte volna Jésus e' beszédeket, kiméne Galileából, és méne Júdeának határiba, a' Jordánon általkelvén. *Márk.* 10: 1.

2. És követé ôtet nagy sokaság, és meggyógyítá ott azokat.

3. Akkor hozzája menének a' Farizeusok, kik kísértvén ôtet ezt kérdik vala: Szabad-é az embernek elhagyni az ô feleségét akármi okért?

4. Ô pedig felelvén monda nekik: nem olvastátok-é, hogy a' teremtô kezdetben férjfiat és aszszonyt teremtett? 1. *Mós.* 1: 27.

5. És azt mondotta: ezért elhagyja ember Attyát és Annyát, és ragaszkodik az ô feleségéhez, és lésznek ketten egy testé. 1. *Mós.* 2: 24. 1. *Kor.* 6: 16. *Éfés.* 5: 31.

6. Azért többé már nem kettô, hanem egy test. A' mit azért Isten egybe szerkeztetett, az ember el ne válaszsza.

7. És mondának neki: miért parantsolta tehát Móses, hogy *a' férjfiú* elválásról való bizonyság levelet adjon *az ô feleségének*, és azt elbotsássa. 5. *Mós.* 24: 1.

8. Monda nekik: (a) Móses a' ti szíveteknek keménységéért engedte volt meg nektek, hogy elbotsáthassátok a' ti feleségteket: de nem úgy volt eleitôl fogva.

(a) A' mit néha el kell tûrni a' külsô polgári társaságnak, az Isten azt nem mindenkor kedvelli.

9. Mondom pedig nektek, hogy valaki elbotsátándja az ô feleségét, hanemha paráznaságért, és mást vejénd, parázna lészen az: és a

ki elbotsáttattat vészen, az is parázna lészen. *R.* 5: 32. *Márk.* 10: 11. *Luk.* 16: 18. 1. *Kor.* 7: 10.

II. 10. Mondának neki az ő tanítványi: ha így vagyon a' férjfiúnak dolga az ő feleségével, nem jó tehát megházasodni.

11. Ő pedig monda nekiek: nem mindenek vészik be azt a' beszédet, hanem a' kiknek adatott.

12. Mert vagynak heréltek, kik az ő annyok' méhéből úgy születtek: és vagynak heréltek, kik emberektől heréltettek meg: és vagynak heréltek, kik ő magok herélték meg magokat, a' mennyeknek országáért. (b) A' ki beveheti vegye be. (c)

(b) Nem azt mondja a' Krístus, hogy a' szüzesség érdemli az örök életet, hanem azt mondja, hogy vagynak ollyak, kik magokat megtartóztatják a' házasságtól, hogy a' mennyei dolgokban lehessenek serénybek és szorgasmatosbak.

(c) Az az, a' kinek ereje vagyon arra, hogy meg ne házasodjék tartóztassa meg magát.

III. 13. Akkor hozának ő eleibe kis gyermekeket, hogy az ő kezeit vetné azokra, és imádkoznék *érettek*; a' tanítványok pedig dorgálják vala őket. *Márk.* 10: 17. *Luk.* 18: 18.

14. Jésus pedig monda: hagyjatok békét a' kis gyermekeknek, és ne tiltsátok meg őket hozzám jöni: mert illyeneké a' mennyeknek országa.

15. És mikoron az ő kezeit reájok vetette volna, elméne onnét.

IV. 16. És ímé egy *ember* hozzá járúlván, monda neki: jó mester, mitsoda jót tselekedjem, hogy az örök életet elvehessem.

17. Ő pedig monda neki: (d) miért mondasz engem jónak? ha nintsen senki jó, hanem az egy Isten. Ha pedig be akarsz az életre menni, tartsdmeg a' parantsolatokat.

(d) Nem tagadja Kristus a' maga jó voltát, hanem az iffjat az ő tudományának és személyének igaz esméretire akarja vinni, mintha azt mondaná: hijába mondasz jónak ha meg nem esmérsz ki legyek én.

18. Monda neki: mellyeket? Jésus pedig monda: (e) ne ölj. Ne paráználkodjál. Ne orozz. Ne mondj hamis tanúbizonyságot: 2. *Mós.* 20: 13.

(e) Az iffjat a' Kristus a' törvényre igazítja, hogy meg esmérje abból a' maga erőtlenségét, és orvosságot keressen ő nála.

19. Tiszteljed a' te atyádat anyádat. És szeressed a' te felebarátodat mint te magadat.

20. Monda neki az iffjú: mind ezeket megtartottam az én iffjúságomtól fogva; mi hijával vagyok még?

21. (f) Monda neki Jésus: ha tökélletes akarsz lenni, menj el, add el minden marhádat; és osztogasd a' szegényeknek; e' kintsed lészen mennyégben; és jöj el, kövess engemet.

(f) A' törvény sohol nem kívánnya, hogy minden marhánkat eladjuk és a' szegényeknek adjuk; de mivelhogy ez iffjú nem esmeri az ő belső gyarlóságát, a' telhetetlenséget, hanem tsak a' külsőről szorgalmatos, hogy tudni illik ne legyen külső képen lopó vagy parázna: annakokáért mondja neki, hogy marháját eladja, hogy megesmértessék mi vagyon szívében.

22. Mikor pedig hallotta volna az iffjú e' beszédet, elméne megszomorodván, mert sok jószága vala.

V. 23. Jésus pedig monda az ő tanítványinak: bizony mondom nektek, hogy a' gazdag nehezen mégyen bé a' mennyeknek országába.

24. (g) Ismét mondom nektek: könnyebb a' tevének által menni a' tű fokon; hogy nem a' gazdagnak az Istennek országába bemenni.

(g) Nem következik innét, hogy a' gazdagság gonosz, mert minden kétség nélkül jó az ő magában; hanem gonosz lészen és elveszti az embert, ha gonoszul él azzal.

25. Ezeket hallván az ő tanítványi, igen megháborodának, mondván: Kitsoda idvezülhet tehát?

26. Jésus pedig reájok tekíntvén, monda nekik: az embereknél ez lehetetlen: de az Istennek mindenek lehetségesek. *Jer.* 32. 17.

VI. 27. Akkor felelvén Péter, monda neki: ímé, mi elhagytunk mindeneket, és követtünk téged, mi lészen hát nekünk? *Márk.* 10: 28. *Luk.* 18: 28.

28. Jésus pedig monda nekiek: bizony mondom nektek, ti kik engemet követtetek, amaz újonnan való születésben, mikor ülénd az embernek Fia az ő ditsőségének királyi székiben, ti is ültök tizenkét királyi székekben, és megítélitek az Izráelnek tizenkét nemzetségét. *Luk.* 22: 30.

29. És valaki elhagyja házait, vagy attyafiait, vagy nénnyeit, húgait, vagy attyát, vagy annyát, vagy feleségét, vagy gyermekit, vagy szántóföldeit, az én nevemért, száz annyit vészen, és az örök életet örökség szerént bírja.

30. (h) Sok elsők pedig, lésznek utolsók: és sok utolsók, lésznek elsők. *R.* 20: 16. *Márk.* 10: 31. *Luk.* 13. 30.

(h) Nem elég a' Kristus után indulnunk, hanem mellette végig megmaradjunk.

XX. RÉSZ.

Munkások vitetnek a' szőlőbe: gonosz szem: a' Kristus szenvedésit jövendöli: Zebedeus' fiai: Pohár: Kristus mi szolgánk: két vakok.

(a) MERT hasonlatos a' mennyeknek országa a' tselédes emberhez, ki jó reggel kiméne míveseket fogadni az ő szőllejében.

(a) Ez a' vers mind a' többivel egybe a' felső részneк utolsó versétől függ és azt erősíti.

2. És megszerződvén a' mívesekkel egy napra tíz pénzben, elküldé őket az ő szőllejébe.

3. És kimenvén három órakor, láta más rendbelieket is a' piatzon állani hívalkodva.

4. Monda azoknak is: menjetek el ti is a' szőllőbe; és a' mi igaz lejénd, nektek is megadom.

5. Azok pedig elmenének. (b) És ismét, hat és kilentz órakor kimenvén, hasonlóképen tselekedék.

(b) Az Isten, ki senkinek nem adós, kegyelmességéből a' kit akar, és mikor akarja elhívni, elhív.

6. Tizenegy órakor pedig kimenvén, találá másokat állván hívalkodni, és monda nekiek: miért állotok itt egész nap estig hívalkodván?

7. Mondának neki: mert senki nem fogadott meg minket; monda nekiek: menjetek el ti is a' szőllőbe, és a' mi igaz lészen elvészitek.

8. Mikor pedig már estve volna, monda a' Gazda az ő Vintzellérjének: hívd elő a' míveseket és fizess meg nekik, elkezdvén az utolsókon mind az elsőkig.

9. És mikor előjöttek volna, a' kik tizenegy órakor mentek vala a' munkára, azok is fejenként tíz pénzt vőnek.

10. Eljövén pedig az elsők, állítják vala, hogy ők többet vennének: de azok is fejenként tíz pénzt vönek.

11. És mikor felvették volna a' pénzt, zúgolodnak vala a' gazda ellen.

12. (c) Ezt mondván: ez utolsók tsak egy óráig munkálkodtak, és azokat mi hozzánk egyenlőkké tetted, kik a' napnak terhét és hévségét szenvedtük.

(c) Az Isten egy eránt fizet azoknak, a' kiket nem egy időben hívott el. Mi azért se Isten ellen se a' mi felebarátink ellen ne zúgolódjunk, hanem a' mi hívatalunkban járjunk.

13. Ő pedig felelvén monda egyiknek azok közzűl: barátom, semmi boszszút nem tészek rajtad: avagy nem tíz pénzben szerződtél-é meg én velem?

14. Vedd fel a' mi tiéd, és meny el; én pedig az utolsónak is annyit akarok adni, mint teneked. *Rom.* 9: 21.

15. Avagy nem szabad-é énnekem az enyimből azt mivelnem a' mit akarok? avagy a' te szemed azért-é gonosz, (d) hogy én jó vagyok?

(d) Az az; azért irígykedel-é ő reájok, hogy én ő velek jól tettem.

16. Ekképen az utolsók, elsők lesznek; és az elsők, utolsók. Mert sokan vagynak a' hívatalosok, de kevesen a' választottak. *R.* 19: 30. *Márk.* 10: 31. *Luk.* 13: 30. *R.* 22: 14.

II. 17. És felmenvén Jésus Jérusálembe, melléje vévé a' tizenkét tanítványokat magán az úton, és monda: *Márk.* 10: 32. *Luk.* 18: 31.

18. Ímé felmegyünk Jérusálembe, és az embernek Fia elárultatik a' Papi fejedelmeknek, és az Írástudóknak, és halálra kárhoztatják őtet.

19. És adják őtet a' pogányoknak, hogy megtsúfolják, megostorozzák, és megfeszítsék: de harmad napon feltámad. *Ján.* 18: 31.

III. 20. Akkor méne ő hozzá a' Zebedeus' fiainak annyok az ő fiaival egybe, térdre esvén, és akarván ő tőle valamit kérni. *Márk.* 10.

21. Ő pedig monda neki: mit akarsz? és az monda: parantsoljad, hogy ezek az én két fiaim üljenek a' te országodban, egyik jobb kezed felől, a' másik balkezed felől.

22. Felelvén pedig Jésus, monda: nem tudjátok mit kértek. Megihatjátok-é a' pohárt, a' mellyet én megiszom, (e) és a' keresztséggel megkeresztelkedhettek-é, mellyel én megkeresztelkedem? és mondának neki: megmivelhetjük.

(e) A' pohárnak megitalán és a' keresztelkedésen mind egyet ért, tudniillik a' háborúság szenvedést.

23. Akkor monda nekiek: a' pohárt megiszszátok ugyan, és azzal a' keresztséggel, mellyel én megkeresztelkedem, megkeresztelkedtek; hogy pedig az én jobb, vagy bal kezem felöl üljetek, nem én dolgom adni, (f) hanem *adatik azoknak*, a' kiknek az én Atyámtól megkészíttetett.

(f) Az az, nem az én tisztem és nem azért jöttem, hogy uraságot osztogassak.

IV. 24. És mikor ezt hallották volna a' tíz *tanítványok*, megháborodának a' két tanítvány felöl. *Márk.* 10: 41.

25. Jésus pedig elöszóllítván őket, monda: tudjátok, hogy a' pogányoknak királyi uralkodnak a' pogányokon, és a' kik hatalmasok, hatalmaskodnak azokon. *Luk.* 22: 25.

26. De nem úgy lészen ti köztetek: hanem a' ki ti köztetek nagy akar lenni, légyen szolgátok. (g)

(g) Az Apostolok és tanítók nem urak hanem szolgák.

27. És valaki ti köztetek akaránd elsö lenni, légyen ti szolgátok. *R.* 23: 12.

28. Mint az embernek Fia nem jött, hogy szolgáljanak neki; hanem hogy ő szolgáljon, és adja az ő életét váltságra sokakért. *Filip.* 2: 7. *Luk.* 22: 7. 1. *Tim.* 2: 6. *Tit.* 2: 14. 1. *Pét.* 1: 19.

V. 29. És mikor Jérikóból kimennének, követé őtet nagy sokaság. *Márk.* 10: 46.

30. És ímé két vakok, kik ülnek az út mellett, mikor hallották volna, hogy Jésus azon menne el, kiáltnak vala, mondván: könyörülj rajtunk Uram, Dávidnak Fia.

31. A' sokaság pedig dorgálja vala őket, hogy hallgatnának: azok pedig annál inkább kiáltnak vala mondván: könyörülj rajtunk, Uram, Dávidnak Fia.

32. És mikor megállott volna Jésus, elöszólítá őket, és monda: mit akartok, hogy tselekedjem veletek?

33. Mondának neki: Uram, hogy megnyittassanak a' mi szemeink.

34. És könyörűlvén rajtok, illeté az ő szemeket: és mindjárást megnyilatkozának az ő szemeik, és követék őtet.

XXI. RÉSZ.

A' Kristus szamáron ülvén bemégyen Jérusálembe: a' vásárlókat kiüzi az imádságnak házából; a' figefa megszárad: János' keresztsége: kik teszik Isten' akaratját: Fukarok és paráznák: Isten' szölleje: a' Gazda fia megöletik a' mívesektől: szegelet kő.

ÉS mikoron közelgettek volna Jérusálemhez, és jutottak volna Bethfágéba az olaj fáknak hegyéhez, elküle akkor Jésus kettőt az ő tanítványi közzűl. *Márk.* 11: 1. *Luk.* 29. 29.

2. Mondván nekik: mennyetek im ez faluba, melly előttetek vagyon, és mindjárást találtok egy megkötött szamárt, és az ő vemhéjét ő vele, oldjátok el, és hozzátok nekem.

3. És ha valaki tinektek valamit szólland, mondjátok meg, hogy az Úrnak azokra szüksége vagyon; és mindjárást elbotsátja azokat.

4. E' pedig mind azért lett, hogy betelnék a' mi a' Prófétától mondatott, így szóllván:

5. Mondjátok meg a' 'Sion' leányának: ímé a' te királyod jő neked alázatoson, szamáron ülvén, és tereh alá szoktatott szamár vemhének hátán. *Zak.* 9: 9. *Ján.* 12: 15. *Ésa.* 62: 11.

6. Elmenének pedig az ő tanítványi, és úgy tselekedének, a' mint nekiek parantsolta vala Jésus.

7. És elhozák a' szamárt, és az ő vemhéjét, és az ő ruhájokat azokra teríték, és Jésust ültetek azokon feljül.

8. A' sokaság pedig az ő ruháját az útra teríti vala: némellyek pedig szegdelnek vala ágakat a' fákról, és elhintik vala az útra.

9. A' melly sereg pedig elől és hátul mégyen vala, kiált vala mondván: légy segítségül Isten a' Dávid' fiának; áldott a' ki jött az Úrnak nevében; légy segítségül Isten, ki vagy a' magasságban. (a) *Solt.* 118: 25, 26.

(a) Vagy, hosánna a' Dávid' fiának. Hosánna a' magasságos egekben.

10. És mikor bement volna Jérusálembe, megháborodék mind az egész város, mondván: kitsoda az?

11. A' sokaság pedig monda: ez ama' Jésus, a' Názáretből Galileának *városából* való Próféta.

12. És beméne Jésus az Isten' templomába, és kihánya mindeneket, a' kik árulnak és vésznek vala a' templomban, és a' pénzváltóknak asztalokat, és a' galamb árosoknak székeket felforgatá. *Márk.* 11: 15. *Luk.* 19: 45. *Ján.* 2. 15.

13. És monda nekiek: megvagyon írva: az én házam imádkozásnak házának mondatik: ti pedig azt latroknak barlangjokká tettétek. *Ésa.* 56: 7. *Luk.* 19: 46. *Jer.* 7: 11.

14. És menének ő hozzá vakok és sánták a' templomba, és meggyógyítá azokat.

15. Mikor pedig látták volna a' Papi fejedelmek és az Írástudók azokat a' tsudákat, mellyeket tselekedett vala; és hallották volna a' gyermekeket kiáltani a' templomban, és mondani: légy segítségül *Isten* a' Dávid' fiának, méghagyának. *Márk.* 11: 17.

16. És mondának neki: hallod-é a' mit ezek mondanak? Jésus pedig monda nekik: jól hallom: soha nem olvastátok-é ezt: a' kitsinyeknek és tsets szopóknak szájokból végezted el a' dítséretet? *'Solt.* 8: 3.

II. 17. És őket elhagyván, kiméne a' városból Bethaniába, és megszálla ott.

18. Reggel pedig a' városba viszszatérvén, megéhezék. *Márk.* 11. 20.

19. És mikor látott volna egy figefát az út félen, oda méne a' fához, és semmit nem talála azon, hanem tsak leveleket; és monda annak: soha örökké te rajtad gyümölts ne teremjen, és azonnal megszárada a' figefa.

20. Ezt látván a' tanítványok, eltsudálkozának, mondván: melly hirtelen megszárada a' figefa!

21. Felelvén pedig Jésus monda nekik: bizony mondom nektek, hogy ha hitetek lejénd, és nem kételkedtek, nem tsak azt, a' mi a' figefán esék fogjátok tselekedni, hanem ha azt mondándjátok ím e' hegynek: kelj fel, és szökjél a' tengerbe, megleszen. *R.* 17: 20.

22. És valamellyeket kéréndetek könyörgéstekben, ha hiéndetek, elvészitek. *R.* 7: 7. *Márk.* 11: 24. *Luk.* 11: 9. 1. *Ján.* 3: 12.

III. 23. (b) És mikor ment volna a' templomba, a' Papi fejedelmek és az Írástudók hozzája menének mikor tanítana, és mondának: mitsoda hatalommal tselekeszed ezeket? és ki adta neked ezt a' hatalmat? *Márk.* 11: 22. *Luk.* 21: 1.

(b) A' papi fejedelmek semmit nem gondolván a' tudománnyal tsak a' hívatalt hányják mint most is némellyek.

24. Felelvén pedig Jésus monda nekik: én is kérdek ti tőletek egy dolgot; mellyet ha megmondotok nekem, megmondom én is nektek mitsoda hatalommal tselekeszem ezeket.

25. A' János' keresztsége (c) honnan vala, mennyből-é avagy emberektől? azok pedig ő magokban illyen módon okoskodnak vala, mondván: ha azt mondándjuk: mennyből volt, azonnal azt mondja minekünk: miért nem hittetek tehát neki?

(c) A' keresztségen érti egészszen a' keresztelő János' szolgalátját.

26. Ha pedig azt mondjuk: emberektől, félünk a' községtől: mert Jánost mindnyájan úgy tartják vala mint Prófétát. *R.* 14: 5.

27. És felelvén Jésusnak mondának: nem tudjuk. Monda nekik ő is: én sem mondom meg mitsoda hatalommal tselekeszem ezeket.

28. (d) Mi tetszik pedig tinektek? egy embernek vala két fia, és monda az egyiknek: menj el fiam, munkálkodjál ma az én szőllőmben.

(d) E' világon gyakorta azok vetik meg az Évangyéliomot, a' kiknek elősször is kellene venni, és a' nyilvánvaló bűnösök veszik.

29. A' pedig felelvén monda: nem megyek, de azután meggondolván magát, elméne.

30. És a' másiknak hasonlóképen szólla, és az felelvén, monda: én *elmégyek* uram, de nem méne el.

31. E' kettő közzül mellyik tselekedte az ő attyának akaratját? mondának neki: az első. Monda Jésus nekik: bizony mondom nektek, a' fukarok és a' paráznák megelőznek titeket az Istennek országában.

32. Mert eljött ti hozzátok János igazságnak útában, és nem hívétek neki: a' fukarok és a' paráznák hívének neki. Ti pedig, kik ezt láttátok, meg nem tértetek azután, hogy neki hinnétek.

33. (e) Halljatok más példa beszédet. Vala egy tselédes ember, ki plántála szőlőt, és azt gyepűvel környűlvévé, és ása abban sajtót, és épite tornyot: és adá azt a' munkásoknak, és meszsze földre méne. *Ésa.* 5: 1. *Jer.* 2: 21. *Márk.* 12: 1. *Luk.* 20: 9.

(e) Gyakorta az Istennek házának azok nagy ellenségi, a' kikre az bízatott, de az Istennek hívatala nem köttetett bizonyos időhöz, helyhez, és személyekhez.

34. Mikor pedig a' gyümölts érésnek ideje eljött volna, elküldé az ő szolgait a' munkásokhoz, hogy bevennék a' szőlőnek gyümöltsét.

35. A' munkások pedig megfogván az ő szolgait, némellyet azokban megverének, némellyet megölének, némellyet pedig megkövezének.

36. Ismét más rendbeli szolgákat botsáta, többeket az elsőknél, és azokkal is hasonlóképen tselekedének.

37. Utólszor pedig elküldé hozzájok az ő maga fiát, ezt mondván: megbetsűllik az én fiamat.

38. A' munkások pedig látván az ő fiát, mondának ő köztök: ez az örökös, jer öljük meg őtet, és bírjuk az ő örökségét. *R.* 26: 4. *és* 27: 1. *Ján.* 11: 51.

39. És megfogván azt, kiveték a' szőlőből, és megölék őtet.

40. Mikoron azért megjövénd a' szőlőnek ura, vallyon mit tselekeszik azokkal a' munkásokkal?

41. És mondának neki: a' gonoszokat gonoszúl elveszti, az ő szőllejét pedig más munkásoknak adja, kik a' szőlőnek gyümöltsét neki beadják az ő idejében.

42. Monda nekik Jésus: soha nem olvastátok-é az írásban: a' melly követ az épitők megvetettenek, a' lett a' szegeletnek feje: az Úrtól lett ez, és tsudálatos a' mi szemeink előtt? *'Solt.* 118: 22. *Ésa.* 9: 14. *és* 28: 16. *Luk.* 20: 17. *Tsel.* 4: 11. *Róm.* 9: 33. 1. *Pét.* 2: 7.

43. Annakokáért mondom nektek, hogy elvétetik ti tőletek az Istennek országa, és adatik olly népnek, ki annak gyümöltsét termi.

44. És a' ki esik arra a' kőre, megromol, a' kire pedig eséndik, megrontja azt is. *Ésa.* 8: 15. *Luk.* 20: 18.

45. És mikor hallották volna a' Papi fejedelmek és a' Farizéusok az ő példabeszédit, megérték, hogy ő rólok mondotta volna.

46. És mikoron akarnák őtet megfogni, félének a' községtől, mert úgy tartják vala őtet mint Prófétát.

XXII. RÉSZ.

Menyegzőnek példája: pogányok' hívatalok menyegzői ruha: a' Tsászárnak való adóról meg-

kérdetik a' Kristus: az halottaknak feltámadásokról: nagyobb parantsolat: szeretete Istennek és felebarátunknak: ki fia légyen a' Kristus.

ES (a) felelvén Jésus, ismét szólla nekiek példabeszédek által, mondván:

(a) Nem azok az Anyaszentegyháznak tagjai, kik az íge által hívattatnak, mert azok gyakorta inkább akarnak e' világnak szolgálni, a' hívogatókat is gyakorta háborgatják; hanem a' kik engednek a' hívatalnak.

2. Hasonlatos a' mennyeknek országa a' királyhoz, ki az ő fiának menyegzőt szerze. *Luk.* 14: 15. *Jel.* 19: 7.

3. És elküldé az ő szolgáit, hogy elhívnák a' menyegzőbe a' hívatalosokat, de nem akarának eljőni.

4. Ismét elkülde más szolgákat, mondván: mondjátok meg a' hívatalosoknak: ímé az én ebédemet elkészítettem, az én tulkaim és hizlalt állatim megölettettek, és mindenek készek, jertek el a' menyegzőbe.

5. Azok pedig magokat vonogatván, némelly ő közzülök az ő mezejére méne, némelly az ő kereskedésére.

6. A' többi pedig megfogván az ő szolgáit, boszszúsággal illeték és megölék őket.

7. A' király pedig mikor azt hallotta volna, megharaguvék; és az ő seregit elküldvén, elveszté azokat a' gyilkosokat, és azoknak városokat felgyújtá.

8. Akkor monda az ő szolgáinak: a' menyegző ugyan megkészíttetett, a' hívatalosok pedig nem lőnek méltók.

9. (b) Menjetek azért az útaknak ösvényire, és valakiket találándotok hívjátok a' menyegzőbe.

(c) Az Isten elhívja a' választottakat mikor arról ingyen sem gondolkodnának.

10. És kimenvén a' szolgák az útakra, mindeneket begyűjtének valakiket találának, jókat és gonoszokat, és betelék a' menyegző vendégekkel.

11. Bemenvén pedig a' király, hogy megtekíntené a' vendégeket, láta ott egy embert, kinek nem vala menyegzői ruhája.

12. (c) És monda neki: barátom, mi módon jöttél ide be, holott nintsen menyegzői ruhád? és az megnémula.

(b) Vagynak az Isten' házában a' hívek között képmutatók.

13. Akkor monda a' király a' szolgáknak: ennek kezeit és lábait megkötözvén vigyétek el innét, és vessétek ki a' külső setétségre; ott lészen sírás és fogaknak tsikorgatások. *R.* 8: 12: *és* 13: 42. 24: 51. *és* 25: 30.

14. Mert sokan vagynak a' hívatalosok, de kevesen a' választattak. *R.* 20: 16. *Márk.* 12: 13. *Luk.* 20: 20.

II. 15. Akkor a' Farizéusok elmenvén tanátsot tartának, hogy megfognák őtet az ő beszédében.

16. Azért küldék ő hozzá az ő tanítványaikat a' Héródes' szolgáival, kik így szóllának: mester, tudjuk, hogy te igaz vagy, és az Istennek útát igazán tanítod, és hogy senkivel nem gondolsz, mivelhogy senkinek személyét nem nézed.

17. Mond meg azért minekünk mint tetszik neked, szabád-é a' Tsászárnak adót adni avagy nem?

18. És megesmérvén Jésus az ő gonoszságokat, monda: mit kísértetek engemet képmutatók?

19. Mutassatok nekem egy adó pénzt. És ők mutatának neki egy pénzt.

20. És monda nekik: kié ez a' kép, és a' pénzen való írás?

21. Mondának neki: (d) a' Tsászáré. Akkor monda nekik: adjátok meg azért a' mi a' Tsászáré, a' tsászárnak: és a' mi Istené Istennek. *Róm.* 13: 7.

(d) A' keresztyének tartoznak engedelemmel és fizetéssel még az istentelen fejedelemnek is: de úgy, hogy az Istennek méltósága helyén maradjon.

22. Mikoron azért ezt hallották volna, eltsudálkozának, és elhagyván ötet elmenének.

III. 23. Ugyan azon napon menének ő hozzá a' Saddútzeusok, kik a' feltámadást tagadják; és megkérdék ő tőle; *Márk.* 12: 18. *Luk.* 20: 27. *Tsel.* 23: 8.

24. Ezt mondván: Mester, Móses azt mondotta: ha valaki meghaland magzatok nélkül, annak attyafia a' sógorságnak jussával vegye el az ő feleségét, és az ő *megholt* attyafiának magot támaszszon. *5. Mós.* 25: 5.

25. Voltanak pedig mi nálunk hét atyafiak, és az első feleséget vévén meghala; és mivelhogy nem valának magzati, az ő feleségét hagyta az ő attyáfiának.

26. Hasonlatosképen a' második és harmadik, mind az hetediglen.

27. Utólszor pedig az aszszony is meghala.

28. A' feltámadásnak idején azért mellyiké lészen a' hét közzül az aszszony? mert az mind a' hétnek felesége volt.

29. És felelvén Jésus, monda nekiek: tévelyegtek, mivelhogy nem tudjátok az írásokat, sem az Istennek hatalmát.

30. Mert a' feltámadásnak idején sem feleséget nem vésznek, sem férjnek nem adatnak: hanem ollyanok lésznek mint az Istennek angyali mennyben.

31. Az halottaknak feltámadások felől pedig, nem olvastátok-é a' mit az Isten mondott nektek, illyen módon szóllván:

32. Én vagyok az Ábrahámnak Istene, és az Isáknak Istene, és a' Jákóbnak Istene. Az Isten pedig nem holtaknak, hanem élőknek Istenek. *2. Mós.* 3: 6.

33. És mikor ezt hallotta volna a' sokaság, eltsudálkozék az ő tudományán. *R.* 7: 28.

IV. 34. A' Farizéusok pedig mikor hallották volna, hogy *Jésus* bedugta volna szájokat a' Saddútzeusoknak, egybegyűlének.

35. És megkérdé őtet ő közzülök egy törvénytúdó, késértvén őtet, és mondván:

36. Mester, mellyik a' nagy parantsolat a' törvényben?

37. Jésus pedig monda nekie: szeressed a' te Uradat Istenedet tellyes szívedből, tellyes lelkedből, és tellyes elmédből. *5. Mós.* 6: 5. *Luk.* 10: 27.

38. Ez az első és nagy parantsolat.

39. A' második pedig hasonlatos ehez: szeressed a' te felebarátodat mint te magadat. *3. Mós.* 19: 18. *Márk.* 12: 31.

40. E' két parantsolattól függ mind a' törvény, és a' Próféták.

V. 41. Mikor pedig a' Farizéusok mind oda gyűltek volna, kérdé őket Jésus. *Márk.* 12: 35. *Luk.* 20: 41.

42. Ezt mondván: mi tetszik nektek a' Kristus felől? ki fia? mondának neki: Dávidé.

43. Monda nekik *Jésus:* miképen hívja tehát Dávid a' Sz. Lélek által őtet Urának, mondván:

44. Monda az Úr az én Uramnak: ülj az én

jobb kezem felöl, míglen vetem a' te ellenségidet te lábod alá. *'Solt.* 110: 1.

45. Ha azért Dávid hívja ötet Urának, mi módon ő fia?

46. És senki semmit nem felelhet vala neki; sem pedig az napságtól fogva senki ötet többé semmiről nem meré megkérdeni.

XXIII. RÉSZ.

Mennyire kelljen a' Farizéusokat hallgatni: a' Kristus egyedül mi tanítónk: jaj a' képmutató Farizeusoknak: a' Próféták öldöklői a' Jérusálembeliek megvettetnek.

(a) AKKOR Jésus szólla a' sokaságnak, és az ő tanítványinak.

(a) Hallgatnunk kell a' feslett életű tanítókat is, de az ő életeket nem kell követnünk.

2. Mondván: a' Móses' székiben ûlnek az Írástudók és a' Farizéusok. *Nehem.* 8: 4.

3. Mindeneket azért valamellyeket nektek parantsolnak, hogy megtartsátok, megtartsátok és azokat tselekedjétek: de az ő tselekedetek szerént ne tselekedjetek: mert ők mondják, de nem tselekeszik.

4. Mert ők nehéz és elhordozhatatlan terheket kötöznek egybe, és azokat vetik az emberekneк hátokra: de ők azokat tsak újjokkal sem akarják illetni. *Luk.* 11: 46. *Tsel.* 15: 10.

5. Minden ő tselekedeteket pedig tsak azért tselekeszik, hogy az emberektől láttassanak: megszélesítik az ő homlokokon való Filakteriomokat (b) és az ő ruhájoknak perémjeiket meghoszszabbítják. *5. Mós.* 6: 8. *és* 22: 18.

(b) A' Filakteriomok papiros forma hártyák, mellyekre felvalának írva a' törvénynek azok a' négy részei, mellyek vagynak 2. *Mós.* 13: a' 3. verstől fogva a' 10. versig, és 2. *Mós.* 13: a' 11. verstől fogva a' 17. versig. és 5. *Mós.* 6: az 5. verstől fogva a' 9. versig, végre 5. *Mós.* 11: a' 13. verstől fogva a' 21. versig. Ezt a' beírott hártyát valamelly erszénybe tévén, a' 'Sidók homlokokra és bal karjokra kötik ezeket mint a' törvényre emlékeztető jegyeket úgy tartják, azomban úgy gondolkodnak, hogy ezeknek az ördögöket az embertől elhajtó erejek vagyon.

6. És a' lakodalmakban a' fő helyet szeretik, és a' gyülekezetekben az első ûlést. *Márk.* 12: 38. *Luk.* 12: 43. *és* 20: 46.

7. És a' piatzokon való köszöntéseket, és hogy az emberek így nevezzék: Mester, Mester.

8. Ti pediglen ne hívattassatok Mestereknek, mert (c) egy a' ti mestertek, tudniillik a' Kristus, ti pedig mindnyájan atyafiak vagytok. *Jak.* 3: 2.

(c) Nem tíltja meg Kristus a' tisztességes neveket, hanem a' kevélységet, a' felfúvalkodást, a' tisztességnek felettébb való kívánását, mint az atyának nevét nem tíltja hanem az alatt tíltja az emberekben való bizodalmat.

9. És senkit e' földön atyátoknak ne hívjatok; mert egy a' ti Atyátok, a' ki a' mennyben vagyon. *Malak.* 1: 6.

10. Ne hívattassatok Doktoroknak is, mert egy a' ti Doktorotok, a' Kristus.

11. Hanem a' ki köztetek legnagyobb, légyen ti szolgátok. *R.* 29: 26.

12. Valaki pedig magát felmagasztalja, megalázztatik; és a' ki magát megalázza, felmagasztaltatik. *Jób.* 22: 29. *Péld.* 29: 23. *Luk.* 14: 11. *és* 18: 4. 1. *Pét.* 5: 5. *Jak.* 4: 6.

II.

13. De jaj tinektek képmutató Írástudók és Farizéusok, mert a' mennyeknek országát bezárjátok az emberek előtt: mert ti nem mentek be, és a' kik beakarnának, menni azokat is be nem botsátjátok. *Luk:* 11: 52.

14. Jaj nektek képmutató Írástudók és Farizéusok, mert a' szegény özvegyeknek házokat megemésztitek, és hoszszú könyörgéseket tésztek, annakokáért sulyosbb lészen a' ti büntetéstek. *Márk.* 12: 40. *Luk.* 20: 47.

15. Jaj tinektek képmutató Írástudók és Farizéusok, mert mind a' tengert mind a' földet elkerülitek, hogy pogányból 'Sidót tsináljatok: és mikor 'Sidóvá lejénd, azt a' Gyehennának fiává tészitek kétszerte inkább, hogy nem mint ti *volnátok.*

16. Jaj tinektek vak vezérek, kik azt mondjátok: valaki esküszik a' templomra, semmi az; valaki pedig esküvéndik a' templomnak árannyára, bűnös.

17. Bolondok és vakok, mellyik nagyobb, az arany-é, vagy a' templom, melly szenté teszi az aranyat?

18. És valaki esküszik az oltárra, semmi az: de valaki esküszik az oltárra tett ajándekra, bűnös.

19. Bolondok és vakok, mert mellyik nagyobb az ajándék-é, vagy az oltár, melly megszenteli az ajándékot? 2. *Mós.* 29: 37.

20. A' ki azért esküszik az oltárra, arra is esküszik, és mind azokra, mellyek az oltáron vagynak.

21. És a' ki esküszik a' templomra, mind arra esküszik, mind pedig arra, a' ki lakozik abban. 1. *Kir.* 8: 13. 2. *Krón.* 6: 2.

22. És a' ki esküszik az égre, esküszik az Istennek királyi székire, és arra a' ki abban ûl.

23. (d) Jaj nektek képmutató Írástudók és Farizéusok, mert megdézmáljátok a' méntát, és a' köményt, és a' kaport, és elhadjátok a' mi a' törvényben fő dolog volna, az ítéletett, az irgalmasságot, és a' tökélletességet: ezeket kellene tselekedni, 's amazokat hátra nem kellene hagyni. *Luk.* 11: 42.

(d) A' méntának, kapornak, köménynek dézmálásán érti azt, hogy a' Farizéusok kitsiny dolgokban igen szorgalmatosok, a' mi fő dolog volna pedig elhadják; a' szúnyognak megszűrésén is azont érti.

24. Vak vezérek, ki megszűritek a' szúnyogot, és a' tevét elnyelitek.

25. Jaj nektek képmutató Írástudók és Farizéusok, mert megtisztítjátok a' pohárnak és a' tálnak külső részét, belől pedig azok rakvák ragadománnyal és mértékletlenséggel. *Luk.* 11: 39.

26. Vak Farizee! tisztítsd meg elöször a' mi belől vagyon a' pohárban és a' tálban, hogy a' mi kivűl vagyon, tiszta légyen.

27. Jaj nektek képmutató Írástudók és Farizéusok, mert szintén hasonlatosok vagytok a' megfejéríttetett koporsókhoz, mellyek kivűl szépeknek tetszenek, belől pedig rakvák holtaknak tsontjaikkal, és minden undoksággal. *Luk.* 11: 44.

28. Azonképen ti is láttattok az embereknek kivűl igazaknak: de belől rakvák vagytok képmutatással és minden Isten' törvénye ellen való bűnnel.

29. Jaj nektek képmutató Írástudók, és Farizéusok, mivelhogy építitek a' Prófétáknak temetéseknek helyét, és az igazak' temető helyeit ékesgetitek: *Luk.* 11: 47.

30. És azt mondjátok: ha a' mi atyáinknak idejekben éltünk volna, nem lettünk volna nekik társaik a' Prófétáknak halálokban.

31. Azért ti magatok ellen bizonyságot tésztek, hogy ti fiaik vagytok azoknak, kik megölték a' Prófétákat.

32. Ti is töltsétek be a' ti atyáitoknak mértékét.

33. Kígyók, viperák' fajzati, mi módon távoztathatjátok el a' Gyehennának büntetését. *R.* 3: 7.

34. Annakokáért ímé én küldök ti hozzátok Prófétákat, és Böltseket, és Írástudókat, és azok közzül *némellyeket* megöltök és megfeszítetek, és azok közzül *némellyeket* megostoroztok a' ti gyülekezetitekben, és kergetitek egyik városból a' másikba.

35. Hogy szálljon ti reátok minden igaz vér, melly kiontatott a' földre, az igaz Ábelnek vérétől fogva mind a' Zakariásnak Barakiás' fiának véréig, a' kit megöltetek a' templom között és az oltár között. 1. *Mós.* 4: 8. *'Sid.* 11: 4. 2. *Krón.* 24: 21.

36. Bizony mondom nektek, hogy mind ezek reá következnek e' nemzetségre.

37. Jérusálem! Jérusálem! melly megölöd a' Prófétákat, és megkövezed azokat, a' kik te hozzád küldettenek, mennyiszer akartam egybegyüjteni a' te fiaidat, miképen a' tyúk az ő fiatskáit öszvegyüjti az ő szárnyai alá, és nem akartátok. *Luk.* 13: 34:

38. Ímé *azért* a' ti házatok puszta lészen.

39. Mert mondom nektek; hogy ez időtől fogva nem láttok engemet míg nem azt mondjátok: áldott a' ki jött az Úrnak nevében.

XXIV. RÉSZ.

Jérusálem' veszedelméről: és a' templom' romlásáról: és a' Kristus' eljövetelinek jeleiről: hamis Kristusok: szeretetnek meghidegülése: a' választattaknak egybegyüjtések: figefa: Nóé' napjai: özönvíz: vigyázzunk: hív, és gonosz szolgák.

ÉS kimenvén Jésus a' templomból, akar vala elmenni: és járulának ő hozzá az ő tanítványi, hogy mutogatnák neki a templomnak épületit. *Márk.* 13: 1. *Luk.* 21; 5.

21. Jésus pedig monda nekik: nem látjátok-é mind ezeket? bizony mondom nektek, nem marad ebben egy kő más kövön, melly el nem romlana. *Luk.* 19: 44.

II. 3. És mikor az olajfáknak hegyén ülne, menének titkon ő hozzá az ő tanítványi, és mondának: *Uram*, mond meg minekünk, mikor lésznek ezek? és mitsoda jele lészen a' te eljövetelednek, és e' világnak végének?

4. És felelvén Jésus, monda nekik: meglássátok, hogy valaki titeket el ne hitessen. *Eféz.* 5: 6. 2. *Thes.* 2: 3.

5. Mert sokan fognak eljöni az én nevemben, kik azt mondják: én vagyok a' Kristus: és sokakat elhitetnek.

6. Következik pedig ez is, hogy halljatok hadakozásokat, és hadakozásoknak híreit: meglássátok, hogy meg ne háborodjatok; mert szükség mind ezeknek meglenni, de még *akkor* nem lészen vége.

7. Mert támad egyik nemzetség a' másik nemzetségre, és egyik ország a' másik országra: és lésznek éhségek, és döghalálok, és földindúlások minden helyeken.

8. Mind ezek pedig *tsak* kezdeti lésznek a' sok nyomorúságoknak.

9. Akkor megnyomorgatnak titeket, és megölnek titeket: és gyülölségesek lésztek minden népek előtt az én nevemért. *R.* 10: 17. *Luk.* 21: 12. *Ján.* 15: 20. *és* 16: 2.

10. És akkor sokan megbotránkoznak, és egyik a' másikat elárulja, és egyik a' másikat gyülöli.

11. És sok hamis Próféták támadnak, kik sokakat elhitetnek. 2. *Pét.* 2: 1.

12. És mivelhogy a' bün igen megsokasodik, az atyafiúi szeretet is igen meghidegedik sokakban.

13. De a' ki végig megmarad, az idvezül.

14. És prédikáltatik ez az *Isten'* országának Évangyélioma mind az egész földön, hogy az minden népeknek bizonyságul légyen: és ezekután eljö *Jérusálemnek* vége.

15. Mikoron azért látándjátok ama' (a) pusztító útálatosságot, melly a' szent helyen tog állani, melly megmondatott a' Dániel Prófétától, (a' ki olvassa megértse.) *Dán.* 9: 27. *Márk.* 13: 14. *Luk.* 21: 20.

(a) Pusztító útálatosságnak nevezi, a' templomban helyheztetett bálványt a' templomnak megfertéztetését, és az Isten' törvénye ellen való tselekedeteket, mellyek okai lönek és jelei a' következendö pusztúlásnak.

16. Akkor a' kik Júdeában *lésznek*, fussanak a' hegyekre.

17. A' ki a' házhéján *vagyon*, ne szálljon alá, hogy valamit házából kivigyen:

18. És a' ki a' mezön *vagyon*, ne térjen haza, hogy az ő ruháit elvigye.

19. Jaj a' terhes aszszonyoknak, és a' szoptatósoknak azokon a' napokon.

20. Imádkozzatok pedig, hogy télben ne légyen a' ti futástok, se szombaton:

21. Mert lészen akkor nagy nyomorúság, minemű nem volt e' világ' kezdetitől fogva, ezután is nem lészen.

22. És ha azok a' napok meg nem rövidíttetnek volna, mindenestől fogva elveszne minden test: de a' választattakért megrövidíttetnek azok a' *nyomorúságnak* napjai.

23. Akkor ha valaki azt mondándja nektek: Ímé itt vagyon a' Kristus, vagy amott: ne hidjétek. *Márk.* 13: 21.

24. Mert hamis Kristusok és hamis Próféták támadnak, és nagy jeleket és tsudákat tésznek, úgy annyira, hogy elhitessék (ha lehetne) a' választattakat is.

25. Ímé, eleve megmondottam nektek.

26. Annakokáért ha azt mondándják nektek: ímé a' pusztában vagyon, ne menjetek ki; ímé a' rejtek házakban, ne hidjétek. *Luk.* 17: 22.

27. Mert miképen a' villámás kijö napkelettől, és megtetszik napnyúgotra is; úgy lészen az ember' fiának is eljövetele.

28. Mert valaholott lejénd a' dög, oda gyülnek a' saskeselyük. *Jób.* 39: 33. *Luk.* 17: 37.

III. 29. Mindjárást pedig azoknak a' napoknak nyomorúságok után, a' nap meghomályosodik, és a' hold nem fénylik, és a' tsillagok lehullanak az égről, és az egeknek hatalmassági megháborodnak. *Esa.* 13: 10. *Ézek.* 32: 7. *Jóel.* 2: 31. *és* 3: 15. *Márk.* 13: 24. *Luk.* 21: 25.

30. Akkor megtetszik az ember' fiának jegye az égben (b) és akkor a' földnek minden nemzetségi sírnak, és meglátják az ember' fiát eljöni az égnek felhöjében nagy hatalommal és ditsösséggel *Jel.* 1: 7.

(b) Ezt némellyek magyarázzák a' keresztfának jegyéről, de itt ő maga megmondja az ő jelét, mid-niillik a' felhöket, hatalmát, ditsöségét.

31. És ő elküldi az ő angyalit, trombitának hatalmas szavával, és az ő választottit egybegyüjtik a' négy szélekről, az egeknek egyik végétől fogva a' másik végéig. 1. *Kór.* 15: 52. 1. *Thes.* 4: 16.

32. A'

32. A' figefáról pedig vegyetek példát, mikor az ő ága gyenge, és levelezni kezd, tudjátok, hogy közel vagyon a' nyár.

33. Azonképen ti is, mikor mind ezeket látándjátok tudjátok meg, hogy közel vagyon *a' Kristus* és tsak az ajtó elött.

34. Bizony mondom nektek, hogy el nem múlik e' mostani egy nemzet, míg nem mind ezek meglésznek.

35. Az ég és a' föld elmúlnak, de az én beszédim semmiképen el nem múlnak. *Márk.* 13: 31.

36. (c) Ama' napot pedig és az órát senki nem tudja, még az angyalok is, hanem tsak az én Atyám egyedül.

(c) Isten eltitkolta az utólsó napnak tudását, hogy annál inkább vígyázzunk.

37. Minemű vala pedig a' Noénak ideje, olyan lészen az ember' Fiának eljövetelének is ideje. 1. *Mós.* 6: 5. *és* 7: 8. *Luk.* 17: 28. 1. *Pét.* 3: 20.

38. Mert miképen az özönvíz elött való napokban esznek és isznak vala, házasodnak és férjnek adatnak vala mind a' napig, mellyen beméne Noé a' bárkába.

39. És nem tudhaták meg az özönvizet míg nem eljött volna, és mindeneket eltörlött volna: úgy lészen az ember' Fiának eljövetele is.

40. Akkor ketten lésznek a' mezőn: az egyik felragadtatik, a' másik elhagyattatik. *Luk.* 17: 34.

41. Ketten őrlenek a' malomban: az egyik felragadtatik, a' másik elhagyattatik.

IV. 42. Vígyázzatok azért, mert nem tudjátok melly órában jö el az Úr. *R.* 25: 13. *Márk.* 13: 33.

43. Azt pedig tudjátok, hogy ha a' háznak gazdája megtudhatná az éjtszakának mellyik részén jö el a' lopó, vígyázna, és nem hagyná megásni az ő házát. *Luk.* 12: 39. 2. *Thes.* 5: 2. 2. *Pét.* 3: 10. *Jel.* 3: 3. *és.* 16: 15.

44. Azért ti is legyetek készek, mert a' melly órában nem gondolnátok, abban jö el az embernek Fia.

45. Kitsoda azért hív és eszes szolga, kit az ő ura gondviselővé tett az ő háza népén, hogy azoknak eledelt adjon alkalmatos időben? *Luk.* 11: 42.

46. Boldog szolga az, a' kit az ő ura talál az ő tiszte szerént tselekedni, mikoron haza jövend.

47. Bizony mondom nektek, hogy minden javain gondviselővé teszi.

48. Hogy ha pedig ama' gonosz szolga azt gondolándja az ő szívében: elhalasztja még az én uram a' haza jövetelit:

49. És kezdéndi verni az ő szolgatársait, és a' részegesekkel kezd enni és inni.

50. Megjö annak a' szolgának ura a' melly napon nem várja, és a' melly órában nem gondolja.

51. És elszakasztja (d) azt, és a' képmutató szolgák közzé (e) számlálja, ott lészen sírás és fogaknak tsikorgatások. *R.* 8: 12. *és* 13: 42. 25: 30. *Luk.* 13: 28.

(d) Tudniillik az ő házanépétől.

(e) Az az, úgy fizet neki mint képmutató szolgának.

XXV. RÉSZ.

A' tíz szűzekről: a' szolgáknak kiadott tálentomokról: Isten' ajándékival jól és gonoszúl élés: utólsó ítélet: szententzia a' jókra és a' gonoszokra.

AKKOR hasonlatos lészen a' mennyeknek országa a' tíz szűzekhez, kik az ő lámpásokat kezekbe vévén, a' vőlegény eleibe menének.

2. Az öte pedig ezeknek eszes vala, és az öte bolond.

3. A' kik bolondok valának, mikor az ő lámpásokat kezekbe vevék, nem vivének olajt velek.

4. Az eszesek pedig vittek vala olajt az ő edényekben, mind az ő lámpásokkal egyben.

5. Mikor pedig a' vőlegény késnék, elszunnyadának mindnyájan, és elaluvának.

6. Éjfélkor pedig kiáltás lőn imhol jö a' vőlegény, menjetek ki ő eleibe.

7. Akkor felkelének mind azok a' szűzek és elkészíték az ő lámpásokat.

8. A' bolond szűzek pedig mondának az eszeseknek: adjatok nekünk a' ti olajotokban, mert a' mi lámpásink elalusznak.

9. Felelének pedig az eszesek: *nem adunk*, mert ne talán nekünk és nektek nem lészen elég: menjetek el inkább azokhoz? kik árulják *az olajt*: és vegyetek magatoknak.

10. És mikor menének venni, eljöve a' vőlegény: és a' kik készek valának, bemenének ő vele a' lakodalomba, és bezárlaték az ajtó.

11. Azután eljövének a' több szűzek is, kik ezt mondják vala: Uram, Uram, nyisd meg nekünk.

12. És ő felelvén monda: bizony mondom nektek, nem esmerlek titeket. *R.* 7: 23.

13. Vigyázzatok annakokáért, mert nem tudjátok sem a' napot, sem az órát, mellyen az embernek fia eljö. *R.* 24: 42. *Márk.* 13: 33.

II. 14. Mert szintén úgy vagyon, mint mikor valamelly ember meszsze földre akarván menni, elöszóllítja az ő szolgáit, és minden pénzét kezekbe adja. *Luk.* 19: 12.

15. Az egyiknek ád öt tálentomot, az egyiknek kettőt, egyiknek pedig egyet: mindeniknek a' kereskedésben való értelme szerént: és azonnal elmégyen meszsze földre.

16. És elmenvén a' ki öt tálentomot vett vala, kereskedék azokkal, és nyere más öt tálentomot.

17. Azonképen a' ki két tálentomot vett vala, nyere az is más két tálentomot.

18. A' ki pedig egy tálentomot vett vala, elmenvén elásá azt a' földbe, és elrejté az ő urának pénzét.

19. Sok idő múlva pedig megjöve a' szolgáknak urok, és számot vete azokkal.

20. Akkor elöjövén a' ki öt tálentomot vett vala, hoza más öt tálentomot, mondván: Uram, énnekem öt tálentomot adtál volt: ímé, más öt tálentomot nyertem azokon.

21. Monda pedig neki az ő ura: jól vagyon, jó és hív szolga; kevesen voltál hív, sokra bízlak ezután, menj be a' te uradnak örömébe.

22. Elöjövén az is, a' ki két tálentomot vett vala, monda: Uram, két tálentomot adtál vala nekem: ímé, két tálentomot nyertem azokon.

23. És monda neki az ő ura: jól vagyon jó és hív szolga; kevesen voltál hív, sokra bízlak ezután, menj be a' te uradnak örömébe.

24. Elöjövén az is, a' ki egy tálentomot vett vala, monda: Uram, tudtam, hogy kemény ember vagy te, ki ott is aratsz a' hol nem vetettél, és a' hol nem hintettél, ott is takarsz.

25. Azért félvén te tőled elmentem, és elástam a' te tálentomodat a' földbe: ihol a' te pénzed meg vagyon.

26. Felelvén pedig az ő ura, monda neki:

gonosz és rest szolga, tudtad, hogy ott is aratok a' hol nem vetettem, és ott is takarok, a' hol nem hintettem.

27. Kellett volna azért az én pénzemet a' pénz váltóknak adnod, és én eljövén nyereséggel vettem volna el az én pénzemet.

28. Vegyétek el tőle az egy tálentomot, és adjátok annak, a' kinek tíz tálentoma vagyon.

29. Mert mindennek, a' kinek vagyon adatik, és megszaporíttatik: a' kinek pedig nintsen, a' mije vagyon is elvétetik ő tőle. *R.* 13: 12. *Márk.* 4: 25. *Luk.* 8: 18. *és* 19: 26.

30. És a' haszontalan szolgát vessétek a' külső setétségre, ott lészen sírás és fogaknak tsikorgatások. *R.* 8: 12. *és* 13: 42. *és* 22: 13. *és* 24: 51.

III. 31. Mikor pedig eljövénd az embernek Fia az ő ditsőségében, és mind a' szent angyalok ő vele, akkor ül az ő ditsőségének királyi székiben.

32. És gyűjtetnek ő eleibe minden népek: és elválasztja őket egymástól, mint a' pásztor elválasztja a' juhokat a' gödölyéktől, *Ézék.* 34: 17.

33. És állatja a' juhokat jobb keze felől, a' gödölyéket pedig bal keze felől.

34. Akkor azt mondja a' király azoknak, a' kik az ő jobb keze felől lésznek: jertek el Atyámnak áldottai, bírjátok az országot, melly megkészíttetett nektek, e' világ fundamentomának felvetésétől fogva.

35. (a) Mert éheztem, és ennem adtatok: szomjúhoztam, és innom adtatok: jövevény voltam, és befogadtatok. *Ésa.* 58: 7. *Ézék.* 18: 7.

(a) Emlékezik Kristus nem a' hitről, hanem a' jó tselekedetekről, mivelhogy a' hit azokból esmértetik meg.

36. Mezítelen voltam, megruháztatok: beteg voltam, meglátogattatok; fogoly voltam, és én hozzám jöttetek.

37. Akkor felelnek neki az igazak, ezt mondván: Uram, mikor láttuk, hogy éheztél volna, és tápláltunk volna tégedet? vagy hogy szomjúhoztál volna, és innod adtunk volna?

38. Mikor láttuk pedig, hogy jövevény voltál, és házunkba fogadtunk volna tégedet? avagy hogy mezítelen voltál, és megruháztunk volna?

39. Vagy mikor láttunk téged' betegen, vagy a' tömlötzben, hogy tégedet meglátogattunk volna?

40. És felelvén a' király, ezt mondja nekik: bizony mondom nektek, a' mit tselekedtetek egyel az én legkissebbik atyámfiai közzül, én velem tselekedtétek. *Példd.* 19: 17. 2. *Kór.* 9: 6.

41. Akkor szóll azoknak is, kik az ő bal keze felől lésznek, illyen módon: átkoztak, menjetek el én tőlem az örökkévaló tűzre, melly készíttetett az ördögnek és az ő angyalinak. *Solt.* 6: 9. *R.* 7: 23. *Luk.* 13: 27.

42. Mert éheztem, és nem adtatok ennem: szomjúhoztam, és nem adtatok nekem innom.

43. Jövevény voltam, és nem fogadtatok be: mezítelen voltam, és meg nem ruháztatok engemet: beteg és tömlötzben voltam, és meg nem látogattatok.

44. Akkor azok is felelnek ő neki, ezt mondván: Uram, mikor láttunk tégedet éhezni, vagy szomjúhozni, vagy jövevényül, vagy mezítelenen, vagy betegen, vagy a' tömlötzben? és nem szolgáltunk volna teneked?

45. Akkor felel ő nekik ezt mondván: bizony mondom nektek, mivelhogy *ezeket* nem mivelétek egyel az én kitsinyeim közzül, én velem sem miveltétek.

46. És elmennek ezek az örökké való gyötrelemre; az igazak pedig az örök életre. *Dán* 12: 2. *Ján.* 5: 29.

XXVI. RÉSZ.

A' papi fejedelmek tanátskoznak a' Kristus ellen, kit egy aszszony drága kenettel megönt: Júdás a' Kristust elárulja: a' Szent Vatsorának rendelése: szomorú a' Kristus: tsókolással elárultatik: Kajafáshoz vitetik: megvallja, hogy ő a' Kristus: halálra kárhoztatik, megpökdöstetik: Péter őtet megtagadja.

ÉS mikor ezeket a' beszédeket elvégezte volna Jésus, monda az ő tanítványinak: *Márk.* 14: 1. *Luk.* 22: 1.

2. Tudjátok, hogy két nap elmúlván Húsvétnak innepe lészen, és az embernek Fia elárultatik, hogy megfeszítessék.

II. 3. Akkor egybegyűlének a' Papi fejedelmek és az Írástudók és a' népnek vénei a' fő Papnak házába, kimondatik vala Kajafásnak. *Ján.* 11: 47.

4. És egyenlőképen tanátsot tartának, hogy Jésust álnoksággal megfognák, és megölnék.

5. De azt mondják vala: ne *miveljük* az innepen, hogy a' nép között ne légyen támadás.

III. 6. És mikor Jésus volna Betániában, a' poklos Simonnak házában *Márk.* 14: 3. *Ján.* 11: 2. *és* 12: 3.

7. Ment vala ő hozzá egy aszszony, kinél vala drága kenetnek Alabástromból tsinált szelentzéje, és töltötte vala az ő fejére, mikor ő az asztalhoz leült volna.

8. Azt látván pedig az ő tanítványi megharagvának, ezt mondván: mire való ez a' vesztegetés?

9. Mert eladhatták volna ezt a' kenetet nagy árron, és adhatták volna a' szegényeknek.

10. Mikor pedig ezt eszében vette volna Jésus, monda nekik: miért háborgatjátok az aszszonyt, mert jó dolgot tselekedett én velem.

11. Mert szegények mindenkor lésznek veletek: én pedig nem mindenkor lészek veletek. 5. *Mós.* 15: 11. *Márk.* 14: 7. *Ján.* 12: 8.

12. Mert hogy ez, ezt a' kenetet töltötte az én testemre, az én temetésemre mivelte.

14. Bizony mondom nektek, valahol az egész világon prédikáltatik az Évangyéliom, a' mit ez én velem tselekedék az is hirdettetik az ő emlékezetére.

14. Akkor elmenvén egy a' tizenkét *tanítványok* közzül, ki mondatik vala Júdás Iskáriótesnek, a' Papi fejedelmekhez. *Márk.* 14: 10. *Luk.* 22: 4.

15. Monda nekik: mit adtok énnekem, és én őtet nektek kezetekbe adom? ők pedig rendelének neki harmintz ezüst pénzt.

16. Az időtől fogva keres vala alkalmatosságot Júdás, hogy őtet elárulná.

IV. 17. A' pogátsás innepeknek pedig első napján, menének a' tanítványok Jésushoz, mondván neki: hol akarod, hogy megkészítsük neked meg enni a' Husvéti bárányt? *Márk.* 14: 12. *Luk* 22: 7.

18. Ő pedig monda: menjetek el a' városba egy *emberhez*, és azt mondjátok neki: a' mester azt mondja: az én időm közel vagyon; te nálad eszem meg a' Husvéti bárányt az én tanítványimmal.

19. És akképen tselekedének a' tanítványok a' mint megparantsolta vala nekik Jésus: és megkészíték a' husvéti bárányt.

20. És mikor estve volna, leüle a' tizenkét *tanítványokkal. Márk.* 14: 17. *Luk.* 22: 14. *Ján.* 13: 21.

21. És mikoron ennének, monda: bizony mondom nektek, ti közzületek egy elárul engemet.

22. És felette igen megszomorodván, kezdének egyenként mondani: én vagyok-é, Uram?

23. Ő pedig felelvén monda: a' ki én velem együtt márt kezével a' tálba, az árul el engemet.

24. Az embernek fia pedig elmégyen a' mint megvagyon írva ő felőle: de jaj annak az embernek, a' ki által az embernek fia elárultatik: jobb lett volna annak az embernek ha nem született volna.

25. Felelvén pedig Júdás, a' ki őtet elárúlja vala, monda: én vagyok-é, Mester? monda neki: te mondád.

V. 26. Mikor pedig ennének: vevé Jésus a' kenyeret: és mikor hálákat adott volna megtöré, és adá az ő tanítványinak, és monda: vegyétek, egyétek; ez az én testem. *Márk.* 14: 21. *Luk.* 22: 17. 1. *Kor.* 11: 24.

27. És mikor a' pohárt vette volna, és hálákat adott volna, adá nekik, mondván: igyatok ebből mindnyájan.

28. Mert ez az én vérem, melly Új Testamentomnak *vére:* melly sokakért kiontatik a' bűnöknek botsánatjokra..

29. Mondom pedig nektek; hogy nem iszom ezidőtől fogva e' szőlőtőnek gyümöltsében, mind az napig, mellyen ti veletek újat iszom az én atyámnak országában.

VI. 30. És mikor dítséretet éneklettek volna, kimenének az olajfáknak hegyére.

31. Akkor monda nekik Jésus: mindnyájan ti ez éjtszaka megbotránkoztok én bennem: mert meg vagyon írva: megverem a' pásztort, és elszélednek a' nyájnak juhai. *Márk.* 14: 27. *Zak.* 13: 7. *Ján.* 16: 32.

32. Minekutánna pedig feltámadándok, elöl veszlek titeket Galileába. *Márk.* 14: 28. *és* 16: 7.

33. Felelvén pedig Péter, monda neki: ha mindnyájan megbotránkoznak is te benned, én soha meg nem botránkozom.

34. Monda neki Jésus: bizony mondom neked, ez éjtszaka minekelőtte a' kakas szóllana, háromszor megtagadsz engemet. *Ján* 13: 38.

35. Monda neki Péter: ha meg kell veled halnom is, meg nem tagadlak tégedet. Hasonlatosképen szóllának mindnyájan a' több tanítványok is.

VII. 36. Akkor méne Jésus ő velek a' faluba, melly Gethsemánénak hívattatik: és monda a' tanítványoknak: üljetek le itt addig, míg elmégyek és imádkozom amott. *Márk.* 14: 32. *Luk.* 22: 39. *Ján.* 18: 1.

37. És melléje vévén Pétert, és a' Zebedéusnak két fiait, szomorkodni kezde, és felette igen gyötrődni.

38. Akkor monda nekik Jésus: minden felől szomorú az én lelkem mind halálig: maradjatok itt, és vigyázzatok én velem.

39. És egy kevéssé elébb menvén, artzal leborúla könyörögvén, és mondván: atyám! ha lehetséges, múljék el e' pohár én tőlem; mindazáltal nem úgy *légyen* mint én akarom, hanem a' mint te.

40. Akkor méne az ő tanítványihoz, és találá őket aluva: és monda Péternek: így nem vigyázhattatok-é én velem egy óráig?

41. Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne essetek, mert jóllehet a' lélek kész, (a) de a' test erőtlen.

(a) Ezt az Apostolok felől mondja a' Kristus; mintha azt mondaná: tudom, hogy készek vagytok lélekben, de mivelhogy a' test erőtelen azért vigyázzatok.

42. Ismét elméne másodszor is, és könyörge, mondván: atyám! ha el nem múlhatik én tőlem e' pohár, hanem megigyam azt, légyen a' te akaratod.

43. És mikor megtért volna, találá őket ismét aluva; mert az ő szemeik megnehezedtenek vala.

44. És őket elhagyván ismét elméne, és imádkozék harmadszor is azon beszéddel szóllván.

45. Akkor méne az ő tanítványihoz, és monda nekik: aludjatok immár és nyúgodjatok: ímé elközelgetett az óra, és az embernek fia adattatik a' bűnösöknek kezekbe.

46. Keljetek fel, menjünk el: ímé elközelgetett, a' ki engemet elárul.

47. És mikor még ezeket szóllaná, ímé Júdás, egyike a' tizenkettőnek eljöve, és ő vele együtt sok nép, fegyverekkel és fustélyokkal a' papi fejedelmektől, és a' népnek véneitől. *Márk.* 14: 43. *Luk.* 22: 47. *Ján.* 18: 3.

48. A' ki pedig őtet elárulta vala, ada nekik jelt, mondván: valakit én megtsókolándok, az a' Jésus, fogjátok meg őtet.

49. Annakokáért mihelyt Jésushoz jutott volna, monda: egésséggel Mester. És megtsókolá őtet.

50. Jésus pedig monda neki: barátom, miért jöttél? akkor járúlának, és kezeket Jésusra vetvén, megfogák őtet.

51. És ímé egy azok közzűl, kik Jésussal valának, kezét nyújtván kivoná az ő fegyverét, és mikor a' fő pap' szolgájához vágott volna, elvágá az ő fülét.

52. Akkor monda Jésus: tedd el a' te fegyveredet az ő helyére, mert valakik fegyvert fognak, fegyverrel kell elveszniek. 1. *Mós.* 9: 6. *Jel.* 13: 10.

53. Vagy véled-é, hogy én nem kérhetném most az én atyámat, és adna én mellém többet tizenkét sereg angyaloknál?

54. Mi módon telnének hát be az írások, mert így kell lenni? *Ésa.* 53: 2.

55. Az órában monda Jésus a' seregnek: mint egy latorra úgy jöttetek fegyverekkel és fustélyokkal, hogy megfogjatok engemet? holott mindennap ti nálatok ültem tanítván a' templomban, és nem fogtatok meg engemet.

56. Mind ez pedig lett, hogy betelnének a' Prófétáknak írási. Akkor a' tanítványok mindnyájan elhagyván őtet, elfutának.

VIII. 57. Azok pedig megfogván Jésust, vívék Kajafáshoz a' fő Paphoz, hol az Írástudók és a' vének egybegyűltenek vala. *Márk.* 14: 53. *Luk.* 22: 54. *Ján.* 18: 12.

58. Péter pedig követi vala őtet távol a' fő Papnak pitvaráig: és bemenvén, űl vala a' szolgákkal, hogy látná a' végét.

59. A' papi fejedelmek pedig és a' vének, és mind az egész gyülekezet keresnek vala hamis tanúbizonyságot Jésus ellen, hogy őtet megölnék: *Márk.* 14: 55.

60. És nem találának: és noha sok hamis tanúk jöttek volna elő; mindazáltal nem találának. Utólszor pedig két hamis tanúk előjövén:

61. Mondának: ez azt mondotta: elrontha-

tom az Istennek templomát, és harmad napra megépíthetem azt. *Ján.* 2: 19.

62. És felkelvén a' fő Pap, monda neki: semmit nem felelsz-é? mitsoda az a' mit te ellened ezek vallanak?

63. Jésus pedig hallgat vala: és felelvén a' fő Pap, monda neki: az élő Istenre kényszerítelek, hogy mond meg minekünk, ha te vagy ama' Kristus, az Istennek fia. *Ésa.* 53: 7. *R.* 27: 12. 14.

64. Monda neki Jésus: te mondád. Söt annak felette mondom nektek, ez idő után meglátjátok az embernek fiát ülni az Isten' hatalmának jobbján, és eljőni az égnek ködeiben. *R.* 16: 27. *és* 24: 25. 30. 31. *Róm.* 14: 10. 2. *Tess.* 4: 14.

65. Akkor a' fő Pap megszaggatá az ő ruháit, mondván: káromlást szólla, mit teszünk több tanúkkal? ímé most halljátok az ő káromlását.

66. Mi tetszik nektek? azok pedig felelvén, mondának: méltó halálra.

67. Akkor pökdösének az ő ortzájára, és ötet artzúl tsapdosák, némellyek pedig páltzákkal verék ötet. *Ésa.* 50: 6.

68. Ezt mondván: mondj jövendöt nekünk Kriste, kitsoda vere tégedet.

69. Péter pedig úl vala kivül a' palotában, és méne ő hozzá egy szolgáló leány, ezt mondván: te is a' Galileabeli Jésussal valál. *Márk.* 14: 66. *Luk.* 22: 55. *Ján.* 18: 25.

70. Ő pedig megtagadá mindenek előtt, ezt mondván: nem tudom mit mondasz.

71. És mikor kimenne *Péter* a' tornátzba, látá ötet más *leányzó;* és monda azoknak, a' kik ott valának: ez is a' Názáretbeli Jésussal vala.

72. És ismét megtagadá ötet esküvéssel, *mondván:* nem esmertem az embert.

73. Egy kevés idő múlva, elöjövének azok, a' kik ott állanak vala, és mondának Péternek: bizony te is ő közzülök való vagy, mert a' te szód is megjelent tégedet.

74. Akkor kezde átkozódni, és eskünni, *mondván:* nem esmertem az embert. És a' kakas azonnal megszóllala.

75. Akkor megemlékezék Péter Jésusnak beszédéről, ki megmondotta vala neki: minekelötte a' kakas szóllana, háromszor megtagadsz engem'. És kimenvén, nagy keservesen síra.

XXVII. RÉSZ.

A' Kristus Pilátusnak adatik: Júdás magát felakasztja: a' Kristus Pilátus előtt vádoltatik: Barrabás kéretik: Pilátus kezét mossa: a' Kristus tövissel koronáztatik: megfeszíttetik: szidalmaztatik: lelkét kibotsátja: koporsóba tétetik: őriztetik a' vitézektől.

Reggel lévén pedig, tanátsot tartának mindnyájan a' Papi fejedelmek, és a' népnek vénei Jésus ellen, hogy ötet megölnék. *Márk.* 15: 1. *Luk.* 22: 66. *Ján.* 18: 28.

2. És ötet megkötözvén elvívék, és adák Pontius Pilátusnak a' tiszttartónak.

3. Akkor Júdás, ki ötet elárulta vala, látván, hogy ötet halálra kárhoztatták volna, megbánván *dolgát*, viszszavívé a' harmintz ezüst pénzt a' Papi fejedelmeknek és a' véneknek.

4. Mondván: vétkeztem elárulván az ártatlan vért. És ök mondának: mit gondolunk mi azzal? ám te lássad.

5. És ő levetvén az ezüst pénzeket a' templomban, félre méne, és felakasztá magát. *Tsel.* 1: 18.

6. A' Papi fejedelmek pedig azokat az ezüst pénzeket felvévén, mondának: nem szabad ezeket a' templom' kintse közzé tennünk, mert vérnek árra.

7. És tanátsot tartván, megvévék azon a' fazekasnak ama' mezejét, a' jövevényeknek temetésekre.

8. Annakokáért hívattatott a' mező vérnek mezejének mind e' mái napig. *Tsel.* 1: 19.

9. Akkor telék be a' mit mondott volt Jeremiás Próféta, mondván: és vévék a' harmintz ezüst pénzeket, a' megbetsültetettnek árrát, ki megbetsültetett az Izráel' fiaitól.

10. És adák azokat a' fazekas' mezejének *megvételére*, a' mint az Úr rendelte volt nekem. *Zak.* 11: 13.

11. Jésus pedig álla a' tiszttartó eleibe, és megkérdé ötet a' tiszttartó, mondván: te vagy-é a' 'Sidóknak királlyok? és monda nekie Jésus: te mondod.

12. És mikoron ő vádoltatnék a' Papi fejedelmektől, és a' vénektől, semmit nem felele. *Ésa.* 53: 7. *R.* 26: 63. *Márk.* 15: 5.

13. Akkor monda neki Pilátus: nem hallod-é, melly sok tanúbizonyságot tesznek te ellened?

14. És nem felele ő neki egy beszédére is; úgy annyira, hogy igen álmélkodnék azon a' tiszttartó.

15. A' tiszttartó pedig szokott vala az innepen elbotsátani egy foglyot, a' kösségnek kedvéért, a' kit ök kívántanak. *Márk.* 15: 6. *Luk.* 23: 17. *Ján.* 18: 39.

16. Vala pedig akkor egy híres foglyok, ki Barrabásnak neveztetik vala.

17. Mikor azért a' község egyben gyült volna, monda nekik Pilátus: mellyiket akarjátok hogy elbotsássam nektek? Barrabást-é vagy a' Jésust, ki mondatik Kristusnak?

18. Mert jól tudja vala, hogy irígységből adták volna ötet kézbe.

19. És mikoron az, a' törvénytévő székben ült volna, külde ő hozzá az ő felesége, mondván: semmi közöd neked azzal az igazzal: mert én sokat szenvedtem ma álmomban ő miatta.

20. A' Papi fejedelmek pedig és a' vének adák tanátsúl a' községnek, hogy Barrabást kérnék meg, a' Jésust elvesztenék. *Márk.* 15: 15. *Luk.* 23: 18. *Ján.* 17: 40. *Tsel* 3: 14.

21. Felelvén pedig a' tiszttartó, monda nekik: mellyiket akarjátok a' kettő közzül hogy elbotsássam tinektek? és ök mondának: Barrabást.

22. Monda nekik Pilátus: mit tselekedjem tehát a' Jésussal, ki mondatik Kristusnak? mondának neki mindnyájan: feszíttessék meg.

23. A' tiszttartó pedig monda: mitsoda gonoszt tett? de azok annál inkább kiáltnak vala, mondván: feszíttessék meg.

24. Látván pedig Pilátus, hogy semmit nem használna az ő beszéde, hanem annál nagyobb háborúság lenne, vizet hozatván megmosá az ő kezeit a' község előtt, ezt mondván: ártatlan vagyok én az igaz embernek vérétől; ti lássátok.

25. És felelvén mind az egész község, monda: az ő vére mi rajtunk és a' mi fiainkon.

26. Akkor elbotsátá nekik Barrabást, Jésust pedig megostoroztatván, kézbe adá hogy megfeszítenék. *Márk.* 15: 15. *Ján.* 19: 1.

27. Akkor a' tiszttartónak vitézi mikor Jésust kivitték volna a' palotába, öszvegyüjték ő reá mind az egész sereget.

28. És mikor levetkeztették volna ötet, adának ő reá veres palástot.

29. És tövisből tsinált koronát tőnek az ő fejébe, és nád szálat az ő jobb kezébe: és térdet

hajtván ő előtte, tsúfolják vala őtet, ezt mondván: egésséggel 'Sidóknak királlyok.

30. És mikoron őtet megpökdösték volna, a' nád szálat kezéből kivévén, verik vala azzal az ő fejét.

III. 31. És mikor megtsúfolták volna őtet, levetkezteték a' *veres* palástból, és az ő maga ruháiba felöltözteték, és elvivék őtet hogy megfeszítenék.

32. Mikor pedig oda kimennének, találának egy Tzirénebeli embert, kinek neve Simon vala, azt kénszeríték, hogy az ő keresztét vinné. *Márk.* 15: 21. *Luk.* 23: 16.

IV. 33. És mikor jutottak volna a' helyre, melly Golgotának, az az, fő kaponyának helyének mondatik vala,

34. Adának neki inni etzetet epével megegyelítve; és mikor megkóstolta volna, nem akara inni. *Márk.* 15: 22. *Luk.* 13: 33. *Ján.* 19: 17.

35. Minekutánna pedig megfeszíték őtet, megoszták az ő ruháit, sorsot vetvén azokra, hogy betelnék a' Próféta' mondása: megoszták ő köztök az én ruháimat, és az én ruhámra sorsot vetének. *'Solt.* 22: 19.

36. És a' kik ott ülnek vala, vigyáznak vala ő reá.

37. És az ő feje felibe feltévék az ő halálának okát, Ez a' Jésus a' 'Sidóknak Királlyok: *Márk.* 15: 26. *Luk.* 23: 38. *Ján.* 19: 19.

38. Akkor feszíttetének meg ő vele két latrok, egyik jobb keze felől, a' másik bal keze felől.

39. A' kik pedig azon elölmennek vala, káromlják vala őtet, hajtogatván az ő fejeket; *'Solt.* 22: 8.

40. És ezt mondván: te ki a' templomot elrontod, és harmad napra megépíted, szabadítsd meg magadat: ha Isten' fia vagy, szálj le a' keresztfáról. *R.* 26: 61. *Ján.* 2: 19.

41. Hasonlatosképen pedig a' Papi fejedelmek is tsúfolván őtet az Írástudókkal és a' vénekkel, ezt mondják vala:

42. Egyebeket megtartott, ő magát nem tarthatja meg. Ha Izráelnek királlya, szálljon le most a' keresztfáról, és hiszünk neki.

43. Bízott az Istenben, szabadítsa meg most őtet, ha kedvelli őtet; mert ezt mondotta: Istennek fia vagyok. *'Solt.* 22: 9.

44. A' latrok is pedig, a' kik ő vele megfeszíttettek vala, ugyan azont hányják vala szemére.

45. Hat órától fogva pedig setétség lőn mind az egész földön mind kilentz órakorig.

46. Kilentz órakor pedig felkiálta Jésus nagy felszóval, ezt mondván: Eli, Eli, lamma sabachtani? az az, én Istenem, én Istenem, miért hagyál el engemet? *'Solt.* 22: 2.

47. Némellyek pedig azok közzül, kik ott állanak vala, mikor ezt hallották volna, azt mondják vala: Illyést hívja ez.

48. És azonnal egy ő közzülök oda futamodván, mikor egy spongyiát megtöltött volna etzettel, és valami nád szálra tévén, adá nekie, hogy innék. *'Solt.* 66: 22.

49. A' többi pedig ezt mondják vala: hadd lássuk ha eljő-é Illyés, hogy megszabadítsa őtet.

50. Jésus pedig mikor viszontag kiáltott volna nagy felszóval, kibotsátá az ő lelkét. *Luk.* 23: 46.

V. 51. És ímé a' templomnak kárpitja ketté hasada, a' felitől fogva mind az alsó részéig, és a' föld megindúla, és a' kösziklák megrepedezének. 2. *Krón.* 3: 14.

52. És a' koporsók megnyilatkozának, és sok szenteknek testeik, kik elaluttak vala, feltámadának.

53. Kik a' koporsókból kijövén az ő feltámadása után, bementek a' szent városba, és megjelentenek sokaknak.

54. A' Százados pedig, és a' kik ő vele valának őrizvén Jésust, mikor látták volna a' föld' indúlást, és azokat, a' mellyek lettek vala, igen megrémülének, mondván: bizony Istennek fia vala ez.

55. Valának pedig ott sok aszszonyok, távol nézvén ezeket: kik követik vala Jésust Galileából, szolgálván ő neki.

56. Kik között vala Mária Magdaléna, és Mária, Jakabnak és Jósénak annya, és a' Zebedeus' fiainak annyok.

57. Mikor pedig már estve volna, eljöve egy gazdag ember, ki Arimathiából való vala; kinek neve Jósef vala, ki Jésusnak tanítványa vala. *Márk.* 15: 42. *Luk.* 23: 50. *Ján.* 19: 38.

58. Az méne Pilátushoz, és megkéré a' Jésusnak testét, és parantsolá Pilátus, hogy megadnák az ő testét.

59. És Jósef, mikor a' Jésus' testét levette volna, betakará azt tiszta gyoltsba:

60. És helyhezteté az ő új koporsójába, mellyet kösziklából vágatott vala ki: és nagy követ hengergetvén a' koporsó' szájára, elméne.

61. Ott vala pedig Mária Magdaléna, és a' másik Mária, kik ülnek vala a' koporsó ellenében.

62. Másod nap pedig, melly a' Husvétra készülő nap után vala, egybegyülének a' Papi fejedelmek, és a' Farizéusok Pilátushoz;

63. Ezt mondván: Uram, megemlékezünk *róla*, hogy ama' hitető még éltében azt mondotta: harmad napon feltámadok.

64. Parantsold meg azért, hogy őrizzék a' koporsót harmad napig, hogy valami módon el ne jöjjenek az ő tanítványi, és ellopják őtet, és azt mondják a' népnek: feltámadott a' halálból; és az utolsó tévelygés gonoszbb lészen az elsőnél.

65. (a) Monda nekik Pilátus: vagynak őrizőitek, menjetek el, és őriztessétek a' mint tudjátok.

(a) A' Kristus' koporsójának őrizeti, az ő ellenségire bízattatik, hogy az ő feltámadása felöl inkább ne kételkedjenek.

66. Amazok pedig elmenvén, megerőssíték a' koporsót, a' követ megpetsételvén, és őrizőket vetvén melléje.

XXVIII. RÉSZ.

Mint támadott fel a' Kristus a' halálból: és mint vált el az ő tanítványitól.

A' szombatnak pedig végén, mikor virradna a' hétnek első napjára, elméne Mária Magdaléna, és a' másik Mária, hogy meglátnák a' koporsót. *Márk.* 16: 2. *Luk.* 24: 1. *Ján.* 20: 11.

2. (a) És ímé nagy föld indulás lőn: mert az Úrnak angyala mikor mennyből leszállott volna, és oda járult volna, elfordítá a' követ a' koporsó szájáról, és feljül azon ül vala.

(a) Az angyal, a' föld indulás, az üres koporsó, bizonyság a' Kristus' feltámadásáról.

3. És vala az ő tekintete mint egy villámás, és az ő ruhája fejér mint a' hó.

4. Az őrizők pedig a' nagy félelem miatt megrettenének, és ollyanok lőnek mint a' holtak.

5. Felelvén pedig az angyal, monda az aszszonyoknak: ti ne féljetek; mert jól tudom, hogy a' megfeszíttetett Jésust keresitek.

6. Nintsen itt; mert feltámadott a' mint megmondotta: jöjjetek ide, lássátok a' helyet, a' holott fekütt az Úr.

7. És hamar elmenvén, mondjátok meg az ő tanítványinak, hogy feltámadott az halálból. És ímé elöttetek mégyen Galileába, (b) ott meglátjátok. Ímé megmondottam nektek.

(b) Vagy; elölvészen titeket Galileában.

8. Akkor kijövén a' koporsóból félelemmel és nagy örömmel futnak vala, hogy megjelentenék az ő tanítványinak.

9. És mikor mennének, hogy megjelentenék az ő tanítványinak, ímé Jésus eleikbe méne nekik, ezt mondván: egésségel. Amazok pedig járulának és megfogák az ő lábait, és (c) imádák ötet. *Márk.* 16: 9. *Ján.* 20: 14.

(c) Vagy, és térdre esvén tisztelék ötet.

10. Akkor monda nekiek Jésus: ne féljetek, menjetek el, adjátok hírré az én atyámfiainak, hogy menjenek Galileába, ott engemet meglátnak.

11. És mikor ők elmentek volna, ímé az őrizők közzül némellyek bemenének a' városba, és megjelentének a' fő Papoknak mindeneket, a' mellyek lettek vala.

12. Akkor egybegyülvén a' vénekkel és tanátsot tartván, sok pénzt adának a' vitézeknek.

13. Mondván: azt mondjátok, hogy az ő tanítványi jöttek el éjtszaka, és ellopták ötet, mikor mi alunnánk.

14. Hogy ha ezt meghallja a' tiszttartó, mi elhitetjük vele, és titeket bátorságosokká tészünk.

15. Amazok pedig a' pénzt felvévén úgy tselekedének a' mint őket megtanították vala: és mind e' mái napiglan a' 'Sidóknál elhíresedék, la e' beszéd.

II. 16. A' tizenegy tanítványok pedig elmenének Galileába, a' hegyre, a' hová hagyta vanekik Jésus.

17. És mikor látták volna ötet, imádák ötet: némellyek pedig kételkednek vala.

18. És hozzájok járulván Jésus, monda: adatott énnekem minden hatalom mennyen és földön. *R.* 11: 27.

19. Azért elmenvén tanítsatok minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, és a' Fiúnak, és a' szent Léleknek nevében. *Márk.* 16: 15.

20. Tanítván őket, hogy megtartsák mind azokat, mellyeket én parantsoltam nektek: és ímé én ti veletek vagyok minden napokon világ végezetig. Amen.

SZENT MÁRK' ÍRASA
SZERÉNT VALÓ ÉVANGYÉLIOM.

Szent Márkról a' régi Tanítók azt tartják, hogy ez a' Sz. Márk az, a' ki szent Péternek tanítványa és útitársa volt, kiről emlékezet vagyon 1. *Pét.* 5: 13.

I. RÉSZ.

K. János keresztel és prédikál: a' Kristus megkereszteltetik: az ördögtől megkésértetik: négy tanítványokat választ: Kapernaumban prédikál és ördögöt üz ki: Péter' napát meggyógyítja a' hideglelésből: egy poklost megtisztit.

Jésus Kristusnak az Isten' Fiának Évangyéliomának kezdete.

2. Mint megvagyon írva a' Prófétáknál: ímé én elbotsátom az én követemet a' te ortzád előtt, ki megkészíti a' te útadat te előtted. *Malak.* 3: 1.

3. Kiáltó szó a' pusztában, készítsétek meg az Úrnak útát, egyengessétek meg az ő ösvényit. *Ésa.* 40: 3. *Mát.* 3: 3. *Luk.* 3: 4. *Ján.* 1: 23.

4. Keresztel vala János a' pusztában, és prédikálja vala a' megtérésnek keresztségét (a) a' bűnöknek botsánatjokra. *Mát.* 3: 1.

(a) Az az, szolgáltatja vala a' keresztséget és ezt prédikálja vala, hogy a' kik megtérnek és megkereszteltelkednek veszik a' bűnnek botsánatját.

5. És kimégyen vala ő hozzá Júdeának egész tartománya, és a' Jerusálembéliek; és mindnyájan megkeresztelkednek vala ő tőle a' Jordán' vizében, az ő bűnökről vallást tévén. *Mát.* 3: 6.

6. Jánosnak pedig öltözeti vala teve szörből, és az ő derekának övedzője bőrből tsináltatott, és eszik vala sáskákat és erdei mézet.

7. És prédikál vala, ezt mondván: én utánnam jö, a' ki én nálamnál erősbb, kinek nem vagyok méltó, hogy lehajolván megoldjam sarujának kötőjét. *Márk.* 3: 11. *Luk.* 3: 16. *Ján.* 1: 27.

8. Én jóllehet kereszteltelek titeket vízzel: de ő keresztel titeket szent Lélekkel. *Mát.* 3: 11. *Tsel* 1: 5. *és* 11: 16. *és* 19: 4.

II. 9. És lőn azokban a' napokban, eljöve Jésus Názáretből Galileának *városából*, és megkeresztelkedék a' Jordánban Jánostól. *Mát.* 3: 13. *Luk.* 5: 21. *Ján.* 1: 43.

10. És azonnal feljövén a' vízből, látá az egeket megnyilatkozni, és a' szent Lelket mint egy galambot ő reá leszállani.

11. És szózat lőn az égből: te vagy amaz én szerelmes Fiam, a' kiben én megengeszteltettem. (b) *'Solt.* 2: 7. *Ésa.* 42. 1. *Mát.* 3: 13. *és* 17: 5. 2. *Pet.* 1: 17.

(b) Vagy: kiben kedvem tölt: kiben megnyúgodtam.

III. 12. És azonnal a' Lélek elragadá ötet a' pusztába. *Mát.* 4: 2. *Luk.* 4: 1.

13. És volt ott a' pusztában negyven napig, és a' Sátán kísérti vala ötet, és vala a' vadakkal; és az angyalok szolgálnak vala ő neki.

IV. 14. Minekutánna pedig János a' tömlöcbe vettetett volna, elméne Jésus Galileába, prédikálván az Isten' országának Évangyéliomát. (c) *Mát.* 4: 12. *Luk.* 4: 14. *Ján.* 4: 43.

(c) Így neveztetik az Évangyéliom, mert az által országol Isten a' híveknek szívekben.

15. És ezt mondja vala: betölt az idő, és elközelített az Istennek országa térjetek meg, és higyetek az Évangyéliomnak.

16. És mikor járna Galileának tengere mellett, látá Simont, és Andrást az ő attyafiát, hogy a' tengerbe vetnék az ő hálójokat, (mert halászok valának.) *Mát.* 4: 18. *Luk.* 5: 2.

17. És monda nekiek Jésus: kövessetek engemet, és azt mivelem, hogy embereket halászszatok.

18. És azok mindjárást elhagyván az ő hálójokat, követék ötet.

19. Akkor elébb menvén onnét egy kevéssé, látá Jakabot a' Zebedéus' fiát, és Jánost annak

attyafiát, kik a' hajóban az ô hálójokat kötözgetik vala.

20. És azonnal hívá ôket: és elhagyván a' hajóban az ô attyokat Zebedéust a' szolgákkal, követék ôtet.

V. 21. És bemenének Kapernaumba; és azonnal bemenvén Jésus szombat napon a' Sinagógába, tanít vala. *Mát.* 4: 13. *Luk.* 4: 31.

22. És elálmélkodnak vala az ô tudományán, mert tanítja vala ôket úgy mint kinek méltósága volna, és nem úgy mint az Írástudók. *Mát.* 7: 28. *Luk.* 4: 32.

23. Vala pedig azoknak Sinagógájokban egy ember, kiben tisztátalan lélek vala, ki felkiálta. *Luk.* 4: 23.

24. És monda: mi dolgunk vagyon minekünk te veled Názáretbeli Jésus? azért jöttél-é, hogy elveszess minket? tudlak tégedet kitsoda légy, *tudniillik* az Istennek ama' (d) Szente.

(d) Az az, a' ki az Istentôl e' világnak megtartójává rendeltetett és szenteltetett.

25. És megdorgálá ôtet Jésus, mondván: némulj meg, és menj ki ez *emberbôl.*

26. Akkor mikor a' tisztátalan lélek igen megrángatta volna azt, és felszóval kiáltott volna, kiméne belôle.

27. És elálmélkodának mindnyájan; annyira, hogy ô köztök egymástól kérdenék, ezt mondván: mitsoda ez? és mitsoda új tudomány ez, hogy illyen nagy hatalommal parantsol a' tisztátalan lelkeknek is, és engednek ô neki?

VI. 28. Elméne azért azonnal az ô híre, mind az egész Galileának vidékire.

29. És mindjárást kimenvén a' Sinagógából, menének Simonnak és Andrásnak házokhoz, Jakabbal és Jánossal együtt. *Mat.* 8: 14. *Luk.* 4: 38.

30. Simonnak pedig napa fekszik vala hideglelésben: és mindjárást szóllának neki affelôl.

31. Akkor Jésus annak kezét fogván, felemelé azt: és a' hideglelés elhagyá ôtet azonnal, és szolgála nekiek.

VII. 32. És mikor estve volna, és a' nap le kezdett volna menni, minden betegeseket és ördöngösöket hoznak vala ô hozzá. *Mát.* 8: 16.

33. És mind az egész város gyûlt vala az ajtó eleibe.

34. És sok külömb külömb betegségbe esteket meggyógyít vala; és sok ördögöket üze ki; és nem hagyja vala szóllni az ördögöket, mivelhogy ôtet esmernék.

VIII. 35. És igen reggel még éjtszaka, mikor felkölt volna, kiméne, és elméne puszta helyre, és ott imádkozik vala.

36. És követék ôtet, Simon, és a' kik ô vele valának.

37. És mikor meglelték volna ôtet mondának neki: mindenek téged keresnek.

38. Akkor monda nekik: menjünk el a' közel való városkákba, hogy ott is prédikáljak, mert azért jöttem. *Luk.* 4: 43.

39. És prédikáll vala azoknak Sinagógájokban mind az egész Galileában, és ördögöket, üz vala.

IX. 40. És jöve ô hozzá egy bélpoklos *ember*, kérvén ôtet, és ô elôtte leborúlván, és ezt mondván: ha akarod, megtisztíthatsz engemet. *Mát.* 8: 2. *Luk.* 5: 12.

41. Jésus pedig könyörületességre indulván, és kinyújtván az ô kezét illeté azt, és monda: akarom, tisztulj meg.

42. És mikor ezt mondotta volna, azonnal eltávozék ô tôle a' poklosság, és megtisztúla;

43. És erôssen megfenyegetvén, elküldé ôtet azonnal.

44. És monda neki: meglásd, hogy senkinek semmit ne szólj; hanem menj el, mutasd meg magadat a' Papnak, és vidd fel a' te tisztulásodért a' mit Móses parantsolt, hogy ez légyen nekik bizonyságúl. 3. *Mós.* 14: 4.

45. Az pedig kimenvén, kezde sokat szóllani, (e) és a' dolgot kihirdetni, úgy annyira, hogy már nem mehetne Jésus nyilván városba; hanem kivûl puszta helyeken vala, és mennek vala ô hozzá minden felôl. *Luk.* 5: 14.

(e) Kérdheti valaki; ha jól tselekedte-é a' bélpoklos, hogy kihirdette az ô meggyógyíttatását? fel. Nem jól; mert megtiltotta volt Idvezítônk: nem is menti meg azt az ô jó igyekezeti, hogy ezzel háládatosságát akarta jó tévôjéhez mutatni: mert a' jó tselekedetnek regulája, rámája nem a' jó igyekezet, hanem az Istennek parantsolatja.

II. RÉSZ.

Egy guta ütött meggyógyíttatik. Máté hivattatik: bôjtölések és nyomorúságok jövendöltetnek: a' tanítványok búza fejet szaggatnak: Szent kenyerek.

ÉS ismét beméne Kapernaumba egynehány nap elmulván és meghallák, hogy ô otthon volna. *Mát.* 9: 1.

2. És azonnal sokan gyûlének ô hozzá, úgy annyira, hogy már az ajtó eleibe is nem férnének: és prédikálja vala nekik az ígét.

3. Akkor jövének ô hozzá, kik hoznak vala egy guta ütött *embert*, kit négyen visznek vala. *Mát.* 9: 2. *Luk.* 5: 18.

4. És mikor ô hozzá nem férnének a' sokaság miatt, meghányák a' háznak fedelét, a' melyben vala, és annak padlását felbontván, leereszték a' nyoszolyát, a' melyben a' guta ütött *ember* fekszik vala.

5. Mikor pedig látta volna Jésus azoknak hiteket, monda a' guta ütött *embernek*: Fiam, megbotsáttattak teneked a' te bûneid.

6. Valának pedig ott ûlvén némellyek az Írástudók közzûl, kik az ô szívekben illyen módon okoskodnak vala:

7. Mi dolog hogy ez illyen káromlásokat szóll? kitsoda botsáthatja meg a' bûnt, hanem egyedûl az Isten. *Zsolt.* 51: 1. *Ésa.* 43: 25.

8. És mikor azonnal által látta volna Jésus az ô lelkével amazoknak magokban való okoskodásokat, monda nekik: miért gondoljátok ezeket a' ti szívetekben?

9. Mellyiket (a) könnyebb *nekem* mondanom a' guta ütött *embernek?* megbotsáttatnak teneked a' te bûneid? vagy ezt mondani: keljfel, vedd fel a' te ágyadat, és járj?

(a) Az az; egyik sem könnyebb a' másiknál: hanem mind kettô egyenlôképen nehéz, és tsak egyedûl az Istentôl lehetségesek. Azért valaki a' guta ütöttet egy beszédével meggyógyíthatja, az ô bûneit is megbotsáthatja.

10. Hogy pedig megtudjátok, hogy az ember Fiának vagyon hatalma a' bûnnek megbotsátására e' földön, monda a' guta ütött *embernek.*

11. Teneked mondom: kelj fel, vedd fel a' te nyoszolyádat, és eredj el házadhoz.

12. Akkor azonnal felkele az, és felvévén az ô nyoszolyáját, kiméne mindenek' láttokra, el annyira, hogy mindenek almélkodnának, és ditsôítenék az Istent, ezt mondván: soha illyen dolgot nem láttunk.

II. 13. És kiméne viszontag a' tenger mellé, és mind az egész sokaság mégyen vala ő hozzá, és tanítja vala őket. *Mát.* 9: 9. *Luk.* 5: 27.

14. És mikor onnét elmenne, látá Lévit, az Alfeus' fiát ülni a' vámon, és monda neki: kövess engemet, és az felkelvén követé ötet.

15. És mikor Jésus letelepedett volna annak házában, a' Publikánusok és bűnösök közzül is sokan együtt Jésussal és az ő tanítványival letelepedtek vala: mert sokan valának, és ötet követik vala.

16. És mikor az Írástudók és a' Farizéusok látták volna ötet együtt enni a' Publikánusokkal és a' bűnösökkel, mondának az ő tanítványinak: mi dolog, hogy a' Publikánusokkal és a' bűnösökkel eszik és iszik?

17. És mikor ezt hallotta volna Jésus, monda nekik: a' kik egésségesek nem szükölködnek orvos nélkül, hanem a' kik betegek. Nem jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a' bűnösöket a' megtérésre. *Mát.* 9: 15. 1. *Tim.* 1: 15.

III. 18. A' Jánosnak pedig és a' Farizéusoknak tanítványi böjtölnek vala, eljövének azért és mondának neki: mi az oka, hogy a' Jánosnak és a' Farizéusoknak tanítványi böjtölnek, a' te tanítványid pedig nem böjtölnek? *Mát.* 9: 14. *Luk.* 5: 33.

19. És monda nekik Jésus: avagy böjtölhetnek-é az ágyas háznak fiai míg ő velek vagyon a' vőlegény? míg velek vagyon a' vőlegény, nem böjtölhetnek.

20. Eljőnek pedig a' napok, mikor elvétetik ő tőlök a' vőlegény, és akkor böjtölnek azokon a' napokon.

21. De senki nem varja az új posztó foltot az ó posztóhoz: mert az új posztó folt az ó posztót hozzá szakasztja, és annál nagyobb szakadás lészen rajta.

22. És senki nem tölti az új bort ó tömlőkbe: mert az új bor elszakasztja a' tömlőket, és a' bor elomol, a' tömlők is elvesznek: hanem az új bort új tömlőkbe kell tölteni. *Tsel.* 13: 3. *és* 14: 23. 1. *Kor.* 7: 5.

IV. 23. És lőn, hogy ő szombat napon a' vetések között menne által; és a' tanítványok mentekben kezdék a' gabona fejeket szaggatni. *Mát.* 12: 1. *Luk.* 6: 1. 5. *Mós.* 23: 25.

24. Akkor a' Farizéusok mondának neki: ímé, miért mivelik azt szombat napon a' mit nem szabad mivelni?

25. És ő monda nekik: soha nem olvastátok-é mit mivelt Dávid, mikor megszükölt volna, és megéhezett volna ő és a' vele valók. 1. *Sám.* 21: 6.

26. Mimódon ment bé az Isten' házába, az Abjáthár fő Pap' idejében, és a' szent kenyereket megette, mellyeket nem szabad megenni, hanem a' papoknak; *mimódon* adta a' vele valóknak is? 3. *Mós.* 8: 31. *és* 24: 9.

27. És monda nekik: a' szombat az emberért teremtetett, nem az ember a' szombatért.

28. Annakokáért az embernek Fia a' szombatnak is Ura.

III. RÉSZ.

Megszáradt kéz meggyógyíttatik: Farizéusok szándékok: Kristus meggyógyít sok betegeket: tanítványit prédikálni elküldi: káromlások az Írástúdóknak: meghasonlott ország: Káromlás a' szent Lélek ellen: kik a' Kristus' szüléi.

ÉS beméne viszontag a' Sinagógába, és vala ott egy megszáradott kezű ember. *Mát.* 12: 9. *Luk.* 6: 6.

2. És figyelmeznek vala reá, ha szombat napon megyógyítaná-é azt: hogy ötet vádolhatnák.

3. Akkor monda a' megszáradott kezű embernek: keljfel álj középre.

4. És monda azoknak: szabad-é szombat napon jól vagy gonoszúl tenni *valakivel?* az embert megtartani, vagy megölni? és ők hallgatnak vala.

5. És mikor haraggal őket elnézte volna, bánván, hogy azoknak szívek megkeményedett volna, monda az embernek: nyújtsd ki a' te kezedet. És kinyújtá, és meggyógyula az ő keze, és megépüle mint a' másik.

6. Akkor a' Farizéusok kimenvén mindjárást a' Heródes' szolgaival tanátsot tartának ő ellene, hogy ötet elvesztenék.

II. 7. De Jésus az ő tanítványival elméne a' tenger mellé, és nagy sokaság követé ötet Galileából, és Júdeából.

8. És Jérusálemből, és Idúmeából, és a' Jordánon túl való tartományból: és a' kik Tírus és 'Sídon mellett laknak vala, nagy sokasággal jövének ő hozzá, mikor hallották volna, melly nagy dolgokat tselekednék.

9. Ő pedig meghagyá az ő tanítványinak, hogy mindenkor egy hajót tartanának neki, a' sokaságért, hogy ötet el ne tapodnák.

10. Mert sok embereket gyógyított vala meg, úgy annyira, hogy reá rohannának, hogy ötet illetnék; valakik betegségnek ostorában volnának.

11. És a' tisztátalan lelkek mikor ötet látták volna, járúlnak vala ő hozzá, és kiáltnak vala, mondván: te vagy az Istennek ama' Fia.

12. Ő pedig fenyegeti vala őket igen, hogy ötet ki ne jelentenék.

III. 13. Akkor felméne a' hegyre, és szólítá hozzá a' kiket akara; és ő hozzá menének. *Mát.* 10: 3. *R.* 6: 7. *Luk.* 9: 1.

14. És választa tizenkettőt, kik ő vele lennének, és kiket elbotsátana, hogy prédikálnának.

15. És hatalmok lenne a' betegeknek gyógyítására, és az ördögöknek kiűzésekre.

16. Elsőt Simont, (kit neveze Péternek.)

17. Jakabot a' Zebedéus' fiát, és Jánost a' Jakab' attyafiát, (és nevezé őket illy névvel, Boanerges, az az, menydörgésnek fiai.)

18. Andrást és Filepet, Bertalant, Mátét, Tamást, és Jakabot az Alfeus' fiát, és Taddeust, és a' Kananéabeli Simont.

19. És Júdás Iskáriótest, ki ötet elárulá, és haza menének. (a)

(a) Vagy; házba menének.

20. Egybe gyűle pedig viszontag nagy sokaság, úgy annyira, hogy ingyen sem ehetnének.

IV. 21. És mikor ezeket hallották volna az ő attyafiai, eljövének, hogy megfognák ötet, mert azt mondják vala, hogy eszétől eltávozott.

22. Az Írástudók pedig, kik Jérusálemből jöttek vala, azt mondják vala, hogy a' Belzebúl ördög volna vele, és az ördögök' fejedelmek által üzné ki az ördögöket. *Mát.* 9: 34. *és* 12: 24. *Luk.* 11: 15.

V. 23. És mikor őket előszóllította volna, monda nekik példa beszédek által, mimódon üzheti ki a' Sátán a' Sátánt?

24. Ha pedig valamelly ország magában meghasonlik, meg nem álhat.

25. A'

25. A' ház is ha ő magában meghasonlik, megnem álhat az a' ház.

26. Ezenképen ha a' Sátán is feltámad, és magában meghasonlik, megnem álhat, hanem vége iészen.

27. Nem vethet senki sákmányt valamelly hatalmasnak marhájában, annak házába bemenvén, hanemha elöször azt a' hatalmast megkötözi, és úgy tehet sákmányt annak házában.

28. Bizony mondom nektek, megbotsáttatnak minden bűnök az emberek' fiaiknak, és káromlások is, a' mellyekkel káromkodtak: *Mát.* 12: 31. *Luk.* 12: 10. 1. *Ján.* 5: 16.

29. De a' ki a' szent lélek ellen szólland káromlást, soha botsátása nintsen, hanem méltó örök ítéletre.

30. Mert azt mondják vala, hogy tisztátalan lélek vagyon ő benne.

VI. 31. Eljövének azért az ő attyafiai és az ő annya, és kivül álván küldének ő hozzá, és ötet hivatják vala. *Mat.* 12: 16. *Luk.* 8: 19.

32. Ül vala pedig ő környüle sokaság, és mondának azok ő neki: ímé a' te anyád és a' te atyádfiai ottkin keresnek tégedet.

33. Akkor felele nekik, mondván: (b) kitsoda az én anyám, vagy az én atyámfiai?

(b) Nem tagadja meg ezzel Idvezítönk az ő testi rokonságát: hanem azt mondja, hogy igen illetlen az Istentől reá bízattatott tisztiben a' keresztyén embernek hátra állani, megtsüggedni; még a' legközelebb való attyafiaiért is.

34. És mikoron elnézte volna köröskörnyül a' tanítványokat, kik ő körüle ülnek vala, monda: ímé az én anyám, és atyámfiai.

35. Mert valaki azt tselekeszi a' mit akar az Isten, az nekem az én atyámfia, néném, húgom, és anyám.

IV. RÉSZ.

A' magvetőnek példája: annak magyarázatja: tövisek: gyertya: a' földbe vetett mag: mustár mag: a' Kristus aluszik a' hajóban.

ÉS ismét kezde a' tenger mellett tanítani; és gyüle ő hozzá nagy sokaság, úgy annyira, hogy ő bemenvén a' hajóba, ülne a' tengeren: mind az egész sokaság pedig a' tenger mellett a' földön vala. *Mát.* 13: 2. *Luk.* 8: 2.

2. És sok dolgokra tanítja vala őket példabeszédek által; és ezt mondja vala nekik az ő tanításában:

3. Halljátok meg: ímé egy magvető ember kiméne mag vetni.

4. És a magvetéskor, némelly esék az út mellé, és eljövének az égi madarak, és megevék azt.

5. Némelly pedig esék a' kövesre, az hol nem vala sok földe: és hamar kinevekedék, mivelhogy nem vala mély földe:

6. Mikor pedig a' nap feltámadott volna, megsüté a' meleg, és mivelhogy nem vala gyökere, megszárada.

7. Némelly pedig esék a' tövis közzé, és felnevekedének a' tövissek, és megfojták azt, és gyümöltsöt nem ada.

8. És némelly esék a' jó földbe, és ada nevekedő és bővölködő gyümöltsöt: és némelly hoza harmintz annyit, némelly hatvan annyit, némelly száz annyit.

9. Akkor monda nekik: a' kinek vagyon füle a' hallásra, hallja.

10. És mikor tsak ő maga volna, megkérdék ötet, a' kik ő környüle valának a' tizenkét tanítványokkal e' példabeszédről.

11. És monda nekik: nektek adatott, hogy az Isten' országának titkait tudjátok: a' kivül valóknak pedig mind ezek példabeszédek által lésznek:

12. Hogy nézvén nézzenek, és ne lássanak: és hallván halljanak, és ne értsenek: hogy valamikor meg ne térjenek, és megbotsáttassanak nekik az ő bűnök. *Ésa.* 6: 9. *Mát.* 13: 14. *Luk.* 8: 10. *Ján.* 12: 14. *Tsel.* 28: 26. *Róm.* 11: 8.

13. És monda nekik: nem értitek-é ezt a' példabeszédet? mimódon érthetitek tehát meg a' több példabeszédeket?

14. Ama' magvető, az ígét hinti.

15. Azok pedig, a' kikben az út félre esett a' mag, a' kiknek hintetik az ige, de minekutánna hallották, azonnal eljö a' Sátán, és elragadja az ő szivekbe vettetett igét.

16. A' kikben pedig a' kövesre esett a' mag, ezek azok, a' kik minekutánna az igét hallják, azonnal nagy örömmel veszik azt.

17. És nintsen ő bennek gyökere, hanem ideig valók: azután ha nyomorúság vagy háborúság következik az igért, azonnal megbotránkoznak.

18. A' kik pedig a' tövis közzé vetik a' magot, azok a' kik az igét hallgatják:

19. De e' világnak szorgalmatossági, és a' gazdagságnak tsalárdsága, és egyéb' dolgoknak kívánsági bemenvén megfojtják az igét, és az haszontalan lészen. 1. *Tim.* 6: 17.

20. A' kik pedig jó földbe vetették a' magot, azok a' kik hallják az igét, és veszik: és gyümöltsöt termenek, némelly harmintz annyit, némelly hatvan annyit, némelly száz annyit.

II. 21. És monda nekik: avagy azért hozzák-é elö a' gyertyát, hogy a' véka alá tegyék, vagy az ágy alá? avagy nem azért-é hogy a' gyertyatartóba tegyék? *Mát.* 5: 15. *Luk.* 8: 16. *és* 11: 33.

22. Mert nintsen semmi olly elrejtetett dolog, mellynek meg nem kell jelentetni; avagy olly, melly elrejtethetnék, hanem szükség hogy nyilván valóvá legyen. *Mát.* 10: 26. *Luk.* 8: 17. *és* 12: 2.

23. Ha valakinek vagyon füle a' hallásra, hallja.

III. 24. És monda nekik: jól eszetekbe vegyétek a' mit hallotok: a' minemü mértékkel mértek, ollyannal mérnek egyebek tinektek, és bővebben mérik nektek, kik halljátok. *Mát.* 7: 2. *Luk.* 6: 38.

25. Mert a' kinek vagyon, adatik annak: és a' kinek nintsen, a' mije vagyon, azt is elveszik tőle. *Mát.* 13: 12. *és* 25: 39. *Luk.* 8: 18. *és* 19: 26.

IV. 26. És mondja vala: úgy vagyon az Istennek országa mint mikor az ember a' magot beveti a' földbe.

27. És elaluszik, és felkél éjjel nappal: és a' mag kitsirázik, és felnevekedik ugyan híre nélkül.

28. Mert a' föld ő magától gyümöltsöt terem, elöször füvet, azután fejet, azután gabonát a' föben.

29. Mikor pedig a' gabonának gyümöltse megmutatja magát, azonnal megaratja; mert eljött az aratás.

V. 30. És ismét mondja vala: mihez hasonlítsuk az Isten' országát? és mivel vetjük azt egybe? *Mát.* 13: 31. *Luk.* 13: 18.

31. Ollyan mint a' mustár mag, melly mikor a' földbe vettetik, minden földi magnál kissebb.

32. De minekutánna elvettetik, felnevekedik, és minden kertben vetett fünél nagyobb: és nagy ágai lésznek, úgy annyira, hogy annak árnyéka alatt az égi madarak fészket raknak.

33. És illyen sok példabeszédekben szóll vala nekik, a' mint hallhatják vala. *Mát.* 13:34.

34. Példabeszéd nélkül pedig nem szóll vala nekik: a' tanítványoknak pedig magán mindent megmagyaráz vala.

VI. 35. És monda nekik azon a' napon, mikor késő volna: menjünk a' vízen túl. *Mát.* 8: 23. *Luk.* 8: 22.

36. Elbotsátván azért a' sokaságot, elvivék ötet úgy a' mint vala a' hajóban: de valának több hajók is vele.

37. Akkor támada nagy szélvész, és a' habok bemennek vala a' hajóba, annyira, hogy immár a' hajó megtelnék.

38. És ő vala a' hajónak hátulsó részében, és aluszik vala egy fő aljon; akkor felkölték ötet, és mondának neki: mester, nintsen-é gondod arra hogy *majd* elveszünk.

39. Felserkenvén azért megdorgálá a' szelet, és monda a' tengernek: hallgass, némúlj meg. Akkor megálla a' szél, és lőn nagy tsendesség.

40. És monda nekik: miért vagytok illyen félelmesek? miképen vagyon, hogy nintsen hitetek?

41. És félének nagy félelemmel, és ezt mondják vala egymásnak: kitsoda ez, hogy a' szél is, és a' tenger engednek neki?

V. RÉSZ.

A' Kristus légió ördögöt űz ki: Jairussal elmégyen annak leányát meggyógyítani: meggyógyít egy aszszonyt vér folyásból: feltámasztja Jairus' megholt leányát.

ÉS menének a' tengernek túlsó *partjára*, a' Gadarénusok' tartományokba. *Márk.* 8: 28. *Luk.* 8: 26.

2. És mikor Jésus a' hajóból kiment volna, azonnal méne ő eleibe a' koporsókból egy ember, kiben tisztátalan lélek vala.

3. Kinek lakása a' koporsókban vala, és lántzokkal is senki azt meg nem tarthatja vala.

4. Mivelhogy gyakorta békókkal és lántzokkal megkötöztetett vala, de a' lántzok leszakadoztak vala ő róla, és a' békók elromlottak vala, és senki ötet meg nem szelídíthette vala.

5. És mindenkor éjjel és nappal a' hegyeken és a' koporsókban vala, kiáltván, magát metélvén *éles* kövekkel.

6. Mikor pedig látta volna Jésust távol, oda futamodék, és imádá ötet.

7. És nagy felszóval kiáltván: Jésus! felséges Istennek fia, mi dolgom vagyon nekem te veled? az Istenre kénszerítlek tégedet, hogy ne kínozz engemet.

8. Mert azt mondja vala neki: eredj ki tisztátalan lélek az emberből.

9. És megkérdé ötet: kitsoda neked neved? felele, mondván: Légió nekem nevem, mert sokan vagyunk.

10. És felette igen kéri vala ötet, hogy ne küldené azon a' tartományon kívül.

11. Vala pedig ott a' hegy mellett, nagy sereg disznó, melly ott eszik vala.

12. És kérék ötet mind az ördögök mondván: botsáss minket a' disznókba, hogy azokba menjünk be.

13. És azonnal megengedé nekik Jésus. És kimenvén azok a' tisztátalan lelkek, bemenének a' disznókba: és a' sereg disznó hanyathomlok a' meredekről a' tengerbe (a) rohana, (vala pedig úgy mint két ezer) és a' tengerbe halának.

(a) Effelől a' tenger felől így ír Strábó 16. könyvében: vagyon, úgymond a' Gadarénusok' tartományában egy igen rosz vizű tó, mellyből iván a' barmok, szörök és gyapjok elmégyen, sőt a' körmöket és szarvokat is elhányják.

14. A' kik pedig a' disznókat őrizik vala, elfutának és megmondák a' városban és a' faluban e' dolgot. És azok kimenének hogy meglátnák, mitsoda dolog volna a' mi lett vala.

15. Menének azért Jésushoz, és láták az ördöngöst ülni felöltöztetve, és hogy eszén volna az, a' kiben a' Légió lakott volna: és megfélemlének.

16. És a' kik azt látták vala, megbeszéllék azoknak, mint lett volna dolga az ördöngösnek, és a' disznók felől is.

17. És kezdék Jésust kérni, hogy kimenne az ő határokból.

18. És mikor ő a' hajóba bement volna, kéri vala ötet a' ki ördöngös vala, hogy lenne ő vele.

19. Jésus pedig nem engedé meg neki, hanem azt mondá neki: eredj haza a' tieidhez, és beszéld meg, melly nagy dolgokat tselekedett teveled az Úr, és melly igen könyörült te rajtad.

20. Elméne azért az, és kezdé a' tíz városokban hirdetni, melly nagy dolgokat tselekedett volna ő vele Jésus, és mindenek tsudálkoznak vala *rajta*.

II. és III. 21. És mikor ismét általment volna Jésus a' túlsó *partra* hajón, gyüle nagy sokaság ő hozzá, és vala a' tenger mellett.

22. És ímé eljöve egy a' Sinagógának fejedelmi közzül, kinek Jairus vala neve: és mikor látta volna ötet, lábainál leborúla. *Mát.* 9: 18. *Luk.* 8: 41.

23. És igen kéri vala ötet, mondván: az én leányom halálán vagyon, jere *kérlek* és vesd reá kezedet, hogy gyógyúljon meg, és éljen.

24. Elméne azért Jésus ő vele, és követi vala ötet nagy sokaság, és ötet szorítják vala.

25. Akkor egy aszszony, ki tizenkét esztendőtől fogva vér folyásban vala.

26. És sok orvosoktól sokat szenvedett, és mindenét elköltötte, de semmit neki nem használtak, hanem inkább roszszabbúl vala:

27. Mikor Jésus felől hallott volna, a' seregben háta megül kerüle; és az ő ruháját illeté.

28. Mert azt mondja vala: ha tsak ruháját illethetem is, meggyógyúlok.

29. És azonnal megszárada a' vérnek kútfeje: és megérzé testében, hogy meggyógyúlt volna abból a' nyavalyából.

30. És mikor ő magában azonnal eszébe vette volna Jésus az *Isteni* erőt, a' melly kiszármazott vala ő tőle, hátra fordúlván a' sokaság között, monda: kitsoda illeté az én ruháimat?

31. És mondának neki az ő tanítványi: látod hogy a' sokaság elszorított, még is azt kérded: kitsoda illetett engemet?

32. És ő széljel néz vala, hogy megláthatná azt, a' ki ezt tselekedte vala.

33. Az aszszony pedig félvén és reszketvén, mikor tudná mitsoda lett volna ő rajta, előjöve és az ő lábai előtt artzúl leborúla, és neki igazán mindent megmonda.

34. Ő pedig monda neki: leányom, a' te hited tégedet megtartott: eredj el békességgel, és gyógyúlj meg a' te nyavalyádból.

35. Azonközben hogy Jésus ezeket szóllaná, eljövének némellyek a' Sinagóga fejedelmének házától, ezt mondván: a' te leányod megholt, mit fárasztod tovább a' mestert?

36. Jésus pedig mihelyt e' beszédet hallotta volna, mellyet mondanak vala, monda a' Sinagóga fejedelmének: ne félj, tsak higyj.

37. És nem engedé, hogy senki ötet követné, hanem Péter és Jakab, és János a' Jakabnak attyafia.

38. Akkor méne a' Sinagóga fejedelmének házához, és látá a' nagy zenebonát, a' sírókat és jajgatókat.

39. És bemenvén monda nekik: mit tolongotok és sírtok? a' leányzó nem holt meg, hanem aluszik.

40. És tsúfolják vala ötet: ő pedig, mindeneket kiküldvén, a' leánynak attyát annyát mellé-je vévé, és azokat a' kik ő vele valának, és beméne oda, az holott a' leányzó fekszik vala;

41. És megfogván a' leánynak kezét, monda neki: talitha kumi: melly azt tészi ha megmagyarázod; leányzó, (neked mondom) kelj fel.

42. És azonnal felkele a' leányzó, és jár vala (mert tizenkét esztendős vala) és felette igen elálmélkodának.

43. Ő pedig keményen megparantsolá nekik, hogy senki azt meg ne tudná: és megmondá, hogy enni adnának a' leánynak.

VI. RÉSZ.

Jésus tanít a' Názáreti Sinagógában: elküldi a' tanítványokat prédikálni: Heródes' ítéleti a' Kristusról: János' fejevétetése: a' Kristus nyúgodalmat keres a' pusztában, tanítja ott a' népet: és öt ezer embert étet öt kenyérrel: imádkozik a' hegyen: jár a' tengeren: megtsendesíti a' szelet: sok betegeket gyógyít meg.

ÉS kiméne onnét, méne az ő hazájába: és követék ötet az ő tanítványi. *Mát.* 13: 54. *Luk.* 4: 16.

2. És mikor eljött volna a' szombat, kezde a' Sinagógában tanítani: és sokan a' kik hallják vala álmélkodnak vala, ezt mondván: honnét vagynak ennek mind ezek? és mitsoda böltseség ez, a' melly ennek adatott, hogy illyen nagy Isteni erők lésznek ő általa? *Ján.* 6: 42.

3. Avagy nem ez-é amaz áts, Máriának fia, Jakabnak, Jósénak, Júdásnak és Simonnak attyafia? nemde az ő nénnyei is itt mi köztünk vagynak-é? és ő benne megbotránkoznak vala.

4. Jésus pedig azt mondja vala nekik: nem betstelen a' Próféta, hanem tsak az ő hazájában, és rokoni között, és az ő házában. *Ján.* 4: 44.

5. És ott semmi Isteni erőt nem tselekedhetők, hanem minekutánna kevés betegekre vetette volna kezeit, meggyógyítá *azokat*. *Mát.* 13: 58.

6. És tsudálkozik vala azoknak hihetetlenségeken, és eljárja vala a' falukat köröskörül, tanítván. *Mát.* 9: 35.

II. 7. Akkor elöszóllítá ama' tizenkét *tanítványokat*, és kezdé azokat kettőnként elbotsátani: és ada azoknak hatalmat a' tisztátalan lelkeken. *Mát.* 10: 1. *R.* 3: 10. *Luk.* 9: 1.

8. És megparantsolá nekik, hogy az útra semmit ne vinnének, hanem tsak páltzát: sem erszényt, sem kenyeret, sem pénzt az ő erszényekben.

9. Hanem hogy solyát vonnának lábokba; és kettős ruhát ne vennének reájok.

10. És azt mondja vala nekik: valahol házba bementek, ott maradjatok mind addig, míg onnét kimentek.

11. És valakik be nem fogadándanak, és nem hallgatándanak titeket, onnét kimenvén, verjétek le a' ti lábatokhoz ragadott port, hogy az légyen ő ellenek tanúbizonyságúl. Bizony mondom nektek, hogy türhetőbb lészen a' Sodomabelieknek vagy Gomorabelieknek *dolgok* az ítéletnek napján, mint annak a' városnak. *Mát.* 10: 14. *Luk.* 9: 5. *Tsel.* 13: 13. *és* 18: 6.

12. Kimenvén azért *a' tanítványok*, prédikálják vala hogy megtérnének *az emberek*.

13. És sok ördögöket űznek vala ki, és sok betegeket kennek (a) vala meg olajjal, és meggyógyítják vala *azokat*. *Jak.* 5: 14.

(a) Az Apostolok megkenték a' betegeket olajjal, és egyetemben meggyógyították a' betegeket. Most mivelhogy a' gyógyításnak ajándéka nintsen, az olaj is hijábavaló.

III. 14. Meghallá pedig ezeket Heródes király, (mert az ő neve igen híressé lett vala) és monda: ama' János, a' ki keresztel vala, az támadott fel, és azért lésznek ez erők ő általa.

15. Némellyek azt mondják vala: Illyés ez; némellyek pedig azt mondják vala: Próféta ez, vagy egy a Próféták közzül.

16. Mikor azért ezeket hallotta volna Heródes, monda: ez ama' János a' kinek en fejét vétetém, az támadott fel a' halálból. *Luk.* 3: 19.

17. Mert Heródes elküldvén *az ő szolgait*, megfogta vala Jánost, és ötet a' tömlötzbe vetette vala, Héródiásért, az ő attyafiának Filepnek feleségéért, mert azt vette vala magának feleségül.

18. Mert azt mondja vala János Héródesnek: nem szabad teneked tartanod a' te atyádfiának feleségét. 3. *Mós.* 18: 16.

19. Héródiás pedig ólálkodik vala ő utánna, és igyekezik vala ötet megölni; de nem lehet vala.

20. Mert Heródes féli vala Jánost, mivelhogy tudja vala, hogy igaz és szent ember volna, és betsülli vala ötet; és hallgatván ötet sokat tselekeszik vala, és örömest hallgatja vala ötet. *Mát.* 21: 26.

21. Mikor azért alkalmatos nap jött volna, mikor Heródes az ő születésének napján az ő fő szolgainak, hadnagyoknak és Galileának főfő emberinek vatsorát szerzene:

22. És bement volna Héródiásnak leánya, és ott tántzolt volna, és az tetszett volna Héródesnek és a' vendégeknek, a' király monda a' leánynak: kérj én tőlem a' mit akarsz, és megadom.

23. És megesküvék neki: valamit kéréndesz én tőlem, megadom neked, az én országomnak feléig.

24. És az kimenvén, monda az ő annyának: mit kérjek? ama' pedig monda: a' Keresztelő János' fejét.

25. A' leány azért nagy vígan azonnal bemenvén, azt kéré, mondván: azt akarom, hogy mindjárást most adjad nekem egy tálban a' Keresztelő János' fejét.

26. A' király pedig igen megszomorodék, mindazáltal az ő esküvéséért, és azokért, a' kik a' lakadalomban valának, nem akará annak kérését megvetni.

27. És a' király azonnal elküldvén a' hóhért, megparantsolá, hogy az ő feje előhozattatnék.

28. Az annakokáért elméne, és fejét vévé a' tömlötzben; és előhozá az ő fejét egy tálban, és adá azt a' leánynak, és a' leány adá az ő annyának.

29. És mikor azt meghallották volna az ő tanítványi, eljövének és elvivék az ő testét, és helyhezteték azt koporsóba.

IV. 30. Az Apostolok pedig jövének Jésushoz, és megbeszéllének neki mindeneket, mind a' mit tselekedtek mind a' mit tanítottak volna. *Luk.* 9: 10.

31. És monda nekik: jertek el ti magatok félfelé a' puszta helyre, és nyúgodjatok egy ke-

véssé. Mert sokan valának a' jövők menők, és ingyen sem ehetnek vala.

32. Elmenének azért puszta helyre hajón magán. *Mát.* 14: 13. *Luk.* 9: 10.

33. És látá a' sokaság, hogy elmenének, és sokan megesmerék ötet: és gyalog minden városokból gyülének oda, és megelőzék öket, és hozzá gyülének.

34. És kimenvén látá a' nagy sokaságot Jésus, és könyörületességre indúla rajta, mert ollyanok valának mint a' pásztor nélkül való juhok, és kezdé öket sok dolgokra tanítani. *Mát.* 9: 36. *és* 14: 14. *Luk.* 9: 12. *Luk.* 9: 11.

35. Mikor pedig már nagy idő volna, hozzá menének az ő tanítványi, ezt mondván: puszta ez hely, és már nagy idő vagyon. *Mat.* 14: 15. *Ján.* 6: 5.

36. Botsásd el öket, hogy elmenvén a' környülvaló városkákba és falukba, vegyenek magoknak kenyeret; mert nintsen mit egyenek.

37. Ő pedig felelvén monda nekik: adjatok enniek ti. Akkor mondának neki: hanem ha elmegyünk, hogy vegyünk ezeknek két száz pénz ára kenyereket, és nekik adjuk, hogy egyenek.

38. Ő pedig monda nekik: hány kenyeretek vagyon? menjetek el és lássátok meg. És azok meglátván, mondának: öt *kenyerünk* és két halunk *vagyon*. *Mát.* 14: 17. *Luk.* 9: 13. *Ján.* 6: 9.

39. Akkor parantsolá *Jésus*, hogy leültetnék öket a' zöld pásiton, mint szoktak asztalhoz ülni lakodalomban.

40. Letelepedének azért külön külön seregenként, százanként és ötvenenként.

41. És minekutánna vette volna az öt kenyereket és a' két halakat, az égre feltekíntvén, megáldá, és megszegé a' kenyereket: és adá az ő tanítványinak, hogy azok eleibe adnák, és a' két halat is elosztá mindennek.

42. Evének azért mindnyájan, és megelégedének.

43. És felszedék a' maradékokat, és a' halakból is, tizenkét kosarakkal.

44. Valának pedig a' kik ettek úgymint öt ezer férjfiak.

V. 35. És azonnal kénszeríté az ő tanítványit hajóba ülni, és elől elmenni Betsaidába a' túlsó *partra*, míg ő elbotsátaná a' sokaságot.

46. És mikor elbotsátotta volna öket, elméne a' hegyre imádkozni.

47. Mikoron pedig késő volna, a' hajó vala a' tenger' közepin, és ő maga egyedül a' földön. *Mát.* 14: 23. *Ján.* 6: 16.

48. És látá öket, hogy az evezésben vesződnének, (mert ellenkező szél vala) és az éjtszakának negyedik részében hozzájok méne, járván a' tengeren, és akar vala mellőlök elmenni.

49. Azok pedig mikor látták volna ötet a' tengeren járni, állíták lenni valami elmúlandó látásnak, és kezdének kiáltani.

50. Mert mindnyájan látják vala ötet, és megháborodának, de azonnal megszóllítá öket, és monda nekik: bátorságosok legyetek: én vagyok, ne féljetek.

51. Akkor beméne hozzájok a' hajóba, és megálla a' szél, és azok ő magokban annál inkább álmélkodnak és tsudálkoznak vala.

52. Mert nem jutott vala eszekbe az öt kenyereknek tsudája, mivelhogy az ő szívek ostoba vala. (c)

(c) Vagy; tudatlan vala: mintha annak a' tsudatételnek idején jelen nem voltanak volna, szintén úgy álmélkodtanak a' Kristusnak Isteni erejét látván.

53. És mikor általeveztenek volna, menének a' Genezáret' földére, és jutának a' *partra*. *Mát.* 14: 34.

VI. 54. Akkor kimenvén a' hajóból, azonnal megesmerék ötet.

55. Mikor eljárták volna mind az egész vidéket, kezdék nyoszolyákban a' betegeket elöhozni, a' hol hallják vala ötet lenni. *Mát.* 4: 24.

56. És valahová bemennek vala, a' városokra, falukra, vagy mezőkre, a' betegeket az útszákon leteszik vala, és kérik vala ötet, hogy az ő ruhájának perémjét illethetnék, és valakik illetik vala, meggyógyúlnak vala.

VII. RÉSZ.

A' Kristus megfeddi a' Farizéusoknak és Írástudóknak tudományokat és Isteni szolgálatjokat: egy ördögöt űz ki a' Kananeabeli aszszony' leányából: meggyógyít egy siketet, a' ki nehezen szólíhatott.

AKKOR gyülének ő hozzá a' Farizéusok, és némellyek az Írástudók közzül, kik jöttek vala Jerusálemből. *Mát.* 15: 1.

2. És mikor látták volna, hogy az ő tanítványi közzül némellyek megfertéztetett, (az az, mosdatlan) kézzel ennének, panaszolkodnak vala *arról*.

3. Mert a' Farizéusok, és mind a' Zsidók, nem esznek, hanem ha gyakran megmossák kezeket, *abban* a' véneknek rendeléseket követvén. *Luk.* 11: 38.

4. És a' piatzról is mikoron hazamennek, nem esznek míg meg nem mosódnak. És sok egyébb dolgok is vagynak, mellyeket vettek, hogy megtartsák, mint (a) poharaknak mosásokat, korsóknak, értz edényeknek, nyoszolyáknak.

(a) E' néhány edényeknek nevezeti alatt mindenféle házi eszközök értetnek, akármi névvel neveztessenek azok.

5. Azután megkérdék ötet a' Farizéusok és az Írástudók: miért hogy a' te tanítványid nem járnak a' véneknek rendelések szerént, hanem mosdatlan kézzel esznek?

6. Ő pedig felelvén monda: bizony igazán jövendölt Ésaiás ti felőletek képmutatók felől, mint meg vagyon írva: e' nép *tsak* ajakkal tisztel engemet, az ő szívek pedig távol vagyon én tőlem. *Ésa.* 29: 13. *Mát.* 15: 8.

7. Híjába tisztelnek pedig engemet, tanítván olly tudományokat, *mellyek* embereknek parantsolati.

8. Mert elhagyván az Istennek parantsolatját, az emberi rendelést tartjátok meg, korsóknak és poharaknak mosásokat: és efféléket egyebeket sokakat tselekesztek.

9. És monda nekik: jól vagyon, *bátor* hogy az Istennek parantsolatját eltörlitek, hogy a ti rendeléstek megtartsátok.

10. Mert Móses azt mondja: tiszteljed a' te atyádat és a' te anyádat: és valaki szidalmazza attyát vagy annyát; halállal meghaljon. 2. *Mós.* 20: 12. 5. *Mos.* 5: 16. *Efés.* 6: 1. 2. *Mos.* 21: 17. 3. *Mós.* 20: 9. *Péld.* 20: 20.

11. Ti pedig azt mondjátok: ha valaki azt mondándja attyának vagy annyának: korban, (az az, ajándék) melly én tőlem lészen, neked használ, *az ollyan ember bún nélkül való.*

12. És nem engeditek, hogy az semmit egyebet tselekedjék az ő attyával és az ő annyával.

13. (b) Eltörölvén az Istennek beszédét a' ti rendeléstekkel, mellyet rendeltetek: és egyebeket ehez hasonlókat sokakat tselekesztek.

(b) Az az: a' ti hagyományotokkal terhelvén a' népet, azt tselekeszitek, hogy az Istennek szentſéges parantsolatit elmulassa, mint valami régi eltöröltetett dolgokat.

14. Azért mind a' sokaságot elöszóllítván, monda nekik: hallgassatok engem mindnyájan, és értsétek meg. *Mát.* 15: 10.

15. Nintsen semmi az emberen kivül, a' melly bemenvén az emberbe, megfertéztethetné ötet: hanem a' mellyek az emberböl származnak, azok, a' mellyek megfertéztetik az embert.

16. Ha valakinek füle vagyon a' hallásra, hallja meg.

17. És mikoron házba ment volna be a' sokaság közzül, megkérdék ötet az ö tanítványi a' példabeszéd felöl. *Mát.* 15: 15, 16.

18. Akkor monda nekik: ti is illyen tudatlanok vagytok-é? nem értitek-é, hogy valami kivül mégyen be az emberbe, nem fertéztetheti az meg?

19. Mert nem mégyen az ö szívébe, hanem a' hasába; és az árnyékszékre megyen, melly megtisztít minden eledelt.

20. És ezt mondja vala, hogy a' mi az emberböl kiszármazik, az fertéztetné meg az embert.

21. Mert onnét belöl az ember' szívéből származnak a' gonosz gondolatok, házasság törések, paráznaságok, gyilkosságok, 1. *Mós.* 6: 5. *és* 28: 21.

22. Lopások, fösvénységek, latorságok, álnokság, bújaság, gonosz szem, rágalmazások, kevélység, bolondság.

23. Mind ezek a' gonoszſágok belöl jönek ki, és megfertéztetik az embert.

II. 24. És onnét felkelvén, méne Tírusnak és Sidonnak határiba, és házba menvén, nem akarja vala, hogy senki ötet megtudná; de nem titkolhatá el magát. *Mát.* 15: 21.

25. Mert mikor ö felöle hírt hallott volna egy aszszony, kinek leányában tisztátalan lélek vala, eljöve és az ö lábainál leborúla:

26. (Vala pedig az aszszony pogány, Sirofenitziának tartományából való, nemzetſége szerént,) és kéré ötet, hogy az ördögöt kiűzné az ö leányából.

27. Jésus pedig monda neki: hadd elégedjenek meg elöször a' fiak: mert nem jó a' fiaknak kenyereket elvenni, és a' kölyköknek vetni.

28. És az felele, és monda neki: úgy vagyon, Uram; mert a' kölykök az asztal alatt a' gyermekek' morsalékival szoktanak élni.

29. Akkor monda neki: e' beszédért eredj el; az ördög kiment a' te leányodból.

30. És mikor az ö házához ment volna, úgy találja, hogy az ördög kiment volna, és az ö leánya az ágyon fekünnék.

III. 31. Akkor megtérvén Tírusnak és Sidonnak határiból, méne a' Galilea tengere mellé, a' tíz városnak határin által.

32. És hozának neki egy nehezen szólló siketet; és kérik vala ötet, hogy vetné kezét arra.

33. És mikor azt félre vitte volna a' sokaság közzül, botsátá az ö újjait az ö fülébe; és mikor pöckött volna, illeté az ö nyelvét.

34. És feltekintvén az égbe, fohászkodék, és monda neki: Efata, az az, nyilatkozzálmeg.

35. És azonnal megnyilatkozának az ö fülei, és az ö nyelvének kötele megoldaték, és igazán szóll vala.

36. És megtíltá ö tölök, hogy senkinek ne mondanák: de mennél inkább tíltotta volna, annál inkább hirdetik vala.

37. És felette igen álmélkodnak vala, ezt mondván: mindeneket jól tselekedett; azt tselekeszi, hogy a' siketek halljanak, és a' némák szólljanak. 1. *Mós.* 1: 30.

VIII. RÉSZ.

A' Kristus megelégít négy ezer embert hét kenyérrel: nem akar a' Farizeusoknak jelt adni: inti tanítványit a' Farizeusok' és Héródes' kovászától, egy vaknak szeme' világát megadja: megjelenti tanítványinak, hogy ö Kristus, és megmondja nekik az ö szenvedésit, halálát; és feltámadását: és megfeddi Pétert, hogy az ö szenvedésében ellent tartana: inti a' tanítványokat a' türésre az Évangyéliomnak tudományáért való kergettetés alatt.

A' napokban mikor felette nagy sokaság volna ö vele, és nem volna, mit ennének elöszóllítá Jésus az ö tanítványit, és monda nekik: *Mát.* 15: 32.

2. Könyörületességre indíttatom e' sokasághoz: mert már harmad' napja, hogy én velem vagynak, és nintsen mit egyenek.

3. Hogy ha éhen botsátom el öket házokhoz, elfogyatkoznak az úton; mert némellyek ö közzülök meszszünnen jöttek.

4. Felelének neki az ö tanítványi: honnét elégíthetné meg itt ezeket valaki kenyerekkel e' pusztában?

5. És megkérdé öket: hány kenyeretek vagyon? és ök mondának; hét.

6. Akkor megparantsolá a' seregnek, hogy leülne a' földre, és vévén a' hét kenyereket, mikor hálákat adott volna, megszegé, és adá az ö tanítványinak, hogy elcikbe adnák; és eleibe adák a' sokaságnak.

7. Vala pedig valami kevés halok is: és mikor hálákat adott volna, megparantsolá, hogy azokat is eleikbe adnák.

8. Evének azért és megelégedének, és megtöltének tördelék darabokkal, a' mellyek megmaradtanak vala, hét kosarakat.

9. Valának pedig a' kik ettek, úgymint négy ezeren; és elbotsátá öket.

II. 10. És azonnal bemenvén a' hajóba az ö tanítványival, méne Dalmanuta felé. *Mát.* 15: 39.

11. És eljövének a' Farizeusok, és kezdének ö vele versengeni, kérvén ö töle mennyei jelt, késértven ötet. *Mát.* 12: 38. *és* 16: 1.

12. És ö mikoron lelkében nagyon fohászkodott volna, monda: mitsoda az oka, hogy e' nemzetſég jelt kíván? bizony mondom nektek, (a) ha adatik e' nemzetſégnek jel. *Mát.* 16: 4. *Luk.* 11: 29.

(a) Az az, nem adatik, 'Sidó szóllásnak avagy esküvésnek formája; mintha azt mondaná: ha adatik, ezt vagy amazt tselekedje velem az Isten.

13. És azokat elhagyván, ismét bemenvén a' hajóba, elméne a' túlsó *partra.*

III. 14. Elfelejtettek vala pedig a' tanítványok kenyeret vinni; és nem vala a' hajóban velek egy kenyérnél több. *Mát.* 16: 5.

15. Akkor parantsolá nekik, mondván: meglássátok, hogy megoltalmazzátok magatokat a' Farizéusok' kovászoktól, és a' Héródes' kovászszától. *Mát.* 16: 6.

16. És egymás között vetekednek vala, mondván: kenyerünk nintsen.

17. És mikor azt észébe vette volna Jésus, monda nekik: mit vetekedtek azon, hogy kenyeretek nintsen? még is nem veszitek-é eszetekbe, és nintsen-é mégis értelmetek? még is ostoba-é a' ti szívetek?

18. Szemetek lévén nem láttok-é? és fületek lévén nem hallotok-é? és nem emlékeztek-émeg?

19. Mikor amaz öt kenyereket megszegém az öt ezer embereknek, hány kosarakat vettetek fel tördelékekkel tellyeseket? Mondának neki: Tizenkettőt. *Mát.* 14: 20. *Ján.* 6: 11.

20. Mikor pedig ama' hét kenyereket a' négy ezer embereknek *megszegém*, hány kosarakat vettetek fel tördelékekkel tellyeseket? és mondának: hetet. *Mát.* 15: 37.

21. És monda: mint vagyon, hogy *ezeket* nem értitek?

IV. 22. És méne Betsaidába: és hozának eleibe egy vakot, és kérék ötet, hogy illetné azt.

23. Akkor megfogván a' vaknak kezét, kivivé ötet a' falun kivül: és mikor az ő szemére pökött volna, és az ő kezeivel illette volna, megkérdé ötet, ha látna-é?

24. Ki mikor az ő szemeit felemelte volna, monda: látom az embereket, mert látom őket járni mint valami fákat.

25. Azután ismét illeté kezeivel az ő szemeit: és felemelteté ismét az emberrel az ő szemeit: és megépüle, és láta meszsze és világoson mindeneket.

26. És házához küldé ötet, mondván: ama' faluba se menj, és a' faluban is senkinek ezt ne mondjad.

V. 27. És beméne Jésus és az ő tanítványi Tzezáreának faluiba, melly Tzezárea Filep királyról *nevezteték:* és az úton megkérdé az ő tanítványit mondván nekik: kinek mondanak engemet az emberek? *Mát.* 16: 13. *Luk.* 9: 18.

28. Azok pedig felelének: Keresztelő Jánosnak; némellyek Illyésnek; némellyek egynek a' Próféták közzül.

29. És monda ő nekik: ti pedig kinek mondotok engemet? Felelvén pedig Péter monda neki: te vagy ama' Krístus.

30. És megfenyegeté őket, hogy senkinek azt ő felőle ne mondanák.

31. És kezdé őket tanítani, hogy az ember' Fiának sokat kellene szenvedni, és megvettetni a' Vénektől, a' Papi fejedelmektől és az Írástudóktól, és meg kellene ölettetni; és harmad' napra feltámadni.

32. És azt nyilván mondja vala: akkor Péter megfogván ötet, kezdé dorgálni.

33. És ő hátra fordúlván, és az ő tanítványira tekíntvén, megfeddé Pétert, mondván: eredj el tőlem Sátán: mert nem vagy bölts az Isten' dolgaiban, hanem az emberekében.

VI. 34. És mikor előszóllította volna a' sokaságot az ő tanítványival, monda nekik: valaki engemet akar követni megtagadja magát, felvegye az ő keresztét, és úgy kövessen engemet. *Mát.* 10: 38. *és* 16: 24. *Luk.* 9: 23. *és* 14: 27.

35. Mert valaki akarja az ő lelkét megtartani, elveszti azt; valaki pedig az ő lelkét én érettem és az Évangyéliomért elveszti, az megtartja azt. *Mát.* 10: 39: *és* 16: 25. *Luk.* 9: 24. *és* 17: 33. *Ján.* 12: 25.

36. Mert mit használ valakinek, ha mind ez egész világot megnyerné is, ha az ő lelkét elveszti?

37. Avagy mitsoda váltságot adhat valaki az ő lelkéért?

38. Mert valaki e' parázna és bűnös nemzetség közzül szégyenl engemet, és az én beszédemet, az embernek Fia is szégyenli azt mikor eljövénd az ő Attyának ditsőségével, a' szent angyalokkal. *Mát.* 10: 31. *Luk.* 10: 26. *és* 12: 8. 2. *Tim.* 2: 12.

IX. RÉSZ.

A' Kristusnak ditsőséges elváltozása: ötet kell hallgatni: Illyés és Keresztelő János: egy ördöngös meggyógyíttatik: a' hit mindent megtehet, Kristus megmondja jövendő halálát: ki légyen nagyobb az Apostolok között. Kristus gyermeket vészen ölében: botránkoztatni: Só, békesség.

ÉS monda nekik: bizony mondom nektek, vagynak némellyek azok közzül, a' kik itt állanak, kik addig meg nem kóstolják az halált, míg meg nem látják, hogy az Istennek országa eljött hatalommal. *Mát.* 16: 28. *Luk.* 9: 27.

2. Hatod' nappal pedig ez után, melléje vevé Jésus Pétert, Jakabot és Jánost, és felvivé tsak ő magokat egy nagy magas hegyre félfelé, és elváltozék ő előttök.

3. És az ő ruhái fényesekké lőnek, és fejérek mint a' hó, mellyhez hasonló fejérséget e' földön a' ruha festő nem tsinálhat.

4. És megjelenék nekik Illyés Mósessel, kik Jésussal beszéllenek vala.

5. És szóllván Péter, monda Jésusnak: mester, jó minekünk itt laknunk; tsináljunk azért három hajlékokat; neked egyet, Mósesnek is egyet, Illyésnek is egyet.

6. Mert nem tudja vala, mit szóllna, mert megrémültenek vala.

7. És felhő támada, melly őket befogá; és a' felhőből szó adaték, ezt mondván: ez amaz én szerelmes Fiam, ezt halgassátok.

8. És nagy hirtelen mikor feltekíntettek volna, nem látának azután senkit hanem tsak Jésust egyedül ő velek.

9. Mikor pedig a' hegyről alászállanának, megparantsolá nekik, hogy senkinek ne mondanák a' mit láttak vala, hanem mikor az ember' Fia a' halálból feltámadna. *Mát.* 17: 9.

10. És e' dolgot magoknál tarták, egymástól közöttök arról tudakozván, mi volna az: a' halálból feltámadni.

11. És megkérdék ötet, mondván: miért mondják az Írástudók, hogy először el kell jőni Illyésnek? *Mal.* 4: 5.

12. Ő pedig felelvén monda nekik: Illyés bizonyára először eljővén mindeneket helyre állat; és amint meg vagyon írva az embernek Fia felől, *szükség*, hogy sokat szenvedjen, és semminek állíttassék. *Ésa.* 53: 4. *Zsolt.* 22: 7. *Dán.* 9: 25.

13. De mondom nektek, hogy Illyés is eljött, és azt tselekedék vele a' mit akarták, a' mint megíratott ő felőle.

III. 14. És mikor az ő tanítványihoz ment volna, láta nagy sokaságot azok körül, és az Írástudókat, kik azokkal vetélkednek vala.

15. És azonnal az egész sokaság ötet látván elálmélkodék; és eleibe menvén köszönték ötet.

16. És megkérdé az Írástudókat: mit vetekedtek ti magatok közt?

17. És felelvén a' sokaság közzül egy, monda: az én fiamat ide hoztam te hozzád, kiben néma ördög vagyon. *Mát.* 17: 14. *Luk.* 9: 38.

18. És valahol megragadja ötet, szaggatja, ő pedig tajtékot túr, fogait tsikorgatja, és elfonnyad; és kérém a' te tanítványidat, hogy kiűznék, de nem tselekedheték.

19. Ő pedig felelvén nekik, monda: óh hitetlen nemzetség, vallyon meddig lészek ti veletek? meddig szenvedlek el titeket? hozzátok én hozzám azt.

20. Oda vivék azért azt: mihelyt pedig *Jésus* meglátta volna azt, azonnal az ördög szaggatni kezdé ötet, és mikor a' földre leesett volna, fetreng vala tajtékot túrván.

21. És megkérdé *Jésus* az ő attyát: mennyi ideje, hogy ez esett rajta? A' pedig monda: gyermekségétől fogva;

22. És gyakorta ötet a' tűzbe vetette és a' vízbe, hogy elvesztené ötet: de ha mit tehetsz légy segítségül minekünk, könyörülvén mirajtunk.

23. Jésus pedig monda neki: ha hiheted azt, (a) mindenek lehetségesek a' hívőnek.

(a) Az az, mindeneket megnyerhet, tudniillik az Istentől, hogy megtselekedje. Így idvezítőnk gyakorta a' hitnek tulajdonítja a' mi az Isteni hatalomé; mint: a' te hited tégedet megtartott; az az, a' te hited én tőlem megnyerte, hogy téged' megtartsalak, vagy meggyógyítsalak.

24. A' gyermeknek attya azonnal kiáltván, könyhullatással monda: hiszek Uram, légy segítségül az én hihetetlenségemnek.

25. Mikor pedig Jésus látta volna, hogy a' sokaság mind öszve futna reá, megdorgálá a' tisztátalan lelket, ezt mondván neki: te néma és siket lélek, én teneked parantsolom, menj ki abból, és többé ne menj ő belé.

26. És mikor kiáltott volna *a' lélek* és *a' gyermeket* igen megszaggatta volna, kiméne: és a' *gyermek* ollyan lőn mint a' holt, úgy annyira, hogy sokan mondanák, hogy megholt volna.

27. Jésus pedig megfogván annak kezét, felemelé azt; és felkele.

28. És mikor a' házba bement volna, a' tanítványok megkérdék ötet külön: miért nem űzheténk mi ki ama' *lelket?*

29. Jésus pedig monda nekik: az illyen ördögöknek neme nem űzettethetik ki külömben, hanem könyörgés és böjtölés által.

IV. 30. És onnét kimenvén, együtt mennek vala Galileán által: és nem akarja vala *Jésus*, hogy senki megtudná. *Mát.* 17: 22. *Luk.* 9: 44.

31. Mert tanítja vala az ő tanítványit, és azt mondja vala nekik: az embernek Fia adattatik az embereknek kezekbe, és megölik ötet: de minekutánna megölik, harmad napon feltámad.

32. Ők pedig nem értik vala e' mondást, és félnek vala ötet megkérdeni.

V. 33. Méne azért Kapernaumba: és mikor házа ment volna, megkérdé őket; miről vetekedtek vala egymás között az úton? *Mát.* 18: 1. *Luk.* 9: 46.

34. Ők pedig hallgatának: mert ők az úton egymás ellen arról vetekednek vala, mellyik volna a' többinél nagyobb?

35. És mikor leült volna, szóllítá a' tizenkét tanítványt, és monda nekik: ha ki első akar lenni, mindeneknél utolsóbb légyen, és mindeniteknek szolgája.

36. És fogván egy gyermeket, közöttök megállatá: és azt ölébe vévén, monda azoknak:

37. Valaki ez illyen kitsiny gyermekek közzül egyet befogadánd az én nevemben, engemet fogad be: és valaki engemet befogadánd, nem engem' fogad be, hanem azt, a' ki engemet elbotsátott.

VI. 38. Felele pedig neki János, mondván: Mester, láttunk egy *embert*, hogy a' te neved által ördögöket űz, ki nem követ minket: és megtíltánk ötet, mivelhogy minket nem követ. *Luk.* 9: 49.

39. Jésus pedig monda: ne tíltsátok meg azt; mert senki nintsen, ki az én nevem által erőt tselekeszik, és hamar gonoszul szóllhatna én felőlem. 1. *Kór.* 12: 3.

40. Mert a' ki nintsen mi ellenünk, mi mellettünk vagyon.

41. Mert valaki innotok adánd nektek, tsak egy pohár vizet az én nevemben, az az, hogy Kristusé vagytok, bizony mondom nektek, el nem veszti az ő jutalmát. *Mát.* 10: 42.

42. És valaki megbotránkoztat egyet e' kitsinyek közzül, a' kik én bennem hisznek, jobb volna neki inkább, ha annak nyakára malom kő köttetnék, és a' tengerbe vettetnék. *Mát.* 18: 6. *Luk.* 17: 1.

43. Hogy ha a' te kezed (b) megbotránkoztat tégedet, vágd el azt; jobb teneked az életre bemenned tsonkán, hogy nem két kezed lévén menni a' Gyehennára, a' megolthatatlan tűzre: *Mát.* 5: 3. *és* 18: 8.

(b) Vagy azt miveli, hogy megbotránkozzál.

44. Hol az ő férgek meg nem hal, és tüzök meg nem aluszik. *Ésa.* 66: 24.

45. És ha a' te lábod megbotránkoztat tégedet, vágd el azt; jobb teneked sántán menned az életre, hogy nem két lábod lévén vettetnél a' Gyehennára, a' megolthatatlan tűzre.

46. Holott az ő férgek meg nem hal, és tüzök meg nem oltatik.

47. És ha a' te szemed megbotránkoztat, vájd ki azt: jobb teneked vakon menned az Isten' országába, hogy nem mint két szemed lévén a' Gyehennának tüzére vettetned:

48. Hol az ő férgek meg nem hal, és tüzök meg nem aluszik.

49. Mert minden *ember* tűzzel sózatik meg (c) minden áldozat sóval sózatik meg. 3. *Mós.* 2: 13.

(c) Minden ember, valaki a' maga tagjait, kezét lábát, szemit 's a' t. tette hamisság' fegyverévé, az az, a' bűnnek eszközivé, tűzzel, a' Gyehennának tüzével sózatik meg, vagy azzal boríttatik el, valamint a' sóval meghintetett áldozatra való hús megégettetik.

50. Jó a' só; ha pediglen a' só ízetlen lészen, mivel sózzátok azt meg? légyen ti magatokban savatok, és ti köztetek egymáshoz legyetek békeségesek. *Mát.* 5: 13. *Luk.* 14: 34.

X. RÉSZ.

A' feleség tsak paráznaságért hagyattathatik el: Kristus eleibe kisdedek vitetnek: egy gazdag kérdi a' Kristust, hogy lehessen örök élete: az Apostolok mindent elhagytak a' Kristusért: a' Kristus megjelenti halálát: a' Zebedeus' fiainak kérések: a' vak Bartimeus meggyógyíttatik.

ÉS mikor onnét felkölt volna, méne Júdeának határiba, a' Jordánon túl való tartományon által, és gyüle ismét ő hozzá sokaság, és az ő szokása szerént tanítja vala őket. *Mát.* 19: 1.

2. És a' Farizéusok hozzá járulván, megkérdék ötet, ha szabad volna-é a' férjfiúnak elbotsátani az ő feleségét; késértvén ötet. *Mát.* 19: 3.

3. Ő pedig felelvén monda: mit parantsolt nektek Móses?

4. Azok pedig felelének: Móses megengedte, hogy elválásról való levelet írjunk, és el botsássuk *feleségünket*. 5. *Mós.* 24: 1. *Mát.* 5: 31.

5. És felelvén Jésus, monda nekik: a' ti szíveteknek keménységéért írta Móses nektek e' parantsolatot.

6. A' teremtésnek pedig kezdetiben, férjfiat és aszszonyt teremtett Isten. 1. *Mós.* 1: 27. *Mát.* 19: 4.

7. Annakokáért elhadja ember attyát és annyát, és ragaszkodik az ő feleségéhez:

8. És a' kik ketten voltanak, egy test lésznek: ezért ezek többé nem kettő, hanem egy test. 1. *Mós.* 2: 24. 2. *Kór.* 6: 16. *Éfez.* 5: 31.

9. A' mit azért Isten egybeszerkeztetett, az ember el ne válaszsza. 1. *Kór* 7: 10.

10. És a' házba az ő tanítványi ugyan ezen dologról ismét megkérdék ötet.

11. Ő pedig monda nekik: valaki elhagyja az ő feleségét, és mást vejénd, paráználkodik az ellen. *Mát.* 5: 32. *és* 19: 9. *Luk.* 16: 18. 1. *Kór.* 7: 10.

12. És ha az aszszony elhagyja az ő férjét, és máshoz menénd, paráználkodik.

II. 13. Akkor hozának neki gyermekeket, hogy illetné azokat; a' tanítványok pedig feddik vala azokat, a' kik hozzák vala. *Mát.* 19: 12. *Luk.* 18: 15.

14. Mellyet mikor látott volna Jésus, megharaguvék, és monda nekik: hadjátok jöni én hozzám a' gyermekeket, és meg ne tiltsátok öket, mert illyeneké az Istennek országa.

15. Bizony mondom nektek: valaki úgy nem vészi az Istennek országát mint a' kis gyermek, semmiképen nem mégyen be abba.

16. És mikor azokat ölében vette volna, kezeit reájok vetvén, megáldá öket.

III. 17. És mikoron kiakarna menni, hogy útra indúlna, oda futamodék egy *ember*, és térdet hajtván ő előtte megkérdé ötet: jó mester, mit tselekedjem, hogy az örök életet vehessem? *Mát.* 19: 15. *Luk.* 18: 18.

18. Jésus pedig monda neki: miért mondasz engem' jónak? nintsen jó *több*, hanem egyedül az Isten.

19. Tudod a' parantsolatokat: ne paráználkodjál, ne ölj, ne orozz, hamistanúbizonyságot ne mondj, senkinek kárt ne tégy, tiszteljed a' te atyádat és anyádat. 2. *Mós.* 20: 14.

20. Amaz felelvén monda neki: mester, mind ezeket megtartottam az én iffjúságomtól fogva.

11. Jésus pedig reá tekintvén, (a) szereté ötet, és monda neki: egy vagyon még hátra; (b) eredj el, valamid vagyon add el, és adjad a' szegényeknek; és kintsed lészen mennyben: és jere kövess engemet, felvévén a' keresztet.

(a) Az az; szánakozék ő rajta, hogy magát megtsalná, hamissan elhitetvén magával, hogy az Istennek elöszámlált parantsolatit ő betöltötte volna, és így vagy élerte már a' tökélletességet, vagy közel volna ahoz.

(b) Nem azt mondja, hogy a' törvénykivül szükölködik egy dolog nélkül, mert valamit Isten kíván tőlünk, azt a' törvényben befoglalta, hanem azt mondja, hogy a' törvény megtartásában szükölködik egy nélkül.

22. A' pedig megszomorodván e' beszéden, elméne nagy szomorúsággal; mert sok jószága vala.

IV. 23. És mikor környül tekíntett volna Jésus, monda az ő tanítványinak: melly nehezen mennek be az Istennek országába, a' kiknek gazdagságok vagyon!

24. A' tanítványok pedig elálmélkodának az ő beszédén. Jésus pedig felelvén ismét, monda nekik: Fiaim, melly nehéz dolog, hogy a' kik az ő gazdagságokban bíznak, bemenjenek az Istennek országába.

25. Könnyebb a' tevének a' tőfokon általmenni, hogy nem a' gazdagnak Isten' országába menni.

26. Azok pedig annál is inkább álmélkodnak vala, ezt mondván magokban: kitsoda idvezülhet tehát?

27. Reájok tekíntvén pedig Jésus, monda: az embereknél *ez* lehetetlen, de nem az Istennél: mert Istennél mindenek lehetségesek. *Jer.* 32: 17: *R.* 14: 36. *Luk.* 1: 37.

V. 28. És Péter kezdé neki mondani: ímé mi mindeneket elhagytunk, és követtünk tégedet. *Mát.* 19: 27. *Luk.* 18: 28.

29. Felelvén pedig Jésus monda: bizony mondom nektek, nintsen senki, a' ki elhagyándja házát, vagy attyafiait, vagy nénnyeit, vagy annyát, vagy gyermekit, vagy szántóföldeit én érettem és az Évangyéliomért.

30. A' ki száz annyit nem venne mostan ez időben, házakat, atyafiakat, néneket, anyákat, gyermekeket, szántóföldeket (c) az üldözésekkel együtt, és a' jövendő világon örök életet.

(c) Az az, a' háborgattatásoknak és üldözéseknek közepette is.

31. Sok elsők pedig, utólsók lésznek: és az utólsók, elsők. *Mát.* 19: 30. *és* 20: 16. *Luk.* 13: 30.

VI. 32. Valának pedig úton, és mennek vala Jérusálembe, és Jésus elölmégyen vala, és álmélkodnak vala, és ötet követvén félnek vala. És ismét melléje vévén a' tizenkét *tanítványokat*, kezdé nekik mondani a' mik következnének ő reá. *Mát.* 20: 17. *Luk.* 18: 31.

33. Ímé *úgymond*, felmegyünk Jérusálembe, és az embernek Fia elárultatik a' Papi fejedelmeknek, és az Írástudóknak; és halálra kárhoztatják ötet, és adják ötet a' pogányoknak.

34. És megtsúfolják ötet, megostorozzák, megpökdösik, és megölik; de harmad napon feltámad.

VII. 35. És járulának ő hozzá, Jakab és János a' Zebedéus' fiai, ezt mondván: Mester, azt akarjuk, hogy a' mit tőled kérünk, megadjad minekünk. *Mát.* 20: 20.

36. Ő pedig monda: mit akartok, hogy tselekedjem veletek?

37. Azok pedig mondának neki: ezt engedjed minekünk, hogy egyikünk jobb kezed felől, a' másikunk bal kezed felől üljön a' te dítsőségedben.

38. Jésus pedig monda nekik: nem tudjátok mit kértek, megihatjátok-é a' pohárt, a' mellyet én megiszom, és a' melly keresztséggel én megkeresztelkedem, megkeresztelkedhettek-é?

39. Azok pedig mondának neki: meglehet. Jésus pedig monda nekik: a' pohárt, a' mellyet én megiszom, megiszszátok ugyan: a' keresztséggel is, mellyel én megkeresztelkedem megkeresztelkedtek.

40. De hogy jobb kezem felől, vagy bal kezem felől üljetek, nem én dolgom adni, hanem adatik azoknak, a' kiknek készíttetett.

VIII. 41. És mikoron ezt hallották volna a' tíz tanítványok, kezdének haragudni Jakabra és Jánosra. *Mát.* 29: 24.

42. Jésus pedig elöszóllítván öket, monda nekik: tudjátok, hogy a' kiknek tetszik a' pogány népeken való uralkodás, uralkodnak azokon:

kon: és a' kik ő köztök hatalmasok szabadságok vagyon azokon. *Mát.* 20: 25. *Luk.* 22: 25.

43. De nem úgy lészen ti köztetek: hanem a' ki akar ti köztetek nagy lenni, ti szolgátok lészen.

44. És a' ki akar ti közzületek első lenni, lészen mindenitek' szolgája.

45. Mert az embernek Fia is nem jött, hogy neki szolgálnának, hanem hogy ő szolgálna, és adná az ő lelkét váltságnak árrául sokakért. 1. *Tim.* 2: 6. *Tit.* 2: 14.

IX. 46. És menének Jérikóba; és mikor kimenne Jérikóból ő és az ő tanítványi, és a' sokaság, a' Timéusnak fia Bartiméus, ki vak vala, ül vala az úton koldulván. *Mát.* 20: 29. *Luk.* 18: 35.

47. És mikor hallotta volna, hogy ő volna ama' Názáretbeli Jésus, kezde kiáltani, és ezt mondani: Jésus Dávidnak Fia, könyörülj én rajtam.

48. És sokan dorgálják vala ötet, hogy hallgatná: ő pedig annál inkább kiált vala, Dávidnak Fia, könyörülj én rajtam.

49. És Jésus mikor megállott volna, parantsolá, hogy elöhívnák ötet; hívák azért a' vakot, mondván neki: bízzál, kelj fel; téged' hívat.

50. A' vak pedig elvetvén az ő felső ruháját, mikor felkölt volna, Jésushoz méne.

51. És felelvén Jésus, monda neki: mit kívánsz, hogy tselekedjem veled? a' vak pedig monda neki: Mester, hogy lássak.

52. Jésus pedig monda neki: eredj el, a' te hited tégedet megtartott. Azonnal megjöve azért az ő szeme világa, és követi vala Jésust az úton.

XI. RÉSZ.

A' Kristus szamár háton mégyen be Jérusálembe: megátkoz egy figefát: megtisztítja a' templomot: inti tanítványit a' hitre és egymásnak való megbotsátásra: menti a' templom' kitisztításában való dolgot.

MIKOR pedig közelgetnének Jérusálemhez, Betfagéhoz és Betániához, az Olajfáknak hegyéhez, elkülde kettőt az ő tanítványi közzül. *Mát.* 21: 1. *Luk.* 19: 29.

2. És monda nekik: menjetek el ím e' falúba, melly előttetek vagyon: és mindjárást bemenvén oda, találtok egy megkötött vemhet, mellyen senki az emberek közzül nem ült; oldjátok el azt, és hozzátok *énnekem.*

3. Hogyha valaki nektek azt mondándja: miért mivelitek ezt? azt mondjátok, hogy az Úr szükölködik a' nélkül, és azt azonnal elbotsátja.

4. Elmenének azért, és találának egy megkötetett vemhet az ajtón kivül a' kettős útnál, és eloldák azt.

5. És némellyek azok közzül, kik ott állanak vala, mondának nekik: mit miveltek, hogy eloldjátok a' vemhet?

6. Ők pedig mondának azoknak, a' mint Jésus megparantsolta vala; és elbotsáták őket.

7. Elhozák azért a' vemhet Jésushoz, és az ő ruhájokat arra tevék; és reá üle. *Ján.* 12: 14.

8. Sokan pedig az ő ruhájokat az útra terítek, némellyek pedig ágakat szegdelnek vala a' fákról, és az útra hányják vala.

9. És a' kik elől mennek, és hátul követik vala, kiáltának mondván: Hosánna! áldott a' ki jött az Úrnak nevében.

10. Áldott a' mi atyánknak Dávidnak országa, melly jött az Úrnak nevében; Hosánna *ki* a' magasságos *egekben vagy.* *Zsolt.* 118: 25.

11. És beméne Jérusálembe az Úr, és a' templomba: és mikor mindeneket elnézett volna, és immár késő volna, méne Betániába a' tizenkét *tanítvánnyal.* *Mát.* 21: 10.

II. 12. És másod napon, mikor Betániából kimentenek volna, megéhezék. *Mát.* 21: 19.

13. És mikor távol látott volna egy leveles figefát, oda méne, hogy meglátná ha találna valamit rajta: és mikor oda ment volna, semmit nem találá a' leveleknél egyebet, mert nem vala még a' fige érésnek ideje.

14. Akkor Jésus felelvén monda annak: soha ezután senki ne egyék te rólad gyümöltsöt. És ezt hallák az ő tanítványi.

III. 15. Menének azért Jérusálembe. És bemenvén Jésus a' templomba, kezdé azokat kivetni, a' kik árulnak és vásárlanak a' templomban, és a' pénz váltóknak asztalokat, és galamb árrosoknak székeket felfordítá. *Mát.* 21: 12. *Luk.* 18: 45.

16. És nem engedé, hogy senki valami (a) edényt a' templomon által vinne.

(a) Az az, semmi külső világi eszközöket, a' minemű sok vala azok környül, a' kiknek a' templom tornátza majd piatz gyanánt vala.

17. És taníť vala, mondván nekik: avagy nintsen-é megírva, hogy az én házam imádságnak házának hívattatik minden népektől? ti pedig azt tettétek latroknak barlangjává. *Mát.* 23: 13. *Luk.* 19: 46. *Ésa.* 56: 7. *Jer.* 7: 21.

18. És ezt meghallák az Írástudók és a' Papi fejedelmek, és keresnek vala módot benne miképen elvesztenék ötet: mert félik vala ötet, mivelhogy az egész sokaság tsudálkozik vala az ő tudományán.

19. Mikor pedig estve volna; kiméne Jésus a' városból.

IV. 20. És reggel a' figefa mellett elmenvén, látták, hogy gyökerestől megszáradott volna.

21. Ákkor megemlékezvén (c) Péter, monda neki: Rabbi, ímé ama' figefa, mellyet megátkozál, megszáradott. *Mát.* 21: 19.

(c) Tudniillik a' Jésusnak átkáról, mint a' következő ígékből megtetszik.

22. És felelvén Jésus monda nekik: légyen bizodalmatok (d) Istenben.

(d) Avagy; hitetek, mert arról a' hitről szóll, mellyel hiszünk Istennek; az az, bizonyosok vagyunk annak bétellyesedése felől, a' mit ígért.

23. Mert bizony mondom nektek: valaki azt mondándja ím e' hegynek: keljfel, vettessél a' tengerbe; 's nem kételkedik az ő szívében, hanem hiszi, hogy meglészen a' mellyeket mond, meglészen annak valamit mondánd. *Mát.* 17: 20. *Luk.* 17: 6.

24. Azért mondom nektek, valamellyeket imádkozástokban kéréndetek, hidjétek, hogy elveszitek, és meglésznek nektek. *Mát.* 7: 7. *Luk.* 11: 9. *Ján.* 14: 13. *és* 15: 7. *és* 16: 24. *Jak.* 1: 6.

25. És mikor felállotok imádkozni, megbotsássatok annak, a' ki ellen valami dolgotok vagyon: hogy a' ti mennyei Atyátok is megbotsássa nektek a' ti vétkeiteket. *Mát.* 6: 14.

26. Mert ha ti meg nem botsátándotok, a' ti mennyei Atyátok is nem botsátja meg a' ti vétkeiteket.

V. 27. És ismét menének Jérusálembe; és mikoron ő a' templomban járna, menének ő

hozzá a' Papi fejedelmek, és az Irástudók, és a' Vének. *Mát.* 21: 23. *Luk.* 20: 1.

28. És mondának neki: mitsoda hatalommal tselekeszed ezeket? és kitsoda adta neked e' hatalmat, hogy ezeket tselekedjed.

29. Jésus pedig felelvén monda nekik: én is valami dolgot kérdek tőletek, feleljetek meg azért nekem, és megmondom én is mitsoda hatalommal tselekeszem ezeket.

30. A' János' keresztsége a' mennyből vala-é, vagy az emberektől? feleljetek meg nekem.

31. Azok pedig magokban így okoskodnak vala, mondván: ha azt mondjuk, hogy a' mennyből volt; azt fogja mondani, miért nem hittetek tehát neki?

32. Ha pedig azt mondjuk, hogy az emberektől: félünk a' községtől; mert mindenek illyen értelemben valának János felől, hogy ő igaz Próféta volt.

33. Akkor felelvén mondának Jésusnak: nem tudjuk. És Jésus felelvén monda nekik: én is nem mondom meg mitsoda hatalommal tselekeszem ezeket.

XII. RÉSZ.

Szőlő' példája: a' Kristus a' 'Sidóktól megvetetett kő: a' Tsászárnak való adóról: a' Saddútzéusok tagadják a' feltámadást: Első parantsolat: Istennek és felebarátunknak szeretett feljebb való az áldozatnál: a' Kristus' fia Dávidnak: őrizkedni kell a' Farizéusoktól és Irástudóktól: szegény özvegy asszony.

ÉS kezde nekik példabeszédek által szóllani: egy ember szőlőt plántála, és gyepűvel környúlvévé, és vermet ása, és tornyot építe, és a' szőlőt bízá munkásokra; és *ő maga* meszsze elméne. *Ésa.* 5: 1. *Jer.* 2: 21. *Mát.* 21: 33. *Luk.* 20: 9.

2. És elküldé szolgáját az ő idejében a' munkásokhoz, hogy a' munkásoktól bevenne a' szőlőnek gyümöltsében.

3. Amazok pedig megfogván azt megverék, és üressen botsáták haza.

4. És ismét más szolgáját küldé hozzájok, azok pedig azt is kövekkel meghajigálván, a' fejét megsebesíték, és viszsza küldék gyalázattal illetvén.

5. És viszontag mást külde, és azt megölék; és sokakat többeket, némellyeket megvervén, némellyeket pedig megölvén.

6. Mikor azért még volna egy szerelmes fia, elküldé azt is utólszor hozzájok, ezt mondván: az én fiamat megbetsülik.

7. A' munkások pedig mondának magok között: ez az örökös, jertek el, öljük meg őtet, és miénk lészen az örökség.

8. És megfogván azt, megölék, és kiveték a' szőlőn kívül.

9. Mit tselekeszik azért a' szőlőnek ura? eljő és elveszti azokat a' szőlő munkásokat: és a' szőlőt egyebeknek adja.

10. Avagy nem olvastátok-é ez írást is: a' melly követ az építők megvetettenek, az lett a' szegeletnek feje. *'Solt.* 118: 22. *Ésa.* 28: 16. *Mát.* 21: 42. *Tsel.* 4: 11. *Róm.* 9: 33. 1. *Pét.* 2: 6.

11. Az Úrtól lett ez, és tsudálatos a' mi szemeink előtt;

12. Igyekeznek vala azért őtet megfogni; de félnek vala a' községtől: mert tudták, hogy ő ellenek mondotta volna a' példa beszédet; azért elhagyván őtet elmenének.

II. 13. És küldének ő hozzá némellyeket a' Farizéusok közzül, és a' Héródes' szolgái közzül, hogy őtet megfognák a' beszédben. *Mát.* 22: 15. *Luk.* 20: 20.

14. Azok pedig mikor eljöttenek volna, mondának neki: Mester! tudjuk, hogy te igaz vagy, és senkivel nem gondolsz; mert az embereknek személyekre nem nézel, hanem az Istennek (a) útát igazán tanítod; kell-é a' Tsászárnak adót adni avagy nem? adjunk-é vagy ne adjunk?

(a) Tudniillik azt az útat, mellyen Istenhez juthat az ember, az pedig nem egyébb, hanem a' szent fedhetetlen, és Isten' törvényével egyező élet.

15. Ő pedig mivelhogy tudja vala az ő képmutatásokat, monda nekik: mit késértetek engemet? hozzatok elő nekem egy pénzt, hogy lássam.

16. Azok pedig hozának elő *egy pénzt.* És monda nekik: kié ez az ábrázat, és a' fellyúlvaló írás? azok pedig mondának: a' Tsászáré.

17. És felelvén Jésus monda nekik: adjátok meg a' mi a' Tsászáré, a' Tsászárnak: és a' mi az Istené, az Istennek: és elálmélkodának ő rajta. *Róm.* 13: 7.

III. 18. Akkor jövének ő hozzá Saddútzeusok, kik azt mondják, hogy nintsen feltámadás; és megkérdék őtet mondván: *Mát.* 22: 23. *Luk.* 20: 27. *Tsel.* 23: 8.

19. Mester! Móses azt írta minekünk, hogy ha valakinek attyafia megholt, és felesége marad, és magzatokat nem hágy, annak attyafia vegye el az ő feleségét, és támaszszon (b) magot az ő attyafiának. 5. *Mós.* 25: 6.

(b) Az az, utánna következendő maradékot, mellyet az atyafi az ő attyafiának, nem magának támaszt; mert a' ki születik a' megholtnak viseli nevét.

20. Valának azért hét atyafiak; és az első feleséget vön, és meghalván magot nem hagya.

21. És a' másik elvivé azt, és meghala, az is pedig nem hagya magot: a' harmadik hasonlatosképen.

22. És mind a' hét elvette az aszszonyt, és nem hagytanak magot: utólszor megholt az aszszony is.

23. A' feltámadáskor azért, mikor feltámadnak, mellyik' felesége lészen azok közzül? mert hétnek volt felesége.

24. Akkor felelvén Jésus monda nekik: avagy nem azért tévelygetek-é, hogy nem tudjátok az Írásokat, sem az Istennek hatalmát?

25. Mert mikor a' halálból feltámadnak, feleséget sem vesznek, sem férjnek nem adatnak: hanem ollyanok lésznek mint az angyalok, kik mennyben vagynak.

26. A' halottakról pedig, hogy azok feltámasztatnak, nem olvastátok-é a' Móses' könyvében, mimódon szóllott az Isten neki a' tsipkebokorban? ezt mondván: én vagyok az Ábrahámnak Istene, és az Isáknak Istene, és a' Jákóbnak Istene. 2. *Mós.* 3: 6. *Mát.* 22: 11. *Tsel.* 7: 32.

27. Az Isten nem holtak' Istene, hanem élőké; ti azért igen tévelygetek.

IV. 28. És mikor előállott volna egy az Írástudók közzül, ki hallotta vala az ő vetekedésöket, és tudja vala, hogy ő amazoknak jól felelt volna, megkérdé őtet, mellyik volna a' parantsolatok között az első? *Mát.* 22: 34.

29. Jésus pedig felele neki: minden parantsolatok közzül első ez: halld meg Izráel! a' mi Urunk Istenünk egy Úr: 5. *Mós.* 6: 4. *Luk.* 10: 27.

30. Szeressed azért a' te Uradat Istenedet, tellyes szívedből, és tellyes lelkedből, és tellyes elmédből, és tellyes erődből, ez az első parantsolat. 3. *Mós.* 19: 18. *Mát.* 22: 39. *Róm.* 13: 9. *Gal.* 5: 14. *Jak.* 2: 8.

31. És a' második ahoz hasonló: szeressed a' te felebarátodat mint magadat: nintsen más ezeknél nagyobb parantsolát.

32. Akkor monda neki az Írástudó: jól vagyon Mester, igazán mondád; mert egy az Isten, és nintsen annál több.

33. És szeretni azt tellyes szívből, és tellyes elméből, és tellyes lélekből, és tellyes erőből: és szeretni *embernek* felebarátját mint magát, sokkal nagyobb minden áldozatoknál.

34. Akkor látván Jésus, hogy bőltsen felelt volna, monda neki: nem meszsze vagy az Isten' országától. És senki többé nem meri vala ötet megkérdeni.

V. 35. És felelvén Jésus ezt mondja vala, tanítván a' templomban: mimódon mondják az Írástudók, hogy a' Kristus Dávidnak fia? *Mát.* 22: 41. *Luk.* 20: 41.

36. Mert Dávid azt mondja a' szent Lélek által: monda az Úr az én Uramnak, ülj az én jobb kezem felől, míglen vetem a' te ellenségidet sámolyul a' te lábod alá. *Zsolt.* 110: 1.

37. Dávid azért ötet mondja Urának: mimódon azért fia? és a' sokaság örömest hallgatja vala ötet.

VI. 38. Ő pedig mondja vala nekik az ő tanításában: őrizzétek meg magatokat az Írástudóktól, kik örömest járnak hoszszú köntösökben, és szeretik a' piatzon való köszöntéseket: *Mát.* 23: 6. *Luk.* 11: 43. *és* 20: 46.

39. És a' fő helyeket a' gyülekezetekben, és az első üléseket a' lakodalmakban:

40. Kik az özvegyeknek házokat felfalják, és külsőképen hoszszú imádsággal élnek, ezeknek keményebb ítéletek lészen. *Mát.* 23: 14. *Luk.* 11: 39. *és* 20: 47.

VII. 41. És mikor ült volna Jésus a' kintstartó láda ellenében, nézi vala miképpen hánnya a' pénzt a' sokaság a' kintstartó ládába, sok gazdagok azért sokat hánynak vala.

42. És mikor eljött volna egy szegény özvegy aszszony, vete két fillért, melly egy pénznek negyed része.

43. Ő pedig elő szóllítá az ő tanítványit, és monda nekik: bizony mondom nektek, hogy e' szegény özvegy többet vete *a' ládába*, hogy nem mind a' többi, kik *pénzt* hányának a' kintstartó ládába.

44. Mert mindenek abból vetének, a' mivel bővölködnek, e' pedig az ő szegénységéből valamije volt mind oda veté, *tudniillik* minden ő élését.

XIII. RÉSZ.

Jérusálem' romlása jövendöltetik: öldöklések következnek az Évangyéliom miatt: az Évangyéliomnak prédikáltatni kell minden nemzetségeknek: Kristus' eljöveteliről az ítéletre: vigyáznunk kell és imádkoznunk.

ÉS mikor kimenne a' templomból monda neki egy az ő tanítványi közzül: mester! nézhetsze minemű kövek ezek, és minemű alkotmányok. *Mát.* 24: 1. *Luk.* 21: 5.

2. Akkor felelvén Jésus, monda neki: Látod-é e' nagy alkotmányokat? nem marad egy kő más kövön, melly el nem rontatnék.

3. És mikor az Olaj fáknak hegyén ülne a' templom ellenében, megkérdék ötet külön Péter, Jakab, János és András.

4. Mond meg minekünk; mikor lésznek ezek? és mitsoda jele lészen, mikor mind ezek bételyesednek?

5. Jésus pedig felelvén nekik, kezdé mondani: meglássátok, hogy valaki titeket el ne hitessen. *Mát.* 24: 4. *Luk.* 21: 8. *Eféz.* 5: 6. 2. *Thess.* 2: 3.

6. Mert sokan fognak eljőni az én nevemben, kik ezt mondják: én vagyok *a' Kristus*; és sokakat elhitetnek. *Mát.* 24: 23.

7. Mikoron pedig hallotok hadakat és hadaknak híreit, meg ne háborodjatok: mert szükség ezeknek meglenni, de még nintsen akkor vége.

8. Mert támad egy nemzetség más nemzetség ellen, egy ország más ország ellen: és minden helyeken lésznek föld indúlások, és lésznek éhségek és háborúságok. *Mát.* 24: 6. *Luk.* 21: 10.

9. A' nyomorúságoknak kezdeti ezek: de ti oltalmazzátok meg magatokat: mert adnak titeket ítélő székek' és gyülekezetek' eleibe: megverettettek, és tisztartók 's királyok eleibe vitettek én érettem, hogy légyen ő ellenek (a) tanúbizonyságul. *Mát.* 14: 19. *Luk.* 21: 12.

(a) Az az, és ez, az Istennek bőlts gondviseléséből arra a' végre igazgattatik, hogy az Isen' ítélő széki előtt magok menthetetlenek legyenek.

10. És minden pogányok között kell elöször az Évangyéliomnak prédikáltatni.

11. Mikor pedig titeket fogva viéndenek, ne legyetek eleve szorgalmatosok arról, mit kellessék szóllnotok, se ne gondoljátok: hanem valami adatik nektek az órában, azt szólljátok; mert nem ti vagytok, kik (b) szóllitok, hanem a' szent Lélek. *Mát.* 10: 19. *Luk.* 12: 11. *és* 21: 14.

(b) Tudniillik; első tekintettel és magatoktól; mert ők is szóllottanak ugyan, de úgy miut a' Sz. Léleknek eszközi, csak azokat szólliván, mellyeket a' Szent Lélek belől diktál és mond vala ő nekik.

12. Az atyafiú az ő attyafiát, és az atya az ő fiát halálra adja: és a' magzatok támadnak az ő szüléjek ellen, és azokat megöletik. *Mik.* 7: 6.

13. És mindenek előtt gyűlölségesek lesztek az én nevemért: de a' ki megmarad mind végig, az tartatik meg. *Mát.* 10: 22. *és* 24: 13. *Luk.* 21: 19.

III. 14. Mikor pedig látándjátok ama' pusztító útálatosságot, melly megmondatott Dániel prófétától, melly ott helyheztetik a' holott nem kellett volna *helyheztetni*, (a' ki olvassa, megértse) akkor a' kik Júdeában vagynak, a' hegyekre fussanak. *Dán.* 9: 27. *Mát.* 24: 15. *Luk.* 21: 21.

15. A' ki pedig a' házhéján *vagyon*, le ne szálljon házába, bé se menjen, hogy valamit kivigyen az ő házából.

16. És a' ki mezőn leénd, meg ne térjen, hogy az ő ruháját felvegye.

17. Jaj pedig a' nehezkeseknek és a' szoptatósoknak azokban a' napokban.

18. Imádkozzatok pedig, hogy a' ti futástok ne légyen télben.

19. Mert olly nyomorúságosok lésznek azok a' napok, mellyekhez hasonlók nem voltak a' dolgoknak teremtésektől fogva, mellyeket Isten teremtett, mind ez ideig, ez után sem lésznek.

20. És ha az Isten meg nem rövidítette volna azokat a' napokat, minden test elveszne: de a' választattakért, a' kiket választott, megrövidítette azokat a' napokat.

21. Akkor pedig ha valaki azt mondándja nektek: imitt *vagyon* a' Kristus, vagy amott, ne higyjétek. *Mát.* 24: 23. *Luk.* 7: 23.

22. Mert támadnak hamis Kristusok, és hamis Próféták; és tésznek jeleket és tsudákat, hogy elhitessék, ha lehetséges volna, még a' választottakat is.

23. Ti pedig megoltalmazzátok magatokat; ímé mindeneket eleve megmondottam tinektek.

IV. 24. De azokban a' napokban e' nyomorúság után a' nap meghomályosodik, és a' hold nem fénylik. *Ésa.* 13: 10. *Ezek.* 32: 7. *Joel.* 2: 31. *és* 3: 15.

25. És az égnek tsillagi lehullanak, és a' mennyei hatalmasságok megrendülnek.

26. És akkor meglátják az embernek Fiát eljönni a' felhőkben nagy hatalommal és ditsőséggel. *Mát.* 24: 29. *Luk.* 21: 25.

27. És ő akkor elbotsátja az ő angyalit, és az ő választottit egybe gyűjti a' négy szélekről, a' földnek utolsó határától fogva az égnek utolsó határáig. *Mat.* 24: 31. *Luk.* 21: 25. 1. *Thess.* 4. 16.

28. A' figefától pedig vegyetek példát; mikor az ő ága gyenge leszen, és az ő leveleit kibotsátja, tudjátok, hogy a' nyár közel vagyon. *Mát.* 24: 32.

29. Azonképen ti is, mikor látjátok, hogy ezek meglésznek, tudjátok, hogy közel vagyon, és tsak az ajtó előtt az Isten' országa.

30. Bizony mondom nektek, hogy nem múlikel ez a' nemzetség addig, míg nem mind ezek meglésznek.

31. Az ég és a' föld elmúlnak; az én beszédim pedig semmiképen elnem múlnak. *Mát.* 24: 35.

32. De arról a' napról és óráról senki nem tud, sem a' mennyei angyalok; sem (c) a' Fiú, hanem egyedül az Atya.

(c) Tudniillik, az ő emberi természete szerént; mert Istensége szerént tud mindeneket.

V. 33. Ojjátok meg magatokat, vigyázzatok és imádkozzatok: mert nem tudjátok, mikor jő el az az idő. *Mát.* 24: 42. *és* 25. 13. *Luk.* 21. 36.

34. Mint mikor valamelly ember meszsze földre indúlván, elhagyja az ő házát, és adván a' szolgáknak hatalmat, és mindennek az önnön dolgát, az ajtón állónak megparantsolta, hogy vigyázna.

35. Vigyázzatok annak okáért, mert nem tudjátok, mikor jő meg a' háznak ura, estve-é, vagy éjfélkor, vagy kakas szókor, vagy reggel.

36. Hogy ha hirtelen megjövénd, ne találjon titeket aluva.

37. A' mellyeket pedig nektek mondok, mindeneknek mondom; vigyázzatok.

XIV. RÉSZ.

Papok' tanáskozások a' Kristus ellen: egy asszony megkeni a' Kristus' fejét: Husvéti bárány-nak elkészítése: az Úr' vatsorájának szerzése: a' Kristus megfogatik: Júdástól tsokolással elárultatik: a' Kajafás eleibe vitetik: Pétertől megtagadtatik.

VALA pedig Husvét, és két nap elmúlván a' pogátsáknak innepe: és a' Papi fejedelmek és az Irástudók keresnek vala alkalmatosságot arra; mimódon őtet álnoksággal megfogván, megölnék. *Mat.* 26: 1. *Luk.* 22: 1. *Ján.* 11: 55.

2. Azt mondják vala pedig: ne *miveljük* ez innep napon, hogy a' község fel ne zendüljön.

II. 3. Mikor pedig *Jésus* Betániában volna, a' poklos Simonnak házában, és letelepedett volna az asztalnál, eljöve egy aszszony, kinél vala alabástromból tsinált edényben spikinárdnak drága kenete, és eltörvén az alabástrom edényt, kitölté az ő fejére. *Mát.* 26: 6. *Ján.* 11: 2. *és* 12: 3.

4. Némellyek pedig háborganak vala ő magokban, mondván: mire való e' drága kenetnek tékozlása?

5. Mert ezt eladhatták volna többön három száz pénznél, és adhatták volna a' szegényeknek. És haragusznak vala ő reá.

6. Jésus pedig monda: hagyjatok békét neki, miért háborgatjátok őtet? jó dolgot tselekedett én velem.

7. Mert szegények mindenkor vagynak veletek, és valamikor akarjátok jól tehettek ő velek: de én nem mindenkor vagyok veletek.

8. Ez a' mit tehetett, azt mivelte: mert az én testemet egyebek előtt megkente az én temetésemre.

9. Bizony mondom nektek, valahol az Évangyéliom prédikáltatik ez egész világon, az is a' mit most ez én velem tselekedett, hirdettetik az ő emlékezetire.

III. 10. És Júdás Iskáriótes, egy a' tizenkettő közzül, elméne a' Papi fejedelmekhez, hogy őtet azoknak elárúlná. *Mát.* 26: 14. *Luk.* 22: 4.

11. Azok pedig azt hallván örülének *rajta:* és fogadák, hogy neki pénzt adnának. Keres vala azért alkalmatosságot arra, hogy őtet elárúlhatná.

IV. 12. És a' pogátsás innepeknek első napján, mikor a' Husvéti báránnyal áldoznak vala, mondának neki az ő tanítványi: hol akarod, hogy elmenvén elkészítsük a' te ételedre a' Husvéti bárányt? *Mát.* 26: 17. *Luk.* 22: 7.

13. És elbotsátván kettőt az ő tanítványi közzül, monda nekik: menjetek el a' városba, és egy ember jő előtökbe, ki egy korsó vizet viszen; kövessétek azt.

14. És a' hová bémenénd, mondjátok ezt a' gazdának: a' Mester azt mondja: hol vagyon a' ház, mellyben megegyem a' Husvéti bárányt az én tanítványimmal?

15. És ő mutat nektek egy megékesíttetett, és elkészíttetett nagy vatsoráló helyet: ott készítsétek el nekünk *a' Husvéti bárányt.*

16. Elmenének azért az ő tanítványi, és eljutának a' városba, és akképen találák a' mint nekik mondotta vala, és elkészíték a' Husvéti bárányt.

17. És mikor estve volna, elméne a' tizenkét *tanítványokkal. Mát.* 26: 20. *Luk.* 22: 14. *Ján.* 13: 21.

18. És mikor letelepedtek volna, és enné-nek, monda Jésus: bizony mondom nektek, egy ti közzületek elárúl engemet, ki én velem eszik.

19. És azok kezdének szomorkodni, és ő neki egyenként mondani: vallyon én-é? másik is: Vallyon én-é?

20. Ő pedig felelvén monda nekik: egy a' tizenkettő közzül, a' ki én velem a' tálba (a) nyúl.

(a) Az az; a' ki én velem enni szokott. Mert nem azt jegyzette Idvezítönk ez igékkel, mit tselekedett akkor Júdás, hanem azt jelenti, melly nagy barátságában és ugyan a' maga tselédi közzé vétetett és számláltatott légyen; ki a' Kristussal azon tálból vette és ette mártott falatját.

21. Az embernek Fia pedig elmégyen, a' mint megvagyon ö felöle írva: de jaj annak az embernek, a' ki által elárúltatik az embernek Fia, jó volt volna annak az embernek, ha nem született volna.

V. 22. És mikor ennének, vevé Jésus a' kenyeret, és megáldván, megtöré, és adá nekik, mondván: vegyétek, egyétek, ez az én testem. *Mát.* 26: 26. *Luk.* 22: 19. 1. *Kor.* 11: 24.

23. És a' pohárt vévén, minekutánna hálákat adott volna, adá nekik: és ivának abból mindnyájan.

24. És monda nekik: ez az én vérem, amaz Új Testamentomnak vére, melly sokakért kiontatik.

25. Bizony mondom nektek, nem iszom többé a' szölötönek gyümöltsében, mind a' napig, mellyen újat (b) iszom *veletek* az Istennek országában.

(b) Tudniillik, a' mennyei és ditsöséges királyi lakadalomban.

VI. 26. És mikor dítséretet mondottak volna, kimenének az Olajfáknak hegyére.

27. És monda nekik Jésus: mindnyájan megbotránkoztok én bennem ez éjtszaka: mert megvagyon írva: megverem a' pásztort, és elszélednek a' juhok. *Mát.* 26: 31. *Ján.* 16: 32. *Zak.* 13: 7.

28. De minekutánna feltámadok, elöttetek mégyek Galieába. *R.* 16: 7.

29. Péter pedig monda neki: ha mindenek megbotránkoznak is, de én nem.

30. És monda neki Jésus: bizony mondom neked, ma ez éjtszaka minekelötte a' kakas kétszer szóllana, háromszor megtagadsz engemet. *Mát.* 26: 34. *Luk.* 22: 34. *Ján.* 13: 38.

31. Ö pedig annál inkább mondja vala: ha nekem veled együtt meghell halnom is, téged semmiképen meg nem tagadlak. A' többi is hasonlatosképen mindnyájan azont mondják vala.

VII. 32. Menének azért a' helyre, mellynek neve Getsemáné, és monda az ö tanítványinak: üljetek le itt míg imádkozom. *Mát.* 26: 36. *Luk.* 22: 38. *Ján.* 18: 1.

33. És melléje vevé Pétert, Jakabot és Jánost: és kezde felette igen rettegni és gyötrödni.

34. És monda nekik: felette igen szomorú az én lelkem hálálig: maradjatok itt és vigyázzatok.

35. És egy kevessé elébb menvén, a' földre borúla, és imádkozék, hogy ha lehetséges volna, mulnék el ö tőle az az óra.

36. És monda: abba, Atyám, mindenek lehetségesek teneked: vidd el én tőlem e' pohárt, mindazáltal nem az én akaratom, hanem a' te akaratod legyen. *Luk.* 1: 37.

37. És hozzájok térvén, találá azokat aluva: és monda Péternek: Simon! aluszol? nem vigyázhattál egy óráig? *Mát.* 26: 40. *Luk.* 22: 45.

38. Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne jussatok: a' lélek jóllehet kész, de a' test erötelen.

39. És mikor ismét elment volna, könyörge, és azon beszédekkel szólla.

40. És megtérvén, találá öket ismét aluva, (mert az ö szemek igen megnehezedtek vala,) és nem is tudják vala mit kellene neki felelni.

41. És eljöve harmadszor is, és monda nekiek: alugyatok immár, és nyúgodjatok, elég, eljött az óra: ímé adattatik az embernek Fia a' bünösöknek kezekbe.

42. Keljetek fel, menjünk el; ímé elközelgetett, a' ki engemet elárul.

VIII. 43. És mindjárást, hogy még szóllna, eljöve Júdás, ki a' tizenkettö közzül egy vala: és ö vele nagy sokaság, fegyverekkel és fustélyokkal, kik a' Papi fejedelmektől, Írástudóktól és a' Vénektől *botsáttattak vala. Mát.* 26: 47. *Luk.* 22: 47. *Ján.* 18: 3.

44. Adott vala pedig a' ki ötet elárulá közönséges jelt, mondván: valakit én megtsókolándok az az; fogjátok meg és vigyétek el (c) bátorsággal.

(c) Az az, ollyan vigyázással és szorgalmatossággal, hogy kezetekből ki ne szabadulhasson és el ne szaladhasson.

45. Mikor azért oda jutott volna *Júdás*, azonnal járula ö hozzá és monda neki: mester, mester; és megtsokolá ötet.

46. Azok pedig reá vetek kezeket, és megfogák ötet.

47. És egy az ott állók közzül, kivonván az ö fegyverét, a' fö Papnak szolgájához tsapa, és elvágá az ö fülét.

48. És felelvén Jésus monda nekik: mint egy latorra úgy jöttetek ki fegyverekkel és fustélyokkal, hogy engemet megfogjatok?

49. Minden napon nálatok valék a' templomban tanítván, és nem fogtatok meg engemet; de szükség, hogy az írások betellyesedjenek.

50. És elhagyván ötet, mindnyájan elfutának.

51. És egy iffjú követi vala ötet: ki gyoltsba öltözött vala a' mezítelen testen, és megfogák ötet az iffjak.

52. A' pedig a' gyolts *inget* elhagyván, mezítelen elfuta azoktól.

IX. 53. És elvivék Jésust a' fö Paphoz, és hozzá gyülének mind a' Papi fejedelmek, a' Vének és Írástúdók. *Mát.* 26: 57. *Luk.* 22: 54. *Ján.* 18: 15, 24.

54. Péter pedig távol követé ötet odabé mind a' fö Papnak házáig: és ül vala a' szolgákkal, és melegíti vala magát a' tüznél.

55. A' Papi fejedelmek pedig és mind az egész tanács, keresnek vala bizonyságot Jésus ellen, hogy ötet megölnék: és nem találnak vala. *Mát.* 26: 59.

56. Mert sokan hamis tanúbizonyságot mondanak vala ö ellene: de azoknak bizonyságok nem valának egyenlök.

57. És felkelének némellyek, és ö ellene hamis bizonyságot tönek, ezt mondván:

58. Mi hallottuk, hogy azt mondotta: én elronthatom e' kézzel tsinált templomot, és harmad napra mást épithetek, kéz nélkül tsináltattat. *R.* 15: 29. *Ján.* 2: 19.

59. De így is nem vala azoknak bizonyság tételek egyenlö.

60. És a' Papi fejedelem, mikor közikbe felállott volna, megkérdé Jésust, mondván: nem felelsz-é semmit? mitsoda ez, a' mit ezek te ellened mondanak?

61. És ö hallgat vala, és semmit nem felele: ismét megkérdé ötet a' Papi fejedelem, és monda neki: te vagy-é ama' Kristus az (d) áldott Istennek Fia? *Ésa.* 53: 7.

(d) Ollyatén áldott értetik itt, kit a' szent angyalok és emberek áldanak, az az, a' kit dítsérnek és hirdetnek. Avagy; a' ki minden dítséretre és áldásra méltó.

62. Jésus pedig monda: én vagyok; és meglátjátok az embernek Fiát ülni az Isten' hatalmasságának jobbján, és eljöni az égnek felhőiben. *Mát.* 24: 30.

63. A' fő Pap pedig a' maga ruháit megszakasztván, monda: mit tészünk még is tanúkkal?

64. Hallátok a' káromlást; mi tetszik nektek? azok pedig mindnyájan kárhoztaták ötet, hogy méltó volna halálra.

65. És kezdék némellyek ötet pökdösni, és az ö ortzáját békötni, és artzul tsapdosni, és azt mondani neki: jövendölj. A' szolgák pedig páltzákkal verik vala ötet. *Mát.* 26: 67. *Luk.* 22: 63.

X. 66. És mikoron Péter alatt volna a' palotában, eljöve egy a' fő Papnak szolgálói közzül. *Mát.* 26: 69. *Luk.* 22: 55. *Ján.* 18: 16, 17, 25.

67. És látván Pétert ki ott fűtözik vala, reá tekíntvén monda: te is a' Názáretbéli Jésussal valál.

68. Ő pedig megtagadá mondván: nem esmertem ötet, és nem tudom mit mondasz. És kiméne a' pitvarba; és a' kakas megszóllala.

69. És mikor a' szolgáló ismét látta volna ötet, monda az ott állóknak: ez *egyik* azok közzül. *Mát.* 26: 71. *Luk.* 22: 58. *Ján.* 18: 25.

70. Ő pedig ismét megtagadá. És viszontag a' kik ott állanak vala, mondának Péternek: bizony ö közzülök való vagy, mert Galileabeli vagy, és a' te szóllásod is hasonló.

71. És ő kezde átkozódni és eskünni; nem esmertem azt az embert, kit mondotok.

72. És másodszor szólla a' kakas, és megemlekezék Péter a' beszédekről, mellyeket Jésus mondott vala; minek előtte a' kakas szóllana kétszer, háromszor megtagadsz engemet. És mikor kiment volna síra. *Mát.* 26: 75. *Ján.* 13: 38. *és* 18: 27.

XV. RÉSZ.

A' Kristus Pilátus előtt vádoltatik: gyilkos mellé vettetik: megostoroztatik: a' keresztnek halálára sententziáztatik: tsúfoltatik: verettetik: mi esett rajta a' megfeszítésnek helyére mentében: ott mit szenvedett. Melly tsudák lettek menten kimúlása után: mitsoda Sz. aszszonyok voltak ott jelen: és mint temettetett el.

MINDJÁRÁST pedig reggel, tanátsot tartván a' fő Papok a' vénekkel és Írástúdókkal, és mind az egész tanátsbéliekkel, Jésust megkötözve elvivék, és adák (a) Pilátusnak. *Mát.* 27: 1. *Luk.* 22: 66. *Ján.* 18: 28.

(a) Pilátusnak azért adták a' Kristust, mert nem volt szabad a' 'Sidóknak senkit halálra sententziázni, mint kiktől már az a' hatalom elöször Heródes által, azután a' Rómaiak által elvétetett vala; a' templomnak elrontatása előtt 40. esztendővel.

2. És megkérdé ötet Pilátus: te vagy-é a' 'Sidóknak ama' királlyok? és ö felelvén monda: te mondod. *Mát.* 27: 11. *Luk.* 23: 3. *Ján.* 18: 33.

3. És igen vádolják vala ötet a' Papi fejedelmek.

4. Pilátus pedig ismét megkérdé ötet, mondván: nem felelsz-é semmit? ím melly sokat szóllnak ellened. *Mát.* 27: 13.

5. Jésus pedig semmit nem szólla többet, annyira, hogy álmélkodnék Pilátus.

6. Az innepen pedig szokott vala nekik egyet a' foglyok közzül elbotsátani, kit kívánnak vala.

7. Vala pedig egy Barrabás nevű, ki a' párt ütőkkel együtt megfogatott, kik a' párt ütésben gyilkosságot tselekedtek.

8. És a' sokaság kiálta kérvén Pilátust, hogy úgy *tselekednék* mint ez előtt mindenkor szokott volna tselekedni.

9. Pilátus pedig felele nekik mondván: akarjátok-é, hogy elbotsássam nektek a' 'Sidóknak ama' királlyokat?

10. (Mert tudja vala, hogy irígységből adták volna el ötet a' Papi fejedelmek.)

11. A' Papi fejedelmek pedig felindíták a' községet, hogy Barrabást botsátaná el inkább nekik. *Mát.* 26: 27. *Luk.* 23: 18. *Ján.* 18: 40. *Tsel.* 3: 14. *és* 13: 28.

12. És Pilátus ismét felelvén monda nekik: mit akartok azért, hogy tselekedjem ezzel, kit mondotok 'Sidok' királlyoknak?

13. Azok pedig ismét felkiáltának: feszítsd meg ötet.

14. Pilátus pedig azt mondja vala nekik: mitsoda gonoszt tselekedett? azok pedig annál inkább kiáltanak vala; feszítsd meg ötet. *Mát.* 27: 23, 24. *Luk.* 23: 44. *Ján.* 18: 38. *és* 19: 4.

15. Pilátus pedig akarván a' községnek kedvét keresni, elbotsátá nekik Barrabást, és Jésust megostoroztatván *kézbe* adá, hogy megfeszíttetnék. *Mát.* 27; 26. *Luk.* 23: 25. *Ján.* 19: 2.

16. A' vitézek pedig bévivék ötet a' palotába, melly a' törvény tévő ház vala: és mind az egész sereget egybe gyűjték.

17. És bársonyba öltöztetek ötet, és az ő fejébe tévének tövisből font koronát.

18. És kezdék ötet köszönteni: egésséggel 'Sidóknak királlyok.

19. És verik vala az ő fejét nád szállal, és pökdösik vala ötet: és térdeket meghajtván tiszteltik vala.

20. És mikor eléggé tsúfolták volna ötet, levetkezteték a' bársony ruhából, és felöltöztetek az ő maga ruhájába: és kivivék, hogy megfeszítenék ötet.

II. 21. És kénszeríték a' mellettek elmenő Tzirénebeli Simont, (ki a' mezőről jő vala) Alexándernek és Rúfusnak attyát, hogy vinné a' Jésus' keresztfáját. *Mát.* 27: 32. *Luk.* 23. 26.

III. 22. És vivék ötet a' Golgotának helyére: melly annyit tészen megmagyarázva, mint kaponyának helye. *Mát.* 27: 33. *Luk.* 23: 33. *Ján.* 19: 17. *'Sid.* 13: 12.

23. És adának neki inni Mirhával tsinált tott bort: ö pedig nem ivék.

24. És mikor megfeszítették volna ötet megosztak az ő ruháit, sorsot vetvén azokra, ki mit venne *abban.* *'Solt.* 22: 19. *Mát.* 27: 35. *Luk.* 23: 34. *Ján.* 19: 23.

25. Vala pedig három órakor, mikor megfeszíték ötet.

26. És az ő kárhoztatásának oka megíratott vala illyen módon; EZ A' SÍDÓKNAK AMA KIRÁLLYOK.

27. Megfeszítének pedig ő vele két latrokat is, egyiket jobb keze felöl, a' másikat bal keze felöl.

28. És betelék az írás, melly azt mondja: és a' latrok közzé számláltaték. *Esa.* 53: 12.

29. És a' kik azon elmennek vala, szidalmazák vala ötet, az ő fejeket hajtogatván, és azt mondván: vah, ki elrontod a' templomot,

és harmad' napra megépíted. *Mát.* 27: 39. *Luk.* 23: 35. *R.* 14: 58. *Ján.* 2: 19.

30. Tartsd meg tennen magadat, és szálj le a' keresztfáról.

31. Hasonlatosképen pedig a' Papi fejedelmek is tsúfolván azt mondja vala egyik a' másiknak az Írástudókkal: egyebeket megtartott, magát nem tarthatja meg.

32. Ama' Kristus az Izráelnek királya száljon le most a' keresztfáról, hogy lássuk és higyjünk. A' kik megfeszíttettek vala is ő vele, azok is szidalommal illetik vala ötet.

33. És mikor eljött volna a' hat óra, setétség lőn mind az egész tartományban, mind kilentz órakorig.

34. És kilentz órakor kiálta Jésus nagy felszóval, mondván: Éli, Éli, lamma sabachtani? melly annyit tészen megmagyarázva; én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet? *'Solt.* 22: 2. *Mát.* 27: 46.

35. Némellyek pedig az ott állók közzül mikor hallották volna, mondának: ímé Illyést hívja.

36. Oda futamodék pedig egy *ember*, és spongyiát megtöltvén etzettel, és azt nád szálra függesztvén, inni ada neki, mondván: hadd lássuk ha eljö-é Illyés, hogy ötet levegye. *'Solt.* 69: 22. 2. *Krón.* 3: 14.

37. Jésus pedig nagy felszóval kiáltván, meghala.

38. És a' templomnak (b) kárpítja két felé hasada, felitől fogva mind az alsó részéig. *Mát.* 27: 51. *Luk.* 23: 45.

(b) Meg kellett szünni az árnyékoknak, mihelyt elérkezett a' valóság, *Kol.* 2: 17. Azért nem vala többé szükség, hogy egy Pap is bemenjen a' szentek' szentébe, (melly azzal a' kárpittal különböztetik vala meg a' templomnak egyébb részeitől) egyszer végben menvén az az áldozat, a' melly egyedül elegedendő vala e' világ' bűnének eltörlésére, és minekünk mindnyájunknak az eget, melly a' szentek' szente által példáztatik vala, megnyitotta. *'Sid.* 9: 24.

39. És mikor látta volna a' Százados, ki neki ellenében áll vala, hogy ő felszóval kiáltván halt volna meg, monda: bizony, ez az ember Istennek Fia vala.

40. Valának pedig aszszonyok is, kik távol néznek vala; kik között vala Mária Magdaléna, és a' kissebbik Jakab' annya Mária, és a' Józsénak annya, és Salóme.

41. Kik követték vala ötet, és szolgáltak vala neki, még mikor Galileában volna is, és több aszszonyok, kik ő vele felmentek vala Jérusálembe. *Luk.* 7: 37. *és* 8: 2.

IV. 42. És mikor már estve volna, (mivelhogy innep estve vala, az az, szombat előtt való nap), *Mát.* 27: 57. *Luk.* 23: 50. *Ján.* 19: 38.

43. Az Árimátiából való Jósef, ki tisztességes és tanátsbeli ember vala, eljövén, ki az Istennek országát várja vala, nagy bátorsággal beméne Pilátushoz, és megkéré Jésusnak testét.

44. Pilátus pedig tsudálkozék rajta, ha már meghalt volna: és a' Századost elöszóllítván megkérdé, ha régen halt volna-é meg?

45. És megértvén a' dolgot a' Századostól, Józsefnek adá a' *Jésus*' testét.

46. Jósef pedig vön gyoltsot, és levévén *Jésust* a' fáról, betakará gyoltsba, és helyhezteté a' koporsóba, melly köziklából vágattatott vala, és nagy követ tön a' koporsó' szájára.

47. Mária Madaléna pedig, és Mária, Józsének *annya* nézik vala a' hová tétetnék.

XVI. RÉSZ.

A' Kristus' feltámadása mint bizonyíttatott meg: mint vált el tanítványitól: és hogy ment fel mennybe.

ÉS mikor elmúlt volna a' szombat, Mária Magdaléna, és Mária a' Jakab' *annya*, és Salóme, vőnek keneteket, hogy elmenvén megkennék ötet. *Mát.* 28: 1. *Luk.* 24: 1. *Ján.* 20: 1.

2. Annakokáért jó reggel, a' hétnek első napján menének a' koporsóhoz, a' nap már felkelvén.

3. És mondának vala magok között: kitsoda veszi el minekünk a' követ a' koporsó szájáról?

4. És oda tekintvén, láták, hogy a' kő elvétetett volna, mert felette igen nagy vala.

5. Bemenvén azért a' koporsóba, látának egy iffjat ülni jobb felől, ki fejér ruhába öltöztetett vala; és megrémülének. *Mát.* 28: 1. *Ján.* 20: 12.

6. És az monda nekik: ne féljetek; ama' Názáretbeli Jésust keresitek, a' ki megfeszíttetett: (a) feltámadott, nintsen itt, imhol a' hely, a' hol helyheztették ötet.

(a) Az angyalnak ezekből a' szaváiból nyilván kitetszik, hogy a' Kristusnak, feltámadása után is igaz és valóságos emberi teste légyen, melly egyszer'smind több helyeken, annál inkább mindenütt, nintsen, mert különben az angyal azt nem igazán mondotta volna: nintsen itt.

7. De menjetek el és mondjátok meg az ő tanítványinak és Péternek, hogy ő előttetek mégyen Galileába; ott ötet meglátjátok, amint megmondotta nektek. *Mát.* 26: 33. *R.* 14: 28.

8. És nagy hamar elmenvén elfutának a' koporsótól: mert a' félelem és álmélkodás elfogta vala őket, és senkinek semmit nem szóllának, mert félnek vala. *Mát.* 28: 8.

9. És mikoron feltámadott volna Jésus reggel, a' hétnek első napján, megjelenék először Mária Magdalénának, kiből hét ördögöt űzött ki. *Ján.* 20: 17. *Luk.* 8: 2.

10. És ő elmenvén, tudtokra adá azoknak, a' kik ő vele valának, mikor azok kesergenének és sírnának.

11. Azok pedig mikor hallották volna, hogy ő élne, és hogy láttatott volna ő tőle, nem hívék.

12. Azután pedig, megjelenék kettőnek ő közzülök más ábrázatban, mikor útra indúlván mezőre mennének. *Luk.* 14: 13.

13. Azok is elmenének, és tudtokra adák a' többinek, kik azoknak is nem hívének.

14. Utolszor, mikor ők tizenegyen együtt ülnének megjelenté magát nekik, és az ő hihetetlenségeket, és szíveknek keménységeket szemekre hányá; hogy a' kik látták volna ötet feltámadottnak lenni, *azoknak* nem hittenek volna. *Luk.* 24: 36. *Ján.* 20: 19.

II. 15. És monda nekik: elmenvén mind e' széles világra, prédikáljátok az Évangyéliomot minden teremtett állatnak. (b) *Mát.* 28: 19.

(b) Az az, nem tsak'Sidóknak és'Sidó országban; hanem minden nemzeteknek és mindenütt.

16. A' ki hiénd és megkeresztelkedik idvezül: a' ki pedig nem hiénd, elkárhozik. *Ján.* 12: 48.

17. Azokat pedig, a' kik hiéndenek illyen jelek követik: az én nevem által ördögöket űznek,

új nyelveken szóllanak: *Tsel.* 15: 18. *Tsel.* 2: 4. *és* 10: 46. *és* 19: 6.

18. Kígyókat vesznek fel: és ha valami mérges állatot isznak, nekik nem árt: betegekre vetik kezeket, és meggyógyúlnak. *Tsel.* 28: 5. *Tsel.* 28: 8.

III. 19. Az Úr annakokáért, minekutánna szóllott volna nekik, felviteték mennybe, és üle az Istennek jobbjára. *Luk.* 24: 51. *Tsel.* 1: 9.

20. Azok pedig kimenvén prédikálának mindenütt, az Úr együtt tselekedvén ő velek, és az ő beszédeket erősítvén jelek által, mellyek *az ő tanításokat* követik vala. *Tsel.* 14: 3. *Sid.* 2: 4.

SZENT LUKÁTS' ÍRÁSA SZERÉNT VALÓ ÉVANGYÉLIOM.

Szent Lukáts Antiókhiai Orvos volt, osztán Pál Apostolnak hív útitársa, és az Évangyéliomnak prédikállásában szolgatársa: amint megtetszik, Tsel. 20: v. 6. és v. 13, 14, 15. es Rész 21: v. 1, 2, 3. és Rész 27: és 28: mind végig. Ismét Koloss. 4: 14. 2. Tim. 4: 11. Filemon. v. 24.

I. RÉSZ.

Előljáró beszéd, Zakariás és Ersébet: kiknek fiú ígértetik; a' fiú minemű lejénd: Zakariás megnémúl hihetetlenségéért: Ersébet terhében esik: Gábriel megjelenti Máriának a' Kristus' születését, ki Isten' Fia: Mária meglátogatja Ersébetet: éneke Máriának: Keresztelő János' születése és tiszti: Zakariás' éneke.

MIVELHOGY (a) sokan kezdették rendszerént megírni azoknak a' dolgoknak megbeszéllését, mellyeknek minálunk tellyes hitelek vagyon.

(a) Itt a' sokon nem érti Sz. Mátét és Sz. Márkot, úgymint a' kiknél (amint sokaknak tetszik) elébb írt Sz. Lukáts; hanem a' hamis Apostolokat és a' hamis Évangyélistákat, a' minemüek már akkor is sokan voltak, a' kiknek költeményeik ellen akarja a' Kristus' élete' históriáját hitelesen megírni.

2. Amint minekünk elönkbe adták, a' kik kezdetitől fogva szemmel látói, és szolgái voltanak az ígének.

3. Azért tetszék énnekem is, ki eleitől fogva szorgalmatossággal mindeneknek végekre mentem, hogy teneked azokról renddel írnék, jó Theófile.

4. Hogy megtudhassad azoknak a' beszédeknek bizonyos igazságokat, mellyeket hallottál.

II. 5. Vala a' Júdea' tartománya' királyának, Héródesnek idejében egy Pap, kinek Zakariás vala neve, Ábia' rendiből való: felesége pedig Áron Pap' leányi közzül való, kinek neve Ersébet vala. 1. *Krón.* 24. 2. *Krón.* 14: 1.

6. Valának pedig mind ketten igazak Isten előtt; az Úrnak minden parantsolatiban, és rendelésiben fedhetetlenül járók.

7. És nem vala nekik magzatjok, mivelhogy Ersébet aszszony meddő volna, és mind ketten már idős *emberek volnának.*

8. Lőn pedig mikor ő a' papi szolgálatban volna, az ő szerének rendi szerént az Isten előtt.

9. A' papi szolgálatnak rendi szerént, reá juta a' szer, hogy az Úrnak templomába bemenvén, jó illatot tenne. 2. *Mós.* 30: 8. 3. *Mós.* 16: 17.

10. És a' községnek egész sokasága kivül imádkozik vala a' jó illattételnek idején.

11. Megjelenék pedig ő neki az Úrnak angyala, állván a' jó illatra való oltárnak jobb *szarva* felöl.

12. És Zakariás azt látván megháborodék, és félelem esék ő reá.

13. De az Istennek angyala monda neki: ne félj Zakaria: mert meghallgattatott a' te könyörgésed, és a' te feleséged Ersébet szül teneked fiat, és az ő nevét nevezed Jánosnak.

14. És lészen teneked örömedre, és vígasságodra, és sokan fognak örvendezni az ő születésén.

15. Mert nagy lészen az Úr előtt, és bort, 's részegítő italt nem iszik: és az ő annyának méhétől fogva, szent Lélekkel telik be.

16. És az Izráel' fiai közzül, sokakat megtérít az ő Urokhoz Istenekhez.

17. Mert ez ő előtte fog járni, az (b) Illyésnek lelkével és erejével, hogy az atyáknak szíveket a' fiakhoz fordítsa, és az engedetleneket az igazaknak böltsességekre, hogy az Istennek készítsen tudós népet. *Malak.* 4: 5. *Mát.* 3: 3. *és* 11: 14. *Malak.* 4: 5.

(b) Az az, hasonló kegyelmeit veszi a' szent Lélek-nek, mint a' mellyeket vett régen Illyés, a' ki az Istentől elszakadt Izráel' népét az igaz Isten' tiszteletére igyekezte megtéríteni.

18. És monda Zakariás az angyalnak: mint esmerhetem én ezt meg? mert én vén *ember* vagyok, és az én feleségem is igen idős.

19. És felelvén az angyal monda neki: én vagyok Gábriel, ki állok az Isten előtt: és bocsáttattam, hogy szólljak te veled, és ez örvendetes dolgokat jelentsem meg teneked.

20. És ímé megnémúlsz, és nem szóllhatsz, mind a' napig, melly napon ezek meglésznek: mivelhogy nem hittél az én beszédimnek, mellyek betelnek az ő idejében.

21. És a' község várja vala Zakariást: és tsudálják vala, hogy késnék a' templomban.

22. Kijövén pedig nem szóllhat vala nekik: és megesmerék, hogy látást látott volna a' templomban. Mert ő tsak int vala nekik: és némán marada.

23. És lőn minekutánna betöltek volna az ő szolgálatjának napjai, elméne házához.

24. A' napok után pedig méhében fogada Ersébet az ő felesége, és elrejté magát öt hónapig, ezt mondván:

25. Így tselekedék az Isten én velem a' napokban, mellyekben én rám tekínte, hogy elvenné én rólam az emberek közt való amaz (c) én gyalázatomat.

(c) A'

(c) A' magtalanság az Isten' népében gyalázatosnak tartatott; 1. Mert az Isten Ábrahámnak úgy ígéré mint kiváltképen való áldást, a' számos maradékot. 2. Mert a' Kristus' születése előtt, minden kívánja vala az ő házanépéből és nemzetsége közzül származni a' Messiást.

III. 26. Hatod hónapban pedig, küldeték az Istentől Gábriel angyal Galileának városába Názáretbe,

27. Egy szűzhöz, ki férjfiúnak jegyeztetett vala, kinek neve Jósef vala, a' Dávid' házából való: a' szűznek pedig neve *vala* Mária. *Mát.* 1: 18.

28. Bemenvén azért az angyal ő hozzá, monda: (d) örülj te, ki az Úrnál ingyen vagy kedves: az Úr te veled vagyon: és te áldott vagy az aszszonyok között.

(d) Vagy, légy egésségben te Mária.

29. Ama' pedig mikor az angyalt látta volna, megháborodék az ő beszédén, és gondolkodik vala minemű volna e' köszönés.

30. És monda neki az angyal: ne félj Mária, mert az Istennél kegyelemben vagy.

31. És ímé a' te méhedben fogadsz, és szülsz fiat, és nevezed az ő nevét Jésusnak. *Ésa.* 7: 14. *Mát.* 1: 21.

32. Ez nagy lészen, és a' magasságban lakozó Isten' Fiának hivattatik: és az Úr Isten neki adja Dávidnak, az ő attyának székit. *Esa.* 9: 7. *'Solt.* 89: 57. *és* 132: 11.

33. És uralkodik a' Jákób' házán mind örökké, és az ő országának vége nem lészen. *Dán.* 7: 14, 27. *Mik.* 4: 7.

34. Monda pedig Mária az angyalnak: mimódon lészen ez, holott én férjfiat nem esmerek?

36. És felelvén az angyal monda neki: a' szent Lélek száll te reád, és a' magasságban lakozó Istennek ereje árnyékoz meg tégedet: annakokáért *az is* a' mi te tőled születik, mivelhogy szent lészen, Isten' Fiának hívattatik.

36. És ímé a' te rokonságod is Ersébet, ő is az ő vénségében fogadott fiat: és ez immár hatod hónapja hogy viselős, a' ki mondatik vala meddőnek lenni:

37. Mert az Istennél nintsen semmi lehetetlen (e) beszéd. *Jer.* 32: 17. *Márk.* 14: 36.

(e) Az az: valamit az Isten mondánd.

38. Monda pedig Mária: imhol vagyon az Úrnak szolgáló leánya: légyen nekem a' te beszéded szerént. És elméne ő tőle az angyal.

IV. 39. És felkelvén Mária azokban a' napokban, elméne a' hegyes tartományba nagy sietséggel, Júdának városába:

40. És beméne Zakariásnak házába, és köszönté Ersébetet.

41. És lön mikor hallotta volna Ersébet Máriának köszönetit, a' magzat megrepese (f) az ő méhében: és betelék szent Lélekkel Ersébet.

(f) Ez a' mozgás avagy repesés rend kivül való volt, és már azt mutatta, a' mit az angyal ígért, hogy az a' gyermek annya' méhétől fogva betelik szent Lélekkel.

42. És felszóval kiálta, mondván: áldott vagy te az aszszonyok között, és áldott a' te méhednek gyümöltse.

43. És honnét vagyon ez, hogy az én Uramnak annya én hozzám jöjjön?

44. Mert ímé, mihelyt a' te köszöntésednek szava az én fülemben juta, azonnal repesni kezde a' magzat az én méhemben.

45. És boldog a' ki hitt: mert betellyesednek azok, a' mellyeket az Úr neki mondott.

46. Akkor monda Mária: magasztalja az én lelkem az Urat.

47. És örvendez az én lelkem az én megtartó Istenemben:

48. (g) Mert megtekinté az ő szolgáló leányának alázatos állapotját: mert ímé engemet ez időtől fogva boldognak mondanak minden nemzetségek:

(g) Az az, jóllehet az én alázatos állapotomat látta az Isten: mindazáltal nem vetett el engemet, hanem reám tekíntett.

49. Mert a' hatalmas *Isten*, én velem nagyságos dolgokat tselekedék, és szent az ő neve:

50. És az ő irgalmassága nemzetségről nemzetségre vagyon azokon, kik ötet félik.

51. Hatalmas dolgot tselekedék karjának ereje által: és a' kevélyeket szíveknek gondolatjában megszégyeníté: *Ésa.* 52: 10. *'Solt.* 33: 10. *Esa.* 29: 14.

52. A' hatalmasokat levoná az ő székekből, és az alázatosokat felmagasztalá.

53. Az éhezőket jókkal betölté, és a' gazdagokat üressen botsátá. 1. *Sám.* 2: 5. *'Solt.* 34: 11.

54. Hozzá fogadá Izráelt az ő szolgáját, megemlékezvén az ő irgalmasságáról. *Esa.* 30: 18. *és* 41: 9. *és* 54: 5. *Jer.* 31: 3, 20.

55. (Miképen szóllott vala a' mi atyáinknak, Ábrahámnak, és az ő maradékinak) mind örökké. 1. *Mós.* 17: 19. *és* 22: 16. *'Solt.* 132: 11.

56. Marada pedig Mária ő vele úgymint három hónapig, és azután megtére az ő házához.

V. 57. Ersébetnek pedig betelék szülésének ideje; és szülé az ő fiát.

58. És meghallák az ő szomszédi és az ő rokonsági, hogy az Úr nagy kegyelmességet tselekedett ő vele, és őneki örülnek vala.

59. És lön nyoltzad' napon, eljövének, hogy a' gyermeket környülmettszenék, és az ő attyának nevéről nevezik vala ötet Zakariásnak.

60. És felelvén az ő annya, monda: semmiképen nem: hanem Jánosnak neveztessék.

61. És mondának ő neki: senki nintsen a' te rokonságod között a' ki e' névvel neveztetnék.

62. Intenek vala pedig az ő attyának, hogy megjelentené, kinek akarná neveztetni.

63. És ő táblát kérvén elő, ezt írá: János neki neve. És tsudálkozának rajta mindnyájan.

64. És megnyilatkozék az ő szája azonnal, és az ő nyelve; és szóll vala, áldván az Istent.

65. (h) És félelem lön minden ő szomszédin: és mind az egész Júdeának hegy között való tartományiban kihirdettetének mind ezek a' dolgok.

(h) Ez a' félelem, betsületet és tiszteletet jegyez, melly az Isten' hatalmának érzéséből származik. Ugyan is az Istennek nagyságos dolgairól igen nagy betsülettel kell elmélkednünk, hogy szíveinkbe annál inkább behassanak és ott maradjanak.

66. És mindenek a' kik hallák, az ő szívekbe elrejték azokat, ezt mondván: vallyon kitsoda lészen e' gyermek? Az Úrnak keze vala pedig ő vele.

VI. 67. És Zakariás az ő attya, betellyesedék szent Lélekkel: és prófétála, mondván:

68. Áldott az Izráelnek Ura Istene, hogy meglátogatta és megváltotta az ő népét. *R.* 2: 14. *Mát.* 1: 24.

69. És felemelte az idvességnek szarvát minekünk, az ő szolgájának Dávidnak házában: *'Solt.* 132: 18. *Jer.* 23: 6. *és* 30: 8.

70. Amint szóllott az ő szent Prófétái által, kik eleitől fogva voltanak, *'Solt.* 132: 18. *Jer.* 23: 6. *és* 30: 8.

71. Hogy a' mi ellenséginktől megszabadítana, és mind azoknak kezekből, a' kik minket gyűlölnek,

72. Hogy irgalmasságot tselekednék a' mi atyáinkkal, és megemlékeznék az ő szent frigyéről,

73. És esküvéséről, mellyel megeskütt a' mi atyánknak Abrahámnak, hogy ő megadná minekünk, 1. *Mós.* 12: 3. *és* 17: 4. *és* 22: 19. *Jer.* 31: 3, 20, 33. *'Sid.* 6: 13.

74. Hogy a' mi ellenséginknek kezekből megszabadúlván, minden félelem nélkül szolgáljunk ő neki. *Gal.* 1: 4.

75. Szentséggel és igazsággal ő előtte, a' mi életünknek minden idejében. *Kol.* 1: 22. 1. *Pét.* 1: 15.

76. Te pedig kis gyermek, a' magasságos *Isten'* Prófétájának hívattatol: mert az Úrnak előtte jársz, hogy az ő útait megkészítsd;

77. És az idvességnek esméretire megtanítsad az ő népét, az ő bűnöknek botsánatjok által:

78. A' mi Istenünknek nagy irgalmasságából, mellyel meglátogatott minket a' magasságból származó tsemete. *Zak.* 3: 8. *és* 6: 12. *Málak.* 4: 2.

79. Hogy megjelenjék azoknak, a' kik a' setétségben, és az halálnak árnyékában valának, hogy a' mi lábainkat igazgassa a' békességnek útára.

80. A' kis gyermek pedig nevekedik és öröködik vala lélekben, és pusztákban vala mind a' napiglan, mellyen meg kellene magát az Izráelnek mutatni. *R.* 2: 40, 51. *Zak.* 3: 10. *és* 6: 13.

II. RÉSZ.

Mint született a' Kristus és születése mint jelent ki, és környülmetéltetett: mint vitetett fel a' templomba: és ott mint tettek róla bizonyságot Simeon és Anna: mint 's hol neveltetett fel: Jérusálemben mint viselte magát a' husvét' innepén midőn tizenkét esztendős volna: és melly engedelmes volt szüléihez.

ÉS lőn azokban a' napokban, az Augustus Tsászártól parantsolat jöve ki, hogy mind az egész föld beírattatnék.

2. (Ez első beíratás lett, mikor Síriában Tzíréneus tiszttartó volna.) *Tsel.* 5: 37.

3. És mennek vala mindenek, hogy beírattatnának, kiki az ő városába.

4. Felméne pedig Jósef is Galileából, Názáret' városából Júdeába, a' Dávid' városába (a), melly Betlehemnek neveztetik, (mivelhogy ő is a' Dávid' házából és házanépe közzül való vala.) *Ján.* 7: 42.

(a) Tudniillik a' mellyben Dávid született és felneveltetett.

5. Hogy beírattatnék Máriával, ki neki jegyeztetett vala feleségül, és ez vala várandós.

6. És lőn mikor ott volnának, betelének a' napok, a' mellyekben neki szülni kellene.

7. Szülé azért az ő első szülöttét, és bepólálá és helyhezteté őtet a' Jászolba; mivelhogy nem vala nekik helyek a' vendégfogadó háznál. *Mát.* 1: 22.

8. Valának pedig pásztorok azon tartományban, kik kinn a' mezőn hálnak vala, és vígyáznak vala éjtszaka az ő nyájjok mellett.

9. És ímé az Úrnak angyala hozzájok jöve, és az Úrnak ditsősége környülvevé őket: és megfélemlének nagy félelemmel.

10. És monda az angyal nekik: ne féljetek, mert ímé hirdetek nektek nagy örömet, melly lészen az egész népé: (b)

(b) Sz. Máté 2: 3. az egész Jérusálemet mondja, hogy felháborodott a' Jésus' születésén: Sz. Lukáts ezen születésből az egész népnek örömet hirdet; ezek ellenkeznek egymással. Fel: nem, mert noha elsőben, sokakban felháborodást szerzett a' Hérodes' királyságának képzelt hirtelen való változása: de az ő idejében az Úrnak választott serege, (mellynek hirdet örömet az angyal) a' Kristust igazán megesmérvén, nagy lelki örömmel örvendezett.

11. Mert született nektek ma a' megtartó (ki az Úr Kristus,) a' Dávidnak városában.

12. Ez pedig nektek a' jel; találtok egy gyermeket, bepólálva fekünni a' jászolban.

13. És hirtelenséggel jelenék az angyallal mennyei seregeknek sokasága, kik az Istent ditsérik, és ezt mondják vala:

14. Ditsőség magasságban Istennek, és e' földön békeség, és az emberekhez jóakarat.

15. És lőn, hogy mikor elmentek volna az angyalok ő tőlök mennybe, mondának a' pásztorok egymásnak: menjünk el mind Betlehemig és lássuk meg e' dolgot, mellyet az Úr megjelentett minekünk.

16. Elmenének azért sietséggel, és megtalálák Máriát és Jósefet, és a' kis gyermeket a' jászolban feküvén.

17. Látván pedig, elhirdeték a' mi ő nekik e' gyermek felől mondatott vala.

18. És mindenek a' kik hallák, tsudálkozának azokon, mellyeket a' pásztorok nekik mondottak.

19. Mária pedig mind e' beszédeket magában tartja vala, forgatván az ő szívében.

20. Megtérének pedig a' pásztorok ditsőítvén és dítsérvén az Istent, mind azok felől, mellyeket hallottak és láttak, és mint nekik mondatott vala.

II. 21. És mikor eljött volna a' nyoltzad' nap, hogy a' gyermeket környülmettszenék, nevezék az ő nevét Jésusnak, mellynek neveztetett vala az angyaltól, minekelőtte ő fogantatnék *az ő annya* méhében. 1. *Mós.* 17: 12. *3. Mós.* 12: 3. *Ján.* 7: 21. *R.* 1: 32. *Mát.* 1: 21.

II. 22. És mikor betöltek volna a' Mária' tisztúlásának napjai a' Móses' törvénye szerént, felvivék a' gyermeket Jérusálembe, hogy az Úrnak bemutatnák őtet; 3. *Mós.* 12: 6.

23. (Miképen meg vagyon írva az Úrnak törvényében; *minden* első szülött férjfiú mag, az Úrnak szenteltetett lészen. 2. *Mós.* 13: 2. 4. *Mós.* 8: 16.

24. És hogy áldozatra valót adnának, a' szerént amint megmondatott az Úr' törvényében, két Gerlitzét, vagy két galamb fiakat. *3. Mós.* 12: 8.

25. És ímé vala Jérusálemben egy ember, kinek Simeon vala neve, és ez igaz és Istenfélő ember vala, ki az Izráelnek vígasztalását várta; és az Isten' Lelke volt ő rajta.

26. És ennek szent Lélek által megmondatott vala, hogy halált nem látna addig, míg nem meglátná az Úrnak ama' Kristusát.

27. Ez annakokáért a' szent Léleknek indításából méne a' templomba: és mikor a' gyermek Jésust bevinnék az ő szüléi, hogy ő érette tselekednének a' törvény szokása szerént.

28. Akkor vévé őtet ölébe, és áldá az Istent, és monda:

29. Mostan botsátod el a' te szolgádat, *Uram*, békességgel, a' te beszéded szerént.

30. Mert látták az én szemeim a' te idvezítődet. *'Solt.* 98 : 2. *Ésa.* 52 : 10.

31. Mellyet készítettél minden népeknek szemek előtt:

32. A' pogányoknak megvilágosításokra való világosságot, és a' te népednek az Izráelnek ditsőségét. *Ésa.* 42 : 6.

33. Az ő attya pedig Jó'sef, és az ő annya, tsudálkoznak vala azokon, mellyek mondatnak vala ő felőle.

34. És megáldá őket Simeon, és monda Máriának annak annyának: ímé vettetett ez sokaknak esetekre, és sokaknak feltámadásokra Izráelben, és jegyűl, kinek *sokan* ellene mondanak: *Ésa.* 8 : 14. *Róm.* 9 : 33. 1. *Pét.* 2 : 8.

35. (Sőt a' te lelkedet is általjárja az élestőr) hogy megjelentessenek sok szíveknek gondolati. (a)

(a) Vagy okoskodási.

36. Vala pedig egy Anna nevű Próféta aszszony, Fanuel' leánya, Ásernek nemzetségéből való: ez sok időt élt vala, minekutánna elt volna az ő urával hét esztendeig az ő szűzességétől fogva.

37. És mikor volna, úgymint nyoltzvan négy esztendős özvegy, nem távozik vala el a' templomtól, hanem éjjel és nappal szolgál vala Istennek böjtölésekkel és imádkozásokkal.

38. Ez annakokáért, mikor azon órában oda ment volna, viszontag vallást tett az Úrról: és szóllt ő felőle mindeneknek, kik Jérusálemben várták a' váltságot.

39. Azok pedig minekutánna elvégeztek volna mindeneket az Úrnak törvénye szerént, megtérének Galileába, az ő városokba Názáretbe.

40. A' gyermek pedig nevekedék és öröködék lélekben; betellyesedvén bőltsességgel; és az Úrnak kegyelme vala ő rajta. *R.* 1 : 8.

IV. 41. Mennek vala pedig minden esztendőnként az ő szülei Jérusálembe a' Húsvét' innepére. 5. *Mós.* 16 : 16.

42. Mikor azért lett volna *Jésus* tizenkét esztendős, felmenének Jérusálembe, az innepnek szokása szerént.

43. És az *innepnek* napjai eltelvén, mikor ők haza térnének, elmarada a' gyermek Jésus Jérusálemben: (b) mellyet nem vőnek eszekbe sem Jó'sef, sem az ő annya.

(b) Nem engedetlenségből, hanem hogy megmutatná, mitsoda légyen az ő tiszti, mellyre szent Atyától rendeltetett és e' világra botsáttatott.

44. Azt állítván pedig, hogy az útitársaságban volna, menének egy napi járó földet, és keresik vala őtet a' rokonságok és az esmerők között.

45. És mikor őtet nem találták volna, viszszatérének Jérusálembe, keresvén őtet.

46. És lőn, hogy harmad napon megtalálnák őtet a' templomban, ülvén a' Doktorok között, és hallgatvan és kérdvén őket.

47. Álmélkodnak vala pedig mindnyájan, a' kik őtet hallgatják vala, az ő értelmén és az ő feleletin.

48. És minekutánna őtet látták volna elálmélkodának, és monda neki az ő annya: Fiam, miért tselekedted ezt mivelünk? ímé a' te atyád, és én nagy bánattal keresünk tégedet.

49. Akkor monda nekik: (c) mi dolog, hogy engemet kerestek? *avagy* nem tudjátok-é, hogy azokban kell nekem foglalatosnak lennem, mellyek az én Atyámé?

(c) Summája és értelme e' feddésnek nem egyébb, hanem hogy azt az ő hívatalját, mellyel az ő szent Attyának tartozott, minden emberekhez való engedelemnél sokkal elébb és fellyebb valónak tartotta.

50. De ők nem érték *a' beszédeket*, mellyeket ő nekik szóllott vala.

51. És aláméne velek, és méne Názáretbe: és alája vala vettetve nekik. És az ő annya mind ezeket tartja vala az ő szívében.

52. Jésus pedig gyarapodik vala a' böltsességben, testének állapotjában, és az Isten 's emberek előtt való kedvességbe. *R.* 1: 80. *és* 2: 40.

III. RÉSZ.

K. János prédikáll és keresztel; Héródestől tömlötzbe vettetik: a' Kristus megkereszteltetik: az ő elei előszámláltatnak.

TIBÉRIUS Tsászár' birodalmának tizenötödik esztendejében: mikor Júdea tartományában tiszttartó volna Pontzius Pilátus, és Galileának (a) negyedes fejedelme Héródes, Ituriának pedig és Trakhonites' tartományának fejedelme, az ő attyafia Filep, és Abilóne tartományának Lisániás volna fejedelme.

(a) Negyedes, az az; az országnak tsak negyed részét bíró. *Mát.* 14: 1. *Luk.* 9: 7. *Tsel.* 13: 1. Ez kissebb volt méltósággal Arkhelusnál, a' kinek Augustus felét adta volt birtokában az Országnak, a' honnan Ethnarchának is mondatott; a' felét ismét megosztotta Héródes Antipás és Filep az ő attyafia között.

2. Annásnak és Kajafásnak fő Papságok alatt, lőn az Úrnak szava Zakarias' fiához Jánoshoz a' pusztában. *Tsel.* 4: 6.

3. És méne a' Jordán' vize körül való tartományban, prédikálván a' megtérésnek keresztségét, a' bűnnek botsánatjára; *Mát.* 3: 1. *Mark.* 1. 4.

4. Mint megvagyon írva az Ésaiás beszédinek könyvében, ki ezt mondja: kiáltó szó *vagyon* a' pusztában, készítsétek az Úrnak útát, egyengessétek az ő ösvényit. *Ésa.* 40 : 3. *Mát.* 3 : 3. *Márk.* 1 : 3. *Ján.* 1 : 23.

5. Minden völgy betöltetik, és minden hegy és halom lenyomatik, és a' mellyek egyenetlenek, egyenesek lésznek, és a' darabos útak símák *lésznek.*

6. És minden test meglátja az Úrnak szabadítását. *'Solt.* 98 : 2. *Ésa.* 52 : 10.

7. Így szóll vala azért a' sokaságnak, melly mégyen vala, hogy megkereszteltetnék ő tőle: Vipera kígyóknak fajzati, kitsoda mutatta meg nektek, hogy a' reátok következendő haragot eltávoztatnátok? *Mát.* 3: 7. *és* 23 : 23.

8. Teremjetek azért megtéréshez illendő gyümöltsöket: és ne mondjátok magatokban: Ábrahám minekünk atyánk. Mert mondom nektek; hogy az Isten, ím e' kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak.

9. Immár pedig a' fejsze a' fáknak gyökerekre vettetett, minden fa azért valamelly jó gyümöltsöt nem terem, kivágattatik, és a' tűzre vettetik. *Mát.* 3: 10. *és* 7: 19.

10. És megkérdé őtet a' sokaság, mondván: mit tselekedjünk azért?

11. És felelvén monda nekik: a' kinek két köntöse vagyon, közölje azzal, a' kinek nintsen: és a' kinek vagyon eledele, hasonlatosképen tselekedjék. *Jakab.* 2: 15. 1. *Ján.* 3: 17.

12. Eljövének pedig a' Publikánusok is, hogy megkeresztelkednének; és mondának neki: Mester, mit tselekedjünk?

13. Ő pedig monda nekik: semmit többet ne vegyetek, hanem a' mi tinektek rendeltetett.

14. Megkérdék pedig őtet a' vitézlő népek is, ezt mondván: mi pedig mit tselekedjünk? és

monda nekik: senkit meg ne rontsatok, se ne patvarkodjatok: és megelégedjetek a' ti 'soldotokkal.

15. És mikor a' község várná, és mindenek az ő szívekben gondolkodnának János felöl, hogy ha ő volna-é ama' Kristus:

16. Felele János, ezt mondván mindeneknek: én jóllehet vízzel keresztellek titeket, de eljött, ki én nálamnál erössebb, kinek nem vagyok méltó, hogy megoldjam sarujának kötöjét, az keresztel titeket szent Lélekkel és tüzzel. *Mát.* 3: 11. *Márk.* 1: 8. *Ján.* 1: 26. *Tsel.* 1: 5.

17. Kinek szóró lapátja az ő kezében vagyon, és megtisztítja az ő szérüjét: és búzáját az ő tsürébe takarja, a' polyvát pedig megégeti megolthatatlan tüzzel. *Mát.* 3: 12.

18. Egyebekre is pedig sok dolgokra intvén tanítja vala a' népet.

19. Héródes pedig, a' negyedes fejedelem, mikor feddetnék ő tőle Héródiásért az ő attyafiának Filepnek feleségéért, és minden egyébb gonoszságiért, mellyeket ő tselekedett vala. *Mát.* 14: 3. *Márk.* 6: 17.

20. Ezt is tselekedé mindenek felett, hogy Jánost a' tömlötzbe vetette.

II. 21. Lőn pedig, hogy mikor mind a' község megkeresztelkednék, és a' Jésus is megkeresztelkedett volna, és imádkoznék, megnyilatkoznék az ég: *Mát.* 3: 13. *Márk.* 1: 9. *Ján.* 1: 32.

22. És leszállana a' szent Lélek testi ábrázatban mint egy galamb ő reá; és szózat lenne mennyből, ezt mondván: te vagy amaz én szerelmes Fiam; te benned vagyon az én jó kedvem. *Mát.* 3: 16. *Márk.* 1: 10. *Ján.* 1: 32:

III. 23. Jésus pedig kezd vala lenni úgymint harmintz esztendős, ki (a' mint állítják vala) Jó'sef' fia vala, ki Heli' *fia* volt, *Mát.* 1: 1.

24. Ki volt Mátthát' fia, ki volt Lévié, ki volt Melkié, ki volt Jannáé, ki volt Jó'sefé;

25. Ki vala Mattathiás' fia, ki vala Ámósé, ki volt Nahumé, ki volt Eslié, ki volt Naggaié;

26. Ki volt Maáté, ki volt Matathiásé, ki volt Sémeié, ki volt Jó'sefé, ki volt Júdáé;

27. Ki volt Joannáé, ki volt Rhésájé, ki volt Zorobábelé, ki volt Salátielé, ki volt Nérié;

28. Ki volt Melkié, ki volt Addié, ki volt Kosámé, ki volt Elmodamé, ki volt Éré;

29. Ki volt Jó'séjé, ki volt Eliézeré, ki volt Jórimé, ki volt Mattháté, ki volt Lévié;

30. Ki volt Simeoné, ki volt Júdáé, ki volt Jó'sefé, ki volt Jónáné, ki volt Eliákimé;

31. Ki volt Meleájé, ki volt Mainané, ki volt Mattátéjé, ki volt Náthánné, ki volt Dávidé.

32. Ki volt Jesséjé, ki volt Óbedé, ki volt Boózé, ki volt Salmoné, ki volt Naássoné;

33. Ki volt Áminádábé, ki volt Arámé, ki volt Esromé, ki volt Fáresé, ki volt Júdáé;

34. Ki volt Jákóbé, ki volt Isáké, ki volt Ábrahámé, ki volt Tharéé, ki volt Nákhoré; 1. *Mós.* 11: 12.

35. Ki volt Sarukhé, ki volt Rágávé, ki volt Fáleké, ki volt Eberé, ki volt Salájé;

36. Ki volt Arfaksádé, ki volt Semé, ki volt Noéé, ki volt Lámeké;

37. Ki volt Mathusáláé, ki volt Énóké, ki volt Járedé, ki volt Mahalaléelé, ki volt Kainané.

38. Ki volt Hénosé, ki volt Sethé, ki volt Ádámé: ki volt (c) Istené. 1. *Mós.* 5: 3.

(c) Tudniillik nem a' nemzésre, hanem a' teremtésre és alkotásra nézve: mert illyen tekíntettel is nevezi Isten magát Atyának. 5. *Mós.* 32: 5.

IV. RÉSZ.

A' Kristus' kísértetiről és böjtiről: tanít Názáretbe: a' Próféta hazájában megvettetik: egy ördöngös gyógyíttatik meg: és a' Péter' napa: több betegeket gyógyít meg a' Kristus: az ördögök megvallják a' Kristust Isten' fiának lenni.

JÉSUS pedig szent lélekkel tellyes lévén megtére a' Jordán' vizétől, és viteték a' Lélektől a' pusztába. *Mát.* 4: 1. *Márk.* 1: 12.

2. És negyven napig késérté vala ötet az ördög: és nem evék semmit azokon a' napokon: de azok elmúlván megéhezék.

3. És monda neki az ördög: ha Istennek Fia vagy, mondjad e' kőnek, hogy légyen kenyérré.

4. És felele neki Jésus, mondván: megvagyon írva, hogy az ember nem tsak kenyérrel él, hanem az Istennek minden igéjével. 5. *Mós.* 8: 3. *Mát.* 4: 4.

5. Mikor azután felvitte volna ötet az ördög egy magas hegyre, megmutatá neki e' földnek minden országit egy szempillantásban.

6. És monda neki az ördög: teneked adom mind ezt a' hatalmat, és ezeknek ditsőségét: mert énnekem adatott, és annak adom a' kinek akarom adni.

7. Azért ha te imádándasz engem', mind ezek tieid lésznek.

8. Felelvén pedig Jésus, monda neki: távozzál el én tőlem sátán, mert megvagyon írva: a' te Uradat Isteneded imádjad, és tsak ő neki szolgálj. 5. *Mós.* 6: 13. *és* 10: 20. 1. *Sám.* 7: 3. *Mal.* 4: 10.

9. Azután vivé ötet Jérusálembe, és helyhezteté ötet a' templomnak tetejére, és monda neki: ha Istennek Fia vagy, botsásd alá innen magadat.

10. Mert megvagyon írva: az ő angyalinak parantsolt felőled, hogy őrizzenek tégedet: *Zsolt.* 91: 11, 12. *Mát.* 4: 6.

11. És kezekben hordoznak tégedet, hogy meg ne üssed a' kőbe a' te lábodat.

12. Felelvén pedig Jésus, monda neki: megmondatott: ne kísértsed a' te Uradat Istenedet. 5. *Mós.* 6: 16.

13. És minekutánna elvégeztetett volna minden kísértés, eltávozék ő tőle ideig az ördög.

II. 14. Megtére pedig Jésus a' Léleknek erejével Galileába, és ő neki híre kiméne mind az egész környülvaló tartományba. *Mát.* 4: 12.

15. És ő tanít vala azoknak Sinagógájokban, és mindenek ditsőítik vala ötet.

III. 16. Méne azért Názáretbe, az holott feltartatott vala: és beméne az ő szokása szerént szombat napon a' Sinagógába: és felkele, hogy olvasna. *Mát.* 13: 54. *Márk.* 6: 1. *Ján.* 4: 43.

17. Akkor adaték neki az Ésaiás Próféta könyve: és mikor megnyitotta volna a' könyvet, találkozék a' helyre a' hol ez vala írva;

18. Az Úrnak Lelke vagyon én rajtam, mivelhogy megkent engemet: azért küldött engem', hogy a' szegényeknek az Évangyéliomot hirdessem, hogy meggyógyítsam a' töredelmes szívűeket, hogy a' foglyoknak szabadúlást hirdessek, és a' vakok' szemeknek megnyílását; *Ésa.* 61: 1.

19. Hogy hirdessem az Úrnak kedves esztendejét.

20. És behajtván a' könyvet mikor adta volna a' szolgának, leűle: és mindeneknek szemek a' Sinagógában ő reá függesztettek valának.

21. Kezdé pedig nekik mondani: ma tellyesedett be ez az írás, a' ti hallástokra.

22. És bizonyságot tésznek vala ő felőle mindnyájan, és álmélkodnak vala az ő kedves beszédin, mellyek származnak vala az ő szájából, és ezt mondják vala: avagy nem ez-é a' Jósef' fia?

23. (a) És monda nekik: bizonyára ama' példabeszédet fogjátok énnekem mondani: orvos, gyógyítsd meg magadat. Valamellyeket hallottunk Kapernaumban, hogy lettenek, itt is a' te házadban ugyan azonokat tselekedjed. *Mát.* 4: 13.

(a) A' 'Sidók' gondolatjoknak vagy beszédeknek vészi eleit a' Kristus. Mert azt mondhatták volna: te mi reánk haragszol, hogy tégedet be nem vészünk: de mi méltán miveljük, hogy téged' be nem vészünk. Mert mint az orvosnak elöször magát kell megorvoslani, azonképen elöször neked itt házádban kellett volna tsudákat tenned. A' Kristus megfelel, hogy az ő hitetlenségekért nem tészen tsudákat, és két példával bizonyítja, hogy nem tsuda, ha Isten az idegeneket ő náloknál inkább betsülli.

24. Monda pedig: bizony mondom nektek, egy Próféta is nem kedves az ő hazájában. *Mát.* 13: 57. *Ján.* 4: 24.

25. De igazán mondom nektek, hogy sok özvegyek valának Illyés' idejében Izráelben, mikor az ég bezárlatott volna három esztendeig és hat hónapig, annyira, hogy mind az egész tartományban nagy éhség volna. 1. *Kir.* 17: 9. *Jakab.* 5: 17.

26. De azok közzül egyikhez is nem küldetett Illyés, hanem tsak Sareptába Sídonnak *városába*, az özvegy aszszonyhoz.

27. És Éliseus Próféta' idejében is sok bélpoklosok valának Izráel' országában, de azok közzül egy is nem tisztúlt meg, hanem tsak a' Siriából való Námán. 2. *Kir.* 5: 14.

28. (b) Akkor betelének mindnyájan haraggal a' Sinagógában, ezeket hallván.

(b) E' világ mennél inkább dorgáltatik annál inkább dühösködik, de a' hívek' életeknek nem árthatnak a' mint ők akarják.

29. És mikor felköltek volna, kiűzék őtet a' városon kivül, és vivék őtet szinte a' hegy' tetejére, mellyen az ő városok építtetett vala, hogy őtet onnét nyakraföre levetnék.

30. Ő pedig mikoron közöttök általment volna, elméne.

IV. 31. És aláméne Kapernaumba, Galileának városába, és ott tanítja vala őket szombat napokon. *Mát.* 4: 13. *Márk.* 1: 21.

32. És tsudálkoznak vala az ő tudományán, mert az ő beszéde vala hatalommal. *Mát.* 7: 27. *Márk.* 1: 22.

33. És vala a' Sinagógában egy ember, kiben tisztátalan ördögi lélek vala, ki nagy szóval kiálta. *Márk.* 1: 23.

34. Mondván: ah mitsoda közünk vagyon minekünk te hozzád Názáretbeli Jésus? azért jöttél-é, hogy elveszess minket? esmerlek téged' ki légy, *tudniillik* az Istennek ama' Szente.

35. És megdorgálá őtet Jésus, mondván: némulj meg, és menj ki az emberből. Akkor az ördög azt közöttök levetvén, kiméne ő belőle, és neki semmit nem árta.

36. És támada félelem mindenekben, és egy más között beszéllnek vala, mondván: mi dolog ez, hogy nagy méltósággal és hatalommal parantsol a' tisztátalan lelkeknek, és kimennek?

37. És kiméne a' hír ő felőle minden helyre a' körül való tartományban.

V. 38. Mikor pedig felkölt volna Jésus a' Sinagógából, beméne Simonnak házába: a' Simonnak pedig napa nagy hideglelésben fekszik vala: és könyörgének neki affelől. *Mát.* 8: 14, 15. *Márk.* 1: 30.

39. És Jésus melléje állván, megdorgálá a' hideglelést, és elhagyá azt: és *az* mikor mindjárást felkölt volna szolgála nekik.

VI. 40. És mikor már a' nap lemenne, mindenek, a' kiknek külömbkülömbféle betegeik valának, viszik vala azokat ő hozzá: ő pedig mindenikre kezeit vetvén, meggyógyítá azokat. *Mát.* 8: 18. *Márk.* 1: 32.

41. (c) Sokakból pedig ördögök is mennek vala ki, kik kiáltván ezt mondják vala: te vagy a' Kristus, az Istennek ama' Fia. De ő megdorgálván, nem hagyja vala azokat szóllni, mivel tudják vala, hogy ő volna a' Kristus. *Márk.* 1: 34.

(c) Mivelhogy az ördög az igazságnak ellensége, akkor is nem kell neki hinnünk mikor igazat mond.

VII. 42. És mikor a' nap felkölt volna, kimenvén méne puszta helyre; és a' sokaság keresi vala őtet, és menének ő hozzá, és tartóztatják vala őtet, hogy ő tőlök el ne menne.

43. Ő pedig monda: egyébb városoknak is kell nekem hirdetnem az Istennek országát; mert azért botsáttattam.

44. És prédikáll vala Galileának Sinagógáiban.

V. RÉSZ.

A' Kristus tanít a' hajóból: sok halak' fogások Bélpoklos' meggyógyíttatása: a' Kristus imádkozik a' pusztában: gutaütött meggyógyíttatik; bün botsánati hatalom: Mátének hívatala: egészségesek: menyegzőnek fiai: böjtölés: ó és új posztóról és borról vett hasonlatosság.

LŐN pedig mikor a' sokaság reá tódulna az Isten' beszéde hallgatásának okáért, ő áll vala a' Genezáreth tavánál: *Mát.* 4: 18. *Márk.* 1: 16.

2. És láta két hajókat a' vízen állani, a' halászok pedig mikoron azokból kiszállottak volna, mossák vala az ő hálójokat.

3. És bemenvén egyik hajóba melly Simoné vala, kéré őtet, hogy egy kevéssé a' földtől bellyebb vinné; és mikor leült volna, tanítja vala a' sokaságot a' hajóból.

4. Mikor pedig megszünt volna a' szóllástól, monda Simonnak: vigyed a' mélyre, és botsássátok le a' ti hálóitokat hal fogásra.

5. Akkor felelvén Simon, monda neki: (a) Mester, jóllehet ez egész éjtszaka fárasztottuk magunkat: mindazáltal a' te parantsolatodra levetem a' hálót.

(a) Az Isten' áldása nélkül minden munkánk és fáradtságunk híjába való. Így az Isten' szolgái is híjában munkálkodnak az embereknek megtéríttetésekben, ha az Úr Jésus az ő hatalma és lelke által szívekben hathatósan nem munkálkodik. 1. *Kór.* 3: 6, 7.

6. És mikor azt mivelték volna, halaknak nagy sokaságát rekeszték be; szakadoz vala pedig az ő hálójok.

7. És intének az ő társaiknak, kik a' más hajóban valának, hogy eljönnénnek és nekik segítséggel lennének. Eljövének azért, és megtölték mind a' két hajót, úgy hogy elmerülnének.

8. Mikor pedig ezeket látta volna Simon Péter, Jésusnak lába eleibe esék, mondván: menj el én tőlem, mert én bűnös ember vagyok, Uram.

9. Mert a' félelem elfogta vala ötet, és mind azokat kik ő vele valának, a' halaknak fogásán mellyet fogtak vala.

10. Hasonlatosképen Jakabot is és Jánost a' Zebedeus' fiait, kik valának Simonnak társai. És monda Simonnak Jésus: ne félj, ennekutánna embereket fogsz. *Mát.* 4: 21.

11. Azok pedig kivonván a' hajókat a' földre, mindeneket elhagyván követék ötet.

II. 12. És lön, hogy mikor volna egy városban, jöve ő hozzá egy bélpoklossággal tellyes *ember*, és látván Jésust artzal leborúlván, kéré ötet, mondván: Uram, ha akarsz megtisztíthatsz engemet. *Mát.* 8: 1. *Márk.* 1: 40.

13. Jésus pedig kinyújtván kezét, illeté azt, mondván: akarom, tisztúlj meg, és azonnal eltávozék ő tőle a' bélpoklosság.

14. És ő megparantsolá neki: hogy senkinek ne mondaná: hanem menj el, mutasd meg magad' a' papnak, és vígy áldozatra való ajándékot, a' mint parantsolta Móses, hogy az, ő ellenek legyen bizonyságul. 3. *Mós.* 14: 4. *Márk.* 1: 44.

15. Annál inkább terjed vala pedig ő felőle a' közbeszéd, és nagy sokaság gyűl vala egybe, hogy hallgatnák, és ő általa meggyógyulnának az ő betegségekből.

16. Ő pedig félfelé menvén, vala a' pusztákban, és imádkozik vala.

III. 17. És lön némelly napon, mikor tanítana, és ott ülnének a' Farizéusok és a' törvénynek Doktori, kik jöttek vala Galileának és Júdeának minden faluiból, és Jérusálemből: és az Úrnak hatalma volna ő vele az ő meggyógyításokra:

18. Ímé akkor jövének valami emberek, kik ágyban hoznak vala egy gutaütött embert, és igyekeznek vala azt bevinni, és ő eleibe tenni.

19. És mikor nem találtak volna helyet honnét bevihetnék azt a' sokaság miatt, a' házra felhágának, és a' ház fedele által botsáták azt mind ágyastól közikbe, a' Jésus eleibe.

20. És látván azoknak hiteket, monda: ember, megbotsáttattak teneked a' te bűneid.

21. És kezdének az Írástúdók és a' Farizéusok magokban okoskodni, mondván: kitsoda ez, hogy illyen káromlásokat szóll? kitsoda botsáthatja meg a' bűnt hanem egyedül az Isten?

22. Jésus pedig mikor látta volna az ő okoskodásokat, felelvén monda nekik: mit forgattok a' ti szíveitekben?

23. Mellyiket könyebb mondani: megbotsáttattak teneked a' te bűneid, vagy mondani: kelj fel és járj?

24. Hogy pedig megtudjátok, hogy az ember' fiának vagyon hatalma e' földön megbotsátani a' bűnt, monda a' gutaütöttnek: neked mondom, kelj fel, és felvévén a' te nyoszolyádat, eredj házadhoz.

25. És az ottan felkelvén ő előttök, és felvévén az ő nyoszolyáját mellyben fekszik vala, elméne az ő házához, ditsőítvén az Istent.

26. És az álmélkodás elfogá mind őket, és ditsőítik vala az Istent: és betelének félelemmel, mondván: bizony reménységünk kivűl való dolgokat láttunk ma.

IV. 27. (b) Ezeknek utánna pedig kiméne, és láta egy Lévi nevű Publikánust, ki az adó szedő helyen űl vala, és monda neki: kövess engemet. *Mát.* 9: 9. *Márk.* 2: 14.

(b) Szent Máténak az Apostolságra való hívatala megmutatja, hogy a' Kristus a' bűnös embereknek hívatalokért jött mint ő maga mondja.

28. És az mindeneket elhagyván felkele, és követé ötet:

V. 29. És Lévi nagy lakodalmat szerze neki az ő házánál, és vala ott Publikánusoknak sokságok, és egyebeknek, kik ő velek leűltek vala. *Mát.* 9: 10.

30. A' kik pedig azok közzül Írástudók és Farizéusok valának zúgolódnak vala az ő tanítványi ellen, ezt mondván: miért esztek és isztok a' Publikánusokkal és a' bűnösökkel?

31. És felelvén Jésus monda nekik: nem szűkölködnek az egésségesek orvos nélkül, hanem a' betegek.

32. Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a' bűnösöket a' megtérésre. *Mát.* 9: 14. *Márk.* 2: 17. 1. *Tim.* 1: 15.

VI. 33. Azok pedig mondának neki: mi az oka hogy a' János' tanítványi gyakorta böjtölnek és imádkoznak, hasonlóképen a' Farizéusoknak tanítványi is, a' te tanítványid pedig esznek és isznak? *Mát.* 9: 14. *Márk* 2: 18.

34. Ő pedig monda nekik: avagy mivelhetitek-é azt, hogy a' vőlegénynek baráti böjtöljenek, míg velek vagyon a' vőlegény?

35. Eljőnek a' napok mikor elvétetik ő tőlök a' vőlegény, akkor böjtölnek azokban a' napokban.

36. (c) Mond vala pedig nekik példabeszédet is: senki nem toldja az új posztó foltot az ó posztóhoz: mert az újat is megszakasztja, és az ó posztóhoz nem illik az új.

(c) A' böjtölésnek törvényiben meg kell sok környűl álló dolgokat gondolni, tudniillik időket, személyeket és azoknak erőtlenségeket, mert ha minden válogatás nélkül valók a' böjtölésről való törvények, nem jók.

37. És senki nem tölti az új bort ó tömlőkbe: mert az új bor megszakasztja a' tömlőket, és a' bor kiomol, 's a' tömlők is elvesznek.

38. Hanem az új bort új tömlőkbe kell tölteni; és mind a' kettő megmarad.

39. És senki a' ki ó bort iszik, mindjárást új bort nem kíván inni, mert azt mondja: az ó bor egésségesbb.

VI. RÉSZ.

A' tanítványok búzafejet szaggatnak szombaton: megszáradt kezű meggyógyíttatik: a' Kristus imádkozik: nevek az Apostoloknak: betegek gyógyíttatnak: kik boldogok és boldogtalanok: ellenséget szeretni kell. Irgalmasnak kell lenni: nem hirtelen ítélni: jó fa, a' Kristus' ígéjét hallgatni és megtartani.

LÖN pedig hogy ez elsőhöz hasonló másod szombaton (a) a' vetéseken menne által: és az ő tanítványi szaggatják vala a' gabona fejeket, és esznek vala, azokat kezek között dörsölvén. 5. *Mós.* 23: 25. *Mát.* 12: 1. *Márk.* 2: 23.

(a) Érti a' Husvét' innepjének utolsó napját, melly szinte ollyan szent volt mint az első nap, 3. *Mós.* 23.

2. Némellyek pedig a' Farizéusok közzül mondának nekik: miért mivelitek azt a' mit nem szabad szombaton mivelni?

3. Akkor felelvén Jésus monda nekik: azt sem olvastátok-é a' mit Dávid tselekedett, mikor éheznek ő és a' kik ő vele valának? 1. *Sám.* 21.

4. Mimódon ment be az Úrnak házába, és vette a' szent helyre tétetett kenyereket, és megette, és adta azoknak is, a' kik ő vele valának: mellyeket nem szabad vala megenni hanem csak a' Papoknak? 2. *Mós.* 29: 33. 3. *Mós.* 8: 31. *és* 24: 9.

5. És mondja vala nekik: az embernek fia Ura a' szombatnak is.

II. 6. Lön pedig más szombaton is, hogy ő bemenne a' Sinagógába és tanítana: és vala ott egy ember, kinek jobb keze megszáradott vala. *Mát.* 12: 9. *Márk.* 3: 1.

7. És leselkednek vala ő utánna az Írástudók és a' Farizéusok, hogyha szombat napon meggyógyítaná-é azt; hogy ő ellene találhatnának vádolást.

8. Ő pedig tudja vala azoknak gondolatjokat, és monda annak a' kinek megszáradott vala a' keze: kelj fel, és állj elő. Ama' pedig felkelvén előálla.

9. Monda azért nekik Jésus: egy dolgot kérdek tőletek; szabad-é szombat napon jól tenni vagy gonoszúl? az embert megtartani, vagy elveszteni?

10. És mikor azokat mind környül elnézte volna, monda az embernek: nyújtsd ki a' te kezedet, és amaz akképen tselekedék, és az ő keze megépüle mint a' másik.

11. Amazok pedig megtelének balgatagsággal, és szóllnak vala egymással, mit tselekednének Jésussal.

III. 12. (b) És lön azokban a' napokban, elméne a' hegyre imádkozni, és lön ott egész éjtszaka imádkozván az Istennek. *Mát.* 10: 2. *Márk.* 3: 13. *és* 6: 7. *R.* 9: 1.

(b) Kristus minekelőtte az Apostolokat választaná, imádkozik, hogy minket is megtanítana, melly nagy könyörgéssel és szorgalmatossággal kellene választanunk az egyházi szolgákat.

13. És mikor megvirradott volna, előszóllítá az ő tanítványit, és mikor azok közzül választott volna tizenkettőt, kiket Apostoloknak is neveze;

14. (Simont, kit neveze Péternek, Andrást az ő attyafiát, Jakabot és Jánost, Filepet és Bertalant;

15. Mátét és Tamást, Jakabot az Alfeus' fiát, és Simont, ki neveztetik Zélotesnek.

16. Júdást a' Jakab' attyafiát, és a' Júdás Iskáriótest, ki áruló vala.)

17. És mikor alá ment volna velek, megálla a' tér földön, és az ő tanítványinak serege, és a' községnek soksága mind az egész Júdeából és Jérusálemből, és Tírusnak Sídonnak tenger mellett való tartományából: kik jöttek vala hogy hallgatnák őtet, és meggyógyúlnának az ő betegségekből: *Mát.* 4: 75.

18. És a' kik gyötretnek vala tisztátalan lelkektől; meggyógyúlnak vala.

19. És mind az egész sokaság igyekezik vala őtet illetni; mert *Isteni* erő származik vala ő belőle, és mindeneket meggyógyít vala.

20. Ő pedig felemelvén az ő szemeit az ő tanítványira, ezt mondja vala: boldogok vagytok ti szegények, mert tiétek az Isten' országa. *Mát.* 5: 5.

21. Boldogok vagytok ti kik most éheztek; mert megelégíttettek: boldogok vagytok kik most sírtok, mert nevetni fogtok. *Ésa.* 65: 18. *Mát.* 5: 6. *Ésa.* 61: 3. *Mát.* 5: 6.

22. Boldogok vagytok mikor az emberek titeket gyülölnek, és mikor a' gyülekezetekből kirekesztnek, és titeket szidalmáznak, és a' ti neveteket mint gonoszt kivetik, az embernek fiáért. *Mát.* 5: 11.

23. Örüljetek azon a' napon és örvendezzetek, mert ímé a' ti jutalmatok bővséges mennyben, mert azont tselekedték a' prófétákkal az ő attyaik.

24. De jaj nektek gazdagoknak; (c) mert elvettétek a' ti vígasztalástokat. *Ámós.* 6: 1.

(c) Tudniillik, e' világon.

25. Jaj nektek kik megtöltetek; mert megéheztek. Jaj nektek kik most nevettek; mert sírni és jajgatni fogtok.

26. Jaj tinektek mikor minden emberek jót mondanak ti felőletek: mert azont tselekedték a' hamis Prófétákkal az ő attyaik.

27. (d) De tinektek mondom hallgatóknak, szeressétek a' ti ellenségeiteket; jól tegyetek azokkal a' kik titeket gyülölnek. *Mát.* 5: 44. *Róm.* 12: 20.

(d) A' keresztyéni szeretet külömböz e' világi szerettetől, mert nem hogy boszszút állana, de inkább ellenségét is szereti az Istenért: nem hogy a' jótéteményben valami hasznot keresne.

28. Áldjátok azokat a' kik titeket átkoznak, és imádkozzatok azokért a' kik titeket háborgatnak.

29. És a' ki a' te ortzádat egy felöl üti, fordítsd oda neki a' másikat is: és attól a' ki palástodat elveszi, ne tiltsd meg a' te dolmányodat is. *Mát.* 5: 39. 1. *Korint.* 6: 7.

30. Mindennek pedig a' ki te tőled kér, adj: és attól a' ki elveszi marhádat, ne kérd viszsza.

31. És a' mint akarjátok, hogy az emberek ti veletek tselekedjenek, ti is úgy tselekedjetek azokkal. *Mát.* 7: 12.

32. Mert ha azokat szeretitek, a' kik titeket szeretnek, mitsoda kedvessége lészen annak? mert a' bűnösök is szeretik azokat, a' kik őket szeretik. *Mát.* 5: 46.

33. Es ha azokkal tésztek jól, a' kik ti veletek jól tesznek, mitsoda kedvessége lészen *Istennél?* mert a' bűnösök is ugyan azont tselekeszik.

34. És ha azoknak adtok költsönt, a' kiktől reménylitek hogy ismét vehettek, mitsoda kedvessége vagyon annak? mert a' bűnösök is a' bűnösöknek adnak költsönt, hogy ők is hasonlókat vegyenek. *5. Mós.* 15: 8. *Mát.* 5: 42.

35. Annakokáért szeressétek a' ti ellenségeiteket, és jól tegyetek, és költsönt adjatok, semmit abból nem várván: (e) és a' ti jutalmotok sok lészen, és a' magasságos *Istennek* fiai lésztek: mert ő jóltevő a' háláadatlanokhoz és a' gonoszokhoz. *Mát.* 5: 45.

(e) Az az, semmi költsönös jótéteményt azért nem várván.

36. Legyetek azért irgalmasok mint a' ti atyátok is irgalmas.

37. Ne ítéljetek és nem ítéltettek: ne kárhoztassatok és nem kárhoztattok: megbotsássatok, nektek is megbotsáttatik. *Mát.* 7: 1.

38. Adjatok, és nektek is adattatik; jó megnyomatott, megrázott, és kifolyó mértéket adnak a' ti kebeleitekbe. Mert azon mértékkel a' mellyel ti mértek, mérnek egyebek tinektek. *Mát.* 7: 2. *Márk.* 4: 24.

39. Mond vala pedig nekik illyen példabeszédet. Avagy a' vak vezetheti-é a' vakot? avagy nem mind a' ketten a' verembe esnek-é. *Mát.* 15: 14.

40. Nem feljebb való a' tanítvány az ő mesterénél, sőt inkább a' tanítvány tökélletes, ha lészen mint az ő mestere. *Mát.* 10: 24. *Ján.* 13: 16. *és* 15: 20.

41. Miért nézed pedig a' te felebarátod' szemében a' szálkát, a' gerendát pedig melly a' te szemedben vagyon, nem veszed eszedbe? *Mát.* 7: 3.

42. Avagy mimódon mondhatod a' te atyádfiának: atyámfia, hadd vessem ki a' szálkát melly a' te szemedben vagyon; holott a' te szemedben való gerendát nem látod? te képmutató, vesd ki elöször a' gerendát a' te szemedből, és azután viselj arra gondot, hogy kivessed a' szálkát, melly a' te atyádfia' szemében vagyon. *Mát.* 7: 9.

43. Mert nem jó fa az, a' melly rothadt gyümöltsöt terem, és nem rosz fa, a' melly jó gyümöltsöt terem. *Mát.* 7: 17. *és* 12: 33.

44. Mert minden fa az ő tulajdon gyümöltséről esmértetik meg. Mert a' tövisről nem szednek figét, és a' tsipkéről nem szednek szölöt. *Mát.* 12: 33. *Mát.* 7: 16.

45. A' jó ember az ő szívének jó kintséből hoz elö jót; és a' gonosz ember az ő szívének gonosz kintséből hoz elö gonoszt: mert a' szívnek tellyességéből szóll az ő szája. *Mát.* 12: 35.

46. Miért mondjátok pedig nekem: Uram! Uram! ha nem mivelitek a' mellyeket mondok? *Mát.* 7: 21. *Róm.* 2: 13. *Jakab.* 1: 22.

47. Valaki (f) én hozzám jö és hallgatja az én beszédimet, és azokat megtselekeszi, megmondom nektek mihez hasonló. *Mát.* 7: 24.

(f) Istenhez való igaz hüségünket, állhatatosságunkat semmi úgy napfényre nem hozza, és a' valóságos és tettetes kegyességet is egymástúl semmi úgy meg nem külömböztetí mint a' kereszt és kísértet.

48. Hasonlatos a' házépitö emberhez, ki mélyen kivágta *a' követ*, és fundamentomot vetett köszíklán: mert minekutánna eljött az árvíz, megütközött a' folyóvíz abba, de azt meg nem mozdithatta; mert köszíklán fundáltatott vala.

49. A' ki pedig hallgatta, és meg nem tartotta, hasonlatos az emberhez, a' ki tsak a' földön épitette házát fundamentom nélkül, mellybe megütközvén a' folyóvíz, azonnal leomlott, és lett annak a' háznak nagy romlása.

VII. RÉSZ.

A' Százados' szolgájáról, nagy hitiről: az özvegy aszszony' fia feltámasztatik Nainban: János tanítványit küldi a' Kristushoz: János' eledele: a' bünös aszszony a' Kristus' lábát öntözi.

MIKOR elvégezte volna pedig minden ő beszédit a' község' hallására, beméne Kapernáumba. *Mát.* 8: 5.

2. Egy Századosnak pedig szolgája, gonosz betegség miatt haló félben vala, melly neki kedves *szolgája* vala.

3. A' pedig mikor hallott volna a' Jésus felöl, küldé ő hozzá a' 'Sidóknak véneit, kérvén ötet hogy jöne el, és tartaná meg az ő szolgáját.

4. Azok pedig mikor Jésushoz mentek volna, nagy szorgalmatoson kérék ötet, mondván: méltó, hogy ezzel ezt tselekedjed.

5. Mert szereti a' mi nemzetségünket, és (a) Sinagógát is épitett minekünk.

(a) Az Isten' házához való buzgóságáról dítsérik ezt a' Századost a' 'Sidók, mellyből megtetszik, hogy a' kegyességnek ígérete van, mind e' világon, mind a' jövendö életben való megjutalmaztatása eránt.

6. Jésus azért mégyen vala velek. És mikor már nem meszsze volna a' háztól, küldé ő hozzá a' Százados barátit, ezt izenvén neki: Uram, ne fáraszd magadat, mert nem vagyok méltó, hogy az én házamba jöj.

7. Annakokáért magamat is nem ítéltem méltónak, hogy hozzád mennék; hanem tsak mondjad egy szóval, és meggyógyúl az én szolgám.

8. Mert én is hatalom alá vettetett ember vagyok, és vagynak én alattam vitézek, ha egyiknek mondom: eredj el, elmégyen; és a' másiknak: jöszte, eljö; és ha szolgámnak mondom: ezt miveld, azt miveli.

9. Ezeket hallván Jésus álmélkodék azon; és hátra fordúlván monda az utánna való seregnek: mondom nektek, Izráelben is nem találtam illyen nagy hitet.

10. És haza menvén a' kiket elküldött vala; egésségben találák a' szolgát, a' ki beteg vala.

II. 11. És lön másod napon, mégyen vala Nain nevü városba, és az ő tanítványi mennek vala ő vele, és nagy sokaság.

12. Mikor pedig közelített volna a' városnak kapujához, ímé egy halottat hoznak vala ki, ki az ő annyának egyetlenegy fia vala, melly aszszony özvégy vala; és a' városnak sok népe vala ő vele.

13. És az Úr ő reá tekintvén, könyörüle rajta, és monda: ne sírj.

14. És mikor oda járúlt volna, illeté a' koporsót, azok pedig a' kik viszik vala megállának, és monda: iffjú, teneked mondom, kelj fel.

15. És felüle a' megholt, és kezde szóllani: és megadá azt az ő annyának.

16. És elfogá mind azokat a' félelem, és ditsöítik vala az Istent, ezt mondván: bizony nagy Próféta támadott mi köztünk; és bizony az Isten megtekíntette a' maga népét.

17. És kiméne ő felöle e' beszéd mind az egész Júdeába, és mind a' környül való tartományba.

III. 18. (b) És izenének Jánosnak az ő tanítványi mind ezek felöl: és az ő tanítványi közzül kettöt elöszóllítván János, *Mát.* 11: 2.

(b) Keresztelö János az ő tanítványit elküldi a' Kristushoz, hogy ő tőle a' hitben megerösíttessenek, nem pedig azért, hogy maga megtudhassa, ha a' Jésus volna-é a' Messiás; mert azt ő tudta és róla bizonyságot is tett, mikor megkeresztelte azt a' Jordánban. *Ján.* 1: 24.

19. Küldé Jésushoz, mondván: te vagy-é az a' ki eljövendö vala, vagy mást kell várnunk?

20. Mikor azért azok a' férjfiak hozzá mentek volna, mondának: keresztelö János küldött minket te hozzád, mondván: te vagy-é az, a' ki eljövendö vala, vagy mást kell várnunk?

21. Azon órában pedig sokakat gyógyíta meg betegségekből, *isteni* tsapásokból, tisztátalan lelkektöl: és sok vakoknak adá meg szemek' világát.

22. És felelvén Jésus, monda nekik: elmenvén, mondjátok meg Jánosnak a' mellyeket látatok és hallottatok: hogy a' vakok szemek' világát vészik, a' sánták járnak, a' bélpoklosok megtisztúlnak, a' siketek hallanak, a' halottak feltámadnak, és a' szegényeknek az Évangyéliom prédikáltatik. *Ésa.* 35: 5. *és* 29: 18. *Mát.* 11: 5.

23. És boldog valaki én bennem meg nem botránkozik.

IV. 24. Mikor pedig elmentek volna a' János' követi, kezdé a' seregnek János felöl ezt mondani: mit látni mentetek volt ki a' pusztába? nádszálat-é, melly a' széltöl ingadoztatik?

25. De mit látni mentetek volt ki? lágy ruhába öltözött embert-é? ímé a' kik drága öltözetben és gyönyörüségben élnek, a' királyok' palotáikban vagynak.

26. De mit látni mentetek volt ki? Prófétát-é? bizony mondom nektek, hogy még nagyobbat Prófétánál. (c)

(c) Két tekíntetre nagyobb Keresztelö János minden Prófétáknál: 1. Mert a' Kristust testben látta, és újjal kimutatta. 2. Mert ő volt elsö Prédikátora a' Kristustól nekünk hozatott kegyelemnek.

27. Ez az, a' ki felöl meg vagyon írva: ímé elbotsátom az én követemet a' te ortzád elött, ki megkészíti a' te útadat te elötted. *Mal.* 3: 1. *Mát.* 11: 10. *Márk.* 1: 2.

28. Mert mondom nektek, senki az aszszonyoktól születettek közzül nagyobb Próféta nintsen Keresztelö Jánosnál; de a' ki legkissebb az Isten' országában, nagyobb ő nálánál.

29. Mert

29. És mikor ezeket hallották volna, az egész község és a' Publikánusok, kik a' János' keresztségével keresztelkedtek vala meg, az Istent (d) igazíták:

(d) Az az: az Istent igaznak, jónak, hívnek, és irgalmasnak prédikállották. Vagy: az Istent igazították mindnyájan, az az, hálaadással, és betsülettel vették az Isten' ajándékát a' Kristusban.

30. A' Farizéusok pedig és a' törvénytudók az Isten' tanátsát megveték, ő magok ellen, meg nem keresztelkedvén ő tőle.

V. 31. (e) Monda pedig az Úr: mihez hasonlítsam azért e' nemzetségnek embereit? és mitsodához hasonlatosok? *Mát.* 11: 16.

(e) Akárminemű módot találjon és kövessen Isten az embereknek tanításokban, mindazáltal mindenkor találnak botránkozásra való alkalmatosságot, de Istennek tsak ugyan vagyon mindenkor serege.

32. Hasonlatosok a' piatzon ülő gyermekekhez, kik egymásnak kiáltanak, és azt mondják: sípoltunk tinektek, és nem szöktetek; siralmas énekeket éneklettünk nektek, és nem sírtatok.

33. Mert eljött Keresztelő János, ki nem ett kenyeret, nem ivott bort, és azt mondjátok, hogy ördög vagyon benne.

34. Eljött az embernek fia, ki eszik és iszik, és azt mondjátok: imhol a' tobzódó ember és bor ivó, a' Publikánusoknak és a' bűnösöknek barátjok.

35. De a' böltsesség (f) megigazittatott minden ő fiaitól.

(f) Az az; igaznak ítéltetett és esmértetett lenni.

VI. Kéré pedig ötet egy a' Farizéusok közzül, hogy ő vele ennék: annakokáért bemenvén a' Farizéus' házába, letelepedék.

37. És ímé egy aszszony, ki a' városban bűnös vala, mikor megértette volna, hogy ő a' Farizeus' házában letelepedett volna, drága kenetnek alabástrom szelentzéjét elővevén:

38. És az ő lábánál hátul megállván, sírva kezdé könyhullatásival mosni a' Jésus' lábait, és az ő fejének hajaival törli vala meg, és tsókolgatja vala az ő lábait, és a' kenettel keni vala.

39. Mikor pedig látta volna azt a' Farizéus, a' ki ötet behívta vala, monda magában: ez, ha Próféta volna, tudná kitsoda és minemű aszszony volna ez, a' ki ötet illeti: mert bűnös.

40. Akkor felelvén Jésus monda neki: Simon, vagyon valami *beszédem* mellyet mondjak neked. És az monda: Mester, mondjad.

41. Egy költsönöző embernek két adóssa vala: az egyik adós vala ötszáz pénzel, a' másik pedig ötvennel.

42. És mikor azok meg nem adhatnák, mind a' kettőnek elengedé. E' kettő közzül azért, mond meg, mellyik szereti azt inkább?

43. Felelvén pedig Simon monda: azt vélem, hogy a' kinek többet engedett meg. És ő monda: igazán ítélél.

44. És az aszszonyhoz fordúlván, monda Simonnak: látod ez aszszonyt? bejövék a' te házadba, az én lábaimnak vizet nem adál, e' pedig könyhullatásával öntözé az én lábaimat, és az ő fejének hajaival törlé meg.

45. Engemet meg nem tsókolál; e' pedig az időtől fogva, hogy bejöttem, nem szűnt meg az én lábaimat tsókolgatni.

46. Olajjal az én fejemet meg nem kented: e' pedig kenettel kené meg az én lábaimat.

47. (g) Annakokáért mondóm teneked, hogy az ő sok bűnei megbotsáttattak neki, mert igen szeretett: a' kinek pedig kevés botsáttatik meg, kevésbé szeret.

(g) Nem azt teszi ez, mintha ez az aszszony a' maga szeretetével érdemlette volna bűnei megbotsáttatásokat, vagy hogy elébb szeretett volna, mint az ő bűnei megbotsáttattak; hanem mivel szeretett, azzal azt bizonyította meg, hogy bűnei megbotsáttattak; azzal pedig, hogy igen szeretett, azt mutatta, hogy sok bűneinek botsánatjokat vette. Azok az adósok is, a' kikről emlekezik a' Kristus, azután szerettek, minekutánna elengedődtek adósságaik, és azért szerettek, mivel azok nekik elengedődtek.

48. És monda annak: megbotsáttattak teneked a' te bűneid.

49. És a' kik együtt telepedtek vala le, kezdének magok között mondani: kitsoda ez, hogy a' bűnt is megbotsátja?

50. Monda pedig az aszszonynak: a' te hited tégedet megtartott: eredj el békességgel.

VIII. RÉSZ.

A' Kristus prédikáll: aszszony népek marhájokból sáfárkodnak neki: a' magvetésnek példája, annak magyarázatja: gyújtott gyertya: a' Kristus' annya és attyafiai: megtsendesíti a' szelet és tengert: ördöngöst megszabadít: a' Gadarénusok elküldik a' Kristust az elveszett disznók miatt: Jairus' leánya, és egy aszszony vér folyása meggyógyíttatik.

ÉS lőn ez után, hogy ő jár vala városonként és falunként, prédikálván és hirdetvén az Istennek országát, és a' tizenkét *tanítványok* ő vele.

2. És némely aszszonyok, kiket megszabadított vala a' tisztátalan lelkektől és betegségektől, Mária, ki neveztetik vala Magdalénának, kiből hét ördögök mentek vala ki. *Márk.* 15: 40. *és* 16: 9.

3. És Johanna, Kúz' felesége, ki Heródes' gondviselője vala, és Susánna, és többek sokan, kik az ő marhájokból sáfárkodnak (a) vala neki.

(a) Hogy az aszszonyoktól a' testi életre tartozókat elvette a' Kristus, adván nekik lelkieket, a' maga példájával azt erősíti meg, a' mire az övéit tanítja vala, tudniillik, hogy a' munkás méltó a' jutalomra; mellyet erősít szent Pál, 2. *Kor.* 9: 11. *Rom.* 15: 27.

II. 4. Mikor pedig nagy sokaság gyűlne egybe, és kik minden városokban valának, mennének ő hozzá; monda példa beszéd által: *Mát.* 13: 3. *Márk.* 4: 1.

5. Egy magvető kiméne, hogy elvetné az ő magvát: és a' magvetés közben némely esék az útra, és eltapodtaték, és az égi madarak megevék azt.

6. És némely esék a' kősziklára, és mikor kikölt volna, elszárada, mert nem vala nedvessége.

7. Némely esék a' tövis közzé, és együtt felnőven a' tövissek megfojták azt.

8. És némely esék a' jó földbe, és mikor kikölt volna, száz annyi gyümöltsöt hoza. Ezeket mondván, kiált vala: a' kinek vagyon füle a' hallásra, hallja.

9. Kérdezik vala pedig ötet az ő tanítványi, mondván: mitsoda volna e' példabeszéd.

10. Ő pedig monda nekik: tinektek adatott, hogy az Isten' országának titkait értsétek, egyebeknek példabeszéd által szóllok, hogy látván ne lássanak, és hallván ne értsenek. *Ésa.* 6: 9. *Mát.* 13: 14. *Márk.* 4: 12. *Ján.* 12: 40. *Tsel.* 28: 26. *Rom.* 11: 8.

11. A' példabeszéd pedig ez: a' mag az Istennek beszéde.

12. A' kik pedig az útra *estek*, azok ezek, kik hallják: azután eljő az ördög, és kikapja az ígét az ő szívekből, hogy midőn hijéndenek, ne idvezüljenek.

13. A' kik pedig a' kősziklára, *azok ezek*, kik minekutánna hallják az ígét, nagy örömmel veszik azt: de ezeknek nintsen gyökerek, kik tsak ideig hisznek, és a' kísértetnek idején elszakadnak. *Mát.* 13: 18. *Márk.* 4: 14.

14. A' melly pedig a' tövis közzé *esett*, azok ezek, a' kik hallották, de elmenvén, a' sok szorgalmatosságoktól, gazdagságoktól, és a' világi gyönyörűségektől megfojtatnak, és gyümöltsöt nem teremnek.

15. A' melly pedig a' jó földbe *esett*, azok ezek, a' kik minekutánna meghallották az ígét, tisztességes és jó szívvel megtartják, és gyümöltsöt teremnek békességes tűrés által.

16. Senki pedig mikor gyertyát gyújt, bé nem fedi valami edénnyel, sem az ágy alá nem teszi: henem a' gyertyatartóba teszi, hogy a' kik bemennek, lássák a' világosságot. *Mát.* 5: 15. *Márk.* 4: 21. *R.* 11: 33. (b)

(b) Az Istentől ki ki a' minemű ajándékot vett, azzal közönséges haszonra éljen.

17. Mert nintsen oly titok, melly meg nem jelentetik: és nintsen olly elrejtetett, melly meg-nem tudatik, és világosságra nem hozatik. *Mát.* 10: 2, 6. *Márk.* 4: 22. *R.* 12: 2.

18. (c) Meglássátok azért mimódon hallgatjátok, mert a' kinek vagyon, adatik annak; és a' kinek nintsen, még a' mi jó láttatik lenni is, az is elvétetik tőle. *Mát.* 13: 12. *és* 25: 29. *Márk.* 4: 25. *R.* 19: 26.

(c) A' mennyei ajándékok nevekednek, minél inkább sáfárkodunk azokból.

III. 19. Jövének pedig ő hozzá az ő annya és attyafiai, és nem lehetnek vala vele szembe a' sokaság miatt. *Mát.* 12: 46. *Márk.* 13: 31.

20. És tudtára adák neki, ezt mondván: a' te anyád és a' te atyádfiai ott kinn állanak, kik kívánnának téged látni.

21. Ő pedig felelvén, monda nekik: az én anyám és az én atyámfiai ezek, kik az Istennek beszédét hallgatják, és azt tselekeszik. (d)

(d) Minden külső egyességnél nagyobb a' Kristussal való lelki egyességünk.

IV. 22. Lőn pedig egyik napon, beméne a' hajóba ő, és az ő tanítványi és monda nekik: menjünk a' tónak tulsó partjára. És elmenének. *Mát.* 8: 23. *Márk.* 4: 36.

23. Mikor pedig eveznének, elszenderedék: és támada a' vízen nagy szélvész, és kezdenek vala elmerülni, és a' veszedelemhez közelgetni.

24. Járulván pedig felkölték őtet, mondván: Mester, Mester, elveszünk. Ő pedig felserkenvén megdorgálá a' szelet és a' víznek habjait; és megszűnének, és lőn tsendesség.

25. Monda pedig nekik: hol vagyon a' ti hitetek? felelvén pedig tsudálkoznak vala, egymásnak mondván: kitsoda ez, hogy a' szeleknek is, és a' víznek parantsol, és engednek neki?

V. 26. És evezének a' Gadarénusok' tartományokba, melly Galileának ellenében való parton vagyon. *Mát.* 8: 28. *Márk.* 5: 1.

27. Ő pedig a' földre kimenvén, jöve eleibe egy ember, kiben ördögök valának sok időktől fogva; és ruhába fel nem öltözik vala, sem pedig házban nem marad vala, hanem koporsókban.

28. Mikor azért ez látta volna Jésust, és felkiáltott volna, lába eleibe esék ő neki, és felszóval monda: mitsoda közöm vagyon nekem te hozzád Jésus, felséges Istennek Fia? kérlek téged ne gyötörj engemet.

29. Mert parantsol vala a' tisztátalan léleknek, hogy kimenne az emberből: mert sok időtől fogva foglalta vala el őtet, annakokáért lántzokkal és békókkal megkötöztetvén őriztetik vala; de a' kötözések elszakadozván, az ördögtől puszta helyeken hordoztatik vala.

30. Megkérdé pedig őtet Jésus, ezt mondván: kitsoda neked neved? és ő monda: Légió; mert sok ördögök mentek vala abba be.

31. És kérik vala őtet: ne parantsolná nekik, hogy a' mélységbe mennének.

32. Vala pedig ott sok legelő disznóknak nyájjok a' hegyen; és kérik vala őtet, hogy megengedné nekik, hogy azokba mennének; és megengedé nekik.

33. És kimenvén az ördögök az emberből, menének a' disznókba: és a' disznóknak nyájja a' nagy meredekről a' tóba rohana, és megfúlada.

34. Mikor pedig a' pásztorok látták volna a' meglett dolgot, elfutának; és elmenvén hírré adák a' városban és a' falukban.

35. Kimenének azért, hogy meglátnák a' mi lett vala; és menének Jésushoz, és találák az embert, kiből az ördögök kimentek vala, felöltözve, és eszén lenni, és a' Jésus' lábainál ülni: és igen megfélemlének.

36. Megbeszéllék pedig nekik azok is, a' kik látták vala, mimódon szabadult volna meg az ördöngös.

37. És kéré őtet a' Gadarénusoknak egész környül való tartománya, hogy ő tőlök elmenne, mert felette igen félnek vala: ő pedig beülvén a' hajóba, viszsza téré.

38. Kéri vala pedig őtet a' kiből az ördögök kimentek vala, hogy ő vele lenne, de elbotsátá őtet Jésus, ezt mondván:

39. Térj viszsza a' te házadhoz, és beszéld meg, melly nagy *jókat* tett az Isten te veled. Elméne azért, hirdetvén mind az egész városban, melly nagy dolgokat tselekedett volna Jésus övele.

VI. és VII. 40. És lőn mikor megtért volna Jésus, a' nép örömmel fogadá őtet; mert mindnyájan várják vala őtet.

41. És eljöve egy ember, kinek Jairus vala neve, ki a' Sinagógának fejedelme vala, és mikor Jésusnak lábaihoz esett volna, kéri vala őtet, hogy az ő házába menne be.

42. Mert vala neki egyetlen egy leánya, úgy mint tizenkét esztendős, és ez halálán vala. Mikor pedig menne, a' sokaság szorongatja vala őtet.

43. És egy aszszony, ki vér folyásban vala tizenkét esztendőtől fogva, és minden életét az orvosokra költötte vala, de senkitől meg nem gyógyíthathattott vala:

44. Mikoron hátul járult volna, illeté az ő köntösének perémjét, és azonnal megálla rajta a' vérnek folyása.

45. Akkor monda Jésus: kitsoda, a' ki engemet illete? és mikor mindnyájan tagadnák, monda Péter és a' kik ő vele valának: Mester, a'

sokaság szorongat és nyom tégedet, és azt kérded: kitsoda az a' ki engemet illete?

46. Jésus pedig monda: illete engem valaki; mert én megesmerém, hogy *Isteni* erő származék ki én tőlem.

47. Mikor pedig látta volna az aszszony, hogy titkon nem tselekedhetett volna, reszketvén elő jöve, és lábaihoz esvén, megjelenté neki mind a' sokaság előtt, miért illette volna ötet, és mimódon azonnal meggyógyult volna.

48. És monda neki: bízzál leányom, a' te hited tégedet megtartott, menj el békességgel.

49. Mikor pedig ő még szóllana, jöve egy ember a' Sinagóga fejedelmének házától ezt mondván neki: megholt a' te leányod; ne fárazd a' Mestert.

50. Jésus pedig ezt hallván, felele neki: ne félj, tsak higyj, és megtartatik.

51. Bemenvén pedig a' házba, senkit nem botsáta be, hanem Pétert, Jakabot, Jánost, és a' leányzónak attyát és annyát.

52. Sírnak vala pedig mindnyájan, és jajgatják vala azt. Ő pedig monda: ne sírjatok, nem holt meg, hanem aluszik.

53. És tsúfolják vala ötet, mivel hogy tudnák, hogy megholt volna.

54. Ő pedig mindeneket kiküldvén, és fogván az ő kezét kiálta, mondván: leányzó kelj fel.

55. És megtére az ő lelke, és azonnal felkele: és ő parantsola, hogy étel adatnék neki.

56. És elálmélkodának annak szülei: Ő pedig megparantsolá, hogy senkinek ne mondanák a' mi lett vala.

IX. RÉSZ.

Az Apostolok elküldetnek prédikálni: Héródes' vélekedése a' Kristus felől: az öt kenyér' tsudája: ki légyen a' Kristus: kinek kinek magát megtagadni: a' Kristust nem kell szégyenleni: egyedül ötet kell hallgatni: ördöngös meggyógyíttatik: a' Kristus' szenvedése. ki légyen nagyobb? a' Samaritánusok a' Kristust be nem vészik: a' Kristust mint kell követni.

MINEKUTÁNNA pedig öszve hívta volna Jésus az ő tizenkét tanítványit, ada nekik erőt és hatalmat minden ördögökrellen, és minden betegségeknek meggyógyításokra. *Mát.* 10: 1. *Márk.* 3: 13. *és* 6: 7.

2. És elküldé őket, hogy prédikállanak az Istennek országát, és betegeket gyógyítanának. *Mát.* 6: 11.

3. És monda nekik: semmit az útra ne vigyetek, se páltzákat, se táskát, se kenyeret, se pénzt, se két ruhátok ne legyen. *Mát.* 10: 9. *Márk.* 6: 8.

4. És valamelly házba bemenéndetek, ott maradjatok, (a) és onnét ne menjetek ki.

(a) Az az: házanként ne járjatok, szállást ne válogassatok.

5. És ha kik be nem fogadándanak titeket, kimenvén abból a' városból, még a' port is verjétek le lábaitokról, hogy légyen ő ellenek bizonyságul. *Mát.* 10: 14. *Márk.* 6: 11. *R.* 10: 12. *Tsel.* 13: 51.

6. Kimenvén annakokáért, minden faluba bemennek vala, hirdetvén az Évangyéliomot, és gyógyítván mindenütt.

II. 7. Meghallá pedig Héródes Tetrárkha mind azokat, a' mellyek lésznek vala ő általa: és magában kételkedik vala, mivelhogy némellyek azt mondanák, hogy János támadott volna fel a' halálból: *Mát.* 14: 1. *Márk.* 6: 14.

8. Némellyek pedig, hogy Illyés jelent meg; némellyek pedig, hogy a' régi Próféták közzül támadott volna fel valaki.

9. És monda Héródes: Jánosnak én vettem fejét: kitsoda pedig ez, a' ki felől én illyen dolgokat hallok? És igyekezik vala ötet látni.

III. 10. Megtérvén pedig az Apostolok, megbeszéllék neki a' mellyeket tselekedtek vala. És azokat melléje vévén, elméne félfelé magános helyre a' Bethsaida nevű városnak pusztájába. *Márk.* 6: 30. *Mát.* 14: 13. *Márk.* 6: 32.

11. Mellyet mikor a' sokaság megértett volna, követé ötet: ő pedig örömmel fogadá őket, és szóll vala nekik az Istennek országáról: és a' kik gyógyulás nélkül szükölködnek vala, azokat meggyógyítja vala.

12. A' nap pedig lekezdett vala menni, és a' tizenkét *tanítványok* ő hozzá járulván, mondának neki: botsásd el a' sokaságot, hogy elmenvén e' környül való falukba, és mező városkákba, oda oszoljanak, és eledelt találjanak; mert itt puszta helyen vagyunk. *Mát.* 14: 15. *Márk.* 6: 35. *Ján.* 6: 5.

13. Ő pedig monda nekik: adjatok enni valót ti nekik. Ők pedig mondának: nintsen nekünk több öt kenyerünknél, és két halunknál: hanem ha mi elmegyünk, és veszünk ez egész sokaságnak eledelt.

14. Mert valának úgymint öt ezer férjfiak. Monda pedig az ő tanítványinak; ültessétek le őket minden rendben ötvenenként.

15. És akképen tselekedének; és leűlének mind azok.

16. Ő pedig vévén az öt kenyereket, és a' két halakat, felemelvén mennybe szemeit, megáldá azokat; és megszegé's adá a' tanítványoknak, hogy a' sokaságnak eleibe adnák.

17. Évének azért, és megelégedének mindnyájan, és felszedék a' morsalékot, melly megmaradott vala ő tőlök tizenkét kosarral.

IV. 18. És lőn mikor ő maga imádkoznék, valának ő vele a' tanítványok: és megkérdé őket mondván: kinek mond engemet a' sokaság? *Mát.* 16: 13. *Márk.* 8: 27.

19. Ők pedig felelvén mondának: keresztelő Jánosnak; némellyek pedig, Illyésnek; némellyek pedig, hogy a' régi Próféták közzül támadott fel valaki.

20. Monda pedig nekik: ti pedig kinek mondotok engemet? felelvén pedig Péter monda: az Istennek ama' Krisusának.

21. Ő pedig megfenyegetvén őket, megparantsolá, hogy senkinek azt ne mondanák.

22. (b) Ezt mondván: szükség az ember' Fiának sokat szenvedni, és megvettetni a' Papi fejedelmektől és az Írástudóktól: és megölettetni, de harmad napon feltámadni. *Mát.* 16: 21. *és* 17: 28. *Márk.* 8: 31.

(b) Kereszt és halál által ment Kristus a' ditsőségbe, kit minekünk is kell követnünk.

V. 23. Mondja vala pedig mindeneknek: ha valaki akar engemet követni, tagadja meg magát, és minden napon vegye fel az ő keresztét, és kövessen engemet. *Mát.* 10: 38. *és* 16: 24. *Márk.* 8: 34. *R.* 14: 27. *és* 17: 33.

24. Mert valaki az ő életét meg akarja tartani, elveszti azt: valaki pedig elveszti az ő életét én érettem, az megtartja azt. *Mát.* 10: 39. *és* 16: 25, 36. *Márk.* 8: 35. *R.* 17: 33. *Ján.* 12: 25.

25. Mert mit használ valakinek, ha mind e' világot megnyeri, ő magát pedig elveszti, és magában kárt vall?

26. Mert a' ki engemet, és az én beszédimet szégyenli, azt az embernek fia is szégyenli, mikor eljövénd az ő ditsőségével, az Atyáéval, és mind a szent angyalokéval. *Mát.* 19: 33. *Márk.* 8: 38. *R.* 12: 9. 1. *Tim.* 2: 12.

27. Mondom pedig nektek bizonnyal, hogy vagynak az itt állók közzül némellyek, kik az halált meg nem kóstolják míg nem meglátándják az Istennek országát. *Mát.* 16: 28. *Márk.* 9: 1.

VI. 28. És lőn e' beszédek után úgymint nyoltzad nappal, Pétert, Jánost, és Jakabot mikor melléje vette volna, felméne a' hegyre, hogy imádkoznék. *Mát.* 17: 1. *Márk.* 9: 2.

29. És az imádkozás közben az ő ortzájának ábrázatja elváltozék: és az ő ruhája fejér és fenylő *lőn.*

30. És ímé két férjfiak beszéllnek vala ő vele, kik valának Móses és Illyés.

31. Kik ditsőségben megjelenvén, beszéllik vala az ő halálát, mellyet neki végben kell vala vinni Jerusálemben.

32. Péter pedig és a' kik ő vele valának, az álom miatt megnehezedtek vala: és mikor felébredtek volna, láták az ő ditsőségét, és ama' két fér fiakat, kik ő vele állanak vala.

33. És lőn mikor azok eltávoztak volna ő tőle monda Péter Jésusnak: Mester, jó minekünk itt lennünk, tsináljunk itt három hajlékokat, egyet teneked, egyet Mósesnek, és egyet Illyésnek: nem tudván mit mondana.

34. És mikor ő ezeket mondaná, felhő támada, melly őket beárnyékozá: megfélemlének pedig mikor a' felhő őket befogta volna.

35. És szózat lőn a' felhőből, melly ezt mondja vala: ez amaz én szerelmes Fiam, ötet halgassátok. *Mát.* 3: 17. *és* 17: 5.

36. És minekutánna az a' szózat lett volna, találtaték Jésus tsak ő maga: ők pedig vesztegllének, és semmit azokban, a' miket láttak vala senkinek akkor nem jelentének.

VII. 37. És lőn másod napon, mikor ők a' hegyről leszállottak volna sok nép méne eleibe. *Mát.* 17: 14. *Márk.* 9: 17.

38. És ímé egy a' sokaság közzül felkiálta, mondván: Mester, kérlek téged, tekínts az én fiamra, mert nekem egyetlenegyem:

39. És ímé a' lélek megragadja ötet, és hirtelen kiált, és ötet szaggatja annyira, hogy tajtékot túr, és nehezen távozik el tőle, szaggatván ötet.

40. És kérém a' te tanítványidat, hogy kiűznék azt; de nem tselekedheték.

41. Felelvén pedig Jésus monda: óh hihetetlen és elfordult nemzetség, meddig leszek ti köztetek, és meddig tűrlek el titeket? hozd ide a' te fiadat.

42. Mikor pedig még vinné, azonközben az ördög lehajtá azt, és szaggatni kezdé: megfeddé pedig Jésus a' tisztátalan lelket, és meggyógyítá a' gyermeket, és megadá azt az ő attyának.

43. Almélkodnak vala pedig mindnyájan az Istennek nagyságos erején: VIII. Mikor pedig mindenek álmélkodnának mind azokon, a' mellyeket tselekeszik vala, monda az ő tanítványinak: *Mát.* 17: 22. *Márk.* 9: 11.

44. Vegyétek be a' ti füleitekbe ezeket a' beszédeket: mert az embernek Fia jövendőben adattatik az embereknek kezekbe.

45. Ők pedig nem értik vala e' mondást, és ő tőlök elrejtetett vala, úgy, hogy azt nem értenék, és félnek vala megkérdeni ötet e' mondás felöl.

IX. 46. Esék pedig vetekedés ő köztök, melyik volna ő közzülök nagyobb. *Mát.* 16: 1. *Márk.* 9: 33.

47. Jésus pedig látván az ő szíveknek gondolatját, egy kis gyermeket fogván, melléje állatá:

48. És monda nekik: valaki e' kis gyermeket befogadándja az én nevemben, engemet fogadbe: és valaki engemet befogad azt fogadja be, a' ki engemet elbotsátott; mert a' ki legkisseb mindnyájan ti köztetek, az nagy lészen.

X. 49. Felelvén pedig a' János, monda: Mester, látánk egy *embert*, ki a' te nevedben ördögöket űz vala, és megtiltánk ötet, mivelhogy tégedet mi velünk nem követ.

50. És monda neki Jésus: ne tiltsátok meg: mert a' ki nintsen mi ellenünk mi mellettünk vagyon.

XI. 51. Lőn pedig mikor az idő elközelgetne, mellyben oda fel kellene vitetni, magát megbátorítá, hogy Jérusálembe menne. *Márk.* 9: 33.

52. És botsáta követeket az ő ortzája előtt, kik elmenvén bemenének a' Samaritánusoknak egy falujokba, hogy neki szállást szerzenének.

53. De azok ötet nem fogadák be, mivelhogy magaviselése Jérusálembe menő szándékát jelenti vala.

54. Mikor pedig ezt látták volna az ő tanítványi, Jakab és János, mondának: Uram! akarod-é, hogy parantsoljuk, hogy tűz száljon az égből, és megemészsze ezeket, mint Illyés is tselekedett? 2. *Kir.* 1: 10, 12.

55. De Jésus reájok fordulván megdorgálá őket, mondván: nem tudjátok minemű lélek légyen ti bennetek.

56. Az embernek Fia pedig nem azért jött, hogy elvesztené az embereknek lelkeket, hanem, hogy megtartaná. És menének más faluba. *Ján.* 3: 17.

XII. 57. Lőn pedig mikor ők mennének, egy ember az úton monda neki: követlek tégedet Uram, valahová menéndesz. *Mát.* 8: 10.

58. Monda pedig neki Jésus: a' rókáknak vagyon barlangjok, és az égi madaraknak fészkek, de az ember' Fiának nintsen holott lehajtsa az ő fejét.

XIII. 59. Monda pedig másnak: kövess engemet. A' pedig monda: Uram! engedd meg nekem, hogy elmenjek először, és temessem el az én atyámat. *Mát.* 8. 21.

60. Monda pedig neki Jésus: hadd temessék el a' halottak az ő halotjaikat, te pedig elmenvén hirdessed az Isten' országát.

XIV. 61. Monda pedig más is: követlek tégedet Uram; de engedd meg nekem először, hogy vegyek bútsút azoktól, a' kik az én házamban vagynak.

62. Monda pedig neki Jésus: valaki az ő kezét az eke szarvára veti, és azokra néz, a' mellyek hátra vagynak, nem alkalmatos Istennek országára.

X. RÉSZ.

Hetven tanítványok küldetnek ki: az Apostolokat kell hallgatni: minn kellyen az embernek

örülni: a' kisdedeknek jelenik meg az Évangyélium: kérdés az örök életről: máriának jobb része, a' Mártháé felett.

EZEK után pedig rendele az Úr más hetven tanítványokat is: és elküldé azokat kettőnként az ő ortzája előtt, minden városba és helyre, a' hová ő menendő vala.

2. Mondja vala azért ő nekik: az aratásra való gabona jóllehet sok, de a' munkások kevesen vagynak: kérjétek azért az aratásnak Urát, hogy botsássa ki a' munkásokat az ő gabonájába. *Mát.* 9: *37.*

3. Menjetek el; ímé én elbotsátlak titeket, mint a' bárányokat a' farkasok közibe. *Mát.* 10: 16.

4. Ne hordozzatok erszényt, se táskát, se sarut; és az úton senkit ne köszöntsetek. 2. *Kir.* 4: 29.

5. Valamelly házba bementek, elöször ezt mondjátok: békeség e' háznak. *Mát.* 10: 12. *Márk.* 6: 10.

6. Hogy ha lejénd ott valaki békességnek fia, a' ti békeségtek azon marad, hogy ha nem lejénd, ti reátok viszsza tér.

7. Ugyan azon házban maradjatok pedig, azt évén és iván a' mit *előtökbe adnak*, mert méltó a' munkás az ő jutalmára. Ne járjatok házról házra. 5. *Mós.* 24: 14. *Mát.* 10: 10. 1. *Tim.* 5. 18.

8. És valamelly városba bemenéndetek, és befogadándanak titeket, azt egyétek a' mit előtökbe adnak.

9. És gyógyítsátok a' betegeket, a' kik ott lejéndenek, és ezt mondjátok nekik: elközelített ti hozzátok az Istennek országa.

10. Valamelly városba pedig bemenéndetek, és titeket be nem fogadándanak, annak útszáira kimenvén, ezt mondjátok:

11. Még a' port is, a' melly mi reánk ragadott a' ti várostokból, itt ti köztetek letöröljük: mindazáltal ez legyen tudtotokra, hogy az Istennek országa elközelített ti hozzátok. *Mát.* 10: 14. *R.* 9: *5. Tsel.* 13: *51. és* 18: 6.

12. Mondom pedig nektek, hogy a' Sodomabelieknek állapotjok türhetőbb lészen azon a' napon, hogy nem annak a' városnak *állapotja.*

13. Jaj teneked Korázin, jaj teneked Bethsaida: mert ha Tírusban és Sídonban lettenek volna azok az Isteni erők, mellyek te benned lettek, régen sákban és hamuban ülvén, megtértek volna. *Mát.* 11: 20.

14. Annakokáért Tírusnak és Sídonnak türhetőbb lészen állapotja, mint a' tiétek az ítéletben.

15. És te Kapernaum, melly mind az égig felmagasztaltattál, mind a' pokolig lenyomattatol.

16. A' ki titeket hallgat, engemet hallgat: és a' ki titeket megvét, engemet vét meg: és a' ki engemet megvét, azt veti meg, a' ki elbotsátott engemet. *Mát.* 10: 40. *Ján.* 13: 20.

II. 17. Megtérének pedig a' hetven tanítványok nagy örömmel, ezt mondván: Uram, még az ördögök is engednek minekünk a' te neved által.

18. Ő pedig monda nekik: látom vala a' sátánt, mint a' villámást lehullani az égből.

19. Ímé adok nektek hatalmat, hogy a' kígyókon és Skorpiókon tapodjatok, és az ellenségnek minden erején, és semmi nem árt nektek.

20. De azon ne örüljetek, hogy az ördögök nektek engednek, hanem inkább azon örüljetek, hogy a' ti neveitek felírattattak mennyben.

III. 21. Azon órában örvendeze Jésus lelkében, és monda: vallást tészek neked Atyám, mennynek földnek Ura, hogy ezeket elrejtetted a' böltsektől és értelmesektől, és megjelentetted azokat a' tsetsemöknek. Úgy légyen atyám: mert úgy tetszett teneked. *Mát* 11: 24.

IV. 22. Mindenek nekem adattak az én Atyámtól; és senki nem tudja kitsoda a' Fiú, hanem tsak az Atya, és ki légyen az Atya, hanem tsak a' Fiú, és a' kinek megakarja jelenteni a' Fiú. *Ján.* 3: *35. Ján.* 1: 18: *és* 6. 44, 46.

V. 23. És fordúlván a' tanítványokra, monda ő magoknak: boldog szemek a' mellyek látják azokat, mellyeket ti láttok; *Mát.* 13: 16.

24. Mert mondom nektek, hogy sok Próféták és királyok kívánták látni, a' mellyeket láttok, és hallani, a' mellyeket hallotok, de nem hallhatták.

VI. 25. És ímé akkor egy Törvénytúdó felkele, késértvén ötet, és mondván: Mester, mit tselekedjem, hogy az örök életet vehessem? *Mát.* 22: 25. *Márk.* 12: 28.

26. Ő pedig monda annak: a' törvényben mi vagyon megírva? mint olvasod?

27. Amaz pedig felelvén monda: szeressed a' te Uradat Istenedet tellyes szívedből, tellyes lelkedből, minden erődből, és minden tellyes elmédből; és a' te felebarátodat mint magadat. *5. Mós.* 6: *5. 3. Mós.* 19: 18.

28. Monda pedig annak: jól felelél, azt miveld és élsz.

29. Amaz pedig akarván magát igazítani, monda Jésusnak: kitsoda az én felebarátom?

30. Jésus pedig felelvén monda: egy ember mégyen vala Jérusálemből Jérikóba, és találá tolvajokra, kik azt megfosztván és megsebesítvén, elmenének, azt holt elevenen hagyván.

31. Történet szerént pedig mégyen vala alá azon az úton egy Pap, ki azt látván elkerülé;

32. Hasonlatosképen egy Lévita is, mikor arra a' helyre ment volna, és azt látta volna, elkerülé;

33. Egy Samaritánus is pedig az úton menvén, juta arra a' helyre, és azt látván, könyörületességre indúla.

34. És járulván hozzá bekötözé az ő sebeit, olajt és bort töltvén abba; és ötet feltévén az ő barmára, vivé a' vendégfogadó házhoz; és annak gondját viselé.

35. Másod napon pedig elmenvén, két pénzt kivévén adá a' gazdának, és monda neki: viselj gondot erre, és valamit ezen feljül reá költesz, én mikor megtéréndek megadom teneked.

36. E' három közzül azért melyik láttatik neked, hogy attyafia volt annak, a' ki a' tolvajok' kezébe esett vala?

37. A' pedig monda: az, a' ki könyörült ő rajta. Monda azért neki Jésus: eredj el, és te is hasonlatosképen tselekedjél.

VII. 38. Lön pedig, mikor az úton mennének, ő beméne egy faluba; egy Mártha nevű aszszony pedig házába fogadá ötet.

39. És ennek vala néննye, ki neveztetik vala Máriának, ki a' Jésus' lábainál leülvén, hallgatja vala az ő beszédét.

40. Mártha pedig foglalatos vala a' szüntelen való szolgálatban: eljövén annakokáért, monda: Uram, nintsen-é arra gondod, hogy az én né-

ném elhagyott engemet, hogy tsak én magam szolgáljak? mondjad azért neki, hogy énnekem segéljen.

41. Felelvén pedig monda neki Jésus: Mártha, Mártha, szorgalmatos vagy, és sokra igyekezel:

42. De egy a' szükséges dolog: Mária pedig a' jobb részt választotta, melly el nem vétetik ô tőle.

XI. RÉSZ.

Tanítja az Apostolokat imádkozni: a' néma ördögöt kiüzi: a' seregben egy aszszony szavát felemeli: a' 'Sidók jeleket kérnek: a' Farizéusoktól elhívatik: a' külsö szentségnek mutogatását megfeddi.

ÉS lön, mikor ô imádkoznék egy helyen, és minekutánna megszünt volna, monda neki egy az ô tanítványi közzül: Uram, taníts minket imádkozni, miképen János is tanította az ô tanítványit.

2. Monda pedig ô nekik: mikor imádkoztok, ezt mondjátok: mi Atyánk, ki a' mennyekben vagy, szenteltessék meg a' te neved: jöjjön el a' te országod: légyen meg a' te akaratod, miképen mennyben, azonképen a' földön is.

3. A' mi mindennapi kenyerünket add meg minekünk ma:

4. És botsásd meg nekünk a' mi bűneinket: mert mi is megbotsátunk mindeneknek a' kik minekünk adósok: és ne vígy minket késértetbe: de szabadíts minket a' gonoztól. (a)

(a) A' mit szent Máté a' könyörgéshez adott, nem kell elvenni, és a' mit Lukáts hozzá nem adott, nem kell hozzá adni.

II. 5. És monda nekik: ha valamellyiteknek barátja vagyon, és ahoz mégyen éjfélkor, és azt mondja neki: Barátom, adj nekem költsön három kenyeret:

6. Mert az én barátom hozzám jött az útrol, és nintsen mit tegyek eleibe:

7. És amaz onnét belôl felelvén azt mondja: ne bánts engemet, immár az ajtó bezároltatott, és az én gyermekim velem vagynak az én hálóházamban, nem kelhetek fel, és nem adhatok.

8. Mondom nektek, ha nem akarna is felkelvén adni, mivelhogy ô neki barátja: mindazáltal annak szorgalmaztatásáért felkél és ád neki a' mennyi kell.

9. Én is mondom nektek kérjetek és adatik nektek keressetek, és találtok: zörgessetek, és megnyittatik nektek. *Mát.* 7: 7. *és* 21: 22. *Márk.* 11: 24. *Ján.* 15: 7. 1. *Ján.* 3: 22. *Jak.* 1: 6.

10. Mert valaki kér, elveszi; és a' ki keres, meg találja; és a' zörgetőnek megnyittatik.

11. Kitsoda pedig ti közzületek atya *lévén*, ha az ô fia kenyeret kér tőle, követ adna neki? vagy ha halat, vallyon a' hal helyébe kígyót ád-é neki? *Mát.* 7: 9.

12. Avagy ha tyukmonyat kér, skorpiót ád-é neki?

13. Ha ti azért gonoszok lévén, tudtok a' ti fiaitoknak jó ajándékokat adni, mennyivel inkább a' ti mennyei Atyátok ád szent Lelket azoknak, a' kik ô tőle kérik.

III. 14. És ördögöt is űze ki, melly néma vala (b) lön pedig mikor ki ment az ördög, megszóllala a' néma; és tsudálkozék a' sokaság. *Mát.* 9: 32. *és* 12: 22.

(b) Ollyan, melly az embert is a' kiben volt, némává tette.

15. Némellyek pedig azok közzül mondának: a' belsebul által, az ördögöknek fejedelme által űzi ki az ördögöket. *Mát.* 9: 34. *és* 12: 24. *Márk.* 3: 22.

16. És némellyek késértvén, az égből jelt kívánnak vala ô tőle. *Mát.* 16: 1.

17. Ô pedig mivelhogy tudná azoknak gondolatjokat, monda nekik: minden ország melly maga ellen meghasonlik, elpusztúl: és a' melly ház magával ellenkezik, elromol. *Mát.* 12: 25. *Márk.* 3: 24.

18. Hogyha a' Sátán is ô magával ellenkezik, mimódon állhat meg az ô országa? mert azt mondjátok, hogy én Belzebúl által üzök ödögöket,

19. Hogyha én a' Belzebúl által üzök ördögöket, a' ti fiaitok ki által üznek? annakokáért ök lésznek a' ti ítélôitek.

20. Ha pedig Istennek (c) újjával üzök ördögöket, kétség nélkül elérkezett ti hozzátok az Istennek országa.

(c) Az az: a' Szent Lélek által. *Mát.* 12: 28. Az Istennek újján értetik az ô hatalma, ereje.

21. Mikor valamelly erős fegyveres őrizi az ô udvarát, valamije vagyon, békességgel vagyon.

22. Minekutánna pedig ô nálánál erősbb ô reá jövén, meggyőzéndi ôtet, minden fegyverét elvészi mellyhez bízik vala, és a' nála lévő prédát elosztja.

23. A' ki én velem nintsen, én ellenem vagyon: és a' ki én velem nem takar, tékozol az.

24. Mikor a' tisztátalan lélek kimégyen valakiből, jár száraz helyeken, keresvén nyúgodalmat: és mikor nem talál, azt mondja: megtérek az én házamba a' honnét kijöttem. *Mát.* 12: 43.

25. És haza menvén találja azt megseperve és felékesítve.

26. Akkor elmégyen, és melléje vészen más hét lelkeket, nálánál gonoszabbakat; és bemenvén lakoznak ott: és annak az embernek utólsó állapotja sokkal gonoszabb lészen az elsőnél. 2. *Pét.* 2: 20.

27. Lön pedig mikor ezeket mondaná, felemelvén az ô szavát egy aszszony a' sokaság közzül, monda neki: boldog méh a' melly tégedet hordozott, és az emlők mellyeket szoptál.

28. Ő pedig monda: sőt inkább boldogok, a' kik hallgatják az Istennek beszédét, és azt megtartják.

IV. 29. Mikor pedig a' sokaság gyülne ô hozzá, kezdé mondani: e' nemzetség gonosz: jelt kíván, de jel nem adatik neki, hanem a' Jónás Prófétának amaz jele. *Mát.* 12: 38. *Jón.* 2: 1.

30. Mert miképen, hogy Jónás jelül volt a' Ninivebelieknek, azonképen lészen az embernek Fia e' nemzetségnek.

31. A' Délnek királyné aszszonya fekél e' nemzetségnek férjfiaival az ítélet napján, és kárhoztatja ôket, hogy a' földnek határiról eljött a' Salamon' böltsességének hallgatására: és ímé itt ez helyen nagyobb vagyon Salamonnál. 1. *Kir.* 10: 1. 2. *Krón.* 9: 1. *Mát.* 12: 24.

32. Ninivébeli férjfiak felkelnek az ítélet' napján e' nemzetséggel, és kárhoztatják azt: hogy a' Jónásnak kiáltására megtértek, és ímé itt ez helyen nagyobb vagyon Jónásnál. *Mát.* 12: 41.

33. Senki pedig a' meggyújtott gyertyát nem rejti el, sem véka alá nem teszi: hanem a' gyertyatartóba, hogy a' kik bemennek, lássák a' világosságot. *Mát.* 5: 15. *Márk.* 4: 21. *R.* 8: 16.

34. A' testnek szövétneke a' szem, ha azért a' te szemed tiszta lejénd, mind az egész tested világos lészen: ha pedig a' te szemed tisztátalan

lan lejénd, a' te tested is setétes lészen. *Mát.* 6: 22.

35. Meglásd azért, hogy a' világosság, melly te benned vagyon, setétség ne légyen.

36. Annakokáért ha mind az egész tested világos, és semmi részében homályosság nem lejénd, ollyan világos lészen egészlen, mint mikor a' szövétnek téged' megvilágosít az ö fényével.

V. 37. És minekutánna szóllott volna, kéré ötet egy Farizéus, hogy ö nála ebédlenék: bemenvén azért leüle.

38. A' Farizéus pedig mikor ezt látta volna, elcsudálkozék azon, hogy ebéd elött meg nem mosdott volna. *Márk.* 7: 3.

39. Monda pedig az Ur ö neki: ti Farizéusok jóllehet a' pohárnak és a' tálnak külsö részét megmossátok: de a' mi ti bennetek vagyon rakva ragadománnyal és gonoszsággal. *Mát.* 23: 25.

40. Bolondok, a' ki azt teremtette a' mi kivül vagyon, avagy nem ugyan azon teremtette-é azt is a' mi belöl vagyon?

41. (d) Söt inkább azokból, mellyek jelen vagynak adjatok alamisnát: és ímé mindenek tiszták lésznek nektek.

(d) A' Kristus a' külsö Tzeremóniákról, az atyafiúi szeretetre viszi a' Farizéusokat, és azt mondja, hogy nem vízzel, hanem jótéteménnyel tisztítatik meg mind az ember, mind az eledel, az az; úgy lésznek jók az eledelek ha jól élünk azokkal; nem úgy ha megmossuk kezeinket.

42. De jaj nektek Farizéusoknak, kik megdézmáljátok a' méntát, rutát, és mindenféle paréjt; de hátra hagyjátok az ítéletet és az Isteni szeretetet. Ezeket szükség volt megtselekedni, és amazokat nem kellett volna elmúlatni. *Mát.* 23: 32.

43. Jaj tinektek Farizéusoknak, mert szeretitek az elsö ülést a' gyülekezetekben, és a' piatzokon való köszöntéseket. *Mát.* 23: 6. *Márk.* 12: 38. *R.* 20: 46.

44. Jaj nektek Irástúdók, és képmutató Farizéusok, mert ollyanok vagytok mint a' koporsók, mellyeket nem látnak, és mellyeket nem tudnak azok, a' kik azokon járnak. *Mát.* 23: 27.

45. Felelvén pedig egy a' Törvénytúdók közzül, monda neki: Mester, mikor ezeket mondod, minket is boszszúsággal illetsz.

46. Ö pedig monda: jaj nektek is Törvénytúdóknak, mert elviselésre nehéz terhekkel terhelitek meg az embereket, de ti egyik újotokkal sem akarjátok azokat a' terheket illetni. *Mát.* 23: 4. *Tsel.* 15: 10.

47. Jaj nektek, mert épitítek a' Prófétáknak koporsójokat, a' ti atyáitok ölték pedig meg öket. *Mát.* 23: 29.

48. Azért a' ti bizonyságtételetekkel a' ti atyáitoknak tselekedeteket jóvá hagyjátok: mert azok ölték meg öket, ti pedig épitítek azoknak koporsójokat.

49. Annakokáért mondotta az Isten' böltsesége is: botsátok ö hozzájok Prófétákat és Apostolokat, és azok közzül *némellyeket* megölnek, *némellyeket* elüznek:

50. Hogy e' nemzetségtől elökérettessék minden Prófétáknak világ fundamentomának felvetésétől fogva kiontatott vérek.

51. Az Ábelnek vérétől fogva, mind a' Zakariásnak véréig, ki elveszett az oltár és a' templom között: bizony mondom nektek, hogy elökéretik e' nemzetségtől. 1. *Mós.* 4: 8. 2. *Krón.* 24: 21.

52. Jaj nektek törvénytúdóknak; mert elvettétek a' tudománynak kultsát; ti magatok is nem mentetek be, a' kik be akartak menni, azokat is megtiltottátok. *Mát.* 13: 13.

53. Mikor pedig ezeket mondaná nekik: az Irástudók és a' Farizéusok kezdének vele feletté igen ellenkezni, és ötet sok dolgokra való feleletre ingerleni:

54. Ö utánna ólálkodván, és igyekezvén valamit az ö szájából hallani, hogy ötet vádolhatnák.

XII. RÉSZ.

A' Farizéusok' kovásszszok: kit kell félni: a' Kristust megvallani: peldája egy gazdagnak, kinek majorsága bö vala: e' földi szorgalmatosságot elkell hagyni: Isten' országát kell keresni: a' Kristus' eljövetele mint lopóé éjjel: háborúság az Évangyéliom miatt.

ÉS mikor nagy sokaság állana ö környüle, annyira, hogy egymást eltapodnák, kezdé az ö tanítványinak mondani: legelöször oltalmazzátok meg magatokat a' Farizéusoknak kovászoktól, melly a' képmutatás. *Mát.* 10: 6. *Márk.* 8: 15.

2. Mert semmi olly elfedezett dolog nintsen, mellynek meg nem kell nyilatkoztatni, sem olly titok, mellynek meg nem kell tudatni. *Mát.* 10: 26. *Márk.* 4: 22. *R.* 8: 17.

3. Annakokáért a' mellyeket a' setétségben mondottatok, a' világosságban hallattatnak: és a' mit fülbe súgtatok rejtek helyekben, a' házak' tetején prédikáltatik.

4. Mondom pedig nektek én barátimnak: ne féljetek azoktól, a' kik a' testet ölik meg, és azután többet nem tselekedhetnek. *Mát.* 10: 28.

5. Eleve megmutatom pedig nektek kitől féljetek: féljetek attól, a' ki minekutánna megöl, vagyon arra is hatalma, hogy a' gyehennára vessen, még is mondom nektek: ettől féljetek.

6. Avagy nem öt verebetskéket vesznek-é két filléren, és egy azok közzül nintsen Istennél elfelejtve? *Mát.* 10: 29.

7. Söt a' ti fejeteknek hajszálai is mind megszámláltattak, ne féljetek azért: sok verebeknél betsesebek vagytok.

8. Mondom pedig nektek: valaki engemet valland az emberek elött, az embernek Fia is vallást tészen arról az Istennek angyali elött. *Mát.* 10: 32. *Márk.* 8: 38. 2. *Tim.* 2: 12.

9. A' ki pedig engemet megtagadánd az emberek elött, megtagadtatik az Istennek angyali elött:

10. És ha valaki valamit mondánd az embernek Fia ellen, megbotsáttatik annak: de annak a' ki a' szent Lélek ellen káromkodik, megnem botsáttatik. *Mát.* 12: 31. *Márk.* 3: 28. 1. *Ján.* 5: 16.

11. Mikor pedig viéndenek titeket a' Sinagógákba, fejedelmek és hatalmasságok eleibe, ne legyetek szorgalmatosok, mimódon, vagy mit hozzatok elö a' magatok oltalmára, vagy mint szólljatok? *Mát.* 10: 19. *Márk.* 11: 12. *R.* 21: 14.

12. Mert a' szent Lélek azon szempillantásban megtanít titeket, miket kelljen mondanotok.

II. 13. Monda pedig neki egy a' sereg közzül: Mester, mondjad az én atyámfiának, hogy oszsza meg velem az örökséget.

14. (a) Ö pedig monda neki: ember, kitsoda tett engemet ti köztetek bíróvá vagy osztóvá.

(a) A' Kristus nem akar bíró lenni az osztozó atyafiak között: Elöször, hogy a' 'Sidóknak értelmeket a' Kristus' testi királysága felöl, azzal ne erö-

sítse. Másodszor, hogy a' külsô birodalomtól megválaszsza az egyházi szolgálatot. Harmadszor, hogy azokat ezzel megfedje a' kik az Évangyéliom' színe alatt, és a' tanítóknak nevek alatt, a' magok tulajdon hasznokat keresik.

15. Monda azért nekik: meglássátok, hogy eltávoztassátok a' fösvénységet: mert ha bövölködnek is valakinek *javai*, nem az ô javaiból vagyon az ô élete.

16. Monda pedig nekik illyen példabeszédet: egy gazdag embernek igen megbövült vala majorsága:

17. Annakokáért magában okoskodik vala, mondván: mit tselekedjem? mert nintsen hová takarnom az én jószágomnak termését.

18. És monda: ezt mivelem; az én gabonás tsûreimet elrontom, és nagyobbakat épitek, és abba takarom az én jószágom' hasznát és az én javaimat.

19. És azt mondom az én lelkemnek: én lelkem, sok esztendöre való eltett javaid vagynak, nyúgodjál, egyél igyál, gyönyörködjél.

20. Monda pedig neki az Isten: bolond, ez éjjel megkérik a' te lelkedet te tôled: a' mellyeket pedig készitettél kié lésznek?

21. Így vagyon dolga annak, a' ki magának kintset gyûjt, az Istenben pedig nem gazdag.

III. 22. Monda pedig az ô tanítványinak: annakokáért mondom nektek: ne legyetek szorgalmatosok a' ti életetekrôl, mit egyetek, se a' testrôl, mit kelljen felöltöznötök *Mát.* 6: 22. 1. *Pét.* 5: 7. *'Solt.* 55: 23.

23. A' lélek drágább mint az eledel, és a' test mint az öltözet.

24. Gondoljátok meg a' hollókat; mert sem vetnek, sem aratnak; kiknek nintsen tárházok, vagy gabonás tsûrök, mindazáltal az Isten eltáplálja azokat: mennyivel drágábbak vagytok ti a' madaraknál? *'Solt.* 147: 9.

25. Kitsoda pedig a' ti közzületek, a' ki szorgalmatosságával megnagyobbíthatná az ô testének állapotját egy singnyivel?

26. Annakokáért ha a' mi legkissebb dolog azt sem mivelhetitek, miért vagytok a' több dolgokról szorgalmatosok?

27. Gondoljátok meg a' Líliomokat, mimódon nevekedjenek, nem fáradoznak, és nem fonnak: mondom pedig nektek, hogy Salamon minden ô ditsôsségével is nem volt úgy felöltöztetve, mint egy ezek közzûl.

28. Hogy ha a' füvet, melly ma a' mezôn vagyon, és holnap a' kementzébe vettetik, az Isten így ruházza; mennyivel inkább titeket, óh kitsiny hitûek!

29. Ti annakokáért ne tudakozzatok azon mit kell ennetek vagy innotok, és ne habozzatok a' ti elmétekben.

30. Mert mind ezekrôl e' világi pogányok szorgalmatoskodnak: a' ti Atyátok pedig tudja, hogy ti azok nélkûl szûkölködtök.

31. Sôt inkább keressétek az Isten' országát, és mind ezek megadattatnak tinektek.

32. Ne félj kitsiny sereg: mert tetszett a' ti Atyátoknak, hogy adjon nektek országot.

33. Adjátok el a' ti javaitokat, és adjatok alamisnát. Szerezzetek magatoknak olly erszényeket, mellyek meg nem avulnak, és kintset mennyégben, melly soha el nem fogy, hová a' lopó nem közelget, és *holott* a' moly meg nem emészti. *Mát.* 6: 20. *R.* 16: 9. 1. *Tim.* 6: 19:

34. Mert a' hol a' ti kintsetek vagyon, ott lészen a' ti szívetek is.

35. Legyenek a' ti derekaitok felövedezve, és szövétnektek meggyújtva. 1. *Pét.* 1: 13.

36. És ti hasonlatosok *legyetek* azokhoz, a' kik várják, hogy az ô urok megjöjjön a' menyekezôi lakodalomból, hogy mihelyt megjövénd és zörgeténd, azonnal megnyissák neki.

37. Boldogok azok a' szolgák, kiket az Úr mikor haza mégyen vigyázva talál: bizony mondom nektek, hogy felövedzvén magát leülteti azokat, és elöjövén szolgál nekik.

38. És az éjtszakának vagy második, vagy harmadik vigyázásakor menénd haza, ha úgy találja az ô szolgáit, boldogok azok a' szolgák. *Mát.* 24: 42.

39. Ezt pedig tudjátok, hogy ha tudná a' háznak gazdája, melly órába jô el a' lopó, vigyázna és nem hagyná megásni a' maga házát. *Mát.* 24: 43. 2. *Thess.* 5: 2. *Jel.* 3: 3. *és* 16: 15.

40. Ti is annakokáért legyetek készek, mert a' melly órában nem gondolnátok, abban jô el az embernek Fia.

IV. 41. Monda pedig neki Péter: Uram, minekünk mondod-é e' példa beszédet, vagy mindeneknek?

42. Monda pedig az Úr: kitsoda hív és bölts sáfár, kit az úr az ô szolgái közt elsôvé tészen, hogy az ô idejében adjon rendelt eledelt azoknak. *Mát.* 24: 45.

43. Boldog szolga az, a' kit az úr, mikor megjövénd, akképen talál tselekedni.

44. Bizony mondom nektek, minden javain gondviselövé teszi.

45. Hogyha azt mondándja az a' szolga az ô szívében: késôre jô meg az én uram, és kezdéndi verni a' szolgákat és a' szolgálókat, és enni, és inni, és részegeskedni.

46. Megjô annak a' szolgának ura, a' melly napon nem várja, és a' melly órában nem tudja: és kirekeszti azt, és részt ád neki a' hitetlenek között.

47. A' melly szolga pedig tudta az ô urának akaratját, és magát ahoz nem alkalmaztatta, és annak akaratja szerént nem tselekedett; sokkal büntettetik.

48. A' ki pedig nem tudta, és büntetésre méltó dolgokat tselekedett, kevésbé büntetôdik: továbbá a' kinek sokat adtanak, sokat kívánnak elô tôle: és a' kinél sokat tettek le, többet kérnek elô tôle.

49. (b) *Azért* jöttem, hogy e' világra tüzet botsássak, és mit akarok ha már meggerjedett? *Mát.* 10: 34.

(b) Az Évangyéliom a' hívek között békességnek oka, a' hitetlenek között háborúságot szerez.

50. (c) De keresztséggel kell nekem megkereszteltetnem, és miképen szorongattatom míglen az elvégeztessék?

(c) Az az; szenvednem kell nekem az emberi nemzet' vétkéért.

51. Azt vélitek, hogy én azért jöttem volna, hogy békességet adjak e' földön? nem, mondom nektek; sôt inkább ellenkezést.

52. Mert ez idôtôl fogva lésznek egy házban öten kik ellenkeznek, három kettô ellen, és kettô három ellen.

53. Meghasonlik az atya a' fiú ellen, a' fiú az atya ellen; az anya az ô leánya ellen, és a' leány az ô annya ellen: a' napa az ô menye ellen, és a' menye az ô napa ellen.

V. 54. (d) Monda pedig a' sokaságnak is: mikor látjátok, hogy napnyúgotról felleg támad, azonnal

azonnal azt mondjátok: zápor eső jő; és úgy lészen.

(d) Többnyire az emberek a' földi dolgokban okosok, a' mennyei dolgokban pedig bolondok.

55. És mikor halljátok fúni a' déli szelet, *azt* mondjátok: hévség lészen; és úgy lészen.

56. Képmutatók az égnek és a' földnek ábrázatját megtudjátok ítélni, ez időről pedig mi dolog, hogy nem tudtok ítéletet tenni?

57. Mi dolog pedig, hogy ti magatoktól meg nem ítélitek az igazat?

58. Mikor pedig a' te ellenségeddel a' tisztviselő eleibe mégy, igyekezzél az úton, hogy megmenekedjél tőle, hogy tégedet ne vonjon a' bíró eleibe, és a' bíró adjon tégedet a' sattzoltató' kezébe, és a' sattzoltató vessen tégedet a' tömlötzbe. *Mát.* 1: 25.

59. Mondom néked; hogy nem jösz ki onnét, míg meg nem fizetsz az utolsó fillérig.

XIII. RÉSZ.

A' Kristus int penitentziára: gyümöltstelen figefa: egy meggörbedt asszony meggyógyíttatik: jól tenni szombaton: mustár mag: kovász, szoros kapu: Jérusálem' romlása.

JÖVÉNEK ugyan azon időben valami emberek, kik ő neki hírt mondának a' Galileabeliek felől, kiknek véreket Pilátus elegyítette vala az ő áldozatjokkal.

2. És felelvén Jésus monda nekik: (a) gondoljátok-é, hogy azok a' Galileabeliek bűnösbek voltanak a' több Galileabelieknél, mivel hogy ezeket szenvedték?

(a) Szeretet nélkül való és igazságtalan ítélettétel az, midőn az embereknek vagy világi elömeneteleikről azt ítéljük, hogy azok másoknál szentebbek, vagy a' rajtok keresztül menő csapásokból azt hozzuk ki, hogy azok másoknál bűnösebbek; holott mind a' két tekíntetre nézve sokszor egészen ellenkezőképen van a' dolog.

3. Nem, mondom nektek: sőt inkább ha meg nem tértek mindnyájan hasonlatosképen elvesztek.

4. Avagy ama' tizennyoltz embereket, a' kikre szakadott a' torony a' Siloám tónál és megölte azokat, állítjátok-é, hogy minden emberek-nél, a' kik Jérusálemben laknak bűnösbbek voltanak volna?

5. Nem, mondom nektek: sőt inkább ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlatosképen elvesztek.

6. Mondá pedig e' példabeszédet: vala egy embernek szőlejében plántáltatott figefája; és elméne, hogy keresne azon gyümöltsöt, 's nem találá.

7. És monda a' vintzellérnek: ímé három esztendeje vagyon miolta ide járok keresvén gyümöltsöt e' figefán, és nem találok: vágd ki azt, miért teszi a' földet is haszontalanná?

8. Az pedig felelvén monda: Uram, hadj bé két neki ez esztendőben is, míg nem körüskörül megkapálom, és megganéjozom:

9. És ha gyümöltsöt terem, jó; ha hogy nem, azután vágd ki.

II. 10. Tanít vala pedig szombaton a' Sinagógában.

11. (c) És ímé vala ott egy aszszony, kiben vala betegségnek lelke tizennyoltz esztendőtől fogva; és meggörbedett vala annyira, hogy magát fel nem egyenesíthetné.

(b) Kristus azért jött, hogy minket az ördögnek kötelitől megszabadítana.

12. Ezt pedig mikor látta volna Jésus, elöszóllítá, és monda neki: aszszony, megoldattál a' te betegségedből.

13. És reá veté az ő kezeit; és azonnal felegyenesedék, és ditsőíti vala az Istent.

14. Felelvén pedig a' Sinagógának fejedelme, bánván hogy szombaton gyógyított volna Jésus, monda a' sokaságnak: hat nap vagyon a' mellyeken munkálódni kell; azokon jőjjetek azért, és *azokon* gyógyíttassatok, és nem szombaton.

15. Felele azért neki az Úr, és monda: képmutató, szombaton avagy nem oldja-é el mindenitek az ökröt, vagy a' szamárt a' jászoltól, és nem viszi-é itatni?

16. Ezt pedig az Ábrahámnak leányát, kit a' Sátán ímé tizennyoltz esztendőtől fogva megkötött vala, nem kellett-é megoldani e' kötélből szombat napon?

17. És mikor ezeket mondaná, megszégyenűlnek vala mindenek, valakik magokat neki ellenébe vetik vala: és mind az egész község örül vala mind azokon a' ditsősséges dolgokon, mellyek ő általa lésznek vala.

III. 18. Monda pedig Jésus: mihez hasonlatos az Istennek országa? és mihez hasonlítsam azt? *Mát.* 13: 31. *Mark.* 4: 31.

19. Hasonlatos a' mustár maghoz, mellyet az ember vévén elvét az ő kertébe, és felnevekedett és lett nagy fává, és az égi madarak fészket raktanak annak ágain.

20. És ismét monda: mihez hasonlítsam az Istennek országát?

21. Hasonlatos a' kovászhoz, mellyet az aszszony vévén elrejtett három mérték lisztben, míg nem mind egészen megposhadna. 1. *Mós.* 18: 6. *Mát.* 13: 33.

22. Általmegyen vala azért minden városokon és falukon, tanítván, és Jérusálembe menvén. *Mát.* 9: 35. *Márk.* 6: 6.

IV. 23. Monda pedig ő neki egy *ember:* Uram kevesen vagynak-é a' kik idvezűlnek? ő pedig monda nekik:

24. Igyekezzetek bemenni a' szoros kapun, mert sokan (mondom nektek) igyekeznek bemenni, és nem mehetnek. *Mát.* 7: 15.

25. *Tudniillik*, minekutánna felkeléud a' gazda, és bezárándja az ő ajtaját, és kezdetek kivűl állani, és az ajtót zörgetni, ezt mondván: Uram, Uram, nyisd meg minekünk; ki felelvén azt mondja nektek: nem tudom honnét valók vagytok ti.

26. Akkor kezditek mondani: te elötted ettünk és ittunk, és a' mi útszáinkon tanítottál. (c)

(c) Híjába való lenni az Anyaszentegyházban, hanem ha az Anyaszentegyház' tagja valaki.

27. És azt mondja: mondom nektek, nem tudom honnét valók vagytok, távozzatok el én tőlem mindnyájan, kik hamisságot tselekesztek. *Solt.* 6: 8. *Mat.* 7: 23. *és* 25: 4.

28. Ott lészen sírás és fogaknak tsikorgatása, mikor látándjátok Ábrahámot, Isákot, és Jákobot, és mind a' Prófétákat az Isten' országában, titeket pedig kiűzetni. *Mát.* 8: 12. *és* 13: 42. *és* 24: 51. *Mát.* 8: 13.

29. Akkor eljönek sokan napkeletről és napnyúgotról, és északról, és délről, és letelepednek az Isten' országában.

30. És ímé vagynak utolsók, a' kik elsők lésznek; és vagynak elsők, a' kik utolsók lésznek. *Mát.* 19: 30. *és* 20: 16. *Márk.* 10: 31.

V. 31. Ugyan azon napon jövének hozzá némellyek a' Farizéusok közzűl, kik ezt mondák

neki: eredj ki, és menj el innét, mert Héródes meg akar téged ölni.

32. Akkor monda nekik: elmenvén mondjátok meg annak a' rókának: ímé ördögöket üzök és gyógyítok ma és holnap, és harmad napon elvégeztetem.

33. Mindazáltal szükség nekem ma és holnap és azután hogy úton járjak: mert nem lehetséges, hogy a' Próféta Jérusálem kivül veszszen el.

34. Jérusálem, Jérusálem, ki megölöd a' Prófétákat, és megkövezed azokat, a' kik te hozzád botsáttattak, mennyiszer akartam egybegyüjteni a' te fiaidat, miképen a' tyúk az ő tsirkéit az ő szárnyai alá, és nem akartátok? *Mát.* 23: 27.

35. Ímé hagyattatik a' ti házatok pusztán. Bizony mondom pedig nektek, nem láttok engemet, míg nem eljö az idö, mikor azt mondjátok: áldott a' ki jött az Úrnak nevében. *Mát.* 23: 38.

XIV. RÉSZ.

Vizkórságos meggyógyíttatik szombat napon: intetnek a' leülendö vendégek alázatosságra: kit kelljen vendéggé hívnunk: példa a' nagy vatsoráról, hadról, toronyról, mellyben intetünk a' Kristusnak engedelmére és követésére.

ÉS lön, mikor a' Farizéusok közzül egynek házához ment volna szombat napon enni, ök lesekednek vala ő utánna.

2. És ímé egy víz kórságos ember vala ő elötte.

3. Akkor felelvén Jésus monda a' Törvénytúdóknak és a' Farizéusoknak illyen szókkal: szabad-é szombat napon gyógyítani?

4. Ök pedig hallgatának, és megfogván azt meggyógyítá, és elbotsátá.

5. És felelvén nekik monda: kitsoda ti közzületek, kinek ha szamara avagy ökre a' kútba esik, a' ki azonnal azt ki nem vonsza szombat napon?

6. És nem felelhetnek vala ő ellene semmit ezekre.

II. 7. Monda pedig példabeszédet azoknak, a' kik hívatalosok valának, mikor eszébe vette volna, miképen válogatnák a' fö helyeket, mondván nekik:

8. Mikor valakitöl menyegzöi lakodalomba hívattatol, ne ülj a' fö helyre, mert ne talám te náladnál tiszteletesbb ember hívattatott attól:

9. És a' ki mind tégedet mind azt hívta eljövén, azt mondja teneked: engedd ennek a' helyét: és akkor szégyennel az alább való helyre fogsz ülni.

10. Hanem mikor hívattatol, menj el és ülj le az alább való helyen: hogy mikor eljövénd a' ki tégedet hívott, azt mondja teneked: barátom, ülj feljebb. Akkor teneked tisztességed lészen azok előtt, a' kik teveled együtt ülnek. *Péld.* 25: 7.

11. Mert minden, valaki magát felmagasztalja, megaláztatik, és a' ki magát megalázza, felmagasztaltatik. *Jób.* 22: 29. *Péld.* 29: 23. *Mát.* 23: 12. *Jakab.* 4: 6. 1. *Pét.* 5: 5.

III. 12. Mond vala pedig annak is, a' ki ötet hívta vala: mikoron ebédet vagy vatsorát készítesz, ne hívjad a' te barátidat, se atyádfiait, se rokonidat, se gazdag szomszédidat, hogy ök viszontag tégedet ne hívjanak, és illyen módon viszsza ne adattassék a' *jótétemény*.

13. Hanem mikor lakodalmat készítesz, hívjad a' szegényeket, tsonkákat, sántákat, vakokat: *Péld.* 3: 9.

14. És boldog lészesz, mivelhogy nem adhatják viszsza teneked a' jótéteményt: mert megfizettetik teneked az igazak' feltámadásoknak *idején*.

IV. 15. Ezeket pedig mikor hallotta volna egy azok közzül, a' kik ö vele együtt ülnek vala, monda nekik: boldog az, a' ki ejéndik kenyeret az Isten' országában.

16. (a) Ö pedig monda annak: egy ember készíte nagy vatsorát, és híva sokakat: *Mát.* 22: 2. *Jel.* 19: 7. 9.

(a) Isten az Évangyéliom által sokakat hív az ö fiának esméretire.

17. És elküldé szolgáját a' vatsorának idején, hogy megmondaná a' hívatalosoknak: jertek el, mert immár mindenek elkészíttettek.

18. (b) És mindnyájan egyenlőképen kezdék magokat mentegetni. Az elsö monda: (c) mezöt vettem, és ki kell mennem, hogy azt meglássam; kérlek tégedet, ments meg engemet.

(b) Az emberek engedetlenek az Isten' hívatalának, kiket az Isten' ajándéki gyakorta megkéslelnek, holott inkább azok által felkellene indíttatniok.

(c) Vagy falut, majort, mezön való jószágot.

19. A' másik monda: öt iga barmot vettem, elmégyek hogy azokat megpróbáljam: kérlek tégedet, ments meg engemet.

20. És más monda: feleséget hoztam, és annakokáért nem mehetek el.

21. (d) Mikor azért a' szolga haza ment volna, megjelenté ezeket az ö urának. Akkor megharagván a' tselédes gazda, monda az ö szolgájának: eredj el hamar a' városnak útszáira és szorossira, és a' szegényeket, tsonkákat, sántákat és vakokat hozd be ide.

(d) Isten mindenkor talál embereket, a' kiket elhívjon, ha a' kiket hívott nem engednek.

22. És monda a' szolga: Uram, meglett a' mint parantsoltad, de még is üres hely vagyon.

23. Akkor monda az Úr a' szolgának: eredj el az útakra, ösvényekre, és kénszeríts (e) bejönni *mindeneket*, hogy tellyék be az én házam.

(e) Az a' szó, mellyel él Sz. Lukáts nem tesz mindenkor eröszakos kénszerítést, hanem gyakran rá beszéllést, szóval való meggyözést. (Jós. Ant L. VI. C. 54.) Nem helyesen hozattatik hát ki ebből a' Szent Irásbeli helyből, hogy a' hitre, a' vallásra eröszakkal lehet 's kell valakit kénszeríteni; melly eröszak a' hit' természetével egyenesen ellenkezik.

24. Mert mondom nektek, hogy egy is a' hívatalos férjfiak közzül, meg nem kóstolja az én vatsorámat.

25. Mégyen vala pedig ö vele nagy sokaság, és hátra fordúlván, monda azoknak:

26. Ha valaki én hozzám jö, és nem gyülöli az ö attyát, annyát, feleségét, és magzatit, attyafiait, húgait, nénnyeit, söt az ö maga lelkét is, nem lehet én tanítványom. *Mát.* 10: 37.

27. És valaki nem hordozza az ö keresztét, és *nem* követ engemet, nem lehet én tanítványom. *Mát.* 10: 38. *és* 16: 24. *Márk.* 8: 34.

28. (f) Mert kitsoda ti közzületek ki ha tornyot akar épiteni, avagy nem megszámlálja-é, leülvén, elöször az ö költségét, ha vagyon-é annak elvégezésére való költsége?

(f) A' ki a' Kristust akarja követni, meglássa hogy véghez vigye a' mit elkezdett, és kész légyen minden kísértetnek és háborúságnak elszenvedésére: és ha kelletik, minden marhájának is elköltésére, söt szerelmesinek is elhagyásokra.

29. Hogy minekutánna a' fundamentomot felvetette, és el nem végezheti azt, mindnyájan, a' kik látják, kezdjék ötet megtsúfolni;

30. Mondván: ez ember elkezdette volt az épitést, 's nem vihette véghez.

31. Avagy ha valamelly király el akar menni, hogy más királlyal megütközzék, avagy nem tanátskozik-é elöször, leülvén, hogyha tíz ezer emberrel kiszálhat az ellen, a' ki ö ellene húsz ezerekkel jött?

32. Mert ha külömben tselekeszik, még mikor amaz távol volna, követeket küldvén hozzá, békességet kér töle.

33. Ezenképen annakokáért, valamellyitek bútsúját nem vészi minden javaitól, nem lehet én tanítványom.

34. Jó a' só: ha pedig a' só megízetlenül, mivel adják meg az ízit? *Mát.* 5: 13. *Márk.* 9: 50.

35. Sem a' földre, sem a' ganéjozásra nem jó: kivetik azt. A' kinek vagyon füle a' hallásra, hallja.

XV. RÉSZ.

A' Kristus három példában tanít, hogy az Isten a' megtérö bünösöket hozzá fogadja: az elveszett juhról: Drakmáról, és a' tékozló fiúról.

Közelgetnek vala pedig ö hozzá mind a' Publikánusok és a' bünösök, hogy hallgatnák ötet.

2. És zúgolódnak vala a' Farizéusok és az írástudók, ezt mondván: ez a' bünösöket hozzá fogadja, és velek együtt eszik.

3. Ö pedig szóllá nekik e' példabeszédet, mondván:

4. Kitsoda közzületek, a' kinek ha száz juha vagyon, és azok közzül egyet elveszténd, avagy nem hagyja-é el a' kilentzven kilentzet a' pusztában, és mégyen annak megkeresésére, a' melly elveszett, míg nem azt megtalálja? *Mát.* 18: 12.

5. És minekutánna megtalálja felvészi az ö vállaira, örülvén?

6. És haza menvén egybe hívja barátit és szomszédit? mondván nekik: örvendezzetek nekem; mert megtaláltam az én juhomat, melly elveszett vala.

7. Mondom nektek, hogy illyen módon öröm lészen mennyben, egy megtérö bünös emberen, nagyobb mint kilentzven kilentz igazakon, kik nem szükölködnek megtérés nélkül.

8. Avagy ha valamelly aszszonynak tíz drakmája vagyon, és egy drakmát elveszténd, avagy nem gyújt-é gyertyát, és nem sepri-é meg a' házat, 's nem keresi-é nagy szorgalmatossággal míg megtalálja?

9. Minekutánna pedig megtalálja egybehívja az ö aszszony' barátit és szomszédit? ezt mondván: örüljetek én velem, mert megtaláltam a' drakmát, mellyet elvesztettem vala.

10. Ezenképen mondom nektek, örömök vagyon az Isten' angyalinak, egy bünös embernek megtérésén.

III. 11. Monda pedig: egy embernek valának két fiai:

12. És monda az iffjabbik az attyának: atyám, add ki énnekem az örökségböl a' részt. Annakokáért az megosztá közöttök az örökséget.

13. Nem sok napok után pedig, mikor mindeneket öszverakott volna az ö iffjabbik fia, meszsze méne idegen tartományba, és ott eltékozlá minden marháját, böven költvén.

14. Minekutánna pedig mindeneket eltékozlott volna, támada nagy éhség abban a' tartományban: és ö megkezde fogyatkozni:

15. Elmenvén azért adá magát annak a' tartománynak egy lakosához, ki elküldé ötet az ö mezeire, hogy legeltetné a' disznókat.

16. És kívánnya vala megtölteni az ö gyomrát a' moslékkal, (a) mellyet esznek vala a' disznók, de azt is senki nem adja vala.

(a) Az a' szó, melly itt mosléknak tétetik, Görögül teszi azt az eledelre és táplálásra alkalmatlan gyümöltsöt, mellyet Szent János' kenyerének hívunk.

17. És mikoron magába szállott volna, monda: az én atyámnak mennyi béresi bövölködnek kenyerekkel, én pedig éhel halok meg?

18. Felkelvén elmégyek az én atyámhoz, és ezt mondom neki: atyám, vétkeztem az ég ellen, és te ellened: (b)

(b) Az idvességes penitentzia miben álljon, a' tékozló fiú' példájából megtanúlhatod; tudniillik; 1. a' bünnek esméretében és megsíratásában, mellynek jele annak igaz megvallása. 2. az Isten' irgalmasságának kívánásában, mellynek jele annak szorgalmatos kérése. 3. ahoz a' kegyelmességhez való bizodalomban, melly az Évangyéliomi ígéretekből származik, mellyekben minden Isten' kegyelméhez folyamodóknak a' Kristusért bün botsánat ígértetik; és 4. a' szent és kegyes életre vágyodó állhatatos szándékban és igyekezetben: ez utolsó a' drága öltözetben adatik elönkbe, mellyben az atya az ö eszére tért fiát felöltöztette.

19. Nem is vagyok már méltó, hogy te fiadnak hívattassam: tégy engemet ollyanná mint a' te béresidnek egyike.

20. Felkelvén azért elméne az ö attyához. Mikor pedig még távol volna, meglátá ötet az ö attya, és megszáná ötet: és eleibe futván esék az ö nyakára, és megtsókolá ötet.

21. Monda pedig neki az ö fia: atyám, vétkeztem az ég ellen, és te ellened, és nem vagyok már méltó arra, hogy te fiadnak hívattassam.

22. És monda az ö attya a' szolgáknak: hozzátok elö amaz én fö öltözö ruhámat, és öltöztessétek fel ötet, és adjatok gyüröt az ö kezébe, és sarut az ö lábaiba:

23. És elöhozván ama' meghizlalt tulkot öljétek meg: és együnk 's vígadjunk:

24. Mert ez az én fiam megholt vala, és feltámadott; elveszett vala, és megtaláltatott. Kezdének azért vígan lakni.

25. Vala pedig az ö öregbik fia a' mezön: ki mikor haza jövén közelgetett volna a' házhoz, hallá az éneklést és a' vígadozást:

26. És egyet a' szolgák közzül elöszóllítván, megtudakozá mi dolog volna az?

27. A' pedig monda: a' te ötséd jött meg, és megöleté a' te atyád ama' hizlalt tulkot, mivelhogy egésségben jött meg.

28. Megharagvék pedig az, és nem akara bemenni. Az ö attya annakokáért kimenvén, kéré ötet.

29. A' pedig felelvén monda az attyának: ímé ennyi esztendötöl fogva szolgálok teneked, és soha parantsolatod ellen nem jártam, még is nem adtál nekem tsak egy ketske fiat is, hogy az én barátimmal vígadnék.

30. De mikor ez a' te fiad megjött, ki minden te marhádat a' paráznákkal költötte el, megöletted ö neki ama' hizlalt tulkot.

31. Ö pedig monda neki: fiam, te mindenkor én velem vagy, és minden a' mi enyim tiéd:

32. Vígadnod kell vala pedig neked és örülnöd, hogy a' te atyádfia mikor megholt volna, megelevenedett: és mikor elveszett volna, megtaláltatott.

XVI. RÉSZ.

Példája a' bevádolt Sáfárnak: két Úrnak szolgálni lehetetlen: törvény és Próféták: a' Gazdagról és Lázárról.

MONDA pedig az ő tanítványinak is: vala egy gazdag ember, kinek vala sáfára, és az bevádoltaték annál, hogy minden javait eltékozlaná.

2. Hívá azért azt, és monda neki: mit hallok te felőled? adj számot a' te sáfárságodról: mert nem lehetsz ezután sáfár.

3. Monda pedig magában a' sáfár: mit miveljek, mivelhogy az én uram elveszi én tőlem a' sáfárságot? kapálni nem jó vagyok, a' koldúlást szégyenlem.

4. Tudom mit tselekedjem, hogy mikor a' sáfárságtól mégfosztatom, befogadjanak engemet házokba.

5. Egybehíván azért az ő urának minden adósit, monda az elsőnek: mennyivel tartozol az én uramnak?

6. A' pedig monda: száz (a) bátus olajjal. és monda neki: vegyed a' te számtartó tábládat; és leülvén hamar, írj ötvent.

(a) A' bátus, mértéknek neme volt, mellyel éltek 'Sidóságban és mértek azzal híg vagy folyó dolgot.

7. Azután monda másnak: te pedig mennyivel tartozol? a' pedig monda: száz (b) kórus búzával. És monda annak: vegyed a' te számtartó tábládat, és írj nyoltzvanat.

(b) A' kórus is mértéknek neme volt, mellyel mértek szárazat, mint gabonát, árpát. 's a' t.

8. (c) És dítséré az Úra' hamis sáfárt, hogy eszesen tselekedett volna: mert e' világnak fiai eszesebbek a' világosságnak fiainál, az ő nemekben.

(c) Nem dítséri az Úr a' lopást, hanem az okosságot a' sáfárban.

9. Én is mondom nektek: szerezzetek magatoknak jó akarókat a' hamis mammonból, (d) hogy mikoron megfogyatkoztok, befogadjanak titeket az örök hajlékokba.

(d) Hamisnak mondja a' gazdagságot, nem hogy magában gonosz volna, hanem azért mert gyakorta hamissan gyüjtetik.

10. A' ki hív a' kevesen, sokon is hív az; és a' ki a' kevesen hamis, a' sokon is hamis.

11. Ha annakokáért a' hamis gazdagságon hívek nem voltatok, kitsoda bízna reátok igaz gazdagságot?

12. És ha a' másén hívek nem voltatok, a' mi tiétek kitsoda adná azt nektek.

13. Egy szolga is nem szolgálhat két Úrnak: mert vagy az egyiket gyülöli, a' másikat szereti; vagy az egyikhez ragaszkodik, és a' másikat megútálja: nem szolgálhattok az Istennek és a' mammonnak. *Mát.* 6: 24.

14. Hallják vala pedig mind ezeket a' Farizéusok is, kik fösvények valának, és ötet tsúfolják vala.

15. És monda nekik: (e) ti vagytok, kik az emberek előtt magatokat igazítjátok, az Isten pedig tudja a' ti szíveiteket: mert a' mi tekintetes az emberek előtt, az Istennek előtte útálatos.

(e) Az Isten látja a' titkos bűnöket is.

II. 16. A' törvény és a' Próféták *Keresztelő* Jánosig *vagynak*, az időtől fogva az Istennek országa hirdettetik, és mindenek erővel veszik azt. *Mát.* 11: 12.

17. Könnyebb pedig az égnek és a' földnek elmúlni, mint a' törvénynek tsak egy tzikelyének is híjába esni. *Mát.* 5: 19.

18. Valaki elbotsátja az ő feleségét és mást vészen, paráználkodik: és a' ki az ő urától elbotsáttattat vészen, paráználkodik. *Mát.* 5: 32. *és* 19: 9. *Márk.* 10: 11. 2. *Kor.* 7: 11.

III. 19. Vala pedig egy gazdag ember, és öltözik vala bársonyba és bíborba, és minden napon vígan lakik vala:

20. Vala pedig egy Lázár nevű koldús, ki letétetett vala az ő tornátzába fekélyesen:

21. És kíván vala megelégedni a' morsalékokkal, mellyek lehullanak vala a' gazdagnak asztaláról: de az ebek is eljőnek vala és nyalják vala az ő fekélyit:

22. Lőn pedig, hogy meghalna a' koldús, és vitetnék az angyaloktól az Ábrahám' kebelébe: meghala pedig az a' gazdag is, és eltemetteték:

23. És a' pokolban felemelvén az ő szemeit, mikor volna a' kínokban, látá Ábrahámot távol, és Lázárt az ő kebelében.

24. Akkor ő kiáltván monda: atyám Ábrahám, könyörűlj én rajtam, és botsásd el Lázárt hogy mártsa az ő újjának végét a' vízbe, és hívesítse meg az én nyelvemet, mert gyötrettetem e' lángban.

25. Monda pedig Ábrahám: (f) fiam, emlékezzél meg, hogy te a' te javaidat elvetted a' te életedben, hasonlatosképen Lázár is az ő gonoszát: mostan pedig ez vígad, te pedig gyötrettetel.

(f) Miképpen mondhatta Ábrahám fiának az elkárhozott gazdagot, holott ő hívők' attya? F. 1. a' testi nemzésre, 2. idejére nézve.

26. És mind ezek felett, mi köztünk és ti köztetek nagy közbevetés vagyon, annyira, hogy a' kik akarnak innét ti hozzátok általmenni; nem mehetnek, sem pedig onnét ide nem jöhetnek.

27. Monda pedig *amaz:* kérlek azért tégedet atyám, hogy botsásd ötet az én atyám' házához:

28. Mert vagynak öt atyámfiai, hogy bizonyságot tégyen nekik, hogy ők is e' gyötrelemnek helyére ne jöjjenek.

29. Monda neki Ábrahám: vagyon Mósesek és Prófétájok, hallgassák azokat. *Ésa.* 8: 20.

30. Ama' pedig monda: nem úgy atyám Ábrahám; hanem a' halottak közzűl ha valaki ő hozzájok menénd, megtérnek.

31. Ábrahám pedig monda neki: ha Mósest és a' Prófétákat nem hallgatják, ha valaki a' halottak közzűl feltámasztatnék is, nem hinnének.

XVII. RÉSZ.

Botránkozások: megbotsátani: hinni: haszontalan szolgák: tíz poklosok gyógyíttatnak meg: a' Kristus' eljövetele: Lót' felesége.

MONDA pedig az ő tanítványinak: lehetetlen dolog hogy botránkozások ne essenek, de jaj annak, a' ki által esnek. *Mát.* 18: 7. *Márk.* 9: 42.

2. Jobb annak ha egy malom kő köttetik a' nyakába, és a' tengerbe vettetik, hogy nem mint egyet e' kitsinyek közzűl megbotránkoztasson.

II. 3. Őrizzétek magatokat. Ha a' te felebarátod vétkezéndik te ellened, dorgáld meg ötet, és ha megtér, botsáss meg neki. *Mát.* 18: 15.

4. És ha egy nap hétszer vétkezik te ellened, és mind a' hétszer te hozzád megtér, ezt mondván: megbántam tselekedetemet, megbotsáss neki. *Mát.* 18: 22.

III. 5. És mondának az Apostolok az Úrnak: neveljed a' mi hitünket.

6. Monda pedig az Úr: ha annyi hitetek lé-

szen, mennyi a' mustár mag, és mondanátok ím ez eperfának szakadj ki gyökerestől; és plántáltassál a' tengerbe: engedne nektek. *Mát.* 17: 20. *Márk.* 11: 23.

IV. 7. Kinek vagyon pedig ti közzületek szántó avagy barom legeltető szolgája, ki a' mezőről megjött *szolgájának* azt mondaná mindjárást: jer elő, űlj le?

8. Söt inkább nem azt mondja-é neki: készíts vatsorámra valót, és hozzá készűlvén szolgálj énnekem, míg én eszem és iszom, és azután te is egyél és igyál?

9. Avagy meg-köszöni-é annak a' szolgának, hogy azt mivelte, a' mit neki parantsolt volt? nem gondolom.

10. (a) Azonképen ti is: ha mind azokat megtselekedénditek is, mellyek nektek parantsoltattak, azt mondjátok: haszontalan szolgák vagyunk, mert a' mit kellett tselekednünk, azt tselekedtük.

(a) Akármelly szorgalmatoson munkálódjunk, az Isten ugyan nem tartozik minekünk semmivel, mert övéi vagyunk mind mi, mind pedig valamink vagyon.

V. 11. És lőn, mikor menne Jérusálembe, általmégyen vala Samária és Galilea között.

12. (b) És mikor egy faluba menne, bejövének eleibe tíz bélpoklos férjfiak, kik távol megállának.

(b) Kristus a' háláadatlanokkal is jól tészen, de tsak a' háláadóknak használnak az Istennek jótéteményi.

13. És felemelék szavokat, mondván: Jésus, Mester, könyörűlj mi rajtunk.

14. Ki mikor őket látta volna, monda nekik: elmenvén mutassátok meg magatokat a' papoknak. És lőn hogy a' menés közben megtisztúlának. 3. *Mos.* 14: 3.

15. Egy pedig azok közzűl, mikor látá hogy meggyógyúlt volna, viszsza téré, ditsőítvén az Istent nagy szóval.

16. És artzal leborúla az ő lábainál, hálákat adván neki: és ez Samáriabeli vala.

17. Felelvén pedig Jésus, monda: avagy nem tízen tisztúlának-é meg? a' kilentze pedig hol vagyon?

18. Nem térének viszsza hogy az Istennek ditsőséget adnának, hanem tsak ez idegen nemzet.

19. És monda neki: kelj fel, és menj el, a' te hited tégedet megtartott.

VI. 20. (c) Megkérdetvén pedig a' Farizéusoktól, mikor jőne el az Istennek országa, felele nekik és monda: nem úgy jő el az Istennek országa, hogy azt valaki eszébe vehetné.

(c) Az Isten' országát sokan nem vészik eszekbe mikor jelen vagyon is; mert azt állítják, hogy külső, e' világi fényességgel köttetett egybe.

21. Nem is mondják: ímé itt, avagy amott vagyon: mert ímé az Istennek országa ti bennetek vagyon.

22. Monda pedig az ő tanítványinak: eljő az idő, mikor kívántok látni egyet az embernek fiának napjai közzül; és nem láthattok.

23. És ezt mondják nektek: ímé itt, vagy, ímé amott *vagyon:* de oda ne menjetek, és azt ne kövessétek. *Mát.* 24: 23. *Márk.* 13: 12.

24. Mert miképen a' fénylő villámás, ez ég alatt való egyik tartományból, más ég alatt való tartományba fénylik: azonképen lészen az ember' fia is az ő napján.

25. De először sokat kell neki szenvedni, és megvettetni e' nemzetségtől.

26. (d) És miképen lett a' Nóé' idejében, azonképen lészen az ember' fiának napjaiban is. 1. *Mós.* 6: 5. *és* 7: 5. *Mát.* 24: 31. 38. 1. *Pet.* 3: 20. 22.

(d) E' világra hirtelen jő az ítélet, azért a' híveknek szüntelen vígyázniok kell.

27. Esznek isznak vala, feleségeket vesznek vala, és férjnek adatnak vala, mind az napig a' mellyen bement Nóé a' bárkába: és eljöve az özönvíz, és mindeneket elveszte.

28. Hasonlatosképen amint Lót' idejében is lett: esznek és isznak vala, vesznek és adnak vala, plántálnak és építenek vala.

29. A' melly nap pedig kiment Lót Sodomából, tüzes és kénköves eső lett az égből, és mindeneket elveszte: 1. *Mós.* 29: 24.

30. Ezenképen lészen az nap, mellyen az embernek Fia megjelenik.

31. Az napon ha valaki a' házhéján lészen, és az ő házi eszköze a' házban, ne száljon le annak elvitelére: és a' ki mezőn vagyon, azonképen ne térjen viszsza.

32. Emlékezzetek meg a' Lót' feleségéről. 1. *Mós.* 19: 26.

33. Valaki igyekezik az ő lelkét megtartani, elveszti az: és valaki azt elveszténdi, megeleveníti azt. *Mát.* 10: 39. *és* 16: 25. *Márk.* 8: 35. *R.* 9: 24. *Ján.* 12: 25.

34. Mondom nektek, azon az éjtszakán ketten lésznek egy ágyban, egyik felvétetik, a' másik elhagyatik. *Mát.* 24: 41. 1. *Thess.* 4: 17.

35. Ketten örölnek együtt, egyik felvétetik, a' másik elhagyattatik.

36. Ketten lésznek a' mezőn: az egyik felvétetik, a' másik elhagyatik.

37. Akkor felelvén mondának neki: hol Uram? Ő pedig monda nekik: a' hol a' test, oda gyűlnek a' saskeselyűk is. *Jób.* 39: 33. *Mát.* 24: 28.

XVIII. RÉSZ.

Hamis bírónak és egy özvegy aszszonynak példája: a' Farizeusról és Publikánusról: gyermekeké a' mennyeknek országa: mindent eladni és szegényeknek adni: Apostolok mindent elhagynak: következendő halálát megmondja a' Kristus; és a' vaknak szemevilágát megadja.

MONDA (a) pedig erre néző beszédet is nekik, hogy nekik kellene mindenkor imádkozniok, és abban nem kellene megrestűlniek. *Koloss.* 4: 2. *Róm.* 12: 12. 1. *Thess.* 5: 19.

(a) Szüntelen kell könyörgeni, és ha Isten késik, meg nem kell a' kérésben restűlnünk.

2. Mondván: vala egy Bíró, egy néminemű városban, ki az Istent nem féli vala, és az embereket nem betsűli vala.

3. Vala pedig abban a' városban egy özvegy aszszony, ki ahoz méne, mondván: szabadíts meg engemet az én ellenségimtől.

4. Ama' pedig nem akará *sok* ideig: azután pedig monda ő magában: jóllehet az Istent nem félem, sem az embereket nem betsűlöm:

5. Mindazáltal mivelhogy nekem bántásomra vagyon ez özvegy aszszony, megszabadítom ötet, hogy szüntelen reám járván ne untasson engemet.

6. Monda pedig az Úr: halljátok mit mondjon e' hamis bíró.

7. Az Isten pedig nem szabadítja-é meg az ő választottit, kik kiáltanak éjjel és nappal, ha érettek való *boszszúállását* elhalasztja is.

8. Mondom nektek, megszabadítja őket hamar. Mindazáltal az embernek Fia mikoron eljövénd, avagy talál-é hitet a' földön.

II. 9. Monda pedig némellyek ellen is, kik elhitték vala magokban, hogy ök igazak volnának, és egyebeket semminek állítanak vala, illyen példabeszédet:

10. Két emberek mennek vala fel a' templomba, hogy imádkoznának, az egyik Farizeus, a' másik Publikánus: (b)

(b) A' Publikánusok voltak 'Sidó nemből a' 'Sidók' sattzoltatásokra elöállatott Tiszttartók, szedök vevök; a' minemüek voltak Salamon' idejében a' kalmárok és egyébb jövedelemre gondviselök, 1. *Kir.* 10: 15. 2. *Krón.* 9: 14. És e' névvel, hogy kegyetlenséggel 's fösvénységgel ezt tselekedték a' a' Rómaiak barátságokért és a' magok hasznokért, az ö magok nemzetségeken, útálatosok voltak a' 'Sidók elött.

11. A' Farizeus megállván, illyen módon imádkozik vala magában: Isten! hálákat adok neked, hogy nem vagyok ollyan mint egyébb emberek, ragadczók, hamisak, paráznák: mint a' minemü ím e' Publikánus is:

12. Böjtölök kétszer egy héten, igazán megadom dézmáját minden marhámnak.

13. A' Publikánus pedig távol állván, szemeit is nem akarja vala az égre felemelni, hanem veri vala az ö mejjét, ezt mondván: Isten! légy irgalmas nekem bünösnek.

14. Mondom nektek, aláment ez házához megigazíttatván inkább, mint amaz; mert valaki felmagasztalja magát, megaláztatik: és a' ki megalázza magát, felmagasztaltatik. *Jób.* 22: 29. *Péld.* 20: 23. *Mát.* 23: 12. *R.* 14: 11. *Jak.* 4: 6. 1. *Pét.* 5: 5.

III. 15. Hoznak vala pedig ö hozzá kis gyermekeket is, hogy azokat illetné: mikor pedig ezt látták volna a' tanítványok, megdorgálák azokat. *Mát.* 19: 13. *Márk.* 10: 13.

16. Jésus pedig mikor a' gyermekeket magához hívta volna, monda: hagyjátok én hozzám jöni a' gyermekeket, és öket meg ne tiltsátok; mert illyeneké az Istennek országa.

17. Bizony mondom nektek' valaki úgy nem vészi az Istennek országát, mint a' kis gyermek, semmiképen nem mégyen be abba.

IV. 18. Akkor megkérdé ötet egy a' fö emberek közzül, ezt mondván: jó Mester, mit tselekedjem, hogy az örök életet bírhassam? *Mát.* 19: 16.; *Márk.* 10: 12, 17. *R.* 10: 25.

19. Monda pedig neki Jésus: miért mondasz engemet jónak? Nintsen senki jó, hanem tsak az egy Isten.

20. A' parantsolatokat tudod: ne paráználkodjál; ne ölj; ne orozz; hamis tanúbizonyságot ne mondj; tiszteljed a' te atyádat és a' te anyádat. 2. *Mós.* 20: 13, 14, 15, 16.

21. Ama' pedig monda: mind ezeket az én iffjúságomtól fogva megtartottam.

22. Jésus pedig ezeket hallván, monda neki: még egyben vagyon fogyatkozásod. Valamid vagyon add el, és osztogasd a' szegényeknek, és kintsed lészen mennyben: és jere kövess engemet.

23. A' pedig ezeket hallván, igen megszomorodék; mert igen gazdag vala.

V. 24. Mikor pedig látta volna Jésus, hogy igen megszomorodott volna, monda: melly nehezen mennek be az Isten' országába, a' kiknek pénzek vagyon!

25. Mert könnyebb a' tevének a' tö fokon általmenni, hogy nem mint a' gazdagnak az Isten' országába bemenni.

26. A' kik pedig ezeket hallották vala, mondának: kitsoda idvezülhet tehát?

27. Ö pedig monda nekik: a' mellyek az emberek elött lehetetlenek, az Isten elött lehetségesek.

VI. 28. Monda pedig Péter: ímé mi mindeneket elhagytunk, és követtünk tégedet. *Mát.* 19: 27. *Márk.* 10: 28.

29. Ö pedig monda nekik: bizony mondom nektek; senki nints olly, a' ki elhagyándja az ö házát, vagy szüléit, vagy attyafiait, vagy feleségét, vagy gyermekit az Isten' országáért.

30. A' ki sok jókat nem venne ez idöben, a' következendö világon pedig örök életet.

VII. 31. *Jésus* pedig melléje vévén a' tizenkét tanítványokat, monda nekik: ímé felmegyünk Jérusálembe, és elvégeztetnek mindenek az embernek Fia felöl, a' mellyek megírattattak a' Prófétáktól. *Mát.* 20: 17. *Márk.* 10: 32.

32. Mert a' pogányok' kezébe adattatik, és megtsúfoltatik, és boszszúságokkal illettetik, és megpökdöstetik:

33. És minekutánna ötet megostorozzák, megölik: de harmad' napon feltámad.

34. Ök pedig ezekben semmit nem értének, és e' beszédek ö tölök elrejtettek vala: 's nem érték, a' mellyeket mondanak vala.

VIII. 35. Lön pedig mikor ö közelgetne Jérikóhoz, egy vak ül vala az út mellett koldúlván. *Mát.* 20: 29. *Márk.* 10: 46.

36. Mikor azért az hallotta volna a' mellöle elmenö sereget, tudakozik vala, mi dolog volna az.

37. Megmondák pedig neki, hogy a' Názáretbeli Jésus menne ott által.

38. Akkor kiálta, mondván: Jésus! Dávidnak Fia! könyörülj én rajtam.

39. A' kik pedig elöl mennek vala, dorgálják vala ötet, hogy hallgatna: ö pedig sokkal inkább kiált vala, Dávidnak Fia! könyörülj én rajtam.

40. Jésus pedig mikor megállott volna, parantsolá, hogy hozzá hoznák azt: és mikor az oda közelgetett volna, megkérdé ötet,

41. Mondván: mit akarsz hogy tselekedjem te veled? A' pedig monda: Uram, hogy látást vegyek.

42. És Jésus monda neki: láss, a' te hited tégedet megtartott.

43. Azonnal azért látást vön, és követi vala ötet, ditsöítvén az Istent, és az egész nép mikor *ezt* látta volna, ada ditséretet Istennek.

XIX. RÉSZ.

Zákeus hivatik: szolgáknak kereskedésre gírák adatnak: Jésus bemégyen Jérusálembe, sírván megmondja a' város' veszedelmét: a' vásárlókat kiüzi a' templomból.

ÉS bemenvén Jérikóba, azon mégyen vala által.

2. És ímé egy ember, ki hívattatik vala Zákeusnak, ki a' Publikánusok' elöttök járó, és gazdag vala.

3. Ez igyekezik vala látni, ki volna a' Jésus: de a' sokaság miatt nem láthatja vala, mivelhogy állapotja szerént kitsiny ember vala.

4. Ez elöl elfutván felhága egy fige fára, hogy ötet megláthatná, mert azon kell vala elmenni.

5. Hogy pedig arra a' helyre jutott, feltekintvén Jésus látá ötet, és monda neki: Zakee, hamar szálj alá; mert ma énnekem a' te házadnál kell maradnom.

6. Akkor sietséggel leszálla, és örömmel fogadá ötet.

7. És mindnyájan mikor ezt látták volna, zúgolódnak vala, mondván: hogy bünös emberhez ment volna beszállásra.

8. Zákeus pedig elöállván monda az Úrnak: Uram, ímé minden jószágomnak felét a' szegényeknek adom, és ha valakitöl valamit patvarkodással elvettem, négy annyit adok helyébe.

9. Monda pedig neki Jésus: ma lett idvessége ennek a' háznak, mivelhogy ö is az Ábrahámnak fia. (a)

(a) Vagy, mivelhogy te is az Ábrahám' fia vagy: az az; ma lett ennek a' tselédnek idvessége, mivelhogy e' ház' népe is az Istennek Ábrahámmal tett fogadásában beföglaltatik.

10. Mert azért jött az embernek Fia, hogy megkeresse és megtartsa a' mi elveszett vala. *Mát.* 18: 11.

11. És mikor ezeket amazok hallották volna, az úton mentében monda példabeszédet, mivelhogy közel volna Jérusálemhez, és mivelhogy azt ítélnék, hogy azonnal megjelennék az Isten' országa.

12. (b) Monda azért: egy nemzetes ember elméne meszsze való tartományba, hogy venne magának országot, és megtérne. *Mát.* 25: 24.

(b) Némellyek azok közzül, kik az Isten' házában vagynak megvetik a' Kristust, némellyek jól élnek az Isten' ajándékival, némellyek gonoszúl. Az elsö rendbelieket megítéli az Úr, a' másod' rendbelieket megajándékozza. A' harmadik rendbeliektöl azt is elveszi a' mi nálok vagyon, avagy a' mi nálok láttatik lenni.

13. És az ö szolgáit szóllítván ada nekik tíz gírát, és monda nekik: kereskedjetek míg megjövök.

14. A' városnak pedig lakosi gyülölik vala ötet, és küldének követeket utánna, ezt mondván: nem akarjuk, hogy ö uralkodjék mi rajtunk.

15. És lön, mikor megjött volna, az országot megvévén, hívatá az ö szolgáit hozzá, a' kiknek a' pénzt adta vala; hogy megtudná, ki mint kereskedett volna.

16. Eljöve pedig az elsö, mondván: Uram, a' te gírád tíz gírát nyert.

17. Ö pedig monda neki: jól vagyon jó szolga: mivelhogy kevesen voltál hív, légyen birodalmad tíz városokon.

18. És a' másik is elöjöve, mondván: Uram, a' te gírád öt gírát nyert.

19. Monda ennek is: neked is légyen birodalmad öt városokon.

20. És a' másik is elöjöve, mondván: Uram, ímhol vagyon a' te gírád, mellyet külön az én keszkenömben kötve tartottam:

21. Mert féltem te töled, mivelhogy kemény ember vagy: elvészed a' mit nem te tettél el, és aratod a' mit nem vetettél.

22. Akkor monda annak: a' te szádból ítéllek meg tégedet, gonosz szolga; tudtad, hogy én kemény ember vagyok, ki elveszem a' mit nem én tettem el, és aratom a' mit nem én vetettem.

23. Miért nem adtad azért az én pénzemet a' pénzváltók' asztalokra, és én megjövén nyereséggel vettem volna azt meg?

24. És az ott állóknak monda: vegyétek el ettöl a' gírát, és adjátok annak, a' kinek tíz gírája vagyon.

25. És mondának neki: Uram, tíz gírája vagyon *annak*.

26. És ö monda: mert mondom nektek: mindennek, a' kinek vagyon adatik: annak pedig a' kinek nintsen, a' mije vagyon is elvétetik töle. *Mát.* 13: 12. *és* 25: 29. *Márk.* 4: 24. *R.* 8: 18.

27. Sőt még amaz én ellenségimet is, kik nem akarták, hogy uralkodjam ö rajtok hozzátok ide, és én elöttem öljétek meg.

III. 28. És ezeket mondván, mégyen vala elöl, felmenvén Jérusálembe.

29. És lön mikor közelgetett volna Bethfagéhoz és Bethániához, a' hegyhez, melly hívattatik Olajfák' *hegyének*, elküldé kettöt az ö tanítványi közzül, *Mát.* 21: 1. *Márk.* 11: 1.

30. Mondván: menjetek el a' faluba, melly ellenetekben vagyon, mellybe bemenvén, találtok egy megkötött vemhet, mellyen soha ember nem ült: eloldván azt hozzátok ide.

31. És ha valaki kérdénd titeket, miért oldjátok el? ezt mondjátok neki: mert az Úrnak arra szüksége vagyon.

32. Elmenvén azért a' kiket elküldött, úgy találák, amint nekik megmondotta.

33. És mikor a' vemhet eloldanák, mondának nekik annak gazdái: miért oldjátok el a' vemhet?

34. Ök pedig mondának: mert az Úrnak szüksége vagyon arra.

35. Elvivék azért azt Jésushoz. És az ö felsö ruhájokat a' *szamárnak* vemhére vetvén, Jésust reá helyhezteték. *Mát.* 21: 7. *Márk.* 11: 7. *Ján.* 12: 14.

36. És mikoron ö menne, az ö felsö ruhájokat terítik vala az útra.

37. És mikor már közelgetne az Olajfák' hegyének lejtöjére, a' tanítványoknak minden sokasága örülvén kezdé dítsérni az Istent felszóval, mind azokról az *Isteni* erökről, mellyeket láttak.

38. Mondván: áldott az a' király, a' ki jött az Úrnak nevében. Békeség a' mennyben, és ditsöség a' magasságban. *Solt.* 118: 26.

39. És némellyek a' Farizéusok közzül a' seregböl mondának neki: mester, dorgáld meg a' te tanítványidat.

40. És ö felelvén monda nekik: mondom nektek, ha ezek hallgatnak, a' kövek fognak kiáltani. (c)

(c) Nagyító beszéd, mellyel más Írók is szoktak élni, mikor ollyan dolgokról beszéllnek, mellyeket elhallgatni, titkolni nem kell, nem lehet.

IV. 41. És mikor elközelíte, a' várost látván síra azon,

42. Mondván: vajha te eszedbe vehetted volna, avagy tsak e' te napodon, mellyek a' te békeségedre valók. De azok most elrejtettek a' ti szemeitektöl.

43. Mert eljö az idö te ellened, mellyben a' te ellenséged te környüled palánkot épít (d), és környül vesznek tégedet, és minden felöl megszorítanak: *Mát.* 24: 2. *Márk.* 13: 2. *R.* 21: 6.

(d) Az az: árkot, töltést.

44. És téged a' földdel egyenessé tésznek, és a' te fiaidat te benned: és nem hagynak te benned egy követ más kövön: mivelhogy nem esmérted meg ama' te meglátogatásodnak napját.

45. És bemenvén a' templomba, kezdé kiüzni azokat, a' kik árulnak és vesznek vala abban: *Mát.* 21: 12. *Márk.* 11: 14, 15.

46. Mondván nekik: meg vagyon írva; az én házam imádságnak háza: ti pedig tettétek azt latroknak barlangjává. *Ésa.* 56: 7. *Mát.* 21: 13. *Márk.* 11: 17. *Jer.* 7: 11.

47. És taníť vala mindennap a' templomban: a' Papi fejedelmek pedig és a' községnek elei, igyekezik vala ötet elveszteni. *Márk.* 11: 18.

48. És nem tudják vala mit tselekednének: mert mind az egész község ö töle függött, mivelhogy ötet hallgatnák.

XX. RÉSZ.

Kérdetik honnét légyen a' János' keresztsége: A' Papoknak istentelenségek a' szölönek és míveseknek hasonlatosságában jelentetik: a' Tsászárnak meg kell az adót adni: a' feltámadást tagadó Saddútzeusoknak szájok bedugatik: a' Kristus mimódon fia Dávidnak.

ÉS lön azoknak a' napoknak egyikén, mikor ö a' községet tanítaná a' templomban, és az Évangyélomot hirdetné, eljövének a' Papi fejedelmek és az Írástudók, a' vénekkel egyben. *Mát.* 21: 23. *Márk.* 11: 27.

2. És mondának neki: mond meg minekünk, mitsoda hatalommal tselekeszed ezeket? avagy, kitsoda az, a' ki neked adta ezt a' hatalmat? (a)

(a) Mikor igaz a' tudomány, mellyet valamelly tanító hirdet, helytelen kérdés az, hol vette a' tanításra való hatalmat? Amaz ember, a' ki a' Kristus' neve által ördögöket üzött, nem küldetett ki a' Kristustól az Apostolokkal együtt, de azért nem engedte a' Jésus, hogy a' tanítványok eltiltsák ötet ettöl a' hasznos munkájától. *Márk.* 9: 38, 39, 40.

3. Felelvén pedig monda nekik: én is egy dolgot kérdek töletek: mondjátok meg azért nekem.

4. A' János' keresztsége a' mennyből való volt-é, vagy az emberektöl?

5. Amazok pedig okoskodnak vala magokban, mondván: ha azt mondándjuk, hogy mennyből volt: azt fogja mondani: miért tehát, hogy nem hittetek ö neki?

6. Ha pedig azt mondándjuk, hogy az emberektöl, az egész község megkövez minket: mert elhitte, hogy János Próféta volna.

7. Felelének azért, hogy ök nem tudnák honnét volt.

8. Akkor Jésus monda nekik: én is nem mondom meg tinektek mitsoda hatalommal tselekeszem ezeket.

9. Kezde pedig a' községnek példabeszédet mondani: egy ember plántála szölöt, és adá azt szölö míveseknek, és sok ideig távol volt. *Ésa.* 5: 1. *Jer.* 2: 21. *Mát.* 21: 33. *Márk.* 12: 1.

10. És az ö idejében elküldé szolgáját azokhoz a' szölömívesekhez, hogy adnának neki a' szölönek gyümöltsében: a' szölömívesek pedig azt megvervén üressen botsáták.

11. És elküldé más szolgáját is: de azok azt is megvervén és boszszúsággal illetvén, üressen botsáták.

12. És harmadik szolgáját is elküldé de azok azt is megsebesítvén kiveték.

13. Monda azért a' szölönek ura: mit tselekedjem? elküldöm az én szerelmes fiamat: talám ezt mikor látándják, megbetsülik.

14. És mikor azt látták volna a' szölömívesek, szóllának egymás között, mondván: ez az örökös, jertek, öljük meg ötet, hogy miénk légyen az örökség.

15. És kivetvén ötet a' szölöböl, megölék. Mit tselekeszik azért a' szölönek ura azokkal?

16. Elmégyen és elveszti azokat a' míveseket, és a' szölöt másoknak adja. Ezt pedig mikor hallották volna, mondának: távol légyen.

17. Ö pedig reájok tekíntvén, monda: mitsoda tehát az a' mi meg vagyon írva: a' melly követ az épitök megvetettek, a' lett a' szegeletnek feje? *Solt.* 118: 22. *Ésa.* 28: 16. *Mát.* 21: 4. *Márk.* 12: 10. *Tsel.* 4: 11. *Róm.* 9: 33. 1. *Pét.* 2: 4.

18. Valaki arra a' köre feljül esik, megromol: a' kire pedig esik, megrontja azt.

19. És igyekezik vala a' Papi fejedelmek és az Írástudók az ö kezeket ö reá vetni azon órában, de félék a' községet: mert megérték, hogy ö ellenek mondotta volna a' hasonlatosságot.

20. Annakokáért ö utánna vigyázván, botsátának leselkedöket, kik igazaknak tettetnék magokat; hogy az ö beszédében patvart találván, ötet adhatnák a' tiszttartónak birodalmába és hatalmába.

21. Kik megkérdék ötet, mondván: Mester! tudjuk, hogy te igazán szóllasz és tanítasz, és személyt nem válogatsz, hanem az Istennek útát igazsággal tanítod: *Mát.* 22: 16. *Márk.* 12: 13.

22. Szabad-é adót fizetnünk minekünk a' Tsászárnak, vagy nem?

23. És mikor eszébe vette volna azoknak álnokságokat, monda nekik: mit késértetek engemet?

24. Mutassatok nekem egy pénzt: ki ábrázatja és neve vagyon rajta? Felelvén pedig mondának: a' Tsászáré.

25. Ö pedig monda nekik: adjátok meg azért a' mi a' Tsászáré, a' Tsászárnak: és a' mi az Istené az Istennek. *Róm.* 13: 7. *Mát.* 22: 23. *Márk.* 12: 17.

26. Azért nem fedheték meg az ö beszédit a' község elött, és tsudálkozván az ö feleletin, hallgatának.

27. Hozzá járulván pedig a' Saddútzeusok közzül némellyek, (kik tagadják lenni a' feltámadást), megkérdék ötet, *Mát.* 22: 23. *Márk.* 12: 18. *Tsel.* 23: 8.

28. Mondván: Mester, Móses megírta minekünk, ha valakinek attyafia meghaland, kinek felesége volt, és magzatok nélkül haland meg, hogy annak attyafia elvegye annak feleségét, és az ö attyafiának támaszszon magot. *5. Mós.* 25: 5.

29. Hét atyafiak voltak azért, kik közzül az első feleséget vévén, meghalt magzatok nélkül.

30. A' másik vévé azért azt el, és az is magzatok nélkül halt meg.

31. Azután a' harmadik vette el azt; hasonlatosképen mind heten: 's nem hagyták magot, és meghaltak.

32. Mind ezek után pedig meghala az asszony is.

33. A' feltámadásnak napján azért, ezek közzül mellyik' felesége lészen az? mert mind a' hétnek felesége volt.

34. És felelvén monda nekik Jesus: (b) e' világnak fiai vésznek magoknak feleségeket, és adatnak férjnek.

(b) Itt e' világnak fiain nem e' világhoz ragaszkodók, az az, nem a' hitetlenek értetnek, mint oda fel *R.* 16: 18. a' kiknek a' világosságnak fiai' ellenekben tétetnek: hanem értetnek e' világban élö és forgó emberek.

35. A' kik pedig méltóknak ítéltetnek, hogy ama' világot elvegyék, és az halálból való feltámadást; sem feleségeket nem vésznek, sem férjnek nem adattatnak:

36. Mert meg sem halhatnak többé: mert hasonlatosok az angyalokhoz: és az Istennek fiai, mivelhogy feltámadásnak fiai.

37. Hogy

37. Hogy pedig a' halottak feltámadnak, Móses is megjelentette a' tsipke bokornál, mikor az Urat mondja Ábrahám' Istenének, és Isák' Istenének, és Jákób' Istenének. 2. *Mós.* 3: 6.

38. Mert az Isten nem a' holtaké, hanem az élőké: mert mindnyájan élnek ő neki.

39. Felelvén pedig neki némellyek az Írástudók közzűl, mondának: Mester, jól szóllál.

40. És többé semmiről nem merik vala ötet megkérdeni.

41. Monda pedig ő nekik: mimódon mondják, hogy a' Krístus Dávid' fia: *Mát.* 22: 40. *Márk.* 12: 35.

42. Holott Dávid azt mondja a' 'Soltár könyvben: monda az Úr az én Uramnak: ülj az én jobb kezem felől, *'Solt.* 110: 1.

43. Míglen tejéndem a' te ellenségidet lábaidnak sámolyává?

44. Dávid annakokáért Úrnak mondja ötet, és mimódon ő fia?

45. És az egész községnek hallására monda az ő tanítványinak:

46. Oltalmazzátok még magatokat az Írástudóktól, kik hoszszú köntösben akarnak járni, és szeretik a' köszöntéseket a' piatzokon, és a' gyülekezetekben az elsö helyeket, és az elsö üléseket a' vatsorákon. *Mát.* 23: 6. *Márk.* 12: 38. *R.* 11: 43.

47. Kik benyelik az özvegyeknek házokat, és színmutatással hoszszan imádkoznak: ezeknek nehezebb ítéletek lészen. *Mát.* 23: 14. *Márk.* 12: 40.

XXI. RÉSZ.

Szegény özvegy asszszony' adakozó volta: a' templom' romlásának és Jérusálem' veszedelmének ideje: mitsoda jelei legyenek az utolsó ítéletnek.

TEKÍNTVÉN pedig, látá, hogy a' gazdagok hányják az ő ajándékokat a' kintstartó ládába. *Márk.* 12: 41.

2. Láta pedig egy szegény özvegy aszszonyt is, hogy abba két fillért vetne.

3. És monda: igazán mondom nektek, hogy e' szegény özvegy többet vete, hogy nem mindnyájan.

4. Mert mind ezek abból, a' mivel ők bővölködnek vetettek ajándékot Istennek: e' pedig az ő szegénységéből minden élését, valamelly vala, oda veté.

5. És mikor némellyek mondanák neki a' templom felől, hogy szép kövekkel, és ajándékokkal ékesíttetett volna meg, monda: *Mát.* 24: 1. *Márk.* 13: 1.

6. Ezeket látjátok, eljönek a' napok, mellyekben egy kő más kövön nem marad, melly el nem rontatnék. *R.* 19: 44.

7. Megkérdék pedig ötet, ezt mondván: Mester, mikor lésznek ezek? és mitsoda jele lészen, mikor következik, hogy ezek megléggyenek?

8. Ő pedig monda: meglássátok, hogy meg ne tsalattassatok: mert sokan jönek el az én nevemben, ezt mondván: én vagyok a' *Krístus*; és az az idő elközelget, ne kövessétek azért azokat. *Mát.* 24: 4. *Márk.* 13: 5. *Eféz.* 5: 6. 2. *Thess.* 2: 3.

9. És mikor hallándotok badakat, és pártütéseket, meg ne félemljetek: mert meg kell elöször ezeknek lenni; de nem lészen mindjárást vége.

10. Akkor monda nekik: egy nemzetség más nemzetség ellen támad, és egyik ország a' másik ellen.

11. És minden helyeken nagy földindulások lésznek, és éhségek, és döghalálok, és rémülések, és az égből nagy jelek lésznek.

12. De mind ezeknek előtte kezeket reátok vetik, és titeket üldöznek, adván a' gyülekezetek eleibe és tömlötzökbe, királyok eleibe és tiszttartók eleibe vívén, az én nevemért. *Mát.* 24: 7, 8, 9. *Márk.* 13: 8, 10, 17.

13. Ezek pedig tinektek bizonyságúl (a) lésznek.

(a) Vígasztalással tellyes mondás: az Istent szeretőknek keserves nyomorgattatások és boszszúságszenvedések tartozik az Isteni igazságnak megerősítésére, bizonyítására.

14. A' ti szívetekben azért ezt állhatatosan letegyétek, hogy nem kell eleve gondolkodni, mivel mentsétek magatokat. *Mát.* 10: 19. *Márk.* 13: 11. *R.* 12: 11.

15. Mert én adok szájat és böltsességet, mellynek ellene nem szóllhatnak, sem ellene nem állhatnak mind azok, a' kik magokat ti ellenetek vetik.

16. Elárúltattok pedig még szüléitektől is, és atyátokfiaitól, és rokonságitoktól, és barátitoktól, és megölnek *némellyeket* ti közzűletek:

17. És lésztek gyülölségesek mindenek előtt az én nevemért. *Mát.* 10: 28. *Márk.* 13: 33.

18. De tinektek hajatok' szála is nem vész el. *Mát.* 10: 30.

19. A' ti békességes türéstek által bírjátok a' ti lelkeiteket.

20. Mikor pedig látándjátok, hogy a' seregektől környúl vétetik Jérusálem, akkor tudjátok, hogy eljött az ő elpusztúlása. *Dán.* 9: 26, 27. *Mát.* 24: 15. *Márk.* 13: 14.

21. Akkor a' kik Júdeában vagynak, fussanak a' hegyekre: és a' kik közepette vagynak annak, kimenjenek abból, és a' kik mezőkbe vagynak ne menjenek be abba.

22. Mert azok a' boszszúállásnak napjai, hogy betellyesedjenek mind azok, mellyek megírattattak.

23. Jaj pedig a' viselős és szoptatós aszszonyoknak azokban a' napokban: mert lészen nagy szükség e' tartományban, és harag (b) a' nép között.

(b) A' haragon ért nyomorúságokat, mellyek a' megharagudt Istentől botsáttatnak.

24. És elhullanak fegyvernek éli miatt, és fogva vitetnek minden népek közzé, és Jérusálem tapodtatik a' pogányoktól, míglen betelnek a' pogányoknak ideik. (c)

(c) Némellyek innét bizonyítják, hogy a' 'Sidók a' Krístus' eljövetele előtt megtérnek, mivelhogy azt mondja a' Krístus, hogy Jérusálem a' pogányoktól tapodtatik, míg a' pogányoknak idejek eltelik. És ide hozzák ama' mondást is. *Luk.* 13: 35. és a' szent Pál' mondását, *Róm.* 11: 2.

25. Akkor lésznek jelek a' napban, a' holdban, és a' tsillagokban: és e' földön a' pogányoknak szorongattatások, tanátsokban való megfogyatkozásnak miatta, zúgván a' tenger és a' habok. *Ésa.* 13: 10. *Ézék.* 32: 7. *Jóel.* 2: 32. *Mát.* 24: 29. *Márk.* 13: 24.

26. Az emberek is elbámúlnak a' félelemnek miatta, és azoknak várások miatt, mellyek e' földnek kerekségére következnek. Mert az egeknek erei megindúlnak.

27. És akkor meglátják az embernek Fiát eljőni a' felhőben, hatalommal és nagy ditsőséggel.

28. Mikor pedig ezek kezdenek meglenni, nézzetek fel és emeljétek fel a' ti fejeteket, mert elközelget a' ti váltságtok. *Róm.* 8: 23.

29. Monda pedig nekik példabeszédet is: tekintsétek meg a' figefát és minden fákat.

30. Mikor már bimbózni kezdenek, és azt látván magatoktól megtudjátok, hogy közel vagyon a' nyár.

31. Azonképen ti is mikor látjátok, hogy ezek meglésznek, tudjátok, hogy közel vagyon az Istennek országa.

32. Bizony mondom nektek, hogy semmiképen e' nemzetség el nem múlik, míg nem mind ezek meglésznek.

33. Az ég és föld elmúlnak, de az én beszédim semmiképen el nem múlnak.

34. Megoltalmazzátok pedig magatokat, hogy valamikor meg ne nehezedjenek a' ti szíveitek' tobzódások, részegségek, és ez életre való szorgalmatosságok miatt: és nagy hirtelen reátok jöjjön az a' nap. *Róm.* 13: 13.

35. Mert mint egy tör úgy vészen környül mindeneket, kik ez egész földnek színén laknak.

36. Vígyázzatok azért minden időben, kérvén, hogy méltókká tétessetek kik eltávoztathassátok mind azokat, a' mellyek következnek, és megálhassatok az embernek Fia előtt. *Mát.* 24: 42. *és* 25: 13. *és* 26: 41. *Márk.* 13: 33.

37. Tanít vala pedig nappal a' templomban: éjtszaka pedig kimenvén a' hegyen vala, melly Olajfák' hegyének neveztetik.

38. És mind az egész község jó reggel mégyen vala ő hozzá, hogy őtet hallgatná a' templomban.

XXII. RÉSZ.

Júdás a' Kristust elárúlja? a' Kristus a' Sz. Vatsorát szerzi: ki legyen nagyobb: a' Kristus könyörög Péterért, ennek esete: a' Kristus buzgóságoson imádkozik a' hegyen: vérrel verejtékezik: Péter fegyvert ránt Ura mellett: háromszor tagadja meg a' Kristust: a' Kristus tsúfoltatik, veretik: megvalja magát Isten' Fiának lenni.

KÖZELGET vala pedig a' kovásztalan *pogátsáknak* innepe, melly mondatik Páskának. (a) *Mát.* 26: 2. *Márk.* 14: 1.

(a) Vagy; Husvét' innepének.

2. És a' Papi fejedelmek és az Írástudók keresnek vala módot abban, miképen őtet megölhetnék, mert félnek vala a' községtől.

3. (b) Beméne pedig a' sátán Júdásba, ki vezeték nevéről Iskáriótesnek neveztetik vala, ki vala a' tizenkettőknek számok közül való. *Mát.* 27: 14. *Márk.* 14: 10.

(b) Isten az ő tsudálatos tanátsából akarta, hogy az ördög, a' ki oka volt veszedelmünknek, szolgáljon a' mi váltságunk' dolgában.

4. Ki elmenvén szólla a' Papi fejedelmekkel, és a' *templomnak* gondviselőivel, mi módon árulná el őtet nekik.

5. Kik örülének, és fogadák, hogy pénzt adnának neki.

6. És ő felfogadá: és keres vala alkalmatosságot, hogy őtet kezekbe adhatná zenebona nélkül.

7. Eljöve pedig a' kovásztalan pogátsáknak napja, mellyen meg kell vala ölettetni a' Husvéti báránynak. *Mát.* 26: 17. *Márk.* 14: 13.

8. És elküldé Pétert és Jánost, ezt mondván: elmenvén készítsétek meg minekünk a' Husvéti bárányt, hogy azt megegyük.

9. Ők pedig mondának neki: hol akarod, hogy azt megkészítsük?

10. Ő pedig monda nekik: ímé minekutánna bemenéndetek a' városba, elől találtok egy embert, ki egy korsó vizet viszen: kövessétek azt a' házba, a' mellybe menénd.

11. És mondjátok ezt az ház' gazdájának: ezt mondja neked a' Mester: hol vagyon a' vendégfogadó a' hol megegyem az én tanítványimmal a' Husvéti bárányt?

12. Akkor ő mutat nektek megteríttetett, nagy vatsoráló helyet, ott készítsétek meg.

13. Elmenvén pedig mindeneket úgy találának, a' mint nekik mondotta: és elkészíték a' Husvéti bárányt.

14. És mikor eljött volna az idő, leüle, és az ő tizenkét tánítványi ő vele. *Mát.* 26: 20. *Márk.* 14: 17.

15. És monda nekik: kívánsággal kívántam e' Husvéti bárányt megenni veletek, minek előtte én szenvednék.

16. Mert mondom nektek, hogy én többé abban nem észem, míglen bétellyesedik az Istennek országában.

17. És a' pohárt vévén, minekutánna hálákat adott volna, monda: vegyétek ezt, és oszszátok el ti magatoknak.

18. Mert mondom nektek, hogy én nem iszom a' szőlőtőnek gyömöltséből, míglen eljövend az Istennek országa. *Mát.* 26: 29. *Mark.* 14: 25.

19. És vévén a' kenyeret, mikor (c) hálákat adott volna, megtörte, és adá nekik, mondván: ez az én testem, melly ti érettetek adatik; ezt miveljétek az én emlekezetemre. *Mát.* 26: 26. *Márk.* 14: 22. 1. *Kor.* 11. 24.

(c) Ím e' két szók: megáldani, hálákat adni, egygyet tésznek, és sokszor, főképen az Úr' Vatsorája dolgában, egymásért vétetnek, *Luk.* 9: 16. *Márk.* 14: 22, 23.

20. Hasonlatosképen a' pohárt is, minekutánna vatsorált volna, ezt mondván: e' pohár amaz Új Testamentom az én véremben, melly ti érettetek kiontatik.

21. Mindazáltal ímé annak keze, a' ki engemet elárul, én velem vagyon az asztalnál. *Mát.* 26: 21. *Márk.* 14: 18. *Ján.* 13: 18. *Zsolt.* 41: 10.

22. És jóllehet az embernek Fia elmégyen a' mint elvégeztetett: de jaj annak az embernek, a' ki által elárultatik. (d)

(d) Jóllehet szükségképen szenved a' Kristus az Istennek dekrétoma szerént, mind az által az eszközök nem mentik meg magokat.

23. És ők egymás között kezdék kérdezni egymástól, ki volna ő közöttök, a' ki azt tselekedné.

24. Támada pedig közöttök versengés is, melyik láttatnék közöttök nagyobbnak lenni.

25. Ő pedig monda nekik: (e) a' pogányoknak királyaik uralkodnak ő rajtok: és a' kiknek azokon birodalmok vagyon, jól tévőknek hívattatnak: *Mát.* 20: 25. *Márk.* 10: 42.

(e) Az egyházi emberek nem uraságra, hanem szolgálatra hívattak.

26. Ti pedig nem úgy, hanem a' ki legnagyobb ti köztetek ollyan légyen mint a' ki legkissebb: és a' ki fő, mint a' ki szolgál.

27. Mert mellyik nagyobb? az-é, a' ki leül, vagy a' ki szolgál? avagy nem az-é, a' ki leül? De én ti köztetek ollyan vagyok, mint a' ki szolgál. *Mát.* 20: 28.

28. Ti vagytok pedig azok, kik megmaradtatok én velem az én késértetimben.

29. Én azért adok nektek, miképen az én Atyám adott nekem, országot.

30. Hogy egyetek és igyatok az én asztalomon az én országomban, és üljetek székeken, ítélvén az Izráelnek tizenkét nemzetségét. *Mát.* 19: 28.

31. Monda pedig az Úr: Simon, Simon. Ímé a' Sátán kikért titeket, hogy megrostálna mint a' gabonát. 1. *Pét.* 5: 8.

32. De én imádkoztam éretted, hogy el ne fogyjon a' te hited: te annakokért idővel megfordulván, a' te atyádfiaidat erössítsed.

33. (f) Ő pedig monda neki: Uram, te veled kész vagyok mind a' tömlötzre mind a' halálra menni.

(f) Megmutatja a' Kristus Péter' esetinek példájával, hogy a' hit külömböz a' vakmerő bátorságtúl.

34. Ő pedig monda: mondom neked Péter, ma nem szóll addig a' kakas, míg nem megtagadod háromszor, hogy nem esmértél engemet. *Mat.* 26: 34. *Márk.* 14: 30. *Ján.* 13: 38.

35. És monda nekik: mikor titeket elbotsátottalak, erszény nélkül, táska nélkül és sarú nélkül, volt-é valami fogyatkozástok? ők pedig mondának, nem volt semmi. *Mát.* 10: 9. *R.* 9: 2. *és* 10: 4. *Ésa.* 53: 12.

36. Monda azért nekik: de mostan a' kinek erszénye vagyon, elö vegye azt, hasonlatosképpen a' táskát is: és a' kinek nintsen, adja el felsö ruháját és végyen fegyvert.

37. Mert mondom nektek, hogy én bennem el kell végeztetni amaz írásnak: és a' gonosz tévök közzé számláltatott. Mert a' mellyek én felölem írva vagynak, *azoknak* végek vagyon.

38. Azok pedig mondának: Uram, imhol vagyon két szablya. Ő pedig monda nekik: elég.

39. És kimenvén, méne az ő szokása szerént az Olaj fáknak hegyére, követék pedig ötet az ő tanítványi is. *Mát.* 26: 36. *Márk.* 14: 32. *Ján.* 8: 1.

40. Mikor pedig arra a' helyre jutott volna, monda nekik: imádkozzatok, hogy késértetbe ne jussatok. *Mát.* 26: 42. *Márk.* 14: 37.

41. És ő eltávozék tőlök mint egy hajításnyira, és térdre esvén imádkozék.

42. Ezt mondván: Atyám, ha akarod távoztasd el én tőlem e' pohárt: mindazáltal nem az én akaratom, hanem a' te akaratod legyen.

43. És angyal jelenék meg ő neki mennyből, bátorítván ötet.

44. És mivelhogy nagy tusakodásban volna; buzgóságoson imádkozik vala: és az ő veríteke olyan vala mint a' vérnek tsepjei, mellyek a' földre lehullanak vala.

45. És mikor felkölt volna az imádkozástól, és az ő tanítványihoz ment volna, találá öket aluva a' szomorúság miatt:

46. És monda nekik: mit alusztok? keljetek fel és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne jussatok.

47. És mikor még szóllana, ímé, a' sokaság, és a' ki mondatik vala Júdásnak, egy a' tizenkettő közzül, előttök mégyen vala, és közelgete Jésushoz, hogy megtsókolná ötet. *Mát.* 26: 47. *Márk.* 14: 43. *Ján.* 18: 3.

48. Jésus pedig monda neki: Júda, tsókolással árulod el az embernek Fiát?

49. (g) Látván pedig a' kik ő környüle valának a' mi következnék, mondának neki: Uram, vágjuk-é öket fegyverrel?

(g) A' mi hívatalunk ellen való buzgóság nem kedves Istennek.

50. És egy ő közzülök vágá a' fő papnak szolgáját, és elvága annak jobb fülét. *Mat.* 26: 51. *Márk.* 14: 47.

51. Felelvén pedig Jésus monda: elég eddig. És illetvén annak fülét, meggyógyítá ötet. *Mát.* 26: 51. *Márk.* 14: 48.

52. Monda pedig Jésus azoknak, kik ő hozzá mentek vala, a' papok' fejedelminek, a' templom' gondviselőinek, és a' véneknek: mint egy lator ellen jöttetek-é fegyverekkel és fustélyokkal.

53. Lám minden napon ti köztetek voltam a' templomban, és a' ti kezeiteket nem vetettétek én reám: de ez ama' ti órátok, és a' setétségnek hatalma.

54. Megfogván azért ötet elvivék, és bevivék a' fő Pap' házába. Péter pedig követi vala távol. *Mát.* 26: 57. *Márk.* 14: 55. *Ján.* 18: 12.

55. És mikor tüzet gerjesztettek volna a' palotában, és mind együtt leültek volna, Péter is leüle ő köztök. *Mát.* 26: 69. *Márk.* 14: 66. *Ján.* 18: 25.

56. És mikor ötet látta volna egy szolgáló leány, hogy a' tűznél ülne, szemeit reá vetvén monda: ez is ő vele vala.

57. Ő pedig megtagadá ötet, mondván: Aszszony, nem esmertem ötet.

58. És egykevéssel azután más látván ötet, monda: te is azok közzül való vagy. Péter pedig monda: Ember! nem vagyok.

59. És úgymint egy óra mulván, más bizonnyal mondja vala, ezt mondván: bizony ez is azzal vala, mert ez is Galileából való.

60. Monda pedig Péter: Ember, nem tudom mit mondasz, és azonnal, hogy még szóllana, a' kakas megszóllala.

61. És hátra fordúlván az Úr, tekinte, Péterre: és megemlékezék Péter az Úr' beszédéről, a' mint neki szóllott vala: minekelőtte a' kakas szólland, háromszor megtagadsz engemet. *Mát.* 26: 34. *Ján.* 13: 38.

62. És kimenvén Péter, síra nagy keservesen.

63. És azok, a' kik együtt őrizik vala Jésust, tsúfolják vala vervén ötet: *Mat.* 26: 67. *Márk.* 14: 69.

64. És mikor szemeit befedezték volna, ártzul tsapdossák vala az ő ortzáját: és kérdezik vala ötet, mondván: Jövendöld meg kitsoda az, a' k tégedet ártzul vere.

65. És sok egyébb dolgokat, szidalmazván mondának vala ő neki.

66. És mikor megvirradott volna, a' községnek Vénei, és a' Papi fejedelmek, 's az Írástudók vivék ötet az ő gyülekezeteknek helyére.

67. Ezt mondván: avagy te vagy-é ama' Kristus? mondmeg minekünk. Monda pedig nekik: Ha mondándom is nektek, nem hiszitek. *Mát.* 27: 1. *Márk.* 15: 1. *Ján.* 18: 28.

68. Ha pedig kérdéndelek is, ugyan nem feleltek meg énnekem, el sem botsáttok.

69. Ez időtől fogya az embernek fia üll az Isten' hatalmának jobbja felől. *Mát.* 26: 64.

70. Mondának pedig mindyájan: te azért amaz Istennek Fia vagy-é? Ő pedig monda nekik: ti mondjátok, hogy én vagyok.

71. Amazok pedig mondának: mit szükölködünk többé bizonyság nélkül? mert mi magunk hallottuk az ő szájából?

XXIII. RÉSZ.

A' Kristus Pilátus előtt vádoltatik: Héródeshez küldetik, tsúfoltatik, a' 'Sidók' kívánságoknak enged Pilátus: siratják az aszszony népek: megfeszíttetik: szidalmaztatik a' gonosztévőknek egyikétől: kiknek egyike hit által megtartatik: meghal a' Kristus, eltemettetik.

ÉS felkelvén az egész sokaság, vivék őtet Pilátushoz. *Mát.* 27: 1. *Márk.* 15: 1. *Ján.* 18: 28.

2. És kezdék őtet vádolni, ezt mondván: bizonnyal megtapasztaltuk, hogy ez a' népet felháborítja; és hogy tiltja a' Tsászár' adajának megadását, mivelhogy magát mondja Kristusnak, *az az*, királynak. *Mát.* 22: 21. *Márk.* 12: 17. *R.* 20: 25.

3. Pilátus pedig megkérdé őtet, mondván: te vagy-é a' 'Sidóknak királlyok? ő pedig felelvén neki, monda: te mondod. *Mát.* 27: 11. *Márk.* 15: 2. *Ján.* 18: 33.

4. Monda pedig Pilátus a' Papi fejedelmeknek és a' sokaságnak: semmi bűnt nem találok ez emberben.

5. Amazok pedig annál inkább erőt vésznek vala, ezt mondván: a' népet felzendíti, tanítván mind az egész Júdeában, elkezdvén Galileától mind eddig.

6. Pilátus pedig Galileának nevét hallván, megkérdé, ha Galileából való volna-é?

7. És mikor megértette volna, hogy ő a' Héródes' birodalmához való volna, küldé őtet Héródeshez, ki is azokban a' napokban Jérusálemben vala.

8. Héródes pedig látván Jésust, igen megörüle: mert sok időtől fogva kívánja vala őtet látni, mivelhogy sok dolgokat hallott vala ő felőle: és reményli vala, hogy valami jegyet fogna látni, mellyet ő tenne.

9. Kérdezé pedig őtet sok beszédekkel: de ő semmit nem felele neki.

10. Állanak vala pedig a' Papi fejedelmek, és az Írástúdók tellyes igyekezettel vádolván őtet.

11. Héródes pedig vitézivel, semminek alítván őtet, és megtsúfolván, felöltöztetve fényes ruhába viszsza küldé Pilátushoz.

12. És az napságtól fogva lőnek barátságosok magok közt Pilátus és Héródes, mert az előtt egymás közt ellenségesek valának.

13. Pilátus pedig a' Papi fejedelmeket, egyébb tisztviselőket, és a' községet egybegyűjtvén.

14. Monda nekik: hozzátok énnekem ez embert, úgymint ki a' népet elfordítaná, és ímé én ti előttetek megtúdakozván, semmi bűnt nem találtam ez emberben, azokról, a' mellyekkel őtet vádoljátok. *Mát.* 27: 23. *Mark.* 15: 14. *Ján.* 19: 4.

15. De még Héródes is *nem talált:* mert titeket ő hozzá igazítálak: és ímé semmi halálra való dolgot nem tselekedett.

16. (a) Megsanyargatván azért őtet, elbotsátom.

(a) A' testnek böltsesége a' két vétkes dolgok közzül a' kissebbiket választja, de ez kárhozatos: mert ama' mondást: a' két gonoszok közzül a' kissebbiket kell az embernek választani; nem a' bűnökről, hanem a' büntetésekről értsed.

17. Kell vala pedig elbotsátani ő nekik az innepen egy foglyot. *Mát.* 27: 15. *Márk.* 15: 6. *Ján.* 18: 39.

18. Felkiálta pedig mind az egész sokaság, ezt mondván: öld meg ezt, Barrabást pedig botsásd el minekünk.

19. (Ki valami hasonlásért és a' városban lett gyilkosságért a' tömlötzbe vettetett vala.)

20. Azért Pilátus ismét szólla nekik, akarván elbotsátani Jésust.

21. Amazok pedig ellenben kiáltanak vala, ezt mondván: feszítsd fel, feszítsd fel őtet.

22. Ő pedig harmadszor is monda nekik: mitsoda gonoszt tett? semmi halálra való bűnt nem találtam ő benne, megsanyargatván azért őtet, elbotsátom.

23. Amazok pedig nagy felszóval törekednek vala, kérvén, hogy megfeszíttetnék; és az ő szavok és a' Papi fejedelmek' szava megerősödék.

24. Akkor Pilátus megítélé, hogy meglenne a' mit kérnek vala.

25. Elbotsátá pedig ő nekik azt, a' ki a' hasonlásért és a' gyilkosságért a' tömlötzbe vettetett vala, a' kit megkértek vala: Jésust pedig az ő kívánságokra kiadá.

26. Mikor azért elvinnék őtet egy Tzirénebeli Simont megragadván, ki a' mezőről jő vala, annak vállára adák, hogy a' kereszt fát vinné Jésus mellett. *Mát.* 27: 31. *Márk.* 15: 21.

27. Követi vala pedig őtet a' népnek és aszszonyoknak sokaságok, kik jajgatják és siratják vala őtet.

28. Jésus pedig ő reájok fordulván monda: Jérusálemnek leányi, ne sírjatok én rajtam, hanem ti magatokon sírjatok, és a' ti magzatitokon.

29. Mert ímé eljőnek a' napok, mellyeken azt mondják: boldogok a' meddők, és a' melly méhek nem szültek, és az emlők, mellyek nem szoptattak.

30. Akkor kezdik mondani a' hegyeknek: essetek mi reánk: és a' halmoknak: borítsatok el minket. *Ésa.* 2: 19. *Hose.* 10: 3, 8. *Jel.* 6: 16.

31. Mert ha a' zöldellő fán ezt mivelik, mi esik a' száraz fán?

32. Vitetnek vala pedig két egyébb gonosz tévők is, hogy ő vele megölettetnének.

33. Mikoron azért mentenek volna a' hellyre, melly mondatik főkaponyáknak hellyének, ott feszíték meg őtet, és a' gonosz tévőket: egyiket jobb kéz felől, a' másikat bal kéz felől. *Mát.* 27: 33. *Márk.* 15: 22. *Ján.* 19: 18.

34. Jésus pedig mondja vala: Atyám, botsásd meg nekik, mert nem tudják mit tselekesznek. Elosztván pedig az ő ruháit vetének reá sorsot. *'Solt.* 22: 19.

35. És a' község áll vala nézvén, tsúfolák vala pedig őtet a' fő népek is azokkal együtt, ezt mondván: egyebeket megtartott, tartsa meg magát, ha ez az Istennek ama' választott Kristusa.

36. Tsúfolják vala pedig őtet a' vitézek is, oda járulván és etzettel kínálván őtet:

37. És ezt mondván neki: ha te vagy a' 'Sidóknak ama' királlyok, szabadítsd meg magadat.

38. Vala pedig az ő titulussa is feje felett megírva, Görög, Római, és 'Sidó betűkkel: EZ A' 'SIDÓKNAK AMA' KIRÁLLYOK.

39. Egy pedig a' gonosz tévők közzül, a' kik felfüggesztettek vala, szidalmazza vala őtet, mondván: ha te vagy ama' Kristus, szabadítsd meg magadat 's minket is.

40. Felelvén pedig a' másik megdorgálá ôtet, mondván: az Istent sem féled-é, noha azon kárhoztatás alatt vagy?

41. Mi pedig méltán, (mert a' mi tselekedetünknek méltó büntetését veszszük) e' pedig semmi illetlen *dolgot* nem tselekedett.

42. És monda Jésusnak: Uram! emlékezzél meg én rólam, mikor menéndesz a' te országodba.

43. És monda neki Jésus: bizony mondom neked, ma velem lészesz Paraditsomban.

44. Vala pedig úgymint hat órakor, és setétség lôn az egész tartományban mind kilentz órakorig. *Mat.* 27: 45. *Márk.* 15: 33.

45. És meghomályosodék a' nap, és a' templomnak kárpitja középen ketté hasada. *Mát.* 27: 51. *Mark.* 15: 38.

46. És mikor kiáltott volna nagy szóval Jésus, monda: Atyám! a' te kezeidbe tészem le az én lelkemet. És mikor ezeket mondotta volna, meghala. *Solt.* 31: 6. *Mát.* 27: 50. *Márk.* 15: 35. *Ján.* 19: 30.

47. Mikor látta volna pedig a' Százados a' mi lett volna, ditsôíté az Istent, mondván: bizony ez az ember igaz vala. *Mát.* 27: 54. *Márk.* 13: 39.

48. És mind a' sokaság, melly e' dolognak látására ment oda, látván azokat, a' mellyek lettek, vervén az ô mejjeket megtérnek vala.

49. Állának pedig mindnyájan az ô esmerôi távol, és az aszszonyok, kik követték vala ôtet Galileából, látván ezeket.

50. És ímé egy ember, kinek Jósef vala neve, tanátsbéli, jámbor és igaz férfiú: *Mát.* 27: 57. *Márk.* 15: 43. *Ján.* 19: 38.

51. (Ki nem vala részes azoknak tanátsokban és tselekedetekben: Arimathiából a' 'Sidók' városokból való: ki is várja vala az Istennek országát.)

52. Ez hozzá menvén Pilátushoz, megkére Jésusnak testét:

53. És levévén betakará gyoltsba, és helyheztette azt a' koporsóba, melly kôból vágatott, mellyben még senki nem helyheztetett vala.

54. És az innep' (b) esti vala, és következik vala a' szombat.

(b) Vagy; készületnek napja vala.

55. As aszszonyok is pedig ôtet követvén, kik ô vele Galileából jöttek vala, megnézék a' koporsót, és mimódon helyheztetett volna az ô teste.

56. Megtérvén pedig, készítének drága illatokat és keneteket: de szombaton nyúgovának a' parantsolat szerént.

XXIV. RÉSZ.

Mint támadott fel a' Kristus a' halálból: és feltámadása mint jelentetett meg: elôször két angyalok által a' koporsónál: azután a' Kristus ô maga által a' két tanítványnak Emmausba mentekben: osztán a' házban, holott a' tanítványok voltak bezárkózva.

A' Hétnek pedig elsô napján, jó reggel menének a' koporsóhoz, vívén a' drága keneteket, mellyeket készítettek, és némely *aszszonyok is valának* ô velek. *Márk.* 16: 1. *Ján.* 20: 1.

2. Találák pedig a' követ, hogy eltétetett volna a' koporsórol:

3. És bemenvén nem találák az Úr Jésusnak testét.

4. És lôn, mikor e' dologban megrettenvén kételkednének, ímé két férfiak eljövének hozzájok, kik fényes öltözetben valának.

5. Mikor pedig megrémülvén, a' földre hajtották volna ortzájokat, mondának nekik: mit keresitek az élôt a' holtak között?

6. Nintsen itt, hanem feltámadott: emlékezzetek meg róla, a' mint nektek szóllott, mikor még Galileában volna.

7. Ezt mondván: szükség az ember' Fiának adatni a' bûnös emberek' kezekbe, és megfeszíttetni, 's harmad napon feltámadni. *Mát.* 17: 22. *Márk.* 9: 31. *L.* 9: 22.

8. Megemlékezének azért az ô beszédirôl.

9. És megtérvén a' koporsótól, megmondák mind ezeket ama' tizenegy *tanítványoknak*, és mind a' többinek is.

10. Mária Magdaléna pedig, és Johanna, és a' Jakab' annya Mária, és egyébb aszszonyok valának azokkal, a' kik ezeket mondják vala az Apostoloknak.

11. (a) De azoknak beszédek láttatának azoknál úgymint balgatagságnak, és nem hívének azoknak.

(a) Az Apostolok nem tsak könnyen hívô emberek nem voltak, hanem még akkor sem hittek, mikor már lehetett és kellett volna hinniek. Tehát ezeknek bizonyságok a' Kristus' feltámadása felôl bizonyos.

12. Péter pedig felkelvén elfuta a' koporsóhoz, és mikor betekintett volna, látá tsak a' lepedôket, és elméne, ô magában tsudálkozván e' dolgon. *Jan.* 20: 6.

13. És ímé azok közzûl ketten mennek vala ugyan azon napon egy faluba, melly Jérusálemtôl hatvan futamatnyi föld vala, mellynek neve Emmaus. *Márk.* 16: 12.

14. És beszélgetnek vala magok között mind azokról, a' mellyek lettek vala.

15. És lôn mikor ketten magokközt beszélgetnének, és egymást kérdeznék, Jésus hozzájok méne, és velek együtt mégyen vala az úton.

16. (b) Az ô szemek pedig megtartóztatnak vala, hogy ôtet megne esmernék.

(b) Nem a' Kristus' testének láthatatlansága tehát, hanem az ô szemeknek megtartóztatások volt oka, hogy a' Kristust meg nem esmerték az Emmausba ment két tanítványok.

17. Monda pedig nekik: mitsoda beszédek ezek, a' mellyeket szólltok beszéltek jártotokban, és vagytok szomorú ábrázattal?

18. Felelvén pedig az egyik, kinek neve Kleópás, monda neki: tsak egyedûl vagy-é jövevény Jérusálemben, és nem tudod, a' mellyek lettek abban, e' napokon?

19. És monda nekik: mellyek? amazok pedig mondának: a' mellyek esének a' Názáretbeli Jésuson, ki Próféta vala, tselekedetekben és beszédekben hatalmas, Isten és az egész nép elôtt.

20. És mimódon adák el ôtet a' Papi fejedelmek és a' mi fejedelmink, hogy halálra kárhoztatnék: és megfeszíték ôtet.

21. Mi pedig azt reményljük vala, hogy ô volna, ki megszabadítaná az Izráelt: mind ezek felett pedig harmad napja ma miólta ezek lettek.

22. De némelly aszszonyok is mi közzûlünk valók eltsábítottak minket, kik jó reggel mentek a' koporsóhoz:

23. És mikor nem találták volna az ô testét, megjöttek, mondván, hogy angyaloknak jelenéseket is látták volna, kik azt mondják, hogy ô él.

24. És azok közzűl némellyek, kik mi velünk valának elmentek a' koporsóhoz, és úgy találták, a' mint az aszszonyok mondták vala: ötet pedig nem látták.

25. És ő monda nekik: óh balgatagok és rest szívűek mind azoknak elhivésekre, mellyeket a' Próféták szóllottak.

26. Avagy nem ezeket kellett-é szenvedni a' Kristusnak, és bemenni az ő ditsősségébe? 1. *Pét.* 1: 11.

27. És elkezdvén Mósestől és a' Prófétáktól, magyarázza vala nekik mind az írásokat, mellyek ő felőle megírattattak.

28. Elközelítének pedig a' faluhoz, mellybe mennek vala: és ő tetteté, hogy meszszebb menne.

29. De kénszeríték ötet, ezt mondván: Maradj meg mi velünk, mert immár beestveledik, és a' nap elhanyatlott. Beméne azért, hogy ő velek maradna.

30. És lőn mikor leült volna ő velek, a' kenyeret vévén megáldá, és azt megszegvén nekik adá.

31. Megnyilatkozának pedig az ő szemeik, és megesmerék ötet: de ő elviteték azok elől.

32. És mondának magokközt: avagy nem gerjedez vala-é a' mi szívünk mi bennünk, mikor minekünk szóllna az úton, és mikor magyarázná nekünk az Írásokat?

33. És felkelvén azon órában, megtérének Jérusálembe, és megtalálák a' tizenegy tanítványokat egybegyülve, és azokat, kik velek valának.

34. Ezt mondván: feltámadott az Úr bizonnyal, és megláttatott Simontól.

35. És ezek is megbeszéllék, a' mellyek lettek vala az úton, és miképen esmértetett vala meg ő tőlök a' kenyérnek megszegésében. 1. *Kór.* 15: 5.

36. (c) Mikor pedig ezeket szóllanák, megálla Jésus ő közöttök, és, monda nekik: békeség tinektek. *Márk.* 16: 14. *Ján.* 20: 19.

(c) Kristus megjelenik az Apostoloknak, és bizonyos jelekkel megbizonyítja, hogy azon testel támadott fel, a' mellyben szenvedett.

37. Megrémülvén pedig és elálmélkodván, állítják vala, hogy valami lelket látnának.

38. És monda nekik: miért háborodátok meg, és miért jönek szívetekbe vetélkedések?

39. Lássátok meg ez én kezeimet és lábaimat: mert én vagyok, tapogassatok meg engemet és lássátok: mert a' léleknek nintsen húsa és tsontja, a' mint látjátok, hogy énnekem vagyon.

40. És mikor ezeket mondotta volna, megmutatá nekik kezeit és lábait.

41. Mikor pedig még nem hinnék az örömnek miatta, és tsudálkoznának, monda nekik: vagyon-é itt valami ennetek való?

42. Ők pedig adának neki egy darab sült halat, és valami lépes mézet.

43. Mellyeket elvőn és ő előttök evék.

44. És monda nekik: ezek a' beszédek, mellyeket szólltam nektek, mikor még veletek volnék, hogy szükség betellyesedni mind azoknak, mellyek megírattattak a' Móses' törvényében, a' Prófétákban, és a' 'Soltárokban én felő em. *Mát.* 26: 34.

45. És megnyitá akkor az ő elméjeket, hogy értenék az Írásokat.

46. És monda nekik: így vagyon megírva; és így kellett szenvedni a' Kristusnak, és feltámadni a' halálból harmad napon.

47. És prédikáltatni az ő nevében a' penitentziának, és a' bűnnek botsánatjának minden pogányok közt, Jérusálemtől elkezdvén.

48. Ti vagytok pedig ezeknek bizonysági.

49. És ímé, én elküldöm ti reátok az én Atyámnak ígéretit, ti pedig maradjatok Jérusálem' városában, míg nem felöltöztettek erővel a' magasságból. *Ján.* 15: 26. *Tsel.* 1: 4.

50. Kivivé pedig őket Bethániáig: és felemelvén az ő kezeit megáldá őket.

51. És lőn, mikor ő áldaná azokat, ő tőlök elszakadván felvitetik vala mennybe. *Márk.* 16: 19. *Tsel.* 1: 9.

52. Ők pedig imádván ötet megtérének Jérusálembe nagy örömmel.

53. És mindenkor a' templomban valának, dítsérvén és áldván az Istent.

SZENT JÁNOS' ÍRÁSA SZERÉNT VALÓ ÉVANGYÉLIOM.

Szent János' ki e' könyvet írta, egy volt a' Kristus' tizenkét Apostoli közzűl, és a' többi között a' Kristusnak legszerelmetesebb tanítványa: a' mint ő maga jelenti e' könyvben R. 21: v. 20, 24. Fia volt pedig Zebedeusnak es attyafia a' Heródestől megöletett öregbik Jakabnak, a' mint megtetszik. Mát. 10: v. 2. Márk: 3. 17. és Tsel. 12: 2. A' mi néz állapotjára; Domitzianus Tsászártól számkivetésbe küldetett Pathmós szigetbe: és ott írta a' Mennyei Jelenésről való könyvet, Jel. 1: v. 9, 10, 11. Domitzianus holta után pedig megjött Éfésusba. (Euseb. hist. Eccl. lib. 3: 18.) És minekutánna látta volna a' három elsö Evangyelistak' írásaikat, és azoknak igazságokról bizonyságot tett volna, úgy írta e' könyvet vagy Évangyéliomi históriát: mivelhogy látná azt is, hogy egynehány emlekezetre méltó dolgokat amazok elhagytak volt. (Euseb. lib. 3. cap. 21.)

I. RÉSZ.

Isten es ember a' Kristus, élet és világosság: János bizonyságot tesz ő róla: kik Isten' fiai: Móses' törvénye: a' Kristus' kegyelme: János nem Kristus: János' keresztsége: a' Kristus Istennek Báránnya és Fia: a' Kristus Apostolokat hív és tanítványokat.

KEZDETBEN vala *amaz* Ige, és az az Ige vala az Istennél, és az az (a) Ige Isten vala.

(a) Az Isten' Fia az Atyával egy örökké való és egy állatú Isten.

2. Ez *az Ige* kezdettől fogva az Istennél vala. *Péld.* 8: 22. 1. *Ján.* 1: 1. *R.* 17: 5.

3. (b) Mindenek ez által teremtettek, és ő nála nélkül semmi nem teremtetett, valami teremtetett. *Kol.* 1: 16. *'Sid.* 1: 2.

(b) Az Istennek Fia az ő Istenségét kijelentette a' teremtés, megtartás által, és az emberek' elméjekbe oltott világosság által, melly noha setétségre változott, mind azonáltal vagyon bennek megmaradott világosság azért menthetetlenek.

4. Ő benne vala az élet, és az élet vala az embereknek ama' Világosságok: 1. *Ján.* 5: 11.

5. És ez a' Világosság a' setétségben fénylik, de a' setétség azt meg nem esmérte.

6. Vala egy Istentől botsáttatott ember, kinek neve János. *Mát.* 3: 1. *Márk.* 1: 2, 4. *Luk.* 3: 2.

7. Ez jött tanúbizonyságra, *az az*, hogy a' Világosságról bizonyságot tenne, hogy ő általa mindenek hinnének.

8. Nem vala ez ama' Világosság, hanem *küldetett volt*, hogy bizonyságot tenne arról a' Világosságról.

9. Ez vala amaz igaz Világosság, melly megvilágosít minden e' világra született embert. *R.* 8: 12. *és* 9: 5. *és* 12: 46.

10. (c) E' világon vala, és e' világ ő általa teremtetett: de e' világ ötet meg nem esmeré. *'Sid.* 1: 2. *és* 11: 3.

(c) Mikor e' világ az Isten' Fiát nem akarná megesmerni a' teremtés által, láthatóképen megjelentette magát az ő népének.

11. Az övéihez jöve, és az övéi ötet be nem vevék.

12. Valakik pedig ötet bevevék, ada azoknak illy méltóságot, hogy Isten' fiai lennének, *tudniillik* azoknak, a' kik az ő nevében hisznek:

13. Kik nem a' vértől, sem a' testnek akaratjától, sem a' férjfiúnak indulatjától, hanem Istentől születtettek.

14. (d) És az az Ige testté lett: és lakozott mi közöttünk, és láttuk az ő ditsősségét, úgy mint az Atyának egyetlen egy szülöttének ditsőségét, ki tellyes vala kegyelemmel, és igazsággal. *Mát.* 1: 18. *Luk.* 2: 7. *Mát.* 17: 2. 2. *Pét.* 1. 17. *Kol.* 1: 19. *és* 2: 9.

(d) Az Istennek fia emberi testbe öltözék, hogy azon egy személy légyen Isten és ember, melly dolgot nyilván való bizonyságokkal megbizonyított az emberek között.

II. 15. János bizonyságot tett ő róla, és kiáltott, mondván: ez a' kiről én szóllok vala, a' ki én utánnam jött, én nálamnál feljebb betsültetett, mert én nálamnál méltóságosabb.

16. És az ő tellyességéből vettünk mindnyájan kegyelmet is kegyelemért.

17. Mert a' törvény Móses által adatott, de a' kegyelem és a' valóság a' Jésus Kristus által lett.

18. (e) Az Istent soha senki nem látta: amaz egyetlenegy szülött fiú, ki az Atyának kebelében vagyon, az beszéllette meg *minekünk*. *R.* 6: 46. 1. *Tim.* 6: 16. 1. *Ján.* 4: 12.

(e) Az Isteni esméret a' Kristus által vagyon.

19. Ez is a' Jánosnak bizonyság tétele, mikor a' 'Sidók Jérusálemből küldének ő hozzá Papokat és Lévitákat, hogy megkérdenék ötet: te kitsoda vagy? *Mát.* 27: *Luk.* 10: 22. *R.* 5: 3.

20. És megvallá, 's nem tagadá meg: és megvallá, hogy ő nem volna ama' Kristus. *R.* 3: 28. *Tsel.* 14: 25.

21. Akkor megkérdék ötet: mitsoda *vagy* te hát? Illyés vagy-é te? és monda: nem vagyok. Próféta vagy-é *tehát?* és felele: nem *vagyok*.

22. Mondának annakokáért neki *amazok*: kitsoda vagy *tehát?* hogy megtudjunk azoknak felelni, a' kik minket elküldöttek; mit mondasz magad felől?

23. És monda: én kiáltó szó vagyok a' pusztában; egyengessétek meg az Úrnak útát, mint Ésaiás Próféta megmondotta. *Ésa.* 40: 3. *Mát.* 3: 3. *Márk.* 1: 3. *Luk.* 3: 4.

24. A' követek pedig valának a' Farizéusok közzül valók.

25. És megkérdék ötet és mondának neki: miért keresztelsz tehát, ha te nem vagy Kristus, sem Illyés, sem *ama'* Próféta?

26. Felele nekik János, mondván: én keresztelek vízzel, de ti köztetek vagyon, a' kit ti nem tudtok: *Mát.* 3: 11. *Márk.* 1: 7. *Luk.* 3: 16. *Tsel.* 1: 5. *és* 11: 16. *és* 19: 4.

27. Ez az, a' ki én utánnam jött, a' ki én nálamnál feljebb betsültetett; kinek sarujának kötőjét hogy megoldjam, nem vagyok *arra* méltó.

28. Ezek lettenek Bethabarában a' Jordánon túl, a' hol János keresztel vala.

29. Másod napon látá János Jésust ő hozzá menni, és monda: ímé az Istennek ama' Báránnya, ki elveszi e' világnak bűnét. (f)

(f) A' Kristusban vagyon a' törvénybeli áldozatoknak valóságok, e' világnak megtisztúlására.

30. Ez a' kiről én *azt* mondom vala: én utánnam jött *egy* férjfiú, ki én nálamnál feljebb betsültetett; mert én nálamnál méltóságosabb.

31. És én nem esmerem vala ötet: de hogy megjelentessék az Izráelnek, annakokáért jöttem én keresztelni vízzel. *Mát.* 3: 26. *Márk.* 1: 10. *Luk.* 3: 22.

32. És bizonyságot tőn *akkor* János, ezt mondván: látám az *Istennek* Lelkét leszállani az égből mint egy galambot, és megnyúgovék ő rajta. *Mát.* 3: 16. *Márk.* 1: 10. *Luk.* 3: 22.

33. (g) És nem esmertem vala ötet: de a' ki elbotsáta engem', hogy kereszteljek vízzel, az mondotta vala nekem: a' kire látod az *Istennek* Lelkét leszállani, és rajta megnyúgodni, az, a' ki keresztel Sz. Lélekkel. *Mát.* 3. 11.

(g) A' Kristus Isten' Fiának bizonyíttatik lenni a' szent Léleknek látható rá szállásával, az Atya Isten' szavával, és a' Keresztelő János' bizonyság tételével.

34. Én azért láttam, és bizonyságot teszek róla, hogy ez az Istennek ama' Fia.

III. 35. Másod napon ismét áll vala János, és kettő az ő tanítványi közzül:

36. És látván Jésust *ott* járni, monda: ez az Istennek ama' Báránnya.

37. És hallván a' két tanítványok az ő szavát, követék Jésust.

38. *Hátra* fordúlván pedig Jésus, és látván, hogy ötet követik azok, monda nekik;

39. Mit kerestek? azok pedig mondának neki: Rabbi (az az, Mester, hol lakol?

40. *És* monda nekik: jertek el és lássátok meg. Elmenének *azért* és megláták a' hol lakék: és ő nála maradának azon a' napon: mert vala úgymint tíz óra.

41. Vala *pedig* András a' Simon Péter' attyafia, egyik a' két *tanítványok közzül*, kik hallották vala *azokat* Jánostól, és követék vala ötet:

42. Megtalálá ez elöször az ő attyafiát Simont, és monda neki: megtaláltuk a' Messiást, az az, a' Kristust.

43. És vivé ötet Jésushoz, és reá tekintvén

Jésus monda: te vagy Simon Jónának a' fia, te hívattatol Kéfásnak, az az, kösziklának. *Mát.* 16: 18.

44. Azután való napon akara Jésus menni Galileába: és találá Filepet, és monda neki: kövess engemet.

45. Vala pedig Filep Bethsaidából, Andrásnak és Péternek városából *való.*

46. Találá Filep Nathanáelt, és monda neki: megtaláltuk azt, a' ki felöl írt Móses a' törvényben és a' Próféták, *tudniillik* a' Názáretbeli Jésust, a' Jó'sef' Fiát. 1. *Mós.* 3: 15. *és* 22: 18. *és* 49. 10. 5. *Mós.* 18: 18. *Ésa.* 4: 2. *és* 40: 10, 11. *Jer.* 23: 5. *és* 33: 14: 15. *Ézék.* 34: 23. *és* 37: 24. *Dán.* 9: 24. *Zak.* 6: 1. *és* 9: 9.

47. És monda neki Nathanáel: Názáretből támadhat-é valami jó? monda neki Filep: Jere és lásd meg.

48. Látá Jésus Nathanáelt ő hozzá menni, és monda ő felőle: ímé az igaz Izráelita, kiben álnokság nintsen.

49. Monda neki Nathanáel; honnét esmersz engemet? felele Jésus és monda neki: minekelőtte Filep tégedet hívna, mikor a' figefa alatt volnál, látlak vala tégedet.

50. Felele Nathanáel, és monda: Rabbi, te vagy az Istennek ama' Fia, te vagy az Izráelnek ama' Királlya.

51. Felele Jésus és monda neki: mivelhogy *azt* mondám, *hogy* láttalak téged' a' figefa alatt, hiszed-é? ezeknél nagyobbakat látsz.

52. Annakfelette monda nekik: bizony bizony mondom nektek, ennekutánna látjátok az eget megnyittatva, és az Istennek angyalit felmenni és leszállani az embernek Fiára.

II. RÉSZ.

A' Kristus a' vizet borrá változtatja: a' templomot megtisztítja: és a' tisztításban magát menti: az ő tsudatételire Jérusálemben mi következett.

ÉS (a) harmad napon menyegző lön Kánában, Galilea *városában:* és ott vala a' Jésus' annya.

(a) A' Kristus a' víznek borrá való változtatásával megbizonyítja magát örök Istennek lenni, ki a' teremtett állatokkal és azoknak természetekkel bír 's azokat megváltoztatja a' mikor akarja.

2. Elhívattaték pedig Jésus is az ő tanítványival a' menyegzőbe.

3. És mikor elfogyott volna a' bor, a' Jésusnak annya monda neki: nintsen borok.

4. Monda neki Jésus: mitsoda dolgom vagyon nekem te veled aszszony, nem jött még el az én órám.

5. Monda az ő annya a' szolgáknak: valamit mondánd nektek *azt* tselekedjétek.

6. Valának pedig ott hat kő vedrek, mellyek helyheztettek vala a' 'Sidóknak tisztúlásokra, melyek közzül mindenikbe kétkét vagy három három metréta fér vala. (b)

(b) Metréta, mértéknek neve; a' mint a' böltsek mondják, egy metréta bor tett száz fontot, két metréta, 200. fontot, három metréta 300. fontot; mivel azt mondja, hogy egy vederbe két vagy három metréta volt, és a' veder hat volt, abból megtetszik, hogy szép ajándékot adott volt Kristus a' lakodalomba, tudniillik, 1800. font bort. melly tett úgymint hét akót.

7. Monda nekik Jésus: töltsétek meg a' vedreket vízzel. Megtölték *azért* azokat szintén teli.

8. És monda nekik: merítsétek immár és vigyétek a' násznagynak. Elvivék azért neki.

9. És mikor megkóstolta volna a' násznagy a' vizet, melly borrá lett vala, (nem tudja vala pedig honnét volna az: de a' szolgák tudják vala, a' kik a' vizet merítették vala) szólítá a' vőlegényt a' násznagy.

10. És monda neki: minden ember először jó bort ád, és mikor megborosodnak, akkor *ád* alábbvalót, te *pedig* a' jó bort ekkorig tartottad.

11. Ez tsudát tevé először Jésus Kánában, Galilea *városában*, és megmutatá az ő ditsőssségét: és hívének ő benne az ő tanítványi.

12. Azután leméne Kapernaumba, ő és az ő annya, és az ő attyafiai, és az ő tanítványi: és lőnek ott nem sok napokon.

13. Mert közel vala a' 'Sidóknak Husvétjok. Felméne azért Jésus Jérusálembe.

14. És találá a' templomban ökröknek és juhoknak és galamboknak árosit, és pénzváltókat *ott* ülni:

15. És kötélből ostort tsinálván, kihajtá mind *azokat* a' templomból, mind az ökröket 's mind a' juhokat: és a' pénzváltóknak pénzeket elontá, és asztalokat felfordítá.

16. És a' galambok' árosinak monda: vigyétek el ezeket innét; ne tegyétek az én Atyámnak házát kalmárságnak házává.

17. Megemlékezének pedig az ő tanítványi, hogy megvagyon írva: a' te házadnak buzgósága megemészte engemet. *'Solt.* 96: 10.

18. Felelének azért a' 'Sidók és mondának neki: mitsoda jelt mutatsz minekünk, hogy *te* ezeket tselekeszed?

19. Felele Jésus, és monda nekik: rontsátok el ezt a' templomot, és három napokon felépítem azt. *Mát.* 26: 61. *és* 27: 40. *Márk.* 14: 58. *és* 15: 29.

20. Mondának azért a' 'Sidók: negyvenhat esztendeig építtetett ez a' templom, és te három napokon felépíted azt?

21. Ő pedig szólt vala az ő testének templomáról.

22. Mikor azért feltámadott volna a' halálból, megemlékezének az ő tanítványi, hogy ezt mondotta volna nekik: és hívének az írásnak, és a' beszédnek, mellyet Jésus mondott vala nekik.

23. Mikoron pedig Jérusálemben volna a' Husvétnek innepében, sokan hívének az ő nevében, látván a' jeleket, a' mellyeket tselekeszik vala.

24. Jésus pedig nem bízza vala magát azokra, mivelhogy mindeneket *jól* esmerne:

25. (c) És nem volna szükség, hogy valaki ő neki az emberről bizonyságot tenne: mert ő tudja vala, mi volna az emberben.

(c) A' Kristus a' szíveknek titkait látja, tehát természettel Isten.

III. RÉSZ.

A' Kristusnak Nikodémussal való beszéde, mellyben megmutatja az örök életnek és kárhozatnak okait: a' Kristus és János keresztelnek egyszer-'smind: és János a' Kristusról bizonyságot tesz az ő tanítványinak.

VALA pedig a' Farizéusok közzül egy ember, (kinek neve Nikodémus vala.) a' 'Sidóknak fejedelmek. *R.* 7: 50. *és* 19: 39.

2. Ez jöve Jésushoz éjjel, és monda neki: Mester, tudjuk, hogy az Istentől jöttél tanító mesterül; mert senki nem tehéti e' jeleket, a' mellyeket te tészesz, hanem ha az Isten lejend azzal.

3. Felele

3. Felele Jésus és monda neki: bizony bizony mondom neked: ha valaki újonnan nem születéndik, nem láthatja az Istennek országát.

4. Monda neki Nikodémus: mimódon születhetik az ember, a' ki vén, nemde bemehet-é az ő annyának méhébe másodszor, hogy születessék?

5. Felele Jésus: bizony bizony mondom neked: ha valaki nem születéndik víztől és Lélektől, nem mehet be az Istennek országába.

6. A' mi születtetett testtől, test: és a' mi születtetett lélektől, lélek.

7. Ne tsudáljad, hogy azt mondám neked, hogy szükség nektek újonnan születtetnetek.

8. A' szél a' hol akar fú, és annak zúgását hallod, de nem tudod honnét jö, és hová mégyen: így vagyon minden, a' ki szent Lélektől születtetik.

9. Felele Nikodémus, és monda neki: (a) mimódon lehetnek ezek?

(a) A' mi újonnan való születésünknek titkát soha a' mi testi okosságunkkal meg nem foghatjuk, hanem tsak a' Jésus Kristusban való hit által.

10. Felele Jésus, és monda: te Izráelben mester vagy, és ezeket nem tudod?

11. Bizony bizony mondom neked: a' mit tudunk azt szólljuk, és a' mit láttunk azt bizonyítjuk: de a' mi bizonyságunkat nem veszitek be.

12. Ha földi dolgokat mondottam, és nem hiszitek: mimiódon hiszitek ha mennyeieket mondándok nektek?

13. Mert senki nem ment fel mennybe, hanem a' ki leszállott mennyből, tudniillik az embernek Fia, ki a' mennyben vagyon. *R.* 6: 62.

14. Miképen pedig felemelte Móses a' kígyót a' pusztában, akképen felkell magasztaltatni az ember' Fiának: *R.* 12: 32.

15. Hogy valaki hiszen ő benne el ne veszszen, hanem örök élete légyen.

16. Mert úgy szereté Isten e' világot, hogy az ő egy szülött Fiát adná, hogy minden valaki hiszen ő benne, el ne veszszen, hanem örök élete légyen. *Ján.* 4: 9.

17. Mert nem *azért* botsátotta Isten az ő Fiát e' világra, hogy elkárhoztassa e' világot, hanem hogy megtartassék e' világ ő általa. *Luk.* 9: 56. *R.* 9: 39. *és* 12: 16.

18. A' ki hiszen ő benne, el nem kárhozik: a' ki pedig nem hiszen, immár elkárhoztatott; mert nem hitt az Istennek egy szülött Fiának nevében. *R.* 5: 24. *és* 6: 46, 47. *és* 20: 31.

19. E' pedig a' kárhoztatás, hogy világosság jött e' világra, de az emberek inkább szerették a' setétséget, hogy nem a' világosságot: mert az ő tselekedeteik gonoszak valának. *R.* 1: 9.

20. Mert valaki gonoszul tselekeszik, gyülöli a' világosságot: és nem mégyen a' világosságra, hogy az ő tselekedeti meg ne feddettessenek.

21. A' ki pedig igazságot tselekeszik, a' világosságra mégyen; hogy az ő tselekedeti nyilvánvalók legyenek, hogy azok Isten szerént lettek,

II. 22. Azután méne Jésus és az ő tanítványi a' Júda' földére, és ott mulat vala velek, és keresztel vala.

23. Keresztel vala pedig János is Enomban Sálim mellett, mert ott sok víz vala: és menynek vala ő hozzá, és megkeresztelkednek vala. *R.* 4: 1.

24. Mert még János nem vettetett vala a' tömlötzbe. *Mát.* 14: 13.

25. Támada azért kérdések a' János' tanítványinak a' 'Sidókkal, a' tisztúlás felől.

26. (b) És menének Jánoshoz 's mondának neki: Mester, a' ki te veled vala a' Jordán' vizén túl, kiről te bizonyságot töl, ám keresztel, és mindenek ő hozzá mennek. *R.* 1: 15. 27, 34.

(b) A' Sátán a' keresztelő János' tanítványi által megakarja bántani az Évangyéliomnak folyását: de ahhól alkalmatosságot vévén szent János, annál inkább bizonyságot tesz a' Kristusról.

27. Felele János, és monda: az ember nem vehet semmit, hanem ha mennyből adattatik neki.

28. Ti vagytok nekem bizonyságim, hogy én megmondottam: nem vagyok én Kristus hanem hogy küldettem ő előtte. *R.* 1: 20. *Mal.* 3: 1. *Márk.* 1: 2. *Luk.* 1: 17.

29. A' kinek jegyese vagyon völegény az: a' völegénynek pedig barátja mikoron állván hallja a' völegénynek szavát, örül a' völegénynek szaván, azért az én örömem betölt.

30. Annak kell nevekedni, énnekem pedig kissebbednem.

31. (c) A' ki onnét feljül jö, mindenek felett vagyon: ki a' földből való, földi az, és földieket szóll: a' ki a' mennyből jö, mindeneknek felette vagyon.

(c) A' Kristus mennyeinek mondatik, mivelhogy Istentől botsáttatott és mennyei az ő tudománya.

32. És a' mit látott és hallott, arról tészen bizonyságot: de az ő bizonyságtételét senki nem veszi. *R.* 5: 19. *és* 9: 26. *és* 12: 49. *és* 41: 10.

33. A' ki beveszi az ő bizonyságtételét, az megpetsételte, hogy az Isten igaz.

34. Mert a' kit Isten küldött, az Isten' beszédét szóllja; mert az Isten *annak* nem mértékkel adja az ő Lelkét:

35. Az Atya szerete a' Fiút, és mindeneket adott az ő kezébe. *Mát.* 11: 27. *és* 28: 18. *R.* 5: 22. *és* 17: 2. *'Sid.* 2: 8.

36. A' ki hiszen a' Fiúban, *annak* örök élete vagyon: a' ki pedig nem hiszen a' Fiúnak, nem lát életet, hanem az Istennek haragja marad ő rajta. 1. *Ján.* 5: 10.

IV. RÉSZ.

A' Kristus a' Samariabeli aszszonnyal beszéll, és az igaz imádásról tanít: megmondja, hogy ő a' Messiás: ő neki eledele mitsoda: Samariabeliek hisznek ő benne: egy királyi udvarból való fő ember' fiát meggyógyítja.

MINEKUTÁNNA azért megesmerte volna az Úr, hogy a' Farizéusok meghallották volna, hogy Jésus több tanítványokat szerzene és keresztelne, hogy nem mint János:

2. (Jóllehet Jésus ő maga nem keresztel vala, hanem az ő tanítványi.)

3. Elhagyá Júdea tartományát, és elméne ismét Galileába.

4. Kell vala pedig neki általmenni Samariának *tartományán.*

5. Méne azért Samariának városába, melly mondatik Sikárnak, a' major mellett; mellyet adott vala Jákob az ő fiának Jósefnek. 1. *Mós.* 33: 14. *és* 48: 22. *Jós.* 24: 32.

6. Vala pedig ott a' Jákóbnak forrása. Jésus azért elfáradván az úti járásban, úgy ül vala a' forrásnál, *mert* vala úgymint hat óra.

7. És eljöve egy Samariabeli aszszony, hogy merítene vizet: és monda neki Jésus: adj innom énnekem.

8. (Mert az ő tanítványi elmentek a' városba, hogy eledelt vennének.)

9. Monda azért neki a' Samariabeli aszszony: mi módon kérsz te, holott 'Sidó vagy, én tőlem italt, ki Samariabeli aszszony vagyok? (mert a' 'Sidók nem barátkoznak a' Samariabeliekkel.)

10. Felele Jésus, és monda neki: ha tudnád te az Istennek amaz ajándékát, és kitsoda légyen, a' ki azt mondja neked: adj innom nekem, te kértél volna ő tőle, és adott volna neked élő vizet. (a)

(a) Az élő vízen nem egyebet ért, hanem az Isten' lelke által való újulásunkat a' mi romlott természetünkből.

11. (b) Monda neki az aszszony: Uram, nintsen is mivel merítened, a' kút pedig mély; honnan vagyon tehát élő vized?

(b) Nem érti az aszszony a' Kristus' mondását, azért két erősséggel akarja a' Kristus' mondását rontani; első, hogy a' kút mély: második, hogy a' Kristus nem nagyobb Jákóbnál, ki e' vízzel élt.

12. Nemde nagyobb vagy-é te a' mi Atyánknál Jákóbnál, a' ki mineköünk adta e' kútat, mellyből vett mind ő, mind az ő fiai, mind az ő barmai?

13. Felele Jésus, és monda neki: A' ki e' vízben iszik, ismét megszomjúhozik:

14. Valaki pedig ijándik a' vízben, mellyet én adok neki, meg nem szomjúhozik örökké; hanem a' víz, mellyet én adok neki, lészen ő benne örök életre forró víznek kútfeje. *R.* 6: 35. *R.* 7: 36.

15. Monda neki az aszszony: Uram, adjad nekem azt a' vizet, hogy meg ne szomjúhozzam, és ne jőjjek ide meríteni.

16. Monda neki Jésus: menj el, hívjad a' te férjedet, és jőj ide.

17. Felele az aszszony és monda neki: Uram, nintsen férjem. Monda neki Jésus: jól mondád, hogy nintsen férjed.

18. Mert öt férjed volt, a' mostani is pedig nem férjed teneked, azt igazán mondád.

19. Monda neki az aszszony: Uram, látom, hogy Próféta vagy te.

20. A' mi atyáink ezen a' hegyen imádkoztak: ti pedig azt mondjátok, hogy Jérusálemben vagyon az a' hely, a' hol kell imádkozni. 5. *Mós.* 12: 5, 11.

21. Monda neki Jésus: Aszszony meghidjed, hogy eljő az óra, mellyben sem e' hegyen, sem Jérusálemben nem imádjátok az Atyát.

22. Ti azt imádjátok, a' kit nem tudtok, mi azt imádjuk, a' kit tudunk: mert az idvesség a' 'Sidók közzűl támadott. 2. *Kir.* 17: 29.

23. De eljő az óra, és mostan vagyon, mikor az igaz imádók imádják az Atyát lélekben és valóságban: mert az Atya illyeneket keres, a' kik ötet imádják.

24. Az Isten Lélek: és a' kik ötet imádják, szükség, hogy lélekben és valóságban imádják. 2. *Kór.* 3: 14.

25. Monda neki az aszszony: tudom, hogy a' Messiás eljő, a' ki mondatik Kristusnak: és mikor az eljő, mindenekre megtanít minket.

26. Monda neki Jésus: én vagyok az, a' ki te veled szóllok.

27. Azonközben pedig megjövének az ő tanítványi, és tsudálkoznak vala azon, hogy az aszszonnyal beszéllene: mindazáltal egyik sem mondá: mit keressz? vagy, mit beszéllesz ő vele?

28. Elhagyá azért az aszszony a' maga vedrét, és elméne a' városba, és monda az embereknek:

29. Jertek el, és lássátok az embert, a' ki megmonda nekem mindeneket, a' mellyeket én tselekedtem: vallyon nem az-é a' Kristus?

30. Kimenének azért a' városból, és menének ő hozzá.

31. Azon közben kérik vala ötet a' tanítványok, mondván: Mester, egyél.

32. Ő pedig monda nekik: vagyon nekem étkem mellyet egyem, mellyet ti nem tudtok.

33. Mondának azért a' tanítványok egymásnak: vallyon hozott-é valaki neki enni valót?

34. Monda nekik Jésus: az én eledelem ez, hogy annak akaratját tegyem, a' ki engemet elbotsátott, és elvégezzem az ő dolgát.

35. Nemde nem azt mondjátok-é ti: még négy hónap vagyon és azután aratás lészen? ímé mondom nektek: emeljétek fel a' ti szemeiteket, és lássátok meg a' tartományokat; mert immár fejérek az aratásra. *Mát.* 9: 37. *Luk.* 10: 2.

36. És a' ki arat, jutalmat vészen, és takar gyümöltsöt az örök életre: hogy mind a' magvető 's mind az arató együtt örüljenek.

37. (c) Mert ebben ama' mondás igaz: más a' magvető, más az arató.

(c) A' Próféták' tudományok ollyan volt mint a' vetés, az Évangyéliomé mint az aratás, és mind a' kettő között nagy egyesség vagyon.

38. Én elbotsáttalak titeket annak aratására, mellyben ti nem munkálkodtatok; egyebek munkálkodtak, és ti az ő munkájokba állottatok.

39. Abból a' városból pedig sok Samaritánusok hivének ő benne az aszszonynak beszédéért, ki bizonyságot tett vala arról, hogy mindeneket megmondott volna neki, a' mellyeket ő tselekedett vala.

40. Mikor azért ő hozzá mentek volna a' Samariabeliek, kérék ötet, hogy ő nálok maradna: és marada ott két nap.

41. És sokkal többen hivének az ő maga beszédéért.

42. És az aszszonynak azt mondják vala: immár nem a' te beszédedért hiszünk: mert magunk hallottuk és tudjuk, hogy ez bizonnyal e' világnak ama' megtartója a' Kristus.

III. 43. Két nap elmulván pedig, kiméne onnét, és elméne Galileába.

44. Mert Jésus ő maga bizonyságot tett vala *arról*, hogy a' Prófétának nintsen tisztessége az ő hazájában. *Mát.* 13: 56. *Márk.* 6: 4. *Luk.* 4: 24.

45. Mikor azért ment volna Galileába, befogadák ötet a' Galileabeliek, mivelhogy látták volna mind azokat, a' mellyeket tselekedett vala Jérusálemben az innep napon: mert azok is elmentek vala az innepre.

IV. 46. Méne azért Jésus ismét Kánába Galileának *városába*, a' hol a' vizet borrá változtatta. Vala pediglen Kapernaumban egy király' udvaráról való fő ember, kinek a' fia beteg vala. *R.* 2: 1, 11.

47. Ez mikor hallotta volna, hogy Jésus Júdeából Galileába jött volna, hozzá méne, és kéré ötet, hogy lemenne és meggyógyítaná az ő fiát: mert meg akar vala (d) halni.

(d) Vonagik vala. Az az: halálán vala, halálra betegült, vagy halálos betegségben volt.

48. Monda azért neki Jésus: ha jeleket és tsudákat nem látándotok, nem hisztek.

49. Monda neki a' királyi *ember*: Uram, jőj le minekelőtte meghaljon az én fiam.

50. Monda neki Jésus: eredj, [illegible] te fiad él. És hün az ember a' beszédnek, mellyet mondott vala neki Jésus: és elméne.

51. Mikor pedig már ő menne, az ő szolgái eleibe jövének, és tudtára adák neki, ezt mondván: a' te fiad él.

52. Megtudakozá azért ő tőlök az órát, a' mellyben megkönnyebbedett volna: és mondának neki, tegnap *úgymint* hét órakor hagyá el ötet a' hideglelés.

53. Eszébe vévé azért a' *gyermek'* attya, hogy *a' gyógyulás* azon órában *lett volna*, mellyben Jésus azt mondotta neki: a' te fiad él. És hűn mind ő, 's mind az ő egész háza.

54. E' második tsudát tevé Jésus mikor Júdeából Galileába ment volna.

V. RÉSZ.

A' Kristus meggyógyít egy embert, ki harmintznyoltz esztendeig betegségben fekütt: megmenti magát a' 'Sidók ellen, hogy szombaton gyógyította meg a' beteget: és feddi az ő hihetetlenségeket.

EZEKUTÁNN vala a' 'Sidóknak innepek, és felméne Jésus Jérusálembe. 3. *Mós.* 23: 14. 5. *Mós.* 16: 1.

2. Vagyon pedig Jérusálémben a' barom vásárnak piatzán egy halas tó, melly 'Sidó nyelven Bethesdánnak neveztetik, mellynek öt tornátza vagyon.

3. Ezekben fekszik vala betegeknek, vakoknak, sántáknak megszáradott embereknek nagy sokaságok, kik várják vala a' víznek megmozdúlását;

4. Mert Angyal száll vala le bizonyos időben a' halas tóba, és megháborítja vala a' vizet: annakokáért valaki elöször bement a' víznek megháboritása után, meggyógyult, akárminemű betegsége volt.

5. Vala pedig ott egy ember, ki harmintznyoltz esztendőtől fogva való betegségben fekszik vala:

6. Ezt mikoron látta volna Jésus *ott* fekünni, és megesmerte volna, hogy sok időtől fogva volna a' betegségben, monda neki: akarsz-é meggyógyulni?

7. Felele neki a' beteg: Uram, nintsen semmi emberem, hogy mikor a' víz megháborittatik, botsásson engemet a' halastóba: hanem míg én oda mégyek, én elöttem más száll belé.

8. Monda neki Jésus: kelj fel, vedd fel a' te nyoszolyádat, és járj.

9. Ez azonnal meggyógyula az ember: és felvévé az ő nyoszolyáját, és jár vala, az napon pedig szombat vala.

10. A''Sidók azért mondának annak, a' ki meggyógyult vala: Szombat vagyon, nem szabad a' nyoszolyát hordoznod: *Jer* 17: 28.

11. Felele nekik: a' ki meggyógyíta engemet, az mondá nekem: vedd fel a' te nyoszolyádat, és járj.

12. Megkérdék ötet annakokáért: kitsoda az, a' ki azt mondá neked: vedd fel a' te nyoszolyádat, és járj?

13. Az pedig, ki meggyógyult vala, nem tudja vala kitsoda volna: mert Jésus kiment vala a' sokaság közzül, melly azon a' helyen vala.

14. Azután találá ötet Jésus a' templomban, és monda neki: Ímé, meggyógyultál; többé ne vétkezzél, hogy gonoszabbúl ne légyen dolgod.

15. Elméne az ember, és megmondá a' 'Sidóknak, hogy a' Jésus volna, a' ki ötet meggyógyította volna.

16. És annakokáért üldözik vala a''Sidók Jésust, és igyekezik vala ötet megölni, hogy ezt mivelte volna szombaton.

17. Jésus pedig felele nekik: az én Atyám mind ez ideig munkálódik: én is munkálódom.

18. Annakokáért annál is inkább igyekezik vala a' 'Sidók ötet azért megölni, mivelhogy nem tsak megrontotta volna a' szombatot, hanem az Istent is saját Attyának mondotta volna, az Istenhez magát egyenlővé tévén. *R.* 7: 29.

19. Felele azért Jésus, és monda nekik: bizony bizony mondom nektek, hogy nem tselekedhetik a' Fiú magától semmit, hanemha látándja az Atyát tselekedni; mert valamit az tselekeszik, ugyan azonokat hasonlatosképen a' Fiú is tselekeszi. *R.* 8: 38.

20. Mert az Atya szereti a' Fiút, és mindeneket megmutat neki a' mellyeket ő tselekeszik: és ezeknél nagyobb dolgokat is mutat megneki, *annyira*, hogy ti tsudáljátok.

21. Mert miképen az Atya támasztja az halottakat, és megeleveníti, azonképen a' Fiú is a' kiket akar megelevenít.

22. Mert az Atya nem ítél senkit, hanem minden ítéletet a' Fiúnak adott. *R.* 3: 31. *Mat.* 11: 27.

23. Hogy mindenek tiszteljék a' Fiút; miképen tisztelik az Atyát: a' ki nem tiszteli a' Fiút, nem tiszteli az Atyát, a' ki ötet elküldötte.

24. Bizony bizony mondom nektek: a' ki az én beszédemet hallgatja, és hiszen annak, a' ki engemet elbotsátott, örök élete vagyon, és a' kárhozatra nem mégyen: hanem általment a' halálból az életre. *R.* 3: 18. *és* 6: 40, 47.

25. Bizony bizony mondom nektek: eljő az idő, és most vagyon, mikor a' halottak halljják az Isten' Fiának szavát: és a' kik hallándják, élnek.

26. Mert miképen az Atyának vagyon élete magában, azonképen adta a' Fiúnak is, hogy légyen élete magában.

27. És az ítélettételre is adott neki méltóságot, mivelhogy embernek Fia.

28. Ne tsudáljátok ezt: mert eljő az óra, mellyen mindenek, kik a' koporsókban vagynak, halljják az ő szavát.

29. És a' kik jókat tselekedtek, kijőnek az életnek feltámadására: a' kik pedig gonoszokat tselekedtek, a' kárhozatnak feltámadására. *Mát.* 25: 34; 46. *Dán.* 12: 2.

30. Nem tselekedhetem én magamtól semmit: a' mint hallok, úgy ítélek: és az én ítéletem igaz: mert nem keresem az én akaratomat, hanem annak akaratját, a' ki engemet elbotsátott, *tudniillik* az Atyáét. *R.* 6: 38.

31. Ha én tészek én magam felől bizonyságot, az én bizonyságtételem nem helyes. *R.* 8: 14.

32. Más az, a' ki én felőlem bizonyságot tészen, és tudom, hogy igaz a' bizonyság, mellyet én felőlem tészen. *Mát.* 3: 17. *és* 17: 5.

33. Ti elküldöttetek Jánoshoz, és bizonyságot tett az igazságról.

34. Én pedig nem vészem az embereknek bizonyságokat: de ezeket mondom, hogy ti megtartassatok.

35. Az vala égő és világoskodó szövétnek: ti pedig *tsak* ideig akartatok örülni annak világánál.

36. De énnekem vagyon nagyobb bizonyságom a' János' *bizonyságánál*: mert a' tselekedetek, mellyeket adott nekem az Atya, hogy azokat elvégezzem, azok a' tselekedetek, mellyeket én tselekeszem bizonyságot tésznek én rólam, hogy az Atya botsátott engemet. *Mát.* 10: 25.

37. És az Atya, a' ki engem' elbotsátott, ő bizonyságot tett én rólam: annak szavát sem hallottátok soha, sem pedig ábrázatját nem láttátok. 5. *Mós.* 4: 12.

38. És az ő beszéde nem lakik ti bennetek: mert a' kit ő elbotsátott, annak ti nem hisztek.

39. Tudakozzátok az írásokat: mert nektek úgy tetszik, hogy azokban örök életetek vagyon: és azok, a' mellyek én rólam bizonyságot tésznek.

40. Nem akartok pedig én hozzám jöni, hogy életetek légyen.

41. Az emberektől nem vészek dítséretet.

42. De megesmertelek titeket, hogy az Istennek szeretete nintsen ti bennetek.

43. Én az én Atyámnak nevében jöttem, és nem vésztek be engemet: ha más jövénd ő maga nevében, azt bevészitek.

44. Mi módon hihettek ti, holott egy mástól vésztek ditsőséget, és a' ditsőséget, melly az egy Istentől származik, nem keresitek? *R.* 12: 43.

45. Ne állítsátok, hogy én vádoljalak titeket az Atyánál: vagyon ki vádoljon titeket, *tudniillik*, Móses, a' kiben ti reményletek.

46. Mert ha hinnétek Mósesnek, énnekem is hinnétek: mert én felölem írt ő. 1. *Mós.* 3: 25. *és* 12: 3. *és* 18: 18. *és* 49: 10. 5. *Mós.* 18: 15. *Tsel.* 3: 22. *és* 7: 37.

47. Hogy ha pedig az ő írásának nem hisztek, mimódon hisztek az én beszédimnek?

VI. RÉSZ.

A' Kristus öt kenyérrel öt ezer embert elégít meg: Jár a' tengeren: beszéll a' Kapernaitákkal a' mennyei kenyérről, és azt tanítja, hogy ő az igaz mennyei kenyér, az az, hogy ő légyen az ki a' választattaknak a' mennyországot az ő halálával a' keresztfán megnyerte: és hogy e' mennyei kenyeret tsak hit által lehet enni.

EZEKUTÁN méne Jésus Galileának Tibériás nevű tengerén túl.

2. És követi vala ötet sok nép, mert látják vala az ő tsudatételit, mellyeket tselekeszik vala a' betegeken.

3. Felméne pedig Jésus a' hegyre, és ott leüle az ő tanítványival.

4. Közel vala pedig a' Husvét, a' 'Sidóknak ünnepek. 2. *Mós.* 12: 18. 3. *Mós.* 23: 2. 4. *Mós.* 28: 16. 5. *Mós.* 16: 1.

5. Mikor azért felemelte volna Jésus az ő szemeit, és látta volna a' sok népet hozzá gyülni, monda Filepnek: hol vegyünk kenyereket, hogy ezek egyenek? *Mat.* 14: 16. *Márk.* 6: 38. *Luk.* 9: 13.

6. Ezt pedig mondja vala késértvén ötet: mert ő tudja a' mit tselekedendő volna.)

7. Felele neki Filep: kétszáz pénz árra kenyér nem elég ezeknek, hogy kiki közzülök tsak kitsinyt vegyen is abból.

8. Monda neki egy az ő tanítványi közzül, András, Simon Péternek attyafia:

9. Vagyon itt egy gyermek, kinek vagyon öt árpa kenyere, és két halatskája: de mitsoda ez, ennyi sok nép között? *Mát.* 16: 9. *Luk.* 9: 13.

10. Monda pedig Jésus: ültessétek le öket. Vala pedig azon a' helyen sok fü. Leülének azért szám szerént úgymint öt ezer férjfiak. *Márk.* 8: 19.

11. Vévé pedig a' kenyereket Jésus, és hálákat adván osztá a' tanítványoknak; a' tanítványok pedig a' leült népnek: hasonlatosképen a' halakból is a' mennyit akarnak vala.

12. Minekutánna pedig eleget ettek volna, monda Jésus az ő tanítványinak: szedjétek fel a' maradék darabokat, hogy semmi el ne veszszen.

13. Felszedék azért, és megtöltének tizenkét kosarakat darab kenyerekkel az öt árpa kenyérből, mellyek maradtak vala azoktól, a' kik ettek vala.

14. Annakokáért az emberek mikor látták volna a' tsudát, mellyet Jésus tett, mondának: bizony ez ama' Próféta, a' ki eljövendő vala e' világra.

15. Jésus annakokáért mikor eszébe vette volna, hogy eljönének és ötet megragadván királlyá tennék, elméne viszontag ő maga a' hegyre.

II. 16. Mikor pedig estve lett volna, az ő tanítványi szállának a' tengerre: *Mát.* 14: 25. *Márk.* 6: 47.

17. És a' hajóba bemenvén mennek vala a' tengeren túl Kapernaum felé: már pedig setét vala: és Jésus nem ment ő hozzájok.

18. És a' tenger, nagy szél fúván, felháborodék.

19. Mikor azért bevitettek volna, úgymint huszonöt vagy harmintz futamatra, láták Jésust járni a' tengeren, és a' hajóhoz közelgetni: és megfélemlének.

20. Ő pedig monda nekik: én vagyok, ne féljetek.

21. Akarák azért ötet bevenni a' hajóba: és a' hajó azonnal eljuta a' tartományba, a' mellybe mennek vala.

III. 22. Másod napon a' sokaság, melly a' tengeren túl áll vala, mikor látta volna, hogy nintsen ott más hajó hanem az az egy, mellybe az ő tanítványi bementek vala, és hogy Jésus nem ment volna be a' hajóba az ő tanítványival, hanem tsak az ő tanítványi mentek volna el:

23. És hogy Tibériásból jöttek volna más hajók, a' helyhez közel a' hol kenyeret ettek, az Úrnak hálaadásának utánna:

24. Mikor azért látta volna a' sokaság, hogy sem Jésus, sem az ő tanítványi nem volnának ott, ülének ők is hajókra, és menének Kapernaumba, keresvén Jésust.

25. És megtalálván ötet a' tengeren túl, mondának neki: Mester, mikor jutottál ide?

IV. 26. Felele nekik Jésus és monda: bizony bizony mondom nektek: kerestek engemet nem hogy láttátok a' jeleket, hanem hogy evétek ama' kenyerekben, és megelégedétek.

27. Munkálkodjatok nem az eledelért, melly elvész, hanem a' kenyérért, melly megmarad az örök életre, mellyet az embernek Fia ád nektek: mert ezt e' *végre* jegyezte el az Atya, *tudniillik* az Isten. *Mát.* 3: 7. *és* 17: 3. *R.* 1: 32. *és* 10: 36.

28. Mondának azért neki: mit tselekedjünk, hogy az Istennek dolgait tselekedjük.

29. Felele Jésus és monda nekik: ez az Istennek tselekedete, hogy hidjetek abban, a' kit ő elbotsátott. *Ján.* 3: 23. *R.* 17: 3.

30. (a) Mondának azért neki: mitsoda jelt mutatsz annakokáért te, hogy *azt* lássuk és hidjünk teneked? mit tselekeszel? *Mát.* 12: 38. *és* 16: 1.

(a) Nagy feledékenységnek és embertelen hálaadatlanságnak jele, hogy meg nem emlékezvén az előbbi tsudáról, mást kérnek: és Mósest nagyobbnak ítélik a' Kristusnál: mintha azt mondanák: mitsoda jelt tészesz, hogy elszakadván Mósestől te hozzád áljunk? Móses nagyobb dolgot tselekedett náladnál, mert te öt ezer embert elégítettél meg, Móses pedig hatszáz ezeret mennyei kenyérrel.

31. A' mi atyáink mannát ettek a' pusztában, mint megvagyon írva. Mennyei kenyeret ada nekik, hogy ennének. 2. *Mós.* 16: 14. 4. *Mós.* 11: 7. *'Solt.* 78: 24.

32. Monda azért nekik Jésus: bizony bizony mondom nektek, nem adta Móses tinektek a' mennyei kenyeret: hanem az én Atyám adja nektek amaz igaz mennyei kenyeret.

33. Mert az Istennek ama' kenyere az, a' ki leszállott mennyből, és ád életet e' világnak.

34. Mondának azért neki: Uram, adjad minekünk mindenkor ezt a' kenyeret.

35. Monda pedig nekik Jésus: én vagyok az életnek kenyere: a' ki én hozzám jö, semmiképen meg nem éhezik: és a' ki hiszen én bennem, meg nem szomjúhozik soha. *R.* 4: 14.

36. De mondám nektek, hogy láttatok is engem', de ugyan nem hisztek.

37. Valamit nekem ád az Atya, én hozzám jö: és azt a' ki én hozzám jö, nem vetem ki.

38. Mert leszállottam a' mennyből, hogy tselekedjem nem az én akaratomat, hanem annak akaratját, a' ki engem' elküldött. *R.* 5: 30.

39. E' pedig annak akaratja, a' ki engem elküldött, *tudniillik* az Atyáé, hogy valamit nekem adott, abban *semmit* el ne veszessek, hanem feltámaszszam azt, amaz utolsó napon:

40. E' pedig annak akaratja, a' ki engem elküldött: hogy minden valaki látja a' Fiút, és hiszen ő benne, örök élete legyen; és én feltámasztom azt, amaz utolsó napon.

41. Zúgolódnak vala azért a' 'Sidók azon, mivelhogy azt mondotta vala: én vagyok a' kenyér, ki a' mennyből leszállottam.

42. És mondának: nem ez-é a' Jésus, a' Jósef fia, kinek mi esmertük mind attyát 's mind annyát? mimódon mondja azért ő: a' menyből leszállottam?

43. Felele azért Jésus és monda nekik: ne zúgolódjatok egymás között.

44. Senki nem jöhet én hozzám, hanem ha az Atya, a' ki engem elküldött, vonándja azt: én pedig feltámasztom azt, amaz utolsó napon.

45. Megvagyon írva a' Prófétáknál: és lésznek mindnyájan Istentől taníttattak: valaki azért az Atyától hallott és tamult, én hozzám jö. *Esa.* 54: 13. *Jerem.* 31: 33.

46. Nemhogy az Atyát látta volna valaki, hanem tsak az, a' ki Istentől vagyon ez látta az Atyát. *Mát.* 11: 27. *Luk.* 10: 22. *R.* 1: 18.

47. Bizony bizony mondom nektek a' ki én bannem hiszen, örök élete vagyon. *R.* 3: 16. 18.

48. Én vagyok az életnek ama' kenyere.

49. A' ti atyáitok ettek Mannát a' pusztában, és megholtanak. 2. *Mós.* 16: 15.

50. Ez ama' kenyér, ki mennyből jött alá, hogy a' ki abban eszik, meg ne haljon.

51. Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből leszállottam: ha ki észik e' kenyérben, él örökké: és a' kenyér, mellyet én adok, az én testem, mellyet én adok e' világ' életéért. *R.* 3: 13.

52. Tusakodnak vala azért a' 'Sidók egymás ellen, mondván: mimódon adhatja ez minekünk *az ő* tesét, hogy azt együk?

53. Monda azért nekik Jésus: bizony bizony mondom nektek, ha nem eszitek az ember' Fiának testét, és *nem* ijándjátok az ő vérét, nintsen élet ti bennetek.

54. A' ki eszi az én testemet, és iszsza az én véremet, örök élete vagyon: és én feltámasztom azt, az utolsó napon.

55. Mert az én testem igazán étel, és az én vérem igazán ital.

56. A' ki eszi az én testemet, és iszsza az én véremet, én bennem, lakozik, és én is ő benne.

57. Miképen elbotsátott engemet amaz élő Atya, és *mint* én is élek az Atya által: azonképen a' ki engemet eszik, él az is én általam.

58. Ez ama' kenyér a' ki mennyből jött: nem úgy mint a' ti atyáitok ettek mannát, és meghaltak: a' ki e' kenyeret ejéndi, él örökké. *R.* 3: 13.

59. Ezeket mondá a' Sinagógában, mikor tánítana Kapernaumban.

60. Sokan azért az ő tanítványi közzül ezeket hallván mondának: kemény beszéd ez: ki halgathatja ötet?

61. Tudván azért Jésus magában, hogy a' tanítványok ezen zúgolódnának ő köztök, monda nekik: e' botránkoztat-é meg titeket?

62. Ha azért látándjátok az embernek Fiát felmenni oda, a' hol elöször volt *mit mondotok?*

63. A' lélek az, melly megelevenít; a' test nem használ semmit: a' beszédek, mellyeket én szóllok nektek, lélek és élet.

64. De vagynak ti közzületek, némellyek, kik nem hisznek. Mert tudja vala Jésus eleitől fogva, kitsodák volnának, a' kik nem hisznek vala, és kitsoda árulná el ötet.

65. És *ezt* mondja vala: azért mondám nektek, hogy senki nem jöhet én hozzám, hanem ha adattatik neki az én Atyámtól.

66. Attól fogva sokan az ő tanítványi közzül hátra állának, és többé nem járnak vala ő vele.

67. Monda azért Jésus a' tizenkettőnek: nemde elakartok-é ti is menni?

68. Felele azért neki Simon Péter: Uram, kihez mennénk? örök életnek beszédi vagynak te nálad.

69. És mi elhittük és megesmértük, hogy te vagy ama' Kristus, az élő Isten' Fia. *Mát.* 16. 16. *R.* 11: 27.

70. Felele nekik Jésus: nemde nem tizenketten választálak-é én titeket, és ti közzületek egyik ördög.

71. Szóll vala pedig Iskáriótes Júdásról Simon' *fiáról:* mert ez árúlja vala el ötet, egyik lévén a' tizenkettő közzül.

VII. RÉSZ.

A' Kristus titkon megyen fel az innepre: hihetetlenségek az ő rokonságinak: sok féle ítéletek ő felőle: a' Kristus' tudománnya Istentől vagyon: a' környülmetélkedés az atyáktól: igazán ítélni: sokan hisznek ő benne: szolgai a' Papi fejedelmeknek, kik ötet megakarák fogni: megtérnek: ezért a' Farizéusok ő vele és Nikodémussal feddődnek.

EZEK után jár vala Jésus Galileában: mert nem akara Júdeában járni, mivelhogy a' 'Sidók igyekezik vala ötet megölni.

2. Közel vala pedig a' 'Sidóknak Sátoros innepek. 3. *Mós.* 2: 34. 4. *Mós.* 29: 12.

3. Mondának azért neki az ő attyafiai: menj általt innét, és menj el Júdeába, hogy a' te tanítványid is lássák a' te dolgaidat, a' mellyeket tselekeszel.

4. Mert senki nem tselekeszik semmit titkon, a' ki híres akar lenni: ha ezeket tselekeszed, mutasd meg magadat e' világnak.

5. Mert az ő attyafiai sem hisznek vala ő benne. *Márk.* 3: 21. *Tsel.* 1: 14.

6. Monda azért nekik Jésus: az én időm még el nem jött: a' ti idötök pedig mindenkor jelen vagyon.

7. Nem gyülölhet titeket e' világ: engemet pedig gyülöl, mert én bizonyságot tészek ő róla, hogy az ő tselekedeti gonoszok. *R.* 3: 19.

8. Ti menjetek fel erre az innepre: én még nem mégyek fel erre az innepre, mert az én időm nem tölt még el. *R.* 3: 20.

9. Ezeket pedig mikor nekik mondotta volna, marada Galileában.

10. Minekutánna pedig felmentek volna az ő attyafiai, ő is felméne az innepre, de nem nyilván, hanem úgy mint titkon.

II. 11. A' 'Sidók azért keresik vala őtet az innepen, és ezt mondják vala: hol vagyon amaz?

12. És a' község között sok zúgolódás vala ő felőle: mert némellyek azt mondják vala: jó *ember*: némellyek azt mondják vala: nem, hanem a' népet hiteti.

13. Mindazáltal senki nyilván nem szóll vala ő felőle, 'a 'Sidóktól való félelem miatt. *R.* 9: 22. *és* 12: 42. *és* 19: 38.

III. 14. Mikor pedig már az innepnek fele elmult volna, felméne Jésus a' templomba, és tanít vala.

15. És tsudálkoznak vala a' 'Sidók mondván: mimódon tudja ez az írást, ha nem tanulta?

16. Felele nekik Jésus, és monda: az én tudományom nem enyim, hanem azé, a' ki engemet elbotsátott.

17. Ha ki akarja annak akaratját tselekedni, megérti a' tudományt, ha Istentől vagyon-é vagy én magamtól szóllok.

18. (a) A' ki ő magától szóll a' maga ditsőségét keresi: a' ki pedig keresi annak ditsőségét, a' ki őtet elküldötte, ez igaz, és nintsen abban hamisság.

(a) Az igaz tudomány a' hamis tudománytúl ebben külömböz, hogy az igaz tudomány az Isten' ditsőségét magasztalja: a' hamis tudomány pedig az emberek' ditsőségeket keresi, és az Isten' ditsőségét meghomályosítja.

19. Nem de nem nektek adta-é Móses a' törvényt, és közzűletek senki is nem tselekeszi a' törvényt? miért igyekeztek engemet megölni? *Mós.* 20: 1. *és* 24: 3. *R.* 5: 18.

20. Felele a' sokaság és monda: ördög vagyon benned: kitsoda akar téged meg ölni? *Lev.* 12: 3. *R.* 8: 48, 52. *és* 10: 20.

21. Felele Jésus és monda nekik: egy dolgot tselekedém, és mindnyájan tsudáljátok. (b)

(b) A' szombat nem tiltja meg az Isteni tselekedeteket, sőt inkább azoknak gyakorlások szereztetett, mellyek között fő az atyafiui szeretet.

22. Maga Móses adá néktek a' környűl metélkedést, (nem hogy Mósestűl volna, hanem az atyáktól,) és szombaton környűl metélitek az embert. 1. *Mós.* 17: 10. 3. *Mós.* 12: 3.

23. Hogy ha a' környűl metélkedést vészi az ember szombaton, hogy *mind az által* a' Móses' törvénye meg nem romol, én reám haragusztok-é, hogy az egész embert meggyógyítottam szombaton?

24. Ne ítéljetek szemre, hanem igaz ítélettel ítéljetek. 5. *Mós.* 1: 17. *Péld.* 24: 23. *Ján.* 2: 1.

25. Mondának vala azért némellyek a' Jérusálembéliek közzűl: nemde nem ez-é, a' kit meg akarnak ölni?

26. És ímé nyilván szóll, és semmit neki nem szóllnak: nemde nem igazán megesmerték-é a' fő népek, hogy igazán ez a' Kristus?

27. De jól tudjuk ez honnét való: mikor pedig eljövénd a' Kristus, senki nem tudja, honnét való légyen.

28. Kiált vala azért Jésus a' templomban, tanítván és mondván: engemet is esmertek, honnét való legyek azt is tudjátok: és én magamtól nem jöttem, de igaz a' ki engemet elküldött, kit ti nem esmertek. *R.* 5: 43. *R.* 8: 42. *Rom.* 8: 26. *R.* 3: 4.

29. Én pedig esmerem őtet, mert ő tőle vagyok, és ő botsátott engem.

30. Igyekeznek vala azért őtet megfogni: de senki nem veté reá kezét mert még nem jött vala el az ő órája. *R.* 8: 20.

31. A' sokaság közzül pedig sokan hívének ő benne, és ezt mondják vala: a' Kristus mikor eljő, vallyon tészen-é több jeleket azoknál, a' mellyeket e' tett?

32. Meghallák a' Farizéusok, hogy a' község ezeket szóllaná ő felőle, és elküldének a' Farizéusok és a' Papi fejedelmek szolgákat, hogy őtet megfognák.

33. Monda azért nekik Jésus: egy kevéssé még veletek lészek, azután elmégyen ahoz, a' ki engemet elküldött.

34. Kerestek engemet, és nem találtok meg: és a' hol én lészek, ti oda nem jöhettek. *R.* 8: 21. *és* 13: 33.

35. Mondának azért a' 'Sidók magok között: vallyon hová mégyen ez, hogy mi őtet meg nem találhatjuk? nemde nem azokhoz mégyen-é a' kik a' Görögök között eloszlottak, és nem a' Görögöket fogja-é tanítani.

36. Mitsoda beszéd ez, mellyet monda: kerestek engem, és nem találtok meg: és a' holott én leszek, ti oda nem jöhettek?

IV. 37. Az innepnek pedig utolsó nagy napján megálla Jésus, és kiálta, mondván: ha ki szomjúhozik jöjjön én hozzám, és igyék. 3. *Mós.* 23: 36.

38: A' ki én bennem hiszen, mint az írás mondja, élő víznek folyási folynak annak hasából.

39. (Ezt pedig mondja vala a' *szent Lélek*ről, mellyet vejendők valának az ő benne hívők. Mert még nem vala szent Lélek, mivelhogy a' Jésus még meg nem ditsőittetett vala. (c) *Ésa.* 44: 3. *Joel.* 2: 28. *Tsel.* 2: 17.

(c) A' szent Léleknek látható ajándéki, mellyek valának az anyaszentegyházban a' Kristus' mennybe menetele után.

40. Sokan azért a' sokaság közzül mikor e' beszédet hallották volna, *azt* mondják vala: bizony ez ama' Próféta.

41. Némellyek azt mondják vala: ez a' Kristus. Némellyek pedig azt mondják vala: vallyon Galileából jő-é el a' Kristus? *R.* 1: 47.

42. Nemde nem az írás mondja-é, hogy a' Dávid' magvából és a' Betlehem' városából, a' hol Dávid *lakik* vala, jő el a' Kristus? *Mik.* 5: 2. *Mt.* 2: 5, 6.

43. Hasonlás lőn azért a' község között ő miatta.

44. Némellyek pedig ő közzülök akarják vala megfogni: de senki nem veté kezeit reá.

45. Elmenének azért a' szolgák a' Papi fejedelmekhez, és a' Farizéusokhoz, kik mondának nekik: miért nem hoztátok el őtet?

46. Felelének a' szolgák: soha ember úgy nem szóllott, mint az az ember.

47. (d) Felelének azért a' Farizéusok ő nekik: nemde ti is elhitettettetek-é?

(d) Helytelen vád az az igaz Vallás ellen, hogy azt nem követik e' világi böltsek; mert épen ezek a' gő vélekedésekkel van tele, mint a' józan elméjű egyűgyű embereké.

48. Avagy a' fő emberek közzűl, vagy a' Farizéusok közzűl hitt-é ő benne valaki?

49. De ez a' község, melly nem tudja a' törvényt, átkozott.

50. Monda nekik Nikodémus, a' ki ő hozzá ment vala éjjel, *és* azok közzűl egyik vala: *R.* 34. 2.

51. Nemde a' mi törvényünk kárhoztat-é valakit, hanemha elöször annak szavát meghallja, és megérti mit tselekedett? *5. Mós.* 17: 18.

52. Felelének és mondának neki: nemde te is Galiléus vagy-é? tudakozzál róla, és lásd meg, hogy Próféta Galileából nem támadott. (e)

(e) Haszontalan okoskodás, mintha az Isten' kegyelme valamelly helyhez volna köttetve.

VIII. RÉSZ.

A paráznaságban találtatott aszszonynak bűnei megbotsáttattak: a' Kristus e' vilagnak világossága: a' Farizéusok azt kérdik, hol az ő Attya? Abrahám' fiai Isten' fiai: Sátán a' hazugságnak attya: Abrahám látta a' Kristus' napját.

JÉsus pedig elméne az Olajfák' hegyére

2. És reggel viszontag, a' templomban jelen vala, és az egész sokaság méne ő hozzá: és ülvén tanítja vala őket:

3. Hozának pedig ő hozzá az Írástudók és Farizéusok egy aszszonyt, kit paráznaságban találtak, és mikor azt elő állatták volna.

4. Mondának neki: ez az aszszony találtatott szintén a' tselekedeten, mikor paráználkodnék.

5. A' törvényben pedig Móses megparantsolta minekünk, hogy ez illyenek megköveztessenek: te azért mit mondasz? *Mós.* 20: 18.

6. Ezt pedig mondják vala késértvén őtet, hogy őtet vádolhatnák. Jésus pedig alá hajolván, az újjával ír vala a' földre.

7. Mikor pedig szorgalmaztatnák a' kérdéssel, felegyenesedék, és monda nekik: a' mellyik közzületek bűn nélkül való, az vessen elöször követ ő reá. *5. Mós.* 17: 7.

8. És viszontag lehajolván, ír vala a' földre.

9. Mikor pedig ezeket hallották volna, mivelhogy lelkek' esméreti vádolja vala őket: egymás után kimenének egyenként, elkezdvén a' vénektől, mind az utolsókig: tsak Jésus marada, és az aszszony, ott állván.

10. (b) Mikor pedig Jésus felegyenesítette volna magát, és senkit nem látna az aszszonynál egyebet, monda neki: aszszony, hol vagynak azok a' te vádolóid? senki nem kárhoztat-é téged?

(b) A' Kristus nem veszi magának a' külsö fejedelemnek tisztit, hanem a' maga tiszti szerént az aszszonyt inti penitentziára.

11. És az monda: senki nem, Uram. Monda neki Jésus: én is nem kárhoztatlak téged: eredj el, és többé ne vétkezzél.

II. 12. (c) Ismét szólla azért Jésus nekik, mondván: én vagyok e' világnak világossága: a' ki követ engemet, nem jár setétben, hanem életnek világa lészen annak. *R.* 1: 5. *R.* 9: 5. *és* 12: 46. 1. *Ján.* 1: 5.

(c) E' világ természet szerént vak, és tsak a' Kristusban talál világosságot.

13. A' Farizéusok azért mondának ő neki: te tészesz magad felöl bizonyságot; a' te bizonyságtételed nem igaz.

14. (d) Felele Jésus és monda nekik: ha én magam teszek is magam felöl bizonyságot, az én bizonyságtételem igaz: mert tudom honnét jöttem, és hová mégyek: ti pedig nem tudjátok honnét jöttem, és hová mégyek. *R.* 5: 31.

(d) Kristus az igasságnak erös bizonysága, mert azért botsáttatott Istentől, ki sok tsuda tételekkel is megerössítetett és bizonyíttatott Istentől botsáttatnak lenni.

15. Ti test szerént ítéltek, én senkit nem ítélek.

16. Hogyha ítélek is, az én ítéletem igaz: mert én egyedül nem vagyok, hanem én és az én Atyám, ki engemet elbotsátott.

17. A' ti törvénytekben is pedig megvagyon írva, hogy két embernek bizonyság tétele erös. *5. Mós.* 17: 6. *és* 19: 15. *Mát.* 18: 16. 2. *Kor* 13: 1. *'Sid.* 10: 28.

18. Én vagyok, a' ki bizonyságot tészek magam felöl, és bizonyságot tészen én felölem, a' ki botsátott engem, az én Atyám.

19. Mondának vala azért neki: hol vagyon az a' te Atyád? felele Jésus: sem engemet nem esmertek, sem az én Atyámat: ha engemet esmernétek, az én Atyámat is esmernétek. (e)

(e) Az Istent nem esmérhetjük külömben hanem az ő Fiában.

20. Ezeket a' beszédeket mondá Jésus a' kintstartó helyen, tanítván a' templomban; és senki nem fogá meg őtet, mert még nem jött vala el az ő órája. *R.* 7: 8, 30.

21. Monda azért ismét nekik Jésus: én elmégyek, és kerestek engemet, és a' ti bűneitekben meghaltok: a' hová én megyek, ti *oda* nem jöhettek. *R.* 7: 34. *R.* 13: 33.

22. Mondának azért a' 'Sidók: nem dé megöli-é magát, hogy *ezt* mondja: a' hová én mégyek, ti *oda* nem jöhettek?

23. Akkor monda nekik: ti innét alolvalók vagytok, én onnét feljül való vagyok: ti e' világból valók vagytok, én nem vagyok e' világból.

24. Azért mondám nektek, hogy meghaltok a' ti bűneitekben. Mert ha nem hiszitek, hogy én vagyok *az*, meghaltok a' ti bűneitekben.

25. Mondának azért neki: te ki vagy? akkor monda nekik Jésus: *az vagyok*, a' minek eleitől fogva mondottam *magamat*.

26. (f) Sok vólna, a' mellyeket ti felöletek kellene szóllnom, és megítélnem: de a' ki engemet elbotsátott, igaz az: és a' mellyeket én ő töle hallottam, ezeket szóllom e' világnak. *R.* 7: 28. *Róm.* 3: 4.

(f) Az az: sokat kellene szóllanom a' ti bűneitek felöl, és sok volna, a' miröl titeket megkellene feddenem: de a' ki engemet elbotsátott, és fenyitékkel parantsolta, hogy engemet hallgassatok, mivelhogy igaz, megbüntet titeket.

27. *És* nem vévék eszekbe, hogy ő az Atyáról szóllna nekik.

28. Monda azért nekik Jésus: mikor felmagasztaljátok az embernek Fiát, akkor megesmeritek, hogy én vagyok, és én magamtól semmit nem tselekeszem, hanem a' mint tanított engem az én Atyám, azokat szóllom.

29. Mert a' ki engemet elbotsátott, én velem vagyon: nem hagyott egyedül engem az Atya, mert én mindenkor azokat tselekeszem, a' mellyek neki kedvesek.

30. *És* mikor ezeket mondaná, sokan hivének ő benne.

31. Monda azért Jésus azoknak a' Sidóknak, a' kik hittek neki: ha ti megmaradtok az én beszédemben, bizonnyal én tanítványim lésztek.

32. És megesmeritek az Igazságot, és az Igazság szabadossá tészen titeket.

33. Felelének neki: Ábrahám' magva vagyunk, és soha senkinek nem szolgáltunk: mi módon mondod te, hogy szabadosok lésztek.

34. Felele nekik Jésus: bizony mondom nektek, hogy valaki bűnt tselekeszik, szolgája a' bűnnek. *Rom.* 6: 20. 1. *Pet.* 2: 16. 2. *Pét.* 2: 19.

35. A' szolga pedig nem marad mind örökké a' házban: a' Fiú mind örökké ott marad.

36. Azért ha a' fiú megszabadít titeket, bizonnyal szabadosok lésztek.

37. Tudom, hogy Ábrahám' magva vagytok: de engemet igyekeztek megölni, mert az én beszédemnek nintsen helye ti nálatok.

38. Én *azt* szóllom, a' mit az én atyámnál láttam: ti is *azt* tselekeszitek, a' mit láttatok a' ti atyátoknál.

39. Felelének és mondának neki: a' mi atyánk Ábrahám. Monda nekik Jésus: ha Ábrahám' fiai volnátok, az Ábrahám' tselekedetit tselekednétek. *Mát.* 3: 9.

40. Mostan pedig igyekeztek engemet megölni, *olly* embert ki igazságot szólltam nektek, mellyet hallottam az Istentől: Ábrahám ezt nem mivelte.

41. Ti a' ti atyátoknak tselekedetit tselekeszitek. Mondának azért neki: mi paráznaságból nem nemzettünk; egy atyánk vagyon, *tudniillik* az Isten.

42. Monda azért nekik Jésus: ha az Isten volna nektek atyátok, szeretnétek engemet: mert én az Istentől származtam és jöttem: mert magamtól nem jöttem, hanem az küldött engemet. *R.* 5: 43.

43. Miért nem esmeritek az én szóllásomat? mert nem hallhatjátok az én beszédemet. 1. *Ján.* 3: 8.

44. Ti ördög atyától valók vagytok, és a' ti atyátoknak kívánságát akarjátok teljesíteni. Az eleitől fogva ember öldöklő volt, és az igazságban nem állott meg: mert nintsen ő benne igazság. Valamennyiszer hazugságot szóll, az ő magáéból szóll, mert hazug, és hazugságnak attya. *Júd.* 6.

45. Ti pedig mivelhogy én igazságot szóllok, nem hisztek énnekem.

46. (f) Kitsoda fedd meg engemet ti közzületek a' bűnről? ha igazságot szóllok, miért nem hisztek ti énnekem?

(f) Ez a' Kristus tökélletes ártatlanságának és bűn nélkül való tisztaságának erős bizonysága. Mert soha egy ember is azt magáról nem mondhatja, hogy ő a' bűnről meg nem győzettethetik.

47. A' ki Istentől vagyon, hallgatja az Isten' beszédét; azért nem hallgatjátok ti, mert Istentől nem vagytok. 1. *Ján.* 4: 6.

48. Felelének azért a' 'Sidók és mondának neki: nem igazán mondjuk-é mi, hogy Samaritánus vagy te, és ördög vagyon benned. *R.* 7: 20. *R.* 10: 20.

49. Felele Jésus: én bennem ördög nintsen, de tisztelem az én atyámat, és ti gyalázattal illettek engemet.

50. Én pedig nem keresem az én ditsőségemet, vagyon ki keresse és megítélje.

51. Bizony bizony mondom nektek: valaki az én beszédemet megtartándja, soha halált nem lát. *R.* 11: 25.

52. Mondának azért neki a' 'Sidók: most esmertük meg hogy ördög vagyon benned, *óh* Ábrahám meghalt, a' Próféták is *meghaltak*, te pedig *azt* mondod: ha ki az én beszédemet megtartja; halált nem kóstol örökké.

53. Nagyobb vagy-é te a' mi atyánknál Ábrahámnál ki meghalt? a' Próféták is meghaltak: kitsodának állítod te magadat?

54. Felele Jésus: ha én ditsőítem magamat, az én ditsősségem semmi: az én atyám az, a' ki engemet megditsőít, a' kit mondotok ti Istenteknek lenni.

55. Holott nem esmeritek őtet; én pedig esmerem őtet: és ha *azt* mondándom, hogy nem esmerem őtet, hasonló hazug lészek hozzátok: de őtet esmerem, és az ő beszédét megtartom.

56. (g) Ábrahám, a' ti atyátok nagy kívánsággal kívánta látni *ezt* az én napomat; látta, és örvendezett.

(g) A' régi szent atyák az ígéretekben látták a' Jésus Kristust, és nagy örömmel igaz hit által támaszkodtak ő hozzá: azért az Jésus' áldozatjának ereje hasznos volt az ó Testamentomban is.

57. Mondának azért a' 'Sidók: ötven esztendőd nintsen még, és Ábrahámot láttad?

58. Monda nekik Jésus: bizony bizony mondom nektek: minekelőtte Ábrahám születtetnék, (h) én vagyok.

(h) Nem mondja a' Kristus: én voltam, hanem ezt: én vagyok, melly által jelenti a' maga Istenségének változhatatlanságát, a' ki tegnap, ma és mind örökké ugyan az.

59. Ragadozának azért köveket, hogy ő reá hajigálnák: Jésus pedig elrejté magát, és kiméne a' templomból, általmenvén ő köztök: és illyen módon elméne. *R.* 10: 31.

IX. RÉSZ.

Kristus a' vakon születettnek szemeit megnyitja: kivel midőn sokat vetekedtek volna a' 'Sidók a' Sinatból kivetnék: de a' Kristus őtet örök világosságnak esméretivel ajándékozza meg.

ÉS elmenvén, láta egy embert, ki születésétől fogva vak vala.

2. És megkérdék őtet az ő tanítványi, mondván: mester, mellyik vétkezett; ez-é, vagy ennek szülei, hogy *ez* vakon születtetnék?

3. (a) Felele Jésus: sem ez nem vétkezett, sem ennek szülei: hanem *szükség volt*, hogy az Isten' dolgai megjelentessenek ebben.

(a) Nem azt állítja a' Kristus, mintha ebben a' vakban, vagy annak szüléiben semmi bűn nem lett volna, hanem azt, hogy sem a' vak, sem annak szülei másoknál nagyobb bűnösök nem voltak, melly által azt érdemlették volna, hogy mások felett illy keményen büntesse azt az Isten. *Luk* 13: 2. 3. 4. 5.

4. Szükség énnekem annak tselekedetit tselekednem, a' ki engemet elbotsátott, míg nappal vagyon: eljő az éjtszaka, mellyen senki nem tselekedhetik.

5. Míg e' világon lejéndek, e' világnak világossága vagyok. *R.* 1: 9. *és* 8: 12. *R.* 12: 35. 46.

6. Ezeket mikoron mondotta volna, a' földre pöke, és az ő nyálából sárt tsinála, és a' sárt a' vaknak szemére kené.

7. És monda neki: menj el, mosdjál meg a' Siloám halas tóban, (melly annyit tészen ha megmagyarázod, mint, elküldetért.) Elméne azért, megmosodék, és megtére látván.

II. 8. A' szomszédok azért, és a' kik az előtt látták hogy vak volna, mondának: nemde ez vala-é, a' ki koldúl vala?

9. Némellyek azt mondják vala: ez az: némellyek pedig: hasonlatos *úgymond*, ahoz. Az *pedig azt* mondja vala: én vagyok az.

10. Mondának azért neki: mimódon nyilatkozának meg a' te szemeid?

11. Felele az, és monda: egy ember, a' ki Jésusnak mondatik, sárt tsinála, és az én szemeimet *azzal* megkené; és monda nekem: menj el a'

el a' Siloám halastóra, és mosdjál meg. És mikor elmenvén megmosdottam volna, látást vettem.

12. Mondának azért neki: hol vagyon az? és monda: nem tudom.

13. Vivék azt a' Farizéusokhoz, azt, *mondom*, a' ki az előtt vak vala.

III. 14. Vala pedig szombat mikor Jésus a' sárt tsinálta, és annak szemeit megnyitotta.

15. Ismét megkérdék azért őtet a' Farizéusok, mimódon nyíltak volna meg az ő szemei. És az monda nekik: sárt tön az én szemeimre, és megmosám, és látok.

16. Némellyek azért a' Farizéusok közzűl mondának: ez ember nintsen Istentől, mert nem tartja meg a' szombatot. Némellyek azt mondják vala: mimódon tehet bűnös ember illyen jeleket? És hasonlás vala köztök.

17. Ismét mondának a' vaknak: te mit mondasz a' felől, hogy megnyitotta a' te szemeidet? És az monda: Próféta az.

18. Nem hívék annakokáért a' 'Sidók ő felőle, hogy vak volt volna, és szemei megnyíltak volna, míg nem hívák annak szüléit, a' kinek szemei megnyíltak.

19. És megkérdék őket, mondván: ez-é a' ti fiatok, kiről azt mondjátok, hogy vakon született? mimódon lát azért most?

20. Felelének nekik az ő szüléi, és mondának: tudjuk, hogy ez a' mi fiunk, és hogy vakon született:

21. De mimódon lát most, nem tudjuk: avagy ki nyitotta meg az ő szemeit, mi nem tudjuk: ideje vagyon ő neki, ő magát kérdjétek, ő maga szóll maga felől.

22. Ezeket mondák az ő szüléi, mivelhogy félnek vala a' 'Sidóktól: mert immár elvégezték a' 'Sidók, hogy valaki őtet Kristusnak vallaná a' gyülekezetből kirekesztetnék. *R.* 7: 13. *és* 12: 42.

23. Annakokáért mondának az ő szüléi: ideje vagyon, ő magát kérdjétek.

24. Másodszor is szóllíták azért az embert, a' ki vak volt, és mondának neki: adj ditsőséget az Istennek, mi tudjuk, hogy ez az ember bűnös.

25. Felele azért az, és monda: azt én nem tudom, ha bűnös: egyet tudok, hogy vak voltam, 's most látok.

26. Mondának pedig ő neki ismét: mit tselekedék veled? mi módon nyitá meg a' te szemeidet?

27. Felele nekik: immár megmondottam, 's nem hallátok, miért akarjátok ismét hallani? nemde ő tanítványi akartok-é ti is lenni?

28. Megszidalmazák azért azt, és mondának: te légy annak tanítványa: mi pedig Móses' tanítványi vagyunk.

29. Mi tudjuk, hogy Isten szóllott Mósesnek: ez pedig honnét légyen nem tudjuk. *R.* 8: 14.

30. Felele az ember és monda nekik: bizony tsuda, hogy ti nem tudjátok honnét légyen, holott az én szemeimet megnyitotta.

31. Tudjuk pedig, hogy az Isten a' bűnösöket meg nem hallgatja: de a' ki az Istent tiszteli, és az ő akaratját tselekeszi, ezt hallgatja meg. *Péld.* 15: 29. *és* 28: 9. *Ésa.* 1: 15.

32. Örökké ez nem hallatott, hogy valaki vakon született embernek szemeit megnyitotta volna.

33. Ha Istentől nem volna ez, semmit nem tselekedhetnék.

34. Felelének és mondának neki: te mindenestől bűnben születtél, és te tanítasz-é minket? és kiveték őtet *a' gyülekezetből.*

IV. 35. Meghallá Jésus, hogy azt kivetették volna: és mikor megtalálta volna őtet, monda neki: te hisz-é az Istennek fiában?

36. Felele az, és monda: Uram, kitsoda az, hogy higyjek ő benne?

37. Monda neki Jésus: láttad is őtet, és a' ki veled szóll, az az.

38. És az monda: hiszek Uram: és imádá őtet.

V. 39. És monda Jésus: hogy ítéletet tegyek azért jöttem én e' világra: hogy a' kik nem látnak, lássanak, és a' kik látnak, vakok legyenek. *Róm.* 3: 17. *R.* 12: 47.

40. Meghallák azért ezeket a' Farizéusok közzűl némellyek, kik ő vele valának, és mondának neki: nemde mi is vakok vagyunk-é?

41. Monda nekik Jésus: ha vakok volnátok, nem volna bűnötök: de mivelhogy azt mondjátok: látunk: azért a' ti bűnötök megmarad.

X. RÉSZ.

A' Kristus a' Farizéusokat gonosz pásztoroknak, magát pedig jónak lenni sok erősségekkel megbizonyítja: annakokáért hasonlás indúl: a' Kristus azoknak, kik ő hozzá köveket kapdosnak, és megakarják fogni, kezekből kimenekedik.

BIZONY bizony mondom nektek, a' ki a' juhoknak aklokba nem az ajtón mégyen be, hanem másonnét hág be, lopó és lator az:

2. A' ki pedig az ajtón mégyen be, a' Juhoknak pásztora az.

3. Ennek megnyitja az ajtót az ajtón álló, és a' juhok az ő szavát hallják: és az ő juhait hívja nevek szerént, és azokat kiviszi.

4. És mikor kibotsátja az ő juhait, előttök mégyen: és a' juhok őtet követik, mert az ő szavát esmerik.

5. Idegen *pásztort* nem követnek, hanem elfutnak attól: mert nem esmerik az idegeneknek szavokat.

6. E' példabeszédet mondá nekik Jésus. Azok pedig nem érték mitsoda volna a' mit nekik szólla.

7. Jésus azért ismét monda nekik: bizony bizony mondom nektek: én vagyok a' juhoknak ajtajok.

8. (a) Valakik én előttem jöttenek, orvok és tolvajok de nem hallgatták azokat a' juhok.

(a) A' Kristus előtt jöttek, a' kiket ő nem botsátott, és a' kik az Évangyéliommal ellenkező tudományt tanítanak.

9. Én vagyok az ajtó: én általam valaki bemenénd, megtartatik: és bemégyen 's kimégyen, és legeltető helyet talál.

10. A' lopó nem egyébért jő, hanem hogy ellopja, megölje, és elveszesse *a' juhokat:* én azért jöttem, hogy életek légyen, és bővölködjenek:

11. Én vagyok ama' jó pásztor: a' jó pásztor az ő életét adja a' juhokért. *Ésa.* 40: 11. *Ézék.* 34: 15. *és* 37: 24.

12. A' béres pedig, és a' ki nem pásztor, kinek nem tulajdoni a' juhok, látván eljőni a' farkast, elhagyja a' juhokat és elfut: a' farkas pedig elragadozza, és eloszlatja a' juhokat.

13. A' béres pedig elfut, mert béres, és nintsen neki gondja a' juhokra.

14. Én vagyok ama' jó pásztor, és esmerem az én *juhaimat*, és esmertetem azoktól.

15. A' mint esmer engem' az én atyám, én is esmerem az én atyámat: és az én életemet leteszem a' juhokért.

16. Más juhaim is vagynak nekem, mellyek nem ez akolból valók: azokat is elő kell hoznom, és az én szómat hallgatják: és lészen egy (b) akol, és egy pásztor. *Ézék.* 37: 22.

(b) Ez az ígérete a' Kristusnak betellyesedett, egy akol és egy pásztor lett, mikor mind a' 'Sidók, mind a' pogányok sereggel tértek meg a' Kristus' tudománnyára a' Keresztyén Anyaszentegyházba. *Efés.* 2: 14, 15, 16.

17. Annakokáért szeret engemet az én atyám, mert az én életemet leteszem, hogy ismét felvegyem azt.

18. Senki nem veszi el én tőlem azt, hanem én teszem le azt magamtól: vagyon hatalmam letenni azt, és vagyon hatalmam azt ismét felvenni. Ezt a' parantsolatot vettem az én atyámtól. *Ésa.* 53: 7.

19. Hasonlás támada azért ismét a' 'Sidók között e' beszédekért.

20. Sokan pedig ő közzülök azt mondják vala: ördög vagyon benne, és bolondozik: miért hallgatjátok ötet? *R.* 7: 20. *és* 8: 48. 52.

21. Némellyek azt mondják vala: e' beszédek nem ördöngösé: vallyon az ördög megnyithatja-é a' vakoknak szemeket?

II. 22. Lön pedig Jérusálemben templom' szentelésének innepe, (c) és tél vala.

(c) Ezt az Entzénia innepet Júdás Makkabéus szerzette vala a' templomnak bálványoktól való megtisztításának emlékezetire, 1. *Mak.* 4. melly télen esett Decemberben.

23. És jár vala Jésus a' Salamon' templomának tornátzában.

24. Környülvévék azért ötet a' 'Sidók, és mondának neki: miért tartod kétségben a' mi lelkünket? ha te vagy a' Kristus, mond meg nyilván.

25. Felele nekik Jésus: megmondottam nektek, és nem hiszitek: a' tselekedetek, mellyeket tselekeszem az én atyámnak nevében, azok bizonyságot tésznek én rólam. *R.* 5: 36. 37.

26. De ti nem hiszitek: mert nem vagytok az én juhaim közzül valók, a' mint megmondottam nektek: *R.* 8: 18.

27. Az én juhaim az én szómat hallgatják, én is esmerem azokat, és engemet követnek:

28. És én örök életet adok nekik, és el nem vesznek örökké, és senki ki nem ragadja azokat az én kezemből.

29. Az én atyám, a' ki *azokat* adta nekem, mindeneknél nagyobb: és senki *azokat* ki nem ragadhatja az én atyám' kezéből.

30. Én és az atya egy vagyunk. *R.* 17: 21. 22.

31. Ragadozának azért ismét köveket a' 'Sidók, hogy megköveznék ötet.

32. Felele nekik Jésus: sok jó dolgokat mutattam nektek az én atyámtól, azok közzül, mellyikért követek meg engemet?

33. Felelének neki a' 'Sidók, mondván: a' jó tselekedetért nem kövezünk meg tégedet, hanem a' káromlásért, és hogy te ember lévén, Istenné tészed magadat. *R.* 8: 59.

34. Felele nekik Jésus: nem meg vagyon-é írva a' ti törvénytekben: én mondám: istenek vagytok? *'Solt.* 82: 6.

35. Hogyha azért azokat mondotta isteneknek, a' kiknek Isten szóllott, és az írás meg nem hamissíthatik:

36. *Én rólam*, kit az atya megszentelt, és e' világra elbotsátott, ti azt mondjátok, hogy káromlást szóllok, mivelhogy azt mondám, hogy Isten' fia vagyok? *R.* 6: 27.

37. Ha az én atyám' tselekedetit nem tselekeszem, ne higyjetek énnekem:

38. Ha pedig azokat tselekeszem, ha nekem nem akartok is hinni, higyjetek a' tselekedeteknek: hogy megtudjátok és higyjétek, hogy az atya én bennem vagyon, és én ő benne. *R.* 14: 11. *és* 17: 2.

39. Ismét igyekezik vala azért ötet megfogni: de kiméne az ő kezekből.

40. És elméne viszontag a' Jordánon túl, arra a' helyre, a' hol Keresztelő János keresztel vala elöször: és ott marada.

41. Sokan mennek vala pedig ő hozzá, és azt mondják vala: jóllehet János semmi tsudát nem tett; (d) de valamellyeket e' felől mondott, igazak voltak.

(d) Nem szükség egy általjában a' rendkivül való hívatalhoz a' tsudatétel.

42. És sokan hívének ott ő benne.

XI. RÉSZ.

A' Kristus jelenteni akarván azt, hogy ő az élet és feltámadás, a' megholt és eltemettetett Lázárt feltámasztja: a' papok' tanátskozásában Kajafás megjövendöli, hogy egynek sokakért meg kell ölettetni: meghagyják, hogy valahol találtatik, megfogattassék.

Beteg vala pedig egy Lázár nevű *ember* Bethániából, Máriának és Márthának az ő nénnyének falujából való.

2. (Mária pedig a' vala, a' ki megkente vala az Urat kenettel, és megtörlötte vala az ő lábait hajával: kinek attyafia Lázár beteg vala.) *Mát.* 26: 7. *R.* 12: 5. *Márk.* 14: 3. *Luk.* 7: 37.

3. Küldének azért az ő nénnyei ő hozzá, mondván: Uram, ímé a' kit szeretsz, beteg.

4. Jésus pedig mikor azt hallotta volna, monda: ez a' betegség nem halálos, hanem Isten' ditsőségére *vagyon*, hogy az által ditsőítessék az Isten' fia.

5. Szereti vala pedig Jésus Márthát, és az ő nénnyét, és Lázárt.

6. Mikor meghallotta volna azért, hogy *Lázár* beteg, akkor két nap marada abban a' helyben a' hol vala.

7. De azután azt mondá a' tanítványoknak: menjünk el ismét Júdeából.

8. Mondának neki a' tanítványok: mester, most is megakarnak vala téged' kövezni a' 'Sidók, 's ismét oda mégy-é?

9. Felele Jésus: nemde nem tizenkét órája vagyon-é a' napnak? a' ki nappal jár, nem ütközik meg: mert e' világnak világosságát látja:

10. Ha ki pedig éjjel jár, megütközik: mert nintsen annak világossága.

11. Ezeket mondá: és azután monda nekik: Lázár a' mi barátunk aluszik: de elmégyek, hogy álmából felköltsem ötet.

12. Mondának azért az ő tanítványi: Uram, ha aluszik, meggyógyúl.

13. Azt pedig mondotta vala Jésus annak haláláról: de a' tanítványok azt állíták, hogy az álomnak alvásáról szóllna.

14. Akkor azért monda nekik Jésus nyilván: Lázár megholt.

15. És örülök ti érettetek (hogy higyjétek) hogy ott nem voltam. De menjünk el ő hozzá.

16. Monda azért Tamás, ki kettősnek mondatik, az ő tanítvány társainak: menjünk el mi is, hogy vele együtt haljunk meg.

17. Elméne azért Jésus, és úgy találá Lázárt, hogy immár négy nap fekütt volna a' koporsóban.

18. (Vala pedig Bethánia Jérusálem mellett, úgymint tizenöt futamatnyi föld:)

19. (a) És sokan a' 'Sidók közzül kimentek vala Márthához és Máriához, hogy őket vígasztalnák az ő attyokfiának halála felől.

(a) A' természetnek alkotója nem kárhoztatja a' természetes indulatokat, hanem arra tanít, hogy a' hitnek reguláira igazgattassanak: kegyességnek munkája azért a' megszomorodtakat vigasztalni Isten' ígéjéből.

20. Mártha azért mikor hallotta volna, hogy Jésus jöne, eleibe méne: Mária pedig otthon ül vala.

21. Monda azért Mártha Jésusnak: Uram, ha itt voltál volna, az én atyámfia nem holt volna meg:

22. De most is tudom, hogy valamit kérsz az Istentől, megadja neked.

23. Monda neki Jésus: feltámad a' te atyádfia.

24. Monda neki Mártha: tudom hogy, feltámad a' feltámadásban, amaz utolsó napon.

25. Monda neki Jésus: én vagyok a' feltámadás és az élet: a' ki én bennem hiszen, ha meghal is, él: *R.* 5: 28, 29.

26. És valaki él, és hiszen én bennem, nem hal meg örökké. Hiszed-é ezt?

27. Monda neki: igen is Uram, én hiszem, hogy te vagy a' Kristus, Istennek fia, a' ki e' világra jövendő vala. *Mát.* 16: 16. *R.* 4: 42. *és* 6: 69.

28. És mikor ezeket mondotta volna, elméne, és titkon szóllítá az ő nénnyét Máriát, mondván: a' mester jelen vagyon, és téged' hív.

29. Az mihelyt hallá, felkele hamar, és ő hozzá méne.

30. (Még pedig be nem ment vala Jésus a' faluba: hanem az helyen vala, a' hol Mártha ő eleibe ment vala.)

31. A' 'Sidók azért, a' kik ő vele a' házban valának, és ötet vigasztalják vala, mikor látták volna, hogy Mária hamar felkölt volna és kiment volna, követék ötet, mondván: a' koporsóhoz mégyen hogy ott sírjon.

32. Mária azért mikor oda jutott volna a' hol Jésus vala, látván ötet, leborúla az ő lábainál, mondván: Uram, ha itt voltál volna, nem halt volna meg az én atyámfia.

33. Jésus azért mikor látta volna, hogy ő sír, és a' 'Sidók, kik ő vele együtt jöttek, sírnának, megbuzdúla lelkében, és magában megháborodék. (b)

(b) A' Kristus a' mi testünkkel együtt minden emberi indulatot felöltözött magára, bün nélkül, melly ő benne nem volt. A' buzdúlás és megháborodás felette igen nagy indulatnak jele, melly a' Kristusban mindenkor (egyebekben is gyakorta) vétek nélkül vala, úgymint az emberi természetnek sajátt tulajdonsága.

34. És monda: hová tettétek ötet? és mondának neki: Uram, jere és lásd meg.

35. És Jésus könyvez vala.

36. Mondának azért a' 'Sidók: ímé melly igen szerette azt.

37. Némellyek pedig ő közzülök mondának: nem mivelhette volna-é ez, ki a' vaknak szemeit megnyitotta, hogy ez meg ne halna? *R.* 9: 6.

38. Jésus azért ismét megháborodván magában, méne a' koporsóhoz. Vala pedig az kőből vágott koporsó, és követ tettek vala feljül reá.

39. Monda Jésus: vegyétek fel a' követ. Monda neki Mártha, annak nénnye, a' ki meghalt vala: Uram, immár szagos: mert negyed napi.

40. Monda neki Jésus: nem mondám-é neked, hogyha hisz, meglátod az Istennek ditsősségét.

41. Felvévék azért a' követ *az helyről*, a' hol a' halott tétetett vala. Jésus pedig felemelvén az ő szemeit monda: atyám, hálákat adok neked, hogy engem' meghallgattál.

42. Én pedig tudtam, hogy mindenkor meghallgatsz engemet: de a' környülálló népért mondám azt, hogy higyjék, hogy én tégedet botsáttattam.

II. 43. És mikor ezeket mondotta volna, kiálta nagy szóval: Lázár! jöj ki.

44. Akkor a' ki meghalt vala, kijöve, kezei és lábai kötözve lévén, az ő ortzája pedig keszkenővel betakartatott vala. Monda nekik Jésus: oldozzátok meg ötet, és botsássátok el.

III. 45. Sokan azért a' 'Sidók közzül, kik Máriához jöttek vala, és látták vala a' mellyeket Jésus tselekedett, hívének ő benne.

46. Némellyek pedig ő közzülök elmenének a' Farizéusokhoz, és megmondák nekik, a' mellyeket Jésus tselekedett.

47. A' Papi fejedelmek azért és a' Farizéusok gyülést gyűjtének, és mondának; mit tselekedjünk? mert ez az ember sok jeleket tészen. *Mát.* 26: 8. *Márk.* 14: 1.

48. (c) Ha ekképen hagyjuk ötet, mindnyájan hisznek neki: és eljőnek a' Rómaiak, és eltörlik mind ezt a' helyet, mind a' népet.

(c) Az az: ha a' külső állapotban valami újjúlás vagy változás jészen, a' Rómaiak el ontanak bennünket.

49. Egy pedig ő közzülök, Kajafás, ki abban az esztendőben fő pap vala, monda nekik: ti semmit nem tudtok:

50. Meg sem gondoljátok; jobb nekünk, hogy egy ember meghaljon a' népért, és az egész nép el ne veszszen. *R.* 18: 14.

51. Ezt pedig magától nem mondá: hanem mivelhogy abban az esztendőben fő pap vala, jövendőt monda, hogy Jésus a' népért meghalna: (d)

(d) Az az, nem tudva, akaratja ellen úgy igazgatta az Isteni hatalom Kajafás' nyelvét, hogy jövendőt mondana a' Kristus' halálának az egész népre kiterjedő hasznáról, erejéről.

52. És nem tsak azért a' népért, hanem hogy az Istennek elszéledett fiait is egybegyűjtené.

53. Az naptól fogva azért egyenlőképen tanátskoznak vala, hogy megölnék ötet.

54. Jésus azért többé nem jár vala nyilván a' 'Sidók között, hanem elméne onnét a' puszta mellett való tartományba, a' városba melly mondatik Éfraimnak: és ott lakik vala az ő tanítványival.

55. Közel vala pedig a' 'Sidóknak Húsvétjok: és sokan felmenének Jérusálembe abból a' tartományból Húsvét előtt, hogy megtisztúlnának.

56. Keresik vala azért Jésust, és egymással be szélnek vala a' templomban állván: mi tetszik, úgy *mond*, nektek? hogy nem jön-é fel az innepre?

57. A' papi fejedelmek pedig és a' Farizéusok megparantsolták vala, hogyha valaki tudná hol volna, megmondaná, hogy ötet megfognák.

XII. RÉSZ.

A' Kristusnak, midőn Lázárnál vatsorálna, lábait megkeni Mária: vádoltatik Júdástól: a' Kristustól mentetik: a' papok Lázárnak vesztét kívánják: Jérusálembe mentében a' Kristusnak sokan eleibe mennek: a' Görögök ötet látni kívánják: a' fő népek, kik benne hittek, de megvallani nem merték: a' hitre int.

JÉSUS azért Húsvét előtt hat nappal méne Bethániába, hol Lázár meghalt vala, kit feltámasztott a' halálból.

2. Szerzének azért ott neki vatsorát, és Mártha szolgál vala: Lázár pedig egyik vala azok közzül, kik ő vele együtt leűltek. *Mát.* 26: 6. *Márk.* 14: 3.

3. Mária azért vévén egy font nárdusból tsinált drága híg kenetet, megkené a' Jésusnak

lábait, és megtörlé lábait az ô hajával: a' ház pedig megtelék a' kenetnek illatjával. *R.* 11: 2.

4. Monda azért egy az ô tanítvánnyi közzül, Júdás Iskáriótes, Simonnak fia, a' ki ôtet elárúlja vala:

5. Miért nem adták el a' kenetet háromszáz pénzen, és adták volna a' szegényeknek?

6. Ezt pedig mondá, nem hogy neki a' szegényekre gondja volna, hanem mivelhogy lopó volt, és az erszény ô nála vala, és a' mit abban adtak, *azt* hordozta vala. *R.* 13: 29.

7. Monda azért Jésus: hagyj békét neki; az én temetésemnek idejére tartotta ô ezt.

8. Mert szegények mindenkor vagynak veletek, én pedig nem mindenkor vagyok. *5. Mós.* 15: 11.

9. (a) A' 'Sidók közzül azért sokan megtudták, hogy ô ott volna: és oda menének nem tsak a' Jésusért, hanem hogy Lázárt is látnák, kit feltámasztott a' halálból.

(a) Az Évangyéliomi világosság tündöklni kezdvén, némellyek annak gonoszúl tzirkálói 's visgálói: némellyek nyilván való ellenségi; némellyek színmutatásból annál járni kezdvén, nagy hirtelen a' setétségre viszszatérnek, és legkevesebbek annak igaz és állhatatos szeretôi, betsüllôi, és követôi.

10. Tanátsot tartának pedig a' papi fejedelmek, hogy Lázárt is megölnék.

11. Mert sokan a' 'Sidók közzûl ô érette elmenvén, hisznek vala Jésusban.

II. 12. Másod napon a' sokaság, melly az innepre ment vala, mikoron hallották volna, hogy Jésus Jérusálembe menne: *Mát.* 21: 8. *Márk.* 11: 8. *Luk.* 19: 35.

13. Vônek pálma ágakat, és ô eleibe menének, és kiáltnak vala: Hosánna, áldott az Izráelnek királlya, kijött az Úrnak nevében. *'Solt.* 113: 29.

14. Találván pedig Jésus egy szamárt, arra felûle, a' mint meg vagyon írva.

15. Ne félj Sionnak leánya: ímé a' te királyod jô, ûlvén szamár vemhén. *Zak.* 9: 9. *Ésa.* 62: 11. *Mát.* 21: 5.

16. Ezeket pedig a' tanítványok nem érték elôször, hanem mikor megditsôíttetett volna Jésus akkor emlékezének meg, hogy ezek megírattattak ô felôle, és *hogy ôk* ezeket mivelték ô vele.

17. Bizonyságot tészen vala pedig a' sokaság, melly ô vele vala, hogy Lázárt a' koporsóból hívta ki, és ôtet feltámasztotta a' halálból.

18. Annakokáért is méne a' sokaság ô eleibe, mert hallják vala, hogy azt a' tsudát ô tette volna.

19. A' Farizéusok azért mondának ô magokban: látjátok-é, hogy semmit nem használtok? Ímé, *mind* e' világ követi ôtet.

III. 20. Valának pedig némellyek (b) Görögök azok közzûl, a' kik szoktak felmenni, hogy imádkoznának az innepen:

(b) Itt a' Görögökön a' proselítusok, az az, a' pogányok közzûl megtért 'Sidók értetnek, amint ezen versbôl megtetszik; kik az Istennek parantsolatja szerént Jérusálembe felmentek az Isteni szolgálatra.

21. Ezek annakokáért menének Filephez, ki Betsaidából Galileának városából való vala, és kéré ôtet, mondván: Uram! Jésust akarjuk látni.

22. Elméne Filep és monda Andrásnak: András és Filep együtt megmondják Jésusnak:

23. Jésus pedig felele nekik, mondván: eljött az óra, hogy megditsôítessék az embernek Fia.

24. Bizony bizony mondom nektek, hogy ha a' földbe esett gabona mag meg nem rothadánd, tsak ô maga marad: ha pedig megrothadánd, sok gyümöltsöt terem.

25. A' ki az ô lelkét szereti, elveszti azt: és a' ki az ô lelkét gyûlöli ezen a' világon, az örök életre megôrzi azt. *Mát.* 10: 39. *és* 16: 25. *Márk.* 8: 35. *Luk.* 9: 24. *és* 17: 33.

26. A' ki nekem szolgál, engem kövessen: és a' hol én lejéndek ott lészen az én szolgám is, és ha ki énnekem szolgál, megtiszteli azt az Attya.

27. Mostan az én lelkem megháborodott: és mit mondjak? Atyám, tarts meg engem ez órától *fogva:* de azért jöttem ez órára. *Márk.* 14: 34, 36.

28. Atyám! ditsôítsd meg a' te nevedet. Szózat jöve azért az égből; *ezt mondván:* megditsôítettem, és ismét megditsôítem.

29. A' sokaság azért, a' melly *ott* állott, és hallotta, *azt* mondja vala, hogy mennydörgés lôn. Némellyek *azt* mondák: Angyal szólla neki.

30. Felele Jésus és monda: nem én érettem lôn ez a' szó, hanem ti érettetek.

31. Most jelen vagyon e' világnak kárhoztatása: most vettetik ki e' világnak fejedelme.

32. És én mikor felvétetem e' földrôl, mindeneket én hozzám vonszok. *R.* 3: 14.

33. (Ezt pedig mondja vala, jelentvén mitsoda halállal halna meg jövendôben.)

34. Felele neki a' sokaság: mi hallottuk a' törvényból, hogy a' Kristus mind örökké megmarad: és mimódon mondod te, hogy az ember' Fiának fel kell vétetni? kitsoda ez az ember' Fia? 2. *Sám.* 7: 13. *'Solt.* 8: 37. *és* 110: 4. *Ezék.* 37: 25. *Dán.* 2: 44. *és* 7: 14. *és* 27.

35. Monda azért nekik Jésus: még egy kevés ideig a' világosság veletek vagyon: járjatok míg világosságtok vagyon, hogy a' setétség titeket el ne foglaljon, mert a' ki setétben jár, nem tudja hová mégyen. *R.* 1: 9. *és* 8: 12. *Esa.* 53: 1. *Róm.* 10: 6.

36. Míg világosságtok vagyon, higyjetek a' világosságban, hogy a' világosságnak fiai legyetek. Ezeket szólla Jésus, és mikor elment volna, elrejté magát ô tôlök.

IV. 37. Mikor pedig ennyi jeleket tett volna ô elôttök, nem hisznek vala ô benne:

38. Hogy az Ésaiás Prófétának beszéde betelnék, mellyet mondott: Uram! kitsoda hitt a' mi beszédünknek? és az Úrnak karja kinek nyilatkoztatott meg? *Esa.* 6: 9. *Mát.* 15: 14. *Márk.* 4: 12. *Luk.* 8: 10. *Tsel.* 28: 26. *Róm.* 11: 8.

39. Annakokáért nem hihetnek vala, mert ismét azt mondotta Ésaiás:

40. Megvakítá az ô szemeket, és megkeményíté az ô szíveket, hogy ne lássanak szemekkel, se ne értsenek szívekkel, és megtérjenek, 's meggyógyíttsam ôket.

41. Ezeket mondá Ésaiás, mikor látta az ô ditsôségét, és szólla ô felôle.

42. Mindazáltal a' fô népek közzûl is sokan hittenek ô benne; de a' Farizéusok miatt nem valják vala, hogy a' gyülekezetbôl ki ne vettetnének. *R.* 9: 22.

43. Mert inkább szerették az emberek' ditsôségeket, hogy nem az Isten' ditsôségét. *R.* 5: 44.

V. 44. Jésus pedig kiálta és monda: a' ki hiszen én bennem, nem én bennem hiszen, hanem abban, a' ki engemet elbotsátott.

45. És a' ki engemet lát, azt látja, a' ki engemet elbotsátott. *R.* 14: 9.

46. Én világosságúl jöttem e' világra, hogy senki ne maradjon setétségben, a' ki én bennem hiszen. *R.* 3: 19. *és* 9: 39.

47. És ha ki hallándja az én beszédemet, és nem hiszen, én nem kárhoztatom azt. Mert nem jöttem, hogy kárhoztassam e' világot, hanem hogy megtartsam e' világot. *R.* 3: 13.

48. A' ki meg vét engemet, és nem veszi az én beszédimet, vagyon, ki kárhoztassa ötet: a' beszéd, mellyet én szólltam, az ítéli meg azt amaz utolsó napon. *R.* 3: 17. *Márk.* 16: 16.

49. Mert én magamtól nem szólltam: hanem a' ki elbotsátott engem, az Atya, ő megparantsolta nekem mit mondjak, és mit szóllyak. *R.* 5: 19. *R.* 14: 10.

50. És tudom, hogy az ő parantsolatja örök élet: a' mellyeket azért én szóllok, amint az Atya mondotta nekem, úgy szóllom.

XIII. RÉSZ.

A' Kristus tanítványinak lábaikat megmossa: panaszolkodik az ő árúlójáról: ki ötet megszóllítja: inti tanítványit atyafiúi szeretetre: Péternek a' megtagadásban való esetit megjövendöli.

A' Husvétnak pedig innepe előtt, tudván Jésus, hogy az ő órája eljött volna, hogy e' világból az Atyához menne, mivelhogy szerette az övéit, a' kik e' világon valának, mind végig szereté azokat. *Mát.* 26: 2. *Márk.* 14: 1. *Luk.* 22: 1.

2. És a' vatsora meglévén, (mikor már az ördög a' Júdás Iskáriótesnek, Simon' fiának szívébe beöltött volna, hogy elárúlná ötet.)

3. Tudván Jésus, hogy az Atya mindeneket neki hatalmába adott volna, és hogy ő az Istentől jött volna ki, és az Istenhez menne:

4. Felkele a' vatsora után, és leveté *az ő felső* ruháját, és egy keszkenőt vévén, környülövedzé magát.

5. Azután tölte vizet a' mosdóba, és kezdé mosni az Apostoloknak lábokat (a), és megtörleni a' kendővel, mellyel vala környülkötve.

(a) Kristus megmossa az ő tanítványinak lábokat, mellyel bizonyságot tészen az ő nagy alázatosságáról, hozzájok való szerelméről, és hogy ő volna a' mi bűneinknek elmosója.

6. Méne azért Simon Péterhez: és az monda neki: Uram! te mosod-é meg az én lábaimat?

7. Felele Jésus és monda neki: (b) a' mit én tselekeszem, mostan te *azt* nem tudod, ez után pedig megtudod.

(b) Az az; nem azért mosom én most a' ti lábaitokat, hogy azok tiszták legyenek, más dolgot jelentek azzal.

8. Monda neki Péter: az én lábaimat soha meg nem mosod. Felele neki Jésus: ha meg nem moslak téged, nem lészen neked hozzám *semmi* közöd. (c)

(c) A' Kristusnak mindenben engednünk kell, ha valami tselekedetinek okát hirtelen nem látjuk is.

9. Monda neki Simon Péter: Uram! nem tsak lábaimat, hanem kezeimet is, fejemet is.

10. Monda neki Jésus: a' ki megmosatott, nem szükség, hanem tsak hogy lábait mossa meg, mert mindenestől tiszta: ti is tiszták vagytok, de nem mindnyájan. *R.* 15: 3.

11. Mert tudja vala azt, a' ki ötet elárúlja vala: azért mondá: nem mindnyájan vagytok tiszták.

12. Minekutánna azért megmosta volna azoknak lábaikat, és az ő ruháját reá vette volna, ismét leülvén, monda nekik: értitek-é, mit mivelék veletek?

13. Ti engemet hívtok Mesternek és Úrnak, és igazán mondjátok: mert a' vagyok.

14. Annakokáért ha én megmostam a' ti lábaitokat, Úr és Mester *lévén*, tinektek is meg kell mosnotok egymás' lábait.

15. Mert példát adtam nektek, hogy amint én tselekedtem veletek, *azonképen* tselekedjetek ti is.

16. Bizony bizony mondom nektek, a' szolga nem nagyobb az ő uránál, sem a' követ nem nagyobb annál, a' ki azt elküldötte. *Mat.* 10: 24. *Luk.* 6: 40. *R.* 15: 20.

17. Ha ezeket tudjátok, boldogok lésztek, ha ezeket tselekeszitek.

II. 18. Nem mindentekről szóllok; én tudom kiket választottam el; de *szükség*, hogy beteljék az írás: a' ki én velem kenyeret eszik, az ő sarkát felemelte ellenem. *'Zsolt.* 41: 10.

19. Immár most megmondom nektek minekelőtte meglenne, hogy mikor meglészen, higyétek, hogy én vagyok *a' Messiás.*

20. Bizony bizony mondom nektek, valaki azt befogadja a' kit küldök, engem fogad be: a' ki pedig engem befogad, azt fogadja be, a' ki engem elküldött. *Mát.* 10: 14. *Luk.* 10: 16.

21. Mikor ezeket mondotta volna Jésus, megháborodék lelkében, és bizonyságot tön, és monda: bizony bizony mondom nektek, hogy egy ti közzületek engem elárúl. *Mát.* 26: 21. *Márk.* 14: 18. *Luk.* 22: 21.

22. A' tanítványok azért néznek vala egymásra, kételkedvén kiről szóllna.

23. Vala pedig egy a' Jésus' tanítványi közzűl, ki a' Jésus' kebelében nyúgoszik vala, az, a' kit Jésus szeret vala.

24. Inte azért ennek Simon Péter, hogy megkérdené, ki volna a' kiről szóllna.

25. Amaz pedig a' Jésus' mejjén nyúgodván, monda neki: Uram! kitsoda az?

26. Felele Jésus: az az, a' kinek én a' mártott falatot adom. És mikor bemártotta volna a' falatot, adá Júdás Iskáriótesnek, a' Simon' fiának.

III. 27. És a' falat után belé méne a' Sátán. Monda azért Jésus neki: a' mit tselekeszel, tselekedjed hamar.

28. Ezt pedig a' leültek közzűl senki nem érté miért mondotta volna neki.

29. Mert némellyek azt állítják vala, mivelhogy az erszény Júdásnál vala, hogy Jésus azt mondotta volna neki: vedd meg azokat, mellyek nekünk szükségesek az innepre: vagy hogy a' szegényeknek valamit adna. *R.* 12: 6.

30. Amaz annakokáért a' falatot minekutánna elvette volna, azonnal kiméne. Vala pedig éjtszaka.

IV. 31. Mikor azért kiment volna, monda Jésus: mostan ditsőíttetett meg az embernek Fia, az Isten is megditsőíttetett ő benne.

32. Hogy ha az Isten megditsőíttetett ő benne, az Isten is megditsőíti ötet önnön magában, és ezennel megditsőíti ötet.

33. Fiatskáim, még egy kevéssé veletek vagyok, kerestek engemet: de a' miképen a' 'Sidóknak mondám: a' hová én mégyek, ti oda nem jöhettek: *azonképen* nektek is mondom most. *R.* 7: 34. *és* 8: 21.

34. Új parantsolatot adok nektek, hogy egymást szeressétek: amint én szerettelek titeket, hogy szeressétek ti is egymást. 3. *Mós.* 19: 18. *Mát.* 22: 39. *R.* 15: 21. 1. *Ján.* 2: 23.

35. Erről esmerik meg mindenek, hogy én tanítványim vagytok, ha egymást szeretitek.

V. 36. Monda neki Simon Péter: Uram hová mégy? Felele neki Jésus: a' hová én mégyek, most engemet nem követhetsz, azután pedig követsz engemet. *R.* 21: 18.

37. Monda neki Péter: Uram! miért nem követhetlek tégedet mostan? az én lelkemet te éretted adom.

38. Felele neki Jésus: a' te lelkedet adod én érettem? Bizony bizony mondom neked, nem szóll addig a' kakas, míg nem háromszor engemet megtagadsz. *Mát.* 26: 24, 34. *Márk.* 14: 10, 30. *Luk.* 22: 34.

XIV. RÉSZ.

A' Kristus vígasztalja tanítványit: az ő Istenséget és halálának hasznát megmondván: vígasztaló szent Lelket ígérvén: ennek tisztit megmondja, és az ő békességét ígéri.

NE háborodjék meg a' ti szívetek: hisztek az Istenben, higyetek én bennem is.

2. Az én Atyámnak házában sok hajlékok vagynak: *mert ha* külömben *volna*, megmondottam volna nektek. Elmégyek: hogy készítsek nektek helyet.

3. És mikoron elmenéndek, és készíténdek nektek helyet, ismét eljövök, és felveszlek titeket én magamhoz: hogy a' hol én vagyok, ti is ott legyetek. *R.* 12: 26. *R.* 17: 24.

4. A' hová pedig én mégyek tudjátok, az útat is tudjátok.

5. Monda neki Tamás: Uram! nem tudjuk hová mégy: 's mimódon tudhatjuk azért az útat.

6. Monda neki Jésus: én vagyok az út, az igazság és az élet, senki nem mégyen az Atyához, hanem én általam.

7. Ha engemet esmernétek, az én Atyámat is esmernétek: és immár most esméritek ötet, és láttátok ötet.

8. Monda neki Filep: Uram! mutasd meg minekünk az Atyát, és elég minekünk.

9. Monda neki Jésus: ennyi időtől fogva vagyok veletek, mégis nem esmertél-é meg engemet? Filep! a' ki engemet lát, látja az én Atyámat: mimódon mondod azért te: mutasd meg minekünk az Atyát? *R.* 12: 45.

10. (a) Nem hiszed-é, hogy én az Atyában, és az Atya én bennem vagyon? A' beszédeket, mellyeket én szóllok, nem magamtól szóllom: hanem az Atya, a' ki én bennem vagyon, ő tselekeszi e' tselekedeteket.

(a) Az Atya a' Kristusban mondatik lenni; 1. mivelhogy az ő hatalmasságát a' Kristusban mutatja meg; viszontag a' Kristus az Atyában, mert ő vele egy erejü, hatalmú. 2. Mert akaratjok egy.

11. Higyjetek nekem, hogy én az Atyában, és az Atya én bennem vagyon: ha nem *hisztek*, a' tselekedetekért higyjetek énnekem. *R.* 10: 38. *és* 17: 21.

12. Bizony bizony mondom nektek, a' ki én bennem hiszen, a' minemü tselekedeteket én tselekeszem, ollyanokat tselekeszik, nagyobbakat is tselekeszik azoknál, (b) mert én az Atyához mégyek. *Tsel.* 5: 12. *és* 19: 11.

(b) Mondja a' Kristus, hogy nagyobb dolgokat tselekeszik, a' ki ő benne hiszen, mert az ő mennybe menése után több és nagyobb Isteni tselekedetek által erősítteték meg az ő Isteni hatalma; azért mondja: mert én az én Atyámhoz mégyek, az az minekutánna országomba megyek; az én hatalmamat nyilvábban megmutatom.

13. És valamit kéréndetek az én nevemben, azt megtselekeszem. *Mát.* 7: 7. *és* 21: 21, 22. *Márk.* 11: 24. *R.* 15: 7. *és* 16: 23. *Luk.* 1: 5.

14. Valamit kéréndetek az én nevemben, én megszerzem.

15. Ha engemet szerettek, az én parantsolatimat megtartsátok.

16. És én kérem az Atyát, és más Vígasztalót ád nektek, hogy veletek maradjon mind örökké:

17. *Tudniillik* az igazságnak lelkét, mellyet e' világ be nem vehet, mert nem látja azt, és nem esmeri ötet: ti pedig esmeritek ötet, mert bennetek lakik, és bennetek marad.

18. Nem hagylak titeket árváúl: megtérek hozzátok.

19. Még egy kevéssé, és e' világ nem lát engemet többé: ti pedig megláttok engem, mert én élek, és ti is éltek.

20. Azon a' napon megtudjátok ti, hogy én az én Atyámban vagyok, és ti is én bennem, 's én is ti bennetek.

21. A' ki az én parantsolatimat tudja és megtartja azokat, az, a' ki szeret engemet, a' ki pedig szeret engemet, az én Atyámtól is szerettetik: én is szeretem azt, és magamat megjelentem annak.

22. Monda neki Júdás: (nem *amaz* Iskáriótes:) Uram! mi dolog, hogy magadat minekünk jelented meg, és nem e' világnak?

23. Felele Jésus, és monda neki: ka ki engemet szeret, az én beszédemet megtartja, az én Atyám is szereti azt, és ahoz megyünk, és annál maradunk.

24. A' ki nem szeret engemet, az én beszédemet nem tartja meg: és a' beszéd, a' mellyet hallotok, nem enyim, hanem azé, a' ki engemet elbotsátott, az Atyáé.

25. Ezeket mondottam nektek, ti veletek lévén.

26. Ama' vígasztaló pedig a' szent Lélek, kit az Atya az én nevemben elbotsát, az megtanít titeket mindenekre, és eszetekbe jutatja mind azokat, mellyeket mondottam nektek. *Luk.* 24: 49. *R.* 15: 26. *és* 16: 7.

26. Békeséget hagyok nektek, amaz én békeségemet adom nektek: nem úgy adom nektek, mint e' világ adja. Ne háborodjék meg a' ti szívetek és ne féljen.

28. Hallátok, hogy megmondám nektek: elmégyek és megtérek hozzátok. Ha engemet szeretnétek, örúlnétek, mikor azt mondám, hogy elmégyek az Atyához. Mert az Atya nagyobb én nálamnál.

29. Most is megmondám nektek minekelőtte meglenne, hogy mikor meglészen, higyjetek. *R.* 11: 15. *és* 13: 19.

30. Nem szóllok ezután sokat veletek: mert eljő e' világnak fejedelme, de én ellenem semmi hatalmá nintsen.

31. De hogy megtudja e' világ, hogy én az Atyát szeretem: és a'mint nekem az Atya parantsolta, akképen tselekeszem, keljetek fel, menjünk el innét.

XV. RÉSZ.

Szőlőtőnek és szőlőveszönek hasonlatosságában mutatja meg a' Kristus mint teremhessenek gyümöltsöt a' tanítványok: int a' hív szeretetre, és a' nyomorúságokban való türésre önnön példájával indít.

EN vagyok amaz igaz szőlőtő, és az én Atyám, szőlőben való munkás.

2. Minden szőlőveszszöt, valamelly én bennem gyümöltsöt nem terem, kimetsz, és mindeniket valamelly gyümöltsöt terem, megtiszt[illegible]tja, hogy több gyümöltsöt teremjen. *Mát.* 15: 13.

3. Immár ti tiszták vagytok a' beszédért, mellyet szólltam tinektek. *R.* 13: 10.

4. Maradjatok én bennem és én is ti bennetek: miképen a' szőlőveszszö nem teremhet gyümöltsöt magától, hanem ha a' szőlőtőben maradánd: azonképen ti is *nem teremhettek*, hanem ha én bennem maradtok.

5. Én vagyok a' szőlőtő, ti szőlőveszszök: az, a' ki én bennem marad, és a' kiben én *maradok*, sok gyümöltsöt terem: mert én nálam nelkül semmit nem tselekedhettek.

6. Ha valaki én bennem nem marad, a' *szőlőn* kivül vettetik, és megszárad, mint a' szőlőveszszö: és egybegyüjtvén azokat a' tüzre vettetnek, és megégnek. *Mát.* 3: 19, *és* 7: 19.

7. Ha én bennem maradtok, és az én beszédim is ti bennetek maradnak, valamit akartok, kérjétek, és megadatik nektek. *R.* 14: 13. *és* 16: 23. 1. *Ján.* 3: 22.

II. 8. Ebben ditsőíttetik az én Atyám, ha sok gyümöltsöt termetek: és úgy lésztek én tanítványim.

9. Amint szeretett engemet az én Atyám, én is úgy szerettelek titeket: maradjatok meg abban az én szeretetemben.

10. Ha az én parantsolatimat megtartándjátok, az én szeretetemben maradtok: miképen én is az én Atyámnak parantsolatit megtartottám, és maradok az ő szerelmében.

11. Ezeket szólltam nektek, hogy amaz én örömem ti bennetek maradjon, és a' ti örömetek beteljesítessék.

12. Ez az én parantsolatom, hogy szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket. *R.* 13: 34. 1. *Thess.* 4: 9. 1. *Ján.* 3: 11. *és* 4: 21.

13. Nintsen senkinek nagyobb szeretete annál, mintha valaki az ő életét leteszi az ő barátiért. *Róm.* 5: 8. *Eféz.* 5: 2. 1. *Ján.* 3: 16.

14. Ti én barátim lésztek, ha azokat tselekeszitek, mellyeket én parantsolok nektek.

15. Nem mondalak többé titeket szolgáknak, mert a' szolga nem tudja mit mivel az ő ura: titeket pedig mondalak barátimnak, mert mindeneket, mellyeket hallottam az én Atyámtól, megjelentettem nektek. (a)

(a) Az Évangyéliomnak tudománya, amint azt a' Kristus megjelentette, melly az Apostolokra bízatott, az Istennek a' mi idvességünk felöl való akaratjának kijelentése.

16. Nem ti választottatok el engemet, hanem én választottalak el titeket, és rendeltelek titeket, hogy elmenvén gyümöltsöt teremjetek, és a' ti gyümöltsötök megmaradjon: hogy valamit kéréndetek az Atyától az én nevemben, megadja nektek. *Mát.* 28: 19.

17. Ezeket parantsolom nektek, hogy ti egymást szeressétek. *Ján.* 13: 34.

III. 18. Ha e' világ titeket gyülöl, tudjátok, hogy engemet gyülölt elébb ti nálatoknál.

19. Ha e' világból valók voltatok volna, e' világ a' mi övé szeretné azt: de mivelhogy nem e' világból valók vagytok, hanem én választottalak ki titeket e' világból, azért gyülöl titeket e' világ.

20. Emlékezzetek meg a' beszédről, mellyet én mondottam nektek: a' szolga nem nagyobb az ő uránál. Ha engemet háborgattak, titeket is háborgatnak: ha az én beszédemet megtartották, a' tiéteket is megtartják. *Mat.* 20: 24. *Luk.* 6: 40. *R.* 13: 16. *és* 16: 4.

21. De mind ezeket mivelik ti veletek az én nevemért, mert nem esmerik azt, a' ki engemet elbotsátott. *R.* 16: 31.

22. Ha én nem jöttem volna, és nem szólltam volna nekik, nem volna bűnök: de nintsen most mivel menteniek az ő bűnöket.

23. A' ki engemet gyülöl, az gyülöli az én Atyámat is.

24. Ha olly tselekedeteket nem tselekedtem volna ő közöttök, mellyeket senki nem tselekedett, nem volna bűnök: de mostan láttak, és gyülöltek, mind engemet, 's mind az én Atyámat.

25. De *szükség*, hogy beteljék a' mondás, melly az ő törvényekben megíratott: hogy gyülöltenek engem ok nélkül. *Solt.* 35: 19. *és* 69: 5.

26. Mikor pedig eljövénd a' vigasztaló, kit én botsátok nektek az Atyától, (az igazságnak lelke, ki az Atyától származik) az bizonyságot tészen én rólam. *R.* 14: 26. *és* 6: 7.

27. De ti is bizonyságot tésztek, mert eleitől fogva én velem vagytok. *Tsel.* 5: 32. *Tsel.* 1: 11.

XVI. RÉSZ.

A' Kristus a' keresztről jövendöl az ő tanítványinak: nekik vigasztalót ígérvén: melly vigasztalónak következendő tisztit megmondja: az övéinek nyomorúságokat hasonlítja a' gyermek szülő aszszonynak fájdalmihoz.

EZEKET (a) szólltam nektek, hogy meg ne botránkozzatok.

(a) Az Apostoloknak és az egyházi szolgáknak nem tsak a' nyilvánvaló ellenségtől, hanem azoktól is szenvedniek kell, kik az Isten' házában fők.

2. A' gyülekezetekből kivetnek titeket: sőt eljö az idő, mikor valaki titeket megöléndi, azt állítja, hogy tiszteletet tselekeszik az Istennek.

3. És ezeket tselekeszik nektek, mert nem esmerték sem az Atyát, sem engemet.

4. De ezeket szóllottam nektek, hogy mikor eljövénd az idő, megemlékezetek azokról, hogy én *azokat* megmondottam nektek: ezeket pedig eleitől fogva nem mondottam nektek, mert veletek valék. *Mát.* 9: 15. *Márk.* 2: 19. *Luk.* 5: 34.

II. 5. Mostan pedig elmégyek ahoz, a' ki engemet elbotsátott, és senki közzületek nem kérd meg engemet: hová mégy?

6. De hogy ezeket szóllottam nektek, a' szomorúság töltötte be a' ti szíveteket.

7. (b) De én igazságot mondok nektek. Használ nektek, hogy én elmégyek, mert ha el nem menéndek, ama' vigasztaló nem jö ti hozzátok: de ha elmenéndek, elküldöm azt ti hozzátok.

(b) A' Kristusnak testben való távol léte tőlünk, hasznos az Anyaszentegyháznak, hogy tudniillik nekünk mennyből szent Lelket adjon.

8. És mikor az eljövénd, megfeddi e' világot a' bűnről, az igazságról, és az ítéletről.

9. A' bűnről pedig megfeddi, mivelhogy nem hisznek én bennem:

10. Az igazságról pedig, mert az én Atyámhoz mégyek, és többé nem láttok engemet:

11. Az ítéletről pedig, mivelhogy e' világnak fejedelme megítéltetett.

12. Még sok dolgaim vagynak, mellyeket nektek kellene mondanom, de most el nem hordozhatjátok.

13. Mikor pedig eljö amaz igazſágnak Lelke, minden igazſágra vezérel titeket: mert nem szóll ö magától: hanem a' mellyeket hall azokat szóllja: és a' mellyek következendök, azokat jelenti meg nektek. *R.* 14: 16.

14. Az engemet ditsöít, mert az enyimből veszi, a' mit nektek megjelent.

15. Mindenek valamellyek az Atyáé, enyimek: azért mondám, hogy az enyimből vészi, a' mit nektek megjelent. *R.* 17: 10.

16. Egy kevéssé, és nem láttok engemet: és ismét egy kevéssé, és megláttok engemet, mert én az Atyához mégyek.

17. Mondának azért *némellyek* az ö tanítványi közzül: mitsoda ez a' mit nekünk mond; egy kevéssé, és nem láttok engemet: és ismét egy kevéssé, és megláttok engemet: mert én az Atyához mégyek.

18. Mondának vala azért: mitsoda, hogy mondja; egy kevéssé? nem tudjuk mit szóll.

19. Megesmeré azért Jésus, hogy megakarnák ötet kérdeni, és monda nekik: arról tudakoztok-é ti köztetek, hogy mondám: egy kevéssé, és nem láttok engemet: és ismét, egy kevéssé, és megláttok engemet?

20. Bizony bizony mondom nektek, hogy sírtok és jajgattok ti, e' világ pedig örül: ti pedig szomorkodtok, de a' ti szomorúságtok örömre fordúl.

21. Az aszszony, mikor szüll, fájdalma vagyon, mert eljött az ö órája: de mikor szüli az ö gyermekét, azután nem emlékezik meg a' fájdalomról, mert örül, hogy ember született e' világra.

22. Tinektek is azért most keserüségtek vagyon: de ismét meglátlak titeket, és örül a' ti szívetek, és a' ti örömeteket senki el nem vészi tőletek.

23. És azon a' napon nem kérdetek meg engemet semmiről. Bizony bizony mondom nektek, valamit kéréndetek az Atyától az én nevemben, megadja nektek *Mát.* 7: 7. *és* 21: 22. *Márk.* 11: 24. *Luk.* 11: 9. *Jak.* 1: 5. *R.* 14: 13. *és* 15: 7. 1. *Ján.* 3: 22.

24. Ez ideig semmit nem kértetek az én nevemben: kérjetek, és elvészitek, hogy a' ti örömetek tellyes légyen.

25. Ezeket mondottam nektek példabeszédek által: de eljö az idö mikor többé nem szóllok példák által, hanem nyilván szóllok nektek az én Atyám felöl.

26. Azon a' napon az én nevemben kértek: és nem mondom nektek, hogy én kérem az Atyát ti érettetek.

27. Mert az Atya szeret titeket, mert ti is szerettetek engemet, és elhittétek, hogy én az Istentöl jöttem ki.

28. Kijöttem az Atyától, és jöttem e' világra: ismét elhagyom e' világot, és elmégyek az Atyához.

III. 29. Mondának neki az ö tanítványi: ímé, most nyilván szóllasz, és semmi példabeszédet nem mondasz.

30. Most tudjuk, hogy mindeneket tudsz, és nem szükség teneked, hogy valaki tégedet megkérdjen: erről hiszszük, hogy te Istentöl jöttél.

31. Felele nekik Jésus: mostan hiszitek-é *azt?*

32. Imé eljö az idö, és már eljött, mellyben eloszlattattok kiki az övéihez, és engemet egyedül hagytok: de nem vagyok egyedül; mert az Atya én velem vagyon. *Mát.* 26: 31. *Márk.* 14: 27.

33. Ezeket szóllottam nektek, hogy én bennem békességtek légyen; e' világon nyomorúságtok lészen: de bízzatok, én meggyöztem e' világot.

XVII. RÉSZ.

Könyörög a' Kristus, hogy az ö ditsösségének kinyilatkoztatása köz légyen az Atyának ditsösségével: könyörög az Apostolokért: és a' híveknek egész seregekért.

EZEKET szóllá Jésus, (a) és felemelé az ö szemeit az égbe, és monda: Atyám! eljött az óra, ditsöítsd meg a' te Fiadat, hogy a' te Fiad is ditsöítsen tégedet: *R.* 12: 23.

(a) Ezt mondja a' Kristus: miképen azért botsáttottál engemet e' világra, hogy a' te ditsöségedet megmutassad a' választattaknak megtartásokban, kik én bennem hittek: azonképen én abban eljártam, kérlek azért, hogy a' mit véghez vittem, az én munkámat tudniillik áld meg.

2. Amiképen adtál neki hatalmat minden testen, hogy valakiket neki adtál, adjon azoknak örök életet. *Mát.* 28: 18. *R.* 5: 27.

3. E' pedig az örök élet, hogy tégedet egyedül esmerjenek lenni igaz Istennek, és kit elbotsáttál a' Jésus Kristust.

4. Én ditsöítettelek tégedet e' földön: elvégeztem a' dolgot, mellyet én reám bíztál volt, hogy tselekedjem:

5. (b) Most annakokáért ditsöíts meg engemet, te Atyám, te magadnál, azzal a' ditsösséggel, melly nekem volt te nálad minekelötte e' világ lenne. *R.* 1: 2.

(b) A' Kristusnak örök Istenségéről nyilván való bizonyság.

II. 6. Megjelentettem a' te nevedet az embereknek, a' kiket adtál nekem e' világból: tieid valának, és nekem adtad azokat, és a' te beszédedet megtartották.

7. Mostan esmerték meg, hogy mindenek, a' mellyeket nekem adtál, töled vagynak.

8. Mert a' melly beszédeket én reám bíztál, nekik adtam: és ök elvették, és bizonnyal megesmerték, hogy *én* te töled jöttem ki, és elhitték, hogy én te töled botsáttattam. *R.* 16: 27.

9. Én azokért könyörgök, nem e' világért könyörgök, hanem azokért, a' kiket nekem adtál, mert tiéid.

10. És énnekem mindenim tiéid, és neked mindenid enyimek: és én megditsöíttettem ö bennek.

11. És nem vagyok többé e' világon, de ezek e' világon vagynak, és én te hozzád mégyek szent Atyám, tartsd meg a' te neved által azokat, a' kiket adtál nekem, hogy egyek legyenek, mint mi.

12. Mikor ö velek volnék e' világon, én megtartom vala öket a' te nevedben: a' kiket nekem adtál *én* megörizem, és egy is azok közzül el nem veszett, hanem ama veszedelemnek fia: hogy az írás betelnék. *R.* 18: 9. *Solt.* 109.

13. Mostan pedig te hozzád mégyek, és ezeket szóllom e' világon, hogy az én örömem tellyes légyen bennek.

14. Én a' te beszédedet nekik adtam: és e' világ öket gyülölte, mert nem e' világból valók, miképen *hogy* én is nem e' világból való vagyok.

15. Nem kérlek *azon*, hogy e' világból kivegyed öket, hanem hogy megtartsad öket a' gonosztól.

16. Nem

16. Nem e' világból valók, miképen én is nem e' világból való vagyok.

17. Szenteld meg őket a' te igazságodban: a' te beszéded igazság.

18. Miképen engemet elküldöttél e' világra, *azonképen* én is elküldöttem őket e' világra.

19. És ő érettek én megszentelem magamat, hogy ők is szenteltek legyenek *az* igazságban.

III. 20. Nem csak ő érettek könyörgök pedig, hanem azokért is, a' kik az ő beszédek által hinni fognak én bennem:

21. Hogy mindnyájan egyé legyenek, miképen te Atyám én bennem, és én te benned, hogy ők is mi bennünk egyek legyenek: hogy elhidje e' világ, hogy én te tőled botsáttattam. *R.* 10: 38. *és* 14: 11.

22. És én a' ditsősséget, mellyet adtál nekem, nekik adtam, hogy egyé legyenek, miképen mi egy vagyunk. *R.* 10: 30.

23. Én ő benne, és te én bennem, hogy legyenek tökélletesen egyek, és hogy megtudja e' világ, hogy én te tőled botsáttattam, és hogy te őket szeretted, miképen engemet szerettél.

24. Atyám, a' kiket nekem adtál, akarom hogy a' hol én vagyok, azok is én velem legyenek: hogy lássák amaz én ditsősségemet, mellyet nekem adtál: mert szerettél engemet e' világ' fundamentominak felvetések előtt. *R.* 12: 26. *és* 14: 3.

25. Igaz Atyám, e' világ téged' nem esmért, én pedig tégedet esmertelek, ezek is tudják, hogy én te tőled botsáttattam.

26. És a' te nevedet megjelentettem nekik, és megjelentem: hogy a' szeretet, a' mellyel engemet szerettél, legyen ő bennek, és én is ő bennek.

XVIII. RÉSZ.

A' Kristus' szenvedésének és halálának históriája; Először mit szenvedett a' kertben; Másodszor mit szenvedett a' fő Papnak Kajafásnak házában; Harmadszor mit szenvedett Pilátus Tisztartó előtt.

EZEKET mikor mondotta volna Jésus, kiméne az ő tanítványival a' Kedron' patakán túl, hol egy kert vala, mellybe beméne ő és az ő tanítványi. *Mát.* 26: 36. *Márk.* 14: 22. *Luk.* 22: 39. 2. *Sám.* 15: 25.

2. Tudja vala pedig azt a' helyet Júdás is, ki őtet elárulja vala: mert gyakorta oda gyűl vala Jésus az ő tanítványival.

3. Júdás azért mikor sereget vett volna *maga mellé*, és a' fő Papoktól és Farizéusoktól szolgákat, oda méne lámpásokkal és fáklyákkal és fegyverekkel. *Mát.* 26: 47. *Márk.* 14: 43. *Luk.* 22: 47.

4. Jésus annakokáért tudván mind azokat, mellyek reá következnek vala, előjárulván monda nekik: kit kerestek?

5. Felelének neki: a' Názáretbeli Jésust. Monda nekik Jésus: Én vagyok. Áll vala pedig ő velek Júdás is, a' ki őtet elárúlja vala.

6. Mihelyt azért *azt* mondá: Én vagyok *az*, hátra állának, és leesének a' földre.

7. Másodszor is azért kérdé őket: kit kerestek? azok pedig mondának: a' Názáretbeli Jésust.

8. Felele Jésus: mondám nektek, hogy én vagyok *az*, azért ha engemet kerestek, ezeket botsássátok el.

9. Hogy betelnék az ő beszéde, mellyet mondott vala: azok közzűl, a' kiket nekem adtál, egyet is el nem vesztettem. *R.* 17: 12.

10. Simon Péter pedig, kinek vala szablyája, kivoná azt, és a' fő Papnak szolgáját megtsapá, és elvágá annak jobb fülét, annak a' szolgának pedig neve vala Malkus. *Mát.* 26: 51. *Márk.* 14: 47. *Luk.* 22: 50.

11. Monda azért Jésus Péternek: tedd a' hüvelyébe a' te szablyádat, avagy nem kell-é megínnom a' pohárt, mellyet az én Atyám adott énnekem?

12. A' sereg azért, a' hadnagy, és a' 'Sidóknak szolgáik megfogák Jésust, és megkötözék ötet.

II. 13. És elvivék ötet elősztör Annáshoz: (mert vala a' Kajafásnak ipa, ki abban az esztendőben fő Pap vala,) és *Annás* küldé ötet kötözve Kajafáshoz a' fő Paphoz. *Luk.* 3: 2.

14. Ez a' Kajafás pedig a' vala, a' ki azt adta vala a' 'Sidóknak tanátsul, hogy jobb volna egy embernek meghalni a' népért. *R.* 11: 49.

15. Követi vala pedig Jésust Simon Péter, és a' más tanítvány. Az a' tanítvány, pedig esmeretében vala a' fő Papnak, és együtt Jésussal beméne a' fő Papnak udvarába. *Mát.* 26: 58. *Márk.* 14: 54. *Luk.* 22: 54.

16. Péter pedig áll vala kivűl az ajtónál. Kiméne azért ama' másik tanítvány, a' ki a' fő Papnak esmeretében vala, és szólla az ajtónálló leánynak; és bevivé Pétert. *Mát.* 26: 69. *Márk.* 10: 66. *Luk.* 22: 55.

17. (a) Szólla azert Péternek az ajtónálló leány: nemde te is ennek az embernek tanítványi közzűl való vagy-é? monda az: nem vagyok.

(a) Péter Apostolnak esete.

18. Állanak vala pedig *ott* a' szolgák és poroszlók, kik szenet raktanak vala, mivelhogy hideg vala: és melegítik vala magokat: Péter is pedig *ott* áll vala velek, és melegíti vala magát.

19. A' fő Pap annakokáért megkérdé Jésust az ő tanítványi felől, és az ő tudománya felől.

20. Felele neki Jésus: én nyilván szólltam e' világnak: és mindenkor tanítottam a' sinagógában és a' templomban a' hová gyűlnek minden felől a' 'Sidók: és titkon semmit nem szólltam.

21. Mit kérdesz engemet? kérd meg azokat, a' kik hallották, a' mit nekik szólltam: ímé, ezek tudják mit szólltam én.

22. Ezeket pedig mikoron ő' mondotta volna, egy a' szolgák közzűl, a' kik ott állanak vala, Jésust artzul tsapá, mondván: úgy felelsz-é a' fő Papnak?

23. (b) Felele neki Jésus: ha gonoszúl szólltam, tégy tudományt a' gonoszról: ha jól, miért versz engemet?

(b) Igen rövideden, de felette erősen és hathatóson mutatja meg az ő ártatlanságát; és megtzáfolhatatlanúl meggyőzi azt a' lator szolgát az ő törvénytelen tselekedetiről, mellyet a' Kristussal tselekedett.

24. Küldötte vala azért ötet Annás Kajafáshoz a' fő Paphoz kötözve.

25. Áll vala vedig *ott* a' Simon Péter is, és melegíti vala magát: mondának azért neki is: nemde te is az ő tanítványi közzűl való vagy-é? megtagadá az, és monda: nem vagyok. *Mát.* 26: 71. *Márk.* 14: 59. *Luk.* 22: 58.

26. Monda neki egy a' Papi fejedelemnek szolgái közzűl, annak rokona, a' kinek Péter a' fülét elvágta vala: avagy nem láttalak-é én tégedet ő vele a' kertben?

27. Ismét azért megtagadá Péter, és a' kakas azonnal megszóllala.

III. 28. Elvivék azért Jésust Kajafástól a' törvényházba, vala pedig reggel, és ők nem me-

nének be a' törvényházba, hogy meg ne fertéztetnének, hanem hogy megennék a' Husvéti bárányt. *Mát.* 27: 2. *Márk.* 15: 2. *Luk.* 23: 1. *Tsel.* 10: 28. *és* 11: 3.

29. Kiméne azért Pilátus ő hozzájok, és monda: miben vádoljátok ezt az embert?

30. Felelének, és mondának neki: ha ez gonosztévő nem volna, nem adtuk volna ötet neked.

31. Monda azért nekik Pilátus: vigyétek el ti ötet, és a' ti törvényetek szerént ítéljétek meg ötet. Mondának azért neki a' 'Sidók: minekünk nem szabad senkit megölnünk.

32. Hogy a' Jésusnak beszéde betelnék, mellyet mondott vala, jelentvén azt, mitsoda halállal halna meg. *Mát.* 20: 19. *R.* 12: 32.

33. Beméne azért Pilátus viszontag a' törvényházba, és szóllítá Jésust, és monda neki: te vagy-é a' 'Sidóknak királlyok. *Mát.* 27: 11. *Márk.* 15: 2. *Luk.* 23: 3.

34. Felele neki Jésus: te magadtól mondod-é te ezt, vagy egyebek mondották neked én felőlem?

35. Felele neki Pilátus: nemde 'Sidó vagyok-é én? a' te néped és a' papi fejedelmek adtanak téged' nekem: mit tselekedtél?

36. Felele Jésus; az én országom nem e' világból való: ha ebből a' világból volna az én országom, az én szolgáim hartzolnának, hogy ne adatnám a' 'Sidóknak: de az én országom nintsen innét. 1. *Tim.* 6: 15.

37. Monda azért neki Pilátus: nemde király vagy-é azért te? felele Jésus: te mondod, hogy én király vagyok, én arra születtem, és arra jöttem e' világra, hogy bizonyságot tegyek az igazságról. Valaki az igazságból vagyon, hallgatja az én beszédemet.

38. Monda neki Pilátus: mitsoda az igazság? és mikor ezt mondotta volna, ismét kiméne a' 'Sidókhoz, és monda nekik: én ő benne semmi bűnt nem találok.

39. Nektek pedig szokástok, hogy egyet elbotsássak tinektek Husvét' innepében: akarjátok-é azért, hogy elbotsássam nektek a' 'Sidóknak királlyokat? *Mát.* 27: 15. *Márk.* 15: 6. *Luk.* 23: 17.

40. Kiáltának azért viszontag mindnyájan, mondván: nem ezt, hanem Barrabást; Barrabás pedig vala tolvaj. *Tsel.* 3: 14.

XIX. RÉSZ.

Mit szenvedett légyen még is a' Kristus Pilátus Tiszttartó előtt: mit szenvedett a' Kaponyák' helyén: és mint temettetett el.

AKKOR azért Pilátus Jésust elővén megostorozá. *Mát.* 27: 26. *Márk.* 15: 57.

2. És a' vitézek tövissekből font koronát tőnek az ő fejébe, és bársony köntösbe öltöztették ötet.

3. És mondnak vala: egésséggel 'Sidóknak királlyok: és artzúl tsapdossák vala ötet.

4. Kiméne azért ismét Pilátus, és monda nekik: ímé, kihozom ötet nektek, hogy megtudjátok, hogy én semmi bűnt nem találok ő benne.

5. Kiméne azért Jésus hordozván a' tövis koronát és a' bársony köntöst. És monda nekik *Pilátus:* imhol az ember.

6. Mikor azért látták volna ötet a' Papi fejedelmek, és a' szolgák, kiáltnak vala, mondván: feszítsd meg, feszítsd meg. Monda nekik Pilátus: vegyétek el ti ötet, és feszítsétek meg: mert én nem találok ő benne bűnt.

7. Felelének neki a' 'Sidók: minekünk törvényünk vagyon, és a' mi törvényünk szerént megkell halni, mert Isten' Fiává tette magát.

8. Mikor azért e' beszédet hallotta volna Pilátus, (a) inkább megfélemlék.

(a) Még a' pogányokban is vagyon az Istennek valami tiszteleti és félelme, mellyet megmutat a' Pilátus' szívének rémülése.

9. De ismét beméne a' törvényházba, és monda Jésusnak: honnét *való* vagy te? Jésus pedig nem felele neki.

10. Monda azért neki Pilátus: énnekem nem szóllasz-é? nem tudod-é, hogy hatalmam vagyon *arra*, hogy megfeszítselek tégedet, és hatalmam vagyon *arra*, hogy elbotsássalak tégedet?

11. Felele neki Jésus: semmi hatalmad nem volna én ellenem, ha teneked onnét feljűl nem adatott volna: annakokáért nagyobb bűne vagyon annak, a' ki engemet teneked adott.

12. Attól fogva igyekezik vala Pilátus ötet elszabadítani: a' 'Sidók pedig kiáltnak vala mondván: ha ezt elbotsátod, nem vagy barátja a' Tsászárnak, valaki magát királlyá teszi, ellene mond a' Tsászárnak.

13. A' Pilátus azért mikor hallotta volna ezt a' beszédet, kihozá Jésust, és üle a' törvénytévő székbe, a' helyen, melly Lithostrotosnak (b) mondatik, 'Sidóúl pedig Gabbathának.

(b) Lithostrotos, pádimentom; mondhatjuk talám zomantzos pádimentomnak. Gabbatha magasságot jegyez, minemű magas a' bíráknak törvénytévő székek.

14. Vala pedig Husvétra való készületnek napja, úgymint hat óra: akkor monda a' 'Sidóknak: imhol a' ti királytok.

15. Azok pedig kiáltnak vala: vidd el, vidd el, (c) feszítsd meg ötet. Monda nekik Pilátus: a' ti királytokat feszítsem-é meg? felelének a' papi fejedelmek: nintsen királyunk, hanem Tsászárunk.

(c) Vagy: öld meg, öld meg. Veszesd el, veszesd el.

16. Akkor azért adá nekik ötet, hogy ő megfeszítetnék. Vévék azért Jésust, és elvivék.

IV. 17. És hordozván az ő keresztfáját, juta a' helyre, melly fő Kaponyáknak helyének mondatik, 'Sidóul pedig Golgothának. *Mát.* 27: 31. *Márk.* 15: 21. *Luk.* 23: 26.

18. Hol megfeszíték ötet, és ő vele együtt két *embert*, egyiket egy felől, másikát más felől, középben pedig Jésust.

19. Megírá pedig Pilátus a' titulussát is Jésusnak, és a' keresztfára feltévé. E' vala pedig az írás: A' NÁZÁRETBELI JÉSUS A' 'SIDÓKNAK KIRÁLLYOK.

20. E' titulust azért sokan olvasák a' 'Sidók közzűl: mert a' városhoz közel vala a' hely, a' hol megfeszíttetett vala Jésus. Íratott pedig 'Sidóul, Görögül, és Deákul.

21. Mondának vala azért Pilátusnak a' 'Sidóknak papi fejedelmi: ne írd azt, hogy 'Sidók királlyok, hanem hogy ő mondotta, 'Sidók királlyok vagyok.

22. Felele Pilátus: a' mit megírtam, megírtam.

23. A' vitézek azért mikor megfeszítették volna Jésust, elvévék az ő ruháit, (és négy részre oszták, mindenik vitéznek egy részt) és az ő köntösét, vala pedig az ő köntöse varrás nélkül való, felitől fogva mindenestől szött. *Mát.* 27: 35. *Márk.* 15: 24. *Luk.* 23: 34.

24. Mondának azért egymásnak: ne hasogassuk ezt el, hanem vessünk sorsot reá kié légyen, hogy az írás betelnék, melly azt mondja: megoszták köztök az én ruháimat, és az én

köntösömre sorsot vetének. A' vitézek azért ezeket mivelék. *'Solt.* 22: 19.

25. Állanak vala pedig a' Jésus' keresztfája mellett, az ő annya és az ő annyának nénnye, Mária Kleope, és Mária Magdaléna.

26. Mikoron azért látta volna Jésus az ő annyát, és az ő tanítványát, a' kit szeret vala, ott állani, monda az ő annyának: aszszony, imhol a' te fiad.

27. Annakutánna mond a' tanítványnak: imhol a' te anyád. És az órától fogva a' tanítvány az aszszonyt házába fogadá.

28. Azután tudván Jésus, hogy már mindenek elvégeztettek, hogy az írás betellyesednék, monda: szomjúhozom. *'Solt.* 69: 22.

29. Vala azért ott egy edény etzettel tele. Azok pedig a' spongyiát megtölték etzettel, és isóppal megrakván, az ő szájához vivék. *Mát.* 27: 48.

30. Mikor azért elvette volna Jésus az etzetet, monda: elvégeztetett: és lehajtván fejét kibotsátá lelkét.

31. A' 'Sidók annakokáért, hogy ne maradnának a' keresztfán a' testek szombaton, mivelhogy innep' esti vala, (mert annak a' szombatnak napja (d) nagy *innep* vala, kérék Pilátust, hogy azoknak a' szárok megtöretnének, és levétetnének.

(d) Nagy innepnek mondatik, a' kettős, úgymint a' szombati 's Husvéti inneplésre nézve.

32. Eljövének azért a' vitézek, és az elsőnek megtörék a' szárait, és a' másiknak is, a' ki megfeszíttetett vala ő vele.

33. A' Jésusra pedig mikor jutottak volna, mikor látták volna, hogy már megholt, nem törék meg az ő szárait:

34. Hanem egy a' vitézek közzűl lántsával megöklelé az ő oldalát, és mindjárást jöve ki *belőlle* vér és víz. *Ján.* 5: 6.

35. És a' ki látta, bizonyságot tőn *róla*, és igaz az ő tanúbizonysága: azt tudja, hogy ő igazakat mond, hogy ti is hidjetek.

36. Mert ezek lettenek annakokáért, hogy az írás betellyesednék: az ő tsontja, *úgymond*, meg nem rontatik. 2. *Mós.* 12: 46. 4. *Mós.* 9: 12.

37. És ismét más *írás* azt mondja: meglátják azt, a' kit általütöttek. *Zak.* 12: 10.

38. Ezekután pedig kéré Pilátust az Árimathiabeli Jósef, (ki a' Jésus' tanítványa vala, de titkonvaló, a' 'Sidóktól való félelem miatt,) hogy a' Jésus' testét levenné: mellyet megengede Pilátus. Eljöve azért és levévé a' Jésus' testét. *Mát.* 27: 5. *Márk.* 15: 4. *Luk.* 23: 15. *R.* 12: 42.

39. Eljöve pedig Nikodémus is, (a' ki először Jésushoz ment vala éjjel,) hozván mirhából és áloesből tsináltatott drága kenetet, úgymint száz fontot. *R.* 3: 2.

40. Vévék a' Jésus' testét, és betakarák azt lepedőkkel drága (e) kenetekkel egybe, a' mint szokások a' 'Sidóknak temetni.

(e) E' kenettel nem kenetett meg a' Jésus' teste, az időnek rövid volta miatt: mert a' szombat közel volt; elvégeződvén a' szombat, úgy mentenek osztán az aszszonyok a' Kristus' testének megkenésére.

41. Ott az helyen pedig a' hol megfeszíttetett vala, vala egy kert, és a' kertben új koporsó, mellyben senki még nem tétetett vala.

42. Annakokáért, az innep' estiért, (f) mivelhogy az a' koporsó közel vala, abba tevék Jésust.

(f) Vagy; a' 'Sidóknak innepre való készületek miatt.

XX. RÉSZ.

Mint támadott fel a' Kristus: mint jelentette meg az ő feltámadását a' tanítványoknak: először Mária Magdalénának: osztán az Apostoloknak Támástól megválva: azután ismét az Apostoloknak, kiváltképen Tamásnak.

A' hétnek pedig első napján, Mária Magdaléna elméne reggel mikor még setét volna, a' koporsóhoz: és látá, hogy a' kő elvétetett volna a' koporsóról. *Márk.* 26: 1. *Luk.* 24: 2.

2. Elfuta azért és elméne Simon Péterhez, és ama' másik tanítványhoz, a' kit Jésus szeret vala, és monda nekik: elvitték az Urat a' koporsóból, és nem tudjuk hová tették ötet.

3. Kiméne azért Péter, és ama' másik tanítvány, és menének a' koporsóhoz.

4. Futnak vala pedig *mind* ketten együtt: de ama' másik tanítvány megelőzé Pétert, és elébb juta a' koporsóhoz.

5. És lehajolván látá ott lenni a' lepedőket: mindazáltal nem méne be.

6. Elérkezék azért Simon Péter is azt követvén, és beméne a' koporsóba, és látá ott lenni a' lepedőket:

7. És a' keszkenőt, melly az ő fején vala, nem a' lepedőkkel, hanem külön egy helyen egybetakarva.

8. Akkor azért beméne ama' másik tanítvány is, a' ki elébb jutott vala a' koporsóhoz, és látá, 's elhívé.

9. Mert nem tudják vala még az írást, *tudniillik* hogy felkellene támadni szükségesképen ő neki.

10. Megtérének azért a' tanítványok az övéikhez.

11. Mária pedig sírván áll vala a' koporsón kivűl. Mikor azért sírna, lehajla a' koporsóba: *Mát.* 28: 1. *Márk.* 16: 5.

12. És láta két angyalt fejér ruhában ülvén, egyiket feje felől, a' másikat lábai felől, a' hol a' Jésus' teste fekütt vala:

13. Kik mondának neki: aszszony mit sírsz? monda nekik: elvitték az én Uramat, és nem tudom hová tették ötet.

14. És mikoron ezeket mondotta volna, hátra fordúla, és látá Jésust állani: és nem tudja vala, hogy Jésus volna. *Mát.* 28: 9. *Márk.* 16: 8.

15. Monda neki Jésus: aszszony, mit sírsz? kit keressz? amaz állítván, hogy a' kertész volna, monda neki: Uram, ha te vitted el ötet, mond meg nekem hova tetted ötet; és én elviszem ötet.

16. Monda neki Jésus: Mária! Amaz hátra fordúlván, monda neki: Rabboni, az az, Mester.

17. (a) Monda neki Jésus: ne illess engemet: mert nem mentem még fel az én atyámhoz, de menj el az én atyámfiaihoz, és mond meg nekik: felmégyek az én atyámhoz, és a' ti atyátokhoz, az én Istenemhez, és a' ti Istentekhez.

(a) A' Kristust nem kell testben e' világon keresnünk, minekutánna feltámadott, hanem hit által mennyben.

18. Elméne Mária Magdaléna hirdetvén a' tanítványoknak, hogy ő látta az Urat, és hogy azokat mondotta volna neki.

19. Mikor azért estve volna a' hétnek első napján, és az ajtók bezárolva volnának, a' hol a' tanítványok egybegyűltek a' 'Sidoktól való féltekben, eljöve Jésus: és megálla középen és monda nekik: békesség tinektek. *Márk.* 16: 14. *Luk.* 24: 36. 1. *Kor.* 15: 5.

20. És mikor ezeket mondotta volna, meg-

mutatá nekik az ô kezeit és oldalát. Örvendezének azért a' tanítványok, hogy látták volna az Urat.

21. Monda azért ismét nekik: békesség tinektek: miképen elbotsátott engemet az én atyám, *akképen* én is elbotsátlak titeket. *Mát.* 28: 18. *Márk.* 16: 15.

22. És mikor ezeket mondotta volna, reájok lehelle, és monda nekik: vegyetek szent lelket.

23. Ha valakiknek megbotsátjátok bûnöket, megbotsáttatnak nekik: ha kiknek megtartjátok, megtartatnak. *Mát.* 16: 19. *és* 18: 18.

24. Tamás pedig, egyik a' tizenkettô közzûl, ki mondatik kettôsnek, nem vala ô velek mikor Jésus eljött vala.

25. Mondának azért neki a' több tanítványok: látánk az Urat. Ô pedig monda nekik: hanem ha látándom az ô kezein a' szegeknek helyeiket, és botsátándom az én újomat a' szegek' helyekbe, és botsátándom az én kezemet az ô oldalába, semmiképen nem hiszem.

26. Azután azért nyoltzad nappal ismét valának az ô tanítványi *a' házban* benn, és Tamás is ô velek: eljöve Jésus ajtó bezárolva, (b) és megálla középben, és monda: békesség nektek.

(b) Az az, ollyan idôben, mikor az ajtók beszoktak záratni, tudniillik estve.

27. Azután monda Tamásnak: hozd ide a' te újodat, és lásd az én kezeimet, és hozd ide a' te kezedet, és botsásd az én oldalomba: és ne légy hihetetlen, hanem hívô.

28. És felele Tamás, 's monda neki: én Uram és én Istenem.

29. Monda neki Jésus: mivelhogy láttál engemet Tamás, és hittél: boldogok, a' kik nem láttak és hittek. 1. *Pét.* 1: 8.

30. Sok több jeleket is tett Jésus az ô tanítványi elôtt, mellyek e' könyben nem írattattak meg. *R.* 21: 25.

31. Ezek pedig megírattattak, hogy hidjétek hogy a' Jésus Kristus az Istennek fia, és hogy hívén, örök életetek légyen az ô neve által.

XXI. RÉSZ.

Jésus a' halászásban foglalatos Apostolinak megjelenik: kit a' fogott halak' tsudájáról esmernek meg: a' juhoknak gondviseléseket ajánlja Péternek: és annak halálának nemét megjövendöli.

AZUTÁN megjelentette magát ismét Jésus a' tanítványoknak a' Tiberiás tengernél; illyen módon jelentette pedig meg.

2. Valának együtt Simon Péter, és Tamás, ki mondatik kettôsnek, és Nathánáel, ki Galilea városából Kánából való vala, és a' Zebedéus' fiai, és más kettô az ô tanítványi közzûl.

3. Monda nekik Simon Péter: elmégyek halászni: mondának neki: mi is elmegyünk veled. Elmenének azért, és azonnal hajóba ûlének: és azon az éjtszakán semmit nem fogának.

4. Mikor pedig már reggel lett volna, megálla Jésus a' parton, mindazáltal nem esmerék meg a' tanítványok, hogy Jésus volna.

5. Monda azért nekik Jésus: fiaim, vagyon-é valami éléstek? felelének neki: nintsen.

6. És ô monda nekik: vessétek a' hálót a' hajón jobb felôl, (a) és találtok. Oda veték azért, és *azt* ki nem vonhatják vala a' halaknak sokságok miatt.

(a) A' Kristus' Isteni hatalma bizonyíttatik meg innét, midôn még az oktalan állatokat is, mint itt a' mélységes tengerben járó halakat látja, és azokat az ô szabados tetszése szerént igazgatja; még pedig az ôtet szeretôknek hasznokra és javokra, lásd *Luk.* 5: 4, 6, 7.

7. Monda azért ama' tanítvány, a' kit Jésus szeret vala, Péternek: az Úr *ez.* Péter azért mikor hallotta volna, hogy az Úr volna, az inget magára övedzé, (mert mezítelen vala) és botsátá magát a' tengerbe.

8. A' több tanítványok pedig hajón menének, (mert nem meszsze valának a' földtôl, hanem úgymint két száz singnyire) és vonszák vala a' hálót halakkal *tele.*

9. Minekutánna azért a' földre szállának, láták, hogy szén volna, és a' szénen feljûl tétetvén hal, és kenyér.

10. Monda nekik Jésus: hozzatok elô a' halakban, a' mellyeket most fogtatok.

11. Kijöve Simon Péter, és a' hálót kivoná a' földre, melly tele vala száz ötven három nagy halakkal: és noha ennyi vala, *mindazáltal* nem szakadoza el a' háló.

12. Monda nekik Jésus: jövetek el, ebédeljetek. A' tanítványok közzûl pedig egy is nem meré ôtet megkérdeni; ki vagy te? mivelhogy tudnák, hogy a' Kristus volna.

13. Eljöve azért Jesus, és vévé a' kenyeret és ada nekik, és a' halat hasonlatosképen.

14. Ezzel harmadszor jelentetett meg Jésus az ô tanítványinak, minekutánna feltámadott volna a' halálból.

15. (b) Minekutánna azért ebédlettenek volna, monda Simon Péternek Jésus: Simon! Jónának fia, szeretsz-é engemet, ezeknél inkább? monda neki: úgy Uram, te tudod, hogy szeretlek téged'. Monda neki: legeltesd az én juhaimat.

(b) Péter Apostol az ô három vallásával helyére állatik, a' honnét három tagadásával elesett vala. És egyetemben megmondja a' Kristus, hogy a' ki ôtet szereti és az ô juhait legelteti, az az igaz pásztor.

16. Monda ismét másodszor is: Simon! Jónának fia, szeretsz-é engemet? monda neki: úgy Uram: te tudod, hogy szeretlek téged'. Monda neki: legeltesd az én juhaimat.

17. Monda neki harmadszor is: Simon! Jónának fia, szeretsz-é engemet? megszomorodék Péter, hogy harmadszor is mondotta volna neki, szeretsz-é engemet? és monda neki: Uram, te mindeneket tudsz: te tudod, hogy szeretlek tégedet. Monda neki Jésus: legeltesd az én juhaimat.

18. (c) Bizony bizony mondom neked, mikor iffjabb volnál, beövedzed vala magadat, és oda mégy vala a' hová akarod vala: mikor pedig megvénheszel, a' te kezeidet kiterjeszted, és más övedz be tégedet, és *oda* viszen a' hová nem akarod.

(c) Jövendöt mond Kristus Péter' haláláról.

19. Ezt pedig mondá, jelentvén, mitsoda halállal ditsôítené meg az Istent. És mikor ezt mondotta volna, monda neki: kövess engemet. 2. *Pét.* 1: 14.

20. Megfordúlván pedig Péter, látá ama' másik tanítványt, kit szeret vala Jésus, követni *ôtet*, ki hajlott vala a' vatsorán az ô mejjére, és mondotta vala: Uram! kitsoda az, a' ki téged' elárúl? *R.* 13: 23.

21. Ezt azért mikor látta volna Péter, monda Jésusnak: Uram! ez pedig mint *lészen?*

22. Monda neki Jésus: ha akarom ôtet megmaradni míg eljövök, mit gondolsz vele? te kövess engemet.

23. Kiméne azért e' beszéd a' tanítványok közt, hogy az a' tanítvány nem halna meg; holott nem mondotta vala neki Jésus, hogy meg

nem hal: hanem, ha ötet akarom megmaradni míg eljövök, mit gondolsz vele?

24. Ez a' tanítvány az, a' ki ezekről bizonyságot tészen, és ezeket írta: és tudjuk, hogy igaz az ő bizonyságtétele.

25. Egyebek is pedig sokak vagynak, mellyeket Jésus tselekedett, mellyek ha egyenként megírattatnának, (d) *azt* vélem, hogy e' világ sem fogná be a' könyveket, mellyek írattatnának. Amen.

(d) Nagyító beszéd, mellyel Sz. János azt jelenti, hogy a' Kristusnak tselekedeti olly sokak, hogy ezek meg nem írattathatnak.

A' SZENT APOSTOLOKNAK
TSELEKEDETEIKRŐL VALÓ KÖNYV,
MELLY SZENT LUKÁTSTÓL ÍRATOTT.

E' könyvben azok az emlékezetes dolgok számláltatnak elő, mellyeket az Apostolok, vagy mind közönségesen, vagy nemellyek külön, úgymint Péter, János, Jakab és Pál: és e-ek mellett egyébb szent emberek, mint szent István az alamisnával biró, és Filep, ez is alamisnáragondviselő és Évangyélista, és Barnabás, Pál Apostolnak útitársa, az Istennek gyülekezetiben tselekedtek és szenvedtek, hamar az Ur' mennybe menetele után. És először az íratik meg, mit tselekedtek és szenvedtek légyen Jérusálemben minekelőtte onnét a' gyülekezet elkergettetnék: R. 7: osztán Samariában R. 8: Ezután Damaskusban, Liddában, és Joppéban R. 9: Ismét Tzesáreában R. 10: 11: és viszontagsággal Jérusálemben R. 12. 15. Végezetre előszámláltatnak, a' miket szent Pál sok helyeken tselekedett és szenvedett, a' 13. Résztől fogva mind e' könyvnek végéig.

I. RÉSZ.

Előljáró beszéd e' könyvre. Az Úr' mennybe menésének históriája. Mátyás mint választatott Apostollá.

AZ elsö könyvemet írtam, Teófile, mind azokról, mellyeket Jésus kezdett tselekedni és tanítani.

2. Mind a' napig, mellyen (minekutánna parantsolatokat adott volna az Apostoloknak szent lélek által, a' kiket választott vala,) oda felviteték.

3. (a) Kiknek ő magát is az ő szenvedése után megjelentette vala élőnek, sok bizonyos jelek által, negyven napig megjelenvén nekik, és szóllván az Isten' országára való dolgokról.

(a) A' Kristus az ő feltámadása után nem ment fel mindjárást mennybe, hogy feltámadását megbizonyítaná, és az Apostolokat a' tudományban erössítené.

4. És egybegyüjtvén *őket*, meghagyá nekik, hogy el ne mennének Jérusálemből, hanem hogy megvárnák az atyának ígéretit, mellyet, *úgymond* hallottatok én tőlem. *Luk.* 24: 49. *Ján.* 14: 26.

5. Mert János keresztelt ugyan vízzel, ti pedig kereszteltettek szent lélekkel, (b) nem sok napok után. *Mát.* 3: 11. *Márk.* 1: 8. *Luk.* 3: 16. *Ján.* 1: 26. *R.* 2: 1. *és* 11: 16. *és* 19: 4.

(b) Az az; veszitek látható jelekben a' szent lelket.

6. Mikor azért azok egybegyültek volna, megkérdék ötet, mondván: Uram, avagy nem ez időben építed-é meg Izráelnek az országot?

7. (c) Monda pedig nekik: nem ti dolgotok az időket tudnotok vagy az alkalmatosságokat, mellyeket az atya az ő maga akaratjába helyheztetett.

(c) Elöször vitézkedni kell, aztán kell a' jutalmat venni. És a' mellyeket Isten meg nem jelentett azokról nem kell tudakoznunk.

8. Hanem veszitek a' szent léleknek erejét, minekutánna eljövénd ti reátok: és lésztek nekem tanúim Jérusálemben is, és mind egész Júdeában, Samariában, és e' földnek mind végső határáig.

9. És mikoron ezeket mondotta volna, az ő szemek' láttára felemelteték: és a' felhő felvévé ötet az ő szemek elől. *Luk.* 24: 51.

10. És mikor az ő szemeket az égbe függesztették volna, ő felmenvén, ímé két férjfiak fejér ruhában megállának mellettek.

11. Kik is mondának: Galileabeli férjfiak, mit állotok nézvén mennybe? ez a' Jésus, a ki oda felviteték ti tőletek mennybe, akképen jő el, a' miképen láttátok ötet felmenni mennybe.

12. Akkor megtérének Jérusálembe a' hegytől, melly hívatik olajfák' hegyének, melly Jérusálemhez közel vagyon, egy szombat napi járó földre.

13. És mikoron bementek volna, felmenének egy felső házba, a' hol szállások vala Péternek, Jakabnak, Jánosnak, Andrásnak, Filepnek, Tamásnak, Bertalannak, Mátének, Jakabnak az Alféus' fiának, Simon Zelótesnek, és Júdásnak a' Jakab' *attyafiának*.

14. Ezek mindnyájan foglalatosok valának az imádkozásban és a' könyörgésben, az aszszonyokkal együtt, és Máriával a' Jésus' annyával, és az ő attyafiaival.

II. 15. És azokban a' napokban felkelvén Péter a' tanítványok között, monda: (valának pedig ott az helyen úgymint száz húszan.)

16. Atyámfiai férjfiak, szükség volt betelni ez írásnak, mellyet megjövendölt a' szent lélek Dávid' szája által, Júdás felől, ki vezérek volt azoknak, a' kik megfogták Jésust. *'Solt.* 41: 10. *Ján.* 13: 18. *Ján.* 18: 3.

17. Mert mi közzénk számláltatik vala, és ennek a' szolgálatnak egyik részét sorsal vette vala.

18. Ő annakokáért szerze mezőt az ő hamisságának árrából, alászakadván ketté hasadott, és minden béle kiomlott.

19. És tudtokra lőn Jérusálem' lakosinak: annyira, hogy az a' mező neveztessék az ő nyelveken Akeldámának, az az, vérnek mezejének. *Mát.* 27: 8.

20. (d) Mert meg vagyon írva a' 'Soltárok' könyvében: az ő lakó helye légyen puszta, és ne

légyen senki, ki abban lakjék. És ismét az ő püspökségét más vegye el. *'Solt.* 69: 26. *'Solt.* 109: 8.

(d) Az Apostolok nem végeznek semmit, hanem írásból, a' mi a' gyülekezet' hasznára való dolog, egy akaratból a' szentekkel.

21. Szükség azért a' férjfiak közzül, (kik mi velünk egybe gyültenek, mind addig az időig míg az Úr Jésus az ő tisztiben járt mi köztünk.

22. Elkezdvén a' János' keresztségétől fogva, mind a' napiglan, mellyen mi közzülünk felviteték,) hogy az ő feltámadásának bizonysága légyen mi velünk egyetemben egy ezek közzül.

23. Állatának ezért elő kettőt, Jósefet, ki hívattatik vala Barsabásnak, kinek vezeték neve vala Justus, és Mátyást:

24. És imádkozván mondának: te Uram, ki mindeneknek szíveket tudod, mutasd meg egyiket e' kettő közzül, kit választottál.

24. Hogy részes légyen e' szolgálatban és Apostolságban, mellytől eltévelyedék Júdás, hogy az ő helyére menne.

26. Sorsot vetének azért reájok: és esék a' sors Mátyásra; ki egyező értelemből a' tizenegy tanítványok közzé számláltaték.

II. RÉSZ.

Az Apostolok Sz. Lélekkel megtelvén sok nyelveken szóllnak: a' reájok költött részegséget Péter meghamisítja: Jésust Messiásnak lenni megbizonyítja: a' megrettent hallgatókat penitentziára inti.

MIKOR pedig a' Pünköstnek napja eljött volna, valának mindnyájan egy akarattal együtt.

2. És *nagy* hirtelenséggel lőn az égből úgymint sebessen zúgó szélnek zendűlése, melly eltelé az egész házat, mellyben űlnek vala.

3. És ők látának eloszlott tüzes nyelveket, és űle mindenikre azok közzül.

4. Megtelének pedig mindnyájan szent Lélekkel, és kezdének szóllani más nyelveken, a' mint a' *szent* Lélek ád vala nekik szóllniok.

5. Valának pedig Jérusálemben lakó 'Sidók, Istenfélő férjfiak, (a) minden nemzetségek közzül, kik az ég alatt *laknak*.

(a) Relígiósusoknak hívattatták, a' kik pogányokból lésznek vala 'Sidókká: de a' Móses' tzeremóniáit nem veszik vala fel.

6. Mikor pedig ez a' hír kiment volna, egybe gyüle a' sokaság, és eszek vesze, mivelhogy hallaná kiki azokat a' maga saját nyelvén szóllani.

7. Álmélkodnak vala pedig mindnyájan és tsudálkoznak vala, mondván egyik a' másiknak: nemde nem Galileából valók-é mindnyájan ezek, a' kik szóllnak?

8. És mimódon haljuk kiki őket a' mi tulajdon nyelvünkön *szóllani*, mellyben születettünk?

9. Párthia országbeliek, és Médiabeliek, és Elámiták; és kik lakozunk Mesopotániában, és Júdeában, 's Kappadóziában, Pontusban, és Asiában.

10. Frígiában, és Pámfiliában, Égyiptomban, és Líbiának tartományában, melly Cziréne mellett vagyon, Rómából való jövevények, 'Sidók és Proselítusok. (b)

(b) Proselítusok voltak, kik a' pogányokból 'Sidókká lésznek vala, és a' Mósesnek minden tzeremóniáit felvették. Egy szóval 'Sidókká lett pogányok.

11. Krétabeliek és Arabiabeliek, halljuk, hogy szóllják a' mi nyelvünkön az Istennek nagyságos dolgait.

12. Almélkodnak vala pedig mindnyájan; és vélekednek vala, egymásnak *ezt* mondván: valjon mi akar ez lenni?

13. Mások pedig gúnyolódván, *azt* mondják vala: édes bortól részegedtek meg *ezek*.

II. 14. Péter pedig elő állván a' tizenegy *Apostolokkal*, felemelé az ő szavát és szólla nekik, mondván: 'Sidó férjfiak, és *ti* mindnyájan, kik lakoztok Jérusálemben, ez légyen nektek tudtotokra, és vegyétek fületekbe az én beszédimet.

15. Mert nem részegek ezek, a' mint ti állítjátok, holott a' napnak harmadik órája vagyon:

16. De ez az, a' mi megmondatott Jóel Prófétától.

17. És lészen az utolsó időkben (azt mondja az Isten) kitöltök az én lelkemből minden testre: és prófétálnak a' ti fiaitok és leányitok, és a' ti iffiaitok látásokat látnak, és a' ti véneitek álmokat álmodnak: *Esa.* 44: 3. *Joel.* 2: 28.

18. Az én szolgáimra pedig, és az én szolgálóimra töltök ki azokban a' napokban az én Lelkemből, és prófétálnak.

19. És tészek tsudákat az égben oda fel, és jeleket e' földön ide alá, vért, és tüzet, és füstöt.

20. A' nap setétségre változik, és a' hold vérré, minek elötte eljőjjön az Úrnak ama' nagy és (c) félelmes napja.

(c) Vagy; rettenetes napja.

21. És lészen, hogy minden, valaki az Úrnak nevét segítségül hívja megtartassék. *Joel.* 2: 12. *Rom.* 10: 13.

22. Izráel' nemzetségének férjfiai, halljátok meg e' beszédeket: ama' Názáretbeli Jesust, Istentől megbizonyíttatott férjfiat ti nálatok hatalmas erőknek, és tsuda tételeknek, és jeleknek általa, mellyeket Isten tselekedett ő általa ti köztetek, a' mint ti is tudjátok?

23. Azt *mondom*, ki az Istennek tanátsából és rendeléséből adattaték *halálra*, mikor vettétek volna, a' ti lator kezetekkel megfeszítvén megölétek.

24. Kit az Isten feltámasztott, az halálnak fájdalmit megoldván, mivelhogy lehetetlen volna ötet attól megtartatni.

25. Mert Dávid azt mondja ő róla: nézem vala én előttem az Urat mindenkor, mert nekem jobb kezem felől vagyon, hogy meg ne tántorodjam. *'Solt.* 16: 8.

26. Annakokáért örvendezett az én szívem, és vígadott az én nyelvem; és még az én testem is reménységben nyugszig.

27. Mert nem hagyod az én életemet a' koporsóban: és nem engeded, hogy a' te szented rothadást lásson.

28. Megjelentetted nekem az életnek útait: betöltesz engemet örömmel a' te ortzád előtt.

29. Atyámfiai férjfiak, szabad nyilván szóllanom ti előttetek Dávid Pátriárkáról, hogy ő megholt, és eltemettetett, és az ő koporsója mind e' mái napig mi nálunk vagyon. 1. *Kir.* 2: 10. *R.* 13: 36. *'Solt.* 132: 11.

30. Mivelhogy azért Próféta volna, és tudná, hogy az Isten neki esküvéssel megesküttvolna, hogy jövendőben az ő ágyékának gyümöltséből támasztaná a' Kristust test szerént, kit helyheztetne az ő királyi székibe:

31. Eleve tudván szóllott a' Kristusnak feltámadásáról, hogy neki az ő élete nem hagyatott a' koporsóban, és hogy az ő teste rothadást nem érzett. *'Solt.* 16 : 10. *R.* 13. 35.

32. E' Jésust feltámasztotta az Isten, melly *dolognak* mi mindnyájan bizonysági vagyunk.

33. Annakokáért az Istennek jobb karja által felmagasztaltatván, és a' megígért szent Lelket megnyervén az Atyától, kitöltötte ezt a' mit ti mostan láttok és hallotok.

34. Mert nem Dávid ment fel mennybe, hanem ő azt mondja, monda az Úr az én Uramnak: ülj az én jobb kezem felöl. *'Solt.* 110 : 1.

35. Míg nem vetem a' te ellenségidet sámolyul a' te lábaid alá.

36. Bizonnyal tudja azért az Izráelnek egész háza, hogy ez az Istentől tétetett Úrrá és Krisstussá: e' Jésus *mondom*, a' kit ti megfeszítétek.

III. 37. (d) Ezeket pedig mikor hallották volna, szívekben megkeseredének, és mondának Péternek, és a' több Apostoloknak: mit tselekedjünk atyánkfiai férjfiak?

(d) A' mi idvességünknek két fő részei, a' bünnek botsánatja és a' penitentzia, mellyeket veszünk az Evangyéliomban való ígéretekből, hit által; és a' keresztség által bennünk megpetsételtetnek, mellynek a' szent Lélek mellette vagyon.

38. Péter pedig monda nekik: térjetek meg és keresztelkedjetek meg mindnyájan a' Jésus' nevében, a' bünnek botsánatjára: és veszitek a' szent Léleknek ajándákát.

39. Mert tinektek *lettek* az ígéretek és a' ti fiaitoknak, és mindeneknek, kik meszsze vagynak, valakiket tudniillik a' mi Istenünk elhívánd.

40. (e) Sok egyébb beszédekkel is kéri és inti vala öket, mondván: szakaszszátok el magatokat e' gonosz nemzetségtől.

(e) Azok az Anyaszentegyháznak igaz tagjai, a' kik az istentelenektől magokat elszakasztják.

41. A' kik annakokáért örömest vévék az ő beszédét megkeresztelkedének, és megszaporodának az napon úgymint három ezerrel.

IV. (f) És foglalatosok valának az Apostoloknak tudományokban, *marhájoknak egymással való* közlésében, és a' kenyérnek megszegésében, és a' könyörgésekben.

(f) Az igaz Anyaszentegyháznak jelei az Apostoli tudomány, az atyafiúi szeretet, a' Sákramentomoknak kiszolgáltatások, és a' könyörgés.

43. Támada pedig mindenekben nagy félelem: és az Apostolok által sok tsudák és jelek lésznek vala.

44. Mindnyájan pedig, a' kik hisznek vala, együtt valának, és mindenek köz vala:

45. És jószágokat, marhájokat eladják vala, és osztják vala azt mindeneknek, a' mint kinek kinek szükség vala.

46. És mindennap egyenlő akarattal a' templomban valának, és házanként a' kenyeret megszegvén esznek vala nagy örömmel és szívnek együgyűségével.

47. Dítsérvén az Istent, és az egész község előtt kedvesek lévén. Az Úr pedig minden napon szaporítja vala a' gyülekezetet *azokból*, a' kik idvezülendők valának.

III. RÉSZ.

Péter Jánossal a' templomba felmenvén a' sántát meggyógyítja; a' tsudára futott népnek az idvességnek a' Kristus által való titkait megjelenti: háládatlanságokat vádolván, és tőlök penitentzia tartást kívánván.

EZEKUTÁN Péter és János' együtt mennek vala a' templomba, az imádkozásnak kilentzedik óráján.

2. És egy férjfi, ki az ő annyának méhétől fogva sánta volt, hordoztatik vala: kik minden napon letésznek vala a' templom' *ájtajánál*, mellyet Ékeskapunak neveznek vala, hogy kérne alamisnát azoktól, a' kik bemennek vala a' templomba.

3. Ez mikoron látta volna, hogy Péter és János a' templomba akarnak menni, kére ő tőlök alamisnát.

4. Reá vetvén pedig Péter szemeit Jánossal, monda: nézz mi reánk.

5. Amaz annakokáért néz vala reájok, állítván, hogy valamit venne ő tőlök.

6. Péter pedig monda: ezüstöm és aranyam nintsen nekem; a' mi pedig vagyon azt neked adom: a' Názáretbeli Jésus Kristus' nevében mondom, kelj fel és járj.

7. És annak jobb kezét megfogván felemelé: és azonnal megerősödének az ő lábai és bokái.

8. És felszökvén áll vala: és jár vala: és beméne ő velek a' templomba, járván és szökvén, és dítsérvén az Istent.

9. És látá ötet az egész sokaság, hogy járna és dítsérné az Istent.

10. És megesmerék, hogy a' volna, a' ki alamisnáért a' templomnak Ékes kapujánál ül vala: és megtelének tsudálkozással és azon való álmélkodással, a' mi történt vala ő rajta.

11. Mikor pedig elnem távoznék Pétertől és Jánostól a' sánta, a' ki meggyógyult vala, az egész nép elálmélkodván futamodék ő hozzájok a' tornátzba, melly Salamonénak neveztetik vala.

II. 12. Mellyet mikor látott volna Péter, monda a' népnek: Izráelnek férjfiai, mit tsudalkoztok ezen, vagy miért néztek mi reánk, mint ha tulajdon erőnkkel vagy jámborságunkkal miveltük volna azt, hogy ez járjon?

13. Az Ábrahámnak, Isáknak, és Jákóbnak, a' mi atyáinknak Istenek, megditsőítette az ő Fiát Jésust, kit ti elárultátok és megtagadátok Pilátus előtt, noha ő azt ítélte volna, hogy el kell botsátani. *R.* 5 : 30.

14. Ti pedig azt a' szentet és igazat megtagadátok, és kívánátok, hogy a' gyilkos botsáttatnék el nektek. *Mát.* 27 : 20. *Márk.* 15 : 11. *Luk.* 23 : 18. *Ján.* 18 : 40.

15. Az életnek pedig Urát, megölétek, kit az Isten feltámasztott a' halálból, melly *dolognak* mi vagyunk bizonysági.

16. És az ő nevében való hitnek általa, ezt a' kit ti láttok és esmertek, megerőssítette az ő neve: a' hit, *mondom*, melly ő általa vagyon, adta ennek ez épséget mindnyájatok előtt.

17. De mostan, atyámfiai, tudom, hogy tudatlanságból tselekedtétek mind ezeket, miképen a' ti eleitek is.

18. Az Isten pedig, a' mellyeket megmondott volt minden ő Prófétáinak szájok által, hogy a' Kristus szenvedne, akképen töltötte be.

19. Tartsatok penitentziát azért, és térjetek meg, hogy töröltessenek el a' ti bűneitek, minekutánna eljövéndenek a' meghívesítésnek idei az Úrnak ortzájától.

20. És elbotsátándja a' nektek eleve hirdettetett Jésus Kristust.

21. Kinek az égtől be kell fogadtatni, a' min-

deneknek hellyre állatásoknak idejéig, mellyeket szóllott az Isten mind az ő szent Prófétáinak szájok által, kik eleitől fogva voltak.

22. Mert Móses azt mondotta az atyáknak: Prófétát támaszt nektek a' ti Uratok Istentek, a' ti atyátokfiai közzül, mint engemet: azt hallgassátok mindenekben, a' mellyeket nektek szólland. 5. *Mós.* 18: 15. *R.* 7: 53.

23. Lészen pedig, hogy valaki azt a' Prófétát nem hallgatándja, kiveszti azt a' nép közzül.

24. És minden Próféták Sámueltől fogva és a' kik azután szólltanak, ez napokról jövendöltek.

25. Ti vagytok a' Prófétáknak, és a' szövetségnek fiai, mellyet Isten szerzett a' ti atyáitokkal, mikor azt mondá Ábrahámnak: és a' te magodban megáldatnak e' földnek minden tselédi. (a) 1. *Mós.* 22: 18. *Gal.* 3: 8.

(a) Vagy; nemzetségi.

26. Az Isten az ő feltámasztott Fiát a' Jésust nektek botsátta elöször, hogy megáldana titeket, kit megtérítvén az ő bűneiből.

IV. RÉSZ.

Péter és János fogságba vetteinek: Péter megvalja a' Kristust nyilván: meghagyatik nekik, hogy ne prédikáljanak a' Kristus' nevében: a' tanítványok könyörögnek az Istennek: sokan jószágokat eladják, kik között Barnabás is.

MIKOR pedig ezeket szóllanák a' népnek, ímé oda érkezének a' Papok, a' templomnak fejedelme, és a' Farizéusok.

2. Neheztelvén, hogy a' népet tanítanák, és hirdetnék a' Jésus' nevében az halálból való feltámadást.

3. És megfogák öket, és veték öket örizet alá másod napig, mert immár estve vala.

4. Sokan pedig, a' kik hallották vala az ő beszédeket, hívének: és lön a' férjfiaknak számok, úgymint öt ezer.

5. Lön pedig másod napon, hogy egybegyűlnének a' Fejedelmek, a' Vének, és az Írástudók, kik valának Jérusálemben:

6. És Annás a' fő pap, Kajafás, János, Sándor, és valakik valának a' papi nemből.

6. És mikor öket középbe állatták volna, tudakoznak vala *tőlök:* mitsoda hatalommal, és ki nevében tselekedtétek ti ezt?

8. Akkor Péter szent Lélekkel megtelvén, monda nekik: népnek Fejedelmi, és Izráelnek Vénei.

9. Mivelhogy e' mái nap mi tőlünk tudakoztok a' jótétemény felől, mellyet a' nyavalyás emberrel tselekedtünk, *tudniillik*, mi módon gyógyult légyen meg.

10. Azért tudtotokra legyen mindnyájan tinektek, és az egész Izráel' népének, hogy a' Názáretbeli Jésus Kristusnak neve által, a' kit ti megfeszítettek, kit Isten feltámasztott az halálból, az által áll ez ti előttetek épségben.

11. Ez ama' kő, melly ti tőletek építőktől semminek alíttatott, lett a' szegeletnek feje: *'Solt* 118: 22. *Ésa.* 28: 16. *Mát.* 21: 42. *Márk.* 12: 10. *Luk.* 20: 17. *Rom.* 9: 33. 1. *Pét.* 2: 7.

12. És nintsen senkiben másban idvesség: nem is adatott emberek között ég alatt más név, melly által kellene megtartatnunk. *Mát.* 1: 21.

13. Mikor pedig látták volna Péternek és Jánosnak a' szóllásban való bátorságokat, tudván, hogy deáktalanok és tudatlanok volnának, tsudálkoznak vala; és esmerik vala, hogy azok a' Jésussal voltak:

14. És mikor látnák, hogy a' melly ember meggyógyult ő velek együtt ott állana, semmit nem szóllhatnak vala ellenek.

15. Mikor pedig öket a' gyülésből kiküldötték volna, egymással beszélgetnek vala.

16. Ezt mondván: mit tselekedjünk ez emberrekkel? mert, hogy ők nyilván való tsudát tettek légyen, mindeneknek, kik Jérusálemben laknak, tudtokra vagyon, és nem tagadhatjuk.

17. De hogy ez tovább ne menjen a' nép között, fenyítsük meg öket kemény fenyítékkel, hogy ezután tsak egy embernek se szólljanak a' *Jésus'* nevében.

18. Azért azokat beszóllítván megparantsolák nekik, hogy ne szóllnának és ne tanítanának a' Jésus' nevében.

19. Péter pedig és János felelvén, mondának nekik: avagy igaz-é Isten előtt, nektek engednünk inkább, hogy nem Istennek, ítéljétek meg.

20. Mert nem lehet, hogy a' mellyeket láttunk és hallottunk, azokat ne szólljuk.

21. Amazok pedig nem találván semmi módot benne, hogy öket megbüntetnék, megfenyegetvén öket, elbotsáták, a' népért: mert mindnyájan ditsőítik vala az Istent azért a' mi lett.

22. Mert nagyobb vala negyven esztendősnél az ember, a' kiben a' meggyógyításnak tsudája lett.

II. 23. Mikor pedig elbotsátották volna *öket*, menének az ő attyokfiaihoz, és megbeszéllék, a' mit a' Papi fejedelmek és a' Vének mondottak nekik.

24. Azok pedig mikor *ezeket* hallották volna, egyenlőképen szavokat felemelék Istenhez, és mondának: Uram, te vagy az az Isten, ki teremtetted a' mennyet és a' földet, a' tengert, és mind azokban való állatokat:

25. Ki Dávidnak a' te szolgádnak általa ezt mondottad: miért zúgolódtak a' pogányok, és a' népek miért gondoltak hijába valókat? *'Solt.* 2: 1.

26. Felállottak a' földnek királyi, és a' fejedelmek egybe gyültek az Úr ellen, és az ő Kristusa ellen.

27. Mert bizony egybe gyültek a' te szent Fiad ellen a' Jésus ellen, a' kit megkentél, Héródes, Pontzius Pilátus, a' Pogányokkal, és az Izráelnek népével.

28. Hogy azokat véghez vigyék, mellyeket a' te kezed és a' te tanátsod elvégezett volt megtselekedni.

29. Mostan azért Uram, tekínts az ő fenyegetésekre, és adjad a' te szolgáidnak, hogy minden bátorsággal szóllják a' te beszédet.

30. A' te kezedet kinyújtván a' gyógyulásra, és hogy jelek és tsudák legyenek a' te szent Fiadnak a' Jésusnak neve által.

31. És minekutánna könyörgöttek volna, megmozdula a' helly, a' hol egybegyültek: és betelének mindnyájan szent Lélekkel, és az Isten beszédét bátorsággal szólják vala.

III. 32. (a) A' sokaságnak pedig, a' melly hitt, szívek lelkek egy volt: és senki semmi marháját nem mondja vala magáénak, hanem mindenek köz volt.

(a) Az igaz Anyaszentegyháznak tüköre, mellyben a' tudománynak és az atyafiúi szeretetnek egyessége vagyon: a' tanítók pedig a' tudományt prédikálják.

33. És

33. És az Apostolok nagy buzgósággal tésznek vala bizonyságot az Úr Jésusnak feltámadásáról: és mindnyájan felette nagy szeretetben voltak.

34. (b) Mert ő köztök senki nem volt szűkölködő, mert valakik mezőket vagy házakat bírtak, eladván azokat, az eladott marhának árrát elő hozzák vala:

(b) Az igaz atyafiúi szeretet a' szegényekkel jól tészen a' maga hátramaradásával is.

35. És letészik vala az Apostoloknak lábaiknál, és elosztják vala azt mindennek, a' mint kinekkinek szükség vala.

36. Jó'ses annakokáért, ki az Apostoloktól nevezteték Barnabásnak (melly annyit tészen ha megmagyarázod, mint vígasztalásnak fia,) ki Lévita, és nemzetsége szerént Tzipriai.

37. Mivelhogy neki mezeje vala, eladá azt és az árrát elöhozá, és az Apostolok' lábaiknál letévé.

V. RÉSZ.

Ananiás és Safira hazugságának büntetése: tsuda tételek: Péter' árnyéka: fogságok és kiszabadulások az Apostoloknak az angyal által: tanítnak a' templomban; vitetnek a' tanáts eleibe: Péter feleleti: Gamaliel' tanátsa.

Egy férjfiú pedig, kinek neve Ananiás, Safirával az ő feleségével eladá az ő örökségét:

2. És megtarta valami részt az árrában, tudására lévén az ő feleségének is: és valami részét elő hozván az Apostolok' lábaiknál letévé.

3. Monda pedig Péter: Anania, miért foglalta el a' Sátán a' te szívedet, hogy hazudnál a' szent Lélek ellen, és a' mezőnek árrában megtartanál?

4. Nemde, ha megtartottad volna, nem tiéd volt volna-é, és minekutánna eladtad nem a' te hatalmadban volt-é *az árra?* miért gondoltad ezt a' te szívedben? nem embereknek hazudtál hanem Istennek.

5. Hallván pedig Ananiás e' beszédeket, leesék és meghala: és mindenekben nagy félelem támada, a' kik ezeket hallják vala.

6. Felkelvén pedig az iffjak, fogák azt, és kivívén eltemeték.

7. És elmúlék úgymint három óra, mikor az ő felesége is, nem tudván a' mi esett vala, beméne:

8. Monda pedig neki Péter: mond meg nekem, hogy ha ennyi pénzen adtátok-é el a' ti örökségteket? és az monda: úgy *vagyon*, annyin.

9. Péter pedig monda neki: mi dolog, hogy megegyeztetek ebben, hogy az Úrnak Lelket késértenétek? ímé azoknak lábok, a' kik eltemették a' te uradat az ajtó előtt vagynak, és tégedet is kivisznek.

10. Azonnal pedig leesék az ő lábainál, és meghala; és bemenvén az iffjak találák azt halva, és kivivén eltemeték az ő férje mellé.

11. És támada nagy félelem mind az egész gyülekezetben, és mindenekben, a' kik ezeket halljják vala.

II. 12. Az Apostolok által pedig sok jelek és tsudák lésznek vala a' község között: (és valának egyenlőképen mindnyájan a' Salamon' tornátzában:

13. Egyebek közzül pedig senki nem mér vala hozzájok ragaszkodni: hanem a' község felette igen magasztalja vala őket.

14. Nevekedik vala pedig az Úrban hívőknek, mind férjfiaknak, mind aszszonyoknak számok:)

15. Úgy annyira, hogy az útszákra hoznák ki a' betegeket, és letennék azokat ágyakban és nyoszolyákban, hogy azoknak valamellyikét az eljövő Péternek tsak árnyéka árnyékozná meg.

16. A' szomszéd városoknak is pedig községe gyűl vala Jérusálembe, és hoznak vala betegeket, és tisztátalan lelkektől gyötretteket: kik mind meggyógyulnak vala.

III. 17. (a) Felkelvén pedig a' fő Pap, és mind azok, kik ő vele voltak, (kik a' Saddúzeusoknak szerzetekből valának) betelének irígységgel:

(a) Mennél inkább nevekedik az Isten' háza, az ördög' dühössége is annál inkább nevekedik, és az istentelenek a' tanítókat fenyegetik és verik.

18. És megfogák az Apostolokat, és veték őket a' közönséges tömlötzbe.

19. De az Istennek angyala éjtszaka megnyitá a' tömlötznek ajtaját, és kihozván őket, monda:

20. Menjetek el és a' templomban állván hirdessétek a' népnek az életnek minden beszédit.

21. Amazok pedig mikor ezt hallották volna, bemenének reggel a' templomba, és tanítnak vala. A' fő Pap pedig elmenvén, és a' kik ő vele valának gyűlést tőnek, és az Izráel' népének egész tanátsát egybehívák, és elküldék *a' szolgákat* a' tömlötzbe, hogy azokat elöhoznák.

22. És mikor elmentek a' szolgák, nem találák őket a' tömlötzben: és viszsza térvén, megjelenték.

23. Mondván: a' tömlötzöt találtuk nagy erősen bezárva, és az őrizőket az ajtó előtt állani, mikor pedig megnyitották volna, ottben senkit nem találánk.

24. Mikor hallották volna e' beszédeket a' fő Pap és a' templom' fejedelme, és a' Papi fejedelmek, gondolkodnak vala e' felől, mi következnék ezekből.

25. És eljővén egy *ember* monda nekik: ama' férjfiak, a' kiket a' tömlötzbe vetettetek, a' templomban állanak és tanítják a' népet.

26. Akkor elmenvén a' fejedelem a' szolgákkal, előhozá azokat, de nem erővel, (mert félnek vala (b) a' néptől, hogy meg ne köveztetnének)

(b) A' kegyetlenek, kik az erős Istent nem akarják félni, végtére a' gonosz lelki esmérettől furdáltatván az erőtelenektől is félnek.

27. És előhozván őket, állaták a' gyülekezet eleibe, és megkérdé őket a' fő Pap,

28. Mondván: nemde nem megparantsolánk-é nektek felette igen, hogy ne tanítanátok e' *Jésusnak* nevében? és ímé betöltöttétek Jérusálemet a' ti tudománytokkal, és mi reánk akarjátok szállítani ennek az embernek vérét. *R.* 4: 19.

29. Felelvén pedig Péter és az Apostolok, mondának: az Istennek kell inkább engedni, hogy nem az embereknek.

30. A' mi atyáinknak Istenek feltámasztotta Jésust, kit ti megölétek felfeszítvén a' fára. *R.* 3: 13.

31. Ezt Isten az ő jobb kezével felmagasztalván (c) tette fejedelemmé és megtartóvá, hogy adjon az Izráelnek penitentziát és bűnnek botsánatját.

(c) Vagy: az ő jobjára felemelvén és felmagasztalván.

32. És mi vagyunk azokról bizonyságok, a' mellyeket mondunk: és a' szent Lélek is, kit az Isten adott azoknak, a' kik neki engednek. *Ján.* 15: 26, 27.

33. Amazok pedig ezeket hallván, fogokat tsikorgatják vala, és árról tanátskoztak vala, hogy őket megölnék.

34. Felkelvén pedig a' tanátsban egy Farizéus, kinek Gamaliel vala neve, törvénytudó, kit mind az egész nép betsületben tarta, parantsolá, hogy egy kevéssé az Apostolokat kivinnék:

35. És monda azoknak: Izráelnek férjfiai, jól meglássátok mit tselekesztek ezekkel az emberekkel.

36. Mert ez időknek előtte támadott volt egy Theudás, ki azt mondja vala, hogy ő volna valami, kihez adta volt magát több négyszász férjfiaknál: ki megölettetett, és a' kik ő neki hittenek, mind eloszlottak, és semmivé lettek. *R.* 21: 38.

37. Ezután támada amá' Júdás Galileus, (d) a' ravásnak idején, és sok népet hitetett maga után: az is elvesze, és mind azok, a' kik neki hittek volt eloszlottanak.

(d) Vagy; beíratásnak idején.

38. Most is azt mondom nektek: álljatok el ezekről az emberekről, és hagyjatok békét nekik: mert ha emberektől vagyon e' tanáts, vagy e' dolog, semmivé lészen:

39. Ha pedig Istentől vagyon, ti el nem bonthatjátok, hogy ne találtassatok Isten ellen tusakodni.

40. Engedének azért az ő tanátsának: és mikor az Apostolokat előszóllították volna, megostoroztatván őket, megparantsolák nekik, hogy a' Jésus' nevében ne szóllnának: és elbotsáták őket.

41. Ők annakokáért örömmel menének el a' tanáts elől, hogy méltókká tétettek, hogy a' Jésus' nevéért gyalázattal illettetnének. *Róm.* 5: 3.

42. És minden napon a' templomban és házaknál meg nem szűntek tanítani és a' Jésust hirdetni.

VI. RÉSZ.

Az Apostolok egyházi szolgákká választnak hét választott férjfiakat, kik között a' hittel tellyes István megfogatik, és a' Móses' törvényének megrontásával vádoltatik.

AZOKBAN a' napokban pedig mikor a' tanítványok szaporodnának, támada a' Görögök között zúgolódás a' 'Sidók ellen, hogy az ő özvegyeik megvettetnének a' mindennapi szolgálatban.

2. Annakokáért a' tizenkét *Apostolok*, a' tanítványoknak sokaságát egybegyűjtvén, mondának: nem jó minekünk elhagynunk az Istennek beszédét és szolgálnunk *a' szegények'* asztalinak.

3. Válaszszatok azért, atyámfiai, ti közzületek hét férjfiakat, kiknek jó bizonyságok légyen, kik Sz. Lélekkel tellyesek legyenek és böltsességgel: kikre bízzuk ezt a' dolgot.

4. Mi pedig foglalatosok legyünk az imádkozásokban és az íge hirdetésének szolgálatjában.

5. Tetszék pedig e' beszéd mind a' jelen való sokaságnak, és választák Istvánt, ki tellyes vala hittel és szent Lélekkel, Filepet, Prokhorust, Nikánort, Timont, Párménást, és Miklóst az Antiokhiából való proselítust. *R.* 21: 8.

6. Kiket állatának az Apostolok eleikbe: kik mikor imádkoztak volna, az ő kezeket reájok veték.

7. Annakokáért az Istennek beszéde nevekedék, és sokasodik vala a' tanítványoknak számok Jérusálemben, és a' papok is sokan engednek vala a' hitnek.

8. István pedig, tellyes lévén hittel és *Isteni* erővel a' nép között nagy tsudákat és jeleket tselekeszik vala.

9. Támadának pedig némellyek a' Libertínusoknak, Tzirénebelieknek, Alekszándriabelieknek, és azoknak sinagógájokból, kik Tzilíziából és Ásiából valók valának, kik Istvánnal vetekednek vala.

10. De nem állhatának ellene az ő böltseségének és a' Léleknek, a' melly által szóll vala.

11. Akkor rendelének valami férjfiakat, kik azt mondanák, hogy ők hallottak ő tőle káromló beszédeket Móses és Isten ellen.

12. És felzendíték a' községet, a' Véneket, és az Írástudókat: és ő reá rohanván megfogák, és vivék a' Tanátsban.

13. És állatának hamis tanúkat, kik ezt mondanák: ez az ember nem szűnik meg káromló beszédeket szóllani, e' szent hely ellen és a' Törvény ellen.

14. Mert hallottuk ő tőle ezt mondani, hogy a' Názáretbeli Jésus ezt a' helyet elrontja, és elváltoztatja a' tzeremóniákat, mellyeket adott nekünk Móses.

15. Akkor az ő szemeket reá vetvén, mindenek, kik a' Tanátsban ülnek vala láták, hogy ollyan volna az ő ortzája mint az angyalnak ortzája.

VII. RÉSZ.

Sz. István' beszéde, mellyel megmutatja, hogy Isten' kegyelméből választotta és hívta az atyákat még Móses' születése' előtt: elő számlálja az Isten' jó tételeményit az Izráel' népéhez, ennek háláadatlanságát: István megköveztetik, könyörög ellenségiért.

MONDA pedig a' fő Pap: úgy vagynak-é ezek?

II. 2. Ő pedig monda: férjfiak, atyámfiai és atyák, halljátok meg: a' dítsőségnek Istene megjelenék a' mi atyánknak Ábrahámnak mikor Mesopotámiában volna, minekelőtte laknék Karránban:

3. És monda neki: menj ki a' te földedből, és a' te nemzetséged közzül, és menj el arra a' földre, mellyet mondándok teneked. 1. *Mós.* 12: 1.

4. Akkor kiméne a' Káldeusok' földökből és lakozék Karránban. És onnét, minekutánna meghalt az ő attya, kihozta ötet e' földre, mellyen most ti laktok.

5. És nem adott abban neki örökséget, tsak egy láb nyomnyit is: jóllehet ígérte vala, hogy azt neki adná örökségül, és az ő magvának ő utánna, holott magzatja nem volna.

6. Az Isten pedig így szóllott vala: a' te magod zsellér lészen az idegen földön, holott szolgálat alá vettetik, és nyomorgattatik négyszász esztendeig. 1. *Mós.* 15: 11. *és* 16.

7. De azt a' népet, mellynek szolgálni fognak, én megbüntetem, azt mondja az Isten, és azután kijönek, és szolgálnak nekem ez helyen.

8. És adá neki a' környülmetélkedésnek szövetségét, és ekképen *Ábrahám* nemzé Isákot, és azt környülmetélé nyoltzad napon: Isák pedig nemzé Jákóbot, és Jákób a' tizenkét Pátriárkákat. 1. *Mós.* 17: 20. *és* 22: 2. *és* 25: 24. *és* 29: 32. *és* 30: 5. *és* 35: 23.

9. A' Pátriárkák pedig irígységből indíttatván Jósefet eladák Égyiptomba: de Isten vala ő vele. 1. *Mós.* 37: 28.

10. És megszabadítá ötet minden nyomorúságiból, és ada neki kedvességet és böltsességet

Faraó előtt, az Égyiptombeli király előtt, ki őtet az egész Égyiptomon és az ő egész házán fejedelemmé tévé. 1. *Mós.* 41: 37.

11. Következek pedig nagy éhség az egész Égyiptomra és Kanaánra, és nagy nyomorúság: és nem találnak vala eledelt a' mi atyáink.

12. Mikor hallotta volna pedig Jákób, hogy Égyiptomban gabona volna, elküldé elöször a' mi atyáinkat. 1. *Mós.* 42: 1.

13. És a' második bemenetelekben megesmerék az ő attyafiai Jó'sefet, és Faraó megtudá a' Jó'sef' nemzetségét, 1. *Mós.* 45: 4.

14. És Jó'sef elküldvén, hívatá az ő attyát Jákóbot, és minden nemzetségét, úgymint hetvenöt embert. 1. *Mós.* 46: 27. 5. *Mós.* 10: 22.

15. Elméne azért Jákób Égyiptomba: és meghala ő és a' mi atyáink. 1. *Mós.* 46: 5. *és* 49: 33.

16. Kik elvitetének Sikhembe, és helyheztetének a' koporsóba, mellyet Ábrahám vett vala ezüst pénzen az Emmor' fiaitól, ki Sikhem' fia vala. 2. *Mós.* 13: 19. *Jós.* 24: 32. 1. *Mós.* 23: 13. *és* 33: 19.

17. Mikor pedig elközelgetne az ígéretnek ideje, mellyért Isten megeskütt vala Ábrahámnak, megnevekedék a' nép és megsokasodék Égyiptomban. 2. *Mós.* 1: 7.

18. Mind addig, míg nem más király támada, ki nem esmeri vala Jó'sefet.

19. Ez a' mi nemzetségünket álnoksággal környülvévén, a' mi atyáinkat nyomorgatta, hogy az ő gyermekeiket is elhánynák, hogy meg ne szaporodnának.

20. Akkor születék Móses, ki Istentől szép ábrázattal felékesíttetett volt: és tartatott az ő attya' házában három hónapokig. 2. *Mós.* 2: 2. *Sid.* 11: 23.

21. És mikor azt elvetették volna, a' Faraó' leánya felvévé, és feltartá azt fia gyanánt.

22. És Móses taníttaték az Égyiptombeliek minden böltseségekre: és hatalmas vala beszédben és tselekedetben.

23. Mikor pedig negyven esztendős volna Móses, gondolá az ő szívében, hogy meglátogatná az ő attyafiait az Izráel' fiait. 2. *Mós.* 2: 11.

24. És mikor látná, hogy egy *'Sidó* boszszúsággal illettetnék, megoltalmazá azt, és az Égyiptombeli *embert* megölvén, boszszút álla azért, a' ki boszszúsággal illettetik vala.

25. Azt állítja vala pedig, hogy az ő attyafiai értik, hogy az Isten az ő keze által adna nekik szabadúlást: de azok nem értik vala.

26. Másod napon ismét hozzájok méne, mikor azok egybe vesztek, és inti vala azokat békességre, ezt mondván: Atyafiak vagytok ti, miért illetitek egymást boszszúsággal? 2. *Mós.* 2: 13.

27. A' pedig, a' ki felebarátját boszszúsággal illeti vala, semmit nem gondola Mósessel, mondván: kitsoda tett tégedet fejedelemmé és bíróvá mi rajtunk?

28. Nemde megakarsz-é engemet ölni, miképen tegnap megölél az Égyiptombeli *embert?*

29. Ez beszédre Móses elfuta, és lön jövevény a' Midián-földén, hol két fiai születének.

30. Negyven esztendő pedig eltelvén, megjelenék neki a' Sinai hegynek pusztáján az Úrnak Angyala (a) a' tsipkebokornak tüzes lángjában. 2. *Mós.* 3: 3.

(a) Az Istennek örökké való Fia az az Angyal, a' ki Mósessel beszéll.

31. Móses pedig mikor azt látta volna, tsudálkozék a' látáson: és mikoron oda menne, hogy azt meglátná, az Úr szólla neki, *mondván:*

32. Én vagyok a' te atyáidnak amaz Istenek Ábrahámnak Istene, és Isáknak Istene, és Jákóbnak Istene. Móses pedig megrémúlvén nem meri vala nézni.

33. Monda pedig neki az Úr: oldozd le a' te saruidat lábaidról; mert a' hely, mellyben állasz, szent föld.

34. Látván láttam az én népemnek nyomorúságát, melly Égyiptomban vagyon, és az ő fohászkodásokat hallottam, és azért szállottam le, hogy őket megszabadítsam: mostan azért jöj ide, elküldelek tégedet Égyiptomba.

35. Ezt a' Mósest, a' kit megtagadának, mondván: ki tett téged' fejedelemmé és bíróvá? ezt *mondom*, az Isten fejedelmül és szabadítóúl botsátá az Angyalnak keze által, a' ki megjelent neki a' tsipkebokorban.

36. Ez hozta ki őket, nagy tsudákat és jeleket tévén Égyiptomban, és a' veres tengerben, és a' pusztában, negyven esztendeig. 2. *Mós.* 7: 8, 9, 10, 11, 12. 2. *Mós.* 14.

37. (b) Ezama' Móses, ki az Izráel' fiainak ezt mondotta: Prófétát támaszt nektek az Úr, a' ti Istentek, a' ti atyátokfiai közzül, mint engemet: azt hallgassátok. 5. *Mós.* 18: 15. *R.* 3: 22.

(b) Vallást tészen arról szent István, hogy Móses adta a' törvényt, de azonközben ugyan Móses' bizonyságával bizonyítja, hogy Móses a' Kristusra nézett.

38. Ez az, a' ki az *Izráel'* gyülekezetiben volt a' pusztában, az angyallal, a' ki neki szóll vala a' Sinai hegyen, és a' mi atyáinkkal, és a' ki az *Istennek* élő beszédit vette, mellyeket minekünk megjelentene. 2. *Mós.* 19: 3.

39. Mellynek nem akartak engedni a' mi atyáink, hanem *azt* megveték, és az ő szívekben Égyiptomba fordulának:

40. Ezt mondván Áronnak: tsinálj isteneket minekünk, kik mi előttünk járjanak. Mert Mósesnek, ki minket kihozott Égyiptomnak földéből, nem tudjuk mitsoda dolga történék. 2. *Mós.* 32: 1.

41. És azokon a' napokon borjút tsinálának, és a' bálványnak áldozának, és gyönyörködének az ő kezek' tsinálmányában.

42. Az Isten pedig elfordula tőlök, és adá őket az égnek seregének szolgálatjába (c) a' mint megvagyon írva a' Próféták' könyvében; vallyon, Izráelnek háza, áldoztál-é énnekem áldozattal a' pusztában negyven esztendeig? *Ámós.* 5: 25.

(c) Az az; hogy imádnák a' tsillagokat.

43. Sőt inkább hordoztátok a' Molok bálványnak sátorát, és a' ti Istenteknek a' Remfának tsillagát, melly képeket tsináltátok, hogy azokat imádnátok: azért általviszlek titeket Babilónián túl.

44. Bizonyságtételének sátora volt a' mi atyáinknak a' pusztában, a' mint parantsolta vala az, ki Mósesnek mondotta vala, hogy tsinálná azt annak példájára, mellyet látott vala. 2. *Mós.* 25: 40. *'Sid.* 8: 5.

45. Mellyet a' mi atyáink behoztanak Jósuéval a' pogányoknak birodalmokba, kiket az Isten kiűzött a' mi atyáinknak ortzájok előtt, Dávidnak idejéig, *Jós.* 3: 14.

46. Ki az Istennek kedvében volt, és könyörgött, hogy sátort találna a' Jákób' Istenének. 1. *Sám.* 8: 16. 2. *Sám.* 7: 22. *'Solt.* 13: 32.

47. Salamon építe pedig ô neki házat. 1. *Kir.* 6: 1. 1. *Krón.* 17: 12. 1. *Kir.* 8: 27. 2. *Krón.* 2: 6. *R.* 17: 24.

48. De ama' felséges *Isten* kézzel tsinált templomokban nem lakik: mint a' Próféta mondja:

49. Az ég énnekem királyi székem, a' föld pedig az én lábaimnak sámolya. Mitsoda házat tsináltok nekem? azt mondja az Úr: vagy hol vagyon az én nyúgodalmamnak helye? *Esa.* 66: 1.

50. Nem az én kezem építette-é mind ezeket?

51. Kemény nyakú, és környülmetéletlen szívüek és fülüek, ti mindenkor a' szent Léleknek ellene igyekeztek, mint a' ti atyáitok, ti is *akképen*. *Jer.* 9: 26. *Ézék.* 44: 9.

52. A' Próféták közzül mellyiket nem üldözték a' ti atyáitok? megölték azokat, a' kik hirdették amaz igaznak eljövetelit, kinek ti most árulói és gyilkosi voltatok.

53. Kik a' törvényt vettétek az angyalok' szolgálatjaik által, és meg nem tartottátok. 2. *Mós.* 10: 3. *Gal.* 3: 19.

III. 54. Hallván pedig ezeket, az ô szívekben dühösködnek vala, és az ô fogaikat tsikorgatják vala ô reá.

55. Mivelhogy pedig szent Lélekkel tellyes vala, a' mennybe függesztvén az ô szemeit, látá az Istennek ditsösségét, és a' Jésust állani az Istennek jobbján.

56. (d) És monda: ímé látom, hogy az egek megnyilatkoztak, és az embernek Fia áll az Istennek jobbján.

(d) Állani mondatik segedelemre kész voltáért: ûlni; birodalmára és ítéletire nézve.

57. Felkiáltván pedig *amazok* nagy felszóval, az ô fülöket bedugák, és rohanának egyenlô akarattal ô reá.

58. És ôtet a' városból kiûzvén kövezik vala: a' tanúbizonyságok pedig az ô felsô ruhájokat lerakták vala egy iffjú lábainál, ki Saulusnak hívattatik vala.

59. Megkövezék azért Istvánt, ki imádkozik és ezt mondja vala: Uram Jésus, vegyed hozzád az én lelkemet. *Luk.* 23: 46.

60. (e) Térdre esvén pedig, nagy felszóval kiálta: Uram ne tulajdonítsd nekik e' bûnt. És mikor ezt mondotta volna elaluvék. *Mát.* 5: 44. *Luk.* 23: 34.

(e) A' hit és a' szeretet mind halálig megmarad a' hívekben.

VIII. RÉSZ.

Midôn Sz. Istvánt firatják a' hívek, Saulus az Anyaszentegyházat pusztítja: Filep Samariában a' Kristust prédikálja: Simon Mágusnak fösvénysége kárhoztatik: Filep a' Szeretsen komornyikot megkereszteli.

Saulus is pedig megegyez vala az *István'* halálában. És támada az idôben nagy üldözés a' Jérusálembeli gyülekezet ellen: és mindnyájan eloszlának Júdeának és Samariának tartományiba, az Apostoloktól megválva. *R.* 11: 19. *és* 22: 20.

2. (a) Kivivék pedig egyenlô akarattal Istvánnak testét az Istenfélô férjfiak, és felette nagy sírást tônek ô rajta.

(a) Szent Istvánt a' hívek siratják és eltemetik, de senki nem imádja.

3. Saulus pedig pusztítja vala az Anyaszentegyházat, minden házakba bemenvén, és mind férjfiakat mind aszszonyokat erôvel vonván, hányja vala *azokat* a' tömlötzbe. *R.* 22: 4.

4. Amazok annakokáért eloszolván széljel járnak vala, az Isten' beszédét hirdetvén. *Mát.* 10: 23.

5. Filep pedig mikor volna Samariának városában, prédikálja vala nekik a' Kristust.

6. A' sokaság pedig egyenlôképen figyelmez vala azokra, mellyeket Filep mond vala, hallván és látván a' jeleket, mellyeket tselekeszik vala.

7. Mert a' tisztátalan lelkek sokakból kimennek vala a' kikben valának, kiáltván nagy szóval, sok guta ütött emberek pedig és sánták gyógyulának meg.

8. És nagy öröm vala abban a' városban.

9. Egy ember pedig, kinek neve Simon, ki az elôtt a' városban gyakorlotta az ördögi tudományt, és Samariának népét elámította, mondván magát lenni valami nagynak:

10. Kit hallgatnak vala mindnyájan kitsinytôl fogva nagyig, ezt mondván: ez az Istennek ama' nagy ereje.

11. Azért hallgatják vala pedig ôtet, mert sok idôtôl fogva az ördögi mesterségekkel ôket elámította.

12. Minekutánna pedig hittek volna Filepnek, ki azokat hirdeti vala, mellyek az Istennek országára és a' Jésus Kristusnak nevére tartozók volnának, megkeresztelkednek vala mind férjfiak mind aszszonyok.

13. (b) Simon is pedig hívén, és megkeresztelkedvén Fileppel vala: és látván jeleket és nagy erôket lenni, álmélkodik vala.

(b) A' hitetlen és istentelen emberek is néha az Istennek jó ajándékát megkóstolják, de hamar ismét kivetik azt.

14. (c) Mikor pedig hallották volna az Apostolok, kik Jérusálemben valának, hogy Samaria bevette volna az Isten' beszédét, küldék azokhoz Pétert és Jánost.

(c) Szent Péter nem úgy, mint fejedelem, hanem az Apostoloknak követek, küldetik a' Samariabeli gyülekezetnek megerôsítésére szent Jánossal együtt.

15. Kik mikor oda mentek volna, könyörgének azokért, hogy szent Lelket vennének.

16. (d) (Mert még senkire azok közzûl nem szállott a' szent Lélek, hanem tsak megkeresztelkedtek a' Jésus' nevében.)

(d) Szóll az Isten' Lelkének látható jelekben való áldásáról.

17. Annakutánna kezeket ô reájok veték, és vônek szent Lelket.

18. Mikor pedig látta volna Simon, hogy az Apostolok' kezeknek reájok vetések által adatnék a' szent Lélek, kínála ôket pénzzel,

19. Mondván: adjátok nekem is azt a' hatalmat, hogy valakire vetem kezeimet, szent Lelket vegyen.

20. Péter pedig monda neki: a' te pénzed veled együtt veszszen el, ki azt állítottad, hogy az Istennek ajándéka pénzen vétettethetik.

21. Nintsen teneked semmi részed e' dologban: mert a' te szíved nem tiszta az Isten elôtt.

22. Térj meg azért a' te gonoszságodból, és kérjed az Istent, talám megbotsáttatik teneked a' te szívednek gondolatja.

23. Mert látom, hogy te keserûséges méregben, és álnokságnak kötelében helyheztettél.

24. Felelvén pedig Simon monda: könyörögjetek ti én érettem az Úrnak, hogy valamellyik ezek közzûl, mellyeket mondotok reám ne következzék.

25. Amazok annakokáért minekutánna bizonyságot tettek volna, és hirdették volna az Istennek beszédét, megtérének Jérusálembe, és a'

Samaritánusoknak sok falujokban hirdeték az Évangyéliomot.

II. 26. Az Úrnak pedig angyala szólla Filepnek, mondván: kelj fel és menj el dél felé: az úton, melly Jérusálemből Gázába mégyen, (melly puszta.)

27. Ő annakokáért felkelvén elméne, és ímé egy Szeretsen fő ember, a' Szeretsenek' királyné aszszonyának Kandatzesnek komornyikja, ki minden gazdagságával bírt és ment Jérusálembe imádkozni:

28. És megtért, ülvén az ő szekerében, és olvassa vala Ésaiás Prófétát.

29. Monda pedig a' Lélek Filepnek: menj közelebb és adjad magadat e' szekér mellé.

30. És Filep oda futamodván, hallá, hogy az olvasná Ésaiás Prófétát, és monda: érted-é, a' mellyeket olvassz?

31. És monda: mimódon érthetném, hanem ha valaki megmagyarázná? És kéré Filepet, hogy felhágna, és ülne melléje.

32. Az írásnak pedig helye, mellyet olvasott, e' vala: miképen a' juh, úgy viteték a' megölésre: és mint a' bárány az őtet nyírő előtt megnémúl, azonképen nem nyitotta fel az ő száját. *Ésa.* 52: 8.

33. Az ő alázatosságában az ő ítéleti elvétetett: és az ő idejét kitsoda mondhatja meg? noha elvétetik e' földről az ő élete.

34. Felelvén pedig a' Komornyik Filepnek, monda: kérlek téged, mellyik Prófétáról mondja ezt? ő magáról-é vagy másról valakiről?

35. Akkor Filep az ő száját megnyitván, és elkezdvén ez íráson, hirdeté neki Jésust.

36. És mikor mennének az úton, jutának egy vízhez: akkor monda a' Komornyik: imhol a' víz, mitsoda tílt meg a' Keresztségtől engemet?

37. (e) Filep pedig monda: ha tellyes szívből hiszel, meglehet. Amaz pedig felelvén monda: hiszem a' Jésus Kristust Isten' Fiának lenni.

(e) A' megkeresztelendő öreg emberekben megkívántatik a' hitnek vallása, tehát nem a' keresztség által oltatunk a' Kristusba, hanem minekutánna beoltattunk, a' keresztség által megerősíttetünk.

38. És megállatá a' szekeret: és leszállának mind ketten a' vízbe, Filep és a' Komornyik, és Filep megkeresztelé őtet.

39. És mikor a' vízből kijöttek volna, az Úrnak lelke elragadá Filepet, és többé nem látá őtet a' Komornyik. Hanem mégyen vala az úton örömmel.

40. Filep pedig találtaték Ázotusban: és általmenvén hirdeti vala az Évangyéliomot a' városoknak, míglen jutna Tzezáreába.

IX. RÉSZ.

Saulus' Damaskusba menvén az Úrtól leveretik: Ananiás küldetik, hogy őtet megkeresztelje: a' Sidók leselkedésektől, a' kőfalon aláereszkedvén megmenekedig: Péter meggyógyítja a' guta ütöt Éneást: a' meghalt Tabitha aszszonyt feltámasztja.

Saulus pedig mégis dühösködvén fenyegetésekkel és öldökléssel az Úrnak tanítványi ellen, méne a' fő Paphoz. *Gal.* 1: 13. 1. *Tim.* 1: 13.

2. És kére ő tőle leveleket Damaskusba a' sinagógáknak, hogy ha találna valakiket e' tudománynak követőit, vagy férjfiakat, vagy aszszonyokat, fogva hozná Jérusálembe.

3. És mikoron menne, lön, hogy közelgetne Damaskushoz, és hirtelenséggel világosság környűlvevé őtet az égből: *R.* 22: 6. *és* 26: 15.

4. És mikor a' földre leesett volna, halla szózatot, melly azt mondja vala neki: Saul, Saul, mit üldözsz engemet. 1. *Krón.* 15: 8. 2. *Krón.* 12: 2.

5. És monda: kitsoda vagy Uram? Az Úr pedig monda: én vagyok Jésus, a' kit te üldözsz: nehéz neked az ösztön ellen rugódoznod.

6. És ő félvén és rettegvén monda: Uram! mit akarsz, hogy tselekedjem? monda az Úr neki: kelj fel és menj be a' városba: és megmondják teneked mit keljen tselekedned.

7. A' férjfiak pedig, kik Saulussal menének, állanak vala álmélkodván, (a) kik hallják vala a' szót, de senkit nem látnak vala.

(a) A' 22-dik Részben a' 9-dik versben azt mondja Pál, hogy nem hallották a' vele valók annak szavát a' ki neki szóllott: itt pedig azt mondja, hogy hallották. Vedd eszedben; hallották a' szónak valami zengését és hangját; de nem hallották annak világos kifejezését és értelmét.

8. Felkelvén pedig Saulus a' földről: és felnyitván az ő szemeit, senkit nem lát vala: azért kézen fogva vezérelvén őtet bevivék Damaskusba:

9. Holott volt harmad napig, semmit nem látván, és nem ett, sem ivott:

10. Vala pedig egy tanítvány Damaskusban, Ananiás nevű, kinek monda látásban az Úr: Anánia! és az monda: imhol vagyok Uram.

11. Akkor az Úr monda neki: kelj fel és menj el az útszára, melly Egyenes útszának neveztetik, és keresd meg a' Júdás' házában a' Társusbeli (b) Saulust: mert ímé imádkozik.

(b) Társus Siciliának városa, Ankiále városnak szomszédságában: melly két várost Sardanapálus épített. *Strabo.*

12. És látá *Saulus* látásban, hogy Ananiás nevű férjfiú ő hozzá menne, és az ő kezét reá vetné, hogy látna.

13. Felele pedig Ananiás: Uram! sokaktól hallottam e' férjfiú felől, melly sok boszszúsággal illeti a' te szenteidet Jérusálemben.

14. És itt is vagyon hatalma a' Papi fejedelmektől, hogy mindeneket megkötözzön, a' kik a' te nevedet segítségül hívják.

15. Monda pedig neki az Úr: eredj el, mert énnekem választott edényem ez, hogy az én nevemet elvigye a' pogányoknak, a' királyoknak, és az Izráel' fiainak eleikbe.

16. Mert én megmutatom neki, melly sokat kelljen neki az én nevemért szenvedni.

17. Elméne azért Ananiás, és beméne a' házba és kezeit reá vetvén, monda: Saul atyámfia, az Úr küldött engemet, (a' Jésus, a' ki megjelent neked az úton, mellyen jöszsz vala), hogy láss, és betellyesedjél szent Lélekkel.

18. És azonnal leesék az ő szeméről *a' hályog* mint valami halnak a' héja, és láta mindjárást, és felkelvén megkeresztelkedék.

19. És mikoron ett volna, megerősödék. És vala Saulus egynéhány napokon a' tanítványokkal, kik Damaskusban valának.

20. És azonnal prédikálá a' Sinagógákban a' Kristust, hogy ő Istennek Fia volna.

21. Álmélkodnak vala pedig mindnyájan, valakik az ő tanítását hallják vala, és azt mondják vala: nemde nem ez-é, a' ki Jérusálemben rontja vala azokat, a' kik ezt a' nevet segítségül hívják vala, és ide is azért jött, hogy azokat fogva vinné a' Papi fejedelmekhez?

22. Saulus pedig annál inkább erőt vészen vala, és szégyeníti vala a' 'Sidókat, a' kik Damaskusban laknak vala, szent írásnak bizonyságinak egybe való vetésével megerősítvén, hogy az volna a' Kristus.

23. Sok idő múlva pedig, a' 'Sidók tanátsot tartának magok között, hogy őtet megölnék.

24. De megérté Saulus, hogy utánna leselkednének. Őrizik vala pedig a' kapukat mind éjjel nappal, hogy őtet megölhetnék. 2. *Kor.* 11: 32.

25. (c) A' tanítványok azért őtet felvivén éjjel, a' kőfalon botsáták ki, leeresztvén egy kosárban.

(c) Szabad a' mi ellenségeinknek dühösségek előtt elmennünk, de úgy, hogy hivatalunkban megmaradjunk. Lásd R. 14: 5, 6. és 17: 13, 14. A' Kristus ezent tselekedte, *Mát.* 12: 15. *Ján.* 7: 1. *és* 8: 59. Apostolinak is megparantsolta, *Mát.* 10: 23.

26. És mikoron Saulus Jérusálembe ment volna, a' tanítványokhoz akarja vala magát adni: de mindnyájan félnek vala ő tőle, (d) nem hívén, hogy ő tanítvány volna.

(d) A' kihez a' keresztény ember igaz okból gyanakodhatik, nem kell azt vaktában és minden visgálás nélkül társaságunkba fogadni; okosoknak kell lennünk, mint a' kígyók.

27. Barnabás pedig őtet melléje vévén, vivé az Apostolokhoz: és megbeszéllé, mimódon az úton látta volna az Urat, és hogy szóllott volna neki, és miképen Damaskusban bátorsággal tanított volna a' Jésus' nevében.

28. Ő velek vala azért Jérusálemben.

29. És bátorsággal tanít vala az Úr Jésusnak nevében, és vetekedik vala a' Görögökkel: azok pedig igyekezik vala őtet megölni.

30. Mellyet mikor eszekbe vettek volna az atyafiak, vivék őtet Tzezáreába, és onnét botsáták őtet Társusba.

II. 31. A' hívek' gyülekezetinek azért egész Júdeában, Galileában, Samariában békessége vala, és épűlnek vala, és az Úrnak félelmében, és a' szent Léleknek vígasztalásában előmenvén (e) sokasodnak vala.

(e) A' mikor és a' hol tetszik az Istennek, nyújt az ő Anyaszentegyházának annyira való pihenést, hogy annak tagjai épülést és nevekedést vehessenek.

III. 32. Lőn pedig, hogy Péter azokat mind eljárván, menne a' szentekhez is, kik laknak vala Liddában.

33. Talála pedig ott egy Éneás nevű embert, nyoltz esztendőtől fogva ágyban feküvén, a' ki guta ütött vala.

34. És monda neki Péter: Énea! (f) gyógyítson meg tégedet a' Jésus Kristus: kelj fel, és te magad (g) vesd meg a' te ágyadat. A' pedig azonnal felkele.

(f) Vagy: meggyógyít.
(g) Vagy: vedd fel a' te ágyadat.

35. És láták őtet mindnyájan, a' kik laknak vala Liddában és Sáronában, és megtérének az Úrhoz.

IV. 36. Joppéban pedig vala egy tanítvány *aszszony*, kinek neve vala Tábitha, melly ha megmagyarázod, Dorkás; *az az*, *Ketske*. Ez gazdag vala jó tselekedetekkel és alamisnákkal, mellyeket osztogat vala.

37. Lőn pedig azokban a' napokban, hogy betegség miatt meghalna: kit mikor megmostak volna, helyhezteték a' vatsoráló házba.

38. Mivelhogy pedig Lidda Joppéhoz közel vala, a' tanítványok meghallván, hogy Péter ott volna, két férjfiakat küldének ő hozzá, kérvén őtet, hogy késedelem nélkül hozzájok menne.

39. Felkelvén azért Péter elméne azokkal; kit mihelyt oda juta, felvivének a' vatsoráló házba: hol eleibe állának neki minden özvegyek sírván, és mutogatván a' ruhákat és öltözeteket, mellyeket Dorkás tsinált, míg velek együtt volt.

40. És mindeneket kiküldvén, Péter térdre esvén imádkozék, és a' holt testhez fordúlván, monda: Tábitha, kelj fel. Ama' pedig felnyitá az ő szemeit, és Pétert látván, felűle.

41. Nyújtván pedig neki az ő kezét, felemelé őtet: és szóllítván a' szenteket, és az özvegyeket, elevenen adá nekik azt.

42. *E' dolog* pedig egész Joppénak tudtára lőn: és sokan hívének az Úrban.

43. És lőn, hogy sok ideig maradna *Péter* Joppéban, egy Simon nevű szíjgyártónál.

X. RÉSZ.

Kornélius az angyal' hagyásából hozzá hívatja Pétert: ez is látásban megintetvén, hogy ne útálja a' pogány nemzetet, elmenvén, Kornélius' házanépének predikálja az Évangyéliomot: ezek szent Lelket vévén megkeresztelkednek.

VALA pedig egy férjfiú Tzezáreában kinek neve Kornélius, a' seregből való Százados, melly Olasz *seregnek* neveztetik.

2. Jámbor és istenfélő, az ő egész házanépével (a): és sok alamisnát osztogat vala a' községnek:

(a) Nagy és követésre méltó dítséret ez Kornéliusnak, hogy az ő egész házát, az az, minden tselédét, kegyes életben és Isteni félelemben igyekezte nevelni és tartani.

3. Ki mikor szüntelen könyörgene Istennek, látá látásnak általa nyilván, a' napnak úgymint kilentz óráján, hogy az Istennek angyala bemenne ő hozzá, és azt mondaná neki: Kornéli!

4. És ő az ő szemeit reá függesztvén és megrémülvén, monda: mi dolog Uram? És monda neki: a' te könyörgésid és alamisnáid (b) felmentenek emlékezetnek okáért Isten' eleibe.

(b) Az Úr Isten a' jótéteményt megjutalmaztatja, és az ő kegyelmét öregbíti azokon, a' kik azzal jól élnek.

5. Mostan azért küldj el Joppéba férjfiakat, és hívasd Simont, ki neveztetik Péternek.

6. Ő lakik egy Simon nevű szíjgyártónál, kinek háza a' tenger mellett vagyon: az megtanít téged mit kelljen tselekedned.

7. Minekutánna elment volna az angyal, a' ki szóll vala Kornéliussal, szóllíta kettőt az ő szolgái közzűl, és egy jámbor vitézt azok közzűl, a' kik szüntelen ő vele valának.

8. És mikor mindeneket eleibe adott volna, elküldé őket Joppéba.

9. Másod' napon pedig, mikor azok mennének és közelgetnének a' városhoz, felméne Péter a' háznak felső részére, hogy imádkoznék, hat óra tájban.

10. Lőn pedig, hogy igen éheznék, és akara enni: és mikor azok készítének az ételt, az ő elméje elragadtaték.

11. És látá, hogy az ég megnyilatkozott, és ő hozzá alájőne valami edény, mint egy nagy lepedő négy végénél fogva öszveköttetve, melly a' földre botsáttatik vala.

12. Mellyben valának (c) mindenféle négy lábú földi állatok, vadak, tsúszó mászó állatok, és égi madarak.

(e) Itt a' minden nem foglal be minden állatokat főről főre, úgy, hogy egy is ki nem maradt volna: hanem az állatoknak mindenféle nemeit jelenti.

13. És szózat adaték ő hozzá: kelj fel Péter, öljed és egyél.

14. Monda pedig Péter: nem eszem Uram, mert soha nem ettem semmi közönségest, vagy tisztátalant.

15. Akkor ismét szó adaték ő hozzá másodszor is: a' mit Isten megtisztított, te azt ne mondjad tisztátalannak.

16. E' pedig háromszor lön: és ismét felvéteték az edény az égbe.

17. Mikor pedig Péter magában gondolkodnék, mitsoda volna az a' látás, mellyet látott vala, ímé a' férjfiak, a' kiket Kornélius küldött vala, mikor megtudakozták volna a' Simon' házát, elérkezének a' tornátzba.

18. És egyet kiszóllítván megtudakozák, hogy ha Simon, ki vezeték nevéről Péternek neveztetnék, ott volna-é szálláson.

19. Mikor pedig Péter gondolkodnék a' látás felől, monda neki a' *szent* Lélek: ímé három férjfiak keresnek tégedet:

20. Kelj fel azért, eredj alá, és minden kételkedés nélkül menj el ő velek: mert én küldöttem őket. *R.* 15: 7.

21. Alámenvén azért Péter a' férjfiakhoz, a' kiket Kornélius küldött vala, monda: ímé én vagyok a' kit kerestek, miért jöttetek?

22. És ők mondának: a' Kornélius Százados, ki igaz és Istenfélő férjfiú, kinek mind az egész 'Sidó nemzetség jó bizonysága, Istentől a' szent angyal által megintetett, hogy tégedet házához hívatna, és tőled némelly dolgokról hallana.

23. Behíván azért azokat, szállására befogadá. Másod' nap pedig elméne Péter ő velek, és a' Joppébeli atyafiak közzül is némellyek késérék őtet:

24. Másod' napon pedig jutának Tzezáreába, Kornélius pedig várja vala őket, egybegyűjtvén az ő rokonit és jó barátit.

25. Lön pedig mikor bement volna Péter, eleibe menvén Kornélius, és az ő lábainál leesvén, tisztelé őtet. (d)

(d) Az Isteni tisztelet egyedül az Istent illeti: a' külső is veszedelmesen tulajdoníttatik a' tanítóknak; mivel itt a' szabados határt hamar álta hágják az emberek.

26. Péter pedig felemelé őtet, mondván: kelj fel, én is ember vagyok.

27. És ő vele beszéllgetvén, beméne, és találá sokakat, a' kik egybegyűltenek vala.

28. És monda nekik: ti tudjátok, hogy tilalmas a' 'Sidó férjfinak idegennel társalkodni, vagy hozzá menni: de az Isten megmutatá nekem, hogy senkit ne mondanék megfertéztetett vagy tisztátalan embernek.

29. Annakokáért minden ellenmondás nélkül eljöttem a' hívatalra. Azt kérdem azért, miért hívattatok engem?

30. Akkor monda Kornélius: negyed' naptól fogva mind ez óráiglan böjtölve voltam, és kilentz órakor az én házamban imádkozom vala: és ímé egy férjfiú megálla én előttem fejér ruhában:

31. És monda: Kornéli! a' te imádságid meghallgattattanak, és a' te alamisnálkodásid emlékezetben vagynak Isten előtt.

32. Küldj el azért Joppéba, és hívasd Simont, kinek vezeték neve Péter: ő szállást tart a' szíjgyártó Simonnál a' tenger mellett: ki minekutánna eljövend, szóll teneked.

33. Azonnal azért küldöttem te hozzád, és te jól tetted, hogy eljöttél: annakokáért mi mindnyájan az Isten előtt állunk, hogy meghallgassuk mind azokat, mellyeket Isten neked mondott.

II. 34. Akkor Péter megnyitván az ő száját, monda: (e) bizonnyal látom, hogy az Isten nem személy válogató, *5. Mós.* 10: 17. *2. Krón.* 19: 7. *Jób.* 34: 19. *Róm.* 2: 11. *Gal.* 2: 6. *Éfés.* 6: 9. *Kol.* 3: 5. *1. Pét.* 1: 17.

(e) A' népek és nemzetségek között való külömbség eltöröltetett a' Kristus' eljövetele által, és a' hitből az igazságból esmértetik meg a' ki kedves Istennek.

35. Hanem minden nemzetségben kedves neki akárki, a' ki őtet féli és igazságot tselekeszik.

36. Mellyet megjelentett az Izráel' fiainak, hirdetvén békeséget a' Jésus Kristus által, ki mindeneknek Urok.

37. Ti tudjátok a' mi lett egész Júdeában, Galileától elkezdvén, a' keresztség után, mellyet prédikállott János: *Márk.* 16: 17. *Luk* 4: 14.

38. Miképen a' Názáretbeli Jésust az Isten megkente szent Lélekkel és hatalommal: ki széljel járt, jól tévén és meggyógyítván mindeneket, kik az ördög' hatalma alatt voltak: mert Isten vala ő vele.

39. (Mellyeknek, mind a' mellyeket a' Júdeának tartományában mind Jérusálemben tselekedett, mi is bizonysági vagyunk:) kit megölének felfeszítvén a' fára.

40. Ezt az Isten feltámasztá harmad' napon, és azt mivelte, hogy megjelenjék nyilván.

41. Nem mind az egész népnek, hanem a' bizonyságoknak, kiket ő az előtt választott, *tudniillik*, minekünk, kik ettünk és ittunk ő vele, minekutánna feltámadott a' hálálból.

42. Megparantsolta pedig minekünk, hogy hirdetnénk és bizonyságot tennénk a' népnek, hogy ő az, a' kit Isten elrendelt, hogy élőknek és holtaknak bírájok lenne.

43. Erről mind a' Próféták is bizonyságot tesznek, hogy bűnnek botsánatját veszi az ő neve által minden, a' ki hiszen ő benne. *Jér.* 33: 34. *R.* 15: 9.

44. Mikor még ez ígéket szóllaná szent Péter, szálla a' szent Lélek mind azokra, a' kik hallgatják vala e' beszédet.

45. A' hívek pedig, a' kik a' környülmetélkedésből valók valának, és Péterrel jöttek, elálmélkodának azon, hogy a' pogányokra is kitöltetett volna a' szent Lélek' ajándéka.

46. Mert hallják vala, hogy *külömböző* nyelveken szóllnának és magasztalnák az Istent. Akkor felele Péter:

47. Vallyon megtílthatja-é valaki a' vizet, hogy ezek meg ne keresztelkedjenek, kik a' szent Lelket vették, miképen mi is?

48. És parantsolá, hogy megkeresztelkednének az Úrnak nevében. Kérék pedig őtet, hogy egynehány napokon nálok maradna.

XI. RÉSZ.

Péter Kornéliussal való dolga felől magát menti: tselekedetinek okát adja: Barnabás Pállal Antiókhiába mégyen: hol a' tanítványok leg először Keresztyéneknek neveztettek: Agabus a' következendő éhségről jövendőt mond.

Meghallák pedig az Apostolok és az atyafiak, kik valának Júdeában, hogy a' pogányok is bevették volna az Istennek beszédét.

2. Mikor azért felment volna Péter Jérusálembe, vetekedének ő vele, a' kik a' környülmetélkedésből valók (a) valának.

(a) Itt a' környülmetélkedésből valókon a' hívő 'Sidók vagy Izráeliták értetnek, és nem a' Próselítusok, noha ők is környülmetélkedtek valának. És így a' Jérusálembeli hívek két rendből állanak vala: az elsö 'Sidókból, a' másik azokból a' jövevény Pogányokból, a' kik a' 'Sidók' tzeremóniáikat bevették: mert a' környülmetéletlen pogányokból senki még akkor nem volt közöttök, mint megtetszik a' 3-dik és 18-dik versekből.

3. Mondván: a' környülmetéletlen férjfiakhoz mentél be, és velek edgyütt ettél.

4. Elkezdvén pedig Péter, (b) *mindeneket* megbeszélle nekik rend szerént, mondván:

(b) A' szent Péter' tselekedetiből nyilván kitettszik, hogy egy tanítónak is nintsen ollyan hatalma és méltósága, hogy szolga társainak (sőt hallgatóinak is) számot ne kellessék adni tselekedetiről.

5. Én Joppé városában imádkozom vala, és én láték látást, mikor elmémben elragadtattam volna, hogy egy edény szálla le, mint egy nagy lepedő, négy végénél fogva felköttetve, melly az égből botsáttatik vala le és szinte én hozzám jöve.

6. Mellyre mikor szemeimet függesztettem volna, eszembe vőm, és láték *abban* négy lábú földi állatokat, és vadakat, tsúszó mászó állatokat, és égi madarakat.

7. Hallék pedig szót is, melly azt mondja vala nekem: kelj fel Péter, öljed, és egyél.

8. Én pedig mondék: nem eszem Uram: mert soha semmi közönséges és tisztátalan nem ment be az én számba.

9. Felele nekem másodszor a' szózat az égből: a' mellyeket Isten tisztákká tett, te ne mondjad tisztátalanoknak.

10. És ez háromszor lett: és ismét mind azok viszsza felvonattatának az égbe.

11. Akkor ímé azonnal három férjfiak érkezének a' házba, mellyben valék, kik Tzezáreából küldettek volt én hozzám.

12. Monda pedig nekem a' *szent* Lélek, hogy szembe lennék velek minden kételkedés nélkül. Ez hat atyafiak is pedig eljövének én velem, és bemenénk egy férjfiúnak házába.

13. Ki megbeszéllé minekünk, mimódon látott volna angyalt az ő házában, ki eleibe állott volna, és azt mondta volna néki: küldj valakiket Joppéba, és hívassad Simont, kinek vezeték neve Péter:

14. Ki megmondja neked azokat, a' mellyek által megtartassál, te és a' te egész házad.

15. És mikor elkezdettem volna a' szóllást, a' szent Lélek szálla ő reájok, miképen mi reánk is elöször. *R.* 2: 4.

16. Megemlékezém pedig az Úrnak ama' mondásáról, mikor azt mondaná: János ugyan keresztel vízzel, de ti kereszteltettek szent Lélekkel. *Mát.* 3: 11. *Márk.* 1: 18. *Luk.* 3: 16. *Ján.* 1: 17. *Tsel.* 1: 5.

17. Mivelhogy azért hasonló ajándékát adta az Isten nekik mint minekünk, minekutánna hittünk volna az Úr Jésus Kristusban, én mitsoda voltam, hogy az Istent megtilthatnám?

18. Ezeket pedig hallván, megtsendesedének, és ditsőíték az Istent, mondván: bizony tehát az Isten, a' pogányoknak is adott megtérést az életre.

II. 19. Azok pedig a' kik eloszlottak vala a' háborúság miatt, melly *szent* Istvánért támadott vala, jutának Fenítziába, és Tziprusba, és Antiokhiába, senkinek nem prédikálván az *Isten'* ígéjét, hanem tsak a' 'Sidóknak. *R.* 8: 1.

20. Némellyek pedig ő közzülök, kik Tziprusból és Tzirénéből való férjfiak valának, mikor Antiokhiába mentek volna, szóllának a' Görögöknek az Úr Jésust hirdetvén.

21. Az Úrnak keze vala pedig ő velek, és a' hívőknek nagy sokaságok tére meg az Úrhoz.

22. Elméne pedig az a' hír a' Jérusálembeli gyülekezet' füleibe: elküldék azért Barnabást, hogy menne szinte Antiokhiába.

23. Ki mikor oda jutott volna, és látta volna az Istennek kegyelmességét, örvendeze, és inte mindeneket, hogy állhatatos szívvel megmaradnának az Úrban.

24. Mert jámbor férjfiú vala, és tellyes szent Lélekkel és hittel: és nagy sokaság adá magát az Úrhoz.

25. Elméne pedig Barnabás Társusba, hogy megkeresné Saulust: és mikor ötet megtalálta volna, vivé Antiokhiába.

26. És egész esztendeig forgolódtak ott a' gyülekezetben, és tanították a' sokaságot: és a' tanítványok legelöször Antiokhiában neveztetének Keresztyéneknek.

27. Azonban menének Jérusálemből Próféták (c) Antiokhiába:

(c) Itt az Apostolok Prófétáknak mondatnak, mivelhogy a' jövendölésnek ajándékával is valának felruházva. Ezen nevezettel neveztetnek a' Filep Évangyélista leányi is, alább rész. 21: vers. 9.

28. És egyik azok közzül felkelvén, kinek Agabus vala neve, megjelenté *szent* Lélek által, hogy az egész föld' kerekségében nagy éhség lenne: melly meg is lön Klaúdius Tsászár' idejében.

29. A' tanítványok pedig egyenként, a' mint kinek kinek érteke vala, elvégezék, hogy *valami* segítséget küldenének a' Júdeában lakozó atyafiaknak.

30. Mellyet meg is tselekedének, küldvén *alamisnát* a' Vénekhez Barnabás és Saulus által.

XII. RÉSZ.

Jakab a' János' attyafia megöletik: Péter tömlötzbe vettetik: onnét egy angyal által kihozatik: Héródes az angyaltól megtsapdostatik: a' gyülekezetnek állapotja Jérusálemben: Barnabás és Saulus ismét Antiokhiába mennek.

Akkor időben Héródes király kezde kegyetlenkedni némellyek ellen, kik a' keresztyén gyülekezetből valának.

2. Megölé pedig Jakabot, a' János' attyafiát, fegyverrel.

II. 3. (a) És mikor látná, hogy kedves dolgot tselekednék a' 'Sidóknak, Pétert is megfogá: (vala pedig akkor kovásztalan pogátsák' innepek)

(a) A' kegyetlenek az embereknek kedveket keresik a' híveknek vérekkel.

4. Kit megfogván, a' tömlötzbe vete, adván ötet tizenhat vitézek' kezekbe, hogy ötet megőriznék: akarván ötet Húsvét után a' népnek kihozni.

5. Pétert azért őrzik vala a' fogságban: a' gyülekezet pedig szüntelen könyörög vala Istennek ő érette.

6. Mikor pedig Héródes ötet ki akarná hozni, azon éjtszaka aluszik vala Péter két vitéz között, két vas lántzal megkötöztetve, és az őrizők az ajtó előtt őrzik vala a' tömlötzöt.

7. És

7. És ímé az Úrnak angyala eljöve, és a' tömlötzben lön világosság: és Péternek oldalát taszigálván felkölté ötet, mondván: kelj fel hamar. És leesének a' lántzok az ő kezeiről.

8. És monda neki az angyal: övedzd be magadat, és vond fel a' te sarudat. És úgy tselekedék. Akkor monda neki: vedd reád felső ruhádat, és kövess engemet.

9. Azért kimenvén *Péter* követi vala ötet, és nem tudja vala, hogy valóságos dolog volna, a' mi az angyal által lészen vala, álítja vala pedig, hogy látást látna.

10. Mikor pedig által mentek volna az első és a' második strásán, jutának a' vas kapuhoz, melly a' városba viszen: melly ő maga megnyilék nekik: és kimenvén egy utszán elmenének: és azonnal elméne az angyal ő tőle.

11. És Péter magát megeszmélvén, monda: most valóba esmerem, hogy az Úr botsátá az ő angyalát, és megszabadított engem a' Héródes' kezéből, és attól, a' mit a' 'Sidók én felőlem várnak.

12. És e' dologról gondolkodván, méne Máriának, a' János annyának házába, ki Márknak neveztetik vala, hol sokan valának öszve gyülvén és könyörögvén.

13. És mikor Péter zörgetett volna a' tornátznak ajtaján, kifutamodék egy Rode nevű leányzó, hogy hallgatna:

14. Ki megesmervén Péter' szavát, örömében nem nyitá meg a' tornátz' ajtaját, hanem befutván megmondá, hogy Péter állana az ajtó előtt.

15. Azok pedig mondának: elveszett neked eszed. A' pedig erőssíti vala, hogy úgy volna. Azok pedig azt mondják vala, hogy az ő angyala volna. (b)

(b) E' versből megtetszik, hogy a' régi 'Sidók ebben a' vélekedésben voltak, hogy külön külön minden ember mellé bizonyos angyal adatott annak őrizésére. Melly a' Sz. írásból és igaz okokból nem bizonyíttathatik meg. De az nyilván vagyon az írásból, hogy a' híveknek oltalmokra rendeltettek a' szent angyalok; és azok annyira és ollyan módon takargatják a' választottakat, a' mint Istentől elbotsáttatnak. *'Sid.* 1: 14.

16. Péter pedig szünetlen zörget vala: mikor azért megnyitották volna, láták ötet, és elálmélkodának.

17. És mikor kézzel intett volna, hogy hallgatnának megbeszéllé mi módon hozta volna ki az Isten ötet a' tömlötzből: és monda: adjátok tudtára Jakabnak, és az atyafiaknak. És kimenvén, más helyre méne onnét.

18. És minekutánna megvirradott volna, nagy háborúság támada a' vitézek között azon, mitsoda esett volna Péteren.

19. Héródes pedig mikor ötet elő kérte, és nem találták volna, az őrizőkre törvényt láttatván parantsolá, hogy kínra vinnék *őket.* III. És mikor Júdeából Tzezáreába ment volna, ott múlata.

20. Héródes pedig gonosz szándékkal vala a' Türus és a' Sidon városbeliekhez: de azok egyenlő akaratból jövének ő hozzá, és a' Blastust elváltatván, ki a' királynak titkosa vala, kérnek vala békeséget: mivelhogy az ő tartományok a' király tartományából tápláltatik vala.

21. Egy bizonyos napon pedig, Héródes az ő királyi ruhájába felöltözvén, és az ő székibe ülvén, szóll vala ő nekik.

22. A' nép pedig kiált vala: Isten' szava ez, nem emberé.

23. Azonnal pedig megtsapdosá ötet az Úrnak angyala, mivelhogy nem adott volna ditsőséget az Istennek, és minekutánna a' férgektől megemésztetett volna, meghala.

IV. 24. Az Istennek beszéde pedig nevekedik és szaporodik vala.

V. 25. Barnabás pedig és Saulus Jérusálemből megtérének *Antiokhiába*, az ő szolgálatjokat eltöltvén, és melléjek vévék Jánost, kinek vezeték neve Márk vala.

XIII. RÉSZ.

Pált és Barnabást a' Sz. Lélek magának kiválasztatja: Páfusba Elimás Mágus megvakíttatik: innét a' Pisídiai Antiokhiába menvén, prédikálják az Évangyéliomot: kinek a' 'Sidók irígységből ellene mondnak: a' pogányok hisznek: Pál háborgattatik.

Valának pedig az Antiokhiabeli gyülekezetben valami Próféták és Doktorok, Barnabás és a' 'Simeon, ki hívattatik vala Nígernek, és a' Tzirénebeli Luzius és a' Manaen, ki a' Héródes tetrarkával együtt neveltetett vala, és Saulus.

2. Mikoron azért azok szolgálnának az Úrnak és szenvedtetnék magokat, (a) monda a' szent Lélek: válaszszátok el nekem Barnabást és Saulust a' munkára, mellyre én őket hívtam. *R.* 1: 1.

(a) Avagy, és böjtölnének.

3. Akkor azért mikor böjtöltek és imádkoztak volna, és az ő kezeiket reájok vetették volna, elbotsáták *őket.* *R.* 14: 26.

4. Ők annakokáért mikoron kibotsáttattak volna a' szent Lélektől menének Seleuziába, és onnét evezének Tziprusba.

II. 5. És mikor Salaminába jutottak volna, hirdeték az Isten' beszédét a' 'Sidóknak sinagógájokban: János is pedig velek vala a' szolgálatban.

III. 6. És eljárván a' szigetet mind Páfusig, találkozának egy ördöngös 'Sidó hamis Prófétára, kinek Bárjésus vala neve.

7. Ki a' Sergius Pállal a' *szigetnek* tiszttartójával, okos férjfiúval vala. És hozzá hívatván Barnabást és Saulust, kíváná hallani az Istennek beszédét.

8. Az ördöngös Élimás pedig (mert annyit tészen az ő neve) ellenkezik vala velek, akarván elhajtani a' tiszttartót a' hittől.

9. Saulus pedig (ki Pálnak is *mondatik*) megtelvén szent Lélekkel, szemeit reá vetvén;

10. Monda neki: óh te minden álnoksággal és gonosz tselekedettel tellyes ördögnek fia, minden igazságnak ellensége, nem szünöl-é meg az Istennek igaz útait elfordítani?

11. Mostán azért ímé az Úrnak keze ellened *lészen:* és lész vak, nem látod a' napot ideig. És azonnal esék ő reá hályog és setétség, és kerengvén, keres vala vezetőt.

12. Akkor a' tiszttartó mikor látta volna a' dolgot, hűn, elálmélkodván az Úrnak tudományán.

IV. 13. Elmenvén pedig Páfusból Pál és a' kik vele valának, Pámfiliának Perga nevű *városába* menének. János pedig elmenvén tőlök, megtére Jérusálembe.

14. Ők pedig mikor Pergából kimentek volna, menének Antiokhiába Pisídiának *városába*, és bemenvén szombat napon a' sinagógába, leülének.

15. A' törvénynek pedig és Prófétáknak olvasások után, küldének a' sinagógának előtte járói ő hozzájok, mondván: Atyámfiai férjfiak,

ha vagyon valami intő beszédetek a' néphez, szólljatok.

16. Mikor felkölt volna azért Pál, kezével intvén, hogy hallgatnának, monda: Izráelnek férjfiai, és kik félitek az Istent, halljátok meg:

17. Ez Izráel' nemzetſégének Istene választotta a' mi atyáinkat, és e' nemzetſéget felemelé, mikor Egyiptomban jövevények volnának, és onnét kihozá őket hatalmas karjának általa. 2. *Mós.* 1: 1. 2. *Mós.* 13: 16.

18. És közel negyven esztendeig eltűrte az ő erköltsöket a' pusztában.

19. És minekutánna hét nemzetſéget törlött volna el a' Kanaán' földén, azoknak földöket sorsal elosztá. *Jósue.* 14: 2.

20. És azután úgymint négyszáz ötven esztendeig adott nekik bírákat, mind a' Sámuel Prófétáig.

21. Annakutánna királyt kérének, és adá nekik Sault a' Kis' fiát, Benjámin, nemzetéből való férjfiat, negyven esztendeig. 1. *Sám.* 8: 5. 1. *Sám.* 10: 13, 14.

22. És azt megvetvén, támasztá nekik Dávid királyt, kiről bizonyságot tévén azt mondotta: találtam szívem szerént való férjfiat, ki megtselekeszi minden akaratomat. *'Solt.* 89: 20.

23. Ennek magvából támasztotta Isten Izráelnek az ő ígéreti szerént a' szabadító Jésust. *Ésa.* 11: 1.

24. Minekutánna prédikállotta volna *Keresztelő* János ő előtte a' penitentziának keresztſégét Izráelnek. *Malak.* 3: 1. *Mát.* 3: 1. *és* 11: 10. *Márk.* 1: 2.

25. Mikor pedig elakará végezni János az ő tisztit, azt mondotta: kinek állítotok engemet lenni? nem én vagyok *az*, hanem ímé én utánnam jő, kinek nem vagyok méltó, hogy megoldjam lábainak saruját. *Mát.* 3: 11. *Márk.* 1: 7. *Luk.* 3: 16. *Ján.* 1: 20.

26. 26. Atyámfiai férjfiak, Ábrahám' nemzetének fiai, és kik ti köztetek félik az Istent, ez idvességnek beszéde nektek küldetett.

27. Mert a' kik laknak vala Jérusálemben, és azoknak fejei, mikor azt nem esmernék, és őtet kárhoztatván, a' Prófétáknak szavokat, mellyeket minden szombaton olvasnak, betöltötték:

28. És semmi halálra való okot nem találván *ő benne*, kérék Pilátust, hogy megölettetnék. *Mát.* 27: 22. *Márk.* 15: 13. *Luk.* 23: 22. *Ján.* 19: 6.

29. Mikor pedig mindeneket elvégeztek volna, a' mellyek ő felőle megírattak, a' fáról levévén, helyhezteték a' koporsóba.

30. Az Isten pedig feltámasztá őtet az halálból.

31. Ki sok napokon megláttatott azoktól, kik együtt jöttek vala fel ő vele Galileából Jérusálembe, és ő neki bizonysági a' nép előtt. *Mát.* 28: 6. *Márk.* 16: 6. *Luk.* 24: 7. *Ján.* 20: 19.

32. Mi is hirdetjük nektek, hogy azt az ígéretet, mellyet tett az atyáknak, az Isten betöltötte azoknak fiaiknak, az az, minekünk, feltámasztván a' Jésust:

33. Mint a' második 'Soltárban is megvagyon írva: én Fiam vagy te, e' mái napon szültelek én tégedet. *'Solt.* 2: 7. *'Sid.* 1: 5. *és* 5: 5.

34. Hogy pedig feltámasztotta őtet a' halálból, és hogy többé nem tér viszsza a' koporsóba, arról azt mondotta: Dávidnak tett ígéretimet erőssekké tészem tinektek. *Ésa.* 55: 3.

35. Azért mondja másutt is: nem engeded, hogy a' te szented megrothadjon. *'Solt.* 16: 19. *R.* 2: 31.

36. Mert Dávid minekutánna az ő idejében szolgált volna az Istennek, elalutt, és ment az ő attyaihoz, és megrothadott: 1. *Kir.* 2. 10: *R.* 2: 29.

37. De az, a' kit Isten feltámasztott, meg nem rothadott.

38. Azért légyen nektek tudtotokra, atyámfiai, hogy ez által hirdettetik nektek a' bűnnek botsánatja:

39. És mindenekből, mellyekből a' Móses' törvénye által meg nem igazittathattatok, ez által, minden a' ki hiszen, megigazul.

40. Meglássátok azért, hogy rajtatok ne essék, a' mit a' Próféták megmondottak:

41. Meglássátok ti *Isten* útálók, és tsudáljátok és enyészszetek el: mert én a' ti időtökben olly dolgot tselekeszem, mellyet nem hisztek, ha más mondaná nektek. *Hab.* 1: 5.

42. És minekutánna kimentenek volna a' 'Sidók' sinagógájokból, kérék a' pogányok, hogy a' következendő szombaton prédikálnák nekik ezen beszédeket.

43. És mikor eloszlott volna a' gyülés, sokan a' 'Sidók közzül, és az Istenfélő proselitusok közzül, követék Pált és Barnabást: kik szóllván azoknak, kérik vala őket, hogy megmaradnának az Isten' kegyelmében.

44. A' következendő szombaton pedig majd mind az egész város egybe gyüle az Isten' ígéjének hallgatására.

45. (b) És mikor a' sokaságot látták volna a' 'Sidók, betelének irigységgel, és ellenek mondának vala azoknak, mellyeket Pál mond vala, ellenkezvén és káromkodván.

(b) Az Évangyéliom némellyeknek életnek illatja, némellyeknek, tudniillik a' hitetleneknek, halálnak illatja.

46. Akkor nagy bátorsággal Pál és Barnabás mondának: tinektek kellett először az Istennek ígéjét hirdetnünk: de mivelhogy megvetitek azt, és magatokat méltatlanoknak ítélitek az örök életre, ímé a' pogányok közzé megyünk. 2. *Kor.* 2: 16 *Mát.* 10: 6.

47. Mert így parantsolta nekünk az Úr: azért választottalak, *úgy mond*, tégedet, hogy légy a' pogányoknak világosságok, hogy légy idvességekre *az embereknek* a' földnek végéig. *Ésa.* 49: 6.

48. A' pogányok pedig ezeket hallván, örvendezének, és magasztalják vala az Istennek beszédét: és hivének, valakik az örök életre választattak valának.

49. Prédikáltatik vala pedig az Istennek beszéde mind abban az egész tartományban.

50. A' 'Sidók pedig felindíták az Istent félő és tisztességbeli aszszonyokat, és a' városnak eleit, és támasztának üldözést Pál ellen és Barnabás ellen, és kiüzé őket az ő határokból.

51. Azok pedig az ő láboknak porát levervén azokra, elmenének Ikoniumba. *Mát.* 10: 14. *Márk.* 6: 12. *Luk.* 9: 5. *R.* 18: 6.

52. A' tanítványok pedig örömmel és szent Lélekkel betelnek vala.

XIV. RÉSZ.

Pál és Barnabás Ikoniumból kivettetnek: Listrában Pál egy sántát meggyógyít: megtiltja a' nekik kezdett áldozatot: ugyan ott a' 'Sidók' indíttásokból megköveztetik: innen sok gyülekezeteket eljárván, megtérnek Antiokhiába.

Lőn pedig Ikoniumban, hogy mind együtt mennének be a' 'Sidók' sinagógájokba, és

prédikállanának, úgy annyira, hogy mind 'Sidók mind Görögök sokan hinnének.

2. A' kik pedig a' 'Sidók közzül nem hivének, felindíták és megharagíták a' pogányoknak elméjeket az atyafiak ellen.

3. Azért sok ideig lakának ott szabadon prédikálván, bízván Istenben, ki bizonyságot tészen vala az ô kegyelmességének beszédéről, és adja vala, hogy jelek és tsudák lennének az ô kezek által. *Mark.* 16 : 20.

4. Meghasonlék azért a' városnak sokasága, és némellyek a' 'Sidók mellett, némellyek az Apostolok mellett valának.

5. Mikor pedig a' pogányoknak és a' 'Sidóknak rohanások lett volna a' fô népekkel együtt, hogy boszszúsággal illetnék és megköveznék ôket;

6. E' dolgot megértvén, (a) elfutának Likaóniának városiba, Listrába, Derbébe, és a' környül való tartományba.

(a) Az Évangyéliomnak ellenségi elôtt szabad néha elfutni a' veszedelemnek eltávoztatásáért.

II. 7. És ott prédikálják vala az Évangyéliomot.

8. Listrában pedig ûl vala egy férjfiú, kinek lábai erôtelenek valának, ki az ô annyának méhétôl fogva sánta volt, és soha nem járt.

9. Ez hallá a' Pál' tanítását: ki mikor szemeit reá függesztette volna, és látta volna, hogy hinné meggyógyulását;

10. Monda nagy felszóval: állj fel a' te lábaidra egyenessen. Akkor az, mikor felugrott volna, jár vala.

11. (b) A' sokaság pedig mikor látta volna, a' mit Pál tselekedett vala, felkiáltának Likoniai nyelven, mondván: az Istenek, hasonlókká lévén az emberekhez, jöttek mi hozzánk.

(b) Az ördögnek régi mestersége ez, hogy az Isten' szolgai vagy mind elvesztessenek, vagy Istenek gyanánt imádtassanak.

12. És hívják vala Barnabást Jupiternek, Pált Merkúriusnak: mert ô vala a' beszédben elôljáró.

13. A' Jupiter' Papja pedig, kinek *temploma* az ô városok elôtt hellyheztetett vala, mikor koszorúkkal megékesíttetett bikákat hajtott volna a' *templom*' tornátzába, akar vala a' községgel áldozni *nekik*.

14. Mellyet mikor hallottak volna az Apostolok, Pál és Barnabás, az ô köntösöket megszaggatván a' község közzé futamodának kiáltván.

15. (c) És ezt mondván: férjfiak! miért mivelitek ezt? mi is emberek vagyunk, és ollyan indulatok vagynak bennünk, minemûk ti bennetek, kik azt hirdetjük, hogy ez illyen hitván dolgokat elhagyván megtérjetek amaz élô igaz Istenhez, ki teremtette a' mennyet, a' földet, a' tengert, és mind azokban való állatokat. 1. *Mós.* 1 : 1. *'Solt.* 146 : 6. *Jel.* 14 : 7.

(d) Bálvány imádás az, mikor az Istennek akármelly nagy szenteinek tulajdonítjuk az imádásnak tiszteletit.

16. Ki az elmult idôkben engedte mind a' pogányokat járni az ô útjokban. *'Solt.* 81 : 13.

17. Jóllehet nem hagyta ô magát tanúbizonyság nélkûl *lenni*, mikor mi velünk jól tett, adván mennyből esôt, és termô idôket, és betöltvén eledellel, és örömmel a' mi szíveinket.

18. És ezeket mondván, nehezen tsendesíték meg a' sokaságot, hogy nekik ne áldoznék.

19. Jövének pedig valami 'Sidók Antiokhiából és Ikoniumból, kik a' községet eláltatván, Pált megkövezvén a' városból kivonák, azt állítván, hogy meghalt volna. 2. *Kor.* 11 : 25.

20. De mikor környûl vették volna ôtet a' tanítványok, felkele és beméne a' városba: és másod napon elméne Derbébe Barnabással.

III. 21. És mikor annak a' városnak hirdették volna az Évangyéliomot, és sokakat tanítottak volna, megtérének Listrába Ikoniumba, és Antiokhiába:

22. (d) Az Apostoloknak elméjeket erôssítvén, és intvén, hogy megmaradnának a' hitben, és *mondván:* hogy sok háborúságok által kellene nekünk az Isten' országába bemennünk.

(d) Az egyházi szolgáknak tisztek nem a' tanítás tsak, hanem, hogy kik a' tudományt bevették azokat erôssítsék és a' kereszt hordozáshoz készítsék.

23. (e) És mikor minden Ekklésiákban választottak volna Presbitereket, és imádkoztak volna bôjtölésekkel, ajánlák ôket az Istennek, a' kiben hittek vala.

(e) Az Apostolok bízzák a' gyülekezeteket kiváltképpen való pásztorokra, kiket a' községgel egyenlô akaratból választanak.

IV. 24. És Pisídia tartományát eljárván, menének Pámfiliába:

25. És Pergában hirdetvén az ígét, alámenének Attáliába.

V. 26. És onnét elevezének Antiokhiába, a' honnét ôket az Istennek kegyelmességére bízták vala, a' dologra, mellyet elvégeztek vala. *R.* 13 : 1.

27. És mikor oda jutottak volna, és a' gyülekezetet egybe gyûjtötték volna, megbeszéllek, melly nagy dolgokat tselekedett Isten ô általok, és hogy a' pogányoknak kaput nyitott volna a' hitre.

28. És lakának ott sok ideig a' tanítványokkal.

XV. RÉSZ.

Az Antiokhiabelieknek némellyek a' törvény' igáját nyakokba vetni akarják; az Apostolok öszve gyülvén Jérusálemben erröl tanátskoznak, és mit keljen tselekedni, levél által megjelentik: Pál Barnabástól elválván az Asiai gyülekezeteket meglátogatja.

Némellyek pedig, kik Júdeából jöttek vala, tanítják az atyafiakat, *mondván:* ha környûl nem metélkedtek, a' Mósesnek rendtartása szerént, nem idvezûlhettek. *Gal.* 5 : 1.

2. Mikoron azért Pálnak és Barnabásnak nagy háborúságok és vetélkedések lett volna azok ellen, elvégezék, hogy felmennének Pál és Barnabás, és némellyek azok közzûl az Apostolokhoz és Vénekhez Jérusálembe, e' kérdés felôl.

3. És mikor a' gyülekezet elkésérte volna ôket, eljárák Fenítziát és Samariát, beszélvén a' pogányoknak megtéréseket: és az atyafiaknak nagy örömet mondának.

4. És mikor Jérusálembe jutottak volna, a' gyülekezet, az Apostolok, és a' Vének örömmel fogadák ôket, és beszéllik vala, az Isten melly nagy dolgokat tselekedett volna ô általok.

5. De némellyek, *úgymond*, kik a' Farizéusoknak szerzetek közzûl hittenek, támadtak ollyak, kik azt mondják, hogy *a' pogányokat* környûl kellene metélni, és *nekik* megkellene parantsolni, hogy a' Móses' törvényét megtartsák.

6. (a) Egybe gyûlének azért az Apostolok, és a' Vének, hogy e' dolog felôl végeznének.

(a) Az Apostolok elsô Kontzíliumok Jérusálemben, a' tévelygô tudományoknak meghamissításokra, mellyben elôször meghallgatván mind a' két félt,

vetekednek az Apostolok, az után közlik azt a' községgel is.

7. (b) És mikor sok vetekedés lett volna, felkelvén Péter monda nekik: férjfiak atyámfiai, ti tudjátok, hogy az Isten mi közzülünk engemet régen ez előtt elválasztott, hogy a' pogányok az én számból hallanák az Évangyeliomnak beszédét, és hinnének. *R.* 10: 20. *es* 11: 5, 9.

(b) Az Isten a' pogány népeknek hívatalokban megmutatta, hogy azokat idvezíteni akarja hit által a' törvény' tzeremóniái nélkül.

8. És az Isten, ki a' szíveket tudja, bizonyságot tett e' dologról, mert nekik szent Lelket adott, mint minekünk is:

9. És semmi külömbséget nem tett mi köztünk és azok között, megtisztítván azoknak szíveket hit által. 1. *Kor.* 1: 2, 15.

10. Mostan annakokáért, miért kísértitek az Istent, a' tanítványok' nyakába olly igát vetvén, mellyet sem a' mi atyáink, sem mi el nem hordozhattunk? *Mát.* 23: 4.

11. Söt inkább az Úr Jésus Kristusnak kegyelme által hiszszük, hogy megtartatunk, miképen azok is.

12. Vesztegle azért az egész sokaság: és hallgatják vala Pált és Barnabást, kik azt beszéllik vala, melly nagy jeleket és tsudákat tett volna Isten ő általok a' pogányok között.

13. És minekutánna veszteglettek volna, felele Jakab, mondván: férjfiak atyámfiai, hallgassatok meg engemet.

14. Simeon megbeszéllé, mi módon elöször az Isten megtekíntette volna a' pogányokat, hogy azok közzül népet választana ő magának:

15. És ezzel egyeznek a' Prófétáknak beszédeik, mint meg vagyon írva,

16. Azután, *úgymond*, megtérek és a' Dávidnak leomlott sátorát megépítem, és annak romlásit megújítom, és ismét felállatom azt: *Ámós.* 9: 11.

17. Hogy az embernek maradéki megkeressék az Urat, és mind a' pogányok is, mellyek Isten' nevéről neveztetnek; azt mondja az Úr, a' ki mind ezeket tselekeszi.

18. Tudja az Isten öröktől fogva minden ő tselekedetit.

19. Annakokáért én azt mondom, hogy nem kell azokat megháborítani, a' kik a' pogányok közzül megtérnek az Úrhoz.

20. Hanem hogy írjunk azoknak, hogy a' bálványoknak fertelmességétől, a' paráznaságtól, a' fúlva halt állattól, és a' vértől megoltalmazzák magokat.

21. (c) Mert Mósesnek régi időtől fogva minden városokban vagynak, kik az ő tudományát hirdessék, mivelhogy a' sinagógákban minden szombaton olvastatik.

(c) Bölts tanátsa volt ez Sz. Jakabnak, hogy a' Móses' tzeremóniáinak egyszerre való eltöröltetéseket nem javasolta, mellyekhez még akkor ragaszkodtak a' 'Sidók, és azok, kik a' 'Sidók közzül megtértek. Magokkal a' jó és szükséges dolgokkal is nem tanátsos mindenkor sietni. Azomban azt akarta, hogy a' pogányok közzül megtértek is ne legyenek botránkozásokra a' 'Sidók közzül valóknak; ezek is engedjenek amazoknak.

22. Akkor tetszék az Apostoloknak, és a' véneknek, mind az egész gyülekezettel, hogy közzülök választott férjfiakat küldjenek Antiokhiába Pállal és Barnabással, *tudniillik* Júdást, ki vezeték nevéről Barnabásnak neveztetik, és Silát, kik az atyafiak közt fők valának.

23. És hogy azok által ezeket írnák: az Apostolok, a' vének és az atyafiak azoknak, kik vagynak Antiókhiában, Síriában, és Tzilíziában, a' pogányok közzül való atyánkfiainak, köszönetünket *írjuk*.

24. Mivelhogy hallottuk, hogy némellyek mi közzülünk valók, titeket megháborítottanak, a' ti lelketeket megtántorítván, kik azt parantsolták, hogy környülmetelkedjetek, és a' Móses' tzeremóniáit megtartsátok, kiknek mi azt nem hagytuk volt:

25. Tetszék *azért* minekünk, kik egy akarattal öszvegyültünk, hogy választott férjfiakat küldjünk ti hozzátok a' mi szerelmes atyánkfiaival Pállal és Barnabással,

26. Olly embereket, kik az ő életeket a' mi Urunk Jésus Kristusért halálra vetették.

27. Küldöttük azért Júdást, és Silát, kik tinektek beszéddel is ugyan azont fogják mondani.

28. Mert tetszék a' szent léleknek és minekünk, hogy egyébb terhet ne vetnének ti reátok, hanem e' szükséges dolgokat:

29. (d) *Tudniillik*, hogy megtartóztassátok magatokat azoktól, mellyek a' bálványoknak áldoztattak, és a' vérnek ételétől, a' fulva halt állattól, a' paráznaságtól, mellyektől ha megoltalmazzátok magatokat, jól teszitek. Légyetek egésségben.

(d) Az atyafiúi szeretetért el kell azokat is távoztatnunk, a' mellyekre szabadságunk volna is, holott azt vegyed eszedbe, hogy a' paráznaságot nem azért számlálja a' több dolgok közzé, hogy abban is szabadság volna, ha valaki meg nem botránkoznék benne, mint a' vérnek megételében, hanem azért, mert a' pogányok köz dolognak és szabadnak állítják vala lenni.

30. Azok annakokáért mikor őket elbotsátották volna, menének Antiókhiába: és a' sokaságot egybegyűjtvén, megadák a' levelet.

31. Mellyet mikor elolvastak volna, örvendezének az intésen.

32. Júdás is pedig és a' Silás mivelhogy ők is Próféták valának, sok beszéddel inték az atyafiakat, és megerössíték.

33. És mikor ott maradtak volna egy kevés ideig, elbotsáták őket az atyafiak békességgel az Apostolokhoz.

34. De Silásnak tetszék, hogy ott maradna.

II. 35. Pál is pedig és Barnábás lakának Antiókhiában, tanítván és prédikálván egyebekkel sokakkal az Úrnak beszédét.

36. Egynehány nap múlva pedig monda Pál Barnabásnak: megtérvén látogassuk meg a' mi atyánkfiait minden városokban, mellyekben hirdettük az Úrnak beszédét, *hogy lássuk* mint vagynak.

37. Barnabás pedig adja vala tanátsúl, hogy melléjek vennék Jánost, ki vezeték nevéről Márkusnak hívattatik vala: *R.* 12: 12. 20. *Kolos.* 4: 10.

38. (e) Pál pedig igaznak és méltónak mondja vala lenni, hogy melléjek ne vennék, mivelhogy ő tőlök Pámfiliában elszakadott volna, és nekik nem lett volna e' dologban útitársok. *R.* 13: 13.

(e) Pál és Barnabás megháborodnak Jánoson nem a' tudomány felől, mindazáltal Isten abból is az ő Anyaszentegyházának épülésére való alkalmatosságot talál,

39. Annyira megháborodának azért, hogy egymástól elszakadnának: és Barnabás felvévén Márkot evezne Tziprusba:

40. Pál pedig Silát maga mellé vévén, elméne, az Isten' kegyelmére bízattatván az attyafiaktól.

41. És eljárá Síriát és Tzilíziát, a' gyülekezeteket megerössítvén.

XVI. RÉSZ.

Pál Timothéust útitársúl mellévévén, azt környülmetéli: megtiltatik Ásiába menni: Matzedóniába való menésre indíttatik látás által: Filippi városba Lídiát oktatja a' hitben: jövendőmondó lelket űz ki: mellyért veszszővel veretik, és Silással együtt tömlötzbe vettetik: föld indúlással felnyílik a' tömlötz: a' tömlötztartó Keresztyénné lészen: Pál és Silás az uraktól kéremény szerént küldetnek el.

Juta *Pál* Derbébe és Listrába: és ímé vala ott egy tanítvány, kinek neve Timothéus vala, egy keresztyén 'Sidó aszszonynak fia, kinek attya Görög vala. *Róm.* 16: 21. *Fil.* 2: 19. 1. *Thess.* 3: 2.

2. Erről jó bizonyságot tésznek vala az atyafiak, kik Listrában és Ikóniumban valának.

3. Akará azért Pál, hogy az elmenne ő vele: és azt minekutánna maga mellé vette volna környülmetélé, (a) a' 'Sidókért, kik azokban a' helyekben valának: mert mindnyájan tudják vala, hogy az attya görög volna.

(a) Pál Apostol Timothéust környülmetéli, nem hogy szükség volna, hanem tsak hogy a' 'Sidókat megnyerné Istennek.

4. (b) A' városokon azért általmenvén, tanítják vala őket, hogy megtartanák a' rendeléseket, mellyeket végeztek vala az Apostolok és Vének Jérusálemben.

(b) Meg kell emlékeznünk az atyafiúi szeretetről az olyan dolgokban is, mellyekben szabadságunk vagyon.

5. Azért a' gyülekezetek gyarapodnak vala a' hitben, és szám szerént nevekednek vala naponként.

II. 6. (c) Eljárván pedig Frígiának és Galátziának tartományát, megtiltatának a' szent lélektől, hogy az *Istennek* ígéjét ne hirdetnék Ásiában.

(c) Vagyon az Istennek bizonyos ideje, mellyben az ő igazságát ki akarja jelenteni valamelly tartománynak.

7. Mikor azért mentek volna Mísiába, igyekeznek vala menni Bithíniába: de *az Isten'* lelke nem botsátá őket oda.

III. 8. Elhagyván pedig Mísiát, lemenének Troásba.

9. És éjtszaka *valami* látás jelenék Pálnak: egy Matzedóniabeli férjfiú álla meg ő előtte, és neki könyörögvén azt mondja vala: jöj által Matzedóniába, és légy segítségül minekünk.

10. Mihelyt pedig e' látást látta volna, azonnal igyekezénk Matzedóniába menni, mivelhogy bizonyosképen értenénk, hogy az Úr hívna minket, hogy azoknak prédikálnánk az Évangyéliomot.

11. Elmenvén azért Troásból, egyenessen Samotratzenre tartánk, és másod napon Neápolisba.

12. És onnét Filippibe, melly Matzedónia' részének első városa: mellynek lakosi jövevények valának: lakánk pedig abban a' városban egynehány napig.

13. És szombat napon kimenénk a' városból a' folyóvíz mellé, holott szokott vala lenni könyörgés: holott mikor leültünk volna, szóllánk az aszszonyoknak, a' kik oda gyültek vala.

14. Egy aszszony pedig, kinek Lídia vala neve, ki Thiatirának városában bársony áros vala, Istenfélő, *a' mi tanításunkat* hallgatá, kinek az Úr megnyitá szívét, (d) hogy figyelmeznék azokra, mellyek mondatának Páltól.

(d) Az Isten nyitja meg az embernek szívét, de az ígének hallgatása által.

15. Mikor pedig megkeresztelkedett volna, és az ő háza, kére *minket*, mondván: ha engemet ítéltek az Úr' hívei közzűl valónak lenni, jertek az én házamba, maradjatok ott. És kénszeríte minket.

16. Lőn pedig, hogy mikor mi mennénk a' könyörgésre egy szolgáló leány elönkbe jöve, mellyben vala jövendölő lélek, ki az ő urainak nagy hasznot ád vala jövendölésével.

17. Ez Pált követvén és minket, kiált vala mondván: ezek az emberek ama' nagy Istennek szolgái, kik tinektek az idvességnek útát hirdetik.

18. Ezt pedig sok napokon mivelte, (e) de Pál bánván azt és megfordúlván, monda a' léleknek: a' Jésus Kristus' neve által parantsolom neked, hogy menny ki ebből. Kiméne azért azon szempillantásban. *Márk.* 16: 17.

(e) Az ördög ha igazat mond is nem kell szavát hallani, mert tsak azért mond néha igazat, hogy azokat, a' kik hallgatják hálójába kerítse. Lásd *Márk.* 1: 25. *Ján.* 8: 44.

19. Látván pedig a' leányzónak urai, hogy az ő előbbi kereskedéseknek reménysége elveszett volna tőlök, megfogván Pált és Silát, vonák őket a' piatzra a' fejedelmek eleibe.

20. És bemutatván azokat a' bíráknak, mondának: ezek az emberek 'Sidók lévén, háborúságot szereznek a' mi városunkban:

21. És olly tzeremóniákat hirdetnek, mellyeket nem szabad minekünk bevennünk, sem azokkal élnünk, mivelhogy Rómaiak vagyunk.

22. És egyetemben feltámada a' sokaság ő ellenek: és a' bírák az ő ruhájokat megszaggatván, parantsolák, hogy azok veszszővel veretnének meg.

23. És mikoron sok ütéseket tettek volna rajtok, veték őket a' tömlötzbe, parantsolván a' tömlötztartónak, hogy szorgalmatosan megőrizné őket. 2. *Kor.* 11: 25. 1. *Thess.* 2: 2.

24. Ki mikor a' parantsolatot hallotta volna, veté őket a' belső tömlötzbe, és az ő lábokat kalodába veré.

25. Éjfélkor pedig imádkozván Pál és Silás, énekelnek vala Isteni dítséreteket: és a' kik ott foglyok valának hallgatják vala őket.

26. Nagy hirtelenséggel pedig nagy földindúlás lőn, úgy annyira, hogy a' tömlötznek fundamentomi megrendűlének: és azonnal megnyilatkozának minden ajtók, és mindnyájoknak kötözési eloldatának.

27. És felserkenvén a' tömlötztartó, mikor látná, hogy a' tömlötznek ajtai nyitva vagynak, fegyverét kivonván, akarja vala magát megölni, azt állítván, hogy a' foglyok elszaladtak volna:

28. Kiálta azért Pál fel szóval, mondván: ne veszesd el magadat, (f) mert mindnyájan itt vagyunk.

(f) Az eszközökben, kiváltképen a' rendkivül valókban különben meg ne indúljunk, hanem ha Istentől megtaníttatunk, és vezéreltetünk.

29. A' pedig világot kérvén, beméne, és rettegve esék Pálhoz és Siláshoz:

30. És kihozván őket monda: mit kell nekem tselekednem, hogy idvezűljek?

31. Amazok pedig mondának: higyj az Úr Jésus Kristusban, és idvezűlsz mind te, mind a' te házad.

32. És hirdeték neki az Úrnak beszédét, és mind azoknak, a' kik az ő házánál valának.

33. Ő pedig az éjtszakának azon óráján, vévén azokat, megmosá az ő sebeket, és azonnal megkeresztelkedék ő, és az ő egész háza.

34. És mikoron házához vitte volna őket, asztalt teríte nekik, és igen örvendeze, hogy az ő egész házanépével hitt volna Istennek.

35. És mikor megvirradott volna, a' tiszttartók elküldék a' szolgákat, kik megmondanák, hogy elbotsátaná azokat az embereket.

36. Tudtára adá pedig e' dolgot a' tömlöztartó Pálnak: a' tiszttartók küldöttek ide, hogy elbotsássalak titeket: azért kimenvén, menjetek el békességgel.

37. Pál pedig monda nekik: minket megveszszözvén közönséges helyen, minden (g) ok nélkül, holott mi Rómaiak legyünk, a' tömlötzbe vetettek, és most immár titkon akarnak kiküldeni: bizonyára nem *miveljük*, (h) hanem ök jöjjenek el, és vigyenek ki minket. *R.* 22 : 25.

(g) Avagy: törvénytelen: és meg nem ítéltetett, vagy sententziáztatott embereket.

(h) Nem szabad ugyan a' gonoszt gonoszszal viszszafizetni, mindazáltal szabad az Istentöl nyújtott segítséggel az istenteleneknek gonosz és törvénytelen tselekedeteknek ellenek állani: hogy ekképen másoknak ollyan szemtelenül ártani ne igyekezzenek.

38. Megmondák a' tiszttartóknak e' beszédeket: és megfélemlének mikor hallották volna hogy ök Rómaiak volnának.

39. És oda menvén kérék öket, hogy kijönének a' tömlötzből, és kihozván öket, kérék, hogy kimennének a' városból.

40. Kijövén azért a' tömlötzből, bemenének Lídiához, és mikor látták volna az atyafiakat, vígasztalák öket, és kimenének a' városból.

XVII. RÉSZ.

Pál prédikáll Thessalónikában: a' 'Sidók támadást indítnak: kergetik még Bereában is, innen Athénéba mégyen: disputál a' Filosófusokkal, és prédikáll nekik az esméretlen Istenről.

MIKOR pedig általmentek volna Amfipólison és Apollónián, menének Thessalónikába, hol a' 'Sidóknak sinagógájok vala.

2. Pál pedig, a' mint neki szokása vala, beméne ö hozzájok, és három szombaton vetekedék az írásokból,

3. Megmagyarázván és megmutatván, (a) hogy a' Kristusnak szükség volt szenvedni, és feltámadni az halálból, és hogy ez a' Kristus Jésus, a' kit én hirdetek nektek.

(a) A' keresztyén hitnek két fö ágazati: 1. hogy Kristus szenvedett 's meghalt a' mi bünéinkért. 2. hogy feltámadott a' mi igazúlásunkért. *Róm.* 5: 21. 1. *Kor.* 15: 3, 4.

4. Némellyek azért azok közzül engedének, és adák magokat Pálhoz és Siláshoz, és az Istenfélö Görögöknek nagy sokaságok, és sok fö aszszonyok.

5. De az irígység miatt felindíttatván a' 'Sidók, a' kik nem hittek, (b) és valami piatzon henyélö latrokat melléjek vévén; és sokan megseregelvén, felháborították a' várost, és a' Jáson' házát ostromolván, akarják vala azokat kihozni a' község közzé.

(b) Efféle piatzon henyélöket Ciceró, pogány ember lévén, város' szemetinek és büdös moslékinak nevezi.

6. És mikor öket nem találták volna, vonák Jásont, és valami atyafiakat a' városnak fejedelmi eleibe, *ezt* kiáltván: ezek azok, kik e' világnak állapotját felfordították: és most imhol vagynak.

7. Kiket Jáson házába befogadott: kik mindnyájan a' Tsászár ellen tselekesznek, mivelhogy más királyt mondanak lenni, a' Jésust.

8. Felindíták pedig a' sokaságot, és a' városnak fejedelmit azok, a' kik ezeket hallák:

9. Kik mindazáltal mikor hallották volna Jásonnak és a' többinek magok mentségét, elbotsáták öket.

10. Az atyafiak pedig azonnal éjtszaka kibotsáták Pált (c) Silással együtt Bérea városba: kik oda jutván, bemenének a' 'Sidóknak sinagógájokba.

(c) Az Évangyéliom és annak hirdetöi ellen támadók dühösségének engedni kell, mikor az Isten' ditsösségének megsértödése nélkül lehet.

11. Ezek pedig nemesbb elméjüek valának a' Thessalónikabeli 'Sidóknál, úgymint kik nagy serénységgel bevévék az Isten' beszédét, mindennapon az írásokból tudakozván, ha ezek úgy volnának-é?

12. Sokan hívének azért ö közzülök, és tisztességes görög aszszonyok is, és férjfiak sokan.

13. Mikor tudtokra esett volna azért a' Thessalónikabeli 'Sidóknak, hogy Beréában is prédikállotta Pál az Istennek beszédét, oda is elmenének, és a' községet felháborították.

14. De mindjárást kibotsáták az atyafiak Pált, úgy, mintha a' tengerre menne. Silás pedig és Timothéus ott maradának.

15. A' kik pedig Pálnak gondját felvették vala, hogy bátorságos helyre vinnék, vívék ötet Athénéig: és mikor parantsolt volna Silásnak és Timothéusnak, hogy mennél hamarébb lehetne ö hozzá mennének, elmenének.

III. 16. Pál pedig mikor Athénében azokat várná, az ö lelke megindúl vala ö benne, mivelhogy látná, hogy a' város bálványozó volna.

17. Vetekedik vala azért a' sinagógában a' 'Sidókkal, és az Istent tisztelökkel, és a' piatzon is mindenekkel, a' kiket elöltalált.

18. Némellyek pedig az Epikuréusok és Stoikus Filosófusok közzül vetekednek vala ö vele, és némellyek azt mondják vala: mit akar mondani e' tsátsogó? némellyek pedig idegen isteneknek hirdetöjének láttatik lenni: mivelhogy a' Jésust és a' feltámadást hirdeti vala nekik.

19. És megragadván ötet, vivék az Areópágusra, (d) ezt mondván: vallyon megértheljük-é mitsoda légyen ez új tudomány, mellyet te hirdetsz?

(d) Az Areópágus volt Athénében útszának neve, az hadnak költött Istenéről, kit a' Görögök Aresnek, a' Deákok Márs nak hívnak. Itélö hely volt, vagy tanátsház.

20. Mert idegen dolgokat beszéllesz a' mi füleinknek: megakarjuk azért érteni, mit akarjanak ezek.

21. Az Athénébeliek pedig, és a' jövevények, kik ott laknak vala, egyébb dologban nem valának foglalatosok, hanem tsak újságnak beszéllésében és hallgatásában.

22. Elöállván pedig Pál az Areópágusnak közepette, monda: Athénébeli férjfiak, bizonnyal látom, hogy ti egyebeknél úgymint szorgalmatosbak (e) vagytok az Isteni tiszteletben.

(e) Vagy: egyebeknél babonásbak vagytok. Vedd eszedbe, hogy a' bálványozók gyakorta ö magok fegyvert adnak a' tanítóknak az ö bálványimádások ellen.

23. Mert mikor elkerülném és szemlélném a' ti Isteni tiszteleteteket, találkozám egy oltárra, mellyre ezt írták vala: az esmeretlen Istennek. A' kit azért ti nem tudván tiszteltek, ezt hirdetem én tinektek.

24. (f) Az Isten, a' ki teremtette e' világot, és mindeneket, mellyek abban vagynak, mivelhogy földnek mennynek Ura, kézzel tsinált templomban nem lakik: *R.* 7 : 48.

(f) Azt akarja mondani, hogy bolondság a' teremtöt a' teremtett állathoz hasonlítani, és azt állítani, hogy külsö ajándékokkal megengeszteltethetik, holott ö ád mindeneket az embereknek.

25. Embereknek kezektől is nem tiszteltetik, mintha valami nélkül szükölködnék, holott ő ád mindeneknek életet, és lehelletet, és mindeneket. *'Solt.* 50: 8.

26. (g) És az egész emberi nemzetséget egy vérből teremtette, hogy lakoznának e' földnek egész színén, meghatározván az időknek alkalmatosságit, mellyeket elrendelt, és az ő lakásoknak határt vetvén:

(g) Az emberek' teremtésének végét mondja meg: mondatik pedig az ember Isteni nemzetnek, mert az ő méltóságával néminemű Istenességet mutat.

27. Hogy az Istent megkeresnék, ha valami módon megtapasztalván ötet megtalálhatnák: jóllehet bizony nem meszsze vagyon mindenikünktől.

28. Mert ő általa élünk, mozgunk és vagyunk, miképen a' ti bölts poétáitok közzül is mondották némellyek: (h) mert ennek *az Istennek* nemzeti vagyunk.

(h) E' mondás Aratus nevű görög Póétában vagyon.

29. (i) Mivelhogy azért Istennek nemzeti vagyunk, nem kell azt állítanunk, hogy aranyhoz, ezüsthöz, vagy kőhöz, mesterséges faragáshoz vagy emberi találmányhoz az Isten hasonlatos volna. *Ésa.* 40: 18.

(i) Azt mondja, hogy méltatlan dolog Istent képekkel kiábrázolni, holott az ember Isten' képe.

30. E' tudatlanságnak idejét azért elhallgatván, az Isten mostan minden embereknek hirdetteti, hogy megtérjenek.

31. Mivelhogy rendelt egy napot, mellyen igazán megítéli e' föld' kerekségét, a' férjfiú által, a' kit arra rendelt, melly dologról nyilván való bizonyságot tett, annak halálból való feltámasztásával.

32. Mikor pedig hallották volna a' halottaknak feltámadását, némellyek patvarkodnak vala: némellyek pedig azt mondják vala: ezután ismét akarunk e' felől tőled hallani.

33. És illyen módon Pál azok közzül kiméne.

34. Némelly férjfiak pedig melléje adván magokat hívének: kik között vala Areópágita Diénes, és egy Damaris nevű aszszony, és egyebek ő velek.

XVIII. RÉSZ.

Kórintusban a' pogányokat tanítván Sz. Pál, vigasztaltatik az Úrtól: Gallió előtt vádoltatik, de hijába: innét először Siriába menvén: osztán Éfésusba: és a' Galátziai és Frígiai Anyaszentegyházakat erössíti a' hitben: Apollós Akvilától megtaníttatván a' Kristust nagy haszonnal prédikálja.

Ezek után Pál Athénéből kimenvén, méne Kórintusba.

2. És mikor egy Akvila nevű 'Sidóra, és annak feleségére Pristzillára találkozott volna, ki Pontusból való nemzet vala, és nem régen jött vala Olasz országból, (mivelhogy Klaúdius megparantsolta vala, hogy a' 'Sidók mind kimennének Rómából) méne azokhoz: *Róm.* 15: 3.

3. És mivelhogy azon féle míves vala, azoknál marada, és munkálódik vala, azoknak pedig mesterségek vala sátor tsinálás.

4. Vetekedik vala pedig minden szombaton a' sinagógába, és mind a' 'Sidókat mind a' Görögöket hatható beszédekkel inti vala.

5. Mikor pedig elérkeztenek volna Matzedóniából Silás és Timothéus, gerjedez vala Pál lélekben, bizonyságot tévén a' 'Sidóknak a' Kristus Jésusról,

6. Amazok pedig mikor ezeknek ellene mondanának és káromlásokat szóllnának, az ő ruháit megrázván, monda nekik: (a) a' ti véretek légyen a' ti fejeteken, én tiszta vagyok, és ez napságtól fogva a' pogányokhoz mégyek. *Mát.* 10: 14. *R.* 13: 51.

(a) A' 'Sidóknál szokott szóllásnak módja; mellyel azt jelentik; hogy a' 'Sidók magok okai a' magok veszedelmeknek, ő pedig minden bűn kivül tselekeszi, hogy őket elhagyván, más pogány nemzetekhez mégyen által.

7. És elmenvén onnét, beméne egy *ember'* házába, kinek neve Justus vala, ki Istenfélő vala, kinek az ő háza a' sinagóga mellett vala.

8. Krispus pedig a' sinagógának fejedelme, az Úrban hűn az ő egész házanépével egyben: a' Kórintusbeliek közzül is sokan hallván hüsznek vala, és megkeresztelkednek vala. 1. *Kor.* 1: 14.

9. Monda pedig az Úr éjtszaka látásban Pálnak: ne félj, hanem szóllj, és ne hallgass:

10. Mert én te veled vagyok, és senki nem támad reád, hogy neked ártson: mert nekem sok népem vagyon e' városban.

11. Lakék azért ott egész esztendeig és hat hónapig, tanítván őket az Isten' beszédére.

12. Mikor pedig Ákhája tartományának Gallió volna tiszttartója, támadának a' 'Sidók egyenlő akaratból Pálra, és vivék ötet a' törvényszék eleibe.

13. Ezt mondván: (b) ez a' törvény ellen való Isteni tiszteletekre tanítja az embereket.

(b) Tudniillik a' mi törvényünkben, a' mint a' 15-dik versből megtetszik: mert a' Rómaiak nem háborgatják vala a' 'Sidókat vallásokban.

14. Pál pedig mikor szinte szóllani akarna, monda Gallió a' 'Sidóknak: ha valami boszszútételről, vagy valami gonoszságról volna a' panasz, a' mennyire igaz volna meghallgatnálak:

15. Ha pedig a' kérdés vagyon valami beszédről, nevekről, vagy a' ti törvényetekről, ti magatok lássátok meg: mert én az ollyan dolgokban bíró nem akarok lenni.

16. És elűzé őket a' szék elől.

17. A' Görögök pedig mindnyájan Sosthenest a' sinagógának fejedelmét megragadván verik vala a' törvény szék előtt: de Gallió azzal semmit nem gondol vala. 1. *Kor.* 1: 1.

II. 18. Pál pedig mikor még azután is sok napokig ott lett volna, az atyafiaktól elbútsúzván, Siriába eveze, és vele együtt Akvila és Pristzilla, minekutánna fejét megnyírte volna Tzenkrében: mivelhogy fogadása vala. (c) 4. *Mós.* 6: 18. *R.* 21: 24.

(c) Szent Pál mindeneknek lett minden, hogy mindeneket megnyerne Istennek. 1. *Kor.* 9: 22.

19. Juta pedig Éfésusba, és azokat ott hagyá, ő pedig bemenvén a' sinagógába a' 'Sidókkal vetekedék.

20. És mikor kérnék, hogy több ideig maradna nálok, nem akara *maradni.*

21. Hanem bútsút vön tőlök, mondván: mindenestől fogva Jérusálemben kell nekem lennem az innepen, a' melly előttünk vagyon: de ismét megtérek hozzátok, ha Isten akarja. És elméne Éfésusból. 1. *Kor.* 4: 19. *Jak.* 4: 15.

22. És mikor Tzesáreába ment volna, és *Jérusálembe* felment volna, és köszöntötte volna a' gyülekezetet, felméne Antiókhiába.

23. És mikor ott valami kevés ideig mulatott volna, elméne és eljárá Galátziának tartományát, és Frígiát, megerössítvén minden tanítványokat.

III. 24. Egy 'Sidó pedig, kinek neve Apollós vala, Alekszándriai nemzet, ékesen szólló férj-

fiú, jöve Éfésusba, ki *a' szent* Írásokban hatalmas vala. 1. *Kor.* 1: 12.

25. Ez az Úrnak útára taníttatott vala: és az ő lelkében buzgó lévén, szóllja és tanítja vala szorgalmatosan az Úrnak tudományát, ki tsak a' János' keresztségét tudja vala.

26. És kezde nagy bátorsággal szóllni a' sinagógában. Kinek tanítását mikor hallotta volna Akvila és Pristzilla, melléjek vévék ötet, és nyilvábban megtaníták ötet az Istennek útára.

27. És mikor Akhájába akarna általmenni, intvén *ötet* az atyafiak írának a' tanítványoknak, hogy ötet befogadnák: ki mikor oda jutott volna, sokat használa azoknak, a' kik hittek a' kegyelem által.

28. Mert nagy buzgósággal jobban jobban meggyőzi vala a' 'Sidókat közönséges helyen, megbizonyítván az Írásokból, hogy a' Jésus volna ama' Kristus.

XIX. RÉSZ.

Pál Éfésusba kezét teszi a' megkeresztelkedtekre, kik Sz. lelket vésznek: Pál tanít és tsudákat tészen: ördög üző 'Sidók az ördöngöstől veretetnek és megsebesíttetnek: ördöngös könyvek megégettetnek: Demeter támadást indít, az Éfésusi Diána' tisztességéért.

Lőn pedig azonközben mikor Apollós Kórintusban volna, hogy Pál a' felsö tartományokat eljárván, érkeznék Éfésusba, holott mikor valami tanítványokra találkozott volna,

2. Monda nekik: vettetek-é szent lelket, (a) minekutánna hittetek? azok pedig mondának, sőt még azt sem hallottuk, hogyha vagyon-é szent lélek.

(a) Érti a' szent léleknek látható ajándékit.

3. Akkor monda nekik: (b) mire keresztelkedtetek tehát? és azok mondának: a' János' keresztségére. (c)

(b) Az az, ha nem vettétek a' Sz. léleknek látható ajándékit, miképen veszik, a' kik hisznek a' Jésus Kristusban, mitsoda tudományt vallotok tehát.

(c) Az az, vettük Keresztelő János' tudományát.

4. (d) Monda pedig Pál: János keresztelt penitentziának keresztségével, az embereket intvén arra, hogy abban hinnének, a' ki ő utánna jövendő vala, tudniillik a' Kristus Jésusban. *Mát.* 3: 11. *Márk.* 1: 8. *Luk.* 3: 26. *Ján.* 1: 26. *R.* 1: 15. *és* 11: 16.

(d) Az az, keresztelő János mindent a' Jésus Kristusra vezérlett.

5. És a' kik ezt hallák megkeresztelkedének az Úr Jésusnak nevére.

6. És mikoron Pál reájok vetette volna kezeit, szálla a' szent lélek ő reájok: (e) és szóllnak vala *idegen* nyelveken és prófétálnak vala.

(e) Az az, vévék a' szent léleknek látható ajándékit

7. Valának pedig mindnyájan e' férjfiak úgymint tizenketten.

II. 8. Ő pedig bemenvén a' sinagógába, bátorsággal szóll vala, három hónapig prédikálván és intvén azokra, mellyek az Isten' országára *tartoznak*.

9. Mikor pedig némellyek megkeményítenék magokat, és engedni nem akarnának, gonoszúl szóllván az Úrnak útáról a' község előtt, azoktól eltávozván a' tanítványokat is elszakasztá azoktól, minden napon prédikálván egy Tirannusnak oskolájában. (f)

(f) A' Tirannusnak nevezeti itt tulajdonképen való név.

10. E' pedig lőn két esztendeig: úgy annyira, hogy mindenek, kik lakoznak vala Ásiában, mind 'Sidók mind Görögök, hallgatnák az Úr Jésusnak beszédét.

III. 11. Nagy dolgokat tselekeszik vala pedig az Isten a' Pál keze által:

12. Annyira, hogy a' betegekhez vinnék ő neki tsak keszkenőjét is, és környül kötőjét (g) és azok meggyógyúlnának az ő betegségekből, és a' gonosz lelkek kimennének belőlök.

(g) Vagy, előruháját, minemüvel élnek a' míves emberek, mivelhogy szent Pál is míves ember volt, és kezével is munkálódott.

IV. 13. Kezdették vala pedig a' 'Sidók közzül valami lézzengő ördög üzők az Úr Jésus' neve által az ördögöket kiüzni azokból, a' kikben valának, ezt mondván: kénszerítünk titeket a' Jésus által, kit Pál prédikál.

14. Valának pedig egy Stzéva nevü 'Sidónak, ki papok' fejedelme vala hét fiai, a' kik ezt mivelik vala.

15. Felelvén pedig a' gonosz lélek, azt monda vala: a' Jésust esmerem, Pált is tudom: ti pedig kitsodák vagytok?

16. És reájok ugrék az ember, a' kiben a' gonosz lélek vala, és azokat meggyőzvén, hatalmat vön rajtok, annyira, hogy mezítelen és sebben szaladnának ki a' házból.

17. És tudtokra lőn e' dolog mindeneknek, mind a' 'Sidóknak mind a' Görögöknek, kik Éfésusban laknak vala: és mindnyájan megfélemlének, és az Úr Jésusnak neve magasztaltatik vala.

V. 18. És sokan azok közzül, a' kik hittek vala, eljőnek vala megvallván és hirdetvén az ő tselekedeteket.

19. (h) Sokan pedig azok közzül, a' kik ördögi mesterséget gyakorlottak vala, az ő könyveket előhozván mindennek láttára megégetik vala: melly könyveknek árrokat megszámlálván, találták ötven ezer pénznek.

(h) Az ártalmas és az Isten' ditsőssége ellen írt könyveket meg kell égetni, semmit azzal nem gondolván, hogy sok pénzzel készültenek.

20. Ekképen az Úrnak beszéde erőssen nevekedik vala, és hatalmat vészen vala.

VI. 21. Ezeknekutánna elvégezé Pál a' *szent* lélek által, hogy Matzedóniát és Akháját eljárván, Jérusálembe menne, ezt mondván: minekutánna ott lejéndek, Rómát is meg kell látnom.

22. Elküldvén pedig Matzedóniába kettőt azok közzül, kik néki szolgálnak vala, tudniillik Timothéust és Erástust, ő egy ideig marada Ásiában.

VII. 23. Támada pedig akkor az időben nagy háborúság az *Úrnak* útáért.

24. (i) Mert egy Demeter nevü ötvös, ki tsinál vala ezüstből a' Diána temploma' formájára kápolnátskákat, a' mester embereknek nagy nyereséget ád vala:

(i) Hogy a' bálványozás olyan megátalkodva oltalmaztatik, egyedül a' rút kereskedés és nyerekedés az oka: de czt a' bálványimádók a' tettetes kegyességnek pókhálójával szokták tagargatni.

25. Kiket egybegyűjtvén, hasonló mester emberekkel egybe, monda: férjfiak! tudjátok, hogy minekünk ebből a' mesterségből vagyon kereskedésünk:

26. Látjátok pedig és halljátok, hogy ama' Pál nem tsak az Éfésusbeli községet, hanem közel egész Ásiának népét eláltatván elfordítota, mivelhogy azt mondja, hogy nem istenek azok, mellyek kézzel tsináltatnak.

27. Félő pedig, hogy nem tsak ez a' mi mesterségünk, ha ő általa meghamissítatik vesszen el:

szen el: hanem a' nagy Isten aszszonynak a' Diánának temploma is semminek ítéltessék, és az ő méltósága mindenestől elveszszen, kit egész Ásia és e' világ tisztel.

28. Ezeket mikor hallották volna, haraggal megtelvén, kiáltnak vala, mondván: az Efésusbeli Diána nagy.

29. És betelék az egész város háborúsággal, és egyenlő akaratból a' piatzra rohanának, és megragadák a' Matzedóniából való Gájust és Aristarkust, a' Pál' útitársait.

30. (k) Pál pedig mikor a' nép közzé ki akarna menni, nem botsáták ötet ki a' tanítványok.

(k) A' tanítóban szükség az állhatatosság, de a' szent okosság is felette igen szükséges.

31. Söt az Ásiabeli fő emberek közzül is némellyek, kik Pálnak baráti valának, *követeket* küldvén ő hozzá, kérék, hogy a' piatzra ne menne.

32. Annakokáért ki egyet ki mást mond vala: mert eszeveszett sokaság vala, és sokan nem tudják vala, miért gyültek volna öszve.

33. A' sokaság közzül pedig elöállaták Sándort, kit a' 'Sidók kénszerítnek vala elöállani. Sándor azért mikor kezével intett volna, hogy hallgatnának, akara szóllani a' népnek.

34. Kit mikor megesmertek volna 'Sidónak lenni, mindnyájan egyenlő szóval úgymint két óráig kiálták: nagy az Efésusbeli Diána.

35. Akkor a' város' Íródeákja mikor megtsendesítette volna a' községet, monda: Efésusbeli férjfiak, kitsoda az emberek közzül, a' ki nem tudná, hogy az Efésusnak városa a' nagy Diána Isten aszszonynak, és a' Jupitertől leszállott képnek oltalmazója?

36. Mivelhogy azért ezeknek senki ellene nem szóllhat, szükség, hogy megtsendesedjetek, és semmit ne tselekedjetek vakmeröképen.

37. Mert ez embereket ide hoztátok, kik nem szentség rontók, sem a' ti Isten aszszonytok ellen boszszú beszédet nem szólltak.

38. Hogyha Demeternek, és a' vele lévő mestereknek valakivel valami perek vagyon, vagynak törvényszékek, és bírák vagynak, azok egymással pereljenek.

39. Ha pedig egyébb dolgok felöl való panasztok vagyon, a' közönséges gyülésben láttatik meg:

40. Mert félő, hogy pártolkodásban ne vádoltassunk e' mái napon való tselekedetekért, mivelhogy semmi dolog nintsen, a' melly oka lehetne e' támadásnak. És ezeket mikor mondotta volna, elbotsátá a' sokaságot.

XX. RÉSZ.

Pálnak úta Matzedóniába és Görög országba: az ő útitársai: Eutikus a' halálból feltámasztatik: Pál' intése az Efésusi vénekhez: Pálnak imádsága és bútsúvétele.

MINEKUTÁNNA megszünt volna a' háborúság, mikor elöhívta volna Pál a' tanítványokat, azokat megölelgetvén, elindúla, hogy menne Matzedóniába.

2. Mikor pedig azokat a' tartományokat eljárta volna, és azokat bő beszéddel intette volna, méne Görög országba.

3. És ott mikor három hónapot mulatott volna, mivelhogy a' Síriába való menésének a' 'Sidók lest hánytanak vala, úgy végezé, hogy Matzedónián térne viszsza.

4. Követi vala pedig ötet Ásiáig a' Beréabeli Sópater: Thessalónikából pedig Aristárkus Secundus, és a' Derbebeli Gájus és Timothéus: Ásiából pedig Tikikus és Trofimus.

5. Kik mikor elöl elmentenek volna, megvárának minket Troásban.

6. Mi pedig a' kovásztalan kenyereknek innepe után Filippiből kievezénk, és menénk ő hozzájok Troásba, öt napok alatt, hol hét napig lakánk.

II. 7. A' hétnek pedig első napján (a) a' tanítványokat egybegyűjtvén a' kenyérnek (b) megszegésére, Pál prédikál vala, mivelhogy másod napon el akar vala menni, és a' tanítást megnyújtá szinte éjfélkorig. *R.* 2: 42.

(a) Érti minden kétség nélkül a' vasárnapot, mivelhogy már a' 'Sidó szombatnak tzeremóniája lassan eltöröltetik vala. Erről a' napról szóll szent Pál. 1. *Kor.* 16: 2.

(b) Minthogy az Úr' vatsorájának egész kiszolgáltatása kenyér törésnek neveztetik, nyilvánvaló dolog az, hogy az Apostolok is kenyér töréssel éltenek, ma is az igaz tanítóknak azzal élniek kell.

8. Valának pedig sok szövétnekek ott a' felházban a' hol egybegyültek.

9. És egy Eutikus nevű iffjú ül vala az ablakban, kit mikor az álom igen megnyomott volna, mivelhogy Pál sok ideig prédikállana, az álom miatt eltántorodván a' harmadik rend házból aláesék: és halva vévék fel.

10. Mikor pedig Pál alámént volna, reá borúla, és azt hozzá ölelvén, monda: ne háborogjatok, mert az ő lelke ő benne vagyon.

11. Mikor annakokáért felment volna és a' kenyeret megszegvén ett volna, sok ideig mind virrattáig szólla velek, és azután úgy indúla el.

12. Felhozák pedig az iffjat elevenen, és felette igen megörvendezének.

III. 13. Mi pedig a' hajóra menvén, menénk Assonba, hogy ott vennénk be Pált, mert úgy végezte vala, hogy addig gyalog jöne.

14. Mikor pedig Assonba hozzánk jött volna, ötet a' hajóba bevévén, menénk Mitilénébe.

15. És mikor onnét elevedztünk volna, másod nap jutánk Kius' *szigete* ellenébe: más nap pedig jutánk Sámusba, és mikor Trogilliumban mulattunk volna, másod napon menénk Miletumba.

16. Mert elvégezte vala Pál magában, hogy Efésus mellől elmenne, hogy ne kelletnék neki időt mulatni Ásiában. Mert siet vala, hogyha lehetne pünkösd' napjára Jérusálemben lenne.

IV. 17. (c) *Követeket* küldvén azért Miletumból Efésusba, a' gyülekezetnek véneit oda hívatá.

(c) Pál Apostol sietvén Jérusálembe a' fogságra, először úgy mint testamentomot tészen, mellyben az ő előbbi életének rendiről számot ád, és tudományának igazságát oltalmazza.

18. Kik mikor hozzá mentek volna, monda nekik: ti tudjátok az első naptól fogva, hogy Ásiába jöttem, mint viseltem magamat minden időben ti köztetek: *R.* 19: 1.

19. Szolgálván az Úrnak nagy alázatossággal, sok könyhullatással és kísértetekkel, mellyek következtek én reám a' 'Sidóknak utánnam való leselkedések miatt.

20. És semmi előtt nem vonogattam magamat a' mi nektek hasznotokra való volt, hogy azokat nektek ne hirdetném, és hogy ne tanítanálak titeket közönséges helyen, és házanként:

21. Bizonyítván a' 'Sidóknak és a' Görögöknek az Istenhez való megtérést, és az Úr Jésus Kristusban való hitet.

22. És ímé mostan én *az Isten*' lelkétől kénszeríttetvén (d) Jérusálembe mégyek, nem tudom mi következzék ott én reám:

(d) A' Görögben így vagyon: megkötöztetvén a' szent lélektől, mintha azt mondaná: különben nem tselekedhetem, hanem ha az Isten' lelkének akarok ellene állani.

23. Hanem hogy a' szent lélek minden városonként bizonyságot tészen arról, hogy én reám fogság és nyomorúság következik.

24. De semmivel nem gondolok, még az én életem is nekem nem drága, hogy elvégezzem örömmel az én futásomat, és a' szolgálatot, mellyet vettem az Úr Jésustól, hogy bizonyságot tegyek az Isten' kegyelmének Évangyéliomáról.

25. És mostan ímé én tudom, hogy az én orczámat többé nem látja egy is ti közzületek, kik között általmentem prédikálván az Istennek országát.

26. Azért tudományt tészek nektek e' mái napon, hogy én mindeneknek vérektől tiszta vagyok.

27. Mert nem vonogattam magamat, hogy az Istennek minden akaratját nektek ne hirdetném.

28. Viseljetek gondot azért magatokról, és a' gyülekezetről, mellyben a' szent Lélek titeket vígyázókká tett, az Isten' Anyaszentegyházának legeltetésére, mellyet tulajdon vérével keresett.

29. Mert én tudom azt, hogy az én eltávozásom után jönek ti közitekbe gonosz farkasok, kik nem kedveznek a' nyájnak.

30. És ti közzületek is támadnak férjfiak, kik ellenkezőket szóllnak, hogy a' tanítványokat eláltassák.

31. Azért vígyázzatok, megemlékezvén arról, hogy én három esztendeig éjjel és nappal meg nem szűntem könyhullatással inteni mindeniteket.

32. Mostan is, atyámfiai, ajánlak titeket az Istennek (e) és az ő kegyelmességének beszédének, ki felépíthet és megadhatja nektek, a' mit örökség szerént bírjatok minden megszenteltekkel.

(e) A' híveknek reménységek két oszlopokon áll: 1. Az Istennek hatalmán. 2. Az ő ígéjén, vagy kegyelmének ígéretin.

33. Senkinek ezüstjét sem aranyát, vagy ruháját nem kívántam:

34. Sőt magatok tudjátok, az én szükségemre, és a' velem valóknak *táplálásokra* ezek a' kezek szolgáltanak. *R.* 18: 3. 1. *Kór.* 4: 12. 1. *Tess.* 2: 9. 2. *Thess.* 3: 8.

35. És mindenestől megmutattam nektek, hogy szükség volna illyen módon munkálkodván az erőtlenekről gondot viselni, és megemlékezni a' Jésus' beszédéről, hogy *tudniillik* ő mondotta: (f) boldogabb inkább adni, mint venni.

(f) Vagy boldogabb dolog adni; és noha a' Kristusnak e' mondása az Évangyélisták' írásiban ezen ígékkel nem találtatik, vagynak mindazáltal Kristusnak ehez hasonlatos értelmű mondási, mint *Luk.* 16: 9. ismét *Luk.* 6: 31.

36. És mikor ezeket mondotta volna, térdre esvén, imádkozék mindnyájokkal.

37. És mindnyájan felette igen kezdének sírni: és Pálnak nyakára esvén, tsókolgatják vala őtet:

38. Keseregvén felette igen e' beszéden, mellyet mondott vala, hogy ők többé az ő ortzáját nem látnák: és kísérék őtet a' hajóra.

XXI. RÉSZ.

Pál Jérusálembe tartván, Tzezáreában Filep Évangyélistával szembe leszen: megjövendöli Agabus szent Pálnak fogságát: ki Jérusálembe jutván és a' templomba menvén megfogatik a' 'Sidóktól, kiktől Lísiás Tiszttartó ötet elvészi.

Minekutánna pedig élindultunk volna, ő tőlök elszakadván, egyenesen menénk Kousba, és másod napon Ródusba, és onnét Patarába.

2. És mikor találtunk volna hajót, melly által menne Fenitzére, abba beülvén, elindulánk.

3. És mikor kezdettük volna látni Tziprust, azt bal kézre hagyván, evezénk Síria felé, és jutánk Tírusba: mert ott akarják vala a' hajóból a' terhet kirakni.

4. Maradánk pedig ott hét nap minekutánna találtunk volna ott tanítványokat: (a) kik Pálnak mondják vala *szent* Lélek által, hogy ne menne fel Jérusálembe.

(a) A' mi hívatalunknak folyását még az Istenes kegyes emberek is igyekezik néha megkéslelni: de a' mi tisztünk ez: értvén és tudván, hogy mi Istentől hívattattunk, járjunk el hívatalunkban minden állhatatossággal.

5. De minekutánna azok a' napok elmúltak volna, elmenénk késérvén minket mindenek feleségestől gyermekestől, míglen a' városból kimentünk volna: és a' tenger' partján terdre esvén, imádkozánk.

6. És egymást megölelgetvén a' hajóba beülénk: azok pedig megtérének az övéikhez.

7. Mi pedig az evezést elvégezvén, jutánk Tírusból Ptolemais városba: és köszöntvén az atyafiakat, maradánk ő nálok egy napon.

8. Másod napon pedig kimenvén Pál és mi, kik ő vele valánk, menénk Tzezáreába: és bemenvén a' Filep Évangyélista házába (kiegyike vala ama' hét Diakonusnak,) maradánk ő nála. *R.* 6: 5. *és* 8: 40.

9. Ennek pedig valának négy szűsz Próféta leányi.

10. És mikor ott sok napon mulattunk volna, jöve Júdeából egy Próféta, kinek neve Agabus vala: *R.* 11: 28.

11. Ki mikor mi hozzánk jött volna, vévé a' Pálnak övét és megkötözvén magának kezeit lábait, monda: ezt mondja a' szent Lélek: a' férjfiat, a' kié ez az öv, ekképen kötözik meg a' 'Sidók Jérusálemben, és adják a' pogányok' kezekbe.

12. Mikor pedig ezeket hallottuk volna, kérénk mind mi, mind a' kik ott valának, hogy ne menne fel Jérusálembe.

13. Akkor felele Pál: mit miveltek sírván és az én szívemet kesergetvén? mert én nem tsak megkötöztetni, hanem meghalni is Jérusálemben kész vagyok az Úr Jésusnak nevéért.

14. Mikor annakokáért a' mi szónkat nem fogadná, engedénk neki, ezt mondván: légyen az Úrnak akaratja.

15. Ez napoknak utánna egybekötözvén a' mi terhünket felmenénk Jérusálembe.

16. Jövének pedig mi velünk együtt a' tanítványok közzül is némellyek Tzezáreából, hozván velek *egy embert*, a' kinél szállásunk lenne; Mnason nevűt, Tziprust, ki régi tanítvány vala.

17. Mikor azért Jérusálembe jutottunk volna, örömmel fogadának minket az atyafiak.

18. Másod napon pedig beméne Pál mi velünk egygyütt Jakabhoz: és mind a' tanítók ott valának.

19. Kiket megölelgetvén, megbeszéllé rendel, a' mellyeket Isten tselekedett volna a' pogányok között az ő szolgálatja által.

20. (b) Azok pedig ezeket hallván dítsőíték az Urat; és mondának neki: látod atyámfia,

mennyi ezer 'Sidók vagynak, kik hittek: és mindnyájan a' Törvényhez való buzgósággal felgerjedtek?

(b) Az ollyan dolgokban, mellyek szabadosok (minemük valának a' Móses' tzeremóniái, míg a' 'Sidók nyilvábban megérték a' keresztyéni szabadságot) a' szeretet parantsolja, hogy a' mi atyánkfiaihoz szabjuk magunkat, kiváltképen, a' kik azokat nem vakmeröségböl oltalmazzák, hanem tsak azért, hogy nem értik a' keresztyéni szabadságot; illyen állapotokban a' magunk szelídségével mind az erötleneknek avagy gyengéknek, mind az Ekklésia békességének sokat használhatunk.

21. Hallották pedig te felöled egyebeknek szavokból, hogy te mind azokat a' 'Sidókat, a' kik a' pogányok között vagynak, a' Mósestöl való elszakadásra tanítod, és azt mondod, hogy nem kell fiokat környülmetélni, sem pedig a' Móses' tzeremóniája szerént járni.

22. Mitsoda annakokáért? kétség nélkül szükség egybegyülni a' sokaságnak, mert meghallják, hogy te ide jöttél.

23. Azt miveld azért, a' mit neked mondunk: vagynak mi közöttünk négy férjfiak, kik fogadással megkötelezték magokat:

24. Azokat melléd vévén menj fel velek a' tisztulásra, és ö velek egyetemben költs, hogy megnyírettessék fejeket, és megtudják mindenek, hogy semmi nintsen azokban, a' mellyeket te felöled hírrel hallottak, hanem te is úgy jársz, hogy a' törvényt megtartsad. 4. *Mós.* 6: 18. *R.* 18: 18.

25. Azok felöl pedig, a' kik a' pogányok közzül hittenek, mi írtunk és elvégeztük, hogy semmit a' félét meg ne tartsanak, hanem hogy megoltalmazzák magokat azoktól, a' mellyek a' bálványoknak áldoztattak, és a' vértöl, és fulva holt állatoktól, és a' paráznaságtól. *R.* 15: 20. *és* 29.

26. Akkor Pál melléje vévén azokat a' férjfiakat, másod napon ö velek megtisztulván, beméne a' templomba, hírré adván a' tisztulás' napjainak elteléseket míg nem mindenikért elvégeztetett az áldozat. 4. *Mós.* 6: 13. *R.* 24: 18.

27. Mikor pedig már a' hét napnak betelése elközelgetne, némelly Ásiabeli 'Sidók mikor látták volna ötet a' templomban, felindíták az egész sokaságot, és ötet megfogák.

28. Kik kiáltnak vala: Izráelnek férjfiai, legyetek segítségül: ez amaz ember, a' ki a' nép ellen, a' Törvény ellen, és a' hely ellen tanít mindeneket mindenütt: annakfelette a' Görögöket behozta e' templomba, és megfertéztette ezt a' szenthelyet.

29. (Mert látták vala annakelötte az Efésusbeli Trofinust ö vele a' városban, kit álítanak vala, hogy Pál be vitt volna a' templomba.)

30. Megháborodék azért az egész város, és a' nép egybezendüle: és Pált megragadván vonszák vala ki a' templomból, és mindgyárást bezárlák az ajtókat.

31. Mikor pedig megakarnák ötet ölni, juta a' hír a' seregnek fejedelméhez, hogy az egész Jérusálem felzendült vala:

32. Ki azonnal vitézeket és Századosokat vévén melléje, azokhoz futa Azok pedig mikor látták vólna a' fejedelmet és a' vitézeket, megszünének a' Pál' verésétöl.

33. Akkor elközelgetvén a' fejedelem megfogá Pált, és parantsolá, hogy megkötöznék két lántzokkal: és tudakozik vala, ki volna, és mit tselekedett volna.

34. És külömbkülömb dolgokat kiáltnak vala a' sokaság között: és mikor semmi bizonyost nem érthetne a' felháborodás miatt, parantsolá, hogy elvinnék a' táborba. (c)

(c) Vagy; a' Kastélyba.

35. Mikor annakokáért jutott volna a' gráditshoz, lön hogy vitetnék a' vitézektöl, a' népnek erőszaktételekért.

36. Mert követi vala öket a' népnek soksága, kiáltván: öld meg ötet.

38. És mikor már a' táborba bevinnék Pált, monda a' fejedelemnek: szabad-é valamit szóllnom teneked: ki monda: tudsz-é Görögül?

38. Avagy nem te, vagy-é amaz (d) Égyiptombeli ember, ki egynéhány napok előtt támadást indítottál, és kivittél a' pusztába négy ezer latrokat? *R.* 5: 36.

(d) Erről az Égyiptombeli emberről bővebben olvashatsz Flávius Josefusban, Ant. Judaitár. lib. 2. cap. 12.

39. Monda pedig Pál: én Társusbeli 'Sidó vagyok, Tzilítziának híres neves városának polgára: de kérlek tégedet engedd meg nekem, hogy szólljak a' népnek. *R.* 2: 3.

40. Mikor annakokáért az megengedte volna, Pál állván a' gráditson, kezével inte, hogy hallgatnának: és mikor nagy tsendesség lett volna, kezde szóllni 'Sidó nyelven, ezeket mondván:

XXII. RÉSZ.

Midön hitinek okát adja Pál ötet egy ideig hallgatják, azután megakarják öletni, a' Tiszttartó akarja megveszszöztetni, de hogy magát Rómainak vallja, megmenekedik a' megveszszöztetéstöl.

ATYÁMFIAI férjfiak, és Atyák! halljátok meg az én mentségemet, mellyel most magamat előttetek mentem.

2. (Mikor hallották volna pedig, hogy 'Sidó nyelven szóllana nekik, annál inkább hallgatni kezdének: és monda:)

3. (a) Én 'Sidó férjfiú vagyok, Társusban Tzilítziának *városában* születtettem, felneveltettem pedig ebben a' városban Gamaliel' lábainál, tanítattam a' mi atyáink, törvényeknek egyenes formájára nagy szorgalmatossággal, Istenhez való buzgósággal felgerjesztetvén, mint szintén ti mindnyájan e' mái napon. *R.* 21: 29.

(a) Szabad elöszámlálnunk mind a' mi megtselekedett vétkeinket, mind az Istennek velünk közlött jótétéményit, valamennyiszer vagy a' szükség vagy felebarátunk' haszna és épületi kívánnya.

4. Ki ezt a' tudományt háborgattam mind halálig, megkötözvén és tömlötzre vetvén mind férjfiakat, mind aszszonyokat. *R.* 8: 3

5. Miképen a' fö Pap is énnekem bizonyságom, és a' véneknek egész rendek: kiktöl leveleket is vévén az atyafiakhoz, Damaskusba mégyek vala, hogy elhoznám azokat is, a' kik ott volnának kötözve Jérusálembe, hogy megbüntettetnének. *R.* 9: 2.

6. Lön pedig mikor én mennék, és közelgetnék Damaskushoz, úgymint délkor, hogy hirtelenséggel az égből nagy világosság venne engemet környül: *R.* 9: 3. 26: 12.

7. És leesém a' földre, és hallék szót, melly monda énnekem: Saul, Saul, miért üldözsz engemet?

8. Én pedig felelék: ki vagy Uram? és monda nekem: én vagyok a' Názáretbeli Jésus, kit te üldözsz.

9. A' kik pedig én velem valának, a' világ-

gosságot jóllehet látták, és megrémültenek de annak szavát, a' ki én velem szóll vala nem hallották. *R.* 9: 7.

10. Én pedig mondék: mit tselekedjem Uram? az Úr pedig monda énnekem: kelj fel és menj el Damaskusba: és ott megmondják teneked mind azokat, mellyek elrendeltettek teneked (b) hogy tselekedjél.

(b) Az az, a' mellyek Istentől te felőled elvégeztettek.

11. Mikor pedig nem látnék annak a' világosságnak ditsősége miatt, kézen fogva vezettetvén azoktól, a' kik én velem valának, Damaskusba menék.

12. Egy Ananiás nevű ember pedig, ki a' Törvény szerént Istenfélő, kiről mind az ott lakozó 'Sidók jó bizonyságot tésznek,

13. Én hozzám jövén, és én elömbe állván monda nekem: Saul atyámfia, végy látást. És én azon órában ő reá nézék.

14. Ő pedig monda énnekem: a' mi atyáinknak Istene választott tégedet, hogy megtanúlnád az ő akaratját, és megiátnád amaz igazat (c) és szót hallanál az ő szájából:

(c) Az az, a' Kristust.

15. Mert lészesz ő neki tanúbizonyság minden embereknél azok felől, mellyeket láttál és hallottál.

16. Most annakokáért mit késedelmezel? kelj fel és keresztelkedjél meg, és mosd el a' te bűneidet, az Úrnak nevét segítségül híván.

17. Lőn pedig, mikor Jérusálembe megtérvén imádkoznám a' templomban, hogy elragadtatnám elmémben:

18. És látnám *az Urat*, ki ezt mondá énnekem: siess és menj ki hamar Jérusálemből: mert nem vészik itt a' te bizonyságtételedet én felőlem.

19. (d) És én mondék: Uram, ők jól tudják, hogy én tömlötzre vontam, és vertem minden sinagógákban azokat, a' kik hisznek vala te benned. *R.* 8: 3.

(d) Mintha azt mondaná: Uram, nem hisznek nekem, mivelhogy tudják, melly nagy ellensége voltam a' te népednek.

20. És mikor ama' Mártíromnak az Istvánnak vére kiontatnék, én is ott állok vala, és az ő halálára akaratom volt, és őrizem vala azoknak köntösöket, a' kik őtet megölik vala. *R.* 7: 58.

21. És monda énnekem: eredj el: mert én tégedet meszsze küldelek a' pogányok közzé.

II. 22. Hallgatják vala pedig Pált mind e' beszédig: de ezekután felemelék az ő szavokat, mondván: öld meg ez illyen *embert*, mert nem illik ő neki élni.

23. Mikor pedig azok kiáltanának, és az ő köntösöket elhánynák, és a' port hánynák az égbe.

24. Parantsolá a' fejedelem, hogy őtet a' táborba vinnék: és meghagyá, hogy vereséggel megvallatnák: hogy megtudná mi okért kiáltanának illyen igen ő ellene.

25. Mikor pedig őtet megkötözték volna kötelekkel, monda Pál az ott álló Századosnak: szabad-é tinektek Római embert, kit meg nem szententziáztak megostorozni?

26. Ezt pedig mikor hallotta volna a' Százados, méne a' fejedelemhez, és megjelenté neki, mondván: meglásd mit tselekeszel, mert ez az ember Római.

27. Hozzá menvén azért a' fejedelem, monda neki: mond meg nekem, ha te Római vagy-é? ő pedig monda: úgy *vagyon*,

28. És felele a' fejedelem: én nagy summán vettem meg annak a' városnak *szabadságát*. Pál pedig monda: (e) én pedig *Római szabadságban is* születtettem.

(e) Vagy így: én pedig ugyan születtettem is a' Római szabadságban.

29. Mindjárást azért eltávozának ő tőle, a' kik ötet megakarják vala vallatni: sőt még a' fejedelem is megijede, értvén, hogy ő Római volna, mivelhogy ötet megkötöztette vala.

30. Másod napon pedig bizonnyal megakarván tudni, mivel vádoltatnék a' 'Sidóktól, elbotsátá ötet a' fogságból, és parantsolá, hogy a' Papi fejedelmek az egész tanátsal hozzá jönének: és Pált előhozatván eleikbe állatá.

XXIII. RÉSZ.

Pált midőn maga mentségét mondaná, Ananiás megütteti: a' vádolók között hasonlás indúl: Pált vígasztalja az Isten: a' 'Sidók' ólálkodásokat megértvén a' Hadnagy, Pált Félikszhez tisztartónak küldi levéllel.

ÉS mikor a' gyülekezetre vetette volna az ő szemeit Pál, monda: férjfiak atyámfiai! én minden jó lelki esmérettel szolgáltam az Istennek e' *mái* napiglan.

2. Ananiás pedig a' fő Pap, parantsolá azoknak, kik ő mellette állanak vala, hogy *Pálnak* megütnék a' száját.

(a) 3. Akkor Pál monda neki: megvér az Isten tégedet; megfejéríttetett fal: és te leültél, hogy engemet megítélj a' Törvény szerént, és a' Törvény ellen parantsolod, hogy engemet verjenek?

(a) Szabad a' mi rajtunk esett boszszúról panaszolkodni, és az istenteleneket az Isten' ítélő széke eleibe tzitálni.

4. És a' kik ott állanak vala, mondának: az Istennek fő Papját szidalmazod-é?

5. (b) Monda pedig Pál: nem tudtam, atyámfiai, hogy a' fő Pap légyen: mert megvagyon írva: a' te néped' fejedelmének gonoszt ne mondj. 2. *Mós.* 22: 2.

(b) Nehéz feltenni, hogy Sz. Pál Ananiást ne esmerte és annak Fő Papságát ne tudta volna: kétségkivül azt akarja hát mondani, hogy a' rajta tett méltatlanság miatt való indúlatok között arról megfelejtkezett.

6. Tudván pedig Pál, hogy azoknak egyik része Saddútzeusokból való volna, a' másik része Farizéusokból való, felkiálta a' gyülekezetben: Férjfiak atyámfiai! én Farizéus vagyok, és Farizéus' fia: az halottak' feltámadásának reménységéért vádoltatom én. *Fil.* 3: 5. *R.* 24: 21.

7. És mikor ezeket mondotta volna, hasonlás támada a' Farizéusok és a' Saddútzeusok között: és a' sokaság eloszla.

8 (c) Mert a' Saddútzeusok azt mondják, hogy nintsen feltámadás, sem angyal, sem lélek: a' Farizéusok pedig mind a' kettőt vallják. *Mát.* 22: 23. *Márk.* 12: 18. *Luk.* 20: 27.

(c) Tagadni az angyalokat, a' lelkeket, és a' testnek feltámadását, a' Saddútzeusoknak régi tévelygések.

9. Támada azért nagy kiáltás: és mikor felköltek volna az Írástudók a' Farizéusok' pártjáról, tusakodnak vala, mondván: semmi gonoszságot nem találtunk ez emberben: hogyha a' lélek szóllott neki, vagy angyal, ne tusakodjunk Isten ellen.

10. És mikor nagy hasonlás támadott volna,

félvén a' Hadnagy, hogy Pál azoktól el ne szaggattatnék, parantsolá, hogy a' vitézek alámenének, és ötet közzülök kiragadnák, és elvinnék a' táborba.

II. 11. A' következendö éjtszaka pedig az Úr Pál mellé állván, monda neki: bízzál Pál: mert miképen bizonyságot tettél én felölem Jérusálemben, azonképen Rómában is bizonyságot kell tenned.

12. És mikor a' nap felkölt volna, a' 'Sidók közzül némellyek egybe adák magokat, és megesküvének ezt mondván, (d) hogy sem esznek sem isznak addig, míg nem megölik Pált.

(d) A' vak bolond buzgóságtól elfoglaltatott nép hazugságra, erőszaktételre, gyilkosságra, és minden vétkekre hanyatthomlok mégyen.

13. Többen valának pedig negyvennél, a' kik illyen módon öszveesküttenek vala.

14. Kik a' Papi fejedelmekhez és a' vénekhez menének, és mondának: mi nagy esküvéssel öszveesküttünk, hogy semmit addig sem eszünk sem iszunk, míg nem megöljük Pált.

15. Azért ti jelentsétek meg a' Hadnagynak, a' tanáts' akaratjából, hogy ötet hozza ti közzétek, mintha az ő dolgainak jobban végére akarnátok menni: mi pedig, minekelőtte elközelgetne, készek vagyunk ötet megölni.

16. Mikor pedig a' Pál' (e) hugának fia meghallotta volna ez álnok tanátsot, elméne és a' táborba bemenvén, tudtára adá Pálnak.

(e) Vagy: Nénnyének.

17. Pál pedig egyet a' Századosok közzül elöszóllítván, monda: ez iffjat vigyed a' Hadnagyhoz; mert valamit akar neki mondani.

18. Amaz annakokáért az iffjat melléje vévén a' Hadnagyhoz vivé, és monda: a' megfogatott Pál engemet hívatván kére, hogy az iffjat hozzád hoznám, mivelhogy valamit akarna neked mondani.

19. A' Hadnagy pedig ez iffjúnak kezét fogván: mikor félfelé ment volna, megtudakozá, mitsoda az, a' mit nekem akarsz mondani?

20. És az monda: a' 'Sidók elvégezték, hogy tégedet kérjenek, hogy Pált holnap az ő gyülekezetekbe vigyed, mintha valamiről jobban akarnának tőle tudakozni.

21. Te pedig nekik ne engedj: mert ezek közzül többen vagynak negyvennél, kik utánna leselkednek, kik erre kötelezték magokat, hogy sem esznek sem isznak addig, míg nem megölik ötet: és már készen vagynak, várván mitsoda választ adsz nekik.

22. A' Hadnagy azért elbotsátá az iffjat, megh agyván neki, hogy senkinek meg ne mondaná, hogy ezeket neki megmondotta volna.

23. És a' Századosok közzül kettőt elöszóllítván, meghagyá, hogy kétszáz vitézeket készítenének, kik mennének mind Tzezáreáig: és hetven lovagokat, és kétszáz őrizőket, az éjtszakának harmadik órája után.

24. És hogy barmokat is adnának, hogy Pált felültetvén békességgel vinnék Félikszhez Tisztartóhoz.

25. Levelet is írván, mellynek a' summája ez vala.

26. Klaúdius Lísiás, a' nemes Félikszhez Tisztartónak egésséget kíván.

27. E' 'Sidóktól megfogattatott férjfiat, mikor szinte megakarnák ölni, oda menvén vitézekkel, megszabadítám, megértvén, hogy Római volna.

28. És megakarván tudni az okát, miért vádolnák ötet, elvivém ötet az ő gyülekezetekbe:

29. És megértém, hogy vádoltatnék az ő Törvényeknek kérdési felől, és hogy semmi olly vétek nem volna benne, melly méltó volna halálra vagy fogságra.

30. Mikor pedig énnekem megjelentették volna, hogy a' 'Sidók ő utánna ólálkodni akárnának, azonnal ötet te hozzád küldöttem: és meghagytam az ő vádolóinak is, hogy a' mi dolgok vagyon ő ellene, te elötted mondják meg. Légy jó egésségben.

31. A' vitézek azért, a' mint ő nekik megparantsolták vala, Pált felvévén, éjtszaka vivék Antipátrisba.

32. Másod napon pedig, a' lovagokat ott hagyván kik ő véle elmenének, viszsza térének a' táborba.

33. Kik mikor Tzezáreába bejutottak volna, és megadták volna a' levelet a' Tiszttartónak, Pált is eleibe állaták.

34. Mikor pedig elolvasta volna a' levelet a' Tiszttartó, és megkérdezvén, mitsoda tartományból való, és megértette volna, hogy Tzilítziából való:

15. Monda: meghallgatlak tégedet mikor a' te vádolóid is eljönek: és parantsolá, hogy a' Héródes' házában őriznék ötet.

XXIV. RÉSZ.

Tertullus' vádolása ellen Pál magát menti: a' Tiszttartónak és annak feleségének a' Kristust prédikálja: midőn Félikszs, semmi reménylett pénzel nem értettetnék, a' tisztből kimenvén Pált fogva hagyja: Félikszt után Festus áll a' tisztbe.

Ötöd nappal pedig azután alá méne Anániás fő Pap a' Vénekkel, és egy Tertullus nevű prokátorral: kik a' Tiszttartó eleibe állának Pál ellen.

2. És Pált mikor elő szóllították volna, Tertullus kezdé ötet vádolni, ezt mondván:

3. (a) Nagyságos Félikszs! hálá adással mindenestől fogva és mindenütt esmerjük, hogy te általad és a' te böltseségednek e' nemzetség mellett való jeles tselekedeti által, nagy jó békeséget nyertünk.

(a) Tertullus prokátor hízelkedésen kezdi és hazugságon végezi beszédit: szent Pál pedig alázatos de Isteni böltseséggel kezdvén beszédit, tagadja azokat, mellyekben vádolják.

4. Hogy pedig téged sok ideig ne tartóztassalak beszéddel, kérünk tégedet, hogy minket hallgass meg rövideden, a' te kegyelmességed szerént.

5. Mert találtuk ez embert dögleletes embernek lenni, és ki hasonlást támaszt minden 'Sidók között ez egész világnak kerekségében, és a' Nazarénusok' szerzeteknek fejedelme:

6. Ki a' templomot is akarta megfertéztetni: kit megfogván meg is akartunk a' mi törvényünk szerént ítélni.

7. De Lísiás Hadnagy eljövén, nagy erővel kivévé ötet a' mi kezünkből.

8. És parantsolá, hogy az ő vádolói te hozzád jönnének: kitől te magad megkérdezvén, mind ezeket megértheted, a' mellyekről mi ötet vádoljuk.

9. A' 'Sidók is pedig ezeket javallák bizonyítván, hogy ezek úgy volnának.

10. Felele pedig Pál, mikor a' Tiszttartó intett volna neki, hogy szóllna: mivel tudom,

hogy sok esztendőtől fogva te e' népnek fejedelme voltál, annakokáért az én dolgaimat bátorságosban oltalmazom:

11. Mert te magad megértheted, hogy nintsen tizenkét napnál több, miolta felmentem Jérusálembe imádkozni.

12. A' templomban is pedig engemet nem találtak, hogy senkivel vetekedtem volna, vagy, hogy a' népet egybe zendítettem volna, sem a' sinagógákban, sem a' városban;

13. Megsem bizonyíthattyák azokat, a' mellekről most engemet vádolnak.

14. Erről pedig teneked vallást tészek, hogy én az út szerént, mellyet szerzetnek mondanak, úgy szolgálok az én atyáimnak Istenének, úgymint ki hiszek mind azoknak, mellyek a' törvényben és a' Prófétákban megvagynak írva:

15. És reménységem vagyon Istenben, hogy jövendőben, miképen ezek is várják, megleszen a' halottaknak, mind igazaknak, mind hamissaknak feltámadások.

16. Ebben gyakorlom pedig magamat, hogy botránkozás nélkül való lelkemesmérete légyen az Isten és az emberek előtt mindenkor:

17. Sok esztendő mulván pedig, eljövék, hogy az én nemzetségemnek alamisnát osztogatnék, és hogy áldoznám: *R.* 11: 30.

18. Ezen közben találának engemet a' templomban megtisztulva, de nem a' sokasággal, sem pedig nem háborúság támasztásban, valami Ásiabeli 'Sidók: *R.* 21: 27.

19. Kiknek ide kellett volna te elődbe jönniek, és engemet vádolniok, ha valami dolgok volt volna én ellenem.

20. Avagy ugyan ezek mondják meg, ha valami hamis tselekedetet találtak én bennem, mikor én állanék a' gyülekezetben:

21. Hanemha e' szóért vádolnak, mellyel azt kiáltám mikor ő közöttök állanék: az halottak' feltámadása felől vádoltatom én ti tőletek e' mái napon. *R.* 23: 6.

22. És mikor ezeket hallotta volna Félikszelhalasztá a' dolgot, ezt mondván: minekutánna jobban megtudakozom e' szerzet felől, mikor Lísiás Hadnagy alájövend, megértem azután a' ti dolgotokat.

II. 23. És megparantsolá a' Századosnak, hogy Pált őriznék, és megoldanák, és senkit az ő baráti közzül meg ne tiltanának, hogy ne szolgálna neki, vagy hozzá ne menne.

24. Egynéhány nap mulva Félikszmikor jelen volna az ő feleségével Drusillával, melly 'Sidó aszszony vala, hívatá Pált, és hallgatá őtet a' Kristusban való hit felől.

25. Mikor pedig ő szóllana az igazságról, a' mértékletességről, és a' jövendő ítéletről, elálmélkodván Félikszmonda: most eredj el: de mikor alkalmatosságom lészen, hozzám hívatlak téged:

26. Reményli vala pedig azt is, hogy Pál pénzt adna neki, hogy a' fogságból elszabadítaná őtet: annakokáért gyakorta is hívatja vala őtet, és beszéllget vala vele.

27. Mikor pedig két esztendő elmult volna, Félikszhellyében Tiszttartó lőn Portzius Festus (b) és a' 'Sidóknak akarván kedveskedni Félikszpált a' fogságban hagyá.

(b) A' kik tsak színnel 's nem szívvel követik a' kegyességet, a' hatalmasok' kedvekért könnyen elállanak az igaz ügy mellől.

XXV. RÉSZ.

Festus Félikszután a' tisztben beálván Pált elő hozatja: Pál a' Tsászárra appellál Festus Pál' dolgát eleibe adja Agrippa királynak, magát is Pált eleibe állatja, hogy annak ügyét meglássa.

FESTUS annakokáért bemenvén a' tartományba, harmad nap után felméne Jérusálembe Tzezáreából.

2. Szóllának pedig ő neki a' fő Pap, és a' 'Sidók közzül való fő emberek Pál felől, és kérék ötet.

3. Hogy kedveket tenné Pál ellen, hogy ötet Jérusálembe hívatná: hogy lest vetvén ő neki, megölhetnék ötet az úton.

4. Festus pedig felele, hogy Pált Tzezáreába tartanák, ő pedig hamar oda menne.

5. A' kiktől azért közzületek, úgy mond lehet, én velem együtt jöjjenek alá, és ha abban a' férjfiúban valami gonoszság vagyon, vádolják ötet.

6. És tíz nappal többet nem mulatván közöttök, mikor Tzezáreába alá ment volna, másod napon ítélő székibe üle, és parantsolá, hogy Pált elő hoznák:

7. Ki mikor elő jött volna, környül állák ötet a' 'Sidók, kik Jérusálemből alá mentek vala, sok és nagy vádolásokat hozván Pál ellen, mellyeknek igazságokat meg nem mutathatják vala;

8. Mivel ő is menti vala magát, hogy sem a' 'Sidók' törvénye ellen, sem a' templom ellen, sem a' Tsászár ellen semmit nem vétett volna.

9. Festus pedig akarván kedvet keresni magának a' 'Sidóknál, felelvén Pálnak monda: akarsz-é Jérusálembe felmenni, és ott megítéltetni ezekről én előttem?

10. Monda pedig Pál: a' Tsászárnak ítélő széki eleibe állok, holott kell nekem megítéltetnem, a' 'Sidóknak semmit nem vétettem, miképen te is jól tudod.

11. Mert ha valamiben vétkeztem, és halálra valót tselekedtem, nem tartok ellent halálomban: ha pedig azokban semmi nintsen, a' mellyekről ezek engemet vádolnak, senki engemet barátságért nekik kezekbe nem adhat: a' Tsászárra appellálok.

12. Akkor Festus a' gyülekezettel szóllván, felele: a' Tsászárra appellálál? a' Tsászárhoz mégy.

II. 13. Egynehány napok elmulván pedig, Agrippa király és Bernitze Tzezáreába menének, hogy köszöntenék Festust.

14. És mikor ott sok napokig mulattak volna, Festus megjelenté a' királynak a' Pál' dolgát, mondván: egy férjfiú vagyon kit Félikszhagyott fogva,

15. Ki felől szólltak nekem, mikor Jérusálembe mentem volna, a' Papi fejedelmek és a' 'Sidóknak Véneik, kérvén ő ellene szententziát.

16. Kiknek felelék, hogy nem szokások a' Rómaiaknak, hogy valakit halálra kézbe adjanak, míg nem annak, a' ki vádoltatik, előtte lejéndenek a' vádolók, és míg nem helyt adnak a' vádolás felől való mentségnek.

17. Mikor azért ide gyültenek volna, minden haladék nélkül másod napon, mikor a' törvény székbe ültem volna, elő hozatám az embert.

18. Kinek vádolói mikor előttem állanának, semmi olly bűnt ellene nem mondának, mellyet én állítok vala.

19. Hanem valami kérdéseket vetnek vala ellene az ő babonásságok felől, és egy néminemű megholt Jésus felől, kiről Pál azt mondja vala, hogy élne.

20. Én pedig mivelhogy kételkedem vala ez illyen kérdezkedések felől, kérdém, ha elakarna-é menni Jérusálembe, és ott ítéltetni megezekről.

21. Mikor pedig Pál appellálta volna magát, hogy tartatnék az Augustusnak esméretire, parantsolám, hogy tartatnék addig, míg ötet a' Tsászárhoz küldeném.

22. Agrippa pedig monda Festusnak: akarnám én is azt az embert hallgatni. Az pedig monda: holnap meghallod ötet.

23. Másod napon azért mikor eljött volna Agrippa és Bernitze nagy pompával és bementek volna a' hallgatásra rendeltetett házba a' Hadnagyokkal, és a' városnak főfő polgárival, Festus parantsolatjára elő hozák Pált.

24. És monda Festus: Agrippa király! és mindnyájan kik velünk együtt itt vagytok, látjátok ez embert, ki felől nekem szóllott a' 'Sidóknak sokasága, mind Jérusálemben, mind itt, azt kiáltván, hogy nem kell ennek tovább élni.

25. És pedig mikor bizonyoson végére mentem volna, hogy semmi halálra méltó dolgot nem tselekedett, mindazáltal mivelhogy appellált Augustusra, elvégeztem, hogy ötet elküldjem.

26. Ki felől mitsoda bizonyost írjak Uramnak, nem tudom. Annakokáért hoztam ötet ti elétökbe, és kiváltképen te elődbe Agrippa király, hogy megkérdezvén ötet tudjak mit írni.

27. Mert esztelen dolognak láttatik lenni énnekem, elküldeni fogva, és meg nem jelenteni az ellene való vétkeket.

XXVI. RÉSZ.

Pál Agrippa előtt az ő iffjúságától fogva való életét és hivatalát olly méltósággal elő beszélli, hogy valamennyire még a' király' szívét is meghajtaná, de minden végezés nélkül elmennek az urak.

AGRIPPA pedig monda Pálnak: megengedtetik teneked, hogy szóllj a' te magad mentségére. Akkor Pál az ő kezét kinyújtván, illyen mentséggel éle,

2. Agrippa király! boldognak mondom magamat, hogy mind azok felől, a' mellyekről a' 'Sidóktól vádoltatom e' mái napon te előtted felelek.

3. Főképen pedig azért, mert tudom, hogy te tudod a' 'Sidóknak minden rendtartásokat és kérdezkedéseket. Azért kérlek tégedet, hogy engemet hallgass meg békeségesen:

4. Annakokáért az én iffjúságomtól fogva való életemet, és a' melly volt az én nemzetségem között Jérusálemben eleitől fogva tudják mind a' 'Sidók:

5. Úgymint kik ennekelőtte tudták, hogy én eleitől fogva, (ha bizonyságot akarnak róla tenni,) mint Farizéus, éltem a' mi hitünknek ama' feddhetetlen szerzete szerént.

6. (a) Mostan pedig a' mi atyáinknak Istentől tett ígéretnek reménységéért állok itt, ítélet alá vettetvén:

(a) Az igaz tudománynak három hellyes bizonysága vagyon: az Isten, a' régi keresztyén atyák, és az Anyaszentegyháznak egyező értelme.

7. Mellyre a' mi tizenkét nemzetségink, *Istennek* éjjel nappal szolligálván, reménylik, hogy jutnak: melly reménségért vádoltatom, Agrippa király! a' 'Sidóktól.

8. Mitsodát? hihetetlen dolognak tetszik nektek, hogy az Isten a' halottakat feltámasztja?

9. Én bizonyára elvégeztem vala magamban, hogy a' Názáretbeli Jésus' neve ellen mindent tselekedjem.

10. Mellyet meg is miveltem Jérusálemben: és a' szentek közzül én sokakat a' tömlöltzbe rekesztettem, a' Papi fejedelmektől hatalmat vévén: és mikor megölettetnének a' szentek, én is javallottam. *R.* 8 : 3.

11. És minden sinagógákban gyakorta őket büntetvén, káromlásra kénszerítettem: (b) és felettébb dühösködvén ő ellenek, üldöztem őket mind a' külső városokig.

(b) Arra kénszerítette büntetésekkel a' Keresztyéneket, hogy a' Kristust ne tsak megtagadják, hanem szidalmazzák is.

12. Ugyan akkor mikor Damaskusba mennék a' Papi fejedelmeknek hatalmokkal és engedelmekből. *R.* 9 : 3.

13. Délben, király! az úton látám, hogy a' mennyei világosság, melly a' napnak fényességét meghaladja vala, környűl vett engemet, és azokat, a' kik én velem egy úton járnak vala.

14. Mikor pedig mi mindnyájan leestünk volna a' földre, hallék szózatot melly én hozzám szóll vala, és ezt mondja vala 'Sidó nyelven: Saul, Saul, mit üldözsz engemet? nehéz teneked az ösztön ellen rugódoznod.

15. Én pedig mondék: ki vagy Uram? és az monda: én vagyok a' Jésus, kit te üldözsz.

16. De kelj fel, és álj lábaidra: mert azért jelentettem meg magamat neked, hogy tégedet szolgává és bizonysággá tennélek mind azokban, mellyeket láttál, mind azokban, a' mellyekben megjelenék teneked:

17. Megszabadítván tégedet a' néptől, és a' pogányoktól, kikhez most tégedet küldelek.

18. Hogy megnyissad az ő szemeket, hogy megforduljanak a' setétségből a' világosságra, és az ördögnek hatalmától az Istenhez, hogy bünnek botsánatját, és a' megszenteltettek között részt vegyenek, az én bennem való hitnek általa.

19. Azért, Agrippa király! nem voltam engedetlen a' mennyei látásnak:

20. Hanem először a' Damaskusbelieknek, és a' Jérusálembelieknek, és a' Júdeának minden tartományában, az után a' pogányoknak is hirdettem, hogy penitentziát tartanának és megtérnének Istenhez, és megtértekhez illendő tselekedeteket tselekednének.

21. Ezekért akartak engemet megölni a' 'Sidók, megfogván a' templomban. *R.* 21 : 36.

22. De Istentől segítséget vévén, mind e' mai napig megállottam, bizonyságot tévén ezekről mind kitsinynek mind nagynak, és semmit nem mondok azok kivül, mellyeket Móses és a' Próféták megjövendöltek:

23. *Tudniillik*, hogy a' Kristus szenvedne, és a' halálból való feltámadásban első lenne, és prédikállaná e' népnek és pogányoknak (c) a' világosságot.

(c) Az az; életet, azt az életet pedig, melly az örökké tartó boldogsággal öszve köttetett. Mert a' világosság ellenében tétetik a' setétségnek, a' setétség pedig rész szerént halált, rész szerént nyomorúságot jegyez majd minden nyelveken.

II. 24. (d) Mikor pedig ezeket maga mentségére mondaná, Festus nagy felszóval monda: bolondozol Pál: a' nagy böltseség miatt bolondultál meg.

(d) E' világ' fiainak bolondságnak tetszik az Isten' böltsesége, mindazáltal azt erössen kell oltalmaznunk.

25. Ő pedig monda: nem bolondozom, nemes Feste, hanem igaz és józan beszédeket szóllok.

26. Mert tudja ezeket a' király, ki előtt bátorságoson is szóllok: mert nem gondolom, hogy ezeket nem tudná; mert ez nem valami (e) zugolyban lett dolog.

(e) Az az, titkon és alattomban.

27. Hiszel-é Agrippa király! a' Prófétáknak? tudom, hogy hiszel.

28. Agrippa pedig monda Pálnak: közel majd ugyan elhiteted velem, hogy Keresztyén legyek.

29. Pál pedig monda: kívánnám az Istentől, hogy mind közel, mind ugyan valóba nem tsak te, hanem mind azok, a' kik ma engem hallgatnak, lettetek volna ollyanok minémű én, ez fogságomtól megválva.

30. És mikor ezeket mondotta volna, felkele a' Király és a' Tiszttartó, és Bernitze, és a' kik ő velek együtt leültek vala.

31. És mikor magoknak mentek volna félfelé, egymásnak azt mondják vala: semmi halálra, vagy fogságra méltó dolgot nem tselekedett ez az ember.

32. Agrippa pedig monda Festusnak: ez az ember elbotsáttathatik vala, ha a' Tsászárra nem appelált volna.

XXVII. RÉSZ.

Pálnak Rómába menetele, kiváltképen, hogy mind az útitársasággal hajó törést szenvedtek, és hogy mindnyájan életeket megtartván a' veszedelemből kiverekedtek.

MINEKUTÁNNA pedig elvégezték volna, hogy minekünk Olasz országba kellene veznünk, adák mind Pált, mind némelly egyébb foglyokat az Augustus' seregéből való Századosnak, kinek Július vala neve.

2. Beülvén azért egy Adramittenumi hajóba, hogy Ásiának határi mellett eveznénk el, elindulánk, és velünk vala a' Matzedóniai Aristarkhus, Thessalónikabeli.

3. Másod napon pedig jutánk 'Sidonba, és Július nagy emberséggel tartván Pált megengedé, hogy barátihoz menvén, ő róla azok viselnének gondot.

4. Onnét pedig elindúlván evezének Tziprusba, mivelhogy a' szelek ellenkezők valának.

5. És a' Tzilítzia 's Pámfilia mellett lévő tengeren elmenvén, jutánk Lítzia tartományának *városába*, Mírába:

6. És ott a' Százados egy Alekszándriai hajót találván, melly Olasz országba evezne, minket abba szállíta.

7. És mikor sok napokon későn eveznénk, és nehezen jutottunk volna Knidus mellé, mivelhogy a' szél nem engedi vala, Kréta mellett menénk, (b) Salmone mellől:

(b) Salmone Kréta szigetben szölö hegy.

8. És a' mellől nehezen elmenvén, jutánk egy helyre, mellyet neveznek Szép kikötő helyeknek, mellyhez közel vala Láséa város.

9. Sok idő telvén pedig el, és mikor már a' hajózás veszedelmes volna, mivelhogy már a' böjt is (c) elmúlt volna, Pál inti vala öket.

(c) Arról a' 'Sidó böjtről szóll, mellyről emlékezik Móses, 3. *Mós.* 23. melly szokott vala lenni Mindszent, vagy Szent András' havában.

10. Ezt mondván nekik: férjfiak! én látom, hogy nyomorúsággal, és nem tsak a' hajónak és abban való terhének, hanem mi magunknak is kárával lészen a' hajózás.

11. De a' Százados inkább hiszen vala a' hajó igazgatójának, és a' kormányos mesternek, hogy nem mint a' mit Pál mond vala.

12. És mikor a' telelésre alkalmatos kiszálló hely nem volna, némellyek adák tanátsúl, hogy onnét is elmennének, és megkésértenék ha valami módon (d) Féniksz *városra* juthatnának, és ott telelhetnének: melly Krétának kikötő helye, melly Dél és Napnyúgot felé néz.

(d) Féniksz, városnak neve, Kréta szigetben: más a' Fenítzia tartomány.

13. És mikor a' Déli szél valami lassan fúni kezdett volna, állíták, hogy az elrendeltetett dolgokban véghez mehetnének, mikor elindúltak volna, közel mennek vala el Kréta mellől.

14. De nem sok idő múlva ütközék abba *a' szigetbe* nagy szélvész, melly Euroklidonnak (e) neveztetik.

(e) Euroklidon napkeleti háborgó szélnek neve.

15. És mikor a' hajó elragadtatott volna, és a' szél ellen nem mehetne, a' szélnek botsátván a' hajót, úgy vitetünk vala.

16. És mikor egy kis sziget alávitettünk volna, melly Klaudának hívattatik, tsak alig kaphatánk meg, a' tsónakot.

17. Mellyet a' nagy hajóra felvonván, (f) segítséggel élnek vala, hajót megövedzvén: és félvén, hogy veszedelmes helybe ne ütköznenek, a' vitorlákat lebotsátván, úgy vitetnek vala.

(f) Tudniillik, hogy valamiképen a' széltől és habóktól fövenyes tsekély helyre ne vettetnének, melly a' hajókat mint egy magához vonsza, megtartóztatja, és végre elsüllyeszti.

18. És mikor a' nagy szélvészszel hányattatnánk, másod' napon kihányák a' marhát: (g)

(g) A' dolognak kimenetelí mutatja végre is meg, hogy a' maga akaratján és tanátsán járó gyakorta igen megtsalatkozik reménységében.

19. És harmad' napon mi magunk a' mi kezeinkkel, a' hajóhoz való szerszámokat kihányánk.

20. Mikor pedig sok napokig sem a' napot, sem a' tsillagokat nem láttuk volna, és nagy szélvész omlana reánk, életünk felől minden reménységünk elvétetett vala.

21. És mikor már sokat éheztünk volna, akkor Pál felállván ő köztök, monda: jóllehet szükség vala, óh férjfiak! hogy az én beszédemnek engedvén, Krétától el ne indúlnánk, és e' nyomorúságot és kárt eltávoztatnánk.

22. Mindazáltal intelek titeket, hogy jó reménységben légyetek, (g) mert közzületek egy is el nem vész, hanem tsak a' hajó.

(g) Az Úr Isten ideig még az hitetleneknek is kedvez az ő választottiért.

23. Mert ez éjjel az Istennek angyala én mellém álla, a' kié vagyok én, a' kit tisztelek is:

24. Ezt mondván: ne félj Pál, mert a' Tsászár eleibe kell neked vitettetned, és ímé az Isten neked ajándékozta mind azokat, a' kik teveled hajóznak.

25. Annakokáért jó reménységben légyetek férjfiak: mert hiszek az Istennek, hogy úgy lészen amint nekem szóllott.

26. Egy szigetre kell pedig nekünk találkoznunk.

27. Mikor pedig a' tizennegyedik éjtszaka eljött volna, és vitetnénk az Ádria tengerén, a' hajósok állítják vala éjfélkor tájban, hogy valami tartomány közelgetne ő hozzájok.

28. És lebotsátván a' tenger' mélységének mérséklőjét (h), találák húsz ölnyinek lenni a' mélységet: és egy kevéssé tovább menvén, ismét

ismét lebotsátván a' mértéket, találák ott tizenöt ölnyinek lenni.

(h) Vagy, mértéket, a' mélység mérő ónos sinort.

29. És mikor félnének, hogy valami veszedelmes helyre ne jutnának, a' hajónak hátúlsó részéből négy vasmatskát vetvén a' tengerbe, kívánják vala a' napnak felköltét.

30. A' hajósok pedig, mikor a' hajóból el akarnának szaladni, a' kis hajót bebotsátván a' vízre, e' szín alatt mintha a' hajónak első részéből vasmatskákat akarnának behányni,

31. Monda Pál a' Századosnak és a' vitézlő népeknek: (i) ha ezek a' hajóban nem maradnak, ti meg nem szabadúlhattok.

(i) Noha az Isten' ígéretinek kimenetele az eszközöktől egyátaljában nem függ, mindazáltal az Isten' jótéteményire magokat méltatlanokká tészik mind azok, a' kik az eszközöket, vagy vakmerőségből, vagy bizodalmatlanságból, megvetik.

32. Akkor a' vitézlő népek elvágák a' tsónaknak köteleit, és kihagyák esni azt.

33. Azonközben míg a' nap felkelne, int vala Pál mindeneket, hogy ennének, ezt mondván: e' mai nap tizennegyedik nap miólta várakozván étlen maradtatok, semmi ételt nem vévén:

34. Azért titeket intlek, hogy egyetek, mert a' ti megmaradástokra vagyon az, mert senkinek tsak hajszála is fejéről el nem esik.

35. És mikor ezeket mondotta volna, kenyeret vévén kezébe, hálákat ada Istennek mind azok előtt: és mikor megszegte volna azt, kezde enni.

36. Mindnyájan pedig mikor immár jó reménységben volnának, ők is evének.

37. Valának pedig mindnyájan a' hajóban, két százan és hetvenhatot.

38. És mikor megelégedtek volna az eledellel, a' hajót könnyebbítik vala, a' gabonát kihányván a' tengerbe.

39. Mikor pedig megvirradott volna, földet nem látnak vala, egy tenger kebelét sajdítnak vala pedig, mellynek partja volna, mellyre végezték vala, hogy a' hajót kivinnék, ha lehetne.

40. A' vasmatskákat azért felszedvén, botsátják *a' hajót* a' tengernek, és megbotsátván a' kormányoknak köteleit, és a' vitorlát felvonván a' szélnek fúvására, igyekeznek vala menni a' part felé.

41. De mikor két öszveszakadó tengernek helyére találkoztanak volna, a' hajót megütközteték: és annak az első része megakadván mozdíthatatlanúl áll vala: a' hátúlsó része pedig szakadoz vala a' haboknak ereje miatt. 2. *Kor.* 21: 25.

42. A' vitézeknek pedig tanátsok ez vala, hogy a' foglyokat levágnák, hogy senki ő közzülök kiúszván el ne szaladhatna.

43. De a' Százados akarván megtartani Pált, megtiltá őket e' tanátstól: és megparantsolá, hogy a' kik úszni tudnának, először a' tengerbe szökdösnének, és a' földre szaladnának:

44. A' többek pedig, némellyek deszkákon, némellyek pedig a' hajótörésének *darabjain*, és ekképen lőn, hogy mindnyájan békeséggel a' földre szaladnának.

XXVIII. RÉSZ.

A' Barbarusoknak emberségek a' hajótörést szenvedtekhez: Pál a' vipera kígyót kézzel felveszi minden ártalom nélkül: Publiust és egyebeket meggyógyít: Melitától elmozdúlván, Rómába jutnak: Pál a' Sidóknak a' maga ügyét megbeszélli: tanítja: az Évangyéliomot két esztendeig.

ÉS mikoron békeséggel kimentek volna, megtudták, hogy Melitának neveztetnék az a' sziget.

2. A' Barbarusok pedig nem kitsiny emberséget tselekesznek vala mi velünk, mert tüzet gerjesztvén befogadának minket mindnyájan, a' rajtunk való záporért, és a' hidegért.

3. Mikor azért Pál nagy sok venyigét szedett volna, és a' tűzre tette volna, egy vipera kígyó a' melegből kimászván, az ő kezére ragada.

4. Mikor látták volna pedig a' Barbarusok az ő kezéről függeni a' mérges kígyót, egymásnak mondnak vala: nyilván ez az ember gyilkos, kit nem hágy élni a' boszszúállás (a), noha a' tengerből megszabadúlt.

(a) Vagy az Isten' haragja, vagy az igazság.

5. De ő a' kígyót minekutánna a' tűzbe rázta volna, semmi nyavalyája nem lőn. *Márk.* 16: 18.

6. Amazok pedig várják vala, hogy megdagadozna, vagy leesnék hirtelenséggel meghalván. De mikor sok ideig várták volna, és látnák, hogy semmi nyavalyája nem leszen, elváltoztatván értelmeket, ötet Istennek mondják vala.

7. Ott pedig vala majorja a' sziget' urának, kinek Publius vala neve, ki minket befogadván, harmad' napig szállásán nagy emberségesen tarta.

8. Lőn pedig, hogy a' Publius' attya, hideglelés és vérhas miatt nehezen fekünnek: kihez Pál bemenvén, minekutánna könyörgött volna, kezeit arra vetvén, meggyógyítá azt. *Márk.* 16: 18.

9. Minekutánna azért ez lett volna, egyebek is, kik abban a' szigetben betegek valának, ő hozzá jőnek vala, és meggyógyúlnak vala.

10. Kik minekünk sok tisztességet is tőnek, és mikor onnét elindúlnánk, táplálásunkra valót is adának minekünk.

II. 11. Három hónap után pedig egy Alekszándriai hajóban hajózánk, melly a' szigetben telelt vala, mellynek tzímere vala Kástor és Polluksz.

12. És Sirakúzába jutván, ott maradánk harmad' napig.

13. Onnét kerűlvén jutánk Regiumba: és az után másod' napon, mikor a' Déli szél fúna másod' napra jutánk Puteóli (b) *nevű városba.*

(b) Puteóli Kámpánia' tartományának városa.

14. Holott találván atyafiakat, kérének minket, hogy ott maradnánk heted' napig: és úgy menénk Rómába.

15. Honnét, mikor az atyafiak a' mi dolgainkat megértették volna, nekünk elönkbe jövének mind az Appius' piatzáig (c) és a' három Tabernákig, kiket mikor Pál látott volna, az Istennek hálákat adván, bátorságot vön.

(c) Az Appius' piatza nagy tágas piatz volt, mellyen valának három nevezetes vendégfogadó házak.

16. Mikor pedig Rómába jutottunk volna, a' Százados adá a' foglyokat a' sereg' fejedelmének: de megengedé Pálnak, hogy külön laknék, egy vitézlővel, ki ötet őrizné.

III. 17. (d) Lőn pedig, hogy harmad' nappal azután egybe gyűjtené Pál a' főfő 'Sidókat, kik mikor begyűltenek volna, monda nekik: én, atyámfiai férjfiak, jóllehet semmit nem vétettem a' nép ellen, és a' mi atyáinknak rendtar-

tások ellen: mindazáltal fogva adattattam Jérusálemben a' Rómaiak' kezekbe:

(d) Pál Apostol mindenütt úgy viseli magát mint Apostol: itt is a' felöle való bal ítéleteket és tanúkat magáról el akarja minél hamarébb hárítani, hogy ekképen az ő követsége méltóságossabb és épületesbb légyen.

18. Kik én felölem értekezvén, akarnak vala engemet elbotsátani, mivelhogy én bennem semmi halálra való vétek nem volna:

19. De ellene mondván a' 'Sidók, kénszerittettem a' Tsászárra apellálni: nem úgy, mint ha volna valami, mellyel az én nemzetemet vádolnám.

20. Ennekokáért hívattalak azért titeket, hogy titeket látnálak és veletek szóllnék: mert az Izráelnek reménységéért vétettem környül e' *vas* látzal.

21. Amazok pedig mondának ő neki: mi te felöled sem levelet nem vettünk Júdeából, sem pedig az atyafiak közzül, a' kik ide jöttek egy is nem jelentett avagy szóllott te felöled semmi gonoszt.

22. Akarjuk pedig érteni te tőled mitsoda értelemben légy: mert tudjuk, hogy e' szerzetnek mindenütt ellene mondanak.

23. Mikor azért napot tettek volna annak, jövének az ő szállására sokan: kiknek nagy bizonyságtétellel szóll vala az Istennek országa felöl, igyekezvén ő velek elhitetni azokat, mellyek a' Jésus Kristusról vagynak, a' Móses' törvényéből, a' Prófétákból, reggeltől fogva mind estvéig.

24. (e) Némellyek pedig hisznek vala az ő beszédének, némellyek pedig nem hisznek vala.

(e) Az Évangyéliom a' hívőknek életnek illatja; a' hitetleneknek halálnak illatja.

25. És mikor magokban meghasonlottak volna, elmenének, mikor Pál e' beszédet mondotta volna: jól szóllott az Istennek Lelke Ésaiás Próféta által a' mi atyáinknak,

26. Mondván: eredj el a' néphez, és mondjad *ezt:* hallván hallotok, és nem értitek: és nézvén néztek, és nem láttok. *Ésa.* 6: 9. *Mát.* 13: 14. *Márk.* 4: 12. *Luk.* 8: 10. *Ján.* 12: 14. *Róm.* 13: 8.

27. Mert megkövéredett e' népnek szíve, és az ő fülökkel nehezen hallottanak, és az ő szemeket behunyták; hogy szemekkel ne lássanak, fülökkel ne halljanak, és szívekkel ne értsenek, és meg ne térjenek, hogy meggyógyítsam őket.

28. Légyen azért nektek tudtotokra, hogy a' pogányoknak küldetett az Istennek ez idvezítése, és ők hallgatják.

29. Mikor azért ezeket mondotta volna, kimenének a' 'Sidók, magok közt sokat vetélkedvén.

30. Marada azért Pál két esztendeig az ő tulajdon szállásán: és mindeneket befogad vala, a' kik ő hozzá bemennek vala:

31. Prédikálván az Istennek országát; és tanítván azokat, mellyek vagynak az Úr Jésus Kristus felöl, minden szabadsággal, tíltás nélkül.

PÁL APOSTOLNAK RÓMÁBA ÍRT LEVELE.

Ennek a' levélnek foglalatja röviden ez: mind a' 'Sidók, mind a' Pogányok bűn alá rekesztettek Rész 1: 18. 2: 20. *Ezt a' tudományt némelly ellenvetések ellen olltalmazza Rész* 2: 25. 3: 20. *Megmutatja, hogy mind a' 'Sidónak mind a' Pogánynak hit által kell megigazúlni. Ezt Ábrahám' példájával világositja; mellyből alkalmatosságot vesz a' hit' természetének és munkáinak leirásokra Rész* 4: 1 5: 11. *Előadja, hogy a' Kristusban való megigazúláshoz a Pogányoknak szinte ollyan jussok van, mint a' 'Sidóknak Rész* 5: 12. 21. *Beszéll arról, hogy a' megigazúlásról való tudomány szentséget kiván Rész* 6. 1. 20. *Megbizonyitja, hogy a' Móses' törvénye tovább senkit nem kötelez Rész* 7: 1. 25. 8: 1. 17. *Azt mutatja meg, hogy Isten a' maga igaz mondóságát meg nem tagadja, ha a' Kristusban nem hivő maradékit Ábrahámnak megveti Rész* 9: 10, 11. *Leirja a' Keresztyének' kötelességeiket Rész* 12. *Az Előljárók eránt Rész* 13: 1. 7. *minden emberek eránt Rész* 13: 8. 10. *Javalja az atyafiúi egyességet Rész* 14: 1. 15: 13. *Berekeszti levelét köszöntéssel.*

I. RÉSZ.

Jelenti az Apostol elöször a' Rómabeliekhez való nagy szerelmét, főképen ebben, hogy kívánja nekik prédikállani az Évangyéliomot, melly által vagyon az Isten előtt való megigazúlás hitből. Azután hogy ezt megbizonyítsa, bűnössé teszi az Isten' széki előtt mind e' világon való pogányokat, és megmutatja, hogy vétkeztek Isten ellen, ő magok ellen, és felebarátjok ellen.

Pál Jésus Kristusnak szolgája, hívatala szerént Apostol, választatott az Isten' Évangyéliomának *prédikállására*, *Tsel.* 13: 2. *Gal.* 1: 15.

2. (Mellyet régen megígért vala az ő Prófétái által a' szent irásokban.)

3. A' ő Fia felöl, (ki Dávidnak magvából lett test szerént.

4. Megbizonyíttatott hatalmasan Isten' Fiának lenni a' szentelő Lélek szerént, a' halálból való feltámadás által,) *tudniillik* a' mi Urunk Jésus Kristus felöl:

5. (Ki által vettük a' kegyelmet és az Apostolságot, a' hitnek engedelmére, minden pogányok között, az ő nevéért:

6. Kik között vagytok ti is a' Jésus Kristusnak hívatalosi:)

7. Mindeneknek, kik Rómában vagytok, Isten' szerelmesinek, hívatalos szenteknek, kegyelem nektek és békeség az Istentől a' mi Atyánktól, és az Úr Jésus Kristustól.

II. 8. Először hálákat adok az én Istenemnek a' Jésus Kristus által, mindnyájan ti éret-

tetek, hogy a' ti hitetek hirdettetik ez egész világon.

9. Mert bizonyságom nekem az Isten, kinek szolgálok az én lelkemnek *örömével* az ő Fiának Évangyéliomában, hogy szüntelen emlékezem felöletek:

10. Az én imádkozásomban mindenkor kérvén az Istent, hogyha valaha jó út adattatnék énnekem az Istennek akaratjából, hogy ti hozzátok mehetnék.

11. Mert kívánlak titeket látni, hogy valami lelki ajándékot közölhetnék veletek, hogy ti megerösíttetnétek:

12. Az az, hogy közönséges intést vennénk ti nálatok, egymás hiti által, a' ti hitetek és az én *hitem* által. *R.* 15: 28.

13. Nem akarom pedig, hogy ne tudjátok ezt atyámfiai, hogy én gyakorta végeztem el magamban, hogy ti hozzátok menjek, (de mind ez ideig megtíltattam,) hogy ti köztetek is, mint a' több pogányok között, valami lelki gyümöltsöt nyerhetnék. *R.* 15: 2.

14. Mind a' Görögöknek mind a' Barbarusoknak, mind a' böltseknek, mind a' bolondoknak köteles vagyok.

15. Azért kész vagyok nektek is kik Rómában vagytok az Évangyéliomot prédikállani.

III. 16. (a) Mert nem szégyenlem a' Kristus' Évangyéliomát: mert Istennek hatalma minden hívönek idvességére, 'Sidónak elöször, és azután a' Görögnek. 1. *Kór.* 1: 18.

(a) Rövid beszéddel kijelenti Sz. Pál, az Isten elött való megigazúlásunknak módját, mellyröl ezután sokat szóll, hogy tudniillik Isten elött igazak vagyunk a' Kristus által, ha az Évangyéliomnak hiszünk.

17. Mert az Istennek igazsága az által jelentetik meg, hitből hitbe; miképen megvagyon írva: az igaz hitből él. *Hab.* 2: 4. *Gal.* 3: 11. *'Sid.* 10: 38.

IV. 18. (b) Mert nyilván vagyon az Istennek haragja mennyből, az embereknek minden hitetlenségek és hamisságok ellen, kik az igazságot hamissan *fogva* tartják:

(b) Sz. Pál az Isten' széki eleibe vonsza a' pogányokat, és öket bünösökké teszi, megmutatván, hogy megbántották Istent, megfertéztették magokat, és vétkeztek felebarátjok ellen is. Mert illyen erösége vagyon itt az Apostolnak: vagy kegyelemböl igazúlunk meg Isten elött, vagy tselekedetböl: de a' tselekedetböl senki nem igazúl meg, mert minden emberek bünösök, tehát kegyelemböl vagyon a' megigazúlás.

19. Mert a' mit az Isten felöl tudhatnak *az emberek*, nyilván volt ő bennek: mert az Isten megjelentette nekik.

20. Mert a' mellyek láthatatlanok ő benne, *tudniillik* az ő örökké való hatalmassága, és Istensége, e' világnak alkotmányából, és a' teremtett állatokból megértvén megláttatnak; e' végre, hogy legyenek ők magok menthetetlenek.

21. Mert mikor az Istent megesmerték volna, *mindazáltal* nem ditsöítették ötet mint Istent, sem pedig neki hálákat nem adtak: hanem az ő okoskodásokban híjábavalókká lettek, és az ő balgatag szívek megsetétedett.

22. És mikor magokat böltseknek vallanák lenni, balgatagokká lettek.

23. Mert a' halhatatlan Istennek ditsöségét elváltoztatták halandó embernek, madaraknak, négy lábú állatoknak, és tsúszómászó állatoknak kifaragott ábrázatjokra.

24. Annakokáért adta az Isten öket az ő szíveknek kívánságinak tisztátalanságára, hogy egymásnak testeket szeplösítenék:

25. Kik az Istennek igazságát hazugságra változtatták, és tisztelték és szolgálták a' teremtett állatokat, hátra hagyván a' Teremtöt, ki mind örökké áldandó, Amen.

26. Annakokáért adta Isten öket a' tisztátalan indúlatoknak: mert az ő aszszonynépeik is elváltoztatták a' természet szerént való élést, természet ellen valóra.

27. Hasonlatosképen a' férjfiak is elhagyván a' természet szerént való élést aszszonnyal, felgerjedtek az ő bújaságokban egymás ellen, férjfiak férjfiakon éktelen undokságot tselekedvén, hogy az ő tévelygéseknek érdeme szerént való jutalmát elvennék ő magokban.

28. És miképen nem akartak a' megesmért Istennel megelégedni, azonképen öket adta elfordúlt elmére, hogy illetlen dolgokat tselekednének:

29. Kik tellyesek minden hamisságal, paráznasággal, latorsággal, fösvénységgel, gonoszsággal: rakvák irígységgel, gyilkossággal, versengéssel, álnoksággal, gonosz erköltsel:

30. Susarlók, rágalmazók, Istennek gyülölöi, boszszúságra ingerlök, kevélyek, ditsekedök, gonoszságnak találói, szüléjeknek engedetlenek.

31. Balgatagok, szövetségnek rontói, szeretet nélkül valók, engedetlenek, irgalmatlanok:

32. *Kik jóllehet* az Istennek igazságát tudják, (hogy a' kik ez illyeneket tseleszik, méltók a' halálra,) mindazáltal nem tsak azokat tselekeszik; hanem oltalmazzák is azoknak tselekedeteiket.

II. RÉSZ.

Kárhoztatja elöször a' képmutatókat a' pogányok között: Azután kárhoztatja a' 'Sidó nemzetséget.

ANNAKOKÁÉRT magad menthetetlen vagy óh ember, valaki másokat kárhoztatsz: mert ugyan azonnal, a' mellyel mást kárhoztatsz, magadat kárhoztatod: mert ugyan azonokat miveled te, ki másokat kárhoztatsz. *Mát.* 7: 1. 1. *Kór.* 4: 5.

2. Tudjuk pedig, hogy az Istennek ítéleti igazság szerént vagyon azok ellen, a' kik efféléket tselekesznek.

3. Állítod-é pedig azt óh ember, ki kárhoztatod azokat, a' kik efféléket tselekesznek, és te is azokat tselekeszed, hogy az Istennek ítéletit eltávoztatod?

4. (a) Avagy az Isten' kegyelmességének, békességestürésének és szenvedésének gazdagságát megútálod-é nem tudod-é? hogy az Istennek kegyelmessége téged' megtérésre nógat? 2. *Pét* 3: 15.

(a) Az Istennek hoszszú ideig való türése a' képmutatókat ne bátorítsa a' belsö gonoszságban, mert kegyelmességéböl miveli Isten, hogy azokat hirtelen el nem veszti.

5. De te a' te keménységed szerént, és megtérhetetlen szíved szerént, gyüjtesz te magadnak haragot a' haragnak és az Isten' igaz ítéletinek megjelentésének napjára: *Jak.* 5: 3.

6. Ki megfizet mindennek az ő tselekedeti szerént: *Jób.* 34: 11. *'Solt.* 62: 13. *Mát.* 16. 27. *Jel.* 22: 12.

7. Azoknak, a' kik a' jó tselekedetben való állhatatossággal, ditsöséget, tisztességet, és romolhatatlanságot keresnek, megfizet örök élettel.

8. Azoknak pedig, a' kik versenyesek, és a' kik nem engednek az igazságnak, hanem engednek a' hamisságnak, *megfizet* hirtelen búsulással és haraggal:

9. Nyomorúság és szorongató veszedelem minden gonosz tselekedő ember' lelkének, 'Sidónak elöször, azután Görögnek.

10. Ditsöség pedig, tisztesség, és békesség minden jó tselekedönek, 'Sidónak elöször, azután Görögnek.

11. Mert nintsen Isten előtt személy válogatás. *5. Mós.* 10: 17. *2. Krón.* 19: 7. *Jób.* 34: 19. *Tsel.* 10: 34. *Gal.* 2: 6. *Éfés.* 6: 9. *Kolos.* 3: 25. *1. Pét.* 1: 17. *Mát.* 7: 21. *Jak.* 1: 21.

12. Mert valakik Törvény nélkül vétkeztek, Törvény nélkül vesznek el: és valakik a' Törvény alatt vétkeztek, a' Törvény által kárhoztatnak.

13. (b) Mert nem azok Isten előtt igazak; a' kik a' Törvényt hallják: hanem a' kik a' Törvényt betöltik, azok igazúlnak meg.

(b) A' 'Sidók' ellenvetéseknek vészi eleit, kik a' törvénnyel kérkedhettek volna.

14. (c) Mert mivelhogy a' pogányok, a' kiknek *írott* Törvények nintsen, természet szerént a' Törvényhez illendő tselekedetet tselekesznek, azok noha nekik törvények nintsen, *mindazáltal* ö magok magoknak törvények:

(c) A' pogányok' ellenvetéseknek veszi eleit, kik azt mondhatták volna, hogy nekik nem volt törvények, kiket meggyöz a' természetnek törvényével: és a' lelkiesméret' ítéletivel.

15. Úgymint kik megjelentik, hogy a' törvénynek tselekedeti az ő szívekbe beíratott, kiknek lelkekesmérete, és az ő gondolatjok, mellyek egymást vádolják, vagy mentik, egyetemben bizonyságot tészen.)

16. A' napon, mellyen az Úr megítéli az embereknek titkaikat az én Évangyéliomom szerént, a' Jésus Kristus által.

17. (d) Ímé, te 'Sidónak neveztetel, és a' Törvényben nyúgoszol, és ditsekedel Istenben.

(d) Itt már azt mutatja meg, hogy a' 'Sidók is Isten ellen igen vétkeztek, és azonképen méltók, természet szerént az halálra és kárhozatra, mint a' pogányok.

18. És tudod az ő akaratját, és választást tudsz tenni, a' mellyek külömböznek *attól*, megtaníttatván a' törvényből.

19. És állítod magadat vakok' vezéreknek, azok' világosságoknak, kik a' setétségben vagynak.

20. A' balgatagok' tanítójoknak, a' tudatlanok' mestereknek, és hogy a' törvényben való böltsességre és igazságra megtaníttattál.

21. (e) Ki annakokáért mást tanítasz, te magadat nem tanítod-é? ki azt prédikállod, hogy nem kell orozni, orzasz-é?

(e) Megengedi az Apostol nekik ezeket a' szép neveket: de megmutatja, hogy nem felelnek meg az ő neveknek.

22. Ki azt mondod, hogy nem kell paráználkodni, paráználkodol-é? ki a' bálványokat útálod, szentségtörő vagy-é?

23. Ki a' tövénnyel ditsekedel, a' törvénynek megrontása által az Istent tiszteletlenséggel illeted-é?

24. Mert az Istennek neve ti miattatok a' pogányok között gyaláztatik, a' mint megvagyon írva. *Ésa.* 52: 5. *Ézék.* 36: 20, 23.

25. Mert a' környülmetélkedés használ, ha a' törvényt megtartod: ha pedig a' törvényt megrontod, a' te környülmetélkedésed környülmetélkedetlenségre fordult.

26. Annakokáért, ha a' környülmetéletlen *pogány* a' törvény' parantsolatit megtartja, nemde annak az ő környülmetélkedetlensége környülmetélkedés gyanánt lészen-é?

27. És a' természet szerént való környülmetélkedetlenség, ha a' Törvényt megtartja, avagy nem kárhoztat-é téged', ki a' betü és a' környülmetélkedés által a' törvénynek rontója vagy?

28. Mert nem az a' 'Sidó, a' ki kivül annak mutatja magát: sem pedig nem az a' környülmetélkedés, a' melly kivül vagyon a' testen:

29. (f) Hanem a' ki *belöl*, titkon 'Sidó, *az az igaz 'Sidó*, és a' szívnek lélekben nem betüben való környülmetélése, *az igaz körülmetélkedés:* mellynek dítsérete nem emberektől hanem Istentől vagyon. *Koloss.* 2: 11.

(f) Az igaz 'Sidóság és igaz környülmetélkedés belöl vagyon. Azért mondja pedig, hogy a' belső 'Sidónak Istentől vagyon dítséreti mert akarmint ítéljen e' világ azok felöl, de azok dítséretesek Isten előtt.

III. RÉSZ.

Megmondja, miben méltóságosabb a' 'Sidó nemzetség másnál, és miben nem: azt mondja pedig, hogy ő magokra nézve egyebeknél nem méltóságosbak, és bizonyítja a' közönséges romlást a' szent írásból: honnét ezt hozza ki, hogy az Isten előtt való megigazúlás kegyelemből vagyon.

MITSODA (a) méltósága vagyon tehát a' 'Sidónak? és mitsoda haszna vagyon a' környülmetélkedésnek?

(a) Első kérdés: ha a' 'Sidók bünösök, mitsoda méltóságok vagyon a' 'Sidóknak.

2. Felette nagy mindenképen. Fő pedig ez, hogy az Isten az ő ígéretit ő reájok bízta. *R.* 9: 4.

3. (b) Mert mitsoda? ha szinte némellyek hihetetlenek voltak is: vallyon azoknak hihetetlenségek, az Istennek hitit híjábavalóvá teszi-é? *2. Tim.* 2: 13.

(b) A' mit az első kérdésre való felelet ellen mondhattak volna, annak veszi szent Pál eleit.

4. Távol légyen: sőt inkább az Isten légyen igaz, minden ember pedig hazug: mint megvagyon írva: hogy igaznak ítéltessél a' te beszédedben, és győzedelmes légy mikor ítélsz. *'Solt.* 62: 10. *és* 116: 11. *'Solt.* 51: 6.

5. (c) Hogyha a' mi hamisságunk, az Isten' igazságát ajánlja, mit mondunk? vallyon nem igaz-é az Isten, hogy minket büntet? (emberi mód szerént szóllok.)

(c) Második kérdés, melly a' Dávid' mondásából támad.

6. Távol légyen: mert mi módon lészen Isten e' világnak ítélő *bírája?* *1. Mós.* 18: 25.

7. (d) Mert ha az Istennek igazsága az én hazugságom által bövölködik az ő ditsőségére, miért kárhoztatom tehát én mint bünös?

(d) A' második kérdéshez való ez is.

8. Sőt inkább miért nem tselekeszünk gonoszt, hogy abból jó következzék, miképen némellyek szóllnak gonoszúl mi felőlünk, és mondják, hogy mi úgy szóllunk,) kiknek kárhozatjok igaz.

9. (e) Mitsoda tehát? feljebb valók vagyunk-é *egyebeknél?* nem, semmiképen: mert az előtt megmutatánk nyilván, hogy mind a' 'Sidók mind a' Görögök bün alatt vagynak. *R.* 2: 17. *Gal.* 3: 22.

(e) Elöször megmondá Sz. Pál, hogy a' 'Sidók Istenre nézve, ki öket felmagasztalta, egyebeknél méltóságosbak: de már itt azt állítja, hogy ők magokra nézve nem méltóságosbak, hanem bünösök, mint egyebek, és a' közönséges romlást írással bizonyítja.

II. 10. Mint megvagyon írva: nintsen tsak egy igaz is:

11. Nintsen ki tudná, és megkeresné az Istent.

12. Mindnyájan az emberek elhajlottak, haszontalanokká lettek: nintsen ki jót tselekednék, nintsen tsak egy is. *'Solt.* 14: 3.

13. Megnyílt koporsó az ő torkok: az ő nyelvekkel álnokságot szóllnak: az ő ajakok alatt áspiskígyók' mérgek' vagyon: *'Solt.* 53: 4. *'Solt.* 5: 10.

14. Kiknek szájok átkozódással, és keserűséggel tellyes. *'Solt.* 140: 4.

15. Az ő lábaik gyorsak a' vérontásra. *'Solt.* 10: 7.

16. Az ő útokban romlás és nyomorgatás vagyon.

17. És a' békességnek útát nem tudják.

18. Nintsen az Isteni félelem az ő szemek előtt. *Ésa.* 59: 7. *Péld.* 1: 16. *'Solt.* 36: 2.

19. Tudjuk pedig, hogy valamit a' törvény (f) mond, azoknak mondja, a' kik a' törvényben vagynak: hogy minden száj bedugattassék, és mind ez egész világ méltó légyen Isten előtt a' kárhozatra.

(f) A' törvényen érti a' Mósesnek és mind a' több prófétáknak írásokat.

III. 20. Annakokáért a' törvénynek tselekedetiből egy test is nem igazúl meg ő előtte: mert a' bűnnek esmérete a' törvény által vagyon. *Gal.* 2: 16.

21. Mostan pedig megjelent az Istennek igazsága a' tövény nélkül, melly megbizonyíttatott a' törvénynek és a' Prófétáknak bizonyságokkal.

22. Az Isten' igazsága, *mondom, megjelent* a' Jésus Kristusban való hitnek általa, mindenekhez és mindeneken, a' kik hisznek: mert nintsen *ebben* külömbség.

23. Mert mindenek vétkeztek, és az Isten' ditsőségétől elmaradtak.

24. (g) Megigazúlnak pedig ingyen, *Isten'* kegyelméből a' Jésus Kristusban lett váltságnak általa.

(g) A' mi Isten előtt való igazúlásunknak szerző oka az Istennek ingyen való kegyelmessége. Érdemlő oka a' Kristus Jésus, ki a' mi bűneinkért megfizetett. A' hit által örökösítjük pedig meg az Isten' kegyelmében magunkat. Vége ez, hogy az Isten' kegyelme megesmértessék, mind az ő türésével egybe, és hogy megesmértetnék, hogy a' mi igazságunk a' Kristusban való hit által vagyon.

25. (h) Kit Isten rendelt engesztelő áldozatúl az ő vérében való hitnek általa, az előbbeni bűnöknek megbotsátásokban való igazságának megmutatására.

(h) Előbbi bűnökről emlékezik, nem hogy azután való bűnök más orvosság által töröltetnének el, hanem a' megbotsátásnak erejére nézvén, mert a' megbotsátás, az elmúlt bűnre nézve mondatik.

26. Mellyet Isten elszenvedett, hogy az ő igazságát megjelentené a' mostani időben: hogy ő igaznak esmértessék, megigazítván azt, a' ki a' Jésus Kristus' hitiből való.

27. Hol vagyon azért a' ditsekedés? kirekesztetett: mitsoda törvény által? a' tselekedeteknek törvénye által-é? nem: hanem a' hitnek törvénye által.

28. Annakokáért ezt mondjuk bizonyosképen: hogy az ember megigazúl hitnek általa a' törvénynek tselekedete nélkül.

29. (i) Avagy az Isten tsak a' 'Sidóké-é? avagy nem a' pogányoké is-é? bizony a' pogányoké is?

(i) Ha a' tselekedet által volna az igazúlás, tsak a' 'Sidóké volna az Isten, mivelhogy azoknak adta a' jó tselekedetről való törvényt.

30. Mert ugyan azon egy Isten igazítja meg a' 'Sidót hitből, és a' pogányt hitnek általa.

31. A' törvényt azért híjábavalóvá teszszük-é a' hit által? távol légyen: sőt inkább a' törvényt erősítjük.

IV. RÉSZ.

Megbizonyítja az Apostol sok erősségekkel, hogy a' bűnből való megigazúlás tsak kegyelemből vagyon, a' Kristusért, hit által.

MIt mondunk azért, hogy Ábrahám a' mi atyánk nyert test szerént?

2. Mert ha Ábrahám a' tselekedetekből igazúlt meg, vagyon mivel ditsekedjék, de nem Isten előtt.

3. Mert mit mond az írás? hűn Ábrahám Istennek, és tulajdoníttaték neki igazságára. 1. *Mós.* 15: 6. *Gal.* 3: 6. *Jak.* 2: 23.

4. Annak pedig a' ki munkálódik, a' jutalom nem ingyen adatik, hanem adósságból:

5. De annak, a' ki nem munkálódik, hanem hiszen abban, a' ki megigazítja a' hitetlent, tulajdoníttatik a' hit igazság gyanánt.

II. 6. Mint Dávid is boldognak mondja az olyan embert, kit Isten igaznak tulajdonít tselekedet nélkül.

7. Boldogok, *úgymond*, a' kiknek megbotsátattak az ő hamisságaik, és a' kiknek elfedeztettek az ő bűneik. *'Solt.* 32: 1, 2.

8. Boldog ember, a' kinek nem tulajdonítja Isten a' bűnt.

III. 9. Ez a' boldogság azért tsak *az Ábrahám'* környülmetélkedésének idejére illik-é, vagy a' környülmetélkedetlenségnek idejére is? mert azt mondjuk, hogy Ábrahámnak a' hit tulajdoníttatott igazságra.

10. Mi módon tulajdoníttatott azért? mikor a' környülmetélkedésben volna-é? vagy mikor a' környülmetélkedetlenségben? nem a' környülmetélkedésben, hanem a' környülmetélkedetlenségben.

11. És a' környülmetélkedésnek jelét vette, a' környülmetélkedetlenségben való hitinek igazságának megpetsétlésére, hogy mindeneknek, kik a' környülmetélkedetlenségben hinnének, lenne attyok (a) hogy azoknak is tulajdonítassék az igazság. 1. *Mós.* 17: 11.

(a) Értelme ez: Ábrahám elöször megigazúlt, azután metéltetett környül, hogy mind a' pogányoknak mind a' 'Sidóknak lenne attyok, az az, hogy bizonyságot tenne arról, hogy a' környülmetélés nélkül is kedvesek az emberek Istennek hit által, a' ki környülmetélkedik is kedves, nem a' környülmetélkedésért hanem a' hitnek általa.

12. És lenne attyok a' 'Sidóknak, azoknak *tudniillik*, a' kik nem tsak környülmetélkednek, hanem követik az Ábrahámnak környülmetélkedetlenségében való hitinek nyomdokát.

IV. 13. Mert nem a' törvény által adatott az ígéret Ábrahámnak, és az ő magvának, hogy e' világnak örökösse lenne, hanem a' hitnek igazsága által.

14. Mert ha azok örökösök, a' kik a' Törvényből vagynak, híjábavalóvá lett a' hit, az ígéret is haszontalanná lett:

15. Mert a' Törvény haragot nemz: mert a' hol nintsen törvény, ott nintsen törvény ellen való tselekedet.

16. Azért a' hitből vagyon *az örökség*, hogy kegyelemből való légyen, és hogy erős légyen az ígéret mind az egész magnak: nem tsak annak, a' ki a' törvényből vagyon, (b) hanem annak is, a' ki az Ábrahám' hitiből vagyon, ki minden hívőknek attyok.

(b) Mintha azt mondaná: ha a' tselekedetből az igazúlás, az ígéretek erősek volnának tsak a' 'Sidóknak, nem a' pogányoknak.

17. (Mint megvagyon írva: sok nemzetségeknek attyokká tettelek tégedet,) az előtt, a' kinek hitt, *tudniillik*, Isten előtt, ki a' holtakat megeleveníti: és azokat a' mellyek nintsenek előszóllítja, mint szinte a' mellyek vagynak. 1. *Mós.* 17: 4.

V. 18. Melly *Ábrahám* reménység felett reménység által hitt, hogy lenne sok nemzetségeknek attyok: a' mint neki mondatott vala: illyen *sok* lészen, *úgymond*, a' te magod. 1. *Mós.* 15: 5.

19. És a' hitben erős lévén, nem gondolta az ő meghalt testét, mikor úgymint száz esztendős volna, sem pedig a' Sárának meghalt méhét.

20. Az Istennek ígéretit is hihetetlensége által nem visgálta: hanem az ő hitiben erős volt, adván az Istennek ditsőséget:

21. És mindenestől bizonyos lévén, hogy a' mit ígért, meg is tselekedheti.

22. Annakokáért is tulajdoníttatott az ő neki igazság gyanánt.

VI, 23. Nem tsak ő érette írattatott pedig meg, hogy ez tulajdoníttatott neki *igazság gyanánt:*

24. Hanem mi érettünk is, kiknek az igazság tulajdoníttatik, azoknak *tudniillik*, a' kik hisznek abban, a' ki feltámasztotta a' mi Urunk Jésust az halálból.

25. Ki a' mi bűneinkért halálra adatott, és feltámadott a' mi igazúlásunkért.

V. RÉSZ.

Két rendbeli erőséggel bizonyítja, hogy hit által vagyon a' Kristusért az igazúlás: Első erőség vagyon a' hitnek erejéről: a' másik arról: mit hozott e' világnak Ádám: a' Kristus is mit hozott; tudniillik amaz bűnt, halált: emez pedig igazságot és életet.

MEGIGAZÚLVÁN azért a' hitnek általa, békeségünk vagyon Istennél, a' mi Urunk Jésus Kristus által.

2. Kinek általa lett hitben menetelünk, a' kegyelembe is, melly által állunk, és ditsekedünk az Isten' ditsőségének reménysége alatt. *Éfés.* 2: 18.

3. Nem tsak ez pedig, hanem ditsekedünk a' háborúságokban is, tudván, hogy a' háborúság békeségestűrést nemz: *Jakab.* 1: 3.

4. A' békeségestűrés pedig megkésértést, a' megkésértés reménységet:

5. A' reménység pedig meg nem szégyenít, mert az Istennek szerelme (a) kiontatott a' mi szíveinkbe, a' szent Lélek által, melly nekünk adatott.

(a) Az Istennek szerelmén érti azt a' szeretetet, mellyel Isten minket szeret.

6. (b) Mert a' Kristus, mikor még erőtelenek volnánk, alkalmas időben, a' hitetlenekért megholt. *Gal.* 4: 4.

(b) Az Istennek hozzánk való szerelmét bizonyítja az Apostol: az Istennek mikor ellenségi volnánk, megszabadított Fia által, mostan azért, holott nem ellenségi vagyunk; inkább megtart.

7. Bizonyára az igazért is nehezen hal meg valaki: jóllehet lehetséges, hogy a' ki neki hasznos, meghaljon azért valaki.

8. Az Isten pedig az ő mi hozzánk való szerelmét ebben mutatta meg, hogy mikoron bűnösök volnánk, a' Kristus mi érettünk meghalt. 1. *Pét.* 3: 18. *'Sid.* 9: 15.

9. Minekutánna azért megigazúltunk az ő vére által, sokkal inkább megtartatunk mostan a' harag ellen ő általa.

10. Mert ha mikor ellenségi voltunk, megbékéllettünk Istennel az ő Fia halála által, sokkal inkább megtartatunk az ő élete által, minekutánna megbékéllettünk vele.

11. Nem tsak az pedig, hanem ditsekedünk is az Istenben, a' mi Urunk Jésus Kristusnak általa, ki által mostan e' békéltetést nyertük.

II. 12. (c) Annakokáért miképen egy ember által jött e' világra a' bűn, és a' bűnért a' halál: és akképen minden emberekre a' halál elhatott, kiben mindnyájan vétkeztek.

(c) Mivelhogy Sz. Pál azt mondá, hogy a' Kristus által és ő érette vagyon a' mi igazúlásunk; annakokáért már a' Kristusnak e' világhoz való jótéteményéről többet szóll, és megmondja, mit hozott a' Kristus és mit Ádám e' világnak: tudniillik ez bűnt és halált: amaz, igazságot és életet.

13. (d) Mert a' törvényig vala a' bűn e' világon: a' bűn pedig nem tulajdoníttatik az embernek, mikor semmi törvény nintsen.

(d) Mivelhogy azt mondá az Apostol, hogy mind a' bűn mind a' halál egy ember által jött e' világra, annakokáért a' 13. és 14. versben azt bizonyítja, hogy volt a' bűn a' törvény előtt is, noha a' törvény nélkül nem esmértetett. A' 15. versben azt mondja, hogy noha miképen Ádám által a' bűn és a' halál, azonképen a' Kristus által az igazság és az élet; mindazáltal vagyon különbség mind a' kettőnek e' világra való kiterjesztésében. Azokat a' különbségeket mondja meg e' résznek végéig. Illyen különbségeket mond pedig 1. Ádám bűnt hozott, a' Kristus igazságot. 2. Ádám hatalmas volt sokaknak elvesztésekre, a' Kristus hatalmas sokaknak megtartásokra. 3. Ádámnak egy bűne elvesztette a' világot, a' Kristus sok bűnökből tisztít meg. 4. Ádám hozott kárhozatot, a' Kristus örök életet.

14. A' halál is pedig uralkodott Ádámtól fogva Mósesig, azok ellen is, a' kik nem vétkeztek vala az Ádám' esetinek hasonlatossága szerént, ki ama' következendőnek példája.

15. De a' mit Isten minekünk kegyelméből ajándékozott, nem úgy vagyon, mint a' mi esetünk, mert ha amaz egy *embernek* esete által sokan haltak meg, sokkal inkább az Isten kegyelme, és a' kegyelemből való ajándék, melly az egy ember Jésus Kristusé sokakra elhatott.

16. Sem pedig a' jótétemény nem úgy vagyon, mint az egy *ember* által szállott bűn, mert méltók vagyunk egy esetből kárhozatra: az Isten' kegyelméből való ajándék pedig, sok bűnből vagyon igazúlásra.

17. Mert ha egynek esete által a' halál uralkodott egy *ember* által: sokkal inkább az életben uralkodnak az egy Jésus Kristus által azok, kik ama' gazdag kegyelmet és az igazságnak ajándékát veszik.

18. Bizonyára azért miképen egynek esete által az ítélet minden embereknek kárhozatjokra eláradott: azonképen az egy megigazúlásnak általa a' jótétemény eláradott minden emberekre életnek igazúlására.

19. Mert miképen, hogy egynek engedetlensége által sokan bűnösök lettek: azonképen egynek engedelmessége által sokan igazak lésznek.

20. A' törvény pedig bejött, hogy a' bűn megnevekednék: de a' holott megnevekedik a' bűn, ott a' kegyelem sokkal inkább bővölködik:

21. Hogy miképen uralkodott vala a' bűn a' halálra, azonképen a' kegyelem is uralkodnék az igazság által az örök életre, a mi Urunk Jésus Kristus által.

VI. RÉSZ.

Ez előtt a' megigazúlásról szóllott, itt immár a' megszentelésről: melly nélkül hogy a' Kristust senki fel nem öltözheti, a' Keresztség' példájából tanít: innét intéseket tészen az életnek tisztaságára.

MIT mondunk tehát? (a) megmaradjunk-é a' bűnben, hogy a' kegyelem annál nagyobb légyen?

(a) E' kérdés a' felső Résztől függ. Mert azt mondá hogy a' törvény adatott azért, hogy a' bűn nevekedjék, hogy minél nagyobb a' bűn, a' kegyelem annál nagyobb légyen.

2. Távol légyen: kik meghaltunk a' bűnnek, mimódon élnénk még abban?

3. (b) Avagy nem tudjátok-é, hogy valakik megkeresztelkedtünk a' Kristus Jésusban, az ő halálába keresztelkedtünk meg. *Gal.* 3: 27.

(b) A' Kristusban mondatnak keresztelkedni, a' kik a' keresztség által beoltatnak ő belé, hogy az ő ereje által megöljék eltemessék a' bűnt, feltámadjanak a' bűnből az igazságra.

4. Eltemettettünk azért ő vele együtt a' keresztség által a' halálba: hogy miképen feltámasztatott a' Kristus az atyának ditsőségére, azonképen mi is új életben járjunk. *Kol.* 2: 12. *Efés.* 4: 23. *Kol.* 3: 11. 1. *Kor.* 6: 14. 2. *Tim.* 2: 11. 1. *Pét.* 2: 1.

5. Mert ha az ő halálának hasonlatossága szerént ő belé oltatván vele egyé lettünk, bizonyára feltámadásának hasonlatossága szerént is ő vele egyé leszünk:

6. Azt tudván, hogy ama' mi ó emberünk ő vele megfeszíttetett, hogy a' bűnnek teste megerőtlenűljön, hogy ezután ne szolgáljunk mi a' bűnnek.

7. Mert a' ki meghalt, megszabadúlt a' bűntől.

8. Hogyha meghaltunk a' Kristussal, hiszszük hogy élünk is ő vele.

9. Mivelhogy tudjuk, hogy a' Kristus, ki feltámadott a' halálból, többé meg nem hal: és a' halál többé rajta nem uralkodik.

10. Mert hogy meghalt, a' bűnnek (c) halt meg egyszer: hogy pedig él, az Istennek él. (d)

(c) Az az; a' bűnért, hogy tudniillik attól megszabadítana.

(d) Istennek, az Istennel, Isteni és mennyei élettel.

11. Ezenképen gondoljátok, hogy ti is meghaltatok a' bűnnek, és éltek az Istennek, a' mi Urunk Jésus Kristus által.

II. 12. (e) Ne uralkodjék azért a' bűn a' ti halandó testetekben, hogy engedjetek az ő kívánságinak.

(e) Nem mondja azt, hogy ne légyen a' bűn, hanem hogy ne uralkodjék.

13. Se pedig ne állassátok a' ti tagaitokat hamisságnak fegyvere gyanánt a' bűnnek: hanem állassátok magatokat Istennek, mint a' halálból megelevenítettek, és a' ti tagaitokat igazságnak fegyvere gyanánt az Istennek.

14. Mert a' bűn ti rajtatok nem uralkodik: mivelhogy nem vagytok a' törvény alatt, hanem a' kegyelem alatt. (f)

(f) Vígasztalás ez, mellyel a' híveket erőssíti, hogy a' sz. életre való igyekezetben meg ne fáradjanak, mert a' bűn nem vehet rajtok erőt, oka ez: mert nintsenek a' törvény alatt, hanem a' kegyelem alatt. Nem lenni pedig a' törvény alatt nem egyébb, hanem a' törvénynek átka alatt nem élni, és annak kemény kívánsága alatt: kegyelem alatt lenni pedig nem egyébb, hanem Isten' kegyelmében lenni, és Isten' lelkét venni, ki az igazságot mi bennünk elkezdi, melly Istennek kedves, noha abban tökéletesség nintsen. Mintha azt mondaná: nem uralkodik a' bűn rajtatok, mert az Isten' kegyelmében vagytok, és az ő szent lelkét adta, kinek által ellene állhattok a' bűnnek, ha pedig valami fogyatkozás vagyon is a' ti tselekedeteitekben, az Isten mindazáltal kedvelli azokat.

15. Mitsodát azért? vétkezzünk-é, mivelhogy nem vagyunk a' törvény alatt, hanem a' kegyelem alatt? távol légyen.

16. Avagy nem tudjátok-é, hogy a' kinek adjátok magatokat szolgáúl engedelemre, annak vagytok szolgái a' kinek engedtek, vagy a' bűnnek a' halálra, vagy az engedelemnek az igazságra? *Jan.* 8: 34. 2. *Pét.* 2: 19.

17. Hálá légyen pedig az Istennek, hogy *jóllehet* voltatok a' bűnnek szolgái, de szívetek szerént engedtetek a' tudománynak formájának, mellyhez ragaszkodtatok tellyességgel,

18. És megszabadíttatván a' bűntől, az igazsághoz köteleztettetek.

19. (g) Emberi mód szerént szóllok, a' ti testeteknek erőtlensége szerént. Annakokáért a' miképen adtátok a' ti tagaitokat tisztátalanságnak és hamisságnak a' hamisságra: azonképen adjátok most a' ti tagaitokat szolgáúl az igazságnak a' szent életre.

(g) Értelme ez: az igazságnak adtátok magatokat és a' mellé állottatok, azért miképen hogy a' bűnnek szolgáltatok mikor a' bűn' szolgái voltatok, és az igazságtól távol voltatok, azonképen már az igazságnak szolgáljatok és a' bűntől távol legyetek.

20. Mert mikor szolgái volnátok a' bűnnek, az igazságtól szabadosok valátok.

21. (h) Mitsoda hasznát vettétek azért azoknak, a' mellyeket mostan szégyenletek? mert azoknak végek halál:

(h) A' gonosz és feslett életnek semmi haszna nintsen egyébb, hanem halál és veszedelem. A' szent életet pedig Isten megajándékozza örök élettel.

22. Mostan pedig minekutánna megszabadúltatok a' bűntől, és szerkeztettetek Istenhez, annak gyümöltsét vettétek a' szentségre; mellynek vége örök élet.

23. Mert a' bűnnek soldja halál: az Istennek pedig ajándéka, az örök élet, a' mi Urunk Jésus Kristusban.

VII. RÉSZ.

Példával mutattatik meg, miképen légyen szabadságunk a' törvénytől: a' törvénynek haszna: tusakodása a' léleknek és testnek; vagy, a' már megszenteltetett és meg nem szenteltetett résznek.

AVAGY nem tudjátok-é atyámfiai, (a' kik a' törvényben tudósok, azoknak szóllok) hogy a' törvény *tsak addig* uralkodik az emberen míg él?

2. Mert a' férjfiú' birodalma alá adatott asszony az ő urához köttetett a' törvény által, míg az ő ura él: hogyha meghaland a' férjfiú, megszabadúlt az ő urának törvényétől. 1. *Kor.* 7: 2. 10.

3. Azért az ő urának életében paráznának mondatik, ha más férjfiúhoz mégyen: ha pedig meghal az ura, megszabadúlt attól a' törvénytől, hogy nem parázna, ha más férjfiúé lészen.

4. Azért atyámfiai, ti is meghaltatok a' törvénynek a' Kristus testében, hogy másé lennétek, *tudniillik* azé, a' ki az halálból feltámasztatott, hogy gyümöltsöt teremjünk Istennek.

5. Mert mikor a' testben volnánk, a' bűnnek indulati, a' törvény által a' mi tagainkban élnek vala, hogy az halálnak gyümöltsöznének:

6. Mostan pedig megszabadúltunk a' törvénytől, minekutánna meghalt az, a' kinek kötelé-

ben valánk: hogy szolgáljunk a' léleknek újságában, és nem a' betűnek óságában. (a)

(a) Óságnak mondja a' mi elébbi házasságunknak állapotját a' mostanihoz képest. Betűnek nevezi pedig a' törvényt a' régi állapotra nézve, mert az Isten' lelke nélkül való embereknek meghalt állat a' törvény.

II. 7. Mit mondunk tehát? a' törvény' bűne? távol légyen. Söt inkább a' bűnt nem tudtam, hanem a' törvény által; mert a' kívánságot is nem tudtam volna, ha a' törvény nem mondotta volna: (b) ne kívánjad. 2. *Mós.* 20: 17. 5. *Mós.* 5: 21.

(b) A' kívánságon itt nem a' gonosz kívánságok értetnek, hanem azoknak kútfeje, mert a' gonosz kívánságokat még a' Filosófusok is kárhoztatják, noha homályoson, de ezt még gyanúba sem hozták, holott ez fészke ama' természeti motsoknak, tudniillik a' bűnnek.

8. De a' bűn alkalmatosságot vévén, nemzett én bennem minden gonosz kívánságot ama' parantsolat által. Mert a' törvény nélkül a' bűn meghalt.

9. Én pedig élek vala régen a' törvény nélkül: de ama' parantsolat eljövén, a' bűn megelevenedék:

10. Én pedig meghalék: és találtaték az a' parantsolat, melly életre adatott vala nekem, halálomra lenni.

11. Mert a' bűn alkalmatosságot vévén, megtsalt engemet, ama' parantsolat által, és az által megölt.

12. Azért a' törvény ő magában szent, ama' parantsolat is szent, igaz és jó. 1. *Tim.* 1: 8.

13. Azért a' jó énnekem halálos lett-é? távol légyen: sőt inkább a' bűn *nekem halálos*, mikor, hogy a' bűn megesmértetnék, énnekem halált nemzene az által, a' mi jó volna, hogy ama' parantsolat, a' bűn, én bennem felette igen nagyá lenne.

III. 14. Mert tudjuk, hogy a' törvény lelki, (c) de én testi vagyok, és rekesztettem a' bűn alá.

(c) Az az; tökélletes engedelmességet kíván.

15. (d) Mert a' mit én tselekeszem, nem esmérem: mert nem azt mivelem a' mit akarok, hanem a' mit gyülölök, azt tselekeszem.

(d) Bizonyítja az ő maga példájával, hogy a' bűnnek alája rekesztettünk, az az, hogy a' mi újonnan való születésünk után is vagyon bennünk bűn, melly a' belső újsággal mindenkor ellenkezik, mellyet az újonnan születtek nem akarnak és nem szeretnek, a' honnét megtetszik, hogy a' hívek mikor elesnek, nem tellyes akaratjokból vagyon az.

16. Ha pedig a' mit nem akarok, azt mivelem, tehát erre hajlok, hogy a' törvény jó *légyen.*

17. Mostan annakokáért nem én tselekeszem azt, hanem az én bennem lakó bűn.

18. Mert jól tudom, hogy nem lakik én bennem (az az, az én testemben) a' jó: mert akaratom vagyon a' jóra, de hogy a' jót elvégezzem, nem tehetem.

19. Mert nem tselekeszem a' jót, mellyet akarnék: hanem a' gonoszt tselekeszem, a' mellyet nem akarok.

20. Hogyha azt tselekeszem, a' mit én nem akarok, nem én mivelem tehát azt, hanem a' bűn, melly én bennem lakik.

21. Megtalálom azért magamban, ki jót akarok tselekedni, e' törvényt, hogy a' bűn ugyan hozzám ragadott.

22. Mert gyönyörködöm az Isten' törvényében a' belső ember szerént: (e)

(e) Az az; a' menyiben újonnan született vagyok.

23. De látok az én tagaimban más törvényt, (f) melly az én elmémnek törvényével (g) ellenkezik, és engemet rabúl ád a' bűnnek törvényének, melly az én tagaimban vagyon.

(f) Érti a' bűnt.

(g) Az elménck törvényén érti a' megvilágosíttatott és megszenteltetett értelmet.

24. Én szegény ember: kitsoda szabadít meg engemet a' halálnak testéből?

25. Hálákat adok Istennek a' mi Urunk Jésus Kristus által. Azért jóllehet én az én elmémmel szolgálok az Isten' törvényének, de testemmel a' bűnnek törvényének.

VIII. RÉSZ.

Megmondja mitsoda orvosságunk vagyon a' mi testünkben megmaradott bűnök ellen, mellyekről szóll a' felső Részben; innét alkalmatosságot vévén sok erősségekkel indít a' test indulatinak megöldöklésekre. Utólszor szóll a' keresztről és abban való vígasztalásokról.

Semmi kárhoztatások nintsen azért már azoknak, kik a' Jésus Kristusban vagynak, kik nem test szerént járnak, hanem lélek szerént.

2. Mert az élet' lelkének törvénye a' Jésus Kristusban, megszabadított engemet a' bűnnek és a' halálnak törvényétől.

3. Mert a' mi a' törvénynek lehetetlen vala, mivelhogy erőtlen volna a' test miatt, az Isten az ő fiát elbotsátván bűnös testnek hasonlatosságában a' bűnért, a' bűnt kárhoztatá az ő testében:

4. Hogy a' törvénynek ama' kívánsága mi bennünk betelnék, kik nem test szerént járunk, hanem lélek szerént.

5. Mert a' kik test szerént járnak, a' mi a' testé abban böltsek: a' kik pedig lélek szerént járnak, a' mellyek a' léleké, *azokban böltsek.*

6. Mert a' testnek böltsessége halál: a' léleknek pedig böltsessége, élet és békesség.

7. Mert a' testnek böltsessége ellensége Istennek. Mert az Isten' törvényének nem enged, mert nem is lehet.

8. Azért a' kik a' testben vagynak, Istennek kedvesek nem lehetnek.

9. Ti pedig nem vagytok a' testben, hanem a' lélekben: mert az Isten' lelke lakik bennetek. A' kiben nintsen a' Kristus' lelke, az nem övé.

10. (a) Hogyha pedig a' Kristus ti bennetek vagyon, jóllehet a' test meghalt a' bűnért: de a' lélek élet az igazságért.

(a) Megfelel a' kérdésre, miért halnak meg a' hívek ha az Isten' lelke vagyon bennek? azt mondja, hogy a' test meghal a' bűnért, de az újonnan való születésnek lelke, az életnek magva mi bennünk; melly élet megtetszik a' bennünk való igazságból, hogy tudniillik a' lélek él az igazságnak. A' mi testünket is pedig az Isten, mivelhogy annak lelke vagyon bennünk, a' ki feltámasztotta a' Kristust, az utolsó napon feltámasztja.

11. De ha annak lelke lakik ti bennetek, a' ki feltámasztotta Jésust a' halálból, ugyan az, a' ki feltámasztotta a' Kristust a' halálból, megeleveníti a' ti halandó testeteket is, a' ti bennetek lakó lelke által.

12. Annakokáért atyámfiai, adósok vagyunk nem a' testnek, hogy test szerént éljünk:

13. Mert ha test szerént éltek, meghaltok: de ha a' lélekkel a' testnek tselekedetit megöltek, éltek.

14. Mert valakik Isten' lelkétől vezéreltetnek, azok Isten' fiai.

15. Mert nem vettétek a' szolgálatnak lelkét ismét

ismét félelemre, hanem a' fiúságnak lelkét vettétek, ki által kiáltjuk Abba, az az, atya. *Gal.* 4: 5.

16. És ez lélek tészen bizonyságot a' mi lelkünkkel együtt, hogy mi Istennek fiai vagyunk.

17. Hogyha fiak, tehát örökösök is, Istennek örökösi, és a' Kristusnak örökös társai. (b) II. Hogyha ő vele együtt szenvedünk, hogy együtt megditsôíttessünk.

(b) Isten' fiai vagyunk, de úgy ha együtt szenvedünk a' Kristussal. Azért már Sz. Pál' vígasztalásokat ád a' háborúság és nyomorúság ellen.

18. Mert azt mondom bizonnyal, hogy a' mellyeket most szenvedünk, nem hasonlítandók a' ditsőséghez, melly nekünk megjelentetik.

19. Mert a' teremtett állatok is felemelt fővél várják, az Isten' fiainak ditsősségeknek megjelenését.

20. Mert a' teremtett állatok híjábavalóság alá vettettek, nem akaratjok szerént, hanem azért, a' ki azokat *e' híjábavalóság* alá vetette:

21. Illy reménység alatt, hogy azok is megszabadúlnak a' romlandóságnak szolgálatjától az Isten' fiainak ditsősséges szabadúlásoknak napján. *Luk.* 21: 28.

22. Mert jól tudjuk, hogy minden teremtett állatok egyetemben fohászkodnak, és együtt *úgymint* vajúdnak, mind ez ideig.

23. Nem tsak azok pedig, hanem mi is, kik a' *szent* léleknek zsengéit vettük, mi magunk, *mondom*, mi magunkban fohászkodunk, a' fiúságot várván, *tudniillik*, a' mi testünknek teljes váltságát.

24. Mert reménység által tartatunk meg. A' reménység pedig ha megláttatik, nem reménység, mert a' ki mit lát, miért reményli azt?

25. Ha pedig a' mit nem látunk, azt reményljük, békességes tűrés által várjuk.

26. Hasonlatosképen pedig a' lélek is segélli a' mi erőtlenségünket, mert miért könyörögjünk? mint keljen? nem tudjuk, de a' lélek esedezik mi érettünk, megmondhatatlan fohászkodásokkal.

27. A' ki pedig a' szíveket visgálja, tudja mitsoda a' léleknek kívánsága: mert Isten szerént esedezik a' szentekért.

28. Tudjuk pedig, hogy azoknak, kik az Istent szeretik mindenek javokra vagynak, azoknak, kik az ő végezése szerént hívatalosok.

29. Mert a' kiket eleve tudott, azokat elválasztotta, hogy az ő fiának ábrázatjához legyenek hasonlatosok: (c) hogy ő első szülött légyen a' sok atyafiak között. *Kol.* 1: 18.

(c) Az az: hogy szenvedjenek miképen a' Kristus szenvedett. Azért akarja pedig Isten a' híveket a' Kristus' példájára formálni, hogy megesmértessék fônek lenni az atyafiak között.

30. A' kiket pedig elválasztott, azokat el is hívta: és a' kiket elhívott, azokat meg is igazította: a' kiket megigazított, azokat meg is ditsőítette.

31. Mit mondunk azért ezekre? ha Isten velünk, kitsoda mi ellenünk?

32. (d) A' ki pedig az ő tulajdon fiának nem kedvezett, hanem adta azt mi érettünk mindnyájan, mimódon nem adna az ő fiával minekünk mindeneket?

(d) Hogy Isten vagyon velünk, azzal bizonyítja, mert Sz. fiát adta érettünk, ha pedig azt adta, egyebet is ád.

33. (e) Kitsoda vádolja az Istennek választottit? Isten az, a' ki megigazít.

(e) Senki' vádolásától nem kell félnünk, mert Isten igazakká tett, sem pedig kárhoztatásától, mert a' Kristus megváltott, semmi azért minket el nem rettenthet, mintha az Isten' szerelméből kiestünk volna.

34. Kitsoda, a' ki kárhoztatna? Kristus az, a' ki meghalt, sőt a' ki feltámadott: ki az Istennek jobján vagyon, ki esedezik is mi érettünk.

35. Kitsoda szakaszt el minket a' Kristus' szerelmétől? nyomorgatás-é? szorongató keserűség-é? üldözés-é? éhség-é? mezítelenség-é? veszedelem-é? fegyver-é?

36. (Mint meg vagyon írva: te éretted egész napon megölettettünk: és ollyanok vagyunk mint a' mészárszékre rendeltetett juhok.) *Solt.* 44: 23. 2. *Kor.* 4: 11.

37. Sőt inkább mind ezekben diadalmasoknál feljebbvalók vagyunk, az által, a' ki minket szeretett.

38. Mert én bizonnyal elhittem, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelen valók, sem következendők,

39. Sem magasság, sem mélység, és semmi egyébb teremtett állat el nem szakaszthat minket az Istennek szerelmétől, melly vagyon a' mi Urunk Jésus Kristusban.

IX. RÉSZ.

A' testnek fiai az ígéretnek fiaitól megkülömböztetnek, és az ígéretnek fundamentoma honnét vétessék, megtaníttatik.

IGAZSÁGOT szóllok a' Kristus által, nem hazudok, (az én lelkem' esmérete is én velem együtt bizonyságot tészen a' szent lélek által.)

(a) Pálnak mentsége, hogy nem az ő nemzetsége ellen írta a' következendô tudományt, mert azt szereti, romlásán bánkódik, méltóságát nagynak tartja.

2. Hogy énnekem nagy keserűségem vagyon, és szüntelen való gyötrelme az én szívemnek.

3. Mert kívánnék én a' Kristustól *elszakasztatott* átok lenni az én atyámfiaiért, kik nekem test szerént rokonim.

4. Kik Izráeliták: kiké a' fiúság, a' ditsősség, a' parantsolatok, a' törvényeknek rendelése, az *Isteni* tisztelet, és az ígéretek: *R.* 2: 17. *Efés.* 2: 12.

5. (b) Kiké az atyák, kik közzül való a' Kristus test szerént, ki mindenek felett örökké áldandó Isten. Amen.

(b) A' Kristus örökké való Isten, embersége szerént Dávidnak és a' régi atyáknak magvokból való.

6. (c) Mindazáltal nem lehet, hogy az Istennek ígérete híjábavaló volt volna. Mert nem mindnyájan Izráeliták azok, kik az Izráeltől valók. *R.* 3: 3. *'Sid.* 11: 18.

(c) Azt mondja Pál, noha kesereg az Izráel' veszedelmén, mindazáltal az Isten' ígéreti, mellyeket tett nekik, nem lettek híjábavalókká. Ezzel bizonyítja pedig, hogy az ígéretek nem lettek híjábavalókká: mert nem mind igaz Izráeliták, a' kik Izráeltől valók; azért ha némellyek elvesznek, abból nem jô ki, hogy az ígéretek híjábavalók.

7. Sem pedig nem mindnyájan fiak, a' kik Ábrahám' magvából valók: hanem Isákról neveztetik, *úgy mond az Isten*, teneked magod: 1. *Mós.* 21: 12.

8. (d) Az az; nem a' kik a' testnek fiai, azok az Isten' fiai: hanem az ígéretnek fiai esmértetnek Ábrahám' magvának. *Gal.* 4: 28.

(d) Megmondja az Apostol, kitsodák az igaz Izráeliták, tudniillik, kik nem a' testnek, hanem az ígéretnek fiai.

9. Mert az ígéretnek beszéde ez: ez időben eljövök, és Sárának fia lészen. 1. *Mós.* 18: 10.

10. Nem tsak e' pedig, hanem Rebeka is, mikor ugyan azon egytől fogadott volna méhé-

ben, *tudniillik* Isáktól a' mi atyánktól, *ezt megkísértette.* 1. *Mós.* 25: 21.

11. Mert mikor még *a' gyermekek* nem születtek volna, és semmi jót vagy gonoszt nem tselekedtek volna, hogy az Istennek választása szerént való végezése, melly nem a' tselekedetekből, hanem a' hívó Istentől volt, az ő erősségében megmaradna.

12. Azt mondá *Isten* neki: a' nagyobbik szolgál a' kissebbiknek. 1. *Mós.* 25: 23.

13. Miképen meg vagyon írva: Jákóbot szerettem, Ésaut pedig gyűlöltem. *Malak.* 1: 2.

14. (e) Mit mondunk tehát? avagy hamisság vagyon-é az Istennél? távol légyen. 5. *Mós.* 32: 4. 1. *Krón.* 19: 7. *Jób.* 8: 3. *és* 34: 19.

(e) Első kérdés; a' felelet pedig ez: nintsen Istennél hazugság, mert kegyelemből vagyon a' választás.

15. Mert Mósesnek azt mondja: könyörűlök azon a' kin könyörültem: és kegyelmességet tselekeszem azzal, a' kihez kegyelmes voltam. 2. *Mós.* 33: 19.

16. (f) Azért nem azé *a' választás*, a' kinek arra akaratja vagyon, sem azé, a' ki fut, hanem a' könyörülő Istené.

(f) Az akaraton és futáson érti az embernek igyekezetit és tselekedetit.

17. (g) Mert azt mondja az írás Fáraóról: e' végre támasztottalak tégedet, hogy megmutassam te benned az én hatalmamat, és hogy az én nevem hirdettessék az egész földön. 2. *Mós.* 9: 16.

(g) Feleletinek második részében, a' meg vettettekről szóll, és hogy Isten némellyeket megvetett, bizonyítja írásból a' Faraó példájával, hol azt is megmondja, hogy itt sintsen Istenben hamisság, mert abból magasztaltatik az ő neve.

18. Annakokáért a' kinn akar könyörűlni könyörül, a' kit akar megkeményíteni, megkeményíti.

19. (h) Mondhatnád azért nekem: miért haragszik tehát még is *az Isten?* mert az ő akaratjának kitsoda állott ellene?

(h) Második kérdés, mellyre két képen felel: elöször, az embernek Istennel való versengésit szép hasonlatossággal feddi meg, és inti, hogy az Isten' akaratjának engedjen.

20. Sőt inkább ó ember, te kitsoda vagy, hogy Isten ellen versengesz? avagy mondja-é az edény az ő alkotójának, miért tsináltál engem illyen módon? *Esa.* 45: 9. *Jer.* 18: 6.

21. Avagy nintsen-é a' fazék gyártónak hatalma a' sáron, hogy azon sárból tsináljon némely edényt ékességre, némellyet éktelenségre?

22. (i) Ha pedig megakarván mutatni az ő haragját és megjelenteni az ő hatalmát, elszenvedte nagy békeségesen a' haragnak edényit, mellyek veszedelemre készíttettek:

(i) Másik felelet a' felső kérdésre: valamelly dolog az Istennek distősségére vagyon, és az ő hatalmának, kegyelmességének meg mutatására, nem kell az ollyan dolgokban Isten ellen versengeni.

23. És hogy megjelentené az ő ditsőségének gazdagságát a' kegyelemnek edényihez, mellyeket készített ditsőségre? *mit mondhatsz ellene?*

24. Kiket hívott, *tudniillik*, minket, nem tsak a' 'Sidók közzűl, hanem a' pogányok közzűl is.

25. Mint Hóseásnál is mondja: a' népet, melly nem enyim vala, én népemnek hívom: és a' melly szerelmesem nem vala, én szerelmesemnek. *Hós.* 2: 23. 1. *Pét.* 2: 10.

26. És lészen, hogy az hellyen, a' hol azt mondották nekik: nem én népem vagytok ti, ott azok hívattatnak az élő Isten' fiainak. *Hos.* 1: 10.

27. Ésaiás pedig azt kiáltja az Izráel felől: ha az Izráel' fiainak számok ollyan lészen is mint a' tenger' fövenye, tsak a' maradéka tartatik meg. *Ésa.* 10: 22.

28. (k) Mert a' dolgot elvégezi és elszakasztja igazságban: mert rövid dolgot tselekeszik e' földön az Úr.

(k) Okát adja, az Izráelnek miért tartatik meg tsak a' maradéka: mert Isten az ő igaz ítéletiből megakarja őket kevesíteni.

29. Mint az előtt is mondotta Ésaiás: ha a' seregeknek Ura minekünk magot nem hagyott volna, lettünk volna mint a' Sodomabeliek, és a' Gomorabeliekhez lettünk volna hasonlatosok. *Ésa.* 1: 9.

30. Mit mondunk azért? azt, hogy a' pogányok, kik az igazságot nem követik vala, az igazságot megtalálták, azt az igazságot pedig, melly hitből vagyon.

31. Az Izráel pedig, melly követi vala az igazságnak törvényét, az igazságnak törvényére nem jutott.

32. Miért? mert nem hitből, hanem a' törvénynek tselekedetiből *keresték:* mert megbotránkoztak a' botránkozásnak kövében.

33. Mint megvagyon írva: ímé vetek Sionba botránkozásnak követ, és megütközésnek kősziklájját: és valaki abban hiszen, meg nem szégyenül. *'Solt.* 118: 12. *Ésa.* 8: 14. *és* 28: 16. 1. *Pét.* 2: 6. *Luk.* 2: 34. *'Solt.* 2: 12. *Péld.* 16: 20. *Jér.* 17: 7.

X. RÉSZ.

Megengedi az Apostol a' 'Sidóknak, hogy az Isten' törvényéhez nagy buzgóságok vagyon, de azt mondja, hogy tudatlanságból vagyon, mert a' törvény a' Kristusra igazít; egybe veti azért a' törvényből és a' hitből való igazságot; azután ismét szóll a' pogányok' hívatalokról.

(a) ATYÁMFIAI! szívem szerént javát kívánom, és az Istennek könyörgök az Izráelért, nekik idvességekre.

(a) Itt is jelenti az Apostol a' 'Sidókhoz való szerelmét, mivelhogy ő bennek nagy buzgóság volna az Istenhez.

2. Mert bizonyságot tészek ő felőlök, hogy Istenhez való buzgóság vagyon ő bennek, de nem értelemből.

3. (b) Mert az Istennek igazságát nem tudván, és az ő tulajdon igazságokat igyekezvén állatni, az Isten' igazságának nem adták magokat alája.

(b) A' 'Sidók az ő tselekedeteknek igazságát állatván, a' Kristus' igazságát nem érthetik, mert a' tselekedet' igazságában való bizodalom, elrontja a' hitnek igazságát.

4. (c) Mert a' törvénynek vége a' Kristus, minden hívő embernek igazságára. *Gal.* 3: 24.

(c) Okát mondja az ő felső beszédének: a' törvény, mellyben a' 'Sidók buzgóságosok, a' Kristusra igazgat.

5. (d) Mert Móses így írja le a' törvényből való igazságot: hogy a' ki azokat betölti él azok által. 2. *Mós.* 18: 5. *Ezek.* 20: 11. *Gal.* 3: 12.

(d) Hogy jobban kitessék, hogy a' törvény megnem igazít, a' törvénynek és a' hitnek igazságát egybeveti. A' törvény igazsága ez, hogy a' ki betölti azt, él az által: a' hitnek igazságáról azt mondja, hogy semmit nem kételkedik, hanem hiszen az ígéreteknek, mellyek vagynak a' Jésus Kristus felől, hogy tudniillik idvezül minden, a' ki ő benne hiszen.

6. A' melly igazság pedig a' hitből vagyon, így szóll: ne mondjad a' te szívedben: ki ment az égbe? mert ez *nem egyébb, hanem* a' Kristust lehozni. *5. Mós.* 30: 12.

7. Avagy, kitsoda szállott a' méllységbe? mert ez *nem egyébb hanem* a' Kristust az halálból *újjonnan* viszsza hozni.

8. Mit mond tehát? az íge te melletted, a' te szádban és a' te szívedben vagyon. E' pedig a' hitnek ama' beszéde, mellyet prédikállunk. *5. Mós.* 30: 14.

II. 9. Tudnijllik, hogy ha vallást tészesz a' te száddal az Úr Jésusról, és hijénded a' te szívedben, hogy az Isten ötet feltámasztotta a' halálból, megtartatol.

10. Mert szívvel hiszünk az igazságra, szájjal tészünk pedig vallást az idvességre.

11. Mert azt mondja az írás: valaki hiszen ő benne, meg nem szégyenül. *Ésa.* 28: 15.

III. 12. Mert nintsen választás, vagy 'Sidó vagy pogány között, mindeneknek ugyan azon egy Urok, gazdag mindenekhez, a' kik ötet segítségül hívják.

13. Mert valaki segítségül hívja az Úrnak nevét, megtartatik. *Joel.* 3: 32. *Tsel.* 2: 21.

14. (e) Mimódon hívják azért segítségül, a' kiben nem hijéndenek? és mi módon hisznek abban, a' ki felöl nem hallándanak? mi módon hallanak pedig prédikálló nélkül?

(e) Mivelhogy azt mondá az Apostol, hogy semmi külömbség ebben nintsen, hanem valaki az Úrnak nevét segítségül hívja idvezül, melly mondásával a' pogányokat a' 'Sidókhoz hasonlatosokká tévé: tehát azt mutatja meg már, hogy ezt méltán mivelte, és mondotta. Mert az Úr' nevének segítségül való hívása, a' hit, a' hívatal, és a' választás együtt vagynak.

15. Mi módon prédikállanak pedig ha nem küldetnek? miképen megvagyon írva: melly szépek a' békeség hirdetöknek lábaik, és a' kik jókat hirdetnek! *Ésa.* 52: 7. *Nahum.* 1: 13.

16. (f) De nem mindenek engednek az Évangyéliomnak. Mert Ésaiás azt mondja: Uram, kitsoda hitt a' mi beszédünknek? *Ésa.* 53. 1. *'Solt.* 53: 1. *Ján.* 12: 3.

(f) Nem mindenütt vagyon a' hit a' holott az íge vagyon; mert nem mindenek engednek.

17. (g) Azért a' hit hallásból vagyon: a' hallás pedig az Istennek ígéje által.

(g) A' hítből kell a' hívatalrúl ítéletet tenni, mint a' hívatalból a' választásra.

18. (h) De mondok, avagy nem hallották-é? sőt inkább mind a' széles földre kiment az ő hangosságok, és a' föld' kerekségének határira az ő beszédek. *'Solt.* 19: 5.

(h) Mivelhogy a' hívatal a' választásnak bizonysága, azt mondja Pál, hogy Isten hívta a' 'Sidókat.

19. De mondok, az Izráel avagy nem esmerte-é *az Istent?* sőt Móses elöször azt mondja: én titeket felingerellek olly nép által, melly nem nép: a' tudatlan goromba nemzetség által haragra ingerellek titeket. *5. Mós.* 32: 21.

20. Ésaiás pedig nagy bátorsággal azt mondja: megtaláltak azok, a' kik engemet nem kerestek: megjelentem azoknak, a' kik én felölem nem tudakoztak. *Ésa.* 65: 1, 12.

21. Az Izráelről pedig azt mondja: egész nap kiterjesztettem az én kezeimet e' versenyes és ellenkező néphez. *Ésa.* 65. 2.

XI. RÉSZ.

Megmondja az Apostol, hogy Isten nem vetette el mindenestöl az ő népét a' 'Sidókat. Azután azt mondja, hogy a' pogányok a' 'Sidók' romlásokból épültek, azért inti a' pogányokat, hogy a' 'Sidók ellen fel ne fúvalkodjanak.

AVAGY (mondék én,) elvetette-é azért Isten az ő népét? távol légyen: mert én is Izráelita vagyok, Ábrahám' magvából, Benjámin' nemzetségéből.

2. Nem vetette el Isten az ő népét, mellyet öröktől fogva esmért. Avagy nem tudjátok-é mit mond az írás Illyésről? mimódon szóll Istennel, az Izráel ellen, mondván:

3. Uram! a' te Prófétáidat megölték, a' te oltáridat elrontották: és tsak én maradtam egyedül, az én lelkemet is pedig keresik. *1. Kir.* 19: 10.

4. De mit mond neki az Isteni felelet? hagytam magamnak hét ezer férjfiakat, kik nem hajtottak térdet a' Bálnak. *1. Kir.* 19: 18.

5. Ekképen azért most is *az Isten sokakat* meghagyott az ő kegyelméből való választása szerént.

6. (a) Hogy ha kegyelemből vagyon, tehát nem tselekedetekből; mert úgy a' kegyelem, nem volna kegyelem: ha a' tselekedetekből, tehát nem kegyelem: vagy az, hogy a' tselekedet, nem tselekedet.

(a) A' kik választattak, kegyelemből választattak, a' kik pedig az Isten' kegyelmét vakmeröképen meg vetik, azt magoknak tulajdonítsák.

II. 7. Mit *mondunk* tehát? hogy az Izráel a' mit keres, azt meg nem találta: de a' választattak megtalálták a' többék megkeményedtek.

8. (b) (Mint megvagyon írva: adott az Isten nekik álomnak lelkét, szemeket, hogy ne lássanak, füleket, hogy ne halljanak,) mind e' mai napig. *Ésa.* 6: 9. *és* 29: 10. *Mát.* 13: 14. *Márk.* 4: 12. *Luk.* 8: 10. *Ján.* 12: 40. *Tsel.* 28: 26.

(b) A' megkeményítés Istennek igaz ítéleti, ki a' háládatlanokat úgy bünteti, hogy az Istennek jótéteményi nekik veszedelmekre legyenek.

9. Dávid is azt mondja: az ő asztalok légyen nekik tör, háló, botránkozás, és büntetés.

10. Setétedjenek meg az ő szemeik, hogy ne lássanak, és az ő hátokat görbítsd meg.

III. 11. (c) Annakokáért, mondék én: úgy ütköztenek meg, hogy mindenestől elvesznének? távol légyen, hanem az ő romlások által lett a' pogányok' idvességek, hogy a' *'Sidókat* követésre indítaná.

(c) A' 'Sidók nem úgy ütköztek meg, hogy elvesznének, hanem elvettettek, hogy a' pogányokat hívná, és azoknak példájokkal felindítaná a' 'Sidókat.

12. Hogy ha az ő romlások e' világnak gazdagsága, és az ő szegénységek a' pogányok' gazdagságok: mennyivel inkább az ő tellyességek?

13. (d) Mert (mellyet nektek mondok pogányoknak, a' mennyiben én a' pogányok' Apostola vagyok,) én az én szollgálatomat ékesítem:

(d) Az az, mivelhogy a' pogányoknak hívatalok által a' 'Sidókat ingerli Isten, én megkésértem ha az én atyámfiait megtéríthetem.

14. Hogy ha valami módon követésre felindíthatnám az én atyámfiait, és azok közzül valakiket megtarthatnék.

15. Mert ha azoknak elvettetések, e' világnak *Istennel való* megbékéllése, tehát mitsoda lészen azoknak felvételek, hanem halálból való elevenedés?

IV. 16. (e) Hogy ha a' zsenge szent, annak az egész állatja is szent: és ha a' gyökér szent, az ágak is *szentek.*

(e) Azt mondja, hogy nem kell a' 'Sidóknak idves-

ségek felöl kétségbe esnünk: mert szent gyökérből származtak.

17. (f) Hogy ha némelly ágak letörettek, te pedig vad olajfa lévén, beoltattál azok' hellyébe: és az olajfák' gyökerének és sírjának részesse lettél:

(f) Kezdi itt inteni a' pogányokat, hogy ne kevélykedjenek a' 'Sidók ellen.

18. Ne ditsekedjél az ágak ellen: ha pedig ditsekedel, nem te hordozod a' gyökeret, hanem a' gyökér tégedet.

19. De te azt mondod: az ágak lerontattak, hogy én beoltatnám.

20. Úgy vagyon: a' hitetlenség által törettek le, te pedig a' hit által állasz, ne fúvalkodjál fel, hanem félj.

21. Mert ha az Isten a' természet szerént való ágaknak nem kedvezett, *meglásd*, mert neked is nem kedvez.

22. Tekintsd meg azért az Istennek kegyelmességét és keménységét azok ellen, a' kik elestek, keménységét: te hozzád pedig kegyelmességét, ha megmaradsz a' kegyelembe: hogy ha nem, te is kivágattatol.

23. Sőt azok is, ha meg nem maradnak a' hitetlenségben, beoltatnak: mert az Isten ismét beolthatja azokat.

24. Mert ha te a' természet szerént való vad olajfából vágattál ki, és természet ellen beoltattál a' szelíd olajfába: sokkal inkább beoltathatnak az ő saját olajfájokba, a' természet szerént valók.

V. 25. Mert akarom, hogy tudtotokra legyen atyámfiai e' titok, (hogy magatokat el ne higygyétek,) hogy e' keményítés, melly rész szerént vagyon, tsak eddig vagyon az Izráelen, míg a' választott pogányoknak számok betelik.

26. És illyen módon az egész Izráel megtartatik; mint meg vagyon írva: eljö Sionból a' szabadító, és elvészi a' Jákóbnak bűneit. *Esa.* 27: 9. *és* 59: 20.

27. És ez nekik én tőlem a' szövetség; hogy eltörlöm az ő bűnöket. *Jér.* 31: 33. *'Sid.* 8: 8. *és* 10: 16.

28. Annakokáért az Évangyéliomra nézve, ellenségek *a' 'Sidók* ti érettetek: a' választásra nézve pedig, szereti Isten őket az atyákért.

29. Mert az Istennek ajándéki, és az ő hívatala ollyanok, (g) hogy soha ő azokat meg nem bánja.

(g) Hatodik; az Istennek szövetsége a' 'Sidókkal nem lehet híjábavaló: melly meg nem bán, sem el nem változtat.

30. (h) Mert miképen ti is régen nem engedtetek Istennek, mostan pedig kegyelmet találtatok ezeknek vakmerőségek által:

(h) Nem mindenestől azért vetette meg Isten a' 'Sidókat, hogy őket gyülölné, hanem, hogy a' pogányok' hívatalára kaput nyitna, hogy azután a' 'Sidók is felindulván a' pogányok' példájokból megtérnének.

31. Azonképen mostan ők nem engedtek, hogy ők is kegyelmet nyerjenek, az Istennek veletek tett kegyelme által.

32. Mert rekesztett Isten' mindeneket a' bűn alá, hogy mindeneken könyörüljön.

VI. 33. Óh Isten böltseségének és tudományának mélységes gazdagsága: melly igen megtudhatatlanok az ő ítéleti, és végére mehetetlenek az ő útai?

34. Mert ki mehetett végére az Isten' akaratjának? vagy ki volt neki tanátsossa? *Esa.* 40: 13. 1. *Kor.* 2: 16.

35. Vagy ki adott valamit elöször neki, hogy viszsza adná annak? *Jób.* 41: 2.

36. Mert ő töle, ő általa, és ő benne vagynak mindenek. Neki légyen ditsőség mind örökké, Amen.

XII. RÉSZ.

Inti az Apostol a' híveket sok féle jóságos tselekedetre, hogy megmutassa azt, hogy ha az igazúlás kegyelemből vagyon a' Kristusért hit által, annál inkább tartozunk hálá adással, mellyet jó tselekedetekkel kell megmutatnunk.

KÉRLEK azért titeket, (a) atyámfiai az Istennek irgalmasságira, hogy állassátok a' ti testeiteket elő, szent, és Istennek kedves áldozatul, ama' ti okos tiszteleteteket.

(a) Int az Apostol jó tselekedetre, mellyet ebben hellyheztet: elöször, hogy ne szabjuk magunkat az emberek' erköltsökhöz. Másodszor; hogy elménkben megújuljunk e' végre, hogy tsak az Isten' akaratjára legyünk figyelmetesek

2. És ne szabjátok magatokat e' világhoz, hanem változzatok el a' ti elméteknek újulása által, hogy kedveljétek az Istennek ama' jó, kedves, és tökélletes akaratját. *Efés.* 5: 17. 1. *Tess.* 4: 3.

II. 3. (b) Bizonyára az *Istentől* nekem adatott ajándék által parantsolom mindennek, valaki ti köztetek vagyon, hogy feljebb ne böltselkedjék annál a' mint kell: hanem józanon böltselkedjék, a' mint az Isten mindennek adta a' hitnek mértékét. 1. *Kór.* 12: 11. *Efés.* 4: 7.

(b) Minekutánna közönségesképen intett volna a' jó tselekedetre már kiváltképen való jó tselekedetekre indít, nevezet szerént, hogy minden az ő hívataljában maradjon, és az ő ajándéka szerént böltselkedjék.

4. (c) Mert miképen egy testben sok tagok vagynak, minden tagoknak pedig nem azon egy tselekedetek vagyon:

(c) Az emberi test' tagjainak egyességéből vett erőséggel indít bennünket az egyességre, és hogy egymás ellen fel ne fúvalkodjunk, és hogy minden tag megelégedvén az ő ajándékával, és az ő tisztiben eljárván a' máséba ne elegyítse magát.

5. Azonképen sokan egy test vagyunk Kristusban, egyenként pedig mindnyájan egymásnak tagjai vagyunk.

6. Mivelhogy azért külömb külömb ajándékink vagynak, a' nekünk adatott kegyelem szerént: akár írás magyarázás, *magyarázzuk azt*, a' hitnek regulája szerént: 1. *Pet.* 4: 9.

7. Akár szolgálat, *forgolódjunk* a' szolgálatban: a' ki tanító, a' tanításban:

8. A' ki intő, az intésben: a' ki *alamisnát* osztogat, szelídségben: a' ki elől jár, szorgalmatossággal járjon: a' ki máson könyörül, vídámsággal *mivelje*. *Mát.* 6: 2. 2. *Kór.* 9: 7.

III. 9. A' szeretet ne légyen tettetes: iszonyodjatok a' gonosztól, ragaszkodjatok a' jóhoz.

10. Atyafiúi szeretetnek általa egymásnak szerelmére hajlandók legyetek, egymásnak tisztességgel légyetek. *Ámós.* 5: 15.

11. A' jó igyezetekben ne legyetek restek. Lélekben buzgók legyetek. Az Úrnak szolgáljatok.

12. A' reménységben örvendezzetek. A' háborúságban türők legyetek. A' könyörgésben szorgalmatosok. *Éfés.* 4: 3. *'Sid.* 3: 1. 1. *Pet.* 1: 22. *és* 2: 17. *Fil.* 4: 4. 1. *Thes.* 5: 16.

13. A' szenteknek szükségekre adakozók legyetek. A' gazdálkodásnak követői. 1. *Kór.* 16: 1. *'Sid.* 13: 2. 1. *Pét.* 4: 9.

14. Áldjátok azokat, a' kik titeket kergetnek: jót kívánjatok azoknak, és ne átkozzátok. *Mát.* 5: 44.

15. Örüljetek az örülökkel, és sírjatok a' sírókkal.

16. Egyenlő értelemmel legyetek ti közöttetek. Kevéljen ne értsetek magatok felöl, hanem az alázatosokhoz szabjátok magatokat. Ne legyetek böltsek tsak a' magatok értelme szerént. *R.* 15: 5. 1. *Pét.* 5: 5. *'Solt* 131: 12. *Péld.* 3: 7. *Ésa.* 5: 21.

17. Senkinek gonosz' helyébe gonoszt ne fizessetek. Minden emberek előtt a' tisztességes dolgokról gondot viseljetek. *Péld.* 20: 22. *Mát.* 5: 39. 1. *Pét.* 3: 9. 2. *Kór.* 8: 21.

18. Ha lehetséges a' mennyire ti tőletek lehet, minden emberekkel békeségben éljetek. *'Sid.* 12: 14.

19. Magatokért boszszút ne álljatok szerelmesim: hanem adjatok helyet *az Isten'* boszszúállásának; mert meg vagyon írva: enyim a' boszszúállás, én megfizetek, azt mondja az Úr. *Mát.* 5: 39. 5. *Mós.* 32: 35. *'Sid.* 10: 30.

20. Azért ha éhezik a' te ellenséged, adj enni: ha szomjúhozik, adj inni: mert ha ezt miveled, ő fejére tüzes szenet gyüjtesz. (d) *Péld.* 25: 21.

(d) Az az; a' jótéteményed lészen annak mint egy eleven szén, mellyel felgerjesztetik, hogy tégedet szeressen.

21. Ne győzettessél meg a' gonosztól: hanem inkább a' gonoszt jóval győzd meg.

XIII. RÉSZ.

A fejedelemséghez való engedelmességre int. Az után az atyafiúi szeretetre és a' keresztényi szent életre.

MINDEN lélek a' felső hatalmasságnak engedelmes légyen; mert nintsen hatalmasság, hanem Istentől: és a' minemű hatalmasságok vagynak, Istentől rendeltettek: *Tit.* 3: 1. 1. *Pét.* 2: 13.

2. Azért valaki ellene támad a' hatalmasságnak, az Isten' rendelésének támad ellene: a' kik pedig ellene támadnak, ő magok büntetést szereznek magoknak.

3. Mert a' fejedelmek nem a' jó tselekedőknek, hanem a' gonoszoknak vagynak rettegésekre. Akarsz-é nem félni a' hatalmasságtól? tselekedjél jót, és dítséreted lészen attól.

4. Mert Isten' szolgája, teneked jódra. Ha gonoszt tselekeszel, félj tőle: mert nem ok nélkül viseli a' fegyvert, mert Isten' szolgája, *Isten'* boszszújának megállója azon, a' ki gonoszt tselekedéndik.

5. Annakokáért szükség engedni, nem tsak a' haragért, hanem a' lelkiesméretért is.

6. (a) Mert azért fizettek adót is, mivelhogy Istennek szolgái, ugyan ezen szolgálatban foglalatosok lévén.

(a) Elöszámlálja, miben vagyon a' fejedelemhez való engedelmesség.

7. Adjátok meg azért mindeneknek a' mivel tartoztok: a' kinek adóval, adót: a' kinek vámmal, vámot: a' kinek félelemmel félelmet: a' kinek tisztességel tisztességet. *Mát.* 22: 21. *Luk.* 20: 25. *Márk.* 12: 17.

II. 8. (b) Senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem hogy egymást szeressétek, mert a' ki egymást szereti, a' törvényt betöltötte. (c)

(b) Inti az atyafiúi szeretetre, melly fundamentoma azoknak, mellyekkel felebarátinknak tartozunk.

(c) Az az, Istennek nem tsak egy parantsolatjához mutatta engedelmességét, hanem közönségesen az egész törvényhez.

9. Mert e' *parantsolatok:* ne paráználkodjál; ne ölj; ne orozz; hamis tanúságot ne szóllj; ne kívánjad, és ha több más parantsolat vagyon, e' beszédben foglaltatik be, summa szerént, tudniillik: szeressed felebarátodat, mint te magadat. 2. *Mós.* 20: 14. 5. *Mós.* 5: 8. 3. *Mós.* 19: 18. *Mát.* 22: 29. *Márk.* 12: 31. *Gal.* 5: 14. *Jak.* 2: 8.

10. A' szeretet a' mi felebarátunkat nem illeti gonoszszal. Annakokáért a' törvénynek betöltése a' szeretet. 1. *Tim.* 1: 5.

11. Ezt pedig *tselekedjétek*, meggondolván az alkalmatosságot, hogy *tudniillik* ideje az álomból immár felserkennünk. Mert mostan közelebb vagyon mi hozzánk az idvesség, hogy nem mint a' mikor hinni kezdettünk.

12. Az éjtszaka elmúlt, a' nap elközelgetett. Vessük el azért a' setétségnek tselekedetit, és öltözzünk fel világossághoz illendő öltözetbe.

13. Mint nappal ékesen járjunk: nem tobzódásokban és részegségekben, nem ágyasházban való bujálkodásokban, és mértekletlenségben, nem versengésben és irígységben. 1. *Thess.* 5: 5. *Luk.* 21: 34.

14. Hanem öltözzétek fel az Úr Jésus Kristust, és a' testet ne tápláljátok az ő kívánságiban. *Gal.* 5: 16. 1. *Pét.* 2: 11.

XIV. RÉSZ.

Megtanít az Apostol e' Részben, mihez tartsák magokat a' Keresztyének az olly dolgokban, mellyek a' keresztyéni szabadságban vagynak.

(a) A' ki pedig a' hitben erőtelen, azt felvegyétek, nem vetekedésekben való versengésre.

(a) Erőtelennek mondja a' hitben azt, a' ki nem érti és nem tudja a' Jésus Kristus' jótéteményit, és a' Keresztyéni szabadságot.

2. (b) Mert némelly azt hiszi, hogy mindent jó megenni: némelly pedig, a' ki erőtelen, paréjt eszik.

(b) Példát hoz elő az erőtlenségről: némellyek, mint a' 'Sidók, a' törvényben való étel válogatást megtartják. Némellyek, mint a' pogányok, kik a' keresztyéni szabadságot tudják mindent megeszsnek.

3. (c) A' ki *mindent* megeszik, meg ne útálja azt, a' ki nem eszik meg *mindent;* és a' ki nem eszik meg *mindent*, ne kárhoztassa azt, a' ki *mindent* megeszik: mert az Isten azt felvette. (d)

(c) Ez a' régula, mellyhez kell a' keresztyén embernek magát az illyen dolgokban tartani.

(d) Elsö oka; mert Kristus' tagja mind egyik mind másik, mind a' ki mindent megeszik, mind a' ki válogatást tészen az ételben.

4. (e) Te kitsoda vagy, hogy másnak szolgáját kárhoztatod? az ő urának áll, avagy esik: megerössíttetik pedig: mert az Isten megerösítheti azt. *Jak.* 4: 12.

(e) Második oka: a' ki ma tudatlan, holnap Istentől megvilágosíttathatik, hogy erös légyen.

5. (f) Némelly egy napot másnál betsületesbnek tart, némelly minden napot egyaránt tart. Minden ember az ő értelme felöl bizonyos légyen.

(f) Más példa a' napokban való válogatás felöl.

6. A' ki egy napot másnál betsületesbnek állít, az Úrért tselekeszi: és a' ki nem feljebb betsül egyet másnál, az is az Úrért nem tselekeszi. A' ki eszik, az Úrért eszik; (g) mert az Úrnak hálákat ád: és a' ki nem eszik, az Úrért nem eszik, és hálákat ád az Istennek.

(g) Innen megtetszik, hogy a' hívekről szóll az Apostol, de ha hitetlenekkel vagyon dolgunk, ez illyen dolgok felől meglássuk, elöször, hogy az ő háborúságokat jóvá ne hagyuk. Másodszor, hogy akkor is az erőtelenekről gondot viseljünk. 1. *Kor.* 8.

7. (h) Mert senki közzülünk nem él ő magának, és senki nem hal ő magának.

(h) Értelme ez: nem kell az ételre néznünk, hanem amint él azzal az ember, hogy méltán fedhessük meg azt, a' ki úgy él, hogy Istenre nem néz, mert Istené mind életünk mind halálunk.

8. Mert vagy élünk, az Úrnak élünk, vagy meghalunk, az Úrnak halunk meg: akár éljünk azért, akár haljunk, az Úré vagyunk.

9. Mert azért halt meg, és azért támadott fel és elevenedett meg a' Kristus; hogy mind a' holtakon, mind az élőkön uralkodjék.

10. (i) Te pedig miért kárhoztatod a' te felebarátodat? avagy te is miért állítod semminek a' te felebarátodat? Mert mindnyájan előállatunk a' Kristus' ítélő széki eleibe. 2. *Kor.* 1: 10.

(i) Azok ellen szóll a' kik erőtelenek, és az erőseket kárhoztatják. És mind a' két rendbeliekről azt mondja, hogy egymást meg ne botránkoztassák.

11. Mert meg vagyon írva: élek én, azt mondja az Úr, mert nekem hajol meg minden térd, és minden nyelv Istennek tészen vallást. *Ésa.* 45: 23. *Fil.* 2: 10.

12. Azért mindenikünk ő maga ád számot magáról Istennek.

13. Annakokáért többé egymás felől ítéletet ne tegyünk, hanem ebben légyen inkább ítéletetek, hogy a' ti atyátokfiát meg ne akadályoztassátok, vagy botránkoztassátok.

14. (k) Tudom, és elhittem az Úr Jésus által, hogy ő magában semmi nintsen tisztátalan: hanem annak tisztátalan, a' ki állítja azt tisztátalannak *lenni.*

(k) Értelme ez: jólehet az ételben és a' napokban való válogatás eltöröltetett, mindazáltal meg kell gondolnunk az ollyan dolgokban, mellyekben szabadságunk vagyon, mi használjon hogy a' mi erőtelen felebarátunkat el ne veszessük, mert azzal a' mi szabadságunkat el nem vesztjük.

15. De ha a' te felebarátod a' te ételed miatt megszomorodik, már nem szeretet szerént jársz. (l) Ne veszesd el azt a' te ételeddel, a' kiért meghalt a' Kristus. 1. *Kor.* 8: 11.

(l) A' mi ételünkkel alkalmatosságot adhatunk az erőtelennek, hogy megvesse az Évangyéliomot.

16. Ne káromoltassék azért a' ti jótok.

17. Mert az Istennek országa nem ételben és italban áll, hanem igazságban, békeségben, és a' szent Lélek által való örömben.

18. Mert a' ki ezekben szolgál a' Kristusnak, kedves Istennek, és az emberek előtt megpróbáltatott.

19. Azért kövessük a' békeségre való dolgokat, és egymásnak épületünkre valókat.

20. Az ételért ne rontsd el az Úrnak munkáját. Mindenek jóllehet tiszták, de gonosz annak az embernek, a' ki botránkozással eszik. *Tit.* 1: 15.

21. Jó húst nem enni, bort nem inni, vagy valamit egyebet, a' mellybe a' te felebarátod megütközik, vagy megbotránkozik, vagy erőtelen. 1. *Kor.* 8: 13.

22. (m) Teneked hited vagyon: te magadban tartsad Isten előtt. Boldog ember, a' ki magát nem kárhoztatja abban, a' mit javall.

(m) Értelme ez: a' ki tudja a' keresztyéni szabadságot, éljen jól azzal, és úgy tartsa, mint a' kintset. Az erőtlenek pedig vakmerőképen, tsak példából indíttatván lelkekesmérete ellen semmit ne tselekedjenek, mert Istennek nem kedves, a' miről az ígéből bizonyságunk nintsen.

23. A' ki pedig kételkedéssel eszik, *lelkiesméretében* kárhoztatott, mert nem hitből eszik: valami pedig hitből nintsen, bűn az.

XV. RÉSZ.

Inti a' híveket az Apostol, hogy a' kik erköltsökben erőtelenek, azokat eltürjék szenvedjék, és úgy éljenek, hogy egymás által épüljenek: okát adja írásának: magasztalja a' maga Apostolságát: menti magát, hogy Rómába nem mehetett, kívánja a' szentek' könyörgéseket.

TARTOZUNK pedig mi, kik erősek vagyunk, az erőteleneknek erőtlenségeket hordozni, és nem kedvezni mi magunknak.

2. Azért mindenikünk az ő felebarátjának kedvezzen, annak javára, *az az*, épületire.

3. Mert a' Kristus nem kedvezett magának, hanem amint meg vagyon írva; azoknak szidalmaik, a' kik téged szidalmaznak, én reám esének. *'Solt.* 69: 10.

4. Mert a' mellyek régen megírattattak, a' mi tanúságunkra írattattak meg: hogy a' békeségestűrés által, és az írásoknak vígasztalások által reménységünk légyen.

5. A' békeségestűrésnek pedig és vígasztalásnak Istene adja nektek, hogy egyenlő akarattal legyetek ti közöttetek egymáshoz, a' Kristus Jésus szerént: *R.* 12: 16. 1. *Kór.* 1: 10. *Fil.* 3: 16.

6. Hogy egyenlőképen egy szájjal ditsőíttsétek az Istent, és a' mi Urunk Jésus Kristusnak Attyát.

7. Azért egymást vegyétek fel, miképen a' Kristus is felvett minket az Isten' ditsőségére.

8. *Azt* mondom pedig, hogy a' Jésus Kristus szolgája volt a' környülmetélkedésnek, Istennek igazságáért, hogy az atyáknak ígéreteket megerössítené:

9. És hogy a' pogányok az Istent az ő irgalmasságáért ditsőítsék, mint meg vagyon írva: annakokáért, *úgy mond*, a' pogányok között vallást tészek te rólad, és a' te nevednek énekelek. 2. *Sám.* 22: 50. *'Solt.* 18: 50.

10. És ismét azt mondja: örüljetek pogányok, az ő népével egyben. 4. *Mós.* 32: 43.

11. És ismét dítsérjétek az Urat minden pogányok, és áldjátok ötet minden népek. *'Solt.* 117: 1.

12. És ismét Ésaiás azt mondja: lészen a' Jessének gyökere, és a' ki felkeljen, hogy parantsoljon a' pogányoknak, ő benne bíznak a' pogányok. *Ésa.* 11: 1, 10.

13. A' reménységnek Istene pedig töltsön betiteket minden örömmel és békességgel hitnek általa, hogy reménységgel bővölködjetek, a' szent Léleknek ereje által.

II. 14. Elhittem pedig én is ti felőletek, atyámfiai, hogy ti szabad akaratotok szerént minden jósággal rakvák vagytok, és tellyesek minden böltsességgel, és hogy egymást ti is inthetnétek.

15. *Mindazáltal* bátorsággal írtam nektek atyámfiai, úgymint intvén titeket valami rész

szerént, az ajándékért, melly nekem Istentől adatott.

16. E' végre, hogy legyek a' Jésus Kristusnak szolgája a' pogányok között, munkálódván az Isten' Évangyéliomában, hogy a' pogányoknak áldozatok légyen kedves, és a' szent Lélek által megszenteltetett.

17. Vagyon azért miben ditsekedjem a' Jésus Kristus által, az Isteni dolgokban.

18. Mert nem mondhatok semmit, mellyet nem a' Kristus tselekedett volna én általam, a' pogány népeknek engedelemre való hozatásokban, beszéddel és tselekedettel.

19. Jegyeknek és tsudatételeknek erejekben, a' szent Léleknek erejében, úgyannyira, hogy Jérusálemtől, és a' szomszéd tartományoktól fogva, mind Illíriáig betöltöttem a' Kristus' Évangyéliomának prédikállásában való tisztemet.

20. Kívánván az Évangyéliomot ez után is prédikálni, nem ott, a' hol a' Kristusnak neve vagyon, hogy ne láttassam más fundamentomára épiteni:

21. Hanem, amint meg vagyon írva: a' kiknek nem szólltak ő felőle, azok látják meg őtet: és a' kik nem hallottak *ő felőle, azok* értik meg. *Ésa.* 52: 15.

III. 22. Ennekokáért bántattam meg gyakorta, hogy ti hozzátok ne mehetnék. *R.* 1: 13. 1. *Thess.* 2: 17.

23. Mostan pedig mivelhogy nintsen már maradásom e' tartományokban, és sok esztendőktől fogva kívánságom lévén a' hozzátok való menetelre.

24. Mikor Hispániába mégyek, elmégyek ti hozzátok. Mert úgy reménylem, hogy azon elmenvén, meglátlak titeket, és ti tőletek késértetem oda; ha először a' ti nyájasságtokkal valamennyire megteléndem.

25. Mostan pedig mégyek Jérusálembe, hogy a' szenteknek sáfárkodjam.

26. Mert tetszett a' Matzedóniabelieknek, és az Ákhájabelieknek, hogy a' Jérusálembeli szegény szenteknek valami segítséget adnának. 1. *Kór.* 16: 34.

27. Tettszett, *mondom*, ez ő nekik, és tartoznak nekik, mert ha a' pogányok azoknak lelki javokban részesek, tartoznak vele, hogy *ők is* a' testiekből sáfárkodjanak nekik. 1. *Kór.* 9: 11. 2. *Kór.* 8: 13, 14.

28. Ezt azért minekutánna elvégezem, és ez almisnát nekik megadándom, elmégyek azon, Hispániába.

29. Tudom pedig, hogy mikor ti hozzátok megyek, a' Kristus' Évangyéliomának tellyes áldásával mégyek.

30. Kérlek pedig titeket atyámfiai, a' mi Urunk Jésus Kristusra, és a' szent Léleknek szerelmére, hogy én velem ugyan tusakodjatok Isten előtt érettem való imádkozástokban: 2. *Kór.* 2: 11.

31. Hogy szabadúljak meg azoktól, kik Júdeában engedetlenek: és hogy ez a' Jérusálembelieknek való szolgálatom légyen kedves a' szentek előtt.

32. Hogy örömmel mehesek hozzátok az Istennek akaratjából, és ti veletek együtt megújúljak.

33. A' békeségnek pedig Istene légyen mindnyájan veletek. Amen.

XVI. RÉSZ.

Ajánlja a' Rómabeli szenteknek Febét, és azokat köszönti mind ő maga mind a' több szentek' nevekkel. Azután inti őket, hogy eltávoztassák a' hamis tanítókat. Utolszor kíván Istentől nekik minden jót.

AJÁNLOM pedig tinektek Fébét a' mi nénénket, ki a' Tzenkreabeli gyülekezetnek szolgálója.

2. Hogy ôtet fogadjátok be az Úrban, amint illik a' szentekhez és mellette legyetek, valami dolgokban nálatok nélkül szűkölködik: mert ő sokaknak szállást adott, énnekem is.

3. Köszöntsétek Pristzillát, és Akvilát, kik nekem segéllőim voltak a' Jésus Kristusban: *Tsel.* 18: 2. *és* 36.

4. (Kik az én életemért adták az ő fejeket: kiknek nem tsak én adok hálákat, hanem a' pogányoknak is, minden gyülekezeteik:)

5. Köszöntsétek a' gyülekezetet, melly az ő házokban vagyon. Köszöntsétek az én szerelmes Epenétusomat, ki Ákhájának első sengéje a' Kristusban.

6. Köszöntsétek Máriát, ki sokat munkálódott mi mellettünk.

7. Köszöntsétek Andrónikust, és Júniát, az én rokonimat, és az én fogoly társaimat, és a' kik az Apostolok között híresek, a' kik én előttem is voltanak a' Kristusban.

8. Köszöntsétek Ámpliást, ki nekem szerelmes az Úrban.

9. Köszöntsétek Orbánt, ki nekünk segéllőnk volt a' Kristusban, és a' Stákhist, ki nekem szerelmes.

10. Köszöntsétek Apellest, ki a' Kristusban megpróbáltatott. Köszöntsétek azokat is, kik az Áristóbulus' házanépe közzűl valók.

11. Köszöntsétek Heródiont az én rokonomat. Köszöntsétek azokat, kik a' Nartzissushoz tartozók közzűl valók, azokat, a' kik az Úrban vagynak.

12. Köszöntsétek Trifénát és Trifosát, kik munkálódnak az Úrban. Köszöntsétek a' szerelmes Persist, ki az Úrban sokat munkálódott.

13. Köszöntsétek Rúfust, ki választott az Úrban, és az ő annyát, ki nekem is *anyám.*

14. Köszöntsétek Asinkritust, Flegont, Hermát, Pátrobát, a' Merkúriust, és az atyafiakat, kik ő vele vagynak.

15. Köszöntsétek Filologust, és Júliát, Néreust és az ő nénnyét, és az Olimpát, és minden szenteket, kik ő velek vagynak.

16. Köszöntsétek egymást szent tsókollással. Köszöntenek titeket a' Kristus' gyülekezetei. 1. *Kór.* 16: 20. 2. *Kór.* 13: 12. 1. *Pét.* 5: 14.

17. Kérlek pedig titeket, atyámfiai, hogy vegyétek eszetekben, a' kik háborúságnak és botránkozásnak okai volnának, kik más tudományra tanítanának a' kivűl, mellyet tanúltatok: és azokat eltávoztassátok. 2. *Ján.* 10: 2. *Fil.* 3: 18.

18. Mert a' kik ollyanok, a' mi Urunk Jésus Kristusnak nem szolgálnak, hanem az ő hasoknak: és az ékesen szóllásnak, és hízelkedő beszédnek általa eltsalják az együgyű jó *embereknek* szíveiket.

19. Mert a' ti engedelmességteknek híre mindenekhez eljutott. Örvendezek azért nektek: de akarom, hogy böltsek legyetek a' jó dolgokban, ártatlanok pedig a' gonoszokban.

20. A' békességnek Istene pedig megrontja a' Sátánt a' ti lábaitok alatt hamar. A' mi Urunk Jésus Kristusnak kegyelme légyen veletek. Amen.

21. Köszöntenek titeket Timothéus az én segítőm, és Lútzius és Jáson, és Sósipáter az én rokonim. *Tsel.* 16: 3. *Fil.* 2: 19.

22. Köszöntlek titeket az Úrban, én Tertzius, ki ez levelet leírtam.

23. Köszönt titeket Gájus, énnekem és az egész gyülekezetnek gazdája: köszönt titeket Erastus e' városnak kintstartója és a' Kvartus atyafi.

24, A' mi Urunk Jésus Kristusnak kegyelme légyen mindnyájan ti veletek, Amen.

25. Annak pedig, a' ki titeket megerösíthet az én Évangyéliomom szerént, és a' Jésus Kristusnak prédikállása szerént, a' titoknak megjelentéséből, melly örök időktől fogva elrejtetett volt: *Efés.* 3: 20. *Éfés.* 3: 9. *Koloss.* 1: 26. 2. *Tim.* 1: 9. *Tit.* 1. 2.

26. Mostan pedig megjelentetett, és a' Próféták' írások által, az örök Istennek parantsolatjából, a' hitnek engedelmére, minden pogányoknak megmagyaráztatott: 1. *Pét.* 1: 20.

27. Annak, *mondom*, az egyedül bölts Istennek, ditsőség a' Jésus Kristus által mind örökké, Amen.

28. A' Rómabeliekhez Kórinthusból íratott, és a' Tzenkreai gyülekezetnek Fébé nevű szolgálója által *küldetett* levél.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
KÓRINTHUSBA ÍRT
ELSŐ LEVELE.

Minekutánna Kórinthusban egynehány gonosz szokások és tévelygések kezdődtek volna a' Gyülekezetben mellyekről Sz. Pált a' Gyülekezet előll járói levél által tudósították, hogy azokat az Apostol elhagyatná és eltörlené, küldi ezt a' válaszló levelét, mellyben inti az ott valókat először az egyenességre, az 1, 2, 3, 4. *részekben. Azután, hogy a' paráznaságban, bujaságban semmi közösülések ne légyen: és amazt, a' ki a' maga mostoha annyával fertelmeskedett, kirekesszék, az* 5, 6. *részekben. E' mellett hagyja, hogy a' házasság, úgymint Isten' rendelése, tisztességben tartassék, és hogy a' bálványoknak áldoztatott dolgokban semmi részek ne legyen, a'* 8, 9, 10. *részekben. Tanítást tészen az Ur' Vatsorájáról, a'* 11. *részben, és a' Szent Léleknek külömbkülömb ajándékiról, a'* 12. *részben, az atyafiúi szeretetről, a'* 13. *részben, az Egyházi fenyitékről, a'* 14-*ben. Az halottaknak feltámadásokról, a'* 15. *részben. Végezetre a' Júdeabeli szegényeknek való alamisnáról, a'* 16. *részben.*

I. RÉSZ.

Először hálákat ád az Istennek a' lelki ajándékokért, mellyekkel Isten meglátogatta a' Kórinthusbelieket: azután inti őket, hogy ne legyenek ő közöttök hasonlások a' tanítók miatt, holott azt mondja, hogy az Evangyéliomnak prédikállására nem kívánja Isten az emberi böltsességnek ékesen szóllását.

PÁL hívatala szerént Jésus Kristusnak Apostola, Isten' akaratjából: és a' Sosthenes atyafiú,

2. Az Isten' gyülekezetinek, melly vagyon Kórinthusban, a' Jésus Kristusban megszenteltetteknek, hívatalos szenteknek, mindenekkel, a' kik a' mi Urunk Jésus Kristusnak nevét segítségül hívják, minden helyen, azoknak *Uroknak mondom*, és a' mi *Urunknak*. *Tsel.* 15: 9. 1. *Thess.* 4: 7. *Róm.* 1: 7. *Efés.* 1: 1. *Koloss.* 1: 22. 2. *Tim.* 1: 9.

3. Kegyelem nektek és békesség az Istentől a' mi Atyánktól, és az Úr Jésus Kristustól.

II. 4. Hálákat adok az én Istenemnek mindenkoron ti felőletek, az Isten' ajándékáért, melly nektek adatott a' Kristus Jésusban.

5. Hogy mindenekben meggazdagodtatok ő benne, minden szóllásban való böltsességgel, és minden tudománnyal: *Kol.* 1: 10. *és* 2: 7.

6. A' mint megerősíttetett ti bennetek a' Kristus felől való bizonyságtétel.

7. (a) Annyira, hogy semmi ajándék nélkül nem szükölködtetek, várván a' mi Urunk Jésus Kristusnak megjelenését: *Filip.* 3: 20. *Tit.* 2: 13.

(a) Nem azt mondja, hogy mindenestől tökélletesek, hanem azon örül, hogy olly gazdagsággal gazdagíttattak meg, melly nekik elég a' tökélletességnek napjáig.

8. A' ki meg is erősít titeket mind végig az ártatlanságban, a' mi Urunk Jésus Kristusnak napjára. 1. *Thess.* 3: 13. *és* 5: 23.

9. Hív az Isten, ki által hívattattatok az ő Fiának a' mi Urunk Jésus Kristusnak társaságába. 1. *Thess.* 5: 24. *R.* 10: 13.

III. 10. Kérlek pedig titeket atyámfiai, a' mi Urunk Jésus Kristusnak nevére, hogy mindnyájan ugyan azon egyet szólljátok, és ne legyenek ti köztetek hasonlások, de legyetek egybekötöztettek egy akaratnak és egy értelemnek általa. *Róm.* 15: 5. *Fil.* 3: 16.

11. Mert megmondották nekem ti felőletek atyámfiai, a' Kloes' házanépe közzül valók, hogy versengések vagynak ti köztetek.

12. Ezt mondom pedig, hogy mindenitek ezt mondja: én Pálé vagyok: én pedig Apollóé: én pedig Kéfásé: én pedig a' Kristusé. *R.* 3: 4. *Tsel.* 18: 24.

13. Vallyon részre osztatott-é a' Kristus? avagy Pál feszíttetett-é meg ti érettetek? avagy a' Pál' nevére keresztelkedtetek-é meg?

14. Hálákat adok az én Istenemnek, hogy én egyiteket sem kereszteltem, hanem Krispust és Gájust: *Tsel.* 18: 8.

15. Hogy valaki *azt* ne mondja, hogy az én nevemre kereszteltem.

16. Kereszteltem pedig az Stefanának házanépét is: nem tudom e' kivül, hogy valakit kereszteltem volna.

17. Mert nem azért küldött engemet a' Kristus, hogy kereszteljek, hanem hogy az Évangyéliomot hirdessem: de nem szóllásban való böltséggel, hogy a' Kristusnak kereszte híjábavaló ne lenne. *R.* 2: 1. 4. *és* 13. 2. *Pét.* 1: 16. *Gal.* 5: 2.

18. Mert

18. Mert a' keresztről való tudomány, azoknak jóllehet, a' kik elvesznek, bolondság: minekünk pedig, kik megtartatunk, Istennek hatalma. *Róm.* 1: 16.

19. Mert megvagyon írva: eltörlöm a' böltseknek böltseségeket, és az értelmeseknek értelmeket elvészem. *Ésa.* 29: 14.

20. Hol *vagyon* a' bölts? hol vagyon az írástudó? hol vagyon e' világnak böltse és mélységes dolgainak tudakozója? nemde nem megbolondította-é Isten e' világnak böltseségét? *Ésa.* 33: 18.

21. Mert minekutánna az Istennek bölts teremtésében nem esmerte volna meg e' világ az Istent az ő böltseségéből, tetszék Istennek, hogy a' bolond prédikállás által tarsa meg a' hívőket.

22. Mert a' 'Sidók is jelt kívánnak, a' Görögök pedig böltseséget keresnek: *Mát.* 12: 38.

23. Mi pedig prédáljuk a' megfeszíttetett Krisztust, a' 'Sidóknak botránkozást, a' Görögöknek pedig bolondságot.

24. De a' hívatalosoknak, mind 'Sidóknak mind Görögöknek, a' Kristust, az Isten' hatalmát és böltsességét. *Róm.* 1: 16.

25. Mert az Istennek bolondsága böltsebb az emberek' *böltseségeknél:* és az Istennek erőtlensége erősebb az emberek' *erőségeknél.*

26. Mert látjátok a' ti hívatalotokat atyámfiai, hogy nem sokan vagytok böltsek test szerént, nem sokan hatalmasok, nem sokan nemesek.

27. Hanem a' kik bolondoknak állíttatnak e' világon, *azokat* választotta Isten, hogy a' böltseket megszégyenítse: és a' kik e' világon erőtleneknek állíttatnak, azokat választotta Isten, hogy az erőseket megszégyenítse:

28. És a' kik nemtelenek e' világon, és semminek állíttatnak, azokát választotta Isten, és a' mellyek nintsenek, hogy a' mellyek vagynak azokat eltörölje:

29. Hogy ne ditsekedjék ő előtte egy test is.

30. Ő tőle vagytok pedig ti a' Kristus Jésusban, ki lett minekünk Istentől böltseség, igazság, szentség, és váltság: *Jer.* 23: 3.

31. Hogy a' mint megvagyon írva: a' ki ditsekedik, az Úrban ditsekedjék. *Jer.* 9: 21. 2. *Kór.* 10: 17.

II. RÉSZ.

Az Évangyéliomi tanításnak módja: böltsesége az Évangyéliomi tudománynak.

ÉN azért mikor ti hozzátok mennék atyámfiai, nem mentem, hogy az Istennek bizonyságtételét nagy ékesen szóllással és böltseséggel hirdessem nektek. *R.* 1: 17. 2. *Pét.* 1: 16.

2. (a) Mert nem végeztem volt magamban egyebet tudni ti köztetek, hanem a' Jésus Krisztust, azt pedig, a' kit megfeszítettek.

(a) Az az: nem végeztem volt magamban egyebet prédikállani nektek, hanem a' Jésus Kristusnak esméretit. Vagy: nem ítéltem semmit jobbat és drágábbat a' Kristus' esméretinél.

3. És én nagy erőtelenséggel, félelemmel és rettegéssel voltam ti köztetek. *Tsel.* 18: 2.

4. És az én beszédem, és prédikállásom nem volt emberi böltseségnek hitető beszédiben, hanem a' lelki erőnek mutatásában. 2. *Pét.* 1: 16.

5. Hogy a' ti hitetek ne állana emberi böltseségben, hanem Isteni erőben.

II. 6. (b) Böltsességet szóllunk pedig a' tökélletesek között: nem e' világnak böltseségét pedig, sem nem e' világi fejedelmekét, kik eltöröltetnek:

(b) Azt mondja, hogy böltsességet prédikáll, de a' tökéletteseknek, az az, a' kik erősek a' tudományban és jó értelmek vagyon.

7. Hanem szólljuk az Istennek titkos böltseségét, amaz elrejtettet, mellyet Isten elrendelt vala e' világ előtt, a' mi ditsőségünkre. *Róm.* 16: 25.

8. Mellyet senki e' világi fejedelmek közzül nem tudott: mert ha tudták volna, a' ditsőségnek Urát semmiképen meg nem feszítették volna.

9. De *prédikáljuk*, a' mint megvagyon írva: a' mellyeket szem nem látott, sem fül nem hallott, az embereknek' gondolatjokba is nem mentek, mellyeket Isten készített az ötet szeretőknek. *Ésa.* 64: 4.

III. 10. Minekünk pedig Isten megjelentette *azokat* az ő Lelke által. Mert a' Lélek mindeneket visgál, még az Istennek mélységét is. 1. *Ján.* 2: 27.

11. Mert kitsoda tudhatja az emberek közzül a' mi az emberben vagyon, hanem az embernek lelke, melly ő benne vagyon? azonképen a' mi Istenben vagyon is, senki nem tudja, hanem az Isten' Lelke. *Péld.* 27: 19.

12. Mi pedig nem e' világnak lelkét vettük, hanem a' Lelket, melly Istentől vagyon: hogy megtudhassuk a' mit nekünk ajándékozott az Isten:

IV. 13. Mellyeket prédikállunk is, nem olly beszédekkel, mellyekre az emberi böltseség tanít, hanem a' mellyekre a' szent Lélek tanít, a' lelkieket lelkiekhez szabván. *R.* 1: 17. 2. *Pét.* 1: 16.

14. A' lelkes ember pedig meg nem foghatja azokat, mellyek az Isten' Lelkéi mert ő neki bolondság, meg sem tudhatja azokat, mert lelkiképen ítéltetnek.

15. (c) A' lelki pedig mindeneket megítél, de ő senkitől nem ítéltetik meg.

(c) Az az: a' ki Isten' Lelkétől megvilágosíttatott, érti a' mennyei tudományt és árról tud ítélni, de az ollyan senkitől meg nem ítéltethetik, mert a' mi hitünk és az Evangyéliom nem vettetett emberi ítélet alá.

16. Mert kitsoda tudja az Úrnak akaratját? ki taníthatja ötet? mi pedig tudjuk a' Kristus' akaratját. *Ésa.* 40: 13. *Róm.* 11: 34.

III. RÉSZ.

Miért tanít alázatosságban, és minemű méltóságos az Egyházi szolgálat, abban mint kell építeni, és hogy nem kell emberben ditsekedni.

ÉN (a) pedig nem szóllhattam nektek mint lelkieknek; hanem szólltam mint testieknek, *az az*, mint gyermekeknek a' Kristusban.

(a) A' mit ez előtt monda az emberi elménck vakságáról azt a' Kórinthusbeliekre szabja, és mondja őket testieknek.

2. Téjnek italával tápláltalak titeket, és nem kemény eledellel: mert azt nem *szenvedhetitek* vala el, sőt még mostan is nem *szevedhetitek.*

3. Mert még testiek vagytok: mert mivelhogy ti köztetek vagyon irígység és versengés, és viszszavonások, nem testiek vagytok-é, és nem test szerént jártok-é?

4. Mert mikor egyitek azt mondja: én Pálé vagyok, a' mástok: én Apollóé, nem testiek vagytok-é? *R.* 1: 12.

II. 5. Kitsoda azért Pál, és kitsoda Apolló, hanem szolgák, kik által hittetek és a' mint kinekkinek az Úr adta?

6. (b) Én plántáltam: Apolló öntözöt: de Isten adta az elömentet.

(b) Két hasonlatossággal ékesíti a' mit monda; az elsöben hasonlítja az híveket mezöhöz, mellyet Isten az ö szolgái által mivel: a' másikban alkotmányhoz, mellyet az Úr épít, de szolgái által, kik közzül némellyek a' fundamentomot építik, némellyek az épületnek falait.

7. Azért sem a' ki plántál, valami, sem a' ki öntöz: hanem Isten, a' ki elömenetelt ád.

8. A' pedig a' ki plántál, és a' ki öntöz, egygyek: mindenik pedig az ö jutalmát elveszi, az ö munkája szerént. *'Solt.* 62. *Gal.* 6: 5.

9. Mert Isten mellett munkálódó szolgák vagyunk: Isten' majorsága, Isten' építése vagytok.

10. Az Istennek nekem adatott ajandéka szerént, mint bölts mester, fundamentomot vetettem: más épít pedig arra; (c) de meglássa minden mimódon épít.

(c) Pál megmutatja az igaz fundamentom ki légyen. Arra inti az építöket, hogy minden tanítások egygyezzen a' Kristus' tiszta tudományával. Itt pedig a' fán, szénán, pozdorján, nem a' hamis tudományok értetnek, mert ezek nem mondathatnak igazán a' fundamentomra építtetni, holott a' fundamentomot rontják inkább mint építenék: hanem értetnek ama' haszontalan kérdések, elme futtatások, vagy egy szóval, értetnek afféle tanításoknak formái, a' mellyek egészen csak a' maga mutogatására, nem a' hallgatóknak közönséges hasznokra valók.

11. Mert más fundamentomot senki nem vethet a' kivül, melly egyszer vettetett, melly a' Jésus Kristus.

12. Hogyha valaki épít e' fundamentomra aranyat, ezüstöt, drága köveket, fát, szénát, pozdorját:

13. Mindennek munkája nyilván lészen: mert a' nap megmutatja: mert a' tüznek általa megjelentetik: és mindennek munkája minemü légyen, a' tüz megpróbálja.

14. Ha kinek munkája, a' mit épített megmarad, jutalmát veszi.

15. Ha kinek munkája megég, kárt vall; ö maga pedig megtartatik, de úgy, mint tüz által.

16. Avagy nem tudjátok-é, hogy ti az Istennek templomi vagytok, és az Isten' Lelke lakozik ti bennetek? *R.* 6: 19.

17. Ha valaki az Isten' templomát megszeplösíti, elveszti azt az Isten: mert az Istennek temploma szent, melly ti vagytok. 1. *Kór.* 6: 16.

18. Senki magát meg ne tsalja: ha valaki láttatik magának böltsnek lenni e' világon, bolond légyen, hogy bölts légyen.

19. Mert e' világnak böltsessége, Isten elött bolondság, mert megvagyon írva: megfogja a' a' böltseket az ö böltsességekben. *Jób.* 9: 13.

20. És ismét: az Úr tudja, hogy a' böltseknek gondolatjaik hijábavalók. *'Solt.* 94: 11.

21. Azért senki ne ditsekedjék emberekben: mert mindenek tiéitek.

22. Akár Pál, akár Apolló, akár Kéfás, akár e' világ, akár az élet, akár a' halál, akár jelenvalók, akár következendök, mindenek tiéitek.

23. Ti pedig a' Kristuséi vagytok: a' Kristus pedig Istené.

IV. RÉSZ.

Az Évangyéliom' igaz hirdetöjének tiszte mi légyen, az önnön maga alázatos példájában írja meg: és Timothéust ajánlja.

Úgy ítéljen mi felölünk az ember, mint Kristus szolgái felöl, és az Isten' titkainak sáfári felöl.

2. A' sáfárokban pedig e' kivántatik, hogy kiki hívnek találtassék.

3. Én pedig keveset gondolok azzal, ha ti töletek, vagy emberi ítélettöl ítéltetem: söt még én magamat is nem ítélem meg.

4. Mert semmiben nem vádol az én lelkem' esmérete: de ez által nem igazúlok meg: hanem az Úr az, a' ki engemet megítél.

5. Azért idö elött semmit ne ítéljetek, míg nem eljö az Úr, ki a' setétségeknek titkait világra hozza, és a' szíveknek tanátsit megjelenti, és akkor lészen mindennek Istentöl dítsérete. *Mát.* 7: 1. *Róm.* 2: 1.

6. (a) Ezeket pedig atyámfiai, néminemü példában szabtam én reám és Apollóra, ti érettetek: hogy a' mi példánkban tanuljátok meg, hogy affelet a' mi megíratott, nem jó böltselkedni, hogy egyitek a' mástokért fel ne fúvalkodjatok egymás ellen. *Péld.* 3: 7.

(a) Magát adja a' Sz. Pál például az alázatosságra: én úgymond, nemhogy valamit tulajdonítanék magamnak egyebek felett, de e' levélben is az én nevem és Apollós' neve alatt elfedeztem a' gonosz tanítóknak neveket

7. (b) Mert kitsoda szakaszt ki téged' *a' több emberek közzül?* mid vagyon pedig a' mit nem vettél? hogy ha vetted, mit kevélykedel mint ha nem vetted volna?

(b) A' kevélységnek megenyhítésére jó orvosság ha meggondolja azt valaki, hogy az emberek közzül magát ki nem szakaszthatja, és hogy mindent Istentöl vett.

8. Immár megteltetek, immár elgazdagodtatok, mi nálunk nélkül országot vettetek: vajha pedig uralkodhatnátok, hogy mi is veletek együtt uralkodhatnánk.

9. (c) Mert úgy ítélem, hogy az Isten minket, utolsó Apstolokat adott e' világ' szeme eleibe, úgymint halálra valókat. Mert lettünk tsudája e' világnak, az angyaloknak, és az embereknek.

(c) Az az: ha valakinek híres nevesnek, fényesnek, gazdagnak kellene lenni, legelöször is föképen nekünk kellene: de mi nem vagyunk, ti is tehát magatok felöl kevélyen ne értsetek.

10. Mi bolondok vagyunk a' Kristusért, ti pedig böltsek *vagytok* a' Kristusban: mi erötelenek, ti erösek: ti dítseretesek, mi gyalázatosok.

11. Mind ez ideig éhezünk és szomjúhozunk, és mezítelenek vagyunk, és artzul veretünk, és bizonytalan helyeken bújdosunk.

12. És munkálódunk, tulajdon kezünkel dolgot tévén: ha szidalommal illettetünk, jót kívánunk: ha háborúságot szenvedünk, békességgel türjük: *Mát.* 5: 44. *Luk.* 6: 28. *és* 23: 34. *Tsel.* 7: 60. *Mát.* 23: 19.

13. Ha gyaláztatunk, imádkozunk: e' világnak szemeti lettünk, és elvetett állatok mind ez ideig.

14. Nem azért írom ezeket, hogy titeket megszégyenítselek, hanem titeket intelek mint szerelmes fiaimat.

15. Mert ha tíz ezer tanítómestertek lenne is a' Kristusban, mindazáltal nem sok atyátok vagyon: mert én szültelek titeket az Évangyéliom által a' Kristusban. *Tsel.* 18: 11. *Filem.* 10. *Tsel.* 18: 21. *Jak.* 4: 15.

16. Kérlek azért titeket, *hogy* legyetek én követöim.

17. Azért botsátottam hozzátok Timothéust, ki nekem szerelmes fiam, és hív az Úrban, ki tinektek eszetekben juttatja minemük légyenek

az én útaim a' Kristusban, a' mint mindenütt minden gyülekezetekben tanítok.

18. Továbbá mint ha én soha nem mennék ti hozzátok úgy fúvalkodtak fel némellyek.

19. De elmegyek rövid napon ti hozzátok, ha az Úr akarándja, és megértem, nem beszédeket azoknak, a' kik felfúvalkodtak, hanem *az ő beszédeknek* erejét.

20. Mert nem beszédben áll az Istennek országa, hanem *a' léleknek* erejében.

21. Mit akartok? veszszővel menjek-é hozzátok, avagy szeretettel és lelki alázatossággal?

V. RÉSZ.

A' mostoha annyával fertelmeskedőt kirekeszteti a' gyülekezetből.

BIZONNYAL hallattatik ti köztetek a' paráznaság, olly paráznaság pedig, melly még a' pogányok között is nem neveztetik, hogy valaki az ő attyának feleségét elvegye. 3. *Mós.* 18:8.

2. Ti pedig felfúvalkodtatok, és nem kesergettetek inkább, hogy ti közzűletek kivettetett volna, a' ki e' bűnt tselekedte.

3. (a) Bizonyára én úgy mint távol lévén testben, de lélekben jelen lévén, immár mint jelen lévén megítéltem, hogy a' ki azt tselekedte. *Kol.* 2: 5.

(a) Valamelly bűnös embernek a' hívek közzűl való kihajtása nem egy ember' hatalmában hanem az egész gyülekezetében vagyon.

4. Minekutánna ti és az én lelkem az Úr Jésus Kristusnak nevében egybegyűltök, a' mi Urunk Jésus Kristusnak hatalmával.

5. Ez illyen ember adattassék a' Sátánnak, az ő testének romlására, (b) hogy a' lélek megtartassék az Úr Jésusnak ama' napján. 1. *Tim.* 20:

(b) Megmondja mi végre kell valakit kiüzni a' hívek közzűl.

6. Nem jó a' ti ditsekedéstek. Avagy nem tudjátok-é, hogy egy kitsiny kovász megposhasztja az egész tésztát? *Gal.* 5: 9.

7. (c) Tisztítsátok ki azért a' régi kovászt, hogy legyetek új tészták, miképen hogy kovász nélkűl valók vagytok. Mert a' mi Husvéti bárányunk a' Kristus mi érettünk megáldoztatott.

(c) Másik vége a' kirekesztésnek, hogy a' bűnös embertől a' több hívek meg ne mételyesűljenek.

8. Azért innepet szenteljünk nem régi kovászban, sem gonoszságnak és álnokságnak kovászában: hanem kovász nélkűl való *kenyerekben*, *tudniillik*, tisztaságban, és igazságban.

9. (d) Megírtam nektek levelemben, hogy a' paráznákkal ne társalkodjatok.

(d) Inti a' Kórinthusbelieket, hogy miképen a' régiek Husvét' innepében kihányták a' kovászt házokból, és tisztátalannak ítélték, a' kinek házában kovász találtatott: azonképen ők kivessék a' gyülekezetből a' tisztátalan embert, mivelhogy az ő egész életek ollyan mint a' Husvét innep, mellyben az igaz Husvéti báránnyal részesűlvén minden tisztátalanságot kikell vetniek közzűlök.

10. De nem mindenestől fogva e' világnak paráznáival, avagy fösvényivel, avagy ragadozóival, avagy bálványimádoival: mert ollyan módon ki kellene e' világból mennetek.

11. Mostan pedig írtam nektek, hogy ne társalkodjatok *azzal*, ha valaki, holott atyafiúnak neveztetik, parázna, vagy fösvény, vagy bálványimádó, vagy szidalmazó, vagy részeges, vagy ragadozó: ez illyenekkel *mondom*, hogy ingyen se egyetek. (e) *Mát.* 18:17. 2. *Thess.* 3: 14.

(e) Ha egyáltaljában a' bűnösöknek társaságoktól elkellene lennünk szükség volna e' világból is kimennünk: az Ekklésia tagjairól szóll azért, kiket fenyíték által eszekre kell téríteni; nem a' kivűlvalókról, kiket minden úton módon megkell nyernünk a' Kristusnak.

12. Mert mitsoda közöm vagyon ahoz, hogy a' kivűlvalókról is ítéletet tegyek? avagy nem azokról tésztek-é ti ítéletet, a' kik belől vagynak *a' gyülekezetben.*

13. A' kivűlvalókról pedig az Isten ítéletet tészen, vessétek ki azért a' gonosz embert ti közzűletek.

VI. RÉSZ.

Hogy perben való idézéseket ne kezdjenek a' hitetlenek előtt: a' keresztyéni szabadságról: a' paráznaság ellen.

VAGYON-é valaki ti köztetek olly vakmerő, hogy ha törvénykezése vagyon mással, a' hamissak előtt törvénykezik, és nem a' szentek előtt?

2. Avagy nem tudjátok-é, hogy a' szentek megítélik e' világot? hogy ha e' világ ti általatok megítéltetik, méltatlanok gyagytok-é kissebb dologról való ítéletre?

3. Avagy nem tudjátok-é, hogy az angyalokat is megítéljük, nemhogy e' világi életünknek szükségére való dolgokat *nem ítélnénk meg?*

4. Azért ha törvénykezéstek vagyon azok felől, mellyek e' világi életnek szükségére valók, kik a' gyülekezetben legalábbvalók, azokat ültessétek a' székbe.

5. Hogy magatokat megszégyenljétek, ezt azért írom. Nintsen-é ti köztetek egy bölts ember is, a' ki ítéletet tehetne az ő attyafiai között?

6. Hanem az atyafiú attyafiával törvénykezik a' hitetlenek előtt?

7. (a) Ez pedig minden kétség nélkűl nagy gyarlóság ti bennetek, hogy egymással törvénykeztek. Miért nem szenvedtek inkább boszszúságot? miért nem tűritek inkább a' kárt? *Mát.* 5: 39. *Luk.* 6: 26. *Róm.* 12: 10.

(a) Minekutánna megtíltá a' szenteknek a' pogányok előtt való törvénykezéseket. Itt már azt mondja, hogy ha ollyanok volnának, a' minemüknek kellene lenniek, ugyan semmire nem kellene a' törvénykezés.

8. De inkább ti tésztek boszszút és kárt a' ti atyátokfiainak. 1. *Thess.* 4: 6.

9. Avagy nem tudjátok-é, hogy a' hamissak az Isten' országának örökségét nem bírják? ne tévelyegjetek: sem a' paráználkodók, sem a' bálványimádók, sem a' házasság rontók, sem az éktelen puhák, sem a' kik férjfiakkal tisztátalankodnak. *Éfés.* 5: 5.

10. Sem a' lopók, sem a' fösvények, sem a' részegesek, sem a' szidalmazók, sem a' ragadozók, az Isten' országának örökségét nem bírják.

11. Illyenek voltatok pedig némellyek, de megmosattattatok, megszenteltettetek, megigazíttattatok az Úr Jésusnak nevében, és a' mi Istenünknek Lelke által. *Tit.* 3: 3.

II. 12. (b) Mindenek szabadok énnekem, de nem mindenek használnak: mindenek szabadok nekem, de én semmi állatnak hatalmába ne adassam. *R.* 10: 23.

(b) Feddi Sz. Pál azokat, kik a' keresztyéni szabadságnak színe alatt azt állítják vala, hogy nekik minden szabad, és miképen jó volna és szabad mindent megenni, azonképen a' paráznaság is szabad volna, mellyre Sz. Pál azt mondja, hogy ezek között nagy külömbség vagyon; és vagynak ollyak, mellyek szabadok, de azt is móddal: a' a' paráznaság pedig nem szabad.

13. Az eledelek a' hasnak *rendeltettek*, és a' has az eledelnek: az Isten pedig, mind ezt mind amazokat eltörli; a' test pedig nem paráznaságnak *rendeltetett*, hanem az Úrnak, és az Úr a testnek.

14. Az Isten pedig az Urat is feltámasztotta, minket is feltámaszt az ő hatalmassága által.

15. Avagy nem tudjátok-é, hogy a' ti testeitek a' Kristusnak tagjai? elszakaszszam-é azért a' Kristus' tagjait, hogy a' paráznának tagjaivá tegyem? távol légyen.

16. Avagy nem tudjátok-é, hogy a' ki paráznához ragaszkodik, egy test *a' paráznával?* mert ketten lésznek, *úgy mond*, egy testé.

17. A' ki pedig ragaszkodik az Úrhoz, egy lélek ő vele.

18. Távoztassátok el a' paráznaságot. Minden bűn, mellyet az ember tselekeszik a' test kivül vagyon: de a' ki paráználkodik, az ő maga teste ellen vétkezik.

19. Avagy nem tudjátok-é, hogy a' ti testetek a' bennetek lévő szent léleknek temploma, mellyet vettetek az Úrtól, *és hogy* nem ti magatokéi vagytok. *R.* 3: 16. 2. *Kor.* 6: 16.

20. Mert árron vétettetek: ditsőítsétek azért az Istent a' ti testetekben és a' ti lelketekben, mellyek az Istenéi. *R.* 7: 23. 1. *Pét.* 1: 19.

VII. RÉSZ.

A' házasságról, szüzességről, özvegységről tanít, és hagyja, hogy kiki a' miben vagyon azzal megelégedjék, a' szüzesség mi végre tartassék, és kiknek kelljen megházasúlniok.

TOVÁBBÁ, *a' mi néz azokra*, mellyek felől írtatok; jó a' férjfiúnak aszszonyt nem illetni. (a)

(a) A' kiknek Isten arra való ajándékot adott, jó el lenni aszszony nélkül: de a' kinek nem adott, éljen a' szent házassággal.

2. De a' paráznaságnak eltávoztatásáért, minden férjfiúnak tulajdon felesége légyen, és minden aszszonynak tulajdon férje légyen.

3. A' férjfiú a' minemű jó akarattal tartozik, megadja az ő feleségének: hasonlatosképen az aszszony is a' férjfiúnak. 1. *Pét.* 3: 7.

4. Az aszszony nem bír az ő saját testével, hanem a' férjfiú: hasonlatosképen a' férjfiú nem bír az ő saját testével, hanem az ő felesége:

5. Ne tsaljátok meg egymást, hanem ha egyenlő akaratból ideig, hogy foglalatosok lehessetek a' böjtölésben és az imádkozásban: (b) ismét egymáshoz térjetek, hogy a' Sátán meg ne kísértsen titeket, mivelhogy magatokat meg nem tartóztathatjátok.

(b) Nem szóll Pál a' mindennapi könyörgésekről, mert azokat meg nem bántja a' szent házasság, hanem ama' közönséges imádkozásokról, mellyek veszedelmes időben szoktak vala lenni.

6. (c) Ezt pedig mondom engedelemből, nem parantsolat szerént.

(c) Azt akarja mondani, hogy szabad megházasodni vagy nem házasodni, de úgy, hogy a' ki meg nem házasodik, arra való ajándéka légyen, hogy magát megtartóztathassa.

7. Mert akarnám, ha úgy volna minden ember, mint én: de mindennek kiváltképen való ajándéka vagyon Istentől, némellynek így, némellynek amúgy.

8. Mondom pedig az özvegy férjfiaknak, és aszszonyoknak, hogy jó nekik, ha úgy maradnak, mint én.

9. Hogyha magokat meg nem tsrtóztathatják, házasságban éljenek: mert jobb házasságban élni, hogy nem mint égni.

10. Azoknak pedig, a' kik házasságban vagynak, hagyom nem én, hanem az Úr, hogy az aszszony az ő férjét el ne hagyja.

11. Hogyha pedig elhagyja, maradjon házasság nélkül, vagy az ő férjével békéljék meg: a' férjfiú is az ő feleségét el ne hagyja. *Mát.* 5: 32. *és* 19: 9. *Márk.* 10: 11. *Luk.* 16: 18.

12. Egyebeknek pedig én mondom, nem az Úr: ha valamelly atyafiúnak hitetlen felesége vagyon, ki ő vele együtt akar lakni, azt el ne hagyja:

13. És a' melly aszszonynak hitetlen férje vagyon, és az vele akar lakni, el ne hagyja az aszszony azt.

14. Mert a' hitetlen férjfiú megszenteltetett az ő feleségében, és a' hitetlen aszszony az ő urában: mert ha külömben volna, a' ti gyermekeitek tisztátalanok volnának; de azok szentek.

15. Ha pedig a' hitetlen elmégyen, *ám* menjen el, *nem vettetett* rabság alá az atyafiú, vagy a' keresztyén aszszony ez illyen dolgokban: de békességre hívott minket az Isten.

16. Mert mit tudsz benne te aszszony hogyha a' te férjedet megnyerheted-é? avagy te férjfiú mit tudsz benne, hogyha a' te feleségedet megnyerheted-é *Istennek*?

17. De a' mint mindennek osztogatja Isten az ő ajándékát, és a' mint mindent hívott, úgy járjon: én minden gyülekezetekben ekképen rendelem.

18. Környülmetélkedésben hívatott-é valaki? ne kívánja a' környülmetélkedetlenséget: a' környülmetélkedetlenségben hívatott-é valaki? környül ne metélkedjek.

19. A' környülmetélkedés semmi, a' környülmetélkedetlenség is semmi, hanem az Isten' parantsolatjának megtartása *kívántatik*. *Gal.* 5: 6.

20. Minden ember, a' melly hívatalban hívattatott, abban maradjon. *Éfés.* 4: 1.

21. Szolgai állapotban hívattál-é? ne gondolj vele: de ha szabados lehetsz, inkább élj azzal.

22. Mert a' ki az Úrban hívattatott a' szolgai állapotra, az Úrnak szabadossa: hasonlatosképen a' ki szabadosságban hívattatott, a' Kristusnak szolgája.

23. Áron vétettetek, ne legyetek embereknek szolgai. *R.* 6: 20. 1. *Pét.* 1: 18.

24. Minden *ember* a' miben hívattatott, atyámfiai, abban maradjon meg Isten előtt.

II. 25. A' szűzek felől pedig nintsen az Úrtól parantsolatom: de a' mit értek veletek közlöm, úgymint, ki az Istennek irgalmasságából vettem ezt, hogy hív szolgája légyek.

26. (d) Úgy ítélem azért, hogy jó ez, a' jelenvaló szükségért, *tudniillik*, hogy jó az embernek úgy, szűzen maradni.

(d) A' jelen való szükségen érti az Anyaszentegyháznak akkori háborúságát; azt mondja azért, hogy arra nézve jó, a' ki meg nem házasúl, de hogy ebből valáki a' házasságot ne szidalmazza, azt mondja, hogy a' ki feleséget vett el ne hagyja.

27. Feleséghez köttettél-é? ne keress elválást: megszabadúltál-é a' te feleségedtől? ne keress feleséget.

28. Hogyha feleséget vészesz is, nem vétkeztél: és ha szűz leányzó férjhez ment, nem vétkezett, (e) de ez illyeneknek háborúságok lészen a' testben, én pedig nektek kedvezek.

(e) A' szüzesség a' házaságnál jobb, azokban tudniillik, a' kik magokat megtarthatják, mert a' házasságban sok háborúság vagyon.

29. Ezt pedig *azért* mondom' atyámfiai, mert a' mi idő még vagyon, igen rövid: annyira, hogy a' kiknek feleségek vagyon, úgy tartsák, mintha nem volna:

30. És a' kik sírnak, mintha nem sírnának: a' kik vígadnak, mintha nem vígadnának: és a' kik vésznek valamit, mintha nem bírnák azt.

31. És a' kik e' világgal élnek, mintha nem élnének: mert elmúlik e' világnak ábrázatja.

32. Akarnám, hogy szorgalmatosság nélkül volnátok. A' ki házasság nélkül vagyon, arra visel gondot, a' mi az Úré, mi módon kedveskedhessék az Úrnak.

33. A' ki feleséget vett, e' világiakra gondol, hogy kedveskedhessék feleségének.

34. Különböznek ezek, a' férjhez ment aszszony, és a' szűz leányzó. A' ki férjhez nem ment, szorgalmatos az Úr' dolgaiban, hogy szent légyen mind testében mind lelkében: a' ki pedig férjhez ment, szorgalmatos e' világiakban, mi módon kedveskedhessék az ő urának.

35. (f) Ezt pedig mondom a' ti hasznotokra: nem hogy tört vessek nektek, hanem hogy ékessen és illendőképen ragaszkodhassatok az Úrhoz, minden szorgalmatosság nélkül.

(f) Azt mondja szent Pál, hogy a' szüzességet nem azért dítséri, hogy valakit törbe ejtsen, és valakit arra erőltessen, hogy meg ne házasodjék.

36. Ha pedig valaki éktelen dolognak állítja, ha az ő leánya' idejének virágát elmulatja, és ha úgy kell lenni; a' mit akar azt tselekedje, nem vétkezik: menjen férjhez.

37. A' ki pedig erössen áll szívében, és a' szükség nem kénszeríti, hanem az ő akaratjával bír, és ezt elvégezte szívében, hogy megtartsa az ő leányát, jól tselekeszi.

38. Azért a' ki eladja házasságra *leányát*, jól tselekeszik: a' ki pedig nem adja, jobban tselekeszik.

39. Az aszszony megkötelezteteti törvényel, míg az ő férje él: ha az ő férje elaluszik, szabados hogy elmenjen a' kihez akarja: tsak az Úrban. *Róm.* 7: 1, 2.

40. De boldogabb lészen, hogyha úgy marad az én értelmem szerént: hiszem pedig, hogy én bennem is az Isten' lelke vagyon. 1. *Thess.* 4: 8.

VIII. RÉSZ.

A' bálványoknak áldoztatott dolgokról, és atyafiúi szeretetről: egy Isten és egy Úr: a' keresztyéni szabadsággal nem kell élni az erőtleneknek botránkozásokra.

A' mi (a) pedig azokra néz, mellyek a' bálványoknak áldoztatnak, tudjuk mindnyájan, hogy affelől értelmünk vagyon. *De* az értelem felfúvalkodtat, a' szeretet pedig épít.

(a) Értelme ez: tudom, hogy a' bálványnak áldoztatott eledel felől azt szoktátok mondani, hogy a' bálvány semmi, és az meg nem fertézteti, sem meg nem szenteli az eledelt. Úgy vagyon pedig, hogy vagyon bennetek tudomány, de mivelhogy szeretettel meg nem egyelíttetett, az ollyan tudomány nem jó.

2. Ha valaki láttatik magának valamit tudni, az ollyan ember még semmit nem tud *úgy* a' mint kellene tudni.

3. Hanem a' ki az Istent szereti, ez megtanítlatott ő tőle.

4. Azoknak azért megételek felől, mellyek a' bálványoknak áldoztatnak, tudjuk, hogy a' bálvány semmi e' világon, és hogy nintsen más Isten, hanem tsak egy.

5. Mert noha vagynak ollyak, mind a' földön mind az égben, kik isteneknek neveztetnek, (miképen hogy sok istenek, és sok urak vagynak.)

6. Mindazáltal minekünk egy Istenünk vagyon, amaz atya, a' kitől mindenek, mi is abban *vagyunk*. És egy Urunk, a' Jésus Kristus, ki által mindenek *vagynak*, mi is ő általa *vagyunk*. 5. *Mós.* 9: 4. *Ján.* 13: 13. *R.* 12: 3.

7. (b) De nem mindenekben vagyon az a' tudomány, mert némellyek, mind e' mái napig a' bálványt valaminek állítván, mint bálványnak áldoztattat, úgy észik azt: és azoknak lelki esméretek, mivelhogy erőtelen, megfertéztetik.

(b) Tudjuk mi, hogy nintsen több egy Istennél; és hogy a' bálvány semmi: de nem minden ember tudja azt.

8. (c) Az eledel minket Isten előtt kedvesekké nem tészen: mert ha eszünk is nem leszünk gazdagabbak, ha nem eszünk is nem leszünk szegényebbek.

(c) Ez előtt szóllott a' bálványnak áldoztatott eledelről. Immár közönségesképen minden eledelről. Azt mondja azért, hogy az eledel sem kárhoztat, és szabadságunk vagyon az ételben; de meglássuk hogy a' mi szabadságunkkal, a' mi erőtelen felebarátinkat el ne veszessük.

9. De meglássátok, hogy valami módon az a' ti szabadságtok botránkozásokra ne légyen az erőtleneknek.

10. Mert ha valaki lát tégedet ki értelemmel megékesítettél, hogy a' bálványok' templomokban leülsz, annak lelkiesmérete, a' ki erőtelen, avagy nem megtaníttatik-é arra', hogy megegye a' bálványoknak áldoztatott állatokat?

11. És a' te értelmeddel a' te erőtelen atyádfia, kiért a' Kristus meghalt, elvész-é? *Róm.* 14: 15.

12. És illyen módon mikor vétkeztek az atyafiak ellen, és sebesítitek az ő erőtelen lelkek' esméretit, a' Kristus ellen vétkeztek.

13. Annakokáért ha az eledel megbotránkoztatja az én felebarátomat, (d) soha húst nem eszem, hogy az én felebarátom meg ne botránkozzék. *Róm.* 14: 21.

(d) Az az, ha az én ételemből alkalmatosságot vészen az én felebarátom, hogy lelkiesmérete ellen tselekedjék.

IX. RÉSZ.

Az egyházi szolgának táplálásokra való jutalmat meg kell adni, noha Sz. Pál ingyen is prédikállott, mindeneknek minden lett, és tusakodott a' koronáért.

AVAGY (a) nem Apostol vagyok-é? nem vagyok-é szabados? nem láttam-é a' mi Urunk Jésus Kristust? avagy nem én munkáim vagytok-é ti az Úrban? *Tsel.* 22: 17. 18. *R.* 15: 8. *R.* 4: 15.

(a) Ezt akarja mondani, hogy neki sok dolgokra volna szabadsága, de nem él az ő szabadságával bizonyos okokért.

2. Ha egyebeknek nem vagyok Apostol, de bizony nektek az vagyok, mert az én Apostolságomnak petsétе az Úrban ti vagytok.

3. Az én feleletem ez azok ellen, (b) a' kik engemet tzirkálnak.

(b) Visgálnak; vagy, életemről, dolgaimról kérdezödnek és tudakoznak.

4. Avagy nintsen-é arra hatalmunk, hogy együnk és igyunk?

5. Avagy nintsen-é hatalmunk arra, hogy a' mi keresztyén feleségünket széljel hordozzuk, mint a' több Apostolok, és az Úrnak atyafiai, és Kéfás?

6. Avagy tsak énnekem és Barnabásnak nintsen-é szabadságunk, hogy ne munkálódjunk?

7. Kitsoda vitézkedik valaha az ő maga'soldján? kitsoda plántál szőlöt, hogy annak borában ne innék? avagy kitsoda tart nyájjat, hogy a' nyájnak tejéből ne ennék.

8. Avagy tsak emberi mód szerént mondom-é ezeket? avagy nem ezt mondja-é a' törvény is?

9. Mert Móses' törvényében meg vagyon írva: ne kösd fel a' nyomtató ökörnek száját. Avagy az ökrökre vagyon-é az Istennek gondja? 5. *Mós.* 25: 4. 1. *Tim.* 5: 18.

10. Avagy nem mi érettünk mondja-é ezt? mert mi érettünk íratott ez meg, hogy a' ki szánt, reménység alatt kell annak szántani: és a' ki tsépel reménység alatt, az ő reménységében részesnek kell lenni.

11. Ha mi tinektek lelkieket vetettünk, nagy dolog-é ha mi a' ti testi márhátokat aratjuk? *Rom.* 15: 27.

12. Ha egyebek köztetek az ő szabadságoknak hasznát vészik, miért nem inkább mi? de mi nem éltünk e' szabadsággal: hanem mindeneket eltűrtünk, hogy a' Kristus' Évangyéliomának folyását meg ne késlelnénk.

13. Avagy nem tudjátok-é, hogy a' kik a' szent dolgokban munkálódnak, a' szent dolgokból esznek? és a' kik az oltár környül forgódnak, az oltárról részesűinek? 5. *Mós.* 18: 1.

14. Ekképen rendelte az Úr azoknak, a' kik az Évangyéliomot hirdetik, hogy az Évangyéliomból éljenek. *Mát.* 10: 10.

15. De én egyikkel sem éltem. Ezeket is nem azért írtam, hogy én velem azt tselekedjék: mert jobb volna nekem meghalnom, hogy nem mint valaki hijábavalóvá tenné az én ditsekedésemet.

16. (c) Mert ha az Évangyéliomot hirdetem, azzal nem ditsekedhetem, mert a' szükség kénszerít. Jaj pedig nekem ha az Évangyéliomot nem hirdetem.

(c) Azt akarja mondani, hogy nem ditsekedhetik ember azzal, a' mit tiszti szerént kell tselekedni, mellyet ha nem mivel, vétkezik.

17. (d) Mert ha akaratom szerént mivelem azt, jutalmam vagyon: ha akaratom ellen *mivelem*, sáfárság bízatott én reám.

(d) Az ő példájával tészen külömbséget a' között, a' ki örömest, és a' között, a' ki kénszerítésből jár el tisztiben; azt mondja pedig, hogyha akaratja szerént miveli, jutalma vagyon; ha kénszerítésből, ugyan el kell járni tisztiben, de nem kedves.

18. (e) Mitsoda jutalmam vagyon tehát? *ez*, hogy mikor hirdetem az Évangyéliomot, a' Kristusnak Évangyéliomát ingyen valóvá tegyem, hogy az én szabadságommal gonoszúl ne éljek az Évangyéliomnak hirdetésében.

(e) Megmondja szolgálatjának jutalmát, melly ez: mert az Evangyéliomot kedvesben vészik, és senki nem mondhatja nekem, hogy nem élek, hanem gonoszúl élek az én szabadságommal.

19. (f) Mert én szabados lévén, magamat mindeneknek szolgájokká tettem, hogy többeket nyerhetnék meg:

(f) Azt mondja, hogy neki noha szabadsága vagyon a' Kristusban, mindazáltal az erőtlenekhez szabta magát, hogy azokat megnyerné, mintha szabados nem volna.

20. És lettem a' 'Sidóknak mint 'Sidó, hogy a' 'Sidókat megnyerhetném: azoknak, a' kik a' törvény alatt vagynak, mintha a' törvény alatt volnék, hogy azokat, a' kik a' törvény alatt vagynak, megnyerném.

21. A' törvény nélkül valóknak, mint törvény nélkül való, (holott nem vagyok Isten előtt törvény nélkül való, hanem a' Kristus' törvényének alája vettettem,) hogy megnyerném a' törvény nélkül valókat.

22. Az erőtleneknek lettem úgymint erőtelen, hogy az erőteleneket megnyerném: mindeneknek minden lettem, hogy valakiket megtartanék.

23. Ezt pedig mivelem az Évangyéliomért, hogy az *Évangyéliomban* részes légyek.

24. (g) Avagy nem tudjátok-é, hogy a' kik a' tzélban futnak, jóllehet mindnyájan futnak, de egy vészi el a' jutalmát? úgy fussatok, hogy *a' jutalmat* elvehessétek.

(g) A' pályafutóktól vett hasonlatosság által inti őket a' keresztyéni vitézségre, mértékletes életre, mellynek jutalmát is mondja.

25. A' ki pedig a' pályafutásban tusakodik, mindenekben maga tűrtető. Azok azért, hogy a' veszendő koronát elvegyék, mi pedig azért, hogy a' romolhatatlant.

26. Én azért úgy futok, mint nem bizonytalanra: úgy hartzolok, mint nem hijába vágván az eget.

27. Hanem az én testemet megsanyargatom, és rabság alá adom: hogy valami módon, mikor másoknak hirdetem, magam megvettetett ne legyek. (h)

(g) A' megvetettet, nem az elválasztottnak veti ellenében, hanem a' megpróbáltatottnak.

X. RÉSZ.

Ismét szóll a' bálványoknak áldoztatott dolgokról, és hamis Isteni szolgálatról, azután megtiltja a' bálványoknak áldoztatott húsnak botránkozással való megételét.

NEM akarom pedig, hogy ti ezt ne tudjátok, hogy a' mi atyáink mindnyájan amaköd alatt voltak, és mindnyájan a' tengeren általmentek. 2. *Mós.* 13: 10. 4. *Mós.* 9: 8. 2. *Mós.* 14: 22.

2. És mindnyájan Mósesben megkeresztelkedtek (a) a' ködben és a' tengerben:

(a) Mósesben, az az, az ő hadnagysága alatt.

3. És mindnyájan egy lelki eledelt ettek *mi velünk.* 2. *Mós.* 16: 15.

4. És mindnyájan egy lelki italt ittak: ittak pedig a' kősziklából, melly őket követte, a' kőszikla pedig vala a' Kristus. 2. *Mós.* 17: 6. 4. *Mós.* 20: 10.

5. De sokat azok közzül az Isten nem kedvelt: mert a' pusztában leomlának. 4. *Mós.* 26: 65.

6. Ezek pedig mi példáink voltak, hogy gonoszt ne kívánjunk, miképen azok kívántak. 4. *Mós.* 11: 14. *'Solt.* 106: 14.

7. Bálványimádók se legyetek, mint ő közzülök némellyek, mint meg vagyon írva: leűle a' nép enni és inni, és felkelének játszani. 2. *Mós.* 35: 6.

8. Se pedig ne paráználkodjunk, mint azok közzül némellyek paráználkodtak, és egy napon elestek huszonhárom ezeren. 4. *Mós.* 25: 9.

9. Se a' Kristust ne kísértsük, mint ő közzülök némellyek kísérték, és a' kígyók miatt elveszének. 4. *Mós.* 21: 6. *'Solt.* 106: 14.

10. Se pedig ne zúgolódjatok, miképen ő közzülök némellyek zúgolódának, és elveszének az öldöklő angyal miatt. 4. *Mós.* 14: 23.

11. Mind ezek pedig példában lésznek vala rajtok: megírattattak pedig a' mi intetésünkre, kikre ez utolsó idők jutottak.

12. Azért a' ki magának láttatik állani, meglássa, hogy el ne essék.

13. Nem egyébb, hanem tsak emberi késéret esett rajtatok: hív pedig az Isten, ki nem hágy titeket felljebb kísértetni annál, a' mint elszenvedhetitek, sőt mind a' kísértettel egyetemben a' szabadúlásra útat nyit, hogy elszenvedhessétek. (b)

(b) Vígasztalja a' keresztyéneket, hogy az Izráeliták' példájokat hallván kétségbe ne essenek.

14. Azért szerelmesim, távoztassátok el a' bálvány imádást. (c)

(c) Balvány imádásnak mondja a' bálványoknak áldoztatott állatoknak megételeket. Mert noha ez ideig arra intette őket, hogy azokat meg ne egyék az erőtelen atyafiakért; mind azáltal immár keményebben disputál, és azt mondja, hogy bálvány imádásba keveri magát, a' ki azokat megeszi.

15. Úgy szóllok mint tudósoknak: ítéljétek meg ti a' mit mondok.

16. A' hálaadásnak pohara, mellyet megszentelünk, avagy nem a' Kristus' vérével való közösülésünk-é? a' kenyér, mellyet megtörünk, avagy nem a' Kristus' testével való közösülésünk-é?

17. Mert egy a' kenyér; egy test vagyunk sokan: mert mindnyájan egy kenyérből részesülünk.

18. Tekintsétek meg a' test szerént való Izráelt: nemde a' kik az áldozatokban esznek, részesek-é az oltárban?

19. (d) Mit mondok azért? hogy a' bálvány valami volna, vagy a' bálványnak áldoztatott valami volna?

(d) A' bálvány semmi ő magában, és az eledelt sem meg nem szentelheti, sem meg nem fertéztetheti, de ha a' végét meg gondoljuk, ördögnek szenteltetik az az eledel, annyira, hogy ki azzal él, magát bálvány imádásban keveri.

20. Sőt azt mondom, hogy a' mit a' pogányok áldoznak, az ördögöknek áldozzák, nem az Istennek: nem akarom pedig, hogy ti az ördögöknek közösi legyetek.

21. Nem ihatjátok az Úr' poharát, és az ördögök poharokat, nem lehettek az Úr' asztalának és az ördögök' asztaloknak részesi.

22. Avagy nem ingereljük-é haragra az Urat? avagy erősbek vagyunk-é nálánál?

II. 23. (e) Mindenek szabadok énnekem, de nem mindenek használnak; mindenek szabadok énnekem; de nem mindenek építenek. *R.* 6: 12.

(e) Azoknak felel, kik a' keresztyéni szabadsággal menthették volna magokat.

24. Senki ne keresse a' mi övé, hanem minden *azt keresse* a' mi másé *Fil.* 2: 21.

25. Valamit a' mészárszékben árulnak, megegyétek, semmit nem tudakozván felőle, a' lelki esméretért.

26. Mert az Úré a' föld, és annak teljessége. 2. *Mós.* 19: 5. *'Solt.* 24: 1. *és* 50: 12.

27. Hogy ha valaki a' hitetlenek közzűl titeket elhívánd, és el akartok menni, valamit előtökben tésznek megegyétek, semmit nem tudakozván felőle, a' lelki esméretért.

28. (f) De ha valaki azt mondja: ez bálványnak áldoztatott, ne egyétek az *emberért*, a' ki megjelentette, és a' lelki esméretért. Mert az Uré a' föld, és annak tellyessége.

(f) Az az; ne egyétek meg az erőtelenekért, ti azért meg nem fogyatkoztok étel nélkül, mert az Uré a' föld.

29. Nem a' te lelki esméretedért mondom pedig; hanem a' máséért, mert az én szabadságom miért szidalmaztatik más lelki esméretitől? (g)

(g) Az az; ha a' ti atyátokfiainak botránkozásával esztek, a' ti keresztyéni szabadságtok szidalmaztatik.

30. És ha én kegyelemből eszem, miért ítéltetem azért hitetlennek a' miért én hálákat adok?

31. Azért akár esztek, akár isztok, akármit tselekesztek, mindeneket az Isten' ditsőségére miveljetek. *Kol.* 3: 17.

32. Meg ne botránkoztassátok, vagy a' 'Sidókat, vagy a' Görögöket, és az Istennek Anyaszentegyházát:

33. Miképpen én is mindenekben mindeneknek kedveskedem, nem keresvén az én magam hasznát, hanem sokakét, hogy megtartassanak.

XI. RÉSZ.

Az Isteni szolgálatban való illendő dolgokról, és abban kinekkinek tisztességes maga viseléséről; és az Úr' vatsorájának betsületes és illendőképen való kiszolgáltatásáról.

LEGYETEK én követőim, miképen én is követője vagyok a' Kristusnak. 2. *Tess.* 3: 9.

2. Dítsérlek pedig titeket atyámfiai, hogy én rólam mindenestől megemlékeztek, és a' minemű rendeléseket szabtam köztetek, azokat megtartjátok.

3. Akarom pedig, hogy ezt tudjátok, hogy a' Kristus minden férjfiúnak feje: az aszszonynak pedig feje a' férjfiú: a' Kristusnak pedig feje az Isten. *Efés.* 5: 25.

4. Minden férjfiú, a' ki imádkozik befedett fővel, megrútítja az ő fejét.

5. Minden aszszony pedig, a' ki imádkozik, vagy írást magyaráz, mezítelen fővel, az ő fejét megrútítja: mert az szinte annyit tészen mint ha megnyíretett vólna.

6. Mert az aszszony ha be nem fedi az ő fejét, nyírettessék el *az ő haja*: hogy ha pedig éktelen az aszszony' fejének megnyíretni, fedezze be *az ő fejét*.

7. Mert a' férjfiúnak nem kell befedni az ő fejét, mivelhogy ő Istennek képe és (a) ditsősége, de az aszszony, a' férjfiú' ditsősége. 1. *Mós.* 1: 26, 27. *és* 5: 1. *és* 9: 9. *Kol.* 3: 10.

(a) Az az, Isten' hatalmasságának képe vagy ábrázatja.

8. Mert nem a' férjfiú az aszszonyból, hanem az aszszony a' férjfiúból.

9. Mert nem teremtetett a' férjfiú az aszszonyért, hanem az aszszony a' férjfiúért. 1. *Mós.* 21: 18.

10. Azért kell az aszszonynak fején lenni a' férjfiú hatalmának *bizonyságának*, az angyalokért.

11. Mindazáltal sem a' férjfiú nem lehet az aszszony nélkül, sem az aszszony a' férjfiú nélkül, az Úrban.

12. Mert miképen, hogy az aszszony a' férjfiúból vagyon, azonképen a' férjfiú az aszszony által, mind ezek pedig az Istentől.

13. Magatokban ítéljétek meg: hogy ha illendő dolog aszszonynak mezítelen fővel imádni az Istent?

14. Avagy a' természet is nem tanít-é meg erre titeket, hogy a' férjfiúnak éktelen dolog nagy hajat viselni.

15. Az aszszonynak ellenben ékességére vagyon a' nagy haj? mert neki feje fedezésére adatott az.

16. Hogy ha valaki ezek ellen verseng minekünk ollyan szokásunk nintsen, sem az Istennek gyülekezetinek.

17. Ezt pedig tudtotokra adom, hogy nem dítsérlek ebben titeket, hogy nem haszonnal, hanem kárral gyültök egybe.

18. Mert elöször mikor egybe gyültök a' gyülekezetbe, hallom, hogy viszsza vonások vagynak köztetek, valami részre pedig hiszem is.

19. Mert szükség lenni hasonlásoknak köztetek, hogy a' kik állhatatosok, ezek nyilván valók legyenek ti köztetek.

20. (b) Azért mikor egybe gyültök, ez nem [illegible] ételét:

(b) Régen a' gyülekezetekbe volt illyen szokás, hogy az Úr vatsorája előtt lakodalmat szereznének; de mivelhogy azzal gonoszul éltek, és a' szegényeket megútálták részegeskedtek, tobzódtak, azért azt szent Pál megfeddi, és azt a' szokást el törli.

21. Mert ki ki mind az ő saját vatsoráját eszi-meg: némelly pedig éhezik, némelly részeg.

22. És nintsen-é házatok az ételre és italra? avagy az Istennek anyaszentegyházát megútáljátok-é, és azokat szégyenlitek-é a' kiknek nintsen *mit enniek?* mit mondjak nektek? dítsérjelek-é? ebben nem dítsérlek.

23. Mert én az Úrtól vettem, mellyet nektek elötökbe is adtam: hogy az Úr Jésus, melly étjszaka kézbeadaték vette a' kenyeret: *Gal.* 1: 12. *Mát.* 26: 26. *Márk.* 14: 22. *Luk.* 22: 19.

24. És hálákadván megtörte, és ezt mondotta: vegyétek, egyétek: ez én testem, melly ti érettetek megtöretett, ezt tselekedjétek az én emlékezetemre.

25. Hasonlatosképen a' pohárt is *vette*, miután vatsorált volna ezt mondván: e' pohár amaz új testamentom, az én vérem által. Ezt tselekedjétek valamennyiszer iszszátok, az én emlekezetemre.

26. Mert valamenyiszer ejénditek e' kenyeret, és ijándjátok e' pohárt, az Úrnak halálát hirdessétek a' míg eljövénd.

27. Azért valaki ejéndi a' kenyeret, és ijándja az Úrnak poharát méltatlanul, vétkezik az Úr' teste és vére ellen.

28. Próbálja meg azért minden ember magát, és úgy egyék abból a' kenyérből, és úgy igyék abbol a' pohárból. 2. *Kór.* 13: 5.

29. Mert a' ki eszik és iszik méltatlanul, kárhozatot eszik és iszik magának, meg nem betsülvén az Úrnak testét.

30. Ennekokáért is vagynak ti köztetek sok erötelenek és betegek, és elaluttak sokan.

31. Mert ha mi magunk ítélnénk meg magunkat, nem büntettetnénk *Istentöl.*

32. De mikor büntettetünk, az Úrtól taníttatunk, hogy e' világgal el ne kárhoztassunk.

33. Azért atyámfiai, mikor egybe gyültök az ételre, egymást megvárjátok.

34. Hogy ha valaki éhezik, otthon egyék: hogy kárhozatra ne gyüljetek egybe: a' több dolgokat elrendelem, mikor hozzátok mégyek.

XII. RÉSZ.

Mint keljen az Istentöl adatott lelki ajándékokkal élni, az egymás között való egyenességre és atyafiúi szeretetre.

AZ Lelki *ajándékokról is* atyámfiai, (a) nem akarom, hogy tudatlanok legyetek:

(a) Nem akarom, hogy az Istennek lelki ajándékival gonoszúl éljetek az Isten' házának romlására.

2. Tudjátok, hogy ti pogányok voltatok, és a' néma bálványokhoz ragadtatok vala, a' mint vitettek vala.

3. Azért tudtotokra adom nektek, hogy senki, a' ki Istennek Lelke által szóll, a' Jésust nem átkozza: és senki nem mondhatja a' Jésust Úrnak, hanem tsak a' szent Lélek által. *Márk.* 9: 39. *Ján.* 13: 13. *R.* 8: 6. *Fil.* 2: 11.

4. Az ajándékokban pedig külömbség vagyon, de ugyan azon Lélek:

5. Az egyházi szolgálatokban is külömbségek vagynak, de ugyan azon Úr:

6. Külömbségek vagynak az Isteni erőknek ajándékibann is, de ugyan azon egy Isten: ki mind azokat mindenekben tselekeszi:

7. Mindennek pedig adatik a' Léleknek ajándéka haszonra.

8. Mert némellynek az Isten' Lelkétől adattatik böltseségnek beszéde, némellynek pedig tudománynak beszéde, ugyan azon Lélektől:

9. Némellynek pedig hit, ugyan azon Lélek által: némellynek pedig gyógyításnak ajándéki, ugyan azon Lélek által:

10. Némellynek Isteni erőknek tselekedésére való ajándékok; némellynek jövendö mondás; némellynek a' lelkeknek megválasztásának ajándéka, némellynek külömbözö nyelveknek nemeinek tudása, némellynek nyelveknek magyarázása.

11. De mind ezeket tselekeszi ugyan azon egy Lélek, osztogatván azokat kiváltképen mindeniknek a' mint akarja. *Röm.* 12: 33. *Efés.* 4: 7. 2. *Kor.* 11: 13.

12. (b) Mert miképen a' test egy, és annak sok tagjai vagynak, az egy testnek minden tagjai pedig, noha sokak, *mindazáltal* egy test: azonképen vagyon a' Kristus is.

(b) Az emberi testnek hasonlatossága által bizonyítja, hogy Isten az ö ajándékit adja az ö háza épülésére. Nevezi pedig az Anyaszentegyházat Kristusének, mert egy test a' Kristus és az ö háza.

13. Mert egy Lélek által mindnyájan egy testté keresztelkedtünk: akár 'Sidók', akár Görögök, akár szólgák, akár szabadosok: és mindnyájan egy ital által lettünk egy lélekké.

14. (c) Mert a' test nem egy tag, hanem sok tag.

(c) Az emberi testtől vett hasonlatosságot magyarázza, mellynek részei ezek: elsö a' test egy, de sok tagok. Második: a' tagoknak külömb külömb ajándéki vagynak, és egynek nem mindent adott Isten. Harmadik: a' fö tagok ne útálják meg az alább való tagokat, sőt az alább valókat inkább betsüljék. Negyedik: ha egyik tag szenved a' többi is szenved.

15. Ha azt mondja a' láb: mivelhogy én nem vagyok kéz, azért nem vagyok a' testből való, avagy nem a' testből való-é azért?

16. Ha azt mondja a' fül: nem vagyok én szem, nem vagyok a' testből való: avagy nem a' testből való-é azért?

17. Ha az egész test szem, hol a' hallás? ha egészlen hallás, hol az illatozás?

18. De az Isten a' tagokat helyheztette egyenként külön külön a' testben, a' mint akarta.

19. Hogy ha mind azok egy tag volnának, hol volna a' test?

20. De jóllehet a' tagok sokak, mindazáltal egy test.

21. Nem mondhatja pedig a' szem a' kéznek: nem szükölködöm te nálad nélkül: vagy a' fö a' lábaknak: nem kelletek nekem.

22. Sőt

22. Sőt inkább a' mellyek a' testnek legerőtlenebb tagjainak láttatnak, azok igen szükségesek:

23. És a' mellyeket állítanak lenni tiszteletleneknek, azoknak nagyobb tisztességek vagyon: és a' mellyek mi bennünk éktelenebbek, azoknak nagyobb ékességek vagyon.

24. Mert a' mellyek tisztességesek, azoknak nem szükség az ékesség: de az Isten így mértékelte a' testet, hogy a' melly tisztesség nélkül való volna, annak nagyobb tisztességet adna.

25. Hogy ne légyen hasonlás a' testben, hanem a' tagok egyenlőképen egyik a' másikért szorgalmatosok lennének.

26. És ha egyik tag szenved, együtt bánkódnak minden tagok: ha egyik tag tisztességgel illettetik, együtt örülnek minden tagok.

27. Ti pedig a' Kristus' teste vagytok, és ő tagjai rész szerént. *Eféz.* 4: 12.

28. És némellyeket rendelt Isten az Anyaszentegyházban, először Apostolokat, azután Prófetákat, harmadszor Doktorokat, azután *rendelt* hatalmasságokat, azután gyógyításnak ajándékit, szegényeknek segéllőit, közlégnek igazgatóit, nyelveknek *külömböző* nemeit.

29. Avagy mindnyájan Apostolok-é? vagy mindnyájan Próféták-é? avagy mindnyájan Doktorok-é? vagy mindnyájan hatalmasságok-é?

30. Vagyon-é mindeniknek gyógyításra való ajándéka? vallyon mindnyájan szóllnak-é *külömböző* nyelveken? vallyon mindnyájan magyaráznak-é *írást?*

31. De a' hasznosabb ajándékokra igyekezzetek. És még drágalátosabb útat mutatok nektek.

XIII. RÉSZ.

Az atyafiúi szeretetről, és annak dítséretes voltáról.

HA embereknek vagy angyaloknak nyelveken szóllnék is, ha szeretetem nintsen, *ollyanná* lettem, mint a' zengő értz, és a' pengő tzimbalom.

2. És ha jövendőt tudjak is mondani, és minden titkokat, és minden tudományt, és ha egész hitem vagyon is, úgy annyira, hogy a' hegyeket elvihessem helyekről, ha szeretet nintsen én bennem, semmi vagyok. *Mát.* 17: 20.

3. És ha minden marhámat a' szegények' táplálásokra költöm is, és ha az én testemet a' tűzre adom is, ha szeretetem nintsen, semmit az nem használ.

4. A' szeretet tűrő, kegyes: a' szeretet nem irígykedik, a' szeretet nem tselekeszik álnokul, nem fúvalkodik fel: *Péld.* 10: 12. 1. *Pét.* 4: 8.

5. Nem tselekeszik éktelenül, nem keresi tsak a' magáét, nem gerjed hamar haragra, nem gondol gonoszt. *Fil.* 2: 4, 21.

6. Nem örül a' hamisságnak, örül pedig az igazságnak:

7. Mindeneket elszenved, mindeneket hiszen, mindeneket reményl, mindeneket eltűr.

8. A' szeretet soha elnem fogy: de a' jövendő mondások eltöröltetnek, a' *külömböző* nyelvek is megszűnnek, a' tanulásból való esméret is eltöröltetik.

9. Mert rész szerént esmerünk, (a) rész szerént prófétálunk.

(a) Vagy; tudunk, értünk.

10. De minekutánna eljövénd a' tökélletes tellyesség, eltöröltetik a' mi rész szerént vagyon.

11. (b) Mikor gyermek volnék, úgy szólltam mint gyermek, úgy gondolkodtam mint gyermek, úgy értettem mint gyermek: minekutánna pedig férjfiúvá lettem, elhagytam a' gyermekhez illő dolgokat.

(b) Példával bizonyítja, hogy eltöröltetik az esméret, melly most vagyon bennünk.

12. Mert mostan látunk tűkör által és homályos beszéd által: de amakkor szemtűl szemben: most rész szerént vagyon bennem az esméret, akkor pedig lészen az esméret *úgy*, a' mint taníttatom. 2. *Kór.* 5: 7.

13. (c) Azért mostan megmarad a' hit, reménység, a' szeretet, ez három: ezek között pedig legnagyobb a' szeretet.

(c) A' szeretetet mondgya nagyobbnak: először, mert a' hit tsak Istenre néz, de a' szeretet mind Istenre, mind emberekre. Másodszor, mert a' hit, reménység, megszűnnek az örök életben; de a' szeretet tökélletes lészen.

XIV. RÉSZ.

A' lelki ajándékoknak rendiről, és azokkal mint kelljen élni, kiváltképen az atyafiúi szeretetről, és a' külömbkülömb nyelvekkel való jól elesről.

KÖVESSÉTEK a' szeretetet, kívánjátok a' lelki *ajándékokat:* leginkább pedig, hogy írást tudjatok magyarázni.

2. Mert a' ki nyelveken szóll, nem embereknek szóll, hanem Istennek, mert senki nem érti, noha szent Lélek által titkos dolgokat szóll.

3. A' ki pedig írást magyaráz, az embereknek szóll épülésre, intésre, és vígasztalásra.

4. A' ki *idegen* nyelven szóll, magát építi: a' ki pedig írást magyaráz, a' gyülekezetet építi.

5. Akarnám pedig ha mindnyájan tudnátok *külümböző* nyelveken szóllani, de inkább, hogy írást tudnátok magyarázni, mert nagyobb az írás magyarázó, hogy nem a' ki nyelveken szóll, hanemha megmagyarázza, hogy a' gyülekezet épüljön.

6. Ha pedig atyámfiai, én ti hozzátok, megyek, és nyelveken szóllok, mit használok nektek, ha nem szóllándok nektek vagy jelenés által, vagy tudomány által, vagy prófétzia által, vagy tanítás által?

7. A' lélek nélkül valók is, mellyek zengenek mint síp vagy hegedű, ha szép választást nem tészen a' zengésben, mi módon érthetjük meg a' mi énekeltetik vagy a' síppal, vagy a' hegedűvel?

8. Mert ha a' trombita bizonytalan zengést tészen, kitsoda készül a' hartzra?

9. Azonképen ti is ha a' ti nyelvetek által bizonyos jegyző szót nem szólltok, mi módon érthetik meg a' mit szólltok? tsak híjába lészen szóllástok.

10. Mint példa reá, ennyi sokféle szóllás vagyon e' világon, és egy is nintsen értelem nélkül.

12. Hogy ha annakokáért nem tudándom a' szónak jegyzését, az előtt, a' ki *nekem* szóll, idegen nyelven való lészek: és a' ki *én velem* szóll, én nekem is idegen nyelven szólló *lészen.*

12. Azonképen ti is, mivelhogy a' lelki ajándékokat kívánjátok, az Anyaszentegyháznak épületire igyekezzetek, hogy abban nevekedjetek.

13. Annakokáért a' ki nyelveken szóll, kérje *Istent*, hogy meg is magyarázhassa.

14. Mert ha *idegen* nyelven könyörgök *a' gyülekezetben*, az én lelkem könyörög, de az én

könyörgésemnek értelme haszontalan *a' gyülekezetnek.*

15. Mitsoda tehát? imádkozom lélekkel, de imádkozom értelemmel is: éneklek lélekkel, de éneklek értelemmel is.

16. Mert ha lélekkel hálákat adsz *Istennek a' gyülekezetben*, a' tudatlan mimódon mond a' te hálaadásodra Ament? mert nem tudja mit mondasz.

17. Mert te jól lehet jól adsz hálákat, de más nem épül abból.

18. Hálákat adok az én Istenemnek, hogy mindnyájatoknál inkább tudok *idegen* nyelveken szóllani.

19. De a' keresztyéni gyülekezetben inkább akarok öt szót szóllani értelemmel, hogy egyebeket tanítsak, hogy nem mint tíz ezeret *idegen* nyelvel.

20. Atyámfiai! ne legyetek gyermekek értelemmel: hanem gonoszsággal gyermekek, értelemmel pedig öregek legyetek. *Mát.* 18: 3.

21. A' törvényben megvagyon írva: annakokáért idegen nyelvel, és idegen ajakkal szóllok e' népnek: és úgy is nem hallgatnak engemet, azt mondja az Úr. *Esa.* 28: 11.

22. Az *idegen* nyelvek azért jegyek, nem az hívőknek, hanem a' hitetleneknek: az írás magyarázás pedig *jegy* a' hívőknek, nem a' hitetleneknek.

23. Azért ha mind az egész gyülekezet egybe gyül, és mindnyájan *idegen* nyelveken szóllanak, ha bemennek a' tudatlanok vagy a' hitetlenek, avagy nem azt mondják-é, hogy bolondságot tselekesztek?

24. De ha mindnyájan írást magyaráztok, bemégyen pedig valamelly hitetlen, vagy tudatlan, mindenektől megfeddetik, megitéltetik mindenektől:

25. És ollyan módon az ő szívének titkai megjelennek *annak:* és leborulván artzal, az Istent imádja, és hirdeti mindenütt, hogy Isten lakik ti köztetek.

26. Mitsoda azért atyámfiai? valamikor egybe gyültök, mindeniteknek éneke vagyon, tudománya vagyon, nyelveken *való szóllásnak ajándéka* vagyon, *Isteni* jelenése vagyon, magyarázásra *való ajándéka* vagyon, mindenek épületre legyenek:

27. Vagy *idegen* nyelven szóll valaki kettő vagy mennél feljebb három szólljon egymás után: egy pedig megmagyarázza.

28. Hogy ha nintsen magyarázó, hallgasson a' gyülekezetben: ő magának szólljon pedig és az Istennek.

29. Az írás magyarázók közzül is ketten vagy hárman szólljanak, a' többek megítéljék.

30. Hogyha *az Istentől* valami jelentetik meg a' mellette ülőnek, az első hallgasson.

31. Mert egyenként mindnyájan magyarázhatjátok az írást, hogy mindenek tanuljanak, és mindenek vígasztalást vegyenek.

32. És a' magyarázóknak értelmek a' magyarázók' ítéleti alá vettettek.

33. Mert az Isten nem szeretője a' viszszavonásnak, hanem a' békeségnek, miképen a' szenteknek minden gyülekezetiben.

34. A' ti aszszony népeitek a' gyülekezetben hallgassanak: mert nem engedtetett nekik, hogy szólljanak, hanem hogy engedelmesek legyenek, mint a' törvény is mondja. 1. *Tim.* 2: 11, 12. 1. *Mós.* 3: 16.

35. Hogy ha valamit meg akarnak tudni, otthon kérdjék meg az ő férjeket: mert éktelen dolog aszszonynak szóllni a' gyülekezetben.

36. Avagy ti tőletek származott-é az Isten' beszéde? avagy tsak ti hozzátok jutott-é?

37. Ha valaki láttatik Prófétának lenni, vagy lelki dolgokban tudósnak, vegye eszébe, hogy a' mit nektek írok, *azok* az Úrnak parantsolati.

38. A' ki pedig tudatlan ám legyen tudatlan.

39. Azért atyámfiai, erre igyekezzetek, hogy írást tudjatok magyarázni: és a' nyelveken való szóllást is meg ne tiltsátok.

40. Mindenek pedig ékesen és jó renddel legyenek *ti köztetek.*

XV. RÉSZ.

Midőn volnának Kórinthusban némellyek, kik a' testnek feltámadásában kételkednének, annak bizonyos voltát állatja, és okát módját is megmondja.

(a) ÍMÉ esztekben juttatom nektek atyámfiai, az Évangyéliomot, mellyet hirdettem tinektek, mellyet bevettetek, mellyben állotok is.

(a) Az Évangyéliom' summáját juttatja eszekbe, hogy tudniillik a' Kristus meghalt, eltemettetett és feltámadott, mellyet elősztör írásokkal, azután élő emberekkel bizonyít; a' mi feltámadásunkat azután építi a' Kristus' feltámadásából.

2. Mellynek általa, ha megtartjátok a' minemű beszéddel én hirdettem, idvezültök is: hanem ha híjába hittetek.

3. Mert erre tanítottalak főképen benneteket, mellyet én is tanultam vala, hogy a' Kristus meghalt a' mi bűneinkért az írások szerént: *Gal.* 1: 12. *'Solt.* 22. *Ésa.* 53. *Dán.* 9: 1. *Pét.* 2: 24.

4. És eltemettetett, 's feltámadott harmad napon, az írások szerént: *Ján.* 2: 1.

5. És megjelent Kéfásnak, azután a' tizenkét *tanítványoknak. Luk.* 24: 34. *Ján.* 20: 19.

6. Azután megjelent többnek ötszáz atyafiaknál egyszer'smind, kik közzül sokan élnek mind e' mai napig, némellyek pedig elaluttak.

7. Azután megjelent Jakabnak, azután mind az Apostoloknak.

8. Legutolszor nekem is, úgymint idétlennek megjelent. (b)

(b) Idétlennek mondja magát mert hirtelenséggel formáltaték, születék, hívaték az Apostolságra, nem úgy mint a' több Apostolok, kikkel Isten sokat dajkálkodott.

9. Mert én az Apostolok között leg kissebb vagyok, ki nem vagyok méltó arra, hogy Apostolnak neveztessem, annakokáért, mert háborgattam az Istennek Anyaszentegyházát. *Tsel.* 9: 4. *Eféz.* 3: 8. 1. *Tim.* 1: 13.

10. De Isten' kegyelméből vagyok a' mi vagyok, és az ő kegyelme én hozzám nem volt híjába való, hanem többet munkálódtam, hogynem mind azok: de nem én, hanem az Isten' kegyelme, melly én velem vagyon. *Efés.* 3: 7.

11. Mind én azért, mind azok így prédikállottunk, és így hittetek.

12. Hogy ha azért úgy prédikáljuk, hogy a' Kristus feltámadott az halálból, mimódon mondják némellyek ti köztetek, hogy nintsen az halottaknak feltámadások?

13. Mert ha a' halottaknak feltámadások nintsen, a' Kristus is nem támadott fel.

14. Hogy ha a' Kristus fel nem támadott, híjába való kétség nélkül a' mi prédikálásunk, híjába való a' ti hitetek is:

15. Annak felette hamis tanúknak is találtatunk, mivelhogy az Isten felől illyen bizonyságot tettünk, hogy feltámasztotta a' Kristust: kit fel nem támasztott, ha a' halottak fel nem támasztatnak.

16. Mert ha a' halottak fel nem támasztatnak, a' Kristus is nem támasztatott fel.

17. Ha pedig a' Kristus fel nem támasztatott, híjábavaló a' ti hitetek: és még a' ti bűneitekben vagytok.

18. A' kik a' Kristusbau elaluttak is, azok is tehát elvesztek.

19. Ha tsak e' világon hiszünk a' Kristusban, minden embereknél nyavalyásabbak vagyunk.

20. De a' Kristus feltámadott a' halálból: és azoknak, a' kik elaluttak, lett első sengéjek. (c) *Kol.* 1: 18: *Jel.* 15.

(c) A' halottaknak első sengéje a' Kristus, mert ő feltámadott, hogy mi is az ő feltámadásának ereje által feltámadjunk.

21. Mert mivelhogy ember által vagyon a' halál, a' halottaknak feltámadások is ember által.

22. Mert miképen Ádámban mindnyájan meghalnak, azonképen a' Kristusban mindnyájan megelevenítttetnek.

23. Minden ember pedig rend szerént; első senge a' Kristus, azután a' kik a' Kristuséi, az ő eljövetelekor *támadnak fel.* 1. *Tess.* 4: 15.

24. (d) Azután vég lészen, mikor kezéhez adja *a' Kristus* az országot az Istennek és az Atyának: mikor eltörlénd minden birodalmat, minden hatalmat, és minden erőt.

(d) Ezt mondja a' hívek' vígasztalásokra. Értelme pedig ez: mikor a' híveket a' Kristus viszi az Atya eleibe, és mikor ellenségit mindenestől elrontja, akkor vége lészen e' világnak.

25. Mert kell neki uralkodni, mígnem minden ellenségit az ő lába alá veti *az Isten.* *'Solt.* 110: 1. *Tsel.* 2: 34. *'Sid.* 1: 13. *és* 10: 13.

26. A' mi utolsó ellenségünk pedig, a' halál eltöröltetik.

27. Mert mindeneket vetett *Isten* az ő lába alá. Mikor pedig azt mondja *az írás*, hogy mindenek alája vettettek, nyilván való *dolog*, hogy a' kivül mondja, a' ki neki alája vetett mindeneket. *'Solt.* 8: 7. *'Sid.* 2: 8.

28. Minekutánna pedig mindenek alája vettetnek, akkor a' Fiú is annak alája vettetik, a' ki neki mindeneket alája vetett, hogy az Isten mindenekben minden légyen.

29. Mit tésznek tehát azok, a' kik megkeresztelkednek úgy mint holtak, ha a' halottak fel nem támasztatnak? miért keresztelkednek meg tehát úgy mint holtak?

30. Mi is minden szempillantásban miért szenvedünk nyomorúságot?

31. Mindennap meghalok a' ti ditsekedéstekre, melly vagyon nekem a' Jésus Kristusban a' mi Urunkban.

32. Ha tsak emberi mód szerént hartzoltam meg a' fene bestiákkal Éfézusban, mitsoda haszon vagyon abban, ha a' halottak fel nem támadnak? együnk és igyunk: mert holnap meghalunk. *Esa.* 22: 13.

33. Ne tévelyegjetek; a' jó erköltsöt megfertéztetik a' gonosz társaságok.

34. Serkenjetek fel igazságra, és ne vétkezzetek; mert némellyek az Istent nem esmerik, nektek szégyenülésteke szóllok.

II. 35. De mondhatná valaki: mimódon támasztatnak fel a' halottak? minemű testel jönek ki?

36. Balgatag *ember*, a' mit a' földbe vetsz, nem elevenedik meg, hanemha megrothadánd.

37. És a' mit elvetsz, nem a' lejendő testet veted el, hanem a' puszta magot, *tudniillik* gabona vagy egyébb magot.

38. De az Isten ád annak testet a' mint akarja, és minden féle magnak kiváltképen való testet.

39. Nem minden test egy, hanem más az embereknek testek, más a' barmoknak, más a' halaknak, más a' madaraknak.

40. És vagynak mennyei testek, vagynak földi testek, de külömb ditsőségek vagyon a' mennyeieknek, külömb a' földieknek.

41. Külömb a' napnak ditsősége, külömb a' holdnak ditsősége, és külömb a' tsillagoknak ditsőssége: mert a' tsillag külömböz a' tsillagtól fényességgel.

42. Így lészen a' halottaknak feltámadások is. Elvettetik rothadandó test, feltámasztatik rothadatlan:

43. Elvettetik gyalázatos test, feltámasztatik ditsőséges: elvettetik erőtelen test, feltámasztatik hatalmas.

44. Elvettetik lelkes test, feltámasztatik lelki test: vagyon lelkes test, vagyon lelki test.

45. Mert úgy írattatott meg: teremtetett az első ember Ádám élő állattá: az utolsó Ádám pedig elevenítő lélekké. 1. *Mós.* 2; 7.

46. De a lelki nem első: hanem a' lelkes, azután a' lelki.

47. Az első ember a' földből való, és földi: a' második ember az Úr' a' mennyégből.

48. A' minemű a' földi, ollyanok a' földiek is: és minemű ama' mennyei, ollyanok a' mennyeiek is.

49. És miképen hordoztuk a' földinek ábrázatját, a' mennyeinek is hordozzuk ábrázatját.

50. Azt mondom pedig atyámfiai, hogy a' test és vér nem veheti az Isten' országának örökségét, és a' rothadandóság a' rothadatlan természetnek örökségét *nem veheti.*

51. Ímé titkos dolgot mondok nektek: nem mindnyájan aluszunk el, de mindnyájan elváltoztatunk.

52. Nagy hirtelen és egy szempillantásban az utolsó trombita szóra, (mert szóll a' trombita akkor) és a' halottak feltámadnak rothadatlanságban, és mi is elváltoztatunk. *Mát.* 24: 31. *Thes.* 4: 6.

53. Mert szükség, hogy e' rothadandó *test* rothadatlan természetet öltözzék magára, és e' halandó *test* halhatatlanságot.

54. Mikor pedig e' rothadandó *test* öltözik rothadatlanságba, és e' halandó *test* halhatatlanságba, akkor lészen a' mi megíratott: elnyeletett a' halál a' diadalomig. *Ésa.* 25. 8. *Hós.* 13: 15. *'Sid.* 2: 13.

55. Hol vagyon halál, a' te diadalmad? hol vagyon koporsó, a' te fulánkod?

56. A' halálnak pedig fulánkja a' bűn, a' bűnnek pedig ereje a' Törvény.

(a) Az az; nem ártana a' halál, ha a' bűn nem volna, sem pedig a' bűn nem ártana, ha a' törvény azt ki nem jelentené.

57. De az Istennek *légyen* hálá, a' ki adott minekünk diadalmat a' mi Urunk Jésus Kristus által.

58. Azért szerelmes atyámfiai, erőssen és mozdíthatatlanúl áljatok, bővölködvén mindenkor az Úrnak dolgában, mivelhogy tudjátok, hogy a' ti munkátok nem híjába való az Úrban.

XVI. RÉSZ.

Inti a' Kórinthusbelieket, hogy a' Jérusalembeli szenteknek alamisnát adjanak, azután Timothéust ajánlja nekik.

A' mi néz a' szenteknek segítségekre való alamisnára, a' miképen rendeltem a' Galátziabeli gyülekezetekben, azonképen tselekedjetek ti is. *Róm.* 12: 13.

2. A' hétnek minden első napján, mindenitek tegye el, a' mit az Istennek ajándékából (a) elakar tenni: hogy ne légyen akkor annak kiszedése mikor oda megyek.

(a) Az az: minden ember a' szerént sáfárkodjék a' mint az Úr az ő ingyen való kegyelméből hívatalját és keze munkáját megáldja és boldogítja.

3. Minekutánna pedig oda menéndek, a' kiket javallotok leveleitek által, azokat küldöm el, hogy elvigyék Jérusálembe a' ti ajándéktokat.

4. Hogyha méltó dolog lészen, hogy én is elmenjek, én velem együtt jöjjenek.

5. Elmégyek pedig ti hozzátok, mikor Matzedónián általmégyek, mert Matzedónián általmégyek.)

6. Talám pedig ti nálatok megmaradok, vagy ott telelek: hogy ti késérjetek el a' hová menéndek.

7. Mert nem akarlak most titeket e' sietséggel való általmentemben meglátni: de reménylem, hogy valami ideig nálatok maradok, ha az Úr engedi. *R.* 4: 19. *Jak.* 4: 15.

8. Efésusban maradok pedig Pünköstig.

9. Mert énnekem nagy kapu nyittatott, és hasznos, az ellenség is sok.

10. Hogyha Timothéus oda menénd, meglássátok, hogy ott nálatok bátorságos maradása légyen, mert az Úrnak dolgát tselekeszi ő is, mint szinte én.

11. Senki azért őtet semminek ne állítsa: hanem őtet botsássátok el békességgel, hogy én hozzám jöhessen: mert várom őtet az atyafiakkal.

12. A' mi pedig az Apolló atyafiúra néz, igen kértem őtet, hogy hozzátok menne az atyafiakkal: de semmiképen nem lön akaratja az oda menetelre: mindazáltal elmégyen mikor jó alkalmatossága lészen.

13. Vígyázzatok, áljatok meg a' hitben, úgy tselekedjetek, mint férjfiak, legyetek erősek.

14. Minden dolgaitok atyafiúi szeretettel legyenek.

15. Kérlek pedig titeket atyámfiai, jól tudjátok, hogy a' Stefanának házanépe, Akhájának első sengéje *a' hitben*, és hogy a' szenteknek való szolgálatra adták magokat.

16. Hogy ti is az ollyanoknak engedelmesek legyetek, és minden együtt munkálkodóknak és fáradozóknak.

17. Örvendezek pedig a' Stefána és Fortunátus és Akháikus jöveteleknek, mert a' mi fogyatkozásom volt a' ti távol létetekért, ők betöltötték.

18. Mert megújították az én lelkemet, és a' tieteket. Megesmerjétek azért afféléket.

19. Köszöntenek titeket az Ásiabeli gyülekezetek. Köszöntenek titeket az Úrban felette igen Akvila és Pristzilla, a' gyülekezettel egyben, az melly ő házoknál vagyon.

20. Köszöntenek titeket mind az atyafiak. Köszöntsétek egymást szent tsókolással. *Róm.* 16: 18. 1. *Kór.* 13: 12. 1. *Pét.* 5: 24.

21. Köszönetet *írok* én is Pál az én kezemmel.

22. Valaki nem szereti az Úr Jésus Kristust, légyen átkozott, *és Istentől örökké elvettetett.*

23. Az Úr Jésus Kristusnak kegyelme légyen ti veletek.

24. Az én szerelmem légyen mindnyájan veletek a' Kristus Jésusban, Ámen.

25. A' Kórinthusbeliekhez első *levél* íratott Filippiből Stefána és Fortunátus és Akháikus és Timothéus által.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
KÓRINTHUSBA ÍRT
MÁSODIK LEVELE.

Az Apostolnak tzélja e' levélben, hogy a' Kórinthusbeli hamis Tanítók ellen az ő Apostoli tisztit megmutassa és megbizonyítsa: fenyegeti azért őket még ennél is keményebb írással, ha magokat meg nem jobbítandják. Inti azért a' gyülekezetet, hogy ama' fertelmes paráznát, hogyha megtért bünéből, ismét bevegyek közikbe, a' 2. Részben, és magokat őrizzék a' paráznákkal és hitetlenekkel való közösülésektől és társalkodásoktól, a' 6. Részben: végezetre ír a' szegényeknek való alamisna felől, a' 8, 9, Részekben.

I. RÉSZ.

Pálnak és a' Kórinthusbelieknek nyomorúságokról és vígasztalásokról: és kiváltképen miket szenvedett Ásiában, és mi végre. Pálnak maga viselése, és miért nem ment ismét Kórinthusba.

Pál, Jésus Kristusnak Apostola, az Istennek akaratjából, és a' Timothéus atyafiú, az Istenek gyülekezetinek, melly Kórinthusban vagyon, minden szentekkel egyben, kik vagynak egész Akhájában. *Éfés,* 1: 1.

2. Kegyelem nektek és békesség az Istentől a' mi Atyánktól, és az Úr Jésus Kristustól.

3. Áldott az Isten a' mi Urunk Jésus Kristusnak Attya, amaz irgalmasságoknak Attya, és minden vígasztalásnak Istene: *Efés.* 1: 3. 1. *Pét.* 1: 3.

4. Hogy minket vígasztal minden háborúságunkban, hogy mi is vígasztalhassunk minden nyomorúságba esteket azzal a' vígasztalással, mellyel minket Isten vígasztal.

5. Mert miképen bővölködnek mi bennünk a' Kristus' szenvedési, azonképen bővölködik a' mi vígasztalásunk is a' Kristus által.

6. Ha nyomorúságot szenvedünk is pedig, a' ti vígasztalástokért és idvességtekért szenvedünk, melly *vígasztalás*, lészen ugyan azon nyomorúságoknak türésében, mellyeket mi is szenvedünk: ha vígasztalást veszünk is a' ti vígaszta-

lástokért és idvességtekért veszszük: minekünk pedig erős reménységünk vagyon ti felöletek:

7. Mert tudjuk, hogy ti miképen társaink vagytok a' szenvedésben, azonképen a' vígasztalásban *társaink lésztek.*

8. (a) Mert nem akarjuk, hogy ne tudjátok, atyámfiai, a' mi háborúságunkat, melly rajtunk esett Ásiában, hogy mi erönk felett megterheltettünk vala, úgy annyira, hogy életünk felöl is ketelkednénk.

(a) Beszélli az Apostol az ő háborúságit. Érti pedig az ő erején a' természet szerént való erőt, mert másutt mikor azt mondja, hogy Isten nem késért minket erönk felett. 1. *Kór.* 10. a' hitnek erejét is befoglalja,

9. Sőt magunkban ugyan elvégeztük vala, hogy megkellene halnunk, hogy ne bíznánk mi magunkban, hanem az Istenben, ki az halottakat feltámasztja:

10. És ki illyen nagy halálból megszabadított és szabadít: kiben vagyon reménységünk, hogy ezután is megszabadúlunk:

11. Mivelhogy ti is mi velünk együtt mi érettünk a' könyörgésben munkálkodtok, (b) hogy a' sok személyek által minekünk adattatott ajándék, sokak által hálaadással tiszteltessék érettünk. *Róm.* 15: 30.

(b) Az az: hogy a' mit Isten én velem tselekedett sok emberek' könyörgésekért, azért az Istent sokan dítsérjék és sokan adjanak hálákat.

12. Mert a' mi dítsekedésünk ez, *tudniillik*, a' mi lelkünk esméretinek bizonysága, hogy nagy Isteni szelídségben és tisztaságban, nem testi böltsességgel, hanem az Istennek kegyelme által való ajándékkal forgolódtunk e' világon, kiváltképen pedig ti köztetek.

13. Mert nem külömbet írtunk, hanem a' mit olvastok, avagy mellyet *jól* esmertek; reménylem pedig, hogy ugyan ezent esmeritek *én bennem* mind halálig.

14. Miképen hogy valamennyire meg is esmertétek, hogy mi ti ditsekedestek vagyunk, miképen ti is mi ditsekedésink vagytok, mind az Úr Jésus' napjáig.

15. És e' bizodalommal akartam hozzátok menni először, hogy második jó téteményt vennétek.

16. És ti tőletek általmenni Matzedóniába, és viszontag Matzedóniából ti hozzátok térni, és ti tőletek késértetni Júdeába.

17. Mikor azért arról gondolkodnám, avagy állhatatlanúl tselekedtem-é? vagy a' mit végezek, test szerént végezem-é? (c) hogy én nálam légyen, úgy, nem úgy?

(c) Az az: amiről és a' mit végezek, állhatatlan ember' módjára tselekeszem-é, hogy azon dolgot néha valjam, néha tagadjam, és azon szájamból hevet és hideget fújjak.

18. Sőt *tudja* az igaz Isten, hogy az én beszédem nem volt ti nálatok, úgy, 's nem úgy (d)

(d) Az az: nem volt tökéletlen állhatatlan.

19. Mert az Istennek Fia a' Jésus Kristus, ki ti köztetek mi általunk, én általam, *mondom*, és Silvánus és Timothéus által prédikáltatott, nem volt, úgy, nem úgy: hanem úgy volt, ő benne.

20. Mert az Istennek valamennyi ígéreti vagynak, ő benne Ugyanok, és ő benne Amenek, az Isten' ditsőségére, mi általunk.

21. (e) A' ki pedig minket megerősít ti veletek a' Kristusban, és a' ki minket megkent, az Isten az.

(e) Az ígéretek magokban erősek, de azokat Isten a' mi szívünkben az ő Lelke által erősíti meg.

22. Ki meg is petsétlett minket, és adta a' Léleknek zálogját a' mi szíveinkbe.

23. Én pedig az Istent hívom bizonyságul az én lelkemre, hogy én azért nem mentem ez ideig Kórinthusba, hogy nektek kedvezzek.

24. Nem hogy uralkodnánk a' ti hiteteken, hanem hogy segítő szolgái vagyunk a' ti örömeteknek: mert hit által állotok.

II. RÉSZ.

Ismét okát mondja miért halasztotta el Kórinthusba menetelit: azután kéri, hogy ama' kirekesztetett embert ismét bevegyék: végre megbeszélli, melly hasznoson prédikálta az Évangyéliomot sok helyeken.

AZT ítélem pedig, hogy tselekedjem, hogy ismét szomorúsággal ne menjek ti hozzátok.

2. Mert ha én szomorúsággal illetlek titeket, kitsoda vídámít meg engemet, hanem az, a' kit én szomorúsággal illetek?

3. Azért írtam vala pedig *ez előtt* nektek, hogy mikor oda mennék meg ne szomoríttatnám azok miatt, a' kiknek örülnöm kellene: elhívén azt mindenitek felöl, hogy az én örömem, mindenitek' *öröme.*

4. Mert szívemnek nagy háborúságából írtam nektek sok sírással: nem hogy megszomoríttassatok, hanem hogy megtudjátok az én szeretetemet, mellyel szeretlek titeket.

5. Hogy ha valaki engemet megszomorított, nem engemet szomorított meg, hanem valami részből (hogy *azt* ne nehezítsem,) titeket mindnyájan.

6. Elég az illyeténnek a' sokaktól lett *közönséges* dorgálás.

7. Úgyannyira, hogy inkább viszontag megkelljen engednetek neki, és *ötet* vígasztaljátok, hogy valami módon a' felettébvaló keserűségtől meg ne emésztessék ez illyetén.

8. Azért kérlek titeket, hogy erősítsétek meg ő hozzá való szerelmeteket.

9. Mert e' végre is írtam volt, hogy megtudhassam a' ti megpróbálástokat, *az az*, ha mindenekben engedelmesek vagytok é?

10. A' kinek pedig ti megengedtek, én is *megengedek:* mert én is ha valamit megengedtem, a' kinek megengedtem, ti érettetek miveltem, a' Kristus' képében, hogy a' Sátántól el ne foglaltassunk.

11. Mert jól tudjuk az ő mesterségit.

12. Mikor pedig Troásba mentem volna a' Kristus' Évangyéliomának *prédikállására*, jólhet nekem az Ur által kapu nyittatott vala, mindazáltal nem volt lelkemnek nyúgodalma, mivelhogy Títust az én ayámfiát ott nem találtam volna:

13. Hanem mikor ő tőlök elbútsúztam volna, menék Matzedóniába.

14. Hálá légyen pedig az Istennek, ki azt tselekeszi, hogy mindenkor diadalmasok legyünk a' Kristusban: és az ő esméretinek illatját mi általunk minden helyen megjelenti.

15. Mert Kristusnak jó illati vagyunk Isten' tisztességére, azokban, a' kik idvezűlnek, és azokban, a' kik elvesznek:

16. Ezeknek halálnak illatja a' halálra: amazoknak pedig életnek illatja az életre, és ezekre kitsoda alkalmatos?

17. Mert nem egyelítjük meg az Istennek beszédét, mint némellyek, hanem tisztán szóllunk a' Kristus felöl, mint Istentől való sáfárok az Isten előtt. *R.* 4: 2.

III. RÉSZ.

Ajánlja az ő Apostoli tisztit, vagy az új Testamentomot, melly által a' Kórinthusbeliek Istenhez tértek: egybeveti a' törvényt vagy az ó Testamentomi Ísteni szolgálatot, az újjal és ennek ditsőségesbb voltát állítja.

(a) Elkezdjük-é viszontag a' mi magunk ajánlását? avagy szükölködünk-é mint némellyek, másnak ajánló levei nélkül ti nálatok, vagy nektek ajánló leveletek nélkül másnál?

(a) Értelme ez: nem szükség, hogy vagy én magam magamat dítsérjem, vagy hogy más is dítsérjen, és nem szükség az én Apostolságomban való szolgálatról hártyára írott levél: mert a' mi leveleink ti vagytok, kiket hogy mi általunk térített meg a' Kristushoz Isten az ő Lelkének tselekedete által, azt minden ember tudja.

2. A' mi levelünk ti vagytok, melly a' mi szíveinkbe beírattatott, mellyet ért és olvas minden ember.

3. Mikor tudniillik megesmerik, hogy ti Istennek a' mi szolgálatunk által szereztetett levelei vagytok, melly levél nem tentával, hanem az élő Istennek Lelkével írattatott, nem kő táblákra, hanem a' ti szíveteknek hús táblájára. *R.* 7: 3.

4. (b) Illyen bizodalmunk vagyon pedig a' Kristus által Isten előtt:

(b) Hogy ne láttassék Sz. Pál magának tulajdonítani az ő szolgálatjának erejét megvallja az ő semmi voltát, és Istennek adja a' ditsőséget.

5. Nem hogy alkalmatosok volnánk mi magunktól valaminek gondolására, úgymint magunktól; hanem hogy alkalmatosok vagyunk, az Istentől vagyon.

II. 6. Ki azt tselekedte, hogy alkalmatos szolgái lennénk az Új Testamentomnak, nem a' betűnek, (c) hanem a' Léleknek, mert a' betű megöl, a' Lélek pedig megelevenít.

(c) Hogy az Apostol az ő szolgálatjának méltóságát megjelentené a' hamis és kevély tanítók ellen, egybeveti a' törvénynek és az Évangyéliomnak szolgáit. Mi, úgymond, nem a' betűnek hanem a' léleknek vagyunk szolgái, holott a' betűn érti a' törvényt a' Kristus nélkül, mert miképen a' betű meghalt állat, azonképen a' törvény Kristus nélkül: a' lelken pedig érti az Évangyéliomnak élő és elevenítő tudományát, mellynek általa az Isten' Lelke tselekeszik.

7. Hogyha a' halálnak szolgálatja, melly betűkkel íratott a' kőre, annyira ditsőséges vala, hogy az Izráel' fiai nem nézhetnének a' Móses' ortzájára az ő ortzájának fényességéért, melly elmulandó vala.

8. Hogyhogy nem lenne inkább a' Léleknek szolgálatja ditsőséges?

9. Mert ha a' kárhozatnak szolgálatja ditsőséges *volt*, az igazságnak szolgálatja sokkal inkább bővölködik ditsősséggel.

10. Mert a' melly törvény ditsősséges volt, ingyen ditsősséges sem volt ennyiben, a' mi a' fő és nagy ditsősségre néz.

11. Mert ha ditsősséges volt, a' mi eltöröltetik: sokkal ditsőségessebb, a' melly megmarad.

12. Azért mivelhogy illyen reménységünk vagyon, nagy nyilván és világoson szóllunk:

13. És nem vagyunk ollyaténok mint Móses, ki az ő ortzáját befedezi vala, hogy az Izráel' fiai ne láthatnák annak végét, melly eltöröltetik: 2. *Mós.* 34: 34.

14. Annakokáért megtompultak az ő elméjek, mert mind e' mai napig az Ó Testamentom' írásának olvasásában amaz fedél felfedetlen marad, melly a' Kristus által vétetik el:

15. De mind e' napig, mikor a' Móses' írását olvassák, az ő szívekre fedél vettetett:

16. Minekutánna pedig tér *az ő szívek* az Úrhoz, elvétetik a' fedél.

17. Az Úr pedig ama' Lélek: a' hol pedig az Úrnak ama Lelke vagyon, ott vagyon a' szabadság. *Jób.* 4: 24.

18. Mi pedig mindnyájan felfedett ortzával az Úrnak ortzáját mint egy tükörben látván, *a' Kristusnak* azon ábrázatjára elváltoztatunk ditsősségből ditsősségbe, úgymint az Úrnak Lelkétől.

IV. RÉSZ.

Mint prédikálta az Évangyéliomot: kiktől legyen az elrejtve: kints az erőtelen földi edényben: külső és belső ember.

(a) Annakokáért mivelhogy illyen szolgálatban vagyunk a' mint az Istentől a' kegyelmet nyertük, nem restelkedünk.

(a) Minekutánna az Évangyéliom' szolgálatjának méltóságáról szóllott volna, már bizonyságot tészen árról, hogy ő annak prédikállásában híven forgolódott az ő társaival együtt.

2. (b) Hanem elvetettük a' rútságnak fedeleit, mivelhogy nem járunk álnoksággal, és nem egyelítjük meg az Isten' beszédét, hanem nyilván való igazsággal kelletjük magunkat az embereknek lelkek' esméretinél, az Isten előtt. *R.* 2: 7.

(b) Értelme ez: mi tisztünkben igazán járunk, és nem színljük az Evangyéliomnak szépségét idegen színnel.

3. Hogyha homályos a' mi Évangyéliomunk, azoknak homályos, a' kik elvesznek:

4. Kiknek elméjeket megvakította e' világnak Istene, *tudniillik*, a' hitetleneknek, hogy a' Kristus' ditsősséges Évangyéliomának világossága ne fényljék nekik, ki az Istennek ábrázatja. *Ján.* 14: 9. *Kol.* 1: 5. *'Sid.* 1: 3.

5. Mert nem mi magunkat prédikáljuk, hanem a' Kristus Jésust a' mi Urunkat: mi magunkat pedig ti szolgáitoknak *lenni* a' Jésusért.

6. Mert az Isten, a' ki parantsolta, hogy a' setétségből világosság légyen, ugyan ő az, a' ki fénylett a' mi szívünkben, hogy a' Jésus Kristus' ortzáján való *Istení* esméretnek világosságát közlenénk egyebekkel is. 1. *Mós.* 1: 3.

7. E' kintsünk pedig vagyon tserép edényekben, hogy annak erejének méltósága Istené légyen (c) és nem mi magunktól való.

(c) Az az, gyenge edénybe rejtette Isten az Évangyéliom' beszédének drága kintsét, azért hogy annak ereje ne tulajdonítttassék embernek, hanem Istennek; és hogy megesmértessék, hogy nem emberi, hanem Iseni erő által állanak, mivelhogy ezerszer meghalnak, de nem vesznek el.

8. Mikor mindenütt nyomorgattatunk, de nem szoríttatunk meg; kételkedünk, de mindenestől nem esünk kétségbe:

9. Háborúságot szenvedünk, de abban el nem hagyatunk: megaláztatunk, de el nem veszünk:

(d) 10. Mindenkor az Úr Jésusnak öldöklését a' mi testünkben velünk hordozván, hogy a' Jésusnak amaz élete is a' mi testünkben megesmértessék.

(d) Nevezi öldöklésnek a' keresztet, mivelhogy az által öldököltetik a' bűn bennünk; Kristusénak mondja, mivelhogy azokat magának tulajdonítja, a' mellyeket ő érette szenvedünk, hogy az ő ábrázatjához hasonlók legyünk.

11. Mert mi, kik élünk, mindenkor a' Jésusért halálra adatunk: hogy a' Jésusnak élete is meg-

esmértessék a' mi halandó testünkben. *'Solt.* 43: 23. *Róm.* 8: 35.

12. Azért az halál mi bennünk tselekeszik, az élet pedig ti bennetek.

13. (e) Mivelhogy pedig azon hitnek Lelke vagyon nálunk, a' mint írva vagyon: hittem és azért szólltam: mi is hiszünk, és azért szóllunk. *'Solt.* 116: 10.

(e) Értelme ez: noha szenvedünk, hogy nektek életet szerezzünk, mindazáltal ti veletek mi is az életben részesek vagyunk, mert egy hitünk vagyon, mellyről vallást is tészünk, a' mint megvagyon írva: hiszünk és szóllunk.

14. Tudván ezt, hogy a' ki feltámasztotta az Úr Jésust, minket is a' Jésus által feltámaszt, és veletek együtt elöállat.

15. Mert mind ezeket ti érettetek *szenvedjük*, hogy az Istennek ama' gazdag kegyelmességéből való ajándéka, sok embereknek hálaadások által, Isten' ditsöségére légyen.

16. Azért nem restelkedünk: sőt ha a' mi külső emberünk megromol, a' belső mindazáltal mindennap épül.

17. Mert a' mi nyomorúságunknak egy szempillantásig való könnyűsége, a' ditsősségnek felette igen terhes és örökkévaló nagyságát szerzi minekünk.

18. Mivelhogy nem azokra nézünk, a' mellyek láttatnak, hanem a' mellyek nem láttatnak, mert a' mellyek láttatnak, idő szerént valók, de a' mellyek nem láttatnak, örökkévalók.

V. RÉSZ.

Az idvességnek bizonyos reménységéről: az ő tisztinek hüséges voltáról, és az Évangyéliomnak summájáról: a' Kristus' tisztiről és a' mi idvességünkről.

MERT tudjuk mi, hogyha e' mi földi házunknak hajléka elbomol, épülésünk lészen Istentől, nem kézzel tsinált házunk, hanem örökké való mennyben.

2. Mert azért is fohászkodunk, mivelhogy kívánunk a' mi mennyei házunkba felöltözni.

3. Mert felöltöztetve, és nem mezítelenen találtatunk.

4. (a) Mert mi, kik e' testnek hajlékában vagyunk, fohászkodunk megterheltetvén: mivelhogy nem kívánunk levetkeztetni, hanem felöltöztetni, hogy a' halandóság elnyelettessék az élettől:

(a) Megmagyarázza nyilvábban a' mit a' második versben monda: noha úgymond, a' hívek fohászkodnak mivelhogy nyomorúsággal megterheltettek, nem azért fohászkodnak, hogy ez életet megunták volna, hanem hogy felöltöztessenek a' halhatatlanságba.

5. (b) A' ki pedig minket erre teremtett, az Isten az, ki adta is minekünk a' szent Léleknek zálogát.

(b) Értelme ez: a' hívek' fohászkodások nem lészen híjábavaló, mert a' halhatatlanságra teremtettünk, mellynek bizonyságára vagyon bennünk a' fiúságnak Lelke.

6. Annakokáért mindenkor bízunk, mert tudjuk, hogy mi, kik e' testben jövevények vagyunk, távol vagyunk az Úrtól:

7. (Mert hit által járunk *most*, és nem látás által.)

8. 9. Bizodalmunk vagyon pedig, és inkább kívánkozunk kiköltözni e' testből, és az Úrhoz menni lakni. *Fil.* 1: 25.

II. Annakokáért is igyekezünk mind itt lakván e' *testben*, mind elköltözvén *a' testből*, neki kedvesek lenni.

10. Mert mindnyájan minekünk megkell jelennünk a' Kristus' ítélő széke előtt, hogy minden elvegye a' mit a' testben *tselekedett*, ahoz képest a' mit tselekedett, vagy jót vagy gonoszt. *Róm.* 14: 10. *Jób.* 34: 11. *Róm.* 2: 6. 1. *Kór.* 4: 5.

11. Tudván azért az Úrnak ama' rettenetes *napját*, az embereket hozzuk a' hitre, az Isten előtt pedig nyilván vagyunk: hiszem pedig, hogy a' ti lelketek' esméretinek is nyilván vagyunk.

12. Nem dítsérjük ismét magunkat, hanem nektek adunk alkalmatosságot a mi velünk való ditsekedéstekre: hogy légyen mit felelnetek azok ellen, a' kik külső szín mutatásból keresnek dítséretet, nem szívből.

13. Mert ha bolondozunk is, Istennek *bolondozunk*: ha pedig eszünkön vagyunk is, nektek *vagyunk*:

14. Mert a' Kristusnak ama' szerelme szorongat minket.

15. Úgymint kik magunkban ezt elvégeztük, hogyha egy meghalt mindenekért, tehát mindnyájan meghaltunk volt, és hogy ő meghalt mindenekért, hogy a' kik élnek, ezután ne eljenek magoknak, hanem annak, a' ki ő érettek meghalt és feltámadott.

16. (c) Annakokáért mi ezután senkit nem esmérünk test szerént: sőt a' Kristust is ha test szerént esmértük is, mindazáltal most nem *test szerént* esmérjük.

(c) Az az: mivelhogy a' Kristus minket magának szentelt, azért senkiről nem ítélünk a' külső ábrázat szerént, hanem a' mint szolgál Istennek. Mert a' Kristusról is ítélünk nem ábrázat szerént, melly ben volt e' világon.

17. Annakokáért a' ki a' Kristusban vagyon, új teremtett állat légyen: a' régiek elmúltak (d) ímé mindenek megújultak. *Ésa.* 43: 19. *Jel.* 21: 5.

(d) A' régieknek nintsen helyek a' Kristus' országában, mint a' testnek fajtalanságának és egyébb tisztátalanságnak, hanem az újj tselekedeteknek, mert újonnan születtünk.

III. 18. (e) Mind ezek pedig Istentől vagynak, ki magával minket megbékéltetett a' Kristus által, és adta a' békéltetésnek szolgálatját nekünk:

(e) Bünné tevé, az az: bünért való áldozattá.

19. Tudniillik, mert az Isten a' Kristusban meg engesztelte magának e' világot, nem tulajdonítván neki az ő bünöket, és adta minekünk e' megengesztelésnek beszédét.

20. Mivelhogy azért a' Kristus' képében járunk e' követségben, mintha Isten kerne titeket mi általunk, kérünk a' Kristus' képében, hogy békéljetek meg Istennel.

21. Mert az Isten azt, a' ki bünt nem tud vala, tévé bünné, hogy mi lennénk Isten' igazsága ő benne. *Ésa.* 53: 9: 1. *Pét.* 2: 22.

VI. RÉSZ.

Szóll még is az ő Apostoli tisztiről, és jóságos tselekedetit és szenvedését beszélli. Azután inti a' Kórinthusbelieket, hogy a' hitetlenekkel ne társalkodjanak a' bálványimádásban.

MIVELHOGY pedig együtt munkálkodó szolgák vagyunk, intünk titeket, hogy az Istennek kegyelmességét híjában ne vegyétek.

2. Mert azt mondja az Isten: kellemetes időben hallgattalak meg tégedet, és az idvességnek (a) napján tettem jól te veled: ímé most va-

gyon a' kellemetes idô (b), ímé most vagyon az idvességnek napja. *Esa.* 49: 9.

(a) Vagy: a' szabadításnak napján.

(b) Az az; mivelhogy e' mostani idô illyen drágalátos, éljünk jól ez alkalmatossággal.

3. (c) Semmi dologban senkit meg nem botránkoztattunk, hogy ne szidalmaztassék a' mi szolgálatunk:

(c) Az igaz lelki pásztornak példája az Apostol az ô szolga társaival.

4. Hanem mindenekben úgy viseljük mi magunkat, mint Istennek szolgái, sok nyomorúságokban való türésben, szükségekben, szorongatásokban, 1. *Kór.* 4: 1.

5. Vereségekben, tömlötzökben, háborúságokban, fáradságokban, vígyázásokban, böjtölésekben:

6. Tisztaságban, tudományban, szelídségben, jóságban, szent Lélekben, tettetés nélkül való szeretetben,

7. Igazságnak beszédében, Isteni erôben, az Igazságnak jobb és bal felôl való fegyverében. (d)

(d) Az az; mivelhogy a' mi tisztünk vitézség, mindenfelôl fel voltam öltözve az ellenség ellen.

8. Ditsôség és gyalázat által, szidalom és dítséret által: úgymint hitetôk, holott igazak:

9. Mint esméretlenek, holott esméretesek: mint meghaltak, holott ímé élünk: úgymint kik ostoroztatunk, de meg nem öletünk: *Solt.* 18: 8.

10. Úgymint bánkódunk, holott mindenkor örvendezünk; mint szegények, holott sokakat gazdagítunk meg; mintha semmink nem volna, holott mindennel bírunk.

11. (e) A' mi szájunk megnyilatkozott ti hozzátok Kórinthusbeliek, a' mi szívünk kiterjedett.

(e) Akarván ôket megfeddeni, azt mondja nekik, hogy nagy bátorsággal, és szabadsággal ir nekik, mivelhogy ôket szereti, nem gyülöli.

12. Nem lakoztok mi bennünk szorossan; de ti vagytok szorossak a' ti szíveitekben.

13. (f) Hasonlatos viszontag való fizetéssel (mint fiaimnak úgy szóllok) ti is a' ti szíveteket *mi hozzánk* terjeszszétek ki.

(f) Az az; miképen én szeretlek titeket azonképen ti is engemet.

14. Ne szerkeztessetek a' hitetlenekkel fele más igában, mert mitsoda társasága vagyon az igazsággal? és mitsoda egyessége vagyon a' világosságnak a' setétséggel?

15. És mitsoda egyessége vagyon a' Kristusnak a' Béliállal? avagy mitsoda része vagyon a' hívnek a' hitetlennel?

16. Vagy mitsoda egyessége vagyon az Isten' templomának a' bálványokkal? mert ti az élô Istennek templomi vagytok, mint az Isten mondotta: lakozom ô bennek, és bennek járok; és lészek ô Istenek és ôk lésznek én népem. 1. *Kór.* 3: 17. *és* 6: 19. 2. *Mós.* 26: 21. *Ézék.* 37: 27.

17. Annakokáért menjetek ki ô közzülök, és szakaszszátok el magatokat azoktól, azt mondja az Úr: és tisztátalant ne illessetek; és én titeket hozzám fogadlak: *Esa.* 52: 11.

18. És lészek nektek Atyátok, és ti lésztek nekem fiaim és leányim, azt mondja a' mindenható Úr. *Jer.* 31: 1.

VII. RÉSZ.

Hogy minden tisztátalanságtól megkelljen tisztúlni: valamennyire könyebbíti az elébbi kemény intésit, és dítséri szófogadó voltokat.

ANNAKOKÁÉRT mivelhogy illyen ígéretink vagynak szerelmes atyámfiai, tisztítsuk meg magunkat a' testnek és a' léleknek minden tisztátalanságától, hogy a' mi szentségünket Isteni félelemben vigyük véghez.

(a) A' felsô résznek végéhez való ez a' vers.

2. Vegyetek be minket: senkinek boszszút nem tettünk, senkit el nem áltattunk, senkit meg nem fosztottunk.

3. (b) Nem azért szóllok, hogy titeket vádolnálak: mert ez elôtt megmondám, hogy ti a' mi szíveinkben vagytok, annyira, hogy készek vagyunk együtt veletek halni és élni. *R.* 3: 2.

(b) Az az; nem azért mondom ezeket, mintha háládatlansággal vádolnálak titeket.

4. Nagy bátorságom vagyon nekem a' tinektek való szóllásomban, nagy ditsekedésem vagyon ti felôletek: betöltem vígasztalással, felette igen bôvölködöm örömmel minden mi háborúságinkban.

5. Mert mikor mentünk volna Matzedóniába, semmi nyúgodalma nem volt a' mi testünknek, hanem mindenekben nyomorgatásunk volt: kivûl harczaim, belôl félelmim:

6. De az Isten, ki megvígasztalja a' nyomorúltakat, megvígasztala minket a' Títusnak eljövetelivel.

7. Nem tsak az ô jövetelivel pedig, hanem a' vígasztalással is, mellyet vett ti tôletek, mikor beszéllené minekünk a' ti nagy kívánságtokat, a' ti jajgatástokat, és én hozzám való buzgóságtokat, annyira, hogy annál is inkább örülnék.

8. (c) Mert jóllehet keserûséggel illettelek titeket az én *elsô* levelem által, mindazáltal nem bánom, ha *akkor* bántam is: mert látom, hogy az a' levél, noha ideig titeket keserûséggel illetett:

(c) Értelme ez: noha titeket keserûséggel illettelek vala, mellyen én bánkodtam: de mivel a' mit akartam megnyertem, tudniillik, hogy a' bûnt magsiratnátok, azért már nem bánkódom.

9. (d) Mostan örûlök, nem hogy keserûséggel illettettetek, hanem hogy keserûséggel illettetetek penitentziára: mert Isten szerént való keserûséggel keseríttettetek meg, annyira, hogy mi miattunk semmiben kárt nem vallottatok.

(d) Az az: bántam, hogy titeket megkesergettelek, de most nem bánom: mert penitentziára keseríttettetek: másodszor, mert az a' keserûség Isten szerént volt: harmadszor, mert semmi kárt nem vallottatok.

10. (e) Mert az Isten szerént való bánat, idvességre való penitentziát szerez: mellyet soha *az ember* meg nem bán: de e' világi bánat halált szerez.

(e) Bizonyítja, hogy abból a' keserûségbôl semmi kárt nem vallottak.

11. (f) Mert ímé ez, hogy Isten szerént megszomorodtatok, ti bennetek, melly nagy szorgalmatosságot szerzett? sôt magatok' mentését, sôt bûn ellen való haragot, sôt félelmet, sôt felette nagy kívánságot, sôt buzgóságot, sôt boszszúállást, mindenekben megmutattátok, hogy ti e' dologban tiszták vagytok.

(f) Azt bizonyítja, hogy az ô keserûségek idvességes volt: elôszámlálja azért az Isten szerént való keserûségnek hasznait.

12. (g) Bizonyára ha írtam is tinektek, nem azért írtam, a' ki a' boszszút tette vala, sem azért a' ki a' boszszút szenvedte vala, hanem hogy ti elôttetek

előttetek nyilván való lenne ama' mi ti érettetek való szorgalmatosságunk Isten előtt.

(g) Megmondja, miért írta volt az első levelét, tudniillik, nem a' bűnös emberért, sem magáért, hanem hogy bizonyságot tégyen az ő szorgalmatosságáról.

13. Annakokáért vígasztalást vettünk a' ti vígasztalástokból: de sokkal inkább örűltünk a' Títus' örömén, hogy megvídámíttatott az ő lelke mindnyájan ti tőletek:

14. És hogy a' miben ő előtte ti felőletek ditsekedtem, nem maradtam szégyenben: de a' miképen mindeneket igazsággal szólltunk nektek, azonképen a' mi ditsekedésünk ti felőletek Títus előtt igaznak találtatott.

15. A' Títusnak pedig szerelme annál is inkább felgerjedett ti hozzátok, mikor megemlékezik mindeniteknek engedelméről, és hogy félelemmel és rettegéssel fogadtátok ötet.

16. Örűlök azért, hogy mindenekben bízhatom ti hozzátok.

VIII. RÉSZ.

Inti őket az adakozásra, és hogy alamisnai segítséget küldjenek a' Jérusálembeli szegényeknek, a' Matzedóniaiak' példájokkal: kedves Istennél az alamisnálkodás: Títus e' dolog felől küldetik a' Kórinthusbeliekhez.

TUDTOTOKRA (a) adom pedig atyámfiai tinektek az Istennek jótéteményét, mellyet tselekedett a' Matzedóniabeli gyülekezetekkel.

(a) A' Matzedóniabelieket dítséri két dologban: először, hogy a' nyomorúságokban örűltek: másodszor, hogy noha szegények; mindazáltal az ő szegénységekből gazdagon alamisnálkodnak.

2. Hogy az ő reájok próbáért botsáttatott nyomorúságokban ő nekik nagy örömök volt, és az ő nagy szegénységekből nekik nagy gazdagságok áradott.

3. Mert az ő erejek szerént (én vagyok bizonyság,) és erejek felett is jó akarattal adakoztak.

4. (b) Nagy sok könyörgésekkel kérvén minket, hogy a' szentek' szükségekre való szolgálatnak jótéteményét és társaságát felvennénk.

(b) Az az; nem tsak alamisnát adtak, hanem annakfelette kértek engemet, hogy a' szenteknek szükségekre való alamisnának kétésében szorgalmatos lennék.

5. És nem *tsak úgy tselekedtek* amint reménylettük vala, hanem ő magokat szentelték először az Úrnak, *azután* nekünk is az Isten' akaratja által:

6. Hogy Títust intenénk, hogy miképen ennekelőtte elkezdette, azonképen el is végezze ti nálatok is ezt a' jótéteményt.

7. Annakokáért miképen mindenekkel bővölködtök, hittel, Isten' beszédével, tudománnyal, szorgalmatossággal, és hozzánk való szerelmetekkel, (c) meglássátok, hogy ebben a' jótéteményben is bővölködjetek.

(c) Inti a' Kórinthusbelieket a' szentek' szükségekre való alamisnálkodásra.

8. Nem parantsolás szerént szóllok, hanem egyebeknek szorgalmatosságoknak példájával *indítván*, hogy a' ti szerelmeteknek is tisztasága bizonyos légyen mindeneknél.

9. Mert tudjátok az Úr Jésusnak jótéteményét, hogy ő ti érettetek szegény lett mikor gazdag volna: hogy ti az ő szegénységével megGazdagodnátok.

10. És az én értelmemet e' dologban megmondom: mert ez nektek hasznotokra vagyon, kik nem tsak a' tselekedetet, hanem a' jó akaratot is még elein ez elmult esztendőben elkezdettétek.

11. De most a' tselekedetet is végezzétek el, hogy miképen a' jó akarat meg volt, azonképen meglégyen valósággal a' tselekedet is abból, a' mitek vagyon.

12. (d) Mert ha először a' jóakarat megvagyon, kedves az ember azért a' mije vagyon, nem azért a' mije nintsen.

(d) Értelme ez, hogy Istennek kedves a' jó akarat, és nem azt nézi, ki mit ád, hanem minemű szívvel.

13 (e) Mert *nem azt mondom*, hogy egyebeknek restségre való alkalmatosság légyen *az alamisnálkodás*, tinektek pedig fogyatkozástokra, (f) hanem hogy hasonlatosképen, mint a' ti bővségtek azoknak fogyatkozásokat mostan felsegélli:

(e) Megmondja az alamisnálkodásnak módját, melly ez, hogy másnak restségre való okot ne adjunk, és magunkat meg ne bántsuk ollyannak adván, a' ki nem érdemes az alamisnára.

(f) Az az; úgy adjatok ti a' Jérusálembeli szenteknek, hogy ők is adjanak nektek: ti testieket, azok lelkieket.

14. Azoknak is bővségek a' ti fogyatkozástokat felsegélje, hogy légyen köztetek egyenlőség.

15. (g) Mint meg vagyan írva: a' ki *úgymond*, sokat szedett vala *a' Mannában* ugyan nem volt több, és a' ki keveset *szedett*, nem volt kevesebb. 2. *Mós.* 16: 18.

(g) Ezzel jelenti, hogy a' mi gazdagságunk mennyből vagyon, annakokáért azzal jól kell élnünk a' szegények' táplálásokra, miképen Isten a' Mannát személly válogatás nélkül mindennek adja vala.

II. 16. Hálá légyen pedig az Istennek, ki a' Títus' szívében ugyan azon szorgalmatosságot oltotta ti érettetek:

17. És hogy a' mi intésünk ő nála kedves volt, mind pedig, hogy nagyobb szorgalmatossággal szabad akaratja szerént ment hozzátok.

18. Elküldöttük vele együtt amaz atyafiat is, kinek nagy dítsérete vagyon az Evangyéliomban minden gyülekezetekben.

19. Nem tsak *ez pedig*, hanem, hogy egyenlő akaratból választatott is a' gyülekezetektől, hogy nekem úti társam lenne e' jótéteménynek elvételében, melly mi tőlünk sáfároltatik az Úrnak ditsőségére, és a' ti jó akaratotoknak *megbizonyítására.*

20. Mert el akarjuk azt távoztatni, hogy minket valaki ne szidalmazzon e' bővölködésben, melly kiszolgáltatik mi általunk.

21. Úgymint kik gondot viselünk a' tisztességes dolgokra, nem tsak az Úr előtt, hanem az emberek előtt is. *Róm.* 12: 17.

22. Elküldöttük pedig velek a' mi atyánkfiát is, kit gyakorta sok dolgokban megkésértettünk szorgalmatosnak lenni, mostan pedig sokkal szorgalmatosbbnak, a' ti hozzátok való nagy bizodalomért.

23. Ha Títus felől tudakozik valaki, én társam ő, és ti köztetek segéllőm; ha pedig a' mi atyánkfiai felől tudakozik, a' gyülekezeteknek követei, és a' Kristus' ditsősége.

24 Azért a' ti szerelmeteknek és a' ti felőletek való ditsekedésünknek igazságát mutassátok meg ő hozzájok a' gyülekezetek előtt.

IX. RÉSZ.

Ismét inti az alamisnálkodásra, és a' szegényeknek való adakozásra: melly adakozást áldásnak nevez, és hasonlít a' magvetéshez.

MERT (a) a' szenteknek segítségekre való alamisna adás felöl híjábavaló dolog írnom nektek.

(a) Értelme ez: nem azért szorgalmaztatlak titeket, hogy a' ti jó akaratotok felöl kételkedném, mert azzal én másutt is kérkedtem: hanem tsak, hogy kész légyen az alamisna.

2. Mert jól tudom a' ti kész akaratotokat, melly felöl én kérkeszem a' Matzedóniabeliek elött, hogy tudniillik Akhája' tartománya kész az elmult esztendötöl fogva *alamisnát adni:* és a' ti buzgó indulatotok sokakat felindított.

3. Elküldöttem pedig az atyafiakat, hogy a' mi felöletek való ditsekedésünk ebben híjábavaló ne lenne: hogy (amint mondom vala,) készen legyetek:

4. Hogy ha a' Matzedóniabeliek közzül én velem eljövéndenek, és titeket készületlenül találnak, valami módon meg ne szégyenüljünk, (hogy titeket ne mondjalak,) e' mi nagy bátorsággal való ditsekedésünkben.

5. Azért szükségesnek ítélem lenni, hogy inteném az atyafiakat, hogy elmennének elöször ti hozzátok, és elvégezzék az elrendelt jótéteményeknek kiszedését, hogy az kész légyen, úgymint jótétemény, és nem mint valami satztzoltatás.

6. Azt mondom pedig, hogy a' ki szükön vét, szükön arat: és a' ki bövön vét, bövön arat. *Péld.* 19: 17. *és* 22: 9.

(b) Nem kell fösvényen és gonosz akaratból alamisnálkodni.

7. Kiki amint elgondolta szívében úgy tselekedjék: nem szomorúságból vagy kénszerítésböl; mert a' jó kedvü adakozót szereti az Isten. *Róm.* 12: 8.

8. (c) Az Isten pedig az ö hatalmassága szerént megtselekedheti, hogy a' ti jó kedvetekböl való adakozástoknak haszna ti reátok térjen, hogy mindenekben, mindenkoron a' mennyire szükség bövölködvén, mindenekkel való jótéteménnyel bövölködjetek:

(c) Az alamisnálkodásnak haszna: Isten meggazdagítja az alamisnálkodókat, hogy meg ne fogyatkozzanak ök, és adhassanak másnak.

9. (Mint meg vagyon írva: osztogatott, *úgy mond*, és adott a' szegényeknek: és annak jótéteménye mind örökké megmarad. *'Solt.* 112: 9.

10. A' ki pedig ád magot a' magvetönek, ugyan azon adjon nektek kenyeret eledeltekre, és sokasítsa meg a' ti vetésteket, és nevelje meg a' ti jótéteményteknek gyümöltsét.)

11. Hogy mindenekben meggazdagíttassatok minden jótéteményre, melly mi általunk azt tselekeszi, hogy Istennek hálákat adjanak.

12. Mert ez alamisna adásnak szolgáltatása nem tsak a' szentek' szükségeket segíti, hanem sokaknak háláadásokra is vagyon az Isten elött.

13. (Mikor *tudniillik* ez alamisna' szolgáltatásának megkésértése által az Istent dítsérni fogják, a' ti egyenlö engedelmetek felöl a' Kristus' Évangyéliomához, és a' ti jó akakaratotokból való segítségtek felöl, mind ö hozzájok mind egyebekhez.)

14. (d) Azoknak pedig ti érettetek való könyörgésekre is *vagyon az alamisna adás*, kik könyörögnek ti érettetek, és titeket megbetsülnek, az Istennek ti bennetek bövölködö ajándékáért.

(d) Másik haszna az alamisnálkodásnak; ti érettetek imádják az Istent. Isten' ajándékának nevezi pedig a' Kórinthusbelieknek alamisnálkodásra való hajlandóságokat.

15. Az Istennek pedig légyen hálá az ö megmondhatatlan sok ajándékáért.

X. RÉSZ.

A' hamis Apostolok ellen, kik Pált rágalmazzák vala, mintha távol létében bátorságos volna, és jelen lévén alázatos, és test szerént járna; fegyvere a' mi vitézségünknek: Pál nem méri magát más mértékével, hanem mellyet Isten neki adott.

ÉN (a) pedig Pál, kérlek titeket a' Kristusnak kegyelmességére és engedelmességére, ki ti köztetek jelen létemben alázatos vagyok, de távol létemben bátorságos ti ellenetek.

(a) Értelme ez: én intelek titeket, hogy megmaradjatok az én tudományomban, mellyet köztetek tanítottam.

2. (b) Erre kérlek pedig, hogy mikor ott jelen lészek ne kénszeríttessem bátor lenni azzal a' bátorsággal, mellyel gondolok bátorságos lenni némellyek ellen, kik mi felölünk úgy értenek, mintha test szerént járnánk.

(b) Az az; ha meg nem maradtok a' tudományban, kénszeríttetem azokat megbüntetni, kik én felölem gonoszúl ítélnek, mint ha tsak külsö hasznot keresnék.

3. (c) Mert noha e' testben járunk, mindazáltal nem test szerént hadakozunk.

(c) Az az: noha alázatosok vagyunk, mindazáltal a' mi szolgálatunknak ereje nagy.

4. Mert a' mi vitézkedésünknek fegyverei nem testiek, hanem Isten' ereje által erösek nagy erösségeknek lerontásokra.) *Jer.* 1: 10.

5. Mikor *tudniillik*, minden emberi okoskodásokat elfordítunk, és minden nagyságot, melly felemelkedik az Isteni esméret ellen: és *az embereknek* minden gondolatjokat foglyúl viszszük a' Kristusnak engedelmére.

6. És készen tartjuk *a' büntetést*, melly által boszszút álljunk minden vakmerösségen, minekutánna beteléndik a' ti engedelmességtek. (d)

(d) Mintha azt mondaná: ezeket mondom az engedetlenek ellen, mert ti reátok nézve a' mi tisztünk ez, hogy titeket engedelemre intsünk.

7. (e) A' mellyek szemetek elött vagynak tsak azokat nézitek-é? ha valaki bízik magában, hogy ö a' Kristusé, azt viszontag magában meggondolja, hogy miképen ö a' Kristusé, azonképen mi is a' Kristusé vagyunk.

(e) Feddi öket, hogy mind ö benne, mind az ékesen szólló hamis tanítókban, tsak a' külsöt nézik.

8. Mert ha felettébb ditsekedem is a' mi hatalmunk felöl, mellyet az Úr adott minekünk nektek épületekre, nem rontástokra, nem szégyenülünk meg: *R.* 13: 10.

9. Hogy ne láttassam tsak ijeszgetni titeket az én leveleim által.

10. (f) Mert *a' Pál'* levelei, (úgymond némelly) nehezek és erösek: de az ö maga jelenvolta erötelen, és beszéde is alázatos.

(f) Azok ellen szóll, kik azt mondják vala ö felöle, hogy jelen létében alázatos, levelében pedig kemény.

11. (g Ezt meggondolja az afféle, hogy valaminemük vagyunk a' levél által való beszéd-

ben, mikor távol vagyunk: ollyaténok lészünk valóba is, mikor oda menéndünk.

(g) Felel itt az ôtet vádolók' beszédekre. Azt mondja pedig, hogy távol minemű, jelenlétében is ollyan: másodszor nevetvén ôket, azt mondja, hogy nem meri magát hasonlítani azokhoz: harmadszor, hogy azok kérkesznek azzal a' mi nálok nintsen, de ô ditsekedik azzal, a' mivel Isten szerette.

II. 12. Mert nem merjük magunkat egyelíteni és egybehasonlíttani némellyekkel, a' kik magokat ajánlják: de nem veszik eszekben, hogy ôk magokhoz mérséklik magokat, és ôk ô magokhoz hasonlítják magokat.

13. De mi nem kérkeszünk azokkal, a' mellyeket nekünk nem mértek, hanem annak a' régulának mértéke szerént *ditsekedünk*, mellyet Isten osztogatott nekünk, *tudniillik*, hogy mi szintén hozzátok is eljutottunk. *Efés.* 4: 7.

14. Mert nem úgy terjesztjük magunkat mód nélkül, mint ha ti hozzátok is nem jutottunk volna, mert szinte ti hozzátok is eljutottunk a' Kristus' Évangyéliomának prédikállásával.

15. Nem azok felöl kérkedvén, mellyek nintsenek a' mi mértékünkben, *tudniillik* másoknak munkájok felöl: vagyon pedig reménységünk, hogy minekutánna a' ti hitetek megnevekedik, ti általatok a' minekünk rendelt mértékben megbövülünk:

16. Hogy a' tartományoknak is, mellyek ti rajtatok túl vagynak, prédikáljam az Évangyéliomot, nem hogy a' másnak rendeltetett mértékkel, és készszel kérkedjünk.

17. A' ki pedig ditsekedik, az Úrban ditsekedjék. *Jer.* 9: 24. 1. *Kór.* 1: 31.

18. Mert nem az kedves, a' ki magát (h) dítséri, hanem az, a' kit az Isten dítsér.

(h) Vagy ajánlja.

XI. RÉSZ.

Pál illendő okait adja a' maga ditsekedésének, mert nem alább való a' több Apostoloknál, sőt azoknál többet munkálódott, és szenvedett.

VAJHA (a) elszenvednétek egy kevéssé az én balgatagságomat: sôt szenvedjetek el engemet.

(a) Értelme ez: jóllehet balgataghoz illik a' kérkedés mindazáltal engedjétek meg, hogy én kérkedjem. Mert szeretlek titeket, én jegyeztelek titeket a' Kristusnak.

2. Mert Isteni buzgósággal buzgok ti hozzátok. Mert én készítettelek titeket, hogy mint tiszta szűzet, egy férjfiúhoz, tudnillik a' Kristushoz szerkesztesselek.

3. De félek, hogy valami módon mint a' kígyó megtsalá Évát az ô álnokságával, azonképen a' ti elmétek megszeplősíttetvén, *elhajlottak* ne legyenek a' Kristusban való egyűgyűségtől. 1. *Mós.* 3.

4. (c) Bizonyára ha valaki menne ti közzétek, és más Jésust prédikállana, mellyet mi nem prédikállottunk, vagy ha más lelket vennétek, mellyet nem vettetek, vagy más Évangyéliomot prédikálna, mellyet mi nem prédikállottunk, azt méltán elszenvednétek.

(c) Mintha azt mondaná: ha az igaz Jésust nem prédikáltuk; és ha a' mi tanításunk által szent lelket nem vettetek, bátor engemet megvessetek.

5. (d) Mert úgy ítélem, hogy én semmivel nem voltam alábbvaló a' fő Apostoloknál.

(d) Azokból menti magát, mellyekkel vádolják vala, hogy tudniillik alábbvaló volna a' több Apostoloknál, hogy beszédében goromba, hogy alázatos, ingyen tanít.

6. Hogyha goromba *vagyok* a' beszédben, nem *vagyok goromba* a' tudományban: de mindenestől fogva mindenekben nyilvánvalókká lettünk ti köztetek.

7. Avagy vétkeztem-é, mikor magamat megaláztam, hogy ti felmagasztaltatnátok? és hogy az Isten' Évangyéliomát ingyen prédikáltam nektek?

8. (e) Más gyülekezeteket fosztottam meg, azoktól fizetést vévén, hogy nektek szolgálnék: és mikor ti köztetek voltam, és szűkölködtem, nem henyéltem valakinek kárával. *R.* 12: 13.

(e) Az az; jóllehet töletek nem vettem szolgálatomnak jutalmát, mindazáltal nekem semmi fogyatkozásom nem volt, másunnat engemet tápláltak, és ha szükölködtem is köztetek, de senkit kérésemmel nem bántottam, és nem henyéltem, hogy híjába enném.

9. Mert az én szükségemet felsegéllették a' Matzedóniából jött atyafiak; és mindenekben úgy viseltem magamat, hogy nektek terhetekre ne lennék, *ezután is* úgy viselem magamat.

10. Az Istennek igazsága úgy légyen én bennem, hogy ez az én ditsekedésem el nem rekesztetik én tőlem Akhájának tartományában.

11. Miért? avagy azért-é, hogy nem szeretlek titeket? tudja az Isten.

12. De a' mit tselekeszem most, ezután is azt tselekeszem, hogy minden alkalmatosságot elrekeszszek azoktól, a' kik erre keresnek alkalmatosságot, hogy a' miben ditsekednek, ollyanoknak találtassanak, mineműek mi vagyunk.

II. 13. Mert ez illyen hamis Apostolok, álnok munkások, kik a' Kristus' Apostolivá változtatták magokat.

14. Nem tsuda pedig, mert a' Sátán is elváltozik világosságnak angyalává.

15. Nem tsuda azért az is, ha igazságnak szolgáivá változtatják magokat az ô szolgái is; kiknek végek lészen az ô tselekedetek szerént.

16. Ismét mondom: ne állítson engemet valaki esztelennek: ha pedig annak állíttatok, tűrjetek el engemet mint esztelent, hogy egy keveset én is kérkedjem.

17. A' mit mondok, nem az Úr szerént mondom, hanem esztelenűl, e' dolog felöl való kérkedésemben.

18. Mivelhogy sokan ditsekednek test szerént: én is ditsekedem.

19. Mert örömest *sokan* eltűritek az esztelleneket, ti böltsek lévén.

20. Mert eltűritek ha valaki titeket rabságra kötelez, ha valaki megészen, ha valaki vonszon rajtatok, ha valaki felfúvalkodik *ellenetek*, ha valaki titeket artzul vér.

21. (f) A' boszszúság szenvedésre nézve mondom, mivelhogy mi erőtelenek voltunk: (g) sôt inkább, ha valami dologgal valaki bátorsággal akar kérkedni, (mint balgatag úgy szóllok) én is bátorsággal merek kérkedni.

(f) Az az: azért mondom, hogy artzúl vernek, mert sok boszszút tésznek rajtatok.

(g) Az az: elszenveditek, a' ki rajtatok boszszúságot teszen, nem akartátok pedig a' Jésus Kristusnak könnyű igáját felvenni a' mi tanításunk által, mivelhogy minket alá való erőtelen gyarló embereknek ítéltetek.

II. 22. 'Sidók-é azok? én is a' vagyok. Izráeliták-é? én is. Ábrahám' magva-é? én is. *Fil.* 3: 5. *Tsel.* 23: 6.

23. Kristus' szolgái-é? (balgatagúl szóllok) inkább én: sok fáratságokban bővebben *én*, sok sebekben feljebb azoknál, tömlötzökben inkább *én*, halálos veszedelmekben gyakorta.

24. A' 'Sidóktól ötször szenvedtem negyven negyven tsapást, egy egy híján. 5. *Mós.* 25: 3.

25. Háromszor verettettem meg veszszővel: egyszer köveztenek meg: háromszor voltam hajótörésben, éjjel és nappal mélységben voltam: *Tsel.* 16: 22. *Tsel.* 14: 19. *Tsel.* 27: 41.

26. *Veszedelmes* útakon gyakorta *voltam*, folyóvizeken való veszedelmekben, a' latrok miatt veszedelmekben *voltam*, veszedelmekben *az én* nemzetſégem miatt, veszedelmekben a' pogányok miatt, veszedelmekben *voltam* városban, veszedelmekben pusztában, veszedelmekben tengeren, veszedelmekben *voltam* a' hamis atyafiak között:

27. Fáratſágban és nyomorúságban, vigyázásokban gyakorta, éhségben és szomjúságban, böjtölésekben gyakorta, hidegségben és mezítelenségben:

28. (h) Azok nélkül, a' mellyek kivül *esnek*, engemet szorongat amaʼ mindennap ellenem támadó sokaság, az az, minden gyülekezetek felöl való szorgalmatosság.

(h) Az az; a' külsö nyomorúságok felett szorongat engemet az Anyaszentegyházért való szorgalmatosságom.

29. Kitsoda háborgattatik, hogy én nem háborgattatnám? kitsoda botránkozik meg, hogy én azon nem kesergenék?

30. (i) Ha ditsekedni kell, az én nyomorúlt erötelen állapotommal ditsekedem.

(i) Az az: jóllehet szidalom gyanánt vetik nekem szememre a' nyomorúságot, de ha ditsekedni kell, a' nyomorúságokkal ditsekedem mindennél örömestebben.

31. Az Isten és a' mi Urunk Jésus Kristusnak örökké áldandó attya, tudja hogy nem hazudok.

32. Damaskusban a' népnek tiszttartója, Árétás király' képében haddal örizte a' Damaskus várost, akarván engemet megfogni. *Tsel.* 9: 24.

33. De egy ablakon kosárban botsáttattam alá a' köfalon, és úgy szabadúlék meg ö töle.

XII. RÉSZ.

Pálnak jelenségi: gyönyörködik erötelenségében: bizonysági az ö Apostolságának: ingyen prédikált nekik: inti öket, hogy töle bünben ne találtassanak.

DITSEKEDNEM énnekem nem illik, mert már térek a' látásokra és az Úrnak jelenésire.

2. (a) Tudok egy embert a' Kristusban, ez elött tizennégy esztendövel (hogyha testben, nem tudom: avagy test kivül, nem tudom: az Isten tudja) elragadtatott volt a' harmadik égig: *Tsel.* 9: 3. *és* 23: 17.

(a) Érti ö magát Sz. Pál.

3. És tudok olly embert, (testben-é, vagy test kivül, nem tudom: Isten tudja.)

4. Elragadtatott volt a' Paraditsomba, és hallott kimondhatatlan beszédeket, mellyeket nem szabad embernek megmondani.

5. Ez illyen *dolgokkal* ditsekedem: én magam felöl pedig nem ditsekedem, hanem tsak az én erötlenségemröl.

6. Mert ha akarok ditsekedni, nem lészek balgatag: mert igazſágot szóllok, de mértékletessen szóllok, hogy valaki ne gondolkodjék én felölem feljebb annál, a' minek engemet lát lenni, avagy a' mit hall tölem.

II. 7. És hogy az Isteni jelenéseknek nagyságokkal felettébb el ne hinném magamat, adatott énnekem hegyes ösztön, melly az én testemben ragadott, (b) és a' Sátán angyal, hogy engemet tsapdosna, hogy feletteb el ne hinném magamat.

(b) Nem érti az Apostol a' testi gonosz kívánságokat, mint némellyek akarják, hanem ért bizonyos betegséget, melly az oldalak alatt való nyavalya, és a' melly az embert erötlenné szokta tenni.

8. (c) Ezért háromszor könyörögtem az Úrnak, hogy én tölem eltávoznék.

(c) Az az: gyakorta könyörgöttem, de meg nem szabadúlok hirtelen, mert Isten azt mondá: elég neked az én kegyelmem; az az, ha hirtelen meg nem szabadítlak is, hatalmasságommal oltalmazlak e' késértetben, azzal elégedjél meg.

9. És azt mondá nekem: elég neked az én kegyelmem; mert az én eröm erötlenség által végeztetik el. (d) Nagy örömest ditsekedem azért az én erötlenségimmel inkább, hogy lakozzék én bennem a' Kristus' hatalma.

(d) Az az: ott tetszik meg az én eröm, a' hol az emberek erötlenek.

10. Annakokáért gyönyörködöm az erötlenségekben, a' boszszúságokban, a' szükségekben, a' háborúságokban, a' Kristusért való szorongatásokban: mert mikor erötlen vagyok, akkor vagyok erös.

III. 11. Balgatag voltam a' ditsekedésben: ti kénszerítettetek engemet arra: mert tinektek kellett volna engemet dítsérnetek: mert semmiben nem voltam alábbvaló a' fö Apostoloknál, noha semmi vagyok.

12. Az én Apostolságomnak sok bizonysági lettek ti köztetek sok türés által, annakfelette jelek, tsudák és erök által.

13. Mert mitsoda az, a' miben alábbvalók volnátok a' több gyülekezeteknél? hanem tsak hogy én ott nem henyéltem a' ti károtokkal? engedjétek meg nekem ezt a' boszszút. *R.* 11: 9.

14. Ímé harmadszor is kész vagyok ti hozzátok menni, hogy a' ti károtokkal ne henyéljek; mert nem keresem a' ti külsö gazdagságtokat, hanem ti magatokat, mert nem a' fiak gyüjtnek az atyáknak kintset, hanem az atyák a' fiaknak.

15. Én pedig nagy örömest költök, és magamat is adom a' ti lelketekért: noha, holott én titeket felette igen szeretlek, ti lassabban szerettek engemet. *R.* 6: 12.

IV. 16. (e) De ám légyen úgy, hogy titeket én nem nehezítettelek *semmivel*: de mivelhogy álnok vagyok, álnoksággal fogtalak meg titeket.

(e) Azok ellen mondja ezt, kik ötet vádolják vala, hogy ö venné szolgálatjának jutalmát a' Kórinthusbeliektöl, de álnoksággal venné ki a' pénzt tölök alamisnának színe alatt.

17. Avagy azok közzül valamellyik által, a' kiket hozzátok botsátottam, megfosztottalak-é titeket?

18. Kértem Títust, és ö vele botsátottam el amaz atyafiat, avagy megfosztott-é titeket Títus? avagy nem egy lélek vezérlése által jártunk-é? avagy nem egy nyomban jártunk-é?

19. (f) Viszontag azt állítjátok-é, hogy ti elöttetek magunkat mentjük? az Isten elött a' Kristusban szóllunk: mindazáltal mind ezeket, szerelmesim, a' ti épüléstekért.

(f) Az az; nem azért mentem magamat, hogy lelkem' esmérete vádolna, hanem ti érettetek mivelem ezt, hogy ne kételkedjetek én felölem, ti doktorotok felöl.

V. 20. Mert félek azon, hogy mikor oda menéndek, valami módon nem ollyaténoknak találjalak titeket, és én is ollyaténnak találtassam ti töletek, a' minemünek lenni engemet ti nem akarnátok: hogy valami módon ne legye-

nek versengések, irígységek, haragok, vetekedések, rágalmazások, fondorlások, felfúvalkodások, pártolkodások:

21. Hogy mikor ismét oda menéndek, ne alázzon meg az én Istenem ti köztetek engemet, és sirassak azok közzül sokakat, kik annakelőtte vétkeztek, és meg nem tértek a' tisztátalanságból, paráznaságból, bujálkodásból, mellyet tselekedtek.

XIII. RÉSZ.

Inti őket, hogy magokat megjobbítsák, hogy meg ne kellessék látniok, mit tehessen a' Kristus Pál által: inti ismét békességre, egyességre.

HARMAD (a) úttal mégyek immár hozzátok. Két vagy három tanúnak vallása által minden beszéd megerössítetik. 5. *Mós.* 19: 15. *Mát.* 18: 16. *Ján.* 8: 17. *Sid.* 10: 28.

(a) Az az: immár harmadszor intelek titeket, hogy megtérjetek, ha meg nem tértek, a' kik két vagy három tanú által meggyőzetnek, tudjátok, hogy azoknak büntetések lészen.

2. Megmondottam, másodszor is mondom, mintha jelen volnék, és távol lévén most is írom azoknak, kik az előtt vétkeztek, és mind egyebeknek, hogyha ismét oda mégyek, nem kedvezek:

3. (b) Mert az én általam szólló Kristust kísérgetitek, ki ti hozzátok nem erőtelen, hanem erös ti bennetek.

(b) Okát adja fenyegetésének, mert úgy mond, mikor az én intésimet megvetitek a' Kristust késértitek, és én bennem a' Kristust vetitek meg.

4. (c) Mert noha megfeszíttetett volt az erőtlenségből, mindazáltal él az Istennek hatalmából, mert mi is erőtelenek vagyunk ő vele, de élünk ő vele az Isten' erejéből ti nálatok. (d)

(c) Az erőtelenségen érti a' szolgai formát, mellyről szóll az Apostol, *Fil.* 2.

(d) Az az: mi is a' Kristus' erőtlenségének példáját hordozzuk, mert e' világon útálatosok vagyunk. De miképen az halálból feltámadván a' Kristus, megbizonyítá magát Istennek lenni, azonképen tudjátok meg, hogy vagyon mi bennünk valami erő, mellyet ha szükség, megmutatunk nektek.

5. Ti magatokat kísértsétek meg hogyha vagytok-é a' hitben? ti magatokat próbáljátok meg: (e) avagy nem esmeritek-é magatokat, hogy a' Jésus Kristus ti bennetek vagyon? hanemha megvettettek vagytok. 1. *Kor.* 11: 28.

(e) A' Kórinthusbeliek' állapotjokból bizonyítja az ő tanításában való Isteni erőt, mintha azt mondaná: vagy az, hogy megvettettek vagytok, vagy meg kell vallanotok az én tanításomnak erejét.

6. De reménylem, hogy megesmeritek, hogy mi nem vagyunk megvettettek. (f)

(f) Az az; megesmeritek, hogy a' mi tanításunk által Isten hatalmasan tselekedett.

II. 7. (g) Kívánom pedig az Istentől, hogy semmi gonoszt ne tselekedjetek: nem hogy mi megpróbáltattaknak találtassunk, hanem hogy a' mi tisztességes dolog azt tselekedjétek, mi pedig úgymint megvettettek legyünk.

(g) Tudniillik az ember' ítélete szerént.

8. Mert nem tselekedhetünk semmit az igazság ellen, hanem az igazságért.

9. Mert örülünk annak, hogy mi erőtelenek voltunk, ti pedig erössek voltatok, ugyan is azt kívánjuk, *tudniillik* a' ti épülésteket.

10. Azért írom távol létemben ezeket, hogy jelen létemben ne kénszeríttessem keménységgel élni, a' hatalom szerént, mellyet adott nekem az Úr építésre, és nem rontásra. *R.* 10: 8.

11. Végezetre atyámfiai, legyetek jó egésségben, épüljetek, vígasztaltassatok meg, egy értelemben legyetek, békességesen lakjatok, és a' szeretetnek 's a' békességnek Istene lészen veletek.

12. Köszöntsétek egymást szent tsókolással; köszöntenek titeket mind a' szentek. *Róm.* 16: 16. 1. *Kor.* 16: 20. 1. *Pet.* 5: 14. 1. *Thess.* 5: 26.

13. Az Úr Jésus Kristusnak kegyelme, az Isten' szerelme, és a' szent léleknek veletek való közösülése légyen mindnyájan ti veletek. Amen.

A' Kórinthusbeliekhez második levél íratott Filippiből, Matzedóniának városából, Títus és Lukáts által.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
GALÁTZIABELIEKHEZ ÍRT LEVELE.

E' levélnek summája szinte majd egy a' Rómabeliekhez írt levelének értelmével, tsak hogy ez rövidebb; annakokáért ezt annak megrövidített mássának mondhatjuk, és az Olvasót oda igazíthatjuk.

I. RÉSZ.

Pálnak hívatala, tsudálja, hogy a' Galátziabeliek olly hamar elhagyták magokat hitetni: átok a' hamis Apostolok ellen: honnét légyen a' Pál' Évangyélioma, és mint vette azt.

PÁL Apostol, (nem emberektől, sem ember által, hanem a' Jésus Kristus által, és az atya Isten által, ki feltámasztotta a' halálból.)

2. És mind az atyafiak, kik én velem vagynak, a' Galátziabelieknek gyülekezetének:

3. Kegyelem nektek és békesség az atya Istentől, és a' mi Urunk Jésus Kristustól:

4. Ki adta ő magát a' mi bűneinkért, hogy kimentene minket e' jelen való gonosz világból, az Istennek és a' mi atyánknak akaratja szerént. *Luk.* 1: 74.

5. Kinek légyen ditsösség mind örökkön örökké. Amen.

6. (a) Tsudálkozom rajta, hogy ti illy hamar, elhagyván azt, a' ki titeket hívott vala a' Kristus' kegyelmére, más Évangyéliomra hajlottatok:

(a) Mértékletesen feddi a' Galátziabelieket, hogy az Évangyéliom mellől, mellyet ő tőle vettek, elállottak, mintha volna más Évangyéliom, vagy azt, a' mellyet ő tanított, valamivel többel megtoldhatnák. Azt mondja pedig, hogy más Évangyéliom nintsen, és azt meg nem toldhatják.

7. Holott nintsen más *Évangyéliom:* de némellyek titeket megháboríttanak, és a' Kristus' Évangyéliomát el akarják fordítani.

8. De ha szinte mi is, avagy a' mennyei angyal hirdetne tinektek valamit a' kivül, a' mellyet nektek hirdettünk, légyen átok.

9. A' mint az előtt mondottuk, most ismét mondom: ha valaki nektek hirdet valamit a' kivül, mellyet vettetek, átok légyen.

10. (b) Mert mostan embereknek vagy Isten' dolgainak elhitelére intelek-é? avagy embereknek igyekezem-é kedveskedni? bizonyára ha em-

bereknek kedvekben volnék, a' Kristus' szolgája nem volnék. 1. *Thess.* 1: 4.

(b) Két okát mondja, miért nintsen más Évangyéliom a' kivül, mellyet ő prédikállott, hanem tsak az igaz Évangyéliom; első, mert nem ember' tudományát, hanem Istenét prédikállotta; második, mert nem kedveskedett embereknek.

11. (c) Tudtotokra adom pedig atyámfiai tinektek, hogy a' melly Évangyéliomot én prédikállottam, nem ember szerént való. 1. *Kor.* 15: 1.

(c) Hogy meg is bizonyíttsa az ő Évangyéliomát Istenének lenni, megbeszélli, mimódon vette és tanúlta azt a' Kristustól.

12. Mert én is nem embertől vettem azt, sem pedig nem taníttattam arra, hanem a' Jésus Kristusnak jelenési által.

13. Mert hallottátok, miképen forgolódtam én a' 'Sidó törvényben; hogy én felette igen háborgattam az Istennek Anyaszentegyházát, és azt pusztítottam. *Tsel.* 9: 1.

14. És feljebb nevekedtem volt a' 'Sidó törvényben sokaknál, kik az én nemzetemből én velem egyenlők voltak, mivelhogy felette nagy buzgóságom volt a' rendelésekhez, mellyeket az én atyáimtól vettem vala.

15. De mikor az Istennek tetszett, ki az én anyámnak méhétől fogva engemet elválasztott, (d) és az ő kegyelméből elhívott, *Jer.* 1: 5. *Róm.* 1: 1.

(d) Az az: rendelt e' sz. tisztre.

16. Hogy az ő fiát énnekem megjelentené, hogy hirdetném ötet a' pogányok között, (e) azonnal nem tanátskoztam a' testel és vérrel. *Éfés.* 3: 8.

(e) Hogy valaki azt ne mondaná neki, hogy jóllehet a' Kristustól hívattatott, de azután az Apostoloktól tanúlt: azt mondja, hogy az ő hívatala után azonnal tanított, és Jérusálemben nem volt, hanem tsak tizenöt napig, hol Pétert és Jakabot látta, és azután tanított Síriában, Tizlíziában.

17. Sem pedig nem tértem Jérusálembe viszsza azokhoz, kik én előttem való Apostolok voltanak: hanem Arábiába mentem, és ismét megtértem Damaskusba.

18. Azután három esztendő múlva Jérusálembe megtértem, hogy Pétert meglátogatnám, és ő vele voltam tizenöt napig.

19. Többet az Apostolok közzül nem láttam egyet is, hanem Jakabot az Úrnak attyafiát.

20. Ezekben pedig, a' mellyeket írok tineketek, ímé az Isten előtt *vagyok*, nem hazudok.

21. Azután mentem Síriának és Tzilíziának tartományiba.

22. Esmeretlen valék pedig ábrázatomról Júdeának gyülekezetiben, mellyek *vagynak* a' Kristusban:

23. Hanem tsak hallották: a' ki, *úgy mond*, minket háborgat vala egy időben, mostan hirdeti a' hitet, mellyet régen pusztít vala.

24. És ditsőítik vala az Istent én bennem.

II. RÉSZ.

Títus miért nem metéltetett környül: Pál az ő tudományát nem a' több Apostoloktól vette: Pál a' pogányoké, Péter a' 'Sidók' Apostolok: Pál megfeddi Pétert Antiókhiában: a' megigazúlás hit által vagyon, 's nem a' törvényből.

AZUTÁN (a) tizennégy esztendő múlva ismét felmenék Jérusálembe Barnabással együtt, Títust is velünk elvívén.

(a) Azt jelenti itt, hogy az ő Évangyélioma, mellyet ő prédikállott a' pogányok között, mindenestől egyezett a' több Apostolok' tudományokkal, és azt mindenestől jóvá hagyták, annyira, hogy Títust is nem kénszerítették a' környülmetélkedésre, és semmit az ő tudományához nem adtak. Sőt inkább ötet Barnabással egyetemben esmerték Istentől választatott Apostolnak lenni a' pogányok között.

2. Felmentem vala pedig Isteni jelenésből, és eleikbe adám az Évangyéliomot, mellyet a' pogányok között prédikállok: de tsak külön azoknak, a' kik betsületben vagynak, hogy valami módon híjába ne futnék, vagy *híjába* ne futottam volna.

3. De Títus is, a' ki én velem vala, noha Görög volna, nem kénszeríttetett a' környülmetélkedésre.

4. Tudniillik a' futkározó hamis atyafiakért, kik mi közzénk bejöttek vala alattomban, a' Kristus Jésusban való szabadságunknak megkísértgetésére, hogy minket szolgálatra köteleznének:

5. Kiknek tsak egy szempillantásig sem engedtünk, hogy magunkat alájok adtuk volna: hogy az Évangyéliomnak igazsága megmaradna ti köztetek.

6. Azoktól pedig, a' kik állíttatnak valaminek lenni, (b) valaminemük voltanak, én azzal semmit nem gondolok: az embernek személyét Isten nem nézi: mert a' kik betsületben vagynak, engemet semmire nem tanítottak. 5. *Mós.* 10: 17. 2. *Krón.* 19: 7. *Jób.* 34: 19. *Tsel.* 10: 34. *Róm.* 2: 11. *Éfés.* 6: 9. *Kol.* 3: 25. 1. *Pét.* 1: 17.

(b) Tudniillik, semmit nem tanúltam.

7. Sőt inkább mikor látták volna, hogy én reám bízatott a' környülmetélkedetlenségnek Évangyélioma, mint Péterre a' környülmetélkedések:

8. Mert a' ki erős volt Péter által a' 'Sidóknak Apostolságára, én általam is erős volt a' pogányok között.)

9. És mikor Jakab, Kéfás, és János, kik oszlopok gyanánt tartatnak, eszekbe vették volna az Istentől nekem adatott ajándékot, énnekem és Barnabásnak a' társaságnak bizonyságára kezeket adák: hogy mi a' pogányok között, ők pedig a' 'Sidók között *prédikálnánk.*

10. Tsak *arra intének*, hogy a' szegényekről megemlékeznénk, mellyet igyekeztem is tselekedni.

11. (c) Mikor pedig Péter Antiókhiába jött volna, szemtőlszembe elleneállottam, mivelhogy méltó volna a' feddésre.

(c) Erős árgumentummal bizonyítja az ő Apostolságát, tudományának igazságát, és hogy Istentől, nem az Apostoloktól tanúlt; mert Pétert a' gyülekezetben szemben megfeddette, mivelhogy sántálna, és úgy viselné magát a' 'Sidók előtt a' pogányokhoz, mintha azok nem idvezülhetnének a' 'Sidó tzeremóniák nélkül.

12. Mert minekelőtte valakik jöttenek volna Jakabtól, a' pogányokkal eszik vala: ha pedig valakik jöttenek, magát azoktól megvonta, és elválasztotta, félvén a' 'Sidóktól.

13. És ő vele együtt tettetésképen viselik vala magokat a' több 'Sidók is: úgy annyira, hogy Barnabás is az ő tettetéseknek társaságába elvonattatnék.

14. De mikor láttam volna, hogy ők nem egyenessen járnak, mint az Évangyéliom' igazságához illendő volna, mondék Péternek mindenek előtt: ha te 'Sidó lévén, pogányok' módjára élsz, és nem 'Sidó módra, miért kénszeríted a' pogányokat 'Sidók' módjára élni?

15. Mi, kik természet szerént 'Sidók vagyunk, és nem bűnös pogányok:

16. Tudván ezt, hogy nem igazúl meg az ember a' törvénynek tselekedetiből, hanem a' Jé-

sus Kristusban való hit által: mi is, *mondom*, a' Jésus Kristusban hittünk, hogy megigazúlnánk a' Kristusban való hit által, és nem a' törvény' tselekedetiből: annakokáért, mert egy test is nem igazúl meg a' törvénynek tselekedetiből:

17. (d) Hogy ha pedig mikor a' Kristusban igazúlást keresünk, találtatunk mi is bűnösöknek, avagy a' Kristus a' bűnnek szolgája-é? távol légyen. *Róm.* 3: 9.

(d) Mivel azt mondá, hogy nintsen törvényből az igazúlás, hanem a' Kristusban való hitből, kérdést támaszt, hogy tehát a' Kristus a' bűnnek szolgája, mivelhogy a' bűnösöket igazítja, és az igazúlás után is megmarad a' bűn? felel és azt mondja: nem szolgája a' bűnnek; hanem inkább rontója; mert úgy igazúlnak meg a' bűnös emberek a' Kristusban, hogy a' bűnnek ölésére való erejét is azokba oltsa, hogy a' bűn, megölettetvén a' Kristus, éljen ő bennek, és ők magokat Istennek szenteljék.

18. (e) Mert ha a' mellyeket elrontottam, ismét felépítem, én magamat bűnössé tészem

(e) Értelme ez: én az Évangyéliom által az igazságot tanítván, hogy a' bűn elrontatnék: az ellen más tudományt nem prédikállok, mellyel a' bűnt építteném.

19. Mert én a' törvény által a' törvénynek meghaltam, hogy élnék Istennek.

20. A' Krisstussal együtt megfeszíttettem. Élek pedig többé nem én, hanem él én bennem a' Kristus: és a' melly életet most élek a' testben, az Isten' Fiában való hit által élem, ki szeretett engemet, és adta ő magát én érettem.

21. Nem törlöm el az Isten' kegyelmét: mert ha a' törvény által vagyon az igazság, tehát a' Kristus ok nélkül halt meg.

III. RÉSZ.

A' Sz. Lélek hit által, nem a' jó tselekedetből vétetik el: a' megigazúlás hitből vagyon, az Ábrahám' példájából, az Istennek azzal tett kötése szerént: mire adatott a' törvény.

Ó H (a) balgatag Galátziabeliek! kitsoda ígézett meg titeket, hogy ne engednétek az igazságnak: kiknek szemek előtt a' Jésus Kristus először úgy íratott volt meg, mintha ti köztetek feszíttetett volna meg?

(a) Az Évangyéliomnak hallásából való hit által vettétek a' Sz. Lelket. Tehát abban maradjatok meg.

2. Tsak ezt akarom tőletek megtudni: a' törvénynek tselekedetiből vettétek-é a' *Szent* Lelket, avagy a' hallásból való hit által?

3. (b) Illy esztelenek vagytok-é? hogy holott a' *Szent* Lélek által kezdettétek el *a' hitet*, most test által akartok elvégeztetni?

(b) A' Kristusban való hit által igazúltatok meg, és vettétek a' Szent Lelket, melly megigazúlás tökélletes: bolondság azért azt most a' tzeremóniákban keresni, mintha a' Kristus tsak elkezdette volna az igazságot, a' tzeremóniák végeznék el.

4. Illyen sokat szenvedtetek-é híjában? hogy ha mindazáltal híjában.

5. A' ki azért *Szent* Lelket szolgáltat nektek, és ti bennetek erőt tselekeszik; a' törvény tselekedeti által-é, vagy a' hallásból való hit által *szolgáltatja-é azt?*

6. Miképen Ábrahám hitt az Istennek, és az tulajdoníttatott neki igazságra. 1. *Mós.* 5: 6. *Róm.* 4: 3. *Jak.* 2: 23.

7. Értitek azért, hogy a' kik a' hitből vagynak, azok az Ábrahámnak fiai.

8. Látván azért az írást, hogy Isten a' hit által idvezíti a' pogányokat, még annakelőtte örvendetes izenettel hirdette Ábrahámnak: megáldatnak, *úgymond*, te benned minden pogányok. 1. *Mós.* 12: 3. *Tsel.* 3: 25.

9. Azért a' kik hitből valók, áldatnak meg a' hív Ábrahámmal.

10. Mert valakik a' törvény tselekedetiből vagynak, átok alatt vagynak: mert megvagyon írva: átkozott valaki meg nem marad mind azokban, mellyek megírattak a' törvénynek könyvében, hogy azokat tselekedje. 5. *Mós.* 27: 26. *Jer.* 11: 3.

11. Hogy pedig a' törvény által senki nem igazúl meg Isten előtt, nyilván vagyon: mert az igaz *ember*, hitből él. *Hab.* 2: 4. *Róm.* 1: 17. *'Sid.* 10: 38.

12. A' törvény pedig nintsen hitből: hanem a' melly ember azokat betölti, él azok által. 3. *Mós.* 18: 5. *Ezek.* 20: 11. *Róm.* 10: 5.

13. A' Kristus pedig megváltott minket a' törvénynek átkától, mikor mi érettünk lett átok: mert megvagyon írva: átkozott valaki fán függ. 5. *Mós.* 21: 23.

14. Hogy a' pogányokban az Ábrahám' áldása a' Kristus által lenne, és hogy amaz ígért *Sz.* Lelket a' hitnek általa vegyük.

15. (c) Atyámfiai! emberi mód szerént szóllok, lám az embernek elvégezett testamentomát senki erőtelenné nem teszi, és ahoz semmit nem ád. *'Sid.* 9: 17.

(c) Az emberek' végezését nem szabad felbontani, sokkal inkább az Istenét. Az Isten pedig az egy Kristusba rekesztette az áldást: tehát tsak ő benne vagyon a' megigazúlás.

16. Ábrahámnak pedig adattak ígéretek, és az ő magvának. Nem mondja: magoknak; mint sokakról, hanem mint egyről: és a' te magodnak *úgymond*: ki a' Kristus. 1. *Mós.* 12: 7. *és* 15: 5.

17. Azt mondom pedig, hogy a' kötést, mellyet Isten először megerősített a' Kristusra nézve, a' törvény, melly négy száz harmintz esztendővel kezdetett azután, nem tészi erőtelenné, hogy az ígéretet eltörlené.

18. Mert ha a' törvény által vagyon az örökség, tehát nem az ígéret által: Ábrahámnak pedig ígéret által ajándékozta Isten *az örökséget.*

19. (d) Mitsoda tehát a' törvény? a' bűnöknek okáért adatott, míg eljőne ama' mag, kinek lett az ígéret: a' melly *törvény* kimondatott az angyaloktól a' közben járónak keze által. *Tsel.* 7: 53.

(d) Megfelel a' kérdésre, ha a' törvény meg nem igazít, tehát mire való. Azt mondja pedig, hogy azért adatott, hogy a' bűnt megmutatná és a' Kristusra igazíttana, kiben az embereknek megáldásokról való ígéret betelnék.

20. A' közbenjáró pedig nem egy-é? (e) az Isten pedig egy.

(e) Hogy valaki azt ne mondaná, hogy a' végezések vagy testamentomok néha felbomolnak, azt mondja, hogy az Isten egy, az az, tökélletes, állhatatos, kiben változás nem esik.

21. A' törvény azért az Istennek ígéreti ellen adatott-é? távol légyen; mert ha a' törvény adatott volna, hogy megelevenítheine, bizony a' törvényből volna az igazúlás.

22. De rekesztett az írás mindeneket a' bűn alá, hogy az ígéret adatnék a' Jésus Kristusban való hit által a' hívőknek. *Róm.* 3: 9. *és* 11: 22.

23. Minekelőtte pedig eljött volna a' hit, törvény alatt őriztetünk vala, kik rekesztettünk vala a' hit alá, melly kinyilatkozandó vala.

24. Azért a' törvény minekünk a' Kristusra vezérlő mesterünk volt, hogy hit által idvezűlnénk.

25. De minekutánna eljött a' hit, nem vagyunk többé a' vezérlő mester alatt.

26. Mert mindnyájan Isten' fiai vagytok, a' Jésus Kristusban való hit által.

27. Mert valakik a' Kristusban megkeresztelkedtetek, a' Kristust öltöztétek fel. *Róm.* 6: 3.

28. Nintsen sem 'Sidó, sem Görög, sem szolga, sem szabados, sem férjfiú, sem aszszony *között válogatás:* mert ti mindnyájan egy vagytok a' Jésus Kristusban.

29. Hogyha ti a' Kristusé *vagytok*, tehát Ábrahám' magva vagytok, és az ígéret szerént örökösök.

IV. RÉSZ.

A' Kristus a' törvényi szolgaságot elvette, és minekünk fiúságot nyert: mitsoda e' világnak erőtlen és szegény elementuma, betüje: mint fogadták szent Pált a' Galátziabeliek: példázatja és tükőre az Ábrahám' fiainak.

(a) Azt mondom pedig: míg az örökös, gyermek, semmit nem külömböz a' szolgától, jóllehet mindeneknek ura légyen.

(a) Hasonlatosságot vesz az örököstől és a' tútoroktól. Miképen a' gyermek, noha örökös, mindazáltal tútorok alatt vagyon míg felnevekedik, azonképen noha örökösök voltak az ó Testamentombeliek, mindazáltal a' Kristusig a' Törvény alatt tartattak.

2. Hanem tútorok és gondviselők alatt vagyon, az ő attyától rendeltetett ideig.

3. Azonképen mi is, míg gyermekek voltunk, e' világnak betüi alatt valánk, (b) szolgálat alá rekesztetvén:

(b) Az ó Testamentomnak birodalma hasonló volt a' betükhöz, mellyekre a' gyermekeket tanítják, míg alkalmatosok lesznek nagyobb tudománynak bevételére.

4. De minekutánna eljött a' tellyes idő, kibotsátá Isten az ő Fiát, ki aszszonytól lett, ki a' törvény alá adta magát:

5. Hogy azokat, a' kik a' törvény alatt valánnak, megváltaná, hogy fogadott fiúságot vennénk. *Róm.* 8: 15.

6. Mivelhogy pedig fiak vagytok, kibotsátá Isten az ő Fiának Lelkét a' ti szíveitekbe, ki ki azt kiáltja: Abba, *az az*, Atya.

7. Azért többé nem vagy szolga, hanem fiú: hogyha fiú, tehát Istennek örököse is vagy a' Kristus által.

8. Ti pedig akkor még nem tudván az Istent, szolgáltok vala azoknak, kik természet szerént nem istenek.

9. De mostan, mivelhogy megesmertétek az Istent, sőt inkább, mivelhogy Istentől megtaníttattatok, mimódon fordúltok hátra az erőtelen és szegény betükre, (c) mellyeknek újonnan akartok szolgálni?

(c) Betűknek nevezi a' Móses' tzeremóniáit.

10. A' napokat megtartjátok és a' hónapokat, az időket és az esztendőket.

11. Félek rajta, hogy híjába ne fáradtam légyen ti köztetek.

12. (d) Legyetek ollyanok mint én: mert én ollyan vagyok mint ti: atyámfiai! kérlek titeket, semmi boszszút nem tettetek én rajtam. (e)

(d) Meglágyítja immár beszédét. Értelme pedig ez: mivelhogy én a' ti javatokra igyekezem, szükség, hogy hozzám engedelmesek legyetek.

(e) Az az: mivelhogy rajtam semmi boszszút nem tettetek, nem boszszúból írtam ezeket.

13. Tudjátok, hogy én az én testemnek erőtlenségével prédikállottam nektek az Évangyéliomot először.

14. És az én testemben a' mit megkísértettetek, semminek nem állítottátok, sem meg nem útáltátok: hanem engemet mint az Istennek Angyalát, mint a' Kristus Jésust úgy fogadtatok.

15. A' ti boldogságtoknak azért, melly nagy dítsérete vala? mert bizonyságot tészek ti felőletek, hogy ti, ha lehetséges volt volna, a' ti szemeiteket kivájtátok volna, és nekem adtátok volna.

16. Azért ellenségtekké lettem-é nektek, hogy nektek igazat szóllok?

17. Igen szeretnek titeket, de nem jól, sőt inkább minket kiakarnak rekeszteni, hogy azokat szeressétek.

18. De jeles dolog felette igen szeretni a' jó dologban mindenkor, és nem tsak akkor mikor köztetek jelen vagyok.

19. Fiatskáim, kiket újonnan szülök, míglen a' Kristus ti bennetek formáltatik.

20. Akarnék pedig most ti köztetek lenni, és elváltoztatni az én szómat: mert vélekedem ti felőletek.

21. Mondjátok meg énnekem, kik a' törvény alatt akartok lenni, a' törvényt nem halljátok-é? (f)

(f) Itt a' törvényen érti a' Móses' könyveit.

22. (g) Mert megvagyon írva: hogy Ábrahámnak két fia volt, egyik a' szolgálótól, a' másik a' szabadostól.

(g) Megbizonyította elegendő bizonyságokkal az Apostol, hogy a' törvény által nintsen igazúlás: de mivelhogy a' hamis tanítók azt mondják vala, hogy a' pogányok a' 'Sidókkal egyé nem lehetnek, ha a' Móses' tzeremóniáit és kiváltképen a' környűl metélkedést meg nem tartják. Azért immár az Ábrahám' házanépitől vett hasonlatosság vagy példa által megmutatja, hogy a' kik megtartják azokat, és a' törvény alá rekesztik magokat, hogy abból várjanak igazúlást, azok rabokká tészik magokat és kirekesztetnek az Ábrahám' fiai közzűl és az örökösségből.

23. De a' ki a' szolgálótól volt, test szerént született, a' ki pedig a' szabadostól, az ígéret által.

24. Mellyek által más *dolog* példáztatik: mert e' két aszszonyok ama' két szövetségek, az egyik, melly a' Sína hegyről való Hagár, nemz szolgálatra:

25. Mert a' Sína hegy Arabiában vagyon, szinte azonképen pedig hasonlatos ahoz Jérusálem, melly most vagyon, és az ő fiaival egyben szolgálat alá vettetett.

26. Ama magasságos Jérusálem pedig szabados, melly mindenikünknek annya.

27. Mert megvagyon írva: örűlj magtalan ki nem szűlsz: örvendezz és kiálts ki nem szűlsz: mert sokkal többen vagynak az elhagyattatottnak magzati, hogy nem annak, a' kinek férje vagyon. *Ésa.* 54: 1.

28. Mi azért atyámfiai, az Isáknak *példája* szerént, az ígéretnek fiai vagyunk. *Róm.* 9: 8.

29. De miképen akkor az, a' ki test szerént született vala, háborgatja vala azt, a' ki szűletett vala lélek szerént: azonképen *vagyon* mostan is.

30. De mit mond az írás? űzd ki a' szolgálót, és az ő fiát: mert nem lészen örökös a' szolgáló' fia a' szabados' fiával. 1. *Mós.* 21: 10.

31. Azért atyámfiai, nem vagyunk a' szolgáló' fiai, hanem a' szabadosé.

V. RÉSZ.

V. RÉSZ.

Szabadságban állani: a' környülmetélkedés kötelez a' törvénynek megtartására: a' Galátziabeliek' elhitetöi ellen: szabadságok a' keresztyének nek: járni lélek szerént: a' testnek tselekedeti: a' Léleknek gyümöltsei.

A' szabadságban azért, mellyel minket a' Kristus megszabadított, álljatok meg, és ne kötelezzétek meg ismét magatokat a' szolgálatnak igájával.

2. Ímé én Pál mondom nektek, hogyha környülmetélkedtek, a' Kristus nektek semmit nem fog használni. *Tsel.* 15: 1.

3. Mert bizonyságot teszek ismét minden embernek, a' ki környülmetélkedik, hogy az köteles az egész törvénynek megtartására.

4. A' Kristus Jésustól kirekesztettetek valakik a' törvény által akartok idvezülni, és a' kegyelemből kiestetek.

5. Mert mi lélekben hit által várjuk az igazságnak reménységét.

6. Mert a' Kristus Jésusban sem a' környülmetélkedés nem használ, sem a' környülmetélkedetlenség, hanem a' hit, melly a' szeretet által tselekeszik. 1. *Kór.* 7: 19. *R.* 6: 15.

7. Szépen futtok vala, kitsoda tartóztata meg titeket, hogy ne engednétek az igazságnak?

8. Ez a' hitetés nem attól vagyon, a' ki titeket hív.

9. Egy kevés kovász mind az egész tésztát megposhasztja. 1. *Kór.* 5: 6.

10. Énnekem reménységem vagyon ti felöletek az Úrban, hogy nem lésztek külömb értelemben: de a' ki titeket megháborít, elvészi az ö kárhoztatását, valaki lejénd. *Jós.* 7: 25.

11. Én pedig atyámfiai, ha a' környülmetélkedést is prédikállom, miért szenvedek még is háborúságot? tehát eltöröltetett a' keresztnek botránkozása.

12. Vajha töröltetnének el azok, a' kik titeket háborgatnak.

13. (a) Mert ti szabadságra hívattattatok atyámfiai, tsak hogy a' szabadságot ne adjátok a' testnek *bünre való* alkalmatosságúl, hanem szeretetből egymásnak szolgáljatok.

(a) Megmondja, miben áll a' keresztyéni szabadság, tudniillik, hogy a' büntöl megszabadúlván az Isten' Lelkének engedvén, egymásnak szolgáljanak szeretetből.

14. Mert az egész törvény egy beszédbe foglaltatik be, *tudniillik*, szeressed felebarátodat mint te magadat. 3. *Mós.* 18: 18. *Mát.* 22: 39. *Márk.* 12: 31. *Róm.* 13: 9. *Jak.* 2: 8.

15. Hogy ha egymást marjátok és elnyelitek, meglássátok, hogy viszontag egymástól meg ne emésztessetek.

16. Azt mondom pedig, hogy lélek szerént járjatok, és a' testnek kívánságát véghez ne vigyétek. *Róm.* 13: 15.

17. Mert a' test a' lélek ellen törekedik, a' lélek pedig a' test ellen. Ezek pedig egymással ellenkeznek, hogy azokat ne tselekedhessétek, a' mellyeket akartok. *Róm.* 7: 25.

18. (b) Hogy ha a' Lélektöl vezéreltettek, nem vagytok a' törvény alatt.

(b) Az az: noha sok gyarlóság vagyon a' ti jó tselekedetetekben, de ha az Úr' Lelke által a' testnek kívánságának ellenek állotok, nem vádol titeket a' törvény.

19. A' testnek pedig tselekedeti nyilván vannak, mellyek *ezek:* házasság törés, paráznaság, tisztátalanság, kevélység.

20. Bálványimádás, bövölés bájolás, haragtartások, versengés, irígységek, haragok, patvarkodások, viszszavonások, pártütések.

21. Gyülölségek, gyilkosságok, részegségek, tobzódások, és ezekhez hasonlatosok: mellyekről azt mondom tinektek, miképen ez elött is mondottam, hogy valakik efféléket tselekesznek, az Isten' országának örökösi nem lésznek. 1. *Kór.* 6: 9. *Efés.* 5: 5.

22. De a' Léleknek gyümöltse ez: szeretet, öröm, békesség, kegyesség, kegyelmesség, jóság, hit, alázatosság, mértékletesség:

23. A' kik illyetének, azok ellen nintsen a' törvény. 1. *Tim.* 1: 9.

24. Mert a' kik a' Kristuséi a' testet megfeszítették az ö indulatival és kívánságival egyben.

25. Ha lélek szerént élünk, lélek szerént is járjunk.

26. Ne legyünk hív ditsöségnek kívánói, egymásnak ingerlöi, egymásra irígykedök.

VI. RÉSZ.

Mint kelljen a' bünösöket meginteni: az Egyházi Tanítókat táplálni: miért sürgetik a' hamis Apostolok olly igen a' környülmetélkedést: Pál kívánja, hogy ezután neki kedvezzenek.

Atyámfiai! ha az ember megfogattatik is valami bünben, ti kik lelkiek vagytok, az ollyan embert építsétek fel alázatosságnak lelkével: meggondolván magadat, hogy te is meg ne kísértessél.

2. Egymásnak terhét hordozzátok, és úgy töltsétek be a' Kristus' törvényét. *Róm.* 14: 1. 1. *Thess.* 5: 14.

3. (a) Mert ha valaki láttatik magának valaminek lenni, holott semmi, ez illyent az ö maga gondolatja tsalja meg.

(a) Az ember semmi, az az: nintsen semmije, a' mivel kérkedhetnék. Azért senki fel ne fúvalkodjék felebarátja ellen, mert magát megtsalja.

4. (b) Minden ember az ö maga tselekedetét próbálja meg: és akkor dítséreti lészen ö magában, és nem másban.

(b) Az az: ne nézze senki minemü más, hanem kiki ö magát.

5. (c) Mert minden ember az ö tulajdon terhét hordozza. 1. *Kór.* 3: 8.

(c) Az az: minden ember az ö tulajdon életéröl ád számot az ítélet napján.

6. Az ollyan ember pedig, a' ki taníttatik az Évangyéliom' tudományára, közöllje minden javait azzal, a' ki ötet tanítja. 1. *Kór.* 9: 7.

7. (d) Meg ne tsalatkozzatok: az Isten nem tsúfoltatik meg, valamit az ember veténd, azt aratja. (e)

(d) Azok ellen szóll, a' kik mentik magokat, mikor kellene segélleni a' tanítókat.

(e) Mivelhogy az ember azt állítja, hogy elvész az a' mit másnak ád, azért azt mondja, hogy vetést tészen az ollyan ember, mellyet haszonnal vészen be.

8. Mert a' ki vét az ö testének, a' testből arat veszedelmet: a' ki pedig vét a' léleknek, a' lélekből arat örök életet.

9. A' jó tételményben pedig ne restüljünk meg: mert idövel aratunk, ha meg nem restülünk.

10. Azért míg idönk vagyon, mindenekkel jól tegyünk, kiváltképen pedig a' hitnek tseléd ivel.

11. Látjátok, melly hoszszú levelet írtam nektek az én kezeimmel.

12. Valakik akarnak szépeknek láttatni a' test-

ben, ugyan azok kénszerítnek titeket a' környülmetélkedésre, tsak hogy a' Kristus' keresztiért háborúságot ne szenvedjenek.

13. Mert azok is, a' kik környülmetélkednek a' törvényt meg nem tartják: de akarják, hogy ti környülmetéltessetek, hogy a' ti testetek felöl ditsekedhessenek.

14. Én tőlem pedig távol légyen, hogy ditsekedjem, hanem tsak a' mi Urunk Jésus Kristusnak keresztiben: ki által nekem e' világ megfeszíttetett, én is e' világnak.

15. Mert a' Kristus Jésusban a' környülmetélkedés is semmit nem használ, sem a' környülmetéletlenség, hanem az új teremtés. *R.* 5:6.

16. (f) És valakik e' régula szerént járnak, békesség lészen azokon és irgalmasság, és az Istennek Izráelén.

(f) Az az: valakik e' tudomány szerént járnak, azokon légyen Isten' kegyelme.

17. (g) Ennekutánna senki nekem bántásomra ne légyen, mert én az Úr Jésusnak bélyegeit hordozom az én testemben.

(g) Kristus' bélyeginek nevezi a' nyomorúságokat.

18. A' mi Urunk Jésus Kristusnak kegyelme légyen a' ti lelketekkel atyámfiai, Ámen.

19. A' Galatákhoz írattatott Rómából.

SZENT PÁL APOSTOLNAK AZ EFÉSUSBELIEKHEZ ÍROTT LEVELE.

Az Apostolnak tzélja e' Levélben az, hogy az Efésusbelieket tanitsa az Istennek a' Kristusban kegyelemből való választásáról, az 1, részben; és a' pogányoknak az Evangyéliomra való hivatalokról, és a' mi megigazúlásunkról, a' 2, 3, 4, részekben; azután, hogy közönségessen mindeneket, és kit kit az ő állapotjában és tisztiben intsen jó tselekedetre, keresztyeni életre, kiváltképen szeretetre és egyessegre, a' 4, 5, 6, Részekben.

I. RÉSZ.

Pálnak köszöneti után hálaadása az Istennek kegyelméért, mellyet a' Kristusban nyújtott, és kijelentett, az ő öröktől fogva való tanátsából, 'Sidóknak és Pogányoknak: Pálnak könyörgése az Efézusbeieknek megvilágosíttatásokért, hogy a' Kristust megesmérhessék.

PÁL Jésus Kristusnak Apostola, az Isten' akaratja által, a' szenteknek, kik laknak Efésusban, és híveknek a' Jésus Kristusban. 1. *Kor.* 1:2. 2. *Kor.* 1:1.

2. Kegyelem nektek és békeség az Istentől a' mi Atyánktól, és az Úr Jésus Kristustól.

3. Áldott az Isten, és a' mi Urunk Jésus Kristusnak Attya, ki megáldott minket minden lelki áldásokkal mennyekben a' Kristusban.

4. Miképen választott minket ő benne, minekelőtte e' világnak fundamentomi felvettetnének, (a) hogy legyünk szentek és feddhetetlenek ő előtte a' szeretet által.

(a) A' választásnak vége mi reánk nézve ez, hogy legyünk szentek, hogy legyünk Isten' fiai; Istenre nézve pedig a' választásnak vége, az ő nevének ditsőssége.

5. Ki választott minket, kiket fiaivá fogadna a' Jésus Kristus által ő magában, az ő akaratjának jó kedve szerént.

6. Az ő ditsőséges kegyelmességének dítséretire; mellyből minket ingyen magának kedvesekké tett ama' szerelmesben:

7. Kiben vagyon váltságunk az ő vére által, *tudniillik* bűneinknek botsánatja az ő kegyelmességének gazdagsága szerént:

8. Mellyet nagy bővséggel közlött velünk, minden böltseséggel és értelemmel.

9. Megjelentvén minekünk az ő akaratjának titkát, az ő ingyen való jóakaratja szerént, mellyet elrendelt vala magában.

10. *Tudniillik*, hogy a' tellyes időnek eljövésében egy testbe szerkeztetne mindeneket a' Kristusban, mind a' mellyek Mennyekben vagynak, mind a' mellyek e' földön: *Gal.* 4:4.

11. Abban a' Kristusban, *mondom*, kiben mi is a' szentek közzé számláltattunk, mivelhogy választottak voltunk annak végezése szerént, ki mindeneket tselekezik az ő akaratjának tanátsából.

12. Hogy mi legyünk az ő ditsőségének dítséretire, kik először hittünk a' Kristusban:

13. Kiben ti is hittetek minekutánna az igazságnak beszédét hallottátok volna, *tudniillik*, a' ti idvességteknek Évangyéliomát: kiben minekutánna hittetek, megpetsételtettetek az ígéretnek szent Lelkével. *R.* 4:30.

14. Ki a' mi örökségünknek záloga, míg a' tellyes szabadságba behellyheztetünk az ő ditsőségének dítséretire.

15. Annakokáért én is, mikor meghallottam volna a' ti bennetek való hitet, melly vagyon az Úr Jésusban, és minden szentekhez való szerelmeteket.

16. Nem szűnöm meg hálákat adni ti érettetek, ti rólatok emlékezetet tévén az én könyörgésimben:

17. Hogy a' mi Urunk Jésus Kristusnak Istene, a' ditsőségnek amaz Attya, adja nektek a' böltseségnek és jelenésének Lelkét az ő esméretiben:

18. (b) És a' ti elméteknek megvilágosíttatott szemeit: hogy tudhassátok, mi legyen az ő hívatalának reménysége, és az ő öröksége ditsőségének minemű gazdagsági légyenek a' szentekben:

(b) Vagy így: megvilágosítván a' ti elméteknek szemeit.

19. És az ő hatalmasságának méltóságos nagysága minemű légyen mi bennünk, kik hiszünk, az ő hatalmas erejének hathatóssága szerént. *R.* 3:7. *Kol.* 2:12.

20. Mellyet megmutatott a' Kristusban mikor őtet feltámasztotta a' halálból, és helyheztette őtet az ő jobb keze felöl mennyekbe:

21. Sokkal feljebb minden birodalomnál, hatalomnál, erőnél, és uraságnál, és minden névnek felette, melly neveztetik nem tsak e' világon, hanem a' következendőben is:

22. És mindeneket vetett az ő lábai alá és őtet tette mindeneknek felette az Anyaszentegyháznak fejévé. *'Solt.* 8: 7. *'Sid.* 2: 8.

23. Melly ő teste, *és* tellyessége annak, a' ki mindeneket be tölt mindenekben.

II. RÉSZ.

Az előbbi állapotnak egybe vetéséből mutatja meg az Istennek nagy kegyelmét, és a' Kristusnak jótéteményét: a' Kristus mi békességünk, a' pogányok polgár társaik a' szenteknek: fundamentoma az Anyaszentegyháznak.

ÉS (a) titeket is *vele együtt megelevenített*, mikor a' vétkekben és bűnökben meghaltatok volna: *Kol.* 2: 13.

(a) Az Isten' kegyelmességének nagyságát mutatja meg itt, egybe vetvén a' mi nyomorult állapotunkat, mellyben születtünk azzal a' méltósággal, mellyre Isten a' Kristusban minket emelt.

2. Mellyekben régen jártatok e' világnak élete szerént, (b) a' fejedelem szerént, kinek hatalma vagyon az égen és a' lelken, melly most tselekeszik a' vakmerő fiakban. *R.* 6: 2.

(b) Ezzel azt jelenti, hogy e' romlás közönséges.

3. (c) Mellyekben mi is mindnyájan forgódtunk regenten a' mi testünknek kívánságiban, azokat tselekedvén, mellyek a' testnek és a' mi gondolatinknak tetszenek vala: és valánk haragnak fiai, mint egyebek is.

(c) A' pogányokhoz hasonlók a' 'Sidók is a' romlásban, honnét azt hozza ki, hogy mindenek természet szerént úgy születnek, hogy méltók legyenek Isten' haragjára.

4. De az Isten, ki gazdag az irgalmasságban, az ő nagy szerelméből, mellyel szeretett minket:

5. Mikor a' vétkeknek általa meghaltunk volna, együtt megelevenített minket a' Kristus által, kinek kegyelméből tartattatok meg.

6. És együtt feltámasztott, és együtt helyheztetett mennyben a' Kristus Jésusban.

7. Hogy megmutatná következendő időkben az ő kegyelmességének nagy gazdagságit, az ő hozzánk való kegyelmességéből a' Kristus Jésusban.

8. Mert kegyelemből tartattatok meg hitnek általa; és ez nem ti tőletek vagyon: Isten' ajándéka:

9. Nem a' tselekedetekből, hogy senki ne kérkedjék.

10. (d) Mert ő alkotmányi vagyunk, kik teremtettünk a' Kristus Jésusban a' jó tselekedetekre, mellyeket készített az Isten, hogy azokban jarnánk.

(d) Okát mondja, miért nintsen az igazúlás tselekedetből, mert a' jó tselekedet az újonnan való születésnek gyümöltse és az Isten' kegyelmének része.

11. Annakokáért emlékezzetek meg arról, hogy ti régen testben pogányok lévén, kik környül metéletleneknek neveztettek vala attól, a' melly neveztetik környülmetélkedésnek a' testben, és a' melly kézzel lészen.

12. Hogy ti, *mondom*, az időben Kristus nélkül valók voltatok, az Izráelnek társaságától idegenek, és az ígéretnek szövetségitől távol valók, kiknek reménységtek nem vala, és a' világon Isten nélkül valók: *Róm.* 9: 4.

13. De mostan a' Kristus Jésusban, ti kik régen távol valátok, közel valók lettetek, a' Kristus' vére által.

14. (e) Mert ő a' mi békeségünk, ki mind a' két nemzetséget egyé tette, és a' közbe vetett falnak válaszát elbontotta:

(e) Értelme ez: miképen hogy a' 'Sidók a' pogányoktól a' tzeremóniak által választatnak vala el; azonképen most azt a' gyepűt a' Kristus eltörölvén, a' két nemzetséget egyé szerkeztette mind ő magok közt mind Isten előtt.

15. Az ellenkezéseket, *az az*, a' parantsolatoknak törvényét, melly sok külső rendtartásokban hellyheztetett volt, az ő testének általa eltörlötte: hogy ama' kettőkből ő magában egy új embert teremtene, békeséget szerezvén.

16. És mind a' kettőt egy testben megengesztelné Istennek a' keresztfának általa, az ellenkezéseket megölvén az által.

17. (f) És eljővén hirdetett békeséget tineketek, a' kik távol *valátok*, és azoknak, a' kik közel *valának*. *Luk.* 24: 47.

(f) A' Kristusnak kegyelme mind 'Sidóhoz mind pogányhoz az Évangyéliom által prédikáltatik.

18. Mert mind ketten ő általa vagyon menetelünk egy Lélek által az Atyához. *Róm.* 5: 2.

19. Azért immár nem vagytok jövevények és 'sellérek, hanem a' szenteknek polgár társaik, és Istennek tselédi:

20. Kik felépítettetek a' Prófétáknak és Apostoloknak fundamentomán, mellynek belső szegelet köve a' Jésus Kristus:

21. Kiben az egész alkotmány szép renddel rakattatván nevekedik, hogy legyen Istennek szent temploma:

22. Mellyen ti is együtt velünk építtettek, hogy legyetek Istennek hajléka a' szent Lélekben.

III. RÉSZ.

Inti őket állhatatosságra a' hitben: azután könyörög érettek, hogy az Isten az ő hiteket megerősítse.

ENNEKOKÁÉRT (a) vagyok én Pál a' Jésus Kristusnak foglya ti érettetek pogányokért:

(a) Mivelhogy az Apostol' fogságáról sokan gonoszul ítéltek; annakokáért szóll itt az ő Apostolságának méltóságáról, mellyet bizonyít az ő fogságával, nem hogy az neki gyalázatjára volna: és azt mondja, hogy ő nem tsak Apostollá választatott hanem kiváltképen a' pogányoknak hívatalokra rendeltetett.

2. Mert ha hallottátok az Isten' kegyelmének sáfárlását, melly nekem adatott ti köztetek:

3. Hogy *az Isten* jelenés által adta tudományra nekem ama' titkot, (miképen az előtt kevés beszéddel megírám.

4. Mellynek olvasásából megérthetitek mitsoda légyen az én értelmem a' Kristus felől való titokban)

5. Melly titok egyébb időkben meg nem jelent az emberek' fiainak, miképen mostan megjelentetett az ő szent Apostolinak és Prófétáinak a' szent Lélek által:

6. Hogy a' pogányok örökös társaink, és egy testek mivelünk, és az ő ígéretinek a' Kristusban részesi az Évangyéliom által:

7. Mellynek én lettem szolgája az Isten' kegyelmének ajándékából, melly adatott nekem az ő hatalmasságának ereje szerént. *R.* 1: 18. *Kol.* 2: 12.

8. Énnekem, *mondom*, a' szentek között legkissebbnek, adatott ez ajándék, hogy hirdetném a' pogányok között a' Kristusnak végére

mehetetlen gazdagságit. 2. *Kor.* 15: 9. 1. *Tim.* 1: 15. *Gal.* 1: 16.

9. És hogy megnyilatkoztassam mindeneknek, mitsoda légyen a' titoknak sáfárlása, melly elrejtetett vala sok idöktöl fogva az Istenben, a' ki mindeneket teremtett a' Jésus Kristus által: *Rom.* 16: 25. *Kol.* 1: 2. 2. *Tim.* 1: 10. *Tit.* 1: 2. 1. *Pét.* 1: 20.

10. (b) Hogy megesmertessék most az Anyaszentegyház által a' birodalmaknak és hatalmasságoknak, mellyek az égben vagynak, az Istennek külömbkülömbféle böltsesége. 1. *Pét.* 1: 12.

(b) A' pogányoknak hívatalokban az angyalok is látják az Istennek nagy böltseségét.

11. Az örök rendelés szerént, mellyet szerzett a' mi Urunk Jésus Kristusban:

12. Kiben vagyon szabadságunk és bizodalommal való menetelünk az ö benne való hit által.

13. Annakokáért kérlek, hogy meg ne restüljetek az én ti érettetek való nyomorúságimért, melly tinektek ditsösségtekre vagyon.

14. Ennekokáért meghajtom az én térdemet, a' mi Urunk Jésus Kristusnak Attya elött:

15. (Mellyröl mind a' mennyekben, mind a' földön való tellyes tseléd neveztetik.)

16. Hogy adja meg nektek az ö gazdag ditsösségéért, hogy állhatatoson erössödjetek meg a' szent Lélek által a' belsö emberben:

17. Hogy lakozzék a' Kristus a' hitnek általa a' ti szíveitekbe.

18. Hogy a' szeretetben meggyökerezvén és fundamentomot vetvén, megtudhassátok minden szentekkel egyben, minemü légyen *az Isten' jó voltának* ama' szélessége és hoszszúsága, mélysége és magassága:

19. És megtudhassátok a' Kristusnak ama' szerelmét, melly minden esméretnél feljebb való, (c) hogy betellyesedjetek az Istennek ama' minden tellyességéig.

(c) Az az; e' végre kívánom mind ezeket nektek, hogy az Istenben legyetek tellyesek és tökélletesek.

20. Annak pedig, a' ki véghetetlen bövséggel mindeneket megtselekedhetik, feljebb, hogy nem mint kérjük, vagy elménkbe befogjuk, ama' mi bennünk tselekedö ereje szerént. *Róm.* 16: 2.

21. Ditsösség légyen az Anyaszentegyházban, a' Kristus Jésus által minden idöben és mind örökkön örökké, Amen.

IV. RÉSZ.

Int jó tselekedetekre, egyességre, mert arra adja Isten külömb külömb ajándékit: hogy épüljön a' gyülekezet: tiltja a' pogányokkal való társalkodást: új és ó ember: intés az igazságról, hazugságról, lopásról, munkálkodásról.

KÉRLEK azért titeket én, ki fogoly vagyok, az Úrban, hogy járjatok úgy mint illik a' ti hívataltokhoz, mellyel hívattattatok. *Fil.* 1. 27. *Kol.* 1: 10. 1. *Tess.* 2: 12.

2. Minden alázatossággal és szelídséggel, és lelki kegyességgel, elszenvedvén egymást a' szeretet által:

3. Igyekezvén megtartani a' Léleknek egységét a' békeségnek kötele által.

4. Egy test és egy lélek *vagytok*, miképen hogy a' ti hívataltoknak egy reménységére hívattatok:

5. Egy az Úr, egy a' hit, egy a' keresztség. *Mal.* 2: 10. 1. *Kor.* 8: 6.

6. Egy az Isten és mindeneknek Attya, ki mindeneknek felette vagyon, és mindeneken, és ti bennetek, mindnyájan:

7. De mindenikünknek adattatott az ajándék, a' Kristustól adatott ajándékoknak mértéke szerént. *Róm.* 12: 3. 1. *Kor.* 12: 13. 2. *Kor.* 10: 13.

8. Annakokáért mondja: felmenvén a' magasságba fogva vivé a' fogságot, és ada ajándékokat az embereknek. *Zsolt.* 68: 19.

9. Hogy pedig felment, mitsoda az, hanem hogy leszállott volt is elöször e' földnek alsó részire?

10. A' ki leszállott, ugyan azon, a' ki fel is ment sokkal feljebb minden egeknél, hogy mindeneket betöltene.

11. És ö adott némellyeket Apostolokat: némellyeket pedig Prófétákat: némellyeket pedig Évangyélistákat: némellyeket pedig Pásztorokat és Doktorokat. 1. *Kor.* 12: 28.

12. A' szenteknek öszve szerkeztetésekre, a' szolgálatnak munkájára, a' Kristus' testének építésére. *R.* 1: 23.

13. (a) Míglen jussunk mindnyájan a' hitnek és az Isten' Fiának esméretinek egységére: *míglen lészünk* tellyes férjfiakká, a' megöröködött Kristus' állapotjának mértéke szerént:

(a) Az Egyházi szolgálat mind addig tart, míg e' világban élünk, és mind az ideig, mellyben a' testöl meg menekedvén, a' tellyes tökélletességre jutunk.

14. Hogy ne legyünk többé gyermekek, kik habozzunk, és ide's tova hajtassunk a' tudománynak akármi szele által, az embereknek álnokságok által, és álnokul való elhitetésre megrögzött tsalárdságok által:

15. Hanem az igazságot követvén szeretetben, mindenestöl fogva nevekedjünk abban, a' ki fö, *tudniillik* a' Kristusban:

16. (b) Kitöl az egész test szép renddel és móddal egybe szerkeztettetvén és öszve illettetvén, mind a' tagoknak egybe botsátások által, minden tagnak mérték szerént való belsö tselekedetinek ereje által, a' testhez illendö nevekedést vészen az önnön felépítésére a' szeretet által.

(b) Értelme ez: miképen az élö erö a' föböl a' tagokra száll, és minden tagoknak táplálást szolgáltat, hogy a' tagok nevekedvén, az egész test nevekedjék: azonképen a' Kristus, úgy mint fö, minden renden való tagokat táplál, hogy mind a' tagok nevekedjenek, mind az Anyaszentegyháznak teste.

17. Azt mondom annakokáért, és kérlek az Úrban, hogy többé ne járjatok úgy, mint egyébb pogányok járnak az ö elméjeknek híjába valóságában: *Róm.* 1: 21.

18. Kiknek elméjek meghomályosodott, és elidegenült az Isteni élettöl az ö bennek való tudatlanság miatt, és az ö szíveknek keménysége miatt.

19. Kik minekutánna a' bünön való bánattól megszünték ö magokat adták bújálkodásra, és minden tisztátalanságnak nagy serénységgel való tselekedetire. *Róm.* 1: 24, 26.

20. Ti pedig nem így tanultátok a' Kristust:

21. Hogy ha ötet hallgattátok, és ö általa megtaníttattatok a' mint vagyon az igazság a' Jésusban: (c)

(c) Az az; ha megtaníttattatok úgy, a' mint megtaníttattak azok, a' kik a' Jésust valóban esmérik.

22. *Tudniillik*, hogy lekell vetkezni ama' régi élet szerént való ó embert, melly megvész

a' tsalárd gonosz kívánságok miatt: *Kol.* 2: 11. *és* 3: 9.

23. És meg kell újulnotok a' ti elméteknek lelke szerént: (d)

(d) Az az; megkell újjulnotok nem tsak a' mi néz a' gonosz kívánságokra, hanem elmétekben, melly a' léleknek legdrágább része.

24. És fel kell öltöznötök amaz új embert, (e) melly Isten szerént teremtetett az igazságra és a' valóságos szent életre. *Róm.* 6: 4. *Kol.* 3: 10. 1. *Pét.* 2: 1. *és* 4: 2.

(e) Miképen az ó emberen érti a' gonosz indulatokat, azonképen az újj emberen az új születésnek gyümöltsit.

25. Azért levetvén a' hazugságot, szólljon igazságot minden az ő felebarátjával: mert egymásnak tagjai vagyunk. *Zak.* 8: 16.

26. Megharagusztok-é? de ne vétkezzetek: a' nap le ne mennyen a' ti haragotokon:

27. Se pedig az ördögnek helyt ne adjatok: *Jak.* 4: 7.

28. A' ki oroz vala, többé ne orozzon: hanem inkább munkálkodjék, tselekedvén az ő kezeivel azt a' mi jó, hogy legyen mit adni a' kinek szükség.

29. Semmi tisztátalan megveszett beszéd a' ti szátokból ki ne származzék, hanem a' melly hasznos építésre, hogy kedves legyen a' hallgatóknak. *R.* 5: 4.

30. És keserűséggel ne illessétek az Istennek ama' szent Lelkét, melly által megpetsételtettek a' tellyes váltságnak napjára. *R.* 1: 13.

31. Minden mérges beszéd, hirtelen való felgerjedés, harag és kiáltás, és káromlás ti közzületek kivettessék minden gonoszsággal egyben.

32. Legyetek pedig egymáshoz kegyelmesek, irgalmasok, megengedvén egymásnak, miképen az Isten is a' Kristusban megengedett tinektek. *Kol.* 3: 12.

V. RÉSZ.

Melly jóságos tselekedetre kelljen az Éfésusbelieknek igyekezniek, melly bűnöket eltavoztatniok: szeretet és hívség a' házasok között, a' Kristus' példája szerént.

LEGYETEK annakokáért az Istennek követői, mint szerelmes fiak:

2. És járjatok szeretetben, miképen a' Kristus is szeretett minket, és adta önnön magát mi érettünk ajándékúl és áldozatúl Istennek gyönyörűséges illatozásra. *Ján.* 13: 34. *és* 15: 12. *Ján.* 3: 24.

3. A' paráznaság pedig és minden tisztátalanság avagy fösvénység, ingyen se neveztessék ti köztetek, mint illik a' szentekhez. 1. *Mós.* 8: 21.

4. (a) És rútság, és bolond beszéd, és trágárság, mellyek nem illenek: hanem inkább hálaadás. *Kol.* 3: 5. 1. *Thes.* 4: 3.

(a) Vagy; éktelenség.

5. Mert ezt tudjátok, hogy egy paráznának is, avagy tisztátalannak, avagy fösvénynek, ki bálványimádó, nintsen öröksége a' Kristusnak és az Istennek országában. *R.* 4: 29. 1. *Kor.* 7: 9. *Gal.* 5: 12. *Kol.* 3: 5.

6. Senki titeket meg ne tsaljon híjábavaló beszédekkel, mert ezekért száll az Istennek haragja a' vakmerőségnek fiaira. *Mát.* 24: 4. *Márk.* 13: 5. *Luk.* 21: 8. 1. *Thess.* 2: 3.

7. Annakokáért ne légyen tinektek társaságtok azokkal.

8. Mert valátok régen setétség, mostan pedig világosság az Úrban: mint világosságnak fiai úgy járjatok. 1. *Thess.* 5: 5.

9. (Mert a' léleknek gyümöltse minden jóságban, igaz tselekedetben, és igaz mondásban vagyon.)

10. Megítélvén mi légyen kedves az Úrnak.

11. És ne légyen közösségtek a' setétségnek ama' haszontalan tselekedetivel: hanem inkább megfedjétek *azokat.*

12. Mert a' mellyeket ezek titkon tselekesznek, éktelen tsak mondani is.

13. De mindenek, mikor megfeddetnek, a' világosságtól megjelentetnek: mert a' világosság az, melly mindeneket megnyilatkoztat.

14. Annakokáért mondja: serkenj fel a' ki aluszol, és kelj fel az halálból, és megvilágosodik teneked a' Kristus. *Esa.* 60: 1.

15. Meglássátok annakokáért mimódon okkal járjatok, nem mint bolondok, hanem mint böltsek: *Kol.* 4: 5.

16. Árron is megvegyétek az alkalmatosságot, (b) mert a' napok gonoszok. (c)

(b) Mondatik árron megvenni az ember a' szent életre való alkalmatosságot, mikor eltávoztatja azt, a' mi neki alkalmatosságot adhatna a' bünre, és attól kárával is megválik.

(c) A' napokat gonoszoknak mondja, mert sok alkalmatosságot szolgáltatnak a' bünre.

17. Annakokáért ne legyetek esztelenek, hanem megértsétek mi légyen az Úrnak akaratja. *Róm.* 12: 2. 1. *Thess.* 4: 3.

18. És meg ne részegedjetek borral, mellyben bujálkodás vagyon, hanem tellyesedjetek be szent lélekkel:

19. Szóllván ti magatok között éneklések és Isteni dítséretek által: énekelvén és dítséretet mondván az Úrnak szívetekből:

20. Hálákat adván mindenkoron mindenekről a' mi Urunk Jésus Kristusnak nevében az Istennek és az Atyának.

21. Egymásnak engedelmesek legyetek Isteni félelemmel. 1. *Pét.* 5: 5.

22. Ti aszszonyok! a' ti saját férjeiteknek engedelmesek legyetek mint az Úrnak: *Kol.* 3: 8. *Tit.* 2: 5. 1. *Pét.* 3: 1.

23. Mert a' férjfiú feje az ő feleségének, miképen a' Kristus is feje az Anyaszentegyháznak: és ugyan ő megtartója a' testnek. 1. *Kor.* 11: 3.

24. Azért miképen az Anyaszentegyház alájavettetett a' Kristusnak, azonképen az aszszonyok is az ő férjeknek mindenekben.

25. Férjfiak! szeressétek a' ti feleségteket, miképen a' Kristus is szerette az Anyaszentegyházat, és ő magát adta azért: *Kol.* 3: 19.

26. Hogy azt megszentelné, megtisztítván víznek feredőjével az ígének általa.

27. Hogy tenné azt magának ditsőségessé, *tudniillik* az Anyaszentegyházat, mellyben ne lenne makula, avagy sömörgözés, avagy valami afféle, hanem hogy lenne szent és feddhetetlen.

28. Úgy kell a' férjfiaknak szeretniek az ő feleségeket, mint az ő tulajdon saját testeket: a' ki szereti az ő feleségét, ő magát szereti.

29. Mert soha senki az ő tulajdon testét nem gyűlölte, hanem inkább neveli és táplálja azt, miképen az Úr is az ő Anyaszentegyházát.

30. Mert az ő testének tagjai vagyunk, az ő testéből, és az ő tsontjaiból valók.

31. Annakokáért elhagyja ember attyát és annyát, és ragaszkodik az ő feleségéhez: és lésznek ketten egy testé. 1. *Mós.* 2: 24. *Mát.* 19: 5. *Márk.* 10: 7. 1. *Kor.* 6: 16.

31. Felette nagy titok ez: szóllok pedig a' Kristusról és az Anyaszentegyházról.

33. Annakokáért ti közzületek is kiki az ő

feleségét úgy szeresse, mint önnön magát: az aszszony pedig *meglássa*, hogy az ő férjét megbetsülje.

VI. RÉSZ.

Magzatoknak, szüléknek egymáshoz való tisztek, azonképen szolgáknak és uraknak: Istennek minden fegyvere: Tikhikus küldetik Éfésusba.

TI magzatok: engedelmesek legyetek az Úrban a' ti szüléiteknek: mert ez az igazságos dolog. *Kol.* 3: 20.

2. Tiszteljed a' te atyádat és a' te anyádat, (melly első parantsolat ígérettel.) 2. *Mós.* 20: 12. 5. *Mós.* 5: 16. *Mát.* 15: 4. *Márk.* 7: 10.

3. Hogy jól légyen teneked dolgod, és hosszú életű légy e' földön.

4. Ti is atyák ne ingerljétek haragra a' ti magzatitokat, hanem neveljétek őket a' tudományban és az Úrnak beszédinek intésiben.

5. Ti szolgák: engedelmesek legyetek azoknak, a' kik nektek uraitok test szerént, félelemmel és rettegéssel, szíveteknek egyűgyűségével, mint a' Kristusnak. *Kol.* 3: 22. *Tit.* 2: 9. 1. *Pét.* 2: 18.

6. Nem szem előtt szolgálván, mint a' kik embernek akarnak kedveskedni, hanem mint Kristus' szolgái, szívetek szerént tselekedvén az Úrnak akaratját:

7. Jó akarattal szolgálván az Úrnak, és nem az embereknek:

8. Tudván azt, hogy mindenek a' mi jót tselekedtenek, annak jutalmát vészik az Úrtól, akar szolga légyen, akar szabados. 2. *Kor.* 5: 10.

9. Ti is Urak! ugyan azonokat tselekedjétek ő velek, elhagyván a' fenyegetéseket: tudván, hogy a' ti Uratok is mennyben vagyon, és hogy nintsen annál személy válogatás. 5. *Mós.* 10: 16. 2. *Krón.* 19: 7. *Jób.* 34: 19. *Tsel.* 10: 34. *Róm.* 2: 11. *Gal.* 2: 6. *Kol.* 3: 25. 1. *Pét.* 1: 17.

10. Végezetre atyámfiai! legyetek erőssek az Úrban, és az ő hatalmas erejében:

11. Öltözzétek fel az Istennek minden fegyverét, hogy megállhassatok az ördögnek álnokságai ellen.

12. Mert nintsen nekünk tusakodásunk a' vér és a' test ellen, hanem a' birodalmak ellen, hatalmasságok ellen, e' világnak urai ellen, a' setétségeknek vezéri ellen, a' lelki gonoszságok ellen, mellyek a' magasságban vagynak.

13. Annakokáért vegyétek fel az Istennek minden fegyverét, hogy ellene állhassatok a' veszedelmes időben, és mindeneket elvégezvén megállhassatok.

14. Álljatok annakokáért, a' ti derekatokat beövedzvén igaz mondással, és felöltöztetvén az igazságnak mejj vasában. *Kol.* 3: 12.

15. A' ti lábaitokat a' békesség' Évangyéliomának készületivel megsaruzván.

16. Annakfelettte a' hitnek paizsát felvévén, hogy ama' gonosznak minden tüzes nyilait megolthassátok:

17. Az idvességnek sisakját is felvegyétek, és a' lelki fegyvert; melly az Istennek beszéde: *Ésa.* 59: 17. 1. *Thess.* 5: 8:

18. Minden kéréssel és könyörgéssel, könyörögvén mindenkor a' szent lélek által, és ugyan azon dologban vigyázván minden állhatatossággal és minden szentekért való könyörgéssel:

19. Én érettem is, hogy énnekem adattassék szóllás az én számnak bátorsággal való megnyitásában, hogy megjelenthessem az Évangyéliomnak titkát: *Koloss.* 4: 3. 2. *Thes.* 3: 2.

20. Mellyért követséget viselek e' vas lántzok között: hogy affelől bátorsággal szóllhassak a' miképen szükség nekem szóllanom.

21. Hogy pedig ti is megtudjátok az én dolgaimat, és mit tselekeszem, mindeneket megjelent nektek Tikhikus az én szerelmes atyámfia és hív szolga az Úrban:

22. Kit azért küldöttem ti hozzátok, hogy megtudjátok a' mi dolgainkat, és megvígasztalja a' ti szíveiteket.

23. Békesség légyen az atyafiaknak, és szeretet a' hittel egyben, az atya Istentől, és az Úr Jésus Kristustól.

24 Kegyelem mind azokkal, kik szeretik a' mi Urunk Jésus Kristust *az örökkévaló* hallhatatlanságra, (a) Ámen.

(a) Az az: kik a' Jésus Kristust e' végre szeretik, hogy vegyenek hallhatatlanságot. Jóllehet így is fordíthatod: a' kik szeretik a' mi Urunk Jésus Kristust tiszta szívvel.

Az Éfésusbeliekhez íratott Rómából Tikhikus által.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
FILIPPIBE ÍRT LEVELE.

E' levélben Sz. Pál kiváltképen két Részekről tanit. Először, dítséri a' Filippibelieket, hogy a' hitben állhatatosan megmaradnak, és hogy a' hamis tanitóktól magokat nem hagyják elbitetni. Másodszor, inti őket, hogy ezután is állhatatosok legyenek, a' hitben és a' szeretetben naponként nevekedjenek és gyarapodjanak.

I. RÉSZ.

Pálnak köszöneti, hálaadása, könyörgése, szerelme a' Filippibeliekhez: hasznai az ő fogságának: a' Kristus főképen prédikáltatik: Pálnak kívánsága mind a' Kristussal mind e' földön lenni: intés a' Keresztyéni életre és türésre.

PÁL és Timóthéus, Jésus Kristusnak szolgái, minden szenteknek a' Jésus Kristusban, kik vagynak Filippibe, a' Püspökökkel és Diakónusokkal egyetemben.

2. Kegyelem nektek és békesség az Istentől a' mi atyánktól, és az Úr Jésus Kristustól.

II. 3. Hálákat adok az én Istenemnek minden ti rólatok való emlékezetben. 1. *Thes* 1: 2.

4. (Mindenkor minden én könyörgésemben mindenitekért örömmel könyörögvén.

5. Hogy ti az Évangyéliomnak tudományában részesek lettetek, az első naptól fogva mind ez ideig.

6. (a) Elhívén azt, hogy a' ki elkezdette ti bennetek a' jó dolgot, elvégezi a' Jésus Kristusnak napjáig:

(a) Az az: nem tsak hálákat adok azon, hogy az Isten' esméretire jutottatok, hanem hiszem azt is, hogy elöviszen Isten benneteket az elkezdett dologban.

7. Miképen méltó, hogy én illyen értelemben legyek mindnyájatok felől, annakokáért mert elmémben tartlak titeket, mind az én fogságimban, mind az Évangyéliomnak oltalmazásában és megerössítésében, titeket *mondom* mindnyájan, kik én velem együtt az én örömemben részesek vagytok. (b)

(b) Az az: kik én velem együtt szenvedtek, mert Istennek ajándéka a' Kristus mellé társúl adatni a' szenvedésben.

8. Mert bizonyságom énnekem az Isten, melly igen szeretlek titeket mindnyájan a' Kristus Jésusnak szerelmiben.

9. És azon könyörgök, hogy a' ti szerelmetek még jobban jobban bövölködjék az esméretben, és minden értelemben:

10. Hogy megítélhessétek a' mellyek külömböznek *az igaztól*, hogy legyetek tiszták, és botlás nélkül való futással siethessetek mind a' Kristusnak napjáig:

11. Tellyesek lévén az igazságnak gyümöltsivel, mellyek a' Jésus Kristus által vagynak, az Istennek ditsösségére és ditséretire.

III. 12. (c) Tudtotokra akarom pedig nektek adni atyámfiai, hogy az én rajtam esett *dolgok*, inkább az Évangyéliomnak elömenetelére lettenek.

(c) Értelme ez: nem hogy az én fogságom valamit ártott volna az Evangyéliomnak, de inkább használt, mert az által nevekedett az Évangyéliom' méltósága, mert noha nem egyenlö szándékkal, mindazáltal sokan nagy bátorságot vettek a' prédikállására az én fogságomból.

13. *Annyira*, hogy az én fogságim a' Kristusban hitelek legyenek a' *Tsászárnak* egész udvarában, egyébütt is mindenütt:

14. És némellyek az Úrban való atyafiak közzül, alkalmatosságot vévén az én fogságomból, nagyobb bátorsággal merjék az ígét prédikállani.

15. Némellyek pedig irígységnek és versengésnek általa, némellyek pedig jó akaratból prédikálják a' Kristust.

16. A' kik pedig versengésböl prédikálják a' Kristust nem tisztán, azt állítják, hogy az én fogságomban való nyomorúságomat megnevelik:

17. Némellyek pedig szeretetből *prédikálják a' Kristust*, tudván azt, hogy én az Évangyéliomnak oltalmazására rendeltettem.

18. Mitsodát annakokáért? akár mi módon, akár képmutatás szerént, akár igaz szívvel prédikáltassék a' Kristus: azon örülök én most, ezután is azon örülök.

19. Mert tudom, hogy ez énnekem idvességemre lészen a' ti könyörgéstek által, és a' Kristus Jésus' lelkének szolgáltatása által.

20. Az én figyelmetes várásom és reménységem szerént, hogy semmiben meg nem szégyenülök, hanem nagy bátorsággal, miképen mindenkor, azonképen mostan is felmagasztaltatik a' Kristus az én testemben, vagy az élet vagy a' halál által.

21. Mert énnekem mind életemben, mind halálomban nyereségem a' Kristus.

22. Hogyha pedig szükséges légyen énnekem e' testben élnem, és mellyiket válaszszam, nem tudom.

23. Mert szorongattatom e' kettö között, kívánván elköltözni, és lenni a' Kristussal; mert az leg jobb.

24. De e' testben megmaradnom szükségesebb ti érettetek.

25. És ezt bizodalommal tudom, hogy én megmaradok, és mindnyájan ti veletek együtt megmaradok a' ti gyarapodástokra és hiteteknek örömére.

26. Hogy bövölködjék a' ti ditsekedéstek a' Kristus Jésusban én felölem, az én ismét ti nálatok való jelen létemmel.

27. Tsak hogy viseljétek úgy magatokat, a' mint illik a' Kristus' Évangyéliomához, hogy vagy oda menéndek, és látándalak titeket, avagy távol lejéndek, ezt halljam a' ti dolgaitok felöl, hogy ti erössen állotok egy lélekben, és hogy egy akarattal viaskodtok az Évangyéliom' hitinek általa. *Éfés.* 4: 1. *Kol.* 2: 19. 1. *Thes.* 2: 12.

28. (d) És hogy semmiben meg nem félemlettetek azoktól, a' kik ellent tartnak: ö nekik veszedelmeknek, nektek pedig idvességteknek jelensége: és ez Istentől *vagyon.*

(d) Az Évangyéliom mellett való háborúságok minket el ne rettentsenek, mert azok bizonyságai mind a' mi idvességünknek mind a' kegyetleneknek ítéleteknek.

29. Mert tinektek adattatott a' Kristusért, nem tsak hogy higyjetek ö benne, hanem hogy szenvedjetek is ö érette. (e)

(e) A' Kristusért szenvedni Isten' ajándéka.

30. Ugyan azon tusakodást szenvedvén a' minemüt láttatok én bennem, és most hallotok én felölem.

II. RÉSZ.

Egyességre és alázatosságra int a' Kristus' példájával: azután Isteni félelemre és békességes türésre, jó életre: ígéri, hogy Timothéust hozzájok küldi, és azt ditséri: utólszor, ajánlja Epafroditust.

HA annakokáért valami vígasztalásnak helye vagyon bennetek, ha a' szeretetnek valami gyönyörüsége, ha a' szent léleknek valami társasága, ha valami szívbeli indulatok és könyörületességek *vagynak bennetek.*

2. Tellyesítsétek be az én örömemet, hogy egyenlö indulattal legyetek, egy szerelmetek légyen, egy értelemmel és egy akarattal legyetek.

3. Semmit *ne tselekedjetek* versengés avagy hijába való ditsösség által, hanem alázatossággal, mindent mást nálánál jobbnak ítéljen lenni. *Róm.* 12: 10.

4. Ne nézze kiki tsak az ö maga hasznát, hanem mindenitek az egyebekét is *nézze*: 1. *Kor.* 13: 5.

5. Annakokáért azon indulat légyen bennetek, melly volt a' Kristus Jésusban is:

6. Ki mikor Istennek (a) formájában volna, nem állítá ragadománynak lenni az Istennel való egyenlöségét. (b)

(a) Az Isteni forma, nem egyébb hanem Isteni természet, mint az emberi forma emberi természet.

(b) Az az: nem ragadománnyal kevélykedett volna ha úgy viselte volna magát mint Isten, mert az Istenség neki sajátja volt.

7. Hanem ö magát megüresíté, szolgai formát vévén magára, hasonlatos lett az emberekhez: *Mát.* 20: 28. *'Sid.* 2: 9.

8. És állapotjában találtatott mint ember, megalázta önnön magát, engedelmes lett mind halálig, a' keresztnek pedig haláláig.

9. Annakokáért az Isten is ötet felmagasztalá, és ajándékoza neki olly méltóságot, melly minden méltóság felett vagyon:

10. Hogy a' Jésusnak nevére minden térd meghajoljon, mennyeiknek, földieknek, és föld alatt valóknak térdek: *Ésa.* 45: 25. *Róm.* 14: 11.

11. És minden nyelv vallja, hogy a' Jésus Kristus Úr, az atya Istennek ditsösségére. *Ján.* 13: 13. 1. *Kor.* 8: 6. *és* 12: 3.

12. Annakokáért szerelmesim, miképen mindenkor engedtetek, nem úgy mint az én jelen létemben tsak, hanem most sokkal inkább az én távol létemben, félelemmel és rettegéssel vigyétek véghez a' ti idvességteket.

13. (c) Mert az Isten az, a' ki azt tselekeszi ti bennetek, mind hogy akarjátok, mind hogy véghez vigyétek, az ô ingyen való jó kedve szerént.

(c) Hogy a' magok erejének ne tulajdónítsák az idvességeknek tselekedését, azt mondja, hogy mindenek Istentôl vagynak.

14. Mindeneket tselekedjetek zúgolódások és versengések nélkûl: 1. *Pét*: 4: 9.

II. 15. Hogy legyetek feddhetetlenek és tiszták, Istennek fiai, vádolás nélkûl valók, e' gonosz és elfordúlt nemzetség között, kik között fényljetek mint szövétnekek e' világon. *Mát.* 5: 14.

16. Kik az életnek beszédével ditsekedtek: hogy ditsekedhessem a' Kristusnak napján, hogy én nem futottam híjába, és nem munkálkodtam híjába.

17. Sôt inkább ha én megáldoztatom is, a' ti hiteteknek ajándéka és égô áldozatja felett, örûlök és örvendezek mindnyájan tinektek.

18. Azonképen pedig ti is örûljetek és örvendezzetek énnekem.

III. 19. Reménylem pedig az Úr Jésusban, hogy Timothéust rövid nap elküldöm ti hozzátok, hogy én is jobb szívvel legyek, megértvén a' ti állapototokat. *Tsel.* 16: 1. *Róm.* 16: 21.

20. Mert senki nintsen *én velem* ollyan indulattal, ki tiszta szívvel viselne gondot a' ti dolgaitokról.

21. Mert mindenek az ô magok hasznokat keresik, nem a' mellyek a' Kristus Jésusé. 1. *Kor.* 10: 2. 24.

22. Tudjátok pedig az ô megpróbáltatását, hogy miképen az atyával a' fiú, akképen szolgált én velem az Évangyéliomban.

23. Ezt azért reménylem, hogy hozzátok botsátom, mihelyt meglátándom az én dolgaimnak állapotjokat.

24. Hiszem pedig az Úrban, hogy én is hamar hozzátok mégyek.

IV. 25. De szükségesnek ítélem lenni, hogy Epafróditust az én atyámfiát, tisztbeli és vitézkedô társamat, tinektek pedig követeteket, ki énnekem szolgáltatta azokat, a' mellyek nélkûl szûkölködtem, ti hozzátok küldeném.

26. Mivelhogy kíván vala titeket mindnyájan, és felette igen gyötrôdik vala, annakokáért, mivelhogy hallottátok volna, hogy ô beteg volt.

27. És bizony beteg volt közel halálra: de az Isten könyörûlt ô rajta, nem tsak rajta pedig, hanem én rajtam is, hogy *egyik* bánatra *más* bánatom ne lenne. *Jer.* 45: 3.

28. Annakokáért annál örömestebb botsátottam ôtet, hogy mikor ismét látándjátok ôtet, örûljetek, és én is inkább bánat nékül legyek.

29. Fogadjátok azért ôtet az Úrban minden örömmel: és ez illyeteneket megbetsûljétek. 1. *Thess.* 5: 13.

30. Mert a' Kristus' dolgáért jutott vala halálra, nem gondolván életével, hogy az én hozzám való szolgálatotoknak fogyatkozását helyére állatná.

III. RÉSZ.

Intést tészen a' hamis Apostolok ellen, azoknak a' Kristust teszi eleikbe, a' hitnek erejét és természetét megmondja, hogy mindeneket hátra hagyván igyekezzenek a' Kristus' keresztinek közösülésére, melly keresztnek ellenségit is megemlíti.

TOVÁBBÁ, atyámfiai, örûljetek az Úrban; ugyan azonokat írni nektek én nem restellem, tinektek pedig bátorságos.

2. Távoztassátok el az ebeket, távoztassátok el a' gonosz munkásokat, távoztassátok el a' mettszôket. (a)

(a) Az az; kik a' környûlmetélést tanítván sokakat elmettszenek és elszakasztanak a' Kristustól.

3. Mert mi vagyunk a' környûlmetéltettek, kik lélekben szolgálunk az Istennek, és ditsekedünk a' Kristus Jésusban, 's nem bízunk a' testben:

4. Jóllehet vagyon énnekem mihez bízzam test szerént is. Ha valakinek láttatik lenni bizodalma a' testben, énnekem sokkal inkább.

5. Környûlmetéltettem nyoltzad' napon, az Izráelnek nemzetségéből való *vagyok*, Bénjámin ágából való, 'Sidókból való 'Sidó, szerzet szerént pedig Farizeus: 2. *Kór.* 11: 12, 22. *Tsel.* 23: 6.

6. A' mi néz az Istenhez való buzgóságra, háborgattam az Anyaszentegyházat: a' mi a' törvényben való igazságra *néz*, fedhetetlen voltam. *Tsel.* 9: 1.

6. De a' mellyek énnekem nyereségek valának, (b) azokat a' Kristusért kárnak ítélem *lenni*.

(b) Az az; a' mellyek engemet megtsalnak vala mintha azokban nagyot nyertem volna, minekutánna az Isten' Lelkétôl megvilágosíttattam, eszembe vôm, hogy azok miatt nagy kárt vallottam.

8. Sôtt annakfelette bizony mindeneket kárnak állítok lenni az én Uram Jésus Kristus' esméretinek nagy voltáért: kiért mind ezektôl magamat megfosztottam, és ganéjnak állítok lenni, hogy a Kristust megnyerjem:

9. És találtassam ô benne: mivelhogy nintsen nekem igazságom, melly a' törvényből volna, hanem melly a' Kristusban való hit által vagyon, *az az*, Istentôl való igazságom hit által:

10. Hogy megesmerjem ôtet, és az ô feltámadásának erejét, és az ô szenvedésiben való részesûlésemet, mikor hasonlatos lészek az ô halálához:

11. Ha valamimódon juthatok a' halottaknak feltámadásokra.

12. Nem hogy már elértem volna a' *tzélt*, avagy, hogy már tökélletes volnék: hanem igyekezem, hogy ha elérem, mellynek okáért is megfogattattam a' Kristus Jésustól. (c)

(c) Az az: elhívattattam a' Kristustól az ô esméretire, hogy igyekezzem és törekedjem a' mennyeiekre.

13. Atyámfiai! nem állítom, hogy én *a' tzélt* már elértem volna.

14. (d) Egyet tselekeszem pedig, azokat a' mellyek hátam megett vagynak elfelejtvén, azokra pedig igyekezvén a' mellyek elôl vagynak, a' tzél felé futok, az Istennek a' Kristus Jésusban való mennyei hívatalának jutalmára.

(d) A' pálya futóktól vett hasonlatosság által írja meg az ô igyekezetit: mint azok, úgymond, halálig elô sietnek és hátra nem tekíntenek; azonképen én.

15. Valakik annakokáért tökélletesek vagyunk, illyen értelemben legyünk: hogy ha valamit külömben értetek, azt is az Isten megjelenti tinektek.

16. (e) Mindazáltal a' mire jutottunk, abban egy régula szerént járjunk, és egy értelemben legyünk. *Róm.* 15: 5. 1. *Kór.* 1: 10.

(e) Az

(e) Az az: a' melly tudományt tanúltunk, abban megmaradjunk e' régula szerént, melly vagyon a' szent írásban.

17. Legyetek én követőim atyámfiai, és vegyétek eszetekbe azokat, a' kik úgy járnak, a' miképen példáúl tartotok minket.

18. Mert sokan járnak, kik felől gyakorta mondottam tinektek, mostan pedig sírván is mondom, hogy a' Kristus' keresztének ellenségi:

19. Kiknek végek veszedelem, kiknek Istenek az ő hasok, és az ő dítséretek ő magoknak gyalázatjokra vagyon, kik a' földiekről viselnek gondot.

20. Mert mi mennyei polgárok vagyunk (f): honnét a' mi megtartó Urunk Jésus Kristustis várjuk. 1. *Kór.* 1: 7. *Tit.* 2: 13.

(f) Vagy, a' mi társaságunk mennyben vagyon, holott az igaz tanítókat ellenekbe veti a' hamis tanítóknak, hogy tudniillik azok mennyei dolgokra igyekeznek.

21. Ki elváltoztatja a' mi alázatos testünket, hogy hasonlatos légyen az ő ditsőült testéhez, az ő hatalmas ereje szerént, melly által mindeneket az ő birodalma alá vethet.

IV. RÉSZ.

Állhatatosságra és egyenességre int, e' mellett szelídségre, könyörgésre, hálaadásra, és minden tisztességes tisztaságra, szóll a' jótéteményről is, hogy neki szükségére valót küldtek.

ANNAKOKÁÉRT, szerelmes és kívánatos atyámfiai, én örömem és én koronám, ekképen álljatok az Úrban, szerelmesim.

2. Evódiát kérem, Sintikhest is kérem, hogy ugyan azon egyet értsenek az Úrban:

3. (a) Tégedet is kérlek igaz társam, hogy légy segítségül ezeknek, úgymint kik az Évangyéliomban én velem együtt munkálódtanak, Kelemennel és a' több segítő társaimmal egyben, kiknek nevek vagynak az életnek könyvében. 2. *Mós.* 32: 32. *Jel.* 3: 5. *és* 20: 12. *és* 21: 25.

(a) Némellyek ezt magyarázzák a' szent Pál' felségéről, de igen gyenge fundamentommal, mert Pál írván a' Kórinthusiaknak, nyilván vagyon, hogy akkor nem volt felesége. 1. *Kór.* 7: 8. hogy pedig azután megházasodott légyen, sehol sem olvastatik.

4. Örüljetek az Úrban mindenkoron: ismét mondom, örüljetek.

5. A' ti elméteknek mértékletessége nyilván légyen minden embereknél. Az Úr közel vagyon.

6. Semmiről ne legyetek szorgalmatosok: hanem minden könyörgéstekben és imádságtokban hálaadással a' ti kéréseitek megjelenjenek Isten előtt. *Mát.* 6: 25. *Luk.* 12: 22. 1. *Pét.* 5: 7.

7. (b) És az Istennek békessége, melly minden értelmet feljül halad, erősségül lészen a' ti szíveiteknek, és a' ti elméiteknek a' Kristus Jésusban.

(b) Az Istennek békeségén érti a' lelki tsendességet, és a' boldogságot, mellyet Isten a' Kristusban ád.

8. Továbbá, atyámfiai, a' mellyek igazak, a' mellyek tisztességesek, a' mellyek igaz tselekedetek, a' mellyek tiszták, a' mellyek szerelmetesek, a' mellyek jó hírűek, és ha mi jóság, és ha valami dítséret, ezekről gondolkodjatok:

9. Mellyeket tanultatok is, vettetek is, hallottatok is, láttatok is én bennem, azokat tselekedjétek, és a' békeségnek Istene lészen veletek.

II. 10. Felette igen örültem pedig az Úrban, hogy már valaha megújúltatok az én felőlem való gondviseléstekben: melly dolog felől jóllehet szorgalmatosok valátok, de alkalmatosságtok nem vala.

11. Nem hogy az én szükölködésemre nézve szóllnék: mert én megtanultam, hogy én a' mellyekben vagyok, azokkal meg kell elégednem.

12. Tudok pedig megaláztatni, tudok bővölködni is: mindenütt és mindenekben megtaníttattam mind az elég ételre, mind az éhezésre, mind a' bővölködésre, mind a' szükölködésre.

13. Mindent tselekedhetem a' Kristus által, ki engemet megerősít.

14. Mindazáltal jól tselekedtétek, hogy az én nyomorúságimban részesekké tettétek magatokat.

15. Tudjátok pedig ti is Filippibeliek, hogy mikor az Évangyéliom' prédikálásának kezdetiben Matzedóniából kimennék, egy gyülekezet is nem egyesült én velem az adásnak és vevésnek dolgában, (c) hanem tsak ti:

(c) Az az: Senki nem volt nekem segítségül.

16. Mert Thessalónikába is egyszer is másszor is a' mi nélkül szükölködtem küldöttetek.

27. (d) Nem hogy ajándékot kívánnék: hanem kívánok bővölködő gyümöltsöt a' ti hasznotokra.

(d) Az az: nem azért mondom ezt, mintha ajándékot kívánnék, és mintha azt kívánnám, hogy tsak ti tápláljatok engemet; hanem ti érettetek mondom.

18. Elvettem pedig mindeneket, és bővölködöm: betöltem, minekutánna Epafroditustól elvettem, a' mellyeket küldöttetek, jó illatú szagot, Istennek kedves és kellemetes áldozatot.

19. Az én Istenem pedig megtellyesíti nektek valami nélkül szükölködtök, az ő gazdagsági szerént ditsősségesen (e) a' Kristus Jésusban.

(e) Mert a' mit nekem adtatok, tudom, hogy Isten nektek bővséggel megfizeti, 2. *Kór.* 90.

20. Az Istennek pedig a' mi Atyánknak ditsőség mind örökkön örökké. Amen.

21. Köszöntsetek minden szenteket a' Kristus Jésusban. Köszöntenek titeket az atyafiak, kik én velem vagynak.

22. Köszöntenek titeket minden szentek, főképen pedig a' kik a' Tsászár' udvarából valók.

23. A' mi Urunk Jésus Kristusnak kegyelme légyen mindnyájan veletek. Amen.

24. A' Filippibeliekhez írattatott Rómából Épafroditus által.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
KOLOSSÉBA ÍROTT LEVELE.

E' levélnek summája egyez az Éfézusbeliekhez írt levélnek értelmével és tzéliával; tsak hogy itt inti is á' Kolossébelieket, hogy megójják magokat á' hamis tanitóktól, kik á' Törvényt az Évangyéliommal megegyelítik vala. Azért az olvasó azt a' summát is megtekintheti.

I. RÉSZ.

Köszöntése után hálát ád Istennek a' Kolossébelieknek hitekért és szeretetekért, könyörgését is jelenti azokért, hogy Isten öket megerősítse: azután megmondja idvességünknek szerző okát; utolszor, inti öket a' hitben való állhatatosságra, önnön példájával is.

PÁL, Jésus Kristusnak Apostola, az Istennek akaratja által, és Timothéus atyafiú,

2. Azoknak, a' kik vagynak Kolosséban, a' Kristusban szent és hív atyafiaknak, kegyelem nektek és békeség az Istentől a' mi Atyánktól, és az Jésus Kristustól.

II. 3. Hálákat adunk az Istennek és a' mi Urunk Jésus Kristus' Atyának mindenkor ti érettetek könyörögvén:

4. Mivelhogy hallottuk a' ti hiteteket a' Kristus Jésusban, és szerelmeteket minden szentekhez.

5. (a) A' mennyekben tinektek eltett reménységért: mellyet elöször hallottatok az igazságnak beszédéből az Évangyéliomból.

(a) A' reménységen érti a' reménylett dolgot, tudniillik az örök életet.

6. Melly eljutott hozzátok, miképen e' világra is, és gyümöltsöt terem, miképen ti nálatok is a' naptól fogva, mellyen hallottátok és megesmértétek az Istennek kegyelmét valóságoson.

7. Miképen meg is tanúltátok Epafrástól a' mi szerelmes szolga társunktól, ki a' Jésus Kristusnak hív szolgája ti köztetek.

8. Ki meg is beszéllette nekünk a' ti szent Lélek által való szerelmeteket.

9. (b) Annakokáért mi is, a' melly naptól fogva azt hallottuk, nem szününk meg ti érettetek imádkozni, és kérni, hogy betöltessetek az Isten' akaratjának minden értelmével, minden böltsességgel és lelki értelemmel:

(b) Mivelhogy még nem valának a' hívek mindenestöl tökélletesek, annakokáért mégis hozzájok való jóakaratját jelentvén, azt mondja, hogy ö érettek könyörög, hogy az Isten' akaratjának értelmével meggazdagodjanak, mellyben vagyon az igaz böltsesség.

10. Hogy járjatok amint az Úrhoz méltó, minden engedelemben, (c) minden jó tselekedettel gyümöltsöt teremvén, és nevekedvén az Isteni esméretben. 1. *Kór.* 1: 5. *Eféz.* 4: 1.

(c) Vagy: mindenekben neki kedveskedvén.

11. És minden erövel megerösítessetek, az ö ditsöséges ereje által, minden örömmel való békeséges szenvedésre és türésre:

III. 12. (d) Hálákat adván az Atyának, ki a' szentek' örökségeknek elvételére a' világosságban (e) minket alkalmatosokká tett:

(d) Itt kezdi el az Apostol a' levelet, holott az egész kereszténységnek summáját rövideden nagy mesterséggel befoglalja.

(e) A' világosságon érti a' mennyei ditsöséget.

13. Ki megszabadított a' setétségnek hatalmasságából, és az ö szerelmes Fiának országába által vitt.

14. Kiben vagyon váltságunk az ö vére által, *az az* bűneinknek botsánatja. *Éféz.* 1: 7.

15. (f) Ki a' láthatatlan Istennek ábrázatja, minden teremtett állatnak elötte születtetett: 2. *Kór.* 4: 4.

(f) A' Kristusnak személlyét írja meg, és abban kiváltképen az Isteni természetet, melly felöl sokat mond, hogy az Istennek ábrázatja, mivelhogy a' ki látja ötet, látja az Istent. Minden teremtett állatoknak elötte születettnek, teremtönek, megtartónak, örökkévalónak, és kinek ditsöségére teremtettek mindenek.

16. Mert ö általa teremtettek mindenek, mellyek az égben vagynak, és mellyek a' földön, láthatók és láthatatlanok, akár királyi székek, akár uraságok, akár birodalmak, akár hatalmasságok mindenek, ö általa, és ö reá nézve teremtettek. *Ján.* 13.

17. És ö mindeneknek elötte vagyon, és mindenek ö általa állanak.

18. És az Anyaszentegyháznak testének feje, ö a' kezdet, és a' halottak közzül elsö szülött, hogy mindenek között ö légyen fö: 1. *Kór.* 15: 20. *Jel.* 1: 5.

19. Mert tetszett *az Atyának*, hogy minden tellyesség ö benne laknék:

20. (g) És hogy az ö keresztének vére által békeséget szerezvén, ö általa békéltetne meg mindeneket magával, ö általa, *mondom*, mind a' kik e' földön, mind a' kik a' mennyekben *vagynak*.

(g) Megmondja, mimódon vitte véghez a' Kristus az ö tisztit, mert halált szenvedvén, az ö halálának áldozatjával megbékéltette az Atyával mind a' kik régen meghalván, a' Kristusban való hit által most mennyben vagynak, mind a' kik ez után hisznek.

21. Annakokáért titeket, kik régen idegenek és ellenségek valátok, a' ti elméteknek gonosz tselekedetekre való *hajlandóságáért* mostan bizonyára megbékéltetett,

22. Az ö testében való halálának általa, hogy titeket tenne szentekké, fedhetetlenekké, és ártatlanokká ö maga elött.

IV. 23. Hogy ha megmaradtok a' hitben, erössen megfundáltatván, és el nem távoztok az Évangyéliomnak reménységétöl, mellyet hallottátok: melly prédikáltatott minden teremtett állatnak, melly az ég alatt vagyon: mellynek én Pál lettem szolgája: *Ján.* 15: 7.

24. Ki most örülök a' ti érettetek való szenvedésimben, és a' Kristus' szenvedésének maradékát betöltöm az én testemben, az ö testéért, az az, az Anyaszentegyházért:

25. (h) Mellynek lettem én szolgája, az Istennek sáfárlása szerént, melly bízatott én reám ti köztetek, hogy az Istennek beszéde betellyesednék:

(h) A' Kristus' szenvedésének nintsen semmi híjja, mert az ö sebeivel meggyógyúltunk mindnyájan,

hanem mivelhogy a' Kristus mellé társúl adatunk szenvedésben, *Róm.* 8. azért míg a' tagok nem szenvednek, a' Kristus' szenvedésének mind addig híjja vagyon.

26. Tudniillik a' titok, melly elrejtetett volt eleitől és minden időktől fogva, mostan pedig megjelentetett az ő szenteinek. *Róm.* 16: 25. *Efez.* 3: 9. 2. *Tim.* 1: 9. *Tit.* 1: 2. 1. *Pét.* 1: 20.

27. A' kiknek akarta Isten megjelenteni e' ditsőséges titoknak gazdagságit a' pogányok között, az az, a' Kristusnak gazdagságit ti köztetek, ki a' ditsőségnek ama' reménysége: 1. *Tim.* 1: 1.

28. Kit mi prédikállunk, intvén minden embert, és mindent tanítván minden böltseséggel: hogy mindent tegyünk tökélletesekké a' Jésus Kristusban.

29. Mellyre igyekezem is, tusakodván az ő ereje szerént, melly én bennem hatalmasan tselekeszik.

II. RÉSZ.

A' Kristus kivül mindeneket híjábanvalóknak mond, nevezet szerént szóll a' környülmetélkedésről, ételeknek eltávoztatásokról, angyaloknak tiszteletekről: innet azt állítja, hogy e' rendelésektől a' Kristus által szabadúltak meg.

MERT akarom, hogy ez tudtotokra légyen, minemű tusakodást szenvedjek ti érettetek, és azokért, a' kik vagynak Laoditzeában, és mind azokért, kik nem láttanak engemet személly szerént e' testben:

2. Hogy vígasztalást vegyenek az ő szívek, minekutánna atyafiúi szeretetnek általa, és bizonyoson elhitt értelemnek tellyes gazdagságának általa egybe köttetfek az Istennek és az Atyának és a' Kristus' titkainak megértésekre:

3. Kiben vagynak a' böltseségnek és esméretnek tellyes kintsei elrejtetve.

4. Ezt mondom pedig e' végre, hogy valaki titeket meg ne tsaljon hitető beszéddel.

5. Mert jóllehet testben távol vagyok tőletek: mindazáltal lélekben veletek vagyok, örülvén és látván a ti rendtartástokat, és a' Kristusban való hiteteknek erőségét. 1. *Kor.* 1: 5.

6. A' miképen azért vettétek az Úr Kristus Jésust: akképen járjatok ő benne:

7. Meggyökerezvén és felépülvén ő benne, és megerősíttetvén a' hitben, a' miképen taníttattatok, bővölködvén abban háláadással.

II. 8. Meglássátok, hogy valaki ti bennetek sákmánt ne vessen az emberi böltseség, és tsalárdságra rendeltetett híjába való tudomány által, melly emberi rendelés szerént, e' világnak betűi szerént, (a) és nem a' Kristus szerént vagyon.

(a) E' világi betűnek nevezi a' Móses' tzeremóniáit, Isteni tiszteleteket, mellyek által az Isten' népe vezéreltetik vala, miképen a' gyermekek a' betűnek tanúlása által vitetnek a' böltseségre.

9. Mert ő benne lakozik az Istenségnek minden tellyesége test szerént. *Ján.* 1: 14, 16. *R.* 1: 19.

10. És ő benne lettetek tellyesekké, ki feje minden birodalomnak, és minden hatalmasságnak:

11. Kiben környül is metéltettetek, kéz nélkül való környűl metélkedéssel, mikor a' test' bűneinek állatját levetkeztétek a' Kristusnak környülmetélkedésével: *R.* 2: 19.

12. Eltemettettetek ő vele együtt a' keresztség által, mellynek általa ő vele együtt fel is támadtatok az Isten' erejének hite által, ki feltámasztotta őtet az hálálból.

13. És titeket, kik meghaltatok vala a' bűnökben, és a' ti testeteknek környülmetéletlenségében, ő vele együtt megelevenített, (b) megbotsátván tinektek minden bűneiteket:

(b) Nagy erősség ez azok ellen, kik a' tzeremóniákat, mellyek Mósestől rendeltettek megakarják vala idvességekre tartani: tinektek *úgymond*, nem ártott a' környülmetéletlenség, hogy meg nem igazulnátok a' Kristusban hit által: nem kell tehát az idvességre a' környülmetélés.

14. És eltörölvén a' tzeremóniáknak ellenünk való kézírását, melly minekünk ellenünk vala, és azt haszontalanná tévé, a' keresztfára azt felfeszítvén:

15. (c) És megfosztván a' birodalmakat, és a' hatalmasságokat, azokat nyilván mutogatta, diadalmat vévén azokon a' keresztfa által.

(c) A' birodalmakon és hatalmasságokon az ördögöket érti: azt mondgya azért, hogy azokat megfosztotta a' mi kézírásunktól, és a' vádolásra való hatalomtól, és a' keresztfa által azokon diadalmot vévén, azokat nekik gyalázatjokra nyilván mutogatta, mint a' diadalmasok szokták az ellenséget, vagy attól nyert prédát mutogatni.

16. Senki azért titeket ne kárhoztasson az ételért, avagy italért, vagy az innepnapra, vagy az új holdra, vagy a' szombatokra nézve:

17. Mellyek a' következendő dolgoknak árnyéki, de a' valóság a' Kristusé.

18. Senki ti tőletek a' pálmát el ne tsalja tetetes alázatosság által, és angyalok' tiszteletek által, ő magát ollyakban avatván, mellyeket nem látott, és felfúvalkodván vakmerőképen az ő testének értelmével:

19. És nem ragasztatván a' főhöz, melly által az egész test a' tagoknak egybe botsátása és rakatása által egybe foglaltatván és egybe köttetvén, nevekedik Isten' nevekedése szerént.

20. Annakokáért ha meghalván a' Kristussal, megszabadultatok e' világnak betűitől, miért terhelitek magatokat tzeremóniákkal, mintha e' világban élők volnátok?

21. Ne egyed, se ne kóstoljad, se ne illessed:

22. Mellyek mind elvesznek az azokkal való élés által, mellyek embereknek hagyományokból és tudományokból vagynak:

23. (c) Mellyek jóllehet böltseségnek láttatnak lenni a' szabad akarat szerént való Isteni tiszteletben, és az elmének alázatosságában, és abban, hogy a' testnek nem kedveznek: mindazáltal haszontalanok, mivelhogy a' testnek hizlalására valók. 1. *Tim.* 4: 8.

(c) Az az: jóllehet az embereknek az emberi találmány nagy böltseségnek tetszik, mivelhogy az emberi vélekedés szerént jó úgy tisztelni az Istent, más az, hogy alázatosság láttatik benne lenni; harmadik, hogy a' testet gyötri: mindazáltal semmi haszna nintsen, mert tsak a' testnek táplálására valók azok.

III. RÉSZ.

Intés a' mennyeieknek keresésekre, és e' földi tagoknak öldöklésekre: új és ó ember, jóságos tselekedetekre int: férjeknek és feleségeknek, szüléknek és magzatoknak, szolgáknak és uraknak egymáshoz való tiszteket írja meg.

(a) ANNAKOKÁÉRT ha feltámadtatok a' Kristussal, oda fel valókat keressetek, holott a' Kristus vagyon, az Istennek jobbján ülvén.

(a) Minekutánna hátra vetette volna, a' hamis tiszteleteket, megmutattya a' híveknek az igaz tiszte-

teket, a' mellyekben magokat gyakorlják, és inti ôket az újjonnan való születés' gyümöltseinek tselekedetire, mellyeket mennyei dolgoknak nevez;

2. Az Oda fel valókra viseljetek gondot, és nem a' földiekre.

3. (b) Mert meghaltatok, és a' ti életetek elrejtetett a' Kristussal az Istennél. *Róm.* 8: 24. 2. *Kor.* 5: 7.

(b) Értelme ez: az Isten' Lelke által a' bûnnek halála elkezdetett bennetek, tehát ne éljetek a' bûnnek; hogy pedig nehéz ne legyen a' híveknek a' bûnnek öldöklése mellett való szenvedések, azt mondja, hogy a' mi életünk mennyben vagyon Istennél a' Kristussal.

4. Mikor a' Kristus, a' mi életünk, megjelenéndik, akkor ti is ô vele együtt megjelentek ditsôségben. *Efés.* 4: 22. *és* 5: 3.

5. Öldököljétek meg azért a' ti földi tagaitokat, a' paráznaságot, tisztálanságot, bujaságot, gonosz kívánságot, és a' fösvénységet, melly bálvány imádás. *Éfés.* 5: 5.

6. Melly dolgokért jô az Istennek haragja az engedetlen fiakra. 1. *Kor.* 6: 9.

7. Mellyekben ti is jártok vala régenten, mikor azokban élnétek.

8. De most vessétek le ti is mind ezeket, a' haragot, hirtelen felgerjedést, a' gonoszságot, káromlást, és beszédeknek tisztátalanságokat, a' ti szátokból.

9. Ne hazudjatok egymás ellen, mivelhogy evetkeztétek amaz ó embert az ô tselekedetivel egyetemben. (c)

(c) A' mit ez elôtt monda bûnnek halálának, és mennyeieknek keresésének, azt itt mondja az ó ember' levetésének és új ember' felöltözésének, melly két dologban áll az új születés.

10. És felöltöztétek amaz új *embert*, mellynek újjulása vagyon annak ábrázatjához illendô esméretben, a' ki teremtette azt. (d)

(d) Az életnek újsága vagyon az értelemben, melly által elváltozik az ember a' teremtô Istennek ábrázattyára.

11. (e) Holott nintsen Görög és 'Sidó, környülmetélkedés, és környülmetélkedetlenség, idegen nemzet, Sztitha, szolga, szabados: hanem mindenekben minden a' Kristus.

(e) Az az; nintsen semmi válogatás ebben, akár mitsoda nemzet legyen az ember.

12. Öltözzétek fel annakokáért, mint Istennek választotti, szentek, és szerelmetesek, a' könyörûlétességnek indulatját, a' kegyelmességet, alázatosságot, szelídséget, tsendességet: *Éfés.* 4: 32.

13. Eltûrvén egymást, és megengedvén egymásnak, ha valakinek valaki ellen panaszsza volna: miképen a' Kristus is megengedett nekünk, azonképen ti is.

14. Mind ezek felett pedig öltözzétek fel a' szeretetet, melly a' tökélletességnek kötele. (f)

(f) Tökélletességnek kötelének mondja a' szeretetet, mivelhogy az által tökélletesen öszve köttetnek a' hívek.

15. És az Istennek békesége uralkodjék a' ti szíveitekben, mellyre hívattattatok is egy testbe: és kedveskedôk legyetek.

16. A' Kristusnak beszéde lakozzék ti bennetek bôségessen minden böltseséggel: tanítván és intvén egymást ti magatok közötti, psalmusokkal, dítséretekkel, és lelki énekekkel, jó kedvel énekelvén a' ti szíveitekben az Úrnak.

17. És valamit miveltek beszéddel, avagy tselekedettel, az Úr Jésusnak nevében tselekedjétek, hálákat adván Istennek, és az Ayának ô általa.

18. Aszszonyok! a' ti saját férjeiteknek birodalmokban legyetek, a' miképen illik az Úrban. *Efés.* 5: 22. 1. *Pét.* 3: 1.

19. Férjfiak! szeressétek a' ti feleségeiteket, és ne legyetek azok ellen mérges kedvûek.

20. Magzatok! engedelmesek legyetek a' ti szüléiteknek mindenekben: mert ez az Úrnak kedves. *Efés.* 6: 1.

21. Atyák! ne boszszontsátok a' ti magzatitokat, hogy kétségbe ne essenek.

22. Szolgák! engedelmesek legyetek mindenekben azoknak, a' kik nektek uraitok test szerént, nem *tsak* szem elôtt szolgálván, mint a' kik embereknek igyekeznek kedveskedni, hanem tiszta szívvel, félvén az Istent. *Efés.* 6: 5. *Tit.* 2: 9. 1. *Pét.* 2: 18.

23. És valamit tselekesztek, szívetek szerént tselekedjétek, mint az Úrnak és nem embereknek.

14. Tudván, hogy ti az Úrtól veszitek az örökségnek jutalmát: mert az Úr Kristusnak szolgáltok.

25. A' ki pedig boszszút tészen, az ô boszszú tételének jutalmát elvészi; és nintsen személy válogatás. 5. *Mós.* 10: 17. 2. *Kron.* 19: 7. *Jób.* 34: 19. *Tsel.* 10: 34. *Róm.* 2: 11. *Gal.* 2: 6. *Efés.* 6: 9. 1. *Pét.* 1: 17.

IV. RÉSZ.

Urakat és szolgákat int egymáshoz való tisztekre; kíván az ô könyörgésekben befoglaltatni: minemûek legyenek az ô beszélgetéseik: Tikhikust miért küldte hozzájok.

TI urak! igazsággal és egyenlôséggel legyetek a' ti szolgáitokhoz, tudván, hogy tinektek is Uratok vagyon mennyekben. *Efés.* 5: 9.

2. A' könyörgésekben állhatatosok legyetek, vigyázván azokban hálaadással: *Luk.* 18: 1. 1. *Thes.* 5: 18.

3. (a) Könyörögvén mi érettünk is, hogy az Isten megnyissa minekünk az ô beszéde hirdetésének ajtaját, hogy szóllhassuk a' Kristus' titkait, mellyért én fogoly is vagyok: *Efés.* 6: 19. 2 *Thes.* 3: 1.

(a) Igen dítséretes és Istenes rendtartás, hogy az igének hirdetésének elôtte buzgóságos könyörgések botsáttatnak Istenhez annak foganatjáért.

4. Hogy azt nyilván valóvá tegyem a' miképen nekem szóllnom kell.

5. Böltsen viseljétek magatokat az idegenekhez, (b) a' jó alkalmatosságot árron is megváltván. *Efés.* 5: 15.

(b) A' valóságos keresztyénekben igen megkívántatik az a' lelki okosság, hogy szorgalmatosan vigyázzanak a' gyengéknek oktatásokban, a' helyes és illendô alkalmatosságokra, mellyeket kapván, serényen éljenek azokkal, hogy a' Kristusnak sokakat megnyerhessenek.

6. A' ti beszédetek mindenkor kedvességgel, mint egy sóval, megsózatott légyen, hogy megtudhassátok, mi módon keljen mindennek megfelelnetek.

7. Az én dolgaimat megbeszélli nektek Tikhikus az én szerelmes atyámfia, és hív szolga, és szolga társam az Úrban.

8. Kit annakokáért küldöttem ti hozzátok, hogy megértse a' ti dolgaitokat, és megvígasztalja a' ti szíveiteket:

9. Onesimussal, hív és szerelmes atyámfiával, ki ti közzületek való. Mindeneket azért tinektek, a' mellyek itt tselekedtetnek, megbeszéllenek. *Filem.* 10.

10. Köszönt titeket Aristárkhus, az én fogoly társam, és Márk, a' Barnabás' nénnye fia, (c) ki felöl parantsoltam volt: hogy ha hozzátok menénd, befogadjátok.

(c) Vagy: Barnabásnak rokona.

11. És Jésus ki hívattatik Justusnak, kik a' 'Sidók közzül valók; tsak ezek, kik engem segéllettek az Istennek országában (d) voltanak énnekem vigasztalásomra.

(d) Az Istennek országán érti az Évangyéliomot.

12. Köszönt titeket Epafrás, ki ti közzületek való mindenkor tusakodván ti érettetek a' könyörgésekben, hogy megállhassatok tökélletesen, és betelvén az Istennek minden akaratjával.

13. Mert bizonyságot tészek ő felöle, hogy ő ti felöletek felette igen szorgalmatos, és azok felöl, kik Laoditzeában és Hierapólisban vagynak. 2. *Tim.* 4: 11.

14. Köszönt titeket ama' szerelmes Orvos Lukáts, és Démás.

15. Köszöntsétek az atyafiakat, kik vagynak Laoditzeában, és Nimfást, és a' gyülekezetet, melly az ő házában vagyon.

(e) A' híveknek kisded nyájja is, a' minemű a' keresztyén ház nép, megérdemli az Ekklésiának, gyülekezetnek, nevezetit.

16. És mikor elolvastatik ti nálatok e' levél, azt miveljétek, hogy a' Laoditzeabeli gyülekezetben is elolvastassék: és a' melly levél a' Laoditzéabelieké, ti is elolvassátok.

17. És megmondjátok Arkhippusnak; meglássad, hogy a' melly szolgálatot az Úrban vettél, azt betöltsed.

18. Köszönetet írok én is Pál az én saját kezemmel. Megemlékezzetek az én fogságimról. Kegyelem *légyen* ti veletek, Amen.

A' Kolossebeliekhez írattatott Rómából Tikhikus és Onesimus által.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
THESSALÓNIKÁBA ÍRT I. LEVELE.

E' Levélben inti az Apostol a' Thessalónikabelieket a' hitben való állhatatosságra, és békeséges tűrésre, és keresztyéni életre, és ekes tselekedetekre, az 1, 2, 3, 4, Részekben: a' következendőben tanít a' Kristus' eljöveteliről, az ítélet' napjáról, és az utolsó időkről.

I. RÉSZ.

Köszönet, hálaadás: állhatatosságokat dítséri a' hitben és a' szeretetben: és az ő prédikállásának hasznát, hogy az ő hítek például lett mindeneknek.

PÁL és Silvánus és Timothéus, a' Thessalónikabeliek' gyülekezetinek, az Atya Istenben és az Úr Jésus Kristusban, kegyelem nektek és békeség az Istentől a' mi Atyánktól, és az Úr Jésus Kristustól.

2. Hálákat adunk az Istennek mindenkor mindnyájatokért, megemlékezvén ti rólatok a' mi imádságinkban. 2. *Thess.* 1: 3. *Filip.* 1: 3.

3. Szüntelen elménkben elő számlálván a' ti erős hiteteket, és a' ti munkás szerelmeteket, és a' ti tűrő reménységteket a' mi Urunk Jésus Kristusban Isten előtt és a' mi Atyánk *előtt.*

4. Tudván szerelmes atyámfiai, hogy ti az Istentől választattatok:

5. Mert a' mi Évangyéliomunk nem állott ti nálatok tsak beszédben, hanem *Isteni* erőben is, mind szent Lélekben, mind pedig sok bizonyos hitelben: miképen tudjátok minemüek voltunk ti köztetek, ti érettetek. 2. *Kor.* 6: 6.

6. És ti mi követőink lettetek és az Úré minekutánna az ígét bevettétek volna sok nyomorúsággal, a' szent Léleknek örömében.

7. Úgy annyira, hogy példák voltatok minden hívőknek Matzedóniában és Akhájában.

8. Mert ti tőletek kizendült az Úrnak beszéde nem tsak Matzedóniában és Akhájában, hanem annak felette minden helyen, a' ti hitetek, melly Istenben vagyon, kiterjedett annyira, hogy nem szükség minekünk arról valamit szóllnunk.

9. Mert azok ő magok hirdetik mi felölünk, minemű menetelünk volt ti közzétek, és mi módon tértetek meg az Istenhez, a' bálványokat elhagyván, hogy szolgálnátok az élő és igaz Istennek:

10. És várnátok az ő Fiát mennyekből, kit feltámasztott az halálból, *tudniillik* a' Jésust, ki megszabadít minket ama' jövendő haragtól. (a) *Róm.* 5: 6.

(a) Jövendőnek mondatik az Isten' haragja, nem hogy nem volna most a' hitetleneken, hanem azért, mert akkor megjelenik az ő haragja, mellyet most nem hisznek.

II. RÉSZ.

Megmondja, melly hívséggel prédikálta az Évangyéliomot nekik, hogy sem nyereséget, sem ditsőséget nem keresett: kit ő magokkal bizonyít, hogy ők is állhatatoson viseltek az ő nyomorúságokat, mondja azt is, hogy igen kívánnya őket látni.

MERT ti magatok tudjátok atyámfiai, hogy a' mi ti hozzátok való bemenetelünk nem volt híjába való:

2. (a) Sőt inkább mikor háborúságot szenvedtünk volna, és boszszúsággal illettettünk volna Filippiben, a' miképen tudjátok, bátorságot vevénk a' mi Istenünkben, hogy hirdetnénk ti köztetek az Istennek Évangyéliomát sok tusakodással. *Tsel.* 16: 22. *Tsel.* 17.

(a) Igaz tanítónak példája az Apostol, ki a' háborúságban is nem szünt meg a' tanítástól a' tudományt tisztán tanította, nem kereste az embereknek kedveket, telhetetlen nem volt, maga hasznát nem kereste, jó lelki esmérettel volt. Híjába való ditsőséget nem keresett, alázatosságnak követője, dajkálkodó a' hallgatókkal, a' híveket az ő maga lelkénél drágábbnak tartotta, szent élettel élt.

3. Mert a' mi intésünk nem volt tsalárdságból, sem tisztátalanságból, sem pedig álnoksággal: 2. *Kor.* 6: 6. *és* 7: 2.

4. Hanem a' miképen tetszettünk Istennek, hogy reánk bízatnék az Évangyéliom, akképen szól-

lunk, nem úgy, mint embereknek kedveskedvén, hanem mint Istennek, ki javalja a' mi szíveinket. *Gal.* 1 : 20.

5. Mert soha hízelkedő beszéddel nem éltünk, a' miképen tudjátok, sem telhetetlenségnek okáért valamit nem mondottunk: az Isten bizonyság *arról.*

6. Sem az emberektől nem kerestünk distőséget, sem ti tőletek: holott terhetekre lehettünk volna, mint Kristusnak Apostoli. (b) 1. *Kor.* 9 : 1.

(b) Az az: jóllehet terhetekre lehettünk volna, mert a' mi szolgálatunk jutalmát méltán kívánhattuk volna de nem miveltük; hanem úgy viseltük magunkat mint Kristus' Apostoli.

7. Hanem voltunk ti köztetek egyűgyűek, mint a' dajka szokott dajkálkodni az ő magzatival.

8. Illyen módon szeretvén titeket, kívánjuk vala ti veletek közleni nem tsak az Istennek Évangyéliomát, hanem a' mi magunk lelkét is, mivelhogy szerelmetesek volnátok minekünk.

9. Mert megemlékezhettek atyámfiai a' mi munkánkról és nyomorúságunkról: mert éjjel és nappal munkálkodván, hogy valakit közzületek meg ne terhelnénk, prédikállottuk ti köztetek az Istennek Évangyéliomát. *Tsel.* 20 : 34. 1. *Kor.* 4 : 12. 3. *Thess.* 3 : 8.

10. Ti vagytok bizonyságok és az Isten, melly szentül és igazán és ártatlanul éltünk ti köztetek, kik hisztek.

11. Miképen tudjátok, mimódon mindeniteket, mint atya az ő fiait, intettünk és vígasztaltunk:

12. És kértünk, hogy járnátok úgy, a' mint méltó Istenhez, ki hívott titeket az ő országára és ditsőségére. *Eféz.* 4 : 1. *Fil.* 1 : 27. *Kol.* 1 : 10.

II. 13. Annakokáért mi is hálákat adunk az Istennek szüntelen, hogy az Isten felől való beszédet; mellyet hallottatok mi tőlünk, bevévén, fogadtátok azt, nem úgy mint embereknek beszédeket, hanem mint Istennek beszédét, (miképen, hogy bizonnyal az,) ki tselekeszik is ti bennetek, kik hisztek.

14. Mert ti atyámfiai, követői lettetek az Isten' gyülekezetinek, mellyek Júdeában vagynak, a' Kristus Jésusban, úgy mint, kik ugyan azonokat szenvedtétek ti is a' ti nemzetségtektől, miképen azok is a' 'Sidóktol:

15. Kik az Úr Jésust is megölték, és az ő saját Prófétájikat, és minket is kergettenek, sem az Istennek nem kellenek, és minden embereknek ellenségi.

16. Kik megtiltják, hogy a' pogányoknak ne prédikáljunk, hogy idvezüljenek, hogy mindenkor betöltsék bünöket, mert elfoglalta őket a' harag mind örökké.

III. 17. Mi pedig atyámfiai, kik megfosztattunk ti tőletek egy kevés ideig, látás szerént, nem lélekben, annál buzgóságosabban igyekeztünk látni titeket szemtől szemben nagy kívánsággal. *R.* 1 : 11.

18. Annakokáért akartunk ti hozzátok menni, (én kiváltképen Pál) egyszer 's kétszer is, de megbántott minket a' Sátán. *R.* 1 : 13.. *és* 15 : 22.

19. Mert mitsoda a' mi reménységünk, vagy örömünk vagy koronánk, mellyel ditsekedhetnénk? avagy nem ti-é a' mi Urunk Jésus Kristus előtt az ő eljövetelekor?

20. Annakokáért ti vagytok a' mi ditsekedésünk és a' mi örömünk.

III. RÉSZ.

Pál küldi Timotheust, hogy a' Thessalónikabelieket vígasztalja, és hogy hiteket megérthesse, és örvendez a' Timothéustól hozott jó híren: hálaadás, és könyörgése Pálnak a' Thessalónikabeliekért.

ANNAKOKÁÉRT mivelhogy tovább nem tűrhetnénk, jónak ítélénk lenni, hogy mi magunk Athénásban maradnánk.

2. És elküldöttük Timothéust a' mi atyánkfiát, és Istennek szolgáját, és a' mi segéllő társunkat a' Kristus' Évangyéliomának prédjkállásában, hogy titeket megerősítene és intene a' ti hitetek felől. *Tsel.* 16 : 1.

3. Hogy senki meg ne induljon e' nyomorúságokban: mert ti magatok tudjátok, hogy mi erre rendeltettünk.

4. Mert mikor ti nálatok volnánk, megmondottuk vala tinektek, hogy jövendőben nyomorgattatnánk: melly meg is lett, és tudjátok.

5. Annakokáért én is tovább nem tűrhetvén, elküldék, hogy megtudnám a' ti hiteteket, hogy valamiképen meg ne kísértett légyen titeket ama kísértő, és hijábavaló lenne a' mi munkánk.

6. Minap pedig mikor Timothéus ti tőletek mi hozzánk jött volna, és megbeszéllette minekünk a' ti hiteteket és szerelmeteket, és hogy ti az én jó emlékezetemet megtartjátok, mindenkor kívánván minket látni, miképen mi is titeket:

7. Ennekokáért vígasztalást vettünk atyámfiai, ti tőletek minden mi nyomorúságunkban, és szükségünkben, a' ti hitetek által:

8. Mert mostan *úgy* élünk, (a) ha ti erősen állotok az Úrban:

(a) Az az: jóllehet háborúságunk vagyon minekünk és én úgymint meghaltam, mindazáltal élek mikor hallom a' hitben való tökélletességteket.

9. Mert mitsoda hálaadást fizethetünk Istennek ti felőletek, minden örömen, mellyel örülünk ti értetek, a' mi Istenünk előtt.

10. (b) Éjjel és nappal nagy buzgósággal kérvén, hogy láthassuk a' ti ortzátokat, és a' mi hijja vagyon a' ti hiteteknek, azt betöltsük? *R.* 1 : 10. *és* 15 : 23.

(b) Ezzel is az ő örömét jelenti, mintha azt mondaná: nem tudom mimódon adjak hálákat az Istennek az örömért: de mivelhogy még sok fogyatkozás vagyon bennetek, kívánnálak titeket látni.

11. Az Isten pedig és a' mi Atyánk, és a' mi Urunk Jésus Kristus vezérelje a' mi útunkat ti hozzátok.

12. Az Úr pedig mivelje azt, hogy bővölködjetek és bővségesek legyetek egymáshoz való szeretettel, és mindenekhez, miképen mi is ti hozzátok:

13. Hogy a' ti szíveiteket megerősítse az ártatlanságban, Isten előtt és a' mi atyánk előtt való szentségben a' mi Urunk Jésus Kristusnak eljövetelére minden szenteivel egyetemben. 1. *Kor.* 1 : 8. *R.* 5 : 23.

IV. RÉSZ.

Inti őket szent életre, és egymáshoz való szeretetre, tíltja a' hitetlenek' módjokra való kesergéstől, a' mi feltámadásunknak rendit ékesen előbeszélli.

TOVÁBBÁ, atyámfiai, kérünk titeket és intünk az Úr Jésus által, hogy a' miképen vettétek mi tőlünk, miképen keljen nektek járnotok, és Istennek kedveskednetek, hogy *abban* inkább nevekedjetek.

2. Mert tudjátok minemű parantsolatokat adtunk nektek az Úr Jésus által.

3. Mert ez az Isten' akaratja, a' ti megszenteltetéstek, hogy megoltalmazzátok magatokat a' paráznaságtól: *Róm.* 12: 2. *Efés.* 5: 17.

4. És tudja mindenitek bírni az ő edényét szentségben és tisztességben:

5. Nem a' kívánságnak indulatjával miképen a' pogányok, kik nem esmerik az Istent.

6. Senki meg ne nyomorítsa, se meg ne tsalja az ő felebarátját valami dologban: mert mind ezekért boszszúálló az Úr, miképen annak előtte is megmondottuk nektek, és bizonyságot tettünk. 1. *Kór.* 6: 8.

7. Mert nem hívott minket az Isten tisztátalanságra, hanem szentségre. 1. *Kór.* 1: 2.

8. Annakokáért a' ki ezeket megveti, nem embert vét meg, hanem Istent, ki adta is minekünk az ő szent Lelkét. 1. *Kór.* 7: 40.

9. Az atyafiúi szeretetről pedig nem szükség, hogy írjak nektek: mert megtaníttattatok ti magatok Istentől, hogy egymást szeressétek. *Ján.* 13: 34. *és* 15: 12. 1. *Ján.* 3: 23.

10. Mert azt is mivelitek minden atyafiakkal, kik vagynak egész Matzedóniában: kérünk pedig titeket atyámfiai, hogy inkább neveked-jetek.

11. (e) És igyekezzetek tsendesek lenni, és a' ti saját dolgaitokat tselekedni, és munkálkodni tulajdon kezeitekkel, a' miképen megmondottuk nektek: 2. *Thess.* 3: 7.

(e) A' nyughatatlan embereket, kik azokat visgálják, mellyekhez semmi közök nintsen kárhoztatja, és a' hívalkodást és inti őket munkára, hogy a' hívalkodás miatt meg ne tsalattassanak a' Sátántul.

12. Hogy ti magatokat tisztességesen viseljétek az idegenekhez, és semmi nélkül ne szükölködjetek.

13. (f) Nem akarom pedig, hogy tudatlanságban legyetek atyámfiai, (g) azok felől, a' kik elaluttak, (h) hogy ne bánkódjatok miképen egyebek, kiknek reménységek nintsen. (i)

(f) A' halottaknak siratások felől, a' feltámadás, és az utólsó ítélet felől.

(g) Nem kell a' halottakat felettébb siratni.

(h) Elsö oka, mert a' halál a' testnek aluvása.

(i) Második oka, a' pogányokhoz illik a' felettébb való bánat.

14. Mert ha hiszszük, hogy a' Jésus meghalt, és feltámadott, azonképen az Isten is azokat, a' kik elaluttanak a' Jésusban, előhozza ő vele. (k)

(k) Harmadik oka, a' Kristus feltámadott, mi is feltámadunk.

15. Mert ezt mondjuk nektek az Úrnak szavával, hogy mi élők, kik megmaradunk az Úrnak eljövetelére, nem veszszük elől azokat, a' kik elaluttanak. 1. *Kór.* 15: 51.

16. Mer az Úr onszolásnak kiáltásával, és Árkhangyalnak szavával, és Istennek trombitájával leszáll az égből: és a' kik meghaltak volt a' Kristusban, feltámadnak először: *Mát.* 24: 31. 1. *Kór.* 15: 52.

17. Azután mi élők, kik megmaradtunk volt, elragadtatunk azokkal egyetemben a' ködökbe, az Úrnak eleibe, az egekbe: és ekképen mindenkor az Úrral lészünk.

18. Azért vígasztaljátok egymást e' beszédekkel.

V. RÉSZ.

A' Kristus' eljövetelének idejéről való illetlen tudakozást karhoztatja: int, hogy az ő eljövetelére mindenkor készek legyünk, ezután ád egyébb intéseket.

(a) TOVÁBBÁ az időkről, és azoknak tzikkeliről atyámfiai, nem szükség, hogy írjak nektek.

(a) Senki nem tudja a' feltámadásnak és ítéletnek napját, mindazáltal bizonyos dolog, hogy lészen, akkor pedig mikor nem várhák.

2. Mert ti magatok jól tudjátok, hogy az Úrnak ama' napja, mint a' lopó éjtszaka, azonképen jö el. *Mát.* 24: 43. 2. *Pét.* 3: 10. *Jel.* 3: 3. *és* 16: 15.

3. Mert mikor azt mondják: békeség és bátorság, akkor nagy hirtelen veszedelem jö reájok, mint a' szülésnek fájdalma a' terhes aszszonyra: és meg nem menekednek.

4. (b) De ti atyámfiai, nem vagytok a' setétségben, hogy a' nap titeket mint a' lopó úgy találjon.

(b) Inti a' híveket, hogy az Isteni esméretnek világosságával megvilágosíttatván, vígyázzanak, hogy az Isten' Fiának napja készületlenül őket ne találja; mivelhogy az aluvás, az az a' testi bátorság a' pogányokhoz illik nem ő hozzájok, hanem a' setétségnek fiaihoz.

5. Mindnyájan ti világosságnak fiai vagytok, és a' napnak fiai: nem vagyunk az éjtszakának, sem a' setétségnek *fiai.*

6. Azért ne aludjunk mint egyebek, hanem vígyázzunk és józanok legyünk. *Luk* 21: 36.

7. Mert a' kik alusznak, éjjel alusznak: és a' kik megrészegednek, éjtszaka részegek.

8. (c) De mi, kik napnak fiai vagyunk, józanok legyünk, felöltözvén a' hitnek és a' szeretetnek mejjvasába, és sisak gyanánt az idvességnek reménységébe. *Ésa.* 59: 17. *Efés.* 6: 17.

(c) Hit, reménység, szeretet, a' mi fegyverünk.

9. (d) Mert nem rendelt minket az Isten haragra, hanem az idvességnek elvételére a' mi Urunk Jésus Kristus által.

(d) Reménységet ád a' diadalomról, Isten titeket életre rendelt, azért jó reménység alatt vitézkedjetek.

10. Ki meghalt mi érettünk: hogy vagy vigyázunk, vagy aluszunk, ő vele együtt éljünk.

11. (e) Annakokáért intsétek egymást, és építsétek egyitek a' mástokat, miképen hogy azt is tselekeszitek.

(e) Az az: ti magatok is vigyázzatok, egyebeket is intsetek a' vigyázásra.

12. Kérünk pedig titeket atyámfiai, hogy betsüljétek, a' kik munkálkodnak ti köztetek, és nektek előttetek járók az Úrban, és intenek titeket.

13. És azokat felette igen szerelmeseknek tartsátok az ő munkájokért: békeségesek legyetek ti köztetek.

14. Kérünk pedig titeket atyámfiai, intsétek azokat, a' kik rendeletlenül járnak, vígasztaljátok a' kik félelmes szívük, az erötleneket segéljétek, türők legyetek mindenekhez. 1. *Thess.* 3: 12. *Róm.* 14: 1. *Gal.* 6: 1, 2.

15. Meglássátok, hogy senki gonoszszal ne légyen valakinek a' gonoszért: hanem a' jótéteményt kövessétek mindenkor, mind ti magatok között egymáshoz, mind pedig mindenekhez. *Péld.* 17: 15. *és* 20: 22. *Mát.* 5: 39. *Róm.* 12: 17. 1. *Pét.* 3: 9.

16. Mindenkor örüljetek.

17. Szüntelen imádkozzatok. *Luk.* 18: 1. *Kol.* 4: 2.

18. Mindenekben hálákat adjatok: mert ez az Istennek akaratja a' Kristus Jésus által ti hozzátok.

19. Az *Istennek* Lelkét meg ne oltsátok:
20. Az írásnak magyarázatit meg ne útáljátok:
21. Mindeneket megpróbáljatok: a' mi jó, azt megtartsátok: 1. *Ján.* 4: 1.
22. Mindentől a' mi gonosznak láttatik, megoltalmazzátok magatokat.
23. A' békességnek Istene pedig szenteljen meg titeket mindenestől: és a' ti elmétek épségben, és lelketek 's testetek ártatlanságban tartassanak meg a' mi Urunk Jésus Kristusnak eljövetelére. 1. *Kór.* 1: 8. *R.* 3: 13.
24. Hív a' ki titeket elhívott, ki azt véghez is viszi. 1. *Kór.* 1: 9. 2. *Thess.* 3: 3.
25. Atyámfiai, imádkozzatok mi érettünk.
26. Köszöntsétek mind az Atyafiakat szent tsókolással. *Róm.* 16: 16. 1. *Kór.* 16: 20. 2. *Kór.* 13: 12. 1. *Pét.* 5: 14.
27. Kénszerítlek titeket az Úrra, hogy e' levél elolvastassék minden szent atyafiak előtt.
28. A' mi Urunk Jésus Kristusnak kegyelme légyen veletek, Amen.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
THESSALÓNIKÁBA ÍROTT MÁSODIK LEVELE.

Minekutánna egynehányan a' Thessalónikabeliek közzül a' Kristusnak ítéletre eljöveteliről való tudományt, mellyről Pál írt az első levelben, nem igazán értették volna: feddi e' levélben az ő tévelygéseket; és megmondja, hogy elébb a' veszedelemnek fia az Antikristus megjelenik, az 1, 2. Részekben. Azután inti őket a' dolog tételre és jámbor életre, és a' szófogadatlanokat fenyegeti kirekesztéssel.

I. RÉSZ.

Dítséri a' hitben szeretetben való öregbüléseket, és állhatatosságokat a' háborúság szenvedésben: inti a' híveket, hogy a' Kristus' eljövetelének várásával vígasztalják magokat.

PÁL, és Silvánus, és Timothéus, a' Thessalónikabeliek' gyülekezetinek, az Istenben a' mi Atyánkban, és az Úr Jésus Kristusban:
2. Kegyelem nektek és békesség az Istentől a' mi Atyánktól, és az Úr Jésus Kristustól.
3. Tartozunk hálaadással Istennek mindenkor ti érettetek atyámfiai, a' miképen méltó, hogy felette igen nevekedik a' ti hitetek, és bővölködik mindeniteknek egymáshoz való szerelme: 1. *Thess.* 1: 2.
4. Úgyannyira, hogy mi magunk ditsekedjünk felőletek, az Istennek gyülekezeti előtt, a' ti békességes tűréstek felől, és hitetek felől, minden ti üldözéstekben, és háborúságtokban, mellyeket szenvedtek.
5. (a) Az Istennek igaz ítéletinek bizonyságára: hogy méltóknak ítéltessetek az Istennek országára, mellyért szenvedtek is:
(a) Az Isten' ítéletinek, hogy tudniillik a' hívek örök élettel megkoronáztatnak, a' hitetlenek pedig elvesznek, a' nyomorúság szenvedések nyilván való bizonysági.
6. (b) Mert igaz *dolog* ez Istennek előtte, hogy viszontag fizessen azoknak, a' kik titeket nyomorgatnak, nyomorúsággal:
(b) Az Isten igaz, tehát megfizet mind a' híveknek mind a' hitetleneknek.
7. Tinektek pedig, kik nyomorgattattok, nyúgalommal mi velünk egyetemben (c) mikor megjelenik az Úr Jésus az égből (d) az ő hatalmasságának angyalival. 1. *Thess.* 4: 16.
(c) Mivelünk együtt nyomorogtok, és együtt megditsőíttettek.
(d) A' Kristusnak ditsőséges eljövetelit írja a' hívek' vígasztalásokra és hitetlenek' rettentésekre.
8. Tűznek lángjában, ki boszszút áll azokon, a' kik az Istent nem esmérték, és nem engednek a' mi Urunk Jésus Kristus' Évangyéliomának:
9. Kik megbüntettetnek örök veszedelemmel az Úrnak ortzájától, és az ő hatalmas ditsősségétől:
10. Mikor eljövénd, hogy megditsőítessék az ő szenteiben, és tsudálatos légyen minden hívekben, (mivelhogy a' mi tanúbizonyságunknak hitele volt ti köztetek, (e) ama' napon.
(e) Az Évangyéliomhoz való engedelemből ítéltetnek és esmértetnek meg a' hívek.
11. (f) Minekokáért is könyörgünk mindenkor ti érettetek, hogy méltóztasson titeket e' hívatallal a' mi Istenünk, és betöltse az ő jóvoltának jóakaratját, és a' hitnek tselekedetit az ő ereje által:
(f) Vagy melly dologért, hogy tudniillik megditsőítessetek és az ő hívatalát véghez vívén jóakaratját tökélletességre vigye mind a' hittel egyben, melly ő tselekedete és alkotmánnya mibennünk, hogy mi a' Kristusban ditsőítessünk és ő mi bennünk.
12. Hogy ditsőítessék a' mi Urunk Jésus Kristusnak neve ti bennetek, és ti is ő benne, a' mi Istenünknek és az Úr Jésus Kristusnak kegyelméből.

II. RÉSZ.

A' Kristus' eljövetele előtt megjelenik az Antikristus, kinek megírja mi voltát, és könyörög a' Thessalónikabeliekért.

(a) KÉRÜNK pedig titeket atyámfiai, a' mi Urunk Jésus Kristusnak eljövetelére, és a' mi ő vele való egyesülésünk által.
(a) Az Anyaszentegyháznak világ végéig való állapotjáról szóll, és inti őket, hogy e' dologban el ne tsalattassanak a' hamis tanítóktól, kiknek háromféle mesterségeket mondja a' hitetésre.
2. Hogy hamar a' ti értelmetekből ki ne álljatok, se pedig meg ne háboríttassatok, se lélek által, se beszéd által, se levél által, úgymint mi tőlünk *írattatott levél* által, mintha a' Kristusnak ama' napja jelen volna.
3. (b) Senki titeket valami módon meg ne tsaljon: II. Mert nem jő el az Úrnak napja addig, míg meg nem lészen elősször a' hittől való szakadás, és míg meg nem jelentetik ama' bűnnek embere, ama' veszedelemnek fia. *Mát.* 24: 4. *Éfés.* 5: 6.
(b) Azt mondja, hogy a' Kristus' eljövetele előtt támad egy birodalom, melly a' Kristus' birodalmának ellensége lészen, mellyben az Antikristus és a' veszedelemnek fia uralkodván, az Isten' tisztességét magának tulajdonítja, és sokan Istentől elszakadván ahoz hajolnak.
4. Ki magát ellene veti és felemeli mind az ellen, valami mondatik Istennek, avagy Isten gyanánt tisztéltetik: úgy annyira, hogy az Isten templomábna

templomában mint Isten úgy üljön, Isten gyanánt tartván ő magát.

5. Avagy nem emlékeztek-é meg róla, hogy még mikor ti nálatok volnék, ezt megmondottam tinektek?

6. Most pedig mitsoda tartóztatja tudjátok, hogy az megjelentessék az ő idejében.

7. (c) Mert immár az álnokságnak titka tselekeszik: tsak hogy a' ki most annak ellene áll, mind addig *ellene áll*, míglen *az* eltöröltetik.

(c) Az Apostolok' idejekben volt már a' hittől szakadásnak valami fundamentoma, de titkon.

8. (d) És akkor megjelentetik amaz Istentelen, kit az Úr megemészt az ő szájának Lelkével, és az ő ditsősséges eljövetelivel eltöröl. *Jób.* 4: 9. *Ésa.* 11: 4.

(d) Az Isten' ígéje kijelenti az Antikristust, kit az ő eljövetelével eltöröl a' Jésus Kristus.

9. (e) Kinek eljövetele vagyon a' Sátánnak hatható ereje által minden hatalommal és jelekkel és hazug tsuda tételekkel.

(e) A' Sátán hatalmas lészen az Antikristus' országában hamis tsudatételek által, hogy Isten azokat megbüntesse, kik az igazſágnak nem akartak hinni.

10. És a' hamisságnak minden álnokságával azokban, a' kik elvesznek: mivelhogy az igazſágnak szerelmét nem vették be, hogy idvezűlnének.

11. És azért botsátja Isten reájok a' tévelygésnek erejét, hogy higyjenek a' hazugságnak:

12. Hogy kárhoztassanak mind azok, kik nem hittek az igazſágnak, hanem engedtek a' hamisságnak.

III. 13. (f) Mi pedig tartozunk hálákat adni mindenkor az Istennek érettetek atyámfiai, kik az Úrnak szerelmében vagytok, hogy választott titeket az Isten kezdettől fogva az idvességre, a' *szent* Léleknek szentelésében, és az igazſágnak hitiben.

(f) A' hívek bátorságosok a' veszedelemtől és megállanak. Mert miképen hogy választattak, azonképen elhívattattak az igaz hitben és szentſégben az ſge által a' ditsőségre.

14. Mellyre hívott titeket a' mi Évangyéliomunk által, a' mi Urunk Jésus Kristus' ditsőségének elvételére.

15. Annakokáért atyámfiai, legyetek állhatatosok, és tartsátok meg a' nektek adatott tudományt, mellyre taníttattatok vagy beszéd által, vagy a' mi levelünk által.

16. A' mi Urunk Jésus Kristus pedig, és az Isten, 's a' mi Atyánk, ki szeretett minket, és adott örök vigasztalást, és jó reménységet kegyelméből.

17. Vigasztalja meg a' ti szíveiteket, és erősítsen meg titeket minden beszédben és jó tselekedetben.

III. RÉSZ.

Int könyörgésre az Évangyéliomnak terjedéséért, feddi a' rendetlenül élőket és hivalkodókat: Pál' peldája, és köszöneti.

VÉGEZETRE, imádkozzatok atyámfiai, mi érettünk, hogy az Úrnak beszéde follyon, és ditsőítessék (a) miképen ti köztetek is. *Efés.* 6: 19. *Kol.* 4: 3.

(a) Ditsőítessék, az az: légyen hasznos és hatalmas az embereknek Isten' ábrázatjára való formálásában, mert az embereknek szentſégek és ártatlanságok, az Évangyéliomnak ékessége.

2. És hogy menekedjünk meg az alkalmatlan és gonosz emberektől, mert nem mindeneké a' hit. (b)

(b) Nem tsuda, hogy az Évangyéliom illyen sokaknál útálatos, mert a' hit nem mindeneké.

3. De hív az Úr, ki megerősít titeket és meg őriz a' gonosztól. *Ján.* 17: 15.

4. Vagyon pedig bizodalmunk az Úrban ti felőletek, hogy ti a' mellyeket hagyunk nektek, azokat tselekeszitek most, 's ennekutánna is.

5. Az Úr pedig igazgassa a' ti szíveiteket (c) az Istennek szerelmére, és a' Kristusnak bekességgel való elvárására.

(c) Isten' ajándéka a' mi szívünkben az ő szerelme, és a' Kristus' eljövetelére való vígyázásunk.

6. (d) Hagyjuk pedig tinektek atyámfiai, a' mi Urunk Jésus Kristus' nevének általa, hogy megvonjátok magatokat minden atyafiútól, a' ki rendetlenül viseli magát, és nem a' tanított tudomány szerént, mellyet vett mi tőlünk.

(d) A' hivalkodókat az Isten' házában nem kell elszenvedni.

7. Mert ti magatok tudjátok, mi módon kelljen minket követnetek: mert nem rendetlenül viseltük magunkat ti köztetek. 1. *Kór.* 11: 1. 1. *Thess.* 4: 12.

8. Sem pedig senkinek kenyerét ingyen nem ettük: hanem fáradsággal és nyomorúsággal, éjjel és nappal munkálkodván, hogy senkit közűletek meg ne terhelnénk. *Tsel.* 20: 34. 1. *Kór.* 4: 12. 1. *Thess.* 2: 9.

9. Nem hogy minekünk az nem volna szabad, hanem hogy magunkat például adnánk nektek, hogy minket követnétek. 1. *Kór.* 9: 6. 1. *Kór.* 11: 2.

10. Mert mikor köztetek volnánk is, ezt hadjuk vala nektek, hogy ha valaki nem akar munkálódni, ne is egyék.

11. Mert halljuk, hogy némellyek ti köztetek rendetlenül járnak, kik semmi dolgot nem tésznek, hanem nyughatatlanul tselekesznek.

12. Azoknak pedig a' kik affélék, hagyjuk és kérjük őket a' mi Urunk Jésus Kristusra, hogy tsendességgel munkálódván, az ő tulajdon kenyereket egyék.

13. (e) Ti pedig atyámfiai, meg ne restűljetek a' jótéteményben. *Gal.* 6: 9.

(e) Nem kell a' jótéteményben megrestűlni, valakiknek méltatlanságokért, vagy hálaadatlanságokért.

14. (f) Hogy ha valaki nem enged a' mi levelünk által való beszédünknek, azt megjegyezzétek: és azzal ne társalkodjatok (g) hogy megszégyenűljön. (h) *Mát.* 18: 17. 1. *Kór.* 5: 11.

(f) Az engedetlenek méltók, hogy a' gyülekezetből kirekesztessenek.

(g) A' ki rekesztett személlynek társaságát el kell távoztatni.

(h) Vége a' kiszámlálásnak ez, hogy a' bűnös megszégyenűljön.

15. (i) Ne is tartsátok mint ellenségteket, hanem intsétek mint atyátokfiát.

(i) Úgy kell eltávoztatni a' kirekesztett személynek barátságát, hogy annak megtérítésére módot keressünk.

16. A' békeségnek Ura pedig adjon nektek örök békességet, minden helyen. Az Úr légyen mindnyájan ti veletek.

17. Köszönetet írok az én tulajdon kezemmel én Pál, melly minden én levelemnek jele: ekképen írok.

18. A' mi Urunk Jésus Kristusnak kegyelme légyen mindnyájan veletek, Amen.

19. A' Thessalónikabeliekhez második levél, írattatott Áthénéből.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
TIMOTHÉUSHOZ ÍRT ELSÖ LEVELE.

E' Levél külömbkülömb tanúságokat és intéseket foglal be a' Lelkitanítóknak és egyébb híveknek tisztekről. Ezek mellett oltalmazza Pál az ő Apostoli tisztit, az 1, 2. Részekben. És elő hozza az Évangyéliomnak vagy a' keresztyéni tudománynak főfő ágazatit, a' 3. Részben. Végezetre jövendőt mond a' bittől való elszakadásról, melly megleszen a' hamis tanítók által, a' 4. Részben.

I. RÉSZ.

A' haszontalan kérdéseket elkell távoztatni: kinek adatott a' törvény, a' jó lelki esméretet kik vetik el, hajótörést szenvednek a' hitben, vagy a' hitet elvesztik, a' mint némellyek fordítják, vers. 19.

PÁL, Jésus Kristusnak Apostola, a' mi megtartó Istenünknek, és az Úr Jésus Kristusnak a' mi reménységünknek rendeléséből. *Kol.* 1: 27.

2. Timothéusnak az én igaz fiamnak a' hitben kegyelem, irgalmasság, és békesség az Istentől a' mi Atyánktól, és a' Kristus Jésustól mi Urunktól: *Tsel.* 16: 1.

II. 3. (a) A' miképen kértelek tégedet, hogy megmaradnál Éfésusban, mikor Matzedóniába mennék: *megmaradj*, hogy meghagyjad némellyeknek, hogy külömböző tudományt ne tanítsanak.

(a) Elsö intés, hogy az Apostoli tudományban semmit el ne változtassanak, hanem a' mint ő tőle vették, úgy tartsák meg azon tisztaságban.

4. (b) És ne legyenek foglalatosok hijábavaló beszédekben, és végnélkülvaló nemzetségeknek számlálásokban, mellyek kérdéseket támasztnak inkább, hogy nem mint Istenben való épülést, melly vagyon a' hitben. *R.* 4: 7. *Tit.* 1: 14. *R.* 6: 4.

(b) Az igaz tudomány megszeplösíttetik nem csak hamis tudománnyal, hanem haszontalan tudakozásokkal vagy kérdezkedésekkel is, mellyekből nem épülünk.

5. A' parantsolatnak vége pedig a' tiszta szívből, jó lelki esméretből, és nem tettetett hitből való szeretet. *Róm.* 13: 10.

6. Mellyektől némellyek eltévejedvén, elhajlottanak hijábavaló beszédre:

7. Kik a' törvénynek doktori akarván lenni, nem értik sem a' mellyeket szóllnak, sem a' mellyeket erösítenek.

8. (c) Tudjuk pedig, hogy a' törvény jó, ha valaki azzal jól él. *Róm.* 7: 12. *R.* 6: 15.

(c) Hogy valaki azt ne mondaná, hogy az Apostol a' törvényt kárhoztatja, azt feleli, hogy jó a' törvény ha jól élnek azzal; de azt jelenti, hogy a' törvénynek doktori nem jól élnek, mert a' törvénnyel kérkednek, de azonközben a' törvénynek ellenségi. Azt mondja azért, hogy a' törvény nem kárhoztatja az igazat, a' ki tudniillik az Isten' lelkétől megszenteltetett: hanem az istentelen gonoszokat.

9. Tudván *ezt*, hogy a' törvény az igaznak nem adatott, hanem a' törvény' megútálóinak, és az engedetleneknek, az istenteleneknek, és a' bünösöknek, a' latroknak, és a' fertelmeseknek, attyoknak annyoknak öldöklöinek és gyilkosoknak.

10. Paráznáknak, férjfiakkal fertelmeskedöknek, emberlopóknak, és hazugoknak, hamis hitüeknek, és ha valami egyébb vagyon, a' mi az igaz tudománnyal ellenkezik:

11. Melly vagyon a' boldog Istennek ditsösséges Évangyélioma szerént, mellynek prédikállása bízattatott én reám.

12. És hálát adok annak, a' ki engemet erössé tett, a' Kristus Jésusnak a' mi Urunknak, hogy engemet hívnek ítélt lenni, helyheztetvén e' szolgálatban:

13. Ki elöször Isten káromló, háborgató, és boszszontó valék: de én rajtam könyörült, mert tudatlanúl miveltem a' hitetlenségben.

14. Felette bövölködött pedig a' mi Urunknak kegyelme a' Kristus Jésusban való hittel (d) és szeretettel.

(d) Bizonyítja az ő elébbi életéből való elváltozását a' Kristusban való hitivel, és ő hozzá való szerelmével.

15. (e) Igaz beszéd ez, és minden képen méltó, mellyhez ragaszkodjunk, hogy a' Kristus Jésus jött e' világra, hogy a' bünösöket megtartaná, kik közzül elsö én vagyok. *Mát.* 9: 2. *Mark.* 2: 17.

(e) Azt jelenti az Apostol, hogy ő mind e' világnak példa, nem hogy az ő elébbi állapotját neki szemére kellene vetni.

16. De azért könyörült én rajtam, hogy én bennem elsöben megmutatná a' Jésus Kristus minden kegyelmességét, hogy lennek például az ő benne hívöknek az örök életre.

17. Az örökké való királynak pedig, halhatatlannak, láthatatlannak, egyedül bölts Istennek tisztesség és ditsösség mind örökkön örökké. Amen.

III. 18. (f) E' parantsolatot ajánlom teneked fiam Timothee, hogy a' te felöled való elébbi jövendömondások szerént vitézkedjél, azokra nézve, ama' jó vitézséggel. *Tsel.* 16: 2. *R.* 6: 12.

(f) Inti, hogy vitézkedjék mindenféle bántások ellen és megtartsa a' bevett tudományt és jó lelkiesméretet.

19. Megtartván a' hitet és a' jó lelkiesméretet, (g) mellyet némellyek megvetvén, a' hitben hajó törést tselekedtek. *R.* 3: 9.

(g) A' ki a' jó lelkiesméretet meg nem tartja, elveszti a' tudománynak értelmét is, mint azt bizonyítja két példával.

20. Kik közzül való Himenéus, és Sándor, (h) kiket adtam a' Sátánnak, hogy megtanúljják azt, hogy ne káromoljanak. 1. *Kor.* 5: 5.

(h) A' kik mi tőlünk elszakadnak, nem kell köztünk szenvednünk, hanem ki kell vetnünk.

II. RÉSZ.

Minden rendekért kell könyörgeni. Pál pogányok' tanítója: mitsoda ékesítse a' férjeket és feleségeket, az sszszony népek mint idvezüljenek.

INTELEK azért mindeneknek elötte, hogy legyenek könyörgések, kérések, imádkozások háláadások, minden emberekért:

2. A' királyokért, és minden méltóságban helyheztettekért: (a) hogy tsendes és nyúgodalmas életet éljünk, minden Isteni félelemmel és tisztességgel.

(a) Isten rendelte a' fejedelemséget, és akarja, hogy azok által tartassék meg az emberek között, az Isteni félelem, az igazság, hogy azért ezek megmaradhassanak, szükség, hogy a' fejedelmekért könyörögjünk.

3. Mert ez a' jó és kedves dolog a' mi megtartó Istenünk előtt:

4. Ki minden embereket akar idvezíteni, és hogy az igazságnak esméretire jussanak. 1. *Pét.* 3: 9.

5. (b) Mert egy az Isten, egy a' közbenjáró is az Isten és az emberek között, az ember Kristus Jésus:

(b) Bizonyítja, hogy minden rendbeli embereket akar Isten idvezíteni, mert egy az Isten és egy a' közbenjáró.

6. Kiadta önnön magát váltságul mindenekért, (c) *a' Kristust mondom*, a' ki bizonyos időkre *rendeltetett* tanúbizonyság volt.

(c) Hogy mindenekért adta magát Kristus, azt bizonyítja ezzel, mert Isten a' pogányokat is hívta, melly dologra választotta ötet, mellyben híven eljárt.

7. Kinek én rendeltettem, hogy lennék kiáltója és Apostola, (igazságot szóllok a' Kristus által, nem hazudok,) pogányoknak doktora, a' hitben és az igazságban. (d) 2. *Tim.* 1: 11. *Róm.* 9: 1.

(d) Vagy, hittel, tökélletességgel, és igazsággal. Érti pedig e' két ígén a' tudománynak igazságát, és annak sáfárlásában való hívséget.

II. 8. (e) Akarom annakokáért, hogy a' férjfiak imádkozzanak, akár melly helyen felemelvén tiszta kezeket, minden harag és kételkedés nélkül.

(e) Minekutánna megmondá minemű személyekért kell könyörgeni; immár azt mondja meg, hogy szabad mindenütt mindennek minden válogatás nélkül imádkozni igaz hitből, tiszta szívvel, nem úgy mint az ó testamentomban tsak egy helyhez kötöztettek vala.

9. Hasonlatosképen hogy az aszszonyok tisztességes öltözettel szemérmetességgel, és mértékletességgel ékesítsék, magokat, nem hajoknak fodorgatásával, vagy arannyal, vagy drága kövekkel, vagy drága öltözetekkel: 1. *Pét.* 3: 3.

10. Hanem (a' mint illik az ollyan aszszonyokhoz, kik Isteni szolgálathoz kötelezték magokat) jó tselekedetekkel.

11. Az aszszony tsendességben tanúljon minden engedelmességgel.

12. Mert az aszszonynak nem engedem, hogy tanítson, sem hogy a' férjfiún birodalmat vegyen, hanem hogy légyen tsendességben. 1. *Kor.* 14: 34.

13. Mert Ádám teremtetett először, azután Éva. 1. *Mós.* 1: 27.

14. És Ádám nem tsalattatott meg: hanem az aszszony, minekutánna megtsalattatott volna, lett a' bűnnek oka. 1. *Mós.* 3: 6.

15. (f) Megtartatik mindazáltal a' magzatok' szüléseknek állapotjában, ha megmarad a' hitben, és a' szeretetben, és a' szent életben mértékletességgel.

(f) Noha a' férjfiak' birodalmokba vettettek az aszszonyok, mindazáltal megtartatnak, ha a' házasság' terhének hordozásában mértékletességgel, zúgolódás nélkül, a' hitben, szeretetben, sz. életben, megmaradnak.

III. RÉSZ.

A' lelki pásztoroknak és Diakonusoknak mi légyen tisztek: miért írja ezeket Pál: titka a' hitnek.

I G A Z beszéd *ez*, ha valaki püspökséget kíván, jó dolgot kíván.

2. Szükség annakokáért a' püspöknek feddhetetlennek lenni, egy feleségű férjfiúnak, vigyázónak, józannak, ékes erköltsűnek, gazdálkodónak, a' tanításra alkalmatosnak: *Tit.* 1: 6.

3. Nem bor mellett ülőnek, nem verekedőnek, nem undok nyereség' kívánójának: hanem mértékletesnek, idegennek a' hartzolástól, idegennek a' fösvénységtől:

4. Ki az ő házában jól tudjon elöljárni, ki az ő magzatit engedelmességben tartja minden tisztességgel.

5. (Mert a' ki az ő tulajdon házában nem tud elöl járni, mimódon viselhet az Isten' Anyaszentegyházára gondot?)

6. Nem újnak *a' tudományban*, hogy valami módon felfúvalkodván, az ördöggel egy (a) kárhozatba ne essék.

(a) Vagy; hogy az ördögnek vádolásába ne essék.

7. Szükség pedig ő neki jó bizonyságának is lenni a' kivűl valóktól: hogy szidalomba ne essék, és az ördögnek töribe.

8. (b) Hasonlatosképen a' Diakonusoknak tisztességeseknek kell lenniek, nem két nyelvűeknek, nem sok borban merűlteknek, nem a' rút nyereségnek kívánóinak:

(b) A' Diakonusok az Isten' házában régen arra rendeltettek volt, hogy a' szegényekre viseljenek gondot. Lásd meg *Tsel.* 6.

9. Ollyaknak, kik a' hitnek titkát tudják, tiszta lelkiesmérettel. *R.* 1: 19.

10. Ezek pedig először meg is próbáltassanak, azután szolgáljanak, ha feddhetetlenek.

11. Azonképen *ezeknek* feleségeknek tisztességeseknek *kell lenniek*, nem patvarkodóknak, józanoknak, híveknek mindenekben.

12. A' Diakonusok egy feleségnek férjei legyenek, kik az ő magzatjaikat jól bírják, és az ő saját házokat.

13. Mert a' kik jól szolgálándanak, jó méltóságot szereznek magoknak, és nagy bátorságot, a' Kristus Jésusban való hitnek általa.

II. 14. Ezeket írom teneked, reménylvén, hogy hamar hozzád mégyek:

15. (c) Hogyha pedig későn menéndek, hogy megtudhassad *ezekből*, mimódon kelljen az Isten' házában forgolódni, melly az élő Istennek Anyaszentegyháza, oszlopa és erőssége az igazságnak.

(c) Az egyházi szolgának meg kell gondolni, hogy Isten' házában forgolódik, mellyben az igazságnak kintse vagyon.

16. (d) És minden versengés nélkül a' mi hitünknek nagy titka ez: Isten megjelent a' testben, (e) megigazíttatott lélekben, megláttatott az angyaloktól, prédikáltatott a' pogányoknak, hittek ő benne mind e' világon, felvitetett a' ditsőségbe.

(d) Az Isten' házában való szolgálatnak méltóságot szerez a' tudománynak méltósága, melly az Isten' házában vagyon, mellynek summáját megmondja.

(e) Az az; megbizonyíttatott lenni igaz Istennek és Isten' fiának, mert a' lelken érti az Istenséget, mint *Róm.* 1. *Márk.* 2.

IV. RÉSZ.

Jövendölés e' következendő időkről: minden eledel megszenteltetett az Isten' ígéje és a' könyörgés által: mit kelljen Timótheusnak tanítani.

(a) A' *szent* lélek pedig nyilván mondja, hogy az utolsó időben elszakadnak némellyek a' hittől, kik hitető lélekhez és ördögi tudományhoz figyelmeznek, 2. *Tim.* 3: 1. 2. *Pét.* 3: 3. *Júd.* 18.

(a) Azt mondja, hogy annak az igaz tudománynak, a' mellyről szólla, ellenségi lésznek, kik hamis

tudományt fognak hirdetni, nevezet szerént pedig két dologról szóll, a' házasságnak, és a' hús' megételnek megtiltásáról.

2. *És ollyakhoz*, kik képmutatás által szóllnak hamisságot, kiknek lelkekesméreti megbéllyegeztetett,

3. Kik megtiltják a' házasságot, és afféle eledeleknek megételét, mellyeket Isten teremtett, hogy azokkal hálaadással éljenek a' hívek, és a' kik megesmerték az igazságot.

4. Mert az Istennek minden teremtett állatja jó, és semmit meg nem kell vetni, ha hálaadással vétetik.

5. Mert megszenteltetik az Isten' ígéje és a' könyörgés által.

II. 6. Ezt ha az atyafiaknak eleikbe adod, a' Kristus Jésusnak jó szolgája lészesz, úgymint ki neveltettél a' hitnek és a' jó tudománynak beszédiben, mellyet *szüntelen* követtél.

7. Az alkalmatlan beszédeket pedig és a' hijábavalókat eltávoztasd: hanem gyakoroljad magadat az Isteni szolgálatban. *Ir.* 1: 4. *R.* 6: 20. 2. *Tim.* 2: 23. *Tit.* 1: 14.

8. (b) Mert a' testnek gyakorlásának kevés haszna vagyon: de az Isteni tisztelet mindenre hasznos, mellynek ígéreti vagyon e' jelenvaló és a' jövendő életben. 3. *Mós.* 26: 3. 5. *Mós.* 28: 1. *Solt.* 34: 10.

(b) A' testnek gyötrésének jóllehet vagyon valami kitsiny haszna, de nem hasonlítandó az Isteni tiszteletthez.

9. Igaz beszéd ez, és méltó, hogy mindenképen bevétessék.

10. Mert azért fáradunk is, és szidalmakkal illettetünk, mivelhogy bízunk az élő Istenben, ki minden embereknek megtartójok, mindeneknek felette pedig a' hívőknek. *Solt.* 63: 7.

11. Ezeket hirdessed és tanítsad.

12. Senki a' te iffjúságodat meg ne útálja, hanem a' híveknek légy példa a' beszédben, a' nyájaskodásban, a' szeretetben, a' lélekben, a' hitben, a' tisztaságban.

13. A' míg oda mégyek légy figyelmetes az olvasásban intésben, és tanításban.

14. Meg ne vesd az ajándékot, melly tebenned vagyon, melly adatott teneked a' prófétálásra, a' tanítók' kezeknek reád való vetése által.

15. Ezekben gyakorljad magadat, ezekben légy: hogy a' te gyarapodásod nyilvánvaló légyen mindenek között.

16. Gondot viselj magadról és a' tudományról: maradj meg ezekben, mert ha azt mivelénded, mind te magadat megtartod, mind azokat, a' kik tégedet hallgatándanak.

V. RÉSZ.

Mint kelljen mindeneket meginteni: az özvegyekről; vénekről: intetik Timotheus.

A' (a) vén embert meg ne dorgáljad, hanem intsed mint atyádat: az iffjakat, mint atyádfiait:

(a) A' vén embereknek megfeddésekben, mértékletességnek kell lenni.

2. Az öreg aszszonyokat, mint anyáidat: az iffjú aszszonyokat, mint húgaidat, minden tisztasággal.

3. Az özvegy aszszonyokat betsüljed, a' kik valóban özvegyek.

4. Ha valamelly özvegy aszszonynak vagynak magzati, vagy unokái, tanúljják meg azok, hogy legelőször az ő tulajdon tselédjekkel tegyenek jól, és az ő szüléjeknek viszontag való szolgálattal legyenek: mert ez a' tisztességes dolog', és Isten előtt kedves.

5. (b) A' melly aszszony pedig valóban özvegy, és egyedül vagyon, bízik az Istenben, és foglalatos a' könyörgésekben és imádságokban éjjel és nappal.

(b) A' melly aszszony valóban özvegy, és mindenektől elhagyatott, arról viseljen gondot a' gyülekezet.

6. (c) A' ki pedig bujaságban él, *az ollyan* élvén meghalt.

(c) A' melly özvegy aszszony bújaságban él, elhagyván házanépét, a' pogánynál alább való és hitetlen.

7. Ezeket annakokáért megmondjad, hogy legyenek feddhetetlenek.

8. Ha valaki az övéiről, és főképen az ő házanépéről gondot nem visel, a' hitet megtagadta, és a' hitetlennél alábbvaló.

9. Az özvegy aszszonyok közzül választassék *a' szegények' gondviselésekre* nem kissebb hatvan esztendősnél, ki egy férjfiúnak volt felesége:

10. Mellynek a' jó tselekedetekben jó bizonysága vagyon, ha magzatokat nevelt, ha gazdálkodó volt, (d) ha a' szenteknek lábokat megmosta, ha a' nyomorúltaknak segítséggel volt, ha minden jó tselekedetnek szüntelen követője volt.

(d) A' láb mosáson a' szentekhez való emberségeket és szolgálatjokat érti.

11. Az iffjú özvegy aszszonyokat pedig *ez illyen tisztre* fel ne vegyed, mert minekutánna bujálkodni kezdenek a' Kristus ellen, férjhez akarnak menni:

12. Kik azért méltók szidalomra, hogy az első hitet megvetették.

13. Egyetemben pedig hívalkodók lévén, megtanúlják a' házanként való járást: sőt nem tsak hívalkodók, hanem hazudozók, és nyughatatlanok, tsátsogók haszontalan dolgokról.

14. Akarom annakokáért, hogy az iffjú *özvegy* aszszonyok férjhez menjenek, magzatokat szüljenek, házat bírjanak, és semmi alkalmatosságot ne adjanak az ellenségnek a' szidalomra.

15. Mert már némelly aszszonyok elhajlottak, hogy az ördög után járjanak.

16. Hogyha valamelly keresztyén férjfiúnak vagy aszszonynak vagynak özvegyei, azokat azok táplálják, és ne terheltessék meg a' gyülekezet, hogy azoknak, a' kik valóban özvegyek légyen táplálások:

II. 17. Az egyházi szolgák, kik jól forgolódnak, kettős tisztességre méltóztassanak: főképen pedig azok, a' kik munkálkodnak az igében és a' tanításban.

18. Mert azt mondja az írás: a' nyomtató ökörnek ne kösd fel a' száját. És méltó a' munkás az ő jutalmára. 5. *Mós.* 25: 4. 1. *Kor.* 9: 9. *Mát.* 10: 10. *Luk.* 10: 7.

19. Az egyházi szolga ellen vádolást be ne végy, hanem két avagy három tanúbizonyság alatt.

20. A' kik pedig ő közzülök vétkeznek, mindenek előtt fedjed meg, hogy egyebek is félelmljenek meg.

21. Kénszerítelek az Isten, és az Úr Jésus Kristus, és a' választott angyalok előtt, hogy ezeket megtartsad, egyiknek a' másiknál feljebb való betsülése nélkül, és semmit ne tselekedjél valamelly részre hajolván. *R.* 6: 13.

22. Kezeidet hirtelen senkire ne vessed, és egyebeknek bűnökben részes ne légy: te magadat tisztán tartsad.

23. (e) Ne igyál még is tsak vizet: hanem

élj kevés borral a' te gyomrodért, és gyakorta való betegségedért.

(e) Vagy: ne légy ezután bornemissa.

24. (f) Némelly embereknek bűneik elein kijelennek, elébb az ő büntetéseknél: némellyeket pedig *az ő büneik* követnek:

(f) Ha a' képmutatókat ki nem esmérik a' tanítók a' hitetlenek közzül, azzal ne gondoljanak, mert vagyon Istennek arra rendelt ideje, mellyen azok kijelentessenek.

25. (g) Hasonlatosképen a' jó tselekedetek is elein megjelennek: és a' mellyek külömben vagynak, el nem titkoltathatnak.

(g) A' tanítók ha jól forgolódnak, ne gondoljanak a' rágalmazókkal, mert az ő jó tselekedetek idővel kijelennek.

VI. RÉSZ.

Szolgák' tisztek: veszedelmes a' fösvénység: szóll a' gazdagokról is, és Timótheust inti a' híjában való tudományról.

AZ (a) iga alatt való szolgák az ő urokhoz minden tisztességgel legyenek, hogy az Istennek neve és a' tudomány ne káromoltassék.

(a) A' keresztyén szolga engedelmes légyen az ő urának ha hitetlen is, hogy az Evangyéliom ne szidalmaztassék.

2. (b) A' kiknek pedig jámbor uraik vagynak, *azokat* meg ne útálják, mivelhogy attyafiak: hanem inkább szolgáljanak, mivelhogy hívek és szerelmetesek, úgymint kik az Istennek jótéteményében részesek. Ezeket tanítsad, és *ezekről* tégy intést.

(b) Ha a' keresztyén szolgáknak keresztyén urok vagyon, azokat úgy tartsák mint urokat, noha Istenben és Kristusban atyafiak.

II. 3. Ha valaki külömböző tudományt tanít, és nem enged a' mi Urunk Jésus Kristus' jó beszédinek, és annak a' tudománynak, melly az Isteni tisztelet szerént vagyon. *R.* 1: 3, 4.

4. Az *ollyan* kevély, semmit nem tud, hanem kérdésekben és beszédekben való tusakodásban bolondozik, mellyekből támad irígység, versengés, káromlások, gonosz gyanúság.

5. Megveszett elméjű embereknek híjábavaló hársolódások, és kik az igazságtól megfosztattak, kik azt állítják, hogy az Isteni szolgálat külső kereskedés, azoktól a' kik illyenek eltávozzál.

III. 6. (c) Bizonyára pedig nagy kereskedés az Isteni tisztelet a' megelégedéssel.

(c) Azok ellen, a' kik az Isteni szolgálattal gonoszúl kereskednek vala', azt mondja, hogy az Isteni szolgálat kétség nélkül nagy nyereség, de másképen; mert nekünk örök életet és boldogságot hoz. Mikor pedig azt mondja: az elégedéssel; értelme kettő lehet: első, hogy a' híveknek elég nyereség mikor megelégedvén a' jelenvalóval, többet nem kívánnak. Második, nagy nyereség az Isteni szolgálat, mert elegek vagyon, és Isten táplálja azokat. *'Solt.* 34.

7. (d) Mert semmit nem hoztunk e' világra, kétség nélkül semmit ki sem vihetünk e' világból. *Ján.* 1: 21. *Préd.* 5: 15.

(d) Inti azokat, a' kik e' világhoz úgy ragaszkodnak, hogy soha be nem telnek, kik meg nem gondolják, hogy semmit ide nem hoztak, meghalnak, semmit el nem vihetnek.

8. Hogyha pedig eledelünk és ruházatunk vagyon, azokkal megelégedjünk. (e)

(e) Vagy, megelégedünk.

9. A' kik pedig meg akarnak gazdagúlni, esnek kísértetbe és törbe, és sok balgatag és káros kívánságokba, mellyek bemerítik az embert halálba és veszedelembe. *Péld.* 15: 27. *és* 28: 10.

(f) A' telhetetlenségtől ezzel rettent, hogy a' gazdagságnak kívánsága sok kísértetekbe ejti az embert.

10. Mert minden gonoszságnak gyökere a' pénznek szerelme: mellyet némellyek midőn kívántak, eltévelyedtek a' hittől, és önnön magokat általszegezték sok fájdalmakkal.

IV. 11. Te pedig Istennek embere, ezeket eltávoztassad: kövessed pedig az igazságot, az Isteni tiszteletet, a' hitet, a' szeretetet, a' békességes türést, a' szelídséget.

12. A' hit által való nemes hartzot hartzold meg: ragaszkodjál az örök élethez, mellyre hívattattál is, és jeles vallástétellel vallást tettél sok bizonyságok előtt.

13. Hagyom neked az Isten előtt, ki megelevenít mindeneket, és a' Jésus Kristus előtt, ki Pontzius Pilátus alatt (g) bizonyságot tett ama' jó vallástétellel: *R.* 5: 12. *Mát.* 27: 11. *Ján.* 18: 37.

(g) Vagy: Pilátus előtt; érti pedig Kristusnak tanításában való vallástételét, vagy a' melly vallást tett Pilátus előtt.

14. Hogy megtartsad e' parantsolatokat makula nélkül, és feddhetetlenül, a' mi Urunk Jésus Kristus' megjelésének napjáig.

15. Kit az ő idejében megmutat ama' boldog és egyedül való fejedelem, királyoknak királlya, és uraknak Ura: *R.* 1: 11. *Jel.* 17: 14. *és* 19: 16.

16. Kinek tsak egyedül vagyon halhatatlansága, és lakozik hozzá mehetetlen világosságban, kit senki az emberek közzül nem látott, sem láthat: kinek tisztesség légyen, és örökké való hatalom. Amen. *Ján.* 1: 18. 1. *Ján.* 4: 20.

V. 17. Azoknak a' kik gazdagok e' világon, meghagyjad, hogy fel ne fúvalkodjanak elméjekben, és reménységeket ne vessék bizonytalan gazdagságokban, hanem az élő Istenben, ki bővséggel megád minekünk mindeneket a' mi táplálásunkra:

18. Hogy *egyebekkel* jól tegyenek, hogy gazdagok legyenek jó tselekedetekben, hajlandók legyenek az adakozásra, hajlandók egyebekkel való nyájaskodásra.

19. Szerezvén magoknak jó fundamentomot *mint egy kintset*, hogy elvegyék az örök életet. *Mát.* 6: 20. *Luk.* 12: 33. *és* 16: 9.

VI. 20. Timóthee! a' nálad letett ajándékot megőrizzed, és eltávoztassad a' beszédekben való haszontalan újságokat, és a' hamissan neveztetett tudománynak ellenvetésit: 2. *Tim.* 1: 14. *R.* 1: 4. *és* 4: 7.

21. Mellyel némellyek kevélykedvén a' hit (h) mellől eltévelyedtek. Kegyelem légyen te veled. Amen.

(h) A' hiten érti a' keresztyéni igaz tudományt, mellyet elvesztenek azok, a' kik annak tisztaságával meg nem elégedvén haszontalan dolgokról tudakoznak.

Timothéushoz első levél írattatott Laoditzeából, melly fő városa Pakatia Frígyiának.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
TIMOTHÉUSHOZ ÍRT MÁSODIK LEVELE.

Inti e' levélben szent Pál Timotheust, és az ő személyében minket is mindnyájan, hogy kiki mind az ő hivatalában hív és szorgalmatos légyen, és hogy magát minden őrizze a' hamis tanítóktól.

I. RÉSZ.

Timótheus' hitit dítséri és inti tisztiben állhatatosságra, és hogy az ő fogságán és némellyeknek elszakadásokon meg ne botránkozzék: Apostolságáról ditsekszik: a' nála valóknak megőrizésekre inti, és Onesiforust kommendálja.

PÁL, Jésus Kristusnak Apostola, Istennek akaratja által, az életnek ígéreti szerént, melly vagyon a' Kristus Jésusban.

2. Timótheusnak az én szerelmes fiamnak kegyelem, irgalmasság, békesség az atya Istentől, és a' Kristus Jésustól a' mi Urunktól.

3. Hálát adok az Istennek, kinek szolgálok (a) az én eleimtől fogva, tiszta lelkiesmérettel, hogy szüntelen tégedet elmémben tartalak az én éjjeli és nappali könyörgésimben: *Tsel.* 22: 3. *és* 23: 1.

(a) Az az: miképen az én atyáim Ábrahám, Isák, Jákób, az egy igaz Istent tisztelték, azonképen én is.

4. Mivelhogy kívánlak téged' látni, és megemlékezem a' te könyhullatásidról, hogy örömmel betellyesedjem:

5. És megemlékezem a' hitről, melly te benned képmutatás nélkül vagyon, melly hit lakozott elöször a' te nagy anyádban Noisban, és a' te anyádban Eunikában: hiszem pedig, hogy te benned is.

6. (b) Melly dolognak okáért intlek tégedet, hogy gerjezd fel az Istennek ajándékát, melly te benned vagyon, az én kezeimnek reád való vetések által.

(b) Mennél nagyobb az Istennek ajándéka az emberben, annál inkább igyekezzék azt ékesíteni és nevelni.

7. (c) Mert nem adott nékünk az Isten félelemnek lelkét, hanem erőnek, és szeretetnek, és józan elménck.

(c) Okát mondja intésének: az Isten' hatalmának és nem félelemnek lelke vagyon bennünk: nem kell tehát testieknek lennünk. De az Isten' lelke által való hatalomnak, melly a' tanítókban vagyon, szeretettel és józansággal meg kell mérsékeltetni.

8. (d) Ne szégyenljed annakokáért a' mi Urunkról való bizonyságtételt, engemet is ne szégyenlj ki ő foglya vagyok: hanem inkább légy részese az Évangyéliomnak szenvedésinek, az Istennek hatalma által:

(d) Az Évangyéliomot nem kell szégyenleni; melly így lészen, ha a' háborúság szenvedést megtanúljuk, mellyben az Isten' hatalma táplál és őriz.

9. (e) Ki megtartott minket, és hívott szent hívatallal: nem a' mi tselekedetink szerént, hanem az ő végezése és kegyelme szerént, melly adattatott minekünk a' Kristus Jésusban, örök időknek előtte: 1. *Kór.* 1: 2. *Éfés.* 1: 4. *Tit.* 3: 5. *Róm.* 16: 25. *Éfés.* 3: 9. *Kol.* 1: 26. *Tit.* 1: 2. 1. *Pét.* 1: 20.

(e) Az Istennek hozzánk való jótéteményéből mutatja meg, mivel tartozunk Istennek: mert ha azt meggondoljuk mennyire szeretett Isten minket, ő érette elszenvedünk mindent.

10. Megjelentetett pedig most a' mi megtartó Jésus Kristusunknak eljövetele által, ki a' halált is eltörlötte, és az életet világosságra hozta és a' halhatatlanságot az Évangyéliom által:

11. Mellynek én lettem prédikátora és Apostola, és a' pogányoknak Doktorok.

12. Melly dolognak okáért ezeket is szenvedem: nem is szégyenlem, mert tudom kinek hittem, és bizonyos vagyok benne, hogy az ő nála letett kintsemet megtarthatja ama' napra.

13. Az igaz beszédeknek példáját megtartsad, mellyeket én tőlem hallottál hitben és szeretetben, melly vagyon a' Kristus Jésusban.

14. (f) A' nálad letett drága kintset megtartsad a' szent lélek által, ki lakozik mi bennünk. 1. *Tim.* 6: 20.

(f) Érti a' kintsen a' tudományt, az Egyházi szolgálatot, és az Istennek ajándékit, mellyek benne vagynak.

15. Tudod ezt, hogy engemet megvetettenek mind azok, a' kik Ásiában vagynak: kik közzül való Figellus és Hermogenes.

16. Az Úr légyen irgalmas az Onesiforus' házanépének: mert gyakorta engemet megvídámított, és az én *fogságomban való* vas lántzomat nem szégyenlette.

17. Söt mikor Rómában volna, nagy szorgalmatossággal keresett engemet, és megtalált.

18. Az Úr engedje meg neki, hogy nyerjen kegyelmet az Úrnál ama' napon: melly sokat szolgált Éfésusban is, te jól tudod.

II. RÉSZ.

Inti Timothéust a' keresztyén vitézségben való állhatatosságra: Kristus' soldosa: szántó ember: Pál' Évangyélioma: erős fundamentom: haszontalan kérdések.

TE annakokáért én fiam, erössödjél meg a' Kristusban való kegyelem által.

2. (a) És a' mellyeket én tőlem hallottál sok bizonyságok között, azokat bízzad hív emberekre, a' kik egyebek' tanításokra is alkalmatosok.

(a) Megmagyarázza a' mit monda a' kintsnek megőrizéséről: mert nem azok őrizik azt, a' kik magoknál megtartják, hanem a' kik mással közlik, hogy sokan épüljenek.

3. (b) Te annakokáért a' munkának terhét hordozzad, mint a' Jésus Kristusnak jó vitéze.

(b) Inti a' munkának vagy a' háborúságnak felvételére, mellyet szép hasonlatossággal ékesít. Miképen a' vitézlő ember minden egyébb dolgát elhagyja és a' vitézkedésre visel gondot: azonképen a' tanító minekutánna a' Kristus' szolgálatjára adta magát, és a' lelki vitézíégre, külömben kedves nem lészen az ő urának, hanemha mindeneket elhagyván neki vitézkedik.

4. Senki nem egyeledik az életnek szorgalmatosságiban a' ki vitézkedik, hogy annak kedvében lehessen, a' kitől választatott a' vitézkedésre.

5. Hogyha tusakodik is valaki, nem koronáztatik meg külömben, hanem ha igazán tusakodik.

6. A' szántóvető embernek munkálkodni kell elöször, és úgy kell munkájának hasznát elvenni.

7. Eszedben vegyed a' mellyeket mondok: adjon azért az Úr neked értelmet mindenekben.

8. Emlékezzél meg, hogy a' Jésus Kristus feltámadott a' halálból, ki Dávid' magvából való az én Évangyéliomom szerént:

9. (c) Mellyért mint egy gonosztévő *ember*, nyomorgattatom mind a' fogságig: de az Istennek beszéde nem köttetett meg.

(c) Az az; noha én háborgattatom a' hitért és vallásért, mindazáltal ez nem tészi hamissá az Évangyéliomot: mert Isten az én szolgálatomat, sokakban hasznossá tette, és sokakat megerősített az én fogságom és abban való tökélletességem.

10. Annakokáért mindeneket elszenvedek a' választattakért, hogy ők is a' Kristus Jésusban való idvességet elvegyék örökké való ditsőséggel.

11. Igaz beszéd ez, mert ha ő vele meghaltunk, ő vele élünk is: *Róm.* 8: 17.

12. Ha türünk, ő vele uralkodunk is: ha megtagadjuk, ő is megtagad minket: *Mát.* 10: 33. *Márk.* 8: 38. *Luk.* 9: 20.

13. Ha hitetlenek lészünk, ő *mindazáltal* megmarad hívségében: ő magát meg nem tagadhatja. *Róm.* 3: 3. *és* 9: 6.

14. Ezekre emlékeztess mindeneket, bizonyságot tévén az Úr előtt, kérvén, hogy a' beszédekben való tusakodást ne kövessék: mellynek semmi haszna nintsen, *sőt* a' hallgatókat elfordítja.

15. Igyekezzél Istennek előtte kedves lenni, és olly munkás, ki nem szégyenli a' munkát, *és* ki igazán hasogassa az igazságnak beszédét.

16. A' haszontalan dolgok felől való kiáltásokat pedig megtiltsad: mert nagyobb istentelenségre növekednek.

17. És azoknak beszédek mint a' fene elébb elébb mégyen: kik közül való Himenéus és Filetus.

18. Kik az igazság mellől eltévelyedtek, azt mondván: hogy immár a' feltámadás meglett: és elfordítják némellyeknek hiteket.

19. (d) Mindazáltal az Istennek erős fundamentoma megáll, mellynek petsétje ez: tudja az Isten, kik legyenek az övéi, és távozzék el a' hamisságtól minden, valaki nevezi a' Kristusnak nevét.

(d) Ezt azért mondja, hogy valaki a' Himenéusnak és Filétusnak esetekben meg ne botránkoznék. Három dolgot mond pedig: elöször, hogy a' választattak úgy el nem eshetnek. Másodszor, hogy a' választattakat, csak az Isten esméri. Harmadszor, a' képmutató Himenéus' és Filétus' példájából int, hogy az Istent tiszta lelkiesmérettel szolgáljuk, ha úgy nem akarunk járni, mint azok.

20. (e) A' nagy házban pedig nem csak arany és ezüst edények vagynak, hanem fa és tserép edények is: és *azok közzül* némellyek tisztességre, némellyek gyalázatra valók. *Róm.* 9: 21.

(e) Ezt azért jelenti, hogy meg ne botránkozzunk, mikor látjuk, hogy a' kik fényleltek, hátra állanak, hanem inkább mi azon igyekezzünk, hogy megmaradjunk a' hitben.

21. Ha valaki annakokáért ő magát ezektől tisztán tartándja, lészen tisztességre való edény, megszenteltetett az Úrnak hasznára, és minden jó tselekedetekre készíttetett.

22. Az ifjúságnak kívánságit pedig eltávoztassad: hanem kövessed az igazságot, a' hitet, a' szeretetet, a' békességet azokkal egyetemben, kik segítségül hívják az Urat tiszta szívből. 1. *Kór.* 1: 2.

23. A' bolond és tudatlan kérdéseket pedig megvessed, tudván, hogy azok háborúságot nemzenek. 1. *Tim.* 1: 4. *és* 4: 7. *Tit.* 3: 9.

24. Az Úr' szolgájának pedig nem kell háborgani, hanem engedelmesnek kell lenni mindenekhez, alkalmatosnak a' tanításra, türőnek.

25. És ollynak, ki alázatossággal tanítsa azokat, a' kik ellenkező értelemben vagynak: ha valamikor az Isten adja azoknak, hogy megtérvén megesmerjék az igazságot:

26. És megszabadúlván az ördögnek töréből, a' kitől fogva tartatnak, az ő elméjekben megépüljenek az ő akaratjának *tselekedésére.*

III. RÉSZ.

Minemüek lésznek az utolsó időben a' népek. Pál' élete és szenvedése, az istentelenek napról napra gonoszbak: mi haszna légyen az Írásnak.

EZ pedig (a) légyen tudtodra, hogy az utolsó napokban ártalmas idők lésznek. 1. *Tim.* 4: 1. 2. *Pét.* 5: 3. *Júd.* 18.

(a) Nem kell azt gondolni, hogy e' világon az Anyaszentegyház szeplő nélkül lészen: sőt inkább az Anyaszentegyháznak kebelébe sok gonosz emberek lésznek, kik mindazáltal külsőképen nagy Isteni félelmet mutatnak.

2. Mert lésznek az emberek magok' szeretői, fösvények, ditsekedők, kevélyek, szidalmazók, szüléjeknek engedetlenek, hálaadatlanok, tisztátalanok.

3. Szeretet nélkül valók, békesség nélkül valók, patvarkodók, mértékletlenek, kegyetlenek, a' jóknak nem szeretői,

4. Árulók, vakmerők, felfúvalkodtak, gyönyörűségnek szeretői inkább, hogy nem mint Isten' szeretői:

5. Kik az Isteni szolgálatnak képét mutatják, de annak erejét megtagadják. Ezeket eltávoztassad.

6. Mert ezek közzül valók azok, kik a' tselédek közzé beszínlik magokat, és a' bűnnel megterheltetett és sok féle kívánságokkal felindittatott aszszonyokat megkörnyékezvén, megtsalják:

7. Kik mindenkor tanúlnak, de soha az igazságnak esméretire nem juthatnak.

8. Miképen pedig Jannes és Jambres Mósesnek ellene állottak, azonképen ezek is az igazságnak ellene állanak: megveszett elméjű emberek, a' hitben megvettettek. 2. *Mós.* 7: 11.

9. De tovább nem nevelkedhetnek: mert ezeknek esztelenségek nyilván való lészen mindenek előtt, mint szinte amazoké volt.

10. Te pedig megértetted az én tudományomat, az én életemnek módját, az én akaratomat, hitemet, szelídségemet, szerelmemet, türésemet:

11. Háborúságimat, nyomorúságimat, mellyek én rajtam estek Antiókhiában, Ikoniumban, Lístrában: minemű háborúságokat szenvedtem: de mindenekből megszabadított engemet az Úr.

12. És mindenek, a' kik szentül akarnak élni a' Kristus Jésusban, háborúságot szenvednek. *Tsel.* 14: 22.

13. A' gonosz embereknek pedig, és a' hitetőknek előmentek lészen a' gonoszban, *egyebeket* eltsalván, mivelhogy *ők is* eltsalattattak.

14. De te maradj meg azokban, mellyeket tanúltál, és a' mellyek te reád bízattattak, tudván azt, kitől tanúltál: *R.* 2: 2.

15. És hogy gyermekségedtől fogva tudtad a' szent írásokat, mellyek tégedet böltsé tehetnek az idvességre, a' Kristus Jésusban való hit által.

16. (b) A' tellyes írás Istentől illetett, és hasznos a' tanításra, a' megjobbításra, az oktatásra, melly igazságban vagyon: 2. *Pét.* 1: 20.

(b) A' tanítónak tsak a' szent írásból kell böltselkedni, mellyben meg vagyon a' mi szükség az igaz tudománynak helyre állatására, a' hamis tudomány-

nak megrontására. Ismét a' jó erköltsnek szerzésére, a' gonosznak megfeddésére.

17. Hogy tökélletes légyen az Isten' emberre, minden jó tselekedetre tökélletesen elkészíttetett.

IV. RÉSZ.

Timothéust tiszti felöl szorgalmatosan inti: Pál' halálának ideje közel vagyon: az igazaknak eltétetett korona: Pál mindentöl elhagyatott: Isten egyedül vele: köszönetin végezi.

(a) KÉRLEK azért én az Isten és az Úr Jésus Kristus előtt, ki megítéli az élőket és a' holtakat amaz ő eljövetelekor, és az ő országában:

(a) Inti az Isten' ígéjének szorgalmatos és mindenkor való hirdetésére, a' dorgálásra. Azt is megmondja pedig mimódon miveli ezt, tudománnyal és szelídséggel.

2. Prédikáljad az ígét, rajta légy mind alkalmatos mind alkalmatlan időben: feddjed, dorgáljad, intsed *a' hallgatókat* minden szelídséggel és tanítással.

3. Mert lészen olly idő, mellyben az igaz tudományt el nem szenvedik, hanem az ő tulajdon kívánságok szerént ő magoknak gyűjtenek tanítókat, mivelhogy az ő fülök viszketnek.

4. És az igazságtól az ő fülöket elfordítják, fordúlnak pedig híjábavaló beszédekre.

5. De te vigyázz mindenekben, szenvedj, az Évangyélistának (b) munkáját tselekedjed, a' te szolgálatodat bizonyossá tegyed.

(b) Az az: úgy tselekedjél mint illik Évangyélistához. Itt pedig az Apostol arra inti, hogy a' tanítók annál szorgalmatosbak legyenek, minél inkább nevekedik e' világnak gonoszsága.

6. (c) Mert én immár megáldoztatom, és az én megoszlásomnak ideje közel vagyon. *Fil.* 2: 17.

(c) Jövendöt mond a' maga haláláról, holott például adja magát az állhatatos tökélletességben, és bizonyos reménységben.

7. Ama' nemes hartzot meghartzoltam, futásomat elvégeztem, a' hitet megtartottam.

8. Végezetre eltétetett énnekem az igazságnak koronája, mellyet megád énnekem az Úr ama' napon, amaz igaz bíró: nem tsak énnekem pedig, hanem mindeneknek, a' kik várándják amaz ő ditsősséges eljövetelit.

9. Igyekezzél én hozzám jöni hamar.

10. Mert Démás engemet elhagyott, e' jelen való világhoz ragaszkodván, és elméne Thessalónikába: Krestzens Galátziába, Títus Dalmátziába.

11. Tsak egyedül Lukáts vagyon én velem. Márkust melléd vévén, hozd el veled, mert én nekem hasznos a' szolgálatra.

12. Tikhikust pedig küldöttem Efésusba.

13. Az én felső ruhámat, mellyet hagytam Troásba Karpusnál, hozd el mikor ide jövendesz, és a' könyveket, kiváltképen pedig a' hártyákat. (d)

(d) Vagy: a' Pergaménákat.

14. Az értzmíves Sándor sok gonoszszal volt énnekem; (e) fizessen meg az Úr neki az ő tselekedeti szerént.

(e) Hármat kell kinekkinek itt eltávoztatni: 1. Hogy a' magunkon esett boszszúságot ne üzzük. 2. Hogy az Isten' ditsőségének szeme alatt a' magunk indúlatinkat ne kövessük. 3. Hogy tsak a' megvettetek ellen (kik magokat ollyanoknak lenni istentelenségekkel nyilván mutatják) éljünk átokkal. *Gal.* 1: 8.

15. Kit te is eltávoztass: mert felette igen ellene állott a' mi beszédinknek.

16. Az én első magam mentésében senki én mellettem nem volt, hanem mindnyájan engemet elhagytanak: (ne tulajdoníttassék az ő nekiek.)

17. De az Úr én mellettem állott, és engemet megerősített, hogy én általam hinnének az Évangyéliom' prédikállásának, és hallanák azt minden pogány népek: és megszabadúltam az (f) oroszlánnak szájából.

(f) Az oroszlánon Néró Tsászár értetik, kegyetlenségét és hatalmát akarván jelenteni.

18. És megőriz engemet az Úr minden gonosz tselekedettől, és megtart az ő mennyei országára: kinek ditsőség mind örökkön örökké, Amen.

19. Köszöntsed Priskát és Akvilát, és Onesiforusnak házanépét. *R.* 1: 16.

20. Erastus Kórinthusban maradott: Trofimust pedig hagytam Milétumban betegen.

21. Igyekezzél eljöni a' tél előtt: köszönt tégedet Eubulus, Pudens, Línus, Klaudia, és mind az atyafiak.

22. Az Úr Jésus Kristus légyen a' te lelkeddel. Kegyelem légyen ti veletek, Amen.

23. Rómából Timothéushoz íratott második *levél*, ki első őrállóvá rendeltetett volt Efésusban, mikor Pál másodszor Néró Tsászár eleibe állattatnék.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
TÍTUSHOZ ÍRT LEVELE.

E' Levél egy értelmü a' Timothéusnak írt első levelével, tsak hogy ez valamennyivel rövidebb, azért az Olvasó nézze meg annak summáját.

I. RÉSZ.

Summája az Évangyéliomnak: Títust miért hagyta Krétában: igaz püspöknek tiszti: a' Krétabeliekről bizonysága egy poétának: 'Sidó' hazugságok: tisztáknak minden tiszta.

PÁL, Istennek szolgája (a) a' Jésus Kristusnak pedig Apostola, az Isten' választottinak hitek szerént, és az igazságnak esméreti szerént, melly vagyon az Isteni tisztelet szerént: *Róm.* 1: 1.

(a) Az Apostol az ő tisztinek méltóságot szerez azok ellen, kik ő felőle tiszteletlenül szóllnak vala; mondja pedig magát Isten' szolgájának és Jésus Kristus' Apostolának, melly megtetszik a' választattak' hitiből, melly hit nem egyébb hanem az igazságnak esméreti, melly igazság vagyon az Isteni tisztelet felöl.

2. (b) Az örök életnek reménységére, mellyet ígért ama' hazudni nem túdó Isten, örök időknek előtte, megjelentette pedig az ő idejében: *Róm.* 16: 25. *Efés.* 3: 9. *Kol.* 1: 26. 1. *Pét.* 1: 20.

(b) Az ő Apostoli tisztinek végét mondja meg, melly ez, hogy minket az örök életnek reménységére vigyen.

3. Amaz

3. Amaz ő beszédét, a' prédikállás által, melly bízattatott én reám, a' mi megtartó Istenünknek parantsolatja szerént: Títusnak a' közönséges hitben való igaz fiamnak. 1. *Tim.* 1: 2.

4. Kegyelem, irgalmasság, és békesség az Atya Istentől, és az Úr Jesus Kristustól a' mi megtartónktól.

5. Ennekokáért hagytalak tégedet Krétában, hogy a' mi hátra vagyon helyére állassad, és rendelj városonként presbitereket, (c) miképen én teneked elődbe rendeltem:

(c) Az az: Tanítókat, mert a' pásztornak, püspöknek, presbiternek neve mind egy.

6. Ha valaki feddhetetlen, egy feleségű férjfiú, kinek Istenfélő magzati vagynak, és nem hajlandók a' bujálkodásra, vagy a' kik nem engedetlenek. 1. *Tim.* 3: 2.

7. Mert szükség a' Püspöknek feddhetetlennek lenni, úgymint Isten' sáfárának: nem vakmerőnek az ő maga értelmében, nem haragosnak, nem részegesnek, nem verekedőnek, nem rút nyereség' kívánójának:

8. Hanem gazdálkodónak, jóknak szeretőjének, mértékletesnek, igaznak, szentnek, magatürtetőnek.

9. (d) Amaz igaz beszédnek, melly a' tanításra való, szorgalmatos megtartójának, hogy inthesse is *a' hallgatókat* a' tiszta tudomány által, és meggyőzhesse az ellenkezőket.

(d) A' tanító oltalmazója légyen az Apostoli tudománynak, és a' kik tanúlni akarnak azokat intse, a' vakmerőket és ellenkezőket meggyőzze.

10. Mert vagynak sok engedetlenek, híjábavaló beszédűek, és emberek' elméjeknek elhitetői, kiváltképen pedig azok, a' kik a' környülmetélkedésből valók.

11. Kiknek be kell szájokat dugni: kik egész tselédeket fordítnak el, tanítván nem szükségeseket, rút nyereségnek okáért.

12. Azt mondotta egy (e) ő közzülök, az ő tulajdon Prófétájok: a' Krétabeliek mindenkor hazugok, gonosz vadak, rest hasak.

(e) Tudniillik Epimenides Poéta; a' Próféták közzül valónak mondja pedig, mert a' Poéták a' pogányoknál ollyan méltóságban voltak mint a' Próféták a' 'Sidóknál.

13. E' bizonyság igaz: annakokáért feddjed őket kíméllетlenül, hogy a' hitben épek legyenek:

14. És ne figyelmezzenek a' 'Sidók' híjábavaló beszédjekre, és az igazságot megvető embereknek parantsolatjaikra.

15. (f) Mindenek tiszták a' tisztáknak: de a' megfertéztetteknek és hitetleneknek semmi nem tiszta, hanem megfertéztetett azoknak elméjek és lelkekesméreti.

(f) Egy példát mond a' 'Sidók' híjábavaló beszédekről, mert az ételben a' Móses' törvénye szerént válogatást tésznek vala, és a' kik azt meg nem tartják azokat kárhoztatták. Azt mondja azért azok ellen, hogy a' tisztának minden tiszta, de az istentelenek és hitetlenek mivelhogy tisztátalanok, mert tsak a' hit tisztít meg, annakokáért valamit ők illetnek, mindent megfertéztetnek.

16. Vallják, hogy az Istent tudják, de tselekedettel tagadják, mivelhogy útálatosok, hitetlenek, és minden jó tselekedetekre restek.

II. RÉSZ.

Miképen intsen minden rendet, és magát mint veselje: Isten' kegyelme megjelent minden embernek.

TE pedig szólljad, a' mellyek illenek az ép tudományhoz.

2. Hogy a' vén *emberek* józanok legyenek, tiszteletesek, mértékletesek; a' hitben, szeretetben, és a' tűrésben épek.

3. A' vén aszszonyok hasonlatosképen, hogy szentséghez illendő öltözettel éljenek, ne legyenek szidalmazók, ne szolgáljanak a' sok bornak, legyenek a' jóságnak tanítói.

4. Hogy az iffjú aszszonyokat böltseségre tanítsák, hogy az ő férjeket, magzatokat szeressék.

5. Hogy mértékletesek legyenek, tiszták, házokban ülők, jók, férjeknek engedelmesek: hogy az Istennek beszéde ne káromoltassék. *Efés.* 5: 22.

6. Az iffjakat hasonlatosképen intsed, hogy legyenek mértékletesek.

7. Mindenestől fogva te magadat például adjad a' jó tselekedetekben, a' tudományban épséget, méltóságot *mutatván.*

8. Tiszta ígét, feddhetetlent: hogy a' ki annak ellene veti magát, megszégyenüljön, semmi gonoszt nem tudván ti felőletek szóllani.

9. A' szolgákat *intsed*, hogy az ő uraiknak engedjenek, hogy mindenekben azoknak kedvesek legyenek, nem ellenmondók. *Efés.* 6: 5. *Kol.* 3: 22.

10. Semmiben meg nem tsalván *őket*, hanem minden jó hívséget mutatván, hogy a' mi megtartó Istenünknek tudományát ékesítsék mindenekben.

11. (a) Mert megjelent az Istennek amaz idvezítő kegyelme, minden embereknek. 1. *Kór.* 1: 7.

(a) Az Istennek kegyelmességéből, az örök életnek reménységéből, és a' mi váltságunknak végéből vett erőségekkel int szent életre, és megmondja röviden, miben áll a' híveknek szent életek.

12. Melly minket tanít, hogy megtagadván a' hitetlenséget, és e' világi kívánságokat, mértékletesen, igazán, és szentül éljünk e' mostani világban.

13. Várván ama' boldog reménységet, és ama' nagy Istennek, és a' mi megtartónknak a' Jésus Kristusnak ditsőséges megjelenését: *Fil.* 3: 10.

14. Ki adta ő magát mi érettünk, hogy megváltana minket minden hamisságtól, és tisztítana magának kiváltképen való népet, jó tselekedetre buzgót.

15. Ezeket szólljad, és intsed, és fedjed minden méltósággal, senki téged' meg ne útáljon.

III. RÉSZ.

Fejedelmeknek tartozó engedelmesség: az idvesség egyedül Isten' kegyelméből vagyon: a' Törvényről versengőt az eretnek embert elkell távoztatni.

INTSED őket, hogy a' fejedelemségeknek és hatalmasságoknak alájok vessék magokat, hogy engedjenek, hogy minden jó tselekedetre készek legyenek: *Róm.* 13: 1.

2. Senkit ne szidalmazzanak, hogy a' viaskodástól idegenek legyenek, mértékletesek minden kegyességet mutatván minden emberekhez.

3. Mert valánk régenten mi is bolondok, hitetlenek, tévelygők, külömbkülömb kívánságoknak és gyönyörűségeknek szolgái, gonoszságban és irígységben élők, gyűlölködők, egymást gyűlölvén: 1. *Kór.* 6: 11.

4. De minekutánna a' mi megtartó Istenünknek jóvolta, és emberekhez való szerelme megjelenék.

5. Nem az igazságnak tselekedetiből, mellyeket mi tselekedtünk volna, hanem az ő irgalmasságából tartott meg minket az újonnan való

születésnek feredője, és a' szent Léleknek megújítása által. 2. *Tim.* 1: 9.

6. Mellyet kitöltött mi reánk gazdagon, a' Jésus Kristusnak a' mi megtartónknak általa:

7. Hogy az ő kegyelméből megigazúlván, örökösök legyünk az örök életnek reménysége szerént.

8. Igaz beszéd ez, és ezeket akarom, hogy erősítsed, hogy igyekezzenek jó tselekedetekkel elöljárni azok, a' kik hittek Istennek, ezek a' mellyek tisztességesek és az embereknek hasznosok.

9. A' bolond kérdéseket pedig, és a' nemzetségeknek számlálásit, és a' törvénybeli versengéseket és viaskodásokat megtíltsad: mert haszontalanok és híjábavalók. 1. *Tim.* 1: 4. *és* 4: 7. 2. *Tim.* 2: 23.

10. (a) Az eretnek embert egy avagy két intés után megvessed:

(a) Érti azokat, a' kik a' keresztyén Anyaszentegyháznak intése által meg nem akarván jobbítani magokat, a' híveknek békeségeket megháborítják.

11. Tudván, hogy a' ki illyen elfordúlt, és vétkezik, úgymint ki az ő maga ítéleti által is vádoltatik.

12. Mikor Ártemánt vagy Tikhikust te hozzád küldéndem, siess hozzám jöni Nikápolyba: mert ott végeztem, hogy teleljek.

13. A' törvénytúdó Zénát és Apollót szorgalmatos gondviseléssel hordozzad, hagy valamiben fogyatkozások ne légyen.

14. Megtanúlják pedig a' miéink is, hogy jó tselekedetekkel járjanak elöl szükséges hasznokra, hogy ne legyenek gyümöltstelenek.

(b) Vagy így: hogy szükséges hasznokra való jókat tselekedjenek, hogy ne legyenek haszontalanok. Értelme pedig ez: ha mi velünk 'Sídókkal, és a' mi nemzetségünkből valókkal a' pogányok jól tésznek, vagy azokkal, kik már az Istennek esméretire jutottak, méltó és igaz, hogy azok viszontag úgy tselekedjenek, hogy háláadóknak találtassanak, és nekik hasonló dolgokban szolgáljanak, hogy ne mondhassák azt a' pogányok, hogy a' mi atyánkfiai haszontalanok.

15. Köszöntenek tégedet mind azok, a' kik én velem vagynak. Köszöntsed azokat, a' kik minket szeretnek hitben. *Az Istennek* kegyelme mindnyájan veletek, Amen.

16. (c) Títushoz, ki első őrállójává rendeltetett a' Krétabeli Gyülekezetnek, íratott Nikápolyból Matzedóniának *városából.*

(c) Ez, és ehez hasonló utól írás, nem része e' levélnek; nem is szent írás.

SZENT PÁL APOSTOLNAK
FILEMONHOZ ÍRT LEVELE.

E' Levélnek noha árgumentuma vagy summája tsekélynek láttatik, de Sz. Pál a' maga szokása szerént felségesen az Istenre felemelkedik: az elszökött szolgát Onesimust, kit Pál a' Kristusnak megnyert, az ő urával Filemonnal megbékélteti, neki botsánatot kér: a' lopott marhának megfizetése felől közességét ígéri a' megtért szolgáért.

I. RÉSZ.

PÁL, Jésus Kristusnak foglya (a) és a' Timotheus atyafiú, Filemonnak mi szerelmesünknek és segéllönknek.

(a) Az az: a' ki a' Kristusért, és az ő Évangyéliomáért tartatom fogságban.

2. És a' szerelmes Appiának, és Arkhippusnak a' mi vitézkedő társunknak, és a' te házadban lévő gyülekezetnek.

3. Kegyelem nektek és békesség az Istentől a' mi Atyánktól, és az Úr Jésus Kristustól.

4. Hálákat adok az én Istenemnek, mindekor megemlékezvén te rólad az én imádkozásimban. 1. *Thess.* 1: 2. 2. *Thess.* 1: 3.

5. Hogy hallom a' te szeretetedet, és hitedet, melly vagyon az Úr Jésushoz és minden szentekhez: *Efés.* 1: 15. *Gal.* 1: 4.

6. Hogy a' te hitednek (b) közlése foganatos légyen, hogy megesmértessék valami jó ti bennetek vagyon a' Kristus Jésus által.

(b) Hit közlésének mondja az Apostol a' szentekhez szeretetünkbeli jó tételeményünket, mellyek a' munkálkodó, idvezitő hitből származnak.

7. Mert nagy örömünk és vígasztalásunk vagyon a' te szerelmedben, hogy a' szenteknek szívek te általad atyámfia, megenyhíttettek.

8. Annakokáért jóllehet nagy bátorságom volna a' Kristusban parantsolni teneked, ez illendő dolog.

9. *Mindazáltal* a' szeretetért (c) inkább könyörgök, holott illyen legyek, tudniillik megvénhedett Pál, mostan pedig a' Jésus Kristusnak foglya is.

(c) Tudniillik, melly szeretettel szeretem Onesimust.

10. Könyörgök pedig Onesimusért az én fiamért, kit az én fogságomban szültem: 1: *Kór.* 4: 15. *Kol.* 4: 7.

11. Ki régen teneked haszontalan volt, mostan pedig mind teneked mind énnekem hasznos: a' kit viszszaküldöttem:

12. Te pedig ötet, az az, az én (d) szívemet, befogadjad.

(d) Az az: kit szívemnek belső részeiből szeretek: mint amaz anya az ő fiát Salamon Király előtt. 1. *Kir.* 3: 26.

13. Kit én akarok vala nálam megtartani, hogy te helyedben énnekem szolgálna az Évangyéliomnak fogságában:

14. De a' te értelmed nélkül semmit nem akarék tselekedni: hogy ne lenne a' te jótéteményed mint egy kényszerítésből való, hanem szabad akarat szerént.

15. Mert talám azért távozott volt el te tőled egy ideig, hogy ötet mint örökké valót fogadnád be:

16. (e) Nem úgy immár mint szolgát, hanem nagyobbat szolgánál, szerelmes atyafiát, kiváltképen énnekem, mennyivel inkább pedig teneked, mind testben mind az Úrban?

(e) A' keresztyéni hit noha nem törli ki az emberi társaságból a' személy és állapotbeli külömbséget, hanem megengedi, hogy némellyek Urak, némellyek szolgák legyenek, mindazáltal Isten előtt mind egyenlőkké teszik a' mennyiben mind atyafiak a' Kristusban: úgymint a' kiben Isten a' híveket örökösévé tette a' mennyei ditsőségnek reménységében. Lásd *Kol.* 3: 11. *Efés.* 6: 89. 1. *Kór.* 7: 21, 22.

17. Annakokáért ha engemet teneked társadnak tartasz, úgy fogadjad ötet mint engemet.

18. Hogy ha valamiben megbántott tégedet, vagy adós (f) azt énnekem tulajdonítsad.

(f) A' szenteknek egygyessége nem rontja el az uraságokat, és magános tulajdonosság' jussát; mert külömben senki másnak adós nem lehetne.

19. Én Pál írtam az én kezemmel, én megfizetem: hogy azt ne mondjam teneked, hogy te annakfelette te magaddal is énnekem tartozol.

20. Így, atyámfia, e' jótéteményt vegyem el tőled az Úrban: enyhítsed meg az én szívemet az Úrban.

21. Bízván a' te engedelmedhez, írtam ezt teneked, tudván, hogy te a' mit mondok annál feljebb is tselekeszel.

22. Egyetemben pedig készíts énnekem szállást: mert reménylem, hogy én a' ti könyörgéstek által tinektek ajándékoztatom.

23. Köszöntenek tégedet, Epafrás, (ki énnekem társam a' Kristusért való fogságban,)

24. Márkus, Aristárkhus, Démás, és Lukáts, az én segítőim.

25. A' mi Urunk Jésus Kristusnak kegyelme légyen a' ti lelketekkel, Amen.

26. Filemonhoz íratott Rómából Onesimus házi szolga által.

A' 'SIDÓKNAK ÍROTT LEVÉL.

Summája e' Levélnek imez; hogy a' mi Urunk Jésus Kristus igaz Isten és ember légyen egy személyben, és hogy az ő tiszti ez, hogy ő minekünk Prófétánk, Királyunk, és fő Papunk légyen, mellyet a' törvényi áldozatok és tzeremóniák példáztak: és már bizonnyal megjelent és megadatott, hogy ő minket tanítson, vezéreljen, és megszenteljen.

I. RÉSZ.

A' Kristusnak ditsőséges személyét, személyében két természetit írja meg, bizonyítja ötet igaz Istennek lenni, és az Angyaloknál feljebb valónak.

MINEKUTÁNNA (a) az Isten sok rendben és sok képen szóllott volna régen az atyáknak a' Próféták által, ez utolsó időkben szóllott minekünk az ő Fia által.

(a) Kristus Próféta, ki az Atyának akaratját e' világnak kijelentette.

2. (b) Kit tett mindeneknek örökösévé: ki által e' világot is teremtette. *Ján.* 1: 3. *Kol.* 1: 16.

(b) A' Kristus király és Úr, ki által mindenek teremtettek, kiben az Isten magát és ditsőségét e' világnak kijelentette.

3. Ki mivelhogy a' ditsőségnek fényessége, és annak személyének kimetszett bélyege, és mindeneket táplál amaz ő hatalmas beszédével, (c) a' mi bűneinkből ő maga által megtisztítván, ama' magasságos méltóságnak jobbjára ült: 2. *Kór.* 4: 4. *Kol.* 1: 15.

(c) A' Kristus mi érettünk áldozván, lett Papunk és közbenjárónk.

4. Annyival méltóságosbbá lett az angyaloknál, a' mennyivel méltóságosbb nevet vett azoknál.

5. Mert mellyiknek mondotta valaha az angyalok közzül: én fiam vagy te, én ma szültelek tégedet? és ismét: én Attya lészek ő neki, és ő Fiam lészen énnekem? *'Solt.* 2: 7. *Tsel.* 13: 32. *R.* 5: 5. 2. *Sám.* 7: 14. 1. *Krón.* 22; 10. *és* 28: 7.

6. Viszontag pedig mikor behozza az ő elsőszülöttét e' világra, azt mondja: és imádják ötet mind az Istennek angyali. *'Solt.* 37: 7.

7. Az angyalokról pedig azt mondja: ki, *úgymond*, teremti az ő angyalit, hogy legyenek lelki állatok, és az ő szolgáit mint tűznek lángját. *'Solt.* 104: 4.

8. A' Fiúról pedig: a' te királyi széked, Isten, mind örökkön örökké: igazságnak páltzája, a' te országodnak páltzája. *'Solt.* 45: 7. 2. *Sám.* 7: 16. 1. *Kór.* 17: 14. *és* 23: 10. *és* 28: 7.

9. Szeretted az igazságot és gyűlölted a' hamisságot: annakokáért kent meg tégedet az Isten, a' te Istened, örömnek olajjával, a' te társaid felett.

10. És te kezdetben, Uram, fundálád a' földet: és a' te kezeidnek munkái az egek. *'Solt.* 102: 26.

11. Azok elvesznek, te pedig megmaradsz: és mind azok mint a' ruha megavulnak:

12. És mint az öltözetet egybe hajtod őket, és elváltoznak: te pedig ugyan azon vagy, és a' te esztendeid el nem fogynak.

13. Mellyiknek mondotta pedig angyalok közzül valaha: ülj az én jobb kezem felől, míglen veténdem a' te ellenségidet a' te lábaid alá számolyúl? *'Solt.* 110: 1. *Mát.* 22: 24. *Márk.* 12: 36. *Luk.* 10: 42. 1. *Kór.* 15: 25. *R.* 10: 13.

14. Avagy nem szolgáló lelkek-é mind azok, kik szolgálatra kiküldettetnek azokért, a' kik az idvességnek örökösi lésznek? *'Solt.* 34: 8. *és* 91: 11.

II. RÉSZ.

A' Kristust kell tellyességgel hallgatnunk, ki minden angyaloknál feljebb magasztaltatott: miert kellett neki emberré lenni és szenvedni.

ANNAKOKÁÉRT szükség minekünk annál is inkább figyelmezni azokra, mellyeket hallottunk, hogy valaha azokról el ne felejtkezzünk.

2. (a) Mert ha az angyalok által adatott beszéd erős volt, és minden bűn és vakmerőség az ő jutalmának igaz fizetését elvette:

(a) Ha Isten megbüntette az angyalok' beszédéhez engedetlenkedőket, sokkal inkább megbünteti, kik a' Kristus' beszédének engedetlenek.

3. Mimódon menekedünk meg mi, ha illyen nagy szabadításunkat megveténdjük? melly mikor először az Úr által kezdetett volna kibeszéltetni: *azután* azoktól, a' kik ötet hallgatták vala, minekünk megerősíttetett:

4. Kiknek *beszédekről* bizonyságot tészen vala Isten, a' jelek, a' tsudák, és sok féle erők, és a' szent Léleknek osztogatási által, az ő akaratja szerént. *Márk.* 16: 20.

5. Mert nem az angyalok' birodalmába vetette ama' következendő világot, a' mellyről szóllunk.

6. Bizonyságot tett pedig egy ember valahol, mondván: mitsoda az ember, hogy megemlé-

kezel róla? vagy az embernek fia, hogy *szemeidet* reá veted? *'Solt.* 8: 5. *és* 144: 3. *Jób.* 7: 7.

7. Kevéssé tetted alábbvalóvá ötet az angyaloknál: ditsőséggel és tisztességgel megkoronáztad ötet, és a' te kezeidnek munkáin úrrá tetted ötet.

8. Mindeneket vetettél az ő lábai alá. Mert mivelhogy ő neki mindeneket birodalma alá vetett semmit nem hagyott el a' mi neki birodalmába nem vettetett volna: (b) de most nem látjuk még, hogy neki mindenek birodalma alá vettettek volna. *Mát.* 28: 18.

(b) Kérdést támaszt, mimódon kell érteni az embernek méltóságát, ha nem látjuk, hogy mindenek az ember' birodalmába vettettek volna? Felelet: a' Jésus Kristusban látjuk a' mi ditsőségünket, ki a' halál után, mellyet a' testben szenvedett, ditsőséggel koronáztatott meg. Azért már disputál a' Kristus' emberségéről.

9. De ama' Jésust látjuk, hogy ditsőséggel és tisztességgel koronáztatott meg, ki egy kevés ideig az angyaloknál alább alázta volt magát, az ő halálában való szenvedésre nézve: hogy az Isten' kegyelméből mindenekért megkóstolná a' halált. *Fil.* 2: 9, 10, 11.

10. Mert illendő vala, hogy az, a' kiért mindenek vagynak, és a' ki által mindenek vagynak, sok fiakat a' ditsőségben vívén, az ő idvességeknek fejedelmét, a' szenvedések által felszentelné:

11. Mert mind az, a' ki megszentel, mind a' kik megszenteltetnek, egy *természetből* valók mindnyájan: mellyre nézve nem szégyenli azokat attyafiainak hívni,

12. Ezt mondván: hirdetem a' te nevedet az én atyámfiainak, az Anyaszentegyháznak közepette dítséretet mondok neked. *'Solt.* 22: 23, 26.

13. És ismét: én az én bizodalmamat ő benne vetem: és ismét: imhol vagyok én, és a' gyermekek, kiket adott énnekem az Isten. 2. *Sám.* 22: 3. *'Solt.* 18: 3. *Ésa.* 8: 18,

14. Mivelhogy annakokáért a' gyermekek részesültek a' testben és vérben, ő is hasonlatosképen részese lett ugyan azonoknak, hogy a' halál által elrontaná azt, a' kinél a' halálnak birodalma vala, az az, az ördögöt: *Ose.* 13: 14. 1. *Kór.* 15: 55.

15. És megszabadítaná valakik a' haláltól való félelem miatt tellyes életekben rabok valának.

16. Mert nem az angyalokat vette fel, hanem az Ábrahám' magvát vette fel.

17. Annakokáért mindenekben hasonlatosnak kellett lenni az atyafiakhoz, hogy könyörülő lenne, és hív Pap az Isten előtt való dolgokban, hogy a' népnek bűnét eltörlené.

18: Mert mivelhogy szenvedett mikor megkísértetett, azoknak is segítséggel lehet, a' kik megkísértetnek.

III. RÉSZ.

A' Kristus Mósessel egybe vettetvén, annál feljebb betsültetik, mint az építőmester és a' háznak ura.

(a) ANNAKOKÁÉRT atyámfiai, szentek, a' mennyei hívatalnak részesi, gondoljátok meg a' mi vallásunknak Apostolát és Papját a' Kristus Jésust:

(a) Minekutánna a' Kristust megbizonyítá nem tsak Istennek hanem embernek is lenni, inti már, hogy a' Jésus Kristus felől jól gondolkodjanak, mivelhogy ők az Istentől hívattatott szentek, más az, hogy Istentől emeltetett a' Kristus a' Papi méltóságra, és a' Kristus hív mint Móses.

2. Ki hív annak, a' ki őtet rendelte: miképen Móses is *hív volt* az ő egész házában 4. *Mós.* 12: 17.

3. (b) Mert annyival nagyobb ditsőségre ítéltetett ez méltónak lenni Mósesnél, mennyivel nagyobb tisztessége vagyon annak, a' ki a' házat építette a' háznál.

(b) Mivelhogy ez előtt az angyalokról nagyobbnak mondá a' Kristust, hogy azért ne láttassék ötet már Móseshez hasonlítani, megmondja mi külömbség vagyon közöttök.

4. Mert minden ház építtetik valakitől: a' ki pedig mind ezeket alkotta Isten az.

5. És jóllehet Móses hív volt mind az ő egész házában, mint szolga, azoknak bizonyság tételére, a' mellyeket azután kellene mondani.

6. De a' Kristus, mint Fiú, előljáró az ő házában: kinek háza mi vagyunk, ha ama' bizodalmat és a' mi ditsekedésünknek reménységét mind végig erőssen megtartjuk.

7. (c) Annakokáért amint mondja a' szent Lélek: ma ha az ő szavát hallándjátok, *'Solt.* 95: 8. *R.* 4: 7.

(c) Minekutánna megmutatta a' Kristust Mósesnél nagyobbnak lenni, inti a' Dávid' beszédével a' 'Sidókat, hogy a' Kristus' beszédének engedjenek, ha el nem akarnak veszni, mint az ő attyaik.

8. Meg ne keményítsétek a' ti szíveiteket, miképen a' boszszontásnak idején ama' kísértésnek napján a' pusztában:

9. Holott megkísértének engemet a' ti atyáitok: megpróbálának engemet, és látták az én tselekedetimet negyven esztendeig.

10. Melly dologért megharagudtam vala e' nemzetségre: és mondék: ezek mindenkor tévelygenek az ő szívekben, és az én útaimat nem vették eszekben.

11. Kiknek megesküttem az én haragomban; ha bemennek az én nyúgodalmamba.

12. (d) Meglássátok atyámfiai, hogy valaha ne légyen valamellyiteknek gonosz és hitetlen szíve, hogy az élő Istentől elszakadnátok.

(d) Alkalmatosságot vévén e' tzikelyből: *ma*, inti őket, hogy az Istenhez való térésnek jó alkalmatosságát el ne mulassák, mivelhogy e' mondás: *ma*, nem tsak a' Dávid' idejére, hanem minden időre néz.

13. Hanem intsétek egymást minden napon, míg neveztetik a' mai nap: hogy valaki ti közzűletek meg ne keményítessék a' bűnnek tsalárdsága által.

14. Mert a' Kristusnak részesi lettünk, hogy ha ama' fundamentomot, a' mellyhez támaszkodunk, erőssen megtartándjuk mind végig:

15. Míg azt mondják: ma ha az ő szavát hallándjátok, meg ne keményítsétek a' ti szíveiteket, mint a' boszszontásnak idején.

16, Mert némellyek mikor hallották volna, megboszszonták: de nem mindnyájan azok, a' kik Égyiptomból kijöttenek vala Móses által.

17. Kikre haragudt vala pedig meg negyven esztendeig? avagy nem azokra-é, a' kik vétkeztenek vala, kiknek testeik elhullának a' pusztában? 4. *Mós.* 14: 37. *és* 26: 19.

18. Kiknek esküt pedig meg, hogy nem mennek be az ő nyúgodalmába, hanem a' hitetleneknek?

19. Látjuk pedig, hogy nem mehetnek be az ő hitetlenségekért.

IV. RÉSZ.

Hit által mégyen be az ember az örök nyúgodalomba. Három féle szombat. Isten' ígéjének ereje, Kristus' fő Papsága, kegyelem' széki.

(a) Féljünk annakokáért, hogy valami módon a' nyúgodalomba való bemenetel felöl tett ígéretet hátra hagyván, ne láttassék valaki ti közzületek megtsalattatottnak lenni.

(a) A' felsö Részben való intésnek berekesztése, holott viszontag négy erösséggel indít a' Kristus' beszédének hallgatására. 1. Mert a' bemenetelről való ígéretet ha elhallgatják megtsalatkoznak. 2. Mert mi is hívattattunk a' nyúgodalomra, mint a' régi 'Sidók 3. Mert mint azoknak, azonképen nekünk a' hallás hit nélkül nem használ. 4. Mert miképen a' hitetlenség kirekeszt a' nyúgodalomból, azonképen hit által elvehetjük azt.

2. Mert minekünk is hirdettetett *az ígéret* miképen azoknak is: de nem használt ö nekik a' hallott beszéd, mivelhogy azokban, a' kik hallották vala, hittel nem mértékeltetett volt meg *az ige.*

3. Mert bemegyünk a' nyúgodalomba mi, kik hiszünk, miképen mondotta: annakokáért, *úgy mond*, megesküvém az én haragomban, ha bemennek az én nyúgodalmamba; e' világnak teremtésének elvégezése után *való nyúgodalomba pedig. 'Solt.* 95: 11.

4. (b) Mert ekképen szóllott egy helyen a' hetedik napról: és megnyúgovék, *úgymond*, az Isten a' hetedik napon minden ö tselekedetitöl. 1. *Mós.* 2: 2. 2. *Mós.* 20: 11.

(b) Mivelhogy a' Dávid' bizonyságát hozta vala az intésben elö: ma ha az ö szavát hallándjátok. Azért, hogy valaki azt ne mondaná, hogy Dávid szóll a' Kanaán' földének nyúgalmáról megmutatja az Apostol, hogy két nyúgalomról szóll az írás; a' szombat' nyúgalmáról 1. *Mós.* 1. Kanaán' földének nyúgalmáról, mellybe vitte Jósue a' népet. Hogy pedig ez, tudniillik, az örök élet' nyúgalma, nem az utolsó nyúgalom légyen, két erösséggel bizonyítja. Elöször, mert azt mondja: ma ha hallandjátok; holott az elött sok száz esztendövel mentek be a' Kanaán' földére. Másodszor, mert ha a' Kanaán' földe volt volna az igaz nyúgalom, holott Dávid a' több szentekkel azon lakott, nem mondotta volna azt: nem mentek be a' nyúgalomba. Azt mondja azért, hogy vagyon a' híveknek harmadik nyúgalmok, az örök élet.

5. És itt viszontag: ha bemennek, *úgymond*, az én nyúgodalmamba.

6. Mivelhogy annakokáért szükség, hogy valakik bemenjenek a' nyúgodalomba, a' kiknek pedig elöször hirdettetett nem mentenek be az ö hitetlenségekért:

7. Viszontag, mivelhogy egy napot rendelt tudniillik *mát*, Dávidnál szóllván sok idövel azután, (amint mondatott) ma ha az ö szavát hallándjátok, meg ne keményítsétek a' ti szíveiteket. *'Solt.* 95: 7. *R.* 3: 7

8. Mert ha öket Jósue nyúgodalomba helyheztette volna, semmiképen nem szóllott volna azután más napról:

9. Annakokáért vagyon valami szombatja az Isten' népének.

10. Mert a' ki bement az ö nyúgodalmába, megnyúgott az is az ö tselekedetitöl, miképen Isten is az övéitöl.

11. Igyekezzünk azért bemenni abba a' nyúgodalomba, hogy valaki azon hitetlenségnek példájába ne essék.

12. Mert az Istennek beszéde élö és ható, és hathatóbb minden két élü fegyvernél: és elhat a' léleknek és az elménck, a' tagoknak egybe kötöztetéseknek, és a' velöknek oszlásokig, és megítéli a' gondolatokat és a' szívnek indulatit.

13. És nintsen semmi teremtett állat, melly nyilván nem volna ö elötte: sött mindenek mezítelenek, és megnyilatkoztattak annak szemei elött, a' kiről nekünk beszédünk vagyon.

14. (c) Mivelhogy azért nagy Papi fejedelmünk vagyon, ki az egeket általhatotta, *tudniillik*, a' Jésus az Istennek Fia, megtartsuk *ezt* a' vallástételt.

(c) Hogy a' Kristus' ditsösége el ne rettentsen valakit, azt mondja, hogy mi atyánkfia, és a' mi nyavalyáinkat magának tulajdonítja.

15. Mert nints olly Papi Fejedelmünk, ki a' mi erötlenségünknek érzésén meg nem indúlhatna, hanem olly, ki megkísértetett mindenekben hasonlatosképen a' büntöl megválva. *R.* 2: 18.

16. Járúljunk azért bizodalommal a' kegyelemnek székihez, hogy irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk az alkalmas *idöben való* segítségre.

V. RÉSZ.

Tiszti a' fő Papnak: a' Kristus nekünk Istentöl rendeltetett fő Papunk, ki az ö fő Papi tisztit igazán megtselekedte.

Mert (a) minden Pap az emberek közzül választatik, és az emberekért rendeltetik az Isten elött való dolgokban: hogy ajándékokat és áldozatokat vigyen Isten' eleibe a' bünökért.

(a) Egybe veti a' Kristust Áron Pappal, hogy a' Kristus' papsága méltóságosbbnak esmértessék az Áron papénál. Három dologban tészen pedig hasonlítást. Elöször, a' pápok Istentöl emberek által és emberek közzül hívattatnak, v. 4. a' Kristus pedig jóllehet ember, de Isten is, és Isten' szava által tétetett pappá. v. 5, 6. Másodszor, a' papoknak, úgymint gyarló embereknek, mind magokért mind egyebbekért kellett áldozni: a' Kristus mint könyörülö közbenjáró, az ö nyomorúságának idején, nem az ö büneiért, hanem a' miénkért áldozott, és könyörögvén az ö félelmében meghallgattatott, és az ö engedelmével minket megtartott. 2, 3, 7, 8. Harmadszor, egyébb papoknak papságok egyebekre szállot: de Kristus örökkévaló pap. vers 6, 9, 10.

2. Ki elégségesen szánhatná a' tudatlanoknak és tévelygöknek állapotjokat: mivelhogy ö is környülvétetett légyen erötlenséggel:

3. És ezért tartozik, miképen a' községért, azonképen önnön magáért is, a' bünökért áldozni. 3. *Mós.* 16: 3.

4. És senki nem vészi ö magának e' tisztességet, hanem a' ki hívattatik Istentöl, miképen Áron. 2. *Mós.* 28: 1. 1. *Krón.* 23: 13.

5. Azonképen a' Kristus is nem tulajdonította magának e' tisztességet, hogy Papi fejedelem lenne, hanem az, a' ki ezt mondotta vala neki: én Fiam vagy te, én ma szültelek téged. *'Solt.* 2: 7. *R.* 1: 5.

6. Miképen másutt is mondja: te vagy örökkévaló Pap, Melkisedek' rendi szerént. *'Solt.* 110: 4. *R.* 7: 17.

7. Ki az ö testének napjaiban (b) mikoron nagy kiáltással és könyhullatásokkal való könyörgéseket és imádkozásokat vitt volna annak eleibe, a' ki megszabadíthatja vala ötet a' haláltól, és meghallgattatott volna a' félelemböl, *Mát.* 26: 39. *Márk.* 14: 36. *Luk.* 22: 42, 44. *Ján.* 12: 27.

(b) Az az: mikor a' mi gyarló és erötlen természetünkbe öltözvén, mivelünk együtt laknék e' világon.

8. Jóllehet Fiú volna, mindazáltal azokból, mellyeket szenvedett, megtanúlta az engedelmességet.

9. És megszenteltetvén, lett az örök idvességnek oka mindeneknek, a' kik ô neki engednek:

10. És neveztetett Istentől Melkisedek' rendi szerént való Papnak.

11. Kiről (c) minekünk sokat kell szóllanunk, magyarázásra nehéz dolgokat: mivelhogy restekké (d) lettetek a' hallásban.

(c) Kiről: tudniillik Melkisedekről. *Vagy: melly dologról.* Tudniillik, hogy a' Kristus Pap légyen a' Melkisedek' rendi szerént.

(d) A' restség' oka az írás' nehézségének.

12. Mert tinektek, kiknek ez idôhöz képest doktoroknak kell vala lennetek, viszontag az Isten' beszéde kezdetinek betüire kell taníttatnotok: és lettetek ollyakká, kik téj nélkül szükölködjetek, és nem kemény étel nélkül.

13. Mert minden a' ki tejet eszik, tudatlan az, az igazságnak beszédében: (mert gyermek.) 1. *Kór.* 3: 1, 2, 3.

14. Az öregeké pedig a' kemény étek, azoké *tudniillik*, kiknek a' szokásból gyakaroltatott érzékenységek vagyon, a' jónak és gonosznak megválasztására.

VI. RÉSZ.

A' 'Sidók' tunyaságokat feddi, és ôket keményen fenyegeti, és idején való megjobbúlásra indítja, felölök jó reménységben lévén: Ábrahám' példája: hitnek vasmatskája.

Annakokáért, (a) elhagyván a' Kereresztyénség' kezdetinek beszédét, tökélletes tudományra igyekezzünk: nem vetvén viszontag fundamentomot a' meghalt tselekedetekből való megtérésnek, és Istenben való hitnek tudományában.

(a) A' Kereszténységnek kezdetinek nevezi a' Katekismusban letett és a' gyengéknek elméjekhez alkalmaztatott hitnek Agazatit.

2. Keresztségeknek, kezeknek másra való vetéseknek, halottaknak feltámadásoknak, és az örök ítéletnek *tudományában.*

3. És ezt miveljük, ha az Isten engedéndi.

4. (b) Mert lehetetlen, hogy a' kik egyszer megvilágosíttattak, és megkóstolták a' mennyei ajándékot, és részesi lettek a' szent Léleknek, *Mát.* 12: 45. *R.* 10: 26. 2. *Pét.* 2: 20.

(b) Értelme ez: ha az emberek az Isten' ígéjéhez való engedelmességet elvetik, a' Kristust is és az Isten' kegyelmét elvetik, de ollyan módon esnek a' szent Lélek ellen való rettenetes bûnbe.

5. És megkóstolták az Istennek jó beszédét, és a' jövendô világnak erejét,

6. Ha elesnek, hogy ismét megújjíttassanak a' megtérés által, úgymint kik viszontag megfezítsék ô magoknak az Istennek Fiát, és azt gyalázatra adják.

7. Mert a' föld, melly a' gyakorta reá szállott záport beiszsza (c), és terem füvet azoknak hasznokra, a' kik azt mivelik, vészen áldást Istentől:

(c) Hasonlatossággal ékesíti mondását, miképen a' melly föld beveszi az esôt, Istentől megáldatik, azonképen a' ki az ígét beveszi. Viszontag; miképen a' magok között mikor töviset terem, a' tövis megégettetik: azonképen a' ki az ígét hallja és nem terem gyümöltsöt, Isten az örök tüzre veti.

8. De a' melly tövisseket és bojtorjánokat terem, megvettetett, és az Istennek átkához közel vagyon: mellynek vége megégetés lészen.

9. (d) De reménylünk ti felôletek szerelmesim ezeknél jobbakat, és az idvességhez közelebb valókat, ha így szóllunk is.

(d) Meglágyítja az Apostol a' mit ez elôtt keményen mondott vala, és azt mondja, hogy felölök jó reménysége vagyon.

10. (e) Mert nem hamis az Isten, hogy elfelejtkezzék a' ti tselekedetetekről, és a' ti fáradságos szerelmetekről, mellyet mutattatok az ô nevéhez: hogy *tudniillik*, szolgáltatok a' szenteknek, és most is szolgáltok.

(e) Okát mondja, miért vagyon ô felölök jó reménységben; mert, úgymond, igaz az Isten és a' ti jó tselekedeteteket megkoronázza.

11. (f) Kívánjuk pedig, hogy mindenitek ugyan azon szorgalmatossággal megmutassa a' reménységnek bizonnyos voltát mind végiglen.

(f) Értelme ez: amint megmutattátok szerelmeteket az emberekhez, úgy a' hitnek bizonyos voltát is megmutassátok.

12. (g) Hogy ne legyetek restek, hanem követôi azoknak, kik a' hitnek és békeséges türésnek általa örökösök az ígéretben.

(g) Ez úgy lehet meg, ha a' régi szent atyáknak hiteket és példájokat követik.

13. (h) Mert az Isten mikoron ígéretet tenne Ábrahámnak, mivelhogy senkire magánál nagyobbra nem esküdhetnék, önnön magára esküvék,

(h) Az örök életnek ígéreti bizonyossak, mert Isten esküvéssel erôsíti.

14. Ezt mondván: bizony megáldván megáldalak tégedet, és megsokasítván megsokasítlak tégedet. 1. *Mós.* 12: 3. *és* 17: 4. *és* 22: 17.

15. És ekképen mikor békeségesen várta volna, megnyeré az ígéretet.

16. (i) Mert az emberek náloknál nagyobbra esküsznek, és ô nekik minden versengéseknek vége, minden dolognak megerôsítésére az esküvés.

(i) Az embereknek hiszünk mikor megesküsznek, sokkal inkább hinnünk kell az Isten' esküvésének.

17. Melly dologban az Isten bôvségesen akarván megmutatni az ígéretnek örökösinek az ô tanátsának változhatatlanságát, ígéretiben esküvést vete közbe:

18. Hogy a' két (k) változhatatlan dolgok által, mellyekben lehetetlen dolog, hogy az Isten hazudjon, erôs vígasztalásunk légyen *minekünk*, kik e' végre futunk, hogy az elônkbe adott reménységet elvegyük:

(k) Érti a' két dolgon az Istennek ígéretit és esküvését.

19. (l) Melly a' mi lelkünknek, úgymint bátorságos és erôs vasmatskája, melly bemegyen mind azokig, mellyek a' kárpiton belöl vagynak.

(l) A' hitet hasonlítja a' vasmatskához.

20. Hová a' mi elôttünk járó mi érettünk bement, *tudniillik*, a' Jésus, ki a' Melkisedeknek rendi szerént Pappá lett mind örökké.

VII. RÉSZ.

A' Kristus' fô Papsága nagyobb a' Lévitákénál: a' Kristus örökké fô Pap, Melkisedek szerént.

Mert (a) ez a' Melkisedek Sálemnek királya *vala*, a' nagy Istennek Papja, ki Ábrahámnak eleibe ment vala, mikor a' királyoknak levágatások után hazamenne, és megáldá ôtet. 1. *Mós.* 14: 18.

(a) A' Kristus' papságáról való beszédre tér, mellyet kezdett vala a' 4. Résznek végén: mivel pedig az

ő beszédét e' mondáson fundálá: te vagy örökkévaló pap Melkisedek papnak rendi szerént; azért Melkisedek' tulajdonságit visgálja, hogy megesmértessék mimódon legyen a' Kristus Melkisedek' rendi szerént való pap. Először azt mondja, hogy Melkisedek király is, pap is volt: azonképen a' Kristus. Másodszor, igazságnak és békeségnek királlya volt, úgy Kristus. Harmadszor, sem attya, sem annya, sem nemzetsége nintsen Melkisedeknek, mivelhogy nem írattatott meg, azonképen a' Kristus Istensége szerént anya nélkül, embersége szerént atya nélkül való és örökké való Pap.

2. Kinek dézmát is ada mindenekből Ábrahám: ki először magyarázat szerént mondatik igazságnak királlyának, azután pedig Sálemnek királlyának is, az az, békeségnek királlyának.

3. Atya nélkül, anya nélkül, és nemzetség nélkül való: kinek sem napjainak kezdete, sem életének vége nintsen: hanem hasonlíttatván az Istennek Fiához lett örökkévaló Pap.

4. (b) Tekintsétek meg pedig, melly nagy *ember lett légyen* ez, kinek dézmát is adott Ábrahám Pátriárka a' nyereségből.

(b) Melkisedek a' papságra nézve nagyobb volt Ábrahámnál: mert Ábrahám neki dézmát adott. Másodszor, a' Léviták dézmát vésznek, de az ő attyokfiaitól; Melkisedek pedig idegen lévén vett dézmát Ábrahámtól. Harmadszor, Melkisedek megáldotta Ábrahámot, tehát úgy is nagyobb nálánál. Hogy ha pedig Ábrahámnál nagyobb, tehát minden fiainál is nagyobb.

5. Azoknak pedig, kik a' Lévi fiai közzül Papságot viselnek, parantsolatjok vagyon, hogy dézmát vegyenek a' községtől a' törvény szerént, az az, az ő attyokfiaiktól, jóllehet *ők is* Ábrahám' ágyékából származtak legyenek. 4. *Mós.* 18: 21. 5. *Mós.* 18: 1.

6. A' pedig a' kinek nemzetsége nem a' Léviták közzül való, dézmát vett Ábrahámtól, és megáldotta azt, a' kinek ígéreti valának.

7. Minden ellenkezés nélkül pedig, a' ki kissebb az áldatik meg attól, a' ki nagyobb.

8. És itt a' halandó emberek szoktak dézmát venni: ott pedig az, a' kiről bizonyság vagyon, hogy él.

9. És (hogy így szólljak) Ábrahámban megdézmáltatott Lévi is, ki dézmákat szokott venni.

10. Mert az még az ő attyának ágyékában vala, mikor eleibe menne Ábrahámnak Melkisedek.

11. (c) Hogy ha pedig a' Lévi nemzetségében való Papság által volt a' tökélletesség: (mert ez alatt adatott a' népnek a' törvény,) mi szükség volt azután, hogy más Pap támadna a' Melkisedeknek rendi szerént, és nem Áron *Papnak* rendi szerént mondatni.

(c) Ez ideig megbizonyította a' Kristust lenni Prófétának, királynak, Papnak, ezután rendel szóll mindenik tisztnek méltóságáról, és megmutatja, hogy azok egyebekben árnyék szerént voltak, de a' Kristusban valóságban.

12. Minekutánna azért a' Papság elváltozott, szükség, hogy (d) a' törvénynek is változása légyen.

(d) Itt a' törvényen érti a' Papság mellett való tzeremóniákat.

13. Mert *az*, a' kiről ezek mondatnak, más nemzetségből való, mellyből senki nem szolgált az oltárnak.

14. Mert nyilván való dolog, hogy a' Júda nemzetségéből támadott a' mi Urunk: melly nemzetségre nézve semmit nem szóllott Móses a' Papságról.

15. (e) Melly *dolog* annál is inkább megtetszik *abból*, hogy Melkisedeknek hasonlatossága szerént támad más Pap:

(e) Második bizonyság, hogy a' Lévi nemzetségében való papság nem volt tökélletes: mert az testi volt, és azok a' papok elmulandó külső és testi tzeremóniák által szenteltettek fel: de a' Kristus' papsága lelki és Sz. Léleknek ajándékival kenettetett fel és örökké való, mint Dávid bizonyítja.

16. Ki nem a' törvény szerént, (mellynek parantsolatja testi) lett *Pappá*, hanem a' halhatatlan életnek erejéből.

17. Mert ekképen tészen bizonyságot: te vagy örökké való Pap Melkisedeknek rendi szerént. *'Solt.* 110: 4. *R.* 5: 6.

18. (f) Mert az előbbi parantsolat eltöröltetik, mivelhogy erőtelen és haszontalan.

(f) Harmadik erősség: mert a' Lévi nemzetségében való papság haszontalan és erőtelen volt, mivelhogy meg nem szentelt senkit, az az; nem vitt a' tökélletességre. Ennek ellenébe veti a' Kristus' papságát, és arról mondja, hogy abban való reménység által közelgetünk Istenhez.

19. Mert semmit meg nem szentelt a' törvény, hanem a' másunnan vett jobb reménység, melly által közelgetünk Istenhez.

20. (g) És mivelhogy nem esküvés nélkül vagyon.

(g) Negyedik erősség; a' Kristus' papsága Isten' esküvésével erőssíttetett meg, honnét azt hozza ki, hogy miképen nagyobb és betsületesebb a' Kristus Aronnál azonképen betsületesebb szövetségnek közbenjárója.

21. Mert amazok esküvés nélkül lettenek Papokká (e' pedig esküvéssel, az által, a' ki neki ezt mondá: megeskütt az Úr és meg nem bánja, te vagy örökké való Pap, Melkisedeknek rendi szerént.) *'Solt.* 110: 2.

22. Ennyivel drágább szövetségnek lett közben járója a' Jésus.

23. (h) És amazok sokan lettek Papokká, mivelhogy a' halál miatt örökké meg nem maradhatnának.

(h) A' Lévi nemzetiben való papok sokan voltak, mert a' halál miatt örökkévaló papok nem lehettek: de a' Kristus örökkévaló.

24. De ennek, mivelhogy örökké megmarad, örökkévaló Papsága vagyon.

25. Minekokáért megis tarthatja mindenestől fogva azokat, a' kik ő általa járulnak Istenhez, mert mindenkor él, hogy esedezzék ő érettek.

26. (i) Mert illyen fő Pap illet vala minket, szent, ártatlan, szeplő nélkül való, a' bűnösöktől elválasztatott, és a' ki az egeknél fellyebbvalóvá tétetett.

(i) Azok bűnösök voltak, a' Kristus bűn nélkül való.

27. Kinek ne lenne szükség minden nap, mint ama' Papoknak, először az ő maga bűneiért áldozni, annakutánna a' népnek *bűneiért:* (k) mert azt egyszer megtselekedte, mikor magát megáldozta. 3. *Mós.* 16: 3.

(k) Azok gyakorta áldoztak barmokkal, a' Kristus egyszer magával.

28. Mert a' törvény Papokat rendel az erőtelen emberekből: de a' törvény után való esküvésnek beszéde, (l) a' Fiút, ki mind örökké megszenteltetett.

(l) A' Kristus' papsága a' törvény után rendeltetik, tehát amazt eltörli.

VIII RÉSZ.

A' Kristus' papsága között és a' Levitáké között való külömbség: a' Kristus mennyei Szentséges hellynek szolgál, azok földinek: a' Kristus örökkévaló szövetségnek közbenjárója, amazok elmulandónak.

(a) AZOKNAK pedig summájok, mellyeket mondunk ez: hogy nekünk ollyan fő Papunk vagyon, ki ama' nagyságos királyi széknek jobbjára ült az egekben:

(a) A' felső részben való erősségekhez még is három erősséget ragaszt, mellyekkel bizonyítja a' Kristus' papságának méltóságát. Első ez, mert a' mi papunk a' magasságos Istennek jobbjára emeltetett mennyekbe.

2. (b) A' szent helynek szolgája: (c) és amaz igaz sátornak, mellyet az Úr vont fel és nem ember.

(b) Második: a' Lévi nemzetségéből való papok szolgák voltak földi hajlékban; a' Kristus szolga a' mennyei hajlékban. Vagy, azok földi dolgokban voltak szolgák, a' Kristus mennyei dolgokban.

(c) Harmadik: a' Lévi papjai romlandó sátorban voltak szolgák; a' Kristus drágább sátort hordoz, tudniillik az ő testét.

3. (d) Mert minden fő Pap ajándékoknak és áldozatoknak felvitelekre rendeltetik: azért szükség volt, hogy ennek is lenne a' mit felvinne.

(d) Lehet ez negyedik erősség; a' drágább szövetségnek drágább a' közbenjárója is: az új Testamentomnak szövetsége drágább az ó Testamentoménál: tehát az új Testamentomnak közbenjárója is drágább. Hogy pedig drágább az új Testamentom' szövetsége, azzal bizonyítja, mert drágább ígéretekből áll. Más az, hogy ha tökélletesség volt volna az ó Testamentomi szövetségben, el nem változott volna. Hogy pedig elváltozott Jeremiásból bizonyítja. Azért már bizonyítja az Apostol, hogy miképen drágább az új Testamentom' papsága az ó Testamentom' papságánál: azonképen az új szövetség is drágább az ónál.

4. (e) Mert ha e' földön volna, még Pap is nem volna, megmaradván a' Papok, kik a' törvény szerént felviszik az ajádékokat.

(e) Berekeszti beszédét, és az Isten' mondásából vett erősséggel bizonyítja az ó Testamentomnak erőtlenségét és eltöröltetését. Mert azt mondja, hogy új szövetséget szerez.

5. (Úgymint) kik a' mennyei dolgok' példájoknak és árnyékoknak szolgálnak, a' miképen Isten megmondotta Mósesnek, mikor a' sátort elakarná végezni: meglásd, *úgymond*, hogy mindeneket tsinálj a' példára, melly megmutattatott teneked a' hegyen. 2. *Mós.* 28.

6. De most *a' mi fő Papunk* annyival fellyebb való szolgálatot nyert, mennyivel drágább szövetségnek közben járója, melly drágább ígéretekkel is erősíttetett meg.

7. Mert ha amaz első ollyan lett volna, mellyben semmi fogyatkozás nem volt volna, semmiképen a' másodiknak nem kerestetett volna hely.

8. Mert vádolván őket *a' Próféta* így szólt: Ímé napok jönek, azt mondja az Úr, és kötök az Izráelnek és a' Júdának házával új szövetséget. *Jer.* 31: 32. *és* 32: 37. *Róm.* 11: 27. *R.* 10: 16.

9. Nem a' szövetség szerént, mellyet szerzettem volt az ő attyaikkal, a' melly napon az ő kezeket megfogám, hogy kihoznám őket Egyiptomból: mert ők nem maradának meg abban az én szövetségemben, és én megvetém őket, azt mondja az Úr.

10. Annakokáért ez a' szövetség, mellyet kötök az Izráelnek házával e' napok után, azt mondja az Úr: adom az én törvényemet az ő elméjekben, és az ő szívekben beírom: és lészek nekiek Istenek, és ők lésznek énnekem népem.

11. És nem tanítja kiki az ő felebarátját, és kiki az ő attyafiát, ezt mondván: esmérd meg az Urat; mert mindnyájan megesmernek engemet, az ő kitsinyektől fogva a' nagyokig.

12. Mert kegyelmes lészek az ő álnokságoknak, és az ő bűnökről és az ő törvény' által hágásokról meg nem emlékezem többé.

13. Mikor új *szövetséget* mond, az elsőt óvátette: a' mi pedig elavul és megvénheszik, közel vagyon az elenyészéshez.

IX. RÉSZ.

Az első Sátornak és Papságnak ditsősséges volta; mellyet mindazáltal a' másiknak, az az, a' Kristus' papságának ditsőséges méltósága sokkal is feljül múl.

(a) VALÁNAK az első *szövetségnek is Isteni* tiszteletnek rendtartási, és e' világi szent helye. 2. *Mós.* 26: 1. *és* 36: 8.

(a) A' felső részben Jeremiás' mondásából bizonyítá az Apostol, hogy az ó Testamentomnak el kellett töröltetni, mivelhogy Isten mást ígért volna. Itt már bizonyos példákban ugyan azont bizonyítja, hogy tudniillik, ha az ó Testamentomnak elkellett töröltetni, tehát a' tzeremóniáknak is, mivelhogy azok következendő dolgoknak árnyéki voltak. 4. *Mós.* 17. 1. *Kir.* 8: 2. *Kron.* 5. 2. *Mós.* 16: 33.

2. Mert sátor készíttetett vala: az első, a' mellyben valának a' gyertyatartók, az asztal, és a' letett kenyerek, melly Szentnek hívattatik.

3. A' második kárpiton belől pedig vala a' sátor, mellyet neveznek vala Szentek' szentének;

4. Mellyben vala az arany temjénező, és a' szövetségnek ládája, melly minden felől aranyal beboríttatott vala, mellyben vala az arany veder a' mannával, és az Áronnak megvirágzott veszszeje, és a' Szövetségnek Táblái. 2. *Mós.* 16: 33. 4. *Mós.* 17: 10. 1. *Kir.* 8: 9. 2. *Kron.* 5: 10.

5. A' ládán feljűl pedig, a' ditsősséges Kérubimok, kik árnyékokkal befedezik vala az engesztelő ládát: mellyről nem kell mostan szóllanunk részenként. 2. *Mós.* 25. 18.

6. (b) Minekutánna pedig ezek így készíttettek, az első Sátorban mindenkor bemennek a Papok, a' szolgálatokat véghezvivén:

(b) Az áldozatokról szóll, mellyeket két rendbeliéknek mond: az első rendbeli, a' melly egyszer jészen vala esztendőben.

7. A' másikban pedig minden esztendőben egyszer tsak a' fő Pap, vérrel pedig, mellyel áldozik ő magáért, és a' népnek bűneiért. 2. *Mós.* 30: 10. 3. *Mós.* 16: 2.

8. (c) Melly által a' szent Lélek ezt jelentette, hogy meg nem nyilatkozott még a' szenteknek útjok, mivelhogy az első Sátor még fenn állana.

(c) Megmondja, mit példázott ez, hogy esztendőben ő maga ment be a' pap, egyebeket kirekesztvén, tudniillik, hogy a' szenteknek mennyországra való útok (mellyet példázott a' sátornak belső része) meg nem nyilatkozott az ollyan áldozatok által mert tsak egyedűl ment be a' fő pap, egyebeket kirekesztvén, és minekutánna kijött, ismét bezárlotta azt, hogy senki oda ne mehetne.

9. (d) Melly példa vala az akkori jelen való időhöz képest; mellyben ajándékokkal és áldozatokkal áldoznak, mellyek a' lelkiesméretben nem szentelhetik meg a' tisztelőt:

(d) Okát számlálja az ó Testamentombeli tzeremóniák által miért nem nyilatkozott meg a' mennyeknek

nek úta. Elsö oka, mert azok példák, vagy árnyékok voltak. Második, mert az embernek lelkét nem tisztíthatják meg. Harmadik, mert nagy részént ételből italból és mosódásokból állottak azok a' tzeremóniák. Negyedik, mert ideig valók voltak, míg tudniillik, azok megváltoznának. 4. *Mós.* 16. 3. *Mós.* 19.

10. És *helyheztetett vala* tsak ételekben, italokban, és külömb féle mosódásokban, és testi rendtartásokban, mellyek a' megjobbításnak idejéig vettettek vala *az Izráelitákra:*

11. Minekutánna pedig a' Kristus, a' következendö jóknak fö Papja eljött volna, nagyobb és tökélletesebb Sátor által, nem kézzel tsinálтatott, az az, nem afféle épületü *sátor által.*

12. Sem pedig nem bakoknak és tulkoknak vérek által, hanem az ö tulajdon vére által ment be egyszer a' szent helybe örökkévaló váltságot találván.

13. Mert ha a' bikáknak és a' bakoknak vérek, és az üszö borjúnak hamva elhintetvén a' tisztátalanokra, megszentelte *öket az ö* testeknek tisztaságára: 3. *Mós.* 16: 14. 4. *Mós.* 19: 2.

14. Mennyivel inkább a' Kristusnak vére, ki az örökkévaló Lélek által önnön magát, ártatlan lévén, megáldozta Istennek, megtisztítja a' ti lelketek' esméretit a' meghalt tselekedetektöl, hogy szolgáljatok az élö Istennek? 1. *Pét.* 1: 19. 1. *Ján.* 1: 7. *Jel.* 1: 6. *Luk.* 1: 74.

15. És azért az új Testamentomnak közben járója, hogy meghalván azoknak a' bünöknek váltságáért, mellyek voltanak az elsö Testamentom alatt, a' hívatalosok, az örökkévaló örökségnek ígéretit vennék. *Róm.* 5: 8. 1. *Pét.* 3: 18.

16. Mert a' hol a' Testamentom vagyon, szükség, hogy a' Testamentom tévönek halála meglégyen.

17. Mert a' Testamentom az embereknek halálokkal erös; mert míg él a' Testamentom tévö, addig a' Testamentom erötelen. *Gal.* 3: 15.

18. Innét vagyon, hogy az elsö Testamentom is nem szenteltetett meg vér nélkül.

19. Mert mikor Móses a' törvény szerént minden parantsolatokat elmondott volna az egész nép elött, borjúknak és bakoknak vérét vévén, vízzel és véres gyapjúval, és isóppal egyetemben a' könyvet és az egész népet meghinté:

20. Mondván: ez a' Testamentomnak vére, mellyet parantsolt nektek az Isten. 2. *Mós.* 24: 8.

21. Annak felette pedig a' Sátort-is, és minden szent edényeket hasonlatosképen vérrel meghinté. 2. *Mós.* 40: 9. *Mós.* 16: 14. 4. *Mós.* 7: 1.

22. És majd mindenek vérrel tisztíttatnak meg a' törvény szerént: és vér ontás nélkül nem lészen botsánat.

23. Annakokáért szükség volt, hogy a' mennyei dolgoknak példái illyen állatok által tisztíttassanak meg, a' mennyeiek pedig drágább áldozatokkal, hogy nem mint ezek voltak.

24. Mert nem kézzel tsinált Szent helybe ment be a' Kristus, melly példája volt a' valóságosnak: hanem a' mennyekbe ment, hogy megjelenjék most Isten elött mi érettünk.

25. Sem pedig *nem azért ment be*, hogy gyakorta áldozza meg ö magát (e) miképen a' fö Pap minden esztendöben bemégyen a' Szent helybe idegen vérrel:

(e) A' Kristus egyszer megáldoztatván mind az ó mind új Testamentombéli híveknek bünöket el törlötte: nem szükség tehát az ö áldozatjának meg kettöztetni, megújíttatni.

26. (Mert *ha* külömben *volna*, kellett volna ö neki gyakorta szenvedni világ teremtésétöl fogva, hanem most egyszer jelent meg az önnön maga megáldoztatása által e' világnak utolsó részében, a' bünnek eltörlésére.

27. És miképen, hogy elvégezett dolog, hogy az emberek egyszer haljanak meg, azután ítélet *lészen. Jób.* 30: 32.

28. Azonképen a' Kristus is egyszer megáldoztatott, hogy sokaknak bünöket elvenné, másodszor bünért való áldozat nélkül láttatik meg azoktól, a' kik ötet várják az idvességre. *Róm.* 5: 6, 8. 1. *Pét.* 3: 18.

X. RÉSZ.

Az ó Testamentom' áldozati elégtelenek voltak a' bünnek elvételére: a' Kristus' áldozatja elégséges és tökélletes a' bünnek eltörlésére: új szövetség, mellyért a' Kristust álhatatos hittel kell tisztelni.

(a) MERT a' törvény a' következendö jóknak árnyékát tartván, nem a' valóságoknak kimetszett formáját, azokkal az áldozatokkal mellyeket esztendönként ugyan azonokat szüntelen áldoznak, soha meg nem szentelheti azokat, a' kik azokhoz járúlnak.

(a) Annak adja okát, miért kellett a' Kristusnak megjelenni ez utolsó idöben az ö áldozatjával; mert az áldozatok a' bünöket el nem vehették.

2. Mert *ha* külömben *volt volna*, megszüntek volna az áldozattól, mivelhogy a' kik áldoztak megtisztulván egyszer, semmi bün azután az ö lelkek' esméretit nem vádolta volna:

3. De ez *áldozatokban* minden esztendönként a' bünöknek elö számlálások lészen.

4. Mert lehetetlen, hogy a' tulkoknak és kosoknak vérek elvegye a' bünöket. 3. *Mós.* 15: 14.

5. Minekokáért mikor e' világra bejött volna, azt mondja: az áldozatot és az ajándékot nem akartad, testet formálál pedig énnekem. *'Solt.* 40: 7.

6. A' baromnak egész áldozatját, és a' bünért valót nem kedvelted.

7. Akkor mondám: imhol vagyok *én*, (a' könyvnek kezdetiben megírattatott én felölem,) hogy tselekedjem Isten! a' te akaratodat:

8. Mikor elöször azt mondotta volna: az áldozatot és az ajándékot, és a' baromnak egészen megégetését, és a' bünért való áldozatot nem akartad, sem nem kedvelted, (mellyek a' törvény szerént áldoztatnak;)

9. Akkor monda: imhol vagyok, hogy tselekedjem Isten, a' te akaratodat. Eltörli az elsöt, hogy az utolsót állassa.

10. Melly akarattal megszenteltettünk a' Jésus Kristus' testének egyszer való áldozatja által.

11. (b) Annakokáért minden Pap elö áll minden napon szolgálván, és ugyan azon áldozatokkal áldozván gyakorta, mellyek soha a' bünöket el nem vehetik:

(b) El akarván végezni a' Kristus' Papságáról, és áldozatjáról való beszédet, ismét egybeveti a' Kristust az ó Testamentombeli papokkal. Azok minden nap áldoznak, a' Kristus egyszer; azok gyakorta ugyan azon áldozatokkal áldoztak, a' Kristus az ö testével: azoknak áldozatjok nem vészik el a' bünt; a' Kristus' áldozatja elvészi, és megszentel mind örökké.

12. Ez pedigen egy áldozattal áldozván a' bünökért, mind örökké ül az Istennek jobbján: *R.* 1: 3.

13. (c) A' mi hátra vagyon várván míglen az ö ellenségi az ö lábainak sámolyává tétessenek. *'Solt.* 110: 1. *R.* 1: 13. 1. *Kor.* 15: 25.

(c) Hogy valaki azt ne mondaná: még mind a' bün, mind a' halál rajtunk vagyon, azt mondja: hogy

a' Kristus' váltságának tellyes erejét akkor látjuk meg, mikor minden ellenségi neki talpa alá vettetnek.

14. Mert egyetlen egy áldozattal tökélletesekké tette mind örökké azokat, a' kik megszenteltetnek.

15. (d) Bizonyságot tészen pedig minekünk a' szent Lélek is; mert minekutánna eleve megmondotta volna:

(d) Megtanít mimódon kelljen a' Jésus Kristusnak jó tételményit hozzánk kaptsolnunk, tudniillik, igaz és tökélletes hitnek általa, mellynek bizonyos jele bennünk, a' mi megszenteltetésünk.

16. Ez az én szövetségem, mellyet kötök ő velek a' napok után, azt mondja az Úr: az én törvényimet adom az ő szívekbe, és azokat beírom elméjekbe: *Jer.* 31: 33. *R.* 8: 8, 20. *Róm.* 11: 27.

17. És az ő bűnökről 's az ő törvénytelenségekről nem emlékezem meg többé.

18. A' hol pedig ezeknek botsánatjok vagyon, nem kell többé bűnért való áldozat.

19. Mivelhogy azért atyámfiai, szabadságunk vagyon, a' Szent helybe való bemenetelre a' Jésusnak vére által:

20. Az *úton*, mellyet szentelt minekünk, új és élő út gyanánt a' kárpit által, az az, az ő teste által:

21. És *mivelhogy vagyon* nagy Papunk, ki az Isten' házának fejedelme:

22. Járuljunk igaz szívvel hitnek bizonyos bizodalmával, a' gonosz lelki esmérettől megtisztult szívekkel:

23. És megmosván testünket tiszta vízzel, tartsuk meg a' reménységnek tántorgás nélkül való vallását: (mert igaz az, a' ki ígéretet tett.

24. És egymást betsűljük, hogy magunkat felindítsuk az atyafiúi szeretetre és a' jó tselekedetekre.

25. (e) El nem hagyván a' mi gyülekezetünket, miképen szokások némellyeknek, hanem intvén *egymást*: (f) annyival is inkább, minthogy látjátok, hogy ama' nap elközelget. *R.* 13: 12.

(e) Inti őket, hogy a' gyülekezetet el ne hadgyák.
(f) Első oka az intésnek.

26. (g) Mert ha szabad akaratunk szerént vétkezünk az igazság' esméretinek vétele után, nintsen azután a' mi bűneinkért áldozat: *R.* 6: 4.

(g) Második oka; a' megesmert igazságtul elszakadván, szent Lélek ellen vétkeznek.

27. Hanem az ítéletnek néminemű várása, és a' tűznek lángja, melly megemészti az ellenkezőket.

28. (h) A' ki megveti a' Mósesnek törvényét, minden írgalmasság nélkül két avagy három tanúnak bizonyságára meghal: *Mát.* 18: 16. *Ján.* 8: 17. 2. *Kor.* 13: 1. *Mós.* 19: 15.

(h) Harmadik oka.

29. Mennyivel állítjátok, hogy keményebb büntetésre ítéltetik méltónak, a' ki az Istennek Fiát megtapodándja, és a' szövetségnek vérét, mellynek általa megszenteltetett vala, semminek állítándja, és a' kegyelemnek Lelkét boszszúsággal illeténdi?

30. (i) Mert tudjuk azt, a' ki ezt mondotta: Enyim a' boszszúállás, én megfizetem, azt mondja az Úr. És ismét; az Úr megítéli, *úgymond*, az ő népét. *Mós.* 32. 35. *Róm.* 12: 19. *Mós.* 32: 26.

(i) Negyedik oka; az Ur boszszút áll, és rettenetes az ő kezébe esni.

31. Rettenetes *dolog* az élő Isten' kezeibe esni.

32. (k) Emlékezzetek meg az előtt való napokról, mellyekben minekutánnna megvilágosíttattatok volt, a' háboruságoknak nagy tusakodását szenvedtétek:

(k) Ötödik oka; először jól kezdettétek, azért szemérem immár hátra állanotok.

33. Egyképen ugyan, mikor gyalázatokkal és nyomorúságokkal a' piatzra vitettetek elő: egyképen pedig, mikor társaik lettetek azoknak, a' kik abban a' *nyomorúságos* állapotban forgódtanak. 1. *Kor.* 4: 9.

34. Mert az én fogságimon is én velem együtt bánkódtatok, és a' ti jószágtoknak sákmánylását nagy örömmel vettétek, mivelhogy tudnátok, hogy tinektek drágább, és maradandóbb jószágtok vagyon mennyekben. 1. *Thes.* 2: 14. *Tsel.* 2: 1.

35. Ne vessétek el annakokáért a' ti bizodalmatokat, mellynek nagy jutalmazása vagyon.

36. Mert szükség nektek a' békeséges türés: hogy minekutánna az Istennek akaratját tselekedénditek, elvegyétek az ígéretet.

37. Mert még egy kevés, tsak egy kevés *idő vagyon*, és a' ki eljövendő eljő, és nem késik.

38. Az igaz *ember* pedig hit által él: és valaki elvonándja magát, az ollyant az én lelkem nem kedvelli. *Hab.* 2: 4. *Róm.* 1: 17. *Gál.* 3: 11.

39. (l) De mi nem ollyanok vagyunk, kik magunkat elvonjuk a' veszedelemre, hanem ollyak, kik higyjünk a' mi lelkünknek idvességére.

(l) Biztatja őket, hogy megmaradnak a' hítben mind végig.

XI. RÉSZ.

Mi légyen a' hit, és annak tselekedetit sok példákban mutatja meg.

(a) A' Hit pedig az ollyan dolgoknak valóságok, mellyeket reménylünk, és a' mellyek nem láttatnak azoknak bizonyos mutatójok.

(a) Inti a' felső részben a' 'Sidókat a' hitben való tökélletességre. Itt már a' hitet írja le, hogy tudniillik a' mellyek tsak reménységben vagynak, és láthatatlanok, azokat nekünk bizonyoson mutatja, melly dologra sok példákat hoz.

2. Mellyért jó bizonysággal ékesítettek volt meg a' régiek.

3. Hit által értjük, hogy teremtetett e' világ Istennek beszéde által, hogy e' láthatatlanokból láthatók lennének. 1. *Mós.* 1: 1.

4. Abel hit által áldozott Istennek betsesebb áldozattal, hogy nem mint Kain: melly által bizonyságot vett, hogy igaz volna, mikor az Isten bizonyságot tenne az ő ajándékiról: és ez által meghalván még is szóll. (b) 1. *Mós.* 4: 4. *R.* 12: 24.

(b) Néz az Isten' mondására: Abelnek vére kiált én reám.

5. Hit által ragadtatott el Énók, hogy ne látna halált: és meg nem találtatott, mivelhogy által vitte vala őtet Isten: mert minekelőtte által vitetnék, bizonyságot vett vala, hogy kedves volna Istennek. 1. *Mós.* 5: 24.

6. Hit nélkül pedig lehetetlen, hogy valaki *ő neki* kedves légyen: mert a' ki Istenhez járul, ennek hinni kell, hogy vagyon *Isten*, és jutalmat ád azoknak, a' kik őtet keresik.

7. Hit által Istentől megintetvén Noé azokról, a' mellyek még nem láttatnak vala, félvén

készité a' bárkát az ő háza népének megtartására, melly által kárhoztatá e' világot, és a' hitből való igazságnak örököse lett. 1. *Mós.* 6: 3.

8. Hit által, mikor hívattatott volna Ábrahám, engede az Istennek, hogy elmenne a' hellyre, mellyet örökségül vejendő vala: és kimene, nem tudván hová menne: 1. *Mós.* 12: 1, 17.

9. Hit által lakék az ígéretnek földén mint idegen *földön*, sátorban lakván Isákkal és Jákóbbal, ugyan azon ígéretnek örökösivel.

10. Mert vár vala olly várost, mellynek fundamentoma volna, mellynek mestere és teremtője az Isten. *R.* 12: 22. *és* 13: 24.

11. Hit által Sára is erőt vön az ő méhében való fogadásra, és az ő idejének állapotja kivül szüle, mivelhogy igaznak ítélte azt, a' ki ígéretett tett vala. 1. *Mós.* 17: 19. *és* 21: 2.

12. Annakokáért is egytől, és attól úgymint meghalttól szaporodtanak (c) annyin, mennyi az ég' tsillaginak soksága, és mint a' tenger' partjának fövénye számlálhatatlan. 1. *Mós.* 22: 27.

(c) Az az: ollyantól, a' ki nem volt alkalmatossabb a' nemzésre, mintha szintén tellyességgel meghalt volna,

13. Hit által haltanak meg mind ezek, kik az ígéreteket el nem vették vala, hanem távol nézik vala azokat, minekutánna hittenek volna, és ragaszkodtanak volna azokhoz, és vallást tettek volna arról, hogy ők bujdosók és jövevények volnának azon a' földön.

14. Mert a' kik ezeket mondják, nyilván jelentik, hogy ők hazát keresnek.

15. Hogy ha arról megemlékeztek volna, a' mellyből kijöttenek vala, volt volna idejek a' viszszatérésre:

16. De jobb *hazát* kívánnak, tudniillik mennyeit: annakokáért nem szégyenl az Isten ő Isteneknek hívatni; mert készített vala ő nekik várost. 2. *Mós.* 3: 6.

17. Hit által áldozá meg (d) Ábrahám Isákot, mikor kísértetnék, amaz ő egyetlen egy szülöttét, *mondom*, hogy megáldozta az, a' ki az ígéreteket vette vala. 1. *Mós.* 22: 9.

(d) Az az: megakará áldozni.

18. Kinek ez mondatott vala: Isákban hívattatik teneked magod. 1. *Mós.* 11: 12. *Róm.* 9: 7.

19. Mikor ő magában ezt elhitte volna, hogy az Isten azt a' halálból is feltámaszthatja, melly halálból néminemű hasonlatosság szerént fel is vevé: (e)

(e) Mert nem volt az Isáknak halála valóságos, hanem hasonló volt a' halálhoz, azért mondatik néminemű hasonlatosság szerént feltámadtnak lenni.

20. Hit által áldá meg Isák Jákóbot és Ésaut jövendő dolgokra nézve. 1. *Mós.* 27: 28, 29.

21. Hit által áldá meg Jákob halálának idején Jó'sefnek mindenik fiát: és imádkozék az ő istápjához támaszkodván. 1. *Mós.* 48: 18, 19. 1. *Mós.* 47: 31.

22. Hit által emlékezék Jó'sef az ő halálakor az Izráel' fiainak kimenetelek felől, és az ő tetemeiről parantsola. 1. *Mós.* 50: 24.

23. Hit által rejtetett el Móses az ő szüléitől három hónapig, mikor született volna, mivelhogy látnák szép gyermeknek lenni: és nem rettegék a' királynak parantsolatját. 2. *Mós.* 2: 1. *Tsel.* 7: 20. 2. *Mós.* 1: 16.

24. Hit által nem akara Móses, mikor már öreg volna, Faraó' leánya fiának hívattatni. 2. *Mós.* 2: 11.

25. Inkább választván magának, hogy az Isten' népével együtt nyomorúságokkal illettetnék, hogy nem mint a' bűnnek ideig való használával élne. (f)

(f) Bűnnek hasznának mondja azokat a' világi dolgokat, mellyekkel bün nélkül, és az Isten' haragjának maga ellen való felgerjesztése nélkül nem élhet vala Móses.

26. Úgymint ki nagyobb gazdagságoknak ítélné lenni a' Kristusésrt való gyalázatot, hogy nem mint az Égyiptombelieknek kintseket; mert néz vala a' jutalomnak fizetésére.

27. Hit által hagyá el Égyiptomot, nem félvén a' király' haragjától: mert olly erős szívvel volt, mintha látná azt, a' ki láthatatlan. 2. *Mós.* 11: 4. 2. *Mós.* 10: 28.

28. Hit által szerzé a' Húsvéti bárányt, és ama vérnek kiontását: hogy a' ki az első szülötteket öli vala, őket ne illetné. 2. *Mós.* 12: 21.

29. Hit által mentek által a' veres tengeren, mint egy szárazon, mellyet mikor az Égyiptombeliek megkísértettek volna, elnyeletteténk. 2. *Mós.* 14: 22.

30. Hit által romlottanak le Jérikónak kőfalai, mikor azokat kerülték volna hét napig. *Jós.* 6: 20.

31. Hit által nem vesze el az engedetlenekkel együtt ama' tisztátalan Ráháb, mikor jó akarattal fogadta volna a' kémeket. *Jós.* 2: 1. *és* 6: 23.

32. És mit szóllok többet? mert nem volna az idő elég hozzá, ha szólnék Gedeonról, Bárákról, Sámsonról, Jeftéről, Dávidról, Sámuelről, és a' Prófétákról. *Bir.* 6: 11. *Bir.* 4: 6. *Bir.* 13: 24. *Bir.* 11: 11. 1. *Sám.* 16: 13. 1. *Sám.* 1: 20.

33. Kik hit által országokat meggyőztek, igazságot tselekedtek, az ígéreteket elvették, az oroszlánoknak szájokat bedugták:

34. A' tűznek erejét megoltották, fegyvernek élitől megmenekedtek, erőtelenekből erősek lettek a' viadalban, az idegeneknek táborokat elfutamtatták:

35. Az aszszonyok feltámadás által az ő halotjaikat megnyerték: némellyeknek bőrök megfeszíttetett, nem gondolván a' szabadúlással, hogy drágább feltámadást nyerhetnének.

36. Némellyek viszontag tsúfolásokat és ostorozásokat szenvedtek, annakfelette kötözéseket és tömlözöt:

37. Megköveztettek, ketté vágattattak, kísértettek, fegyrerrel levágattatván meghaltak: bújdostak juhoknak és ketskéknek bőrökben: kik elhagyattattak, szorongattattak, nyomorgattattak:

38. (Kikre nem volt méltó e' világ) pusztákban bújdostak, hegyeken, barlangokban, és a' földnek lyukaiban.

39. És mind ezek, minekutánna *jó* bizonyságot vettek volna hit által, az ígéretet nem vették el:

40. Mivelhogy az Isten mi felőlünk néminemű dolgot rendelt volt, hogy mi nálunk nélkül a' tökélletességre ne jutnának.

XII. RÉSZ.

Int, hogy minden akadályokat hátra hagyván a' Kristust kelljen követni, és hogy az atyai sanyargatást békességgel türjék, és egyébb jóságos tselekedetekre is intettetnek.

ANNAKOKÁÉRT (a) mi is, mivelhogy ennyi sok bizonyságoknak fellege áll környülünk, minden terhet levetvén, és minden környülünk való bűnt, *nagy* állhatatossággal a' mi

elönkben adatott tzélt kifussuk: *Róm.* 6: 4. *Efés.* 4: 22. *Kol.* 3: 8. 1. *Pét.* 2: 1.

(a) A' felsö részböl alkalmatosságot vévén, int a' hitben való tökélletességre, és a' keresztyéni vitézkedésben való állhatatosságra, annak pedig módját is megmondja, hogy tudniillik minden terhet és bünt levessenek.

2. Nézvén a' hitnek fövezérére és elvégezöjére a' Jésusra, ki az ö elötte való öröm helyében szenvedett keresztet, a' gyalázatot megútálván, és az Isten' székinek jobbjára ült. *R.* 1: 3.

3. Gondoljátok meg azért, kitsoda légyen az, a' ki illyen ellene való szidalmazásokat szenvedett a' bünösöktöl, hogy elmétekben elfogyatkozván meg ne fáradjatok.

4. Mert még szintén a' vérig nem ellenkeztetek, a' bün ellen tusakodván:

5. Elfelejtkeztetek-é pedig az intésröl, melly nektek mint fiaknak szóll? Fiam ne vesd meg az Úrnak fenyitékét, és el ne fáradj lelkedben, mikor ö töle dorgáltatol. *Péld.* 3: 11. *Jób.* 5: 17. *Jel.* 3: 19.

6. Mert a' kit szeret az Úr megdorgálja: valakit fiává fogad megostorozza.

7. Ha a' dorgálást elszenveditek, az Isten ö magát nektek ajánlja mint fiainak: (mert kitsoda olly fiú, kit az atya meg nem dorgál?)

8. Hogy ha dorgálás nélkül valók vagytok, mellyben mindenek részesek, bizonyára fattyak vagytok, és nem fiak.

9. Továbbá a' mi test szerént való atyáink minekünk dorgálóink voltak, és öket betsültük: avagy nem sokkal inkább engednünk kell-é a' lelkek' Attyának: hogy éljünk?

10. Mert azok kevés ideig, a' mint nekik tetszett, minket dorgálnak vala: ez pedig mi hasznunkra *dorgál*, hogy részesi legyünk az ö szentségének.

11. Minden dorgálás pedig most jóllehet nem láttatik örvendetesnek, hanem szomorúságosnak lenni: mindazáltal végezetre az igazságnak tsendes gyümöltsét adja azoknak, a' kik abban gyakorlották magokat.

12. (b) Annakokáért a' ti leeresztett kezeiteket, és a' ti reszketö térdeiteket erösítsétek meg:

(b) Berekeszti beszédét ismét intéssel.

13. (c) És a' ti lábaitokkal egyenessen járjatok: hogy a' ki sánta el ne tévelyedjék, hanem hogy meggyógyíttassék inkább.

(c) Az útonjáróktól vett hasonlatossággal indítja öket, hogy egyenessen járjanak.

14. Kövessétek a' békességet mindenekkel, és a' szent életet, melly nélkül senki az Urat nem látja: *Róm.* 12: 18. *Mát.* 5: 8.

15. Reá vígyázván, hogy valaki az Úrnak kegyelmétöl el ne szakadjon, (d) hogy valami keserü gyökér felnevekedvén, meg ne háborítson, és az által sokan megfertéztessenek.

(d) Arra inti öket, hogy az ö felebarátjoknak idvességekröl gondjok legyen.

16. Ne légyen senki paráználkodó, (e) avagy elvetemedett mint Ésau, ki egy ételen eladta az ö elsöszülöttségének méltóságát. 1. *Mós.* 25: 33.

(e) Arra inti öket, hogy e' világiakért a' mennyeieket el ne hadják mint Ésau.

17. (f) Mert tudjátok, hogy ö annakutánna is, mikor az áldást viszsza akarná nyerni örökség szerént, megvettetett volt: mert nem talált megbánásra való helyet, jóllehet könyhullatásokkal kereste volna azt *az áldást.* 1. *Mós.* 27: 38.

(f) Okát adja mondásának, miképen Ésau nem találá meg az áldást, azonképen a' kik most a' mennyeieket eladják a' testieken.

18. Mert nem járultatok a' tapasztalható hegyhez, és a' felgerjedett tüzhöz, és a' forgószélhez, és a' setétséghez, és a' szélvészhez: 2. *Mós.* 19: 11.

19. És a' trombitának zengéséhez, és *az Isten'* beszédinek szavához: mellyet a' kik hallottak, kérték, hogy többé az nekik ne szóllana. 2. *Mós.* 20: 19. 5. *Mós.* 5: 5. *és* 18: 6.

20. (Mert nem szenvedhetik vala el a' tilalmat: hogyha oktalan állat illeténdi is a' hegyet, megköveztessék, avagy nyillal meglövettessék. 2. *Mós.* 16: 13.

21. Móses is (olly igen rettenetes látás vala, a' melly láttaték) azt mondotta: elijedék, és elrémülék.

22. Hanem járultatok a' Sion' hegyéhez, és az élö Istennek városához, (g) a' mennyei Jerusálemhez, és a' sok ezer angyalokhoz, *Gal.* 4: 26.

(g) Értelme ez: hogy mi az Angyaloknak, a' Pátriárkáknak és a' híveknek lelkeknek társasága közzé számláltattunk, mikor az Evangyéliom által minket a' Kristus hozzá hív.

23. Az elsöszülötteknek közönséges gyülekezetihez, kik beírattanak mennyben, és a' mindeneknek bírájokhoz az Istenhez, és a' tökélletessé lett igazaknak lelkekhez.

24. És az Új Testamentomnak közbenjárójához a' Jésushoz, és az elhintetett vérhez, (h) melly drágább dolgokat szóll az Ábel' vérénél. 1. *Mós.* 4: 10. *R.* 11: 4.

(h) Egybeveti a' Kristus' vérét az Ábel' vérével, és azt ennél drágábbnak mondja; mert az Ábel' vére boszszúállást kér, de a' Kristus' vére Istennel való békességet.

25. Meglássátok, hogy meg ne útáljátok azt, a' ki szóll: mert ha azok meg nem menekedtek, a' kik megvetik vala azt, a' ki Isten' képében szóll vala e' földön, sokkal inkább mi, ha azt megútáljuk, a' ki mennyböl vagyon:

26. Kinek szava akkor megmozdította a' földet: most pedig hirdeti, ezt mondván: még egyszer én megmozdítom nem tsak a' földet, hanem az eget is. *Hagg.* 2: 7.

27. Hogy pedig *azt mondja:* még egyszer; jelenti a' nem állandó dolgoknak, tudniillik a teremtetteknek elvételeket, hogy megmaradjanak, a' mellyek állhatatosok.

28. Annakokáért a' mozdíthatatlan országot felvévén, tartsuk meg a' kegyelmet, melly által úgy szolgáljunk Istennek, hogy neki kedvesek legyünk, szemérmetességgel és félelemmel.

29. Mert a' mi Istenünk megemésztö tüz. 5. *Mós.* 4: 24.

XIII. RÉSZ.

Atyafiúi szeretetre, jó tételre int: tíltja a' tisztátalanságot, fösvénységet: állhatatosságot, türést, hálaadást, elöttökjárókhoz engedelmességet parantsol: intését könyörgésen végzi.

AZ atyafiúi szeretet megmaradjon. *Róm.* 12: 10, 13. 1. *Pét.* 4. 9.

2. A' gazdálkodásról el ne felejtkezzetek: mert ez által némellyek nem tudván, angyalokat fogadtanak szállásokra. 1. *Mós.* 18: 2. *és* 19: 1.

3. Megemlékezzetek a' foglyokról, mint ha ö velek együtt foglyok volnátok: és azokról, a' kik nyomorúságokkal terheltetnek, mintha ti is testben szenvednétek.

4. Tiszteletes mindenek között a' házasság, és a' tiszta ágyasház: a' paráznákat pedig, és a' házasság rontókat az Isten megítéli.

5. A' ti erköltsötök idegen légyen a' fösvénységtől: elégedjetek meg a' jelenvalókkal, mert az *Isten* mondotta: nem hagylak el tégedet, és nem távozom el te tőled: 5. *Mós.* 31: 8. *Jós.* 1: 5. 1. *Krón.* 28: 20.

6. Annyira, hogy bátorsággal mondjuk: az Úr énnekem segítségem, és nem félek, hogy valamit ártson énnekem az ember. *Solt.* 118: 6.

7. Megemlékezzetek a' ti előttetek járókról, kik tinektek szóllották az Istennek beszédét: kiknek kövessétek hiteket, meggondolván minemű vége volt az ő forgolódásoknak.

8. (a) A' Jésus Kristus tegnap és ma ugyan azon, és mind örökké.

(a) Hogy a' tudományban ne kételkedjenek és ne tántorogjanak a' Kristust adja eleikbe, és azt mondja, hogy soha nem volt és nem lészen az idvességre más fundamentom.

9. (b) Külömböző és idegen tudományok által ide'stova ne vonattassatok; mert jó kegyelemmel megerősíttetni a' szívnek, nem eledelekkel, mellyek nem használtak azoknak, a' kik azokban jártak.

(b) Inti őket, hogy idegen tudományokkal el ne vonattassanak az igaz tudomány mellől, mivelhogy tsak ez által erősíttetik meg a' mi szívünk, és azokat kárhoztatja, kik az eledelben válogatnak.

10. (c) Vagyon oltárunk, mellyről nem szabad enniek azoknak, a' kik a' Sátorhoz szolgálnak.

(c) Szép hasonlatossággal mutatja meg, hogy a' Kristussal azok nem társalkodhatnak, a' kik a' Móses' törvénye szerént az eledelben válogatnak, és abból várják igazúlásokat. A' papok, *úgymond:* nem eszik vala meg az ollyan baromnak húsát, mellynek vérét beviszik vala a' Szenthelybe, hanem a' táboron kivül égetik vala azt meg, melly a' Kristust példázza vala. Azért szinte úgy, a' kik még a' Sátornak szolgálnak, az az, megtartják a' törvényben való tzeremóniákat, a' Jésus Kristusban azoknak nem lehet részek. Továbbá, hogy a' Kristus Jérusálem kivül szenvedett, azt mondja, hogy azzal is a' példáztatott, hogy a' kik ő vele akarnak társalkodni, ki menjenek Jérusálemből, az az, elhagyják a' törvényben való tzeremóniákat. Hogy pedig a' Kristus a' keresztet felvévén a' kapun kivül szenvedett, azzal példáztatott, hogy a' keresztet felvévén siessünk ő vele e' világból kimenni.

11. Mert a' melly állatoknak vérek bevitetik a' fő Pap által a' bűnért a' Szenthelybe, azoknak testeik megégettetnek a' táboron kivül. 3. *Mós.* 4: 11. *és* 6: 30. *és* 16: 27.

12. Minekokáért a' Jésus is, hogy megszentelné a' népet az ő tulajdon vére által, szenvedett a' kapun kivül.

13. Menjünk ki azért ő hozzá a' táboron kivül, az ő gyalázatját hordozván.

14. Mert nintsen itt maradandó városunk, hanem jövendőt keresünk. *R.* 11, 10, 16.

15. (d) Ő általa azért szüntelen vigyünk Isten eleibe dítséretnek áldozatját, az az, az ő nevéről való vallástévő ajakinknak gyümöltsét. *Óse.* 14: 3.

(d) Hogy azt ne gondolnák a' hívek, hogy nintsen már semmi áldozat, mivelhogy a' barmoknak áldozatjok eltöröltetett, megmondja, mivel és mimódon áldozzanak a' hívek Istennek kedves áldozattal.

16. A' jótéteményről pedig, és marhátoknak mássalvaló közléséről el ne felejtkezzetek: mert illyen áldozatokban gyönyörködik az Isten.

17. Engedjétek a' ti előttetek járóknak, és szót fogadjatok: mert vigyáznak ők a' ti lelkeitekért, úgymint számadók: hogy örömmel miveljék azt, és nem sóhajtással, mert az tinektek nem használ.

18. Imádkozzatok mi érettünk: mert hiszszük, hogy minekünk jó lelki esméretünk vagyon, úgymint kik mindenekben igyekezünk tisztességesen forgolódni:

19. Még is kérlek titeket, hogy azt miveljétek, hogy hamarébb hozzátok mehessek.

20. A' békességnek Istene pedig, ki a' halálból kihozta a' juhoknak (e) az örökkévaló testamentomnak vére által való nagy pásztorát a' mi Urunk Jésus Kristust.

(e) Megmondja, mimódon mondassék Kristus a' juhoknak pásztorának, mert tudniillik azokat vérével kereste. *Jób.* 10. *Tsel.* 10.

21. Tégyen titeket tökélletesekké minden jó tselekedetben, az ő akaratjának tselekedetire: tselekedvén ti bennetek azt, a' mi ő előtte kedves, a' Jésus Kristus által: kinek ditsőség mind örökkön örökké, Amen.

22. Kérlek pedig titeket atyámfiai, szenvedjétek el ez intő beszédet; mert rövideden írtam nektek.

23. Légyen tudtotokra, hogy a' *mi* atyánkfia Timothéus megszabadúlt: kivel (ha hamar ide jövénd) meglátogatlak titeket.

24. Köszöntsétek mind a' ti előttetekjárókat, és mind a' szenteket. Köszöntenek titeket azok, a' kik Olasz országból való *atyafiak.*

25. Isten' kegyelme légyen mindnyájan veletek, Amen.

26. A' 'Sidókhoz íratott Olasz országból Timothéus által.

SZENT JAKAB APOSTOLNAK
KÖZÖNSÉGES LEVELE.

Közönséges levélnek mondatik, mert nem írta egy bizonyos embernek, vagy városnak, vagy tartománynak, hanem mindeneknek, kik a' 'Sidó nemzetségből mind e' világra eloszlottak.

E' *Levélben tanítani akar az Apostol, hogy ember jót tselekedjék, és hitit jó tselekedetekkel, mint az igaz hitnek gyümöltseivel, mutassa és bizonyítsa meg. Mert külömben nem igaz hanem holt hiti vagyon. Int osztán minden jóságos tselekedetekre, állhatatosságra, kereszt alatt békességes türésre, buzgó könyörgésre, nyelvekkel, és Istennek ideig való ajándékival jól élésre.*

I. RÉSZ.

Intés a' türésre, böltsességnek Istentől való kérésére: mulandó gazdagság, kísértet: minden ajándék Istentől onnan feljül: haragra késöknek kell lennünk: Isten' ígéjét hallgatni, megtselekedni, Istent tisztelni.

Jakab, az Istennek és az Úr Jésus Kristusnak szolgája, az elszélledett tizenkét nemzetségnek köszönetemet.

2. Nagy öröm gyanánt tartsátok atyámfiai, mikor külömbkülömb kísértetekbe estek.

3. Tudván, hogy a' ti hiteteknek próbálása békességestürést nemz: *Róm. 5: 3.*

4. (a) A' békességestürésben pedig tökélletes tselekedet vagyon, hogy legyetek tökélletesek és épek, minden fogyatkozás nélkül.

(a) Azt mondja meg, minemünek kell lenni a' hívekben a' békeséges szenvedésnek, tudniillik állhatatosnak, hogy Isten elött kedves légyen, úgymint tökélletes tselekedet.

5. (b) Hogyha valamellyitek szükölködik böltsesség nélkül, kérje Istentől, ki adja azt mindeneknek böséggel szemre való hányás nélkül, és megadattatik ő neki.

(b) Mivelhogy nem minden emberben vala e' tudomány, hogy a' nyomorúságok minekünk javunkra vagynak; azért inti a' híveket, hogy e' böltsességet kérjék Istentől.

6. De kérje hittel, semmit nem kételkedvén; mert a' ki kételkedik, hasonló a' tengernek habjához, melly a' szelektől megmozdíttatik, és ide 's tova hányattatik. *Mát. 7: 7. és 21: 22. Márk. 11: 24. Luk. 11: 9. Ján. 14: 13. és 16: 23.*

7. Ne vélje azért az ollyan ember, hogy ő valamit vegyen az Úrtól.

8. A' kettős szívű ember állhatatlan minden ő útaiban.

9. Ditsekedjék pedig az alázatos atyafiú az ő nagyságában:

10. A' gazdag pedig az ő alázatosságában: mert elmúlik mint a' fűnek virága. *'Solt. 102: 12. és 103: 15. Ésa. 40: 6. 1. Pét. 1: 24.*

11. Mert miképen mikor a' nap nagy hévséggel feltámad, megszárad a' fű, és az ő szép tekintetek' ékessége elvész: azonképen a' gazdag ember is az ő útaiban meghervad.

12. Boldog ember, a' ki kísértetet szenved, mert minekutánna megpróbáltatik, elvészi az életnek koronáját, mellyet ígért az Úr az ötet szeretöknek. *Jób. 5: 17. Péld. 3: 11. 'Sid. 12: 5. Ján. 3: 19.*

II. 13. Senki mikor kísértetik ne mondja, hogy Istentől kísértetik: mert az Isten gonoszságokkal nem kísértethetik, és senkit nem is kísért.

14. Minden ember pedig kísértetik, mikor az ő tulajdon kívánságától elvonattatik, és megtsalattatik.

15. Annakutánna a' kívánság, minekutánna terhbe esett, szüli a' bűnt: a' bűn pedig minekutánna véghez mégyen, nemz halált.

16. Ne tévelyegjetek szerelmes atyámfiai.

17. Minden jó adomány, és minden tökélletes ajándék onnét feljül vagyon, melly leszáll a' világosságnak attyától, kinél nintsen változás, vagy változás' árnyéka.

18. Ki akaratja szerént szült minket az igazságnak beszéde által, hogy lennénk az ő teremtett állatinak néminemű első sengéi.

III. 19. Annakokáért szerelmes atyámfiai, légyen minden ember gyors a' hallásra, késedelmes a' szóllásra, késedelmes a' haragra. *Péld. 17: 27. Préd. 5: 1. Préd. 7: 10.*

20. Mert a' férjfinak haragja az Isten' igazságát nem tselekeszi.

21. Annakokáért elvetvén minden undokságot, és a' gonoszságnak ganéját, alázatossággal vegyétek be a' beoltatott beszédet, melly megtarthatja a' ti lelkeiteket.

22. Legyetek pedig tselekedői az ígének: és ne tsak hallgatói, hogy megtsaljátok ti magatokat: *Mát. 7: 22.*

23. Mert a' ki *tsak* hallgatója az ígének, és nem tselekedője, az ollyan hasonlatos az emberhez, ki megtekínti az ő természet szerént való ábrázatját a' tükörben.

24. Mert megtekíntette ő magát, és elment, és azonnal elfelejtkezett *róla* minemű volt.

25. De a' ki betekínténd a' szabadságnak tökélletes törvényébe, és megmaradánd *abban*, mivelhogy nem volt feledékeny hallgató, hanem a' munkának tselekedője, boldog lészen az ő tselekedetiben.

IV. 26. Ha valaki láttatik ti köztetek Isten' tisztelőnek lenni, és az ő nyelvét meg nem zabolázza, hanem az ő maga szívét megtsalja, ennek híjában való az ő Isteni szolgálatja.

27. A' tiszta és makula nélkül való Isteni szolgálat Istennél és az atyánál ez: meglátogatni az árvákat és az özvegyeket az ő nyomorúságokban, és szeplő nélkül megtartani magát e' világtól.

II. RÉSZ.

Személy válogatás nem illik a' Keresztyén hithez, mellyet nem elég szóval megvallani, ha nem azt tselekedettel kell megmutatni: a' tselekedetek mutatják meg a' hitnek igaz voltát.

Atyámfiai! a' mi ditsőséges Urunk Jésus Kristusban való hitet ne tartsátok személy válogatással. *5. Mós. 10: 17. 1. Krón. 19. Jób. 34: 19. Péld. 24: 23. R. 6: 8. Tsel. 10: 34. Róm. 2: 11.*

2. Mert ha valaki a' ti gyülekezetetekbe bemégyen, kinek újjában arany gyűrű vagyon, és fényes ruhája, bemenénd pedig a' szegény is rongyos ruhában,

3. És ha tekínténdetek arra, kinek fényes ruhája vagyon, és azt mondjátok neki: te ülj ide szépen: a' szegénynek pedig azt mondjátok: te állj amott, avagy ülj le ide az én lábam alatt való sámolyra:

4. Avagy nem tettetek-é ti magatokban választást, és nem lettetek-é gonoszt gondoló bírákká?

5. Halljátok meg szerelmes atyámfiai, avagy nem vállasztotta-é az Isten e' világnak szegényeit, hogy lennének gazdagok a' hitben, és örökösi az országnak, mellyet ígért azoknak, a' kik ötet szeretik?

6. De ti gyalázattal illettétek a' szegényt. Avagy nem a' gazdagok nyomorítanak-é meg titeket az ő kegyetlenségek által, és nem azok vonszanak-é titeket a' törvényszékekre?

7. Avagy nem káromolják-é ama' szép nevet, a' mellyről neveztettetek?

8. Hogyha a' királyi törvényt tselekeszitek az írás szerént: szeressed a' te felebarátodat mint te magadat, jól mivelitek. *3. Mós. 19: 8. Mát. 22: 39. Márk. 1: 31. Róm. 13: 9. Gal. 5: 5. 14.*

9. Ha pedig személyt válogattok, vétkeztek, és megfeddettek a' törvénytől, mint annak általhágói. *3. Mós. 19: 15. 5. Mós. 1: 17. és 16: 19.*

10. Mert valaki az egész törvényt megtartándja, vétkezéndik pedig egyben, (a) az egész *törvénynek* megrontásában bűnös. *Mát. 5: 19.*

(a) Mert a' törvény adónak méltóságát sérti meg, a' ki a' törvénynek tsak egy tzikkelyét által hágja is.

11. Mert a' ki azt mondotta: ne paráználkodjál: azt is mondotta: ne ölj. Hogyha nem paráz-

nálkodol, öléndesz pedig, a' törvénynek általhágója lettél.

12. Úgy szólljatok, és úgy tselekedjetek, mint megítélendők a' szabadságnak törvénye által.

13. Mert az ítélet irgalmasság nélkül *lészen* annak, a' ki nem tselekedett irgalmasságot: és ditsekedik az irgalmasság az ítélet ellen.

II. 14. Mi haszna vagyon atyámfiai, ha valaki mondja, hogy hiti vagyon, tselekedeti pedig nintsenek? avagy megtarthatja-é azt az a' hit?

15. Hogyha pedig az atyafiak, férjfiak, vagy aszszonyok mezítelenek lejéndenek, és szűkölködéndenek mindennapi eledel nélkül:

16. Azt mondja pedig valamellyitek azoknak: menjetek el békességgel, melegedjetek meg és egyetek eleget: mindazáltal nem adjátok ő nekik, a' mellyek szükségesek volnának az ő testeknek táplálására, mitsoda haszna vagyon annak?

17. Azonképen a' hit, ha tselekedete nintsen, meghalt ő magában.

18. Söt inkább azt mondhatja valaki: teneked hited vagyon, énnekem is tselekedetim vagynak, mutasd meg nekem a' te hitedet a' te tselekedetidből, és én is megmutatom neked az én tselekedetimből az én hitemet.

19. Te hiszed hogy az Isten egy, jól tselekeszed: az ördögök is hiszik, és reszketnek.

20. Akarod-é pedig te híjábavaló ember tudni, hogy a' tselekedetek nélkül való hit, meghalt?

21. Ábrahám ama' mi atyánk, avagy nem a' tselekedetekből igazíttatott-é meg, mikor Isákot az ő fiát megáldozta volna az oltáron? 1. *Mós.* 22: 9.

22. Látod-é annakokáért, hogy a' hit volt a' jó tselekedeteknek szolgáltatója, és hogy a' tselekedetekből ment véghez a' hit?

23. Annakokáért betellyesedett az írás, melly azt mondja: hitt Ábrahám Istennek, és tulajdoníttatott neki igazságúl, és Isten' barátjának hívattaték. 1. *Mós.* 15; 6. *Róm.* 4: 3. *Gal.* 3: 6. 1. *Krón.* 20: 7. *Ésa.* 41: 8.

24. Látjátok annakokáért, hogy a' tselekedetekből igazíttatik meg az ember, és nem a' hitből tsak?

25. Hasonlatosképen ama' tisztátalan Ráháb is, avagy nem a' tselekedetekből igazíttatott-é meg, mikor a' követeket befogadta volna, és más úton botsátotta volna ki? *Jós.* 2: 1.

26. Mert miképen a' test a' lélek nélkül meghalt, azonképen a' tselekedetek nélkül való hit, meghalt.

III. RÉSZ.

A' ki sokat tanít, sokról kell számot adni: szellődithetetlen a' nyelv: emberi és mennyei böltseség.

ATYÁMFIAI! ne legyetek sokan mesterek, tudván azt, hogy sullyosbb ítéletünk lészen. *Mát.* 28: 8.

2. Mert sok dolgokban elesünk mindnyájan. Ha A' ki a' beszédben el nem esik, az tökéletes férjfi, úgymint ki mind az egész testet zabolán tarthatja.

3. Ímé a' lovaknak szájokba zabolát vetünk, hogy minekünk engedjenek, és az ő egész testeket széljel hordozzuk.

4. A' hajók is pedig noha nagyok, és a' kemény szelektől hordoztatnak, mindazáltal egy kis kormánytól oda hajtatnak a' hová a' hajós mester akarja:

5. Ezenképen a' nyelv is kitsiny tag, és nagyon hányja magát. Ímé egy kitsiny tűz melly nagy erdőt megéget.

6. Az embernek nyelve is tűz, és minden álnokságnak örvénye: ezenképen helyheztetett a' nyelv a' mi tagaink között, melly mind az egész testet megszeplősíti, felgyújtja a' természetnek kerekét, és felgyújtatik a' Gyehennától.

7. Mert minden vadaknak, madaraknak, tsúszó mászó és tengeri állatoknak természetek megszelídíttetik, és megszelídíttetett az emberi természettől:

8. De a' nyelvet senki az emberek közzül meg nem szelídítheti, gonosz az, a mit meg nem enyhíthetsz, tellyes halálos méreggel.

9. Az által áldjuk az Istent és az atyát, és az által mondunk gonoszt az embereknek, kik az Istennek hasonlatosságára teremtettek.

10. Azon szájból származik áldás és átok. Nem kell ezeknek így lenni atyámfiai.

11. Vallyon a' forrás azon egy folyásból botsát-é édes és keserű *vizet?*

12. Avagy, atyámfiai, teremhet-é a' figefa olaj magokat, vagy a' szőlő figéket? azonképen egy forrás is nem adhat édes és keserű vizet.

III. 13. Kitsoda ti köztetek bölts és túdós: mutassa meg az ő jó életéből az ő tselekedetit, böltsességnek szelídségével.

14. Hogyha keserű irígységtek vagyon, és versengés a' ti szívetekben, ne ditsekedjetek, és ne hazudjatok az igazság ellen.

15. Mert nem onnét feljűl származott böltsesség ez, hanem földi, testi, és ördögi.

16. Mert a' holott az irígység vagyon és versengés, ott háborúság és minden gonosz tselekedet vagyon.

17. A' melly böltsesség pedig onnét feljűl vagyon, elősztör tiszta, annakutánna békességes, mértékletes, engedelmes, tellyes könyörületességgel és jó gyümöltsökkel, ítélet nélkül és tettetés nélkül való.

18. Az igazságnak gyümöltse pedig békességesen vettetik a' békesség követőknek.

IV. RÉSZ.

Testi gyönyörűségek ellen, és e' világ' barátsága ellen: Isten ellenek áll a' kevélyeknek: Istennek kell engedni, felebarátinkat nem kell kárhoztatni: híjábanvaló embernek minden ditsekedése és szándéka Isten' akaratja nélkül.

HONNÉT (a) *vagynak* a' háborúságok és viszszavonások ti köztetek, avagy nem a' (testi) gyönyörűségekből-é, mellyek vitézkednek a' ti tagaitokban?

(a) Mivelhogy azt mondá a' felső Részben, hogy a' keresztyéni böltsesség békességes, azért onnét alkalmatosságot vévén, megmutatja, hogy a' versengés és a' háborúság közöttök a' gonosz kívánságokból légyen.

2. Kívántok, de ugyan nintsen: irígykedtek és nagy szorgalmatossággal igyekeztek, de ugyan nem kaphatjátok: tusakodtok és hartzoltok, de ugyan nem nyerhetitek meg, azért mert nem kéritek *Istentől.*

3. Kéritek, és nem vészitek el, mert nem jól kéritek, hogy a' ti gyönyörűségtekre költsétek.

4. (b) Parázna *férjfiak* és parázna *aszszonyok*! avagy nem tudjátok-é, hogy e' világnak barátsága Istennek ellensége? valaki azért akar e' világnak barátja lenni, az Istennek ellenségévé tétetik. 1. *Ján.* 2: 15.

(b) E' világi dolgoknak éktelenűl való kívánsága és szerelme, elszakasztja az embert Istentől.

5. (c) Avagy állítjátok-é, hogy az írás híjá-

ba mondja: az irígységre; *úgy mond*, hajlandó a' lélek, melly mi bennünk lakik. 4. *Mós.* 11: 29.

(c) Értelme ez: jóllehet hajlandó az ember az irígységre, mindazáltal annak ellene kell állani, mert Isten ellenségek a' kevélyeknek.

6. De viszontag *az Istennek* nagyobb kegyelmét ajánlja *az írás*, mert azt mondja: az Isten a' kevélyeknek ellenek áll, az alázatosoknak pedig adja az ő kegyelmét. *Jób.* 22: 29. *Példa.* 3: 34. *és* 29: 23. *Mát.* 23: 12. *Luk.* 14: 11. *és* 18: 14. 1. *Pét.* 3: 5.

7. Engedjetek azért Istennek, álljatok ellene az ördögnek, és elfut ti tőletek. *Éfés.* 4: 27.

8. Közelgessetek az Istenhez, és közelget ti hozzátok: tisztítsátok meg kezeiteket ti bűnösök: és tisztítsátok meg szíveiteket ti kettős szívűek. *Ésa.* 5: 15. *és* 16.

9. Keseregjetek, gyászoljatok, és sírjatok: a' ti nevetségtek siralomra fordúljon, és örömetek keserűségre.

10. Alázzátok meg magatokat az Isten előtt, és felmagasztal titeket. 1. *Pét.* 6: 6.

II. 11. Ne szólljatok egymás ellen atyámfiai: a' ki szóll az ő felebarátja ellen, és a' ki kárhoztatja az ő felebarátját, a' törvény ellen szóll, és a' törvényt kárhoztatja, hogyha pedig a' törvényt kárhoztatod, nem megtartója, hanem bírája vagy a' törvénynek.

12. Egy a' törvényadó, ki megtarthat és elveszthet. Kitsoda vagy te, hogy mást ítélsz? *Róm.* 14: 4.

III. 13. Nosza most kik ezt mondjátok: ma vagy holnap elmegyünk ama' városba, és ott esztendeig lakunk, és kalmárkodunk, és nyerekedünk:

14. Kik nem tudjátok mitsoda *következik* holnap: mert mitsoda a' ti életetek? ollyan mint a' pára, melly egy kevés ideig tetszik, azután elenyészik.

15. Holott ezt kellett volna mondanotok: ha az Úr akarándja, és ha élünk, imezt vagy amazt tselekedjük. *Tsel.* 18: 21. 1. *Kór.* 4: 19.

16. Ti pedig ditsekedtek a' ti kevélységtekkel: minden illyen ditsekedés gonosz.

17. Azért a' ki tudna jót tselekedni, és nem tselekeszi, az ollyan ember bűnös.

V. RÉSZ.

Intetnek a' gazdagok: türni szenvedni tanít példával, esküvéstől őrizkedni, betegekért könyörögni: ereje a' könyörgésnek, a' bűnöst megtérít eni.

NO immár gazdagok, sírjatok jajgatással, a' ti rátok következendő nyomorúságitokon.

2. A' ti gazdagságitok megrothadtak, a' ti ruháitokat a' moly megette.

3. A' ti aranyatokat és ezüstötöket a' rosda megfogta: és azoknak rosdájok tészen bizonyságot ti ellenetek, és megemészti a' ti testeiket mint a' tűz: kintset gyűjtöttetek magatoknak az utolsó napokra.

4. Ímé a' munkásoknak bérek, kik a' ti tartományotokat megaratták, mellyet tsalárdsággal megtartottatok, kiált: és azoknak kiáltások a' kik arattak, a' seregek' Urának fülébe bementek. 3. *Mós.* 19: 13.

5. Gyönyörűségben éltetek e' földön, és bujálkodtatok: a' ti szíveiteket legeltettétek, mint egy áldozatnak napján.

6. Kárhoztattátok, megöltétek az igazat: holott nem vétett ti ellenetek.

7. Békességesek legyetek azért atyámfiai, az Úrnak eljöveteléig. Ímé a' szántóvető ember várja a' földnek drága gyümöltsét, békességesen várván azt, míg reggeli és estvéli eső lészen reá.

8. Békességesek legyetek ti is, és erőssítsétek meg a' ti szíveiteket, mert az Úrnak eljövetele elközelget.

9. Ne fohászkodjatok egymás ellen atyámfiai, hogy ne vádoltassatok: ímé a' bíró az ajtó előtt áll.

10. Példáúl vegyétek atyámfiai a' háborúságban és a' békességes türésben a' Prófétákat, kik szóllanak az Úrnak nevében. *Mát.* 5: 12.

11. Ímé boldogoknak mondják azokat, a' kik háborúságot szenvednek. A' Jóbnak türését hallottátok, és minemű végét adta az Úr az ő nyomorúságának. Mert igen irgalmas az Úr, és könyörülő.

III. 12. Mindeneknek előtte pedig atyámfiai, ne esküdjetek se az égre, se a' földre, és semmi egyébb esküvéssel: légyen pedig a' ti beszédetek ez: úgy, úgy; és nem, nem, hogy kárhoztatásba ne essetek. *Mát.* 5: 34.

IV. 13. Szenved-é valaki ti köztetek? imádkozzék, öröme vagyon-é lélekben? énekeljen.

V. 14. Beteg-é valaki ti köztetek? hívassa az Egyháziszolgákat, és imádkozzanak érette, megkenvén azt olajjal az Úrnak nevében. *Márk.* 6: 13. *és* 16: 38.

15. És a' hitből származott imádság megtartja a' beteget, és felsegélli őtet az Úr, hogyha bűnt tselekedett, megbotsáttatik neki.

16. Valjátok meg egymásnak bűneiteket, *és* imádkozzatok egymásért, hogy meggyógyíttassatok: mert igen hasznos az igaznak buzgóságos könyörgése.

17. Az Illyés szenvedések alá vettetett ember volt mint mi, és könyörgéssel kéré, hogy eső ne lenne: és nem lőn eső három esztendeig és hat hónapig: 1. *Kir.* 17: 1. *és* 18: 45. *Luk.* 4: 25.

18. És viszontag könyörge, és az égből eső lőn, és a' föld az ő gyümöltsét megtermé.

VI. 19. Atyámfiai! ha valaki ti köztetek eltévelyedik az igazságtól, és megtéríténdi azt valaki.

20. Tudja az, a' ki megtérítette a' bűnöst az ő tévelygő útáról, hogy megtartja annak lelkét a' haláltól, és elfedezi a' bűnöknek sokságát.

SZENT PÉTER APOSTOLNAK
ELSŐ KÖZÖNSÉGES LEVELE.

Két kiváltképen való Részből áll az Apostolnak ez első levele: mert először tanít a' Kristust megesmérni a' 2. Részben, és hogy ember a' Kristusban való hitben állhatatossan megmaradjon, még a' kereszt alatt is, és a' nyomorúságokban is, az 1. *Részben, és szeljel. Azután int keresztyéni életre és Isteni félelemre, és megtanít mint kelljen kinekkinek az ő rendiben magát viselni, a' 2. 3. 4. 5. Részekben.*

I. RÉSZ.

Istennek kegyelme a' Kristusban, melly hittel vétetik el, és reménységgel bíratik, mellyről jövendöltek a' Próféták: intések szent életre, atyafiúi szeretetre, Isten' ígéje megmarad mind örökké.

PÉTER, Jésus Kristusnak Apostola, a' jövevényeknek, kik elszéledtek Pontusban, Galátziában, Kappadótziában, Ásiában és Bithíniában:

2. (a) Az atya Istennek rendelése szerént való választattaknak, a' szent léleknek megszentelésére, az engedelemmel való szolgálatra, és a Jésus Kristus' vérének reánk való áradására. Kegyelem, és békesség adassék nektek bövségesen.

(a) A' mi idvességünknek rendit szép rövid mesterséggel foglalja be, melly ez: Istennek tudása, vagy rendelése, választás, megszentelés, melly kettőben áll, a' Kristus' vérében való megmosattatásban, és a' szent életben.

3. Áldott az Isten, és a' mi Urunk Jésus Kristusnak attya, ki az ő nagy irgalmasságából újonnan szült minket élő reménységre, a' Jésus Kristusnak halálból való feltámadásának általa, 2. *Kór.* 1: 3. *Éfés.* 1: 3.

4. Az örökségre, melly el nem veszhet, meg sem motskoltathatik, meg sem hervadhat, melly minekünk mennyekben tartatik:

5. (b) Kik Istennek erejétől őriztettek hit által az idvességre, melly megkészíttetett, hogy megjelenjék az utolsó időben.

(b) A' mi idvességünknek hit által való elvételére Istentől őriztetünk.

6. (c) Mellyben vagyon a' ti örömetek, kik szomorúsággal egy kevéssé most, (mivelhogy úgy kell lenni,) a' külömbb külömbb kísértetekben illettettek. 2. *Kór.* 4: 17.

(c) Ez is lágyítja a' nyomorúságokat, mert Isten' akaratja, és kevés ideig tartnak.

7. Hogy a' ti hiteteknek próbálása, melly drágább az aranynál, melly elvész, mindazáltal megpróbáltatik a' tűz által, találtassék *nektek* dítséretetekre, ditsőségtekre és tisztességtekre lenni, mikor a' Jésus Kristus megjelenendik. *Péld.* 17: 3.

8. Kit noha nem láttatok, mindazáltal szerettek, kit noha most is nem láttok, mindazáltal ő benne bízván örvendeztek meg mondhatatlan és ditsőséges örömmel: *Ján.* 20: 29.

9. A' ti hiteteknek jutalmát elvévén, *tudniillik*, a' ti lelketeknek idvességét.

10. (d) Melly idvességről kérdezkedtek és tudakoztak a' Próféták, kik *az Istennek* reátok következendő kegyelméről jövendőt mondottak:

(d) A' mint a' Kristus először szenvedett, azután ditsőíttetett meg, azonképen a' tagok is, Róm. 8.

11. Tudakozván, mitsoda, és az időnek minemű tzikelyére jelentené a' Kristusnak ő bennek való jövendő mondó szent lelke, hogy következnének a' Kristusra a' szenvedések, és a' ditsőség a' szenvedés után.

12. Kiknek megjelentetett, hogy nem magoknak, hanem minekünk szolgáltak azokban, mellyek most tinektek hirdettettek azok által, kik nektek prédikállották az Évangyéliomot, a' mennyekből kibotsátott szent lélek által, mellyekbe az angyalok is nagy kívánsággal kívánnak betekínteni.

II. 13. Annakokáért a' ti elméteknek derekait felövedzvén, józanon, és valóban vessétek reménységteket abba a' kegyelembe, a' melly tinektek megadatik, mikor a' Jésus Kristus megjelenik. *Luk.* 12: 35.

14. Mint engedelmes fiak, kik ne formáljátok magatokat a' ti tudatlanságtokban való elébbi kívánságtokhoz:

15. Hanem miképen hogy szent az, a' ki titeket elhívott, ti is szentek legyetek minden forgolódástokban. *Luk.* 1: 75. 2. *Kór.* 7: 1.

16. Annakokáért írattatott meg: szentek legyetek, mert én szent vagyok. 3. *Mós.* 11: 44. *és* 19: 2. *és* 20: 7.

17. Azért ha Atyának nevezitek azt, a' ki személly válogatás nélkül mindent megítél az ő tselekedeti szerént, félelemmel járjatok a' ti életeteknek idejében: 5. *Mós.* 10: 17. 2. *Krón.* 19: 7. *Jób.* 34: 19. *Tsel.* 10: 34. *Róm.* 2: 11. *Gal.* 2: 6. *Eféz.* 6: 9. *Kol.* 3: 25.

18. Úgymint, kik tudjátok, hogy nem veszendő állatokon, mint aranyon vagy ezüstön váltattatok meg a' ti híjjábavaló forgolódástokból, mellyet a' ti atyátoktól adatott volt. 1. *Kór.* 6: 20. *és* 7: 23.

19. Hanem drágalátos véren, *tudniillik*, a' a' makula és szeplő nélkül való báránynak a' Kristusnak *vérén:* 'Sid. 9: 14. 1. *Ján.* 1: 7. *Jel.* 1: 5.

20. Ki jóllehet e' világ' fundamentominak felvetése előtt rendeltetett volt, de megjelentetett az utolsó időkben ti érettetek, *Róm.* 16: 25. *Eféz.* 3: 9. *Kol.* 1: 26.

21. Kik ő általa hísztek Istenben, ki feltámasztotta őtet a' halálból, és ditsőséget adott neki, hogy a' ti hitetek és reménységtek Istenben lenne.

22. A' ti lelkeiteket megtisztítván, és szent Lélek által engedvén az igazságnak, képmutatás nélkül való atyafiúi szeretettel tiszta szívből egymást igen szeressétek: *Róm.* 12: 10. 1. *Pét.* 2: 17.

23. Mivelhogy újonnan születtettetek, nem romlandó magból, hanem romolhatatlanból, az élő és örökké megmaradandó Istennek beszéde által.

24. Mert minden test ollyan mint a' fű, és az embernek minden ditsősége, mint a' fűnek virága, megszárad a' fű, és annak virága elhull. 'Solt. 102: 12. *és* 103: 15. *Esa.* 40: 6. *Jak.* 1: 10.

25. De az Úrnak beszéde megmarad örökké: e' pedig amaz ige, melly nektek prédikáltatott.

II. RÉSZ.

Intés a' Kristus' esméretiben való nevekedésre, ki az idvességnek köve; királyi papság: a' pogányok: mint kelljen a' pogányok között élni: engedni a' felsöségnek, szenvedni jó lelkiesmérettel a' Kristus' új példája szerént.

(a) ANNAKOKÁÉRT levetvén minden gonoszságot, minden álnokságot, képmutatásokat, irigységeket, és minden rágalmazásokat, *Róm.* 6: 4. *Eféz.* 4: 22. *Kol.* 3: 8. *'Sid.* 12: 1.

(a) Amint a' felsõ Részben kezdé, úgy ebben is inti az Apostol a' híveket, hogy a' bünöket megútálván az Isten' beszédének tejét kívánják.

2. Mint mostan született gyermekek az Isten' beszédének tiszta tejét kíványátok, hogy az által nevekedjetek.

3. Mert megkóstoltátok, hogy kegyelmes az Úr. *'Solt.* 34: 9.

4. Kihez járulván, ki élõ kõ, az emberektöl jóllehet megvettetett, de az Isten elõtt betsületes és drága.

5. Ti is mint élõ kövek építessetek fel, hogy legyetek lelkiház, szent papság, a' lelki áldozatoknak áldozásokra, mellyek Istennek kedvesek a' Jésus Kristus által. *Jel.* 1: 6.

6. Annakokáért vagyon az írásban: ímé helyheztetek Sionban betsületes, drága, és fõ szegelet követ: és a' ki abban hiszen meg nem szégyenül. *Esa.* 28: 16. *Róm.* 9: 33. *'Solt.* 2: 12. *Péld.* 16: 20. *Ésa.* 30: 18. *Jer.* 17: 7.

7. Tinektek azért, kik hisztek, tisztességtekre *vagyon:* a' hitetleneknek pedig, a' kõ, mellyet megvetettek az építõk, lett a' szegelet' feje, és a' megütközésnek köve, és köszíklája a' botránkozásnak: *'Solt.* 118: 22. *Mát.* 21: 42. *Tsel.* 4: 11.

8. Azoknak, *tudniillik*, a' kik megbotránkoznak az ígében, engedetlenek lévén, mellyre rendeltettek volt is. *Ésa.* 8: 14. *Róm.* 9: 33.

9. Ti pedig választott nemzetség, királyi papság, szent nép vagytok, és olly nép, mellyet Isten sajátjának tart, hogy annak hatalmas dolgait hirdessétek, a' ki titeket a' setétségbõl az õ tsudálatos világosságára hívott. 2. *Mós.* 19: 6. *Ésa.* 61: 6. *Jel.* 5: 10.

10. Kik régen nem õ népei valátok, most Isten' népei vagytok: kik kegyelmet nem nyertetek vala, mostan kegyelmet nyertetek. *Hós.* 2: 25. *Róm.* 9: 23.

11. Szerelmesim, kérlek titeket, hogy mint jövevények és bújdosók megtartóztassátok magatokat a' testnek kívánságitól, mellyek vitézkednek a' lélek ellen. *Róm.* 13: 14. *Gal.* 5: 17.

12. És a' pogányok között a' ti életetek légyen tisztességes, hogy a' helyében, a' mit ti ellenetek mint gonosztévõk ellen szóllnak, a' ti tselekedeteitekbõl, mellyeket látnak, ditsõítsék az Istent a' meglátogatásnak napján. *R.* 3: 16. *Mát.* 5: 16.

II. 13. Annakokáért engedelmesek legyetek minden emberi rendelésnek az Úrért: akár királynak, úgymint felsõ méltóságban helyheztetettnek: *Róm.* 13: 1. *Tit.* 3: 1.

14. Akár tiszttartóknak, úgymint kik attól botsáttatnak, mind a' gonosztévõknek büntetésekre, mind a' jóltévõknek dítséretekre:

15. Mert így vagyon az Istennek akaratja, hogy jól tselekedvén, megzabolázzátok a' balgatag embereknek tudatlanságokat.

16. Mint szabadosok, és nem mint ollyak, kik a' szabadságnak palástja alatt gonoszságot tselekesznek, hanem mint Istennek szolgái. *Gal.* 5: 13.

17. Mindeneket tiszteljetek: az atyafiúságot szeressétek: az Istent féljétek: a' királyt tiszteljétek. *Róm.* 12: 10. *R.* 1: 22.

18. Szolgák! a' ti uraitoknak engedelmesek legyetek minden félelemmel, nem tsak a' jóknak és az engedelmeseknek, hanem a' keményeknek is. *Éféz.* 6: 5. *Kol.* 3: 22. *Tit.* 2: 9.

19. Mert ez a' kedves dolog, ha valaki ok nélkül nyomorgattatván, elszenvedi a' szomorúságokat az Istennek tartó lelkiesméretért.

20. Mert mitsoda dítsérete vagyon annak, ha elszenveditek, mikor bünötökért artzúl tsapdostattok? hanem mikor jót tselekesztek, mindazáltal a' nyomorúságot békével szenveditek, az kedves az Istennél.

21. Mert erre hívattattatok, mert a' Kristus is szenvedett ti érettetek, tinektek példát hagyván, hogy az õ nyomdokit követnétek:

22. A' ki bünt nem tselekedett, nem is találtatott álnokság az õ szájában.

23. Ki mikor szidalmaztatnék, viszsza nem szidalmaz vala: és mikor szenvedne, senkit nem fenyeget vala; hanem annak hagyja vala *a' boszszúállást* a' ki igazán ítél. *Ésa.* 53: 9. 2. *Kor.* 5: 21. 1. *Ján.* 3: 5.

24. Ki a' mi büneinket felvitte az õ testében a' fára, hogy a' bünöknek meghalván, élnénk az igazságnak: kineḳ sebeivel gyógyúltatok meg. *Ésa.* 53: 5.

25. Mert ollyanok valátok mint a' tévelygõ juhok: de megtértetek most, a' ti lelketeknek pásztorához és gondviselõjéhez. *Ésa.* 53: 6.

III. RÉSZ.

Az aszszonyoknak engedelmességekröl és ékességekröl: férjfiaknak tisztekröl, minden jó tselekedetekröl: türésröl a' kereszt alatt, a' Kristus' példájával, a' keresztség' példája az özönvíz.

HASONLATOSKÉPEN az aszszonyok engedelmesek legyenek az önnön férjeiknek: hogy ha valakik nem engednek is az ígének, az õ feleségeknek *szent* forgolódások által az íge nélkül megnyerettessenek: *Eféz.* 5: 22. *Kol.* 3: 18. 1. *Kor.* 7: 16.

2. Minekutánna látándják a' ti tiszta és Isteni félelemmel való forgolódástokat.

3. Melly *aszszonyoknak* ékességek ne légyen külsõ, melly vagyon hajoknak feltekerésében, aranynak viselésében, vagy szép palástoknak öltözetiben: 1. *Tim.* 2: 9.

4. (a) Hanem a' szívben elrejtetett ember, a' szelíd és tsendes léleknek romolhatatlanságában, melly az Isten elõtt betsületes.

(a) A' külsõ ékességben való kevélységnek megenyhítésére az aszszonyokban nintsen jobb orvosság, mintha a' belsõ lelki szentségre igyekeznek.

5. Mert ama' szent és Istenben bízó aszszonyok régen illyen módon ékesítik vala magokat, kik az õ férjeiknek engedelmesek valának.

6. Mint Sára engedett Ábrahámnak, õtet urának nevezvén: mellynek ti leányi lettetek, mikor jót tselekesztek, ha semmi félelem nem rettegtet titeket. 1. *Mós.* 18: 12.

II. 7. A' férjfiak hasonlatosképen, együtt lakván *az õ feleségeikkel*, mint illik értelmes *emberekhez*, az aszszonyi edénynek mint erõtelenebbnek tisztességet tévén, mivelhogy együtt *azokkal* örökösök is vagytok az életnek kegyel-

mében, hogy a' ti imádkozástok meg ne bántassék. 1. *Kor.* 7: 3.

III. 8. Továbbá, mindnyájan legyetek egyesek, egymásnak nyomorúságán egyaránt bánkódók, atyafiúi szeretettel felékesíttettek, irgalmasok, kegyesek: *Róm.* 15: 5. *Fil.* 3: 16.

9. Nem fizetvén gonoszszal a' gonoszért, vagy szidalommal a' szidalomért, hanem inkább jót mondván, úgymint kik tudjátok, hogy erre hívattattatok, az áldást örökség szerent elvegyétek.

10. Mert a' ki akarja az életet szeretni, és akar jó napokat látni, tiltsa meg az ő nyelvét a' gonosztól, és az ő ajakait, hogy ne szólljanak álnokságot. *'Solt.* 34: 13.

11. Távozzék el a' gonosztól, és tselekedjék jót: keresse a' békeséget, és kövesse azt. *Esa.* 1: 16.

12. Mert az Úrnak szemei vagynak az igazakon, és az ő fülei azoknak könyörgéseken: az Úrnak pedig ortzája azok ellen, a' kik gonoszt tselekesznek.

13. És kitsoda háborgat titeket, ha a' jónak követői lésztek?

14. Hogyha pedig az igazságért szenvedtek is, boldogok *lésztek*. Azoktól való féltetekben pedig meg ne félemljetek, és meg ne háborodjatok: *Mát.* 5: 10.

15. Hanem az Úr Istent szenteljétek a' ti szíveitekben. Légyetek pedig mindenkoron készek megfelelni alázatossággal és betsülettel azoknak, a' kik számot kérnek a' ti bennetek való reménységről: *Esa.* 8: 13.

16. Jó lelkiesmérettel lévén: hogy az helyében, a' mit ti ellenetek mint gonosztévők ellen szóllnak, megszégyenüljenek, a' kik a' ti Kristusban való jó forgolódástokat szidalmazzák. *R.* 2: 12.

17. Mert jobb, hogy jót tselekedvén szenvedjetek, ha az Isten' akaratja úgy akarja, hogy nem gonoszt tselekedvén.

18. Mert a' Kristus is egyszer a' bűnért szenvedett, igaz lévén a' hamissakért: hogy minket Istenhez vinne, ki meghalt test szerént, de lélekben megelevenítttetett: *Róm.* 5: 6. *'Sid.* 9: 15.

19. (b) Mellyben elmenvén, a' lelkeknek is, mellyek vagynak a' tömlötzben prédikállott.

(b) Hogy valaki azt ne mondaná, hogy a' Kristus' Istenségének ereje tsak az ő személyében tetszett meg, de minekünk nem használ, két példával bizonyítja meg, hogy a' Kristus' Istenségének ereje által tartattak meg mindenkor a' hívek. Első példa az özönvíz' példája; mert azt mondja az Apostol, hogy mikor Isten várná Nóé' idejében az engedetleneket, kik most pokolban vagynak, a' Kristus azoknak prédikállott a' Nóé' szája által, és mikor meg nem akarnának térni, azokat elvesztette, Noét pedig megtartotta a' bárkában. Második példa a' keresztség, mellyben a' Kristus' Istenségének ereje által az ő vérében megmosódván, az ő igazságában öltözünk.

20. Kik régen engedetlenek valának, mikor az Istennek türése egyszer a' Nóé idejében várja vala őket, mikor a' bárka készíttetnek: mellyben kevés, az az, nyoltz lelkek tartattak meg az *özön* vízben. 1. *Mós.* 6: 7. *Mát.* 24: 38. *Luk.* 17: 26.

21. Melly *bárkához* hasonló keresztségnek példája mostan minket is megtart (nem *az a' keresztség*, mellyel a' testnek szennyei elmosattatnak, hanem a' melly által lészen a' jó lelkiesméretnek Istennel való szövetsége) a' Jésus Kristusnak halálból való feltámadása által,

22. Ki az Istennek jobbján vagyon, felmenvén mennyekbe, kinek birodalmába vettettek az angyalok, hatalmasságok, és *minden* erők.

IV. RÉSZ.

A' testnek kívánsága ellen vígyázni, könyörgeni: sáfári az Isten' ajándékinak: békeséges türés a' nyomorúságokban, mellyeket mint Keresztények szenvednek.

MIVELHOGY (a) annakokáért a' Kristus mi érettünk szenvedett a' testben, ti is ugyan ezen gondolattal fegyverkeztessetek fel, *tudniillik*, hogy a' ki szenvedett a' testben, megszűnt a' bűntől,

(a) Immár megtér a' felső Részben való intésekre, és int arra, hogy a' mi életünket szentül viseljük.

2. Hogy többé nem az embereknek kívánságok szerent, hanem az Istennek akaratja szerént, a' mennyi idő hátra vagyon, éljen a' testben.

3. Mert elég minekünk, hogy a' mi életünknek ez előtt való idejében a' pogányoknak akaratjok szerént éltünk, mikor járnánk bújálkodásokban, gonosz kívánságokban, részegségekben, tobzódásokban, torkosságokban, és tilalmas bálványozásokban.

4. Melly dologra nézve, a' *pogányok* jövevényeknek tetszenek magoknak *e' világon*, és káromlást szóllanak, mivelhogy ő velek együtt hasonló bújálkodásban nem éltek.

5. Kik számot adnak annak, a' ki kész megítélni az élőket és a' holtakat.

6. (b) Mert azért prédikáltatott az Évangyéliom azoknak is, a' kik már meghaltak, hogy kárhoztatnának az emberek test szerént, élnének pedig Isten szerént lélekben.

(b) Mivel azt mondá, hogy megítéli a' holtakat is az Úr, hogy valaki azt ne gondolná, hogy megmenekednek, a' kik a' Kristus előtt meghaltak, azt mondja, hogy nem menekednek meg, mert nekik is ezen végre prédikáltatott az Évangyéliom.

7. Mindeneknek vége pedig közel vagyon. Legyetek azért józanok, és vígyázók, hogy imádkozhassatok.

8. Mindeneknek előtte pedig az egymáshoz való szeretetre hajlandók legyetek: mert a' szeretet elfedezi a' vétkeknek sokságát. *Péld.* 10: 12. *Jak.* 5: 20.

9. Gazdálkodók legyetek egymásnak, minden zúgolódás nélkül. *Róm.* 12: 13. *'Sid.* 13: 2. *Fil.* 2: 14.

10. Amint minden ember vette az ajándékot, azonképen sáfárkodjatok abból egymásnak, mint az Istennek külömbkülömbféle ajándékának jó sáfári *Róm.* 12: 6.

11. A' ki szóll, *szóllja* mint Istennek beszédét a' ki szolgál, *szolgáljon* úgymint Istentől adatott ereje szerént: hogy mindenekben ditsőítessék az Isten a' Jésus Kristus által, kinek ditsősége és birodalma vagyon mind örökkön örökké, Amen.

II. 12. Szerelmesim, ne réműljetek meg, mint idegenek, ama' tűz által való kísértéstől, melly ti rajtatok lészen a' ti megpróbálástokért, mint ha valami idegen *dolog* esnék ti rajtatok.

13. Sőtt inkább, hogy a' Kristus' szenvedésinek társai vagytok, azon örüljetek, hogy mikor az ő ditsősége megjelenik, akkor is örvendezvén vígadjatok. 2. *Kór.* 4: 10. *Fil.* 3: 10.

14. Ha szidalommal illettettek a' Kristus' nevéért, boldogok vagytok: mert mind a' ditsőségnek mind az Istennek Lelke ti rajtatok

megnyúgoszik: ki azokra nézve káromoltatik, ti reátok nézve pedig ditsöíttetik. *Mát.* 5: 10.

15. Senki azért ti közzületek úgy ne szenvedjen, mint gyilkos, vagy lopó, vagy gonosz tévő, vagy más dolgában visgáló:

16. Ha pedig úgy szenved mint keresztyén, ne szégyenlje, sőt inkább ditsőítse az Istent azért.

17. Mert ideje, hogy az ítélet elkezdessék az Istennek házán, hogy ha pedig mi rajtunk kezdetik először, mint lészen azoknak végek, a' kik nem engednek az Isten' Évangyéliomának? *Jer.* 25: 29. *Luk.* 23: 31.

18. (c) És ha az igaz alig tartatik meg, az istentelen és bűnös hol jelenik meg? *Péld.* 11: 31.

(c) Ezt azért mondja, hogy a' hívek meg ne botránkozzanak a' hitetleneknek jó szerentséjekben.

19. Annakokáért a' kik szenvednek Istennek akaratjából, mint hív teremtőjöknek ajánlják az ő lelkeket jót tselekedvén.

V. RÉSZ.

Mint legeltessék a' pásztorok a' Kristus' nyájját: iffjak a' véneknek engedjenek: az ördögnek ellene kell állani, könyörgés, vége.

AZ Egyházi szolgákat, kik ti köztetek vagynak, kérem én, ki ő velek együtt Egyházi szolga vagyok, és a' Kristus' szenvedésinek bizonysága, és a' megjelenendő ditsősségnek közösse.

2. Legeltessétek az Istennek nyájját, melly ti köztetek vagyon, vigyázván arra nem kényszerítésből: hanem örömest: nem kívánván éktelenül a' nyereséget, hanem kész indulattal:

3. Sem pedig úgy, mint uralkodván az *Úrnak* örökségén, hanem úgy, mint kik a' nyájnak példái legyetek.

4. És mikor megjelenéndik ama' pásztoroknak fejedelme, elveszitek a' ditsőségnek ama' fonnyadhatatlan koronáját.

II. 5. Hasonlatosképen iffjak engedelmesek legyetek a' véneknek: és mindnyájan egymásnak engedelmesek legyetek. Alázatossággal ékesek legyetek belől: mert az Isten a' kevélyeknek ellenek áll, az alázatosoknak pedig adja az ő kegyelmét. *Róm.* 12: 10. *Jób.* 22: 29. *Péld.* 3: 34. *és* 29: 23. *Mát.* 23: 12.

6. Alázzátok meg azért magatokat az Istennek hatalmas keze alatt, hogy titeket alkalmatos időben felmagasztaljon: *Jak.* 4: 10. *Luk.* 14: 11. *és* 18: 14.

7. Minden gondotokat ő reá vessétek: mert ő neki gondja vagyon ti rólatok. *Solt.* 55: 23. *Mát.* 6: 25. *Luk.* 12: 22.

III. 8. Józanok legyetek, vigyázzatok; mert a' ti ellenségtek az ördög, mint az ordító oroszlán, széljel jár, keresvén kit elnyeljen. *Luk.* 22: 31.

9. Kiknek ellene álljatok, erősek lévén az hitben: (a) tudván, hogy a' ti atyátokfiaitól, kik e' világon vagynak azon nyomorúságok töltetnek be.

(a) Azt akarja mondani, hogy nem tsak neki; hanem eleitől fogva minden szenteknek ellensége volt az ördög.

IV. 10. A' minden kegyelemnek Istene pedig, ki hívott minket az ő örökkévaló ditsősségére a' Jésus Kristusban, titeket kik egy kevéssé megnyomoríttattatok, az, *mondom*, *az Isten* tégyen tökélletesseké, erősítsen meg, tégyen állandókká és állhatatosokká.

11. Ő neki ditsőség és birodalom mind örökkön örökké, Amen.

12. Silvánus által, ki (a' mint állítom) tinektek hív atyátokfia, kevés beszéddel írtam, intvén *titeket*, és bizonyságot tévén, hogy ez az Istennek igaz és valóságos kegyelme; mellyben állotok.

13. Köszönt titeket a' ti veletek együtt választatott Babilóniai Anyaszentegyház és Márkus az én fiam.

14. Köszöntsétek egymást a' szeretetnek tsókjával. Békesség tinektek mindnyájan, kik a' Kristus Jésusban vagytok, Amen. *Róm.* 16: 16. 1. *Kór.* 16: 20. 2. *Kór.* 13: 12. 1. *Thess.* 5: 26.

SZENT PÉTER APOSTOLNAK
MÁSODIK KÖZÖNSÉGES LEVELE.

E' második Levélben azt tanítja az Apostol először, hogy tsak az Isten' ígéjét tartsa az ember igaz tudománynak az 1. *részben, és viszontag őrizze magát a' hamis tudománytól és emberi szerzésektől, a'* 2. *részben. Másodszor int, hogy minden ember Isteni félelem szerént való keresztyéni életben foglalja magát, okait megmondván, mellyek minket a' jó életre inditsanak, melly okok közzül egyik a' mi Urunk Jésus Kristus' eljövetele az utólsó ítéletre.*

I. RÉSZ.

Intés, hogy a' hit jó tselekedetekkel ékesítessék, hívatalát kiki erősítse: miért inti őket illy gyakorta, minemű az ő tudománya, Próféták' bizonysági, az Írás Istentől adatott.

SIMON Péter, Jésus Kristusnak szolgája és Apostola azoknak, a' kik mi velünk egyetemben hasonló drágálatos hitet vettek, a' mi Istenünknek és megtartó Jésus Kristusunknak igazsága által.

2. A' kegyelem és a' békesség bővölködgyék rajtatok, (a) az Istennek és a' mi Urunk Jésusnak esméreti által:

(a) Az Istennek és a' Jésusnak esmérete a' mint bővölkedik vagy nevekedik; az Isten' kegyelme is úgynevekedik. Érti pedig az Istennek és a' Kristusnak esméretin a' hitet.

3. Miképen, hogy az ő Isteni ereje nekünk mindeneket ajándékozott, mellyek az életre és a' kegyességre valók, annak esméreti által, ki minket hívott a' ditsőségre és a' jóságos tselekedetre.

4. Mivelhogy nagy és drágálatos ígéretek ajándékoztattak minekünk, hogy megszabadúlván a' gonosz kívánságnak romlásából, az ígéretek által az Isteni természetnek részesi lennénk.

III. 5. Minden tellyes igyekezeteteket pedig erre vetvén, a' ti hitetek mellé ragaszszatok jóságos tselekedetet, a' jó tselekedet mellé pedig tudományt.

6. A' tudomány mellé mértékletességet, a' mértékletesség mellé türést, a' türés mellé, kegyességet:

7. A' kegyesség mellé atyafiakhoz hajlandó szívet, az atyafiakhoz hajlandó szív mellé szeretetet.

8. Mert ezek ha ti bennetek vagynak és bővölködnek: nem tésznek titeket haszontalanokká, és gyümöltstelenekké a' mi Urunk Jésus Kristusnak esméretire.

9. Mert a' kiben ezek nintsenek, az vak, és meszsze semmit nem lát, elfelejtkezvén arról, hogy ő az ő régi bűneitől megtisztíttatott volt.

10. Annakokáért atyámfiai, igyekezzetek inkább a' ti hívataltokat és választástokat megerősíteni: mert ha ezeket tselekeszitek, soha meg nem ütköztök.

11. Mert illyen módon adattatik nektek bőséggel, a' mi Urunknak és megtartó Jésus Kristusunknak örök országába való bemenetel.

IV. 12. (b) Minekokáért nem szünöm meg titeket mindenkor inteni ezekről, jóllehet tudósok és erősek vagytok a' jelenvaló igazságban.

(b) Annak adja okait miért ír nekik, és miért inti őket: elősör, mert az ő hívatala és tiszti ez. Másodszor, mert érzi rövid napon való halálát. Harmadszor, hogy az ő holta utánn is megemlékezzenek az ő intéséről. Negyedszer, mert bizonyos a' tudománynak igazságában.

13. Mert igaz dolognak ítélem lenni, hogy míg ez én testemnek sátorában vagyok, felébreszszelek titeket az intésnek általa.

14. Mivel tudom, hogy hamar letészem ezt az én sátoromat, mint a' mi Urunk Jésus Kristus nekem megjelentette. *Ján.* 21: 14.

15. Igyekezem pedig azon, hogy ti az én holtom után gyakorta ezekről megemlékezhessetek.

V. 16. Mert nem valami mesterséggel gondolt beszédnek követéséből hirdettük nektek a' mi Urunk Jésus Kristusnak hatalmát és eljövetelit: hanem úgy, mint kik szemeinkkel láttuk az ő méltóságát. 1. *Kor.* 1: 17. *és* 2: 1. *és* 13.

17. Mert vett vala az Atyá Istentől tisztességet és ditsősséget, mikor e' nagyságos ditsőségtől illyen szó adatott volna neki: Ez amaz én szerelmes Fiam, kiben én megnyúgodtam. *Mát.* 17: 5. *Márk.* 9: 7. *Luk.* 9: 35.

18. És e' szót mi ő felőle mennyből hallottuk, mikor ő vele együtt volnánk a' szent hegyen.

19. És vagyon igen erős bizonyságunk *e' nélkül is*, a' Prófétáknak beszédek: mellyet, hogy követtek mint setét hellyben a' lámpást, jól mivelitek, míg a' nap megvilágosodik, és a' hajnal tsillag feltámad a' ti szíveitekben:

20. (c) Ha ezt elősör megtudjátok, hogy a' szent írásnak semmi prófétziája nem magyaráztatik kiváltképen való magyarázattal.

(c) Azt mondja meg, mimódon kell a' szent írást olvasni és magyarázni, tudniillik Istennek kell annak értelmiért esedezni, ki a' szent Lélek által elméinket megvilágosítja, és annak szüntelen való elválása, elmélkedése, és hasonló szent írásbeli helyeknek öszve vetése által. *Lásd Ján.* 5: 39. *Luk.* 24: 45. *'Sol.* 119: 18.

21. Mert nem ember akaratjából származott régen a' Prófétzia, hanem Sz. Lélektől indíttatván szólltak az Istennek Szent emberei.

II. RÉSZ.

Mint az előtt, ezután is lésznek hamis Próféták, kiknek megmondja mivoltokat, kiket Isten megbüntet, az elesett angyaloknak, özön vízzel elveszett világnak, és Sodomának, Gomorának példájok szerént.

VOLTAK (a) pedig hamis Próféták is a' község között: miképen ti köztetek is lésznek hamis tanítók, kik behoznak veszedelmes tévelygéseket, az Urat is, ki őket megvette, megtagadván, kik ő magoknak hirtelenséggel való veszedelmet szereznek. 5. *Mós.* 13: 1. *Mát.* 24: 11.

(a) Mivelhogy ez előtt inté a' híveket, az Isten' ígéjének betsülésére, melly a' Próféták', Apostolok' írásában befoglaltatott: most már, hogy a' botránkozásnak eleit vegye, meg mondja, hogy sok hamis tanítók fognak támadni az Isten' házának kebelében, kik a' tudománynak ellenségi lésznek. Másodszor, a' tanítóknak igyekezeteket írja meg, hogy tudniillik veszedelmes tudományokat hoznak be, és a' Kristust megtagadják. Harmadszor, hogy hamar veszedelmet hoz a' hamis tudomány a' tévelygő lelkeknek. Negyedszer, hogy sok követőjök lészen a' hamis tanítóknak. Ötödször, hogy a' telhetetlenség kénszeríti a' hamis tanítókat a' tévelygésre, és hogy a' híveknek lelkekkel kereskedjenek. Utólszor, szóll azoknak büntetésekről.

2. És sokan fogják követni azoknak veszedelmeket, kik által az igazságnak útja káromoltatik.

3. És a' telhetetlenség által, hitető beszédekkel belőletek kereskedést szereznek: kiknek az ő kárhoztatások már régtől fogva nem hívalkodik, és kiknek veszedelmek nem szunnyad.

4. Mert ha az Isten nem kedvezett az Angyaloknak, kik vétkeztek, hanem a' mélységbe taszítván, a' setétség' lántzainak adta megtartani azokat a' kárhozatra: *'Sid.* 6,

5. És ha a' régi világnak is nem kedvezett, hanem a' (b) nyoltzadik *embert*, *tudniillik*, Noét, az igazságnak prédikátorát megtartotta, e' világra özön vizet hozván. 1. *Mós.* 7: 23.

(b) Nem azt akarja mondani, hogy nyoltzadik Prédikátor volt Noé, hanem hogy nyoltzadik azok között, a' kik megtartattak, ki az Isten' igazságának és haragjának prédikátora volt.

6. És ha a' Sodomabelieknek és a' Gomora belieknek városokat hamuvá tévén elfordította, és azt mivelte, hogy a' gonosz életű embereknek példák lennének. 1. *Mós.* 10: 24.

7. És az éktelen bujálkodóknak társalkodások miatt elfáradott igaz Lótot megszabadította. 1. *Mós.* 19: 13.

8. (Mert az, az igaz *Lót*, mikor azok között laknék minden napon az ő igaz lelkét azoknak gonosz tselekedeteket látván, és hallván, gyötri vala;)

9. Tudja az Úr *mostan is* a' híveket a' kísértetből megszabadítani, a' hamissakat pedig az ítélet' napjára a' büntetésre megtartani:

10. Főképen pedig azokat, a' kik a' testet követvén tisztátalan kívánságban járnak; és az uraságot megútálják, vakmerők, magoknak kedveskedők, és nem rettegik a' méltóságokat szidalommal illetni:

11. Holott az Angyalok is, kik erővel és hatalommal nagyobbak, nem szóllnak azok ellen az Úr előtt káromló ítéletet. *'Sid.* 9.

12. De ezek, mint az oktalan állatok, mellyek a' természetnek *indulatjától* viseltetnek, és a' végre teremtettek, hogy megfogattatván meghaljanak, azokat szidalmazván, mellyeket nem tudnak, az ő magoktól *talált* romlásban elvesznek:

13. Hogy elvegyék a' hamisságnak jutalmát, úgymint kik gyönyörűségnek állítják a' mindennapi bújaságot, undokságok és szeplők, kik mikor veletek együtt nyájaskodnak is, az ő álnokságokban gyönyörködtetik magokat.

14. Kiknek szemek rakva paráznasággal, kik a' bűntől nem tudnak megszünni: az állhatatlan

lelkeket elhitetvén, kiknek szívek a' telhetetlenségben gyakoroltatott, átkozott fiak:

15. Kik az igaz útat elhagyván, eltévelyedtek, követvén Bálámnak, Bósor' *fiának* útát, ki az hamisságnak nyereségét kedvellé:

16. De az ő bűnének büntetését szenvedé: mert a' tereh alá szoktatott néma szamár, emberi szóval szóllván a' Prófétának bolondságát tilalmazá. 4. *Mós.* 22: 23. *'Sid.* 11.

17. (c) Ezek, víz nélkül való kútfejek, fellegek, mellyek a' széltől hajtatnak: kiknek a' setétſégnek homályossága örökké tartatik.

(c) Ezt azért mondja, mert a' hamis tanítók gyakorta az ő tudományokkal kevélykednek, hasonlítja azért azokat a' víz nélkülvaló kútfejekhez.

18. (d) Mert felfúvalkodott híjábavalóságot szóllván, a' testnek búja kívánsági által azokat elhitetik, a' kik valóba elszakadtak vala a' hitetésben forgóktól.

(d) Okát adja, miért mondá a' hamis tanítókat víz nélkülvaló forrásoknak; mert tudniillik, kevély híjábavalóságot szóllnak. Másodszor, eltsalják azokat, kik a' bűnben élőktől elszakadtak. Harmadszor; mert ők másnak ígérnek szabadságot, holott a' bűnnek szolgái legyenek.

19. Szabadságot ígérvén azoknak, holott ők a' bűnnek szolgái: mert a' ki kitől meggyőzettetett, annak szolgálatjában adta ő magát. *Ján.* 8: 34. *Róm.* 6: 20.

20. (e) Annakokáért ha minekutánna e' világnak fertelmességit, a' mi Urunknak és megtartó Jésus Kristusunknak esméreti által eltávoztatták, és viszontag azokba elegyíttetvén meggyőzettetnek azoktól, az ollyanoknak utólsó állapotjok gonoszabb az elsőnél. *Mát.* 12: 45. *'Sid.* 6: 4. *és* 10: 26.

(e) Értelme ez, hogy sokkal jobb volt volna az igazſágnak útát meg nem esmerni, hogy nem attól a' régi tévelygésre térni, mivelhogy az ollyan emberek hasonlatosok az ebekhez és disznókhoz.

21. Mert jobb volt volna azoknak, hogy meg ne esmérték volna az igazſágnak útát, hogy nem mint annak esméreti után az nekik adatott tudományból hátra állani.

22. De az ollyanokon az esik, a' mit szoktak mondani igaz példabeszédben: az eb reá tért a' maga okádására; és a' megmosódott disznó, a' sárnak fertőjébe. *Péld.* 26: 11.

III. RÉSZ.

A' Kristus' eljövetelének tsúfolói ellen, melly, mint régen az özönvíz, meglészen, és az minemű légyen: annakokáért az ember készüljön arra szent tisztasággal.

EZ immár második levél írásom nektek szerelmesim, mellynek általa a' ti tiszta elméteket az intésnek általa felserkentem:

2. Hogy megemlékezzetek a' szent Prófétáktól megmondatott beszédekről, és a' mi parantsolatunkról, kik az Úrnak és Megtartónak Apostoli vagyunk.

3. Ezt tudván, elősször, hogy az utólsó időben támadnak tsúfolók; úgymint kik az ő kívánságok szerént járnak. 1. *Tim.* 4: 1. 2. *Tim.* 3: 1. *'Sid.* 18.

4. Kik azt fogják mondani: hol az ő eljövetelének ígérete? mert miolta a' mi atyáink eluttak, mindenek ekképen maradnak a' teremtésnek kezdetitől fogva. *Ézék.* 12: 22.

5. Mert ezt akaratjok szerént nem tudják, hogy az egek régtől fogva az Isten' beszéde (a) által vagynak, azonképen a' föld is, melly a' vízből és a' vízben áll.

(a) A' hamis tanítók ellen azt mondja, hogy a' föld és menny Isten' beszéde által teremtetett, és nem volt örökké. Másodszor, hogy e' világnak nem volt eleitől fogva egy állapotja, mert régen elveszett volt özönvíz által. Harmadszor, hogy az Isten' beszédével megépíttetett világ tartatik tűzzel való megégetésre,

6. Minekokáért a' világ is, melly akkor vala, vízzel elboríttatván, elvesze:

7. A' melly föld pedig, és a' melly egek mostan vagynak, ugyan azon Isten' beszéde által eltétetvén, tartatnak tűzre az ítéletnek és a' hitetlen embereknek veszedelmeknek napjára.

8. Ez egy pedig ne légyen tudatlanságban nálatok *szerelmesim*, hogy egy nap az Úrnál ollyan mint ezer esztendő, és ezer esztendő mint egy nap. *'Solt.* 90: 4.

9. Nem késik az Úr, a' ki az ígéretet tette, (miképen némellyek késedelemnek állítják ezt,) hanem békességesen vár minket, nem akarván, hogy valakik elveszszenek, hanem hogy mindnyájan megtérésre érkezzenek. *'Sid.* 2: 3. *Ézék.* 18: 32. *és* 33: 11. 1. *Tim.* 2: 4.

II. 10. Eljő pedig, mint a' lopó éjtszaka az Úrnak ama' napja, mellyen az egek nagy tsikorgással elmúlnak, az éltető állatok pedig hévség miatt megolvadnak, a' föld is és a' rajta való alkotmányok megégnek. *Mát.* 24: 48. 1. *Thess.* 5: 2. *Jel.* 3: 3. *és* 16: 15.

12. Mivelhogy azért mind ezek megolvadnak, mineműknek kell lennetek tinektek a' ti szent életetekben, és a' kegyességnek dolgaiban:

12. Kik várjátok és siettek az Isten' napjának eljövetelire, mellyben az egek megégvén megolvadnak, és az éltető állatok is hévség miatt megolvadnak?

13. Új egeket pedig és új földet várunk az ígéret szerént, mellyekben lakozik az igazság. *Ésa.* 65: 16. *és* 66: 22. *Jel.* 21: 1.

14. Annakokárt szerelmesim, mivelhogy ezeket várjátok, igyekezzetek ezen, hogy makula nélkül és szeplő nélkül valóknak találtassatok ő töle békességben.

15. És a' mi Urunknak békességes várását idvességesnek álítsátok miképen a' mi szerelmes atyánkfia is Pál, a' neki adatott böltsesség szerént nektek megírta: *Róm.* 2: 4.

16. Úgymint ki inkább minden leveleiben szóll ezekről, mellyek között némellyeket nehéz megérteni, (b) mellyeket a' tudatlanok és az állhatatlanok eltekernek, mint egyébb írásokat is, a' magok veszedelmekre.

(b) Tudniillik a' mellyeket mind én, mind Pál Apostol, írtunk e' jelen való dologról.

17. Ti azért szerelmesim: kik ezeket eleve értitek, megoltalmazzátok magatokat, hogy azoknak a' gonoszoknak tévelygésektől elvonattatván, a' ti saját erőségtekből ki ne essetek.

18. Hanem nevekedjetek a' kegyelemben, és a' mi Urunknak és Megtartó Jésus Kristusnak esméretiben, kinek *légyen* ditsőség most, és az örökkévaló időben, Amen.

SZENT JÁNOS APOSTOLNAK
ELSŐ KÖZÖNSÉGES LEVELE.

Szándéka e' levélben szent János Apostolnak ímez: hogy tanítson arra, hogy mindenek, a' kik a' Kristus által Isten' fiaivá lettek, nem a' setétben, hanem a' világosságban járjanak, az az, hogy minden bűnt és tisztátalanságot eltávoztassanak: ez ellen pedig szent, igaz és tiszta életben foglalják magokat, és az Istenhez, és felebarátjokhoz megmutassák. E' tudományt állatja levelének mind végéig, és megmutatja bizonyos erősítő okait, mellyek minket e' megmondott tudományokra felgerjeszszenek, intsenek és igazgassanak.

I. RÉSZ.

Az életnek igéjéről és azzal való közösülésről: világosságban járóknak vagyon közök Istennel, megvallása és botsánatja a' bűnnek.

AZ, (a) ki vala kezdetben, a' kit hallgattunk, kit a' mi szemeinkkel láttunk, kire néztünk, és a' *kit* a' mi kezeink tapasztaltak, az életnek Igéjéről.

(a) Megmondja az Apostol az ő prédikállásoknak fundamentomát vagy tzélját. Értelme pedig ez: mi Apostolok prédikáljuk az Istennek Fiát a' Jésus Kristust, ki jóllehet bizonnyal örökkévaló Isten és az Atyával egy állátú, mindazáltal igaz ember is, kiben vagyon az örök élet, kit mi láttunk, kinek tanítását is hallgattuk.

2. (Mert az élet megjelent, és láttuk, és bizonyságot tészünk róla, és hirdetjük nektek amaz örök életet, melly az Atyánál vala, és megjelent minekünk.)

3. A' kit, *mondom*, láttunk, hallgattunk, azt hirdetjük nektek, hogy nektek is közösségtek légyen mi velünk: és a' mi közösségünk légyen az Atyával, és az ő Fiával a' Jésus Kristussal.

4. (b) És ezeket írjuk tinektek, hogy a' ti örömetek tellyes légyen.

(b) A' keresztyéneknek tellyes örömök ebben vagyon, hogy Istennel és az ő fiával a' Jésus Kristussal társaságok vagyon.

II. 5. Ez azért az izenet, mellyet hallottunk ő tőle, és nektek hirdetünk: hogy az Isten világosság, és ő benne nintsen semmi setétség. *Ján.* 8: 12.

6. Ha azt mondjuk, hogy nekünk társaságunk vagyon ő vele, és a' setétségben járunk, hazudunk, és igazságot nem tselekeszünk.

7. Hogyha világosságban járunk, miképen hogy ő is világosságban vagyon, viszontagsággalvaló társaságunk vagyon vele, és a' Jésus Kristusnak az ő Fiának vére tisztít meg minket minden bűnökből. 1. *Pét.* 1: 19. *Jel.* 2: 5.

8. Ha azt mondjuk, hogy nintsen bűnünk, magunkat megtsaljuk, és igazság mi bennünk nintsen. 1. *Kór.* 8: 46. 2. *Krón.* 6: 36. *Péld.* 20: 9. *Préd.* 7: 21.

9. Ha megvalljuk a' mi bűneinket, hív és igaz az Isten, hogy megbotsássa minekünk a' mi bűneinket, és megtisztítson minket minden hamisságtól. *Zsolt.* 32: 5. *Péld.* 28: 13.

10. (c) Ha azt mondándjuk, hogy nem vétkeztünk, hazuggá teszszük őtet, és az ő beszéde nintsen mi bennünk.

(c) Értelme ez: ha azt mondjuk, hogy nem vétkeztünk az Istent és az ő beszédét hamissá teszszük, ki az ő fiát elbotsátván, hogy minket megszabadítson, azzal bizonyságot tett arról, hogy mi bűnösök voltunk.

II. RÉSZ.

A' Kristus a' mi szószóllónk, Istent esmérni az ő parantsolatját megtartani, új és ó parantsolat, az ördögöt meggyőzni: e' világot szeretni, utólsó idők, Antikristus, örök élet, kenet.

ÉN (a) fiatskáim, ezeket írom nektek, hogy ne vétkezzetek. Hogy ha valaki vétkezéndik, vagyon szószóllónk az Atyánál, az igaz Jésus Kristus.

(a) Mivelhogy gyakorta a' Jésus Kristus' érdeméből alkalmatosságot vesznek az emberek a' bűnre, inti azért az Apostol a' híveket, hogy ne vétkezzenek. De mivelhogy lehetetlen, hogy ne vétkezzenek, annakokáért orvosságot mutat az híveknek a' Kristusban.

2. És ő a' mi bűneinkért engesztelő áldozat, nem tsak a' mieinkért pedig, hanem mind az egész világnak *bűneiért.* *R.* 1: 9. *és* 4: 10.

II. 3. És ez által tudhatjuk meg, hogy őtet esmerjük, ha az ő parantsolatit megtartjuk.

4. A' ki azt mondja: esmérem őtet, és az ő parantsolatit meg nem tartja, hazug az, és abban nintsen igazság:

5. A' ki pedig megtartja az ő beszédét, (b) abban valósággal megtellyesedett az Isteni szeretet: ebből tudjuk, hogy mi ő benne vagyunk.

(b) Az az: bizonyságot tett arról, hogy szíve szerént szereti az Istent.

6 A' ki azt mondja, hogy ő benne lakozik, annak úgy kell járni, a' miképen ő járt.

III. 7. Atyámfiai! új parantsolatot, nem írok nektek, hanem régi parantsolatot, mellyet eleitől fogva tudtatok: e' régi parantsolat az a' beszéd, mellyet hallottatok eleitől fogva.

8. (c) Viszontag új parantsolatot írok nektek, melly igaz ő benne *a' Kristusban* és ti bennetek: mert a' setétség elmúlik, és amaz igaz világosság immár fénylik.

(c) Új parantsolatnak mondja a' Kristusra és reánk nézve: mert a' Kristus a' szetetetnek néminemű új példája. Mi reánk nézve pedig új; mert az Isten' Lelkétől írattatik a' mi szívünkbe; erről szóll mikor azt mondja, hogy a' setétség elmúlt, mert mostan nyilvábban esmerjük a' Kristust az ő Lelke által.

IV. 9. A' ki azt mondja, hogy ő a' világosságban vagyon, és az ő attyafiát gyűlöli, mind ez ideig setétségben vagyon.

10. A' ki szereti az ő attyafiát a' világosságban vagyon, és abban nintsen botránkozás.

11. A' ki pedig gyűlöli az ő attyafiát a' setétben vagyon, és a' setétben jár, és nem tudja hová mégyen, mert a' setétség megvakította az ő szemeit.

V. 12. Ezt írom nektek fiatskáim; mert megbotsáttattak nektek a' ti bűneitek az ő nevéért.

13. Ezt írom nektek atyák, mert esmeritek azt, a' ki eleitől fogva *vagyon.* Írok nektek iffjak, mert ama' gonoszt meggyőztétek. Írok nektek gyermekek, mert esmeritek az Atyát.

14. Írám tinektek atyák, mivelhogy esmeritek azt, a' ki vagyon eleitől fogva. Írám nektek iffjak, mivelhogy erőssek vagytok, és az

Istennek beszéde lakozik ti bennetek, és ama' gonoszt meggyőztétek.

VI. 15. Ne szeressétek e' világot, se azokat, mellyek e' világban vagynak, ha valaki szereti e' világot, nintsen abban az Atyának szerelme. *Jak.* 4: 4.

16. Mert valami e' világban vagyon, mint a' testnek kívánsága, szemnek bújálkodása, életnek kevélysége, nem az Atyától vagyon, hanem e' világtól.

17. És e' világ elmúlik, és az ő kívánsága is. A' ki az Istennek akaratját tselekeszi, örökké megmarad.

VII. 18. Gyermeketskék! az utólsó idő eljött, és miképen hallottátok, hogy az Antikristus eljő, mostan is sok Antikristusok kezdettek lenni, a' honnét tudjuk, hogy az utólsó idő jelen vagyon.

19. (d) Mi közzülünk mentenek ki, de nem mi közzülünk valók valának: mert ha mi közzülünk valók voltak volna, megmaradtak volna mi velünk: de *ez azért lett*, hogy megjelentetnék, hogy nem mindenek mi közzülünk valók.

(d) Mivelhogy nagy botránkozás támadhatott volna abból, hogy az Anyaszentegyháznak kebeléből támadnak vala bűnös tanítók, annak azért eleit veszi, és azt mondja, hogy abban meg ne botránkozzanak, mert noha ő közzülök mentek ki, de nem ő közzülök valók voltak, és az azért lett, hogy megesmertetnének a' jók a' képmutatóktól.

20. De ti megkenettettek ama' Szenttől, és mindeneket tudtok.

21. Nem *azért* írtam nektek, hogy az igazságot nem tudnátok: hanem inkább, hogy azt tudjátok, és hogy egy hazugság is nintsen az igazságtól.

22. Kitsoda a' hazug, hanem a' ki tagadja a' Jésust Kristusnak lenni? ez az Antikristus, a' ki tagadja az Atyát és a' Fiút.

23. A' ki tagadja a' Fiút, az Atya is nintsen annál.

24. A' mit azért hallottatok eleitől fogva, ti bennetek megmaradjon, ha megmarad ez bennetek, a' mit eleitől fogva hallottatok, ti is a' Fiúban és az Atyában maradtok.

25. Ez pedig amaz ígéret, mellyet ő ígért minekünk, *tudniillik*, amaz örök élet.

26. Ezeket írtam nektek azok felől, a' kik titeket eltsalnak.

27. De a' kenet, mellyet ti vettetek ő tőle, megmarad ti bennetek, és nem szükség, hogy valaki titeket tanítson: hanem a' miképen azon kenet, melly igaz és nem hazug, tanít titeket mindenekről, és a' miképen tanított titeket, abban megmaradtok.

28. Annakokáért fiatskáim, maradjatok meg ő benne; hogy mikor megjelenéndik, bizodalmunk légyen, és meg ne szégyenüljünk ő előtte az ő eljövetelekor.

29. Ha tudjátok, hogy ő igaz, tudjátok, hogy valaki igazságot tselekeszik, ő tőle született az.

III. RÉSZ.

Az Isten' fiai bűnt nem tésznek: bűn és bűnösök az ördögtől vagynak: atyafiúi szeretet: Summája a' Keresztyéni tudománynak.

LÁSSÁTOK (a) minemű szeretetet adott minekünk az Atya, hogy Isten' fiainak hívattassunk. Azért nem esmer titeket e' világ, mert nem esmeri őtet.

(a) Az Apostol minekelőtte intene a' jó tselekedetre, annak fundamentomát veti fel, tudniillik, hogy Isten' fiai vagyunk,

2. Szerelmesim! most Isten' fiai vagyunk, de még nem jelent meg mitsodák leszünk: tudjuk pedig, hogy mikor ő megjelenéndik, hasonlatosok lészünk ő hozzája, mert meglátjuk őtet a' mint vagyon.

3. És valakinek illyen reménysége vagyon ő benne, megtisztítja az ő magát, miképen az is tiszta.

4. Valaki bűnt tselekeszik, az törvénytelenséget tselekeszik, mert a' bűn törvénytelenség.

5. És tudjátok, hogy ő megjelent, hogy a' mi bűneinket elvenné, és hogy ő benne nintsen bűn. *Ésa.* 53: 9. 2. *Kór.* 5: 12. 1. *Pét.* 2: 22.

6. Valaki ő benne marad, nem vétkezik, valaki vétkezik, nem látta őtet, és nem esmérte őtet. *Ján.* 3: 11.

7. Fiatskáim! senki titeket el ne tsaljon, a' ki igazságot tselekeszik, igaz, miképen ő is igaz.

8. A' ki bűnt tselekeszik, az ördögtől vagyon, mert az ördög eleitől fogva vétkezik. Azért jelent meg az Isten' Fia, hogy az ördögnek tselekedetit elrontsa. *Ján.* 8: 44.

9. Valaki Istentől született, bűnt nem tselekeszik, mert annak magva ő benne marad; ingyen sem vétkezhetik, mivelhogy Istentől született.

10. Ezen esmértetnek meg az Istennek Fiai, és az ördögnek fiai. Valaki igazságot nem tselekeszik nintsen Istentől, és a' ki nem szereti az ő attyafiát.

11. Mert ez az izenet, mellyet hallottatok eleitől fogva, hogy szeressük egymást. *Ján.* 13: 34. *és* 15: 12.

12. Nem úgy mint Kain, ki ama' gonosztól vala, megölé az ő attyafiát. Miért ölé pedig meg? mert az ő tselekedeti gonoszok valának, az ő attyafiáé pedig igazak. 1. *Mós.* 4: 8.

13. Ne tsudáljátok atyámfiai, ha gyűlöl titeket a' világ.

14. Mi tudjuk, hogy a' halálból által vitetünk az életre, mert szeretjük a' mi atyánkfiait: a' ki nem szereti attyafiát, a' halálban marad. *R.* 2: 11.

15. Valaki gyűlöli attyafiát, gyilkos, és tudjátok, hogy egy gyilkosnak is nintsen ő magában megmaradó örök élete.

16. Ezen esmerjük meg a' szeretetet, hogy a' *Kristus* az ő lelkét tette le mi érettünk: minekünk is azért le kell tennünk a' mi lelkünket a' mi atyánkfiaiért. *Ján.* 15: 13. *Efés.* 5: 2.

17. A' kinek pedig vagyon világi gazdagsága, és látándja az ő attyafiát szükölködni, és bezárándja az ő szívét az előtt, mimódon marad meg az Istennek szerelme abban? *Luk.* 3: 11. *Jak.* 2: 15.

18. Fiatskáim! ne szeressük egymást *tsak* beszéddel és nyelvvel, hanem tselekedettel és világossággal.

19. (b) És ez által esmerjük meg, hogy mi az igazságból vagyunk, és ő előtte bátorságosokká teszszük a' mi szíveinket.

(b) Az Atyafiúi szeretetnek még is három erejét mondja: Elsö, ez által esmerjük meg, hogy Istentől vagyunk. Második, mert az által a' mi szívünket Isten előtt bátorságosokká teszszük. Harmadik, mert bizodalmunk vagyon, hogy valamit Istentől kérünk megnyerjük.

20. Mert ha minket kárhoztat a' mi szívünk, hatalmassabb az Isten a' mi szívünknél, és tud mindeneket.

21. Szerelmesim! ha a' mi szívünk minket nem vádol, bizodalmunk vagyon az Istennél:

22. És

22. És valamit kéréndünk, elveszszük ő tőle, mert az ő parantsolatit megtartjuk, és a' mellyek neki kedvesek, azokat tselekedjük. *Mát.* 21: 22. *Ján.* 14: 13. *és* 15: 7. *és* 16: 23. *R.* 5: 14.

23. Ez azért az ő tudománya, hogy az ő Fiának a' Jésus Kristusnak nevében hidjünk, és szeressük egymást, a' mint megparantsolta minekünk. *Ján.* 6: 29. *Ján.* 13: 34. *és* 15: 12.

24. Mert a' ki megtartja az ő parantsolatit, az ő benne lakozik, és ő abban. Ezen esmerjük meg pedig hogy ő mi bennünk lakozik, *tudniillik* a' Lélekből, mellyet minekünk adott. *R.* 4: 13.

IV. RÉSZ.

Lelkeket próbálni ha Istentől vagynak-é: Antikristus' lelke e' világból való: egymást kell szeretni, mert Isten minket szeretett: a' Kristus Isten' Fia, világ' idvezítője: semmi félelem nintsen a' tökélletes szeretetben.

SZERELMESIM! ne hidjetek minden lelkeknek, hanem megpróbáljátok a' lelkeket, hogyha Istentől vagynak: mert sok hamis Próféták jöttek e' világra.

2. Erről esmerjétek meg az Isten' Lelkét: valamelly lélek vallja, hogy a' Jésus Kristus a' testben eljött, Istentől vagyon.

3. De valemelly lélek nem vallja, hogy a' Jésus Kristus testben eljött, Istentől nintsen: hanem ez az Antikristusnak ama' *lelke*, kiről hallottátok, hogy eljöne, és hogy már e' világon volna.

4. (a) Ti az Istentől vagytok fiatskáim, és meggyőztétek őket, mert hatalmassabb a' ki ti bennetek vagyon, hogy nem a' ki e' világban vagyon.

(a) Értelme ez: az hamis tanítóktól ne féljetek, hanem ellenek támadjatok, mert a' győzödelem kezetekben vagyon. Oka ez, mert Isten vagyon bennetek, a' ki hatalmasbb a' ti ellenségteknél.

5. Ők e' világból valók, azért világiakat szóllnak, és e' világ őket hallgatja.

6. Mi Istentől valók vagyunk: a' ki esmeri az Istent, hallgat minket: a' ki nintsen Istentől, nem hallgat minket: erről esmerjük meg az igazságnak Lelkét, és a' tévelygésnek lelkét. *Ján.* 8: 47.

II. 7. Szerelmesim! szeressük egymást: mert a' szeretet Istentől vagyon: valaki szereti attyafiát, Istentől született, és esmeri az Istent.

8. A' ki pedig nem szereti, nem esmeri az Istent, mert az Isten szeretet.

9. Ebből tetszett meg az Istennek hozzánk való szerelme, hogy amaz ő egyetlen egy szülött Fiát elbotsátá Isten e' világra, hogy éljünk ő általa.

10. Ebben vagyon a' szeretet, nem hogy mi szerettük volna az Istent, hanem hogy ő szeretett minket, és elbotsátá az ő Fiát, hogy lenne engesztelő *áldozat* a' mi bűneinkért.

11. Szerelmesim! ha az Isten minket igen szeretett, minekünk is egymást szeretnünk kell.

12. Az Istent soha senki nem látta ha egymást szeretjük az Isten mi bennünk lakozik, és az ő szeretete mi bennünk megtellyesedett. *R.* 2: 24.

13. Ezen esmerjük meg, hogy mi ő benne lakozunk, és ő mi bennünk, hogy az ő lelkéből adott minekünk.

14. Mi pedig láttuk, és bizonyságot tészünk arról, hogy az Atya elbotsátotta az ő Fiát, e' világnak megtartóját.

15. Valaki vallándja, hogy a' Jésus Istennek Fia, az Isten abban lakozik, és ő is az Istenben.

16. És mi megesmertük és elhittük az Istennek hozzánk való szerelmét. Az Isten szeretett: és a' ki a' szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten abban.

17. Ebben tellyesedett meg a' szeretet mi hozzánk, hogy az ítéletnek napján bizodalmunk légyen: mert minemű ő, mi is ollyanok vagyunk e' világon.

18. A' félelem nintsen a' szeretetben, hanem a' tellyes szeretet kirekeszti a' félelmet: mert a' félelemnek gyötrelme vagyon, a' ki pedig fél, nem tökélletes a' szeretetben.

19. Mi szeretjük őtet, mert ő szeretett elöször minket.

20. Ha valaki azt mondándja: szeretem az Istent, és az ő attyafiát gyülöléndi, hazug az. Mert a' ki nem szereti az ő attyafiát a' kit látott, mimódon szeretheti az Istent, a' kit nem látott?

21. És illyen parantsolatunk vagyon ő tőle, hogy a' ki szereti az Istent, szeresse az ő attyafiát is. *Ján.* 13: 34. *és* 15: 22.

V. RÉSZ.

Hit által vagyunk Isten' fiai: meggyőzzük e' világot, a' Kristus' bizonysága vér és víz által: három bizonyságok a' mennyben, három e' földön: halálos és nem halálra való bün, bálványok' távoztatások.

VALAKI hiszi a' Jésust lenni Kristusnak, az Istentől születtetett; és valaki szereti a' szülőt, azt is szereti, a' ki attól született.

2. Erről esmerjük meg, hogy mi az Istennek fiait szeretjük, ha mi az Istent szeretjük, és az ő pantsolatit megtartjuk.

II. 3. Mert ez az Istennek szereteti, hogy az ő parantsolatit megtartsuk, és az ő parantsolati nem nehezek.

4. Mert valami Istentől születtetett, meggyőzi e' világot: és ez a' diadalom, melly meggyőzte e' világot, *tudniillik*, a' ti hitetek. 1. *Kor.* 15: 57.

5. Kitsoda az, a' ki meggyőzi e' világot, hanem a' ki hiszi, hogy a' Jésus Istennek Fia légyen?

III. 6. (a) Ez az, a' ki jött víznek és vérnek általa, *tudniillik*, a' Jésus Kristus: nem tsak víznek általa, hanem víznek és vérnek általa: (b) és a' lélek az, a' ki bizonyságot tészen arról, hogy a' lélek igazság.

(a) A' Jésus Kristus' méltóságáról szóll, és azt mondja, hogy hat dolog vagyon, melly ő róla bizonyságot tészen. A' hárma Mennyei, tudniillik az Atya, Ige, Szent Lélek. A' hárma földi; Vér, az az, a' Kristus' vére által szereztetett igazságunk. Víz, az az, a' mi természetünknek Szent Lélek által való megszentelése. A' lelken érti vagy az ígét, vagy az Isten' Lelkének bennünk való bizonyságát.

(b) Érti a' Sz. Lelket, a' ki maga bizonyság arról, hogy a' lélek igazság, az az, hogy a' Sz. Léleknek a' mi fiúságunkról való bizonysága igaz.

7. Mert hárman vagynak a' kik bizonyságot tésznek a' mennyben: az Atya, az Ige, és a' Szent Lélek, és e' három egy. (c)

(c) Az az: úgy tésznek bizonyságot, mintha a' három egy tanú volna.

8. És hárman vagynak, a' kik bizonyságot tésznek e' földön, a' lélek, és a' víz, és a' vér, és e' hármak egyenlők *a' bizonyság tételben.*

IV. 9. Ha az embereknek bizonyságokat beveszszük, az Istennek bizonyságtétele nagyobb;

mert ez az Istennek bizonyságtétele, mellyel bizonyságot tett az ő Fia felől. *Mát.* 3: 17. *és* 17: 5.

10. (d) A' ki hiszen az Istennek Fiában, vagyon bizonysága ő magában: a' ki nem hiszen Istennek, hazuggá tette ötet, mert nem hitt a' bizonyságtételnek, mellyel bizonyságott tett Isten az ő Fia felől. *Ján.* 3: 16.

(d) Megmondja, hol kell a' három földi bizonyságot keresni; a' vért, vizet, és lelket, tudniillik mindennek ő magában, azért mondja: a' ki hiszen a' Fiában vagyon magábanbizonysága.

11. Ez pedig a' bizonyságtétel, hogy örök életet adott minekünk az Isten: és ez az élet az ő Fiában vagyon.

12. A' kinél a' Fiú vagyon, *annak* élete vagyon; a' kinél nintsen az Istennek Fia, nintsen *annak* élete. *Ján.* 3: 36. *és* 5: 24.

13. Ezeket írtam nektek, kik hisztek Isten' Fiának nevében, hogy tudjátok, hogy nektek örök életetek vagyon, és hogy hidjetek az Isten' Fiának nevében.

V. 14. És ez az Istennél való bizodalmunk, hogy ő valamit kérünk az ő akaratja szerént, minket meghallgat. *R.* 3: 22.

15. Hogy ha tudjuk, hogy ő meghallgat minket, valamit kérünk, tudjuk, hogy meglésznek kérésink, a' mellyeket ő töle kértünk.

16. (e) Ha valaki látándja, hogy az ő attyafia vétkezik, nem halálra való bűnnel, könyörögjön *érette*, és ád annak életet: azoknak, *mondom*, a' kik halálra nem vétkeztek. Vagyon halálra való bűn, nem mondom, hogy azért könyörögjön. *Mát.* 12: 31. *Márk.* 3: 29. *Luk.* 12: 10.

(e) A' könyörgésről példát mond, hogy tudniillik a' vétkezett felebarátunkért imádkozzunk: de nem azért, a' ki halálra vétkezett, az az, a' kiben szent Lélek ellen való bűn vagyon.

17. (f) Minden hamisság bűn: de vagyon olly bűn, *melly* nem halálra való.

(f) Hogy megmutassa, hogy nem kell vakmerőképen ítélni minden bűnről, azt mondja, hogy minden hamisság bűn, de nem minden bűn halálra való.

VI. 18. (g) Tudjuk, hogy valaki Istentől születtetett, nem vétkezik; hanem a' ki Istentől született, megtartja magát, és ama' gonosz nem illeti ötet.

(g) Azt állítja, hogy a' választottakban nem esik a' halálra való bűn: mert Istentől születtek, és az ördögnek nintsen hatalma rajtok.

19. Tudjuk, hogy mi Istentől valók vagyunk, és hogy mind az egész világ gonoszban helyheztetett.

20. Mi pedig tudjuk, hogy az Istennek Fia eljött, és adott minekünk értelmet, hogy megesmerjük azt a' ki igaz; és vagyunk abban az igazban, az ő Fiában a' Jésus Kristusban. Ez az igaz Isten, és az örök élet. *Luk.* 24: 5.

VII. 21. Fiatskáim, oltalmazzátok meg magatokat a' bálványoktól, Amen.

SZENT JÁNOS APOSTOLNAK
MÁSODIK KÖZÖNSÉGES LEVELE.

Ditsér Sz. János e' második Levélben egy tisztes aszszonyt, ki az ő fiait úgy nevelte fel Isteni félelemben, hogy a' tiszta igazságban járnának. És egyetemben inti őket állhatatosságra az hitben és igaz életben: hadja ismét, hogy azoktól magokat megőjjék, kik a' Kristust nem esmerik, és az ő tudományát megvetik.

AZ (a) Egyházi szolga, a' választott Úr aszszonynak, és az ő fiainak, kiket én szeretek valóban, nem tsak én pedig, hanem mind azok is, kik az igazságot tudják:

(a) Görögül Presbiter.

2. Az igazságért, melly megmarad mi bennünk, és mi velünk lészen mind örökké.

3. Légyen ti veletek kegyelem, irgalmasság, békesség az Atya Istentől, és az Úr Jésus Kristustól az Atyának Fiától, igazsággal és szeretettel.

4. Felette igen örvendeztem, hogy a' te fiaid közzül találtam ollyakat, kik igazán járnak, miképen parantsolatot vettünk az Atyától.

5. És mostan kérlek téged' aszszonyom, nem úgy mint új parantsolatot írván teneked, hanem a' melly volt eleitől fogva, hogy egymást szeressük. 1. *Ján.* 2: 7, 8. *Ján.* 13: 34. *és* 15: 12. 1. *Ján.* 3: 11.

6. Ez pedig a' szeretet, hogy járjunk az ő parantsolati szerént. Ez a' parantsolat, hogy a' mint eleitől fogva hallottátok, akképen járjatok abban.

7. Mert sok hitetők jöttek e' világra, kik nem vallják, hogy a' Jésus Kristus eljött a' testben. Ez ama' hitető és Antikristus. 1. *Ján.* 4: 3.

8. Vigyázzatok magatokra, ne veszessük el a' mit munkálkodtunk, hanem hogy tellyes jutalmat vegyünk.

9. Valaki általhágja, és meg nem marad a' Kristus' tudományában, Istene annak nintsen: a' ki megmarad a' Kristus' tudományában, azé mind az Atya mind a' Fiú.

10. Ha valaki ti hozzátok mégyen, és e' tudományt nem viszi hozzátok, ne fogadjátok azt házatokba, és ingyen se köszönjetek neki.

11. Mert a' ki köszön neki, annak gonosz tselekedetiben részes lészen.

12. Jóllehet sok dolgokról kellett volna írnom nektek, de nem akartam papiros és ténta által, hanem reménylem, hogy hozzátok mégyek, és szemtül szemben szóllok, hogy a' mi örömünk tellyes légyen.

13. Köszöntenek tégedet a' te választott nénédnek fiai, Amen.

SZENT JÁNOS APOSTOLNAK
HARMADIK LEVELE.

E' Levélben feddi Sz. János a' felfúvalkodott Diotrefesnek kevélységét, és dítséri Gájust, hogy az Isten' igéjében szolgáló atyafiakat nagy szeretettel fogadta és betsülte. Es megmondja, hogy a' kik jót tselekesznek, Istentől vagynak, a' ki pedig jót nem tselekeszik, annak nintsen Istennel semmi köze.

AZ Egyházi szolga a' szerelmes Gájusnak, kit én valóban szeretek.

2. Szerelmesem, legelőször azt kívánom, hogy jól légyen dolgod és jó egésségben légy, miképen, hogy a' te lelkednek jól vagyon dolga.

3. Mert felette igen örültem, mikor az atyafiak ide jöttek volna, és a' te ártatlan életedről bizonyságot tettek volna, miképen hogy ártatlanságban jársz.

4. Ennél nagyobb örömem nintsen, mint mikor hallom, hogy az én fiaim ártatlanúl járnak.

5. Szerelmesem, híven tselekeszel az atyafiakkal és a' jövevényekkel,

6. Kik bizonyságtételekkel dítsérték a' gyülekezet előtt a' te szeretetedet: kiket ha azon szeretettel fogadándasz, mint illik Istenhez, jól tselekeszed.

7. Mert az ő nevéért mentek el, kik semmit nem vettek a' pogányoktól.

8. Minekünk azért be kell fogadnunk ez illyeneket, hogy segéllő társai lennénk az igazságnak.

9. Irtam a' Gyülekezetnek, de Diotrefes, ki közöttök elsőséget kíván, nem veszen be minket.

10. Annakokáért, ha oda menéndek, megjelentem az ő gonosz tselekedetit, gonosz beszédekkel tsátsogván mi ellenünk: a' ki ezekkel meg nem elégedvén, ő sem fogadja be az atyafiakat, és a' kik beakarják *fogadni*, azokat is megtiltja, és a' gyülekezetből kiveti.

11. Szerelmesem, ne kövessed azt a' mi gonosz, hanem a' mi jó; a' ki jól tselekeszik Istentől vagyon, a' ki pedig gonoszúl tselekeszik nem látta az Istent. 1. *Ján.* 3: 6.

12. Demeterről mindenek bizonyságot tésznek, söt az igazság is *bizonyságot tészen:* mi is bizonyságot tészünk, és tudjátok, hogy a' mi bizonyságtételünk igaz.

13. Sok dolgokról írhatnék, de nem akarok téntával és pennával írni teneked.

14. Reménylem pedig, hogy hamar meglátlak téged', és hogy szemtölszembe szóllunk.

15. Békesség tenked. Köszöntenek tégedet a' te barátid, köszöntsed a' mi barátinkat nevek szerént, Amen.

J'ÚDÁS APOSTOLNAK
KÖZÖNSÉGES LEVELE.

E' Levél egy értelmű a' szent Péter' Második Levelével, kiváltképen annak harmadik részével. Annakokáért azon Levélnek mint egy rövid summájának mondathatik.

JÚDÁS Jésus Kristusnak szolgája, Jakabnak pedig attyafia, a' hívatalosoknak, az Atya Istentől megszenteltetteknek, és a' Jésus Kristustól megtartattaknak:

2. Irgalmasság békesség és szeretet adassék böségesen tinektek.

3. Szerelmesim! mivelhogy szüntelen azon igyekezem, hogy írhassak nektek a' mi közönséges idvességünkről, szükségesképen kelleték írnom, hogy intenélek titeket, hogy tusakodnátok a' hitért, melly egyszer adatott a' szenteknek.

4. Mert bejöttek alattomban valami emberek, kik elöször még régen beírattattak a' kárhozatra, kik istentelenek, kik a' mi Istenünknek kegyelmességét elfordítják bújálkodásra, és amaz egyedűlvaló Urat az Istent, és a' mi Urunk Jésus Kristust megtagadják.

5. Akarlak pedig titeket *erről* meginteni, mivelhogy egyszer azt tudjátok, hogy az Úr mikor a' népet Égyiptomból megszabadította volna, viszontag azokat, a' kik nem hittek elvesztette. 4. *Mós.* 16: 28. *és* 26: 64.

6. Az Angyalokat is, a' kik meg nem tartván az ő eredeteket, elhagyák az ő helyeket, ama' nagy napnak ítéletire örökkévaló kötelekkel setétség alatt tartotta légyen. 2. *Pét.* 2: 4.

7. Miképen Sodoma és Gomora is és ezekkel határos városok, mikor azokkal hasonlatosképen paráználkodtak volna, és idegen test ellen bújálkodnának, példáúl adattattak az örökkévaló tűznek büntetését szenvedvén. 1. *Mós.* 19: 24.

8. Hasonlatosképen ezek is az álomban elmerűlvén, a' testet megfertéztetik, az uraságot megvetik, és a' méltóságokat szidalommal illetik. 2. *Pét.* 2: 10.

9. A' Mihály Árkhangyal pedig, mikor az ördög ellen tusakodván, vetekednék a' Móses' testéről, nem mere annak gonoszt mondani, hanem azt mondá: dorgáljon meg tégedet az Úr. *Zak.* 3: 2.

10 (a) De ezek, a' mellyeket nem tudnak, azokat szidalmazzák, mellyeket pedig természet szerént tudnak, mint az okosság nélkűlvaló állatok, azokban vesznek meg. 2. *Pet.* 2: 12.

(a) Az az: a' mit nem tudnak azt szidalmazzák: a' mit pedig tudnak gonosznak, abban gyönyörködnek.

11. Jaj azoknak, mert a' Kain' útán indultak el, és a' bérnek tsalárdsága miatt, mellyel megtsalattatott volt Bálám, elszakadtak, és Kórénak ellenkezéséhez hasonló ellenkezés miatt vesztek el. 1. *Mós.* 4: 8. 4. *Mós.* 22: 23. 2. *Pét.* 2: 16. 4. *Mós.* 16: 1.

12. Ezek ollyanok mint a' szeplők a' ti ke-

resztyéni lakodalmatokban, mikor ti veletek lakoznak, minden betsület nélkül magokat hizlalván: (c) kik ollyanok mint a' víz nélkül való fellegek: mellyek a' széltől ide 's tova hajtatnak, meghervadott, haszontalan, kétszer meghalt, és tövéből kiszaggatott fák: 2. *Pét.* 2: 17.

(c) Az az: tudatlanok, és képmutatók.

13. Megháborodott tengernek habjai, kik az ő magok rútságát mint egy tajtékot hánnyák ki, tévelygő tsillagok, kiknek a' setétségnek homályossága mind örökké tartatik.

14. Prófétált pedig ezekről Énók, ki Ádámtól hetedik volt, ezt mondván: ímé eljö az Úr az ő sok ezer szenteivel. 1. *Mós.* 5: 18.

15. Hogy ítéletet tégyen mindenek ellen, és meggyözze azokat, kik azok közzül istentelenek minden tselekedetekről, mellyeket gonoszúl tselekedtek, és minden kemény beszédekről, mellyeket szólltak ő ellene az istentelen bünösök.

16. Ezek zúgolódók, panaszolkodók, az ő kívánságokban járók; kiknek szájok felfúvalkodott, kevély szókat szóll, kik a' személyeket tsudálják haszonra nézve. *Solt.* 17: 10. 2. *Pét.* 2: 8.

17. (c) Ti pedig szerelmesim, megemlékezzetek a' beszédekről, mellyek elein megmondattak a' mi Urunk Jésus Kristusnak Apostoli által:

(c) Hogy a' hívek meg ne bátránkozzanak a' tévelygések miatt azt mondja, hogy az Apostolok megmondották, hogy támadnak hamis tanítók, kik a' hívektől elszakadnak, és az ő fajtalan kívánságokat követik.

18. Hogy azt mondották nektek, hogy az utolsó időben lésznek tsúfolók, kik az ő fajtalan gonosz kívánságokban járnak. 2. *Tim.* 4: 11. 2. *Tim.* 3: 1. 2. *Pét.* 3: 3.

19. Ezek azok, a' kik magokat elszakasztják *a' kereszty éni gyülekezettől*, testi okossággal élök, kikben nintsen *szent lélek.*

20 (d) Ti pedig szerelmesim, a' ti szentséges hiteteken felépítvén magatokat, Sz. lélek által könyörögvén,

(d) Megmondja, mimódon maradhatnak meg az Anyaszentegyház' kebelében, tudniillik, ha a' hit által felépíttetnek, és abban nevekednek, ha könyörögnek, ha szeretet által egybeköttetnek, és ha békességesen várják az Urnak eljövetelét.

21. Egymást a' szeretetben megtartsátok, várván a' mi Urunk Jésus Kristusnak irgalmasságát az örök életre.

22. Némellyeken könyörüljetek megválasztván *azokat egyebektől:*

23. Némellyeket pedig rettentéssel tartsatok meg, mint egy tüznek lángjából őket kikapván: útálván még az ollyan ruhát is, melly azoknak testeknek illetésétől megfertéztetett.

24. Annak pedig, a' ki titeket megtarthat a' bűntől ártatlanúl, és állathat az ő ditsőségének eleibe feddhetetlenségben nagy örömmel.

25. *Az az*, az egyedül bölts Istennek, a' mi megtartónknak, ditsőség, nagyság, erő, és hatalom, mostan is, és mind örökké. Amen.

SZENT JÁNOSNAK
MENNYEI JELENESEKRÖL ÍRT KÖNYVE.

A' szent Jánosnak Mennyei Jelenésében, vagy látásában megirattatik az Anyaszentegyház' állapotja, az az, a' híveknek gyülekezeteinek, vagy az Isten' népének, az időtől fogva, mellyben János e' könyvet írta (tudniillik vége felé a' Domitziánus Tsászár' birodalmának, az az, a' Kristus' születése után 96. esztendőben) mind a' Kristusnak eljöveteléig az utolsó ítéletre, vagy e' világ' végéig: és ez megiratás foglaltatik látásokban, az az, Isteni jelenésekben, mellyek szent Jánosnak mutogattattak, úgy, hogy ő belsőképen ábrázatokat látna és szózatokat, zúgásokat és beszédeket hallana: melly ábrázatoknak és képeknek magyarázatjaik, és értelmek, akkor ő neki úgymint lélekben elragadtatottnak megjelentettettenek az angyal által: hogy tudniillik az ördögtől és az istentelen világtól keményen háborgattatnak és nyomorgattatnak: de mindazáltal ez inségekben és öldöklésekben is megtartatnak, és végre mennyekbe az örökké való örömbe és ditsőségbe felvétetnek: az istentelenek pedig, részszerént e' világon iszonyú büntetésekkel és ostorokkal meglátogattatnak Istentől, részszerént amaʼ világon a' pokolban örök kínra és gyalázatra vettetnek. Hét látások irattatnak pedig egymás után meg:

1. *Hét arany gyertyatartókról, és hét tsillagokról, az* 1, 2, 3. *Részekben.*
2. *Hét petsétekkel bezárlatott könyvről, a'* 4, 5, 6. *Részekben.*
3. *Hét trombitáló angyalokról.* 8, 9, 10, 11. *Részekben.*
4. *Egy szülő aszszonyról, és a' sárkányról, a'* 12, 13, 14. *Részekben.*
5. *Hét arany poharakat tartó hét angyalokról, a'* 15, 16. *Részekben.*
6. *Egy hét fejű állaton ülő nagy paráznáról, a'* 17, 18, 19, 20. *Részekben.*
7. *Egy mennyei városról, a'* 21, 22. *Részekben.*

I. RÉSZ.

Szent János Isten' hagyásából ír az Ásiai hét gyülekezeteknek: ki légyen a' Kristus és mint jelent meg Jánosnak, titkai a' hét tsillagoknak és hét gyertyatartóknak.

A (a) Jésus Kristusnak jelentése, mellyet adott neki az Isten, hogy megjelentené az ő szolgáinak, a' mellyeknek meg kellene hamar lenni: ő pedig elküldvén azt az ő angyala által, az ő szolgájának Jánosnak megjelenté:

(a) Az Jésus Kristus' jelentésének mondatik, nem hogy valamit a' fiú, ki az atyának jobbján ül, nem tudott volna az atyának jelentése nélkül, hanem azért, mivel ezeket a' titkokat az atya kebeléből kihozván, az angyal által szent Jánosnak adta, ki az Isten' lelke által azokat megírta. Mert illyen rendel és móddal szokta Isten eleitől fogva jelenteni az ő akaratját, mind előtte a' Kristus' megtestesülésének, mind pedig utánna.

2. Ki bizonyságot tett az Istennek beszédéről, és a' Jésus Kristusnak bizonyságtételéről, és valamellyeket látott:

3. Boldog a' ki olvassa, és boldogok a' kik

hallgatják e' jövendő mondásnak beszédit, és megtartják azokat, mellyek megírattattak abban, mert az idő közel vagyon.

4. János a' hét gyülekezeteknek, mellyek vagynak Ásiában: kegyelem nektek és békesség attól, a' ki vagyon, a' ki vala, és a' ki eljövendő: és a' hét lelkektől, (b) mellyek az ő székinek előtte vagynak: 2. *Mós.* 3: 14. *R.* 4: 8. *és* 11: 17. *és* 16: 5.

(b) A' hét lelkeken némellyek a' szent lelket értik, kinek hét, az az, sok féle ajándéka vagyon. Némellyek az Isten' széki előtt álló angyalokat értik.

5. És a' Jésus Kristustól, ki ama' hív tanúbizonyság, a' halottak közzül amaz első szülött, és e' földnek királyinak fejedelmek, ki szeretett minket, és megmosott minket a' mi bűneinkből az ő vére által. 1. *Kr.* 15: 20. *Kol.* 1: 18. *'Sid.* 9: 14. 1. *Pét.* 1: 19. 1. *Ján.* 1: 9. 1. *Pét.* 2: 5. *és* 9. *R.* 5: 10.

6. És tett minket királyokká és papokká Istennek és az ő attyának: annak ditsőség és hatalom mind örökkön örökké. Amen. *Mát.* 24: 30. *Júdás.* 14.

7. Ímé eljő felhőkkel, és minden szem meglátja őtet, még a' kik őtet általszegezték is: és jajgatással sírnak ő előtte e' földnek minden nemzetségi. Úgy lészen. Amen. *Zak.* 12: 10. *Ján.* 19: 37.

8. (c) Én vagyok az Alfa és az Omega, az az, kezdet és végezet, azt mondja az Úr, a' ki vagyon, a' ki vala, és a' ki eljövendő, a' Mindenható. *R.* 4: 8. *és* 13: 17. *és* 16: 5.

(c) Az az, én vagyok az örökké való Isten, kinek sem előtte nem volt Isten, sem utánna nem lészen.

9. Én János, ki tinektek atyátokfia is vagyok, és társ a' szenvedésben, az uralkodásban, és a' Kristus Jésusnak türésében, valék a' szigetben melly Pátmusnak neveztetik, az Istennek beszédéért és a' Jésus Kristus felől való bizonyságtételért.

10. Lélekben elragadtattam vala az Úrnak napján, (d) és hallék hátam megett nagy szót, úgymint trombitának szavát,

(d) Az Úrnak napján érti a' napot, mellyet szent Pál szombat után való első napnak nevez, 1. *Kórinth.* 16. mi pedig nevezzük vasárnapnak. Mert már a' szentek a' szombatot elhagyván, azután való napot tartják vala meg.

11. Melly ezt mondja vala: én vagyok az Alfa és az Omega, amaz első és utolsó: és a' mit látsz írd könyvbe, és küld el a' hét gyülekezeteknek, mellyek vagynak Ásiában, Éfésusban, és Smirnában, és Pergamumban, és Thiatirában, és Sárdisban, és Filadelfiában, és Laoditzeában.

12. És megfordúlék, hogy látnám a' szót, (e) a' melly nekem szóll vala. Megfordúlván pedig láték hét arany gyergyatartót:

(e) Az az, hogy meglátnám azt, a' ki nekem szóll vala.

13. És a' hét gyertyatartó között hasonlatost az embernek fiához, ki öltözött vala bokáig való ruhába, és beövedzett vala az ő tsetsinél arany övedzővel.

14. Az ő feje pedig és haja fejérek valának mint a' fejér gyapjú, vagy mint a' hó, és az ő szemei mint a' tűznek lángja:

15. Az ő lábai pedig hasonlatosok valának a' fénylő sárga rézhez, mintha kementzében égnének: és annak szava ollyan vala mint a' sok vizeknek zúgása.

16. Valának pedig az ő jobb kezében hét tsillagok, és az ő szájából két élű tőr jő vala ki: és az ő ortzája mint a' nap mikor fénylik az ő erejében.

17. Mikor pedig láttam volna őtet, leesém az ő lábai előtt mint egy holt: és akkor veté reám az ő jobb kezét, mondván énnekem: ne félj, én vagyok az első és az utolsó: *Ésa.* 41: 4. *és* 44: 6. *és* 48: 18.

18. És ki élek, és meghaltam vala, és ímé élek mind örökkön örökké Amen. És bírok a' pokloknak és az halálnak kultsaival. *R.* 20: 1.

19. Írd meg a' mellyeket láttál, a' mellyek most vagynak, és ezután következnek.

20. A' hét tsilagoknak titka, mellyeket láttál az én jobb kezemben, és a' hét arany gyertyatartó. A' hét tsillagok, a' hét gyülekezetnek angyali: és a' hét gyertyatartók, a' mellyeket láttál, a' hét gyülekezetek.

II. RÉSZ.

Inti az Éfésusbeli, Smirnabeli, Pergamumbeli, és Thiatirabeli gyülekezeteket egy nehány fogyatkozásokról, és dítséri a' mi azoknak Egyházi szolgáiban dítséretes, int kiváltképen a' hamis Apostolok ellen, Nikolaiták, Bálámiták ellen, és a' Jézabel' tudománya ellen; melly vagyon a' paráználkodásról és a' bálványi áldozatokról.

AZ Éfésusbeli gyülekezet' angyalának írd meg: ezeket mondja az, a' ki az ő jobb kezében tartja a' hét tsillagot, a' ki jár a' hét arany gyertyatartó között:

2. Tudom a' te tselekedetidet, és a' te fáradtságodat és türésedet: és hogy a' gonoszokat el nem szenvedheted: és megkísértetted azokat, a' kik Apostoloknak mondják magokat, holott nem azok: és hazugoknak találtad őket lenni.

3. És teréhvel megterheltettél volt, és elszenvedted: és az én nevemért munkálkodtál, és nem fáradtál el.

4. De vagyon valami ellened *való mondásom*, mert az első szeretetedet elhagytad.

5. Emlékezzél meg azért honnét estél ki, és térj meg, és az előbbi tselekedeteket tselekedjed: ha hol nem *miveled*, hamar eljövök ellened, és a' te gyertyatartódat helyéből kivetem, ha meg nem téréndesz.

6. De ez *jó* benned, hogy a' Nikolaitáknak tselekedeteket gyülölted, mellyeket én is gyülölök.

7. A' kinek vagyon füle hallja, mit mond a' lélek a' gyülekezeteknek: a' győzedelmesnek enni adok az élet' fajának gyümöltsében, melly vagyon az Isten' paraditsomának közepette.

8. A' Smirnai gyülekezet' angyalának pedig írd meg: ezeket mondja amaz első és utolsó, a' ki meghalt volt és él:

9. Tudom a' te tselekedetidet, és nyomorúságodat, és szegénységedet, (de gazdag vagy) és azoknak káromlásokat, kik mondják magokat 'Sidóknak lenni, és nem azok, hanem a' Sátánnak gyülekezete.

10. Semmit ne félj azokban, a' mellyeket szenvedendő vagy. Ímé, következik, hogy a' Sátán egynehányat ti közzületek a' tömlötzbe vessen, hogy megpróbáltassatok: és lészen tíz napig való nyomorúságtok: légy hív mind halálig, és neked adom az életnek koronáját.

11. A' kinek füle vagyon, hallja mit mond a' lélek a' gyülekezeteknek; a' győzedelmes meg nem sértetik a' második haláltól.

12. A' Pergamumi gyülekezet' angyalának írd meg: ezeket mondja, a' kinek kezében vagyon ama' két élű tőr:

13. Tudom a' te dolgaidat, és hol lakozol, *tudnüllik*, a' hol a' Sátánnak széki vagyon: és hogy az én nevemet tartod, és az én hitemet

nem tagadtad meg akkor is, mikor amaz én hív Antipás mártírom ti köztetek megöletek, a' hol a' Sátán lakozik.

14. De vagyon valami kevés *panaszom* elleneed, hogy vagynak ott *nálad*, kik a' Bálám' tudományát tartják, ki a' Bálák királyt tanítja vala, mimódon vetne botránkozást az Izráel' fiai eleibe, (a) hogy ennének azokban, mellyek áldoztatnak a' bálványoknak, és paráználkodnának. 4. *Mós.* 24: 14. *és* 25: 1.

(a) Szent Pál szóll a' bálványoknak áldoztatott eledelekről. 1. *Kór.* 10.

15. Azonképen vagynak ollyak *ott*, kik a' Nikolaitáknak tudományokat tartják: mellyet gyűlöltem.

16. Térj meg: ha nem, ellened mégyek hamar, és azok ellen vívok az én számnak fegyverével. *Jób.* 4: 8. *Esa.* 11: 4. 2. *Thess.* 2: 8.

17. A' kinek füle vagyon, hallja mit mond a' lélek a' gyülekezeteknek: a' győzedelmesnek enni adok amaz elrejtett mannában: és adok annak fejér kövétskét, és a' kövétskén új írott nevet, mellyet senki nem tud, hanem tsak a' ki elvészi.

18. És a' Thiatirai gyülekezet' angyalának írd meg: ezt mondja az Istennek fia, kinek szemei mint a' tűznek lángja, és a' kinek lábai ollyanok, mint a' fénylő arany színű réz:

19. Tudom a' te dolgaidat, és szerelmedet, és szolgálatodat, és hitedet, és a' te türésedet, és a' te tselekedetidet, és az utolsókat, mellyek többek az elsőknél.

20. De vagyon ellened kevés *panaszom*, hogy megengeded a' Jézabel aszszonynak, ki magát mondja Prófétának, tanítani és elhitetni az én szolgáimat, hogy paráználkodjanak, (b) és egyenek a' bálványnak áldoztattakban. 1. *Kir.* 16: 31.

(b) A' paráználkodáson ért bálvány imádást, mint az Próféták gyakorta.

21. És adtam annak időt, hogy megtérjen az ő paráználkodásából: és nem tért meg.

22. És ímé vetem őtet ágyba: és azokat, kik ő vele paráználkodnak nagy nyomorúságba, ha meg nem térnek az ő gonosz tselekedetekből:

23. És az ő fiait halállal megölöm: és megtudják minden gyülekezetek, hogy én veséknek és szíveknek visgálója vagyok: és mindeniteknek megfizetek az ő tselekedeti szerént. 2. *Sám.* 16: 7. *Solt.* 7: 10. *Jer.* 11: 20. *és* 17: 10. *és* 20: 12.

24. Tinektek pedig több Thiatirabelieknek mondom: valakiknél nintsen e' tudomány, és a' Sátánnak mélységes álnokságit nem értik, a' mint ők nevezik: (c) nem vetek reátok más terhet.

(c) Az az, nem mondok ti ellenetek keményt szentenciát, hanem azt tselekedjétek, a' mit kívánok tőletek, mellyet megmondottam. Vagy: nem tanítalak új és más tudományra, hanem maradjatok meg a' tudományban, mellyet tanúltatok.

25. Hanem azt, melly nálatok vagyon, tartsátok meg addig, míg eljövök.

26. Mert a' ki diadalmas lészen, és megőrizéndi mind végig az én tselekedetimet, adok annak hatalmat a' pogány népeken: *Solt.* 2: 8.

27. És bírja azokat vas veszszővel: és mint a' fazékjártónak edényi akképen megrontatnak: miképen én is vettem az én atyámtól:

28. És adom annak a' hajnal tsillagot.

29. A' kinek vagyon füle, hallja mit mond a' lelek a' gyülekezeteknek.

III. RÉSZ.

Mit írjon Sárdisban, Filadelfiában, és Laoditzeában való gyülekezetekben szolgálóknak.

ÉS a' Sárdisbeli gyülekezet' angyalának írd meg: ezeket mondja, a' kinél vagyon az Istennek hét lelke és a' hét tsillagok: tudom a' te dolgaidat, *tudniillik*, hogy mondatol élni, de megholt vagy.

2. Vigyázz, és erőssítsd meg azokat, a' kik halandó félben vagynak: mert nem találtam a' te tselekedetidet Istennek előtte tellyeseknek lenni.

3. Megemlékezzél azért azokról, a' mellyeket vettél és hallottál, megtartsad azokat és megtérj. Hogyha nem vigyázándasz, elmégyek te hozzád mint a' lopó, és meg nem tudhatod, melly órában mégyek te hozzád. *Mát.* 24: 42. *Luk.* 12: 39. 1. *Thes.* 5: 2. 2. *Pét.* 3: 10. *R.* 16: 15.

4. Mindazáltal vagynak Sárdisban egynehányan, kik meg nem fertéztették az ő ruhájokat, annakokáért fejér ruhában járnak én velem: (a) mert méltók *arra.*

(a) Méltók, tudniillik, mert a' Kristusba megvalának igazíttatva, mellyet valósággal meg is bizonyítottak, mert igaz az, a' ki az igazságnak munkáit tselekeszi, a' mint a' jó fa szokott hozni jó ízű gyümöltsöket.

5. A' ki győzedelmes lészen, fejér ruhába öltöztetik: és el nem törlöm annak nevét az életnek könyvéből, hanem vallást tészek annak nevéről az én atyám előtt, és az ő angyali előtt. *Fil.* 4: 3. *R.* 20: 12. *és* 21: 16. *Mát.* 10: 23.

6. A' kinek füle vagyon, hallja a' mit a' lélek mond a' gyülekezeteknek.

7. A' Filadelfiai gyülekezet' angyalának írd meg: ezeket mondja amaz szent és igaz, kinél a' Dávid' kultsa vagyon, (b) ki megnyitja, és senki be nem zárja: bezárja, és senki meg nem nyitja: *Ésa.* 22: 22. *Jób.* 12: 14.

(b) Az az, a' kinek tellyes hatalma vagyon mindeneken.

8. Tudom a' te dolgaidat: ímé adtam te elődbe egy megnyilt ajtót, mellyet senki be nem zárolhat: mert valami kis jóságod vagyon és megtartottad az én beszédemet, meg sem tagadtad az én nevemet:

9. Ímé *én* adom azokat, a' kik az ördögnek sinagógájából valók, *tudniillik*, azoknak *sinagógájokból*, kik mondják magokat 'Sidóknak, holott nem azok, hanem hazudnak: ímé, *mondom*, azt mivelem, hogy eljőjjenek és artzúl leborúljanak a' te lábaid előtt, és megtudják, hogy én szeretlek tégedet.

10. Mivelhogy megtartottad az én türésre intő beszédemet, azért én is megszabadítlak tégedet a' kísértetnek idejéből, melly mind az egész világra következendő, hogy e' földnek lakosi megkísértessenek.

11. Ímé eljövök hamar, tartsd meg azt a' mi nálad vagyon, hogy senki el ne vegye a' te koronádat.

12. A' ki győzedelmes lészen, azt mivelem, hogy az én Istenemnek templomában oszlop légyen, (c) és többé onnét ki nem mégyen: és ő reá felírom az én Istenemnek nevét, és az én Istenemnek városának nevét, az új Jérusálemnek nevét, melly mennyországból száll alá az én Istenemtől, és az én új nevemet is. 1. *Kir.* 7: 21. *R.* 22: 4. *R.* 21: 10.

(c) Az oszlop jegyzi a' híveknek állandóságokat és végig megmaradásokat az Isten' kegyelmében.

13. A' kinek füle vagyon, hallja mit mond a' lélek a' gyülekezeteknek.

14. A' Laoditzeai gyülekezet' angyalának pedig írd meg: ezt mondja az (d) Ámen, amaz hív és igaz bizonyság, (e) az Isten' teremtésének kezdete:

(d) Az Amenen mit értsen, ő maga mindjárást megjelenti, mikor azt mondja, ama' hív és igaz.

(e) Az az, ki által az Istennek teremtett állati kezdettek, 1, *Koloss.* 1. *Ján.*

15. Tudom a' te dolgaidat, hogy te, sem hideg nem vagy, sem hév: vajha hideg volnál, vagy hév.

16. Azért mivelhogy lágy meleg vagy, sem hideg, sem hév, tégedet az én számból kiokádlak.

17. Mert azt mondod: gazdag vagyok, meggazdagodtam, és semmi nélkül nem szükölködöm. És nem tudod, hogy nyomorúlt, nyavalyás, szegény, vak, és mezítelen vagy.

18. Adom neked tanátsúl, hogy végy én tőlem tűzben megpróbáltatott aranyat, hogy gazdag légy: és fejér ruhát, hogy öltözeted légyen, és ne láttassék ki a' te mezítelenségednek rútsága: és szem gyógyító írrel kend meg a' te szemeidet, hogy láss.

19. A' kiket én szeretek, megfeddem és megdorgálom: légy buzgóságos azért és térj meg. *Péld.* 3: 11. *Sid.* 12: 5. *Ják.* 1: 12.

20. Ímé az ajtó előtt állok, és zörgetek: valaki hallándja az én szómat, és megnyitándja az ajtót, bemegyek ahoz, és ő vele vatsorálok, és ő is én velem.

21. A' ki győzödelmes lészen, együtt ültetem velem azt az én királyiszékembe, mint én is győzödelmet vettem, és ülök az én atyámmal az ő királyiszékiben.

22. A' kinek füle vagyon, hallja mit mond a' Lélek a' Gyülekezeteknek.

IV. RÉSZ.

A' királyi székben ülőről, a' huszonnégy vénekről, hét tüz lámpásokról, és négy lelkes állatokról.

EZEKNEKUTÁNNA látám, és ímé egy megnyilatkozott ajtó *vala* mennyben: és az első szózat, mellyet hallék, mint a' trombitának szava, melly en velem szóll vala, és ezt mondja vala: jöjj fel ide, és megmutatom teneked minemű dolgoknak kell lenni ezután. (a)

(a) Az az, eddig azt mutattam tenecked meg, minemű sorsa és állapotja légyen mostan az Isten' Anyaszentegyházának: már most azt mutatom meg, mitsoda állapotja lészen ezután. Láld. 1. r. 19. v.

2. Azonnal azért elragadtatám a' Lélektől, és ímé egy királyiszék tétetett vala le mennyben, és ül vala a' székben egy.

3. A' ki pedig a' székben ül vala, tekintettel hasonlatos vala a' Jáspis és Sárdius kőhöz: és a' széknek környüle vala szivárvány, melly reá nézve hasonlatos vala a' Smaragdushoz.

4. És a' széknek környüle, huszonnégy székek valának; és a' székekben láték ülni huszonnégy véneket, kik fejér ruhában öltöztettek vala: és fejeken arany koronák valának.

5. A' királyi székekből pedig jönek vala ki villámások és mennydörgések és szózatok, és hét tüz lámpások égnek vala a' szék előtt, mellyek a' hét Isteni Lelkek.

6. És vala a' szék előtt üveg tenger, hasonlatos a' kristályhoz: és a' széknek közepette és a' széknek környüle négy lelkes állatok, mellyek szemekkel tellyesek valának mind elől hátul.

7. Az első lelkes állat hasonlatos vala az oroszlánhoz, a' második lelkes állat hasonlatos vala a' borjúhoz, a' harmadik lelkes állatnak orczája vala mint az embernek: és a' negyedik lelkes állat hasonlatos vala a' repülő sáshoz.

8. És a' négy lelkes állatnak külön mindeniknek köröskörül hathat szárnyok vala, és belől rakvák valának szemekkel: kik éjjel és nappal szünetlen mondják vala: Szent, Szent, Szent, az Úr, a' mindenható Isten, ki vala, ki vagyon, és ki eljövendő. *Ésa.* 6: 3. *R.* 1: 4, 8. 11, 16, 17.

9. És mikor a' lelkes állatok ditsősséget, tisztességet és háláadást tulajdonítanak vala annak, a' ki a' székben ül vala, az örökkön örökké élőnek.

10. A' huszonnégy vének a' székben ülő előtt leborúlnak vala, és imádják vala az örökkön örökké élőt, és az ő koronájokat leteszik vala a' szék előtt, mondván:

11. Méltó vagy Uram, ki végy ditsősséget, tisztességet és erőt: mert te teremtettél mindeneket, és a' te akaratodért vagynak, és teremtettek. *R.* 5: 12.

V. RÉSZ.

A' bepetsétlett könyvről, mellyet megnyitni nem méltó senki tsak a' Bárány, a' közbenjáró, kinek a' négy állatok, a' vének, minden angyalok, és mind mennyen földön és föld alatt való teremtett állatok tisztességet tésznek.

ÉS láték annak jobb keze felől, a' ki a' székben ül vala egy könyvet, melly mind belől kivül beíratott vala, és hét petsétekkel petsételtetett vala be.

2. És láték egy erős Angyalt, ki nagy szóval kiáltja vala: kitsoda volna méltó arra, hogy megnyitná a' könyvet, és felbontaná annak petsétit?

3. És senki nem vala sem mennyen, sem földön, sem föld alatt, a' ki a' könyvet megnyithatná, és abba nézhetne. *Fil.* 2: 10.

4. Én azért igen sírok vala, hogy senki nem találtatnék, ki méltó volna a' könyvnek megnyitására és elolvasására, sem pedig, hogy abba nézne.

5. És egy a' vének közzül monda nekem: ne sírj; ímé diadalmat vett a' Júda' nemzetségéből való Oroszlán, a' Dávid' gyökere, hogy megnyissa a' könyvet, és felbontsa annak hét petsétit. 1. *Mós.* 49: 9, 10. *R.* 22: 16. *Ésa.* 11: 1.

6. Tekinték azért, ímé a' királyiszék között, és a' négy lelkes állatok között, és a' vének között, mint egy megöletett Bárány áll, kinek hét szarva és hét szeme vala, mellyek az Isteni hét lelkek, mellyek az egész földre botsáttattak. *Zak.* 4: 10. *R.* 4: 5.

7. Az eljöve és elvévé a' könyvet a' székben ülőnek jobbjáról.

8. És mikor a' könyvet elvette vólna, ama' négy lelkes állatok, és ama' huszonnégy vének leesének a' Bárány előtt, lévén mindeniknél hegedük, és arany poharak, mellyek tellyesek valának jó illatokkal, mellyek a' szenteknek imádságok. (a) *R.* 8: 3.

(a) Lásd meg oda alá a' 8-dik résznek kezdetiben, mit kell érteni a' szenteknek imádságokon.

9. És énekelnek vala új éneket, mondván: méltó vagy, hogy elvegyed a' könyvet, és megnyissad annak petsétit, mert megöléttél, és megváltottál minket Istennek a' te véred által, minden ágazatból valókat, minden nyelven valókat, és minden népek és nemzetségek közzül valókat. *Tsel.* 20: 28. 1. *Kór.* 6: 20. *Efés.* 1: 7, *Kol.* 1: 14. 1. *Pét.* 1: 19. 2. *Pét.* 2: 1.

10. És tettél minket a' mi Istenünknek kirá-

lyokká és papokká: és királykodunk a' földön. 1. *Pét.* 2: 5, 9. *R.* 1: 6.

11. És tekinték, és hallám a' királyiszék a' lelkes állatok és a' vének környül, sok Angyaloknak, *tudniillik*, száz ezerszer való ezer, és tíz száz ezereknek szavokat: *Dán.* 7: 10.

12. Kik nagy felszóval ezt mondják vala: méltó, hogy ama' megöletett Bárány vegyen erőt, gazdagságot, böltsességet, hatalmasságot, tisztességet, ditsősséget és áldást: *R.* 4: 11.

13. Sőt minden teremtett állat, melly mennyben vagyon, és a' föld alatt, és a' tengerben, és minden ezekben valók, hallám, hogy ezt mondják vala: a' királyiszékben ülőnek, és a' Báránynak, áldás, tisztesség, ditsőség, és hatalom mind örökkön örökké.

14. A' négy lelkes állatok pedig azt mondják vala: Amen. És a' huszonnégy vének az ő ortzájokra leborúlának, és imádák az örökkön örökké élőt.

VI. RÉSZ.

A' könyv' petsétinek felszakasztása: négy lovak: Lelkek a' megöletteknek, földindúlások, tsillaghullások, a' hatodik petsét' felszakasztására: haragnak napja.

ÉS tekinték mikor a' Bárány az első petsétet felszakasztotta volna, és hallám, hogy a' négy lelkes állatnak egyike monda, hasonlatos szóval a' mennydörgéshez: jövel, és lássad.

2. És látám, és ímé vala ott egy fejér ló és a' ki azon ül vala, kezében vala kézíve, és adattaték neki korona, és kijöve mint diadalmas, és hogy *azután is* diadalmat venne. *R.* 19: 11.

3. És mikor a' második petsétet felszakasztotta volna, hallám, hogy a' másik lelkes állat ezt mondá: jövel, és lássad.

4. És előjöve más verhenyős ló: és a' ki azon ül vala, adaték annak olly hatalom, hogy a' békességet elvenné a' földről, hogy az emberek egymást megöljék: és adaték annak egy nagy tőr.

5. És mikor felszakasztotta volna a' harmadik petsétet, hallám, hogy a' harmadik lelkes állat monda: jövel, és lássad. Látám azért, és ímé vala ott egy fekete ló; és a' ki azon ül vala, kezében vala egy mérték.

6. És hallék a' négy lelkes állatok között szózatot, melly azt mondja vala: a' gabonának mértzéje egy dénár pénzen, és az árpának három mértzéje egy dénár pénzen: de a' bort és az olajt meg ne sértsed. *R.* 9: 4.

7. És mikor felszakasztotta volna a' negyedik petsétet, hallám a' negyedik lelkes állat' szavát, ezt mondván: jövel, és lássad.

8. És látám, és ímé *vala ott* egy sárga ló, és a' rajta ülőnek neve vala halál: és a' pokol követi vala azt, és adattaték azoknak hatalom a' földnek negyed részén, hogy fegyverrel, éhséggel, halállal, és fene vadak által ölnék a' földön lakozókat. 3. *Mós.* 16: 22.

9. És mikor megnyitotta volna az ötödik petsétet, látám egy oltár alatt azoknak lelkeket, kik megölettettek vala az Istennek beszédéért, és a' bizonyságtételért, mellyet oltalmaznak vala. *R.* 20: 4. *R.* 19: 10.

10. (a) Kiáltanak vala pedig nagy szóval, mondván: Uram! ki szent és igaz vagy, meddig nem tészesz ítéletet, és nem állasz boszszút a' mi vérünkért, azokon, a' kik lakoznak a' földön? *R.* 20: 4.

(a) Nem úgy kell ezt érteni mintha az Istenre illyen módon kiáltanának, hanem tsak azt akarja a' lelkeknek kiáltásokon jelenteni, hogy lehetetlen dolog, hogy Isten azokért boszszút nem állana. Mint mikor azt mondja az írás, hogy kiált az Ábel' vére.

11. Akkor adatának azoknak egyenként fejér ruhák, és mondaték nekiek, hogy még egy kevés ideig nyúgodnának, míg betellyesedik az ő szolga társaiknak és attyokfiaiknak *számok*, kik is megöletendők, mint ők is.

12. Azután tekinték, mikor a' hatodik petsétet felbontotta volna, és ímé nagy földindúlás lön: és a' nap feketévélön, mint a' fekete 'sák, és a' hold mindenestől lön ollyan mint a' vér. *Tsel.* 2: 10.

13. És a' tsillagok az égről hullanak vala a' földre, miképen a' fige fa éretlen gyümöltsét lehullatja, mikor a' nagy széltől ingadoztatik.

14. És az ég eltakarodék mint mikor a' könyvet öszvehajtogatják: és minden hegyek és szigetek helyekből elmozdulának: *'Solt.* 102: 27. *'Sdi.* 1: 12

15. A' földnek királyi, a' nagyok, a' gazdagok, a' hadnagyok, hatalmasok, és mind a' szolgák, mind a' szabadosok, elrejték magokat barlangokban, és a' hegyeknek kőszikláiban. *Ésa.* 2: 10.

16. És mondának a' hegyeknek és a' kőszikláknak: Essetek mi reánk, és rejtsetek el minket annak színe előtt, a' ki a' székben ül, és a' Báránynak haragjától: *Hós.* 10: 8. *Luk.* 23: 30.

17. Mert eljött az ő haragjának ama' nagy napja; és kitsoda állhat meg *ő előtte.*

VII. RÉSZ.

Az elpetsételtekről, és számtalan nép gyűjtésről minden nemzetek közzül és nyelvek közzül, és kik legyenek azok.

ANNAKUTÁNNA láték négy angyalt állani a' földnek négy szegeletin, kik a' földnek négy szeleit tartóztatják vala, hogy a' szél ne fúna a' földre, se a' tengerre, se semmi *élő* fára.

2. És láték más Angyalt feljőni napkeletfelől, kinél vala az élő Istennek petséte, ki nagy fel szóval kiálta a' négy Angyaloknak, kiknek adatott vala, hogy ártsanak a' földnek és a' tengernek, *R.* 14: 1. 2. *Tim.* 2: 19.

3. Mondván: ne ártsatok se a' földnek, se a' tengernek, se a' fáknak addig, míg meg nem petsételjük a' mi Istenünknek szolgáit az ő homlokokon. *R.* 9: 4. *Ezek.* 9: 5.

4. És hallám a' megpetsételtetteknek számokat száz negyvennégy ezeren *valának*, kik az Izráel' fiainak minden nemzetségekből elpetsételtettek valának. *R.* 14: 1.

5. A' Júda' nemzetségéből, tizenkét ezer petsételtetett: a' Rúben' nemzetségéből, tizenkét ezer petsételteltetett: a' Gád' nemzetségéből, tizenkét ezer petsételteltetett:

6. Áser' nemzetségéből, tizenkét ezer petsételtetett: Neftali' nemzetéből tizenkét ezer petsételtetett: Manassé' nemzetségéből, tizenkét ezer petsételteltetett.

7. A' Simeon' nemzetségéből tizenkét ezer petsételteltetett: a' Lévi nemzetségéből, tizenkét ezer petsételteltetett: az Issakhár' nemzetségéből tizenkét ezer petsételteltetett:

8. A' Zebulon' nemzetségéből, tizenkét ezer petsételteltetett: a' Jósef' nemzetségéből, tizenkét ezer petsételteltetett: a' Benjámin' nemzetségéből, tizenkét ezer petsételteltetett.

9. Azután tekinték, és ímé *vala* nagy sokaság, mellyet senki meg nem számlálhatna, minden nemzetségből,

den nemzetségből, népek és nyelvek közzül: és állanak vala a' szék előtt és a' Bárány előtt fejér ruhákban öltözve, és az ő kezekben pálma ágak.

10. És kiáltanak vala nagy szóval, mondván: az idvesség a' mi Istenünktől vagyon, a' ki a' székben ül, és az báránytúl.

11. Az angyalok pedig és a' vének és a' négy lelkes állatok mind a' királyiszék környül állanak vala, és a' királyiszék előtt artzal leborúlának, és imádák az Istent.

12. Mondván: Amen; áldás, ditsősség, böltsesség, hálaadás, tisztesség, erő és hatalom a' mi Istenünknek, mind örökkön örökké, Amen.

13. Akkor megszóllíta engemet egy a' vének közzül, 's monda nekem: ezek a' fejér ruhában öltöztettek, kitsodák és honnét jöttek?

14. És mondék neki: Uram, te tudod. És monda nekem: ezek azok, a' kik jöttek nagy nyomorúságból, és megmosták ruhájokat, és megfejérítették a' Báránynak vérében.

15. Annakokáért vagynak az Istennek királyiszéki előtt, és szolgálnak neki éjjel és nappal az ő templomában: és a' ki ül a' székben, lakik ő velek.

16. Nem éheznek többé, sem nem szomjúhoznak többé: és a' napnak hévsége, vagy valami egyébb hévség nem árt nekik. *'Solt.* 121: 6. *Ésa.* 49: 10.

17. Mert a' Bárány, a' ki vagyon a' széknek közepette, legelteti őket, és a' vizeknek élő forrásira viszi őket, és eltöröl Isten az ő szemekről minden könyhullatást. *'Solt.* 23: 1. *Esa.* 25: 9. *R.* 21: 6.

VIII. RÉSZ.

Hét angyalok, kiknél hét trombiták, könyörgések a' szenteknek: négy angyalok trombitálnak: jaj a' hárma után.

ÉS mikoron felbontotta volna a' hetedik petsétet, lőn nagy hallgatás mennyben, úgymint félóráig.

2. És látám ama' hét Angyalokat, kik az Istennek előtte állanak, és adának azoknak hét trombitákat.

3. Akkor más Angyal is jöve elő, és megálla az oltár előtt, kinek kezében vala arany temjénező: és adának annak sok jó illatokat, hogy azokkal áldoznék minden szenteknek könyörgesivel (a) az arany oltáron, melly vala a' királyiszék előtt. *R.* 5: 8.

(a) Nem a' meghalt szentekről szóll, kiknek lelkek mennyben vagyon, hanem e' földön élő szentekről és azoknak könyörgésekről, mellyet az angyalok Isten eleibe visznek.

4. Felméne pedig a' jó illatoknak füsti a' szenteknek könyörgésekkel, az Angyalnak kezéből az Isten eleibe.

5. Azután vévé az Angyal a' temjénezőt, és megtölté azt az oltárnak szenével, és leveté a' földre: és lőnek mennydörgések, szózatok, villámások, és földindúlások.

6. És a' hét Angyalok, kiknél a' hét trombita vala, készülének a' trombitáláshoz.

7. Az első Angyal azért trombitála, és lőn kőeső és tűz vérrel elegy, és vetteténck a' földre: és az élő fáknak harmad része megége, és minden zöldellő fű mégégetteték.

8. És mikor a' másik Angyal trombitált volna, mint egy tűzzel égő nagy hegy vetteték a' tengerbe: és a' tengernek harmad része lőn vérré.

9. És a' tengerben lévő teremtett állatoknak harmad része meghala, az élő állatok *tudniillik:* és a' hajóknak harmad része elvesze.

10. És mikor a' harmadik Angyal trombitált volna, leesék az égből egy nagy tsillag, melly ég vala mint egy szövétnek, és esék a' folyóvizeknek harmad részére, és a' vizeknek forrásira.

11. A' tsillagnak pedig neve mondatik üröm: változék azért a folyóvizeknek harmad részek ürömmé: és sok emberek meghalának a' vizektől, hogy kererűkké lettek volna.

12. És mikor a' negyedik Angyal trombitált volna, és megvereték a' napnak harmad része, és a' holdnak és a' tsillagoknak harmad részek annyira, hogy meghomályosodnék azoknak harmad részek, és a' napnak harmad része nem fénylenék, és az éjtszakának hasonlóképen.

13. És láték, és hallék az égnek közepette egy Angyalt repülni, ki ezt mondja vala nagy szóval: jaj, jaj, jaj a' földnek lakosinak, a' három Angyaloknak trombitájoknak szavok miatt, a' kik ezután trombitálnak. *R.* 14: 6.

IX. RÉSZ.

A' mélységnek kútja, Sáskák a' kútból, megoldások a' négy Angyaloknak, kiktől megöletik e' világnak harmad része, a' többi meg sem térnek meg.

ÉS mikor az ötödik Angyal megfúvallotta volna az ő trombitáját, látám, hogy egy tsillag esett le az égből a' földre, mellynek adattaték a' mélységes (a) kútnak kultsa.

(a) Mélységnek nevezi a' feneketlen pokolnak setétségét.

2. Megnyitá azért a' mélységes kútat: és kijöve a' kútnak füsti, mint egy nagy kementzének füsti: és meghomályosodek a' nap és az ég a' kútnak füsti miatt.

3. A' füstből pedig támadának sáskák a' földre, és adattatek azoknak *ollyan* hatalom, minemű hatalmok vagyon a' földi skorpióknak.

4. És nekik megparantsolák, hogy a' földnek füvét ne bántanák, és semmi zöldellő állatot, és semmi élő fát: hanem tsak az embereket, a' kiknek homlokokon nintsen az Istennek petséte. *R.* 6: 6. *R.* 7: 3.

5. És adattaték nekik, nem hogy megölnék azokat, hanem hogy gyötrettessenek öt hónapig, és azoknak gyötrelmek ollyan *légyen* mint a' skorpió marása miatt való gyötrelem.

6. Annakokáért az napokban keresik az emberek a' halált, és nem találják meg azt: és kívánnának meghalni; de a' halál elmégyen előttök. *Mos.* 10: 8. *Luk.* 23: 30. *R.* 6; 16.

7. A' sáskák pedig ollyaténok valának mint a' viadalhoz készíttetett lovak, és *valának* az ő fejeken úgymint aranyhoz hasonló koronák, és azoknak ábrázatjok, mint az embereknek ábrázatjok.

8. És ollyan hajok vala mint az aszszonyoknak: és az ő fogok valának, mint az oroszlánoké.

9. És vala úgymint vas pantzéljok: és azoknak szárnyoknak zúgások, mint a' szekereknek zúgások, mikor sok lovak szaguldanak a' viadalra.

10. Vala pedig ollyan farkok, mint a' skorpióknak, és azoknak fúlánkjok vala az ő farkokban: és azoknak hatalmok vala, hogy ártsanak az embereknek öt hónapig.

11. Vagyon pedig királyok is, tudniillik a' mélységnek angyala, kinek neve 'Sidóúl Abaddon, Görögûl Apollion: *az az*, vesztõ.

12. Az egyik Jaj elméne, és ímé jõnek még két Jajok ez után.

13. És mikor a' hatodik angyal trombitált volna, hallék néminemû szózatot az arany oltárnak négy szarvaitól, melly vagyon az Istennek elõtte.

14. Melly azt mondja vala a' hatodik angyalnak, kinél a' trombita vala: old el ama' négy Angyalokat, kik a' nagy Eufrates folyóvíznél megkötöztettek.

15. Eloldatának azért a' négy angyalok, kik készek minden órára, és napra, és hónapra, és esztendõre, hogy megöljék az embereknek harmad' részeket.

16. És vala a' lovag seregnek száma, két ezerszer való száz ezer: mert hallám azoknak számokat.

17. És láték lovakat látásban: és hogy az azokon ülõknek tüzes és veres és kénköves fegyvererekok volna: és a' lovaknak fejek mint az oroszlánoknak fejek: és azoknak szájokból tûz, füst, és kénkõ jõ vala ki.

18. Ez háromtól ölettetek meg az embereknek harmad' része, a' tûztõl, a' füsttõl, és kénkõtõl, mellyek jõnek vala azoknak szájokból.

19. Mert azoknak hatalmok az õ szájokban vagyon, és az õ farkokban: mert az õ farkok hasonlatosok a' kígyókhoz, mellyeknek ártalomra való fejek vagyon.

20. A' több emberek pedig, kik meg nem ölettettek e' tsapásokkal, nem tértek el az õ kezeknek tsinálmányától, hogy ne imádnák az ördögöket, és az arany, ezüst, értz, kõ, és fa bálványokat, mellyek sem láthatnak, sem hallhatnak, sem járhatnak. *'Solt. 15: 5, 6, 7. és 135: 15.*

21. És meg nem tértenek az õ gyilkosságokból, sem az õ ördöngösségekbõl, sem az õ paráználkodásokból, sem az õ lopásokból.

X. RÉSZ.

Egy erõs angyal meghirdeti mennyből az Antikristus' országának végét: megéteti Jánossal a' nyitott könyvet, hogy ismét jövendöljön.

ÉS láték más erõs angyalt leszállani mennyből, ki felhövel környûlvétetett vala: kinek feje felett vala szivárvány: az õ ortzája pedig mint a' nap, és az õ lábai mint a' tüzes oszlopok. *Mát. 17: 2. R. 1: 15.*

2. És vala az õ kezében egy megnyitott könyvetske: és veté az õ jobb lábát a' tengerre, a' bal *lábát* pedig a' földre.

3. És kiálta felszóval, mint mikor az oroszlán ordít: és mikoron kiáltott volna, szóllák a' hét menndörgések is az õ szavokat.

4. Mikor pedig a' hét mennydörgések szóllák az õ szavokat, én azt meg akarom vala írni: de hallék az égbõl szózatot, melly azt mondá nekem: (a) Petsételd be a' mit a' hét mennydörgések szóllának, és azokat meg ne írjad.

(a) Ehez hasonló parantsolat lõn Dánielhez. *R. 8: 26.* Innen tanuld meg, hogy Isten nem jelenti meg mindjárást az õ titkait a' többi között illyen okokért: 1. az olvasóknak gyengeségek miatt. *'Sid. 5: 12.* 2. A' hihetetlen szíveknek káromkodások miatt, mert a' világ' fiai mindeneket rosz értelemben vésznek, azért az Úr Isten sok dolgokat ideig eltitkol. 3. A' következõ nép restségének eltávoztatásáért.

5. És az angyal, a' kit láték állani a' tengeren és a' földön, felemelé az õ kezét az égre.

6. És megesküvék arra, a' ki él mind õrökkön örökké, a' ki teremtette az eget és a' benne valókat, a' földet és a' benne valókat, a' tengert és a' benne valókat, hogy idõ immár többé nem lészen. *R. 11: 1.*

7. Hanem a' hetedik angyal' szavának napjaiban, mikor, *tudniillik*, trombitálni kezd, végh hez mégyen az Istennek titka, amint megmondotta az õ szolgáinak a' Prófétáknak.

8. És a' szózat, mellyet hallottam vala az égbõl, ismét szólla énnekem, és monda: menj el, és vedd el ama' megnyittatott könyvetskét, melly a' tengeren és a' földön álló angyalnak kezében vagyon.

9. Elmenék azért az angyalhoz, mondván neki, hogy adná nekem a' könyvetskét; és monda nekem: vedd el, és edd meg azt: és megkeseríti a' te gyomrodat, de a' te szádban édes lészen mint a' méz. *Ézék. 3: 1.*

10. Elvõm azért a' könyvetskét az angyal' kezébõl, és megevém azt: és az én számban olly édes vala mint a' méz: de mikor megettem volna, megkeseredék az én gyomrom.

11. És monda énnekem: ismét kelletik neked prófétálnod, a' népek, pogányok, nyelvek, és sok királyok elõtt.

XI. RÉSZ.

Megmérettetik János által a' templom, két bizonysági a' Kristusnak, az Antikristustól megöletnek, ismét feltámadnak, a' hetedik angyal trombitál: Isten' temploma megnyittatik.

ÉS adának nekem veszszõhöz hasonló nád szálat: és mellém álla egy angyal, és monda: kelj fel, és mérd meg az Isten templomát, és az oltárt, és azokat, a' kik abban imádkoznak.

2. De a' tornátzot, melly a' templom' kivûl vagyon, kihagyjad, és azt meg ne mérjed: mert a' pogányoknak adatott: és a' szent várost tapodják negyvenkét hónapig. *R. 13: 5.*

3. És adom *azt* az én két tanúbizonyságomnak, kik prófétálnak: fekete ruhában öltözvén, ezer két száz hatvan napig.

4. Ezek ama' két olajfák: és a' két gyertyatartók, mellyek a' földnek Ura elõtt állanak. *Zak. 4.*

5. Ha valaki akar nekik ártani, tûz származik az õ szájokból, melly megölje az õ ellenségeket: mert ha valaki akar nekik ártani, úgy kell annak megöletni.

6. Ezeknek vagyon hatalmok arra, hogy bezárják az eget, hogy az õ prófétálásoknak idejében esõ ne légyen: és hatalmok vagyon a' vizeken, hogy azokat vérré változtassák, és megverjék a' földet akármi tsapással mikor akarják.

7. És mikor elvégezik az õ bizonyságtételeket, a' mélységbõl feljött vad hadakozik õ ellenek, és meggyõzi õket, és megöli õket. *R. 13: 11.*

8. És az õ holt testek feküsznek a' nagy városnak útszáin, melly lélek (a) szerént Sodomának és Égyiptomnak hívattatik, holott a' mi Urunk is megfeszíttetett. *R. 17: 15. és 18: 10.*

(a) Az az, Néminemû titkos és kiváltképen való értelemnek meggondolásával.

9. És minden ágazatok, népek, nyelvek, és nemzetségek közzûl való emberek látják azoknak holt testeket, három napon és fél napon, és azoknak holt testeket nem engedik tenni koporsókba.

10. És a' földnek lakosi örülnek és örvendeznek azoknak *halálokon:* 'és ajándékokat küldenek egymásnak, mivelhogy e' két Próféták gyötrötték a' földnek lakosit.

11. De harmad' napnak és fél napnak utánna, az életnek lelke megadattatik Istentől ő belőlek, és lábokra felállanak, és nagy félelem esik azokra, a' kik őket nézték.

12. És hallának nagy szózatott az égből, melly ezt mondja vala nekiek: jöjjetek fel ide. És felmenének az égbe felhőben, és láták őket az ő ellenségi.

13. És lön azon órában nagy földindúlás, és a' városnak tizedik része leesék, és megöletének a' földindulásban hét ezer emberek: és a' többi megrémülének, és a' mennyei Istennek adának ditsőséget.

14. A' második Jaj elmène, és ímé a' harmadik Jaj eljő hamar. *R.* 15: 1.

15. És a' hetedik angyal is trombitála, és nagy szózatok lőnek mennyben, mellyek ezt mondják vala: e' világnak országi lettek a' mi Urunké, és az ő Kristusáé, ki mind örökkön örökké uralkodik.

16. És a' huszonnégy vének, kik az Istennek ellőtte ülnek az ő székekben, esének az ő orczájokra, és imádák az Istent, *R.* 1: 4.

17. Ezt mondván: hálákat adunk teneked, Uram, mindenható Isten; Ki vagy, Ki valál, és Ki jövendő vagy: mert a' te nagy birodalmadat kezedhez vetted, és a' te országlásodat elkezdetted. *R.* 1: 4, 8. *és* 4: 8. 16: 5. *R.* 19: 6.

18. És megbúsúltak a' pogányok, és eljött a' te haragod, és a' halottaknak idejek, hogy megítéltessenek, és jutalmat adj a' te szolgáidnak a' Prófétáknak, és a' szenteknek, és a' kik a' te nevedet félik, kitsinyeknek és nagyoknak: és elveszessed azokat, a' kik a' földet vesztegetik.

19. És megnyilatkozék az Isten' temploma mennyben, és megláttaték az ő szövetségének ládája az ő templomában: és lőnek villámások és szózatok, és mennydörgések, földindúlások, és nagy köesö.

XII. RÉSZ.

Napban holdban öltözött asszszony: ki hit által fogadja és szüli a' Kristust: viaskodik fiaival a' Sárkány ellen és ahoz tartozók ellen, diadalmat vésznek a' Bárány' vére által: a' Sárkány a' földre vettetik, és kergeti az aszszonyt és annak maradékit.

ÉS láttaték nagy jegy az égben: egy aszszony felöltözött vala a' napba, kinek lábai alatt vala a' hold: és az ő fejében tizenkét tsillagoknak koronája:

2. Ki terhes vala, és akarván szülni kiált vala, és kínlódik vala a' szülésben.

3. Láttaték pedig más jegy az égben, és vala egy nagy veres sárkány, kinek hét feje vala, és tíz szarva: és az ő fejében hét koronák *valának.*

4. Kinek farka utánna vonsza vala az égi tsillagoknak harmad' részét, és a' földre veté azokat: és álla az a' sárkány a' szülő aszszony eleibe, hogy mikoron szülléndene, annak fiát megenné.

5. És szüle fiú magzatot, ki vas veszszővel birándó vala minden népeket, és ragadtaték annak fia Istenhez, az ő székibe. *'Solt.* 2: 9.

6. Az aszszony pedig elfuta a' pusztába, hol ott vagyon Istentől készíttetett helye, hogy ott legeltessék ötet ezer két száz és hatvan napig.

7. És lön az égben nagy viaskodás: Mihály és az ő angyali viaskodnak vala a' sárkánnyal, és a' sárkány is tusakodik vala és az ő angyali:

8. De nem veheténck diadalmat, és az ő helyek is többé (a) nem találtaték mennyben. *Dán.* 2: 35. *R.* 20: 2.

(a) Az az, kivettettek, úgy, hogy azután sohol nem lőnek az égben.

9. És vetteték a' nagy sárkány, ama' régi kígyó, ki neveztetik ördögnek és Sátánnak, ki az egész föld' kerekségét elhiteti: vetteték, *mondom*, a' földre, és az ő angyali is ő vele levetteténck.

10. És hallék nagy szózatot az égben, melly ezt mondja vala: mostan lett a' szabadítás, és az erő, és a' mi Istenünknek országa, és az ő Kristusának hatalma: mert a' mi atyánkfiainak vádolója levettetett, ki vádolja vala őket éjjel és nappal a' mi Istenünk előtt.

11. De ők meggyőzték azt a' Báránynak véréért, és az ő bizonyságtételének beszédéért: és az ő életeket nem (b) kíméllették mind halálig.

(b) Vagy: *nem szerették az ő lelkeket.* Az mondatik a' 'Sidóknál az ő lelkét szeretni, a' kinek az élet mindenek felett legdrágább és kedvesebb: ellenben, nem szeretni az ő lelkét az mondatik, a' ki kész letenni életét, valamikor a' szükség, 's főképen az Isten' ditsősége kívánja.

12. Annakokáért örüljetek egek és kik lakoztok azokban. Jaj a' földnek és tengernek lakosinak: mert leszállott az ördög ti hozzátok, nagy haraggal teljes, úgymint, ki tudja, hogy kevés ideje vagyon. *'Solt.* 96: 11. *Ésa.* 49: 13.

13. Mikor azért látta volna a' sárkány, hogy levettetett volna a' földre, üldözé az aszszonyt, ki a' fiat szülte vala.

14. De adattatának az aszszonynak két nagy sas szárnyak, hogy a' kígyó előtt elrepülne, a' pusztába, az ő helyére, hogy tápláltassék ott ideig, időkig, és az időnek feléig.

15. És botsáta a' kígyó az ő szájából az aszszony után úgymint folyóvizet, hogy a' folyóvízzel elragadtatná.

16. De segítségül lőn a' föld az aszszonynak, és megnyitá a' föld az ő száját, és elnyelé a' folyóvizet, mellyet a' sárkány az ő szájából botsátott vala.

17. Megharagvék azért a' sárkány az aszszonyra, és elmène, hogy hadakoznék egyebekkel az ő magvából valókkal, az Isten' parantsolatinak megőrizőivel, és a' kiknél vala a' Jésus Kristusnak tanúbizonyságtétele.

18. És álla a' tengernek fövenyére.

XIII. RÉSZ.

Megíratik a' sok fejű fene vad, melly nagy részét e' világnak bálványozásra hajtja, mellyet feljövén más fene vad megerősít.

ÉS láték egy fene vadat feljöni a' tengerből, mellynek vala hét feje és tíz szarva: és az ő szarvain valának tíz koronák, és az ő fején a' káromlásnak neve.

2. És e' fene vad, mellyet láték, hasonlatos vala a' párdutzhoz, és az ő lábai mint a' medvének lábai, és az ő szája mint az oroszlánnak szája, és a' sárkány adá az ő erejét annak, és az ő székit, és nagy hatalmat.

3. És látám, hogy egy az ő fejei közzül úgy mint halálos sebbel megsebesíttetett, de az ő ha-

lálos sebe meggyógyíttaték; tsudálván mind az egész föld követé a' fene vadat.

4. És imádák a' sárkányt, a' ki a' hatalmat adta vala a' fenevadnak: és imádák a' fene vadat is, ezt mondván: kitsoda hasonlatos é' fene vadhoz? kitsoda viaskodhatik ő vele?

5. És adattaték neki nagy *dolgokat* és káromlásokat szólló száj: és adattaték neki hatalom, hogy tselekednék negyvenkét hónapig. *R.* 11: 2.

6. Megnyitá azért az ő száját Isten ellen való káromlásra, hogy szidalmazná az ő nevét, és az ő sátorát, és azokat, a' kik mennyben lakoznak.

7. Az is adattaték neki, hogy a' szentek ellen hadakoznék, és őket meggyőzné: és adattaték neki hatalom minden nemzetségeken, nyelven és népen.

8. Annakokáért imádják vala ötet a' földnek minden lakosi, a' kiknek nintsen nevek beírva az életnek könyvében, ama' báránynak *könyvében*, ki megöletett a' földnek (a) fundamentomának félvetésétől fogva. 2. *Mós.* 32: 32. *Fil.* 4: 3. *R.* 3: 5. 20: 12. *és* 21: 27. 17: 8.

(a) Azt mondja, hogy megöletett a' bárány a' földnek felvetésétől fogva, az ígéretekre és a' hívéknek hitekre nézve, kik a' Jésus Kristus' áldozatjának ereje által idvezültek mint mi. *Tsel.* 15.

9. Ha kinek vagyon füle, hallja.

10. Ha valaki fogságba viszen *mást*, ő is fogságba mégyen, ha valaki fegyverrel megöl *mást*, fegyverrel kell annak is megölettetni: itt tetszik meg a' szenteknek hitek és békeséges türések.

11. És láték más fene vadat feljöni a' földből, kinek két szarva vala, mellyek a' Báránynak *szarvához* hasonlatosok valának, de úgy szóll vala mint a' sárkány. *R.* 11: 7.

12. És az elébbi fene vadnak minden hatalmasságát tselekeszi ez ő előtte: és azt miveli, hogy a' föld és annak lakosi imádnák amaz első fene vadat, mellynek halálos sebe meggyógyúlt vala.

13. És nagy jeleket tészen, annyira, hogy tüzet is hozzon alá az égből a' földre az emberek' láttára.

14. És elhiteti a' földnek lakosit, a' jelek által, mellyeket adatott neki tselekedni a' fene vad előtt: ezt mondván a' földnek lakosinak, hogy a' vadnak képét megtsinálják, melly fegyverrel megsebesíttetett vala, de megelevenedett.

15. És adattaték ez hatalom is annak, hogy a' vadnak képét meglelkesíttené, hogy a' vadnak képe is szóllna, és azt mivelje, hogy valakik nem imádándják a' vadnak képét, megölettessenek. *R.* 19: 20.

16. Ezt is miveli, hogy mind kitsinyek és nagyok, gazdagok és szegények, szabadosok és szolgák, az ő jobb kezeken vagy az ő homlokokon megbéllyegeztessenek: *R.* 19: 20.

17. És hogy senki se vehessen se adhasson semmit, hanem tsak a' kinn vagyon a' vadnak bélyege vagy neve, vagy nevének száma. *R.* 14: 11.

18. Ebben vagyon a' böltseség, a' kinek értelme vagyon, számlálja meg a' fene vadnak számát, mert emberi szám: és annak száma hat száz és hatvanhat. *R.* 17: 9.

XIV. RÉSZ.

Midőn a' fene vad dühösködik e' világon, a' Kristus az ő híveivel áll a' Sion' hegyén, melly megmozdíthatátlan; azért ők diadalmat vesznek. Istent mindenkor kell félni, kiváltképen mikor ítéleti láttatik. Babilonnak eseti. A' vad és annak képe imádtatik. Boldogok, kik az Úrban meghaltak. Aratás, -szüret.

ÉS tekinték, és ímé egy Bárány áll vala a' Sion' hegyén, és ő vele száz negyvennégy ezeren, kiknek homlokokon írva vala az ő attyoknak neve. *R.* 7: 4.

2. És hallék szózatot az égből, úgymint sok vizeknek szavát, és mint nagy mennydörgésnek szavát; és hallám hegedűsöknek szavokat, kik az ő hegedűjökkel hegedűlnek vala.

3. És hallék éneket, úgymint új éneket a' királyi szék előtt, a' négy lelkes állatok előtt, és a' vének előtt: és senki meg nem tanulhatja vala azt az éneket, hanem tsak a' száz negyvennégy ezerek, kik a' földről *árron* vétettek meg.

4. Ezek azok, kik aszszonyokkal nem fertéztették meg magokat; mert szüzek: ezek követik a' Bárányt valahová menénd: ezek *árron* vétettek az emberek közzül, kik az Istennek és a' Báránynak zsengéi.

5. És kiknek szájokban nem találtatott álnokság: mert az Istennek széki előtt ártatlanok. *Ésa.* 53: 9. *Eféz.* 5: 27.

6. És láték más angyalt az égnek közepin repülni, kinél vala az örökkévaló Évangyéliom, hogy a' földnek lakosinak hirdetné az Évangyéliomot, és minden nemzetségnek, ágazatnak, nyelvnek, és népnek: *R.* 8: 13.

(a) Az Évangyéliomnak méltóságos titulusa. Mondatik pedig örökkévalónak; 1. mert örökkévalókat ígér és hoz, *Ján.* 1: 47. A' ki hiszen én bennem, örök élete vagyon. 2. Mert mást és többet nem várhatunk, még a' mennyei angyaloktól is, *Gal.* 1: 8. 3. Mert régen tétetett effelől ígéret, 1. *Mós.* 3: 8. 4. és utolszor; mert minden istenteleneknek boszszújokra mindenkor megmarad; mivel a' Kristus, országának soha nintsen vége, *Luk.* 1: 33. *és* 1. *Kór.* 15: 27.

7. Ki ezt mondja vala nagy szóval: féljétek az Istent és neki adjatok dítsőséget; mert eljött az ő ítéletinek órája: és imádjátok azt, a' ki teremtette a' mennyet és földet, tengert és a' vizeknek forrásit. *Tsel.* 14: 15.

8. És más angyal követé azt, mondván: leesett, leesett Babilon, ama' nagy város, mert az ő paráznaságának (b) haragjának borában adott inniok minden pogányoknak. *Ésa.* 21: 9. *Jer.* 51: 8. *R.* 18: 2. *R.* 16: 19. *és* 17: 5. *és* 18: 2. 10: 21. *R.* 17: 2. *és* 18: 3.

(b) Mellyel az Isten haragra felgerjesztetett.

9. És harmadik angyal is követé azokat, mondván nagy szóval: ha valaki imádja ama vadat és annak képét, és annak bélyegét felvejéndi vagy homlokára vagy kezére.

10. Az is iszik az Isten' haragjának poharában, a' borban, melly az ő haragjának poharában töltetett, és kínoztatik tűzzel és kénkővel a' szent angyalok előtt, és a' Bárány előtt.

11. És azoknak kínzásoknak füsti felmégyen mind örökkön örökké: és nem lészen nyúgalmok éjjel és nappal, a' kik imádándják a' vadat, annak képét, és a' ki az ő nevének bélyegét felvejéndi.

12. Itt vagyon a' szenteknek türések: itt vagynak azok, kik az Istennek parantsolatit és a' Jésusnak hitit megőrizik.

13. És hallék az égből szózatot, melly azt mondja vala nekem: írd meg; boldogok mostan-

tól fogva a' halottak, kik az Úrban halnak meg. Úgy vagyon bizonyára, a' lélek mondja: mert megnyúgosznak az ő fáradságoktól, és az ő tselekedetek (c) követi őket.

(c) A' tselekedetek' nevezetin érti a' jutalmat, melly a' tselekedeteket követi.

14. És tekinték, és ímé vala fejér felhő, és a' felhőn ül vala hasonlatos az embernek Fiához, kinek fejében arany korona vala, és az ő kezében éles sarló.

15. És más angyal kijöve a' templomból, ki nagy szóval kiált vala annak, a' ki a' felhőn ül vala: botsássad sarlódat és arass: mert eljött a' te órád, hogy arass: mert a' földnek aratásra való *gabonája* megszáradott.

16. Elbotsátá azért a' ki a' felhőn ül vala az ő sarlóját a' földre, és learattaték a' föld.

17. És más angyal kijöve a' mennyégben való templomból, és annál is vala éles sarló.

18. Más angyal is jöve ki az oltártól, kinek hatalma vala a' tűzön: és kiálta nagy felszóval annak, a' kinél vala az éles sarló, mondván: botsásd a' te éles sarlódat, és szedd meg a' földnek szőlőinek gerézdit: mert megértek annak szőlei.

19. Botsátá azért az angyal az ő éles sarlóját a' földre, és a' földnek szőleit megszedé, és veté az Isten' haragjának ama' nagy sajtójába.

20. És megnyomattaték a' sajtó a' városon kivül, és a' vér kifoly vala a' sajtóból a' lovaknak zabolájokig, ezer és hat száz futamatnyira.

XV. RÉSZ.

Az utolsó hét tsapások, a' választattaknak diadalmok, és énekek. Isten' haragjának hét pohari. Isten' ítéleti elrejtetett, míglen azt megjelenti Isten.

ÉS láték mennyben más nagy és tsudálatos jelt, hét angyalt, kiknél valának a' hét utolsó tsapások, mert azok által tellyesedett be az Istennek haragja. *R.* 11: 15.

2. És láték úgymint üveg tengert tűzzel egyelítve: és azokat, a' kik diadalmasok a' vadon, az ő képén és bélyegén, és az ő nevének számán, látám állani az üveg tenger mellett, kiknél valának az Istennek hegedűi.

3. És éneklik vala Mósesnek az Isten' szolgájának énekét, és a' Báránynak énekét, mondván: nagyok és tsudálatosok a' te dolgaid, mindenható Úr Isten: igazak és valóságosok a' te útaid, szenteknek királya. *'Solt.* 111: 2. *és* 139: 14. *'Solt.* 145: 17.

4. Kitsoda nem félne tégedet, Uram, és nem ditsőítené a' te nevedet? mert tsak egyedül vagy szent. Mert minden pogányok eljönek, és te előtted lehajolnak: mert a' te ítéletid megnyilatkoztanak. *Jer.* 10: 7.

5. És ezeknek utánna tekinték, és ímé megnyittaték mennyben a' bizonyságtétel' sátorának temploma.

6. Es kijövének a' templomból a' hét angyalok, kiknél a' hét tsapás vala, tiszta és fejér gyoltsban öltözve, kik arany övekkel övedzettek vala be a' mejjeknél.

7. És egy a' négy lelkes állatok közzül ada a' hét angyaloknak hét arany poharakat, mellyek az örökkön örökké élő Istennek haragjával tellyesek valának.

8. És megtelék a' templom füstel, az Isten' ditsőségének és erejének miatta: és senki a' templomba be nem mehet vala, mígnem a' hét angyaloknak hét tsapásaik betellyesednének.

XVI. RÉSZ.

A' hét angyalok kitöltik a' haragnak hét poharit, melly után nagy tsapások következnek.

ÉS hallék nagy szózatot a' templomból, melly ezt mondja vala a' hét angyaloknak: menjetek el, és töltsétek ki a' földre az Isten' haragjának hét poharát.

2. Elméne azért az első *angyal*, és kitölté az ő poharát a' földre: és lőn gonosz és ártalmas fekély az emberek ellen, a' kiken vala a' vadnak bélyege, és azok ellen, a' kik imádják vala annak képét.

3. A' másik angyal is kitölté az ő poharát a' tengerbe, és ollyan lőn mint a' holt testnek vére, és minden élő állat meghala a' tengerben.

4. A' harmadik angyal is kitölté az ő poharát a' folyóvizekbe, és a' vizeknek forrásiba: és lőnek vérré.

5. És hallám, hogy a' vizeknek angyala *ezt* mondja vala: igaz vagy Uram, ki vagy, ki valál, és szent, hogy ezeket megítélted: *R.* 1: 4. *és* 4: 8. *és* 11: 17.

6. Mert a' szenteknek és a' Prófétáknak véreket kiontották, és vért adál inniok: mert méltók arra.

7. És hallám, hogy más az oltárról azt mondja vala: jól vagyon Uram, mindenható Isten, valóságosok és igazak a' te ítéletid.

8. A' negyedik angyal is kitölté az ő poharát a' napra, és adattaték annak, hogy az embereket hévséggel gyötrené tűz által.

9. És nagy hévséget szenvedének az emberek, és az Istennek nevét káromlák, kinek hatalma vala e' tsapásokon: és nem térének meg, hogy Istennek ditsőséget adnának.

10. Az ötödik angyal is kiönté az ő poharát a' vadnak székire, és lőn az ő országa setét, és rágják vala az ő nyelveket a' bánatnak miatta.

11. És káromlák a' mennyei Istent az ő bánatjoknak és fekélyeknek miatta: és meg nem térének az ő gonosz tselekedetekből.

12. A' hatodik angyal is kiönté az ő poharát ama nagy Eufrátes folyóvízre: és megszárada annak vize, hogy a' napkelet felől jövő királyoknak út készíttetnék.

13. És láték a' sárkány' szájából, és a' vadnak szájából, és ama' hamis Prófétának szájából, három tisztátalan lelkeket, a' békákhoz hasonlatosokat *kijőni.*

14. Mert ördögi lelkek azok, kik elmennek a' földnek és mind a' világnak királyihoz, hogy egybegyűjtsék azokat a' mindenható Istennek ama' nagy napjának viadaljára. *R.* 19: 17.

15. Ímé eljövök mint a' lopó: boldog a' ki vigyáz, és őrzi az ő ruháit, (a) hogy mezítelenen ne járjon, és meg ne láttassanak az ő szemérmei. *R.* 3: 3. *Mát.* 24: 44. *Luk.* 12: 3. 1. *Thess.* 5: 2. 2. *Pét.* 3: 30.

(a) A' ruhákon értsed az igaz hited által veled közöltetett Kristus' igazságát, mellyet elválhatatlanúl követ az életnek szentsége, tisztasága, ártatlansága. Mert valaki a' Kristusban megkeresztelkedtél a' Kristust öltözted fel, *Gal.* 3: 27.

16. Egybegyűjték azért őket a' helyre, melly 'Sidóúl neveztetik Armageddonnak.

17. A' hetedik angyal is kiönté az ő poharát az éltető égre, és nagy szózat jöve ki a' mennyei templomból, a' királyi széktől, melly ezt mondja vala: meglett.

18. És lőnek zendülések, villámások, mennydörgések, és lőn nagy földindúlás, mellyhez hasonló soha nem volt, miolta az emberek a' földön vagynak, *tudniillik*, illyen nagy földindúlás.

19. És ama' nagy város három részre szakada, és a' pogányoknak városi elesének, és a' nagy Babilonról megemlékezék az Isten, hogy adná annak inni az ő boszszús haragjának borának poharát. *Jer.* 25: 15.

20. És minden sziget elfuta, és a' hegyek nem találtatának.

21. És nagy kőessö, mint egy egy talentom' szálla az égből az emberekre: és káromlák az emberek az Istent a' kőessönek tsapásáért: mert annak tsapása felette igen nagy volt.

XVII. RÉSZ.

Megíratik a' nagy parázna és annak kárhoztatása, a' fene vadnak, a' mellyen ül, fejei, szarvai.

ÉS jöve én hozzám egy a' hét angyalok közzül, a' kiknél a' hét poharak valának, és szólla nekem, mondván: jövel, és megmutatom teneked a' paráznának kárhoztatását, ki a' vizeken ül:

2. Mellyel paráználkodtak a' földnek királyi, és a' kinek paráznaságának borával megrészegedtek a' földnek lakosi.

3. És mikor lélekben elvitt volna engemet egy pusztába, láték egy aszszonyt ülni egy veres fene vadon, melly tellyes vala káromlásnak neveivel, mellynek hét feje és tíz szarva vala.

4. Öltözött vala pedig az aszszony veres bársonyba és Skárlátba, és megékesíttetett vala arannyal és drága kövekkel és gyöngyökkel, kinek kezében egy arany pohár vala, melly teli vala az ő paráznaságának útálatosságával és tisztátalanságával.

5. És az ő homlokán illyen név vala megírva: titok, nagy Babilon, e' földnek paráználkodásinak és útálatosságinak annya.

6. És látám, hogy az aszszony részeg vala a' szenteknek és a' Jésus' martírjainak vérekkel: és felette nagy tsudálkozással tsudálkozám mikor láttam volna azt.

7. És monda nekem az angyal: miért tsudálkozol? Én megmondom teneked az aszszonynak titkát, és a' fene vadnak, a' melly ötet hordozza, mellynek hét feje és tíz szarva vagyon.

8. A' melly fene vadat láttál, volt, és nintsen: és a' mélységből jö fel, és mégyen a' veszedelemre: és a' földnek lakosi tsudálkoznak ő rajta, (a' kiknek nevek nintsenek beírva az életnek könyvében, e' világ' fundamentomának felvetésétől fogva,) látván a' fene vadat, a' melly vala, és nintsen, noha *láttatik* lenni. 2. *Mós.* 12: 32. *Fil.* 4: 3. *R.* 13: 8.

9. Itt tetszik meg az elme, a' mellyben vagyon böltseség. A' hét fö jegyzi a' hét halmot, mellyeken az aszszony ül.

10. És királyok is heten vagynak: az öte elesett, az egyik ugyan vagyon, és a' másik még el nem jött, és mikor eljö, kevés *ideig* kell annak maradni.

11. A' fene vad pedig, a' melly vala, és nintsen, a' nyoltzadik, és a' hét közzül való, és veszedelemre mégyen.

12. A' tíz szarvak pedig, mellyeket láttál, tíz királyok, kik még birodalmat nem vettek, de vésznek hatalmat, mint királyok, egy órában a' fene vaddal.

13. Ezeknek egy tanátsok vagyon, és az ő erejeket és hatalmokat adják a' vadnak.

14. Ezek a' Bárány ellen viaskodnak, és a' Bárány meggyözi öket: mert uraknak Ura, és királyoknak királlya: és az ő vele valók, hívatalosok, választattak és hívek. 2. *Tim.* 6: 15. *R.* 19: 16.

15. És monda nekem: a' vizek, a' mellyeket láttál, a' holott a' parázna ül, népek azok, és sokaságok, és nemzetségek, és nyelvek.

16. És a' tíz szarvak, mellyeket láttál a' fene vadon, ezek meggyülölik a' paráznát, és magát hagyják és mezítelenen, és eszik annak húsát, és megégetik ötet tüzzel.

17. Mert az Isten adta azoknak szívekbe, hogy azt tselekedjék, a' mi ő neki kedves, és hogy egy értelemben legyenek, és engedjék az ő országokat a' fene vadnak, míglen betelnek az Isten' beszédi.

18. És az aszszony, a' kit láttál, ama' nagy város, mellynek birodalma vagyon a' földnek királyin.

XVIII. RÉSZ.

Babilonnak leomlása, és azon minden királyoknak és kalmároknak jajgatása. És a' szenteknek és Prófétáknak nagy örömök.

ÉS ezek után láték más angyalt leszállani mennyből, kinek nagy hatalma vala: annyira, hogy a' föld fénylenék annak ditsőségétől.

2. És kiálta *tellyes* erejéből nagy szóval, mondván: leomlott, leomlott ama' nagy Babilon, és lett ördögöknek lakó helyek, és minden tisztátalan léleknek tömlötze, és minden tisztátalan és gyülölséges madárnak tömlötze: *Ésa.* 21: 9. *Jer.* 51: 2. *R.* 14: 8. *Ésa.* 13: 12. *és* 34: 14. *Jer.* 50. 39. *Ézék.* 35: 12, 13, 14, 15.

3. Mert az ő paráznaságának haragjának borában ittanak minden népek, és a' földnek királyi ő vele paráználkodtak, és a' földnek kalmári az ő gyönyörüséges gazdagságival meggazdagodtak. *R.* 14: 8.

4. És hallék más szózatot mennyből, melly azt mondja vala: menjetek ki abból én népem, és ne legyetek részesek az ő büneiben, hogy az ő büntetésivel ne büntettessetek. *Ésa.* 48: 20. *és* 52: 11. *Jer.* 51: 6, 45.

5. Mert az ő bűnei meggyülvén szinte az égig hatottanak (a), és megemlékezett az Isten az ő gonoszságiról.

(a) Ollyan ígével él a' titok látó Apostol, mellyel az egymást érö rettenetes vétkeket fejezi ki, mikor tudniillik egyik bünből a' másik ugyan kinöni és kifolyni láttatik, mellyek végre annyira nevekednek; hogy az eget érni méltán mondattatnak.

6. Fizessetek úgy neki, amint ő fizetett nektek: és kétszerrel kettöztessétek meg a' *büntetést* az ő tselekedeti szerént: a' melly pohárból itatott titeket, ugyan azonból két annyit adjatok innia.

7. Mennél feljebb emelte volt, magát és mennél nagyobb gyönyörüségben élt, annál nagyobb kínnal és keserüséges sírással fizessetek neki: mert azt mondja az ő szívében: úgy ülök mint királyné aszszony, és nem vagyok özvegy, és femmi keserüséget nem látok. *Ésa.* 47: 8.

8. Ennekokáért egy nap jönek ő reá az ő tsapási, a' halál, a' siralom, és éhség: és tüzzel egettetik meg, mert erős az Úr Isten, ki megíteli őtet.

9. És siratják ötet és jajgatják a' földnek királyi, kik azzal paráználkodtak és gyönyörűségben éltek, mikor az ő égésének füstit látándják.

10. Nagy távol állván az ő kínjától való félelemnek miatta, és ezt mondván: jaj, jaj, ama' nagy város Babilon, ama' hatalmas város, mellynek egy órában jött el az ő ítéleti.

11. A' földnek kalmári is siratják és jajgatják ötet: mert az ő árújokat már senki nem veszi.

12. Árúját az aranynak, és ezüstnek, és drága köneк, gyöngyöknek, bíbornak, bársonynak, selyemnek, skárlátnak, és minden thiinum fát, és minden elefánt tetemek' edényét, drága fából, értzből, vasból, és márványkőből tsinált edényt.

13. Fahéját, drága illatú szerszámot, kenetet, temjént, bort, olajt, 'semlyét, gabonát, barmokat, juhokat, lovaknak *árúját*, szekereknek, és raboknak, és embereknek életeket.

14. És a' te lelked' kívánságának gyümöltsi eltávoztak te tőled: és minden 'síros és drága állatok eltávoztak te tőled, és többé azokat meg nem találod.

15. Ez illyen marháknak árosi meggazdagúlván, távol állanak attól az ő kínjától való félelemnek miatta, sírván és jajgatván.

16. És ezt mondván: jaj, jaj. Ama' nagy város, melly öltözött vala bíborba és bársonyba, és skárlátba, és megékesíttetett vala arannyal, drága kövekkel és gyöngyökkel, *elveszett*: mi módon hagyattattak el egy órában ennyi gazdagságok?

17. És minden hajós mesterek, és hajókban lakozóknak sokaságok, és evezők, és valakik a' tengeren kereskednek, távol állanak.

18. És kiáltanak látván az ő égésének füstit, és azt mondják: mitsoda *város* volt hasonlatos e' nagy városhoz? *Esa.* 34: 11.

19. És port hányván az ő fejekre, kiáltanak sírván és jajgatván, és ezt mondván: jaj, jaj, ama' nagy város, mellyben meggazdagodtak mindenek, a' kiknek hajójok volt a' tengeren, annak drágalátos voltáért, a' melly egy órában elpusztúlt.

20. Örűlj ezen menny, és szent Apostolok, és Próféták: mert az Isten megítélte *Babilont*, ti éretteтek való boszszúállásában.

21. És egy erős angyal egy nagy malomkőhöz hasonló követ felvön, és a' tengerbe veté, mondván: illyen módon nagy sebességgel vettetik el ama' nagy Babilon' városa, és többé meg nem találtatik.

22. És hegedűtésnek, énekléseknek, sippal és trombitával énekléknek szavok többé te benned nem hallattatik: és semmi mesterségnek mestere nem találtatik többé te benned: és malomnak zúgása nem hallattatik te benned többé. *Jer.* 25: 10.

23. És szövétneknek világossága többé te benned nem fénylik: és vőlegénynek és menyasszonynak szava nem hallattatik többé te benned: mellynek kalmári valának a' földnek fejedelmi: és mellynek bűvölésével eltévelyedtenek minden népek. *Jer.* 7: 34. *és* 16: 9. *és* 25: 10.

24. És abban találtatott a' Prófétáknak és a' szenteknek vérek, és mindeneknek, valakik megölettettek e' földön.

XIX. RÉSZ.

Éneklés és öröm mennyekben a' nagy paráznának büntetésén: menyegzője a' bárónynak: nem kell az angyalokat imádni: megíratik a' fejér lovon ülő, az Antikristusnak és hozzá hallgatóknak hada, a' lovon ülő ellen, kik bevettetnek az örökké égő tüzes tóba.

ÉS ezeknek utánna hallám nagy sokaságnak szavát úgymint az égben, melly azt mondja vala: (a) halleluja, idvesség, tisztesség, ditsőség, és hatalom a' mi Urunknak Istenünknek:

(a) Az az, dítsérjétek az Urat.

2. Mert igazak és tökélletesek az ő ítéleti: és ama' nagy paráznát, ki a' földet megvesztegette az ő paráznaságával, megítélte, és boszszút állott rajta az ő szolgáinak vérekért, ki keresvén az ő kezéből. *Mós.* 32: 36.

3. És másodszor is mondának: Halleluja: és annak füsti felmégyen mind örökkön örökké. *Esa.* 34: 10.

4. És leborúlának a' huszonnégy vének, és a' négy lelkes állatok, és a' székben ülő Istent imádák, mondván: Amen, Halleluja.

5. És a' széktől szózat jöve ki, melly ezt mondja vala: dítsérjétek a' mi Istenünket minden ő szolgái, és kik félitek ötet kitsinyek és nagyok.

6. És hallék úgymint sokaságnak szavát, és úgymint sok vizeknek zúgását, és úgymint nagy mennydörgéseknek szavát, kik ezt mondják vala: Halleluja; mert uralkodik ama' mindenható Urunk Istenünk. *R.* 11: 17.

7. Örűljünk örvendezzünk, és adjunk dítséretet neki; mert eljött a' Bárónynak menyegzője, és az ő felesége elkészítette magát.

8. És adattatott neki, hogy felöltözzék tiszta és fényes bíborba, mert a' bíbor a' szenteknek megigazúlások.

9. És monda énnekem: írd meg: boldogok, a' kik a' Bárónynak mennygzőjének vatsorájára hívattattak. És monda nekem: az Istennek e' beszédi igazak. *Mát.* 22: 2. *R.* 14: 13.

10. És leborúlék annak lábánál, hogy imádnám ötet, de az monda énnekem: meglásd aztne *miveld*: te szolga társad vagyok, és a' te atyádfiainak, (a) kiknél vagyon a' Jésusnak tanúbizonyságtétele, az Istent imádjad: mert a' Jésusról való bizonyságtétel a' prófétálásnak lelke. *R.* 23: 8.

(a) Az az, a' kiknek parantsolta Isten, hogy bizonyságot tegyenek a' Jésus felöl.

11. És látám, hogy az ég megnyilatkozott, és ímé vala egy fejér ló, és a' ki azon ül vala, hívattatik vala Hívnek és Igaznak, és *ki* igazán ítél és viaskodik. *R.* 6: 2.

12. És az ő szemei ollyanok *valának* mint a' tűznek lángja, és az ő fejében sok koronák, és az ő neve megíratott vala, mellyet senki nem tud vala, hanem tsak ő maga: *R.* 1: 14.

13. És öltöztetett vala vérrel megfestetett ruhába: és neveztetik az ő neve Istennek Ígéjének. *Esa.* 63: 1, 2.

14. És a' mennyei seregek követik vala ötet fejér lovakon, kik felöltöztettek vala fejér és tiszta bíborba.

15. És az ő szájából éles tör jő vala ki, hogy azzal verje a' pogányokat. Mert ő birja azokat

vas veszszővel: és ő az, a' ki nyomja a' mindenható Isten' haragja és bűsúlása' borának sajtóját. *'Solt.* 2: 9. *R.* 2: 27. *Esa.* 63: 3. *R.* 14: 19, 20.

16. És az ő ruháján és tomporán meg vala írva az ő neve: királyoknak Királya, és uraknak Ura. *R.* 17: 14. 1. *Tim.* 6: 15.

17. És láték egy angyalt állani a' napban, ki kiálta nagy szóval, ezt mondván: minden madaraknak, mellyek repesnek vala az égnek közepette: jöjjetek el, és gyüljetek egybe a' nagy Istennek vatsorájára,

18. Hogy egyétek a' királyoknak húsokat, és a' hadnagyoknak, és az erőseknek húsokat, és a' lovaknak, és azokon ülőknek húsokat, és minden szabadosoknak és szolgáknak, kitsinyeknek és nagyoknak húsokat.

19. És látám, hogy a' fene vad és a' földnek királyi, és azoknak seregek egybe gyültek, hogy viaskodjanak az ellen, a' ki a' lovon ül vala, és az ő serege ellen.

20. És megfogattaték a' fene vad, és ő vele együtt ama' hamis Próféta, a' ki tsudákat tett vala ő előtte, mellyekkel elhitette vala azokat, a' kik a' fene vadnak bélyegét felvették, és a' kik imádták annak képét: és vettetének elevenen ezek ketten a' kénkővel égő tüzes tóba. *R.* 16: 12. *R.* 13: 12. *R.* 13: 16. *R.* 20: 10. *R.* 13: 15.

21. És a' többi megöletének a' lovon ülőnek fegyverével, melly szájából kijő vala: és minden madarak megelégedének azoknak húsokkal.

XX. RÉSZ.

Az ördög megkötöztetik: a' Kristusnak és az ő Mártírjainak országlások ezer esztendeig: első feltámadás: Góg és Mágog az ördöggel együtt vettetnek a' tüzes tóba: közönséges feltámadása az halottaknak és az ítélet.

ÉS láték egy angyalt leszállani mennyből, kinél vala a' mélységnek kultsa, és nagy *vas* láncz az ő kezében *R.* 1: 1.

2. És megfogá a' sárkányt, ama' régi kígyót, ki az ördög és a' Sátán, és megkötözé azt ezer esztendeig.

3. És veté azt a' mélységbe, és berekeszté őtet, és bepetsétlé, hogy többé el ne hitesse a' népeket, míglen betelnek az ezer esztendők: mert azután el kell oldoztatni egy kevés ideig. *R.* 16: 14, 16.

4. És láték székeket, és leűlének azokra, és adattaték nekik ítélet (a). És *látám* azoknak is lelkeket, a' kiknek fejeket vették a' Jésus felől való bizonyságtételért, és az Istennek beszédéért, és a' kik nem imádták a' fene vadat, sem annak képét, és nem vették annak bélyegét sem homlokokra, sem kezekre: és élnek 's uralkodnak a' Kristussal ezer esztendeig. *R.* 6: 9. *R.* 13: 12. *R.* 6: 11.

(a) Egyedül a' Kristus Jésus mind eleveneknek mind holtaknak ítélő bírájok, a' szentek mondatnak ítélni e' világot, a' mennyiben az Isten' Fiának a' hitetlenek ellen kimondott szententziáját javálják: az Apostolok pedig egyebek felett és közelebb, mert az ő tőlök hirdettetett tudomány szerént lészen a' szententziának kimondása.

5. A' több halottak pedig meg nem elevenednek míg nem betelnek az ezer esztendők. Ez az első feltámadás.

6. Boldog és szent, a' kinek része vagyon az első feltámadásban: mert azokon nintsen hatalma a' második halálnak, hanem lésznek az Istennek és a' Kristusnak papjai, és uralkodnak ő vele ezer esztendeig. *Esa.* 61: 6. 1. *Pét.* 2: 9. *R.* 1: 9. *és* 5: 10.

7. És mikor eltelnek az ezer esztendők, a' Sátán eloldatik az ő fogságából.

8. És kimégyen, hogy elhitesse a' földnek négy szegeletin lakozó népeket, a' Gógot és a' Mágógot, hogy egybe gyűjtse azokat viadalra, kiknek számok mint a' tenger' fövenye. *Ezék.* 39: 1.

9. És feljövén a' földnek szélességére, és környülvevék a' szenteknek táborokat, és a' szerelmetes várost: de az Istentől mennyből tűz szálla alá, melly megemészté azokat.

10. És az ördög, a' ki elhiteti vala őket, vetteték a' tűznek és kénkőnek tavába: holott vagyon a' fene vad, és a' hamis Próféta: és kínoztatnak éjjel és nappal mind örökkön örökké *R.* 10: 20.

11. És láték egy nagy fejér királyi széket, és egyet abban ülőt, kinek előtte elfuta a' föld és az ég, mellyeknek helyek nem találtaték.

12. És látám a' halottakat, nagyokat és kitsinyeket állani az Isten előtt, és a' könyvek megnyittatának, és más könyv is nyittaték meg, melly az életnek könyve: és megítéltetének a' halottak azokból, mellyek a' könyvekben írattattak vala, az ő tselekedetek szerént. 2. *Mós.* 32: 32. *Fil.* 4: 3. *R.* 5: 5. *és* 21: 27.

13. A' tenger is kiadá a' halottakat, mellyek ő benne voltak: a' halál is és a' pokol megadák a' halottakat, mellyek ő nálok voltak: és ítélet lőn mindenekről az ő tselekedetek szerént.

14. A' pokol pedig és a' halál vetteténck a' tűznek tavába, melly a' második halál.

15. És valaki nem találtatott beírva az életnek könyvében, a' tűznek tavába vetteték.

XXI. RÉSZ.

Új ég és új föld: mennyei Jérusálem, (a' melly példája az örök életnek) annak falai, kapui, fundamentoma, temploma és szövetneke a' városnak.

AZUTÁN láték új eget és új földet: mert az első ég és az első föld elmúlt vala: és a tenger többé nem vala. *Esa.* 65: 17. *és* 66: 22. 1. *Pét.* 3: 13.

2. (a) És én János látám a' szent várost az új Jérusálemet, melly az Istentől szállott alá mennyből, és elkészíttetett mint egy felékesíttetett menyaszszony az ő férjének.

(a) Az Istennek mennyekben uralkodó Anyaszentegyházának boldogsága írattatik le a' 2. verstől fogva a' résznek végéig.

3. És hallék nagy szózatot mennyből, melly azt mondja vala: ímé az Istennek (b) hajléka az emberekkel vagyon, és ő velek lakozik: és ők ő népei lésznek, és az Isten az ő Istenek ő velek lészen.

(b) Vagy: lakása.

4. És az Isten eltöröl minden könyhullatást az ő szemekről, és az halál többé nem lészen, sem keserűséggel való sírás, sem kiáltás, sem semmi fájdalom nem lészen többé, mert az elsők elmúltak. *Esa.* 25: 8. *R.* 7: 17.

5. És monda az, a' ki a' székben ül vala: ímé mindeneket megújjítok. És monda nekem: írd meg, mert e' beszédek tökélletesek és igazak. *Esa.* 43: 19. 2. *Kór.* 5: 17.

6. És monda énnekem: meglett: én vagyok az Alfa és Omega, Kezdet és végezet. Én a' szomjúhozónak

szomjúhozónak adok az élő víznek forrásában ingyen. *R.* 1: 8. 22: 13. *Esa.* 55: 1.

7. A' ki diadalmas lészen, mindenekkel bírni fog: és lészek annak Istene, és az énnekem fiam lészen.

8. A' félelmeseknek pedig, és hihetetleneknek, és az útálatosoknak, gyilkosoknak, paráznáknak, bűvös bájosoknak, bálvány imádóknak, és minden hazugoknak részek a' tűzzel és kénkővel égő tóban lészen, melly a' második halál.

9. És jöve én hozzám egy ama' hét angyalok közzűl, a' kiknél valának az utolsó tsapásokkal tellyes hét poharak, és szólla nekem, mondván: jöjj el, megmutatom teneked a' menyaszszonyt, a' Báránynak feleségét.

10. És felvön engemet lélekben egy nagy magas hegyre, és mutata nekem egy nagy várost, a' szent Jérusálemet, melly Istentől szállott alá mennyből:

11. Mellyben vala az Istennek ditsősége, és a' mellynek világossága hasonlatos *vala* a' drágalátos kőhöz, úgymint a' jáspis kőhöz, melly fénylik mint a' kristály,

12. Vala pedig nagy és magas kerítése, mellynek tizenkét kapuja vala: és a' kapukban tizenkét angyalok, és felírott nevek, mellyek az Izráelnek tizenkét nemzetségeinek *nevei.*

13. Napkeletről, három kapu: északról, három kapu: Délről, három kapu: Napnyúgotról is, három kapu.

14. És a' város' kerítésének tizenkét fundamentomi valának: mellyeken vala a' Báránynak tizenkét Apostolinak nevek.

15. A' ki pedig én velem szóll vala, annál vala egy arany veszsző, hogy megmérné a' várost, annak kapuit, és annak kerítését.

16. A' város pedig négy szegeletű: (c) mellynek hoszszúsága annyi, mennyi szélessége. És megméré a' várost a' veszszővel, szállal, tizenkét ezer futamatnyira, és annak hoszszúsága, szélessége, és magassága egyenlő.

(c) Hogy a' várost négy szegűnek mondja, jelenti annak minden részeiben tökélletességét, állandóságát. Ekképen szokták a' mi nyelvünkön az állhatatos embert négyszegű férjfiúnak nevezni.

17. És megméré annak kerítését, száz negyven négy singnyire, embernek mértékével, (d) melly az angyalé.

(d) Az az, a' minemű mértékkel az emberek szoktak élni.

18. A' kerítésnek pedig rakása vala jáspisból: a' város pedig tiszta arany, és hasonlatos a' tiszta üveghez.

19. És a' város' kerítésének fundamentomi megékesíttettek mindenféle drágalátos kövekkel. Az első fundamentom vala Jáspis: a' második, Safir: a' harmadik, Kaltzedonius: a' negyedik, Smaragd:

20. Az ötödik, Sárdoniks: a' hatodik, Sárdius: a' hetedik, Krisolitus: a' nyoltzadik, Berillus: a' kilentzedik, Topázius: a' tizedik, Krisoprasus: a' tizenegyedik, Hiatzinthus: a' tizenkettődik, Amethistus.

21. A' tizenkét kapu, tizenkét drága köből vagyon, és egyenként a' kapuk egyegy drága köből vagynak: és a' városnak piatza tiszta arany (e), mint egy tiszta fényes üveg.

(e) Piatznak nevezi a' várcsnak tágassabb részét.

22. (f) És templomot nem iáttam abban: mert a' mindenható Úr Isten annak temploma, és a' Bárány.

(f) Az egyházi szolgálat nem lészen az örök életben.

23. És e' város nem szűkölködik a' nap nélkül, vagy a' hold nélkül, hogy abban fénylenének; mert az Úrnak ditsősége megfényesítette azt, és annak szövétneke a' Bárány. *Esa.* 60: 19.

24. És a' pogányok közzűl, a' kik megtartattak, járnak annak világánál: és a' földnek királyi az ő ditsőségeket és tisztességeket abba viszik. *Esa.* 60: 3.

25. És annak kapui nappal be nem zárlatnak: mert oft éjtszaka nem lészen. *Esa.* 60: 12.

26. És a' pogány népeknek ditsőségeket és tisztességeket abba viszik.

27. Nem mégyen be abba semmi valami megfertéztetett, vagy a' ki valami útálatosságot tselekeszik, vagy hazugságot *szóll*: hanem a' kik beírattak a' Báránynak élő könyvében. 2. *Mós.* 32: 32. *Fil.* 4: 3. *R.* 3: 5.

XXII. RÉSZ.

Élő folyó víz, az életnek fája, annak gyümöltse: sem éj sem nap a' városban: elvégezése és megerősítése e' prófétziának.

ÉS mutata nekem azután élő víznek tiszta folyóvizét, melly világos vala mint a' kristály, melly kijő vala az Istennek és a' Báránynak székitől.

2. A' piatznak közepette *pedig*, és a' folyóvíznek két felén, *vala* az életnek fája, melly tizenkét gyümöltsöt terem, minden hónapban megadván gyümöltsét, és a' fának levelei a' pogány népeknek egésségekre valók.

3. És semmi (a) átkozott *állat* nem lészen többé: hanem az Istennek és a' Báránynak széki lészen abban: és az ő szolgái szolgálnak ő neki.

(a) Vagy; semmi átok nem lészen.

4. És látják az ő ortzáját: és az ő neve homlokokon *lészen.* *R.* 4: 2.

5. És ott éjtszaka nem lészen: és nem szűkölködnek szövétnek világossága nélkül, sem a' Napnak világossága nélkül: mert az Úr Isten világosítja meg őket: és országolnak mind örökkön örökké. *Esa.* 60: 19.

6. És monda nekem: e' beszédek hűségesek és igazak: és a' szent Prófétáknak Ura és Istene botsátá el az ő angyalát, hogy megjelenése az ő szolgáinak, a' mellyeknek kell lenni hamar.

7. Ímé eljövök hamar: boldog a' ki megtartja e' könyv' prófétálásának beszédét.

8. És én *vagyok* János, ki ezeket hallottam és láttam. És mikor hallottam és láttam volna ezeket, leborúlék az angyalnak lábai előtt, hogy őtet imádnám, a' ki nekem ezeket megmegmutatta vala. *R.* 19: 10.

9. A' pedig monda nekem: meglássad, hogy azt ne *tselekedjed:* mert te szolga társad vagyok, és a' te Próféta atyádfiainak, és azoknak, a' kik megtartják e' könyvnek beszédét, *szolgatársok.* Az Istent imádjad.

10. Azután monda nekem: be ne petsételd e' könyv' prófétálásának beszédit: mert az idő közel vagyon. *Dán.* 8: 26.

11. A' ki árt, ártson ez után is, és a' ki fertelmes, légyen ez után is fertelmes: és a' ki igaz, igazíttassék meg ez után is: és ki szent, ez után is szenteltessék meg.

12. Ímé hamar eljövök: és az én jutalmam én velem vagyon, hogy megfizessek mindennek, amint az ő tselekedete lészen. *Solt.* 62: 13.

13. Én vagyok az Alfa és az Omega, kezdet és végezet, első és utolsó. *Esa.* 41 : 4. *és* 46 : 6. *és* 48 : 12. *R.* 1 : 8. 21 : 6.

14. Boldogok, a' kik megtartják az ő parantsolatit, hogy légyen nekik szabadságok az életnek fáján, és a' kapukon menjenek be a' városba.

15. De kinn *maradnak* az ebek, a' bűvös bájosok, a' paráznák, és a' gyilkosok, a' bálványimádók, és a' ki szereti és tselekeszi a' hazugságot.

16. Én Jésus, botsátám az én angyalomat, hogy ezekről bizonyságot tenne a' gyülekezetekben. Én vagyok a' Dávidnak ama' gyökere és nemzetsége, ama' fényes és hajnal tsillag.

17. A' lélek is és a' menyaszszony azt mondják: jövel. A' ki hallja is, azt mondja: jövel. És a' ki szomjúhozik, jöjjön el: és a' ki akarja, vegye az életnek vizét ingyen. *Esa.* 55 : 1. *Ján.* 7 : 37.

18. Bizonyságot teszek pedig mindennek, a' ki e' könyv' prófétálásának beszédit hallja, hogy valaki ezekhez hozzá tészen, e' könyvben megíratott tsapásokat veti Isten arra:

19. És ha valaki elvejénd e' könyv' prófétálásának beszédiben, az Isten annak részét elvészi az életnek könyvéből, és a' szent városból, és azokból, a' mellyek e' könyvben megírattattak.

20. Azt mondja, a' ki ezekről bizonyságot tészen: bizony hamar eljövök. Amen. Jövel Uram Jésus. *R.* 1 : 7.

21. A' mi Urunk Jésus Kristusnak kegyelme légyen mindnyájan ti veletek. Amen.

Az Új Testamentomnak vége.

AZ ATYA, FIÚ, ÉS SZ. LÉLEK ISTENNEK LÉGYEN MIND ÖRÖKKÉ DITSŐSÉG ÉS TISZTESSÉG, AMEN.

Máté, Márk, Lukáts és János a' négy Évangyélisták
Ezek után következnek az Apostoli munkák.
Szent Pál' Levele: Rómába egy, kettő Kórinthusba,
Galatákhoz egyet küldött, tsak egyet Éfézusba.
Egyet Filippibe, egyet Kolossébeliekhez,
Thessalónika, Timotheus kettőt, kettőt ezekhez.
Títus, Filemon és Zsidók; a' szent Jakab' Levele.
Kettőt Péter, hármat János írt szeretettel tele.
Júdás egy részű Levele; szent János' Jelensége
Az Új Testamentombeli szent Írásnak a' vége.

REGISTROMA ÉS MAGYARÁZATJA

Egynehány 'Sidó, Görög, és Deák ígéknek, és egyébb idegen nyelven való neveknek: mellyek a' Szent Bibliában néhol néhol elöforognak.

A.

A és O: elsõ és utólsó, Alpha és Omega, kezdet és végezet. Jel. 8: 11. 21: 6. 22: 13.
Ááron: Hegy, erõs. 2. Mós. 6: 20. 4: 14. 'Solt. 115: 10. 'Sid. 5: 4.
Abadon v. *Apollion:* Vesztõ, pusztító. Jel. 9: 11.
Abarim: Általmenetel. 4. Mós. 27: 12. 5. Mós. 32: 49.
Abba: Atya, szerelmes atya. Márk. 14: 36. Róm. 8: 15. Gal. 4: 6.
Abda: Szolga. Néh. 11: 17. 1. Kir. 4: 6.
Abdeel: Isten' szolgája. Jerem. 36: 26.
Abdi: Szolga. 1. Krón. 6: 44. 2. Krón. 29: 12.
Abdiel: Isten' szolgája. 1. Krón. 6: 15.
Abdon: Szolgálat. Bír. 12: 14. 1. Krón. 6: 74. 2. Krón. 34: 20.
Abdenágó: Világosság' szolgája. Dán 1: 7. 3: 16. 18: 19.
Abdiás: Úr' szolgája. 1. Kir. 18: 3. Abd. 1: 1.
Ábel: Síralom v. síralom' helye, híjábanvalóság. 1. Mós. 4: 42. Luk. 11: 51.
Abija: Úrnak attya. 1. Sám. 8: 2, 3. 1. Kir. 14: 1. Luk. 1: 5.
Abjálbon: Bölts atya. 2. Sám. 23: 31.
Abija v. *Abijám:* Tenger' attya. 1. Kir. 14: 31. 15: 8. 2. Krón. 13: 21.
Abiasáf: Gyarapító atya. 2. Mós. 6: 24. 1. Krón. 24: 37.
Abiathár: Tisztességes atya. 1. Kir. 4: 4.
Abida: Tudományok' attya. 1. Mós. 25: 4.
Abidám: Igaz ember, v. ítélet' kezdõje. 4. Mós. 1: 11. 7: 60, 71.
Abiel: Isten az én atyám. 1. Sám. 9: 12. 1. Krón. 9: 33.
Abiezer: Segítõ atya. Jós. 17: 2. Bír. 6: 34. 2. Sám. 23: 37.
Abigail: Vígasságnak attya. 1. Sám. 25: 40. 2. Krón. 2: 12, 16.
Abibáil: Vitézség' attya. 1. Krón. 2: 29. Est. 2: 15.
Abibu: Ó az én atyám. 2. Mós. 6: 23. 24: 9. 28: 1.
Abibud: Dítséretes atya. 1. Krón. 9: 1. Máth. 1: 13.
Abimael: Istentõl való atya. 1. Mós. 10: 26, 28. 1. Krón. 1: 22.
Abimélek: Királyi atya. 1. Mós. 20: 2, 6, 9. 26: 8: 9. Bír. 9: 4, 5.
Abinádáb: Jó kedvû atya. 1. Sám. 7: 1. 16: 8. 31: 2.
Abinoám: Szép, kedves atya. Bír. 4: 6. 5: 1, 12.
Abirám: Választott atya. 4. Mós. 16: 1. 5. Mós. 11: 6. 1. Kir. 16: 24.
Abiság: Tudatlanság, attya' tudatlansága. 1 Kir. 1: 3.
Abisai: Attyának ajándéka, vagy áldozatja. 2. Sám. 18: 2.
Abisálom: Békességes atya. 1. Kir. 15: 10. 2. Krón. 13: 2.
Abisua: Idvesség' attya. 1. Krón. 9: 4. Esdr. 7: 5.
Abisur: Falak' attya, v. nézõk' attya. 1. Krón. 2: 28, 29.
Abital: Harmat' v. árnyék'attya. 2 Sám. 3: 2, 4. 1. Krón. 3: 3.
Abitub: Kegyes atya. 1. Krón. 9: 11.
Abuer: Attya' világossága v. Isten' kegyelme. 1. Sám. 14: 50. 2. Sám. 2: 10, 32.
Abobi: Hallgató. 1. Mal. 16: 11, 15.
Abra: Szolgáló Judith. 10: 2.
Ábrám: Felséges atya, magosságos atya. 1. Mós. 11: 26, 27, 31.
Ábrahám: Sokaság' v. népeknek attya. 1. Mós. 17: 5. Mát. 3: 9.
Absólon: Békességnek attya. 2. Sám. 3: 3. 17: 4, 5, 8.
Ákháb: attya' háttya. 1. Kir. 16: 28, 31. Jer. 29: 21, 23.
Achád: vizes korsó. 1. Mós. 10: 10.
Achája: Fájdalom' v. bánatnak helye. Tsel. 18: 12. Róm. 16: 5.
Achaikus: Bánatos. 1. Kór. 16: 17.
Achán: Nyomorgató, szomorító. Jós. 7: 1. 22: 20.
Acház: Megfogó v. megtartó. 2. Kir. 15: 38. Ésa. 38: 11. Máth. 1: 9.
Acházia: Urát megfogó. 2. Kir. 1: 1. 22: 40, 50.
Ackhán: Értelmes atyafi. 1. Krón. 2: 29.
Achor: Egerek' attya. 2. Kir. 22: 12, 14. Jer. 26: 22.
Achimás: Tanáts' atyafija. 1. Sám. 14: 50. 2. Sám. 18: 19.
Achimélek: Király' háttya. 1. Sám. 21: 1. 1. Krón. 24: 3, 6, 31.
Achisamák: Erõs atyafi. 2. Mós. 31: 6. 35: 34.
Akhitób: Jó atyafi. 1. Sám. 14: 3. 2. Sám. 8: 17.
Achitofel: Mord, kedvetlen. 2. Sám. 15: 12. 17: 23.
Achior: Világosság' háttya. Júdith. 5: 3.
Achméta: Nyári hely. Esdr. 6: 2.
Ada: Sereg, gyülekezet. 1. Mós. 4: 19, 20. 36: 2, 4, 10.
Adada: Gyülekezet' bizonysága. Jós. 15: 22.
Adaja: Az Úr' bizonysága. 1. Krón. 9: 20. 10: 12. Esdr. 10: 29.
Adalia: Szegény. Esth. 9: 8. 14.
Ádám: Földi ember. 1. Mós. 1: 27. 2: 7. 1. Tim. 2: 13.
Adama: Veres föld. 1. Mós. 10: 19. Jós. 19: 36.
Adaminebek: Átok' földje. Jós. 19: 33.
Adár: Palást v. erösség. Esdr. 6: 15. 4. Mós. 34: 4.
Adása: Nap v. segítség' bizonysága. 1. Mak. 7: 40, 45.
Adbeel: Isten' szomorúltja. 1. Mós. 25: 13. 1. Krón. 1: 29.
Addár: Hatalmas erõs férjfi. 1. Krón. 9: 3.
Addi: Az én bizonyságom. Luk. 3: 28.
Addon: Úr, Neh. 7: 65. Esdr. 2: 59.
Addus: Új város. 1. Mak. 13: 13.
Ader: Rendet szerzõ. 1. Krón. 9: 15.
Adida: Kéz' bizonysága. 1. Mak. 12: 38.
Adiel: Isten az én bizonyságom. 1. Krón. 4: 36. 10: 12.
Adin: Buja kivánságos. Esdr. 2: 15. Néhém. 7: 20.
Adina: Gyenge férjfiú. 1. Krón. 11: 42.
Adithain: Sereg v. bizonyság. Jós. 15: 36.
Adlai: Én bizonyságom v. ékességem. 1. Krón. 28: 9.
Admatha: Véresses. Esth. 1: 14.
Adna: Én tsendességem. 1. Krón. 13: 20. Esdr. 10: 30.
Adónia: Uralkodó Úr. 2. Sám. 3: 4. 1. Krón. 3: 2.
Adomibések: Villámás' Ura. Bír. 1: 4, 5, 6, 7.
Aponikám: Feltámadott az Úr. Esdr. 2: 13. 8: 13.
Adonisedek: Az igazság' Ura. Jós. 10: 1. 23. 24, 27.
Ador: Világosság' bizonysága. 1. Mak. 13: 20.
Adoram: Erõs férjfiú. 2. Sám. 20: 24, 1. Kir. 12: 18.
Adramélek: Erõs hatalmas király. 2. Kir. 17: 31. Ésa. 37: 38.
Adramittenum: Népes város. Tsel. 27: 2.
Adria: Erõs bátor város. Tsel. 27: 27.
Adriel: Isten' serege. 2. Sám. 18: 19. 21: 8, 9.
Adullam: Bizonyság v. ékesség. Jós. 12: 15. 1. Sám. 22: 1.
Adumim: Veresses, véres. Jós. 15: 7. 18: 17.
Afarseus: Pávák' eloszlatója. Esdr. 4: 9. 5: 6. 6: 6.
Áfek: Erõs vár. 1. Sám. 4: 11. Jós. 12: 7, 18.
Afiakh: Fúvalva felfúvalkodott. 1. Sám. 9: 1.
Agabus: Komissárius v. égõ szeretetû. Tsel. 11: 28. 21: 11.
Agag: Ház fedél. 1. Sám. 15: 8, 10, 32, 33.
Agagites: ház fedél férjfiam. Esth. 3: 1. 8: 3.
Age: mélység v. völgy. 2. Sám. 23: 11.
Aggéus: Az én erösségem. Esdr. 5: 1.
Agrippás: Nehezen születtetett. Tsel. 15: 13. 26: 1, 2, 30.
Agur: Öszve-gyûjtõ Péld. 30. 1.
Aharbel: Isten' követõje. 1. Krón. 4: 8.
Ahasbai: Ide 's tova járó atyafi. 2. Sám. 23: 34.
Ahastri: Kengyel futó v. királyi pósta. 1. Krón. 4: 6.
Ahasverus: Örökség' fejedelme. Dán. 9: 1. Esth. 1: 1. 2: 1.
Aheláb: Szíves atyafi. Bír. 1: 31.
Ahélai: Az én bátyám. 1. Krón. 2: 31.
Áheva: Valóság. Esdr. 8: 15, 21, 23.
Ahi: Az én bátyám. 1. Krón. 7: 34.
Ahia: Az Úr' báttya. 1. Kir. 11: 30. 12: 15. 14: 4: 7.
Ahiam: Annya' báttya. 2. Sám. 23: 33.
Ahieser: Testvérje' segítõje. 4. Mós. 1: 12. 2: 25. 7: 66.
Ahibud: Dítséret' báttya. 4. Mós. 34: 27.
Ahikám: Felkelõ, boszszúálló atyafi. 2. Kir. 22: 12. 25: 22. Jerem. 26: 24.
Ahilud: Született atyafi. 2. Sám. 8: 16. 1. Kir. 4: 12.
Ahiman: Kitsoda hasonló hozzám? kitsoda az én atyámfia? 4. Mós. 13: 23. Jós. 15: 14.
Ahimot: Hólt atyafi. 1. Krón. 7: 25.
Ahinadáb: Fejedelem' báttya. 1. Kir. 4: 14.
Ahinaám: Szépség v. báttya' kedvessége. 1. Sám. 14: 15. 2. Sám. 2: 2.
Ahirám: Méltóságos atyafi. 4. Mós. 26: 38.
Ahisár: Fejedelem' báttya. 1. Kir. 4: 6.
Ahóa: Tövis. Krón. 8: 4.
Aholá: Sátor. Ezék. 23: 4, 5, 36, 44.
Aholiáb: Atyám' sátora. 1. Mós. 31. 6.
Aholiba: Az én sátorom én nálam van. Ezék. 23: 4.
Aholibama: Magas sátor. 1. Mós. 36: 2, 3.
Ahumái: Vitéz atyafi v. sasok' réttye. 1. Krón. 4: 2.
Ahusai: Örökös. Náhum. 11: 13.
Ahuzán: Friss elméjû atyafi. 1. Krón. 4: 6.
Ahuzáth: Osztályos atyafi. 1. Mós. 26: 26.
Ai: Halom, hegy. Jós. 10: 28. Esdr. 2: 28.
Aja: Saskeselyû. 1. Krón. 1: 40. 2. Sám. 3: 7.

Ajalon: Erõs vár. Jós. 21: 20, 24. Bír. 1: 35.
Ain: Szem v. kútfõ. 4. Mós. 34: 11. Jós. 15: 32.
Ákán: v. *Jaekán:* Késértet. 1. Krón. 1: 42.
Akeldáma: Vér' földjének része. Tsel. 1: 19.
Akis: Valójában úgy van. 1. Sám. 21: 10.
Akó: Öszvetörött. Bír. 1: 31.
Akor: Szomorúság' völgye. Jós. 15: 7. Ésa. 65: 10. Hós. 2: 15.
Akkaron: Meddõség, gyümöltstelenség. Sófón. 2: 4.
Akkub: Aláhágó. 1. Krón. 3: 24. Esdr. 2: 42. Neh. 8: 7, 8.
Akrabbim: Skorpiók' hegye. 4. Mós. 34: 4. Bír. 1: 36.
Aksa: Ékessíttetett. Jós. 15: 16, 17. Bír. 1: 12, 13.
Aksáf: Bõves bájos város. Jós. 11: 1. 12: 20. 19: 25.
Akzíb: Hazugság' városa. Jós. 15: 44. Bír. 1: 31.
Alamélek: Isten' országa. Jós. 19: 26.
Alcimus: Bátor. 2. Makk. 14: 3.
Alemeth: Ifjúság. Jós. 21: 18. 1. Krón. 6: 60.
Alexánder: Férjfiúi segítség. 1. Makk. 10: 1. Márk. 15: 21. Tsel. 19: 33.
Alexándria: Erõs segítség. Tsel. 6: 9. 18: 24. 27: 6.
Allon: magos. 1. Krón. 4: 37.
Almodád: nem méri meg. 1. Mós. 10: 25, 26.
Alóth: Felkelés. 1. Kir. 4: 16.
Alfeus: Vezér, tanító. Márk. 2: 14. 3: 18. Tsel. 1: 13.
Amal: Munkás, dolgos. 1. Krón. 8: 35.
Amalek: Nyalánk nép. 1. Mós. 36: 12, 16. 1. Krón. 1: 36.
Amam: Anya, v. félelem, v. könyök. Jós. 15: 26.
Amana: Hit, hûség. 2. Kir. 5: 12. Ének. 4: 8.
Amaria: Az Úr szóll, v. Isten' báránnya. Nehém. 12: 2. Sof. 1: 1.
Amása: A' nép' felemelõje. 1. Kir. 2: 32. 2. Sám. 17: 25.
Amassai: Nép' ajándékja. 1. Krón. 7: 25, 36.
Amassai: Tolvaj, v. nép' rontója. Neh. 11: 13.
Amásia: Az Úr' erõssége. 2. Kir. 12: 21. 1. Krón. 3: 12.
Amead: A' nép' ékessége. Jós. 19: 26.
Amen: Bizony, úgy légyen. Róm. 9: 5. Tsel. 1: 7.
Amithai: Igaz. 2. Kir. 14: 25. Jón. 1: 1.
Ammao: Elvettetett nép. 1. Makk. 3: 40.
Ammiel: Isten' népe. 4. Mós. 13: 13. 2. Sám. 9: 4.
Amihud: A' nép' tisztessége. 4. Mós. 34: 20. 2. Sám. 13: 37.
Aminádab: Szabados nép. Luk. 3: 33. 2. Mós. 6: 23.
Amisádai: A' Mindenható' népe. 4. Mós. 1: 12.
Amnon: Hív, igaz. 1. Sám. 3: 2. 2. Sám. 13: 1.
Amok: Mélység. Nehém. 12: 7, 20.
Amon: Igaz, hiteles. 2. Kir. 21: 19, 26. Nehém. 7: 59.
Amonai: Földi. Jós. 18: 24.
Ámós: Megterheltetett v. nehéz nyelvû. Luk. 3: 25. Jób. 2: 6.
Amoz: Erõs. 2. Kir. 19: 2, 20. Ésa. 2: 1. 20: 2.
Amfipolis: Körülvétetett erõs város. Tsel. 17: 1.
Amplias: Bõv. Róm. 16: 8.
Amram: Fõ nép. 2. Mós. 6: 18, 20. 4. Mós. 26: 59.
Amri: Kéveszedõ. 1. Kir. 16: 16, 29. Mik. 6: 16.
Amzi: Erõs. 1. Krón. 7: 46. Nehém. 11: 12.
Anab: Szõlõfej v. tsomó. Jós. 11: 21.
Anabaráth: Száraz. Jós. 19: 19.
Anaia: Az Úr' felelete. Neh. 10: 22.
Anamelek: Királyi szószólló, v. éneklõ. 2. Kir. 17: 31.
Anamim: Kútfõ. 1. Mós. 10: 13.
Anan: Jövendölõ v. felhõ. Neh. 10: 26.
Anánia: Az Úr válaszol. Dán. 1: 6. Tsel. 5: 1. 9: 10. 23: 2.
Anathéma maran atha: Átok eljõ az Urunk. Róm. 9: 8. 1. Kór. 16: 22.
Anathoth: Válasz. Nehém. 10: 19. Jer. 11: 23.
András: Erõs férjfiú. Máth. 4: 18. Ján. 1: 36.
Andronikus: Hadi ember, vitéz. Róm. 16: 7.
Aner: Nép' világossága. 1. Mós. 14: 13, 24.
Anna: Kellemetes, kegyes. 1. Sám. 1: 2. Jób. 1: 9. Luk. 2: 36.
Annás: Szomorú, szorongattatott. Luk. 3: 2. Tsel. 4: 6.
Antikristus: Kristussal ellenkezõ. 1. Ján. 2: 18.
Antiókhia: Boszszúálló, üldözõ. Tsel. 11: 22. Gal. 2: 11.
Antiochus: Üldözõ. Dán. 8: 9. 11: 21, 31.
Antipás: Mindenek ellen való, v. attya ellen. Jel. 2: 13.
Antipater: Attya' ellensége. 1. Makk. 12: 6.
Apamea: Kihajtó. Judith. 3: 12.
Apelles: Bõr nélkûl való. Róm. 16: 10.
Apokrifus: Titkos, elrejtetett.
Apolló: rontó. Tsel. 19: 1. 1. Kór. 16: 12.
Apollónia: elrontás. Tsel. 17: 1.
Apollion v. *Abadon:* rontó. Jel. 9: 11.
Apostol: követ, v. küldettetett. Máth. 10: 2, 3, 4. 'Sid. 3: 1.
Appaim: ábrázat. 1. Krón. 2: 30.
Appia: bimbózó. Filém. 2.
Appius: elõlhozó. Tsel. 28: 15.
Aquila: Sas. 1. Kór. 16: 19. Tsel. 18: 2, 26. Róm. 16: 3.
Ar: éjjeli vigyázás. 4. Mós. 21: 15, 28. Ésa. 15: 1.
Ara: káromló v. átkozodó. 1. Krón. 7: 38.
Arab: leselkedõ. Jós. 15: 51, 52.
Arabia: öszvekeverés v. pusztaság. 2. Mós. 15: 22. Gálat. 4: 25.
Arad: erdei szamár v. sárkány. Jós. 12: 14. 4. Mós. 21: 1.
Arab: útazás. Esdr. 2: 5. Neh. 6: 18. 7: 18.
Arám: magosság, felség. 1. Mós. 10: 22, 23. Luk. 3: 33.
Arámia: az Úr' magossága. 1. Krón. 7: 14.
Arau: szekrény. 1. Mós. 36: 28. 1. Krón. 1: 42.
Ararát: megátkoztatás. 1. Mós. 8: 4. Ésa. 37: 38.
Arauna: Jajgatni. 2. Sám. 24: 16.
Arba: Négy. Jós. 14: 15. 15: 13.
Arbe: Szaporodás. 3. Mós. 11: 22.
Arbeel: Titkos leselkedés. Hós. 10: 14.
Archippus: Lovász mester. Kol. 4: 17.
Ard: Uralkodó. 1. Mós. 46: 21.
Ardon: Úr, Fejedelem. 1. Krón. 2: 18.
Areeli v. *Ariel:* Oltár v. Isten' világossága. 1. Mós. 46: 16. 4. Mós. 26: 17.
Areopágus: Törvénytevõ hely. Tsel. 17: 22.
Aretás: Jámbor. 2. Makk. 5: 8.
Arfaksád: Szép jövendölõ. 1. Mós. 10: 22.
Argób: Föld, homok. 5. Mós. 3: 4. 1. Kir. 4: 13.
Aridai: Erõs oroszlán, Esth. 9: 9.
Aridatha: Törvény' átka. Esth. 9: 8.
Arie: Oroszlán. 2. Kir. 15: 25.
Ariel: Isten' oroszlánnya. 1. Mós. 46: 16. Ésa. 29: 1, 2.
Arimathia: Magasság. Jós. 18: 15. Máth. 27: 57.
Arioth: Hoszszú v. oroszlány. 1. Mós. 14: 1.
Arisai: Völegény. Esth. 9: 10.
Aristarkus: Legjobb Fejedelem. Tsel. 19: 29. Kol. 4: 10.
Aristobulus: Legjobb Tanátsos. Róm. 16: 10.
Arkéa: Hoszszúra nyúlt. 2. Sám. 15: 32.
Arkelaus: A' népen uralkodó. Mát. 2: 22.
Arki: Az én ereim. 1. Mós. 10: 17.
Arkiataroth: Koronák' hoszsza. Jós. 16: 2. 18: 13.
Arnón: Örömében ugrálni. 1. Krón. 3: 21.
Arnon: Örök világosság. 4. Mós. 21: 13.
Arod: Hatalmas. 1. Mós. 46: 16.
Arpa: Kemény nyakú. Ruth. 1: 4.
Arpád: megváltás' világossága. 2. Kir. 18: 34.
Arsaces: Pais hordozó. 1. Makk. 14: 2.
Artaxerxes: v. *Arthasastha:* Forró öröm' tüze, v. világosság. Esdr. 4: 7. Nehém. 2: 1. 13: 6.
Artemás: Tökélletes, egésséges. Tit. 3: 12.
Arvad: Ditsõsséges. Ézék. 27: 8.
Arvadi: Erõs oroszlán. 1. Mós. 10: 18. Ézék. 27: 11.
Arubóth: Ablak. 1. Kir. 4: 10.
Aruma: Ordító oroszlány. Bír. 9: 41.
Asa: Orvos v. Idvezítõ. 1. Kir. 15: 9. Máth. 1: 7.
Asabtháni: elhagytál engemet. 'Solt. 22: 2. Mát. 27: 46.
Asael: Isten' munkája. 2. Sám. 2: 18.
Asáf: Öszveszedõ, egybegyüjtõ. 1. Krón. 15: 19. 'Solt. 80: 1.
Asáia: Az Úr' tselekedte. 2. Kir. 22: 12, 14.
Asalia: Közel az Úrhoz. 2. Kir. 22: 3. 2. Krón. 34: 8.
Asán: Füst. 4. Mós. 34: 26. Jós. 15: 42.
Asánia: Fül. Nehém. 10: 9.
Asan: Segítség. Nehém. 12: 42.
Asareel: Isten' idvessége. 1. Krón. 12: 6.
Asarela: Gazdag erdõ. 1. Krón. 25: 2.
Asbea: Forró tüz. 1. Krón. 4: 21.
Asbel: Leesõ tüz. 1. Mós. 46: 21.
Asbuk: Nagy kiüressítés. Nehém. 3: 16.
Aschenáz: Tüzes verességü. 1. Mós. 10: 3.
Asdót v. *Assót:* Szeretet' tüze. 1. Sám. 5: 1. 6: 1. 1. Tsel. 8: 40.
Aser: megköttetett v. boldogság. 1. Mós. 30: 13. 2. Mós. 1: 1, 4.
Asia: Sáros. Tsel. 16: 6. 9: 22.
Asiel: Isten' tselekedte. 1. Krón. 16: 20, 21.
Asima: Tenger' erõssége. 2. Kir. 17: 31.
Asisa: Erõs vitéz. Esd. 10: 27.
Askalon: Gyalázatnak tüze. Jer. 47: 4, 5. Sofón. 2: 4
Asmódi: Rontó, pusztító. Tób. 3: 8. Jel. 9: 11.
Asmon: A' mi erõsségünk. 4. Mós. 34: 4, 5. Jós. 15: 4.
Asna: Változás. Jós. 15: 33, 43. Esdr. 4: 10.
Aspenáz: Nyílakkal tellyes ív. Dán. 1: 3.
Assir: Megköttetett. 2. Mós. 6: 24. 1. Krón. 7: 23.
Asson: Közel. Tsel. 20: 13, 14.
Assur: Boldog. 1. Mós. 10: 11. 1. Krón. 1: 17.
Assurím: Leselkedõ v. boldog. 1. Mós. 25: 3.
Assverus: Fõ Fejedelem. Esth. 1: 1. 7: 1. Dán. 9: 1.
Astaróth: Nyáj, tsorda. 1. Sám. 12: 10. 1. Kir. 11: 5. 2. Kir. 23: 13.
Astvages: Vezér. Susán. Histor. 65.
Asuba: Elhagyattatott. 1. Kir. 22: 42.
Asur: Erõs. Nehém. 10: 17. Ézék. 11: 1.
Asinkritus: Öszvehasonlítatlan. Róm. 16: 14.
Atád: Tövis bokor. 1. Mós. 50: 10, 11.
Atara: Koróna. 1. Krón. 2: 26.

Atarót: Koronás Város. 4. Mós. 32: 3. 34: 35. Jós. 16: 2, 5, 7.
Atér: Balról bezárt, Nehém. 10: 17. Esdr. 2: 16.
Athalia: Úrnak ideje. 2. Kir. 8: 26, 27.
Atheista: Isten nélkül való, Istentagadó. Éfés. 2: 12.
Athénás: Isten' jó kedve, Tsel. 17, 16. 21.
Attalia: Éltető, nevelő. Tsel. 14: 25.
Ava: Gonosz, hamisság. 2. Kir. 17: 24, 31.
Augustus: Ország' gyarapító. Luk. 2: 1.
Avim: Felforditttatott. 5. Mós. 2: 23. Jós. 18: 23.
Azaria: Az Úr' segítsége. 2. Kir. 15: 1. 2. Krón. 26: 17. Dán. 1: 6.
Azazia: Az Úr' erőssége. 1. Krón. 27: 20.
Azor: Ov, v. világosság' erőssége. Máth. 1: 13, 14.
Azriel: Boldogság. Jerem. 36: 26.
Azur: Segitő. Jerem. 28: 1.

B.

Baál: Ur, uralkodó. 4. Mós. 22: 41. Bír. 2: 13. Jer. 2: 8.
Baalath-Beer: Kútak' Ura. Jós. 19: 8, 44.
Baalath-Bérith: Szövetség' Ura. Bír. 8: 33. 9: 4.
Baalath-Gád: Szerentse' Ura. Jós. 11: 17. 12: 7.
Baalath-Hanán: Kegyelmes Úr. 1. Mós. 36: 38. 1. Kr. 28: 28.
Baalim: Urak. Bír. 2: 11. Hós. 2: 13.
Baal-Menon: Lakás' Ura. 4. Mós. 32: 38. Ézék. 25: 9.
Bábel: Megzavarodás. 1. Mós. 11: 9. Esa. 13: 19. Jerem. 51: 25.
Babilon: Megháborodás. Ésa. 47: 12. Jel. 14: 8. 16: 19.
Babilónia: Megzavarodás, megelegyedés. Tsel. 7: 43.
Bachhus: Lármázó, kóborló. 2. Makk. 6: 7. 14: 33.
Baása: Rontó. 1. Kir. 16: 1. 2. Kir. 9: 9.
Baburim: Fris ifjú legények. 2. Sám. 16: 5. 17: 18.
Bála: Elnyelő, elrontó. Jós. 19: 3. 15: 29.
Balaám: Képek' elrontója. 4. Mós. 22: 5, 24. Mik. 6: 5. Jós. 24: 9.
Bálák: Elrontó, pusztító. 4. Mós. 22: 2, 3, 5. Jós. 24: 9. Jel. 2: 14.
Bámóth-Báál: Pusztító' magassága. Jós. 13: 17.
Banáia: Az Úr' fija, v. böltsessége. Ézék. 11: 13.
Báni: En fijam. 2. Sám. 23: 36. Esdr. 2: 10.
Barák: Villámás. Bír. 4: 6. 'Sid. 11: 32.
Barákiás: Az Úr' áldása. Máth. 23: 35.
Bárjehu, v. *Bár-Jésus*: Isten' fija, v. gonoszság' fija. Tsel. 13: 6.
Barkos: Felkelő fiú. Esdr. 2: 53. Nehém. 7: 55.
Barnabás: Vígasztalás' fija. Tsel. 4: 36. Kolos. 4: 10. Gal. 2: 1, 9.
Barrabás: Mát. 27: 16. Luk. 23: 18.
Barsabás: Viszszatérés' v. megelégedés' fija. Tsel. 1: 23. 15: 22.
Barsilai: Vasztermészetű, állhatatos. 2. Sám. 17: 27. 19: 32. 35.
Bartholoméus: Tholoméus' fia, v. víz függesztő fija. Mát. 10: 3. Tsel. 1: 13.
Barthiméus: Timéus' fija, v. vak fiú. Márk. 10: 46, 52.
Báruk: Áldott. Jer. 36: 4. 51: 59.
Básán: Kövér: 4. Mós. 21: 23. Ezék. 27: 6.
Bebai: Szemem' fénye. Esdr. 2: 11. 8: 11.
Bedád: Remete. 1. Mós. 36: 35. 1. Krón. 1: 46.
Belzebub: Legyek' Ura. 2. Kir. 1: 2, 3. Mát. 10: 25. Márk. 3: 22.
Beeróth: Kút, 5. Mós. 10: 6. Jós. 9: 17. 2. Sám. 4: 5.
Beestera: Nyáj. Jós. 21: 27. 1. Krón. 7: 17.
Bel: Avált, régi, v. semmi. Esa. 46: 1. Jer. 50: 2.
Bela: Elnyelő, elrontó. 1. Mós. 36: 32, 33. 1. Krón. 6: 8.
Beliál: Elfordált, veszedelmes, 5. Mós. 13: 13. Ján. 8: 44. 2. Kór. 6: 15.
Belsászár: v. *Balthasár*: Kintstartó v. elrejtett kintseket gyüjtő Dán. 1: 7. 2: 26. 8: 1. 10: 1.
Ben: Fiú. 1. Krón. 15: 18.
Benája: Úr' fija. 2. Sám. 23: 23. Ezék. 11: 13.
Benhadád: Idegen' fija. 1. Kir. 15: 18. 2. Kir. 13: 3, 25.
Benhail: Vitézség' fija. 1. Krón. 16: 7.
Benhanán Gyönyörüséges fiú. 1. Krón. 4: 20.
Benhinnon: Jajgató, tsivogó fiú. Jer. 7: 31. 19: 2, 6.
Benjámin: Jobb kéznek fija. 1. Mós. 35: 18, 24. Tsel. 7: 58.
Benoni: Fájdalom' fija. 1. Mós. 35: 18.
Beor: Balgatag, gyújtogató. 1. Mós. 36: 32. 4. Mós. 22: 5.
Berákha: Fuvaros, szekeres. 1. Krón. 12: 3.
Berea: Nehéz. Tsel. 17: 10. 20: 4.
Berekhia: Az Úr' áldása. 1. Krón. 3: 20. Neh. 3: 4. Zak. 1: 1.
Bernitze: Nehéz gyözedelem v. tiszta idő. Tsel. 25: 13, 23. 26: 30.
Berota: Győzedelmesek' Sátora. 2. Sám. 8: 8. Ezék. 47: 16.
Berseba: Esküvés' kúttya. 1. Mós. 21: 14. 1. Kir. 12: 1. 19: 3.
Besaleel: Az Isten' árnyéka. 2. Mós. 31: 2. 36: 1.
Besek: Villámás, mennykő. Bír. 1: 4, 5, 1. Sám. 11: 8.
Besodia: Az Úr' titka. Nehém. 3: 6.
Besor: Követség' patakja. 1. Sám. 30: 9, 10, 21.
Betáh: Bizodalom, bátorság. 2. Sám. 8: 8.
Bethabara: Általmenetel, v. életes ház. Ján. 1: 28.
Bethanath: Szegények' háza, nyomorúság' háza. Jós. 19: 38. Bir. 1: 33.
Bethánia: Pálmafák' háza. Mát. 26: 6. Ján. 11: 18. 12: 1.
Bethanóth: Szomorúság' háza. Jós. 15: 59.
Betharaba: Pusztítás' háza. Jós. 15: 6, 61. 18: 22.
Betharám: Magasság' háza. 4. Mós. 32: 36. Jós. 13: 27.
Bethával: Igazságtalanság' háza. Jós 7: 2. 18: 12. Hós. 4: 15.
Bethbara: Életes ház. Bír. 7: 24.
Bethkár: Nyáj legelő. 1. Sám. 7: 11.
Bethkerem: Szőlőház. Jer. 6: 1.
Bethdágon: Halak' háza. Jós. 15: 41. 19: 27.
Bethdiblathaim: Fige ház. Jer. 48: 22.
Béthel: Isten' háza. 1. Mós. 28: 19. Jer. 48: 13. Hós. 10: 15.
Bethesda: Kegyelem' v. irgalmasság' háza. Ján. 5: 2, 7.
Bethgámúl: Jutalom' háza, vagy teve ház. Jer. 48: 23.
Bethanán: Kegyelem' háza. 1. Kir. 4: 9.
Bethhoron: Harag' háza. Jós. 16: 3. 1. Kir. 9: 17.
Bethlehem: Kenyér' háza. 1. Sám. 17: 12. Luk. 2: 4. Ján. 7: 42.
Bethmaaka: Jó fundált ház. 2. Kir. 25: 29.
Bethmeon: Lakó ház. Jer. 48: 23.
Bethnimra: Keserüség' városa. 4. Mós. 32: 36. Jós. 13: 27.
Bethpéleth: Szabad ház, salva quardia. Jós. 15: 27. Neh. 11: 26.
Bethphage: Figék' háza. Mát. 21: 1. Márk. 11: 1.
Bethsabé: Esküvés' leánya. 2. Sám. 11: 3, 27. 1. Kir. 1: 11. 2: 13.
Bethsajda: Vadász ház. Ján. 1: 44. 12: 21. Luk. 10. 13.
Bethsán: Elefánttsont ház. 1. Sám. 31: 10. 2. Sám. 21: 12.
Bethsemes: Nap' háza. Jós. 15: 10. 2. Kir. 14: 11, 12.
Bethuel: Isten leánya. 1. Mós. 22: 22. 24: 15. 28: 2: 5.
Bethulia: Isten' Szüz leánya Judith. 7: 3. 8: 3. 12: 7. 16: 25.
Bethszur: Kőszikla ház. Jós. 15: 58. 2. Krón. 11: 7.
Bildád: Régi barát. Jób. 2: 11. 42: 9.
Bilga: Elme' gyönyörködtetése. Nehém. 12: 5, 18.
Bilha: Vén, félelmes. 1. Mós. 29: 29. 30: 14.
Bilhán: Szegény. 1. Mós. 36: 27. 1. Krón. 8: 10.
Bilsán: Fog, v. elefánttsont. Esdr. 2: 2. Neh. 7: 7.
Birsa: Gonosz, roszsz. 1. Mós. 14: 2.
Bislám: Békességes. Esdr. 4: 7.
Bithia: Az Úr' leánya. 1. Krón. 4: 18.
Bithinia: Hirtelen sietség. Tsel. 16: 7. 1. Pét. 1: 1.
Biztha: Megútáltatás. Est. 1: 10.
Blástus: Ág. Tsel. 12: 20.
Bnebarák: Mennydörgés' fija. Jós. 19: 45.
Boanerges: Mennydörgés' fija. Márk. 3: 17.
Boáz: Erős férjfiú, Rúth. 2: 8. 3: 1.
Bohán: Hüvelyk. Jós. 15: 6. 18: 17.
Bokim: Siralmaskodó. Bír. 2: 1, 5.
Bokru: Elsö született. 1. Krón. 8: 38.
Borasán: Füstölgő kút v. verem. Jós. 15: 42. 1. Sám. 30: 30.
Bosor: Szüret. 1. Makk. 5: 26, 28. 2. Pét. 2: 15.
Botzra: Szüret. Jer. 49: 13. Esa. 63: 1.
Buki: Üres. 4: Mós. 34: 22. Esdr. 7: 4.
Buna: Házépítő. 1. Krón. 2: 25.
Buni: Okos, értelmes ember. Nehe. 9: 4. 10 5.
Buzi: Meglopattatott. Ezék. 1: 3.

C.

Chármi: Szőlőm. 1. Mós. 46: 9. 4. Mós. 26: 6. Jós. 7: 1.
Chedorlaomer: Vasévő. 1. Mós. 14: 19.
Chereás: Víg, örvendező. 2. Makk. 10: 32, 37.
Chásed: Pusztító. 1. Mós. 22: 22.
Chézib: Hazudozó. 1. Mós. 38: 5.
Chius: Felnyittatás. Tsel. 20: 15.
Chloes: Fű. 1. Kór. 1: 11.
Chus: Szeretsen v. fekete. 1. Mós. 10: 6, 7. 2. Mós. 2: 15.
Chuza: Próféta, jövendölő. Luk. 8: 3.
Cilicia: Kerekes tartomány. Tsel. 6: 9.
Cleopatra: Attya' betsülete. 1. Makk. 10. 57. 11: 12.
Cleope: Híres. Ján. 19: 25. Luk. 24: 18.
Cyprus: Szép. Tsel. 4: 36. 11: 19. 27: 4.
Cyrene. Falam. Mát. 27: 32. Tsel. 9: 9. 13: 1.
Czírus v. *Cores*: Örökös, v. szegény. 2. Krón. 36: 22. Dán. 10: 1.

D.

Dabbaseth: Méz folyó. Jós. 19: 11.
Dabrath: Szó, beszéd. Jós. 19: 12.
Dágon: Hal, v. gabona Isten. Bír. 16: 23, 1. Sám. 5: 2.

Dalmanuta: Szegények' háza, v. nyomorúlt lakás. Márk. 8: 10.
Dalmatzia: Hamis szín. 2. Tim. 4: 10.
Damaris: Öz. Tsel. 17: 34.
Damaskus: Vér' pohár. Ésa 7: 8. Tsel. 9: 3.
Dammim: Véres. 1. Sám. 17: 1.
Dán: Bíró, v. ítélet. 1. Mós. 30: 5, 6. 4. Mós. 2: 25. 5. Mós. 33: 22.
Dániel: Isten az én Bírám. Esdr. 8: 2. Ezék. 14. 'Sid. 11: 33.
Dána: Bíróné. Jós. 15: 49.
Darda: Mesterséges ember. 1. Kir. 4: 31.
Darius: Meggyözö. Dán. 9: 1. Esdr. 4: 5. Neh. 12: 22.
Dáthán: Törvény, szokás. 4. Mós. 16: 1. 'Solt. 106: 17.
Dathemán: Törvény' elkészítése. 1. Makk. 5: 9.
Dávid: Szerelmes, kedves gyermek. 1. Sám. 16: 11. Mát. 1: 6. Tsel. 13: 2.
Dóbir: Szólló, beszéllö. Jós. 10: 3, 38. 13: 26.
Débora: Méh, v. szó. 1. Mós. 35: 8. Bír. 4: 19. 5, 31.
Dédán: Szerem' gyermeke. 1. Mós. 10: 7. Ésa. 21: 13. Jerem. 25: 2.
Deguel: Isten' esmérete. 5. Mós. 1: 14.
Delája: Az Úr' kóldussa. Neh. 6: 10. Jer. 36: 12.
Délila: Sovány, vékony aszszony. Bír. 16: 4, 6.
Delus: Nyilvánságos. 1. Makk. 15: 23.
Démás: Por, közönséges ember. Kol. 4: 14. 2. Tim. 4: 10.
Demetrius: Nép rettentö. 1. Makk. 7: 1. Tsel. 19: 24.
Demophon: Nép kínzás. 2. Makk. 12: 1.
Derbé: Sántzal körülvétetett. Tsel. 14: 6: 20: 4.
Diána: Hóld, éjjeli világosság. Tsel. 19: 27, 28.
Diblaim: Száraz füge. Hós. 1: 3.
Dibon: Tellyes ház. 4. Mós. 21: 30. Ésa. 15: 2. Jer. 48: 18.
Dikla: Pálmafa. 1. Mós. 10: 27.
Dileán: Szegény férjfiú. Jós. 15: 38.
Dina: Ítélet. 1. Mós. 30: 21. 34: 1. Esdr. 4: 9.
Diorysius: Istentöl tsepegtetett. Tsel. 17: 34.
Diotrephes: Jupitertöl tápláltatott. 3. Ján. 9:
Dodanim: Álom' barátja v. álmos. 1. Mós. 10: 4.
Dodó: Barátja. Bír. 10: 1. 2. Sám. 23: 24.
Doeg: Szorgalmatos, v. halász. 1. Sám. 21: 7. 22: 9.
Dór: Nemzetség' városa. Jós. 11 2.: 17. 11. Bír. 1: 27.
Dothán: Törvény, szokás. 1. Mós. 37: 17. 2. Kir. 6: 13:
Drachma: Drakma, mintegy három garas. Luk. 15: 8.
Drusilla: Harmattól nedvesíttetett. Tsel. 24: 24.
Dudaim: Liliom, mandragora. 1. Mós. 30: 14: 15. Ének. 7: 13.
Dumah: Hallgatni. 1. Mós. 25: 14. Jós. 15: 52.

E.

Ebál: Régi kö rakás. 1. Mós. 36: 23. 5. Mós. 11: 29. Jós. 8: 30.
Ebed: Szolga. Bír. 9: 26.
Ebedmelek: Királyi szolgá. Jer. 38: 7. 39: 16.
Eben-haezer: Segedem' köve. 1. Sám. 4: 1.
Eber: Általszállás. 1. Mós. 10: 21. Luk. 3: 25.
Éden: Gyönyörüség, vígság. 1. Mós. 2: 8. Ésa. 37: 12.
Éder: Nyáj. Jós. 15: 21. Mik. 4: 8.
Édom: Veres. 1. Mós. 36: 1. 15: 25, 30. Ámós. 1: 6.
Edrei: Erôm. Jós. 12: 4. 19: 37.
Eglon: Szekér. Jós. 10: 3. Bír: 3: 12.
Égyiptom: Fájdalom, ájúlás. 1: Mós. 13: 10. 'Solt. 68: 32. Esa. 19: 20. 'Sid. 11: 26.
Éhud: Dítsérö. 1. Krón. 7: 10. Bír. 3: 15.
Ekron: Magtalanság. Jós. 13: 3. 19: 43. Zak. 9: 5.
Éla: Tölgyfa, erösség. 1. Mós. 36: 41. 2. Kir. 15: 30.
Élám: Elrejtetett ifjú. 1. Mós. 10: 22. Esa. 21: 2. Tsel. 2: 9.
Elászár: Isten ád, és elvész. 1. Mós. 14: 1. Judith. 1: 6.
Élát: Hársfa, v. tölgyfa. 2. Kir. 14: 22. 16: 6.
Eldád: Istent szererö. 4. Mós. 11: 26, 27.
Eleázár: Isten' segítsége. 2. Mós. 6: 23. 2. Sám. 23: 9. Mát. 1: 16.
Éli: Én Istenem. 1. Sám. 1: 9. Mát. 27: 46. Luk. 3: 23,
Éliáb: Istenem az Atya. 4. Mós. 1: 9. 1. Sám. 16: 6.
Eliada: Isten' esmérete. 2. Sám. 5: 16. 1. Kir. 11: 23.
Eliákim: Boszszúálló Isten, feltámadás' Istene. 2. Kir. 23: 34. Jerem. 36: 23.
Éliám: Nép' Istene. 2. Sám. 23: 34. 11: 3.
Eliasáf: Nevelö Isten. 4. Mós. 1: 14. 3: 24. 10: 20.
Eliásib: Megtérés' Istene, v. Isten' lakása. Esdr. 10, 24. Neh. 3: 1.
Éliel: Isten az én Istenem. 1. Krón. 6: 34. 12: 11. 15: 9.
Eliézer Isten az én segítségem. 1. Mós. 15: 2. 24: 2. Luk. 3: 29.
Elifáz: Isten' erössége. 1. Mós. 36: 4. Jób. 2: 11.
Elihóref: Iffjúság' Istene. 1. Kir. 4: 3.
Elihu: Az Úr az én Istenem. 1. Sám. 1: 1. Job. 32: 2.
Elika: Isten' pellikánnya. 2. Sám. 23: 25.
Elimelek: Istenem a' Király. Ruth. 1: 1, 2. 4: 21.
Élisa, Élisáus: Isten' idvessége. 1. Kir. 19: 16, 20. Ezék. 27: 7.
Élisáma: Hallotta Istenem. 4. Mós. 1: 10. Jer. 36: 12, 20.
Élisua: Isten' idvessége. 2. Sám. 5: 15.
Éliud: Dítséret' Istene. Mát. 1: 14.
Élisáfán: Titkos Isten: 4. Mós. 3: 30. 34: 25.
Élisur: Isten' ereje. 4. Mós. 1: 5. 2: 10.
Elkána: Buzgó. 2. Mós. 6: 24. 1. Sám. 1: 1.
Elkos: Isten' keménysége. Nahum. 1: 1.
Ella: Erösség. 1. Kir. 16: 8. 9: 10.
Elmodám: Isten ember, Luk. 3: 28.
Elnathán: Isten' ajándéka. 2. Kir. 24 8.: Jer. 26: 22.
Élon: Erös, v. tölgyfa. 1. Mós. 26: 34. Bír. 12: 11.
Elthéke: Isten' ládája. Jós. 19: 44. 21: 23.
Elimás: Büvös bájos, v. bölts. Tsel. 13: 8.
Emáus: Erösség, vár. Luk. 24: 13.
Emánuel: Isten velünk, v. Isten erösségünk. Ésa. 9: 6. Mát. 1: 23.
Énak: Nyaklántz hordozó. 4. Mós. 13: 23. Jós. 11: 21.
Endor: Dor, v. lakás' kútja. Jós. 17: 11. 1. Sám. 28. 7.
Engánnim: Kerti kútak. Jós. 15: 34. 19: 21.
Engeddi: Szerentse' kútjai. Jós. 15: 62. 2. Sám. 24: 1. Ezék. 47: 10.
Énóch: Felszenteltetett. 1. Mós. 5: 18. Luk. 3: 37. 'Sid. 11: 5.
Énon: Kút' városa. Ján. 3: 23.
Énós v. *Hénós*: Halálos, v. nyomorúlt ember. 1. Mós. 4: 26. Luk. 3: 38.
Epafrás: Tajtékozó, v. ékesen szólló. Kol. 1: 7. 4: 12.
Epafroditus: Szép kellemetes. Filip. 2: 25. 4: 18.
Épha v. *Éfa*: Fáradtt. 1. Mós. 25: 4. Esa. 60: 6. Ezék. 45: 11.
Epenetus: Dítséretes, tisztességes. Róm. 16: 5.
Éfésus: Kívánság. Tsel. 18: 19. Jel 1: 11.
Éfraim: Nevelkedö, gyümöltsözö. 1. Mós. 41: 52. 'Solt. 78: 9. Jer. 31: 9.
Efrata: Bövség, gyümöltsözés. 1. Sám. 17: 12. 'Solt. 132: 6. Mik. 5: 1.
Efron: Por. 1. Mós. 23: 8, 10. 1. Makk. 5: 46.
Epicarus: Társak' segítöje. Tsel. 17: 18.
Erastus: Szerelmetes, kellemetes. Tsel. 14: 22. Róm. 16: 23.
Ersébet: Isten' esküvése. Luk. 1: 5, 7, 13.
Esaiás: Az Úr' idvessége. Mát. 3: 3. Róm. 9: 27.
Esau: Sokat mivelö. 1. Mós. 25: 25. Jer. 49: 8. Róm. 9: 13.
Esdrás: Segítö, v. palota. Neh. 8: 1. 6: 15.
Esek: Háborúság' kútja. 1. Mós. 26: 20.
Eser: Segítö. 1. Krón. 12: 9. Neh. 3: 19.
Esiongaber: Férjfiú' útazása. 1. Kir. 9. 26. 22: 49.
Esli: Rest, tunya. Luk. 3: 25.
Esron: Magas tüz. Luk. 3: 33.
Esther: Elrejtetett, titkos. Est. 2: 7. 3: 4.
Éthán: Ö ereje. 2. Mós. 13: 20. 4. Mós. 33: 7, 8.
Éthán: Erös vitéz. 1. Kir. 4: 31. 1. Krón. 2: 6.
Éva: Élö v. élet. 1. Mós. 3: 20. 2. Kór. 11: 3. 1. Tim. 2: 13.
Eubulus: Jó, tanátsos. 2. Tim. 4: 21.
Eufrates: Gyömöltsözö. 1. Mós. 2: 14. Jel. 9: 14.
Evnicé: Jó diadalom, v. gyözedelem. 2. Tim. 1: 5.
Evodia: Jó illat. Filip. 4: 2.
Eutichus: Jó szerentsés. Tsel. 20: 9, 12.
Ézékiás Úr' erössége. 2. Kir. 18: 2. Mát. 1: 9, 10.
Ezékiel: Isten' erössége. Ezék. 1: 3. 24: 16.

F.

Fánuel: Istent látó. Luk. 2: 36.
Faraó Király. 1. Mós. 12: 15. 2. Mós. 1: 6.
Fariseus: Elválasztatott, külömbözö. Luk. 18: 11.
Fébe: Világ, gyertya. Tsel. 26: 5. Róm. 16: 1.
Felix: Szerentsés. Tsel. 23: 26. 24: 27.
Festus: Tisztes, Uraságos. Tsel. 24: 27. 25: 1.
Fortunátus: Szerentsés. 1. Kór. 16: 17.
Filacterium: Emlékeztetö jel. Mát. 23: 5.
Filadélfia: Atyai szeretet. Jel. 1: 11. 3: 7.
Filemon: Barátságos, szerelmetes. Filem. 1.
Filep: Lovakat szeretö ló tsiszár. Luk. 3: 1. Ján. 1: 45.
Filetus: Szerettetett. 2. Tim. 2: 17.
Filisteus: Földre verö. 1. Mós. 10: 14. Jer. 47: Ámós. 1: 8.
Filogus: Okosságot szeretö. Róm. 16: 15.
Filosofus: Böltsesség szeretö. Tsel. 17: 18.
Flegon. Égö. Róm. 16: 14.
Frigia: Elszáradott. Tsel. 2: 10. 16: 6.

G.

Gáál: Megvettetése. Bír. 9: 26.
Gaás v. *Gahás*: Égiháború. Jós. 24: 30. Bír. 2: 9.
Gaáth: Ordéttani. Jer. 31: 39.
Gaba: Magas vár. Jós. 18: 24. 1. Sám. 14: 5.

Gabatha: Magas hel. Ján. 19: 13.
Gábriel: Erösség, Isten vitézze. Dán. 8: 16. Luk. 1: 19, 26.
Gád: Tábor, sereg, v. szerentsés. 1. Mós. 30: 10. 2. Mós. 1: 4.
Gájus: Földi, földből való. Tsel. 19: 29. Róm. 16: 23. 1. Kór. 1: 14.
Galaád: v. *Gileád*: Bizonyság serege. 1. Mós. 31: 21. 'Solt. 60: 9.
Galata: Téjjel szoptatók. Gal. 1: 2. 3: 1.
Galatia: Tejes ország. Tsel. 16: 6. 1. Kór. 16: 1. 2. Tim. 4: 10.
Galilea: Forgó, v. vásárhatár. Mát. 3: 13. Márk. 9: 30.
Gallion: Tejesszájú, v. kakas. Tsel. 18: 12, 17.
Gamaliel: Enyim az Isten, v. az Isten én jutalmazásom. Tsel. 5: 34: 22: 3.
Gáth: Prés, sajtó. Jós. 11: 22. 1. Sám. 6: 17.
Gaza: Erösség. 1. Mós. 10: 19. Jós. 10: 41. Jer. 25: 20.
Gedália: Nagy Ur. 2. Kir. 25: 22. Esd. 10: 18. Jer. 38: 1.
Gedeón: Megtörö, eltapodó. Bír. 6: 7, 8. 'Sid. 11: 32.
Geder: Fal, gyepö. Jós. 12: 13. 15: 36.
Geházi: Látás völgye. 2. Kór. 4: 12. 5: 21.
Gyehenna: Szomoruság völgye. Mát. 5: 22. Márk. 9: 43. Jak. 3: 6.
Génézareth: Fejedelmek' kertye. Mát. 14: 34. Luk. 5: 1.
Gera: Idegen. 1. Mós. 36: 21. 2. Sám. 16: 5. Ézék. 45: 12.
Gerán: Szerentse, boldogság. 1. Mós. 10: 19. 20: 2.
Gerson: Idegen. 1. Mós. 46: 11. 2. Mós. 2: 22. Esdr. 8: 3.
Getsemáné: Olaj, v. sajtó völgy. Mát. 26: 36.
Gibeon: Magas vár. Jós. 9: 3. 1. Sám. 11: 4. Esa. 10: 29.
Gihon: Áradás. 1. Mós. 2: 13. 1. Kir. 1: 33.
Gilgál: Kerék, v. forgás, Jós. 4: 19. Hós. 9: 15.
Giló: Öröm, kövérség. Jós. 15: 51. 2. Sám. 15: 12.
Gináth: Kertész. 1. Kir. 16: 21.
Girgosi: Zenebonás, párt ütö. 1. Mós. 10: 6. Jós. 21: 11.
Góg: Házfedele. 1. Krón. 5: 4. Ézék. 38: 2, 3. Jel. 20: 8.
Golgotha: Fejkoponyák' helye. Mát. 27: 33. Ján. 19: 17.
Goliáth: Általmenés v. feltaláló. 1. Sám. 17: 4. 2. Sám. 21: 19.
Gomer: Elvégezö. 1. Mós. 10: 2, 3. Ézék. 38: 6. Hós. 1: 3.
Gomor: Egy markk. 2. Mós. 16: 16. 18: 22.
Gomorra: Egy maréknyi kalász, v. párt ütö nép. 1. Mós. 13: 10. Róm. 9: 29.
Gosán: Gosán vize. 2. Kir. 17: 6. 19: 12.
Gósem: Essö. Neh. 2: 19. 6: 1. 2: 6.
Gósen: Nevelkedés. 1. Mós. 45: 10. 46: 28. Jós. 10: 41.
Güni: Kert, kertész. 1. Mós. 46: 24. 4. Mós. 26: 48.
Gúr: Oroszlány vár. 2. Kir. 9: 27.

H.

Habakuk: Tusakodó, bajnok. Hab. 1: 12.
Habája: Az Urnak szeretete. Esdr. 2: 61. Neh. 7: 63.
Hábasánia: Az Ur' pai'sa alá rejtetett. Jer. 35: 3.
Hábor: Megegygyesíctetett város. 2. Kir. 17: 6.
Hakalia: Az Urra várakozó. Neh. 1: 1. 10: 1.
Hakila: Reménység van benne. 1. Sám. 23: 19.
Hadád: Hegyes, v. éles. 1. Mós. 36: 35. 1. Kir. 11: 14.
Hadad-ezer: Kiáltó segítség. 2. Sám. 8: 3.
Hadad: Rimmon tetemes intés. Zak. 12: 11.
Hadása: Uj város. Jós. 15: 37.
Hadássa: Myrha virág. Esth. 2: 7.
Hafaraim: Ásni, verem. Jós. 19: 19.
Hágár: Idegen. 1. Mós. 1. Mós. 16: 2. Gal. 4: 24.
Halleluja: Dítsérjétek az Urat. 'Solt. 104: 35. 105: 1, 6.
Haloheš: Sietö világosságá. Neh. 3: 12.
Hamán: Rebellis, part ütö. Esth. 3: 1.
Hamáth: Harag, hirtelenség. 1. Mós. 10: 18.
Hamalek: Király. Jer. 36: 26.
Hámona: Sokaság. Ézék. 39: 16.
Hanameel: Istentöl jön a' kegyelem. Jer. 32: 7.
Hanán: Kegyelemmel tellyes. Esdr. 2: 46.
Hananeel: Isten' ajándéka. Neh. 3: 1. 12: 39. Jer. 31: 38.
Hanánia: Isten' irgalmassága. Esdr. 10: 28. Jer. 28: 1. Dán. 1: 6.
Hánes: Kegyelem jele. Esa. 30: 4.
Hániel: Isten' kegyelme. 4. Mós. 34: 33.
Hánoch: Felszenteltetett. 1. Mós. 4: 17.
Hánon: Kegyelemmel tellyes. 2. Sám. 10: 1, 2.
Hárán: Hegy. 1. Mós. 11: 27, 32. Ézék. 27: 23.
Harhája: Az Ur' haragja. Neh. 3: 11.
Hárim: Pusztító. Esdr. 2: 32. Neh. 3: 11.
Há'sáel: Isten' Prófétája. 1. Kir. 19: 15. Ámós. 1: 4.
Há'sor: Udvar, falu. Jós. 11: 1. 10. Jer. 49: 28.
Há'sub: Betsülö, mesterséges. Neh. 11: 15. 1. Krón. 9: 14.
Hasum: Szemérmetes. Esdr. 2: 19. Neh. 7: 22.
Haták: Eltapodó. Esth. 4: 5, 6, 9.
Hatifa: Tolvaj: karvály. Esdr. 2: 54.
Hattirsáta. Fundámentom rontó. Neh. 7: 70. 10: 1.
Hatita: Bünt kerülö. Esdr. 2: 42.
Hattil: Bünt valló. Esdr. 2: 57.
Hattus: Bün botsáttó. Esdr. 8: 2. Neh. 3: 10.
Hebec: Általmenetel. 1. Mós. 46: 17. Bír. 4: 11.
Hébrón: Társasság. 4. Mós. 13: 28. 2. Sám. 5: 3.
Helám: Tábor, hadi nép. 2. Sám. 10: 17.
Heldai: Világ. 1. Krón. 27: 15. Zak. 6: 10.
Heleb: Téj. 2. Sám. 23: 29.
Helek: Sima. 4. Mós. 26: 30.
Heliodorus: Nap' ajándéka. 2. Makk. 3: 7.
Helkáth: Örökség. Jós. 19: 25. 21: 31.
Helkáth-hazurim: Vitézek' szántó földje. 2. Sám. 2: 16.
Helon: Ablak. 4. Mós. 1: 9.
Hémán: Rebellis felzendéttö. 1. Kir. 4: 31. 1. Krón. 6: 33.
Hemor: Nehéz, nevezetes. 1. Mós. 33: 19. Jós. 24: 32. Tsel. 7: 16.
Henokh: Ajjánlattatott, v. szenteltetett. 1. Mós. 5: 18. Luk. 3: 37.
Hefata: Nyilatkozzál meg. Márk. 7: 34.
Herkules: Vitézek' betsülete. 2. Makk. 4: 19.
Hermás: Szölö, nyeresség. Róm. 16: 14.
Hermogenes: Született szölö. 2. Tim. 1: 15.
Hermon: Havas hegy. 5. Mós. 3: 8. Jós. 11: 8. 'Solt. 89: 13.
Heródes: Tisztesség' hegye. Mát. 2: 1. Tsel. 12: 23.
Herodion: Uralkodó éneklöje. Róm. 16: 11.
Hesbon: Elmés találmány. 4. Mós. 21: 25. Ének. 7: 4.
Heseth: Isteni félelem. 1. Kir. 4: 10.
Hesir: Disznó. 1. Krón. 25: 16. Neh. 10: 20.
Hetlon: Félelmes v. bátortalan szállás. Ézék. 47: 15. 48: 1.
Hevilak: Fájdalmas v. vajudó. 1. Mós. 10: 7. 25: 18.
Hetzron: Pitvar. 1. Mós. 46: 9. Jós. 15: 3.
Hierapolis: Szent város. Kol. 4: 13.
Hieronymus: Szent férjfiú. 2. Makk. 12: 2.
Hilkia: Az Ur' része. 2. Kir. 16: 18. Esa. 22: 20. Jer. 1: 1.
Hillel: Hajnal tsillag. Bír. 12: 13.
Hirám: Hoszszú élet, v. él a' magasságos. 1. Kir. 7: 13. 2. Sám. 5: 11.
Hiroth: Szabad száj. 2. Mós. 14: 2: 9.
Hispánia: Diszes völgy, ritka ország. Róm. 15: 24.
Hóba: Adosság városa. 1. Mós. 14: 15.
Hobab: Elrejtett, eltitkolt. 4. Mós. 10: 29. Bír. 4: 11.
Hód: Tisztesség, ditsösség. 1. Krón. 7: 37.
Hodaja: Az Ur' tisztessége. 1. Krón. 3: 24.
Hodes: Uj hold. 1. Krón. 8: 9.
Hodija: Az Ur' megesmérője, megvallója. Neh. 9: 5.
Hofni: Hüvelyk. 1. Sám. 1: 3, 4: 11.
Holda: Földi, világi. 2. Kir. 22: 14.
Holofernes: Erös fejedelem. Jud. 2: 4. 13: 10.
Holon: Ablak. Jós. 15: 51. Jer. 48: 21.
Hor: Magas, hegy. 4. Mós. 20: 22. Jós. 13: 5.
Horám: Az ö hegyek. Jós. 10: 33.
Hóreb: Puszta, száraz. 2. Mós. 3: 1. 'Solt. 106: 19.
Horgidgad: Gigdad hegye. 4. Mós. 33: 32.
Horí: Haragos, nemes. 4. Mós. 13: 6.
Horma: Elrontás, megátkozás. 4. Mós. 14: 45.
Hósa: Reménylett. Jós. 19: 29. 1. Krón. 17: 38.
Hosája: Meggyógyíttó Ur. Neh. 12: 32.
Hosáma: Sietö szív. 1. Krón. 3: 18.
Hóseás: Idvezíttö. 4. Mós. 13: 9. Hós. 1: 1. 2. Kir. 15: 30.
Hosiánna: Segély, adj szerentsét. 'Solt. 116: 25. Mát. 21: 9.
Hotam: Petsét. 1. Krón. 7: 32. 12: 44.
Hoziás: Az Ur' erössége. Mát. 1: 8, 9.
Hukkok: 'Sir halom, temetö hely. Jós. 19: 25: 34.
Huppa: Fedél. 1. Krón. 24: 13.
Húr: Szabadság, fejér. 2. Mós. 24: 14. 1. Kir. 4: 8. Neh. 3: 9.
Húsa: Sietö. 1. Krón. 4: 4. 2. Sám. 21: 18. 23: 27.
Hymeneus: Menyekezöi ének. 1. Tim. 1: 20. 2. Tim. 2: 17.

J.

Jábál: Hozzá vezetö. 1. Mós. 4: 20.
Jábes: Száraz, aszszú. Bír. 21: 8. 1. Sám. 11: 1. 2. Kir. 15: 13.
Jábin: Értelmes. Jós. 11: 1. Bír. 4: 2.
Jábne: Épitve. 2. Krón. 26: 6.
Jábneel: Isten' épéttése. Jós. 15: 11. 19: 33.
Jabok: Kiüresítés. 1. Mós. 32: 22. Jós. 12: 37.
Jakhim: Erös. 1. Mós. 46: 10. 1. Kir. 7: 21.
Jada: Próbált tapasztalt. 1. Krón. 2: 28.
Jael: Öz. Bír. 5: 24.
Jafe: Kiszélessíttetett. 1. Mós. 5: 32.
Jafó: Szép. Jós. 19: 46. Esdr. 2: 16. Jón. 1: 3.
Jágur: Idegen. Jós. 15: 21.
Jahát: Félelmes. 1. Krón. 4: 2. 7: 20.
Jahléel: Istenben bízó. 4. Mós. 26: 26. 1. Mós. 46: 14.
Jahása: Az Ur' parantsolta. Jós. 13: 18. Bír. 11: 20.
Jair: Megvilágosíttatott. 4. Mós. 32: 41. Jós. 13: 30.
Jairus: Megvilágosíttatott. Márk. 5: 22. Luk. 8: 41.
Jákób: Sarkát kezével tartó. 1. Mós. 25: 27. Jer. 10: 16. Mát. 20: 20.
Jambres: Megkeseríttetett, ellent álló. 2. Tim. 3: 8.
Jamin: Jobb kéz, erösség. 1. Mós. 46: 10. Neh. 8: 7.

János, v. *Johánnes*: Kedves, kellemetes. Mát. 11: 11. Ján. 13: 25.
Janna: Szép vagyok, v. galamb. Luk. 3: 24.
Janohá: Nyúgodalom, v. tsendesség' helye, Jós. 16: 6. 7. 2. Kir. 15: 29.
Jared: Uralkodó. 1. Mós. 5: 15. Luk. 3: 37.
Jarmut: Halálos félelem. Jós. 10: 3. 21: 29.
Jaasania: Az Úr' hallgatója. Jer. 35: 3. Ézék. 8: 11.
Jáson: Vén, öreg. Tsel. 17: 5. 7. Róm. 16: 21.
Jásub: Megtéríttõ. 4. Mós. 26: 24.
Jatir: Ditsõsséges, bõséges. Jós. 15: 48. 1. Sám. 30: 27.
Javán: Megtsaló, véres. 1. Mós. 10: 2. 4. Ésa. 66: 19.
Iddó: Ragadomány; ékesség. 1. Kir. 4: 14. Esdr. 8: 17.
Idumea: Véres föld. Márk. 3: 8.
Jehus: Eltaposztatás. 1. Mós. 10: 16. Jós. 15: 63. 2. Sám. 5: 6.
Jekoniás: Az Úr' erõssége. Mát. 1: 11. 12.
Jedája: Az Úr' esmérete. 1. Krón. 9: 10. Esdr. 2: 26.
Jedithum: Törvényes férjfiú. 1. Krón. 16: 38: 42. 25: 1. 3.
Jefte: Kapu. Bír. 11: 1. Jós. 15: 43.
Jehasia, v. *Jahasia*: Az Úr' látója. Esdr. 10: 15.
Jehiel: El az Isten. 1. Krón. 28: 32. 2. Krón. 21: 2.
Jehú: Magános. 1. Kir. 16: 1. 19: 16.
Jehus: Gyûjtögetõ, tanátsló. 1. Mós. 36: 5.
Jekámia: Felkelõ Úr. 1. Krón. 2: 41. 3: 18.
Jemina: Minden napi. Jób. 42: 14.
Jemini: Jób kezû. Bír. 3: 15. 1. Sám. 9: 4.
Jemuel: Isten az õ napja. 1. Mós. 46: 10. 4. Mós. 26: 9.
Jerámeel: Isten' irgalma. Jer. 36: 26.
Jeremiás: Isten' felmagasztaltatója. 2. Kir. 23: 4. Jer. 1: 1.
Jeremoth: Felmagasztaltatott. 1. Krón. 7: 8. Esdr. 10: 26.
Jeria: Az Úr' félelme. Jer. 37: 13. 14.
Jerikhó: Hold. v. illat. 5. Mós. 34: 3. Jós. 5: 13. Luk. 10: 30.
Jeroboám: Néppel vívó nép elõljárója. 1. Kir. 14: 20. 16: 26.
Jerobám: Irgalmas. 1. Sám. 1: 1. Neh. 11: 12.
Jerusálem: Békesség' vára, öröksége. Jós. 10: 1. 'Solt. 101: 8. Mát. 4: 5.
Jezahel: Hol a' sár? 1. Kir. 16: 31. Jel. 2: 20.
Jezreel: Az Úr" széllesztése. 1. Sám. 25: 43. Jós. 17: 16.
Jesse: Férjfiú. Mát. 1: 5. 6. Tsel. 13: 22.
Jesua: Megtarto. Neh. 7: 7.
Jésus: Idvezíttõ. Mát. 1: 21. Mát. 27: 50.
Jethró: Betses, magasságos. 2. Mós. 3: 1. 4: 18. 18: 1.
Igál: Megváltó. 4. Mós. 13: 8.
Ikabod: Hol e' ditsõsség? 1. Sám. 4: 21. 14: 3.
Ikonium: Kép. Tsel. 10: 51. 2. Tim. 3: 11.
Illyés: Az Úr én erõs Istenem. 1. Kir. 17: 1. Mát. 16: 14.
Illyricum: Víg ország, v. öröm' országa. Róm. 15: 19.
Immánuel: Isten vélünk, v. Isten segítségünk. Ésa. 9: 6. Mát. 1: 23.
Imri: Mosó. Neh. 3: 2. 1. Krón. 9: 4.
India: Bors, v. fûszerszám országa. Esth. 1: 1. 8: 9.
Joáb: Jó kedvéből, v. atyaság. 2. Sám. 3: 27. 1. Kir. 1: 7. 2: 28.
Joach: Testvér. 2. Kir. 18: 18. Ésa. 36: 3.
Joachász: Az Úr' megfogása. 2. Kir. 10: 35. 13: 2. 9.
Joakim: Az Úr elkészíttõje. 2. Kir. 24: 6. 25: 27.
Joás: Az Úr tüze, v. kétségbe esõ. 2. Kir. 12: 2. 13: 11. 13.
Jób: Ellenség, v. szomorkodó. Ézék. 14: 14. Jak. 5: 11.
Jochebed: Híres. 2. Mós. 6: 20. 4. Mós. 26: 59.
Joed: Bizonyság. Neh. 11: 7.
Joel: Kész, elkezdõ. 1. Sám. 8: 2. Tsel. 2: 16.
Johanna: Kedves, kellemetes. Luk. 3: 27. Ján. 21: 15.
Jojada: Az Úr' böltsessége. 2. Sám. 20: 23. 2. Kir. 11: 4.
Jojakim: Az Úr' feltámadása. 2. Kir. 23: 34. Neh. 12: 10.
Jojarib: Az Úr' tusakodója. Esdr. 8: 16. Neh. 11: 10.
Jónás: Galamb. 2. Kir. 14: 25. Mát. 12: 39.
Jonadáb: Az Úr készkedvûje, v. fejedelem. 2. Kir. 10: 15. Jer. 35: 6.
Jonathán: Az Úr' ajjándékja. Sám. 13: 3. Jer. 37: 15. 38: 26.
Jórám: Felmagasztaltatott Úr. 2. Kir. 1: 17. 9: 23.
Jordán: Itélet' folyó vize. 1. Mós. 13: 11. Mát. 3: 6.
Josabad: Az Úr' ajjándéka. 1. Krón. 12: 4. Esdr. 8: 33.
Josáphát: Az Úr a' Bíró, v. az Úr' ítélete. 1. Kir. 22: 41. 2. Krón. 17: 5, 7.
Jóseph: Öregbítés, nevelés. 1. Mós. 30: 23. 50: 26. Tsel. 7: 14.
Joses: Idvezíttõ Úr, Mát. 13: 55. Tsel. 4: 36.
Josiás: Valóságos Úr. 2. Kir. 22: 1. 2. 23: 4. 20.
Josue: Idvezíttõ. 2. Mós. 33: 11. 4. Mós. 13: 17. 'Sid. 4: 8.
Jothám: Tökélletes. Bír. 9: 5. 2. Kir. 15: 5.
Jozadák v. *Jehosádák*: Az Úr igaz. 1. Kr. 6: 15. Zak. 6: 11.
Irsemes: Nap városa. Jós. 19: 41.
Isák: Nevetség, v, nevetés' fija, 1. Mós. 15: 4. Róm. 9: 7. 'Sid. 11: 18.
Isai: Ajjándék. Rúth. 4: 17. 22. Ésa. 11: 1. 10.
Issakár: Bér, jutalom. 1. Mós. 35: 23. Jel. 7: 7.
Isboseth: Szégyen, gyalázat' fia. 2. Sám. 2: 8. 10. 3: 14. 4: 5.
Iskáriotes: Öldöklésnek embere. Mát. 10: 4.
István: Stephanus korona. Tsel. 6: 5. 8. 7: 59. 8: 2.
Ismael: Istennek meghallgattatása. 1. Mós. 16: 11.
Ithai: Erõs. 2. Sám. 15: 19. 21.
Ithamár: Pálma fa sziget. 2. Mós. 6: 23.
Iturea: Az Úr' oszlopa. Luk. 3: 1.
Jubál: Trombitás, kürtös. 1. Mós. 4: 21.
Júda, *Júdás*: Isten' dítsérése. 1. Mós. 29: 35. Mát. 1: 2.
Júdith: Vallás tévõ. Júdith. 8: 17.
Julia: Szûz leány. Róm. 16: 15.
Julius: Iffjatska, v. szörös. Tsel. 27: 1: 3.
Jupiter: Segéttõ atya. Tsel. 14: 12. 13.
Justus: Igaz. Tsel. 18: 7. Kol. 4: 11.
Izráel: Isten fejedelme, v. Istennél erõsseb'. 1. Mós. 32: 28.

K.

Kabseel: Isten' gyülekezete. Jós. 15: 21. 2. Sám. 23: 20.
Kabul: Sáros. Jós. 19: 27. 1. Kir. 9: 13.
Kadcs: Szentség. 1. Mós. 14: 7.
Kain: Kívántatott. 1. Mós. 4: 1. 'Sid. 11: 4.
Kainan: Építtõ. Luk. 3: 37. 1. Mós. 10: 22.
Kajafás: Kõszikla. Mát. 26: 3. Tsel. 4: 6.
Káldea: Elrontó v. ördög. 1. Mós. 11: 28. Jer. 51: 35.
Káleb: Szíve kívánsága szerént. 4. Mós. 13: 7. Jós. 14: 13, 14.
Kallah: Ó város. 1. Mós. 10: 11, 12.
Kámos: Tolvaj. 4. Mós. 21: 29. 2. Kir. 23: 13.
Kána: Buzgóság, v. birodalom. Mát. 10: 4. Ján. 2: 1, 11.
Kánaán: Lenyomatott, sanyargattatott, v. kalmár. 1. Mós. 9: 18. 12: 7. Mát. 15: 22.
Kandákes: Tiszta birodalom, v. száraz síp. Tsel. 8: 27.
Káne: Plánta, bimbós ág. Ézék. 27: 23.
Kaparnaum: Szép virágos hely. Mát. 4: 13. Luk. 7: 1.
Kappadotzia: Nád ország. Tsel. 2: 9. 1. Pét. 1: 1.
Kakemis: Elveszet juh. Ésa. 10: 9. Jer. 46: 2.
Kármel: Bõ termõ mezzõ. Jós. 12: 22. Ésa. 33: 9.
Karpus: Gyümölts. 1. Tim. 4: 13.
Karsena: Egy esztendõs bárány. Esth. 1: 14.
Kebúr: Erõs. Ézék. 1: 1. 9: 15, 23.
Kedár: Elsetétült. 1. Mós. 15: 13. Ézék. 27: 21.
Kefás: Kõszikla. Ján. 1: 42. 1. Kór. 3: 22.
Kefira: Erõsség. Jós. 9: 12. Esdr. 2: 25. Neh. 7: 29.
Kemuel: Az Isten felkölt. 1. Mós. 22: 21.
Kenobrea: Szarvas. Tsel. 18: 18. Róm. 16: 1.
Kenániás: Az Úr' fia. 1. Krón. 16: 22. 27.
Kerith: Verem. 1. Kir. 17: 3.
Kerubim: Erõsség, vitézi. 1. Mós. 3: 24. 2. Mós. 25: 19.
Keturah: Füstölgõ. 1. Mós. 25: 1, 4.
Kidron: Fekete patak. 2. Sám. 15: 23.
Kilion: Tökélletes. Rúth. 1: 2. 5: 4, 9.
Kineroth: Hárfa. Jós. 11: 2. 12: 3.
Kiriáth: Város. Jós. 18: 28. Jer. 48: 41.
Kiriáth-Sefer: Könyvek' városa. Jós. 15: 16.
Klauda: Siralmas szó. Tsel. 27: 16.
Klaudia: Sánta. 2. Tim. 4: 21.
Klemens: Kelemen, kegyelmes. Filip. 4: 3.
Kolósse: Magas oszlop. Kol. 1: 2.
Korah: Kopasz fejû. 1. Mós. 36: 5. 14. 2. Mós. 6: 21. 4. Mós. 16: 32.
Koratzim: Hegyes helyek. Mát. 11: 21. Luk. 10: 13.
Korbán: Ajjándék, v. áldozat. Mát. 15: 5. Márk. 7: 11.
Kornelius: Erõs szarvú. Tsel. 10: 1, 31.
Kous: Vékony fonál. Tsel. 21: 1.
Kozeba: Hazug. 1. Krón. 4. 21, 22.
Krescens: Nevelkedõ. 2. Tim. 4: 10.
Kreta: Elmetszett. Tsel. 27: 7. 12. Tit. 1: 5.
Krisolitus: Arany kõ. Jel. 21: 20.
Krisoprasus: Arany zöld. Jel. 21: 20.
Krispus: Borzas fejû. Tsel. 18: 8. 1. Kór. 1: 14.
Kristus: Megkenettetett. 'Solt. 2: 2, 6. 'Sid. 1: 10.
Kronika: Napnak szavai. 1. Kir. 14: 19. 15: 7.
Kub: Kipusztíttó. Ézék. 30: 5.
Kusán: Igazságtalanságok' szeretsennye. Bír. 3: 8. 10.
Kusi: Szeretseny, fekete. 2. Sám. 18: 21. Jer. 36: 14.
Kut: Égés, v. üszög. 2. Kir. 17: 30.

L.

Lábán: Fejér. 1. Mós. 24: 29. 25: 20. 31: 19.
Lácedemon: Ördög tava. 2. Makk. 5: 9.
Lael: Maga az Isten. 4. Mós. 3: 24.
Lais: Öreg oroszlány. Bír 18: 7. 1. Sám. 25: 44. Ésa. 10: 30.
Lakis: Szerentsének városa. Jós. 10: 3. 5. Neh. 11: 30. Jerem. 34: 7.
Lakum: Feltámadás. Jós. 19: 33.
Lamech: Szegény. 1. Mós. 5: 25, 28.
Laodicea: Nép' ítéleti v. igazság. Jel. 1: 11. 3: 14. Kol. 2: 1.
Lapidóth: Villámás. Bír. 5: 4.
Lázár: Isten' segedelme. Luk. 16: 20. Ján. 11: 1, 11.
Lea: Munkás, szorgalmatos. 1. Mós. 29: 16, 17.
Lehana: Hold. Esdr. 2: 45.
Lehaoth: Oroszlány vár. Jós. 15: 32.

Lemuel:

Lemuel: Isten' barátja. Péld. 31: 1, 4.
Levi: Egybe foglalt. 1. Mós. 29: 34. Márk. 2: 14.
Libanus: Fehér hegy, v. temjén. 5. Mós. 1: 7. Jer. 18: 14.
Libia: Tenger' szíve v. közepe, v. essõ nélkül való. Ezék. 27: 10. Tsel. 2: 10.
Lidia: Leányzó. Jer. 46: 9. Tsel. 16: 14: 40.
Linus: Háló. 2. Tim. 4: 21.
Lisaniás: Felóldó. Luk. 3: 1.
Listra: Engesztelõ város. Tsel. 16: 1. 2. Tim. 3: 11.
Litbostratos: Pádimentomozott, v. kõvel kirakott hely. Ján. 19: 13.
Loami: Nem az én népem. Hós. 1: 9.
Loide: Jobb. 2. Tim. 1: 5.
Lorucham: Kegyelem nélkül való, irgalmatlan. Hós. 1: 6.
Lót: Egybekötött, összetürt. 1. Mós. 11: 31. 13: 1.
Lotán: Elrejtõ. 1. Mós. 36: 20, 29.
Lutzius: Világ, v. tsuka. Róm. 16: 21. Tsel. 13: 1.
Lud: Születtetett. 1. Mós. 10: 22. Ésa. 66: 9.
Lukáts: Világosság. Tsel. 16: 10. Kol. 4: 14.

M.

Maáka: Eltapodott, eltörõdött, 2. Sám. 3: 3.
Maái: Has. Nehém. 12: 36.
Maáseja: Úr' tselekedete. 1. Krón. 15: 18.
Macedonia: Magas hegyes tartomány. Tsel. 16: 9. Róm. 15: 26.
Madián: Ítélet, perlõ. 1. Mós. 25: 2. Tsel. 7: 29.
Mádon: Perlekedés. Jós. 11: 1. 12: 19.
Magdala: Magas torony. Mát. 15: 39.
Magog: Ház fedél. 1. Mós. 10: 2.
Magpiás: Öszvenyomattatott test. Nehém. 10: 20.
Magor: Félelem. Jerem. 20: 3.
Mahalaleel: Istent dítsérõ. 1. Mós. 5: 12. Nehém. 11: 4.
Mahaláth: Erõtelen. 1. Mós. 28: 9.
Mahanáim: Tábor. Jós. 13: 26. 2. Sám. 17: 24.
Mahlon: Éneklõ. Rút. 1: 2, 5.
Malakiás: Követem. Mal. 1: 1.
Malkus: Kiraly. Ján. 18: 10.
Malluk: Uralkodó. Esdr. 10: 29. Nehém. 10: 27.
Mammon: Gazdagság, kints. Mát. 6: 24. Luk. 16: 13.
Mamre: Keserû. 1. Mós. 14: 13. 23: 17, 19.
Manna: Ez a' Mán, v. elkészíttetett eledel. 2. Mós. 16: 15.
Manaen: Vígasztaló. Tsel. 13: 1.
Manasses: Elfelejtetett. 1. Mós. 41: 51. Ézék. 48: 4, 5.
Manoáh: Ajándék. Bír. 13: 2, 8.
Mabon: Lakás. Jós. 15: 55. 1. Sám. 23: 24, 25.
Mára: Keserûség. Rúth. 1: 20.
Mardokeus: Keserû töredelem. Est. 2: 5. Nehém. 7: 7.
Mária: Keserûség. Luk. 1: 17, 46.
Markus: Borotváló v. nyírõ. 1. Pét. 5: 13.
Marsena: Ellenség' keserûsége. Est. 1: 14.
Mártha: Keserû v. ingerlõ. Ján. 11: 1, 19, 20.
Massa: Tereh, terellõ. 1. Mós. 25: 14.
Matháu: Ajándék. 2. Kir. 11: 18. Jer. 38. 1. Mát. 1: 15.
Mathánia: Az Úr' ajándéka. 2. Kir. 24: 17. Nehem. 13: 13.
Máthé: Ajándék. Mát. 9: 9. Márk. 9: 13, 14.
Mathusélah: Halálos ív. 1. Mós. 5: 21.
Mátyás: Az Úr' ajándéka. Tsel. 1: 23, 26.
Maozim: Erõsség. Dán. 11: 38, 39.
Meáb: Száz. Neh. 3: 1. 12: 39.
Mearáb: Barlang. Jós. 13: 4.
Mebunai: Fiú. 2. Sám. 23: 27.
Medád: Mérõ, mérséklõ. 4. Mós. 11: 26, 27.
Medeba: Fájdalom' vize. 4. Mós. 21: 30. Ésa. 15: 2.
Mefát: Kiáltó' vize. Jós. 13: 18. Jer. 48: 21.
Megiddo: Hírdetés, v. választott gyümölts. Jós. 12: 21. 2. Kir. 9: 27.
Mehetabeel: Melly igen jó az Úr. 1. Mós. 36: 39.
Mehola: Szomorú tántz. 1. Kir. 4: 12. 1. Sám. 18: 19.
Mehumár: Pusztító. Est. 1: 10.
Mejárkon: Zõld víz. Jós. 19: 46.
Melki: Királyom. Luk. 3: 24, 28.
Melatja: Az Úr' megvá tottja. Neh. 3: 7.
Melchisédek: Igazság' királlya. 1. Mós. 14: 18. 'Sid. 7: 1.
Melite: Méz folyás, v. bátorságos hely. Tsel. 28: 1.
Mene: Megszámláltatott. Dán. 5: 25, 26.
Mephibóset: Szájbeli gyalázat. 2. Sám. 4: 4. 9: 6.
Merája: Az Úr' keserûsége. Nehem. 12: 12.
Merari: Keserû. 1. Mós. 46: 11. 2. Mós. 6: 16.
Merkurius: Kalmárkodó, követ. Tsel. 14: 12.
Meres: Öszvetörõ. Est. 1: 14.
Meremóth: A' halál' keserûsége. Esdr. 8: 33. 10: 36.
Meriba: Versengés' városa. 2. Mós. 17: 7.
Meráb: Versengõ. 1. Sám. 14: 4. 18: 17, 19.
Merodáb: Keserves öszvetörés. Ésa. 39: 1. Jer. 50: 2.
Merom: Magasság. Jós. 11: 5, 7.
Merotz: Titok. Bír. 5: 23.
Mesopotámia: Két folyó víz között lévõ tartomány. 1. Mós. 24: 10. 'Solt. 60: 2.
Mesulam: Békességesen. 2. Kir. 22: 3. Esdr. 8: 16.
Micha v. *Mikeás*: Kitsoda ollyan mint az Isten? 1. Kir. 22: 8.
Michel Mihály: Kitsoda mint az Isten? Dán. 10: 13. Júd. 9.
Michál v. *Mikál*: Tiszta víz. 1. Sám. 14: 49. 19: 11, 12.
Michmás: Szegény tolvaj. 1. Sám. 13: 2, 5. Ésa. 10: 28.
Midián: Bíró. 2. Mós. 2: 15, 16. 4. Mós. 22: 36.
Migdál: Torony. Jerem. 44: 1.
Migron: Pajta, tsûr. Ésa. 10: 28.
Milcha: Királyné. 1. Mós. 11: 29. 4. Mós. 26: 33.
Milétus: Veres. Tsel. 20: 15: 17. 2. Tim. 4: 20.
Millo: Halom, Bástya. Bír. 9: 6.
Minnith: Fizetõ, adózó város. Bír. 11: 33. Ézék. 27: 17.
Mirjám: Keserû, v. hirtelen. 4. Mós. 26: 59.
Misael: Eltávozott az Isten. 2. Mós. 6: 12. Dán. 1: 6.
Misma: Meghallgató. 1. Mós. 25: 14.
Mispát: Itélet. 1. Mós. 14: 7.
Mitredat: Törvénytudó. Esdr. 1: 8. 4: 7.
Mitzraim: Ellenkezõ: 1. Mós. 10: 6. 'Solt. 105: 23.
Mnáson: Megemlékezõ. Tsel. 21: 16. 13: 4.
Moáb: Atyáról. 1. Mós. 19: 37. 2. Mós. 15: 15.
Moloch: Országló Király. Jerem. 32: 35.
Mória: Az Úr' ábrázatja, v. keserûség. 1. Mós. 22: 2. 2. Krón. 3: 1.
Móses: Vízbõl kivonattatott. 2. Mós. 2; 10. 6: 20.
Mysia: Megútáltatott, gonosz. Tsel. 16: 7, 8.

N.

Naám: Szép. 1. Krón. 4: 15.
Naáma: Szép, ékes. 1. Kir. 14: 21. Jób 2: 11.
Naáman: Ékes. 1. Mós. 46: 21. Luk. 4: 27.
Nábál: Bolond, eszelõs. 1. Sám. 25: 3, 10, 11, 12.
Nábóth: Próféta, v. szólló. 2. Kir. 9: 21, 26.
Nabugodonozor: Itélet' siralma. Jer. 39: 1. Dán. 2: 1.
Nachor: Aszszú, száraz, v. haragos. 1. Mós. 11: 26. 3: 34.
Nádáb: Kész kedvû, v. fejedelem. 2. Mós. 6: 23. 4. Mós. 26: 61.
Naemi v. *Naomi*: Kedves, kellemétes. Rúth. 1: 2. 19: 20.
Nahalál: Tövisbokor, v. jajgatás. Jós. 19: 15.
Nahaliel: Isten' patakja, v. völgy. 4. Mós. 21: 19.
Nahás: Kígyó v. sárkány. 1. Sám. 11: 1, 2. 2. Sám. 10: 2.
Nahasson: Kígyó. 2. Mós. 6: 23. Luk. 3: 32.
Náhum: Vígasztaló. Luk. 3: 25.
Nain: Szép. Luk. 7: 11.
Narcissus: Vígvázatlan, megrettent. Róm. 16: 11.
Náthán: Ajándékoztatott. 2. Sám. 5: 14. 7: 23.
Nathanáel: Isten' ajándéka. Ján. 1: 45. 21: 2.
Nazareus v. *Nazarenus*: Elválasztatott. 4. Mós. 6: 2. Ámós. 2: 11, 12. Mát. 2: 23.
Názáret: Elválasztatott, v. zöld ág. Mát. 21: 11. Luk. 4: 29.
Neápolis: Új város. Tsel. 16: 11.
Nehájot: Szólló, beszéllõ. 1. Mós. 25: 13. Ésa. 60: 7.
Nébó: Próféták' hegye. 4. Mós. 3: 3. 5. Mós. 32: 49.
Néhémiás Az Úr' vígasztalása. Nehem. 1: 1.
Nemuel: Isten' alvása. 4. Mós. 26: 8.
Nephtali: Öszvehasonlítás, v. az én vitézkedésem. 1. Mós. 30: 8. Jós. 19: 39.
Ner: Világosság, gyertya. 1. Sám. 14: 50.
Neria: Az Úr' világossága. Jer. 32: 12. 36: 4.
Nibehán: Jövendõlõ. 2. Kir. 17: 31.
Niger: Fekete. Tsel. 13: 1.
Nikánor: Gyõzedelmes férjfiú. Tsel. 6: 5.
Nikodémus és *Nikolaus*: Nép gyõzõ. Ján. 3: 1, 4.
Nikopolis: Gyõzedelem' városa. Tit. 3: 12.
Nimra: Keserûség. 4. Móses. 32: 3. Ésa. 15: 6. Jer. 48: 34.
Nimród: Viszszavonó. 1. Mós. 10: 8, 9. Mik. 5: 5.
Ninive: Szép lakás. 1. Mós. 10: 11. Jón. 1: 2, 3. Nah. 1: 1.
Nisrok: Félelmesek' menedékhelye. 2. Kir. 19: 37. Ésa. 37: 38.
Noah v. *Nóé*: Nyúgodalom, v. vígasztalás. 1. Mós. 5: 29. Luk. 17: 26.
Nób v. *Nobé*: Próféták' városa. 1. Sám 21: 1. Ésa. 10: 32.
Nobáh: Ebugatás. 4. Mós. 32: 42. Bír. 8: 11.
Nód: Futás. 1. Mós. 4: 16.
Nóf v. *Nófa*: Határ. Esa. 19: 13. Jer. 2: 16. Ézék. 30: 13.
Numenius: Új hold. 1. Makk. 12: 16. 15: 15.
Nun: Maradék. 2. Mós. 33: 11.
Nymphás: Völegény. Koloss. 4: 15.

O.

Obed: Szolga. Rúth. 4: 21. Luk. 3: 32.
Obed-Édom: Ember' szolgája. 2. Sám. 6: 11, 12.
Odollám v. *Hadullám*: Hatalmas préda. 1. Mós. 38: 1. 12: 20.
Ofir: Hamu' tartománya. 1. Mós. 10: 29. Ésa. 28: 16.
Ofra: Por, v. szégyen' fedele. Jós. 18: 23. Bír. 6: 11. Jer. 44: 30.
Og: Kenyér sütõ, v. hamu alatt sült pogátsa. 4. Mós. 21: 33.
Olympás: Mennyei. Róm. 16: 15.

Ómár: Szólló. 1. Mós. 36: 11, 15.
On: Nap' városa. 1. Mós. 41: 45. Ézék. 30: 17.
Onám: Bánat, v. panasz. 1. Mós. 26: 23.
Onán: Szomorú, v. hamisság. 1. Mós. 38: 4. 4. Mós. 26: 19.
Onesimus: Hasznos. Kol. 4: 9. Filem. 10.
Onesiohporus: Hasznot hajtó. 2. Tim. 1: 16. 4: 19.
Oniás: Isten az én boldogságom. 1. Mak. 12: 7. 15: 12.
Orbán: Betsületes. Róm. 16: 9.
Oreb: Holló. Bír. 7: 25. Esa. 10: 26.

P.

Pádon: Szabadító. Esdr. 2: 44.
Páfus: Legszebb. Tsel. 13: 6.
Págiel: Istennel öszveakadó. 4. Mós. 1: 13. 2: 27.
Pahátmoáb: Atyától származott Hertzeg. Esdr. 2: 6. 8. 4.
Pál: *Paulus*: Kisded. Tsel. 13: 9. Filip. 3: 5.
Palál: Közbenjáró. Neh. 3: 25.
Pallu: Tsudálatos. 1. Mós. 46: 9.
Paltiel: Isten az én Idvezítöm. 4. Mós. 34: 26. 2. Sám. 3: 15.
Pámfilia: Igen szerelmetes. Tsel. 2: 10. 14: 24. 27: 5.
Paradisus: Paraditsom, gyönyörüséges szép kert. Luk. 23: 43.
Párám: Szépség. 4. Mós. 10: 12. Habak. 4: 3.
Pármenes: Megmaradó. Tsel. 6: 5.
Párthia: Gyömöltsözö, szapora. Tsel 2: 9.
Páscha: Általmenés. 2. Mós. 12: 11, 21. Esdr. 6: 19.
Patára: Kiszabadíttatott. Tsel. 21: 1.
Páthmós: Megnyerés, v. halálos. Jel. 1: 9.
Patrobás: Atyai. Róm. 16: 14.
Pedája: Az Úr megszabadított. 2. Kir. 23: 36. 1. Krón. 27: 20.
Pedasur: Isten' szabadítása. 4. Mós. 1: 10. 7: 54.
Pekah: Látó. 2. Kir. 15: 25. Esa. 7: 1.
Pekája: Az Úr felnyitja. 2. Kir. 15: 22, 23.
Peleg: Elosztó. 1. Mós. 10: 25. 11: 16, 18.
Penina: Gyöngy. 1. Sám. 1: 2, 6.
Peor: Kinyitás. 4. Mós. 23: 28. Jós. 22: 17.
Peres: Sár. 1. Krón. 7: 16. Dán. 5: 28.
Péretz: Elszaggató, általtörö. 1. Mós. 38: 29. 4. Mós. 26: 20.
Pergamus: Magas torony. Jel. 1: 11. 2: 12.
Perga: Igen világi, földi. Tsel. 13: 13. 14: 25.
Persia: Elosztás, v. erös ország. Est. 1: 3. Esdr. 7: 1. Dán. 5: 28.
Persis: Lököröm. Róm. 16: 12.
Petáhja: Az Úr' ajtaja. Esdr. 10: 23. Nehem. 11: 24.
Péthor: Ajtó. 4. Mós. 23.: 5. 5. Mós. 23: 4.
Petrus: Péter, köszikla. Ján. 1: 43: 45. Mát. 16: 18.
Périzeus: Falusi ember. 2. Mós. 33: 2. 1. Kir. 9: 20.
Pilatus: Vándorló, bujdosó. Luk. 3: 1. 13: 1. Mát. 27: 11.
Pisidia: Elrontó. Tsel. 13: 14. 14: 24.
Pithom: Teliszáj. 2. Mós. 1: 11.
Pelatia: Az Úr' szabadítása. Neh. 10: 22. Ézék. 11: 1.
Peniel v. *Pniel*: Itten' ábrázatja. 1. Mós. 32: 30, 31. 1. Kir. 12: 25.
Pontius Tengeri ember. Luk. 3: 1.
Potifár: Kövér ökör. 1. Mós. 37: 36.
Priscilla: Ó, régi. Tsel. 18: 2. Róm. 16: 3.
Prochorus: Elkészíttetett. Tsel 6: 5.
Próféta: Jövendömondó. 2. Kir. 22, 5, 8.
Proselitus: Jövevény, idegen. Tsel. 2: 10.
Ptolomais: Hadakozó. Tsel. 21: 7.
Publius: Közönséges. Tsel. 28: 7, 8.
Publikánus: Fukar, vámos. Mát. 10: 3. Luk. 7: 29.
Pudens: Szemérmes. 2. Tim. 4: 21.
Pút: Vastag, kövér. 1. Mós. 10: 6.
Puteoli: Kútatska. Tsel. 28: 13.

Q.

Quartus: Negyedik. Róm. 16: 13.
Quintus: Ötödik. 2. Makk. 11: 34.

R.

Raamia: Az Úr' mondása. Nehem. 7: 7.
Rabbá: Népes, erös. Jós. 13: 25. Jer. 49: 3.
Rabbi: Mester. Ján. 1: 39, 50. 6: 25.
Rabbuni: Kedves Mesterem. Ján. 20: 16.
Rabsaké: Fö Pokárnok. 2. Kir. 18: 17. Esa. 36: 2.
Rachel: Juh. 1. Mós. 29: 6, 9, 20. Mát. 2: 18.
Raddai: Uralkodó. 1. Krón. 2: 14.
Ráges: Tanték. Tób. 5: 6. 9: 3.
Ráguel: Isten' Pásztora. Tób. 3: 7. 9: 4.
Ráháb: Meszsze kiterjesztetett. Jós. 6: 17. 'Sid. 11: 31.
Rahéma: Öszvetörö. 1. Mós. 10: 7. Ézék. 27: 22.
Réka: Semmirevaló. Mát. 5: 22.
Rákál: Füszerszám, Patika. 1. Sám. 30: 29.
Rakkat: Sovány. Jós. 19: 35.
Rakkon: Gyalu, v. hívság. Jós. 14: 46.
Rám v. *Arám*: Magas, felmagasztaltatott. Rúth. 4. 19. Mát 1: 3, 4.
Ráma: Magasság. Jós. 18: 25. Esa. 10: 39. Mát. 2: 18.
Rámáth Magosságos. Jós. 19: 8. 1. Sám. 30: 27.
Ramehses: Lónyerítés, v. örömi mennydörgés. 1. Mós. 47: 11. 4. Mós. 33: 3.
Raphael: Isten orvosa. Tób. 3: 18. 5: 12.
Rebeka: Kövér. 1. Mós. 22: 23. 24: 15. 49: 31.
Recháb: Kotsis, szekeres. 2. Kir. 10: 15. Jer. 35: 8.
Rethoboth: Szélesség. 1. Mós. 10: 11. 26: 22.
Regemmelek: A' Király gyülekezetéhez tartozó. Zak. 7: 2.
Rehuel: Isten' Pásztora. 2. Mós. 2: 18. 1. Mós. 36: 4, 10.
Rehób: Téres hely. 4. Mós. 13: 22. Jós: 19: 28.
Rehum: Irgalmas. Esdr. 2: 2. 4: 8.
Relája: Az Úr' álma. Esdr. 2: 2.
Rekem: Selyem tüzö, varró. 4. Mós. 31: 8. Jós. 13: 21.
Remália: Magas Úr. 2. Kir. 15: 25. Esa. 7: 1.
Remet: Magas vár, erösség. Jós. 19: 21.
Remfán: Egek' v. nap' Királlya. Tsel. 7: 43.
Résef: Elevenszén. 2. Kir. 19: 12. Esa. 37: 12.
Résen: Zabola. 1. Mós. 10: 12.
Reson: Hertzeg. 1. Kir. 11: 23.
Retzin: Kedves. 2. Kir. 15: 35. Esa. 7: 1. 8: 6.
Rhode: Ró'sa, v. liliom. Tsel 12: 13.
Rhodus: Tsel. 21: 1.
Ribai: Hartzoló, küszködö. 2. Sám. 23: 29.
Riblá: Népes. 4. Mós. 34: 11. Jer. 39: 5.
Rithma: Fenyö. 4. Mós. 33: 18, 19.
Rispa: Eleven szén. 2. Sám. 3: 7. 21: 8, 11.
Roboám: Népnek kiterjesztöje. 1. Kir. 12: 11. 14: 31.
Róma: Erös, magas. Tsel. 2: 10. 18: 2. 23: 30.
Rúben: Fiat látó, v. Látó' fia. 1. Mós. 29: 32. Ézék. 48. 7.
Rufus: Veres. Márk. 15: 21. Róm. 17: 18.
Ruth: Szemérmes, együgyü. Mát: 1: 5.

S.

Saálbim: Szívet látó. Bír. 1: 35. 2. Sám. 23: 32.
Saálim: Rókákhoz. 1. Sám. 9: 4.
Saaráim: Két kapu. Jós. 15: 36.
Saasgáz: Boldog, szerentsés. Est. 2: 14.
Sába: Esküvés. Ézék. 27: 22.
Sábdi: Ájándékoztatott. Jós. 7: 17.
Sábdiel: Istentöl ajándékoztatott. Nehem. 11: 14.
Sabbethái: Az én nyúgodalmam. Esd. 10: 10: 15. Neh. 8: 7.
Sádók: Igaz. 2. Sám. 8: 17. 1. Kir. 1: 34. Neh. 3: 29.
Saddutzéus: Igaz, v. szakadást tsináló. Mát. 3: 7. Tsel. 23: 67.
Safán: Süldisznó, v. tüskés borz. 2. Kir. 22: 3, 8.
Safát: Bíró, ítélö. 4. Mós. 13: 6. 1. Kir. 19: 16.
Safira: Szép. Tsel. 5: 1, 10.
Sálem: békesség. 1: Mós. 14: 18. 'Solt. 76: 3. 'Sid. 7: 1.
Sállai: Dítséretes. Nehem. 11: 8. 12: 20.
Sállum: Békességes. 2. Kir. 15: 10. 22: 14.
Sálma: Ruha, öltözet. Ruth. 4: 20. Mát. 1: 4.
Salmanassár: Békességkötö. 2. Kir. 17: 3. Tób. 1: 2.
Salmon: Tsendes, békességes. Tsel. 27: 7.
Sálmona: Árnyékos hely. 4. Mós. 33: 41.
Sálóme: Békességes. Márk. 15: 40. 16: 1.
Salmon v. *Salomon*: Békességes. 1. Krón. 22: 9. 2. Sám. 5: 14. Mát. 6: 29.
Sálmuna: Mozgó kép. Bír. 8: 5. 'Solt. 83: 12.
Samai: Pusztító. 1. Krón. 2: 44. 4: 17.
Samaria: Örizet v. gyémánt: Esa. 7: 9. 1. Kir. 13: 32. Ján. 4: 4.
Sámgár: Idegen nevü. Bír. 3: 31. 5: 6.
Sámmua: Hallgató. 4. Mós. 13: 5. 2. Sám. 5: 14.
Sámos: Magas. Tsel: 20: 15.
Sámothrátzia: Fövényes. Tsel. 16: 11.
Sámson: Nap, v. szolga. Bír. 13: 24. 'Sid. 11: 32.
Sámuel: Istentöl kérettetett. Jer. 15: 1. Tsel. 3: 24.
Sánballát: Titkos tövis. Nehem. 2: 10. 4: 1.
Sára: Fejedelem asszony, v. illat. 1. Mós. 11: 29. Esa. 51: 2. Róm. 4: 19.
Sárai: Enekló. Esdr. 10: 40.
Sáráf: Tüzes kígyó. 1. Krón. 4: 22.
Sárár: Ellenség. 2. Sám. 23: 33.
Sárdis: Maradék. Jel. 3: 1, 4.
Sarepta, Szüz v. olvasztó Sátor. 1. Kir. 17: 9. Luk. 4: 26.
Sáron: Egyenes, téreshely. Esa. 33: 9. 35: 2. Tsel. 9: 35.
Sársekim: Örálló, oltalmazó Úr. Jerem. 39: 3.
Sásai: Márvány. Esdr. 10: 40.
Sátán: Ellenkezö. 2. Sám. 19: 22. Mát. 16: 23.
Saul: Kéretett. 1. Sám. 9: 1, 2. Tsel. 7: 57.
Sceva: Lovagló, készítö. Tsel. 19: 14.
Seba: Részeges. 1. Mós. 10: 7. Esa. 43: 3. Ézék. 27: 23.
Sébám: Megtérés. 4. Mós. 32: 3.
Sebena v. *Sobna*: Okos, értelmes. 2. Kir. 18: 18. Esa. 22: 15.
Seboim: Kígyók. 1. Mós. 10: 19. Hós: 11: 8.
Sebulon: Lakó város. 1. Mós. 30: 20. 46: 14. 49: 13.

Secundus: Második. Tsel. 20: 4.
Sedekiás: Igaz Úr. 2. Kir. 24: 20. 25: 7. Jer. 39: 46.
Segub: Felmagasztaltatott. 1. Kir. 16: 34. 1. Krón. 2: 21, 22.
Seir: Füst. 1. Mós. 32: 3. Ésa. 21: 11. Ezék. 25: 8.
Séla: Békességes, v. pausa. 1. Mós. 38: 5, 11. 'Solt. 3: 3. Habak. 3: 9.
Seleemia Az Úr' barátja. Jer. 36: 14, 26. Esd. 10: 39.
Seleucia: Megrázattatott. 1. Makk. 11: 8. Tsel. 13: 4.
Selomi: Békességes. 4. Mós. 34: 27.
Sem: Név. 2. Mós. 5: 32. Luk. 3: 36.
Semája: Az Úr' hallgatója. 3. Kir. 12: 22. Jer. 29: 24.
Semei: Engedelmes, szófogadó. Luk. 3: 26.
Sendá: Ellenség. Esdr. 2: 35. Nehem. 7: 38.
Senácherib: Elrontás' bokra, v. vitéz hadi férjfiú. 2. Kir. 18: 13. 19: 35. Ésa. 37: 17.
Serafim: Tüzes. Ésa. 6: 2. 'Solt. 104: 4.
Séred: Remegve. 1. Mós. 46: 14. 4. Mós. 26: 16.
Sergius: Megháló, v. megkeveredett. Tsel. 13: 7.
Serubábel: Babelbe kínoztatott. 1. Krón. 3: 19. Esdr. 2: 2.
Serug: Megzavarodott. 1. Mós. 11: 30.
Seth: Tétetett. 1. Mós. 4: 25. 4. Mós. 24: 17.
Sia: Földindúlás, mozgás. Nehem. 7: 47.
Siboleth: Kalász, v. tereh. Bír. 12: 6.
Sichár: Részeges. Ján. 4: 5.
Sichém: Váll. Mós. 12: 6. Jós. 24: 1, 25. Tsel. 27: 3.
Sidon: Vadász. 1. Mós. 10: 15. Ésa. 23: 2. Mát. 11: 12.
Sidrák: Gyenge. Dán. 1: 7. 2: 49. 3: 12.
Siene: Veresses. Ézék. 29: 19.
Sihor: Fekete. Jós. 13: 3. Ésa. 23: 3.
Silás: Boldog. Tsel. 15: 22. 16: 19.
Siló: Boldog. Jós. 18: 1. 1. Sám. 4: 3. Jer. 7: 12.
Siloah: Követ, küldetett. Ésa. 8: 6. Luk. 13: 4. Ján. 11. 7.
Silvánus: Erdei. 2. Kór. 1: 19. 1. Pét. 5: 12.
Simei: Hallgató. 2. Mós. 6: 17. 2. Sám. 16: 6, 7.
Simeon: Meghallgató. 1. Mós. 29: 33. Luk. 2. 25.
Simon: Meghallgattatott. Mát 10: 2, 4. 26: 6. 27: 33.
Sin: Tövisses. 2. Mós. 16: 1. Ézék. 30: 15, 16.
Sinai: Tövisbokor. 2. Mós. 16: 1. Tsel. 7: 30, 38. Gal. 4: 24.
Sintiche: Megszóllító. Filip. 4: 2.
Sion: Száraz hely. 2. Sám. 5: 7. Ésa. 14: 32. 'Sid. 12: 22.
Sirakusa: Erővel magához vonó. Tsel. 28: 12.
Sisera: Félelmes lovas. Bír. 4: 2, 7. 'Solt. 83: 10.
Sittim: Tzédrus. 4. Mós. 33: 49. Jós. 2: 1. Joel. 3: 18.
Smyrna: Keserű. Jel. 1: 11. 2: 8.
Sodoma: Az ő titkok. 1. Mós. 10: 19. Mát. 11: 24. 2. Pét. 2: 6.
Sofoniás: Az Úrtól elrejtetett. 2. Kir. 25: 18.
Somer: Őrizö. 2. Kir. 12: 21.
Sopater: Az Úr' idvessége. Tsel. 20: 4.
Sorek: Szőlőtő. Bír. 16: 4.
Sosipater v. *Sopater*: Segítő Atya. 2. Mak. 12: 19. Tse. 20. 4.
Sosthenes: Erős Idvezítő. Tsel. 18: 17. 1. Kór. 1: 1.
Sparta: Vető. 1. Makk. 12: 2. 14: 16.
Stachis: Kalász. Róm. 16: 9.
Stephana v. *Stephanus*: Korona. Tsel. 6: 5. 1. Kór. 1: 16.
Suchót: Őrizni. 2. Mós. 12: 37. 'Solt. 60: 8.
Sulamith: Békességes, tökélletes. Ének. 6: 10.
Suriel: Isten az én kösziklám. 4. Mós. 3: 35.
Susán: Liliom. Esdr. 4: 9. Nehem. 1: 1. Dán. 8: 2.
Susánna: Ró'sa: Luk. 8: 3.
Susi: Én lovam. 4. Mós. 13: 12.

T.

Tohaoth: Gyűrű. Esdr. 2: 43.
Tabath: Jó. Bír. 7: 22.
Tabea v. *Tabitha*: Őz. Tsel. 9: 36, 40.
Tabéel: Isten' jósága. Ésa. 7: 6.
Tabera: Meggyújtás, tüzesség. 3. Mós. 11: 3.
Tabor: Tisztaság, arany. 'Solt. 89: 13. Jer. 46: 18.
Talithakumi: Leányzó kelj fel. Márk. 5: 41.
Tarsus: Szárnyas, tollyas. Tsel. 9: 11. 11: 35. 21: 39.
Tau: Jel, jegy. Ézék. 9: 4, 6.
Tebeth: Jó idő. Est. 2: 16.
Telem: Bárány. Jós. 15: 24. Esdr. 10: 24.
Tertius: Harmadik. Róm. 16: 22.
Tertullus: Hazugság' szája. Tsel. 24: 1, 2.
Thaddeus: Dítsérő, megvalló. Mát. 10: 3.
Thalmai: Agyag, darab föld. 4. Mós. 13: 23. Jós. 15: 14.
Thámár: Pálmafa. 1. Mós. 36: 16. Mát. 1: 3.
Thárá: Illatozó, szagos. 1. Mós. 11: 24. Jós. 24: 2.
Tharsis: Márvány kereső, v. örömnek megnézése. 1. Mós. 10: 4. 1. Kir. 10: 22. Est. 1: 14.
Thartham: Okádó Sárkány. 2. Kir. 18: 17. Ésa. 20: 1.
Thehah: Mészáros. 1. Mós. 22: 24.
Thekoa: Trombita. 2. Sám. 14: 2. Jer. 6: 1. Ámós. 1: 1.
Theman: Drágalátos. 1. Mós. 36: 11. Jób. 2. 11. Jer. 49. 7.
Theodatus: Istentől adattatott. 2. Mak. 14: 19.
Theophilus: Istent szerető. Luk. 1: 3. Tsel. 1: 1.
Thesbith: Megtért. 1. Kir. 17: 1. 21: 17.
Thessalonik: Második győzedelem Tsel. 17: 1. Filip. 4: 16. 2. Tim. 4: 10.
Theudás: Vallás v. dítséret. Tsel. 5: 36.
Thiglát-piléser: A' rebelliseket a' koronával megegyeztető. 2. Kir. 15: 29. 16: 7.
Thimua: Megszámláltatott rész. 1. Mós. 36: 12, 22.
Thirsa: Elpusztíttatott. 4. Mós. 26: 33. Jós. 12: 24.
Thogarma: Magos korona. 1. Mós. 10: 3. Ézék. 27: 14.
Thola: Férgetske. 1. Mós. 46: 23. Bir. 10: 2.
Thomás: Kettős, v. mélység. Ján. 11: 16. Mát. 10: 3.
Thophel: Bolondság. 5. Mós. 1: 1.
Thracia: Éles, köves. 2. Makk. 12: 35.
Thraseus: Vakmerő. 2. Makk. 3: 5.
Thubál: Világi. 1. Mós. 10. 2. Ézék. 27: 13.
Thubál-Kain: Világ Bíró. 1. Mós. 4: 22.
Timaeus: Vak. v. tiszteletes. Márk. 10: 46.
Timon: Tiszteletes. Tsel. 6: 5.
Timótheus: Istent tisztelő. Tsel. 16: 17. 1. Kór. 4: 17.
Titus: Tisztelendő. Gal. 2: 3. 2. Kór. 2: 13.
Tóbiás: Az Úr' jósága. Esdr. 2: 59. Zak. 6: 10.
Tryphena: Gyenge. Róm. 16: 12.
Tychikus: Boldog. 2. Tim. 4: 12. Éfés. 6: 21. Kol. 4: 7.
Tyrannus: Uralkodó v. kegyetlen. Tsel. 19: 9.
Tyrus: Kőszikla. Ésa. 23: 7. Ézék. 27: 4. Mát. 11: 21.
Tzesarea: Tsászári. Mát. 16: 13. Tsel. 8: 40.
Tzedrus: Feketesség, szomorúság. 1. Kir. 4: 33. 'Solt. 104: 16.
Tzipora: Korona. 2. Mós. 2: 21. 4: 25. 18: 2.

U.

Ulai: Erősség. Dán. 8: 2.
Ur: Tűz. 1. Mós. 11: 28. 15: 7.
Uriás: Az Úr' világossága. 2. Sám. 11: 3, 5. Jer. 26: 20.
Uriel: Isten' tüze. 1. Krón. 6: 24.
Urim és *Tummim*: Világosság és igazság. 3. Mós. 8: 8. Neh. 7: 6.
Usa: Erős. 2. Sám. 6: 3. 1. Kir. 1: 18.
Usál: Utazó. 1. Mós. 10: 27.
Usia: Az Úr' erőssége. 2. Kir. 15: 30.
Uz: Tanáts. 1. Mós. 10: 23. 36. 28. Jób. 1: 1. Jer. 25: 20.

V.

Vajzátá: Olajfa. Est. 9: 9.
Vasthi: Ivó, részeges. Est. 1: 9. 2: 1.

Z.

Zakariás: Az Úr' emlékezete. 2. Krón. 26: 5. Mát. 23: 35.
Zakeus: Tiszta, igaz. 2. Makk. 10: 19. Luk. 19, 1, 5.
Zebaoth: Seregek' Ura. 2. Sám. 7: 26. Jak. 5: 4.
Zebedeus: Megajándékoztatott. Mát. 4: 21. Ján. 21: 2.
Zelotes: Buzgó. Luk. 6: 15. Tsel. 1: 13.
Zoán: Idegen szóllásra. 'Solt. 78: 12. Ésa. 19: 11. Ézék. 30. 14.
Zoár: Kisded. 1. Mós. 13: 10. Ésa. 15: 5. Jer. 48: 34.
Zerobábel: Idegen a' szegénytől. Agg. 2: 21. Mát. 1: 12.

Az egész Biblióban van

1ör	Vers - - - - - - - - - - - - - - - -	31, 173.
2ör	Szó van benne - - - - - - -	773 692.
3ör	Betü van benne - - - - -	3, 560, 480
4ör	Jehova alt fordul - - - - - - -	6, 855.
5ör	ez a köz szó „és" alt fordul. - -	45 227.
6ör	A.	

DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR
4067 / 1951 gyarapodási naplószám

3, 566, 480.

